UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C

BM 506 M49I75

Israel, Rachamim Chayyim Judah
Ben Yemin

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

ספר

שער בן ימין ~ אחד

שיטה על מס׳ מנחות והוא רובים קס״ת על ס׳ מנחה טהורה להר״הג ראשון לציון אב״ן הספר זלוק״ל . ואחריה יבאו בו ליקוטים על הש״ס וש״ות ועניינים נפרדים ומזכרת הגיטין וחי׳ ע״ם הפרשיות וקצת דרושים , כולם נתנו מרועה אחד הוא הק׳ עט״ר אדוני אבי בכ״שק כמוהר״ר **רחמים חיים יהודה ישראל** זלוק״ל רב ומ״ץ בק״ק **רודים** יע״א.

נאם הכו״ח בחי׳ אלול **התרנ״ו** בא סימן תורת **חכים** מקור **חיים בן ימ״ין** זכור לטוב לפ״ג . בן ועבד לס׳ המחבר זל״ל הלע״ר

ראובן אליהו ישראל ס״ט

ردوس معارف مجليسنك فى ٢١ تموز ١٣١٠ تاريخلو
رخصتنامه‌سيله سلانيكده ا. حايم مطبعسنده طبع اولنمشدر

נדפס פה

סאלוניקו יע״א

בממ״ס **שולטן עבדול חמיד חאן** יר״ה

בדפוס חברת בן המ״ס יב״ן

BM
506
M49I75

LIBRARY
DEC 5 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

הקדמת המגיה בן הרב המחבר. לכבוד הספר ומחברו מדבר.

בן ט"ל שנה אנכי היום מודה ומשבח לה' אלהי ישראל, אבינו מעולם שהחייני וקיימני והגיעני להוציא לאור לעיני כל ישראל, כל הכתוב לחיים, זה ספר כתב איש ריבי תורת חכם מקור חיים, ידיד נפש אב הרחמן, זרוע המיומן, כטע נעימן צדיק יסוד ונאמן, עטרת ראשי, מאורי ושמשי, מו"ר ר"מ ור"מ פה ומתא רודים יע"א, כמוהר"ר **החכם חיים יהודה ישראל** זלה"ה חיע"א.

(נולד בה' לחי' תמוז התקע"ה)

אמרו עליו על **בין ימין** הצדיק מקטנותו ועד זקנותו לא מש מאהלה של תורה, פרוש מרובה מהבלי העוה"ז ותענוגות בכ"א כ"א הלחם ומים במשורה, ש"ף עייל ש"ף נפיק, מלא חכמה ותבונה יפיק, מתהלך בתמו צדיק על דבר אמת וענוה צדק, הולך תמים ופועל צדק, אבי יתומים ואלמנות, מי שמת והניח בנים ובנות, היו מפקידין בידו הונו ונחלתו, להשגיחם על יד ימינו, כי צדיק באמונתו ממון חבירו היה חביב עליו כממונו, ומלבשתו ענוה ויראה ושים עצמו כשירים, כל מעשיו לשם שמים, נעלב ואינו עולב, לא לפניו חנף יבא ולא גבה לב, לא הכיר פנים במשפטו, לרחוק ולקרוב לא נשא אשמתו, שומע חרפתו ואינו משיב, בוטח בה' כי הוא יקשיב, כל דבריו היו מעטים, שקולים בפלס ומאזני משפטים, ומעולם לא אסיק אדעתיה דרב, ללבוש משאלא דר"ג, כי אם בתורת ה' חפצו לשם מי שנתנה, לא כדי שיקרא רבי ומר דייכא, קדושתו מרחם מרבה ישיבה שבית יהודה, בבית מדרשו לילה ויום לתורה ולתעודה. שמה ישבו כסאות למשפט דור דור ושופטיו, אבותיו ואבות אבותיו, גאוני ורבני עירנו, שמה שבר רשפי קשת עם הרב מג"ן ולכה במלחמתה של תורה הוא הקי' גאון עוזנו, רב מגדל מאריה דאתרין, מופלא שבסנהדרין, ורבי מחו"י ראב"ד בעיר הקדש, שר הישיבה נהדר בקדש מורי ורבי ועט"ר הרה"ג דודי לי כמוהר"ר **רפאל יצחק ישראל** נר"ו בעה"ם "בית חיין" אתנא דבי נשיאה הוא הקי' מה רמ"ז בעי"ם שנות
ימין

בן פ"ב שנה (מתרר"יי המ') הרי"י עלה (בשי תרמ"ב) לארץ הצבי, ובטרם לכתו ויאמר אל אבי; קום נא שבה על כסאי תחתי, שאם לא עכשיו אימתי, וימאן אבי ויאמר ידעתי בני ידעתי כי אין הדיבר בי ומכיר אני את מקומי מיעוט ערכי ושפלי, הרף ממני כי לא נסיתי באלה וכל השומע יצחק לי, ומה לי ולשירה כי לרת שמה, ובעקבות משיחא חוצפא יסגא בת קמה באמה, ויען יצחק ויאמר אם קטון אתה בעיניך מה דך ומה, ראש על העדה תהיה תחת אבותיך ברואין זה את זה, שמלה לכה קום פורפירא שלי לבוש, אין אחר זולתך ויפצר בו עד בוש, ויעמדו כל העם ויאמרו אליו אתה הוא אדוננו מי כמוך נהדר בקי ידיד ה' ומשיחו, ויקם מתוך העדה ויקבל המשרה על שכמו בעל כרחו, וישרת את אחיו י' שנים בכל מאמצי כחו, באמת ובאמונה כאשר ישא האמן את היונק בזרוע **ימין**

בן שבעים ושש שנים היה בשי **התרנ"א**, בראותו כי קפצה עליו זקנה, גם קיל חולי המחה חזיות קשה, וידבר אל העדה בלי בקשה, עמי אתם בני אל חי שיתו לבכם, לבקש לכם איש כלבבכם, אשר יצא ויבא לפניכם, כי אני זקנתי ושבתי ולא אוכל עוד לשרתכם, ויתמהו האנשים בשומעם ויאמרו הנמצא כזה איש אשר ינחיל לאחרים את כבודו ואת גדלו, ולא ידע לו, אשרי העם שככה לו, האנשים האלה שלמים ראשי העדה, הודיעו מעשה שהיה וגיפא דעובדא, אל עט"ר לציון של ישראל והדרו, איש אשר המלך חפץ ביקרו מעי הרב הגדול ראש גולת אריאל בערי תוגרמא, כמוהר"ר **משה הלוי** נר"ו יאיר כאור החמה, ובקשו ממנו לפקוד להם איש על העדה, אשר ינהג את הצאן לתורה ולתעודה, ויתנו עיניהם באחיו איש צדיק תמים אודם פטדה, הוא הרב השלם סדה"ע כמוהר"ר **שבתי הלוי** נר"ו כלי חמדה, ויואל **משה** ר"מ בהלו נר"ו, לשומו עליהם לראש ולקצין מיוחד שבעדה, ועט"ר אדוני אבי זצ"ל קבלו בספ"י ובשמחה רבה יצא לקראתו, נוטלו בבי ידיו ויקבלהו אושפיזא בביתו, ויחבבהו חיבת עין **ימין**

בן אדם שנה קינה, ויהי לתקופת השנה, ואדוני אבי זצ"ל חלה את חליו חולי מעים, וימס לבבו והיה למים ב' חדשים חלייכו הוא נשא ומכאובינו סבלם מאהבה, יום ולילה לא שקט ולא נח על משכבו כי השכב לא יוכל מרוב מדהבה, חיים ברצונו מחל בלב שמח להפקיד רוחו ונשמתו לאלהים חיים ומלך עולם, ולבבו לו כן יחשוב כאיש נוסע מעיר לעיר בדרך שלם, רק ע"ז היה דואג לבו ולזו רגיל על לשונו, בינו לבין קונו, מה אעשה כי יקום אל וכי יפקוד מה אשיבנו, ואנחנו סביביו רואים ושומעים ודמעות תזיל עינינו, והן בעון בליל א' של פסח שי התרנ"ב, יתומים היינו ואין אב, (לפ"ג) ויהי לבכי ליל שמורים, עינינו נטפו מר בבכי תמרורים, שמחה נהפכה לתוגה, נשבת כל משוש חגה, כל הקריה הומה גועים בבכיה, ווי לארעא דחסרא גביר אבר חסיד מן הארץ אוי מה היה, וארון האלהים הובא לבית יה, ויספדו לו שם מספד גדול וכבד מאד בעת הלויה, אשר כמוהו לא היה, יהי"ר נפשו בטוב תלין ותנוח ויעמוד לגורלה לקץ ה **ימין**

בן אדם ויתנחם זאת נחמתי בעניי אחרי מותו, כי השאיר אחריו ברכה זה ספר תולדות שכלו ורוח מבינתו, ותהי ראשית מלאכתי, אחרי **שיטה** על מסי **מנחות** כך גזרה חכמתו, ומבן ח"י שנה ואילך בהיותו שוקע ובוטח על מי מנוחות, הכינה וגם חקרה בפלפול זך כתית למאור, אך תלאות הזמן לא נתנוהו לבא לגומרה של תורה כי רבו הטרחות, ויהי לעת זקנתו, רחש לבו לחזור על שיטתו, והוסיף לה מדילה תיקי על עיקר, ומשניה שאינה צריכה בעל מיעקר עקר, ובבואו לדף י"א מהש"ס עמד קנה במקומו, **וירח** לא יגיה אורו כי לקח אותו אלהים שב למקומו, וממקום שפסק אנא משם התחלתי כמעשהו וממנו אני עצות לאח"ב יג"ה רובי תורתו ואף אלו מסיני **לקוטים** על הש"ס, ועי"ש **הפרשיות ושו"ת** וקצת **דרושים** אשר דרש בקהל עדתו, על הכל שמתי לבי וכל מעיני להבין ולהשכיל לפי ראות עיני ואנכי הגהתי והשמטתי והוספתי, אל אלהים יודע כמה יגיעות יגעתי; להיותי כותבה דורשה ומגיהה, להסיר משם כל טעות ושגיאה, ואת לרבות אחי הגדול ומנכי ומעי החכם השלם כמ"ת **שמואל יעקב** יהי אלהיו עמו היה לי לאח' עזר בהעתקת כל הספר הזה לא שקט ולא נח לילו ויומו יואל אלוה ישמרהו, אורך ימים ישביעהו ומטובו יעניקהו, יצא השלישי אחי ידידי **אשר** לי, בן זקונים לעט"ר ח"מ זצ"ל אור לי, אלהי **אברהם** יהיה בעזרו, יפתח ה' לו את אוצרו, חביתיה דמרנא אבונא זלה"ה יעמוד ל **ימין**

הקדמה

בן פרת יוסף, ביום שכבה נר ישראל טרם האסף, ויתן ה' איש כלבבי, אהוב ונחמד לאדוני אבי, מעי הגביר היקר כ"ה **יוסף נוטריקה** יצ"ו מלא את המלוה ואמר אני זכיתי בה, וידר נדר ויאמר אני יוסף אשיבם זאת תורתי ואעשנה חפצי בה, להדפיס האי ספירא דמארי טב מכישי ומומחי אגדל פרי"ע, ויאמר ה'! הן לי לא נתת זרע, קח נא מיעוט דמיי זה אשר אני נותן לעשות רצון צדיק זה, כאלו היה לי בן חכם עושה רצונך ויעלה זכרי לטובה לפניך, ויען ראובן אף אני אפתח שפתי ואענך, יוסף יוסף אהובי, אודך בכל לבי, כי נחמתני ממכאובי, ונתת שמחה בלבי, בעשותך רצון צדיק אדוני אבי, אנכי לא אשכחך כל עוד נשמתי בי, אלהים יחנך וישמרך, יולך מציון יעזרך, יהיו בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך, אשר יתן ה' לך מן האשה הזאת מ' **בוליסה בת שבע** תנ"א שגל לימינך, הבע **ימ"ין** ורמה שם הספר הזה, כי אני קרא לו **בן ימין** חכם עדי"ף מנביא ונחה דמלבד טועימיה ח"יים, הלא היא כתובה בצוואה מח"יים לרמוז דברא כרעא דאבוה מרן זקני כמוהר"ר **מיכאל יעקב ישראל** זצוק"ל ב"ש **שנות ימין**, גם שמך הנאור בר"מז יטמין, כי הוא נוטריקון ב"ן י"לא מ'מעי יוסף נוטריקה, ומפה לדיק נבואה מרקה, כן יאמר ה' ונפקדת בזרע"ק אשר ילא ממעיך, מפיך לא ימוש ומ"ז זרעך וזרע זרעך, וגם את אחיך **חיים משה** יצ"ו ה' אתו, את הברכה חיים עד העולם ישגה אחריתו, שבת אחים גם יחד שמים ושמחים, שקטים ושאננים בעליות מרווחים, עולין דרך **ימין**

בן אדם כי תפקידנו כן אני נשארתי לבדי, ספו תמו מקצת ימי חלדי, ועדנה לא זכיתי לבנים, לא בנים ולא בנות, ולכן הנה הבאתי פה איזה גרגרים אשר טפחתי ורביתי, חדשתי ודרשתי, הצלחתים על ספר ויוחקו, אף כי כל הקוראים עלי ילחקו, אך לא יצבר איזה דברים אשר יולדקו, ותהי זאת נחמתי למען זה שמי וזה זכרי שלא יומחקו, עד ישקיף וירא ה' משמים, השקפה לטובה רחם רחמתים, ויקוים בי ברכת מורי ומורי אשר ברכני לפני מותו, בצוואה מח"יים תטוף מלתו כתיב הדיר בשבט אבריתו ע"ש יה"ר יעתר אל אלוה וירצהו, לא למעני אלא למענהו, ואני בתי אלפה יהיו לרצון אמרי פיו והגיון, אל יעזבני ערירי דל ואביון, ונתן זרע לזורע בזרוע עוז וזרוע **ימין**

בן אדם תולעת אני הגבר אשא אל שמים ידי, ואתחנן אל ה' הרועה אותי מעודי, השקיפה ממעון קדשך מן השמים, וראה כי אזלת יד ונמס כל לב והיה למים, עד מתי העבד ישראל אם יליד בית, יהיה נגוע ומוכה מידי אדונים קשים ולבס כשמיר ושית?!, אנא! השיבה שופטינו כבראשונה, והחזר העטרה ליושנה, האר פניך על מקדשך השמם ותקע בשופר גדול, ובנה מקדש אפריון הבית הגדול, והשב העבודה לדביר ביתך ע"י הכהן הגדול, ולו תהיה שוק ה **ימין**

פי המדבר **הי"רא** מעבירות שבידו איש מכני **ישראל**
רא"ו מה בין ב"כי לבין ימ"ין בנה נחשב כוח העבד **ישראל**
כבזה וחדל אישים קטן שאין בו דעת להשאל,
הדופק בשערי רחמים, אנא ה'! זכרני ופקדני בבנים זכרים ממקור **ישראל**
אליהו בעיר תהלה רודים יעיא חזן הכנסת ומנעים זמירות **כישראל**
חונה זבח למען ליו יאכלו בני **ישראל**
כותב וחותם בחדש האביב ושנת גאולי באה **בר"וך את"ה יה"וה** (התרכ"ה לפ"ג) גאל **ישראל**
אנא אלא בר אמרא מיחל יום יום רחמי האל. הצעי"ר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

אמר. המגיה ראובן אליהו ישראל ס"ט בהמוהר"ר רחמים חיים יהודה המחבר. בהמוהר"ר מיכאל יעקב. בהמוהר"ר חיים יהודה. בהמוהר"ר משה. בהמוהר"ר אליהו בהמוהר"ר משה זלה"ה. אנכי הדל באלפי **ישראל** ראיתי ונכון אל לבי לנגוע בקצה התולדות ביקר משפחתנו אשר בשם ישראל תכונה ולסדר בספר הזה סדר יחוסנו מזמן מרן זקננו הרב הגדול ומפורסם בדורו הגאון כמהר"ר **משה ישראל** זלה"ה בעל משאת משה. עד עט"ר מרן אבא המחבר זלה"ה. תולדות ותקופות ימי חייהם. ומקומות מושבותם ופעולתם. והשתלשלות חכמתם ותורתם מדור לדור ושמות ספריהם וחבורתם בדי אמות של הלכה ממה שלמדתי מפי סופרים ותים. ועפ"י מה שמצאתי ממקורים נאמנים כתבי יד הנמצאים אתי. אחרי שתי שומי לבי ועיני בהם עד מקום שיד שכלי מגעת לשום להם שארית בארץ וזכרם לא יסוף מזרעם חי"ו עד דור אחרון. (ועיין בסוף ישרי לב להגאון ראש"ל כמוהרד"א זלה"ה שכתב שם סדר היחס לבית חזן) וקראתי בשם הקונטרס הזה **אילן היחס**. כי תמונת האילן הוא אשר כל ענפי יחוסנו ועליו ופרחיו ופירותיו נתלים עצמם באילן השרש הוא מוהר"ר משה ישראל ז"ל הנ"ל כי ממנו ולמעלה לא נודע אלינו סדר יחוסו. ואני תפלה זכותם וצדקתם יגן עלי והמה יעתירו בעדי לאל חי למען יזכרני ויפקדני בזרש"ק זרע ברך ה' אמן.

מקור חכמה אשר ממנו הולכת משפחת בית **ישראל** הוא הרא"ש הרה"ג הגאון מהר"ר **משה ישראל** זלה"ה תלמיד הרה"ג אברהם יצחקי זלה"ה בעל זרע אברהם. מקום וזמן מולדתו לא נודע אלינו. אך הגאון חיד"א ז"ל בס' שה"ג קוראו איש ירושלים. בס' התע"ג עבר דרך עירנו זאת רודוס בשליחות מצוה מעיה"ק לפתיו. וכראות שבקשו ממנו אז יחידי עירנו להיות להם לראש ולקצין והבטיח להם שבחזרתו ישוב לבקשתם. ובשי התעים קבלוהו עליהם והשביעוהו שלא לצאת מן המקום לזמן נועד כל עיקר. ובש' התפ"ח החזיקוהו חכמי ירושלים לצאת לשליחות מצוה. והורה היתר לעצמו שהוא פטור משבועתו בראיות נכוחות: א] שאני יוצא לשליחות מצוה ואדעתא דהכי לא נשבעתי. ב] שהימים הראשונים כשהתקקתי להשבע לשבת יחדו וקודם בזמן זה שנתי קבוע לי"ב שנה היו עוזים מאלה דאינון בדידהו כל שעה מקלא הוו כייפי טובא. לא היה אדם שלא סר למשמעתי לשמור את דרך עץ החיים וכאשר שמה משפחת השבאת הכם במגורם בקרבם היה ברבה בני עמנו והפכה השיטה ואיש המצוות בעיניו יעשה ואין חכם בעירנו רשאי לאדם דבר מעשה למשמרתה של תורה. ויש אשר הרים יד וכו'. ויש אשר נכנס ביום השבת בשבינה ויצא אליה אל הדרך. ויש אשר נגלג עלי ברחובות קריה ובמושב לצים בדברים הרעים ומי ראה את אלו ואלו ולא יחם לבבו לבית אללו הא ודאי אומדנא דמוכחא היא דאדעתא דהכי לא אמינא אינים וכו' (משאת משה חיא דמ"ו) והלך בשליחותו הוא יגע בעשר אצבעותיו עה"ח ועה"ע כלהו שני דרב שנים התיקונן מאין הפוגות בשכ"כ שנה ואל מנוחתו לא שעיה מאחר עלות עול לצור יכון עליו (שם ח"ב בהקדמה שנו) ובסוף ימיו היה ראש על ארץ נא אמון יע"א. וימת שם משה עבד ה' בשי' ת"ק והספיד עליו (פה עירנו) תלמידו מהר"ר ידידיה שמואל טאריקה ז"ל מאזי דאהרן ובאכי"ה. (קדם ידיד דקעיו ומדבריו שם דקייו עיד נראה שלא האריך ימים) חיבר שו"ת משאת משה ג"ח בפלפול עצום וסדר נכון ולשון הזהב ושקו"ט עם גדולי הדור מפרי רואלכים ומהרי"א נבון ומהר"י הכהן ורבותינו מהריי"ז ומהר"ר אברהם יצחקי מוהרים כאורי מהרים קמחי ושאר רבני הדור. והיה חתן מהר"ם ן' חביב משאלוניקי (שהי"ב ח"א או"ח סי' דס"ה) ובחיי כ"י ע"ס הפרשיות מתארהו בשם מורי הרב מורי חמי. מדרשותיו נדפס ס' אפי משה ק"ק. ובס' שני אליהו הובאו הרבה מדרשותיו כ"י ובקונטי' ארעא דישראל ובס' כסא אליהו הובאו מנימוקיו כ"י. ובס' קול אליהו הובאו כמה מתשובותיו. ובקונטי' מחנה ישראל נדפסו י"ב דפים עים הרמב"ם ממנו וגם אלו הנמצאים מדרשותיו כ"י. (מוהר"ר מרדכי קריספין ז"ל מאזי דאהרן בעל מאמר מרדכי ודברי מרדכי היה חתנו) הניח אחריו ב' בנים ב' עמם גאוני ישראל. הראשון הוא מהר"ר חיים אברהם ישראל. וב' בנו מהר"ר אליהו ישראל והב' ר' יצחק ישראל זלה"ה. (החבר בס' בן ידיד דפ"ח).

הגאון מוהר"ר חיים אברהם ישראל ז"ל בנו הגדול.

נולד פה עירנו והרביץ תורה כאן בנערותו. בש' התלי"ג כשא חשב פה ודרש עליו לרוב כישראן עמיתו בתורה מהר"ר יש טאריקה ז"ל הנ"ל והביאם עם גיסו מהר"ם קריספין ז"ל הנ"ל עמהם בתורה פה. בן י"ז שנה בכי סייעי היה ובים התלמוד אהניא ב"ה סיעתיה. זה האיש מרעים הארץ מרגיז ממלכות קדוש יאמר לו כ"י עי"ה פ"ה עודנו באבו ויולא פרח ויצץ ציץ ישב לכסא שופט צדק בקהל קאנדייא יע"א ומשם נסע להיות מ"ץ יושב ע"כ דין בתיל גדול ובקהל רב נא אמון יע"א מי ימלל גבורותיו עוזו ונפלאותיו וכו' (רבני ליוורנו ז"ל בהקדמת ספרו בית אברהם) ויהי כי הקיפו ימים אשר אין בהם חפץ מפני חמת המציק כי יצא הקצף מלפני ה' וילכו לשערים עם ה' רודפי לו"ח. פשט לו את הרגל וילך לו לעי"ת ליוורנו יע"א וישב שם שנים עד אשר קמו אנשי מופת גבירי הרבני ומנהיגי ק"ק אנקונא יע"א וקבלוהו עליהם בשמחה ובששון ויהי להם לראש ולקצין הגאון חידי"א ז"ל בהקדמתו לס' ב"י א הנז' כי וז"ל. ואנא בריה קלה עד כה ברכני ה' חזיתיה לריש מאחוריה ומקמיה ימים שיש בהן ירחים והתענג בדשן נפשי וכו' עכ"ל. ומפי התקיד על ס' התקיי ראיתיו בכאכ"א ומתקיי ואילך סבב שליחו של עולם ויהי שמעו בכל הארץ ומתקיי"ח עד התקכי"ט מלך בכ"א ולעת זקנתו הרביץ תורה באנקונא וימת שם אברהם בשיבה טובה בליל יו"ט ב' של מתן תורה ש' התקת"ם והספיד עליו רעו מהרכי"ם טאריקה ז"ל הנ"ל פה עירנו. מהר"ר יעקב שמשון ז"ל בעל שבת של מי היה תלמידו ומזכירו הרבה שם בכבוד גדול. ראיתי מכתב אחד כ"י שכתב בהיותו בכ"א לגיסו מהר"ם קריספין ז"ל שהיו בנודים תוכחת מגולה. ובתו"ד: כי ח"ל ומעיד אני כי מהי"ר ז"ל (מר אביו) כשהיה בא לידו הלכה למעשה מיום שעמדתי על דעתי לא היה מורה בלי התווכח עמי וכן נהגתי אחריו וכו'. עוד ראיתי אגרת כ"י ששלחו לו מירושתיו ג' הרועים ה"ה מהרכיי"ע אלגאזי ומהר"ר שמואל אלמאלי"ק ומהר"ר יעקב לבית חזן זלה"ה ח"ל הודנו והדרנו ועט"ר ה' המובהק תפארת ישראל כמוהר"ר מגן אברהם יהיה בעזרו הלא מראש צורים נחנו כעלה ש"ח בקידם על אפים וכו' וכאשר ראינו סימנא טבא כלפי הקי' שהר סטוב הזה מר בנישא ציץ הזהב נזר העדות חגלת ותהלה מלכותו עלינו כי אותה אחנו מבקשים השוכן בציון ימלא משאלות לבנו אכי"ר ע"כ. בס' שפה אמת ק"ק לאה"ר מתחיל נחים עירכי ז"ל מביא נוסח מכתב אחד שכתב המחבר אליו בכבוד גדול כתלמיד לרבו ונוסף תפלה לעלירה גשמים אשר תיכן הרמכי"ע ז"ל הנז' וכו' וח"ל. הרי זו תפלת הי"ב לפני ה' אלהים אכרי תבכתי על דבר הבצרות שבלנו על שכתנו בש' התקל"ט פה אנקונא יע"א ובימים ההם הן מ"ך ישראל ז"ל הנז' כאן נמצא וכאן היה והכותי עמדה לכו שאחרי התפלה הזאת השמים התקדרו עבים ורוח ויהי גשם גדול ורווה עלמא ונקדש ש"ש לעיני הגוים שהיו קורין אותו לאביינו דייל אקוילא. אשע"כ פה תבא על ספר חקת למען ידעו דור אחרון לדקית ה' וכו' ולמען יזכר שם ישראל קבא דמשפטים הנז' זלה"ה וזיע"א עכ"ל. בס' אהלי יעקב למהריק"ם ז"ל ובס' אסיפת זקנים לנתרא ונזיר ובס' מגן גבורים יש לו הסכמות נכבדות והוא הו"ל סוית הרשב"א ח"ג. חיבר ס' אמרות טהורות על טא"ה עד סי' קתי"ג ועל ה' נדרים וס' בית אברהם על טא"ת עד סי' קכ"ט ובסופו קונט' מאמר המלך על ענין דינא דמלכותא דינא. ומסי' קכ"ט עים הטור לא נדפס להיות ההוצאה מרובה. ועוד לו בכתובים שו"ת חיי אברהם וליקוטים ולשונות הש"ס ומי' נבים רבו

ומספר

שספר. אחיהו הי"ם לד"ק מב"א מדרשותיו והגהותיו כ"י בשי שני אליהו וכש"א השאיר אחריו ב' בנים גדולים בתורה ה"ה מהר"ר משה ישראל ומהר"ר רפאל יהודה ישראל זצ"ל.

מהר"ר משה ישראל בכמוהר"ר חיים אברהם המ' זלה"ה

בקטנותו למד בירושת"ו עם אב דודו מהר"ר אליהו ישראל ז"ל. ואח"כ היה תלמיד מהר"ר ברוך לאני ז"ל משנת התקכ"ז עד ש' התקמ"א כאיכותו בנא אמון יע"א ויהי שם לרבם ולקצין עם מהכהו כבוד מהר"ר יהונתן גאלאנטי ז"ל ים אלצ'י מכיה"ק ש"ת וחי' ע"ס הטורים בפלפול עצום וחי' ודרשות ע"ס הפרשיות ודרשותיו שדרש שם. תשובה אחת ממנו (לשאלת אשה חכמה מ' מינקאדה) שי"א ליו כדפיסה בס' חיים שנים סי' טו"ב ובס' י"ט הובאו מזכרת הגיטין שנסדרו על ידו בנ"א משנת התקמ"א עד ש' התקס"ב ובס' שערי רחמים יו"ד סי' ז"ך הובאו ב' שו"ת ממנו שקו"ט עם אב דודו המ' בהיותם שניהם בנ"א.

מהר"ר רפאל יהודה ישראל ן' שני לכמוהר"ר חיים אברהם המ' זלה"ה

חיבר ס' שומר מוסר ק"ק בחיזוק הילדים והאמונה בס' ובהוראתו בתפילה בעימה ושל"א לאור ס' מגן גבורים למוהר"א די אבילה ז"ל.

הגאון מוהר"ר אליהו ישראל ז"ל בן ב' למוהרמ"י ז"ל ב"ם משאת משה.

בשנת התקי"ד בא לעה"ק ירושת"ו וישב שם עד ש' התקכ"ב והיתה אור תורתו זורחת שם בישיבה המפוארה "חסד לאברהם ובנין שלמה" ושם פעל ועשה רובי תורתו ויהי כי הקיפו ימי הרעה בלעה"ק ירושת' אך יצא (בשנת התקכ"ג) לשליחות מצוה לערי פראנקיאה ויהי ה' עמו ובהיותו בש' התקכ"ט החליט היתה מעלות אל הקי' ויבא שם ק"ק רודיס וישב שם עד אשר קמו עמדו יחיד הגולה ק"ק כ"ש יע"א (בשנת התקל"ג) ויאמרו לו לכה והיה לנו לראש ולרב ויהי ה' לנגיד על עמו. ויעל אליהו השמימה שם ביום ט' בשנת התקמ"ד והספיד עליו (שם ק"ק רודיס) תלמידו מהרח"ש ניארקה ז"ל מספרי דאמרין ב"ש חיים שנים.

(את זה מצאתי מכיה"ק)

אור ליום כ"א לסי' אדר התקכ"ח שלמתי חלום ככני עומד בסוכה מלוה וגם הבן יקיר לי יליו ואחד מחכמי ירושת"ו היה מיסב עמנו ברא"ש ובי"כי ביני הייתי רואה למהר"ר יהודה כגון ז"ל שהיה עולה מהמדרגה והותי עמדתי ממקומי לקביל פניו וכנכנס ובא לו בשתיקה לבית מדרשי ואני לכבוד החכם האחר אשר היה בסוכה נתעכבתי עמו. ואח"כ הייתי רואה למהר"ין סגזי מוזר ובא מהמדרגה חזרתי וקמתי מלפניו. ואמרתי לו אני תמיה בזה שכבר ראיתי למעכ"ת קודם לכן שבא לכאן ולא יצא מכאן ואמר לי כדברים האלה. מי שבא קודם לכן בדמותי הוא היה אליהו ז"ל והוא דורש בשלומך ובשי' בנך י' אך לחכם הזה אינו דורש שלומו. ואיקץ.

בהיותי עומד בעיה"ק ירושת"ו כשהתחלתי ללמוד ספרי הרב ז"ל. ואראה בחלומי שהיו כל בני העיר בשווקי' וברחובות ושאלתי מה זה ואמרו לי שבא מהרח"ו ז"ל לעיר ואז גם אני הלכתי להקביל פניו ולקבל ברכתו. ובהיותי בשוק המוכה לביהכ"נ ראיתי אדם אחד מכובד זקן. שאלתי לו הידעת באיזה מקום הוא מהרח"ו. וא"ל אני הוא מהרח"ו כשמעתי ונשקתי עפרות רגליו.

אור ליום כ"ח אדר התקכ"ח. חלמא חזאי ואני הייתי בעיה"ק ירושת"ו וראיתי להרב מהר"ם ן' עטר ז"ל אומר קדיש והייתי עונה אישר בכונה גדולה שמקום יזכני לחיי העוה"ב.

אור ליום כ"א חמח ש' התקכ"ח חלום ואני הייתי קורא שירת הים בכונה גדולה ובשמחה רבה.

אור ליום ש"ק יום כ"ח אדר ב' ש' התקל"ז. ואראה בחלומי והיית עומד בביהכ"נ ירש"תו בפני גדולים והייתי קורא קדיש בכונה גדולה ובדבקות גדול.

אור ליום א' כיסן ש' התקל"ח שלמא חזית ואני הייתי עומד בביהכ"נ בשעת תפלה והנה ב' אנשים חשובים ונכבדים עומדים מצד ימין. ועוד איש אחד מכובד כמותם מצד שמאל ושאלתי מי האנשים האלה. וא"ל אלו הם אי"ו והרביעי הוא זקן זקנך ושמו משה. והייתי מתאבק עמהם ונושק ידיהם בחבה יתירה והיו מסבירים לי פנים שוחקות וכמדומה ששאלתי להם מתי קץ הגאולה והשיבוני.

בשנת התקל"ג שלמתי חלום שהייתי לובש תפלין ובאותה שנה כחק"ים שקבלו אותי לדיין פה כ"ש יע"א.

אור כ"ד כסליו התקמ"א שלמתי חלום והייתי בירושת"ו והיה יום שמחת תורה ואני קדמתי להתפלל תפלת שחרית ואח"כ היו מתפללים בביהכ"נ עם החכמים והמתנתי שם עד שהעמדתי קדושת העמידה ועניתי עמהם בכונה גדולה (ע"כ מצאתי).

חיבר ס' שני אליהו דרשות בשם אליהו על סדר השי"ע קול אליהו שו"ת ב"ח ונמ"ב קונטרי מהכם ישראל לשונות הפוסקי' וע"ם הרמ"ע ועכירים. אדרת אליהו ק"ק על פי' הנאים על השמ"ג. עוגת אליהו ק"ק שו"ת ולשונות גמ"ם ופוסקים.

ועוד לו בכתובים

דבר אליהו דרושים כסדרים ע"פ הפרשיות. אור אליהו ביאור רחב ומשפיק ע"ם המקום והמפרש לרי שאי גאון ז"ל מעכת אליהו ע"ם חקון סופרים למהרים בן חביב"ן ז"ל. מנת אליהו ש"ש. לפתח אליהו ליקוטים ע"ם הפרשיות כמל אליהו. (לא ידעתי מה טיבו) כסא ישראל ביאור והגהות ע"ם התרומות. דבר המלך הגהות על הרמ"ע ס' מלכות אסורות. (הספר הזה שלחו בנו מהר"ר יש"י ז"ל לשויצי שאלוניקי יע"א להדפיסו ולא אסתייע מלתא ובעי' שנשביל בא הספר הזה ליד הרה"ג מהר"א קוצו ז"ל והשיג עליו באיזה דברים והדפיס השגותיו אלו בספרו שער אשר).

השאיר אחריו ב' רבני ישראל הם הבכור מהר"ר משה ישראל והשני מהר"ר ידידיה שלמה ישראל ז"ל.

מוהר"ר משה ישראל בנו בכורו של מהר"ר אליהו המ' זלה"ה.

בשנת התקכ"ב נשא לו לאשה את בתו יחידתו של הרב דוד פרסי ז"ל. ויש לשער שבשי' התקי"ז או התקים נולד. שראיתי מכתב אחד משי' התקכ"ט מכ"י הגאון אב דודו מהרח"י שמ' ששלח לאחיו מהר"ר אליהו שמ' שהיה בירושת"ו וז"ל לבנך ידידך בכורך הי"ו הכשק בעדי מי שאמר לאומץ וידליק ישמרהו ויחיהו. גם הוא יגדל כאחד מגדולי בקרב חכמים והוא יהיה אביר הרועים ע"כ. מעת היותו ס' בן ע' למעט מעשרה זרחה עליו השמש וילך הלוך וגדל בתורת ה' ברע רבן בית מדרשו של הם זה שב עטור רב חדב"א רבם בחוכמי ירוש"תו וימלא אותו רוח חכמה ובינה. ואחר זמן בא פה ק"ק רודיס עם אב אביו וקבלוהו עליהם לשליח לבור. ובשי' התקל"ב קבלוהו גם לדיין ב' בק' למהרי"ם עטריקה ז"ל הכז"ל. ואת זה ראיתי באגרת שכתב לו אב אביו מכ"א יע"א בשי' התקל"ח וז"ל. עוד שמחתי משמוע שאתה מכובד בעיני כלם ושאתה יושב בביסך מי שרולה הולך אצלך ומי שרולה הולך אצל מהרי"ם עטריקה הי"ו וכו' אלי מוסרים ע"ע עליך שהוא שם ושמח מראות פנים חדשות מלא רוח חכמה ויוצא בדברים לשעבר הייתי עלב ובעבור ששמעתי שהעיר נחלקת

בחלקה לבי כתוב כתבתי אליך לבא פה עמדי. עתה ידעתי שהתקשרת בקשר אמיץ לזמן ב' שנים. מי ישים בעזרך לעטרה זהב כאשר הקדר. הרב מהרש"ש אשילם במיעבא השלוחי כפל די וכו' ע"כ.

חיבר ס' משה ידבר שו"ת ובסופו קונטי' שארית ישראל דרשות והספדים על אביו ועל אמו ז"ל. ומפורסם שהרה"ק ז"ל הנ"ל היה לו תלמיד הרב. ומשה עלה אל האלהים. הה"ק רודים בכ"ה כסליו התקע"ב מדוכא ביסורין עודנו באבו בן ל"ד שנה תו"ב. והספיד עליו מהרש"ע הנ"ל וכה אמר מיום שמת משה נכרתי אבל לפני עם מי אדבר בפלפולה של תורה מי יעמוד לימיני לעמוד בפרץ ולהדריך את העם בדרך טובה וישרה ע"כ. השאיר אחריו ב' בנים ה"ה מהר"ר ח"ם יהודה ישראל ז"ל והגביר הג' כה"ר דוד ישראל ז"ל (וב' בנות ואשת משה ושמה קלארה ילא הוטר נטע. כעתן בן בת בתה הוא עפ"ר מר דודי הרב המופלא ומצוי כמוהר"ר **מתתיא אברהם צורמאני** כ"יו ריש מתא המופלא יע"א וכעת אז"ל בעי"ת בוקורישט יע"א).

מהר"ר ידידיה שלמה ישראל ז"ל בן ב' למהר"ר אליהו ז"ל. (אשתו הצדקת אסתר בת מלכים ממשפחת רם בית נחום המזרחיות רבנן תקיפי ארעא דישראל).

בעודו רך בשנים מתו הוריו והיה חוסה בצל רבותיו ה"ה מהר"ר יהונתן גלאגאסי ומהר"ר משה ישראל ז"ל אחי אביו הנ"ל. יגע בגופו ובממונו והוציא לאור שני ספרי הרב אבי אביו ז"ל המוכרים לעיל. ומלך בקודש בכ"א יע"א עד יום מותו חכם לתורה וגדולה במקום אחד. חיבר ס' בן ישי דרשות ושמם בכתובים. בס' קול אליהו ובס' יד ימין נדפסו קצת שו"ת ממנו ונתבקש מ"ך שם ביום ש"ק ב' סיון התקל"ט ולא השאיר אחריו זרע כלל. והספיד עליו פה עירנו מרן זקני ב"ם שבות ימין ז"ל. וגם בחלום שכתו כמלאך מהרע"ז שמ"ל בכ"א יע"א והספיד עליו שם פעם ב'. (ראה להלן בתולדות מרן זקני ז"ל קמ"ל).

מהר"ר חיים יהודה ישראל ז"ל בנו הגדול של מהרמ"י הנ' ב"ם משה ידבר ז"ל.

בהקדמתו לס' משה ידבר קורא אלמו נער קטן בשנת מות אביו היא התקע"ב ובס' התקע"ג נשא אשה ודרש על כיסופין המרכזיים שהקשה ז"ל הנ"ל. ולפי מהחבן של ראשונים לא היה את יותר מבן י"ד או ט"ו שנה ויש לשער שהוא שנולד בס' התקס"ח תו"ב הוא היה רב מהולל בק"ק גדול יצ"ו והרביץ תורה בתלמידים ומתנהג בחסידות. וגם נסמך בס' התקע"ח בלכת מוהר"ר אברהם הלוי ז"ל מארי דאתרין לשכון כבוד בעיה"ק ירושת"ו קבלוהו עליהם פה עירנו (אחר השתדלות רבות) לרב ולקצין ובס' התקים נעשה מיוחס ויעל יהודה לשכון בעיה"ק ירושת"ו וגם נשא בעול יסורין היה מיסורי הצדיקים הוא בע"ל שנהג היתן את לעבור האחרונים בציבבין קודם ברוך שאמר ביום א' של סוכות, והיקן שתהא עריכתם אחר השחרית קודם הלל בעבור השברת זמן קריאת שמע וכן נהגו אחריו עד היום בס' הקפ"ז נסיעתו בירושת"ו מתה אשתו השנים ונשא שלישית מרת שרה בת' בשורה ז"ל. מהר"ר רפאל יצחק לוריא"ה ר"מ לידין ב"ם רבי ושמעי. והרב המספד עם קיטו כמוהר"ר משה"א אברהם קידרון ומוהר"ר מיכאל חיים משה ישראל מארי דאתרין והר"ר מיכאל יהודה הולם זלה"ה היו תלמידיו. חיבר ס' קול יהודה דרושים ובסופו קונטי' שבט יהודה ע"ש הספדות ונתבקש מ"ך בירושת"ו ביום חי' אדר התקפ"ט. והשאיר אחריו ג' בנים ה"ה הגביר אוהב השני' ולומדים אבי אמי רפאל משה ישראל. ומהרע"ז מיכאל יעקב ישראל. והר"ר ידידיה שלמה ישראל זלה"ה.

מרן זקני מהר"ר מיכאל יעקב ישראל ז"ל תמ"ל.

נולד פה עירנו בס' התקס"ו תו"ב. היתה פה קלה בבחורתו במלאכת השמים. והיה רב מהולל בקק"ג יצ"ו עד יום לכתו לעיה"ק ירושת"ו. הוא היה תלמיד מהר"ר אברהם הלוי ז"ל מארי דאתרין ובס' התקפ"א מלך פה עירנו תחת אביו ויחי' יעקב באבר גדול בנים ובנות והם יש מן המכן ובסוף שנותיו זכה לעושר וכבוד תורה וגדולה ויהי עושה משפט וצדקה לעמו וידו פתוחה ברוח נדיבה ומפריש מעשר מכנסיו בכל שנה. הם ויושר ועבות לדק היו לו לנזם תמיד מגורים בו ותולאכו כמלאכי אלהים ממלאך האלהים ויהי שמעו בכל הארץ.

נבואת אליו השמועה מכת אמון יע"א כי כת כהשה"ב למהר"ר יש"י ז"ל הנ"ל אחי זקנו בלא בנים. וישא יעקב רגליו וילך שם עם בנו מהר"ר מיכאל חיים משה ז"ל הנ"ל לקחת עזבונו (הסגולה קרוב למיליון/גרוש) כי לפה היתה משפט הנחלה. והמה כלו כן תמסו כי אלמנה הרב המנוח הוספה חמת ממשלה לפנה מקרה את דין היתומה (בעזרת איזה גבירי העירה) בידי הממשלה השיא שיכמילכה כפי דתם ונימוסם. והוכרח הרע"ז ז"ל לנסוע משם ירושלימה ולהביא משם גזרות קשות מקבמ"ה כדי לשיבם להכשיל כדת מו"י. ויהי בשובו מלא ובהם מגזרות ודורונות מאוצריו ביום ב' כסליו התקל"ב בבואו מקפוסטקיא למצרים דרך כפר כילום. ויהפך ה' רוח ים חזק ומפרק הרים ומשברים כחפיהם וכאל בכפר הוא וכל אשר לו ומשרתו הר' יעקב לורייאל כי"ע. וכוכי תורתו אשר היה עמו גם דרושים בחמדים שמק עבר כשל כילום נרפה ובחסד של המלאת עם אנשים קטנה ותקונמי גדול אלו מאלילום יש לאותם שלכים בתחלת ה' עליהם. וכפסע בינם ובין המות. ויצלו אל תיבה ערומים ויחפים באין להם לאכול ובגד ללבוש ויבאו לכפר אחד ברעב ובצמא ובחוסר כל והרבבותיהן דל"ן מרוב הקרירות ובכפר ההוא נמצא אז מהר"ר שלמה חזן ז"ל (הוא היה אח"ו לריש מתא כ"א יע"א) ויבאו לפניו וישאל להם מי אתם. ויענהו הרע"ז יהודים מרודים אנחנו את הגבה ס' וסי'. ויהי כשמוע הרב שם יעקב ישראל א"ל שמעתי שהרב ר' יעקב ישראל מרודים בא לבית לבקול בזמן הרב יש"י השא קונדך הוא. ויענהו אני הוא הרוכם ויגד לו את כל הקורות אותו. אז הרב אמר לקראתו ויקם מכסאו ויחבקהו וינשקהו ויאכילהו וישקהו ויודע הדבר בכ"א ויהסר השר מעלים כהונן ז"ל והעלה את אנשיו ומלבושים נאים לפי כבוד הרע"ז ז"ל ויביאוהו העירה בכבוד גדול והריד גם עלם בידו לקחת עזבון הרב יש"י ז"ל כי אם מעט ובקשו אז ממנו ראשי העיר כ"א לכהן תחת הרב יש"י ז"ל ולא קבל ויחזר פה עירנו ויחי עד יום מותו היה עושה בכל שנה ביום ב' כסליו משתה ויו"ט ומשפט לאביונים להזכיר הנסים הי' על כל אשר נעשו. גם זבני מבכון היו מזמינהו להיות לרב לכ"א ולא קבל.

בס' התרי"ג נשאו לבו לעלות אל הר הקדש ירושת"ו לשכון כבוד שם ושנה לכתו שמלך השיו את ביתו באשים הרים מהר"ר מיכאל חיים משה ז"ל. ומהר"ר רפאל יצחק נ"י (בני הגביר דוד הנ"ל) וילך לעשות ירושלימה ונשא שם כבוד גדול וכשמת הרשי"ב הראש"ל כמוהר"ר חיים קיבא ז"ל השכימו הגם כולם להמליכו תחתיו ולא קבל בעבור היה בן פ"א ז"ל זקן ממנו בן פי' שנה והמליכו בו ומינוהו לרב אב"ד ומכיריו היו הרב כיקים שמואל יהודה אדוזן והרב ראש"ל אברהם אשכנזי. והרב המגיד אהרן עזריאל. והרב משה פארדו זלה"ה.

חיבר ס' שבות ימין ב"ח דרושים וס' יד ימין שו"ת. ובס' קול יהודה שם שם לו מדרשותיו. הקו"ע עם מהר"ם קריספין ב"ם מים קדושים והרה"ג מהרים הלאבי והרה"ג ראש"ל מהר"ם פונין והרה"ג ראש"ל מהר"ש גאגין ב"ם תקי ח"ם. וביתו מהר"י אלנעלי ב"ם פרי העץ. והרב המגיד הפרדים ב"ם אה"ל. והרה"ג ראש"ל מוסרדים ב"ם כדי"ב לב זכר כולם לברכה.

ויהי ימי יעקב בני חיו ששים ושש. רגוע וימת בעיה"ק ירושת"ו ביום ז' אייר התר"ו. ויספדו לו שם וגם פה עירנו מספד גדול וכבד מאד ז' ימים. גם הרה"ג מהר"ם האלאבי ז"ל הספיד עליו בק"ק אזמיר יע"א. וכה היו דבריו בדרשתו מעיד אני עלי היו כי זה קרוב בעשר שנים בליל היו אדר

שהיו

מספר. אחיהו היה צדיק מג"א מדותיו והנהגותיו כי"י בס' בני אליהו וכמ"א השאיר אחריו ב' בנים גדולים בתורה ה"ה מהר"ר משה ישראל ומהר"ר רפאל יהודה ישראל זלה"ה.

מהר"ר משה ישראל בכמוהר"ר חיים אברהם הנ"ל זלה"ה

בקטנותו למד בירושלים עם מר דודו מהר"ר אליהו ישראל ז"ל. ואח"כ היה תלמיד מהר"ר ברוך לאני ז"ל משנת התקכ"ז עד שנת התקמ"א כאיכותו בנא אמון יע"א ויהי שם לראש ולקצין עם חמיו כמהר"ר יהונתן גאלאנטי ז"ל יש אצלי מכי"ק שו"ת וחי' ע"ס הטורים בפלפול עצום וחי' ודרשות ע"ס הפרשיות ודרשותיו סדרם שם. תשובה אחת ממנו (לשאלת אשה חכמה מ' מירקאדה) סי' ל"ו נדפסה בס' חיים שנים סי' עו"ב ובסי' י"ט הובאו מזכרת הגיטין שנסדרו על ידו בנ"א משנת התקמ"א עד שנת התקס"ב ובס' שערי רחמים יו"ד סי' ז"ך הובאו ב' שו"ת ממנו שקו"ט עם מר דודו הנז' בהיותם שניהם בנ"א.

מהר"ר רפאל יהודה ישראל ן' שני לכמוהר"ר חיים אברהם הנ"ל זלה"ה

חיבר ס' שומר מוסר קי"ק בחיזוק היראה והאמונה בפי ובתורתו בתפלה כע"מה והוציא לאור ס' מגן גבורים למוהר"א די אבילה ז"ל.

הגאון מוהר"ר אליהו ישראל ז"ל בן ב' למוהרמ"י ז"ל ב"ס משאת משה.

בשנת התקי"ד בא לעיה"ק ירושלים וישב שם עד שנת התקכ"ב והיתה אור תורתו זורחת שם בישיבה המפוארה "חסד לאברהם ובנין שלמה" ושם פעל ועשה רובי תורתו ויהי כי הקיפו ימי הרעה בלעיר"ך ירושלים אך יצא (בשנת התקכ"ג) לשליחות מצוה לערי פ'ראנקיאה ויהי ה' עמו ובשובו בשנת התקכ"ט [illegible] היתה מעלות אל הקי' ויבא פה ק"ק רודים וישב שם עד אשר קמו עמדו יחי' שגולה ק"ק כ"א יע"א (בשנת התקל"ג) ויאמרו לו לכה והיית לנו לעינים ויוסיפו ה' לנגיד על עמו. ויעל אליהו השמימה שם ביום ט' שבט התקמ"ד והספיד עליו (פה ק"ק רודים) תלמידו מהרח"ש [illegible] ז"ל מחבר דאמרין ב"ס חיים שנים.

(את זה מצאתי מכי"ק)

אור ליום כ"א לחדש אדר התקכ"ח חלמתי חלום הנני עומד בסוכה מלאה וגם הבן יקיר לי ילי"ו ואחד מחכמי ירושלים היה מיושב עמנו בראש וב"כ ביני הייתי רואה למהר"ר יאודה נבון ז"ל שהיה עולה מהמדרגה והוא"י עמדתי ממקומי להקביל פניו ונכנס ובא לו בשתיקה לבית מדרשי ואני לכבוד החכם האחר אשר היה בסוכה נתעכבתי עמו. ואח"כ הייתי רואה למהר"ין הנז' חוזר ובא מהמדרגה חזרתי וקמתי מלפניו. ואמרתי לו אני תמה בזה שכבר ראיתי למעכ"ת קודם לכן שבא לכאן ולא יצא מכאן ואמר לי כדברים האלה. מי שבא קודם לכן בדמותי הוא היה אליהו ז"ל והוא דורש בשלומך ובפי' בנך אך לחכם הזה אינו דורש שלומו. ואיקץ.

בהיותי עומד בעיה"ק ירושלים כשהתחלתי ללמוד ספרי הרב ז"ל. והנה בחלומי שהיו כל בני העיר בשווקי' וברחובות ושאלתי מה זה ואמרו לי שבא מהרח"ו ז"ל לעיר ואז גם אני הלכתי להקביל פניו ולקבל ברכתו. ובהיותי בשוק המשוכה לביהכ"ן ראיתי אדם אחד מכובד זקן. ושאלתי לו הידעת באיזה מקום הוא מהרח"ו. ואמ"ל אני הוא מהרח"ו כששמעתי ונשקתי עפרות רגליו.

אור ליום כ"ח אדר התקכ"ח. חלמא חזאי ואני הייתי בעיה"ק ירושלים וראיתי להרב מהר"ח ן' עטר ז"ל אומר קדיש והייתי עונה אמש"ר בכונה גדולה שהמקום יזכני לחיי העוה"ב.

אור ליום כ"א תמוז ש' התקכ"ט חלום ואני הייתי קורא שירת הים בכונה גדולה ובשמחה רבה.

אור ליום ש"ק יום כ"ה אדר א' ש' התקל"ז. והנה בחלומי והייתי עומד בעיה"ק ירש"תו בפני גדולים והייתי קורא ק"ש בכונה גדולה ובדבקות גדול.

אור ליום ל"ך ניסן ש' התקל"ח חלמא חזית ואני הייתי עומד בביהכ"ן בשעת תפלה והנה ג' אנשים חשובים ונכבדים עומדים מצד ימין. ועוד איש אחד מכובד כמותם מצד שמאל ושאלתי מי האנשים האלה. ואמ"ל אלו הם אי"ו והרביעי הוא זקן זקנך ושמו משה. והייתי מתאבק עמהם ונושק ידיהם בחבה יתירה והיו מסבירים לי פנים שוחקות וכמדומה ששאלתי להם מתי קץ הגאולה והשיבוני.

בש' התקל"ג חלמתי חלום שהייתי לובש תפלין ובאותה שנה נתקיים שקבלו אותי לדיין פה כ"א יע"א.

אור כ"ד כסליו התקמ"א חלמתי חלום והייתי בירושלים והיה יום שמחת התורה ואני קדמתי להתפלל תפלת שחרית ואח"כ היו מתפללים בביהכ"ן עם החכמים ושמחתי שם על ששמעתי קדושת העמידה ועניתי עמהם בכונה גדולה (ע"כ מצאתי).

חיבר ס' בני אליהו דרשות כסא אליהו על סדר הש"ע קול אליהו שו"ת ב"ח ובח"ב קונטרס משכנות ישראל לסוגיות [illegible] וע"ס הרי"ף [illegible]. אדרת אליהו קי"ק על פי' הראשונים על הש"ע. עוגת אליהו קי"ק שו"ת ולסוגיות גפ"ת ופוסקים.

ועוד לו בכתובים

דבר אליהו דרושים נחמדים ע"ס הפרשיות. אור אליהו ביאור רחב ומספיק ע"ס המקח והממכר לרב האי גאון ז"ל מערכת אליהו ע"ס תקון סופרים למהר"ם בן [illegible] ז"ל. מנחת אליהו שו"ת. לפתח אליהו ליקוטים ע"ס הפרשיות כסדר אליהו. (לא ידעתי מה טיבו) כסא ישראל ביאור והגהות ע"ס התרומות. דבר המלך הגהות על הר"מ ה' מאכלות אסורות. (הספר הזה שלחו בנו מהר"ר יש"י ז"ל [illegible] שאלוניקי יע"א להדפיסו ולא הספיק מלאכתו [illegible] בא הספר הזה ליד הרה"ג מהר"א קולי ז"ל והשיג עליו באיזה דברים והדפיס השגותיו אלו בספרו שער אשר).

השאיר אחריו ב' רבני ישראל הם הבכור מהר"ר משה ישראל והב' מהר"ר ידידיה שלמה ישראל ז"ל.

מוהר"ר משה ישראל בנו בכורו של מהר"ר אליהו הנ"ל זלה"ה.

בש' התקכ"ב נשא לו לאשה את בתו יחידתו של הרב דוד פרסי ז"ל. ויש לשער שבשנת התקכ"ז או התקכ"ח נולד. שראיתי מכתב אחד משנת התקמ"ט מכ"י הגאון מר דודו מהרח"א הנז' ששלח לאחיו מהר"ר אליהו הנז' שהיה בירושלים וז"ל לבנך ידידך בכורך הי"ו הנעים [illegible] ישמרהו ויחיהו. גם הוא יגדל כאחד מגדולי חכמים והוא יהיה אב"ד הרוע"ס ע"כ. מעת היותו ב' בן ט' למטה מעשרה נחה עליו השמים וילך הלוך וגדל בתורת ה' כרע רבץ בית מדרשו של [illegible] נכנס בחוכמי ירושלים וימלא אותו רוח חכמה ובינה. ואחר זמן בא פה ק"ק רודים עם מר אביו וקבלוהו עליהם לשליח צבור. ובש' התקל"ב קבלוהו גם לדיין ב' בק' למהרי"ם עלריקה ז"ל הנז"ל. ואת זה ראיתי באגרת שכתב לו מר אביו מכ"א יע"א בשנת התקל"ח וז"ל. עוד שמחתי משמוע שאתה מכובד בעיני כלם ושאתה יושב בכיסך מי שרוצה הולך אצלך ומי שרוצה הולך אצל מהרי"ם עלריקה הי"ו וכו' אלי מוסרים עליך שהוא שם ושמח מראות פנים חדשות מלא רוח חכמה וכיוצא בדברים לשבר הייתי עלב ובעבור ששמעתי שהע"ר נחלקה

בחלקת לבי כתוב כתבתי אליך לבא פה עמדי. עתה ידעתי שהתקשרת בקשר אמיץ לזמן ב׳ שנים. ה׳ יהיה בעזרך לעטרת זהב ראש הסדר הרב מהרש״ם אשים במעבא השלומי כפל די וכו׳ ע״כ.

חיבר ס׳ משה ידבר שו״ת ובסופו קונטרס אגרת ישראל דרשות והספדים עם על אביו ועל חמיו ז״ל. ומהרא״ם עמרשה ז״ל הי׳ לו תלמיד הרב. ומשה עלה אל האלהים. פה ק״ק חודים בהיות בהליו השתע״ב מדוכה ביסורין עודנו באבו בן ל״ד שנה מו״ע. והספיד עליו מהרש״ע הנ״ל וכה אמר מיום שמת משה חברנו אבל לבי עם מי אדבר בפלפולה של תורה מי יעמוד לימיני לעמוד בפרץ ולהדריך את העם בדרך טובה וישרה ע״כ. השאיר אחריו ג׳ בנים ה״ה מהר״ר חיים יהודה ישראל ז״ל והנגיד הרב כה״ר דוד ישראל ז״ל (ובי׳ בנות ואלמנה עניה והעם קראוה יונה חוטר גזע נעמן בן בתה הוא עט״ר מר דודי הרב המופלא וחבי׳ כמוהר״ר **מתתיא אברהם צורמאני** כמ״ו רים מתא פומלא יע״א וכעת אז״ל בע״ה בגקוריש יע״א).

מהר״ר ידידיה **שלמה ישראל** ז״ל בן ב׳ למהר״ר אליהו ז״ל. (אמאתו השניה אסתר בת מלכים ממשפחת רם ה״ה כרום המזרחיות רבנן תקיפי ארעא דישראל).

בעודו רך בשנים מתו הוריו והיה חוסה בצל כנפותיו ה״ה מהר״ר יהונתן גאלאנטי ומהר״ר משה ישראל ז״ל אחי אביו הנ״ל. ינק בעושר ובחמיתו והולי״ל לאור שתי ספרי הרב אל אביו ז״ל הנזכרים לעיל. ומלך בקדושה בכ״א יע״א עד יום מותו חבש לתורה וגדולה במקום אחד. חיבר ס׳ בן ישי דרשות ופסק בכתובים. בס׳ קול אליהו ובס׳ יד ימין הובאו קצת שו״ת ממנו והיתה מ״ך שנה ביום ה״ק ב׳ סיון התקל״ט ולא השאיר אחריו זרע כלל. והספיד עליו פה עירנו מרן זקני בעל שו״ת יד ימין ז״ל. וגם בתהלים שנתו כמלאת ספרים שמ״ל בכ״א יע״א והספיד עליו שם פעם ב׳. (ראה שלשה בתולדות מרן זקני ז״ל הנז״ל).

מהר״ר **חיים יהודה ישראל** ז״ל בנו הגדול של מהרמ״י הנז׳ בעל משה ידבר ז״ל.

בהקדמתו לס׳ משה ידבר קורא אותו נער קטן בשנת מות אביו היא התקמ״ב ובס׳ התקמ״ג כתב אמה ודרש על כיסופיו הספריים האריקה ז״ל הנ״ל. ולפי מנהגן של האחוזים לא היה אז יותר מבן י״ד או ט״ו שנה ויש לשער אם שנולד בס׳ התקכ״ח מו״ע הוא היה הין מאוללה בק״ק גדול יצ״ו והרבה תורה בתלמידים ומתנהג בחסידות והם בספר בס׳ התקע״ה גלגה מוהר״ר אברהם הלוי ז״ל אחרי דאתרין לשכון כבוד בעיה״ק ירושלים קבלוהו עליהם פה עירנו (אחר השלכות רבות) לרב ולקצין ובס׳ השקים כתבו אותם ויעל יהודה לשבו״ב בעיה״ק ירושלים והם כשל בעוד ישורון היא מיסודי הצדיקים הוא בעל שנכנס היסן פה למכור האתרוגים בישיבין קודם ברוך שאמר ביום א׳ של סוכות, ותיקן שתהיה עכירתם אחר השפרים קודם הלל בעבור שעברה זמן קריאת שמע וכן נהגו אחריו עד היום בס׳ הקפ״ז בסיותו בירושלים מתה אשתו השניה וכשאלות אליהם אותו הרב בתו בסוכה ז״ל. מהר״ר רפאל יצחק לוריאה רים איידין בים רבי ושמעי. והרב שהספד עם קינו כמוהר״ר אשה אברהם קורדון ומוהר״ר מיכאל חיים משה ישראל אחרי דאתרין והר״ר מיכאל יהודה שולם זלה״ה היו תלמידיו. חיבר ס׳ קול יהודה דרושים ובסופו קונטי׳ שבט יהודה עים הספדות והיתה מ״ך ביום שיושבתו ביום מי אדר התקפ״ט. והשאיר אחריו ג׳ בנים ה״ה הנגיד אוהב התורה ולומדים אבי אמי רפאל משה ישראל. ומהרמ״ז מיכאל יעקב ישראל. והר״ר ידידיה שלמה ישראל זלה״ה.

מרן זקני מהר״ר **מיכאל יעקב ישראל** ז״ל הנז״ל.

נולד פה עירנו בס׳ התקמ״ז מו״ע הוה פה קלה בנחותו במלאכת השמים. והיה הין מאוללה בקק״ג יצ״ו עד יום לכתו לעיה״ק ירושלים. הוא היה תלמיד מהר״ר אברהם הלוי ז״ל אחרי דאתרין ובס׳ התקפ״א מלך פה עירנו תחת אביו ויהי יעקב בלעד גידול בנים ובנות ותה יה מן המכין ובסוף שנותיו זכה לעושר וכבוד תורה וגדולה ויהי עושה משפט וצדקה לעמו וידו פתוחה בנות גדיבה ותפרים מעשר מכנסיו בכל שנה. הם ויושר וצכות צדק היו לו לנזר תמיד חגורים בו ותואכו כמראה מלאך האלהים ויהי שמעו בכל הארץ.

בבוא אליו השמועה מבא אמון יע״א כי כח כשיב דמהר״ר יש״י ז״ל הנ״ל אחי זקנו בלא בנים. וישא יעקב רגליו וילך שם עם גיסו מהר״ר מיכאל חיים משה ז״ל הנ״ל לקחת עזבונו (היעולה קרוב למיליון/גרוש) כי לשם היתה משפט הנחלה. והמה לא כן חשבו כי אלמנה הרב הנז׳ היותה חוספת תחת ממשלה אשרה תקרה את דין הירושה (בעזרת איזה גביר העירה) בידי הממשלה השיא שיכחילכה כפי דתם וכימוסם. והוכרח הרמ״ז ז״ל לנסוע משם ירושלימה ולהניא משם גזרות קשות מרבנים כדי לסייעם להכח״ל כדת מו״י. ויהי בשובו מלא ובידו מגזרות ודורונות מאושריו ביום ב׳ כסליו התקצ״ב בבואו מקפוטקיא למצרים דרך כפר נילום. ויהפוך הי׳ רוח ים חזק ותפרק הרים והאנים כהפכה וכאל בכפר הוא וכל אשר לו ומשרתו הר׳ יעקב לורייאהו כ״ע. ורובי תורתו אשר היה עמו גם דרושים בחמדים חמק עבר כאל כילום גרפם ובחסד אל כתלאת פם אנים קטנה ותקנסי גדול אלו תמלילות ים לאותה אניה בחמלת ה׳ עליהם. ובהפצע ביגם ובין השמש. ויעלו אל היבשה ערומים ויחפים באין להם לאכול ובגד ללבוש ויבאו לכפר אחד ברעב ובצמא ובחוסר כל ואכבותיהן דל״ן מרוב הקבירות ובכפר ההוא נמצא אז מהר״ר שלמה חזן ז״ל (הוא הי׳ אמ״ז לרים מתא כ״א יע״א) ויבאו לפניו וישאל להם מי אתם. ויענהו הרמ״ז יהודים עבורים אנחנו את השבם פ׳ ופ׳. ויהי כשמוע הרב שם יעקב ישראל א״ל שמעתי שהרב ר׳ יעקב ישראל מרודים בא לביא לכפול עזבון הרב יש״י שמא קרובך הוא. ויענהו אני הוא בעצם ויגד לו את כל הקורות אותו. אז מהר מאד לקראתו ויקם הכסאו וישקהו ויחבקהו ויאכילהו וישקהו ויוודע הדבר בכ״א ויבשר שר שעלים כאוהן ז״ל ויעלה את אנשיו ומלבושים כלים לפי כבוד הרמ״ז ז״ל ויביאוהו העירה בכבוד גדול והוריד גם עלה בידו לקחת מעבון הרב יש״י ז״ל כי הם מעט ובקשו אז ממנו כאשי העיר כ״א לכהן תחת הרב יש״י ז״ל ולא קבל ושב פה עירנו ופה עד יום מותו היה עושה בכל שנה ביום ב׳ בכסליו משתה ורו״ש ומשתה לאביונים להזכיר הסלום ה׳ על כל אשר גמלהו. גם גבני הנבון היו מזמינים להיות להם לראש ולא קבל.

בס׳ התרי״ב כשהו אותם לעלות אל הר הקדש ירושלים לשכון כבוד שם ושרם לכתו השליך הספיו את גיסיו השמים שניהם מהר״ר מיכאל חיים משה ז״ל. ומהר״ר רפאל יצחק כ״י (בני הנגיד דוד הנז״ל) וילך לעיה״ק ירושלימה ונח שם בכבוד גדול וכשמת הרה״ג הראש״ל כמוהר״ר יצחק קובו ז״ל הסכימו רובם ככולם להמליכו תחתיו ולא קבל בעבור שהיה בן פ״ח ז״ל זקן ממנו בן פי׳ שנה והמליכו בו ומינוהו לראש אב״ד והנהיגו היו הרב חיים השואל יהודה אזולאי והרב הראש״ל אברהם אשכנזי. והרב המגיד אהרן עזריאל. והרב משה הלוי זלה״ה.

חיבר ס׳ שנות ימין בים דרושים. וס׳ יד ימין שו״ת. ובס׳ קול יהודה שם שם לו מדרשותיו. השו״ע עם משרים קיישפין בים מים קדושים. והרה״ג מהרים הלאנטי והרה״ג הראש״ל מהר״ם שתן והרה״ג הראש״ל מהרהי״א גאגין בים חקי חיים. וביתו מהר״י אלגעזי בים פרי הען. והרב המגיד הספדים בי״ם אש״ל. והרה״ג הראש״ל מוהר״ם בים כד״ב לב זכר כולם לחיים.

ויהי ימי יעקב בני חיו השנים ושם ויגוע וימת בעיה״ק ירושליתו ביום ז׳ אייר התרי״ו ויספדו לו שם וגם פה עירנו הספד גדול וכבד מאד ז׳ ימים. גם הרה״ג מהר״ם האלאגי ז״ל הספיד עליו בק״ק אזמיר יע״א. וכה היו דבריו בדרשתו מעיד אני עלי היום כי זה קרוב בעשר שנים בליל הי׳ אדר

שהיו מגלים לי בחלום בחזיון לילה. כי זה שזכה [illegible] יעקב ישראל ז"ל האדון אאע"ב ואבותיו לכתר תורה מוכתרים בשלשלת יוחסין מהר"ב משאת משה ז"ל ואילך. הוא בעבור שמרו ברית קי' ועשו משמרת למשמרת שלא לטמאו בשום פנים ופירשתי בחלום בזה"כ כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל הכונה. כי ידוע מ"ש רז"ל ע"פ שש אנכי על אמרתך שהוא על המילה ובריתך ינצרו ב' שמירות לברית מילה שעשו משמרת למשמרת. ובכן והיה שכרו לזכות לכתר תורה: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל זהו"ד השלום: (ראה ח"ה ח"ב דמ"ה ע"ב נפש ר"ה מערי ב' ד"ה ברית ותורה) ואלה תולדות יעקב. עט"ר ר' אבא ז"ל ומורי שפי החסים ובנ"י כמהר"ר ידידיה יוסף ישראל נרו.

תולדות עט"ר ר' אבא המחבר זלל"ה הנם כתובים בהקדמת הספר.

צוואה מחיים

עט"ר א"א המחבר זצ"ל אשר צוה לבנו הבנים.

לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם

בחמשה לחי' תמוז משנת **רנ"ת** נכנסתי לששה ושבעים שנותי ולא ידעתי יום מותי. לכן רשש לבי לצוות אתכם איזה ענינים הנוגעים ביראת ה' ותורתו הק' ולברך אתכם טרם הפרדי מאתכם. וה' הוא היודע אם אזכה להפרד מכם בחיים ושכבתי עם אבותי בא"י אם לאו עכ"פ זאת נחמתי בעניי כי חנני אלקים ונתקיים בי ברכת גבוה הוא הק' עט"ר ולכ"ת יעקב אבינו זלה"ה בעבור הקורת רוח שהיה לו ממני, להיות לי בנים חכמים ונבונים כמורה ה' צבאות יגן עליכם. ועתה שמעו בנים מוסר אב. ושמרתם לעשות את כל אשר אנכי מצוה אתכם היום למען תשכילו את כל אשר תעשון.

אתכם בני **שמואל** ה' ישמרך. אדריכך בדרך תלך. הזהר בבניך להדריכם ולהכניסם הדרך הטוב והישר בעיני אלקים ואדם. ודבקה בם תורה ומוסר וד"א בשבתך בביתך ובלכתך ובקומך. והיו עיניך ולבך בם לעולם. כי הם חייך ואורך ימיך. בם תלויים חיי האדם ועזו ואשרו בזה ובבא השוק בעוסר אל תיף כמאמר החכם מכל אדם חושך שבטו שונא בנו. ואוהבו שחרו מוסר. ברעה ובאה בדור הזה כמה בנים פריצים חבל על דמשתכחין המחללים כבוד ה' וכבוד משפחתם בעולם אשר מעלו אבותם שלא להוכיחם מקטנותם ועתידים ליתן את הדין ודי בזה הערה לחכם לב כמותך.

ירא"א את ה' בני במוריך ה"יו. שמע נא את אשר אנכי מצוך היום לטוב לך. שאל אביך ויגדך ויתן אותך לחן בעיני השומעים לקולך. אך בעת תקום בקהל ה' לשרת בקי' שמור לך פן תכנים ה"ו את בוראך בעת שתברך. הסר ממך גבהות לב ומחשבות זרות הרחק ממך בעת התפלה ודע לפני מי אתה עומד לפני אל עליון אדון הכל הרואה כליות ולב והתעלומות בכ"א וכיון שהש"ץ הוא למליץ טוב ולפרקליט ע"כ הקהל הק' כמה אתה חייב להזהר בכונת הלב ודקדוק הלשון בעת שאתה מוציא מפיך ומכ"ש שלא יפתה לבך במחשבות לעשות הכעסות ובזיונות ליחידים היושבים בבית ה' ובפרט בעת קריאת התורה כי הוא עון פלילי וגדול הוא מנשוא כי אין לך בזוי התורה גדול מזה וע"ז נאמר ובוזי יקלו ועם כי עד הנה לא ראיתי ולא שמעתי עליך שהתכשלת בעון זה. אך יען לבי קלוי באש מראות המכשלה הזאת בקהלות אחרות ה' הטוב יכפר. לכן באתי להזהירך אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם למען לא תבוש בגאונם ותמצא חן ושכל טוב בעיני אל"ו.

יבא הני בני ידידי בן זקונים **אשר** לי ה"י. שמע לאביך זה ילדך דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם אל תסור מאחרי ה' ותורתו. בני השמר לך לבלתי לכת אחרי הבחורים פריצי הדור המשליכים תורת ה' אחרי גוום והולכים בעצת יצרם הרע פן ישיאו אותך לעשות כמעשיהם לאמר איכה יעשו הבחורים האלה את רצון יצרם לחלל את השבת ולגלח זקנם וכיוצא מאיסורין כאלו ואעשה כן גם אני. והיה כי ימצאו בתוכם כה"ל חלקם גם אתה עמהם חלילה. לכן בסודם אל תבא נפשך בקהלם אל תחד כבודך ובפרט בהשחתת זקן אני מצוה אותך שלא תגע בו יד מכל וכל ובשום אופן לא בכלי ולא בסם ואף במותר שלא כמורי ואחיך הנעימים ואף אם ילעיגו עליך אל תדבר הזה כה תאמר להם. כך צויתי מאת מר אבי ז"ל וחייב אני לשמוע את דבריו ולא אסיר מדבריו אל"ה. ועתה זאת אישוא בני והנלל. בעת אשר תפנה ממלאכתך כמו בלילי החורף ובשבתות ומועדי ה' קח לך לסגלתך ולתועלתך ספרי מוסר ומשניות או כו"ך או מעט לועז ודבקת בם ולא בדברים בטלים כמנהג בני עירנו זאת והיה אמונת עתך לדעת מוסר השכל צדק ומשפט מישרים ואז תבין יראת ה' ודעת לנפשך ינעם וחיי"א ורבית בעושר וכבוד ואריכות ימים כנפשך הטוב.

עוד אנכי מצוה אתכם בני ידידי שמרו לכם מעשות מחלוקת עם שום אדם ולעולם תהיו מן הנעלבים ואינם עולבים וכו' והנה עיניכם רואות איך ינאצוני הנה שונאי וקרובי יותר מכולם ישטינו בשפה יניעו ראש והיה לאל ידי לשלם להם כפעלם וכמדתם או לפחות להוכיחם על פניהם. ולא עניתים דבר אם לא שויתי ודוממתי כי אמרתי עונותי גרמו לי כן תעשו גם אתם ויאמרו עליכם אותן מעשה אביהם ויקוים בכם מק' שכי ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

עוד אנכי מצוה אתכם בני. בענין התפלה שמיע לאומרה כתקונה ובצבור. והיה רגיל ועל תחטאו בשינה של שחרית התגברו כארי להעביר חבלי שנה מעיניכם ולכו נא הגברים ועבדו את ה' אלהיכם והעד לי כי ימי לא נתפתיתי מלכתי אפי' בלילות הקיץ. ויהי בעלות המנחה הזהרו כל מה שאפשר לאומרה בצבור כי היא עת רצון ובפרט הרגילו עצמיכם לתפי' ערבית לאומרה כתקונה בצבור. וכל ימי חייתי מצטער בזה בראות פעמים בהיותכם מתי מתעכבים אוכלים ושותים עד הגיע זמן ערבית והייתם נעכבים עד הלילה ולא השתדלתם לאומרה בצבור אל בני לא תעשון כן דהלכה האיסור שתעשו בתפלתכם ביחיד ברצון ולא באונס. עוד זאת שהבאו לשכוח מלהתפלל ומעוות לא יוכל לתקן דתוספתי דאין לה תשלומין דכמעט מזיד יחשב (עיין ש"ע א"ח סי' ק"ח ס"ז ובא"ה שם) ובדור יתום כזה צריך לכל השתדלות להתפלל תפלותינו כתקונן ובזמנן כאשר ציוונו חז"ל.

עוד אנכי מצוה אתכם בענין אמירת השכבתי אחר אורך ימים שלא ידעתם כי כל ימי הייתי מצטער על איזה אנשים שבעלותם לקרוא בתורה היו רגילים להזכיר השכבה לנפש צדיק עט"ר מרן אבא זלוק"ל וכוונתם לאיזה שנות זרות ואין רוחי ורוח יעקב אמ"ו זלה"ל נוחות מאלו ההשכבות הנאמרות שלא בזמנם ולא

ואנא צריך כמובא בספרי המקובלים ז"ל שרובן קשה ומיעוטן יפה. ובפרט אם גם יאמרו לפרוע את שמתחייבים למילוי כדין שאז יוסיפו קשה. לכן הרי זו באזהרה שלא להזכיר שמי כ"א בשבתות הי"ב חדש לאשכבות. ובפרט שלפני היא"צ ויום היא"צ שבכל שנים וליל כפור בכל שנה כנהוג ותו לא וכן בהזכרת אדוני אבי זצ"ל ונהגו שתהיו זריזין מקדימין לפרוע השמן למאור וכיוצא קודם ההשכבה כמו שאני עושה והנני גוזר בגזרת נח"ש על כל שלוחי צבור שבעירנו והבאים אחריהם עד עולם שלא להספיד שמי ושם אבותי כ"א בזמנים שהי"ל דוקא ואף אם ישלמו שלום שכרם אם ירצו יתנו ש"ל ויאמרו למנוחת נפש שנ"ם נשמת שנסתלקה ודי והיה שלום אשר יזיד לדבר דבר בשמי ושם אבותי את אשר לא צויתיו לדבר הנשים יהיה כמוך נעקבו ושומע לי ישכ ושמ"ל.

את ישים כותם שהכנתי. אשרי האיש אשר לא הלך כו' עד יומם ולילה. אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד. טוב שם וכו' טוב ללכת אל בית אבל וכו'. מה יקר חסדך וכו'. ירויון מדשן וכו' הרחמן שאל המרחם על הבריות הגומל חסדים טובים עם החיים ועם המתים הוא ברחמיו וחסדיו המרובים יגמול חסדיו ויחוס על כרוין של „נשמת חיים יאודה ישראל" ז' שרה שיל (ואם אזכה להדפיס חבורי אשר קריתי לו „בן ימין „ אז תוסיף „בעל המחבר ס' בן ימין") רוח ה' תניחנו בג"ע על מעשיו ישיב פי אכי"ר. וזה הנוסח יהיה כתוב בסידור תפלה של ספ"ן מהני ק"ק והני מדרשי הלבור.

ומן השמור בזה ע"ד שהספד יקרא דהכבי כשימשו לי הספד ודרשת בקהל עם ככתוב לא יאמרו עלי שום תואר ושום שבח כלל לא בהללם ולא בתוך הדרשה ואין לריך לו' שם חכם ולא צדיק ולא חסיד לפי שאין בי שום אחד מהם ואדרבא אם יאמרו עלי אחד מהם יהיה לי בזיון וקיצור ויהיה לי לצער ולא יאמרו כ"א דברי כבושים ומוסרים לעורר את העם בתשובה ואז יהיה לי נח"ר לכיותי גורם בתשובתם ולא לריך כלל לו' עלי מ"ם רז"ל שהי כושל לדיק אי ומכפר על הדור שלא בי היה הנ"ל. ותאמינו לי בזה שלבי יודע מרת נפשו ולא אמרו אלא אין אדם משים עצמו רשע ובתפלות המלאים יום הדרוש אתה בני תאמצי שלם היכ"א את פי.

עוד זאת אבקש מאתכם בני הי"ו החום המשולש שבתוך שבתי תלמדו בניכם השכמים בלילות השבוע משנה עם פי' רעים ז"ל או פירש א"ח עם בא"ה"ע ב' שעות בלילות החורף ושעה אחת בלילות הקיץ. ואתה בני אשר הי"ו תלמוד שיי פרקי משנה בכל לילה בשפה ברורה ולא בין השניים ואחר השלום השכה תלמדו שלשתכם חי' פרקי משנה וה' ספרי תהלים בכל שבוע ושבוע חק ולא יעבור כל ימי חייכם וכל המוסיף יוסיפו לו ימים ושנים כי הוא חייכם כנפש אביכם הזקן הכותב בדמע.

עוד זאת אני מצוה אותך בני הי"ו. שאחרי מותי בתורתי תהגה בטוב טעם ודעת (ואם אפשר בחבורת ח"ס אשר עמך מ"ע ומין) ותדבר כל מה שכתוב אללי בשיטה עית מכתות ודרשות שמעט הוא אם רב להיות מסודר אצלך שאפשר ברוב הימים תמלא אופן להוציא לאור ולחבר את השאר אשלם של תו' להיות חבור אחד ויקרא שמו בימינאל בן ימי"ן לרמז ברא כרעא דאבוה שלא בר המרא זלה"ה ויהיו שפתותי דובבות בקבר. ואפשר שבזכות זה תזכה להיות לך בנים זכרים לעבודתו ית"ש.

איסטו קי אים טוקאנטי אה לוס **הקדשות** קי איי אין איל **ק"ק** גדול יצ"ו לו איסטאמפימוס אין לאדינו פורקי לו אינטיינדאן לוס קיניורים יחידים הי"ו די רודיס אי אגירמאן טודו לו דיגו.

די לוס הקדשות 9500 גרושים קי איסטאן אין איל ק"ק גדול יצ"ו לריוח היום בתורת מכר ושכירות אה 12 פור סיין סיגון איסטה איסקריטו אי דיקלאראדו אין לוס שטרות קי טיינגו אין מי פודיר קי סון 2000 גרושים מעמ"כ הרב מר אבי זלה"ה. אי 2500 גרושים מהגביר מר חמי ז"ל. אי 5000 גרושים די אוטרוס מקדישים ע"ה סיגון איסטאן נוטאדוס מכתיבת יד מעכ"ר הרב מר אבי זלה"ה. אי סיימפרי איסטובי קונסירבאדו איל ריוח אה 12 פור סיין אפיארה די אונוס פוקוס אנייוס קי קוזי אה דיז פור סיין. אי אגורה פארציין קי לאס איגטראדאס דיל ק"ק גדול יצ"ו סי אפוכו קארון קיבראנדו אם דיים פור סיין קי לי אזי קך 950 גרושים אל אנייו אי אין אנייו די ב' אדרים לי אזי 1030 גרושים. מינטמני קי איסטה סומה כון סי גאסטארה נונקה כי אין לבור עני. אי אפילו קי סי 649 אגיטי אלה חקנה קי אתירון לוס סי' נבאי הזמן ה"י די אבישאר איל ריוח אה סיימי פור סיין. סיפאש קי מי כונה פ"א איסטיינסים פורקי כון סי אפ'ושארן לוס נבאים אין איל כ"ז דיל ק"ק גדול יצ"ו אי קי סינציינאן קון אקטיבידאד ייו טומי די אקיל אנייו 1100 גרושים קוארה אנייו. לוס קיניורים גבאים סיי קינטיאנאן לוס 700 גרושים פור ריוח די לוס הקדשות אי לוס 400 גרושים פור שכר הדרושים. מה ייו כין קונטי אנסי אוסכו קי לוס 950 גרושים טומאנבה פור ריוח די לים הקדשות. אי קין לוס 150 גרושים קי ריטאנאן מי קינה טינטאנבה פור שכר הדרושים צייכדו קי לאס אינטראדאס סי אביאן אפוקאדו.

אגורה צום דיגו לו קי צ'אש אזיר די איסטי אינפורטו דיל ריוח. איל ריוס די לוס 2000 קי אים 200 גרושים סיראן פארה איל דיאם די לאס פטירות מעמ"כ הרב מר אבי זלה"ה יום ז' בא"ייר פארה השכבה אי לימודים ביום ובלילה אי איל ריסטאנטי לו אזיש מינוק אה לוס עניים קי אנסי דישו איכקומינדאדו אין סו צוואה. ואחי ידין הי"ל ידידיא הייו פינקורארה קון צוזוטרוס אין איסטה קוזה אי אסיגון אזי ייו פאנטוס אנייוס אנסי אר"ש.

די איל ריוח די איל ריספאנטי קי אים 7500 קי לי אזי 750 לוס 600 גרושים סיראן פארה טרים תלמידי חכמים קי מילדארן אין מי ישיבה דוס דיאס אה לה סימאנה די מידייו דיאם פין אלה מאדרי. קי סון טו מי איזו כאוכן סייו אי דוס אוטרוס קון מי. אי טומאריש קואדרו אוטו 200 גרושים איל אנייו. אי אקאצ'ראטי קי סיאן מינאי הי' ומוספי שמו. ויהי"ר שהשוט המשולש לנצ"י.

אי לוס 150 גרושים אוטרוס סיראן 100 גרו' פארה איל דיאה די לה פטירה מהגביר מר חמי רפאל משה יפיאץ ז"ל רייכה ע"ה יום יו"ד כסלו פארה השכבה אי לימוד אי סילוק לעניים אי 50 גרו' פארה איל דיאה די לה פטירה מרת חמותי בוליסה מזמ"ו בת קול ע"ה ביום כ"ב חשון.

אי סי אין אלגון אנייו כון צ'ירכה אלה ישיבה אוכו די לוס טרים ת"ח פור לה פינה קי אולים. איסטונסים איספארטירש איל חלק די אקיל ת"ח אם פרוטים שאזינום פארה מיליזיכאם אגיטיכה. אי כון פארה תכריכין וסולאות די אחר שמיתה.

טאמביין ייא קאצ'יש קומו היטים משה חסון ב' אברהם ואסתו מי מירו עים דישארון (על ידי) אין איל ק"ק גדול יצ"ו מיל גרושים פור דוס תעניות איל אנייו קי לים מילדארה ייו למילוי נשמתם אי דיספואים די מי קי לאם מילדארם איל חזן דיל ק"ק סי כון סוצי קוארם אוכה מאם די 60 גרושים. אי אין סוצייכדו מאם די איסטו איסטונסים דארם איל גזבר אין מי מאנו 60 גרושים פור קוארם אונה פארה אזירלים און לימוד לעילוי נשמתם אין לוגאר די לה הפטרה סיגון איסטאן דיקלארדוס איסטוס תנאים בפנקס הק"ק גדול יצ"ו אי אפירמאדו מיד מוה"ר מיד מיכאל חיים משה ישראל זלה"ה. אי די איל דיאה קי מוריירון איסטוס דוס לים טיזי לייו סיגון אינקומינדארון סיגון ייא אים שאבידו אם טודוס. מה אין כי 649 אגיטי אלה תקנה קי איזיירון גבאי

גבאי הזקן הייזו די אבאשאר איל פריסייו די איסטאס הפטרות
אה 25 גרו' לה אורה קי אקי צ'ואיקוס טומאבאן אקבי
אריב די פומאר קאדה אנייו דיל גזבר הק"ק 25 גרושים
פור קאדה הפטרה (קי סון אלה די 25) פור אזירלאס און
לימוד לעילוי נשמתם קי סיאה און 12 כסלו יום פטירתי
אי און 2 אדר יום פטירתה. איסטו בייו סיגורו און איל
ירצה שמים אי איל יסדות קי טיניש קי כון דישארייש די
אפירמאר טודו לו דיגו. וגם הי לא ימנע טוב להולכים
בתמים .

אי לה צ'ואטרוס סייכורים גזברים אי ממונים אי חזנים
דיל ק"ק גדול הי"ו קי פירקוריש קין טודה צ'ואיסטרה פואירסה
קוצ'ר איסטי ריוח די 9500 גרושים קי סי פאגי און קאדה
אנייו אי אנייו און פאגו די פים איז'ום הי"ו אה דיים פור
סיין חק ולא יעבור אי כון קירי דיגו קי סי קירה אלגון
יחיד או יחידים אה כון דישאר פאגאר איסטי ריוח או אפילו
אבאשאר איל פריסייו פור לה קנה קי פואיסי סוש אובליגאדוס
די אביצ'ארטאראס קונטרה אילייוס אי אזיר באלדאר סוס
קונסילוס אי סוס פינסאמיינטוס פורקי איס מונידה די קדש
לקדושים אשר בארץ המה ע"ה. אי כון סון פאטרונים ריגוגוס
די אפלאסיאר און איסטוס הקדשות אי רוצאר מיו די לוס
מואירטוס אי די לוס תלמידי חכמים אי ענוים קי סי אפרו-
ביגאן די איסטאס פארטס. אי טודו איל קי קירה קאבזאנטי
אפילו אה אבאשאר איל פריסייו דיל ריוח בין חבר בין עם
הארץ. **לא יאבה ה' סלוח לו**. אי לה איסקלאמאסייון
די לוס ענוים אי די לוס מקדישים סוביר עפר כון טורנארה
און צ'ביזיו דילאנטרי איל הי"ת כב יכול. טינגו הבטחה קי
לוס ריז'ידורים אי לוס יחידים די איסטה סיבדאד די קאדה
דור אי דור אגאן איסטאס מלות די אסיגוראר אי אפירמאר
איסטאס לוואה קי כון סי באלדי רוגאה אלו אאגאן למען
כבוד אבא קדישא גאון **יעקב** קדוש **ישראל** זלוק"ל .

קי איל פואי איל קי מיטייו איסטה מונידה בקופת הק"ק
גדול יצ"ו פורקי לי אגאן סו כבוד אי איל כבוד די טודוס
לוס מקדישים עי"ה. ואני אברכם יוסף ה' עליכם ככם
אלף פעמים ויברך אתכם בעושר וכבוד וחיים ארוכים בטוב
ובנעימים אמן :

עוד אני מצוה אתכם בני הי"ו על השמן למאור שתשתדלו
להדליק בבית למנוחת נשמה שלא תהיה בבית הנר דלוק אלא
עד השלשים יום. ואח"כ תדליקום בקק"ג בשבתות השנה
ומועדי ה' וכי"ה וד"ו .

עוד אני מצוה אתכם בני ידידי טובים השכים יש"י ותי"רא
הי"ו שתאמרו אי"ם בהספרים לנ"ע אי"ם ואשר שמו ה'
יעקב צורמאני הי"ו ונ"ב מ' **בוליסה פאלומבה**
מבית חייבים אתם ללמוד בכל שו"ם ביום פקודתם לעילוי
נשמתם כל הימים אשר אתם חיים. יען שלא ראיתם מה
שהרבה להיטיב עמי ה"ר יעקב הי"ו הנ' כי אהבת עולם
אהבני ועולה על כלנה הוצאותיו שעשה לגמר תיקון ספרי
הישיבה כידוע ישלם ה' פעליו הטובים ולא מצאתי במה לשלם
לו כי אם בזאת למעבד לו ולבי"ב נחת רוח אחר מותם .
כי אף שחננו ה' בנים שיחיו שיעשו כבודם ועלוים אחר
מותם לא נצרכם אלא להעדפה כי אינו דומה לימוד דבעלי
תורה לאשר כל אדם מובטחני בכם שכה תעשו וכה תוסיפו .

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם
היום לשמור ולעשות תבורכו מפי עליון באורך ימים ושנים
ועושר וכבוד ובנים כשרים כרצון חיים אביכם הזקן הכותב
פה **רודים** יע"א ביום טו"ב חשון ש' **התרנ"א** מתוקת
שנה ובכל אשר **אמרתי** אליכם תשמרו לפ"ק .

הצעיר

רחמים חיים יאודה ישראל ס"ט

בן ימי"ן זלה"ה

ספר בן ימין

חי' מסכת מנחות

ד"ב מתני' כל המנחות שנקמצו וכו'. כתבו התוס' בד"ה כל וז"ל עבודה קמייתא נקט וה"ה נתינה בכלי והולכה והקטרה כדקתני סיפא וכו' ע"כ. וכן פי' הר"מ ז"ל פטי"ו מהל' פסהמ"ו ה"ב ע"ש. וכתב הכ"מ שם וז"ל ומ"ש שאם חשב באחד מד' עבודות שלהן מחשבי שינוי השם פסולות וכו' משנה שם די"ב עכ"ל.

ואחרי המחי"ר ונע"ר לא זכיתי להבין מאי דוחקיה להביא מן הרחוק ושביק מה סיומא דמתני' דקתני בהדיא חכנס סוטה מנחת קנאות שקמצן שלא לשמן נתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן וכו' פסו' וכמו כן ראיתי להמ"ל ז"ל שם שאחר" שהביא קו' הרא"ם ז"ל כתב וז"ל ודבריו הם תמוהים בעיני וכו' ובני מנחות נמי איכא ד' עבודות דהיינו וכו' וכדתנן בפ"ק דמנחות די"ב וכו' ע"כ. וגם דבריו ז"ל לא זכיתי להבינם וכמ"ש וכעת צ"ע.

וראיתי להר"ב חק נתן ז"ל בחי' למנחו' ד"ד ע"א מהש"ס שהביא די הרא"ם ז"ל הנ"ל והקי' דאיך נעלם ממנו סיומא דמתני' וכן מתני' דלקמן די"ב וכו' עי"ש. ונעלם ממנו שכן הקי' המש"ל. וכן ראיתי ג"כ להרב כמוהר"חא גאגין נר"ו בס' הכ"מ מנחה טהורה שי' למנחו' שהביא די המ"ל ז"ל וכתב שבס' אגילת ס' הביא הי' המגיה די המ"ל ז"ל ותמה עליו דמה שייך כל הך שקלא וטריא בדבר השנוי במשנה בהדיא וע"ז כתב הרי נר"ו דלאו תימה היא כלל דהמ"ל רצה להקי' על הר"אם ממקום שבא וכו' וגזה קאמר דליד תנן קמילה דעבודה קמייתא נקט וכמ"ש התוס' והם ז"ל כבר הזכירו"סיפא דמתני' ע"כ.

ועמו הס"ד כנעלם ממנו דכן הקי' הי' תועפות רא"ם ז"ל פי' ויקרא דיס ע"ג בדרך קצרה עי"ש. גם מ"ש על מ"ש רש"י ז"ל בחו' פי' ויקרא ד"ה קטלת הים נקמצה ונקטרה לשמה וכו' דמשו"ה נקט קמילה והקטרה משום דנקט מאי דמפו' בגופו קרא וכו'. גם בזה לא ראה שכבר קדמו הי' ח"ן ז"ל שם. גם מה שהקי' על הל"ק ז"ל עמ"ש על מ"ש התוס' די"ב ד"ה מעשה העוף. גם בזה לא ראה שכן הקי' הי' ח"ן ז"ל.

במשנה חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות וכו'. פי' הרע"ב ז"ל וז"ל ומנחת העומר אע"ג דלאו מנחת חוטא היא וכו' קמלה שלא לשמה פסולה וכו'. וכתב הי' התוי"ט ז"ל וז"ל הר"מ בפי' ומימרא דרב הוא ולדידיה אף אשם נזיר ואשם מצורע וכו' כדאיתא בגמ' ד"ד ויש לתמוה דלא כתבו בזבחים ג"כ הא דאשם נזיר ואשם מצורע מאי אמרת דהא אחותב בהו א"כ בעומר נמי אחותב דבחדא מחתא כחתו דבר' ע"כ. והקי' עליו הי' תג"ן וז"ל ונראות נפלאתי דלא די לנו הדוחק על מ"ש הר"מ ורי"ע דמתני' הנו' דפסול שהוא היפך מאי דקי"ל כרבה וכמ"ש והוא ז"ל לא די שלא הרגש מזה אלא שבא להוסיף ולהקי' דלמאי לא כתבו כן בזבחים הא דאשם נזיר וכו' דפסול והלא הר"מ בחי' פי' מאי דאמרי' במנחות דמ"א ע"ב דאשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה וכן פי' בפט"ו מהל' פסהמו"ק וא"כ איך קאמר דלא כתבו בזבחים הא דאשם נזיר וכו' דפסולין ע"כ.

ולא ידענא מאי ק"ל דמי לא ידע בכל אלה דבחיי פי' הר"מ אל דכשרים וכמימרא דרבה אלא דכונת התוי"ט ז"ל לתמוה על הר"מ דהשתא מיהא בפיה"מ דכבר כתב לפסוק כרב למה לא פי' כן גם בזבחים מאי אמרת דהא אחותב ומשו"ה לא פי' התם כרב א"כ בעומר נמי אחותב וכלומר ולמה פי' כאן כרב ולא כרבה וזה פשוט בכונתו ז"ל.

ע"ב רש"י ד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה והכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים וכו'. ראיתי להי' חג"ן שהביא משם הנה"ז שכתב וז"ל ובריש זבחים פירש"י ז"ל בע"א ודברי רש"י שבכאן נראים יותר דהכי מפרש לה התם ד"ד ע"כ והקי' עליו הרי נר"ו וז"ל ולא הבינותי דברין דמאי עדיפותא מ"ש כאן משום דאיתא בש"ס הכי ד"ד והלא גם מה שפי' התם איתא בש"ס דכ"ע ע"ב מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה שנאמר לא יחשב וא"כ כמלא דדברי רש"י דהכא ודהתם הם ש"ס ערוך אלו ואלו די אלהים חיים וא"כ ליכא שום עדיפות בדברי רש"י דהכא ע"כ.

ואחרי המחי"ר לא דק בדי' הנה"ז ז"ל דכונת הי' ז"ל היינו דמאי דאמרי' התם בזבחים דכ"ע מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב לאו בפירושא אתמר למחשב מחשבת שלא לשמו וא"כ מלינן למימר דלא יליף התם אלא למחשבת פיגול או חוץ למקומו דהא קי' זה דלא יחשב לא נאמר כי אם במחשבת פיגול או חוץ למקומו וכמו שכן הקי' הוא א"כ נר"ו בעצמו לא כן בד"ד דהתם בפירושא אתמר מכלן דבעינן זביחה לשמה דאמר קי' ואם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים וזה הוא כונת הי' ז"ל שכתב ודברי רש"י שבכאן נראים יותר דהכי מפרש לה התם זה נלענ"ד פשוט בכונת דברי הי' ז"ל עם שהי' הנז' אינו במחילתי כעת לראות הדברים בשרשן.

ומן שאמיר גם מה שתמה הי' הנז' על הנה"ז ול"ק ז"ל דהרגשו מדברי רש"י בזבחיי שפי' בענין אחר להביא קרא דלא יחשב. ולא היה להם להביא עלות מרחוק דהכי

בקונ'

בסוגי' עלמה כבר שינה להביא מקרא דלא יחשב בד"ה מכלי ע"כ. גם בזה עמו הש"כ אין כאן תימה דבשלמא לעיל דקאי על קרבן נדבה דלא שרי לשנויי בה לכתחי' מייתי קרא דאם זבח שלמים שהוא לכתחי' זביחה לשם שלמי'. אבל כאן בד"ה מכלי דקאי עי"ת דפסל רחמנא מחשבה במנחה מחשבה הפוסלת מהקישא דקי' קדש קדשים היא כחטאת וכאשם הוכרח לפי' ולו' מה זבחים פסלה בה מחשבה כדכתיב המקריב אותו לא יחשב. (ומשום שכלול בה גם מחשבת פגול כי כדכתי' המקריב אותו לא יחשב.) אף מנחה נמי וכלו' דמנחת חוטא היא פסו'. ובמנחת נדבה אף דכשירה כיון שלא עלה לבעלים נקרא פוסל וכמ"ש הרמ"זל בר"ש י"ג מה' פסוה"מ שלש מחשבות הן שפוסלין וכו' מחשבת שינוי השם וכו' כיצד השוחט את הזבח שלא לשמו וכו' או ששחט הזבח שלא לשם בעליו וכו'. וכי' מכן ז"ל וז"ל ומ"ש רבי' כגון ששיה עולה וישחט ששוא שלמים אע"ג דכל הזבחי' חוץ מפסח וחטאת כשרי' שלא לשמן כיון דלא עלו לבעלים לשם חובה שפיר שייך למימר בהו שם פיסול ע"כ. כנלע"ד בכונת ד' רש"י ז"ל דסכא ומשו"ה לא נרגשו הרבני' הנז' ז"ל כי אם ע"ד רש"י בזבחי'. ומשילא ריותא במ"ש עו' ה' הנז' ובעיקר ד' רש"י דסכא ודהתם וכו' סני תמה על רש"י ז"ל וכו'. דלפי האמור על רש"י דסכא אין כאן תימא וכאמור.

ואגב אזילא להתנא הרי"ב מש"ל ז"ל בפ"ד מה' מעשיק ס"י עמ"ש הרמ"זל ואם שחט ועבד שאר עבודות שהם ולא חשב כלל בעולה ושלמים וכו' כתב וז"ל עיין מה שתמה מכן ועיין בס' בהי"ז ד"א ע"ב שכי דעולה ושלמים דנקט רבי' הוא לרבותא עכ"ל. ויש להרגיש עליו איך לא זכר שר שגם תי' למ"מ ז"ל תי' לקו' מכן הנז' דרבותא אשמועינן ע"ש אלא דהרבותא שכי הלח"מ הי' באופן אחר.

רש"י ד"ה אבל מחשבה דמיכרכא. סך מחשבת דקדשים הולאת דבור נפה הוא וכו'. עיין להי' אג"ין שהקי' מתי"ם רש"י גופיה בקי' דמ"ב ע"ב לחייב על המחשבה או על הדבור שאם אמר או חישב לשלוח יד וכו'. ולא ראה שכבר קדמו בזה הרי"ב פני האדמה ז"ל במ"ב דף ע"ד ועלה מן הישוב ע"ש.

ד"ג. גמ' שעירה מאי איכא למימר אלא בין זכרים לנקבות לאו אדעתייהו דאינשי. ראיתי להי' אג"ין שהקי' דאמאי לא תי' הכי בסוטה דל"ב דמקי' הש"ס עמ"ש דלא שיי' הכתוב בין חטאת לעולה שלא לב"ש וכו' שעירה מאי אל"ת ומשני התם איסו דקא מיכסיף נפשים. ואמאי לא תי' כמו הכא דבין זכרים לנקבות לאו אדעתים ול"ל דפדיפא מינם משני וכו' ככ"ל. ועמו הש"ך אשמיע מיניה דמר דהתוסי' שם בסוטה כבר הרגשו מזה ותי' דנקטמא כי הכא ודשי מרגישים בדבר ע"ש.

תום' ד"ה חטאת העוף היה יכול לשקי' ממליקה וכו'. עיין מה שהקי' ע"ז הרי"ב ל"ק ז"ל ועיין לה' אג"ין מ"ש עליו דלקי"מ. ולא ראה שכבר קדמו בזה ה' מ"ן ז"ל.

תום' ד"ה אלמא וכו' וא"כ כגון דאיכא חדא דמייתי וקאמר אם זו כדרתי תהא לנדרי ואם לאו תהא נדבה. ראיתי לה' אג"ין שכתב דדבריהם סתומים וחתומים ולא זכה להבינם ושהבה"ז פי' ופי' קשה לשמוע כאשר יראה המעיין. ובכר מילתי אמורה שסי' הנז' אינו במסילתי ולעד"כ בכונת ד' התוס' ז"ל והיינו דהוק' להם ממאי דתנן בפ' בתרא יביא ממשתן דלמאי דאוקי' כר"ש אינן אלא ארבעתן דבמחב' ומרחי' אפי' פי' בתרא מכייהו והביא שאחרת יצא ידי נדרו וע"ז תי' כגון וכו' וכלו' דאהין שאם הביא ארבעתן יצא וכאן איירי כגון דאיכא חדא דמייתי וקא' אם זו כדרתי וכו' וכלו' שכבר הביא אי' משתיהן דהיינו מחבת והתנה אם זו כדרתי וכו' ואם לאו תהא נדבה וכיון שכבר התנה ואמר אם מחבת כדרתי וכו' ואם לאו תהא כדבה א"כ איך בזאת המנחה יצא יי"ח מכחי' או להסך ומשו"ה אמרינן דיביא ממשתן זה כלע"ד בכונת די' התוס' ז"ל. שוב אחרי מופלג בא לידי ס' בס"ז וראיתי שכ"כ בכונת דבריהם ז"ל כמ"ש אני עני ודלא כמ"ש ה' הנז' בריו שפי' קי' לשמוע. אלא דמה שהקי' ע"ד ה' ל"ק ז"ל שהאג'

אתו שדבריו קשים לשמוע. ולא עוד אלא שכי ע"ד הבה"ז שפי' בע"א וקשה לפולמן. והרואה יראה דאדרבא דבריו ז"ל מוקפים ועומדים וכמו שהאריך ה' הנז' נריו.

ע"ב. גמ' ואת תורת המנחה הבא לא כתיב. ראיתי בס' אהלי יצחק בח"י למנחו' שכי וז"ל קי"ל כיון דרבא ס"ל דמחשבה שגלויה לכל שהוא מבוז כ"ש שפוסלת א"כ כי גלי לן קרא זאת תורת המנחה דעלו לבעלים ואינה פוסלת כ"ש בזבחים דאיכה גלויה שאינה פוסלת ומכ"ל דבזבחים לא עלו ע"ב. ואחרי המ"כ לא ידענא מאי ק"ל דכילף בזבחים שאינה פוסלת בשלא לשמו ממנחות במכ"ש. דאומר לך רבא שאני התם דגלי לן קרא ופ"ל לר"ש דהיכא דגלי גלי ולא ילפינן מיניה. ועו' מאי קאמר ומכ"ל דבזבחי' לא עלו. שהרי מגופר הוא בזבחי' ד' ה' כמי כ"ל וכו' ומקשי אם כפרים הם ירצו וכו' אלא אמר כ"ל אפתח אלא פתחא לנפשאי מולא שפתיך וכו' הא' נדבה נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו יהא נדבה וכו' אמר לאו אביי כ"ל מהכא פתח ושמע לותה וכו' יכול ירצו ת"ל מולא שפתיך. ופי' רש"י כ"ל מהכא פתח לה כפקא ליה ממולא שפתיך דליקי"ב אלא דלא לירצו וכו'. הרי לך בהדיא דגם בזבחי' גלי קרא דלא עלו.

גם מ"ש ואי משום קרא דפסיל מחשבה דכתיב המקריב אותו לא יחשב בפאי מוקמת ליה י"ל דמוקמינן ליה בשינוי בעלים דחמיר וכו' ומכ"ל דמחשבה כזו בשינוי קדש דפסיל רחמנא חדא וכו'. גם בזה דבריו לא זכיתי להבינם. חדא דהך קי' דלא יחשב לא נאמר כ"א במחשי' פגול וכדאמרי' בזבחי' דכ"ב ע"א ואם עון פגול הרי נאמר לא יחשב. ואף דרש"י ז"ל בזבחי' ד"ב ע"ב ד"ה נדבה הביא ק' זה למחשבת שלא לשמו. שא גופא קשיא ובמ"ש לעיל דהי' בהו"ב ז"ל כרגש מזה. ועו' דאף אם כאמר כמ"ש רש"י דקי' זה איירי גם כן למחשבת שלא לשמו אכתי מאי דדריש כי יכאי התם בזבחי' די כינע ע"א אינו אלא למחשב שהוא לוקח אבל לפוסל מחשבת שלא לשמו ולא עלו לבעלים לא שמעינן מהתם. באופן שדי ס' ז"ל בזה אינם אלא מן התמיהין.

ד"ד. גמ' שלא מנחת קנאות מכלן דתני תנא וכו' וכחטאת מה חטאת פסו' שלא לשמה אף מנחת קנאות פסולה שלא לשמה. ראיתי לה' אג"ין שהקשה מקירת חכם דהכי ילפינן מנחת קנאות דפסול שלא לשמה מג"ש דעון עון מחטאת דכיה דכתיב ביה עון והלא עון דחטאת לאו מופכה הוא דהא אצטריך למילף עון עון מלין כמ"ש בשבועות ד"פ וא"כ כמלא דאיכו אלא מופנה מצד א' וקי"ל כרבנן דסברי מופנה מצד א' למדין ומשיבין והו"ל למימר הכיחא וכו' וכמ"ש בקמא דכיה ע"ב וה"כ כימא איכא למיפרך מה לחטאת שכן הוא מין זבח וכו' ע"ש שהאריך וסוף דבר הניחו בצ"ת.

ולעד"ן דלקי"מ והוא דעדיפא מינה פריך הש"ס דאף אתי"ל דליכא למיפרך מידי והגז"ש במקומה עומדת אכתי קי' אלא מעתה אם יהיה פסול שלא לשמו דגמר עון עון מחטאת. גם מה שהקי' עו' אח"ך בסוגי' גופא דמקי' אם כמי כילף בג"ש דעון עון דאיכא למיפרך מה לחטאת שכן דמה למעלה. לע"ד גם זה לקי"מ שהרי אמרי' שם ופו' לגמר עוכו עוכו מעון דשמיעת הקול וכלו' דאף אתי"ל דאיכא למיפרך מה לחטאת וכו' לגמר עונו עונו מעון דשמיעת הקול ושם ליכא למיפרך שהרי הוא מופכה מב' לדדין ודוק.

תום' ד"ה לגמר עונו עונו דשמיעת קול אע"ג דשמיעת קול גופה וכו'. הקי' הל"ק דדברי התוס' קשין להבין דהא אכתי ס"ד דטעמא דמני חוטא דחטאת קריה כמנחה ולפי טעם זה לא לריך ללמוד שמיעת קול במה הלד דכתי' חטאת קריה רחמנא. והי' מ"ן ז"ל תמה עליו דלא ידע מאי מקי' דאדרבא כ"ש דתגדל התימא דהאי דקריה חטאת הקישא הוא כמ"ש התוס' בר"ש מכילתין וא"כ מאי פריך לגמר עונו עונו וכו' הא שמיעת קול גופא בהקש ילפי' וקי"ל בפ' איזהו מקומן דדבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בג"ש יעו"ש מה שתי'. וראיתי לה' אג"ין שהביא ד' הס"ן כללו וכתב וז"ל ולע"ד

דלעי"ד לק"מ דהא דקי"ל כדי הלי"ק תקשי ליה על התוס' עלייהו דמאי קי"ל לפי סוגי' הזבחי' דמפיק ליה במ"מ תקשי להו סוגי' דהכא ג"כ. אלא מוי' דמעיקרא קו' ליתא לסוגי' דהכא דנוכל לו' כמ"ש התוס' בר"פ מכילתין ד"ה כל המנחות דמיתורא דחטאת היא מפיק לה דלאמי קאמר חטאת היא וזה דייק לישנא דהש"ס דקאמר חטאת קרי' כתיבא וכ"ל לאיזה מכלית קרי' כתיבא חטאת וא"כ נמצא דלאו היקשא אלא יתורא וכמ"ש התוס' לעיל עכ"ל.

ועמו הס"ר דבריו תמוהים דא"ך נוכל לו' הכא כמ"ש התוס' בר"פ מכלתין. דמיתורא דחטאת היא מפיק לה.

שלא כתבו התוס' כן אלא דוקא בקרא דכתיב בפרו של אהרן את פר החטאת אשר לו דהו"ל למכתב את הפר אשר לו וכתיב החטאת יתירא למימרא דכל חטאות משלו ולא משל צבור. משא"כ הכא דתיבת חטאת האמור במנחת חוטא לאו יתירה הוא דהש"ס לא מייתי אלא קרא קמא לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא והאי כי איננו אלא דהא. ובא ליתן טעם כעיקר למה לא ישים עליה שמן ולבונה דהא חטאת היא ואין בדין שיהא קרבנה מהודר וכמ"ש רש"י ז"ל בפי' החומ' והוא מימרא דר"ש בסוטה ד' ט"ו ובמכילתין ד"ו. ומאי דמסיק הש"ס דמפיק לה מתיבת היא הוא ממקי' שלאחריו והביאה אל הכהן וכו' חטאת היא וכמ"ש הרא"ש ז"ל. ועוד דמדברי רש"י ז"ל נראה להפך שפי' וז"ל לא ישים עליה וכו' כי חטאת היא מה חטאת פסולה שלא לשמה אף היא פסולה שלא לשמה ע"כ. וא"י לאו משום היקשא אלא מיתורא דחטאת מה הלשון אומרת מה חטאת וכו' הא מגופיה דקרא נפיק וא"כ מי דחקו לחלוק את השיטה רש"י ותוס'. ועיין בתוס' חולין ד' כ"א ד"ה כמשפט שכתבו דהיתורא דכתי' בפרו של אהרן הוא תיבת אשר לו.

ובעיקר ד' הרא"ש ז"ל מזות ק' הוגד לי בש"מ ברים דבריו ח"ל חטאת היא. נקמצה ונקטרה לשמה כשירה. שלא לשמה פסולה. כגון אם הביאו מתחי' לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או בהפך. או בעת הקטרה הקטירה לשם מנחת מרחשת וכו' ע"כ. ודבריו ז"ל לא זכיתי להבינם דשם מחבת ומרחשת מאי קא בעי הכא שזה לא נאמר אלא במנחות הכשרות שלא לשמה שאם הביא מחבת וקמצה לשם מרחשת או להפך כשירה, אבל הכא במנחת חוטא איך אפשר לו' שהביא מתחי' מנחת חוטא לשם מנחת מחבת שהרי חייב להביא מנחתו חריבה בלא שמן ולבונה כבתו'. וכשהביא לשם מחבת והביא עמה שמן ולבונה לא נקראת שלא לשמה אלא שלא כמצותה. ואם כוונתו ז"ל לו' שהביאה כמצותה חריבה אבל אמר לשם מחבת מאי נפקא לן באמירה הבעלים כיון שאמי' שלא בשעת עבודה שעדיין לא נקמצה ומאי דפסיל בה מחשבה איכו אלא בכהן בשעת עשיית אחת מד' עבודות. ועו' דמשמע מדבריו ז"ל דאם הביאה מתחי' לשם מנחת מחבת היא כשירה. והלא גם היא שלא לשמה שלא לשם מנחת חוטא. ולא הי"ל להי ז"ל לו' אלא כגון שקמצה או הקטירה לשם מנחת נדבה וכמ"ש רש"י ז"ל בר"פ מנחות ד"ה חוץ ממנחת חוטא. וגם במתני' שם כ"ל לשמן ושלא לשמן לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה. ואם כוונתו ז"ל לפי ע"כ המנחו' מה הוא שלא לשמה ולא על מנחת חוטא קאמי'. מלבד שהוא דוחק גדול לו' שבא לפי ע"כ המנחו'. ואלו על מנחת חוטא דעלה קיימינן לא פי' כלום. עו' בה שלא הי"ל לו' אם הביאו מתחי' לשם מחבת דמשמע שהיא גופא איננה מחבת אלא שהביאה לשם מחבת. אלא הי"ל לו' אם הביא מתחי' מחבת.. ועם תימא על כל הנא שמש"ל ז"ל שעמד ע"ד הרא"ש ז"ל הללו בפי' פ"ו מהי' פסוה"מ ולא נרגש מזה. שוב אחר ימים הראו לי בס' יתר הבז לפי הנגז"ל שאיכו בידי שנרגש כן על הרא"ש ז"ל וכי' דשלא בדקדוק כ"כ.

באה"ד אימא לבכוריות וכו'. הכב בא"ם ז"ל שם בסוגיות המה ע"ד דקושיתם היא קו' הש"ס שם והי' בה"ז והי' ליק עלו מן הישיבה ע"ע. והי' אבי"ן הרבה להקי' ע"ד הלי"ק ז"ל ושאת מהכה דהיכי. קאמי' דהא דגמרי' ב"ם למותר

נדבה דהיינו נשנו שנו והלא כיון וכו' דנאמר הוא דכתי' שנו למאי אלעריך וכו' דהכי מקי' דכסף אשם נפקא וכמ"ש בתמורה וכו'. ולא ראה שכבר קדמו בזה ה"ה אידיא ז"ל בס' שער יוסף דע"א ע"ג. ועיין בס' יתר הבז מ"ש בזה.

ע"ב גמ'. ונכשירין לית בהו דאתו לאחר מיתה דתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו וכו' עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה. ופרש"י ז"ל דזו אחת מחמש חטאות המתות וכו'. עיין להר"ב שע"ת ח"ב דמ"ז ומ"ח שהקי' לס' הרי"מ אלגלינאם והביאו הרא"ם ז"ל בפי' למס' קינין ולס"ת דמפרש"י שכתב בנזיר דכ"א ע"ב דבחטאת העוף לא אמרי' דתמות דמה יענו להך מתני' דקינין דלוותה כרוכיא דאפי' בעו' איתנהו בחטאות המתות דחטאת יולדת איכה בלא אלא מן העו' ועו' הקי' מ"מ בס' כל הנגע דב"ח שפולא חטאתו תמ"ה וכו' דמש ג"כ עוכח דבחטאת העו' כמי נאמרה הלכה דלמיתה אזלה. ושוב ראה ליישב ס' א"ת דמפרש"י בס' חומר הנושא ע"ש. האמנם תי' הרי"י מאלגלינאם הם דברי' תמוהים דקשיא עליה מתני' דקינין והביא דפי' כ"ה והל"ע. ובסו' ד' כתב דמלא כתוב בגליון תו' למס' מנחו' וכו' ויסב ג"כ לתי' הרי"י מאלגלינאם ע"ש"ב.

וראיתי בס' שרשי הים ח"ב דקל"ה ע"ג שעמד בזה והל"ע לשריהם ולא זכר ש"ר שכבר קדמו הפע"ח ז"ל וכבר עלה מן הישוב. וכן ראיתי ג"כ בס' מאמר המלך דס"ה ע"ד שגם הוא ז"ל עמד בזה והוסיף עו' להקי' מהא דאמרי' ביומא פ"ו דשקלים ובמס' יומא דכ"ו ע"ב דתנן כהם לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובת שמא תמות אחת מהם ונמצאו דמי חטאות המתות מתערבין בהם ופריך וכו' ומשני הא אמרי' בחטאת שמתו בעליהן ודאי יעו"ש הכי בפירושא אמר דאף בחטאת העו' איכא הלכתא דחטאו' מתות. ועו' הקי' ג"כ מ"מ בבכורות דיו' ע"ש. ולכי תמיה עליו במ"ש ברא"ש מאמריו וז"ל אך לדעת רש"י ז"ל הוי דאפי' בעו' איכא הלכתא דלמיתה אזלה דהכי כתב רש"י ז"ל בפ"ק דזבחים ד"ז ע"א גבי מתני' דהאשה שהביאה חטאתה וז"ל האשה יולדת וכו' לא יביאו היורשין חטאתה דלמיתה אזלה וכו' ע"כ וכ"כ ג"כ בהדיא בפ"ק דף ד' ע"ב שהביא הך מתני' ופי' שם חטאת יולדת מכש"כ הוא חד מה' חטאו' המתות. איברא דראיתי לרש"י ז"ל פ"ד דנזיר דכ"ב ע"ב ד"ה והי"ע שכתב דבחטאת בהמה גמירי דתמות אבל בחטאת העו' לא גמירי דתמות וכעת דבריו סתרי אהדדי ואף דכימא דהם דברי הי"מ וכו' מ"מ אכי תמיה מהא דתנן בפ' כ"ה וכו' עכ"ל. דא"ך שמתיש מיניה דמר מ"מ הר"ב מגילת ספר על הסמ"ג עשין כ"ט דיי"ט ע"א מהס' והי"ד ה' יי"ע ז"ל דקפ"ד ע"ב שכתב דהפי' דבמס' נזיר איכו מרש"י ז"ל כמו שנראה מדי' הבי"ת ז"ל בתי' אלו שמכנה אותו בשם מפרש ע"ש וא"כ אף דכימא דאינם דברי הי"מ אכתי רש"י ז"ל איכו סותר דידיה אדידיה. גם את זה ראתה עיני להר"ב שמחת יהודה ז"ל דקי"ם שגם הוא ז"ל עומד בזה והביא דברי הא"ת דמפרש"י וכתב וז"ל והנה מדי כרי לדין זה דחטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלה לא הוי"א אלא דוקא בבהמה אבל לא בעוף וכרי דים ראיה מ"מ בתוספתא פ"א דתמורה א"ד שבין בהמה לעופות וכו' ויש בה חטאת מתה משא"כ בעופות ע"כ הרי מבואר כס' א"ת דמפרש"י ומיהו ממאי דתניא בתוס' דמס' מעילה פ"א הי"ב חטאת העוף וכו' משמע דליש אלא אפי' בחטאת העו' כמי איתא להך דינא דחטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלה וזו הספק תנא דתוס' דתמורה ודעת הא"ת דמפרש"י ז"ל דכתיבנא. באו' דנכי לע"ד דדין זה לגבי חטאת העו' פלוגתא דתנאי היא דלתנא דתמורה א"ת ליה דים חילוק בין בהמה לעוף ולתנא דמעילה איכו כן אלא דלפי"ז קשה דלמאי קפריך הש"ס שם בנזיר דכ"א ע"ב מדתנן האשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואח"ך הפר לה בעלה מביאה חטאת העו' ואינה מביאה עולת העו' ואי ס"ד בעל מיגז גייז תיתי נמי עולת העו' והדר פריך ואלא מאי מעקר עקר
חטאת

חטאת העוף כמי לא תיתי ופי' המפרש דאפי' אמרי' דתהוי כחטאת שמתו בעליה לא אשכחן בי"ש דתיזיל למיתה ע"כ והשתא כיון דהא מילתא פלוגתא דתנאי היא א"כ נימא דלעולם בעל מעקר עקר והיינו טעמא דמייתי חטאת העוף משום דאית ליה כתנא דמעילה דאפי' בחטאת העוף כמי למיתה אזלה ע"כ וכן כתב ג"כ שם ע"ב וז"ל ומיהו ראיתי לרש"י ז"ל פ"ב דנזיר וכו' ומדלא נקט אלא כגון חטאת שכפרו בעלים דוקא אלמא משמע דבחטאת העוף לא גמירי דחטאת שמתו בעליה דתמות והיינו משום דלשיטתיה אזיל דכתב לקמן פ' מי שאמר דמאי דקפריך תלמודא חטאת העוף כמי לא תיתי וכו' היינו דלא אשכחן בי"ש דתיזיל למיתה וכמ"ש לעיל וכו' עכ"ל.

ואחרי המחילה לא ידענא מאי קאמר ושותים דמר לא ידענא במ"ש דנימא דלעולם בעל מעקר עקר וה"ט דמייתי חטאת העוף משום דאית ליה כתנא דמעילה דאפי' בחטאת העוף כמי למיתה אזלה וכו' שהרי אדרבא היא הנותנת דכיון דס"ל כתנא דמעילה דאפי' בחטאת העוף למיתה אזלה ובעל מעקר עקר א"כ חטאת העוף כמי לא תיתי דהוי כחטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלה. וקרוב הייתי לומר דט"ס נפל בדברי הר' ז"ל ול"ל וה"ט דמייתי חטאת העוף משום דלית ליה כתנא דתמורה דבחטאת העוף לאו למיתה אזלה אלא דממ"ש עוד א"כ גם לא משמע הכי. שכתב וז"ל ושמא משמע ליה לסתמא דש"ס דאותה ברייתא דמעילה משבשתא היא וכו' ולכך פריך דאי בעל מעקר עקר חטאת העוף כמי לא תיתי והיינו משום דקי"ל כתנא דתמורה דאיכא לפלוגי בין חטאת בהמה לחטאת העוף ובחטאת העוף לאו למיתה אזלה ע"כ הרי מבואר דלאו ט"ס הוא וכדרי דזה בא לו להר' ז"ל ממה שהבין דמ"ש המפ' ז"ל דאפי' אמרי' דתהוי כחטאת שמתו בעליה לא אשכחן בי"ש דתיזיל למיתה קאי למאי דסדר פריך הש"ס ואלא מאי מעקר עקר חטאת העוף כמי לא תיתי וכמובן מלשונו ז"ל שהבי"א פי' המפ' לבסוף וגם ממ"ש שם פ"ב והבאתיו לעיל שכתב על מ"ש רש"י ז"ל פ"ב דנזיר הנ"ל והיינו משום דלשיטתיה אזיל דכתב לקמן פ' מי שאמר דמאי דקפריך תלמודא חטאת העוף כמי לא תיתי היינו משום דלא אשכחן בי"ש דתיזיל למיתה ע"כ. ולא היא דזה הפי' לא קאי אלא למ"ש בריש דבריתא האשה שנדרה בנזיר וכו' מביאה חטאת העוף ע"ז הוא שפי' דאפי' אמרי' דתהוי כחטאת שמתו בעליה כיון דבעל מעקר עקר. לא אשכחן בי"ש דתיזיל למיתה ומשו"ה מביאה חטאת העוף. באופן שדברי הר' ז"ל בזה לא יכולתי להולמם.

עוד מזה הוית להר' ז"ל שם שכ' שו"ר בפי' הוליאו לו דקאמר הספק מזה שכתבנו וכו' דבחטאת העוף כמי גמירי דתמות וכו' וזו הויא הספק סוגי' זו דנזיר דכתיבנא ולפי הנראה דבענין זה סוגיאות חלוקות הן וכו' ועוי' כי שם בע"ב ומעתה שמי מכאן סוגי' דנ"ר דברי לסדיא בהספק מקמי כל הני דוכתי דכתיבנא דבחטאת העוף כמי הלכתא גמירי לה דאזלה למיתה ולים וכו'. ויש לתמוה עליו שדא דאיך יש להוכיח מסוגי' דנזיר דבחטאת העוף לא גמירי דלמיתה אזלה שהרי הוא גופיה לא כתב אלא דכן נראה מדברי הא"ת דמפרש'. שהרי מסוגי' עלמה ליכא שום הוכחה. ועוד דכרי מדבריו שלא מלא חבר לסברא זו דבחטאת העוף לא גמירי דלמיתה אזלה אלא דוקא שהיא דמ"ר וקי' יחידאה היא. ותלא עדין לתלוחית הדיו קיימת שכי דפלוגתא דתנאי הויא לתוס' דתמורה עם התוס' דמעילה וכ"כ בסו"ד קכ"ט אחר שהביא התוס' דמעילה וז"ל וזו הספק תנא דתוס' דרפ"ק דתמורה ודעת הא"ת דמפרשי' דכתיבנא ע"כ.

וראיתי להר' אגין שגם הוא עמד בזה ושוב כתב וז"ל ועיין להרי"ב שע"ה בהי' פסמו"ק שהאריך בזה אך הכני מוסיף להפליא על הסוגי' דבחטאת העוף לא אמרי' דתמות מהא דאמרי' ביומא דכ"ה תנן שהם כ"א לא היו שופכות לקיני חובה מפני התערובת וכו' מפורש יוצא דגם בחטאת העוף אמרי' דלמיתה אזלה ומה יענה לסוגי' הלזו הא"ת דמפרשי' בנזיר וגם הרי' מאורלינש והיותר אני מתמה

דהנה תוס' הלזו בנזיר דשקלים וכו' ואלו בתוספ' פ"ק דתמורה הביא בהדיא ס"ד וכו' הכי בהדיא דקאמר דאין בעופות משום חטאות המתות ולי"י עכ"ל. הא דבר השמיעה שכבר עמדו גם בזה שלשה הגה הרי"ב מאמר המלך ז"ל והרי"ב שמחת יהודה ז"ל והרי"ב שרשי הים ז"ל וכולם האריכו למעניהם וישבו הכל ע"ע ודוק.

גמ'. ודנזיר הכשר שאינו קבוע הוא דאמר מר ג"נ על אי משלשתן יצא ע"כ. ראיתי בס' חין שכתב וז"ל קי"ל נזיר טהור אבל נזיר טמא הכשר קבוע הוא שאינו יכול להתחיל מנין נזירותו עד שמביא אשמו ואין שם דבר אחר להכשירו אלא הוא וכן אשם מצורע כמי הכשר קבוע הוא וכו' ול"ד לגי' קרבנות דנזיר טהור דאם ג"נ על א' מהן יצא וכו' ע"כ.

ואחרי המחילה דבריו תמוהים בעיני דאיך פשיטא ליה דנזיר שנטמא אינו יכול להתחיל מנין נזירותו עד שמביא אשמו ואיך לא ראה דבמחלוקת שנויה בנזיר דמ"ח ע"ב והכי אמרי' התם כמאי בזי ומזר וכו' מתחיל ומונה מ"ד דברי ר' אליעזר וחכ"א וכו' הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה ר"י בנו של ר' יוחנן ב"ב אוי' כשם שחטאתו עכבתו כך אשמו מעכבו וכו' ע"ש. הרי מבואר דג' סברות בדבר דר"א ס"ל דמתחי' ומונה אף שעדיין לא הביא שום קרבן וחכ"א דאמר שהביא חטאתו לבד מונה ואשם לא מעכבו ור' ישמעאל ס"ל דחטאת ואשם שניהם מעכבים וקי"ל הלכה כחכמים דמונה אף שלא הביא אשמו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ו מהין ה' י"ב. ולא עוד אלא שפי' הר' ז"ל וכו' ואין שם דבר אחר להכשירו אלא הוא. הא דלא כמאן דאף לר' ישמעאל אין אשמו לבד הוא המעכב אלא גם החטאת מעכבו.

והנה בפ' כ"ב ד' מ"ט ע"ב תנן על אלו טומאות הנזיר מגלח וכו' ואיכו מתחיי' למנות אלא עד שיטהר וכו' ועלה אבעיא להו אם נדי' דין הא דקתני עד שיטהר, בשביעי קאי וכו' ומני ר"א היא או"ד בשמיני קאי וכו' ומני רבנן היא וכו' ופי' המפרש ומני ר"א היא דאמר בפ' מי שאמר מתחיי' ומונה מ"ד וכו' אעפ"י שלא הביא קרבנותיו. או"ד מאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו. ומני רבנן היא דפליגי עליה ואמרי דאין מתחיל למנות עד שיביא אשמו דהיינו לאחר הבאת קרבנותיו וכו' ע"כ ואכתי תמדיוע לא זכיתי להבין איך פירש ע"ד רבנן דאין מתחיל למנות עד שיביא אשמו. שהרי רבנן לא קאמרי אלא הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה. ואין לדחוק ולו' דטעות נפל ול"ל חטאתו שהרי ק"ם וכי דהיינו לאחר שהביא קרבנותיו. וכשהביא חטאתו לבד איך שייך לו' אחר הבאת קרבנותיו דזה לא שייך לו' אלא כשהביא אשמו שכבר השלים להביא קרבנותיו וכעת דבריו צל"ע.

רש"י ד"ה לא יביאו היורשין חטאתה וכו' וחטאת יולדת מכשיר הוא כדאמרי' בכריתות מפני שמכשרתה ומדפסלת להכשיר עולתה לכפר וכו'. הקי' הר' אגין דהרי התם בכריתות אמרי' הכי יולדת כי קא מייתי קרבן לאשתרויי באכילת קדשים ולא לכפרה אתיא ופרש"י ולא לכפרה דהא מכפרה בשעת לידה ע"ש. מפורש יוצא דבין חטאת בין עולה אינן לכפר ביולדת ואיך קאמר הכא דעולה לכפר ע"כ. ועמו הסיר לא ראה שכבר קדמו בזה הגאון הקי"ל ז"ל בא"ח ד"ד ע"א והל"ע ע"ד רש"י ז"ל הללו מהא דת"כ. גם מה שהוסיף להקי' עמ"ש רש"י בסוגיין דחטאת יולדת הוא להכשיר. דממ"ש בת"כ. והביאו רש"י ז"ל בחומש משמע דחטאת יולדת הוא לכפר ושוב הביא ד' הרא"ם וד' ה' חין ז"ל. ונראה מדבריו כריו דעם כל זה הקו' במקומה עומדת ע"ד רש"י ז"ל כאשר יראה הרואה. עמו הסיר דבריו תמוהים ובכרי שלא ידע לשו' דעת הרא"ם וה' חין ז"ל שהרי כל עיקר כונת הרא"ם אינו אלא לפי דעת רש"י ואיזהו זה חטאת שבאי' וכפר עליה הכהן וטהרה. מי שבא לכפר בו הטהרה תלויה. אין כונת רש"י ז"ל לו' מי שבא לכפר כאן ביולדת אלא פי' הוא עי שבא לכפר בכל מקום שכתו' בו וכפר עליו ונקלה לו שהוא החטאת בו הטהרה תלויה לאכול בקדשים. וכ"כ

ה'

פי' הקי"ל ז"ל שם וז"ל וצ"ע הרא"ש והק"ש דהכפרה בשעת (שאמור בת"כ) ר"ל בעלמא ופי' וטהרה במי שמכפר עליו בכ"ע שכ"ל. ומ"ש הוא כר"ו כשבא לתרץ קו' הכס"מ ז"ל ע"ד הרא"ש וז"ל והא"ע ליתא וכו' אלא דדייק דהכי אלינו דכתי' ביה קרא בעולה לכפר ואיך קאמי' שכתו' בו וכפר דהיינו חטאת והלא עולה כמי כתיב ביה לכפר וכיונא דה"כ היינו עולה דתלויה בעולם הכפרה לכן קאמי' דלא אלינו וכו' ע"כ אשר תדבריו אלו כרי להדיא שהבין בדי' הרא"ש ז"ל דתלויה כפרת היולדת בחטאת. וכן ממ"ש ע"ד הי' אין ז"ל וז"ל ואני לא ידעתי היכן שלא להרא"ש שכי דהכא היא העולה המכפרת ואדרבא ונהפוך הוא ע"כ. דגם מדי' אלו כרי להדיא שהבין בכונת הרא"ש דנהפוך הוא וס"ל דהחטאת היא מכפרת. ולאו הכי הוא שאין כן כונת הרא"ש ז"ל וכאמור. גם כונת הי' אין י"ל במ"ש וה"כ הרא"ש ז"ל אינו אלא עמ"ש דהא דבקש מי שהוא בא לכפר ר"ל בעלמא ולא עמ"ש בסו"ד אבל כאן אה"ן וכו'. ובעיקר הילולו לקו' הכס"מ על הרא"ש לא ראה להי' תו"כ ז"ל הי' תזריע די' ס"ע ע"א.

ד"ה גמ' דאמר מר גילח על אי משלשתן יצא. הנה הויא להגאון הקי"ל ז"ל בת"א ד"ב ע"א שעמד על שהיא דאמרי' דחטאת קודם לעולה אם הוא למצוה או גם לעיכובא והביא פי' הראב"ד והריטב"א ז"ל דס"ל דהוי לעיכובא והרבה להקשות ע"ד ואתיא מכללא ממ"ש בנזיר די' מ"ה תגלחת טהרה כיצד היה מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים כו' א' אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכ"מ ואם גילח על אי מג' יצא. ומדתני' על אחד מג' מתבאר שאם גילח על העולה יצא אע"ג דהקדים עולה לחטאת. ואי מיפסיל בהכי הו"ל גילח על הזבח ונמצא פסול דתנן שם בדמיו דתגלחתו פסו' א"ד ז"ל. ואחר כע"כ אנכי לא ידעתי היכי מתבאר שאם גילח על העולה יצא אע"ג דהקדים עולה לחטאת. דהפי' א"ל שאם גילח על אי מג' יצא הוא שהקריבן ככתוב חטאת עולה ושלמים ולא המתין לגלח עד אחר השלמים אלא גילח אחר החטאת או אחר העולה. ומדברי הר"מ ז"ל בפ"ח מהל' ה"ב נראה שפי' כן שאמר שכי' ושוחט החטאת תחי' וכו' ואח"כ מגלח כתב ואם גילח אחר ששחט החטאת או העולה יצא. ופשוט הוא שדי' הר"מ אלו האמורים הוא ממ"ש שם במתני' ואם גילח על אי מג' יצא. ואף אם יאמר האומר דפשט הלשון גילח על אי מג' יצא הוא אף אם גילח על אי מהם שלא כסדרן בכתוב יצא וכמ"ש הי' ז"ל וגם מדברי הר"מ ליכא שום משמעות. אף אתה אמור לו דהראב"ד ז"ל אינו מפי' כן אלא דוקא אם הקריבן כסדרן בכתוב וגילח על אחד מהם יצא. גם מה שסיים וכי הי' ז"ל ואי מיפסיל בהכי הו"ל גילח על הזבח ונמצא פסול דתנן שם דתגלחתו פסו'. תמיה לי מילתא היכי קרי ליה שם פיסול דמאי דמשמע מדי' הראב"ד ז"ל אינו אלא עיכובא ולא עלה לו לשם חובה אלא צריך להביא אחר אחר החטאת. והרי זה דומה להקריב שלא לשמו דהזבח כשר אלא שלא עלה לו לשם חובה. ולא דמי למאי דתנן התם גילח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסו' דלא מבעיא לפי' התוספ' דנמצא פסול הוא כגון דמו או יצא או נטמא שהתם הוא פיסולו בגופו. אלא אפי' בשלא לשמו דתנן התם דתגלחתו פסו'. הוא שגילח על קרבן שהקריבו שלא לשמו. משא"כ הכא שהעולה הקריבה לשמה אלא שהקדימה לחטאת מי זה אמר שגם בזה תגלחתו פסולה.

ומן האמור גם מה שהקי' עליהם בתוס"ד מדתנן בנזיר דכ"ט אמר לו ן' זומא ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר וכו' והרי הכא לצד דהיה טהור נמצא שהקריב העולה קודם לחטאת ולדבריהם כבר נפסלה וכו' ואין לוי וכו' וא"כ כי הקריב עולה קודם מאי אהני ליה וכו' הרי כבר נפסלו. עפ"י האמו' אהתיר לק"מ חדא דלעיקרא אין כאן שם פיסול וכאמור. ועוי' דע"כ לא ס"ל להראב"ד ז"ל עיכובא אלא כשהביא שניהם חטאת ועולה או שהפרישם זו אחר זו כהאי דיולדת ונשאת בכהן הקדים והקריב העולה. משא"כ התם שאירע לו ספק טומאה ומת אי מהם ואין לו תקנה לעשות בענין אחר וכמו שכן כתבו התוס'

שם ע"ש שהביא קרבנותיו לאלאין. כמו כן ס"ל להראב"ד דבכל כה"ג אין כאן עיכובא.

עוד הקי' הי' ז"ל על פי' הראב"ד ז"ל ממ"ש שם בנזיר דכ"ש ור"צ ס"ל אפי' אשתחיטא הבהמה אינו יכול לספר משום הפסד קדשים מתקיף לה ר"ז אמאי ליזרוק דמן שלא לשמן ויתיר בשר לאכילה. אמרי אי דשחיט עולה או שלמים ה"נ הכ"ע כגון ששחט חטאת ברישא הכי נמי דכי שחיט עולה ברישא הזבח כשר עכ"ל. ולדידי הפשוט אמ"כ גם מהכא לק"מ דאם הפר לה בעלה כיון דמעקר עקר לא נשאר לה שום חיוב ולזה קאמי' דכיון דכבר שחטה עולה או שלמים זורק דמן שלא לשמן והותר בשר לאכילה ולא יפסידו הקדשים. ואה"ן שאם לא הפר הבעל לספר לא עלה לשם חובה הקרבן שהקריבה שלא כסדרו וחייבת להביא כל הקרבנות כסדרן.

גם מה שהקי' ממאי דתנן התם בנזיר דמ"ו ואי גילח על שלשתן ונמצא אי מהם כשר תגלחתו כשירה ויביא שאר זבחים: הרי דאי גילח על העולה קודם לחטאת כשר. עפ"י האמור אה"מ לא שמא מתיא דבכה"ג מלבד דתגלחתו כשירה משו' שעל זבח כשר כתי' גילח. עוד בה אי"ל שה"כ דגם עלה לו הך קרבן הכשר לשם חובה. משו' שהכא כבר הקריבן כל הקרבנות כסדרן אלא דאח"כ נמצאו שנים מהם פסולים וע"ז צריך להביא אחרי' תחתיהן אלא דלמפרע נמצא שנקרב העולה תחי' וכל כה"ג לא דמי להקריב עולה תחי' במזיד שאז דמי להקריב שלא לשמו דאף שהקרבן כשר לא עלה לו לשם חובה.

וחזינא לפי' זה הי"ס גדול ז"ל בשכמ"י סיס מ"ב דקס"ב ע"ב שהקי' כן מהך סוגיא עמ"ש התוי"ט בפ"ו דנזיר מ"ז והל"מ והמ"ל פ"ח מהל' ה"ב ועפ"י האמור לק"מ מהך סוגיא ולא נשאר להקשות עליהם אלא מהסיא דערכין אלא דלאצוקי אנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דמאחר דשם בע"ב כבר עמד ע"ז דליכא עיכובא בגילח על אי מג' מטעמא דהקישה האמו' בזבחי' דכ"ח והביאו התוס' בנזיר דכ"ח ע"ב. איך כאן חזר להל"ע בזה על הרכין הלכתא הנזי"ל. וכבר ראיתי לפי' אג"ן שהקי' עליו דלאצוקי לא דברו הרבנים הנזי' אלא על לכתחילה ולא איירו בעיכובא אם עשה כן בדיעבד.

ובעיקר תמיהת הי' כליו המי' דמאחר דבתוי' בנזיר חורה שהוא עיכובא והגם דבעיא ג"כ חוקה לעכב הכתי' כן יעשה דהויא במקום חוקה. אמאי לא מעכבי כשגילח על אי מג' ואפי' שינה סדר הקרבנות והכתיב הדבור בזה ואליכו תלמוד. יש לתמוה עליו דמלבד שלא ראה עינא דספיר חזי מ"ש הגאון הק"ל ז"ל שם. אחר שהרבה לתמוה על הראב"ד דס"ל דהקדימה חטאת לעולה הוי לעיכובא כי סותרם ומלא מ"ש בזבחי' ואלא למאי הלכתא אתקוש אמיר שאם גילח על אי מג' יצא ופרש"י דחטאת יליף משלמים. וא"כ י"ל דה"כ איתקש עולה לשלמי' וכו' וא"כ נמלא דגלי קרא בנזיר כמו במלורע דאינו מעכב. ועוד יגדל התימה עליו דאחר שכבר כתה להי' זה הי"ס גדול ז"ל איך לא כתה שכבר הביא הוא ז"ל די' הי' הקי"ל ז"ל והסכים גם הוא ז"ל בזה.

כי מן הביאור יש לתמוה עמ"ש הי' כמוהרד"ש ז"ל בספרי דב"ר די' מ"ה ע"ג ע"ד הר"מ ז"ל בפיה"מ ענין תגלחת עליהן שתהיה הגלחתו אחר שחיטתן. כי וז"ל משמע דאכולהו ג' קרבנות קאי וטעמא כדאמרן דבעינן קי' כדכתיב ואע"ג דלא כתיב כתי' חוקה. ותורה בעיא חוקה הא אהני כי היכי דנימא דבדיעבד אם גילח על אי מג' יצא אבל לכתחי' מיהא בסדרא בעינן וכו' עכ"ל. דמלבד שקשה עליו דסוגי' ערוכה היא במנחות די' י"ט וכ"ז דכן יעשה דכתי' ביה כמאי דכתיב ביה חוקה דמי. ואיך פסיק והני דלא כתי' ביה חוקה וכמו שכן הקי' עליו הי' אג"ן. עוי' קי' עליו מסוגי' דזבחי' הנז"ל דלהכי אתקוש חטאת ועולה וא"ל נזיר אהדדי לוי' שאם גילח על אי מגי יצא נמלא דאפי' דכתי' ביה חוקה אם גילח על אי מגי יצא משום דאתקוש אהדדי.

והנה

והנה עמ"ש בנזיר ד' מ"ה ע"א וגילח השיער פתח א"מ בשלמי' הכתוב מדבר. פי' התוס' על השלמי' הוא שיהא מגלח שהרי נאמר כאן פתח א"מ ולא מצינו שאר קדשים שטעונין פתח א"מ אלא לשלמי' בלבד בשביל שהן דורון וכו'. וחזה הויא להר"ב תורת נזיר ז"ל ד' כ"ה ע"ג שכ' עליו וז"ל אין להבין שמ"ש ולא מצינו וכו' שהשלמי' טעונין שחיטה פתח א"מ דהיינו בהיכל דאינו כן כלל חדא משום בזיון וכדקאמר בגמ' ועוד וכו' ע"כ. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין מאי קאמר. דמ"ש בגמ' משום בזיון אינו אלא על הגילוח דאין לו' כפשטיה דקרא שיהא מגלח פתח א"מ ממש. ע"ז קאמר אמרה דרך בזיון הוא ולא קאמר כן על השחיטה שהוא דרך בזיון דמה בזיון איכא בשחיטה ודבריו צ"ע.

גמ' ואי אין מחוסר זמן לבו ביום וכו' אמר ר"ש שאני הלכות מצורע דכתיבא בהו הויה וכו'. הנה הר"מ ז"ל פ' בפי"ה מה' מחוסרי כפרה ה"ו הא דהקדים אשם שמן לאשם דם וכו' שנא' זאת תהיה וכו' והק' הלח"מ ז"ל דלפי מסקנת הש"ס לא קאי הך טעמא דזאת תהיה וא"כ רבי' ז"ל איך כתב טעם זה ואולי מפני שהוא טעם מכוון לא כתב רבי' מלכותנו אע"ג דלא קאי לפי האמת ע"כ. ועיין להי' אגין מה שהליץ בעל הר"מ ז"ל והוא נכון. וראיתי בס' מרכבת המשנה ח"ג דקין ע"ב שכ' וז"ל הקדים אשם שמן עלא"ם ומגומגם דהיאך שייך לו' יש מחוסר זמן לבו ביום אי לאו דכתב כשמנא תהיה שיהיה הסדר מעכב אין זה מחוסר זמן ע"כ.

ואחרי המ"ר אנכי הרואה דאדרבא דבריו ז"ל מגומגמים שהרי בהקדים אשם לאשמו שפסליגן ליה מטעמא דיש מחוסר זמן דהא קרא דתהיה לא קאי אשחיטה דלאו עבודה היא וכמ"ש כ"מ כמלא דאף היכא דלא כ"ר תהיה דהיינו שחיטה אפ"ה פסליגן ליה מטעמא דיש מחוסר זמן לבו ביום וא"כ איך כי הוא ז"ל דמשויה נקט הר"מ ז"ל הך טעמא דתהיה דאי לאו דכ"ר תהיה שיהיה הסדר מעכב אין זה מחוסר זמן ודבריו צ"י כעת. עוד אני תמיה על הי' ז"ל ממ"ש התוס' ז"ל שם ד"ה ואי אין מחוסר זמן וז"ל לבסוף מסקינן דיש מחוסר זמן לב"ב ותימא דביומא דיש מצריך חוקה שלא ישנה את הסדר והיכא דלא כתיבא חוקה לא חיישי' אם משנה וי"ל וכו' והשתא א"א למ"ש הי' ז"ל מאי קוי שהרי אחר דמסקי' הכא ג"כ דיש מחוסר זמן היינו משום דכתי' במצורע תהיה במקום חוקה דאי לאו דכ"ר תהיה אין זה מחוסר זמן. אלא ודאי דהא ליתא וכמ"ש דשחיטה תוכיח ודוק.

רש"י ד"ה על אי מגי'. אפי' על מצות דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין ואמרי' בנזיר אחר מעשה יחידי ויליף התם שפיר בפ' ג' מינין. לכאו' דבריו צריכים ביאור דמשמע מדי' דמתי' בנזיר בטעמייהו דרבנן דשרו היין אחר מעשה יחידי שהוא הקרבן הראשון ולמעוטי גילוח שאינו מעכב לשתית היין מג"ש דאחר אחר. ילפינן דאם גילח על הקרבן הראשון שהוא המצוה יצא. וקי' דהיכי ילפינן משתית היין לגילוח שהוא ג"כ אחר מעשה יחידי. אלא הדבר מוכרח דכונת רש"י ז"ל הוא דא"א דסברי רבנן שהגילוח הוא דוקא אחר כל הקרבנות לעיכובא למה צריכי לג"ש ללמד דאין הגילוח מעכב לשתית היין. כיון דהג"ש הוא ללמד דאחר מעשה יחידי שהוא הקרבן הראשון שרי ביין ולמעט דאינו צריך להמתין עד אחר כל הקרבנות ומינה נשמע שאינו צריך להמתין ג"כ עד אחר הגילוח שהוא אחר כל הקרבנות. אלא ודאי מוכרח דכיון שהדין הוא דאם גילח על אי מגי' יצא לכ"ע וכמ"ש שהמא דמתני' שם דמ"ה לזה הם דורשי' הג"ש לו' דאף דאם גילח על אי מגי' יצא ומשכחת לה גילוח על הקרבן הראשון אפ"ה שרי לשתות ביין תכף אחר הקרבן יחידי שהוא המצוה ואינו מעכב הגילוח. אלא דלעיקר קשיא למה הוצרך רש"י ז"ל ללמד הא דאם גילח על הקרבן הראשון שהוא המצוה יצא ממ"ש מכתי' בנזיר בשתית היין דשרי אחר מעשה יחידי. מאחר שהדבר מפור' בזבחי' דכ"ה ואלא למאי הלכתא איתקש אמ"ר שאם גילח על אי מגי' יצא ופי' אינהו גופיה ז"ל ומצוה הוא דילפא משלמי' וכו' עיי"ש וצ"ע.

תוס' ד"ה גילח על אי מגי' יצא. ואפי' לרבנן דלא שרו לשתות ביין עד שיביא חטאתו בפ' ג' מינין. הנה תי' אגין הקי' ע"ד דמוכחים דאית רבנן דס"ל דלא שרי לשתות יין עד שיביא חטאתו וזה תימא דלא מצינו לרבנן דס"ל הכי. אלא הכי איתא התם בנזיר ד' מ"ו ואחר ישתה אחר המעשי' כולם וחכ"א אחר מעשה יחידי וכו' וטעמייהו דרבנן משום דמקיש לתגלחת וא"כ כמלא דרבנן ילפי מתגלחת. וא"כ אם בתגלחת הוי דאם גילח על אי מגי' יצא הה"ן דמותר לשתות יין דילפי אהדדי וכו' ואיך כתבו אפי' לרבנן דלא שרי לשתות יין כ"א עד שיביא חטאתו וכו' ועוד מאי אפי' וכו' והצ"ע. ואנכי תמה עליו במ"ש דטעמייהו דרבנן משום דמקיש לתגלחת וכמלא דרבנן ילפי מתגלחת. חדא דאיך קרי ליה הקש ואינו אלא ג"ש אחר אחר וכמ"ש שם להדיא אי הכי ג"ש למה לי ועוד איך קאמר דרבנן ילפי מתגלחת. ולאו הכי הוא אלא עיקר הילפותא אינו אלא מתנופה הכתובה אחר התגלחת דמה התם בתנופה הי"א אחר מעשה יחידי כדכתי' ונתן וכו' אחר התגלחו אף הכא דכתי' ואחר ישתה הנזיר הוא אחר מעשה יחידי שהוא הקרבן וכעי"ש התוס' שם ד"ה מה התם וז"ל מה התם אחר מעשה יחידי דלאחר גילוח עביד תנופה כדכתי' ונתן וכו' אחר התגלחו את נזרו ע"כ וכ"כ התוס' וא"כ אין הנגלים לו' דאם בתגלחת הוי דאם גילח על אי מגי' יצא ה"ה היין דמותר לשתות דילפי אהדדי:

ובעיקר כונת ד' התוס' נ"ל דמ"ש ואפי' לרבנן לא קאי על רבנן דר"א דבריתא אלא קאי לרבנן דר"ש דמתני' שם דתי' כו' ע"ב הי' מבשל את השלמים וכו' ונותן על כפי הנזיר ומניפן ואח"ך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים ר"ש אומר וכו' ועל הכי רבנן דר"ש דס"ל דלא הותר הנזיר לשתות יין אלא אחר הבאת קרבנותיו וגילוח ע"ז הוא שכתבו התוס' ז"ל דאפי' לרבנן דלא שרו לשתות ביין עד שיביא חטאתו כלו' קרבנותיו ולפי שהחטאת קרב תחילה נקטי חטאתו ובוהם לו' דבשלמא לר"ש דס' כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין שפיר תקנו הקרבנות של נזיר מכשיר שאינו קבוע דעל איזה מהם שהחטא תמי' ונזרק עליו מן הדם שרי מיד לשתות ביין אבל לרבנן דלא שרו לשתות ביין אלא אחר הבאת קרבנותיו היכי קרי להו לעולה ושלמים הכשר שאינו קבוע. לזה קאמרי דאפי' לרבנן נהי דלהכשירו ביין הוא הכשר קבוע דבלאדם אינו יכול לשתות אבל להכשר גילוח מודו רבנן ג"כ דבדיעבד אם גילח על אי מגי' יצא וכמלא דעולה ושלמי' שקרבים לאחר מיתה הוא הכשר שאינו קבוע.

תוס' ד"ה שהמנחות טעונות כלי וא"ת אדרבא זו היא קולא לגבי עופות. הקי' הל"ק וז"ל תמיהא לי לפי"ז הא דעופות בעו מליקה בעצמו של כהן הוא משום חומרא ובמס' זבחי' דס"ה אמרי' יכול ימלקנה בסכין ודין הוא ומה שחיטה שלא קבע לה כהן קבע לה כלי מליקה שקבע וכו' הם אדרבא משום שקבע לה כהן תהוי' בעו מליקה בעצמו של כהן לחומרא ול"ע ע"כ. וראיתי להי' אגין שהניא ד' הי' ז"ל הללו וכתב וז"ל ולדידי לאו קו' היא דגם התם מקשי' דאדרבא קולא היא זו אך בתי' איש גם סוגי' דהתם דבקדושה איירי שצריך לקדשו בכ"ש וכן ראיתי בס' מין שהניא משם עמיתו בתוי' כמוסרים כריו דתי' שכי יעוים וכו' מכ"ל.

ואחרי המחיר מהרבנים הח"ן וכמוהר"ש ז"ל ומ"י אגין לא ידענא איך הפה יכולה לו' דבתירוצם שתי' כאן במנחות איש גם סוגי' דהתם דבקדושה איירי שצריך לקדשו בכ"ש דבשלמא כאן במנחו' איש הך תי' משו' דבגמ' אמרי' התם ויש במנחו' שהמנחו' טעונו' כלי וכו' משא"כ בעופות והוה ס"ד דמשא"כ בעופות קאי למליקה שהיא בציפורן וכפירש"י וא"כ קי' קוי' התוס' ולזה תי' דלא קאי למליקה אלא בקדושה איירי שצריך לקדשו בכ"ש משא"כ בעופו' אבל התם בזבחי' א"א לתרי כן שהרי אמרי' התם יכול ימלקנה בסכין ודין הוא ומה אם שחיטה שלא קבע לו כהן יפ"ה דשחיטה כשרה בזר קבע לה כלי שצריך שחיטה

בסכין

בסכין דוקא מליקה שקבע לה כהן א"נ שיקבע לה כלי וכלומר דימלקנה בסכין והשתא איך אפשר לומר דנקדוש אייתי שצריך לקדשו בכלי ולאו במליקה שהרי קתני בהדיא יכול ימלקנה בסכין ודין הוא וכו' הרי מבואר דהקישו אינו אלא למילף דימלקנה בסכין וא"כ מזה קו' הל"ק ז"ל למקומה. ועיי"ש להמ"ן ז"ל מה שתי' וגם בס' יתר הבז בתי' למנחות הביא הך קו' הל"ק ז"ל ותי' באופן אחר עיי"ש.

תוס' ד"ה אלא אמר ר"ש וכו'. ראיתי להר' אגין שהביא מה שהקשה הל"ק ז"ל על התוס' וכתב דדבריהם בלתי מובנים וכו' והי' כדיו הרבה לפקפק עליו דלא יכול לעומק דברי התוס' וכו"ע. ולא זכר מ"ש שכבר קדמוהו המ"ן ז"ל שם בתי' למנחות שכ' בקיצור וז"ל בד"ה אלא וכו' עיין בס' ל"ק שכתב דברים שאין להם שחר ע"כ וגם בס' יתר הבז בתי' לזבחים ד"ב ע"א הק' כן וכתב דכל כלים ושכיב אמרה עיי"ש.

ע"ב. גמ' אלמא קסבר הא"ר מזרח מתיר. הקי' הל"ק ז"ל והביאו המ"ן דמנ"ל דמטעמא דהא"ר מזרח הוא כיון דהיינו מטעמא דאין מחוסר זמן לבו ביום וכו"ע. והמ"ן ז"ל שם תי' דדייק מדקאמר אבל בי"ו אם הביא כשר מדקאמר כשר סתמא משמע דכשר אף לענין שירים מדלא קאמר ושיריה אין נאכלין כדקאמר לעיל גבי מנחת העומר ואי טעמא הוא משום דאין מחוסר זמן לב"ב לא אהני הא טעמא אלא לגבוה אבל להדיוט לא אהני אלא מוכרח לומר דטעמא הוא משום דהא"ר מזרח מתיר ולכך לכתחלה לא יביא משום מלוה ואם הביא כשר אף לאכול שיריה ואע"ג דאמרן לעיל גבי עומר ושיריה אין נאכלין אלמא דאף משום מלוה אף בדיעבד לא שאני מנחת העומר דקי"ל הוא ואף בדיעבד מיבעי לקיים מלוה מהתיר עכ"ל. וראיתי להר' אגין שהביא תי' הנ"ל בלאו"א משם התוי' שהי' וז"ל אלא מכללא אתמר דהיכא דקמלה שלא לשמה כשירה והטעם ע"כ כדאמרי' לעיל משום מצוה דהא"ר מזרח מתיר אבל לא מייתי ראיה מהכא דטעמא משום הא"ר מזרח מתיר דדילמא טעמא משום דאין מחוסר זמן לב"ב ע"כ.

ואנא עבדא לא זכיתי להבין דבריהם הללו. דפשט לשון הסוגי' דקאמר אלמא קסבר הא"ר מזרח מתיר מוכח בהדיא דלא אתא אלא למידק דטעמא משום דהא"ר מזרח מתיר וכמ"ש הר' אגין ומאי דהוכיחו הם ז"ל דאי למידק דטעמא משום הא"ר מזרח מתיר דילמא טעמא משום דאין מחוסר זמן לב"ב לק"מ דאי מטעמא דאין מחוסר זמן לא אהני הא טעמא אלא לגבוה אבל להדיוט לא אהני ומדקאמר כשר סתמא משמע דכשר אף לאכול שיריים וכמ"ש המ"ן ז"ל וכן נ"כ דעת רש"י ז"ל דמ"ש בגמ' והא דר"ל לאו בפירושא אתמר אלא מכללא אתמר קאי למאי דסליק מיניה דטעמא דר"ל משום דהא"ר מזרח מתיר מדלא פי' דקאי למ"ש ר"ל לעיל דקמלה שלא לשמה כשירה וכמ"ש בס' ג"ר הנשם דליה ע"א על מאי דאמרי' התם אמר רבא כיון שנתעלם מן העין אסיר מתיבי וכו' ושקיל וטרי עד הא אתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה ולוי אמר מותרות באכילה והא דרב לאו בפירושא אתמר וכו' ופירש"י והא דרב דנתעלם מן העין ע"כ וא"כ כאן נ"כ פ"יל לפי כן אלא ודאי מוכרח דרש"י הבין כפשטיה ודי התוי' לי'.

גמ' ת"ר כשהוא אומר מן הבקר למעט שאין ת"ל אלא להוציא את הטריפה והלא דין הוא ומה בעמיו שמותרי להדיוט אסורה לגבוה טריפה שאסורה להדיוט א"ד שאסורה לגבוה וכו' עד נבלה דרבינא אמר משום דא"ל שבת תוכיח שאסורה להדיוט ומותרי לגבוה אלא מה לשבת שכן מלותה בכך ופי' רש"י שאי אפשר להקריב תמידין ומוספין אלא בו ביום אבל טריפה אפשר בכשירה ע"כ. ראיתי להרי"ב שמחת יו"ט ז"ל דר"ע פ"א שהל"ע דלפי מאי דאמרי' ביומא דת"ו ע"ב דאף למ"ד טומאה דחויה היא בצבור לענין שבת אלל עבודה הותרה לגמרי לכ"ע א"כ אמאי דפי' מה לשבת שכן מלותה בכך הא כיון דשבת הותרה אלל עבודה אפי' בדאפשר בלא חילול א"כ שפיר הוי שבת יוכיח לקו' דבעי"ח ע"כ.

ואחרי בקשת אלף מחילות כבודם דאשתמיט מיניה דמר מ"ש התוס' שם ד"ו ד"ה מה לכלאים על מ"ש פרי' שם בגמ' רב אדא בר אבא אמר משום דא"ל כלאים יוכיחו שאסורין להדיוט ומותרין לגבוה מה לכלאים שכן הותרו מכללן אצל הדיוט בציצית אטו ציצית לורך הדיוט היא מלוה היא אלא מה לכלאים שמלותו בכך. ועי"ז כתבו התוס' וז"ל מה לכלאים שכן מלותו בכך. ואע"ג דאפשר לקיים בציצית של למר מ"מ בסדין של פשתן שפ"ב בציצית א"א לקיים וכו' ע"כ. הרי מבואר דהתוס' ז"ל כבר נרגשו מזה בכלאים דמה מלותו בכך איכא כיון דאפשר לקיים בשל למר ותי' דכיון דמ"מ בשל פשתן לא אפשר לקיים מלותו בכך מקרי וא"כ ה"ה וסוף הטעם נ"כ בשבת אלל עבודה דאף דאיכא עבודה כגון שחיטה וכיולא אפשר לעשותה בלא חילול ע"י שיעשו אותה בי' באופן דזיי"ו ותי' מ"מ כיון דבעבודות אחרות לא אפשר לעשותם בו' ולכך לאלל שבת מלותו בכך מיקרי ול"ג.

ובעיקר דברי התוס' ז"ל ראיתי לסגאון ז"ל בגליון הש"ס שהביא בי' ל"ק ז"ל וז"ל ק"ל אטו ציצית לורך הדיוט היא מלוה היא ואע"ג וכו' לקיים בכך הש"ד ואח"ך מש"ד מה לכלאים וכו' וא"ת ע"כ. ואחרי המחי"ר לענ"ד דברי התוס' כוונים כמות שהן בלי שום הוספה ומילוף והוא דאהין דכשהק' רי"א ב"א כלאים יוכיח וכו' כוונתו להקי' דוקא על אבנטו של כהן אלא דכשבבר תי' בגמ' מה לכלאים שכן הותרו מכללן אצל הדיוט בציצית והק' דציצית נ"כ לורך גבוה מיקרי משום דמלוה היא נתגלה הפרכא דכלאים בציצית נ"כ יוכיח שאסורין להדיוט וכו' וא"כ מוכרח לומר דכשחזר ותי' מה לכלאים שמלותו בכך קושיא הולך גם לציצית דא"כ שלהקי' עוד כלאים בציצית יוכיח וכו' אלא ודאי דבזה שתי' דמה לכלאים שמלותו בכך כתשו' נ"כ הפרכא דציצית ותי' הי' עולם לשניהם וא"כ אתו שפיר דברי התוס' ז"ל שכתבו מה לכלאים וכו' ואע"ג וכו' וכמובן.

וראיתי בס' מ"ן שהביא קו' הל"ק ז"ל על מ"ש בגמ' כלאים יוכיח וכו' דנמשי בזה אמרי' בהדיא דבגדי כהונה קשים הם לפ"ז מדאורי' להדיוט כמ"ש הרי אלא דרבנן גזרו להדיוט ובמקדש אין שבות לפ"ז היאך פריך כלאים יוכיח שאסורין להדיוט וכו' ול"ע והשיב הי' ז"ל וז"ל וכ"ל דקו' המקשה הי"א מכלאים דציצית אלא דהמשיב לא הבין דבריו וחשב דמכלאים דכהן קפריך ולכך השיב שכן הותר וכו' והשיב לו המקשה אטו ציצית וכו' כ"ל אתה לא הבנת דברי דעיקר קושיתי היא מציצית דלורך גבוה היא ועי"ז השיב מה לכלאים וכו' כ"ל כלאים דציצית ובזה מתיישבין דברי התוס' ושא"ל להגהת ס' ל"ק עיי"ש ע"כ.

ולא זכיתי להבין דבריו שהרי קו' הל"ק ז"ל אינו אלא על הש"ס דקאמר כלאים יוכיח וכו' וא"כ היאך יתיישב בהכיא הנ"ל סוברת דקו' המק' הי"א מכלאים דציצית וכו' כיון דזה הפי' לא אתיא אלא לפי דעת התוס' לא כן לרש"י ז"ל שפי' בתי' וז"ל כלאים לגבוה. אבנטו של כהן. מלותו בכך. גזירת הכי שלא יהיה אבנט אלא של כלאים וכו' ע"כ ולפי פירש"י ז"ל עדיין קו' הל"ק ז"ל במקומה עומ' ועו' דאעיקרא הפי' מלד עלמו הוא דחוק עד מאד כאשר יראה הרואה שלא דאעיקרא קו' ליתא וכמ"ש שם הי' ז"ל עי"ש.

עוד כתבו שם התוס' וז"ל וא"ת ולימא ג"ש במוכר יוכיח דאין מלותו בכך ושרי לגבוה וכו' וי"ל וכו'. ותמה ע"כ להרי"ב יקרא דשבבי ז"ל ד"ו ע"ב שתי' קו' התוס' במאי דפליגי ר' ורבנן בפ' ב"ה דס"ל דלרבנן יש לחלק בין דבר שמלותו בכך לשאין מלותו ולר' אין לחלק וכתב וז"ל והכא עיקר הקי' מתורלת במ"ש וכו' ועי' כ"ל דאפי' ר' ששוי דב"ה מותר לגבוה ויליף מחלב ודם ולא שאני ליה בין מלותו בכך וכו' הייני משום דכתב הכתוב מן הבקר למעוטי טריפה דאי לאו דהוה ת"ל מן הבקר להוציא טריפה לא הוה אמר דב"ה מותר לגבוה וזה דהשתא דכתי' מן הבקר להוציא טריפה אמרי' מדאיצטריך קרא למעט טריפה ע"כ אין לחלק בין מלותו בכך לאין מלותו דא"ה ה"ס לחלק למ"ל קרא למעט

למעט טריפה ת"ל מקיו דבעינן דליכא למימר חלב ודם ומליקה וכלאים יוכיח דאיכא למימר מה לאלו שמלותן בכך אלא מדאילטריך ש"מ ליכא למפלג הכי וכיון דליכא למפלג מלינן למילף ג"ה כמו מחלב ודם ולא מפלגינן בין ג"ה לחלב ודם משום דהאי מלותו בכך והאי אין מלותו בכך אבל אי לא הוה כתיב מן הבקר אז הוה אמרי' בפשיטות דיש לחלק בין מלותו לאין מלותו וכו' ע"כ.

ולע"ד אחרי המחילה זו לא מכרעא במ"ש דכי ס"ל דיש לחלק בין מלותו לאין מלותו ומאי דלא מחלק בהכי משום דכתי' מן הבקר מוכרח דאין לחלק דא"ה דיש לחלק למ"ל קי' למעט טריפה ת"ל מקיו דבעינן וכו' זה לא הוי הוכחה כלל לענ"ד דאה"נ דלא הוה צריך קי' והוה נ"ל שפיר מקיו דבעינן דליכא למימר חלב ודם ומליקה וכלאים יוכיח דאיכא למימר מה לאלו שמלותן בכך אלא משו' הכי אילטריך קי' דמן הבקר משו' מאי דאמרי' עו' שם בגמ' דאיכא למימ' מעיקר' דליכא פרכא מה לבעינן שכן עשה בו מקריבין כקריבין יוצא דופן יוכיח וכו' הלך השוה שבהן שמותרין להדיוט ואסורין לגבוה מה להלך השוה שבהן שכן מומן ניכר תאמר בטריפה שכן אין מומן ניכר משו"ה אילטריך קרא ע"כ הרי מבואר דאף דמחלקינן בין מלותו בכך לאין מלותו אפ"ה אילטריך קי' דמן הבקר לאסור טריפה לגבוה אף דאין מומה ניכר ודברי הי' ז"ל ל"י כעת.

והנה השעים ה"ה דקליו פ"ח מה' מ"א ה"א עמד מתמיה בד' התוס' הללו דכי' דס"ל דהא דקאמי' התם רבנן דפליגי ר' ורבנן בג"ה במחובר דלרבנן אסור להעלותו ולר' שרי מילתא פסיקתא היא וליכא מאן דפליג ולפי ד' ק"ט דמאי פריך לרב הונא מבריתא כיון דתנאי נינהו לימא הא מני ר' היא זל"ע. ומי אגין ה"י לזה דהתוס' ס"ל דגם ר"ה מודה לרבנן והוא אליבא דרבנן קאמי' ול"ק דמאי פריך מבריתא לר"ה כיון דתנאי נינהו שכבר ישב דבר זה הריטב"א ז"ל בחי' לחולין וז"ל ולא אמרי' תנאי נינהו משו' דלא איפליגו בהדיה אלא מכללא נפקא כדאיתא לעיל עכ"ל וא"כ גם התוס' ס"ל כהריטב"א ז"ל דגם ר"ה לאו אליבא דכ"ע קאמי' ומודה דר' שרי לגבוה א"ד כרי"ו. וד' הריטב"א ז"ל הללו נעלמו ג"כ מהר"ב ליתודי ה' דכ"ד ע"ב שהקי' כן להתוס' ז"ל עיי"ש אלא דלמה שהכריח עו' שם ה' ז"ל לו' דר"ה ור"ם ס"ל דלא פליגי ר' ורבנן בהכי מטעמים אחריי עדין הקו' במקומה עומדת.

עוד כתב ה' הנז' בכ"ו שם וז"ל איברא הא קשיא בדברי התוספ' ז"ל דכיון דרבנן סברי התם דאסיר אף לגבוה מאי מקשו התוס' דנוקמא בריתא דהכא רבי וכו' ואפי' הוו פליגי התם בהדיא ר' ורבנן אפי"ה בעי הש"ס לאוקמי בריתא כרבנן דקי"ל הכי וכו' והנ"ע. ולא ראה שכבר קדמוהו בזה הר"ב ליתודי ה' ז"ל שם והר"ב יקרא דשכבי ד"ז ע"ב עיי"ש.

וראיתי להלח"מ ז"ל בפ"ו מה' מעה"ק ה"ד שהקי' למ"ש ה"ה בפ"ח מה' מ"א עמ"ש הר"ע שם דג"ה נוהג במוקדשים בין קדשים הנאכלים ובין שאינם נאכלים דפסק כרי' דמנ"ל הא שהרי בין לר"ש דאמר דכי היא ור"י ל"ש בין לרבנן דאמר פליגי כ"ע מודו דלהלקותו איסור גיד נוהג וא"כ כיון שרבי' מיירי להלקותו מנ"ל דפסק כרי' ואפשר דטעמו של ה"ה מפני שראה שכאן פסק רבי' דהעלאה אסור ולכך ודאי כר' דלא פסק כר"ש דאמר דל"ש דלדידיה לכ"ע העלאה מותר אלא כר"י דאמר דבהעלאה פליגי ופי' כרי' דאסר בהעלאה עכ"ל.

ולענ"ד אפי' לו' דרבי' ז"ל פסק כר"ש דאמר דל"ש והיה בהנים הנחה סוברת דרבי' ז"ל אינו סובר בפי' הש"ס במאי דקאמי' ר"ש ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעלותו כפי' רש"י ז"ל דלהלקותו הייני אם אכלו וכ"ע דלכ"ע העלהו מותר אלא ס"ל כפי' הר"ן ז"ל בשיטתו לחולין שפי' דלהלקותו הייני שאם העלהו אין איסור ג"ה נוהג למלקות ומיהו איסורא איכא בהעלאה מדכתי' ממשקה ישר' וכתב שם דפירש"י ז"ל לא נהירא דאי לאכילה פשיטא דלקי עיי"ש וא"כ לפי פי' הר"ן ז"ל אדרבא לכ"ע אסור להעלותו וא"כ אפשר דרבי' ז"ל ס"ל כר"ש דל"ש ופי' ככ"ע כנ"ל ודוק.

והנה שם בחולין אמרי' לעיל מזה אימור דממעט ליה לר"י בטמאה דאיסור לאו קדשים דאיסור כרת מי ממעט ליה אלא הכא במאי עסקינן דנכנס קיום ואבעיא ולדות קדשים בהויתן הן קדושין ע"כ ופרש"י ז"ל וז"ל אלא הכא וכו' דלא קיום ולד אלא נכנס ביציאתו ואשמועינן הכא דידן דאע"ג דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים וכו' אפ"ה יש מוקדשים שהגיד נוהג בהם כגון בכור וממין אי נוהג בשליל איסור גיד קודם ותו לא פקע ואם אין נוהג בשליל תרוייהו בהדי הדדי אתו ע"כ. ופשוט דכונתו לו' דהשתא דמוקמינן למתניתין במבכרת אתיא לכ"ע בין לר"י דס' דאינו נוהג בשליל בין לרבנן דסברי דנוהג בשליל ואלו לאבעיא פי' וז"ל ואבעיא וכו' ואשמועי' הכא דידן דלא קדשי במעי אמן אלא ביציאתן הילכך איסור גיד נוהג בכולן משו' דאיסו קדים דנוהג בשליל ותו לא פקע וכו' עכ"ל.

ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין מאי דוחקיה לאוקמי' לאבעיא דוקא כרבנן דסברי' דנוהג בשליל ולא כר"י דס' דאינו נוהג בשליל ולמה לא פי' כמו שפי' באוקמתא דמבכרת בממין דאי נוהג בשליל איסור גיד קודם ואי אין נוהג בשליל תרוייהו בהדי הדדי קאתו. גם קשה לאידך גיסא דכמו שפי' באבעיא דוקא כרבנן דסברי דנוהג בשליל משו' דאליבייהו קיימינן. כמו כן הו"ל לפי' באוקמי' דמבכרת כרבנן ומשום דנוהג בשליל ואיסור גיד קדים ותו לא פקע ולמה הולך לפי' בממין באופן דמימן קי' ע"ד רש"י ז"ל וצ"ע.

גם ע"ד התוס' שם בד"ה הכא שכתבו וז"ל הכא במבכרת עסקי' דנכנס קיום. ובהדי הדדי קא אתו וקמ"ל דלא מבטל איסו' קדשים החמור איסור גיד הקל מלחול עמו ע"כ. ק"ל דכיון דלרבנן דמתני' קיימינן דס"ל דנוהג בשליל אך בזו לפי' להפך דס"ל דאינו נוהג בשליל ובהדי הדדי קאתו.

וחזה הוים להריטב"א ז"ל בחי' לחולין שכתב וז"ל אלא הכא במבכרת עסקי'. פי' ותני ולדות קדשים דאמרי' בכור הוא דאין קדושתו אלא מרחם כשיוצא לאויר העו' וס"ל דאינו נוהג בשליל דאיסו' גיד ואיסו' מוקדשים בהדי הדדי אתיא מרחם ולהכי קתני ג"ה נוהג במוקדשי' וכו' אביי אמר לעו' בולדות קדשי' בעלמא וקסבר בהויתן קדושי' כשיוצאי' מרחם ואינו נוהג בשליל ואתיא תרוייהו בהדדי וכדאמרי' עכ"ל. הנך רואה שגם הוא ז"ל אזיל בשיטת התוס' ולא עוד אלא שהוסיף לפי' כן גם באוקמי' השנית וזו היא שקי' וכמ"ש ודבריהם ל"ת. ואחרי מופלג בא לידי תלמוד דפוס חדש לעמבירג ובסופו חי' הפלאה שמואל וראיתי שהרגש ע"ד רש"י ז"ל באבעיא כמ"ש אני עני ובא אל היסוד עיי"ש. אלא דמה שהרגש גם ע"ד התוס' והלה ליישב וכ' וז"ל מיהו בפירש"י דאתי לאשמועי' דאין ג"ה נוהג בשאר קדשים וכו' לכך כתבו דבמבכרת אתי לאשמועינן וכו' ולכך הקשו וכו' דבשלמא לפירש"י ל"ק וכו' אבל לתוס' דעיקר חידושי' הוא דבהדי הדדי קאתי וכר' יהודה הקשו שפיר וכו' ע"כ. אנכי לא ידעתי איך ניחא ליה אעיקר פירושם שהוא אליבא דר' יהודה שהרי הם גופם כתבו לעיל שם בד"ה והא מתני' דלא כר"י וכו' הית למימר מדקתני נוהג בשליל ופליג ר' יהודה אלא רישא דמלתא נקט. ואיך כאן כתבו ופי' להפך ודבריהם ל"ת. שו"ר להר"ב תורת חיים ז"ל בחי' לחולין שפי' ד' התוס' אליבא דת"ק דמתני' דנוהג בשליל עיי"ש. ואולם ד' הריטב"א ז"ל וד' הפלאה שמואל ז"ל מוקשים ועומדים.

גמ' אלמא קסבר האיל מזרח נותר. הק' הליק ז"ל וז"ל ואין זה עוברה דא"ל דטעמא דב"ז אם הניח בשר משום דאין מחוסר זמן לב"ב ול"ע עכ"ל. והמ"ן ז"ל ה"ד ועיי"ש מה שתי'. ולדידי אהמ"י אעיקר' אין כאן קו' כלל דאיך אפשר לו' דטעמא דכ"ל דקאמי' אבל בט"ז אם הניח בשר הוא משו' דאין מח"ז לב"ב מאחר דהא בעיא עמים ר"ל

מנחת

מנחת העומר שקודם שה"ל כשירה אע"ג אלא ב"א דטעמו של כ"ל הוא משום דקסבר אין מח"ז לב"ב ומותיב עלה ר"ש וסדר מותיב ר"ש מתוס' דנגעים דאמר הקדים חטאתו לאשמו וכו' ותלא לבית השריפה ומשק אלא אמ"ר שפא ה"ט דר"ל דקסבר הסיר מורה מתיר וכלו' ולא ס"ל לר"ל אין מח"ז לב"ב וכן כתבו התוס' לפרייה בד"ה ואי אין מח"ז לב"ב. לבסוף מסקי' דיש מח"ז לב"ב. וא"כ איך נוכל לו' הכא בטעמו של ר"ל נופים דקאמי' דאם הביא מנחה קודם לעומר בע"ז דכשר משום מסוי דס"ל אין מח"ז לב"ב דהא התוס' דנגעים הכי הוא תיובתיה:

והיא נופא קשיא עמ"ש בגליון מכיי הר"ב משם התוס' ומ"ד הי' אנין דלא מ"מי ל"ה מהכא. דטעמא מסוי שאיר מלם מתיר דדילמא מ"מא מסוי דאין מח"ז לב"ב. דמלבד דאין זה פשטא דש"ס אעיקר איך אפשר לפי כן וכמ"ש. ומהסימא על הי' אנין דמלבד שלא כרנס מזה אלא אדרבא הקי' הוא נראה כקו' הל"ק ז"ל וסוף כתב וכבר נתעוררו בזה המפרשים.

גמ' מ"ר כשהוא אומר מן הבקר. מזה הויה לכמוס"ם ז"ל נשי' מעין גרים הי' ויקרא די' ק"א ע"ג שדקדק על מקי' שכתוי' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה דמאי מן הבהמה ת"ל מהבהמה ואפ"ה הוס דרשי' מיעוט והניל וכו' ואם הי' אומר מהבהמה לא הי' משמע שבא למעט אלא הי' מ"ש היתרון לזה אמר מן למעוטי וכמו שדרשו אח"ד ז"ל ועמו הקיר אישתמיט מיניה דמר הוני ערוכה בחולין די' קכ"א ע"ב דדרים מקי' דוכי ימות מן הבהמה תרי מיעוטי חד שהי"ל לו' מהבהמה וחד מתיבת מן ע"ש ואיך כי דמתיבת מהבהמה לא הוה משמע שבא למעוטי.

רש"י ד"ה קודם לבי' הלחם דאמרי' בת"כ קרבן ראשית שיהא ראשית לכל המנחות וכו'. הקי' הי' אנין תמ"ם דהיי עלמו לקמן דס"ח ע"ב על הא' מתניי גופא דקודם לבי' הלחם לא יביא משום דכתי' מנחה חדשה ומלבד דקי' דאמאי שינה מהכא להתם לריי לשנין תרי קראי לת"ל למדא מילתא. הן אמת דדי' רשי' דהכא ודאתם הם בת"כ והכי איתא התם קרבן ראשית שיהא ראשית לכל המנחות וכך הוא אומר והקרבתם מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל המנחות. ולכיי טעמא למה הוצרכו תרי קראי לזה א"ד כר"ו. ולדידי נר' פשוט דלא אתו תרי קראי לזה אלא העיקר הוא קרא דוהקרבתם מנחה חדשה לה'. וקרא דקרבן ראשית לא אתיא אלא למימר על השאור ודבש דכתי' לעיל מיניה כי כל ש' וכו' וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. קרבן ראשית תקריבו אותם ופירשיי ז"ל בחו' מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש. קרבן ראשית. בי' הלחם של עלרת הנאים מן השאור שנא' וכו' ובכורים מן הדבש וכו'. וכן הוא מבואר במכילתין די' כ"ח ע"א על כך קרא. ומה יש לך להביא בי' הלחם מן השאור ובכורי' מן הדבש. והו כונת הת"כ וכמ"ש הק"א ז"ל ח"ל קרבן ראשית. קרא דא בבי' הלחם ובכורים משתעי ופי' מה יש לך להביא מן שאור ודבש קרבן ראשית בי' הלחם משאור ובכורי' מדבש. ולזה אמרו דלמה קרי לבי' הלחם קרבן ראשית ודרשי' ליה בבי' הלחם. דבכורים טעם קראו אותם ראשית מבואר ולזה לא בעי טעמא אלא לבי' הלחם. שהוא ראשית לכל המנחות וכו' ע"כ. כמלא דהת"כ בא לן דטעמא דקרי קרא לבי' הלחם ראשית הוא שיהא ראשי' לכל המנחות. וע"ז קיים וכו' וכך הוא אומר והקרבתם וכו' וכלו' אעיקר מנ"ל דבי' הלחם הוא ראשונה לכל המנחות. לזה אמר וכך הוא אומר וכו'.

תוס' ד"ה שכן באה להתיר וכו' ותו תימא אם לא יתיר עומר איסור שביעית איקרי כאן ממשקה ישר' וכו' הקי' הי' אנ"ן דמאי קו' והלא נדבר שמלותו בכך לא אמרי' ממשקה ישר' והכי אמרי' רבנן בהדיא בחולין די' ל' ע"ב וא"כ מאי קי"ל להתוס' דהא מנחת העומר מלותו בכך ובדאמרי' לקמן מה למנחת העומ' שכן מלותה בכך ועיין לקמן דס"ד ד"ה שומר וכו' ע"כ: ולדידי נקי"מ שהרי ידוע מ"ש בעלי הכללים ז"ל דכל מקום שאומרי' התוס' תימא ואינן מתרלים לפעמים התי' מבואר.

ותבט עיני עוי' לפי' הגו' כריו שם שהבי"א מ"ש הבה"ז על די' התוס' הללו ח"ל וכו' דה"ה ד"ש לתמוה לפ"ר"ש ז"ל דלמה הולך לידחק ולהקשות שהתיר לאו שבתורה הו"ל להקי' בפשיטות דגם נפירות שביעית מתרת לאו דחדש ואין בו אלא איסור שביעית ולמה תלי' טעמא בשירי מנחה דוקא ההתר ע"כ וכתב הי' כריו ישוב לזה משם הר"ב מעין גנים ז"ל דלא רצה להקי' שכן מתרת לאו דחדש ואין בו אלא איסור שביעית די"ל דר"ע ס"ל אין איסור חל על איסור דבלא"ה לא חל איסור חדש על איסו' שביעי' דאיסו' שביעי' קדים לכך פריך שכן מתרת לאו שבתורה דהיינו השירים דבקדשי' אח"עא ומנחת העומר קדשים הוא א"ד והקי' עליו הי' בריו ח"ל ואמר המחבר לא דק חדא דהרי קרי ליה אח"עא שביעי' וחדש כאלו הם שוים באיסור והלא איסור שביעית דלאו ומלקות איכו אלא בזריעה אבל באכילתו ליכא לאו ביה אבל באיסור חדש איכא לאו באכילתו וא"כ מה דחית יערוך לחשוב אח"עא ומאי דקאמי' דר"ע סבר אין אחע"א ליתא דאישתמיט מיניה סוגי' דחולין דקייו דאמרי' בגמ' קסבר כ"ע אמ"עא גם מ"ש דבקדשי' אח"עא זה איכו אלא כשהאיסור האחרון איכו אלא במוקדשין דוקא כגון מעילה וכמ"ש הכמ"ע משאנו שסי' קכ"ג וכו' באופן שמכל הלדדים דבריו לא כיתנו ליאמר עכ"ל.

ולדידי נקי"מ ומ"ש על הי' ז"ל דלא דק אכא דאמרי' דאף למטורים שלא דק. איכו כ"כ מתמיה על הי' ז"ל אחר שהוא בא ליישב קו' הבה"ז על רשי' ז"ל. אבל עליה דמכייר כריו יש לתמוה ותמו הסיר דאדרבא הוא כריו הי"ל לדייק כדי להקי' על די' הרב ז"ל. חדא במאי דפשיטא ליה דבאיסו' מעי"א בעינן שיהיו שוים. והכא דבשביעי' ליכא לאו באכילתו ובאיסו' חדש איכא לאו באכילתו איך קרי להו הי' ז"ל אח"עא. עי' גילה לו רז זה ואדרבה סוגיה אדרבא כל בתר איפכא דבכריתות די' י"ד אמרי' על מתני' ד"ש אוכל אכילה אחת וכו' הוא ליה נותר מינו דאיתוסף איסו' לגבי גבוה איתוסף ביה לגבי הדיוט ולא עליכו שהמקטיר נותר עובר בלאו ואפ"ה קרי ליה מוסיף. כ"ש הכא דאדרבא איסו' חדש השני הוא חמור מן הראשון. וכן מליכו להרי"ת ז"ל בפי' טו"ב מתי' א"ב ה"י הכי נעשה זוכה הוא"ל וי"ש שם זנות שאוסרת על ישראל אם זינתה אשתו בדלון נוסף בה איסו' אחר ע"כ. ואפה יפה' שזנתה אע"ג דאסורה לבעלה מה"ת לא לקי עלה וכמ"ש ה"ה ז"ל שם בקו' פ"א ובפי' ח"י ה"ז.

ועוד דהרי סוגי' ערוכה שם בכריתות די' כ"ג סו' ע"א דקאמי' ומי' אמ"ר שמעון אמ"עא והא תניא וכו' וכ"ת ס"ל לר"ש דנותר איסו' חמור הוא ומ"יל על איסו' קל דטולין וכו'. ועוי' אמרו שם ע"ב חדע שכן הוא דהא ר' ס"ל אמ"עא וה"מ איסו' חמור על איסו' קל אבל איסו' קל על איסור חמור לא וכו'. הרי להדיא כל בתר איפכא ממאי דפשיטא ליה להי' כריו. ועוי' דאף דיתיבנא ליה כל דיליה נעלם ממנו מ"ש התוי' בפי' הזהב דנ"מ ע"א ד"ה לחמור וביבמות דקי"ג ע"א ד"ה של ובקוכם דל"ע ע"ב ד"ה בד"א דס"ל דת"ש בת"כ פי' בפר פ"א ואת עגבי' נזיר לא תגלור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר לאו דוקא לבצירה אלא אף לאכילה וכשעבר ובצר מן המשומר אסור לאכול מדאורייתא שכן כתבו ח"ל לשמור הזרעים וא"ת והיאך מותר לעומר כיון שמשומר הא כתי' ממשקה ישר' ודרשי' את ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. וכי תימא אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר הרי לאכול הא אפי' מן הספק אסור לבצור וכו' וי"ל שלא היה מותר לעולם מליקה וכו' ע"כ הרי מבואר דס"ל להתוס' דמדאורייי אסור לאכול מן המשומר והיינו משום קי' דכתיי ואת ענבי נזירך לא תבצור דאם כונתם לאסור מדרבנן מאי ממשקה ישר' איכא כיון דמדאורייי מיהא מותר להדיוט אלא ודאי דמדאורייתא אסור לאכול מן המשומר ועובר בלאו

אלא

אלא דעבים לענין מלקות כמ"ש דקי"ל דאין לוקין על אכילתו תמוה דלא מליכו קי' להדיא על האכילה. וכן כתב ג"כ דעת הר"ב ק"א ז"ל שם ספ"י וז"ל אבל אתה גוזל מן ההפקר.. ממה שהפקיר לכ"ע דכי היכי דכ"ע קא גזלי ואכלי הכי איהו גזל הכרם גוזל ואוכל וכו' ע"כ משמע דכי אמרי' ג"כ לא תגזור מן השמור אם עבר וגזל אסור לאכול וא"כ שפיר דמי לחשוב אח"על שביעי ואדם לפי די התוס' ז"ל והוא ג"כ איסור חמור על איסור קל דעל אכילת אדם לוקה ועל אכילת שביעית לא לקי ולזה קאמי הרב ז"ל די"ל דר"ע ס"ל אין אח"עא.

ומ"ש עוד על מאי דקאמר ה' ז"ל דר"ע ס"ל אין אח"עא דליתא דאיפתמיע מכיח סוגי' דחולין דקיי"ו דאמרי' קסבר ר"ע אח"עא אלא דאמרי דא"ו דאיפתמיע מהי ז"ל שם ערוך אלא דאדרבא איפתמיע מכיח דמר מ"ש התוס' שם בחולין דק"א ע"ב ד"ה ר"ע שכתבו דלשמיט הוא דפריך הש"ם דאי ס"ל כר"ע בחיה ועוף ובהמה טמאה היכי דכים ומשני דקסבר שמואל אח"עא בנאו קי' יעוי"ש. מבואר יוצא מדבריהם ז"ל דר"ע ס"ל אין אח"עא ומ"ש התם בגמ' קסי' ר"ע אח"עא לאו דוקא אלא ה"ק קסבר מאן דדרים כר"ע דהיינו שמואל אח"עא וכן ראיתי להר"ב לשון לימודים ז"ל בח"י ד"ע ע"א שהקי' להרב למ"מ ז"ל מהך סוגי' ושוב כתב וז"ל ושו"ר להתוס' וכו' וכוונתם דסוגי' זו לפי דעת שמואל אמרם לדידן דקיי"ל אין אח"עא דלא כשמואל לק"מ וכו' ע"כ ועיין בס' שבסי' הים ח"ב דע"א ע"ב עי"ש. אלא דמה שהקי' על מ"ש דבקדשי' אח"עא דזה איכו אלא כשהאיסור האחרון אינו אלא במקודשין דוקא וכמ"ש הכתי"ע מפאלנו ז"ל אח ודאי קש"ח.

בי מן הבי"אר את זה תמהני על הרב זה הי"ס גדול ז"ל בס' שורשי הים ח"ב דס"ג סע"ב שכתב ליסב קו' הל"ק ז"ל על התוס' וז"ל ולע"כד לק"מ דמשמע להו להתוס' דהא דבקדשים אח"עא היינו דוקא כי הא"א דכריתות וכו' דכולהו הנך איסורי דמחמת קדשים נינהו חיילי על איסורים אחרים וכו' אבל איסור נבלה דלאו מאיסור קדשים הוא לא חלה על איסור קדשי' דקדים וכו' וכיון דלא אשכחן דגלי רחמנא בקדשים דאח"עא אלא בקי' דאשה לפי' דרבי' לרבנן אמורי קדשים קלים למעילה אין לנו אלא דומיא דמעילה דהיא מאיסורי קדשי' אבל איסור דלא שייך דוקא בקדשי' לא אשכחן דחייל על איסור קדשים דקדים אח"ד. ונורחות נפלאתי עליו שהרי בשורש זה הביאה בכמה דוכתי להך תשובה דהכתי"ע מפאלנו ז"ל דס"י קכ"ג וגם באותו דף עצמו הבי"אה פעם ושתים ואיך לא שלטו מאור עיניו דהרב הכזי ז"ל הוא מכיח דהך חילוקא ולי"י.

ד"ו ע"א, **גמ'** מה לבעי"ת שכן עשה מקריבין כקריבין וכו'. חזה שוית להי' אגין שהבי"א קו' הל"ק ז"ל שהקי' דכיון דהא דתנן דטריפה כשר באדם לאו מקי' נפקא א"כ כ"לף מקי"ו מבע"ת שהא אסורין מקריבין כקריבין וכו' ושל"ע וכתב עליו ה' נכ"ו וז"ל ואחר המ"ר איפתמיע מיניה דמר דמאי דתנן דטריפה כשירה באדם מקי' נפקא והכי אמרי' בת"כ פי' אמור פ"ג אשר בו מום פרט לטריפה וכו' ובתוס' דפ"ד דבכורות תני הכי היה בו מום מבפנים איכו מום שבאי עור ופסח מה אלו בגלוי אף כל בגלוי ופסקה הרי"מ בפ"ו מהי' ביאת מקדש ה"ז יעוי"ש ומהתימא על הל"ק ז"ל איך נעלם ממנו כל זה וכו' ע"כ.

ואנא דאמרי דהן אמת דבטוב ילין מר על הל"ק מהת"כ שהרי מפיק לה מקי' דאשר בו מום ואיך כי הי' ז"ל דלאו מקי' נפקא. אלא דמה שהקי' לו מתוס' דבכורות אחר שהמ"ר לא דק דאיך לא שם לבו דלעיקי' מה שליין הכ"מ ז"ל על דינו של הרי"מ ז"ל וכתב אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי וכו' בתוס' פ"ד היה בו מום מבפנים אינו מום שבאי עור ופסח אחרי נעי"ך דבריו תמוהים דהרואה יראה בתוס' שם דלא קאי אלא על המומין הפוסלי' בקדשי' ובבכור ולא באדם המקריב וכונת התוס' פשוטה דמום שבפנים איכו מום להתיר לשחוט עליו הבכור בחוץ אבל הוי מום לאסור לשוחטו על המזבח וכעין בש"ס מן הנקל להוליא את הטריפה. וא"כ איך ליין הכ"מ ז"ל לדינו של הרי"מ דקאי על האדם לסך

חוס' דלא קאי אלא לבכור בהמה והי"ה די במה שליין מתוס' דבכורות. ואי משום דבתוס' מפיק לה מקי' הי"ל לליין מהת"כ הנז"ל דקאי לאדם המקריב וכעת לצ"ע לי. וכיוצא כן יש לתמוה על הר"ב יתר הבז בס' למנחות שהבי"א הך קו' הל"ק ז"ל וכתב וז"ל ולאו קוי הי"א שהרי פסק הרמב"ם פ"ו מה' ביאת מקדש ה"ז וכו' הרי שיש לנו קרא דכהן שנעשה טריפה מותר להקריב ודבריו לקיחס מהתוספתא דבכורות כמ"ש מרן הכ"מ ז"ל ע"ש עכ"ל ומהתימא עליו איך לא נרגש דדברי הכ"מ ז"ל תמוהים וכדכתיבנא.

עוד כתב ה' הכז' נכ"ו שם וז"ל אך את זה קי"ל על הר"מ שכתב וז"ל אין פוסל באדם אלא וכו' אבל מומין שבחלל הגוף כגון וכו' אע"פי' דנעשה טריפה עבודתו כשירה שהרי נגל או שבר יד מה אלו בגלוי אף כל בגלוי ע"כ ולא ידעתי אמאי בחר לו קי' אסמיגא ולא כתב לא מהיכא דנפקא להתיר ולא מהיכא דנפקא להתוס' וכו' והנה דכך היא דרכו של הרי"מ ליקח הדרשה יותר פשוטה אף. דהש"ס מפיק לה מדרשה אחריכא בכאן לא קמ"ל מאי עדיפותיה ומאי פשיטותיה דהאי משאי.. ע"כ.

ולדידי לק"מ דמאי דלא מפיק לה מהיכא דנפקא להתוס' העיקר חסר ובדכתיבנא. ומאי דלא מפיק לה מהיכא דכפקא להתיר מקי' דאשר בו מום משום דמהתם דרשי' ג"כ אותו ואת בנו ויולא דופן ואלו מהך קי' דשבר רגל או שבר יד לא דרשי' מיניה שום דרשא אחריתי ואף דבת"כ דרשי' אינו אלא מתיבת אים ומתיבת או. ועוי' דהרואה יראה דמקי' דאשר בו מום אין הדרשה כ"כ פשוטה כמו מקי' דשבר רגל דאלו התם היכא למימר שהיא דוקא בגלוי ולא בפנים ואלו מיהורא דקי' יכולים אנו לומר דבא למעט אותו ואת בנו שהוא יותר פשוטה דרי"ל אשר בו מום ולא בהלטרפות לאחר ילא אותו ואת בנו דאין הפיסול בשום אי מהם כודע אלא בהלטרפות לאחר וכמ"ש שם הר"ב ק"א ז"ל ומשו"ה מפיק לה הר"מ ז"ל מקי' דשבר רגל וזה פשוט לע"ד.

מתני' אחד מנחת חוטא וכו'. עיין להי' אגין שהקי' דאמאי לא תני נמי ואחד מנחת קנאות דשוים הם בטעמם וכו' וכ"ת כיון דשתיהן שוים בזה א"כ די בחדא מינייהו לאפוקי זה הסי"ד. זה אינו דהנה דקתני מ"מ איכא למימר דמנחת קנאות לא משום הבאת שעורים וקד"א כי קמלי לה פסילין תתכשר וכו' ול"י ע"כ. וזה דבר הפמ"עים מ"ש הר"ב סון עשיר ז"ל וז"ל במ"ק נמי כתיב מזכרת עון ולא הוצרך לפרש דמ"מ ליכא למיטעי מדתני אחת כל המנחות עכ"ל. וגם הר"ב ש"ל ז"ל כתב על מ"ש הרמ"ז דלע"ג דדרך תנא למיתני הכי בכ"מ ולא דייקינן כלום הכא שאני דתני מ"מ ולא מ"ק משמע דבשל חוטא איכא לריכותא יותר מבשל קנאות כתב וז"ל ואכי שמעתי ולא אבין דלפי הכראה הך לריכותא גופא איכא נמי בשל קנאות וכו' ונפי נמי ממנחת חוטא איכא למימר בית לריכותא דהא הוי נמי מעשורים מאכל בהמה וקד"ש בשני נמי תתכשר קמ"ל ומתני' י"ל דחדא מנייהו נקט וה"ה למנ"ק וכו' ע"כ.

תוס' ד"ה בן בתירה וכו' וי"ל מפוי דס"ד דשמאל כיון דלא"ת ליה הכשירה ביה"ך קבוע עבודה ולא תועיל בה חזרה ע"כ. עיין להר"ב אור יקרות ד"מ מה שהל"ע. ועיין לסי' אגין שהבי"א זאת הקושיא מבס הים כ"י ושתי' די"ל דולאי הסברות הפוכות קאי הכא ומדמי לה וקאי הכא ומדמי לה וצ"ע כי ה' נכ"ו וז"ל ועיכא דשפיר חזי יראה דתי' דחוק עד מאד ואפי' לומר דכונת התוס' ז"ל הוא דאם היה מעכב ב"ב שמאל עם כל פסולי' הוה ס"ד למימר הכי אבל עתה דאנו רואין דמלבד דלא עירב כל הפסולים אלא הנא ימין לבד איכא למימר דאדרבא כיון דעלינו הכשירה ביוסף משו"ה ס"ל לב"ב דיחזיר אבל בשאר פסולי' לא עכ"ל. והרואה יראה דגם תי' דחוק עד למאד. ועיין בס' יחק כהן שתי' תי' נכון עד מאד עי"ש. ומ"ש עוד שם ה' נכ"ו על מה שהקי' הל"ק דמאי פריך לקמן א"ה היינו ב"ב וכו' דלאו קוי' היא דכיון דאמר מאי פסל פסל עד שיחזיר א"כ מוכרח
דפסל

דפסל דשמאל כתי ליל הכי ובזה מקי שפיר א״ה וכוי כעלם ממנו שכ״כ הרי״ב חין ז״ל שם .

עו׳ כי שם הי׳ הנזי כרי״ו וז״ל אך ק״ק לי לת״ק אמאי לא עריב כולהו פסולי׳ בהדי הדדי בשלמא ב״ב אילטריי דקד״א כמים החוסי׳ אבל לת״ק הו״ל למיתני חד פסול לכולהו ולי׳ ע״כ . ולדידי לק״מ דהא בהא תליא משוי דלב״ב הילטריי לספרשניהו לריך למינקט הכי וכמ״ש בכמה דוכתי ומהש רפ״ב דזבחים קבל בשמאל פסל ור״ש מכשיר וכר״ש ג״ד הכשה ג״ה נוהג וכוי וביך של שמאל ואינו נוהג בעוף ונוהג בשליל כ״י אומר אינו נוהג בשליל וה״לל ובירך של שמאל ובשליל ולמה הפסיק באינו נוהג אלא ודאי דכך ס״א דרכה לפעמים וכדכתיבנא .

שו״ר בסי יחר הבז בחי׳ למנחי׳ שכתב בכונת דברי״הם ז״ל וז״ל ביאור דבריהם שבאו לומר הא דלא ערבינהו משוי דלי ערבינהו ולא נקט התנא אלא חד פסולה הוי״א דשמאל הוא דוקא דפסול ולא מועיל החזרה בו משוי דאשכחן ביוס״ך ב״ה הכשירה קבעה בו עבודה הסך ס׳ הגמי וכוי אבל בשאר פסולים מועיל החזרה להכי לא ערבינהו ונקט פסול כתי בשאר פסולי׳ לוי דבשאר פסולי׳ כתי לא מועיל החזרה ע״כ . ולפי דברי ס׳ ז״ל הללו לק״מ קוי׳ הי׳ אגין דה״א גופא קי׳ התוסי׳ ז״ל ות״י ודוק .

ע״ב גמ׳ א״ה התם כתי׳ וכוי אלמא כיון דתני כל ולא קתני חוץ כולהו משמע ע״כ . עיין להי אגין שהביא לנו קו׳ הרשב״א ז״ל מכ״י דהא אמרי׳ אין למדין מן הכללות וכוי וי״ל דמ״מ כיון דא״כ טעם אחר שיהא חוץ מן הכלל יש לנו לומר יותר שהיא בכלל משנאמר שאינו בכלל וכוי ומה שאנו אומרי׳ דאין למדין מן הכללות היינו כשיש טעם הכרחי להוליא מן הכלל וכוי והוקי׳ לו להי כר״ו מת״ם איהו גופיה רפ״ב דשבת ע״ש . ונעלם ממנו שכבר עמד הרי״ב יד מלאכי ז״ל דיו ע״א מת״ם הרשב״א בחי׳ שבועות ותי׳ בדרך אחר שבכי הת״כולים לריכי להדדי ע״ש ודוק .

ד״ז ע״א, גמ׳ אמר ר״י זאת אומרת כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת . ראיתי להי אגין שהקי׳ דלמאן דסי׳ כחזקיה ס״פ לולב וערבה דאף דאין מקדשין אלא מדעת משוי גזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש מקדשין עדיין קי׳ הכא דכי מהדר ליה לקומץ לדוכתיה לקדוש ולפסול כמי דהגם דלא יסיב ליה התם אינטא דליקדוש אפ״ה לדעת חזקיה תיקדו׳ משום גזירה שלא יאמרו לדעת נתקדש .

ולדידי לק״מ ודבריו לא הבינותי שהרי חזקיה לא קאמי׳ התם דמשוי גזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש מתקדשין אלא נמי דקאמי׳ אינו אלא דמשוי גזירה לא מייתו במקודשת הוא״ל ונפיק מורבא אי מייתו במקודשת שיאמרו לדעת נתקדשו המים ואין לנה מועלת בנסכים . אבל הכא דקמץ אחד מן הפסולי׳ וחזר הקומץ לדוכתיה דמן הדין לא נתקדש בחזרתו משוי דאין מקדשין אלא מדעת והמנחה כשירה ויחזור ויקמוץ בכשרות בכגון דא לא קאמי׳ חזקיה דמשוי גזירה פסלינן ליה לקומץ וזה פשוט . והיא גופא קי״ל על דרבה מיניה הוא הקי׳ רב אבא המש״ל ז״ל שבי בהי פשיטא פ״ב ס״כ ה״ל ודע דאף למ״ד דכ״ש אין מקדשין אלא מדעת מ״מ משוי גזירה דשמא יאמרו לדעת נתקדשו מתקדשים הכי ס״ל לחזקיה בפי לולב וערבה ד״ן וזעירי חולק עליו בגזירה זו כמבואר שם עכ״ל .

ואחר כעי״ל דבריו תמוי דחזקיה לא קאמי כן וכאמור . ולפי האמור גם מה שש״ס וכי וזעירי חולק עליו בגזירה זו כתב כן לשיטתיה דקאמי חזקיה דמשוי גזירה דשמא יאמרו לדעת נתקדש מתקדשי׳ ועי״ז כי דזעירי סוי׳ עליו בגזירה זו דמשוי גזירה אינם מתקדשים אבל לפי האמור לא אריך למימר כן . דזעירי אינו חולק אלא בטעם דלא מייתו במקודשת וסבר דס״ל למתני׳ כ״ש מקדשין שלא מדעת ומשוי׳ מן הדין לא מלו מייתו במקודשת דנפסלים בלינה ואין כאן בוס גזירה . אבל אם היה שום הכרח לוי דקי״ל למתני׳ דאין כ״ש מקדשין אלא מדעת גם הוא היה אומר דטעמא דלא מייתו במקודשת הוא ומשום גזירה שמא יאמרו לדעת נתקדשו ודבריו ז״ל לל״ע . ואין ס׳ אללי׳ דהי׳ אגין אף הוא כלה די הי׳ ז״ל ונגרר אחריו ולא דקדק בדי הי׳ ז״ל והקי׳ מה שהקי׳ . ומאי דסייך להקי׳ הכא אינו אלא מהס״א דאמרי׳ התם בירוש׳ ס״פ לולב וערבה דרי יוחנן גופי׳ בההיא דמילאו מע״ש חבית של זהב שאינה מקודשת קאמר שלא מילאו במקודשת מפני מראית העין והכא לא חיים למראית העין ומחזר הקומץ למקומו ולא חייש לשמא יאמרו לדעת נתקדש . אלא התובהה בלידה דשנא ושכי דהכא לא חיישינן לשמא יאמרו משוי דאעיקי׳ לא אתו לגיטעי דלדעת נתקדש משוי דאומרי׳ מה נשתנה מנחה זו מכל המנרוי דבכולם נותני׳ הקומץ לכ״ש אחר לקדשו והכא נתנו איתו לכלי שלקחו אותו משם וא״כ רגלים לדבר דלא למקדשיה חזרוהו שם ולא אתו למיטעי משא״כ התם בחבית של מים אם ימלאוהו במקודשת כמעשהו בחול כיון דלא חזו בוס שינוי לכן חיישינן שפיר לשמא יאמרו לדעת נתקדש .

ובעיקר פירכת הש״ס לשני חנאי דכי מיהדר ליה לקומץ לדוכתיה תקדוש וליפסול . ועי״ז קא משני ר״י זאת אומרת כ״ש אין מקדשין אלא מדעת . רב עמרם משני באופן אחר שהחזירו לכיסא עפופס . ופרי׳ הש״ס דכיון דקמץ ליה עבד ליה גומא וכוי ומשני דכי מהדר ליה מנח ליה אדופנא דמנא וכוי דנעשה כמי שהחזירו הקוף . ונס כי ירמיה הקי׳ לר״ז ולוקמה כגון שהחזירו לכלי המונח ע״ג קרקע . ולי׳ ההדיוט קי״ל דא״ך לא עלה ע״ד קדושים שום אי מהאמוראים הכזי לתרץ ת״י יותר מרווח מכל הכי הירולי דמ״ק והוא דמ״ם בן בתירא שאחר דקמץ בשמאל יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין . הני תנאי מפרשי בדבריו שהקומץ דקמץ בשמאל נותנו לימין ובימינו יחזיר אותו למקומו ויחזור ויקמוץ בימין שבזה נמלא דאף שנאמר דכ״ש מקדש שלא מדעת ובהחזרתו נתקדש הקומץ לא גמר עבודתו בפיסול ולא היה שם בפיסול אלא הקמילה לבד שהיה בשמאל והיא לבדם אינה פוסלת משום דלא גמרה עבודתה עד דעביד לה מהן כלי ואיתיה בתקנתה לחזור ולקמוץ בימין .

עוד חזה הוית להי הנזי כרי״ו שם שהביא דברי המ״ל ז״ל שבפ״ג מהי׳ פסוה״מ הי״ח שכתב שם וז״ל דע דהא דקי״ל דכ״ש מקדשין כל דבר הראוי להן מ״מ כל דבר שיש לו שיעור ונתן בכ״ש יותר מבשיעורי לא נתקדש כלל זה מתבאר בסוי׳ דס״פ לולב וערבה דפרי׳ בגמ׳ ולמאי נייתי במקודשת ואמר׳ זעירי אין שיעור למים משמע דאם היה שיעור למים אינם ראויים לכלי ואין הכלי מקדשן וכמו שפירש״י שם וכוי ע״כ . ועי״ז כי הי׳ כרי״ו וז״ל והנה המובן מדבריו היינו דרולה להוליא סך דינא אף בכתס כ״ש דדעתו לקדשו אפ״ה ס׳ דכל דאיכא עפי׳ מש׳עורא מיקרי אינו ראוי ולא מקדש ולא ידעתי איך נפיק האי דינא משוי הנזי דהא לא קאמר זעירי התם אלא דוקא היכא דלא מקדש מדעתו וכוי אבל אין היכא דדעתו לקדש אף דנתן יותר מקדש וא״כ לדידן דקי״ל כ״ש אין מקדשין אלא מדעת ודאי לא נפקא לן מידי וכוי את״ד .

ולעד״ן דלק״מ ושפיר מפיק לה הי׳ ז״ל מהתם ואנכי לא ידעתי איך תלי הי׳ כרי״ו סברא זו בזעירי באומרו דהא לא קאמי׳ זעירי התם אלא וכוי שהרי דברי רש״י ז״ל שפי׳ כן לא ע״ד זעירי פי׳ כן אלא על פירכת הש״ס ונייתי במקודשת דס״ד דיש שיעור למים ע״ז בא לפי׳ דאם יש בהן יותר מבשיעור׳ אין ראוין לכלי ואין הכלי מקדשן . ואתא זעירי לוי דמתני׳ קסבר אין שיעור למים ובלוי׳ דאם היה כדס״ד דיש שיעור למים שפיר קא פרכת ובזה מודו ליה חזקיה ורי ינאי וכדמתבמע מפירש״י . גם במ״ש כשבא לתמוה על הי׳ י״ד ז״ל שכי שלא ידע אמאי הר״מ לא הביא דין זה וז״ל ולפי מ״ש ודאי אין לנו להר״מ להביא האי דינא כיון שהוא ז״ל פסק במ״ד אין מקדש אלא מדעת ודאי אפי׳ ביותר משיעור אם דעתו לקדבן מקדש ודאי ולא מיקרי אינו ראוי אך מההיא סוגי׳ דזעירי ה״ד למ״ד מקדשין שלא מדעת כאשר יראה המעיין בסוגי׳

בקושי' הנז' הדק היטב עכ"ל. דבריו אלו לא יכולתי להולמם דהיכי תליא הא בהא דאי הכא אין מקדש שלא מדעת אזי מקדש אפי' ביותר משיעור ולא מיקרי אינו ראוי וכבר דקדקתי בקושי' דזעירי הדק היטב הדק ולא מצאתי פתרי לדבריו עד שהסכמתי בדעתי שאיני מן המעיינים.

ועוד דאעיקר טעמא דמזבח החיצון וכ"ש אין מקדשין אלא הראוי להן הייני משום דאין קדושתייהו כ"כ חמורה וא"כ מה לי אם דעתו לקדשו ואם אין דעתו לקדשו הא כיון דאין ראוי לכלי אין הכלי מקדשו. ולכן הש"ך קאמר המ"ל ז"ל דאם נתן יותר מכשיעור בין ע"ד לקדשו בין ע"ד שלא לקדשו לא נתקדש כלל דכן מתבאר מסוגיא דלולב וערבה דיותר מכשיעור מיקרי אינו ראוי וכיון דאינו ראוי אין הכלי מקדשו בין מדעתו בין שלא מדעתו. והכי נמי משמע מלישנא דמתני' פ' המזבח מקדש דקתני כשם שהמזבח והכבש מקדשי' את הראוי להן כך הכלים מקדשי' ומדקתני סתמא משמע דאף שנתנו לכלי ע"ד לקדשו אם אינו ראוי לכלי אינו מקדשו וא"כ השיג קא מותיב הי' י"ד ז"ל דלמאי הר"מ ז"ל לא הביא דין זה בשום מקום. ושו"ר דלק"מ על הר"מ ז"ל שלא הביא דין זה שסמך עמ"ש בפ"ג מה' פסוה"מ ה' י"ח כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו כך הכבש ושאר כלי השרת מקדשי' את הראוי להם. ואת"ל מכללא דכשהכניס בכ"ש יותר משיעור הלכ"ך לו וכמלא דאינו ראוי לו אינו מקדש.

ואת חטאי אני מזכיר היום שלא זכיתי להבין פירש"י ז"ל בפ' כל הזבחי' דפ"ז ע"ב עמ"ש שם בגמ' קטורת זרה שעלתה למזבח החיצון מהו שאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו והפנימי בין ראוי לו בין שאין ראוי לו מ"מ האי רצפה והאי כ"ש. ופרש"י ז"ל וז"ל האי רצפה בבנין אבנים שלא נמשח לפיכך אין קדושתו בזה חמורה והאי כ"ש נמשח עם המשכן עכ"ל. משמע מדבריו ז"ל דמזבח הזהב שבמקדש היה אותו שעשה משה שנמשח עם המשכן. ולא היא אלא דגם מזבח הזהב עשו בבהמ"ק כתיב במלכים א' סי' ז' ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית ה' את מזבח הזהב וכו' ואותו המזבח לא נמשח וכמ"ש בשבועות דט"ו וביומא די"ב דכל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן וא"ת דאף שעשה שלמה ע"ה מזבח חדש מ"מ לא היו משתמשין אלא דוקא בשל משה זה אינו שהרי גרסי' בפ' שתי הלחם דצ"ט ע"א ת"ר עשרה שלחנות עשה שלמה ולא היו מסדרין אלא על של משה עשר מנורות עשה שלמה ולא היו מדליקין אלא בשל משה והכי תניא ג"כ בתוס' דסוטה רפ"ג משנכנסה בית ראשון וכו' ואעפ"כ לא היו משתמשין אלא בשלחן שעשה משה ומנורה שעשה משה ולא היתה צריכה שמן שעשתה שקדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל ע"כ ואם כנה היה ג"כ במזבח הזהב לא היו שותקים מלאומרו וכבר חיפשתי חיפוש מחופש בספרים הנמצאים איתי ולא ראיתי מי שנתעורר בזה.

(**אמר המגיה** אני אוסיף לתמוה דרש"י ז"ל גופיה במלכים א' ו' כ' וז"ל הוא מזבח הקטורת ותמיה אני ושל משה למה נגנז ע"כ. והר"ב אור החיים ז' עטר בס' תרומה ע"פ ככל אשר אני וכו' כ' וז"ל ומזבח הזהב מלכו שעשה שלמה אחר וגנז לשל משה כמפו' בד' רבו' ז"ל. שהשלחן והמנורה שעשה משה יש בו מחלוקת אם לא היו מסדרין ומדליקין בו אף גם בשאר שלחנות. והמנורה שעשה שלמה היו מסדרין ומדליקין לפעמים בזה ולפעמים בזה אבל מזבח הזהב דבר מוקבע שנגנז ולא שמשו אלא בשל שלמה. ולל"ד למה גנז של משה. ונראה כי התורה כמוה וכו' **עכ"ל**).

גם בת"ש התוס' שם ד"ה האי רצפה והאי כ"ש ועדיף מכ"ש דלא מקדשי פסולי' ליקרב ומזבח מקדש ע"כ. ק"ל דלמאי נקטו האי עדיפותא לבד דמשמע דבזה דוקא עדיף מכ"ש ולא עוד שהרי עדיף עוד ג"כ מזבח הזהב מכ"ש דכ"ש אינו מקדש אלא הראוי להם וכמ"ש בפ' המזבח מקדש ומזבח הזהב מקדש בין ראוי לו בין שאין ראוי לו ועל הכל צ"ע.

עוד כתי' שם ס' כ"ו וז"ל וכ"ל להביא ראיה הפך דברי המ"ל משום דנראה ד' ל' ע"א דעל מאי דמק' הש"ס וכי מעקר מאי הוי אמ"ר זאת אומרת מקדשין שלא מדעת וכו' מוכח דאף דאיכא יותר מכשיעור דהא הבירוצין יותר מן השיעור ואפ"ה נתקדש הפך דינא של המ"ל בן אמת דקל"ט הכי תני סוגי' דגלי דשתלי' דסוגי' דמנחות מוכח דאפי' רב דקאמר מקדשין שלא מדעת מקדש יותר מן השיעור הלכך ואילו מסוגי' דסוכה משמע דאם יש שיעור למ"ש אין הכלי מקדש וכו' וצ"ע לע"ד אמ"ד.

ואה"נ לעיין דלק"מ מסוגי' דמנחו' דאין דיותר מכשיעור אין הכלי מקדש בין לדעת בין שלא לדעת וכמ"ש ושאני התם בבירוצין כיון דא"א בלא"ה דהא אין אדם יכול לצמצם ולמדוד בלא בירוצין דאפשר דחסר משהו וכשפל הקרבן א"כ כמלא דזה לא נתן בכלי יותר מכשיעור אלא דבר הראוי לכלי מיקרי כיון דא"א בלאו הכי ולזה קאמר רב סתם דמקדשין כנ"ל פשוט ודוק.

גמ' שלא מדעת מקדשין והא ב"מ כ"ל מרי"י כ"ש מהו שיקדשו פסולין לבתחי' ליקרב וא"ל אין מקדשין א"ל אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל ע"כ. הנה הר"מ ז"ל כתב פ"ג מה' פסוה"מ ה"ט וז"ל כ"ש מקדשין דם הפסול ליקרב ע"כ וכתב הכ"מ ז"ל בר"פ בתרא דבכורות תנן אשה שנודע שלא חטא לרי יוסי אם כבר נשחט וקבל הדם בכוס יזרק ופי' כרי"י דנימוקו עמו ע"כ. והקי' עליו הלח"מ ז"ל וז"ל וקי' ע"ז דבהדיא פסק רבי' ז"ל דלא כרי"י בפי' שלאחר זה שכתב הדם והבשר ישרף וכו' נודע לו אחר שנזרק הדם הבשר יאכל וכו' משמע דדוקא אם נודע לו אחר שנזרק הדם אבל קודם זריקה הדם לא. ותו קי' דבפ"ק דמנחות אמרי' והא ב"מ כ"ל מרי"י וכו' משמע בהדיא דאין מקדשין ליקרב ואיך כ' רבי' ז"ל דמקדשין ליקרב ואולי י"ל וכו' ודוקא גבי דם אמרינן הכי וכדכתב הכ"מ למטה שהוא מחלק בין דם לשאר דברים וטעמא כדכתיבנא אח"ד ז"ל.

וראיתי בס' יתר הבז ד"מ ע"א שהביא דברי הלח"מ הללו וכתב וז"ל ואפשר לי ליישב בעד מרן וכו' וז"ל ליישב דעת מרן אעפ"י שהוא דחוק אבל ק"ל על הי' הלח"מ שהוי' שנדי' מחלק בין דם לשאר דברי' וכו' וכ"ל ליישב דעת ה' לחלק בין אשה לשאר קרבנות דעלמא וכו' וכ"ל ליישב דעת הלח"מ מיהו זה הישוב לא יתכן למרן הכ"מ וכו' תם בכור אח"ד. והנה מ"ש ליישב דעת מרן ז"ל אחר המחי' לא דק דמלבד שהוא דחוק עד מאד וכמו שהודה מפי עצמו מה יענה למ"ש בס הר"מ ז"ל וז"ל ואם אחר שנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף עכ"ל ופשוט דהיינו קודם זריקה דלא כרי"י וכתי"ק וכן פי' ג"כ בפי' י"ט מה' הנז' הי' אלו הן הנשרפין וכו' ואשה שנודע לו שלא חטא קודם שנזרק דמו ע"כ.

כי מן הבאיר את זה תמהני על הלח"מ ז"ל דאתקשי ליה להכ"מ מדיוקא דמ"ש הר"מ ז"ל נודע לו אחר שנזרק הדם הבשר יאכל דמשמע דוקא אם נודע לו אחר שנזרק הדם אבל קודם לא תיקשי ליה ממ"ש שם בפי' ואם אחר שנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף וזהו כתי"ק דר"י. וכמו כן יש לתמוה על הר"ב חלקת מחוקק רס"י קכ"ד שהוכיח כן מדיוקא שהר"מ ס"ל דכל העומד ליזרק לאו כזרוק דמי. וגם על הר"ב בי"ש שם שהקי' להר"מ כמ"ש הלח"מ דהו"ל להוכיח ולהקי' ממ"ש הר"מ בפי' ואם אחר שנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף כדכתיבנא.

ובחפשי מצאתי להר"ב שער אפרים סי' א' שהקי' כן להכ"מ ז"ל ממ"ש הר"מ בפי' וסיים וז"ל וראיתי שהלח"מ הרגיש קצת בזה ע"כ. ותמיהא עליו איך לא הרגיש על הלח"מ מסכה כמ"ש. וראיתי להי' הנ"ז ז"ל שם שהקי' להכסף משנה ז"ל דאיך כתב דהרמב"ם ז"ל פוסק כרי"י דהנה כד מעיינת שם בבכורות מוכח דטעמא דרי"י משום דאפי' הדם בכוס יזרק היינו לפי שס"ל ר"י דכל העומד ליזרק כזרוק דמי ול"ת הלכתא כוותיה כי שיטת רי"י בשיטת ר"מ אזלי

אזלי ולית הלכתא כוותיה דר"ש וכמ"ש לעיל וא"כ איך כי הכ"מ דהר"מ פס' כר"י והיינו מטעם הנז' ובאמת לא קי"ל כוותיה דר"ש ע"כ.

ואחרי שמ"ר אי לזאת. לענ"ד לקיים על הכ"מ ז"ל דהכה כך טעמא דכל העומד ליזרק כזרוק דמי לא איצטרי' לר"י אלא לאשמועי' דאי דהבשר יאכל לזה דוקא הוא דאיצטרי' ליה. הא' טעמא דכל העומד וכו' והוי כאלו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה וא"כ הבשר יאכל אבל לזריקת הדם טעמא הוי דכ"ע מקדשין דם הפסול ליקרב ואף אי לא אמרי' כל העומד וכו' כיון דכ"ע מקדשין דם הפסול ליקרב יכול לזרוק וא"כ יכולים אנו לו' דהר"מ ז"ל ס"ל כר"י באמת דכ"ע מקדשי' דם הפסול ליקרב וא"כ שפיר כתב הכ"מ דהר"מ פס' כר"י והיינו מהך טעמא. אלא דאעיקר דברי הכ"מ ז"ל תמוהים הם מלבד עצמם דבפי' פי' הר"מ ז"ל אף בהא דכ"ע מקדשי' דלא כר"י וכמ"ש שם הרב ז"ל והלח"מ.

עוד כי שם הכ"ב יתר הרב ז"ל ומ"מ תימא על הלח"מ שהקי' על הכ"מ ואפי' לפי תירוצו היקשי ליה קושייתו ולא ישב עין כלום ע"כ. ועוד הק"ר גם בזה לא רק דמים הלח"מ ותו קי' דבפ"ק דמנחות וכו' ות"י דרבי' מחלק בין דם לבשר דברי' הינם אלא דברי עצמו ואינו תקי' עוד להכ"מ ז"ל אלא דבלא דברי הכ"מ הוקי' לו בדברי הר"מ ז"ל דבפ"ק דמנחות משמע בהדיא דאין מקדשין ליקרב ואיך כתב רבי' ז"ל דמקדשי' ליקרב ולזה ת"י דרבי' מחלק בין דם לבשר דברי' אבל למה שהקי' להכ"מ ז"ל מת"ם רבי' בפי' שלאחר זה לזה לא ת"י כלום וזה פשוט לע"ד אלא דהלשון אינו כ"כ מתוקן ודוק.

שו"ר בס' גט מקושר למוהר"י נבון ז"ל סי' קכ"ד סקי"ב שהקי' כן להלח"מ וז"ל ות"י הלח"מ בזה עמ"ש הכ"מ לחלק בין דם לבשר דברי' לא ידעתי אסברהו דהלא שם בפ"ד לבכין דם קאי וכו' וע"כ צ"ל דהאם תלוי שאני כמ"ש הנ"מ והיינו דלא כר"י ע"כ. ולע"ד אחרי נפ"ר לקיים דאין כוונתו ז"ל להקי' עוד על הכ"מ וכמ"ש ונשאר על הכ"ב יתר הרב ז"ל איך נעלם ממנו דברי הכ"ב נ"ע ז"ל.

וחזה הוית להי' אג"ן שעמד בזה ובשתי' דבריו כי על הי' הל"מ דאינו מחוור מכמה טעמי אדא דליבנא דהשים דקאמי' והא ב"מ ר"ל מרי' ואמ"ל וכו' משמע דהיא גופא אותה בעיא עצמה דהשתא מקדש וכו' ודוחק לו' דלאו היינו הדא השיב ר"י וקאי בזבחי' ומשני היינו הדא וקאי במנחו' וקאמי' היינו אסיקנא וכו' ע"כ. ולנכי' הדיוט אה"נ לא אזיכא שום הכרח בדבריו לדחות ת"י הרב ז"ל ועיין ג"כ להכ"ב בי"ש ז"ל שם שתי' כן ע"ש. ומה שהקי' עוד להלח"מ דמה תיקן למה שהקי' מת"ם הר"מ בפ"ד הי"ט דהדם ישפך עיין בס' יתר הנז' שם מה שישב לזה. ומפניהם נעלם שכן הקי' הרב כמוהרי"א ז"ל בס' עץ החיים דקמ"ב ע"ב ע"ש. ומ"ש דמעיקר' קו' ליתא משה"ח דפ"ד דפי' ככבן וכו' וכמ"ש התוס' בכריתות. גם בזה עיין להי' המ' ז"ל שתי' כן ומפניהם נעלם שכן ת"י הי' ב"ש ז"ל שם.

עוד אזה הוית לפי הני' נכיו שם שהביא דברי השע"א ז"ל וכי דלאו קו' היא כלל והרואה יראה דמסקי' הש"ס שם בכריתו' לא קיימי הכי דהתם אמרי' הכר לה כר"ש דאמר כל העומד ליזרק כזרוק דמי ודמי השים איסור דאמיר שמעון במידי דעומד ליזרק אבל האי אין עומד ליזרק אמרי במערבא קסי' ר"י כ"ש מקדשי' את הפסול בתמי' ליקרב הני מפורש יוצא דלא קאי הא' טעמי' דכל העומד וכו' אלא הי"ע משום דכ"ש מקדש את הפסול ליקרב ע"כ. ואחה"מ לא לדק בזה דנ"ש התם בשם אמרי במערבא קסבר ר"י כ"ש וכו' באו לתירצא דטעמא דר"י דוקא משו' דכ"ש מקדשי' וכו' וכדהם קנו לה לטעמא קמא דכל העומד וכו' אלא דר"י צריך לבי טעמים הללו דאלו לטעם הראשון לבד קי' דהא אין עומד ליזרק ופירש"י דהא לא מטא וקופו ליוודע קודם זריקה ואיגלאי מילתא למפרע דאיכו עומד ליזרק ומשו"ה אמרי' במערבא דקס' ר"י ג"כ דכ"ש מקדשי' את הפסול ליקרב

וא"כ מידי דעומד ליזרק עיקרי וחזר הדין דכל העומד ליזרק כזרוק דמי ונפקא מינה לשהבשר יאכל דהוי לזריקת הדם לא צריך עכשיו לטעמא דכל העומד וכו' דהא כ"ש מקדשי' וכו'. אלא כ"מ דוקא לבשר דאף דכ"ש קדם את הדם וזורקין אפ"ה בהך זריקה לא הותר הבשר. וכמ"ש הכ"ב מרכבת המשנה ח"ב דקי"ב ע"ש. אלא דכיון דכ"ש מקדשי' את הפסול ליקרב מידי דעומד ליזרק עיקרי והוי כאלו נזרק כבר קודם שהיתה לו ידיעה והותר הבשר. וכן משמע מדלא קאמי' אלא אמרי במערבא וכו' אלא כדהם הך טעמא דכל העומד וכו' וכן נכי' בהדיא שהבין הר"מ ז"ל בכונת הש"ס כמ"ש בפיה"מ שם וז"ל ואין הלכה כר"א ולא כר"י לפי שהוא אומר כ"ש מקדי' את הפסול ליקרב וכל העומד ליזרק כזרוק דמי. וכל זה כדאה עכ"ל הרי מבואר דמפי' לה הש"ס הר"מ ז"ל כדכתיבנא. גם הרע"ב ז"ל מפרי' לה הכי שפי' וז"ל אפי' הדם בכוס יזרק. דהא ר"י כ"ש מקדשי' את הפסו' ליקרב וכל העומד ליזרק כזרוק דמי והוי כאלו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה ואין הלכה כר"י ע"כ. וא"כ לקיים קו' הרב נכיו על השע"א ז"ל אלא אי קי' על הרב ז"ל הא קי' דלקוי' הראשונה היינו יכולים לו' דהר"מ ס"ל כר"י בהדא והיינו דכ"ש מקדשי' את הפסול ליקרב אבל בהא דכל העומד וכו' לא ס"ל כר"י משו' דבשיטת ר"ש אזיל ולית הלכתא כר"ש.

ורגע אדבר במה שראיתי להבאה"ט ז"ל בא"ח סי' קכ"ד סק"ב עמ"ש בהגה איסו בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה. אם כתב עליו השם בטל כתב וז"ל דס"ל כל העומד לישרף כשרוף דמי וכו' ומ"ש הב"ש ורש"י כתב במנחו' דק"ב דקי"ל כר"ש ע"ש לא מצאתי שם כלום עכ"ל. ואני אומר אני מצאתים שכן כי רש"י ז"ל שם ע"א בד"ה מעילה משו' קדושה וז"ל מועלין בה ומשו' לאו קדושה פקעה מעילתו ולבתר דפקעה קדושתן הכי ליזרק ולהיות מותרת לכהנים וקי"ל כל העומד ליזרק כזרוק דמי בעלי הדרש קדושה וכו' ע"כ. הרי דבפי' כי רש"י כן ואם כונת הי' ז"ל לו' דלא קאמר רש"י אלא ליזרק ולא לישרף הא לאו קו' היא שהרי אמרי' בגמ' שם ע"ב אמ"ל כ"א לרב כהנא מדאמר כ"ש כל העומד ליזרק וכו' כל העומד לישרף כמי כשרוף דמי ע"כ. הרי מבואר דדא ודא אחת היא.

שו"ר להכ"ב פר"ח ז"ל בהי' גיטין שבסו' א"ח סי' הנז' שהביא דברי הב"ש ז"ל וכתב דלא דק ולא עיין בסוגי' דהא רש"י קאי התם אליבא דרבין ור"א ואינהו ס"ל דלר"ש אע"ג דכל העומד ליפדות וכו' כל העומד ליזרק לאו כזרוק דמי ומאי שיטתיה דרש"י התם לאפסק הלכה ומ"ש וקי"ל כל העומד ליזרק וכו' כ"ל וקים ליה או ע"ש הוא וק"ל ול"ל דהיינו לר"ש וכו' אתי"ד. ומעתה לדקו דברי הבאה"ט ז"ל. אלא דעדיין קי' עליו דלא הי"ל לא מצאתי שם כלום ואף אם נדחק ונאמר דבש"ס דידיה היה כתוב וקי"ל או וקי"ל עכ"פ לא הי"ל להקי' מהי' דנפשיה. ועו' דהרי שם סמוך ונכי' כי נפרים מולק ופסק דהגע בשר וכו'. איך שיהיה.

אלא דעומד לנגדנו סוגי' דפ' המנחות דק"ב דאמרי' התם מתיבי שמביא אשם וכו' ור"י אומר אפי' הדם בכוס יזרק והבשר יאכל ואמ"ר ר"י בשיטת ר"ש אמרי דכל העומד וכו' ומשני מידי הוא טעמא אמרי במערבא ה"ט דר"י דקס' כ"ש מקדשי' את הפסולי' בתחלה ליקרב ע"כ ופירש"י ז"ל וז"ל כזרוק דמי וקי' לר"א ור"ן דהא הכא אע"ג דלא זריק הכי ליה למיזרקים ולמיכלי' דאוכלא היתירא השיב ליה משנרא לזריקה אלמא לענין היוי אוכלא אמרי' אי בעי זריק. מידי הוא טעמא. כלו' וכי טעמא דר"י משו' דכזרוק דמי עכ"ל. מבואר יוצא מהך סוגי' דהדש קנו לה לטעמא קמא דכל העומד וכו' והך סוגי' היא גופא סוג' דהתם בכריתו' וא"כ מוכרחים אנו לו' דכונת הש"ס נ"כ התם הכי הוי וא"כ קי' להר"מ ורע"ב דנקטו בפי' להכי תרי טעמי דמהך סוגי' דמנחו' לא משמע הכי. וגם הוזה קו' הי' אג"ן על השע"א ז"ל.

ואחר ההתבוננות הכי דלקמ"ם מהך סוגי' דהתם ר"א ור"ן מחלי'

מתרלי׳ לה הכי דמאי דאמרי במערבא קשי. ר״י כ״ש מקדשי׳ וכו׳ כוהם גוי דטעמא דר״י הוי דוקא משום דכ״ש מקדשי׳ וכו׳ אבל פשטא דסוגי׳ התם בכריתו׳ אינו כן אלא דלא כדמה טעמא דכל העומד וכו׳ אלא איתא להא ואיתא להא וכדכתיבנא מעיקרי ככ״ל פשוט:

בי מן הבאיר מה מאד ק״ל על הרב הגדול מרן זקננו בשי׳ משאת משה ח״א דקמ״א ע״ב שכתב וז״ל ומזכא לי׳ להרי״מ כרי מדי דפי׳ כרבנן דר״ש דכל העומד ליזרק כזרוק דמי דהכי כתב בפ״ד מה׳ פסוה״מ המביא אשם וכודע שלא חטא אם אחר שנשחט נודע לו הדם ישפך וכו׳ וה״א הים מהכי׳ דפיו דכריתו׳ ובפ׳ י״ב למנחו׳ שהזכרתי בסמוך מוקי לה לר״י דאמר דאפי׳ הדם בכוס יזרק כר״ש דאמר דכזרוק דמי. אלמא הרי״מ שכי דישפך הדם דעתו ז״ל לפסוק כרבנן דר״ש. ואם ידעתי ויש לדחות דאי מהא לא איריא דהכי בשים דמאוה לאו דר״י בשיטת ר״ש ומוקי פלוגתייהו בכ״ש אי מקדשי׳ הפסו׳ ליקרב וכו׳ וא״כ זו א״כ משלנו מ״מ אם איתא דהרי״מ בעלמא סוס ק״ל כר״ש לא הו״ל לפסוק דבנודע קודם זריקה ישפך הדם וכו׳ עכ״ל.

ואה״מר מעלמותיו הקדו׳ לא זכיתי להבין דבריו דהן אמת דהתם במנחו׳ דמאוה ר״ן וכ״א להא דר״י בשיטת ר״ש אבל בכריתו׳ לא משמע הכי אלא דטעמא דר״י הו׳ נ״ב משו׳ דכל העומד וכו׳ וכמ״ש שם. הר״מ ז״ל בפיה״מ הבאתי דבריו לעיל וא״כ שפיר יש להוכיח מהתם דהרי״מ ז״ל שפסק בפסוה״מ דהדם ישפך דעתו ז״ל לפסוק כרבנן דר״ש אלא דבמה שהביא הי ז״ל מהי בי״ם ז״ל גם מפם אין להוכיח דהרי״מ פסק דלא כר״ש דכל העומד ליזרק לאו כזרוק דמי.

עוד חזה סוית לפי המי ז״ל שם ע״ד במאי דרלה להוכיח דכי אמרים בזריקה לא לכל דבר אמרה ולאו כללא הוא אלא לענין מועלה דוקא קאמי כתב וז״ל ובהכי ניחא לי מאי דאמרי׳ בפי״ב דמנחו׳ אמאי דהוה בעי הש״ס למימר דיכל ר״י בשיטי ר״ש וכו׳ דפריך ש״ס מידי הוא טעמא ופירשיי׳ וכו׳ ובאמת הדברים סתומים כי לא פירש מי המוכע שלא כאמר כן ויש לדחות וקי״ל אך נמים ניחא עפי דשים הוסיף דכי אמרה ר״ש לגמרי קאמי דומיא דשאר מילי דהוו בין להחמיר בין להקל והדר דשי מידי הוא טעמא ש״י ומי מליח מוקמת לה כר״ש הא ר״ש גופיה בזריקה לחומרא קאמ״ל כדכתיבנא אבל לקולא מהך טעמא לא קאמי וא״כ אם באנו לו׳ דר״י בשיטי ר״ש איכה היא המידה דקולא היא זו שיחשב כזרוק למישרי זריקת דמו ואכילת בשרו ובהא לא סדית ר״ש מעולם כך כלע״ד והשתא לפום מאי דכתיבנא דהרי״מ פוסק כר״ש תו ליק לן מאותה שכתב בפ״ד דפסוה״מ דבנודע בין שחיטה לזריקה הדם ישפך והבשר ישרף כנז״ל דבהא אפי׳ ר״ש מודה בכ״ע דלא אמר דכזרוק דמי אלא לחומרא אבל לא לקולא להתיר בשרה כאמור וכו׳ אח״ד.

ואחרי כע״כ גם בזה לא זכיתי להבין דבריו ש״א דליתא דהש״ס לא משמע הכי דאם כדבריו ז״ל מה סיה חסר אם היו אומרי׳ אימור דאמר ר״ש לחומרא לקולא מי אמר וכמ״ש התם בכריתו׳ אימור דאמר ר״ש במידי דעומד ליזרק וכו׳ ועוד דסוגיי׳ דהתם בכריתו׳ הויא תיובתיה דמסקי׳ התם דטעמא דר״י משום דס״ל כר״ש וס״ל דכ״ש מקדשי׳ וכו׳. וכדמשמע מפיה״מ להר״מ ז״ל שם ומדלא דחו התם להך דר״י בשיטי׳ ר״ש מהך טעמא דלחומרא דוקא קאמי ר״ש משמע דבכל גוונא קאמי בין להחמיר בין להקל והשתא מאי דלא פסק התם הר״מ ז״ל כר״ש אלא דהדם ישפך היינו מטעמא דבהא״ס אפי׳ ר״ש מודה משום דאינו עומד לזריקה וכמ״ש הי׳ בי״ם ז״ל.

ובעיקר הסברא שהכריח הרב ז״ל דר״ש לחומרא דוקא קאמי מסוגי׳ דפסחים לענין עם נטילת הנשות מהרב ז״ל לא הוי הכרח כלל דיכולים אנו לו׳ דר״א ס״ל כאנוס בהא דכל העומד וכו׳ דוקא לחומרא לחול עליו כל שם ק״ק אבל לאישתרויי באכילה לא מיבחרי עד דזריק אבל אה״ן דר״ש אמרה למילתיה בכל גוונא בין להחמיר בין להקל ומוכרחים. אנו לו׳ כן משום דאלת״ה קשיא סוגי׳ דהתם בכריתו׳ וכמ״ש. עוד אני תמיה על הרב ז״ל במאי דהרכה לתקי׳ למורים ז״ל דהיכי פסיקא ליה לבטל הנט לגמרי מטעמיה דר״ש כנגד מה שרצוי לפסוק כרבנן. דא״ך לא זכר ש״ר דקו׳ זאת כבר עמדה וכבאת לפני מי שגדול הרי״ב שצ״א ז״ל סי׳ ל״ח וכמה שם סי׳ בי״ם ז״ל וא״כ יגדל התימא על הי ז״ל דכיון דהוא ז״ל כבר הביא דברי הי בי״ם ז״ל אי״ך לא שת לבו גם לזאת באופן שדברי הרי ז״ל לע״ד ני׳.

וראיתי להרב כמוהרח״א ז״ל בס׳ עץ החיים דקמ״ב ע״ב שכתב וז״ל כתב השצ״א חסו׳ אי אם מותר לבלוע על פת חריך והב״א מ״ש מרן ב״י א״ח סי׳ קב״ז ע״ש רבי׳ ברוך דמאסר דסופו לאיתבו אינו מועיל וק״ם הב״י דאין טעם בדבריו. ע״כ וי״ל דרבי׳ ברוך ס״ל כרבינא דמיבורי אוכלין כמפרתי דמו ומרן ס״ל דאין הלכה כר״ש דאמר כל העומד וכו׳ ומותר לבלוע עליו ול״א כמחוך דמי עכ״ד וליתא חכן פים דתרומו׳ סאה תרומה שנפלה לק׳ ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת אסורה ור״ש מתיר ופרים ורע״ב דר״ש לטעמיה דאמר העומד לפדות כפדוי שכא נמי כיון שנודע וצריך להגביה כמורם דמי ורבנן ס״ל לאו כמורם ופי׳ הר״ס פ״ב מה״ת כר״ש והשיגו הרא״ה וכדחק מרן יעו״ש בכ״ל ז״ל.

ואהמ״ר דבריו תמוהים דהיך פשיטי ליה שהרי״מ ז״ל פסק כר״ש תאמר בבפיה״מ כי להדייא להפך וז״ל נתבאר בתוס׳ כי אמרם הרי זו לקורה כשלא ידע בנפילת ראשון אלא אחר שנפלה השנית וכאילו נפלו הסאתים בקי׳ שיש שבל מדומע ובזה ההלכה חלק ר״ש אבל כשנפלה סאה למאה וידע בה ואח״ך נפלה שנייה הרי זו מותרת שכבר היה לה להעלות ויוליא סאתים שנפלו והשאר יהיה מותר ואין הלכה כר״ש עכ״ל. הרי מבואר להדייא דס״ל להרי״מ שדברי רבנן שחילק בתוס׳ בין ידע בין סאה ראשונה לשנית ובין לא ידע לפרוש דברי ת״ק אתא ופסק כת״ק וכמ״ש מרן ז״ל בכ״מ לתרץ השגת הראב״ד. עד שאני תמיה על מרן ז״ל שכ״כ מינפשיה ולא כי שכן כי הרי״מ ז״ל גופיה בפיה״מ. ועוד יש לתמוי על הי עץ החיים ז״ל שמדבריו נר׳ להדייא שהשגת הראב״ד הוא ע״מ שפי׳ הרי״מ ז״ל כר״ש. ולא ה״א שהרי כתב להדייא מה רב גובריה דענ״ד כיחידאה דרי״אבש הוא דמפלי״ג בהכי וכו׳.

עוד כתב הי המי׳ ז״ל שם וז״ל תו גרסי׳ יבמות דל״ב שנדר של ע״ה חלילתה פסולה וה״ט דכל העומד ליסרף ופי׳ רש״י פ״ד דינים עכ״ל. ואחרי נע״כ אי מהתם לק״מ דשאני התם דהויא מידי דבעי שיעורא דאכן מוסה את כוב רגלו בציבן וליכא ונכנון דא כ״ע לית דכל שעומד ליסרף כשרוף דמי וכמ״ש הי מ״מ ז״ל.

עוד כתב הי ז״ל וז״ל תו כתב הר״ן פ״ב דגיטין כתב הנט על איסורי הנאה כשר מיהו כתבו ע״ד שצריך שריפה בטל ע״כ ופי׳ מורים אה״ע סי׳ קכ״ד וטעם הר״ן דכל העומ׳ ליסרף כשרוף יעו״ש עכ״ל. וגם בזה לא זכיתי להבין דבריו ז״ל דמ״ש הר״ן ז״ל דהנט בטל היינו דוקא למ״ד כל העומד וכו׳ ולית לא ס״ל ובמבואר בדברי הר״ן ז״ל ומאי דפסקו מורים ז״ל על דא ודאי קא בינא וכמו שכבר עמדו עליו קמאי ובתראי אלא שמה הרי״ב ש״ת והרי מ״ת והרי״ב ב״י ז״ל והרי״ב פר״ם והרי״ב בי״ת ז״ל הלא בספרהם. ועוי אני תמיה על הי ז״ל שהרי השצ״א גופיה בסי׳ ל״ח הביא דברי הר״ן ז״ל הללו וכתב דהמה למ״ד כל העומד וכו׳ והל״ע על פי מורים ז״ל ושוי כתב דכל מעיינה ברש״י ז״ל פי׳ אלות מלילה וס״ת כיסוי הדם וגם בש״נ דגתי המי׳ תמלא שהוא פשוט עיי״ש: באופן שדברי הי ז״ל בזה נעלמו ממני ול״ע. אלא דמה שהקשה מסה״א דידות הכלים דפי׳ הרי״מ ז״ל כת״ק הא ודאי קשיא ואין בעלי תשו׳ יכולי׳ לעמוד. ועיין להרי״ב מ״מ ז״ל שם דלדרכו גם מהתם לק״מ עיי״ש.

וראיתי להי נ״ע מקומי׳ ז״ל שם בסי׳ קכ״ד שכי וז״ל כללא דמילתא שכי פרית הארוך להוכיח דהלכה כרבנן גם כי שצ״א בסי׳ אי ובסי׳ ל״ח הארוך ושעלה דהלכה כרבנן וכתב שדברי מורים ל״ע עכ״ל.

ואתימר

ואמר לא ידענא איך לא ראה בסיום דבריו שם בשי' ליה שכתב וז"ל וכבר מעיינת ברש"י בפי' מלות שלילה ובמילין שוים כיסוי הדם וגם בשוני דבמי' הכי תמצא שהוא פשוט ודוק ע"כ. הרי מבואר דכבר ישב שם הר' ז"ל דברי מהרי"ם ז"ל ואיך כי הר' ז"ל שהליט. אלא דלעיקר קיום דברי הר' ז"ל הללו לא זכיתי להבינם דפשוט דכוונתו ז"ל לומר דמהתם בעי כיסוי הדם ובפי' מלות שלילה משמע דלכ"ע כל העומד ליספק כשרוף דמי ובזה תמצא שהוא פשוט דברי מהרי"ם ז"ל ואם כנים אני בכוונתו ז"ל אחרי המחי"ר לא תקן בזה כלום דשני' הסי"א דמי כיסוי הדם ופי' מלות שלילה דהוי מילי דבעי שיעורא ובהא ודאי ליכא למ"ד דלאו כשרוף דמי והרי הוא כמבוער וכתותי מכתת שיעוריה. ברם מילי דלא בעי שיעורא כגון בהא בפלוגתא איכא דלרבנן לאו כשרוף דמי וכמ"ש הרב"ב מ"מ ז"ל שם והרב"ב ג"מ ז"ל ודברי השעה"מ ז"ל צ"ע.

והנה שוית להרב כמוהרי"ם ז"ל בעל הי' חלקו של יד"ד בפיסתו לגיטין כ"י עמים בגמ' ד"כ שלאו אתה וכו' שהביא מה שהקשה הרב"ב ג"מ סי' קכ"ד על הרין ז"ל וכו' וז"ל ואפ"ה לקיים דדברי הרין במר אלו דבכל א"ה עסקי' פי' בין דנוי בין דיפר' וכו' שוב כתב דלמ"ד כשרוף דמי דהיינו כיש כמים במנחות דקי"ב דס"ל הכי דאלו לרבנן לאו כשרוף בדבר שצריך לבער אף דלא בעי שיעור הגם לא הוי נע דכתה דליתיה מזו זהו כוונת הרין ז"ל ואתי קו' וע"ין לה' ב"י ז"ל דקכ"א ע"ב שהרבה להק' על הרין ז"ל וכו' אך מה שהקשה על מהרי"ם ז"ל שפיר קמות"ב וכו' עכ"ל. ואחרי המחי"ר נעלם ממני דכבר עמדו בדברי הי' ג"מ ז"ל הרב"ב מ"מ ז"ל גם והרב"ב ג"מ ז"ל שם סי' קכ"ד ע"ש ודוק.

גמ' כילד מקדשין את המנחות אמ"ל נותנה לכלי זה וכו' מקדשין בכלי שרת קיקש אמ"ל דמגבה ליה כהן אמ"ל הולכתה בי כהנים אמ"ל ותהא צריכה י"ב כתמיד וכו' ע"כ ופירש"י ז"ל וכילד מקדשי' את הקומץ. לאחר קמילה. הולכתה בי כהנים שנים להגביה בי כלים אחד שיקמוץ הימנו ואחד שיתן לתוכו ושלישי קומץ וכהן אחד אינו יכול להגביה בי כלים דאין עבודה בשמאל עכ"ל. וחזה הוית להרב"ב מק כהן ז"ל בהי' לגנסי' דכ"ד ע"ב מהסים עמ"ש התם בגמ' אלא הא דאתיר יד ליד לקיבלי למ"ל מדרב' בנ"ה כהקא חד לקומץ וחד לקידוש קומץ ופירש"י ז"ל לקידוש קומץ. ובכ"ם שיהא בימין שיאחז שכלי שהוא מקדש בו בידו הימנית ע"כ כתב וז"ל ד"ה לקידוש קומץ בכ"ם וכו' משמע דקאי על הכלי שנותן בו הקומץ לקדשו שצריך שיאחזנו בימינו בשעה שמקדש בו הקומץ ולעיפ' שהקומץ הוא כאין בימינו ואיך אפשר שיאחז הכלי ג"כ בימינו וכיון בו הקומץ מימינו א"כ למימר שכהן אחר יאחז הכלי בימינו ובפ"ק דמנחי' שם פירש"י וכו' והוא כמון עכ"ל. ואחרי המחי"ר לא ידענא מאי קאמר שהרי בפירושא אתמר כן בסוגי' דהולכתו בי כהנים דהיינו בי להגביה בי כלים אחד שיקמוץ ואחד שנותן לתוכו וכמ"ש רש"י ז"ל דכהן אחד אינו יכול להגביה בי הכלים דאין עבודה בשמאל והוא פלא.

ע"ב, גמ' אתמר קומץ שחלקו בבי כלים רין אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש ע"כ הנה הר"מ ז"ל בפי"ב מה' מעה"ק ס"י"ב כתב וז"ל וקומץ שחלקו בבי כלים אינו קדוש וחזר ומקדש וכו' ע"כ והתמ"ל ז"ל עלה ונסתפק בקומץ שחלקו בבי כלים אם חזר ועירבו אם מהני או לא והדר פשטא כיון דילפי' מדם מה דם לא מהני אפי' אם חזר ועירבו ההין קומץ והטעם דבכל פסול שאירע אחר קבלה הדם יש תקון עפ"י דדמי לנשפך מכלי על הרצפה דקי"ל דאוספו וכשר אבל כל פסול שאירע בשעת קבלה אין לו עוי' תקון משוי דהוי נשפך מצואר הבהמה על הרצפה דנפסל הזבח. אך לאיתי שסיים בדבריו ואחר ומקדש כרי דס"ל דיש תקון אם חזר ועירבו ונתנו בכלי אחד ולא ידעתי טעם דין זה וכו' עכ"ד ז"ל.

וראיתי לפי' אגן שהביא דברי הר' ז"ל הללו וכו' וז"ל ול"נ דמעולם לא עלה בדעת הר"מ בת"ם ואחר ומקדם דהיינו אחר ומערבו בכלי אחד זה ודאי אינו כוונתו אלא כוונת הר"מ היינו דאחר וקומץ מהשיריים ומקדשו וכו' ע"כ. ולפ"מ דבריו אלה לא כיתנו ליאמר כלל דאיך אפי' לוי דכוונת הר"מ בת"ם ואחר ומקדם היינו דאותו הקומץ נפסל ואחר וקומץ מהשיריים שהרי כשנפסל זה הקומץ נשארה המנחה חסרה ופסולה. ואית דיביא מביתו וימלאנו וכפי' ר"י בפ"ק דף ט' ע"א זה אינו דלא אמרה ר"י אלא דוקא במנחה שחסרה קודם קמילה דעדיין לא מיקריא מנחה ולא קרינן ביה מן המנחה פרט לשחסרה וכמ"ש רש"י ז"ל שם בהא דוקא קאמר ר"י דיביא מתוך ביתו וימלאנו. לא כן הכא דכבר קמץ כראוי וקבעה לה אלא דאיך בקידוש נתפסל ע"כ שקמילה היתה כראוי ואם כן אין לו עוד תקנה להביא מתוך ביתו ובפ"כ קרינן ביה מן המנחה פרט לשחסרה ופסולה. אלא ודאי דכוונת הר"מ כמו שהבין התמ"ל ז"ל דאותו הקומץ שחלקו לא נפסל אלא חוזר ומערבן.

ומ"ש דזה דומה למ"ש הר"מ פי"א מה' פסולי המוקדשין ה"ד קמץ עד שהוא בחוץ ונכנס לפנים יחזור ויקמוץ בפנים וכשר והתם ודאי כוונת הר"מ דיחזור ויקמוץ מהשיריים מפני שאותו הקומץ כבר נתפסל ואפ"ה מקרי' דבלילה וכו' לדידי לא שמא מאי"ל דאה"נ דגם מ"ש הר"מ התם דיחזור ויקמוץ אינו ר"ל מהשיריים אלא דיחזור הקומץ לדוכתיה ויקמוץ ולא נפסל הקומץ במאי דקמץ אותו בחוץ דשאני התם בבלילה דפוסל ר"י משוי דבלילה אף דכהן אינה צריכה פנים מיהא בעי"א וכמ"ש בגמ' וא"כ כיון שכבר בללה בחוץ נפסלה המנחה משוי דא"א עוי' לתקנה דכבר בללה והוי מעוות לא יוכל לתקון אבל הכא שקמץ בחוץ אפי' ר"י מודה דאיתיה בתקנתא שיחזור הקומץ לדוכתיה ויחזור ויקמוץ בפנים. ואף אתמ"ל דהתם כוונת הר"מ ז"ל לוי דיחזור ויקמוץ מהשיריים ואותו הקומץ נפסל היינו דוקא התם משוי דאותה קמילה נעשית שלא כהוגן וא"כ לא קבעה לה לקריותה מן המנחה פרט לשחסרה ומשו"ה יכול לתקן שיביא מתוך ביתו וימלאנו ויחזור ויקמוץ. אלא דלפ"ז ס"ל להר"מ לפי ולוי קמץ עד שהוא בחוץ ונכנס לפנים יביא מתוך ביתו וימלאנו ויחזור ויקמוץ בפנים. אלא ודאי מוכרחים אנו לומר כדשנינן מעיקרא דגם התם כוונת הר"מ ז"ל לוי דיחזיר הקומץ לדוכתיה ויקמוץ בפנים וזה פשוט לע"ד.

ומ"ש דאף לפי טעמו של התמ"ל דכל פסול שאירע בשעת קבלה אין לו תקון היינו דוקא דבאותו קומץ עצמו א"א לתקנו אבל קומץ אחרים מהשיריים וכן הדין בדם דאם יש דם הנפש יחזור ויקבל וכמ"ש הר"מ פ"א מה' פסולי המוקדשין ע"כ. לע"ד לא דמייא כעוכלא לדנא דמ"ש הר"מ ז"ל התם דאם נשאר דם הנפש יחזור הכשר ויקבל היינו דוקא בשקיבלו פסולין וכמ"ש קבל הפסול וכו' בזה דוקא הוא דאם יש דם הנפש לא נפסל הזבח בקבלת פסולין ויחזור הכשר ויקבל. אבל כשהקבלה בעצמה היתה בפסלות כגון שקבל בשמאל או בכלי חול או בבי כלים בהא לא קאמי הר"מ ז"ל דאם נשאר דם הנפש יחזור ויקבל בכשרות אלא נפסל הזבח ולית ליה תקנתא וכמו שכן הלכו התוס' ז"ל פ"ק דמנחות דף ט' ע"ב ד"ה קמץ לר"י ב"ב ע"ש וא"כ הכא נמי שהקבלה או הקידוש היה בפסלות לית ליה תקנתא ונפסל הזבח והמנחה. ולפ"ז נפל היסוד במה שהלה ליישב דעת הר"מ ז"ל דאף דנימא דכוונתו ז"ל דחוזר ומקדשו היינו הקומץ עם השיריים וחוזר וקומץ והגם דהיתה הקבלה בפסלות אפ"ה לאו שם פסול עליו אלא דאינו קודש ולכן חוזר ומקדשו כיון דאפשר בתקנה אבל בדם כיון דהיים כבר קבל אלא שהוא שמות מבדי הזאה ומשו"ה לא קיים אם א"א לתקנו אלא דוקא אם יש דם הנפש יחזור ויקבל ואם לאו ממילא הוא נפסל וכו' ע"כ. ולפי האמור שהר"מ אינו נכון כלל דמ"ש הר"מ ז"ל דאם יש דם הנפש יחזור ויקבל אינו אלא כשהקבלה היתה בפסולין לא כן כשהיה בפסלות דלית ליה תקנתא וכמ"ש. ומה שהקשי דאם כמ"ש התמ"ל אמאי הר"מ וגם בש"ס נקטו ליתנא דלא קדש ולא ליתנא דפסול. לע"ד נק"מ שהרי אמרי' עוי' שם בגמ' מנחות כ"ב ר"י אמר אינה קדושה לפסלן

לאלאין וכו׳ ופרש״י ז״ל ויולאה לחולין הרי לך דאף בפסולה כקטן ליתנא דלא קדש ואי״כ קו׳ הע״ל ז״ל במקומה עומדת .

גמ׳ בדם מאי וכו׳ אע״ג תניא וטבל ולא מספיג בדם היכא בדם שיעור טבילה מעיקר וכו׳ ע״כ . וזאת הסוגי׳ היא שנויה ג״כ בזבחים דל״ג ופסקו הר״מ ז״ל פ״ד מה׳ מעשה הקרבנות ה״ח וז״ל וכל הזבחים שקבל מדמה פחות מכדי הזיה לא נתקדש הדם וכתב הכ״מ בל הזבחים וכו׳ בפ״ק דמנחות ד״ז ע״ב ע״כ . ולופה הי״ח לסרי״ב קנית ספר בהי הגזי׳ שהביא הך דינו של הר״מ ז״ל וכתב וז״ל כדכתיב והקריבו וזכו דמשמע שקריבו שחוא קבלה שיעור הזיה עכ״ל . וקי״ל עובא דמכ״ל הא לסוליא דין זה מהך קי׳ כיון דלא אלינו בשום דוכתא הך דרשה ולמה זה כייר מעים בסוגי׳ ובזבחיי דנפקא לסו מקרא דבדם ודבריו ז״ל נפלאו ממני ול״ע .

גמ׳ אמר אביי בשפת מזרק . הנה הר״מ ז״ל בפ״ב מה״פ ה״ב כתב על כל הזאה מקנה אצבעו בגופה של פרה ותמה עליו מרן ז״ל דבפ׳ דם חטאת ד׳ ל״ג ובמנחות ד״ז מסיק דאצבעו מקנה בשפת המזרק ולא בגופה ה״פ ותי׳ דל״ל שהוי כרי׳ דהתיא שקלא וטריא למאי דס״ד דקבלת דמה היה במזרק אבל לדידן שלא היה קבלת דמה אלא ביד ע״כ לוי׳ דמקנה אצבעו בגופה ה״פ שהרי לא היה שם מזרק ע״כ . וחזה הויה לפי׳ לח״ם ז״ל בפ״ם מהי׳ מעה״ק ה״ם שגם הוא ז״ל הקי׳ על הר״מ ז״ל כקוי׳ מרן ז״ל ולא זכר ה״כ שכבר קדמו מרן ז״ל שם ואלו היה כותב די מרן לא היה נדחק לתרץ תי׳ ולפיים דמ״מ ל״ע דהיה לו לבאר . ומי אגין הקי׳ על תי׳ של מרן ז״ל וז״ל ולא הבינותי דבריו דמאי ס״ד ומסקנא שייך בזה דהכי הסוגי׳ כולה מפוי׳ יולא לס״ד ולמסקנא דלאו בגופה ה״פ מקנה והיינו ודאי דהיתה קבלה בכלי והוא ספך הספרי ואי״כ הוי״ל למרן לוי׳ דפסק כהספרי כנגד הש״ס דילן עכ״ל . ועמו הס״ל לדידי לקי״מ דאטו כוונת מרן ז״ל לוי׳ דלס״ד דוקא קאמי׳ בגמ׳ דמקנה במזרק ולא למסקי׳ והרי עינינו הרואות דהכי מסיק בגמ׳ . אלא כונת מרן ז״ל לוי׳ דמאי דקאמי׳ אביי דמקנה במזרק אינו אלא למאי דס״ד דקבלת הדם במזרק . וכלוי׳ שלא עלה ע״ד זה שקבלת הדם היה ביד ולא בכלי . אבל אחר שאנו רואים בספרי דהקבלה דוקא ביד אסין דגם אביי מודה בזה ול״ל דמקנה בגופה ה״פ וזה פשוט בכונת מרן ז״ל . ומה שקיים הוא כר״ו וכי׳ דמ״מ בש״ס דמקנה במזרק היינו ודאי דהיתה קבלה בכלי והוא ספך הסי׳ והוי״ל למרן לוי׳ דפסק כהספי׳ כנגד הש״ס דילן . אבא דאמרי שאלו היה כותב מאי דכיי״ל לן רב כהנא ז״ל בידו הרמבה בכללי הר״מ דקיים אוי׳ עי׳ לא היה כותב כן . דכללא כיי״ל שם שאין דרכו של הר״מ ז״ל היכא דאיכא הוכחה בש״ס כנגד הספי׳ לתפוס שיטת הספי׳ . ולא זו אלא אף בדליכא שום גילוי בש״ס להפך אין לנו תפך בשיטת הספי׳ מפני שלא הוזכר בגמ׳ . וכי׳ עוי׳ דאף שכי׳ הכ״מ שדרך הר״מ לפסוי׳ כברייתא דספי׳ אעפ״י שלא פוזכרה בבי׳ הגמרות מ״מ שיפסוק הסך גמ׳ דילן מפני הספי׳ זו לא שמענו כוי׳ ע״ש״ב . וא״כ אדרבא זו היא שיטה למרן ז״ל כאן לדחוק ולתרץ על הר״מ ז״ל דל״פ ש״ס דילן עם הספרי .

עוד . כתב ה׳ כר״ו על תי׳ של מרן ע״ד הראב״ד ה״ל והנה הראב״ד הביא לשון הש״ס הנ״ל וכי׳ ואני תמיה ע״ז המלרם שהרי בפי׳ כהן משוח כתי׳ ולקח הכהן וכו׳ ודרשי׳ כאמר כאן לקיחה ונאמר וכו׳ וכי׳ מרן ולדעת רבי׳ י״ל שבספי׳ אמרו דיליף מלוג שמן שאין כשר אלא ביד ע״כ ודבריו קשים לשמוע דהכי בספי׳ לא מסיק הכי דדמינן דאי אפי׳ למילף מלוג שמן וכו׳ דהא אמרי׳ אי מה להלן מכלי ל״ד אף כאן ולזה מסיק דעיקר הילפותא אינו אלא מקרא דמדמה באצבעו ולזה מקי׳ שפיר הראב״ד דאמאי לא יליף ג״ש וגם בכל המטאות כתי׳ הכי עכ״ל . ומריהטא דלישניה כר״ו כי׳ לסדייא שהבין שתי׳ של מרן הוא על קוי׳ הראב״ד ז״ל על הספי׳ דאמאי לא יליף ג״ש . ולפ״ע לא דק בדי׳ מרן ז״ל שעיקי׳ תי׳ אינו אלא על קוי׳ הראב״ד ז״ל על הרמ״ה שהי׳ שלא קבל דמה

בכלי פסולה . דבספי׳ מלוחה מלות יד אמרו ולא עיכוב וע״ז תריץ דלדעת רבי׳ י״ל וכו׳ וכלוי׳ דכיון דבתפי׳ מהדר למילף מלוג שמן לעיכובא שכן אמרו אם למדת מלוג שמן שאין כשר אלא ביד וכו׳ דמשמע לעיכובא א״כ גם מאי דמסיק ה״ל מדמה באצבעו מלוחה מלות יד הוי לעיכובא . וכמו שכ״כ איהו גופיה ז״ל שם קודם הניאו ד׳ הראב״ד ה״ל ודעת רבי׳ שהיה מקבל הדם ביד ולא בכלי ממ״ש בספי׳ מלוחה מלות יד וכו׳ ובפ״ד כי׳ בפי׳ פסה קבל דמה בכלי פסולה ומשמעות לשוי׳ זה דבספי׳ שהוא לעכב וכו׳ עכ״ל . ועוי׳ דא״א לפי׳ ד׳ מרן ז״ל כאן כפשטיה וכמו שהבין ה׳ כר״ו שהרי הר״מ ז״ל כי׳ להדייא בפ״ד קבל דמה בכלי פסולה שנאי׳ ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו מלוחה מלות יד לא מלות כלי וה״כי קאמי׳ מרן ז״ל ולדעת רבי׳ י״ל דיליף מלוג שמן אלא ודאי מוכרח דכונתו ז״ל כדכתיבנא .

עוד כי ה׳ כר״ו ולע״ד כר׳ ליישב תמיהת הראב״ד עפ״י מ״ש התוס׳ בזבחי׳ דמ״ז ע״ב ד״ה מה חטאת וכו׳ דאע״ג דבת״כ יליף לקיחה לקיחה מ״מ עיקר הילפותא לאו מג״ש יליף אלא מהיקשא דזאת התו׳ וכו׳ ולפ״ז בשאר קרבנות דאיכא היקשא ודאי אתא היקשא לאפוקי לקרא ממשמעות אבל בפרה דליכא היקשא מפוים ילפי׳ ממשמעותא דמלותו ביד ולא בכלי וכו׳ ע״כ . ולה״מ לע״ד אינו נכון כלל דאם איתא דלקושטא דמילתא ממשמעותא דקרי׳ דמדמה באצבעו הוי ביד ולא בכלי מה כחם יפה לאפקיה ק׳ ממשמעותיה מכח ההיקש שהרי בלא״ה היקשא אתא לאשמועינן מה שלמי׳ מפגלין ומתפגלין וכו׳ .

וכן בקדש הכה מזיתים למוהר״א גידיל״א ז״ל שם שכתב וזה לשונו וקי״ל ואה חטאת דכתי׳ בה מדמה מאצבעו ובעינן כלי וא״ע״ג דא״כא דמתרלי׳ דלהכי לא דרשי׳ הכי משוי׳ דכתיי׳ וזאת התו׳ לעולה וכו׳ מה עולה טעונה כלי אף כולן טעונין כלי לאו דוקא הוא דהא אוקימנא בכוית דם חטאת מאי כלי שכין עכ״ל . ופשוט דכונתו ז״ל לומר דבשלמא אי הוה מסיק הכי דהא דאמרי׳ מה עולה טעונה כלי וכו׳ דהך כלי הוי מזרק אז לא הוה קי״ל דאמאי לא דרשי׳ מדמה באצבעו ביד ולא בכלי וכמ״ש בפרה דאתא היקשא דזאת התו׳ ואפקיה קי׳ ממשמעותיה אלא השתא דאוקימנא דמאי כלי שכין וא״כ היקשא לאו להכי הוא דאתא הדרא קושיא לדוכתא דאמאי לא דרשי׳ הכי בחטאת דמלותו ביד ולא בכלי ואף דילפי׳ מהיקשא דזאת התו׳ וכו׳ היא גופא קשיא דאמאי ילפי׳ מהיקשא אף דלאו להכי אתא ולא ילפי׳ מקרא דמדמה באצבעו דמלותו ביד ולא בכלי וכמ״ש בפרה .

ולעד״ן ליישב תמיהת הראב״ד עפ״י מ״ש מוהר״א גידיליא ז״ל שם דקיי״ם ע״א בפי׳ הספי׳ וז״ל והדר אמר ה״ל כלוי׳ משוי׳ דלא מצית לאתויי דיכא שיהא קבלת הדם בפרה ביד לכך כאתי׳ מדמה באצבעו לאשמועיי מלות יד דהיינו לקבל דם פרה בידו . ואי׳ משוי׳ ד״זה באצבע מדיכא שמעיי׳ ליה וכו׳ עכ״ל . והשתא מתיישב שפיר תמיהת הראב״ד דדוקא בפרה דרשי׳ הכי משוי׳ דאלת״ה מדמה באצבעו למאי אתא אי משום ד״זה באצבע הא מדיכא שמעי׳ ליה אלא ודאי דאתא לאשמועיי׳ מלות יד דהיינו לקבל הדם בידו לא כן בחטאת דמכ״ל לדרוש מדמה באצבעו לקבלת הדם שיהיה בידו ולא בכלי דילמא לא אתא אלא לאשמועיי׳ להזאה ד״זה באצבע .

עוד הק׳ ה׳ הנ״ל כר״ו ע״ד התוס׳ שם בזבחי׳ ד״ה אף וכ״ל דבחטאת כתי׳ ולקח מדם החטאת באצבעו א״כ לאו בידו מקבל דבאצבע א״א לקבל אלא ע״כ בכלי קאמר ואצבעו היינו דע״ד אין לשפת המזרק וכו׳ וז״ל והדבר תימא דהכי בהדייא אמרי׳ בספרי הנז׳ ודרשי׳ מדמה באצבעו שיהיה מלותה מלות יד ולא מלות כלי והיכי קאמרי התוס׳ דמשוי׳ דבחטאת כתי׳ אצבעו א״א לוי׳ דמקבל בידו וחס ומם הספך הספרי עכ״ל . ואני תמיה על תמיהתו דמה להו לתוס׳ עם הספרי דבספי׳ לא אמרו אלא על דמה של פרה דוקא דמדמה באצבעו ילפי׳ מלוחה ביד ולא בכלי מטעם הידוע להם

עד שכ' הרא"ד ז"ל. וז"ל מ"מ בא ידעתי מאין הוציא ע"כ ואפשר שהוא מיהודה דקרא וכפ"ש לעיל משם מוהר"א גידיליא ז"ל. והתוס' לא קיימי אלא ע"כ הקריבות שטעוכיי. כלי בקבלה הדם דילפי בפ"ש מהם בג"מ ומהם בהיקשא. אלא מה שים להרגים הוא במ"ש בסוף. אבל בהם לא כתי' באלבע וכו' להכי אילטרי' לגים דגמרי' מויקח אלי הדם ויסם באלבעות במ"כ ע"כ. דהרי הג"ם דבמ"כ אינו אלא לקיסה לקימה מחטאת לעולה שיכי אבל לאשם אינו אלא מהיקשא כי כחטאת כאשם וכמ"ש להדיא בפ"ש ובדבריהם שאח"ז בד"ה מה חטאת וכמה לי"י.

תוס' ד"ה אלא ולפי' הקונטרי' דהכא אין להקי' וכו' שגאון כי' ברלין ז"ל כי בגיליון הש"ס וז"ל כן הקי' רש"י בעלמו שם ופי' שם בפי' התוס' וע"ש. עכ"ל. הנה מלבד דשוחט יכלה דרש"י ז"ל גופיה לא הקי' כן על פי'. גם מ"ש ופי' שם בפי' התוס' אין לו מובן. שהרי השוי' לא פי' שום דבר שמ"ש בפ"ש אלבעו במאי מקנה אלא רש"י ז"ל הוא שפי' בי פי' אחד כאן ואחד בזבחי' והתוס' הביאו כאן שניהם וכתבו דאין להקי' על פי' דהכא מסוגיא דזבחי' דקי"ג וכו' ואילו התם בפי' דם חטאת הקי' להדיא על פי' רש"י דהכא מסוגיא דזבחי' ולא כיחא להו לתרץ כמ"ש כאן אלא בחנו בפי' רש"י דהתם ומתיבא כדמה קרו לה פירש"י דהכא. כי ע"כ כ"ל דהגאון ז"ל אגב ריהטיה כתב הדברים הפוכים וכן ל"ל כן הקי' התוס' בעלמא שם ופי' שם כפירש"י דהתם.

והנה הר"מ ז"ל פי' בפ"ג מהי' פסוה"מ ה"ב ואין מקדשין אלא מלאין אבל המדות אין מקדשות חסרות אלא אם דעתו למלאתן ואם אין דעתו למלאתן מקדשות ליפסל אבל לא ליקרב ע"כ. וכי' מרן ז"ל ח"ל ומ"ש ואם אין דעתו וכו' כרי שלמד כן מדאמרי' בפ"ק דמכשרי וכו' וע"ל שלמד כן מדאמרי' בפ"ש המזבח אין כלי הלח מקדשים את היבש אמ"כ אין מקדשי' ליקרב אבל מקדשי' ליפסל ע"כ. והוא הוית להי' אגין שתמה על מרן ז"ל דאיך חלי תליא בדלא תליא במאי דאמרה רב למילתיה דהיינו בהא דאין כלי הלח לא הביאו הר"מ ז"ל ובהא דאין מקדשי' אלא מלאין הביאו זה תימה. וע"ק דהא אמרי' התם בזבחי' איכא דמתני לה להא דרב אהא וכו' והר"מ פי' כהאי איכא דמתני' בפ"ש מהי' א"מ ה"ע ולפיז איך קאמי' דרבי' למד ממ"ש רב על הא דאין כלי הלח דזו לאזיד קמא אך רבי' שפסק כאיכא דמתני מא"ל ע"כ ושוב הביא דברי מוהר"ק"ו כי' וכתב וז"ל. וגם על מוהרי"קו קי' קו' הני שהקי' על מרן ז"ל ממ"ש הר"מ פ"ה מהי' א"מ וכו' ול"ל דפי' כשניהם כלישנא קמא וכלישנא דמתני וזה דוחק עכ"ל. ואני תמיה עליו דאיך לא ראה מ"ש שם הל"מ ז"ל שהקי' כן להר"מ ז"ל ותי' בתי' מוהרייקו ועל הקו' הב' כתב וז"ל דסובר דלא פליגי אהדדי למכין דיכא אלא דמר מתני לה אהא ומר מתני לה אהא ע"כ. איברא דקי' על הל"מ דאיך לא הרגיש על מרן דקאי בגי' דאיך כתב רבי' בהסך שאמרו בהא דאין מקדשין אלא מלאין ובהא דכלי הלח לא אמרו כלל ולי"י.

ד"ה ע"א, **תוס'** ד"ה מ"ע דר"י וכו' כתיב בגירסאו' בלדו כ"א רב כרי' ס"ל ולית ליה דר"י דאמר ראשון ראשון קודם ובסילופי גירסאו' איתא הכי ולית ליה דר"י פי' דר"י אמר בפרים אלו עשרון וכו' משמע דוקא אלו עשרון וכו'. עיין להי' אגי"ן שכתב על הך גירסא דליכא מחלוקת שפיר דהא ר"י גופיה קאמר בזבחים דפ"ם אמרי' ל"ש וכו' אבל דעתו לבוסיף ראשון ראשון קודם. ונעלם ממנו שכן הקי' השי"ן ז"ל ע"ש.

ע"ב, **גמ'** מה לחטאת וכו'. הנה הר"מ ז"ל כי בפ"ט מהי' מעה"ק ה"ג וז"ל מכין שאין שוחטין ק"ק אלא בלפון וכו' ושי"ן הוקשו לחטאת שנא' ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ובי' כבשים בני שנה לזבח שלמים וכו'. עיין מה שהקי' הכ"מ ז"ל. ומזה הוית להר"ב קו' מ"ש הכי וז"ל שי"ן מנ"ל דכתיב ועשיתם וכו' מה חטאת בלפון אף זבחי שי"ן דכתיבי בהדיה הוו שחיטתן בלפון ולמ"ד דבר הלמד

דבקש אינו חוזר ומלמד בהיקש ילפי' לה מדכתי' על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם וכו' ע"ב. ולכעי"ל לא זכיתי להבין דבריו דמי הגיד לו דליכא מ"ד דדבר שלמד בהיקש חוזר ומלמד בהקש ומי הוא זה דס"ל הכי שהרי הרואה יראה שם בזבחי' דמ"ע ע"ב דמסקי' התם דבר שלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש אי מהגבלא אי מדרבינא ע"ש. ועוי' לא"כ דבמסקי' שכויה מאי פריך ליה התם בדכ"ה רבא לרבה בר רב חנן וכי חטאת מהיכן למדה מעולה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש ולימא ליה הכא דאמרי' כמ"ד דחוזר ומלמד ולי"ע.

גמ' גופא אמרי' שלמים ששחטן בהיכל וכו'. עיין להי' אגי"ן מה שהקי' על מ"ש הר"ב בהלכה יעקב בפי' ק"ח דנעלם מהרמ"בן והרא"ש הך סוגי' דמנחו' כתב הוא כו"ן דאין דבר נעלם מהרמב"ן ולא מהרא"ש עיש"ב. ונעלם ממנו שכן כתב הר"ב שוכה הלכות ז"ל בח"ב דג"ן ע"ב פי"ש.

רש"י ד"ה שניהם מלאים סולת ובמנחי' נסכים קמשמעי' וכו'. הקי' הר"ב מ"ן ז"ל דאינה נקראת מנחי' נסכים אלא מנחי' הבאה עם יין ומנחי' נשיאים לא היה יין וכי' דשוי"ר להתויו"ע בפי' בי' מדות מ"ל שהוכיח דשמן כפי איקרי נסכים ובזה ניחא מאי דהוה קי"ל אהא דאמרי' ביומא דליד פ"א תי"ר ונסכו רביעית ההין ילמד על שחרית משל ערבית וכו' ודבר תימה הוא דהא כתיב בהדיא בתמיד של ערבית ואם הבנא השני תעשה בין הערבים כמנחי' הבקר וכנסכו אלמא דתמיד של ערבית הוא דיליף לנסכים משל שחרית ובמ"ש ניחא דהא דקאמי' קי' במנחת הבקר וכנסכו איירי בנסכי שמן הוא דיליף ערבית משל שחרית אח"ד ז"ל.

ואחרי שמחייכ דבריו ז"ל אינם אלא דברי תימא אדא דא"כ דהך וכנסכו לא איירי אלא בנסכי שמן הייל"ל וכנסכה בה"א שהרי כשמלינו דשמן נמי איקרי בלשון נקב היינו משו' דכתיב ובנסכה בה"א דהכי אמרי' התם בפי' בי' מדות דפ"ט ע"ב מאי תלמודא אמר ר"א כתיב ונסכה וקרינן ונסכו כילד נסכה דמנחה כנסכו דיין ע"כ וא"כ הין סייל"ל ונסכה בה"א. ועוי' דמה היה חסר המקרא אם היה אומר במנחת הבקר. ולא עוד דלא"ן ידעינן שלריכה בלולה בשמן וכמ"ש לעיל ועשירית האיפה סלת למנחי' בלולה בשמן שהרי אין מנחי' בלא שמן חוץ ממנחי' חוטא ומ"ק, ועוי' שדבריו הם הפך דברי התוס' שם ביומא ד"ה מניתין דאמרי' שם דלי"ב פ"א אביי סוה מסדר וכו' ומניחין לנסכים ופירש"י לנסכים לנסך ייכו של תמיד ע"כ והתכי' עלה בגמ' שם דלי"ך ומניחין לנסכים שום מנחי' ועיין פירש"י ז"ל ועי"ז כתבו התוס' וז"ל הא דלא קאמי' טעמא משו' דמקבתין כחי' מחלית בבקר משו' דבנסכיי' כתיב כמי בבקר כמנחת הבקר וכנסכו עכ"ל. הרי מבואר דהתוס' ס"ל בפשיטות דוכנסכו קאי איין הפך מ"ש הוא ז"ל ולי"י. ולעיקר קו' ז"ל עיין בפי' דת ודין דסיו ובפי' בכי דוד סי' תמוים ובפי' שם סיי' בליקוי' ד"ו ע"ד ובפי' מעם אפרים דל"ד ע"ג ובמנחת בכורים ובעירם כסף דקב"ח ע"א ובדברים אחדים דכ"ג ע"ג ובפי' אמר ידיד ובפי' ש"ח ילחק ע"ע.

ד"ע ע"א, **גמ'** איתמר בללה בחוץ וכו' ור"י אמר פסולה כיון דעשייתו בכלי. והנה הר"מ ז"ל פי"ג מהי' מעה"ק ה"ה אמר שכי סדר עשיית מנחת סלת על ובולל הסולת בו כתב ואח"ך נותנה בכ"ש וכו'. והקי' עליו מרן ז"ל דמדבריו נרי' שהכלי שהיה בולל בו לא היה כ"ש ומדאמרי' במנחו' ד"ע בללה חוץ לחומת העזרה ר"י אמר פסולה דאע"ג דבלילה כשירי' בזר כיון דעשייתו בכלי היא כסי' דכהונה לא בעייא פנים מיהא בעייא משמע דבלילה בכ"ש היא דאל"כ מאי עשייתו בכלי היא דקאמי' ולי"ע עכ"ל. ושי' לחי"מ ז"ל כי וז"ל ומ"ש רבי' גבי מנחי' סולת דהבלילה אינה בכ"ש ותמה עליו הכ"מ ז"ל מסוגי' דפ"ק דמנחו' כ"ל דרבי' ז"ל מפ' דעשייתו בכלי שאמרו שם לאו בכ"ש מפני מאי דשקלי' התוס' התם וכו' והולרכו לידחק ולרבי' ז"ל אתי שפיר דקושי' דהבלילה אינה בכ"ש והוא נכון בדעת רבי' ז"ל ע"כ. וכי' אגין הקי' על תי' עיים. והכני יוסף להפליא על הי' ז"ל

דמה יענה לאותה שאמרו בפי' הלחם דליו כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים ואין בהן מעשה כלי בחוץ ופי' הר"מ בפיה"מ ז"ל יש בהן מעשה כלי בפנים ואינן צריכין כ"ש אלא בפנים וזה המאמר מחובר למה שאמר שלחם הפנים מותר ללוש אותה בחוץ ואפה בפנים ע"כ. הרי מבואר דס"ל להר"מ דכל דבר הנעשה בפנים טעון כ"ש .

ולדידי הפשוט כ"ל ליישב דברי רבי' דמ"ש ואח"ך נותנה בכ"ש לאו לאפוקי דהבלילה לא היה בכ"ש אלא גם הבלילה היה בכ"ש שגם היא היתה כ"ש וכמ"ש רש"י ז"ל במכילתין דזין ע"ב. דלהכי הוא קיימה בי"שה זו לכל מי שהיה מביא כנתי' מביאו מנחת עליה והיה נותן בה גם השמן ובוללה. וכמ"ש רש"י ז"ל במכילתין דכ"ב סוע"ב ואח"ך היה כולל המנחה משם ומניחה בכ"ש עם הלבונה כדי לקדשה וכהי' ר' חנינא בסוגי' ד"ה דלא זו קדושה בלא זו ופסק הר"מ ז"ל כוותיה כאן בהי' ז. והשתא מעויה קרי ליה לזה הכלי שהכי ה"ש עשוי דבו היה מקדם שמנחה משא"כ הביסה שבו היה הבלילה דאף שהיה ג"כ כ"ש לא קרא לו הר"מ בשם כ"ש עשוי שלא היה המנחה מתקדשת בו ודוק. שו"ר לפי' מק כהן ז"ל שישב גם הוא קרוב לזה שמ"ש הר"מ ואח"ך נותנה בכ"ש לאו למידק דכלי הבלילה הוה חול אלא קמ"ל דיציקה שען לא היתה בכלי הבלילה אלא בכ"ש אחר וכאילו אמר ונותנה בכ"ש אחר. ולדידי מ"מ אני עכ"י הוא יותר נכון .

וזהו שיום לפי' יתר הבז ז"ל שגם הוא רצה ליישב דמ"ש בללה חוץ לחומת העזרה פסולה הוא בלילה ומה דעימיה דהיינו יציקה שהיא בכ"ש ושכן הוי רבי' אבל בבלילה לחודה בחוץ מודה ר"י דכשירה כמו לא בלל דכשר וה"ה וכי הא כ"ל יבוא נכון. ועמו הס"ל לדידי לא ניתן ליאמר דמלבד דפשט ל' השים הוא על הבלילה לחודה ובפרט די' הר"מ ז"ל בפי' המשנה"י פי"א היו או שבללה במנחה חוץ לעזרה פסולה עד שתהיה בלילתה בפני'. ולא נגע ולא פגע על היציקה כלל. עוד בה דמה הלשון אומרת בלילה ומה דעימיה כיון דהבלילה היתה בכלי א' והיציקה בכלי אחר. ועוד דאעיקר לפי דבריו דעיקר פלוגתייהו דר"י ור"ל אינו אלא על היציקה ולא על הבלילה. בלילה מאן דכר שמה הכא ולא הו"ל לומר אלא עשה היציקה בחוץ ר"י אמר פסולה וכו'.

ודע עוד לפי' עירת ככף ז"ל דקי"מה פי"א שאמר שסוכים דס"ל להתוס' ריש איזהו מקומן דשחיטה לא בעיא כ"ם כי ות"ל ומעתה קי עלי שמאי לא הקי התוס' שם במנחות כמו שפסקי לכ"ל משמעה דבעיא פנים והא לר"י נמי קי הס לא שנאמר בדוחק דהתוס' ס"ל במ"ם כיון דעשייתו בכלי הייכו כלי ולא כ"ם וכמו שס"ל להר"מ ככ"ל עכ"ל. ואהמ"ר קושייה דמר לא ידענא הדא במאי דבעי למימר דס"ל להתוס' דמ"ם ר"י כיון דעשייתה בכלי הייכו כלי ולא כ"ם דא"ך הי"ל דס"ל להתוס' אפילו בדוך דהזקה דלא בעיא כ"ם לבלילה מאמר שמבואר בדבריהם בכמה מקומות להפך שהיה בכ"ם וכמו שכ"אר ואכף אים עפור רב חנא המש"ל ז"ל כאן בפו' ט"ס. (אלא שראיתי מדבריו מגומגמי' שכי ת"ל ואח"ך נותנה בכ"ם וכו' כתב מרן כי שהכלי שהיה בולל בו לא היה כ"ם וכו' והתוס' פ"ב דחולין כתבו דהיה כ"ם. והביא מכמה מקומו' שכתבו כן וסיים וכו' ועיין בפ"ק דמנחו' די"ט דאמרי' ור"י אמר פסולה כיון דעשייתה בכלי וכו' ועיין במ"ם התוס' שם עכ"ל. ואנכי לא ידעתי מה היתה כונתו בזה להביא מימרא דר"י כיון דכל עיקר קו' מרן ע"ד הר"מ ז"ל אינו אלא מהך מימרא דר"י. ואם כונתו ז"ל על מה שסיים וכו' ועיין במ"ם התוס' שם לא הי"ל לציין אלא דוקא די' התוס' כמ"ש על שאר מקומות ולא הי"ל להביא מימרא דר"י כאלו הדבות הוא מגיד). ועוד במאי דייחס קו' זו ג"כ בפשיטות בדעת הר"מ ז"ל וכו' וכמו שס"ל להר"מ. דהא מרן ז"ל שבא לאקי' לא כי אלא כרי'. והיא גופה יש להרגיש ע"ד הי' לח"מ ז"ל שפתח בדבריו ומ"ם רבי' גבי מנסי' הסולת דהבלילה אינה בכ"ם. כאלו כ"כ להדיא. ולעיקר קו' ז"ל נלע"ד דלק"מ דמאי דלא הקי התוס' גם לר"י הייכו משום דסאני שחיטה

הכא כתי' קרא להדיא לפני ה' ומשו"ה אף דלא בעי כ"ש בעיא פנים לא כן בבלילה דלא כתי' בה פנים והיא דגלי גלי ומשו"ה קאמי' ר"י דאף דלא כתי' בה פנים כיון דעשייתו בכ"ם כמי דכהונה לא בעיא פנים מיהא בעי"ת. אלא דלפי"ז קי' דלמא לא ת"י כן התוס' לקו' כ"ל ג"כ ועיקר ל"ל דעדיפא תירוץ תי'.

בא"ד במ"ש הי' ז"ל לעיל מזה שכלה לסוכ"ח דס"ל להתוס' ר"פ איזהו מקומן דשחיטה לא בעיא כ"ם. הנה"ם במו' הדבור ומיהו יש לדקדק מתוספתא דמנחו' דקתני בקבלה מבשחיטה שהקבלה טעונה כלי והשחיטה אינה טעונה וכו' וע"כ ליק דלא בעי כלי כלל וכו' אלא דלא בעיא כ"ם קאמי' ע"ש הרי דס"ל דכלי בעי אבל שיהיה כ"ם לא יבעינן עכ"ל. אנכי תמיה עליו איך לא ראה עיקר דהכי הוי כ"ם עוי שם וז"ל ומיהו יש לפי' דלא היינן נכלי יכה קאמי' וכו'. הרי מבואר דלא כמ"ש הוא ז"ל טלא אדרבא בקושייתם להפך דמתוספתא ליכא למילף מינה שאין השחיטה בעיא כ"ם וכ"כ להדיא בפסק' התוס' הכן הוי כ"ם. איברא דבחולין ד"ב ע"א ד"ה כגון כתבו להפך ומפקי דלבהיטי קדשי' לא בעינן כ"ם וכמו שכ"כ להדיא בפסקי התוס' שם, וגאון לחקי' בתאי דקותרים זא"ז ממקום למקום ובפרט בבי המקומות וכמ"ש בעלי הכללים. אלא דבמ"ש עוד שם בפסקי תוס' בזבחי' וז"ל שחט בצפון וקבלה הדם בכלי בדרום כ"ג. ק"ל טובא דע"ם כן בפנים אדרבא אינו אלא לאפוקי שלא יעשה כן אלא שיהא גם הכלי בצפון ולי"ע. ודוחק לוי' דע"ם כסל ומבורי מהסרא ול"ל פסול .

ע"ב. בא"ד קמץ בשמאל וכו' מכשירו אר"ז דאמר ק' ויקרב את המנחה וכו' ואיכא ל"ש אית שמאלית אחריכא כתי'. ראיתי לפי' אבין שהביא הפס הרשב"א ז"ל כ"י וז"ל בקילור וקשה דא"ך כיתנו דשמאלית גי' שנכתב בעי' דאתא ליתורא למידם כאן שמאלית ולא במקו' אחר הא איצטרי' תרי שמאלית בעני' כמו דכתי' בעשיר וכו' חד לגופיה וחד למיעוט א"ת וי"ל דהשתא סוה ק"ד דהוה במצר' נכי מעשר אין אע"ג דלא הוה במצר' מסדרי אפ"ה לא הוה צריי' דלכתוב ומן השמן יליק הכהן וליסהוק מגל כף הכהן השמאלית וגם לשתוק תשמאלי' בי' וליכתוב וטבל הכהן באצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו ז' פעמים ולא ידענא אפילו דהיליקה היתה על כפו השמאלית שהרי אמן לו להיות בכפו הימנית דא"ך יזה באצבעו הימנית ז"ש והשמן שוי בכפו הימנית הילכך מוכח דהשמן יהיה בכפו השמאלית וא"כ כ"ל לנכתב תרי שמאלי' בעני' ואדכתבינהו ש"מ לשני דרשות להו"ד. והקי' אליו הי' כליו דבי' התוי' אלו תמוהים דמה שישב תמי' דפ"ד וכו' מוכח מדבריו דלמסקי' לא"ה הוא הא אינו דגם למסקי' הוה בהדי' וכו' גם תי' הני שכי דנדכתבי' וטבל הכהן באצבעו מגילא ידעינן דהיליקה בשמאל לע"ד אינו מוכח דאע"ג דמיהכים מוכח להפך דא"א לגלו עלי מקי' הש"ם הא מבעי ליה לגופיה אמאי אצטרי' ליה והלא גם בעשיר כתי' הכי וטבל הכהן את אצבעו הימנית ומגילא ידעינן דהיליקה בשמאלית היתה וא"כ לא אצטריך אפי' חד לגופיה ע"כ .

ובזה"נו לא דק בדברי הרשב"א ז"ל שהרי הוא ז"ל הקי' דגם בעני אצטרי' תרי שמאלית חד לגופיה וחד למיעוט א"ת ועי"ז בא לתרץ דלפסוק מתרי שמאלי' וליכתוב וטבל הכהן באצבעו הימנית וכו' וכונתו פשוטה דלא ניח' לר"י לכתו' תרי שמאלי' כדי לגמור ממיעוט א"ת דכשר ימין ושמאל שלא ליכתיב וטבל הכהן וכו' ומגילא ידעינן דהיליקה על כפו השמאלי' וכיון דלא כתיב שמאלי בקי' בהדיא מגילא ידעינן ג"כ דכשר ימין ושמאל זה מוכרח לוי' בכונתו ז"ל כאשר יראה המעיין וא"כ מה מקו' לקו' הי' כליו דמש"ם מוכח להפך דא"א להא מאי עקי' הש"ם הא מבעי ליה לגופיה וכו' ולפי' האמור שפיר מקי' דמבעי ליה לגופיה דאלו מקרי' וטבל הכהן את אצבעו הימנית לא הוה ידעינן דהיליקה בשמאלי' דוקא דהוה אמרי' דאין דכשר ימין ושמאל וזה קאמר' דמבעי ליה לגופיה לומר דשמאלי' דוקא ולא ימנית .

עוד

עוד הקי׳ הר׳ נר״ו ה״ל גם מה שהקי׳ עוד הש״ס ולימא א״ע א״ע והיינו לרבות אתי׳ ימין מאי קוי לדברי הרשב״א והלא א״א לעשות בכה״ג כיון דהזאה הוא באצבעו הימנית מוכרח דהיציקה היתה בשמאלו והיכי יכלינן למרבי ממיעוט א״ע דבר שא״א לעשותו ולומר דמכח זה יהיה גם היציקה בשמאל והיציקה בימנית מכח מיעוט א״ע זה ודאי לא ניתן ליאמר אלא מוכרח לומר דלא נפלאת היא ולא רחוקה לעשות כזה וכו׳. ודבריו לא הבינותי דמה זו גזירה ומה טעם יש בה דזה לא ניתן ליאמר דהיציקה יהיה בשמאל ומי מעכב על ידינו שלא לומר כן אי משו׳ קי׳ דכתי׳ באצבעו הימנית דמשמע ולא שמאלו׳ הוא אמרי׳ דהא דכתב קי׳ ימנית היינו משו׳ דהשמן הי׳ בכפו השמאלי׳ דכתי׳ מן השמן אשר על כפו השמאלי׳ וא״כ כי כתי׳ שמאלי׳ אצריכא למיעוט א״ע להכשיר ג״כ יציקת השמן על כפו הימנית הוה אמרי׳ ג״כ דהזריקה יהיה באצבעו השמאלי׳ ואדרבא לא נפלאת היא ולא רחוקה לפי כן.

עוד כתב הר׳ נר״ו וז״ל ועיקר קוי הרשב״א ז״ל לע״ד לאו קוי הוא דלעולם להס״ד ולמסקי׳ דהש״ס גמרי׳ נמי מעשיר לדעת ר״ז וא״כ מסרך שפיר דחד בעי׳ לגופיה וכו׳ ע״כ. ואנכי לא ידעתי מה שיהו ומה בא לחדש ולו׳ לפ״ד לאו קוי הוא וכו׳ דהיא היא קוי הרשב״א ז״ל בעצמו וא׳ משו׳ דהרשב״א ז״ל קאמר דהוה ס״ד לזה כבר הקשה בתחי׳ דבריו דזה אינו אלא להס״ד והמסקי׳ בזה שקילין הס, באופן שדברי הר׳ נר״ו בזה לא יכולתי להולמם.

גמ׳ ולימא ליה א״ע וכו׳ שמאלי׳ אצריכא כתיב. הזה הויה לפי אבין שכי ת״ל מוכח מסוגי׳ דהיכא דאיכא שלשה מיעוטי׳ אפי׳ למעט ושבקינן הני תרי קמאי דהוו לרבות ואמר הני אזלינן דהוי מיעוטא ע״כ. ועיין הסי״ך אכרי הרואה מדברי רש״י ז״ל דלאו הכי הוא שהרי כי ה״ל שמאלי׳ אצריכא כתי׳ בעני וא׳ משמע מיעוט א״ע תלתא למה לי׳ ע״כ הרי מבואר דבורה הש״ס בתי׳ הוא דבשמאלי׳ הני גלי לן על הני הראשונים דלאו למיעוט א״ע אתו אלא כל הני איכא אלא למעט ואיך קאמר הוא נר״ו ושבקי׳ הני תרי קמאי דהוו לרבות. גם מ״ש עו׳ והכי אמרי׳ בירוש׳ פ״ק דהוריות כפם תמצא אמת הרי אלו ג׳ מיעוטין וכו׳ ופריך בכל אתר אתבר מיעוט א״ע לרבות וכאן אתמר מיעוט א״ע למעט וכו׳ שכינו היא דהשי׳ מיעוט א״ע א״ע ע״כ. הרי מפו׳ בסוגי׳ דכל היכא דאיכא תלתא הדר מעט עכ״ל. דמשמע מדבריו דגם בירושלמי כונת הש״ס לו׳ דשבקי׳ הני קמאי דהוו לרבות ואסר הני אזלינן דהדר מיעט. וגם הפס לאו הכי הוא שהרי. פי׳ שמפי ח״ל פי׳ בשפים ומשני דשאני הכא דכתיבי ג׳ מיעוטי בהא לא אתי׳ לרבות וכו׳ עכ״ל וגם רש״י ז״ל בהוריות די״ג ע״א כ׳ וז״ל וא׳ קש״א הא אמרי׳ בכל התורה א״ע א״ע אלא לרבות וכו׳ בירוש׳ מפי׳ ה״מ היכא דליכא אלא ב׳ מעוטין אבל הכא דאיכא ג׳ מיעוטין בזה אמין בתר קרא כולהו אתו למעט ע״כ. גם ה׳ אבי משה ז״ל פי׳ כן וגם שם במראה הפנים בד״ה שניא כ׳ על הסוגיא דסנהדרין וז״ל ומיהת שמעינן מדפסיק הש״ס בקשיא מכח זה דכללא דמיעוט א״ע לרבות אינו אלא בבי מיעוטין ולא בגי מיעוטי כדאמי הכא בסדיים ע״כ.

גם מה שהרבה לתמוה ע״ד הרא״ש ז״ל בהוריות והר״ד הי נופי הלכות ז״ל הי׳ שלים דהיכא דהוו תלתא מיעוטי איכא פלוגתא בין הש״ס דילן וירושלמי דלפי האמור מפורש יוצא מסוגי׳ דילן כהירושל׳ וכו׳ וא״כ איך הרא״ש ז״ל חי׳ לנו את השוין לאפוקי פלוגתא בין ש״ס דילן והירושל׳ וככרי הי׳ דלאשתמע מינה דהרא״ש ז״ל קוי ונה תימא ע״כ. לעד״ן דלק״מ דמסוגיין ליכא למשמע מינה דבר דכיון דסדר פריך אדרבא וכו׳ ומשני די שמאלי׳ כתיבי כמלא דלמסקי׳ לא שייך הכא מיעוט א״ע וכמ״ש רש״י ז״ל אמר שהביא הרי ליסני ודחה כי וכו׳ בעיני דמדכתי׳ כל הכך יתירא ילפינן לה כאן בילה לך שמאלי׳ אבל בעלמא כל כף הוא ימין דאי למילף וכו׳ ולא אשתמיט מינייהו מלכי הי׳ הרי״א ז״ל וה׳ בלו״ד והי יי״ע ז״ל ועל׳ כאשם הכלים ז״ל סד סוגי כמ״ש הי׳ נר״ו דזו אינה עשלנו: ווגם נס אלי דאעם ה׳ נר״ו על רב כהנא יי״מ ז״ל דאשתמיט מיניה סוגי׳. איך אשתמיט מיניה נר״ו דבקויי׳ זכר עשה לסוגיין בשביא נ״ש שהוק׳ להק׳ ע״ד דלענ״ד לא הוי׳ כמ״ש ביומא:

גם מה שהקי׳ על ה׳ ק״א ז״ל מת״ם בת״כ כשם כי תמטא וכו׳ דהביא שלשתן לוי שהם מנועים. והק׳ עליו נר״ו דהלא בגי מיעוטי אמרי׳ חוזר ומיעט וכמו שחי׳ הכא בסוגי׳ שמאלי׳ אצריכא כתי׳ ור״ל דכיון דאיכא מיעוט ג׳ בתריה אזלינן והכי אמרי׳ בירוש׳ וכו׳ ונדחק לתרץ ע״ש. לשיטתיה אזיל שהבין בסוגי׳ ובירוש׳ דהני הראשונים נשארו בגיעוט א״ע ושבקינן להו ואחר השלישי אזלינן. ולפי מ״ש דאין כן כונת הש״ס לק״מ וכמובן.

עוד כלאה עיני להי׳ הנז׳ נר״ו שם שהביא מה שהקי׳ הב״ש ז״ל דאעיקי׳ דליכא היכי אמרי׳ בכל התורה א״ע א״ע דא״כ לשתוק מיניהו לגמרי ומה שתי׳ ע״ש והקי׳ ה׳ נר״ו דהכי מקי׳ התוס׳ בשמה דוכתי׳ וגם ביומא ד״ם הי׳ כמ״ש ה׳ ז״ל כ״כ. והנה מלבד מה שיש לתמוה עליו דהוא נר״ו פס קודם לכן הביא דברי הי״א ז״ל ואיך לא ראה שיכא דשביר הוי דכן הקי׳ הי׳ ז״ל שם, עוי בה דקודם לכן הביא ג״כ הוא נר״ו דברי ה׳ ה״ד״א ז״ל בקונטרי׳ אחורי תרעא ואיך עשה עצמו כעלומי עין דהי׳ ז״ל שם דקיצא ע״ב כי ת״ל ומאי דתו קשיתיה להי׳ הנז׳ על הנל״ל דקדמוהו רבנן התוס׳ והי׳ כריתות והי״ע וכו׳ ע״ש יתוש קדמו בתוי השער והיו עיניך רואות ע״כ.

עוד הזה הויה להי׳ הנז׳ נר״ו שם שהביא דברי הי׳ י״ש דע״א במה שהקי׳ על מ״ש התוי׳ במכילתין דפ״ע וכו׳ דאמאי לא הוקי׳ להם מקו׳ וכי ל״שב ח״ל לכן נרי׳ להם להוסי׳ לפי הס״ה שמעתא בלוי׳ אחר זה כשאומר ולימא א״ע א״ע וכו׳ הכי פירושו מנא לך לומר דחד שמאלית לגופיה וחד שמאלית למעט בעלמא ולימא דתרווייהו שמאלי׳ לעלמא לוי׳ כאן שמאלי׳ וכו׳ ומשני שמאלי׳ אצריכא כתיב וכו׳ ע״ש״ב והקי׳ עליו ה׳ נר״ו דלפי״ז היכי ס״ד דהמקי׳ להקי׳ מתחי׳ דיכתב א״ע א״ע אלא לרבות כיון דקאמי׳ תחי׳ דאצטרי׳ חד לגופיה וכי הוו מסבינן ליה. טועה להקי׳ דלא ידע מאי כללא כלל וגם המקלן הוי״ל לתרץ הכי וכו׳.

ובגמ׳ תמיה עליו דעדיפא מיניה הוי״ל להקי׳ על ה׳ ז״ל והיינו דמעיקר׳ קאמי׳ ר״ז דמכאן שנעשי׳ לכל מקו׳ שנאמ׳ כף דאינו אלא ימין והקי׳ לו המקי׳ והא מבעי ליה לגופיה וא״כ כשחזר ר״ז ותי׳ שמאלית אצריכא כתיב איך חזר המקי׳ להקי׳ ולימא א״ע א״ע אלא לרבות וכלו׳ דמכ״ל לו׳ דחד שמאלית לגופיה וחד שמאלית למעט בעלמא וכו׳ כלנו ר״ז הוא דקאמי׳ דאצטרי׳ חד לגופיה והלא הוא בעצמו הוא דאמר מתחי׳ דחד שמאלית אצטרי׳ לגופיה ואם כפשך לוי׳ דכונת ה׳ ז״ל לוי׳ דהמקי׳ הקי׳ דמנ״ל לוי׳ דחד שמאלית לגופיה דוקא אימא דאתא ג״כ לעלמא וא״ת א״ע זה אינו דמלבד דריהטא דלישנא שכתב ה׳ ז״ל לא משמע הכי עוי׳ בה דממ״ש בתחי׳ והא מבעי ליה לגופיה משמע להיפך דלגופיה דוקא אצטרי׳ וליכא למילף מיניה לעלמא וכנה ליב.

עוד כלאה עיני להי׳ הנז׳ נר״ו שם שהביא תי׳ הי״ם על קוי׳ התוס׳ בדפ״ע מהא דהקומץ רבה ומה שהקי׳ ג״כ ה׳ ז״ל מקו׳ דהכא וכתב ה׳ נר״ו דלק״מ דבשלמא הכא והקומץ בלאו עצמו הצריך לגופים משמע מינה נמי רבויא לו מיעוטא וכו׳ לא כן הא דבשמן דדפ״ע וכו׳ ע״ש. ותמיהא עליו איך לא זכר מה שכבר קדמו ה׳ סין ז״ל ע״ש וה׳ יתר הבז בתי׳ למכתוי׳ ע״ש.

רש״י ד״ה ליא וכו׳ שלא תאמר וכו׳ וא״ת א״ע נמי ליכא לאקשויי דהא מכולהו שמעי׳ ימנית לא וא״כ כל הכי למ״ל ע״כ. ותנע עיני להי׳ אבין שהקי׳ דמאי כל הני דקאמי׳ והלא להאי ליסנא עכי מעשיר לא ילפי׳ א״כ כמלא דליכא אלא הני בעשיר ותרי בעני וכו׳ כימא שפיר א״ע א״ע אלא לרבות בין בעני ובין בעשיר וכיה וכו׳ זה אינו וכו׳ ועיק׳ כימא דאפי׳ אלה הני לאו ניוהר הוא דיכא הני ויכליה דלא כימא א״ע א״ע

אלא

אלא אם כאן וכו' וכדאמרי' בש"ס והיכי קאמר דליכא להקשויי וכו' ולי"ע ע"כ .

והנה מה שהקי' דנימא שפיר א"מ א"מ אלא לרבות בין בעני ובין בעשיר כולם ממני שכן הקי' הי"ם שם והניחו ג"כ הר"ן ז"ל וסיים ולי"ע רב ליישב והיותר תימא עליו דהא שהביא דברי הי"ם אחת וארבע ואיך עשה עצמו כאלו לא ידעו . ומ"ש בסו"ד ועיק נימא דאפי' זאת הני וכו' דבריו אלה לא הבינותי ולא ידענא מאי קאמי שהרי לפי דבריו הרי לא מייתר אלא חדי ואיך קאמי דיבא הני ויכריע דלא נימא א"מ א"מ וכו' דהרי אצטריכו תרי לגופייהו ואיך הוה ס"ד לומר א"מ א"מ . ולעיקר קו' הי"ם ז"ל אחרי נעי"ר נרי לע"ד דלק"מ דע"כ לא אמרי' דעני מעשיר לא ילפי' אלא דוקא כשכתב חד שמאלי' בעשיר לוי' שמאלית ולא יתני אז אצטרי' נמי חד בעני שלא תאמר וכו' אבל כשכבר כתיב בעשיר תרי שמאלי' ואמרי' א"מ א"מ לרבות אפי' ימין א"כ לא ליכתוי בעני שמאלי' לא חד ולא תרי ויפה הוה גמרי' עני מעשיר דכמו בעשיר אי בעי ימין אי בעי שמאל כמו כן נמי בעני וזהו כונת רש"י ז"ל שכתב וא"מ א"מ נמי ליכא להקשויי וכו' ונימא א"מ א"מ בין בעני ובין בעשיר דהא מכולהו שמעי' ימנית לא וא"כ כל הני למ"ל הו"ל לכתוב תרי בעשיר ולא עוי' ומעשיר הוה ילפי' לעני דמלתא כדכא שפיר הוה ילפי' וכמ"ש אלא ודאי דלאו למיעוט א"מ אתא אלא לוי' מה כאן וכו' וכו' כהונים הבאים כאחד א"מ וכו' כנ"ל פשוט .

ותבט עיני להר"ב הליכות עולם דע"א מסי' יים דהתי' עלה דהך מילתא דא"מ א"מ וא"כ א"כ דאם הכונה היתה כשאומר הריבויים הו"לל מיעוט א' והניא ליה או איפכא במיעוט א"מ ועוי' איך כי' מריבויים דאתו למעוטי ובמיעוטי' דאתו לרבויי י"ל דכשאומר מיעוט הוא מרבה בזה האופן המיעוט הא' שאומר בפשל ממעט ד' אנשים מפעולה אחר המיעוט הב' וממעט הב' מהם א"כ הוא מרבה האחרים שיעשו הפעולה הנז' וכן בריבוי א"כ וכו' ע"כ . והר"ן ז"ל הקי' עליו דמדבריו נרי דהא דאמרי' מיעוט א"מ לרבות איכו כ"ל לרבות בכל אלא דמרבה קצת וממעט קצת ולכך לא הני לכתוב חד ריבויא משום דהוה מרבינן הכל וכו' וקי' לפי הי' זו מהאי סוגי' דבעי למימר שמאלי' ב' פעמים למיעוט א"מ לרבות ימני' מאי מיעוטא קצת איכא עד דאיכא למימר דמיעוטא קמא מיעט הכל ובא מיעוט הב' ומיעט קצת מהם א"כ הוא מרבה האחרים דהא מיעוט הא' לא מיעט אלא ימין וא"כ מיעוט הב' מאי מיעט ומאי מייר ולי"ע ע"כ .

ואנכי לא ידעתי מאי עדיפותיה דהי' ז"ל להקי' מהך סוגי' יותר משאר דוכתי ולמה זה לא הקי' ג"כ מהאי דאמרי' בפ' המזבל דפ"ו ע"ב בלא ראות פרט לסומא דברי ר"מ ר"י אומר לך ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים ואפי' סומא כ"ר בלא ראות למעוטי ור"מ כ"ר בלא ראות למעוטי וכ"ר בבלי דעת למעוטי הוי מיעוט א"מ וא"מ א"מ אלא לרבות ע"כ והכא נמי מאי מיעוטא קצת איכא דהא מיעוט הא' לא מיעט אלא סומא וא"כ מיעוט הב' מאי מיעט ומאי מייר . ועוי' יש להקי' ג"כ ממ"ש בסנהדרין דט"ו הקרקעות תשעה וכהן . מכ"ש א"מ עשרה כהנים כתובים בפרשה חד לגופיה . הכך הוי מיעוט א"מ וא"מ א"מ אלא לרבות דאפי' תשעה ישראל ואחד כהן ע"כ והכא ג"כ יש להקי' כמ"ש ובמובן. אלא דאציקנא אנכי לא אדע מה בא לחדש הי' ז"ל דהרואה יראה למרן הקדוש ז"ל פה דף ע"ב שכתב וז"ל ומ"ש ויש להוסיף בכאן וכו' אין דבריו נוחים אללי' אבל טעם הדבר הוא שכך למדנו מסיני כלל זה לדרוש התורה כך עכ"ל ופשוט דמ"ש אין דבריו נוחים אללי' היינו מטעם האמור אלא שכתבו בקיצור כמרן ודוק .

ד"ה ע"א , **גמ'** אלא אמ"ר יד ליד לקמיצה וכו' אזן אזן לרציעה ופרש"י ז"ל אזן דשמן עשיר דלא אצטרי' אתי למדרש אזן דרציעה והך ג"ש מפני' בפ"ק דקידושי' וכו' . עיין להי' אבין שהלי"ע ממ"ש רש"י ז"ל עלמו בקי' דפ"ו ע"ב ד"ה ונאמר וכו' וביבמות דק"ד ע"א ד"ה אזן . ואחר זמן יצא לאור שיטה מק' רוב המסכתות נחלת יהושע להר' אי' אשכנזי ז"ל שהלי"ע בשנת התקצ"ח וראיתי שהקי' כן ע"ד רש"י דיבמות לבד . ויש להרגיש עליו דכיון דעיקר הוא מ"ש כאן רש"י ז"ל בד"ה אזן והך ג"ש מפני' בפ"ק דקידו' וכו' איך לא ראה דהם בקי' פי' ג"כ כמ"ש ביבמות והי"ל להקי' בתחי' ממ"ש בקי' ואני הרואה דגם בשבת דקל"א ע"א ד"ה ושמעינן פי' כמ"ש בקי' אבל בזבחים דכ"ד ע"ב ד"ה ואלא פי' כמ"ש במנחות .

ולע"ד נרי' ליישב דמ"ש בזבחי' ומנחות דהג"ש היא ממצורע עשיר הוא משום דקאי ע"ד רבא וכמו שיאמר כאן בד"ה ואזן ודעני לא דריש להו רבא כדלקמן וכו' . אבל בקידושין וביבמות ובשבת דקאי על דברי ר"א פי' שהוא ממצורע עני לפי שהוא יותר מופנה שהפרשה כולה נכפלה ודלא כמ"ש רבא שבין שנכפלה ואינו אלא משום דבר שנתחדש בה לא נקרא מופנה . והכי דייק ג"כ ביבמות שכתב וקרא דמצורע עני מיותר לגמרי . וכן בשבת כ' וז"ל דפי' מצורע מופנה הוא היא דעני דכוליה כתיבן במצורע עשיר ע"כ .

וחזה הוית להי' ליק ז"ל שם בזבחי' עמ"ש בגמ' אלא אמ"ר או אצבע או כהונה כי בתו"ד וז"ל אבי' לפרש"י דהכא דפי' בד"ה ואלא הא דיליף מהימנית דמצורע עני לפי"ז א"ל וכו' אבל א' קי"ל הא קשיא לפי פרש"י הכא דרבא יליף מהימנית דכתי' במצורע עני ושם פרש"י דהך דעני רבא לא דריש ע"ש בד"ה יד ליד לקמיצה ולי"ע עכ"ל . ואחמ"כ דבריו לא יכולתי להולמם דהרואה יראה דגם כאן בזבחי' פי' בעשיר כמ"ש במנחו' ותוכרח לוי' שגירסתו בש"ס שלו כפל מעית דהעשיר נעשה עני וכיון דהכי מלא לתיותו עניה ולוי' כל"ל הכא מאי לרה היתה לו ומי עכב על ידו שלא להניח במקום עני עשיר ולהגדיל המדורה לפלי"ע בדבר פשוט כזה ועי"ז ודאי לי"ע . שוי"ר להי' אבין שקדמני בזה . והנה שם בקי' אמרי' ואזן תנא דלא יליף שכר שכיר מאי תנא הוא דתניא המוכר עצמו נמכר לשש וכו' המוכר עצמו אינו נרצע וכו' ר' אליעזר אומר זה וזה נרצע וכו' מ"ט דת"ק דאמר מוכר עצמו אינו נרצע מדמיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד ורצע אדניו את אזנו במרצע אזנו שלו ולא אזנו של מוכר עצמו ואידך ההיא לג"ש הוא דאתא דתניא ר"א אומר מנין לרציעה שהיא באזן ימנית וכו' . והתוס' בקי' פ"ק ד"ה ונכנבתו הקי' דכיון דרבנן ממעטי' אזנו שלו ולא של מוכר עצמו אמאי אצטריכו למילף משעבד ולא אמה העבריה דא"כ נרצעת ועיי"ש מה שתי' ועיין להי' אור יקרות ז"ל בחי' לתוס' מה שהקי' ע"ד ומה שתי' ולא ראה להתשב"ל ז"ל בקי"ג מסי' עבדים סי"ב שקדמו בזה . ושם בקי' כתבו התוס' בד"ה ואידך וז"ל פי' ולריך שתהא מופנה מצ' לדין דאי איכא מופנה אלא מצד א' איכא מ"ד דלמדין ומשיבין וכו' ע"כ .

וחזה הוית להי' פנ"י כריו שעמד מתמה ע"ד התוס' הללו דהנה הי' בפי' לוי' שהוא מופנה והלא סוגי' משוי' הוא ביבמות דקי"ד ע"א וכו' וא"כ אין פוס הי' בדברי התוס' ודבריהם הם דברי הש"ס ממש אח"ד . ולסיום תמיהתו אינו מבין דמה בכך אם הדבר מפי' השס והם ז"ל לא באו לוי' אלא דלא תקשי לך במאי דקאמי' דלרי' לג"ש דמה זו מי' דאתין דעבדינן הג"ש והדרשה הרגש אזנו שלו ולא של מוכר עצמו ועי"ז באו לפי' ולוי' דלריך שתהא מופנה מצ' לדין דאי איכא מופנה אלא מצד א' איכא מ"ד דלמדין ומשיבין . וכדברי התוס' מלאתי כתוב בתוספי הרא"ש ז"ל וז"ל ואידך ההוא לג"ש וא"ת תפוק לי דההיא דמצורע מופנה לג"ש כדמוכח בפ' כל התכתית וי"ל דקסבר ר"א דמופנה מצד א' למדין ומשיבין ואיכא למפרך מה למצורע וכו' כדאיתא בפ' מצות חליצה עכ"ל . ומה שהרגישו התוס' כתבו הרא"ש לסדיא וכונתו פשוטה דמה שלפני' אומרת על ר"א דההוא לג"ש הוא דאתא דכיון דבמצורע הוא מופנה אף דהכא ברציעה דרש"י מיניה למעט מוכר עצמו וא"כ אינו מופנה שפיר ילפינן הג"ש לזה קאמר וי"ל דקסבר ר"א וכו' . ומה שהקי' עוי' במלי' דנקטו בלישנייהו דאיכא מ"ד וכו' דהכי ר"א גופיה הוא דס"ל הכי

וכו'

וכו' לא זכר מר שכנה קדמו וזה הרי"ב עליות יוסף נ"י שם והיותר תימה עליו דלפי"ז זכר עשה הוא ככיו לפי' הרמ' ז"ל וא"כ לא ראה דשם ע"ב הקי' כן. וכ"כ הא"מ בפי' אחרי יאודה לפי' כתוספי' כתב"ר ז"ל דפ"ב ע"ב דהקי' כן ע"ד התוספי' הללו דפה הלשון סותרת ואיכא מ"ד וכו' וגם עליו יש לתמוה דהוא ז"ל שם סמוך וכדי זכר בשם לפי' ע"י ז"ל וא"ך לא שם לבו גם לזאת. ובמיקי קי' הי' ז"ל ע"ד התוי' מי"ש דאיסו מפרק לה ע"כ הדמק ולצדין לוי דכיון דרי יוחנן קאמר מופלגת בש"ס כמלא דלאו מילתא פסיקתא ה"א דכ"ש הי' מופנה מצד א' למדין ומשיבין מסוי' קאמרי התוס' איכא מ"ד.

וראיתי לפי' עי' ז"ל שם שכתב ח"ל עוד יש לדקדק בזה דפריך ואידך לת"ק דהא בפי' אלו הלל"ג דק"ד גבי חליצה בשמאל פסולה וכו' מ"ש דרבנן אמר עולא ילפינן רגל רגל והשתא ר"י אומר מנין לחליצה שהיא באן סימנים וכו' ומשיק רגל אין אין מופנה רגל רגל לא מופנה כלוי דכ"ש ס"ל דמופנה מצד א' למדין ומשיבין ולכך לא יליף. ג"מ דרגל הגל ת"ק לא ס"ל הכי אלא דאין משיבין ולכך ילפי רגל רגל וס"ל דחליצה בשמאל פסוי' וכיון שכן מאי פריך הכא ואידך לת"ק דליכא ס"ל דאצ"ג דא"ב מופנה ילפי' הג"ש וכרי דמכי הכי מסוי' דקי"ל דמופנה מצד א' למדין ומשיבין כר"א דהתם ואע"ג דלענין הלכה קי"ל התם כרבנן אפשר משום דקי"ל לרבנן דרגל ג"כ מופנה ולי"ע עכ"ל.

והנה בתמי' עלה ע"ד לה' ולר' דמאי דפריך הכא ואידך היינו לר"י דקאמי התם מוחלפת השיטה שוי"ר דאין אנו צריכים לזה אלא דאציקי קו' ליה דהאי למודים והאי למודיי דהתם ביבמות ת"ק דמתני' דס"ל דחליצה בשמאל פסוי' היינו ר"ע וכהלכתא דקי"ל התם הלכה כר"ע ואין לוי דהא דקי"ל הל"כ כר"ע היינו דוקא כשהמשנה כולה בסתמא לא כן הכא דאיכא פלוגתא לא אמרי' הל"כ כר"ע דתמ"ש בגיטין ל"ד ומעיקי מ"מ לא מוקמינן לה כר"י מהדרינן אר"ע דהל"כ כר"ע לא משמע הכי. ואלו התם בקי' ת"ק דכ"ש הוא ר' ח"א וכהלכתא דקי"ל ותנ"ח הר"ב י"ש ד"ב ע"א משם התוי' בפי' הנחל עלים דל"ד ע"א ר"ה ביני ובי דהתם ברייתא אלא מחכר עם המשנה הוא דר"ש ור"א ואיכ שפיר פרי' הכא בקי' ואידך לת"ק ומ"ש דאע"ג דלענין הלכי קי"ל התם כרבנן אפשר משום דקי"ל דרגל ג"כ מופנה לא זכיתי להבין דבריו דא"ך אפשר לוי כן אפי' בדרך אפשר דהא רגלו א' כתיב ולאצטרי' לגופיה.

א"ה עיין בס' אקי ח"ס דק"ב סוע"ד ועיין מה שהשיב עליו בעם אמר יוסף ז"ל דקי"ד ע"ד עכ"ל.

וראה כ"א לפי' להר"ש י"ש ז"ל דמ"ב ע"א שהביא כלל גדול משם ר"ת בתיבי לנזיר דמ"ח ע"א דבג"ש דאיכא מופנה כי אם מצד אחד אפי' למ"ד אין משיבין מ"מ לא באמר כי אם שמופנה מתי שאינו מופנה דלגבי אפכים כי היכי דנימא מתניתו שאינו מופנה אבל שאינו מופנה לא בעי מתניתו המופנה הואיל ואין בו הסברא. ועיין לשי' החי' ז"ל עם שהביא להקי' ע"ז הכלל ועיין ג"כ לה' שבות מ"ס ז"ל הי' בשם ד"מ ע"ב מה שהקי' ע"ז הכלל והכי מוסיף לתמוה אמאי הסוגי' דפי' אלו הלל"ג דק"ד ע"א דמשם באריס דאף למ"ד למדין ואין משיבין במרי' שאינו מופנה מתניתו שמופנה דאמרי' התם מ"מ דרבנן ילפי' רגל רגל מעולה הרי דאף דרגלו דחליצה אינו מופנה במרי' מרגלו דמצורע המופנה ולי"ע. שוי"ר לה' הבין ד"ב ע"ד שהביא דברי הר"ש הללו וכו' ח"ל ומ"כ אני אומר לרבנן דסברי דמופנה מצד א' למדין ומשיבין מ"מ כשהנלמד אינו מופנה כי אם הלמד אז הוא דמוכר דלא יש להשיב משיבין אך היכא דהנלמד הוא מופנה הגם דהלומד אינו מופנה לא איכפת לן מידי ומודו רבנן דא"מ דכ"ל ללמוד מדי הכ"ם ז"ל עכ"ל. ותמו הש"ך לא לדק בזה דלפי"ד דמ"ד למדין ומשיבין מודה דכשהנלמד מופנה א"מ כמלא דמר אמר הלא ומר אמר הלא פליגי דמ"ד א"מ הוא כשהנלמד מופנה ומ"ד משיבין הוא כשהלומד מופנה ואין שום פלוגתא בדבר וא"ך הפי' לוי כן מאמר דהך פלוגתא דר"י ורבנן גמרא גמיר לה שמואל מרביה כמ"ש רש"י ז"ל בנדה הי' דכ"ג ד"ה לרבנן. אלא מוכרח דלא אמר כן אלא דלמ"ד א"מ הוא דוקא כשהמופנה הוא הנלמד אבל למ"ד משיבין א"נ מחלק בכך אלא ס"ל כשאינו מופנה אלא מצד א' לעולם משיבין אף כשהנלמד הוא המופנה ובזה הוא דפליגי.

גם מה שעמד לתמוה בעיקר כללו של הר"ש מהסוגיא דשבת דקילא דקאמר ולכתי מופנה מצד א' הוא ומשני ליה לר"א דאמר מופנה מצד א' למדין ומשיבין ומאי קאמר משני לר"א דמשמע דאלי"ה לא הוה קי"מ וכו' לדידי אי מהתם לק"מ ואוי לך ר"ש ז"ל דאין דגם לר"י קי' אלא דכיון דקאי השים ע"ד ר"א שלמד מגי"ש למכשירי בי הלחם מעומר לזה בא להקי' מאיהו נופים דס"ל למדין ומשיבין. ועוי' דהקו' לר"א מדיפא שהוא במכים דכיון דס"ל למדין ומשיבין והוא אף כשלמד מופנה ממי שאינו מופנה כמו שאמרנו. כ"ש הכא שהוא לומד מי שאינו מופנה שהוא בי הלחם מעומר שמופנה דלכ"ע משיבין. אלא אי קשיא ה"ק מה שהקי' עוד מהסוגיא דפי' אלו הלל"ג דלפ"ד הר"ש ליכא לתמוה מהתם דס"ל לר"א למדין ומשיבין. אלא שמ"ל להקי' ג"כ מדי הת"ק דמתני' דס"ל דבמופנה מצד א' למדין ולי"ע אף דנמרי' שאינו מופנה מהמופנה וכמ"ש.

והודה סוית לתוספות ז"ל בנופי הלכות פי' ק"א שפוליש כלל גדול מדי רש"י ז"ל בשבת שם דאף מופנה מצד א' ואיכא פירכא א"מ היכא דגלאו ג"ש הוא"ע למילף. הסוף דיכא מתלמדים אחרי' מ"מ. אהני ג"ש דנילף ולא נפרוך משום דאיכו אלא גילוי מילתא בעלמא. והוקי' לו מתים בסוגי' שם לעיל דמכשירי בי הלחם דוחין את השבת מג"ש ופרי' ולכתי מופנה מצד א' הוא ומאי קו' דהא אמרי' הכא דכשג"ש גילוי מילתא בעלמא הוא לא פרכינן וכדי' לישנ' זה כי ת"ל אמנם אחר העיון הכלל שהודעתי וכוי' ד"ה לחלק בין ג"ש דהכא בסוכה לג"ש דלעיל דבי הלחם דהכא בסוכה ההכרח הוא בלמד לכך יש כח ללמוד אף שהמלמד אינו מופנה כיון דאיכא גילוי מילתא אבל לעיל דהלמד הוא בי הלחם וההכרח הוא במלמד שהוא העומר לא אמרי' כ"ב וזה למדתי מהכלל שהבאתי בשם להר"ש ז"ל דאפי' מ"ד מופנה מצד א' למדין וא"מ היינו כשהלמד הוא המופנה אבל כשהמלמד הוא המופנה מודה לר"א דמשיבין ובזה זכינו לדין דאי הי' כ"א דאפי' במופנה מצד א' כמו בסוכה למדין וא"מ מ"מ גילוי מילתא הוא בסוכה דהלמד שהוא הסוכה מופנה דכיון דלרבנן דפליגי עליה בעלמא סברי דמופנה מצד א' למדין ואין משיבין כשהלמד מופנה אפי' בלא גילוי מילתא א"כ לפמות בסוכה דאיכא גילוי מילתא והלמד מופנה מודה ר"א דלמדין וא"מ דאפוי' מחלוקת לא משיבין אבל בריש סוגי' דהלמד שהוא בי הלחם אינו מופנה וכ"כ רש"י לעיל וכיון דהלמד אינו מופנה פרכינן עכ"ל. ודבריו ז"ל לא זכיתי להבינם דהן אמת דגם שם בקי' ק"ם הבי"א ר' הר"ם ז"ל אבל לא הביאו אלא לחקי עליו וגם של היתוב אמנם כאן מאסר דשם בי"ם הקי' עליו מני סוגיות ולא ישיב עליו איך כאן עשאו עיקר וכשתמה בו והביאו לסיוע שים בו מתם לכללו אשר חידש מדי רש"י ז"ל לענין גילוי מילתא ולי"ע. ולעיקר קושייתו שהוקי' לו מתים בריש הסוגי' ולכתי מופנה מצד א' הוא וכו' לעד"ן לתרץ במ"ש בעלי הכללים שדרך הש"ס הוא דאף שידע המקשן תי' לקושיתו מ"מ מקשה לדעת אולי יתרלו לו תי' אחר יותר מרווח. ולפ"כ הכא יכולים אנו לומר דאף שידע המקשן דהכא דאיכא גילוי מילתא אף שהוא מופנה מצד א' בלבד א"מ. הקי' ואמר ולכתי מופנה מצד א' הוא אולי יתרלו לו תי' אחר יותר מרווח. וכן היה שתי' לו תביאו דבי"א הוא והוא מופנה מני' לדדין. ואחרי מופלג כאיתי לפי' למו"ר הי' ז"ל ליסוד ל"ד שעמד בדי הר"ם ז"ל והקי' עליו מהה"א דפי' אלו הלל"ג כמ"ש אני עני והוסיף להקי' עוד מהמ"ג דוכתי אלא דאזיכא ליה במה שהקי' מהסוגיא דכפ"ב דיבמות דיליף ג"ש דאחים אחים מבני יעקב כי' ה"ל וכמ"ש דהתם ליכא למיפרך מידי מ"מ לא גמר שפיר הר"ם ז"ל במאי דליכא

לאיפכך קא מיירי כמבואר ע"כ. ויש להרגיש עליו דהן אמת דהכי משמע מד' הר"ש ז"ל אבל אפ"ה הי' מוהרש"א ז"ל שהצ"ד בגוים בשי' ק"ח ובשי' קי"א כי בשיטות בכולה ד' הי' ז"ל דלמדין מ"מ אלא דאם יש להשיב משיבין והוא ז"ל גופיה הביא ד' מוהרש"א ז"ל. גם במה שהקי' מוהרש"א ז"ל גופיה שם ע"ש מתתיה דכיצד הרגל משמע להדיא שהי שכן הייש שם וכו' ואכן בעינן למילף מיניה בגד ועור שכתוב במה שאינו מופני וכ"ע מודו דמשיבין ע"כ וי"ל לתקי' עדיפא מינה דכ"ע מודו דאין למדין .

עוד הזכא ליה לסי' ז"ל הכי וז"ל איך שישים מכל הני סוגיי דאייתינן צריכי' אנו ליישב ד' הר"ש ז"ל דלא להוי קטיל קני באגמא הי' ואומר אני שהדבר ברור שלא כי הר"ש ז"ל דשאינו מופנה לא גמר מהמופנה אלא וכו' וע"כ לפי זה יפסק לומנכחו ז"ל שפי' דבריו כמ"ש הוא ז"ל. והשתא נחה שקטה תמיהתי על מוהרש"א ז"ל דמאחר שהוא גופיה הקי' עליו ב"ש איך הכא בגוים אמז' צבי ידיו לקיים לכללו אסר אידם. דהשיב א"ל דאחרי כתבו הסיא דיים עלה בדעתו ד"ע ליישב ד' הר"ש ז"ל או כמ"ש הי' זרע יצחק ז"ל או באופן אחר ולא חשש להעלותו על ספר ושמך על המבין .

ובהיותי בזה ראיתי להתוס' בנזיר ד' מ"ט ד"ה אלו שכתבו וז"ל תימה כיון דאמו דכ"ג מופנה וכו' וי"ל אליבא דר"י קי"ל דא"ת ליה הי' המפלה מופנה מצד א' למדין ומשיבין וכו'. והרואה יראה דהם אמרו להפך דא"ת ליה לר"י למדין וא"מ. ואחר החיפוש ראיתי בשיטה הכ"מ כתלה ימלומע שהאמת כן. אבל בהגהות הגאונים אשר בתלמוד ק"ק הנדפס בלמברג כי וז"ל לפנינו הגי' שם דר"י ס"ל למדין וא"מ ע"כ, נכי' דכיח"ל לוי שהתוס' ס"ל הפך גירסתנו. ולי נרי' יותר נכון לוי דטעות נפל וצ"ל אליבא דרבנן. שוי' שזה הוים בשיטה הכי' ע"ע נידה דכ"ב ע"ב ע"ד התוס' ד"ה זו היא שינא שהי וז"ל וכ"ל דאפי' א' ילפינן מופנה מצד א' זה דוקא שלמד א"צ להיות מופנה אבל המלמד לר"י לכ"ע להיות מופנה ועיין רש"י יומא דכ"ה ע"א ד"ה לפם כאמר לאקושי וא' לא משיבין וכו' ע"כ נראה דמד' רש"י ז"ל דיומא כרי דס"ל הפך דברי הר"ש ז"ל .

וראיתי לסי' אגין שהביא מה שהקי' הי' פ"מ ע"ד התוס' הללו ד"ה ואידך דדרכיהם צריכים ביאור דאפי' מופנה הכא אלא ע"כ צריכים אנו לוי דאף אם לא היה ככתב אזן היינו אומר מן המקום שהרציעה היא באזן משוי אזן משמע על הים ומה שהקי' ע"ד הכ"ב אור יקרות ד"ל ע"ש וכתב הוא כרי"ו וז"ל ולעדין ליישב דהכי ס' פ"מ דכוונתו להקי' לאתוי דמה באו לאדם בפי' באומרם דהוי מופנה כיון דתרי אזנו כתיב חד לגופיה וחד הוי מופנה וכמ"ש רש"י ז"ל מוכרח דלא ניחא להו כפירש"י ורצה לסי' פי' אחר דאפי' נימא דקי' דונחת באזנו לא הס"ב ליה דניחא דמשוי ב' דבריי שנתחדש בה בשנית וכו' אפ"ה הוי מופנה דמשי ידעינן דהרציעה היא באזן משוי אזן שמשמע וכו' עכ"ל. ואחה"מ שותיה דמר לא ידענא דמלבד דפי' זה אינו קובל בדברי פי' ז"ל כאשר יראה הרואה אעיקי' אכתי לא ידעתי מאי מקי' לתוס' דמה באו לאי בפי' באומרם דהוי מופנה כיון דתרי אזנו כתיב וכו' דאמו התוס' באו לוי דהוי מופנה וכוונתם אינו אלא דלא תקשי וכו' וכמ"ש לעיל .

גמ' אמר רבה או אצבע או כהונה וכו'. וראיתי להי' אגין שהביא מ"ש הפ"מ בשי' לזבחי' לדכ"ד וז"ל יש להקי' מאי דוחקי' דרבה לאוקמי דלא בעי תרתי הא אמיר גופיה דילפי' יד יד לקמילה א"כ הו"ל לאי דלעולם בעי' תרתי כדס"ד והא דפסל שמאל בקמילה משוי דילפי' יד יד לקמילה ממצורע וי"ל דלפי מאי דס"ד דתרתי בעי' אצבע וכהונה כמו כן בעי' יד וכהונה והתם במצורע עני לא כתיב כהן בה ולכך לא ילפי' מהתם ולבסוף מסיק או אצבע או כהונה א"כ ביד נמי לא בעי' כהונה ושפיר ילפינן ממצורע א"ד ז"ל והקי' עליו הוא כרי"ו ונוראות נפלאתי על הי' ז"ל במאי דקאמי דבמצורע עני לא כתיב כהן והלא מקי' מלא דבר שכתוב גם במצורע עני' וגם שכאן מן השמן אשר על כפו על תנוך אזן המטהר הימני' ועל בהן ידו הימנית וכו' ועוי' אני תמה בדבריו דמה לנו עם מצורע עני' והלא עיקר הילפותא הוא ממצורע עשיר וכמ"ש רש"י וכו' ע"כ .

ואנכי לא ידעתי מאי לא הקי' לאעיקי' דבריו אין להם מובן. דכיון דלאעיקי' קושייתו אינו אלא דלמה לא תי' רבא כמ"ש איהו גופיה לעיל דגמרי' קמילה בימין מגז"ש דיד יד ממצורע. וכלוי' דאין שום קוי' מקמילה דפסולה בשמאל למאי דאמרי' הכא דבעינן אצבע וכהונה לוי שיהיה בימין. דהך דאמרי' הכא איכו אלא למקומות דליכא ג"ש ולא ידעינן בין ימינו לשמאלו או בעינן ילפותא אחרת והוא שיהיה כתי' בו אצבע וכהונה ללמוד ממצורע שכתוי' בו אצבע וכהונה וכתוי' בו ימין. גם התם בעינן ימין. משא"כ בקמילה דגמרי' לה ימין מגז"ש דיד יד וא"כ אינה משלכו. ולקוי' זאת גם בא לתרץ ולוי' דלפי מאי דס"ד דתרתי בעינן אצבע וכהונה כמו כן בעינן יד וכהונה וכו'. ועמו הפ"כ הם דברי' שאין להם שחר דלג"ש לא בעינן כי אם יד יד ולא עוד .

תוס' ד"ה אמר רבא וכו' וקי' וכה שמו ימנית דשמן דעני ושמא לענין ימנים לא הוו ילפי' אי לאו וכו'. וראיתי בסי' שין שכתב דצ"ל ושמא לענין ימנית בדם וכו' ושכן הגיה בשי' בה"ז ולי"ק והנה מ"ש שכן הגיה שהב"ח אהמ"כ אגב שיטפיה כ"כ דהרואה יראה דהב"ח לא הגיה בזה אלא אדרבא כי דגירסתינו בלא תיבת בדם וע"ש כל"ל אשר כ"כ על תיבת אשרית שהיא בגירסתו. אבל הלי"ק ז"ל אמת שהגיה כן אבל אנכי הדיוט תמה עליו ועל הלי"ק ז"ל דמאי דוחקייהו להגיה כן דכיון דעיקר קוי' התוס' אינו אלא על ימנית דדם בעני דמשמע מדברי רבא דאצטרי' דלאם אצטרי' ולא ילפי מהדדי עני מעשיר ותוי"ל למימר דימנית דדם דעני הוי לפי שנאמר וכשבית כמ"ש בימנית דשמן דעני. ועי"ז הוא שבאו לתי' ושמא לענין ימנית לא הוה ילפיי וכו' ומוכרח שהוא על ימנית שבדם דעלה קיימי' וא"צ בזה שום הגהה. ויותר תימא על הי' שין שרצה להגיה בענין אחר וצ"ל כמו ימנית דשמן דעני או שמן לענין ימנית לא הוו ילפי מהדדי וכו' ור"ל דמקשו מעין הי' ילפי מהדדי וכו' וא' לא ילפי מהדדי א"כ אפי' שמן אילפי' ואמאי קאמי דימנית דשמן דעני הוי לפי שנאמרה וכו'. ואהמ"ר דבריו אינם אלא דברי תימא דעל שהאמורים אנו מצטערים על תיבת בדם שבאו להגיה ללא צורך ובא להוסיף ולהגיה תיבת או ובמקום ושמא שמן ולהפוך בכונת התוס' שלא באו לתי' על קושייתם אלא אדרבא להגדיל קוי' במעי"ן. ועם כ"ז לם שים באשכרות שהרעשתי. אבל אעיקי' איך אשפר לפי בדי התוס' שכוונתם להקי' במעי"ן דאי לא ילפי מהדדי אפי' שמן אצטריי דמי הוא זה דקאמי' שפיקי' דלמני בשמן אי לא הוה כתיב ביה ימין הייגו צריכים לילף ממקוי' אחר מאחר שנתבאר בדי רבא דבשמן דשפיר ילפי' שפיר מדכתיי' ביה על דם האשם ובעני מדכתיב ביה ע"מ דם האשם וכמו שפרש"י ז"ל לסדיה .

כי מן שנא"כ גם מ"ש הי' בה"ז ע"ד התוס' כיון דאלוקי' בקרבנותיי וז"ל צ"ל אבל ימנית דשמן הוי ילפיי עני מעשיר כיון דגלי כבר בדם דהוי לענין ימין עכ"ל. דבריו תמוהים דמי זה אמר דהוה ילפיי עני מעשיר וכמדובר. ושן אמת דגם הי' לי"ק ז"ל כי פי' אבל ימנים דשמן הוה ילפיי וכו' אבל לא כי הוה ילפיי עני מעשיר כמ"ש הבה"ז ושפיר י"ל דאין כונתו אלא דכל חד הוה ילפיי מיניה ובה וכמו שביאר וכי כיון דכתיי על דם האשם וכו'. אלא דגם על הי' ז"ל קי' במה שסיים וכי וז"ל ומורי הבי"ז כי בענין אחר ואינו מן הצורך ע"כ. דמה הלשון אוגרת ואינו מן הצורך באלו אין בדבריו שום קוי' ואדרבה הי"ל להקי' עליו שדבריו תמוהים כמ"ש. גם על הי' שין ז"ל קי' במ"ש והא דיליף ימני' דשמן דעני מעשיר אע"ג דאלוקי' בקרבנותיי עיין בספרי' הני מה שיישבו בזה ופוי' צ"ל וכו'. מלבד שיש לתמוה עליו כמ"ש על הבה"ז ז"ל עוי' קי' דאיך עריב ותני למ"ש הבה"ז עם מ"ש הלי"ק ז"ל דלפי שאמר אינם שוים בדבריהם .

תוס' ד"ה בשמאל אכשורי מכשר וכו'. עיין להר"ן לי"ק ז"ל שדבריהם לא כם מובנים והל"ע. ומה שנלה ע"ד הפעט הוא ליישב די' התוס' לא הולרכתי לטרוח לכותבו משום שראיתי לס' פק נחן ז"ל שכבר קדמני, אבל ע"ש בזה הי' אגין עמו שס"כ עלבד שלא כלה די' כי' הין ז"ל דבריו מגומגמים כאשר יראה הרואה.

י"א ע"א, גמ' א"ל אביי לרבא כילד קומלין א"ל כדקמלין אינשי וכו' הר"ש שפיטא לי פלא קומלו כדקמלי אינשי וכו'. עיין מ"ש הר"ע בפ"ה"מ כאן ובפ"ק דיומא ועיין לתכ"ע פי"ג מהי' מע"ה"ק הי"ג מה שהקי' מהם שהייקו על הר"ע בפיה"מ ועל מ"ש בתי' שם ומה שתי' שכ"ע ועיין בס' תוי"כ דזין עי"ג וד' מה שהרכה להקי' על תי' ומה שישב ע"ד הר"ע בתי' עיש"ב. ורא"תי בס' ש"ח ילחק דעי"ג מ"ד שכתב עמ"ש שם בגמ' ח"ל עלה קומלו כדקמלי אינשי בפ"ק דמנחות ל"ג לה וכן בדין דהא כדקמלי אינשי היינו בכל שאלבעות כדפרש"י שם וכו' ושגם דלפי שהא"כ יש לקיים בירי זו וכו' יותר כרי דל"ג גם וכו' ומיהו יש לקיים בירי זו לפאי דפרש"י ז"ל שם וכו' ע"כ. ולפי מ"ש הי' תוי"כ ז"ל שם ש"כ בנפי' לם אין שיטה ועיין ג"כ לשלמ"ע פ"ה מהי' עבודת יוה"כ ה"ז מה שהקי' על הר"ע ז"ל בפיה"מ ועוי' הקי' ג"כ על הי' שם דבפ"ק דיומא תנן מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה וכו' ואמרו שם ללמדו חפינה שקטורת וי"ל על רבי' למה לא הזכירו וי"ל דכיון שכתב למעלה כל ז' הימים מרגילין אותו בעבודות ודאי דהיו מלמדין לו זאת ג"כ שהרי זו הי"א שעבודה קשה שנמקדם ע"כ. וראיתי לס' לחם יהודה בס' הנז' שהביא הך הי' של הלמ"ע והקי' וז"ל ועיק דהך מתני' דמסרוהו לזקני כהונה מיירי בערב יוה"כ כדמוכח שם והך דמרגילין אותו בעבודות הוא כל ז' ע"כ. ולמה"מ נעלם ממנו סוגיי ערוכה שם ביומא דייט ע"א דכרי לסדיא דחפינה ג"כ כל ז' הימים הים למד דאמרי' התם ומשתברא דלמה פהדרין בדרוש הוא' מ"ש מקדים קא' ומיסך את רגליו ומציל ואז"ל ללפון ובמר חפינה ואחי לנהמיק ועביד עבודה כוליה יומא וכו'. ועיין פרש"י ז"ל ואף דהך מתני' מיירי בערב יוה"כ אינו אלא דגם בעיוה"כ היו מלמדין אותו ומתני' מייתי כל הסדר של אותו היום ול"ע. ושזה שראה בס' בן ידיד בס' הנז' שהביא דברי הלמ"ע הללו וכתב וס' לחם יהודה הקי' על תי' ני' התם ואני בעניי כ"ל ליישב וכו' עיש"ב. ואני תמה עליו דכיון דהוא ז"ל הביא שוני הנז"ל למה זה לא הקי' עליו כמ"ש.

מתני' כילד וכו' חיסר לבונתה פסולה. עיין מ"ש הר"ע ז"ל בפיה"מ ועיין להי' אגין שכתב דמוכחה' אנו לוי בדעת הר"ע דכיי דקא"י ג' מחלוקות בדבר ור"ש סבר דבעי קומץ נמי בסוף לאו אתמני' קאי אלא קבלה בידו דסבר ס"ל לר"ע ולפי"ז אשי שפיר די' הר"ע בפיה"מ ס' שסהמו"ק וכו' ואין אנו לריכי' לטעמו של מרן ז"ל וכו' עי"ש. ולא כאה שכבר קדמו בזה הפין ז"ל בתוכחם אחריתי עיש"ב ודוק כי כבון. ועיין עוי' לס' חמי כריו שם מה שהקי' עמ"ש מרן ז"ל פ"א מהי' פסוהמו"ק ה"ע ומ"ש לתרי' דכי אר"א נבי ריבה שמנה כגון שחסרים לה בי לוגין דוקא קאמר וכו' ודלא כפרש"י בכתב אהא דאמרי' ולוקמא וכו' כגון דעריב בים פוכחא שמן דסול עי"ש וגם בזה לא כאה שכבר קדמו הי' הנז' ז"ל שם.

ובעיקר די' הר"ע ז"ל בפיה"מ לרי' ביאור במ"ש וכן אם רבה לבונתה והוא שיהו מבי קומץ של לבונה ולמעלה בעיפרון היה פסולה ע"כ דכיון שכבר כי בחיסר לבונתה אבל אם היו בה ב' קומץ כשרה וכ"ש דאף שחיסר משיעורה שהוא מלא קומץ כשרה. אך אפ"ל אמ"ך בריבוים שיהן משני קומצין ולמעלה דמשמע דאף ב' קומץ נקרא ריבוי ופסולה. אלא שדבר מוכרח דט"ס נפל בדבריו וצ"ל והוא שיהן משני קומצין ולמעלה היה פסולה וכמו שנאמר במ"ר פ"א מהי' פסהמו"ק הי"ע אלא דתמיה לי מילתא טובא איך לא הרגישו בזה המפרשי' ולהתוי'. גם די' הי' רפ"ב ז"ל לרי' ביאור במ"ם ת"ל ואלו רבה לבונתה לא קתני דלא שהל

אלא כשריבה יותר על ב' קומלין דאז רבה יותר מדאי ע"כ. שהרי בש"ס אמ"ר בי"ח כגון שהסרים לה ב' קמלין ואף לפי' אי של רש"י ז"ל דפסולה. הוא בב' קמלין בלא יותר הוי"א יותר מדאי. ואין לוי דס"ל לה' ז"ל כפי' ב' של רש"י דבי קמלי כשירה ובריתא דקתני פסול בלבונה הוא ביתר מבי קמלי'. דאין זה במשמע לפי' שני דלפי טעמא דז"ל לגבי הא' סזי ליה וכו' משמע דמאי דפסיל בברייתא הוא בפחות מבי קמלין.

גם די' הי' תוי"ט ז"ל בזה לרי' ביאור שאמר שהביא לשוי' הי' ז"ל כי וז"ל דבי קימלין לגבי ב' קירטין הוה יותר מדאי הרבה משא"כ בי' לוגין לגבי לוג אחד ע"כ. וקי' עליו ז"ל בתכתי' ה"א דהי' ז"ל לא קאמר דאז רבה יותר מדאי אלא ביותר מבי קומלין ואיך קאמי הוא ז"ל דבי קימלין הוי רבה יותר מדאי. ועוי' אומרו לגבי ב' קורטין שהרי ב' קורטין הוא דוקא כשחסרה ועמדה על ב' קירטין ובהא לא קיימינן השתא אלא בשיעורי שקלוב שהוא קומץ וא"כ אינו אלא כמו בבי לוגין שהבי"א כפל על הקלוב כמו כן בלבונה שהביא בי קומלין הוא שהבי"א כפל על הקלוב. ותמיה לי על הי' ש"ל ז"ל שהרגיש בלשוי' זה של התוי"ט ז"ל הרגש קל עמ"ש משא"כ וכו'. ועי"ז שהוא הרגש גדול לא כרגש. וה"א גופה יש לתמוה על ה' יתר שנו ז"ל שכי' כדי' התוי"ט ושוי' כי' ועיין בתוי"ט ועל הכל לי"ע.

עוד מזה הוית לס' אגין שהביא מ"ש הי' חזון נחום ז"ל ליישב די' הר"ע ז"ל דהי' כרי' ולא כהי' מתכי' דאתי כר"ש דבעי בי קומלין. מהא דאמרי' בגמרי חסר לבונתה פסולה הא יתירה כשירה והא תניא יתירה פסול אמ"ר בר מנא כגון שהפרים בי קומלין וכו' ובכל הנך מימרות קי"ל לסר"ש ז"ל דלא שייכי לר"ש וכו'. וכי' עליו הי' כרי' בלא זכה להבין דאמאי לא שייכי וכרכי' מדי הוא שהי' סבין דר"ש בעי קומץ בתחי' וקומץ אחר בסוף וזה אינו אלא מן התמתיהין. והלע"ב ולדידי כרי' דלק"ע והוא דהי' ז"ל אף הוא כלה ע"ש התוס' שם ע"ד רש"י ז"ל עמ"ש כתי בי"ח כגון שהפרים בי קומלין שהי' בפי' כלשון דפסולה, דא"א לוי' כן אלא דכשירה, והשתא לפי טעמו של ר"ש דאמרי' בש"ס דבעי בתחי' ובסוף קומץ מפוי' דדרים קרא דכל הלבונה עד דליתא ללבונה דאיקבעה בהדי מנחה מעיקרא. מפרש לה הר"ש ז"ל דלר"ש תלוי בשעת שבאת המנחה מעיקי' ולא מחלק בהפרש בין קודם קמיצה ולאחר קמיצה אלא כיון שהפרים מעיקי' בי קומלין בעינן שיהיו שלמין עד לבסוף כמו שהפרים קומץ א', ושהבאת שהביא הלבונה עם המנחה מעיקי' קרי לה הש"ס איקבעה וכ"כ הנך מימרות שמחלקי' בין קודם קמיצה ולאחר לא שייכי לר"ש, והוא כוכת די' הי' חזון ז"ל דקאמי דלר"ש בעינן בי קומלין דהיינו כשהפרים בי קומלין מעיקי' דלהנך מימרות אם אבד א' מהם קודם קמיצה כשירה ולר"ש פסולה ולזה כיון הי' ז"ל לכתוי' בסו"ד ועיין בפרש"י ובתוס' זה כלעי"ד לוי' בדי' הי' ז"ל עם שנרי' קלת דוחק מכוי' שהבין בפשט הש"ם דר"ש בעי קומץ בתחי' וקומץ אחר בסוף דבר שא"א לאומרו.

וחזות קי' הוגד לי במה שראיתי להרי"ב קרית ספר ז"ל די' קל"ב ע"ד שכתב עמ"ש הר"ע בפי"א מהי' פסוהמו"ק ה"ע ריבה שמנה ולבונתה על ב' לוגין וב' קומלין לכל מנחה כשירה בי' קומלין או ב' לוגי' או יתר ע"ז פסולה וז"ל ושם בגמ' הכי איתא וכו' ומשמע דדוקא ב' לוגין הוא דפסיל דכראית כשתי שלחם כיפרשי' התם אבל פחות מב' לוגין כשרה ובחיסר לבונתה כמי פריך בגמ' וכו' אמר למי ב"ח כגון שהפרים לה ב' קומלין ופרש"י שהפרים לה בי קומלין שנוי דיותר מדאי ריבה ע"כ משמע לפרשי' ז"ל דיותר יש לו להכשיר בפחות מבי לוגין מבבי לוגין שריבה יותר מדאי ולפי זה לרי' ליישב דברי הי' ז"ל ולהגיה עד במקום על וכו' כדאמר לפרש"י ז"ל עכ"ל.

ואחרי כנ"ל דבריו תמוהים דהכי בהדר דס"ל דרש"י והר"מ ז"ל הוים הם בשעוריהן דפחות מבי לוגין כשרה ולא היה אלא דרש"י ז"ל ס"ל דאף בפחות מבי לוגין פסולה וכמו

וכמו שכתב ממ"ש בד"ה בי לוגין אבל בלוג ומחצה קפיד דלא ליפסלה ע"כ משמע דלמפקי אפי' בלוג ומחצה מפסלה. והיותר תימה עליו שהביא ע"ש רש"י ז"ל דבבי לוגין נראית כבי שלמי ואף לא ראה דממ"ש בסו"ד יש להוכיח דלא ס"ל כהרמב"ם ז"ל. ועי"ק במ"ש ולפ"ז צ"ל די ה' ז"ל ולהגיה עד במקום על וכו' דמשמע מדבריו דבלא הגה"ה שפיר הוה גרסי' על ולא זכיתי להבין איך היו מתפרשי' די רבי' שהרי מתחי' כתב רינה על בי לוגין וכלוי יותר מבי לוגין כשירה ואיך כתב אח"ך בי קומצין או בי לוגין או יתר ע"ז פסולה וצ"ע.

והנה ראיתי לשי' בתי כנסיות דכ"ד ע"א שכ' וז"ל וכ"ה וכו' מ"ש רש"י והר"מ ז"ל שוו בשעוריהן כמ"ש ה' ב"מ בפי"ש מפ"ה ה"ט דלהר"מ לא הוי רינה פסול אלא ביתר מבי לוגין ולרש"י יותר מלוג וכו' ע"כ. ולפ"מ לא ידענא מאי קאמי' ופשוט הא דקי"ל להר"מ דלא הוי פסול אלא ביתר מבי לוגין דהרי בפי' כ' הר"מ ז"ל שם וז"ל בי לוגין או בי קומצין או יתר ע"ז פסולה ע"כ וגם הכ"מ כתב כן וז"ל ומשמע לרבי' דכי אריא גבי רינה שמנה כגון שספרים לה בי לוגין דוקא קאמי' וכו' ע"כ.

וראיתי לס' פוסקים לדוד ז"ל שכ' על מאי דדייק הרמ"ז ז"ל דלמה לא תנן כמי רינוי או שמרון בקמח וז"ל ולע"ק שדיוק י"ל דבחיסר סולת אין שם מנחה עליה ולא שייך למיתני חיסר סולתה משו"ה לא תנ"א הכא ופשך שמאי לתנן בפ"ג ע"כ. ולהמ"כ בכרי דנעלם ממנו תוס' דמנחות ספ"א דאמרי' התם כ"ל הוא עושה וכו' רינה שמנה וחיסר שמנה רינה סולתה וחיסר סולתה פסולה וכו' ע"כ הרי דשפיר שייך למיתני חיסר סולתה. אלא דעדין אפ"ל דהכא דמתני' לא ס"ל הכי ודוק.

ע"ב. גמ'. והתניא רש"א הקומץ והלבונה שחסר כ"ש פסול תני קורט לבונה וכו'. עיין לשי' אגין מה שהק' על מ"ש רש"י והרשב"א ז"ל בשי' כי' דלשמעי' מכ"ש תוס' שמובאה בפ"א דמנחות, ולעדין דלקי"ת שהרי מצאנו דאינו להר"ש ז"ל בפ"ב דחולין והו"ד במגוס שתלמוד עמ"ש בשם ד"ל בעי כ"ש וכו' שכ' עפ"י כ"ה וז"ל וגם לפי' קי' משה דתניא בתוס' וכו' ולמאי שלקא בתיקיו ולא הניח הבריתא לפשוט וא"ת לא ידע בעל הש"ס א"כ לא קשיא כמי וכו' דמשתכר גופי' למימר שלא ראה בעל הש"ס להביא הבריתא השנוים בתוספ' ולפשוט. הבעיא משום דקים ליה דלא מתניא בבי ר"ח ור' אושעיא אין לסמוך עליה. מזה שנאמר שלא ידע בעל הש"ס ומשתכר שכל תוס' שלא נתפשטה עד אחר סידור הש"ס לאו דשכחא היא דמשמע כיון שכלו חכמי ישראל לעשות סידור קיים אחת שקנו והזהירו לידע כל הספרים שנכתבו ע"י חכמים וניכרו אותם שהם בר סמכא ועל ידם אינכרו הש"ס שילכך אין לסמוך על תוס' זו כיון שאין בעל הש"ס מסכים עליה עכ"ל. וכ"כ עוד ביומא פ"ח עמ"ש בשם די ע"ז איבעיא להו הרב אלא התלמיד מאי ח"ל ובתוס' תניא וכו' וכי הריין גילה ז"ל דמשנשתה היא מדלא הביא אותה שנמי לפשוט הבעיא ואין עליה לסמוך עכ"ל והו"ד הש"ך ז"ל בסי' תרי"ב. גמלכו למדין מדי הרא"ש ז"ל דעל התוס' ס"ל לבעל הש"ס להביאם ולא הביאם יכולים אנו לומר מדא מתרתי או שלא ידע בעל הש"ס מהם או דקים ליה דלא מתניא בבי ר"ח ור"א. וא"כ הכא דחזינא בש"ס שהק' מדיוקא דמתני' דתני חסר לבונתה פסולה הא יתירה כשירה והא תניא יתירה פסולה ולא הק' מבריתא מפורשת בתוס' רינה לבונתה כשירה. וגם מ"ש בבריתא בש"ס חסרה ועמדה על קורט א' פסולה על ב' קרטין כשירה די' כ"י רש"א על קורט א' כשירה שמות מכאן פסולה. ובתוס' קתני מיעט לבונתה אפי' בי קרטין כשירה די' כ"י רש"א הקומץ והלבונה שחיסר אפי' כ"ש פסול. ושמא קי' דבר' אדרי' דבש"ס אמר ר"י שחסרה ועמדה על בי קרטין דמשמע דמתחילה הניח קומץ כדינו. ובתוס' אמר מיעט לבונתה דמשמע מתחי'. וגם דר"ש אי' דבש"ס אמר כשחסרה עד קורט א' כשירה ובתוס' אמר שחיסר מהקומץ אפי' כ"ש פסול. כי ע"כ אלין דהוו לא ראה בעל הש"ס להביא הך תוס' דקים ליה דלא מתניא בבי ר"ח ור"א. וא"כ נוכל לפרש לוי דלא נעלם מעיני הצדיקים רש"י והרשב"א ז"ל התוס' הלזו אלא שהמה ראו שלא הביא בעל הש"ס גם המה לא חשו לה ע"ד שאמרו א"י כי לא הביא ר"ש מכ"ל ובזה נחו שקטו תמיהותיו של הי אגין. ומה שהק' הי הכמי כנ"ו בע"ק השוני' דאמאי לא משני דמאי דקתני חסר כ"ש פסולה היכו כשחיסר מע"ק' והאי שינויא עדיף טפי מלומר הכי וכו' לשי' מה שפי' הר"ב מלא רלין ז"ל בפי' למכתוי בכונה השוני' לק"מ ע"ש. אלא דלע"ק' פי' הי ז"ל לש"ם לא ניתן ליאמר דמלבד שהוא דוחק גדול לפי כן בכונה הש"ס עוד גם דלפי התוס' הכי א"א לפרש כן.

עוד הק' הי הנ' נכ"ו ח"ל אך ק"ש דכיון דר"י פליג בריתא דהאי בריתא היכי משני הש"ס ואנפ"א כאן בלבונה שבאה בפ"ע ומשו"ה חסר כ"ש פסולה והלא בזה כ"ע מודו וכדקאמר ר"י נמס ר"י מסלוקי וכו' וא"כ היכי מוקי להאי בריתא בלבונה הבאה בפ"ע כיון דר"י פליג בריתא וכו' ולי' ע"כ. ולפ"מ לא ידענא מאי קא קשיא להו דהרי אמרי' שם בסוגי' פליגי בה ר"א ור"י כפתא ח"א מסליקי' בלבונה הבאה עם המנחה אבל בלבונה הבאה בפ"ע ד"ה קומץ בחסר וקומץ בסוף וח"א כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו ע"כ. הרי מבואר דבמחלוקת שנוים ואיכא מאן דס"ל דגם בלבונה הבאה בפ"ע פליגי וא"כ שפיר דתלמודא דחריץ ואמר ואנפ"א וכו' ס"ל כהך מ"ד דגם בלבונה הבאה בפ"ע פליגי וזה פשוט ודוק.

תוס' ד"ה ר"י סבר וכו'. ראיתי לשי' אגין שהביא משם השי"ת כ"י ח"ל פי' הקונ' משמע דפליגי במשמעות הלבונה דלר"י הלבונה קאי לבונה משמע וכל אחד לרבות ולר"י לבונה משמע כולה וכל אחד לגרועי אקורט ודוחק הוא וכ"ל דלכ"ע משמע לבונה רוב לבונה ור"י סבר כל לאוספי אחד ור"י ס"ל כל לגרועי אחד וכו' ע"כ. והק' עליו ה' נכ"ו דאיך כ' ע"ד רש"י שהוא דוחק דדבריהם הם דברי הש"ס בגבורות ע"כ. ואנכי לא אדע שכו"ל דלע"ק' איך ניחא ליה פירש"י ז"ל שהביא התי"ח ודברי התי"ח שלהם דהני קוני' מפורשת היא במכילתין דמעמא דר"י מקיש"ם דקי' אשר על המנחה ח"ל ואשתן מקרא ה' דבשו ואת כל הלבונה אשר על המנחה כ"מ ה' עד דאיתא לבונה דאיקבעה בשדי מנחה מע"ק' ע"כ הרי מבואר דלאו מתיבת כל משיק לה ר"י ולוי' דלרש"י והתי"ח לא היה להם זאת הבירי' בגמ' זה דוחק ואף אתמ"ל עכ"ם תימא על ה' נכ"ו איך לא נרגש מזה.

ד"ה. כגון שהפרי' לה בי קמצין וא"ת והיאך קדשי וכו' ואי בזה אחין שאמרי' נקי' בפ"ב דכל שאינו בזה אחין אפי' בבת א' אינו וכו'. הזה הוית לשי' אגין שכי ע"ד התוס' שלנו ח"ל ולא' צ"ל דע"ק' קו' התוס' היינו לפי פי' שכתבו בדבור שאחין דאוקמתא דהש"ס דכגון שהפריש בי קמצין הוא אבריתא דתני כשירה וכ"כ התוס' בפי' בזבחים ד"ל ד"ה דבריו קיימים וכו' ע"כ. ונעלם ממנו מ"ש הר"ב שין ז"ל שם בזבחים ח"ל אפי' אפסולה קאי נ"כ מיקשי היכי קדשי דהא בבר תוכימו ה"ש כאן קדושת הגוף אלא דקושיא קאמרי וכו' ע"כ וא"כ כ"ש כאן דעדין לא כתבו דאכשירה קאי דדבריהם ז"ל קאי גם אפיסולא קמא דרש"י ז"ל. עוד הזה הוים לשי' השי' כנ"ו שם שהבית תשם הנדית דקש"ה ע"ב דבללא כ"יל לן מר דהא דאמרי' כל שאינו בזה אחין לשי' בבת א' אינו היינו דוקא היכא דבזה אחין אינו בכלל שאינו מועיל לא לראשון ולא לשני אבל כל דאיכא מידי דבזה אחין אינו בטל לגמרי דהיינו בכותב כל נכסיו לכל א' מהם דודאי כאי קנה וכי אמרי' דלא מהני היינו לבי משום דבבר הם של ראשון שכתבן לו תחי' ואין מקום לזה שכתבו לו אחריו בכה"ג אם נתנם בב"א מהני לשניהם שניהם אח"ד והק' עליו הי נכ"ו מדא דאיבעיא להו דבבר קדמוהו התוס' בגיטין דמ"ב ע"א ד"ה הא דאמר וכו' ועוד דע"ק' מילוקו הוא משום דמה יענה להש"א דשמקדש אשה ובתה דבזה אחין הכלשוכה מקודשי' ובשנים לא תפסי בה קידושי' והכריחו התוס' שם דזה שאינו מקוי בב"א היינו משו' דבזה אחין לא תפסי קי' בשנים וכו' ע"כ.

ואנכי

ואנכי לא ידעתי מאי דוחקיה לפרש מתני' שהכניסו התוס' דהכי סוגי' מפורשת ה"א שם בגמ' והכי שמביי התם מנסיע וכו' שלא אמ"ר קרא בזה אחר ומתני' כדרבה דאמ"ר כל שאינו בזה אחר אפי' בב"א אינו ע"כ ופירש"י ז"ל ומתני' וכו' שילכך כיון דבאמות אמה לא חשבי קידוי כי קדבינהו בב"א נמי לא הוו קי' ע"ב. ועוד דלמה זה לא הקי' ג"כ דמבל שני פרכי דפרי' בגמ' שם בקי' דב"א עי"א על הך מימרא דרבה מדתני' המרבה במעשר וכו' והמעשר בשתה ותמודה מוכח דליתא לאפי' בכלל גם מתים בגדרים דשיע פ"ב נמי כנה ק"ם ומוכר ליכי בב"א מהו ת"ש דאמ"ר כל שאינו בזה אחר אפי' בב"א אינו ועיין פירש"י גם מהם מוכח דלא כמים הנדיה ול"ע. שו"ר בס' חזון נחום ס' קדש"ס דים ע"א שכתב וז"ל ועי' בס' גד"ח דקפ"ח ע"ג בני מ"ש ושמא איכא למימר כל שאינו בזה אחר וכו' יעו"ש שדבריו צ"ע עכ"ל.

ד"ה כגון שהפרים לה בי קתלין בלשון א' פי' בקונטרס וכו'. עיין מ"ש בס' יתר הבז בס"ד למנחות ע"ד התוס' שללו ונעלם ממנו דברי של"ק ז"ל ועיין לה' אגין שם.

י"ב ע"א. מתני' ומכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת. וכו' דלא בזה שהיינו בזבחי' פ"ב. וכאן כתבו התוס' ז"ל וז"ל ומכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת וא"ת היינו ת"ק וי"ל דאתא למעוטי כוותיה דכי הג"ב משני בפי' התפלה די"ל עכ"ל. דבריהם לא זכיתי להבינם דהיכי הוי הה"א דהתפלה כי הג"ב דשאני התם דאתא לאשמועי' דלא תימא דלף דיחיד ורבי' הנכם כרבים הכא הלכה כר"י דמקתי' טעמיה דקא מסייע ליה קרא' קמ"ל ומכ"א דאפ"ה הלכה כסתם כאמון. משא"כ הכא דליכא מידי לאשמועי' ולוי הלכה כר' יהודה יש"ד כנד שתא דרבי' כדי לחזור ולסתום כסתם כאמון. אלא אדרבא מסתבר טעמיה דת"ק דקא מסייע ליה קרא דלא יחשב לא יעיב בו מחשבות אסרות ולא ירצה כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול וכמו שאמר לה הרי"ם ז"ל בפירושם דזבחי' פ"ב בשר הטב, ואילו כר' יהודה פירש"י ז"ל משוי דקי"ל חשוב לי כאמון, וכן בקי' אכל חזיתים למוהרש"א ז"ל ביבין שמיעה כלל פיה שאמר שהוציא זה הכלל מהא דפי' התפלה קיים וכו' וז"ל וכי ליכא למימר מאי תירוצא קשיא חכמים היינו ת"ק ע"כ, וכמו כן ראיתי להרמ"ז ז"ל בזבחי' שוי פ"ב שהביא די התוס' ז"ל שם שכי ומכ"א וכו' ל"ע וכו' והביא די מוהרש"א ז"ל בכלל הכי דלפענ"ד לא מקשי' הכי משוי דמסתבר טעמיה דיחיד והיינו דהלכתא כוותיה וכו' עיי"ש. ואין ספק אצלי שכונת הי' ז"ל לקיים לתת שהלי"ע התוס' ז"ל דכיון דהתם בזבחי' ליכא למימר מאי תירוי שפ"ר קי"ל חכמים היינו ת"ק. אלא שכבר שנעלם ממנו די התוס' הני במנחות. [וראיתי לס' יתר הבז ז"ל שהקי' ע"ד התוס' ז"ל דאשתמיט ליה די התוס' במנחות ואמר שהביא דבריהם קיים וכו' ועיין בס' שפלי' ד"ל ותנוה דעמך ע"כ. ואבא דאמרי שעיינתי שם ואדרבא כתבלבל דעתי הטעם הוא שלא זכיתי להבין דבריהם ז"ל.

גם הר"ב ש"לד ז"ל שם בזבחי' הביא די הי' בי"ד ז"ל שגם הוא הקי' על התוס' דאשתמיט ליה די התוס' הני וכו' וז"ל ולדידי נמי דלא אשתמיט כלל מיניה דמכן התוס' אלא דמ"מ התוס' התם ה"ה אבל אינו עולה לכאן דהא כיון דאסיף שפי"ק דמנחות הדר תנא פלוגתי' גבי מנחות דתינו הך איכא למאי ניהו שאריך תנא הכא למסתם כת"ק כיון דהתם זה לא שמי ול"ע מאשר ש"ס אחריו מחלוקת וכולם שמינת קדשים קי"ל דהדא מסכתא היא והוא התם דהתם ניחא אבל הך דהכא אכתי ל"ע. ואין לנו לוי אלא דאיידי דלקמן תנייי נמי הכא והי"כ לקמן כו' פי"ו עכ"ל.

ואחרי דממ"כ הנאוים אליו הרואה יראה כמה דחוקים דבריו ז"ל. חדא דאם איתא דלא אשתמיט מהתוס' די התוס' במנחות כל כי האי הו"ל להביאו שכן הקי' גם הם ולחלק ולוי על תירוצם שאינו עולה לכאן. ועוד דלעיקי' איך ניתן ליאמר בבה"ג דהך פלוגתא גופה והם עצמם הם דפליגי במנחות. לקרו לדהכא קמה, ולפ"ך מחלוקת האמור שהם. כיון דגם הכא בזבחים הוא קמה ואח"ך מחלוקת והדר לסתום כמו התם. מאי אולמיה דהאי מהאי. ואדרבא במקום שנאמר איידי דלקמן יותר יוצדק לוי דהכא בזבחי' הוא העיקר דאתא לסתום והתם במנחות לא היה צריך. אלא דאיידי דתני הכא תני גם בפ"ו ובמנחות. אלא דלעיקר תי' של התוס' צ"ע שלא היה צריך לסתום לא הכא ולא התם כיון דאין לוי כאן דמסתבר טעמיה דיחיד כמו בפי' התפלה. ועיין להי' חזון ז"ל שם בזבחי' שהביא די התוס' ז"ל ותי' די תירוצים ואשתמיט מיניה דעד די התוס' הני במנחות. ועיין להי' חק נתן ז"ל בחי' לזבחי' שהקי' כן מדנפשיה וגם מיניה דעד אשתמיט די התוס' ז"ל.

גם מזה הוית לה' מידיה ז"ל בס' שער יוסף בקונטרי דליד ע"א שהביא מ"ש הי' ב"ד ז"ל בס' י"א דכלים ת"ח מעמם שם הי' תוי"ט ז"ל שהלי"ע חכמים היינו ת"ק דאשתמיט ליה די התוס' במנחות הנז"ל וכתב וז"ל והנה בתחי' איכא למידק דהו"ל להי' צ"ד לאתויי שים ערוך דהתפלה דאמרי' דאתא לסתום כוותיה דת"ק והוא מה שהביאו התוס' ולא הו"ל להביא מהתוס' ועוד דאין כלל זה אמור אלא היכא דמזיכן דמסתבר טעמיה דחולק וכמ"ש בפי' התפלה. אמנם הכא בהא דעקרב וכו' אפשר דס"ל להתוי"ט דלא מסתבר טעמיה דר"א עד שהוצרך לאתויי די חכמים לסתום כת"ק ולהכי פריך דחכמים היינו ת"ק, אמנם ודאי דבהא דזבחי' דאתאן עלה שהקי' התוי"ט דחכמי' היינו ת"ק ודאי דהדין עם הב"ד דהתוס' ז"ל בענין זה עצמו שם אמרו כה"א דהתפלה וכו' דהתוי"ט לא ראה די התוס' הני עכ"ל. ועוי' חזר וכו' וז"ל אמנם עפ"י די הרטב"א הני ה"ה נכי דאין אנו צריכי' לדי התוס' ז"ל הני וכו' אמנם מהשים שם בזבחי' כו' וכו' וא"כ ודאי דנלי' דקתני ומכ"א זה וזה פסול אעיקי' דברי ר"י הוא וכו' וע"כ לוי כדי התוס' שתי' דאתא לסתום כת"ק וכה"א דהתפלה כמ"ש עכ"ל ועיין מ"ש עוד בס"ד בח"י למנחות די י"ב ובכלים סי' י"ח.

ואחרי כל"ך דבריו ז"ל התוס' לע"ד דאמר דאתא לאקשויי ע"ד הר"ב ב"ד ז"ל בהקשותו ע"ד התוי"ט בכלים דלק"מ דאין כלל זה אמור אלא היכא דמזיכן דמסתבר טעמיה דחולק וכמ"ש בפי' התפלה אבל הכא בהא דעקרב ק"ל להתוי"ט דלא מסתבר טעמיה דר"א. איך במחלוקת ישנה בין ה"א דכלים להה"א דזבחים משוי דהתוס' בענין זה עצמו שם אמרו כה"א דהתפלה. דאדרבא הי"ל להרגיש ע"ד התוס' שהם מוקשי' ועומדים איך דימו ה"א דזבחים עם ה"א דהתפלה כיון דבה"א דזבחי' אין שום טעם בדי ר"י כדי לוי דמסתבר טעמיה אלא דס"ל חשוב לשוי כאמון דבהא הוא דפליג עם הת"ק דלא ס"ל הכי. ואדרבא מסתבר טעמייהו דת"ק דקמסייע להו קרא' כנז"ל עד שאמרי חתים ע"כ כמפרש"י שהביאו די התוס' איך לא הרגישו בזה באופן שדי הרי ז"ל בזה צ"ע.

שם במתני' לאכול כזית בחוץ וכו' כחצי זית בחוץ כחצי זית למחר פסול וכו'. והרב בזבחי' דל"א איפליגו רבא ורי"א בהם היחשב על חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו דלרבא הוי פיגול ולרי"א עירוב מחשבות הוי ואינו אלא פסול. והרי"ט ז"ל פי"ו מהי' פסה"מ הי"ד פי' כרבא וז"ל חישב ע"מ זית במחשבי הזמן וחציו במחשבת המקום וחזר וחישב ע"ח זית אחר במחשבי הזמן ה"ז פיגול ע"כ וכתב שם עוי' הרי"ט ז"ל חיל וכן אם חישב ע"מ זית במחשבי הזמן וחזר וחישב על כזית אליו במחשבי הזמן וחציו במחשבי המקום ה"ז פיגול ע"כ, וכתב מכן ז"ל וכן אם חישב וכו' מימרא דר"א ע"כ. עיין להי' אגין מה שתמה על הרי"ט ז"ל והכ"מ ז"ל ומה שיישב לקוי הי' חזון על הכ"מ עיי"ש. ונעלם ממנו שהקי"ב חק נתן ז"ל שם בזבחי' תמה כן על הרי"ט והכ"מ ז"ל ומה שכתבי לא דוחק לומר דרבי' נקיט הכי בדברי ר"א מפשט ששעיא ליה להי' ז"ל ומוקי דברי ר"א בדוקא דאם חישב בכזית אליו האי בחוץ למקומו דכולא דהכי דזמן לא הוו בני סדרי אז לכ"ע לא מצטרפי משוי דהוי חנתי לכיעותא עיי"ש.

גם מה שהקשה עוד שם ה' הנז' בריו עמ"ש הר"מ שם ה"ג דהא א"הב ע"א ז"א במחשב' חוץ למקומו ואח"ך א"הב על כזית בחוץ לזמנו דהוי פיגול בין אם הקדים מחשבי הכזית בין איחר אותו ע"כ דמלבד דאין זה אלא ביאורה דאי בהפסקה ובלא"כ קאמר דהוי פיגול כיון וקיי בלי הפסקה ובלי צירוף זאת ועוד דאין אנו אלא דברי ר"י ורבנן והיינו טעמי דאיכא לא קי"ל כרבא אך רבי' דפסק כרבא ור"א למה ליה להזכיר דברי ר"י ורבנן ועוד דגם מלתייהו דר"י ורבנן שינה אותה וכו' ומרן ז"ל לא הגיה את כלום ולא הורה למי מקום מוצא דין זה אלא כתב וכתי' מתבאר ממה שינא ע"כ ולפי מאי דכתיבנא מלבד דלא נתבאר כלום אלא אדרבא ק' כיצד אם פא ע"כ. דבריו לא הבינותי הדא במאי דקשיא בלישניה דדברי הר"מ הם דברי ר"י ורבנן אבל לא ידעתי רבין מאי בעי הכא שהרי מאי דקאמי רבין איכו אלא דהא א"הב תחי' ב' חלאי זתים בחוץ לזמנו וחלי ז"א אחר בחוץ למקומו א דוקא הוא דהוי פיגול ואלו הר"מ ז"ל כי דהוי פיגול בין הקדים מחשבי הכזית בין איחר אותו וזה אינו אלא דברי ר"י. ועוי דא"ך לא ראתה עינו לחי' חוין הם לעיל מזה הנוי וכי' דנכנס מזה וכתב וז"ל ואולי הוא כמו הקדמה למה שעתיד לכתוב דלעיל שהפסיק בחוץ למקומו בין ב' חלאי זתים דחוץ לזמנו הרי הוא כאילו לא הפסיק עכ"ל וא"כ גם מ"ש הר"מ מתבאר ממה שינה א"ל דכוונתו לוי דדברי הר"מ הללו אינם אלא הקדמה למה שעתיד לכתוב ואינם דברי ר"י וכמ"ש הי' חין ז"ל ודוק.

גמ' איבעיא להו לדברי האומר שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה וכו' מהו דתהני להו הקטרה לאיקבעינהו בפיגול ולאפקינהו מידי מעילה וכו'. והנה בעיא זו לא איפשיטא ועיין מ"ש הרב ז"ל פ"ב מהי' מעילה ה"ז ובפ"ג מהמוי ה"ה כי וז"ל יצאו השיריים או נטמאו ואח"ך הקטיר הקומץ אע"פי שאסורין באכילה אין מועלין בהם שהרי קרב הקומץ כמלואו ע"כ. והקי' הכ"מ וז"ל וא"ל שזה קותר מ"ש בפ"ב ואם נפסלו השיריים או חסרו וכו' הרי הדבר ק' אם יצאו ידי מעילה וכ"ע ע"כ. ופשוט דכוונתו ז"ל להקשות דמאיהנא שכתב רבי' ואם נפסלו השיריים משמע דאף אם נטמאו או יצאו הדבר קי' אם יצאו ידי מעילה דאל"כ בא"ה פסול קתייני. ואם כנים אנו בזה מה מאד אני תמיה על ה' יתר הבז בחי' למנחות שהביא די' הר"מ ז"ל הללו וכתב וטעמא דיצאו דאיתנהו בעינייהו וכו' ובנטמאו דהציץ מרצה וכו' אבל בנפסלו או חסרו דפסולייהו בגופייהו גריעי ולהכי לא נפטרו הבעיא ומתוך מ"ש אזל לה הליע של הכ"מ את פשוט כניעתא בכוונתא וכ"כ לבה"ז במעילה שכתב כמ"ש הכ"ל. ודבריהם תמוהים לעיד דא"כ פיסול בגופייהו הייך הוא' מנטמא.

וראיתי להי' אבין שהביא די' הבה"ז ומה שהקי' עליו הי' מ"ש במ"ג וז"ל ואולם ענין נפסלו דאמר רבי' לעיל בהלכה פירושו שנפסלו כולן דהינו שנטמאו או שיצאו כל השיריים דהא לא משכחת פסול אחר קודם הקטרת הקומץ עיין פסחים ד"לד ובמ"ל פ"ט מהי' פסה"מ ה"ד וא"כ בהדיא חי' רבי' כמ"ש הרייקו וכו' ע"כ. והקי' עליו הי' בריו דאדרבא מדי' הר"מ ז"ל הללו הדי מוכחים לחי' מוסרייקו ז"ל ועוי דלעיקי' לא איפשפש לן בגמ' אלא דוקא בחסר אבל ביוצא וטמא אין שום צד להסתפק וא"כ מוכרחים אנו לומר דנפסלו דנקט הר"מ לאו פסול יוצא וטמא דזה דבר פשוט הוא דמועלין ואין לנו אלא די' הבה"ז דנפסלו היינו פיסול הגוף דומיא דחסרון דדבריו לא"ה ע"כ. והן אמת דלא אכחד דמ"ש המ"ל דא"כ בהדיא חי' רבי' כמ"ש מוהריקי"ז הם דברים תמוהים וכמ"ש הי' בריו. אלא דאכתי די' הבה"ז ז"ל מוקשים ועומדים דבהכרח לוי דנפסלו היינו שנטמאו או שיצאו דהא לא משכחת פסול אחר וא"כ קוי הר"מ ז"ל לא זזה ממקומה ומתמיהא על הי' בריו איך עשה עיקר די' הבה"ז בכוונתו קוי המ"ל דהא לא משכחת פסול אחר והביא ראיה מהי' בפסחי' ד"לד ע"ב והינו דאמרי' התם איתיביה נטמא או שנפסל בנפסל או שיצא כיח אמרי הדרן ר"י אוי לא יזרוק ואי נפסל לאו

בהיפה הדעת ופירש"י בתמיה דכיון דתנא נטמא ויצא מאי פסול איכא תו וכו' והם ע"א איפלינו ר"י ורשב"ל ר"י אמר פסול מומחה הוי ורשב"ל אמר פסול הגוף הוי וזהו הלשון הע"ה לשפ"ל פ"ה מהי' פסה"מ ה"ד דתהם בארים דהר"מ ז"ל פסק כר"י דפסול מומחה הוי וא"כ א"א לומר דמ"ש הר"מ ואם נפסלו השיריים ר"ל בהיפה הדעת דהיכי פסול הגוף וכרשב"ל דהוא ז"ל לא קי"ל הכי וכמ"ש. ועיין בהי' שמחת עולם דקי"ב ע"ד מה שהקי' ע"ד ענין שבפ"ב מהי' מעילה ופ"ו מהי' פסה"מ עם מ"ש בפ"ב מהמוי ה"ד ע"ש ובאמת דפליאה נשגבה היא בעיני.

והנה שם בפ"ב מהי' פסה"מ כי הר"מ ז"ל וז"ל תודה שנפרסה חלה מחלותיה כולן פסולות יצאת החלה או נטמאת שאר החלות כשרות נפרס לחמה או נטמא או יצא עד שלא נשחטה התודה מביא לחם אחר ושוחט ואם אחר שנשחט נפרס או נטמא או יצא הדם יזרק והלחם כולו פסול וכו' ע"כ. עיין הגהת הראב"ד ז"ל ומ"ש הכ"מ ז"ל ליישב די' רבי' ע"ש. ועיין בהי' יתר הבז ד"ח ע"ד מה שהאריך להקי' על מרן ז"ל. ועיין בהי' מרכבת המשנה שם בפ"ב שהקי' כן בקיל"ר ובפ"ז מהמוי ישב דברי מרן ז"ל בטוב טעם ע"ש. וכתב שם בהי' יתר הבז ליישב דברי רבי' וז"ל ול"ג שרבי' קוי דבריתא דהפיק דמנחו' מיירי בלחם אחר שאפו גלוחו ולהכי נפרסה חלה כולן פסולו' דהוי חסר אבל יצאה או נטמאת השאר כשרו' מאחר שהם נפרדות אבל הסיא דהתכלת דמיר ה"א בנפרס הלחם קודם אפייה וקודם שכעשה חלות ולהכי בין בין הלחם כולו פסול ולהכי ל"ק לאביי ורבא דמנחו' דדייק הא נטמאת הא יצאה כשרה דהם מיירי אחר שאפה אותו וכוי אבל אם נפרס הלחם קודם אפייה ונטמא כולו או יצא כולו בין מה"ת לזריקה הלחם כולו פסול ואין הפרש בין נפרס לנטמא או יצא אלא נפרסו חלות או נטמאו החלוי כולם או יצאו כולם הלחם כולו פסול זה כ"ל ליישב די' הר"מ והתימה על הלחית שלא נתעורר ע"ז וגם על המ"ל שלא השגיח בזה ומ"ש כ"ל והוא ברור עכ"ל. ואהמ"כ לא ידעתי איך ברירא ליה כ"כ אחר שדבריו הם הפך ה"ש ערוך דהרי אמרי' התם בהתכלת משמחטה נפרס לחמה וכו' והלחם פסול מרק הדם תורה מן השלם על הפרוס. עד שלא שחטה יצא לחמה וכו' מרק הדם תורה ממה שנפרס על שבחוץ, עד שלא שחטה נטמא לחמה וכו' מרק הדם תורה מן הטהור על הטמא ועיין פירש"י. ואם איתא כמ"ש הוא ז"ל דבריתא זאת מיירי בנפרס קודם אפיית וקודם שכעשה חלות ונפרסה הפרסה או נטמא כולו או יצא כולו א"כ איך אלינו ידינו ורגלינו במ"ש דאם נפרסה אחר שנזרק הדם תורם מן השלם על הפרוס דמשמע אם כבר נעשה חלות ונפרסה אחת מהן אתי שפיר לוי דלא יתרום מהחלה פרוסה אלא מן השלם וכמ"ש רש"י ז"ל אבל אם עדין לא נעשה חלות א"כ אין כאן אלא עיסה אחת. וכן נ"כ במ"ש בי"א תורם ממה שנשארו על שבחוץ ובנטמא תורם מן הטהור על הטמא אם כבר יצאו כולם או נטמאו כולם איך ה"יך לומר כן. ואם כוונתו לוי דרבי' מפי' דהבריתא מיירי בבי' פנים דתי"ש עד שלא שחטה וכוי משמחטה וכו' הלחם פסול הוא בנפרס או יצא או נטמא קודם שנעשה חלות ומ"ש מרק הדם תורם מן השלם על הפרוס וכן נ"כ בי"א תורם ממה שנשארו על שבחוץ ובנטמא תורם מן הטהור על הטמא מיירי אחר שנעשה חלות גם זה אינו דכאשר ירדוף הקורא יראה דהבריתא כולה מתחלה ועד סופה מיירי בחד גוונא וכל די' הלי ה"ל לפרש לפנים ועיין בתוס' ד"ה משמחטה דברי דלא קי"ל לחלק בהכי ע"ש.

עוד כי הי' ז"ל שם וז"ל ובהכי ניחא מה שהקי' התוס' בפי' התכלת ד"ה נפרס לחמה חלה גווני קתני ולימא שלא יקדש מכאן לרבא דלמ"ד זריקה מועלת ליוצא דבחסרון מודה ע"כ וכ"ל דלרבא אם יצא הלחם הכך דאיכא גווני כשרות ואינו הכא חלת גווני הלחם כולו פסול ולשיטי' רבינו הר"מ ניחא במ"ש וברור עכ"ל. ודבריו לא הבינותי דא"ך אפ"ל כן בכוונת דבריהם ז"ל הרי דא"כ דכל עיקר קושייתם אינו

אלא על מאי דמוקי רבא בריתא דאתם במ״ד זריקה מועלת ליוצא ודייק הא יצאת הני דאיכא גואי כשרוי ואילו הכא קתני הלחם כולו פסול א״כ לא הו״ל לומר אלא ול״ע שלא יקשה מכאן לרבא דמוקי בריתא דאתם במ״ד זריקה מועלת ליוצא ולא עוד ואם הלשון אומרת דבמקרון מודה. ועוד דא״כ משמע דדוקא לרבא קי מתכא ול״ע שלא יקשה אבל לאביי לק״מ זלא ס״א אלא דגם לאביי דמוקי בריתא דאתם כר״א דאין זריקה מועלת ליוצא ולא דייק מינה הא יצאת אלא הא כעמוא לדידיה נ״ב קי מתכא דגמלא גווני קתני הלחם כולו פסול. אלא ודאי דאין כונתם לאקי אלא לגופי דבעי רבא למימר קיוס אוראו דאפ״ י למ״ד אין זריקה מועלת ליוצא ה״ע יוצא דליתיה בפנים אבל אמרן דאיתיה בפנים מסיים ליה הקטרה דמתכא משמע דלמ״ד אין זריקה מועלת ליוצא דהכא קתני גבי יוצא הלחם פסול מ״ל נ״כ במקרון הכי ואיך קאמר רבא דבמקרון מודה זה כ״ל משום בכונתם. ע״ד בפי׳ א״ן שהניח כן בדבריהם ע״ש.

עוד כתב שם הי ז״ל וז״ל הו״ד בפירוש אסכמיי כתב בגליון פ״ין מסי פסק״ע ה״ב עמ״ם הר״ע ח״ל אבל אם כשמאת אחד משני הלות או אי משני סדרים או אי מחלות השרים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אותה החלה ואותו הסדר אסור והשאר בטהרתו יאכל ע״כ כתב בגליון ה״ל פ״ין בפ״ב ה״ד הבי״ שים שתיה מדידיה לדידיה הסרי הם כתב תורם שבטמאה אלב מחלותיה אחד בפסחים שרה שרק ובשר יאכל והלחם כולו פסול וכאן כתב שאם נטמאת אי מחלות תורה לפני זריקה אותה חלה אסורה והשאר בטהרתו יאכל שכותב. ואני תמיה למה הוליך לאקי מפ״ין ויקשה מפ״ב מהדין עלמו שכתב וז״ל תורה שנפרסה חלה מחלותיה כולן פסולות יצאת חלה או נטמאת שאר שתי כשרוי. ולמעם כתב נטמאה וכשרה או נטמא או יצא הלחם כולו פסול ול״ע שלא יקשה עכ״ל. ולע״ד גם זה לק״מ דמשו״ה לא הקי שכותב ממ״ש שם הר״ע גבלם שדין דהבין דשם מיירי גבי קודש השיטה וכמו שכן הי׳ הר״ב מרכבת המשנה גם בסי׳ מקו״שה פ״ב ה״ד ע״ש ולכך הקי ממ״ש התם בפ״ין

בגדיה בין לפני זריקה וכו׳ דהיכי אמר שחיטה אותה החלה אסורה והשאר בטהרתו וכאן בפ״ב כתב דאחר שחיטה הלחם כולו פסול. אלא דגם זה לק״מ דמ״ש רבי׳ גם ב״ב דהלחם כולו פסול כ״ל דלא מהני לירוף להכשיר התורה שהיה יוצא ידי כדלו ומ״מ מותר לאכול הטהור בטהרתו וכמ״ש המ״ה ז״ל שם בפ״ין ע״ש.

תוס׳ ד״ה שהם נפרסה למאי דמסיק דאתיא כר״א אבל לר״ע שאמרוי כולן כשרוי יש לתמוה דמאן דיליף מיכלא ממילא. תירה שבמנחי של מתנה או של מרחשי כשחנה הלחה אמאי כולן פסולות כדדרשי לעיל וכו׳ נ״ל מסבא דכשרתי וכו׳ ע״כ. עיין בפי׳ מק כאן שהביא קו׳ הל״ק דגמלא גבי מנחה דאם חסרה אחת ע״כ קודם קמיצה הסרה וכו׳ ועשורים פסולה ותי׳ הוא ז״ל דהא דקאמרי היפי׳ כשחסרה אחת וכו׳ לאו דוקא אחת של מה אלא ר״ל שחסרו מן השמינין שיעור חלה אחת ולעולם איירי אחר קמיצה ע״כ. ואהמ״ל לע״ד לא תקן כלום דא״כ הוא כונת התוס׳ למה נקטו בלשונם מנחי מחנה ומרחשת דוקא דהכי הוה יכולים להקשי נ״כ על מנחת סולת דבששהנה שיעור חלה אחת אמאי השירים אסורים באכילה אלא ודאי דכונתם כמו שהבין הל״ק ז״ל. אלא דלע״ק מלבד מה שהקי הל״ק דבריהם ז״ל קשים מלב עליהם במאי דהוו להוכיח דלאביי לר״ע אם נפרסה אחת שאמרוי כולן כשרות דמאי דוחקייהו לפי כן בדי כדי לאקי הכי כיון דמאי דקאמי אביי אבל לר״ע דאמר זריקה מועלת ליוצא אפי׳ מקרון נמי מהניא ליה הקטרה אין כלומר לוי דמהניא ליה להכשיר הכך שלא חסרו באכילה אלא כלו׳ דיתהניא ליה לארקבצינהו עם נ״ל דלאפוקינהו מדי מעילה אבל ודאי דאסור באכילה דהא אביי לא פליג אהא דקי״ל דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה דאסורים באכילה וברייתא שלימה שנינו דיש מספיקה כפרם לאתם הלחם פסול וכ״כ התוס׳ שם אותן שירים מה הן באכילה הוה אלי למיפשט״ה מהא דאם מסנפלקה כפרם לאתם הלחם פסול ע״כ. ואת זה קי״ל על הר״ב שמאת שולם דק״ב ע״ד שכתב כן לתוך דברי רבי׳ ע״ש ואיך לא זכר הר מלי התוס׳ הכזי לאקי כמ״ש ול״ע.

הדרן עלך כל המנחות. ששון ושמחה נשיג ויגוסו אנחות.

הקומץ את המנחה פ״ב

י״ג ע״א, **מתני׳** הקומץ את המנחה וכו׳ מודה ר״י בזה שהוא פיגול וכו׳ עיין להתוי״ט ז״ל שהביא דברי הרע״ב ז״ל והקי׳ וא״ת היכי עלים אמרת הכי וכו׳ ע״ש ועיין לבי׳ קול הרמ״ז ז״ל שישב לבך קו׳ התוי״ט ע״ש דבריו כי נעמו. ובא״תי לסי׳ שי״ל שכתב וז״ל וא״ת היכי וכו׳ הרמ״ז ביאר דברי הרב בדרך אחר וכתב דבזה אין שום קושי׳ אבל אני בעניי יגעתי ולא מצאתי להבין דבריו על בוריין ע״ש עכ״ל. ואני זה יגעתי ולא מצאתי להבין למה לא הבין דבריו דהדבר פשוט לעין כל מותה דלפי מ״ש הרמ״ז ז״ל מה שהשיב להם ר״י שהגה דמו ונבנו ואמוריו אחד ר״ל דהכל מין אחד והנה אחד באו ומשוים לא איכפת לן משוי אלי מתיר את דמה דהשב אינו אלא על האמורין ולא על זריקה הדם ולבונה אינה מן המנחה אלא ממין אחר ומשוים אינו פיגול משוי שלא השב גם על הקומץ את הבום לע״ד.

שם במשנה להקטיר לבונתה למחר ר״י אומר פסול וחכ״א פיגול וכו׳ ולבונה אינה מן המנחה. והנה הרע״ב ז״ל פסק כר״י וכמ״ש פ״ד מס׳ פסה״מ ה״י כחכמים ועיין להתוי״ט ז״ל שהקי׳ דבמשני׳ דה״ם פסק כחכמים דהתם דאין מפגלין בחלי מתיר וקס״ה הלכתא אהלכתא ועלה מן הישוב דחכמים דסבא ודאי דס״ל דאין מפגלין בחלי מתיר דל״ת אחכמים דלקמן שלא ס״ל דאין מפגלין ואפ״ה מפגל השמיר בדל״תא בגמ׳ די״ן למרי סרישי דפומבדיתא וכו׳ עיש״ע. והנה על דבור זה של התוי״ט שהאריך להקי׳ הב״ד ז״ל ועל כולם ילא ליישב השי״ל ז״ל ליישב דברי התוי״ט מן מהשיא שקדמו הרמ״ז ז״ל ועל כל התנוסין של השי״ל ז״ל אין לי פה להשיב לבד במ״ש ממ״ש הב״ד ז״ל דא״א לחלק אליבא דסרי׳ בין הקטרה והקטרה לקומץ ומשב להקטי׳ לבונתה למחר דהא להר״ע ז״ל קמ״לת הקומץ לאו עבודה שלימה הי׳ אלא הטעם דמפגל אליבייהו דרבנן לסר״ת ז״ל בגמ׳ הוא בטעמייהו דרשי׳ והר״ב דהינו משום דאיקבעו בחד מנא וכדאיתא בגמ׳ וכדאמרן וס״ל דחכמים

דחכמים דהכא ודקי"ם ל"ה ולהכי פי' כחכמים דהכא ודקי"ם כעי' ע"כ ועיי"ן חקי הי' ז"ל דכיון דלא נחית לחלק בין קמילה להקטרה וכדרך התוי"ט ז"ל א"כ שייך מלא ידיו ורגליו בשיטת לומר דחכמים דהכא ודקי"ם ל"ה דהא חכמים דהכא ס"ל דאם חשב בקמילה מחשבת פיגול על הלבונה אע"ג דלבונה לא חשיב כלל פיגל משום דקומץ ולבונה איקבעו בחד מנא והכי נמי אמרי רבנן בהדיא פיגל בקומץ ולא בלבונה אין בו כרת ומיירי להר"ת ז"ל שחישב בשעת קמילה ואמאי הא איקבעו בחד מנא כמו הכא ואיך אפשר לו' דל"ש ע"כ.

ואהמ"ר לא ידענא מאי קא ק"ל דמאי דקא מפרש הוא ז"ל בכונת התוי"ט היא גופא הוא כונת הר' ז"ל שהרי כל עיקר דהי"ת הנ"ד סילוקו של התוי"ט ז"ל אינו אלא משום שהבין דסילוקו הוא דבהקטרה דאיכא עבודה שלימה אלא איתיה ג"כ בלבונה אינו פיגול משום דאין מפגלין בחצי מתיר אבל בקמילה שהיא עבודה שלימה וליכא בלבונה הוי פיגול ומשום הכי הקי דא"א לחלק כן אליביה דהר"מ שהרי ס"ל דקמילת הקומץ לאו עבודה שלימה היא אלא הטעם דמפגל אליבייהו דרבנן היינו משום דאיקבעו בחד מנא וכו' דכיון דבשעת מחשבתו איקבעו בחד מנא הוי כאלו חשיב ליה בכוליה ולא מקרי חצי מתיר וס"ל דחכמים דהכא ודקי"ם ל"ה ופלוני דמים בשית דאינו פיגול ה"ד כי חשיב על שיריים לאכלן למחר או על הקומץ עצמו להקטירו למחר וכמ"ש הש הר"ע ז"ל וא"כ לא ק"ל להר' ז"ל להקי על הנ"ד אלא דאין כונת התוי"ט כמו שהבין הוא ז"ל אלא כונתו לפי' כמ"ש איהו גופיה דבהקטרה ליכא לבונה בהדיה ומשו"ה אינו פיגול אבל בקמץ וחשב להקטיר לבונתה למחר כיון דבשעה שהיא איקבעו בחד מנא הוי פיגול. ובהכי אזדא לה קוי הר' ז"ל שהקי עוד על הנ"ד ז"ל דאדרבה קשי' ליה דלא אשכחן דחכמים דקי"ם מחלקי' בין איקבע בחד מנא ללא איקבע תיקשי ליה דעדיפא מינה דהא התם נמי איקבעו בחד מנא דמיירי בקמילה כמו הכא ואפ"ה קאמרי רבנן פיגל בקומץ ולא בלבונה אינו פיגול וכו'. ולפי האמור לק"מ דהא כיון דבידינו לאוקים דמיירי התם דוקא באיקבעו בחד מנא דהיינו שפיגל בקמילה על הלבונה דשפיר מצינן למימר דמיירי התם פיגל בקומץ ה"ד דחשיב על השיריים או על הקומץ עצמו וכמ"ש וא"כ אין לשקי' אלא דמדקאמרי התם פיגל בקומץ משמע דבין שחשב על השיריים בין על הלבונה קאמרי חכמים דאינו פיגול וכוונת הנ"ד ז"ל דלא אשכחן דמחלקין בין איקבע בחד מנא ללא איקבע: אלא דגם זה לק"מ וכמ"ש הר' ש"ל ז"ל שם.

וראיתי להמ"ל ז"ל שם שכתב שמ"ש הר"מ לפיכך אם חשב להקטיר כזית מן הלבונה חוץ לזמנו הרי זה פיגול וז"ל דע דבש"ק דמנחות דף י"ח לא נקט במשנה כזית אלא בקומץ אבל בלבונה נקט סתם ובש"י פי' דהך סתמא כרבנן דאמרי דלבונה בשיבה אפי' בקורט אחד שילכך לא תנא כזית ועיין במ"ש רבינו לעיל פי"א מה' אלו הוה ול"ע עכ"ל. ועיין להר' אגין שהביא ד' הר' ז"ל וכתב דלק"מ דאפשר דהוא ז"ל לא ס"ל כרש"י דאטו גברא אגברא קא רמית וכו' ועוד דאפי' אי תנא כזית אין שום הוכחה לשום תנא דהא לכ"ע למלוח בעיי' קומץ כו' ולזה שפיר נקט הר"מ ז"ל בדבריו כזית לבונתה ע"כ. ומבין דיסי' עיכיו כו' דה"ל דאפשר דס"ל להר"מ ז"ל דאם חשב על ב' קמצין ג"כ דמהני' מחשבתו לפגל אלא משום דלכ"ע למלוח בעיי' קומץ משו"ה נקט הר"מ ז"ל כזית. ונעלם ממני מה שהמ"ל ז"ל שם ע"ד שמ"ל ז"ל הללו וז"ל והנה ראיית רש"י אינה מוכרחת דשפיר וכו' וכיון דהמי' מלות לבונה בקומץ שהיא ב' זתים אין פיגול אלא א"כ בכזית דומיא דהנעלה בחוץ ושאני היכי דגלי קרא כל אפי' קורט א' וכו' ע"כ. ועיין עוד להר' הנז' כניו שם מה שהקי על הבה"ז ואת זה תמהני על המ"ל דהם פי"א מה' פסה"מ הי"ח הביא דברי הבה"ז ז"ל הללו ועבר לו ואיך לא נרגש מזה.

ע"ב. **מתני'** שמע ב' כבשים וכו' אחד מן הסדרים למחר, כתב הר"מ בפה"מ וז"ל הלחם הפנים אינו נאכל אלא ביום השבת בלבד ר"ל כל יום השבת כמו שביאר ביום השבת ביום השבת יערכנו ע"כ ותמה עליו התוי"ט ולא הבינותי לאיה זו שזה על הסידור הוא שנאמ' וכו'. והנה הגה"ז כתב ע"ד התוי"ט הללו דנעלם ממנו דדברי הר"ע שניאר' ביומא דל"ד ע"א דמוספין קודמין לבזיכין שנא' ביום ביום וכו' ובשעת העריכה היו מקטירין הבזיכין וכן פירש"י להדיא בר"פ תמיד נשחט ע"כ. וראיתי להר' ש"ל ז"ל שהביא דברי הגה"ז הללו וכתב דלא הבין קושייתו דמה שייך כאן עם מ"ש התוי"ט וכו' גם הר' מזון נמוס הביא ד' הר' ז"ל וכתב ואני הדל לא זכיתי להבין דבריו.

ואנכי השעוט הגם דאין זכייה לקטן זכיתי להבין דבריו וכונתו ז"ל לו' דהא כמ"ש התוי"ט דמקרא דביום השבת יערכנו אין ראיה לאכילה משום דעל הסידור נאמ' א"כ היכי אמרי' התם ביומא דהקטרת הבזיכין צריך לאחר עד מעוס היום מהך ק' דביום השבת כיון דעל הסידור נאמ' אלא ודאי מוכרח לו' דאף דקי' בסידור כתיב כיון דבשעת עריכה היו מקטירין הבזיכין גמרינן נמי על הקטרת בזיכין מיניה וא"כ אתי שפיר ג"כ מאי דיליף הר"ע מיניה לאכילה מהך טעמא גופיה דבאותה שעה ג"כ היו מחלקין הלחם הפנים. אלא דאינו שוה כ"כ דהקטרת בזיכין ילפי' שצריך לאחר אותם עד אחר המוספין דתינח ביום משמע איחור ואילו לאכילת לחם הפנים לא ילפי' אלא מפשטיה דקרא דכתי' ביום השבת דמשמע דוקא ביום השבת ולא אחר ומהעריכה ילפי' לאכילה כנלפ"ד. וראיתי להר' קול הרמז שהביא ד' הגה"ז הללו ולא נרגש עליו כלום ואין ספק שהבין כן בדבריו. שו"ר להר' ח"ן ז"ל שהבין כן בפשיטות בד' הר' ז"ל ושדי בתרוויי' דמשנה קימחיהו. ומזה הוית לשי אגין שהוסיף עוד להקי בשיום ד' הר' ז"ל שהיים וכן פירש"י ר"פ תמיד נשחט להדיא עיי"ש דלמה הולך להביא מד' רש"י והלא משנה שלימה שנינו בפ' ב' הלחם דלי"מ ד' הכהנים נכנסים וכו' הרי משום יולא דהתם בשעת העריכה היתה הקטרת הבזיכין ולא ה"ל להר' ז"ל להביא מד' רש"י כיון דהדבר במשנתי' משוי ודי לי"ע ע"כ. ולדידי לק"מ דמה שהביא מד' רש"י ז"ל קאי למ"ש לעיל דאמרי' ביומא דמוספין קודמין לבזיכין שנא' ביום ביום וכו' ע"ז קאמ' דכן פירש"י להדיא ר"פ תמיד נשחט דילפי' דמוספין קודי' לבזיכין מדכתי' ביום השבת הרי זמני וכן ראיתי להר' קול הרמז שם שהבין כן שכתב וז"ל הר"ב בשם הגה"ז תמה על התוי"ט דאשתמטי' מאי דאמרי' ביומא וגם רש"י כ' בר"פ תמיד נשחט דילפי' וכו'. אלא דקשי' לי להבין דבריו אינם אלא בית-רקיית דמאחר דהדבר משוי ביומא למה הולך להביא ג"כ מפירש"י.

תוס' ד"ה לאכול א' מן הסדרים וכו' ושמא גם למנין טומאה אם נטמא וכו'. עיין להר' אגין שהביא קו' הצ"ק ז"ל דלפ"ז לעיל די"ב נפרסה אחת מן החלות מסקי' אם נטמאת הנך כשירות אע"פ דלא כמאן וה"ר הי' כריו דשפי' מצינן לפרש מאי דאמרי' התם הא נטמאת הנך כשירות היינו הנך דבסדר השני כשירות והכי דייק לישנא דהנך כשירות ולא קאמר כולן כשירות כמ"ש כולן פסולות ומדנקט כי האי לישנא מוכרח דלאו אכולהו קאי אלא אהנך דבסדר האחר ע"כ. ולדידי אין זה הכרח כלל דדוקא בנפרסה שייך שפיר לומר כולן פסולות משום דאף היא עצמה הנפרסה פסולה במכים משו"ה נקט כולן פסולות משום דאף היא בכלל היתה משא"כ בנטמאת דאף דהשאר כשרות עכ"פ היא עצמה הנטמאת היא טמאה וא"כ לא שייך למתני כולן כשירות דהוי משמע דאף הנטמאת כשירה ומשו"ה תני הנך כשירות כלו' חוץ מהנטמאה. אלא דקשה ה"י במקומו עומד דשפיר מצינן לפי' בלא הכרח דהנך כשירות קאי לסדר השני. אלא דגם בזה נעלם ממנו שכ"כ הר' חק נתן ז"ל עיי"ש.

י"ד ע"ב. **ת"ר** בשעת שחיטה חשב לאכול חצי זית ובשעת זריקה חשב לאכול חצי זית פיגול א"ד שחיטה וזריקה דתרוייהו מתירין אין קבלה והולכה לא וא"ד הנך דנתחקן וכ"ש הני דמקרבן ע"כ. והנה הר"מ ז"ל פסק בפי"ד מה' פסה"מ הי' כא"ד בתרא וכתב הכ"מ וע"ש וכן

וכו'

וכו׳ שם בגמ׳ א״ד וא״ד ופסק רבי׳ כליבנא דממתיר ועי׳
דבתרא הוא ועי׳ דבגמ׳ משמע דלרבנן מצטרפות ד׳ עבודות
ע״כ. ותמה עליו ה׳ אג״ן במ״ש דפי׳ כליבנא דמספק״ל דאדרבא
הו״ל לפסוק לקולא וא״כ היכי האוכלו דהי׳ כשנות להקל
וה״ק מרן ז״ל שם פי״ו ה״ט דלא פי׳ כמ״ד פי׳ משום דהי׳
עונשים להקל וא״ך קאמר הכא בפשיטות דפי׳ כליבנא דממתיר
והלא הי׳ עונשים להקל ע״כ. והשאני לעניות כו׳. דלק״מ
דהכי קי״ל ספיקא דאורייתא לחומרא וא״כ התם בה״א להקטיר
כדי שומשום וכו׳ קיים הר״מ ז״ל להך כללא דספיקא דאורי׳
לחומרא בגם שלא פסק כשר לגמרי אלא שנשאר לכו בידינו
ב׳ שיטות דחד אמר פסול וח״א פיגול הי׳ עונשים להקל
והי׳ כמ״ד פסול לא כן הכא דאם היה פוסק הר״מ ז״ל כא״ד
קמא וכשר לגמרי א״כ הוי ספק הכלל ואדרבא ספיקא דאורי׳
לקולא ולכן הוכרח לפסוק כמ״ד בתרא ולחומרא כנלע״ד.

ובדפי׳ אזדא לה קו׳ ה׳ אג״ן כמוס לקמן בפרקין במתני׳
דהתודה מגלגלת את הלחם עמ״ש הרי״ט פי״ז מה׳
שם מהנ. באחד מד׳ עבודות וכו׳ וכתב הכ״מ דכיון דאיכא
תרי ליסני הו״ל ספיקא ולחומרא והק׳ ה׳ ז״ל מ״מ הוא
פלאו שם פי״ו ה״ט וכמ״ש ה׳ אג״ן ולפי׳ האמור לק״מ.
ועיין נמי מלא רלון על הך סוגי׳ דהתודה בכתב דמזמת הוא
דהלחם אלו אינם נפלאים וכינם אמת ורי אליעזר היה מנעיא
ליה כל השלשה עיש״ב דלפי דבריו לק״מ להר״מ ז״ל. אלא
דלעיקר קו׳ ה׳ אין איכא אלא להכ״מ. ועיין נמי קהלת
יעקב בתוס׳ דרבנן דצ״ה ע״א שהביא מהם ה׳ אדרת אליהו
י״ד סי׳ ב׳ דהעלה דהיכא דמייתי השים ב׳ ליסני אם הוא
באיסור דאורייתא הלכתא כלשון המחמיר עיי״ש. אלא דאכתי
שם נבון לחבין מ״ש הכ״מ שם בפי״ו ולא פי׳ כמ״ד פיגול
וה״כ משום דספק עונשים להקל דמאי כונתו בזה אי על
הכרת ביתים וכי אנו מעניים אותו והלא עונשו אינו אלא
בי״ד שמת בלא בנים רח״ל וא״כ מה יתן ומה יוסיף אם אנו
אומרים ה״כ אם לאו ואם על המלקות דאי אתרו ביה מלקין
אותו גם זה אינו דבפסול נ״כ דינא הכי הוי דמלקין אותו
וכמ״ש הר״מ שם בפי״ח עיי״ש. אלא ודאי מוכרח דכונתו
על הקרבן דהכי קי״ל כל שבמזיד ה״כ בשוגג חייב חטאת
ומשו״ה קאמר דלא פסק רבי׳ כמ״ד פיגול וה״כ דנפקא לן
מזה דבשוגג חייב חטאת משום דהוי עונשים להקל. ואם כנים
אנו בזה מה מאד יש לתמוה על ה׳ אג״ן במ״ש דאדרבא
הו״ל לפסוק לקולא ואינו ה״כ שאוכלו דהי׳ כשנות להקל ופוי׳
ע״כ. ודבריו תמוהים בעיני ולא ידענא מאי אידון בהו.
ועיין נמי כ״מ ה״ב פי׳ י״ג אות ו׳ ד״ה ע״ב עיי״ש ודוק.

עוד הקי ה׳ הנז׳ כרי״ו על הי׳ בתרא דקאמ׳ מרן ז״ל
דבגמ׳ משמע דלרבנן מצטרפות ד׳ עבודות דלא ידע
מהיכן מצאתיה דליכא שום השמטות כי אם שא״ד בתרא
והיינו הך ומאי ועוד ע״כ. וגם זה לק״מ והשום דמשמעות
דמרן ז״ל היינו ממאי דקאמרי בגמ׳ היכי והא בעי לוי ד׳ עבודות
מצטרפות לפיגול וכו׳ חמ״ר ליק הא כי הא רבנן ומשמעות
ד׳ השים משמע דכי פליגי רבנן עליה דרבי הוי לדר והפכו
דלרבי ד׳ עבודות אין מצטרפות ולרבנן ד׳ עבודות מצטרפות
כנ״ל.

תוס׳ ד״ה השוחט וכו׳ פי׳ בקונט׳ שהשוחט מקדש את
הדם ואמרי׳ בפ״ה הבא לקדם כבא להתיר דמי וא״ה
קבלה נמי מקדשי את הדם בכ״מ לאו פירכא היא דדם הכין
מקדשא ליה כדאמרי׳ בפ״ה ע״כ. ולכאורה קי מאי דאמרי׳
לעיל דף י״ג ע״ב על קבלת הדם וקידוש קומץ מגדי תרוייהו
קודשת כלי הוא וכו׳ גם בדף כ״ב ד״ה מדם כתבו חי״ל
דקי׳ קומץ כנגדו קבלת דם ע״כ ומשמע דכמו שכותנים הקומץ
בכ״ם לקדשו הכי נמי הוא בקבלת הדם דבכ״ם מקדש הדם.
ואפשר דהשתא כוי׳ דלקי״ת דאין דדם הכין מקדשא ליה
אלא דגם בקבלת הדם בכ״ם מתקדשי אבל עכ״פ עיקר קבלת
הדם אינה לקדש הדם אלא לזרוק ממנו וזה הוא כוונת רש״י
ז״ל שכתב בד״ה קבלה והולכה וכו׳ דקבלה אינה מתרת דאינה
אלא לצורך זריקה ע״כ וכלו׳ דאף דקבלה ג״כ מקדשי את
הדם והבא לקדש כבא להתיר דמי אפ״ה אינו נקרא מתיר
משום דעיקרה אינה אלא לצורך זריקה ואינו שייך למימר בה
הבא לקדש דעיקרה לא באה לקדש. וגם כונת התוס׳ כן
הוא וא״ת קבלה נמי מקדשי את הדם לאו פירכא היא דדם
הכין מקדשא ליה. וכלומר דכיון דכבר קדשא ליה הכין א״כ
עיקר הקבלה לא באה לקדש כדי שנאמר הבא לקדש כבא
להתיר דמי. והוללכתי להאריך בדברי׳ השיטים כאלו משום
דחזיתים להי׳ אג״ן שכתב וז״ל וקי״ל טובא מהא דאמרי׳ לעיל
תרוייהו קודשת כלי הוא ופירש״י וכו׳ הרי דס״ל לרש״י דקבלה
מקדשי את הדם נמי והכי מוכח פשטא דשמעתא נמי וכו׳
ומשתיקא על הליך דקאמ׳ דהתוס׳ שכתב רש״י דמקבל מקדם
דם בכלי הינו הכין ולעיל ליע ע״כ. ולדידי לק״מ ובפ״ש
ודוק.

ע״ו ע״א. גמ׳ בעא מיניה ר״א מרב וכו׳ אמ״ל אף בזו
הלחם מפיגל והתודה אינה מפוגלת ואמאי
לימא ק״ו ומה המפגל אין מתפגל הבא לפגל ולא פיגל אינו
דין שלא יתפגל וכו׳ ע״כ עיין פירש״י ז״ל. וחזה הויא להי׳
אג״ן שהקשה דאמאי קרי ליה לתודה מפגל משום דשייך ללחם
ואלו ללחם קרי ליה הבא לפגל והלא גם הוא שייך לצד
דגם בלחם לא שייך כי אם מצד זיה ועוי׳ דאיך כתב הבא
לפגל את התודה והלא מעולם לא בא לפגל הלחם לתודה
דהכי תנן אין הלחם מפגל את התודה ע״כ. ולא ידענא
מאי קא קי״ל דדוקא התודה שייך ללחם שייך שפיר לקרותו
מפגל משום דליכא דמפגל מתעב פיגול לאחרים משא״כ בלחם
דלא מפגל לתודה וא״כ איך שייך לקרותו מפגל. ומה שהקשה
עוי׳ דאיך כי הבא לפגל את התודה דמעולם לא בא הלחם
לפגל את התודה גם זה לק״מ דשפיר קרי ליה הבא לפגל
כיון דמחשבה כי קא חשיב לאכול ממנה ולאחמה לפגול
הכיתה קמכוין אלא דלא פיגל התודה משום דאין הלחם מפגל
את התודה.

ע״ב. גמ׳ ואמאי לימא ק״ו הוא ומה האוסר אינו נאסר
וכו׳ ופירש״י שאוסר בפנים האוסרים את הזרעים.
הבא לאסור זרעים ע״כ. והנה בירוש׳ פ״ז דכלאים על ההיא
מתני׳ דהמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קדש
כ״י ור״ש אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. פליגי בה
רבותי׳ אמר ר״י הכל מודים בענבים שהן אסורות אמר ר״א
האוסר אינו נאסר ושאינו אוסר נאסר. מה פליגין במסכך
את גפנו ע״ג תבואתו ש״ח אבל המסכך את גפנו ש״ח ע״ג
תבואתו כל עמא מודו שהאוסר נאסר ע״כ. ופי׳ להירוש׳
הנז׳ עיין להר״ש ז״ל פ״ז דכלאים מ״ד. וראיתי בס׳ הון עשיר
דילה עיא שהביא דברי הירוש׳ הללו וכתב חי״ל והנה אין
ספק דבין הגפן ובין הזרע תרוייהו אסרי אהדדי דלים קדש
הזרע לגבן או קדש הגפן לזרע דלעולם תרוייהו קדשי וכמ״ש
הר״ש פ״ה ע״ה וא״כ הוא מאי דקרי הכא לזרע אוסר ולגפן
נאסר ל״ל דהוא משום דכתיב לא תזרע כרמך כלאים ולא
כתיב לא תטע כרם בזרעך דכרי מלשון זה דהזרע הוא האוסר
וחזו פי׳ דירוש׳ הכל מודים בהאי דמסכך גפנו דמעמיה
דאינו אוסר שתבואה ש״ח דהגפן עצמו שהוא שלו נאסרה
אמר כ״א איך אפשר שיודה ר״י ור״ש בזה אם האוסר וכו׳
בתמיה במאי קמפלגי ר״י ור״א במסכך גפנו ע״ג תבואת חבירו
והנאסר הוא שלו אבל המסכך גפנו ש״ח ע״ג תבואתו כ״ע
מודו שהאוסר שהוא הזרע שלו נאסר שהרי אין כאן מקום
לק״ו דהבלת׳ נאסר להיותו ש״ח הוא הגפן שנקראת אינה
אוסר לגבי הזרע אבל הזרע שהוא שלו נקרא האוסר ומשו״ה
נאסר וא״ם למימר שאוסר נאסר ושאינו אוסר אינו נאסר
עכ״ל.

ואהמ״ר מעלמותיו הקדושים לע״ד פי׳ זה לא ניתן ליאמר
כלל מדא דא״כ בסוגי׳ דידן במנחות בשמעי׳ לו
רב לר״א דלימא ק״ו להתיר ג״כ הזרעים ומה האוסר אינו
נאסר וכו׳ למה הולרך ר״א לדחויי אנפשיה ולאוקי דהתם
בשאר זרעים דמדרבנן הוא דאסירי ואי׳ דעביד איסורא קנסוה
רבנן וכו׳ והלא לשיטתיה דקי״ל התם בירוש׳ דלעולם הזרע נקרא
האוסר

האוסר והגפן נקרא נאסר ול"ש בין כשהגפן שלו והתבואה ש"ח לכשהתבואה שלו והגפן ש"ח א"כ הי"ל דאעיקרא אין כאן מקום לק"ו ואתי שפיר למימר שהאוסר דהיינו הזורע נאסר ושאינו אוסר דהיינו הגפן אינו נאסר. ועוד דאם כפי' ז"ל מה בא הש"ס להשמיענו דכשהוא איפכא דהגפן ש"ח והתבואה שלו דהתבואה נאסר דזו היא משנה שאינה צריכה דהדבר פשוט דהתם דליכא ק"ו כ"ע מודו דהתבואה נאסר כיון שהוא שלו אבל לפי' הר"ם ז"ל הש"ס א"ש ודבר גדול בא להשמיענו דאף דהגפן ש"ח כ"ע מודו דנאסר משום דעבד מעשה בגפן חבירו בע"כ לית להו לר"י ור"ש דאין א"א דשא"ש אלא דוקא בשלא עבד מעשה בשל חבירו אבל הכא דעבד מעשה בשל חבירו אף ר"י ור"ש מודים דהגפן נאסר באופן שדבריו ליצ"ע.

והנה ראית בפי' ירוש' למוהר"ר אליהו ז"ל שפי' על האי דאמרי' מה פליגי וכו' אבל המסכך גפנו ש"ח ע"ג תבואתו כ"ע מודו שהאוסר נאסר וז"ל כ"ע מודים וכו' הוא"ל והאוסר שלו הוא ע"כ ומדבריו אלו הרי ברור שהבין בדי' הירוש' כמ"ש הרי"ב הון עשיר ז"ל ואחרי בע"כ דבריו ז"ל אינם אלא מן המתמיהין דמלבד דקי' עליו מש"ס דילן וכמ"ש עוד גם דדבריו קשים מרישם לסיפיה שהרי עדין לאלותיה הדין קימת במה שפי' לעיל מה על הק"ו דקאמר ר"א וז"ל האוסר היינו התבואה שהיא אוסרת הגפנים הוא"ל והגפנים שלו אבל השכנים אינן אוסרי' התבואה שאינה שלו וכל דבר שאינו שלו אין אדם יכול לאסור וכיון שהאוסר אינו נאסר היאך יאסרו השכנים שאינן שהאוסר ע"כ מבואר יוצא מדבריו ז"ל דמאי דקרי' לתבואה אוסר ה"ד משום שאינו שלו ואין לו כח לאסור התבואה משו"ה נקרא אוסר וכלו' דאוסר דוקא לגפנים והיא אינה נאסרת והגפן נקרא נאסר משו' דהוא עצמו נאסר שהוא שלו ואינו אוסר התבואה שאינה שלו דמשמע דכשהוא איפכא דהמסכך גפנו ש"ח ע"ג תבואתו דאז נקרא הגפן אוסר והתבואה נאסר. ואיך תוך כ"ד פי' דכשהוא איפכא כ"ע מודו שהאוסר נאסר הוא"ל והאוסר שלו היא וקרי לתבואה דשלו הוא אוסר ולא הי"ל אלא משו' דעבד מעשה בגפן חבירו וכמ"ש הרי"ם ז"ל ולומר בכל כה"ג דמ"ש כאן בדבריו זו דוחק גדול גליי. שו"ר להי' הרב ז"ל גופיה שם ע"ב על מאי דגרסי' התם העביר חמשה עליה כקונים אחת גפן אי התבואה דינא ור"י האוסר אינו נאסר ושאינו אוסר נאסר אבל אם העביר עליה אי מהם מהם גפנים כ"ע מודו שהאוסר נאסר ע"כ כתב וז"ל שהאוסר נאסר הרי"ם ז"ל פי' לעיל דר"ל אף שהגפן הוא"ל ועביד בה מעשה בגפן וסיפא דמתני' קשיא לפי' דר"ל שהאוסר הראשון כדמשמע הכא עכ"ל. ונרי' דכונתו ז"ל להקשי' דלפי' הרי"ם דבמסכך גפנו ש"ח ע"ג תבואתו אף ר"י ור"ש מודים דהגפן נאסר אף שאינו שלו כיון דעביד בה מעשה א"כ איך קתני ר"י בסיפא דמתני' מעשה בא' שזרע כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע ואמר א"א מקדים דשא"ש והא כיון דעביד מעשה בשל חבירו דהיינו שהכל ספקר וכמו שאינו שלו בכה"ג כנר מודה ר"י דאדם אוסר דשא"ש. ואם כנים אמרי בכונתו ז"ל אתמ"ה לע"ד נרי' דלק"מ דע"כ לא אמרי' דמודים ר"י ור"ש דהגפן נאסר אף שאינו שלו כיון דעביד בה מעשה ה"ד בהלטפות דהתבואה שהוא שלו והיינו דוקא במסכך גפנו ע"ג תבואתו ש"ק הוא דפליגי ר"י ור"ש ואומרי' דאף דגפנו שהוא שלו נאסר וכש' ר"י מ"מ לא בשביל זה נאסר ג"כ תבואתו ש"ח כיון דלא עביד בה שום מעשה אבל במסכך גפנו ש"ח ע"ג תבואתו דהתם אנים עביד מעשה בשל חבירו תרוי' סך טעמא דאגב דנאסר תבואתו שלו נאסר נ"כ גפנו ש"ח אבל במסכך גפנו ש"ש ע"ג תבואתו ש"ח דאין כאן אפילו כלום אה"ן דפליגי ר"י ור"ש דא"א אוסר דשא"ש אף דעביד בה מעשה. אלא דעכ"ף בדבריו אלו שרת מתר קו' דלעיל דדבריו שהלאי כיכשו ולק"מ וכמובן. אלא דלהרי"ב הון עשיר ז"ל עדין קי' וכמ"ש.

איברא דעתים הר"מ ז"ל פי' מסי' כלאים הים כרי דמתי' להך ירוש' דקאמר מה פליגי וכו' דקאי לפלוגתא דר"י וג"א שהרי כתב וז"ל לפיכך המסכך גפנו ע"ג תבואתו ש"ח קדש גפנו ולא נתקדשה התבואה. שכך גפן חבירו על תבואתו קדש תבואתו ולא קדש גפן חבירו וכו' ע"כ וכתב עלן הכ"מ ז"ל וז"ל ומ"ש קדש גפנו וכו' וכן מ"ש שכך גפן חבירו ע"ג תבואתו וכו' שם בירוש' פ"ז דכלאים ע"כ והרי ברור דמפי' לירוש' הנז' כמ"ש הי' הון עשיר ז"ל דאף במסכך גפן חבירו ע"ג תבואתו פליגי ר"י ור"ש דא"א אוסר דשא"ש ופסק כר"י ור"ש. אלא דעכים להר"מ ז"ל לק"מ מה"ש ר"א בסוגיין ובמ"ש לעיל דאמ"ן דהר"מ ז"ל ס"ל דה"ש ר"א ומה האוסר אינו נאסר וכו' לאו למימרא דלעולם התבואה נקרא אוסר והגפנים נאסר אלא כמ"ש הר"מ ז"ל דהתבואה נקרא אוסר משו' דאוסר להגפנים שהם שלו והגפן נקרא נאסר משו' דהם דוקא נאסרים ואין להם כח לאסור את התבואה שאינו שלו ומ"ש אח"ך בירוש' מה פליגין וכו' אבל המסכך גפנו ש"ח ע"ג תבואתו כ"ע מודו שהאוסר נאסר דקרי להתבואה אוסר אף שאינו שלו ר"ל האוסר הראשון וכמ"ש מוהר"ר אליהו ז"ל.

וראיתי למוהר"ר קורקוס ז"ל שם בה"כ ד"ו ע"ב שכתב וז"ל ובירוש' רצו לחלק בין גפנו על תבואת חברו לתבואה חבירו על גפנו ומעלו דלא סבו לכך פרע דבי בי' דידן ולעיפי שבעים לא הוכר אלא גפנו ע"ג תבואתו ש"ח. עכ"ל. והנה הכוונה ירא' דמ"ש כאן בדבריו ול"ל בין גפנו על תבואת חבירו לגפן חבירו על תבואתו אלא דאבתי מ"ש בירוש' מעלו דליש לא זכיתי להבין דבריו דממ"נ אי ס"ל כפי' הירוש' כהר"ם ז"ל דבמסכך גפן חבירו על תבואתו מודים ר"י ור"ש דאף הגפן נאסר מלבד דלהר"מ ז"ל לא ס"ל כן ועוד דלדרכם מעלו דשנא ושנא ואמרו דכ"ע מודו דהאוסר דהיינו גפן חבירו נאסר ואם כונתו לפי' כפי' מוהר"ר אליהו. ופי' הון עשיר דמה פליגי לא קאי על ה"ק ור"י ור"ש אלא קאי על ר"י ור"א וכונתו לומר דגלו לחלק בירוש' דדוקא בגפנו על תבואת חבירו ס"ל לר"א על ר"י ור"ש דאף גפנו שהוא שלו אינו נאסר מק"ו אבל בגפן ש"ח על תבואתו מודה ר"א דס"ל לר"י ור"ש דתבואתו שלו עכ"פ נאסר דשמא ליכא ק"ו. אלא דמעלו דליש דאף בזה פליג ר"א וס"ל על ר"י ור"ש דאף תבואתו אינו נאסר. גם זה אינו דלדרכם מעלו דשנא ושנא משו' דהתם ליכא ק"ו באופן שדבריו ז"ל לצ"ע.

וראיתי בס' נחמד למראה הכ"מ על הירו' שם פ"ז דכלאים ז"ל ע"ב שהביא ד' הכ"מ שבפיה מש"כ ס"ח עמ"ש הר"מ ז"ל שם כר"י ור"ש דא"א מקדים דשא"ש ונמ"ש העלו א"ש דהלכה כר"י ואע"ג וכו' ומאחר דקי"ל כרב באיסורי הו"ל למיפסק דאין הלכה כר"י משמע לרבי דכיון דשמואל פשיטא ליה דהלכה כר"י ואיכא מ"ד דרב ס"ל נקטינן הכי ועוד דבירוש' משמע דרב ס"ל דהלכה כר"ש וכו' וכתב עליו הרב הנז' כנראה ז"ל גרס ז"ש עכ"פ דבירוש' משמע דרב ס"ל דהלכה כר"ש לי הפשוט אין משמעות כלל מהירוש' דהכי איתא התם עכ"ל. ועמי הסליחה נעלם ממנו די' הירוש' שם פ"ב על מתני' דקתני התם היה כאם תוך של חטין וכו' אמרו בגמ' ר' שמואל בשם ר' זעירא דרש"ה דרש"א א"א מקדים דשא"ש רב אמר א"א אוסר דשא"ש אמרי' אתיא דרב כר"ש כמה דר"ש אמר א"א מקדים דשא"ש כן רב אמר א"א אוסר דשא"ש ברם כרבנן לא אתיא ע"כ. הרי מבואר יוצא מהירוש' הנז' דרב סבר כר"ש.

עוד כלאה עיני לפי הבני ברין שם בפ"ח דפ"ו ע"ב עמ"ש התוס' בפ"ק דנזיר ד"ב ע"א ד"ה כדתניא דהאי ברייתא דקתני התם מתילא הכרם שנפרצה אומר לו גדור וכו' נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו ב"ש ס"ס דס"ל בפ"ז דכלאים מ"ד דאדם מקדים דשא"ש כתב וז"ל ועפי' אוקמתא זו דהוי' דהאי ברייתא דקתני קדש כר"מ היא מינה כיסה לי מ"ש בש"ס לנזיר בדים נתיאש וש"ח מאי שנא מהאי דאמרי' במכסו' דע"ז מעשה ב"א וכו' ותי' יעוים ולדידי לפי האמור סעיקי' ל"ק שהרי ברייתא זו כר"מ היא גם התיא עובדה דמכסו' דהיינו בגפנים אתיא כר"ם ור"י דפליגי על ר"מ במתני' דהמסכך גפנו ע"ג תבואתו ש"ח אלא קדש משו' דא"א

אוסר

אומר דפא"ם וכמ"ש התוס' שם ד"ה שהיו וכיון שכן קתני בברייתא קדם דר"מ ה"א. ובשה"ש עובדא דהתירו הנסכים ה"א כר"י ור"ש דס"ל דא"א אומר דפא"ם וכו' ותיהו די' התוס' דפי' הערל דפ"ב ע"א ד"ה ר"י אומר אי הכותה עיניו יהא דלא שוו בשיטותיהו למ"ש במנחות עכ"ד. ואה"נ שהיה דמר לא ידענא חדא במ"ש ועפ"י אוקמי' זו דתוס' דהא' בבריתא דקתני קדם ר"מ ה"א וכו' כאילו התוס' אידהו לגו זה הדבר דבריתא זו ר"מ הוא והלא סוגי' מפורשת היא בהגוזל קמא דיק והביאוהו שם בתוס' דאמרי' התם על מאי דאין ר"מ דינא דגרמי הי' ר"מ אילימא ר"מ וכו' אלא הא ר"מ דתניא אחילת הכרם וכו'. אלא דהתוס' סקי' דכיון דאינה מתני' בשום מקום היכי שמיע להו, דר"מ דאין דינא דגרמי ומ"י דמשמע להו דאתיא כר"מ מכח מתני' דכלאים דמייתי התם וא"כ לא הי"ל לסי' כרי"ו לעשות שטפל עיקר. ועו' במ"ש בסו"ד די' התוס' ביבמות לא שוו עם התוס' דמנחות וכלו' דהתם בפי' הערל כתבו דהא עובדא דמנחות דהתירו הנסכים אח"ח דלא כר"י ור"ש וא"כ נפל היסוד עם שרלה לתי' קוי' הש"ת. דמי דמקו להביא מן הנסוק וא"ך לא ראה עינא דשפיר חזי קוס' די' התוס' שם במנחות מי"ל אלא דרב פוסק התם כרבנן ע"כ וכוונתם לומר דכיון דרב כבר פסק התם שיש הערל כרבנן א"כ אינו מן הצורך לדחוקי' אנפשין ולומ' דהך עובדא דהתירו הנסכים היינו כר"י ור"ש ולאוקימי' שהיא דהמסכך גפנו ע"ג תבואתו ש"מ דאיירי דוקא בתבואה דרבנן כי"ל בשום בגונת דבריהם ז"ל וכמו שכן משמע ממ"ש התוי"ט בכלאים פ"ז מ"ה ד"ה אסור וכמו שיבא בסמוך בע"ה.

עוד כתב שם הי' כרי"ו וז"ל אלא דלפ"ז כרי' ד' הר"מ לכאורה התלי' ניכסו והוא דמאסר דבפ"ה היא פי' כר"י ור"ש דס"ל דאיפא דשא"ם ודלא כר"מ א"כ א"ך פי' בפ"ז ה"ז ברייתא זו דאחילת הכרם וכו' דפ"ז קדם כיון דהא' דקתני בברייתא קדם ר"מ ה"א ובמ"ש התוס' ז"ל וא"ל דהוי' והוא שראיתי להרדב"ז בס' יקר תפארת בפ"ז שהרגש ע"ד הר"מ ז"ל דקדוק אשר דא"ך לא כתב וח"ב באחריותו כדתני בברייתא וליתנ זה כתב דהר"מ ס"ל דהבריתא לא איירי בשהיו הזרעים ש"ה אלא שהכל שלו והיינו שלא כתב וח"ב באחריותו וכ"כ הי' שו"ג בי"ד סי' כ"ו סי"ק פ"ז ודקדק עליו כן וניחא ליה כמ"ש הרדב"ז ע"ש ומעתה הרה אמר ג"כ קו' דכיון דהוא ס"ל דהבריתא קאי בהדם אי' וכו' עכ"ל ודבריו אינם אלא מן השמעיסין הלא במ"ש משם הרדב"ז ז"ל דהר"מ ס"ל דהבריתא לא איירי בשהיו הזרעים ש"ה אלא שהכל שלו. דלפ"ד הכותב בדי' הרדב"ז ז"ל בהשגה לאסוכה יראה דאין כונתו לוי' אלא על הר"מ ז"ל בדינו דאיירי בשהכל שלו ולא על הבריתא. קאמר וז"ל הרדב"ז בקילור מחילת הכרם שנפרצה וכו' בהגוזל קמא וכו' נתיאש ממנה ולא גדרה והוסיף בק"ק ה"ז קדש וח"ב באחריותו. ואם לא נתיאש אלא שהיה עסוק לגדור אעפ"י שהוסיף בק"ק לא קדש וכו' וכתבו בתוס' דטעמא הוי משום דכתי' ליה כרמך כלאים משמע זריעה דניחא ליה והכא לא איירי בשהיו הזרעים ש"ה אלא שהכל שלו. והיינו שלא כתב וח"ב באחריותו כדכתב בברייתא אח"ך ז"ל ומלישנא שכתב והכא לא איירי וכו' והיינו שלא כתב וח"ב באחריותו כדתניא בבריתא נר' דלא קאי אלא על דינו של הר"מ ז"ל וזה פשוט ועו' דקש לדי הסוגי' שכתב כן שפירוש דהר"מ לא היה גורס בבריתא וח"ב באחריותו. א"ך לא ראה הי' כרי"ו דאעיקי' אסמיך דבריו תמוהים אצל וא"ך יבאו משה קדום דברי' כאלו דא"ך אפשר לומר דהר"מ ז"ל לא היה גורס בבריתא כן דא"כ מה יענה למ"ש התם בהגוזל קמא והבאתיו לעיל שהביאו הך בריתא למגמר דר"מ דאין דינא דגרמי ואי לא גרסינן וח"ב באחריותו אלא איירי שהכל שלו מה דמות יערוך מכאן לדינא דגרמי.. ולעיקר קו' הי' כרי"ו יתורץ שפיר כמ"ש הרדב"ז דרבי' לא איירי אלא בשהכל שלו. אלא דאעיקר נעלם ממנו דכבר עמד בזה הי' מזין ז"ל בתמורה דקפ"ה ע"א וכתב כמ"ש הרדב"ז ז"ל דהר"מ איירי בשהכל שלו אבל בגדר שמפסיק בין חבירו לשדה שלו אינו ח"ב. דאין אוסר וכו' ולכך לא הביא הך בריתא הרדב"ז ז"ל ועיין להרי"ב מרכבת המשנה ח"ב ה"ז מה"ט הי"ז וגם זה נעלם מהי' הנז' כרי"ו:

עוד כתב שם הי' הנז' כרי"ו עמ"ש התוס' בב"ק דיק ע"ב ובבתרא ד"ב ע"ב עמ"ש בבריתא אחילת הכרם שנפרצה אומר וכו' דוקא נתיאש אבל אם לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אעפ"י שהוסיף ק"ק מותר ע"כ. הביא הי' כרי"ו תשו' הי' ב"ח יעקב סי' קי"ז שעלה ונסתפק למה שפסק מרן ח"מ סי' של"ז מי שבהמתו רגילה ליכנס לשדה חבירו והזיקה יכול בעל השדה להתרות שישמור בהמתו ואם לא שמרה והזיקה ח"ב לשלם וכו' אם אחר ההתראה שהתרה בו לשמור את הבהמה נכנס מיד אסרי' לשומרה שלא תכנס לשדה חבירו ולא שהפיק להכניסה עד שהזיקה בלותו פעם בעוד שהוא מתעסק אם ח"ב לשלם הנזק או לא כיון שמשגיח בהתראה ומתעסק לסלק ההיזק. והשיב דפטור והביא ראיה מהתוס' דבאיבעיא דס"ל דכל שלא נתיאש ועוסק בכ"ש לגדור אעפ"י שהוסיף ק"ק מותר. ושוב דחה זו משו' די"ל דשאני התם דגלי' קרא וכמ"ש התוס' יעו"ש. וכתב הי' כרי"ו דאי תהא לא איריא וכו' אלא תאי דלא מצינן למילף מינה עלה במחשבה לר' דס"ע דכאן הילפותא הוי ממונא מאיסורא וקי"ל ממונא מאיסורא לא ילפינן וכו' ושוב חזרתי לאמרי' דאי"ל דבכ"ד ליתא לאפי כללא והוא שראיתי להתשב"ץ ח"ב סי' ג"ר שכתב הי"ל אבל היאך נלמוד מדין איסו' ממונא מאיסורא לא ילפינן ואע"ג דגמרי' שהם מערב והוי איסורא מממון שאני התם דהתם ממונא נמי היא שהרי ע"י קידושין כשתכנס לחופה בעלה יורשה וממונא מממונא הוא ואיסו' מילתא קא אתי וכו' מבואר יוצא מדבריו דהיכא דפתיך איסורא בהדי ממונא ילפי' דממונא מממונא הוא הילפותא ואיסו' מילתא קא אתי וא"כ הכא נמי דהאי איסו' דכלאים פתיך בהדי ממונא דהא נתיאש ולא גדרה דה"ז קדש וח"ב באחריותו לשלם שהזיק כמ"ש בבריתא וכיון שכן שפיר איכא למילף מינה משו' דהוי ממונא מממונא ואיסורא קא אתי מעילא וכו' עכ"ל. ואחה"כ לא ידעתי טעם לסברתו ולענ"ד לא דמיא כלל. כדון הרב בי' ז"ל עם ת"ם התשב"ץ דע"כ לא קאמר התשב"ץ ז"ל דהיכא דפתיך איסורא בהדי ממונא ילפי' דממונא מממונא הוא ואיסו' מעילא קא אתי אלא. דוקא בכה"ג דגמרי' אשה מערב דהוי איסור מממון התם דוקא משום מאי דפתיך ממונא בהדי איסו' וילפי' אבל לספך לילף ממונא מאיסורא כיון דפתיך ממונא בהדי איסורא בהא לא קאמר הי' ז"ל. ועו' דאעיק' כך דכלאים לא מיקרי איסורא דאית ביה ממונא דדוקא התם באשה אמרי' כן משו' דבשה"א ממש דגמרי' מערב דמקודשת בהך ילפותא נפקא לן נמי לענין ממון דבעלה יורשה ולא יורשים לא כן הכא בכלאים דבהא דגמרי' מינה ליכא ממון כלל דהא כיון שלא קדש ליכא שום נזק דהא כל עיקר טעמא דלא גמרי' ממונא מאיסורא אינו אלא משו' דאפשר דאיסו' קל מממון ומשו"ה הוא דאי פתיך ממונא בהדיה ילפי' שפיר וא"כ הכא בכלאים דילפותא דגמרי' מינה לא נפקא לן לענין ממון ליטול מזה וליתן לזה אלא דזה פטור כיון שלא הזיק הם ג"כ לא הפסיד כלום בכה"ג לא מיקרי ממונא ובת"ש רבי' בצלאל ז"ל בש"מ למציעא פ"ב דפים ע"ב והביאו הי"ת אוי מי דקי"א צ"א דממונא כי האי דלא הוי מסקל לתר ומיתב לתר שפיר ילפי' מאיסורא וה"ט כדכתיבנא וא"כ ה"ה נמי דלא מהני ג"כ לוי דפתיך ממונא בהדיה בממון כי האי. ועוד דא"ך לא ראה דאעיקי' די' הרי ז"ל תמוהים דאדרבא איסורא מממונא הוא דתמי' אבי דן אי מקודשת או איכה מקודשת וממונא מעילא קא אתי אמיך כשתכנס לחופה וכמו שכן הקי' עליו הרמ"ז ז"ל בס' משם יזכר ד"כ ע"א וא"כ היך אדרבא ממונא מאיסורא הוא דתמי' אבי דן אי קדש או לא ואח"ך ממונא מעילא קא אתי דכיון שלא קדש ליכא שום נזק ופטור וא"כ נפל היסוד ג"כ מה שרלה לתרץ קו' הרי"ב עושה שלוה מע"ש בכתובות דעיו המחליף פרה בחמור וכו' ומת"ש בקידושין ד"ן ע"א דהתם נמי האיסו' פתיך בהדי ממונא ומשו"ה ילפי' ממונא מאיסורא. ולפי האמור דהתשב"ץ ז"ל בכה"ג לא קאמר דמהני מאי דפתיך ממונא בהדי' עדין הקו' במקומה עומדת ומה גם דבהא דקידושין אדרבא

ממונא

ממונא מאיסורי הוא דתפסי אני דן אי יצא י"ח נדרו או לא וממונא מעילא קא אתי דכיון שלא י"ח הינו צריך להביא עוד קרבן אחר. אלא דלעיקר מקשיא דקידושי' לעדין דלק"ש דהכי ממונא כי הפי דילפי' דדברים שבלב א"ד ולא מלי בעל הקרקע לחזור אלא הלוקח כשר במקחו והמוכר כשר בשבועתו ולא הוי מקל למר ומיתב למר שפיר ילפי' מאיסורא.

וחזה הוית לה' כמוהרי"ט אלגאזי ז"ל בס' קהלת יעקב ד"ה ע"א שפסק' עמ"ש התוס' בכתובות דמ"ו ע"ב ד"ה ממונא וכו' וא"ת נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהיינו איסור' מאיסורי וממילא שמעינן דכספה דאביה הוי ות"י דאיסור' דאית ביה ממונא דהיינו קידושי' מאיסור' דלית ביה ממונא לא ילפי'. דלפי מ"ש הם עצמם בסוטה די"ז ע"א ד"ה א"ר תנחום ח"ל ובשלא כי אסא דאמרי' דר"ע דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו בממונא באיסורא אית ליה דהא אמרי' בנדרים לחולין לא חולין להוי אלא לקרבן הכי קתני אי ר"מ הא לית ליה מכלל וכו' אע"ג דאיסורא נגידתא הוא והשיב כי דהתם נמי איסור' דלית ביה ממונא הוא שאוסר ממונו על חבירו ע"כ וא"כ לפ"ז מאי ק"ק להו הכא בכתובות דהא נדרים נמי איסורא דלית ביה ממונא הוא דאוסר ממונו ע"ה ולילפו איסור' דאית ביה ממונא מאיסור' דלית ביה ממונא אח"ד ז"ל. והמחי"ר ונעיר לא ידענא מאי ק"ק ליה דמ"ש התוס' התם בסוטה דנדרים איסור' דלית ביה ממונא הוא הי"ד בהפיא דהאומר לחבירו לחולין שאוכל לך וכו' דאיירי בנדרים שבין אדם לחבירו בהפיא דוקא ש"ך שפיר למימר דאיסור' דלית ביה ממונא הוא כיון שאוסר ממונו ע"ה לא כן הכא בכתובו' דילפינן דאביה יכול לקדשה ממה שאביה מפר נדריה דבנדרים דהכא לית בהו כי אם איסור' לבד שהרי מפרה שליעה שהינו כ"ה ואלו נדרים שהוא מפר דבריי הוא בהם ענוי נפש אם ארחץ וכו' וכתב הרא"ם ז"ל שם וז"ל פי' בהם ענוי נפש דכתי' כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו וה"ה לאב בנדרים בספרי בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש אף אב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש עכ"ל. וא"כ שפיר קאמרי התוס' ז"ל דאיסור' דלית ביה ממונא הוא ולא גמרי' מיניה קידושי' דאית בהו ממונא. ואף אתמ"ל דבנדרי ענוי נפש ג"כ ש"ך שפיר שאוסר ממון חבירו עליו וכגון שאמרה קונם פירות חנוני זה עלי ולא סיחת פרנסתו אלא ממנו דקתני הם במתני' הרי זה יפר וכפי' כ"ו אפ"ה לק"מ. דהשתא לא גמרי' אלא שהפרת נדרים סתמא דכמו שאביה יש כח בידו להפר כמו כן יש כח בידו לקדשה ולא גמרי' בהדיא מהפרת נדרים דאית בהו ממונא כדי שנאמר דילפי' איסור דאית ביה ממונא מאיסור' דלית ביה ממונא כנלע"ד בכונת דבריהם ז"ל.

וראיתי לתוי"ט בכלאים פ"ז מ"ה על מתני' דהמעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף בק"ק אסור כתב וז"ל ואמנם בטעמו של פירוש' והתוס' כי דאיסור זרע שעציץ. לפי שהוא נעשה לד' איסור ואע"ג שלפי האמת אינו כלאים שהרי לא קדש אפי"ה בדין קנס אסרוהו ואמנם כה"ג בגבלי פ"ב דמנחות דעיו אלא דאותה סוגי' כרב דפסק דרבנן דר"י ור"ש כמו שהעלו הם בתוס' ולא כמו שהעלו בפ' הערל וכו' עכ"ל. והנה מ"ש על התוס' דמנחות שהעלו דאותה סוגי' דהתירו הנפלים אתיא כרבנן דר"י ור"ש שאמה אתו וכנרי דכונתו ז"ל ממ"ש בסו"ד וז"ל. אלא דרב פוסק התם כרבנן ע"כ וכמ"ש לעיל. אלא מה שסיים וכתב ולא כמו שהעלו בפ' הערל לא זכיתי להבין דבריו שהרי כתבו התם דפ"ב ע"א ד"ה ר"י אומר וכו' אם בזריעת תבואה דהוי כלאים דאורייתא שהתיר א"כ הא דאמר בהקומץ זוטה מעשה בא' וכו' והתירו הנפלים ומשמע דבשאר זרעים דהוו דרבנן איירי אבל בכלאים דאורייתא היו אוסרי' גם הנפלים שאינן של זורע א"כ לא אתיא ההיא דמנחות כר"י אע"ג דפסיק שמואל כוותיה אלא כרבנן. ור"ש אמ"ר אמר נמי במתוך דאין הלכה כר"י והא דלא מוקי התם כר"י וכו' ע"כ. מבואר יוצא מדבריהם ז"ל דלא אתיא ההיא דמנחות כר"י וכמו שהעלו התם במנחות.

ואפשר לומר דאין כונת הר' ז"ל בפ"ה ולא כמו שהעלו ה"פ הערל לו' דהתם העלו בהפך מ"ש במנחו' אלא כונתו לו' דבפ' הערל הניחו הדבר תלוי ועומד דאם בזריעת תבואה דהוי כלאים דאורייתא התם לא אתיא ההיא דמנחות כר"י ומכלל הן אתה שומע לאו דאם בתבואה דהוי דרבנן שהתיר א"כ אתיא ההיא דמנחות כר"י. אלא דלישנא דנקט ולא כמו שהעלו לא משמע כן וצ"ע. שוב אחר זמן בא לידי ס' בפ"ז וס' ל"ק וראיתי שם בפי' למנחות שפי' ד' התוי"ט ז"ל כדכתיבנא וקיים הבה"ז וז"ל ודבריהם בפ' הערל מבוארים יותר ע"ש עכ"ל ושמחתי כמוצא שלל רב. ובכן ה"ס אלי על הרב כמפר למראה כר"ן שכתב דדי התוס' דפ' הערל אי בתבואה דלא הוו בפירושייהו למ"ש במנחו' דאין כמלמו מענו דברי הבה"ז ז"ל.

וחזה הוית להי' אגין שהביא מ"ש בירוש' פ"ז דכלאים הבאתיו לעיל אמר ר"י הכל מודים בענבים שאסורות אר"ש שאוסר אינו נאסר שאינו אוסר נאסר וכתב וז"ל ביצרא שאני חשש על פירושי' דלכאו' מהלשם שיטתים דר"א מההיא דירוש' לפ"ם דילן דהא כבר כתבו התוס' בד"ה ושהירו. דתבואה דמתני' דכלאים לאו מתי' שהיכים דהיא דאורייתא איירי ולפ"ז ק' דר"א לר"א דהכא בסוגי' קאמר ר"א דבזרעים דרבנן קנסינן למאי דעביד איסורא ולא עבדינן ק"ו ומה וכו' ואלו התם בירוש' קאמרי על מתני' דהמסכך גפנו ע"ג תבואתו הית דעבדינן ק"ו ומה שאוסר אינו נאסר וכו' וגם שהענבים מותרים וא"א לדי הפוס' דאיירי התם בתבואה דרבנן הרי ר"א בדרבנן לא עבד כי הא' ק"ו ואדרבא קנ"ס למאן דעביד איסורא הכא בסוגי' ואיך התם בירוש' עביד ק"ו בכה"ג גם בדרבנן. והנימו בצימא מ"ם. ואני תמה על ה' כ"ו דמבין ריש עיניו כי הסבין דמ"ש התוס' כאן במנחות דאתיא כך בריתא כר"י. ור"ש הוי הכי ג"כ במסקנת דבריהם ז"ל ולא היא וכמ"ש הבה"ז ז"ל ולא הי"ל לחקי אלא למאי דאסיק אדעתייהו בתחי'. ולעיקר קו' לעיל כרי דלק"מ והוא דמ"ש התוס' בסוגי' דהך בריתא דהתירו הנפלים אתיא כר"י ור"ש אינו אלא דוקא למאי דהתירו הנפלים בהך דוקא קאמרי דמטעם הוי משום דא"א אוסר דמא"ם וכר"י ור"ש אבל מאי דאסרו הגפנים משום קנסא כדקאמר ר"א אפי' דזה הוי דלא כר"י ור"ש ובהא לא קא מיירי התוס' דאפי' דלר"י ור"ש קי"ל דכיון דאיכא ק"ו גם הזרעים מותרים ולא עבדינן קנסא. וא"כ שפיר קאמר ר"א התם בירוש' אף לר"י ור"ש דאף הענבים שלו מותרים מק"ו ואילו קנסא לא עבדינן.

ובהיותי בזה עם רב נכורא' מ"ב ח"ה הרב וכלום כי בילפת יקרא סייו תי' לזה באו' אחר והוא אמר דא"ל דע"כ לי"ש ר"י ור"א התם בירוש' דר"י אמר דהכל מודים בענבים שאסורות ור"א אמר ק"ו ומה וכו' אלא בעיקר הדין מדרבנן דר"י ס"ל דמודים ר"י ור"ש דהענבים אסורות משום דקדשי מדרבנן שהרי שלו הם ור"א ס"ל דמכח הק"ו גם הענבים מותרים אבל בקנסא ל"ש ואפי' דס"ל לר"א דאף דמק"ו מותרים עכ"פ משום קנסא אסורים וכמו שכן תי' הר"ש ז"ל הם לשיטתו דהתם מיירי בדאורייתא וז"ל והא הכא בדאורייתא אליבי' ר"י ור"א ע"כ וא"כ גם אנו נאמר כן דל"ש אלא באיסורא דרבנן ולא בקנסא א"ד נכון והבוחר יבחר.

עוד הזה הוית לה' סנו' כ"ו שהביא מהת"ם בכ"י על מאי דפריך ר"א בסוגי' שאר זרעים מדרבנן וכו' הא' דעביד איסורא קנסוה וכו' וא"ת מה תקן ומפני שהם דרבנן הוי טעם להחמיר ופי' הדר מקולי על כל הסוגי' דהק"ו בא לאסור ולא אסר הספי' לעיל ומה המפגל וכו' ומ"מ שלהם מפוגל אע"ג דאיכא ק"ו א"כ ה"ה נכו לוי מק"ו שההם תודה מפגלת ומה לחם שאינו מפגל מתפגל תודה דהוי עיקר המפגל א"ד שיתפגל וכה"ג לימא הכא ומה האוסר אינו נאסר ומ"מ אסרו הזרעים אע"ג דאיכא ק"ו א"כ מאי התירו הגפנים לימא ק"ו ומה הבא לאסור ולא אסר נאסר דהיינו הזרעים שאוסר לא כ"ש וע"ז תפני דלא אסרו רק מדרבנן ומשום הכי התירו הגפנים דמאי דלא עבד איסורא לא קנסוה רבנן כיון להחמיר. וע"ז כתב

הי' בריו ז"ל ואני תמה על פי' הש"ע דא"ך אפשר לפי הקיו דלעיל לענין פיגול והיינו שיהא חייב משו' פיגול גם החולה מקיו והלא קי"ל אין עונשין מה"ד וא"כ איך א"ל דפירכת הש"ס היינו לחייב כרת משו' פיגול בחוץ ומלקות בנפנים משו' כלאים מקיו כיון דהלכה רווחת אין עונשין מה"ד וכו' ע"כ. והנה מה שהק' לענין פיגול האמת אתו. נרא' לבלא ש הש"ע לקיים דמ"ש בכלאים דנימא קיו לאסור. ג"כ הנפנים א"ל דלאו לפיוני מלקות קאמר אלא לאיסורא בעלמא דאף דאין עונשין מה"ד עכ"פ אהני"א לן מדת הק"ו ללמד ממנו איסורא בעלמא וכמ"ש בפ' אלו הן הלוקין דיי"ז ע"ב ע"ש והניאוהו בעלי הכללים עיי"ש. וגם הרא"ם ז"ל שם כתב וז"ל וקי' והלא אין עונשים ול"כא למימר דהאי ק"ו איסו' בעלמא הוא אבל לא למלקות דאי לאיסו' בעלמא ת"ל מנאו הנא מכלל עשה וכו' ע"כ. ש"ר להתו"ם הבי"א דבריו. הי' אבין דבריו ע"ד שכתב התוי"ט ועי' שם בגמ' ר' אבא זוטא בעי לה הכי שוחט את הכבש לאכול כזית מחבירו למחר מהו חבירו כבש משמע ולא מפגל א"ד לחם משמע ומפגל ליה הק' התי"ח דהיכי קאמר א"ד לחם משמע יפגל והלא אין מפגלין בחלי מתיר וי"ל וכו' אין י"ל דאתי כרבנן ומפגל ל"ד אלא ר"ל ומפגל וכו' ע"כ. וא"כ הי' גופא יכולים אנו לו' כאן ולקיים על הש"ע דהוא ז"ל מפרש לשאי מפגל מפגל ופירכת הש"ס ג"כ בפיגול אינו אלא לאיסורא בעלמא דאף דאין עונשין מה"ד עכ"פ אהני"א לן מדת הק"ו ללמד ממנו איסו' בעלמא וכדכתיבנא.

עוד ראיתי להרב הנ"י שם שכתב וזה לשונו והנה בעיקר הא מתניתין דכלאים יש להקשות אמאי שנקט הא' מתני' מלאתויי בהאי פלוגתא דאמוראי בחולין ד"ע דאמר ר"ה היתה בשעת חבירו נבולה לפני ע"ז כיון ששחט בה ס' א' אסרה וכו' ור"ע ור"י סברי אין א"א דשא"ם. ופריך הש"ס מתנא' כהני שניסך יינו של ישרי וכו' והשתא קי' אמאי לא אייתי נמי מתני' דכלאים דפליגי תנאי בהא מילתא וכו' וגם לרין ומנבוהי קי' דקאמרי אפי' למ"ד א"א דשא"ם ה"מ כותי אבל ישרי ללעורי קמכוין. והא הכא דמיירי בישרי ואפ"ה קאמר ה"ק דא"א דשא"ם עכ"ל. ואני תמה עליו איך נעלמה ליה בכונת הש"ס דאמרי כתנאי דהוא פירכא דהכי ליתנא דאמרי כתנאי ולא אמרי לימא כתנאי משמע דלאו פירכא הוא וכן ראיתי בכללי הגמ' למהר"ן ז"ל בס' יבין שמועה דף פ"ב שכתב וז"ל וכשאין לו בית מנוס אומר כתנאי כלו' אל תתמה לו' לימא כתנאי דע"כ כתנאי הוא ואפשר דבריתא לא שמיע להו וכו' ע"כ וכן ג"כ משמע מדברי התוס' בפ' ואלו מגלחין דיי"ט ע"ב ד"ה והתניא והביאו הי' יים כלל ת"ש דתיבת דאמרי כתנאי כ"ל בכיתוחא עיי"ש, וכן כרי שתבין ג"כ הרשב"א ז"ל מע"ם בתיה דיי ע"ב וז"ל ואע"ג דרי"ן ור"ע ור"י פליגי עלייהו וכו' לא קי"ל כוותייהו אלא כר"מ ושולא ור"י דהא איקימנא הא דר"מ כתנאי דתנ"א וכו' ור"ש כת"ק וקי"ל כת"ק ע"כ.

והנה פסק הילוקא שחי' החש בחולין ר"ן ור"ע ור"י דאפי' למ"ד א"א דשא"ם ה"מ כותי אבל ישרי ללעורי קמכוין פסקו הר"מ ז"ל בפ"ה מה' שחיטה הכ"א וז"ל פנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד מתכוין לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה וכו' הני זו פסולה בד"א כשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורה שאין אדם מיסרי אוסר דשא"ם שאין כונתו אלא ללעזו עכ"ל. אבל בפ"ח מהי' ע"ז לא חי' בין גוי ליסרי ועיין להכ"מ שם בע"ז שתי' דרבי' סמך עמ"ש בפ"ה. גם בהי' חובל פי"ז הי' כתב הר"מ ז"ל המנסך יין חבירו לע"ז לא נאסר שאין אדם אוסר דשא"ם וכו' ע"כ וכתב הה"מ מימרא דרין פ' השוחט דאמרי אין ישרי אוסר דשא"ם דללעורי קמכוין עכ"ל והרא"ב"ד ז"ל שם השיגו וז"ל א"א ללעורי קמכוין ע"כ וכלו' שהיה לו להר"מ לו' הטעם משו' דללעורי קמכוין וכמ"ש הוא בה"ש.

והוה שוה להגאון הרדב"ז ז"ל בח"ב סי' תר"ב שנשאל במי שעשה את חבירו שליח לשחוט לו בהמה והלך ושחטה לע"ז את נאסרה אם לאו והשיב וז"ל תחפ' לדעת הר"מ ז"ל שדבר ברור דלא אסרה תורה אפי' ששחטה בה מעשה גדול לי"ב עשאו שליח או לא עשאו שכ"כ היה מה' ע"ז בד"א בבהמות עלינו אבל אם שחט בהמת חבירו לע"ז לא נאסרה שא"א אוסר דשא"ם ע"כ. ולדעת הפוסקים דקי"ל דא"א דשא"ם עיי' מעשה גדול כדאמר רי"ס שחש. מיהו כתב הרא"בד ז"ל דה"מ גוי או ישרי מומר אבל בישרי אמר לא אסרה דאמרי ללעורי קמכוין וא"כ לא שייך שאלה אלא בישרי מומר ולא בגוי דאין שליחות לגוי ע"כ. והנה מתמ"ש דלדעת הפוסקים דקי"ל א"א דשא"ם מיהו כתב הראב"ד דה"מ גוי או ישראל מומר אבל ישרי אמר אמרי' ללעורי קמכוין. הרי ברור דפשיטא ליה בדעת הר"מ ז"ל דאין לחלק בין ישרי גמור למומר אף כל אפי' שוין ואינו אוסר דשא"ם. ופליאה נשגבה הי' בעיני איך פשיטא ליה כן בדעת הר"מ ז"ל דמה יענה למ"ש בפ"ח מה"ש בד"א כשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפו' אינה אסורה שאין אדם מיסרי אוסר דשא"ם שאין כונתו אלא ללעזו עכ"ל. הרי מבואר יוצא דלא ס"ל להר"מ דא"א אוסר דשא"ם אלא דוקא בישרי גמור אבל בגוי או מומר ס"ל דאוסר משו' דלאסור קמכוין וכ"כ ג"כ בפ"ז מה"ח שאין אדם מיסרי אוסר דשא"ם ומתיבת מיסרי נכי הא גוי ומומר אוסר וכמ"ש שם הלח"מ ומה שלא חי' כאן בה' ע"ז בין ישרי גמור למומר כבר כתב שם הכ"מ שסמך עמ"ש בה"ש. ודעתו לצ"ע לי.

וראיתי להי' מגדל עוז שם בה' מתל שכתב וז"ל כתי' הראב"ד ללעורי קמכוין ואני אומר הלער הזה לא מצר בגמ' דחולין אלא לשיטת בעלמא אליבא דמ"ד אדם אוסר דשא"ם פ"ק מזי דוק ותשכח וכו' הכא עיניך רואות דשיטא בעלמא הי' ואליבא דלאו כהלכתא ולכך לא כתבו הר"מ ז"ל את"ד וכ"כ ג"כ בתס' בה' ע"ז ע"ש. ולהמ"ר דבריו תמוהים דמה יענה למ"ש הר"מ ז"ל בעצמו בה"ש לכך טעמא דללעורי קמכוין ולי'.

וראתה עיני להי' מזו"ן בתמורה פ"ו דקס"א ע"ב שהבי"א בשם תלמידו ז"ל בענין זה עד דקס"ד ע"ב ולא"תי שם בדקס"ב ע"ב שהק' ע"ד הר"מ דבה"ש הנ"ל וז"ל בקטינן מש"ם דמכחו' דע"ו דבמילתא דרבנן לא קנסו חז"ל לאסור אלא למאן דעבד איסורא אבל מה שהוא של חבירו אינו אוסר אפי' שותף דהא התם בשותפין איירי ותימא על הר"מ שכתב בפ"ב מה"ש ב' אוחזין בסכין א' שוחט לשם דבר שחיטתו פסולה אוסר כל הבהמה אם היה שותף יעוים והב"י בי"ד סי' ה' כתב דסברת הר"מ באיסור שוחט לשם שלמים וכו' הוא מדרבנן וא"כ אמאי אוסר גם חלקו ש"ח כיון דאיסור זה הוא מדרבנן וי"ל וכו' ע"כ. ונימוד זה דהה"א דמסכך אש"ב בשותפו' הק' עוי' גם על הר"מ ז"ל דידיה אדידיה מ"ש בה"ש ועיז וחובל עם מ"ש בה"כ. ועוי' הק' עמ"ש התויו"ט בפ"ב דמילין מ"ח וגם בדי' קס"ד ע"ב הק' עמ"ש במסכת הנ"ה להרשב"א ז"ל עיי"ש. ולדידי אסמ"ר אעיקר קוי ליתא דהה"א דמסכך לא אש"ב דאית ליה שותפו' דהא אין לו שותפו' בגוף הקרקע כמו ביין ובהמה ושדה שנחרש בו קבר ומה שיש לזה נפכ"ס ולזה זרעים הא לא חש"ב שותפו' דדברי' מחולקי' הם. ועו' דכיון דמציקי' לא היו שותפי' אלא דבשעת האיסור בדבר האיסור נעשו שותפי' הא ודאי לא חש"ב דאית ליה שותפו' ואת זה תמהני על הי' שבין דמאחר דהוא כרי"ו עלה בדעתו לו' כן ושוי' חזר בו ונסתייע מדי' התוי"ט הללו ומהכי טעמי דכתיבנא ואחך זכיר עשה להי' מזו"ן ז"ל איך לא הק' עליו כמ"ש. וגם בעיקר קו' שהק' הי' כרי"ו דאמאי לא מייתי התם בחולין מהך מתני' דכלאים דהוי פלוגתא דתנאי וכתב דאחר חיפוש ומחיפוש כתה בס' המכריע שעמד בזה אבי תמיה עליו איך לא ראתה עינא דשפיר מזי שם בס' מזו"ן שהק' כן והי' הבי חילוקי' שמי' הוא כרי"ו וגם בס' ערוך השלחן בי"ד ס"יד ח"י כן עיי"ש.

עוד כתב שם הי' מזו"ן ז"ל וז"ל ואל עלינו מוכח בי"אור שלכאורה משמע דהאי דפליגי בשיפ השוחט כיח ועולא עם ר"ין ור"ע ור"י שהי"א פלוגתא דתנאי בפ"ז דכלאים אם א"א דשא"ם או לא עכ"ל. ודבריו תמוהים לע"ד דהכי לפי שיטתו ז"ל דהה"א דמסכך חש"ב כשותפו' איך הוי פלוגתייהו

דר"ה ור"י פלוגתא דתנאי שפיר ע"כ ל"פ ר"ש עם ר"י ושנכוסי אלא דוקא בדלית ליה שותפוי אלא הכל של חבירו אבל באית ליה שותפוי מודו ר"י ושנכוסי דאוסר הכל וכמ"ש שם בחולין בכל הנך שהק' לר"י מההיא ברייתא דבי אומן וכו' והך ברייתא דהמטמא והמדמע וכו' ואוקמו הכל בדאית ליה שותפוי שו"ר דשפיר מקי' הי' ז"ל אף לשיטתו דההיא דמסכך חשיב כשותפוי והיינו דוקא לדעת התוס' שם בחולין דמדלא משני הכי גם כשחזר להקי' מההיא דהמנסך והולך לשנויי בישראל מומר נכרי דלא"ג דאית ליה שותפוי בגויה אכתי איכא למימר ללעוזי קמכוין עיי"ש וא"כ נמצא דפלוגתייהו דר"ה עם ר"י ושנכוסי הוי אף בדאית ליה שותפוי דמ"מ אמרי' ללעוזי קמכוין וה"א לא אמרי' וא"כ שפיר מקי' הי' ז"ל דפלוגתייהו הוי פלוגתא דתנאי בפ"ז דכלאים אלא דאכתי כל כי האי הו"ל להי' ז"ל לפי' ולוי דקוי' אינו אלא לדעת התוס' ולא לרש"י ז"ל.

עוד. הקי' הי' הנז' ז"ל שם עמים השו"ע בחולין פ"ב מ"ח והא דמסיק הי' פ"ז דכלאים א"א אוסר דשא"ם הא איכא הכא בשים תני אוקמתי הדא וכו' והדא בישראל מומר אין שהשתנו בו וכו' ע"כ דהא טעמא דבעינן מומר הוא משום שלא נאמר ללעוזי מכוין אבל אם ידעינן דמכוין לאסור השיטה דאוסר כמו שותף א"כ מה שייך טעמים הללו גבי כלאים דפשיטא דמכוין לאסור ולזרוע כלאים. דאי לא למה הוא זורע ופשיטא דלאסור מכוין וכו' והניע. ואהמ"ר גם בזה דבריו תמוהים דמהיכן פשיטא ליה כ"כ דבכלאים דוקא לאסור מכוין ולא ללעוזי. ואדרבא מדברי התוס' ביבמות דפ"ב ד"ה אין אדם אוסר וכו' והביאו הוא ז"ל בעצמו שם דקס"ד מע"א משמע להפך שכתבו וז"ל ולא"ה ומ"ם מכוון כנלה וכו' שנאסר ואוי כ"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון וכו' ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה וכו' ע"כ וכלו' דכיון דתלוי במחשבה אמרי' ללעוזי קמכוין ומשו"ה אינו נאסר ועל הכל לי"י.

והנה הך דבדאית ליה שותפוי ג"כ אמרי' ללעוזי קמכוין הוא מחלוקת הר"מ והרא"ש והביאם הטור ז"ל בי"ד ס"ד והביא דעת הרא"ש באחרונה ובודאי דכותיה קי"ל בכה במ"א סי' שפ"ט קתם כהר"מ וכבר עמדו בזה קמאי ובתראי והשמ"ע ז"ל עלה מן היסוד וז"ל וכ"ל דשאני כאן כיון דכאי ועומד לחלוק וס"ל ליטול ואפ"ה הו"ל לצער חבירו באמת שנסכו ולכך לא אמרי' דללעוזי קמכוין משא"כ בשחיטת בהמה לע"ז דא"א לחלקה בחיים. עכ"ל. ולא"תי לפי' אב"ן שהקי' עליו וז"ל ולא הבינותי חי' דהא ודאי כי אמרי' ללעוזי קמכוין ודאי גם חלקו אינו נאסר וכ"כ הפ"ח בי"ד ס"ד וכיון שכן מה סברא היא לומר דביין א"א דללעוזי קמכוין הו"ל לחלק היין והלא כיון שהוא יודע דאין מחשבתו לאסור אלא לצער למה ליה לחלק והלא גם חלקו שרי וגם לאחר הניסוך נוטל חלקו ושותפו דהוא כבר יודע דהתר גמור הוא דאין כונתו לנסך אלא לצער וכו' ע"כ. ואהמ"ר אכתי הדואה דהאמת אתו שלא הבין די' השמ"ע ז"ל כדחזי. דאין כונתו לו' דהו"ל לחלק כדי שלא יאסר חלקו אלא כונתו לו' דכיון דכל מגמתו אינו אלא לצערו לא הו"ל לנסך הכל ביחד דהשתא אינו מצטער חבירו במושבו דבודאי אין כונתו לאסור דמסתמא אדם חס על ממונו וכיון שחלקו מעורב בו אין כונתו לאסור וא"כ הו"ל לחלק ואח"ך לנסך כדי שיצטער חבירו ומדחזינן דלא עביד הכי אמרי' דלאו ללעוזי קמכוין משא"כ בבהמה חי פשוט. בכונת השמ"ע ז"ל.

אלא דתמיהא זו היכא שפיר על הר"ב דמשק אליעזר ז"ל דעל"ד ע"ג שתי' כמ"ש השמ"ע וז"ל אין שאני יין דכ"ע מודו דלאו ללעוזי קמכוין דאי ב"ד ללעוזי הו"ל לחלק ולנסך חלק חבירו ולא חלקו. ודוחק לו' דניסך גם את שלו משו' תמות נפשי עם פלשתים משא"כ בשוחט וכו' אלא שהקי' לפ"ז מה פריך בגמ' וכו' ע"כ: ומסיים דבריו שכתב ודוחק לו' דניסך גם את שלו משום תמות וכו' נכו' להדיא דס"ל דאף לתוס' והרא"ש דאין מחלקין בין לית ליה שותפוי לאית ליה דלעולם אינו אוסר שים דללעוזי קמכוין מודו מיהא דחלקו מעורב בו נאסר. והנה מלבד דהוי מילתא בלי טעמא דכיון דהוי כונתו לצער את חבירו אמאי יהיה נאסר אפי' חלקו וכמ"ש הי' אבן עוד בה דהי' ז"ל בעצמו שם ע"ב כתב בפשיטות בשי' התוספות והרא"ש ז"ל דבאית ליה שותפוי אפי' חלקו שרי וא"ך כאן סתר אהלו.

א"ה בסוכמכותיה אפ"ל דהרב דמ"א ז"ל קיבל בדבריו וכונתו הוא. שדוחק לו' דניסך גם את שלו בעבור שחבירו ישוב עליו שהוא משום תמות נפשי ע"ש. ובזה יצטער. אך בדברי הפלתי שהביא כאן בסמוך דוחק לפרש כן. עכ"ל

וכן נקי' אכא חזיתיה להפלתי ז"ל בי"ד סי"ד ס"ק די' שהבין בדי' השמ"ע כמ"ש הי' אבין שכתב וז"ל ותי' השמ"ע שם ביין בים לו שותפוי אלו נתכון לצער חבירו הו"ל ליתן חלק חבירו בכלי בפ"ע ולנסכו ולהניח שלו משא"כ בשחיטה וכו' ע"כ ומדבריו אלו שכתב ולהנ"ל שלו נכו' להדיא דר"ל דעכשיו שהוא מעורב אף אם כיון לצערו עכ"פ חלקו כבר נאסר וגם עליו קי' כדכתיבנא דאין כונת השמ"ע ז"ל כן:

עוד שח הוית לפי' דמ"א ז"ל שם לעיל מה וז"ל והב"י דחק עצמו בס"ד לתרץ על הר"מ למה השמיט הך אוקמתא דישראל מומר ואישתמיטתיה להב"י מ"ש הר"מ פ"ז מהל' חו"ל וכו' הרי בהדיא שכתב כבי' התוי' שבגמ' וגם כתב דבגוי אוסר דשא"ם ודברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר ובן ל"ל לדעת הטור שהניח בי' שפ"ח כתב לשון הר"מ הנז' עשים שהבאתי ולא כתב שהתוס' והרא"ש פליגי וס"ל דאפי' אם היה לו בה שותפוי אינו אוסר עכ"ל. ודבריו לא הבינותי דיסוד זה לא שייך אלא לאמי דמתם בי"ד סי' קמ"ם כהרא"ם ז"ל התם דוקא שייך שפיר לו' דלא הוליך להביא שי' הר"מ ז"ל מאחר שכבר הביא מחלוקתם בסי' די' אבל לאמי דקתם בס"ע כשי' הר"מ ז"ל לא שייך לתרץ כן דמאחר דבי"ד סי"ד הביא שי' הרא"ש באחרונה ובסי' קמ"ס נ"כ קתם כהרא"ם א"כ גם בח"מ הו"ל למקתם כהרא"ש ז"ל ולא כהר"ם.

ובעיקר תמיהתו על הב"י ז"ל דאישתמיטתיה מ"ש הר"מ פ"ז מהל' לא זכיתי להבין דבריו דמלישנא דליקבים משמע שהבין דתמיהת הב"י על הר"מ הוא דלמה השמיט בח"מ הך אוקמתא דישראל מומר אוסר דשא"ם ולא אמרי' ללעוזי קמכוין ומשו"ה כתב דאישתמיטתיה מ"ש הר"מ פ"ז מהל' דשם הי' כן וכתב ואם היה לו בה שותפות או שהיה משומד הרי זה אוסר וכו'. ואהמ"ר כונת הב"י פשוטה לעין כל מחה שבא לתמוה על הר"מ ז"ל דלמה פסק דבאית ליה שותפוי בגויה אוסר דשא"ם וכאוקמתא קמייתא דאוקימנא להא דבי אומן בסכין והא דהמטמא והמדמע בדאית ליה שותפוי בגויה ושבק אוקמתא בתרייתא דאוקימנא להנך מתניתא בישראל מומר דמשמע הא אם אינו מומר אע"ג דאית ליה שותפוי אינו אוסר וכפסק הרא"ש ז"ל וכיון שכן מה מקום לתמוה על הב"י ממ"ש הר"מ בה"ח שהרי התם נ"כ פסק כאוקמתא קמייתא דאם היה לו בה שותפוי אוסר שו"ר להכנה"ג בי"ד סי"ד שהעיר בי' אוי חי' שגם הוא ז"ל כתב בפשיטות בכונת הב"י כמ"ש הדע"א ותמיה יקרא על הב"י וגם על הכנה"ג בפי' כל הכלמים דאישתמיטתיה מייסו מ"ש הר"מ פ"ז מהי' חובל וכמ"ש הדע"א וכבר כתבתי דלענ"ד אין כונת הב"י כן.

עוד. אני תמיה על הכנה"ג במאי דפשיטא ליה נ"כ בדעת השה"ג דהר"מ לא ס"ל כאוקמתא דישראל מומר וכלו' דאף בישראל מומר אינו אוסר דשא"ם וכמו שהבין בכונת הב"י דמהיכן פשיטא ליה כן שהרי כל עיקר קו' השה"ג ז"ל אינו אלא דלמה לא חיי' הר"מ ז"ל בפי' פ"ז בין ישראל לישראל מומר. וכלו' דהתם דס"ל דלא כתוס' והרא"ש אלא דבאית ליה שותפוי אוסר עדין ליע דלמה לא חיי' בין ישראל לישראל מומר. וא"כ אודא לה נ"כ מה שהק' על השה"ג למה לא הוקי' לו נ"כ אפ"ב מש"ם. אלא דאעיק' אף לשיטתו ז"ל תי' לא זכיתי להבינו דא"כ. דמה שלא הוקי' לו אפ"ב מה"ם היינו משו' שכבר תי' שם בין אית ליה שותפוי ללית ליה ואפשר

דכ"ל

דס"ל להר"מ דאוקמתא דיסרי מומר איכא עיקרי' אבל אפיה מפי' ע"ז דלא הוי כלל ועיקר קי"ל. א"כ לא הו"ל להקי אלא דלמה לא הוי בין אית ליה שותפו' ללית ליה ולא הו"ל להקי על מה שלא הוי בין ישראל לנוכר. גם עוד שהעם על הבי' שבכאן כתב דהר"מ לא ס"ל כאוקמתא דיסרי' ובת"א מעין תמה עליו למה לא הוי לפי האמור בכונת הבי' לק"מ. גם מה שהקי עליו דמאחר דס"ל דהר"מ דלא כתב כאוקמתא דיסרי מותר לא ס"ל הכי למה לא ביקש טעמים לוי' דהפס כאוקמתא דשותפו' וכו' גם זה לפי האמור לק"מ וכמובן. ולמעשי דכתיבנא בכונת הבי' כבר כתב שם כמה טעמים למה לא פסק הר"מ כאוקמתא בתרייתא עי"ש. שו"ר בס' פרי מגדים בשפתי דעת בי"ד סי"ד ס"ק ו' שקדמני בזה:

עוד ראה עיני להרכה"ג שם הגהת הטור אות ח' וז"ל ואיברא ודאי דכל זה לר"ה ועולא דסברי דאדם אוסר דשאינו בעושה מעשה זוטא או מ"ר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל לר"ן ור"ע ורבי' דאמרי א"א אוסר דשאינו שלו וכו' לית במ"ר ל"ש במ"ז הכל מותר לדעת רש"י דקוי' דאפי' במ"ר סוברי' כר"ן ומדבריו דא"א אוסר דשאינו עכ"ל. וגם בזה לא זכיתי להבין דבריו במה שעל ר"ה ועולא דסברי דאדם אוסר דשאינו בעושה מעשה זוטא או מ"ר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דאי אפשר לוי' דכונתו ז"ל על מחלוקת רש"י ור"ת דהא לית אלא בסברת ר"ן ומדבריו ולא בסברת ר"ה ועולא וזה פשוט. ואם כונתו לוי' על ר"ה ועולא דלר"ה אפי' במ"ז אוסר ולעולא דוקא במ"ר הא איהו גופיה כתב שם אח"ך וז"ל שאף בדי עולא מיכרחים אנו לפי כן דאלת"ה היכי קאמר ר"ה על תימרים כי הא דאמר עולא וכו' ומדמייתי שלעולא מימרא דר"ה כדמותה בגלמא וליק ולא מיש דעולא בשפשפ בה שהיטה הראויה קאמר משמע מזה אתרתי או דעולא הוי אי קאמר או אפי' דעולא בי הוי קאמר בהא קי"ל כר"ה עכ"ל. הרי מבואר מדבריו ז"ל דספוקי מספקא ליה בדעת עולא אי פליג על ר"ה או לא פליג וק"ל דאוסר אפי' במ"ז וא"ך כאן כתב בפשיטות למר כדאית ליה וכו' דמשמע דפליגי:

עוד תמה הוית לגבי דמ"א ז"ל שם ע"ב וז"ל ורבי' ירוחם בשי' כתב בשם הר"מ דקי"ל כתוס' בטהרות פ"ה בדין בית הכרם וכן הסכימו רוב הפוסקים עכ"ל. ולא ראיתי בשום מקו' שהר"מ יסבור כדעת התוס' ול"ע באיזה מקום בטהרות בדין בית הכרם קאמר רייו דהא גבי טהרות ומעטא ותדמע ומנסך בפ"ז מהל' א"בל כתב הר"מ ג"כ כרש"י וכמ"ש בסמוך בס"ד ואולי איזה ספר מוטעה בר"מ נזדמנה לו מיהו מ"מ רייו בדין בית הכרם ז"ל דתנן בכלאים פ"ד אמילת הכרם וכו'. מיהו רייו בעצמו כתב בה"ם שדעת הר"מ כרש"י ז"ל עכ"ל. וכן ראיתי להרכה"ג ז"ל שם הגהת הטור אות י"ב וז"ל כתב הר"מ שאוסר גם חלק חבירו וכו' כ"ב וכ"כ רייו ז"ל בנתיב אות ס' ח"ב בשם הר"מ אבל בכ"מ ח"ם כתב איפכא בשם הר"מ ול"ע דלא מצאתי להר"ת דכתב הפך מזה ול"ע וכמ"ש לפ"א דע"ד ע"ב עכ"ל. והנה מלבד דמה שהלא לוי' הוא ז"ל על רייו דאיזה ספר מוטעה בהר"מ נזדמנה לו אנכי שראה דכתקיימה בו דהראה יכלה לרייו שם כתי' ע"ז מ"ד שכתב וז"ל ולפירש"י שפי' בסוגי' הגמ' אם יש לו בו שותפו' אוסר דשאינו ולפי' התוס' א"א אוסר דשאינו אפי' יש לו שותפו' בו אמרי' ללעורי קמכוין וכ"כ הר"מ בטהרות פ"י בדין בית השכם וכן הסכימו רוב הפוסקים כ"ז פשוט במולין ובע"ז עכ"ל אנכי תמה על ב' המאורות הגדולים אלו אך ליסתמיע מינייהו מלכי מ"ש הר"מ פי' מה' ט"מ ה"ח וז"ל השורה את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין א"א דשאינו אפי' שותף או אריס או אפיטרופוס אינו עושה בית הפרס עכ"ל. הרי מבואר דבטומאה פסק הר"מ ז"ל כתוס' דאפי' שותף אינו אוסר ועיין הוא דקאמר רייו ז"ל דהר"מ ס"ל כתוס'. דע"ש וכ"כ הרי"ם בטהרות פ"י כ"ל בטהרות פרק יו"ד. וכונתו על ס' טומאת מת פרק יו"ד שהן דיני טהרות. ולא כמו שהבינו הם ז"ל שהיבת פי' כ"ל פירש. דכיון שבי וכן כתב הכ"מ. פירש ל"ל. והוא פלאי. וטעונא דמילתא דכאן פסק הר"מ כהתוס' משו' דב"ת הכרם הוא מדרבי' וכמ"ש הר"מ בפיה"מ באהלות פי"ז מ"ג ובכה"ג כ"ע מודו דאינו אוסר דכיון שהוא מדרבי' לא גזרו על אלו וכמ"ש מוהרלנ"ח ז"ל סי' ס"ח עי"ש ומה שיש להשיב על תשו' מוהרלנ"ח הנז' עיין בס' מזו"ן סי' קדש"ס דקס"ג ע"א ודבריו כעלמו מציני דמכ"ר סי' כמוהרי' אשכנזי ז"ל בס' קהל יהודה דפ"ד ע"ג ועיין עו' בס' פרי ע"ח אביגדור בפ"ג מה"ם דכ"ד עי"ש.

עוד ראה עיני להרכה"ג שם סי' אות י"א עמ"ש הרא"ש שה במולין אהא דר"ן ור"ע וכו' פירש"י ואפי' במעשה רבה עדפרי' להו מהמטמא והמדמע והמנסך אלמא דאפילו במ"ר קי"ל דלא אסר ור"ח פי' דדוקא במעשה ב"ש ק"ל דאין אוסר אבל במ"ר מודו והה"א דמנסך י"ל בדוחק כיון דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק לא חשיב כמעשה גמור ומסתברא כפרש"י דהכי דלענין תשלומין לא מקרי היזק מ"מ לענין איסור מעשה גדול עשה וכו' עכ"ד והק' עליו הש"ל בחי' לחולין שם וז"ל והנה מה שהכריע הרא"ש כרש"י לא ידענא למה לריך הוא לכל זה מאחר שלפי המסקנא הוא עיקר הטעם משום דאמרי' ללעורי קמכוין מ"ל מ"ר מ"ל מ"ז וכו' עכ"ל ועי"ז כתב הי' ז"ל וז"ל גם מה שהקי' עליו כיון דלפי המסקנא עיקר הטעם וכו' יראה דל"ק דללעורי קמכוין לא כאמר אלא בבהמת חבירו אבל בבהמה של עצמו דליכא למימר דללעורי קמכוין לריכין למידק אי במעשה זוטא נאסר או לריך מ"ר עכ"ל. ואחרי המחזקי' בע"כ לא זכיתי להבין הי' דמשמע מדבריו דהולך הרא"ש ז"ל להכריע כרש"י לאשמועי' בבהמת עצמו שלריך מ"ר ואנכי לא ידעתי מהיכן משמע כן דאף בבהמת עצמו לריך מ"ר שהרי עיקר פלוגתייהו דר"ה ור"ן היינו אלא בשאינו שלו ועי"ז הוא דפליגי רש"י ור"ח ז"ל וק"ל לרש"י דר"ן ור"ע ס"ל דאף במ"ר א"א אוסר דשאינו אבל בבהמת עצמו אין דס"ל גם לרש"י על ר"ן ור"ע דאוסר אפי' במעשה זוטא וזה פשוט לע"ד. שו"ר בס' ערוך השלחן שם שהקי' כן עי"ש.

וראיתי להפלתי ז"ל בי"ד סי"ד ס"ק ג' שהקי' כן על הרא"ש ז"ל ויש לתמוה עליו איך לא ראה שכן הקי' הש"ל ז"ל וז"ל הפלתי והרא"ש הביא דעת ר"ח דר"ן וסיעתו מודים במ"ר אוסר שא"ש והרא"ש הכריע כרש"י דאפי' במ"ר אין אוסר וקי' מאי כ"מ בהכרעה זו דהא פסק לדיכא נכרי מומר אפי' במעשה כל דהו אוסר ויסרי' למבירו אין אוסר משו' ללעורי קמכוין אפי' במ"ר וא"כ מאי כ"מ בין מ"ר למ"ז וכו' ואולי היה זה להם"ז לסומה וקבלה ברורה כי אף דר"ן מודה דיסרי מומר ונכרי אוסרי' בעושה מעשה היינו במ"ר אבל לא במ"ז כי לא עלינו דר"ן יסבור כן וכו' ובזה אפשר ליישב מה שעתדלו בו מה ביקש הרא"ש בהכרעה זו בין רש"י לר"ח הא קי"ל ללעורי. די"ש כ"מ דלר"ח ל"ל כיסוך קרוי מעשה זוטרא כמ"ש הרא"ש ור"ן אוסר מ"מ בנכרי ס"מ דאף במעשה זוטרא אוסר אבל לשיטת רש"י דכיסוך קרוי מ"ר וא"כ י"ל במעשה זוטרא אף נכרי אין אוסר לר"ן וא"ש כל הנ"ל עכ"ל. ודבריו לא זכיתי להבינם חדא במ"ש בפשיטות דהרא"ש פסק דנכרי ומומר אפי' במעשה כל דהו אוסרי' דהיכן מלא להרא"ש שפסק כן. א' מ"מ שם בחולין בקילור פסקיו הרואה יראה דמהתם אין שום משמעות וז"ל שם ישראל א"א דשאינו אף במ"ר אבל גוי ויסרי מומר או מי שהתרו בו וקבל עליו התראה הרי אלו אוסרי' עכ"ל. ואדרבא ממאי דסתם ולא שיים הרי אלו אוסרי' ואפי' במעשה זוטא משמע דקאי אדלעיל ואפי' גוי ויסרי' מומר אינו אוסר כי אם במ"ר. ועו' דלפי שיטתו דפשיטא ליה כן בדעת הרא"ש איך מלא ידיו וכגליו אח"ך ליסב מה בקש הרא"ש ז"ל להכריע כרש"י ז"ל ושיה בהכים כי אף דר"ן מודה דיסרי מומר ונכרי אוסרי' היינו במ"ר אבל לא במ"ז וא"כ לשיטת רש"י דכיסוך קרוי מ"ר י"ל במעשה זוטרא אף נכרי אין אוסר לר"ן שהרי עדין כשלוחית הדיו קיימת דהרא"ש פסק לדיכא דנכרי ומומר אפי' במעשה כל דהו אוסר וא"כ עדיין קוי' במקומה עומדת דמה לי מ"ר מ"ל מ"ז ועי"ש להי' הנז' בע"ב שישב באופן אחר ודוק כי נכון.

ועל

ויעל עיקר׳ ח׳ הפמ״ג בין ב׳ פסקי הטור ז״ל האמור לעיל עיין להש״ך ז״ל ב״י ס״ק ד׳ שכתב וז״ל והפמ״ג שם ח׳ בין יי״ן לבהמה ותימה שהוא שכנגד הש״ס דחולין ע״ש עכ״ל ועיין להפמ״ג ז״ל בעצמו בדרישה שם ב״י ס״ק ד׳ שדחה דברי עצמו מכח הש״ס דלא משני הכי ע״ש. ועיין בס׳ חזו״ן שם שכתב דאין תימא כלל מן הש״ס. ועיין בס׳ זרע יצחק לומברוזו אסר בס׳ בני יוסף שהי׳ כח׳ הפמ״ג ז״ל ויישב שפיר לקו׳ הש״ך ז״ל ע״ש דבריו כי נעמו אלא דנעלם ממנו דבפרישה שם דחה דברי עצמו. ועיין ג״כ להפלתי ז״ל שם ס״ק ד׳ מיישב לקו׳ הש״ס בטוב טעם וש״י אלא דגם מהרב ז״ל נעלם דבפרישה שם דחה דברי עצמו. וראיתי בס׳ חלקו של ידיד דהיינו ע״ג שרצה להליץ בעד הטור ז״ל דהוא ז״ל מפרש דהכי קא פריך לליסנא בתרא ח״ס ב׳ אוחזין בסכין וכו׳ פסולה והא התם אפי׳ הם שותפים שיש אין מקריבין אסר לע״ז ואמאי פסולה אם לא שכיוון לאסור את של חבירו נמי וא״כ איך קאמר דאין אדם מיסרי אוסר דשא״ם ומשני במומר ת״ם דמנסך וכו׳ פי׳ בשלמא אי מתני׳ איירי בשותפי ניחא וכו׳ אבל השתא דמתני׳ הוא דמנסך יינו ש״ה והוא אין לו חלק בו והכי הוא האמת ואמאי הא אמרת דישרי א״א דשא״ם ומשני ה״ן בישרי מומר מעתה שפיר קאמי׳ רבי׳ התם שאם היה לו שותפו׳ בו שנאסר משום שמעורב בו. והכא ובשי׳ קמ״ס אף שיש לו בו שותפו׳ לא נאסר משום שאינו מקריב חסר וא״א שמכוין לאסור פ״ה הפך כללין ודוקא ללעורי קמכוין כנ״ל כבין את״ד. ואהמ״כ לדידי אין זה נכון כלל דמלבד דדוחק גמור לפרש בכונת הש״ס עוי׳ בה דאם כונת הש״ס כן הוא אמאי שמתיכו על עכשיו אחר שאמרו דהנאי לפרוך כן ולא הוקי׳ לסס מעיקר׳ כשתיכלו הבמ״ע דלית ליה שותפו׳ בגוה תכף הו״ל לסקי׳ כן.

עוד כתב שם הי׳ הגה׳ ז״ל וז״ל ובשי׳ הי׳ שלא ביאר רבי׳ דבר מזה כ״ל דס״ל דמאחר דהי״ט משו׳ מראית העין אפי׳ בשיח פסולה דהרואה אומר בכלון שבירו הוא או אמרי אית ליה שותפו׳ בגוה וכ״כ בדרישה ועיין כמ״ש בפ״ג עכ״ל. ואהכי כע״כ דבריו אינם אלא מן המתמיהין במ״ש וכ״כ בדרישה כאלו הם דברי הדרישה עצמו והרואה יראה להי׳ ז״ל שם שהביאו מהב״י שם וא״כ לא הו״ל להי׳ ז״ל לעשות הטפל עיקר ועוי׳ שבדברי תוס׳ ז״ל שם סוף הי׳ הי׳ כתוב להדיא וז״ל ויש אומרי׳ בכל ענין משו׳ מראית העין ב״י בשם הרא״ש ויש להחמיר עכ״ל.

וראיתי להי׳ אגין שם שהביא ד׳ הש״ך ז״ל הללו ופירשם ואח״כ הביא משם הי׳ בית יעקב ז״י קכ״ו שכתב ע״ד הש״ך וז״ל ולא דק דאם כונת הפמ״ג כמ״ש הא ודאי לפי מאי דמשני דאית ליה שותפו׳ בגווה אז אמרי׳ דהיינו מדמע כדברי התוס׳ וא״כ יש לחלק בין מנסך לשחיטה משו׳ דמנסך היינו מדמע משא״כ בשחיטה דאינו מדמע כמ״ש אבל המקשן ס״ל דאין לחלק בין שחיטה לייין ע״כ וכתב ע״ז הי׳ ככ״ו וז״ל ולעד״ן כונת הש״ך מבוארת כמ״ש דהוא כנגד הש״ס דהולך לשנויי כשחזר לסקי׳ מההיא דהמנסך וכו׳ דאיירי בישרי מומר ואמאי לא משני דביין אם אית ליה שותפו׳ אוסר ולא אמרי׳ ללעורי קמכוין ואין כונת הש״ך שהמקשן אלא מדלא אוקמיה בהכי והיינו כשחזר לסקי׳ מהך מתני׳ ע״כ. ומדברי הי׳ ככ״ו כי ברור שהבין בכונת הי׳ ב״י דקו׳ הש״ך הי׳ ממאי דסקי׳ מתחי׳ ממתני׳ דהמדמע והמנסך דלפי ח׳ הפמ״ע ז״ל מאי קו׳ שאני התם דכיון דאפשר לחלק ולא חילק ודאי לאסורא קמכוין. ולעד״ד הגם שאין ס׳ הגה׳ מלוי אצלי לראות הדברי׳ בשורשן עכ״פ מהלשון שהביא הי׳ ככ״ו נר׳ להדיא שלא הבין כן הב״י ז״ל בד׳ הש״ך דקושייתו הי׳ ממאי דסקי׳ מתחי׳ דא״כ איך כתב הי׳ ז״ל דלפי מאי דמשני דאית ליה שותפו׳ בגווה אז אמרי׳ דהיינו מדמע וא״כ יש לחלק וכו׳ אבל המקשן ס״ל דאין לחלק בין שחיטה לייין והשתא אם כונתו ז״ל על המקשן דמעיקר׳ מאין הרגלים לו׳ דלא ס״ל להתקי׳ לחלק כיון דעדיין לא ידעינן דבשותפים מיירי ואה״ן כשתי׳ דבשותפי׳ איירי סבר וקביל המקשי׳ ואף דבשוחט ג״כ אינו אוסר דשא״ם וכשי׳ התוס׳ והרא״ש שאני הכא דכיון דאפשר לחלק ולא חי׳ מוכרח דלאסור קמכוין א״ג ודאי ברור הוא שהבין הי׳ ז״ל דקו׳ הש״ך הי׳ לליסנא בתרא כשחזר להקי׳ מההיא דהמנסך וכו׳ דלפי ח׳ של הפמ״ע אמאי חזר להקי׳ הא כבר אוקימנא בדאית ליה שותפי׳ ואם כונתו ללעורי הי״ל לחלק ולזה קאמר הי׳ ז״ל דלק״מ דאה״ן דלפי מאי דמשני דאית ליה שותפו׳ בגווה אז אמרי׳ דהיינו מדמע כמ״ש התוס׳ וכלו׳ דמלבד זה המחי׳ יש עוי׳ ח׳ אחר בין מנסך לשחיטה דמנסך היינו מדמע ומשויה אוסר משא״כ בשחיטה אלא דלהמקשן ס״ל דאין לחלק ביניהם כלל ותשו׳ פריך זה כלע״ד פשוט בכונת הי׳ ז״ל. אלא דאכתי קי׳ דאין כונת הש״ך להקי׳ מהמקי׳ אלא ממאי דלא משני הכי וכמ״ש הי׳ ככ״ו.

וראיתי בס׳ פרי מגדים שם שהביא זה הח׳ וז״ל והפרישה ח׳ דיי״ן אלו כיוון ללעורו הי״ל לחלק היין ודחה כאן בהגהות פרישה דא״כ מה פריך מהמדמע לשיטה בתרא דסדר ב״ה ממה דסוס אמר דאית שותפו׳ לדעת הרא״ש דא״כ לא הוה חזר. והקי׳ מה שהי׳ כבר ומשויה פסק הרא״ש דשותפו׳ אין אוסר והא הזינן בייין דמקי׳ מה שהי׳ כבר דהתם הרא״ש מודה כיון שאפשר לחלק ינו כין כונת הגהות פרישה והש״ך עכ״ל. ואהמ״כ דבריו תמוהים דמלבד דא״כ הוא כונת הפרישה והש״ך איך לא הוקי׳ לו דלק״מ דלהמקי׳ לא ס״ל לחלק בין יי״ן לשחיטה ומשוי״ה פריך וכמ״ש הי׳ ב״י ז״ל. עוי׳ אני תמיה עליו דבשלמא בד׳ הש״ך שבאו סתומים וחתומים נוכל לו׳ שכונתו להקי׳ מהמקי׳ ברם בד׳ הפרישה ז״ל איך אפשר לו׳ כן שהרי כתב וז״ל אבל א״א לתרולי הכי דא״כ נפיק השוחט דפריי׳ אכין וכו׳ ממתני׳ דהמנסך וכו׳ ומשני התם כדמשני ולמה לא משני דאיכא חי׳ בין מנסך לשוחט כדפרישי׳ אלא ודאי ס״ל לתלמודא דאין חי׳ בזה עכ״ל. הרי מבואר להדיא דכל עיקר דהייתו אינו אלא מדלא משני הכי ולא ממה שהקי׳ ולי״י.

דף ע״ב, ת״ר נסכי בהמה חייבין עליהם משו׳ פיגול וכו׳ אמרו לו לר״מ והלא אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד יו״ד ימים אמר להם אף אני לא אמרתי אלא בבאין עם הזבח וכו׳. עיין להי׳ אגין שעמד להוכיח מהך סוגייא עמ״ש רש״י ז״ל בתמורה די״ד ד״ה מנחתם וכו׳ ובלא נזדמנו לו קמיירי. דמוכרחים אנו לו׳ בכונתו דאם נזדמן לו ודאי היה מביא אותם דחביבה מצוה בשעתה אבל אה״ן דאם איחר אותם לאו איסורא קעביד ויכול להביאם לאחר זמן ע״ש. ואסי״ת אין דבריו מוכרחי׳ דמ״ש דאם כונת רש״י ז״ל לו׳ דהא דמפקינן מקי׳ דמנחתם ונסכיהם אפי׳ למחר היינו דוקא בלא נזדמנו נסכים בשעת הבאת קרבן אבל אם נזדמנו לו פושע הוא ולריי להביאם עם הזבח ואסור לאחר אותם א״כ מאי קאמרי ליה רבנן לר״מ והלא אדם מביא זבחו היום וכו׳ והלא ודאי פיגול דחייב ר״מ בנסכים אינו אלא משקדש בכלי וכדקאמי׳ במתני׳ וכיון שכן בכגון דא לא אתמר הא דאדם מביא זבחו וכו׳ את״ד כריו. ודבריו לא הבינותי דהם ולדידיה מי ניחא דאף אם נאמר דאף בנזדמנו יכול לאחר אותם אכתי קי׳ מאי קאמרי ליה רבנן לר״מ והלא אדם מביא זבחו היום וכו׳ והלא פיגול דחייב ר״מ אינו אלא משקדש בכלי ובכגון דא לא אתמר הא דאדם מביא זבחו היום וכו׳ אלא דוקא כשנזדמנו לו ועדיין לא קדשן בכלי אלא ודאי מוכרח לו׳ דרבנן הבינו בדברי ר״מ שהתוס׳ דנסכי בהמה חייבין עליהן משו׳ פיגול. דאף בנסכים הבאים בפ״ע דהיינו כשלא נזדמנו לו בשעת הבאת הקרבן ס״ל לר״מ דכשהביאם וקדשם בכלי באותה שעה של עליהם איסור פיגול במחשבה שחישב על הזבח ביום הקריבו את זבחו ומשוי״ה אמרו לו לר״מ והלא אדם מביא זבחו היום וכו׳ ובלו׳ ומדבריך משמע דאף באותם הנסכים חייבין עליהם משו׳ פיגול. וא״א לו׳ כן שהרי ממה שהביאם אח״ך הוכח יוכיח דלאו מזביחה ניכהו ועי״ז שפיר השיב להם ר״מ אף אני לא אמרתי אלא בבאין עם הזבח ולא כמו שעלה ע״ד. ועיין פירש״י ד״ה אף אני. והדר הקי׳ ליה דאף בבאין עם הזבח דין הוא שלא יתפגלו דאפשר לשנותן כנלע״ד בכונת הש״ס. וא״כ נפל היסוד במאי דתמיה יקרא עמ״ש הכ״ב חק״ל ז״ל בא״ם ק״י הי׳ דלדעת

רש״י

רש"י ז"ל אסור לאכול אותם דאם כדברי ה' ז"ל מה יעלה לפי סוגיא דידן דמוכח בהדיא דבכל גוונא שמרי' אדם מביא זבחו היום וכו'. ולכן הדיוט לא ידעתי מאין הרגלים לסוגיא כן מסוגיין דכונת הש"ס פשוטה כמ"ש.

אלא אי קשיא הא קי על הר"ב הק"ל ז"ל דאסמ"ר כרבי דנעלם ממנו דברי רש"י ז"ל בזבחי' דמ"ד ע"א וז"ל חייבין עליו משום פיגול אם בא עם האשם ופיגל באשם ואע"ג דאם היה רוצה יכול להביא מכאן ועד יו"ד ימים כדלקמן וכו' וסם ע"ב כי עו' ה"ל וממנו אתה למד דה"ה לנסכים הבאים עם הזבח שדם הזבח מפגלן ואע"פ שבידו להביאו לאחר זמן ע"כ. הרי מבואר להדיא בדי רש"י ז"ל דאע"ג שנזדמנו ובאו לידו הנסכים ביום הקריבו את זבחו אפ"ה בידו לאחר אותם ולהביאם לאחר זמן דאם איתא דדוקא כשלא נזדמנו לו הוא דיכול להביאם לאח"ז הא לאו בידו מיקרי וזה פשוט לע"ד. וא"כ הדבר מוכרח דמה שפי' התם בתמורה וכי ובלא נזדמנו לו קמיירי דכוונתו לומר דאם נזדמנו לו ודאי היה מביא אותם דמסתמא אבל אסור דאם ירצה לאחר אותם לאו איסורא קעביד ויכול להביאם לאח"ז וכמ"ש ה' אגין וזה יש לתמוה על הר' כריו דלהתקשי ליה לסר"ב הק"ל ז"ל מתוכחת דש"ס דידן דהכונה ירצה דאין זו הכרח כלל וכמ"ש ועוד כדמסק לתוכיה עדי רש"י ז"ל לקמן דמ"ד דס"ל דאין איסור בדבר לאחר אותם לכתחי' תקשי ליה. מדברי רש"י ז"ל הללו בזבחי' שאין דרך לנטות בהם ימין ושמאל: אחרי מופלג ראיתי עוד לת' ז"ל בספר מ"ל ש"ה דסי"ב שע"א שכי ע"ד רש"י ז"ל המז' בתמורה וז"ל ס"ח דבנזדמנו לו ואינו מקריב פושע הוא ע"כ ולהמ"ר לאו הכי הוא וכמ"ש ז"ל.

עוד זאת הויה לתי' הנז' כריו שהביא מאי דעלם ונסתפק הר"ב הק"ל ז"ל אם בדעת הרמ"ל כמאן ס"ל וכתב וקלא היה נראה דס"ל כהתוס' מעיים אחד יחיד ואחד לצבור דאי ס"ל כרש"י אין הלשון מתוקן דהו"ל לוי' אחד לצבור ואחד יחיד שהרי לרש"י ע"כ הא דתני אדם מביא זבחו היום וכו' דמשמע לכתחי' אינו בא לשלול אלא דלא נימא דבשלא נזדמנו נסכים מעכב הזבח ג"כ כדי להקריבם ביחד קמ"ל דבכה"ג אף לכתחילה שרי דהנסכים אין מעכבין הזבח ולפי"ז טפי רבותא אשמועי' ביחיד מבצבור כיון דבצבור קי"ל עבר זמנו בטי"ק וא"כ הו"ל למיתני הפשוט דהיינו אחד לצבור תחילה וכך היה דרכה ש"ת וכו' אך אי ס"ל כדעת התוס' א"ש וכו' ע"כ וסקי עליו ה' כריו דהכי איכא לד דיחיד הוי פשוט יותר מלצבור דבשלמא ביחיד כיון דאין שעון הירה מצויה אמרינן אדם מביא זבחו היום וכו' דזהו הטעם ס"ל לתוס' בר"ם דדין זה הוא דוקא ביחיד ולפ"ז שפי' נקט הר"מ אחד לצבור לבסוף משום דהוי חידושא טפי דהתם דשעון הירה אפ"ה אמרי' אדם מביא זבחו היום וכו' אי"ד כר"ו. ולכן לא ידעתי מה זו התימא אחר שכבר ביאר ה' ז"ל וכי דלרש"י מוכרח לוי' בהא דתני אדם מביא זבחו היום דמשמע לכתחי' לא בא לשלול אלא דלא נימא דבשלא נזדמנו נסכים נעכב הזבח כדי להקריבם ביחד קמ"ל דבכה"ג אף לכתחי' שרי להקריב הזבח אף שאין נסכים עמו וא"כ אי ס"ל להר"מ כרש"י מוכרח לפי ג"כ בדברי הר"מ כן וכמו שכן כי להדיא הרב ז"ל בתחי"ד ע"ד הרמ"ל בלד הראשון וא"כ איך הפה יכולה לדבר בזה שלד בצבור הוי חידושא טפי. דהגם דשעון הירה אפ"ה אינו מעכב אלא מביא זבחו היום וכו' מאחר דקי"ל בצבור עבר זמנו בטי"ק פשיטא ופשיטא דכיון דלא נזדמנו לפה נסכים מוטב להקריב הקרבן ביומו בלא נסכים וש"רה מלבטלו לגמרי. אלא את זה יש להרגיש על ה' ז"ל במ"ש ויותר י"ל דקי"ל דס' רש"י וכו' ומה גם שכן דעת רבים וכו' דא"כ לא שלטה עינא פקיחא במ"ש הר"ב מ"ל ז"ל שם וז"ל אחד יחיד ואחד לצבור התוס' בר"ה כתבו דדין זה הוא דוקא בקרבן יחיד דאין שעון הירה עכ"ל אשר מתבאר מדברי ה' ז"ל דפשיטא ליה בדי הרמ"ל דאף בנזדמנו יכול לאחר אותם לדעת. גם במאי דפשיטא ליה להי' ז"ל בדי הרב רי"ע ז"ל שכתב בתמורה כדברי רש"י ז"ל דהכי ס"ל דאיכא איסורא לאחר אותם לאמ"ר דהכי דלא כמו מ"ש הרי"ע ז"ל גופיה בתמורה פ"ז ונ"ד וז"ל וכל זמן שלא נתקדשו בכלי אע"פי שנשחט הזבח יכולים להקריב נסכים אפילו אחר כמה ימים דקי"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכו אפי' אחר כמה ימים בין נסכי' של יחיד בין נסכי' ש"ץ וכו' ע"כ הרי מבואר דגם להרי"ע ז"ל ס"ל דלכתחילה יכול לאחר ולהביאם לאח"ז. ועיין להתוי"ט ז"ל שם ד"ה נסכי' וא"כ הדבר מוכרח דמ"ש ה' ז"ל התם בתמורה כונתו ז"ל כמ"ש ה' אגין בכונת דברי רש"י ז"ל.

עוד זאת הויה לסר"ב הק"ל ז"ל שם בסוי"ד שהרבה לתמוה עמ"ש הר"ב בתי כהונה ז"ל ח"ב בבית אבות דע"ז דנסכי יחיד אף בבאין עם הזבח קריבין בלילה וכי אמרי' בתמורה דהנסכים הבאים עם הזבח אין קריבין אלא ביום אינו אלא בקרבנות צבור והביא ראיה ממ"ש התוס' בר"ה. ותמה עליו ה' ז"ל דמהש"ס והתוס' והרמ"ל מוכח להדיא דשחיטת הזבח וקדוש בכלי שרת מקדשם לפוסלם בלינה וזו מנ"ל לפלוגי בין יחיד לצבור וכו' עיש"ב. ולהמ"ר לע"ד נכי דלק"מ. דמ"ש ה' ז"ל יכול להביאם בלילה אפי' שבאו עם הזבח אין כונתו ז"ל לוי' שכבר קדשם בכלי ושחט עליהם הזבח דהא ודאי ז"ל קרי בי רב הוא דלינה פוסלת בהם אלא כונת ה' ז"ל לוי' שנזדמנו לו ובאו עם הזבח ואפ"ה כל עוד שלא קדשם בכ"ש ולא שחט עליהם הזבח יכול לימלך עליהם ולהכניסם להקריבם בלילה וזה מסתעף ממ"ש מדברי התוס' בר"ה שהביא ה' ז"ל. ותדע שלזה כיוון ה' ז"ל שהרי כשבא לתרץ קושית אחד חכם מערי פולין בדרך הדי' שם בע"ב קרא ושנה ושלש דהא דאין להביא הנסכים בלילה היינו בנסכים ששחט עליהן הזבח ולא כתב שבאו עם הזבח כמ"ש כאן בדרך הב'. ואף אמ"ל דזה דוחק גמור לפרש כן בדבריו ז"ל דבאין עם הזבח פשטן של דברים משמע ששחט עליהם הזבח אכתי לק"מ דעכ"פ לא מיירי אלא שעדין לא קדשם בכ"ש דכל זמן שלא קדשם בכ"ש אין לינה פוסלת בהם כנלע"ד.

שו"ר להר"ב יקר הערך ז"ל דמיה סוי' ע"ד שהביא מפי השמועה מפ"ק של הרב ז"ל על חי' הדי' של הר"ב ב"כ ז"ל דמתוך דבריו נכי' דס"ל דנסכים שקדשו בשעת שחיטת הזבח אם לא שקריבן ביומו יכול להקריבן למחר ליה בסוגב ליה בתו"ד והקי' עליו מהש"ס והתוס' וסי"ע ז"ל דנסכים שבאים עם הזבח נפסלים בלינה והוא ז"ל תי' כמ"ש בעניותין ע"ש. ואחרי מופלג זה לי עשרים שנה יצא לאור ס' נדיב לב מהר"ר ברים דגבינא הי"ו וראיתי לו בסי' ק"ח שעמד לקיים מילי דאבות על כל מה שהקי' על הרב רי' אביהו ז"ל הרב מ"ע ז"ל עיש"ב ופנאי לא היה לי לעמוד ע"ד ואתה תחזה. והנה בעתה שנה שהרכיו הא"ר חנה ס' אמי"ל ס"ב להרב ספרדים ז"ל וראיתי לו בדי היש שעמד לסוכים ולגבר דעתו של הרמ"ל בזה וסי' שמביא מר ברים יאודה יעלה כריו עמד ע"ד סר"ב הק"ל ז"ל ולא ראה את כל דברי הר"ב מ"ע ז"ל וגם מה שעמד עליו הר"ב נדיב לב כריו.

פ"ז ע"א, גמ' אמר רב מחלוקת שהכהן הקומץ בהתיקה וכו' איתיביה בדיא בקמילה ובמתן כלי ובהילוך וכו'. והנה הרמ"ז פי"ו מה' פסה"מ ה"ז כתב וז"ל חשב מחשבת הזמן בשעת קמילה אבל לא בשעת ליקוט הלבונה ה"ז פסולה ואינה פיגול עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה בשעת קבלת הקומץ וליקוט הלבונה או בשעת נתינת שניהם בכלי או בשעת הולכתן או בשעת זריקתן עכ"ל. ועיין להכ"מ והר"ב מ"ל שם מה שהליץ ע"ד הרמ"ל הללו. ועיין בס' מלא הרועים בחי' למנחות שהאריך הרב בישוב דברי הרמ"ל בטוב טעם ודעת עיש"ב. וזאת הויה לסי' אגין שהביא בקיצור דברי ה' מל"ר ז"ל וכתב וז"ל והמובן מכל דבריו דדי שיחשב בעת עשיית כל המתיר דהיינו קומץ ולבונה הגם דהמחשבה לא היתה כי אם על א' מהם או בקומץ או בלבונה הוי פיגול כיון דכונתו היתה בעת עשיית כל המתיר כדי לפגל חלי' מתיר. ולפי המה ע"ז דלא כן משמעות דברי הר"מ לכל ישר הולך שכתב שם וכו' ומדוקדק באמ' ליסנא בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה בשעת קבלת הקומץ וליקוט הלבונה מוכי' דבעי תרתי שיהיה

בשעת

בשעת עשיית שניהם. דהיינו בשעת קבילת הקומץ וליקוט הלבונה וגם שיהיה המחשבה בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה ואם כדבריו דהכל תלוי שיהיה מחשבת המפגל בשעת עשיית כל שמתיר הגם שמחשבתו היתה על חלי מתיר הוי פיגול א"כ הכי הו"לל איכו פיגול עד שיחשב בשעת קבילת הקומץ וליקוט הלבונה מדקאמר בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה וגם בשעת קבילת הקומץ וליקוט הלבונה מוכחים דבריו בהדיא דס"ל דבעי תרתי שיהיה בעת עשיית כל המתיר וגם המחשבה על כל המתיר. גם דברי הר"ת בפיהמ"ש לא אתו מכוונים לפי פי' וכו' עכ"ל. והתמ"ר דבריו אינם אלא מן המתמיהין. אדא דאם כדבריו נכ"ו דבעי תרתי א"כ הו"ל להרמ"ל לוי קודם הי"ז פסולה וכן אם חשב מחשבת זמן בשעת קבילת הקומץ וליקוט הלבונה להקטיר הקומץ או הלבונה למחר הי"ז פסולה ואינה פיגול ופוי ולמה על מאי דבעי' בשעת עשיית שניהם כתב בתמי' דאם חשב בשעת עשיית אי מהם הי"ז פסולה ולמאי דבעי' שיהיה המחשבה בכל המתיר לא כתב ג"כ בתמי' דאם חשב על חלי מתיר לבד דהוא פסולה. ועוי דלעיקי איך אפשר לוי כן בכונת הרמז"ל דס"ל דאיכה פיגול אא"כ חשב בשעת עשיית שניהם וגם שיהיה המחשבה בכל שמתיר, אדא דהרי משנה שלימה שנינו בסוף כל המנחות להקטיר קומלה למחר וכוי או להקטיר לבונה למחר פיגול ומייבין עליו כרת. ועוי דא"כ מה שסיים הרמז"ל או בשעת זריקתן דהיינו הקטרתן אין לו מובן. דבשעת הקטרת שניהם כאחת לא יוכל לחשוב לא על הקומץ ולא על הלבונה (דהרי מקטירן כהלכתן ונגמרה עבודתן) כ"א על השיריים. ומ"ש עוי הי' נכ"ו דגם דברי הר"ת בפיס"ת לא אתו מכוונים לפי פי' וכוי עיין בסי' חזון דמיו. סוי ע"ב דהוא ז"ל ג"כ הלך בעד הרמ"זל כמ"ש בסי' מל"ך ושוי כתב ח"ל אמכם מ"מ בפיה"מ וכוי ול"ע אמכם דבריו שבסיי ים ליסב כמדובר עכ"ל.

שם אדא דהיינו קמייתא וכוי. כלאיתי לאי אגין שכתב ח"ל וק"ל דמאי דוחקיה דהש"ם דהיינו קמייתא והלא שתי משובות בדבר אדא דכך הי' דרכה. ש"ת שנו חכמים בלשון משנה וברייתא דבר והופכו וכדאמינא במתני' דהכא פיגל בקומץ ולא בלבונה וכוי ע"כ. ולע"דן דלק"מ דיכולין אכו למימר שפיר דכונת הש"ם כן סוא אדא וכוי ואתמ"ל דזה לק"מ דתני בברייתא דבר והופכו ועוד שהכיא אמ"ך וכוי. וכמו שכן כתבו בעלי הכללים ז"ל במקוי שכתבו רש"י והתוס' בי מירולים ובשכי כתבו בלשון ועוי דכונתם הכי הוי ואף דבעת אין ראיה לדבר לוי כן על הש"ם עכ"ם זכר לדבר מאי דאמריי בפ"ק דכתובות גבי ההוא ארום וארוסתו דאתו לקמיה דר"י אמר ר"י למאי כיחוש לה אדא דהא קא מודה וגוד וכוי. ועיין בכללי הגמי למהן ז"ל דל"ע ע"ב. עוד כתב שם הרב ככ"ו וז"ל ועוד דאפ"ל דתכי במתני' ובברייתא דבר והופכו לאשמועי' מידום אדא לר"ת ואדא לרבנן והכונה דאם תכא פיגל בקומץ וכוי הייתי אומר בהא דוקא סוי ר"ת וכוי ואי תכא פיגל בלבונה הו"א דוקא בהא שברי רבנן דלא הוי פיגול משוי דלא פיגל בעיקר המנחה בזה אילטריכו שניהם וביולא בזה איכא למימר בברייתא וכוי כמלא דאף אי ביתא וכבר אפ"ה אילטריכו ליתא וסיפא ועיין בחי' הרשב"א שכתב דאי לא כיתא וכבר וכוי ליכא לאקשויי היינו קמייתא משוי דאילטריך אדא לרבותא דר"ת ואדא לרבותא דרבנן יעוים ולפי מאי דכתיבנא גם אי כיתא וכבר יכולים אנו לייטב דאילטריכו שניהם ולי"י עכ"ל. ולע"ד גם זה לק"מ דליתכי במתני' פיגל בלבונה לבד וגם בברייתא קומץ בשתיקה ולבונה במחשבה ולא הייתי יכולים למימר דדוקא בהא הוא דפליגי רבנן משוי דלא חשב בעיקר המנחה שהוא הקומץ. דהוה קי' ליסנא דמתני' וברייתא דקתני ומדיא אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר דאי כל עיקר פלוגתייהו דרבנן איכו אלא משוי שלא פיגל בקומץ. דהוא העיקר א"כ הו"לל וא"כא אין בו כרת עד שיפגל בקומץ ומדנקטו בכל המתיר משמע להדיא דס"ל דאף אם פיגל בקומץ אפ"ה איכו פיגול עד שיפגל גם בלבונה. וא"כ כעי"ב אשר דבר הרשב"א ז"ל דדוקא אי לא כיתא וכבר ליכא לאקשויי היינו קמייתא משא"כ עכשיו וכאמור כנ"ל.

א"ה עוי קשה על הרב ז"ל דאיך שנה ושילם לוי דקומץ עיקר ולא הלבונה ולא זכר. שר מדברי הי' מ"לר ז"ל בעידנא דעסוק ביה. דהוכיח במישור. דבהקטרה הלבונה עיקר ולא הקומץ. ושים לב לעשות הלריבותא לסיפך **עכ"ל.**

שם ע"ב, תיס בד"א בקמ"לה וכוי כתן את הקומץ בשתיקה הוליך מבעי ליה קש"א. כלאיתי לסי אג"ן. ספקי משם הרשב"א ז"ל בחי' כ"י דאמאי לא קמשכי דכיון דהולכה לירך הקטרה הי"א והדקאמר בא לו לסקטרה והיינו כמי הולכה הי"ב כימא הכי דכתן הינו הוליך ותיי הוא ז"ל ח"ל וי"ל דדוקא אם הוה תני בא לו להקטרה הלך וכתן את הקומץ בשתיקה לא הוה קי"ל אמאי לא הזכיר הולכה כיון דלורך הקטרה הוא ככללת בכלל הקטרה. וכשאמר בא לו להקטרה ר"ל להקטרה ולמה שלורך לעשות דהיכו שהולכה והקטרה וכוי אבל כיון דלא הזכיר הולכה כי אם הקטרה לבד. משמע דבהקטרה לבד הייכא פלוי ולא בהולכה שהרי. הולכה לאו הקטרה מקריא אע"ג דלורך הקטרה הי"א שנאמר דהקטיר הקומץ בשתיקה כ"ל הוליך והוליך הקטיר קרי ליה ע"כ. ועי"ז כתב הי' כרי"ו וז"ל ולא יכולתי לסלום דבריו דמה תיקן בזה והלא קושיא דהש"ם לא איכפת. ליה תמילה למימר הכי דבא לו להקטרה כ"ל גם הולכה בכלל כיון דלורך הקטרה ובלי ספי דידע גם סיומא דברייתא דאיכו. מתכר הולכה כלל ואפי"ה כ"אא ליה למימר הכי א"כ גם כתן דכקט הברייתא בכלל היכו. נמי הוליך עכ"ל. ולע"ד עם שאין בידי דברי הרשב"א ז"ל במקומם כרי דלק"מ ואין כוכת הרשב"א ז"ל לומר דדוקא אם הוה תני בא לו להקטרה הלך ונתן את הקומץ וכוי הוה אפ"ל דבא לו להקטרה ר"ל להקטרה ולמה שלורך לעשות דהיכו הולכה אבל עכשיו דלא תני הלך ונתן א"א לומר כן וכמו שהבין הי' כרי"ו. אלא כוכתו לוי דדוקא אי הוה תני הכי וא"כ הוה נסאר לנו הקוי קמייתא דקתני בא לו לסקטרה דבא לו להולכה מבעי ליה ואז הוה אפשר שפיר לתרץ דר"ל להקטרה ולמה שלורך לעשות אבל עכשיו דלא תני הולכה כלל הנם דלקי' דבא לו להקטרה אפ"ל דר"ל להקטרה ולמה שלורך לעשות אפי"ה לא הרויחו בזה. כלום דכיון דתני אח"ך כתן את הקומץ וכוי משמע דבהקטרה לבד פליגי וכאן לא שייך תי' שנאמר דאע"ג דלורך הקטרה הי"א לאו הקטרה מקריים שנאמר דהקטיר הקומץ כ"ל הוליך והוליך הקטיר קרי ליה כנלע"ד פשוט בכונת הרשב"א ז"ל.

הדרן עלך הקומץ את המנחה, נגילה ונשמחה, ונסו יגון ואנחה.

פרק ג'

י"ז ע"א. הקומץ את המנחה וכו' לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר פחות מכזית כשר וכו'. ראיתי להר' אגי"ן שכתב וז"ל וצריך להבין מה נשתנה לאו זה דמחשבי פיגול מכל לאוי שבתו' דפליגי ר"י ור"ל אי ח"ש אסור מה"ת ולר"ל מיהא איסורא דרבנן איכא ואנן קי"ל כר"י. דהאי שיעור אסור מה"ת ואמאי הכא פטור ומותר אפי' מדרבי' כדמוכחא מדקתני הזבח כשר וכו' דאמאי לא יהיה הזבח פסול אף במחשבי' בח"ש כיון דקי"ל דח"ש אסור מה"ת וכו' ע"כ. וכן ראית' בס' דרך המלך דכ"ד ע"ד וה"ד הר' הנז' כ"ו. שהרגש מזה עיי"ש. ולענ"ד דלקיימא דהא הכא עיקר הלאו הוא שלא יחשב מחשבי' הפוסלת בקדשי' וגורם להביאם לבית הפסול וכיון דמקי' דאם האכל יאכל נפקא לן דלא נפגל הזבח אא"כ חשב לאכול או להקטיר כזית דוקא למחר א"כ כשחשב על פחות מכזית כיון דלא הועילה מחשבתו לכלום מהי תיתי איסור תורה. והרי זה דומה לגזל פחות משו"פ דלא קרא גזל ואסור מה"ת אלא משו' דצערים וכמו שכן מתבאר מהאי דאמרי' בסנהד' דכ"ז אמר ר"ש לא נצרכה אלא לפחות משו"פ א"ה גוי בישראל אסור והא בני מחילה נינהו ומשני צערא בשעתיה מי לית ליה ע"כ. ועיין בס' בית יצחק דל"ד ע"ג וכ"כ הר"ב מח"א בסי"ג סי' ב' והכסף' ה"ד במקובלת לקמא דקי"ם בד"ה ואע"פ יעו"ש. הרי מבואר דאי לאו טעמא דצערא לא היה אסור מה"ת משום ח"ש דכיון דמחיל ליכא גזל כיה והוא הטעם ג"כ הכא במחשבי' אם חשב על פחות מכזית כיון דלא מהני' מחשבתו כלום אין בו איסור מה"ת כיון דלא הביא כלום לבית הפסול ואף אם תימא דלא דמי לגזל ואסור מה"ת לחשב אף על פחות מכזית מ"מ ח"ש ואם חשב עבר אאיסור תורה אפ"ה לא משוים נאמר שיהיה הזבח פסול דדבר כזה לא מצאנו ולא ראינו דפליגי ר"י ור"ל דע"כ לא פליגי אלא באדם שבא לעשות אלי האיסור דהיינו לאכול ח"ש מכל האיסורין וכיולא דח"א אסור מה"ת לאוכלו ואם אכלו עבר אאיסור תורה וח"א אינו אסור אלא מדרבי' אבל לשיהיה הדבר עצמו פסול משום ח"ש בכה"ג לא פליגי וזה פשוט לע"ד. וכיון שנפל היסוד ממילא נהרס הבנין מה שהקי' הר' כריו עמ"ש התוס' לקמן דמ"ן ד"ה אביי במאי דאילקו דהאכי פיגול דאיתקש לאכילת אדם וכו' עיי"ש. וגם מלבד אמר יש לי להוכיח דגם המחשב עצמו אין לו איסור מה"ת והוא עפ"י מ"ש הרא"ש בתוס' על הש"ג בה' חו"ת דאכילה דכתיבא בקי' משמעותיה הוא כ"ש ואת"א הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה ואוקמיה. אשיעור כזית לענין עונשין אבל לאיסור בדקאי קאי את"ד יעו"ש. ולפי דברי הר' ז"ל מוכרחים אנו לו' דע"כ לא קאמר ר"י דאיסורי כדקאי קאי לא דוקא באיסורי דאיכא עונש בהדיהו דאמרי' דהלכתא לא אתא אלא לעונש ולא לאיסורי אבל באיסורי דליכא עונש התם אמרי' דאתא הלכתא ואפקיה לקי' ממשמעותיה לגמרי אף לענין איסור. וה"נ הכא בלאו זה דלא יחשב דליכא מלקות. וכמ"ש הר"מ פי"ח מה' פסה"מ מוכרחי' אנו לו' דאתא הלכתא אף לענין איסורא ואם חשב על פחות מכזית אין בו איסור מה"ת.. ואין להתעקש ולומר דמאי דאתי' הלכתא דאינו פיגול עד שיחשב על כזית אינו אלא לעונש והיינו דאם אכל ממנו חייב כרת. שהרי האכילה איסור בפ"ע הוא ואנן קיימינן באיסור דלא יחשב ועליו אתי' הלכתא למימר דלא עבר עליה אלא דוקא כשחשב על כזית שלם וכמו שכן הוא בכל שאר איסורי דהלכתא אתא לאותו האיסור גופיה כגון חלב דהמתנא אסרו באכילה ועיז האיסור של אכילה באה ההלכה לו' דאינו ח"כ אא"כ אכל כזית שלם כמו כן הכא דהמתנא אסר שלא יחשב על הקרבן מחשבי' פיגול ועיז האיסור גופיה דהיינו המחשבה באה ההלכה לו' דאינו נעשה פיגול ועובר אלאו דלא יחשב כי אם כשחשב על כזית שלם דוקא. שו"ר להר' דרך המלך ז"ל שם שעלה בדעתו לתי' כן לקו' שהקי' דאמאי לענין טומאה אם אכל פחות מכזית נבילה אינו מטמא וכמ"ש הרמז"ל פ"ג מה' א"ס עיי"ש. ועדלא בא בפה קדוש של הר' ז"ל בתי' זה סך דפיגול דהוא. ק"ל אמאי הזבח כשר נכי' דלא הורה לו לתרץ כן בפיגול משו' דהתם איכא למימר דאתא הלכתא לעונש דאם אכל ממנו ח"כ. ואם כ"ש אנו בכונתו ז"ל דמשו"ה לא תי' כן בפיגול אהמ"כ זה אינו שהרי האכילה אסור בפ"ע הוא וכאמור. ושוב מצא בו הר' ז"ל משו' דא"כ תיקשי ליה אמאי אפיקתיה תורה בלשון אכילה וכו' וקיים ומעין דוגמא לזה הוקי' להתו"ל ע"ד הרא"ם הנלו ממ"ע דאמרי' אין אכילה פחות מכזית ע"כ. ואהמ"כ אי מהא לא איריא כלל דאעיקרי' דברי המ"ל תוקשים ועומדים עיין להרב חק"ל תפוחן א"ם סי' כ"ח דק"ג ע"ד ולהרב כמוהריט"א ז"ל בס' קהלת יעקב דע"ל ע"ד עיי"ש.

גם מאי דתמיה יקרא עו' הר' כריו ע"ד התוס' הללו בעיקר דבריהם שכתבו דהאי שאור דגלי' קי' וכו' והכריח מדבריהם ז"ל דכשהקטיר פחות מכזית בחוץ דאפי' איסורא ליכא. לפי האמור אין שום הכרח דהכי ס"ל אלא אדרבא נוכל לו' דס"ל דאיכא איסור תורה משו' דילפינן מחלב לכל האיסורי' ומ"ש שאני שאור דגלי' קי' אינו אלא לענין מלקות. גם מה שכתב עו' הר' כריו דס"ל להתוס' דדוקא באיסורי אכילה הוא דילפינן מחלב לא כן בשאר איסורי' דלא אמרי' ח"ש אסור כי אם דוקא היכא דגלי' ושכן כתבו התוס' בהדיא בזבחי' דק"ח ע"ב ד"ה לא נחלקו וכו' ופי' דבריהם לשם הכל היפך מפשט דבריהם מבח הסברא שהכריח. הוא כריו בדבריהם דלקמן דמ"ן וגם על מאי דהוכיחו קמאי ובתראי ממ"ש בשי' בשבת דע"ד ע"א ד"ה וכי מותר לאפות וכו' וממ"ש בעל הגה"א והמרדכי. ורי"ו דסברי מכנן דגם בכל האיסורי' דאינם מידי דאכילה ילפי' מחלב דח"ש אסור מה"ת וכתב הוא כריו דלא מכרעא דאין פלג לן לאפוקי פלוגתא בין כל הראשונים הללו והתוס' דהכי הוכחנו במישור דהתוס' לא ס"ל הכי וכו'. לפי האמור אהמ"כ אין דבריו נכונים כלל כאשר יראה העיני' בשר לו. גם מה שתי' שם הר' כריו קו' הר' כמוהריט"א ז"ל בס' קהלת יעקב דע"ל ע"ג עמ"ש הרדב"ז בתי' סי' קל"ה עיי"ש. יש לתמוה עליו דמאחר שבכר כתוו שם להמיקל וגם אמ"ך שקו' בדברי הר' ז"ל איך לא ראה שם באותו פרק באו"ת בדיק"ד ע"ב שכתב בפשיטו' דלא שייך ח"ש בלאו דבל יראה כיון דממילא חשיב כהפקר ואינו עובר בבל יראה והביא משו' הרדב"ז הנזו לראי' וז"ל ועיין בהרדב"ז בתי' סי' קל"ה שהבין בפשוט דהשוברי' דפחות מכזית ל"ר ביעור היינו מדבריהן ע"כ. גם מה שסיים שם הר' כריו וז"ל ועיין להרדב"ז גופיה בלשוני הר"מ דהביא דברי התוס' דמכחו' ליסב דעת הר"מ יעו"ש ע"כ. דבריו אלו לא יכולתי להולמם שהרי למאי דפשיטא ליה בכונת התוס' שכתבו שאני שאור דגלי' קי' דר"ל שאני שאור דח"ש אסור מה"ת משו' דגלי' ביה קי' כל לרבויי ח"ש ובפשיטו' זה הכריח דס"ל דשאר איסורי שאינם של אכילה לא אסיר ח"ש דידהו. כי אם דוקא היכא דגלי' וכתב שכן ס"ל להרדב"ז ז"ל לתרץ קו' הרב כמוהריט"א ז"ל א"כ איך יכון להביא ראיה לזה שכן ס"ל להרדב"ז ז"ל ממה שהביא בלשוני הר"מ דברי התוס' דמכחו' ליסב דעת הר"מ שהרי הנואה יראה להר' ז"ל שם בסי' ש"ז דס"ל בפשיטו' דמה שכתבו התוס' שאני שאור דגלי' קי' לא קאי אלא לענין מלקות שכתב וז"ל והנכון בזה שדברי הרב כפשוטן דמקטיר שאור ודבש כ"ש לוקה ושאני שאור ודבש מכל איסורי' שבתו' משו' דרבי קי' בהו והכי כתבו התוס' לתרץ שהמקריב בחוץ כזית חייב פחות מכזית אינו חייב ותי' שאני שאור דרבי' קי' עכ"ל. הרי להדיא דהרדב"ז ז"ל מפרש בדבריהם ז"ל כל נתר איפכא וכמו שכן הוא אמיתית דבריהם וא"כ איך מביאו לראיה ויצוד שהרי הוא כריו בעצמו שם בדל"א רע"א הביא דבריו אלו של הרדב"ז ז"ל והרבה להקי' עליו ומכללם הקי' וז"ל ועו' דהרי מדבריו דמפי' דברי התוס' דלענין מלקות קאמרי שאני שאור דגלי' קי' דא"כ ותדע וכו' שכתבו התוס' אמאי איך מיושב לפ"ד

פ"כ

ע"כ. ולקמן בע"ה נעיר בדבריו אלו. גם מה שהקשה עמ"ש הרב לבי ז"ל בס"י פ"ו גם בזה לא ראה לה"י חק"ל ז"ל שם שהקשה כן על ה"י ז"ל וש"ס וגם יש לי להשיב בכל דבריו ואין כאן מקומו ע"כ.

עוד מזה הוית להא הנזי כריו שהביא היכחת ה"י חק"ל ז"ל דגם בשאר איסורי איכא איסור הירה בש"ס מת"ם הרמב"ן ז"ל בסה"מ ס"י שכ"ג בלאו דקריבי ערוה וח"ל כי אלא זה באיסורי עדבריהם או יהיה מד"ח דכל דמשהני מאיסורי אסור כענין ח"ש וכו'. הרי דע"כ לא כשהפק בחנוק ונשוק דלא שייך ביה הטעם דחזי לאלטרופי אבל שערא דנשיקה דקי"ל דפטור מודה הרב דאסיר מד"ח מדין ח"ש. וצ"ז כתב הי כריו ח"ל ולע"ד אינו מוכרח ולא נקט"ה הרמב"ן אלא לדמיון בעלמא והכי דייק ליסנים דקאמי כענין ח"ש ולא למילף מיניה דודאי א"ל ומודה דלא יליף מחלב שאר איסורי אלא לדוגמא בעלמא נקט"ה וכו' והעד ע"ז מ"ש הוא עצמו בספרי המיוחסו' ס"י קכ"ז בענין זה דקרינה דאם יהיה איסורי הורה מפני אסמכתא דלך לך אמרי' וכו' יעוים ולא הזכיר כלל דין ח"ש הדבר מוכרח דלא נקטיה כי אם לדמיון בעלמא עכ"ל. ולהמ"ר אדרבא בדבריו נכיו אין שום הכרח דמאי דנקטיה הרמב"ן ז"ל הוא לדמיון בעלמא וכואם אנכי דבדברי בעלמא דמה דברי ה"י ז"ל. דמ"ש והכי דייק ליסניה דקאמי כענין ח"ש וכו' הרואה יראה לה"י חק"ל ז"ל דכרגם מזה שכתב הרי דע"כ לא כשהפק בחנוק ונשוק ערוה דלא שייך וכו' ואין כאן אלי ביאה וכו' ע"כ וא"כ משו"ה נקט כענין ח"ש משום דלפי האמת אין כאן ח"ש ממש משו' דאין כאן אלי ביאה. ומ"ש והעד ע"ז וכו' לדידי אין שום עדות מהתם דמשו"ה לא הזכיר כלל התם בחשו' דין ח"ש משו' דלא שיכא כלל דדוקא בחנוק ונשוק דים קלא הכלה כתב דאפשר דאסיר מד"ח דכל דמתהני מאיסורי אסור כענין ח"ש לא כן התם בחשו' דלא איירי אלא בענין אם יוכל הבעל לשמש בדפק שלה כשהיא הולה בכדתה דאין כאן שום הנאה משו"ה לא הזכיר דין ח"ש. עוי כתב שם ה"י כריו וז"ל ואפי' יהיבנא ליה כל דיליה דפ"ח אין שום הוכחה לוי דסי"ל כן בשאר איסורי דעדיין איכא למימר שאני איסורי ערוה דבגופו עד שקראו הכתוב אכילה כדכתיי אכלה ומחתה וגם רז"ל כינוהו בלשון אכילה א"כ אף אכן נאמר דדוקא הוא דקאמי הרמב"ן לא כן בשאר איסורי וכו' ע"כ. ולדידי אין זה כדאי לדחות דאית ס"י ז"ל דאטו משו' דשלמה הע"ה ורז"ל כינוהו בלשון אכילה משו' ליסכא מעלה אנו כנמור אותו מחלב שיהיה ח"ש אסור מה"ח ככל איסורי אכילה. באופן דלהמ"ר לא מיגלא שום טעם בדבריו לדחות דברי ה"י חק"ל תאומן ז"ל.

עוד ראיתי להני כריו שם שהביא קו' ה"י חק"ל ז"ל על בפירת בזו"ד ס"י פ"ו ס"ק ג' וכתב וז"ל ולהמ"ר הוכחה לא קא הזינא דמלבד דאין שום הוכחה מכל מ"ש להוכיח דגם בשאר איסורי איכא דין ח"ש אסור מה"ח כדכתיבי דשנה שאני וכו' ושאר מקומו' מתילא הם כדחים כאשר יראה המעיין זאת ועו' דלא ידעתי היכי ס"ד למר לדמויי חלי בישול לחלי שיעור כיון דלא מלינו כה"ג דבשלמא אם בישל חלי זית דמ"ח שפיר לח"ש אך חלי בישול לאו כלום כמו שהאריך בזה הוא ז"ל בסוי"ד ע"כד. והנה מ"ש דשאר מקוי מתילא הם כדחים א"ת לא ידענא מאי קאמי. חדא דהרואה יראה להי ז"ל שלא הוכיח כן כי אם מתהיא דשבת ותה"א דהרמב"ן שהביא ה"י כרי"ו וחוץ מהנך לא הוכיח כן ממקומות אחרים. ועוי יגדל התימה עליו כריו שהרי הוא בעצמו שם בס"ד אחר שישב לקוי דלמאי לא יהיה הזבח פסול מדין ח"ש. דדוקא במידי דאכילה או היכא דגלי קי' אחריי הכי כתב דעדין לא נחם דעתו בזה דנהי הדבר כמילתא בלא טעמא דמ"ש באיסורי אכילה די בגילוי קרי דכל חלב למילף מיניה בכל איסורי שנם דליכא למיפרך מידי בליכוף הטעם דחזי לאיצטרופי די בגילוי מילתא בעלמא וכמ"ש הר"ן בפ"ג דשבועות ואילו בשאר איסור דאינם של אכילה אית לן מרי קראי בסחור ובשבת א"כ נילף מיניהו לכל איסורי שבתו' דלאו מידי דאכילה ניכהו

ואי"כ קש"ח משנחנו וכו' ונחה שסברת הניחו בל"ח. ומלבד דים לתמוה עליו במה שסברים כן מלד עצמו כאלו חדשו' הוא מנ"ד מאחר. דה"י חק"ל ז"ל הכריח כן בסוי"ד וע"ז בנה יסודו דגם בכל האיסור' א"ת לה"י דיכא דח"ש. עו' בה דא"ך כתב כאן על ה"י חק"ל דשאר מקוי מתילא הם נדחים דמה יענה לזה הסברה וא"ך נדחה מתילא. דהרואה יראה שהוא רא"ה שאין עליה תשובה וכמ"ש הוא כריו בעצמו. ומ"ש דלא ידע היכי ס"ד דה"י ז"ל לדמויי חלי בישול לח"ש וכו' מלבד דאנכי לא ידעתי מה בא לחדש כיון דכבר הוא ז"ל בעצמו כתב א"ך דאחר שישב לק"ח שאין בכל אלו ענין ח"ש וכו'. אלא דאף אם נאמר דשפ"כ מק' ה"י כריו דאפיק' היכי ס"ד לוי כן דדבר מזה אינו ראוי אפי' לאסוק על הדעת. אדתקשי לה"י חק"ל ז"ל תקשי ליה לה"י פות יאיר ז"ל וה"ד ה"י ז"ל שם דגם הוא ז"ל נכנס בכיולא בזה דא"ך התירו לעבור שחוה מדי אמות ברה"ר דהוי ח"ש דאסור מד"ח ועל"ה מן כ"סיוב דח"ש לא אחמר בא"סורי' בדבר שבא ש"עורו בהוי בפי' כגון טלטול ד' אמות או אלפים אמה וכו' עי"ם. והשתא הו"ל לה"י כריו לתקי' על ה"י פות יאיר ז"ל ובעדיפא מינה דלא די דעלה עי"ד להקי' כן אלא דגם כשבא אל היסוב אך לא עלה עמ"ד לתרץ דלא ש"יך בכל אלו ענין ח"ש. כיון דגוף האיסור הוא שלם אלא דלא עשה מלאכה גמורה וכל שלא נעשה המלאכה כי אם מקלתה אין כאן מלאכה ומשי הית' איסור. גם מה שהקשה עוי שם ה"י כריו על קו' ה"י חק"ל על הפרית תוכ"ה וכיה דלאו קוי היא כלל וכו'. אנכי תמיה עליו דמאחר דהוא כריו בעצמו שם הביא לה"י על אורות ז"ל א"ך לא ראה שם. בא"תו מקוי להמגיה כמוסכים אלגאזם ז"ל שכבר תמה עליו בזה.

עוד ראיתי להני כרי"ו שם שהקשה למ"ש ס"ה ז"ל בפ"ם מה"ג ה"ב דדין פחות מש"ם בטמון כדין ח"ש באיסורי. דהשתא מדבריו דס"ל בפשיטות דדין ח"ש כאמר גם בשאר איסורי'. מהה"א דאמרי' בסנהדרי דדין לא נצרכה אלא לפחות מש"ם א"ה נוי בישרי אסור בר מחילה סוא וכו' וא"ת דגם בפחות מש"ם איכא איסורא דאורייתא א"כ מאי קי"ל להש"ם דקתני בברייתא אסור דבר מחילה הוא והלא לפי האמת דיכא הכי דאית ביה איסור דאורייתא דאף דבר מחילה הוא היסרי היינו לענין השבה אבל שבים איסורא דאוריי' עכ"ד גם אי דיכינן ליה בדיכי ישרי ואמאי הולך הש"ם לדחוקי ולוי דלעבר מיהא איכא וכו' ושוב הקי' על ה' כמוסרים"א ז"ל וה' דרך המלך דא"ך לא הרגישו מקושי' זו לדברי ס"ה ז"ל. ולהמ"ר לא ידענא מאי קאמי. דמדבריו משמע שהבין בת"ם בש"ם גוי בישרי אסור דהוא אסור דוקא כפשטים ולא דק שהרי פרך שם בגמ' ועל הגזל בין נהרג ותה"א על הגזל וכו' גוי בגוי וגוי בישרי אסור ישרי בגוי מותר וא"ת כיתני חייב ומשני משו' דקא בעי למיתני סיפא ישרי בגוי מותר תנא רישא אסור ע"כ הרי להדי"א דהאי אסור דקאמי ר"ל דנהרג וא"כ לק"מ מהך קוני על ה"ס ז"ל וכמובן.

וראיתי בס' לב מבין דל"ד ע"ב שהביא מ"ש הכנה"ג בח"מ ס"י שכ"ט הגה"ט או' א' דאפי' בגונב כ"ש ס"ל להרי"ח ז"ל דעובר על לאו דל"ת והרבה לתקי' עליו מת"ש הר"מ גופיה בריש ה"ג ה"א. וגם הביא מהמ"נוך והוכיח מינ"ה דס"ל דגמ"ש ליכא לאו ולדברי הכנה"ג ל"ל דפליגי הר"מ והמ"נוך ואפוסי פלוגתא לא מפסינן וכו' עי"ם. ומה מאד אני תמיה על ה' המבין ז"ל דא"ך לא הקי' ג"כ דרש"י ז"ל ג"כ ס"ל דבח"ם אינו עובר על לאו דל"ת וכמ"ש. בסנהד' שם יע"ח דים לערה והביאו הכנה"ג ז"ל גופיה שם בהגה"י סוף או' א' וגם הוא ז"ל מביאו בכמה דוכתי וא"כ הו"ל לסקי' דלפי דברי הכנה"ג צ"ל דפליגי הרמב"ל עם רש"י והמ"נוך.

עוד ראיתי להי' אבין שם אחר שהביא דברי מוהר"קיו כ"י דקי"ל דגם אשאר איסורי ילפי' מחלב והקי' עליו דמה יענה להא דמשני פיגול דמשנה שלימה שנינו דהוזבח כשר ואמאי לא ילפי' מחלב דליהוי פסול וכו' ע"כ דעפ"י האמור לעיל לק"מ כתב עוד וז"ל וכיולא בזה ראיתי לסנהדרי"ז סימן

פי״ג בלשונו הרי״ע דגם הוא עלה בדעתו לומר דהר״מ לענין איסור קאמר, וכתב ולע״ג דלא נריך קרא להקטיר חוץ דל״ס מכל איסורין דקי״ל כר״י דח״ם אפוי מה״ת וכו׳ וטוב הכריח דלענין מלקות קאמר והביא דברי התוס׳ דמנחות יעו״ש והשתא מלבד דקי״ל ע״ד דמה יענה להא דמחשבי פיגול וכו׳ ועוד דברי מדבריו דמפ׳ דברי התוס׳ דלענין מלקות קאמי שאני שאור דגלי קי דס״כ ותדע וכו׳ שכתבו התוס׳ אח״ך איך מיושב לפי דעתו זאת ועוד דנראים דבריו שהראי׳ כיכהו ממים איהו נוטים נפי ספי קל״ם דלענין ביעור במלי זית איכו מ״ג את מדרבי יעוי״ם מוכח מדבריו דדוקא במידי דאכילה הוא דאמרי׳ ח״ש אפוי מה״ת ואלו הכא לענין הקטרה שאור פשיט ותני דכל איסורי ילפי׳ מחלב וכו׳ ולי״ע אח״ד. והנה מה שהקי דמה יענה להא דמחשבי פיגול נפי תאמור לעיל לק״מ. גם מ״ש דלפי דעתו דמפי די התוס׳ דלענין מלקות קאמי שאני שאור דגלי קי א״כ ותדע שכתבו אח״ך איך מיושב. גם זה לק״מ והיינו דכוונת הי׳ כר״ו להקי דא״ך כתבו התוס׳ ותדע כלוי והדע דפחות מכז״ת לא חשיב הקטרה לחייבו מלקוי ושאני שאור דגלי קי דהא להקטיר במלי זית תנן בפ״ק דלא הוי פיגול והשתא קי דלפי פי׳ הרדב״ז ז״ל ל״ל דאף דפיגול לא הוי עכ״ם פסול הוא מדין ח״ש כיון דלאיסוי לא נריי קי ולא היה דהא קתני הזנה בשר וזה שבוש בכוונת הי׳ כר״ו. ולפי כל האמור דנכה״ג ל״ם ר״י וה״ל לק״מ וכמובן. גם מה שהקי דדברי הרדב״ז ז״ל שהרא׳ כיכהו וכו׳ כבר כתבנו לעיל משם בגוף הקי״ל ז״ל דלא שייך ח״ש בלאו דבל יראה והביא דברי הרדב״ז שלנו לראיה עי״ש .

עוד כתב שם הי׳ הנז׳ כר״ו וז״ל ושבור הייתי לומר דשאני מחשבי פיגול דכיון דאינו אלא מחשבה בעלמא ולא עביד ביה שום מעשה דמוכח מיניה דמחשב לזה הח״ש וע״כ לא אמרינן בשאר איסורי אלא דוקא בעושה בו שום מעשה דניכר דמחשב אבל לא כן בדבר התלוי במחשבה וכו׳ אך מדי התוס׳ שלנו לא משמע כן כאשר יראה המעיין גם הרב דרך המלך עמד בזה לדעת הר״ע כמ״ש לעיל משמע דאין לחלק בהכי עכ״ל. והנה מ״ש דמדברי התוס׳ לא משמע כן לחלק בין מחשבה לשאר איסורי לשיטתיה אז״ל דפי׳ דבריהם דאיירו באיסוי אבל לפי מ״ש הרדב״ז ז״ל בכוונתם דאיירו לענין מלקות וכמו שכן הוא האמת אין שום משמעות מהתם שלא לחלק כן. גם מ״ש דכיון דהי׳ דרך המלך עמד בזה משמע דהכן לחלק בהכי. לא ידענא מאי קאמר דאטו משוי דהי׳ ז״ל לא עלה ע״ד לחלק הי׳ אי גם אנחנו כתבנו מלחלקי א״ב לא שבקת ביה קוי ופירוקא .

ע״ב, גמ׳ מה אכילה בכזית אף הקטרה בכזית וכו׳. ראיתי להי׳ אגין שהקי משיגי׳ זו לפי הרא״ם והבאתיו לעיל דאכילה דכתיבא בתורה כ״ד משמע ודוקא לענין עונשין אתא הלכתא ואפקיה ממשמעותיה אבל לענין איסורא כדקאי קאי דלפי דבריו י״ל ל״ל דכוונת הש״ס מה אכילה בכזית היינו מכח ההלכה דאפקיה ממשמעותיה לענין עונש אבל לאיסורא כדקאי קאי דהכי משמעותיה דקי אכילה כ״ד משמע א״כ הוה לן לאסור הכא בכ״ש ואנן תנן הזנה בשר דאפי׳ איסורא ליכא עכ״ל. ולפי כל האמור לעיל ל״ק ולי״מ. אדא דבכה״ג לא שייך לומר ח״ש אפוי מה״ת ויהיה הזנה פסול. ועוי דאפיקי הלכתא לא היה אלא ללאו דלא יחשב דליכא עונש בפחות ואפקיה ממשמעותיה לגמרי ואין לנו איסור מה״ת וכיון שהזנה כשר. עוד כתב שם הרב הנז׳ כר״ו וז״ל וראיתי למוהר״פ״א שעמד ע״ד הרא״ם מסוגי׳ דזבחי׳ דהזנה כשר במחשב על חצי זית וכו׳ וא״א לפי הרא״ם דהתם אכילה בכ״ש מה״ת להכשי׳ במחשב פחות מכזית. אח״ד ז״ל ולכאורה עפר ואפר וכו׳ ועוי דאמרי קלה התנוכנות כו׳ דלאו קוי היא דעיין וכיולא בזה כאמר ולדידיה מי ניחא והלא גם לאמי דקי״ל דהתם אכילה בכזית אפי״ה קי״ל כר׳ דפ״ד לענין עונשין אבל איסורא איכא איכא א״כ היכי קאמי דהזנה כשר א״כ כאלא דלאו על הרא״ם ז״ל לבד תלונותיו דהא בלא״ה לכל הפוי קשיא וכו׳ אח״ד כר״ו. ולפי האמור גם זה לק״מ וכמובן מאליו. אלא אי קי הא קי על הרי ז״ל דמאי מקי׳ לפי הרא״ם דאכילה כ״ד משמע דמכ״ל לפחוי מכזית דלא הוי פיגול . שהרי כיון דנזיקי׳ דין זה מקי׳ דאם האכל יאכל כפקא ובנר אתיא הלכתא דאכילה בכזית לעונשין וכמ״ש הרא״ם ז״ל גופיה פשיטא כשחשב על פחות מכזית איכו פיגול. ואף אמת״ל דפיגול דנקט הי׳ ז״ל לאו דוקא וכוונתו להקי דיהיה הזנה פסול גם זה אמת״ר לק״מ דקי״ל להרא״ם ז״ל דבלא׳ דליכא עונש בהד״ט כנ״ן הכא בלאו דלא יחשב אתא הלכתא ואפקיה ממשמעותיה לגמרי אף לענין איסורא וכדכתיבנא. עוי ראיתי להי׳ הנז׳ כר״ו שם שהביא קוי מוהרי״ט״א ע״ד הרא״ם ז״ל ממאי דאמרי׳ במעילה די״ג אמ״ר אכילה שהיא לוקה עליו בכזית תנא אכילה כתיב בהו ועיי״ש מה שתי׳ הוא כר״ו ומלבד די״ש לתמוה עליו א״ך לא ראה לשי׳ הקי״ל ז״ל שם בדק״ב ע״ג שגם הוא ז״ל הקי כן בקילור וחי׳ כן אלא דהכי לא ידעתי למה לא תי׳ ג״כ בזה התי׳ שהקו׳ הני שהקי׳ הי׳ כמוהרי״טא ז״ל שם שפוך וכרי ממאי דאמרי׳ בפי׳ ג״ד הנשה דק״ג אמ״ר אבר מ״ה לריך כזית מ״ט אכילה כתיבא ביה עיי״ש. גם מה שתירץ שם הי׳ כר״ו לקוי שמ״ל בפ״א מהי׳ חו״מ הי״א ע״ד הרא״ם ממאי דאמרי׳ ביומא דל״א משכי מה לא כאמרה אזהרה בעכוי וכוי עיי״ש. גם בזה לא ראה לשי׳ הקי״ל ז״ל שם בדק״ב ע״א עיי״ש ודוק .

גמ׳ לא דכ״ע כרת ליכא והכא בי מחלוקי׳ בדבר וכו׳ . חזה הוית נפי יתר הנז׳ שהקי׳ דלמאי כ״ד הש״ס השתא לוי דבי מחלוקי׳ בדבר דא״מא כדקאי קאי דליכא אלא בי מחלוקי׳ דכולא כ״ש א״י כמ״ש התוס׳ דרי׳ הי׳ דלהכים ר״מ פסול משוי גזרה מקלת דמו אטו כל דמו ואתא כ״א לאימר אף בלהנים דבנן מכשירין ועיי״ש מה שתי׳. וראיתי להי׳ אגין שכתב על תי׳ הי׳ ז״ל דאין דבריו מחוורין. ואנכי לא ידעתי מה זו גזרה ומה טעם יש גם דלדידי הוא ישוב נכון וכאשר יראה הרואה. גם מ״ש שם הי׳ כר״ו על תי׳ בי׳ של הי׳ ז״ל דקבלה היתה בידו דבי מחלוקי׳ בדבר ולימד כן ממ״ש התוס׳ בפי׳ מי שאחזו דפ״ד ע״ב ד״ה שמועה מאסרא וכו׳ עיי״ש וכתב הוא כר״ו שאין דמיונו עולה יפה וכו׳. לדידי גם תי׳ זה עולה כהוגן ואף דר״א מוקים לה בחמי׳ בשתי מחלוקי׳ מה בכך אפשר לומר שסיר דר״א לא היתה קבלה בידו ולר״מ היתה קבלה בידו דבי מחלוקי׳ בדבר. גם מ״ש עוד שם הי׳ כר״ו ע״ת שתי׳ לזה הי׳ מענין גניס. דא״א לומר לא הו״ל לר״א למימר אלא אף בזו חכמים מכשירין. דגם זה איכו מן הישוב דהרי הש״ס לא איכפת ליה בהכי דקאמר ר״י אליבא דמאן אליבא דרבנן השתא ומה וכו׳ ולא קשיא מדר״א דקאמי אף בזו ר״א פוסל והיינו ולאי משוי דלאו קוי היא וכוי ע״כ גם בזה י״ל דעדיפא מינה פריך דמציקי אי אפשר לומר דהכי קי״ל דרבנן אבל השתא שהיינו אומרי׳ דהשיר ס״ל הכי דרבנן משוי גזרה דמקלת דמו וכוי שוב ק״ל מתים ר״א אף בזו ר״א פוסל וכוי ומשוים מוקמי לה דבי מחלוקות כנ״ל ודו״ק .

תוס׳ ד״ה מאי האכל יאכל ש״מ תרתי משמע דנ״ה ליה לר״א ד״ה כלשון בי״א ותימא דרכים הרבה וכוי וכו״ל דמאן דא״ה ליה ד״ת כלשוי ב״א לאו בכל דוכתי א״ת ליה אלא שום הוכחה יש לו במקוי שאינו דורש הכפילות וכוי. עיין להרא״ם ז״ל בפי׳ בא עיי״ש ובשל מבושל שכתב וז״ל ואין לוי ד״ת כלשוי ב״א אלא היכא דמוכחי קראי וכ״ש הכא שהאחד שם והאחד פועל ואינו דומ״ה דהעזק תעניק שני פועל יכופל בו ד״ת כלשוי ב״א וכוי ע״כ. עיין בפי׳ גופי הלכות דמ״ע ע״א מה שהקי׳ ע״ד הרא״ם ז״ל הללו מסוגי׳ דרים נדרים. ועיין להרב הפס״ד כמוה״ר אלגאזי ז״ל בפי׳ כאות יעקב בקונטי׳ מענה לשון דף י״ג ע״א מה שהקי׳ ג״כ ע״ד הרא״ם ז״ל הללו ועיין להי׳ אג״ן מה שתי׳ לשניהם ונעלם ממני תי׳ הי׳ חו״ר ז״ל שם בפי׳ בא. גם מה שתמה הי׳ הנז׳ שם על הרא״ם ז״ל מסוגי׳ דפסחי׳ דמ״א ומה שתי׳ לא כתב לפי הנז׳ ז״ל שם. וראיתי עוי להי׳ הנז׳ כר״ו שהקי׳ ע״ד הרא״ם ז״ל ממ״ש בירושי׳ רים נדרים אם בי ידור מתי״ל נדר אלא מכאן שכינוי נדרים כנדרים או השבע מתי״ל שבועה אלא מכאן שכינוי שבועות כשבועות וכוי ופריך עד כדין בכי״ע

דאמר

דאמר לשנויי רבוותא הן כרי' דאמר לשונות כפולין הן והתורה דיברה כדרכה הלך הלכה וכו' מנ"ל ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה וכו' עכ"ל ולפי"ד הרא"ש דמ"ד די"ת היינו בשניהם פועל או שם אבל אי שם ואי פועל לא אמר בי"ש די"ת א"כ מאי מקי' לרי' דס"ל די"ת עד שהולך לאשכוחי ק' יתירה והא ע"כ לא ס"ל לרי' די"ת בהלך הלכה וכיולא משום דשניהם הוא פועל אבל בהני דידור נדר וכו' דהוו א' פועל וא' שם ודאי דריש ליה לכינוים וכו' והלי'. ולהכי תמה עליו הרי"ו דאדחקה מהירושלמי דנזיר ת"ל מקי' גופים דובשל מבושל דקאי בזה הרא"ש ז"ל דאמרי' עלה בירושלמי בפסחים ספ"ב כה"ג ובשל מבושל במים אין לי אלא מים מנין לרבות שאר משקין ת"ל ובשל מבושל מ"מ עד כדון כר"ע כרי' חני' רי' קיו וכו'. הרי מבואר דאף בקרי' דובשל דאין שום הוכחה דלא למידרש ביה וגם דהאי שם והאי פועל ואפ"ה סבר הירוש' דכאמר בית די"ת למ"ד. אלא ודאי מוכרח לוי דהאמורא דידן פליג עם הירוש' וס"ל דבכה"ג לא כאמר בית די"ת. ועיין בפי' שלום ירושלים אשר בקי' קרבן העדה על הירוש' בפסחים ספ"ב ע"ש. וא"כ גם מהא דנזיר לק"מ אלא דלהך דמיר לפי מ"ש הו' חו"ר בכוונת דברי הרא"ש לק"מ ואין אנו צריכים לכ"ז. אלא דלהכי הכריח אעיקר' פי' ה' חו"ר ז"ל אתמיר לא כיון לאמר בדברי הרא"ש ז"ל שהרי ס"ס וכתב ואינו דומיא דהענק העניק שהניהם פועל ונופל בו די"ת כלי בי"א ע"כ ומדבריו אלו משמע דלאו לדיוקא נקט שם השי' ואה"ך פועל וכמ"ש ה' ז"ל אלא עיקר כוונתו לוי דכל שאין שניהם שם או שניהם פועל לא אמרי' די"ת כלי בי"א דאל"כ הי"ל ואינו דומיא דידור נדר שהבע שבועה לאסור איסר שאי פועל ואי שם ולא לאתויי ק' דשניהם פועל וכמא לי'.

באר"ד ואי"ת מאי קא פריך בפי השואל וכו' ועוי למ"ד די"ת נמי מי ניחא וכו'. כאיתי בפי' מין השרגה לסקי' ע"ד ז"ל שלו עד שהולך להביא במקוי' ועי' רי"ל וכו' וכתב די"ם הוכחה לזה מדקא מקשה בלשון וה"ת ובזה שלשון לא מליני שמביאין בקוי' עכ"ל. ולהמ"ר לא דק בזה שהרי מלינו בכמה דוכתי שכתבו וא"ת ולא הוי' כלום ומהם בפ' איזהו כשך דפ"א ע"א די"ה אלא וכן בשאר דוכתי והביאם הרב יי"מ ז"ל בדקפ"ד ע"ד ע"ם ועיין ג"כ במכילתין דמ"י ע"ב ד"ה כאן שלא הביאו ה' הנז"ל. ומהתימה על ה' אג"ן דהפר דהבי"א דברי ה' ז"ל איך לא כרגש מזה.

ח"י ע"א, **מתני'** לא יצק לא בלל וכו' כתב הרמב"ם בפי"ט וז"ל ומ"ש בכאן לא יצק לא בלל ר"ל לא יצק כהן לא עלה כהן אלא זר כשירה לפי שעיקר בידינו מקבלה ואילך מלות כהונה וכבר זכרתי לך בסוף זבחים שאלו הדברים אין חייבין עליהם משום זרות עכ"ל. וזה סותר לפי' אג"ן שהק' ע"ד הרמב"ם שאלו ת"ם הוא עלמו שם בסוף זבחים דאם עשה שום עבודה מעבודות אלו זר אינו ח"א אעיפי שהוא פוסל אותו דבר וא"ך רמז הכא לדתמה והם דבריו סותרים לדהכא. עוי הקי' עמ"ם בפי' פ"ט מהי' ב"מ היה וז"ל והעניק והמגיש וכו' אעפ"י שנפסלו וכו' הרי דס"ל דאם עשאם זר לדברי' אלו הם פוסלים ואלו בפי' הסוהמ"וק פ"א ה"ז כתב הגישן או הניפן זר אחר שכהן ומגיש או מניף וכו' כשירו' וכו' הרי דמכש"ר בפשיטות בכל הני דברי האמורי' שם בפי' ב"מ וא"כ כמלאו דברי הר"מ בפי' ובפי' סותרים דבריו בענין זה עכ"ל. והי"ב הביא מהרב לרור חיים והמעיה בהשמטות לפי' יו"ע דגם הם ז"ל הקי' ע"ד הר"מ בפי' דסתרי אהדדי. ולענ"ד דלק"מ והוא שהאי' להתוי' שם בסוף זבחי' ע"פ במ"ב היולק הבולל וכו' המסדר את השלחן והמטיב את הנרות והקומץ בחוץ פטור וכו' והקי' התוי"ט וז"ל והקומץ כשלאתי שלא נשנה הקומץ אלל העבודות של המנחו' וכו' ולע"ע ע"כ עיין הי' שם וז"ל וכ"ל משוי דאיכך כשרי' לכתחי' בזר כדאיתא במנחות די"ח מקבלה ואילך מלות כהונה אבל הקומץ וכן מסדר שלחן ומטיב נרות אע"פ שאינו ח"מ מ"מ אסור ולוקה עליו כמ"ש הר"מ פ"ט מהי' ב"מ לכך לא שנה התנא קומץ בהדי איכך ואעיפי שהר"מ שם לא ביאר מה שמותר לכתחי' במנחה בזר שמך עמ"ם בפי"ב מהי' מעה"ק ע"ם עכ"ל. ולפי"ז עלו כהוגן דברי הרמב"ם בפי' ובחי' דמ"ם בפי' במנחו' וכבר זכרתי לך בסוף זבחי' שאלו הדברים אין חייבין עליהם משום זרות לא קאי אלא על מאי דסליק מיני' דוקא דקאמר מקבלה ואילך מלות כהונה היינו קאמר' ובכבר זכרתי לך שאלו הדברי' שהם מקבלה ואילך אין חייבים עליהם משום זרות אבל פוסל אותו דבר. אבל העבודות שהן קודם קבלה כגון יציקה וכיולא אין דאפי' פיסול ליכא ואף דלישנא דהלו דחוק קלת עכ"פ הדבר מוכרח לפרש כן בדבריו ז"ל שיהיה להם על מה שיסמוכו. גם מ"ם בסוף זבחי' דאם עשה שום עבודה מעבודות אלו זר וכו' אינו ח"א אעפ"י שפוסל אותו דבר וכו' הך הם מלות דקאי אינו אלא למאי דסייך ביה דהיינו על העבודות דמקבלה ואילך. גם מ"ם בפ"ט מהי' ב"מ אעפ"י שנפסלו וכו' אינו אלא על קמילה וכיולא אבל העבודות דקודם קמילה אינן נפסלות בזר וכמ"ם הח"א דמך עמ"ם בפי"ב מהי' מעה"ק חס שלום לע"ד. גם מה שהקי' השע"ם בהשמטו' שם על הרע"ב ז"ל שדבריו שכתב בפי"ב דמנחות דיליקה ובלילה כשרה בזר הם סותרים למ"ם ס"ד דזבחי' מ"ב ד"ה אין חייבין וכו'. אהמ"ר גם זה לק"מ דמאי דהיים וכתב אע"פי שנפסל אותו דבר שעבד בו אינו אלא על העבודות דמקבלה ואילך. הוי"ר בפי' בני לוי בס"ם מהי' ב"מ שהקי' כן וכתב דאפשר דלא קאי אלא על הקומץ והמקבל דמקבלה ואילך אלום בכהן משום פוסל אבל איכך לא אלא דמשמע ודאי דקאי אכולהו ולית עכ"ל. וכן כאיתי בפי' היכל המלך בפי' ב"מ שגם הוא ז"ל הרגיש לסקי' ע"ד הר"מ בפי"ם ובפי' ודבריהם כעלמו תמיד אגין ובסו"ד כתב דלא מלא הי' לכון עד שיערה עלינו רוח מן השמים. ולהמ"ר מעלמותיהם הקדושים לי השעות כרי' דלק"מ וכאמור. אחרי תופלג ילא לאור הי' בא"ד בשדה לגרמב"ם לאון ז"ל. ורא"תי בני ויקרא דקי"ב ע"ב שלה ליתב די' הר"מ ז"ל ח"ל וכלע"ד דאשין דיליקה ובלילה נעשות בזר הפי' לכתחי' ומ"ם בפ"ט מהי' ב"מ דאם יצק ובלל זר דנפסל ולוקה מיירי בזר שיצק ובלל במקדש לאע"ב דיליקה ובלילה כשירה בזר היינו חוץ למקדש אבל במקדש אין לזר לעבוד שום עבודה כמ"ם שם הר"מ ברים פ"ט וכו' ואם עבד עבודתו פסולה ואע"ג דליכה עבודה תמה כגון יולק ובולל אפ"ה אם עשאן זר במקדש עבודתו פסולה וכו' עכ"ל. ולהמ"ר לא לדק בזה דא"ך הפה יכולה לדבר ולו' דמ"ם הר"מ ז"ל בפי"א מהי' פסוהמ"וק ה"ז כל המנחות שילק עליהן שמן פסול לעבודה כגון הזר וכיולא בו או שבללן וכו' כשרות. היינו דוקא חוץ למקדש. מאחר דהם בהלכה הקודמת פסק דהשבללה במנחה חוץ לעזרה פסולה עד שתהיה בלילתה בפנים. ואיך יפסוק אחר סמוך הסך מזה להתיר לכתחי' לעשות יליקה ובלילה בזר חוץ למקדש. אלא ודאי מוכרח דמ"ם אח"ך בה"ז דכשרות בזר היינו דוקא לפנים ומ"ם בפי' ב"מ שנפסלו בזר אינו אלא על העבודות דמקבלה ואילך וכמ"ם בעניותין. גם מה שהקי' הרב הגז' ז"ל שם ע"ד הני' הרי פסקי' דהר"מ ז"ל בהגשה ותנופה דבפסוהמ"וק שם הכשי"ל בזר ובפי' ב"מ שם פסק דנפסלים בזר ונדחק ליישב ע"ש. ע"פי שאמור דהך שנפסלו דקאמר אינו אלא על העבודות דמקבלה ואילך לק"מ.

עוד הקי' הי' הגי' הנ"ל שם עמ"ם הר"מ שם בפי' דלא מלה כהן אלא זר דכראים דבריו כסותרים למאי דאמרי' בש"ס די"כ ע"א למאי דבעי הש"ס לוי הין לא מלה כהן אלא זר ופריך וכי תעלה ע"ד שזר קרב לגבי המזבח וכו' וא"כ היכי פי' דלא מלה דמתני' היינו לא מלה כהן אלא זר וכו' וכתב דהוי"ר להלמ"ת בפי"ם מהי' א"ת שכתב דהר"מ פי' לאלו מתני' כדפי' אביי לא מלה כהן אלא זר ואע"ג דשקי' עליו וכו' לאו קו' היא כ"כ דאפשר לאע"ג דתעלה היתה לכתחי' בכהנו ה"א מ"מ אפשר דלערה התני' היכא שאירע שמלאו זר למטה דכשר וי"ם הוכחה וכו' אלא דהוא סבר דלחי' דאבע"א משרש' מתני' כה"ג וכו' והקי' עליו דאין דבריו מחוורין דהאי אבע"א אינו ענין למסקנתינו אלא אעיקר' הקו' קאי דמקי' מלה דלא תנא בי"ה ק' ומעכבא ותי' ר"י. בחי' א' דרב הי' כהנא

כהנא דידן עוד קשה תוס' שהקשינא דאף דנימא דרב כהני הכא ה"ל שום דכתב ב"ה בר"ת וכו' אבל לעולם לא קי"ל דייו תשובי דמתני' א"א לפי בגוונא אחרינא בתב"ד וכו' א"כ תיכרה לוי דהאי אבע"א אינו שוין כלל למשנתינו וגם עיקר דבריו קשים לשמוע דאם ניתן ליאמר דרב כזה דמתני' בשלא לשמה תיירי אמאי שתק אביי כשאמר ליה ר"י וכי תצלה ע"ד וכו' ע"כ. ולהמ"ך לא ידענא מאי קא קשיא ליה דמי לא ידע דבכל שלא דהאי אבע"א קאי אעיקר קוי דמקי מלא דלא תנא בית קי ומעכבא אלא דכותה הי' ז"ל לוי דדוקא למי שאי דתשני דרב קי כהנא דידן שדבר מוכרח דמתני' פליגא עם אבייתא אבל לפי דאבע"א אין אנו צריכין לדחוק אכשרין ולוי דמתני' פליגא עם שבריית' וקי"ל כהרי"ף ז"ל דלשך תירוצא מפרש' מתני' כה"ג. שו"ר בפי' חין במי' כשכולאין דיכי שכתב כן שפי' דנפשים לתכן קוי תכית ז"ל ונעלם ממנו שכ"ב שם שלא"ת ז"ל. וגם מה שהקי לאמאי שתק אביי וכו' יש ליישב ולוי דלא אסיק אדעתיה. ועוד יש לתמוה על הי' כריו דאיך לא הקי ג"כ על השפית ז"ל שם בהשמטו' שהביא פי' זה של שלמים וערב לו וגם בת"כ בהשמטו' לפי ק"ת כתב כן במנגנון אחר שסברא דכפשי"ט ע"ש. גם מה שהקי הי' שמי כריו שם על פי' סה"ג שלכבת השבכה במי פסהי"ע פ"א לקוי אמפים עיין בפי' היכל המלך שם שהקי כן. ולהמ"ך לפי שאמור נמ"ל לקי"ת דמים הר"מ ז"ל אמאי שבפסלו אינו שלא על קמילה ואיך וכמים אם בגור לעיר.

רש"י ד"ה לא הכיף בשמי שוטה וקנאות וכו'. עיין תי"ם הי' שב"ן כריו ונעלם ממנו דברי שלמת הרועים שלא שמם שכ"ב שן שמיר ושכ"ב מוין ושכ"ב שי"ל ז"ל ע"ש ודוק.

תוס' ד"ה זילא כל הראוי לבילה וכו'. ראיתי לס' חבין שהקשה אם כאמר הא דר"ז דאם אינו ראוי לבילה בילה מעכבא בו גם בעידי דשרי דרבנן או דוקא בדאורייתא ורצה להשוא ראיה דגם בדרבנן אמרי' הכי מהא דאיי ביבמות דקי"ג אמר אמימר האי מאן דמצריך למדחים לכרמים וכו' ואמר אמימר האי מאן דשבי על לוכחא דכרמים לא חלין וכתב הרא"ש ז"ל לרי' למדחים כרמים כדי שיהא פוחת לשלוך שכתב דלפעמים תכבש של ב"ד גדול מידה תגלו וכו' כיולא שתגליו שם לא ידחוק רגלו מעט וכו' מפי עדי הרא"ש דמימרא קמייתא דאמימר אינו אלא מדרבי' משוי דלפעמים וכו' עוי כתב הרא"ש ור"ח נכם גאון פי' דכיון דשבי על לוכחא לא יכול לדחוק רגלו וכיון דאיכא לכרמים ולא הרינא פוי"ל כמי שאינו ראוי לבילה דבילה מעכבתו וכו' הרי בסדיה. דהכי קי"ל להגאון דהאי מילתא דר"ז מתאמרה גם בעידי דרבנן דהא האי מימרא דאמימר קמייתא דצריך למדחים לכרמים אינו אלא בעידי דרבנן ואפ"ה קאמרי בית דש"ך שא דר"ז וכו' אח"ד. ולדידי אסמ"ך אין מכאן אפי' כדמות ראיה דהכי ס"ל להגאון ז"ל דעד בילה לו הא זה דקי"ל להגאון דמשמע דמימרא קמייתא דאמימר דצריך למדחים לכרמים אינו אלא מדרבי' משוי דלפעמי' וכו' וכמ"ש הרא"ש ז"ל כיתא דכי"ל דטעמא אינו אלא משום שבעל כל פנים צריך לנפוץ רגלו וכמ"ש הרא"ש פ"ד ממי יבום וחליצה הי"ח בדעת רב אשי ע"ש. וא"כ ממילא אזדא לה שיהשר על הרב משנת בנימין ז"ל דמשמע ליה דלא אמרי' הך דר"ז אלא בעידי דאורייתא דמה יענה לסתיא דיבמות דמוכח בת"יא מדברי הגאון דגם בדרבנן אמר הא דר"ז ולפי שאמור לקי"ת מדברי הגאון ז"ל. גרם מה שהוכיח המ"ש הכי' באית הי' ר"ה בשם בעל המגור וגם מתוספות אית פי' ליו כרי דהוכחה גמורה היא אלא דנעלם ממנו תו"ם הרי"ב אלפס דרבנן דקל"ה ע"ב ע"ש. וראיתי בפי' אבשא דרבנן שם שכתב ח"ל וכן השכים הרי"ב בנימין זלה"ה ז"ל ש"י ש"ב דלא אמרי' כלל זה לעכב אלא בדאורייתא לא מדרבנן ע"ש עכ"ל. ולנכי השדיום בקשתיהו ולא מלאתיהו וככרי דה"ם כתב ולי"ל משנת בנימין.

עוד ראיתי לס' תמי כריו שם דתימה יקרא עתים הי' שין באה"ם קי' נים ע"ד בעל שאגור דליד לת"ם כל הראוי לבילה דשם מייני לענין עיכוב שם בגר עשה כן משא"כ

לגעשה כן לכתחי' במילתא דלית בית ריעותא ויש לשינו לתקנו אין זה אלא תימא אי"ד ז"ל ואלו בפי' ל"ב ס"ק חיי כתב דאם נמלא בשי"ת דבוק אין לשוליא אחר דכתב בי' בשם הרשב"א כל שיכול לגרור כשר וכדר"ז דאמר כל הראוי וכו' ע"ב הרי דגם בלכתחי' דיכול לתקנו ואפ"ה קאמר הרשב"א דאמרי' כל הראוי וכו' ושפיר קשיא ליה שברתי של הרשב"א והולי"ש מהכה דיכו דאין לשוליא ש"ת אחר אם נמלא דבוק ואתאי התם בפי' כ"ם דהם קי שאגור ולי' אח"ד. ולע"ד כרי דלקי"ת ולב שמרחק ביניהם דשאני שהיא דקי"ת דמשוי ערוה דלבורם דהמיכא אין לשוליא ש"ת אחר אפי' לכתחי' כנלע"ד.

תוס' ואמר ר"ז כל הראוי וכו' וא"ת והא תנא בית קרא וכו' וי"ל דלא משמע בשום דוכתא למכתב ובללת בלשון ציווי וכו' וא"ת וכו'. עיין בתוס' בקידושין דכ"ה ד"ה כל הראוי וכו'. והקי ע"ד מוהרימ"ע ז"ל בחי' ח"ל ותימה קי"ל בדברי' דמשמע דגבי בלילה משוי דשנה עליו הכתוב הוא והכא משוי דכתיב כל בשרו וליכא למדרשא למלוים לכתחילה דלא שייך לכתחי' אלא בקדשים ומלות אלא ע"כ למעט שאינו ראוי והרי בפי' מלות חליצה ממעטי' אלם ואלמת מדר"ז ותימה דלא כתיב אמירה אלא לכתחי' וכן בפי' השפ"כה גבי קריאה דבכורים פייתי לה דר"ז וכו' עכ"ל. וכוונתו להקי דמשמע מדבריהם ז"ל דגבי בלילה מאי דבעינן ראוי אינו אלא משום דשנה הכתוב וגם בשהיא דטבילה דבעינן ראוי לביאת מים הוא משוי דכתי' כל בשרו וליכא למימר דלא אתא קי' אלא לוי דלכתחי' בעינן ביאת מים אפי' בבית הסתרים דלא שייך לוי כן אלא בקדשים ומלות דבקדשים או בדבר שהוא מלוה שייך שפיר למימר דלכתחי' למלוה בעינן כן משא"כ הכא בטבילה דלא שייך לוי דלכתחי' למלוה בעינן ביאת מים בבית הסתרים דאין כאן מלוה אלא ע"כ לא אתא אלא לוי דבעינן ראוי וא"כ כמלא דהתם דבבלילה ושכא בטבילה הוא בחכרא לוי דבעינן ראוי ושכי בפי' מלות חליצה ממעטי' אלם ואלמת מדר"ז ותימא דהתם לא כתיב אמירה אמירה דהיינו ואמרה מאן יבמי ועמד ואמר לא חפלתי לקחתה אלא לכתחי' ובלוי דכיון דליכא הוכחא למימר דאתא דוקא לוי דבעינן ראוי אפ"ל דבעינן ראוי כיתא דהכך אמירות אינם אלא לוי דלכתחי' בעינן שיאמרו אבל בדיעבד כשר בלא אמירה וא"כ אף שאינן ראוים כגון אלם ואלמת יהיו כשרים לחלין כנלע"ד שזוע בכוונת הי' ז"ל והולרכתי להאריך כ"ז בדברים פשוטי' משום שראיתי לס' חבין שכתב ח"ל ועוד אני תמיה ע"ד מוהרימ"ע דמאי מקי מקריאה דשלילה דליכא בי פעמים אמירה ושלא בבל מ"לי ל"ב שנה שכתוב לעכב כי אם בקדשים דוקא וכבר שוא רמז לזה במ"ש דלא שייך לכתחי' אלא בקדשים וא"כ שוי מקי אח"ך וכו' אי"ד כריו. ולהמ"ך לא דקדק יפה בדברי הי' ז"ל וכוונתו פשוטה כמ"ש. גרם קוי האי ודאי קי'.

ד"ה ור"ש וכו' וא"ת ומי פליג ר"ש אלא בלא כשר וכו' עיין להפ"ק ועיין מה שהקי עליו הי' חבין ונעלם ממנו תי"ם הי' שין ז"ל שם ע"ש.

י"ש ע"א, גמ' אי מה סמיכה בבעלים אף שחיטה שהוא לא מלית אמרת קי"ו ומה זריקה דעיקר כפרה ל"ב בעלים שחיטה דלאו עיקר כפרה לכ"ש וכ"ת אין דנין אפשר משא"א וכו' ע"כ. וקל"ע דלמה לא קאמר עדיפא מינה וכי"ת קי"ו דאי"ת ליה פירכא הוא הרי סמיכה דלאו עיקר כפרה הוא ובעי' בעלים גלי רחמנא וכו' וכעת ל"י.

גמ' והרי יוה"ך דלא כתיב בי"ה אלא חוקה ותנן בי שעירי יוה"ך מעכבין זה את זה אלא או תורה או חוקה ע"כ. וקי"ל דלעם לא משני שאני התם כיון דכתיב ותי"ה לכם כמאן דכתב בי"ה תורה דמי וכמ"ש לעיל על די מיכן שבאלירע דכיון דכתיב זאת חקת כמאן דכתיב בי"ה חוקה דמי ודוחק גמור לחלק ביניהם דשכיהם משמע שפיר עכובא וכעת ל"י.

גמ' אמר רב כל מקום שנאמר תורה וחוקה אינו אלא לעכב וכו'. עיין תי"ם הר"מ פ"ד מהי' סוטה הי"ם ושם עבר זכו' ומ"ש שם הכ"מ ועיין לס' פר"ח ז"ל בפי' תי"ח בפי'

על

על הר"ן שם שכתב ע"ד מרן ואינו מחוור אלא דעת רבי דאם איתא דעיכובא איכא הו"ל לאדכורי כן בש"ס דילן עכ"ל. וראיתי לה' אגין שכ' ע"ד הפ"מ ז"ל הנ"ל וה"ל ולדידי אינו מוכרח דאטו כל דאיתא בירוש' וליתא בש"ד אינו פוסק כהירוש' והכי איכא כמה וכמה דינים דאינו מזכיר כי אם בש"ס ירוש' ואפ"ה פוסק הכי כל שלא מלינו בש"ס דילן מפורש להיפך וכו' וזה ברור עכ"ל. ואהמ"ר לא דק בזה כלל ונעלם מעיני למכ"ר דברי מרן ז"ל בב"מ פ"ו מה' נדרים ובבע' א"ח סי' כ"ט דבדבר שלא הוזכר כלל בגמרין כתב לדעת הרי"ף דגמ' דילן פליג. דאל"כ לא הוה שתיק מיניה ומ"ד הרב י"מ ז"ל דקי"ל ע"ג עיי"ש והנה דה' הב"י ז"ל שם וגם הרב כ"מ ד"ע הביאו כמה מכוונת דס"ל להיפך עכ"ם דעת מרן כן הוא וכמ"ש וא"כ שפיר מהרן הפרי"ח ז"ל לקוי מרן דאמאי פסק דלא כהירוש' דלפי דעת מרן ז"ל נוטים דס"ל בדעת הרי"ף ז"ל דכל שלא הוזכר כלל בגמרין דגמ' דילן פליג דאל"כ לא הוה שתיק מיניה לקיים ודוק .

תוס' ד"ה באקרא כדרש לפניו ולאחריו קא מפלגי וכו' ול"ג במס' תענית דכתיב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה דאמרי' לצדיקים לאורה וישרים לשמחה ולא אמרי' דקיימי אתרווייהו כמו חתנה ואכלה עי"כ. וכתב הלא"ק ח"ל יעוי"ש מ"ש תוס' ובזה יתורץ הל"ע הנז' עכ"ל. ונ"ל דכונתו לומר דהתם כתבו התוס' וז"ל אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה פי' ואין לוי כדלעיל ולישרים אמ' והאי שמחה ואורה וכו' ובודאי יש הפרש בין זה לזה דאל"כ לערבינהו ולכתיב לצדיקים ולישרי לב אורה ושמחה אבל הכא דלעיל לא הוו מלכים ושרים כי אהדדי אלא יראו וקמו ביניייהו וכמו יראו וקמו דהוי קודם שרים קאי על מלכים דלעיל קאי נמי אשרים דכתיב אבתרים אבל הכא אין לפרש אלא אור זרוע לצדיקים ולישרי לב שמחה עכ"ל והשתא לפי אילוקם דהתם דדוקא כששניהם לאו כי אהדדי כינהו דהיינו קי' דהתם מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו דמלכים ושרים לא הוו אהדדי אלא יראו וקמו ביניייהו התם הוא דאמרי' דקאי אתרווייהו וליכא לאקשויי א"כ לערבינהו ולכתוב אלא דוקא כשהי כי אהדדי כינהו כגון לצדיקים וישרי דכיון דכי אהדדי כינהו לא הו"ל לכתוב אור בתחי' המקרא ושמחה לבסוף אלא הו"ל לערבינהו ולכתוב לצדיקים ולישרי לב אורה ושמחה ומדלא ערבינהו מוכרח לגי' דלא קיימי אתרווייהו וא"כ לפי"ז יתורץ שפיר קו' דהכא מהסי"א דחתנה ואכלה דהוי דומה בדומה להסי"א דמלכים יראו וקמו דהתם כמו אין לאקשויי דא"כ לערבינהו וכו' דגר וגוי לאו כי אהדדי כינהו אלא חתנה ואכלה או תכר ביניייהו ויכולים אנו למימר שפיר דקאי אתרווייהו. וכן נ"ל תה"א דנסך ומרבית כנ"ל פשוט בכוונת הי' ז"ל והולכתי לזה משוי שרא הי' להי' אגין שהרגה להקי' על הי' ז"ל וה"ל ואהמ"ר זה אינו דהא תי' התוס' דהתם אינו אלא לקוי' דהתם דל"ד לשנהו קראי דמלכים יראו וקמו אבל הכא קא מקי' גם לפי תי' דהתם דמאי שנא מקי' דחתנה ואכלה דאמרי' דקיימי אתרווייהו שנם דיכול לערבינהו וכו' והל"ע נ"כ על הי' מוהרש"א ז"ל בסי' כלוף אשנה דמים ובסי' י"ם דבלי ספק שלא ראה דברי התוס' בסוגיין שהל"ע שהי"א דתענית וכוונתם להקי' גם לפי תי' דהתם וכו' עיש"ב. ואהמ"ר לא ידענא מאי קאמר דמי בילה לו כו זה דכיכתם להקי' הכא בסוגי' גם לפי תי' דהתם ולעדין דקוי' דהכא אינו אלא קוי' דהתם ממש אלא דהכא הניחוה בל"ע והתם תירלו כמנהגם הידוע בדבריהם ז"ל דבמקום א' מקשים ומניחים בל"ע ובמקו' אחר מקשים אותה קוי' עצמה ומתרלים וכין שהבין בדבריהם הי' סין ז"ל עיי"ש בתי' לסוגיין . סויר בסי' יתר הנז דהוא ז"ל ג"כ הבין בדבריהם דהכא כמ"ש הי' אגין והוא ג"כ תמה על הי' מוהרש"א ז"ל דאשתמיטתיה מה שהקי' התוס' כאן שזו היא קושייתו. וגם עליו תלונותיו וחזו דאשתמיט מיניה דמנייר מוהרש"א ז"ל דברי התוס' שבכאן אלא שהבין בדבריהם ז"ל כמ"ש דדא ודא חדא היא. אלא א' קי' הא קי' על הי' מוהרש"א ז"ל דאעיקי' לאירולס שם בתענית לקיים מהסי"א דחתנה ואכלה ושאר מקומות וכמ"ש הלא"ק ז"ל וכמו כן קי' על הי' סין ז"ל שהקי' כמ"ש מוהרש"א ז"ל עיי"ש. גם מה שהקשה עוד הי' אגין

שם עיי"ש מוהרש"א ז"ל שם בסי' בלוף אשנה על קי' ומקשה דחתנה ואכלה וכ"ת דלהכי לא ערבינהו להקדים נתינה לגר למכירה לגוי א"כ או למ"ל הקי' ח"ל ולא יקשה הכי ק"ד למר למימר הכי דהא בהדיא קאמר הש"ס דלר"מ קדימה נפקא מאו ולר"י לא צריך קי' עכ"ל. ואהמ"ר מיהתו אינו מכיר דהיא נוסחא היא בוכת הי' ז"ל באומרו א"כ או למ"ל ובלומר דכיון דמדלא ערבינהו כנ"ל שפיר להקדים נתינה לגר למכירה לגוי א"כ לר"מ דדרים או להקדים או למ"ל כיון דמדלא ערבינהו כ"ל וזה פשוט ודוק .

תוס' ד"ה ואלא הא דא"ק וכו' פי' בקיבי דמאי למכתב מגרש ומסמן וכתב מגרשה ומשמנה ש"מ וכו' ובסמוך דאמר שמואל גרש ושמן וכו' משמע דבריו סותרות זה את זה דתלי טעמא בחזרה ולא בשיא יתירה וכו'. הקי' הלא"ק ח"ל ודבריהם אינם מובנים לי דנהאמה לפי"ז נמי לגבי דמעכבי זאי"ז קולא ושמן בעי' שנה לעכב וגבי עיכובא דכפשים שאם חיסר לא בעי שנה לעכב וילפי' מה"א דמגרשה ומשמנה ומשויש פירשי' לגבי עיכובא דנפשים שאם חיסר דילפי' מה"א יתירה ובסמוך דקאמי רב דוקא כ"מ שהחזיר דקאי לגבי עיכובא זאי"ז ושמואל פליג וק"ל דוקא גרש ושמן מעכבים דהיינו זאי"ז ומשויש פירשי' דטעמא משוי חזרה ולא משוי ה"א יתירה דלענין עיכובא זאי"ז בעי' שנה לעכב עכ"ל. וראיתי לה' אגין שהקי' ע"ד הלא"ק הנ"ל דא"א לוי כן בדברי רש"י דכיון דקאי על מאי דמשני הש"ס שאני התם מגרשה ומשמנה הו"ל לפרש מטעם חזרה ולא משוי ה"א יתירה דהא פירכת הש"ס ממילאים דרב הוא דקאמר כ"מ שהחזיר וכו' א"כ כשמשני הש"ס שאני התם דקאמי רב כ"מ שהחזיר וכו' היינו משוי דכתיב מגרשה ומשמנה ודאי דהכונה הוא משוי חזרה דשנה עליו הכתוב לעכב וא"כ א"ך פירשי' ז"ל בהא דמשני הש"ס שאני התם דכתיב וכו' דהיינו מיתורא דה"א ותוי"ת בשום תי' דהש"ס דהיינו גרש ושמן מעכב דהיינו מילאים דשמואל פי' מטעם חזרה עיי"ז ודאי מקי' התוס' דאין דבריו מכוונים וכו' ודברי הלא"ק תמוהים בעיני אח"ד, ואהמ"ר לע"ד אין כאן תמיהא כלל על הלא"ק ז"ל ודבריו נכונים בעיני דהנה דמאי דמשני הש"ס שאני התם מילאים דרב קאי אפי"ה א"ש שפיר פירש"י ז"ל והיינו דבונה הש"ס לתרץ ולוי שאני התם במנחה דקאמי רב דלרי' דוקא חזרה לעכב זאי"ז דהיינו שלא ושמן דכתיב מגרשה ומשמנה בה"א יתירה ללמד שאם חיסר כ"ש פסול ומדלא לכתרי' למיכתב להכי ש"מ חקה דידה לאו חקה משו"ה קאמי רב לגבי עיכובא זאי"ז דלריך חזרה דוקא ולא מהני חקה. ומ"ש דא"ך פירש"י בהא דמשני הש"ס שאני התם וכו' דהיינו מיתורה דה"א ותוי"ת בשום תי' דהש"ס דהיינו גרש ושמן מעכב פי' מטעם חזרה לא ידענא מאי קאמר אדא דמי הגיד לו רז זה דפירש"י ז"ל קאי על שום תי' ולא על מאי דקאמר אח"ך גופה אמ"ר וכו' ושמואל אמר גרש ושמן מעכב. ועוד דא"ך לא ראה לאלי"ק גופיה שם שכתב ד"ה למחוק מתיבת גרש עד נופה ושכן שנא בסי' וא"כ מה מקום עוד להקי' על הי' ז"ל .

באה"ד דגבי עיכובא דנפשים לא בעי שנה לעכב אבל לגבי מעכבין זאי"ז בעי שנה לעכב עי"ב וכ"ב לקמן דכ"ז ע"א ד"ה מקלתם עיי"ש. ועיין מה שהקי' ע"ד הי' חזון ונ"ב ב"ד והי' ש"ל בתי' למתני' דהפסח עיי"ע. וראיתי להי' ש"ל ז"ל שם שעלה מן הישוב ח"ל וכפי דהכ"מ והרב ז"ל מפרשים לענין אחר כולה סוגי' דלא כפירש"י ולעולם דלא מיקרי שנה הכתוב דהוי לעכב אלא תיבא דכתיבי תרווייהו בחד עניכא אבל כגון הכי דפירש"י ז"ל דחד בחד עניכא דהיינו מנחה כדבם וחד במנחי חוטא לא מיקרי שנה הכתוב דתרווייהו להכי דלא ילפי מהדדי דאי כתיב במית סוליא וכו' עי"ש ב'. ואהמ"ר אנכי לא ידעתי איך אפשר לוי כן בכונת הפי"מ ור"ת ותוס' ז"ל דסברי אמרי' בסוגי' דהכא מלא קומצו בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ רב"ס' הא נמי תנא ביה קי' דכתיב ויקרב את המנחה וימלא כפו מתנה ושמואל דורות מסעה לא ילפינן עכ"ב והשתא א"א לדברי הי' ז"ל דהיכא דלא כתיבי בחד עניכא לא אמרי' שנה הכתוב לעכב היכי יליף רב לכל המנחות שלא

יעשה

ישנה מדה לקומץ מאי דשנה הכתוב במנחי' כדנה לבור והא לאו בסדר ענינא כתיבי ולומר דלא יליף אלא במנחי' כדנה הא ודאי דוחקא היא הדא סתמא קאמר ומשמע ודאי לכל המנחות. ועוד דאף למנחי' כדנה ליכא למילף מינים דאיכא לחלק בין מנחי' לבור למנחי' יחיד והוו לריכי ואף שמואל ע"כ לא פליג אלא מטעמא דדורות משעה. לא ילפינן הא לאו הכי הוה מודה ליה לרב באופן שדברי הי' ז"ל בזה צ"ע.

בי ע"א, גמ' איצא קרבן כלל וכו' סדר אמר על כל קרבנך חזר וכלל וכו'. ראיתי לא' אגין שכתב וז"ל וקיצ"ע שאלו דאמרי' בבכורות דל"ג ע"א כל מום רע רבוייא הוא ופירש"י ז"ל רבוייא הוא דכתיב כל ולא דרשי' ליה בכלל ופרט ע"כ והא הכא דבתי' כל ואפ"ה דרשי' ליה בכלל ופרט ואיכא דוכתים טובא כה"ג כגון על כל דבר פשע דאיכא כל ודרשי' ליה בכלל ופרט ולי' עכ"ל. ולדידי אהית כרי דלק"מ והוא דאפיקי איכא לאקי על מאי דאמרי' ברים מרובה בבי עלי דדרשי' השם קרא דעל כל דבר פשע בכלל ופו"ך דפרי' דלפ"ז עופות שמאים לא ומשני כל רבויא הוא ופריך וכל היכא דכתי' כל רבוייא הוא והא גבי מעשר דכתי' כל ודרשי' ליה בכלל ופרט ומשני אמרי בכל כללא כל רבויים הוא ואצביא כל כמי כללא הוא היינו כל דהכא רבוייא הוא דלאיי וכוי' וכיולא בזה אמרי' כמי בק"ם הור שנגח דכ"ד ע"ב גבי מאי דאמרי' דקי' דוכל בסמוך חזר וכלל והוי כלל ופו"ך ומק"ק וכל בסמוך רבויים הוא ופרי' ממעשר ומשני כהני אני הירולי דבכל כללא וכל רבויים ואצביא כל כמי כללא היינו האי כל דהכא רבויא הוא מדסמיך לכתב וכוי'. והשתא קיצ"ע דלמאי לא אקי בגמ' בהכי אני סוגיאי לאיכון קמא מסוגיין דהכא במנחות דכתי' כל על כל קרבנך ודרשי' ליה בכלל. ופרט אלא ודאי מוכרח לוי' דמסוגיין דהכא לקיצ"ע דכללא דהכא לאו מתיבת כל דרשי' ליה אלא מתיבת קרבנך ובפירושא אמר בש"ס איצא קרבן כלל וכוי' ובודאי דעים אמיך הדר אמר על כל קרבנך חזר וכלל מתיבת קרבנך קדריש ליה ולאו מתיבת כל. ובהכי אים אלי דהוה ק"ל על הי' מוהרש"א ז"ל בהי' הלכות יומא דקי"ו ע"ד שהבי' הכי אהי סוגיי' והוכיח דקי"ל כליהנא בהנא דלפי' כל כל דליכא הוכחא דרשי' ליה כללא מסוגי' דשבועות דל"ד ע"ב ומסוגי' דסוטה ד"ו ע"א. דלמה לא הוכיח נ"כ מסוגי' דלפי' דכתי' כל דרשי' ליה כללא ומוכרח לוי' דמעשי' דליכא הוכחה דרשי' ליה ולפי האמור לקיצ"ע דהכא לאו מתיבת כל דרשי' ליה וכאמור.

גם מאי דקיים וכו' הי' כריו ואיכא דוכתיה טובא כה"ג כגון על כל דבר פשע דאיכא כל ודרשי' ליה בכלל ופרט ע"כ. לא ידענא מאי קאמר דהכי אמי דדרשי' לקי' דעל כל דבר פשע לכלל ופרט הוא בפרק מרובה וכבר מפיק התם דכל רבויים הוא ולא דרשי' ליה בכלל ופרט ולא הו"ל לאקי אלא אקי' דבכל אמר אמוה נפשך דדרשי' ליה בכלל ופרט וגם מהתם לקיצ"ע דשאני התם דכתי' בכל וכתים בש"ס בתיי' קמא ואף דלפי' בתרא משמע דבכל נמי הוי כללא קתמא דסתים דבכורות הי"ל כליהנא קמא וכתים מוהרש"א ז"ל הם ודוק.

רש"י ד"ה מנחה כהנים מנחת נדבותיהם דכליל הוא ע"כ. ודבריו ז"ל לא זכיתי להבינם דמדקתני מנחת נדבותיהי' משמע לסדיא דלכי' לאוקמא בריית' זו אליבא דר"ש דפליג עם ת"ק בר"ש והאי מנחות וק"ל דמנחי' חוטא של כהנים בקמלה וקומץ קרב לעלמו ושירים לעלמם ומשוים כקש רש"י ז"ל הכא מנחת כהנים לאפוקי מנחי' חוטא. ואנכי לא ידעתי מאי דוחקיה דרש"י ז"ל לאוקומה דוקא אליבא דר"ש. ועוד דאף לר"ש אתי שפיר למימר דגם למנחי' חוטא של כהנים מנעיא ליה להב"ם אם השירים דקריבן לעלמן לריכים נ"כ מלח או לא דהכי בש"ס אמרי' אין לי אלא קומץ וכו' ול"ע.

ב"א ע"א, גמ' אמר זעירי אמ"ר חנינא דם שבישלו אינו עובר עליו. והנה ידוע הוא מחלוקת הראשונים בזה דרש"י ז"ל בפי' כל הבשר דקי"ע ס"ל דחייב כרת על דם שבישלו ושחוטי וקיעתייהו ס"ל דאינו אלא מדרבנן וכמו שהאריך בזה הפ"ה סי' ס"ע עיי"ש. ורא"ה בבי' בתי כהנות דמ"ג ע"ב שכתב וז"ל ודעת הר"מ כי הפ"א דס"ל דחייב וכ"כ מרן ב"י בסי' פ"ם אך מוהרו"ך בדרישה שם כי ע"ד ב"י דאין דבריו מוכרחים ודעת הר"מ כמי היא דדם מבושל פטור שאוכלו והש"ם ז"ל פי' מהי' מ"א הי' ס"ל כן אלא שלא כתבאר בדברי רבי' ועיי"ם להלח"מ ז"ל ואף אני אביא למ"ש הריטב"א וכוי' וכיון דהזינן דכולהו ס"ל הכי אע"ג דליכא דהכי' דהיקא לן עפי אית לן למקבל דוחקו ולהשוותו כדעת כל הפוסקים וכוי' עכ"ד. ואהמי"ר אין דבריו מוכרחים דהכי לים"ם דהרי"מ ז"ל בפי' מהי' מ"א הי' משמע דס"ל דחייב על דם שבישלו וכמו שכתבו מהרלב"ח על ה"ם ז"ל והי"ד הלח"מ הם ממים דלא כתבאר בדברי רבי'. וזו היא שאני תמיה על הי' ז"ל שכתב דהי"ם ס"ל כן אלא שלא נתבאר בדברי רבי' דמאין הרגלים לוי' דס"ל לה"ם בדעת רבי' דפטור ואדרבא מדברי ה"ם משמע להפך באומרו ולא כתבאר זה בדברי רבי' וכלוי' דכיון דלא ביאר וחלק בין אם אכלו קודם בישול לאחר בישול משמע דחובר דבין בין פ"ב. גם במ"ש ועיי"ם להלח"מ לא זכיתי להבין דבריו דמאחר שכבר כלה. והלח"מ שהקי' משם מהרלב"ח על מה שנסתפק ה"ם וכי דלשון הר"מ משמע דאפי' על דם שנתבשל חייב א"כ איך נסתייע מדברי ה"ם דס"ל להר"מ דפטור ועוד דמדברי מהרלב"ח ז"ל משמע שהבין בצד ה"ם דמסתפק הוא בדעת הר"מ ז"ל ולא כמים הוא ז"ל בפשיטות דס"ל לה"ם בדעת הר"מ לפטור אלא שלא נתבאר. ועוי' דמאחר שכבר רמה הוא ז"ל שם לחשוי הכרו"פ סי"ב סי' קל"ע איך לא ראה לפי' ז"ל שם שכתב דדעת הר"מ ז"ל דחייב באופן שדבריו ז"ל בזה לא זכיתי להבינם :

וראיתי לה"י אגין שהביא דברי הרשב"א ז"ל בי' ח"ל וכי' לספוק דכל דם דחולין בין בישלו בין מלחו עובר עליו מדאורייתא; עלה דזעירי מבריית' דקתני ותי' דבשר אינו עובר ובמתני' עובר וסדר מותני' מדרי' דאין לחלק בין ותולכך לוי' דברייתא דקתני דעובר מיירי בחלונות ודזעירי בפנימיות ואחר דהוי לאוי לזריקה בחלונות בחולין חייב עליו ואפי' כפרש דמאי דמשני ומחלק בין חלונות לפנימיו' הי"ד אקרוש והקשה אבל בשר פטור דהיא דזעירי דבישלו אינו עובר עליו מיירי גם בחלונות ובחולין ובשר אפי"ה הלכתא כרבא דהוא בתרא זח"ד. והי' כריו תמה עליו דדבריו שהלוי' כינסו מע"ם בתים דע"ם ע"ב ודקכ"ז ע"ב ובהי' בכמה מקומות דס"ל דאינו אלא מדרבי' עיי"ש. ואנכי הדיוט אעיקרא דמילתא לא זכיתי להבין דבריו ז"ל שכתב ואפילו כפרש דמאי דמשני ומחלק בין חלונות לפנימיו' הי"ד אקרוש והקשה אבל בשר פטור וכוי' אפי"ה הלכתא כרבא דהוא בתרא. שהרי כשכפרש דמאי דמחלק בין חלונות לפנימיות אינו אלא אקרוש והקשה א"כ ממילא יולא דגם מים אמ"ך ורבא דידים אמר אפי' בחטאו' הפנימיו' ואכלו חייב לא קאי אלא אדם שקרם האמור לעיל אבל בשר אי"ן דגם רבא אזיל ומודה דפטור ומהתימא על הי' הגי' כרי"ו איך לא כתב זה כלום ולע"ד ל"ע.

עוד באתם עיכי לה' הנז' כריו שהביא דברי הרשב"א ז"ל בתים דקכ"ז ע"ב וז"ל משמע במנחות דדם שמלחו אינו עובר עליו ואינו אסור אלא מדרבי' דאמרי' התם אמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו ומשמע דלאו בשל קדשים בלבד אלא אף בחולין מדאמרי' התם אמר ר"ה דם שקרם בחטאוי החיצוניות ואכלו חייב בחטאוי הפנימיוי ואכלו פטור אלמא אפי' בשאר דמים שאינן של קדשים אמר שאם מלחו או בישלו עובר עליו דיה וכוי' ע"כ. והקי' עליו הי' כרי"ו דקי' היאך אפשר דבעי למימר הא דאינו עובר עליו כי אין איסורו אלא מדרבי' והיים וכתב כל בתר איפכא דעובר עליו דיה וה"א להגיה בסוף אינו עובר עליו דיה דהיכי יליף הכי מדרים דמחלק בין חטאוי החיצונות לפנימיות דבחולין אינו עובר ואדרבא איכא למילף מינה דעובר בחולין כיון דדמי לכפרה דקדשים וכמ"ם רש"י בסוגיין וכוי' עכ"ד. ולדידי אפשר שפי"ר להגיה

להגיה בסו"ד אינו עובר עליו ד"ת ושפיר יליף כן מדר"ש דנחלק וקאמר דבפנימיות אינו עובר משום דלא חזי לכפרה ואף שכנגדו בחטאות החיצוני' ראוי הוא אפ"ה לא אמרי' דחייב הואיל וכנגדו ראוי. א"כ ה"ה והוא הטעם ג"כ בשולין שבשלו או אלמו כיון דלא חזי לכפרה אף שכנגדו ראוי הוי בחטאות החיצוני' לא אמרי' הואיל וכנגדו ראוי ולא ק"ל להרשב"א ז"ל כרש"י. דכיון דראוי הוא בחטאות החיצוני' ראוי לכפרה מיקרי ושייב. דדוקא בשחם הוא בעינן אף שהוא דם חולין ולא חזיא הך דם לכפרה אפ"ה חייב כיון דראוי לכפרה בעינן שהדם יהיה ראוי. אלא עצמו אבל כיון שבשלו שנם דכנגדו חזי לחטאות החיצוני' אפ"ה פטור מידי דהוה דם חטאות פנימיות דלא אמר בהו ריש הואיל וכנגדו. ושפיר כנלע"ד להליץ בעד הרשב"א ז"ל.

גמ' אמר ר"ן אמר זעירי דם בין לא בין יבש חוצץ מתיבי הדם והדיו וכו'. והנה בגירסא זאת הובאה ג"כ בשבת דק"כ ע"ב על מאי דאמרי' התם מי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ וכו' נזדמנה לו טבילה כורך עליו גמי וטובל ר"י אומר יורד וטובל כדרכו וכו' בגמ' ס"ד פי' מהדק הוי חציצה אי לא מהדק עיילי ביה מיא חציצה חשיל משום דיין בלאה דתניא הדם והדיו וכו' ומסיק הש"ס דהיינו דרבנן דאסור לעמוד בפני השם ערום. ולפ"ד לפי אגין שהק' משם הר"ב מקיק עמ"ש רש"י ביומא דס"ח לא ירחוץ שלא ימחוק את השם ח"ל וליתא דלמסקי' דסוגי' דשבת הטעם דאסור לעמוד בפני השם ערום ולמה הניח המסקי' ולית ועיי"ש מה שהי' הכ"ו ומה שהק' עמ"ש רש"י שם ביומא ד"ה כורך עליו גמי עיש"ב. והנה מה שהק' משם הי' מק"ק עמו הש"ס והיה העלמים דשתי' הק' כן לרש"י ז"ל בד"ה ופ"ח. גם מה שתי' הוא כרי"ו לא ראה לפי מים אלפי'אכדאי ז"ל בפיו משי יסודי התורה וגם בפי' שיח ילחק בפ' ליגמא ד"י פ"ב שתי' כן. גם מה שהק' עמ"ש רש"י בד"ה כורך לא ראה לפי מ"ה שם ולפי שמות באלך בקוני תוספת יוה"כ ולפי שי' שם שהק' כן ועיי"ש בפי' ש"י מה שישב גם לזה. שוב ראיתי להרי"ט ז"ל בפי' כסף נחמים שגם הוא ז"ל הביא קו' הרי"ף והק' עליו כן ויש לתמוה עליו איך לא ראה עינם דהכי חזי שכבר קדמו בזה הר"ב מרכבת המשנה ז"ל.

גמ' ולא תהיה מלח הבא מלח שאינה שובתת ואתו זו מלח סדומית ומנין שאם לא מצא סדומית שמביא איסתרוקנית ת"ל תקריב. תקריב כ"ש תקריב מ"מ תקריב ואפי' בשבת תקריב ואפי' בטומאה ע"כ ופרש"י ז"ל כ"ש בין סדומית בין איסתרוקני' ע"כ. וראיתי למרן כ"מ ז"ל בפי"ה מהי' א"מ הי"א עמ"ש הר"מ ז"ל ואם מלח כ"ש אפי' בגרגיר מלח אי כשר כתב וז"ל ורבי' ז"ל מפי' מ"ש בגמ' תקריב כ"ש הייכו דאם מלח כ"ש ואפי' גרגיר אי כשר ודלא כפרש"י ז"ל ובתו"כ ובתו' דמנחו' שוי פ"ט משמע כפי' רבינו עכ"ל. ועיין מ"ש הי' אגין בזה והכואה יראה דדבריו הם שלא לצורך דמה שהקי' הכ"מ לרש"י ז"ל בקלירית השומיר מתו"כ והתוס'. בא הוא כדיו והרמ"ב הדברים כתיב נתיב עיי"ש. ובעיקר קו' הכ"מ ז"ל לע"ד אחרי כעי"ר מעלמותיו הקדושים נר' דלק"מ שהרי אמרי' בגמ' ומנין שאם לא מצא מלח סדומית שמביא איסתרוקני' ת"ל תקריב הרי להדיא דמתיבת תקריב קדריש לה בגמ' לאיסתרוקני' וא"כ כמלא דגמ' דילן פליגא עם התוס' דבתוס' מפיק לה מתיבת מלח וכיון שכן אין שום הכרח לומר דתקריב כ"ש דקאמי' הש"ס ר"ל אם מלח כ"ש משום דלאיסתרוקנית כבר גמר לה התוס' מתיבת מלח דבאמת סוגיא דתוספתא לא ס"ל כמ"ש התוס' דהרי בהדיא דריש לה לאיסתרוקני' מתיבת תקריב. אלא דעדיין לא איפרק מקושיא מי הכריחו לרש"י ז"ל לפי' דתקריב כ"ש ר"ל בין סדומית בין איסתרוקני' כיון דפירושא הוי כפשטיה והיינו דאמר שלמד מתיבת תקריב לאיסתרוקני' מזה ולמד כ"ש דאם מלח אפי' גרגיר אי כשר וכמו שלמד עוד שם מ"מ ובשבת ובטומאה. לכן כנלע"ד לוי' דרש"י ז"ל הוה גריס תקריב מכ"ש וכמו שירכאה הרואה שכן העתיק בלשונו ואמטו להכי פי' דר"ל בין סדומית בין איסתרוקני' דתיבת מכ"ש הכי משמע ולא הוי דרשה אחרת בפ"ע אלא

קיומא לעיל כנלע"ד להליץ בעד רש"י ז"ל ואם שגיתי אתי תלין.

והנה הוית להר"ב ק"א ז"ל פי"ד ס"ד עמ"ש התי"כ ומנין אם לא מצא מלח סדומית יביא איסתרוקנית ת"ל תקריב מלח ריבה כתב דתיבת תקריב יתירה אלא בא לומר תקריב באיזה מלח שיהיה ע"כ. והמעי"ן תמוה דבריו לע"ד שהרי שם בסי"ז עמ"ש בת"כ תקריב מלח כ"ש תקריב מלח מ"מ כתב ח"ל מלח כ"ש או סדומית או איסתרוקי' וכו' ודריש ליה ממלח מלח דמשמע כל מין מלח ולזה דריש וכו' ושדר אמר מלח בלי לווי להכשיר כל מין מלח אם לא מצא סדומית ע"כ. הרי מבואר מדבריו ז"ל הללו דמתיבת מלח מפיק לה התי"כ לאיסתרוקנית וא"ך כתב בס"ד דמתיבת תקריב מפיק לה לאיסתרוקי' ודבריו ז"ל סתרי' נינהו. וראיתי לפי' אגין שכתב ח"ל ויותר אני תמיה על הי' ק"א שפי' עמ"ש בתי"כ פי"ד ס"ד וכו' מתקריב יתירה קדריש והדבר קי' דמלבד דליתא דמלח ריבה זאת ועוד דהלא בסי"ז מפיק ליה מתיבת תקריב אפי' כ"ש ופי' שם הי' ק"א כ"ש או סדומית או איסתרוקי' ואם כפי' תרתי למ"ל הרי כבר דרים ליה לעיל דאם לא מלא סדומית יביא איסתרוקי' ועוד דהרי התוס' וכו' ולפי' עכ"ל. ודבריו אינם אלא מן המתמיהין במ"ש דבסי"ז מפיק ליה מתיבת תקריב אפי' כ"ש והיפוך הוא דמתיבת מלח הוא מאי דמפיק ליה וכמ"ש ואין לוי' דהיה כפל בדבריו כדיו ול"ל מתיבת מלח דא"כ לא הו"ל להק' דאם כפי' תרתי למ"ל אלא עדיפא מינה הו"ל להק' דבריו ז"ל סתרי' נינהו וכמ"ש.

עוד ראיתי לפי' הנז' כדיו שם שכתב ח"ל גם ק"ל להרי"ט אמאי השמיט הא' תוס' והתי"כ דיליף ממלח יתירה דאם לא מלא סדומית יביא איסתרוקנית כיון דמאי דילפי' מתקריב היינו אם מלח כ"ש אפי' גרגיר אי דכשר וגם זה לי' עכ"ל. ולהי"מ גם בזה לא ידענא מאי קאמי' חדא דאם בא להק' על הרי"ט ז"ל למה השמיט האי דינא דאם לא מלא סדומית וכו' מאי קושיא לחק' מהתי"כ והתוס' יותר מברייתא המפורשת בש"ס ולי' משו' מ"ש הכ"מ ז"ל דרבי' מפי' מ"ש תקריב כ"ש דר"ל אפי' גרגיר אי ולא הוי קיומא כדלעיל מיכ"ש הא מ"מ לא משויה רבל להתעלם ממ"ש שם בש"ס ומנין שאם לא מלא סדומית וכו' ת"ל תקריב דהאי למודים והאי למודיה אלא דלרש"י ז"ל מ"ש ג"כ תקריב כ"ש הוי קיומא לילפיתא דאיסתרוקני' ולהרי"ט ז"ל הוא דרשה בפ"ע וא"כ ה"ל להק' מסוגי' דידן. ועוי' דא"ך לא ראה לרב חנא המ"ל ז"ל שם בפי' א"מ שכבר תמה על הרי"ט ז"ל דלמה השמיט ברייתא זו כולה. עיי"ש.

כ"ב ע"ב. **גמ'** רבנן סברי מכאן לעולין וכו' ודילמא עד דאיכא מין במינו ועולין. ראיתי נפי' אחק כחן שהביא משם יש מקשים דדילמא קושטא הוא דרבנן בעו תרתי מין במינו ועולין ולכך סברי דדם קדשים שנתערב בדם חולין דבטל מ"ע דמב"מ הוא. וה"ה איפכא בשלמא לר"י וכו' אלא לרבנן דלא בעו תרתי מנ"ל. וכתב הוא ז"ל דלק"מ דהא אשכחן לרבנן במתני' דסברי דאין קומץ מתבטל במנחה כ"ב וא"כ דמין בשא"מ הוא כדאמרי' לקמן עלק את מינו ושאינו מינו רבה עליו אלמה דס"ל דעולין לבד סגי ולכך פריך השו"ס וק"ל עכ"ל. ולהמ"ר נראה רבל חזינא ופרוקא לא קא מיכה דמי שהגיד לו דרבנן דמתני' ג"כ ס"ל דאמרי' סלק את מינו ושאינו מינו רבה עליו שהרי בפירושא אמר בשם א"כ קסבר ר"י כ"ש מין במינו וד"א סלק את מינו וכו' הרי להדיא דדוקא ר"י ס"ל הכי אבל רבנן ודאי דס"ל דלא אמרי' סלק את מינו אלא משיב שא"כ מין במינו ומשו"ה ס"ל דאין קומץ מתבטל במנחה כ"ב דהוי מין במינו ועולין.

כ"ג ע"א. **גמ'** אמר ר"ח נבלה בטלה בשחוטה שא"א לשחוטה שתעשה נבלה וכו'. עמ"ש הרי"ט ז"ל בפי"א מה' שאה"ט הי"ז ועמ"ש עליו הרא"ב"ד ז"ל דכל אותה סוגי' אליבא דר"י היא אבל לרבנן לא"ש הכי ולי"ש הכי בטלה ברוב ומרן ז"ל שם תרין לה. בשם מוהר"י קורקוס ז"ל דעי"כ לא מסקי' בפי' הקומץ דאליבא דר"י קאמר אלא משו' דהוה

ס״ל דבטל לגמרי קאמר בין למגע בין למשא וכו׳ אבל כיון דאסיקנא דדוקא במגע לא מטמא וכו׳ מעתה אפשר דאפי׳ רבנן מודו דדוקא היכא דאפשר להיות כמוהו הוא דבטל אבל בשא״א להיות כמוהו לא בטיל ויהיה דין מגע בזה כדין משא לר״י במה שאפשר להיות כמוהו אח״ד : וראיתי להרב קרבן אליצור דקי״ע ע״ב שהאריך להק׳ ע״ד מוהרי״ק ז״ל הללו דאיך כתב דבאפשר להיות כמוהו בטל דכיון דאפשר להיות כמוהו הוי יותר מין במינו ולא בטיל וכו׳ . גם היום דבריו שכתב ויהיה דין מגע בזה כדין משא לר״י אינם מובנים לי וכו׳ עיי״ש ומשוי״ה הוכרח לומר כדי לתרץ השגת הראב״ד ז״ל דס״ל להר״מ ז״ל דתני ר״ש סברא שלישית ופסק הר״מ כוותיה אף שרבנן פליגי עליה . ולענ״ד נר׳ דאין אנו צריכים לכל זה דטעות הניכר נפל בדברי מוהרי״ק ז״ל וכצ״ל דדוקא היכא דא״א להיות כמוהו הוא דבטל אבל כשאפשר להיות כמוהו לא בטיל ויהיה דין מגע בזה כדין משא לרבנן וכו׳ וא״כ שפיר פסק הר״מ ז״ל כרבנן וכר״מ דבתרא הוא .

עוד הק׳ מרן ז״ל שם בשם מוהרי״ק דמ״ש מחרת דם דבקמוץ דמשוי בטול ברוב אינה מטמאה לא במגע ולא במשא והכא אין ביטול ברוב מועיל אלא למגע ולא למשא ותי׳ דהכרס דם שאני דהו״א נמ״ת וכו׳ . עיין מה שהקי׳ הרב בני יעקב ז״ל בח״י על הר״מ . ועיין להר׳ אג״ן מאי דתמיה יקרא על הר׳ ב״י ז״ל ומ״ש בכוכה דברי מרן שם בקיי״ג ולא ראה שכבר קדמו הרי״ב קרבן אליצור ז״ל דקע״א ע״א וע״ד וכו׳ ז״ל הוסיף לתמוה ג״כ עמ״ש המ״ל ז״ל בפ״א מהל׳ משכב ומושב ה״ד והל״ע עיי״ש . וראיתי להרי״ב בתי כהונה בח׳ ב״ת ומד דע״ב ע״א דגם הוא ז״ל דרך בדרך הב״י והכן דבי פריך הש״ס מחרת דם גם לריב״א פריך ותמיה יקרא על מרן ז״ל דלא משמע לי דהכי הק׳ בש״ס ולא לדון ולפלפל במילתא סדתא וסוגי׳ בדוכתא היא עיי״ש . ואחרי כעי״ר נראה דנא הזיכא ותיובתא לא קא חזינא דכל קו׳ הש״ס אינה אלא לר״י אבל לריב״א לק״מ דהוא מחלק בין לח ליבש ובזו שכבר האריך הר׳ ק״א ז״ל עיי״ש . ובעיקר קושייתו נעלם ממנו שכבר קדמו הר׳ ב״י ז״ל .

עוד ראיתי להר׳ הנ״י שם ע״ב שכתב וז״ל ובהיותי מסתכל בסוגי׳ זו שהעלו דלענין משא לא שייך ביטול שאני הוא נושא את הכל קי״ל הש״ס דפ׳ משילין דל״מ . דפרכינן אמתני׳ דהאשה שאלה מחברתה מים ומלח לעיסתה דהרי אלו כרגלי שתיהן דאמאי וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה וכו׳ עיי״ש והא התם האיסור הוא להוליכה אותן האלפים שאין רשות לבעלת מים ומלח והוי ממש כענין משא שנושא את כולו ופי׳ שריקיו לא שייך דהא אסיקנא שהם לקמן דלר״י במלח איסתפוקינן ופירש״י שהיא גסה וניכרת ומשמע נמי התם דלרבנן אפי׳ בתבשיל שאינו עבה אסיר ואכולה מילתא פרכינן וליבטיל בקדרה וכדמוכחא כולה סוגי׳ דהתם וכו׳ ע״כ . ואחר״כ לא זכיתי להבין דבריו ז״ל שכתב ומשמע נמי התם דלרבנן אפי׳ בתבשיל שאינו עבה אסיר . חדא דמאי דלרבנן דקאמי׳ וכלוי דר״י פליג עלייהו גם בהא והרי התם בש״ס פרכינן אר״י והתניא ר״י אומר מים ומלח בטלין בעיסה ואין בטלין בקדרה מפני רוטבה ומשני ל״ק הא בעבה הא ברכה הרי להדיא דע״כ לא קאמר ר״י דפטור במים אלא דוקא בתבשיל עבה דאין המים ניכרים אבל בתבשיל שאינו עבה מודה לרבנן דאסור . ועוי׳ מאי אפי׳ דקאמי׳ אדרבא היא הנותנת דבתבשיל שאינו עבה והמים ניכרים אינם בטלים ואסור . ואפשר דטעוי נפל בדבריו וצ״ל דאפי׳ לר״י ודוחק .

עוד מזה ראיתי להר׳ הנ״י ז״ל שם שהביא משם שמעתי מקשי׳ עמ״ש התוס׳ בע״ז דס״ה ע״ב ובנדה דס״א שהקי׳ עלה דהש״ס דבגד שאבד בו כלאים דלנבטיל ברובא כהש״ס דשעטנז מ״כ . דמאי קשיא להו דודאי לא בטיל משום דהוי בגד שלובשו והוי כמשא דנבלה לענין משא דאיסורי איתיה וכתב וז״ל וראיתי בס׳ ב״מ כלה ליישב על נקלה והש״ס דשעטנז מ״כ הוי״א תיובתים וכבר׳ שמלה זו שאלוה לה׳ ז״ל ע״ש והש״ב שואלו דבר בלא כלות דברי התוס׳ שהביאו הש״ס דשעטנז מ״כ וכו׳

ע״כ . ודברי הר׳ ז״ל הללו נעלמו מעיני הרי״ב ק״א ז״ל שם דקי״ע ע״א .

איך שיהיה הוא״ל ואתו לידן דברי המ״ל ז״ל הללו יפה אמר׳ מו״מ כיוצא בזו מילתא דהכרת הר׳ ז״ל הק׳ עמ״ש רבי׳ משולם על הש״ס דאמרי׳ דס״ז ע״ב זב מטמא במשא לפי שא״א בלא לישלומי זיבה וכת״ב אמרי׳ דיבמה שרקקה דם דחליצתה כשירה לפי שא״א בלא לישלומי רוק דהא קי״ל דדם מבטל רוק וא״כ היכי כיצד הכי וכתב הר׳ הנז׳ וז״ל והנה י״ל בעיקר קושייתו שהקי׳ משא דס״ז דזב דהתם בטומאת משא עסקינן ובטומאת משא לא שייך בטול וכדאמרי׳ בפ״ג דבכורות דנבלה בטלה בשחוטה ואמר ר״ח טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא משום דטומאת כמאן דאיתא היא וכן הש״ס דיבמה שרקקה דם מיתרצא בהכי דהא סוף סוף רקקה רוק וכו׳ : וגרי דס״ל לרבי׳ משולם דהא דאמרי׳ דאין בטול לטומאת משא הוא מדרבי׳ וכמ״ש התוס׳ וע״ז הוקי׳ לו מזב דהוי מה״ת וכן הש״ס דיבמה דהוי מה״ת ובזה הוה כיוצא לי מה שהקי׳ התוס׳ בפ״ע דנדה דבגד שאבד בו כלאים דליבטיל ברובא ולכאורה קי׳ דמה שייך בטול כיון דסוף סוף נהנה מן הכלאים ודמי לטומאת משא ובמ״ש ניחא דס״ל להתוס׳ דהש״ס דבגד שאבד בו כלאים הוי איסורו מה״ת ומשו״ה הק׳ דמה״ת מיהא ליבטל ברובא אך אכתי קי׳ הש״ס דקוי תמורה דפריך וליבטל שם ברובא ולמאי דמוקי׳ לה ר״ש בליפורתא אין איסורו כי אם מדרבי׳ דמה״ת כל הדברים בטלים ברוב ואולי דשאני דבר חשוב דאין לו בטול מה״ת דומה למ״ש לעיל בשם התוס׳ דמטבע חשיב ולא בטל מה״ת עכ״ל . ומ״ש אך אכתי קי׳ וכו׳ כוונתו לו׳ דהא כיוצא לקו׳ התו׳ בבגד שאבד בו כלאים דליבטל ברובא דליק משה״א דבכורות דבטומאת משא לא שייך בטול וא״כ בכלאים סוף סוף נהנה מן הכלאים דס״ל להתוס׳ דהש״ס דבכלאים דאסור הוי מה״ת ומשו״ה הק׳ דמה״ת מיהא ליבטל ברובא . אך אכתי קי׳ קו׳ זאת על הש״ס גופיה בתמורה דפריך על מאי דאמרי׳ התם שער נזיר ופטר״ח - נסק׳ ידלק וליבטל שם ברובא וכקו׳ התוס׳ בכלאים דמאי ק״ל דהא אין שייך בטול כיון דסוף סוף נהנה משער נזיר ופט״ח ודמי לטומאת משא וליכא למימר דס״ל להש״ס דמ״ש ידלק הוא מה״ת ומשו״ה פריך דמה״ת מיהא ליבטל ברובא דא״כ איך משני כ״ש בדעבד ממנו לורת לפוך דהוי דבר חשוב ומשו״ה לא בטיל דהרי מה״ת כל הדברים בטלים ברוב ומשני דאולי שאני דבר חשוב דאין לו בטול מה״ת וכמ״ש התוס׳ במס׳ מגילה דכ״א ד״ה פרוטה . והוצרכתי להאריך בדבריו פשוטי׳ כאלו משום שראיתי להרי״ב ק״א דקע״ב ע״ב שהביא דברי המ״ל ז״ל הללו וכתב וז״ל ולפענ״ד דבריו תמוהים דהא הניח ליישב להתוס׳ דס״ל לה׳ דהני תוס׳ הם התוס׳ דמגילה דס״ל דדבר חשוב לא בטיל מה״ת אבל מה יענה הר׳ לרש״י שהוא ס״ל דלא בטיל מדרבי׳ אבל מה״ת אין חוי בדבר חשוב לעיכוי וכמ״ש בגיטין דכ״ד ד״ה לא יעלו וכו׳ והוא נעלמו הק׳ קו׳ זו דליבטיל בגד ברובא בתמורה דל״ד על האי דפריך בש״ס וליבטיל ברובא הק׳ רש״י דגם בבגד שאבד בו כלאים ליבטיל ברובא כמ״ש הכא יעו״ש והשתא תיקשי דמאי ס״ל לרש״י אי ס״ל דהוי מדרבי׳ מאי דפריך הש״ס ק׳ דאימא שאני הכי דדמי לטומאת משא וא״א לו׳ דס״ל דהוי מדאורייי דקי׳ מ״ש ר״ש בליפורתא דהשיב מה״ת דהא הוא ס״ל דהוי מדרבי׳ וכ״כ קי׳ מהרא״ם ונראין שהם גם הם הוקי׳ להם הך קו׳ והם ס״ל כרש״י והרשב״א ז״ל שדבר חשוב מדרבי׳ וכמ״ש הפ״מ ודבריו ל״ע כעת עכ״ל . ואחר״כ אדרבא דבריו אינם אלא מן המתמיהין דמדבריו נר׳ שהבין בדברי הר׳ ז״ל דקאמר אך אכתי קי׳ הש״ס דקוי תמורה וכו׳ דקו׳ היא עדיין ע״ד התוס׳ ואני לא ידעתי איך ניחא ליה לפי כן בדברי הר׳ ז״ל דאיך במאי דהוכיח דהש״ס דתמורה דשער נזיר ופט״ח אין איסורו כי אם מדרבי׳ קי׳ ע״מ שהקי׳ התוס׳ דבגד שאבד בו כלאים ליבטיל ברובא דהא כבר כתב דס״ל להתוס׳ דבגד שאבד בו כלאים הוי איסורו מה״ת ומשו״ה הקי׳ דמה״ת מיהא ליבטול ברובא . ואי משוי׳ מ״ש התוס׳ שם בנדה וז״ל וא״ת וליבטול ברובא כדפרכינן בפ׳ תמורה גבי שער נזיר וליבטיל ברובא וכו׳

וכו' דמהאי ליכא משמע דקו' הי"א עמם כקו' הש"ס וא"כ כשהוכחנו דקו' הש"ס הי"א מדרבי' גם קושייתם בנגד כלאים הי"א מדרבי' זה לא הוי סברה כלל דשפיר י"ל דסף דהתוס' ס"ל דקו' הש"ס בתמורה הי"א מדרבי'. אפ"ה קושייתם איכא אלא מדאורייתא וכוונתם להקי' דס"ד דפרי' התם בתמורה בשער היר דלינטיל בגובא מדרבי' ה"נ בנגד כלאים לינטיל בגובא עכ"ם מדאורי'. וא"כ מקו' הש"ס דתמורה ל"ק כלל ע"מ שהקי' התוס' ורש"י והרא"ש ושרין בנגד כלאים. אלא ודאי דקו' הת"ל לכל היתר הולך בדבריו איכא אלא על הש"ס גופיה דמאי פריך ותריץ לה עפ"י ה' התוס' דס"ל דדבר השוב אין לו בטול מה"ת. אלא אי ק' הא ק' על המ"ל ז"ל דא"ך עשאם עיקר לדי התוס' הללו דמעילה מאחר דדבריהם מוקשים ועומדים וכמ"ש כל האחרונים וגובה לשם הש"ס ז"ל ביו"ד סי' ק' ס"ק ג' דדבריהם השך ש"ס ערוך בנזיקין דכ"ד. ועוי' אני תמיה על ה' ז"ל דנסי' מעילה פי"ז היו שקיל ועוי' ע"ד התוס' הללו ובהמ"ו, דבריו הק' ע"ד מקושי' דע"ז ושוב דשאם ואדרבא נקטי"נ מאותה קושי' ושו"ב דמקושיא זו ליכא לא קיעתא ולא תיובתא לדי התוס' ונקט להכרים כדבריהם מקושי' דשי' הוליאו לו ושוב דחה אותה ג"כ. וא"ך לא זכר שר מקושיא דבנזיקין הכי' דהויא תיובתא.

וחזה הוית בשי' מעט אחרים דליש שהביא מ"מ מרן כ"מ שם בפ"ז מה' מעילה היו עמ"ש הר"מ וכן שרוסם של הקדש שנתערבה בכל שכים וכו' וא"ת ולינטיל בגובא וי"ל דדבר שיש לו מתירין הוא א"כ מטעם הש"ב ולא בטיל ע"כ. והק' עליו ממאי דפרי' התם בע"ז דכ"ב שאו יחוס' גובא דעלמא כיכהו' ועיי"ש מה שתי'. ויש לתמוה עליו א"ך לא כלה שם להת"ל ז"ל שכבר עמד בכ"ז. גם בתי' שאי שתי' התוס' שם במעילה דליכא אלא חד בכים דליכא בטול מ"ין לסי' הקיל התומין ז"ל ביו"ד הי"א כסי' ק"ם הסל"ע. ולא כלה בקוני ג"מ אחר בשי' כלות יעקב דע"ב ע"ד וע"ד ע"ב ובשי' קי"א דקפ"ד ע"ד ואילו היה שם לא היה מליע. ועוי' יש לתמוה על ה' ז"ל דא"ך לא תמה על הש"ם ז"ל שם שכתב וז"ל וא"כ אין לנו בתי' קו' זו כי אם הי' אי של תוס' דמיירי דליכא אלא חד שרועה בכים ואיהו אלמון הר"מ שכתב פרוטה של הקדש שנתערבה בכל הכים מוכח דאיכא עפי מפרוטה חד בכים וא"כ ק' דא"ך הייש שאם הולי"א כל הכים מעל והלא מה"ת נתבטלה וכו' ע"כ והשתא הו"ל לסי' הק"ל ז"ל לתמוה עליו דכיון שכבר נחית להקי' כן למה זה הק' על הר"מ ז"ל לבד וכאילו להתוס' ל"ק כלל והלא גם להתוס' שהם מרייהו דהך סילוקא קי' דעד שיוליא את כל הכים לא משמע כן וכמ"ש. וא"ת דהש"ה לא הקי' עמ"ש הר"מ דאם הולי"א כל הכים מעל כדי שנאמר דא"ך לא הקי' כן על התוס' אלא ה' ז"ל הקי' עמ"ש שנתערבה בכל הכים משא"כ במתני' דקתני שנפלה בכים הא גופא קי' דגם על הר"מ ז"ל הו"ל להקי' מקיום דבריו ג"כ אלא ודאי דמשו"ה לא הקי' כן ע"ד התוס' שהבין בדבריהם כמ"ש הרבנים הנ"ל. וגם בקיום דברי הר"מ ז"ל לק"מ דלא קאי אלא למלוקט אהרונה וכמו שתי' ע"ד התוס' ודוק.

כ"ד ע"א, **גמ'** הוסיפו אחד ביניהן מהו א"ל לריך לכלי כלי מלרפו אין לכלי אין כלי מלרפו. פירש"י ז"ל הוסיפו חלי עשרון אי לבין הנך חלי עשרון מהו אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמא אותן בי אין לכלי כגון האי חלי עשרון ג' דאין לכלי דהא אינו מלטרף עם אלו למנחה אחת אין הכלי מלרפו ועהורים הראשונים ע"כ. והר"מ בפי"ב מה' שאה"מ הי"א פירש באופן אחר וז"ל היו ב' סלבורין בתוך הכלי וד"א ביניהן ונטמא א' מהן אם היה הדבר שביניהן לריך לכלי הכלי מלרפן ונטמא הכל ואם אין לכלי לא נטמא אלא זה שנגע בו טומאה בלבד עכ"ל. והראב"ד ז"ל השיגו עיי"ש וכתב עליו מרן ז"ל וז"ל ותמהני על שה קדוש למה דחה פי' זה בשתי ידים לוי' עליו שהוא שיבוש שהרי יש ליתן בו טוב טעם ודעת לוי' שאין הכלי מלרף אלא כשאין ביניהם דבר שאין לכלי עכ"ל. ונראה לפי אגין שכתב ע"ד מרן ז"ל הללו וז"ל ואכתי הקושיא אהדר אין בדברים אלו לא טעם ולא ריח דהא כיון דעיקר הלירוף הוא דהכלי מלרפן מאי איכפת לן אם יש ד"א בניהן וכו' דזה האמלעי אינו מעלה ומוריד כלל ללירוף הכלי עכ"ל. ואהמ"ר הפר"ז על המידה לדבר קשות על מרן הקדוש ז"ל דאין בדבריו הקדושים לא טעם ולא ריח היו אפי' אחר התמי' כאלו אייתי מתניתא בידים השך דבריו ז"ל. ועוי' דהרי תמן תנינן בירושלמי פ' הותר בקי' והביאו הוא כר"י כהנא שאל לרבנין דתמן מנחה שלוקה בכיסא כשמאה זו נטמאה זו וכו' ואפי' אחרת בנתיים ופי' ה' פדה יהושע כלומר שיש חלי עשרון אחר בין ב' אלו החלאים כשנטמאה זו נטמאה זו די"ל דכיון דאין החלי שביניהן לריך לכלי אינו מלטרף ומחלק ביניהם ומשני דאפילו אחרת בנתיים מלטרפות. והשתא לפי דבריו כר"י אי"ך רב כהנא להאי"ל הנ"ע מילתא דלית בה טעמא וריחא. ועוי' דא"ך עשה אלמו מעלומי עין מ"מ הר"ב מרכבת המשנה ז"ל שם בפירושו בדעת הר"מ דרב כהנא שאיל על סוגי' דמנחות וס"ל דדבר שאין לכלי חולץ וגם בדעת הראב"ד כתב דגמ' שלנו קאמר דמיירי מנחה שבין ב' חלאי עשרון דאורייתא חולץ ואתו רבנן וגזרו דאינו חולץ וחלאי שעשרון הן שמלטרפין וזה נרור בכוונת הראב"ד עיי"ש. וגם ה' מוהרי"א נחום ז"ל שם דמ"מ ע"ב כתב בפירושו כן בדעת הראב"ד ז"ל דמפי' מאי דאמרי' בגמרא לא נלרכה אלא לשירי מנחה וכו' היינו לוי' שהיה שירי מנחה שאין לכלי בין חלי עשרון לחלי עשרון דמדאורי' אם זה החולץ אין לכלי כגון שירים חולץ ביניהן שאם נטמא החלי השני לא נטמא השני ואתו רבנן וגזור דאפי' אין לכלי אינו חולץ עיי"ש הרי מבואר דס"ל כן בפירושו ונטמא שניהם לשון עד שהוצרכו לפי כן סוגי' דמנחות כדי לפי בכוונת הראב"ד ז"ל בהשגתו דהא מיהא אתו רבנן וגזרו דאפי' אין לכלי אינו חולץ.

איברא דלדך פירושא דמפי' לה לסוגי' דמנחות הר"ב מרכבת המשנה ז"ל במאי דאמרי' התם לא נלרכה אלא לשירי מנחה דהיינו שירי מנחה שבין ב' חלאי עשרון דחוק הוא עד מאד ופשטא דשמעתא לא משמע כן וכמו שכבר עמד ע"ד בשי' בית יצחק בתי' על הר"מ פי"ב מה' שאה"ט ה"ז עיי"ש וכעלם ממנו דכך פירש לה ה' מוהרי"א נחום ז"ל. ונראה לפי' בית יצחק ז"ל שם שהביא מ"ש בירושלמי שם ר"י בשם ר' יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחות מחברין את עצמן מפני שמקקו לכלין ותמה' יקרא מ"מ שתי' התוס' בסוגי' ד"ה שאין וכו' לתמיהת רב כהנא דקתני אהלו מ"מ במנחה וז"ל א"כ דוקא בשירי מנחה שהיה כבר לריך לכלי מלרף כלי מדרבי' וכו' ולא דמי להכא דמעולם לא היה לריך לכלי ע"כ דלמה לא הביאו תי' הלזו משם הירושלמי ושוב כתב וז"ל שו"ר בספר מרכבת המשנה שהביא דברי הירושלמי אלו וכתב דמדברי הירושלמי הללו יש ליישב קו' התוס' דמנחות דסוגי' דמנחות איירי דוקא בשירי מנחה שהוזקקו לכלין משא"כ בתוס' ד"ה שאין לכלי כלל שפיר אמר ר"כ דחולץ עכ"ל ולא ידענא מאי אידון בדבריו דהיא היא מה שתי' התוס' בתי' ב' עכ"ד ולענ"ד דלקיים דה' ז"ל קאי על הראב"ד ז"ל דנתחיי' כתב דסוף לה הראב"ד קו' התוס' ולזה מתרץ הראב"ד דפשיטות ר"כ במנחות הוא דאין הכלי מלרף את האמלעי הנוסף ובמסי' מנחות קאמר דמיירי מנחה שבין ב' חלאי עשרון אינו חולץ וחלאי עשרון הן שמלטרפין כמלא דבין הכא ובין הכא האמלעי אינו חולץ בין שניהם ומשו"ה תשיג על הר"מ ז"ל שפסק דחולץ. והשתא אין בידינו להכריע להראב"ד ז"ל דיש לתרץ זאת הקו' דלעולם בין הכא ובין התם במנחות איירי ר"כ לענין חלילה אלא דיש לחלק דסוגי' דמנחות איירי דוקא בשירי מנחה שהוזקקו לכלין משא"כ בהוסיפו ד"א שאין לכלי כלל שפיר אמר ר"כ דחולץ וכמ"ש התוס' ז"ל. דאומר לך הראב"ד ז"ל דמי זה אמר לחלק כן ואין לחלק בכך, ברם השתא שהביא מהירושלמי בשם ר"י שתי' כן בהדיא לזה כתב ה' ז"ל די"ל קו' התוס' כלו' דהוקי' לו להראב"ד ז"ל דסוגי' דמנחות דוקא בשירי מנחה שהוזקקו לכלין כדעת ר"י דירושלמי משא"ב בהוסיפו ד"א וכו' ונתיישבה השגת הראב"ד דהר"מ ז"ל שפסק שפיר כרב כהנא כהלע"ד שמוע בכוונת דברי ה' ז"ל.

עוד הקשה ה' הנז' ז"ל שם עמ"ש שם ה' וי"ה בתחי' דבריו על מרן כ"מ שלא יכר לשון דעת הראב"ד ז"ל. דגם הראב"ד ז"ל מפרש בעיא דמנחות כפי' רבינו בתוס' בזיכים דיש דאילו בני חלאי עשרון מאי חזית שהאמצעי חוץ לכלי דילמא חד מהחיצונות הוא היתר וכו' ע"ש דלדבריו מה יענה לרש"י ז"ל דפי' כן שם במנחות בפי' דאיירי בני חלאי עשרון עכ"ל. ועל זה ודאי כאומר לא ידענא מאי אידון בדבריו שהרי כבר הקשה מרן כ"מ ז"ל שם לפירש"י הנז' גם כן וז"ל ואדרבא עפ"י הראב"ד יקשה למה לא יצטרף האמצעי עם השאר שאין דבר מפסיק ויאמר הגי' שהוא וזה יהיה יותר ראוי מלהצטרף בי שהדבר מפסיק בזיכים וכן יקשה לפירש"י עכ"ל.

והזה הוא לשון קרבן העדה ז"ל שפי' על הירושלמי הלזו כפירש"י ז"ל בסוגי' וז"ל אפי' אחת בכתים הדר קמבעיא ליה אם מוכח חלי עשרון אחד לבין הנך בי חלאי עשרונות אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמא אותן בי עכ"ל. והנה מלבד דפשטא דשמעתא לא משמע הכי עוד זה דתמ"ש מרן ז"ל שם בהשמ"ט פי"ב הי"ח וז"ל ולע"ד שפירושי פי' אומר בקי' כפי' הראב"ד וכו' וקרוב לודאי דכוונתו ז"ל על דברי פירושי הללו, לפ"מ כפירושו. ועוד דמפ"ש איהו גופיה עמ"ש שם בתר הכי כי יפלא בשם ר"י קומץ מזה ע"ז נטמאה זו נטמאה זו שהאמצעי לא נטמאת כרי דקתני אהלו שכתב וז"ל שהאמצעית לא נטמאת בשם פליג ר"י על רבנן דתמן ע"כ והשתא בשלמא לפי' הר"ב שהם יושבע דבעיית ר"כ הייכו אם נגע באי מבי הלאי עשרונות אם נטמא שכנגדו אפי' מפסיק אחר בכתים ושינו לו רבנן דנטמא א"ב כשאמר ר"י האמצעי' לא נטמאת ר"ל בשם אמצעית ביניהן אם נגע באי לא נטמאת שכנגדו אפי' דחולץ השלישי שביניהם וא"כ כמאן דפליג ר"י על רבנן דתמן. אלא לפי' ה' ז"ל דבעיית ר"כ אינו אלא כשנגע הטבול יום באמצעי מהו שיטמא אותן בי איך הפה יכולים לדבר דר"י דקאמר שהאמצעי' לא נטמאת פליג על רבנן דתמן דהכי כבר נגע הטבול יום באמצעי גופיה. ואפשר לר' בדוחק דאין כונת הר' ז"ל לומר דנגע באמצעי אלא באי מבי השלאין הראשונים. אלא דמליצתו דנקט אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמא אותן בי ומליצתו דפירש"י ז"ל אות באות לא משמע כן.

עוד ראיתי לה' הנז' ז"ל שם שפי' על מה שאמר רב כהנא וקפלה טומאה אמרון ליה וקבלה טומאה. וז"ל הדר קמבעיא ליה אם הושיט טבול יום אלבעו באויר כלי ולא נגע בכלי ובמנחה שבתוכו מהו שתקפוץ הטומאה עליהם עכ"ל. ולהעניך לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דמי הכריחו לפי' כן ולאפושי פלוגתא בין ש"ס דידן וירושלמי שהרי בסוגי' א"א הכי הושיט טבול יום את אלבעו ביניהן מהו אמר להו אין לך דבר שמטמא מאוירו אלא כלי חרס בלבד. וגם בהכל שוחטין דכ"ד ע"ב תנן שהוא טהור בכל הכלים טמא בכלי חרס ואמרי' עלה בגמ' מ"ט אויר כלי חרס טמא וגבו טהור אויר כל הכלים טהור וגבן טמא ע"כ ולמה לא פי' לה כמ"ש ה' הי' דקאי אדלעיל שהשינו רבנן דנטמאת זו נטמאת האחרת וקא מתמיה וכי הטומאה קופלת ודולגת שע"ב דאינן מחוברין ומשני דקופלה ועל הכל לי'.

שם מהן לקמוץ מזה ע"ז כו' דאוריתא או דרבנן. עיין פירש"י. וראיתי בס' סק נתן שהקי' דמהכא משמע דלי פשיטא לן דצירוף מדרבי לא הוה מספקא לן דפשיטא דלטומאה מצטרף לקולא כגון קומץ לא מצטרף ואילו הרמ"ע ז"ל פסק בפי"ב מהי' שאסור דצירוף מדרבי ואפי"ה בפי"א מה' שהמשמעות הכ"ג כתב דהדבר ספק אם מצטרף הכלי לקמיצה או לא ועוי' הקי' דהם הכ"ז כתב וכן לענין קמיצה קומץ מן המנחה שיריו עם החלק הראשון כאוכלין וכו' הכי דפשיטא ליה דיכול לקמוץ מזה ע"ז ונמצא שדבריו סותרים הוך כיד. ולע"ג דהאי ספקא הוא מימרא דרבא לקמן מ"ת א"ל דרבא היק אי אמרי' צירוף דאוריי' הוי דינא הכי לענין קמיצה. א"כ מאי דמספקא ליה לר"כ פשיטא ליה לרבא. אבל הרמ"ע ז"ל דפסק כר"ב דפסק הוא איך פסק להאי מימרא דרבא. עוי' הקי' מוה"ש הרמ"ע שם בפי' שאפי' דאפי' שאין לו תוך מצרף מה שעליו לקדש. והרי בפי' אומר בקי' דכיך משמע דלא אמרי' שאין לו תוך מצרף אלא אי אמרי' צירוף דאורייתא אבל אי אמרי' צירוף דרבנן אז הוא אמרי' כששעא וא"ב כיון דהרמ"ע פסק דצירוף דרבנן א"כ מנ"ל דאפי' שאין לו תוך מצרף ולקוי' הא' אפשר לו' וכו' ולקוי' שאסרה ל"ע אח"ד. וכן ראיתי לה' אגין בע"ב שהקי' הכי קוי' כאמוקות. והנה לקוי' הא' נעלם מהם שכן הקי' הר"ב בחי' כהונה בח' בית ועד דפ"ז ע"א ותריץ לה בלוי' אחר. אלא דאכי תמיה על ה' ז"ל דהם שע"ד כתב וז"ל ואולם אכתי הם גבן הדא מיהא והוא שהר' ז"ל בדין כ"ט הביא למתני' דבי מנחות שלא כקמלו וכו' כלי כתה ואלו בקוגי' הוא בעי למשמעה מהא דהא הך דמערב לא נגע ומוקי לה בעשוין כמסרק ע"ש והואיל והרב ז"ל עיקר פסקה בספק א"כ הוי"ל לבאר כמ"ש בש"ס ואולי כיון שדלעיל ושמעה נמי משמע שלא נחלקו לגמרי אלא בענין מסרק ועדיין לריך ישוב עכ"ל. והדבר קי' דאדקשי' תיהא דהי' כ"ט דבי מנחות וכו' דהשובה בלדה וכמ"ש איהו גופיה הוי"ל לאקי' מהי' כ"ז דפסק בפי' להפך ולי' ועיין בשי' שמחת יהודה סי' קל"ט דגם הוא ז"ל הקי' כקו' הר"ב בח"ך וכתי' ובקו"ד כתב שאמרה הא תמיה במ"ש שם בח' כ"ט דבי מנחות שלא כקמלו וכו'. ומלבד דנעלם ממנו שכבר קדמו בכל זה הר"ב ב"ך ז"ל עוד יש לתמוה עליו דעדיפא הוי"ל להקי' על הר"מ ז"ל ממ"ש שם בה' כ"ז וכמ"ש. ועיין להרב מרכבת המשנה מ"ב בה' פשהמוי"ק שם שכתב על ה' כ"ג וכ"ט עמ"ש בח"א ואינו בכלל בעירכו זאת.

תוס' ד"ה לירוף כלי וכו' ובתוס' הביא אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אין חיבור שאין חבורי אדם חיבור וכו' ראיתי להר"ב י"א בא"ת סי' קס"ח הנב"י עמ"ש מהם הרוקח ופסקו שם בש"ע דבי חלאי לחם יכול להבנים עי' קיסם ואפי' בשבת הביא מהם ה' פ"מ בשי' לזבחים דקים שדחה דברי הרוקח ממ"ש התוס' שם בדיש חיבור אוכלין וז"ל ובתוס' אתרוג שנפסק ותחבו בכוש או בקיסם וכו' הכי להדיא שהך דברי הרוקח שכתב דהוי חיבור וכתב הוא ז"ל דתהשיא תוס' אין להקי' על הרוקח שהיא הסך התלמוד דידן בפי' לולב הגזול דל"ז ע"ש ואין מביאין ראיה ממנה אבל מה שעשה שראיתי להרמ"ע בפי' מה' ע"א דפסק כהשיא תוספתא כרבה להדיא דלאו משנתא היא וא"כ הדרא קו' לדוכתא ואף הי' דהשיא תוס' דוקא לענין טומאה איירי אבל לשאר דברי' חיבורי אדם חיבור אח"ד ז"ל. ואכתי לא ידעתי איך עלה על לבו לומר דהשיא תוס' משנתא היא אף אם לא הוה פשיק לה הר"מ ז"ל דהכי מסכת שלימה שהינו באהלות פי"ג מ"ד בי עליות ועליהן כבי חלאי זתים בשר הכרים מקלתם מבפנים והבית מאהיל עליהם טמא היו תחובים בידי אדם טהור שאין חיבורי אדם חיבור ע"כ וגם על ה' פ"מ יש לתמוה למה הלך בדרך מרחקים והפס מן התוס' והניח את העיקר משנה ערוכה הלזו. גם על ה' אגין שהביא דבריהם וסי' בלוי' אחר אבי תמים דא"ך לא נרגש מזה.

והזה הוא להר"ב פ"ח ז"ל בא"ח בליקוטי סי' קס"ח שכתב וז"ל אם יש לאדם בי חלאי לחם לכאורה ברי להביא ראיה מהא דתנן פ"ע דחולין ומודה ר"ע בבי חלאי זתים שתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא אלא שאין לריך לזה דהכי איתא בהדייא בש"ס חלון חפרה בקיסם מערבין בה וכו' עכ"ל. ואעפ"כ לא יכולתי להלום דבריו ז"ל ולע"ד לא הזיכא אפי' כדמות ראיה לנ"ד מהא דר"ע שהרי אמרי' שהם בגמ' דקכ"ד ע"ב אמר עולא בי חלאי זתים שתחבן בקיסם אפילו מוליך ומביא כל היום כולו טהור מ"ט כתיב ונשא וקרינן נושא בעינן נושא והוא דנישא בבת אחד ופירש"י והוא דנישא שישא כזית מחובר הניטל כולו כאי בלא בית יד אחר ע"כ. ואמרי' עלה ת"ש מודה ר"ע בבי חלאי זתים שתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא תאמר ואי לאו כישה הוא ומשני ה"כ במחובר ופירש"י במחובר שיש כאן חלי זית ונתוק ממנו חלי זית כלועות בשר במחובר מזה לזה ומחברתו עכ"ל הרי מבואר דהך דר"ע מוקי לה בגמ' במחובר שאינו מחובר ע"י אדם

אלא

אלא היא מחובר מעצמו ומה נראה היא זו לבי אלאי להם המחוברים ע"י אדם. ואפי' להר"מ דמפי' להאי מגודל דמחובר ע"י אדם ודלא כפירש"י וכמ"ש הכ"מ בפ"א מהי' שאה"ט ה"ב אפי"ה מאי דמטמא ר"ע לאו מטעם דהוי חיבור אלא משום שהרי נשא כזית ואהין דנגיעה א"כ מטמא וכמ"ש לשי"א הר"מ ז"ל שם וז"ל אבל ב' חלאי זתים שתחבן בקיסם שנושאן טמא שהרי נשא כזית והנוגע טהור שאין חיבורי אדם חיבור עכ"ל ועל הכל צ"ע.

ואחרי היותי בזה עם הרב המג"ן יצ"ו תפוסים כרי"ו שלח אלי הני מילי בכתבו וז"ל לנעי' רב אחאי גאון החכם השי' והכו' עצור"ר לי יאורי' מנכ"ה ומללא אור החיים כרי"ו הגדתי היום דבכספה וגם כלתה נפשי לבא כאן בד"ת לפני כת"ר להשתעשע באמרותיך אמרות טהורות. ברם כל מראין ראיתי לכתוב מאי דהוה קשה הוגד לי בדברי הי' הגאון השהר נרו בספרו הנחמד מנחת טהורה דעי"ד בענין חיבור אדם לאו חיבור הוא דשאני ליה בין כשהדבר היה מחובר בעיקר בריאתו ונפרד דבזה אמרי' דחיבור אדם לאו חיבור הוא ובין כשהדבר מפורד מעצמו וחיבורו ע"י אדם דאז הוי חיבור ועפ"י זה תירץ קושייתו ממקי' סוכה לתוספתא דאתרוג שתחבו וכו' ועפ"י זה תמיה יקרא על הי' יד אהרן כמו שכתוב בספרו באורך ולתמוהא דהר"מ פ"ו מהי' טו"א כתב קליעה של שום שכפלו משקין על א' מהם הוא טמא וחיבורו טהור שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר וכן אתרוג וכו' וה"ה תוספתא פ"ג מהי' טבול יום והרב נרו כתב דלא הביא לא רישא דתוספתא ולא הלכות הר"מ הני' אלא דלקושיית הרב י"א דהכנבים בתר דידיה אדידיה והוכרח לחלק בין טומאה לשאר דברים לעי"ד אין אנו צריכים לזה עפ"י דברי הרב כ"מ ז"ל דאך חילק דלענין הכשר אין חיבורו של אדם חיבור אבל לענין טומאה חיבורו חיבור וה"ה לשאר ענינים וגם עפי"ד הרב מרכבת המשנה ה"ג פ"ו מהי' טו"א הי"ב כיחא ג"כ דשאני ליה להר"מ בין מהודק הדק היטב לשאינו מהודק ובמקי' סוכה דכגופים דמי היינו שהוא מהודק היטב ווה יש לתמוה על הרב יד אהרן ז"ל דאיך חילק דבטומאה אינו חיבור ולא זכר דברי רבינו ז"ל דכתב דלענין טומאה הוי חיבור. ודוחק לומר דכוונת הי' ז"ל דקאמר דלענין טומאה דלא הוי חיבור היינו לענין הכשר דהוא לקבל טומאה דכל כי הא הו"ל לפרש והו דחילוק זה כאמר בכ"מ ולא הו"ל לשעלותו עיקר קשה ובדידיה דמי וצ"ע.

איברא דגדולה מזו קשה על הרב יד אהרן ז"ל דאיך עלה ע"ד דעת עליון לומר דדחויא היא התוספתא ומוקמינן ש"ס דידן מאמר דבפ"ג דאהלות מ"ד מבואר דחיבורו ש"א לאו חיבור הוא וכמו שפסק' תוי"ט על הרב ז"ל.

ואולם אי נזאת אשכחנא שתי לפקי"ד אם ירצה בעיני דמג"ר והוא דכולא בזה יש לפקי' על מרן הקי' דסבר לה מימר בעד הרמ"ה ז"ל דלענין טומאה מ"מ הוי חיבור. דהלא בפ"ד מהי' טו"א ה"ה ופ"ה מהי' שאה"ט הי"ב פסק רבינו לענין טומאה דחיבור אדם לאו חיבור הוא כמו שהעתיק הח חנוך לי לכאורה על הי' מרכבת ז"ל דלא נרגש לפקי' כן על מרן ז"ל.

אמר המגיה עבדו ותלמידו אחרי נעי"ר תמהני דהו"ל להקשות מאותו פרק עצמו ה"ד. ולחילוקו שחילק בין הנהו תרי פסקי להסי"א דאתרוג וקליעות הו"ל לאסתייע מדי' התוס' דכוי"כ דין ע"ב שוי ד"ה תא שמע שחילק כיולא בזה עיי"ש. **עכ"ל**

כי ע"כ לעדין לומר דשאני הנהו תרי פסקי דפסק רבינו דחיבור אדם לאו חיבור הוא לענין טומאה היינו דישים בהם כח לטמא אדם ולטמא את הבית באהל כגון דא חיבור אדם א"ה לא כן בהסי"א דאתרוג וקליעות יש כח ע"י חיבורו שיא להשוותי כאי דיהיה הדבר בעצמו טמא כיון לפלין בעד גדול אדופנו מרן שקי' ז"ל וא"כ איפה גם דברי הי' י"א עולים כהוגן מקושיא שהקי' כת"ר והוא דענין אגוז שוא להשוותו כגופו לאכול ג"כ שיקרא לקיחה בגופו ולכן הוי חיבור ולא מחמרינן לו לאדם לוי' דלא תהוי חיבור כמו דבטומאה לא מחמרינן לוי' שיקרא חיבור לטמא את האדם ואת הבית כך לא אמרי' דלא תהוי חיבור להתיר אלא לענין האדם אזלינן לקולא גבי לדדים וא"כ איכו הפך ש"ס דידן זה של נופי אהלות דאפי"ל שפיר להשים חילוק זה. אך הוא ספק תוספתא דהתם דאפי' להפיכות עלמן חיבור אדם לאו חיבור הוא ובמקום הנגיעה טמא והשאר טהור דכמלא דאין בו מימרא כלל אפי' להפרי עלמו וא"כ למה מקילינן כיך לענין לקיחה להקרא כגופו כיון שאין בו כח כלל אפי' לעצמו להיות טמא מכח חיבור גם לאדם לא יהיה כח להקל להשוותו כאגוז וע"כ תירץ דיש חילוק בין טומאה לשאר דברים זה נ"ל נכון להליץ בעד הרב י"א ז"ל ודוק היטב את זה כתבתי אגב ריהטא בלתי יכולה לעמוד על הענין כהוגן דפנאי אין לי. כ"ד הטרוד אם ך.

יצחק ישראל

ס"ס

וזאת תשובתי אליו

ראיתי את כל הכתוב למעלה ראש רישא דדהבא הרב המג"ן פחד יצחק יהיה בעזרו אכיי"ר כאשר לכל דבר תמיה יקרא על מה שחילק הרב אגין דבכרי שלא ראה רישא דתוספ' והי' הר"מ ז"ל פ"ו מהי' טו"א ה"יב וכו' ולעי"ד נכי' דלק"מ דאפשר דבבר ראה והבין וכישא ליה במאי דפי' את הר"מ שם דדין זה דקליעה של שום דפסק רבינו ז"ל דאינו חיבור אינו אלא להכשר ולא לטומאה וא"ת א"כ גם קיום דברי הר"מ ז"ל שכתב וכן אתרוג שתחבו וכו' אינו חיבור אלא להכשר וה"ל לה' נרו לחלק כן לקושייתו מסוגיא דסוכה: הא ודאי ל"ק כלל והוא דאציקרא לנו יש לדעת במאי דהשיג הראב"ד ז"ל שם על ב' פסקי הר"מ דמה הפרש יש בין קליעה של שום לחבל של בצלים למה לא השיג ג"כ על קיום דברי הר"מ ז"ל וכן אתרוג וכו' אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דדוקא בהני דחיבורם שוה הוא דקשיא ליה לא כן באתרוג שתחבו בקיסם שאינו מחובר השי"ר ואינו חיבור וא"כ גם ביסוד הר"מ שכתב דדברי הר"מ אמורים דוקא להכשר ולא לטומאה אינו אלא על ב' דינים אלו ולא לאתרוג דהסי"א דאתרוג אשר דאיירי אף לענין טומאה וכיון ברור שמש שלא בא בפה קדשו הסי"א דאתרוג. ולפי האמור גם מה שהלה ליישב כת"ר לי לקוי' הרב י"א עפ"י חילוק מרן כ"מ ז"ל אשי"ת לאו שפיר עביד. גם מה שתמה עמ"ש הרב י"א דבטומאה אינו חיבור דאיך לא זכר דברי הר"מ שכתב דלענין טומאה הוי חיבור לפי האמור דאין דברי הר"מ אמורים אלא דוקא לקליעה של שום ולבצלים כרי דלק"מ דאפ"ל דכוונת הרב י"א ז"ל לחלק דוקא בין אתרוג שתחבו בקיסם להסי"א דאגוז דמספקי' בכוס דבחיבור כה"ג לענין טומאה אינו חיבור ולשאר דברי' הוי חיבור לא כן בחיבור דקליעה של שום וחבל של בצלים בההוא לא קא איירי הי' ז"ל ואהין דהוי חיבור גם לטומאה.

אלא אי קשיא על הרב י"א ז"ל הא קשיא מה שהקי' אני עני ממתני' דאהלות גבי חלאי זתים התחובים בצלעות דאמרי' התם דאם תחובים בידי אדם אינו חיבור והוי דומיא דהסי"א דאתרוג שתחבו בקיסם דהוסי' דאיך עלה עי"ד די"ע לוי' דהי"א משנבשתא ומילוק שהי' כת"ר לי בזה עהש"ר לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי שהרי מכא"ו ראינו בדברי הר"מ ז"ל שחילק כענין זה להפך שם בפי"א פ"ו הי"ז וז"ל אוכל שיוד שהוא כולו מכונס ודבק זה בזה אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו כגוף א' כמו שביארנו הרי הוא מצטרף לכביצה לטמא טומאת אוכלין אחרים עכ"ל. גם מה שהקי' כת"ר לכאורה עמ"ש מרן ז"ל דלטומאה הוי חיבור ממ"ש רבי' בפ"ד מהי' טו"א ופ"ה מהי' שאה"ט לפי האמור ומדובר לעיל כחה שקטה כל האריש דדוקא בחיבור דקליעה של שום וחבל של בצלים שהם מהודקים יפה קאמר הי' ז"ל דהוי חיבור לטומאה לא כן בבשר התחוב

בעלם

בעלם ע"י אדם ואחיו: המשיב בקושי דא"כ ומחוברים יפה בזה וכיולא בזה לא קאמר הכ"מ ז"ל דהוי חבור לטומאה ככלע"ד הטעם הוא כ"ד קטן שאין בו דעת להבחין.

הצעיר חיים יהודה
ישראל ס"ט

אמר המגיה אחרי נעת"ר מאת בי המלכים האלה נעלם מעיני קדשם די הי' מזון נחים ז"ל באהלות פ"א מ"ד ובעוקצים פ"ב משנה ה' ודי הי' לפתוח בדבש ז"ל ס"י ל"ד. ועיין חתים ח"א ס"י מ"ו עב"ל.

תם אשר חזר וכתב הי' שמגין נכיו.

ראיתי את כל דברי כת"ר. ולדידי לא אקבל דבר זה דנפלא דהכ"מ מחלק דדבר המהודק יפה מהני לטומאה ולא להכשר ואם אינו מהודק יפה אינו אף לטומאה. וקי' דכיון דבא לייסב על רבי' כדי שלא תקשי דבריו שני לחלק דהבל מהודק יפה מקבל טומאה לא כן קליעה של שום ובזה מתיישבים דברי רבי'. אלא דלא נח"ת הרב לזה בין מהודק לשאינו מהודק. ועוד דתיבת וכן שכתב הרמב"ם אינו עולה כהוגן דלאו דומיא דרישא ומה שלא בא בשיהם דין שאחוז לק"מ אנו כרוכלא לית"ל וליתני זה כרי בבור לעיל ועוד דעל הרב מנחה טהורה לא כאמר זה דכל כי הא סוי"ל לפרש. ומה שחילקתי על קושיית כת"ר על הי' יו"א ז"ל כרי אמת וכרין ואין קושיא מדין אוכל פרוד הדא די"ל דים כח לטמא טומאת אוכלין ואין כח לטמא בית ואדם. ומה שהו מחלק הרב יו"א ז"ל לכאורה ברס כיון דהרמב"ם פסקה לתוספתא ומחלק בין טומאה לדברי' אחרי' תו לא צריכא חילוקים אחרים וכל כותבי' לוי' דמה שלא עלה הרב יו"א ז"ל מחכי' על כל ספקותיו הוא דאומר כיון דחזינן סוגיות סותר סתך מהני' יוכל לומר דבר זה כדי שלא תקשי אבל כיון שכבר כלם שהתוספתא פסקה הר"מ וודאי שכלה אתיך נ"כ דין זה דאוכל פרוד כבר חילק בין טומאה לדבר אחר ולא אצטריך עוד חילוקים אחרים באופן דדברי הם יותר פשוטים ונכונים לפע"ד ומעתה שכשות נתונה לכל מבין והבוחר יבחר.

הצעיר יצחק ישראל

ס"ט

באו"ד עיסה שלשה בתי פירות עזורה שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא ז' משקין בלבד. ודבר תימה הוא אם ליסת מי פירות אינה מועלת לחבר את הקמח וכו' והנה הל"ק ז"ל הקי' ע"ד הנ"ל והתמיה לי על תמיהתם. דהא משנה ערוכה היא במקי ט"י פ"ג מ"ד עיסה שהוכשרה במשקה וגילושה במי פירות ונגע בה ט"י דר"א אומר מטמא דר"י דפסל את כולה ור"ע אמר מטמו לא פסל אלא מקום מגעו וכו' ולפי' התוספתא אזלא אליבא דר"ע ומ"ח טהרה ולא הוכשרה ואפי' הוכשרו מעיקר' אין מי פירות מחבר' את העיסה וב"כ סר"ם שם אליבא דתוספתא כיל עכ"ל. והקו' עליו הי' אבין וז"ל אך אני תמיה על הל"ק שכתב דהתוספתא אזלי אליבא דר"ע ולא ידעתי מי דחקו לזה וכלא התוספתא לא מיירי כלל בהוכשרה מעיקרו וא"כ אפי' הוכשרו אתיך כ"ע מודו דאינו פוסל אלא מקום מגעו והכי אמרי' בירוש' פ"ג דחלה מה פליגי כשהוכשרה ואח"ך גילושה במי פירות מחברי' להכשיר אבל גילושה ולבסוף הוכשרה אין מי פירות מחברי' להכשיר ע"ש. וא"כ התוספתא דמיירי בשלא הוכשרה מעיקר' אלי' אתי כ"ע אח"ד נכ"ו. ודבריו אינם אלא מן התמיהין חדא במ"ש מהירוש' דפלוגתא דר"א בי' ר"ש ברישא ור"ע אינו אלא בשהוכשרה מעיקר' כאלו ה"א שבר' מוקדמת ואין מי שחולק עליו והלא בהדיא פליגי עליה ר' יוסי ב"ח ור"ח בשם ר' יוחנן והכי אמרי' שם עמ"ש במתני' עיסה שגילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות. ר"י ב"ח אמר דר"א בר' א"ש ברישא היא דתנינן תמן כ"ד בר' א"ש ברישא אומר משום ר"י פסל את כולה ור"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו כשב"ל אמר מה פליגי ובר' ר"ח בשם ר' יוחנן ד"ה היא אע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחברי' לטומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחברי' לחלה ע"כ ועי' הרב שדה יהושע ז"ל דלרשב"ל דמוקי פלוגתייהו דר"א ור"ע דוקא בשהוכשרו מעיקר' הוי' מתני' דלא כר"א ודלא כר"ע ע"ש ובלאו' דמתני' דעיסה שגילושה במי פירות חייבת בחלה איירי בשלא הוכשרו מעיקר' ובהא כ"ע מודו דאין מחברי'. ולפי"ז בהכרח לוי' דר' יוסי ב"ח ור"ח בשם ר"י לא ס"ל הכי אלא דפליגי נ"כ בשלא הוכשרו מעיקר' אלא דר"י ב"ח ס"ל דהכי פליג ר"ע ואמר דאינו מטמא אלא מקום מגעו לאו דוקא לענין טומאה פליג אלא גם לענין חלה ס"ל דאין מחברי' ואינה חייבת בחלה ומתני' דקתני חייבת היא אליבא דר"א. ור"ח בשם ר"י ס"ל דבחלה מיהא מודה ר"ע דמחברי' וחייבת. וא"כ שפיר דחק את עצמו הל"ק לאוקמה פסוקי' אליבא דר"ע וכר' ר"ח ור"י דסברי דפלוגתא דר"א ור"ע היא אפי' בשלא הוכשרו מעיקר' ודלא כרשב"ל דס"ל דפלוגתייהו דוקא בשהוכשרו מעיקר' ואת"ה התוס' ככ"ע משום דלדידיה מתני' דעיסה שגילושה במ"פ חייבת בחלה היא דלא כמאן. ועי' דאפי' לית רשב"ל דפלוגתא דר"א ור"ע היא דוקא בשהוכשרו מעיקר' מ"מ אוקמה פסוקי אליבא דר"ע משום דהתוס' איירי אפי' בשהוכשרו מעיקר' וכמו שכן פי' לה הר"ש ז"ל שם במש' טו"י פ"ג מ"ד וזה תימא על הי' נכ"ו דמאחר דעיניו יחזו להל"ק ז"ל דס"ם בדבריו וכ"כ הר"ש שם אליבא דהתוס' מה לו כי ילעק על הל"ק דמי דחקו לזה לאוקומי פסוקי' אליבא דר"ע כאלו משגגה דכפשיה קאמר לה.

עוד ראיתי לה' הבוי' נכ"ו שהביא מ"ש מוהר"א כמוס ז"ל בעי' פ"ג מ"ד משם נ"ב וז"ל עיסה שהוכשרה במשקה לכיבוסא כקט דר"ע אפי' הוכשרה מעיקר' במים או בשאר משקין אפ"ה אין מי פירות מחבר' אותם כשגילושם בהם ע"כ וכתב וז"ל הנלמד מזה הוא דקושר דלעולם דגם בהוכשרו לבסוף הו"ע למיקט פלוגתייהו אלא נקט הוכשרו מעיקרו לרבותא דר"ע וזה כדי הפך ממש מדברי הירוש' דאמרי' התם דדוקא בהוכשרו מעיקר' אבל בהוכשרו לבסוף כ"ע מודו דאין טמא אלא מקום מגעו וכו' ע"ש שהל"ע. ולפי האמור ומדובר לק"מ דהמ"כ תפס סברת ר' יוסי ב"ח ור"י דסברי דפלוגתייהו דר"א ור"ע היא אפי' בשלא הוכשרו מעיקר' ודלא כרשב"ל משום דלדידיה הוי' מתני' דעיסה שגילושה במי פירות חייבת בחלה דלא כמאן כנלע"ד.

והנה הוית בפני' ירוש' למוהר"ר אליהו ז"ל שם בפ"ב דחלה עמ"ש רשב"ל מה פליגי בשהוכשרה ואח"ך גילושה כי וז"ל בשהוכשרה תחי' וכו' כלומר מחברי' הן העיסה לקבל טומאה ע"י הבשר מ"ש שנטמאה ולפסול כולה ור"ע ס"ל אין מחברי' ולא פסיל הטיי' אלא מקום מגעו אבל אם גילושה תחילה במי פירות ואח"ך בא עליה מים אין המי פירות מחברין אותה שתהא מוכשרת לקבל כולה טומאה ולא נפסל אלא מקום מגעו ומתני' כרי' מיירי שגילושה אחר ההכשר דא"כ מתני' דלא כמאן עכ"ל. ולכאורה דבריו ז"ל כפלאו ממני דא"ך אפשר לומר דמתני' דקתני עיסה שגילושה במי פירות חייבת בחלה מיירי בשהוכשרה מעיקר' שהרי קתני עוד שם ונאכלת בידים מסואבות וכי כבר הוכשרה היכי שרי לאוכלה בידים מסואבות אלא ודאי בהכרח לומר עמוס הך סיומא דמיירי דוקא בשלא הוכשרה מעיקר' ואין ספק דמהכרח זה כתב הרב שדה יהושע ז"ל דלרשב"ל דמוקי פלוגתייהו דר"א ור"ע בשהוכשרו מעיקר' הוייא מתני' דלא כמאן ועיין מ"ש הרמב"ם בפי' מתני' דחלה. ואפשר לוי' דהאי לחודיה והאי לחודיה דמאי דקתני עיסה שגילושה במי פירות חייבת בחלה מיירי בשגילושה אחר ההכשר ומאי דקתני אח"ך ונאכלת בידים מסואבות מיירי בעיסה שגילושה במי פירות ולא הוכשרה מעיקר' והוא דוחק.

ע"ב

ע"ב, **תוס'** ד"ה ונשאו וילון טהור מן המדרס וכגון דעבד ביה שינוי מעשה וכו'. עיין מ"ש הרדב"ז ז"ל בח"א סי' כ"ג דנראה שגם טבעת מקרין לענין טומאה ע"ש ועיין להמ"ל פכ"ג מה' כלים ה"י שכתב עליו וז"ל ולפי הנר' לא ראה מתני' דפ"כ דכלים מ"ו דמוכח דגבי הדין בעינן שינוי מעשה וכ"כ התוס' בפ"ד דחולין (ול"ל בפ"ב דמנחות דכ"ד ע"ב ד"ה ונשאו) ופשוט הוא עכ"ל. ועיין לס' אגין שהק' כן ולא ראה דברי המ"ל ז"ל הללו. ובעיקר דברי התוס' הללו ק"ל למ"ש כדאמרי' בפ' במה אשה דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה דלעת הולכתו להביא עלים מרחוק ולא מהמשנה במקומה ולא הי"ל אלא כדאמרי' בשי' פ' כל הכלים דשם הוא מקומה ול"ע.

ד"ה, **בפי'** נגע בו הזב וכו' עיין מה שהק' המ"ל ז"ל בפי"ב מה' שאה"ט ה"י ד"ה ודע ועיין לס' אגין שתמה עליו וז"ל ואני תמיה על רוחב מבינתו וכו' עד כאשר יראה המעיין ולא ראה שכבר קדמו בכל זה הרב חק נתן ז"ל בקלירית האומר ע"ש ודו"ק.

דכ"ח ע"א, **גמ'** ת"ר ונשא אהרן את עון הקדשים וכי איזהו עון הוא נושא אי"ה עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב א"ת עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה וכו' והכי איתא נ"כ בזבחים ד' כ"ג ובברייתא זאת איתא בת"כ פ' ויקרא ע"ש ונרצה לו לכפר כו' זאת אבל בפסחים ד' ט"ז וביומא ד"ז איתא בגי' אחרת אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב. ורש"י ז"ל כי בפסחים ובזבחי' דה"ג בפיגול לא ירצה ובנותר לא יחשב ונסתייע דה"ג בת"כ וכן כתבו התוס' בשמו בפסחי' וביומא ובזבחי' ומנחות. ואף שלפני הנוסחא בת"כ הגי' בהפך בפיגול לא יחשב ובנותר לא ירצה. מוכרחים אנו לו' שכך היה להם הגירסא לרש"י ותוס' בת"כ כמ"ש בפסחים וביומא.

אלא דאות קי' סוגר לי בדי' רש"י ז"ל בפסחי' ובזבחים דבזבחי' כי לגירסתו בת"כ בפיגול לא ירצה ובנותר לא יחשב וז"ל אם עון נותר פסול מחשבת נותר שחישב לאוכלו לאחר שנעשה נותר דהיינו מחשבת חוץ לזמנו הרי כבר נאמר המקריב אותו לא יחשב והאי קי' בחוץ לזמנו מיתוקמא בפירקין ע"כ ובפסחי' ביאר עוד וז"ל ואם עון נותר שחשבו ע"מ להותיר ולאוכלו חוץ לזמנו כבר נאמר לא יחשב בפי' לו ואמרי' בזבחי' ובת"כ במחשב לאכול שלא בזמנו הכתו' מדבר וכתי' לא יחשב לו אלמא לית ליה תקנתא ע"כ. וק"ל דכיון דהכא קיימינן דקי' דלו כולים קרא בחוץ לזמנו א"כ מאי דכתיב בגופים לא יחשב א"א לו' שפירושו הוא שלא יחשב לו מלשון רצוי שהרי כבר נאמר בגופים דקי' לא ירצה. אלא מוכרחים אנו לו' דהאי לא יחשב הוא לשון מחשבה וכמ"ש שם בזבחי' ד' כ"ט ע"א ת"ר אם האכל יאכל אמ"ר אליעזר בוא ואזכך לשמוע במחשב לאכול ביום הג' הכתו' מדבר וכו' שמקריב בשעת הקרבה הוא נפסל וכו' ופירש"י בהקרבה נפסל והכי מידרים לא ירצה המקריב אין הקרבתו מרצה. אחריי אומרי' לא יחשב במחשבה הוא נפסל ואינו נפסל בג' ופירש"י במחשבה הוא נפסל זה מפו' מן הראשון דהמקריב לא משמע להו שעת הקרבה עד דגמר קרא למילתיה ואמר דמקריב אותו לא יחשב במחשבה זאת דהאי לא יחשב לדרשא הוא דהא כתיב לא ירצה ע"כ הרי שהוא ז"ל גופיה קאמר דאי מפרשי' לכולים קרא דלו לחוץ לזמנו האי לא יחשב אינו מלשון רצוי וא"ך כי כאן וכתיב לא יחשב לו אלמא לית ליה תקנתא דמשמע להדייה דמפ' ליה מלשון רצוי. וזאת הברייתא איתא בת"כ ופי' ה' ק"א ז"ל כמ"ש רש"י וז"ל והאי לא יחשב לדרשא אתי דלשלילת הרצוי כבר אמר לא ירצה שלזה לא אתא אלא לפרש רישא דקי' דבמחשבה מדבר לא בפועל אכילה ע"כ ובשלמא לגי' ר"ח דהכי המחשבות ילפינן להו מקי' אריכא דפי' לו ורישא בחוץ לזמנו וסיפא בחוץ למקומו ופי' דקי' בסיפיה הוא לא יחשב לו מחשבת חוץ למקומו. ואם חשב פיגול יהיה אתי שפיר לו' הרי נאמר לא יחשב מלשון רצוי. משום דקמ"ך ליה פיגול יהיה משא"כ לגי' רש"י ז"ל וכאמור. וזה יש להרגיש על ה' ק"א ז"ל שהביא שם בפ' ויקרא לשון רש"י בזבחי' ולא נרגש מזה.

גם בדי' התוס' שם בפסחי' ק"ל שכתבו וז"ל ה"ג ה"ה אם עון פיגול הוא נושא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה דהכי איתא במסקנא בסדיא בפ"ב דזבחי' דדרשי' תרוייהו מהך קי' אריכא דפי' לו וכו' ובת"כ אשאי קי' דלו איתא האי גי' ורש"י הנים איפכא ע"ש ה"כ דפי' קדושים דהתם ולאי דרים מקי' זוטא ולותא בברייתא בשנית לפי מה שרצה הגמ' בזבחים בתחי' ללמוד חוץ למקומו מקי' זוטא דקדושים וכו' ע"כ. וזה שכתבו ובת"כ אשאי קי' דלו איתא האי גירסא הגונה יראה דזאת הברייתא ליתא בת"כ אלא בפ' ויקרא ע"ש ונרצה לו לכפר. ואם אין כוונתם לו' על ברייתא זאת דאיתא בת"כ בפ' לו אלא כוונתם לו' דממ"ש בת"כ בפ' לו ע"ש ואם האכל יאכל דנפקא ליה מקי' אריכא על שניהם חוץ לזמנו וחוץ למקומו דזה נשמע דגרס בברייתא כגי' ר"ח. זה א"א לו' שהרואה יראה שם להדיא להפך שאמר שדרשו מהך קי' דאם האכל יאכל למחשבת חוץ לזמנו כתו' שם בפי' י"ג יכול אין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו. חוץ למקומו מנין וכו' ת"ל בפי' קדושים אם האכל יאכל ביום הג' פיגול הוא לא ירצה שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תניהו ענין לחוץ למקומו ע"כ. ומן האמור גם מ"ש ורש"י הנים איפכא ע"ש ה"כ דפי' קדושים דהתם ולאי דרים מקי' זוטא וכו'. ק"ע שהרי גם כאן בפ' לו דרים מקי' זוטא כאמור ול"ע. וגם בזה יש להרגיש על הרי"ב ק"א ז"ל דבפי' לו ד' ל"ב ע"ד כתב דברי התוס' הנז' ולא הרגיש מזה גם על הרי"ב מעשה ח"א ז"ל יש להרגיש שבדי' יי"ש ע"ש שקיל וטרי בדי' רש"י ותוס' הנז' ולא הרגיש מכל זה.

גמ', **ואימא** עון שמאל שהותר מכללו ביוה"כ וכו' הנה הר"מ ז"ל בפ"ד מה' עבודת יוה"כ ה"א כתן טעם להולכת הכף הקטורת בשמאל ביוה"כ מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה ואינו יכול לסובלה בשמאלו לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו ע"ש. והק' מרן ז"ל שם ח"ל וק"ל כיון שהולכה בשמאל פוסלת היאך הכשירו כאן מפני טעמים הללו. ואפשר דהולכה בשמאל לא פסלה אלא מדרבנן א"כ וכו' והפ"ח ז"ל בפי' מ"ים ה"ים בה' אלו הק' על הי' זה של מרן ז"ל מסוגיין דפריך ואימא עון שמאל שהותר מכללו ביוה"כ ואי הולכה בשמאל לא הוי"א פסול אלא מדרבנן עון שמאל היכן הותר אלא ודאי דהוי מה"ת וכו' ע"ש ובס' בני דוד בה' אלו ובס' שם יצחק בחי' ליומא שם.

וראיתי להרב אגין שכתב ע"ד הפ"ח ז"ל הללו דאינו מוכרח מכאן לומר דפסול שמאל הוא דאורייתא דעדיין נוכל לומר דעון שמאל דאינו אלא דרבנן ואפ"ה שפיר מקשה הש"ס ואימא עון שמאל דהאי מלינו דממעטינן מקרא אפי' איסור עון דרבנן כמ"ש הרי"ת בה"ס פ"ב ה"ח דכל א"ש שבא ביאה אסורה אפי' בא על ארוסתו שהוא מד"ס אין המים בודקין את אשתו שנא' ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו' הרי דממעטינן מקרא דונקה האיש מעון שיהא מנוקה אפי' מעון דרבנן א"כ ה"ה שפיר מלינן למימר דפיסול שמאל אינו אלא מדרבנן ואפ"ה שפיר אמרי' דאימא דקי' דונשא אהרן את עון הייני עון שמאל דהגם דאין איסורו אלא מדרבנן שייך שפיר נשיאות עון וכו' אח"ד. ולענ"ד אין דמיונו עולה יפה מההיא דקינוי והשקאה ביאתה כרחוק מזרח ממערב דהתם לא דרשינן ליה לקי' דונקה האיש מעון למילי דרבנן דוקא אלא הייני טעמא דכיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור שפיר איכא למימר דאף אם בא ביאה אסורה עד"ס חשיב דאינו מנוקה מעון משום דקי' קמאה כתיב ונקה האיש מעון וכשבאו חז"ל ואסרו שניות וכדומה נכנס איסור זה בכלל מאי דכתיב ונקה האיש מעון וכמו שכ"כ המ"ל ז"ל שם בסוטה ד"ה ואפילו ע"ש. וכ"כ ג"כ מרן ז"ל בפי"א מה' נערה בתולה ה"ח עמ"ש הרי"ת היתה אנוסה זו אסורה עליו ואפי' שניה ה"ז לא ישאנה שנא' ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו ע"ש וגם המ"ל ז"ל שם בד"ה

הנה

שם כתב ע"ש שהק' הג' במורכ"א שהן ע"ד מרן ז"ל וז"ל ונימוקן של דברי' כמ"ש מרן דכל היכא דהכתוב כתב סתם כגון שבא גבי אונס דכתיב ולו תהיה לאשה ובא למעט שאם אינו ראוי לקיימה אינו נושאה אין חילוק בזה בין אם יהיה האיסור ד"ת או יהיה האיסור דרבנן וכו' וכן גבי בושת דרחמנא אמר ונקט חמשים מעון ובא הפי' המקובל לדעת רבי' שהכתוב בא למעט שאם בא איזו ביאה אסורה מימיו שאין בתים בודקין אין חי' בזה בין אם בא ביאה אסורה של תורה או מדים דאף אם בא ביאה אסורה מד"ס חשיב דאינו מנוקה מעון וכו' דכיון דרחמנא אמר לא תסור כולהו ממעטינן להו מקרא ע"כ . מש"כ הכא דלא אמרי' דהילכה בשמאל לא פסלה אלא מדרבנן כמ"ש דקושי"ת כי אילעא בשים היינו דלימא דקרא דונשא אהרן את עון הקדשים אתא לעון שמא שהותר מכללו ביוסיף דפליג מרלה וזה לא אמרו אדם מפולס דקרא אתא דוקא לדבר שנהדרים חז"ל לאסור דבשלמא בקרא דונשא שלים מעון וכדומה קרא אתא לעון של תורה אלא דכשבאו חז"ל ואסרו דברי' אחרי' נכנסו הם ג"כ בקרא ההוא משום דכל מילי דרבנן שמסבירנהו אלאו דלא תסור לא כן הכא דלרבים יש לומר דקרא דונשא אהרן אתא דוקא להולכה בשמאל שאסרו חכמים אפיך וזה לא יתכן וכאמור וא"כ קו' שפיר ז"ל לע"ד במקומה עומדת .

וראיתי בס' בתי כנסיות ד"ל ע"ב שהק' עמ"ש הריטב"א בחי' ליומא דמ"ח דשפיכה א"ת בה ד' עבודות שפיכה כנגד שחיטה וקבלה הכף והולכה והקטרה כנגד זריקה ומשום שפול בה מחשבה וז"ל ותו ק' במה שחשב להולכה עבודה והרי כיון דלא בעי כלי דאמרי' שם דמ"ז אלא משום דלא אפשר מוליכו בכלי וכ"כ הוא ז"ל ברים דמ"ט וכו' א"כ ההולכה לא הוי עבודה בקטורת עכ"ל. ואנכי לא ידעתי מה בא להקשות כן על ההולכה דחשיב לה עבודה ולא הקי' ג"כ על קבלת הכף דגם היא לא הוי עבודה בקטורת מהך טעמא דלא בעי כלי ולי' :

דכ"ו ע"א . **מתני'** נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת ר"א כשרה וכמדת ר"י פסולה

הנה הר"מ ז"ל בפי"א מהל' פסוהמו"ק הי"ב כתב וז"ל קמץ את המנחה ואח"ך נטמאו שיריה כולן או נשרפו וכו' או אבדו לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר הורצה ע"כ וכתב מרן ז"ל ומ"ש ואם הקטיר הורצה הוא' פ"ד דפסחים . ומש"מ בפי"א מה' שגו' ה"ב הביא דברי מרן ז"ל הנ"ל וכתב שלא ידעתי שהזכירו בתוס' אלא נטמאו ויצאו אבל לא אבדו או נשרפו ומדהזכיר רבינו ז"ל כן משמע דדעתו לפסוק כר' יוסי בפ' כ"ל דמ"ח דהכריע כר"א בדיעבד וכיון דפוסק כרי' ה"ל לפסוק ג"כ בזבחים כן לכך נר' דרבי' ז"ל הוקשה לו בדברי המחבר דלמה א"ר יוסי תני רואה אני וכו' ולכך הולרך לפרש שגמ' וכו' ולפי"ז לא הוקשה לו לגמ' אלא מן הרואה אני דמנחות דאמר ר"י. אבל רואה אני דזבחים פירשו כבר"א וכו' ושגמ' מפרש רואה אני בתרא דפירושו דנאבד ושריף סוף ליה לר"י גבי מנחות דמתני בדיעבד כר"א ומיקל' טפי במנחות מבזבחים דעיקר קרא בזבחים כתיב ולהכי כתב רבינו ז"ל גבי מנחות דאבוד ושריף מהני משא"כ בזבחי' וכמ"ש כאן לחיד ז"ל, ואנכי הרואה דגם רש"י ז"ל ס"ל כן דמא' דאסיקו במסקנא רואה אני דברי ר"א בדיעבד ודברי ר"י לכתחילה אינו אלא על לשון רואה אני בתרא דגבי מנחות וכמ"ש הלח"מ ז"ל בדעת הר"מ שהרי כתב שם רש"י ד"ה אלא וז"ל ותא דקתני אם זרק הורצה ואוקימנא בי"מ ד"ה דמודה ר"י בדיעבד כשנטמא אבל באבוד ושריף לא ור' יוסי אפי' נשרפו או אבדו שיריה קאמר אם הקטיר קומצה כשירה ע"כ. והשתא אי הך הירולא קאי נ"כ ארואה אני קמא דזבחים הכי הו"ל ור"י אפי' נשרף או אבד הבשר או שירים של מנחה קאמר דאם זרק או הקטיר קומצה כשירה ומדלא בא בדיק כי אם שיריה כדי לשייא דס"ל כמ"ש. וזה יש לתמוה על הלח"מ ז"ל דאיך לא נקט"ע עלמו קושיא זו מתם מדברי רש"י ז"ל הללו .

ע"ב . **הקטיר** קומצה פעמים . כשירה אר"י ז"ל פעמים ולא פעמי פעמים ור"א פעמים ואפי' פ"פ ע"כ

אע"ג יש קומץ פחות משני זתים ויש הקטרה פחותה מכזית א"כ כיון ז"ל סבר אין וכו' ואין וכו' ור"י סבר יש ויש . ולא"ת להי אגין שהק' דמנ"ל לשים דר"י פליג בתרתי דבשלמא יש הקטרה פחותה מכזית ודאי ס"ל הכי מדקי' ואפילו פעמי פעמים אבל דפליג גם בהא ד"ה קומץ פחות מב' זתים מנ"ל . ועתו הש"כ אשתמיט מיניה דברי התוס' ז"ל כאן באותו פרק באותו מקום ד"ה יש הקטרה וכו' שכתבו וז"ל ושם דמשמע בכל דוכתי דאין הקטרה בפחות מכזית כדאמר לעיל דאם לא נשתייר כזית חלב אין זורק את הדם הכא ה"ע משום ד"ה קומץ פחות מב' זתים ושלי קומץ מרבין בפ' כל המנחות באות מלה ור"ש אלו עוברין מדכתיב כל שאור ע"כ. וא"כ שפיר הולרך ר"י לאוקומי דס"ל לר"י ד"ה קומץ פחות מב' זתים משום דאל"כ קי' דאיך ס"ל הכא ד"ה הקטרה בפחו' מכזית כיון דבכל דוכתי משמע דאין הקטרה בפחות מכזית וכמ"ש התוס' . ועיין עוד בדבריהם ז"ל בפרק אלו עוברין דמ"ג ע"ב ד"ה אין לי אלא .

תוס' ד"ה אין הקטרה פחותה מכזית וכו' עיין לה' אגין שהביא מ"ש בכונת דבריהם הטעים בח"א דע"א ע"א והק' עליו וז"ל ולא ידעתי איך ניחא ליה בשאי פי' דק' הדא דמה מקום לקו' זו הכא ושו"ל לאק' כן בסו' שנוי' בפ' אלו עוברין וכו' ועמ"ש שנה"ז ומ"ש עליו של"ק ז"ל באופן דלכל שפי' לא מלאתי מכוון לפרש דברי התוס' ולדידי נ"ח אפ"ד כך . ושנה מ"ש דמה מקום לקו' זו הכא והו"ל להק' כן בפ' אלו עוברין כנראה דלא ראה דבריהם ז"ל שם דמ"ד ע"א ד"ה לענין שכתבו וז"ל לר"י לא מלי פריך דאיסו לא דרים כל וכו' ע"כ וידוע דזה הכלל דדבריהם ז"ל הם ארוכים במקום א' ובמקום אחר הם בתכלית הקיצור וא"כ דהם הם מי שהק' הכא וה"ה להם בגירסתם וכל מקרה ולזה כתבו דלר"י לא מלי פריך דליהו לא דרים כל וכלוי דוכל דרים וכמ"ש הכא. ומ"ש דלא מלא מנוס לפי דבריהם גם בזה לא ראה לפרש שק נתן ז"ל שהביא בדבריהם ולא מ"ל דלאפוקי מדאביי ועוי' דשם ר"י קאי כאביי ע"ש ובשביל כן יבא כל דבריהם ז"ל על נכון וכמו שיראה המעיין ודוק .

דכ"ז ע"ב . **ור' יהודה** א' כתב רמב"א אל הקדש וכו' הוי"א מאי קודם מנית לפרוכת

אבל היכל לאו בעי' לא ורבנן וכו' עיין מה שהקשה השמ"ל ז"ל פ"ב מה' ב"מ ה"ב מהא דאמרינן בזבחים דמ"ב ת"ר שכינה וכו' ועיין להי' אגין מה שעלה מן היסוד והביא שהי' מ"ק ז"ל שכתב כן ליישב דברי מרן ז"ל והכריע כן מהך סוגיא דזבחים ותמה עליו הי' כריו דאיך נתיישב לו דברי מרן בהכי וכו' ודוחק לו' דכוונתו דמרן ז"ל ס"ל אי לא הוה כתיב לא מנית לפרוכת וגם לא אל פני הכפורת דזה אין במשמעות דברי הר"מ ומרן וכו' ע"ש"ע. ואנכי הרואה דמאי דדחיקא ליה להי' כריו פשיטא ליה לסבי"ב ליחודי הי' ז"ל דע"ב ע"ב ע"ש . ועיין בס' מירת כסף דקע"ס וקצ"ע שהק' כן ג"כ על הר"מ ז"ל הקי' מסוגיין וכמ"ש השמ"ל ז"ל ועיין ג"כ בס' שין שהק' מסוגיין והעלים עין שכבר קדמו השמ"ל ז"ל . גם מה שהקשה הי' הכהי' ז"ל שם עמ"ש הר"מ בפ"ח מה' כלי המקדש ה"א דלא"ל דגם על ההיכל הוה פרוכת וכתב עליו הח"ו"ע בפ"ז דתמיד דהם לא פטנו בשום מקום והק' עליו הי' הגז' ז"ל שם ממ"ש ביומא דכ"ד גם בזה כבר קדמו השמ"ל ז"ל שם בפ"ח מה' כלי המקדש ע"ש. עוד הק' השמ"ל שם פ"ב מה' ביאת לר' יהודה דהיכי כתב קרא דמנית לפרוכת ח"ב הרי א"חייב משום היכל כו' ע"ש מה שתי' ולא"ת להר"ב ליה שם ע"ד שהביא משם יש מקשים דהא משכחת לה כגון שנכנס בקטורת בהיכל ומשם נכנס לק"ק דאהיכל לא מיחייב ואק"ק מיחייב משום ביאה ריקנית. ותי' הוא ז"ל דס"ל לתי' ז"ל דשאני התם כיון דתרי קראי נינהו שפיר משכחת לה דמאי דחייביה איך קי' משום קטורת חסירה כגון שנכנס בביאה וכו' משא"כ הכא דבחד קרא כתיבי א"כ כי אסר קרא בהיכל דלא יבא א"כ

זוית לפרוכת. ואי בעי גרים כיון שפסלו הכתוב מהיכל ואילך יכנס לק"ק וכו' ע"ש. ולפי מה שהבי' הר' אגין משם הגדולים הלא הוא הח"ס כ"י והרשב"א ז"ל בשם התוס' ז"ל שכתבו כי הא ליתא דמלכו לאשכומי שיתחייב מבית לפרוכת בלא היכל וכגון שנכנס להיכל להקטיר ואח"ך נכנס ובית לפרוכת נר' דלא ס"ל לחלק כן. עוד כתב שם המ"ל ז"ל וכ"ת דאתא קרא דמבית לפרוכת לחייבו שתים הא ליתא וכו' וכ"ת ולפי האמת אלי' ק"ל ר"י לרבנן ופו"ה ל"ק כלל משום דהכא ליכא אלא חד לאו וחד מיתה אתרוייהו וכו' וא"כ כפ"ז ליכא למימר דלר"י אלטריך ק' דמבית לפרוכת לחייבו שתים כיון דליכא אלא חדא אזהרה וכו' ע"ש. עיין להר' אגין שהקשה עליו מהא דכריתות ומכות דוכתי דכל היכא דמייתי קרא אע"ג דאכולהו ליכא אלא חדא אזהרה אמרי' אכולהו קאי לחייב אכל חד וחד ומה שהכריח מדר"י לא אוקמא בהכי אין כאן שום הכרח דקי"ל בכל דוכתי דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירי וכו' ע"ש גם בזה לא נחה שכבר הוקשה מזה הכ"ב לי"ס ז"ל שם מדוכתי אחריני ועל הקושיא הזה כתב דליתא דכל דאיכא למדרש דרשינן ע"ש.

אל פני הכפורת למעוטי דרך משופע וכו' תא שוים לשמ"ל פ"ב מהל' ב"מ ה"ג שכתב על הא דדרך משופע ז"ל למה השמיטו רבי' עכ"ל והרי"ב מרכבת המשנה ז"ל שם הבי' דברי המ"ל ז"ל הללו וכתב וז"ל ולא השמיטוהו מ"ש רבינו פ"ג מהל' ב"מ ה"י ושוגג ר"ל דדרך גגות היינו דרך משופע עיין בתוס' ד"ה למעוטי עכ"ל ובונתו כלומר דאף דהתוס' כ' דקי"ל דתרי מילי נינהו מדהוצרכו תרי קראי אל יבא ואל פני הכפורת הרמ"ה לא ס"ל הכי אלא דרך גגות היינו דרך משופע ומשו"ה לא הוצרך לבאר כאן. והא דהוצרכו תרי קראי שמא הי' לו לרבי' ז"ל היזה לגירסא כנלע"ד בכוונת דברי הר' ז"ל. ועיין להר' אבן ששגדיל התימא על הר' ז"ל עמ"ש עיין בתוס' ד"ה למעוטי דלא זכה להבין דבריו דאדרבא מדבריהם מוכחא לוי' דתרי מילי נינהו ולפ"ד לק"מ דכוונת הר' ז"ל כמ"ש ולא להבין דבריהם ז"ל לקיים. אלא אי קשיא על הר' מ"ס ז"ל הא קשיא דהיה לו לבאר דבריו ז"ל דקי"ל לרבי' דהא דהוצרכו תרי קראי הוא משום דאי מהתם הו"א יבא הוי"א דאם שהה שם שיעור השתחויה חייב אף שנכנס דרך משופע לזה אצטריך קרא דאל פני הכפורת למעוטי דרך משופע אפי' שהה וכמ"ש המ"ל ז"ל שם בפ"ג סוף ה"ט. וא"כ הי"ל להר' ז"ל להגדיל התימא על המ"ל ז"ל דלפי מה שהאריך הרח"ב הוא ז"ל גופיה שם בס"ס דמאי דפטור דרך גגות היינו בשלא שהה אבל אם שהה שם שיעור השתחויה חייב ועפ"ז הדין יתיב שפיר סוגיין דמכחו' דאצטריך אל פני הכפורת למעוטי דרך משופע אפי' שהה א"כ טעמא רבא איכא להשמעת רבי' כאן הך פטור דדרך משופע דקמך נמי אסיך בפ"ג ה"ט דדרך גגות פטור וקי"ל לרבי' דדרך גגות היינו דרך משופע ומאי דהוצרך למעטו מקרא דאל פני הכפורת היינו למעוטי אפי' שהה וכמ"ש הוא ז"ל גופיה ודו"ק:

תוס' ד"ה לפיכך וכו' ותי' כיון דהשתחואה לאו עבודה היא ע"כ. עיין נמי באר שבע בספר לתמיד פ"ז בהגהה שהקשה ע"ד ז"ל הללו דהשתחואה לאו עבודה היא מהאי דאמרינן נמי ד' מיתות ד"ה ע"ב גבי לפני שלשה זבים לחון בעבודת פנים שריך. הש"ם מכין לבנות השתחואה וכו' משמע בהדיא דהשתחואה לאו עבודה היא בפנים וכן פירש"י בהדיא וכן מוכח שם כל הסוגיא ות"א לוי כהי דהשתחואה לאו עבודה ממש היא בפנים כמו זובח וכו' מ"מ לורך עבודה היא בפני' וכו' דא"כ איך פריך הגמ' שם א"מ ילפת השתחואה ללמד על הכלל כולו ופירש"י ומהדרי מגפף ומנשק וכו' והלא מגפף ומנשק לאו לורך עבודה בפנים כלל ועיקר ולע"ע צ"ע עכ"ל. ומזה תורת לתי אגין שלא לאין קושית הר' ז"ל ת"ל ולענין דלקי"מ דמאי דפריך הש"ם איצא ללמד על הכלל כולו יצא דהיינו מגפף ומנשק אע"ג דאינם לורך עבודה פנים כלל היינו משום דעיקר הילפותא דמרבינן השתחואה היינו לשלא כדרכה דהיינו שפי' אינו דרך כבוד וכמ"ש רש"י בד"ה לפני שלשה זבים וכו' וכ"כ עוד בד"ה ה"ג בספרי וילך ויעבוד וכו' ע"כ שלא כדרכה קאמר דאי דרכה בכלל ויעבוד הוא וכו' הרי לדרבא מוכח מדברי רש"י דהשתחואה כדרכה הוי בכלל עבודה ומאי דבעי הש"ס מכלן היינו לשלא כדרכה וכו' וכן מוכח מדברי התוס' בד"ה מכלן דעיקר ילפותא דהש"ס הוא לשלא כדרכה דשלא כדרכה ודאי לאו עבודה פנים ואפי' נימא דבעי אף לכדרכה והכוונה וכו' עיי"ש. ולהמ"ד דבריו לא יכולתי להולמם ואינם אלא מן המתמיהין דמשמע מדבריו שהבין במ"ש בש"ם ורש"י בכל הסוגי' כדרכה ושלא כדרכה דכדרכה ר"ל שהשתחוה דרך כבוד ושלא כדרכה ר"ל שהשתחוה שלא בדרך כבוד וכדמשמע מראשית דבריו שכתב וז"ל דעיקר הילפותא דמרבינן השתחואה היינו לשלא כדרכה דהיינו שפי' אינו דרך כבוד וכו' ע"כ ואף אם נאמר דאין להוכיח כן מדבריו אלו דכוונתו לוי' דאפי' אין דרך של אותה ע"ז לעבדה דרך כבוד בלא"ה מוכרחים אנו לומר כן בכוונתו כמ"ש דא"כ איני מוצא בדבריו ביאה וליאה וכאשר יראה הרואה ובכוונת זו רצה להרץ ולו' דמ"ש רש"י ז"ל דהשתחואה לאו עבודת פנים הי' שלא כדרכה שאינו ד"כ אבל דרך כבוד אה"נ דלורך עבודה מיקרי. ועמו הסי' הנחה זו הנחה סותרת. הי' לע"ד ופליאה נשגבה איך יאמרו מפ"ק דברים כאלו דהרואה יראה ומבין יבין דכדרכה ר"ל דדרך אותה ע"ז לעבדה בהשתחואה ושלא כדרכה היינו דאין דרכה לעבדה בהשתחואה וכמ"ש רש"י בסנהדרין ריש הסוגי' וז"ל אחד המזבח וכו' ובגמ' מוקים לה לכולה מתני' בשאין דרכה של אותה ע"ז לעבדה בכך ואפי' אהכי עבודות פ"ח כזילוף לא נגרריה עכ"ל וזה פשוט יותר מביעתא בכותחא. ועוד אני תמה ע"ד שכתב עמ"ש רש"י בד"ה ה"ג בספרי וילך ויעבוד וכו' ע"כ שלא כדרכה קאמר דאי דרכה בכלל ויעבוד הוא וכו' דאדרבא מוכח מדברי רש"י דהשתחואה כדרכה הוי בכלל עבודה. ואנכי לא ידעתי מה היא שהכי כונת רש"י ז"ל פשוטה לעין כל רואה שבא לפרש היכי משמע מקרי דוילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם דהשתחואה זו מיירי בשאין דרכה של אותה ע"ז לעבדה בכך כדי למיגמר מינה דאפי' השתחוה לע"ז שאין דרכה לעבדה בהשתחואה חייב מיתה ולזה קאמר דע"כ בשלא כדרכה קאמר דאי דרכה לעבדה בכך בכלל ויעבוד הוא וכלוי דלמה הוצרך קרא לפרט ולומר וישתחו להם במאי דכתיב וילך ויעבוד מהיכא ויעבוד ה"ה משמע כל מין עבודה שבעולם אף ודאי מוכרח דלזה פרט לך הכתוב השתחואה לחייב עליה אפילו כשהשתחוה לע"ז דאין דרכה לעבדה בכך וזה פשוט בכוונת רש"י ז"ל וא"כ מאי דקרי להשתחואה עבודה אינו אלא לגבי ע"ז וזה איגו בהשתחואה לגבי דנקראת גם עבודה כשמשתחוה לה אלא כל מידי דדרך אותה ע"ז לעבדה ואפי' הפוער עצמו לבעל פעור דאין לך עבודה בזויה מזאת אפ"ה מיקרי עבודה וכמ"ש שם במתני' הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו וא"כ מה לתנן עם סבר להוכיח מדברי רש"י ז"ל הללו דהשתחואה לורך עבודה היא בפנים באופן שכל דבריו אלו מרפסים לם פית הם משוללי הבנה ולא מצאתי להם נית מושב. וראיתי בס' בתי כהונות דל"ם קע"ב שהביא הנחה הלזו וכתב דלק"מ דודאי דלאו עבודה הי' אלא לורך עבודת פנים משום אלטרי' קרא למיגו בע"ז ומ"ש דלמא יצא מן הכלל ללמד למגפף היינו כמו שפירש"י שהוא דרך כבוד ע"ד ז"ל ולהמ"ד גם דבריו ז"ל תמוהים דהכתי קשה דמאי פריך דשפיר איכא למימר שאני השתחואה שיש בה תרתי לריעותא שהיא דרך כבוד וגם הי' לורך עבודה פנים משא"כ במגפף ומנשק דאף שהיא דרך כבוד הא מיהא לאו הי' לורך עבודה פנים כלל.

דכ"ט ע"א. מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים וכו' כבה בחגיגה דכ"ו אמרי' במתניתין ואמרו להן הזהרו שלא תגעו בשולחן ופירש"י והתוס' ז"ל דלכהנים ע"ה שהולכים להיכל להשתחוות קאמר ע"ש. וראיתי להר' אגין דהוכיח מפירש"י והתוס' הני מדהוצרכו לדחוקי אנפשייהו לאוקמי בכהנים ע"ה דקי"ל דלא היו מוציאין אותו לחוץ ואמרו עליהם דאם יגעו לטמאו דאמרי' ביומא' בסוף

חגיגה

פניהם א״ל אעי׳ אע״פ שנ״ל למה הפילין עומד תכף שהיו מוליכין
אותו ומראין אותו לעולי רגלים. ועוד תמה עליהם מה״ם
שם עצמם בסוי ד״ה סילוקו דלמ״ד אין תנור מקדש לא היה
שם אלא כך בשעת סידורו. ושמא לדעתם דלא היו מוליכין
אותו לחוץ אלא ס״ת אפשר לראות בריחוק מקום בנין רך לקשה
ע״ש. ועמו הס״ל כעלם ממנו מ״ם הר״ב. ס״ת ילחק בתוי׳
לאפי׳ חגיגה שם דמ״ם רש״י ז״ל כאן משום דכהנים ע״ה
הינו עש״ס דאי משום שעה שמראין לא היו צריכים להוסיף
כ״כ כיון דזמן מועט הוא ועוד דכיון דלאנא דלקמן דתני
מנורה ע״כ צריך לפי משום כאן ע״ה ס״ל דגם בשלחן יש
לפרש בדרך זה ותוס׳ כתב וז״ל ולכשנאמר דרש״י והתוס׳
ס״ל דלא היו מוליכין אותו לחוץ ל״ל דהא דקאמר בירוש׳
מוליכין כלפי שהיו עוקרין אותו ממקומו להעמידו נגד הפתח
קאמר הא׳ ליסגא עכ״ל ודוק.

בם שתי פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו אפי׳ כתב
אי מעכבן פסוקא וכו׳ ופרש״י פסוקא דאות
אחת מעכבתן דכתיב וכתבתם כתיבה תמה ע״כ. וראיתי לתי׳
לגין שהבין מ״ש הר״ב הק״ל ז״ל בס״ח דקל״א דמוכיח מבתם
דוכתי דאין הכי פירוש בעמה ושוב ק״ל לפי ז״ל מהא דאמרי׳
הכא דאפי׳ כתב אי מעכבן ופירש״י דבפק״ל מדכתיב וכתבתם
הפסוק ל״ה דנחסר אות אי סוי״ל שכשאר הים ואין הים בעמה.
וסקי׳ עליו הי׳ כיון דלעיקרא קוי ליתא לפי מפקנה השי״ם
דאסיק לא נלככה אלא לבא דאמרי׳ א״ר כל אות שאין גויל
מוקף לה מד׳ רוחותיה פסולה א״כ שפיר אלטרי׳ לזה קרא
דוכתבתם כתיבה תמה. דמדין הים לא נפקא הא׳ דיכא א״ד
ככ״ו ואנכי לא ידעתי מה בא לחדש ולוי מאמר דהרי ז״ל גופיה
כבר ק״ים שם וכתב ח״ל ובדוחק י״ל דוכתבתם דבעינן כתיבה
תמה שלמעלי׳ עכ״ם לכמה דיכי כתיבה כמבואר שם במנחות
עכ״ל.

ד״ה. רבי נ״ת איפסיקא ליה כרעם דויה דויסרב בניקנס
אמא לקמים דריז אמ״ל ז״ל איתי׳ יניקא דליה
וליה אי קרי ליה ויסרב כשר ואי לא יהרג הוא ופסול ופירש״י
ויו דויסרב כל שבור איננו במקום נקב ומלאה כמין יו״ד ע״כ
סנה עדנכי׳ כפרש״י ז״ל שללו יש להוכיח דלף דבשעת כתיבה
סגי בנקב לפ״ים כשר אי ימוקא דל״ם ול״ט קרי ליה וכ״כ
סנה׳ אים ס״י ל״ב דכן משמע מפרש״י ז״ל. אמנם הב״ח ז״ל
שם ק״ב כתב דלא מכשרינן ע״י תינוק אלא א״כ שנכתב
מתחי׳ שלום כתיקונו ואח״ך נפסק אבל אם נכתב כך מתחי׳
לא מהני תינוק ע״ש. ועיין למחנה דב״כ הט״ז ז״ל שם ס״ק
י״ב מה שהיה עליו מתוהבקיא והכ״ב ז״ל. וראיתי בס׳
שערי ס״ים ד״ם ע״א שהוסיף לתמוה על הב״ח ז״ל מת״ם
הסוגי׳ בפתי׳ ד״ם ז״ל איתי׳ ינוקא ת״ל מעשה הים נגע בש״כ
דליה של כדה עשה קטנה כמעט כמו יו״ד והניח כ״ת ינוקא
דל״ם ול״ט וקרא בר כדה והכשירו מהך דמעשה ע״כ הסי׳
מבואר מדבריהם ז״ל דגם אם נכתב כך מתחי׳ מהני התינוק
שהרי הדלת של כדה מתחי׳ עשה הסופר כך שנפל אפי׳
בה אם היא עשוים כלורתם אם לאו ואפ״ה הכשיר ע״י תינוק
א״ד ז״ל. ולפע״ד נראה דבה מזכא ומזתא לא קא מזכא
דעם דמית יעלוך כתיבת הגט עם כתיבת תורה דע״כ לא
קאמר הב״ח ז״ל דאם נכתב מתחי׳ כך לא מהני תינוק אלא
דוקא בתורה ומשום דבעינן כתיבה לא תיתה כתיבה תמה
וקרא כתיב וכתבתם דבעינן כתיבה תמה וכמו שנאמר דבריו
הי׳ ז״ל שם סימני מש״כ בגט דאף אם אמר שכתב כל סגט
כאם קלת אותיות שאינם נוגעין במקום שראוי ליגע או שהיו
קלרי׳ וצרי׳ לפאריכן דיכול לתקנן וכמ״ש מור״ם ז״ל בא״ה
סי׳ קכ״ים ס״י סי״ו נמלא שאינו מעכב בו אם לא נכתב מתחי׳
הכתיבה כהלכתה ויכול לתקנה אח״ך וכמ״ש הט״ז והי״ד הנא״ע
ז״ל שם ס״ק עי׳ דלע״נ שכתב שלא כסדר אין מעכב בגט ע״ש
וא״כ בגט לא נפק״ל מידי בין היכא שנכתב מעיקר׳ כהלכתה
ואח״ך נפסק להיכא שלא נכתב מתחילה כהלכתה ומשו״ה
בהנך התוס׳ ז״ל דאם תינוק דל״ם ול״ט קרי ליה דכשר ואינו
בלי׳ עמעמי׳ דרבים או פרלאסו אחר חתימת העדים דלז אינו
יכול לתקן וכמ״ש מור״ם ז״ל שם או דלף קודם חתימת העדים

אפשר שלא היה מקום שנוי להרחיב היו״ד ועכ״ל לפי ז״ל
להוכיח מכאן גם לתורה ומה שהכרים הי׳ ז״ל שם ממה שהבילו
את המעשה פה לע״ד אין בו כדי שניעם להוכיח דגם בתורה
ס״ל דמהני קריאת התינוק אפי׳ אם נכתב כך מתחי׳ דמה
שהביאו זה המעשה פה איננו אלא להודיע לנו מעשה רב
שעשה ר״א ז״ל דסמך בקריאת התינוק אף במקום שנך אשה
א״ש כבלע״ד אבל מה שהקשה הי׳ ז״ל שם מפרש״י הכ״ל דכראה
ברור דגם מתחי׳ שכתיבה מהני תינוק הא ודאי קשיא. את
דנעלם ממני שכבר קדמו הר״ב מהם יוסף ז״ל ס״י א׳ דף
ע״ב והי׳ ז״ל עלה מן סיסוב שם ע״ג וז״ל ומ״ש דלא מכשרינן
ע״י תינוק אלא אם כן נכתב מתחי׳ כהלכתה ס״ד כשהמשיך
שוד הא׳ למטה מן הנקב דנלי׳ דעתיה שאינו רוצה לעשות
ע״י אות קטנה דצלי׳ לה שיעור ורוצה לעשות אותה
כדינה ולכן היא פסולה משום דליכא כתיבה תמה אבל כשלא
כתב אלא עד הנקב בלבד אם״ן דמכשרינן ליה ע״י ינוקא
אם קורא אותה כתקנה אף שהפיסול נעשה מתחי׳ שכתיבה
שכתב במקום נקב כשר וכמ״ש רש״י והרי״ב״ש ומהריק״ו דהא
בהא איכא כתיבה תמה ולא פסל הב״ח אלא דוקא כשמשך
עוד למטה מן שנקב כמו שמוכח מלשונו וה״ט משום דלא
כתב כתיבה תמה עכ״ל.

וא״ר מ״ר לא זכיתי לסבין ח״י דלפ״ד משמע דהב״ח ז״ל
מפרש לה לסוגי׳ דאיפסיקא ליה ויו דויהרג כפירש״י
ז״ל דהיינו מתחי׳ שכתיבה אלא דה״ט דמהני תינוק משום
שלא כתב אלא עד הנקב דבהא איכא כתיבה תמה ומאי דקא
פסיל הב״ח ז״ל ה״מ כשהמשיך עוד האות למטה מן הנקב
דגלי׳ אדעתיה וכו׳ וליכא כתיבה תמה ואנכי הרואה דהי׳ ז״ל
גופיה שם שמיך וכראה בתחי׳ לשונו הב״ח סוגיין וכתב וז״ל
והיינו שלאמר שנכתב האות נפל בו נקב דאי קודם שנכתב
לא מהני תינוק דכל נקב שאין הדיו עובר עליו הוי נקב
ופסול עכ״ל הנה מבואר דקא פריש לה כפירש״י ז״ל.
וראיתי בס׳ שערים שם ע״ב שהקי׳ ע״ד הב״ח ז״ל שללו דמאי
כאות מיתי׳ מתחי׳ דכל נקב שאין הדיו עובר עליו דפסול
שאני התם דמיירי שהנקב הוא בא בתוך השיעור שאלימלא
הנלרך לעיקר צורת האות והוא פשוט לכל בלי ספק אבל שנקב
זה הנה הוא בתוך שיעור האות לכך יש לפסול בפשוט׳
משא״כ הכא שלא בא הנקב בתוך שיעור האות בפשיטות
אלא דספוקי מספק״ל אם יש בו שיעור האות במה שבשוב
לבד מהנקב אם לאו בזה אהני דמהני תינוק גם בהל״ס זה
בתחי׳ שבתיבה ומו דא״כ שקשי׳ עליה דרש״י שהוא ז״ל פי׳
דמיירי שהנקב הים שם קודם שנכתב דאף מכשיר בהכי ע״י
תינוק כיון דהא קי״ל דכל נקב שאין הדיו עובר עליו פסול
אלא ודאי מוכרח כדאמרן וקי׳ על הב״ח א״ד ז״ל.

בי״ מן הנאר שמיסב שמ״כ מאי דהוה סוים לפי לגין שהקי׳
ועי״ד רש״י ז״ל שללו מהא דאמרי׳ בחולין דקי״ל דכל
נקב שאין הדיו עובר עליו אין כותבין על אותו העור ואיך
כתב רש״י ז״ל דהכא דמתחי׳ הים נקוב ועכ״ז כשר אי תינוק
דל״ם ול״ט קרי ליה וכו״ם דמ״ד לכתחי׳ אבל בדיעבד כשר
זה לא כתן ליאמר ופוי׳ כיון דהוים בתיב ביה. ועפי׳ דברי
הי׳ ז״ל שללו נחת שקעה כל האריך ומכוון גם מה שתמה
הי׳ כר״ע על מאי דפשטא לפו למהרלכים בפי׳ קי״ל ולהר״ב
עוללות שכרם ס״י ב׳ דרשי׳ סובר דליתא להאי דינא דאין
כותבין ע״ג עור נקוב כי אם לכתחי׳ ויחסו ס״י א׳ גם להרי״ו
ז״ל. דמי׳ גרע דבר זה מפשע אות אי׳ דמעכב כמ״ם רש״י
ז״ל לעיל בלע״ד לתרץ ולוי׳ דס״ל דכל עוד שאין הנקב כ״כ
גדול עד שתינוק דל״ם ול״ט קרי ליה כתיקונו שפיר מיקרי
כתיבה תמה. שו״ר נסי׳ שער״ת שער ג׳ לימוד א׳ שהביא מה
שהקי׳ הר״ג א״ב עמ״ם מהרלכים הי׳ א׳ ומה שכמלא נקלה
פוסקים שלריי שסוים שאות גוף א׳ אפשר שאמרו כן לכתחי׳
ע״כ שדבריו תמוהים דזה אינו מאמר הפוסקים דאלמוד ערוך
הוא בידינו בשבת וחולין שלא יכתוב ע״ג עור נקוב וטעמא
הוא משום דכתיב וכתבתם וכו׳ ומ״ם דהיינו לכתחי׳ גם זה
תימא שהרי הטור פסק גם מוהריק״ו והרי״ב״ש ז״ל וכו׳ ותרין
ותו׳ הי׳ ז״ל עי״ש ודוק.

ד"ל ע"א. **אמר** ג"ל לת"ר ח' פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן בב"ה ופירש"י אדם א' קורא ואין מפסיק בנתיים כדי לעמוד אחר ולקרות ע"כ. עיין להרמב"ם פי"ג מה"ת דמפרש הא דקאמר יחיד קורא אותן דהיינו יחיד קורא אותם בפני עשרה והראב"ד ז"ל השיגו וז"ל לא שמענו דבר זה מעולם ומה שאמרו יחיד קורא אותן לו' שאינו מפסיק בהן. והכי איתא בירושלמי במגילה וכו' ומ"ש הוא ענין זרות הוא מאד והגבור הכן שלבו עכ"ל. ועיין להרב מגדל עוז שם מ"ש ע"ד הראב"ד ז"ל מה"ח ואני אומר עד ומעתה אין זר אתנו בבית והרואה יראה שדבריו אינם אלא דברי נביאות והנ"ל שכבר עמד ע"ד בס' מנחת משה דל"ט ע"א עי"ש. וראיתי לה' הגזי שם ע"ג שהביא מ"ש הרב"ב מעשה רוקח עמ"ש התוס' בסוגי' ד"ה ח' פסוקים ש"ר מעולם היה משה למיעוטי שלא יקרא ש"צ עמו וק' לר"ת דבימי שהכמים לא היה הגלות שיקריא ש"צ לקורא בתו' וכו'. דלא ידע אמאי לא ניחא להו בפי' של רבי' מעולם דפשטא דהיינו אחד בותיה דמדקאמר ר"ש ע"כ הקב"ה אומר ומשה כותב ואו' מכאן ואילך ופו' מוכח להדיא כפי' זה דבשנים היו אומרים וכו' וכתב הי' ז"ל וז"ל ושיחתו לתי"ב ואנכי לא ידעתי מה כוונתו להוכיח מזה דאם כוונתו להוכיח וכו' עכ"ד. ולש"מ לע"ד כוונת הרי ז"ל פשוטה לענין כל חוזה דמדקאמר ר"ש ע"כ הקב"ה אומר ומשה כותב ואו' מכאן ואילך וכו' מוכח להדיא כפי' רבי' מעולם דבשנים היו אומרים ובלוי דרגילים לקרות עם הש"ץ ושיט דבכל התו' דשניהם היו אומרים משוים נתנו לקרות בתו' הש"ל עם העולה משא"כ בח' פסוקים אלו דהקב"ה לבדו היה אומר לזה אמר דיחיד קורא אותם ואינו צריך לקרות הש"ל עמו והסיפא דמגילה אפשר גרי' דסיק וכו' כנלע"ד.

והוה סוף לשון הר"ב מרכבת המשנה ח"ב שם פי"ג היו שכתב וז"ל ח' פסוקים עיין בשבוי ודעתו כדעת ר"ת בתוס' וכו' ונמ"ה מפי' ב"ב דעיין דלשון יחיד קורא אותן משמע כפי' רבי' השך רבים ולדרך ר"ת ס"לל אחד קורא אותן. ולי נראה דלדרך ר"ת שיללו ח' פסוקים אין מפסיקין בהן דומים לשא דתנן בקללות. והראיה שהביא הראב"ד מירושלמי לא מכרעא דהי"ג בירושלמי פי' בני העיר ר"י בר בון תמנתא פסוקיא אוסריא דמשה תורה מצוכין ברכה לפניהם ולאחריהם בלא כך אין שפותח והחותם בתו' מברך לפניה ולאחריה ע"כ דסיק דקי' אהא דתניא במס' סופרי' וכו' ולא הם הירושלמי לברך בידוע דרך הירושלמי וכו' עכ"ל. והנה מ"ש משם הר"ב שי"ח דלשון יחיד קורא אותן משמע כפי' רבי' השך רבים וכו' כן בקדם אנא חזית ג"כ. להר"ב מעשה רוקח ז"ל שם בפ"ד וז"ל ורבי' ז"ל פי' כן אליבא דיחיד דקאמר ופשוט הוא ע"כ. אלא דמה שהוסיף הי' מ"ה ז"ל להוכיח כפי' רבי' וכתב ולי נראה וכו' אנכי תמה עליו איך לא שלמה עינא דהפוסק חז' בטור י"ד סי' ת"ח ז"ל שכבר כתב שם סמיך ונראה וז"ל ועוד קי' דלפירש"י ור"ת ז"ל כיון דאתי לאשמועינן דאין מפסיקין בהן הא"ל בהדיא ח' פסוקים שבתו' אין מפסיקין בהן אלא אחד קורא כדקתני בפי' בני העיר גבי קללות וכו' עכ"ל. גם מ"ש דהראיה שהביא הראב"ד מירושלמי לא"מ דסיק דקי' אהא דתניא במס' סופרי' וכו' ולא הם הירושלמי לברך וכו' ע"כ. אסמ"ך דבריו תמוהים דאנכי הרואה דהשוכחה בלדה ח"ל לכן לריכה ר"ת שאל למיתו בשבת ופי' הר"ב קה"ע וז"ל לא נצרכה אלא כשאל ר"ת בשבת שמסיים התו' ולא קורא ר"ת אחר ח' פסוקים והוי"א שיברך אחר קריאת ר"ת קמ"ל שמברך אחר ח' פסוקים וכו' ע"כ. וכ"כ דפסיקות בפי' מגילה ס' חלק עשין ד"ד ע"ד עי"ש. ונלי"ת הראב"ד ז"ל פשוטה לפניו דהוא ז"ל מפרש הירושלמי כשיטת דילן דאומרו שעוכין ברכה לפניהם ולאחריהם היינו דאחד קורא אותם ומברך אחרי' וכ"כ הר"ב שדה יהושע בפי' שם עי"ש. ועיין בפי' מגילה ק' שם דגם הוא ז"ל כתב על דברי הראב"ד הלזו וז"ל והוא ז"ל כתב דבפי' איתא בירושלמי דמגילה ואנכי לא ידעתי ע"כ וסי' אג"ן תמה עליו כמ"ש עי"ש.

והנה מ"ש הראב"ד על רבי' דענין זרות הוא והגבור היכן שלבו הוץ הרב"ע ז"ל וז"ל וי"ל דמסכתא לה' שהיו עשרה בבית הכנסת ויצא א' מהם או שלא היו בב"ה אלא עי' עכ"ל. וראיתי בפי' לב שלם שהביא משם רבו הר"ב חזון הקי' לתי' א' של מרן ז"ל דבכל התו' יכולה נמי דינא הכי ותי' דבכל התו' בעינן שיתחילו בעשרה וכמ"ש הפוסקים ז"ל אבל בח' פסוקים אלו אף אם לא נשארו רובם ש"ד עי"ש. ועיין לה' אגין שהביא דברי הי' ז"ל וכתב דלעיקר קו' ליתא דבכל התו' בעינן שיתחילו בעשרה והכי דייק דברי הרי"ת וכו' ובאמצע יצאו מקצתם אזי דינא הוא דיגמור אבל אם קודם שהתחילו הלכו מקצתם ודאי דלא יתחילו לקרות בפחות מעשרה אבל בח' פסוקים אלו אשמעינן חידושא דגם שיצא א' מהם קודם שהתחילו לקרות בתו' אפ"ה מותר לאין ש"ת וקוראים אותם ח' פסוקים בפחות מעשרה בברכה השי' וסוף דבריהם וכו' עי"ש. ומשניהם נעלם שכן הק' והי' הפ"מ ז"ל פי' תכ"ח ס"ז וז"ל וכ"מ. הי' דמסכתא לה כגון שהתחילו בפחות מעשרה (ול"ל בעשרה) ויצאו מקצתן וי"ל פ"ז דמאי איריא הכי ח' פסוקים אפי' כל התו' כולה נמי דינא הכי וכו' ושמא י"ל דכפי' מ"ש הרין דבעי' נשתיירו רובן בהכי ח' פסוקים אפי' לא נשתיירו רובן גומרי' עכ"ל. אלא דהשי"ך תי' הי' אגין ואנכי שלמ"ר מלאתי שעד וסיוע לדבריו ממ"ש הרי"ט ז"ל בפי' על הרי"ף ז"ל שם וז"ל ח' פסוקים פי' אפי' שלא התחילו בעשרה לקרות בתו' דאם התחילו לעיה שילאו בין נגרא לנגרא קורין בכל מקום דהתחלה מקריא עכ"ל ואין ספק דכך הוא ג"כ כונת מרן ז"ל. כי מן השא"ל מה מאד אני תמה על הי' כמוהרי"ט ז"ל בס' בן ידיד דפ"ז ע"ג שכתב וז"ל וגם דברי מרן בבית תמוהים במה דמסכתא לה דילא א' מהם דא"כ למה אין גומרי' כי אם בח' פסוקים וכאמור ועיין בפי' הרדי"ע עכ"ל ולהמ"ר אנכי הרואה דאדרבא דבריו ז"ל תמוהים דמלבד דנעלם ממנו מ"ש הפ"מ ז"ל שהק' כן עוד וכמ"ש. ע"ק דמאמר דע"כ יו כאו דברי הרדי"ע איך לא עלה ע"ד די"ם לפרש כן בדברי מרן ז"ל. וראיתי לה' אגין שכתב וז"ל הנה לתת טעם למה לא ניחא ליה לפרש כפירש"י א"ל דדייק לישנא דתלמודא דקאמר יחיד קורא אותם ולא קאמר כלישנא דמתני' דמגילה אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא אותם וכו' ע"כ. ושמו הק"י בשלם ממנו שכבר קדמוהו שניהם הר"ב מעשה רוקח ז"ל והר"ב תורת ח"ים והי"ד הר"ב מרכבת המשנה ז"ל וכמ"ש לעיל ודוק.

שם בד"א בתחי' הספר אבל בסוף הספר וכו' פסוק א' בדף א' ופירש"י אם רולה יעשה דף קלר מן הינם א' בשיטה א' כדי שיגמור בס"ף הדף ע"כ. וראיתי לה' אגין שרלה להוכיח בכונת רש"י ז"ל דקאמר דף קלר מן הינם א' בשיטה א' דהיינו באותיות ארוכות משו' דבעינן לפחות שיטה מחזקת שש תיבות כדי שיגמור ג' תיבות דלעיני כל ישראל באמצע הדף וכדפסקין הלכתא הכי לעיל וכיון דלא בעינן שיכתוב הג' תיבות בשיטה א' מלבד דלשון הש"ס מורה דבעי כל ג' תיבות בחלי שיטה ועוד דבהדיא כתב הרי"ט כן בפ"ז הי"ז וז"ל וכו' עי"ש ובהנחה זו תמיה יקרא עמ"ש הב"י ז"ל בא"ח סי' ע"ז ע"ד שדרישה עי"ש. ולהמ"ר הנחה זו הנחה סותרת הי' לע"ד חדא דאין פשיטות דברי רש"י מורין כן ועוד דלעיקרא אורך כל שיטה אינו אלא כדי לכתוב למשפחותיכם ג' פעמים וכמ"ש בש"ס לעיל וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל וא"כ איך אפשר לו' בכונת רש"י ז"ל דבעינן שיטה מחזקת שש תיבות דא"כ היינו שיעור שיטות הפשוטות ושיבי קרי ליה דף קלר. ועוד דמאי דדייק מלישנא דהש"ס והפוסקים ז"ל לדידי אינו מן הדיוק כלל דמאמר דהש"ס המדברים בשמש דפ"ש שהם כתבים בה לי' אותיות לכך נקטו הך לישנא דלעיני כל ישראל דמשמעה שהם נכתבים בשיטה אחרונה כדי שיבא לידי גמר טוב באמצע שיטה ולאו לדיוקא קאמרי שיהיו כל ג' אותיות בשיטה אחרונה. ותדע דהא טעמא מאי אמור רבנן שיגמור באמצע שיטה משום דאז נראה שנגמרה התורה דאלו ש"ס בסוף השיטה ה"א נראה דיש לכתוב יותר וכמ"ש המרדכי ותניאו הפרישה שם סי' רנ"ע פי"ם וא"כ מאי איכפת לן אי יהיו שני תיבות דלעיני כל ישראל בשיטה אחרונה אם

לאו

לאו הא מיהא נגמר באמצע שיטה. ועיין דהרי הטו"ר ז"ל פסק בשמות הנ"ל וצריך שיהיו בסוף הדף ובאמצע השיטה ע"כ ולא איתא להא דצריך לכתוב הני ג' תיבות בשיטה אחרונה דוקא הו"ל לרבי' הטור ז"ל לפסוק ולפרש כן אלא ודאי דלאו דוקא הוא כנראה לע"ד. ואח"כ שפיר קא מיישב הב"ח ז"ל ע"ד הדרישה דכיון דליכא הכי שפי' לאחריך קאי אהאותיות תשים תיבת המקום וישראל. ואי אפשר לגמור באמצע השיטה כיון דהשיטה מעוקת הי אותיות פשוטות כשהוא בא להתחיל בשיטה אחרונה בתיבת ישראל כותבה באותיות קטנות כדי לגמור באמצע שיטה ככלע"ד.

דל"ב ע"ב, תוס' ד"ה הא מורידין וכו' כדאמרי בירושלמי בפ"ק דשבת כל הפסוק מן הדבר ועושה נקרא הדיוט ע"כ. עיין להרי אג"ן שהב"א משם הרי"ב מפי' שמואל ז"ל דהא דאמרי' כל הפסוק וכו' היינו לא עושה אותו ליופיא ולנאה דברי חבירו אבל כשעושה אותו לש"ש לא יש לו שכר. ותמה עליו הי' נכוו דא"כ יכול לאמר הכי דבשהוא מובדא דירושל' שם לא משמע הכי וכתב דאין הי' מסור כלל ע"ש"ב. ועמו הס"ך כעלם תמכו ע"ם הרב הגדול הידי"א ז"ל בס' ב"י א"ח סי' ל"ב שהב"א דברי הי' ז"ל וכתב דלא משמע הכי מלשון הפוסקים. ושוב הייתו מהמרדכי ע"ש ועיין נ"כ להרי"ב שלום יקוסי על הירושלמי שם שהקי' כן מההוא מובדא כמ"ש הי' נכוו ותי' ע"ש ואף דקרוחה בדברי הי' פי' ז"ל יראה שהקי' כן משם הי' ב"י ז"ל לי"ל דפ"ם נפל בדבריו ובמקום וכו' לי"ל וקי' והוא מותיב לה והוא מפרק לה משום דהי' ב"י ז"ל לא כתב אלא דל"מ הכי מלשון הפוסקים ע"ש ודוק.

(**אמר המגיה** עיין לס' פתח"ד ז"ל סי"א דקי"ח ע"א)

דל"ג ע"א, תוס' ד"ה כתבה וכו' ובירושלמי משמע דבעי עורות שסולה דצריך וכו' עיין להי' אג"ן שהלים עיר ז"ל דאדרבא לשון הירושל' מוכח כפירש"י ע"ש. ולא כלם שכבר קדמוהו הרכין הלתא שכ"ב הרי"ב חיים ז"ל וז"ל אבל במרדכי מפורש שהוא כא"ס לפי"ם עדקתני התם בשתי בי דפין ולבסוף נקט בי עורות ש"מ בי דפין בעור א' קאמר ואי"כ הכי נמי הכא דלא נקט אלא בי דפין בעור א' קאמר עכ"ל. גם הנחי' כתב וז"ל וי"ל ומכאן משמע דלא כפי' הקונט' דדוקא בב' עורות הכל לה בירושל' ובמרדכי הביא מהירושל' כא"ס לפי"ם ע"ש. גם הל"ק ז"ל כתב וז"ל ובמרדכי הביא הירושל' בסגנון אחר דבתחי' קתני יש בספרי' משא"כ בתו"מ שספרי' כתבים בב' דפין ותו"מ בדף א' ולבסוף קתני שהספרי' כתבים בב' עורות וכו' ועי"כ בריטא דקהכ' תו"מ בדף א' היינו בעור א' כפרש"י ול"צ ע"ש עכ"ל.

שם ע"ב, רש"י הכי"ה הה"א בפתח שאחורי הדלת ופירש"י היה במקלעת הבית הפלים קבוע ובי פתחים מחוברים א' לדרום וא' למערב וקבע מזוזה בפלים בשמאל פתח הדרומי וכו' ע"כ ועיין בטור יו"ד סי' רפ"ו שהב"א דברי רש"י ז"ל בגוונא אחרינא ע"ש. ולא"ת לא אבין שהקי' עפ"י רש"י ז"ל הוי לא"ך קבע מזוזה בפלים בשמאל הדרומי והלא הוי דרך כניסתו בשמאל והלא קי"ל דמזוזה בימין הנכנס ותמיה יקרא על מרן בי"י ז"ל שהב"א נסחי דידן וכתב שהוא מבואר יותר ולא הרגיש מזה כלום. ועמו הסי"ר נעלם מתכו דברי הב"ח ז"ל שם ע"ש. וראיתי להל"ק ז"ל שכתב וז"ל ואם לאו אין מזוזה אחרת וכו' והקי' שמרדכי על רש"י א"כ לא הוי מימין לזה ולזה ועיקר כונתם שהנכנס בפתח המערב הוא המזוזה לשמאלו שהרי הפלים הוא לשמאל הנכנס שם והיאך יצא במזוזה ההיא עכ"ל. הכא מדבריו ז"ל הללו נראה דלא קאי על גירסת רש"י שלפנינו לעיל דבי הפתחים מחוברים א' לדרום וא' למערב אלא לגירסת הטור ז"ל דגרים א' לצפון וא' למערב ומשו"ה כתב דכונתם להקי' דהנכנס בפתח המערב הוא המזוזה לשמאלו דאלו לגירסת רש"י שלפנינו א"א לפרש כן קושית המרדכי דהשתא פתוחין א' לדרום וא' למערב וקבע מזוזה בפלים בשלל פתח הדרומי אתיא שפיר לימין הנכנס בשנכנס בפתח המערב. אלא דתמיה עוד הרי ז"ל שם נמי להדי"א דקאי לגירסת רש"י שלפנינו וז"ל ולדידי נמי הא דכתב רש"י אי"ן מזוזה אחרת הי"ה דצריך לקבוע המזוזה בשלל פתח המערבי ואין מזוזה אחרת לפתח דרומי כיון שאין נכנסים עתה הוא כמוכם באותו פתח עצמו של דרומי והוי לשניהם ימין אעפ"י שפתח זו לדרומי ופתח זו למערבי וכו' עכ"ל. הרי להדי"א דנקט בלשונו פעמים של דרומי כגירסת רש"י שלפנינו ואף אם נדחוק ונאמר דט"ס נפל בדבריו ז"ל שהאחרונים וכן לי"ל ועיקר כונתם שהנכנס בפתח הדרומי וכו' ולא קאי אלא לגירסת רש"י שלפנינו אכתי דבריו ז"ל האחרונים לא זכיתי להבינם דא"ך יהיה שאופן דכשיניח המזוזה בשלל פתח המערבי הוי לשניהם ימין דהרי לפתח דרומי אינו אלא לשמאל הנכנס דמה לי שהניח המזוזה בפלים בשלל פתח המערבי לעולם אינו אלא לשמאל הנכנס בדרומי וי"ל בדוחק דט"ס נפל בדבריו האחרונים ובמקום דרומי צ"ל צפוני והתימה על הי' אג"ן שהב"א דברי הי' ז"ל ותמה עליו בעיקר ישובו דא"כ הו"ל לרש"י ז"ל לפרש דבריו וא"ך לא נרגש מכל זה ולא קים ליה בדרבנן מינה.

דל"ד ע"א, מ"מ דרי"מ דהכי"א מזוזות שומע אני שתים וכו' הוי רבוי אחר רבוי למעט מעטו הכתוב למחה אחרת דברי ר' רע"א וכו' ופירש"י ז"ל מעטו הכתוב למחה שאם שאין בו אלא פלים א' חייב ע"כ. ראיתי להי' אג"ן שהקי' לרש"י ז"ל דמוכח מדבריו דמפרש לשון הבריתא דקאמר שומע אני שתים דר"ל דאין הבית חייבת במזוזה עד שיהא בפתח שתי פלימין והכי מוכח מדברי הרא"ש ז"ל. דלשון הספרי לא משמע הכי דליתא התם בפי' ואחמנן על מזוזות שומע אני יכול על שתי המזוזות כשהוא אומר במצרים ובתנו על שתי המזוזות וכו' מלשון הספרי דקאמר יכול על שתי המזוזות נר' דר"ל דהי"ה ס"ד לומר שיכתוב בשתי מזוזות הבית שתי מגילות ועיי"ז הוא דמלי"בי ר' ורי"ע וכן ראיתי להסמ"ג דנראים דבריו דהכי פריש ליה לספרי והשתא לפי הרא"ש ורש"י קי' לשון הספרי דיכול על שתי המזוזות וכו' משמע דבתיב הנחה בשתים קמיירי ולזה צריך לדחוק ולומר דודאי כונת הספרי היינו יכול על ב' המזוזות דצריך שתים לפתח שתי מזוזות כדי לחייבם במזוזה וכו' אחי"ד נכוו. וכן בקי' הנ"א חזיתים להרי"ב מלאכת שקדם דקלי"ה ע"ב שהב"א לשון הספרי והוכיח דר"ל דאין חייב לכתוב ב' מזוזות. ואכרי הרואה דנוסחא מוטעית נזדמנה להם דבספרי אשר לי כתוב וז"ל על מזוזות שומע אני שתי מזוזות ביתך ת"ל בשניה מזוזות וכו' דברי ר' רע"א אינו צריך הרי הוא אומר וכתבו על שתי המזוזות וכו' ע"כ. ולפי"ז אינו צריך לדחוק אכתשין אלא בפשיטות מתפרש כפי' רש"י והרא"ש ז"ל. עוד ראיתי עיני להי' הנזי' נכוו שהב"א מאי דתמיה יקרא הרי"ב ספרי דבי"ר על הרי"ף ז"ל שפסק כחכמים דבעינן בי פלימין להתחייב במזוזה דהא הי' רי"מ אתי כרבי' ור"ע והוא ז"ל מפרק לה ופי' שיטת הש"ס לדעתי דמאי דאמרי' מ"ט דרי"מ דהכי"א וכו' לאו ליתמרא דמזוזה א' דקאמר ר' ר"ל פתח שאין בו אלא פלים א' וכרי"מ אלא ר"ל ש"מ דר"ת למד דיכי בין מדרי"ע בין מדרי' דכיון דלא הצריך הכתוב אלא להניח מזוזה א' שיהא א' מכלל למשמע דאם אי ליכא אלא חד פלים בצד ימין חייב וכו' ע"ש"ב והקי' עליו הי' נכוו דאם הרי"ת תפי' לה הכי א"כ הוי לאשמועי' דין זה דאינו חייב לקבוע בי מגילות בבי פלימין ולאו' השמיט הך בריתא דהספרי דהביאה הש"ס דילן. ולדידי נר' דלק"מ דדין זה כבר נלמד יפה יפה ממ"ש הרי"ף ז"ל שם פיו חייב וז"ל וצריך לקבוע על ימין הנכנס לבית ואם קבעה משמאל פסולה עכ"ל וא"א דחייבא רמ"א עליה לקבוע בי מגילות בבי' לדדין מה שלשון מוכרח וצריך לקובעה על ימין ומשו"ה לא הוצרך הרי"ת ז"ל לבאר ולפסוק הדין בפרטות ככ"ל.

עוד חזה הוית להי' הנזי' נכוו שהב"א מ"ש הרי"ב ב"ש בקונט' באר מים חיים סי' י"ב משם הכס א' בפי' דברי רש"י בסו' סי' ושמאן ד"ה מזוזות ביתך מזוזה כתיב שאין צריך אלא

אלא אי. שכוונתו לומר שאין צריך להניח מזוזה על ב' המזוזות של הפתח ודחה הר"ב ב"ח ז"ל דברי החכם בני ידים דהמתנא ליכא מהאי דעתא כי הא דרשא לא אשכחן בשום דוכתא בכולה גמרא אלא. מדכתיב ביתך דרך ביאתך מימין והפשט האמיתי דסוף רש"י כר"מ בפ' הקומץ דאמרי' בההוא ספחא דלא הוי"ל פלים אלא משמאלא ועבידא ליה מזוזה א"ל כמאן כר"מ כו' וכ"ל שרש"י גורס כהרי"ף ז"ל מ"ש דר"מ מזוזה כה"ג ומ"מ דרבנן מזוזה כתיב עכ"ל. ותמה עליו הי' כריו ע"ש שדחה דברי החכם בדבריי קשים דלא מצא שדרשה זו בשום מקום שלא ראה דברי הסמ"ג שכתב בפי' כ"ג דאין להניח מזוזה בימין ובשמאל והכיא בספרי וכו' דנמצא לפ"ד דמפי הספרי דמייכי בכה"ג דאצטריך מיעוטא דלא נימא דמ"ב להניח בימין ובשמאל ומוכרח לומר דהאי דדרשינן ביתך דרך ביאתך היינו לגבר דכבר מעטינן דאינו צריך כי אם מזוזה אי לבד או מבכין אב או מרבוי א"כ ולא ידעינן באיזה צד ילפינן מביתך דהיינו ימין וכו' אח"ד כריו. וכמו כן יש לתמוה על הרי"ב מלאכת הקי' ז"ל שם שכתב ע"ד רש"י ז"ל נחוי הכוי' דלכאורה נכי' דר"ל דאין צריך לכתוב שתי מזוזות אך כד דיקינן שפי"ר אשכחנא דהא בורכה דהם דאין מ"ב לכתיב אלא מזוזה אחת לאו מהכא ילפינן לה אלא מביתך וכו'. דנראה דגם מעיני דמר נעלם דברי הסמ"ג הנ"ל וגם לפאי דמסיק הי' ז"ל דכוונת רש"י היינו שאעים שאין לב"ה אלא שם אי יעשה בו מזוזה וכר"מ ור"ש ור"ע דכולהו ס"ל כן וכתב ח"ל ואע"ג דאין הלכה כן וכדפסק מרן ביו"ד סי' רפ"ז עכ"ז הניחא רש"י בפשט הכתוב דמלא להם קייך מן המסורת דנכתב מזוזת חסר לאשמועינן דאינו צריך אלא שם אי וכו' ע"כ. יש לתמוה דאיך לא נרגש דהוי דלא כמאן דבין לר"ש ור"ע אילו הוה ממשמעוי דקרא דמזוזות הוה אמינא שתים כיון דכתיבא ויין בין זיין לתייו וזה שליגא דכ"ע וכמ"ש הי' כריו שם.

תוס' ד"ה כשהוא אומר מזוזות וכו' ומיהו אין נראה דשין אשכחן כ"ע דאית ליה וכו'. כאית' לשי' אבין שהקי' ע"ד דלפי מאי דכייל לן התוס' בכמה דוכתי ובפרט בסוכה ד"ו ע"א ד"ה ור"ש דכולהו הנאי שנבי דדרשי מקרא ומסורה אלא דבמלתא דמכחשי אהדדי פליגי א"כ מה דמות יערוך מאי דקדמו התוס' דלמעלה בדרי' כדאשכחן בר"ע והא בדר"ע מלינו אופן ליישב דבריו כדבינהו התם בסוכה ואלו לרי' אינו מתורץ כזה וכו' ע"ש שהאריך והל"ע. ולדידי לק"מ דהנראה יראה להתוס' שם בסוכה ובכל המקומות שחילקו כן שאח"ך כתבו ומיהו קי' דלר"ע דלא דרים התם בק' גבי בגנדו בה אלא מקרא לחוד ואפ' לא דרים אנויהו כר"ש כדאמרי' גבי לחם עוני. ועוד הרבו להק' מכמה מקומות דאף במכחשי אהדדי ס"ל לר"ע דדרשינן המסורת וא"כ מוכרח לומר דלמסקנא דמלתייהו הדרו בהו מלחלק כן מכח הנך דוכתי דסתרי להו אלא דל"ל דמתלפי שיטתיהו דפעמים דורשים מקרא ופעמים מסורת ופעמים מקרא ומסורה וא"כ שפיר קמדיתו הכא דרי' כר"ע. וראיתי להפליק ז"ל שכתב וז"ל ודבריהם אינן מובנים לי דהא התם דרים נמי למקרא שעונים עליו דברי' הרנה וכ"כ התוס' בסוכה דר"ע דרים מקרא ומסורת ע"ש מה שכתבו באריכות עכ"ל. ונכ' דכוונתו ז"ל להקי' צ"ע שכתבו דהיין אשכחן ר"ע דאית ליה יש אם למקרא בהא דלטטפות ובפי' כ"ש אית ליה יש אם למסורת דהא התם נפי' כ"ש דרים נמי למקרא וכ"כ התוס' ע"ש מ"ש באריכות וכלוי דשם אילקו דבמלתא דלא מכחשי אהדדי דרשי שניהם ומשויה דרים שם כ"ע מקרא ומסורת. והוצרכתי לפרש דברים פשוטים כאלו משום שראיתי להי' הנזי' כריו שכתב ע"ד הי' הנז' ז"ל וז"ל ותמיהתו איני מכיר דמאחר שכבר ראה דברי התוס' בסוכה מאי קא קי"ל מההיא דלחם עוני והלא התם לא מכחשי אהדדי ולכן שניהם אתו לדרשא מקרא ומסורת וטפי הו"ל להק' דהיכי מדמה להו הי' רש"י לשי' ר"ע דהא ודאי קי' כאמור עכ"ל. ולהמ"כ דבריו כריו אמת ולדק שלא הביא תמיהתו שאלו היה מכירה לא היה כותב כן דהנראה ונראה דמה שהקי' הי' כריו ע"ד התוס' ז"ל היה גופה היא קוי' הפל"ק ז"ל וכמ"ש וזה פשוט. אלא דאצטיכי' גם זה לקיים שהרי לא אסיקו במסקנא דמלתיהו כלל זו כמובן מדבריהם ז"ל. וכאמור לעיל ודוק.

דל"ו ע"א. תוס' ד"ה קא בין תפלה וכו' מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות וקא בין עוף לעוף שחור ומברך ומ"מ עבירה הוא בידו כדאמרי' הכא שחוזר עליה מערכי המלחמה ושמא שאני תפלין שמלוים אחת הן אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט. ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח בפי' בא לו וכו' עכ"ל. וראיתי להי' אג"ן שכתב דמוכח מדבריהם ז"ל דהיכא דהשח עבירה הוא בידו משום דנמצא גורם ברכה שאינה צריכה וכ"כ התוס' בפי' כסוי הדם דפ"ז בד"ה ומכא' וכ"כ הרא"ש וכ"כ בהדיא בפסקי התוס' ז"ל הכא והתם ומה אמר אכי תמיה עמ"ש מהרי"א בפי' פסקים וכתבים סי' קי"ז תפי' בהיא לסמ"ק דסוי דטוב להניח בלא ברכה הכוונין כן אם מדברי בין תפי' לתפי' כרי דאפי' שאין מברכין אסור להסיח דאמרי' בסוטה סח בין תפי' לתפי' עבירה היא בידו ואין טעם דוקא דמביא עצמו לברכה שאינה צריכה אלא בלא זה יש עבירה להסיח וכוי ועיין בפי' כסוי הדם בתוס' וגם מוכח דאסור לדבר אפילו בלא טעם דמרבה בברכה. ואנכי הרואה בדברי התוס' שלנו הכא והתם אין שום רמז ואדרבא כל נחר איפכא נכי' דבריהם דאין כאן כי אם טעמא דברכה שאינה צריכה וגם על מרן ב"י קשה תימא שהביא בפי' כ"ה דברי מוהרי"א הנ' וסיים וכתב ושביא ראיות לזה ע"כ ככי' דראה כל ראיותיו מכפיקות ואיך לא נרגש מזה כלל ולפי' עכ"ל.

ואדמ"ר אנכי הרואה שדברי מוהרי"א ז"ל נכונים והוא כריו לא דק בדברי התוס' ז"ל דמ"ש ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר וכו' לא קאי על שחטיי אלא על השחיטה וכונת דבריהם כך הוא מכאן מדקדקים כשאדם שוחט וכו' וקא בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו וכו' וכלוי דאף שחוזר ומברך עבירה עשה להפסיק בשיחה בשיחה. עסוק במלוה ושוב כתבו דשמא יש לחלק דשאני תפלין שמלוים אחת הן ומשו"ה עבירה היא בידו להפסיק בשיחה משא"כ בשחיטה שאינו מלוה אחת לא אם ירצה ישחוט עוד ואם לא ירצה לא ישחוט. ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שנית וכו' וכלומר דאע"ג דאין כאן עבירה להפסיק בשיחה כמו גבי תפלין מ"מ מטעם אחר אסור הוא לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שנית. וגם כונת דבריהם ז"ל שבפי' כסוי הדם כן הוא. וגם כונת דברי הרא"ש ז"ל אתם כן הוא וכמ"ש שם הר"ב מעדני יו"ט ז"ל וסיים וכן הם דברי התוס' סו"ר בפי' סוכה דוד אסר בפי' דרך המלך ד"ג ע"ד שכתב כן בפשיטות בכונת דבריהם וז"ל הרי שפתותיהם ברור מללו שאעים שחוזר ומברך איסור הוא מתו' טעמי' חדא שמצוה אחת הן ועוד שאסור לגרום ברכה שאינה צריכה וכו' ומינו למדין מדברי התוס' דהני טעמי איכא בדבר וכן הוא מפקי' הרא"ש בפי' כ"ה ונפ"ב דר"ה ועיין כתב בפסקים וכתבים סי' קי"ז דהמניחים תפי' בחה"מ בלא ברכה אפי"ה אסור להם לדבר כיון דהאיסור אינו דוקא מטעם שגורם ברכה לבטלה עכ"ל.

(**אמר המגיה** הי' כמפוי הבנייף ז"ל בפי' עיני כל חי תירץ לקושיית הי' מנחת טהורה ז"ל הנ"ל וז"ל ולעדין דהכונה אם מברך פקע איסורא דשח ופגע באיסורא דברכה לבטלה ואם אינו מברך ליכא איסורא דברכה לבטלה ונשאר באיסורא דשח וממילא לא פקע מאיסורא עכ"ל ותמ"כ מעלמותיו הקי' אין תירוצו עולה יפה דכוונת מהרי"א ז"ל הוא להפך דאף אם יברך לא פקע איסורא דשח וכמו שהוכיח עפ"ל א"נ ה"ה הכ"מ. וכמו שכן נכי' ברור מהראיות שהביא מהרי"א ז"ל ע"ש ודויק **עכ"ל**).

וגם מ"ש דכ"כ בהדיא בפסקי התוס' ז"ל הכא והתם עמו הסיר לא ידענא נהי קאמר חדא דמ"ש בקונין וז"ל בכל מקום שיכול לפטור בברכה אחת לא יגרום לברך ברכה לבטלה

לנטילה ע"כ אין כונתם לומר דזה שהאיסור לבדו יש לו כשהח בין תפי' לתפ' ולאו בתפלין קא מיירי אלא כונתם לומר דבכל דבר שיכול לפטור בברכה אחת כמו בשחיטה אם צריך לחזור ולברך אסור לו לגרום ברכה לבטלה וגם בתפי' תלבד העבירה שיש בידו שהפסיק בשיחה יש לו איסור ג"כ על שגרם לברך ברכה לבטלה . ואל יקשה בעיניך דכמו שכתבו בפסקיהם זה האיסור שגורם ברכה לבטלה הי"ל לומר ג"כ דבתפי' בלאים עבירה הי' בידו שהפסיק בשיחה הא לק"מ דהם לא כתבו אלא מה שחידשו דמסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה אבל מה שעבירה הי' בידו שהפסיק בשיחה וחוזר עליה מערכי המלחמה זה לא חידשו הם ואינו דבר חדש שכבר הוא מבואר בש"ס . ועוד דמש"ש בפסקיהם התם בחולין אדרבא משמע בהדיא דכונתם כמ"ש שכתבו וז"ל ל"ש אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך וכו' מיהו אם אמר שעין שחיטה שם שם דאין צריך לחזור ולברך אך אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה כמו בתפילה דחוזר עליו מערכי המלחמה אסור להביא עצמו לידי לחזור ולברך ברכה שאינה צריכה עכ"ל . והשתא אם איתא כמ"ש הוא נכון דקי"ל דהיש דהפסק עבירה הי' בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה משום דגמלא גורם ברכה שאינה צריכה למה כתבו בפסקיהם שני איסורים בתפי' כתבו דאסור לדבר כמו בתפלין דחוזר עליה מערכי המלחמה ואח"כ כתבו אסור להביא עצמו לידי לחזור ולברך ברכה שאינה צריכה דהיינו קושיא שלא זולא דהאי לפודים קאי והאי לפודים קאי וכדכתיבנא .

אלא זו הי' שקיל על פסקיהם ז"ל התם בחולין שכתבו בשחיטות דאסור לדבר בין שחיטה לשחיטה כמו בתפלין דחוזר עליה מערכי המלחמה ואלו בדבריהם ז"ל לפנים דמו לאיה זו וכתבו וז"ל ואין ראיה מתפלין דהתם הוא מלוה אחת ואין לו להפסיק אבל בשחיטה אי בעי פסיק ליה ע"כ וגם בתניין כתבו כן וגם מדברי הר"ב מעדני יו"ט נראה כן שכתב ע"ד הלאים ז"ל וז"ל אבל בשחיטה אם ירצה וכו' ושיח עבירה לא הוי להפסיק בשיחה ומיע אם סח חוזר ומברך כמו בתפי' . וכן הם דברי התוס' שכ"ל וכשם ליי .

שם תוס' ד"ה עבירה וכו' קאי' לפי אבין שהקשו ע"ד דטוכח מדבריהם שהביאו פי' הקונ' ושתקו דאלו' ומודו לזה ואלו שמוך ותני בדיה הם כתבו בשיטוי דאיכא איסור ברכה שאינה צריכה דהביאו לה"ס עפ"הים דפי' בא לו ופי' אלו כאוכרין ואמאי לא הקי' הכא לפי' הקונ' מה"ך סוגי' ולפי' עכ"ל . ולא כאם שכבר קדמו בזה הר"ב סוכת דוד ז"ל הם וכתב דעה שלא חלקו על רש"י כשהביאו פירושו מפני שכבר פירשו הם הסך דעתו ותי"א יקרא על הר"ב דרכי נועם הא"ח סי' יו"ד שכתב דלדעת רש"י והתוס' דמשמע דס"ל כותים מדלא פליג עליה וכו' דאשמעינן מיניה לשונות התוס' הנ"ל עיש"ב ודוק .

דל"ז ע"א , **בעא** מיניה פליעו מרבי מי שיש לו שני ראשים וכו' מזה הוית לאי אבין שהביא מ"ש רש"י ז"ל בבכורות דמים שמים שם בגמ' הכר שאן בו אלא מלמים ויתר שיש בו רפ"א עולין למנין קביה וז"ל ויתר שיש בו רפ"א בגון אמה שנבראת יתירה ד' אלבעות בכל יד ורגל והרי ד' אלבעות יתירין הוי כ"ד עלינות יותר ובאמה יש בו לירין ובי דלתות ושמחה הרי כינו איברין יותר הוסיפן על כמ"ח והעלה לע"ז ודי שנותרין לא ידענא היכי מתרעי דודאי אין בכל אלבע אלא ו' עלינות סך הכל לא הורע ולא ענף עכ"ל ותמה עליו איך לא יכול למלוא אופן להיות השבון מכוון דברי הדבר פשוט למלוא השבון הנפ"א בזה האופן דהיינו שיש לו ב' ראשים כמ"ש דאתא ההוא דא"מ ל"ד וכו' ואמרי' באהלות הפ"א השעה בראים וא"כ ב"א מה הרי יתר ט' ואלבע יתירה בכל יד ורגל דהיינו כ"ד הרי ל"ג ורמ"ח של כל אדם הרי רפ"א ופליאה נשגבה הי' על רבי' מאור הגולה אבי השעודים רש"י דלא ידע לכוין היכי מתרעי וכו' עכ"ל . ולעד"ן דלק"מ והוא דרש"י ז"ל עפרם לה להפ"א דפליגו עי שיש לו ב' ראשים דבכל אחד יש לו לואר מיוחד ובלואר יש עוד הי' איברי' כדאמרי' שם באהלות וא"כ איתרו ליה הי' איברי' ומשו"ה לא פי' כן ככ"ל להלין בעד רש"י ז"ל ודוק .

אמר רבי יצחק ישראל כר"ו כלאה דאיכו מיושב בזה דעדין קי' דכיון דהש"ס קאמר רפ"א אפשר לשמלא באופן דלא שיה לו לואר אלא ראש יתר בלא לואר וימלא השה' ולעיד היה כראה לומר באופן זה דהכונה יראה בש"ס בכורות דכ"ב הוא דאמר דים משתא לאשה ואפשר דסברייתא ס"ל דהם כנ"ב איברים באשה וא"כ הם נבראת יתירה ראש אי עם לואר דבי' אלבעות יתירות או בידים או ברגלים הויל רפ"א אך עיין להרב משה עינים באהלות פ"א ודוק ומ"ש השה' מכוון מרמב"ם המובא בחזון פ"ב דאהלות וגם בקי' מזבח כפרה) .

הדרן עלך פ' הקומץ רבה . ה' יגיענו לדור שבן דוד בא .

התכלת

פרק ד'

דל"ח ע"א , **התכלת** אינה מעכבת וכו' מזה הוית לאי אבין שהביא מ"ש הלח"מ בפי"ח ת"ל איכא מ"ד לענין שאם נפסק התכלת ונשאר רק לבן לבד כשר וכן אם נפסק לבן ונשאר רק תכלת כשר ואיכא מ"ד כפשוטו אינו מעכב שאם אין לו תכלת עושה לבן וכו' ז"ל דבתא פליגי דהאי מ"ד ס"ל שעושה לבן לבד ומ"ד לא דהכי משמע לישנא דאינו מעכב דהיינו בי חוטין לבן ואידך ס"ל דבשאין לו תכלת צריך לעשות לבן כנגד תכלת ולבן היינו ד' חוטי לבן ומ"ה תפרש לשון התכלת אינו מעכב כשנפסקו עכ"ל . והקי' עליו הי' כ"רו דתרי מפרשים הללו כו"י דתליא בפלוגתא דרי' ורבנן דאמרי' בגמ' עת"י דלא כרי' וכו' ואפיקא אפילו תימא כי לא נלרכה אלא לגרדומין דאי איגרדם תכלת וקאי לבן ואי איגרדם לבן וקאי תכלת לית לן בה הרי דלרי' הוי פי' דאינה מעכבת בנפסק ולרבנן הוי כפשוטו ולפ"ז אמאי הי' תלי מעם הדבר במפרשים ובקש עלות מרחוק לפרש במאי פליגי וכו' אח"ד . ולעד"ן דלק"מ שהרי לרי' דהוי פי' דאינה מעכבת בנפסק הי"ד בשנשארו הגרדומין וכמ"ש בגמ' דאמרי בני לי' גרדומי תכלת כשרין אבל כשנפסקו הני חוטים מעיקריהו ס"ל לרי' דמעכב דוראיתם אותו כתיב עד דאיכא תרוויהו אבל האיכא מ"ד לא ס"ל כן אלא דאפי' נפסקו מעיקריהו א"ת וכמו שכן משמע מלישנא דקאי' הי' ז"ל איכא מ"ד לענין שאם נפסק התכלת ונשאר רק לבן לבד כשר וכו' וכלומר דמהתכלת לא נשאר כלל ומה"ט לא מוקים לה' הי' ז"ל פלוגתייהו דהמפרשים ז"ל בפלוגתייהו דרי' ורבנן אלא אי קשיא

על

על פי' ז"ל הא קשיא דלכאורה מנ"ל לפרש דהמ"ד כשטעים
שבר דעושה ב' חוטין לבד דשפיר איכא למימר דגם ליה ס"ל
דבעי לבן כנגד תכלת וכמ"ש רש"י בדעת רבנן דמפרשים
כפשטא דמתני' וכמו שהקשו הי' גריו. ואי"ת א"כ במאי פליגי
שפיר איכא למימר דמשמעו' דורשין א"נ דסמ"ד כשטעים ק"ל
דליתא דאינו מעכב נשמע ג"כ על השדר שאין לבד דאם
אין לו אין התכלת עושה כל הד' חוטין מלבן או איפכא
ואידך ס"ל דליתא דאינו מעכב משמע דוקא על השדר החוטין
אמם ומשויה אפ"ם לשון התכלת אינו מעכב כשנפסקו ולעולם
דלכ"ע כשבא להטיל ל"ל ת ואין לו אלא אין אי אמניהם בעינן
די חוטין ולי"י

שם אמ"ר אמ"ר אפיי אימא רבי לא נצרכה אלא לקדם
דתכ"א עליה להקדים לבן וכו' ופירש"י ז"ל וז"ל שאם
הקדים המאוחר דהיינו תכלת דלבן כתיב בציצת הכנף מין
כנף ואם הקדים התכלת את הלבן אינה מעכבת ואין נפסוק
התכלת אלא יתן הלבן אחריו עכ"ל. וכאורה לפי אגין שהביא
מרש"י מהר"ב משם ה"ה וז"ל מתוך פירש"י נראה דאיירי לענין
עשיית החוטין בכנף דמלוה להקדים לבן ואם הקדים תכלת
ללבן לא מעכב ולא נהירא דמה שייך לומר הקדים בדבר
שאינו ניכר שהרי אחר שעשאו לשניהם אינו ניכר מי הקדים
לכך נראה לפי דמיירי בכריכות החוטים דמלוה להקדים חוליא
של לבן בתחי' כדאמרי' לקמן מתחיל בשל לבן וקאמר שאם
הקדים חוליא של תכלת לשל לבן אין מעכב ע"כ. ותמה
ע"ד הי' גריו דמהיכא משמע להו מדברי רש"י ז"ל שפי' אלו הם
עלמם דכוונתו לפי' דהקדימה היינו לענין עשיית ונלא אין
ברש"י ז"ל שום משמעות מזה כלל ואפשר דס"ל ומודה דהקדימה
היינו לענין כריכות ועוד דאפי' נימא דכוונת רש"י כך הוא
מאי ק"ל דאינו ניכר לאחר שעשאו דמאי נפק"מ והא הוא
עלמו כשעשאם יודע מי קדים בעשיה והגם דאינו ניכר עיקר
הקדימה היינו בזה האופן וא"כ אף שנאמר דכוונת רש"י כך
הוא לא עלאתי מקום לקו' ולא"ע א"ד גריו. ואחרי שהמ"כ
לא מלאתי מקום לתמיהתו שהרי ממ"ש רש"י ז"ל ואם הקדים
התכלת את הלבן אינה מעכבת וא"ן לפסוק התכלת אלא
יתן הלבן אחריו מדבריו אלו נראה להדיא דאיירי לענין
עשיית החוטין דאי לענין כריכות מאי שאי איפכא דנקט ואם
הקדים התכלת וכו' א"ן לפסוק התכלת אלא יתן הלבן אחריו
וכלו' דעדין לא חתך חוטי לבן ואלא תכלת ולבן נתונים
אמה בכנף מעיקרא אלא ודאי דכוונתו פשוטה לכל מבין
דאיירי לענין עשיית החוטין ומשויה קאמר שאם הקדים ותחב
התכלת אין לפסוק התכלת ולהסירו אלא יניחנו ויתן כלו'
ויתחוב הלבן אחריו. גם מה שהקי' דאפי' נימא דכוונת רש"י
כך הוא מאי ק"ל דאינו ניכר לאחר שעשאו דמאי נפק"מ
וכו' גם בזה לא ידענא מאי קאמר דכוונתם להקי' לרש"י ז"ל
דכיון דיכולים אנו לפרש סוגיא הש"ס לענין כריכת החוטין
שהוא דבר הניכר לכל והוא מילתא דמסתבר יותר למה לנו
לדחוקי אנפשין ולפי' לענין עשיית החוטין דאינו ניכר לאחר
שעשאו שהוא דבר רחוק קלא מן השכל וזה פשוט לע"ד
דל"ע ע"כ. **ורב** פי' לעולם שתיל בעינן וסתוא בדילים
לתכלתא וכו' עיין מה שהקי' פי' אגין ע"ד
מרן כ"מ ז"ל פ"א מה' ציצית ה"א ממ"ש איהו גופיה בריש
הי' איסורי ע"ש. ולא ראה בלב שלם ריש הי' ציצית וגם לא
בא אל בית המלך ד"ה ע"ב ולא ישב על ברכי יוסף א"ח סי'
י"ג ע"ש ועיין בתו"ס ה"ב ובסי' ילחק ירנן ובסי' בן ידיד ריש
הי' ציצית.

תוס' ד"ה או גדיל או פתיל וכו' וי"ל דאלטריך ציצית לאשמועי'
דלאחר עשייתן צריך לפרוד וכו' והקי' הגאון א"ל אבל
עדיין קי' פתיל למ"ל כיון דציצית אתי לאשמועי' דצריך לפרודי
א"כ בעינן ענף וא"כ פתיל למ"ל וכו' ע"ש. וזה אגין רלה
לתרץ וז"ל ולע"ד לק"מ דהא פתיל אילטריך למימר דבעינן ב'
חוטין תכלת כמ"ש התוס' בתחי' דבריהם דגם לרבנן דדרשי
או גדיל או פתיל דרש נמי פתיל תרי וא"כ גם לפי תי' א"ש
דאל"כ ה משמע ענף ואלטריך פתיל לו' דבעינן ב' חוטי תכלת
את בגוי עכ"ל. ולדידי קו' הגאון ז"ל עדיין במקומה עומדת
שלא דפשטו' דבריהם שכתבו וי"ל דאלטריך ציצית לאשמועי' וכו'
משמע להדיא דכוונתם לו' דשפיר דריש ליה הכא מפתיל תרי
דאלטרי' ציצית לאשמועי' דלאחר עשייתן צריך לפרוד דאם
כדברי הי' גריו הי"ל וי"ל דאלטרי' פתיל לאשמועי' דבעי'
ב' חוטי תכלת. ועוד דמעיקר קושייתם הי' לרבנן וגם דדרשי
ליה מפתיל וא"כ כשתיי וי"ל וכו' קאי לשניהם ולפי דברי הי'
גריו דכוונתם לו' דמגדיל תשמע ענף ואלטריך פתיל לו' דבעינן
ב' חוטי תכלת א"כ לפי תוכחת לוי' דמ"ש ורב שבר לעולם
פתיל בעינן לאו מתיבת פתיל קדריש ליה אלא מציצית ופתיל
אלטרי' ליה דבעי ב' חוטי תכלת וא"כ איך הקי' אח"ך מהכשרי
לרב דדריש ליה הכא מפתיל והתם דריש ליה מציצית והלא
לפי תי' דלעיל גם רב לא דריש ליה אלא מציצית אלא ודאי
מוכרח דאין כוונתם בתי' דלעיל כמ"ש הי' גריו אלא דלעולם
דרשי ליה לענף מפתיל וציצית אלטריך לאשמועי' דלאחר עשייתן
צריך לפרוד וא"כ קו' הגאון לא זזה ממקומה.

ד"ה ורב נמי וכו' ונ"מ ורש"י פסקו כרבא משום דהוי
בתראה ע"כ הקי' הי' אגין דאיך קאמר דטעמו של רש"י
לפסוק כרבא משום דהוי בתראה והלא לפי' רש"י דהתם
רין היינו רין בר יצחק וכמ"ש הם עצמם בעירובין דליתא דים אלא
לפי' ר"נ בר"י הוא יותר בתרא מרבא דפי' מי שהוליאוהו וה"ל
לפסוק כר"נ ב"י ותמיהתם על התוס' אך לא נרגשו מזה כלל
את"ד גריו. ולע"ד לק"מ שהרי מבואר בגמ' דוכתי' דרין
שהוא קדים לאביי ורבא וא"כ לרש"י דס"ל דכל מקום שנאמר
רין סתם הוא ר"נ ב"י א"כ ודאי דס"ל ג"כ דר"נ ב"י קדים לאביי
ורבא וכמו שכן ראיתי להי' מערכת המשנה מ"נ דמ"ז ע"ד
שכתב כן לדעת רש"י ז"ל ח"ל והנה בריש דל"א ע"ב פליגי
ר"ה ור"נ ב"י ולרנב"י תקנה ריב"ז לשון של זהורית וביון דר"ן
בר יצחק לדרך רש"י ורבי' קודם אביי ורבא והיה אסר אביי
ורבא הלכה כר"נ ב"י וכו' עכ"ל. ועיין להתוס' בעז דל"ט ע"א
ד"ה הדא שכתבו בפי' דר"ה ור"נ ב"י קדמונים יותר מרבא
ועיין מ"ש הר"ב י"מ ז"ל דל"ב ע"ב ודוק :

ד"ה נגד וכו' ותו דבפ' ב"מ דרשינן למילתא אחריתי וכו' הנה
כל שנוגע בו שמיא ישמיא דהתם לא דרשינן כי אם או
נגד דשלים וכמ"ש רש"י שם וראיתי להגאון שהגיה ותו דבפי'
במה אשה יוצאה דרשי' ליה וכו' פי' דאפ"י את"ל דנרסי'
הכא או בנגד דכתיב גבי נגעים סא בפי' בא"י דרש"י אתא
נגד לארג כים ומה ועיין בתוס' דשבת דכ"ז ע"א ד"ה תלמוד
לומר עכ"ל. והגואה יראה דמ"ש בקו"ד ועיין בתוס' וכו' הוא
בכמ"ז הרומ"ז על שלפנים דליתא דאף גם זאת לא דרש"י כי
אם או בגד דשלים וכמ"ש ג"כ רש"י שם תשויה כתב ועיין
בתוס' וכו' דהם אמרו וז"ל ואפי' אם נמחק שם ספרים שכתוב
בהן או בגד ונגרוס די"ל אלו בנגד פשתים וכו' וא"כ אפשר"ו
דהתוס' דסוגיין הי' לפם כן הגירסא התם בפי' בא"י וזה
פשוט בכוונתו לעין כל שתה והוצרכתי לבאר דברי' פשוטים
אשים שראיתי לפי' אגין שהשלים להתמה על הי' ז"ל דעייל
לפשיה לפנם ולהגיה בדברי התוס' ולא תקן כלום ולע"ד
לק"מ וכמ"ש.

באר"ד ותו היכי ילפי' שעטנים לרבא וכו' עיין מ"ש הגה"ז
ובכלל דבריו כתב ודוחק לו' דרין ס"ל כאביי דמפיק
מא"דך ברייתא ע"ש. וראיתי להי' אגין שה"ד וכתב וז"ל וק"ע
דא"כ הוא כוונת התוס' לאו קו' היא דהא ודאי דמלתא דפשיטא
היא דרין לא ס"ל כרבא וכדמוכח מדברי התוס' בשבת דכ"ז
בד"ה הדר וכו' ובד"ה קד"א וכו' וכ"כ הרשב"א וכו' עכ"ל.
ודבריו תמוהים בעיני במ"ש דמוכח מדברי התוס' בד"ה הדר
ובד"ה קד"א דרין לא ס"ל כרבא דשאלה יראה דאין להוכיח
כן מדבריהם שהרי כתבו בד"ה הדר וז"ל וי"ל דהתם קאמר
אליבא דרין בר יצחק דאמר דאף כל לאתויי ציצית דשאני
ודאי ליה ליה דרבא דאיהו מחייב שאר מינים בציצית עכ"ל
וכוונתם לו' דמ"ש ביבמות דתנא דבי ר' ישמעאל נית ליה
דרבא דשאר מינים חייבים בציצית היינו אליבא דרין בר יצחק
דאמר דמ"ש תנא דבר"י אף כל לאתויי ופשתים דוקא הוא לאתויי
ציצית שאינו חייב אלא בצמר ופשתים דשאני ודאי לית ליה
לתנא

לתנא דברייתא דרבא דאיהו מחייב שאר מינים בציצית והשתא איך יש להוכיח מכאן דרין לא קי"ל כרבא דהכא דברייתא לא מפיק מאידך הכא דברייתא אלא דהאי לאודויי קא' והאי לאודויי קאי ועוד דהכא הוא רב נחמן קאם והאם היא דרבי. גם מדים פ"ה לא מוכח שום הוכחה וכאשר יראה המעיין. וא"כ לא נשאר לנו להוכיח כן כי אם מתו"ס הרשב"א ז"ל ומשוני דהכא.

ד"מ ע"א ת"ר סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין וכו' אמר ר"א בר צדוק וכו' א"כ למה אסרוה ע"כ ורש"י ז"ל פי' לה בב' פנים הפך האי דר"א בין ס"ל ב' אדבים ורבי נ"כ יס"ב טעמא לב"ה הפך. סבי ר"א בין ס"ל אבים ורבי יס"ב טעמא לב"ש. והכה הרי"ת ז"ל גם הי"ת בעדיות פ"ד מ"י פי' כפי' ב' דקאי לב"ש דגזרי ואלו ב"ה לא גזרי ע"ש. ולא"ה לאי אבין שכתב דמדבריו בח"י פ"ב מהי' ציצית היו כולם דמפי' כפי' הראשון דגם לב"ה גזרינן ולא ידע טעם לאזהרתו דכרי דפי' שני עיקר. ולעדין דלא חזר בו הרי"ת ז"ל מפיה"מ וכאן בח"י פסק כב"ה וכמו שכן פסקו רב עמרם ורי"ת ז"ל וכמ"ש התוס' במנחות דכ"ה ע"ב ד"ה סדין גם הרא"ש ז"ל כתב דכרי שהרי"ף ז"ל קוצר כרי"ת דב"ה דרשי מחוכים ואסרו סדין בציצית משום הנך גזירות דמפרש בתלמודא ע"ש. וגם לסרא"ם ז"ל ס"ל הכי וכן נקי' אגא מוזת"ה להרי"א ממין ז"ל בס' יראים שכתב דקי"ל כב"ש דגזרי. וכן ראיתי להפרי' בא"ח ספי' ע' שכתב וז"ל ויש לנזור וכו' דמיה אסרו ב"ה שלא לעשות סדין בציצית וקי"ל בזה כב"ה וכו' ע"ש. וא"כ לא כפלא הי"ת ולא כסוקה לומר דהרי"ת ז"ל ג"כ פסק כב"ש ולא חזר בו מפיה"מ ככ"ל. ובהיותי בזה עם הרב המגי"ן כי בלמק יקרא הייו הקי' על מה שהיים השי"ז וכתב ורש"י והרי"ף שהיכו ציצית פשתן בפשתן דלים לסו הך גזירה דלל כב"ש וכו' דדבריו תמוהים דהיכן ראה להרי"ף ז"ל דליל כב"ש ואדרבא מדברי הרא"ש ז"ל שמ"ל כולם להדי"א דס"ל להרי"ף כב"ה אלא בגמי דס"ל לב"ה דב"ש גזרו אפי' פשתן בפשתן גמא לא קי"ל להרי"ף ז"ל כב"ה וקי"ל דלא גזרו ב"ש כי אם סומי סכלת בסדין של פשתן ולי"י.

ע"ב ר"ז אמר גזירה משום כסות לילה ופירש"י שמא יתכסה בה בלילה ע"כ מזה סוית להי אגין שכתב דמדברי רש"י ז"ל שללו משמע דקובר דכסות של יום פטור בלילה וכן מובא מדברי התוס' בשי' כל שנאמר דקיי' בד"ה טלית שכתבו ודלא כפי' הקונ' והקי' עליו לדעת מ"ש רש"י עליו בשבת דכ"ה ע"ב ד"ה איכהו וכו' מיהו רבנן גזרי משום כסות לילה שמא יסיס לו כסות מיוחד ללילה ויע"ל בו ציצית וכו' דדברים אלו מוכחים בהדיא דס"ל דכסות יום חייב בלילה דאי לא אמאי כ"ד מפי' דהכא דהגזירה הוא משום שמא יתכסה בו בלילה וא"כ דברי רש"י סותרים והל"ע. ולעדין דלקי"מ ושוא עמה שהביא הוא כריו בעצמו מ"ש התוס' בחולין ודלא כפי' הקונ' דאבי תמיה עליו כריו דא"כ לא נכנס דרש"י ז"ל פי' שם בפי' בי"ת הפך ממ"ש התוס' בשמו ואין לומר דאין כוונתם עמ"ש רש"י בפי' בי"ת אלא עמ"ש במכתוי דסשטי דבריהם שכתבו ושא דאמרי' בפי' בי"ת גזירה משום כסות לילה לא כמו שפי' בקונ' שמא יתכסה בה בלילה וכו' כיראה להדיא דכונתם עמ"ש רש"י שם בפי' בי"ת. אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דזאת הגירסא היתה להם בפירש"י וגירסתינו היא משובשת וכמו שכ"כ להרב פי' שנים דכ"ז ע"ב שכתב הי"ל יכחזור לדברי התוס' בפ"ש ודלא כמ"ש רש"י בפי' בי"ת גזירה שמא יתכסה בלילה דנראה דזאת הגירסא היתה להם בפירש"י דבגירסתינו כתוב לאמר גזירה שמא יט"ל בכסות המיוחד ללילה ובהכי סיו דברי רש"י סותרים דבפי' התכלת דמ"ג ע"ב גזירה משוי כסות לילה פי' שמא יתכסה בה בלילה ולפי גירסת התוס' הכל עולים בלשון אחד והיא הגירסא הנכונה עכ"ל. גם מדברי הצי"ת ז"ל בא"ח ס"י ח' שהביא דברי התוס' הנז' ופסק"ל ועי' ע"ד ולא כינס מזה נראה דהיא לו הגירסא בדברי רש"י כמ"ש התוס' בשמו ודלא כמ"ש הרב ילחק יכנן ד"ז ע"ב דככראה דנעלם מעיני דוכ"ך הצ"ת מ"ש רש"י בשבת.

כי ונן הצא"ל יש לתמוה עמ"ש בשיטתו הכ"ג מגילת ס' ח' עשין ד"ז ע"ד בדעת רש"י ז"ל דבכסות יום המיוחד ליום או ליום ולילה חייב ואפי' לובשו בלילה ובסוכות שלו מת"ם רש"י בשבת דכ"ז ע"ב כסות לילה כסות המיוחד ללילות דלא כחייב. ואסרי המחייר כרכי דרבא מעכ"ז דסשי"כ מזי דברי רש"י ז"ל בסוגיין שפי' משום כסות לילה שמא יתכסה בה בלילה דברי להדיא דס"ל דכסות של יום בלילה פטור וכדי שלא יסיו דבריו סותרים מוכרח לנו דס"ל לרש"י ז"ל כפי' הכין וכמ"ש הכ"ג שעי"ת ז"ל בפי' ציצית ע"ש:

אמר המניה סי"ע עיין להי' שם חדש ח"א דחמה ע"ד רש"י דקותבים זל"ז וכו' וכעת לא ראיתי מי שהעיר, והקי' עוד מלשון ההגמ"י ע"ש. ונעלמו ממנו דברי הני קרכין תלתא הנ"ל סיה הי' שעי"ת ז"ל והי' ילחק יכנן ז"ל והי' פ"ם ז"ל עכ"ל.

דמ"ג ע"א ושוין שלא יצא אפי' אמה על אמה ממקום אחר ובא תכלת ותלה בו. ופירש"י משום דעל כנפי בגדיהם בעינן וכה"ג זה לא היה מנגד זה בשעת עשיה ע"כ וכ"כ הרא"ש ומוהרי"א ס"ד מרן הקי' בב"י ס"י י"א וכתב מרן ז"ל שם וז"ל וכתב המרדכי ודוקא להביא ממקו' אחר אבל אם הוא נקרע למעלה מני' ועדיין מחובר לבגד מותר לתפור ופשוט הוא דהשפי"ר קרינן בי"ה כנפי בגדיהם ע"כ וסנה סקי' אלו שכתב ופשוט הוא וכו' הם דברי מרן ז"ל ומה שיש לתקי' עי"ד מרן ז"ל הללו עיין להרי"ב נחמיה בכסף ס"י א'. וראיתי לס' פרי הארץ ח"א ס"י ב' שהביא סוגיא הנז' ופירש"י וכתב וז"ל ומעתה קי' עמ"ש המרדכי וז"ל ודוקא להביא ממקום אחר אבל אם הוא נקרע למעלה משלש ועדיין מחובר לבגד מותר לתפור ופשוט הוא דהשפי"ר קרינן בי"ה כנפי בגדיהם וקי' דמכ"ל וכו' עכ"ל ומה מאד יש לתמוה עליו דכרי מדבריו ז"ל שהבין בדברים אלו שכתב מרן ז"ל ופשוט הוא וכו' דמן הכא סיו דברי המרדכי עצמו ולא היא וכמו שיראה הרואה בדברי המרדכי ז"ל. הן אמת ולא אכחד שכן ראיתי להרי"ב כ"ג ז"ל שם ד"ד ע"ד שהביא מ"ש ס' פרי הארץ ז"ל גם בקו"ד וז"ל העולה מזה הוא דלפי' היכא שמביא תכלה מטלית אחר ל"ה טעמא דחולמיס וכו' אלא טעמא משום דעל כנפי בגדיהם בעינן וכו' וכמ"ש רש"י ומרן והרא"ש ומוהרי"א והמרדכי ע"כ וכתב ע"ד הרב ז"ל וז"ל ואין ספק דאשתמיטתיה למ"ה לשון המרדכי שכתב בהדיא הטעם משום חולמיה וסמך עמ"ש מרן בשם המרדכי וחשב דמ"ש מרן ופשוט הוא וכו' סוא לדעת המרדכי ולכן כתב דבריי אלו שאלו היה רואה דברי המרדכי לא היה כותב דבריי אלו שלא ניתנו ליאמר וכ"ש ליכתב עכ"ל. אלא דיש להרגיש קצת על הי' כ"ג ז"ל דהי"ל להקי' דמדבריו כרי שחשב דמ"ש מרן ופשוט הוא וכו' הם דברי המרדכי עצמו וכמו שכן כראה להדיא ממה שהביא בתחי' דברי המרדכי וכמ"ש. ומזה הויה לתי אבין כ"ו דאמר שתמה על מרן ז"ל על מ"ש בב"י דברי המרדכי הנז' ות"מ כתב ומיהו הב"י פי' טעמא משום חולמיה דכי דס"ל דהמרדכי ושני חלוקים הם בטעמם דבהדיא כתב המרדכי דטעמא הוי משום חולמיה כתב וז"ל ותיותר אני תמיה על ס' פרי הארץ ח"א ס"י ב' שנמשך אחריו וכתב דטעמא משום דעל כנפי בעינן וכמ"ש רש"י וכו' והמרדכי ז"ל א"ד והלא המרדכי בהדיא קאמר טעמא דחולמיה וא"ך כל"ל ותני לה בפי' רש"י והרא"ש ז"ל א"ד כריו. ואני תמה עליו חדא דלאקשי ליה להי' ז"ל ממ"ש בקו"ד תקשי ליה וממ"ש בתחי"ד וכמ"ש. ועוד דאחר שדברים האלה הב"א הוא כריו מה שעמד הי' כ"ג ע"ד מרן ז"ל וא"ך עשה עצמו מעלימי עין ממ"ש הי' הנז' ז"ל גם אחורי הדלת שתמה על רבו ז"ל כמ"ש הוא ברי"ו וכמ"ש לעיל.

ע"ב אתמר רב אמר אין מתירין מבגד לבגד וכו' עיין להי' אבין שהביא מ"ש בשי' אסר"ק כ"ג הסלכות ומ"ש בפי' מצ"ת והרבה לתמוה על הי' מעית דא"ך לא ס"ע אמור עליו בעיקר הוגין ע"ש"ב ולא יהיה שכבר קדמוהו סרים הכ"ב בב' ח"י ז"ל בא"ח ס"י ע"ו הגהותיו והכ"ב ברכ"י שם

אות

אות א' והרי"ב חמר מטה שם ועיין בס' לב חיים דקל"ח ע"ש"ב.

דמ"ג ע"א **תוס'** ד"ה ור"ש פוטר בנשים וכו' והין אין להקי' דנילוש כי היכי דמרבינן גבי אכילת מצה דהתם שאני דכתיבי בחד קרא ע"כ. ראיתי להרי"ב לשון למודים ז"ל ד"ט ע"ב שהקי' וז"ל ולא"ל לבסורה מאה דאמרי' התם ובערכין די"ג כהנים אצטריכא ליה סד"א וכו' קמ"ל נהי דאשתרי בעידן עבודה וכו' דמשמע דאי אשתרי כמי שלא בעידן עבודה ה"א דכהנים פטירי מהך שמיכותא. אע"ג דתרי קראי נינהו ונראה דדוקא גבי נשים דאית לן היקשא דהוקשה כל התורה לתפילין ונשים פטורות ממ"ע שהז"ג הוא דאמרי' דבתרי קראי לא אמרי' כל שישנו לאפוקי מכללא דידהו דל"ד למצה דכתיבי בחד קרא משא"כ גבי כהנים הוא דהשינן סמוכים בתרי קראי ובכור עכ"ל. ואחרי כנ"ר ככרא"ה דהשמעינו שיכים דתכייל דברי התוס' ביבמות ד"ד ד"ה דכתיב שכתבו וז"ל הקי' הרי"י דליתיינו נשים בציצית דלית לן למימר כל שישנו וכו' אע"ג דלאו היקש הוא אלא סמוכים דתרי קראי נינהו מ"מ דרשינן הכי בפ"ק דערכין ובהתכלת דקאמר הכל חייבין בציצית וכו' ומסיק דכהנים אצטריכא ליה סד"א וכו' דמשמע דאי אשתרי לגמרי הוה מיפטר בציצית דהוה. דרשינן כל שאינן בציצית שעטנז אינו בגדילים כיון שיש לנו לדרוש לסומכא ולחייב נשים בציצית וי"ל דהא דנשים פטורות בציצית היינו דמ"ע שהז"ג נשים פטורות דהוקשה כל התורה לתפלין והיקשא עדיף מסמוכים עכ"ל. הרי להדיא דקו' ז"ל על התוס' ותירוצו הנה היו דבריהם עצמם ביבמות וא"כ בהכרח לומר דפשטות דבריהם ז"ל בסוגיין להרץ כן דהתם במצה שאני דכתיבי בחד קרא וכלו' דכיון דהיקשא הוא אמרי' כל שישנו וכו' לאפוקי מכללא דידהו כיון דהאי היקש והאי היקש משא"כ בהך דציצית דלאו היקשא הוי אלא סמיכות דתרי קראי לא אמרי' כל שישנו וכו' לחייב נשים ולאפוקי מכללא דידהו דהיקשא עדיף מסמוכים ודבריהם ענין במקום אחד ועשירים במקום אחר והיותר תימה על הר' ז"ל דבדף יו"ד סוע"ה זכר עצמה לקו' דיבמות הנ"ל ואיך אישתמיט מיניה ד' התוס' שם.

אמר המגיה עיין להר' יקר הערך ז"ל דף י"ב ע"א. גם הרב יד יהודה ז"ל דל"ו ע"ב כ' ח"ל עיין בדברי התוס' דפ' התכלת ודבריהם קלח סתומים ופי' דבריהם כמ"ש בפ"ק דיבמות ודוק ע"כ. ובהגהות הגאון מוהר"ר בצלאל רנשבורג זלה"ה שבסוף הש"ס דערכין ד' לעמברג על ד' התוס' דערכין ד"ג ד"ה הני כהנים כ' וז"ל, שם בסו' הדבור איתרבו נמי לאכילת מצה, כ"ב י"ל דחמץ ומצה בחד קרא כתיבי דהוי נמי היקש ועד"ף האי היקש מהיקשא דלתפלין משא"כ הא דלבישת שעטנז וגדילים תרי קראי נינהו והוו רק סמוכים ועדיף מיניהו היקשא דכתיב לתפלין זהו בכור בכוונתם ותלי"י מלאתי און לי בזה בתוס' דיבמות ד"ד ע"א ד"ה דכתיב וכו'. והם מפורש כדברינו אלה שוב מצאתי כדברי בחי' הרא"ש ורנמ"ה הנדפסים בסו' המסכתא והנאני מאד עכ"ל. ועיין בס' בית יעקב דקכ"ט ע"ב. **עכ"ל**

וכזאת וכזאת ראיתי להר' דברי אמת בקונט' דחין ע"ד שהקי' ע"ד התוס' הנז"ל מהא דאמרו פ' ד' מיתות דר"ש גופיה מחייב לב"כ אף על הכישוף ושאלו מ"ט דר"ש דכתיב כל שוכב עם בהמה וסמיך ליה מכשפה כל שישנו בכל שוכב ישנו במכשפה הרי דר"ש גופיה דריש כל שישנו בבי מקראות. ותי' מדבפשיה כמ"ש התוס' ביבמות ע"ש. וכן בקדש אבל חזיתיה להרי"ב יד מלאכי ז"ל סי' תסי"ו דקי"ב ע"א שהקי' כן מהך דפ' ד' מיתות וגם ממקומות אחרי' והלי"ע עש"ב. וגם עליהם אני תמיה דעם סמוך וכראה זכר עשו הכיהם לסוגיא דיבמות הנז' ואיך אשתמיט מיניהו ד' התוס' שם וגם נעלם מעיני הר' יי"מ ז"ל ד' הר' דיא ז"ל הללו שקדמו בזה. ועיין נ"כ להר' בהי"ז בחי' למכילתין והיותר אני תמיה על הר' לימודי ה' דקי"ה ע"א שהביא קו' הנז' ע"ד התוס' ונהך דפ' ד' מיתות משם גבוה הר' יי"מ ז"ל וכתב דבאמת קוי' חזקה הוא ועלה מן הישיב ע"ש ומ"ש הר' יפ"ת מ"ש ושו"כ וז"ל וכרי אלו עוי' לוי דלא כ"כ התוס' וכו' וכמ"ש הר' די"א ז"ל. וכתב דאהרי מופלג נאהו להר' ז"ל וקיים דבזה יתבארו דברי התוס' דפ"ק דיבמו' וכו' עש"ב. ולא זכיתי להבין דבריו דמאחר דראתה עינו דברי התוס' ביבמות המז' מה לו להקי' עוד על מ"ש במכות ולהרץ כן מדנפשיה דה"א גופא הוא פשטות דבריהם ז"ל במכות אלא דלא הולרכו לתאריך אחר שכבר גילו דבריהם ז"ל ביבמות. ודבריהם עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר וכמ"ש.

אמר המגיה כמו כן יש לתמוה מאד גם על הר' פני שנים ז"ל דדף ל' סוע"ד שהביא ד' התוס' דיבמות הנ"ל וכו' וז"ל ופשטות דבריהם נכונים לפנין דדבר הכלמד מדבר שנכתב בחד קרא נקרא היקש ודבר הכלמד מבי דברים שנכתבו בבי קראי הוא הנקרא סמוכים ובתיגולם שעלו דהיקש הכלמד מחד קרא עדיף מסמוכים שכלמד מבי קראי שנסמכו זל"ז עכ"ל ועכ"ז בדל"ה ע"ב הקי' להתוס' דסוגיין כנז"ל. ובעמוד ב' אחר שהי' לקושיתו על הרים"ביא ז"ל כי ח"ל אכן לד' התוס' נכי דזה אינו תפלה ארוכה כאשר יראה המעיין ע"כ. והוא פלאי **עכ"ל**

נראיתי בס' ילמק ינק דסי' שפ"י דבריהם ז"ל במכילתין באופן אחר וסיים בדבריו וז"ל. ומ"מ מתוך ת"ם התוס' יבמות ד"ד מוכח דמ"ם הכא כיון דמחד קרא הוא ה"ק כלו' וכאן הוא סמיכות. וכבר זה עלמו דהו. הם עלמם מהא דליתא בשים כהנים אלטריכא ליה וכו' עכ"ל. ואנכי לא ידעתי היכן ראה בדבריהם ז"ל ביבמות שדמו זה בתי' והרואה יראה דאדרבא קיימו וקבלו זה בתי' במ"ש וי"ל כו' וכמ"ש לעיל וזה פשוט.

עוד אני תמיה על הר' ל"ם ז"ל במ"ש שם קודם הביאו דברי הר' יי"מ ז"ל וז"ל ומ"ש התוס' דהתם שאני דכתבי בחד קרא י"ל דהא קאמר התם סד"א הוא"ל וכתב לא תלנם וכו' מאן דלא אישתרי וכו' בהנהו תרי קראי גופיהו ואפשר דלא כ"כ אלא לר"ש עכ"ל גם אחר הביאו דברי הר' יפ"ת כתב ח"ל ומה שהקי' הר' ז"ל מהא דערכין כבר כתבנו דכל זה הוא לר"ש ולא לרבנן וכו' ע"כ. וזה תימא דתלבד דלא ראה שם להרי"ב יי"מ ז"ל שהקי' כן ע"ד התוס' מהא דתכילתין עוד בה דקיים במילתיה שם הר' יי"מ ז"ל ח"ל ואע"ג דאלינא דת"ק דר"ש קאמר הכי מ"מ לר"ש כמי איתא דהא לא פליג אתי"ק אלא בנשים כדמוכח שם ע"ש עכ"ל.

(**אמר המגיה** ד' הר' יי"מ ז"ל הללו לא זכיתי להבינם דיפה תירץ הר' ל"ם ז"ל דדוקא לת"ק דאמר כהנים לויים וישראלים הוא דמקשה הש"ס אשה וכו'. ולכן הוכרח לתרץ דאיצטריך סד"א וכו' אבל לר"ש דלא דבר כלום דפשיטא דחייבים ליכא לאקשויי וממילא לית ליה הך קו'. ותמהני על עכ"ל א"א הים הכי"ת א"ך לא כנכם מזה).

ועיין עוד להר' די"א ז"ל שם שהקי' דבריס יבמות אנרו דאפי' מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במ"ת דריש מיסרינן כלאים בציצית והיינו דסמיכי א"כ מן הסמיכות דרשינן להתיר כלאים א"כ אייתר לן הא דבדבור א' נאמרו אמאי במרינן לחייב לנשים ועי"ש מה שתי' בזה באלי' לנכח וקו' הנז' ותי' הוא נעלמה מעיני הר' כמוסריי הכהן נרו בספרו הכימת אהלי יהודה די"ג ע"א עי"ש.

ע"ב **ורבנן** הא' אמר הכסה מאי עבדי ליה וכו' פירש"י ז"ל לרבות כסות סומא לא איצטריך דהשתא ומה כסות לילה מחייבי כ"ש כסות סומא דישנו בראיה אצל אחרים ע"כ. והנה ע"ד רש"י הללו אחזו לע"ר רבים ונכבדים דהם הפך מ"ש הוא עלמו בסוכה די"א ד"ה לפרזומא עי"ש והרב הגדול בעל חק"ל הסיתן א"ח סי' ב' הוסיף לתמוה גם ע"ד התוס' בשבת דקל"א ד"ה ושין עי"ש. וראיתי בס' אהלי יהודה הנז' ד"ב ע"ד שלה ליישב דמ"ש רש"י בסוגיין כ"ל דלרבות כסות סומא ודאי לא אלטריי קרא דכ"ש הוא אבל אי אמרינן דאתא קרא למעוטי כסות סומא ודאי דאצטריך ואמרי' דאתא קרא למעוטי כסות סומא ודרשינן וראיתם אותו

אותו פרט לכסות סומא אבל אי דרשינן אשר תכסה בה לרבות כסות סומא ודאי לא אצטריך דכיש הוא אתיא. ולא ראה שכדבריו כ"כ הריב"ש ליחק ירכן ד"ה ע"א ע"ש. אלא שראיתי להרי"ב לב חיים נריו דקי"מ דמקשי אקושייתא ע"ד ה' יצחק ירכן ז"ל עד שכה אמר מר וכל חכם לב עיניו יחזו דדברים אלו לא נתנו להאמר כלל ומלה וכתפסק במ"ש ה' ז"ל נרם היכא דאמרי' דאתי קרא לפטוריה ש"ד וכו' שכוונתו שן שיתה על קי' דאשר תכסה בה והרבה להקי' עליו קצא דקושייתא דמי' אמר כן דאשר תכסה בא לפטוריה ושו"כ ואם כוונתו לומר על קרא דוראיתם אותו הא כמי לא ידעתי מי שמר דבר זה וכו' ע"ש"ב. ואנכי הרואה כ"כ נראו לי דברי ה' ז"ל פשוטים עד שנגמרתי בדעתי דבודאי אין חכמה בלבי דהרואה יראה דכל עיקר כונת ה' ז"ל לומר דבלא ראות דברי הש"ס דפריך בתר הכי ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה וכו' אין להקי' דברי רש"י אהדדי דכאן בסוגיין כוונתו לו' דאם באת לתרץ ולו' דלרבנן אשר תכסה מלעי להו לרבות כסות סומא אי אתה יכול לפרש כן דמכיש דכסות לילה נפקא. והתם בסוכה קאמר דאתא קרא דוראיתם אותו למעוטי כסות סומא כי היכי דלא נימא איפכא במכיש דכסות לילה. אלא דשעיקר תבר מן הספר דמי זה אמר דקי' דוראיתם אותו אתא למעוטי כסות סומא לזה כבר כתב ה' ז"ל שם אך קי' מובא דדברי רש"י שם הם השך הש"ס וכו' ע"ש.

עוד ראיתי בס' אהלי יהודה שם שהלה ליישב מאי דקי' לפירש"י בסוכה והתוי' בשבת שכתבו דרבנן דרשי וראיתם אותו פרט לכסות סומא ח"ל ולפי' פשט שדברי' כוונתו לומר כמ"ש השרי דש"ס ואיזו זו קי"ס אמסקנא בעלמא דקי"ם דרבנן כו' א"כ מכל לומר דרש"י ותוס' ס"ל הכי כדעת שתוס' דהכא ע"כ. ואנכי תמיה עליו דמאחר דשם בתמיד הביא לקו' רש"י ז"ל דידים אדידים. משם נבוה השע"ם ז"ל איך לא ראה שם לה' ז"ל שעלה מן הישוב כענין זה. ועיין בס' לב חיים שם ובס' מנחת מסורה שעמדו ע"ד השע"ם ז"ל. גם מה שתי' עוי' שם וכתב ועוד נראה לומר דכשאמרו בג"מ ראה אלות זו כו' ממילא שמעינן דקי' דוראיתם אותו הוא לו' פרט לכסות סומא כו' עיין לספר ברכות מ"ס ד"א שתי' כעין זה ועיין בס' לב חיים שם שסנה לתמוה ע"ד ה' ז"ל.

עוד ראיתי לה' הכוי' נריו שם בתמיד שלא לידון בדבר אדם ולהקי' ע"ד רש"י והתוס' ז"ל הללו שכתבו דוראיתי אותו פרט לכסות סומא דהיאך כיכל לו' דלרבנן דריש ש"ל כסות לילה מ"ב כיון דהם שיטרים לכסות סומא מטעם דמיעט שכתוב. וראיתם אותו א"כ מכיש דכפטר כסות לילה ומה כסות סומא שישנו בראיה אלא אחריי פטור כסות לילה שאינו בראיה אלא אחריי אינו דין שיהא פטור כמו שכן פירש"י בסוגיין במאי דפריך הש"ס ורבנן האי אשר תכסה מאי עבדי ליה ועיי"ש עם שתי' והרואה יראה שאין בדבריו כדי שניעה כדי לתרץ קושייתו ואין ספק אלא שסיפור לשון הניכר יש בדבריו וכבר שאלתי את פיו עיי' שליח בדברים שבכתב והשיב כן אשר שנדחק את עלמו ליישב דבריו כמות שהן.

דנו"ד ע"א **אמר** לה בתי שפא עיניך נחת בא מן התלמידיי הולא"ם כתב מילה ונתכ"ה לו ע"כ ופירש"י הולא"ם כתב מילה וספרה לו כל המאורע שלש"ם היא מתגיירת ומוהרש"א ז"ל כתב וז"ל אמר לה בתי וכו' א"ל כן לפי שאין מקבלים גרים לשם אישות כדאמרי' ביבמות והיא הולאם כתב וספרה לו כל המאורע שלש"ם וכו' כפירש"י עכ"ל וראיתי לס' אב"ן שהביא מ"ש התוס' ביבמו' דכ"ד ח"ל ותהיא דשבת דאתא לקמיה דהלל ואמר גיירני ע"מ לעשות כ"ג בטוח היה הלל שיהיה לש"ם וכן ההיא דהתכלת דר"ח גיירני ע"מ שתכשא לאותו תלמיד ע"כ ותמה על מוהרש"א ז"ל ח"ל ותם תמה על מוהרש"א ז"ל שנעלה מעלותי עין מדברי התוס' הללו וכתב בפשיטו' הפך המובן מדבריהם ע"כ. ואנכי לא ידעתי מה זו תמיהה על מוהרש"א ז"ל בשביל שפי' בדברי הש"ס כפירש"י וכי כך הי"ל דהכא להפוך פי' התוס' ולהכניס פי' רש"י ואם כוונתו לתמוה דלפחות הי"ל למוהרש"א ז"ל להביא ג"כ פי' התוס' והלא הדבר ידוע דאין דרכו דרך הקי' אלא לפרש.

אמר המגיה מדברי ס' מנחת עזורה ז"ל ועט"ר אית היה סכי"מ כנראה דהני ו' בנ"ם התוס' בטוח היה הלל דסופו לעשות לש"ם. דבטוח היה בצדקותו וחסידותו שלא ילא תקלה מתח"י לקבל גר שלא לש"ם. או דחכם עדיף מנביא והיה ידוע לו דסופו לעשות לש"ם. ולכן הבינו שמים עוד וכן ההיא דהתכלת וכו' היינו ג"כ דר' חייא היה בטוח כנ"ל ולכן גיירה. ולא עשו' דספרה לו כל המאורע ומה בא לו להרמיע ז"ל לתמוה על מוהרש"א שכ' בפשיטו' הפך המובן מדבריהם. ואחרי שמח"ר מקדו' עלמותיהם אמי"כא דכונת התוס' לא כך הי' אלא הם אמרה דהלל היה בטוח בחכמתו שידע לחטות לב הגר הבוא בדברים עד שיודה לקבל עליו הגירות לש"ם וכמו שכן היה כמ"ש עוי' שם בגמ' דא"ל כלום מעמידין מלך וכו' כיון שהגיע והז"ל הקרב יומת וכו' נשא אותו גר קיו בעלמו וכו' בא לפני הלל א"ל ינוחו לך ברכות ע"ר שהקרבתני תחת כנפי השכינה ע"כ. וכן פי' להדיא התוס' עלמם ביבמות דקי"ט ע"ב ד"ה רבה ח"ל יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף ע"כ. וא"כ מ"ש עוד וכן ההיא דהתכלת וכו' כוונתם לו' שגם ר' חייא היה יודע בבירור שתהי' לש"ם והיינו מלמות שכתב וסיפור כל המאורע וכמ"ש רש"י ז"ל. ובתוספו' שבאים ליבמות שנכ' לשון חכמים ד"ס לא בימי ר' ח"ל וההיא דפ"ב דשבת דגייר הלל את שגר ע"מ לעשותו כ"ג בטח הלל בחכמתו דסופו להתגייר לש"ם וההיא דפ' התכלת וכו' בכל ענין היתה רולה להתגייר יע"ש. כמלא דרש"י ותוס' לדבר אחד נתכוונו. ודי' מוהרש"א ז"ל נכונים. אלא הא קי"ל ע"ד מוהרש"א ז"ל בשבת דל"א ד"ה א"ל מקרא כו'. דכרי דלאמתי"ת מיניה דברי התוס' דיבמות בג' מקומות הנ"ל. ואפשר שלזה כיון הגאון חיד"א ז"ל בכסא רחמים דין ע"ש. ובפת"ע דל"ב ע"ד שכ' ח"ל ואין לי כאחם לת' בכי מ"י שכי קושיית התוס' בשי' הנולי ונדחק לתרץ ע"ש ובת"ם למוהרש"א בשמעתין **עכ"ל**:

שם אמר ר"ם כל שאינו מניח תפלין עובר בשמונה עשה: ופירש"י ד' פרשיות יש בהן ולכל אחת קייעי תרי עשה וקשרתם לאות והיו לטטפות ל"א כו' ומוהרש"א הקי' וז"ל לפירש"י בלשון ראשון ד' פרשיות יש בהן כו' ק"ק דהא ד' פרשיות מעכבין זה את זה ומלוה א' הן דמה"ט לא חשיב ד' לאוין בד' עשה עכ"ל. וראיתי למרן ז"ל בכ"מ שמ"ש הרי"ע בפ"ד מה"ת הכ"ו וכל שאינו מניח תפלין עובר בח' עשה שהרי בד' פרשיות לוה ע"ה של ראש וע"ה של יד שכתב ח"ל וכל שאינו מניח כו' בפ' התכלת ופירש"י בח' עשה ד' פרשיות יש בהם ולכל אחת קייעי תרי עשה וקשרתם לאות והיו לטטפות עכ"ל. ונראה מדבריו דס"ל לרבי' כפירש"י. וכן כא"ת בס' מעשה רקח שכ"כ להדיא ח"ל וכל שאינו מניח כו' מ"אמרי דמ"ד ונפירש"י שם. וכן בס' ברית אברהם בוטערס דק"ו ע"ב שהביא ד' הרי"ע וכו' וזהו כפי' א' של רש"י ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריהם דמדברי הרי"מ ז"ל נראה להדיא דלא עלה ע"ד ד"ע לפרש מימרא דר"ם כפי' רש"י לא כפי' א' ולא כפי' ב' אלא הוא מפרש לה דח' עשה כתיבי בהדיא בד' בכל פ' ופ' בפ' שמע וקשרתם לאות. והיו לטטפות. בוהיה אם שמע וקשרתם אותם. והיו לטטפות. בפ' קדש לי והיה לך לאות עיי' ולזכרון ב"ע. בוהיה כי יביאך והיה לאות עיי' ולטטפות ב"ע וכ"ן שהבין בדברי הר"מ ז"ל המג"מ ז"ל בס' קרית ספר שכתב וז"ל כל שאינו מניח תפלין עובר בח' עשה דכתיב ד' פעמים בראש וכן ביד עכ"ל. וכן פי' לס הרב הכ"מקי' ח"ל עובר בח' עשה לפי שבד' מקומות הוזכר בתו' בד' פרשיות שבתפלין עשה שבזרוע ועשה שבראש שהן ח' עכ"ל. וכבר עלה בדעתי לומר דגם כונת רש"י ז"ל שכתב ולכל אחת קייעי תרי עשה וקשרתם וכו' כוונתו לו' כמ"ש הרי"ע ז"ל דבכל פ' כתיב תרי עשה וקיצר בלשונו הטהור: אלא דא"כ קי' מאי מקשה מוהרש"א ז"ל דמלות אחת הן דהא

דאינם

דאינם אלא מלוה אחת כיון דכתיבי חד עשה כשלא הניח עבר על כולם אלא ודאי שסבין בכוונת רש"י ז"ל דהכי עשה דבפ' שמע שדינן אכל פי' ופי' וכמו שכן משמע מפשטות דבריו ז"ל לכל השפר הולך וכעת ל"י.

וראיתי בס' היכל מלך ד"ז ע"ב שכתב וז"ל מי שאינו מניח תפלין עובר בשי עשה כ"ב מימרא דגמ' פ' התכלת אר"ש כל שאינו כו' כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה כל שאינו מניח מזהם עובר בב' עשה ולכאורה א"ל ע"ד רבינו דהיכא לשונו דהכא כתב דעובר בח' עשה דמשמע דעובר ממש ובפ' ע"ו מה' תפלה כתב אע"פ שעובר מלות עשה הרי זה כעובר ג' עשה משמע דלאו עובר ממש אלא כף הדמיון והלא מימרא א' היא ומ"ש הך מהך ועוי' בה' מזוזה אמאי לא כתב דעובר בב' עשה עכ"ל. ואנכי לא ידעתי לאיה זה עשה עלמו מעלומי עין ממ"ש הכ"מ שם בהי תפלה ובנ"י א"ח סי' קכ"ח ח"ל שם בכ"מ כל כהן בו' בס אריב"ל כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה ופירש רבי' דלאו דוקא עובר אלא הרי זה כעובר משום דליכא לשון לווי אלא כה תברכו ע"כ. הרי מבואר דמרן ז"ל כבר הרגש מזה. גם מה שהקשה דאמאי בה' מזוזה לא כתב ג"כ דעובר בב' עשה הא ודאי קשיא. אלא דאכתי תמיה עליו דכיון דכבר כתיה להקשות למה זה לא הקשה ג"כ דאמאי לא כתב בה' ציצית ג"כ דעובר בב' עשה דגם זאת היא מימרא דר"ש שם ומ"ש הך מהך. שו"ר בס' באר שבע בסיומו למס' סוטה דל"ה שהקשה כן מהך דל"ת והל"ע וגם עליו יש לתמוה דא"ך לא הקשה ג"כ מהך דמזוזה דהיל"ל להר"מ ז"ל דעובר בב' עשה דגם זאת בכלל מחאה מסתיכתו במימרא דר"ש ול"י ועיין בס' ברית אברהם שם ע"ד שהקשה על רבי' למה השמיט הך דמזוזה וכ"ל ליה ויש"ב ע"ל הדוחק. (א"ה עיין בס' שמע אברהם סי' ג"ם)

ע"ב תוס' ד"ה מנחתם ונסכיהם כו' והא דאמרי' בריש תענית מה ניסוך המים בלילה דאמר מר ונסכיהם אפי' בלילה משמע דמקי' דהכי כתב מ"מ לאו מילתא היא דכיון דגלי לן קרא בעולת דהוי נסכי לצבור ה"ה לכל נסכי לצבור וקי' דא"לטריי בת"כ דהוי נסכי יחיד ע"כ. כאיתי לה' אבין שהקי' דמדברי התוס' הללו משמע דפירושא הוא לנסכי יחיד דיכול להביאו בש"ע אחר יו"ד ימים וקי' ממ"ש התוס' בב"ה ד"ל ד"ה ונתקלקלו ח"ל והכי"א דמביא אדם זבחו היום כו' משמע דלכתחי' יכול לעשות בן ה"מ בקרבן יחיד דאין טעון שירה כו'. הרי דהוי דקרבן יחיד אפי' לכתחי' וק"ל דוקא בדיעבד כמלא דיותר פשוט הוי בקרבן יחיד וא"כ מאחר דא"ת לן קי' דמנחתם דמיירי בק"ל איך כתבו התוס' דא"לטריך קרא דכ"כ לקי' ואם א"לטריי קי' לכתחי' א"ב מנ"ל לפלוגי ולי' אח"ד כריו. ולע"ד נראה דלקי"מ דספיר איבא למימר דלא כתבו התוס' דא"לטריך קי' בת"כ דהוי נסכי יחיד אלא דוקא להביאם בלילה והוא דדוקא לענין איסור כיון דליכא שום יתורא דקי' לעיכובא לבא עם הזבח במאי דגלי לן קי' דמנחתם ונסכיהם בק"ל ואפי' למחר מינה ילפינן לקרבן יחיד במכ"ש כיון דאין טעון שירה לא כן לענין להקריבן בלילה כיון דמלינו יתורא דקי' דביום למעוטי לילה א"כ במאי דגלי לן קרא בק"ל דכשר להקריבו בלילה לא הוה ילפינן מינה לקרבן יחיד והו"א במאי דגלי גלי ומשו"ה א"לטריי קי' בת"כ להכשירן בלילה וכמו שכן חילק הוא גופיה כריו לע"ל דכ"ז ע"ב בכוונתו לו. נסכים דלענין לילה לא שני להקריבן בלילה ולענין איסור שרי מהאי טעמא ע"ש וא"כ ה"כ אפשר לחלק כן ומאי דאמרינן התם בזבחי' בהא דמ"ר מנחתם ונסכיהם בלילה ואפי' למחר לאו בדוקא נקטו ליה אלא משום דבכל דוכתא בשים נקט להו הכי גם הכא כמי נקטו לישנא דרגיל להו ואה"ן דקי' לא א"לטריי אלא לענין לילה וכאמור כנלע"ד.

ד"ה כיון דמתאמרה שירה עליהו פי' להביאם עם הזבח אבל בפ"ב בעייא היא פי' אין נערכין כו' עיין להי' אג"ן מה שהקי' על הי' מרכבת המשנה וסיים וז"ל וכ"ת אמאי פסקא לקולא דהי' דאורייתא לחומרא הא ל"ק כיון דקי"ל ברבנן דאין הש"ר מעכב את הקרבן ועיין בס' חק נתן בת"י לערכין עכ"ל. ועיין בס' יקר הערך דמ"ה ע"ב שהוכיח בראיות דהלכה כר"מ בהא דהש"ר מעכב את הקרבן ותמיה יקרא על הר"ב בי"כ ע"ש"ב ודוק.

דנ"ה ע"א **תנא** מילי מילי קתני עיין פירש"י שם בד"ה וקפריך הש"ס כו' שכתב דפרים וכבשים הכתובים בחומ' הפקודים אפי' דהדדי לא מעכבי ע"ש אשר מתבאר מדבריו ז"ל דדוקא הני דבחומש הפקודים לא מעכבי אהדדי משא"כ כבשים האמורים בת"כ הנאים בגלל הלחם דמעכבי אהדדי וכמו שכן דקדק מדבריו הה"ו ע"ש. והנה הר"מ ז"ל בפי"ח מה' תו"מ הי"ז כתב וז"ל ב' פרים של מוסף היום ופר הבא בגלל הלחם אינן מעכבין זא"ז אי"ל של מוסף היום וב' אילים הבאין בגלל הלחם אינן מעכבים ז' כבשים של מוסף היום וה' כבשים הבאים בגלל הלחם אינן מעכבין זא"ז כו' ומרן ז"ל אחר שהביא לשנא דש"ס דתנא מילי מילי קתני כתב וז"ל פי' וגבי פרים וכבשים אין מעכבים אפי' אהדדי אבל אילים אהדדי מעכבי אלא שנת"כ עם של חומש הפקודים אינם מעכבין אלו לאלו וכו' עכ"ל. והנה מ"ש מרן ז"ל וגבי פרים וכבשים אין מעכבים אפי' אהדדי הדבר מוכרח דאין כוונתו אלא על פרים וכבשים שבחומש הפקודים ולא על כבשים שבת"כ דהא הויה כתיב בהו ומה שלא ביאר בדבריו ז"ל חומש הפקודים היינו משום דהוא עשה שא"כ לריכה שכבר הביא הת"י סוגיית הש"ס דאוקי' לפרים וכבשים דקתני מהכי דאין מעכבין זא"ז בדריח ועולת שבחומש הפקודי' אלא דהוקי' לשים אילים דהיכא ואוקימנא דאילים דקתני מש"י אינם אלא שבת"כ ולא דמי לפרים וכבשים דהתם אפי' אהדדי לא מעכבי ואילים דקתני אין מעכבין זא"ז אינו אלא בי אילים דת"כ אינם מעכבין לא"ל דחומש הפקודים אבל בי אילים עלמם מעכבי אהדדי דהויה כתיב בהו ומילי מילי קתני וכיון דהדבר מבואר בש"ס דפרים וכבשים דקתני מהכי לא איירי אלא על אותם שבחומש הפקודים וצלם קאמרי' מלי מילי קתני משו"ה לא הוליך מרן ז"ל לבאר בדבריו חומש הפקודים וכין ג"כ ממ"ש עוד וז"ל ומ"ש ז' כבשים וכו' אינם מעכבים לא אלו את אלו ולא הם בעלמם וכמו שביאר ע"ד שאין שמוספין מעכבים כו' והוא כמו שנתבאר מהמשנה דבהו אין עיכוב כלל ומילי מילי קתני וכו' ע"כ וממ"ש וכמו שביאר מ"ד שאין המוספין מעכבין כלאחר להדי"א דמ"ש אין מעכבין וכו' ולא הם בעלמם כוונתו ז"ל דוקא על ז' כבשים שבחומש הפקודים שהם המוספין. וגם מה שסיים וכתב והוא כמו שנתבאר מהמשנה דבהו אין עיכוב כלל לא קאי אלא למאי דסליק מיניה שהם המוספין וזה פשוט לע"ד. כי מן הבאר מה אשר יש לתמוה עמ"ש התוי"ט דמדברי הר"מ בפי' מהי' תו"מ נראה דס"ל דדוקא באילים דבי אמור איכא עיכובא אהדדי ע"ש. ואנכי הדיוט לא הבנתי שום הכרח בדברי מרן ז"ל לזה דסבר ס"ל אלא דאדרבה יש להוכיח מדי כל בתר א"סכא וכמ"ש. וכבר ראיתי להי' ש"ל ז"ל שהשיג על התוי"ט ז"ל כן אלא דהי' ז"ל הכריח ממאי דכתב מרן ז"ל במילתיה פרים ע"ש והנולאה יבא"ר דמתיבת פרים אין הכרח כלל. די"ל דכיון דאיירי בכל הקרבנות שבת"כ ושבחומש הפקודים משו"ה נקט במילתיה פרים וכבשים דפרים נקט בשביל הנהו שבחומש הפקודים וכבשים נקט בשביל שניהם שבת"כ ושבחומש הפקודי' אלא אי אתמר הכי אתמר וכמ"ש.

ונחזי סוית להי' אבין שהבין בפשיטות בדברי מרן ז"ל כמ"ש התוי"ט והקי' עליו איך ניחא ליה לפי דברי הר"מ בהכי וסו"ך דכבר עמד בזה התוי"ט והביא די' הי' ש"ל ז"ל וכתב דלא ידע מאי קאמר דכוונת התוי"ט לוי' דמדיוקו של הר"מ דגבי אילים לא קאמר זא"ז קדייק מרן ז"ל דגבי אילים איכהו גופייהו מעכבי לפ"ז גבי כבשים דכתב הר"מ אין מעכבין זא"ז היינו ודאי דלית בהו עיכוב כלל אף הם עלמם דת"כ והכי מוכח לשון מרן דקאמר ומ"ש ז' כבשים כו' אינם מעכבים לא אלו את אלו ולא הם עלמם דבהו אין עיכוב כלל כו' ועל שניהם קאי בין דמוסף בין דבגלל הלחם דקאמר הר"מ אין מעכבין זא"ז קאמר מרן ז"ל דלית בהו עיכוב כלל אפי' הם.

הם עצמם תפוי יוצא כו׳ ודי הוי ס״ל לא יכילתי לאוקמה אה״ד כר״י. ולפי הדיוק אדרבא דבר״י כר״י לא יכילתי לאוקמה דעל הראשונים אנו מצטערים הוא הרמב״ם ז״ל נבא הוא כר״י ג״כ לפי בדברי מרן ז״ל הפך ממשמעות דבריו ולאקשי עליו. דמה דמדייקו של מרן ז״ל דקדייק בד׳ הרמב״ם ז״ל דגבי אילים לא קאמר זא״ז ומשויה איכהו גופייהו מעכבי א״כ לפ״ז גבי כבשים נמי דכתב הרמב״ם אין מעכבין זא״ז הי״נו ודאי דלית בהו עיכוב כלל אף הם עצמם דה״כ. והנה יראה דאין בזה שום הכרח כלל דשאני גבי כבשים דמשום דנקט בתחילה הרמב״ם גם ז׳ כבשים של מוסף היום ובהו אין עיכוב כלל משום כתב זא״ז לרמוז על ז׳ כבשים של מוסף היום דאפי׳ אהדדי אין מעכבי דא״כ הוה משמע דאף בשל מוספין הם עצמם מעכבי אהדדי הפך מה״ש אח״ך ולא התוספין מעכבין זא״ז. גם מ״ש דהכי מוכח לשון מרן דקאמר ומ״ש ז׳ כבשים כו׳ אינם מעכבין לא אלו את אלו ולא הם עצמם דבהו אין עיכוב כלל ועל שניהם קאי בין דמוסף בין דבגלל הלחם כו׳ דלית בהו עיכוב כלל אפי׳ הם עצמם כו׳. לא ידענא מאי קאמר ואיך עשה עצמו מעלימי עין ממ״ש מרן הם ח״ל ולא הם בעצמם וכמו שנ״אמר מ״ד שאין התוספין מעכבין כו׳ והוא כמו שנתבאר מהמשנה דבהו אין עיכוב כלל עכ״ל. והוא נר״ו דילג דברים הללו כדי לפי בדבריו הפך כוונתו וכדי להקשות עליו והוא פלא בעיני דמקום לישנא דמרן ז״ל שכתב וכמו שנאמר מ״ד וכו׳ נראה להדיא לענין כל חוזה דקאי קודם לכן ולא הם בעצמם וגם מ״ש אח״ך דבהו אין עיכוב כלל לא קאי אלא דוקא על המוספין וכמ״ש וזה פשוט.

ע״ב מתני׳ הפר וכו׳ אר״ש ן׳ ננס לא כי אלא הכבשים מעכבים את הלחם כו׳ אר״ש הלכה כר׳ ן׳ ננס כו׳ עיין להרמב״ם ז״ל פ״ח מה׳ תמידין דפסק כר״ע והראב״ד ז״ל השיג עליו וכתב דהלכה זו בהפך ותוי״ט הביא ראיה לפסק הרמב״ם ז״ל מהא דמתני׳ בפ״ו דקתני בי הלחם והם שנים לכהנים ובזה יפה כח הכבשים כו׳ דלאתויי לשם הבאים בפ״ע כמ״ש שם הר״ע ז״ל והיינו כר״ע והוי מחלוקת ואח״ך סתם ומוגהה להראב״ד והר״ב שפסקו כר״ע עכ״ל. ועיין לס׳ ערכה השלחן ח״ב שכתב דאין זה קושיא להראב״ד דאפשר דס״ל בזה יפה כח הכבשים לאפוקי מדר״ע דס״ל לשריפה אלא קמ״ל בן ננס דלעולם אין באים בפ״ע הלכך לעולם יפה כח הכבשים ע״ש. ורואיתי להר׳ אגן שהקשה עליו דא״א לפי כן דא״כ נמצא דמשנה זאת כיסנ״ה לא לצורך דלסתומי דלא כר״ע לא צריכא למימר דהא כך היא המדה דהלכתא כרבים כר״ש ור״ש ן׳ ננס ודלא כר״ע דהוי כר״ע מחבירו ולא מחביריו ולמאי אצטריך לסתום מתני׳ כרבים ומשנה שאינה צריכה היא לפי פירושו אח״ד נר״ו. ולא״ה דאמרי דאי מהא לא איריא שהרי כתב הה״מ פ״ז מה׳ אישות ה״ב והי״ד הי׳ לאחת בפ״ח מה׳ תרומות ה״ו. גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל׳ יום וכו׳ ז״ל ועוד דשמואל נמי פליג עליה דר״י בהא והוו להו תרי לגבי ר״י ואע״ג דפליג נמי עליה דרב הונא ליכא תרי לגבי רב מחד טעמא אלא מתרי טעמי עכ״ל ז״ל. וכתב הלח״מ שם ליתן טעם בעיקר לפסק הרמב״ם ז״ל וז״ל גם אנו נאמר כאן כיון דבן ננס ור״ש הם כנגד ר״ע מתרי טעמי לא הוו תרי לגבי ר״ע אלא חד מחד טעמא וכיון שכן הא קי״ל הלכה כר״ע מחבירו דלא הוי מחביריו כיון דכל א׳ בא עליו בטעם אחר עכ״ל וא״כ לפ״ז שפיר הולך הסתם דמתני׳ לפי פי׳ התוי״ט ז״ל לסתומי דלא כר״ע משום דאליבא כולא דהי כר״ע ואף שרבים חולקים עליו כיון שאינם מחד טעמא לא מיקרו רבים נגד יחיד ומשו״ה אצטריך סתמא הך סתמא לסתומי דלא כר״ע ויש להגדיל התימה על הר׳ נר״ו דמלבד דנעלם ממנו ד׳ הה״מ והלח״מ שם בלשונו הנ״ל באותו מקום איך לא ראה להר׳ מ״מ ז״ל גופיה שהביא שם סמוך וכרא ד׳ הלח״מ ז״ל הללו. ולא עוד אלא דגם איהו גופיה נר״ו פעם פעם למ״ת אחת ופתים בתמי״ד ובסוי״ד וכה אמר מר והכית והלח״מ הללו בעד הר״ע עיי״ש. ועיין שדה הארץ ח״ג דקנ״ב ע״ב וד׳.

הן: אמת ולא אכחד דלגבי הנוראה למוהרי״ק סי׳ ל״ד דקי״ל קצ״ב והי״ד הכנה״ג בתשו׳ בעי׳ ח״י יו״ד סי׳ קמ״ח דל״ה ע״ד דס״ל לספק דבי תנאים או אמוראים או פוסקים מחולקים בטעמיהם שהיכ מצטרפי בספק ספיקא עיי״ש וק״ק על הי׳ ימ״ח ז״ל דהיו עיי״ש שהביא דברי הה״מ ז״ל בלי שום חולק ולא זכר שר לדי מוהרי״ק ז״ל הללו דס״ל לספק וגם על הי׳ בעי׳ ח״י ז״ל יש לתמוה שהיה לרמוז דהיה פליג עליה דמוהרי״ק ז״ל ויל״ע. ועיין לס׳ מ״ד״א ז״ל בס׳ עין אכר ד״ל ע״ב ובס׳ עמק בית הנית דל״ג צ״א.

והנה סוגיא לס׳ שחייד בס׳ קהלת יעקב ד׳ קכ״ג ע״ג שכתב וז״ל אין הלכה כיחיד במקום רבים כי בגמרות מדברי פ׳ שמספקי״ד עליה דאמר רבא מבי מעת אדרבא לידיה כתב רבותייו דהלכה כרבה שהוא רבה של אביי ורבא ורבים לא הוו דלא אמרי בחדא שיטתא ע״כ ש״מ דלא אמריי תרי לגבי חד אלא כשהרבנים חולקים כולם על האי מחד טעמא אבל אם כל א׳ חולק עליו מטעם א׳ לית כאן ב׳ לגבי חד וכ״כ הה״מ ז״ל בפ״ז מה׳ אישות ה״ב עכ״ל. ואחרי כצ״ר דבריו ז״ל לא זכיתי לסבינם דמאן דיתי עיכוו כרי דלא שנא בין כשהרבנים החולקים על היחיד חלוקים ביניהם בדין ולא קיימי בחדא שיטה בין כשהם שוים בעיקר הדין וחלוקים בטעמם דהכל הולך אל מקום אחד ובמוכח זה כתב דס״מ מדברי הגאון מדברי דכשהרבנים כל א׳ חולק על היחיד מטעם א׳ אין כאן ב׳ לגבי חד וכמ״ש הה״מ ז״ל והנראה יראה דרב המרחק ביניהם כרחוק מזרח ממערב. ודברי הי׳ בעי׳ ח״י ז״ל הן הן עדיו שכתב שם ח״ל ואף שכתב הגאון מוהרי״ק ז״ל דבי תנאים או אמוראים מחולקים בטעמיהם מצטרפין היינו דקיימי בחדא שיטא אלא שבטעמים מחולקים אבל אי לא קיימי בחדא שיטא אלא שטעמיהם שוין אין מצטרפין עכ״ל וא״כ אין כאן שום משמעות מדברי הגאון דכשהרבנים הם חלוקים בטעמם לבד דס״ל כהה״מ ז״ל דאין כאן רבים לגבי יחיד ואפשר דס״ל כמו מוהרי״ק ז״ל שהם מצטרפים ונחשבים רבים לגבי יחיד וע״כ לא קאמר דלא הוו רבים אלא דוקא היכא דלא קיימי בחדא שיטתא ול״ע.

עוד: חזה הוית להר׳ הנ״ל נר״ו דאייתי בידים ממ״ש הר׳ מ״מ ז״ל שם וז״ל ודע דהא לאו קו׳ מהא דא״ר בחדי״א הי כר׳ ן׳ ננס. דקי״ל אין למדין הלכה מתוך המשנה ומשו״ה נמי פסק רבי כר״ע עכ״ל ז״ל. והנה לתמוה עליו הר׳ נר״ו דנעלם ממנו דברי הרשב״א בתשו׳ ומוהרלב״ח הי״ד הכנה״ג ד״ה דאמרי׳ אין למדין הלכה מתוך משנה אינו אלא במקום שאמרו הי׳ נגד הכלל כגון שאמרו הלכה כפלוני יחיד נגד רבים וא״כ הלכה כר״א נגד ר״י אבל במקום שאינו נגד הכלל למה אין למדין מגרע גרע משום שאמרו הלכה א״ד ז״ל. וא״כ ה״כ דלא תוי האי הלכתא נגד הכלל ואדרבא מסייע להכלל דהי׳ ר״ע מחבירו ולא מחביריו דהוי נגד רבים א״כ ודאי למדין הי׳ מן המשנה וא״כ אין זה ענין להרמב״ם ז״ל שפסק כר״ע נגד ההלכה שאמור במתני׳ אח״ד נר״ו. ולס״ע לא דק בזה והנראה יראה דהאי הלכתא האמור במתני׳ אין לך נגד הכלל גדול ממנו שהרי פלוגתא דמתני׳ היכא אלא ר״ע ור״ש ן׳ ננס יחיד נגד יחיד ולפי הכלל דקי״ל הלכה כר״ע מחבירו הוי הלכתא כר״ע וא״כ הלכה זו שאמור במתני׳ אמר ר״ש הי׳ כר׳ ן׳ ננס הוא נגד הכלל להדיא וזה פשוט ואין להתעקש ולומר כיון דר״ש גופיה ס״ל נמי כר״ש ן׳ ננס א״כ הוי פלוגתא דר״ע יחיד נגד רבים ר״ש ור״ש ן׳ ננס וה׳ כר״ע מחבירו ולא מחביריו וא״כ האי הלכתא מסייע להכלל. חדא דר״ש איהו גופיה הוא דקאמר הלכה כבן ננס כנגד ר״ע שהוא יחיד כנגד יחיד ועוד שהרי הרשב״א גופיה שהוא אמרים דהאי כללא תייתי ראיה מהא דבי יש נוחלין בפלוגתא דרי יוחנן בן ברוקא ורבנן דאי לאו דפסק שמואל בהדייא כרבי ב״ב לא הוינו למדין הלכה ממ״ש ר׳ הלכה כרבי ב״ב משום דאפליגו דידיה אדרבנן וקי״ל דיחיד ורבים הלכה כרבים אח״ד ז״ל עיי״ש וא״א לפא למה זה לא הייתו למדים ממ״ש ר׳ הלכה כרבי ב״ב שהרי לא הוי הפך הכלל דכיון דרי ב״ב ס״ל כרבי ב״ב שפיר הוו רבים נגד רבים. וגם בנדון הרשב״א

ז״ל

ז"ל גופיה התוס' אמר וז"ל אבל כאן במפרים אלא בטומאה הא כ"ע ובן בתירא דפליגי עליה דר"י וקי"ל כותיהו והילכך מאי דפסק רבי לא למסתר כללא הוא עכ"ל. וא"א הי"נ למה זה הולך הרשב"א ז"ל לקיומי לפסק הלכה דרי משום דבן בתירא נמי פליג עליה דר"י והוה להו רבים דמשמע מינה דאלים הוה הלכה דרי נגד הכלל הא אפי' לא הוה פליג עליה דר"י אלא ר"א לבד אפ"ה לא הוי הלכה דרי למסתר כללא דכיון דהוא גופיה נ"כ ס"ל כר"א הוה להו רבים נגד ר"י אלא ודאי כדאמרן והדבר פשוט מצד עצמו. וא"כ הש"כ קא יהיב טעמא הי' מ"ה ז"ל טפי כעיקר לפסק הרמ"ה ז"ל נגד ההלכה האמור במתני' משום דאין למדין הלכה מתוך המשנה כיון שהיא נגד הכלל דהי כר"ע מסבירו וטעמו וכימוקו עמו. גם מה שהקי' עוד שם הי' כר"ו על הב"ח והלח"מ והתוי"ט דאמאי בקושייתם לא הזכירו מאי דמפו' במתני' פסק הלכה לפי האמור לק"מ דמשוים לא הזכירו כיון דהדבר פשוט דאין למדין ממנה משום שהיא נגד הכלל וכאמור ודוק. הוי"ל להר"ב מלאכת הקי' ז"ל די קמ"ד ע"ב הכי דברי הי' מ"ה ז"ל דמה שפסק הרמ"ה כר"ע משום דקי"ל אין למדין הלכה מתוך המשנה עיי"ש.

ע"ב **ת"ר** והקרבתם על הלחם הונח על הלחם ז' כבשים אעפ"י שאין לחם כו' עיין פירש"י ועיין להי' אג"ן מה שהשיג על הר"ב קי"ה ז"ל ונעלם ממנו שכבר קדמו הרי"ב אויר דפיו ע"א עיי"ש. והנה רש"י ז"ל בפי' הסו' כתב וז"ל על הלחם בגלל הלחם הונח ללחם ע"כ וכי הרא"ם ז"ל וז"ל כלו' שהקרבנות הללו הונח הלחם הם ולא הונח היום שהם לא הביא לחם אינו מביא כבשים עכ"ל והקי' עליו הי' מלאכת הקי' ז"ל שאין הדבר כן שהרי בפסוק זה מכרו בו ז' כבשים ופר א' ואילים ב' שהיו עולות ונכנסו משנה שלימה שהיינו הפר האילים הכבשים והשעיר אינם מעכבים את הלחם ולא הלחם מעכבן ובהא ליכא מאן דפליג ולית ר"ע ובן נ' כנס אלא בבי כבשים דבעו תנופה עם הלחם כו' ובעל נמ"י הפס על הרא"ם שהביא ראיה לדבריו מתיב וכו' דאשתמיטתיה הא דאמרי' במנחות דת"ם ויותר מבואר הסוגי' והכי אמרי' התם בדברי ר"ע עכ"ל הנה כי כן גם הוא אזיל ומודה לדי הרא"ם שאם לא הביא לחם אינו מביא כבשים היינו ז' כבשים ואין הדבר כן וכמ"ש אח"ד ז"ל. ודבריו תמוהים דהרואה יראה להי' כמ"י ז"ל שם בסוי"ד שהקי' כן על הרא"ם ז"ל והל"ע עיי"ש. ועיין עוד להי' הגו' כר"ו שם מה שתמה על מרן כ"מ ז"ל פ"ח מה' תו"מ ה"ה וגם בזה לא ראה שכבר קדמו הי' מין ז"ל עיי"ש הה תמה על הי' כר"ו דהם ע"ד זכר שמו לדי הי' ז"ל ע"ד התוס' וא"ך כאן עשה עצמו אשר לא ידע. וראיתי בס' כמ"י ז"ל שם שהביא דברי הרמ"ה ז"ל ולא כרגם מזה כלום וזה תימה שהי"ל להקי' עליו דמכין לו לאפוקי פלוגתא וכמ"ש הי' מין ז"ל. גם מה שתמה עוד שם הרב הגו' כר"ו ע"ד הרי' עיי"ש בפ' בכי יאודה דקי"ה ע"א דלא ידע מאי קאמר דבהדייא אמרי' בברייתא איפכא כו' עיי"ש לנ"ל לק"מ והוא דהי' ז"ל גירסא אחרת הי"ל בגמ' וגירסא מוטעית נזדמנה לו והכי הוא גרים א"כ מה ת"ל על הלחם מלמד שנתחייבו בכבשים קודם שנתחייבו בלחם כו' וכמ"ש הי' ז"ל להדיא בשהביא סוגיית הש"ס וכן ראיתי אנכי הדיוט בדפוס ברליין כתוב כן וכן נכר מדברי הי' מין ז"ל שהיה לו ג"כ הגירסא הכי מדהולך להגיה עיש"ב. ועיין עוד להי' הגו' כר"ו שם מה שהקי' ע"ד התוס' שכתבו ור"ע לטעמיה דבי תנוא ל"ד וסו"כ וז"ל וכבר ראיתי שעמד בזה בס' מין והכריע דולאי בברייתא ל"ל דברי ר"ע יכול כו' ושכן מצא בקוי' ישן מכ"י כי בלא"ל דמחק תיבת ר"ע אומר עיי"ש עכ"ל. ואנכי הרואה לא מזינא כי אלו מימרא בדברי הי' ז"ל ולא כתב אלא דכן הוא בת"כ עיש"ב.

מ"ו ע"א **עד** שלא שחט נפרס לחמה וכו' משמעות נפרס למטה הדם יזרק והבשר יאכל וכו' והלחם פסול. הזה הוית להי' כתוספי' אלפאנדארי ז"ל בפי' תולי' מהם אחר בפי' רב יוסף לתוספ"ק ז"ל סי' י"ז שהביא קו' תוספ' קורקוס ומרן והלח"מ עמ"ש הפ"א פ"ב עהי

חגיגה הי"ג וז"ל לא יביא אדם בי"ד תודה מפני החמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול ואם הביא יוצא בה י"ח שמחה ע"כ דכיון דתודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה לא משכחת לה לאוכלה שמחה דהא איפסלא בליכה ובלילה אין מונה שמחה. ותמיך יהיב הי' ז"ל במאי דאמרי' הכא בשמעתין דאם אחר שחיטה התודה נפרס הלחם הדם יזרק והבשר יאכל לשם שלמים וכפירש"י א"כ מכאן למד הר"מ דה"ה שוחט תודה בי"ד לאחר חצות כיון שהוא שעת איסור חמץ לא גרע מנפרס הלחם או יצא וא"כ הדין פשוט שהדם יזרק לשם שלמים והבשר יאכל לבי ימים ולילה א' ולכך כתב דיוצא י"ח שמחה ביום ט"ו והוא דין מחודש אמיתי וכוון מאד אח"ד ז"ל: ומי אג"ן תמה עליו ח"ל ולכי תמיה דלפי רוב הסברה איכא לאיפלוגי בין נרגא דמאי דמדמי ליה לשחיטה וא"ח כנפרס הלחם דהתם שחטה לאחר הלות ביום י"ד אין דמיונו עולה יפה דהתם שאני דהשחיטה היתה כראוי על הלחם כשר אבל בשחט את התודה ביום י"ד אחר זמן כמלא דבשעת שחיטה כבר היה הלחם פסול וא"כ ה"ז דומה לשחטה אחר שנפסל הלחם דספוקי מספקא לן אם התודה קרבה בדין שלמים ואם לדידיה משמע שפשיטא ליה הו"ל לדמויי הכי ולפרש שיטתו או הו"ל לאוקימה בשחטה קודם זמן איסורו דהוי בדמי לשחטה ונפרס הלחם אח"ד כר"ו.

ולערין דלק"מ והוא דלאיקרא אין כונת הי' ז"ל לפי ולוי דמ"ש הר"מ ואם הביא יוצא בה י"ח שמחה היינו אם הביא לאחר חצות וכמו שהבין הי' כר"ו אלא כונתו דוקא לאוקמא בשחטה קודם זמן איסורו וכפשטות דברי הר"מ ז"ל דקאי למאי דסליק מיניה לא יביא אדם תודה ביום י"ד מפני החמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול והוא ש"ם עכוב בנילה דיו"ט ע"ב ופירש"י ח"ל לבית הפסול שממעט זמן אכילתן שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד די שעות ומתוך כך חמץ שנה בא לידי נותר עכ"ל וכונת דברי הי' ז"ל כך הוא א"כ מכאן למד הר"מ דה"ה שוחט תודה בי"ד והיינו קודם זמן איסור חמץ לאחר חצות וכלו' כשבא אח"ך זמן איסורו דהיינו לאחר חצות כיון שהוא שעת איסור חמץ לא גרע מנפרס הלחם או יצא וכו' וא"כ הדין פשוט שהדם יזרק לבם שלמים כו' וכלו' דהכא בשעת שחיטה נשחטה יזרק הדם לשם שלמים דכיון דלאחר די שעות ביום עתיד ליפסל הלחם כנפסל דמי ע"ד דאמרי' כל העומד ליזרק כזרוק דמי כנלע"ד פשוט בכונת דברי הי' ז"ל והכי דייק ליסנא דלאחר חצות דנקט וכמו שיראה הרואה ודוק. סוי"ר לסי' מרכבת המשנה ח"ב פ"ב מהי' חגיגה ה"ב שהביא די הי' מו"מ ז"ל הללו וכתב ויש לגמגם בזה כו' ותו דממשמעותי לשון רבי' כאן דאיירי בתודה שנשחטה י"ד שחרית והו"ל כמו נזרק הדם וא"ח כנפרס הלחם כו' עיי"ש ולפי האמור לק"מ דהיא גופא הוא כונת הי' ז"ל וכאמור:

ע"ב **רב** יוסף אמר לעולם לשריפה אתיין וה"ט דלא שרפינן להו דאין שורפין קדשים ביו"ט כו' תאי תעובר לורתן דקתני לורת הקרבתן. עיין פירש"י דמשמע דס"ל דילפינן מנותר דאין שורפין קדשים בלילה אבל מדי התוס' בד"ה לפי ובד"ה לורת הקרבתו משמע דס"ל דלא ילפינן מנותר לשאר קדשים דאין שורפין קדשים בלילה וזה הוית להי' אג"ן ספקי' ממאי דאמרי' בת"כ ביום הבי בלא יסוף גנה אב לכל הנשרפין שלא יהיו נשרפין אלא ביום וגם ממאי דאמרי' בירוש' בפי' ב"ח משמע דפשיטא ליה להש"ס ירוש' דכל הקדשים אין שורפין בלילה וילפינן מנותר וא"ך התוס' מספקא פשיטא להו איפכא. והביא מ"ש השעי"ה פי"ח מהי' פה"מ ה"ה ללפ"ד התוס' עכ"ל דפליגי תלמודא דידן את"כ וס"ל דדוקא גבי נותר גלי קרא דאין שורפין קדשים בלילה. וכתב הוא נר"ו דכי דלא פלגן בהדייהו ש"ם דילן עם הת"כ וירוש' אף לפ"ד התוס' והוא דמ"ש בד"ה לפי דמנותר לא יליף אין כונתו דבכל שאר קדשים הנשרפין לא ילפינן מנותר אלא דהכא בהאי דיכא דבי הלחם הבאות בפ"ע דאמרי' בש"ס דלא אמרי' בהו דיכא דאין שורפין קדשים ביו"ט משום דמלותן בכך ולא ילפינן מנותר ושאר קדשים דאין מלותן בכך הה"ן להא דאין

שורפין

שורפין קדשים בלילה לא ילפי' מנותר ושאר קדשים דהכא שאני דמצותן בכך ומצוה לא תלה ע"ד לומר דכל הקדשים לא ילפינן מנותר הפך התו"כ והירושלמי אלא כונתם לומר דהכא בהאי דינא דבי שלמים לא ילפי' מנותר אח"ד כנ"ל. ולפ"ד כדי ליישב באופן היותר פשוט ושוה דהתוס' ס"ל דבי שלמים הבאות בפ"ע דלשריפה אתיין ומצותן בכך לשורפן ביו"ט כשלא נשרפו עד הלילה משום גזרה שמא יזדמנו להם כבשים לאסור מכאן הרי זה דומה ממש לקדשים שעבר זמנן דיכול לשורפן ביום ובלילה דבהא לא ילפינן מנותר דשאני גבי נותר דגלי קרא מיעוטא דו"ה דונותר כדאמרי' התם בפ' הערל דפ"ב וכמו שכן משמע מדי הירוש' שם וכדפי' לה הי' גופיה כנ"ו שם בד' שאח"ז וא"כ אין אנו צריכים לדחוקי ולהפסיק ולו' דכונת התוס' דדוקא הכא גבי שלמים הבאות בפ"ע הוא דלא ילפי' מנותר אלא כונתם בפשיטות על כל הקדשים שעבר זמנן כמו בי שלמים הבאות בפ"ע שלא נשרפו ביו"ט דלא ילפי' מנותר דשאני גבי נותר דגלי קרא ודוק.

עוד. הביא הרב כנ"ו מאי דהוכיח הי' מוהרימ"א ז"ל בס' שמחת יו"ט סי' פ"ו מדי התוס' דקי' דל"ד ד"ה מעתה שהקי' גבי הא דאמרי' כל מצות שהז"ג נשים חייבות וקתני בכלל שבילה ושלוח הקן דהו"ל מצוה דאיכא לאו בהו והיי' דכ"ת לעולי דקי"ל דאין עשה דוחה את ל"ת ועשה ועי"ז הקי' הרי' מאי' דא"כ גבי א"מ בשיה ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוי ז"ג וכי תוכל להדליק בשיה ביו"ט כו' ועדי' התוס' אלו רצה להוכיח הי' מוהרימ"א ז"ל דשאר קדשים הפסולים לא ילפי' מנותר דאין שורפין בלילה דאי ילפי' א"כ אין אשה חייבת בשריפת קדשים דהוי מ"ע שהז"ג דמצותה ביום ולא בלילה אלא מוכח דסברי התוס' דלא ילפי' שאר קדשים פסולים מנותר דשאני נותר דגלי קי' ביום ולא בלילה וכי דכן הוא דעת הר"מ ז"ל והקי' על הר"מ והתוס' מהירוש' תמי' דקי"ל דכל הקדשים אין שורפין אותם בלילה דומיא דנותר ותמה עליו הפגים בס' נשמת חיים דפ"ה ע"א דנעלם ממנו די' התוס' דמכאן הוכי' דהש"ס דילן סבר לחלק בין נותר לשאר קדשים. וכי הי' כנ"ו דלפי מ"ש בכונת התוס' לקי"מ דמ"ם התוס' היינו דבי שלמים הבאות בפ"ע דמצותן בכך לא ילפי' מנותר. אבל אה"ן לשאר דשאר קדשים הפסולין מנדי דילפינן מיניה וא"כ אין מכאן הוכחה אבל מהתוס' דקי' יליף שפיר אח"ד כנ"ו. ומעתה גם לפי דרכינו מיושב שפיר דע"כ לא קאמרי' דמנותר לא יליף אלא דוקא גבי שלמים הבאות בפ"ע דעבר זמנן קרינן להו וכמ"ש ובזה נוסף גם הוא דאלו הי' כנ"ו שי"ס וכתב אבל מהתוס' דקי' יליף שפיר ולפי דרכינו גם מהתוס' דקי' ליכא למילף מינייהו מידי דע"כ לא סברי דלא ילפי' מנותר אלא גבי ש"מ דשלא בזמנה הוא וכמ"ש להדיא בירוש' מכיון שנטמא כמי שעבר זמנה כו' בהא דוקא הוא דס"ל להתוס' דלא ילפי' מנותר דשאני גבי נותר דגלי קי' מיעוטא דו"ה ס"י דוהנותר וכמו שכן משמע מדי הירוש' שם וכדפרי' לה הי' כנ"ו אבל בשאר קדשים אה"ן דס"ל דילפי' מנותר וא"כ אתו שפיר קי' התוס' עם הירוש' וכפי' הי' כנ"ו.

והנה הוית לפי המגיה שם בד' כ"ח שאמר שהביא קו' הי' מוהרימ"א ז"ל כי חו"ל וליישב דעת התוס' י"ל דקושייתם איכא דכיון דנותר שלא בזמנו הוי בין ביום ובין בלילה וא"כ הוי שלא הז"ג לשאר מיני קדשים כו' ככלע"ד ליישב דעת התוס' עכ"ל ולדידי אין זה נכון כלל מאחר דלא קי"ל כרי' דהא איתותב שם בפ' הערל וכו' דהדר ביה מדקאמר איפסיק איך אפשר לומר ולאוקומי קו' התוס' אליביה: עוד תוס הוית להי"ה שם שהביא מאי דעמד הי' לימודי הי' יע"ד הרשב"א ז"ל בתשו' סי' ב"ת וז"ל ואי אקשי לך כיון דקדשים אינן נשרפין בלילה מ"ש יו"ט שאין מדליקין בו בשמ"ש ואשי' בחול כמי אין ודאי קו' היא ובירוש' מקשי לה ומתרץ אר"י ילדו לה בשיטת ר"ש דאמר תינוק שעבר זמנו כחול אשי' בלילה אר"י בן פזי מכיון שנטמא כמי שעבר זמנה עכ"ד

והקי' עליו הי' ל"ח ז"ל שרי' בירוש' הכי לטעמיה אזיל דס"ל דנותר שלא בזמנו נוהג אפי' בלילה כמ"ש בפ' הערל דע"ב ואיתותב ב"י שם ומעתה שדכא קו' הירוש' לשום גמרין והל"ב ותרין יתיב הי' השניה ז"ל וז"ל גם הקו' לשום גמרין כמי לקי"מ עפ"י מ"ש התוס' במנחות דמ"ו ע"ב ד"ה לפי וכו' דכתבו דמנותר לא יליף ובהכי לק"מ וסו"כ שנם הוא ז"ל כתב באותו לימוד כן עכ"ל. ועמ"ש עוד הי' ל"ח דהירוש' בזה הוא בפ' כ"ל כתב הי"ה ז"ל דנעלם ממנו דאיתיה כמי בשבת שם בפ' ב"מ. וק"ק דעדיפא מיניה הו"ל להקי' דעיקרא הוא שם בפ' ב"מ ושם הי"ל לכתוב ולא בפ' כ"ל דהתם לא שייך זה שלשון ואין שם מקומו ובמ"ש הי' קה"ע ז"ל שם בפ' כ"ל וח"ל א"כ בין בר ש"ת כו' לא שייך הכא ובשבת פ' ב"מ מקומו כו' ולא הי"ל להקי' דנעלם ממנו דאיתיה כמי בשבת. ולאיתי לפי שגין שגם הוא שהביא קו' הי' ל"ח השני' ונעלם מן היישוב דאין כונת הירוש' כמו שהבין ולא כמ"ש הי' קה"ע דהא לפי פירושם דרי' יוחנן לטעמיה אזיל דסבר דנותר שלא בזמנו נוהג אפי' בלילה הו"ל למרן נפשיטו' הכי אליי' מותר ש"ב נוהג אפי' בלילה ואמאי הולך לדמות לתינוק שעבר זמנה ובשיטת ר"ש ולכן שמיגא דודאי ר"י אף בש"ם דילן כי שורפים כ"ח איפסיק מוכח דודאי חזר בו וא"כ גם בירוש' לא הזכיר ר"י כלל דגבי נותר נוהג ש"ב אף בלילה דהא הדר ביה אלא כונתם לו' דלא ילפי' מנותר גם לזה דשאני גבי נותר דגלי קי' וא"כ פי' הירוש' כו' ע"ש ותוקף דבריו הוא דכונת הירוש' אינו אלא לו' דלא ילפי' ש"מ מנותר להאי דינא דאין שורפין בלילה ואין חיי' כלל בהא מילתא בין ש"ס דילן להירוש' ע"ש"ב דבריו הדברים אלא זו הי' שקי' על הי' כנ"ו דא"ך לא כתב דלפי גירסת הירוש' שהביא הוא עצמו בתחי"ד וז"ל אלא תינוק אין מדליקין בש"ם בלילה ומשני כיון דאר"י נותר ש"ב בין ביום ובין בלילה מרותם בשעת שנטמאת שלא בזמנה הי' ונשרפת אפי' בלילה. ע"כ ושהתא לפי נוסחא זו שפיר אי"ל כפי' הי' קה"ע ואין לדקדק בהם כמ"ש הרב כנ"ו דהם לפי פרושם הו"ל למרן נפשיטו' הכי אליי' כו' דשפיר קיבלו כיון דאר"י כו' וגם לא עלתה אותו למילה ולא שתכר כי' ישמעאל. וגם מ"ש הי' כנ"ו דבש"ם דילן ודאי חזר בו ר"י והכרים כן מדלא הזכיר ר"י כלל בירוש' דגבי נותר נוהג ש"ב אפי' בלילה בנוסחא זו כבר התבר להדיא. אלא דלעיקרא נוסחא זו לא ראיתיה בדפוסים שלנו וגם שאחרונים ז"ל לא הביאוה כי אם הי' שמחת יו"ט ז"ל ובכרי דהי' כנ"ו מזה לקחה וא"כ גם מאי דהקשה הי' מוהרימ"א ז"ל על הרי"מ והתוס' דס"ל דלא ילפי' שאר קדשים מנותר ושורפים אותם בלילה דא"ך קי"ל דלא כהירוש' דקי"ל דכל הקדשים אין שורפין אותם בלילה דומיא דנותר לפי הנוסחא בירוש' דידן והביאוה כל האחרונים וגם מהראשונים הוא הקי' הרשב"א ז"ל ולפי מאי דפרים לה הי' אגין לקי"מ וכאמור לעיל:

ואין להי"ה תמי' כל האמור כאן שהקשה קו' הי' שורפי הי"ה ז"ל בא"ח דפ"ע שהקי' כמין קו' הי' ל"ח ז"ל דלפי מ"ש התוס' בכאן מקומות דשריפת תרומה וחלה טמאה כמי מדאורייתא היא בשאר שהאמיו דתרומה כמו קדש איקרי א"כ תנעי כמי שריפה ביום דוקא ולא בלילה דומיא דשאר שהאמיו דקפיד קי' ביום ולא בלילה כו' והביא די' הירוש' הכי וכתב וז"ל ובכן מבואר הטעם עפ"י הירוש' הנז' מה בין טמא לשאר הפסולים דשאני טומאה דחשיבא כמי שעבר זמנה ולהכי נשרף בין ביום ובין בלילה אלא דאכתי קי' להכיחא לר"י דס"ל גבי מילה כו' אבל לדידן דקי"ל דאפי' עבר זמנה אינו נימול אלא ביום הי"נ גבי נותר ש"ב אינו נשרף אלא ביום כו' וכיון שכן הדרא קו' לדוכתא דה"ה יהיה אסור לשרוף בלילה כנותר ושאר שהאמיו א"ח לפי התוס' דמדאורייתא בעיי' שריפה דומיא דנותר וכעת לא"ח אח"ד ז"ל. ועי"ש מ"ש הי"ה ז"ל אשם התוס' לקי"מ וגם עי"ש מאי דמפרש לה להירוש' הי' אגין לקי"מ וכמובן. גם מאי דהוכיח הי' ז"ל בד"ע ע"ב ממ"ש בפ' הערל דאותבי' ליה לר"י ואפסיק דאפשר דלא חש להשיבו ולא משום דאודי ליה שהך ממ"ש הוא עצמו בפשיטו'

כאן

כאן בדש"ע והתם הוכיח כן דלא הדר בי' ר"י מדי' פירושו הני דקאמר ר"י דנותר ש"ב למאן דאית ליה. גבי מילה ש"ב דנימול בין ביום ובין בלילה הי' נספק בין ביום ובין בלילה דהוי לפי האמור אין כאן שוחה כלל. ומדרבנא יש להוכיח מדי פירושי דר"י הדר בי' וכמ"ש הר' אגין. ומשתמע על הר' ז"ל שהי' דפירושי קאמר ר"י דנותר ש"ב למאן דאית ליה כוי להרואה יראה דפירושי לא הזכיר ר"י כלל דגבי נותר ש"ב נוהג אפי' בלילה וסוף ז"ל בעצמו הביא ד' פירושי בדש"ע. וזה תימה על הר' אגין שלא הביא ד' הר' שורשי ש"ם ז"ל.

עוד ראיתי להי' זה ה"ה גדול ז"ל שם שכ' וז"ל והנה שלמים פ"ג מה' יו"ט סוקי' לו בדי' רבי' שכי' דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דלדידן דקי"ל כב"ה דאמרי' מתוך ליכא גבי יו"ט ל"ת אלא עשה גרידא מקי' דלכם ולא לגבוה וכיחא ליה וכו' ולדידי אף לשיטת התוס' ל"ק וכו'. ועוד י"ל דכ"ה ישיב האי טעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה למאן דלית ליה מתוך דלדידיה איכא עשה ול"ת ביו"ט אבל למאן דלית ליה מתוך אע"ג דליכא ל"ת אכתי איכא עשה ואין עשה דוחה עשה וכו' עכ"ל ותי' זה לא זכיתי להבינו דהרואה יראה בדבריו ז"ל דפתח בכך וסיים בהבית דבתחי' כתב דסקי' שלמים שמים סרי"ת לדיו"ט איכא עשה ול"ת ולדידן דקי"ל כב"ה דאמרי' מתוך ליכא אלא עשה כמלא דכל עיקר קוי' שלמי"ג איכו אלא על הר"מ ז"ל וא"כ לפי"ז מה בא לתרץ דכ"ה לא ישיב האי טעמא אלא למאן דלית ליה מתוך וכו' דמשמע דסקוי' הי' לכ"ה ואכתי קי' על הר"מ ז"ל. ואף דכ"ה סוברים לומר בן כדי למישב טעמא אף למאן דלית ליה מתוך אתם הר"מ ז"ל לא הי"ל לוי אלא דאיכא עשה לבד ואין עשה דוחה עשה משום דקי"ל כב"ה דאמרי' מתוך. ושנור הייתי לדחוק ולו' דכונת הי' ז"ל לוי דכיון דכ"ה נקט האי טעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה למאן דלית ליה מתוך נקט ג"כ הר"מ ז"ל כלישנא דכ"ה אף לדידן ליכא אלא עשה משום דזה דרכו לנקוט כלישנא דהש"ס ושוב סדרי בי מתי טעמי הדא דאם כונת הי' ז"ל כן כל כי האי הו"ל לפרש. ועוד דע"כ לא אמרי' דזה דרכו לנקוט כלישנא דהש"ס אלא בדבר דלא נפ"מ לענין דינא ואיכו סותר למאי דקי"ל לפר"מ ז"ל. לא כן בדבר דאיכא סתירה למאי דקי"ל כגון הכא בכה"ג לא אמרי' דדרכו של הר"מ לנקוט כלישנא דהש"ס תם פשוט.

וראיתי להי' אגין שכתב דלא לפרשב"א ז"ל בחי' פ' ב"מ דברי' תמוהים שכתב על הא דאמרי' התם דכיון א"מ בטבל טמא בחול ואל"ל בשבת ותמיהא לי מאי דקתני ואל"ל בשבת דא"ז איסור כוסף בשבת דאי משום דאין שורפין קדשים ביו"ט ובשבת וכו' והק' עליו הי' כניו דאיך קאמר דאי משום דאין שורפין קדשים בשבת והלא לעיל שם אסיקנא התם דהא דא"א בש"ש בשבת היינו בע"ש שחל בו יו"ט והכי מוקי לה"כ דר"ה והכי הלכתא ובדקאמי' הרשב"א גופיה. שם כמלא דבשבת יכול להדליק בש"ש וא"כ איך קאמר הרשב"א ז"ל אי משום דאין שורפין בשבת דלמאי דקי"ל כר"ה דאוקי מתני' דא"א בש"ש דהיינו ביו"ט שחל בע"ש אבל שאר שבתות מותר לא הוי איסור כוסף אפי' למ"ד חולין שטבולין לתרומה כתרומה א"ד כניו. ולע"ד נר' דלקמן דודאי לדידן דקי"ל דהלכתא כר"ה יכול להדליק בש"ש בשבת אלא דהרשב"א ז"ל כוונתו להק' לתנא דברייתא דקתני א"א בטבל טמא בחול ואל"ל בשבת דא"ז איסור כוסף בשבת דאי משום דאין שורפין קדשים בשבת וכלוי דס"ל להך תנא כרבה דא"א בש"ש בשבת גזירה שמא יטה תינח למ"ד חולין שטבולין לתרומה כתרומה אלא למ"ד וכו' מאי א"ל. ועוד י"ל דאף דס"ל להנא דהך ברייתא כר"ה דמוקי למתני' דקתני ולא בש"ש ביו"ט שחל בע"ש אפ"ה שפיר קאמר הרשב"א ז"ל עמ"ש ואל"ל בשבת דא"ז איסור כוסף בשבת דאי משום דאין שורפין קדשים בשבת וכלוי דס"ל להך תנא דגזרינן בשאר שבתות משום יו"ט שחל להיות בע"ש אינם למ"ד וכו' וכמו שכן כתבתי לרי"ז ז"ל שם בפ' ב"מ שמים הרי"ף ותנ"ה כל אלו שאמרו א"א בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן ולפי שאין שורפין קדשים ביו"ט כתב וז"ל וכן א"א בו בשבת גזירה משום יו"ט שחל להיות בע"ש ובשהוא מדליק מבעוד יום לצורך השבת כשורף קדשים ביו"ט כמ"ש תו"ה נשמקיו עכ"ל ודוק.

עוד הזה הוית להי' הנז' כניו שתמה עמ"ש הרי"ף ז"ל פ"ב מה' תרומות ה"ד וז"ל ודע שסבור הייתי להכריע דאיסור הנאה טבל שוה מה"ת דהא קי"ל דא"א בשבל בשבת ואלו בתרומה אמרינן בירושלמי סוף מ' תרומות דבי' ר"י אמרי מדליקין בש"ש בחנוכה ואי טבל ותרומה דינם שוה מפני מה אסרו בטבל והתירו בתרומה שו"מ דאין הפי' משום דזה טבל וזה תרומה אלא הטעם הוא משום דבשבת שמותר ליהנות מן הנר כמלא כזנה בהנאה של כלוי וכו' אבל בחנוכה שאסור ליהנות ממנה כמלא שאינו נהנה בהנאה של כלוי עכ"ל וקשי עליו הי' כניו וז"ל מבואר מדבריו שסוי כמו שאין מדליקין בטבל שמא ה"נ א"א בש"ש בשבת מש"ס דכיון דמותר ליהנות בשבת מהנאה של כלוי וכו' ונוראות נפלאתי עליו דהרי לוקמתא דר"ה דמוקי לה למתני' דא"א בש"ש ביו"ט שחל בע"ש אבל בע"ש דעלמא שרי והכי תנ"א כוותיה דר"ה התם בשבת וכ"כ התוס' וקי"ל הכי וכמ"ש הרשב"א והר"מ בפיה"מ מפי' לה הכי וא"כ איך משמע משמעא ליה לה' דשוים הם טבל ותרומה וטעמא דמדליקין בש"ש בחנוכה היינו משום דאסור ליהנות אבל בשבת דשרי ליהנות א"א בש"ש הסך מסקי' הש"ם א"ד כניו. ופליאה זו נפלאה ממני והרואה יראה שדבריו בזה אינם אלא כשגגה שיוצאה שהרי הדבר פשוט דמ"ש במתני' א"א וכו' ולא בש"ש וגם במתני' שאין א"א בש"ש ביו"ט לא מיירי אלא בכהן שיכול ליהנות ממנה אף בטומאתה אתא מתני' למימר שאינו יכול להדליק בש"ש בשבת ויו"ט דאלו לישראל אף בחול אינו יכול להדליק ח"ל קרי בי רב הוא שהרי מאי דילפינן התם בפ' ב"מ דכיון שיכול להדליק בש"ש משיק לה מק' דכתי' ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי וקרא זה בכהן משתעי' ופסקי הר"מ שם פ"ב מה' תרומות ה"ד אלא דנתכוונו אמרו בירושלמי דאפי' ישראל אם אין לו חולין יכול להדליק בש"ש דכיון דבליה אסור ליהנות מנים כמלא שאינו נהנה בהנאה של כלוי וא"כ מאי דמתבאר מדי' הרי"ף ז"ל דא"א בש"ש בשבת משום דנהנה בהנאה של כלוי אבל בחנוכה יכול להדליק משום שאינו נהנה היינו דוקא בישראל אבל בכהן אפי' דשרי יכול להדליק אפי' בע"ש וזה פשוט יותר מביעתא בכותחא.

ותמותי ראיתי להי' זה ה"ה גדול ז"ל שם דיע"ע ע"ח שהק' עמ"ש התוס' בחולין דקמ"א משם ריב"א דהא דקי"ל אין עשה דוחה ל"ת ועשה ה"ד דלא דחי מיהו אם עבר על אותו לאו כדי לקיים העשה אינו לוקה דהלאו כמאן דליתיה דעשה דחי ליה. והק' הי' ז"ל מאותה שאמרו בפ"ק דביצה השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אמר ליה דאמר לך מני ב"ש היא דאמרי לא אמרי' מתוך דאי ב"ה הא אמרי מתוך וכו' יעוי"ש והשתא לשיטת ריב"א ז"ל דהיכא דמקיים העשה ומבטל עשה ול"ת לא לקי אף כב"ש נמי לא לקי דהא בשוחט עולת נדבה קמקיים עשה דמוצא שפתיך וא"כ אע"ג דקמבטל עשה ול"ת דיו"ט אכתי לא לקי דאין כאן אלא עשה דהל"ת דיו"ט נדחה הוא מקמי העשה וליכא למימר דכיון דעשה זה דמוצא שפתיך אפשר להתקיים למחר וליומא אחרינא אינו דוחה ל"ת דיו"ט דא"כ עשה דשריפת קדשים אפשר למחר ואפ"ה פריך תלמודא בפ' ב"מ דלדחי ל"ת דיו"ט ועכ"ל כמ"ש הרשב"א ז"ל שם דאע"ג דאפשר לקיים עשה זה למחר כיון דעשה כמי מחייב יש לו כח לדחות. איברא שהתוס' ז"ל בפ' א"ע דמ"ז ע"ב ד"ה אחריהם כו' דחולקין עי"ז וכו' א"ד ז"ל והמעיר אכני הדיוט לא זכיתי להבין איך נעלם מדבריהם בפ' א"ע דחולקים ע"ז דהתם לא כתבו אלא דאם יש אפשרות לבקש ולהביא עפר אחר ולקיים מצות כיסוי בכה"ג לא שום אמרי' דאחריהם לא ליה י"ט הואיל ומז' לכיסוי ואתי עשה ודחי ל"ת דכיון דאחם יכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל"ת כדאמר ר"ל והיינו דוקא שיכול להביא היום עפר אחר אבל אהין דאם ביו"ט לא יוכל להביא עפר

אחר

אמר אלא עד למחר בודאי דס"ל להתוס' דבכה"ג לא אמרינן דיכול לקיים שניהם דמלבד דאם ישהה עד למחר יגנב הדם ונמצא דאינו יכול לקיים שניהם אלא אף אם יהיה באופן דיכול לקיים למחר מצות כיסוי אפ"ה אפשר לומר דס"ל להתוס' דכל כמה דלא אפשר לקיים העשה היום אלא בדחיית ל"ת א"א לקיים את שניהם מיקרי שהרי א"א לקיימן עכשיו וכמ"ש הרשב"א ז"ל .

עוד ראיתי לחי' ז"ל שם ע"ב שהביא מה שהק' בשי' כלה ישראל עמים בב"לה ד"ה דיו"ט עשה ול"ת והיא שגגת רב אשי בשי' ב"מ דכיון ע"א דמאמר דה"א דבי חזקיה ס"ל דיו"ט ל"ת גבילא הוא ומשוים דרים קרא דוהנותר אין ר"ל שהוא אמורה פליג עליה ותו ק"ל וכו' ומתוך כך כתב דאף ר"א דס"ל דיו"ט עשה ול"ת לא פליג אתנא דבי חזקיה דלדידיה נמי אצטריך קרא דוהנותר לומר דלקי' אשריפת קדשים ביו"ט דאתא קרא דעד בוקר ואהדריה לשריפת קדשים ללאו דל"ת כל מלאכה דאי לאו הכי קא מ"ל דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דיו"ט מיהו מלקא לא לקי אם עבר וקיים העשה וביטל הל"ת וכמ"ש ריב"א . והק' עליו הח' ז"ל וז"ל ומלבד מה שיש לדקדק עליו דאכתי מה יענה לש' התוס' החולקים על ריב"א ז"ל וס"ל דאם עבר וקיים העשה וביטל עשה ול"ת לקי' דלדידהו אכתי קי' קרא דוהנותר מאי דרים ביה ר"א עוד גם וכו' ע"ד ז"ל . ואני הדיוט לא ידעתי היכן חלקו התוס' על הי' ריב"א ז"ל ואדרבא אנכי שהוא להמ"ל ז"ל בפ"א מהי' שופר ה"ד שכתב דאף שהתוס' נדחקו הרבה בפ' א"ע דמין ד"ה כתישה בקו' מגמ' שהק' ואי אמרי' הוא"ל אהכישה לא לישייב והק' התוס' דמאי קו' הא כיסוי הוי עשה ויו"ט עשה ול"ת ולפי הי' ריב"א ניחא וכו' מ"מ נר' דהשנים ורית שתי' הי' אמר לא פליגי אהאי דינא דריב"א וכו' עש"ב .

עיין ע"א **תוס'** ד"ה ואת הח"ל וכו' ומיהו קי' דא"כ אמאי אצטריך קי' בתודה על חלות לחם חמץ וכו'

כתב הגהי"ז וז"ל נ"ל דלפירש"י מתיישב זה דבעי' בתודה שיהא הזביחה לשמה ומיהו התוס' ס"ל דלשמה לא בעי קי' דילפי' מסיקתא וכו' וא"כ קי' התוס' הדרא לדוכתא עכ"ל . ועיין להי' אגין שהמה על הי' ז"ל דלשמעינן עינים דמר קושי' דפי' בתודה דמים ע"א ולא כמה שכן הק' הגליק ז"ל עיי"ש .

שם **תוס'** ד"ה בקוני גרם וכו' ופי' הקונט' דפי' לאביי נפדה ולרבא אינו נפדה ל"ע דהמי' פי' לראב"ע אינו קדוש כלל ובפ"ק דחולין לגמרי ולנפשי' פי' וכ"ה לראב"ע ולפירושו לאביי ל"י קדים טפי דאילים דלא נפיק ויתכן וכו' ע"כ כן הוא בי' הגהי"ז ועיי"ש פירושו . ומזה הוית להגליק ז"ל שכתב וז"ל ל"ע דהתי' פירש לאביי דכיש שאינו יותר ולפירושו לאביי קדים טפי דאילים שלמחשם ויתכן יותר וכו' כל"ל וכן הגי' בכל הספרי' ופירושו דהתי' פירשי' בד"ה מאי ביניהו כיון דאמר אביי אינו גמור כיש דאינו יותר משמע דלאביי קדים טפי ואינו מחשם פדיונו ואייך גורס רש"י לאביי חשיב פדיונו דלא חל עליו קדושת הגוף וצייך לי"ה פדיון ומיו הגהי"ז גורס הגי' שלפנינו ונכנס בדוחק ליישבו ואינו מן הצורך וכאשר כתבתי נכון וברור הוא עכ"ל . ולהמ"ל דבריו לא זכיתי להבינם דהיכי משמע מה"ש רש"י כיון דאמר אביי אינו גמור כיש דאינו יותר דלאביי קדים טפי ואינו מחשם פדיונו שהרי כוונת רש"י פשוטה דבא לומר דאי"ל כבא דס"ל דקדוש גמור הוי אפ"ה אינו יותר לכהנים משום דזריקה היא המתרת את הדם באכילה וכיון שהיא אלא לשמה אינו יותר כיש לאביי דס"ל דאינו קדוש גמור כיש דאינו יותר לכהנים דהא ממעות תרומת הלשכה בא ואין דס"ל דאם בא לפדותם שצ"ר חשיב פדיונו ויוצא לחולין וא"כ הדבר מוכרח לגרוס כגי' הגהי"ז ודי' הגליק ז"ל לי"י .

ע"ב **והאמר** ר"ג היכא דזריקה פיגול היכא מביאה לידי מעילה ואיכא מוציאה מידי מעילה וכו' לאו איתותב

דר"ג א"כ וכו' ופרש"י בתמיה בפ"ק דמעילה ע"כ והיינו דכתב במעילה ד"ג ע"ב תוס' ל"ה כיון מתרצי' דפי' התודה דע"ח

ע"ב דאף זריקה פיגול מייתי לה לידי מעילה . וראיתי להי' אגין שהלי"ע עמים רש"י ז"ל במעילה ד"ג קע"א ד"ה כל לאפוקי כו' כגון זריקה פיגול מפקא מידי מעילה ודלא כר"ג והיינו דאמרי' במנחות הא איתותב ר"ג דהא קתני ור"ה תרוייהו ס"ל דזריקה פיגול מוציאה מידי מעילה בק"ק ע"כ וגם עמים מכן כ"מ פ"ג מהי' מעילה ה"ג שהם מוהר"קיו ז"ל דלא איתותב ר"ג אלא במאי דקאמר איכא מוציאה אבל במאי דאמר איכא מביאה הלכתא כוותיה ע"כ דדבריהם תמוהים דא"כ מאי קאמר בשים הכא ולא איתותב דר"ג ואם כפי' מאי קי' והלא מאי דאיתותב אינו אלא לענין שאינו מוציא מידי מעילה אבל שאינו מביא בהא הלכתא כוותיה וא"כ הכא דקיימינן בענין הבאה לידי מעילה כמבואר מאי קדסי השים כו' עיי"ש . ולא כאה שכן הק' הלח"מ ז"ל פ"א מהי' פסהמ"ו הל"ג יצ"ש אלא שקיים דהם בהי' מעילה אבאר בע"ה ונקשתיהו ולא מלאתיהו . גם הי' חין ז"ל בחי' למס' מעילה ד"ג ע"ב עיד התוס' ד"ה אמר ר"ג הק' כן ע"ד רש"י ומוהר"קיו ז"ל וזו"ה הק' על הי' ז"ל דלא זכר דברי הלח"ם . אלא דהי' חין ז"ל הוסיף לתמוה על מוהר"קיו ז"ל וז"ל אלא דאכתי ק"ל דמדי הר"קיו נראה דלא פסקינן כר"ג אלא במאי דקאמר איכא מביאה משום דלא איתותב אבל במאי דאמר איכא מוציאה לית הלכתא כוותיה ומדי רבי' נר' דגם במאי דאמר איכא מוציאה הלכתא כוותיה דהם באותו פ' כתב בכל אלו מועלין בהן לעולם דמשמע אפי' לאחר זריקה וקאי נמי אמחשבת פיגול עכ"ל . ולענ"ד דהא ל"ק כלל דמ"ש רבי' בכל אלו מועלין בהן לעולם אינו אלא מדרבנן וכמ"ש בתחי"ד וכן אם נפסלו בדברי' שיפסלו בהן הקרבנות מועלין בהן מד"ס ומ"ש ר"ג דאיכא מוציאה מידי מעילה היינו אפי' מה"ת וא"כ נמצא דרבי' פסק דלא כר"ג בהא דאיכא מוציאה מידי מעילה . שו"ר להי' מרכבת המשנה ח"ב פ"ג מהי' מעילה ה"א שהביא די' רש"י ז"ל הנ"ל דמס' מעילה ודי' מוהר"קיו ז"ל הנלו נראה לדבריו עיי"ש . תוס' שהק' על הי' ז"ל דאיך לא נרגש עיד מקומי' דמנחי' הנז' וכמ"ש הלח"ם ז"ל .

גמ' ת"ר **שחט** ב' כבשים על ד' חלות מושך ב' מהן ומניפן והשאר נאכלות בפדיון וכו' הי"ג

דאמר לקדשו ב' מתוך ד' ע"כ . והנה הרי"ט ז"ל כתב בפ"ח מהי' תו"מ ה"ב וז"ל שחט ב' כבשים על ד' חלות אם אמר יקדשו ב' מתוך ד' מושך שתים מהם ומניפן והשאר פודה אותן בשרים ונאכלין בחוץ כשאר החולין ע"כ וכ"כ ג"כ בפי"ב מהי' שחמ"ו גבי תודה ששחטה על פי חלות עיי"ש והק' הלח"ם ז"ל שם בה' ח"ת דדבריו תמוהים דכיון דלא ידעינן הי' ניניהו קדושות אמאי נאכלים בחוץ דילמא אותן הנאכלים הם הקדושות וכ"ת שהי' נתברר אח"ך דאלו הני' שעודה הם חולין הא קי"ל דבדאורייתא אין ברירה וכו' . וכן יש לתמוה עמים בפי"ב מהי' שחוהמ"ו וכו' עיי"ש שהלי"ע . ומזה הוית להי' אגין שהביא מה שישב לזה הי' זרע אברהם ז"ל בחי' יו"ד דקי"ג ע"ב וז"ל אמנם כפי הלעח"ד ניחא הכל דכיון שמתחי' אמר יקדשו ב' מתוך ד' ומי מהוך פי' פשיטא דמהניא ברירה בהו דאדעתא דהכי אקדשינהו שמתחי' ליקח הלכך לו והשאר יהיו חולין ע"י פדיה וסמכינן על ברירתו משום דבאלמודייהו קיימי ועדיף מעישה דאמרי' בה כמאן דפליגא דמייתי מכים הכא דלמודייהו קיימי וכדאמרי' בפסחים וכו' ע"ד ז"ל ותמה עליו הי' נר"ו וז"ל ואני תמיה על דבריו דלפי הכסתו דכיון דבאלמודים קיימי סמכינן על ברירתו א"כ יהיה מושך ב' מהם והשאר יהיו חולין בלא פדיה ואי' בק"ו מעישה דאמרי' כמאן דפליגא ולכן הלים מותרת אף הי"כ נסמוך על ברירתו בשמושך הב' מתוך ד' יהיו ב' הנותרים חולין בלא שום פדיה א"ד נר"ו . ואני תמיה על תמיהתו דאיך הסה יכולה לדבר ונוי דהני הנותרים יהיו חולין בלא פדיה שהרי כל הד' חלות השם באו מתרומת הלשכה וא"כ יש בהם קדושת דמים וא"כ אף אם נאמר דסמכינן על ברירתו והני שמושך מן הכהנה היו מקודשות קדושת הגוף אכתי בני הנותרות לכל הפחות יש בהם קדושת דמים וא"א בשום לד לאוכלן בלא פדיה .

אלא לי קי' הא קי' על פי ז"ל בשתי חלות שבתודה דאינם באים מתרומת הלחמים אלא מביתו דאי סמכינן על ברירתו יהיו השתי הנותרות חולין בלא פדיה וגם בני הלחם קי' דצ"ל לפדותן בפנים וכמ"ש הלח"ם ז"ל. ומזה הויא קושיא לפי הין בתי' לשוני עמ"ש רש"י דמ"מ ע"ש ד"ה ואי דפריך כו' דגם הוא הרין יתיב לקו' הלחם ז"ל הנזו' דרבי' ז"ל שבר כסברת התוס' פי' בכל מערבין דל"ז ד"ה דברי ר"מ דהיכא שמבורר דבריו כההיא דהלוקח יין מבין הכותים דמתנה בפי' ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש יש ברירה וא"כ הכא שמפי' דבריו ואומר יקדשו ב' מתוך ד' ומ' מתוך פ' יש ברירה לכ"ע ז"ל וגם לתי' ז"ל יש לתמוה דא"כ השתי חלות הנותרות יהיו חולין בלא פדיה כיון דסמכינן על ברירתו והגם דהי' ז"ל בקוני' שורש ברירה הדר ביה מסך תי' איכו אלא מטעמא דאמרינן כאשר יבאר הכותב וגם בתי' שתי' שם דכיון דאמר יקדשו ב' מתוך ד' ואמר משך ב' מהם ומכיון שה"ה כאלו האמירה והמשיכה הוו בהדי הדדי וכו' ע"ש גם לתי' זה י"ל כמ"ש אנכם אשר ספקספה נראה דגם זה לק"מ והוא דכיון דבכר הפרישם לאחריות וגם דמשך מ' מהם עכים במי הנותרות קדושת שם אית להו והרי הם כמותר לחמי תודה. ועוד שהרי לא אותם בשמן הנמדד בהלי לוג הנמשחת בשמן המשחה ומשו"ה צריך פדיה אלא דקשי' קי' בני הלחם למה זה צריך לפדותן בפנים. שו"ר להי' מרכבת המשנה שם בהי' חוי"ת שתי' גם לזה דכיון דהוי ק"ק אע"ג דהמותר אינו קדש לריי' פדיה בפנים ע"ש. ועיין בסי' אהלי יהודה הנ"מ דל"ש ע"ג שנעלם ממנו כל מה שכתבנו וגם מה שחלק דמאי דאמרי' יי"ב או א"ב הי"ד בדבר שעושה אדם בדעתו לא כן בדבר שהוא ממילא או בדבר שהוא מן השמים והביא ראיה לזה שהרי טבל אסור משום שמעורב בו התרומה ומעשרות וכשמפרישן ממנו מותר ולא אמרי' א"ב שזה הוא חלק התרומה ומעשרות והם חולין וכו' עיש"ב הנראה יראה דזו אינה ראיה כדמות ראיה דשאני התם דמלותו בכך ועיקר הלוואי שליותנו התורה כך הוא שיפריש התרומה והמעשר והשאר יהיו חולין ועוד דלעניק' קודם שהפרשה עדיין לא חייל שם תרומה ומעשר אלא קאי באיסור טבל ובהפרשתו הוא דחייל שם תו"מ עליהו וזה פשוט ואין צריך להאריך בביטולה.

עוד הוה קשיא להי' אגי"ן שלא ליישב דעת רבי' דהוא ס' דלא ש"ך בזה שורש ברירה וכמ"ש בתו' כ"ד בתי' לקידושין דכיה וז"ל הכל מודים וכו' כאיתי מקשים והא ר"י סובר ברירה א"ב ואלו הם דברי הכל ות"י וכי כשאנו אומרים דקדשו מ' מתוך פ' משום ברירה הוא זה דומה למקדש אחת מה' נשים ולא פי' איזה קדש שכולם לריכות גט גם כאן כל חלה וחלה י"ל זו קדש ומשו"ה קדושות מספק וכו' שכיון שלא אמר איזה קדש כולם הם בספק וכו' עיי"ש נמצא לפ"ד דהא דיקדשו מ' וכו' איכו ענין לברירה כלל אלא דכולם הם בספק וכשמושך מה שהיה צריך השאר צריך לפדותן משום שהיו בסי' מקודם וזה ודאי דעת הרי"ף וכו' א"ד כרי"ו. ודבריו תמוהים לע"ד חדא דא"ב דכיון דלא אמר איזה קדש כולם הם בסי' מקודם א"כ כולם הם בסי' קדושת הגוף דהרי שחיטה מקדשם וכיון שכן כשמשך הב' מתוך ד' ומ' מתוך פ' מה מועיל הפדיון לנותרות דכיון שהם מקודשות קדושת הגוף תו אין להם פדיון וא"כ הני חלות הנותרות בכבשי עצרת צריך לאוכלן בפנים ומי חלות הנותרות שבתודה לריי' לאוכלן בקדושת לחמי תודה. ועוד דלעיקר' אכרי הרואה בדברי התוס' כי"ד שכתב וז"ל ומשו"ה כולן קדושות מסי' ויאכלו כמותר לחמי תודה וכו' הרי להדיא דאין להם פדיון להוציאן לחולין והוי מטעמא דכתיבנא דכיון דכולם הם בסי' קדושת הגוף אין להם פדיון.

תוס' ד"ה מושך ב' מהן ומניפן וכו' וכרי לפי' נוטל אחת ומניף הב' אחרות עמה זו אח"ז וכן בג' וכן בד' וכו' הקשה הר"ן ז"ל דמאי לריי' להניף כל א' וא' עם הב' אחרות לא היה לריי' להניף אלא הא' עם הב' ואח"כ הב' עם השתים האחרות כי עם הא' א"ל להניף עמה שכבר הונפה עם כל הב' ואח"כ מניף הב' עם הד' אבל עם הב' הראשונות א"ל שכבר הונפה עמהם ואח"כ הד' א"ל תנופה כלל שכבר הונפה עמהם ומ"מ הונפו הב' קדושות באחת ואמאי השוו תנופת כל הד' וכו' והל"ע.

וחזה הוית לפי אגי"ן דליית' מן השדה מכיי ר' בצלאל ז"ל כ"ב נוטל א' ומניף וכו' פי' ולהכי לא אמרי' שיניף כל ב' בפ"ע עם הכבשים דשמא לא זו היא שנתקדשה שנזקק עמה בתחיה ונו"ל תנופה לזו בפ"ב וכו' ולהכי בעי שלא תנופה ב' פעמים דהיינו כל אחת עם ב' הנכונות זא"ז וכן בד' אף שכבר הונפה עם כל א' וא' כדי שלא יהא שאלה מן הראשונות ולא יהיה הפרש ביניהם כלל בתנופה עכ"ל וקיים הוא כדיו וכתב שני נתיישבו שפיר ד' התוס' ע"כ ואנכי לא ידעתי איך נתיישבו בזה ד' התוס' דהתינח אם היה הדבר מוכרח להניף הני ראשונות כל א' עם ב' הנכונות זא"ז וכמ"ש הי' ז"ל הוה אתי שפיר למימר דגם הד' אף שכבר הונפה עם כל א' וא' לריי' לחזור ולהניפה עם ב' הנכונות זא"ז כדי שלא יהיה הפרש ביניהם. אלא דלעיקר' עיקר דברי הי' ז"ל תוקשים ועומדים שהכרים הדבר להניף הני ראשונות כל א' עם ב' הנכונות זא"ז כאלו א"א לומר ונקח וכמו שנתי' פשוט מדבריו ז"ל. ואחרי נע"ר אין הדבר כן והלא על הראשונים אנו מלטערים כלם אמת התוס' ז"ל שכתבו דנוטל א' ומניף הב' אחרו' עמה זא"ז וכן בג' וכן בד' דא"ל להניף הב' כי אם עם הב' האחרו' לבד וכן הג' א"ל להניף אלא עם הד' לבד והד' א"ל לתניפה כלל וכמ"ש הר"ן ז"ל והוא ז"ל לא כנגש כי אם על הד' לבדה והוא שלא. ואי משום שלא יהיה הפרש ביניהם גם ע"ז הדרך שכתבנו אין שום הפרש ביניהם כלל שהרי הא' הונפה עם ב' הנכונות זא"ז כמלא שהונפה נ"ח גם הב' כשמניפה עם הב' האחרות הרי הונפה ב"פ ואחת שהונפה עם הא' הרי ב"פ כמו הראשונה גם הג' כשמניפה עם הד' הרי אחת ושתים שכבר הונפה אחת עם הא' ואחת עם הב' הרי לא ג"כ ב' פעמים וגם הד' הונפה ב"פ אחת עם הא' ואחת עם הב' ואחת עם הג'. ואי משום דהב' והג' והד' לא הונפה כל א' עם ב' הנכונות זא"ז כמו הראשונה אלא בסירוגין זה ודאי דוחק גדול לומר בדבר כזה שהיא עולה מן הראשונות ואח"כ הפרש באופן שדברי הי' ז"ל לצ"ע לי ודבר תימה על הי' כריו דנעקים שהי"ל לתמוה על הי' ז"ל כמ"ש. אדרבא אוחז בשתי ידיו ליישב בדבריו ז"ל דברי התוס'.

מ"ח ע"א הא ודאי כאנ"ש היא ושינויי הו"ס דבעית למיפרך ברישא דאי ר' די בעי לאוכופי וכו' מיהו דלאי' תיכיא אקשי ליה עד דאפקיה מטעמים ע"כ ומדברי רש"י ז"ל הללו הוכיח הר"ן ז"ל דס"ל דהא דקאמר הא ודאי כאנ"ש היא קאי נמי אברייתא קמייתא וכי' דס"ד דכיון דקתני ברייתא תניגא אין פודן אלא בחוץ משו' חולין בעזרה אימא ספי' חולין ממילא קא אתיין איכא איסורא א"כ ליכא לאוקומי ברייתא קמייתא כר' דהקשי לך היכן פודן דליכא למימר דרי פליג אהאי ברייתא וקי"ל דהי' חולין ממילא קא אתיין מותר דלא שמעי' ליה דפליג אבל תדי' הרי"ת ז"ל פי' מסי תוי"ת הי"ב כרי דליק הא ודאי כאנ"ש אלא אברייתא בתרייתא אבל קמייתא אתיא כרי ופודן בפנים דכיון דחולין ממילא קא אתיין מותר ופליג אהאי ברייתא בתרייתא דאסרה עכ"ל. ולע"ד אפשר לא מזינא שום סברה בדבריו ז"ל דמשו"ה איכא למימר ולאוקומי ברייתא קמייתא כרי ופודן בפנים ואפי' נ"מ אברייתא בתרייתא דמר א"מ ומר א"מ ולית דע"כ ליכ' הברייתא בתרייתא דפודן בחוץ ולא אמרי' חולין ממילא קא אתיין אלא משום דס"ל שחיטה לא מקדשה וא"כ אין כאן פסול יוצא ומש"ה יכול לפדותן בשופי בחוץ משו"ה קאמר דאין פודן אלא בחוץ דבלא שום לורך ודוחק למה לנו לפדותן בפנים ולומר חולין ממילא קא הוין משא"כ בקמייתא דמוקמינן לה כרי דס"ל שחיטה מקדשה וא"א בשום לד ואופן לפדותן בחוץ משום פסול יוצא משו"ה יכול לפדותן בפנים וחולין ממילא קא הוין ככ"ל פשוט.

אלא דלפי האמור טעמו של רש"י דס"ל דלפי המסקנא לא מתוקמא ברייתא קמייתא כרי נעלם ממני וכבר

כתבתי

ראיתי להר' אבין שהקי' ע"ד ה' מ"ן ז"ל דלפ"ד דרש"י ז"ל שוכר דהאי פי' דהגלין מתילא קא הוין אידסים לפי העסקנא א"כ איך הש"ס מתרץ לה האי שינויא בכמה דוכתי והוא נכ"ו פי' דברי רש"י ז"ל דרש"י קאמר דאיכא פירכא אחרת דהו"א למיפרך דאי כ' ד' בעי נאוכופי ועי"ז קאמר דביון דמל"כו דברייתא בתרייתא הוי כראב"ש גם קמייתא מוקמינן אבל לא מטעם חולין בעזרה דלזה כבר מ"י כ"ש אלא מכח דהו"א למיפרך וכו' אתי"ד נכ"ו. וכל נגבי דידי אין בו כדי שביעה דפשטות דברי רש"י ז"ל כרי דגלא: האי פירכא דהו"א למיפרך לא מחוקמא בברייתא קמייתא כרי ממ"ש מיהו דאלימא מיניי אקשי ליה עד דאפקיה מטעמים ומדבריו אלה משמע להדיא דבמאי דאקשי ליה בפירוש אפקיה מטעמיה דהוה בעי לאוקומי סבריתא כרי ולא במאי דהו"א למיפרך ואנחנו לא נדע וכעת ל"ע.

גמ' תני' ר' חנינא שמע ד' כבשים על ב' חלות וכו' אמ"ל ר' יוחנן וכו' אומרים לו לאדם עמוד וחטא בשביל שחזכה והתנן אברי חטאת שנתערבו באברי עולה וכו' עמוד וחטא בחטאת בשביל שזכה בחטאת אמרי' עמוד וחטא בחטאת בשביל שחטא בעולה לא אמרי'. שמעינן מהכא דבתרי מילי לא אמרינן עמוד וחטא בשביל שחזכה והיינו דוקא כשפשע כמו הכא שהי"ל לזה ולזהר דלא ליתערבו אברי באברי דבודאי שאם היה זהיר בדבר ולא שם דעתו מהם כלל לא היו מתערבים. ואין להקי' ולוי דאי"כ הו"ל לשמים לתרץ ולוי דשאני התם באברי שפשע ומשו"ה לא עמוד וחטא משום דגם הכא פשע דהי"ל לשחוט ב' כבשים ושחט ד' ואפ"ה אמרי' עמוד ושפה. אבל כשהדבר בא מאליו ומעלמו בלא פשיעה אף דהוו תרי מילי אמרי' ליה עמוד וחטא ב"ש. עוד הקי' בגמ' ונהדר מילתא מי אמר והתני' כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וכו' ותי' עמוד וחטא בשבת ב"ש בשבת אמרי' עמוד וחטא בשבת ב"ש בחול לא אמרי' וגם מהכא שמעינן דמיום ליום לא אמרי' עמוד וחטא בשביל שחזכה והיינו ג"כ כשפשע כמו הכא ששחטן לכבשי עצרת שלא לשמן. אבל כשלא פשע אף דהוי מיום ליום אמרי' ליה עמוד וחטא ב"ש למחר. ועוד שמעינן מהכא מהך דשחט ד' כבשים על ב' חלות דאף כשפשע אם הוא בדבר א' וביום א' אמרי' עמוד וחטא בשביל שחזכה. והכי שמעינן ג"כ מהסוגיא דשבת ד"ד דהדביק פת בתנור מאחי דמתני' לה בהדיא רב אחא בריה דרבא עיי"ש.

אלא דלא הוא בשביל שחזכה חבירו אפי' אם הוא בדבר א' וביום א' לא אמרי' ליה חטא ב"ש חבירך אם פשע חבירו וכמ"ש שם בשבת. אלא דלפי"ז קשה מאי דאמרי' בפסחים ד' כ"ט אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בה"ע אלא קטורת וכו' ומחוסר כפורים שעברו הכהן בערב דפסחים ומקריב כפרתו כדי שיזכה ויאכל הפסח לערב והוא מן הקל"ה על הקל"ה דאפי' שפשע הא"כ שהי"ל להביא כפרתו קודם לתמיד ושכח ולא הביאה וכמ"ש רש"י ז"ל שם בד"ה וא"כ אפ"ה אמרי' ליה לכהן חטא בהקרבת כפרתו היום ב"ש חבירך בפסח לערב כעלא דאפי' בתרי מילי ומיום ליום אמרי' חטא ב"ש חבירך ואפילו שפשע חבירו.

והנה לפי"ם בהך דמ"כ דהוי מיום ליום כבר ראיתי לתוס' שם בפסחים ד"ה אתי עשה שאי' בני פ"ש אי בעשה כידא ואי בעש כו' עי"ש. אלא דאכתי ק' דהוו תרי מילי ובסוגי' אמרי' לסד"א חטא בחטאת כ"ש בעולה ליא. כ"ש וקיו כדי שיזכו אחרים. וכבר ראיתי להר' אבין שהקי' כן ולא כאם די' סוגי' דפסחים דלפי"ד ל"ק אלא חדא מכה דסייכו ההיא דתרי מילי ועיי"ש מה שתי'. ומה שהקי' הי' תנ"י נכ"ו שם עמ"ש התשב"ץ ח"ב סי' ג"ן עיין להר' שכשי' הים ז"ל ח"א דמיה ע"ב ועיין לה"ם בפ' מאמר ומלכי ש"ס לגיטין ד' מ"ד ע"ב. שילא לתלין בעדו ושכותא יכלה כמה דפוקים דבריו עיי"ש.

כי מן הבאר קי"ל טובא עמ"ש התו' שם בשבת ד"ה וכי אומרי' וכו' שהקי' בההיא דהדביק פת בתנור דבכמה דוכתי משמע דאמרי' חטא כ"ש חבירך ותי' דדוקא היכא דפשע הוא דליא חטא כ"ש חבירך ושבזה אתי שפיר מאי דאמרי' בכ"ש תמיד נשחט דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה גם בפי' בכל מערבין ד' ל"ב ע"ב ד"ה ולא ליעביד הקי' ג"כ על הך דהדביק פת מההיא דפ' תמיד נשחט ומההיא דפ' בתרא דעירובין ותי' וז"ל ואומר ר"י שיש לחלק בההיא דהדביק לפי שפשע שהדביק סמוך לחשיכה ולע"ג דהוי שוגג איבעי ליה לאסוקי אדעתיה אבל בהנך דלא פשע מידי שרי ע"כ. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריהם ז"ל דמאי שנא מההיא דהדביק פת דכמו התם אף דשגג ושכח משכח אפ"ה משוינן ליה פשיעה משום דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה כמו כן הכא ג"כ במ"כ אף דשגג ושכח חשיב פשיעה גמורה דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שהיום יו"ד ניסן והי"ל להביא כפרתו קודם לתמיד כדי שיוכל לאכול את פסחו לערב וכעת לא ראיתי מי שנרגש מזה ולע"ד צ"ע. ושבור הייתי לחלוקי אפשר לפי מונה הכוונה ולוי דהתוס' ז"ל לא ס"ל כפירש"י ז"ל דהמ"כ שכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד אלא דהו"ל א' כשא דמינכר ומשו"ה לא הביאה. אלא דא"כ ק' דלא הו"ל לכתוב בפשיטות אבל בהנך דלא פשע מידי שרי אלא הו"ל לפרושי למילתיהו ולוי דהכ"ד כשלא הביא כפרתו משום אונס גמור.

אמר המגיה אפ"ל לע"ד דבמאי דכתבו בהנך דלא פשע וכו' דהיינו הך דתמיד נשחט וכהן דעלתה לו יבלת כלאה דכותה לוי דהכיהם שין דכמו הסיא דיבלת הוי אונס גם הך דתמיד נשחט היינו משום אונס. ועיין בפחד יצחק בד"ה חטא ב"ש חבירך שכ' וז"ל שם דכ"ע ע"א אתי עשה דפסח וד"ע דהשלמה ועברי הכהנים בעשה משום דבאונס לא אמרינן (צ"ל אמרינן) חטא ע"כ. ולדיק עתיק מסי' פתח האהל. וראיתי בפי' בינך יצחק ס' כלבים דהקי' עמ"ש מוהרש"א ז"ל בפי' תי"ק דלא אמרינן אתי"ע ודחי ל"ת אלא בחד גברא מהא דאמרינן בפי' תמיד נשחט דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה. ותי' עפ"מ התוס' בשבת ד"ה וכי אומרי' הנ"ל. וכי וז"ל ואם כן התם טעמא אחרינא איכא גבי כהנים דעברי אעשה ויפרי מקיימין העשה ולאו בחד גברא. משום דניחא"ל לחבר וכו' ומשום דחבירו לא פשע וכו' עיי"ש. וכי עליו מהר"ש באטינייו ז"ל בפי' אגורה באהלך דל"ח ע"ד הי"ל גם במה שכלה לתרץ להה"א דתי' עפ"ד התוס' ליתא דהתם בתי' איירי דשכח ולי"ה כפרתו. גם כשהביא שלאי כדבה קי' התמיד והיה מחוייב יעיש כמלא דפשע ומי יתן ידעתי במאי שנה עכ"ל. ואנכי הפעוט אמרי כעי"כ אתינה מי יתן ידעתי במאי שנה חיו הוא ז"ל בדי"ה ביי ז"ל דהרי שפיר מייתי ראייה בדורם עדי התוס' הנ"ל דקי"ל דההי"א דמ"כ איירי בדלא פשע עכ"ל.

וחזה הוית להר"ב לימודי ה' ד"ד ע"א שכתב דעשה דהשלמה בפשיעה הוא מתה שבה ולא הביא כפרתו כמ"ש רש"י שם ועיין תוס' בתרא דל"ג ד"ה כופין אבל התוס' דפ"ק דשבת ופ' בכל מערבין ובפי' השולח כתבו דמחוסר כפורים לא פשע וכו' עיי"ש ואנכי תמה עליו דאיך לא הקי' ע"ד ז"ל דמאי שנא מההי"א דהדביק פת דאף דהוי שוגג חשיב להו פשיעה משום דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכמ"ש שוב אחרי מוס"ג בא הגאון רב אחאי האי גיסא דכהי"ר דעי"ה מליא חן כרוו מ"ש בזה הרב מוהר"א גדליה ז"ל בחפוי כי בלא להר"ב מכתם לדוד ז"ל סי' ח' דצ"ו ע"ד ומה שהשיב עליו הי' המחבר ז"ל דפ' ע"ב עי"ש. וראיתי להר"ב משפטי שמואל ז"ל דק"ב ע"א שכתב וז"ל ואי"ה וכו' וי"ל דניחא לפו לתוס' לתרץ תי' המוכח מתוך הסוגי' שמביאים לקוי דהיינו הכהו דעי' ודתמיד נשחט דהתם הוה הדבר באונס דהיינו מצורע וכו' אתו"ד ז"ל. משמע מדבריו דהתם הוה באונס דהיכי מה שכלפי ודבריו לא זכיתי להבינם דמה איכפת לנו אם הצרעת באה לו באונס כיון שבידו הוא להיות זריז ונשכר להביא כפרתו קודם לתמיד.

והנה הי' זה היום גדול ז"ל שם בסוגיא הזה אף אים עמוד כל שחי' שתי' בזה התוס' ז"ל בכמה דוכתי ובמ"י הב' שמי' דנעבוה כבה כמלות תו"כ וכן בעלות דרבים אומרים לאדם

לאדם חטא כ"ש חבירך הקי' ז"ל בדמ"ב ע"ג דלפי מ"ש זה שכתבו התוס' דבמלוה רבה אומרי' לאדם חטא כש"ח א"כ בכדיית הפת למה לא התירו לאחרי' לרדות בשבת כ"ש חבירו בת"כ דשבת וכ"ש דרדיית הפת אינו אלא שבות ואם איסו' עשה דהשלמה וכו' דהוי דאורייתא שרו רבנן לעבור משום מ"כ כ"ש דיש לנו להתיר לעבור אאיסו' שבות דרבנן משו' מלות שבת הגדולה. ותי' בדרך אפשר דהתו' במ"י זה שכתבו עפ"ש. בשם ריב"א לחלק בין שהיא דצירוניי דאמרי' ניחא לי' לחבר להא דהכא דמקפ"ל נ"ר ב"ב' אם התירו לו לרדות את הפת דהכא שאני שכבר התחיל באיסור וממילא יגמר משא"כ התם שעדיין לא נעשה האיסור. הילכך אפי' לתי' זה שתי' דבמלוה רבה אומרי' לאדם חטא כש"ח הכא לא התירו לחבירו אפי' שהיא מלוה רבה כיון שכבר התחיל באיסו' וממילא יגמר משא"כ במ"כ דעלמא כשהיא דמלוה פו"ר וכשהיא דמלות ק"ש דכדי לזכות לזה במ"כ אומרים לחבירו חטא באיסו' קל כיון שזה לא התחיל לעבור על מלוה ואין ביטול המלוה נגמרת מאליה כי הכא אתי"ד ז"ל. ואחרי כעי"כ אנכי הדיוט לא זכיתי להבין השפנם והסי' ש"ם בין שהיא דרדיית הפת להיא דמלות ק"ש שהרי כמו שהשם התחיל באיסור דשבג משנה ותדביק פת בתנור וממילא יאפה ויגמר האיסור כמו כן הכא ג"כ קים היה לו להיות זריז ונשכר לשביא כפרתו קנעור יום כדי להיות מוכן ומזומן להקריב פסחו שהיא מלות רבה וכיון שלא הביאה שמ"כ קרינן ביה שכבר התחיל באיסו' שלא הביא כפרתו קודם לתמיד אלא שהוא בשוא"ת ואם לא יקריב הכהן כפרתו ממילא יגמר האיסו' ג"כ שאינו אוכל פסחו לערב ואיך קאמר הי' ז"ל דאין ביטול המלוה נגמרת מאליה וא"כ לא הי"ל לערב קים בהדי פו"ר כיון דאעיקי' התוס' ז"ל לא עלו על שפתותיהם מלות ק"ש כאן גשנה בהך פלוגתא וכמו שכבר נרגש מזה הוא ז"ל בעצמו שם ע"ב ותי' דאפשר דמשמע להו דמתחם ליכא כאים גמורה דא"ל דבשנים כיון דפלוחי' ישרי שויבו כחפצא הו"ל כאלו בעלים עלמן עברי את"ב דהשלמה ע"ש.

עוד חזה הוית לתי' הגמ' ז"ל דמ"ב ע"א דאייתי בידים מ"ש תגין ז"ל בס' השולח עמ"ש שם כל שמשחרר עבדו עובר בעשה. דלאו עשה גמור הוא דבגמ' פרכינן מת"כי משום בכיא וגו' ומפרקי' מלוה שאני. ואי עשה גמור הוא היכי דחינן עשה שבתו' משום האי מלוה. ויש מתרלים שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משו' שלא יתן להם מתנה חנם וכיון דאיכא מלוה לאו משום מתנה דידהו קא עביד אלא לצורך עלמו והו"ל כנותן דמי עלמו עכ"ל. ושוב ראיתי מה שהקי' ע"ד הר"ן ז"ל כלנו הר"ב לשון ערומים ז"ל דע"ד ע"א דא"כ כי חזינן תלמודא שהם נכנסות עלם דהך עובדא מלוה שאני מאי הדר פריך מה"כ הים דהכי כיון דמשו' מלוה היא ולורך הרב מותר דלאו משו' מתנה דידהו קא עביד אלא לצורך עלמו וכו' ואמאי אלטריי לשנויי מלוה דרבים שאני. ותירץ לה הי' ז"ל ע"ש. והנה מלבד דאשתמיט מיניה דכבר קדמם הי' מג"א ז"ל בא"ח סי' ל' ס"ק ל' והל"ע ע"ש. אלא דגם תי' הרואה ילאה כמה דחוקים דבריו דאכתי כיון דמותר גמור הוא לשחררו כיון דאינו משום מתנה היכי קרינן ביה מת"כ משום דמלבד מידו מלוה דלעולם בהם תעבודו. ועיין ג"כ לס' מחי"א ז"ל בקונ' ד"ב ע"א דהקי' כן ולא ראה להמג"א ז"ל. גם ס' ברכות תי"ש ז"ל דע"ע ע"ב הקשה כן משם הי' מר אביו ז"ל ותירץ ע"ש וגם משם נעלם דברי המג"א ז"ל ועיין למגן ז"ל בבי' ביו"ד סי' רס"ז דאמר שהביא די' הר"ן ז"ל הללו כי וז"ל ובגמ' פריך מלוה ה"ב היא ומשני מלד"ר שאני ע"כ גם הפרישה שם אחר שהביא פירכת הש"ס ותירולם הביא די' הר"ן ז"ל. ועיין מחב"ר א"ח סי' רכ"ד שהרגיש על מגן ז"ל שהביא די' הר"ן ושתיק. ולא ראה לס' פני האדמה ז"ל ח"ב דל"ח ע"א שכי' דכונת מגן ז"ל ליישב ס' הר"ן ז"ל ע"ש. ובהיותי בזה חזה הוית להר"ב נחלת בנימין ז"ל מלוה ס"ה ד' ק"א ע"א שהביא קו' הר"ן ז"ל הנז' ומ"ש בשם יש מתרלים שכל בשם הרשב"א ז"ל וכו' וז"ל אך קשה לדעת הרשב"א דאפרש טעם דמשחרר עבדו עובר בעשה משום איסו' מתנה חנם לגוי א"כ במשחרר עבדו הו"ל השתא עשה ול"ת עשה לעולם בהם תעבודו ל"ת לא תחנם. ה"לך שחרר ר"א. את עבדו לל'רפו למנין דהוי עשה לחוד וכי אתיא עשה ודחי עשה ול"ת וכו' ול"ל דהיכי דקיום העשה הוא מלוה דרבים נדחים מפני עשה זאת אפי' ל"ת ועשה הו"ל וכביטול עשה ול"ת זו רבים מקיימים עשה הו"ל כמה עשין ודוחין ל"ת ועשה אתי"ד ז"ל. והנה מ"ש בשם הרשב"א הרואה ינלה במ"י הרשב"א דאין כן דבתו ז"ל אלא שהביא כן בשם הרמב"ן ז"ל ואדרבא הוא ז"ל הקי' ע"ד הרמב"ן ז"ל כיעוי"ש. אלא דאעיקר' אהמ"כ קוי' ליני מכיר וגברא רבא מזינא ותיובתא לא קא חזינא ואנכי לא ידעתי מה הבין הי' ז"ל בתי' של הרמב"ן ז"ל שהרי דבריו ברורים למנין דכוונתו לתרץ וכו' דלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משו' שלא ליתן להם מתנת חינם אבל כשהוא משחררו כשנותן דמי עלמו או משו' מלוה ולורך הרב דליכא חנינא מותר וכל כה"ג לא לותה תורה לעולם בהם תעבודו ואין כאן עשה וא"כ מה יש לתקי' עוד דאיכא עשה ול"ת דאפי' את"ל דאיכא כמה עשים ולאוין אינם אלא כשמשחררו משום חנינא אבל כשהוא משו' לורך מלוה ולורך הרב כהיא דר"א אין כאן לא עשה ולא ל"ת והוא מותר גמור מדינא ואין כאן דס"ת כלל ונחנס דחק הי' ז"ל בתי' דלפי' האמור אעיקר קו' ליתא. גם מאי דהוקי' לו להי' ז"ל על אאע"ס ה"לך שחררו לאליעזר עבדו גדחה ל"ת. ועשה דשחרור כדי לקדש אשה ליצחק בנו דהוי מלוה. ד"מ"ד ונכנס בסבילי דחיקי כדי ליישבו לפי האמור אעיקר' לק"מ דכיון דשחררו ללורך עלמו כדי לקדש אשה לבנו ולאו לחנינא דעבדים איכוון בכה"ג לא דברה תורה עשה ול"ת וכדין עשה אאע"ם ומשום.

עוד חזה הוית לתי' הרב"י ז"ל דמ"ד ע"א דאחר שהביא מ"ש מגן ז"ל בא"ח ס"י ש"ו ומ"ש שם הי' מג"א ז"ל ס"ק כ"ע כתב וז"ל ועיין בסנהדרין דע"ג דאמרי' התם דלראבי"ם מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו ולפי"ד הי' מג"א ז"ל שכתב שהמחלל את השבת אפי' שאינו מכוין לחלל להכעים הוי כעע"ז: קי' דא"ך הותר להצילו בנפשו בשבת כיון דהורגנו כמי מחלל שבת והוי כעע"ז אמנם עפ"י מ"ש כ"א דהורגנו דאינו מחלל שבת להכעים אלא להצילו לזה שעובר במזיד ולהכעים דגבי דידיה שרי ואין בו משו' עע"ז אבל אותו שהיא מכוין להכעים הרי הוא כופר במלות שבת והוא כעע"ז ומשו"ה ניתן להצילו בנפשו. אמנם כא"תי להתוי' שכתבו שם ד"ה חד למעגעי ע"ז וז"ל ולא"ת לי ק' למעועי שבת את מחלל גופים קמחלל שבת. וא"ך יחלל שבת להציל חבירו מחילול שבת וכו' עכ"ל. דע"מ ס"ד דנזירת שכתוב בנסג"פ. ולפי' מ"ש לא הוו לריכין לזה אלא דשאני מחלל גופים דאינו מחלל את השבת להכעים משא"כ המחלל להכעים דהוי כעע"ז וליע עכ"ל. ואחרי כצ"כ. דבריו תמוהין לע"ד דהן אמת דעמ"ש הי' מג"א ז"ל דע"כ לא התיר מגן ז"ל אלא דוקא בנדון זה דלגבי שלא חמיר דתם ומעביד כל ימיו חילול שבת הוי זה איסור זוטא דמועט לחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה אבל אם רולים לאנסה לעבירה אמרת אפי' בעע"ז פעם א' אין מחללין עלים שבת דמחלל שבת כעע"ז וכלו' דכיון דסקולים הם אין כברא לוי שיחטא זה בשביל שיזכה האחר. לזה יפה תי' הי' ז"ל דרב המרחק ביניהם דדוקא במחלל את השבת להכעים הוא שאמרו דהוי כעע"ז לא כן זה שמחלל את השבת להציל את חבירו שלא יעבור ע"ז שפיר איכא למימר דכל כה"ג אמרי' ליה חטא כ"ש חבירך דלגבי ע"ז דאמרו בה יהרג ואל יעבור חילול שבת כי האי איסור זוטא קרינן ליה וא"כ לק"ם אנסוהו לעבור על ג"ע וש"ד שרי לחלל שבת כדי להצילו מהאי עבירה. אלא דמע"ם ארך להחזיק דבריו מהיא דסנהדרין כראה להדייא דכוונתו ז"ל לחלק וכו' דלק"ם לא אנסוהו אלא רולה במזיד ולהכעים לעבור על ג"ע ולראבי"ם אף לעע"ז ולחלל את השבת שפיר שרי ליה לאחרים לחלל את השבת ולהצילו בנפשו וכמ"ש אח"ך בפי' בדעת הי' מג"א ז"ל. וזה תימא לע"ד דמה יענה לתי' התוס' שתי' דאין אומרי' לאדם חטא כש"ח אלא דוקא כשלא פשע. ועוד דאעיקר' אפי' בנדון שהרשב"א ז"ל שהוא להצילה מלהמיר ג"מ לאת עוברת על כל התו' כולם לא התיר

מגן

ענין ז"ל אלא מטעמא דלא פשעה וכמ"ש בבי' וה"ד הוא ז"ל גופיה שם דמ"ג ע"ב ועדיין לאלומית הדין קיימא ולא"כ איך הפה יכולה לדבר ולוי מן הקלה של הקלה דאפי' אם בא לעבור עבירה א' כגון ג"ע וכיוצא ושוא במזיד ולהכעיס דאמרי' ליה חלל את השבת להצילו בנפשו. ועוד דא"כ אפשר לוי כן בדעת הי' מג"א ז"ל מאחר דהם סמוך וכראה בסעיף הקודם כתב ח"ל ולע"ג דאין אומרי' לו לאדם חטא כשים כמ"ש סי' רנ"ד שאני התם דפשע במה שהדביק את הפת משא"כ כאן עכ"ל. וא"כ לפי"ז אין ספק אצלי דזה שכריחם להתוס' ז"ל שם בסנהדרי' לוי בדעת כאבי"ם ונס"ד אי לא הוה כה"ג קרא דאף דקי"ל א"א לאדם חטא כשים כשפשע חבירו. שאני מחלל שבת דכיון להצילו בנפשו דגזירת הכתוב היא וזה פשוט לע"ד.

כי מן הבא"ר מה מאד ק"ל על מה שעלה ונסתפק רב חנא השמ"ל ז"ל בפי' כ"ד מה"ש וסי"ד הי' ז"ל אם ברודף אחר א' מכל העריות שמותר להצילו בנפשו אם גם בשבת שרי לחלל את השבת להצילו א"ד שלא נחלל את השבת בשביל הצלתו מן העבירה והעלה הדבר בצ"ע. דלמה זה לא פשיטא ליה לאסור מדי' התוס' ז"ל שם בהא דא"א לאדם חטא כשים בין פשע ללא פשע דמשה תורה יוכיח דאין לנו לחלל את השבת בשביל הרודף להצילו מן העבירה דאין לך פשיעה גדולה מזו. עוד זאת קשה סוגר לי בדי' המ"ל ז"ל באמ' דבלדד בדבריו ח"ל אך מה דמספקא לי אם ברודף אחר א' מכל העריות דאף שהתוי' שריה דמו אפשר שלא נחלל את השבת וזה דוגמא לזה שהכי אף שהוא מ"מ להרוג מחויבי מיתה ב"ד מ"מ התחנו שלא לענוש בשבת וכמ"ש רבי' בפירקין וא"כ אין ברודף אחר העריות שניתן רשות להורגו הוא אחד מחייבי העונשים ואפשר שלא נחלל שבת בשביל זה עכ"ל וקיק שהיה לו ללדד ולוי ג"כ דשניא היא דהתחננו שלא לענוש בשבת משום דאינו מבטלו לגמרי אלא אפשר לקיים עשה זה ולענשו אחר השבת דאף דלכתחי' אין גומרין את הדין בשבת כדי להורגו אחר השבת משום דהוי ענוי הדין וכמ"ש רבי' פי"ד מה' סנה' מ"מ אם כבר עברו וגמרו את דינו בשבת בודאי דהורגין אותו אחר השבת וזה פשוט משא"כ הכא ברודף אחר הערוה שאם אינו רודף אחריו בשבת הוא מבטל לגמרי עשה ול"ת וקצותה את כפה לא תחוס עינך משום דהכא הלך זה ועילא תלותו והנה דבר דייקינן שפיר אין זה סברה כלל לחלל את השבת ולהצילו בנפשו הא דגם בחילול שבת איכא עשה ול"ת והוא בסקילה ועוד דהתם כשאינו רודף אינו עובר אלא בשוא"ת משא"כ הכא שהוא מחלל את השבת בקו"ע. אלא דעכ"פ הי"ל להר' ז"ל ללדד כן בראיה זאת ולא להמליץ הדבר ולהלכה לנאים אחרת בלשון בדברי המ"ל ז"ל שלנו לא זכיתי להבינם.

והיותר תימה על מרן הסמ"ג ז"ל שכתב בש"מ סי' תכ"ה הגהות אות כ"ו וס"ד הי' ש"ס ז"ל וז"ל כתבתי בא"ח סי' שכ"ט שהרודף אחר חבירו להורגו יצילו שניתן להצילו אפי' בשבת הרב המגיד ז"ל ויראה שה"ה בכל הרודף שניתן להצילו בנפשו עכ"ל. דמבואר מדבריו ז"ל דמאי דמספקא ליה להמ"ל פשיטא ליה להר' ז"ל להיתרא והדבר קי' לע"ד הטעם הוא דמה יענה הר' ז"ל ביום שידובר בו מדי' התוס' ז"ל וכאמור. וכ"כ ק' על הי' כמוהרמ"א ז"ל וה"ד הי' ש"ס ז"ל שם שהביא הא"ם להיתרא מהא דפי' בן סורר וס' ש"ס ז"ל דהאם ע"ש. גם הי' שעים ב"ה שם הביא הך ספיקא של המ"ל והביא ראיה לכאו' מהא דפי' בן סורר כמ"ש מוהרח"א ז"ל ושוב דחאה כמ"ש הי' ש"ה ז"ל ודבריו נעלמו ממיכא דשפי"ר הוי כי הי' ז"ל. ועיין להי' כמוהר"י אלגאזי בס' שער יהודה ד"ו ע"ב שהביא ראייתו של השעים מהא דפי' בן סורר ודחאה בבי' שנים וים לתמוה עליו דסדחים השכיה היא גופה דחאה השעים ז"ל שם גופיה בפו"ד שכי' ובר מן דין וכו' ע"ש. גם הרי"ב תו"כ כמוהר"א גאמיכיין ז"ל בס' משפטים דמ"ג ע"ב הביא ראיה שלו דפי' בן סורר משם הי' כמוהרמ"א ז"ל והוא ז"ל דחאה ג"כ כמ"ש השעים ז"ל. ועוד הבי"א משם הכס שכלה לדייק מדי' רש"י בסנהדרי' דע"ב דקי"ל דרודף אחר העריות אין מצילין עליו את השבת והוא ז"ל דחאה ושוב הוכיח מדי' הי' המאירי בחי' לסנהדרי' כ"ד דק"ל דרודף דעריות לא ניתן להצילו בשבת ונקי' על מרן הסמ"ג ז"ל דהו"ל לחלוק עם המאירי ולא לכתוב אחר דבריו ויראה דס"ה וכו' כמי שכן דעתו של המאירי ג"כ. ועיין עוד להי' הח' בספרו אגורה באהלך דכ"ו ע"ג. וק"ש על כל הכי כנוותא דא"כ לא הרגישו להביא ראיה שלו לאיסורא אלא אדרבא שמה נקטו לרחוקי אנפשיהו להביא ראיות להיתרא ועל הכל לא"ת.

שוב אחר הפיפוש ראה ראיתי להר' כמוהרכ"ר אשכנזי ז"ל בס' הכי"מ מכלה סכוגה דיי"ב סע"ב שהביא הך הפיקא של המ"ל ז"ל וכתב וז"ל ומצאתי כתוב בגליון של המ"ל לא ידעתי למי הוא דאשתמיט מיניה די' הרשב"א שכתיבנא עכ"ת עכ"ל. וגם על הגליון הנז' וגם על הי' הנז' ז"ל יפול התימא דאדקשי' ליה להמ"ל דאשתמיט מיניה די' הרשב"א הקשי' ליה מדי' התוס' הנז"ל. אלא דלזה א"ל דעדיפא מיניה קא פריך מדי' הרשב"א ז"ל דמוכח מדבריו דאף דלא פשע אין דוחין את השבת על הצלתו מעבירה. והנה דמרן ז"ל קשי' שיו ספק דלא כותיה אלא כדי' התוס' שהי' בין פשע ללא פשע עכ"פ אילו היה רואה הי' מ"ל די' הרשב"א ז"ל הוה פשיטא ליה הדבר לספקו ז"ל במכ"ש לאיסורא.

ואגב ראיתי להי' הנז' ז"ל דשקיל וטרי בענין זה דא"א לאדם חטא כשים ומ"ש משמי' דבריו על דיי"א שע"ד די"ה עוד כתבו התוס' הכוללה יראה דהן הן הדברי' הנאמרי' בס' ש"ס שם וני' נביאים נתגלגלו בקבון א'. ועתה הוית לתי' ז"ל שם שהקי' בחי' בזה שם התוס' בין פשע ללא פשע מהא דאפליגו בן זומא ורבנן בפ' יוה"כ דפ"ג במי שאחזו בולמוס ויש לפניו טבל ותרומה דמ"מ מאכילין אותו טבל ומ"מ תרומה ולמ"ד היכא דאפשר בחולין כ"ע ליה דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר ופריך אפשר בחולין פשיטא ומשני לא צריכא בשבת והדר פריך בשבת נמי פשיטא טלטול מדרבנן הוא ומשני כ"ע בעציץ שאינו נקוב דרבנן וכו' והשתא אם איתא להא דכתבו התוס' מאי פריך כיון לעולם נטבל דאוריתא ולשמועי' רבא דלע"ג דבעלמא ק"ל דא"א לאדם חטא כשים הכא שאני דכיון דזה החולה לא פשע אמרי' ליה חטא ויתקן תרומה בשבת ויעשה איסור דרבנן כיון שהחולה שלא יאכל טבל דאורייתא ואי דקשיא ליה לקמא דתלמודא דגי' פשיטא ומשו"ה פריך הא ודאי דוחק וכמו שיראה המעיין ולע"ע א"ד ז"ל. ולהמ"ר לעד"ן דלק"מ דמלבד דאדרבא החולה יראה דהדבר פשוט לוי דמאי דפריך בשבת נמי פשיטא טלטול מדרבנן הוא הכונה לומר דכיון דאיסור הפרשה א"כו אלא מדרבנן פשיטא דאמרי' ליה חטא והפרש כיש מבירך ולא יאכל טבל דאורייתא כיון דחבירו לא פשע ואפי' אפה רבא לאשמועי' והכי לא ידעתי מאי דוחקים הי' ז"ל שלא נומר הכי. עוד כלע"ד לתרץ ולוי דאפשר דהתוס' ק"ל כהי' הנרב"י ז"ל שכתב בפ"ק סי' ק"ל נכון טעם על מה שמוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבלה משום כי אין דוחי שבת אצל החולה אלא על ישראל העומדים עליו וכיון שכן אינם רשאים להאכילו בידים דבר איסור כדי להקל מעליהם שא"א לאדם חטא כשים ע"ש והי"ד הי' ז"ל שם ע"ב וא"כ משו"ה פריך הכא בשבת נמי פשיטא דמפרישין את התרומה ואין מאכילין אותו טבל דאורייתא משום דא"א לאדם חטא כשים ואפי' דישראלים העומדים עליו לא עשו שום פשיעה בדבר ובכה"ג אומרים לאדם חטא כשים אפ"ה הכא הדבר פשוט דאין אומרים לחולה לאכול טבל דאורייתא כדי להקל מישראל העומדים עליו איסור הפרשה בשבת שהוא טלטול מדרבנן דע"כ לא אמרי' במקום דליכא פשיעה חטא כשים אלא דוקא חטא באיסור קל כשים באיסור חמור לא כן הכא דהוי להפך וא"כ מאי אתא רבא לאשמועי' כנ"ל להליץ בעד התוס' ז"ל. אך דאם באנו לוי כן בדעת התוס' מוכרחים אנו לוי דס"ל בההיא דשוחטין לחולה דלא כהר"ן והרדב"ז ז"ל שלא מאכילי' אותו נבלה ואין שוחטין בשבת דכיון דליכא פשיעה בדבר אמרי' לחולה חטא ואכול נבילה כשים ולא ליעביד איסורא רבא דהיינו איסור סקילה. וכמ"ש כיא"ז הו"ד בשמ"ג שם בפי' יוה"כ על ההיא דמי שאחזו בולמוס. ובפי' מי שהלים ע"ש.

עוד

עוד הנה הויה להו' ז"ל שם שהביא קו' ה' פ"ד ז"ל ופירוקא בהך דבן תימא ורבנן והקו' עליו דדבריו תמוהים דאף לכימא דאיסור זה אין בו צורך לחולה מ"מ עדיין ק' דיעבור זה איסורא דרבנן וכו' כי היכי דלא יעבור החולה איסור חמור דאורייתא וכמ"ש התוס' דכל דליכא פשיעה אמרי' חטא וכו' והשיב וז"ל שהאמת כאיתא להו' ממשפטי שמואל סי' ק"ב שאלה לידון בענין זה בדבר חדש דעי"כ לא אמרי' אין אומרי' וכו' אלא דוקא שאם בא לב"ד לישאל אם מותר אם לאו אז הוא דלא מורינן ליה הכי להיות מותר דאין סברא דבידים יתיר לו האיסור דודאי עון קל הניתר לכתחי' ע"י ב"ד חשוב גדול וכו' כי הוא חילול ה' אבל כל העושה מעצמו בלתי שאלה ב"ד ודאי אינו אסור וכו' ע"ש והנה אף שכ' ה' שאמרי' השמי' הוא אמיתי מ"מ כיון שלא כתבו שום א' מהפוסקים כן אין לאומרו אבל הנה מצאתי כדבריו להריטב"א בחי' פ' בכל מערבין וכו' ומעתה לפ"ז אין כאן קו' כלל וכו' עכ"ד ז"ל. ואהמ"ר דבריו תמוהים לע"ד וכנראה דלא שלטא עינא דהספיר מזי בסו"ד ה' מ"מ ז"ל שכ"כ בד' קנ"ג דע"ב עמ"ש התו' בהחולה הת' של שבת ח"ל ולא הוו עלו לחולה התי' שלבו דאי השי' האי שרצוי לזכות כשהעון הוא גדול כעון קטן שהיי' לעיל הכא לא שייך כלל לחלקו וכו' עד מ"ש דע"ב וז"ל גם הסיי' הני שהי' לעיל לא שייך לחלקו הכא דע"ג דכבר דהיכושה מטעמא דלא מלינו פוסק ומי' אמר לישתמיט להזכירו בלא"ה א"א להתקיים הכא דהא הכא אדרבא ב"ד הם המתירים בידים דהיק מתני' כופין את רבו וכו' ואין כפיה אלא ע"י ב"ד וא"כ יחלקו דהא דאמרינן בשבת ה"ד שיבואו לב"ד וישאלו אז לא שרו להו ב"ד וכו' והא הכא ב"ד הם המתירים וא"כ ליכא לחלוקי הי' זה כלל אלא השיי' של פשע כדכתבי' טעמא א"ד ז"ל. והנה הנה שכונת ה' ז"ל לוי' למה שלא ה' התו' בשולח כן היינו משום דלא שייך שם לחלק כן ולא שיכתישו בהלו השי' עכ"ם מתבאר מדבריו ז"ל דאין לחלק כן אלא דוקא כשפשע דאפ"ה אם עשה מעצמו לא הפסיד דאל"כ אלא דאפי' שלא פשע חבירו אם בא לישאל אין לנו להתיר מה יענה ה' ז"ל להא מתני' דבשולח דכופין את רבו והיינו ע"י ב"ד וכמ"ש ה' ז"ל אלא ודאי מוכרח לוי' דהכא הסיפא דכופין את רבו משום דלא פשע העבד וכל כה"ג יש לב"ד להתיר וזה מוכרח לוי' בכונת ה' ז"ל וא"כ הדר היסוד מה שרצה לתקן בזה קו' ה' פ"ד ז"ל וכמובן. גם מה שרצה לתרץ בזה קו' ה' אורים גדולים עמ"ש הרדב"ז ז"ל בתשו' עמ"ש הר"ן והו"ד בב"י א"ח סי' שכ"ח ששוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבלה דטעמו של דבר משו' כי אין דחוי שבת אצל החולה וכו' וה"ד לעיל דדבריו תמוהים דלפי מ"ש התוס' דכל דלא פשע אמרי' חטא א"כ ה"ה נמי נאכיל לחולה נבלה בשבת כשי"ה דלא ליעביד איסור הקילה וה' ז"ל בא מן הייסו' ח"ל והשתא לפי מ"ש אין קו' דאפשר דהרדב"ז ס"ל כהריטב"א והרי"ב מ"ש ז"ל דב"ד אין אומרי' לו חטא אפי' היכא דלא פשע ומשו"ה כי דא"כ דאיס להאכילו בידים דבר איסור מטעם שא"ל לאדם חטא דהיינו ב"ד אין אומרי' לו חטא עכ"ל. ואהמ"ר אנכי לא ידעתי היכן ראה לה' מ"מ ז"ל שכתב לחלק כן אפי' היכא דלא פשע דהרואה יראה מכלל דבריו ז"ל דאין כונתו לחלק אלא דוקא כשפשע וכמ"ש ועו' דכל מיליה דה' מ"מ ז"ל לחלק כן אינו אלא מדברי רש"י ז"ל בשבת והתם לא קאי אלא בפשע. וגם בד' הריטב"א ז"ל מוכרחים אנו לפי כן דאין כונתו לחלק כן אלא דוקא בפשע כי היכי דלא"ת ליה מהסיפא דכופין את רבו וכמ"ש ואין בידי סי' הריטב"א ז"ל לראות הדברי' בשורשן.

עוד כתב ה' ז"ל וז"ל האמנם אחר ההשקפה נר' דעדיין דבריו תמוהים דהא לפי מ"ש עי"כ דס"ל דאפי' במקום דליכא פשיעה א"א לאדם חטא וא"כ תקשי ליה דא"ך כתב הר"ן דמאכילין אותו שחוטה כי היכי דלא יאכל החולה נבלה דהא א"א לאדם חטא אפי' במקום דליכא פשיעה ובשלמא אי אמרי' דס"ל להר"ן כמ"ש התוס' ניחא דאע"ג דבעלמא קי"ל דא"א לאדם חטא הכא שאני דכיון דזה החולה לא פשע ע"ד שפיר אמרי' דנאכיל לחולה שחוטה אע"ג דאיכא איסו' קילה כ"ש החולה אך לפי טעמא אדרבא הטעם הוא להפך ול"ע עכ"ל. ואחרי כעי"כ דבריו לא זכיתי להבינם ולא ידענא מאי קאמר הה"ר לפי מאי דהשיגא ליה בכונת הריטב"א וה' מ"מ ז"ל דקי"ל דאפי' שלא פשע אין ב"ד אומרי' לאדם חטא כשי"ה א"כ מאי דקי"ל על הרדב"ז ז"ל הוא גופה הו"ל להקי' עליהם ז"ל דלפי הנרא' איך כתב הר"ן דמאכילין אותו שחוטה אלא ודאי מוכרח לו' דפליגי הריטב"א וה' מ"מ ז"ל עליה דהר"ן ז"ל בהדא מלתא או דס"ל להר"ן דאין לחלק בין בא לעשות מעצמו לבא לישאל לב"ד אלא לעולם כל שלא פשע אומרי' לו לאדם חטא כשי"ה ומשו"ה כתב הר"ן דמאכילין אותו שחוטה והם ז"ל ס"ל לחלק כן והיינו טעמא דמאכילין לחולה שחוטה משום כי אין דחוי שבת אצל החולה וכו' וכמ"ש הרדב"ז ז"ל. או דפליגי בעיקר הדין וס"ל דמאכילין לחולה נבלה וכמ' ליפ"ז וכמ"ש לעיל. וא"כ גם על הרדב"ז ז"ל שפיר איכא למימר דפליג על הר"ן ז"ל וס"ל דאפי' שלא פשע אין לב"ד לומר לו לאדם חטא כשי"ה וכדמוכח מדי' רש"י ז"ל. ועוד דהרדב"ז ז"ל גופיה שם בתשו' כתב ח"ל ומ"ש הר"ן ז"ל בטעמו של דבר זה לא נתיישב אצלי והנר' השגתי בטעמו של דבר בתשו' אחרת עכ"ל. אלא דאעיקר' העיקר חסר מן הספר לע"ד דליכא תמן דקי"ל דאף שלא פשע אין ב"ד אומרי' לאדם חטא כשי"ה וקו' ה' לוי"ג על הרדב"ז ז"ל במקומה עומדת וכמ"ש.

וראיתי להר' שארית יעקב ז"ל דפ"ז ע"א שכתב משם הר' זרע אמת עמ"ש רז"ל בטעם אהרן שחטא בעגל משום שרצה לזכות את ישראל ואמר מוטב לתלות הסרחון בי וכו' מאי דאמרי' הם בשבת וכי אומרי' לאדם חטא כשי"ה וניחא ליה עפ"י מה שהתו' שם דהא דאין אומרי' לאדם חטא כשי"ה היינו אלא דומיא דהתם דפשע חבירו ובעגל היו ישראל שוגגים כמ"ש ברבה פ' דברים א"ב לפ"ז שפיר עבד אהרן לחטוא כדי לזכות את ישראל כיון שלא היו פושעים אלא שוגגים ובהכי ניחא ליה נמי מ"ש ז"ל שמשה רע"ה ששיבר את הלוחות הי' ג"כ לזכות את ישראל וכו' עכ"ד. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין ד' ה' ששני כתבו התו' שם בעירובין וה"ד לעיל דהא דהדביק פת בתנור שהדביק סמוך לחשיכה ואע"ג דהוי שוגג איכא ליה לאפוקי אדעתיה וכו' ע"ש תני לסד"א דאפי' דשוגג קחשבי' להו פשיעה משום דהו"ל לאפוקי אדעתיה וא"כ אף אנו נאמר כן במכ"ש במעשה העגל דאף דשגגו וטעו הם בשעה. ודי"א אפ"ה חשיב שפיר פשיעה במורה דהו"ל לאפוקי אדעתייהו שהיה מעשה כשפים והכל הבל ולא לסמוך הם בזה ודי"א ולו' שיש בו ממש חיו. ולעיקר קו' ה' ז"ל לעד"ן לתרץ במ"ש התו' שם בעירובין דשאני חציה שפחה וחציה ב"ח שנהגו בה מנהג הפקר כיון דהיא אסורה לעבדים ולב"ח וה"ל לעושה אחר זנות לפי אפשר שלא תנשא לבני אדם ודמי לאונסין ע"כ וא"כ ה"נ ישראל אנוסים היו וכמ"ש בפ"ק דע"ז לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה וכו' ולמה עשו לומר לך שאם חטא צבור אומרים לו כלך אצל צבור ופרש"י ז"ל גזירת מלך היתה ליתן פיה לשנים ע"ב וא"כ כיון שכן היתה גזירת מלך מה"ע אין לך אונס גדול מזה ולפ"ז יפה עשו אהרן ומשה שחטאו לזכות את ישראל כיון שהיו אנוסים בדבר.

עוד הנה הוית להו' ז"ל שהמה עמ"ש מוהרי"בל בתשו' ח"ד סי' ד' דאף בשביל רבים לא התירו לחטוא אלא במצוה והכן הוא דעת בעלי התו'. דהיכן אלא שכן הוא דעת בעלי התו' ואדרבא עליכו בפ' בכל מערבין דמ"ב ד"ה כופין וכו' וכן מוכח דקי"ל אמא דהתיר לי לתרום שלא מן המוקף מפני דא"א לאדם חטא ולפי' ה' ז"ל מאי קו' דשאני התם דתרומה שלא מן המוקף דהוי במצוה דעיקר המצוה היא להקיף ולתרום מן המוקף והכא מקיף מצוה הוא ומשו"ה שהיר וכו' עכ"ד ז"ל. ואחרי כעי"כ אי' מהא לא שמא מהא כלל לע"ד שהרי מה שתורם מביתו הוי קום עשה ואף דעיקר המצוה היא להקיף ולתרום עכ"פ הא בהא תליא דכיון שכבר הכי מביתו כבר קיים מצות הפרשה ומ"מ שם תרומה עליו ועבר האיסור לתרום שלא מן המוקף ואין לך ק"ע גדול מזה וזה פשוט.

אמר המגיה עיין שו"ת ח"ס דכ"ח וכסא דוד דרוש ז' ומחב"ר א"ח סי' רכ"ד עכ"ל.

וכבר ראיתי להרה"ג ז"ל בס' מאמר מרדכי הם שכתב שראה לס' ש"י שהביא ד' מוהרי"בל והניחה להש"ב ע"ד בעיקר הש"י וכבר כתבתי בח"א מה שנוגע לזה ולהמ"ל ע"כ ואנחנו לא נדע איה מקום כבודו.

והנה הוית לפי אגין שהק' מ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' ח"א סי' קכ"ו ת"ל שאלת הא דאמור רבנן אסו' לתרום שלא מן המוקף ודרשי' לה בספרי וכו' אבל בתוספ' אמרו דרבנן גזרה היא וכו' וקי"ל הסי"א דיבמו' דרי"י עשה אפילו דבית ה' אפילו דעייל לבי"ה בע"ש משום כבוד שבת וכו' וא"ה כדברי התוס' היכי דחי עונג שבת איסורא דאורייתא וכו' תשובה ודאי דרבה גמורה הי"א וכו' ולא עוד אלא אפי' ליכא קרא לא הוה קי"ל מידי דהא אמרינן בכמה דוכתי דדחו חכמים בידים אפי' לאו הבא מכלל עשה לצורך כי"ה שהמכר עבדו להשלימו לעשרה ואקשינן היכי עביד הכי והאמר ר"י המשחרר עבדו עובר בעשה ומשני מצוה שאני הה"א לאחא וכו' וכן אמרו בעירובין וכו' ניחא ליה לאינש וכו' עכ"ל. והק' עליו הר' נכ"ו מהתוספ' דמיום ליום לא אמרי' עמוד וחטא כ"ש ואי"ך כתב בתשובתו דהתיר עבד כיי לתרום שלא מ"ה בע"ש משו' עונג שבת. ולדידי לק"מ ולא ראה דברי הרשב"א ז"ל בתשו' דיבמו' דלי"ג ע"ב שכתב להדיא דעונג שבת הש"ג מלוה רבה ע"ש וא"כ שפיר איכא למימר דכוונת הרשב"א ז"ל לחלק ולאו דאף דמיום ליום לא אמרי' חטא כ"ש במלוה רבה שאני. וכמו שכן הי' התוס' בבתרא דקי"ג ד"ה כופין בחד מיני' ע"ש. הוסי' שהקשה עליו הנ"ו דאיהו גופיה הם לעיל הב"א די התוס' הללו ועדיין לתלות הדין קימה והגם שלא ראה די הרשב"א הנו' בתי' הי"ל לחלק כן דלא נפלאת הי"א לו' דעונג שבת הש"ב מלוה רבה ולא די דלא הי' כן אלא אדרבא הק' בעיקר ראיותיו שהביא הרשב"א ז"ל מה"א דהמכר עבדו להשלימו וכו' וכן מה"א אחא וכו' דבכר כתבו התו' בכמה דוכתי דמ"ר שאני.

גם מה שהק' עוד על הרא"ה שהביא הרשב"א ז"ל מה"א דניחא ליה לאינש וכו' דכבר כתבו התוס' וכ"כ הרשב"א ז"ל גופיה בתשו' הביאה מרן ז"ל בב"י א"ח סי' ש"ג שנשאל על אמר שאלו לו לאמר שהוליאו בתו להש"כ אותה אם יכול להיות לחלק שמעיר בשבת להלילה והשיב דאין אומרי' לאדם חטא כש"ה ואה"א דעירובין דניחא ליה וכו' שאני שהאיסור בא על ידו שלא דכתה קרו לה הא"ה דעירובין וא"ך הכא עשה איסור מה ומלאו דבריו מתרלי ניהו עכ"ל. לע"ד גם זה לק"מ דודאי התם דהכירון הוא לחטא כש"ה דהא עכ"פ דאין מהם רוצה לו' לאדם חטא כש"ה דהתם שאני שהאיסור בא על ידו. אבל הכא בתו' קרי' לא איירי אלא בה"א דר"י שתרם שלא מן המוקף כדי לזכות הוא בעצמו בעונג שבת וכתב דלק"מ דהכי אשכחן בכמה דוכתי דדחו חכמים בידים אפי' לאו הבא מכלל עשה לצורך ומכללם הנ"א ג"כ הה"א דעירובין דהוי כהפרשה שע"ה כה"א דר"י דאמרי' התם ניחא ליה למעבר וכו' ודחינן לאו הבא מכ"ע. והגם דאין שם רצה לומר לאדם חטא כש"ה יזכה הוא בעצמו כה"א דר"י שפיר ילפינן מיניה דדחינן לאו הבא מכ"ע לצורך וזה פשוט לע"ד.

גם מה שהק' עוד על מ"ש הרשב"א באותה תשו' שהביא הב"י הנ"ל ה"א דעירובין דהתם שאני שהאיסור בא ע"י. ועי' הוא בעצמו בתי' לשבת דהא הב"א הא' תי' מהתוס' ז"ל ודחה דבריו דא"כ אמאי לא הש"ע הש"ס בע"א דרב גידי בחכים דהא כי היכי דלא ליעביד ע"ה איסור רבה אמרינן דניחא ליה וכו' כיון לחבר עלמו דהתירו לו לעבור איסור זוטא כי היכי דלא ליעביד איסו חמור איסור רבה ועכה זה יש לחלק בע"א בה"א דעירובין דהתם שאני דלא נעשה האיסור ויכול לתקן אהין דהתירו אבל הכא דהדביק דכבר נעשה אלא שעתיד ליגמר מעילא לא התירו. א"כ לפי ה"י זה שאלי בתשו' הנז' לא התיר לאנים להיה לרדך מעמיו כדי שלא ימיר בתו כיון דעדין לא נעשה האיסור לפי ה"י הם בת"י ולא די לכו זה

הלעה וכו' ע"ש"ג. ולדידי גם זה לק"מ ואנכי הכולה שכתב על הרשב"א ז"ל מה שלא בא בדבריו ח"ל הם בתי' הא דאמרי' וכי אומרי' לאדם חטא כש"ה ק"ל לר"ח ז"ל והא אמרי' בפ' בכל מערבין ניחא ליה למעבד וכו' ופריק שאני התם שע"י הוא נעשה וכו' וא"ת חטא מהתם הא דרב גידי דהתירו דהא התירו לו לחבר דליעביד איסור זוטא כי היכי דלא ליעביד ע"ה על ידיה איסור רבה וכיון דהתירו לו לחבר כי היכי דלא ליעביד איסו ממש איסור רבה י"ל דשאני התם לא נעשה האיסור עדיין וכו' אבל הכא שכבר נעשה האיסור וכו' דילמא לא התירו עכ"ל. הרי להדיא דהרשב"א ז"ל לא בא לדחות הי' ר"ח ז"ל אלא בא לומר דלית לך דה"ב דבל עיקר טעמא דאמרי' התם ניחא ליה למעבר וכו' היינו משו' שע"י נעשה האיסור מהתם הא דר"ג דהתירו לפי שהדביקו לרדותו במכ"ע ולזה כתב ז"ל וכו' וכלו' דליכא למשמע מהתם דאומרים לו לאדם חטא כ"ש משו' דשאני התם דעלבד מעמא דע"י הוא נעשה וכתב כאלו הוא זוכה לעצמו. עוד בה דלא נעשה האיסור עדיין ויכול הוא לתקן ע"י איסור קל אבל הכא שכבר נעשה האיסור אלא שעתיד ליגמר מאליה דלמא לא התירו אפי' הוא בעצמו אבל אין כוונתו לדחות הי' של ר"ת דעדין לריכים אנו להי' ז"ל כדי ליישב אלי דאמרי' הכא בשבת ובכל דוכתא א"א לו לאדם חטא כש"ה עם אלי דאמרי' התם ניחא ליה למעבד וכו' דאף דהתם לא נעשה האיסור עדיין לא הוה אמרינן כיחא ליה למעבד וכו' אי לאו משום האי טעמא שע"י הוא נעשה ואידך טעמא דהתם נעשה האיסור עדיין לא אהניא לן אלא דלית לך למה לא אמרינן מהתם הך בעיא דרב גידי דהתירו לו לרדותו במכ"ע. ועוד דאנכי הכולה דדברי הרשב"א ז"ל הללו הם ממש דברי התוס' הם בשבת ד"ה וכי אומרי' וכו' ח"ל והא דאמר בבכל מערבין ניחא ליה למעבר וכו' התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו א"א לו חטא וכו' ואומר ר"י דאפי' למדביק עלמו אין לפשוט מהם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור וכו' אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה ומאליו יגמר לא יעשה אפי' איסור קל בידים עכ"ל. וכוונתם ז"ל בזה כמ"ש ואינו מן הצורך לכפול הדברים. ועיין להר' ש"ה ז"ל שהאריך בכוונת דבריהם וכמ"ש. ואין ספק מוליא מידי ודאי דפי' גופא הי' כוונת הרשב"א ז"ל ופשוט.

עוד מזה הוית לפי' הר' נכ"ו שהביא קו' הר' ליה ז"ל דיד ע"א עמ"ש התשב"ץ ז"ל ה"ג סי' ל"ה לענין חולה בשבת מאכילין אותו נבלה ולא שחוטה משו' דאין אומרים וכו' דדבריו תמוהים שהרי התוס' הכריחו מה"א דעשה דהשלמה דדוקא היכא דהשתא הוא דא"א וכו' והליע. והק' עליו הר' נכ"ו דכעלה ממנו. מ"ש התשב"ץ ז"ל עצמו ה"ב סי' ג"ן דאית ליה היתה אמרת בה"א דהשלמה דשאני התם דשלומי ישראל כינסו ושלוחו ה"א כמותו ולכן שפיר קאמר הכא דה"א דעירובין שאני דבא לע"ה האיסור ע"י אבל מה"א דעשה דהשלמה לא הולרך להביא דאז"ל לפי' דהתם שאני דהכנים שלוחי ישראל כינסו ולאדם עצמו אמרי' וכו' א"ד כנ"ו. ועמו הה"ר קו' הר' ליה כדקאי קאי והי"א דאעיקר דברי הר' ליה ז"ל שכתב על התשב"ץ דכתב בתשובו' גבי חולה בשבת דמאכילין אותו נבלה ולא שחוטה משו' דא"א לאדם חטא וכו' לכאורה יראה הכולה שהם דברי' תמוהים דנגד להדיא מדי' ז"ל דהכי פשיטא ליה לדיכא ולמסקנא דמילתא ולא הי' שהרי כתב בהסי' ליה די"ג רע"ב. וז"ל מיהו אפי' בנבלה מבושלת היה אפשר לו' דלי"ד לעבר משו' שזה האיסור עומד לתקן וכו' אבל זאת הנבלה א"א לה לחיות שחוטה וכו' והכי הי"א כאלו אינה לפנינו כלל דאינה דאיסור רבע עלה תילכך נשחוט לו מה שבפנינו כאלו לא היה לפנינו אלא הרנגולת זאת הסיה חיה הרדב"ז ז"ל שאיסור שבת הוא עומד בפנינו ולא איסור נבלה אבל בנבל אין איסור שבת עומד בפנינו כיון שלא הלכתו התו' תיקון כל זה יש לנו לו' שלא להזכר די הרדב"ז ז"ל דרב גדול ומובהק היה וכו' אח"ד ז"ל. הרי להדיא דקא מסיק הי' ז"ל לענין דיכא דשוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבלה וא"ך כתב הי' ז"ל דפשיטא ליה להתשב"ץ

להתשב״ץ ז״ל בהפך אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דהי׳ ז״ל בא בקבלת השואל כדבריו ז״ל ואין כוונתו אלא על מה התשב״ץ שם בפסקי׳ ל״ז די״ג רע״ב שהקי׳ על הר״ן ז״ל וז״ל והקו׳ הני שמה היה איסור שבת וכו׳ אבל בנדון זה אינו כן שאיסור נבלה הוא דוחה אותו מאוכלה עצמה ואיסור שבת אנו דוחין אותו ומוטב היה שידחה הוא איסור נבלה בעצמו ולא כדמה שנכנו איסור שבת דמאי דאמרי׳ ניחא ליה לחבר וכו׳ כגר חי׳ בתוס׳ שלא כאמר אלא כשבא האיסור לידה ע״י החבר אבל בענין אחר א״א לאדם חטא כ״ש וכו׳ עיי״ש ועי״ז הוא שהקי׳ הי׳ ל״ם ז״ל דמאי קא ק״ל על הר״ן ז״ל שהרי התו׳ הכריחו שם מהך עשה דהשלמה דדוקא היכא דפשע הוא דאין אומרי׳ וכו׳ וה״נ יש לנו לומר דהר״ן נמי ס״ל הכי זה מוכרח לו׳ בכונת ד׳ ה׳ ז״ל אלא שקיבל במקום שאמרו להאריך ולא נעלם ממנו שתי׳ התשב״ץ כמ״ש הי׳ נר״ו. ועיי׳ בס׳ מגלה הלוגה די״ב ע״ב שהקי׳ כן על התשב״ץ ז״ל בפירוש.

עוד שזה הוית לה׳ נר״ו שהקי׳ עי״ש שתי׳ התוס׳ בשבת ונשאר דוחקי דמה דא״א לאדם חטא כ״ד כשפשע. ממאי דאמרי׳ התם בקי׳ דכ״ה בהמה שנמצאת מירושלים למג״ע ותני בה ר״י וכי אומרי׳ כו׳ ומאי קו׳ והלא הכא ליכא שום פשיעה ובדליכא שום פשיעה אומרי׳ לאדם חטא כו׳ ודבריו אינם אלא מן התמיהין שהרי גם שתי׳ התוס׳ אינו אלא בחטא כ״ש וכמו שיראה הרואה בסה״א דוקא הוא דקאמרי דלא אמרי׳ לאדם חטא כ״ש אלא דוקא כשלא פשע חבירו. אבל בחטא כדי שתזכה בפסח׳ דקי׳ דמחללו במזיד כדי לזכות הוא בעצמו בתיקון הקרבתה לא ס״ל לחלק כן וכמו שהוכחנו לעיל בענייתין בנלס חמי׳ מקוני׳ דמנחות ומפסח׳ דשבת. וכן הוכיח ג״כ ה׳ שים ז״ל עיי״ש. וא״כ מה לו כי ילעק על התוס׳ ז״ל ולא הו״ל להקי׳ אלא הני סוגייאי אהדדי ובמכ״ש דהתם בקי׳ דלא פשע דבודאי אמרי׳ ליה שפיר חטא כדי שתזכה ומאי קא ק״ל לר״י. אמנם אחר שהספקה כלעיל דלקיש והח׳ מבואר ביניהם דע״כ לא אמרי׳ הכא בקוני׳ עמוד וחטא בשביל שתזכה אלא משום שאם יזרוק התי׳ הני לשמן שוב הני הנשארים אינם ראוים לא לשמן ולא שלא לשמן ונמצא מביא קדשים לבית הפיסול ואיכא בזיון קדשים וא״כ משו״ה אמרי׳ ליה חטא וזרוק הני תרי׳ שלא לשמן כו״ם ותיכלל מאיסור זה וכן ג״כ בפסח׳ דהדביק פת אמרי׳ ליה חטא כו״ם ותיכלל מאיסור סקילה. לא כן בפסח׳ דקי׳ דאם אינו מחללה אין לו שום איסור דלא עליה דידיה רמיא אלא דזה בא לחוב בדמיהם וכמ״ש רש״י ז״ל שם בד״ה א״כ אושעיא וז״ל ופריך אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל דמים שהוא בספק ולהוציאה לחולין וכו׳ עכ״ל וא״כ משו״ה תני בה ר״י וכי אומרי׳ וכלו׳ כל כי האי גוונא לא אמרי׳ ליה חטא כו״ם. עוד י״ל והוא הנכון דהתם בשבת אין לו תיקון אחר אם לא בנדית הפת גם בפסח׳ דקוני׳ אין לו תיקון אחר אם לא לזרוק הני תרי׳ שלא לשמן לא כן התם בקי׳ יש לו תיקון אחר דממתין לה עד שתומם ומשו״ה תני בה ר״י וכי אומרי׳ וכו׳ אלא אמר ר״י ממתין לה (שוב אחרי שפלג זמ״ר יצא לאור ס׳ לב ארפא לה׳ ר״ל כמהרי״ם שלבינ״ל נר״ו וראיתי לו בד״ד ע״ג שהי׳ כן לתרץ קו׳ הי׳ תכ״ע ע״ד התו׳. ולדידי אע״ק קו׳ ליתא ע״ד התוס׳ וכמ״ש) עוד י״ל עפ״י מ״ש התוס׳ בסוגיין ד״ה חטא וז״ל ואפי׳ היכא דאיכא מקנה קרבן לא אמרי׳ חטא כו״ם אלא היכא דכשפשע כדאמרי׳ לעיל אבל הלחם אבדו הכבשים ולא שרינן לשוחטן שלא לשמן עכ״ל וא״כ בפסח׳ דקי׳ בבהמה שנמצאת וכו׳ דאיירי קודם שחיטה בכה״ג לא אמרינן חטא לחללה במזיד כדי שתזכה בתיקון הקרבתה ומשו״ה תני בה ר״י וכי אומרי׳ וכו׳. השתא הכא ש׳ התרל״ד יצא לאור ס׳ ככי ושמחי למוהר״ן לוריאנו ז״ל וראיתי לו בדפ״ה ע״ב שסילק כן.

אלא דאכתי שם גבן להבין דברי ר״י דלכאורה כתרן אהדדי דלפי׳ ונאי׳ דקי״ל במכילתין דמ״ו ע״א דשחיטה עושה זיקה ואם אבד הלחם אחר שחיטה אבדו הכבשים ויוצאים לבית השריפה וכו׳ רש״י ז״ל שם להדיא נראה דס״ל לר״י דאפי׳ בעולת שהה לא אמרי׳ חטא כ״ש דא״כ למה אבדו הכבשים יזרוק דמן שלא לשמן כדי שיזכה בתיקון הקרבתם אלא ודאי דס״ל דלא אמרינן וכו׳ ואילו ממ״ש בסוגיין נראה דס״ל להפך דבעילאה חדא אמרי׳ ליה שפיר חטא כ״ש דפשי׳ ר״י לר׳ חנינא וכי אומרי׳ וכו׳ ותי׳ לו עמוד וחטא בחטאת כדי שתזכה בחטאת אמרינן עמוד וחטא בחטאת כדי שתזכה בעולה לא אמרינן ומשמע דקיבלה ר״י וניחא ליה בהכי מדלא שזינא דפליג. ואולם אחר ההסקפה פורחא כלעיל דגם זה לקיש עפ״י התי׳ שאי׳ לדבר שאין לו שום איסור אם לא יעשה אותו כה״א דקי׳ לא אמרינן ליה חטא כ״ש וא״כ התם נמי בפסח׳ דאבד הלחם אין לו שום איסור ומשו״ה לא אמרי׳ חטא וזרוק דמן שלא לשמן כ״ש בתיקון הקרבתם של כבשים. לא כן הכא במשנה די׳ כבשים דהוא הגורם להביא קדשים לבית הפיסול ולבזיון קדשים משו״ה אמרי׳ ליה שפיר כ״ש כנלע״ד.

גם מה שהקי׳ עוי׳ ס׳ הנז׳ נר״ו דיותר יש להפליא בסוגי׳ דקי׳ דמאי ק״ל לר״י והלא אמרי׳ הכא בסוגי׳ דבעילאה חדא אמרי׳ חטא כ״ש ור״י גופיה הוא דקי״ל הכי וניחא ליה בהכי וכו׳ עיי״ש לפי האמור לקי״ש וכמובן. אלא דראיתי לס׳ נר״ו דקי״ם וכתב שם וז״ל ומאי דראיתי בגליון הש״ס דפליג כי בעירובין אמרי׳ דניחא ליה לחבר וכו׳ ודאי לקיש שכבר כתבו התוס׳ דהתם שאני דבא האיסור ע״י עכ״ל. ועמו הסי׳ לא ידענא מאי קאמר דמה שתי׳ התוס׳ דהתם שאני דבא האיסור ע״י אינו אלא כי היכי דלא תילף מינה בכל דוכתא דאומרי׳ לאדם חטא כ״ש שיגיע אבל הגאון ז״ל בגליון כונתו שתמה דבא להקי׳ דמאי ק״ל לר״י וכי אומרין לו לאדם חטא כדי שתזכה והלא אמרי׳ התם ניחא ליה לחבר וכו׳ וה״נ משום שבא האיסור ע״י והו״ל כאלו חוטא כדי לזכות הוא בעצמו וא״כ למה לא יליף מינה ר״י דאומרי׳ לו חטא כ״ש תם פשוט וכמו שכן הוא סליק אדעתיה דרבינא שם בתוס׳ בשבת ד״ה וכי למילף מינה למידק עצמו ולא ניחא ליה משוי׳ דהתם עדיין לא נעשה האיסור וכו׳ עיי״ש. אלא דאחרי כעי״ב של הגאון ז״ל לפי התי׳ שתי׳ לקי״ש וכאמור.

שו״ר לה״ה בס׳ מאמר מרדכי שם דמכה קר׳ זאת דברי׳ אדרי׳ כתב דע״כ צ״ל דהתם בקי׳ הוו תרי מילי דאמרי׳ חטא בבהמה זו לפדותה ולהוציאה לחולין דקעבר איסור לפדות תמימים כ״ש בהקרבת דמים. ותקי׳ על כי שאי׳ שתמה עמים מוהרי״ב ל דדוקא בשוחט אמרי׳ חטא כ״ש מתי׳ התוס׳ נבילה דיה דיה ונתקלקלו דעברי׳ כהני אעשה דהשלמה משו׳ עשה דרבים דמוספין והכי הכא דעברי׳ כהני בקי״ע בשביל מצוה דרבים. וא״ל דשאני התם דכהני נמי שייכי במוספין דהא אמרי׳ בקי׳ דניח חתי בה ר״י וכי אומרי׳ לאדם חכ״ם וכ״ם הכא דהוי חטא בעשה דהשלמה כ״ש במצוה דמוספין דלא הוי באותו דבר אלא בדבר אחר וכו׳ עיי״ב הקי׳ חי״ל ואנכי לא ידעתי מה כ״ש הוא זה דהתם בקי׳ נמי הוו תרי מילי וכו׳ עיי״ש. ושמוכות מצאתי לפי׳ ז״ל מש״ם מוהרי״ל אליאו ז״ל בפי׳ על פירושי׳ בשקלים פר׳ פ״ז שכתב וז״ל ועוד דעיקר קו׳ ר״י היא דאין אומרי׳ עמוד וחטא בזו כ״ש באחרת כמ״ש בהדיא בקי׳ בגלי מש״כ הכא עמוד וחטא כ״ש בהא בהמה עצמה בהקרבתה אמרי׳ שפיר והכי אמרי׳ בהתכלת עמוד וחטא בחטאת וכו׳ עכ״ל הרי להדיא דהי׳ ז״ל פנים לה לקו׳ ר״י בקי׳ דתני בה וכי אומרי׳ וכו׳ משו׳ דהוי תרי מילי דאינו זוכה בהקרבת אותה בהמה עצמה אלא בדמים. ות׳ תימא על ה׳ אגין איך לא ראה ד׳ ה׳ מוהרי״ל אליאו ז״ל. וגם על ס״מ ז״ל יש לתמוה דהי׳ לו להביא ד׳ ה׳ ז״ל סיוע לדבריו. גם בזה ראיתי למוהר״ן לורייאנו ז״ל הנ״ל שם ע״א שהביא ד׳ ה״ה ז״ל שמי׳ וכו׳ וז״ל ואנכי ההדיוט לפענ״ד נראה דהכא בקי׳ הוי דבר אחד ולא תרי מילי וכמ״ש הי׳ החסיד מוהרי״א ז״ל וכו׳ עיש״ב. וגם עליו יש לתמוה שלא ראה ד׳ מוהרי״ל אליאו ז״ל.

עוד מזה הוית להי״ם ז״ל שם שהקי׳ על נאי׳ דאסיקנא במכילתין דאפי׳ הוא עצמו אין אומרים לו חטא כ״ש כי אם בדבר אחד דבכמה דוכתי מצאנו דאינו דאפי׳ בהכי מילי אמרי׳ ליה חטא כ״ש. ויש לזה דע״כ לא אמרי׳ דבתרי

מילי

מילי לא אמרי'. מ"מ כ"ש אלא כשהעלות שוין אז לא ניתן לדחות זה מפני זה כי הם כשהשוה וזכות הם בדבר אחד אבל כשזה תדיר מזה אז ממילא נדחה הקל מפני התדיר ולפי שכתבתי מילי וכו' אתי"ד ז"ל. ועתו הס"ר דבריו לא הבינותי דמקוריין גופיה. הנרה בלדה. שהרי כשמעלה ומקטיר אברי עולה ליכא אלא לאו דכל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו והנה דעובר נ"כ אעשה דתכלה אותה אשר כפר בהם אפ"ה איכו מן המנין כיון דבע הכי זבין הכי הוא עובר עליו כשיניחה שתעובר צורתן ויצאו לבית השריפה. ועוד י"ל דכיון דנתעכבו באברי עולה ולא הוו לבסוף אינו עובר עליו. וא"כ כשאמרי' ליה שיקטירם לאברי חטאת בשביל אברי עולה נמצא שאינו עובר בשקטרם זו בשביל תיקון העולה אלא שלאו דלא תקטירו והוא עובר עליו כדי לקיים העשה ולעשות העולה כמשפטה. וא"כ אין לך אינן שוין גדול מזה שעובר הלאו דבל תקטירו ומקטיר אברי חטאת כדי לקיים העשה שבעולה לעשותה כמשפטה וכמאי דקי"ל אתי עשה ודחי ל"ת ואפ"ה קאמרי בגמ' הכא בחטאת כ"ש בעולם לא אמרי'. ולעיקר קושיתו לפי מ"ש לעיל בעניותין דהשיא דאברי חטאת שנתערבו ה"נ שפיר שייך לקיים מצותן ול"ק אלא משום דמחוסר כפורים בעיא דהתם כמו שהוא וכמ"ש לעיל אבל משום אמאי דהוו עבדי בה איבעי איקורא לקיים דהשתי אבוקים וכמ"ש התוס' וסיד לעיל. גם משום דשליו עבד וכן הסוא דר"א דהכר עבדו לאשלויי לקיים דהתם ליכא השעה בדבר ובמילתא דליכא השעה אפי' בתרי מילי אמרי' ליה הטא כמ"ש ככלמ"ד.

תוס' ד"ה לעולם כו' וכו' א"כ כמ"ד אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת. הזה הוית לה' חין ז"ל שהבי"א מ"מ הנהי' דלאשלא דמשתפיכא הוי"א ד"ה מ"מ בע"מ. א"כ כמ"ד וכו' והוא דהא בע"כ הלשון דהשתא ב' כבשים וכו' הוא מעת כמו הלשון הסודר השתא ורי' ה"ל דאיכו מקדש אלא מדעת בעלים ובעלים קא מכווני לקרבן גדול ולכך פסול וא"כ התוס' נמי ב' דלא אפקי' עדיין לקדשו ב' מתוך ד' אלא בהמה בפלוגתא דזוקים ורי' אלי הירצו דהא לרי' דקי"ל דאין מקדש אלא מדעת אפילו הלחמים לקרבן גדול קא מכוין וכו' ע"ש. וכ' עליו ה' ז"ל ח"ל והנה מ"מ דלרי' איפסילו הלחמים זה לא נכון גם בגמ' הם אלא דרש"י ז"ל כי הם ח"ל ומ"ד לא קדשו ה' הא' שהביא פי' דעתו אכולם ונתכוון להביא קרבן גדול ופסול ע"כ וכ"ל הא' דכתב ופסול אין הכונה לו' כיון דנתכוון לקרבן גדול איפסילו הלחמים אלא כונתו לו' דטעמא דלא קדשו משו' דנתכוון לקרבן גדול וידוע דקרבן גדול פסול להקרבה וכיון דלא אפשר לאקרובי לכך לא קדשו ולעולם לא איפסילו הלחמים וכו' עכ"ל. ולפע"ד דבריו תמוהים לע"ד דמלבד דאין זה פשטות דברי רש"י ז"ל אלא דלעיקר אין דברי רש"י ז"ל הללו אמורים אלא כמ"ד כיון מר סבר לאחריות קא מכוין ומ"מ לקרבן גדול קא מכוין אבל עמ"ש אביי בכ"ש מקדשין אלא מדעת קא מפלגי מ"ד כ"ש מקדשין ש"מ ומ"ד כ"ש אין מקדשין ש"מ דבהא אכן קיימין ע"ז פירש"י ח"ל ומ"ד לא קדשו קסבר אין מקדשין אלא מה שנתכוונו הבעלים לקרבן גדול דהיינו פ' ופסול עכ"ל וכונתו ז"ל פשוטה דכ"ל דכיון דכ"ש אין מקדשין אלא מדעת הבעלים נתכוונו לקרבן גדול א"כ נתקדשו כל הפ' והוי הלחם פסול ועיין נ"כ ברש"י כ"ש וא"כ שפיר נקט ליה הגה"ז בפשיטות דפסילי הלחמים ודברי ה' חין ז"ל צ"ע.

ע"ב **תוס'** ד"ה אבל וכו' אסכא ל"מ לאוכוחי דילפינן אבל משלמים מדמבשר בהו שלא לשמן דאותה דגבי חטאת הוא דממעט ליה ולא דמי לש"ץ דלא ממעטינן מאותה אלא קרבנות יחיד ע"כ טרח דבריהם ז"ל דהוקי' להם דלש"ץ דמקרא דאותה דכתיב גבי חטאת ממעטינן אשם כו"כ ואשם מצורע דכשרין שלא לשמן אם כן גם שלמי צבור שהם כבשי עצרת דאמרינן לעיל דאתיא דבי לוי דגמר שלמי צבור משלמי' כרבה הכי כשרין שלא לשמן קשה דלמה ליה לאכשורינן שלא לשמן מטעמא דגמר ש"מ משלמי' כרבה ולא ממעט להו מאותה דגבי חטאת כדממעטינן אשם. לזה תירץ דלא ממעטינן מאותה אלא קרבנות יחיד. והולכתי לבאר

כונתם משו' שראיתי להגאון ז"ל שכתב וז"ל אלא קרבנות יחיד וכו' והא דכתבו תוס' לעיל בד"ה כבשי עצרת וכו' והא דלא ממעטינן להו מאותה וכו' הא כבשי עצרת נמי שלמי צבור הם ולא ממעטינן מאותה אלא קרבן יחיד בלאו הכי הוית להקשות הכי אלא דעדיפא מיני דאיתקש לחטאת עכ"ל ומדבריו אלו שכתב הא כבשי עצרת נמי שלמי צבור הם נראה להדיא שהבין בכונת דבריהם שכתבו ולא דמי לש"ץ וכו' דלאו על כבשי עצרת קיימי אלא על שאר ש"ץ ומשו"ה כתב הא כבשי עצרת ש"ץ הם נמי וכמו דאמרי' בש"ץ דלא ממעטינן מאותה אלא קרבן יחיד ה"ה והוא הטעם נמי בכבשי עצרת דהם נמי ש"ץ הם. ואם כ"ה אנו בכונתו ז"ל אסמיך דבריו תמוהים שהרי לא משכחת ש"ץ כי אם דוקא כבשי עצרת ותו לא וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בהקדמתו לס' קדשים ובפי"ט מזבחים פ"ה ע"ש וגם הרע"ב ז"ל שם פי' זבחי ש"ץ כבשי עצרת וכן פירש"י ז"ל וא"כ מוכרחין אנו לו' בכונת דבריהם ז"ל שכתבו ולא דמי לש"ץ דקאי על כבשי עצרת וכמ"ש, ובעיקר קו' הלי"ק ז"ל דלמה לא תי' כן לעיל בד"ה כבשי עצרת לפי האמור נ"ל יותר פשוט והוא דלעיל דאיירי בדרך ילפותא דהכי פשוטין הילכו אליביה דלא ממעטינן להו מאותה להכשיר כיון דאיתקש לחטאת וכאן בד"ה אבל דאיירו לאתויי דבי לוי דלא אתיא להו לחטאת תי' דהא דלא ממעטינן להו מאותה והולך לגמור ש"מ משלמי' כרבה היינו משום דלא ממעטינן מאותה אלא קרבנות יחיד וק"ל.

מ"ע ע"א **תוס'** ד"ה מת"ב ר"ז וכו' ולא אסיק אדעתא קושיא דר"ש אדר"ש ול"ע ע"כ הקי' הר"ב חין ז"ל דלמא אסיק אדעתיה קו' דר"ש אדר"ש ומשני לה כרבה הא בשינוי קדש הא בשינוי בעלים ולא פליג עליה דרבה. אלא דרבה ס' דמחשבה דמיככרא לא פסל כמעלה אפי' דידע ור"ז ס' דוקא דלא ידע אבל אי ידע מעקר קא עקר ליה ופסלה ול"ע א"ד ז"ל. וראיתי לה' אגין ז"ל שהבי"א ד' ה' חין ז"ל הללו וכתב ח"ל ולפע"ד גם זה לק"מ דכיון דחזינא דהשיק ר"ז כשא"ל אביי רבה לטעמיה כו' ואם כדבריו הו"ל דבלא ידע (צ"ל דבידע) הא מעקר קא עקר וכו' מדשתיק משמע דהשתא ניחא ליה ולא אסיק אדעתיה קושיא דר"ש אדר"ש אם כנזכר עכ"ל. ולהמעי"כ דבריו לא יכולתי להולמם שהרי בע"ש דאם כדבריו הו"ל דבידע הא מעקר קא עקר ליה שהרי דבר זה כבר אמרו לעיל וכל עיקר הכרתו הוא זה ועיז הוא דקאמר ליה אביי דאין זה הכרח כלל ולא תיקשי מכאן לרבה דרבה לטעמיה דס"ל דאף דידע מחשבה דמיככרא לא פסל כמעלה וא"כ אף דליה לא ס"ל כן מה הו"ל עוד דבידע וכו' כדי להקי' לרבה מאחר דכבר מילתיה דאביי אמורה דרבה לטעמיה וליה לא ס"ל כן. ועוד דאף את"ל דמדשתיק משמע דהדר ביה וס"ל כרבה דאף בידע מחשבה דמיככר לא פסל כמעלה אכתי לא ידענא איך בזה אודא לה קו' ה' חין ז"ל ותרכה קו' התוס' למקומה דאיך לא אסיק אדעתיה דר"ז קושיא דר"ש אדר"ש דהכולא ירא. דעדיין קו' ה' חין ז"ל במקומה עומדת ואין מי שיזכה ממקומה דדילמא אסיק אדעתיה קו' דר"ש אדר"ש ומשני לה כרבה ומ"מ ה' ז"ל ולא פליג עליה דרבה אלא דרבה ס' אפי' דידע ור"ז ס' דוקא דלא ידע וכו' הוא משו' דלית דא"כ דכבר ידע ואסיק אדעתיה וס"ל כתי' דרבה איך נכנס מעיקר להקי' לרבה מהך דר"ש ועיין נא ה' חין ז"ל להרחיב הדבור וכתב דאף דס"ל כתי' דרבה עכ"פ פליגי בהא דרבה ס"ל דאפי' דידע מחשבה דמיככר לא פסל כמעלה ור"ז ס"ל דוקא דלא ידע ומשו"ה פריך ליה ר"ז לרבה מהך דר"ש וא"ל אביי רבה לטעמיה ומאי פרכת וא"כ בין אם נאמר דלא הדר ביה ר"ז וס"ל עדיין דדוקא בלא ידע ופליג עליה דרבה בזה בין אם נאמר דהדר ביה וגם בזה ס"ל כרבה זו א"כ משלכו ולאו בהא תליא קו' ה' חין ז"ל וא"כ שפיר קא מקשה ה' ז"ל ע"ד התוס' דדילמא אסיק אדעתיה ומשני לה כרבה הא בשינוי קדש הא בשינוי בעלים. ותי' זה שכתב ה' אגין ז"ל לא שייך אלא לקושייתו שהקי' ז"ל דכיון דאסיק אדעתיה וניחא ליה ליתב בין ידע ללא ידע ע"ז שייך שפיר לתרץ דמדשתיק ר"ז כשא"ל אביי רבה לטעמיה משמע דהשתא ניחא ליה ושבירא ליה

כרבה

כרבה דלא מחלק בין ידע ללא ידע וא"כ הדרה קו' התוס' למקומה דאיך לא אסיק אדעתיה השיטה דר"ם אדר"ם. אלא דלפי האמור לעיל אף לקושייתו ז"ל אין לתרץ כן דאין כאן שום הוכחה מדפסיק לוי דהדר ביה וס"ל כרבה דאף בידע מחשבה דמיככר לא פסל המעלה וכמ"ש.

תוס' ד"ה תלמוד לומר וכו' כאן הוקי' להו. דלמה לי תרי קראי וערך עליה העולה ומלבד עולת הבקר הא לגמור לתמיד קרב ברישא וכן אקי' בזבחים דפ"ט ובכתובות דק"ו ובפסחים דנ"ט וביומא דל"ד. אבל בפ' הגוזל קמא ד' קי"א ע"א ד"ה ת"ל הק' באופן אחר על מאי דפריך התם לרבא דיליף שיגיע גזלו קודם אשמו מקרא דהאשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים מכלל דכסף ברישא, אלא מעתה מלבד עולת הבקר ה"נ ומנין שלא יהא דבר קודם וכו' ת"ל וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה. ע"ז הק' התוס' ותימא דיליף הכא מהעולה ובפ' כל התדיר יליף ממלבד עולת הבקר לתדיר וי"ל דהתם קאי אהעולה קא סמיך ע"כ. וכוונתם להק' דמהכא משמע דקרא דמלבד עולת הבקר הוא מוכן לפרושי על התמיד כמו שעלה ע"ד בדברי רבא בקרא דמלבד איל הכפורים. אלא דקרא דוערך עליה העולה הכריחנו לפרש קרא דמלבד עולת הבקר שפי' מלבד דבר הקודם לו. ואילו התם בפ' כל התדיר יליף ממלבד עולת הבקר לתדיר דמשמע דאין דרך לכתוב מתוך פי' דמלבד ר"ל מלבד דבר הקודם לו ותי' וי"ל דהתם קאי אהעולה קא סמיך. והוצרכתי לבאר דבריהם ז"ל הפשוטים משום שראיתי בס' תוי"ט למוהרש"ג ז"ל בפ' ויקרא ד' מ"ו ע"ג שכתב בכוונת קושייתם דלמ"ל תרי קראי להתקדים עולת התמיד לשאר קרבנות קרא דמלבד וקרא דוערך עליה. והשום קו' דפ' הגוזל עם מה שהק' בשמעתין דוכתי אחריני שהזכיר. והרואה יראה דקו' דפ' הגוזל שניה היא וכאמור. ועיין בס' באר בשדה ד' קי"ג ע"א מה שהק' עמ"ש הרא"ם ז"ל פ' ויקרא ע"פ על העולה ממ"ש הוא עצמו בפ' שמיני ע"פ מלבד עולת הבקר ולא ראה שכבר קדמו ה' תוי"ט ז"ל שם.

גמ' אמר רבה ומותבינן אשמעתין הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין הא שוגגין פטורין ותני עלה פגולן פגול. ה"ד אילימא דידע דמעלת ה"א וקא מחשב בה לשום שלמים וכו' א"ל אביי לעולם דידע דמעלת ה"א וקא מחשב לשום שלמים ובאומר מותר ע"כ מכאן הק' ה' המגיה כ"י בס' שנדפס ח"ב ד"ה ע"א ע"ש שהק' הר"ב מ"ל ז"ל פ"ב מה' גניבה ה"א ע"ש התוס' פ"ק דב"ק דהא דממעטינן הקדש מדין גנב לאו דוקא דה"ה לכל ד' אבות נזיקין דליתנהו בהקדש ופוקי' להה מהא דאמרי' בפ' הגוזל כי יאכל קדש שגגה לאתויי דפטור מן החומש הא קרן משלם ותי' דההוא מדרבנן אבל מה"ת פטור אף מן הקרן והק' המ"ל ז"ל דאמאי לא הוקי' להה מהא דתנן הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין ואמאי הא הקדש ליתיה בתורת נזיקין ותי' ואולי דהו"א דמתני' כ"ש היא וכו' א"כ בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר ק"ק הוי ממון בעלים ע"כ והק' עליו ה' המגיה כ"ו דלא ידע מה יענה להך סוגי' דמנחות דמוכח בהדייא דאוקי' למתני' אפי' דהכהנים בקדשי קדשים והיכי קאמר דהוה מוקי בק"ק ומשו"ה לא הקשו התוס' להקי' מהכא דהכי סוגי' זו הויא תיובתיה והנ"ע עיי"ש. ולענ"ד נראה דלק"מ שהרי אין ראיה רבה לאוקומי בדוקא בקדשי קדשים דעיקר תיובתיה לאו בהא תליא דאף אי מוקמינן לה בקדשים קלים שפיר קא מותיב מינה והא דנקט חטאת לאו בדוקא נקטיה דהדא מינייהו נקט וא"כ שפיר קאמר המ"ל ז"ל דמשו"ה לא הק' התוס' מהך סוגיא דהכא בלאו הכי הו"א דאיירי בקדשים קלים. כנ"ל פשוט.

גמ' בעא מיניה וכו' לצבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהם קודם וכו'. עיין להגאון חכם צבי ז"ל סי' קי"ו מה שהק' מסוגי' זו עמ"ש הרדב"ז סי' י"ג על מי שנתן לו השר רשות לצאת מבית האסורים יום א' בשנה דאין מעבירין עה"מ והמצוה הראשונה שתבא לידו שא"א לעשותה בבי"ה קודמת ואין מעבירים את המצוה שפגעה בו תחי' היא קלה או חמורה וכו' דהם. כדבריו אף אי תדיר עדיף מוספין קדמי מטעם דא"ע עה"מ אלא ודאי דלא אמרי' א"ע עה"מ אלא בשתיהן שוות אבל לא בדחד מינייהו עדיף ושוב כי וז"ל אלא שרואה אני דברי הרדב"ז תלמוד ערוך בפ"ק דמ"ק ר"י בן [illegible]עקמאי ור"י בן בנים כמו קראי אהדדי כתיב פלס מעגל רגלך וכתיב אורח חיים פן תפלס ל"ק כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרי' כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרי' ופירש"י מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרי' עשה את הגדולה ומניחך יעשו הקטנה מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרי' אל תשקול אלא מצוה שבאה לידך בין גדולה בין קטנה עשה ומשמע דברי הרדב"ז ז"ל במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרי' מיירי והה"א דברכת הלבנה שספק הי' היום שם לנו להמתין ל"ק דהתם המצוה ההיא כעשית יותר משובחת לכן יש להמתין כדי לקיימה ע"צ היותר טוב וכו' עכ"ל. וחזה הוית לס' אבין ז"ל שהק' ע"ד ה' ז"ל ח"ל ודבריו לא יכולתי להולמם איך כיסא ליה בהכי ד' הרדב"ז דהם כדבריו דכל שהוא לעשות אותה המצוה יותר מן המובחר ש"ד א"כ אמאי הרדב"ז דחה להחכם המורה שכתב לבחור לצאת ולהתפלל בעשרה ביוה"כ או ביום פורים בשתי ידים והלא כיון דהם שאל מאת השר להתפלל בעשרה ולקיים מצותיו יתי' ביום אחד ודאי יותר טוב להיות בוחר ביוה"כ כדי לעשות המצוה יותר משובח לפי ד' הגאון ז"ל ואמאי קאמר הרדב"ז דיסודו משום דאעיקר' א"ע וכו' אלא מוכח דאף בכה"ג אמר דיכא דא"ע א"ד ז"ל. ולדידי לק"מ על הגאון ז"ל דכל עיקר כוונת הרדב"ז ז"ל ה"א לומר דכיון דהשר נתן לו רשות לצאת יום אחד בשנה אין לו להמתין עד יוה"כ או פורים דהרשות שנתן לו השר לא הוי דוקא להתפלל אלא דנתן לו רשות לצאת והוא מה שירצה יעשה שלכך המצוה הראשונה שתבא לידו וא"א לעשותה בבי"ה ואפי' איכא מצוה זו להתפלל בעשרה אלא מצוה אחרת שתבא לידו תחי' שהראית לנו קלה כמות שהיא תכף ומ"ד יצא מניים ויעשה אותה דא"ע עה"מ והכי דייק לישנא דהגאון ז"ל דאסר שהביא קיום שם בו ממש לד' הרדב"ז ז"ל עפ"ש דמ"ק ופירש"י כתב וז"ל ומשמע ד' הרדב"ז במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרי' מיירי ואם כדי ס' אבין ז"ל עם הלשון אומרת ומשמע וכו' כאלו אין הדבר מפורש והכי הוי"ל והרדב"ז ז"ל במצוה להתפלל בעשרה שא"א לעשותה ע"י אחרים מיירי אלא ודאי מוכרח דהגאון ז"ל הבין בד' הרדב"ז ז"ל כמ"ש דמ"מ והמצוה הראשונה שתבא שא"א לעשותה בבי"ה קודמת הם דברים כפשטן דאיזו מצוה שתבא לידו תחי' ואפי' איכא להתפלל בעשרה היא קודמת משו' דא"ע עה"מ וכלו' דאם בא להמתין עד יוה"כ או פורים לא יבצר דבאלו הימים שיכנסים יבא לידו איזה מצוה שא"א לעשותה בבי"ה ואם לא יצא לעשותה בחופשו דקלה היא כנגד המצוה להתפלל בעשרה ביוה"כ או בפורים כמלא דהוא מעביר עה"מ ולכן קי"ל דא"ע עה"מ. כנ"ל פשוט. גם בס' ג"פ יפה הכי"ת דיכ ע"א הק' ג"כ כמ"ש ס' אבין ז"ל ולענ"ד לק"מ וכאמור:

אלא אי קשיא על הגאון ז"ל הא קשיא במ"ש בסמ"ך וז"ל ואי כפי' ה' ז"ל אף אי תדיר עדיף מוספין קדמי מטעם דא"ע עה"מ אלא ודאי דלא אמרי' א"ע עה"מ אלא בשתיהן שוות אבל לא בדחד מינייהו עדיף ובהכי ניחא לי מאי דקי"ל להתוס' בפ' כל התדיר דלי"ט וצריך לדקדק בפ' כל התכלת גבי התמידין אין מעכבין את המוספין דליכא כי הך בעיין דתדיר ומקודש ולא פשיט מידי דלא מייתי הכא ראיות דהתם והכא דהכא לא מייתו התם ועם האמור ניחא דהך דפ' כל התדיר שהיא לפניו ואין כאן העברה עה"מ והכי ניחא כל הראיות דמייתי ובסה"א דפ' התכלת צריך להעביר עה"מ ע"כ. ודבריו לא זכיתי להבינם דפתח בכד וסיים בחבית דבתחי' יצא לחלק דלא אמרי' א"ע עה"מ אלא בשתיהן שוות אבל לא בדחד מינייהו עדיף ובסבא לתרץ קו' התוס' דפ' כל התדיר אך חילק בין כשהיא לפניו לכשאין לפניו אלא אחת וא"כ היכי תלי תניא בדלא תניא ומה הלשון אומרת ועם האמור ניחא דלפי מ"ש לעיל דבחד מינייהו עדיף לית ביה משום מעביר עה"מ א"כ גם בהה"א דפ' התכלת אם

יליף הני כבשים לתמידין דלמחר ויליף מלהקריב מוספין דהא ליכא ליכא משום מעביר עה"מ אי אמרי' דתדיר עדיף ואיך כתב
דבהפ"ה דפי' התכלת לריך להעביר עה"מ .

עוד קי"ל במ"ש עוד וז"ל וכן הרא"ה הסביר ממוספין אין
מעכבין את התמידין וכו' אלא כי תדדי ניניהו אין להביאה כאן דדילמא בשמיהן לפניו תדיר עדיף אלא דהתם אהניא ליה הא דלית עה"מ למקודש לגוייה כי תדיר עכ"ל . וגם בזה לא יכלתי לסוף דעתו שהרי לפי מ"ש לעיל דבתר מיניהו עדיף ליה ביה משום מעביר עה"מ היכי מלינן למימר דמ"ש במכילתין דכי הדדי נינהו תדיר ומקודש הייני דוקא משום דמקודש אית ביה משום מעביר עה"מ והיינו דאהניא ליה למקודש לגוייה כי תדיר דאם לאו שאתה תדיר עדיף לית ביה במקודש משום מעביר עה"מ וכמ"ש הוא ז"ל . שוב אחר החיפוש ראיתי להרי"ב פרי הארץ ח"ב סי' ג' שהקדמני בזה במקצת עיי"ש .

והנה בעיקר קו' הגאון ז"ל על הרדב"ז הזה הוית להרב דרך
הקדש ז"ל ד"ד ע"א שהקי' משם חכם אחד על הרדב"ז ממ"ש הרמב"ם בהל' תמידין לא מלאו כי אם ב' כבשים אלה יקריבו אותה למוסף היום אין להם תמידים לאמר שהדבר פקול ומה שילכו יעשו וכו' משום דלא אפשיטא תדיר ומקודש איזה מהם קודם וכו' וכתבו ז"ל לפקי' דאיך הרדב"ז ז"ל פשיטא ליה דתדיר קודם וסי' המחבר ז"ל תנין לה דהירושלמי בפי' כ"ג ותמיד משמע פשיטא ליה דתדיר קודם ע"ש . ודבריו ז"ל נפלאו ממני דעפ"י הדברים האמורים לעיל אעיקר קו' ליתא מדי הרי"ף ז"ל על הרדב"ז דטעמא דהרדב"ז ז"ל לאו משום דתדיר קודם הוא דלא קאמר אלא דהמלוה הראשונה שתבא לידו הוא מחוייב לבאת לעשותה ומי זה אמר דהמלוה ההיא היא תדירה דאין כוונת הי' ז"ל דוקא על המלוה להתחלל בעפרה דלא נפלאת היא ולא רחוקה דביום ההוא שנתן לו הפר כמות ללאת הבא לידו איזו מלוה שהיא לעשותה בהיים ואפ"ה קאמר הרדב"ז ז"ל דמחוייב תו"מ ללאת כדי לעשותה ואפי' אינה תדירה משום דאי"ת עה"מ דבהאלמא קו' הגאון הנה לבי ז"ל הלו בה ידים דאם כדי הי' ז"ל אלי קמבעיא ליה להש"ס אי תדיר עדיף או מקודש דאף אי תדיר עדיף אכתי מוספין דהאידנא קדמי משום דאי"ת עה"מ אלא ולאי דבהדר מיניהו עדיף לית לן בה משום אי"ת עה"מ תו היא שקשה על הי' המחבר ז"ל שכתב דבפי' לקט הקמח כאמרה ג"כ קו' זאת בשם גדול המורים והיינו קו' הגאון ז"ל דאיך עכ"ב והכי קו' הגאון ז"ל עם קו' הפכם הכי שם דהכוונה יראה דהאי למודים קאי והאי למודים קאי וכמ"ש ומה שיש לעמוד בעיקר הירולו עיין להי' הרין ז"ל במסי' כלים פ"א מ"ו ולהי' הגין ז"ל עיי"ש .

וראיתי להי' הרין ז"ל שם עמ"ש התם דיבומי' מודים חכמים
לר"א בכ"ג וכו"ר שיטמא כ"ר ולא יטמא כ"ג ומודה ר"א לחכמים בכ"ג וכו"ר שיטמא כו"ר ולא יטמא כ"ג וכתב ע"ז הר"ב דרך הקדש ז"ל דמ"ש מודה ר"א לחכמים שיטמא כו"ר אין לו מובן כתב הי' ז"ל דגם מ"ש במחלוקת הקודמת מודים חכמים לר"א שיטמא כו"ר אין לו מובן דהלא בהכי פליגי אלא ע"כ דמ"ש יש בלשון הירושלמי וכן ל"ל מודים חכמים לר"א בכ"ג וכו"ר שיטמא כ"ג ולא יטמא כו"ר וכו' עיי"ש . ואחרי כ"ציר דברי הירושלמי הם כפוכים כמות שהן ואין בהם שום טעות ודבריהם קאי על ברייתא דמי' שמות דגרסי' התם ר"א אומר יטמא כהן ולא יטמא כו"ר וחכמים אומרים יטמא כו"ר ולא יטמא כהן הדיוט וקאמר הש"ס דהאי ברייתא פליגא אמתני' דפליגי נמי בכ"ג והאי ברייתא הכרא דבכה"ג כ"ע לית שיטמא כו"ר דקדושת כ"ג עדיפא ול"מ אלא בכהן הדיוט וכמו שכן פי' דבריהם הר"ב פני משה ז"ל עיי"ש .

עוד זה הוית להי' ז"ל שם עמ"ש מוהרמ"א ז"ל דאשמעינן
להו להרע"ב והתוי"ט ז"ל הירושלמי הלזו וגם הקי' על הרמב"ם ז"ל דפ"ז מהי' כו"ר פסק כחכמים שיטמא כו"ר ובהי' תמידין כתב תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירלה משום דלא איפשיטא והו"ל לספק תדיר קודם כתב וז"ל ועוד איך קאמר דהו"ל להרמב"ם ז"ל לפסוק תדיר קודם והלא כיון דפסק הלכה כחכמים אדרבא הו"ל דמקודש קודם דהא ר"א הוא דס"ל כב"ש דתדיר קודם ול"ת הלכתא כותיה . והע"ב דלכאורה קי' איך קאמר הירושלמי דכו"ר מקודש מכהן והלא אדרבא הכהן מקודש יותר שקדושתו קי"ע י"ל דבאיכות הקי' מיהא קדושת הכו"ר גדולה מקדושת הכהן והוי"ט כ"א וכו' ועוד דאין תלונת הרב המחבר על הרמב"ם והר"ב והתוי"ט כי אם על הש"ס דילן דהו"ל שהדבר זה הוא מחלוקת ב"ש וב"ה אבל האמת יורה דרכו דס"ל לש"ס דילן דב"ש וב"ה גם בהכן ור"א לא איפליגו בהכי מעולם וכיון דש"ס דילן איסתפקא ליה מילתא כאמר הדבר אלליכו ג"כ בספק ולכן הקי' התוי"ט על הר"ב איך פסק מש' דכשהיה תדיר קודם ולכן הר"מ ז"ל פסק דיקדים איזה שירלה עכ"ל .

ודבריו ז"ל נפלאו ממני חדא דהכי מדי ז"ל דגמלי דפשיטא
ליה למוהרמ"א ז"ל דבירושלמי איפשיטא בעיין דתדיר קודם בזה ליק ליה כלל ואדרבא הוא תנא דמסייע ליה מוה"ם דקי' איך קאמר הירושלמי דכו"ר מקודש מכהן והיכן מלינו בירושלמי דאמרו כן אלא ולאי דכוונתו ז"ל על מאי דפשיטא ליה דתדיר קודם ויטמא כהן . והדבר קשה דאדרבא מהירושלמי משמע דאיפשיטא בעיין דמקודש קודם מדקאמרי דר"א אתיא כב"ש מכיה נשמע דהלכה כחכמים דס"ל מקודש קודם . וכן ראיתי להר"ב פ"מ ז"ל שכתב כן במראה הפנים דלפי זה דהאי תלמודא פשיט ליה ממתני' דהלכה כחכמים ומקודש קודם . תו תימה על הי' הגין ז"ל דהקי' כן על מוהרמ"א ז"ל וכתב וכבר ראיתי לקלת האחרונים שעמדו בזה ועיין בס' הין שעמד בדי' הי' הכז' . דהכי מדבריו דכן הקי' הרב הין ז"ל והכי לא ידעתי מה הבין בדי' הי' הין ז"ל דהכוונה יראה דאדרבא בזה אזיל ומודה למוהרמ"א ז"ל דכשטא הבעיא בירושלמי דתדיר קודם . ועיין עוד להר"ב פ"מ שם במראה הפנים שכתב דמ"ש בירושלמי אתיא דר"א כב"ש דמ"ם הוא דהא ב"ש סברי בפי' א"ד מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אמרי איפכא ומפי' הש"ס טעמייהו דב"ה דברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה עיי"ש תו היא שקשה על הרבנים ז"ל מוהרמ"א ומוהר"א כמוס ואהרן הכביד הי' הג"ן ז"ל דאיך לא הרגישו מזה דב"ש במקום ב"ה אינה משנה . וכמו כן יש לתמוה על הר"ב שלכים יעקב ז"ל שהביא בדי' ד' ע"ד די' הירושלמי משם מוהרמ"א ז"ל ולא הרגיש מזה .

ועוד קי' במ"ש דאין תלונת הי' המחבר כי אם על הש"ס
דילן דהו"ל שהדבר זה הוא מחלוקת ב"ש וב"ה וכו' .
דבריו אלו לא יכולתי להולמם דהכוונה יראה דש"ס דילן בכר הביא ראיה מסך דלאיפליגו ב"ש וב"ה בפי' א"ד דתדיר קודם והכי איתא התם ת"ש ד"ה ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ותו אלא דדמי לה הש"ס אמו שבת לברכת היום אברכאי לברכת היין לא אהכאי והירושלמי לא שמיע להו הך דחיה ופשיטא להו דבהכי פליגי ב"ש וב"ה וא"כ שפיר קא מתמיה הי' מוהרמ"א ז"ל על הכי הרבין תלתא ולק על הי' ז"ל כי אם דאדרבא פשיטותא דהתם הוי איפכא . גם מאי דפשיטא ליה להי' ז"ל דכיון דש"ס דילן איסתפקא ליה מילתא כאמר הדבר אלליכו ג"כ בספק ולכן פסק הר"מ ז"ל דיקדים איזה שירלה ואחריו נמשך הי' הג"ן ז"ל . הכוונה יראה להרב הכהן הגדול בס' י"מ מעלי הבית ד"ב ע"ב שהביא מכמה לכוותא עד עשרה עלו שכתבו לדעת הר"מ בהסך דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לירושלמי משום מאי דמספקא לן בתלמודא דידן . וכן בקדם אלא הזיתים להר"ב פ"מ ר"פ הערל במראה הפנים שלו עמ"ש הרמב"ם ז"ל דערלה כל ז' לא תשיב ערלה כתב וז"ל והא דפי' הר"מ ז"ל וכו' טעמא הוא הואיל והאי שיק מספק פשיטא ליה בהא וכן דרכו ז"ל בהרבה מקומות דלא שבקינן פשיטותא דהאי תלמודא משום בעיא דהבבלי וזה מבואר כמה פעמים בדי' הראשונים ז"ל עכ"ל . ומה שהקי' הר"ב י"מ ז"ל שם ממ"ש הרמב"ם ז"ל פי"א מהי' תרומות עיין להר"ב פ"מ ז"ל שם שהקי' כן ועיין עוד להר"ב י"מ ז"ל דקי"מ עיי"ש . ובר מן דין קי"ל על הי' הג"ן ז"ל במ"ש וז"ל דאע"ג דבירושלמי פשיטא להו בבבלי אמיל וכוותיה קיי"ל ודלא כהתוס' ר"פ הערל עיין בסי' קת"ב

שם בתוס' וכו' ע"כ וק' קושיא אינו מלוי אצלי ולא ידענא מאי קאמר דאדרבא מהתוס' דפי' הערל משמע דס"ל כמ"ש הוא ז"ל דקי"ל כספקא דהבבלי וכן משמע ליה להר"ב יו"ט ז"ל שם מדבריהם ע"ש וא"כ איך כתב ודלא כהתוס' ואולי דט"ס נפל בדבריו אין כדי כן מריחתא דליסכים :

עוד ק"ל על ה' אגין ז"ל במ"ש ע"ד הר"ב ש"ן ח"ל וכו' ז"ל עלה מן הישוב בעיק' קו' הגאון ז"ל דודאי אינו ענין להא דבי כנשים דהתם עכ"פ עושה מצוה א' וכו' עיש"ב. ועמו השיג לא דק בדי ה' ז"ל דהרואה יראה דה' ז"ל לא בא לתרץ קו' הגאון ז"ל דכל עיקר קו' הגאון על הרדב"ז אינו אלא מהש"ם דאם כדבריו מאי קמבעיא ליה א' תדיר עדיף או מקודש דהא א' תדיר עדיף אכתי מוספין דהאידנא קדמי משום דא"מ עה"מ ומה בא ה' ז"ל לתרץ לזה דהתם עכ"פ עושה מצוה א' והוא שמקודש ואפשר שהמקודש עדיף מתדיר אבל טעם הרדב"ז הוא שמא ימות וכו' לדברים הללו אין להם בית מושב לתרץ בהם קו' הגאון ז"ל. אלא דהרי ז"ל בא לתרץ קו' מוהרח"א ז"ל שהק' משם חכם א' והוא דהתחכם הכו' הנין דכל עיקר טעמו של הרדב"ז ז"ל שכתב דהמצוה הראשונה שתבא לידו קודמת וכו' הוא משום דתדיר קודם ועי"ז הק' עליו מדי הרי"ט ז"ל בה' תמידין שפי' בשה"א דבי כנשים דהדבר שקול ומה שירצו יעשו משום דלא איפשיטא תדיר ומקודש איזה מהם קודם ואיך פשיטא ליה להרדב"ז דתדיר קודם. ועי"ז הוא דבא ה' מין ז"ל לתרץ דבשה"א דבי כנשים היינו שכי הרי"ט ז"ל דמה שירצו יעשו משום דבכל א' מבי הצדדים אין בהם העדר מצוה דאם הקיבוץ למוספין דהאידנא עשו מצוה א' ואפשר שהוא עדיף ואם יכיסו לתמידין דלאמר עשו מצוה א' ואפשר שהוא עדיף ואין למוכחם מצד זה הני מטעמא דשמא ימות דאין צבור מת אבל טעם הרדב"ז הוא שאם ימתין ליום המקודש אפשר שימות ביני וביני ונמצא מרוס בלא אותה מצוה. וא"כ איך בא ה' ז"ל ליישב הי' זה לקו' הגאון ז"ל .

שוב אחר השיטוט ראיתי לה' הגדול מהרי"א ז"ל בברכ"י א"ח סי' ל' שהאריך בענין זה וקדמני במקצת והנה להק' על הר"ב ש"מ ז"ל ע"מ שפי' בדי הירוש' וגם שמים דע"ש יש בירוש' והוא ז"ל הוכיח במישור מהירוש' דיומא פ' בא לו דכליל אתיא דר"א כב"ש כמו דב"ש סברי תדיר ומקודש מקודש קודם כן ר"א סבר תדיר ומקודש מקודש קודם ע"ש דבריו כי נעמו. לבד זה יש להרגיש על ה' ז"ל במה שהק' על ה' מין ז"ל דאיך כתב דהירוש' קאמר דכו"ע מקודם וקשיא דכהן מקודם שיתנו ותי' דהוה כי"א מלי למימר טעם זה וכו' דזה מודה דכ"א ה' מקודם קודם והכי הירוש' קאמר דכ"א ה' תדיר קודם וכו'. דהמ"כ אין זה כוונת ה' מין ז"ל אלא דה' ז"ל הבין בדי הירוש' כמ"ש מוהרח"א דכשטעם בעיין דתדיר קודם דהיינו הנזיר ויטמא כהן וא"כ נמצא דס"ל להירוש' דנזיר הוא יותר חשובה קדושתו עד דפשיטא להו דיטמא כהן דהוא מקודם ואל יטמא נזיר ועי"ז קא מקשה ה' ז"ל דאדרבא הכהן מקודם יותר והו"ל למפשט דמקודם קודם דהיינו שכהן ויטמא נזיר כלע"ד בכוונת ה' ז"ל אלא דלעיק' אין כן כוונת דברי הירוש' וכמ"ש ה' ז"ל .

(א"ה ס"ע עיין בס' שערי חיים ליקוט י"ג) .

עוד הנה הוה לה' אגין ז"ל שהק' על מה שבא לחלק הר"ב לקט הקמח ז"ל לקו' הגאון לבי ז"ל על הרדב"ז מסוגיין דיש חי' בין יחיד לצבור דאין צבור מת מסוגי' דיומא דיש דאמרי' התם על אחרי' דהכותה פר. ושע"כ הנשרפין אינו רואה כה"ג כשהוא קורא בתורה ולא מפני שאינו רשאי וכו' שפיטא מה"ד כדכ"ל דאמר כ"ל א"מ עה"מ ומאי מצוה איכא ברוב עם ה"מ קמ"ל ופירש"י קמ"ל דלא מעביר הוא מאחר שאינו עסוק בה מוכח דאם היה הוא המתעסק איכא טעמא דא"מ והלא ת"ל דהוי מצוה דצבור דלא אתמר בה הא דיכא דא"מ וכו' א"ד ז"ל. ועמו השיג כראה דליק כלל דאין כוונת רש"י ז"ל לומר אלא דכיון שהיא מצוה דאין עסק בה לא שייך למימר א"מ עה"מ ואין לדיוק מינה אלא דאם היה מצוה דיש עסק בה והיא מצוה דיחיד כמצוה זאת שהיא על כל א' וא' מישראל לבא ולראות משום ברוב עם ה"נ לא שייך בה ליתא דא"מ. גם הכריתו ז"ל שכתב דא"ל דהכא שאני שאם היה הוא שעוסק שהכבר החמיל שאני משום דא"כ ליתא טעמא דהעוסק במצוה והכי הו"ל מ"ד העוסק במצוה קמ"ל וכו' לדידי אין זה הכרח כלל הלא דלא אמר כן משום דהוי דבר דלא אפשר לאפיק אדעתין אפי' במה"ד דהנשייה כקראת עסק. ועוד דלעיקר לא אמרו אלא העוסק במצוה דפטור מה"מ אבל אהין דאם רצה להניח המצוה שהוא עסוק בה לעשות מצוה אחרת רשאי וכמו שכן ראיתי להר"ב סוכסי סים ז"ל מ"א דיי"ע עי"ד שכתב כן וא"כ היכי הו"מ למימר מה"ד העוסק במצוה וכו' ואינו כשאי קמ"ל ועיין להרמ"ז ז"ל בקונטרי מסכת ישראל סי' ל"ח .

ומ"ד עוברי בדברי ה' זה הי"ם גדול ז"ל חזות קי' סוגד לי במ"ש שם ד"כ ע"א ח"ל וראיתי להר"ב סי' ד"ם שהביא ראיה לדי הרדב"ז מסך סוגי' דמ"ק מקרא דאוכם מ"ס דילפינן דאין דוחין מצוה קטנה מפני גדולה שא"א להתקיים ע"י אחר והנה על השו' ה' לבי ז"ל שדחה די' הרדב"ז מסוגי' דפי' התכלת וכרי דלא קיימוס קמי' הצוי ה' לבי ז"ל משם בשו' השתף הביא קיומ לדי הרדב"ז מסוגי' זו דמ"ק ומ"מ לפי"ד ז"ל הכי סוגי' פליגי אהדדי ולדידי ק"ל עוד מסוגי' דפ"ק דמגילה וכו' אמנם לפי מ"ש הר"ב לקט הקמח וכו' עיש"ב. ודבריו לא זכיתי להבינם במ"ש ומ"מ לפי"ד ז"ל הכי סוגי' פליגי אהדדי דאם כוונתו ז"ל דלפי"ד ה' ש"י ז"ל הכי סוגי' פליגי אהדדי הרואה יראה לה' ז"ל הם שכבר הביא ת"י ה' לקט הקמח ז"ל ח"ל והלאמר יורה דרכו דרב המנחק ביכ"ם ולבור שאני דאין צבור מת וכדפרי' לם ה' לקיה עכ"ל. ואם כוונתו על הגאון מוסיף לבי גם ה' ז"ל אך הי' בין שתי מצות למצוה אחת ח"ל והיא דבית שפי' ה' ת"ח הים לכו להמתין ליק דהתם המצוה הוא כעשית יותר משובח וכן הוא דתמידין ומוספי' י"ל דכחדא מצוה חשיבי דהוריישו עבודה הקרבנות ונסדר בשתים כינהו אבל במצות סוכה א"מ קלה מפני שחמורה וכו' ע"כ. ועוד דמאשר דקמים דמר קיימוס לתשו' הגאון ז"ל איך לא ראה עיקר דשפי' הי' להגאון ז"ל דלא כיפא ליה בהאי חילוקא של ה' לקיה ז"ל שכתב ח"ל אלא שיש לנו לחוש לאותה שאמרו בריש"ד אין וכו' והתוי שם הי' בין מיתה לזמן מועט למיתה דזמן מרובה וא"כ הו"ל לחלק בנדון הרב ז"ל בין כשהמצוה השניה היא לזמן מרובה דהיינו לשמא ימות לכשהשניה היא לזמן קרוב דלא חיישי' לשמא ימות בזמן מועט וכו' עיש"ב. ושוי"ר להגאון מהרי"א ז"ל בס' ברכ"י א"ח שם שתמה על ה' ש"י ז"ל כתמיהת ה' זה הי"ם גדול ז"ל וכו' על הגאון לבי ז"ל. וח"ל אך הי' ביכם ובין אותה דפי' התכלת הי' ברור ודלא כהרב הכו' דסמיך על הי' ה' לקיה ודבריו לא הוא כמבואר בתשו' מוהרי"ץ הכו' ובתשו' שאלת יעבץ לה' בכו הי' הי' עכ"ל. וכמו כן יש לתמוה על הר"ב פני הארץ סי"ב קי"ב שהביא הי' זה משם הי' כמוהר"ר מיוחס ז"ל והשנה השבים אותי דאיך כולם ממכו די הגאון לבי הכו"ל שם באותו פרק באותו מקום דלא שמיע ליה האי חילוקא. והא תימה על ה' מהרי"א ז"ל דאיך לא הביא דברי ה' פר"ח ז"ל להק' עליו כמו שהק' על ה' ש"י ז"ל .

עוד אני תמה על ה' פני הארץ ז"ל שם שכתב ע"מ שעלה בדעתו די"ע לחלק דבשתי מצות לפניו לא שייך הא דא"מ וגם כששתי המצות זמנם ביום אחד דדחינן המוקדמת משום המאוחרת דחמירא ושוב חזר בו משום שהיא דפי' הישן ודי' התוי שם וביומא ובמגילה וכתב וז"ל הכי לך דקודם חלוה אפי' שיש לפניו ק"ש דתמיד עפי' אפ"ה מעבירין אותו ולא חיישינן למצוה החמורה העתידה לבא וכיון שכן הדרא קו' לדוכתין דהכי משמע הש"ם בתמידין ומוספין דיומיה דתמידין קדמי וכו' ואדרבא מדי התוי הללו יש ראיה להרדב"ז שאין למצוה הראשונה שתבא לידו יעבירם אפי' אם היא קלה ולא משגיחינן במצוה החמורה העתידה לבא ודלא כדי מוהרי"ר לבי ז"ל שהעלה דבמצות חמורה סמיכה אזלינן בתר החמורה דליתא כאשר הוכחנו וכו' עכ"ל. והאמיר דבריו התוס' לע"ד דהרואה יראה בתשו' הגאון ז"ל דאף דבתשו' עלה ע"ד

ד"ה לחלק בהכי. ושם כתבתי השיג דמ"ק בקבא דאורח חיים מן הפלא הזה בו ויש לחלק בין ב' מצות למצוה א' וכמו שהבאתי דבריו ז"ל לעיל וכעת לע"ד לי. עוד יש להרגיש על ה' זה חיים גדול במה שפסקו משם הר' כמוהר"ם אבואלעפייה ז"ל בהי סוגי' אסדרי סוגיין דפ' התכלת עם הסוגיא דפ' הישן דלא כמה להר"ב פרי הארץ ז"ל שם שפסק כן עיי"ש. עוד יש לתמוה על ה' ז"ל במה שכתב ליישב הא דפ"ק דמגילה בפלוגתא דראב"י ורשב"ג בהתערבה הפסח דאמרי' התם טעמא דראב"י משום דאין מעבירין על המצות ורשב"ג סובר מסמך גאולה לתפלה עדיף וקי"ל כרשב"ג הרי דכל דאיכא עדיפותא למצוה לא חיישי' להא דאין מעבירין. הא הוי' הך סוגי' דפ"ק ושאר הרדב"ז והר"ן לא הי' ז"ל בהך הוי' שמיי' הי' לקיים ז"ל בין יחיד לצבור עיי"ש. ודבריו תמוהים לע"ד שהרי הא דמגילה השיב במצוה דיחיד דמיובא כמ"ש על כל אחד ואחד מישראל לקרותה וכ"כ לפרש ה' פרי הארץ ז"ל שם וא"כ אדרבא מינה תברא לחי' ה' ז"ל וזו היא שקי"ל טובא על ה' פרי הארץ ז"ל דכיון דכתיב בו ואייתים בידים הך סוגי' איך עשה עיקר מאי דס"ל לראב"י דלא קי"ל כוותיה כדי להשכים: הי' ה' ז"ל ולא השגים לפי רשב"ג דהלכה כוותיה דס"ל דאף במצוה דיחיד כל דאיכא עדיפות למצוה באחורה דשיכן לה ולא חיישי' להא דאין מעבירין וכמו שכן קי"ל על ה' אגין ז"ל דהקי' על ה' פרי הארץ ז"ל על אלו דהשגים לאלו כללא מסוגי' דיומא ד"ע ודל"ג דילפי' דאף במצות כללא ס"ל אמרי' אין מעבירין דאיך לא הקי' לו ג"כ לאידך גיסא מסוגי' דמגילה שהביאה הוא ז"ל גופיה. שוב אח"ז רב כדי' מי רכי ושמחי לה"ם כמוהריב"ן ז"ל וראיתי לו בדין ע"ב שהקשה כן לה' ה"ם ז"ל ובא אל הישוב עיי"ש.

וחזה קושי' להר"ב עושה שלום ז"ל דייד ע"ד שכתב וז"ל וראיתי להר"ב מג"א בהי' הפלא ס"ק ל' דפסק דמי שיש לו ב' בתי כנסיות בעירו ילך לרחוק משום שכר פסיעות וקי"ל מהא דאיתא במנחות העומר מביאין מן שדה הקרוב ולא מן הרחוק משום דאין מעבירין וא"כ ה"ה לפסוק משום ליתא דאין מעבירין ילך לקרוב ואפשר לחלק דבשלמא התם בענין תפלה בכל הבתי כנסיות מתפללין לא איכפת לן בטעמא דאין מעבירין התם בענין העומר אם אמרי' דמשום שכר פסיעות ילך לרחוק א"כ השדה הקרוב שזכה לקיים מצות העומר לא נעשה בו שום מצוה משוה חיישי' לטעמא דאין מעבירין והכא בעתה כדהם ק' מתה סלוקא למכחוי שפי' כן עכ"ל.

(א"ה גם הגאון חיד"א ז"ל בפת"ע במנחות דס"ד תירץ כן)

ולדידי אין תי' עולה יפה דמי הגיד לו דזה דכיון דכבר מתפללין בכל הכנסיות ואינו גורם ביטול לית לן בה משום הא דאין מעבירין דמה יעשה לכמה מצות דאמרי' דאינו מתבטל מלעשותה משום דמכוחה לפי שעה ולוקח אחרת לעשותה אית בה משום אין מעבירין ומכללם הא דתפלין דאם באו לידו בתחי' תפלין ש"ר כתבו התוס' ביומא דל"ג דאי לאו משום דכתיב והיו לאות עיי' ופדר ולטוטפות בין עיניך הוה לכיך להניח תחי' משוי דאין מעבירין ואפי' דאם יניח מידו ויניח תחי' של יד אינו גורם שום ביטול לתפלין ש"ר שהרי הוא מניחם אח"ך וכמו כן בההיא דאמרי' שם ביומא דדישון קודם להטבת ה' נרות משום דאין מעבירין ואפי' דאם יעשו בתחי' הטבת הנרות לא יתבטל מצות דישון שכבר עושה אותה אח"ך ואפ"ה אמרי' בהו טעמא דאין מעבירין משום דפגע בהו תחי' ושוב הטעם נ"כ בב' בתי כנסיות כשפוגע תחי' בקרוב ומניחו והולך לרחוק אית בי' משוי אין מעבירין וזה פשוט לע"ד.

ובעיקר קו' על המג"א ז"ל לע"ד ל"ק כלל דלא נפלאת היא ולא רחוקה לומר דעיקר דינו של המג"א ז"ל לא איירי אלא דכשהולך לרחוק אינו עובר ואינו פוגע בקרוב והיינו דכשיוצא מפתח ביתו ב' דרכים לפניו ובשניהם בית הכנסת אחד קרוב ואחד רחוק דוקא בכה"ג הוא דקאמר הוא ז"ל דילך לרחוק ולא לקרוב משום שכר פסיעות אבל אם יהיה באופן דבי הבתי כנסיות הם בדרך אחד וא"א לילך לרחוק אלא א"כ עובר ופוגע בקרוב תחי' בהא ודאי אזיל ומודה הוא ז"ל דילך לקרוב משום דאין עה"מ ולא משגחינן בשכר פסיעות דאין לה עיקר מה"ת ודמיכן אין עה"מ דיש לה עיקר מה"ת מקרא דושמרתם את המצות דהכי זה דומה ליציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.

כי מן הבאר מתיישב היטב מה שהביא הרמ"ז ז"ל בס' ארעא דישראל בשם שמעתי מקשים במ"ש בס' היה כותל דכ"ב למדנו שכר פסיעות מאלמנה שהקשו מתים בס' ר"י עליה להביא מן הקרוב וטעמא טעים בש"ס משום אין עה"מ שלמא א"כ דאיכא שכר פסיעות אם ילך לרחוק אפ"ה כל הקרוב עדיף אלא לתעביר עה"מ. ולפי האמור כראה דלק"מ דהש"ר איכא למימר דהא' אלמנה דהות לה בה"כ בשיבבותה והלכה לבית מדרשו של ר"י היה באופן שלא פגעה בבה"כ תחי' דהבה"כ היה מצד אחר קרוב לה והיא היתה הולכת מצידה השני לבה"מ הרחוק לה ולא היתה עוברת אפיקור דאין עה"מ.

אמר המניה בזה יתיישב היטב גם מה שהקי' הר' אמר יוסף ז"ל בדס"ה ע"א מדי' התוס' דמגילה ד"ו ד"ה מסתברא **עכ"ל**.

(**וגם** בזה ראיתי להרב כמוהריב"ן ז"ל הנז' בדרבא ע"ב שתירץ כן). ודלא כמו שראיתי בס' גזע ישי הכי"ת שכתב לפרש מהשיא דרי' מעלי דכיחא ליה במה שהניחה אותה אלמנה בי כנישתא דהות בשיבבותה ובאה לבית מדרשו במאי שהיא השיבה דשכר פסיעות יש דלא אמר לאו כללא דאין עה"מ אלא במצות שהם חיוב גמור אבל במצות דאיכא אלא רשות כהכי כהי' דידן במ"ע שהזיג ליתיה לגאי כללא דאין עה"מ ועליה בנה יסודו דלע"ד אין זה הכרח כלל ויסוד רעוע הוא.

גם במ"ש ע"ד המג"א ז"ל דלא דק דהא אין עה"מ ורמז דבריו ג"כ בס' בית עובד דבית ע"ב דין ה' עמו הסי"ר לדידי הזי' לי דאדרבא הוא כריו לא דק בדברי ה' ז"ל וכמ"ש אתכם במה שהקי' על הרמ"ז ז"ל ע"מ שכתב לפ' פלוגתייהו דרב ור"י בס' המקבל דקי"ז דלרב אפי' משו' שכר פסיעות אין עה"מ ולר"י כל דאיכא שכר פסיעות ליכא משום אין עה"מ. דלא כנעו ולא פגעו כלל התם בהאי כללא דאין עה"מ בהא ודאי הלכה אתו. שו"ר להר' אגין ז"ל בדפ"ה ע"ב שהביא קו' הרמ"ז ז"ל משם הר"ב בתי כנסיות שגם הוא ז"ל הביאה מפי השמועה והניח בקושי' והוא ז"ל תירץ לה כמ"ש בעניותין. ויש להשגים קצת על הר"ב בתי כנסיות ז"ל שהביא דברי המג"א ז"ל משם הבה"ט ואיך לא ראה שהם דברי המג"א ז"ל וממנו יצאו הדברים.

עוד ראיתי בס' בית עובד דס"ו ע"א דין ו"יו עמ"ש המג"א ז"ל ק"י כיו אם יש ב' בתי כנסיות לפניו באחד מגיעים לקדושה ובאי' לקדיש שאחר י"ח ילך ויענה קדושה כי שם ישמע ג"כ קדיש שאחר התפלה ע"כ כתב וז"ל ולי נרא' דדוקא כשהשתי' בה"כ לפניו בשוין דלאיזה בה"כ שילך לא יעביר על האחר אבל אם בהליכתו יפגע בביה"כ אחד קודם וכדי שילך לבה"כ האחר יצטרך להעביר על הבה"כ האחד דבו פגע בראשונה יש לו לילך לענות בהבה"כ הקרובה לו דבו פגע בראשונה ואף שבזה בה"כ לא יענה רק קדיש שלאחר י"ח משום דאין עה"מ עכ"ל. וגם בזה לא ידענא מאי קאמר שהרי ע"פ הבא"ר מהא דרשב"ג בפ"ק דמגילה דסו' מסמך גאולה לתפלה עדיפא וקי"ל כוותיה כמלאת למד דכל דאיכא עדיפות למצוה באחורה לא חיישינן להא דאין עה"מ וכ"כ להדיא הגאון חכם צבי ז"ל שם ס"ד לעיל ח"ל והה"א דברכת הלבנה שפי' הר"ב תס"ד שיש לנו להמתין לי"ק דהתם המצוה הה"א כעשיית באופן יותר משובח לכן יש להמתין כדי לקיימה ע"י היותר טוב וכו' ואין בזה משום מעבירין עה"מ עכ"ל וא"כ היה הכא נמי דבלכתו לבהכ"נ האחר יוסיף לקח לשמוע ג"כ קדושה ואין עדיפות יותר גדול מזה דפשיטא ופשיטא שחייב לילך שם אף שפוגע תחי' בהבה"כ הקרוב שהגיעו לקדיש שאחר י"ח ואין בזה משו' מעביר עה"מ ופשוט.

ואחרי

ואחרי מופלג ראיתי להר' יד שלמה דל"ג ע"א שעמד בענין זה דא"מ עה"מ והביא מה שהקשה המ"ל ז"ל פ"א מהל' מגילה ה"א עמ"ש הכ"מ ז"ל לענין עיירות המסופקות דצריך לקרות ב"י דהכא שבאה המצוה לידו צריך שיקיימנה. מההיא דתו"מ דאיבעיא לן בש"ס ולא איפשיטא ופי' רבינו דמה שירצו יעשו והי' דלא דמי. מצות חלוקות דמספ"ל איזה מהם עדיף וכיון דלא ידעינן הרשות בידו. אבל במצוה אחת פשיטא דאמרי' ליה שיקיימנה היום ולא יניחנה למחר. וכתב הרב ז"ל וז"ל איברא מ"ש שם ה"ה דבהכי ניחא מאי דקי"ל להרי"ץ ע"ד הרדב"ז ז"ל. אחה"מ לא דמיא כלל דפי' שתפלת בערב חייב בכל יום ולא דמי למגילה שאינו חייב אלא יום אחד ודמיא למצות א' אבל תפלה בערב דמיא למוספים דהיום ותמידין דלמחר דהו"ל שתי מצות חלוקות ולא נפיק ביום אחד לב' ימים דלאו תשלומין נינהו וכל יום ויום מצוה בפ"ע היא עכ"ל. ולפי הנראה דבריו ז"ל הללו סתראי נינהו למ"ש איהו גופיה ז"ל שם ע"ד בקו"ד וז"ל ושמא דאת"כ להכי אפ"ל דס"ל להרדב"ז ז"ל דהה"א דתפלה דמיא לחד מצוה משו"ה כתב דא"מ עה"מ כמ"ש התוס' במגילה. אך הה"א דתו"מ הוי ב' מצות ואין בידו לעשות אלא א' משו"ה לא אמרי' א"מ כמ"ש התוס' ביומא דל"ג עכ"ל.

גם מה שהקי' ע"מ שהי' הרי"ב לקט הקמח לקו' הרי"ץ ז"ל על הרדב"ז די"ש הי' בין יחיד לצבור. מהה"א דאמרינן במגילה דמסתבר טעמא דר"א ברי יוסי משום דא"מ עה"מ דמשמע דאפי' בצבור אמרי' א"מ עה"מ. בעלם מעיקרא דהפ"ך חזי מ"ש הרי"ב דאמת קדם ח"ב סי' ג' דהקי' כן על הי' ז"ל. ודברי הי' פני הארץ ח"ב סי' ב' שכתב דהה"א דמגילה חשיב כמצוה דיחיד דמיונא כמ"א על כל א' וא' מישראל לקרותה ע"ש.

עוד כתב שם ע"ב וז"ל מעתה אית לן להתפלא ע"ד הה"ל מ"ש דתמידין ומוספין כיון דמספ"ל הנשות כתובה דיעשה מה שירצה. דאמאי יעשה מה שירצה כיון דהוי מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרי' לאחת מהנה וא"כ עדיפא מא"א לעשותה ע"י דאע"ג דאפשר לעשותה ע"י אחרי' אפי"ה אמר קרא אורח חיים פן תפלס ומצוה שבאה לידך עשה בין גדולה בין קטנה וכו' ע"כ. ודבריו ז"ל לכאורה לא זכיתי להבינם במ"ש דעדיפא מא"א לעשו' ע"י דאע"ג דאפשר לעשותה ע"י אחרי' אמר ק' אורח חיים פן תפלס. שהרי פשטא דסוגי' דתיק הוי איפכא דמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרי' אפי' שא"א לעשותה ע"י עצמו אמר ק' פלס מעגל רגליך והניח המצוה שבאה לידך תחי' אם קטנה היא שמניחך יעשה אותה ועשה אתה הגדולה ושו"ר דמוכרח לו' דעיקר כפל בדבריו וכצ"ל וא"כ עדיפא מא"א לעשותה ע"י אחרי' דאע"ג דאפשר לעשותה ע"י אמר ק' וכו' וכלו' דדוקא כשאפשר לעשותה ע"י אחרי' יכול להניח המצוה קטנה שבאה לידו שיעשוה אחרי' והוא יעשה הגדולה ולא איכפת לן משום ליתא דא"מ עה"מ. אבל כשא"א לעשותה ע"י אחרי' אע"ג דאפשר לעשותה ע"י עצמו אמר ק' פן תפלס ואיך כשבא לדחות הקטנה הבאה לידך תחי' כדי להקדים הגדולה אפי' שתעשה אח"כ הקטנה משו' דא"מ עה"מ והוא ע"ד מ"ש התוס' ביומא דל"ג דלא אמרי' א"מ עה"מ אלא היכא דבעינן למעבד תרווייהו וא"כ הכא בתו"מ עדיפא שא"א לעשותה לאחד מהנה בין ע"י בין ע"י אחרי'.

עוד כתב שם הי' ז"ל וז"ל ולעיקר הקו' כלע"ד דשאני בין הה"א דתו"מ לדהרדב"ז משו' דהה"א דתו"מ הדבר תלוי בידיכו לעשות איזה מהם שירצה בב' ימים לפיכך יעשה מה שירצה. אבל בהה"א דתפלה לית לן אלא יום אחד וכו'. ולפי לא ידעתי לכוין עיקר חי' ז"ל דמה לי אם השר נותן לו רשות לב' ימים והוא לא ימלא להתפלל בערב כי אם ביום אחד מהם. ומה לי אם לא נתן רשות אלא ליום א' כיון דבין הכי ובי"ה הדבר תלוי בידו לעשות ולבחור איזה יום שירצה אף בנתן לו רשות לב' ימים לא יעבור עה"מ כיון דיום זה יכול לקיים מצותו. וכבר עלה ע"ד לו' דכוונתו ז"ל לו' דבנתן לו רשות לב' ימים הרי זה דומה לב' מצות ואין בידו לעשות אלא אחד דלא אמרי' בכה"ג א"מ עה"מ וכמ"ש איהו גופיה שם ע"ד משם התוס' ביומא. לא כן אם לא נתן לו רשות אלא ליום א' והאחר ממילא נפטר משום שאינו יכול. ולא הוי כמצוה א' דאמרי' ליה שיקיימנה היום ולא יניחנה עד למחר. ושוב חזרתי לאחורי מכמה טעמי חדא דאין משמעות דבריו מורים כן וא"כ הי"ה כוונתו ז"ל כל כי הא' הו"ל לפרש ועוד דאעיקר' על הראשונים אנו מצטערים במה שרצה לתרץ קו' הרי"ץ ז"ל על הרדב"ז באומרו דס"ל להרדב"ז דהה"א דתפלה דמיא לחד מצוה משא"כ דהוא ז"ל גופיה מקשי אקשיתא על ה"ה של המ"ל שרצה לו' כן. והשיגו דהוין ב' מצות חלוקות וכמ"ש לעיל. ואיך עתה אנחנו באים לפי כן גם בדבריו אלו ולהוסיף תמיה על תמיהתינו. ועוד שהרי עדיין לחלוקות הדיו קיימת שהקי' על מ"ש המ"ל דבמצוה א' פשיטא דאמרי' ליה שיקיימנה היום ולא יניחנה עד למחר והוא ז"ל הקי' עליו מהתוס' ביומא ובזבחים כתבו להדיא וכן מוכרח ג"כ מסו' דמגילה ד"ו דבמצוה א' לי' ליכא קי' לא אמרי' דיקדים לעשותה כשבא לידו אלא הרשות בידו לעשותה באיזה יום שירצה וקיים ח"ל ומה שדחו התוס' שם הי' זה דמצוה א' כבר כתבתי בכלל דא"מ עה"מ יעו"ש כוכבם עכ"ל. וא"כ השתא איך אפ"ל ולפי כן בדבריו ז"ל דכוונתו לחלק בין ב' מצות למצוה א'. כי מן הנראה הכי יוסיף לתמוה ע"מ שרצה לתרץ על הרדב"ז ז"ל וס"ד לעיל דהה"א דתפלה דמיא לחד מצוה משו"ה כתב דא"מ עה"מ דמאחר דהוא ז"ל גופיה הקי' על המ"ל מדי התוס' ומהש"ס דמגילה דבמצוה א' ליא א"מ עה"מ אלא מה שירצה יעשה. איך רצה אחיך לומר כן בשי' הרדב"ז ז"ל דבחדא מצוה אמרי' א"מ עה"מ. אלא דזה יש ליישב וקי"ל.

וחזה שוב למוהרד"ם ז"ל בסי' למכלא לדוד בקונטרי עיקר קושיית דנ"ל ע"ב שהביא מה שהי' התוס' ביומא דלא שייכא הא דא"מ עה"מ אלא היכא דבעינן למעבד תרווייהו הם לסקדים ספוא דפגע בים ברישא. אבל היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרי' מינה והוא ז"ל רצה לסתור כן וכו' וז"ל עוד יש לסתור מ"מ מן התם אמר הש"ס מדר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסיר ורש"י ז"ל פי' שאסור להניח תפלין ש"ר קודם משו' דכ"ד פגע ברישא והתוס' הקי' עליו דמאי איריא מדר"ל ת"ל מדאמרי' בקומץ כשהוא מניח מניח של יד תחי' ואח"כ ש"ר דכתי' וקשרתם וכו' ומפ' ר"ת דאיירי בשעת שחולץ וכו' והשתא איכא למידק אליבא דר"ת וליטעמיך מי ניחא. איברא ודאי דפי' מוכרח מהה"א דהקומץ מ"מ הוא גופא קשי' דלמ"ל ק' דוקשרתם ללמד זה ת"ל מדר"ל דא"מ עה"מ אלא מוכח כמ"ש התוס' ז"ל דה"א דר"ל לא שייכא אלא וכו' עכ"ל. ומדבריו אלו נראה דס"ל שהבין בד' רש"י ז"ל שכתב משו' דכ"ד פגע ברישא דכוונתו לו' דכשבא להניח תפלין בתחי' פוגע בזרוע שהוא קרוב לו יותר מראשו ואם יניח ש"ר תחי' נמצא מעביר עה"מ ואמנם להכי מדקדק אף על ר"ת דמ"מ היא גופא קשיא דלמ"ל ק' דוקשרתם ללמדנו דיניח של יד תחי' ת"ל מדר"ל דא"מ עה"מ דמהאי טעמא לחודיה מוכרח להניח לעולם של יד תחי' כדי שלא יעבור עה"מ. ולהמ"כ לפי הנראה דאין זה כונת רש"י ז"ל אלא כוונתו לו' דכשפוגע בתפי' של יד המונחים בכיס אסור לו להעביר עה"מ ולהניח ש"ר תחי' משו' דכ"ד כלו' בתפי' של יד פגע ברישא. והן אמת דפשטיות ד' רש"י ז"ל ודי' התוס' שם ש"ד כדי כמו שהבין הרב ז"ל. אמנם הנראה יראה בד' התוס' ז"ל בהקומץ רבה ד"ה וקשרתם שהבינו בד' רש"י ז"ל כמ"ש וז"ל מכאן ק' לפי' הקונט' דפי' אמר להם הממונה גבי א"מ עה"מ דאמר ר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסור כשפוגע בתפי' של יד תחי' אסור להעביר ולהניח ש"ר דא"מ עה"מ וכו' ע"כ. וכן ראיתי לרש"י ז"ל גופיה בהלכות קטנות שכתב וז"ל עבורי אטוטפתא לעבור על תפי' כשיבאו לידו ולא יניחם למצוה אסור עכ"ל. וכן כתב ג"כ הרא"ש ז"ל שם וז"ל אמר ר"ל מדר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסיר ופירש"י כשפוגע בתפי' של יד תחי' אסור להעבירם ולהניח ש"ר דא"מ עה"מ ע"כ. והשתא ליכא למידק מידי על ר"ת ז"ל וליטעמיך וכו' דהוא ז"ל לא איירי אלא ע"מ שפירש"י ע"ד רגא דכשפוגע בשל זרוע אסור להניח ש"ר תחי' משו' הא דר"ל והק' דת"ל מקי' דוקשרתם

ועיין

ועפ"ז ליכא להקשות למ"ל קרא דוקשרתם דשפיר ילפי' לה מהא דכ"ל. דאי לאו קרא הו"א דדוקא כשפוגע בשל זרוע תחי' צריך שיניחם תחי'. אבל אם פגע בש"ר תחי' יניח תחי' ש"ר דאם יניח של יד תחי' נמצא מעביר עה"מ ולזה אצטרי' ק' דוקשרתם ללמדך דאף אם פגע בש"ר תחי' שרי ליה להעביר עה"מ ויניח של יד תחי' זה פשוט לע"ד.

(א"ה ע"ע עיין בס' מכתם לדוד סי' מ"ד ומ"ו ומ"ז).

והנה מ"ש שהביא הרא"ה הר"ב ארעא דרבנן ז"ל הא למגמר דהא דא"מ עה"מ הוי דאורייתא מת"ם בפסחי' דס"ח אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה וכו'. ותמהו עליו הרב לימודי ה' וס' יד דוד ז"ל דמה ענין א"מ עה"מ לחביבה מצוה בשעתה דתרי מילי נינהו. וזה הויה לפי' אבין ז"ל דפ"ת ע"ד שכתב וז"ל ולענ"ד דאי משום הא לא איריא כיון דהזכא לפי האמת דלית בהו כי אם שינוי הלשון דא"מ היינו שלא יחמיץ כמ"ש רש"י ז"ל ביומא והיינו נמי חביבה מצוה בשעתה שיעשנה תכף כשבא לידו והיינו שלא יחמיץ אותה ומאי דאצטרי' למוד אחר לחמ"ב משום וכו' ולעולם דדא ודא אחת היא ומשמעות א' לשניהם אח"ד ואכתי תמיה עליו דמלבד דקשה אשלו מע"ם איהו גופיה ז"ל בדי' ע"ד דהם שניא מה שהלם לשונים הרב אכ"ד ז"ל דאף דחד מיניהו עדיף א"מ עה"מ מהסיא דפ' ע"פ דקי"ח דפריך על הא דאמרי' חמ"ב מהא דתניא הנכנס בע"ש מברך על היין וכו' ואם אין לו אלא כוס א' מניחו עד לאחר המזון ואמאי לימא חמ"ב וליבדיל מקודם וכו' הרי דאף דחד מיניהו עדיף דבה"מ תדירא אפ"ה קי"ל לפשיט דא"מ וכו'. ופוא ז"ל הקי' עליו וז"ל ואפ"ה ליכא מהכי סוגי' שום ראיה כלל להא דא"מ דהתניא דהנכנס לביתו וכו' דקפרי' להא דחמ"ב איכו ענין להא דא"מ ותרי מילי נינהו וכמ"ש הי' ברכ"י א"ח סי' ר"ס ובנמ"ס דוכתי וכבר הארכתי בזה במקו' אחר בס"ד עכ"ל. וא"כ איך שבא הדר בי' ואדרבא כ"ספך אל הרודף הוא הרב לימודי ה' ותי' יד דוד שכתבו כן. עוד זה דאכתי קושיה דפי' חביבה מצוה בשעתה לאו היינו דוקא שלא יחמיצנה ושיעשנה תכף כשבא לידו כמו א"מ עה"מ וכמ"ש הי' ז"ל אלא קאי אף לאקדומי דמשום חמ"ב לא יוכל לעשותה מקודם וכמאי דאמרי' התם במבדילין דקי"ב ע"א דס"ל לרבי נקבר שלא כמצותו כשר דקבר לה כאידך דר"ש דאמר בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים וכו' ופירש"י ס"ל כאידך דר"ש דאמר חמ"ב שלכך אע"ג דכשירה מע"מ עבדי לה בשעתה ודחיא שבת וכו' ע"כ. ואם איתא דטעמא דר"ש דאמר חמ"ב היינו דוקא משום שלא יחמיץ כי קא פריך התם ור"א בי"ש לא שמיע ליה והכי' אלא שאני התם שהרי דהתם שחיטם את השבת וכן פריך ג"כ לרבי. עדיפא מינה הוה ליה לתרץ ולומר דע"כ לא קאמר ר"ש דמשום חמ"ב דחינן שבת אלא דוקא בהקטר חלבים שלא יחמיצנה עד הלילה. לא כן הכא בקבירת שעומד דאדרבא ממהר לקבור ולעשות המצוה מע"מ בזה לית כ"ע אלא ודאי מדלא דחי הכי מוכרח לו' דפי' חמ"ב היינו שלא להקדים במצות פנמיות שיש להם זמן ושלא לאחר בכל המצות וא"כ לאו שוים הם בטעמם חביבה מצוה בשעתה עם הא דא"מ עה"מ.

אמר המגיה עיין להר"ם כמוהרי"דא ז"ל בס' תהלה לדוד סי' ד"ד ע"ב שגם הוא מעיי"ב ערצי"ם הא דחמ"ב עם א"מעים ולפי הנאמר איכו כן עכ"ל.

כי מן הבא"ל הכני יוסף לתמוה על הי' ארע"ד ז"ל דכשהביא הא דר"ש מסוגי' דפסחים כתב וז"ל ושמא דשמעתא משמע דמשו' מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה נגעו בה ומדדחי שבת ש"מ דהם במוכח היא עכ"ל. ואחר' כע"ר ככלה דלא זכר פ"כ בעת הסיא מהך סוגי' דמכחות דאדרבא ממאי דבעו למימר התם דס"ל לרבי כאידך דר"ש וכו' וכלו' וא"כ אף דנקבר שלא כמצותו כשר ואסור לקבור מע"ם אפ"ה דחי שבת משו' חמ"ב וכמ"ש רש"י ז"ל. מוכח להדיא דטעמא לאו דוקא משום שלא יחמיץ הוא דהא מיכה לאו מעבירין דכיון דמחר טעמא הוא דהוי דאורייתא. דהא קא חזינן דאף לאקדומי אמרי' חמ"ב ודחי שבת ומאי דדחי לה הפ"ח איכו אלא מטעם אחר. וא"כ כמלא דהאי לאודים קאי והאי לאודיה קאי. גם את זה קי"ל על הי' ארע"ד ז"ל במאי דהשום הפ"א דחמ"ב להא דא"מ עה"מ והביא ראי' מהסיא דפ' ע"פ דקי"ח דאף היכא דאיכא דעדיפא מינה א"מ עה"מ. וגם הקי' מהתם ע"ד התוס' ביומא דל"ג שכתבו דלא אמרי' א"מ אלא היכא דבעינן למעבד תרוייהו. אבל היכא דלא עבדינן אלא חד לא לאיך עלה ע"ד די"ע לפשוטם שהכי אף אם כאמר שלא כדברי התוס' שמי' בין היכא דעבדינן תרוייהו להיכא דלא עבדינן אלא חד. אלא דאף אי לא עביד אלא חד מיניהו איכא משום א"מ אם מניח הראשונה שבאה לידו תחי' כדי לעשות האחרת. אכתי בודאי שגמור דאם יהיה הדבר שאם יעשה המצוה שבאה לידו תחי' אין בידו לעשות המצוה האחרת. ואם לא יעשנה ומעביר עליה. כשיבא לידו המצוה השני' אז יעשה גם הראשונה שעבר עליה. כל כה"ג בודאי דאין בזה משו' א"מ עה"מ דעדיף שיעביר ויעשה אח"כ שתיהן משלא יעביר ולא יעשה אלא אחד. והכא מלאכו לאו איכו בהסיא דחמ"ב כל בתר איפכא דאף אם יעשה המצוה שבאה לידו בשעתה יפסיד המצוה האחרת לא איכפת לן אלא מוטב שיעשה המצוה הבאה לידו בשעתה משיניחנה לעשותם אח"כ אף דעושה שתיהן. וכהסיא דפ' ע"פ הנכנס בע"ש מברך על היין וכו' ואם אין לו אלא כוס א' מניחו עד לאחר המזון ומרכינן ואמאי לימא חמ"ב וליבדיל מקודם וכו'. הרי דאי לאו משו' דאפוקי יומא מאחרי' ליה הו"א דיבדיל מקודם דאף דאם יניח ההבדלה לאחר המזון הוא מקיים שתיהן אפ"ה משו' חמ"ב יבדיל על הכוס בשעת הבדלה ויברך בהמ"ז בלא כוס. ומדלא אמרי' כן בהסיא דא"מ עה"מ מוכרח הדבר לו' דאיכן שוין ותרי מילי נינהו. ואכתי תמיה על כל דברי האחרונים שתמהו על הרב ז"ל דאיך לא תמהו עליו כן כמ"ש. ועיין באם דוד דעין ע"ד ואהלי יהודה כהן דכ"ה ע"ב.

עוד. ראיתי להי' אבין ז"ל שהביא הוכחה הלזו שהוכיח הי' ארע"ד ז"ל מסוגי' דפסחים הנ"ל דאפי' היכא דאדא עדיפא מתניתא אמרי' א"מ עה"מ ומה שדחה הי' יד דוד דבהמ"ז לא נקרא תדיר דדוקא דבר שהוא חובה מיקרי תדיר. אבל דבר שאינו חובה ולא מצוה אלא רגילות זה לא מיקרי תדיר. וטקי' עליו וז"ל ואהמיר ככלה שכעלם ממנו תשו' רש"ל סי' ל"ז שנשאל על מי שאכל דבר שחיובו בכ"ר ושכח לברך ושתה מים ונזכר. אם מהם קודם. והשיב ברכת אי' קודם דהוא תדירה משא"כ בכ"ר דיכול לפטור שלא לברך ברכה זו כגון שלא אכל ושתה כי אם בתוך הסעודה ע"כ. הרי דקרי ליה ברכת אי' תדירה הגם דלא הוי מצוה ולא חובה אלא רגילות. ובכ"ר משו' דיש מקום לפטור ממנה הוא דלא קרי ליה תדיר ומ"כ בהמ"ז דלית בה מקום פטור אתיכן עלה משום תדיר א"ד ז"ל. ועמו הק"ל לא ידענא מאי קאמר הדא דהרב ז"ל לא בא לשלול אלא דדבר שאינו אלא רגילות ויכול לפטור ממנה לא מקרי תדיר וכהסיא דבהמ"ז דכל ימות השבוע אי בעי לא אכיל פת. אבל בדבר שא"א לעמוד כגון ברכת אי' דא"א לעמוד בו מלעשות צרכיו בכה"ג לא קאמר הי' ז"ל דלא מיקרי תדיר דדבר זה קבוע לקרותו חובה. ואכתי הכוחה דאדרבא תשו' רש"ל ז"ל מסייעו להי' ז"ל שכתב דבכ"ר לא מקרי תדיר משו' שיכול לפטור ממנה וכו' ס"ש הי' ז"ל בבהמ"ז דמהאי טעמא לא מיקרי תדיר. ועוד דמאמר דהרב ז"ל לוח ככתובה. והוא אמר על ברכת המזון דכיון דכל ימות השבוע אי בעי לא אכיל פת לא מיקרי תדיר היכי אתי הוא ז"ל להקשות עליו וכתב ומ"כ בהמ"ז דלית בה מקום פטור אתיכן עלה משום תדיר דלמה לית בה מקום פטור כיון דאי בעי איכו אוכל פת.

אלא. אי קשיא על הי' ז"ל הא קי' דאפי' לס"ד דבהמ"ז לא הוי תדיר אלא מצוה לנבה אכתי שפיר הוי תדיר לגבי הבדלה דהבדלה לא הוי אלא פעם א' בשבוע. ואלו בהמ"ז הוי ב' פעמים אחת בסעודת הלילה וא' בסעודת היום דא"א בלא פת. ולדעת התוס' והרא"ש וסמ"ג ומקו' הטור ומרן ז"ל בקי' ר"ל"א דגם בסעודה שלישית צריך פת הוו להו שלשה

שלשה פעמים בשנה ואח"כ שפיר קאמר ה' ארע"ד ז"ל דבהכי שייך תדירה לגבי הבדלה.

עוד קשה על הרי"ב יד דוד ז"ל שם שאמר שהביא קו' ה' ארע"ד ז"ל עמ"ש התוס' ביומא דאי לא עביד אלא חדא לית בה משום אי"ת משה"א דפי' ע"ש וגם מה שהקי' מסוגי' הנז' לסוגיין דמנחות כתב וז"ל והנה לקו' הראשונה לא ברירא לי אי תמיד הוא משום דא"ת עה"מ וכו' אלא ודאי דלאו ענין א' הוא איכו משו' דמנחות קשיא דמשום תמיד היה לנו לומר דמוספין קודמין עכ"ל. ודבריו לא הבינותי דבשלמא קו' ה' ארע"ד ז"ל הוה קי' שפיר הכי אחי סוגי' אהדדי שהקי' מטעמא דא"ת עה"מ והיינו משום דמשמע ליה לה' ז"ל דתמיד וא"ת עה"מ שוים הם בטעמם. אלא דלהתי"ה אין הדבר כן ותרי מילי נינהו. אמנם הוא ז"ל שכבר עלה בדעתו לחלק ביניהם הדבר קי' יותר דא"כ מה לקו' ולוי דמשו' תמיד היה לנו לוי דמוספין קודמין. דהכי בהכ"ג לא שייך למימר תמיד וכמ"ש לעיל דפי' תמיד הוא שלא יקדים ולא יאחר אלא יעשה המצוה בשעתה דוקא. וא"כ הכא בסוגי' דמספ"ל אי מוספין דהאידנא קדמי דמקודש עדיף או תמידין דלמחר ותדיר עדיף איך אפשר לו' דמוספין קודמין משו' תמיד דאף אם יניחם הני כבשים לתמידין דלמחר הוא מקיים המצוה בהי"א בשעתה. נמצא דזה הכלל אין שום עדיפות למוספין מהתמידין דבכל א' מהם הוא מקיים שפיר תמיד. וזה בא לו לה' ז"ל מן היסוד שהניח דטעמא שאמרו תמיד הוא כמו דאמרי' בעלמא זריזין מקדימין למצות. ולהא דאמרי' ליפרי לן מר ויסוד רעוע הוא דטעמא הוי כמ"ש וזה ברור.

אמר המגיה עיין בס' לב מרפא הכ"מ להה"ר ר"ל כאופסרים שאכי"ל ככ"ו ד"ב ע"ד שהקי' מהך סוגי' דע"ש על סוגיין כקושיית ה' יד דוד ז"ל דליפשוט דמוספין עדיפי לתמיד. ותי' וז"ל ואפ"ל דזה דאמרי' תמיד היינו שהם שכבר התחיל בגופה המצוה עצמה דהיינו שחיטת הקרבן וכיוצא בה לאפוקי גבי שחיטה עצמה וכו' וכן כתבתי לרש"י ז"ל במנחות דע"ב ע"ב בד"ה והאנ"ש לא ס"ל וכו' ולא כן תמידין ומוספין דהויא להו ב' מצות ונ"ש כלל הא דתמ"ב ודוק ע"כ. ואחרי כותבי מלבד דפעיקי' קו' ליתא וכמ"ש עטי"כ א"א היה הכ"מ. אדרבא מדי' רש"י הללו דמנחות כרי ברור דדוקא התם דאיכא דיחוי שבת שייך הדבר בשהתחיל. משא"כ בדליכא דיחוי שבת דאף שלא התחיל גם שייך שפיר לוי תמיד עכ"ל.

ד"כ ע"א **רש"י** ד"ה תלא בעלמא קאי הימנא בעלמא וכו' הקי' ה' אג"ן ז"ל דלפי ג"י הל"ק בדברי רש"י ז"ל במקום י"ב ששה והכריח הדבר מפירש"י דערכין א"כ איך קאמר רש"י דלא פי' לנו טעם הדבר והלא מפו' יוצא הטעם דכיון דתמיד טעון ביקור ד' ימים וכו' ונמצא שא"א בלתי זה שיהיו נמצאים ששה מבוקרים ע"ד שאמור ומאי בעי רש"י ז"ל בכ"ע אבל אי גרסי' י"ב א"ש דליע על ששה הנותרים וכו' והליע ע"ש. ואנכי תמיה עליו ז"ל דאתקשי ליה דא"כ מאי בעי רש"י ז"ל בכ"ע הי"ל בדרבה מיכים דלפי גירסתו איך אלא ידיו ורגליו בדי רש"י ז"ל שכתב וז"ל אפי' כל ימות החול בעי' בלשכה ששה טלאים כולם מבוקרין ד' ימים קודם שחיטה שהיה שם בכל יום ששה ראויין ליטול אחד שנים מהן שילה וכו' ע"כ ופ"כ ג"כ בשפ"ד לעולם יהיו שם ששה ראויין לפחות ע"כ הרי מבואר להדיא בדי רש"י ז"ל שבכל יום היו שם ששה מבוקרין ד' ימים קודם כדי ליטול אחד שנים מהן שילה ולפי ג"י הל"ק ז"ל זה הדבר לא היה באפשרות כי אם ביום הסיכוך וליום המחרת דוקא לא כן ביום ג' שלא נשארו מבוקרים ראויים ליפטר אלא ד' וכן ביום ד' לא היה שם אלא ב' כשאר הימים הבאים. שו"ר להר' אג"ן ז"ל שהביא ג"י הל"ק ז"ל והקי' עליו כמ"ש והוא ז"ל הגיה וכתב דכל"ל דביום הסיכוך הוו גם י"ב מבוקרים.

אמר המגיה כן הגיה הב"ח ז"ל בהגהותיו המודפסות בש"ס דפוס לעמברג ועיין לה' יקר הערך ז"ל בדל"ג ע"א שכ' וז"ל וע"ש בסוגי' דמנחות ובפירש"י שם שם ע"ש היטב בדבריו יע"ש וע"ש בהגי' ל"ק ז"ל והוא שפוע וע"ש בתוס' ז"ל ע"כ. והוא תימה איך ניחא ליה הגהת הל"ק ז"ל עכ"ל.

והיא שני הכרוכים לעיל דבלשים א"א להמצא בכל יום ששה מבוקרין ראויין ליפטר אחד ב' מהם שילה כ"א בהכי"ה שני המי' שבהלוקה ביום א' וב' וג' וד' בכל יום כשארו שם ד' מבוקרין לכך וביום החמישי שכבר הם ראוים הני שהכניס ביום א' עם הד' הנשארי' נמצאו ששה מבוקרין ומקריב ב' מהם בהי' ונשארו ד' מבוקרים וכן ביום הששי הם ראוים הני שהכניס ביום שני ועם הד' הנשארי' נמצא ג"כ ששה מבוקרין וכן עד"ז הדרך בכל יום.

אשר בזה יתיישב שפיר מה שהקי' הרב מוהר"ב אזב"ל בס' לשבועות די' עמ"ש רש"י ז"ל תמידים שלא הוצרכו לצבור שלקחום ממעות תרומת הלשכה ותנן בערכין אין פוחתין מששה טלאים שמבוקרים בלשכת הטלאים והשמיע כ"ח כיון לא היו מקריבין שוב ק"ל ממעות התרומה של אשתקד כדאמרי' בר"ה וכו' ונמצאו בכל שנים די טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה וכו' ע"כ והקי' ה' ז"ל דהרי רש"י כתב בערכין דף י"ג פי' אי דהוו ששה והקי' עליו ומכח קו' פי' דהוו שם שמונה וא"כ נמצאו עודפין בכל שנה ששה א"ד ז"ל. וכן ראיתי להרי"ב שיטה מ"ס ז"ל בדליד ע"ד שהקי' כן. ועפ"י האמור אהרי כעי"כ די' רש"י ז"ל התם בשבועות הם מדוייקים וקאי התם לפי פי' דהכא במכילתין שבכל יום היו שם ששה מבוקרין כדי ליטול א' או ב' מהם שילה וזה א"א להיות אלא א"כ היו שם ביום הסיכוך י"ב מבוקרין ובכל יום היה נוטל ב' מבוקרין ומכניס ב' אחרים שאינם מבוקרין במקומם ונמצא דמיום א' עד יום החמישי כבר נקרבו המי' תניקרים הראשונים וביום החמישי שכבר היו ראוים הני שהתחיל לבקר ביום א' ועם הד' הנשארים מהי"ב היו ששה מבוקרין וכן בכל יום וא"כ בהכרח לומר דמכ"ו באדר עד ר"ח ניסן באלו הד' ימים כשהיו לוקחים הני תמידין להקריב לא היו מכניסים ב' אחרים תחתיהם כשאר הימים אלא מהיום ההוא היו לוקחים מתרומה חדשה א' טלאים או ב' בכל יום והיו מבקרים אותם עד ר"ח ניסן ובר"ח ניסן היו מניחים אותם בלשכת הטלאים עם הד' הנותרים שהיו פודים אותם ושוב לוקחים אותם מתרומה חדשה כמו שהיו עושים ביום הסיכוך משום דבאותו יום כבר היו מעות מוכנות מתרומה חדשה דבט"ו באדר שולחנות היו יושבין במדינה ובכ"ה בו היו יושבין במקדש והתחילו למשכן. ומשו"ה בהכרח היו נותרים בכל שנה בלשכה די טלאים מהתרומה הישנה. וכ"ש דלא היו יכולים ליקח מתרומה חדשה קודם ר"ח ניסן כיון שלא תרמו עדיין. אפשר שהיו לוקחים אותם בהקפה והיו קונים אותם בתשובה וכמ"ש ה' חמ"ד ז"ל בס"ב דשקלים או היו לוקחים אותם במעות חולין ובר"ח ניסן היו פורעים מתרומה. או היו מבקרים טלאים חולין מאינשי דעלמא ובניסן לוקחים אותם. ואין להקי' ולוי דכמו שהיו עושים מכ"ו באדר עד ניסן שלא היו מכניסים בכל יום ב' אחרים תחתיהם יהיו עושים כן מכ"ד באדר ואז לא יהיו נותרים כלל מתרומה ישנה. משום דא"כ כשבאים ליקח ביום כ"ח באדר לא נשארו שם כי אם ד' וכן ביום כ"ט לא היו שם כי אם ב' דוקא ואנן בעינן שבכל יום ויום ימצאו שם ששה טלאים מבוקרים כדי ליטול ב' מהם שילה. שו"ר להר' אג"ן ז"ל בדע"ם ע"ב דמכילתין ברש"י ד"ה תמידין שבם הוא שהקי' כן ולא ראה שכבר קדמוהו שנים הנ"ל.

כי עת הבאר מה מאד אני תמיה על ה' יד יהודה ז"ל בס' לשבועות שהקי' ע"ד רש"י הללו וז"ל לא ידעתי מי הכריחו לזה דלימא דהצבור היו לוקחים עדרים לצורך קיץ והותירו והכי מוכח משמעתין דקאמר לב ב"ד מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואי כפירש"י מאי אם הוצרכו דקאמר דמשמע דהדבר ספק אם יצטרכו או לא דהא הם יודעים ודאי שלא יצטרכו שהרי בכ"ז באדר כבר היו שם ששה טלאים בלשכה לצורך כ"ז כ"ח וכ"ט ואפ"ה היו מניחים שנים שנים ובבר הם יודעים שלא יצטרכו לצורך שנה זו ואפ"ה היו מפרישין עכ"ל. ולהמ"ר אדרבא אכתי לא ידעתי מי הגיד לו כ"ז זה דאף ביום כ"ז כ"ח וכ"ט היו מניחים ב' ב' ולהקי' על רש"י ז"ל

מליבנא

אליבא דאם הוכרו דאדרבא בהכרח לוי דמיום י׳ ואילך לא היו מבילים אחרי׳ במקומם וכמו שהוכחתי בס״ד. ואף דהיו סוחרים בכל שנים ד׳ מבוקרים אפ״ה צ״ך שפיר ליתא דאם שולחו דקאמר משו׳ דכשהיו מבילים כבים שנים בב״ד באדר ובניה שהם המה הדי הכותבים לא היו יכולים לימים ולהקדישם קדושת דמים דוקא אלא היו צריכים לעכבם כולם משום דכשבאים ליטול בכל יום היו נוטלים ב׳ מהם שילכו וא״כ כשבאים ליטול ביום כ״ח אדר אפשר שהיו באים לידם הני שהכרכם ביום כ״ד וכן ביום כ״ט אפשר שהיו באים לידם הני שהכרם ביום כ״ח וא״כ ודאי דהדבר ספק בשעת הפרשה אם צריכים הם להקרבה אם לאו. ואין אנו צריכים למה שנדחק הי׳ ז״ל לוי דמאי דקאמר אם הולכו הי״ד משום קטורת ושאר ק״ל דלתמידין ודאי ע״ד כן היו מפרישין שלא יקדשו קדושת הגוף דלהמ״כ אין הדבר כן והספק מוציא מידי ודאי ועוי׳ דאעיקי א״א לוי כן שהרי על מה שהקי׳ בגמ׳ מית קשיא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה ופירש״י ז״ל בין בתמידין בין בקטורת ע״כ קא מהדר רבה וקאמר לב ב״ד מתנה עליהן אם הולכו הולכו הרי מבואר דגם על תמידין קאמר אם הולכו וא״כ איך אפשר לוי כמ״ש הי׳ ז״ל דלאו על תמידין קאי. גם מה שהקי׳ עוד הי׳ ז״ל דלמאי הולכו לבקר מתרומה ישנה ולא היו מבקרין מתרומה חדשה לצורך ניסן לפי המ״כ לק״מ דאה״נ דהיו מבקרין לצורך ניסן מתרומה חדשה ואפ״ה היה הדבר מוכרח להיות נידרים מתרומה ישנה וכמ״ש. גם מה שכתב ואפי׳ תימא דאין יכולים ליקח כבשים בסוף אדר מתרומה חדשה לצורך ניסן וכו׳ אבכי הרואה להריטב״א ז״ל בחי׳ לשבועות דכתב בפשיטות להפך שלא מליא שלא יוכלו לקנות טלאים משנה זו לשנה אחרת ובלבד שיפדעם מתרומה חדשה.

שוב אחר החיפוש ראיתי להר׳ מאמר המלך ז״ל פ״א מה׳ תו״מ שהקי׳ ע״ד רש״י ז״ל בשבועות כמ״ש הריטב״א הנ״ל ז״ל ותי׳ כמ״ש בעניותין אלא שכתב משם רש״י ז״ל במכילתין דמ״ש אין פוחתין מו׳ טלאים כ״ל שימלאו שם בלשכה ששה טלאים תמיד דיהיו מבוקרים ד׳ ימים קודם שחיטה וכשלוקחים ב׳ ביום א׳ מכניסים ב׳ אחרים תחתיהם דיהיו מבוקרים מד׳ ימים וכו׳ אחיד ז״ל דכלה מדבריו דשני אחרי׳ שהיו מכניסים תחתיהם כבר היו מבוקרים ד׳ קודם ואין ספק דדייק לה הי׳ ז״ל ממ״ש רש״י ז״ל וכשלו ב׳ ביום א׳ ובקרו ב׳ והכניסם תחתיהם וכו׳ דמשמע דכבר היו מבוקרים ד׳ ימים קודם הכנסתם ללשכה. ועמו הש״כ אין הדבר כן דמה יענה למ״ש רש״י ז״ל עוד שם וז״ל ליום ד׳ יעמן עוד ב׳ מן הראשונים והני שנתבקרו בראשון יהיו ראוין וכלוי ליום חמישי ובהג״ה הל״ק ז״ל דמדבריו אלו נר׳ להדיא דבשעת הכניסתם ללשכה עדיין לא היו מבוקרין ולא היו ראוין עד יום החמישי לכניסתם ומ״ש רש״י בתח״ד ובקרו ב׳ ופי׳ כוונתו לוי דמיום ההוא היו מתחילים לבקרם וזה פשוט לענ״ד.

וראיתי להריטב״א ז״ל שם שכתב עמ״ש ר״י תמידין שלא הולכו וכו׳ וז״ל פירש״י ז״ל שהם ארבע טלאים שניתרו בלשכה וכו׳ ביום אחרון של אדר דקי״ל שאין פוחתין לעולם בלשכה הטלאים מששה טלאים שיוכלו לבקר מהם ב׳ לתמיד של שחר ושל בין הערבים לקיים את הכבש הא׳ המיוחד וכו׳ ע״כ. ודבריו אלה לא זכיתי להבינם דמפרש טעמא דמתני׳ דאין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים משום שיוכלו לבקר ב׳ מהם לקיים את הכבש הא׳ המיוחד שהרי רש״י ז״ל במכילתין לא פי׳ כן אלא דאם תמתין וכו׳. ועוד דהוא ז״ל גופיה כתב שם וכמו שיובא קמן דהיו לוקחים טלאים לרוב בשנה לקיים הכבש הא׳ המיוחד ואח״ך כותבין מהם בלשכה ששה ששה כמלא דזאת שמלוה דהא׳ שמיוחד היו מקיימים אותה קודם כתיבתם בלשכה ואיך כתב כן דמה שאין פוחתין לעולם מששה טלאים בלשכה היה כדי לקיים הכבש הא׳ המיוחד. עוד שזאת קשה הוגד לי בדברי הי׳ ז״ל שכתב וז״ל ואיכא דקי״ל ליתא אין לוקחין ביום אחרון של אדר שני טלאים מתרומה ישנה וד׳ בהקפה לצורך מחר שלא מליכו וכו׳ ולאו מילתא היא כי הגזברין לא היו לוקחים הטלאים ששה ששה שאין עניות במקום עשירות אלא היו לוקחים טלאים לרוב בשנה לקיים מלוה הכבש הא׳ המיוחד ואח״ך כותבין מהם בלשכת הטלאים ששה ששה עכ״ל. וכר׳ מדבריו ז״ל דמאי דלא כגאו לו דברי המקשן היינו דוקא מטעמא דלא היו לוקחין ששה ששה משום דאין עניות במקום עשירות. ואחר שהאבקי בע״כ דבריו תמוהים לענ״ד דאעיקי איך אפשר לקנות בכ״ט אדר ב׳ לצורך אותו יום וד׳ בהקפה לצורך מחר דהרי בע״כ שיהיו בלשכה בכל יום ויום ששה טלאים מבוקרים ד׳ ימים קודם והכי דייק לישנא דמתני׳ דקתני והני המבוקרין וכדמוקי לה במכילתין ובערכין דמתני׳ בן בג בג היא דבעי ביקור. ועוד דלפ״ד לא״ח לורך היה צריך לקנות בכ״ט אדר ד׳ טלאים בהקפה לצורך מחר א׳ משום דעם אלו הדי ימלאו ששה ביום כ״ט אדר כדי שיוכל לבקר ב׳ מהם לקיים הא׳ המיוחד זה א״א דלא היה יכול לערבם יחד משום דהני של אותו יום היו מתרומה ישנה והד׳ מתרומה חדשה עוד קשה במ״ש ואח״ך כותבין מהם בלשכת הטלאים ששה ששה לא ידעתי כוונתו בזה דאיך היה אפשר ליתן בלשכה ששה ששה דאם כוונתו לוי דהיו כותבים ששה ואחר ג׳ ימים שהיו נגמרים היו כותבים עוד ששה כיולא שלא היו שם לעולם בכל יום ששה טלאים בלשכה והרי קי״ל שאין פוחתין לעולם מששה טלאים בלשכה. ועוד דהרי רש״י ז״ל כתב במכילתין שבכל יום היו לוקחים ב׳ מבוקרין ומכניסים ב׳ אחרים תחתיהם באופן שכל דבריו בזה שגבו ממני ולענ״ד לי׳.

שם ד״ה אבל כתחנך המזבח וכו׳ דכתיב גבי פנחס ואת הכבש השני תעשה בין הערבים וכו׳ והכי׳ בספרי הלי׳ קי׳ למה נאמר והלא כבר נאמר למעלה וכו׳ מגיד שאם לא הקריב של שחרית יקריב של בין הערבים ע״כ. כתב הבה״ז וז״ל מקשים העולם דהא בק״א גבי חינוך כתיב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים וכו׳ ואפ״ה קי״ל דלא קרב אא״כ קרב של שחרית וה״א קו׳ עלומה וכ״ל וכו׳ ורשיתי בתוי״ט הכי״מ שכתב בכאן דברי׳ לחיכוקים דבי רב ושרי ליה מאריה להעלות על הספר עכ״ל. וקו׳ זו הביאה הל״ק ז״ל ותי׳ לה באופן אחר ע״ש ואולם התוי״ט ז״ל הקי׳ לה באופן אחר וז״ל ואע״ג דדרשה זו בעלמא איכא למידרשה גבי מלוה שכן כלאמרו שם גם אלו בי׳ הכתובים כמו שהם אמורים גבי פנחס אלא שדרשת ספרי לא נתחברה על הי׳ שמות וכו׳ ע״כ כן אמת דלכאורה נראה שכוונתו להקשות כמ״ש הבה״ז והל״ק ז״ל אלא דמתירוץ הסכי נר׳ להדיא דאין כוונתו להקי׳ כי״א דרשה זו שדרשו גבי פנחס דאחר החינוך אפי׳ ראשון בין הערבים למה להו לעשותה על פסוקי פנחס כיון דמפי׳ ואתה מלוה דקדים יש לנו לדורשה דקרא קמא דכתיב את הכבש הא׳ תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים דמשמע דאם לא הקריב בבקר לא יקריב בין הערבים הי״ד קודם חינוך וקי׳ בתרא ואת הכבש השני דמשמע אפי׳ ראשון בין הערבים איכו אלא אחר החינוך שהרי כתב וז״ל ועוד כ״ל דמכיון שאנו דורשים על המלוה שאחר שנתחנך כיוא למקטע הדרש מפסוקי פ׳ פנחס דמיירי על אחר שנתחנך מאח״כ פסוקי דואתה תלוה דמיירי בשעת חינוך ול״ק א״כ קרא דואתה תלוה למה נאמר שאין אחריות כל פסוקים היתרים על הדורש מקרא א׳ שהרי יכול הוא לוי היכא דאיכא למדרש דרשינן היכא דליכא למדרש לא דרשינן עכ״ל. ואם כוונתו להקי׳ כקו׳ הבה״ז ז״ל דלמה לא דרשו ג״כ מקרא דגבי חינוך דלא קודם החינוך אם לא הקריב בבקר יקריב בה״ע דהתם כתי׳ כתיב קי׳ יתירה מה בא לתרץ ולוי דכיון שאנו דורשים על המלוה שאחר שנתחנך כיוא למקטע מפי׳ פנחס וכו׳ דהכי על דא ודאי קא בכילא והיא היא קושייתינו דלמה אין אנו דורשים ג״כ על המלוה דקודם החינוך דאפי׳ ראשון בה״ע וכן מה שסיים וכתב ול״ק א״כ וכו׳ דיכול הוא לוי היכא דאיכא למדרש דרשינן וכו׳ והכי התם נמי בקי׳ דתלוה איכא למדרש כמו הכא אלא ודאי מוכרחים אנו לוי דכוונתו ז״ל לא כן אלא להקי׳ כמ״ש וזה ברור. כן אמת דמדברי הל״ק ז״ל שכתב בקו״ד וז״ל ומ״ו הבה״ז כבר בדוחק ליישב קו׳ זו גם התוי״ט ובאשר כתבתי בנ״ל ע״כ. וגם מדברי הרמ״ז ז״ל שכתב וז״ל

וז"ל הבה"ז כתב דדי התוי"ט הם להשב"ך ובאמת הדין עמו
וכו' ותי' הרב הנ"ל ז"ל דואת שכבש הב' דפי' תצוה קמ"ל
וכו' ע"כ משנת דבריהם ז"ל כי' דקושי' התוי"ט היא גופא
היא קו' הבה"ז כאשר יראה הרואה אלא דים ליישב דבריהם
ז"ל ע"ל הדוחק דכיון דתי' הא' של התוי"ט ז"ל שייך ג"כ
לקו' הבה"ז משו"ה כללינהו הלי"ק ז"ל ומשום דגם תי' של
הבה"ז שייך ג"כ לקו' התוי"ט כללינהו הרמ"ז ז"ל .

אלא דברי הב"ד ז"ל אהע"כ הם תמוהים לע"ד שכתב וז"ל
גם מה שתי' בבה"ז וכו' וכתב הרמ"ז דכוונת דבריו
לא כשיטה דמה הוי הוא זה דפסוק דואתה תצוה אתא לאשמועי'
דאף הב' טעון מנחה ונסכים למ"ש התוי"ט דדרשא זו עלמא
יש לדרוש אותה על ואת הכבש הב' תעשה בה"ע וכו' ותו
ק' לעלי מסדר כלל בפנחס כמנחת הבקר וכו' תינח ואת
הכבש הב' תעשה בה"ע דאתא להך דרשא וכו' אבל כמנחת
הבקר לדידיה למי מיותר וע"כ לו' דאין אחריות כל הפסוקים
על הדורש כדי התוי"ט עכ"ל והנה מ"ש בתחילה על תירוץ
הבה"ז דמה תי' הוא זה למ"ש התוי"ט וכו' דברי' מדבריו
דקו' התוי"ט היא היא קו' הבה"ז ל"ק כ"כ דכיון שלא כתב
די הבה"ז ז"ל במקומם וכמ"ש אח"ך שם בד"ה לא וכו' שאין
ספרו מצוי אצלו אלא כתב ברמ"ז ז"ל ומטעם די' הרמ"ז ז"ל
נראה דלא ודאי הוא וכמ"ש לעיל משו"ה כתב כן. אלא
דמ"ש בסו"ד וע"כ לו' דאין אחריות כל הפסוקים על הדורש
כדי התוי"ט ע"כ דנראה מדבריו שלו דתי' הב' של התוי"ט
סובב הולך גם לקו' הבה"ז הא ודאי קשיא דזה לא ניתן
ליאמר כלל וכמ"ש לעיל. שו"ר דגם זה לק"מ על הב"ד ז"ל
והוא במ"ש דכיון שלא ראה דברי הבה"ז במקומם והרמ"ז
ז"ל לא הביא קו' הבה"ז אלא תי' לבד כדמה לו דהבה"ז לא
הקי' קושיא בפ"ע אלא שהביא קו' התוי"ט ותי' לה.

וחזות קשה הוגד לי בחי' של הלי"ק ז"ל שתי' וז"ל וכ"ל
דבפי' תיכוף לריכא דילפי' מיניה ביומא דל"ד ע"א
דמה מנחת הבקר קודמת לנסכים אף מנחת הערב וכיון דגלי
ק' בתיכוף היה לדרוש ובפי' פנחס מיותר ע"כ להאי דרשא וכו'
עכ"ל ולהמ"ר דבריו תמוהים דהא ביומא לא דריש לה אלא
מקרא דפנחס שכן כתיב כמנחת הבקר וכנסכו תעשה ואלו
בפי' תצוה כתיב וכנסכה תעשה לה ובש"ס לא הביא ר"י כי
אם ק' דפי' פנחס. וכן בקדם אנא חזיתיה להריטב"א ז"ל
בחי' ליומא דכתב כן בפשיטות וז"ל ואידך ק' שבסוף הפרשה
ואת הכבש הב' וכו' מיותר הוא לדרשא וקים להו דאתא
לענין הקטרה דלא איירי בכולה פרשה. ואילו בפי' ואתה
תצוה איירי בקטרת של שחר ושבא כמו לך שהוא קטרת של
ערבית בין אברים לנסכים וכו' עכ"ל. ועוד דאף אתמ"ל
דהא"ה דיומא לא דריש לה אלא מק' דפי' תצוה אכתי איכא
אלא מסיפיה דק' כמנחת הבקר וכנסכו אבל רישיה דקרא
איתר ליה ושפיר הוי יכול למדרש מיניה שאם לא הקריב
של שחרית יקריב של בין הערבים דאין לו' דרישיה דק' ואת
הכבש הב' נקט משום סיפיה דאל"ה היכי אתי למימר כמנחת
הבקר וכו'. שהרי מצינו בספרי שדייקו כן וז"ל כמנחת הבקר
וכנסכו תעשה למה נאמר לפי שהוא אומר וכו' וקודם לכן
כתבו שם ושחיט ואת הכבש הב' למה נאמר וכו'. וכן
ראיתי להריטב"א ז"ל שם שאחר שהביא הא דר' יוחנן דדריש
מק' דכמנחת הבקר וכנסכו מה מנחת הבקר קטרת קודמת
וכו' דייק וז"ל ואכתי לימא ליה למיהדר ולמכתב בסוף הפרשה
ואת הכבש הב' תעשה בה"ע וי"ל וכו' ע"כ. ועוד ק' על
הלי"ק ז"ל במה שסיים וכתב ובפי' פנחס מיותר ע"כ להאי
דרשא ואכתי הרואה דלאו מיותר הוא שהרי דרשינן מיניה
בספרי וז"ל ואת הכבש הב' למה נאמר לפי שהוא אומר ושחטו
אותו כל קהל עדת ישראל בה"ע איני יודע איזה יקדים אם
תמיד אם פסחים ת"ל שני שני לתמיד ולא שני לפסחים מכאן
אמרו וכו' עכ"ל.

וגם בתי' של הבה"ז ז"ל איכא למישדי ביה נרגא שכתב
דק' דגבי תיכוף קמ"ל דכבש בה"ע נמי טעון מנחות
ונסכים כמנחת הבקר וכו' הדא דאפי' לגבי דאמר התם ביומא
דילמד ערבית משחרית לאו מהאי קרא גמר לה אלא מגופיה
דקרא קמא דאקשינהו וכתב את הכבש א' תעשה בבקר ואת
הכבש הב' תעשה בה"ע וכמ"ש הריטב"א ז"ל שם. ועוד
דאפי' אתמ"ל דמהך ק' ילפי' לה אכתי איכו אלא מסיפיה
דק' כמנחת הבקר וכו' אבל רישיה דק' ואת הכבש הב' תעשה
בה"ע אכתי אייתר ליה ושפיר הוה דרשינן מיניה דאפי' כשאין
בין הערבים וזו היא שקשה על הרמ"ז ז"ל דסמך בתי' ידיו
עליו וכתב ע"ד דבורים כם. וגם על הש"ל ז"ל קשה דילא
להבין בעד הבה"ז ז"ל וא"ך לא נרגשו מזה. שו"ר דזו היא
כוונת הב"ד ז"ל להקי' על הבה"ז וה"ד לעיל וז"ל דמה תי'
הוא זה דפסוק דואתה תצוה אתא לאשמועי' דאף הב' טעון
מנחה ונסכים למ"ש התוי"ט דדרשא זו עלמא יש לדרוש אותה
על ואת הכבש הב' תעשה בה"ע ע"כ וזה פשוט דכוונתו להקי'
דדרשא זו דאף הב' טעון מנחה ונסכים איכו אלא מסיפיה
דק' כמנחת הבקר וכו' ואילו קו' התוי"ט ז"ל איכו אלא על
רישיה דק' ואת הכבש הב' תעשה בה"ע דאכתי מיותר הוא.

כי מן הנראה מה מאוד אני תמיה על הש"ל ז"ל שהקי' על
הב"ד ז"ל הללו וז"ל ולאמונה כו איני יודע מה להשיב
דבמדומה שלא הבין דבריו כלל דכוונתו ברורה דהוא קרא
דתצוה אצטרי' לדרשא אחריתי ולפיכך ליכא למדרש מיניה הך
דרשא דהכא ולפי' דרשה אקרא דפנחס דמיותר הוא עכ"ל.
ואחרי כ"ר אדרבא עליה דידיה ז"ל יש לתמוה יותר ויותר
דכנראה שלא ירד לסו"ד של הב"ד ז"ל דכוונתו ז"ל להקי' כמ"ש
וזה פשוט לע"ד. וגם מדי הש"ל ז"ל נראה שהבין דקו' הבה"ז
היא ממש כקו' התוי"ט ז"ל כנראה מפשט דבריו. אלא דגם
עליו י"ל כמ"ש על הב"ד ז"ל דזה בא לו ממה שלא ראה די'
הבה"ז גופייהו. גם מה שהקי' הש"ל ז"ל ע"מ שהקי' עוד
הב"ד ז"ל על הבה"ז דלדבריו הוי"ל ולכבש הב' תעשה וכו'
ע"ש. לע"ד גם זה לק"מ דכוונתו ז"ל להקי' דלפי די' הבה"ז
דכולים קרא ואת הכבש הב' תעשה בה"ע כמנחת הבקר וכו'
לא אתא אלא ללמדנו דאף הב' טעון מנחה ונסכים לא הו"ל
כן דהשתא משמע דקרא אתא לב' דברים דרישיה דק' ואת
הכבש הב' תעשה בה"ע אתא לכבש גופיה וסיפיה דק' כמנחת
הבקר וכו' אתא לאשמועי' דאף הב' טעון מנחה ונסכים
אלא הו"ל ולכבש הב' תעשה כמנחת הבקר וכו' דהוה
משמע שפיר דכולים ק' לא אתא אלא לדבר א'. עוד הקי'
הב"ד ז"ל על תי' הבה"ז ז"ל ס"ד לעיל דהתינח ואת הכבש
הב' תעשה בה"ע דאתא להך דרשא אבל כמנחת הבקר לדידיה
למי מיותר וע"כ לו' דאין אחריות כל הפסוקים על הדורש
כדי התוי"ט וגם על זה הקי' עליו הש"ל ז"ל דקו' זו לא
שייכא להרמ"ז טפי מלהתוי"ט וכו' ע"ש. גם בזה דבריו לא
זכיתי להבינם דכוונת הב"ד ז"ל פשוטה דלפי די' התוי"ט ז"ל
דאין אחריות וכו' והיכא דליכא למדרש לא דרשינן ל"ק על
כמנחת הבקר דפ' תצוה דמייתר דבריישא דק' דאיכא למדרש
דרשי' ובסיפיה דק' דליכא למדרש לא דרשי' אבל לדי' הבה"ז
שדחה די' התוי"ט בב' ידים ולא ניחא ליה תי' ק' דלדידיה
למי מיותר וזה פשוט לע"ד. (א"ה עיין להגאון מלבים ז"ל בפי'
תצוה ובפי' פנחס ובס' אלה רצון)

ועל מה שהקי' בס' דת ודין על פשטא דסוגי' דיומא בפלוגתא
דר' ורבנן בדי' סי' ע"ג עיין להר' קס תי' בליקוטיו ד"ו
ע"ד ולס' פ"ס. ילחק ז"ל שעלו מן הישיבה ע"ש. ובס' דברים
אחדים דכ"ג ע"ג.

ד"ה ע"א **חינוך** מאן דבר שמיה חסורי מחסרא וה"ק כתב
התוי"ט וז"ל לא הקריבו כבש בבקר וכו'
כתב הר"ב בנמי' מפי' דמחסיי חסורי מחסרא בד"א שלא נתחנך
אבל נתחנך וכו'. דאל"כ שאין מחנכין דהכא בסיפא אהי
קאי עכ"ל ותזה הוית לה' כמוהרא"ם ז"ל בתשו' כי בא"ה בס'
יוסף אומץ להרב הגדול מ"ה ז"ל סי' ו' ד"ע ע"א שהקשה ע"ד
התוי"ט ז"ל הללו וז"ל והנה באמת לא ידענא מאי תקן הרב
פה שהרי הוא הוסי' כעיקר דאורייתא שהרי הן הן גופי תורה
האמורים בש"ס שהרי זה הוא ממש מאי דקאמר הש"ס וכמת
לל"י עכ"ל. ולעד"ן דלק"מ דהרואה יראה בדברי הרע"ב ז"ל
גם

שם כי לא פירש בדבריו על מה הוצרכו בש"ס לפרש דחסורי מחסרא ומה הוקשה להם במתני' ועי"ז בא התוי"ט ז"ל לפרש שיטותיו דמה שהוקשה להם בש"ס הוא דאל"כ שאין מחנכין דהכא בשפא אהי קאי והוא מ"ש בגמ' חינוך מאן דכר שמיה. משום שכן דרכו דרך הקי' לבאר ולפי מה שלא פירש בדברי הרע"ב ז"ל וכמ"ש בהקדמתו ז"ל וכמו שכן יראה הרואה ורגיל בדבריו ז"ל בכמה דוכתי כי אין מספר ואחד מהם הוא מ"ש בכתובות פ"ב מ"ב ד"ה ואם יש עדים עיי"ש. והכי אזלא להר"ב קול' הרמ"ז ז"ל שכ' וז"ל תוי"ט ד"ה לא וכו' מחנכין וכו' דחינוך מאן דכר שמיה עכ"ל. ומבואר הוא דכוונתו ז"ל בדברי התוי"ט כמ"ש ופשוט.

גמ' לא הקטירו קטורת בבקר יקטירו בה"ע דכיון דלא שכיחא וכו' עיין לשי' אג"ן ז"ל שהוכיח מסוגי' הלזו ומסוגיי' דיומא דכיון דלא היו מפיסין מתחלה לקטורת של בה"ע דומיא דתמיד של בה"ע והקי' עמ"ש הרמ"ז ז"ל פ"ד מהל' תו"מ היה שנה בקטורת של בה"ע היו מפיסין ובסו"ד כמו דברי הריטב"א בשי' ליומא וכתב ועיין לש"ס שם בסוגיא דעמד בד' הרמ"ז ז"ל. והכי הרואה מלבד דלא חזינא שום חידוש בדבריו ולא ידענא מה בא לחדש דהן הן הדברים הנאמרים שם לה"ה ז"ל אלא דהוא ז"ל הוסיף להקי' על הרבי'. עוד זה דלא כתב עיכא דשפיר חזי לשי' שיטה יצחק ז"ל ליומא שעמד בזה והביא ד' שיטה ז"ל הכי' ועלה מן הישוב ד' הר"מ ז"ל בטוב טעם. עיש"ב.

תוס' ד"ה דלא שכיחא עיין להר"ב בח"ז ז"ל מ"ש ליישב קו' התוי"ט ז"ל וק"ס וז"ל אבל אין לפי דהתוס' לא ס"ל פירש"י דהתם אלא ס"ל דעולה נמי מעתרא וכו' דזה ליתא דא"כ לקטורת נמי לא הי"ל להפיס בחדשים כיון דכל א' וא' יכול להתעשר עי' עולה ע"כ ודברי הרב ז"ל הללו היא כעלמה מעיקא דשפיר חזי הר"ב הזו"ן ז"ל ד' דין ע"א דגם הוא ז"ל עלה מן הישוב כמ"ש הרב ז"ל וגם ניחא ליה לפי דהתוס' לא ס"ל פירש"י דהתם עיי"ש. ועיין ג"כ להלי"ק ז"ל שיישב מאי דקי"ל להנה"ז דאין לפי דהתוס' ס"ל דעולה נמי מעתרא דא"כ לקטורת נמי לא הי"ל להפיס בחדשים עיי"ש ועיין להי' הין ז"ל שנמנם עי"ד הלי"ק ז"ל ועלה מן הישוב בדרך אחר עיש"ב.

ע"ב יכול לא יעלו על מזבח הפנים אבל יעלו על מזבח החיצון ת"ל את שמן המשחה וכו' עיין מ"ש הכא"ס ז"ל עי"מ שפירש"י ז"ל עי"ש לא תעלו עליו על מזבח זה. אבל אתה מקריב על מזבח הנחושת קטורת זרה. והקי' עליו הרב ש"ך די' קכ"ח וקכ"ה ע"א מסוגי' הלזו דבפירושא אמר דקטורת נדבה אסור להקטיר אף במזבח הנחושת וכצ"ל מקרא דאת שמן המשחה וכו'. וכן קשיתי להר"ב כתלת יעקב ז"ל בתמה עליו דאשתמיטתיה להכא"ס ז"ל סוגי' זאת עיי"ש. ועיין להכ"ב כ"ש שלה דע"א ע"ב שתי' מה שדחה הט"ך בד' קכ"ח. אלא דאכני המים עמ"ש הט"ך ז"ל שם בד' קכ"ס ע"א על ההיא דנדב ואביהוא הי"ל ומשום דבדעת זו שבמזבח הקטירו קשה למה מתו אחר שלא עברו אלא על לאו דלא תעלו עליו קטורת זרה והעובר על לאו אינו חייב אלא מלקות וכו' עכ"ל. ואשתמ"ר דבריו לא הבינותי דבמזבח החיצון אפילו מלקות ליכא דקרא דלא תעלו לא קאי אלא על מזבח הפנימי וכשמקטיר על המזבח החיצון איכו אלא איסורא בעלמא מקרא דאת שמן המשחה. ועיין להרב ב"ב דל"ו ע"ב שתמה על הרמ"ע ז"ל דאמאי לא כתב בפ' כלי המקדש פ"ב הי"א דאפי' על מזבח החיצון אסור להקטיר קטורת זרה דאע"ג דאין במזבח החיצון לאו מ"מ משום איסורא הוי"ל לאשמועי'. וגם הקי' עמ"ש התוס' ד"ה ת"ל דלמ"ל קי' דלא תעלו וכו'. דמאי קוי דאי לאו קי' דלא תעלו לא היה חייב מלקות ומשו"ה אצטריך. ואצטריך קרא דאת שמן המשחה לאסור אפי' במזבח החיצון עיי"ש.

גמ' תנן התם חביתי כ"ג ליפתן ועריכתן ואפייתן בפנים ודוחות את השבת מנה"מ אמר ר"ה וכו' דבי ר"י תנא וכו' אביי אמר אתיא סלת מנחה תמיד הרי היא כמנחת תמידין ע"כ וקש"ע דאיכא למיפרך עי"ד אביי דכיון דבמנחת תמידין לא היה בה כל הני מלאכות אלא היה מקטיר הסלת בלולה בשמן ולא היה דוחה שבת מפנים כי אם בהקטרה לבד היכי יליף מ"כ אביי לאפייה דמנחת חביתין דדחיא שבת דאימא דקי' לא אתא לאקושינהו אלא להקטרה לבד דאיתיה במנחת תמידין וכבר עלה בדעתי לומר דהיא גופא הוקי' ליה לרבא ומשו"ה אמר רבא טעמא אחרינא על מחבת מלמד שטעונה כלי ואי אפי' לה מאתמול איפסל בלינה. הגם דאכתי לא איפרק מקושיא דעכים סוי"ל לקמא דתלמודא למפרך הכי עי"ד אביי. אלא דהתוס' ז"ל מכחשי בזה שכתבו בד"ה אפי' לה ובד"ה הכא דרבא לא פליג עליה דאביי אלא דלא צריך והדבר צל"ח.

דכ"א ע"א **רש"י** ד"ה רבא אמר על מחבת מלמד שטעונה כ"ש הוא ואפי' מודדו בחצי עשרון שאינו נמשח עי"כ אפייתו תיפא במחבת כ"ש הוא ע"כ. הנה מדברי רש"י ז"ל הללו נרא' דס"ל לרבא דאף חצי עשרון שבמקדש לא היה נמשח. וקי' שהרי רש"י ז"ל גופיה כתב שם בד"ה קמ"ב ד"ה בפנים דאף למאן דאית ליה מדת יבש לא נתקדשה ש"ל דחצי עשרון שבו היה חולק חביתי כ"ג נמשח והאי דלא משחו את העשרון השלם מפני שכל אדם מודד בו מנחתו ופעמים שמוציאו לחוץ אבל זה אינו משמש אלא לכהנים ע"כ. גם בדף צ"ו ע"א על מתני' חביתי כ"ג כתב וז"ל ולדברי הכל אותו חצי עשרון שהיה חולק בו עשרונו של כ"ג נמשח והא דלא משחו עשרון שלם וכו' ע"כ. הרי מבואר דליכא מאן דפליג בהא לומר דחצי עשרון לא היה נמשח ואין לדחוק ולומר דבי' מידות של חצי עשרון היו במקדש ואחד מהם לא היה נמשח. שהרי משנה שלימה שנינו כ"ש בי' מידות של יבש היו במקדש עשרון וחצי עשרון ואף ר"מ דפליג לא פליג אלא בעשרון. שהיו בי' אחד גדוש ואחד מחוק אבל בחצי עשרון מודה היה ר"מ דלא היה שם אלא אחד. איברא דרש"י ז"ל הוכרח לפרש כן משום דקשיתיה ליה בדברי רבא דלמה הוצרך ללמד דאי אפי' לה מאתמול איפסל בלינה מדקאמר קי' על מחבת מלמד שטעונה כלי תפ"ל משום חצי עשרון שבו היה חולק העשרון וכבר נקדש הסלת ואם עושה כן בעי"ש איפסל בלינה. ואף די"ש ליישב ולומר דכוונת רש"י ז"ל באמת"ל אכתי לא איפרק מקושיא ולי'. שו"ר דלקי"ת דכוונת רש"י ז"ל לומר דאם לא היה קי' דעל מחבת משום חצי עשרון לא היה נפסל בלינה דהיה מביא מדה אחרת של חצי עשרון מביתו ובו היה מודד ולא בחצי עשרון של מקדש וכעין מ"ש התוס' בד"ה אפי' לה. על בי' הלחם דאי לאו קי' דמועדי הי' הוי"א דאפי' לה בתנור חול ודוק.

ע"ב מתני' לא מינו כהן אחר תחתיו משל מי היתה קריבה רש"י משל צבור ר"י אומר משל יורשין שזה הוית להי' אג"ן ז"ל שהקי' עמ"ש מרן כ"מ ז"ל פ"ד מהל' שקלים ה"ד עמ"ש הר"מ כל הבהמות הנמצאות בירושלים וכו' עד כ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו מקריבין את החביתין מתרומת הלשכה וז"ל משנה פ"ז דשקלים אלא שבמשני' כתוב בכל אלו באים משל צבור ומפ' לה רבי' דהיינו מתרומת הלשכה שאלו בכלל מה ששנינו ברפ"ד דשקלים שכל קרבנות הצבור באים מתרומת הלשכה. עכ"ל. והקי' עליו הי' ז"ל דהיכי מפיק לה מכללא דמתני' דפ"ב כל ק"צ דבאים מתרומת הלשכה והלא לר"ש מנחת חביתין הוי קרבן יחיד כדהוכחנו מפו' וגם מסוגי' דיומא וכו'. ועוד דאמאי דחיק כולי האי והלא מפו' הדבר הכא בסוגי' דאמרי' שתי תקנות היו דאורייתא מצבור כיון דחזו דקא מדחקא הלשכה וכו' הרי דקי"ל להש"ס דמשל צבור היינו מתרומת הלשכה ומהכא הוי"ל לרבי' את דינו ויותר הדבר מפו' בירוש' דשקלים פ"ז וכו' והל"ע עיש"ב. ולענ"ד דלק"מ דמה שהקי' דלר"ש מנחת חביתין הוי קרבן יחיד וא"כ ליכא למילף ממתני' דהתם דכל ק"צ באים מתרומת הלשכה. הדבר פשוט דס"ל למרן ז"ל בפי' דמתני' דכל ק"צ באים מתרומת הלשכה דלאו דוקא ק"צ שהם חובה לצבור אלא אף קרבנות יחיד הבאים משל צבור קרי להו ק"צ משום דבאים משל צבור. ותדע שהרי מרן ז"ל לאו על מנחת חביתין לבדם קאמר אלא גם על בהמה הנמצאת בירוש' ועבוית שהלת עולתו ממדינת הים וגר שמת והניח זבחים דקאמר הר"מ ז"ל דנקריבהם באים

מתרומה

מתרומת הלשכה על כולם קאמר מרן ז"ל שהם בכלל מה ששנינו שכל קרבנות הצבור באים מתרומת הלשכה. והדבר ידוע דכל אלו קרבן יחיד הם ואיכי מפיק להו מהתם. אלא ודאי דכוונתו ז"ל כמ"ש דכיון דבאים משל צבור קרי להו ק"צ. ועפ"י האמור ממילא יתורץ מה שהק' עוד ה' ז"ל על מרן ז"ל דאמאי דחיק כולי האי והלא מפו' הדבר בסוגי' דמשל צבור היינו מתרו' הלשכה וכו' דכיון דמרן ז"ל לא בא לפ' דוקא על מנחת חביתין אלא גם על כל הני דכתב הר"מ ז"ל דבאים מתרומת הלשכה משו"ה כללינהו כולהו בחדא מחתא וכתב שאלו בכלל מה ששנו שכל ק"צ באים וכו' ולא הוצרך לפרט למנחת חביתין ולהוציאו מסוגי' דהכא. ועיין להתוי"ט בשקלים פ"ז מ"ה ד"ה משל צבור שכתב משם הר"מ בפיה"מ שכל מקום שאומר משל צבור הכונה בו שיצא מתרומת הלשכה. וא היא שקשה קצת על מרן כ"מ ז"ל שהי"ל לרמוז דברי הר"מ ז"ל הללו שבפיה"מ.

גמ' וכיון דאי לותה מאי עביד ליה וכו' עיין מה שהק' ה' ח"ן ז"ל דכ"מא דלותה אתיא למנחת חינוך דמקריבה כולה כאחת וה' אב"ן ז"ל כתב וז"ל ול"נ דל"ק לפי דעת מרן ז"ל דהורה לנו מקום כיון לדינו של הר"מ דהיינו מהכא א"כ מוי אנו לוי דס"ל דחד דינא א"ת להו מנחת חנוך וכ"ג בפת וכו' וא"כ כמו לר"י דמפיק ליה מלותה ילפינן מינה לתרווייהו כמו כן לר"ש דמפיק ליה מכליל תקטר ילפינן ליה לתרווייהו דלזה איתר' לותה לר"ש עכ"ל. וכנראה דלא שלטה ביה עינא דשפיר חזי בסוף ה' ח"ן ז"ל שכתב וז"ל ונ"ל דהאי נמי לר"ש נפקא ליה מכליל תקטר דקאי נמי אכולה דקי' ע"כ. ומ"ש עוד שם הרי"ב ח"ן ז"ל וא"ת אמאי אצטריך הכ"מ לדחוק ולומר דרבי' יצא לו דין זה מהכא הא ברייתא בת"כ פ' צו מבוארת כדברי רבי' וכו' וי"ל דאי מהתם הו"א וכו'. נעלם ממנו ד' המ"ל ז"ל שם שתמה כן ע"ש.

תוס' ד"ה אף כאן ל"ת על אכילתו. אבל איסורא נפ"ל מכליל תקטר. וק"ק אמאי לא דרשינן לאו נמי מדכתיב לאמר לאו אמור כדדרשינן בפ' כ"ש ע"כ. כ' הצ"ק וז"ל ולע"ד לאו קו' היא דהתם הו"ל לאו הבא מכ"ע ועשה היא בחמשת נדבה ואצטריך לאמר ללאו אבל הכא עשה גופיה להקטיר ולא לאכול וכ"כ התוס' התם עכ"ל. ולעד"נ דכוונת התוס' לו' דדוקא לעבור בלאו אצטריך הג"ש אבל איסורא נפ"ל מכליל תקטר דמשמע הקטרה אין אכילה לא. וא"כ הר"ז דומה ללאו הבא מכ"ע ולכן ק' אמאי לא דרשינן לאו נמי מדכתיב לאמר. ומשום דאינו דומה לגמרי ללאו הבא מכ"ע נקטו בלשונם וקצת קשיא. זה נ"ל בכוונת קושייתם. דאל"כ למה להם להאריך בתחי"ד אבל איסורא נפ"ל מכליל תקטר. ול"י נר' לייבב דכיון דהא איכא ג"ש דעדיפא לא אצטריך למידרשיה ללאו מתיבת לאמר.

הדרן עלך פ' התכלת. שבח לאל בעל היכולת.

כל המנחות באות מצה

פרק ה

דכ"ב ע"ב **מתני'** כל המנחות וכו' ר"מ אומר שאור בודה לשן מתוכן כו' אומר אף היא אינה מן המובחר ובו' אמרו לו אף היא היתה משהה או יתירם. הנה הר"מ ז"ל בפיה"מ כתב ואין הלכה כר"י והק' ה' אבין ז"ל דהא קי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י ועוד דבח"י פ"ט מה' מעה"ק ופ"א מה' תו"מ פסק כר"י וכתב הכ"מ פלוגתא דר"מ ור"י וידוע דהלכה כר"י וא"י לאו דמשתפינא הו"א דט"ס הוא וצ"ל הלכה כר"י אך לא מצינא מי שהרגיש בזה ולא"י א"ד ז"ל. ופליאה היא בעיני מאחר שיצא לחפש אחריו הם המדברים על פיה"מ איך לא שת לבו לחזות בנועם להר"ב חזון ז"ל דכבר הרגש מזה וטעמא טעים שהיה כהלכתן ע"ש. שו"ר בס' שדה הארץ ח"ג דקכ"ב ע"ב שגם הוא הק' כן והניחו בצ"ע.

דכ"ג ע"א **ואימא** לא תאפה חמץ למיקם בגברא בלאו ולפסולי לא מפסלה. הנה בירוש' פ' תמיד נשחט אמרי' על מתני' דהשוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו. דהפסח עצמו כשר מדכתיב זבחי והק' המ"ל ז"ל פ"א מה' ק"פ ה"ה דמשמע מדברי הירוש' דמן הסברא השוחט על חמץ נפסל הזבח כיון דעבר אהורמנא דמלכא אי לאו דגלי קרא שקראו זבחי ומסוגי' דהכא משמע דאי לאו דגלי קרא דפסליה לפוסלו הו"א דלא תאפה אינו אלא למיקם עליה בלאו ולפסולי לא מפסל והניח בצ"ע ע"ש. וסוה הוית לה' זה הי"ם גדול ז"ל בס' שורשי הים ח"ב דקפ"ו. ע"ד שכתב דאי מהיא למנחות ל"ק כלל דאדרבא בתר דגלי לן קרא התם דהמנחה פסולה מקרא דההיא היא הסברא לומר. נמי הכא גבי לא תשחט שהזבח כשר ולא מסברא אלא משום דהוה ילפי' מההיא דמחמץ את המנחה דגלי לן ק' שהמנחה פסולה וכבר הרב בתח"ד כתב ע"ש התוס' דלמדו מההיא דמנחה למקום אחר ולפשר נמי דהיא היא. מאי דקאמי כי מנא אלמלא ופוי' אחיד. ולהמ"כ דבריו לא זכיתי להבינם דהיכי הוה ילפינן מההיא דמחמץ את המנחה דפסולה מתורא דהתיא להכא גבי לא תשחט על חמץ שהזבח כשר חדא דכיון דזה כלל גדול בקדשים דבעינן שנה הכתוב לעכב א"כ כיון דהכא גבי לא תשחט לא שנה הכתוב היכי הו"ע למילף מהתם דהיכא דגלי גלי. ועוד דאעיקר' לא דמיין אהדדי דשאני התם במחמץ את המנחה שעשה מעשה פסולות בגופה של מנחה דרחמנא אמר לא תאפה חמץ והוא אפאה חמץ ומשו"ה דין הוא דהמנחה פסולה לא כן הכא בשוחט את הפסח על החמץ דהק"פ נעשה וקרב כדינו אלא שהיה לו חמץ ברשותו וכל כה"ג איכא למימר דהפסח כשר הוא' ולא נעשה שום שינוי בגופו של קרבן. גם מה שרצה לדמותו למ"ש המ"ל ז"ל שם משם התוס' דלמדו מההיא דמנחה למקום אחר לע"ד אין דמיונו עולה יפה דשאני התם דאיכא למימר דכיון דגלי קי' בלית חמץ אפר תקליטו להי בשינה ולא פסולה לשמחמץ את הפסולה פטור שפי"ר איכא למילף מינה למנחת חוטא דאם נתן הלבונה אחר שנפסלה בשמן דהוא פטור. וכן בההיא דל"ת על חמץ ילפי' מינה דאם זרק או הקטיר על החמץ אחר שנפסל הקרבן באי מן הדברי' הפוסלים דאינו עובר על לאו דלא תשחט וכמ"ש המ"ל ז"ל דכיון דהילפותא אינו אלא למקום פטור שפיר ילפי' מינה לא. כן מאי דקאמי ה' ז"ל דהוה ילפינן לשוחט את הפסח על החמץ דהזבח נפסל ממאי דגלי ק' במחמץ את המנחה דהמנחה פסולה דכיון דהו"ל פותא היא לפסול ליכא למילף מינה כיון דלא שנה הכתוב לעכב בפסח.

והתוס' בפ' ח"כ דקי"ב ע"א ד"ה השוחט שי"ל ג"כ כהירוש' דהפסח כשר כוותיה ולא מטעמיה שכ"ב וז"ל אומר ר"י דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב ומוהרש"א ז"ל הק' ע"ד דהא שנה עליו הכתוב דכתיב לא תזבח על חמץ וכתיב לא תשחט ע"ש ועי"ש מה שתי' ודבריו נעלמו ממני. מוהר"ם ז"ל בס' חסדי דוד על התוס' דפסחים

פ"ד

פ"ד דפ"ח ע"א ומהרי"ב ב"ב ז"ל ח"א בלשונות הר"מ דע"ו ע"א. ועיין עוד שם להתוספות ז"ל שהביא קו' הש"ל הכי מסוגי' להירושלמי ותי' דהתם בלית חמץ אילטריך קי' לפסול משום דלא שנה עליו הכתוב אבל כאן בל"ת על חמץ דשנה עליו הכתוב אי לאו קי' דזבחי הייתי אומר דנפסל הזבח. וכן תי' ג"כ הרי"ב שע"ה ז"ל פ"א מה' ק"פ אלא דה' שע"ה ירא לחלק בזה מה שהקשה הפ"מ ז"ל בפי' מ"ה ה"ה ע"ד התוס' דפ' ת"ב הכי. דהא קי"ל כרבא דקי"ל כ"ע דאמר רחמנא לית אי עביד לא מהני. וכן הקשה ג"כ בפי' קרבן העדה בפי' ת"כ וכתב דע"כ ליק רבא כ"ע וכו' לא מהני אלא דוקא בכל התורה אבל בקדשים כיון דקי"ל דבעינן שנה הכתוב לעכב אפי' רבא מודה. וכן כתב ג"כ הרי"ב ב"ב ז"ל שם ועמ"ש דבריו השע"ה ז"ל שם. וכבר תמה עליהם הרי"ב לימודי ה' דע"ו ע"א דא"כ אשתמיט מינייהו סוגי' בדוכתא בתמורה דפרי' התם אדאביי ורבא מעירוב ותרומה וכו' ע"ש. ודבריו ז"ל כעלמו מעולא דשפיר מה' ה' אג"ן ז"ל שהקשה כן מדכתשים ע"ש.

ואגב: אורשין כאן כל"תי לסי' לימודי ה' שם דע"ו ע"ב דברי' התוס'. ושוה דהקי' שם ע"ב אשך פלוגתא דאביי ורבא דכ"ע דאמר רחמנא לית דמהני שם בכל הסוגי' דבין בקדשים בין בחולין פליגי וא"כ לאביי אפי' בחולין בעינן לעכב ולרבא אפי' בקדשים היכי בעי בעלמא לעכב מכלן דבלא"ה לא מהני מידי לדידיה ואם יש לחלק ולו' וכו' ליתא והניח ושוב הביא די' התוס' שם די"ה רבא אמר קי' א"כ שוחט פסח על החמץ כפסול וי"ל דבירוש' יש קי' להכשיר וגם התוס' דפ' ת"כ הכי שכתבו דהפסח כשר משום דלא שנה הכתוב לעכב לחזק קו' הכי וכתב וז"ל איך שיהיה מבואר להדיא דאליבא דבני הפסח בעינן לעכב כמ"ש בת"כ אפי"ה לרבא אי לאו דגלי קי' דהזבחי הוי"א דלא מהני והדבר ליתא ואפשר לו' דפלוגתא דידהו בלאוין ובלאו הכא מכ"ע אבל לא בעשה גרידא וקי' דהכל סלכו לאו הכא מכ"ע הוא. אמנם עדיין קי' מהתוס' במכילתא' ה' בא לא תותירו ממנו וכו' ועוי"ק מדהכי בזבחים לעמוד לשרת וכו' ולע"ע אחי"ד ז"ל.

ודבריו לא יכולתי להולמם איך עלה בדעתו די"ב אפילו בדרך אפשר לפרש הכי. אלא דקי"ל מהכ"א דשוחט פסח על החמץ אפשר דהוי לאו גמור ואפ' תקן בזה. אלא דהתי' בזה מבואר הוא דלא כתבו התוס' דטעמא דהפסח כשר משום דלא שנה הכתוב אלא דוקא לאביי וכלוי' דלאביי לא לריך קרא דזבחי להכשיר דהא לא שנה הכתוב לעכב. אבל לרבא טעמא הוי משום דקרא הכתוב זבחי וכמ"ש הוא ז"ל בדי' מ"ו ע"א ליישב קו' הפ"מ ז"ל הכי.

עוד: עלתה תוס הרב לסי' הכי ז"ל שם שהביא קו' הש"ל ז"ל הכנ"ל ותי' גבי הכ"ס והשן הבי' הוא דכיון דהתכבא בעי להכשיר בפסח ובמנחה לפסול משום אשרי' לגלוי בתרוייהו דפ"ד דליכא מסדרי' ואי לאו קי' דזבחי הוי"א דפסול משום דגלי קרא דתה"ס גבי מנחה וכו' ע"ש וכמ"ש ה' זה הי"ם גדול ז"ל. ומלבד דקשה עליו ככל מ"ש לעיל עוד קל"ע במה שהי"ם ח"ל וכן משמע מפירוש' דאי כמ"ש הוא ז"ל דהוי"א דפסול משום דעבר אהורמנא דמלכא מהו זה שאמרו שם אלולי דתני חזקיה אלינו דבר פסול וחייבין עליו המחמץ את הפסולה וכו' דמה לו ולמחמץ את הפסולה אלא ודאי דמיכים הוא דקא מיירי דגלי קרא דתה"ס לפסול ולא משום דעבר אהורמנא דמלכא ע"כ. ואהמ"ר אכני לא ידעתי מה היתה כונתו בדי' הירוש' ועירוב פרשיות קא מזיכא הכא וכך הם די' הירוש' אמר שמואל ממה שהוא מחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עלמו כשר ופי' המפ' דכיון ש"ש לו בשעת זריקה כ"ש שיש לו בשעת שחיטה הקודמת וכבר נפסל הזבח והא ליכא למיחייב עליו. אלא ודאי אף שכשחט על החמץ כשר כמלא דס"ל לר"ש דאי לא הוי"א דחייב על הזריקה הייט אומרים בפשטא דמתני' דקהכי שוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת דהפסח פסול והייט משום דעבר אהורמנא דמלכא. אלא דכיי' דמה דבכי ר"ש ואמר שמתר שכחמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה או שהיה זה שוחט וזה זורק ומהכא ליכא למשמע מידי. ובא חזקיה ואמר דמקרא דזבחי מוכח דאפי' כששחט על החמץ כשר ובא לחלוק ע"ד ר"ש וכמ"ש המ"ל ז"ל וכי' מכח אזר והקי' לו לר"ש דאלולי דתני חזקיה מה הוכחה הי"ה זאת דמה שמחייב על הזריקה דהפסח כשר דעדיין הייתי אומר דהשוחט פסח על החמץ כפסל הזבח ומשום דעבר אהורמנא דמלכא ואי דקי"ל דאם כבר נפסל בשחיטה תו ליכא למיחייב עליו משום זורק כבר אלינו כיולא בזה במחמץ את המנחה דאחר שחימצה והפסלה אם בא אחר וחימצה אף האחרון חייב ואף שזה האחרון חימץ דבר פסול. וא"כ אף אם נאמר דהשוחט על חמץ נפסל הזבח אפ"ה חייב על הזריקה דומיא דמחמץ אחר מחמץ כך הם פשט דברי הירוש' וכמ"ש המ"ל ז"ל שם. כמלא דמ"ש רי' מכח אלולי דתני חזקיה אלינו דבר פסול וחייבים עליו הינו אלא לדחות ראיתו של ר"ש ממה שחייב על הזריקה וכו' ומשום דקי"ל דאם כבר נפסל בשעת הא' א"א להתחייב בשעת שניה ולאו למגמר מינה עיקרא דמלתא דהשוחט פסח על החמץ דפסול דזה אינו אלא מסברא ותשוב' דעבר אהורמנא דמלכא ועוד דלא מייתי אלא שהמחמץ את הפסולה ואם כמ"ש הי' ז"ל לא הי"ל אלא שהמחמץ את המנחה שהיא דפסולה מקי' דתה"ס ומה לו ולמחמץ את הפסולה אלא ודאי כמ"ש. והדבר פשוט יותר מביעתא בכותחא. והי"א גופא קי"ל על ה' זה הי"ם גדול ז"ל דגם הוא הי"ם וכתב ואפשר כמי דהי"א הי"א אלי דקאמר רי' מכח אלמלא דהכיתוס חזקיה אלינו דבר פסול שחייבים עליו ומינה הוה ילפינן לכך דהכא ולהכי אילטריך קרא דזבחי עכ"ל. דברי להדי"א דגם הוא ז"ל דרך בדרכו אשר דרך בה הי' לימודי ה' ז"ל בדברי הירוש' ודבריהם אינם אלא מן התמיהין ולע"ע גם מה שהי"ם עוד הרי"ב ליה ז"ל וכתב ועיין תוס' דפ"ק דקי' דמ"ג ע"ב די"ה אלא. אין משם ראיה ומבואר הוא מכל מ"ש. ועיין עוד להי' ז"ל שם שהביא קו' מוהרש"א ז"ל ע"ד התוס' דפ' ת"כ הכנ"ל ותירולו ומה שתמהו על תי' ה' קה"ע והשע"ה ז"ל ושוה ז"ל עלה מן הישוב די' מוהרש"א ז"ל. וגם הבי"א מ"ש עוד בפי' קה"ע מדלא קתני מתני' עובר בב' לאוין וגם הר"מ לא כתב דלוקה ה' וגם בזה הקי' עליו דליתא דמתני' לא כשי"ת לענין מלקות וגם הר"מ כבר כתב בפירושו דאין לוקין ב' מלקות על לאו אחד ע"ש שכל דבריו אלו כעלמו מהי' אג"ן ז"ל ועיין בפי' כתמר למראה ח"ב הכ"מ דקי"ב ע"א שהקי' על תי' מוהרש"א ז"ל וכמ"ש הקה"ע והשע"ה ז"ל ואכני תמיה עליו דמלבד דלעיקר קו' ליתא ודי' מוהרש"א ז"ל עלה כהוגן וכמ"ש הי' ליה וה' אג"ן ז"ל איך לא רמה לה' ליה ז"ל שם שכבר עלה מן הישוב די' מהרש"א ז"ל.

והוה סוית לסכי"ב חין ז"ל בליקוטי די' כי"ב ע"א דגם הוא ז"ל הביא די' מוהרש"א ז"ל והקי' על תי' כמ"ש הקה"ע והשע"ה ז"ל ושוב הביא די' התוס' דתמורה די"ה רבא וכתב וז"ל הכה יש לדקדק מאי מקשו שוחט פסח על החמץ לפסול הא בקדשים בעינן שנה הכתוב לעכב אלא ע"כ דקו' הי"א הכא כמי שנה הכתוב לעכב ותי' דבירוש' יש קרא להכשיר ובהכי עלו דבריהם כאן כהוגן אומר ריב"א דהפסח כשר וכו' ר"ל הא דשנה עליו הכתוב לא לעכב דהא יש קרא להכשיר אלא ע"כ הוא לטעמיי בלאוי עכ"ל. ואהמ"ר כמה תמוהים דבריו דמלבד דתי' מוהרש"א ז"ל הוא הי' כהוגן וכמ"ש הי' ליה ותי' אג"ן ז"ל אכני בער ולא אדע דקדוקו ז"ל ע"ד התוס' דתמורה. הדא דמשמע מדבריו ז"ל דפשיטא ליה דע"כ ליה אביי ורבא אלא בחולין ולא בקדשים ואין הדבר כן וכמ"ש לעיל. ועוד דא"א כמ"ש הוא ז"ל דכונתם להקי' דשוחט פסח על החמץ לפסול דהא שנה עליו הכתוב לעכב מה להם להקשות כן לרבא דאפי' לאביי דקי"ל מהכי אפ"ה שוחט פסח על החמץ לפסול דהא שנה עליו לעכב ואין לו' דקי"ל להי' ז"ל דאין כונתם להקי' כן דוקא לרבא. דהא מלשוני' משמע להדיא הכי שהי"כ רבא אמר לית קי' א"כ וכו'. ועוד דהי' ז"ל גופיה בתי' לתמורה כי"כ להדי"א דקו' הי"א לרבא ולא לאביי. ועוד דא"כ אין שום שייכות לדבריהם ז"ל שם בתמורה לתקן כן על החמץ אלא התם בפי' א"כ הי"ל להקי' כן ע"ד התוספתא שהביאו שם דהפסח כשר. גם מה שהקי' שם בתי' לתמורה

ע"ד

ע"ד הנה"ז לא כאה שכבר קדמו בזה הל"ק ז"ל.

שו"ר לבר מיכים דמר בפי' מגדכות כתן דמ"ג ע"ב שהבי"ל די' התוספ' דתמורה וכתב וז"ל עיין מ"ס א"א ה' כריו בחי' לפס ועיין עוד בליקוטי' לפסחים שחזר בו ופי' דקו' סי"ל מכח דשכה עליו הכתוב לעכב וכאן הבן סואל דאס הדבר כן למאי סקי' התוס' לרבא ולא לאביי וגם אין כאן מקום כבודו ואפאלם את פירו פי"ק בזה ותפו' סכמתם וז"ל בוכה התוס' דכיון דשכה עליו הכתוב לרבא דס"ל א"נ דל"מ לקי דעבר אמימרא דרחמנא א"כ הו"ל לאוקומי הא דשכה הכתוב דהוא לעכב מלאוקומי לעבור עליו בב' לאוין אבל לאביי ל"ק דכיסא וכו' דא"כ לא לקי כלל כיון דלאביי אי לא מהני לא לקי כלל והא דקאמר במנחות ולימא למיקם עליה בלאו וכו' בין לאביי בין לרבא פריך מרבא הא לא שנה ואמאי מיפסל ולאביי וכו' א"ד ז"ל. ולפי האמור לעיל גם בזה לא תיקן כלום חדא במאי דמשמע מדבריו דפשיטא ליה דבקדשים מודה רבא דבעינן שנה הכתוב דזה א"א לומר וכמ"ש לעיל. ועוד דאעיקי' א"א לומר בכוכת התוס' דהם מקשים לרבא דהו"ל לאוקומי הא דשכה הכתוב דהוא לעכב ולא לעבור בב' לאוין דאדרבא איפכא מסתברא וכמ"ש מוהר"ש"א ז"ל.

ועיין להרב"ז שלום ירושלים ז"ל בפי' ח"כ דיי"ג ע"ד דגם הוא ז"ל הקי' על תי' מוהרש"א כמ"ש הקשיא והפע"א וכתב דשו"ר להר"ב ח"ן ז"ל שהרגים כן. וגם עליו יפול סתיא דאיך לא דקדק יפה בדי' מוהרש"א ז"ל דכוכתו ז"ל כמ"ש וכמ"ש ה' ליה וה' אבין ז"ל. עוד כאיתי לה' ש"י ז"ל שם בסי"ד שהבי"א מה שדקדק הרמ"ז ז"ל בלישנא דמתכיי' דקתני השומע ספה על השמן עובר בל"ת ולא תני חייב לרמוז דאין בו אלא מלקות א' וכי"כ הרי"מ. ס"ז לוקה ואע"ג דבי' זמני כתיב כ"ל דס"ע משום דחד מיכיהו אצטריך להשבתת השמן קודם אלות כדאמר רבא וכו'. ואכני הדיוט לא זכיתי להבין די' הרמ"ז. ז"ל דלמה הולכך לדחוקי אכפשיה לתת טעם למאי דליכו לוקה אלא מלקות א' אע"ג דבי' זמני כתיבי משום דחד מיכיהו אצטריך לכדרבא וכבר דלא זכר סר דבבי הר"מ ז"ל בפרקיו דאין לוקין ב' מלקיות על עכין א' וכמ"ש לעיל ומסתימא על ה' ש"י והכי"ב ש"ל ז"ל שהביאו דבריו ולא כנגבו מזה.

עוד כתב שם ה' ש"י ז"ל דקי"ל להש"י דגם בעל השמן עובר על לאו דלא תשמע וכי"ת בתוס' שם דקי"ב ע"ב דיה או לאחד מבני הבוכה בתי' הכי משום דגלאו שלא"מ הוא וקי הא עכו"ם איסור ל"ת איכא ש"מ דקי"ל בתי' הכי דגם בעל השמן עובר והא דלא כיחא להו לתוס' בתי' הא' כלעיד וכו' אמ"ד ז"ל ולעכ"ד אהמ"ד לא כן אכני עמדי בכוכת התוס' ז"ל אלא דבי' ההי' עולים אל מקום א' וכל עיקר כוכתם להוכיח דמ"ם הש"ס על מתכיי' דקתני השומע את השפה על השמן עובר בל"ת דלעולם איכו חייב עד שיהא השמן לשומע או לזורק או לאחד מבני הבוכה דמ"ש או לאי' מבני הבוכה היכו לעכיין שאם השמן בביתו של א' מבני הבוכה שהשומע או הזורק חייב וכוכת די' הש"ל הוא כן לעולם איכו חייב השומע אלא כשיהיה השמן לשומע או לזורק או לא' מבני הבוכה ואין כוכתו לו' שהשומע איכו חייב עד שיהא בכשותו וכן הזורק וכן בני הבוכה ולשככה זה כתבו ב' טעמים האי' דלא תשמע אמ"ר וזה לא קעביד מידי ועוד דא"א דהאי או לא' מבני הבוכה דקאמר השב"ל כוכתו לו' דאם השמן בכשותו דחייב איך יתחייב לרי' הא לאו שלא"מ הוא ואין לו' דחייב דקאמר השב"ל ה"ד דעובר על לאו אבל אהין דליכו לוקה. דליכא דחייב לא משמע הכי ועוד כיון דבפלא מחמה מחמה תכו לכל הכי חלתה ועל כולם קאמר ליכא דחייב עוכרה לו' דכמו בשומע וזורק חייב מלקות קאמר כמו כן כמי בבני הבוכה כבי"ל פשוט בכוכת דבריהם ז"ל. והכי מוכח להריב שמחה עולם ז"ל בחי' לפסחים ולה' פרשי הים ז"ל דפשיטא להו בכוכת דבריהם ז"ל דקי"ל דבני הבוכה איכם עוברים בלאו דלא תשמע הפך ה' הש"י ז"ל וכי"כ להדיא מוהרש"א בע"ב על פירש"י בד"ה הואיל דמלוקים הם בזה כש"י והתוס' עיי"ש וכמו דבריו הכי"ב שמ"ע ז"ל שם.

עוד כאיתי להי' זה הייס גדול שם הבי"א קו' הפ"ח ע"ד

סתוס' דפ' ח"כ הכז"ל ומה שת"י הגו הפע"א ז"ל וכתב דאעיקי' קו' הפ"ח לק"מ עפ"י מ"ש הרב הגדול מוהרימ"ע בח"א ס"י ע' דהאי מ"לתא דכבא לא איתמר אלא לוקא אבל כל כי הני מילי שהם הייכו אומרי' דמהכי כמלאו ד"ת בעלין וכשאכו אומרי' דלע"ג ד"ה קיימים שאח"כ במידי דאיקורא שכבר כעשה ואין בידיכו לתקכו וכו' ולא ידעתי איך לא כאה מוהרימ"ע די' התוס' דתמורה שהם סותרים את דבריו והל"ע עיי"ש. ומלבד הים לתמוה עליו איך לא כרגש בחי' הגו ז"ל שדבריו הם ספק הש"ם דתמורה וכמו שתמהו עליו ה' ל"ים וה' אבין ז"ל וכמ"ש לעיל. עוד יש לתמוה עליו איך כעלם ממכו הורה הגו ז"ל בס"א ה' גרושין דפ"א ע"ב שהבי"א ש"י הכי' אתם מוהרימ"ע ומוהרימ"ע ז"ל ויסב בו קו' הפ"ח ז"ל וגם כתב דתוס' בתמורה כרי' דלא ס"ל הכי כלל עיי"ש. עוי כתב שם ה"ס הגדול ז"ל וז"ל וסו"ר להפ"ח בס' בכורות פ"ו ד"ס עמד בספק מילתא דאביי ורבא וקי"ל וטרי והעלה כדברי מוהרימ"ע וכו' ול"ע עכ"ל. ולהמ"ר לא חזיכא כי הא' קימצא להפ"ח ז"ל ולא ח"י כן אלא לוקא אבל לעכין מלקות דלא מהני עדיין קי"ל דלרבא לא מהני אפי' במידי דאיקורא שכבר כעשה וקי"א לבעלו וכמו שילאה הרואה. ומלבד דדי' ה' ז"ל ברור מללו כמ"ש. עיק דא"א כדבריו מה תוקי' לו לה' ז"ל אתיך לקבות רבא מהסוגיא דפשטו שלא למכויין ומהסוגיא דאותו ואת בכו ודמק את עלמו ליהבם אחר שכבר מילק כחילוק מוהרימ"ע ז"ל אלא דהדבר פשוט כמ"ש.

במ' פסח ואמר ינא אדר וכו' אדירים אלו המלרים דכתי' ללו כעופרת במים אדירים ופירש"י ז"ל ללו כעופרת במים מלרים שהם אדירים ע"כ שמעתי מקשים מסך קוניא שמ"ם כסי' ז"ל בסופטים ס"י ה' ע"ש בספל אדירים וז"ל בספל שסותין בו מים שהמים. כקראו אדירים שכאי' במים אדירים ע"כ דלמא כייד כסי' ז"ל אלפים קוף דבמים אדירים דאדירים קאי על המלרים וכמ"ש בשים ופי' דקאי על המים הפך סוגיין דהכא ולא ה"ל להבי"א כי אם קרא דמייתי בש"ם מקולות מים רבים וכו'. ולעי"ד אפשר ליישב דכיון דזה דרכו דרך הקי' לפי בקרא פשטיה דקרא והכא פשטיה דקרא משמע דאדירים קאי על המים מדכקוד הבי"ת בצר"ל ולא בפת"ח מטויה פי' כן ועיין בפי' תק כתן ודוק.

אמר המגיה כאיתי למוהרש"א ז"ל הכי וז"ל משמע להו דאדירים קאי אמלריים ולא אמים דסמיך ליה משום דאי' אמים קאי' עיקר הספר מן הכתוב דכיבוי דכמו וללו לא ידעכו אמה קאי אבל השתא קאי הכיבוי דכמו וללו אאדירים שהם המלרים וקי"ל עכ"ל. ואכני ההדיוט לא זכיתי להבין דבריו. דהכי כתוב למעלה אמר אויב וכו' על המלריים. ועליהם אמר אח"ך שלא כעשתה מחשבתם כ"א כספת בבוחך כסמו ים וללו כעופרת הטובעים הכ"ל במים אדירים. ואיך כתב דלא ידעכו אמה קאי. וה' ח"ן ז"ל כי וז"ל קיק מכ"ל דאדירים קאי על המלריים אדרבא פשטיה דקרא משמע דקאי על המים וכו'. וי"ל משום דקי"ל אי קאי אמים וכי' אין דרך העופרת ללולל אלא במים אדירים והלא אפי' במים שאיכם אדירים דרך העופרת ללולל לכך פי' דקאי על המלריים וקי"ל. ועיין בפי' ש"י אבגות וכו' עכ"ל. ומלבד דים לתמוה עליו שלא תמה על ה"י אבגות כמ"ש, גם מ"ש הוא ז"ל אחרי שהמייר אין דקדוקו עולה יפה דאף אי קאי אמים פי' הכתוב כך הוא ללו כעופרת המלריים במים אדירים ולעולם דגם במים שאיכם אדירים דרך העופרת ללולל. אלא דאומן המים היו אדירים. וכמ"ש בילקוט שהיו המים כלפמים עומהם ורותחים עיי"ש. וכן פי' ראב"ע ז"ל וז"ל ובמים אדירים דבק עם ללו כאלו אמר ללו במים אדירים כעופרת עיי"ש. או יאמר גם לפי' דרכו ללו המלריים כעופרת הכופל לקרקעית המים אף הם הם אדירים וכמ"ש המלודות בכתמיא ע"ש המלכה במלוכות כמו אבן במים עזים. גם הכ"ף ז"ל בעין יעקב הקי' כקו' ה' ח"ן ז"ל ותיכן וז"ל ונשמע י"ל דלא שייך אדירים במים רק אלא הים ילדק לו' אדירים משבר ים שהם גלים חזקים וגבוהים אבל במים אין לודק אדירים אלא אם הם מים כביכים ומדקאמר אדירים על המלריים וכו' עכ"ל.

ואכני

ואני לא ידעתי מי הגיד לו רז זה דלא ילדה לוי אדירים אלא שמים. הלא אינו מקרא מלא, דכתיב ע"י השלכת במצולות כמו אבן במים עזים. והיינו אדירים וכמ"ש המצולות לשון עומק וחוזק. וכן כתוב בישעיה מ"ג ע"ז הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה ותרגומו תקיפין דהיינו אדירים והיינו כמ"ש בילקוט שהיו בוכחים. ועו' דבהך קרא דצללו פי' רשב"ם ז"ל וה"ל צללו כעופרת במימות שהן אדירים. במים של ים שהן אדירים. כדכתיב אדירים משברי ים. ע"כ הרי לאדייה הספק דבריו ז"ל. ועדיפא מינה הזיכא לרש"י ז"ל בגוה לפרש פשטיה דקרא בשופטים ה' כ"ה דמפרש דאפי' מים שהם נקראו אדירי' שכי' ת"ל בספל אדירים. בספל שהוא בו מים שהמים נקראו אדירים שנאמר במים אדירים ע"כ. וא"ך השיעא לית לה' ז"ל דלא ילדה לוי אדירים אלא שמים. ובמכילתא פ' בשלח מייתי מהך קרא דצללו דמים נקראים אדירים. וכי אי שנות יאודס ז"ל ות"ל במנחות שם מייתי לה ממים נקים אדירים. ולמאלר"ים מייתי מהאי קרא דצללו וכו' ואע"ג דבמים אדירים אמים משמע כדהכא ה"ל התם. דאי קאי אמים מאי רבותייהו שצללו במים אדירים כיון שנטבעו מ"ל שאינן אדירים וכו' ע"כ ואמרי שמתייר היינו עליו דא"ך לא כאם פי' רשב"ם הנ"ל דלפי פי' היינו רבותייהו שאעפ"י שהיו אדירים צללו כעופרת לקרקעית הים. ועי"כ הרבנים ז"ל הנ"ל אבי אתים דאציקי אין משיבין על הדרש דכך היה דרכן של הדרשנים להוציא המקרא מידי פשוטו. והראיה מרש"י ז"ל בשופטים הנ"ל שלא פי' כפי' המכילתין דאינו אלא דרשה בעלמא וכמ"ש לעיל ה"א היה הכי"מ. ועיין ג"כ בתוס' שם ע"ב ד"ה בן ידיד. ולא היה לשם לצלול במים אדירים לפרש כוכת הים. ועל הכל

לא"ת עכ"ל.

הש"י ד"ה מנין לכל וכו' שכילושות כלו' דהוא"ל וכילושות בפוסרין וכו' כתב הליק ז"ל ת"ל כלו' וכו' פי' מדקתני שכילושות ולא קתני כילושות ע"כ כתיכת טעם היא עכ"ל. ולהמ"כ אין זה שכתבו של רש"י ז"ל שהרי אף אם כאמר דלאו כתיכת טעם היא אלא דהיא גופא קא מבעיא ליה לרי פרידא מנין שכילושות בפוסרין אתי שפיר ג"כ לישנא דשכילושות דקתני. אלא שכתבו של רש"י ז"ל לפרש כן היינו מדאזינן בסוגי' בסיומא דמילתיה דרי פרידא דקאמר כלמדרה מפסח ומאי דהשיב לו רי אמי בגופה כתיב מלא תהיה וכו' כי לסדייה דבריהו. איכו אלא על שמירתן שלא יחמיצו ומשו"ה כתב דהאי שכילושו ב"ל דהוא"ל וכו' ופשוט הוא.

את זה שלחתי לרב אחאי כמוהרח"ד צורייאנו הי"ו.

כ"ד ע"א תנן התם בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעך משתערין כמות שהן ר"ה ור"י אמרי משתערין כמות שהן ופרש"י ובשר העגל טמא הוא"ל ועכשיו יש בו כזית ובשר זקנה שפיחת טהור. שמואל ור"ל אמרי משתערין לכמות שהן ופירש"י דהיינו לכמות שהיו מעיקר' ובשר העגל טהור ובשר הזקנה טמא. ופריך לר"ל מברייתא דקתני בשר העגל שלא היה בו כשיעור ותפח ועמד על כשיעור טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא ושני מדרבנן ופריך עוד לר"ל מברייתא דקתני בשר זקנה שהיה בו כשיעור ולמק פחות מכשיעור טמא לשעבר וטהור מכאן ולהבא וכלו' דבשלמא לקמייתא מל"ת לשנויי דמאי דטמא מכאן ולהבא סוי' מדרבנן ומשום סומכא אבל לכך דאמרי' דטהור מכאן ולהבא מאי איכא למימר ומסיק אמר רבא כל היכא דמעיקר' הוה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה וכל היכא דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור ולמק וחזר ותפח דמר יש דחוי באיסורין ומר סבר אין דחוי ופריך ומי איכא למ"ד יש דחוי באיסורין והתנן כזית שאוכלין שהכניסן בחמה ונתמעטו וכו' טהורין חזר והכניסן בגשמים ותפחו טמאין תיובתא למ"ד יש דחוי באיסורין תיובתא ע"כ. שמעינן מהך סוגיא לפי מסקנא דרבה דדבר שלא היה בו כשיעור ותפח ועמד על כשיעורו אזלינן בתר השתא מדרבנן ודבר שהיה בו כשיעור ונתמעט וחזר ותפח בהא פליגי אמוראי למר יש דחוי באיסורין ולמר אין דחוי והלכתא כר"י דאמר אין דחוי דקיי"ל

כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהל' שאר אבות הטומאות הי"ג וז"ל פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאין מד"ס היו בתחי' כשיעור ולמקו וחזרו ותפחו עד שהגיעו לשיעור הרי אלו מטמאין כשהיו דין תורה ע"כ. וכתב הכ"מ וז"ל כזית מן הנבלה וכו' בפ"ג דטהרות ופ' כל המנחות ע"כ. וכ"ה ג"כ לאיסורא בפי"ד מהל' מ"א ה"ד וז"ל כזית חלב וכו' היה פחות מכזית בתחי' ותפח ועמד על כזית אסור ואין לוקין עליו ע"כ וכתב הכ"מ וז"ל ומ"ש היה פחות מכזית וכו' בר"פ כל המנחות ע"כ. נראה מדבריו ז"ל דמ"ש הר"מ ז"ל כשהיה פחות מכשיעור בתחי' ותפח ועמד על כשיעור דלענין טומאה מטמאין מד"ס ולענין איסור אין לוקין נפקא ליה מהך סוגיא דמנחות וכאוקמתא דרבה.

בי מן הגבל את מאוד אבי אתים למאי דהוה הוית לרב כהנא ז"ל בזרעו לגבכה זרע אמת א"א ס' כ"ע שלא לידון על פת סופגנין שהוא עשוי כספוג שנתפח דהאוכלים מכו כמות שהוא אינו צריך לברך אחריו ב"מ כיון שאין בו כזית אלא למלאה עיכים וכתב וז"ל הן אמת דלכאורה קי' לזה ממ"ש בפ"ב דעוקלין פת סופגנים וכו' ולכאו"ד דהכא מדרבי' קאמר וכו' אבל אין דמדאורייתא אין לנו לשער אלא בכמות שהיתה מתחי' כמ"ש הר"מ ז"ל וכן מוכח ממ"ש במנחות דכ"ד ע"א דהך מתני' דבשר העגל וכו' איברא דהש"ס דוחה הך אוקי' דרבה ופריך עלה ומי איכא למ"ד יש דחוי באיסורין והתנן כזית אוכלין שהכניסם בחמה וכו' תיובתא ע"כ וא"כ לפי"ז משמע דכ"ד הש"ס מהך אוקי' ומפי' פלוגי' דר"י ור"ל כפשטה דר"י סובר דאזלינן בתר השתא אף אם לא היה בה שיעור מתחי' ור"ל דאזלינן בתר מעיקר' וכיון מבל המפרשים דפי' משנה דעוקלים הנ"ל כפשטה וכו' וכיון דאידחיא אוקי' דרבה א"כ אמאי שפיר לפי' דמ"ש משנה' מתחברת בכמות שהיא ר"ל מדאו' והדרא קו' הנ"ל לדוכתא עכ"ל הרב בפי"ד מהל' מ"א הנ"ל דאם היה פחות מכזית מתחי' ותפח ועמד על כזית אסור ואין לוקין עליו דקי' לזה ממתני' דעוקלין לפי אוקי' ר"י דקיי"ל כוותיה וכו' אחר ז"ל.

ותמהני ע"ד אלה טובא מדא דהמעיין בסוגי' יראה דלא כ"ד הש"ס מהך אוקי' דרבה דאוקי' פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהיה בו שיעור מתחי' ולמק וחזר ותפח דהא דמקשה בסיפ' ומי איכא למ"ד יש דחוי באיסורין וכו' איכו אלא להקי' לר"ל לפי אוקי' דרבה אבל אוקי' דרבה כדקאי קאי דכל היכא דמעיקר' לית ביה והשתא אית ביה מדרבי' וא"כ שפיר כתב הר"מ ז"ל דאינו לוקה וכאוקי' דרבה. ועוד דאמרי' המחי"כ כלפה דאשתמיט מיניה דמר מ"ש הראב"ד ז"ל בתשו' כלל ב' סי' י"ד על עיסה שנפחה אחר אפייתה ועכשיו יש בה יותר משיעור חלה דפטור דבתר מעיקר' אזלינן וכהגה מסוגיין דפ' כל המנחות וכתב וז"ל וגם לא דמי להסיא דפ' כ"ה דגרסי' התם בשר העגל וכו' ומסיק התם אמר רבא כל היכא דמעיקרי הוה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה מעיקרי לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבי' דהתם ראו חכמים טעם וסברא לגזור טומאה או איסור כיון דהשתא איכא שיעור והרואה סבור דהוה ביה שיעורא מעיקרא אי מטהרת ליה מיחלף במידי דאית ביה שיעור מעיקר' ומטהר לה משא"כ בחלה דהרואה בה שיעור אחר אפייתה מימר אמר שהיתה חלתה קודם אפיה א"ד ז"ל גם הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תס"ב החזיק בדבריו וכו' וז"ל. עו' כאמר מר מהא דגרסינן במנחות וכו' ואסיקנא אמר כל היכא דמעיקר' וכו' הי' זה כלום ומתקבל דכל היכא דאיכא לאיחלופי להרואים לא מחזקי איכשי' ברשעי וכו' ע"כ. הרי מבואר דסברי הנך הראשונים והרשב"א ז"ל דאוקי' דרבה לא כדחית דא"א כדברי הי' ז"ל דכ"ד הש"ס מאוקי' דרבה וכשאר פלוגתא דר"י ור"ל כפשטיה דר"י סובר דאזלינן בתר השתא אף אם לא היה בה שיעורי מתחי' ור"ל ס' דאזלינן בתר מעיקר' וכוותיה דר"י קיי"ל א"כ איך פסקו הראשונים והרשב"א ז"ל בעיסה שנפחה אחר אפייתה דפטורה מחלה דבתר מעיקר' אזלינן וכתבו דל"ד להך דפ' כ"ה דהתם ראו חכמים טעם וסברא לגזור טומאה או איסור משום דאיכא גזירת הרואים. והלא לפי מסקנת

הש"ס

הש"ס דכוותה קרו לה אוקמי דרבה וחזרה פלוגתא דר"י ור"ל כפשטא דר"י הוי דבתר השתא אזלינן ואפי' אף אם לא היה בו שיעור מתחי' ליכא לחלק בהכי ומ"מ שפיר בחלה כשיש שהיה בה שיעור מעיקר' אלא ודאי דס"ל ז"ל דאוקי' דרבה כדקאי קאי.

וכן יש לי להוכיח ממ"ש התוס' ז"ל בסוגי' ד"ה דמעיקר' וז"ל תימא דבריש המצניע בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה והמליך עליה לאכילה מהו מאי קא מבעיא ליה הא כיון דאלו לא תפחה והמליך עליה לאכילה פטור דליכא שיעורא בשעת הנחה. משום דתפחה לא מחייב טפי דהא אפי' עבד עקירה והנחה בחדא מחשבה אפי' לבתר דתפחה פטור דלכמות שהן משערינן מדאורייתא עכ"ל ולפי מ"ש הי' ז"ל דכוותה קרו לה לאוקמי דרבה ובפלוגתא דר"י ור"ל כפשטיה דר"י הוי דכמות שהן משערינן מדאורייתא והלכתא כוותיה מאי קי"ל לתוס' דמאי קא מבעיא ליה לרבא לפי אוקי' דרבה מאחר דמסקנ' הש"ס היא דלא כרבה ורבא לא קמיבעיא ליה אלא לפי מסקנת הש"ס אלא ודאי הדבר מוכרח דס"ל לתוס' דאוקי' דרבה לא כדחית ומשו"ה שפיר קא קי"ל ז"ל. ובעיקר קושייתם עיין להרשב"א ז"ל שם בפ' המצניע ולהרי"ב מזוין ז"ל בעטרות ס"ב מ"ד עי"ש.

וכן בס' אבא מזיתים לסר"ב גן המלך ז"ל סי' קכ"ב שנסתפק לענין ב"א דבכה"ג במידי דמעיקר' לא הוה ביה שיעורא ונתפח ועמד על כזית וכתב וז"ל אמנם מה שיש להסתפק בזה הוא שכתב הרי"ט בפ"ד מה' מ"א וז"ל היה פחות מכזית באחי' ונתפח ועמד על כזית אסור ואין לוקין עליו וכו' ואיתא להאי מילתא בפ' כ"ה אמ"ר כל היכא דמעיקר' וכו' וכל היכא דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן והשתא לענין ברכה כה"ג דלא הוה ביה שיעור ואיתפח ועמד על כשיעור כיצד נידון עליו ולכאו' הכי לוי' דכיון דלא חשיב דאית ביה שיעור אלא מחומרא זו אין ראוי להחמיר חומרא זו במילתא שעיקר' אינה אלא מדרבנן והוי כתרי חומרי אהדדי ותקנתא אתקנתא שעיקר הברכה היא תקנת דרבנן ועוד נתקן להחשיב שיעור זה שיעור ומה גם וכו' עכ"ל הרי מבואר דגם לפי ז"ל משמע שפשיטא ליה דאוקי' דרבה כדקאי קאי.

והנה מה שעלה בי"ד הי' ז"ל לו' דכיון דמעיקר' אינו אלא מדרבנן לא עבדינן תרי חומרי עמדו עליו והקשו אקושייתא הרמ"ז ז"ל בס' קול אליהו ס"א סי' ח' ומו"ר בנו"ב ז"ל בקונ' שאלת ישראל ד"ב ואחרון הכביד הרב אבן דהדבר מבואר בסוגי' לספק דפריך מברייתא דקתני בשר העגל וכו' ומשני מדרבנן וסדר פריך מסיפא דקתני וכן בפיגול ומשני אימא וכן בטומאת פיגול קס"ד כיון דטומאת פיגול מדרבנן כולי האי בדרבנן לא עבוד רבנן קמ"ל הרי להדיא דאע"ג דטומאת פיגול הוי מדרבנן אפ"ה החמירו רבנן בדרבנן את"ד ז"ל ואהמ"ך לעד"ן דלק"מ דהכא בטומאת פיגול לאו תרי חומרי אהדדי מקרו משום דעיקר מילתייהו דרבנן שאמרו דאף דמעיקר' לא הוה ביה שיעורא כיון דנתפח ועמד על כשיעור שיעורא מקרי לענין טומאה לאו על טומאת פיגול מדרבנן קאמרי לה כדי שנאמר דאין ראוי להחמיר עוד וכו' דאף אם לא היה בו שיעור מתחי' והשתא אית ביה דחשיב שיעור משום דהוי כתרי חומרי אהדדי. אלא אדרבא עיקר מילתייהו אמורה בטומאה דאורייתא וסד"א דבטומאת פיגול דרבנן לא אמרו כן קמ"ל דכללא כייל לן בכל טומאות ולא פלוג בין טומאה דאורייתא לדרבנן משא"כ בהא דברכה בכ"ר דהאי אמרינן דאף אם לא היה בו שיעור מתחי' והשתא אית ביה חשיב שיעור לברך עליו ב"א כמלא דעיקר מילתייהו בדרבנן קאמרי לה דאף דמילתייהו אמורה ג"כ במידי דמברך אחריו בהמ"ז שהיא דאורייתא אכתי כיון דעיקר השיעור אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אינו חייב לברך אא"כ שבע עיקרו מדרבנן מיקרי. וא"כ הוי שפיר תרי חומרי אהדדי ותקנתא אתקנתא שהם החמירו דאם אכל כשיעור לברך אחריו ועוד החמירו דשיעור זה נחשב שיעור אפי' אם מעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה. וא"כ לפי"ז הורה יוצאה דאף במידי דמברך אחריו בהמ"ז אם לא הוה ביה שיעורא והשתא אית ביה א"צ לברך מספק טעמא דכיון דעיקר שיעורא אינו אלא מדרבנן הוי כתרי חומרי אהדדי. וזו היא שקשה על הי' ז"ל דלמה זה לא נכנס לבית הספק גם בדבר שצריך לברך אחריו בהמ"ז. אלא דיי"ל דכיון שדעתו ז"ל היה לחייב מטעמא אחרינא דלא שייכא אלא בברכה בכה"ג משו"ה לא נקט למילתיה אלא בהך. ומהך טעמא ג"כ הוא מ"ש דהוי כתרי חומרי מטעמא דעיקר הברכה אינו אלא מדרבנן ולא מטעמא דעיקר שיעורא אינו אלא מדרבנן ולאו בדוקא נקט הכי:

כי מן האמור מבואר שפי' ביתר שאת קו' הרמ"ז ז"ל בקונ' שאלת ישראל שם שהוסיף לתמוה על הי' אבן ז"ל מתשו' הרא"ש והרשב"א ז"ל הנז' דלמא זה לא שאני מחלה לעיסה שנתפחה משאי טעמא משו' דעיקר תרומת חלה בזה"ז אינו אלא מדרבנן ותרי חומרי לא עבדינן. ולמאי אצטריכו לטעמא דליכא למגזר מפני הרואים. ולפי האמור לק"מ דשאני הכא דחלה דאי הו"א דתקנו גם רבנן דאף אם לא הוה בה מתחי' כשיעור אם נתפחה אח"כ חייבת בחלה עיקר התקנה הן היתה על חלה מדאורייתא אלא דהו"א דאף בזה"ז שהיא מדרבנן תקנתייהו כדקאי קאי וכיון דעיקר מילתייהו לאו על חלה דרבנן הוה לאו תרי חומרי אהדדי מקרו משא"כ הכא בב"א וכאמור.

וחזה שוה להרמ"ז ז"ל בס' ק"א שם שתקי' על הרשב"א ז"ל וז"ל הן אמת דדי הרשב"א ז"ל קשים לשמוע דהיכי פסיקא ליה מילתא דאף אם תפחה העיסה דפטורה הא מדרבנן מיהא חייבת כדאיתא בפ' כ"ה ולע"ג דכ' הרא"ש ז"ל דיאמרו שנטלה אחת מן העיסה הייכו כי נתפח ע"י אפיים שכ"כ וז"ל וטעם זה לא שייך בחלה שהמולה הכרם גדולה אחר אפייתה כשבור שנטלה אחת מן העיסה ע"כ. אך להחמיר כמו היכא דתפחה העיסה לא אמרה הרא"ש ז"ל את"ד ז"ל. ואחרי כ"ציל דבריו לא זכיתי להבינם ואנכי לא ידעתי למה זה עשה עיקר מדברי הרא"ש ז"ל הללו ולא ממ"ש קודם לכן וז"ל ול"ד לשבחה דהתם וכו' אבל בחלה דליכא אלא טעם א' כיון דלא הוה בה שיעורא בשעת חיובא דהייכו משתטיל מים בקמח לעיל שתפחה העיסה ובתרבית אזלינן בתר מעיקר' וכו' עכ"ל הרי להדיא דגם כשתפחה העיסה קא פטר לה הרא"ש ז"ל אשר מדבריו אלה קא יליף לה מרן ז"ל בב"י ר"ס שכ"ד דהכי קי"ל להרא"ש ז"ל.

עוד הוה קשה הוגד לי בדי' הרמ"ז ז"ל שכתב וז"ל ותמהו משמעו' ז"ל סי' שכ"ד כתב דין זה בתפחה אחר אפייתה אך מה נעשה דמרן ז"ל כתב שם דגם בתפחה העיסה פטר הרא"ש ז"ל והוא תמוה לע"ד עכ"ם עין. כולם דבסי' הקלר נקט מרן כלשו' הטור כבר שחזר בו עכ"ל. ודבריי כפלאו ממני ואנכי הדיוט יגעתי ולא מצאתי שום חזרה בסי' הקלר ממ"ש בב"י ואדרבא אנכי הרואה דבשלחנו הטהור לא נקט כלשו' הטור שכתב ולאחר אפיית הפחה אלא נקט כלשו' הרא"ש ז"ל ובעת אפייתה תפחה דמהאי ליכא משמע דאפי' אם תפחה קודם אפיים דפטורה. וכמאי דדייק לה שם בב"י. אלא דכיון דרבר ביאר שיטותיו בב"י נקט בס' הקלר לשון הרא"ש ז"ל בקיצור ובא מור"ם ז"ל וביאר דבריו כדרכו.

עוד קל"ע במ"ש בסו"ד וז"ל איך שייך למאי דאמרן עלה הדבר ברור דכל דבר שלא היה בו שיעור מתחי' ונתכח במים ונתרבה ונעשה שיעור כי דרך האורז וכו' ופת שסופגי' וכו' דמחייב לברך אחריו ב"א מדרבנן דוקא דאלו מה"ת אין לך דבר שטעון ברכה לאחריו אלא האוכל פת כדי שביעה וכו' וא"כ איך יתכן לו' דפחות מכזית שנתפח את שדרכו בכך דמחייב מדאורייתא לברך הם כי לא להזכיר עכ"ל. ומדיהבא דליסכיה שכתב איך יתכן לו' וכו' משמע דכוונתו ז"ל לתמוה על הי' גן המלך ז"ל דס"ל כן והרואה בדי' הי' ז"ל יראה דלא קאמר אלא דדבר שדרכו לשרותו וכך ה"א דרך הכאתו חשיב האי שיעור שיעור לאורייתא לכל מילי דבעינן שיעור מה"ת דהייכו לטומאה ואיסור וכיוצא ואה"ן דלענין לברך אחריו דמאי דבעיא שיעורא אינו אלא מדרבנן דמה"ת בעינן כדי שביעה בהא לא קאמר הי' ז"ל דמחייב לברך מדאורייתא דהא אפי' אי הוה ביה שיעור מעיקר' אינו חייב לברך אחריו אלא מדרבנן וזה פשוט בדבריו ז"ל. וכבר עלה בדעתי לומר דאין כוונתו לתמוה על הי' ז"ל אלא איהו דידיה קאמר כן להבריח מאי

דקאמר

דקאמר איהו גופיה דאיכו חייב לברך אלא מדרבי׳ דוקא. לא דאכתי לא איפרק מתולשא דמ׳בר דאין כראה כן פשטות דבריו עוד גם דא״כ כמה הולרך לו׳ בטעמו של דבר דאיכו חייב לברך אחריו אלא מדרבי׳ מטעמא דאלו מה״ת אין לך דבר שטעון ברכה לאחריו וכו׳ דמשמע מיכה דאלו מה״ת הוה חייב לברך על כזית או כביצה אז הוה חייב לברך מה״ת גם על דבר שכתפש והלא לפי מאי דקי״ל ע״ד הר״ב ג״ח ז״ל והרכים מסוגיין ומתשו׳ הרא״ש והרשב״א ז״ל דנכתפשה אפי׳ אם שררכו בכך לא חשיב שיעו׳ אלא מחומרא דרבי׳ איכו חייב לברך אחריו אלא מדרבי׳ ומהך טעמא הא״ל לבוכים דאין ברכתו אלא מדרבי׳ באופן שדברי הרמ״ז ז״ל בזה שגבו ממכי ולעי״ל לי. וביותר תימא על הי׳ אגין דתמיה יקרא ע״מ שהקי׳ הרמ״ז על הרשב״א ז״ל ובתוי״ד כתב וז״ל הרי דהרשב״א ז״ל דאה וידע וכו׳ וקו׳ לחלק דהגם דהרא״ש לא אמרה כי אם בחפשה לאחר שפייה הוא סובר דגם קודם וכו׳ וגם בקוי״ד כתב וז״ל וא״כ הטור ומרן ז״ל שבקעו בהאי ליפרא כוותם בהכי ע״כ אשר מתבאר מדבריו דמלבד דלא כרגם על הרמ״ז ז״ל בהכי מכתי דכתיבנא אלא אדרבא עשה לו תודים דרבנן ולעי״ד אין הדבר כן וכמ״ש.

איך שיהיה כחזור למאי דאמאן עלה דלפי האמור קי״ט לכל מפרשי המשכה חלה שמה הרי״ף והרא״ש והרע״ב ז״ל שכולם כאחד פירשו מתכי׳ דעוקלין כפשטא ולפי האמור דאוקי׳ דרבה לא כידהיה סי״ל לפי דהיה בו שיעו׳ מתחי׳ ולמק וחזר ותפח. גם הר״מ ז״ל בחי׳ פי״ד מהי׳ ט״א כקט המשכה כלורתה והוי״ל למכקט אוקי׳ דרבה. ועיין להרב חזון ז״ל בפ״ב דעוקלין דמ״ג ע״ב ולהרמ״ז ז״ל בקוני׳ שארית ישראל שם שעמד בזה והלי״ע ועיין ג״כ להי׳ חין ז״ל שכתב עמ״ש רש״י ז״ל בקוני׳ ד״ה כי פליגי ח״ל לריך לפרש כן שא דכתב הר״מ ז״ל פי״ד מהי׳ ט״א בשר שעגל שכתפש וכו׳ שהרי זהו שפק כהאי אוקמי׳ כמ״ש לעיל עכ״ל.

ומלתא אגב אורחין ראיתי להרמ״ז ז״ל בשארית שם דיי״ע עי״ד שהביא סוגי׳ דפי׳ כ״ה הכי׳ ומסקי׳ דרבה וכתב ח״ל ומסיק אמר רבה וכו׳ כי פליגי הכי אמורא׳ גבי מתכי׳ דעוקלין הייכו בכגון שהיה בו כשיעו׳ ולמק וחזר ותפח דמ״ם יש דמוי באיסורין ומ״ם אד״ב ופי׳ דמתכי׳ היק בשר העגל שכתפח אחר שלמק וכפחת משיעורו חזר ותפח ובשר זקנה שהיה בו כשיעור וכתמעך אע״ג דהשתא חזר ותפח מר סבר וכו׳ ס״ד ז״ל. אשר מתבאר מדבריו דגם לפי מסקי׳ דרבה פי׳ דמתכי׳ הכי הוי דהכתי קאמר בשר העגל שכתפח אחר שלמק ובשר זקנה שכתמעך וחזר ותפח כברא״שוכה. ולהמ״כ זה לא יתכן לפי לפי מסקי׳ דרבה דא״כ הוו דברי התכא דמתכי׳ כפולים ללא לורך דבין בשר העגל ובין בשר זקנה חד דיכא הוי דבתחי׳ הוה בים שיעורא ולמק וחזר ותפח כבראשוכה ולמה הולרך תכא דמתכי׳ למכקט למילתיה בבשר העגל ובבשר זקנה מאחר שאין שום נפקותא ביכיהם דבשלמא למאי דסוה סי״ד מעיקר׳ הולרך שפיר למיתכי שכיהם דהייכו בשר העגל לאשמועי׳ כשלא היה בו שיעו׳ מעיק׳ והשתא איכא ובשר זקנה לאשמועי׳ איפכא כשהיה בו שיעו׳ מעיק׳ והשתא לית ביה. משא״כ לפי מסקי׳ דרבה וכאמור. אלא פי׳ דמתכי׳ לפי מסקי׳ דרבה הכי הוי בשר העגל שכתפח וקודם התפיחה כלמק והיה כבשר זקנה שכתמעך ובשר זקנה לאו מילתא באפי כפשה היא אלא סיומא דמילתא הוי וכן מסתמע מדברי רש״י ז״ל בד״ה כי פליגי וכן ראיתי להרי״ב ז״א ז״ל שם שהרגיש בפשיטות מדברי רש״י ז״ל הכי׳ עיי״ש.

עוד כתב הרי״ב ז״א ז״ל שם וז״ל אכן אחר קלת עיון חזיכא דלק״מ דהדבר מוכרח ממתכי׳ דטהרות דקתני כביצה אוכלין שהכיחן בחמה וכו׳ וא״א דאזליכן בתר השתא מדאורי׳ אף אם לא היה כדי שיעו׳ מעיק׳ ל״ל למיתכי שהיה בו שיעו׳ מתחי׳ הו״ל לאשמועי׳ מידושא דאף אם לא היה בו שיעו׳ מתחי׳ הייכן כיון שיש בו שיעו׳ עכשיו אלא מוכרח דמ״ש במשכי׳ דעוקלין דאזליכן בתר השתא אף אם לא היה בו שיעו׳ מתחי׳ הייכו מדרבי׳ בעלמא וראיתי להר״מ בפי״ד מהי׳ מ״א שכ׳ ומ״ם היה פחות מכזית וכו׳ בר״ם. כ״ם הכ״ד ע״כ דברי

מדבריו דהר״מ כפ״ל זה מסוגי׳ דמכחות הכ״ל ואחרי כעי״ר אתי״רא דלפי המסקי׳ אין מסוגי׳ זו הכרח וככ״ל ע״כ כלעי״ד כמ״ש אתי״ד ז״ל. ולהמ״כ מעלמותיו הקדושים כלעי״ד דלא הוי הכרח כלל מהך מתכי׳ דטהרות דשפיר הולרך למיתכי בשהיה בו שיעו׳ מתחי׳ לאשמועי׳ דאין דחוי באיסו׳ דהכי מהכא הוא דשמעיכן דאין דחוי באיסו׳ וכמ״ש הרע״ב ז״ל שם ואילו לדבר שלא היה בו שיעו׳ מתחי׳ כבר שמעיכו במתכי׳ דעוקלין דבשר העגל שכתפח דמשתערין כמות שהן. ועו׳ דאעיק׳ אי׳ך מלאכו ידיכו ורגליכו לפי מתכי׳ דעוקלין דמשתערין כמות שהן הייכו מדרבי׳ דא״כ מוכרחים אכו לומר דפלוגתא דר״י ור״ל דמ״ם משתערין כמות שהן ומ״ם לכמות שהן הייכו בדרבי׳ דר״י ס״ד דמדרבי׳ משתערין כמות שהן ור״ל ס״ל דאפי׳ מדרבכן לא משתערין כמות שהן וא״כ כי קפריך בש״ם לר״ל מברייתא דקתני בשר העגל שלא היה בו כשיעור ותפח ועמד על כשיעו׳ טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא מאי משכי דמ״ם טמא מכאן ולהבא הייכו מדרבכן. דהרי ר״ל ס״ל דאפי׳ מדרבי׳ לא משתערין כמות שהן. אלא ודאי דמ״ם במתכי׳ דמשתערין כמות שהן הייכו מדאורי׳ ובהא פליגי ר״י ור״ל. אלא דאחיך מסיק רבה דבל היכא דמעיק׳ לא הוה ביה והשתא איש ביה מדרבי׳ וכי פליגי כגון שהיה בו כשיעו׳ ולמק וחזר ותפח וכו׳ ופסק הר״מ ז״ל כאוקי׳ דרבה וכמ״ש ושפיר ליין ג״כ הכ״מ ז״ל בר״ם כ״ה דהייכו אוקי׳ דרבה וזה ברור ודברי הרב ז״ל ללי״ע.

וראיתי להי׳ כמוסרס״א גאגין כר״ו גבי׳ הבשר מכחה עסוה הכ״מ שיטה למכחו׳ שהקי׳ עמ״ם הר״ן ז״ל בפי״ד מהי׳ מ״א דאסור. ואין לוקין עליו מסוגי׳ דמכחו׳ כמ״ם הי׳ ז״ל והבי״א תי׳ של הי׳ ז״ל. גם עליו יפול התימא דמלבד דאעיק׳ קו׳ ליתא דהמעיין בסוגי׳ יראה דלא כייד הסים מאוקי׳ דרבה וכמ״ש אלא דגם תי׳ של הי׳ ז״ל לעי״ד לאו תי׳ הוא וכמ״ש. עוד ראיתי להי׳ הכי׳ כר״ו שכתב ח״ל איברא דעדיין ק״ל דכיון שכן דכשלא היה שיעו׳ מתחי׳ איכו אלא מד״ס מאי אתא לאשמועי׳ הר״מ ז״ל בהי׳ מ״א היה פחות מכזית מתחי׳ דאסור ואיכו לוקה והלא לפי האמור מעיקר התפיחה איכו אסור כי אם מדרבי׳ ואלו החס לעכין חלב וכבלה אפי׳ לא כתפח הפי״ל דאסור מה״ת משום חלי שיעו׳ וכו׳ וא״כ התפיחה זו מאי אהכ״א וכו׳ עכ״ל.

ואחרי המחי׳ לא ידעכא מאי קא קי״ל דכוכת הר״מ ז״ל פשוטה לפכים דלא אתא לאשמועי׳ דאסור משום התפיחה דבודאי בלי שום תפיחה כבר אסור משום חלי שיעו׳ ולא אתא לאשמועיכן אלא דאיכו לוקה דלא תימא כיון דהשתא אית בים שיעו׳ יהיה חייב מלקות משו״ה כתב דאסור דוקא והייכו מה״ת משום חלי שיעו׳ אבל איכו לוקה משו׳ דמעיק׳ לא הוה בים שיעורא וזה פשוט. עוד ראיתי עיר׳ להרב הכ׳ כר״ו שם שהקי׳ ע״מ שכסתפק המ״ל ז״ל בפי״ד מהי׳ ט״א ה״א למ״ד אוכל פחות מכביצה איכו מקבל טומאה אם בי חלאי ביצה כטמאו כל א׳ בפ״ע וחזרו ונלטרפו ונעשו כביצה אם הוו טמאים אי״ד כיון דבשעת קבלת הטומאה לא היה בו שיעו׳ כמלא שלא קבל טומאה וא״כ כי כלטרפו איכו מעלה וא״כו מוריד ושהיא דכתב רבי׳ פחות מכעדשה וכו׳ שתפחו ועמדו על כשיעו׳ מטמאים מד״ם איכו עכיין לזה דשאני שרץ שהמוי מלד עלמו אבל בדבר המקבל טומאה מאחר כיון דבשעת קבלתו לא היה בו כשיעור כ״ל שאף אם תפח איכו מעלה ומוריד תפיחה זו כלל וכו׳ והקי׳ הי׳ כר״ו דהרי מסוגי׳ דאמריכן בשר עגל שכתפח וכו׳ רב ור״י ור״ח אמרי משתערין כמות שהן וכו׳ מוכח בהדיא דהגם דלא היה בו מעיק׳ כשיעו׳ קאמרי ר״י ור״ח דמשתערין כמות שהן ובשר העגל טמא כשכתפח הוא״ל ויש בו כביצה עכשיו וגם מהברייתא דמייתי הש״ם לאותובי׳ לר״ל מוכח בהדיא דהגם דמעיק׳ לא היה בו שיעו׳ והוא טהור וכשתפח טמא וכו׳ וא״ך קשי״ע והכי הי׳ תכא מסי׳ דכפשיה דכל שלא היה בו כשיעו׳ בשעת קבלת הטומאה דתפיחה איכו מעלה ומוריד הכי ברייתא מפו׳ ומוכח דבטומאת אוכלים קמיירי ונדקט רש״י והר״מ בפ״ה״מ שיעור כביצה וכו׳ אתי״ד כר״ו.

ולדידי

ולדידי לק"מ דמאי דאמרי' בסוגי' בשר עגל שנתפח וכו' דמשערינן כמות שהן ופליגי ר"י ור"ל דהיא משערינן כמות שהן וה"א לכמות שהן היינו דוקא כשנגע בטומאה אחר שנתפח ובזה הוא דפליגי דר"י ס"ל אע"ג דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא כיון דעכשיו כשנגע הבשר עגל בטומאה אית ביה שיעור נטמא ובשר זקנה אע"ג דמעיקרא הוה ביה שיעורא כיון דעכשיו כשנגע בטומאה לית ביה שיעורא לא נטמא ור"ל ס"ל דבתר מעיקרא אזלינן ובשר העגל שנגע עכשיו בטומאה טהור ובשר זקנה טמא. גם הברייתא דאותבי' לר"ל דקתני בשר העגל וכו' טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא פי' הכי דאם לשעבר נגע בטומאה טהור ואם נגע מכאן ולהבא טמא. והכי דייק מ"ש רש"י בלוקמי' דרבה ד"ה כי פליגי ח"ל וכ"ע ור"ל סברי יש דחוי באיסו' וכיון דאידחי אידחי ולא יקבל עוד טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן ע"כ. ואם כדבריו כריו דמיירי בשקבל טומאה מעיקרא מאי הוי ליהוי דרבה ולא יקבל וכו' הכי הו"ל ולא יהיה לו עוד טומאה אלא ודאי כראם כדכתיבנא וא"כ שפיר קא פשיט ותני המ"ל ז"ל דכל שלא היה בו כשיעור בשעת קבלת הטומאה דהתפיחה אינו מעלה ומוריד כלל דמסוגיין ליכא הוכחה כלל וכאמור. ומה גם לפ"ד הרשב"א ז"ל דהאי מתני' דבשר העגל איירי בנבלה וכמ"ש שם בסי' תס"ב וז"ל אבל בשר נבלה שמטמא במגע ואפי' אלף בזה אס"ז וכו' ע"כ דליכא למשמע מינה ספקו של המ"ל ז"ל וכמובן.

והנה על מאי דסקי בגמ' לר"ל מברייתא דבשר העגל שנתפח דטהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא והדר פריך היא אימא סיפא וכן בפיגול וכן בנותר אא"ב דאורייתא וכו' אלא אי אמרת דרבנן פיגול ונותר בדרבנן מי איכא פירש"י ואי מדרבנן ליכא כרת הוא"ל ומדאורי' לאו שיעורא הוא ע"כ. ולכאורה קשה דדבריו סתראי נינהו ממ"ש בפ' כ"ש דל"ה ע"ב ד"ה דמאי ח"ל דמאי לא חזי ליה ואמרי' לקמן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ לבדו אתה יוצא בה משום מצה יצא מי שיש לו איסור אחר עכ"ל הרי להדיא דס"ל התם לספק דאף דמאי שאיסורו דרבנן אי לאו מטעמא דכיון דאי בעי וכו' הוה ממעטינן ליה מקרא. וביר קשה ביותר שלא עמ"ש רש"י ז"ל שם בדל"ו ע"ב עמ"ש בגמ' יכול שאני מוציא אף מע"ב וז"ל אף מע"ב בירושלים הוא"ל ואימא נאכל בכל מושבות מעתה משתביאו לירושלים שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוץ כדאמרי' במכות מחיצה לקלוט מדרבנן דמשקלטוהו מחיצות שוב אינו נפדה עכ"ל. דמשמע מדבריו ז"ל דאף דמדאורי' אין מחיצות קולטות ויכול להוציאו לפדותו ושוי שפיר נאכל בכל מושבות, כיון דמדרבנן אינו ראוי לאכול בכל מושבות הוה ממעטי' לי' מקי' דבכל מושבותיכם ואתיא כרויא דקרא דמצה מצות להכשיר דבר שאיסורו אינו אלא מדרבנן. ושתא הדבר קשה במכ"ש דאי התם במצה אמרי' דאתיא קרא יתירה לרבות דבר שאין איסורו אלא מדרבנן כ"ש וק"ו הכא בפיגול ונותר דהוית למימר דמיינתו תורה אף לאוכל שיעורא דרבנן. והנה לקוי' קמייתא כלעניד ליישב עפ"י מ"ש מוהרש"א ז"ל עמ"ש בגמ' שם בדל"ה ע"ב על מתני' אבל לא בטבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ופירש"י טבול מדרבנן ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה וכו' כתב וז"ל אבל משום מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה וכו' לא שייך הכא כיון דאינו טבל אלא מדרבנן ולעיל גבי דמאי שפירש"י מטעמא מי שאיסורו וכו' היינו משום דאית ביה מלתא דספקא דאורי' דשמא לא עישר עכ"ל. וא"כ לפ"ז אתיא שפיר הכא בפיגול ונותר דלא מיחייב כרת בשיעורא דרבנן משום דלית ביה ספקא דאורי' כלל בהתייתא ודאי קשיא ומתמיהא על מוהרש"א ז"ל דאיך לא נרגש מאי דכתב רש"י ז"ל בפ"א דמע"ב. ועוד יגדל התימה על ה' ז"ל ממ"ש עמ"ש התוס' בד' ל"ח ע"א ד"ה אבל חלתו א"כ כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות וז"ל הכא לענין דיכא קמנע"ל אי נפיק בחלה מע"ב ושפיר א"ל בההיא הי' בהכא כיון דמדרבנן אין למע"ב טהור פדיון דמחיצה לקלוט מדרבנן אינו נקרא נאכל בכל מושבות ואינו יוצא י"ח מצה דכה"ג אמרי' לעיל דאינו יוצא י"ח מצה בטבל דרבי כיון דאיסור דרבי רביע עליו. אבל לעיל דפריך אקרא ומה ראית ומשני כדר"א ודאי דל"ל הכי דאי הוה קי' מחיצה לקלוט דרבנן לא הוה אצטרי' ליה למימר כדר"א דהא אדאורייתא קאי וכמ"ש התוס' לעיל עכ"ל. הרי דהוא ז"ל גופיה הוקי' לו עמ"ש התוס' דכיון דמדרבי אין לו פדיון לא חשיב נאכל בכל מושבות דהן נסתר ממ"ש הם עצמם התם בדל"ו ע"ב ויצא לחלק ביניהם וא"ך לא נרגש דהיא גופא קי' עמ"ש רש"י ז"ל כמ"ד מחיצה לקלוט מדרבנן. (א"ה היה אפשר לתרץ דשאני כרת. אך מדברי המ"ל ז"ל בריש פ"ז מה' תרומות שהביא ד' רש"י ד"ה דמאי הנ"ל וד' התוס' ד"ה אבל הנ"ל נראה דלא שאני ליה עכ"ל.)

וכבר ראיתי להר"ב ברך משה ז"ל בחי' לפסחים שתמה על רש"י ז"ל דכיון דמדאורי' אין המחיצות קולטתו למה אינו יוצא י"ח ועוד למ"ל מצות ריבה ע"ש. אלא דמ"ש בסו"ד וכן ק' להתוס' לקמן דל"ח בד"ה אבל חלתו בסו' הדבור ועיין דהסוא פילפול שעשו התם למה המתינו עד התם דהכא הוה שייך עכ"ל. אחמ"כ דבריו תמוהים דמלבד דלא ראה דמוהרש"א שם כבר נרגש עי"ד ויצא לחלק בטוב טעם וכמ"ש. עוד גם דאנכי לא ידעתי מאי קא ק"ל עי"ד ז"ל דלמה המתינו עד התם דהכא הוה שייך ואיך לא ראה דגם הכא כבר עשו זה הפילפול דהתם בד"ה דאמר ר"א.

ולא אוכל להתעלם ממה שראיתי אגב אורחין לס' הכמי ז"ל שם ע"ש שהקי' התוס' בדל"ח ד"ה או דילמא תימא לר"י אי אמרת הוא"ל א"כ ביכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם הוא"ל ולא קרי ליה שם וי"ל דלא דמי דשם ביכורים אינו נאכל בכל מושבו' אבל הכא שם חלה נאכלת בכל מושבותיכם וכו' כתב וז"ל הדבר תימא דלמה הוצרכו התוס' להקי' ולתרץ שהרי רש"י בפי' ת"י זה בד"ה או דילמא ח"ל דשם חלה בעלמא לא נפיק מכלל מצה הרי מבואר בדבריו דרש"י ואין צורך להקי' ולתרץ עכ"ל. ואחמ"כ תמיהתו איני מכיר זכי דבר שהוקי' לו לרש"י אינם יכולים התוס' ג"כ להקי' והרי התלמוד מלא מזה כי אין מספר והיינו משום דלא היה להם להתוס' פירש"י ז"ל מסודר כמ"ש להכינו אלא בקונטריסים וכמה דברים לא היה להם וגדולה מזו מצאנו דאינו שם בפ' כ"ש דל"ח ע"ב ד"ה יוצאין במאי שנתחמצו אם יוצא דוקא בדיעבד או אף לכתחי' ולא עלו עי"ד שפתותיהם דלרש"י ז"ל פשיטא ליה הדבר דיוצא דוקא בדיעבד וכמ"ש במתני' בד"ה יוצאין במאי ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש יצא ויותר מבואר שם ע"ב בד"ה טבול מדרבנן ע"ש. ומה גם הכא דרש"י ז"ל לא נרגש מביכורים להדיא אלא דבר שלמד כן מדבריו ז"ל ואתו הם והקי' ותירצו.

כי עפ"י דברי מוהרש"א ז"ל הללו הכתובים למעלה אזדא לה ראיית המ"ל ז"ל עי"מ שנסתפק ברפ"ז מה' תרומה טמאה מדרבי אי חייב האוכלה בכרת כיון דמתורה טהורה היא שפיר קרינן ביה ומתו בו כי יחללוהו א"ד אף שטמאה מדרבי ממעטי' ליה והביא ראיות לכאן ולכאן ומכללם מה דכתב רש"י ז"ל בפ' כ"ש דל"ה ד"ה דמאי וכו' ע"ש ולפ"ד מוהרש"א ז"ל להמ"ל לא משם ראייה והיותר תימא על ה' זה הי"ם גדול בפ"א דק"לא ע"ב שאסף וקבץ הם המדברים בזה ובסו"ד כתב ועיין עוד בפסחים דל"ה על מתני' דא"ד דאדם יוצא בהם י"ח ובדמאי וכו' ופריך הש"ס הא לא חזי ליה ופירש"י ואמרי' לקמן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ יצא זה שאיסורו משום טבל אע"ג דטבל זה דרבנן הוא עכ"ל. ומלבד דלא זכר של דברי מוהרש"א ז"ל הנז"ל דלפ"ד אין משם ראייה וכמ"ש. אעיקרא אנכי לא ידעתי מה בא להביא מן החדש מאחר שכבר ראה שם לעיל דברי המ"ל ז"ל אלה ושח"ס וכבר הביאם המ"ל ז"ל דברי רש"י ז"ל הללו.

עוד קשה טובא לה' המ' ז"ל שם ע"ב דרמז לנו ד' הר"מ ז"ל בה' כלאים פ"י ה"ד שכתב דאין התורה ממעט דבר שהוא אסור מדים. והדבר קשה ממ"ש בפ"א מה' נ"ב היה היתה אנוסה זו אסורה עליו אפי' מחייבי עשה ואפי' שניה הר"ז לא ישאנה שנא' ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ע"כ ועיין להכ"מ. גם בפ"ב מהס"ו ס"ט כתב לפיכך אם הייתה

אשתו

אשתו אסורה עליו אפי' שניה וקנה לה ונסתרה אינה שותה וכו' ועיין לשכ"מ ול"ע כעת לחלק ביניהם.

וחזה הוית לאי' שעי"ה ז"ל גבי לולב דל"ב ע"ב שהקי' עמ"ש התוס' בד"ה אבל אלמו והי"ד לעיל א"כ כיון דמדרבי' אין להם פדיון לא חשיב כאכל בכל מושבות. דא"ך כתבו כן בפסיעות ומאי שנא מעושה סוכתו ע"ג האילן דאמרי' בפ' הישן דכשירה לר"מ מטעמא דמדאורי' חזי וכן קשה למ"ש רש"י שם דל"ש ע"ב בעי רמב"ם משו שילא אדם יי"ח במרור של מע"ש וכו' כי שבעי לך אליבא דר"י הגלילי במאה דאורי' הוא דלא נפיק אבל מרור דרבנן נפיק ופירש"י מרור דמעשר יקק דרבנן ומדאורי' אית ליה היתר במושבו' וכו' וקי"ע מאי שנא מהא דמעושה סוכה בראש האילן דקי"ל כר"מ מטעמא דהואיל מדאורי' מחזא חזי והדבר ליה לחלק ביניהם. ואחרי כשיקת עפרות זהב לו דבריו לא זכיתי להבינם. חדא במה שהקי' ע"ד התוס' ז"ל. דלמה זה לא מתרץ לה כמו שהי' איהו גופיה ז"ל שם לעיל סמוך ונראה למה שהקי' מסוגי' דפ' הישן המי' ע"ד התוס' דל"ה ע"ב ד"ה באשרה והטור ז"ל ח"ל ומעתה אפשר ליישב דעת התוס' והטור דאע"ג דקי"ל כרשה מתניתין דפ' הישן דסוכה שעל גבי האילן כשרה לאו מטעמא דר"מ דקאמר משום דמדאורי' מיחזא חזי פסקינן כוותיה אלא משום דקי"ל כרבנן דר"א דעושין סוכה בחש"מ וכו' אמנם במאי דפליגי ר"מ ור"י בשאינה ראויה לז' מדרבי' דלר"י פסולה מה"ת משום דהשתא לא חזי ולר"מ כיון דמדאורי' חזי כשירה דר"מ מסך פלוגתא לשאר דיכין דעלמא וכעין כ"ד בהא אזלינן לכללין דר"מ ור"י הלכה כר"י דה"ל דכיון דמדרבי' לא חזי פסולה וכו' עכ"ל והיא גופא יש לתרץ ג"כ ע"ד דשכא. ואי משום מה שהיים וכתב ומיהו אכתי אין זה נוח לי כל כך הרואה יראה שם בע"ד שכתב ע"מ שהקי' על הריטב"א ז"ל ח"ל ואפשר ליישב לדעת הריטב"א ז"ל כמ"ש לדעת התוס' והטור ז"ל ע"כ. גם קושייתו על רש"י ז"ל לא זכיתי להבינה ומאי דפשיטא ליה לאי' ז"ל לדעת רש"י לעיקר בעייתו דרמב"ם אליבא דר"י הגלילי היא דכיון דמעשר יקק דרבנן ומדאורי' אית ליה היתר במושבו' חשיב שפיר כאכל בכל מושבו' ויולא א"ד אף דמדאורי' אית ליה היתר במושבו' כיון דמדרבי' אין לו היתר לא חשיב כאכל בכל מושבו' ולא נפיק. לדידי לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי אלא עיקר הבעיא איכו אלא אי במעשר יקק שהוא דרבנן יש לו היתר במושבו' ואפי' מדרבי' א"ד כל דתקינו רבנן כעין דאורי' תקון וכמו דבמעים דאורי' אין לו היתר במושבו' כמו כן כתי במעים דרבנן אין לו היתר והכי דייק קלא לשון רש"י ז"ל שכתב ח"ל כעין דאורי' תקון ואין לו היתר במושבו' ע"כ ואם כדברי הרב ז"ל הכי הוי"ל ולא חשיב כאכל בכל מושבות; ומ"ש רש"י ז"ל בד"ה מרור דמעשר יקק מדרבנן הוא ומדאורי' אית ליה היתר במושבו' מבעיא. דמשמע דמדרבי' מיהא פשיטא לן דאין לו היתר במושבות לא כ"כ אלא לפי ר"ת משום דלא כספקא לן מידי לפרושי אי אית ליה היתר במושבו' מדרבי' אם לאו. ולא היה יכול לפרש הדבר ולוי' דאף מדרבי' אית ליה היתר במושבו' משום דיש ללדד ולוי' דכל דתקון רבנן וכו' וכמ"ש בשים וקשה מילתא דפשיטא דמדאורי' אית ליה היתר במושבו' ושפיר הוי"ל קוי' ולאו למימרא דבכה"ג מבעיא לן לפי ר"י הגלילי. ואית דא"כ כמאי דלא מבעיא ליה לשים אלא אי אית ליה היתר במושבו' מדרבי' אי לאו דמשמע דאי לית ליה היתר מדרבי' פשיטא ליה להשים דלא נפיק אף דמדאורי' אית ליה היתר במושבו'. וא"כ אדרבא יגדל התימא משסיא דפ' הישן דקי"ל כר"מ מטעמא דהואיל מדאורי' מיחזא חזי גם זה לק"מ דמאי דקי"ל כר"מ בההיא דפ' הישן לאו מטעמיה דהואיל מדאורי' מיחזא חזי אלא משום דקי"ל כרבנן דר"א דעושין סוכה בחש"מ אבל במאי דפליגי ר"מ ור"י בשאינה ראויה לז' מדרבי' דלר"י פסולה משום דהשתא לא חזי בהא אזלינן לכללין דר"מ ור"י הלכה כר"י. וכמ"ש לעיל בשמו וא"כ שפיר פשיטא ליה להשים כאן במושבו' דאי אמרי' במרור של מעים דלית ליה היתר במושבות מדרבנן לא נפיק ביה אף דמדאורי' אית ליה היתר וכו'. ועוד דאף דתיתיבנא ליה כל דיליה דעיקר בעיית השים לדעת רש"י איכו אלא אי חשיבנן ליה כאכל בכל מושבו' כיון דמדאורי' אית ליה היתר או לא אכתי לק"מ דאדרבא כיון דפליגי בה ר"מ ור"י מבעיא ליה לרמב"ם דר"י הגלילי כמאן ס"ל. גם מאי דהלי"ע עוד שם ע"ד דמאי קמבעי"ל לתלמודא במרור של מע"ש ותפשוט ליה ממתני' דפסל אתרוג של תרומה טמאה משום דכתיב לכם הראוי לכם לאכילה אע"ג דמדאורי' אית ליה היתר אכילה וע"כ הייכו משום דכעין דאורי' תקון. לפי האמור לק"מ דלא מבעי"ל לתלמודא אלא אי אית ליה היתר במושבו' מדרבי' או לא וכאמור כנלע"ד.

וחזה הוית לאי' אגין שהביא קוי' הרב ז"ל עמ"ש התוס' א"כ כיון דמדרבי' וכו' וגם עמ"ש רש"י ז"ל בד"ה מרור וכו' דמ"ש מההיא דסוכה ואף חילק דל"ד לההיא דסוכה דהתם ליכא אלא גזירה דרבנן ולכן חשיבי ליה ראויה לז' כיון דמדאורי' מיחזא חזי ומדרבי' איכו אלא גזירה לבד לא כן במעשר יקק וקילוט מחילות דאיסור דרבנן הוא עי"ש. ועמו הסי' נקוי' הי' ז"ל ע"ד התוס' דאייכו בקילוט מחילות לא תיקן כלום דגם התם איכו אלא גזירה דרבנן וכמ"ש להדיא במכות דף י"ט ע"א אמי' מהיכא לאכול דאורי' מחילה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי איתיה בעיניה בעיגלים לא גזור רבנן ע"כ הרי דכמ"ש ר"מ התם בסוכה ורבנן הוא דגזרו דעירוב קא דייק הוא כריו כמו כן כתי' אמרי' התם בקילוט מחילות ומילתא דפשיטא היא דגזרו רבנן מדים אטו אכילה.

עוד ראיתי להרב הכזי' כריו שם לעיל מה שהקי' דברי רש"י ז"ל אסדדי וח"ל אי קשיא הך קו"ע ממ"ש בפסחים בד"ה מרור דמעשר יקק מדרבנן הוא ומדאורייתא אית ליה היתר במושבו' מבעיא ע"כ. הרי דפשיטא ליה לרש"י דכל שאיסורו דרבנן לא ממעטיי מקרא וא"כ הוו ד' רש"י סותרים זל"ז דמ"ש בדל"ה ד"ה דמאי מוכח דגם איסור דרבנן ממעטיי מקרא ואלו מסוגיין ומהא דפסחים דל"ע מוכח להפך ולריך להתיישב בדבר אתי"ד כריו. ומלבד דלא ראתה עיכו מ"ש מוהרש"א ז"ל וה"ד לעיל דלפי"ד לק"מ דשאני שהיא הדמאי דאית ביה מילתא דספקא דאורי' משא"כ בסוגיין וההיא דמעשר יקק. עוד בה דמההיא דמעשר יקק אעיקי' לק"מ דכיון דקי' כתיב להדיא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך וכו' כי אם לפני ה' וכו' דמיניה ילפינן איסור מושבו' וכמ"ש במכות די"ע א"כ איך אפשר למעט מסך קרא אף מעשר יקק שהוא דרבי' ולוי' דאין לו היתר במושבו' אף מדאורי' כיון דפרט לך הכתוב דגן תירש ויצהר.

והנה מדברי רש"י ז"ל הללו שכתב שם בפסחים דל"ע ד"ה מרור וכו' כראה דס"ל דסוגי' דהתם אתיא כמ"ד מחילה לקלוט דאורייתא וכמ"ש התוס' בדל"ח ע"א ד"ה אבל וכו' בתחילה על השיא סוגי' דהתם עי"ש ועיין עוד בתוס' דליו ע"ב ד"ה דאמר וכו' עי"ש. אבל הר"מ ז"ל פסק בפ"ב מהי' מע"ש ה"ע דקליטת מחילות דרבנן כרבה במכות די"ב. וראיתי להכ"מ ז"ל שם שכתב עמ"ש הר"מ מע"ש שנכנס לירוש' אסור להוליאו משם ה"ל מע"ש וכו' משנה פ"ג דמע"ש וכת"ק עכ"ל. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין תנא קמא מאי בעי הכא דע"כ לית ת"ק ורבי' אלא בטבל שלא נגמרה מלאכתו ושנגמרה מלאכתו אבל במע"ש גופיה לא דברו כלל. ובהכרח לריך אני לומר דט"ס נפל בדבריו ומילת וכת"ק מיותרת ולקוחה היא מהיי' עי"ש. ומהתימא על הרב המגיד ז"ל בפי' אדעא דרבנן ש"י תקכ"ד דנגרר אחריו וכתב וח"ל קליטת מחילות לענין מע"ש שנכנס לירוש' דאסור להוליאו הוא מדרבי' כדאיתא בפ"ה דמאי (ול"ל בפ"ג דמע"ש) אליבא דת"ק ופסקו הר"מ בפ"ב דמע"ש עכ"ל. והם תימא על הרב ז"ל דא"ך סמך עצמו ע"מ שראה בכ"מ דאילו היה רואה הדברים במקורן היה רואה דדברי הכ"מ נכתבו בטעות ולא היה נראה כטועה בדבר משנה ח"ו.

ובעיקר שפקו של המ"ל ז"ל בפ"ז דתרומות הנ"ל. הזה הוית להרב מ"ל שעה ז"ל במי' על הר"ת שם עמ"ש המ"ל שם ויש לנו הרבה כיולא בזה כגון הבא ביאות אסורות

מדרבי'

מדרבנ' דאין המים בודקין את אשתו ומייתינן לה מדכתיב ונקה האיש מעון וכן גבי אונס ומפתה אמרי' דאם היתה אסורה עליו מדרבנ' אינו נושאה משום דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו עכ"ל. כתב דמ"מ הני אין כאן ראיה דכל הני אינם אלא שחכמים העמידו דבריהם ועשאום כאלו הוו איסורי תורה שהרי הוא מוזהר מה"ת לשמוע דברי חכמים וכו' וא"כ איסור דרבנ' הדר הוי' ליה איסור תורה וכו' ואין כל זה אלא להחמיר עליו ולא מצינו שחכמים מפקיעין איסור תורה וכהן טמא שאכל תרומה טמאה מדרבנן כיון שמצות שריפה היא וחייב עליה מיתה היאך יפקיעו רבנן איסור מיתה שעליו אם אמרו להחמיר יאמרו להקל להפקיע איסור מיתה שעליו ע"ד ז"ל. ולהמ"כ דבריו לא הבינותי ופליאה היא בעיני איך כתב דלא מצינו שחכמים מפקיעין איסור תורה והא דאמרי' אכי מלאתים והכי אמרי' התם גבי השולח דל"ו ע"ב ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטת שביעית ותקנו רבנן דתשמט ופרש"י ונמצא הלוה גוזל על פיהם. אמר אביי שב ואל תעשה הוא ועיין פירש"י הרי דיש כח ביד חכמים להפקיע איסור תורה דלא תגזול בשוא"ת. וה"נ הוי דכוותה שתרומה זו הטמאה מדרבנ' כהן טמא שאכלה פטור מכרת ואין מלקין אותו בשוא"ת. גם מה שהביא ראיה לדבריו מהא דפ' האשה רבה דפ"ע אמ"ל רבה ליה לדידך דאמרת וכו' מי איכא דמדאורייתא הוי תרומה ומשום דלמא שמע אפקוה רבנן לחולין וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת. לדידי אין כאן ראיה כלל דע"כ לא קא מתמיה רבה ואמר מי איכא וכו' אלא משום דהוי לעקור דבר מה"ת בקו"ע להתיר התרומה לזרים. גם מה שהביא עוד ראיה מהירושלמי דפ"ק דפסחים אינה ראיה מטעמא דכתיבנא דגם שהם הוי קום עשה. וראיה אחרונה שהביא ממ"ש הר"מ בפ"ב מה' מע"ש פירות מע"ש שנטמאו בירושלי' ופדאן אם נטמאו בולד הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני שולד הטומאה מדבריהם וכו' ואם נטמאו באב הטומאה וכו' הרי אלו נפדין ונאכלין בכל מקום. הרי דאפי' גבי קליטת מחיצות דאינו אלא מדרבנן רב שמחלק בין טומאה דאורי' לטומאה דרבנ' וכו' והשתא לאו כ"ש הוא אם קליטת מחיצות לא מפקע טומאה דרבנן. איסור תורה בעון מיתה אינו דין שאינו מפקיע ע"כ. אחרי כ"ע דבריו אינם אלא מן התמיהין דמלבד דמטעמא דכתיבנא אין כאן ראיה כלל דהכי גם התם לא הוי אלא קום עשה. עוד בה דלענ"ד קו' דאית ליה פירוקא הוא דמ"ש הר"מ ז"ל דאסור להוציאן אם נטמאו בולד הטומאה ופדאן אינו אלא כדי שלא יעבור אאיסור תורה דכיון דמדאורי' אין כאן טומאה וטהורה היא אסור מן התורה לפדותן בירושלי' וא"כ אפי' אם פדאן אינו פדוי ואם אתה אומר דמותר להוציאן ולאוכלן בחוץ נמצא עובר אאיסור תורה. ואוכל מע"ש חוץ לחומת ירושלי' אחר שראה פני החומה דאף למ"ד מחיצה לקלוט דרבנן מודה הוא דמחיצה לאכול דאורייתא. ואם כן משו"ה כתב הר"מ ז"ל דאסור להוציאן ולאוכלן בחוץ דלא אתי טומאה דרבנן ומפקיע איסור תורה בקו"ע לאכול מעשר שני חוץ לחומה וזה פשוט לע"ד ודברי הרב ז"ל לא"ה.

כי עפ"י האמור נוכל אנו לדיק הוא המ"ל ממאי דסוף ק"ל ע"ד ז"ל ממאי דעלה ונסתפק איהו גופיה. בפי"ז מה' א"ב הט"ו בקטנה מהו שישא אותה כ"ג. דכיון דאינו קונה אותה מה"ת כי אם משגדלה כמאן שבועל בעולה עלמו או דילמא אהנו נישואין דרבנן להפקיע איסור תורה ובתר דבעיא הדר פשטא מסוגיין דפ' הבע"י דאסורה לכה"ג ולא אהני תקנתא דרבנן להפקיע איסור תורה עי"ש. והשתא לפי"ז מה מקום לספקו ז"ל הכא בה"ת אי אתי טומאה דרבנן להפקיע איסור כרת שעליו ולמה זה לא פשיט ליה מסוגי' דפ' הבע"י הנז' דלא אהני תקנתא דרבנן להפקיע איסור תורה. אלא דעפ"י האמור לק"מ דע"כ לא פשיט ליה התם בה' א"ב דלא אהני תקנתא דרבנ' להפקיע איסור תורה. אלא דוקא משום דהוי בקום עשה משא"כ הכא דהוי בשוא"ת וכאמור.

ובעיקר דברי רש"י ז"ל שם בפ' כ"ש והו"ד לעיל שכתב בד"ה דמאי ואמרי' לקמן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מלה יצא מי שיש לו איסור אחר קליט דהכי אמרי' בת"כ ת"ר יכול יוצא אדם י"ח בטבל שלא נתקן כל צרכו וכו' ת"ל ל"ת עליו חמץ מי שאיסורו משום ב"ת עליו חמץ יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ אלא משום ב"ת טבל ופריך ואיסורא דחמץ להיכא אזלא ומשני אמר ר"ש הא מני ר' שמעון היא דאמר אין איסור חע"א רבינא אמר אפי' תימא רבנן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ בלבד אלא אף משום ב"ת טבל ופריך מידי בלבד כתיב אלא מסתברא כדרים ע"כ. הרי לשנויא דאיתותב ד' רבינא ונדחה קרו לה מטעמא דלא כתיב בלבד בקרא. וא"כ איך כתב רש"י ז"ל דמאי דפריך בש"ס דמאי הא לא חזי ליה הוא משום מי שאיסורו משו' ב"ת חמץ לבדו וכו' מאחר שכבר נדחו בש"ס דברי רבינא ולא ס"ל אלא משו' דהוי מצוה הב"ע וכמ"ש בטבל בד"ה שנול מדרבנ'.

אמר המגיה בהורמנותיה דרי' אבא הכי"ם כלע"ד דכיון דד' רש"י ז"ל על המקשן נוכל לומר דהמקשן לא ידע דאידחי הא טעמא ולא סליק אדעתיה קו' הש"ס מידי בלבד כתיב. כמו שגם רבינא לא אסיק אדעתיה. ואף דהיה די לו בפי' הני כיון דיתכן לומר דגם לזה כיון המקשן לא השמיט מלאומרו.. וכבר נזהר רש"י ז"ל בלשונו דלא אמר כדיליף לקמן כמ"ש במסכת נדה והרבנים. אלא ואמרינן לקמן. ובהגהות הגאונים הנדפסים בש"ס קי"ק די לעמברג על מ"ש בגמ' מידי בלבד כתיב כתב וז"ל עיין בהר"מ פ"א מ"ב דמעשרות ולי"ע ע"כ. ומדסקי' להר"מ דהתם ולא לרש"י דהכא כר' להרי"ם כמ"ש בעירובין. וכן הקי' בס' משנה לחנן דף י"ב ע"ב להר"מ ולא לרש"י. ועיין לתוס' חדשים במעשרות שם שהביא ד' הר"מ ז"ל. ואכרי תמיה עליו למה לא הקי' עליו בקו' הגאונים ופי' מה"כ ז"ל. שו"ר בס' מח"ה הכ"ל בדעי"ז ע"א שתי' על מה שהקי' הוא ז"ל על רש"י במסכת ד"ה והרבנים דנקט טעמא דרים ולא נקט בפשיטות משום דהוי מה"ב. דהוי"א דעשה דמילה דוחה ליה לתרומה לרב דקי"ל דזה שאכל התרומה אינו במיתה ולא הוי מה"ב עי"ש. וא"כ י"ל דנקט רש"י בד"ה דמאי גם הטעם דרבינא ולא די לו בטעם מה"ב משום די"ל לדחות כן במכש"כ ודוק. **עכ"ל**

והיותר תימא שמ"ש מוהרש"א ז"ל וה"ד לעיל עמ"ש רש"י ז"ל בד"ה טבל מדרבנן טעמא דמאי הב"ע וז"ל אבל משו' מי שאיסורו משו' ב"ת חמץ לבדו וכו' לא שייך הכא כיון דאינו טבול אלא מדרב' ולעיל גבי דמאי שפירש"י מטעמא מי שאיסורו וכו' היינו משום דאית ביה מילתא דספקא דאורייתא וכו' ע"כ. שהרי על הראשונים אנו מצטערים במה שפי' בדמאי האי טעמא דרבנר כדה' בגמ' ומלבד דהוא ז"ל לא נכנס מזה אלא דבא לתת טעם למה לא פי' כן גם בטבל והוא פלאי וכעת לי"ע:

וכבר ראיתי להרמ"ז ז"ל בס' הכ"מ קול יהודה דעי"ש שהקי' כן עמ"ש רש"י ז"ל בפיה"מ בד"ה והרבנים בשלה ועלה מן הישוב עי"ש. ולהמ"כ יש לתמוה עליו דאיך לא שלטה עינא דשיה שם ע"ב ברש"י ד"ה דמאי דאי קי' שיק וכמ"ש. דאלו מהתם לק"מ דכוונת רש"י ז"ל כך היא מי שאינו מחוסר אלא משום שמן אתה יוצא בו יצא זה שאסור מחמת איסור אחר ולא מחמת איסור חמץ. וכטעמא דרב ששת. וכן דייק לשונו שלא כי יצא זה שיש לו איסור אחר כמ"ש בד"ה דמאי. וכן הבין הי' קול הרמ"ז ז"ל עיש"ב. וכ"כ אבי המ"ס על פ' מים רבים ז"ל בשא"ח דמ"ד ע"ב וס' שלום ירושלים ז"ל בפסחים ל"ה ע"ב דס"ל בד' רש"י דפי' הכ"ל דנקט טעמא דרבינא.

אמר המגיה כמו כן יש לתמוה על הגאון ר"ע איגר ז"ל בתוספותיו אשר לו במשניות הכ"מ ד' וארשא שגם הוא ז"ל הבין כן בד' רש"י הנ"ל והק' על התי"ט ז"ל דלא הי"ל להעתיק ד' רש"י אלו דהוא רק לפי הס"ד וכבר כתבתי בגמ' עי"ש ועיין לעיל מה שהוכחתי מהגהות הגאונים וה"א הוכחה גם לזה **עכ"ל**.

ולפי

ולפי האמור אחהמ"כ אינו כן. כי מן הנאמר יפה הקשה הגאון שרמ"ז הנ"א דבי"ה ז"ל ע"ד רש"י ז"ל הללו דאמאי נקט טעמא דרב ששת דאינו אלא אליבא דרבי שמעון ואנן קיי"ל כרבנן דאמע"א (א"ש עיין לעיל שהבאתי ד' ה' מס"ר ז"ל שהק' כן ותירץ עכ"ל). ולא הוי"ל אלא טעמא דהוי מ"ה בעבירה ולא כמו שתמה עליו כבודו הרמ"ז ז"ל שם דרש"י לא נקט גם טעמא דרבינא וגם מה שהלא הגמ"ן יהודה יעלה ז"ל לתרץ בעד רש"י בהורמנותיה דמכי"ר אחרי בקשת אלף מחילות כל דבריו מוקשים ועומדים מראש ועד סוף. תחילה וראש מה שהכריח דמ"ש רש"י אבל ישראל בתרומה לא. מיירי בלכתחילה ועליו בנה יסודו לע"ד המעט הוא לא כיון ליאמר דמאחר דתרומה אסורה לזרים מה"ת וחייב עליה מיתה היכי הוה ס"ד למימר דלכתחי' יכול לאכול. מצה מתרומה. דהולך רש"י ז"ל להשמיענו דאינו יכול דהישראלים אינם ככהנים וכו'. דז"ל קרי בי רב הוא וכל זר לא יאכל קדש. גם מ"ש ומדאלו דנקט ברישא דהיינו חטים ושעורים וכו' מיירי בלכתחי' אף כל הדברים הבאים אחריהם דהן דמאי ומעשר א' וכו' בודאי שהוא דוגמא דרישא דאף לכתחי' יכול לעשות מהם מצה ע"כ וכיי"ל דמאי בהדייהו. אכתי הדיוט לא ידעתי איך פשיטא ליה הדבר כ"כ מאחר דמדברי רש"י ז"ל בפירושה ד"ה יוצאין בדמאי ובגמ' ע"ב ד"ה טבול מדרבנן וה"ד לעיל כלאה להדיא דס"ל דיוצא דוקא דיעבד. וגם התוס' ז"ל בד"ה יוצאין בדמאי כשמסקו בזה וכמ"ש לעיל.

כי מן הנאמר תמיה לי מילתא טובא על הר"ב קול הרמה ז"ל שהביא דברי התוס' ז"ל וכתב וז"ל ומפירש"י נראה דמותר שכ"כ דמוכרח בעלמא דרוב ע"ה מעשרין וכו' ע"כ. ומלבד די"ש לתמוה עליו דא"ך. כרי מ"ד רש"י ז"ל הללו דמותר לכתחי'. דלא כ"כ אלא למיהב טעמא דיוצא עכ"פ דיעבד ודלא כטבל וכל הני דתנן במתני' דאינו יוצא דיעבד. עוד ק' דככלאה דאשמעינן מ"מ דמר דברי רש"י ז"ל בפירוש' ובגמ' דברי להדייא דס"ל כל בתר איסורא דאינו יוצא אלא דיעבד וכמ"ש. גם מ"ש דמאי דדחא קושיא דתלמודא דברי רבינא וקאמר מידי בלבד כתיב. אינו אלא למאי דרבה לומר דסברי רבנן דאפילו אכל טבל דיעבד אינו יוצא י"ח. אבל לרבנן ישראל בתרומה שרצה למילף רש"י דאינו יוצא י"ח והוא מדבר בלכתחי' מנ"לן למימר דסברי רבנן דאסור לעשות מצה מתרומה לכתחילה. דאפשר דמ"ש הכתוב לא"ת עליו חמץ בא לו' מי שאיסורו משום בית חמץ בלבד וכו' דהגם דכדמו ד' רבינא הוי"ל דאף דיעבד אינו יוצא י"ח בכל כה"ג דמה שהם באומרו דלא כתיב בלבד כדי להתיר עליו וכו' אבל להקל ולו' דאף לכתחי' מותר בתרומה לישראל משום דלא כתיב בלבד אין להקל כ"כ וכו' אח"ד ז"ל. ומלבד דאין שום טעם וסברא לחלק ולו' דמאי דכדמו די רבינא אינו אלא לדיעבד ולא לכתחי' ופשטא דשמעתא לכל הישר הולך אינו אלא דכ"מו לגמרי דברי רבינא. אעיקר דבריו ז"ל תמוהים ולא יכולתי להולמם דמתמ"ש מנ"לן למימר דסברי רבנן דאסור לעשות מצה מתרומ' לכתחי' דאפשר דמ"ש הכתוב לא"ת עליו חמץ וכו' בא לו' מי שאיסורו משום בית חמץ בלבד וכו' וגם ממ"ש אבל כדי שלא להקל לכתחי' שפיר מנ"לן למימר דאפשר דכונת הכתוב לו' מי שאיסורו משום בית חמץ בלבד וכו' משמע דס"ל בפשיטות בסברתייהו דרבנן דס"ל דאיסור מצה. דאי לאו קרא דלא"ת עליו חמץ הי"ה מותר לכתחי' לאכול מצה מתרומה אך דכיון דכבר כתיב לא"ת עליו חמץ דחקינן למימר דכונת הכתוב לו' מי שאיסורו משום בית חמץ בלבד כדי שלא להקל לכתחי'. ואהמ"ר אכתי לא ידעתי איך יצאו דבריו אלה מפיק דאיך יעלה על הדעת להתיר לכתחי' לאכול מצה מתרומה דחייב עליה מיתה וקרא כתיב וכל זר לא יאכל קדש הם כי לא להזכיר. ועוד שהרי כתב איהו גופיה ז"ל על טבל דכי דאסרוהו במתני' אפי' דיעבד משום מצות הב"ע. והשתא הדברים ק"ו ב"ב של ק"ו אם בדבר דאין איסורו אלא מדרבנן אסרינן ליה אפי' דיעבד משום מצות הב"ע כ"ש וק"ו בתרומה דאסור מה"ת בחיוב מיתה דאסור לכתחילה. ואגב אורחין חזה הוית להי' מ"ס רבים ז"ל שם ע"א מאי דחזות קשה הוגד לו עמ"ש הי'

יד אליהו ז"ל בכוון עיש. דאינו דוחה עשה דאכילת מצה בליל דאדם חי"ל והוא הטעם שכתיב בפסחים גבי טבל ותרומה דאינו יוצא אלא במה שאסור משום חמץ לבד ול"ע למה לא מתרץ בירוש' הכי ע"כ. השיג עליו הי' ז"ל וז"ל ואחר בגלגול שמחילות לא דק בליסניה במ"ש בשם הש"ס דאינו יוצא אלא במה שאסור משום חמץ לבד דהתם מסקינן דלא אמרי' הכי משום דקי' לא כתיב בלבד וכו' עכ"ל. ומלתא דפשיטא היא דאין כונת הרב ז"ל להשיגו אלא ומיבת לבד דלפי מסקנת הש"ס אינה צריכה. ולא הוי"ל למימר אלא דאינו יוצא אלא במה שאסור משום חמץ ולא עוד והוא מאי דאמרי' בש"ס מעיקרא ואוקמא כר"ש דר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור. ואף דא"ל ראיה לדבר שכן הוא כונת הרב ז"ל בהשגתו הנה חרוה דעל מה ששנינו וכתב הר"ב יד אליהו ז"ל ול"ע למה לא מתרץ בירוש' הכי. תרץ יתיב לזה הרב ז"ל שם ע"כ ע"ש ואם איתא דאין כונת הרב ז"ל כמ"ש אלא כוונתו לעקור את הכל דאף הס"א דר"ש לא שייכא הכא גבי חדש וזה שא"א לאומרו א"כ מאי אכפת ליה עוד עיין שהל"ע על הירוש' דגא אמיך לתרץ ולישב מאחר דלפי דבריו ז"ל הנאשכים אעיקרא אין כאן קושיא כלל. אלא ודאי דכונת הרב ז"ל להשיג על הר"ב יד אליהו ז"ל כמ"ש וכמו שכן דקדק וכתב דלא דק בליסניה. והוצרכתי להאריך ולבאר דברים פשוטים כאלו משום בראותי להרמ"ז ז"ל בס' הנה"כ בני אליהו ד' ח"י ע"א שהק' ע"ד ה' מ"ס רבים ז"ל הללו דדבריו תמוהים דאף דאמרי' דמוכרחא כדר"ש כי טעמים דר"ש בטבל הורה יוצאה דגם בחדש אינו יוצא משום דבעי' דבר האסור משום חמץ ילא זה דאין איסורו אלא משום חדש דקדים לאיסור חמץ ואין איסור חמץ חל עליו עכ"ל. ולפי האמור ומדובר אחרי בגלגול מחילות אדרבא דבריו ז"ל תמוהים ולא דק בליסניה דהרב ז"ל שכתב דאחרי בגלגול מחילות לא דק בליסניה.

וזאת תשובתו אלי

הן כל יקר חזי הוית הכי מילי בכתבא די רשים רב אחאי גאון חיים ומלך ככי"ו כמי ומקשה ע"ד הגאון המפורסם הכהן הגדול בס' שבה"יר זרע אמת בא"ח סי' כ"ט במה שרצה לידון על פת סופגנין שהוא עשוי כספוג שהפת וכו' דהאוכל כזית ממנו אינו צריך ברכה אחרונה. וכירם עצמו דלכאורה ק' לזה מ"ש בפ"ב דעוקצין פת סופגנין וכו' ושוב כתב דהכא מדרבי קאמר וכו' וכן מוכח מ"ש במכשי' וכו' איברא דהש"ס דוחה הך אוקמתא דרבה ופריך עליה. ומי איכא למ"ד יש דחוי באיסורין וכו' וא"כ לפ"ז משמע דכייד הש"ס מהך אוקמתא דרבה ומפרש פלוגת' דר"י וכיי"ל כפשטה וכו' וכיון מכל המפרשי' דפ' המשכי דעוקצים הכי"ל כפשטה וכו'. אח"ד רב כהנא ז"ל ותי"ת רב אחא מפנמ"ה אור החיים ככי"ו ש"רטע וכתב עליו ובאמרי יתכסה מסיגי' דמכת"ה כמו דמשמע דלא כוותיה דלא כייד הש"ס מהך אוקמי דרבה. ועוד הרבה להקשות עליו ממ"ש הרא"ם והרשב"א ז"ל בתשו' דמשם באריה דאוקמי' דרבה לא זזה ממקומה ות"ד כת"ר כני"ו.

והאמת דהדבר תמוה הרבה דאיך אשתמיט מיניה דמכ"יר הרא"ש ז"ל די הרא"ם והרשב"א שבתשו' הלזו דמשם באריה דלא כייד הש"ס מהך אוקמי דרבה וכמ"ש כת"ר כני"ו. ולפי חומר הנושא היה כ"ל להלין בעד הרז"ה דאיהו דידיה ס"ל בדעת הר"מ ז"ל דלפום קושטא דמילתא כייד הש"ס מהך אוקמי דרבה מכח התיובתא והכריע הדבר מזה שמצינו לכל המפי' שפי' משנה דעוקצין כפשטא ועפ"י הכרעת הלזו כ"צול הרי"ת ג"כ מהסגות הומפי הי' חזון והרמ"ז בקוי בא"ח יפרש כמו שהביא דבריהם כת"ר. ועפ"י האמור נ"ק ול"מ דיכולים אנו לומר דהר"מ ז"ל ס"ל דכייד הש"ס מהך אוקמי דרבה מכח התיובתא. ומ"ש כת"ר דאוקמי' דרבה לא אידחיא ומסיק דמאי דמקי' הש"ס ומי איכא למ"ד יד"ב וכו' א"א להקי' לכי"ל לפי אוקמי' דרבה ומסיק תיובתא למ"ד ידי"ב תיובתא ואוקמי' דרבה כדקאי קאי וכו'. לפק"ם אי מהא לא מכרעא דמי מפים לוי דמאי דאתותב הוא דוקא לכי"ל דס"ל יד"ב לפי אוקמי דרבה אבל אוקמי' דרבה במקומה עומדת. כיוא דמאסר דאתותב

ר"ל מכח אוקמי' דרבה ודלא דאזלא ליה אוקמי' דידיה והדרן למעיקר' דפלוגתייהו דר"י ור"ל כפשטיה דר"י שוי כמות שהן השתא ומשער כן אף אם לא היה שיעו' מתחי' ולר"ל דלכמות שהיו מעיקר' משערינן. והכי מסתברא טפי לוי' בדי' הרמז"ל כי היכי דלא להוי סותר עצמו ממ"ש בפי' פ"ד מה' ט"א ובפיה"מ דמס' עוקצין ומ"ש בפי' פי"ד מה' מ"א היה פחות מכזית בתחי' וכחשת ועומד על כזית אסור ואין לוקין עליו דמשמע מזה דפי' כאוקמי' דרבה כבר תיקן לזה הרז"א לפי שיטתים. ובזה היה כדאה דלרקו כל די' הרמז"ל וכילול מהשגת שעפרשים.

אבל הא עת יורה דרכו כמ"ש הנפי' דאוקמי' דרבה לא זזה ממקומה ומאי דעקר בש"ס ומי איכא למ"ד ידי"ב וכו' א"א להקי לר"ל דס"ל ידי"ב לפי אוקמי' דרבה וכמ"ש כת"כ כר"ו. אבל אה"ן דאוקמי' דרבה בדקאי קאי בגו"ש דכל היכא דמעיקר' הוה בית והשתא לית בית הא לית בית ומשערינן כמות שהן השתא דלית בית וכל היכא דמעיקר' לא הוה בית והשתא אית בית משערינן ג"כ כמות שהן השתא דאית בית מדרבי. ויש לי בעניותי להכריע כן מן הסוגיא עצמה ולומר דלא כייד הש"ס מהך אוקמי' דרבה והוא ממאי דמלכו שם בש"ס רמי ומקשה עוד וז"ל תיש אומרין תרכים על הגרוגרות וכו' ומיכה אר"א ברבי' הבא היה כוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על חטים שבכלכלה אא"ב לכמות שהן משערינן שפיר אלא א"ל כמות שהן בליר להו כי אתא כייד א"א שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן ע"כ. והשתא כ"חזי אכן דאי קושטא דמילתא כבר כייד הש"ס מהך אוקמי' דרבה מכח המיובחא וכידחית מפכים והדרן לדמעיקר' לוי' דפלוגתייהו דר"י ור"ל כפשטיה דר"י סובר דאזלינן בתר השתא מדאורי' ור"ל"ש דאזלינן בתר מעיקר' וכמ"ש הרז"א ז"ל. א"כ לפי שיטה זו בהכרח צ"ל דמאי דמותיב בש"ס מהך דר"א ברבי' הוא לר"י דס"ל דכמות שהן השתא משערינן מדאורייתא א"כ לפ"ז ר"א ברבי' היכי עביד הכי לטול עשר גרוגרות שבמקלוע על חטים שבכלכלה מאחר דהשתא מיהא בצר להו מעשרות לפי שיעור המדה ולעומת זה תריץ כ"ד יתיב לפי' כ"י שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן. ולפקים תי' זה לא אתי שפיר לפי' כ"י דכפי תי' זה דכ"ד כרי דס"ל לר"י דכל דבר שבידו להחזירו לכמות שהיה מעיקר' אמרינן דמשערינן מדאורי' לכמות שהיו מעיקר' ולמטו"ל כ"א ברבי' שפיר הוה מעשר עשר גרוגרות שבמקלוע על חטים שבכלכלה. א"כ לפ"ז ק' בבשר עגל שנתפח למה זה משערינן כמות שהן השתא אליביה דר"י ולוי' שהוא טמא מדאורייתא מאחר שבידו להר חו בחמה ולצומקו לכמות שהיה מעיקר' פחות מכשיעור. אבל אם כאמר דאוקמי' דרבה לא אידחיא כלל וכמ"ש הרא"ש והרשב"א ז"ל בתשו' אתי שפיר דעיקר קושית הש"ס דקא מותיב מהא דר"א ברבי' הוא לפי אוקמי' זו דקא מוקים דכל היכא דמעיקר' הוה בית והשתא לית בית הא לית בית ומשערינן כמות שהן השתא דלית בית והיינו בשר זקנה. וכיון דמעיקר' לא הוה בית והשתא אית בית בהא ג"כ משערינן כמות שהן השתא מדרבי' והיינו בשר העגל. ובשני אופנים הללו ליפת כ"י ור"ל. ומעתה לפי אוקמי' זו פריך לרבה דאם איתא דכיון דמעיקר' הוה בית והשתא לית בית הא לית בית ומשערינן כמות שהן השתא. א"כ ר"א ברבי' היכי עביד הכי שהיה כוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על חטים שבכלכלה. אא"ב לכמות שהן משערינן שפיר וכבר מעיקר' הוה בהו שיעו' מעשר אלא א"א כמות שהן כלו' דכיון דמעיקר' הוה והשתא לית בית משערינן כמות שהן השתא והא לית בית. א"כ ר"א ברבי' היכי עביד הכי ולע"ג דמעיקר' הוה בהו שיעו' מעשר באלו עשר גרוגרות בעודן לחים השתא מיהא לית בהו שיעורא ובצר להו מעשרות לפי שיעור מדה. וע"ז תריץ כ"ד מהם כ"א שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן כלו' לעולם דכיון דמעיקר' הוה בית והשתא לית בית משערינן כמות שהן דלית בית שיעורא. וגרוגרות דמשערינן לכמות שהיו התם שאני הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהיו כדי ללאת עלמו י"ח מעשר אמטו"ל משערינן לכמות שהיו מעיקר' ואהין דהכי

גרוגרות כמי אם לא היה בהו אפשרות להחזירן לכמות שהיו בודאי דלא הוה כ"א ברבי' כוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על חטים שבכלכלה. דבכגו"ד כמות שהן השתא משערינן והשתא הא לית בהו שיעורא. ואין לדחות ולומר דבבשר זקנה נ"כ בידו לשרותו במים ולטופחו לכמות שהיה מעיקר'. דזה אין שדעת סובלתו דבשלמא התם בגרוגרות הדעת והשכל סובלתו למעבד הכי לשולקן במים ולהחזירן לכמות שהיו ובזה מרויח דכמלא משתכר עלמו שאינו לריך להוסיף עוד על עשר גרוגרות כדי להשלים המידה של מעשר. לא כן בבשר זקנה שנטמאת ונתמעט וכחשה משיעורא ועי"ז פרח לה טומאה. מי כה איך יתכן שיכיח אותה במים ולהחזירה לכמות שהיה דמה מרויח בזה ואדרבא גורם לו נזק לעלמו לשביאו לידי טומאה וזה הוא רחוק מן השכל.

איברא דלכאורה איכא למישדי ביה נרגא הגם דכאמר דמאי דקא מותיב בש"ס מהא דר"א ברבי' הוא לפי אוקמי' דרבה. עכ"ז ק' דמה תיקן בזה כ"ד לוי' שאני גרוגרות וכו' בכגו"ד אשר יכול להחזירו לכמות שהיו מעיקר' אין אנו משגיחים כמות שהן השתא כלל אלא לעולם חזינן לאותו שיעו' דהוה בית מעיקר' בין להוסיף לכמות שהיה ובין לגרוע לכמות שהיה. וא"כ לפ"ז בבשר עגל דמעיקר' לא הוה בית והשתא אית בית כגון שנתפח דמשיק שם רבה דהכי הוא טמא מדרבי' ולי"ש בהא כ"י ור"ל לפי הכרה זו ק' דאמאי טמא אפי' מדרבנן מאחר דיכול לצומקו הך בשר עגל ולהחזירו לכמות שהיה מעיקר' דלא הוה בית שיעו' ואיך משיק רבה שם לומר דהכי הוא טמא מדרבי'. אכן לפי מ"ש הרא"ש והרשב"א בתשו' הכו' אין זה מן הקושי כלל דאה"ן דלפי תי' זה דכ"ד שתי' למאי דקא מותיב קשטא דתלמודא לפי אוקמתא דרבה ומשיע ליה שאני גרוגרות הואיל ויכול וכו' לפי תי' זה מן הראוי היה דלוקמי רבה כיה דמעיקר' לא הוה בית והשתא אית בית כגון בשר עגל שנתפח דלכמות שהיו מעיקר' משערינן והרי הוא טהור אפי' מדרבנן ומאי דקאמר דהוא טמא מדרבי' היינו משום גזרת שכולים דרבו חכמים טעם ושי' לגזור איסור או טומאה כיון דהשתא מיהא איכא שיעורא והבואה שנור דהוה בית שיעו' מעיקר' וכמ"ש הרא"ש וגם הרשב"א בתשו' השניה וקאמר מר תי' זה ודאי כזה ומתקבל וכו' כיעוים.

ומעתה שפיר קא מותיב מש"ח לפי' ז"א ז"ל והכלוה עמו הי' אבי"ן במ"ש דכייד הש"ס מהך אוקמי' דרבה מכח התיובתא והדרן לדמעיקר' לוי' דפלוגתא דר"י ור"ל כפשטא דר"י שוי כמות שהן השתא משערינן מדאורי' אף אם לא היה בו שיעו' מתחי' ולר"ל דלכמות שהיו מעיקר' משערינן ולפי הכרעה זו מהך דקא מותיב מר"א ברבי' משמע דאוקמי' דרבה במקומה עומדת. ומ"ב לפי מ"ש הרא"ש והרשב"א בתשו' וככל מה שפסק' כת"כ כר"ו. והכני יוסף להפליא עוד הפלא ופלא על תי' אבי"ן דמזיחיה ליה גם באותו פרק באותו מקום מילתא אגב אורחיה הבי"א בי' תשו' הללו ועכ"ז איהו דידיה קעביד ולא חש לה כלל ופי' סוגיין זאת דמנחו' וקאמר מר דכייד הש"ס מהך אוקמי' דרבה ככל מש' הרז"א ז"ל. ואני בער ולא אדע דמאחר דמרגלא בפומיה דמר בי' תשו' הללו א"כ איך עלמו לבו לפי בהך סוגי' ולוי' דכייד הש"ס מהך אוקמי' דרבה הפך די' הרא"ש. והרשב"א ז"ל. וגם על כת"כ כר"ו אכרי תמיה דמאחר דהוא עסוק בקדשים דרמי ומקשה במקלת דבריו איך לא שת לבו גם לזאת.

איך שיהיה חזרנו לכל הלדדים ומעולא דבר למדנו דלא כייד הש"ס מהך אוקמתא דרבה דמשיק כיה דמעיקר' הוה בית והשתא לית בית הא לית בית וכיה דמעיקר' לא הוה בית והשתא אית בית טמא מדרבנן. אלא דלפי זה די' הרמז"ל קשים הם מלד עלמן דכי' סותרים זא"ז ובכל מה שפסקי הרי"ב חזון והרמ"ז בדבריו. ולא לבד על הרמז"ל תלונותינו כי גם על הרא"ש ז"ל יש מקום ללון דלפי מ"ש בתשו' הכו' כ"י דס"ל בפשיטו' דאוקמי' דרבה לא אידחיא וכין ג"כ ממ"ש בפיה"מ דפ"ג דטהרות מש"ד אמר שפיה"מ כתב וז"ל ואין חייבין מהכא דייק בפי' כ"ש (ול"ל בפי' כל המנחות) דאין דמוי באיבוי

וא'

ואי לא הוה ביה שיעורא והשתא אית ביה טמא מדרבנ׳ ע״כ. ופשט ד׳ הרא״ם הללו כפי׳ לענין כל מזה דכותו הוא לומר דלא תימא דמאמר דממשנה אלא דייק בפ׳ כ״ה דא״ד באיסורין ואי דאידחיא אוקמי׳ דרבה דמוקים לפלוגתייהו דר״י ור״ל אי יד״ב או אר״ב ומאמר דדייק מהכא דאר״ב ואי דאידחיא אוקמי׳ דרבה והדרן למעיקר׳ לוי דפלוגתייהו דר״י ור״ל בפשטיה דריים כמות שהן השתא משערינן ובשר העגל שלא היה בו כשיעור מתחי׳ ונתפח ועמד על כשיעור הרי הוא טמא מדאורייתא ור״ל סובר דלכמות שהיו מעיקר׳ משערינן הלכך בשר העגל שלא היה בו כשיעו׳ מתחילה הרי הוא טהור. ומשו׳ דלא תימא הכי לזה כתב הרא״ם ז״ל דזה אינו דלא אידחיא אוקמי׳ דרבה אלא אמרינן דאי לא הוה ביה שיעורא והשתא אית ביה טמא מדרבנ׳ וכדמוקים רבה. הכלל לדעת דס״ל להרא״ם ז״ל כפי מה שפי׳ במס׳ טהרות דלא כייד הש״ס מאוקמי׳ דרבה וכמ״ש ג״כ בתשו׳ הנז׳. ואלו בפ״ב דעוקצין מתני׳ דבשר עגל פי׳ לה כפשטה וז״ל בשר העגל דרכו להיות תופח כשמבשלים אותו ובשר זקנה כווץ ומתמעט. כמות שהן פליגי בה אמוראי בפ׳ כ״ה אי משערינן כמות שהן השתא או כמות שהיו ע״כ הרי מבואר דפי׳ לה כדפי׳ הרמז״ל והרא״ם והר״ע דהיינו בשר עגל שנתפח שלא היה בו מתחי׳ כשיעו׳ דנתפח עד שעמד על כשיעור. וזה כפי סותר עצמו לגמרי בפיה״מ דמס׳ טהרות ולמ״ש בתשו׳ הנז׳ דמשם נראה דאוקמתא דרבה לא זזה ממקומה. ומן התימא על ה׳ מז״ן והתוי״ט שנתעוררו עלמן והלי״ע ד׳ הרמז״ל דסתרי אהדדי ואיך ולמה לא הרגישו עליו ג״כ בד׳ הרא״ם וכדבר האמור. כי מן הנא״כ תיס אכי על ה׳ אגין שגם הוא בפי׳ הרז״ה קאי והביא סיוע לדבריו לוי׳ דאוקמי׳ דרבה נידחית ממה שפי׳ הר״ע והרא״ם והרי״ע מס׳ דעוקצין הנ״ל כפשטה וכו׳ וזה דבר השמיטוה שגם הרא״ם פי׳ לה להך מתני׳ כדפי׳ לה הכאו שרכין תלתא ולמה זה לא הסתייע עצמו מד׳ הרא״ם ז״ל ג״כ וכדכתיבנא.

ובעניותי נ״ל ליישב ד׳ הראשונים ז״ל דהם אמרו מילתא מיוצא כמיא עלן לדחוק את עליונים ולמשכוכי כפשין להבין את דבריהם דלא ליהוו סתרי אהדדי וגם דל״ת לפו מסוגי׳ דמכחו׳ דמשם נראה דאוקמי׳ דרבה לא נידחית. דלאין דס״ל דאוקמי׳ דרבה לא נידחית ובדמשמע מפשיטות הסוגייא. ומ״ש הרמז״ל בפיה״מ דפ״ב דעוקצין וז״ל כמות שהוא ולא נאמר זה היה קודם שנתבשל כבילה ואע״פ שהוא עכשיו פחות מכבילה. כוונתו בזה נ״ל שבא לפי המסקי׳ כדמוקים לה רבה דעיק׳ פלוגתייהו דר״י ור״ל אינו אלא בבשר עגל שהיה בו שיעו׳ מתחי׳ ולמק וחזר ונתפח אבל בבשר זקנה אמלעי קאי וכדפירשי׳. ולא פליגי בהא דכ״ע למעיקר׳ הוא בית והשתא לית ביה הא לית ביה. ומ״ש או בהפך דהיינו בשר עגל שנתפח כוונתו בזה הוא דכמו בבשר זקנה משערין כמות שהן השתא ה״נ להפך בבשר עגל שהיה למוק וחזר ונתפח כמעיק׳ משערין כמות שהן השתא ולא נאמר זה היה קודם שנתבשל דהיינו קודם התפוח פחות מכבילה כין לי לפקי״ם לפי כוונת הרמז״ל ואע״פ שהוא דחיק קצת. ואם נכים אכמנו בזה ממילא יתורץ ג״כ קו׳ ה׳ מז״ן והתוי״ט ז״ל דתמהים היו למ״ש הרמז״ל בהי׳ ע״א פ״ד ה״ע שהביא מתני׳ דעוקצין הנ״ל כצורתה לפסק הלכה. והק׳ ע״ד דמדהביא המשני׳ כצורתה משמע ענין אחר דבשר עגל דלא היה בו כשיעו׳ ונתפח טמא ומה״ת וזה הוי׳ ספך מסקנת רבה דמסיק היכא דמעיק׳ לא הוה ביה והשתא אית ביה טמא מדרבנ׳. ועפ״י האמור נפי דליק דהרמז״ל הביא לפי הלכה מס׳ זו דעוקצין כצורתה ומשו׳ דאיהו גופיה בפ״ד מס׳ שאה״ע הי״ג ובפי״ד מס׳ מ״א פ״ד פסק להלכה כאוקמי׳ דרבה כיעו״ש. א״כ בהלכה נ״ל דמה שהביא מס׳ זו דעוקצין סתם לפי הלכה ולאי דלשטתיה אז״ל ולא הולך לפי כדפי׳ לה רבה ומשום דזה כלל גדול בד׳ הרמז״ל דדרכו הוא להעתיק המשנה או הברייתא וכל מה שתפרש במס׳ או בעיוני חובל לפי בלשונו הטהור כנודע זה מבעלי הכללים. ומעתה כפי מאי דפסק במ״א כאוקמי׳ דרבה א״כ צריך אתה לפי בהלכה ומ״ש בשר עגל שנתפח וכו׳ דמיירי בבשר עגל שהיה בו שיעור מתחי׳ ונלטמק וחזר ונתפח וכדמוקי׳ לה רבה וזה נ״ל פשוט בד׳ הרמז״ל.

ובלבתך בד׳ זו בין תבין דגם ד׳ הרא״ם והר״ע ז״ל במ׳ מס׳ זו דעוקצין יולדקו. ויכולים אנו להעמים בלשו׳ ולומר דפיה״מ כאוקמי׳ דרבה דמוקים לפלוגתייהו דר״י ור״ל בבשר עגל שהיה בו כשיעו׳ מעיק׳ ודוק. אך לפי פי׳ הר״ש שהביא שם תוספתא דאגיז וכו׳ ובסו״ד כתב ופלוגתא דמנחות שייכא הכא כמו במתני׳. ודאי דלא שייך לחלק בדבריו כמי׳ זה שחילקנו בד׳ הרמ״ז והרא״ם והרי״ע ז״ל.

ועוד חזה הוית במכתב למ״כ שהק׳ ע״ד רב כהנא ז״ל במס׳ שלה להכרית ולומר דהך מתני׳ דעוקצין דפליגי בה אמוראי וסבר ר״י כמות שהן השתא משערינן היינו מדרבנ׳ והמכריחו לזה הוא מתני׳ דטהרות דאם איתא דאזלינן בתר השתא ומדאוריי׳ אף אם לא היה בה כשיעו׳ מעיק׳ ק׳ למ״ל למיתני שהיה בו כשיעו׳ מתחי׳. עפי״הו״ל לאשמועי׳ רבותא דאף אם לא היה בה שיעו׳ מתחי׳ חייבין כיון שיש בו עכשיו ע״י תפיח. אלא ע״כ דמדאורייתא התפיח לאו כלום הוא כל שלא היה בו שיעור מתחילה. וא״כ ע״כ דמ״ש במתני׳ דעוקצין דאזלינן בתר השתא אף אם לא היה בו שיעו׳ מתחי׳ היינו מדרבנ׳. ומצי רב חביבא ח״ס על העולם כתב ע״ד אלו דאין זה הכרח כלל מהך מתני׳ דטהרות דשפיר הולרך למיתני בשהיה בו שיעו׳ מתחי׳ לאשמועי׳ דאר״ב דהרי מהכא הוא דשמעי׳ דאר״ב וכמ״ש הרמ״ז ז״ל אח״ד כת״ר כו״ו.

ולדידי לפי קצ״ד אין זה מן הקושי׳ כלל דלפי פי׳ הרז״ה ז״ל יסתור נא דגם דין זה דאר״ב לא הו״ל למתני׳ דטהרות לאשמועי׳ דכבר כלמד דין זה ממתני׳ דעוקצין ויולא לן מק״ו דהשתא ומה אף כשלא היה בו שיעו׳ מתחי׳ אלא דלבסוף נתפח אמרי׳ שהוא טמא מדאוריי׳ ואפי׳ דהוי דמוי מעיקרא דלא היה בו שיעו׳ מתחילה כ״ש כשהיה בו שיעו׳ מתחי׳ ושוב נלטמק וחזר ונתפח ועמד על כשיעו׳ כדמעיקרא בודאי הגמור דאמרי׳ דאר״ב והרי הוא טמא מה״ת. ומ״ל למתני׳ דטהרות לאשמועי׳ בשהיה בו שיעו׳ מתחילה ונלטמק וחזר ונתפח דהרי הוא טמא מה״ת דאר״ב דהו״ל לאשמועי׳ רבותא דאף אם לא היה בו שיעור מתחי׳ דהוי דחוי מעיקרו עכ״ז כיון שיש בה עכשיו שיעו׳ ע״י תפיח הרי הוא טמא מדאוריי׳ ואין אנו חוששין דהוה דחוי מעיקרו. כ״ש כשהיה בו שיעור מתחי׳ ולא הוה דחוי כלל ודאי דאמרי׳ דאם חזרה ונתפח דאר״ב.

ואולם מה שהרבה להשיב כת״ר נכיו ע״ד הרז״ה דלפי שיטתיה דסבר לה דניד הש״ס מאוקמי׳ דרבה והדרינן לדמעיק׳ לוי דפלוגתא דר״י ור״ל כפשטא והיינו מדרבנ׳ א״כ איך מלאכו ידינו ורגלינו בבה״מ לפי מתני׳ דעוקצין הנ״ל דמשתערין כמות שהן השתא מדרבנ׳ וכו׳. ולפי ק״ם נכי לי ג״כ שהיא תמיהא קיימת. והנני יוסיף להק׳ ע״ד הרז״ה ז״ל במ״ש עוד סיוע ע״ד מרן הקדוש בכ״מ פי״ד מס׳ מ״א שכי ע״ד הרמז״ל היה פחות מכזית וכו׳ ברים כל המכתוי׳ דנכי מדבריו דהכ״מ נפ״ל זה מסוגיא דמכחו׳ הנ״ל. ואחרי כעי״כ אמינא דלפי המסקנא אין מסוגי׳ זו הכרח וכנ״ל ע״כ כלעי״ד כמ״ש עכ״ל. וכותב הרב שסועה לפניה דלפי שיטתיה דמסיק דאוקי׳ דרבה אידחייא הוקי׳ לו בד׳ מרן ז״ל עמ״ש דדין זה דהרמז״ל שכי היה פחות מכזית וכו׳ יצא לו מסוגי׳ דמנחו׳ והיינו במסקנת רבה דמסיק היכא דמעיק׳ לא הוה ביה והשתא אית ביה טמא מדרבנ׳. ועי״ז הוקי׳ לו לפי שיטי׳ דלפי המסקנא אין זו הכרח. ושוב ליישב ד׳ מרן ז״ל וז״ל ע״כ כלעי״ד כמ״ש וכלו׳ דכוונת מרן שכתב דדין זה יצא לו מסוגיא דמנחו׳ נ״ל שהוא כמ״ש אכי דפשט הסוגיא מוכחא דאידחייא אוקמי׳ דרבה והדרינן לדמעיק׳ לוי דפלוגתא דר״י ור״ל כפשטא והיינו במדרבנ׳ ולכן כי מרן דדין זה הוא ברים כהי״ע ולדידי אהמ״ר בכעי״ר מלבד דלפי פשט מרן כפי דאין זה כוונתו אלא פי׳ ד׳ מרן כפי לענין כל חזה דבא לוי׳ דדין זה דהרי״ע יוצא לו מסוגי׳ דמנחו׳ לפי מסקנת רבה. עוד בה דד׳ ה׳ מי״ע קיימין באפיה דהלזה לכו מקום מולאו דין זה מסוגי׳ דמנחו׳ לפי אוקמי׳ דרבה שכי

בס וז"ל כזית חלב או נבלה וכו' חזר והכניסו בגשמים וכו' היה פחות מכזית וכו' עד ואין לוקין עליו פי' כה"ג מסיק לה רבה ואלמודא הכי מצריתא ומתני' דפ"ג דמס' טהרות במשי פליגי ע"כ. הרי מבואר להדיא גם לדעת הר' מ"ע דלדי' הרמז"ל לא כ"ד הש"ס מאוקמי' דרבה. וגם על רו"ס כתב כר"ו הכי תנ"ס דתמי' דבר עקדימי אכ"ם ערח לה בדי' הרמז"ל לו' דס"ל דאוקמי' דרבה לא א"דמי"א ממשמעות די' הכן כיון דהכי נמי דהכי ס"ל בעד הרמז"ל דלא כ"ד הש"ס מאוקמי' זו דרבה. ולמה זה לא כתב"ע עלמו מדי המ"ע כי בס פי' להדיא דדין זה דהר"מ ז"ל שפסק הי' פחות מכזית וכו' יולא לו מקוני' דמנחו' לפי מסקנת רבה.

וחזיתיה עוד לרב אהבי"ה יהודה יעלה כר"ו שהביא די' הי' אג"ן שהוקי' לו בדי' הר"מ וז"ל איברא דעדיין ק"ל דכיון שכן דכשלא הי' בו שיעור מתחי' א"א מדים מאי אתא לאשמועי' הר"מ הי' פחות מכזית מתחי' לאסור ואינו לוקין והלא לפי האמור מטעם התפיחה אינו אסור כי אם מדרבי' ואילו ההם לענין חלב ונבלה אפי' לא נתפח הי"ל דאסור מה"ת משום חלי שיעור וכו' וא"כ תפיחה זו מאי אהנייא אחיד הי' אגין ומעכ"ת כר"ו שש"ב ע"ד וכי לא ידענא מאי קאמר דכונת הר"מ פשוטה לפניה דלא בא לאשמועי' דאסור משום התפיחה דבודאי בלי שום תפיחה נמי אסור משום חלי שיעור אלא דבא לאשמועי' דאינו לוקה דלא תימא כיון דעכשיו אית ביה שיעור יהא חייב מלקות משו"ה כתב דאסור דוקא והיינו מה"ת משום חלי שיעור. אבל אינו לוקה משום דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא וזה פשוט.

ואני עני לפקע"ד דבריו בזה אינם אלא מן הסתמיהין דאיך קפש"ט וחכי בסכ"כלא מכיפא לו' דהך איסור דכי הרמז"ל היינו מה"ת דוקא משו' חלי שיעור ואינו לוקה משו' דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא. דכפי דבריו אלו שכתן טעם לו' דמאי דלא לקי הוא משו' דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא. זה מודה בהדיא דס"ל להרמז"ל דלכמות שהיה מעיקרא משערינן חה הוי הפך אוקמי' דרבה דמסיק דלעולם כמות שהן השתא משערינן וכל היכא דמעיקרא הוה ביה והשתא לית ביה משערינן כמות שהן השתא דלית ביה וכ"ה דמעיקרא לא הוה ביה והשתא אית ביה משערינן נ"כ כמות שהן השתא והיינו מדרבי'. וכיון שכן איך סליק אדעתיה לומר דמאי דאינו לוקה הוא משום דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא.

ועוד דעיקר דין זה דפי' הרמז"ל הי' פחות מכזית וכו' אסור ואין לוקין עליו הייני מהך אוקמי' דרבה וכמז"ל ובדי' רבה לא אתי חילוק זה דהא בהדיא קאמר רבה היכא דמעיקרא לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבי' וכלו' איסור זה שכתהו ע"י תפוח דעמד על כשיעור א"א מדרבנן וכן משמע נ"כ מדי הרא"ם והרשב"א בתשו' הר"ל שהביא מעכ"ת דהאי מדרבי' דקאמר רבה היינו לו' שאיסורו הוא מדרבי' שכן כתבו דהתם כלו חכמים טעם וקבלה לגזור טומאה או איסור' משו' גזרת הרואים וכו' הרי מבואר בהדיא מדבריהם דס"ל דהאי מדרבי' דקאמר רבה הוא לו' שאיסורו או טומאתו הוא מדרבי' וכיון שכן אכתי לא ידעתי איך יעלה על לב אדם לו' דהאיסור דכתב הרמז"ל הייני דוקא מה"ת. ועוד דא"א דהאי איסור דכתב הרמז"ל הייני מה"ת לא הי"ל לכתוב תיבת איסור' אחר מעשה התפוח אלא הי"ל לכתוב קודם מעשה התפוח ואז הוה משמע שאסור מה"ת כמ"ש כתי"ר כר"ו.

ועיין להי' דרך המלך דכ"ד ע"ג דמפס בא"ריה נ"כ דהאי איסור דכתב הרמז"ל א"א מדרבי' כמ"ש דרכה הי' ז"ל חקר שם חקירת חכם אי הא דקי"ל כר"י דחלי שיעור אסור מה"ת אי הוי דיכא הכי אף באוכל פיגול ונותר ופשיט לה דאף בכגון זה קי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ומזה שפסק הרמז"ל בריש הי' זו דאם אכל כזית חלב או נבלה או פיגול או נותר אחר שנתמעט פטור. וכי הי' הכי דמריהטא דלישנא משמע דאית ליה דאף בנותר ופיגול קי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ופטור דנקט הרמז"ל הייני פטור אבל אסור וכו' יעוי"ש ואם איתא למ"ש כתי"ר כר"ו דהאי איסור שכתב הרמז"ל הייני מה"ת דוקא משום ח"ש למ"ל להי' להוכיח דין זה ממשמעות די' הרמז"ל דכי' דפטור ומשמעו' הוא פטור אבל אסור הי"ל ממ"ש בהדיא בסוף הי' זו אסור. אלא ע"כ ל"ל דהאי אסור דכי' הרמז"ל אינו אלא מדרבי' וכמ"ש.

אכן בעיקר קו' הי' אג"ן בדי' הרמז"ל לפי קלוכי כרי' דלקימא דאהין דח"ש אסור מה"ת וכונת הרמז"ל הבא הוא לו' דהגם דנתפח ועמד על כזית לא תימא דהאוכלו ח"ב מלקות מטעם דהא מיהא כזית אכל. דלאיי וה"ט משום דתפיחה זו איסורו א"א מדרבי' ובדרבי' אין לוקין עליו. ועיקר פסק הלכה הלזו לא אתא לאשמועי' אלא לענין דלא לקי עליו ואתא לאשמועי' דהגם דכמות שהן השתא משערינן והשתא מיהא הא איכא כזית ע"י תפיחה ואסור. עכ"ז לא לקי עליו משו' דאיסו' זה דתפיחה א"א מדרבי' אבל מעולם לא אתא לאשמועי' הרמז"ל שהוא אסו' באכילה מטעם התפיחה דבלא"ה כבר הוא אסו' ועומד אפילו קודם תפיחה משום חלי שיעור אלא עיקר דין זה אינו אלא לומר דלא לקי עליו וכדבר האמור כנ"ל פשט דבדי' הרמז"ל.

עוד כאתת עיני נסי' אג"ן דעי"ז ע"ד שהקי' במה שעלה ונסתפק הי' הכא דאורייתא הגאון מש"ל פ"ד מהי' ט"א הי"א וז"ל נסתפקתי לת"ד אוכל פחות מכביצה איכי מקבל טומאה אם בי חלאי ב"לה נטמאו כל א' בפ"ע וחזרו ונצטרפו ונכנסו כבילה אם הוו טמאים א"ד כיון דבשעת קבלת הטומאה לא הי' בו שיעור כמלא שלא קבל טומאה וא"כ כי נצטרפו אינו מעלה ומוריד והה"א דהי' רבינו פחות מכעדשה וכו' שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאים מדים אינו ענין לזה דשאני שרץ שהטומאה מגד עלמה אבל בדבר המקבל טומאה מאחר דבשעת קבלת הטומאה לא הי' בו כשיעור כ"ל שאף אם תפח אינו מעלה ומוריד תפיחה זו וכו' יעוי"ש. והקי' ע"ז הי' אג"ן דהרי מקוני' דמנחות דאמרי' התם בשר עגל שנתפח וכו' ר"י אמר משערין כמות שהן וכו' מוכח בהדיא דהגם דלא הי' בו מעיקרא שיעור כביצה קאמר ר"י משערין כמות שהן ובשר העגל שנתפח טמא הוא"ל ויש בו עכשיו שיעור כבילה וגם מהבר"יתא דאותיביה לר"ל מוכח בהדיא דהגם דמעיקרא לא הי' בו כשיעור והרי הוא טהור כשנתפח הרי הוא טמא וכיון שכן מה מקום לספקו של הי' הכא אחיד כר"ו. ומעכ"ת כר"ו ילא להל"ץ בעד הי' הכא וקאמר מר דתיובתא לא קשיא דמאי דאמרי' התם בשר עגל שנתפח וכו' דמשערין כמות שהן ופליגי ר"ל ור"י דמ"א משערין כמות שהן ומ"א משערינן לכמות שהיו ע"ד שקבל הטומאה אחר שנתפח ובזה הוא דפליגי דר"י סובר אע"ג דמעיקרא לא הוה ביה שיעורא כיון דעכשיו כשנגע הבשר עגל בדבר טומאה אית ביה שיעור' נטמא ובשר זקנה אע"ג דמעיקרא הוה ביה שיעורא כיון דעכשיו כשנגע בדבר טומאה לית ביה שיעורא לא נטמא ור"ל סבר דבתר מעיקרא אזלינן ובשר העגל שנגע עכשיו בדבר טומאה טהור ובשר זקנה טמא וכו' והכי דייק מ"ש רש"י באוקמי' דרבה ד"ה כי פליגי וז"ל ור"ש ור"ל סברי ידי"ב וכיון דאדמי אדמי ולא יקבל עוד טומאה מדאורי' אלא מדרבי' ואם כדברי הי' כר"ו דמיירי בשקבל טומאה מעיקרא מאי האי לישנא דנקט ולא יקבל עוד וכו' הי"ל ולא יהיה לו עוד טומאה אלא ודאי כנלמד כדכתיבנא וא"כ שפיר קא פשיט וכו' ומ"ג לפי דעת הרשב"א דהאי מתני' דבשר עגל איירי בנבלה וכמ"ש בס"י תש"ב וכו' ע"כ דליכא למפשט מינה ספקו של המ"ל ז"ל וכמובן זת"ד כת"ר כר"ו.

ואנא זעירא תיובתא קא חזינא ופירוקא לא קא חזינא ומ"ש כת"ר כר"ו דהש"ס מיירי בשנגעה לאחר שנתפח אהי"ת מכי"ת דבריו בזה לא באו בהשגחה דלפי די' כתי"ר דהך אוקמי' דרבה דמוקי פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהי' בו כשיעור ולבסוף וחזר ונתפח דמ"ס אדי"ב ומ"ס ידי"ב בהכרח ל"ל דהטומאה באה לאחר שנתפח וכמו שדקדק כת"ר כר"ו מדי' רש"י ז"ל ד"ה כי פליגי. וכפי שיטה זו ק"ט בלי' הש"ס דנקט ואמר מ"ס אדי"ב ומ"ס ידי"ב דמאחר דהטומאה באה לו לאחר שנתפח א"כ מה הלשון אומרת אדי"ב כיון שעדיין קודם התפיחה לא חל עליה שום איסור כלל וא"כ לא הוי"ל כ"א מ"ס אין דחוי בשעורין ומ"ס י"ד בשעורין. ועוד דא"א לדי' מעכ"ת קל"ע לפתוח

להאמת דתלמודא דפריך לר"ל לפי אוקמי' דרבה ומי איכא למ"ד יד"ב וכו' ואסיק בתיובתא. ודקאמר לה מאי קאמר לה דשאני התם במתני' דטהרות דקתני אוכלין ומת ונבלה ושרץ דהם הכניסן בגשמים ותפחו ולד"ב משום דמעיקר' היו קודם שנמקו הרי הם טמאים מצד עצמן וגם האוכלין כבר היו טמאים מתחי' קודם שנמקו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ד מה' ט"א כיערים. ולמהרש"ל קתני במתני' דלד"ב משום דמתחי' כבר הוו טמאים קודם שנמקו וראוים הם לטמא אחרים. וכשנמקו הנה דאינו ראוי לטמא אחרים משו' דכביצה בעינן וליכא מ"מ טומאה עצמן לא פקע מינה וכדבעינן למימר קמן ומשו"ה כשחזרו ותפחו כשיעו' קמא הרי זה טמא לטמא אחרים ולד"ב לא כן בבשר עגל דמעיקרי' בעודו כשיעור הי' טהור ואף כשנמק ג"כ עדיין הי' טהור אלא דלאחר שנתפח הוא שנטמא כל כי הא שפיר אמרי' יד"ב ואינו מקבל טומאה מצד התפוח דכיון דאדחי משיעורו הראשון ע"י שנמוק אידחי ואפי' שהוא תפוח עכשיו ויש בו שיעור כביצה עכ"ז בכי הא יד"ב וכיון שכן מאי קא מותבי ליה שמא דתלמודא לאוקמי' דרבה. ועוד קשה אמאי לא שני ליה הכי ולא תיסק בתיובתא. אלא ע"כ בהכרח ל"ל דהך דבשר עגל נמי מיירי בשנטמא מקודם שנמק ונתפח. וכן מוכח נמי מד' רש"י ז"ל ד"ה דמעיק' לא הוה בי' וז"ל לא אסור הוא אלא מ"מ בעלמא וכוונתו הוא לומר דכל היכא דמעיקר' לא הוה בי' וכגון בשר עגל שלא הי' בו שיעור מתחי' אסור טומאה דהוה בי' לא אסור הוא כלוי לא חשיב אסור מצד פתיחות שיעורו והרי הוא כמ"ש בעלמא ואם איתא למ"ש כת"ר מ"מ רש"י לא אסור הוא דמסיכא היתי לוי שהוא אסור ואף אי הוה בי' שיעור כביצה כיון דלא נטמא כלל הרי הוא טהור מצד עצמו ומאי אתא לאשמועי' רש"י ולומר לא אסור הוא. אלא ע"כ ל"ל כדאמרן וזה פשוט מאד.

ומה שהקשה כת"ר לדבר זה ממ"ש רש"י ולא יקבל עוד טומאה וכו' כשאני לעלמי זו לית ולית. ואנכי תמיה על כת"ר כ"כ דמאחר דרש"י עצמו לדקדק בד' רש"י ז"ל שהי"ל ולא יהיה לו עוד טומאה וכתב ולא יקבל עוד טומאה זו מבואר לו כמ"ש כת"ר כ"כ א"כ למה זה שם עצמו מהעלמי עין ולא דקדק ג"כ במילת עוד דכתב רש"י ז"ל דלכאורה כפי מ"ש מעכ"ת הי' עוד אין לה שחר דלא הו"ל למימר מי' עוד אלא כשבא להוסיף על המדה שמקודם והכא כפי מ"ש כת"ר שהטומאה באה לו לאחר שנתפח ומקודם זה הי' טהור גמור א"כ לא הי"ל אלא ולא יהיה לו טומאה וכו' ואי הוה דייק ובמ"כ הי' עוד ממילא הוה סדר מר ממ"ש דמי' זו מבוארת כל בתר איפכא ממה שהכריע כת"ר כ"כ. וכונת רש"י ז"ל הוא לוי דלכ"ל דס"ל יד"ב וכיון דאידחי מנה שהי' מעיקרו אידחי והו"ל כמי שלא הי' בו מעיקרא אלא חשיב שנגע בו הטומאה כשנמק ואפי' שחזר ונתפח לאו כלום הוא דכיון דמעיק' לא הוה בי' והשתא אית בי' מדרבי' ועיקרו של בשר עגל זה הוא בזמן נמוקו ולמהרש"ל אף שחזר ונתפח כדמעיקר' קודם שנמק עכ"ז כיון דאידחי ע"י הנמוק אידחי ולא יקבל עוד טומאה כלוי ולא יקבל עוד טומאה הראשונה שהי' לי' קודם שנטמאק איכא מקבלה עוד דכיון דאידחי ופרח לה הטומאה ע"י הנמוק אידחי. ולא זו אף זו אפי' שנגע עוד בטומאה שעי"ש בעודו נמוק או בעודו תפוח עכ"ז לא יקבל עוד טומאה מטעם דעיקרו של בשר זו חשיב בעודו נמוק וכיון דמעיק' לא הוה בי' מצד פתיחות שיעורו והשתא אית בי' ע"י תפוח טמא מדרבי' זהו פי' דברי רש"י ז"ל.

גם מ"ש עוד כת"ר כ"כ דלפי מ"ש הרשב"א בתשו' הנ"ל דהאי מתני' מיירי בבשר נבלה ליכא למפשט מינה ספקו של המש"ל ז"ל ע"כ. גם זה לא שמיע לי כלוי לא סבירא לי דאינו מוכרח לוי בד' הרשב"א דדוקא בבשר עגל דנבלה מיירי ולא בבשר שחוטה דמפשט לי הסוגיא הוכיח תוכיים דאיירי בבשר שחוטה וכדתני לה בברייתא וכן בטומאת פיגול ונותר וכו' ודין פיגול ונותר לא שייך בנבלה וכיון שכן ע"כ ל"ל בד' הרשב"א דלאו דוקא נקט בשר נבלה לוי ולא בשר שחוטה אלא אגבה ליסן נקטיה וה"ה בשר שחוטה.

וגם אני עני יש לי להפליא ע"ד הי' חכם ז"ל ממ"ש לעיל בשם הרא"ש ז"ל בפיה"מ דפ"ג דמס' טהרות כתב שם וז"ל אמנם דייק נמי כה"ג דאד"ב ואי לא הוה בי' שיעורא והשתא אית בי' טמא מדרבי' וכוונת הרא"ש ז"ל פשוטה לפני' דבא לפ' ולוי' מהכא כלוי' מאי דקתני הכניסן בגשמים ותפחו טמאים ומיבעיא משום שנויא דייק נמי כה"ג דאד"ב והרי הוא טמא מה"ת ואי לא הוה בי' שיעורא והשתא אית בי' טמא מדרבי' ודי הרא"ש אלו שדלעי"ל קאי דהיינו אאוכלין טמאים ומת ואשארא דאם לא היו בהם שיעורא מעיקר' והשתא אית בהו דהיינו שתפחו הו"ז טמא מדרבי'. וכ"כ בהדיא ג"כ בתשו' הנ"ל וכתן טעם למ"ש בגמ' היכא דמעיקר' לא הוה בי' והשתא אית בי' מדרבי' דגזרו חכמים טעם וסי' לגזור טומאה או איסור כיון דהשתא איכא שיעור וכו'. הרי מבואר מד' הרא"ש דמדרבי' מיהא טמא הוא. והנה דבעת קבלת הטומאה לא הוה בי' שיעורא כלל וזה הוי הפך מ"ש הי' חכם דכל שלא הי' בו שיעור בשעת קבלת הטומאה התפיחה אינו מעלה ומוריד כלל ואף אם כבר הנחת סוברי' דהרא"ש ז"ל לא קאי בפי' החולקים על הרמב"ם ז"ל דס"ל דהאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה. אלא בפי' הרמב"ם ז"ל קאי ולמהרש"ל לא הוכח לו להגאון שמ"ל למפשט ספקו מד' הרא"ש הללו. מ"מ הו"ל למפשטיה מד' הרשב"א בתשו' הנ"ל דהחזיק במעוז הי' זה דהרא"ש והשיג השגה אותו כנ"ל וכבר ידוע דהרשב"א הוא מן כת החולקים על הרמב"ם ז"ל וס"ל דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה ולדידיה ז"ל אפי' מדרבי' אינו מקבל כמ"ש שם מוסר"י טולי ז"ל וכיון שכן למה לא פשט ספי' הגאון ז"ל מדברי הרשב"א ז"ל.

ומלתא אגב אורחין חזה הוית למוהרח"א כ"ר שם כתי ומקשה עוד ע"ד הגאון מש"ל ז"ל וז"ל ועוד אני תמיה ממתני' הלזו דקתני כביצה אוכלין שהכניסן בחמה ונתמעטו הרי אלו טהורין וכו' דיני' דה"א כעלמה ממש"ל שכתב בפשיטות בפי' כ"ג מה' כלים ס"ע דכביצה אוכלים טמאים שחסך מהם חליים כהי שאלי כביצה זו אינו מטמא מ"מ טומאתו לא פקע מינים והרי הוא אוכל טמא וזה פשוט אין צריך לראיה. ואח"ז כתב אך מסק"ל הוא מ"ש בפי' התוספתא דקדרה שהיא מליאה משקין ותורמוסין טמאים פחות מכביצה וכו' דמיירי דתורמוסין הללו היו בהם כביצה בשעת קבלת הטומאה ונמקו ומזרו ונתפחו דבשעה שנמקו נעשו והרי הוא אומר טמאי' וטמאתו ולפי מ"ש לא יתכן ולע"ע ונראות כשלאחר על כותב מדכתו ורוב בקיאותו דהרי משנה שלימה שהיא כביצה אוכלין שהכניסן בחמה ונתמעטו הרי אלו טהורים מוכח דהוו טהורים לגמרי אפילו טומאת עצמן ליכא דהכי משמע מיי' טהורין. ואם נדחוק לו' דטהורין היינו לטמא אחרים אבל טומאה עליו לא פקע א"כ גם בתוספ' דקדרה דנקטי' מינה ליתא דטמאה היינו טומאה לטמא אחרים וכו'. ומדהליצ מהתוספ' מוכח דלא כו"ל לפרש ואם במילת טמאה קאמר דהיינו טומאת עצמו כ"ש במילת טהורים דודאי יותר משמעות הוא טהורין לגמרי וכו' והוא דבר שלא וליתא.

ולפי קיים ק"ל במאי דפשיטא ליה למר בהך מתני' דטהרות דקתני כביצה אוכלין שהכניסן בחמה ונתמעטו דהרי אלו טהורים דהיינו טהורים לגמרי דאפי' טומאת עצמן ליכא דהיינו מיי' טהורין. ואנכי לא ידעתי היכי משמע דמיי' טהורין היינו טהורים לגמרי ואפי' טומאת עצמן ליכא. דלפי פי' זה לא מלאכו ידיכו ורגליכו בבה"מ דהא בהדי אוכלין שהכניסן בחמה ונתמעטו קתני נמי שם וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ וכו' הרי אלו טהורין ופירש"י והר"ש טהורים קאי אאוכלים ומת ונבלה ושרץ. ובהך אלא דהיינו מת ונבלה ושרץ לא מצית אמרת דהיינו טהורים לגמרי דאפילו טומאה עצמן ליכא דזה לא אמרו אדם מעולם דטומאת עצמן להיכן אזלא אלא ע"כ דטהורים דקתני במתני' היינו שהם טהורים לטמא אחרים אבל טומאת עצמן מעולם לא פקע מינייהו וה"ה גם כן באוכלין טמאים כיון דבהדי הדדי קתני לה. ואל תשיבני מד' הר"ש והרא"ש ז"ל בפי' מש' זו דטהרות דכתבו בלשונם לאמר בתי' טהורין דקאי אמת ונבלה ושרץ.

דלא

דלא לאפוקי אוכלים בהכרח קא אתו אלא דלא אסיקו אדעתייהו למנקט שיי׳ אוכלין דאל״ה קי׳ אוכלין למאי נקטיה בהדייהו דמת ונבלה ושרץ. ואי אוכלים הם טהורים לגמרי לא הו״ל לתנא דמתני׳ למתני בהדייהו. ואם בהכרח השמיטו הר״ש והרא״ש שיי׳ אוכלין וסברי מרנן דהאי טהורין דקתני במתני׳ לצדדים קתני והיינו באוכלין טהורים לגמרי ובמוכרים טהורין לטמא אחרים כל כי האי הו״ל לפרש ולא למסתם סתומי. אלא בהכרח צ״ל בדי׳ הר״ש והרא״ש דהכי ס״ל דאוכלין ומוכרים דין אחד לכולם וטהורים דקתני היינו מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן לא פקע מיניהו. ועי׳ להר״ם גופיה בפי״ג דאהלות מ״ש דס״ל הכי גם באוכלין דטהור שייך לוי׳ היכא דלא מטמא אחרים ואף שהוא טמא טומאת עצמו כמבואר שם.

ועיין ג״כ להר״ב קהלת יעקב אלגעלי לפ״י שי׳ מה׳ שגת ה״ז שם באורך ובכותב ככל האמור. ודרך אגב ראה תכלה שם שיי׳ סוגי׳ דמכות בפלוגתייהו דר״י ור״ל לפי אוקמי׳ דרבא וכי שם ובודאי דשיי׳ הוא דקבל טומאה בעודו כשיעור וכו׳ וזה דבר השמיטו מכת״ר כר״ו די ה׳ הנז׳ והיא כעלמא מעיני כל חי. אך זוהי שקשה על ס׳ קהלת יעקב ז״ל דהנה שם הביא סוגיין דמכות ובריית׳ דבשר עגל שלא היה בו כשיעור ושחט טהור לערב וטמא מכאן ולהבא והכריע שם לומר דהאי טהור דקתני בברייתא היינו דלא לטמא אחרים אבל טומאת עצמו איכא והמכריע לזה הוא ממאי דתנינן באהלות פי״ג מ״א אלו ממעטין את הטפח וחדא מינייהו שחוט מנבילה אוכלין וכו׳ רבינו וכו׳ הרי לסדייא דאעפ״י דקתני בסוף זה הכלל הטהור ממעט אעפ״כ אמרינן דלישנא דטהור היינו שאינו מטמא אחרים וכו׳ ושם מוכרחים אנו לוי׳ דטהור היינו שאינו מטמא אחרים אבל הוא עצמו טמא דשא קתני בהדי שחוט מכזית מן המת וכו׳ והנהו ודאי דהן עצמן טמאים ואעפ״כ קתני זה הכלל הטהור ממעט. אלא ודאי דלישנא דטהור שייך נמי משום שאינו מטמא לאחרים ע״כ. ומן התימה עליו דהכרעה זו היה יכול להכריע ממשני׳ דמס׳ טהרות כנ״לה אוכלין שהניחן בחמה הנ״ל המובא שם בסוגיין דמכות באותו פרק ובאותו דף עצמו ומה שפי׳ הרמב״ם בפ״ד מה׳ טו״א ולמה ליה להביא ראיה מרחוק ממשני׳ דאהלות.

גם את זה חזינא לרב כמוהר״ח חיים ומלך כר״ו הק׳ עוד ע״ד ה׳ אגין עי״ש שהקשה לרש״י שכ׳ סותר עצמו ממ״ש בסוגיין ובפסחים דע״ל למ״ש שם בפסחי׳ דל״ח. והשיג עליו ואף בחלוקות הש״ס עפ״י מ״ש מוהרש״א ז״ל ככל שכתוב בד״ק, ולפי קלוני נר׳ דאין זו מעלה ארוכה דלא חלי כן מוהרש״א כ״א דוקא בטבל דרבנן דהיינו בעצ״ז שאינו נקוב שאין עיקרו מה״ת כלל וכמ״ש הרשב״א ז״ל בהס״א דפ׳ האקנל דפ״ה מתיב רב אויא מערימין על מע״ב וכו׳ יעו״ש ובטבל כה״ג הוא דכי דמשני מי שאיסורו בית ס״ל וכו׳ לא שייך הכא כיון דאינו אלא טבל עציץ מדרבי׳ כולהו הוא לוי׳ שאין לו עיקר מה״ת כלל כ״א עיקרו הוא מדרבי׳ אמטו״ל לא שייך למעטיה מקרא מי שאיסורו משוי בתחילה וכו׳ כיון שאין לו שורש וענף כלל מה״ת לא כן בדמאי דאית ביה מילתא דספקא דאורייתא ממעטינן מק׳ וכיון שכן מעשר ירק ופיגול ונותר שנתפשה שעיקרם מן התורה למה זה לא ממעטינן מקרא.

ועוד ראיתי לכת״ר הביא משם מרן מלכא הי״ם רבי יצחק משרש״א ז״ל מה שהשרישני משם הרמב״ם ז״ל שכ׳ בפ״י מה׳ כלאים ה״ד שאין התורה ממעט דבר שהוא מד״ס. וכת״ר שפך כאש חמתו דדי׳ הרמב״ם שהלא׳ כינהו ממ״ש בפ״א מה׳ כ״ב ה״ס וגם בפ״ו פי״ב ה״ע וכו׳ והל״ע. ואנכי הרואה כי קו׳ זו הלא בדבה כים נולד אריא״ל גדול סדור שאחרון הזה כמוהר״מ קוזין ז״ל ואין ליו הובא בס׳ הכ״מ הון יוסף כר״ו ד״ן איהו מותיב לה ואיהו מפרק לה כיעו״ש. ורב הר״ד יוסף ה׳ המסדר כר״ו דמ״ה די ה׳ משה אמת ז״ל כיעו״ש. ויען יוסף ויאמר זה פתרונו דלעולם מל״כן למימר דאתא קי׳ לדרבנן וכו׳ כיעו״ש. ואנא זעירא יש לי בעניותי להק׳ בדבריהם מדי׳ התנא ז״ל כ״א לפי טעמו שכתבו בהס״א דשניות דממעטי׳ מקי׳ מגר א״ח ומגר א״מ והוא ממה שעלה בהסכמה הי׳ תנא שם בעיקי׳ ספקו דפ״ז דתרומות בתרומה טמאה מדרבי׳ דלא ממעטי׳ לה מקי׳ דכי יחללוהו כיון דאין טומאתו כי אם מדרבי׳. ולפי דבריו של ה׳ תנא קי׳ לשיי׳ שכ׳ הם דלשי׳ רבינו משה ז״ל שכ׳ דשאני השי״א דשניות דממעטי׳ מקי׳ שעכ״ו הוא להחמיר לא כן גבי כלאים שהמיעוט שמיעטה התו׳ הוא להקל ולא להחמיר וע״ז כ׳ רבינו שאינו ממעט בתו׳ דבר שאיסורו מד״ס כלו׳ שאינו ממעט בתו׳ להקל כלו׳ להקל בדרבי׳. וק׳ עליו דהך דתרומה טמאה מדרבי׳ עכ״כו ג״כ הוא להחמיר שהשמיטו לוי׳ דאף דתרומה זו היא טהורה מה״ת עכ״ז החמירו הם לוי׳ שהיא טמאה כמלא שעכ״ו הוא להחמיר וכיון שכן למה לא ממעטי׳ לה מקי׳ דכי ומתו בו כי יחללוהו. וגם על מ״ש רב הר״ד יוסף כר״ו שמ״ש דמאי דממעטי׳ שניות מקי׳ דולו תהיה לאשה הי״ט דהו״ל ולאצטריך לאפוקי עריות. אמ״כא כיון דאתא לאפוקי שניות ודכוותיהו דאס״ד מדרבי׳ הו״ל דהא אצטריך קי׳ לאפוקי של תורה. ולפ״ז ק׳ דגם בהך דתרומה אמאי לא ממעטי׳ מקי׳ ומתו בו כי יחללוהו כימא הו״ל ואצטריך לאפוקי תרומה טמאה מדאורייתא אתי לאפוקי ג״כ תרומה טמאה מדרבנן.

איברא כי די תנא תנא לכאורה כי דקשיא הם מלך עליון דכי סותר עצמו ממ״ש בה׳ תרומות למ״ש בה׳ כ״ב ובה״ס וכבר כנגה מזה ה׳ מוהר״י כולי שם. ואמנם במעט התבוננות נ״ל דלק״מ לא ע״ד ה׳ תנא ולא למה שפי׳ ה׳ הון יוסף כר״ו דלא כי ה׳ תנא דהי״ט דממעטי׳ מקי׳ שניות מד״ס משום דק׳ שהנא כתיב אשה הראויה לו וכל שא״כ ראויה בין שיהיה איסורא מה״ת ובין שיהיה מד״ס. אלא דוקא בשניות מטעם דיש כח ביד חכמים לעקור ד״ת בשב ואל תעשה כנודע. ואף גם זאת דאיסור זה הוא להחמיר ע״מ בתו׳ בכגון זה שפיר ממעטי׳ שניות מקי׳ דולו תהיה לאשה דשולית היא ועכ״ז ג״כ הוא להחמיר לא כן בתרומה טמאה מדרבי׳ דמדאורייתא היא טהורה כשאכלו אותה חכמים ואמרו שיהיה טמאה האוכל אותה בקו״ע לא ממעטי׳ מהך קי׳ לוי׳ דפטור ונכרת כיון דמה״ת טהורה היא והאוכלה הרי הוא בכרת ולי אמרי׳ שהוא פי׳ עכרת משום כי טמאה היא מדרבי׳ וממעטי׳ מק׳ דכי יחללוהו פי׳ לזו שמחוללת ועומדת כמלאת עקור דבר מה״ת בקו״ע להקל עמ״ש בתו׳. ואמטו״ל לא ממעטי׳ מק׳. וע״ד זו ג״כ יצא על נכון מ״ש ה׳ המחבר כר״ו ודוק. אכן מ״ש של מרן מלכא גאון עוזינו כמוהר״מ ז״ל ל״ב. ורא״תי לה׳ המחבר כר״ו כמו ועקשה ע״ד ה׳ רבינו משה ז״ל בעיקי׳ ספי׳ ובכלל דבריו הביא לו תוכחה מגולה לסתור די׳ רבינו הנז׳ ממ״ש הרמב״ם בפ״ג מה׳ עבדים דאתי ק׳ דוילאשה אשתו לפטור האדון ממזונות אשת עבדו אם היתה אסורה עליו מד״ס וזה סותר עיקר חילוקו. ולפקי״ם אכי רואה מכאן שום סתירה מאמר דמזונות אשת עבדו הוא מה״ת. ולא קאמר ה׳ משה אמת ז״ל התם בכלאים שאינו ממעט בתו׳ להקל. הוא להקל בדרבי׳ וכיון שכן מה מקום להשגה זו.

ותבט עיני עוד לרוים כת״ר שהתקשה בעיקי׳ ספקו של המ״ל ממ״ש הוא ז״ל בעצמו פי״ז מה׳ א״ב הט״ו שכי׳ שם דלא אתי אתקנתא דרבנן ומפקיע איסו״ת והשתא לפי זה מה מקום לספקו שכתי׳ הוא ז״ל בה׳ תרומות וכו׳ ולפי קלוני נראה דאין מקום לקו׳ זאת לפי מ״ש ה׳ אג״ן בעיקי׳ ספקו של המ״ל מהש״א דסוכה ודאתו בשתי ידיו ולחלק ילא בין איסור לגזירה ודון מינה ואוקי באתרין ודוק.

ואסופא דמילתא ראיתי כתוב לכת״ר נמי ומקשי עמ״ש רש״י בפסחים דל״ה ד״ה דמאי לא חזי ליה ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בתחילה אתה יוצא בה לשם מלה יצא מי שיש לו איסור אחר וכו׳ והוקי׳ לו דמאי הולך למנקט האי טעמא דכבר כרתה בשים וכו׳ ככל הכתוב בד״ק. ואנכי הרואה כי קמחא טחינא טחין והרי הוא טורף לקיחות מטע״כ הרמ״ז רב יהודה גאון ז״ל שהקי׳ כן לרש״י ז״ל דומה בדומה עמ״ש בדיה והפהכים בחלה וכו׳ ומנכו יצאו כבושים והוא מאכיה דהאי קושיתא וכת״ר עשה עצמו כמו שלא ידעו ושוב אחר זאת ויבא לכו די׳ הרמ״ז ז״ל מה שהקי׳ לרש״י ומה שתי׳ לו וכי כת״ר דתי׳ זה לא שייך לקושיתינו ובשאני לעלמי חי׳

זה של כת"ר מוהר"ר הרמ"ז ז"ל אם אינו עושה כולה עושה מחצה. למה שהקשה כת"ר נר"ו והיינו בהכ"ח הכתה סוברת דרש"י קאי למאי דס"ד דהש"ס הכי קא פריך למתני' דקתני ויוצאין בדמאי וקס"ד דהיינו אפי' לכתחי' וכמ"ש הרמ"ז ז"ל ועז"ה קא פריך הא לא חזי ליה ומשו"ה כתב ואמרי' לקמן מי שאינו משוי נכסי' אתה יוצא בה לשם מצה דקי"ל לרש"י כמ"ש הרמ"ז ז"ל דל"פ לקמן קמא דתלמודא עם רבינא בדין מצה עבל אלא דלפי די רבינא דקאמי' משום מי שאינו וכו' כני דקי"ל דאפי' בדיעבד אין יוצא בה אפילו אליבא דרבי ומשו"ה כדחה קרי לה לפי רבינא מטעם דלא כתיב בלבד אבל אהין דבלכתחי' מודו ליה לרבינא דאינו יוצא ייח משום הך טעמא גופיה. א"כ הכא נמי בדמאי דס"ל דיוצאין בו דקתני במתני' היינו אפי' לכתחי' פריך בש"ס הא לא חזי ליה וכי רש"י ואצרי' לקמן מי שאינו וכו' דבהא כ"ע לית דלכתחי' אינו יוצא מהך טעמא ומ"ש רש"י במסכת בד"ס ויוצאין בדמאי דכני דסוי רש"י דיוצאין בו דקתני הי"ד דיעבד. היינו לפי המסקנא ומשו"ה תרין הש"ס כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסי'. ואוכל אפי' לכתחי' השתא נמי בפסח אע"ג דלאו עני הוא חזי ליה מיהא בדיעבד וק"ל. ודרך הילוכו לאיתי עוד שהקי' להי קיל הרמ"ז ז"ל בהא ליסרי לן מר דאין סי קיל הרמ"ז אלוי אליינו לראות הדברים על שרשן ומתכונתם. ע"כ השג"ה ידי יד כהה לסס"ב ע"ד דודי"ם בי כתובים ואם נעו אפילו כפ"ס בפעם כך הי"א דרכה של תורה ויללאו מים רבים רק שלום ואמת יהיה בין בי אהובים כמוכו חיים שכים שלמים נקרבים א"מ למעי עטרת זהב גדולה הרב המוי' אביכו יעקב כמ"ו יש"ל הולך בכיו"ק ובקידס ח"ק כ"ד כא"ה ויהי ה' אלהינו עמנו. והוא הלע"ר

חיים דוד צורייאנו

ס"ט

ומשום שלום להביא מן ההדיוט אמרתי לכתוב כאן גרגיר אחד במאי דסוות קי' הוגד לי בנים הי' המפורסם בדורו הי"ם לריק ז"ל בסי' הבה"ר הכ"ח עוגת אליהו סי' ו' שהביא מה שהקי' הי' חכא ז"ל בפ"ו מהי' שגגות ה"ב ע"ד כיא"ז ז"ל וח"ל כי כיא"ז בסי' לקידוי' דעיז דגם בבהמה אמרי' גופים מוחלקים בב"ח ואם אכל אבר מן החי מהי' בהמות או שתים חלב וכו' חייב על כל אחת ואי' וקי"ל שוחט הי' זבחים בחוץ בהעלם א' שאינו חייב אלא אחד. ושיב הביא משם הי' מהרמ"י ז"ל בר אחות דרב"ה שגם הוא הרבה להפליא ע"ד הרמז"ל מנים בפ"ה מהי' שגגות ה"ב ודי' למ"ש בפ"ו ה"ב בשוחט הי' זבחים וכו'. וסו"כ הי' מהרמיי ז"ל ישוב אחר לדבר השוה לבי הרמז"ל וכיא"ז כיעו"ס. והי' המחבר הביא עוד ספר אחר משם א' קדוש הי' מוהרי"ג ז"ל דהסי' בין הא לא דפי"ה ה"ג ודי' להביא דפ"ו בשוחט הי' זבחים הייכו כמ"ש בשם בכריתות דקי"ל לר"ם מה כא"ה שוחט מאוכל מה לאוכל שכן הנאה. והכ"כ יי"ל דשאני הה"א דפי"ה דבא על שבהמה והביא בהמה עליו והאשה שהביאה עליה בהמות הרבה שכן הנאה. משא"כ השוחט הי' זבחים בחוץ דליכא הנאה. ונהבי אתו שפיר די כיא"ז ולא תקשי קוי' הרמ"ל שהקי' משוחט הי' זבחים דכיא"ז לא אמרה למילתיה אלא באוכל שכן הנאה. א"ד כל"ו וג"ז כבון הוא ע"ב.

ואנכי הדיוט די הי' מוהרי"ג ושר המשקים הי' המחבר ז"ל כעלמו ממני ולא יכולתי להולמן דהא בהדיא פסק שם הרמז"ל בפ"ו מהי' שגגות באותה הלכה עצמה דהשוחט הי' זבחים בחוץ דאפי' דבר הנהנה אינו חייב אלא אחד שכן פי' שם ברים אותה הלי' וז"ל אכל כיתר מהי' זבחים כזית מכל זבח בהעלם אחד אעפ"י שאכלן בהי' תמחויים אינו חייב אלא חטאת אחד שכולם שם א' הם והתמחויים אינם מחלקים וגופי הזבחים אינן מחלקים שאחד האוכל בשר מזבחים רבים או מזבח א' וכן השוחט הי' זבחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחד ע"כ הרי לך בהדיא דפסק הרמז"ל דאפי' במילי דאכילה דהוא הנאה גדולה עכ"ז אינו חייב אלא אחד וכו' ליו יכולו אכילה ושחיטה לדעת הרמז"ל והכא להו בהדי אהדדי ודין א' לבי'. ואסרי כע"ל אנכי לא ידעתי איך איסתמיט מיניהו מלכי פסק הלכה הלזו ברים דין זה גופיה.

גם בדי כיא"ז ג"כ לא יתכן חיי זה כלל לפי מ"ש שם כיא"ז ז"ל גופיה וז"ל וכ"ל דלא אמרינן גופים מוחלקים אלא בב"ח כגון הבא על הי' נידות וכו' וכן הרובע הי' בהמות בהעלם א' חייב על כ"א ואי' אבל בשחוטים לא אמרי' גופים מוחלקים משום דלא חשיבי ואם אכל חלב מכמה בהמות בהעלם א' אינו חייב אלא אחת. וכן אם אכל נבלה וגיד הנשה מכמה בהמות וכו' יעי"ש. הכאת לדעת שגם כיא"ז לא ס"ל האי חילוקא וכעת די הרבנים הללו לע"ד אלוי. ולעיין מר בדבר זה ועליה דידיה מוטל לקיים מילי דאבות ויודיעני דעתו הנחבא בזה. אלה דברי דוד המסכונים.

זאת תשובתי אליו

הן היום האינו אל עבר פני הכי מילי מחיים מסי"ם כלאחה הקשיה קשיה גבורים כלם על ארים כמי ומקשי עמ"ם הרא"ם ז"ל בתשו' דאין נשחר ממ"ם בפי' פ"ב דעוקלין מיח ושוב דחק את עלמו ומשכן את נפשו ליישב דבריו ודברי הרמז"ל וכה אמר מר דאין דקי"ל דאוקי' דרבה לא כירתית ומ"ם הר"ש בפי' פ"ב דעוקלין וז"ל כמות שהוא ולא כאמר זה היה קודם שנתבשל כבילה ואע"ם שהוא עכשיו פחות מכבילה ע"כ כיכתו בזה כ"ל שבא לפי המס' כדמוקים לה רבה דעוקי' פלוגתיהו דרי' וכ"ל אינו אלא בבשר עגל שהיה שיעור מתחי' ולמק וחזר ותפח אבל בשר זקנה אמליגיה קאי בכדפרש"י ולא פליגי בהא דכל היכא דעוקי' הוא ביה וכו' ומ"ם לו בהפך דהיינו בשר עגל כיכתו בזה הוא דכמו בבשר זקנה משערין כמות שהן השתא הכי נמי להפך בבשר עגל שהיה למוק וחזר ונתפח כדמעיקרא משערין כמות שהן השתא וכו' אחיד כנ"ו:

ואען ואומר דסן אמת דבעוב ילייץ מר ע"ד הרא"ם ז"ל אמת דדבריו שהראי' ניכהו אלא דאכי הרואה מבין כיסי עיניו שהבין במ"ש רש"י בסוגי' בשר זקנה שנתמעט אמליגיה קאי דכוונתו לומר שלא חזר ונתפח שבשר זקנה ומאי דפליגי ר"י ור"ל אינו אלא בבשר עגל. ואכא דאמרי דשגגה גדולה שגג מר בדברי רש"י ז"ל דכאשר יכדוף הקורא בעיניו יראה דכונת רש"י ז"ל היינו דהוקי' לו בדברי רבה דקאמר כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור ולמק וחזר ותפח שהכי במתני' אמרי' בהדיא בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט והיינו דבשר עגל לא היה בו שיעור ונתפח ובשר זקנה שהיה בו שיעור ונתמעט ולזה בא לפי' ולוי' דבין בשר העגל ובין בשר זקנה מיירי בשהיה בו שיעור מעיקר' ולמק וחזר ותפח ומ"ש בשר העגל שנתפח אשיפיה קאי והייכו שחזר לכמות שהיה ומ"ש בשר זקנה שנתמעט אמליגיה קאי וכלוי' לא תפרש שנתמעט דקתני היינו שנשאר כן בלימוקה אלא חזר ונתפח כדמעיקר' ומ"ש שנתמעט היינו אמליגיה כלוי' דהתכא נקט ומי' דעבר ביכ' וביכי שנתמעט ולעולם שחזר ונתפח. והכי דייק היום דברי רש"י ז"ל שכתב וח"ל והכי קאמר אע"ג שנתמעט כשיעור שיש בו עכשיו משערינן הואיל וכבר הוה בהן כמי האי שיעורא ע"כ ואי"ה כמ"ש כתי' דבשר זקנה שנתמעט לא חזר ונתפח א"כ מוכרחים אנו לומר דמ"ש רש"י והי"ק וכו' שיבב הולך על בשר העגל שנתפח דוקא ולא על בשר זקנה וזה לא כיתן ליאמר דכל היסר הולך בדברי רש"י ז"ל יראה דוי"ע וה"ק וכו' היינו עמ"ש לעיל בשר העגל ובשר זקנה. ואע"פי של[...] לכיך ראיה לדבר פשוט כזה לעיין מר מ"ש הרמ"ז ז"ל שם דייק ע"ד וח"ל ופי' למתני' הכי קאמר בשר העגל שנתפח אחר שלמק ונפסח משיעור חזר ונתפח ובשר זקנה שהיה בו כשיעור ונתמעט אע"ג דהשתא חזר ותפח מר הכי וכו' ע"כ הרי מבואר דגם הרב ז"ל פי' לה הכי וכו' ע"ש.

ועוד דאיך אנו יכולים לוי' דמ"ם רבה כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור וכו' היינו דוקא על בשר העגל אבל בשר זקנה לא פליגי והלא עינינו הרואות במתני' דקתני [בשר] העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט משערין [...]

ועלה קאמר בגמרא דפליגי ר"י ור"ל דחד אמר לכמות שהן ומ"א כמות שהן והיינו על בשר העגל ובשר זקנה וא"ך אפשר דאתא רבה למימר דהאי דפליגי איירי אלא בבשר העגל. לא ודאי הדבר פשוט כמ"ש דרבה לא אתא למימר אלא דמ"ש בשר העגל שנתפח אשיעוריה קאי ומ"ש בשר זקנה שנתמעט אמילתיה קאי וזה ברור יותר מביעתא בכותחא וא"כ נפל היסוד ונהרס הבנין במה שדחק עצמו לפי דברי הר"ש שבפיה"מ דעוקצין וכמובן. ועוד דהרואה יראה שדברי הרמב"ם ז"ל אינו סובל כלל פי' זה דקאמר מר ולא ניתן ליאמר ואפי' ע"י הדחק. ועוד דהכי ליסנא דאו בהפך נראה ברור דכוונתו לומר דבר והופכו דלא היה בו שיעור מתחי' והשתא איכא.

גם מה שרצה לתרץ מאי דרקע הר"ש ז"ל מתני' דעוקצין כלורתה בס"ד מהי' ע"א ה"ע משום דזה כלל גדול בדברי הרמב"ם ז"ל דדרכו הוא להעתיק המשנה וכל מה שאפשר במשנה יוכל לפרש בלשונו הטהור. לפי האמור דהוי הוא מעיקרו דכיון דאנו רואים דפי' המשנה כפשטא א"כ לא נשאר לנו שום הכרח בדברי הרמב"ם ז"ל דנהי ע"א לפרשה ולבארה כאוקמתא דרבה. גם מ"ש ובלכתך בדרך זו בין תבין דגם דברי הרא"ש והר"ש בפיה"מ דעוקצין יולדקו ויכולים אנו להעמיד בלשונם ולו' דפי' המשנה כאוקמי' דרבה. גם בזה לא ידעתי מה שיהו דהן. אמת דלפי מאי דסגג מר בדברי רש"י ז"ל בסוגי' בדרך זה ג"כ הייתי יכולים לפי' דברי הר"ש ז"ל אבל דברי הרא"ש ז"ל לא ידעתי איך היו מתישבים בזה.

עוד ראיתי כתוב למר ע"מ שהקי' הרב אבין דכיון שכן דכשלא היה בו שיעור מתחי' אינו אלא עדים מאי אתא לאשמועי' הרמב"ם ז"ל היה פחות מכזית בתח' דאסור ואין לוקין עליו וכו' ואני עני כתבתי ע"ז דלקי"מ דכונת הרמב"ם ז"ל פשוטה דלא בא לאשמועי' דאסור משום התפיחה אלא בא לאשמועי' דאינו לוקה דלא תימא וכו' משו"ה כתב דאסור דוקא והיינו מה"ת משום חצי שיעור אבל אינו לוקה משום דמעיקר' לא הוה בית שיעורא ע"כ. וכת"ר עמד מתמיה עלי דא"ך סליק אדעתאי לו' דמאי דאינו לוקה הוא משום דמעיקר' לא הוה בית שיעורא דזה מורה בהדיא דס"ל להרמב"ם ז"ל לכמות שהיה מעיקר' משערינן וזה הוי הפך אוקמתא דרבה וכו' ע"כ.

ואנכי הרואה דאגב חביבותיה לדחות דברי לא נתן דעתו להבין פשיטות הסוגי' שהרי מאי דקאמר רבה כל היכא דמעיקר' הוה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה וכיה דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן כוונתו לו' דדוקא היכא דמעיקרא הוה ביה והשתא לית ביה הוא דמשערינן כמות שהן השתא מדאו' משום דהא לית ביה. אבל היכא דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה לא משערינן כמות שהן השתא מדאורייתא אלא לכמות שהיו. משום דזה השיעור דהשתא אינו של איסור אלא מ"א בעלמא וכמ"ש רש"י ז"ל ואינו טמא אלא מדרבנן. וא"כ שפיר אתא לאשמועי' הרמב"ם ז"ל דאסור דוקא והיינו מה"ת משום חצי שיעור אבל אינו לוקה על התפיחה משום דמעיקר' לא הוה ביה שיעור' וכיה דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה משערינן לכמות שהיו מדאורייתא.

עוד הרבה כת"ר להקי' עלי דעיקר דין זה שפסק הרמב"ם ז"ל היה פחות מכזית וכו' אסור ואין לוקין עליו היינו מהך אוקמי' דרבה ובדברי רבה לא אתי פי' זה דהא בהדיא קאמר רבה היכא דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן וכלו' איסור זה שנתהוה ע"י תפוח אינו אלא מדרבנן ע"כ. לזאת אשיב דלפי הנראה דברים אלו פלטתן קולמוס שלא מדעת בעלים שהרי רבה לא איירי אלא ע"מ דאיפליגו ר"י ור"ל דחד אמר כמות שהן מדאוריי' וח"א לכמות שהן ואתא רבה למימר דבהא לא פליגי אלא כיה דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה אינו טמא אלא מדרבנן וכן ג"כ לענין איסור אינו אסור אלא מדרבנן והיינו דאפי' ר"י מודה דאינו אסור אלא מדרבנן. וא"כ איך הפה יכולה לדבר ולו' דמ"ש רבה לפי' ר"י דאינו אסור אלא מדרבנן היינו דהאיסור שנתהוה ע"י התפוח אינו אלא מדרבנן וכמ"ש כת"ר שהרי ר"י גופיה הוא מי שסובר דחצי שיעור אסור מה"ת וא"ך אתא רבה למימר על ר"י הפך סברתו דאיסורו אינו אלא מדרבנן אלא ודאי הדבר מוכרח דמ"ש רבה דאינו אסור אלא מדרבנן אינו אלא על איסורים אחרים דלא שייך בהו למימר דחצי שיעור אסור מה"ת. וכגון כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח ולא קדם והילקו קודם שתנוח היורה מרתיחה דאז אין ס' בחלב כנגד הבשר שהחלב אסור לכ"ע וכמ"ש רבי' הטור ז"ל ביו"ד סי' צ"ב ועל איסור בזה וכיוצא בו הוא מאי דקאמר רבה דלכ"ע אינו אסור אלא מדרבנן. והיינו דזה הבשר כשנפל לתוך היורה של חלב מחמת שהיה רותח היה בחלב ס' כנגדו ועכשיו כשנתבשל שנתפח לא יש בחלב ס' כנגד הבשר דאם אנו משערין זה הבשר לכמות שהיה כבר יש ס' כנגדו והחלב מותר ועי"ז קאמר דאסור זה החלב מדרבנן דכיה דמעיקר' לא הוה ביה והשתא אית ביה משערינן כמות שהן מדרבנן ועכשיו ליכא ס' כנגד הבשר והחלב אסור.

ומ"ש וכן משמע ג"כ מדברי הרא"ש והרשב"א בתשובה דהאי מדרבנן דקאמר רבה היינו שאיסורו הוא מדרבנן שכתבו דהתם כאו וכו' לנזור טומאה או איסור וכו' הרי מבואר מדבריהם דהאי מדרבנן דקאמר רבה הוא לו' שאיסורו או טומאתו הוא מדרבנן וכיון שכן אנכי לא ידעתי איך יעלה על לב אדם לומר דהאיסור דכתב הרמב"ם היינו דוקא מה"ת ע"כ.

גם אנכי לא ידעתי איך יעלה על הדעת למי שיש לו מוח בקדקדו לו' דהאיסור דכתב כאן הרמב"ם ז"ל אינו אלא מדרבנן הלא דהרי שם ה"ב לוה כככתובה והכי אמר מר הרמב"ם ז"ל ואסור מה"ת לאכול כ"ש מדבר האסור. וא"כ איך אפשר לו' דמ"ש אח"ך היה פחות מכזית וכו' אסור ואין לוקין עליו דהיינו אסור מדרבנן. ועוד דא"כ דמ"ש אסור היינו מדרבנן מאי אתא לאשמועי' דאינו לוקה ומי לא ידעינן דבאיסורא דרבנן ליכא מלקות ולא הו"ל אלא אסור וממילא הוה ידעינן דאינו לוקה אלא ודאי דאסור מה"ת קאמר. ועיין להרב החסיד כמוהר"ר מלאכי הכהן ז"ל בתשו' כי באה נפשי בני יהודה דקי"ו ע"ב שהוכיח כן ע"ש. והנה דהרב כמוהר"י עייאש ז"ל שם דחה ראיותיו עיין להרב חיד"א ז"ל בשי' עין זוכר דיד ע"ב שהכריע כמ"ש הרב החסיד ז"ל והוכיח ג"כ בדעת הסמ"ג דהכי ס"ל דאסור מה"ת וכמ"ש הסמ"ך ז"ל בתשו' הנז'. ואין לו' דמ"ש הרמב"ם ז"ל ואינו לוקה לאו היינו מלקות דאורייתא אלא כוונתו ז"ל לו' דאף דאסור מדרבנן אינו לוקה מכת מרדות וכמו שתי' הרב כמוהר"ן ז"ל בשי' נספח בכסף דיל ע"א עמ"ש הסמ"ג באיסור דרבנן אסור ואינו לוקה. וכן כתב ג"כ מרן ז"ל בכ"מ פי"א מה"ג הי"ד וגם הלח"מ ז"ל שם על מ"ש הרב כאשה עליו ולוקה עליה. בהרי כתב הרמב"ם ז"ל שם ה"ב וז"ל ואם אכל כ"ש פחות מכשיעור מכין אותו מכת מרדות ע"כ. הרי מבואר דס"ל להרמב"ם ז"ל דאפילו דליכא שיעור לא ימלט ממכת מרדות. כ"ש כשנתפח דהא תיסא איכא שיעורא מדרבנן דמכין אותו מכת מרדות. ומ"ש הרא"ש דהתם כלו מכמים טעם ופי' לנזור טומאה או איסור וכו' דמשמע שאיסורו הוא מדרבנן אינו אלא על איסורים אחרים דלא שייך בהו לו' דח"ש אסור מה"ת וכמ"ש.

גם מ"ש להכריע דאסור מדרבנן קאמר דאם איתא דכונת הרמב"ם ז"ל לו' דאסור מה"ת לא הו"ל לכתוב תיבת אסור אחר מעשה התפוח אלא הו"ל קודם מעשה התפוח ואז הוה משמע שאסור מה"ת ע"כ. גם זו לא מכרעא והוא דאם היה כותב הרמב"ם ז"ל היה פחות מכזית בתח' אסור והיינו מה"ת הוה משמע דאתא לאשמועי' דאסור מה"ת לאכול חצי שיעור מדבר האסור וזה כבר פסקו בה"ב. ולכן כתב היה פחות מכזית וכו' אסור ואין לוקין עליו וכלו' דהגם דאסור מה"ת משום ח"ש אינו לוקה.

גם מה שהוכיח שכן הוא דעת הרב דרך המלך ז"ל לאסור דכתב הרמב"ם ז"ל אינו אלא מדרבנן ממאי דפסק ליה דלף בפיגול ונותר קי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת ממ"ש הרמב"ם ז"ל כיה ה' זו כזית חלב וכו' שהניחו בחמה ונתמעט האוכלו פטור דהיינו פטור אבל אסור ולא פסק ליה מטעם אח"ך פחות מכזית וכו' אסור ואין לוקין עליו. הכא דאמרי דגם עליו יש

לתמוה

לתמוה דמאי דלא פשיט ליה תוי"ט אח"ך בפי' אסוי משמע דס"ל דהך איסור שכתב הרמב"ם אינו אלא מדרבי' והרואה יראה דדבר זה לא ניתן ליאמר וככל מה שהוכחנו .

גם מ"ש לתרץ קו' הרי' אבין בדברי אשר כריתי לי דאפין דמ"ש אסור מה"ת וכוונת הרמב"ם הוא לוי' דהגם דכתפה לא תימא דהאוכלו חייב מלקות דהא תיפא כזית אכל וכו' ואתא לאשמועי' דהגם דכמות שהן הפתא משערינן והפתא ליכא הא איכא כזית ע"י התפיסה ואסור עכ"ז לא לקי עליו משום דאיסור זה דתפיסה אינו אלא מדרבי' וכו' ע"כ. לפי האמור לעיל נפל פתאו בבירא דכיון דאיסורו אינו אלא מדרבי' מאי אתא לאשמועי' דאינו לוקה. אלא דהתי' הנכון הוא כמ"ש .

עוד הוס' הוית בד"ק עמ"ש אני עני לקו' הרב אבין על הממ"ל דלקיימ דמאי דאמרי' התם בבשר העגל שנתפח דמשערינן כמות שהן היינו דוקא בשקבל הטומאה אחר שנתפח ובזה הוא דפליגי ר"י ור"ל והכי דייק מ"ש רש"י ז"ל בד"ה כי פליגי וכו'. ועל הדברים הללו הקדקדתי מדברי רש"י ז"ל דא"כ הך אוקמתא דרבה דמוקי פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהיה בו כשיעור ולבסוף וחזר ונפח בסבכה ל"ל דהטומאה באה לאחר שנתפח ובסברה זו סגי' להקי' עלי מכמה אנפי. אי לזאת מודינא ליה דלא יפה דקדקתי מדברי רש"י ז"ל אשר מזה מוכח דמאי דמוקי פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהיה בו כשיעור ולבסוף וחזר ונפח היינו דהטומאה באה לאחר שנתפח וזה א"א לאומרו אבל מעולם לא עלה ע"ד דעת הדיוט לפי' ולוי' דמאי דמוקי רבה פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהיה בו כשיעור וכו' היינו שנטמא לאחר שנתפח אלא דלעולם מאי דמוקי רבה פלוגתייהו דר"י ור"ל בשהיה בו כשיעור וכו' היינו דקבל הטומאה מתחי' בעודו כשיעור אבל מאי דאמרי' מעיקר' בבשר העגל שנתפח וכו' דמשערינן כמות שהן ופליגי בה ר"י ור"ל דחד אמר משערינן כמות שהן וח"א לכמות שהן וגם הברייתא דאותיבו לר"ל דאמרי' התם בבשר העגל וכו' טהור לעצמו ונטמא מכאן ולהבא דמשם הוא עיקר קו' הרב אבין על הממ"ל ז"ל דמוכח בהדיא דהגם דלא היה בו שיעור מעיקר' קאמר ר"י דמשערינן כמות שהן בזה הוא שכתבתי דמיירי בשקבל הטומאה אחר שנתפח ונכס"ג הוא נ"כ מאי דפליגי ר"י ור"ל וככל מ"ש בדברות הראשונות. וגם כשאתא רבה לתרץ ולוי' כל היכא דמעיקר' הוה בי"ה והשתא לית בי"ה הא לית בי"ה מיירי כגון בהכי שאם נגע בטומאה עכשיו הא לית בי"ה ואינו מקבל טומאה. וכ"ה דמעיקר' לא הוה בי"ה והשתא אית בי"ה מדרבי' וכלוי' דאם נגע עכשיו בטומאה הא אית בי"ה וטמא מדרבי' כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור וכו' והשתא מיירי בשקבל הטומאה מתחי' בעודו כשיעור ככ"ל בשטות הסוגייא ולקיימא מכאן לפי' הממ"ל ז"ל וכמ"ש :

וסמוכות מצאתי לזה מדברי הרא"ש ז"ל שם בתשו' וז"ל ולא דמי להא דפי' כת"מ וכו' דהתם ראו חכמים טעם וסברא לגזור טומאה או איסור כיון דהשתא ליכא שיעורא והרואה סבור דהוה בי"ה שיעורא מעיקר' אי מעכבת ליה אי שרת ליה מיחלף בההוא דהוה בי"ה שיעורא מעיקר' וכו' עכ"ל והשתא אם איתא דקו' הרא"ש ז"ל דמ"ש רבה כל היכא דמעיקר' לא הוה בי"ה והשתא אית בי"ה מדרבי' מיירי בשקבל הטומאה מעיקר' א"כ לנו יש לדעת על מה אדרבה הטעמו לגזור טומאה או איסור דממ"נ אם ראו הרואים שנגע זה האוכל בטומאה א"כ כבר ראו דלא הוה בי"ה שיעורא מעיקר' וכשרואים עכשיו שנגע זה האוכל באוכל אחר ואינו מטמא אותו לא אתו למיחלפי. ואם לא ראו שנגע זה האוכל בטומאה א"כ כשרואים עכשיו שנגע באוכל אחר מהיכן יודעים דמעיקר' נטמא כדי לטעות ולומר דאפי' דאית בי"ה שיעורא אינו מטמא אחרים. ואם אומרים להם שזה האוכל נטמא מעיקר' כבר אומרים להם ג"כ דלא הוה בי"ה שיעורא. אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דס"ל להרא"ש ז"ל דמ"ש רבה כל היכא דמעיקר' וכו' מיירי בשקבל הטומאה עכשיו דאינו טמא אלא מדרבי' ולזה קאמר דראו חכמים טעם וסברא לגזור טומאה כיון דהשתא איכא שיעורא והרואה סבור דהוה בי"ה שיעורא מעיקר' וכלוי' דהרואה עכשיו שנגע בטומאה ואינו מיטמא יסבור דהך הוה מתחי' ולאפוקי אינו מקבל טומאה ואתו למחלפי בההוא דהוה בי"ה שיעורא.

וכן נראה שהבין ג"כ בקונ' הרב קהלת יעקב אלגאזי ז"ל שהביא דבריו בתי"ל דהרב הנ"ל שם דכ"ז ע"ב עמד בזה הספק שנסתפק הר' מש"ל ז"ל ובתחי' פשיט ליה דלא מצטרף מע"ש בזבחים דל"ה ע"א וכתב וז"ל כמלינו למדים לדעת ר"י דר"ם אינו מטמא עד שיהיה בו כביצה וכו', וכדי דסיים כמי אם קבל טומאה פחות מכביצה דאינו טמא אם אח"ך נתפח ונעשה כביצה אינו טמא כיון דמעיקר' לא הוי טמא וכו' ע"כ ושוב הק' לדעת ר"י מהתוס' שהביא הממ"ל ז"ל וכתב וז"ל וי"ל באי' מצי' סברם האי הוא דמיירי וכו' דלא קאמר ר"י דבעלא היה בו שיעור דלא מצטרף אלא בבי' אלאי בילה דהטומאה באה לה ע"י צירוף דאחר אבל כשהוא בעצמו שקבל הטומאה לא היה בו כשיעור והוא בעצמו נתפח ונעשה כשיעור אפשר דיודה ר"י דטמא ומטמא אחרים הסך ק' בעל מש"ל שכתב והיה לבי' אלאי בילה זה אפשר לוי' אבל מ"מ ל"ת עכ"ל. ולא"ה דמ"ש התם בבשר העגל שנתפח וכו' דמשערינן כמות שהן ובהא פליגי ר"י ור"ל מיירי כשנגע בטומאה מעיקר' ועי"ז קאמר רבה דכל היכא דמעיקר' הוה בי"ה והשתא לית בי"ה הא לית בי"ה וכ"ה דמעיקר' לא הוה בי"ה והשתא אית בי"ה מדרבי' וכוונתו לוי' דלעי"ג דכשנגע בטומאה לא היה בו כשיעור אפ"ה כשנתפח ונעשה כשיעור כ"ע מודו דטמא ומטמא אחרים מדרבי' א"כ למה זה לא הוכיח כן הר' ז"ל לפי' כ"ה מסוגיין וכדאמרן כיון דהוא בעצמו שם סמוך וכראה הביא הך סוגי' וכתב עמ"ש רבה כי פליגי וכו' דבודאי דפי' הוא דקבל טומאה בעודו כשיעור ולבסוף וחזר ונפח ואם זה הפי' גופיה קו' ג"כ במ"ש רבה כל היכא דמעיקר' לא הוה בי"ה והשתא אית בי"ה מדרבי' ה"ל להוכיח כן מסוגי' ולא ה"ל להניח. אלא ודאי מוכרחים אנו לוי' דהרב ז"ל לא הוכיח כן מהכא משום דמהכא ליכא שום הכרח דיכולים אנו לפי' ולוי' דמ"ש מעיקר' בבשר העגל וכו' דמשערינן כמות שהן ובהא פליגי ר"י ור"ל דחד אמר כמות שהן וח"א לכמות שהן מיירי בשקבל הטומאה אח"ך ועי"ז קאמר רבה דכל היכא דמעיקר' לא הוה בי"ה והשתא אית בי"ה מדרבי' וכלוי' דאם נגע בטומאה עכשיו אינו טמא אלא מדרבי' לדעת רש"י ותוס' ור"ת ולדעת הרי"ף אינו טמא לטמא אחרים אלא מדרבי' וכמ"ש .

ובהיותי אך עסוק בדברי הרב הנז' אמר אלי רב כהורא"י הלי ג'יק"א דכתי"ר דע"א כי בילקוט יקרא כריו ע"ב שתמה שם הרב ז"ל לדעת הרמב"ם בפ"ד מה' טומאת אוכלין דפחות מכביצה מקבל טומאה מסוגי' דר"ם שעלכ"ע דל"א ע"א דאמרי' התם בעי מיניה רבא מרב זכק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת וכו' אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן ומשני לעולם לענין שבת וכו' והשתא א"א לפי' הרמב"ם מאי פריך בגמ' אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן כימא דהשיא דבעי כביצה היינו לטמא אחרים ובעיין הי' לטמא את עצמו ועדלא קאמר הכי משמע דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה הפך דברי רבי' ז"ל. ועי"ז הכי אמר מר הי' הנז' מריו דלקיימא דמאי דלא קאמרי בגמ' הכי היינו משום דקים להו בפשיטות דפחות מכביצה מקבל טומאה ולכן לא קאמרי דהבעיא היא לטמא עצמו דודאי דהא ג"כ כבר קים ליה דדיכא הכי הוי דלטומאת עצמו לא בעינן שיעור אלא בכ"ש וכמ"ש הרמב"ם א"ד כו"ו .

גם מה שרצה להוכיח דהך דבשר עגל מיירי בשנטמא מעיקר' ממ"ש רש"י ז"ל בד"ה דמעיקר' לא אסור הוא אלא מ"ה בעלמא דכוונתו לוי' דכל היכא דמעיקר' לא הוה בי"ה וכגון בשר עגל שלא היה בו שיעור מתחי' איסור טומאה דהוה בי"ה לא אסור תוה כלוי' לא חשיב אסור מלד שהיתה שיעורו והפי הוא כמ"ה בעלמא ואם איתא למ"ש מאי קאמר רש"י לא אסור הוא וכו'. דבריו בזה באו שלא בדקדוק ומקולר השגת כונת רש"י ז"ל שהרי מ"ש רש"י ז"ל לא אסור הוא אלא מ"ה בעלמא לא קאי אלא על כשנתפח דהשתא מיהא אית בי"ה וקאמר רבה דטמא מדרבי' עי"ז הוא דפירש"י ז"ל דמשו"ה

כשנגע

כשנגע עכשיו בטומאה אינו טמא אלא מדרבנ' משוי דזה השיעור שאנו רואים שנגע בטומאה לאו כולו של איסור ממש אלא מ"מ בעלמא דמשום שנתנו הבשר עגל בתבשיל להתבשל ונחסר ע"י הבישול כנעשה כשיעור וא"כ כשנגע עכשיו זה הבשר בטומאה אינו טמא אלא מדרבנ'. אלא דרש"י ז"ל לא הוצרך להעתיק כל הלשון מתחילתו ועד סופו דמעיקרא לא הוה בי' והשתא א"ת בי' וזה פשוט.

גם פקפוקו עלי עי"ש שדקדקתי מדי רש"י ז"ל שכתב ולא יקבל עוד טומאה ולא כתב ולא יהיה דמאחר דכתיבתי לדקדק למה זה לא דקדקתי ג"כ במילת עוד דלפי דברי תיבת עוד אין לה שחר דלפי מ"ש שהטומאה באה לו לאחר שנחסר ומקודם היה טהור לא הי"ל ולא יהיה לו טומאה ואי הוה דייק וגמיר הי' עוד מילא הוה הדר מר מ"ש וכו'. אבל דאמרי דאי מהא לא תברא ולא הוה קי"מ ואכתי שדיוק דקדקתי וגמרתי. ואף גם זאת שברית וראיתי דתיבת עוד מדויקת שפיר לבי הצדדים ואדרבא אעיכא ולא מקשה'כא דמר דייק וגמיר ולא סביר דהכי שפיר הייכו יכולים לו' דכוונת רש"י ז"ל לו' דעד עכשיו קודם שנמק הי' לו אפשרות לבשר זו לקבל טומאה מדאורייתא כיון שהי' בו כשיעור אמנם עכשיו שנמק ולא נשאר בה כשיעור אף שחזר ונתפח אפ"ה כיון שנמק כאלו לא הי' כשיעור מעיקרא ואין לה עוד אפשרות לקבל טומאה מדאוריי' אלא אם נגע השתא בטומאה אינו טמא אלא מדרבנ'. אלא דהאמת יורה דרכו דלעיקר אין לדקדק כן מדי רש"י ז"ל שאלו האמורים לענין דהוי באיסורין וכמ"ש כת"ר.

ומ"ש דלא הי"ל לכת"ר לו' בדי הרשב"א דדוקא בבשר עגל דנבלה ולא בבשר שחוטה דמפשט לשון הסוגיא מוכח דאיירי בבשר שחוטה וכדאמרי' לה בברייתא וכן בטומאה פיגול ונותר וכו' ודין פיגול ונותר לא שייך בנבלה וכו' ע"כ, דבריו בזה אין להם שחר ולא כיתנו ליאמר וכ"ש ליכתב דמה לתבן עם הבר דהאי לאוריות קאי והאי לאוסרים קאי. וזה ברור ואשי' למתחילין.

גם מה שהפליא להק' על המשל"ז ז"ל ממ"ש הרא"ש בפה"מ ואי לא הוה בי' שיעורא והשתא א"ת בי' טמא מדרבנ' וכ"כ ג"כ בהדיא בתוס' הנז"ל וכו' הרי מבואר מדברי הרא"ש דמדרבנ' מיהא טמא הוא והנה דבעת קבלת הטומאה לא הוה בי' שיעורא כלל וזה הוי הפך מ"ש המשל"ז ז"ל וכו' ע"כ. לפי האמור לעיל ותדר פלפ"ים דמ"ש בפיה"מ כוונתו ז"ל כדאמרן לעיל בפי' הסוגי' דמיירי בשנגע בטומאה. אמיך וגם מ"ש בתוס' הנז' לפי מה שהוכחנו לעיל מדבריו אדרבא משם מוכח כל בתר איפכא. גם מ"ש ואף אם כרים הכהנים סוברים דהרא"ש ז"ל לא קאי בשיטת הסוברים על הרי"ט אלא בשיטת הרמז"ל קאי. הכהה זו הכה'ה סוברת סיא דלפי מ"ש לעיל בכוונת דבריו ז"ל נוכח דאדרבה קי"ל כשיטת הסוברים של הרי"ט ז"ל ואינו מן הצורך לכפול הדברים. גם מ"ש דמ"מ הוי"ל למשפטיה ספקו המשל"ז מדברי הרשב"א בתוס' הנ"ל דהמזיק הי' זה דהרא"ש ז"ל. לפי האמור בכוונת דברי הרא"ש ז"ל ממילא אזף הלך לו ולק"מ על המשל"ז ז"ל.

עוד ראיתי כתוב למר. עי"ש שהקשה הרב אג"ן לרש"י ז"ל שסותר עצמו מ"ש בסוגיין ובפסחים דלי"מ למ"ש שם בפי' כי"ש דלי"ה ואכי בעוניי השגתי עליו דנעלם ממנו דברי הכ"ב ח"ס ז"ל בס בפי' כ"ש דכבר כנגש מזה וחילק וכתי"ר דמה דברי בקש וכתב דלא ח"י כן ה' ז"ל כי אם דוקא בטבל דרבנן שאין עיקרו מה"ת כלל לא כן בדמאי דא"ת בי' מלאה דספקא דאורייתא וכיון שכן מעשר ירק ופיגול ונותר שהתפס שעיקרם מה"ת למה זה לא ממעטינן מקרא ע"כ. ודבריו אלו אינם אלא דברי נביאות שהרי מוהרש"א ז"ל מעולם לא עלה ע"ד ד"ע לחלק בין מלאה שעיקרו מה"ת להיכא שעיקרו אינו אלא מדרבנ' שהרי כתב וז"ל ולעיל גבי דמאי הא לא חזי' ליה שפירש"י מטעמא מי שאיסורו וכו' הייכו משום דא"ת בי' עלמא דספקא דאורייתא דממא לא עישר עכ"ל הרי מבואר דהרב ז"ל לא חי' אלא בין מלאה דא"ת בי' ספקא דאורייתא וכגון בדמאי דאם לא עשרים הלוקח הויא ספק איסור מה"ת דממא לא הפרים ג"כ העי"ה. במלאה דרבנן כי האי ממעט כן מקרא לא כן במעשר ירק ופיגול ונותר שאם לא יפרים מעשר ירק לא משום זה עובר איסור תורה וגם בפיגול ונותר אי לא מעטינן כמות שהן מדרבנ' ולא יהיה ח"ב נ"תם לא מפרים עובר איסור תורה ואת' לאוכלו שהרי בלי שום הפ"הם כבר אסור ועומד מה"ת משום הי' כבלע"ד כוונת הרב ז"ל ופשוט.

ומ"ש. עי"ש שהקי' אכי עני' ע"ד הרמז"ל פי' מס' כלאים ה"ד שאין התורה ממעט דבר שהוא אסור מדים דהא כתי"ר מעיש פ"א מהי' ביכורים בחולה ופ"ג מהי' קוניה פי"ע וכתי"ר הא"ר את עי"ר דקוי' זאת כבר עמדה וכשא"ת לפני מי שגדול במוהרים קוזין ז"ל ואיהו מפרק לה והן ליו הובא בס' הון יוסף ושם' המחבר כריו דהה דבריו ומי' באופן אחר. אכתי הכולם דכמוהרים קוזין ז"ל אין לו שום עסק בקוי' זאת אלא מאמרים קמא הוא סד לי"מ זקן שקנה חכמה רב עמרם ז"ל וכמ"ש שם דין קעי"ב ולא הקי' כי אם לתי' בי' של מרן ז"ל בכ"מ פ"א מהי' בערה ה"ס והרב המחבר כריו חונה עליו דאמאי שבקיה לכ"מ ותמה על הכ"מ דוקא. וכל מ"ש כת"ר בזה והקי' על תי' רב עמרם ז"ל ועל תי' הרב המחבר כריו ממ"ש המשל"ז פ"ז מהי' תרומות וגם מה שתמה על המשל"ז ז"ל ומה שעלה מן הטוב כל דבריו כריו תמהים הי' בעיני מתחילתן ועד סופן. תחי' ורא"ם במה שהקי' על תי' רב עמרם ז"ל שהי' דשאני שהי"א דשכיות דממעטי' מקרא שעיקרו הוא להחמיר לא כן גבי כלאים שהמיעוט שמיעטה תורה הוא להקל ועיז כתב רבינו שאינו ממעט בתוי' דבר שאיסורו מדים. הקי' עליו דהך דתרומה טמאה מדרבנ' עכ"יכו ג"כ הוא להחמיר דאף דמה"ת טהורה הי"א הם החמירו לומר שהי"א טמאה וא"כ למה לא ממעטי' לה מקי' דומתו בו כי יחללוהו. ולדידי לקי"מ דעיקר תי' רב עמרם ז"ל אינו אלא בעיקר המיעוט שמיעטה תורה בין שבא המיעוט להחמיר וכשה"א דולו חסים לאשה דבא להחמיר דאם הי"א אבודה לו לא יקברה. לכשבא להקל וכהה"א דכלאים דבא להקל ולוי' דלמלות לי"לת לית לן בה משום כלאים. וא"כ גם בהשי"א דתרומה טמאה שמיעוט שמיעטה תורה אינו אלא להקל ולוי' דאם אכל כהן טמא תרומה טמאה פטור ממכות ומה לנו בחומרייהו דרבנן שהחמירו לומר שהי"א טמאה לעיקר המיעוט שאנו דנים בו שעיקרו אינו אלא להקל. וא"ך לא כאם דגם בכלאים הוי דכוותה דרבנן החמירו אפילו לקבור אלא דמיעוטא דקרא הוי להקל.

אלא אי הוה קשיא על תי' רב עמרם ז"ל הא הוה קשיא דכל עיקר כונתו ז"ל אינו אלא לומר דשאני השי"א דכלאים דלא אתא לומר שאיסורי שהקשירה אינו אלא מדבריהם בהלא דמיעוטא דקרא לא אתא אלא למעוטי איסור דרבנן ולהקל באיסורייהו בדרך לא שנו ואין זה דרכה של תורה. וא"כ הכא בתרומה טמאה מדרבנ' אם אנו ממעטי' לה מקרא כשי' דשוא להקל ולוי' דאם אכלה כהן טמא פטור ממכות. אמנם לאו להקל באיסורייהו דרבנן גופיה הוי' ובדרך לא שנו כמו התם דבא למעט ולהקל בקשירה גופא דאסרו רבנן דלא אסרו במקום מלוה. אבל הכא איסורייהו כדקאי קאי ומיעוטא דקי' לא אתא אלא להקל באיסור תורה דוקא. אלא דאעיקי' אין להקי' לאילוקייהו דרבנן ז"ל משה"א דהרי"ב מ"ל ז"ל דהם לא באו לחלק אלא דוקא לשה"א דכלאים ולא לכל מילי דאמרי' בהו דלא ממעטינן מקרא דבהכהו יש לחלק בכל דבר כפי הראוי לו.

גם מה שרצה ליישב דברי המשל"ז ז"ל דבס' תרומות דלא לסתרו עם מ"ש בהי' כצי"ב ובהי' קונה דע"כ לא כתב התם בהי' כעי"ב דהא דממעטי' מקי' שכיות משום דקרא סתמא כתיב אשה הראוים לו וכל שא"כה ראוי' אינו נושאה בין שהי"א אסורה מדית בין מדים. אלא דוקא התם ומטעמא די"ם כח ביד חכמים לעקור ד"ת בשב וא"ת כנודע ואף בי"ז דאיסור זה הוא להחמיר. לא כן בתרומה טמאה מדרבנן דמדאוריי' הי"א טהורה וכשאמרו חכמים שיהי' טמאה האוכל אותה בקו"ע לא ממעטי' מקי' לו' דפטור ממכות משום דכמאלא עקור דבר מה"ת בקו"ע להקל על מ"ש בתורה ולמעוי"ל לא ממעטי'

מקרא

מקרא. גם בזה לא ידענא מאי קאמר הר"ב במאי דטעמא טעים ע"ד המשנ"ל ז"ל דבאכם את השכיר מאי דליכו כושלה הוא משום די"ם כח ב"ד חכמים לעקור ד"ת בשוא"ת דהרואה יראה שם בה' נע"ב דלא כתב כן אלא משם כמהר"י ששון ז"ל שכתב ואדרבא דברי הכ"מ להר"מ ל"ק כולי האי שהייתי אומר דמ"ש הית אכופה זו אסורה עליו ואפ"ה שכיח הי"ז לא ישאנה הייתי מדרבי דנהי דמדאורייתא וכו' כלו חכמים להעמיד דבריהם ע"ד תורה וכו' די"ם כח ב"ד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת אמנם המשנ"ל ז"ל הק' עליו והרבה להוכיח דאין הדבר כן אלא כוונת הרמב"ם לו' דמדאורייתא אינטעית שנים אולו חיים לאשה וכמ"ש מרן ז"ל דכל היכא דכתוב שהם כגון הכא גבי אונס דכתיב ולו תהיה לאשה דהכתוב הקפיד שהם אינה ראויים לקיימה שלא יקחנה כל שאינה ראויה לקיימה אפי' מדים שפיר ממעטי' לה מקרא וכן גבי מוטה וכו' וא"כ היכי אתי כתיב כריו להטעים בדבריו הספק מנ"ע הוא ז"ל להדיא. ועוד דלעיקרי מאי דקא חשיב להביא דתרומה טמאה מדרבי דלא ממעטי לה מקי' ובהן טמא שאוכלה פטור מכרת דהוי עוקר דבר מה"ת בקו"ע כל לגבי דידי קימא זו היכא אלא קימה שאין בה הידור דאטו אכו מתירים לו לאכול זאת התרומה לכתחי' בקו"ע דאף אי ממעטי' לה מקרא אינו אלא דהם אכלה פטור מכרת דלאוכלה לכתחי' פשיטא ופשיטא דאסור גמור הוא שהרי אפי' טמאה מדאורי' אסור הוא לאכול וכדמשמע מסוגי' דפ' הנשרפין ופסקו הרמב"ם להדיא גם בפ"ז מה' תרומות כ"ש וקי"ו הטמאה מדרבי' וא"כ אנכי לא ידעתי איך אפשר לו' בזה דהוי קו"ע וא"כ אלא שוא"ת לפוטרו ממלקות. אלא דהס"י הנכון הוא הח"י הבי דהם אמרו חכמים ז"ל דהוי טמאה לא אמרו אלא להחמיר ולא להקל עליו ולפוטרו מכרת וכמו שכ"כ הרי"ב מ"ל שעם ז"ל בפ"י על הרמב"ם פ"ז מה' תרומות והבאתי דבריו ז"ל בדברות הראשונות. אלא דהרב ז"ל כ"כ והכי גם דלא אנו שחכמים מפקיעין איסור תורה והויכן בה דהכי אל"כו וכמ"ש התם בפי השולח בהסי' דשביעית אבל אבתי הס"י במקומו עומד דאף דהתם בשביעית אמרי' די"ם כח ב"ד חכמים להפקיע איסור תורה דלא תגזול בשוא"ת היינו דוקא התם דאמרו כן בפירוש וגם דהוי גדר וסייג למ"ש בתורה משום דלא תשכח תורת שביעית משא"כ הכא בתרומה טמאה מדרבי דהם ז"ל לא אמרו אלא הי"ם טמאה ולא פירשו הדבר לו' דגם לכהן טמא שאכלה חשיב כטמאה דאורייתא לפוטרו מכרת וכיון שכן אין כח בידינו לומר דאף להקל אמרו כן אלא אדרבא אמרי' דהם ז"ל לא באו אלא להחמיר ולא להקל ככלע"ד.

דחזה הוית להרב כמוהר"א ז"ל בארע"ד סי' חל"ו שהביא ראייה להסכמתו של המש"ל ז"ל שם בה' תרומות דלא ממעטי' לתרומה טמאה מדרבי' מקרא דכי יחללוהו, מסוגי' דמכות דאמרי' אא"ב דאורייתא היינו דאיכא פיגול ונותר אלא א"א דרבנן וכו' ופרש"י ושוב כ' וז"ל אמנם ל"ע ממ"ש רש"י בפי' אזהו נשך דקי"ג ע"א ד"ה יש לו מותר שכתב ולעי"ב דלא משך כי מוקרו בנשותייהו מוקרו ולא הוי רבית שוא"ל ואם בא לחזור קאי במי שפרע עכ"ל ועי"ז בא מתחת לארים כמוסרי' עילם ז"ל בעפירות זהב לו וכתב וז"ל וא"ל דהתם דאזלינן בתר דינא דרבי שאני משום דעכ"ן ממון הוא וקיי"ל דהפקר ב"ד הפקר וכי תקנו משיכה קונה ולא מעות הכי הפקירו ממון הלוקח ועשאוהו של מוכר עדיין ומשום תקנת לוקח שלא יאמר לו כמ"ב עכ"ל. ולכי הדיוק בתר דלפיכרא עפירא דתותי רגלוהי לא ידענא מאי קאמר הרב במים וכי תקנו משיכה קונה וכו' דמה לנו שהוא עם תקנה זאת דהכא לא כי' רש"י ז"ל אלא דאף דלא משך הלוקח כתשב דברשותיה מוקרו הוא"ל דהמוכר גמר לאקנותו מאז משום דהם בא לחזור בו קאי במי שפרע. ואם כוונתו ז"ל לו' דכמו התם דתקנו משיכה קונה הכא ג"כ תקנו שיקנה אף בלא משיכה אדרבא יגדל התימא עליו הרב דמה ראו על ככה ומאי שנא הכא מעלמא דהכא ג"כ הייכא תקנתייהו להלוקח שלא יאמר לו כמ"ב ועוד דהעיקר חסר מן הספר והיכן מצינו תקנה זאת והם לא אמרו אלא דאם בא לחזור קאי במי שפרע. וא"כ היכי שייכא לומר הכא הפקר ב"ד הפקר דבזה לא כוונו שהפקירו ז"ל מידי שהרי אם רוצה לחזור בו המוכר ולקבל עליו מי שפרע שפיר מצי לחזור בו ואין מי שיעכב על ידו באופן שדברי הרב ז"ל בזה לא זכיתי להבינם. ולעיקר קו' הרב כמוהרי"א ז"ל עיין להי' אגין מה שתי' כי נכון הוא. וראיתי להרב המציין ז"ל בחי"ב דפ"ע ע"ג שהביא מ"ש כמוהרי"א ז"ל שם בנו"ב ס"י נג"ל לתרץ מאי דמקהו אקשיא עמ"ש רש"י ז"ל ביבמות ד"ל ובגיטין ד' דין דכהן טמא שאכל תרומה טמאה במיתה שהוא הפך סוגי' דפ' הנשרפין. דרש"י ז"ל ס"ל דבתרומה טמאה מדרבי' לא חשיב טמאה ליפטר ממיתה. ותמה עליו ה' המציין ז"ל דכיון דהמ"ל ז"ל נסתפק בדבר והל"ע א"ך מספק פשיטא ליה ז"ל דלא מיקרי טמאה וכבר הרב יצחק יכנן חסם עליו בזה ואף דהמ"ל כנאה קלא דדעתו נוטה לצד זה מ"מ קשה קלת דלא הזכירו א"ד ז"ל. ועמו הסי' אדרבה עליו יש לתמוה דהתם קאי וא"ך לא הבי"ע אחרי שמלך במ"ק שם שכבר הבי"א דברי המ"ל ז"ל וכה אמר מר שכן עלתה הסכמתו ודלא כמ"ש הוא ז"ל שהכל הדבר בל"ע וזו הי"א סיבה שלא הולרך לחזור ולהרחיב הדבור הכא במ"ב. והי"א גופא קשיא על הרי"ב כ"מ ז"ל דמ"ג ע"ד שתמה כן על הרב ז"ל וכתב דלא זכר שר להמ"ל כרכר כמה כרכורים להתיר ספק זה. דאדרבא הוא לא ראה דברי ה' ז"ל במ"ק. ועוד יש להרגיש על הרבנים הנז' בי המה מע"ב הי' יצחק יכנן וה' כ"מ וה' המציין ז"ל שהביאו קו' זאת ע"ד רש"י ז"ל ופירוקא בשם הרי"ב ארע"ד ז"ל דהרואה יראה דלאו תורתו דיליה היא אלא מכמוהר"י ששון ז"ל.

ובעיקר ספקו של המ"ל ז"ל ראה ראיתי להרב זה הי"ם גדול ז"ל בשו"ת ח"ב דע"ב ע"ג שכ' דאין להביא ראיה ממ"ש רש"י פ"ח מה' פסוה"מ הע"ו הי"ם טמא בטומאות של דבריהם אכי לוקה וכו' דודאי לחייבו מיתה משום טומאה דרבנן דמדאורייתא פטור לא קמספ"ל להרב ז"ל ועיקר ספקו של ה' ז"ל הוא היכא דבא"ם אכו לפוטרו מחיוב מיתה או כרת ע"י טומאה דרבנן עכ"ל. ולככי הדיוק לא זכיתי להבין למה זה אין להביא ראיה מהתם והלא לאו כ"ם הוא אם להחמיר לחייבו כרת ומלקות משום טומאה דרבנן לא מחייבינן. להקל ולפוטרו ע"י טומאה דרבנן מנ"א וכן בקדם אכ' חזיתיה לכמוהרי"א ז"ל שם בארע"ד סי' תל"ו שהביא ראייה לספקו של המ"ל ז"ל הנז' מסוגי' דמכות וס"ד לעיל שהוא דומיא להא שכתב רבי' בה' פסוה"מ עיי"ש. ועיין להי' אגין שרצה להביא ראייה לספקו של המ"ל ז"ל מסי"א דסוכה דכ"ג ע"א ושוב דחה ולא ראה לכמוהרי"ט"א ז"ל בקונטי' גט מקושר סי' ט"ו דע"ז ע"ב ועיין להר"ב שו"ת ז"ל סי"א דקכ"א ע"ג מה שהשיג ע"ד הרב ז"ל.

עוד אזילא בד"ק מה שהק' על הרי"ב הון יוסף כריו ע"מ שהק' על מ"ש רב עמרם ז"ל מהי"א שכתב רבי' פ"ג מה' עבדים והכי מוסיף לתמוה על ה' הש' כר"ו דמה בא להוסיף ולחדש דבר מעתה מאחר דהא לא דמ"א אלא להסיא שכתב רבי' בה' סוטה דקרא דוקא אלים מעון ממעטי' מינה אפי' בעל ארוסתו בנים וכבר הק' עליו מי"כ ס' בדברות הראשוני' והיתה תשובתו דרב עמרם ז"ל דשתי תשובות בדבר חדא וכו' ועוד דלא דמ"א כלל למיעוט שכלא"ס דהתם בא המיעוט ע"ד שאומר האמורא בשים לא שנו ואין זה דומה אלא למיעוט שבא באכופה שכיה שא"כו ע"ד לי"ש וא"כ מה כחו יפה לחזור ולהק' מהסי"א דה' עבדים. ולא עוד אלא שסיים בה דמעתה אין מן הצורך להאריך בהתירת כל דבריו האמורים בפיסקא המתחלת ומ"ש כתיב ולמאי דהכירנא וכו' עד עוד ראיתי וכו' ולפי האמור כשל פתח בבירא וכו' ע"כ כאלו פנים חדשות באו לכאן דהי"א גופא איכא למימר ג"כ התם ורב עמרם ז"ל ככחו אז כחו עתה.

עוד ראיתי בד"ק ע"א שהתקשיתי בעיקר ספקו של המ"ל ז"ל ממ"ש פי"ז מה' א"ב. דלפי מ"ש הרב אגין בראיה שהביא לספקו של המ"ל מהי"א דסוכה ושוב דחה ולחלק

יצא

יצא בין איסור לגזלה אין מקום לקו' זו. וא"כ דאמרי' דאדרבא אין מקום ישוב בדבריו כלל שהרי כמו התם בקטלא תקנה היא שתקנו רבנן שיהיה לה גטולין כדי שלא יהגו בה מנהג הפקר כמו כן הוי בתרומה דרבנן גזרו ותקנו שהאוכל אוכל ראשון ושני כעשה גופו שני לטומאה ופוסל את התרומה משו' דזימנין דאכיל אוכלין טמאים ושקיל משקין דתרומה ושדי אפומיה ופסיל להו וכמ"ש בשבת די"ד ע"א וא"כ כמו התם אמרינן דלא אתי תקנתא זו דרבי להפקיע איסור תורה דבעולת עלמו איכא למימר הכא נ"כ דלא אתיא תקנתא זו דרבי שאמרו טומאה היא להפקיע איסור תורה וא"כ לא נשאר לנו לחלק ביניהם כי אם מה שחי' בעניותין בין קו"ע לסוגיא כנלענ"ד המעט הוא.

עוד אזה הויא בד"ק במה שהקשתי עמ"ם רש"י ז"ל בפסחים דל"ב ד"ה דמאי וכו' דהפסק עלי כמתלהלה סיורה זיקים וחסד בכמרים דקמחא עתיכא עמנתי וערכתי לקושות מעט"ר הרמ"ז ז"ל. ואכא דאמרי דאלהים יודע ושוא העד דטריפה לא הבאתי אליך ותם ליה לזרעיה דאבא לעשות כדברים האלה ולהשתמש בטלית של אחרים ותימה עליו דאיך לא זכר דברי משנה וחוי דן את כל האדם לכ"ז ושרי ליה מאריה. אלא דתמי' בלומדי הך סוגיא כהקשתי בדברי רש"י ז"ל האלו והעליתיהו על הספר ויהי אחרי הדברים האלה במוספי כלאי את כל שכתוב לקיים הרמ"ז ז"ל וכיון שקו' הרמ"ז ז"ל אלא היא בלשון אחר של רש"י ז"ל לא כתבתי אליך שו"ר ולדידי דיי במה שסגלתי דבריו אליך.

גם מה שכתב דהתי' של הרמ"ז ז"ל אם איכו עושה כולה עושה מקלה וכהכיה הכחה קורבת דרש"י ז"ל קאי למאי דס"ד דהש"ס דמתני' דקתני ויוצאין בדמאי הייכו אף לכתחי' ועי"ז קפריך הא לא חזי ליה וכו' עד מ"ש ומשוים הרי כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסי וכו' השתא כמי אע"ג דלאו עני הוא אחזי ליה מיהא בדיעבד. כל לגבי דידי סן הכה דברי אלא כיתנו ליאמר וכיש ליכתב חדא דלעיקרא דברי הרמ"ז ז"ל מוקשים ועומדים וכמו שהלכתי בדבנות הראשונות. ועוד דאף לשיטת הרמ"ז ז"ל, לקושיתו זאת לא מעלה ולא מוריד ולא מנעיה דאיכו עושה מקלה אלא דאפי' לשיטות ולרביע לא שמעכו והכחה זו הכיתה קובכת היא דא"כ דמאי דפריך הא לא חזי ליה היינו משום דס"ד דיוצאין בדמאי דמתני' היינו אף לכתחי' הדבר מוכרח לו' דגם בתי' דקאמר כיון דאי בעי וכו' מיירי בלכתחי' דאי"א כמ"ש הכי"כ דכותחה למחן ולומר דכיון דאי בעי וכו' חזי ליה מיהא בדיעבד א"כ כמלא דכל עיקר תי' איכו אלא לחלק הס"ד דמתני' מיירי בלכתחי' דלאו הכי הוא אלא מתני' לא איירי אלא דוקא בדיעבד ואם הדבר כן העיקר חסר מן הספר ולא הי"ל אלא הכא במיע בדיעבד דכיון דעיקר קושיא הכופלת איכו אלא משום דס"ד דמתני' איירי בלכתחי' ואלו הוא אין לעתוהו דלא מיירי אלא בדיעבד לא הוא קליעה א"כ בהחלק הס"ד דמתני' לא איירי אלא בדיעבד דייכו. כי ישוב הכופל ממכו. אלא דהאמת יורה דרכו למי שמודה על האמת דכוכתם להקי' דאמאי יוצא אף בדיעבד כיון דלא חזי ליה והו"א מצוה הבאה בעבירה ועי"ז משכי כיון דאי בעי וכו' ואשכחן ביה היתרא לכתחי' השתא כמי חזי ליה ויוצא בדיעבד באופן דקו' ע"ד רש"י לא זזה ממקומה ועדיין ל"ע.

עוד כראיתי מאי דמזוה ק' הוגד לו ע"מ שהיכן כמוהר"י גאלאנטי ז"ל ושר המסכימים עמו הרמ"ז ז"ל בקו' עוגת אליהו סי' ו' לקו' השמ"ל ז"ל פ"ו מה' שגגות ה"ב ע"ד כי"פ בפ' לקידושין וגם לקו' כמוהר"מ ישראל ז"ל דדברי הרמב"ם קתלאי כיכתו מ"ש בפ"ט מה' שגגות ה"ג ודי למ"ש בפ"ו ה"ב בשוחט סי' זבחים בחוץ בהעלם א' דאיכו חייב אלא חטאת אחד והוא ז"ל בתליקות ישית דאלכי הסים דפ"ה בבא על הבהמה וכו' שכן כהכה משא"כ בשוחט ה' זבחים בחוץ דליכא הכאה ובהכי אתו שפיר דברי כי"פ; ג"כ וכו' וכיתר הק' על ת"י זה שהרי בהדייא פסק הרמב"ם שם בפ"ו באותה הלכה דאם אכל כותר מסי' זבחים כזית מכל זבח בהעלם א' איכו חייב אלא חטאת א' אכולם שם א' הם הכי להדייא דאפי' כמ"ד דאכילה איכו חייב אלא חטאת א' וא"כ אשתמיט מנייהו אלכי פ' הלכה הלזו בכ"ס דין זה גופיה וגם בדברי כיל"ז לא יתכן תי' זה כלל לפי מ"ש שם כיל"ז ז"ל גופיה אח"ד כיוי. גם לזאת אכא דאמרי' דכיתר לא דקדק בדברי הרב ז"ל כדמוי וחלילה לו' דאשתמיט מנייהו פסק הלכה זו אשר הם עסוקים בה הם כי' לא לפזכיר ואפי' בר בי רב דחד יומא לא טעי' בהכי כ"ש הכי אשלי רברבי. אלא דמה שנא כמוהר"י גאלאנטי ז"ל לחלק בין אכילה לשחיטה הייכו דוקא בבע"ח ותרתי בעיכן שיהיו בע"ח וגם שיהיה לו הכאה וכוונתו לו' דאף אם כאמר דלא אזלינן בתר גמר שחיטה אלא בתר מעיקר אזלינן ותשיבי' בע"ח אפ"ה שפיר פסק הרמב"ם דאיכו חייב אלא אחת משום דליכא הכאה ועוד"ז לא אמרי' בבע"ח גופין מוחלקין אלא דוקא בעריות או באוכל בעודם בע"ח כגון אבר מן החי או שאלם חלב מה' בהמות וכיוצא דליכא הכאה משא"כ בשוחט דליכא הכאה אף אם כאמר דחשיבי בע"ח לא אמרי' גופין מוחלקין ואיכו חייב אלא אחת וכיון שכן שפיר פסק הרמב"ם שם בים ה' ז' דאם אכל כותר מסי' זבחים איכו ח"ב אלא אחת משום דאף דליכא הכאה הא מיהא איכס בע"ח כדי שכאמר בהם גופין מוחלקין ובהכי אתו שפיר ג"כ דברי כיל"ז דמיס ואם אכל אבר מ"ה מה' בהמות או שאלם חלב וכו' דחייב ע"כ א' ואחת הייכו דוקא משום דליכא הכאה וגם הם בע"ח לא כן בשחוטים דלא חשיבי בע"ח ולזה כתב דאף אם אכל חלב מכמה בהמות בהעלם א' ושייכו אחר שחיטה וגם אם אכל כבלה וגיד הכשה מכמה בהמות איכו חייב אלא אחת משום דאף דליכא הכאה הא מיהא איכס בע"ח. ולפמות הי"ל לכיתר להשיב בפוזי הרב ז"ל שכתב ובהכי אתו שפיר דברי כיל"ז ז"ל וכו' דכיל"ז לא אמרה למילתיה אלא באוכל שכן הכאה ע"כ. הרי להדיא דאין כוכת הרב ז"ל אלא לו' דע"כ לא כתב כיל"ז ז"ל דגם בבהמה אמרינן גם גופין מוחלקין בבע"ח אלא דוקא בהכאה ותרתי בעיכן וא"כ היכי סליק אדעתיה דכיתר לו' בעד הרב ז"ל דהדבר תלוי בהכאה דוקא ואף שאיכס בע"ח באופן שדברי הרב ז"ל הם ישרים וכוכים למבין ודוק.

אלא מעתה כשם על הכי"ר אגידם כל מאי דמזוה ק' הוגד לי בימים הבאמ"ו שכיב מה' שבת עמ"ם הרמב"ם ז"ל מכיח אדם קיתון של מים וכו' וכן מכיח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפסק לא שייחם וכו' וז"ל ודלא כרי' דאמר שמן יש בו משום בישול והפסקו לא זהו בישולו ואסור כדי שיבשל אלא כי אם שיפסק ודלא כרשב"ג דאסור לגמרי בשמן דקי' הפסקו זהו בישולו אלא כת"ק דרבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להיתירא קאמר ת"ק בשמן שאין בו משום בישול ואפי' שהיס"ב מותר ודלא כרב בר רב יצחק דאמר לאיסורא אמר ת"ק בשמן כרשב"ג וכו' עכ"ל. ואחרי שהמ"כ מעלמותיו הקדושים דבריו תמוהים אצלי שהרי בהדיא כתב הרמב"ם ז"ל וכן מכיח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפסק לא שיחם הזה לא אתיא אלא כרי' דאמר שמן יש בו משום בישול והפסקו לא זהו בישולו ואיך כתב הרב ז"ל דלא כרי' וכו' אלא כת"ק וכעת לע"ר לי (ואחר זמן רב ולא יותר מש"ל שנים כי הראני הרב המג"ן פחד יצחק נר"ו שכבר קדמוני בזה הרי"ב מנה של מי ז"ל דעי"א ע"א ועי"ש מה שישב ע"ל הדוחק.) כאם הכרלע לפני כל יודעי דת ודין העבד ישראל. קטן שאין בו דעת לשאל. יושב ומצפה כל היום למשי שאל. והוא הצע"ר

חיים יאודה ישראל ס"ט

דכ"ה ע"א **תוס'** ד"ה במסכבא ואיפ כיון דצריכן תרומה עיי' שכיהן עיכיו בצד זה ואוכל בצד אחר מאי אין מגביהין חוי"ע ביורע הא תכן בפ' כוטל ר"י אומר אף מעלין את המדומע וכו' וי"ל שאני מדומע וכו' הקי' הי' אניין דאפי' זה מאי מקי' הש"ס התם בגילה דל"ז פשיטא וכו' מאי פשיטותיה הכי מידומא כבר אשמועינן הכא דאפשר במשככא דכוהן עיכיו בצד זה וכו' ואפ"ה אין מגביהין ולי"ל למדומע וכמ"ש התוס' ודוחק לו' דהא כוני פשיטא ליה להש"ס ולי"י

ול"י עכ"ל. ולפי מ"ש הרב שעה"מ ז"ל פ"ד מה"ת וכ"ד הוא נר"ו שם דאין כונת התוס' להק' אלא לר"י והוא דמשמע להו דאפי' דס"ל לר"י דמעלין את המדומע משום דאפשר במחשבה מודה הוא דאין מגביהין תו"מ ושכן נראה להדיא מהס"א דפי' בכל מערבין דל"ע והיינו דקי"ל דא"כ לר"י אמאי אין מגביהין תו"מ מהאי טעמא גופיה הוא"ל ואפשר במחשבה וע"ז תירצו שאני מדומע וכו' וכלו' דאומר כך ר"י דע"כ לא שרינן להפריש משום דאפשר במחשבה אלא דוקא במדומע שכבר הוא מתוקן משא"כ בתו"מ. א"כ לפי"ז לק"מ מהס"א דפריך התם בבילה פשיטא. דקמא דהש"ס התם לא פריך הכי אלא לפי הס"א דהלכתא כוותיה דאין מעלין את המדומע כיון דאפשר במחשבה דמינה נשמע במכ"ש דאין מגביהין תו"מ.

כי מן הנא"ל גם מ"ש גו' ה' נר"ו. בעיקר קו' הר"ב שעה"מ ז"ל ע"ד התוס' דמעיק' קו' ליתא דהגם דהרי"ף ודעימיה הכי ס"ל דלית הלכתא כר"י הרי מצינו מאן דפליג ע"ז וכמ"ש הרב המאירי ז"ל רים סוס' דס"ל דהל' כר"י וא"כ לא נפלאת היא ולא רחוקה לו' דהתוס' הכי ס"ל. ועוד הק"ל רחוקה היא ממני ואדרבא מהס"א דפריך התם בבילה פשיטא וכו' יש להוכיח דקמא דהש"ס הכי ס"ל דהלכתא כהס"א דאין מעלין את המדומע וסוגיא דהתם גופא היא שעמדה להי שעה"מ ז"ל שלא ליתן כן בדעת התוס' ולו' דס"ל דהל' כר"י עד שאני תמיה על הפוסקים דס"ל דהל' כר"י דמה יענו לסוגיא דהתם וכעת ל"ע. ואין אתנו שיטת הרב המאירי ז"ל לכלות הדברים בשרשן.

תו חזיתיה להי הכי נר"ו שהביא קו' השעה"מ ז"ל שם בעיקר סברתייהו דרש"י והתוס' דשרי אף בשבת ליתן עיניו בלד זה ולוכל בלד אחר דא"כ היכי אמרינן ב"ש מפנין אבל לא את הטבל ופריך פשיטא וכו' והשתא כפי זה אמאי אסור לטלטל את הטבל נימא מיגו דאי בעי נותן עיניו בלד זה וכו' וחזי ליה השתא נמי חזי ליה כי היכי דשרינן בדמאי בטלטול מהאי טעמא. וכה אמר מר בעד ה' ז"ל דהק"ל וטרי ואסיק בצ"ע והוא נר"ו ח"י בני הנים והשן הבי הוא דל"ד לדמאי דבשלמא התם בלא מיגו חזי לאחריני לעניים אבל בטבל דבלא מיגו לא חזי כלל לא לו ולא לאחרים לית הא מיגו לשוות קופה של טבל אח"ד נר"ו. ועמו הסי"ל לא דק בדברי ה' ז"ל דהגם דעינו כאן בסו"ד ה' ז"ל שכיים וכתב וכיון שכן ק"ע מהס"א דפי' מפנין ובכל מערבין ול"ע ע"כ. הרואה יראה דטעות הניכר נפל בדבריו ז"ל ולא אסיק בצ"ע אלא מהס"א דפרכינן התם בפי' בכל מערבין אמתני' דקונמות אומר בחולין ואילו בנזיר ביין לא פליג וכו' ומהס"א דפי' יוה"כ מי שנשכו כלב וכו' ובמקום דפי' מפנין ל"ל פי' יוה"ך משום דהס"א דפי' מפנין כבר ישב לה ה' ז"ל וז"ל ולהא ודאי י"ל כפי מ"ש התוס' בד"ה וליפרוש דאינו מועיל מה שראוי לתקנו אלא במידי דחזי לשום אדם כגון תרומה דחזי לכהנים או דמאי דחזי לעניים אבל בטבל דלא חזי לשום אדם לית טעמא דאי בעי נותן עיניו בלד זה עכ"ל הרי להדיא דחי' הני היא גופה קאמר לה השעה"מ ז"ל גופיה ומדברי התוס' עלמם.

גם מ"ש נר"ו ע"ת בפסק' הר"ב מ"י הלכות בנ"ע דלא"א ע"ד התוס' די"ם במחשבה דלפי מאי דפשיט להו דשרי נותן עיניו אפי' בשבת מאי קמ"ל רשב"א במדומע דשרי נותן עיניו בלד זה וכו' הא בטבל ממש שרי. דמעיק' קו' ליתא דרשב"א לא אתא אלא לאפלוגי אר"י דדוקא נותן עיניו בלד זה הוא דשרי אבל להעלותו לא. לא נעה להשעה"מ ז"ל שם באותו פרק באותו מקום שכתב וז"ל ולולי דברי התוס' הייתי יכולים לו' וכו' וניחא השתא הא דקאמר רשב"א במדומע וכו' דלפי"ד התוס' ק' דמאי קמ"ל וכו' ולדעת התוס' י"ל דרשב"א לא אתא לאשמועי' וכו' אלא לאפלוגי אר"י הוא דאתא וכו' וזה ברור ועיין בהרמ"ה שם עכ"ל.

דכ"ו ע"א רש"י ד"ה דכי אסייה וחי קפייה לכי אחייה אימא אותו בלפון ולא מקבל בלפון ע"כ עיין מ"ש הר"ב בס"ז ז"ל והר"ב ל"ק ז"ל כתב דנראה לו ברור דכונת רש"י ז"ל היא משום דהתם בזבחים דמ"ח ל"ב הכי דרי' אחייה לאו למעוטי שוחט בלפון וכו' דמשמע דאותו דר"א אתי לרבויי מקבל בלפון אלא גרס' התם ודקשיא לך מדר"א ר"ל לאו למעוטי שוחט בלפון אלא אין שוחט בלפון אבל מקבל בלפון וכו' ופי' רש"י התם דאותו דגבי שעיר לאו למעוטי שוחט בלפון דמאותו דר"א נפקא אלא לרבות מקבל בלפון ע"כ. ומשו"ה כתב רש"י ז"ל דלגירסא זו דהכא קשיא לר"א וליכא למימר דר"א דריש ולקח לו יקח דהא מסקינן הכא לקח ולקח לא משמע ליה אלא ע"כ גירסא דהתם ניחא וכו' את"ד. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דהא גופה קשיא אף לפי גירסא דהתם דדרש"י מאותו דשעיר לרבות מקבל בלפון דאימא אותו בלפון ולא מקבל בלפון וליכא למימר דדרשי' ולקח לו יקח דר"א הוא דדריש ליה אבל אנן לא דרשי' ליה וכמ"ש התוס' שם ודבריו ל"ע. (א"ה עיין בס' מטרת אליהו שהק' כן)

ע"ב ור"מ נמי הכתיב תמים יהיה לרלון ההוא למעוטי בע"מ מעיקרו וכו' אלא למעוטי פסולותיו לאחר פדיונם

עיין להר"ב הלכות יו"ט ז"ל ד' בל"ק ע"ד שהק' דאמאי לא קאמר דלעולם בבע"מ מעיקרו וכ"מ לתמורה דקי"ל דאם המיר בבע"מ בתם הוית תמורה וקדשה קה"ג וכדתנן בפ"ב דתמורה וכו' וא"כ יכול להיות דאתא קרא למעט בע"מ מעיקרו בתמורה. ואנא חזיתיה להי אגין שהפליא לתמוה את הגדולות ואת הנפלאות ע"ד ה' ז"ל דאיך נעלם ממנו סוגיא מפורש' בתמורה דכ"א דאמרי' התם בעו במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו א"ל אביי וכו' ופרש"י ז"ל דכיון דאינו קרב פשיטא דלא מחייב המטיל בו מום וכו' הרי דפשי' ליה להש"ס דכל שאינו חזי להקרבה ומעיק' נמי לא חזיא ודאי דלא מחייב המטיל בו מום. וא"כ תקשי' לא אוקי הש"ס הכא דאילטריך קרא למעט מטיל מום בתמורת בע"מ מעיקרו דזה פשיטא ליה להש"ס דלית בו משום מטיל מום וכו' וזה ודאי דאילו הוה חזי ה' הנז' הך סוגי' לא הוה קשיא אח"ד נר"ו. ועמו הס"כ אדרבא אילו הוה חזי הוא נר"ו את כל מ"ש והרח"ב הדבור בזה ה' הנז' ז"ל שם אסורי הדלת לא היה מעכים קן קולמוסו ובפרט שהיה כילול אותו לדיק שלמוסדו לפי הנז' ז"ל דמיו נעלם ממנו סוגי' מפורשת. דהרואה יראה שם בדקל"ג ע"ב שהביא סוגיא הנז' ובדקל"ד ע"א הכרית דבע"א זאת לא נפשטה ומכללות דבריו ז"ל אתה תראה דלק"מ מהתם. דאף אם נאמר דאביי דפריך התם ותבעי לך המטיל מום בעי' של מעשר וכו' פשיט הבעיא דלכ"ע אינו לוקה אכתי אינו אלא התם דוקא בתמורת בכור ומעשר דלא חזו לא לגופיה ולא לדמי לאפוקי הכא בתמורת בע"מ דהכי דלא חזי לגופיה לדמי חזי וכהס"א דאמרי' התם בע"ז דף י"ג והביאה ה' ז"ל שם כדקל"ג וא"כ שפיר קא מק' ה' ז"ל דאמאי לא קאמר דאתא קרא למעט תמורת בע"מ דאע"ג דחזי לדמי לית ביה משום מטיל מום בקדשים ומה ש"ש לתרץ לקו' ה' ז"ל הוא מאי דתרין יתי"ב ה' היכל מלך ז"ל דתי"ב ע"ב דכיון דגבי תמורה כתיב רע בטוב ומינה גמרינן דאפי' רע דהולין על עליה קה"ג אסין דלר"מ לא מלי להטיל בו מום אחר מאחר דהוי"ב קה"ג ואמאו להכי לא משכי הש"ס הכי.

כי מן הנא"ל אזלא לה ג"כ תמיהת ה' הנז' נר"ו על ה' של הרב הי"ת ז"ל דאיך משמע פשיטא ליה דהגם דלא חזו להקרבה בתמורת בע"מ מעיקרו דמחייב לר"מ הפך הש"ס דתמורה הנז'. ועפ"י האמור לק"מ דהכא ושאני הס"א דתמורה דלא חזו לא לגופיה ולא לדמי משא"כ הכא.

גם מה שהק' עוד על ח"י של ה' הנז' דאפי' יסיבנא ליה כל דיליה עדיין קו' ה' במקומה עומדת דלוקמה בבע"מ מעיקרו וכ"ת דאם המיר תם בבע"מ ונפדה וכו' גם זה לק"מ דאדרבא להכי דייק הר"ב היו"ט ז"ל להק' בתמורת בע"מ סתמא דהיינו קודם פדיון משום דאי לאחר פדיון פשיטא ופשיטא דלא מחייב המטיל בו מום ובודאי דלזה לא לריך קרא למעט משום דלא חזי לא לגופיה ולא לדמי. גם מה שהוסיף לתמוה על ה' ז"ל דמעיק' דבריו מלד עלמם אינם מובנים דמאי קאמר מנ"ל וכו' והלא עיקר קו' הוא דהגם דמלד הסברא נראה דחייב בא קרא למעוטינהו וכו'. המבין יבין דלהמ"ר אדרבא דבריו נר"ו אין להם שחר דזה הוא שקי"ל

להר"ב

להר״ב ה״מ ז״ל דכיון דהשבחא נותנת לחייב המטיל בו מום אחר מאחר דלית ליה קה״נ אמטו להכי לא הולך הש״ס לדחוקי אנפשיה ולוי דאתא קרא למעוטי בע״מ מעיקרו בתמורה ולאוקומי לר״מ דהכי ס״ל הפך הסברא מאחר דמצי שפיר לאוקומי בפהמ״ו לאחר פדיונם.

גם מה שהקשו התוס' בבכורות דל״ג ע״ב ד״ה בע״מ דלימא דאתא למעוטי בכור בע״מ שיש בו קה״נ וכו' ועי' דניחא לאשכוחי דאיצטריך לכל הקדשים. דלפי האי סוגייא דתמורה דפשיטא דכל דלא חזי להקרבה ודאי לא מחייב א״כ מאי מקשו התוס' והלא לזה לא צריך קרא ותלתא דפשיטא הוא וכו' ואפשר לוי וכו' עיי״ש. גם בזה לא ראה להר״ב היו״ט ז״ל שם דקל״ג ע״א שהקשה ע״ד התוס' הנז' כל בתר איפכא דנראה מדבריהם דה״ס דממעטי' כתי בכור בע״מ מעיקרו וזה תימא דלענין בכור דעיקר קדושתו הינו להקרבה בלבד כי אם בשביל מתנות כהונה כתי וכו' ע״כ הינו בכלל מעוטא דקרא דתמים יהיה לרצון כיון דהוא לרצון למלותו דאי גבי בכור אזלינן בתר ראוי להקרבה וכו' ועכין קדושה מעטי מתנו' כהונה או דאלימא קדושתם דקדושתו מנחם וכו' לא משגחינן א״כ איך מלאכו ידיכו ורגליכו וכו' וכמו כן לא מלאכו ידיכו ורגליכו בפסח דפ״ק דע״ז וכו' עיש״ב.

דח״ן ע״א **ת״ר** שאור בל תקטירו אין לי אלא וכו' אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא כזית וכו' רבא אמר ה״ק אין לי אלא קומץ וכו' והר״מ בפ״ה מה' איסורי מזבח הי״א כתב שאור ודבש אסורין לגבי מזבח ואיסור בכ״ש והק' עליו מרן ז״ל דאמאי פסק כאביי ולא כרבא. והרדב״ז ז״ל בתשובות בלשו' הר״מ סי' פ״ז כתב להליץ בעד הרמב״ם ז״ל דמאי דשביק רבא ופסק כאביי משום דהא פלוגתא פליגי ריב״ל ור״י בפ' הקומץ וקאי אביי כר״י ורבא כריב״ל ופסק כר״י וכאביי דקאי כוותיה ע״כ והק' עליו ה' אג״ן דאדרבא הא הכותבת כיון דרבא הוי כריב״ל הו״ל לפסוק כוותיהו דכללא כי״ל לן מרן בנדרים דהלכתא כריב״ל לגבי ר״י וכיון דקי״ל הלכתא כריב״ל לגבי ר״י וקי״ל הלכתא כרבא לגבי אביי והכא קיימי רבא כריב״ל א״כ נתחזק קו' מרן יותר ויותר דהו״ל לפסוק כוותייהו ע״כ:

ואחרי המחי״ר לא דק בדברי ה' ז״ל דכוונתו ז״ל לומר דכיון דהא פלוגתא גופא פליגי ריב״ל ור״י שהם גדולים מאביי ורבא כנודע בכגו״ד לא קי״ל הלכתא כרבא לגבי אביי ולכך פסק רבי' כאביי וכמ״ש רבי' בצל״א ז״ל במקובלת לקמא דמ״י ע״ד משם תוס' שאנץ דכי קי״ל הלכה כרבא לגבי אביי הינו דוקא בדבר שלא נחלקו בו אמוראי אחריני וכ״כ ג״כ הרב המאירי ז״ל ה״ד רבינו בצל״א ז״ל שם דמ״מ קשיא. אלא אי קשיא על הרדב״ז ז״ל הא קשיא דהא פלוגתא גופה דר״י וריב״ל פסק הרמב״ם ז״ל בפי״א מה' פסהמו״ק הטיו כריב״ל וכמו שכן הק' ה' הנז' כריו ולא ראה שכבר קדמו הרי״ב היכל מלך ז״ל דמ״ב ע״ב.

עוד חזה הוית לה' הנז' כריו שהק' עמ״ש מרן ז״ל ליישב דברי הרמב״ם ז״ל דמשו' דרבא לא פליג אאביי דרבים לרבויי חלי זית דשאור ודבש אלא מוסיף כמי לחלי קומץ. דהיכי הוי רבא מוסיף והינו אלא מגרעות כתן וכו' וכן הק' ג״כ הרי״ב חק נתן ז״ל. ולענ״ד נראה דלק״מ דכונת מרן ז״ל הוא כמ״ש בתוס' בסוגי' ד״ה חלי קומץ וז״ל ונראה לפרש דבעיני דהי היתר מצטרף לאיסור דרים כרבא דמקלתו הייכו חלי קומץ שהוא זית שלם ומרבי ליה מכל ועירובו הייכו חלי זית היתר וחלי זית איסור דמצטרפין ומרבי ליה מכי כל וכו' ע״כ. נמצא לפי״ז דמ״ש רבא עירובו מכין כ״ל ח״ז היתר וח״ז איסור ומפיק ליה מכי כל דלקי עליה וזהו כונת מרן ז״ל שכי דרבא ליה אאביי דרבים לרבויי ח״ז אלא דגם רבא מודה דגם על ח״ז איסור לקי עליה ובלבד בהצטרפות ח״ז אחר של היתר משום דאין הקטרה פחותה מכזית אלא דאביי ק' דאפי' על ח״ז לחודיה חייב עכ״פ בשיעור האיסור לא פליגי דכ״ע מודים דבכ״ש חייב ומאי דפליגי הינו אלא בשיעור ההקטרה.

אמר המגיה ואנא הלא בר מינה אבא אחריו ומלאתי את דבריו דלפי״ז מ״ש מרן ז״ל צו' וז״ל ומ״ש ואין הקטרה פחו' מכזית הייכו בתערובת ולריך שיהא כזית אעפ״י שאין בו אלא כ״ש משאור ודבש לוקה ע״כ. ר״ל דא״כ דגם רבא מחייב בח״ז איך קאמר דאין הקטרה פחו״כ. לז״א ומ״ש ואין הפחו״כ דנראה דבכזית דוקא מחייב לא למימרא דלריך שיהיה הכזית כלו שאור אלא דבשיעור ההקטרה יהיה כזית והייכו בתערובת וכמ״ש הנה״ז ז״ל והמטה אפרים ז״ל בדל״ד ע״ש. אלא שהנה״ז ז״ל פי' כן מסברא דנפשיה וכו' ולא ידעתי מה הוקי' לו להכ״מ בזה ע״כ. ואנכי לא ידעתי מה הנין ה' ז״ל בתיי הכ״מ ז״ל. דלפי האמור הן הן די' הכ״מ. ומוסיף לדרוש דכי מרן הכונה דמלבד דקי״ל כאביי דכל אפי' ח״ז דרים כמי כל אפי' חלי קומץ כוי' דשאור לחודיה לריך כזית משום דאין הפח״כ.

וראיתי לה' מנחה עשורה ז״ל בגופו לתרץ קו' הלח״מ שהבין בתי' מרן הייכו בתערובת דהייכו בתערובת דוקא וכ״ל שהוי' רבא דדוקא בתערובת אמרינן דאין הפח״כ אך בשאור לחודיה סבר דים הפח״כ כאביי ע״ש. ואכתי בעו' מלבד דלא ידעתי למה לא פי' די' מרן ז״ל כמ״ש. עוד גם דא״ך יתכן לו' שהוי' רבא דבשאור לחודיה ח״ב אפי' פחות מכזית דמאחר דלית ליה דאין הפח״כ ולא שמא הקטרה. מה טעם ושברא יש לחלק בין לחודיה לתערובת. והו הי״א שאלי תמיה על עכ״ל פי״א ה״ם הכ״מ דס״ך לא תמה עליו כמ״ש וכן על ה' בפ״ז ככ״ל עכ״ל.

שוב ראיתי להר״ב מטה אפרים ז״ל דל״ד ע״א שתי' כן וסיים וכתב הכפי' פי' זה פי' מרן ז״ל בדברי רבי' שכתב נכיסא ואיסורן בכ״ש כלו' דאיכא כ״ש דאיסור בתוך שבית וכו' ע״כ. ולכאורה י״ל עליו דקוף דברי הרמב״ם שכתב אחד המקטיר עלמן או ע״י תערובת לוקה לא מוכחי הכי וכמו שכן הק' הרב היכל מלך ז״ל על הרי״ב אורח מישור ז״ל וכן הק' ג״כ ה' אג״ן על ה' בה״ז ז״ל אלא דאחר ההשקפה כלע״ד דלק״מ דמ״ש רבי' ואחד המקטיר עלמן וכו' לוקה על כל א' מהן בפ״ע הייכו דבא לאשמועינן דין בפ״ע דלאו שבכללות אין לוקין עליו ואשמועי' דכשהקטיר כל א' בפ״ע דהייט שאור בפ״ע ודבש בפ״ע או בתערובת לוקה על כל א' מהן בפ״ע והגם שהם בלאו א' כיון שהקטירם כל א' בפ״ע לוקה שתים חה שסיים וכתב ואם הקטיר שניהן כאחד אינו לוקה אלא אחת וכן משמע ג״כ ממ״ש מרן ז״ל וז״ל ומ״ש לוקה על כל א' מהן בפ״ע ואם הקטיר וכו' בפ' כל המנחות פלוגתא דאביי ורבא וכו' ע״ש.

גם מה שהקשה ה' הנז' כריו עמ״ש רש״י ז״ל בפסחים דמ״ג ע״ב ד״ה מקלתו חלי זית שאינו הקטר שלם דאין הקטרה פחותה מכזית. דאמאי החבל בשכי ראשין ופי' הסברא דלא כמאן וכדחק ליישבו. עמ״ש האמ״ר לק״מ דכיון דגם רבא מודה דעל חלי זית שאור בליכוף מלח עמו לוקה א״כ אתיא שפיר כפי' רבא ודברי רש״י ז״ל כאחז בשני צ״ך במ״ש בדבור הקודם. אין לי אלא כולו בזמן שכל הקטר מן השאור מקלתו ח״ז כלו' היכא דכל ההקטר אינו מן השאור ולא יש ממנו אלא ח״ז דהך ח״ז אינו הקטר שלם כיון דאין הפח״כ ולריך ח״ז מלם עמו מכין דעובר על ב״ת אף דאין מן השאור אלא ח״ז ת״ל כל. ככלע״ד.

תוס' ד״ה לוג שמן וכו' ותי' בקוני' דהא ליק דאם לא ס״ך בהדי לוג נגמרי וכו' עיין לה' אג״ן שהק' ע״ד במאי דפשיטא להו בדעת רש״י ז״ל דהא דאדם מביא אשמו עכשיו ולוגו אחר יו״ד ימים הייכו אף בדלית ליה כמי. דמדברי רש״י ז״ל גופיה בתמורה די״ד ד״ה מנחתם מבואר דס״ל דלא אמרו כן אלא בלא מזדמנו לו ושוב כדחק ליישב ולו' דתוס' לאו בסברת רש״י קאמרי הכי ובקו״ד כתב ועיין מ״ש בענין זה לעיל דט״ו. ודבריו כריו לא יכולתי להולמם דמלבד דכעלם ממנו הכא והתם דברי רש״י ז״ל בזבחים דמ״ד ע״א ד״ה חייבין ושם ע״ב ד״ה לוג דכרי לס״ד דס״ל דהדבר תלוי ברליכו ואף שכזדמנו לו יכול להביא לוגו אחר כמה ימים וכמ״ש התוס' ז״ל. עוד גם דמאמר דקדשנו במלותיו ולוכו

לעיין

לעיין במ"ש איהו גופיה כנ"ל בד"ה ע"ו א"ך ולמה עשה עצמו שכר לא ידע תורתו דילי' שהוכיח שם מדברי רש"י בתמורה הכי כל בתר איפכא וכפי' התוס' ולדרבא מן הלאוי הי"ה בבואו לכאן לסייע סיוע שיש בו תמה לדבריו דהתם מדברי התוס' דהכא דכרי דפשיטא להו בדעת רש"י ז"ל דאף בדלית ליה כמי אמרו אדם מביא אשמו וכו'. גם מה שתמה על הגאון הק' תפוחין ז"ל שלא הביא די' התוס' הללו דאילו מדברי התוס' דהי"ה יש מקום לדחות. לפי' האמור אי קשיא על הי' ז"ל הא קשיא אעיקר דבריו. ז"ל דמשוי להו לרש"י והתוס' ז"ל חלוקים בעיקתם. דאדרבא מדבריהם כאן משמע להדייא דשוים הם ולכ"ע אף בנזדמנו לו אמרי' אדם מביא זבחו היום. והכריו עד יו"ד ימים וכעת לא"י ועיין לעיל ד' ע"ו מ"ש בענין זה.

גמרא ע"ב אתמר המעלה משאור ומדבש וכו' אמר רבא לוקה משום שאור וכו' אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות ע"כ. הק' הי' אגין דאמאי לא אותבינה הש"ס למ"ד לוקה ממ"ש בפסחים דמ"א ע"א ת"ר יכול אכל כזית חי יהא חייב ת"ל וכו' יכול יהא מותר ת"ל כי אם צלי אש ופרש"י יכול יהא מותר ת"ל כי אם צלי אש ולא זה שאינו צלי והוי לאו שבכללות וקי' הא' תנא אין לוקין על לאו שבכללות ע"ש והשתא קי"ט אמאי לא מותיב מהך בריית' למ"ד לוקין על לאו שבכללות עכ"ל. וזה דבר תימה דאיך לא שלטה עינא דשפיר חזי במ"ש התוס' בפי' המקבל דקי"ו בא"ד אבל ר"י ז"ל השתא משמע הכא דאפי' לרבא אין לוקין על חי ומבושל בש"ס מדקאמר אלא כי אם צלי לאו אחד וכ"ש לאביי דאמר אין לוקין וכו' ומכאן קשה לפי' הקונ' בפ' כ"ש דהה"א בבריית' דקתני לא ובשל אמרתי לך ולא חי אפי' כמ"ד אין לוקין וכו' ועוד דהקשי' מינה לרבא דאמר לוקין וכו' ע"כ הרי מבואר דהתוס' ז"ל כבר הוקשה להם כמ"ש הוא כרי"ו.

וראיתי להרי"ב דברי אמת בקונ' דל"ז ע"ג שהק' למ"ש רש"י ז"ל בקונ' על פלוגתא דאביי ורבא דלא פליגי אלא בעירובין דהוי לאו שבכללות אבל משום שאור ודבש שהם באזהרה אחת לא פליגי וכתב שהכי משתמעא במס' נזיר וקי' שרש"י ז"ל במס' נזיר גופיה במקומה הביא הב' פירושים ולא הכריע וכו' ע"ש.

ואחרי המחי"ר לעד"ן דלקי"מ דהפי' דבמס' נזיר איכו מרש"י ז"ל כמו שנראה מדברי הר"ב ז"ל בה' אלו שמכנה אותו בשם מפרש כן כתב הרי"ב מגילת ספר על סמ"ג דייע ע"א ע"ש הביא דבריו ס' יד מלאכי ז"ל דקפ"ד ע"ש.

ד"ה ע"א תוס' ד"ה מי בעינן וכו' וראיתי להר' הנז' כרי"ו שהרבה להק' למ"ש הר"מ בפ"א מהלכות כלי המקדש ה"י הכוהן משמן המשחה ע"ג מלך וכ"ג שהכבר כמשחו פטור אבל הסך ממנו למלך וכ"ג חייב שנא' על בשר אדם כל אדם במשמע ע"כ דנראה מדבריו ז"ל דאית ליה דסיכה ונתינה לאו חד דינא אית להו דנתינה לחוד הוא פטור במלך וכ"ג דהיינו בראש לבד אבל סיכה דהיינו כל הגוף חייב אף במלך וכ"ג מטעמי' דגבי סיכה כתיב על בשר אדם דהיינו כל אדם במשמע. וקי"ט לדעתו ז"ל דלאו חד דינא אית להו מדא דא"כ מנ"ל כרת בסך בשמן המשחה וכו' ועוי' קי' דהר"מ גופיה כתב שם ה"ח דהסך בשמן המשחה כזית במ"ד חייב שנא' ואשר יתן ממנו וכו' וזה מוכח דקו' דחד דינא אית להו אלא שזה באזהרה וזה בכרת דא"כ מנ"ל להר"מ לחי' בכריתות וכו' ועוי' קי' ממאי דאמרי' בכריתות ד"ה וכו' ע"ש וכן תמה ג"כ על ס' מוהריט"א ז"ל דאיך לא נרגש מכל זה לדעת הרמב"ם.

ולענ"ד נראה דלקי"מ דאפי' דהרמב"ם ז"ל סו' דדא ודא אחת היא אלא שזה באזהרה וזה בכרת אלא דסוקי' לו להרמב"ם ז"ל דלמה שינה הכתוב בכרת מבאזהרה ואפקי' לסיכה בלשון נתינה אלא ודאי דבא לאשמועי' דין זה דבנתינה דוקא דהיינו בראש הוא פטור במלך וכ"ג אבל סיכה דהיינו כל הגוף חייב אף במלך וכ"ג משום דכתיב על בשר אדם לא יסך כל אדם במשמע זה נלענ"ד.

עוד ראיתי להר' הנז' כרי"ו שם על מ"ש התוס' בא"ד וקי"ק בתרומה דכתיב ונתן לו אנשי חטה אחת פוטר את הכרי וכו' שהביא קו' הר"ב מולל מאש דאמאי לא הק' מחלה דכתיב בהו נתינה ומדאוי' אפי' בכ"ש ועיין תי' הר"ב כרי"ו ממ"ש רש"י בפי' התור' פ' שלח שתנו להי' לפי שלא מצינו שיעור חלה לאמר תתנו שיהא בו כדי נתינה ע"כ הרי דמשום דכתיב ביה נתינה וכו' ע"ש ואני תמה עליו דכיון דשם סמוך וכלשה הביא הוא כרי"ו דברי הר' גנת מקושר ז"ל איך לא ראה דהרב ז"ל תי' כן להך קו' הר' מולל מאש.

תוס' ד"ה כהן מנ"א וכו' דא"כ הוי"ל לה יד הבעלים חלילה וכו' עיין להי' אבן שהביא קו' הר"ב אור יקרות ותי' הוא כרי"ו עם מ"ש התוס' והרא"ש בפ"ק דבכורות די"ע ועתו הסיר כעלם ממנו דהרי"ב תוס' הרא"ש ז"ל שם הביאה ג"כ ותי' כן וי"ש לתמוה עליו כרי"ו דמאמר דשם סמוך וכי אך עמיק בדברי הי' ז"ל איך לא שלטה עינא דשפיר חזי. ועוד ראיתי להר' הנז' כרי"ו שהביא מה שהק' הי' תוס' הרא"ש ח"א דקי"ט מהא דאמרי' בזבחים די"ע הכהן ידו לתוך היקו מהו מי הוי חוצץ או לא וקשה בתיקו ופסקו הר"מ פ"ה מה' כלי המקדש ה"ז והשתא לפי' מאי דפסק רבינו דמבי"א אינו חוצץ אין כאן הי' דידו וגופו חד מילתא הוא וכו' ועי"ז תי' הי' כרי"ו דהתם בכל הני בעיי דזבחים כונת הש"ס היינו דכיון דכתיב על בשרו מי אמרינן דאף במידי דלא חייץ בשאר דוכתי גלי קרא הכא בבגדי כהונה ליהוי חלילה א"ד לא וכו' ע"ש.

וזה דבר הפלא מה שהק' הרב כפות תמרים דכ"ט ע"ב למוריס ז"ל שכתב בא"ח סי' תרכ"א וכהנו להחמיר להסיר התפלין והטבעות בעת נטילת הלולב אבל מדינא אין לחוש ע"כ ממ"ש בזבחים די"ע דמבעיא ליה לר"ז אי תפלין חוצץ או לא ואמ"כ אמי ליתוד עכוך הוא בידינו תפי' חוללת וכו' ע"ש. והשתא לפי' מ"ש הי' כרי"ו מאי קו' התם שאני משום דכתיב על בשרו ומשו"ה אפי' מלוה דגופים חייץ אבל אה"ן דבעלמא לא הוי חלילה אלא עכ"ל דלא ס"ל להי' ז"ל האי סילוקא. וגם הרב ברכי יוסף ז"ל דפי' קו' הש"ס כמ"ש הי' כרי"ו כבר כתב שם בסו' דבריו די"ש לדחות ע"ש.

עוד ראיתי להר' הנז' כרי"ו שם שהק' על מ"ש התוס' דא"כ הוי"ל לה יד הבעלים חלילה וכי דאמאי הוי חלילה הא קי"ל דמבי"מ אינו חוצץ והיא דפי' שתי מדות דל"ב דפליגי הש"ס והא הוי"ל חלילה כבר כתבו התוס' בסוכה דל"ז ד"ה כיהיכי וכו' ולרבא דאמר מבי"מ אינו חוצץ מ"מ ההיא דמנחו' פירכא הי"א וכו' ע"כ. גם בזה עיין מ"ש הרי"ב כפות תמרים דכ"ט ע"ג עיי"ש.

גם מ"ש שם ליישב דברי התוס' דאפשר לומר דס"ל דכיון דשכיסם לכיכי יד כהן וי"ד בעלים ואין אחד מבטל ידו לגבי אידך א"כ הוי חלילה ודומה לזה אמרי' ביומא דמין דשאני רגל דלא מלי מבטל ליה וכו' ע"כ לא דק בזה שהרי ממ"ש התוס' עצמם התם בזבחים עמ"ש רב מבי"מ אינו חוצץ יש להוכיח דלית להו טעם זה דשאני רגל חבירו דלא מלי מבטל ליה שכן כתבו וז"ל והא דאמרי' לעיל גבי רגל חבירו שאל אין דרך שירות בכך ע"כ ולכאורה יפלא דאמאי קאמר טעם זה הו"ל טעמא המפורש בש"ס דשאני רגל דלא מלי מבטל ליה אלא ודאי ע"כ אית לן למימר דהם ז"ל סוברים שדחיה זו שדחו שאני רגל וכו' לאו קושטא הוא לפי א"ד דאתמר בתר דאיבעיא ליה בזורק לתוך מזרק אי דרך שירות בכך או לא ופשטינה ליה מקרא דדרך שירות בכך. והשתא לפי א"ד טעמא דע"ג רגל חבירו אף שהוא מבי"מ היינו משום דאין דרך שירות בכך. וכן ראיתי בס' הר' שער המים דכ"ח ע"ב שהוכיח כן ע"ש וכתב עוי' וז"ל ותו"כ מפורש בדבריהם בפ' לולב הגזול דל"ז ע"א ד"ה כי היכי שכתבו וז"ל ועוי' מידי דלאו אורחיה שגרה הנה דחולץ כדתנן בפ"ב דזבחים ע"ג רגל חבירו פסול ובפי' הקומץ לו תבע"ל למי' בית הכוס מזרק לתוך מזרק וקבל בו את הדם מהו מבי"מ חוצץ או אינו חוצץ ומסיק דאינו חוצץ דכתיב אשר ישרתו בם בקי' בי כלים ושירות אחת ע"כ הרי מפורש בהדייא בדבריהם דלא"ד טעמא דע"ג רגל חבירו דפסול היינו מטעמא דלאו אורחיה וכמ"ש ולא מטעמא

מטעמא שאמרו שם משום דלא קא מבטיל ליה וכו' עי"ש.

כי מן הביאור אני תמיה למ"ש ה' שורשי הים ז"ל דקכ"ט ע"ב שהקי' על מ"ש התוי' שם ועוד מידי דלאו אורחיה סברא הוא דחולץ כדתנן פ"ב דזבחים ע"ב רגל חבירו שעל וכו' הרי דמשם אין ראיה דהתם שאני דלא מבטל חבירו את רגלו וכו' ע"כ. ולפי האמור לק"מ דמ"ש התוס' טעמא דלאו אורחיה היינו משום דס"ל שדחיה זו שדחו דשאני רגל וכו' לאו קושטא הוא לפי א"ד וכדכתיבנא. אלא דאכתי קוי על התוס' ז"ל במקומה עומדת דגבי הנפש ג"כ שפיר איכא למימר דמש"ה אורחיה בהכי ודוק.

בא"ד אלא הבעלים אוחזין באוגני הכלי והכהן בשוליו מלמטה וכו' ובתוס' פ"ק דקידושין דל"ו ע"ב ד"ה מניח ידו וכו' כתבו וז"ל וא"ת והא הויא הלילה וכו' עוי' י"ל דהיין לא מיירי שהכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ממש אלא כ"ל שאוחז הכלי למטה והבעלים אוחזין למעלה דהיין אשכחן גבי ביכורים שהכהן היה אוחז בשפתיו וכו' והבעלים למטה הכי נמי גבי מנחות איפכא שיד הבעלים יהיה למעלה ויד הכהן יהיה למטה ע"כ ובודאי שט"ס נפל בדברי התוס' וכמ"ש מוהרימ"ט ז"ל בח"י לקי' עי"ש.

וראיתי להר"ב נחלת יעקב ז"ל פי' לו דק"ץ ע"א שכתב וז"ל ופוא"ל ואתא לידן כימא ביה מילתא דבתוס' שלנו משמע שהכהן היה אוחז בשפתיו וכו' והוא ט"ס דבהדיא אמרי' במס' ביכורים דהבעלים אוחזים בשפתיו וכו' ומוהרש"א בס' ח"ה גרס כגירסתינו ולא הרגיש בקו' זו ובדה מלבו מה שאין ראוי להעלות על הכתב עכ"ל.

ואנכי הדל לא ידעתי מה הבין הרב ז"ל בכונת מוהרש"א עד שהוכרח לו' שאין ראוי להעלות על שכתב וז"ל מוהרש"א ז"ל בד"ה מניח וכו' גבי ביכורים שהכהן אוחז בשפתיו והבעלים למטה ה"ן גבי מנחות איפכא שי"ך וכו' עכ"ל והיינו לפי לשון הכתובים לשנות יד כהן מ"ד בעלים אבל בשותפין דשוין הן ליכא למימר הכי עכ"ל וכונתו מבוארת דהוק' לו לפי ז"ל דהשתא דא"ת להכי דמ"ש תחת יד הבעלים לאו תחת ידו ממש אלא שהבעלים מלמעלה והכהן מלמטה א"כ הדרא קו' לדוכתא דגבי שותפין נעביד הכי ולזה בא לתרץ דבשלמא בכהן ובעלים כיון שמצינו בכתובים דגבי כהן כתיב והניף ובבעלים כתיב תביאנה וכו' איכא מקום לשנות יד כהן מ"ד בעלים אבל בשותפים דבי שוים אין מקום לשנות בהם וכ"כ מוהרימ"ט ז"ל שם עי"ש וזה אינו תלוי בגירסא דאף אם היה לו הגירסא נכונה בא לתרץ וליתן טעם מאי שנא הך תנופה דכהן ובעלים מהך דגבי שותפין. גם את הספר שלח"י להר"ב אור יקרות דייו ע"ד שהביא דברי הר' נחלת יעקב ז"ל שללו כדמותם ולא נרגש מזה וכנראה שגם הוא ז"ל הכי ס"ל. ויבא השלישי מ"ש הרב שורשי הים ח"א דקכ"ט ע"ב שהביא דברי התוס' דקי' וכתב וז"ל והרב ח"ה נדחק ליישב דבריהם למה במנחות היה איפכא מהך דהכא וכו' ע"כ ולא ידעתי היכן נדחק מוהרש"א ז"ל ליישב בזה דאי מהך דהכא כונתו מבוארת כמ"ש וכן כתב הר' אגין בכונת מוהרש"א ז"ל תבעת לי"י.

הדרן עלך כל המנחות באות מצה. הגודר פרצות הוא יגדור את הפרצה

רבי ישמעאל

פרק ו

דס"ג ע"ב **תוס'** ד"ה וחכ"א אחד שבת ואחד חול משלם היה בא. שבת דמודה ר"י מכיר בריש וכו' וראיתי להתוס' בפסחים דפ"ה ע"א ד"ה אחד עלם שיש בו מוח שכתבו וז"ל הכא מכיר שאינו פשוט קודם וכן בפ' החולץ וכו' והיכא דקאי אפלוגתא דרך להזכיר הפשוט קודם וכו' עי"ש וכתב שם הר"ב ח"ה ז"ל ק"ק דהא לאוקמתא דר"ל דלעיל קתני אחד עלם שיש עליו כזית בשר מבחוץ ואחד שאין וכו' דהיינו הפשוט קודם אע"ג דלא קאי אפלוגתא ולא אקראי ע"כ.

ואחרי המחייר לעדין דלקי"מ דכבר כתבו התוס' בכתובות ד"מ ע"א ד"ה אחד כדרכה דדרך הש"ס במקום שצריך לשנות הן ולאו מקדים ההן אע"פ שאינו פשוט עי"ש וא"כ משו"ה נקט הכא בהך מימרא דר"ל אחד עלם שיש עליו כזית וכו' ואחד עלם שאין עליו כזית וכו' כדי להקדים הן ללאו ולאו מטעמא דהפשוט קודם ועיין להר' שורשי הים ח"א דקכ"ו ע"ג שישב באו' אחר.

וראיתי להר' אגין שהקי' על מאי דקיי"ל לן כללא התוס' דכל היכא דאיכא פלוגתא תני הפשוט תחי' מהא דגרסי' בשבת ד"מ ע"ב אמר ר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור וכו' דהכי התם במים דכ"ע מודו דאסור ואלו בשמן איכא מ"ד דתרוייהו להיתירא ואע"פ שהיד סולדת בו מותר וכיון דקאי בפלוגתא אמאי לא תני הפשוט תחי' דהיינו מים וכו' ע"כ.

ולע"ד נראה דלקי"מ שהרי התוי' ז"ל כבר ביארו דבריהם יותר בכתובות די"כ ע"ב ד"ה אחד הדיות שכתבו וז"ל וא"ת כ"י דהיכא דקאי אפלוגתא או אקרא מכיר הפשוט קודם כי הה"א דפליג ר"א אהכא קמא בסוכה והו"ל למימר אחת גדולה שאתה מודה לי כך תודה בקטנה וכו' ע"כ לא כן הכא דר"י אמר שמואל לא אתא לפלוגי אלא היא מימרא בפ"ע וכרי' ובכה"ג לא אמרו התוס' ז"ל דדרך למינקט הפשוט תחי' ככלע"ד.

שם ד"ה מפשיט את הפסח אין דוקא בפסח הוא דבכן דחשו שלא יתקלקל הבשר וכו' ע"כ הק' ה' הבני יליו דהכי"א למ"ד התם בפ' כל כתבי דקייו דטעמייהו דרבנן משום שלא יסריח אבל למ"ד התם כדי שלא יהיו קדשי שמים וכו' אמאי נקט פסח דוקא וכו' וכ"ת דהאי תיובתא לא קאי כ"א למ"ד דטעמא דרבנן משום שלא יסריח א"כ כשאמרו התם מאי ביניהו א"ב דמנח אפקורא אין יומא דאסתרא כימא הא כמי דא"ב שאר מעלה לבור של שבת וכו' ולי"י ע"כ. ואהמי"ר כעלם ממנו מ"ש התוס' בפ"ק דבתרא ד"ס ע"ב ד"ה ואפי' מיתמי שכתבו וז"ל ועוד דבכמה מקומות יכול לאלוש א"ב טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרי' בפסחים דל"ג גבי פלוגתא דיוסף הסור וכו' ע"כ הרי מבואר דס"ל להתוס' דאע"ג דבגמ' לא קאמר דאיכא ביניהו כי אם דבר א' או שנים לאו דוקא אלא ה"ה לכל מאי דדמי להו

אמרי'

אמרי' דליכא ביניהו וא"כ הכא נמי י"ל דמאי דנקט בש"ס הני ב' לאו דוקא ודוק.

דס"ד ע"א רש"י ד"ה לאו היינו פלוגתייהו וכו' הקי' ה' צ"ק ז"ל עמ"ש רש"י דהאי דנקט שמע לאשמועי' דאפי' שמע כי שעלה דגים בלא תינוק חייב ע"כ דזה פשיטא וכו' אלא אפשר לפי דנקט שמע לאשמועי' דבשמע דוקא להעלות דגים והעלה דגים חייב אבל להעלות תינוק והעלה דגים לאו הכי פטור לכ"ע ע"כ. והקי' ע"ז ה' הגאון דדבר זה לא ניתן ליאמר דהא איתא דמשו"ה נקט שמע הו"ל לאשמועי' דבר זה בפי' וכו' ועוד דדבר זה לא הי' צריך למימר שמע דודאי אם דעתו להעלות תינוק ודאי שמע וכו' ע"כ.

ודבריו לא הבינותי שהרי כונת ה' ז"ל היינו לוי דמאי דנקט שמע היינו לאשמועי' דלהעלות תינוק והעלה דגים לאו דפטור ואיך כתב ה' כ"ז דלא הי' צריך למימר שמע דודאי אם דעתו להעלות תינוק ודאי שמע ע"כ דאם לא היה אומר שמע לא הוה שמעינן זה הדין ואם כונתו לוי דלזה לא הי' צריך למימר שמע דפשוט הוא זה כבר הקי' אותו אח"ך בלוי' שדבריו אלו מרפסן איגרי. ועיין בס' זרע יצחק עמ"ש בד"ב ע"א ובד"ד סוע"ד.

עוד שזה הוה לפי. שמי כבר הם שהביא מ"מ ה' לימודי ה' לימוד כ"ג על מה שעלה ונסתפק מוהרש"ך ז"ל במבשל בשבת ואח"ך נזדמן לו חולה של סכנה והולך לתבשיל זה אם נפטר מהאיסור. א"ד כיון שלא כיון לזה חייב ע"כ ופשיט ליה מפלוגתא דרבה ור"ח הי' אלו עוברין במבשל מי"ט לחול דפליגי בהואיל ע"ש ודלא פליגו בהואיל משמע דלכ"ע אם הזמינו לו אורחים בפועל איכו לוקה אע"ג דכונתו לחול וה"ה כאים במורה לכ"ד דאע"ג דהמבשל לעצמו נתכוון אם נזדמן לו חולה נפטר א"ד ז"ל. ועיין הקי' ה' כבר כאים זו איכי מכיר דבשלמא בי"ט דמלאכת תבשיל מותר לגו ביום אלא דאסרוהו כל שהוא לחול משום דאין יו"ט מכין לחול לזה אהני לן טעמא הואיל כדי שלא יהיה כמכין לחול אבל בשבת דעיקר מלאכת הבישול אסור מה דמות יערוך למהני מטעם הואיל ודמיא למה שחילקו התוס' הכא וכו' ע"כ.

ולע"ד אחרי המחי' לא צדק בזה שהרי מוהרש"ך ז"ל לא אתי למפרי מטעם הואיל אלא דאם כבר בישל בשבת ואח"ך נזדמן לו חולה של סכנה נפטר מאיסור דומיא דהא דמבשל מיו"ט לחול דאם הזמינו לו אורחים בפועל איכו לוקה לכ"ע אע"ג דכונתו לחול וא"כ ה"ה הכא דאע"ג דהמבשל לעצמו נתכוון אפ"ה אם הזמן לו חולה נפטר. אלא הי' קשיא על ה' ז"ל היינו דוקא מה שהקי' ה' המחבר ז"ל הם ע"ש ודוק.

דס"ד ע"ב תוס' ד"ה דא"כ אנהו וכו' וכן פי' הם בקונטרי' אפי' איסור של זקנה וכו' הקי' ה' הגאון דאשר הרואה הם בפי' הקונטרים יראה דלא קאמר רש"י הכי וכו' ולי' ע"כ. ולענ"ד הדבר מוכרח דהתוס' ה"ל גירסא אחרת בפי' דסוטה. ועיין בתוספי הרא"ש שנדפ' מחדש שלופנים דס"ד ע"ד. ועיין במכילתין דע"ד ע"א בתוס' ד"ה אי דלמטה ומ"ש הם בגליון.

דס"ה ע"א תוס' ד"ה ליטרא וכו' ובדבר שאין זרעו כלה מיירי כדמשמע באותה סוגי' לכאורה ע"כ.

וראיתי להר' שמי כבר שהליע על מ"ש הר"ב חוות יאיר דרייש ע"ב ה"ל תסו מה שסיימו התו' ובדבר שאין זרעו כלה מיירי וכו' דהיינו כ"ל דאלתים לא הי' מקשה הש הגמ' מידי לומר ולהוכיח דגידולי היתר (צ"ל דאין גידולי היתר) מעלין את האיסור דהא זה מיירי בדבר שזרעו כלה. ועפ"ז צ"ל דמיירי בדבר שאין זרעו כלה עכ"ל. והקי' ה' כ"ז דאיכו מוכרח דאדרבא אם נאמר דמיירי בדבר שזרעו כלה קי' יותר דהא אפי' בדבר שזרעו כלה קאמר דאין גידולין מבטלין את העיקר כ"ש בדבר שאין זרעו כלה ואיך קאמר כ"א דגידולי היתר מעלין את האיסור אפי' בדבר שאין זרעו כלה וכו' ול"ע ע"כ.

ואדמ"ר לא צדק בזה שהרי ה' ז"ל לשיטתיה אזיל שפי' כונת התוס' בלוי' אשר כאשר יראה הרואה שם ע"א. והיינו דעיקר קו' התוס' הוא דממאי דפשיט אביי ממתני' ליטרא בצלים שתקנו וכו' מוכח דלא ידע אביי היכולא דמתני' נדרים דמייתי אמר ר' עשר תעשר וכו' מה שדרכו לזרע וכו' דאי ידע א"כ איך רוצה לפשוט הכא מברייתא דליטרא בצלים. הא י"ל זה דרך זריעה בכך וכמו שדומה השים בלמה וכו' אלא ע"כ דאביי לא ידע כלום מזה המתי' וא"כ הא קי' קו' עצומה דקתני אהדדי ברייתא דליטרא טבל שזרעו וכו' אברייתא דליטרא בצלים שתקנו וכו' וא"כ אם קתני אהדדי ע"כ מוכרח כדעת ר"ה דאמר התם בנדרים אמן ל"ה לך ולרי' כנך כי היתר שבהן להיכן הלך. ומאי אמרת היכולא דשים דמתרץ שאני גבי מעשר דאמר קרא עשר תעשר שיתירא זרעי איכשי הא זה לא ידע דאי ידע השתא ס"כ ידע נ"כ ד"ה לחלק כאן ואין מקום לפשיטות ככ"ל וא"כ מקשים הדו' קו' עצומה. ומה שסיימו' תוס' ובדבר שאין זרעו כלה מיירי וכו' י"ל הפשט בתו' כך הוא ובודאי אם נאמר דהתם מיירי בדבר שזרעו כלה לא הי' קי' מידי דוודאי דבדבר שזרעו כלה שהוא נקח את מה ששייך למעשר ונאבד מן העולם והכי אזדי והכי אמריכי רבנן וכו' פשיטא דמחוייב ליתן א' מן עשרה קבין בנאחדשו. ולתעשר נ"כ ממקו' אחר לותו קב שהיה מקדם שהיה חייב במעשר ועי' כלה מן העולם משא"כ בליטרא בצלים והוא דבר שאין זרעו כלה א"כ לא היזק עשה זה שהכניס תוך קרקע והולידה והצמיחה ונעשה גדול עוד עי' פעמים יותר וכו' וא"כ מהי תיתי לומר שיתעשר נ"כ מן מקום אחר עוד פעם מן ליטרא הראשונה. וא"כ לא הי' סותר אהדדי לגמרי לכך פירשו התוס' ובדבר שאין זרעו כלה מיירי וכו' זהו"ד ז"ל. וא"כ מ"ש עוד שם וזהו שסיימו' התו'. וכו' דכ"ל דאלתים לא הי' מקשה הש הגמ' מידי לוי' ולהוכיח דאין גידולי היתר מעלין את האיסור דהא זה מיירי בדבר שזרעו כלה וכו' ע"כ כונתו ברורה דא"א דמיירי בדבר שזרעו כלה אין משם הוכחה כלל דאין גידולי היתר מעלין את האיסור ד"ה לאלות ולומר דמה שמעשר אותה ליטרא ממקום אחר היינו דמשום שהוא נקח את מה ששייך למעשר ונאבד מן העולם ועי' כלה מן העולם משו"ה חייב לעשר אבל אה"נ דבדבר שאין זרעו כלה דא"כ לא עשה שום היזק גידולי היתר מעלין את האיסור. לכן ע"כ צ"ל דמיירי בדבר שאין זרעו כלה ואפ"ה חייב לעשר אותה ליטרא ממקום אחר משום דאין גידולי היתר מעלין את האיסור כנלענ"ד כונת דברי ה' ז"ל ופשוט.

דס"ה ע"א מתני' קוצר לשמה וכו' אמרי' אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביאה שליש וכו' ופי' הר"ב ז"ל וז"ל אימתי בזמן שהתחיל לקוצרם לצורך המצה עד שלא הביאה שליש אחרון של גמר בישולם וכו' ע"כ. וראיתי להר"ב קול הרמ"ה שכתב וז"ל ז"ל רש"י וכו' ושית דהביאה שליש היינו שגדלה שליש הראשון וכ"כ בעל בה"ז ותמה על הר"ב מכ"ל לפי' שליש אחרון אבל גם הר"מ פי' בפי' כפי' הר"ע וכו' ע"כ. וכן ראיתי להר"ב ש"ל שכתב וז"ל הר"ב ד"ה אימתי וכו' אחרון וכו' כן פי' הר"מ ע"כ. ודבריהם קשים לשמוע לענ"ד שהרי הרואה יראה להר"מ בפיה"מ שפי' דלא כפי' הר"ע שכן כתב וז"ל והביא שליש כ"ל שלא נגמר השליש האחרון לגמר בישולו ע"כ וכונתו ברורה דמאי דאמרי' במתני' שהביאה שליש היינו ר"ל שדוקא שליש הביאה אבל לא נגמר בישולו והיינו שלא הביאה שליש אחרון לגמרי. ואילו הר"ע ז"ל כתב דכשלא הביאה שליש היינו שלא הביאה שליש אחרון והביא שליש היינו שהביאה שליש אחרון.

ואחרון הכניד שראיתי להר' הגאון שהביא תמיהת הבה"ז על הר"ע ז"ל שפי' דשליש היינו שליש אחרון וכתב ולא ידעתי מכ"ל הא גם דברי הר"מ בפי' ח"ד מורין דלא כפי' ור"ע ע"כ ותמה עליו ה' כיון דמלבד דמדברי הר"ע בפי' ליכא שום הוכחה וכו' ואדרבא מלשון דהר"מ בפיה"מ משמע להכי דכ"ל דלא נגמר בישולו שליש אחרון כמלא דדברי

הר"ע

הר"ע לקושיא המה מפיה"מ להרמז"ל וכו' ע"כ. ולפי האמור אינו כן שהרי הרמז"ל בפיה"מ לווה כברוכיא והביא שלים כ"ל שלא כנגר וכו' וכלוי שהביאה שלים אחרון דוקא וכמ"ש ואין איתנו ס' בה"ן לראות הדברים בשורשן.

את זה שלחתי למע' הרב המג"ן פחד יצחק יצ"ו

דע"ב ע"א **ואי** ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת וכו' הקי' הש"ך י"ד סי' רס"ב עמ"ש מורים דמלו תוך ח' יצא דא"כ מילה אמאי דחיא שבת וכן הקי' ג"כ על הרמז"ל שכתב בפי' מה' תו"מ נקצר ביום כשר ודוחה את השבת דסוף הכתי' דמתן ע"ש. ועיין לסה"ב עה"ח בליקו' די"ג שכתב דקו' מילה לאו כלום היא דשאני מילה דגזירת הכתוב היא ביום אפי' בשבת וכו' ולהכי אתא יתורא דביום ובעלמא אוקמא אדינא דכל דבר שאפשר וכו' ע"כ. והקי' עליו הי' אג"ן דאין זה מחוור שהרי גם בעומר איכא גילוי דקרא דאמרי' תקריבו אפי' בשבת ואפ"ה פריך הש"ס ואי ס"ד וכו' ומאי פריך נימא דאתא קרא לומר דבעלמא אמרי' כל מלאכה שאפשר וכו' אבל הכא גלי קרא דדחי שבת הגם דאפשר לעשותה אלא מוכח דס"ל להש"ס דלא אמרי' כן אלא נימא דאתא קרא לומר דנקצר שלא כמצותו פסול וכו' עכ"ד.

ואחרי המחי' אין כאן קו' כלל ותי' הי' ז"ל נכון הוא ומאי דפריך הש"ס ואי ס"ד וכו' ולא נימא ליה לתרוצי דהכא גלי קרא דדחי שבת הגם דאפשר לעשותה היינו משום דכל שקלא וטריא דהש"ס אינו אלא לפום ההיא דילפינן דקצירת העומר דחי שבת ממועדו וכמ"ש הר"ב דנך המלך ז"ל ד"ד ע"ב שתי' לקו' הש"ך על הרמז"ל דלפי דברי התוס' בסוגי' ד"ה אמאי אפשר דרבי' פסק כההיא בברייתא דמייתי הש"ס לעיל מיניה דיליף לנקצר ביום כשר ושדוחה את השבת ממילת תקריבו א"כ אפשר דאף דיוצא בדיעבד כיון דלכתחי' מצותה בלילה משו"ה דחי שבת וכל שקלא וטריא דהש"ס היינו לפום ההיא דילפי' ממועדו לאו דדחי שבת ולהא כמ"ש התוס' שם ד"ה מכן וכו' ע"כ.

אלא דלעיקרא דברי הי' ד"ה ז"ל תמוהים הם בעיני במ"ש בפי' דברי התוס' ד"ה אמאי דכוונתם הוא דאי מאי דדחי שבת קצירת העומר היה כלמד מקי' מלא אהין דאף דבדיעבד יצא כיון דלכתחי' מצותה בלילה משו"ה דחי שבת אבל עכשיו דמאי דקצירת העומר דחי שבת נפקא לן מבמועדו דכתיב גבי תמיד מסתברא דכדי דלדחי שבת יהיה דומיא דתמיד ממש וכו' ע"כ. שהרי שם בסוגי' ע"ב אמרי' בהדיא מכן לרבות עומר וכו' שתי הלחם וכו' ת"ל וידבר משה את מועדי ה' הכתוב קבע מועד לכולן ע"כ הרי להדיא דלא ילפינן קצירת העומר שדוחה שבת ממועדו דכתיב גבי תמיד אלא איכא קי' יתירא לעומר בפ"ע. אלא ודאי מוכרח דאין כונת התוס' לומר דדוקא קצירת העומר דילפינן ממועדו דכתיב גבי תמיד בעינן דומיא דתמיד דהא לאו מתמיד ילפינן לה. אלא דכונת התוס' היינו לומר דבכל דוכתא דאמרי' דדחי שבת מסתברא דדומיא דתמיד בעינן וכמו שכן כתב בכונתם הר"ב די"מ סי"ב ס"ד דכ"א ע"ד דהי' ז"ל שם הקי' כקושיין על ס' כמוכר"ת אשכנזי שפי' בכונת התוס' כמ"ש הי' ד"ה ז"ל ע"ש. וא"כ נפל היסוד במה שהלה ליישב דברי הרמז"ל דפי' דקצירת העומר דחי שבת ואם נקצר ביום כשר דאפשר דפי' כההיא בברייתא דיליף ליה ממילת תקריבו וכל שקלא וטריא דהש"ס היינו לפום ההיא דילפינן ממועדו. ולפי האמור דגם מאי דילפינן ממועדו אינו ממועדו דכתיב גבי תמיד אלא קי' יתירא דברי הרמז"ל מוקשים ועומדים דמתמ"ש בסוגי' ואי ס"ד משמע דאף דילפינן מקי' מלא דהיינו ממועדו שדוחה שבת אפ"ה אי אמרי' דבדיעבד יצא אינו דוחה שבת.

והנה רגע אדבר במה שהלאתי לח' מלך שלם ח"ב דע"ב ע"ג שהביא דברי התו' הללו וכתב וז"ל וקי' דבפ' א' עו' דדחי שבת היה כלמד מגים דבמועדו הוה אתי שפיר דדומיא דתמיד בעינן אבל עו' ושתי הלחם דדחי שבת נפקא לן מפי' וידבר משה את מועדי ה' וכו' וכמ"ש בפסחים דע"ז ע"א וכו' ע"כ ולפי האמור לק"מ דאין כונת התו' לוי דוקא בעו' אלא דבכל דוכתא דאמרי' דדחי שבת מסתברא דדומיא דתמיד בעינן וכמ"ש הרי"ע ז"ל. וקצת יש לתמוה עליו במה שהביא ברייתא דת"ר וידבר משה וכו' מסוגיא דפסחים דלמה הולכך לילך בדרך רחוקה ולהשיב אחור ימינו שהרי קאי מר בסוגיי' ושם ע"ב הביאו הך ברייתא ועוד יש לתמוה עליו במ"ש עו' שם וז"ל והר"ש כתב וז"ל וכל הלילה כשר וכו' והוא הפך המסקנא שם דע"ב ע"ב דא"ך לא זכר שר דבקי' זאת ככר כהתבטו בה קמאי דקמאי הל"מ ז"ל וגם הש"ך י"ד סי' רס"ב והבאים אחריהם איך שיהיה ומעתה גם קו' הי' אג"ן על הי' עה"ח לא זזה ממקומה וכמובן.

אמנם דא עקא דהי"ל להקי' ממ"ש שם בש"ס דרי"י יליף לקצירת העומר דדחי שבה מקי' דבחריש ובקציר וכ"ה ביה ס"ל כותיה ועלה קאמר ואי ס"ד וכו' ואם איתא כמ"ש הטעה"ח ז"ל דהיכא דאיכא גילויא דקרא אמרי' דלהכי אתא לומר דאפי' דבר דיכול לעשותו דיעבד. לכתחי' למצוה שהתי' דחי שבת א"כ גם הכא בעו' איכא ריבויא דקרא דחריש ובקציר ואפ"ה פריך הש"ס ואי ס"ד וכו' ומאי פריך וכו'. ולא הו"ל להקי' מברייתא דיליף ליה ממילת תקריבו דה"ל דרי יוחנן לא ידע מהך ברייתא וכמו שכן כתב בשיטות הר"ב ראשון לציון דקיע ע"ב ע"ש. אלא דלעיקרא דברי הי' ז"ל לא זכיתי להבינם שהקי' על מ"ש מורים בי"ד סי' רס"ב דמילה תוך ח' יצא וא"ל להעיף ד"ב דהרי מסוגי' מוכח דכל שנקצר שלא כמצותו כשר לא ידחה שבת וכו' וגם הקי' מסוגי' על מ"ש הר"מ פ"ז מהי' תו"מ ע"ש. ומלבד די"ש לתמוה עליו דא"ך לא זכר שר שכבר קדמוהו שניהם הל"מ ז"ל שם וגם הש"ך ז"ל. אלא דגם מה שהלה ליישב פי' הרמז"ל נ"ב אחרי המחייב אינו מחוור וז"ל ואני אומר כי טעמו דהר"מ נסמך על מ"ש בברייתא התם ת"ר אם תקריבו וכו' מכן שאם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ת"ל תקריבו ואפי' בשבת וכו' וכתבו התוס' ד"ה מכן לפי ר"ע לא יתכן לוי' דדחיא קצירת העומר את השבת כיון דבדיעבד כשר ומוקמו דקאי על ההקרבה יעו"ש והרמז"ל דעת אחרת עמו בפשטא דברייתא דאפי' הקצירה דחיא שבת והסברה שסבירתו התוי' אינו סברה והוא דאחר האמת קו' התוי' ליתא דאימור דאמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת דוקא מסתמא אי ליתא ריבויא דקי' באתא דגבי מילה ופסח דליכא ריבויא אבל אי אשכח ריבויא דרבי בהדיא דאפי' דבר דיכול לעשותו דיעבד לכתחי' למצוה מהתי' דחי שבת כהא דהכא דמרבה ממילת תקריבו שפיר דמצינן למימר דמודה ר"ע להגר דאפשר לעשותה דחיא שבת וכו' ולזה פי' הרמז"ל דקצירת העומר דחיא שבת ואם קצרוהו ביום כשר היינו על מה שסמוך על הברייתא הנז' ומה שתמלא דקאמר הש"ס דמאן דס' נקצר ביום כשר קסבר דלא דחי שבת היינו למאי דמשני ר"י ומוקי להו דקסבר כר"ע וכר"י שמע מינה דרבי' ס' בהפך ובהא פליגי לדרך זה נתברר לוי' הכי אבל למאי דקתני בברייתא דתקריבו שהבאתי לאו בהכי פליגי וכו' אח"ד.

ואחרי המסי"ר לא ידענא מאי קאמר כאשוכה במ"ש דאימור דאמר ר"ע כל מלאכה וכו' דוקא מסתמא אי ליכא ריבויא דקי' כהא דגבי מילה ופסח דליכא ריבויא ע"כ ככרי דבאותם שעם נעלם ממנו ש"ס ערוך בפ' ר"א דמילה דקל"ב ע"א דמסקינן התם כר"י דיליף למילה גופא שדוחה שבת מקי' דביום השמיני ביום אפי' בשבת ואף למ"ד דמילה גופא הלכה למ"ת היינו משום דצריך ליה לקי' דביום למכשיריה אבל ר"ע דס"ל דמכשירים אין דוחין את השבת יליף למילה גופא מקי' דביום וליכא ריבויא דקי' גדול מזה גם לפסח ילפינן ליה מקי' דבמועדו וכדאמרי' בפ' כ"ל דע"ז ע"א ע"ש והגם שכתבו התוי' בפ' א"ד דס"ו ע"א דהלכה היא ואיכא מ"ד דילפינן ליה מג"ש ולא ממשמעות עכ"פ לא הו"ל להי' ז"ל לומר בפשיטות דליכא ריבויא דקי' ועו' דכבר הוכחנו דר"ע יליף למילה גופא מקי' דביום ואפ"ה קאמר ר"ע בין במילה ובין בפסח הגם דאיכא ריבויא דקי' דביום ובמועדו דכל מלאכה דאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת. ועו' במ"ש ומה שתמלא דקאמר הש"ס דמאן דס' נקצר ביום כשר

קסבר

קסבר דלא דמי שבת היינו למאי דמשני ר"י ומוקי דקאי כר"ע וכר"י שית דר"י הי בהפך ובהא פליגי וכו' ע"כ. גם בזה לא זכיתי להבין דבריו דהניחא למ"ד בש"ס דר' סבר קליטת העור לא דחי שבת דליכא להקי דאמאי לא משני דרבי הי דאף קליטת העור דחיא שבת וקרא לאפי הוא דאתא וכו' דהש"ס. איירי למאי דמשני ר"י דר"א בש"ס ס"ל כר"ע וכר"י דקליטת העור מלוה ודחיא שבת שית דרי לא ס"ל כר"י דקליטת העור מלוה ומשו"ה לא דחיא שבת. אבל לר"א בש"ס דס"ל כר"י דקליטת העור מלוה ודחיא שבת מקי' דבחרים ובקל"ר מאי פריך בגמ' ואי ס"ד וכו' כיון דאתא קי' דחרים וקל"ר לומר דדחי שבת הגם דאפשר לעשותה מע"ש באופן שדברי הי' ז"ל בלתי מובנים לי כלל:

שוב ראיתי להי' ז"ל שם בחי' למ"ק דכיון ע"ב שהאריך בענין זה ויישב די' הרמב"ם ז"ל באופן אחר עיי"ש ודוק השב כי נכון הוא וכמו שכבר ק"ס הוא ז"ל וכתב והדברים כתיבתן מה"ם וכתב עוד שם וז"ל ומ"מ סוף סוף לדידן דקי"ל הלכה כר"ע דכל מלאכה שאפשר וכו' אמאי דחי קליטת העור את השבת מאחר דהוי"א לה מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש: הא לאו קו' היא דמ"ל דהשתא אי לא הוי לן קרא להדיא אבל קל"ר העור דקי' שרי"א להדיא כדרכים ר"י מק' בחרים ובקל"ר חשבות אפי' יכול לעשותה מע"ש דחיא שבת ותדע שהרי מילה דחיא שבת ואפ"ה אם לא מל בשבת ימול בחי' בשבת וכיוצא כמי כיון דאפשר לעשותה בחול לא דחיא שבת וכו' אלא ודאי דהגם דיכול לעשותה בחול קפיד קרא למלוה מהמיו לעשות מילה בחי' שתדחה שבת הגם שיכול למול בעי הכא נמי קפיד קי' לקבוע בזמנו לדחות שבת עכ"ד:

ומעתה מלבד שיש לתמוה עליו במה שהוקי' לו די' הרמב"ם ז"ל שם דקי' כאלו פירוש הוא מגיד אחר שכבר האריך ושקיל וטרי בהך בדבריו אלא דעכשיו יגדל התימה במ"ש שם דקי"ע דסימוך דאמר"ע כל מלאכה וכו' דוקא מקמא אי ליכא ריבויא דקי' כהא דגבי מילה ופסח דליכא ריבויא וכו' ע"כ דמלבד שיש לתמוה עליו שדי' הם הפך הוי' ערוכה וכמ"ש לעיל עוי' בה שהרי הוא ז"ל בעצמו שם בדבריו כתב דמילה שרי"א להדיא דדחי שבת ול"י:

ותבט מיכי להרי"ב עגלת הבליה ד"ה ת"ד שהביא קו' הש"ך על רמ"א ז"ל וגם על הרמב"ם ז"ל ועלה מן הישוב וז"ל ואמרתי דמשה אמת ותור' אמת ודי' רמ"א ור"ית כוכבים המה דודאי אף דמל תוך ח' ילא שעפ"כ דחי שבת כיון דלכתחי' אסור למול תוך ח' דהכא איתא שם בגמ' תקריב אפי' בשבת תקריב אפי' ביום ומקשה תוס' לר"י דסי' מה חרים רשות ילא קל"ר עומר שהוא מלוה שדוחה שביעית א"כ יש ללמוד שדוחה שבת ל"ל תקריב ומתרלי"ן דאתא אליבא דר"י לריכין לומר דלית ליה הלימוד דתקריב והכא מה קי' מה הוכחה יש כאן דר"י לית ליה תקריב מנא קוי דל"ל תקריב שאם אם דוחה שביעית הי' שדוחה שבת. דז"א וכו' ולריכין לפי' אימא דקי' התוס' דר"י לית ליה הלימוד דתקריב דאל"כ למה לי בחרים ובקל"ר. באם דחי שבת מ"כ שאפשר לעשותו מע"ש כ"ש שדחי שביעית דא"א לעשותו מערב שביעית אין מוכח דר"י לית ליה תקריב וכו' אח"ד:

ואחרי המחי' לא ידענא מאי קאמר וכל דבריו אינם אלא דברי נביאות וילא הראשון מ"ש שהתוס' הקשו לר"י שם מה חרים רשות וכו' ל"ל תקריב ומתרלינן וכו' שהרי העיקר חסר מן הספר שהתוס' לא הקי' קו' זאת. זאת שנית במאי דהקי' אס"ך דל"ל לתלמודא לומר דר"א בש"ס ס"ל כר"י מה חרים רשות וכו' אלא ודאי אומר אני דודאי בלא זה לא מצי להוכיח דקרבן ביום פסול וכו' ולזה מסיק הש"ס שבר לה כר"י מה חרים רשות וכו' וקי' הא כבר למוד זה מתקריב באם דחי שבת כ"ש בדחי שביעית. ול"ל כתי' התוס' וכו' אח"ד אשר מדבריו אלו וגם ממ"ש לעיל משמע שהבין הי' ז"ל דמ"ש ר"י מה חרים וכו' ילא קל"ר העור וכו' כוונתו לומר שדוחה שביעית ובהכנסה זו בנה יסודו לעלות מן הישוב.

ואנא דאמרי דאחרי המחי' הגהה זו הכתה שובנה הי' וזה לא ניתן ליאמר וכיון ליכתב שהרי רש"י ז"ל בסוגי' לוה ככרוכיא וכתב וז"ל ופי' גם ר"פ כר"י דאמר קל"ר העור מלוה ודוחה שבת ע"כ וכן פי' ג"כ במכות ד"ח וז"ל ר"י וכו' ובשבת קאי ולהכי נקט חרים וקל"ר לומר לך מה חרים שאני אומר לך בשבת חרים של רשות וכו' אף קל"ר וכו' ילא קל"ר העור ע"כ. ועיין עוד במ"ק ובר"ה שפי' כן ועיין ג"כ להרמב"ם בפיה"מ דשביעית פ"ו מ"ד וגם להר"ע שם שפי' כן ואף את"ל דהי' ז"ל הקי' לפי שיטת התוס' שהבי"א הוא ד"ל ה"י"ל לפרש ועו' דאעיקי' העיקר חסר וכדכתיבנא ואף דיהיבנא ליה כל דיליה דכן הקשו התוס' ותירלו והין כסתר מנגד עינינו קי"ם דמכא לכו לפרש כן הפך פשיטות הסוגי' באופן שלא יכולתי לשלום דבריו ולי"י:

וראיתי להי' חזון נחום דגם הוא ז"ל ילא להלין בעד הרמב"ם ז"ל כענין מ"ש הי' ראשון ללוין וכתב וז"ל ור"י דקאמר ר"א בש"ס בשיטת ר"ע אמרה לא שמיע ליה להאי ברייתא דרבי ולברייתא דלעיל הכי' דאי הוה שמיע ליה לתרוייהו לא הוה פסיק וכו' לומר ואי ס"ד וכו' דשאני הכא דתרי קראי כתיבי חד להקרבה וחד לקצירה ותי"מ לא פריך הש"ס האי פירכא משום דאיכא למידחי' ולומר דלאו דוקא וכמ"ש התוס' ז"ל אבל לפום קושטא ליתא אלא ר"י לא שמיע ליה הכך תרי ברייתות דאי הוה שמיע ליה לא היה אומר כן דהא האי ברייתא ס"ל דהקטר ביום כשר ועכ"ז ס"ל שדוחה את השבת אין הקרבה בין קצירה כמדובר וכו' אח"ד. ואחרי המחי"ר לא זכיתי להבין דבריו דהניחא למאי דלא פריך הש"ס מהני ברייתות דס"ל דכשר ביום ועכ"ז דוחה שבת משום דאיכא למדחי וכו' אבל מה יענה למ"ש שם ר' ישמעאל דיליף לקצירת העומר שדוחה שבת מק' דבחרים ובקל"ר וס"ל לר"י דקי' להכי הוא דאתא וכמ"ש רש"י ז"ל. וא"כ כי פריך ואי ס"ד וכו' הי"ל להש"ס לתי' ולומר דשאני הכא דאיכא ג"ו דקי' דחרים וקל"ר ולהכי הוא דאתא לומר דאף דאפשר לעשותו מע"ש דוחה את השבת אלא ודאי מדלא תי' הכי מוכח דס"ל להש"ס דלא אמרינן כן וגם ר"י דפריך ואי ס"ד וכו' מוכח דס"ל הכי הפך מה שרלה להוכיח הי' ז"ל ולי"י:

וחזה הו"ח להרמב"ן ז"ל בסי' שרי אליהו דכתב שהקי' על הרמב"ם ז"ל דבפ"ז מהי' תו"מ פסק כמתני' דמנחות דקצר ביום כשר ובפ"ד מהי' מעה"ק פסק כמתני' דמגילה זה הכלל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ושניהם לא יכונו דהא בגמ' אמרי' הא ר' והא רבנן ור"ע (ועיין בקונט' מנחת ישראל דקט"ו ע"א) ואחריו בא המי' בסי' קול יהודה דל"ו ועיי"ש מה שישב. והנה בהך סתמא דמגילה זה הכלל וכו' אמרי' עלה בגמ' דבר שמצותו בלילה לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה נאמר כאן בלילה ונאמר להלן ועברתי בא"מ בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות ע"כ. ובפ' ע"פ דק"כ ע"ב איכא סתמא אחריתי וז"ל הפסח אחר חצות מטמא את הידים וקאמר עלה בגמ' מאן תנא אמר ר"א כראב"ע דתניא ואכלו את הבשר וכו' וגם בפ' איזהו מקומן איכא עוי' סתמא ומוקי לה הש"ס ג"כ כראב"ע והרמב"ם ז"ל פסק בסוף פ"ח דהי' ק"פ כר"ע וז"ל כבר ביארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה וד"ת שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר ע"כ וכן פסק ג"כ בפ"ו מהי' תו"מ לענין אכילת מצה בזה"ז עיי"ש וכתב שם הי' ז"ל שפסק כסתם מתני' דמגילה שכל שמצותה בלילה כשר כל הלילה וכר"ע דאמר כן ופליגא דראב"ע דאמר עד חצות וקי"ל כר"ע מחבירו וכו' ע"כ והכי' ז"ל שם פ"ח מהק"פ כתב וז"ל שאין הפסח נאכל אלא עד חצות וכו' וד"ת שיאכל כל הלילה וכו' פי' איזהו מקומן דכ"ו ע"ב ע"כ. ולא זכיתי להבין דבריו שהרי שם אמרי' דהך סתמא כראב"ע הי' דס"ל דאינו נאכל אלא עד חצות מדאורייתא והי"ל לרשום מתני' דמגילה דהויא סתמא כר"ע ול"ל דע"ש כפל בדבריו ודוחק.

וראיתי להי' שלום ירושלים ז"ל שכתב על מתני' דמגילה דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה וז"ל ואמרי' בגמ' דסתמא כר"ע דאכילת פסח כל הלילה ועיין בתוס' סוף פסחים

שקשים ואין ראיה לדינא. והיינו לשיטת התוס' דס"ל שבת דפ"א דגם בני סדרא אין סי' למשנה וכו'. והנה לפי מה שהביא התוי"ט בהקדמתו בשם הרי"ת שחולק עם התוי' בזה וס"ל דבני סדרים יש סדר. א"כ הנא שתם בזבחים כראב"ע וודאי דיש לפסוק כראב"ע ונראה מזה דגם דעת הרי"ת כדעת התוי' אלא דאעיקרא דברי התוי' קשים לדעתי וכו' וא"כ אפשר ליישב דעת הרי"ת כמ"ש ודברי התוי' צ"ע אחיד ז"ל.

ודבריו. תמוהים לענ"ד דאיך סליק אדעתיה לומר בכונת הרי"ת דדעתו כדעת התוי' דגם בני סדרים אין סדר למשנה ומשו"ה פסק כסתמא דמגילה וכר"ע שהרי מה שהביא הוא בעצמו שהרי התוי"ט הביא בשם הרי"ת שחולק עם התוי' הויא תיובתיה שהרי מ"ש הרי"ת היינו לדעת הרי"ת ודבריו הם בפ"ע מהי' כולה ה"א ע"ש והנה שכבר עמדו על דברי הרי"ת ז"ל הללו הרב כמוהרח"א ז"ל בס' מ"ק פ"ב מהי' סו"מ וגם הי' כתבה בכסף נבחר על דברי הנלים על הסמ"ג ע"ש ת"ח הם ז"ל כבר הירבו לקושיהם והעלה הי' כ"ב דע"כ צ"ל כמ"ש הרי"ת לדעת הרי"ת דבני סדרים יש סדר למשנה ע"ש. ולא"ה דכוונת הרב ז"ל במ"ש ונראה מזה דגם דעת הרי"ת כדעת התוי' וכו' היינו להוכיח בדעת הרי"ת שיפסוק הרי"ת ולעולם דכבר הבין הי' ז"ל דמ"ש התוי"ט בשם הרי"ת היינו לדעת הרי"ת. זה אינו הדא דא"כ הו"ל לאקשי על הרי"ת דלפי שנתו בדעת הרים דבני סדרים יש סדר א"כ הו"ל להרמב"ם לפסוק כראב"ע וכסתמא בתרא דזבחים וכמו שכן הל"ע הר"ב מ"ק פ"ו מה' חמץ ע"ש. ועוד דא"כ לא הו"ל להביא מ"ש התוי"ט אלא דברי הרי"ת מה' כולה אלא ודאי דהי' ז"ל הבין דמ"ש התוי"ט משם הרי"ת שחולק עם התוס' לא קאי כן בדעת הרי"ת ולא הי"ל וכמ"ש.

כי מן הנראה יש לתמוה קצת על מה שהקשי הרמ"ז ז"ל בשי' קול יהודה דליה ע"ד על נבלי התוי' דאיך פסקו כראב"ע הפך כללין דהלכה כר"ע מחבירו ותי' דהם ז"ל כבר הרגישו מזה וכתבו דהא איכא תלתא סתמי כראב"ע וכהא דכותם לומר דאם היה סתמא א' כנגד סתמא א' היו פוסקין כר"ע וככללין אבל מאחר דיש תלתא סתמי כראב"ע לא משגח בכן בכלל זה והרי"ע לא קי"ל הכי דמה לי וכו'. כיון דיש סתמא לשניהם הדרינן לכללין דהלכה כר"ע ועיין לסי' שם עכ"ד ואחרי המחי"ר נעלם מעינא דספיר חזי מה שהל"ע הר"ב מ"ק פ"ו מה' חמץ על מ"ש הי' על הרמב"ם דהדרינן לכללין דהלכה כר"ע דלא"ס מכן הרי"ת דבני ק"ל דבני סדרים יש סדר ק' דלעם פסק כר"ע ע"ש ודוק. שוב אחר זמן רב כה הראני הרב א"מ ועט"ר כריו מה שהביא בענין זה הר"ב שורשי הים ז"ל בס"ב דקס"א ע"ש.

זאת תשובתו אלי.

ויען: יצחק ויאמר הנה באתי לכ"ת מפני הכבוד כי אין הפנאי איתי להאריך רק בקצירת האומר, מה שהקשי הרב אגין על הי' עץ החיים ז"ל לקיים דס"ל לס' שמים דשאני עומר דכיון דהוא קדשי גבוה כקרבן דמי ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן ונקצר ביום פסול לא כן מילה דאינו דומיא דתמיד דלאו קדשי גבוה נינהו וכתי' הר"ב לחם יהודה ז"ל וב"ב הר"ב קרבן נתנאל בס"י להרא"ש לפ"א דמילה ליתוי דעתים דרע"א מקושית הס"ך זלה"ה ובפסי ל"ק מסוגיא דקי"ל דדחי שבת מקרא דבארים ונקליר תשבות וכמ"ש כתי"ר בקונטריסו ד"ה אמנם דלא עקא דהו"ל להקשות וכו' דבכראם דכתי"ר מקשה ג"כ על הר"ב עץ החיים ז"ל מהאי סוגיא ולפי האמור. לקיים ודוק. וגם כ"ל להליץ בעד הרב כריו דלא הקשה לו מהאי סוגיא והקשה מברייתא דתקרי"ב להגדיל הקושיא דהתם דרים תקריב דנקצר ביום כשר ודוחה את השבת ולפי דברי הרב עץ החיים דהיכא דהוא גזירת הכתוב דחי שבת יגדל הקושיא על העומר דהתם איכא גזירת מהכתי דנקצר ביום כשר ודוחה את השבת ומאי דקאמר מר דמהתם איכא למימר דלא ידע ליה הברייתא הן אמת דיש להקשות עליו דלא ראה את דברי הר"ב כאשון לציון ז"ל אבל בלא דברי הרב ז"ל ז"ל קושיית רב אגין מברייתא דתקריב עדיף ודוק היטב. וזה יש להרגיש על מר דאם כונת הי' עץ החיים ז"ל בכוונת הי' ד"ה ז"ל היה לו ליישב גם הקושיא על הרמב"ם ולא לוי דקוי מילה ל"ק וכלוי דהאמרת קשה ואף דמר דחי לה לסוף שכת קושיא שילא לו על הר"ב ד"ה ז"ל מ"מ אעיקרא איך לא נכנס בזה אך מה שכתבתי הוא הנכון ולכן כתב קושיית מילה דאיכא קושיא ודוק ולא פירש דבריו ז"ל משום דסמך על התוס' דקאי בשם בהדייא דמסתברא דומיא דתמיד בעינן.

אמנם זה קי' לכאורה על הר"ב דרך המלך ז"ל דכתב דהאי סוגיא קאי לפום מאי דספקא ליה ממועדו דאיך אפ"ל כן דהא רשב"א ס"ל כרי דספקא ליה מהרים ונקצר תשבות. ועוד קי' עליו מה שהקשה כתי"ר דבש"ס מוכח דספקא מקרא דאת מועדי הי' וגם התוס' גופייהו ד"ה מנין כתבו כן ע"ש והזכירו הדרך המלך ז"ל שכתב ודלא כתוס' ד"ה מנין אלא דלזה נראה ליישב דאין כונת הי' ד"ה ז"ל לומר דילפינן ממועדו אלא כיון דילפינן ממועדי הי' דדוחה שבת וכן אמרי' מועדו דתמיד א"כ ילפינן ממועדו דתמיד לעומר מה מועדו דתמיד דחי שבת ואין זמנו אלא ביומו וקודם או אחר כך לא אף כן מועדי הי' דנאמר על עומר ילפינן מתמיד דנקצר ביום פסול כיון דזה נקרא מועד וזה מועד ומ"ש הרב אבל עכשיו דקצירת העומר נפקא לן מבמועדו דכתיב גבי תמיד ע"כ לאו בדוקא אלא כונתו לוי' דכמו מועדו דתמיד כך נפקא לן ממועדי הי' כמו מועדו דכתיב גבי תמיד א"כ צריך שיהיה כמו תמיד ממש דזה הוא מועדי וזהו מועדו ומ"ש כך נראה לפעמים בדבריו בדוחק לפי חומר הקושיא אך עדיין קי' דלפי הסוגיא כפ"ל מקרא דהרים ונקצר ולא ממועדי הי'.

ואולם אף לזה נראה ליישב והוא דהשים קאי לפי רשב"א דס"ל כר"ע דמלאכה שא"א לעשותה מע"ש הוא דדוחה את השבת אבל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש א"כ דוחה את השבת וא"כ אף אם ס"ל לרשב"א כריי דקצירת העומר דחי את השבת מ"מ לענין אם נקצר ביום ודאי דס"ל פסול לפי ר"ע והוא מש"ן דאי ס"ל לר"ע דגם קצירת העומר דחי את השבת דנפקא ליה ממועדו הולא לוי' ממועדי הי' ודאי דקי"ל דנקצר ביום פסול דמסתברא דהאי מועדי הי' צריך להיות דומיא דתמיד וכמו דתמיד בזמנו דוקא גם עומר דוקא בזמנו דהיינו בלילה וא"י ס"ל לר"ע דלא דחי שבת והוא משום דקי"ל נקצר ביום כשר גם לרשב"א דקי"ל כרי' דדחי שבת מ"מ כיון דקי"ל כר"ע דמלאכה שאפשר לעשותה מע"ש לא דחי שבת א"כ הכא דקי"ל דדחי שבת היא משום דקי"ל דנקצר ביום פסול דאין לומר דבזה גם כן פליג על ר"ע וקי"ל תרתי הן דדחי שבת והן נקצר ביום כשר דכיון דלכתחי' זמנו בשי' דחי ש' ובדיעבד כשר נקצר ביום דלא פליג עם ר"ע אלא בעיקר הרים וקציר דדריש ליה לעומר ודחי ש' אבל לענין נקצר ביום קי"ל כר"ע דאם קי"ל לר"ע דחי ש' ונפקא ליה ממועדי הי' הוי"א דומיא דקרבן תמיד ונקצר ביום פסול וא"י קי"ל לר"ע נקצר ביום כשר הוא דקי"ל דלא דחי שבת וזהו כונת התוס' לפי דברי הי' דרך המלך ז"ל שכתבו אע"ג דלכתחי' מצותה בלילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב ביה במועדו ומסתברא דומיא דתמיד בעינן וכלוי' דאע"ג דלכתחי' מצותה בלילה ואימור דגם ר"ע קי"ל כן דדבר שמצותו ביומו לכתחי' דחי שבת מ"מ כיון דדיעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד וכיון דאי קי"ל לר"ע דדחי שבת הוא דנפקא ליה ממועדו דהיינו מועדי הי' מסתברא דדומיא דתמיד בעינן וא"כ אף אם רשב"א מספקא ליה מהרים וקציר מ"מ בענין מלאכה שאפשר לעשותה קי"ל לגמרי כר"ע. ואף דיש דכתח תקריב הוא לפי ר"א דס"ל אף מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ודוק וא"כ כל דברי הרב ד"ה נכונים. דשאני מילה דילפינן מביום השמיני ואפי' בשבת א"כ לא הוי דומיא דתמיד ולכן אמרינן דבדיעבד כשר בתוך ח' ולכתחי' דחי שבת אף לפי ר"ע, וכתב הי' ד"ה אלא דצריך למודעי מ"ש תמיד מהכי ואף במילה אימור דבדיעבד פסול ולא כחיה לחלק

דשאני

דהאי מילה דלאו קדשי גבוה נינהו ולא בעינן דומיא דתמיד ואח״ך כתב ליישב דברי הר״מ דס״ל דכיון דיש תקריב לומר נקצר ביום כשר ודחי שבת פסקינן כן וכל הסוגיא ובריי״א אינו אלא לפום האי ילפותא דמועדי ה׳ דדומיא דתמיד בעינן ולא כמ״ש התוס׳ ד״ה מנין דס״ל דלפי ר״ע תקריב הוא להקרבה ומועדי ה׳ ג״כ להקרבה. אלא דלפי הר״מ אף לפי ר״ע נפקא ליה מתקריב לקצירה דכשר ביום ודחי שבת כן לע״ד כונת הרב ד״ה ז״ל.

ומ״ש מר נכונת התוס׳ כדברי הר״ב דבר משה ז״ל הנראה יראה לפי קרבן נתנאל ולהרב לחם יהודה ז״ל דלא כן הבינו כוונת התוס׳ ועוד דליישב דברי הרא״ש שהביא מוכ״ח איסור דהרא״ש ס״ל כן בהגהת הש״ס וגם דברי הרב ד״ה ז״ל כן ליתוני דעתיה דהרא״ש והרמ״ל וכאמור. ועיין בס׳ משנה כסף דף קל״ז ע״ב שכתב ומ״ש התוס׳ דמשתבשא דתמיד היינו כי גמרינן מועדו ולא אמרי׳ דומיא דתמיד וכו׳ ואח״ך כתב ואי מועדו לא אמרי׳ הוקשו כל המועדו׳ וכו׳ ולי״ל שיהיה הכל דומיא דתמיד וכו׳ ע״כ הרי כמ״ש בדברי הי׳ ד״ה ז״ל ודוק ועיין תוס׳ פסחים דס״ו ד״ה מה מועדו שכתבו בשם ר״י דריש ב׳ הלחם דחו שבת מתקריב וכו׳ ל״ל היינו כשר והוא דל״ל דכ״ש עומר מתקריב. ואף דקאמרי התוס׳ או משמעותא כמו בכלל לולין ע״כ לא תקשי למה שכתבתי וכ״כ הר״ב משנה כסף הוקשו כל המועדות וכו׳. דכיון דדרשינן מועדו דתמיד אפי׳ בשבת כך דרשינן משמעותא דמועדי ה׳ אפי׳ בשי ולאו ב״ש אלא דכמו דמשמעות מועדו דתמיד הוא בשי כך משמעות מועדי ה׳ ודוק היטב. ולפי האמור מה שהקשה הר״ב מלך שלם דע״ב דבשלמא אי עומר דחי ש׳ נפקא לן ממועדו וכו׳ אבל עומר וב׳ הלחם נפקא לן מוידבר משה את מועדי ה׳ לק״מ חדא דכבר כתבו התוס׳ פסחים דס״ו דמצי למילף בג״ש וכיון דמצי למילף ש״מ אמרי׳ דנפקא ליה ממועדו ועוד דאין כונת התוס׳ ממועדו דוקא אלא ממועדי ה׳ וצריך להיות דומיא מועדו דתמיד וכאמור. וגם מה שהי׳ כתוב על פי הכ״מ ז״ל נכון הדבר. ומה שהקשה מר עליו דהלך למרחקים לסוגיית פסחים דבהאי סוגייא הביאו הך ברייתא שאמת היא ועוד יש להרגיש דגם תוס׳ הם ד״ה מנין כתבו והא דלקמן דריש לה ממועדי ה׳ וכו׳ ולא היה צריך לסוף הדף.

עוד תמיה לחכימי אתא ואייתי בידיה דברי הרב כ״ל ז״ל והקשה עליו דנעלם ממנו ש״ס ערוך וכו׳ כאשר כתוב באורך בד״ק והעתיק הבין זה בדברי הרב הק׳ ז״ל דכונתו הוא לומר דאם אמר ר״ע דאינו דוחה ש׳ אינו אלא אם ומילה דקרא לא אמר דידחה שבת אלא בזמנו ביום השמי׳ ואפי׳ בשבת במועדו ואפי׳ בשבת א״כ אין קרא אלא לדחות שבת בזמנו ואיסור דבלא זמנו פסול דאי שלא בזמנו כשר לא דחי שבת אבל בעומר דקרא כתיב תקריב מ״מ ורבי לן קרא בהדייא דאם נקצר ביום כשר ודחי שבת כיון דמצינו קרא בהדייא לו׳ דנקצר ביום כשר וגם דאפ״ה ידחה שבת ס״ל לר״ע דידחה שבת אף אם נקצר ביום כשר אבל פסח ומילה מצינו דידחה שבת בזמנו ולא מצינו דאם עשאו קודם לכן כשר וא״כ מכשיריו דאפשר לעשותו קודם לכן לא דחי שבת דלא מצינו קרא בהדיא דדבר דיכול לעשותו קודם ידחה שבת ודוק דזה ברור ופשוט בדבריו.

וא״כ מ״ש מר בד״ה שו״ר להרב ז״ל וכו׳ הרי הוא דחוי מעיקרו ומה שהקשה ג״כ עליו דיש לתמוה כאלו חדשות הוא מגיד וכו׳ לא כן הם בקוב׳ קושיא על הרב ז״ל דמי ידע מה כתב באחרונה אשר הוא הדפיס קשרו הלז בחיים ועוי׳ דלאדם גדול כמוהו אלו הם דברים שא״כ כדאי להקשות עליו כאשר הוא ידוע לבקי׳ בתורת הרב ז״ל דלגבי תלמודו אין לדקדק בזה.

ולפי כל האמור גם מה שהקשה מר להרב חזון ז״ל לא לדק כלל דכיון דאמרי׳ דרא״ש לשיטת ר״ע אמרה למילתיה צריך לאוקי דבר דאף לפי ר״ע ס״ל דאף אם נקצר ביום כשר ודחי שבת כדי לוי׳ כן על הרא״ש וא״כ ר״י לא ידע ב׳ ברייתות אי מתקריב ואי ממועדי ה׳ דאי מתקריב

לבד איסור דס״ל לר״ע נקצר ביום כשר ולא דחי שבת ותקריב דדחי שבת היינו להקרבה וא״כ להרא״ש דס״ל כר״ע במלאכה שאפשר לעשותה מע״ש ס״ל דנקצר ביום פסול ואי ברייתא דמועדי ה׳ לחוד איסור דקאי להקרבה אבל עכשיו דיש ב׳ ברייתות והיא אי לנקצר ביום כשר ואי לקצירה דדחי שבת א״כ אף ר״ע ס״ל כן דבעינן זה לעומר שאני כיון דגלי לן קרא אמרי׳ תרתי נקצר ביום כשר וגם דחי שבת וא״כ מה מקשה מר דמה יענה לפי ר״י דיליף מקציר וקציר וכו׳ דמקרא הזה לא נלמד אלא דדחי שבת ולפי ר׳ ישמעאל ואיסור דס״ל ג״כ לר״ע נקצר ביום פסול גם אנן קיימינן לשיטת ר״ע דס״ל להרא״ש כותיה וכאמור ודוק דזה ג״כ פשוט וברור.

והר״ב לחם קדשים ז״ל רצה ליישב דברי הרמב״ם וכה אמר דאף דאמרי׳ בסוגיין דלר׳ נקצר ביום כשר ולא דחי שבת ולי״א תמי׳ כמו הקטר חלבים משום דשאני התם מגו דדחתה שחיטה וכו׳ מ״מ איכא תנאי דלא ס״ל הכי דרבי ישמעאל בריש תנא במתני׳ דשבת היה בא מגו׳ ובסוף מה׳ וקתני בברייתא דר׳ ישמעאל ור׳ יוסי אמרו דבר אחד וכו׳ ומסיק ע״כ לא קאמר ר״י התם דלא ניתנה שבת לידחות ולפי זה ר״י ס״ל דלי״א מיגו וכו׳ ורבנן ס״ל דאי חול ואי שבת מגי קשה למה אצרכוהו טרחא יתירא דמהי אתי בלא טרחא יתירה אלא מוכח דס״ל כמי דלי״א מיגו וא״כ הרמב״ם פסק כהני תנאי וכו׳ עכ״ד.

והר״ב מנחת טהורה כתיב הקשה ע״ד דאם לפי דבריו דלית להו להני תנאי דלי״א מיגו אלא אמרי׳ חביבה מצוה בשעתה בכל גוונא א״כ מאי פריך בש״ס לר׳ דלאפי׳ גמר מרביה ר״ש כיון דאיכא למפרך שאני התם דדחתה וכו׳ ומכח זה מוקי לר׳ דקסבר דקצירת העומר לא דחי שבת כיון דלעולם דחי משום חביבה מצוה בשעתה וס״ל להו ככל הכי תנאי דלית להו מיגו דדחתה שבת א״ד כדיו ואחרי שמחילה כבודה דלא למד כל דברי הלח״ק שכתב ומסקנא דהכא לא קאי אלא אליבא דר׳ כיון דרמב״ם ע״כ שמע מיניה דאבוה ולא גמר מיניה ור׳ ע״כ בשיטת רבו אמרה אבל שאר תנאים פליגי על הרמב״ם והרמב״ם פסק כאידך תנאים ע״כ הרי כתב דר׳ ע״כ בשיטת רבו קאי וכיון דר״ש ס״ל דלי״א חביבה מצוה בשעתה אלא במקום שיש מיגו להכי לא אוקמוה לר׳ הפך רבו וא״כ מאי קושיא ודוק.

עוד הקשה הרב כדיו על הלח״ק ז״ל דנעלם ממנו תלמוד ערוך דס״ד ע״א דאמרי׳ אבל הכא דניתנה שבת לידחות אימא כרבנן ס״ל הכי בהדיא דמוכח דרבנן דלא בעי עוד היינו דקסבר מובחר בגי׳ שאם הא לאו הכי עביד כבחול ואי הוה בעי בחול ה״ה עביד גם בשבת הכי במגו כתלא דלית ליה לרבי מגו הפך מה שרצה להוכיח הלח״ק והתם הלכתא כרבנן ודבריו צ״ע א״ד כדיו.

ולפע״ד אין כאן העלם דבר דהא הר״ב לח״ק ז״ל התם קאי וא״ך אפשר לומר שום העלם עליו אלא דהן אמת דבש״ס אמרו אימא כרבנן ס״ל ורוצה לו׳ כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ואם היה צריך בחול ה׳ גם בשבת שמם ואיסור דכן ס״ל לר״י ואמרי׳ מגו ומ״מ כיון דאינו לרבנן דאמרו דדי בחול בג׳ ולי״א דצריך ה׳ קשה למה כך ובקו׳ הרב לח״ק ז״ל כי ע״כ ס״ל להרמב״ם דכיון דאם היו אומרים בחול תהי׳ בשבת לא היו מביאים תהי׳ משום דלי״א מגו ע״כ אמרו אפי׳ בחול תני׳ ודברי הש״ס הם דחויא בעלמא כיון דלפי הפשט אפ״ל דרבנן ג״כ ס״ל דאמרינן מגו אלא דתמהת מה שאנו מקשים על רבנן אמרי׳ דס״ל דלי״א מגו לכן דמו הש״ס איסור כרבנן אבל האמת הוא דלא ס״ל לרבנן מגו דאם היו אומרים ה׳ היו כשי׳ ר׳ ישמעאל כיון להליץ בעד הרב לחם קדשים ז״ל.

ואולם זאת קשה לע״ד על דברי הר״ב לח״ק ז״ל דאיסור דגם ר׳ ישמעאל ורבנן כלהו ס״ל דבשביל חביבה מצוה בשעתה צריך ג״כ דיהיה מגו אבל מגו בלא שבמ״ב לי״א וכן חבמ״ב בלא מגו לא אמרינן וא״כ בעינן הבאת מגי קאין כיון דכבר נעשה המצוה בגי׳ קאין ואין שם דבר לו׳ שבמ״ב לי״א מגו דלא אהניא לן האי מגו אלא בעינן חמ״ב דאם ס״ל להרב ז״ל דבעומר אם נעשה בשי׳ קאין דהוא יותר

מוכרח לזה כאמר מע"ב א"כ קשה למה אסר ר"י לעשותו בשבת מה' ולי"א חבירה מלוה בשעתה וכיש בזה די"ש מ"גו אלא ודאי מוכרח לו' דכיון דהמלוה נעשית בג' שאין אין כאן מקום לומר סמ"ב וכמובן וא"כ אין ראיה לבעלמא דאימור דבמקום שיש חמ"ב אריך ב' מגו וחמ"ב אבל אחד משם לא אהכיא לדחויי שבת והא ודאי קשה טובא ול"ע ועיין להרי"ב שם כאן ז"ל שכתב ועיין ל"יק מה שה"י ותירולו דחוי וכו' ע"כ וכיון דהמילה כתב ועיין עץ החיים בהשמטות ושם כתוב קושיית הלחם ז"ל על נקלר ביום וכו' משמע לי דמ"ש על הל"יק דתירולו דחוי הוא על קושיית הלחם ז"ל מהא דנקלר ביום. ונראה שכיון למה שהקשתי על הל"יק ז"ל אך יותר נר' שכונתו להקשות על מ"ש עוד הרי"ב ל"יק ז"ל על קו' הגאון בס' ברה"ז דלעיל דכי"א אמרי' דאפיתן של חביתי כ"ג דוחה את השבת וקאמר רבא מדכתיב על מחבת מלמד שטעונה כלי ואי אפי לה מאתמול איפסל בלינה והקשו התוס' דגבי שתי הלחם דאיכא כמי האי טעמא ואפ"ה בע"כן קרא ותי' הרב ה"ל ל"יק לדברי הרמב"ם דהא הר"מ כתב בפ"ג מה' תו"ם חביתי כ"ג וכו' ואפייתן דוחה את השבת ככל הקרבן שקבוע להם זמן שהאי תוס'י שהחא כאם ועוד אם חאפה מבערב הפסל בלינה עכ"ל הרי דהר"מ יליף מקרא ויה"ב ג"כ טעמא דרבא ע"כ ס"ל דמר אמר חדא ומ"א חדא ולא פליגי דרבא כמי ס"ל דאלטריך קרא דדוחה שבת ויה"ב טעמא לקרא לפי"ז ל"יק קו' התוס' להרמב"ם עכ"ל.

ולע"ד דבריו לא זכיתי להבינם במ"ש דהר"מ ס"ל דרבא יה"ב טעמא לקרא דמלבד דפשט הש"ס שאמר רבא אמר וכו' ולא אמר רבא כראה דפליג רבא עוד גם דל"יק אפי' לפי הר"מ דזהו טעמא לקרא כיון דהרמב"ם פסק בפ"ג מה' פסולי המוקדשין דין ב' דכ"ש אין מקדשין אלא לדעת וא"כ איך כתב בספרו טעם רבא דמשם משמע דמקדשין שלא מדעת דאי מדעת אין זו טעם לדחות שבת כיון דיש תקון לעשותו בכלי ע"מ שלא לקדש. ואי ס"ל להרי"ב ל"יק ז"ל על הרמב"ם דס"ל דמקדשין שלא מדעת הא ודאי שלא דהוא הפך הר"מ בס' פסולי המוקדשין כאמור. ולזה נראה יותר שכוון הרב ח"ן ז"ל שאמר דתירולו דחוי. שבתי וראה דאין זו קו' כלל על הל"יק ז"ל דהרב ז"ל כתיה לתרולי קושיית התוס' ולו' דאף רבא יליף מקרא וטעם לקרא קאמר לפי דברי הרמב"ם דנקט תרתי קרא וטעמא ואיהו דוה ק' על הר"מ דלפי מה שפסק בפסולי המוקדשים דכ"ש אין מקדשין אלא לדעת למה נקט טעם רבא ואת הקושיא כפקא להר"מ אף בלא דברי הל"יק ופשוט.

וראיתי להגאון ז"ל שהביא דברי הבה"ז ז"ל שעל מה שפסק הר"מ דבי הלחם אפייתן בפנים ואינם דוחים את השבת והוו תרתי דסתרן דאם אפייתן בפנים איפסילו בלינה וא"כ דמי שבת ואיך פסק דלא דמי שבת ויישב לזה ותו"ד בקילור דכיון דס"ל להרמב"ם דאין מקדשין אלא לדעת לא מפסלו בלינה ולכן אינו דוחה שבת כיון דאפי' לעשותו מע"ש ואין כאן גילוי קרא דידחה את השבת אף שאפי' לעשותו מע"ש וכו' ע"ש"ב.

ולכאורה קשה דמה יענה להא דהר"מ גופיה בחביתי כ"ג כתב טעמא דאיפסילו ליה בלינה. וזה יש להרגיש על הרב בה"ז ז"ל דהקשה להגאון לפי דבריו סתר הרמב"ם דבהי פה"מ פסק כר"י דאין מקדשין אלא לדעת ובהא דחביתי כ"ג פסק כרבא וכו' ע"י"ש ולמה לא הקשה לו כקושיין דבהי תו"ם קא סתר אהלה ואולם הא גופא קשה על הבה"ז ז"ל גופיה דכתב דאף רבא ס"ל דאין מקדשין אלא לדעת אלא דלא אפשר לאפייה בלא קידוש משום שכך גזרה התורה וכו' ולכן אמר רבא בחביתין שדוחין את השבת את"ד דא"כ למה פסק הרמב"ם בענין ב' הלחם אפייתן בפנים ואינן דוחין את השבת. ונראה ליישב דכל כונתו לו' דגם רבא ס"ל דאין מקדשין אלא לדעת ולא אפיכן ליה מאתמול משום גזירת הכתוב ועל שהיתה הר"מ מהא דבי הלחם דאפינן ליה מאתמול כבר תריץ לה אח"ך דס"ל להרמב"ם דאין תנור מקדש ולא דמיא לכלי שרת כין לי וראיתי להי' שער המלך ז"ל

הובא דבריו בס' שושני היס דקשיא ע"ב הקשה כן להבה"ז ז"ל כקושיין ואסרי תמח"כ לע"ד לק"מ וכאמור. עוד הקשה על הבה"ז ז"ל על מ"ש דלא אפיכן ליה מאתמול משום דלא גלה הכתוב לחלק דההיכא גבי ב' הלחם דגלי קרא דדחי שבת אליבא דרי' אמרם לרבא דקאמר גבי חביתין הרי הוא אומר על מחבת מלמד שטעונה כלי ק' מכ"ל לרבא דדחי שבת מה"ט הא אפשר לאפינהו מאתמול אדעתא דלא לקדשו ומכין לכו לו' דהתורה לא רלתה לחלק וכו' ע"י"ש שכדחק.

ונפלאתי ע"ד דבהדיא כתב שם הבה"ז ח"ל וקרא דמועדי לא הוה לריכא ככל אלא לאשמועי' דלא אפי לם בתנור של חול וכמ"ש התוס' בהא דמחבת בדכיא עכ"ל הרי בהדיא דלדעתו רלה לו' דכיון דלא גילה לנו התורה לעשותו מיום אחר אף שלא פי' אם דמי שבת אי לאו מ"מ משמעא אמרי' דלא ניחא ליה להקריב לאפותו בלי קידוש וא"כ מועדי ה' הוא כדי לאשמיענו שלא לאפות בתנור חול והכונה כיון שדוחה את השבת ודאי דלריך תנור לקדם דאי לאו כן למה ידחה שבת אי עביד ליה בתנור חול ודוק. ועיין שם להרי"ב שע"ם ז"ל דהודה לו להבה"ז ז"ל על מה שהקשה להגאון בהא דחביתין שפסק הרמב"ם כרבא ואולם עיין להרי"ב שם כאן ז"ל דכתב דרבינו אינו סומך הטעמים ואגילוי דקרא סמיך ע"י"ש.

עוד ראיתי להרב אגין בס"י על דבריה דהקשה של הגאון דס"ל דהיכא דאית לן קרא למידחי שבת לא אתא לאשרי שבת בדבר שאפשר לעשותו מע"ש וכו' ע"ש"ב דהרמב"ם פסק בה' ק"ש פ"א ה"ה דהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וכו' אינן דוחות את השבת שהרי אפשר לעשותו מע"ש הרי דאית ליה להר"מ דהגם דאיכא קרא במועדו לא מהני כיא להיכא דא"א לעשותו מע"ש. והם ממש הפך הבנתו דקרא אתא לאיכא דאפשר וכו' והלא דברי הר"מ לווחין ככרוכיא דלית ליה הכי ואיך הגאון העלים עיניו מדברי הר"מ ותמהתם על הבה"ז ז"ל שלא חשש עליו בזה את"ד.

ואני אומר דלא דק בזה כלל וכמדתו לכתוב אגב ריהטא דכל זה שכתב הגאון דס"ל להר"מ דאתא קרא לדחויי שבת בדבר שאפי' לעשותו מאתמול הוא בעיקר המלוה כמו קצירת העומר דהקצירה בעצמה מלוה ע"ז כיון דגלי קרא די"ש לו זמן קבוע וגם אמר דדחי שבת אמרי' דבא לו' דידחה שבת דבר שאפי' לעשותו מאתמול דאם הוא דבר שא"א לעשותו כיון די"ש לו זמן קבוע ודאי דדוחה שבת ושהם בקיום אלו שמכשירים אינם מגוף המלוה כמו קצירת העומר כי ע"כ ל"יא דבא לו' דידחה שבת וכי תימא להאי אלטריך במועדו לו' דידחה שבת ס"ל להרמב"ם אי מבי' או דכאמר דגלי קרא בתמיד של כל השנה ובפסח דהוא פעם אי בשנה די"ש דיחוי שבת אלל דבר שזמנו קבוע ומשם אנו לומדים לכל דבר שזמנו קבוע דדוחה ש' ואם אתא קרא אינו אלא לו' דדבר שאפי' לעשותו מע"ש ידחה את השבת או כיון דאלטריך במועדו ואפילו בטומאה דהשיכן ג"כ לענין דדמי שבת דאל"כ לא אלטריך קרא אלא אגב דדרשיכן במועדו ואפילו בטומאה דרשיכן ואפי' בשבת. גם במילה אלטריך ביום ואפי' בשבת כיון דאם לא אלו בה' אלו אח"ך הוי"א דאפשר לעשותו אח"ך ולא דחי שבת לכן אלטריך ביום ואפי' בשבת אף דאפשר לעשותו אח"ך מ"מ הדרן לקמייתא דלא עלה ע"ד הגאון לו' דמכשירים דאינם מעיקר המלוה אתא קרא לו' דידחה את השבת וזה פשוט טובא לע"ד.

עוד הקשה הרב כריו על מ"ש הבה"ז ז"ל דאית ליה להר"מ דאין תנור מקדש ומאי דבעי אפייתן בפנים הוא מדכתיב מועדי ה' שאפייתן בק' כמו לר' וכו' וכתב הרב כריו וח"ל ודבריו קשים לשמוע דהיכי משמע מקרא דמועדי ה' שיהיה בפנים ודרשא כזו לא שמענו בשום מקום לא בש"ס ולא בת"כ ומכ"ל לדרוש הא עכ"ל.

ולע"ד נראה דכונת הבה"ז לו' דכיון דלפי רבי דדחי שבת ממועדי ה' משם משמע דאפייתו בפנים דאי לאו כן אמאי דחי שבת אלא דאתא קרא לו' מועדי ה' ואפילו

בשבת

בשבת משום דאפייתו בפנים ואי אפי לה מאתמול איפסיל ליה בלינה אף דפליגי עליה דר"י ורבנן דליכו דוחה שבת מ"מ למאי דקי"ל כר"י דאפייתו בפנים ולא בתנור של חול בהא לא איפליגו וכולהו ס"ל דאפייתו בפנים ומ"ש הגה"ז ז"ל אף דאפייתן בפנים מצד הכתוב דמועדי ה' דלא אפי בתנור של חול הוא לוי דקי"ל לרבנן בזה כר"י דדריש אפייתן בפנים מצד הכתוב דמועדי ה' דבאפייתן בפנים לא איפליגו ואיהין דקי"ל דאין התנור מקדש כין לי שמוע בכוונתו ודוק.

חזה הורה לפרש יכוין שמו ז"ל בשו"ת שורשי ש"ס דרבה ליישב דעת הרי"ף דפסק דנקצר ביום כשר ודוחה את השבת דרבינו דמה סוגיא זו דפ' ר"י מכח סוגי' דפ' התכלת דמ"ו ע"ב דפרכינן התם אברייתא דקתני התם ב' הלחם הבאות בשבת עצמן יונפו ותעובר צורתן ויצאו לבית השרפה אין אי לאכילה אתיא ליכלינהו אי לשרפה אתיא לשרפינהו לאלתר ומשני רב יוסף לעולם לשרפה אתיא וה"ט דלא שרפינן ליה לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט א"ל אביי מי דמי התם לאו מגופן בכך הכא דמגופן בכך לשרפינהו לאלתר מידי דהוה אפר ושעיר של יוה"כ וכו' מקושיית הש"ס מבואר דכל שפסולו בגופו דחי יוה"כ מטעמא דמי"ב ואע"ג דליכא טעמא דכתיב שבת יו"ט לידחות אלא שחיטה דשריפת הלחם קי"ל דאינה דוחה שבת ויו"ט והשתא לפום סוגיין דפ' ר"י דקי"ל דדוקא הקטר חלבים דוחה שבת משום טעמא דמי"ב משום דכתיבה שבת לידחות אלא שחיטה אבל גבי קצירת העומר דליכא למימר הכי לא דמי א"כ ק' היכי פריך אביי הכא מידי דהוי אפר ושעיר של יוה"כ ומאי קושיא פר של יוה"כ שאני דכיון דדחתה שחיטה את יוה"כ דחתה נמי אלא שריפתם משום טעמא דמי"ב משא"כ ב' הלחם דלא כתיבה יו"ט לידחות אלא אלא מוכח דקי"ל כר' יוסף ואביי דמשום טעמא דמי"ב בעלמא דחי שבת ויו"ט דקי"ל כר' דאמר נקצר ביום כשר ומשו"ה דסיקא להו לברייתא לבר מהלכתא א"ד דל עי"ש.

ואחרי המחי"ר לע"ד זה לא מכרעא כלל דכל זה דאמרי' שמי"ב הוא כגון הקטר חלבים ואמורים וכיוצא דבר דגלי קרא דמצותן נ"כ בלילה ואפ"ה מצד מי"ב אמרינן דהדחה את השבת אבל דבר דגלי קרא דזמנו בשבת או יו"ט אזי לא עבדינן ליה משום מי"ב אלא דגזרת הכתוב הוא כן לעשותו בזמנו הקבוע וא"כ פר ושעיר של יוה"כ מצותו מן התורה לעשות השריפה ביום כפור דכל ענין יוה"כ על הסדר נאמר ואינו משום מי"ב וכן שתי הלחם שצוה הכתוב להניח בעזרה אי מצותו לשריפה לשרפינהו מיד כיון שמצות הכתוב היא להניחו בעזרה למאי צותה התורה אם לא או לשריפה או לאכילה וע"כ מקשה כיון שמצותו הוא בכך לשרפינהו מידי דהוה אפר ושעיר של יוה"כ. אבל איהין דדבר דאפשר לעשותו בזמן אחר כגון הקטר חלבים דאפי גם בלילה על זה וכיוצא בזה שנאמר מי"ב צריך ג"כ מגו כדי שתדחה שבת.

הר קשה לע"ד על הרי"ב שער המלך ז"ל ועל הרב ליק ז"ל דקי"ל לדעת הרמב"ם דבמקום המי"ב לא אצטריך מיגו א"כ קשה מ"ש כאן בדליו בענין סידור הקנים דלא דחי שבת אף דהוי דאורייתא משום דאפשר לעשותו מאתמול וכן בשתי הלחם שאמרו בשתי דאינן דוחין את השבת ופסקו הרי"ף (וכן בלחם הפנים) דכיון דכתיב דהסדור של הלחם הוא בשי' אף דאפשר לעשותו מע"ש משום מי"ב ידחה את השבת אף בלא מיגו וכן בב' הלחם דכתיב וביום הבכורים וכו' שמן התאנה ידחה ש' משום שמי"ב אלא ודאי דליתא מי"ב אלא במקום דאיכא מיגו ולכן ליישב דברי הרי"ף בהא דנקצר ביום כשר וידחה את שבת אין לנו אלא לוי דקי"ל דזה גזירת הכתוב תקריב אפי' ביום ואפי' בשבת ודבריהם של הרבנים לצ"ע ועיין להרי"ב פני האדמה ח"ם דקין ע"א על דין שכתב הרי"ף לישתן בחוץ ואפייתן בפנים כתב וז"ל קשה דהוא פסק דעשייתן מקדם א"כ למה פסק דלישתן ועריכתן בחוץ ועוד הוא פסק בדין שלאחר זה ואין עשייתן דוחה יו"ט וכ"ש שבת והוא פסק דאפייתן בפנים והא נפסלת בלינה וכו' ע"כ והוא תימא דלא ראה דברי הלחם ז"ל ודברי הגה"ז ז"ל ודברי התיו"ט מנחות פי"א מ"ב ומ"ג.

עוד ראיתי למר רמי ומקשה על הרי"ב עוללות הבכ"ר ז"ל ככתוב בארוך בד"ק האמת דהוא פלא דגם התוספ' עצמם מ"ק ד"ב ע"ב ד"ה שהרי כתבו ור' ישמעאל עדיפא ליה לאוקומי בשי' דשמטה דקרא איירי ביה ואפי' להקל מלאוקומי בשביעית דלא איירי ביה ולהחמיר ע"כ.

עוד ראיתי כתוב למ"ר הי"ד ותימא על דברי ה' פלוס ירושלים ככתוב בקונטריסו. ואני הדיוט לא מצאתי שום קושיא דמ"ש הרב וכראה מזה דדעת הר"מ כדעת התוספ' הוא להקשות על הרי"ף דסתר מיניה וביה דאיהו ס"ל דיש סדר למשנה בב' סדרים וא"כ איך פסק בקי"פ כר"ע דנראה מזה דס"ל כהתוספ' ולזה אמ"ך כתב טעמא דלמה פסקו כרי"ף ואיהין דיש סדר בב' סדרים והוא שמוע לע"ד ואינו קושי' בוס אריכות בזה.

ואגב זה יצא לי תמיה רבתי על הרב ראשון לציון ז"ל בס' לנבכות ע"ד ע' שתירץ לפי הרי"ף דלא פסק כראב"ע כדברי הרב המגיד פיו מס' מו"ק ה"א והוא תימה דלא זכר דבריו ועוד דאיהו גופיה בס' למ"ק דכיו ס"ל על הרי"ף דבב' סדרים יש סדר למשנה והגם שכתב אמ"ך ומו לכשנאמר דגם בב' סדרים וכו' מ"מ התוספ יראה דתירוץ ב' הוא לרווחא אבל עיקר דעתו לוי על הרי"ף דבב' סדרים יש סדר ול"ע.

וראיתי להרי"ב מעין גנים בס' לדף ס"ה ע"ב שאמרו ר' ישמעאל אומר אמרה תורה הבא עומר בפסח וב' הלחם בעצרת מה להלן רגל וכו' והקשה הרב לפי דברי ר' ישמעאל דס"ל כוונת הכתוב בחריש ובקציר לענין עומר למה לא הביא ראיה מהתם דאינו ביום ראשון כפי הצדוקים מדאצטריך קרא למדרש שנה ולפי דבריהם לא אתיא בשבת ומי' דהוא ר' ישמעאל אמר א"ד עי"ש.

ולע"ד אמרי המחי"ר זה דוחק גדול לומר על קהס ר"י שהוא אמר וכו' ליישב בפשיטות הדא מתרתי או דמחמת דכל התנאים הביאו ראיה מפסוקי' עומר גופיה לכן הביא הוא ג"כ משם ראיה ולא מכתוב הזה דאיירי בשי' ומהדרשא נשמע שהוא לדחות שבת לקצירת העומר או נאמר דכיון דר"ע לא ס"ל כן אלא דקרא איירי בחריש של ערב שביעית כי ע"כ בשר בגלים ע' דאתיא אף לפי ר"ע כין לי. עוד אפ"ל דאם לא היה זאת הדרשה שאמרה תורה הבא עומר בפסח וכו' דמשם נלמד דממחרת השבת הוא ממחרתו של יו"ט לא היה אומר דרשה דבחריש ובקציר לוי דידחה ש' והוא ס"ל כר"ע דריש לענין שביעית אך ממחרת דקי"ל דרשה זו ובים דהבא עומר וכו' משם נפקא ליה לדרוש בחריש ובקציר לענין עומר דדחי שבת. ע"כ השיגא ידי"ד כהם אבא כיפטא מלמד שקלאה שרוגין ואני תפילה לאל יאיר עינים במאור תורתו כי"א.

נא"ה רפאל

יצחק ישראל ס"ט

אלו מנחות פרק ז

דפ"ג ע"ב **איש** הים לרבות את הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל וכו' ראיתי לה' אבין שהביא קו' הרי"ב פינו מ"ב סי' ק"ח דלמאי לא פשיט מברייתא הכי מאי דאיבעיא לן בנדרים דל"ה ע"ב אי כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא פשוט מהכא דשדיר נינהו דהא קי"ל אין שליחות לגוי וכו' ואי הני כהני שלוחי דידן היאך יכול להקריב הכהן קרבן גוים ולעשות שליחותו וכו' ע"כ. וכתב הי' כריו דמעיקר' קו' ליתא דאף דכ"א דכהני שלוחי דידן וקי"ל נמי דאין שליחות אפ"ה אם מקריבין קרבנות הגוים מאי איסורא איכא וכו' חולין בעזרה לא הוי דהכי הוא עושה מדעת בעלים שהקדישו אותו וכו' אח"ד.

ואחרי המחי"ר לא דק בזה במ"ש דחולין בעזרה לא הוי דהכי הוא עושה מדעת בעלים דמשמע מדבריו דאם הקריבו שלא מדעת הגוי הוי חולין בעזרה ולא היא ונעלם ממנו מ"ש הר"ן ז"ל התם בנדרים על מאי דבעי התם למשמע

הך דפ"ג גבי יולדת דהכא מקריב עליו קיני זבים וכו' ולטעמיך להכי מקריב עליו קרבנות אלא מחוסרי שאני דאמרי' וכו' וכתב הר"ן ז"ל והכי כיון דאין קרבן בא לכפרה אין צריכין דעת אבל כל שצריכין כפרה על חטא צריכין דעת עכ"ל הרי מבואר מדבריו ז"ל דאין צריכין דעת אלא דוקא קרבן שבא כפרה ע"ח אבל נדרים ונדבות שאינן באים לכפרה אינן צריכין ד"ב דומיא דמחוסרי כפרה וא"כ איך כתב הי' נר"ו דאילין בעזרה לא הוי דהכי הוא עושה מד"ב וכו' שהרי אין יכולים הגוים להקריב אלא נדרים ונדבות דזהו מאי דנקי' בברייתא ועיין ג"כ בפ"ק דשקלים מ"ה ע"ש והכי אינם צריכין דעת ועיין להר' אין ז"ל דישב בזה לקו' הר' פ"מ דכיון דאינם צריכין דעת א"כ כהן לאו שלוחייהו דגוים קא עביד וכו' ע"ש. שו"ר להר' אהלי יצחק ז"ל בח"י למנחות שדחה דברי הר' אין ז"ל בשתי ידיו דא"א לומר כן בדעת הר"ן ז"ל דא"כ כולהו ד' הר"ן כתבי אהדדי וגם הם הפך קושי' ערוכה ש"ש החומר תשקלי' עלי' דכיא ע"ב ע"ש ועיין שם להר' ז"ל מה שהי' לקו' הפ"מ ע"ש ועיין ג"כ בס' יד שלמה דף ד' ע"ד ע"ש.

גמ' **מה** כדבחו איכא כאכלה וכו' ראיתי להר' אבין שהביא קו' הר' בצלאל כ"י דמאמר דאלעזרי קמא דוכיתה לכהן כמנחה להך דנשא א"כ מאי תיקשי איתי שתהא עבודתו כשירה בו וכו' וי"ל דאי לאו דאצטריך וכו' ע"כ וכתב הר' כנ"ו דמעיקר לקיש דכיון דאמר דקי' דכמנחה היינו לשקים חובתו לנדבתו לך אם כאמר דבא להקים לוי דאיכא כאכלה ממילא נקים נמי לזה שתהא כשירה בו דומיא דנדבתו דהא קי"ל אין הקש למחצה וכן מוכח מדברי רש"י וכו' ע"כ.

ואחרי המחי' לא לדק בזה שהרי הר' יד מלאכי ז"ל קי' לי' הוכיח בשיטת מהתוס' בכמה דוכתי דמילתא דליכא סברא לית לן לאקושינהו אהדדי מטעם דאין ג"ש למחצה ושוב מלא ג"כ בכמה סוגיות בהדיא דמלינו ג"ש והקשות דלאו לכל מילי הוקשו וכדרשו כי אם לחדא מילתא ומכללם הביא מאי דאמרי' התם בנדרים ד"ז ע"ב כי איתקוש למיתה הוא דאיתקוש אבל לאחולי עבודה לא איתקוש ע"כ ודון מינה ואוקי באתרין דאם נאמר דקי' דכמנחה בא להקים ולוי דאיכא כאכלה א"כ מלינן למימר דדוקא לאכילה מקשינן ולחומרא ולא להקרבה שתהא כשרה בו ולקולא וכמ"ש רש"י ז"ל כ"פ אמ"כ עקיבא דפ"ג ע"ב ד"ה אליבא דר"ש ע"ש. ועוד דהוא אמינא שאין שום מתיר עצמו מבית הסהורין ואחר שהוא חוטא במזיד לא יוכל לכפר על עצמו וכמ"ש הרי"ב קרבן אהרן ז"ל פ' ויקרא דקבע ע"ב ע"ש. וזו הי' שתמכני על הי' כני"ו דהוא בעצמו שם ע"ש הביא לנו הך קו' מהר' י"מ ואיך ל"ש ע"כא דשי' אסופא דמילתא. גם מאי דהוכיח הי' כני"ו מדברי רש"י ז"ל לענ"ד ליכא הוכחה כלל דכונת רש"י ז"ל היינו לוי דמאמר דאיכא כאכלה אי אתה יכול לומר דקי' בא להתיר מנחת חוטא של כהנים כדבעינן למימר וא"כ נשאר לדמעיקר דקי' אתא לשתהא עבודה כשירה בו ואין כונתו לוי דתלי הא בהא (א"ה עיין בס' ויקרא אברהם דכ"א ע"ב שכ"כ) ולעיקר קו' הי' בצלאל ז"ל עיין להי' ק"א ז"ל שם ע"ב מ"ש בפי' הפסוק והיתה לכהן כמנחה דעפ"ז נתיישב שפיר ולקי"מ ודוק.

דע"ד ע"א **אלא** אמר רבא כל מנחת כהן כליל תהיה כדבחו לא תאכל חובתו וכו'. ראיתי להי' אבין שהביא התו"כ דאמרי' התם וכל מנחת כהן וכו' אין לי אלא מנחת חובתו מנחת נדבתו מנין ת"ל כל מנחת כהן ע"כ וכתב וז"ל ולכאורה קשה דבתו"כ מפיק ליה מתיבת כל לרבות נדבתו ואלו הכא לאו מתיבת כל קא מרבי אלא מיתורא דלים ועוד דהתו"כ משמע כאביי דפשיטא ליה חובתו טפי מנדבתו ע"כ.

ודבריו אלו שכתב דהתו"כ משמע כאביי דפשיטא ליה חובתו טפי מנדבתו לענ"ד אין להם בית מושב שהרי לא הזכיר כי אם סיפא בש"ס דאביי פשיטא ליה חובתו טפי מנדבתו וכאשר יראה הרואה ועוד שהרי כתבו התוס' בד"ה מאי קאמר הכ"ל ומה שהקדים אביי לא תאכל לכליל תהיה כדי לקיים וכל מנחת כהן לכולהו מנחות דהכי קאמר אביי לא תאכל חובתו ולאו חובתו דוקא קאמר אלא כלומר אף חובתו כ"ש נדבתו אבל כליל תהיה אנדבתו דוקא קאי וכו' ע"כ הרי להדיא דגם לאביי פשיטא ליה נדבתו טפי מחובתו.

תוס' ד"ה אי דלמטה וכו' אלא בעזרה במקום ששם פרים ושעירים נשרפין כדאמרי' בפ' טבול יום וכו' והקשה הי' אבין דא"כ מאי פריך הש"ס בתי' וכי יש לך דבר שקרב למטה ומאי קו' והלא דבר זה לא לקחו שם אלא מפזרו שם לשורפו כדין פרים הנשרפים וכו' אוף הכא נמי לפי פי' התוס' דמפזרו שם במקום שפרים ושעירים נשרפין שם ומוכח דאזלי לשיטתם שכתבו ביבמות ד"ק ע"א ד"ה ושעירים דשירי מנחת חוטא של כהן הוי כמו פסולו בבעלים והוי כמו פרים ושעירים שאירע בהם פסול הנשרפין שם וא"כ מאי פריך וכי יש לך דבר שקרב למטה וכו' והלא דבר זה כיון דדמי להנהו לפי כונת התוס' שם הי' ראוי לשורפו ול"ע ע"כ.

ולענ"ד נראה דלק"מ ואנכי לא ידעתי מאי ק"ל שהרי כונת התוס' התם ביבמות ברורה דמ"ש דהוי כמו פסולו בבעלים לאו אשירי מנחת חוטא של כהן קאי אלא אשירי מנחת המעוננות שהרי כתבו וז"ל פי' בקונ' מקום שמניחין תרומת הדשן ואין נראה לר"י וכו' ובמזרחו של כבש ששורפין קדשי קדשים היו מתפזרים שירים דהכא דהא מתפזרים היינו נשרפים דהא פסולו בבעלים ואמרי' בפ' כ"ל וכו' ע"כ ופי' דבריהם דלפירש"י שפי' דמ"ש ר"א ב"ש במנחת חוטא דהשיריים מתפזרין אבית הדשן היינו מקום שמניחין שם תרומת הדשן וא"כ ממילא יולא דמאי דאמרי' בש"ס במנחת המעוננות דעביד ליה כר"א ב"ש היינו נמי הכי דמתפזרין שם קשה דהא אמרי' בפ' טבול יום וכו' ובמזרחו של כבש ששורפין ק"ק היו מתפזרים שירים דהכא וכו' דהכא דייקא דהיינו שירי מנחת המעוננות דהא פסולו בבעלים וכלומר דממנה ספקו אם הוא כהן אם לאו איכא כאכלה. דא"כ דכונת התוס' כמ"ש הי' כנ"ו דעל שירי מנחת חוטא של כהן קאמרי א"כ קשה דאיך פשיטא להו לתוס' דשירי מנחת חוטא ש"כ היו נשרפין שם דהוי כמו פסולו בבעלים. דהא קי"ל הלכה כרבנן דס"ל כולם בת הקרבה היא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' מעה"ק ה"ט ע"ש וא"ל דמ"ש התוס' היינו לפי ר"א ב"ש שהרי ליתנהו דהיו מתפזרין לא משמע הכי ועוד דתיבת דהכא משמע כמ"ש אלא ודאי נראה דכונת התוס' כדכתיבנא וזה ברור.

ע"ב **גמ'** והא איכא נסכים לשיתין אזלי ומאי בזה לאפוקי וכו' עי' להרי"ט בפי"מ ובריטב"א ז"ל דלכאורה נראים דבריהם הפך שיטת הש"ס וכבר עמד בזה התוי"ט ז"ל ע"ש ועיין להר' אין ז"ל ולהי' שיל ז"ל שעלו אל הישוב. וראיתי להי' אבין שישב לזה ושו"ר שכן כתב הר' אין ז"ל בשם יש מי שגלה ליישב אלא דהי' כני"ו הוסיף נופך משלו וכתב וז"ל והוא דקפריך הש"ס והאיכא נסכים דלשיתין אזלי ואין לך יפוי כח למזבח גדול מזה ואמאי לא תני לה במתני' ועוד תנין יתיב ומאי בזה כ"ל אלו הוא תני נסכים בהדיא מה הייתי מרבה מתיבת בזה וכונת הש"ס וכו'.

ולענ"ד א"א לפרש כן שיטת הש"ס דאם כונת הש"ס במ"ש ומאי בזה כ"ל אלו הוא תני נסכים בהדיא מה הייתי מרבה מתיבת בזה א"כ תיקשי דיאמר נסכים בהדיא ולא יאמר בזה אלא כונת הש"ס היינו לומר דבזה יפה כח המזבח דקתני הוא לאתויי נסכים דלשיתין אזלי וא"כ הא קתני לה וכמ"ש הר' אין ז"ל בשם יש מי"ש ע"ש ודוק.

עוד ראיתי להי' הנז' כני"ו שם שהביא דברי הר' א"ן ז"ל וכתב וז"ל ולענ"ד אי משום הא לא איריא דהגם דכיתא דזה היינו ריבויא איכא דמנחה חדא מילתא ע"ד זאת מכלל דאיכא אחריני דתפסת מועט תפסת וכו' וניחא לפי"ז שכתבנו דהיינו בזה ריבויא דהכי בסיפא כמו דאמרינן לאפוקי. ממ"ד ב' הלחם דבאות לשריפה והכונה דבזה יפה כח הכבשים אתא לאתויי ב' הלחם הבאות בפ"ע דלאו לשריפה אתו כמ"ש רש"י ז"ל לחד פי' וכו' ע"כ.

ואני

ואני שמעתי ולא אבין דבריו איך דחה די׳ הי׳ ח״ן בזה דכ״י דההלכה הא׳ איכו כ״כ הכרח וכמ״ש הוא נכריו מ״מ כבר כתב עו׳ שם הי׳ ז״ל וח״ל לכן כ״ל דגם הרי״ע ז״ל בזה יודה דבזה יפה כח מזבח מיעוטא הוא דכן משמע הלשון דדוקא אלו שמנכרו במתני׳ ולא אחריני ולע״ג דבזה יפה כח הכהנים דקיפא ריבויא הוא וכו׳ דשאני התם דהי הלחם הוזכרו במתני׳ ומשמע דבזה יפה כח הכהנים לעולם משא״כ בקיפא שלא הוזכרו כבשים וכו׳ ע״כ הרי מבואר דבלאו הככה הא׳ כבר כתן טעם לשנה לדחייתו והוא מילתא דמסתברא לע״ד תו הי׳ שמההכי על הי׳ נכריו דמלבד שדהם דבכי הי׳ ז״ל בדחיית ההככה לבד ולא השגים למ״ש אחיך לא זו אף זו שהביא משם כאייה להפך וכתב דקיפא לפי״ז שכתבנו דבזה הייכו ריבויא דהכי בקיפא כמי דאמרי׳ לאפוקי ממ״ד וכו׳. ואפי׳ כליה דשאני בקיפא דבי הלחם הוזכרו במתני׳ וכמ״ש הי׳ ז״ל ודוק השב כי נכון.

רש״י ד״ה לאפוקי וכו׳ ע״א לאפוקי ממ״ד מדרי״ע וכו׳ עיין להי׳ ח״ן ז״ל שהלי״ע דליהכא בהרא הוא עצמו לשון שכי ומ״כ וראיתי להי׳ אבין שכתב דכ״ז סוקי׳ לו להי׳ ז״ל משום שעבר על ב״ח אבל לפי׳ גי׳ אין שום קושי׳ וא״כ טובא והייכו דלפי׳ בתרא מתכי׳ אתי לאפוקי מדרי״ע דקי דהכבשים אין מעכבין את הלחם וכו׳ ומתני׳ אתיא כבן כנס וכו׳ זהו כוכה רש״י גפי׳ בתרא אבל לשון הכי הייכו דלעולם מתני׳ את״ס כרי״ע שלא דבא לאפוקי ממ״ד דלהרבים אתיין קמ״ל. דהייכו לאכילה וכו׳ וא״כ טובא דלפי׳ בתרא לא אתי מתני׳ כרי״ע ולפי׳ ב׳ אתי כרי״ע ע״כ.

ואחרי שמחי״ל לא רק בזה ואף לפי גי׳ שקוי׳ במקומה עומדת שהכי רש״י בפי׳ ב׳ כי וז״ל ע״א ב׳ הלחם הבאות בפ״ע כגון שלא היו כבשים שנאבדו וכו׳ ופליגי אמורא׳ התם וכו׳ ע״כ והשתא יקשה דזה הפי׳ הוי דלא כרי״ע שהכי רי״ע ס״ל שאפי׳ לא הובאו יכולים לבא הלחם בלא כבשים וכמו שכן הוכיח מדבריו הכי״ב קול הרמ״ז ז״ל דקמ״ז ע״ג עיי״ש ודוק. (א״ה יש להרבים על הי׳ ח״ן ז״ל דהביא מהתוס׳ ולא מרש״י שכ׳ להדייא בד״ה הבאות בפ״ע וז״ל אליבא דר״ע דאמר כבשים וכו׳).

שם מתני׳ כל המנחות וכו׳ יציקה ובלילה ומתן שמן וכו׳ ופירש״י ז״ל בד״ה ומתן שמן ולע״ג דבמתני׳ תני יציקה תחי׳ אפי׳ה אינה אלא באחרונה וכו׳ עכ״ל. וראיתי להי׳ קול הרמ״ז ז״ל שכתב וז״ל ודוקא בכאן דמיירי בהלכות המנחות מדייק בלישנא מתן שמן לרמוז לפסוקים שההם למדים אלו הדינים שכך הוא סדר הפסוקים אבל לקמן בפי׳ מ״ד נקט להו כפי סדר עשייתן ממש ומה שהקדים שם יצק לבלל הכי שכך סיתה עשייתו כדכתב הכי״ב שם ד״ה יצק ובלל עכ״ל.

ואהרי המחי״ל לא זכיתי להבין דבריו איך פשיטא ליה דבמנחו׳ השומר כך סיתה עשייתה יציקה קודם בלילה מעי״ש הרי״ע ז״ל ומוזר ויוצק עליה שמן ובולל שהכי הי׳ ז״ל נקט כלישנא דרש״י ז״ל כידוע דדרכו הוא להעתיק לשון רש״י ז״ל וכבר כתב רש״י ז״ל כאן בסוגי׳ דלע״ג דתכי יציקה תחי׳ אינה אלא באחרונה וכן פי׳ ג״כ במ״ב פ״ג על מתני׳ דאמרי׳ שם לא יצק לא בלל וכו׳ דהייכו יציקה אחרונה והרי״ע ז״ל פי׳ שם ג״כ כמ״ש בסוגי׳ וז״ל לא יצק וכו׳ ושחר ויוצק עליה שמן ובולל וכפי׳ רש״י שם ושם א״א לומר דכך היית עשייתה שהכי איירי בכל המנחו׳ אלא ודאי דמ״ש תחי׳ ויוצק לאו דוקא וא״כ אוף הכי כמי ודאי דכותהו הכי ועוד שהכי התו׳ בפי׳ כ״י על מתני׳ דהתם כתבו בד״ה יצק וז״ל וכי דכולהו תני להו הכא וכו׳ ובין הכא ובין התם הו״ל למיתני בלילה ברישא דיצק היא יציקה אחרונה וכו׳ ע״כ. הרי מבואר דפשיטא להו להתוס׳ ז״ל כל בתר איפכא ומש״ה קי״ל דהו״ל למיתני בלילה ברישא באו׳ שדבכי הרמ״ז ז״ל לא יכולתי לאולמם ולי״ע.

עוד שם במתני׳ חלות בוללן דבכי כי׳ והכ״א סולת וכו׳ ואמרי׳ בגמ׳ למעוטי מאי אמר ר״פ למעוטי מנחת מאפה ע״כ הקי׳ הי׳ אבין על מ״ש רש״י ז״ל בפסחים דלין ע״א ד״ה ליפד על יציקה ובלילה וכו׳ והני במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפי׳ ופתיתה כיכהו ע״כ דדבריו תמוהים במאי דקאמר דיציקה ליכא במנחת מאפה דהכי בפי׳ ממעטינן מנחת מאפה מיציקה הכא בסוגי׳ וכ״כ הרי״ע פי״ג מהי׳ מעשה קרבנות דאין בה יציקה וכבר עמד בזה בעל ידיו של משה בחי׳ למנחות ע״ש ע״ב ואין איתנו שי׳ הנז׳ וכן נקדש אנכא חזו״היה בעי׳ דרך חיים אשר בעי׳ חיי אברהם בחי׳ לפסחים שהקי׳ כן לרש״י ז״ל עמ״ש בחומש ע״ש וקצת יש להרגיש עליו דלמה לא הקי׳ ממ״ש בסוגי׳ וכן ראיתי ג״כ בעי׳ ארץ יהודה בחי׳ לפסחים שהקי׳ כן לרש״י ז״ל בד״ה לישה וכו׳ וגם עליו יש לתמוה דלמה הקי׳ לו מד״ה לישה דמשם ליק כ״כ דאפשר לומר דיציקה דנקט קאי על השאר דנקט שם רש״י דהייכו מחבת ומרחשת וכמ״ש הי׳ דרך חיים ז״ל אבל אי קשיא שאקי׳ במ״ש בד״ה והני וכו׳ ועיין עו׳ שם להי׳ הנז׳ ז״ל שהקי׳ עו׳ לרש״י דלמה שנה משנתו הכי ושביק לרבנן דס״ל דבוללת ולשה ואופה וכתב דאפשר לייסב וכו׳ ויש לדחות עי״ש וכן הקי׳ ג״כ למוהרש״א ז״ל שכי דבלילה שכתבו התוס׳ לאו דוקא וכו׳ וי״ל עיי״ש וכמ״ש הי׳ אבין.

והנה לקו׳ הא׳ לפי מוסר הכושא כנלה לע״ד לסלק בעד רש״י ז״ל והוא דהעיקרא לכו יש לדעת דלמה נקט רש״י למנחת מאפה תנור לבדה ולא נקט ג״כ מנחת מחבת ומרחשת דעלייהו נמי קיימינן וכמ״ש לעיל בד״ה לישה וכו׳ אלא ודאי מוכח דמ״ש רש״י ז״ל כאן והני במנחת מאפה תנור לאחר לישה וכו׳ לאו לדיוקא נקטיה אלא בוכחו ז״ל גם למנחת מחבת ומרחשת וכי״ה להם לשלשתן שם מאפה תנור כיון דעבידי כולם כאפות בתנור אלא דמחבת ומרחשת הם בכלי ומנחת מאפה תנור הי״א בקרקע התנור והכי אמרי׳ שם בסוגי׳ כילד עושה כותן שמן בכלי קודם לעשייתה ומתכה ולשה ואופה וכו׳ ופירש״י ז״ל כילד עושה למנחת מחבת ומרחשת וכו׳ שהרי דגם למנחת מחבת ומרחשת היו אופים אותם בתנור וא״כ יכולים אנו לפרש ולומר דמ״ש רש״י ז״ל והני דהייכו יציקה ובלילה במנחת מאפה תנור לאחר לישה וכו׳ כיכשו אין כוכתו לומר דיציקה איכא במנחת מאפה אלא הא׳ כדיניה והא׳ כדיניה ויציקה דנקט לא קאי אלא על מחבת ומרחשת. וא״ת דא״כ לפי״ז משמע דמאי דנקט רש״י ז״ל והני לשון רבים לא קאי אלא על מחבת ומרחשת דשייך בהו יציקה לא כן במנחת מאפה תנור דלא שייך בה אלא בלילה ויפשוט דליפכא לא משמע הכי אלא משמע דליפכא דרבים שייך בכולהו. גם לזה י״ל במ״ש הכי״ב קרבן אהרן ז״ל פי׳ ויקרא דיבור צ״ד על הך ברייתא דמייתי לה התם בת״כ ויצק וכו׳ נלמד שיציקה ובלילה כשרים בכל אדם כתב וז״ל ועם היות שלא זכר אלא אלו הי״ה לכהונת הלבונה והגשתה אל הכהן שהם כשרים בזר אלא דנקט שמאוחרות ושייך הקודמות במכ״ש עכ״ל ועיין ג״כ להרא״ם ז״ל פי׳ ויקרא עיי״ש הרי מבואר דמ״ש לימד על יציקה ובלילה וכו׳ לאו דוקא אלו אלא ה״ה שאר מלאכות הקודמות להן ואפי׳ דנקט יציקה ובלילה הייכו משום דהכי הוי לישנא דברייתא וא״כ למנחת מאפה תנור לישנא דוהכי קאי על נתינת הלבונה והגשה ובלילה ולמחבת ומרחשת קאי ג״כ ליציקה זה כלע״ד ואם שגיתי איתי תלין והוא רחום יכפר.

גמ׳ למעוטי מאי אמר ר״פ למעוטי מנחת מאפה וכו׳ ראיתי להי׳ אב״ן שהפליא לשקי׳ על מ״ש הכי״ב יפ״ת בפי׳ ויקרא פ״ג ס״ח על מ״ש במדרש התם שתי מנחות הן אם מנחה על המחבת ומנחת מרחשת וכו׳ דע״ג דמנחות טובא איכא בר מהכך מנחת הסולת וכו׳ ומנחת העומר לא מיירי הכא אלא במנחו׳ הנעשות בכ״ש דהייכו מחבת ומרחשת אבל איכך איכם בכים ואפי׳ תנור לאו כלי הוא ושתי מנחות אלו שוות בדיניהן כדתכן בפי׳ אלו מנחו׳ כל המנחות הנעשו׳ בכלי טעונות ג׳ מתנות שמן וכו׳ ופירש״י כל המנחות וכו׳ כגון מנחת מחבת ומרחשת ע״כ וע״ז הקי׳ הי׳ כריו דסיך קאמר דדוקא הנהו ב׳ מנחו׳ מחבת ומרחשת הנעשו׳ בכים טעונות ג׳ מתנות שמן ולא שאר מנחו׳ והלא בסוגי׳ מפו׳ יוצא דלא ממעטינן כי אם מנחת מאפה מיציקה דוקא ומנחת העומר מפו׳ יוצא במתני׳ דלעיל דס״ז דטעונה ג׳ מתנות שמן וכמו שהבאתי מרש״י

מנס"י וכו' וסמ"ג באוי דלאו הנהו ב' מנחות לבד אלא גם מנחת הסולת ומנחת העני דיניהו הכי וכו' ואיך כיע לח"ל דנקטו מחבת ומרחשת ולא שאר מנחות משום דהנהו ב' דוקא דהם נעשו' בכ"ש טעון ג' מתנות וזה אינו כדבר האמור ול"ע ע"כ.

ולענ"ד כרי דלק"מ שהרי אין כונת הי ז"ל לומר דדוקא הנהו ב' מנחות לבד שנעשו' בכ"ש טעונות ג' מתנות ולא שאר מנחות דא"כ לא הוה שתיק מר מלומר אבל אינך אינן טעונות ג' מתנות שמן וכתי"ש קודם לכן אבל אינך אינן בכ"ש אלא כונתו לומר דהך ב' מנחות נעשו' בכ"ש ועוי' יש בהם דשוות בדיניהן כדתנן וכו' ופירש"י כגון מנחת מחבת ומרחש' לא כן שאר מנחות דאף שטעונות ג' מתנות שמן עכ"פ אינם נעשו' בכ"ש ומאי דמייתי פירש"י אין כונתו לוי בדעת רש"י ז"ל דוקא הכי שהרי לישנא דכגון לא משמע הכי וכמ"ש הי שושנים לדוד ז"ל אלא מאי דמייתי פירש"י ז"ל היינו משום דקאמר בפי' מחבת ומרח' או אפשר לומר דמייתי פירש"י משום לישנא דנקט הנעשו' בכ"ש וכו' והוא קלא כליה למ"ש לעיל דמחבת ומרחשת נעשו' בכלי שרת ודוק.

דע"ח ע"א **גמ'** ויצקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליציקה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה אוציא את המצות ולא אוציא את הרקיקין ת"ל היא ע"כ וכן פירש"י ז"ל בפי' שמוי ע"ש וראיתי להר"ב מלאכת הקדש ז"ל בפי' ויקרא שהביא פירש"י ז"ל וכתב וז"ל לכאורה פי' תמוה דמדאמר ויצקת עליה שמן לרבות כל המנחות וכו' משמע דס"ל דעליה הוי לשון רבוי ואח"ך אמר יכול אף מנחת מאפה כן ת"ל עליה משמע דעליה הוי לשון מיעוט ואפשר דעליה הוי לשון מיעוט וכדפירש"י לנפוי ומ"ש ברישא לרבות כל המנחות ליציקה לאו מעליה דריש אלא מויצקת דכתיב גבי מחבת הוא דדרשינן כן לרבות כל המנחות וכמ"ש הרא"ם ז"ל ולזה אמר יכול אף מנחת מאפה כן ת"ל וכו' פי' כיון דויצקת למדנו לכל המנחות כיוא דהא בכלל ת"ל עליה דהוי לשון מיעוט עכ"ל.

ותמוהים דבריו לענ"ד שהרי מפורש להדיא כאן בסוגי' דלא מרבינן יציקה לכל המנחות אלא מתיבת מנחה ואיך כתב הוא ז"ל דהרבוי הוא מויצקת ועוד מ"ש שכן פי' הרא"ם ז"ל לא מצינא כהאי קימנא אלא אדרבא מצינא כל בתר איפכא שהרי כתב הרא"ם ז"ל על מ"ש רש"י ז"ל שם פתות אותה פתים לרבות כל המנחות לפתיתה וז"ל פי' לאו מפתות אותה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות דהכא ליכא רבויא אלא מסיפיה דקרא דכתיב מנחה היא הוא דקא דייק לה וכו' ואע"ג דקרא דויצקת עליו שמן מפסיק בין מנחה לפתים אפי"ה דרש הכי משום דמנחה אכולה קאי כדפירש"י וכו' ע"כ והשתא אם לפתיתה דמפסיק ויצקת בין מנחה לפתים אפי"ה פי' הרב ז"ל דדרשי' ליה ממנחה. ליציקה בעלמא דכתיב גביה לא כ"ש ואין ספק דמשוי"ה לא הוצרך. אח"ך הי ז"ל לפי' ליציקה דדרשי' ליה ממנחה חדא דהדבר פשוט מצד עצמו ועוי' דרש"י ז"ל כבר הביא תיבת מנחה דמשמע להדיא דמיניה קא דריש.

עוד כתב שם הי הנז' ז"ל וז"ל איך דלעיל בד"ה ויצקת עליה לבונה פירש"י דעליה הוי רבויא והכא אסיקנא דעליה הוי מיעוט ושמא י"ל וכו' ועיין בפי' לקח טוב וכו' ושם עכ"ל (ואין איתנו פי' הנז') ואנכי לא ידעתי מאי ק"ל שהרי מ"ש לעיל דהוי לשון רבוי היינו דוקא לכל המנחה אבל לגבי שאר מנחות הוי מיעוטא עליה ולא לשאר מנחות והיינו מנחת מ"ח וכ"כ הרא"ם ז"ל ע"ש ויצק עליה שמן אחר שהביא פירש"י ז"ל כתב וז"ל פי' כל עליה רבויא הוא כלומר על כולה ולא על מקצתה ולפיכך דרשו וכו' ע"כ הרי מבואר דמ"ש רש"י ז"ל לעיל דעליה הוי רבויא היינו דוקא לאותה מנחה שיהיה על כולה ולא על מקצתה ועוי' דאפי' לפי שיטת הי ז"ל לק"מ שהרי כתב רש"י ז"ל שם עוי' ד"א שמן על כולה מפני שהוא בכלל עמה וכו' ופשוט דכונתו ז"ל לפי ד"א היינו משום שהוקשי' לו איזה דבר על פי' א' ומצינן למימר

דהכא הוקשי' לו זאת דאין מילת עליה רבוי וכן פי' ג"כ הרי ק"א ז"ל בפי' ויקרא ד"ע ע"ב ע"ש באופן שדברי הי בזה לא יכולתי לצמצמם ול"י.

תוס' ד"ה מה להלן וכו' ותימה צריך לדקדק דבמנחת הסולת ובמנחת העני דלא כתיב בהו בלילה מכלן מתן שמן בכלי קודם לעשייתן וכו' כ"א"ח לה' אגין שהקי' דאיך כתבו התוס' דלא כתב במנחת העני בלילה דהא כתיב בפי' אמור ומנחתו ב' עשרונים סולת בלולה וכו' וכו' דמהי"ע הגה"ז ז"ל מחק תיבת בלילה מדתיו וכתב דכצ"ל דלא כתיב בהו מכלן וכו' אך אני תמיה על הצ"ק ז"ל שכתב עיו הגה"ז מחק תיבת בלילה ואינו מן הצורך וגי' זו יותר נכונה להמעיין ע"כ ואחרי שמחי"ר לא דק דהרי ז"ל קרי בי רב דהא כתיב במנחת העני בלילה וזה הוא טעמו של הגה"ז וכו' וכמו כן אני תמיה על הלח"מ והמ"ל בפ"ב מה' מעה"ק ס"ה שהביאו די התוס' הללו בגי' דלא כתיב בהו בלילה והדבר פלא איך לא הרגישו דהרי מקי' מלא דבר הכתוב במנחת שעומר סולת בלולה ול"ע ע"כ.

ואחרי המח"ר אגב חורפים לא דק במקרא שכתוב ומ"ש דהרי מקי' מלא דיבר הכתוב וכו' אנכי הנולם באינו מטלטל מלא וניקן הדא שהרי מאי דכתיב ומנחתו ב' עשרונים סולת בלולה לא קאי במנחת העומר אלא למנחת נסכים של כבש שאמור שם שהיה מביא ביום הנפת העומ' וכמ"ש רש"י ז"ל שם וז"ל ומנחתו. מנחת נסכיו. ב' עשרונים כפולה היתה ע"כ. ועוי' שהרי מסכה שלימה שנינו בפי' ב' מדות דפ"ע ע"ב הכבש הבא עם העומ' אעפ"י שמנחתו כפולה לא היו נסכיו כפולים ואמרי' עלה בגמ' ת"ר ומנחתו ב' עשרונים לימד על כבש הבא עם העומ' שמנחתו כפולה ע"כ ואלו מנחת העומ' כתיבא בפי' ויקרא ואם תקריב מנחת בכורים ואמרי' לעיל דס"ח ע"ב ולקמן דפ"ד ע"א והביאו רש"י ז"ל בפי' התוי' דבמנח' העומ' הכתוב מדבר ושם לא כתיב בלילה ולא מתן שמן בכלי וא"כ שפיר קאמר הצ"ק ז"ל דאינו צריך למחוק תיבת בלילה אלא דעכ"פ צריך להגיה ולקרות דלא כתיב בהו בלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן מכלן וכו' וכמ"ש הי ז"ל ועוי' דאנכי לא אדע שבוי"ל איך סליק אדעתיה לוי כך שהרי כתיב ומנחתו ב' עשרונים ואלו העומ' לא היה אלא עשרון וכמ"ש במתני' פי' כיי באו לו לעשרון וכו' ועוי' דהעומ' היה קודם לכבש הבא עמו וכמ"ש בתוספות דייג ע"א ואלו הכא כתיב ועשיתם ביום הניפכם את העומ' כבש וכו' ומנחתו ב' עשרונים וכו' דמשמע אחר הכבש ועוי' דהעומ' לא היה אלא שעורין וגמרי' לה מגים אביב אביב וכמ"ש לעיל דס"ח ע"ב ולקמן דפ"ד ע"א ע"ש ואלו כאן לא כתיב אביב. ולא זו אף זו שיחם סי' זו להגה"ז ז"ל דמהי"ע מחק תיבת בלילה ומיו שהגה"ז ז"ל שגג בזה אלא מאי דמחק הי ז"ל תיבת בלילה אפשר לוי דטעמו משום דהוקי' לו בדי התוס' דמ"ש תמי' ומיהו ז"ל דבמנחת הסולת ובמנחת העני דלא כתיב בהו בלילה וכו' משמע שהוקי' להם מבלילה ואיך אח"ך כתבו מכלן מתן שמן וכו' וזהו שטעם מחק תי' בלילה ולזה קאמר הצ"ק ז"ל דאינו מן הצורך לעקור את הכל וכמ"ש ועוי' במה שתמה על הלח"מ והמ"ל דהדבר פלא איך לא הרגישו דהרי מקרא מלא דבר הכתוב וכו' תמיה אני על תמיהתו דאיך לא הרגיש הוא כדיו מתי"ם שם המ"ל וז"ל ודע שמה שלא הוקי' להם מיציקה ג"כ דמכ"ל במנחת העני דהא בפי' אמור לא כתיב גבי מנחת העני הא לא קשיא כלל חדא וכו' ועוי' דבפי' ויקרא כתיב ואם תקריב מנחת בכורים דהיינו מנחת העומ' וכתיב בתריה ונתת עליה שמן דהיינו יציקה עכ"ל הרי דגם הי ז"ל כבר הרגיש מפי' העומ' שבפי' אמור ואפי"ה לא הרגיש ממ"ש התוס' דלא כתיב בהו בלילה וכו' אלא ודאי מוכרח דטעמו וכימוקו עמו דבלילה דכתיבא התם לאו למנחת העומ' קאי דזה לא ניתן ליאמר כלל אלא קאי למנחת נסכים וכדכתיבנא וזה פשוט.

שו"ר להר"ב תועפות ראם ז"ל פי' ויקרא דכ"ז ע"ב שגם הוא דרך בדרך זה של הי הגיון וכתב וז"ל. ובכלל קוי' התוס' כתבו הכי בתוספות ישנות וז"ל צ"ל דבמנחת הסולת

הסולת ובמנחת העני דלא כתיב בהו בלילה וכו׳ והוא ט״ס דבהדיא בפי׳ אמור במנחת העני כתיב בלילה ומנחתו ב׳ עשרונים סולת בלולה בשמן וכו׳ וכן הגיה מוהרש״ק שם בחוי׳ ומן התימא על שלא״ם והמ״ל פי״ג דמעה״ק שהעתיקו אחר די התוסי׳ כמו שהם וכתבו מ״ש וכבר תיהא בזה עכ״ל ואף זו מן התוכחות על הי אגין שלא הביט עין בדברי הי׳ הכו׳ תם על הי חוי״ר ז״ל יפול התימא דא״ך סליק אדעתיה לוי דקי׳ דומנחתו בי עשרונים קאי למנחת העני שהרי אינו אלא למנחת נסכים של כבש וכדכתיבנא.

וראיתי להתוס׳ ז״ל בפי׳ עה״ת בפי׳ אמור שכתבו וז״ל ומנחתו וכו׳ אז״ל זה חלוק מכל שאר כבשים דאין לך כבש בחוי׳ שיהא במנחתו יותר מעשרון אבל מן הנסך אינו חלוק כדכתיב ונסכו יין רביעית ההין וכו׳ ולכך כתיב ונסכו דהכא בה״א למדרש ונסכה דאבולה מנחה קאי דאי כתיב ונסכו הו״א דאכל עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד מני עשרונים הוי מנחת העני שהיא עשרון ובא עם זה הכבש והעשרון השני הוא עשרון הראוי למנחתו ותדע שאין בנסכו כי אם רביעית כמו בשאר נסכים עכ״ל.

ודבריהם ז״ל לא זכיתי להבינם זה ילא לאסוכה במ״ש ולכך כתיב ונסכו דהכא בה״א למדרש ונסכה דאבולה מנחה קאי וכו׳ שהרי בהדייא אמרי׳ בפי׳ בי מידות דפ״ט ע״ב על מתני׳ דהכבש הבא עם העני וכו׳ ת״ר ומנחתו בי עשרונים וכו׳ יכול כשם שמנחתו כפולה כך יינו כפול ת״ל ונסכו יין רביעית ההין יכול לא יהא יינו כפול שאינו נבלל עם מנחתו אבל יהא שמנו כפול שנבלל עם מנחתו ת״ל ונסכו כל נסכיו לא יהו אלא רביעית ופריך מאי תלמודי׳ ופירש״י ת״ל היכי משמע מן ונסכו שאין שמנו כפול ע״ב ומשני אמר ר״א כתיב ונסכה וקרינן ונסכו כילד נסכו דמנחה כנסכו דיין מה יין רביעית אף שמן כמי רביעית ופירש״י נסכו של מנחה דהיינו שמן כנסכו של כבש דהיינו יין ע״כ הרי מבואר דסיא של ונסכה כגר דרשינן לה גם״ם לשלא יהא שמנו כפול ואיך כתבו הם ז״ל דלכך כתיב ונסכה בה״א למדרש דאבולה מנחה קאי גם את הסבר׳ במ״ם דלפי הפשט משמע כי אחד מני עשרונים הוי מנחת העני וכו׳ והוא בא עם זה הכבש וכו׳ עד כמו בשאר נסכים. ולא יכולתי לשלום דבריהם שהרי אדרבא פשטות הכתוב כרי איפכא שכן כתיב ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים וכו׳ ומנחתו בי עשרונים וכו׳ משמע דמנחתו של כבש הוא בי עשרונים וכמ״ש בפי׳ פנחס והקרבתם אשה עולה וכו׳ פרים בני בקר וכו׳ וז׳ כבשים וכו׳ ומנחתם וכו׳ ג׳ עשרונים לפר ובאלה רנים ועל הכל לא״ת. אחר זמן רב זה לי עשרים שנה ויותר מהעת ילא לאור ספ׳ ישמח לב להי מר רנים דרבינא סוא הקי הרב אגין זלה״ה ורא״תי בא״ת דיז ע״ד מ״ש בזה כמוהר״א סיון נר״ו עיש״ב.

עי״ב **מתני׳** מנחת ישראל קומל אי לבי ובי לדי ומבדיל וכו׳ ר״ש אומר וכו׳ וכולן פתיתן כזתים ע״כ ורש״י ז״ל פי׳ על וכולן פתיתן כזתים בי פי׳ עיי״ש והכה הרי״מ ז״ל בפיה״מ כתב וז״ל אמר כשתהא פתות אותה פתים ולא פתים פתיתין ר״ל שאינו מפליג בפתיתה רק לא יהו פתות תכ״ת ואותה הפתיתה שהיא כזית בופל אותם עם די ואינו מבדיל כדי שלא יהו פתיה פתיתין ע״כ וע״י דבריו ז״ל לכאורה דמ״ש ברישא דמתני׳ כופל אי לבי ובי לדי אינו ר״ל לחלה בעלמה שלא קאי לבזית דלאחר שעשה לחלה כזתים קאמר במתני׳ דכופל כל זית לבי ובי לדי. אלא דלפי״ז קיע במאי דקיים הרמ״ל ואינו מבדיל כדי שלא יהו פתיה פתיתין שהרי במתני׳ אמרי׳ ומבדיל אלא ודאי מוכרח דאין כונת הרמ״ל כמ״ש אלא כונתו ז״ל דמתני׳ היה כופל שלה לבי ובי לדי ומבדיל וכמ״ש במתני׳ אלא דאח״ך שהיה פותתן עד כזית היה כופל כל זית לבי ובי לדי אבל אינו מבדיל ובדיה״ב טעמא שלא יהו פיתים פתיתין. אלא דגם לפי זה קי׳ דמניל להרמ״ל לפי כן שהרי במתני׳ לא אמרי׳ אלא דלחלה כופל אותה לבי ובי לדי עד שיהו פתיתה כזתים

אבל דלבזית בעלמו שיהיה כופל אותו לשנים ובי לדי מניל. והר״ע ז״ל כתב וז״ל וכולן פתיתן כזתים דסיפא דמתני׳ לאו ר״ש קאמר ליה אלא ד״ה היא דלאחר שעשה פתיתן כזתים כופל כל זית לבי ובי לדי ע״כ וכונתו פשוטה לענ״ד דלא תימא דדוקא ר״ש קאמר ליה משום דברישא קתני דכופל אי לבי ובי לדי דמשמע ולא עוי ואלו בסיפא קאמר וכולן כזתים לזה אתו למימר דד״ה היא ומ״ש ברישא דכופל אי לבי ובי לדי לאו לחלה קאמר אלא דלאחר שעשה פתיתן כזתים כופל כל זית לבי ובי לדי ומ״ש מנחי׳ ישראל. כופל אי לבי וכו׳ ר״ל כופל כל זית לבי וכו׳ ומבדיל ועיין להי חין ז״ל דע״ע ע״ב דמשמע מדי שהבין כן בדי הר״ע ז״ל ולפי״ז משמע דס״ל להר״ע ז״ל דאפי׳ שעושה לבזית לדי אפ״ה לא מקרי פירורין וא״כ משמע שפי׳ דלא כפי׳ הרמ״ל דאם כך הוא כונת הרמ״ל א״כ א״ך קיים וכתב ואינו מבדיל וכו׳ וכמ״ש.

ואם ככים אנו בזה מה מאד אכי תמיה על הי קול הרמ״ז ז״ל והי׳ שושנים לדוד והי׳ חין ז״ל שכולם כאחד כתבו שפי׳ הר״ע ז״ל היינו פי׳ הרי״מ ולפי האמור נבא עורא ביניהו דלפי׳ הרמ״ל תאי׳ וכולן פתיתן כזתים ר״ל דלאחר שעשה לחלה לדי וכמ״ש ברישא דמתני׳. פותתן עד כזתים ואח״ך כופל כל זית לבי ובי לדי ואינו מבדיל וא״כ מאי דפליג ר״ש ואמר דאף מנחת כהנים אין בהם פתיתה ר״ל שאינו פותתם כלל שלא מכיון לחלות שלימות. ולפי׳ הר״ע ז״ל מ״ש ברישא דכופל אי לבי וכו׳ לאו לחלה קאמר אלא דלאחר שעשה פתיתן כזתים ע״ז הוא דקאמר במתני׳ דכופל אי לבי ובי לדי ומבדיל וע״ז דוקא הוא דפליג ר״ש ואמר דלמנחת כהנים ג״כ אינו כופל כל זית לבי וכו׳ אבל מה שעושה בתחי׳ פתיתן כזתים בזה מודה ר״ש וכמ״ש הי חין ז״ל שם.

עוד אני תמיה על הי שי״ל ז״ל שהביא קו׳ הי ב״ד על פי׳ הרי״מ והר״ע ז״ל דבגמ׳ משמע להדייא דאחר פתיתה וכפילה היו בזתים ממאי דמייתי סייעתא כר׳ יוסף. וחיי הוא ז״ל דלהר״מ ודאי לקי״ע דהא מקיים ואינו מבדיל וכו׳ והר״ב סע״ג דאינו מקיים בה אבל אינו מבדיל מ״מ היה אפשר לפי׳ דבריו כמו הרי״מ וקתמו כפי׳ שהרי מתנו בעתיק׳ אבל מה כתבם וכו׳ ע״כ ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין א״ך היה אפשר לפי׳ כפי׳ הרמ״ל שהרי עליסנא דקאמר הר״ע ז״ל דלאחר וכו׳ משמע דכונתו לוי דמ״ש ברישא דמתני׳ כופל אי לבי וכו׳ היינו לאחר שעשה פתיתן כזתים וזה ודאי דלא כפי׳ הרמ״ל וכמ״ש ומאי דלא מקיים. הר״ע ז״ל ומבדיל היינו משום דהשתא קאי לכל המנחות ואלו מ״ש במתני׳ ומבדיל אינו אלא למנחת ישראל אבל התם בכה״ג דאייתי לעיל מיניה במנחי׳ חבתין קאמר אבל שתי כל שאר מנחות וכו׳ דהיינו מחבת ומרחשת וכיולא כופל אותן לבי ובי לדי ומבדיל.

וכמו כן כאיתי לסי אגין שהוא ג״כ הביא הך קו׳ על הרי״מ והר״ע משם הי חין וסי חין ז״ל וכתב ולענ״ד אכי תמיה א״ך לא כאו קיום די הרי״מ דקי׳ ואינו מבדיל וכו׳ והנה דר״ע לא קיים הכי ודאי שפי׳ הוא מהרי״מ ז״ל וכו׳ אך אי קי׳ הא קי׳ למ״ש בר״ע אבל פתיתה דכל המנחות וכו׳ כופל אותם לבי ובי לדי ומבדיל וכו׳ ולכאורה קי׳ דהכי מלבד דלא תנן הכי כי אם במנחי׳ ישראל דעושה כן תחי׳ קודם שיהיו שיעורן כזתים אבל אחר שכבשו כל פתיתה כזית כופל ואינו מבדיל וכמ״ש הר״ע בהדיא ואפשר לדחות ולוי׳ דכונת הי היינו דמתחי׳ עושים כן עד שיהיו כזית ע״כ ולענ״ד אעיקרא קוי׳ ליתא שהרי פי׳ הר״ע ז״ל דלא כפי׳ הרמ״ל וכדכתיבנא וא״כ שפיר קא דייק הי ז״ל וקאמר ומבדיל ומאי דסיכה כאן לקי״מ וכמ״ש ולע״ב שבמקומות אחרים דרכו לומשך אחר פי׳ הרמ״ל עכ״ם כאן לא פי׳ כפי׳ ועל הכל לא״ת. ועיין תוס׳ חדשים.

רש״י ד״ה וכולן שצריכין פתיתה מקפלה בי לדי ודי לחי ותי לייו עד שיהיו כזית כל פתיתה ופתיתה ע״כ הקי׳ הי אג״ן דא״ך אפשר דאחר עשותה לחלה לייו פתיתין שיהיה כל אי כזית דלפי׳ החשי׳ אינו מגיע לכל אי כי אם רביע בילה ושי מתי״ח בבילה תה אינו אלא חלי זית ואף לפי מ״ש הרפיה ז״ל וכו׳ עכ״ז אינו מעלה ארוכה לדי רש״י ז״ל דכשעושה

אותם

אותה לי"ו חלקים מגיע לפחות מכזית גם לפי ד' הפר"ח והלי"מ, ושוב כתב וז"ל והנה למה שפסק' כפי' א' וכו' דא"כ ליכא בכל א' לפי חשבון העשרון כי אם חצי זית אפשר ליישב דאמר שנותן שמן ומ"ש וכו' איכא ביה שיעורא דכזית הגם דמחלקו לי"ו חלקים ואף שנראה שההכשיון מכחיש לזה שא"א שישים מוסיף כ"כ מחצי זית לזית עכ"ז כדחק לוי הכי אך לפי' ב' ק' וכו' ע"כ.

ואחרי המחי' שוחים דתר לא ידענא שהרי מעיקר' כבר כתב דלפי ד' הפ"ח ז"ל עכ"פ ק' לרש"י דכשעושה אותה לי"ו חלקים מגיע לפחות מכזית ול"ק אח"ך כשרוצה ליישב דאמר שנותן שמן ומ"ש איכא ביה שיעורא דכזית עשה עצמו מעלומי עין ממ"ש הפ"ח ז"ל וכתב דאף שנראה שההכשיון מכחים לזה שא"א שישים מוסיף כ"כ מחצי זית לזית עכ"ז כדחק לוי הכי וכו' שהרי לפי ד' הפ"ח ז"ל כשמחלקו לי"ו איכו מגיע לכל א' חצי זית אלא כזית חסר רביע מו"מ וא"כ אינו דוחק לומר דכשנותן שמן ומ"ש ועושה אותו ע"ש דמשלימו לכזית.

עוד ראיתי לה' הנז' כרי"ו שהקי' למ"ש רש"י ז"ל מו' פי' אחר וז"ל א"ד וכולן פתיתן כזית שהיה עושה מן העשרון עשר חלות וכל חלה ד' פתיתין ולא היה בכל פת אלא כזית ע"כ דא"ך קאמר דאיכו מגיע לכל חלה אלא כזית דלפי החשב' כמלא דמגיע יותר מב' זתים ושוב כתב שכבר עמד בזה הליק ז"ל והליע ושה' חין ז"ל רלה ליישב ע"ש ובתים הי' חין כי וז"ל ולא הניכותי דבריו דבשלמא במנחו' דאית בהו שמן כמו ב' הלחם דמניח שאור ונותן לתוך המדה וממלא אם כמדה א"כ נוכל להיות חסירים או יתירים אבל במשני זו לא מיירי כי אם במנחו' הבאות מלה וכו' ובהא א"א להיות חסירים דודאי נותן בכלי עשרון קמח שלם וא"כ גם בעושה אותה עגה איכו מתמעט כלל להיות פחות משיעורא ולפ"ז הדרא קו' למקומה דכשעושה כל חלה לד' יהיה וכו' ע"כ.

ואחרי המחי' אדרבא דבריו לא הניכותי שהרי אין כונת ה' ז"ל דמדת העשרון היתה חסירה כדי לחקו' ולו' דכאן מיירי במנחו' הבאות מלה והיה נותן בכלי עשרון קמח שלם אלא כונתו ז"ל דהכי אמריי התם דכשהשאור עבה כמלא יתירה מדת העשרון כמלא דכשהעיסה עבה איכו מחזיק כשה גדול כאלו היה קמח ובמ"ש רש"י ז"ל שם וא"ב אפשר דה"ן במנחו' היו מגבלין העיסה עבה עד שיעמוד כל פתית על כזית זה פשוט בכונת ה' ז"ל. אלא דאעיקר' אכבי לא ידעתי למאי העריחו קן קולמוסייהו להקי' על פירש"י ז"ל אחר שכבר פי' רש"י ז"ל שם הי"ל ולא מ"ה ע"כ ופשוט דכ"ל ולא משמע הכי והייכו מטעם האמור דכשעושה לחלה לד' כמלא כל חלק יותר מב' זתים ודוק.

גמ' ת"ר פתות יכול לב' ת"ל פתים וכו' הא כיצד מנחת ישראל וכו' מנחת כהן מנ"ח היה מקפלה והא אנן תנן לא היה מקפלה ומשני א"כ איכו מקפלה לד' אבל מקפלה לב' ע"כ והכא בתי"כ בפי לו איתא וז"ל מנחת פתים מלמד שכופל א' לב' וב' לד' ומבדיל ע"כ וראיתי לפמ"ל ז"ל פי"ג מהי' מעשה הי"ד שכתב וז"ל ולדידי מאי דקתני בברייתא ומבדיל קאי למאי דקאמר עלמד שכופל אותה לב' שאז היה מבדיל לקיים מחליתה בבקר והכוון דהגי' הנכונה היא כופל א' לב' ומבדיל וב' לד' והן הן הדברים שכתבנו דאין שינוי בכפל בין מ"כ למנחת כ"ג ובמנחת כ"ג כופל א' לב' ומבדיל כדי לקיים מחליתה בבקר ואח"ך כופל אותם לד' כדין כל מנחת כהנים ולא ידעתי מה יענה הראב"ד ז"ל ביום שידובר בו בברייתא הלזו דת"כ עכ"ל. וכוונתו ז"ל משום דלעיל מייתי הוכיח במישור דס"ל להרמב"ם דק' דמנחת פתים הוא במשמעו שהיה חולק אותה לב' כדי לקיים מחליתה בבקר והתוי' בזכה שיביא עשרון שלם ויעשה י"ב חלות ויחלוק כל חלק לב' ויקריב י"ב חלאין בבקר וי"ב בערב דא"כ לאיזה תכלית לוה הכתוב פתים כיון שלא היה כאן קמילה וכו' ואף הר"ם מודה בזה לפי שזאת הפתיתה היא לקיים מחליתה בבקר ומה שחולק עם חכמים הוא דחכמים ס"ל דכהי' דקי"ל דמ"כ לא היה בה הבדל מ"מ כופל אותה כמנחת ישראל א' לב' וב' לד' ומנחת כ"ג נמי הוי דכותה דבתחי' היה חולק כל חלה לב' כדי לקיים מחליתה בבקר ואח"ך היה כופל כל חלק לב' ולא היה מבדיל כיון דגם במנחת כ"ג היה א' לב' וב' לד' ור"ם ס"ל דכי היכי וכו' ובמנחת כ"ג חולק כל חלה לב' לאומרו יתעלה מנחת פתים לקיים מחליתה בבקר אבל לא היה אחר וכופל לפי שלא היה בה קמילה ולפ"ז נתיישבה כל הסוגי' וכו' ע"כ הנה מכ"ז משמע דס"ל להמ"ל ז"ל בעד הרמב"ם ז"ל דמ"ש במתני' מנחי' כ"ג לא היה מקפלה ואוקימנא בש"ס דלא היה מקפלה לד' לא קאי לחלה כולה אלא למחציתה דאם לחלה קאמר א"כ כשאתא ר"ם לחלוק ואמר דמ"כ ומנחת כ"ג אין בהם פתיתה וכו' משמע דס"ל דמכיון לאלו' שלימות וזה א"א שהרי מקרא מלא דבר הכתוב מנחת פתים והיינו שיחלק כל חלה לב' ויקריב י"ב חלאין בבקר וי"ב בערב דלאתיא תכלית לוה הכתוב פתים כיון שלא היה כאן קמילה אלא ודאי מוכרח דמ"ש במתני' מנחת כ"ג לא היה מקפלה ועי"ז פליג ר"ם לא קאי אלא למחציתה. ולומר דלא פליג ר"ם אלא למ"כ כבר כתב שם המ"ל ז"ל דלהרמב"ם א"א לומר הכי ע"ש וא"כ גם מ"ש בגמ' בתים מנחת כ"ג היה מקפלה והא אנן תנן וכו' ומשני לא היה מקפלה לד' אבל מקפלה לב' ודאי דקאי נ"כ למחצית החלה וכמובן וכ"ל פשוט בכונת דברי המ"ל ז"ל והוצרכתי להאריך כל זה בדברים פשוטים משום שראיתי לה' אחד שהבין דברי המ"ל ז"ל הללו במקפלת וכתב וז"ל ולע"ד איכו מתיישב שי' הר"ם במ"ש בת"כ וכו' הכי דמסקי' הש"ס דאיכו מקפלה לד' וא"ך פשיט הוא ז"ל וקאמר דמקפלה א' לב' וב' לד' ודוחק לו' וכו' ועוי' דהוא פשיט ומכי דהכי הוא כמ"כ וכאן תכן וכו' כמלא דלאו שוים כינהו וכו' המרחק ביניהם ולי' ע"כ ולפי כל האמור לק"מ ודברי המ"ל ישרים ונכונים למבין ואיכו מן הצורך לכפול הדברים ודוק.

שתי מדות פרק יוד

ד"ל ע"ב **לעשות** היה כיחום לה' מן הבקר או מן הצאן מה ת"ל לפי שנאמר עולה שומע אני אפי' עולת העוף במשמע ת"ל מן הבקר או מן הצאן דברי רבי יאשיה. ר' יונתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר זבח ועוף איכו זבח א"כ מה ת"ל וכו'. ובתוספות כתוב בזה"ל וז"ל ר' יונתן סבר אינו צריך שהרי כבר נאמר או זבח מה זבח מין בהמה אף עולה מין בהמה ע"כ ומשמע דכונת ר' יונתן הוא דיליף לה מהקשא שהקיש הכתוב עולה לזבח מה זבח מן בהמה אף עולה הוא דוקא מין בהמה ולא עוף וכן פי' לה הרי"ב שפרי דב"כ ז"ל אלא דלא נקט במילתים דבר הקש וז"ל דמדכתי' עולה או זבח משמע תרוייהו בחדא מחתא וכי היכי דבזבח לא כייל עוף ה"כ בעולה ע"כ. אבל ר' יאשיה לא ס"ל הך הקשא ומפיק לה מקרא דמן הבקר או מן הצאן. אבל בלישנא דש"ס לא משמע הכי אלא דמתיבת זבח מפיק לה ר' יונתן ולאו מהקשא מדקאמר הכי הוא אומר זבח ועוף איכו זבח. וליכא למידק שהרי הא כתיב או זבח ולא קא קרי לעולה גופה זבח כדי לאפוקי עולת העוף שהרי אתא או ופסקים וכעין מאי דאמרי' בריש מגילה ואימא פרזים באדר"ש. תוקמינן בי"ד ובט"ו כדכתי' וכו' ומשני א' הוא כתי' את יום י"ד ומיו כדקאמרת ששתא דכתי' את ואת אתא את ופסיק הכי בי"ד והכי בט"ו. הכא נמי כיון דאתא או ופסקיה עולה הוא מן העוף חנא הוא מן הבהמה ועוי' איכא למידק דלמאי די' ר' יונתן הי"ל למיפרך וכי' יאשיה למ"ל קרא הא כתיב זבח וליסני א' כתי' עולת זבח כדקא אמרת ששתא דכתי' עולה או זבח אתא או ופסקיה ואף אם כדחוק ונאמר דכונת הש"ס הוא כמ"ש בספרי ולאו מתיבת זבח לבד מפיק לה אלא מדבר בקלירית שלומיר אבתי הוי"ל למפרך ולשנות כי' יאשיה לית ליה הקשא.

בי מן האמור הנה כנא ע"מ שראיתי בפי בתי כנסיות בנית אבעיכם לה' מר בריה של ה' המסבר ז"ל דל"ז

עי"ש שכ' וז"ל ובדרך אגב וכו' ע"ש שהקשה הת"ל פי' מאי חגיגה דכ' מרן דבכלל זבחי' בכלל עוף ובזה עליו דיק ממ"ש בזבחי' דקי"ל דזבחים ולא עופות. ואדידי' קשה לי' א"כ דלא קשיא. מהא דאמרי' במנחות ד"ל מן הבקר או מן הצאן ובוי' לפי' פרש"י עולה שומע אני אפי' עולת העוף ת"ל מן הבקר די כר' יאשיה כר' יוחנן או א"ל הרי הוא או זבח ועוף איכו זבח. הרי דלר' יאשיה דקי"ל כוותי' בכולהו תלמודא לא קי"ל למעט עוף מזבח וא"כ ה"ה דרב ששת דזבחי' אתיא כר' יוחנן עכ"ל. ועמו הסי"ר לפי שאמור אין כאן שום הוכחה דס"ל לר' יאשיה דעוף בכלל זבחא. דא"ל דהא דלא מפיק הכא עוף מדכתי' זבח כדברי ר' יוחנן איכו אלא משום דכתי' או זבח. ועוד דאף אם נאמר דלאו משום או הוא דלר"י לפי יאשיה קרא למעט עוף מנכסים אכתי אין מכאן שום הוכחה דס"ל לר' יאשיה דעוף בכלל זבח. די"ס לפי סוגיין כמ"ש ה' ספרי דבי"ר ז"ל שם בדיה והכא וז"ל ומשני דלא לפרי זבח אתא אלא לפי עולה דבריהם דלא כ"מא דכ"ל כפי עולת העוף דס"ד דא"כ דעוף לא איקרי זבח שהרי לאו בר זביחה אלא בר מליקה מ"מ הוה ס"ד דבשלמים לוקא הוא דכתי' זבח דשלמי' בעוף ליכא. אבל בעולה דאיכא עולת העוף א"מא חבעי כתי' כשבי' ת"ל וכו' דאהכויהו אפי' על העולה דדוקא בקר או צאן לאפוקי עולת העוף עכ"ל. ואכתי קו' המשי"ל במקומה עומדת.

אחרי מופלג בא לידי ס' עין ימין לבמוהר"ם אלגאזי ז"ל וראיתי כו' בדיה ע"ב שהביא פלוגתא דפי' אלו מנחות דעי"ג דר"י הגלילי ור"ע בקרבנות הגוים דר"י הגלילי ס' שמקבלי' מהם כל הקרבנות נדר ונדבה ור"ע יאי' אשר יקריבו לה' לעולה אין לי אלא עולה בלבד ומה שפסק הרמ"ל בפ"ג מהל' מעה"ק ה"ג כר"ע שאין מקבלין מהם אלא עולות בלבד. וביאר הר"ש שם דאפי' עולת עוף מקבלין מן הגוים. וכ' מרן ז"ל ופסק כר"ע כר"ע ומשמע לרבי' דעולת העוף לא נפקא מכלל עולה סתם. ע"כ והקי' ע"ד מרן הנ"ל ח"ל דא"ת במנחו'. דמנחות דפ"ב גבי מי שאמר הרי עלי מנחה יביא איזה שירצה ר' יהודה אוי יביא מנחת הסולת שהיא מיוחדת שבמנחות. ופליגי דאמר מנחה סתם דלדעת ת"ק יביא איזה שירצה ואפי' דמנחת סלת היא המעולה והמיוחדת שבמנחות ולדעת ר"י כיון דאמר מנחה סתם בעינן יפה הוא מקדים ודעתו אמנחת סלת שהיא מיוחדת שבמנחות והרמב"ם פסק בפ"י פו"ב מהל' מעה"ק כת"ק דיביא מאיזה שירצה ולפי"ז כולא דמי"ם מרן ז"ל דמשמע ליה לרבי' ובאומר הרי עלי עולה סתם דבכלל עולת העוף כמי בלשון כדרו ואם הביא עולת העוף דילא י"ח. כהכא' אמרה למילתיה. ולדעת ת"ק פשיטא ליה ודאי דיביא מאיזה שירצה מאחר דאמר סתם א"כ. גם באומר הרי עלי עולה סתם יביא כמי מאיזה שירצה ואפי' עולת העוף דמי"ם וא"כ מה זה שכ' מרן ומשמע ליה לרבי' מאחר דפשיטא ליה לרבי' שכן הוא עכ"ל.

ועמו הסי"ר כל דבריו ז"ל איכם אלא מן המתמיהין סלא מאי דפשיטא ליה בדברי ר' יהודה יביא מנחת הסלת שהיא מיוחדת שבמנחו' שכוונתו דסתם מנחה בעין יפה הוא מקדים ודעתו אמנחת סלת שהיא המעולה והמיוחדת שבמנחו' דאיך לא כתה סוגיא בדוכתא דפקי"ל. ועוי' בזה ומסיק אלא מאי מיוחדת שבמנחות דלית ליה שם לווי ופירש"י ז"ל שנקראת מנחה סתם דשאר מנחו' יש להם שם לווי מנחת מחבת ומנחת מרחשת ומנחת מאפה וכן פי' הרמב"ל בפיה"מ והר"ע ז"ל ואיך כי הוא ז"ל דטעמיה משוי דבעין יפה הוא מקדים.

ועוד דאיקלא תמיהתו ע"ד מרן ז"ל א"כ מכיר שהרי כונת מרן פשוטה שכונתו ע"ד הר"מ דכיון שפסק הלכה כר"ע שאין מקבלין מן הגוים אלא עולה בלבד. מה זה שסיים דאפי' עולת עוף מקבלין מהם מה שלא פורש בדי ר"ע. ועי"ז כי ומשמע לרבי' דעולת העוף לא נפקא מכלל עולה סתם ובלוי דכיון דכתי' בקרא אשר יקריבו לה' לעולה גם עולת העוף במשמע בקרא. ולא כנ"ב ולא פגע מרן ז"ל על מי שאמר הרי עלי עולה אם יצא י"ח בהביאו עולת עוף על כדרו אי לא. כמו שהבין הוא ז"ל. ולא עוד אלא שמדבריו כרי שהכ"ב מרן ז"ל להדיא ומה גם במ"ש שם ע"ב כשבא להקי' מנהכי' דפ"ב דמנחות וז"ל אבל להי דכתב דמאי דכי' הר"מ דעולת העוף מקבלי' כמי דבכלל בכלל אם אמר הרי עלי עולה וכן מאי דכהוי' בהוי' אשר יקריבו לה' לעולה גם עולה עוף בכלל אחר התאבקי בעיר זה איכו וכו'. ואנכי לא ידעתי היכן ראה כן בדברי מרן. ועוי' דאיך עלי"ב ואכי שם בעי"ב לאם אמר הרי עלי עולה. במאי דכתוי' בהוי' אשר יקריבו לה' לעולה דבשכיהם גם עולת עוף בכלל. להקי' עליו דזה איכו משום דתלוי במקומות וכו'. דלא אמרו דתלוי במקומות אלא למי שנדב ואמר הרי עלי עולה ושכוחה הנודר הוא למה שנוהגים באותו מקום לקרות עולה סתם. ולא אמרו כן בקרא דכתי' אשר יקריבו לה' לעולה דבזה לא שייך לומר דתלוי במקומות. ומתי"לא אתה תשמע דגם תמיהתו על הרי"ב חזוין ז"ל אזלא ליה. גם מה שהוסיף לתמוה על מרן והי' חזוין ז"ל מהסי"א מתני' דפ"ב דמנחו' דהאומ' הרי עלי עולה ואמרי' בגמ' דלי"ם מר כי אתריה ומר כי אתריה דפי' תרומה גבי מי שאמר הרי עלי עולה והספרים שור ובא אחר ונכנ' לפי האמור לק"מ.

והן אמת דעיקר קו' ה' חזוין ז"ל על מרן וכן בקי' אכתי חזיתיה בכי' לא נודע למי בגליון ס' ה"ד שהקי' כן. לע"ד שהמ"כ כי' דלק"מ דיכולי' אכו לו' דס"ל למרן דגם בזה פליגי ר"ע דלעוף לא לר"י כגוי וכפקא ספיר מלעולה שאמור בקרא. וסתמא דש"ס דפי' שתי מדות הכוי"ל בההיא דכשבים מסייע ליה למרן ז"ל דפשיטא להו לר' יאשיה ור' יוחנן דעולת עוף לא נפקא מכלל עולה סתם שאמור בקרא. וגם לההאומר הרי עולה סתם הכי להדיא מסתמא דתלמודא דפ"ב דמנחות דקי"ז ע"ב מר כי אתריה ומר כי אתריה לפי פירש"י ז"ל דלא נפקא עולת העוף מכלל עולה סתם.

אמנם מה שהקי' עוד על הי' חזוין ז"ל שם ע"ד מהה"א דפי' המזבח מקדש דמוכח להדיא מהתם דכ"ע גופיה דמעולה דכתי' בקרא סתמא ועולת העוף בכלל ולאו מלכל כדריהם כפקי"ל כמ"ש ה' ז"ל הא ודאי קשיא. אלא דגם בדי' אלו יש לתמוה עליו דכיון דלפי הסוגי' הכזי' מוכח כמי דגם לר"י הגלילי. בעלמא היכא דכתי' בהוי' עולה אף עולת העוף בכלל כמו שביאר הוא ז"ל א"ך לא כיגס דלפי"ז דברי ר"י הגלילי הם סותרים מיניה וביה דלמה בפי' אלו מנחות הולך לרבות עולת העוף שמקבלי' מן הגוים מרבויא דלכל נדריהם ולא מדכתי' עולה וכעת לי"ע.

גם מה שהוסיף להקי' ע"ד מרן ז"ל מהתיא דפי' המזבח מקדש וכו' וז"ל וגם למרן שכי' ומשמע דבריו תמוהים שהרי ד"כ"ע הם פשוטי' וברורים וכעת לי"ע עכ"ל עמו הסי"ר גם זה לק"מ דלפי מה שביארנו בכוונת ד' מרן הוא דלא קאי ע"ד ר"ע כדי שנקשה עליו דמ"ל מתמעטת כיון שמדי' ר"ע גופיה מבואר להדיא דעולת העוף הוא בכלל עולה סתם. אלא קאי דוקא ע"ד רבי' והאי משמע לאו לשוי' משמעות הוא אלא כאלו כי וס"ל לרבי'. והוא דבזה דבעולה הכתובה בהוי' עולת העוף בכלל אין אנו אזלינן לבי ר"ע אי קי"ל כן או לא דאף אם לא הוה מלינן ביאור בדי ר"ע. קי"ל לרבי' כן כמו שכן קי"ל לכמה חכמים ואמוראים. וא"כ כיון שפסק כר"ע דאשר יקריבו לה' לעולה אין לי אלא עולה בלבד משם תוי' יולדה אף לעולת העוף.

עוד ראיתי להי' ז"ל שם דאחר מה שהלה לוי על ר"ע דלכל נדריהם אתא לאתויי הה"א מילתא דר"ה שם שלמי הגוים עולות כי' וז"ל ועליין קי' דהכי מליכי בתוורה ד"ל נבי מחכי' כתן לו באהבה מלוות וכו' עופות הכי אלו אסורין שהם בדין וכו' ת"ל לכל נדר להביא את העוף הרי לך בהדיא דלכל נדר אתו מביאים עוף והוא סתם מתני' ובן פסק הרמב"ל וכו' א"כ גם גבי עכו"ם שמקבלין מהם עולת העוף כמי הוא מלכל נדריהם כמו דמרבינן גבי אתנן גבי עופות מלכל נדר וא"כ א"כו פלעולה וכעת ה' חזוין ז"ל וכלי"ע עכ"ל. גם בזה דבריו תמוהים ואם לתמוה יערוך הך דסכא לפסוק דאתנן דהתם לא נזכר בכתוי' שום קרבן כתו. הכא דכתי' עולה כדי לכלול בו גם העוף ולא כתוי' בו אלא לא תביא וכו' בית ה' אלהיך ומשום הוכחה להביא אף העוף מלכל נדר.

גם מה שהוסיף לתמוה בס ד"ה ע"א עמ"ש מרן ז"ל שפי' הרי"ת כר"ע משו' דר"ש קאי כוותיה. שלא זכר של הירוש' דמס' שקלים פ"ד דאיתא שם ע"ש דאמר ר' יהושע נקבה לעולה לא קידשה אלא להקדש דמים א"ר זעירא בשם רשב"ל טעמא דר"י דבר של אהרן ושל בניו וכו' איש איש מנ"ת ישראל אשר יקריבו לה' לעולה הכל עולה והיינו דאפי' דאמר בפיו שלמים או שאר קרבנות הכל קרב עולה וכריה דאיתא בתלמודא דידן ואיתא שם עוד ר' אבהו בשם ר"ל טעמא דר"א אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה לרצונכם תמים זכר יכול אפי' עופות ת"ל בבקר ולא עופות ר' ירמיה וכו' אמ"ר יוחנן טעמא דר"ש שכן מצינו נקבה שבעוף כשרה לבא עולה וכו' נמצא שלדעת ר' זעירא בדעת רשב"ל שהכל קרב עולה הוא בדעת ר"ע דדוקא עולה ולא שאר קרבנות ודלא כר"י הגלילי ומאי ק' כתיב בני עכו"ם ובתלמודא דידן דמרבי' מאיש איש ומלרצונכם תמים זכר בבקר הוא לרבות את הנקבות ולדעת ר' אבהו בשם רשב"ל לדעת ר' אליעזר דאית ליה ס' אחרת דהכל קרב עולה אבל עוף לא משו' דכתי' בבקר ולא עוף ולדעת ר' יוחנן אמר דטעמא דר"ש שכן מצינו דנקבה שבעוף כשירה לבא עולה נמצא שלדעת ר' זעירא לדעת ר"י ור"א וגם לר' יוחנן שאפי' נקבה עולת עוף מקבלי' מהם וא"כ נמצא שלדעתם הוא משו' דס"ל כר"ע דנאמרו לעולה ככהם עוף בכלל. א"כ הוו הני תנאים ר"י ור"ש ובי אמוראים ר"י ור"ל דקיימי בשיטת ר"ע הפך ר"י הגלילי וגם דעולת העוף ככהם בעולה סתם ומהתימא על מרן שלא הזכיר ענין ירושלמי זה עכ"ד ז"ל. וגם בזה תמיהתו איני מכיר וכמה תמוהים דבריו. חדא בעיקר עמ"ש ר' זעירא בטעמו של ר' יהושע דבר אלא אהרן וכו' אשר יקריבו לה' לעולה הכל עולה וביאר הוא ז"ל דהיינו דאפי' דאמר בפיו שלמים או שאר קרבנות הכל קרב עולה וכריה דאיתא בתלמודא דידן. לדידי לא כן ידעתי דהה"א דר"ש אינו אלא על קרבני' שיביא העכו"ם שאין מקבלין מהם אלא עולה וכר"ע. ע"ז קאמר ר"ש דאפי' פי' העכו"ם לשלמים יקריבו לעולה אבע"א ק' אבעיא קרא. אבל כאן בירוש' איירי בישראל המקדיש סתם מדכתי' אשר יקריבו' לה' יהיה לעולה וכמ"ש ה' קרה"ע ז"ל. ואם הפריש בפי' נקבה לעולה קאמר ר' יהושע דכיון דנקבה לא חזיא לעולה מוכרח דלא הקדישה אלא לדמי. אבל אם הקדיש נקבה בפי' לשלמים או שאר קרבנות למה לא יקריבנה לשלמים או לשאר קרבנות כמו שפי'. ובזה לא שייך פלוגתא דר"ע ור"י הגלילי. ועו' דאעיקר דידך אפ"ל דמ"ש ר' זעירא בשם רשב"ל שהכל קרב עולה הוא בדעת ר"ע כיון דמתני' קאמר ר"ע גופיה הוא אבי את דברי ר"א. וכ"א קאמר דהמקדיש נכסיו שהם הוא לבדיה וזכרים ימכרו לצורכי עולות ונקבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבד"ה. נמצא דבזה אדרבא דעת ר"ע הוא שלא יקריבו שום קרבן ואפי' עולה. גם מ"ש והאי ק' בתיב גבי עכו"ם ובתלמודא דידן דמרבי' מאיש איש ומלרצונכם תמים זכר בבקר הוא לרבות את הנקבות. לא ידענא היכן ראה בתלמוד דידן דמרבי' בבקר לרבות את הנקבות. ואם כוונתו לו' דמסתמא הכי ס"ל לתלמוד דידן כמו שמצינו בירושלמי הא לא אפשר. דכיון דאנן קיימינן לעכו"ם. לר"ע א"א לו' כן כיון דס"ל אין לי אלא עולה בלבד כשהביא נקבה אין מקבלי' ממנו. אלא אומרי' לו תמכור אותה ותביא בדמיה זכר. ומ"ש ר"ש שלמי העכו"ם עולות היינו כשהביא זכר ואף לר"י הגלילי לא צריך בבקר לרבות את הנקבות כיון דהא מרבי' לכל הקרבנות מנדריהם וכנדבותם. גם מ"ש ועוף ודאי מקבלי' מהם דבבקר בא לרבות את הנקבות לא ידענא מאי קאמר דלר"ע אינו צריך רבוי לעולת העוף שהיא בכלל בהמה עולה שבכתו' ולר"י הגלילי מפיק לה מרבוי דלכל. גם מ"ש ולדעת ר' אבהו בשם רשב"ל לדעת ר"א אית ליה ס' אחרת דהכל קרב עולה אבל עוף לא משו' דכתי' בבקר ולא עוף. גם בזה לא ידענא מאי דנקט בלישנים אית ליה ס' אחרת כאלו יש מאן דפליג עליה והיכן מצא פלוגתא בזה ועיין מ"ש התוי"ט ז"ל שם. גם מ"ש ולדעת ר' יוחנן דטעמא דר"ש שכן מצינו דנקבה שבעוף כשירה לבא עולה. גם דבריו אלו תמיהין אין להם בית מושב שהרי ר"י בא לו' טעמיה דר"ש על מי שהפריש נקבה לעולתו שעושה תמורה משום שהרי שמצינו שם עולה בנקבה. והיינו בעולת העוף לכך חל עליה שם עולה בעולה נקבה דבהמה שתרעה ותעשה תמורה וכמו שכן פי' המפרשי' הקרה"ע ותוי"ט ע"ש. באופן שכל מה שטרח ויגע להמציא בי' תנאים ובי' אמוראי' דס"ל כר"ע דלעולה עוף בכלל הפך ר"י הג' לתמוה על מרן שלא טעים היכי עמו שס"ל אמינא ולא אקשינא שצריך יגע.

גם מה שתמה על רש"י והרע"ב ז"ל שפי' במתני' דפ' כל המנחות מ"ג דהמתנדב מנחה סתם מביא עשרון סולת וכר"י דאין הלכה כמותו. לא ראה שכבר קדמוהו ה' קול הרמ"ז ז"ל בכס"ב דמנחו' והי"ד הש"ך ז"ל שם.

גם מה שהקשה דאמאי דעוף יש לו שם לווי דקורין עולת העוף אמאי נכנס בכתם עולה ומאי שנא ממתני' דפ' י"ש דנדרים וכו' והנודר מן הדבש ומן היין ומן הירק. א"כ גם בעוף כמי אם נדר סתם הרי עלי עולה כימא דאין עולת עוף בכלל משו' שיש לווי דנקרא עולת עוף. גם בזה דבריו לא הבינותי דמאמר שכבר איהו גופיה ז"ל שם בד"ה הביא מתני' דפ"ב דמנחות שאומר הרי עלי עולה יביא כבש ראב"ע אומר או תור וכו' ומאי דאמרי' עלה בגמ' ולימא מר כי אחריה ומר כי"א ופי' רש"י ז"ל דבמקומו של ת"ק לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה ובמקו' של ראב"ע קורין שם עולה מוחלט ואפי' לעולת העוף וכן פ' הכ"מ בפי"ו מה' מעה"ק דבזה הדבר תלוי. א"כ אחר הדברי' האלה מה בשאר עוד לחקור דכיון דבאחריה דהנודר אין מי שקורא עולת העוף אלא הכל קורין עולה סתם אף לעולת העוף נמצא שאין לה שם לווי. ולא שייך הקישא הלז לפירש"י על מכ"מ דאין הדבר תלוי במכתב המקרא אלא לעולם אינו יוצא עולת העוף מכלל עו"ם.

גם תמיהתו על ה' עולל מאה וה' חכם ז"ל דלשתמיט מינייהו די מרן ז"ל הנז"ל איני מכיר שהם ז"ל לא קיימי אלא בדבר התלוי בלשון בני אדם ובכגון הניאו די הרמ"ז ז"ל הנ"ל דתלוי במכתב המקום ומה להם לסניא די מרן שקאי ע"ד הרי"ם בקרבנות העכו"ם שתלוי בלשון דקרא. ואף שכבר פי' שהארכתי בזה בס' דרך עץ החיים ובספר יהודה אין אתי הכי שהאלו נראות דבריו ז"ל. גם מה שתלה לפי' בזה מקיק הנאמרי' בס' אמור איש איש מבית ישר' וכו' וכי בחוי"ד הי"ל ואיזה דבר הנאוי לבלות אתכם בבקר בכשבים ובעזים ולא עוף ובחיק דכראב"ע וכו' אהמ"ר פותיה דמר לא ידענא מאמר דסוגי קאמר דל"ש מכ"א ומכ"א.

דק"ז ע"א **מתני'** האומר הרי עלי עולה וכו' כי הרי"מ בפי"ו מה' מעה"ק הי"ג הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר וכו' כיצד נדר עולה מן הבקר יביא שור וכו' וכי הכ"מ וז"ל הכי משמע במשנה בסוף מנחות וכן מפורש בתוספתא פי"ב ע"ב ואיכו הנוסח בתוספתא שאין כתוב כן אלא האו' הרי עלי עולה מן הבקר יביא עגל וכו' וצ"ע להי אבין שהרמב"ם מדבריו דמ"ש מרן וכ"מ בתוספתא הוא על מ"ש שם בסמוך כגם שהמקדיש סתם הי"ז מביא את הגדול שבבקר כך וכו'. אך מה שכתוב באמת הפסק הוא להיפך בכ"ל. גם בלשונו דהרמב"ם שכ' ואם דרכן שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר יביא שור לא זכיתי להבין למה שינה מלשונו שבפיה"מ ככז"ל שכי' במקומו של ת"ק לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה. וכאן הדינו הוא מהמתני' הנ"ל וכמ"ש מרן ז"ל גם במ"ש הי"ל לכתוב ואם דרכן וכו' אלא לעולת בהמה יביא כבש כמ"ש במתני' ומינה נשמע שאם דרכן לקרות בהם לעולת בקר יביא שור ומה גם שכבר כי מקודם נדר עולה מן הבקר יביא שור ועל הכל כעת צ"ע.

תם ונשלם מסכת מנחות ההוראה והשבח לאל בעל כל הכחות.

מפתחות נערכות למנחות

הודעתי הן כתיב כאן כי רק על הספרים המובאים דרך אגב הנני מפתח פתוחן, ולא על השיטות ומפרשים ששרשן פתוח על מסכת מנחות

		דף	עמוד
תוספתא	מנחות פ"א	ב	ב
"	מעילה פ"א	ב	ב
"	בכורות פ"ד	ה	ג
רש"י על תנ"ך	ויקרא ס' י"ב	א	א
" " "	שופטים ס' כ"ח	מט	ד
" " "	מלכים א' ו' ד'	ו	ג
תוספו' עה"ת	ס' אמור ד"ה ומכסתו	סב	א
הכת"ם עה"ת	ויקרא ס' י"ב	א	א
" "	שם שם	ב	א
" "	י"ב ז'	ב	ד

מפרשים המשניות

		דף	עמוד
הר"מ והר"ש והרע"ב,	עוקצין ג' ח'	נח	א
תוי"ט	כלאים ז' ח' ד"ה אסור	עז	ג
קול הרמ"ז ופ"ל	זבחים סוס"ב	יג	א
" " "	פסחים ה' ד'	מט	ג
" " "	שם ג' ה'	ט	א
הון עשיר	דף ל"ה א'	עו	ב
חזון נחום	תמורה פ"ו מלקקי"א עלקסי"ל	טוב	ב
" "	טבול יום ג' ד'	כו	ב
" "	כלים א' ו'	מ	א

ירושלמי ומפרשיו

		דף	עמוד
שקלים	פ"ו לא היו שופרות וכו'	ב	ב
סוכה	סוף לו"ע דלכ"י שלא מילאו כו'	ו	ב
מהר"ר אליהו	כלאים פ"ז ד"ה כ"ע מודים	טו	ג
" "	חלה פ"ב ד"ה כשהוכשרה תחילה	כו	ב
קרבן העדה	פ' חומר בקו' ד"ה אפי' לחת	כח	א
שלום ירושלים	שבת פ"א כל הפטור מן הדבר	כט	א
" "	מגילה דבר שמלותו בלילה	כט	ב
פסחים	ד"ג ד'	מט	ג
" "	שם ד"ב ג'	מח	ד
נחמד למראה	ח"א ד"ץ ע"ב ודפ"ו ע"ב	עו	ד

תלמוד בבלי

		דף	עמוד
פסחים	דכ"ט	לו	א
יומא	דכ"ו ב'	ב	בג
סוכה	סוף לועי"ל	ו	א
נזיר	די"ח ב'	ב	ד
"	דכ"א ב'	ב	ב
"	דכ"ח	ג	ב
"	דמ"ה	ב	א
"	דמ"ו	ג	ב
"	דכ"ד	ב	ד
"	דכ"ט	ב	א
סוטה	דל"ב	א	ג
קידושין	מ"ב א	א	ג
קמא	כ"ח ב'	א	ד
זבחים	ד"ד	א	ב
"	ד"ח	א	ד
"	דכ"ב	א	ד
"	דכ"ט	א	בד

		דף	עמוד
מנחות	דקי"ב	ז	בג
חולין	ל"ח א'	ד	א
כריתות	כ"ד ב'	ז	א

רש"י

		דף	עמוד
פסחים	ע"ז ואם עון נותר	כו	ג
"	כ"ג אם עון נותר	שם	שם
"	ל"ח ב' ד"ה דמאי	מח	ג
"	" " " "	כא	ד
"	ל"ו ד"ה לימד	קא	ב
נזיר	כ"ב ב' ד"ה ושי"ע	ב	ב
"	מ"ח א' על השלמים וכו'	ג	ג
"	כ"ד ד"ה מאי כ"א ש"ס	ב	ד
זבחים	ב' ב' ד"ה נדבה	א	ד
"	ד' ב' חטאת יולדת	ב	ב
"	ה' ד"ה כ"ל מהכא	א	ד
"	ז' א' ד"ה חטאת יולדת	ב	ב
"	כ"ז ב' ד"ה הא' כלפה	ו	ג
חולין	ל' א' אלא הכא וכו'	ד	ד

תוספות

		דף	עמוד
שבת	ד"ל ד"ה וכי אומרים	לו	א
עירובין	דל"ב ב' ד"ה ולא ליעביד	שם	ב
פסחים	די"ו הכי גרים כ"ח אם עון	כו	ד
יומא	ד"ו ד"ה מה לכלאים	ד	ב
נזיר	דמ"ח ד"ה הא'	יא	ג
זבחים	דמ"ז ב' ד"ה אף	ח	ד
חולין	דכ"א ד"ה במשפט	ב	א
"	ד"ץ א' ד"ה הכא	ד	ד

פסקי תוספות

		דף	עמוד
זבחים	כ"ש פ"ח שחט בלשון ומקלא	ט	ד
חולין	דפ"ז ד"ה ומכש'	ל	א

חי' הריטב"א

		דף	עמוד
שבועות	ד"י	מג	א
חולין	ד"ץ א'	ד	ד

הרמב"ם

		דף	עמוד
ח"ב	נערה בתולה פ"א ה'	מז	ד
"	סוטה פ"ב ט'	שם	שם
ח"ג	פסוה"מ ע"ו ב'	א	א
"	" כ"ש פ"ג	א	ג
"	" פ"א ד'	ח	ב
"	" פ"א כ"ח	שם	שם
"	נזירות פ"ה ב'	ג	א
"	ביאת מקדש פ"ו ז'	ה	ד
"	מעה"ק פי"ג י"ב	ס	א
"	" " ה'	ט	ב
"	" י"ן ג'	קג	ד
"	כלאים פ"ה ח'	טו	ג
"	" פ"י ד'	מז	ד

הרמב״ם

		דף	עמוד
ח״ג	שאה״ע פ״ה י״ב	כט	ד
"	טומאת אוכלים פ״ו י״ב	שם	ב
"	טומאת מת פ״ד ה׳	שם	ג׳

כסף משנה

		דף	עמוד
פסוה״מ	ט״ו ב׳	א	א
"	כ״ש פ״ג	א	ג
"	י״ד יו״ד	יד	ד
"	י״ו ט׳	טו	א
"	ג׳ י״ט	ו	ד
ביאת	מקדש ו׳ ז׳	ח	ג
תרומה	י״ג	ז	ד
פרה	ב׳ ב׳	ח	ג
מעילה	ג ט	יג	ג
איסורי	מזבח ח י״א	כג	ג
טומאת	אוכלים ו י״ב	כח	גד
תפילין	ד׳ כ״ו	לב	ב
שקלים	ד׳ ד׳	מד	בג
מעשר	שני ב ט	מח	ג
ק״פ	סוף פ״ח	כח	ב
מעה״ק	י״ו ג	קב	ד

לחם משנה

		דף	עמוד
פסוה״מ	ט״ו ב	א	א
"	ג ך	ט	א
"	י״א ך	כז	א
"	ג י״ט	ו	ד
מעה״ק	ח ח	ח	ג
"	ו ד	ד	ג
"	יג ח	ט	בג
עיוה״ך	א ז	יב	א
מחוסרי	כפרה ח ו	ג	ג

משנה למלך

		דף	עמוד
שבת	כ״ד ז	לז	א
מעה״ק	ד יו״ד	א	ג
"	י״ג י״ב	ח	א
"	שם ח	ט	ב
פסוה״מ	ג ך	ו	א
"	שם י״ח	ו	ב
מעילה	ז ו	כד	ג
תרומות	כ״ש פ״ז	מז	ד
"	שם	מח	ג
"	שם	כא	בד
"	שם	כג	ד
משכב	ומושב א י״ד	כד	ב

מגדל עז

		דף	עמוד
חובל	ז ו	יז	ב

ש״ע אה״ע

		דף	עמוד
סי׳	קכ״ד קכ״ב והבאה״ט	ז	ב

הרדב״ז ח״ג

		דף	עמוד
סי׳	תר״ג	יז	א

מהרש״א

		דף	עמוד
שבת	דל״ה ד״ה א״ל מקלא	לב	ב
פסחים	ל״ח ב׳ ול״ח א׳	מז	ג
"	שם שם	מח	ד
"	פ״ה א׳ על תוס׳ ד״ה אחד	כו	ג

ע״ם א״ב

		דף	עמוד
אגורה באהלך	כו ב	לז	ב

		דף	עמוד
אגורה באהלך	ל״ח ד	לו	ב
אמר יוסף	פ״ה א	מא	ב
אות היא לעולם	ח״ב סי״ט	יט	ב
ארבעה דרבנן	סי׳ א	מב	אב
" "	סי׳ תקכ״ד	מח	ב
אהלי יהודה כהן	ג א	לא	ד
" " "	ב ד	שם	שם
" " "	שם	לב	א
" " "	ל״ח ג	לח	ג
אהלי יהודה כאגאר	פ״ב ג	יא	א
אור יקרות	י״ו ד	כו	ד
בתי כהונה	ח״א ע״ו א	מה	א
" "	ב״ח וער ע״ב א וב	כד	א
" "	שם ס״ז ד	כח	ב
ברכי יוסף	א״ח סי׳ ל׳	ט	גד
בני דודי	ה׳ ב״מ פ״ט	כא	ד
באר בשדה	ויקרא קי״ב ג	שם	שם
בתי כנסיות	כ״ד א	יב	ג
" "	מ״ג ב	כג	ב
" "	ל׳ ב	כז	א
" "	ל״ח ב	שם	ד
" "	ב״ח אבע״כם ל״ז ג	קב	ד
בעי חיי	יו״ד סי׳ קמ״ח ל״ח ד	לג	ב
ברך משה	ן׳ אדרת פסחים ל״ט ב ל״ח	אח	ד
בית עובד	כ״ח ב דין ח וק״ו א דין ו	מא	ב
בן ידיד	ק״ז ג	כח	ד
ברית אברהם	בוסענה קי״ו ג	לב	ב
באר שבע	בשיטתו לקוטה ל״ח	שם	ג
ברכות מים	ע״ט ב	לו	ג
בית יצחק	ה׳ שאה״ט פי״ב ה״ז	כד	ד
גופי הלכות	סי׳ קי״א	יא	ב
גזע ישי	כ א	לט	ד
גן המלך	סי׳ קכ״ב	מו	ג
גט מקושר כבון	סי׳ קכ״ד סק״ב	ז	אד
דרך הקדש	ד א	ט	א
דברי אמת	בקונטי כ״ח ד	לא	ג
" "	בקונטי ל״ז ג	כו	א
דרך המלך	ד ב	כז	ג
" "	שם	כח	ד
" "	כב ד	כ	א
דמשק אליעזר	ע״ד ב	יח	א
" "	שם ג׳	יז	ג
" "	שם	שם	ד
הליכות עולם	בספר יבין שמועה דע״א	יוד	ג
הון יוסף	כ׳	כא	ג
" "	שם	כג	ד
" "	שם	כד	ב
היכל המלך	ז ב	לב	ג
" "	ה׳ פסוה״מ פי״א	כב	א
" "	ה׳ ב״מ פ״ט	כא	ד
זרע אמת	א״ח סי׳ כ״ט	מו	ב
זרע אברהם	טיו״ד דק״ג ב	לט	בג
חלקת מחוקק	וב״ח שמואל כ״ש סי׳ קכ״ד	ו	ד
חכם צבי	סי׳ קי״ו	לט	ד
חסדי דוד	פסחים פ״ד דע״א א	מד	ד
חק״ל א״ח	ב א	ג	א
" "	סי׳ ה׳	יט	אב
" יו״ד	כ״ש סי׳ ק״ח	כד	ג
חלקו של ידיד	סי״ט ג	יח	ג
טירת כסף	קמ״ח א	ט	ג
" "	קכ״ה א	מד	א

יקרא

		דף	עמוד
יקהל דשכבי	ז ב	ד	ב
יד יהודה	בחי׳ לשבועות יו״ד	עב	ד
יקר הערך	כג א	שם	ג
יצחק ירנן	יח	לא	ד
יד אהרן	א״ח קס״ח הגהב״י מה ג	כח	בגד
יד מלאכי	סי׳ו א	לג	ב
״ ״	סי׳ תפ״ז ק״ב א	לא	גד
״ ״	קפד ב	ב	ב
יד שלמה	לג א וב	מא	ג
יוסף אומץ	סי׳ ו׳ ע׳ א	מג	ד
יבין שמועה כללים	עא	יוד	בג
״ ״ ״	מב א	יא	א
כרתי ופלתי	סי׳ ד׳ סקי״ד	טוב	ד
״ ״	״ סקי״ג	יח	ב
כנה״ג	יו״ד סי׳ ד׳ הגהב״י אות חי׳	יז	ד
״ ״	״ ״ ״ הגהט״ו ״ ״	יח	א
״ ״	״ ״ ״ ״ ״ י״ב	שם	א
״ ״	״ ״ ״ ״ קי״ף אות יא	שם	ב
״	סי״מ סי׳ תכ״ה הגהט״ו אות כ״ו	לז	א
לב חיים	ס״א דק״מ	לב	א
לשון למודים	די״ע ב׳	לא	ג
לב מרפא	די״ב ד׳	מב	ב
״ ״	די״ד ב	לח	ב
לימודי ה׳	כד ב	ד	ג
״ ״	סה א	לא	גד
״ ״	ד א	לו	ב
״ ״	שם	לח	ב
״ ״	מה ג	מס	א
״ ״	לימוד לד	יח	בג
לחם יהודה	ה׳ עירובין פ״א ה״ז	יב	א
למנצח לדוד	קונטי׳ עיסה קו״ס דגי״ל ג׳	מא	ד
לב מבין	לד ב	ד	ד
משחת משה	ס״א קסא ב	ז	ג
מלאכת הקדש	קלה ב	כט	בג
״ ״	קמד ב	לג	ג
״ ״	קיח א	קא	ג
מים רבים	ל״ח מ״ד ב	מח	ד
״ ״	״ ״ א	מט	ד
מלך שלם	ה״ב עי״ב ג	כז	ג
״ ״	״ ״ ״	כט	א
מהר״י קורקוס	ה׳ כלאים ו ג	טו	ד
מעשה רוקח	ה׳ תפלין פ״ד הכ״ו	לב	ב
מאמר המלך	ס״ה ד	ב	ב
״ ״	ה׳ חוינו פ״א	מג	א
משפטי שמואל	קכג א	לו	ב
מטה אפרים	לד א	כח	ד
״ ״	לח	כד	ג
מגילת ספר	הלק עשין יט א	ב	ב
״ ״	״ ״ כז ד	לא	ב
מרכבת המשנה	ה״ב ה׳ תפלה פ״ג ה״ו	כח	ג
״ ״	ה״ג ה׳ מעילה פ״ב ה״א	לח	ב
״ ״	״ ה׳ ביאת מקדש פ״ב ה״ג	כז	ג
״ ״	״ קין ב	ג	ג
מגדנות כהן	מג ב	מח	ג
נחל שעם	כא ג	מח	ד
מאמר מרדכי	קי״ספין מד בדבכי המג״ה	לו	א
״ ״	״ ״ ״ ״	לח	ד
מעין גנים	מזכחי קא ב	ה	א
משרת משה	לח ג	כח	ג
מהר״ב אגל״ל	בחי׳ לשבועות די״י	עב	ד
מעשה חייא	יט א	כו	ד
מטה יוסף	סי׳ א ג ב	כח	ב

		דף	עמוד
מחנה אפרים	בקונטי׳ ב א	לו	ג
מחזיק ברכה	א״ח סי׳ נכ״ד	שם	שם
מראה הנגה	יא וי״ב	לז	בג
נחלת יעקב	פ׳ אמור ע״פ והקבצם על הלחם	לג	ג
״ ״	פ׳ לו ק״ץ א	כו	ג
נחמד למראה	ח״ב ק״ג א	מה	ב
נחלת בנימן	אלוה פ״ק ק״א א	לו	ג
נחפה בכסף	ד א	לא	ב
נשמת חיים	פח א	לד	אב
נחלת יהושע	ח״ב תקי״ב	יוד	ד
נר מצוה	מג ד	כד	ב
ספרי דבי רב	מה ג	ג	ב
עין ימין	ח ב	קג	אבג
עוללות הבליל	מ ד	כח	א
עיבה שלום	יד ד	מא	א
עינות מים	לד ד	מב	ד
עיני כל חי	קל״ב סוע״א	כט	ד
עפרא דארעא	קכ״ב אות פ״ד	כד	א
עץ החיים	קע״ב ב	ז	ד
עצמות יוסף	קידושין דע״ו ע״א	יא	א
עוגת אליהו	סי׳ ו	כב	א
״ ״	״ ״	כד	ג
פרי האדמה	ח״ב ז ד	א	ג
פרי הארץ	ח״א סי׳ ב׳	לא	ב
״ ״	ח״ב סי׳ י״ב	נ	ד
פי שנים	ל׳ סוע״ד ול״א ב וג	לא	ד
פרי מגדים	יו״ד סי׳ ד׳	יח	ד
פני מבין	ח״ב פ״ט ג	כד	ב
פר״ח	א״ח בליקו׳ סי׳ קס״ח	כה	ב
פתח עינים	מנחות דס״ד	מא	א
קהלת יעקב לגאזי	ח א	יו	ג
״ ״ ״	לז	כא	אב
״ ״ ״	קכ״ג ב	לג	ב
קול יהודה	עט ג	מח	ג
״ ״	״ ״	מט	א
״ ״	״ ״	כא	ד
״ ״	לח ד	כח	ג
קרבן אליצור	קע ג	כד	א
״ ״	״ א	כד	ב
״ ״	קעב ב	כד	ב
קהלת יעקב לבעלי	ה׳ שבת פ״ח ה״ז	כא	ג
״ ״ ״	״ ״ ״ ״	נג	ב
קרבן אהרן	פ״ד ס״ד	כג	ד
״ ״	פ׳ לו ל״ב ד	כו	ד
״ ״	פ׳ ויקרא כב	״	גד
קרית ספר	ה׳ מעשר פ״ד ה״א	ס	ג
״ ״	״ פ״ה ה״ג	ט	א
״ ״	״ דקל״ב ד	יב	ב
קול אליהו	ח״א סי׳ חי׳	מו	גד
ראשון לציון	קע ג	כז	ד
״ ״	כו ב	נח	א
״ ״	בחי׳ לברכות ד״ע	ק	ב
רצוף אהבה	מט	כב	ג
רני ושמחי	ק״ה א	לח	ד
שבי אליהו	ח״י א	מט	ב
שער יהודה	ו ג	לז	א
שערי חיים	מ א	כח	א
שם חדש	ח״א י״ג	לא	ב
שבות יהודה	בשלח פ׳ ללו	מו	א
שער המלך	ה״א דקל״ו	ד	ג
״ ״	״ דל״ב ג	מח	א
״ ״	ה״ב מ״ז ומ״ם	ב	ב

		דף	עמוד
שער המלך	בהשמטות להחוי״ט	כא	ד
מנחת יו״ט	ס׳ פ״ו	לד	אב
״ ״	דל״ט א	ד	א
שארית ישראל	יו״ט ד	מז	א
״ ״	ד	מו	גד
שמחת עולם	ס״ג ד	יד	ב
שדה הארץ	ח״ג קכ״ב ב	מד	ג
שער אפרים	סוס״י א	ו	ד
״ ״	ס׳ ל״ח	ח	א
שארית יעקב אלגאזי	ד׳ ד׳	מ	ב
״ ״ ״	יו א	לז	ד
שמחת יהודה	ס׳ קל״ה	כס	ב
״ ״ ״	קי״א	ב	ב
שער יוסף	בקונטי׳ ל״ד א	יג	ב
שרשי הים	ח״א ס״ט ועי׳ ג	לד	בג
״ ״	״ עי׳ א	לד	ד
״ ״	״ עי׳ ב	לט	א
״ ״	״ ע״ב ב מ״ב א ע״ל א	לו	גד
״ ״	״ כ א	מ	ד

		דף	עמוד
שרשי הים	ח״א קכ״א ב וג	מז	ד
״ ״	ס״ב קס״ב ג	ג	ב
״ ״	״ קל״ח ג	ב	ב
״ ״	״ ס״ג ג	ס	ג
״ ״	״ קפ״ו ד	מד	ג
״ ״	״ שם	מס ב	וד
״ ״	״ ע״ג ג	כד	ב
״ ״	ח״ג ה א	לט	ג
״ ״	ס״א קכ״ט ב וג	כו ג	וד
תהלה לדוד	ח״א ד ג	מב	א
תורת מי״ר	כח ב	ג	ג
תועפות רא״ם גאטיניו	ס ג	א	א
״ ״ ״	ע״ג ב	לז	א
״ ״ ״	כ״ח ג	לט	ב
״ ״ ״	כ״ז ג	סא	סוע״ד
״ ״ ״	לב	כא	ג
תורה חיים	מס׳ חולין ל א	ד	ד
תפארת שמואל	״ ״ ״	ד	ד

נשלמו המפתחות למנחות התהלה לאל אלהי הרוחות

ברכות דף ד' ב'

(מאתי המגיה).

כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם וכו' ומתפלל ואוכל פתו ומברך ע"כ. וק' דהי"ל לומר ומתפלל ותו לא ועיין תוס' ד"ה וקורא. ולעניין לפי דכוונת הברייתא להשמיענו כל הדברים שהיה מפסיד האדם אם לא היו החכמים עושים הסייג הזה. וע"י הסייג הוא מרויח אותם. דהיינו אם לא היה הסייג הזה היה הולך מן השדה לביתו. ולא היה קורא ולא שונה. לא כן עתה שהולך לביהכ"נ תחי' כדי להתפלל ערבית וקודם ערבית קורא איזה מזמור או שונה איזה פרקי משנה עד שיתקבצו העם להתפלל. וכן אם לא היה הסייג הזה היה אוכל ושותה קימעא דרך עראי להשקיט רעבונו. והיה מפסיד מלברך ברכת המזון. לא כן עתה שכיון שהתפלל ערבית הוא יכול לקבוע סעודתו. וזהו אוכל פתו כלו' פתו הנהוג ומברך ברכת המזון. וכן אם לא היה הסייג הזה היה חוטפתו שינה וכו' ודוק. ע"כ

שם ד"ז ב'

תניא נמי הכי ר' דוסתאי ברבי אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז וכו' איני והא א"ר אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו וכו' ל"ק הא במילי דידיה כו' ואבע"א הא והא במילי דשמיא. ול"ק הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השמ"ל. ואבע"א הא והא ברשע שהשמ"ל ול"ק הא בצ"ג הא בצדיק שא"ג דאמר ר"ה מ"ד למה תביט כו' בבלע רשע צדיק ממנו. וכי רשע בולע צדיק והא כתיב כו' אלא צ"מ בולע צ"ג אינו בולע. ואבע"א שעה מש"ל שאני ע"כ.

חזי הוית לעת"כ ה' א"מ ז"ל בס' שבות ימין הי"א דפ"ג ע"א שהביא מה שנתחבטו המפרש' בהאבע"א בתרא אמר ר' ר"ה שעה משחקת לו שאני. דזה התי' כבר תי' לעיל. ושתי' שבות חיים ז"ל בשי' ויש לה ליישב דהאי אבע"א קאי למאי דסליק מיניה אהא דאמר"ר הונא מ"ד למה תביט בוגדים וכו' דהוקי' לו דמלת ממנו היא מיותרת. ועוד וכי רשע בולע צדיק. ותי' ד"ה הפרש בין צדיק לצדיק צדיק ממנו בולע. צדיק גמור אינו בולע. וע"ז קאי ואבע"א דלעולם כיון שהוא מכונה בשם צדיק אינו יכול לו והאי דכתיב בבלע רשע צדיק ממנו. היינו רשע שהשמ"ל ושעה מש"ל שאני. והוא ז"ל תמה עליו דהיכי מתוקן בזה הקו' דכפי מה שתי' בש"ס הא והא ברשע שהשמ"ל ול"ק הא בצ"ג והא בצדיק שא"ג. מבואר יוצא דלצדיק שא"ג לא יתגרה ברשע שהשמ"ל. וא"כ עכ"ל דמאי דהביא הש"ס דאמר"ה הונא כו' היינו נמי דברשע שהשמ"ל איכא לפלוגי בין צדיק לצדיק. וא"כ הדרא כי קושיין דמה זה שחזר ואמר ואבע"א שמ"ל שאני.

ואחרי המחי"ר הראוים אליו לדידי עבדו ד' ה' ז"ל כנכונים שהרי עיקר כוונת ה' ז"ל הוא לומר דזה האבע"א לא בא לתרץ קו' הש"ס שמקשה לר"י דאמר מותר להתגרות ברשעים מהא כי ילחק אל תתגרה בו. אלא לתרץ רומיא דקראי דרמי ליה למה תביט כו' דהא כתיב ה' לא יעזבנו בידו וכתי' לא יאונה לצדיק כל און. ותי' ד"ה הפרש בין צדיק לצדיק. לזה בא לתרץ תי' אחר דלעולם בשום צדיק אינו יכול לו אלא ד"ה חי' בין רשע לרשע. ואפשר שהם דברי ר"ה גופיה. ושוב כה הראני חכם ברי היר"א את ה' הי"ו לספר הרב אדרת אליהו הי' ריקי ז"ל. וז"ל דאמר ר"ה. מימרא דר"ה אהרתי אבע"א קאי דואבע"א שעה וכו' סוף מימרא דידיה הוא עכ"ל. ולא איירי בבא להתגרות שבזה לפי המסקנא דש"ס הוא דאף ברשע שהשמ"ל אם הוא צ"ג יכול להתגרות בו. ולפי דעתי דעת הדיוט גם ד' רש"ל ז"ל שכי' פי' ואפי' צ"ג הוא בולע לפעמים היכא שהשמ"ל ע"כ אף הוא היה מתכוין לזה וכדברי ה' שטת חיים ז"ל וב' נביאים נתכוונו לדבר א'.

כי מן הביאור גם מה שהשיג ה' א"מ ז"ל שם להרב חוות דוד ז"ל דאשתמיט מיניה ד' רש"ל הסמ"ר שפיר א"ל דאף הוא ז"ל ראה ד' רש"ל והבין בדבריו כמ"ש אנכי הדיוט דלא איירי השתא בבא להתגרות וכדברי ה' שטת חיים ז"ל.

שם די"ב

אמר המגיה את זה שלחתי למכתב עתי המגיד בפי חכמים.

אשר אתם זונים זו הרהור ע"ז. וכה"א [שופטים ח'] ויזנו אחרי הבעלים. ק"ל דהי"ל להביא ראיה מהכתוב בתורה [דברים] וזנה אחרי אלהי נכר הארץ. [ובפ' כי תשא] וזנו אחרי אלהיהם. ולמה לו להביא ראות מרחוק.

את תשובת המשיב שם

הנה ראיתי בהמגיד גליון מ"ד תמיהא שהרי רש"י מעתיק בברכות וכו'. ולפענ"ד לק"מ כי הגמ' רוצה להוכיח שפי' אתם זונים הוא הרהור ע"ז ולזה מביא הפסוק [שופטים ח'] ויזנו אחרי הבעלים וכו' וישימו להם בעל ברית לאלהים. דקשה הלא בעל ברית בכלל הבעלים היה ולמה יצא מן הכלל. אלא ודאי ללמד שפי' ויזנו היא הרהור ע"ז שהתחילו להרהר ולחשוב איזה ע"ז יבחרו להם ובחרו בבעל ברית לאלהים. אבל מהפסוקים שמביא השואל אין הוכחה על הרהור רק על ע"ז ממש וכוונת הגמרא היא על הרהור ע"ז. כי על עיקרה הזאת כאמר למען תפוש את בי"י בלבם. וראיה לדברי מצאתי בפי' אגדות [שבת דפ"ב] ד"ה וישובו וכו' ויזנו אחרי הבעלים. מחמת שביטלו גדעון בחייו וכדי שלא יבא עוד איש אחר לבטלו שמו להם ברית עם הבעל לא יבטלוהו וכו'. הרי כי גם המהרש"א פי' ויזנו. שחשבו מחשבות. אבל אי קשיא לי הא ק"ל. בהברייתא [דברי אמורא הם ולא ברייתא] הזאת דקאמר הרם עול מצות דכתי' וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ופירש"י ז"ל. עול מצות. ועשיתם את כל מצותי. למה לא הוטב בעיני רש"י ז"ל הפסוק שמביא הגמ' והלך לבקש פסוק אחר. הלא מהפסוק שמביא הגמ' ג"כ משמע עול מצות.

טשערנאוויץ

דוב בעריל

טרעססיר

ואת תשובתי אליו

על קושיתו על רש"י ז"ל. נלענ"ד לתרץ דהוכרח רש"י להביא מפסוק אחר ממ"ש בספרי פ' שלח. וז"ל וראיתם אותו וכו' ועשיתם אותם. זו פרשת שמע אתה או' פ' שמע או אינו אלא פ' והיה אם שמוע. אמרת לא וראה איזו היא פ' שיש בה מ"מ ומיעט בה ע"ז אין אתה מוצא אלא פ' שמע. ע"כ. ולפ"ז אין ראיה מוזכרתם א"כ מצות ה' על עול מצות כולם כי"א על המצות שבפ' שמע לבד. [ואף שקשה דחא

דהא כתיב כל מצות ה'. עיין להר"ד פארדו ז"ל בס' ספרי דבי רב שתיקן לזה בטוב טעם] ולכן לא הוטב בעיני רש"י הפסוק שמביא הש"ס. והביא פ' ועשיתם א"כ מצותי.

פאה ריש פ"ז

כל זית שיש לו שם בשדה אפי' כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה בד"א וכו' ושאר כל הזתים שנים שכחה ושלשה אינן שכחה ר"י אומר וכו'. ופסקו הר"מ בפ"ה מה' מתנ"ע ה' כ"ב ששוכח אילן בין האילנות אפי' היה בו כמה שאין פירות או ששכח שני אילנות הרי הן שכחה. שלשה אינן שכחה. ע"כ. והשיג הראב"ד וז"ל ששוכח אילן בין האילנות עד הרי הן שכחה. א"א זה אינו מחוור כלל עכ"ל. ומרן ז"ל בכ"מ כתב בכונת הראב"ד דלא מסתבר ליה שאילן או ב' אילנות שלימים יהיו שכחה. אלא פי' הוא אם שכח קצת זתים וכו'. וקיים וכתב שכמה דחוק הוא פי' זה. ושוב הביא משם הר"י קורקוס ז"ל שכונת הראב"ד הוא עמ"ש הר"מ אפי' היה בו סאתים דמאי הכא מעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה. והרי הר"ח ז"ל כ' ע"ד ענין בכונת הראב"ד שאינו כלום אלא כמ"ש מוהריק"ו עיי"ש.

וחזה הויא להרדב"ז ז"ל בח"י להר"מ שהקי' ע"ד הראב"ד ז"ל ול"נ מה היתה כונת הראב"ד ז"ל בהשגתו הכי א"א זה אינו מחוור כלל. וליכא לפרושי שדעתו לומר שיש שכחה באילן כגון שלקט מקצת ושכח מקצת. אבל שכח את האילן לא הוי שכחה דהא תנן ושאר כל הזתים שנים שכחה ושלשה אינם שכחה. דמשמע ששכח את האילנות ממש. ונראה שדעתו להשיג עמ"ש רש"י אפי' היה בו כמה קבין. דלא עדיף שכחת אילן משכחת עומר שאם היה בו סאתים לא הוי שכחה. ורבי' קוצר שלא נתמעטו אלא השנויים במשנה בשמו ובמעשיו ובמקומו כאשר נתבאר בסמוך ע"כ. ודבריו ז"ל מגומגמים דלא ניחא ליה לפרש בדברי הראב"ד כמ"ש מרן ז"ל בכונתו. אלא כמ"ש מוהריק"ו ז"ל וכדברי ה' הר"מ ז"ל. אלא שקיים עו' וכו' וז"ל שו"ר שכתב רבי שמשון וז"ל שנים שכחה באילן עצמו קאמר ששכח שני זיתי אילן וקתני כבי"ת בפרקין דלעיל דקאמרי שנים לעניים. ע"כ ואפשר שזאת היתה כונת הראב"ד בהשגתו ואיבנא דליסנא דמתניתין דשנים ושלשה לא משמע הכי עכ"ל. ודבריו אלו המגומגמים לא זכיתי להבינם ואנכי לא ידעתי מה היתה כונתו בד' הר"ש ז"ל שאם הבין במ"ש הר"ש ששכח שני זיתי אילן כמו שהבינו מרן ז"ל והתוי"ט ששכח שני אילנות שלימים וכ"ה הרמב"ם ז"ל. א"כ מה בא לחדש ולומר שו"ר שכתב ר"ש שזו היא גופה מ"ש בתוי"ט דמתנן ושאר כל הזיתים שנים שכחה ושלשה אינם שכחה משמע ששכח את האילנות ממש. וכ"כ בדף שאח"ז בד"ה אבל סאתים וכו' וז"ל. וממ"ש בסמוך יש טעם לדי' רבי' דיש שכחה באילנות עצמן כדתנן ושאר כל הזיתים שנים שכחה ושלשה אינם שכחה ובאילנות איירי ולא בגרגרי הזיתים ע"כ. אבל מטעם זה לא הוכח לו לפי' בד' הראב"ד דבשכח את האילן כולו לא הוי שכחה. ואף כאן בסו"ד הדר בי' אמר הביאו ד' הר"ש וכו' ואפשר שזאת היתה כונת הראב"ד בהשגתו. ואם הבין בד' הר"ש ששכח שני גרגרי זיתים אנכי לא ידעתי איך אפשר לפי כן שהי' למה לו להזכיר שם אילן. ועו' שלא היה לו לומר אלא שני זיתים באילן ולא שני זיתי אילן. באופן שדבריו ז"ל שגבו ממני. [אמר המגיה בפי' הארוך לגאון מהר"א מווילנא ז"ל הנדפס בסוף המשניות ד' ווארשא כ' ז"ל. ושאר כל הזתים וכו' ב' שכחה באילן עצמו קאמר ששכח ב' אילני זיתים וקתני כבי"ת דפרקין דלעיל דאמרו שנים לעניים עכ"ל. והכוונה יראה שאם דברי הר"ש ממש. ובמקום זיתי אילן כתב אילני זיתים].

מס' פסחים דצ"ו

אמר המגיה ס"ט

(**את** זה שלח אלי עט"ר מו"ה הרב המו' כקש"ת **מתתיא אברהם צורמאני** נ"י מעיר **בוקורעשט** יע"א. וז"ל.

ואגב עיוני בסוגיא דפסחים נתעוררתי בלשון רש"י במסכת הכי ת"ל מקחו מבעשור אומר זה לשם פסח דכתי' בעשור לחו' הזה וכו' ע"כ. ולבו לדעת מנין לו לרש"י דלריך שיאמר לשם פסח. או אינו אלא שיקנהו או יפרישהו בשה מבעשור ותו לא. ואשר אני אחזה לי לתרץ זה משום דקי"ל לרש"י לפי מסקנת הגמ' דגם פסח דורות בעי ביקור ממום ד' ימים קודם א"כ היכי יכול למעט פ"ד שאין מקחו מבעשור הכי בהכרח לריך שיקחהו מבעשור כדי שיהיה לו הנוחה מיום העשור עד יום י"ד שיהיו ד' ימים לביקור. וא"כ היכי משכח"ל זה בלא זה. אלא מזה הכריח רש"י בדעתו דמ"ש מקחו מבעשור בפ"מ היינו לענין שלריך שיקנהו מבעשור ויאמר זה לשם פסח. לאפוקי פסח דורות דא"ל שיפרישהו ד' ימים קודם לשם זה. אלא אף אם יבקר לו שנים וג' טלאים מבעשור ובשעת שחיטה ביום י"ד יקח אחד מהם די. וכדפירש"י גופיה שם בד"ה דכותיה מ"ש זה כנ"ל שהוא בכונתו וק"ל.

אחת תשובתי אליו

אנכי לא ירדתי לסו"ד דאכתי הערתו על רש"י ז"ל דמנין לו דלריך אמירה נמי ולא די בקנים או הפרשה בשה במקומה עומדת. דהא איכא בין פ"ד לפ"מ. דפ"מ בעי קנין או הפרשה [ואפי' בשה] מבעשור ופ"ד לא בעי הפרשה או קנין מבעשור אלא אף אם יבקר כו' די והכי משכח"ל זה בלא זה.

אחת תשובתו אלי

על מה שהקשית על פירושי בדברי רש"י ואמרת שוים קושיתי על רש"י במקומה עומדת דמנ"ל שיאמר בפ"מ בפיהו טלה זו לשם פסח. הא בלא"ה יש חילוק דפ"מ יש קנין או הפרשה אפי' בשה מבעשור ופ"ד אין קנין והפרשה מבעשור עכ"ל. זאת אשיב דאהין דגם בפ"מ אם קנה או הפריש טלה אחד מעדרו מבעשור אפי' בשה שלא אמר בפיו זה לשם פסח מותר. אבל כשלוקח מתחילה ג' או ד' טלאים מבעשור לבקרם אזי לריך שיפריש אחד מהם בפירוש ויאמר זה לשם פסח שאם לא יעשה כן אינו ניכר שזה היה מקחו מבעשור כיון דמעשה כולם שוים שהרי מבקר לכולם ואף לאותו שאינו שוחטו לשם פסח. וכיון דהדין הורו בפ"מ דלריך שיהא מקחו מבעשור לריך ג"כ שיאמר בפי' טלה זה מאלו הארבעה טלאים יהיה לשם פסח. וכיון דמתניי' דקתני פ"מ מקמי"ב לאפוקי פ"ד לא מיתוקמא אלא כשיהיה על אופן זה דהיינו כשלוקח ג' או ד' טלאים מבעשור לבקרם. דאי בשלוקח טלה אחד. אז לא שייך לומ' פ"ד אין מקמי"ב דהא הס"ל שלריך שיקנהו מבעשור משום ביקור. לכן הוכרח לפרש רש"י פ"מ מעכ"ע שאומר זה לשם פסח ודוק והבן.

חזרתי והשיבותי לו

מה שאל ותיקן במ"ש רש"י ז"ל שלריך שיאמר זה לשם פסח. דהיינו בשלקח מתחי' ג' או ד' טלאים מבעשור לבקרם כדי שיהא ניכר שזה היה מקחו מבעשור. בזה לא ירדתי לסו"ד. דמנ"ל הא שלריך שיהא ניכר: הא קרא לא קפיד אלא שיהא מקמי"ב. והרי לקחו מבעשור. מ"מ לבדו מ"ל ג' או ד' בבי"ת.

חזר

חזר והשיב אלי וז"ל

תשובה לזה. כיון דקי"ל שכל קטן צריך ביקור ד' ימים כנלמד מן הכתוב. א"כ ל"ל דבעשור לחדש ויקחו כו' כיון דבלא"ה צריך שיקחהו ד' ימים קודם משום ביקור וממילא ידעינן שיקחו מבעשור. אי דזה מלוה בפ"ע היה שצריך לקנותו לשם ק"פ. אם קנה טלה אחד לשם ק"פ מבעשור אעפ"י שלא הוציא בפיו לאמר זה לשם פסח די שהרי קיים מקרא שכתוב ויקחו להם מבעשור כו' אבל אם קנה ג' או ד' טלאים כאחד דאין מוכח ולא הוברר איזה טלה הוא לשם פסח. כ"א ביום י"ד יקח אחד מהם וכאמר הוברר למפרע דזה היה קנוי לשם פסח. זה לא אמרינן ולכן צריך שיאמר בפירוש זה לשם פסח. מטעם שלקחו: חים.

חזרתי והשיבותי לו וז"ל

אחר בקשת אלף מחילות. דבריו תמוהים אחר שהתבוננות בדרש"י גופיה בפי' ד"ה דכוותיה. אם לא הפרישו מבעשור כו'. והדר קושיתו על רש"י במקומה עומדת. ודי"ב הערה].

ראש השנה ד"ו

בך מטה ולא באשתך מטה קי"ל הואיל ואמר יוחנן וא"ת כי אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא א"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך א"נ בשביל עון דבל תאחר כדי אשתו מתה קמ"ל וכתבו התוס' דהא דרים שכא בך מטה ולא באשתך משום משלם אשי"כ אלא שעבר בבל תאחר. כמלא דקי"ל להש"ס דמשום שאיחר מלשלם נדרו לא אמרו בזה דאשתו של אדם מתה. אלא דוקא כשאין לו ולא שילם כדמשמע פשטיה דקרא אם אין לך לשלם. אמנם בויקרא רבה פ' ל"ז אמרו אמר רשב"ן כל מי שנודר ומשהא את נדרו סוף שבא לידי ע"ז וג"ע וש"ד ולסי' ממי הוא למד כולהון מיעקב כו'. ורבנן אמרי כל מי שנודר ומשהא נדרו קובר את אשתו שנאמר ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל. הרי דרבנן שבמד' ס"ל הפך תלמודין שאף על איחור הנדר אשתו מתה. וכבר ראיתי להרמ"ז ז"ל בס' שבי אליהו דצ"ח ע"ב שהביא הך סוגיא דר"ה וכ' ז"ל איברא דדברי חז"ל בתרי אהדדי שהרי אמרו השוהא נדרו סוף מתה אשתו שנא' ואני בבואי מפדן כו' ול"ע עכ"ל. והנה עבדא אמרי כעי"כ לא זכיתי להבין מאי דוחקיה להל"ע ולא לוי דפליגי רבנן שבמד' עם הש"ס. וכן אכא מזיחים להר"מ חיליא ז"ל בפ"ע דש"ה ע"ב ובד' ל"ד ע"ד שכ' בפשיטות דהש"ס פליג אמ"ש במד' דרחל מתה בשביל איחור הנדר דכיון דגלייא קרי שמיה דיעקב אע"ה היה משלם לא הי"ל ליענש משום דאיחר הנדר כדדרים הש"ס בך מטה ולא באשתך וכו' עיי"ש. [אמר המגי"ה ק"ע גם הרב מלא חיים ז"ל בשי כתא כ"כ דפליגי] ועיין לר' חנא ז"ל בס"ד דיו"ד ע"ב שכ' דבמד' גופיה פליגי בזה רשב"ן עם רבנן ופלוגתייהו תלוי במחלוקת כ"א ובן עזאי בזבחים עיי"ש.

אלא דמ"ש ר' חנא ז"ל לפי רשב"ן דלא קאמר דהעונש שבא לו ליעקב מסיבת איחור הנדר הוא מיתת רחל משום דס"ל כבן עזאי כו' ואייתר לן מיעוטא דבך מטה ולא באשתך לוי דאין אשתו של אדם מתה בשביל עון דאיחור נדרים. אשמ"כ מבית ככוי דאשמועי' מיני' דמר בלוחם שעם די' המד' תנחומא פ' וישלח והכי איתא שהם אמר רשב"ן כל הנודר ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שנאמר אם אין לך לשלם כו' ומ"כ יכא' הנודר ואינו משלם שנקברו מתבקרת לפני הקב"ה כו' בא וראה כשהלך יעקב לארם נהרים כו' כיון שלא הרגים בא עליו לרת רחל שנא' ומתה רחל. מסייע ליה לרשב"ן דאמר כל הנודר ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שנא' אם אין לך לשלם ע"כ. הרי מבואר מדי המד' שהוי הפך דבריו ז"ל דאם כדבריו דס"ל לרשב"ן דאין אשתו של אדם מתה בשביל איחור הנדר ומיתת רחל לא היתה בשביל זה. אלא עונשו של יעקב היה מה שאירע לו מדינה. א"כ מאי קאמר על מיתת רחל מסייע ליה לרשב"ן. דאדרבא רשב"ן ס"ל להפך.

כי מן הביאור מה מאד אני תמיה על הרב שבי מבין ז"ל בח"ב דס"ח ע"ב שאחר שהביא ד' ס' חנא ז"ל הנ"ל בקיצור כ' וז"ל ובדרשותי כתבתי ע"ד כו' וגם מ"ש בדעת רשב"ן הוי בדרך לפשר אמרה למילתיה אבל נר' דכיון אל שאמת בדעת רשב"ן דרך אמרו במד' תנחומא בפ' וישלח ע"ש רשב"ן יעו"ש דהאלרכתי קלת אין צורך לחזור הדברים עכ"ל. והן אמת דלנו לא זכינו לאינו מ"ש בדרשותיו. אמנם דבריו ז"ל הללו אעפ"י לא זכיתי להבינם דמלבד דלא נרגש על ס' ז"ל דמד' תנחומא כו' להדיא הפך דבריו ז"ל וכמ"ש. אלא אדרבא ההוא אמר שבין אל האמת שכך אמרו במד' תנחומא ע"ש רשב"ן. ואנכי לא ידעתי היכן ראה כן דמ"ש שם בשם רשב"ן איכו אלא כל הנודר ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שנא' אם אין לך לשלם כו' ולא הוזכר בדבריו על האיחור כלל. ואם כוונתו לוי דמדברי רשב"ן דקאמר כל הנודר ואינו משלם משמע דדוקא על מי שאינו משלם הוא דאשתו מתה ולא על מי שאיחר הרי מסויד סמדי דקאמר מסייע לרשב"ן כו' משמע כל בתר איפכא וכאמור.

שם דט"ב. ויקרא היה אמר יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ והראה לו למשה ס' תפלה ואמ"ל כ"ז שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ס' יד שלמה ז"ל ד"ה ע"ד כי דהמפרשים איפליגו בה די"ם מן הגאונים אמרו אין הכונה לבד על עטיפה דא"כ הדבר ק' שהרי יגענו בקראינו ויעבור והנם איננו. אלא הכונה שיעשו סדר המדות מה שהוא הכון כו'. וי"ם מהם אומרים דכל זמן שישראל עושים כסדר הזה לקרא כולם בשם ס' אל רחום כו' ניחם על הרעה ומכפר על עונותם. וכ' התוי"ט ז"ל דהעיקר דבאמירה בעלמא סגי וזה כוונתם לוי אל הורתנו לומר מדות י"ג כו' אח"ד ז"ל. ואנכי לא ידעתי כונת פלוגתא זו א"ם מקומה. ובילקוט רמז של"ט הביא מימרא זו וכי המפרש ס' ברית אברהם ז"ל ס' הגאונים הראשונה הוא לבדה וק"ס ועיין ב"ד יוסף עלה ר"ת ע"א ואין לחי ס' הנז' לראות מ"ש בזה. גם הרב ע"כ ז"ל דרכ"א ע"ד לא הביא כי אם הסברא הראשונה. גם מ"ש הרב י"ם ז"ל משם התוי"ט ז"ל לא כן היה מקומו. גם ס' א"מ ועט"ר ז"ל בס' שכות ימין ח"ב ד' י"א ע"ב ודי"ד ע"ב הביא דברי ס' י"ם והל"ע ע"ד התוי"ט. וגם הוא ז"ל לא כתב א"ם מקום דבריו של התוי"ט.

אמנם בעיקר קושיתו על התוי"ט הן אמת דשפיר קא מקשי עליו מתו"ם בהגהת התוס' שם בד"ה דשפיר ילפינן מינה דכיון דמדת אל הוא מדת חוזק א"כ גם מדת אל שייך באדם כשאר המדות. אבל מה שנסתייע לזה מדי הילקוט יואל וממ"ש רז"ל ע"פ ויקרא לו אל אלהי ישראל שהקב"ה קראו ליעקב אל. וממ"ש ר' יוחנן עתידים לדיקים שיקראו ע"ש של הקב"ה כו'. אחרי כעת"ר אכרי הרואה שאין מאלו הדברים שום ראיה לסתור ד' התוי"ט ז"ל ודבריו ז"ל צ"ע. גם ראה ראיתי דרבי הי"ם אומרים בהרא שהביא הי"ם ז"ל והתוי"ט דבאמירה בעלמא סגי. כן ס"ל לרש"י ז"ל דעל מ"ש רב יהודה שם ברית כרותה לי"ג מדות שאין חוזרות ריקם שנאמר הנה אנכי כורת ברית פי' וז"ל ברית כרותה לי"ג מדות הללו שאם יזכירום ישראל בקבלת תעניתם אינם חוזרות ריקם עכ"ל. וגם בסוטה ע"ש ויאמר אני אעביר כו' פי' כן עי"ש.

יומא פ"א משנה ו'

(מאתי המגיה)

(במ"ע הלפיכה כלו הביא לנו חכם אחד דברי הרמ"ז ז"ל בפי' המשנה שכתב וז"ל. הקפנים הנזכרים יש בהם

בהם ספורים וחשבונות לאומות שעברו ישעשעו הנפש ולא יתנחם ע"כ. ודברי הרע"ב ז"ל. וז"ל שהן דברים המושכין את הלב לשומען ואין שירה מוטעמת ע"כ. והקשה אם גם ספר איוב הוא מושך את הלב ומשעשע את הנפש איככה הותר לאבל לקרות בו. ואיככה הרשו רז"ל לקרות בו בט"ב עכ"ל. ואני אענה דהן אמת דמלבד המאורעות הרעות ודברי תוכחה והי' שבו מעליב את לב האדם. אך מלבד ספור הויכוחים והמליצה הנעימה מושך את הלב ומשעשע את הנפש. ואין הכוונה שהוא שמח. אלא שמוצא בהם נחת ועי"ז אתא להוסיף ולשמוע. ולא יתנחם. והיינו דמייתי ביכוסי עלה דמתני'. תני במשלי ובתהלים מפני שטעמן משיב את השינה. דהיינו טעם מליצתן. ועוד י"ל לתרץ ושן קדם שבוא מחלוקת דרבנן ור' יהודה בתענית [ל' ע"א] דלרבנן מותר לקרות ולשנות בט"ב במקום שאינו רגיל. ולר' יהודה אסור. ולריך לדעת במאי פליגי. ורש"י פירש לדברי רבנן דשרו. דכיון דלא ידע אית ליה צערא. ול"ל דפלוגתייהו אינו אלא בטעם איסור הקריאה. דלרבנן אינו אלא משום פקודי ה' ישרים משמחי לב. וכיון דאית ליה צערא להבין ליכא שמחה ומותר. ולר' יהודה אינו אלא משום שלא ישכח אבלו של יום. ואדרבא בשום דעתו ולבו להבין דבר קשה ישכח טפי ואסיר. [עיין תוספות שם ד"ה ואסור לקרות כו'] והרמב"ם ה' תעניות פ"ה ה' י"א פסק כר' יהודה. ומעתה לא קשיא מידי דאף דס' איוב משעשע את הנפש ומושך את הלב מותר לקרות בו בט"ב כיון דסו"ס לא ישכח אבלו של יום שכולו מלא אבל ודברי אנחות. ומה שהק' עוד מה זה יחדו רז"ל לקריאת הכהן הגדול כ"א הספורים אשר בכתובים ולא גם בספורים אשר בנביאים לאשוכים כו' והלריך עיון גדול ליישב הכל. לדידי נקיט. דהתנאים ז"ל היה לבם נמשך להספורים אשר בכתובים יותר מאשר בנביאים. וכן בחרו בהם ליחדם לקריאת הכהן הגדול. ואין טעם בדבר].

שם דף ו' ע"ב אמר רב יהודה רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח. ל"ק הא בחטא מפורסם. הא בחטא שאינו מפורסם. רב זוטרא אמר כאן בעבירות שבין אדם לחבירו. כאן בעבירות שבין אדם למקום. עי' אחרוני' התם ולריך לפרוט את החטא שבא לידו שבא חטא הטעם שזה חטאה גדולה כו'. לדברי רש"י ב"ב. ר"ע אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה; אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדלי יכלי כו'. והלה הרמב"ם ז"ל כ' בהל' ת"ב ה"ג ולריך לפרוט את החטא שבלי אנא חטא כו'. וכי הכ"מ ז"ל שפי' פרש"י ב"ב ואע"ג דהו' כר"ע מחבירו לא פי' רבי' כוותיה משום דאמר התם רב רמי כו' ל"ק כאן בחטא מפורסם כאן בחטא שאינו מפורסם. והא כרי' ב"ב אזלא. דאלו לר"ע אפי' מפורסם נמי לא דהא חטא העגל מפורסם הוא ואפ"ה אמר עליו אשרי נשוי פשע. וכיון דס' רב כוותיה הכי נקטינן ואע"ג דרב זוטרא אמר כמאן משני כאן בעבירות שבא"מ למקום כאן בעבירות שבא"מ לחבירו והאי שנויא מלי אתי כר"ע ופסקא רבי' כהאי שנויא. סובר דמ"מ הו' כרי' ב"ב כדמשמע מדרש"י אמ"ר.

וחזה הוא למוהרש"א ז"ל בס' אהבת עולם לספרו ע"ג שעמד בד' מרן ז"ל הללו שכ' דמ"מ הו' כרי' ב"ב כדמשמע מדרש"י אמ"ר. דאדרבא טפי ה"ל לאחזיק בס' רין דמסייע ליה הכלל שבידינו הל' כר"ע מחבירו. וגם דקדק בלשון מרן שכ' והאי שנויא מלי אתי כר"ע ולא כי לא אתי אלא כר"ע ומתוך כך ביאר ופי' ד' מרן ז"ל שסובר רבי' דאף רב כמאן סובר כרי' ב"ב ול"פ אדרב ע"ש דבאים הדברים לפי שאמרנו. ועפי' לדבריו ז"ל נמה שקשה קו' הגאון הרמ"ז ז"ל בעל ס' מ"מ בכ"י סי' תרב על דברי ז"ל בס' שני אליהו דיל ע"א ע"ש...

עוד כי מרן ז"ל שם וז"ל ויש לאו לר' רבי' מדאפליגו התם על עבירות שהתודה עליהם ביוה"כ שעבר אם יכול להתודות עליהם ביוה"כ אחר אם לאו. ועל כרחך במפרט חטאיו מיירי פלוגתא דלדידיה כל שלא התודה עליהם לריך לפורטם ע"כ. והק' עליו מוהרש"א ז"ל הנ"ל דכיון דכבר כתב לעיל דשנויא דכאן בעבירות שבא"מ למקום כו' מלי אתי כר"ע דמודה ר"ע לרי' ב"ב בעבירות שבא"מ לחבירו דלריך לפרוט. א"כ השוא דאפליגו תנאי על עבירות שהתודה ביוה"כ אחר. מיירי בעבירות שלריך פירוט אליבא דכ"ע וכגון עבירות שבא"מ לחבירו. וכ"ת דכיון דברייתא קתני סתם עבירות מיירי בכל מין עבירות. א"כ אכתי אף לדעת רב קשיא דבברייתא אפליגו תנאי ועיכ במפרט חטאיו מיירי. אלמא לד"ה כל שלא התודה עדין לריך לפורטם. מאי אית לך למימר דהכא תנאי ל"פ אלא בעבירות שלריכים פירוט עכ"ל בקילור. ובאור דבריו דממ"ן קשיא למרן ז"ל בראייתו ממאי דאפליגו תנאי התם על עבירות שהתודה ביוה"כ אחר. דלתי' ר"ן שאני בין עבירות שבא"מ למקום לעבירות שבא"מ לחבירו. כיון שכבר כ' איהו גופיה ז"ל דמלינן למימר שר"ע מודה בה שבעבירות שבא"מ לחבירו לריך לפרוט. א"כ בעבירות כאלו הוא מאי דאפליגו תנאי ואתיא שפיר אף לר"ע וא"כ מאי ראיה מייתי מרן ז"ל מינה להרמב"ם ז"ל שפי' דלא כר"ע. וא"ת דכיון דברייתא סתמא קאמר ומשמע שבכל עבירו' ואף שבא"מ למקום פליגי והוא דלא כר"ע. א"כ גם לתי' רב שקאי כפי' רי' ב"ב ק' שכיון דלהאי תי' ג"כ איכא עבירות שאין לפרוט דהיינו חטא שאינו מפורסם. קשיא מברייתא שאפליגו תנאי דסתמא קאמר ומיירי בכל מין עבירו' שלריך לפרוט. ומ"ה דאף דתני סתמא ליכא אלא בחטא מפורסם. א"כ לתי' ר"ן ג"כ נימא הכי דליכא אלא בעבירו' שבא"מ לחבירו דמודה בה ר"ע. נמלא דמהך ברייתא אין להביא ראיה לא כמר ולא כמר. וכן הק' נ"כ הלח"מ ז"ל והרמ"ז ז"ל שהי"ל בכי' בקילור. והולרכתי לבאר ד' מוהרש"א ז"ל הפשוטים משום שנלאתי להיות כמוסריים ז"ל בס' דרכי הים למ"ז ע"ד שכי שלא זכה להבין ד' ה' ז"ל דמדי' הרמב"ם מבואר דהלכה עוכות לב"א לחוד ופירוש חטאים לפני המקו' לחוד ובב"א לשון הר"מ שם ה"ח וק"ש וכו' וכיון שכן אין מקום לספק לזה מדי' הברייתא כו' עכ"ד.

ואהמ"ר לדרבא דבריו ז"ל אכתי הדיוט לא זכיתי להבינם דמה לנו עם ד' הרמב"ם ז"ל כאלו מוהרש"א ז"ל מקשי על הר"מ ובא הוא ז"ל לתרץ. ושלא מוהרש"א ז"ל כל עיקר קושייתו אינו אלא על ראיתו של מרן ז"ל שפסק הרמב"ם דלא כר"ע דס"ל שאין לפרט בשום אופן לפני המקו' בעבירו' שחטא בינו למקום. מהא דאפליגו תנאי. דמשם אין ראיה דמלי לאוקמא בעבירו' שבא"מ לחבירו דמודה בה ר"ע.

עוד כי הרי זה הי"ם גדול ז"ל וז"ל איברא דלפי"ד רבי' דמחלק בין מפרט חטאיו לפני המקום למפרסם חטאיו לב"א. ק' לכאורה אמאי לא משני הש"ס כוותיה. דקרא' דמכסה פשעיו לא יצליח במכסה לפני המקו' ואינו פורטם. ואשרי נשוי פשע היינו שמכסה פשעיו לפני המקו' ואינו פורטם לב"א. ואפשר דהתלמודא משמע ליה טפי לאוקמי שני הכתובי' במכסה אותם מב"א כו' ור"ע דקאמר שאין כוונתו לו' דכסוי חטאה קאי להקב"ה. אלא כמ"ש מרן בכ"מ דר"ע ס"ל שמא כשפורש חטאיו לפני המקו' ישמע איזה אדם ונתח' כסוי חטאה שלריך לכסותו מבני אדם.

ועמו הס"ר מלבד שהי' דחוק לו' דר"ע ס"ל כו' וכמ"ש מרן על פי הרמ"ת שהכוונה יגלה דלא דמי כלל שהרי הרמב"ם לא קאמר אלא שיפרט חטאיו שבינו למקו' לפני המקום כשהוא לבדו. וכשהוא לפני ב"א יתודה סתם ולא יפרטם אפי' שכבר הוא מפורסם דשמא יש בהם שלא הוא ידע ועכשיו ידע ואיכא ח"ה וכמו שביאר מרן ז"ל. והוא ז"ל קאמר דאף שהוא לבדו חיישינן ר"ע שמא ישמע איזה אדם. עוד בה דא"כ לא הלה עיקר דהס"ר חזי למוהרש"א ז"ל שם שהק' כן ותירץ יתיב חי' נכון כאשר יגלה הרואה.

וחזה הוא לפי כמוהרד"א ז"ל בתהלה לדוד סי' ד' דין שהביא בשם הרב"ד ז"ל בזה וכי שלא ידע מה עקום מלא להשיג על הרמ"ת שהרי פסק כתי' דרב דמכסה פשעיו

פשעיו

שבעיו לא יצליח היינו נחשב מפורסם כו' ותמה על מרן ז"ל שדחק לישב ד' רבינו באוקמתא אחרת ולא הי"ל לדחוקי נפשיה. והנה לא ידעתי מה הלשון אומרת שמרן דחק לישב ד' רבינו באוקמתא אחרת. והנראה יראה דמ"ש איהו ז"ל ה"א גופא כונת מרן ז"ל וכמו שכן כתב בפסקות הרמ"ז ז"ל בכ"י שה"ד ה' מל בריה ז"ל בסי' שנ"א וז"ל והראב"ד ז"ל השיג על הרי"ף כו' ומרן ז"ל ה"י שלא יכחיש הרי"ף והר"ן בכלל העזות. דנקט דמ"מ דבאינו מפורסם קאמר עכ"ל.

גם מה שהרגש להקשות ע"ד מרן ז"ל שכ' בס' רבי"י ה' כר"י ב"ב. כדמשמע מדברי' אח"כ. דאדרבא הי"ל לפסוק כר"ע מאחר דקי"ל ה"י אליבא דר"ע כו'. גם בזה אני תמיה עליו דמאחר שכבר נמי אחיך שכבר. עמדו האחרונים ע"ד מרן ז"ל. איך לא ראה דברי מוהרש"א ז"ל שעלה מן היישוב בדברי מרן ז"ל ישוב נכון וכנ"ל. ועיין עוד למוהרש"א ז"ל שכתב טעם לשנה לפסק הרי"ף דלא כר"ע משום דסתם לן תנא כוותים בתוספ דתנן עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ופירש"י ז"ל כדי שלא ישמע האדם וידוי חבירו ויתבייש הכי דבעי לפרוטי. וגם הרמ"ז ז"ל בס כ"כ ופי"ם וכו' והתם ודאי בי"א למקו' הוי דאלו לחבירו מה מקו' לזה בה"כ ותו דלחבירו לא סגי בלא בלימה במבקש ממנו. עוד יש ראיה מדאמרי' אמר רשב"י מ"מ תקנו בלחש כו' ע"כ.

גם מה שהקי' עוד ע"מ בפסק הרא"ש ז"ל כר"ע מאחר דכ"י. ורב לא ס"ל הכי. לפי מ"ש הרמ"ז ז"ל גם להקי' ע"ד מרן ז"ל לק"מ הכי וז"ל ולי ק' לתרויהו. דהא מ"ש דרב אתי כר"י ב"ב ופי' וא"כ הו"ל ה"י כר"ע מחבירו ולא מחבירו. ק' דהכי מר זוטרא במי דמחלק בי"א לחבירו לעקים אתי כר"ע א"כ אוקי רב לגביה מר זוטרא ונז"ל בתר כללין ה"י כר"ע מחבירו עכ"ל. וה"א גופא קי"ל להרי"ף והרא"ש בפסקו כר"ע.

גם מ"ש עמ"ש הלח"מ והאחרוני' לדחות ראית מרן ז"ל על הרי"ף מדתני הברייתא פלוגתא דהני תנאי בעבירות שהתודה עליהם ביוה"כ שעבר. דאפשר דפלוגתא זאת איירי בעבירות שבי"א לחבירו. דה"א לאוקומי בהכי. שכשהתודה ביוה"כ שעבר בודאי ששב בתשו' שלימה והשיב את הגזילה או את העושק כו' ובקש ממנו מחי' כראוי ואפ"ה התודה ע"מ שחטא למקו' בעונות אלו. וא"כ איך שייך להתודות עליהם פעם ב'. וע"כ מוכרחים אנו לו' דמיירי בעבירות שבי"א למקו' כו' אתיך ז"ל. גם בזה עכה"ר דבריו לא הבינותי שהרי גם בעבירות שבי"א למקו' בודאי ששב בתשו' שלימה ביוה"כ שעבר ומה לו להתודות פעם ב' אלא ודאי דז"ל בתר טעמא דמ"ד שהוא משונה שנא' כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד ופירש"י איני קנוי שכפר לי והרי הוא תמיד כאלו הוא נגדי עומד. וא"כ מה נפלא לנו לחלק בין עבירות שבי"א לחבירו. לעבירות שבי"א למקום. כיון שגם בעבירות שבי"א לחבירו איכא בהו כמה לאוין שנכנס עבר למקו' כמו לא תגזול לא תעשוק לא תקלל חרש וכיוצא. מה יועילנו מה שמחל לו חבירו במה שחטא לו בגופו ובממונו. למה שחטא בהם למקו'. ולזה שוב ומתודה מטעם וחטאתי נגדי תמיד.

שם איך לוי גדולה תשו' שמגעת עד כסא הכבוד שנא' שובה ישראל עד ה"א ובני' עין יעקב א"ת. ר"י אומר עד ולא עד. ומי אמר ר"י הכי והאמר ר"י גדו' תשו' שדוחה את ל"ת שבתו' שנא' כו'. ל"ק הא ביחיד הא בצבור. וכ' מהרש"א ז"ל וז"ל ויש לעיין בזה למה לית דבה"ג אקרא דכתי' בתו' ושבת עד ה' אם עד בכלל או לא. כדפליגי הכא אקרא דנביאים. וי"ל דהאי קרא דאורייתא ודאי דאיכא לפרשו כפי' דעתם ושבת עד ה' שיהיה מחשבותם לשוב בתשו' שלימה. עד כה"כ. אבל מי יימר לן דהקב"ה. קבלם כן. אבל אדברי הנביא שא"ל לישראל כן מפי הקב"ה שובה עד ה' כו'. משמע שיקבלם הקב"ה כן עכ"ל. ומלבד שדבריו ז"ל תמהים איגרי ולא זכיתי להבינם. עוד יש להרגיש עליו דלמה זה לא כקתייע דההם נקרא דושבת הדבר מוכרח לו' דאיירי בתשו' שלימה מאהבה שמגעת ודאי עד כה"כ ועד בכלל ולא אלו לאיפלוגי בים. מסיפיה דקרא דקאמר בכל לבבך ובכל נפשך דמשמע להדיא דאיירי בתשו' מאהבה מלב ונפש. ושו"ר להר' אמר ידיד ז"ל דקיע שהביא דבריו וכ' דתי' אמה"ר אין לו שחר והוא ז"ל תי' לקו' זו בב' פנים. עיי"ש אלא דגם עליו ז"ל יש להרגיש בתי' הראשון שלא כקתייע מסיפיה דקרא וכמ"ש. גם אשו"ר להר' א"מ ועט"ר ז"ל בס' שמות יעין ח"א ד"ו ע"ב שהרגיש להקי' ע"ד מהרש"א ז"ל הללו. ואחרי כו"ק לא ראה שכבר קדמו ה' אמר יוסף ז"ל. ועיי"ש להר' אמר"י ז"ל שתי' לעיקר הקו' בטו"ט.

שם גדולה תשו' שזדונות נעשות לו כשגגות כו' ושא אר"ל גדו' כו' כזכיות ופרי"ק כאן מאהבה כאן מיראה. ועט"ר הרמ"ז בש"ם קול יהודה דעיו סוקי' לו דלכאו' אין הדעת סובלתו דהזדונות יחשבו לזכיות דא"ך יתכן בעולם דיהא חוטא נשכר כו' וה"ד ה' חוסע יהודה ז"ל בד"ט עיי"ש. ולכא זעירא תמיה עליהם דאיך נעלם מעיני צדיקים שחקירה זאת עמדה ונשאת לפני מי שגדול הגאון מוהרש"א ז"ל בס הכי לכאו' דבר תמוה דנמצא חוטא נשכר ר"ל כו' עיי"ש. גם ה' מיד"א ז"ל חקר כן בס' דברים אחדים דכ"ט ע"ג ושו"כ דלפי ד' מוהרש"א ז"ל בתי' אין כאן חקירה אלא דריהטא דלישנא דש"ס ודי' רש"י ז"ל לא משמע כן ועי"ש מה שתי'. גם ה' מרא"ה הגדול ז"ל ד"ע ה"ד מוהרש"א ז"ל ותמה עליו ולא ראה לה' מיד"א ז"ל שקדמו בזה. גם עט"ר ה' א"מ ז"ל בח"א דל"ט ע"ג פ"ד ה' כי אבהו ז"ל הנ"ל וכ' דכן נקי' מזיתים לה' מיד"א ז"ל בס' דאית שהק' כן. ואחרי המחי"ר אכבי לא ידעתי מה הי"ל להביא משם ה' מיד"א ז"ל מאחר שכבר זכר ש"ר הוא ה' ז"ל את דברי מוהרש"א לא הי"ל להביא אלא ד' מוהרש"א שהוא מארייה קמא. וכמו כן יש להרגיש על הגאון מקי"ל תומן ז"ל בס' מעד"ל ח"ב ד' רל"ח סוע"ב.

אלא דלעיקר ד' מוהרש"א ז"ל הם מוקשים ועומדים לע"ד דדבריו בהכרח כוונו מרישיה לסיפיה דמלאכת דבריו נראה להדיא דמ"ש זדונות נעשות לו כזכיות אינו על הזדונות עצמם שנעשים לו זכיות. אלא על המעשים שהוא מוסיף בתשובתו יותר מכדי הצורך ואותם המעשים שמוסיף הן הם שנעשים לו כזכיות. וכמו שכן הבינו בדבריו ה' מיד"א וה' מרא"ה ז"ל. ואלו בסו"ד כי הי"ל ועד"ז י"ל מ"ש הכתוב דבנו כו' אבל הפי' כי נראה עונה שיהיה העון מרובה כזכיות ועדיין לקחת שכר מלותיה לעתיד כפלים כחטאתיה כיון שהחטא גופיה נעשה זכות עכ"ל. הרי דהחטא קאמר דהחטא גופיה נעשה זכות הפך דבריו הראשונים וכעת דבריו צ"ע ומה מאד יש לתמוה על ה' מיד"א וה' מרא"ה ז"ל שהמה באו לתמוה על דבריו הראשונים ואיך לא הרגישו דמסו"ד משמע להיפך.

עוד אנא חזיתיה להרב תוסע יהודה ז"ל שהקי' עמ"ש הרמ"ז ז"ל דכי שב אח"כ שכבר נכתב בלילה אז לא מהני כיא לדוכס כאלו הם שגגות. מאותה שאמרו בירושלמי פ"ק דפאה הכי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף עשה תשו' הקב"ה מקבלו כו'. א"כ יוסכן ולע"א כל העבירות שעשה הן נחשבים עליו כזכיות כו' הרי מכאן דלף ברשע כל ימיו ובסו' הוא דעשה תשו' ועכ"ז אמר ר"י דזדונות נעשות לו כזכיות והדרא קו' לדוכתא וכו' עכ"ל.

ולדידי לק"מ מהתם. דהרמ"ז ז"ל לא איירי ברש"ג כל ימיו. דההוא שרא ושרא וכמ"ש איהו גופיה ז"ל שם משם הכהן הגדול ז"ל בס' אגד"א וז"ל. ושו"ר שכ"כ מוהרא"ש ז"ל דכיון דהורגל בעבירות וטעמא טעם ובהיותו שב מהם הוא מצטער הרבה לפרוש עצמו דתקיף ליה יצריה כו' ועכ"ז עושה. לכך שיתרבה לזה שכר המליצה שעושה מסיבת העבירה ולכן בדין שיחשב עליו העבירות כזכיות א"ד ז"ל וזה שאו אשר יקרוהו לו בצ"ת ועליו נאמר במקום שבע"ת עומדים כו'. ונמצא"כ הכא בסוגי' דיומא דקא פריש לה הרמ"ז ז"ל

ז"ל במי שקרה לו מקרה דתקפו יצרו וחטא. דהתוס' לא"ה כזה קרא היה בעיניו עליו הוא דקאמר הרמב"ן ז"ל דאם לא שב באותו יום שחטא וכבר נכתב בלילה. אז לא מהני כ"ה לדורש כאלו הם שגגות.

גם מה שהביא הג' הנז' ז"ל להק' על הרמב"ן ז"ל וז"ל. וגם קו' עליו מתורת הר' מר זקנו ז"ל בספר ש"א דל"ב ע"ב לך נא באה דוק הם עכ"ל. אנכי דקתי דקה מן הדקה בדי הרמב"ן ז"ל הם בספר ש"א ולא מצאתי שום סתירה לדבריו וכמו שיראה הרואה.

מס' מגילה ד"ב ע"א

מילאה ביום כ"ח לח' זיו תרכ"א

לכבוד והדר. ידיד נפשי שמיד לנגדי. דיתיב בחווני דלבאי. רב נהוראי מעי' הרב ועלום **ראובן אליהו ישראל** נר"ו יאיר לעד כל טוב כסוים.

תנן התם בשבת פי"ט משנה ה'. קטן נמול לח' כו' ולי"ב לי"ה ולי"י. לכאורה ק' למה לא פי' רש"י לא פחות מח' ולא יותר מי"ב כמו שפי' בריש מס' מגילה לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו. והנה כי לעיקרא דמילתא הירכא דמה בא להשמיענו. כאשר כלבו כמו כל רוב המפרשים ז"ל. מ"מ הי"ל להשוות מדותיו לפרש. או לפרש בשתיהן. ואשר אני אחזה לפרש ומגילה. יתורץ גם קושית רוב המפרשים הה'. דהנה בדברי התנא ל"ה ולי"י עלו ובאו שני ליווים ביחד אחד כללי לא פחות מח' ולא יותר מי"ב. ואחד פרטי שלא לפחות ולא להוסיף: כלומר דמי שדינו למול בט'. אם ירצה להקדימו ליום ח' לקיים גזירת הכתוב ביום הח'. אינו רשאי. וכן בשאר הימים. כיון כל חד ביומו דוקא לא יחליפנו ולא ימיר אותו. ועל כן במס' שבת לא הוצרך רש"י לפרש מידי. דעל הליווי כללי. כבר ביאר שיטותיו התנא במס' עדויות כאשר אבאר לקמן. ועל הליווי הפרטי הוא מובן מאליו ומעצמו. משא"כ במס' מגילה. דהם אינו שייך אלא הליווי כללי. ולא הפרטי. דבאמת מי שדינו לקרות המגילה בי"א אם ירצה להחמיר על עצמו ולקרותה בי"ד כדינו רשאי ובפשי הוא ותע"ב. אי לזאת הוצרך רש"י לפרש לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו. כלוי לא יעלה על דעתך לפרש כמו במס' שבת דכוונת התנא גם על ליווי פרטי. דהכא אינו שייך אלא הליווי כללי ל"ה מי"א ול"י מט"ו. ולא הפרטי. ככ"ל נכון.

כדברים האלה שלחתי לעיסיק למוהי"ר הסד יצחק נר"ו קודם חג הפסח בקלור לשוי קלת. ויישב יצחק באירם מדיבר וז"ל. על דקדוקו מדוע לא פרש"י במס' שבת כמו במגילה. התירוץ פשוט דהתם פחות מעשרה לא עלתה לו קריאה וביותר מט"ו עובר על ולא יעבור. אבל במילה אם מלו תוך ח' עלתה לו. ואם היה חולה ומלו אחר י"ב עלתה לו וכך צריך להיות וברורי מכרך ולכן אי אפשר לא פחות ולי' ממש. אלא דכדרכו ועד י"ב יהיה לענין זה ל"ה ולי"י אבל אם יהיה פחות או יותר כאמור עלתה לו מילתו. משא"כ במגילה וזה פשוט וברור עכ"ל. ולא השגתי אותו לבלתי היות בגדר חולק על השכינה חיו וכתלמיד כו'. אלא דאכבי לא ידעתי מה יענה אותו לדיק ביום שידובר בו משנה ערוכה במס' עדויות קטן אין נימול לא פחות מח' ולא יותר מי"ב. ומה שכדמק דאם מלו יותר מח' בחולה וכן קודם ח' דעלתה לו. לנ"ד אי מהא לא איריא דעל קטן החולה גם זה משנה ערוכה קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא ועל פחות מח' אף אם נאמר דעלתה לו. עכ"פ לא קיים מלוה כתקונה כדכתי' וביום הח' כו' וכוונת התנא במס' שבת להשמיענו דבין מי שנמול כדינו ביום הח' דזה ברור לענין כל דקיים המלוה כתקונה. ובין מי שנמול עד י"ב בחולה אני קורא בהם כאלו נמולו בזמן כמאמר הכתוב. כיון דהשכנה לא בא מידו. והתורה עכבתו. ככ"ל וברור. ואתה ידיד נפשי אם מצאתי חן בעיניך תודיעני אם דברי אלה יעלו לרצון. ואם שגיתי אתי תלין משוגתי. אלא הם דברי כאמן האוהבך.

אוה"ג לנצח

יאודה משה פראנקו

ס"ט

חלת השובתי אליו

מע' רוב השלום. אחינו בשרינו כמוהר"ר יאודה משה פראנקו נר"ו. ועליו ילין כוכו. כיר"א

אלופי ומיודעי ישעת אורות גלילי יחק האירו אל עבר פני בהבנת דרש"י ז"ל בריש מס' מגילה לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו. וכה אמר מר כי התי' שתירץ שלמו לעט"ר גאון עוזנו מוהר"ר הגדול חסד יצחק נר"ו. וגם הוא תירץ לפי דרכו. ומעכ"ת נר"ו הקשה על דבריו. והנה אל השער כמוני להיות דעי גם אני כי במקום שמלינו גדולתו יאודה יעילה שם על כי ענותנותו משה ענייו מאד. ובכן לעשות רלוני חפלתי ומה שבלע"ד אכתוב ל"ה פחות ול"י יותר. הנה מעכ"ת תרץ יתיב חיל. דהנה בדברי התנא [במס' שבת] ל"ה ולי"י. עלו ובאו ב' ליווים ביחד כו' עד ככ"ל נכון עכ"ל.

ואני בעניי תמהני עליו דקילר במקום שהי"ל להאריך ולבאר דבריו. ודין גרמא לו דלא נכנס בדבר הברור לעין כל חי. והוא דבזאת לתורים דבמגילה אינו שייך גם הליווי פרטי. לא ביאר אלא מלד אחד דהיינו שיוכל להוסיף מי שדינו לקרות בי"א ולהמתין ולקרותה בי"ד. אך הלד השני דהיינו שיוכל לפחות ולהקדים לא ביאר. שאם היה כנגנם לבאר היה רואה ומבין בהשקפה ראשונה שאמת הוא שאינו יכול לפחות. דהיינו מי שדינו לקרות בי"ד אינו יכול להקדים ולקרות בי"א דלא הרשות חכמים לבני כפרים להקדים קריאתם אלא ליום הכניסה ולא קודם וכן ע"ז הדין. וכיש מי שדינו לקרות בט"ו או בי"ד דאינם יכולים להקדים. וגם נלד היתור בעלמו ימלא אופן שלא יוכל להוסיף. שמי שדינו לקרות בי"ד לא יוכל להמתין ולקרות בט"ו. הרי דגם במגילה שייכא גם הליווי פרטי כמו בשבת. ואיך שם ליה למעכ"ת דבמגילה לא שייך גם ליווי פרטי. ותימה רבתי על גאון עוזינו מוהי"ל נר"ו. שלא השיב עליו בדבר פשוט כזה.

מעתה כנא למה שהשי' עט"ר מוה"ר הנ"ל נר"ו. וז"ל: על דקדוקו מדוע לא פירש"י במס' שבת כמו במגילה. התירוץ פשוט. דהתם פחות מעשרה [צ"ל מי"א] לא עלתה לו קריאה וביותר מט"ו עובר על ולא יעבור. אבל במילה אם מלו תוך ח' עלתה לו. ואם היה חולה ומלו אח' י"ב עלתה לו. וכך צריך להיות וברורי מכרך. ולכן אי אפשר לא פחות ולא יותר ממש. אלא דכדרכו ועד י"ב יהיה לענין זה ל"ה ולי"י. אבל אם יהיה פחות או יותר כאמור עלתה לו מילתו. משא"כ במגילה וזה פשוט וברור עכ"ל. ומעכ"ת נר"ו קא מתמה עליו דמה יענה למשנה ערוכה במס' עדויות [צ"ל ערכין] אין קטן נימול פחות מח' ולא יותר מי"ב. ואני אענה דאין זה תימה דהאי התם דלא ביאר הימים מח' עד י"ב כמו במס' שבת. ולכן מוכרח לוי בלשוי הזה ל"ה מח' ול"י מי"ב. ועוד דהתם מתחיל בלשון אין נמול דמשמעותו הוא דלכתחי' אין נמול. גם מה שתמה עליו עוד דעל קטן החולה גם משנה ערוכה כו'. אחרי המחי"ר לא ידענא מאי קאמר. דאדרבא היא הנותנת דמשום שהדין ברור במשנה לכן לא הוצרך רש"י לבאר דבר. גם מה שהוסיף לתמוה דעל פחות מח' אף אם נאמר דעלתה לו עכ"פ לא קיים מלוה כתיקונה כו'. גם בזה דבריו לא הבינותי. שכוונת מוה"ר נר"ו אינו אלא דאף דלא קיים המלוה כתיקונה כיון שעלתה לו לא שייך לוי לא פחות מי"א כו'. אלא אי קשיא הא קשיא על תירוצו דלעיקר הוא דחוק מצד עצמו. דבאלו ב' תיבות מי"א ומט"ו שהוסיף רש"י ז"ל אין במשמעותם דאם קראה פחות מי"א ויותר מט"ו דלא עלתה לו. דבשלמא לפי' הי' שיובנים לדוד ז"ל שם במגילה ח"ל אלא מה שהרבים

רש"י

רש"י הוא דהכא היה מקום לפרש לא פחות מכל אלו הזמנים שנכונים לכך לקרותה ולא יותר עליהם דהכי משמע ליה דלא פחות. משו"ה פירש"י מגילה נקראת בי"א כו' פעמים בזה ופעמים בזה ולקמיה מפרש ואזיל. וכ"ה א"כ הקשי אמאי לא פחות. ה"ק לא פחות מי"א כו' עכ"ל. מדוייק שפיר לשון רש"י דבא לאפוקי דלא תימא ליה ולאו מהני זמנים הללו. אך לפי תוס"כ כ"ו אינו אלא מיתור לשון רש"י.

ועוד דהכי איכא מאן דאמר שקורא אותה אפי' מתחי' השדה וכמ"ש מגן אברהם סי' תרפ"ח ס"ז. במפרש ויוצא בשעתה וא"כ נמצא דגם במגילה אינו לא פחות מי"א ממש.

ובהיותי בזה עם עמ"ד הרב א"מ כה"ו כלם וזכר מה שפי' בזה בקטנותו והוא דלעיקר איכא לדיוק בלשון המשנה עצמה דקאמר לא פחות ולא יותר. דהי"ל לא קודם ולא אח"ך [גם ס' בית דוד ז"ל דקדק כך אך לא תיקן כלום] ולכן נראה פירש"י הייתי מפרש דהמשנה משמיענו ב' דינים. אחד. דמגילה נקראת בי"א וכו'. ואחד שיקראנה כולה לא פחות ולא יותר ממה שתקנו לנו חכמינו ז"ל. לכן הוכרח רש"י לפרש ליה מי"א ולאו מט"ו. עכ"ד כ"ו. והשתא מתורץ שפיר למה שלא פי' כן דהתם לא הו"ך הך ס"ד. ודוק שלא דברי כא"ם המוקירו ומכבדו כאה"ר

ראובן אליהו

ישראל ס"ט

שם ע"ב כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. מנהני מילי דאמר קרא ע"כ היהודים הפרזים וכו' מדפרזי' בי"ד מוקפי' בט"ו וכו' ואימא פרזים בי"ד מוקפים בי"ד ובט"ו כדכתי' להיות עושים את יום י"ד לאדר ואת יום ט"ו בכל שנה. אי הוה כתי' את יום י"ד וט"ו כדקאמרת השתא דכתי' את יום י"ד ואת יום ט"ו אתא את ופסיק. הכי בי"ד והכי בט"ו. ואימא פרזי' בי"ד. מוקפי' אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו. אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה עכ"ל. והנה המעיין יראה והמבין יבין דמאי דפריך ואימא פרזי' בי"ד מוקפי' בי"ד ובט"ו כדכתי' להיות עושים וכו' לאו למימרא לאוקומי הך קרא דלהיות עושים וכו' במוקפי' דוקא שיעשו ב' ימים שהרי כתיב לעיל מיניה ויכתב מרדכי וישלח ספרי' אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך לקיים עליהם להיות עושים את יום י"ד ואת יום ט"ו בכל שנה. וכי למוקפי' לבד שלח מרדכי ספרי' שיקבלו עליהם להיות עושים ולא לפרזי'. אלא ודאי שדבר מוכרח דקרא קאי לכל מדינות המלך פרזי' ומוקפי'. אלא דכוונת המקשן לומר דלא תקשי לך שיהא עלינו לעשות ב' ימים במקום א' זה אמאי. כזה אמר כדכתי' להיות עושים את יום י"ד וכו' בכלשונם וכלומר דהא והא איכא למשמע מיניה דהפרזי' עושים בי"ד כדכתיב לעיל ע"כ היהודים הפרזים. ומוקפים עושי' את שניהם. ומשני אתא את ופסיק הכי בי"ד דהיינו הפרזי' והכי בט"ו דהיינו המוקפי'. והדר פריך אף דאתא את ופסיק לוי שאין לעשות ב' ימים במקום א' אלא הכי בי"ד והכי בט"ו. מנה"ת שיהיו מוקפי' קורין דוקא בט"ו בשלמא פרזי' דוקא בי"ד דהא קמיעטינהו קרא אבל מוקפי' דלא קמיעטינהו קרא וכמ"ש רש"י ז"ל אימא אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו. ומשני אמר קרא בזמניהם. ככלע"ד פשטא דסוגי'.

כי מן הגליל אנכי תמיה על הרי"ב אהלי יצחק שכ' בדף כ"ב ע"ג וז"ל ואימא פרזי' בי"ד. מוקפי' אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו. ק"ק ומאי קו' הא כבר אמרי' דאתא את ופסיק הכי בי"ד והכי בט"ו. והמעיין לפי האמור בכונת פירכת הש"ס אין כאן קו' כלל. ולא עוד אלא דכדי לתרץ קושיתו ז"ל כי בפשיטות דפירכא הואת וגם פירכה קמייתא ואימא מוקפי' י"ד וט"ו הוא בהכ"ח דכולי קרא לא איירי אלא דוקא במוקפי' ולא איירי בפרזי' כלל. ולענ"ד דבר זה לא ניתן ליאמר וכאמור.

עוד זה מדבר הוא הי' כמוהרי"ט ז"ל בס' אמר ידיד דצ"ו

עיין שהביא מה שהקשה הרי"ב שער אפרים ז"ל ק' תי"ח על הך סוגי' מהא דאמרי' בזבחי' ע"ש ורחצו ממנו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם דאת אתא לוי שירחצו שניהם יחד ואיך אמרי' הכא דאת פסיק. והוא ז"ל בא אל הישוב דהיכא דליכא מה לרבות מתיבת את ודאי דאתא לאפוקי ולהפסיק. והכי הא פריך דלימא דאתא לוי או וכו' למ"ק בזמניהם. ואל"כ מאי הדר פריך דלימא מוקפי' או בי"ד או בט"ו הא כבר אמרי' דאתא את ופסיק. אלא ודאי כאמור כו'. ועמו הס"ך לפי האמור אין כאן הכרח כלל.

אמר המניח גם בס' חוי"ר להרמב"ק ז"ל בדרכ"ב סוע"ב פי' כדי עמ"ד את הש"ס הכי' שכ' וז"ל אימא פרזי' בי"ד מוקפי' אי בעו בי"ד אי"נ בט"ו. דלימא דאת אתא להכי ולהפסיק ולוי אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו וקי"ל. עכ"ל. אלא דמה שהכריח בזה על די רש"י דכדכתיב דקאמר הש"ס מסקנא דקושיא הוא ולא תירוצא. לענ"ד אין בו כדי שביעה דאף אי נימא דהמקשה צריך מסקנא והמתרץ הש"ב לו מקרא. שפיר מהדר ליה דאימא דאת אתא לספסיק ולוי אי בעו כו'.

עוד כי הי' ז"ל שם לעיל מיניה וז"ל. ואימא פרזי' בי"ד מוקפי' בי"ד וט"ו כו' דסד"א קרא כולו למוקפין וי"ד לפרזי' כבר הוזכר בקרא קמא וזהו כונת הש"ס דקאמר כדכתיב כו'. דה"ל דכיון דלא הוזכר בקרא זה פרזים מוכחן לפרושי דאיירי כולו במוקפי'. ופריך אי הוה כתי' את יום י"ד וט"ו כדקאמרת ה"ל דהות מלית למימר דקרא כולו במוקפין אבל השתא דכתי' את כו' והדר כתי' ואת יום ט"ו כו' כך הי"ל פי' הסוגיא והוא ברור ופשוט עכ"ל. ולהכי ההדיוט נורלות נפלאתי איך נסה ליה לפרש כן. דא"כ כמאן דמה שכתב וישלח מרדכי לא היה אלא למוקפים. דהפרזים שהוזכר בקרא קמא אינם אלא דברי המגילה ולא מה שכתב ושלח. וקשה הדא דקרא כתי' אל כל מדינות המלך וגם הפרזים בכלל. ועוד דמאין ידעו הפרזים יום עשיית הפורים. והיותר תימא דעדיין לחלוחית הדיו קיימת במ"ש שם ע"א וז"ל אבל לפי"ז קשה דא"כ היכי סבר המקשה לוי פרזי' בי"ד מוקפי' בי"ד ובט"ו הא לפי"ז לא משכחת שליחות לפרזים ולא ידעי' מתי יעשו פורים ע"כ. והוא פלא. עכ"ל]

גם הרב יד יהודה ז"ל בס' לשבועות דכ"ב ע"א. אף הוא היה מתכוין לפי הפירכא ואימא פרזי' בי"ד מוקפי' אי בעו בי"ד א"נ בט"ו דבעינן דתוקם קרא דכתי' את יום י"ד ואת יום ט"ו במוקפי' ופי' דקרא הוא או או ת"ב עכ"ל. וגם עליו יפול התימא איך גרירא ליה כ"כ לפי כן מה שאין הפה יכולה משום קרא דכתי' לעיל וישלח ספרים כו' וכאמור.

גם הרב זה הי"ה גדול ז"ל בס' דברי היה די קכ"ג ע"א שבא להקי' למה שחילק הריטב"א ז"ל דע"כ לא אמרי' ו"ו לחלק אלא במידי דמניעה אבל במידי דעשיה לכ"ע הוי וי"ו להוסיף. מהא דפריך הכא ואימא מוקפי' אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו. ואם איתא לדברי הריטב"א א"כ הכא דכתי' להיות עושים כו' בוי"ו מוסיף עכ"ל שצריך לעשות שניהם דהיינו פרזי' בי"ד ומוקפים בט"ו. אבל אי אמרי' דכולי קרא במוקפי' איירי ואי בעו בי"ד ואי בעו בט"ו קאמר לא הי"ל לוי ואת בוי"ו מוסיף עכ"ל. ולהמ"ל אנכי לא ידעתי מאי דוחקיה לאוקימי כוליה קרא במוקפי' ולהקי' להריטב"א ז"ל הכא מאחר דלפי פשטא דהוי לאו הכי הוא וא"א לוי כן משום קרא דכתי' לעיל מיניה וכאמור.

עוד אכא חזיתיה להי' ז"ל בדי קמ"ה ע"א דהינה ופי' להקי' ע"ד הריטב"א ז"ל הללו מסוגיין בהכ"מ דהפירכא ואימא מוקפי' אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו. היא דבעי לאוקימי כולי קרא במוקפי' כמ"ש בדי קכ"ג. אלא דהכא רצה ליישב די הריטב"א ז"ל וכו' וז"ל ונר' ליישב במה שי"ל עוד במאי דמשני תלמודא למאי דפריך מעיקר ואימא מוקפי' בי"ד ובט"ו אילו הוה כתי' כו' השתא דכתי' את אתא את ופסקיה. אמאי לא מותיב דהוא כיוצא נכי יוחנן דנעמי' ליה גבי קרא

דאמר יקלל את אביו ואת אמו דמשמע נמי או או לבדו. אבל לר' יאשיה דקאמר התם דלא משמע אלא בו כאחד אע"ג דכתי' את ואת. הה"נ אע"ג דכתי' את ואת נימא דבו כאחד משמע וכו'. וכדי ליישב קו' זאת הוכרח לפי הסוגי' דהדר מותיב תלמודא אהך שינויא דאתא את ופסיק דאכתי מ"מ דקרא מיירי בפרזי' ומוקפי'. דאימא כולי קרא במוקפי' מיירי וכיון דאתא את ופסקיה אימא דאי בעו בי"ד אי בעו בט"ו קאמר כו' עיש"ה ומלבד מ"ש דא"א לפי דהשיטה היא לאוקומי כולי קרא במוקפי' ובהז"ל עוד אנכי תמה עליו ממ"ש עוד שם ע"ב וז"ל מבואר יוצא מתוך ד' הריטב"א והרשב"א דקי"ל כר' יוחנן דדרשינן משמעו' וייו לחלק וכ"כ הנמוקי' בפ' השואל וכ"כ התוס' בחולין וכ"כ הרא"ש ז"ל ותליה דידהו מההיא דרבא דפ' השואל דדריש קו' כר' יוחנן כו' ע"כ. וא"כ לפי"ז לק"מ אמאי לא מותיב הכא דהא ניחא לר' יוחנן כו' אבל לר' יאשיה כו' משום דכל מאי דמותיב הינו אלא לרבא ורבא הא אית ליה בפ' השואל כר' יוחנן דאמר וייו לחלק. וכמו שכן ראיתי להר' שמחת יהודה ז"ל ד' י"א ע"ב דמהך טעמא הוכיח מסוגי' זו דמגילה לקיים חי' הריטב"א ז"ל הנז"ל עי"ש. אלא דלפני הנוסח דבסוגיין איתא רבא ובהרי"ף גריס רב. ואפשר דבדפוס שלו היה כתוב רבא. וגם הר' בס' דרכי הים ד' קכ"ב גריס רבא ובעת דבריו ז"ל צל"ע.

ומן האמור בזה גם מ"ש הר' ז"ל בד' קכ"ג וז"ל איברא כי לא על הריטב"א בלבד קשיא קו' זו דנפשטא דאותה סוגי' דמגילה נמי ק' דעלה דפרי' מציק' ואימא פרזי' בי"ד מוקפי' בי"ד ובט"ו וכו' משני אילו הוה כתי' את יום י"ד וט"ו כדקאמרת השתא דכתי' את כו' אתא את ופסקיה וק' דהא הכא דכתי' כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו ואפ"ה לר' יאשיה אי לאו דגלי סיפיה דק' אביו ואמו קלל הוה דרשינן ליה בוייו מוסיף ובאילו כתי' יחדיו ולר' יוחנן אמרי' דמשמע נמי שניהם כא' ולא אמרי' דאתא את ופסקיה. ותמהני מהר' שע"א ומר' אם דם ז"ל שהוקשה להם מקרא דורמא אסכן ובניו ולא הוקשה להם מהך דהכא וצ"ע עכ"ל.

אהמ"ר לק"מ דלר' יאשיה לא קשיא מהכא דכיון דרבא הוא דקא מותיב הוא ס"ל כר' יוחנן וכאמור. וגם לר' יוחנן ל"ק דאיכא למימר בפ"ר דכוונת ר' יוחנן במקלל דמשמע שניהם כא' משום וייו להוסיף ואתא את להפסיק ולומר דמשמע ג"כ כל א' בפ"ע. ואה"נ שפ"ר כמו הכא במגילה דאי הוה כתי' וייו למודים הו"א להוסיף ואתא את ופסיק שני בי"ד ובט"ו. וכמו שכן ראיתי להרי"ב ש"ם ילסק ז"ל ליומא ולהר' לימודי ה' ז"ל לימוד ש"ג עמים התוכי' בפי' הוציאו לו ד' נ"ז ע"ב ד"ה תניא שהקי' תימא אמאי קסבר ר' יוחנן אין מערבין נהי דלא דריש אחת מ"מ כיון דכתי' מדם הפר ומדם השעיר נימא מערבין דאמר פי' בי מדות דלר' יוחנן דאצטרי' למכתב גבי כשב"כ מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתי' בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתי' יחדיו דמי. ותי' דלא דמו דאלו כתי' הכא מדם הפר והשעיר אז הוה דמי למן הבקר ומן הצאן. אבל ומדם השעיר מדם הפסיק הענין לר' יוחנן. והקשו עוד דא"כ ק' אמאי א"כ יוחנן במקלל וייו לחלק והא ליכא הפסק. ותירצו דהתם נמי את הפסיק הענין דכ"כ אשר יקלל את אביו ואת אמו עיש"ב.

שו"ר שגם בס' שולחי הים ח"ג ד' קפ"ד ע"ג הקי' כן דלפי פלוגתייהו דר"י ור"י במקלל אתייא סוגיין דמגילה דלא כמאן וכו' דלפי מ"ש הר' שעיא ליישב ההיא דקידוש ידים יתיישב ג"כ זה. וגם קושיתו על הריטב"א ז"ל הקי' ג"כ כאן ותי' וז"ל ואפשר דתלמודא השתא בעי למימר דעיקר קו' דאת יום י"ד ואת יום ט"ו לאו במוקפי' איירי אלא בפרזי' ובשושן דפרזי' בי"ד ושושן בט"ו כדגלי בהו קרא וכמ"ש רש"י בד"ה פרזי' ומוקפי' דלא קבע להו קי' זמן אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו ומשני שפיר דבזמניהם קאמר זמנו כו' עכ"ל. וגם דבריו אלו לא זכיתי להבינם. מדא דאעיקר' איך אפשר לומ' דכוונת המקשן הוא לומ' דעיקר ק' דלהיות עושים כו' לאו במוקפי' איירי אלא בפרזי' ושושן. ולא איכפת ליה מה דכתי' לעיל מדינה ומדינה ושלח ספרי' אל כל היהודים דמשמע דכולם בכלל. ועוד דא"כ מאי משני רבא אמ"ק בזמניהם. דגם בהך ק' דבזמניהם נימא דלא אתא אלא לפרזים ושושן וכדקשיא ליה להר' אמר ידיד ז"ל עי"ש. ולא"ה דזו היא כונת רבא דקרא דבזמניהם א"א לומ' דלאו במוקפים קמיירי משום דכתי' לעיל מדינה ג"כ ושלח ספרים אל כל היהודים א"כ בזמניהם למוקפי' בכלל וכהכרח יתיב הר' אמר ידיד ז"ל. א"כ לא הו"ל לרבא לתרץ אמ"ק בזמניהם אלא הו"ל לתרץ דא"א לאוקומי קרא דלהיות עושים כו' דלאו במוקפי' קמיירי משום דכתי' לעיל מדינה ושלח ספרים אל כל היהודים.

ד"ה זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה. וכן א' מה בספרי והביאו הרמב"ן ז"ל בפ' כי תצא. והר' סמ"ג ז"ל בסי' תקנ"ז. ומהך ברייתא יליף התם רבא דמאי דכתי' כתב זאת זכרון בספר הוא לקריאתה בפה בס'. וכתבו התוס' בברכות די"ג ובמגילה ד"י ע"ב דפ' זכור היא מדאורייתא לקראתה בפה. וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ג שאכלו גבי עובדא דר"א שחרר עבדו להשלימו לעשרה. וכ"כ הר' החיד"א ס"י קמ"ה בשם הרא"ש ובשם סמ"ק. אבל הרמב"ן ז"ל בפי' עהת"ו בפ' כי תצא מבואר מדבריו שמצות זכור בא לומ' שנספר לבנינו מה שעשה לנו עמלק ולא שנקרא בתורה פ' זכור וחכמים הוא שתקנו לנו לקרא בשבת דומיא דשקלים ופ' פרה ופ' החדש. וכמו שכן אנא שזיתיה להר' זה הי"ס גדול ז"ל בס' דרכי הים ד' קמ"ב ע"א שפי' כן בדברי הרמב"ן ז"ל וסיים וכי זה נראה ברור בכוונת דבריו ז"ל. ותמה עליו דבכי דאשתמיט מיניה הך סוגיא דמגילה דקאמר רבא דמצות זכור היא בקריאת ס"ת לא שנספר לבנינו זה בעים כמו שנראה מפשט דבריו. וכן הקי' על הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' מלכים ובס' המצות סי' קפ"ט שכ' דמצות עשה לזכור בפה מה שעשה לנו עמלק כו' דמשמע מדבריו ז"ל דאין לנו חיוב לקרא פ' זכור בס"ת ואיך לא זכר שר שזכירה זו היינו בקריאה בס"ת כמ"ש במגילה והנ"ע.

והר' א"מ ובעט"ר ז"ל בס' בנוה ימין ס"ב ד' ל"א הביא דבריו ז"ל והוסיף לתמוה ג"כ על הסמ"ג שלא השמיט ס"י קי"ו שגם הוא ז"ל לא הצריך קריאה בספר. והוא ז"ל בא ליישב לשלשת הרועים אלו שהם ס"ל דחיוב קריאת ס"ת בשנתה השנה הוי דאורייתא וכמ"ש המג"א ז"ל בסי' תרפ"ה לדעת רש"י ז"ל. וגם הריטב"א ז"ל בחי' למגילה והרשב"ץ ז"ל בח"ב סי' קס"ג. וא"כ כיון דבלא"ה חיובא דמה מהתור' לקרות בתור' בצבור בכל שנות השנה וכבר היא נקראת פ' זכור בס"ת בצבור אחת בשנה. דבאמת מהתור' ליכא חיובא לקראת פ' זכור בשבת זו שקודם פורים דוקא דזה לא ליתוי אלא תקנת חכמים כידוע וא"כ בזה כבר יצאנו ידי חובתינו מקריאת פ' זכור בס"ת כו' עיש"ב.

ואחרי כ"ע יש לתמוה עליו דאיך לא זכר שר שהביא הר' המ"כ ז"ל לסדייא בס' כי תצא ס"י תקנ"ז. ולא עוד אלא שכבר הביא ד' המ"כ הנ"ל הר' דרכי הים ז"ל בד' קכ"ח ע"ב וכבר כתז דבריו הוא ז"ל בד"ן ע"ד. אלא דזה יש לתמוה על כי זה הי"ס גדול ז"ל במ"ש שם ע"ד הר' המ"כ וז"ל אלא שהר' ז"ל ספיקי מספ"ל שמא אנו יוצאין י"ח מצוה זו מדאו' במה שאנו קוראין אותה פעם אחת בשנה בסדר הפר' כו' ע"כ. ולהמ"ר אין נראה כן משפט דבריו ז"ל אלא דמפשט פשיטא ליה כן דבזה יוצאין י"ח. אלא דטוב כי ואולי נאמר כי מנהגן של ישראל לקרותה בשבת מיוחד תורה היא ומפני מצוה זו הוא שקבעו כן וכו' ע"כ וכלו' כדאמרי' בכל המנהגים מנהגן של ישראל תורה היא. ואיך משמע מדבריו אלו דמספ"ל אי יוצאין י"ח בקריאתה בסדר הפרשיות. עוד יש לתמוה לכאו' על הר' ז"ל עמ"ש בד' קמ"ב סוע"ג וז"ל ואיך שיהיה לפי' התוס' והרא"ש וסמ"ק שכתבו דקריאת פ' זכור בצבור בשבת זה הוא מהתור' מבואר דס"ל כמ"ש הרמב"ן דאותה שקרינו בשנייה זכור הוא מהתור' וים

סמך

סמך לעיל אמתני' כו' ע"כ. דלפי מה שכ' איהו גופיה ז"ל שם ע"ב שהרמב"ן לא כתב כן בחה"ד אלא כמסתפק ושו' כי והכוון שמצות זכור בא לוי' שנספר לבנינו מה שעשה לנו עמלק כו' וכלוי' ולא שנקרא בתו' פ' זכור. איך כי כאן בשו"ד דס"ל להתוס' והרא"ש וסתים כמ"ש הרמב"ן דאותה שהכינו בשכיים. זכור הוא מהתו' כיון דלא אסיק כן הרמב"ן ז"ל אלא דבזה י"ל דכוונתו ז"ל לוי' דמ"ש הרמב"ן ז"ל בחה"ד כמסתפק ס"ל להתוס' והרא"ש וסמ"ק לוי' כן בפשיטות:

אלא הי' קשיא הא קשיא על הי' ז"ל במ"ש בדי' קכ"ח ע"ב אחר שהביא די' התוס' והרא"ש דפ' זכור היא מדאו' לקריאתה בס"ת. כי וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפי' התו' כו' ושם מר שוא דאמר כאן ובי"אר די' הרמב"ן ז"ל שכוונתו בתורה דהנכון דמצות זכור בא לוי' שנספר לבנינו מה שעשה לנו עמלק ולא שנקרא בתו' פ' זכור וחכמים הוא שתקנו לנו כו' ואיך כאן בדי' קכ"ח סתר אהלו ותקנו בפיקרא עם שכת הפוסקים דס"ל שהיא מדאו' כיון דלא ס"ל הכי.

והיא גופה ק"ל על הגאון הק"ל הפואן ז"ל בס' מערכי לב ח"א שבדי' ל"ב ע"ד כ' וז"ל וכבר כ' הרמב"ן ז"ל בפי' התו' בס' כי תצא דקריאת פ' זכור בס"ת הוי מד"ת ע"כ ועי"ש שם כ' דלכ"ג וז"ל איך שיהיה עשה דמצות זכור מד"ת בזמנינו מודה דליכא כמו שסיים הרב בלשונו דכבר עשינו הש"ע וכו' ובדבריו כי הרמב"ן בשו' ג' מפה הרב עכ"ל אשר מתבאר מדבריו אלו דשוה הם בזה הרמב"ן עם הרא"ש דבזמנינו ליכא מ"ע דזכור מד"ת וכ"כ מוהר"י אברבנאל ז"ל בס' כי תצא וז"ל ואמנם לומרו עו' לא תשכח פי' הרמב"ן מספרי זכור בפה אל תשכח בלב שנתחייב לספר לבנים ענין עמלק עכ"ל ואיהו גופיה בדי' ק"ב ע"ב אחר שהביא ד' הרא"ש בפ"ג שאכלו דהוי מד"ת לקרות פ' זכור כ' וז"ל וכ"כ התוס' בפ"ג דברכות והרמב"ן בס' כי תצא והסמ"ג בעשה דזכור והסמ"ק ס' ק"ח וכן נקטו עיקר כל הפוסקי' עכ"ל ואיך כלל להרמב"ן ז"ל עם ס' כל הפוסקי' דקריאת פ' זכור הוי מד"ת הפך מ"ש איהו גופיה ז"ל בדי' ל"ב שלידד כן ולא אסיק הכי ולומר שסמך כאן ע"מ שכ' בל"ב לדידי' דסיק ולאי מניח ול"ע.

גם על הי' כמוהר"ר אשכנזי ז"ל ק"ל הכי בס' מגלת הגדול מ"א דפ"ג ע"ב וז"ל והקדים עוד דהא זכור בפה שאמרו בספרי ובגמ' כי הרמב"ן ז"ל בפי' עהתו' דהיינו שנקרא פ' עמלק בצבור יעוי"ש. וכיון שהוא דעת התוס' ז"ל כו' וכן הוא דעת הרא"ש כו' גם בתשו' התה"ד כו' באופן דכולהו הכי כוונתא ז"ל שה אחד ס"ל דפ' זכור לקרותה בצבור הויא דאורייתא עכ"ל. דאיך כלל להרמב"ן ז"ל עם כל הני רבוותא דס"ל כן. ואין כן דעת הרמב"ן אלא שלידד כן. אבל דעתו שאין חיוב פ' עמלק בצבור וכמ"ש. וכמו כן ק"ל על הי' כמוהר"י אלגאזי ז"ל בדרוש לפ' זכור ד"ה ע"א שכ' וז"ל וכ' הרמב"ן ז"ל זכור בפה שנקרא פ' עמלק בצבור ע"כ. ובכר ראיתי שם בגליון מגיה עמ"כ כי אגב ז"ל שכ' וז"ל עסס"כ אין כן דעת הרמב"ן אלא שלידד כן בס' כי תצא אבל דעתו שאין חיוב קריאת פ' עמלק בצבור עכ"ל.

עוד מזות קשה להגאון מע"ל ז"ל שכ' שם בדי' ל"ב ע"א וז"ל שראיתי להרא"ש בפ"ג שאכלו שכ' דמ"ש גבי ר"א דשחרר עבדו והשלימו לעשרה אע"ג דמשחרר עבדו עובר בעשה ומכין עשרה לקדיש וקדושה וברכו. איכן אלא מצות דרבנן מיירי בפ' זכור. דהוי מד"ת עיי"ש ע"כ. וגם בדק"ב ע"ב כ' וז"ל יראה לע"ד שיובן במ"ש הרא"ש בפ"ג שאכלו גבי מ"ש דר"א שחרר עבדו והשלימו לעשרה והק' כו' ותי' מצוה דרבים שאני וברכה דקדיש וקדושה דרבנן והיכי דמי עשה שית. וישב דאיירי בפ' זכור דהוי מד"ת לקרות פ' זכור עכ"ל. ואני הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דהן אמת דמתוך די' הרא"ש ז"ל משמע שהיה דקריאת פ' זכור בס"ת הוי מדאו' אבל מאי דקאמר עד בשמו דהא דר"א שחרר עבדו להשלימו לעשרה מיירי בפ' זכור ולהכי הוא דשחרר משום דהוי מד"ת לקרותה בצבור הנואם יראה דלאו

הכי הוא וז"ל הרא"ש ז"ל מצוה דרבים שאני דאלים עשה דרבים דתפלה וקדושה בתוך ב"י דהיינו עשה דנוקדשין את השם בעשרה ברבים ואפי' הוי מילתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מליכי לו עיקר מהתו' אפ"ה דחי עשה דיחיד דלא מסתבר לי דמיירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פ' זכור שהוא מהתו'. דמשמע דבכל ענין מיירי מכאן תשו' לבה"ג הכי כו' עכ"ל הרי לך להדיא דאדרבא כי דלא נסתבר לו לאוקומי להא דר"א שחרר לעבדו הי' דוקא לקרות פ' זכור שהוא מה"ת. אלא דבכל ענין איירי הפך ממ"ש הי' ז"ל בשמו. וכן מתבאר מלשונו שנפי' אלו מגלאון ס"י ן' שכ' וז"ל. ותכי' ז"ל הק' ע"ד ה"ג מהא דאמר פ' השולח מעשה בר"א שבא לבהכ"נ ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ומסיק דעשה דרבים דחי עשה דלעולם בהם תעבודו ואע"ג דלעולם בהם תעבודו דאורייתא ועשה דתפלה דרבנן ולא אתי עשה דיחיד דאורייתא ודחי תפלה דרבנן וי"ל דשאני התם דזכה את הרבים שילכו אלים הא' עשה. אע"ג דהוי דרבנן לגבי בני על אבילות אין בו זכות לרבים עכ"ל. הרי לך מבואר דלא ס"ל להרא"ש ז"ל דהא דר"א שחרר עבדו הוא לעשרה דאורי' מדהוצרך לתרץ על בה"ג דכיון דזכה את הרבים אלים הא' עשה אע"ג דהוי דרבנן ולא תי' דמאי דשחרר עבדו הוא לעשרה דאורי' לפ' זכור.

וכזאת ק"ל על הי' תה"ד ז"ל בס' ק"ח. שכ' וז"ל אבל קריאה פ' זכור. כתב האשירי פ"ג שאכלו דעשה דאורייתא הוא לקרותה בעשרה ודוחה ל"ת דלעולם בהם תעבודו להכי שחרר ר"א עבדו כדי להשלימו לעשרה עי"ש פ"ג שאכלו באשירי עכ"ל דהכי הרא"ש ז"ל לא כתב כן וכאמור. וזה יש לתמוה על הט"ז ז"ל בס' תרפ"ה וה' שלחן גבוה ז"ל שם שהביאו דבריו ז"ל ולא הרגישו מזה וזו היא שהק' נ"כ על הי' דרכי הים ז"ל בדי' קמ"ב ע"א שכ' וז"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ"ז דברכות גבי עובדא דר"א שחרר עבדו להשלימו לי' שהיה בשבת זכור דאתי עשה דרבים דזכירת עמלק ודחי עשה דיחיד דלעו' בהם תעבודו עכ"ל וכן יש לתמוה על הי' כמוהרח"ש ז"ל בס' כוס ישועות ס"י תרפ"ה שכ' וז"ל הכי הרא"ש בברכות לדעי"ז על מעשה דר"א בשחרר עבדו תי' דהיה בשבת זכור שהוא מדאורייתא יעוי"ש עכ"ל. באופן שכל די' הרבנים ז"ל הללו נאסוכים ואמרוכים לע"ד לי כמה והרצאתי הדברים הללו לפני מי שגדול הי' שמו ומבין פחד יצחק לאבי"ד בינוסי' והסי"ב לי שהכר קדמני בזה. ושוב האיר הי' את עיני וראיתי להי' הגדול כמוהר"י אלגאזי ז"ל בס' אהלות יעקב שם שהביא די' הרא"ש ז"ל הללו ושוב כ' וז"ל ובתשו' תה"ד ס"י ק"ח כתב כן בפשיטות דקס"ל פ' זכור דאורייתא הוא לקרותה בעשרה וכ"א שחרר עבדו להשלימו לעשרה לפ' זכור הוא לדעת הבה"ג ע"ש עכ"ל. ומעתה כמה שקטה תמיהתנו דהכא הי' ז"ל הבין בדברי הי' תה"ד דמ"ש דלהכי שחרר ר"א עבדו להשלימו לעשרה איכו אלא לדעת הבה"ג. ולהרא"ש לא ס"ל הכי וכמ"ש דלא מסתבר לי כו' ואין ספק אצלי שיצא לו להי' ז"ל זה מדקדוק די' התה"ד ז"ל שאמר הכי בריש כי האשירי פ"ג שאכלו כו' חזר וכתב עי"ש פ"ג שאכלו באשירי דלכאו' דבריו אלו האחרונים הם שפת יתר אלא מוכרח לוי' שכוונתו ז"ל לוי' שדבריו אלו שכ' להכי שחרר ר"א עבדו כו' איכם אלא לדעת בה"ג והוא מגוה שסיים הרא"ש ז"ל וכי מכאן תשו' לבה"ג הכי כו' דלדעתו ז"ל הכי שאם נקבר לו לאדם מת ביו"ט האחרון שהוא מדרבנן דאתי אבילות יום ראשון שהוא מדאורייתא ודחי עשה דרבים שמחת יו"ט דרבנן. ועי"ז הק' עליו הרא"ש ז"ל דהכא בפ"ג שאכלו משמע דעשה דרבים דרבנן דחי עשה דלעו' בהם תעבודו והיינו לשיטתו ז"ל דאוקים להא דר"א שחרר עבדו בכל ענין איירי. אמנם הבה"ג לא מוקים הך דר"א הכי כדי הרא"ש ז"ל אלא דלא שחרר ר"א אלא להשלימו לעשרה דאורייתא לקרות פ' זכור שהוא מה"ת.

אלא דלאחר ההשקפה אין זה מן הישוב לדברי הי' תה"ד ז"ל דאי כוונתו ז"ל במ"ש להכי שחרר ר"א עבדו להשלימו לעשרה הוא לדעת הבה"ג. וכמו שהבין הי' כמוהר"י אלגאזי

אנג"ז ז"ל אין זה הכרח דשפיר א"ל שגם הש"ג ס"ל כדעת ע ליק להרא"ם דמאי דמתני' ר"ה לעבדו היינו לקדים וקדושה שהוא מדרבנן ומאי דהק' התוס' והרא"ש עליו מהא דר"א יש לתרץ כמו שתי' הרא"ש ז"ל בפ' א"נ דשאני התם דזכה את הבנים הילכך אלים האי עשה אע"ג דהוי דרבנן כו' כאמור וכן הי' ג"כ ה' חות יאיר ז"ל סי' קי"ב עיי"ש וא"כ הדרא קו' לדוכתא על התה"ד ורבני האחרונים ז"ל.

והנה מ"ש לעיל משם גאון ה' א"מ ז"ל בשכות ימין שכ' על הסמ"ג בחלק עשין סי' ק"ו שגם הוא ז"ל לא הצריך קריאת פ' זכור בספר כו' בקי' אבל חזינן להי' כר מלוה סי' י"א ד' קפ"ח ע"ב שכ' ונראה שדעת הסמ"ג כדעת רבי' דאפי' העשה דזכור אינו נוהג בזה"ז וכמו שמוכח מדברי רבי' בפ' המי' כו' עד מ"ש שם ע"ג וצ"ל דמ"ש רבי' והסמ"ג מ"ע לזכור. תמיד מעשיו הרעים כו' היינו בזמן שהנהגת מלוה זו כו' שהוא בשעת הגאולה, בע"ש אבל בזה"ז שאנו בגלות אינו נוהגת. ואולם התוס' כו' וכן בש"ע א"ח סי' תרפ"ו כי י"א שפ' זכור ופ' פרה חייבים לקרות' מדאורייתא והנה מדכתב מרן דין זה בלשון י"א מכלל דיש חולקים בזה דקריאת זכור אינה מהתו' והיינו דעת הר"מ והסמ"ג דאינה נוהגת בזה"ז וכמ"ש לעיל ופ' זכור הוי' מדרבנ' ויעי"ש בדי מרן בב"י ובש"ע שסי' תרפ"ו ובפר"ח שם כו' עכ"ל.

כי מן הגאון קלע"ו עמ"ש מרן ז"ל שם בסי' תרפ"ו בב"י וז"ל וכל רבי התרות אלו שכתבו המפרשי' להקל בשמיעת קריאת התור' אינם ענין לפ' זכור שהיא מהת"ו בעשרה כמבואר בדברי הפוס' ס"ג שאכלו ודברי הסמ"ג עכ"ל ואני הדיוט לא זכיתי להבין. היכן ראה להסמ"ג שכתב כן דלפי מה שכתבתי הוא סובר כסי' הר"מ והרמב"ן ז"ל דקריאת פ' זכור בשית הוי' מדרבנן ול"ע ומה מאד יש לתמוה על הי' כ"מ ז"ל שאמר שרמז בדבריו להב"י בסי' תרפ"ו אך לא נרגש בדבריו כמ"ש כיון שהוא גופיה הכריח דסי' הסמ"ג ז"ל הוא כדעת הרמז"ל. ולוי דע"ם כפל בדבריו וצ"ל כמ"ק במקום סמ"ג לא ניחא לי דכל כי הא לא הוו שתקי המפרשי' ז"ל ושיא גופה יש לתמוה על הי' כמוהרח"ש ז"ל בסי' תמיכה לחיים די"א ע"ד שאמר שהביא רב הפוסקים שהוא מדאורי' כי וז"ל וכ"ן שהוא דעת הסמ"ג שהביא דבריו מרן בב"י א"ח שם בסי' תרפ"ו וגם מרן ז"ל הכי הוי"א שכתבו שכי כו' והביא לשון הב"י ז"ל הנ"ל וא"ך לא נרגש ע"ד מרן ז"ל במ"ש על הסמ"ג דס"ל כסי' הרא"ש וכאמור.

ועוד אני תמיה על הי' הגאון בס' רוח חיים בא"ח סי' תרפ"ה ד' ק"ח ע"א שכ' וז"ל ומתוך האמור ומדובר תמהני על ה' משבצות זהב אשר פריו יתן בעיתו לוי דודאי קריאת המגילה עדיף מע"ג די"א דזכור ד"ת בכך יצא בשבת שמע ויבא עמלק ע"כ. ולפי מאי דכתיבנא אינו כן וצ"ע עכ"ל וקי' מש"ז אינו. בידי לראות הדברי' במקומן ולדידי אהמ"ר אין כאן תמיה אמסר. דהי' פר"ח בסי' תרפ"ו הל"ע על הרא"ש ז"ל מכין לו שהיא בעשרה. והרא"ם ז"ל היד הי' מג"א ז"ל [כעת לא מלאתיהו] בסי' תרפ"ה כי דכשמוע בפורים פ' ויבא עמלק כיון זוכר מעשה עמלק ויוצא י"ח וקיי"ם שם הי' מג"א שכן משמע מסוגי' דמגילה די ח"י דהי"ה בפ' ויבא עמלק יצא וא"כ מה לו כי יצעק על הי' משב"ז ז"ל. ואתה תחזה להי' מר בכים דכריזא היו בסי' יפה ללב ח"ג בסי' תקפ"ה שאחר שהביא ד' הי' ר' אביהו ז"ל בספר ח"י משם הי' עולת שמואל כי הוא כר"ו דלפ"ד הי' מג"א לריכין טפי שיזהרו לפורים דאיכא תרתי שמיעת פ' ויבא עמלק שיוצא י"ח בזה מזכירת מעשה עמלק כמו בפ' זכור ושימעו מ"מ בציבור. ומזה דן אחרי לזקן ולחולה שמביאים אצלם ס"ת לשמוע זכירת מעשה עמלק דמוטב שיהיה זה בפורים כו' משבת שלפניו כו' עיי"ש ודבריו כר"ו הפה כדברי הי' משב"ז ז"ל ספק די הי' ר' אביהו ז"ל.

מס' כתובות

דנ"ב ע"א ת"ר השבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם. וכתבו התוס' בד"ה והיו מבקשין וא"ת והא דבעי בפ' השולח אהא דתנן אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תקה"ע אי משום דוחקא דצבורא הוא או משום דלא ליגרו בהו טפי תפשוט מהכא דמשוי דוחקא דצבורא דקתני פודה עד עשרה בדמיה וי"ל כו' וראיתי להמוהרד"א ז"ל בס' תהלה לדוד ס"א. די' קכ"ח ע"א שהק' ע"ד דכיון דהתם מתני' דהתם הם דברי רשב"ג והב"א היא אליבי' היכי מצי לפשוט מדברי ת"ק ועמו הס"ל כרי דלק"מ שהרי אליבא להרשב"א ז"ל בחי' לגטין שאמר שכי שסתמא דמתני' דהשולח הוא רשב"ג כי וז"ל א"כ א"ל דסתמא דמתני' דהכא סתמא דרבים. ה"א ותדע לך מדפליג רשב"ג אין מבריחין את השבויין שית כישא לאו פלוגתא דרשב"ג ורבנן הי"א וסתמא דהכא אפי' רבנן דאין מבריחין את השבויין מודין בה כו' ע"כ וא"כ יכולין אנו לומר שפיר דהכי ס"ל להתוס' דהאי סתמא לאו רשב"ג הוא ומשו"ה מקשים שפיר ויגיד עליו ריעו דבריהם שבפ' השולח שם ד"ה דלא ליגרו וליתו והא דתניא בפ' נערה שנשבית והיו מבקשים ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהויא כגופו כו' שגם התם לכך כיונו.

גם מ"ש עוד וז"ל וא"ת דאי בעיין דהתם היינו בדברי רשב"ג אכתי תפשוט מהכא דהוי משום דלא ליגרו בהו טפי כמ"ש קו' זו האחרונים. ונר' דלק"מ דלאמור דרשב"ג אינו מחלק בין דוחקא דצבורא לדוחקא דיחיד וס' זו לא נפלאת היא ולא רחוקה וכבר אתאמרה בני מדרשא הכין בפ' בשמעתין ובפ' השולח כו' וא"כ ליכא לאקשוי דתפשוט מינה עכ"ל אחרי לו ידעתי כוונתו בזה דכיון שכבר הק' כן האחרונים ותי' כן מה בא הוא ז"ל לחדש ולוי וכו' דלקמן ואי משום דנעם שתי' הרין ודעימיה כן לא קיימי דהב"ח הוא בדברי רשב"ג. מאי כפיל מ"כה כיון דעיקר קושייתם ותירוצם אינו אלא בדברי הבעי"א על סתמא דמתני' יהיה מי שיהיה.

גם מה שהוכפל הנה לוי וז"ל ולפי דברינו אלה שרש מסר קו' זו שהק' מוהרש"א שם וז"ל ואין להק' דאדרבא תפשוט מדרשב"ג בהפך דהוא משוי דלא ליגרו בהו כו' דאפשר ליישב כמ"ש דלפי רשב"ג אין לחלק כו' ע"כ. גם בזה דבריו לא הבינותי מה בא להוסיף כיון שהיא היא קו' האחרונים. גם מה שסיים וכו' ולא הבנתי מאי שייך לוי אדרבא הכוונה יראה להרשב"א ז"ל שם שכי כן וז"ל ויש מקשים אדרבא תפשוט מדרשב"ג דהתם משוי דלא ליגרו בהו הוא כו' ע"כ וכוונת שמועה דאדתקשי להו למה לא פשטא התם מדברי ת"ק המתיר כמ"ש התוס'. אדרבא יש להק' על הש"ס דתפשוט מדרשב"ג. האומר שדבריו הם ממש כדברי סתמא דמתני'. וגם כוונת מוהרש"א שכי ואין להק' כו' אין כוונתו להק' על התוס' אלא לסתמא דהש"ס. ומן האמור גם מה שסיים הי' ז"ל וכו' על מוהרש"א ז"ל ואם כוונתו לוי שאמר דהלכתא כרשב"ג לפי די' התוס' אין במשמעות דבריהם דס"ל דהלכתא כרשב"ג ע"כ אהמ"ר דבריו תמוהים הוא דאין כונת מוהרש"א להק' להתוס' וכנ"ש. ועוד דאין אנו צריכים למשמעות דבריהם שכבר מבואר להדיא בפסקי תוס' בפסקו דלא כרשב"ג עיי"ש.

גם מה שהלי"ע על הי' מוהרש"א ז"ל לפי האמור לעיל מדברי הרשב"א ז"ל דסתמא דמתני' דהשולח י"ל דסתמא דרבים הוא לקמן ואם היה רואה דברי הרשב"א בודאי שלא היה כותב על דברי מוהרש"א דהא ליתא. עוד כתבו שם התוס' בד"ה רצה אינו פודה פי' בקוני דלא תקינו רבנן אלא חד פדיון משמע כו' וקי' דלעיל מסקינן תיקנו מלוי למלוי דמשמע דפירות ופרקון מליין יותר כו' וכי' מוהרש"א ז"ל וז"ל. ולעיל פירש"י מלוי למלוי מזונות תחת מעשה ידיה ואפשר שהתוס' לא רצו לפ' כן דהא דמזונות תחת מעשה ידים היינו משום דמתקנא איבה ע"כ וכונת דבריו ז"ל נראה שהוק' לו ע"ד התוס' דכיון דכבר פירש"י דמלוי למלוי הוא מזונות תחת מעשה ידים ושאינו מלוי הוא פירות ופרקון מאי קי"ל

על

על רש״י ועי״ז בא לתרץ ד׳ התוס׳ שהם לא רצו לפרש כרש״י אלא הם מפרשי׳ דפרכת הש״ס ואיפוך אכ״ז הוא על פירות ופרקון עם קבורה וכתובה ועי״ז תי׳ דבשים תיקנו מלוי למלוי וכמלא דפירות ופרקון הם מלויים וקי׳ לרש״י שפי׳ דלא תקינו רבנן אלא חד פדיון כנ״ל משום דבריתו ז״ל אלא שקי׳ עליו דאם הם לא רצו לפי׳ כפי׳ רש״י מה כחם להקי׳ ע״ד רש״י כיון שלא עי׳ כפירושם . ועיין להר״ב היכל מלך ז״ל ד״ה נ״ל ע״ד .

עוד כי מוהרש״א ז״ל ות״ל ועוי׳ כרי דגם לפירש״י דפרקון ופירות לא הוה מלוי הייכו לגבי מזונות ומעשה ידים אבל כתובה וקבורה שפיר הוה פירות ופרקון מלוי דלא תקשי עלייהו כמי ואיפוך אכא יבר״ל וכותבו ז״ל גם בזה מבואר שבא לתרץ תי׳ שני ע״מ שהוקי׳ לו ע״ד התוס׳ כנז״ל והוא דלף דפירש״י דפרכת ואיפוך אכא הוא למזונות ופרקון כיון דלא״כא לנפרך ג״כ ואיפוך על פירות ופרקון עם קבורה וכתובה כשמשני בשים תקנו מלוי כו׳ הכוונה הוא לתרץ תי׳ אי על שניהם דלגבי מזונות ומעשה ידים הוה פרקון ופירות אינו מלוי ולגבי כתובה וקבורה הוה פרקון ופירות מלוי וא״כ קי׳ על רש״י שפי׳ דלא תיקנו אלא חד פדיון ועי״ז תי׳ התוס׳ דל״ל לפירושו דאדרבא כו׳ ככ״ל שפיר בכוונת ד׳ מוהרש״א ז״ל והוצרכתי לבאר דבריו הפשוטים משום שראיתי לכמוהרד״א ז״ל בס׳ שני ע״ד מוהרש״א אלו בתי׳ השני שאין מקום לדבריו ועהש״כ אדרבא לדבריו ז״ל . לא מצאתי לשם בית מושב ומקום יש בראש לד׳ הר׳ ז״ל וכמ״ש ומאי דפשיטא ליה להר׳ ז״ל דקוי׳ דאיפוך אבא לא שייך מקבורה לכתובה משום דאי אפשר לשפוכי התוס׳ ז״ל ס״ל דאפשר ואפשר . גם מה שעשה ב׳ צדדים בכוונת ד׳ הר׳ ז״ל והצד השני הוא שכוונתו לתרץ קוי׳ התוס׳ בד׳ רש״י אנכי לא ידעתי איך אפשר לפי כן בדברי הר׳ ז״ל . גם מ״ש בצד הראשון דאין לפי כן בד׳ רש״י כדי להקי׳ על דבריו . ובצד השני מזר וכי אין צריך לדחוק ולפי כן בד׳ רש״י וכו׳ לפי מה שנתבאר לא בא הר׳ ז״ל לפרש דבר בדברי רש״י וכמו שיראה המעיין .

עוד מזה הוית להר׳ ז״ל שהביא ד׳ הרמז״ל ס״י״ד מה״א ומה שהקי׳ ע״ד הר׳ לרי״ט ז״ל והוא ז״ל כ׳ עליו שדחק את עצמו כדי לתרץ קושיתו והוא ז״ל תי׳ וז״ל . ולענין דכוונת הרי״ף הוא לפסוק כרשב״ג וכמ״ש בה׳ מ״ע וכאן כיון דאיכא פלוגתא בגמ׳ דת״ק דברייתא קמייתא קאמר דפעם א׳ פודה אותה עד עשרה בדמים ות״ק דברייתא בתרייתא קאמר דפודה אותה עד עשרה בכתובתה והרי״ף רצה לפסוק כת״ק [ול״ל דלא כת״ק] דברייתא קמייתא דפודה אותה עד עשרה בדמים משו״ה כתב אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה לאפוקי מהאי ת״ק דהאי ברייתא עכ״ל ודבריו לא הבינותי חדא דכיון דכל עיקר כוונתו אינו אלא דנקט הרי״ף כי האי לישנא אין מחייבין לאפוקי מת״ק דמחייבין למה לו להביא דברי הת״ק דברייתא בתרייתא כאלו אמורין זה בזה . ועוד דלעיקר עיקר תי׳ אהמ״ר אין בו מובן דבשלמא לתי׳ של הר׳ לרי״ט ז״ל נפקא מינה שפיר מהך לישנא דאין מחייבין לאתויי דין אחר דאף שכתובתה יותר על דמיה אין מחייבין את הבעל לתת לה כתובתה אף שאין נותן לה דבר מכיסו כדי לפדותה יותר ע״ד ואם היה כוונת הרי״ף אינו רשאי הבעל כו׳ לא הוה משמע מינה הך דינא אבל לתי׳ ז״ל אדרבא הו״ל להרי״ף לנ׳ אינו רשאי דמכרים נפקא שאינו חייב ודלא כת״ק ולא לומר אין מחייבין דאיכא למשמע מינה אבל הוא רשאי . במלא דאדרבא תי׳ לא כיון ליאמר אפי׳ עיין הדחק ועיין להר׳ שעי״ה ז״ל דתריץ שפיר קוי׳ הלח״מ ז״ל עפ״י דברי הריטב״א ז״ל .

עוד מזי הוית להר׳ ז״ל שעמד ע״ד התוס׳ בס׳ בפ׳ נערה ד״ה אין פודין את השבויים . אריפא קאי שכל המפרשי׳ עמדו עליו וכל א׳ פי׳ לפי דרכו והוא ז״ל פי׳ וז״ל דכוונת התוס׳ הוא לומר אמאי דפליג רשב״ג דת״ק אמר דפודה את אשתו עד עשרה בדמים ורשב״ג פליג ואמר אין פודין את השבויים יותר מכ״ד הייכו אריפא דהך ברייתא אבל אקיפא ל״פ רשב״ג דרשב״ג ות״ק בשיטה אחת קיימי דכוונת ת״ק דהך ברייתא הוא לומר דבפעם ראשונה חייב לפדותה עד עשרה בדמיה וכ״כ ת״ק דברייתא בתרייתא שהוא רבי ס״ל דחייב לפדותה עד עשרה בכתובתה אבל בפעם ב׳ רצה פודה אותה הייכו עד דמיה דוקא ות״ק דברייתא בתרייתא דאמר רצה פודה הייכו עד כדי כתובתה דוקא ואם רצה אינו פודה כלל ורשב״ג לא פליג עליה דת״ק עי״ז אלא מאי דפליג הוא אריפא דוקא ולא אקיפא כו׳ עיש״ב ולא יכולתי להעתיק כל דבריו מגו״ס יגיעת בשר ודבריו לא יכולתי להולמם חדא דאף אם יסודו היה חזק היכן רמוזה כל הני מילי בשתי תיבות של ד׳ התוס׳ דס״ל כדברי רי״א ועוי׳ דלעיקר אהמ״ר הרואה יראה דיסוד רעוע הוא כיון דעיקר יסודו אינו אלא דמ״מ הת״ק דברייתא קמייתא רצה פודה הייכו עד דמיה דוקא וכן מ״ש שת״ק דברייתא בתרייתא רצה פודה הייכו עד כדי כתובתה ומי גילה לו רז זה שכן כוונתם ולא מצינו פלוגתא אלא ברצה אינו פודה דרש״י ז״ל פי׳ אינו פודה כלל ור״ח פי׳ אינו פודה יותר מכ״ד . אבל ברצה פודה פשיטא דפי׳ הוא רצה פודה בפירוק הראשון לת״ק דברייתא עד עשרה בדמים ולת״ק דברייתא בתרייתא עד עשרה בכתובתה דמאי שנא מפירוק ראשון לב׳ דאין לחלק ביניהם אלא מחיוב לפטור לרש״י פטור לגמרי ולר״ח כמית דרגא וכ״כ בשיטות מרן ז״ל בשי׳ הסי״ע פי׳ ע״ח שהביא פלוגתא הכי׳ וכו׳ וז״ל ומסתברא כפרש״י דמ״ש פדיון ראשון מפדיון שני אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דבפדיון ראשון עבדי טפי חמור מן העיקר ה״ה בפדיון שני ע״כ וכן כתבו הר׳ נתיבות משפט והר׳ שעיה ז״ל על ברייתא קמייתא דרצה פודה אף בפעם ב׳ עד עשרה בדמיה דכיון דטעמא הוה משום דאשתו כגופו אפי׳ פעם ב׳ נמי דהא אדם יכול לפדות עצמו כמה פעמים . גם מה שהקי׳ על הר׳ שה״ג שס״ל לפי שדין זה שפסק הרי״ף הוא הפך כל הפוסקים דבריו לא הבינותי דלפי מ״ש רבי׳ ירוחם משם התוס׳ שפסקו כן ובסברא זו קאי הרי״ף וכמ״ש איהו גופיה ז״ל ועיין דינא לאלוש לדבריהם שהוא מ״ש בד״ה אין פודין כו׳ אריפא קאי א״כ מה לו כי יצעק על הר׳ שה״ג כיון שכבר מצאנו חבר להתוס׳ .

עוד מזה הוית להר׳ ז״ל בס׳ שבי תי״ל והרי״ף והר״ן לדעת הר׳ ב״ח ביו״ד ס״ל דכל זה דאמרי׳ דאין פודין את השבויים יותר מכ״ד הייכו מדינא אבל אם ירצה האב לגבי הבן או א׳ מקרוביו ליתן עליו אפי׳ בדמים יקרים יכול ליתן ואיסור ליכא וקצת קי׳ למהי״ר זה הי״ס גדול שכ׳ בד׳ פ״ב ע״ד שפי׳ הר״ן היא ישלאה ואך פסק כוותיה הב״ח ואהמ״ר פילס ניניה דמר דהרי״ף בפ׳ השולח קאי כוותיה כיעו״ש והדבר ברור עכ״ל ואנכי לא ידעתי היכן מצא להרי״ף שכ׳ כפי׳ הר״ן דבפ׳ השולח לא כתב כלום . ולא כי אלא בפ׳ נערה שהביא דבריו הר׳ שה״ג שם שפסק כתרי קולי דרשב״ג דאינו חייב הבעל לפדות לאשתו אלא בכ״ד ובכדי כתובתה ותלי״ת .

עוד כי שם ות״ל וראיתי להרב שו״ג יו״ד סי׳ רנ״ב שהקי׳ ע״ד הר״ן במ״ש ועוי׳ דכיון דבגמ׳ פשיטא ליה מלוי בר ברנה דאפי׳ קרובו פודין יותר מכ״ד והוא ז״ל סובר דאפי׳ לאשתו דאיכא נ״ד שהיא כגופו דאינו פודה אותה יותר מדמיה ולל״ע ואהמ״ר כרי דאשמעינן מיניה דמר ד׳ מרן ב״י והב״ח דכל א׳ מהם כבר הרגישו מאי ועוי׳ דר׳ הר״ן ועי״ב כל א׳ ואי פי׳ לפום שיטתו כמבואר בדבריהם עכ״ל . גם בזה אהמ״ר לא ידענא מאי קאמר דהן אמת דבלשון הר״ן הלזה כבר עמדו בו ראשוני׳ ואחרוני׳ . אבל מה שהקי׳ להר׳ שו״ג שהב״י והב״ח כבר הרגישו מאי ועוי׳ כו׳ שכ׳ הר״ן ואשמעינן מיניה הרואה יראה להר׳ ב״י ז״ל שלא הרגיש בו כלל אלא שהביא לבד דברי הר״ן . וגם הר׳ שו״ג כבר הביא ד׳ הב״י ולא אשמעינן מיניה . אלא שלא ראה בדבריו שהרגיש שום דבר ע״ד הר״ן ז״ל . גם הב״ח ז״ל לא הרגיש בו כלום אלא כי בפשיטות מה שנראה מדברי הר״ן ותמה על הב״י ז״ל בזה שהבין מד׳ הר״ן שדעתו כהרי״ף והרי״ת דמ״ש הר״ן ועוי׳ וכו׳ מפורש דס״ל דמוכיחין לפדות בתו וקרוביו יותר מכ״ד . באופן שלא א׳ בהם שהרגיש שדבריו סותרי׳

שאלתי לינהו. מ"כ ונ"ת בהאי ועו' שבי כמ"ש כלאכים ולמכונים.

שם

דע"ד ע"ב המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים אינה מקודשת ע"מ שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת. ראיתי להר' קול יעקב ז"ל ד' כ"ד ע"ג שרצה לפרש בזה קראי דהתקונן מה יתאונן אדם חי כו' וכו' וז"ל ואמר בגמ' הלכה אצל חכם והתירה הרי זו מקודשת הלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת וכו' הטור באה"ע סי' ל"ט שאם קדשה ע"מ שלא יהיו בה מומין ונמצאו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה הרי זו מקודשת למפרע לפי שאינו מקפיד על המומין אלא שלא ישארו בה מומין וכבר נתרפאה. אמנם התוס' חולקין עליו וכמ"ש מרן ב"י שם דס"ל דעיקר הקפידה הוא על המומין ואפי' שנתרפאה מ"מ היא נמאסת בעיניו כשיזכור ממומין שהיו בה עכ"ל וכן שנים ופי' בר"ן ע"ב דבמחלוקת שנויה בין התוס' ודעמייהו עם הטור ז"ל ולכאו' לפמ"ש דבריו תמוהים דבכלהו דלשמעתין מיניה דעל דברי מרן גופיה בבדק הבית שכ' וז"ל ואפשר שלא כתבו שאין הדבר בלשון אלא לעלין אומר שאין בה מומין משום דקשיא להו מה שאומר שהלך אצל רופא וריפא ולפיכך הוצרכו לתת טעם לחלק ביניהם. אבל אומר שלא יהא בה ספ"ר דייקינן הלשון לומר שאינו מקפיד אלא שלא יהיו בה אח"ך. אבל אם ימצאו בה ויתרפאו אינו חושש עכ"ל הרי מבואר שמרן ז"ל הדר ביה ויישב ד' הטור שלא יהיה חלוק עם התוס'. דכשאמר שלא יהא בה מומין מודים התוס' ודעמייהו דכשנתרפאה היא מקוד' למפרע ונעלם המחלוקת והעד ע"ז הוא שפסקו מרן ז"ל בשלחנו הטהור. שם בסוף סקי' וכ"כ להדיא ה' בעל הגולם ז"ל. וגם לשמעתין מיניה ד' הב"ח ז"ל ולמה דבריו ה' בח"מ שכ' דט"ס הוא בד' הטור וצריך להגיה בו במקום בה ע"ש שאפיד ג"כ אין כאן מחלוקת ולא דבר בהי הטור ז"ל והסכים עמו ה' ח"מ ז"ל גם ה' ב"ש ז"ל כ' ולא כב"י שסבין התוס' חולקים על דין זה.

אמנם חזינא למהרלב"ח ז"ל בח"ם סי' קי"ב שהביא ד' התוס' וכו' וז"ל ויש לתמוה על הטור שכ' אבל אם נתקדשה ע"מ שלא יהיו בה מומין והלכה אצל רופא ונתרפאה מקו' שנר' דס"ל דבלשון הל"ח אמרה שלא כדברי כל המפרשי' וכבר לוותו עליה קמאי ויש לדחות דס"ל לטור' דכשאמר ע"מ שאין בה מומין כיון דקפדי אינשי אפי' על מומין שנתרפאו אמרי' בעי"מ שאין בה אפי' בשעת קי' קאמר אבל ע"מ שלא יהו בה מומין דלא משמע אלא שלא יהו בה מומין כל שהלכה ונתרפאה ולא הוו בה מקודשת וכו' עכ"ל הרי מתבאר מדבריו ז"ל שבא ליישב ד' הטור ז"ל במאי דפליג על התוס' ודעמייהו דס"ל לטור' דכשאמר ע"מ שאין בה אמרי' דקפיד אמומין ואפי' בשעת קידושין קאמר. וכשאמר ע"מ שלא יהו אמרי' דלא קפיד וכשנתרפית מקוי' אבל התוס' ס"ל דבין בין אמרי' דקפיד וא"כ מקו'. ונמצא דלפ"ז ז"ל באמר שלא יהו במחלוקת היא שנויה ודלא כמ"ש ה' בדק הבית דכשאמר שלא יהו מודים התוס' דכשנתרפית מקוי' ואין כאן מחלוקת ונמצא דרב המרחק בין ד' מוהרלב"ח לד' ה' בדק הבית ז"ל. וכן מתבאר מד' הרב המחקק ז"ל שם בהגה"י אות ז' שאחר שהביא ד' ה' בדק הבית כ' וז"ל ועיין מה שתי' לזה הרלב"ח ז"ל ס"א סי' קי"ב עכ"ל דמשמע להדיא דלא שוו בתירוצם וכאמור.

כי מן הבאור אמרי תמיה על עט"ר ה' כ' אבא זלה"ה שכי בגליון ס' מוהרלב"ח עמ"ש ויש לדחות כו' כמ"ל וז"ל כן כתב מרן בס' ע"ל בבדק הבית ע"ש עכ"ל ולפי האמור אמרי כעי"ן ישראל מר אמר חדא ומר אמר חדא ופליגי. אך שיהיה עפ"י ד' מוהרלב"ח ז"ל מתיישב שפיר ד' ה' קול יעקב ז"ל והדרשא הדרשה. אלא דאעיקר' מה שדימה ה' ז"ל מה שנתקדשו ישראל עם הקב"ה כ"י בקבלת התורה שהיה ע"מ שלא יהיו בהם מומין דהיינו עריות ומעשים עם מסליקת התוס' והעיר ז"ל אהמ"ר אין דמיירו עולם יפה שהרי ידוע מ"ש רז"ל דבעומדם ישראל מרגלא קיון עד ששה ימים שבו ניתנה תורה כנגד ששר אמר שם האלהים מזכרו ישראל מוסמת הכתם וכמ"ש יש'ר' שעמדו לפני הר סיני פסקה זוהמתן ולזה זכו לנבואה שידבר ה' עמהם פנים בפנים. דמצא שקודם שנתקדשו בקבלת התור' לא נשאר בהם מום. וא"כ אף שאח"ך חטאו הרי זה דומה לאומר את מקודשת לי ע"מ שאין בה מומין ואחר שנתקדשה נולדו בה מומין דאמרי' כשהמום שדה ופסקו מרן ז"ל בשה"ע סי' קי"ז ס"ח. וסי"א גופה ועדיפא מינה יש לתמוה על ה' כמוהרש"א ז"ל בסי' את דה וכמו ד' ה' ז"ל שכ' בד' ע"ו ע"ב וז"ל מסוס וכלל אלה שדבריי כנה שכתבו בא"ס לו' שהכתוב העיד לשם לישר' לו' אם שמוע תשמע בקול ה' כו' כו"ל כמקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ואף אם חטאו ועוו ומעשים ועונות הרי הם כמומין אם יחזרו בתשו' הרי"ז כמי שהלכו אצל רופא ורפא המומין שהרי היא מקו' ביון שאין בה מומין וכ"ש אם הטיב כוונות שהיה נמאסת כלל כו' וא"כ אם שמוע תשמע בקול ה' כו' לא אשים עליך כמקדש ע"מ שאין בה מומין ואם אשים אעפ"כ הרי ה' רופאך כו' עכ"ל ומלבד מה שיש לתמוה עליו כמ"ל שזי' בא דנקיט במלתיה ע"מ שאין בה מומין דבכגון דא ליכא מ"ד שהיא מקו' כשנתרפית שהא לפי הטור ז"ל לא קאמר שמקודשת למפרע אלא דוקא באומר ע"מ שלא יהיו בה מומין ונתרפית דמהך ליסנא שלא יהיו בה משמע שאינו מקפיד על המומין אלא שלא ישארו בה מומין וכמ"ש איהו גופיה ז"ל שם כנ"ל. ואין לו' דסים כפל בדבריו הסכי שנים ושלש בהך ליסנא באופן שדבריהם ז"ל בזה לצ"ע.

מס' קמא

דפ"ז ע"ב שזה הויה לשכנ' המסיד כמוסריי אלגאזי ז"ל בס' שארית יעקב ס' שנחם דל"ב ע"ג שכי ח"ל. ועפ"י דרשתם למר ולמר דמלער נפשיה במידי דלאו כאורחיה יש לפרש הכתוי שמרה נפשי כלפי מה היא דפי' שהובא ד' פ"ז ע"ב שלא שהנאל בנכיו הסמוכים על שלחנו ספרי. וכתבו התוס' דפטור מן השבת משו' דמעשה ידיהם תחת מזונותיהם ומסיק התם דהא דפטור מן השבת הייכו כשמעשה הבן הוא בלא לערה. אבל אם מעשה ידיו דבן הוו ע"י לערה דגופיה אם ביטלו חייב על השבת ע"ש עכ"ל ודבריו ז"ל לא זכיתי להבינם דסוגיא ירלם בשים דלא אמרו אלא בשאכלו בהם אחרים דאף דסמוכים על שלחנו כיון דלית להו לערה דגופייהו בשבלתם ומעלמא קא אתי להו לא קפיד בהם אניהם אבל כשאכל בהם אביהם אדרבה אמרי' התם דבמידי דקא חסר קפיד ואפי' דלית להו לערה דגופא ועיין בדפ"י בדיה במידי דחסר ואם יאמר האומר בכונת הר' ז"ל לו' דאם מעשה ידיו דבן הוו ע"י לערה דגופיה וכלו' בשעדפה עיי סדחק דסעדפה זאת היא לעלמו ועכשיו שאכל בו אביו וביטלו מסעדפה הזאת תסויה חייב על השבת מלבד דאין זה במשמעות דברי הר' ז"ל ועוי' דכה אמר מר ומסיק התם כו' והא ליתים בסים התם כלל אלא דאציקי בורכא היא דאטו משנת חלים במלאכה שהיה רגיל לעשות לפרוע לו מה שאבד ממלאכתו שהיה עושה והרי משנה שלימה שניכו בריש החובל שנת רואין אותו כאלו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו באופן שדברי הר' ז"ל בזה שגגו ממני וללי"ע.

מס' בתרא

דט"ו ע"ב אמר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאלו באברהם כתי' כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתי' איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע. ומהרש"א ז"ל בח"א כי דודאי ני' לכו גדול מאברהם שנאמ' בו אברהם אוהבי כו' אבל מה שהפליג בקי' בשבחו של איוב יותר מאברהם היינו. ומשו' שהיה שלא בפניו ונשאים באברהם

בהגרשה שהיה בשביו וכמ"ש מקלה שנחו בשביו וכולו שלי"ב כו' עי"ש וכ"כ בח"א לסנהדרין דל"ט ועמ"ש הה"ה חיד"א ז"ל בפ"ע בס' לבהרה וחמה אני עליו דאיך אשתמיט מיניה די מוהרש"א ז"ל הללו ולא עוד אלא דבפומר הפתח הביא מ"ש הי' דברי אמת ז"ל וגם הם לא זכר ש"ר למוהרש"א ז"ל וגם בח"י לסנהדרין בהס"א דעובדים כב"א די מוהרש"א שכ"כ הם בסנהדרין וכמ"ל וכבר הם ק"ס וכו' מוהרש"א וז"ל וכה"ב כתבנו מ"ש בפ"ק דב"ב גדול הנאמר באות כו' ע"כ וכן יש להרבים עמ"ש ה"ה בס' בתי כנסיות בב"ת כאבות דיד ע"ב דגם מיניה אשתמיט די מוהרש"א הללו ודברי ה' חיד"א ז"ל ורבה נפלאי דשיקי לההוות הכי תרי סוגיי דעירובין ובתרא ולפי ד' ר' יוחנן בגמרא שהוא מקיים את השך השמע.

מס' סנהדרין

דק"ז ע"א תנא דבי ר"י ראויה היתה ב"ש לדוד אלא שאכלה פגה ראיתי לכמוהרד"א ז"ל בס' תהלים לדוד שיר ד' כ"ו ע"א שהביא ד' הפי"ב גאר שבע ז"ל שהוא דליה ליה הא דאמיר יוחנן משוי רשב"י בפ"ק דע"ז לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא למה עשה לומר לך שאם חטא יחיד אומרי' לו כלך אצל יחיד כו' ופרש"י בג"כ מלך היה כו' כדי ליתן פה לשבים א"כ א"א לומר ראויה היתה לדוד ואי"ל דטעמים דליה ליה הא דאמר ר"י בשם רשב"י משום דאמרי' נפלאה היא לאדם חטא בשביל שזכה שנירך ע"כ. ושקי' עליו דמי זה אמר שלא היתה ראויה ליאסר באיסור והבי"א מ"ש בהקדמת הזוה"ק ובתיקוני' וה"ס וכו' הכי דראיה היתה ב"ש לדוד באיסור גמור כו' ועוד יש להקי' בתי' מה שתי' הא דליה ליה הא דאמר ר"י משמיה דרשב"י דלפי פשוטן של דברי' אין לכו לו' דלא ס"ל וכמ"ש כל המפרשי' עכ"ל ועמו השיג ע"ש ויש להקי' בתי' כו' דבריו לא הבינותי שמחה בכד וק"ס בשבים שנכרם להקי' על תי' וילא להקי' על קושיותו ולא הקי' מידי על תי'.

ואני אבא אחריו ואלאתי את דבריו להקי' לתי' דמאי דליה ליה הא דאמר ר"י בשם רשב"י הוא משום דאמרי' נפלאה היא לאדם חטא בשיח מ"ח דהא אמרי' בהפולא על ר"א שנכרם לבים ולא מלא שם יו"ד ושמר עבדו להשלימו לי' מלום דרבים שאני וה"נ בדוד אף שאמרו דאם חטא יחיד אמרו על פי לבד קאמרי אלא כוונתם לו' ע"כ יחיד ויחיד והייכו כל ישראל ובמשבי מלום דרבים ואת זה ראיתי להרי"ב משכנות יעקב ז"ל שי' תשא די קי"ד ע"ד שכי עמ"ש ז"ל בע"ז שלא אמרו יחיד בעגל אלא כדי ליתן פ"פ לבעיה ש"ם לדקדק מה שהקי' כל המפרשי' דאם הדבר כפשוטו היא לו לאדם חטא בש"מ. ולפי שאמור לק"מ ואין הפכאי מסכים לכאות בהמפרשי' שהקי' כן אם גם הם תי' כן. [אמר המגיה עיין בס' שארית יעקב דפו"ב ע"א שתי' כן] ועוד שלא אמרו אלא אין אומרים לאדם חטא בש"מ אבל אם נעלמו חטא בש"מ ודאי שאינו אסור וכמו שכן תי' הרב משפטי שמואל ז"ל בסי' ק"ם די קנ"ב ע"ב והוכיח כן מדי רש"י ז"ל בשבת ואף שכי שלא מלא להיס פוסק בתי' כן אף כי לכאו' הכי מוכח לישנא טובא וגם הסברה כן מסייעת עיי"ש [אמר המגיה עיין להריטב"א תי' פי' בכל מערבין ה"ד בשי' מכלת הכנה דייב קושיא שסילק כן] ואת אחזה להרי"ב קול יעקב ז"ל דר"ח ע"ב דבהאי סילוקא שי' קראי דיחזקאל ולזה הש"ב הכבי"א על הקביה את אשפין במות רשע כאו' דהייכו דהרשות בידו אם רוצה לחטוא ואם לאו. וא"כ מי גילה לכם שמאלי הוא שלא לחטוא כל שהוא ברשותי ואם ה' ז"ל יתם ה' זו להקב"ה ר"י לא ביה לן למימר דהכי הבר לה מר אדוכיכו דוד ע"ה ועשה כן בהלערפות דהש"ב הכא אלום דרבים.

וראיתי להי' א"מ ועט"ר ז"ל בס' שכות יעין ח"ב דע"ל ע"ב שתמה על הי' קיי ז"ל דאיך עשה עיקר מהאי תי' כיון דהי' מ"ש ז"ל בעלמו סדר ביה משוי שאם פוסק לא כתעורר בזה. ואתמ"ר וכעי"ר לדידי עבדו אין כאן היתה

על הי' ז"ל דכיון שהוכיח הי' מ"ש לחלוק כן מדי רש"י ז"ל וכי דהכי מוכח לישנא טובא וגם הסברא כן מקיימת ומה גם דהי' קיי ז"ל לא אתא לעכן דיכא לשבוק בהאי תי' אלא לדרשה קא אתי הדרשה תדרש שפ"ר בהאי תי' [א"ה ולפי מ"ש לעיל כמי שהריטב"א ז"ל תי' כן לק"מ]. אלא דאכתי הרואה בעגום קלת בדי' הי' מ"ש ז"ל דדבריו שתאי ניכרו תוך כ"ד דבתחי' כי דלא כ"ל התי' מוסבר כלל ואח"ך כי אף כי לכאו' הכי מוכח לישנא טובא וגם הסברא מסייעתו וגם בדי' קנ"ב ע"ב לא כי אלא דלא שייך לאלקו הכא דאע"ב דבכר דהיכוסו משמע דלא אמרינו פוסק כו' באיה א"א להתקיים הכא כו' ע"כ וכאן לא כי דאין התי' מוסבר אלא דלא אמרי פוסק כו' ודבריו לי'.

עוד ראיתי לכמוהרד"א ז"ל שם די כ"ח ע"ד שהלה לפי הכתוב כי אני לצלע נכון כו' במ"ש שם בפי' חלק ראויה היתה ב"ש לדוד מששת יב"ב אלא שבאת אליו במכאוב וכו' וז"ל מעתה ז"א כי אני לצלע נכון ע"ד מ"ש הכתוב ויקח אחת מצלעותיו שמשה נברא האשה זהו כוכתו שאני לצלע דהייכו האשה שהיא ב"ש נכון כו' ויש להרגיש ע"ד אלו דמשמע דהאשה הוא מגיד לדרוש על כי אני לצלע שאמור בכתוב שהוא על ב"ש עד שהולך להביא ראי' מקו' דויקח אחת מצלעותיו. והרי היא גופא מ"ש בש"ס דרש רבא מ"ד כי אני לצלע נכון כו' ראויה היתה ב"ש לדוד מו' יב"ב כו' ופירש"י אותו צלע היה נכון לי.

וחזה הוית בס' אמת לא"ס ק"ק הכית להרבים שוללות אפרים ז"ל דכ"ב ע"א שכי וז"ל וזה תהידוע שאחד מהדברים המעכבים התשו' הוא מי שעיניתיו נעלמו ממנו כו' והרי הוא דומה לחולה שנשתקע כ"כ בחוליו עד שיצא מדעתו ואינו מרגיש הכאב ויאמר שהוא בריא אומר כך בעוונותיני כו' ועל כזה אמר דוד כי פשעי אני אדע ומכאובי נגדי תמיד המשיל ידיעת הפשעים לידיעת המכאוב וחולי עפ"י המשך שהראתו כו' עכ"ל ועמו הפ"ר נתחלף לו באותה שעה פסוק דמזמור כ"א עם פסוק דמזמור ל"ח כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד ויסבר אליו של זה ואליו שייך.

עוד ראיתי למוהרד"א ז"ל שם דכ"ו ע"ב שהלה לפי מאמרי' האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב כו' עפי' מ"ש בע"ז שלא חטא דוד אלא להורות תשו' ואיך הא"ם שבא לחטוא אמר יאמר שכל מגמתו כדי לחזור בתשו' ולהורות כאן שהקב"ה מקבל שבים כמו שעשה דוד וא"ת הרי שמעי' זה מדוד לזה יכול לו' שדוד לא חטא ועוד שלא חטא אלא פעם א' וע"כ עלתה לו אך אם יחטא א"פ כמה פעמים מי זה אמר שיקבלהו ה' ולזה כולל בקיומו לחטוא כדי לחזור בתשו' כדי להורות תשו' וזה הייכו אם ישוב בתשו' שלימה ולא ישוב עוד לכסלה אזי שערי תשו' נפתחו לו לו' שכל מחשבתו שחטא הוא להורות תשו' ליחיד אשר יעשה כזאת לעבור על כמה עבירות כו' עיש"ב ואבא דאמרי אף דאין להש"ב על הדרש אנכי לא ידעתי איך יעלה על הדעת לו' כזה אפי' בדרך דרש דע"כ לא אמרו כן אלא על ישראל ועל דוד שכתוב בתו' בחטאו ובהתקבלה תשובתו וכמ"ש התוס' ז"ל וז"ל ולריכא פי' לכתוב חטאם וקבלת תשובתם ע"כ משא"כ באחרים דעלמא איך יאמר כן אפי' בשי"ד ומרמה וערמה ואיך יכול להכין דבוריה שלא חטא אלא להורות תשו' שהרי הנרא בלדם שבא ראיה שנתקבלה תשובתך ואיך ילמדו ממנו.

מס' מכות

דכ"ד בא דוד והעמידן על י"א דכתי' מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך כו' עושה אלה לא ימוט לעולם בשהיה ר"ג מגיע למקי' הזה היה בוכה אמר מאן דעביד לכולהו הוא דלא ימוט הא חדא מינייהו ימוט אמ"ל מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה כתי' אפי' בחדא מינייהו דאלתיה כתיי' קי' אמריכא אל תטמאו בכל אלה התם כתי' שנוגע בכל אלה הוא דמטמא בחדא מינייהו לא אלא לאו באחת מכל אלה

אלא הכא נמי באמת וכל אלה ע"כ והני שבעי"י אינו כן אלא אמ"ל ר"ע אלא מעתה אל תטמאו בכל אלה בכולהו אין בחדא מנייהו לא אלא בכל אלה באמת מאלה הכא נמי עושה אלה אחת מאלה. וכן הוא ג"כ בסנהדרין דף ס' ע"ב צריך הוא שם ישים וגירסת הש"ס במכות צריך ביאור דכיון דקרא דאל תטמאו בכל אלה לא נאמר אלא על העריות איך שייך לו' בזה לשון נגיעה דלא שייכא אלא בנוגע בדבר טמא וכעת לא מצאתי מי שהרגיש בזה.

מס' ע"ז

ד"ג אמ"ר יהודה אמ"ר י"ב שעות הוי היום בג' ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן את כל העולם ראיתי להרמב"ן ז"ל בס' קול יהודה דכ"א ע"ג שנא לפי בזה פסוקי דכתבו ס' בהפלאו והביא מה שעמד במאמר זה רב הנא ז"ל בפנים דרכים דכ"ע שהקי' ממ"ש בפ"ק דר"ה כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כמאן כרי יוסי וא"כ קשה רב הלא דבשניות יושב ודן ה"ה דוקא אליבא דר"י וזה דוחק ותי' לזה ב' תירוצים חדא דאולי רב ס"ל כר' יצחק דאמר יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד ומה שיושב ודן הוא נמי משום חשו' לקרוע גז"ד ושני דאפשר שאינו דן בשניות את היחיד אלא לרבים דגז"ד דרבים אליבא דכ"ע נקרע כמבו' בסוגי' דר"ה והרמב"ן ז"ל הקשה בהכי ב' תי' ואחריו בא מר בריה עטיר הי' ר' אב"א ז"ל שם וכי דלכאו' יש לגמגם ע"ד הי' ר' אביהו במים לדמות הת' שאי' ושוב בא אל הישוב ע"ש ד' הר"ן ז"ל ע"ש אך במ"ש על התי' השני שאינו דן בשניות אלא לרבים דמדהפליג רב למילתיה ואמר יושב ודן את כל העולם כולו משמע דבא לרבות בין ליחיד בין לצבור. עי"ן כי בהורמנותיה דמו"ר אמינא דגם בהך ליתא דנקט רב לא בעי לן למימר דכוונתו הוא דוקא על הצבור כו' עיי"ש ואנכי הדיוט תמהני על השלמה הרועים ז"ל הי' חנא והרמב"ן והי' כי אבי"א איך אשתמיט מינייהו מלכי די מהרש"א ז"ל שם בח"א שכ' וז"ל והאי ליתא דיושב ודן את כל העולם כולו משמע דאדם נמי בכלל והיינו כמ"ד פ"ק דר"ה דאדם נדון בכל יום עכ"ל וכני דלא היה לו למהרש"א בפירש"י כגירסתינו דאל"כ מה בא לחדש.

(אמר המגיה שאמת כן הוא דהרי לפנינו כמה דפוסים ישנים שאין בהם ד' רש"י הללו אלא בדפוסים חדשים והגיהום בחלי לגירסא ותמהני על גאון עתינו כמוהרש"א ז"ל בס' אנרכס את עיניו שכ' ח"ל יושב ודן פרש"י כדאמר ר"י בר"ה אדם נידון בכ"י כו' וזה פשיטא לרש"י מדקאמר כיון שרואה העולם כולו מתחייבים בדין עומד כו' וא"כ לא ידעתי מה בא מוהרש"א לחדש אחר דראה ודאי פירש"י עכ"ל דפשוט הוא שלא היה לפני מוהרש"א הגירסא הזאת ברש"י וכמ"ש איה הי' המחבר הכ"מ **עב"ל)**.

וגם מה' ב"ד ז"ל א"ש סי' ת"ד ה"ד הי' כי אבי"א ז"ל אשתמיט די מוהרש"א הנז'.

גם מה שהקי' הי' אבא מארי ועט"ר ז"ל על הב"ד ז"ל בת"ש דמה שלא אמר רב יוסף שלא יתפלל מוסף ביחיד כל ימות השנה היינו דס"ל דמ"ש רב בכל יום יושב ודן היינו לצבור דוקא דאיך יכול לו' כן על רב יוסף שהרי רב יוסף הוא דקאמר בפ"ק דר"ה דמצלינן אקצירי ואמריעי כר"י דאמר אדם נידון בכל יום כו' ונדחק לתרץ בכאן טרח רב יוסף להביא סמך למאי דנהוג עלמא כו' ולעולם דליה לא ס"ל כר"י כו' ובהורמנותיה דמו"ר ז"ל לדידי נמי לו' בפשיטות דס"ל להב"ד ז"ל דמ"ד בר"ה כמאן מצלינן האידנא כו' לאו רב יוסף קאמר לה אלא רבה קאמר לה וכמ"ש בנדרים ד' מ"ט.

עוד חזי הוית לה' ר' אבי"א ז"ל שם שהביא די פירושי דפ"ק דר"ה מילתיה דרב כולהון נדונין בר"ה כו' דתני בתקיעתא דרב זה היום תחי' מעשיך כו' ודלא כר' יוסי כו' ותימא יקשה על ה' חנא ז"ל במאי דס"ד מעיקרי לו' דמאי דקאמר רב בשניות יושב ודן את כל העולם כולו אתיא כר"י וס"ש דזה דוחק. ואנכי לא ידעתי איך יכנס לו' הכי אפי' ע"ז הדוחק הפך שיש ערוך דירושי' דקאמר דמילתיה דרב הוי דלא כר"י כו' ע"ד ז"ל. ואנכי הדיוט עבדו גם אנכי לא ידעתי איך לא ראה ע"כ דשי"ר חזי עין יעקב ז"ל מ"ש רב חנא ז"ל שם רע"ד הי"ל שו"ר לרש"י פ"ק דע"ז שכ' וז"ל שניות יושב ודן כר"י דאמר במס' ר"ה אדם נידון בכל יום דכתי' דבר יו"ב וקי' דאמאי לא אוקמה כר' יצחק וכר"ע ונכי דהדין עמו משו' דבפ"ק דר"ה אמרי' אמ"ר יוסף כמאן מצלינן כו' הכי מבואר דאפי' רבנן דאמרי דאדם נדון בר"ה מצו סברי כר' יצחק כו' ואפ"ה לא קאמר דאדם נידון בכל יום כו' וא"כ השתא דפ"ק דע"ז דקאמר דבכל יום ויום דן בשניות לא מצינן לאוקומא אלא כר"י דאמר אדם נדון בכל יום כו' אמ"ד ז"ל והנה אדהקשי ליה עליה בגירסא ע"ל הדוחק אף שהדר ביה ותי' ב' תי' דהיכי ס"ד לו' כן תקשי ליה ע"ד אלו שכ' רש"י דהדין עמו ודלא מצינן לאוקומא אלא כר"י ואסיק בהכי.

ובעין זה יש להקי' על שפת הנחל לכמוהרי"א אשכנזי ז"ל ז"ל שם בר"ה שהקי' ע"ד רש"י ז"ל הללו וז"ל תימה אני ע"ד איך אתיא כר"י שהרי לפי הנראה משמע דבמחלוקת הוא שנוי ושוא דר"י אמ"ר לא קאמרי אלא דבשניות יושב ודן את כל העולם כולו דהיינו לצבור וזהו כדעת ר' דאמר מלך ולצבור נידונים בכל יום אמנם ליחיד אפשר דס"ל כדעת ר' דאינו נידון הפך דעת ר"י וא"כ איך קאמר רש"י דר"י אמ"ר ס"ל כר"י ע"כ ותימה אני ע"ד אלו דכיון דמהר"ר ז"ל בגירסא כבר הביא ד' הירושלמי ועליה קאי מר ואף שלא הביא כל לשונו כבר כ' כו' ונודאי הנמור שלא נעלם מציאה דשפיר הוי. ואיך תמה ע"ד רש"י בדרך אפשר דס"ל לרב הפך דעת ר"י ולא הקשה עליו דדברי הירושלמי הוא תיובתיה דקאי במ"ל דמילתיה דרב הוא דלא כר"י וכמו שהקי' הי' ר' אבי"א ז"ל.

עוד אני תמיה עליו ז"ל במ"ש ע"י שם חי"ל ויותר קי' במה שהאיתי לה' חנא שם שהקי' לדברי רש"י דאיך אוקי' דברי רב דאמר שניות יושב ודן כר"י ואמאי לא אוקמה במלך ולצבור דלכ"ע נידונים בכל יום והניחו בתימא ככרי דס"ל דדברי ר"י אתי"ר היינו כר"י ועיקר קושייתו היינו דלוקמה ככ"ע. דאחרי כתי"ר אפשר דפליגי כרי ע"כ והוי שקי' עליו דאיך הוליך לידחק בדי' הי' חנא ז"ל לו' עליו כגרי דס"ל דדברי ר"י אתי"ר היינו כר"י ואיך לא ראה דברי הי' ז"ל שם בריש העמוד שכ' דהדין עמו לרש"י לוי כן ולא מצינן לאוקומי אלא כר"י שע"ד אלו הי"ל להקי' שכ' כן להדיא.

וחזה הוית להי' חנא ז"ל בהך שהקי' ע"ד רש"י ז"ל דאמאי לא אוקמה במלך ולצבור כמ"ש שכ' חי"ל. ודע שלפי מאי דאמרי' בירושי' דמלך ולצבור נידונים בכל יום והכי איתא נמי בגמ' דידן פ"ב דסנהדרין משמע כו' ע"כ ואנכי הדיוט חפשתי ח"י מח' ולא מצאתי בתלמוד דידן כתיב כן אלא אף בסנהדרין אינו אלא בירושי' אבל בת"ד בר"ה ד"ח לא אמרו אלא אמ"ר חסדא מלך ולצבור נכנסים תחי' לדין וכן איתא ג"כ שם בד' ע"ז ובע"ז ד"ב ולא אמר דנדונים בכל יום ואולי ב"ש כפל בד' ועיין במרפא הפנים על הירושי' דברה' שכ' וז"ל המלך ולצבור נדונין לפניו בכל יום ובבבלי ר"ה ד' ע"ז ע"א יליף ר"י מהכא דאדם נדון בכל יום ואפי' יחיד וכו' דהיינו דקאמר התם בתר מילתיה דר"י ואמ"ר חסדא מלך ולצבור נכנסים תחי' לדין וכלו' דזה קאי ע"ד ת"ק דהתם דלא ס"ל כר"י. אלא דקרא קאי על מלך ולצבור דוקא דהן נדונין בכל יום כדדרש הכא ולאשמועי' דמלך נכנס תחי' עכ"ל..

די"ג ע"א הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין כו' ואם היה כהן מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהם כו' ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה א"ר יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד. אבל בזמן שמוצא ללמוד אינו מטמא. ר' יוסי אומר אפי' בזמן שמוצא ללמוד יטמא לפי שאין אדם זוכה

זוכה ללמוד מכל כו' ולמר ר"י הלכה כר' יוסי וכתבו התוס' ז"ל ללמוד תורה ולישא אשה פי' ודעתו לחזור לא"י דאלו אין דעתו לחזור אמר בכתובות דקי"ל אמ"ו על זה נשא אשה ומת בניה שהרגו וזה יצא אחריו לחוצה לארץ עכ"ל מכאן הקי' מוהרש"א ז"ל בקפ"ו הכית כשא שלמה דק"ג ע"ד עמ"ש התשב"ץ בח"ב סי' רפ"ח וז"ל הדירה בא"י הי' מצוה גדולה וכבר מנה הרמב"ן ז"ל זאת המצוה מכלל תרי"ג מצות ובספרי אמרו שגדולה ישיבת א"י כנגד המצות שבתורה וישבת בה ושמרת לעשות כו' ואין מותר לצאת מא"י לח"ל אלא ללמוד תורה אם אינו מוצא מי שילמדנו בא"י כו' ע"כ. דא"ך כתב דאין מותר לצאת מא"י לח"ל ללמוד תורה אלא אם אינו מוצא מי שילמדנו דנפ' אמרי' בברייתא ר' יוסי אומר אפי' בזמן שמוצא ללמוד מטעמא שלא מכל אדם זוכה ללמוד ואמ"ר יוחנן הלכה כר"י כו' והל"י מ"ש ולע"ד אפשר נכ' דנקיט דע"כ לא אמר הרב ז"ל דאין מותר לצאת אלא דוקא אם אינו מוצא מי שילמדנו היינו דוקא דאין דעתו לחזור ועוקר דירתו לגמרי וכמו שכן משמע מריהטא דלישנא שכתב הדירה בא"י הי' מצוה גדולה כו' ובספרי אמרו שגדול ישיבת א"י כו' וא"ז הוא דקאמר דאינו מותר לצאת אלא אם אינו מוצא מי שילמדנו אבל בדעתו לחזור אז"ל ומודה הוא ז"ל דמותר לצאת אפי' בזמן שמוצא ללמוד מטעמא שלא מכל אדם זוכה ללמוד וכפי' ר"י וכמ"ש התוס' ה"ד לעיל דפלוגתא דר' יהודה ור"י הוי דוקא בדעתו לחזור ואף שמדברי התוס' שכתבו דאלו אין דעתו לחזור אמרי' בכתובות אמ"ו על זה נשא אשה ומת בניה שהרגו משמע מדבריהם דלעקור דירתו אין שום אופן לצאת ואלו. התשב"ץ ז"ל קאמר דאף אין דעתו לחזור מותר לצאת אם אינו מוצא מי שילמדנו אפשר לומר דס"ל להו ז"ל כפי' מוהרימ"ט ז"ל בח"י בסו' כתובות והי"ד שכתב ב"ש ז"ל שם דמאי דאמרי' דמותר לצאת מא"י לחו"ל ללמוד תורה ולישא אשה אפי' אין דעתו לחזור וז"ל אמ"ו נשא אשה נכרים כו' ול"ה ושא אמרי' דמותר לצאת מא"י לח"ל לישא אשה והם פי' בתוס' דההם בדעתו לחזור וקשה דמאי איריא ללמוד תורה ולישא אשה אפי' לדבר הרשות ולסחורה מותר וכרי' דהכא מיירי בששים לו אשה ומשו' מצות יבום לא התירו להשתקע בחו"ל דאשכר בגלילה שהבא כאן אלא כו' ואחיו הים יכול לישא בא"י ע"כ הרי מבואר דס' מוהרימ"ט ז"ל פליג ע"ד התוס' וס"ל דדוקא לדבר הרשות ולסחורה בעי דעתו לחזור אבל ללמוד תורה ולישא אשה מותר לצאת אפי' להשתקע אם אינו מוצא בא"י אשר מזה אכרי תמ"ה על ס' פחד יצחק ז"ל בח"י לק"י דכ"ד ע"ד שהביא דברי מוהרימ"ט ז"ל בשי' לק"י שכתב וז"ל תמה דמה אס"ר לצאת לקראת אמו אפי' לקראת אמרי' הרי כיון שאינו יוצא להשתקע דאע"ג דאמרי' בכתובות אסור לצאת מא"י אפי' לבבל זהו לדור אבל לסחורה או לעסק שיש לו שם פשיטא דמותר כו' ע"כ והרבה לתמוה עליו דא"ך נעלמו ממנו ז"ל דברי התוס' בע"ז ודברי הרמב"ם ז"ל בה' מלכים ע"ש. וכרי' שלא ראה דברי הר' ז"ל בח"י לכתובות שנז"ל שהביא דברי התוס' והק' ע"ד ויל"ל לחלק באופן אחר.

דשו"ב כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים. וכו' מאמר שלא בזו הכון ישיגו היך ואם ישובו לא ישיגו ארחות חיים למימרא דכל הפורש ממינות מית והא הכיא דאתאי לקמיה דר"א כו' שהוא דלא הדרא ב"ש שפ"ר ומשוי"ה לא מתה ופירש"י ז"ל וז"ל לא ישובון כל המשתמדים אחר שנדבקו במינות אינם שבים ואם שבין ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם וזהו גזירת מלך עליהם למות ע"כ ונראה שבעין יעקב כתוב או [וזו] גזירת מלך ופשט דברי רש"י ז"ל שבשים וזו גזירת מלך הוא שבא לתת טעם לדבר דהפורש ממינות מית שהוא עפ"י הטבע דמתוך צרה וכפיית יצרם הטבע אינו יכול לסבול פרידתו מהמינו' ומית מיד וע"ז הרגיש רש"י ז"ל דכיון דבידו ית' להצילם מן המות עפ"י הכח הפך הטבע למה זה יכחם מיתתו שלא בזמנם לזה בא לוי וזו גזירת מלך מש"ע עליהם להכחם בעצם מיתתו ולפי שגם לזה לנו לדעת טעם לגזירה זו לזה בא מוהרש"א ז"ל שם בח"א וכו' וז"ל ועכן ואם ישובון לא ישיגו פירש"י וזו גזירת מלך עליהם וי"ס. לפי דנקטי שניא הוא אחר שחזר שפיר. בלא שלם כדמסיק. ושן יחזור לסורו היו אם לא ימות כי קרוב לאדם למשוך אחר המינות ולחזור לסורו היו ומש"ה מסיק כמו בגמרא דאב"ע במינות דמ"מ דקרוב לו ג"כ לחזור לסורו עכ"ל.

חדה יש להרגיש על הי' זה ה"ים גדול ז"ל בס' דרכי הים די ז"ל ע"ג שהביא טעם זה משם מוהרימ"ט ז"ל וכרי' דלא ראה עיקא דבפ"ר מזי' דברי מוהרש"א ז"ל וחזה הוית להי' הגדול מוהרש"א ז"ל בס' אהבת עולם די ס"ה ע"ד שפי' עפ"י מימרא זאת כונת הכתובי' בפ' ואתחנן עיניכם הרואות כו' וז"ל ויראה עם מ"ש ח"ל בפ"ק דע"ז דהפורש ממינות מיד מית וכו' כו' ומשני שאני התם דלא הדרא בה שפ"ר יראם מוס דמאן דפריש ממינות וחדר בתשו' שלימה מיד מית הי"ם שם שכתוב' בי זה הוא ביחידים שבזי מע"ז אתכם בבנים דזכותייהו אלים עובא אף שיפרשו מע"ז וידבקו בא"ל ית' דבוק כב אינכם מתים חיים אתו זכותייכו שאתם בנים כמה אלים כי אתם ראיתם כי כל האלים שהיו יחידי אשר הלך אחרי בעים כו' השמידו אף שחזר בתשו' כו' אפ"ה כיון שהיה יחיד מת בדרך טבע דכל דפריש ממינות וחדר ב"ה שפ"ר מיד מית כו' ואתם הרבים לעפ"י שחטאו דבקים בה' אלהיכם ותחזרו בכם שאיד לא תמותו כמו שהוא בדרך טבע אלא חיים כולכם כיון שאתם רבים עכ"ל חזה שבי' הי' ז"ל טעם ומתים על מיתת הפורש ממינות' שהוא בדרך טבע בולאי' הגמור שהוא ה"כ מתכוין מש"ה רש"י ז"ל שממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם וזהו עפ"י הטבע.

כי מן האמור את זה תמהני על הי' כבדו כמוהרי"א ז"ל בס' שארית יעקב די ז"ל שכי' וז"ל אמרו שם בפ"ק דע"ז כי רש"י ב' טעמים בדבר א' מתוך שלריכים לכפות את יצרם וטעם ב' דגזירת מלך הוא וכי' הבמ"ז ז"ל בס' אב"ע דלטעם הב' דגזירת מלך הוא יש לחלק דזהו דוקא ביחיד הפורש ממינות כו' אבל רבים דנפיש זכותייהו אלים זכותייהו טובא ולא מייתי כדאמרי' כו' עכ"ל דהן אמת דהרמ"ז ז"ל כי לקמן בדי ס"ו ע"א וז"ל כפי הספרים שמלאתי בלשון רש"י ז"ל שם בד"ה מיד מית ב' טעמים מתוך שלריכים לכפות יצרם וגזירת מלך הוא בזה נאמר כו' ע"כ. מ"מ כאן בהאשית דבריו שבא לחלק בין יחיד לרבים לא הביא די רש"י ז"ל כדי שנאמר בבוכח דבריו דמה שיש לחלק בין יחיד לרבים הוא לטעם השני דגזירת מלך היא אלא אדרבא מבואר בדבריו שחלק כן לטעם הראשון שהוא דרך טבע וכמו שאמרנו כיון שלא פורש בדבריו כאן טעם גזירת מלך.

ושו"ר הדבר עפו' להי' ז"ל בוניה בדי ס"ז סו' ע"ב שכ' וז"ל ארפה משובתם אמר לשוי ארפה בעלם כי. למה שאמרו בפ"ק דע"ז דמאן דפריש ממינו' מיד נסלא ומת וכי' רש"י ז"ל הטעם מתוך שהם כלחמים ביצרם ולריכים לכפות יצרם וכתבנו לעיל שזהו ביחיד השב ממינו' אבל ברבים השבי' דנפיש זכותייהו אף דפרשי ממינו' לא מייתי. וזהו ארפה משובתם כו' עכ"ל כי נראה הרי מבואר באס"ע שחילוקו הוא אדרבא לטעם הא'. אלא שדברי הי' ז"ל שכי דכפי בספרי' שמלא בלשו' רש"י ב' טעמים כו' לא זכיתי להבינם שהרואי' יראה בדי ס"ה ע"ד הביא סוס די רש"י שגזירת מלך היא ובדים די ס"ו הביא תחי' די רש"י מתוך שהם לריכים לכפות יצרם שכרלה שכונתו בדי רש"י שהם טעם א' וכמו שאמרתי לעיל בבוכח די רש"י ז"ל והן עתה למה הולך להביא מן הם דכפי הספרי' שמלא הוא ב' טעמים כדי לפי הכתובי' אמור אליהם כו' כיון דמכל מ"ש לפי הכתובי' מוכח בהא"ע מדבריו שכל די רש"י הם טעם א' שגזירת מלך הוא שימותו מתוך כפיית יצרם עפ"י הטבע אלא שזהו דוקא ביחיד השב בתשו' גמורה תכף ולא בשב היום מעט ולמחר מעט דאז אינו עפ"י הטבע שימות אבל בצבור דנפיש זכותייהו אף השבי' בתשו' גמורה תכף לא גזר עליהם שימותו.

וראיתי לגאון מערכי לב ז"ל בח"ב די רכ"ז ע"א שהביא די מוהרש"א ז"ל בקיצור ואך דבריו מכוונים לדי'

הי'

ה' ז"ל שהוא ז"ל כי בכונת דבריו וז"ל ז"א כי ששעינו ושעלתינו עלינו כלוי דאדביקו בהו טובא וגם אנחנו כמקים מתוך צער כפיית יצרם ואף כפיית אפי' שחוזר בתשו' כיון דקי"ל דע"ד מיתה לזה השי"ב להם תקנה דלא היא דאי לטעם רש"י דגזירת מלך היא חי אני אם אחפוץ במות רשע. וא"כ ע"כ הטעם הוא משום צער כפיית יצרם וכל כי הא משכחת להו תקנה דישובו לאט לאט ז"א שובו שובו כו' כלוי שלא ישובו בבת אחת דכה"ג ליכא חשש מיתה. ועוי' דס"ל בין יחיד לרבים כו' ע"כ והרואה בדברי ה' ז"ל יראה שלא דחה הטעם דגזירת מלך ועשה עיקר הטעם דמשו' צער כפיית יצרם כמ"ש הוא ז"ל שהרי כי וז"ל ז"ם חי אני נאם ה' כי אף שגזרתי על מי ששב מעבירה דאנ"ע שימות אני ה' לא חייתי חפץ שימות שום אדם אלא שידע סגולת הדבר כי בזמן שאינו שב תכף בתשו' גמורה לא היה מת אלא ישוב מעט ולמחר מעט עד שיחזור מתוך הרגל העבירה והיה לו נכלל אח"כ לכפות יצרו עד שלא ימות מתוך הטורח כו' ואם הרשע היה יודע זה הסגולה כו' היה מ"מ אמנם מחסרון שאינו יודע זה הענין מת הרשע. ואמור אליהם חי אני נאם ה' שאני רחמן כו' והרשע שלא ידע זה הסוד מה אעשה לו איהו דאפקיד אנפשיה כו' ע"כ. הרי מבואר בדבריו ז"ל שכוונתו לומ' דאף שגזר שימות אינו אלא כששב בתשו' גמורה תכף ולא כששב לאט לאט. ואף שבזה כפסוק וכאמר דאף דמכיהמא דליכבים של ה' מעי' לב ז"ל כרי במ"ש ולאהבת הקי"ר לא רק בליכבים אכתי אשכחנא שיכוי אחר דזאת התקנה ליחיד השב לשוב לאט לאט כדי שלא ימות דרים לה ה' מוהרש"א ז"ל ממ"ש בשוב רשע מדרכו ולא אמר מחטאיו. ומ"ש שובו שובו מדרכיכם הרעים דרים ליה לצבור הנאים לשוב לוי' בין דאדביקתון במינות שובו בין דאדביקתון בעבירה טובא שובו. וכמו שיראה הרואה והוא ז"ל דרים גם להאי תקנה דלאט לאט מכפל שובו שובו לוי' שלא ישובו בבת אחת וליחיד גם מ"ש בתוי"ד וכתבו המפרשי' ז"ל דכי"ע מחני טעמי שכי רש"י דלטעם ראשון דוקא ביחיד אבל ברבי' דנפיש זכותייהו לכפות יצרם לא נייתי. אנכי לא ידעתי למה הוצרך להביא מהמפרשי' כיון דמוהרש"א ז"ל גופיה מדכפליה ה' כן וכמ"ש לעיל. גם הש"ב ככדו ז"ל שם בשאילה כתבו בשמו אלא שכי שהוא לטעם הב' וכמ"ש לעיל. גם ה' דרכי היה ז"ל כתבו בשמו.

שו"ר לה' קול יעקב ז"ל דרי"ם ע"ד שהביא משם רבו ז"ל שפי' להכי קרא' ושי"ם וכו' ועיין בפי' אה"ע ד' ק"ו שנה. הוא ז"ל פי' ע"ד זה ע"כ. וראיתי שדבריו הם כדברי ה' מעי' לב ז"ל ואין ביניהם אלא כמלא נימא כאשר יראה הרואה: אז אמרתי הנה באתי אל הישוב דאין ה' שה' מעי' לב ז"ל עין יוסף ראה את דברי שניהם ובעת הכתיבה אגב ריהטא דטריד בגירסיה כמחלף לו ובמקום רבו של ה' ק"י ז"ל כתב בשם מוהרש"א ז"ל.

שוב אחר סמוך ראיתי לה' א"מ ועט"ר זלוקי"ל בפי' שנית ימין חי"א ד' כ"ג קו' ע"ב שכי וז"ל ואולם עדיין נפלאה הקפידה מקים לכוח אל האדם החוטא להיות מוכרח את עצמו מלשוב. בתשו' מהטעם הב' שכי רש"י בסוגי' דעי"ן הכא' דכן היא גזירת מלך שימות השב בתשו' כו' וא"כ יש לו פ"ש להאדם החוטא לוי' שאינו רוצה לשוב מהעבירות שהוא אדוק בהם כי ירא פן יקראנו אסון וימות גם הוא על גזירת מלך ואולם גם בזה כבר מלאנו לה' שהרי להי"ה ז"ל בפי' אה"ע והוא. אמר דלא אמרו דהפורש ממינות מיד מיית אלא ביחיד דלא אלים זכותיה אבל ברבים דאלים זכותייהו טובא אף שיפרשו מע"ז וידבקו בו ית' דיבוק רב אינם מתים אשר עפ"י זה פי' הרב ז"ל כונת הכתובים עיניכם הרואות כו' כי עפ"י דבריו ז"ל אפשר שבזה כיון הנביא הושע ע"ה שובה ישראל עד ה' אלהיך קחו עמכם דברים בלשו' רבים ושובו אל ה' דכשהם רבים לא אמרו הפורש ממינות מיית דאלים זכותייהו דרבים וזה יהיה כונת המקונן מה יתאונן אדם חי כו' אך אמנם כשהשב דרכינו ונחקורה ובשובה עד ה' ושאני צבור דאלים זכותייהו וליכא למיחש שימותו כו' אח"ד ז"ל.

ואחרי כעי"ר ישרי דבריו לא זכיתי לשנינה שהרי ע"כ לא כי ה' אה"ע ז"ל דברבי' אלים זכותייהו דאף שיפרשו מע"ז אינם מתים אלא דוקא כשהוא שעשאו רבים בעגל כמ"ש להדיא כשנא לפי הכתובי' עיניכם הרואות כו' וכאשר הביא דבריו הוא אדוני ז"ל. והיכי בעי למילף מיניה לרבים המתאספים לשוב בתשו' על עבירות שבידם ובכללם לצטרף עמהם יחיד או בי לשוב עמהם על העבירות שהיה בו או מן העבירות שנדבק בה טובא לוי' שהיה יחיד ולא ימות אף שהרבים מהם מהשו' שרבים הם השבים כיון שאין כולם שבים ממינות ועי"ז אלא הוא לבדו. ועוד אציקנא אנכי בער ולא אדע דעתו די"ל בזה שכיון שעינו מינא דשפיר חזי עין יעקב ז"ל כאה מה שפי' הרב ז"ל פסוקי יחזקאל אמור אליהם חי אני כו' שאף שגזר על מי שפירש ממינות ועי"ז ועבירה דאנ"ע שימות מיד יש עליות לפרוש מהם ולא ימות כשיתקדם עצמו מעט מעט כו'. וכי ח"ל חי אני נאם ה' כי אף שגזרתי על מי ששב מעבירה דאנ"ע שימות. לא חייתי חפץ כו' אלא שידע כל אדם סגולת הדבר כי בזמן שאינו שב בתשו' גמורה לא היה מת אלא ישוב מעט ולמחר מעט כו' עיי"ש. באלו דקי"ל לה' ז"ל שהוא קובעת שחשבי טעמים של רש"י הם אמתים זה בזה וכמ"ל ות"כ מאי דוחקים לחצום למעלה שהם ובפולם לזה מה"ש ה' ז"ל לחלק בין יחיד לצבור דלבשוי אחרי כעי"ר דפיק ואתי' מנחק כאמור מאחר דשמא בידים שמא דמיי לפרוש מהם לאט לאט דבכה"ג לא גזר שימות. גם במאי דברי מריהטא דלישניה שהם שסילק ה' ז"ל בין יחיד לצבור הוא לטעם הב' שפירש"י ז"ל. כבר הוכחתי מדי ה' ז"ל גופיה שכי בדקין הוי ע"כ. שמי' הוא לטעם הא'. אלא דשפיר יש לחלק כן אף לטעם השני וכמ"ל.

גם מ"ש גם ע"כ כשהביא דברי מוהרש"א ז"ל הכי ל"ש עליות לפרוש ממיתות ולא ימות ושינו שיתקדם עצמו מעט מעט כו' וקיים וכי חס פי' מוהרש"א ז"ל שם כונת הנביא באומרו שובו שובו מדרכיכם הרעים כו' אנכי הרואה עבדו דזה לא דרים ה' ז"ל אלא ממ"ש בשוב רשע מדרכו ולא אמר מחטאיו אבל הכפל באומרו שובו שובו. דרים ליה לד"א וז"ל וזהו ביחיד השב אמנם בצבור שובו שובו מדרכיכם הרעים פי' שובו שובו בין דאדביקתון במינות שובו בין דאדבקתון בעבירה טובא שובו כו' היכ' גם מ"ש בדי כ"ל ע"א שהביא מ"ש הרמ"ז ז"ל בשאלות ישרי דלחלק יצא בזה מילתא דמאן דפריש מע"ז ומעבירה דאנ"ע מיית בין עמית לשאר יאות השנה והוא ז"ל הביא שער וסמך לדבריו דרך דרש ובזה עלה ופי' פסוקי ישעיה סי' ו' ומאמר תדב"א זוטא פי"ם. אחרי התאבקי בעפרות רגליהם כל לבבי דידי לא ניתן ליאמר וכאשר יתבאר לקמן.

ובהא שכי ה' קול יעקב ז"ל בשם המפרשי' על השני טעמים שכי רש"י ז"ל דלטעם הא' היינו ביחיד שאל"כ לטעמא דגזירת מלך לא שנא בין יחיד לצבור. אנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריהם ז"ל דלפי מ"ש מוהרימ"ט ז"ל ע"ד השם דטעמא הוי כדי שלא יחזור לקונו וגם מוהרש"א ז"ל בח"א כ"כ ע"ד רש"י ז"ל כמ"ל שפיר יש לחלק אף לטעם הב' דגזירת מלך הוא דוקא ליחיד שהוא מתיחד לחזור לקונו משא"כ לצבור שלא גזר עליהם שימותו משו' דנפיש זכותייהו וגם לא חיישינן שיחזרו כולם כאו'.

כי מן הבי"ר תמיה אנכי על הרמ"ז ז"ל בשאלות ישראל דיי"ג ע"ב שכ"כ דלפי הטעם הב' אין טעם לחלק בין צבור ליחיד ואחר שכתב' ממ"ש כן ה' ק"י בשם המפרשי' כי ח"ל וכי"ם לפי גירסתינו ברש"י דליכא או זולת וזו גזירת מלך דכמלא עיקר הטעם שימותו אינו אלא גזירת מלך ומוכרח דאין חי' בין צבור ליחיד ע"כ. אהמי"ר לשיטתיה דליכא טעמא לגזירה הב"ם הוא להסך דבשכתוי או הוא יותר. שהוא לוי' שאין חי' בין צבור ליחיד כיון דגזירה ומוקה היא משא"כ לגיי' וזו גזירת מלך דאז עיקר הטעם לעיתם הוא מתוך צער

וכפיית

וכפיית ילדים שהוא עפ"י הטבע ומ"ש וזו גזרת מלך אינו
אלא טעמא למאי דליכא בהו קצ"ד ובזה שפיר טעמא לחלק
דדוקא ליחיד ליה בי' קצ"ד משא"כ לצבור.

גם מ"ש ליישב קושיתו דכיון דאינו מועיל תשו' לע"ז ועבירה דאביע שהוא ספק מאי דקי"ל דאין לך דבר עומד בפני התשו' ואפי' כפר בעיקר די"ש ליישב לפי גירסתינו שכתוי וזו גזרת מלך והקו' רש"י ז"ל כו' עד מ"מ ואפשר דהטעם משו' שנאבקו במינו' דעבירה גדולה הוא ואין להם תקנה אלא בזה והוא לטובתם לזכותם לחיי העוה"ב אהמ"ר מלבד דישובו הוא דחוק עו' בה שהוא במוכח דאין שום חי' בין יחיד לצבור הסך כל המפרשי' שהי' כן ועו' דלפי דבריו ז"ל הוא דלגבי' לו גזרת מלך הוא הקו' במקו' עומדת ולפי מה שנתבאר קו' מתורצת שפיר דאפי' ביחיד מועלת לו התשו' ולא ימות כשהוא שב לאט לאט ובזה אופן הוא שאמרו אין לך דבר שעומד בפני התשו' ומ"ש בע"ז דהפורש ממינו' ומעבירות דאבי"ע מ"ד מ"ה אינו אלא בשב תכף בתשו' גמורה ולטובתו כדי שלא יחזור לסורו.

וראיתי להי' רבי' ושמחי ז"ל ד"ל שהקי' עו' על הרמב"ן ז"ל ע"ש ומה שהקי' עליו שמ"ש דלפי טעם ב' דהוי גזרת מלך אין טעם לחלק בין לצבור ליחיד דזו לאו כלום הוא דבגזרת מלך לא שייכא כ"א דוקא ליחיד דאין גז"ד שלו נקרע כו' אבל לצבור אע"ג דנחתם גז"ד מתקרע כו' לדידי אין צורך לזה דעיקר הי' המפרשי' הוא דאעיקר לא גזר שמקום אלא על היחיד ולא על הצבור.

עוד קשה הוית להרמב"ן ז"ל בדי' י"ד ע"ב שכי' וז"ל עוי יבאר לע"ד לוי' דסהי' דפ"ק דע"ז דמאן דפרי' ממינו' ומעבירות דאבי"ע מ"ה אין זה אלא במי ששב בשאר ימות השנה אבל בשבת בעו"ד ימים שבין ר"ה ליוה"כ אפי' מע"ז ומעבירות דאבי"ע הוא יחיה ולא ימות ואעפ"י שלא כתבתי לשום א' מהמפרשי' שכתבו חי' זה כלע"ד שהוא נכון וניתן ליאמר ודוגמא לדבר אליהו בפ"ק דר"ה מניין לגז"ד של צבור כו' ע"ש. ואחרי כ"ע לדידי עבדו לא ניתן ליאמר הדא דלפי שיטתו דקשי' מר לצ"ל דאין טעם לחלק בין יחיד לצבור וכמ"ל כמלא דלהשי שילוי שמחלק מר בין עיו"ה לשאר ימות השנה הוא דאף לצבור מאי דלא מייתי אינו אלא בשבים בעיו"ה דוקא ולא בשאר ימות השנה ואלו מסוגי' ר"ה דמייתי מר לדוגמא משמע דלצבור יש להם כל הימים דין עיו"ה. ועיין לרב הגא ז"ל בפ"ד דר"ע ע"ב. ואיך אנו באים לחלק בזה בגי' דברי' שאלו במינו' ועבירות דאבי"ע בין עיו"ה לשאר ימות השנה ועו' דלפי טעמו של דבר דלא מייתי אלא כדי שלא יחזרו לסורם ולטובתם כמ"ש מוהרימ"ע ומוהרש"א ז"ל וכמ"ל אין טעם לחלק כן ועו' דהסי' דר"ה שאני דעל מה שנגזר בר"ה ונחתם בגז"ד יש להם ליום הכפורים עיו"ה מעלה זו דבתשו' יקרע רוע גז"ד משא"כ הכא דמשנכנס שעולם נגזר. אומר הוא יחיה גזרה כוללת ע"כ השבי' הללו שימותו מ"ד עפ"י הטבע כטעם א' או כטעם ב' וא"כ מה טעם לחלק בין עיו"ה לשאר הימים ועו' דהם איתא להאי חילוקא לישנא קמא שנגמ' שהקי' תפשא אחתא דלא מתה אף דמינות כמי הוא בה הי"ל לשנים לתרץ יותר בפשיטו' דשהי' אתתא דאתאי לקמיה דר"ח הי' בעיו"ה ומשום לא מתה או לשמות בג'ינעו"ה איתא ועיין להי' מרא"ה הגדול ז"ל בפ"א די' קכ"ז ע"ד דיש"ב שעמא לקריאה שבת הגדול בהך מימרא דהפורש ממינות מ"ה ויש' שבאותו הדור היו צדוקים בע"ז ופירשו מהם ושדרי בהו בלקיחת הפסח ובדין הי' שימותו כולם באותו היום ועי"ז הנס קראו אותו שה"ג ועמו שם"ר כעלם עיכות דמר חי' המפרשי' בין יחיד לצבור כנז"ל וגם לא כהם שבגב קדמו בכעין זה הרב אהובה תמיד ז"ל בפ' לו. ש"ד כמוסכמים ז"ל בקי' כמש כ"ה ד"ל ע"ד ומ"ש שם כמוסכמים ז"ל משם הרב לחם שמים דלצבור אלים זכותייהו כו' לא על שלמים הוא ול"ל דבשעות ככתב דמלבד שלא כ"כ על שלמים א"ך כי אחריו ועמ"ש הי' מוהרי"ם אלגאזי ז"ל בקי' אה"ב בשלו שלמים דלעיל לשו לחמו הוא. איך שיהיה.

ועפ"ז כ"ל לפרש מקי' שכי בהושע שובה ישראל כו' ובהקדים מ"ש עוי הרמב"ן ז"ל שם בדי' י"ד ע"ד חי' אחר לקושיתו שנז"ל דהסי' דמאן דפרש מע"ז ומעבירות דאבי"ע מ"ה אינו אלא כששב בתשו' ואינו שומר שבת כהלכה אבל אם יזהר ויקבל עליו לשמור שבת כהלכתו הוא יחיה ולא ימות והכרים כן מהסי' דפ' כל כתבי כל השומר שבת כהלכתו אפי' עבד ע"ז כאנוש מוחלין לו כו' ע"ש עוין לדברים הוא כינוי לשמירת שבת ככתוי בפ' ויקהל אלה הדברי' אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה כו'. וגם דרשו בשבת די' ל"ז ע"ב דברים הדברים אלה הדברים אלו ט"ל מלאכות שנאמרו למשה בסיני מעתה זה יהי' כונת הכתו' שובה ישראל עד ה' אלהיך פי' שוב בתשו' אפי' בעבירה שעד ה' אלהיך שהוא מינו' וע"ז וכפירה בעיקר וכנז"ל וא"ת איך תשוב מעבירות כאלה מאחר שכך גזרת דמ"ד כמות לזה אמר קחו עמכם דברים וכו' תקבלו עליכם לשמור ולעשות שבת כהלכתו ויכולה הי' שתגן עליכם ושובו אל ה' ולא תמותו וזה יהי' ג"כ כונת שאמר בילקוט כאוס כמו חקק"א טוב ה' לכל יכול לכל ת"ל ורחמיו על כל מעשיו דלכאו' אין לו מובן ומה שלשון אומרת ת"ל ורחמיו ע"כ מעשיו והלא שכל מעשיו. אמ"ם הכונה טוב ה' לכל השב בתשו' שלימה לקבלו בתשו' ולכלות לו ע"כ פשעיו ואפי' כפר בעיקר וכמ"ש בילקוט הושע עיש שובה ישר' ולזה פרי' יכול לכל והרי אמרו מאן דפרש ממינות ומעבירות דאבי"ע מ"ד מ"ה והיכן טובתו של זה לזה אמר ת"ל ורחמיו ע"כ מעשיו וכלו' דמיתתו זהו טובתו ואדרבא רחמנות הוא זה מאת ה' דכיון שהי' מורגל במעשיו הרעים מעותד לחזור לסורו ולכן ממיתו שימות כדי שיהי' לו בעוה"ב וח"א ורחמיו ע"כ מעשיו כ"ל בעבור מעשיו שהי' כנ"ל נכס.

מס' אבות

מאתי המגיה ס"ט

(פ"ה) עשרה נסיונות נתנסה אאע"ה ועמד בכולם כו'. ראיתי לפרש שי"ד נסיונות שיהיו מכוונים כנגד שי"ד דברות כי כן אמרו ז"ל כי בזכות שי"ד נסיונות אלו זכו בניו לקבל שי"ד דברות וגם בבי חפא כבא א"תא ת"ל די"ל זכור לאברהם א"ל אבין בשם כי אמא משל למלך שהפקיד לו אוהבו אללו יו"ד מרגליות את אוהבו והניח בה אחת עמד המלך ונטלה לאשה ועשאה מטרונה ונתן לה שלשלת אחת של יו"ד מרגליות ונתנה אותם בלודרה לאחר ימים אבדה השלשלת התחי' המלך מבקש להוציאה אמר מג"שה אני מבית כבכם שושבינים אלו המלך והיה מפייסו ולא היה המלך נשמע לו אלא היה אומר מגרשה אני מחללי א"ל למה אדוני המלך אמר שנתתי לה יו"ד מרגליות ואיבדתן אמר לי מרי המלך אעפ"י כן לריך אתה להתפייס ולרלות ולא היה המלך שומע לו כיון שראה השושבין מה שבקש לעשות עמה ואינו מתרלה אלא מתרים ואומר אגרשנה אני אמר לו בשביל יו"ד מרגליות שאבדה אתה מבקש לשולחה אין אתה יודע שאני יודע שהפקיד אביה אללך יו"ד מרגליות יו"ד ביו"ד כך כיון שעשו ישראל אותו מעשה היה האלהים כועס עליהם התחיל אומר הקב"ה הרף ממני ואשמידם אמר משה רבון העולמים על מה אתה כועס על ישראל אמר בשביל שביטלו יו"ד הדברות א"ל יש להן מהיכן ליפרע א"ל מניין אמר הזכר שנסית את אברהם ביו"ד נסיונות ויאלו עשר בעשר הוי זכור לאברהם ליצחק ולישראל ע"כ הרי שזכות יו"ד נסיונות הגין על ביטול יו"ד הדברות וא"כ כלה ויאה לפרש שיהיו מכוונים זכ"ז וזה המלי בס"ד.

נסיון א' היה באור כשדים ונתרצה למות ולא לכפור בה' כי אם הוא האלהים וכנגד זה אנכי ה' אלהיך.

נסיון ב' שאמר לו הקב"ה ל"ל מארלך וממולדתך ומבית אביך והטעם כדי שלא ידור עם עובדי ומוכרי אלילים כמ"ש בתנחומא פ' לך לך וה"ל אתה מולא תרח אביו עושה ללמים הי' ובי"ב לותן א"ל הקב"ה ל"ל מארלך ע"כ וגם

בפ'

בס' חופת אליהו [הביאו המעם לועז בס' לך לך] כתב שציוהו הקב"ה לאברהם שלא יוציא הוצאות הדרכים ממעות אלילים וגילולים של אביו שהם אסורין בהנאה כ"א מכיסו. וזהו פי' ל"ל לך משלך וכנגד זה לא יהיה לך אלהים אחרים.

נסיון ג' ויהי רעב בארץ ולא הרהר אחר מדותיו בשביל שהיה בעל הבטחה וכנגד זה לא תשא לשוא ולשקר שרוב השבועות נמצאות בסוחרים במשא ובמתן וחושבים בדעתם שאם לא ישבעו לא ימכרו סחורתם ולא יתפרנסו. אבל הבוטח בה' ימנע מלישבע אפי' באמת כי לא בחיל ולא בכח כ"א ברוחי אמר ה'.

נסיון ד' ותקח האשה בית פרעה ובעבור זה וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים על דבר שרי אשת אברם ופירש"י עפ"י דבורה אומרת למלאך הך והוא מכה וכנגד זה זכור את יום השבת לקדשו ואחז"ל בשמות רבה פר' כ"ה וז"ל בשעה שאדם שומר את השבת גוזר גזירה והקב"ה מקיימה שנא' א"ת משבת רגלך מה כתיב אחריו אז תתענג על ה' כו' ע"כ.

נסיון ה' הצער שנצטער במלחמת המלכים להלחם ולהציל את לוט קרובו והיה שכרו שזכה למלכות כמ"ש בב"ר ל"ל עי"פ עמק שוה הוא ע"ש וז"ל ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן ששם השוו כל אומות העולם וקצצו ארזים ועשו בימה גדולה והושיבו אותו בתוכה למעלה והיו מקלסין לפניו ואומרים לו שמענו אדוני אמרו לו מלך את עלינו נשיא את עלינו אלוה את עלינו וכו' ע"כ. וכן כתב רש"י ז"ל שהמליכוהו עליהם כל האומות וכנגד זה כבד את אביך ואת אמך שהמקיים מצוה זאת כתיקונה זוכה למלכות כמ"ש הרב כלי יקר בשמואל ס"א דמה שזכה שאול למלוכה היה בשביל זכות כיבוד אב.

נסיון ו' גזירת בין הבתרים על גלות מצרים וידוע מרז"ל דפרעה הרשע היה שוחט מישראל ק"ן תינוקות בבקר וק"ן בין הערביים וגם צוה כל הבן הילוד ה"ת נמצא דהיו בישראל גלות ורציחה וכנגד זה לא תרצח דההורג בשוגג ח"ב גלות ובמזיד מיתה.

נסיון ז' שצוהו על המילה לעת זקנתו ובמקום שהיה ראוי להבריא את עצמו כדי להוליד את יצחק תשש כחו מחמת המילה וכנגד זה לא תנאף שכן אחז"ל שאי' מטעמי מצות מילה הוא כדי למעט תאות המשגל ולא יבא לינאף.

נסיון ח' וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה וכתב מוהרימ"ע בדרשותיו הביאו ס' מעם לועז בס' וירא שמה שנענש אבימלך היה על שעבר על איסור גנבה שגנב את שרה אשת אברהם והוא אחת מז' מצות ב"נ וכנגד זה לא תגנוב ופירש"י בגונב נפשות הכתוב מדבר.

נסיון ט' גרש האמה הזאת ואת בנה וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ואיתא ברבה וירא פנ"ג ע"ש ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק וז"ל ר' עזריה משום ר' לוי אמר א"ל ישמעאל ליצחק נלך ונראה חלקינו בשדה והיה ישמעאל נוטל קשת וחצים ומורה כלפי יצחק ועושה עצמו כאלו מצחק הה"ד כמתלהלה היורה זיקים כו' ע"כ ולכן כשראתה שרה שמא יהרוג את יצחק ויירש הוא לבדו את אברהם וגרשה לו ולאמו מן הבית נמצא דמה שזמם לעשות לאחיו כדי לירש הוא לבדו נעשה לו דגרשוהו מן הבית ויירש יצחק לבדו את אביו וכנגד זה לא תענה ברעך ע"ש ואם הוזמו העדים נהרגים דכן כתיב כאשר זמם לעשות לאחיו.

נסיון יו"ד העקידה שעקד את יצחק בנו ואמרו ז"ל בסנהדרין דפ"ט ע"ב ויאמר קח נא את בנך א"ר שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך ב"ו שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמדה עליו מלחמה חזקה א"ל בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש. אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים ע"כ. נמצא שבנסיון היו"ד תלוי אמיתות וחוזק ט' נסיונות הקודמות וכנגד זה ודומה לזה הוא דיבור יו"ד לא תחמוד שלכן נכתב דבור זה אחר כל הט' דברות אחרים שהעובר על לאו זה מעותד לעבור על כל הט' הקודמות כמ"ש בס' ר"ח שער הענוה פ"ז דרכ"ע ע"א וז"ל ואדם אשר חמדה מתגברת בו הוא קרוב לעבור יו"ד הדברות כי מעשה היה באיש אחד שהיה לו שכן רשע והיה כותל מפסיק ביניהם והיה הרשע חומד את אשתו וקנאת תשמישיו יום אחד ערב שבת שמע שהיה האיש אומר לאשתו אני רוצה היום ללכת בסחורה וכן עשה מה עשה אותו רשע הלך בליל שבת ושבר את הכותל שהיה מפסיק ביניהם ועבר על זכור את יום השבת לקדשו והלך ואנס את האשה שהיה חומד ושכב עמה ועבר על לא תנאף ואח"כ התחיל לגזול את הממון לעקת האשה ועמד עליה והרגה ועבר על לא תרצח וגנב וגזל מה שחמד הרי עבר על לא תגנוב ולא תחמוד ולמחר בא אביו ואמו והוכיחו אותו שמד והכם ועבר על כבד את אביך ואת אמך ואח"כ הובא לפני ב"ד והעיד עם חבירו הבליעל שאותם חללים שלקח הם משכון שלו והיו ממושכנין לו מיד בעל האשה ועבר על לא תענה לסוף כשנגלה הדבר ונתפרסם הענין ונודע רעתו ומחמת בושה הלך לתרבות רעה וכפר באלהים חיים ועבר על אנכי ולבסוף היה אדוק בע"ז ועבר על לא יהיה לך ול"א להם ולא תעבדם וכ"ז גרם חלק החמדה נמצא שהחומד קרוב לעבור את הת"י כולה ע"כ ועפ"ז אפ' לרמוז מ"ש באבות פ"ג חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה דלזה נקט כלי חמדה ולא מרגלית טובה או אבן יקר או כינוי אחר או תורה שהם לאורות כמו שהתורה כולה תלוים במדת החמדה שאם יבטל דבור לא תחמוד ממילא יבא לבטל השאר וכן נהסך וכדברי הרי"ם ז"ל הללו ועיין בס' דרכי חיים לה' החביי"ם ז"ל בפרקין משנה די שדרך בדרך זה בגוון אחר. וסוי"ר לה' דוד במלודת ז"ל שגם הוא דרך בדרך זה ונקלה מהם כיונתי לדעתו ז"ל ועוי המעם אחר כיון הדבר נעשתה הטובה הזאת בישראל שזכו לקבל יו"ד דברות בזכות היו"ד נסיונות יען והוא מדה כנגד מדה כי בעשרה נסיונות נתוודע אהבתו ואהבתו של אאע"ה להקב"ה כמ"ש עשרה נסיונות נתנסה א"א ועמד בכולם להודיע כמה אהבתו של אאע"ה שמרוב אהבתו להקב"ה ומצותיו עמד בכולם ולא הרהר אחר מדותיו וכנגד זה זכו בניו לקבל התורה שבה יו"ד דברות ובזאת נתוודע אהבתם של ישראל לפני המקום כמ"ש ז"ל חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה. וכן ברבה נצבים איתא וז"ל כי קרוב אליך הדבר מאד כו' אריס בר רב נחמן למה"ד לבת מלך שלא היה אדם מכירה והיה למלך אוהב אחד והיה נכנס למלך בכל שעה ובתו עומדת לפניו אמר לו המלך ראה היאך אני מחבב אותך שאין בריה מכיר את בתי ועומדת לפניך כך אמר הקב"ה לישר' ראו מה אתם חביבים עלי שאין בריה בפלטין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה שנא' ונעלמה מעיני כ"ח אבל אתם לא נפלאת היא ממך אלא קרוב אליך הדבר מאד כו' ע"כ הרי דהוא מדה כנגד מדה ממש.

מס' חולין

מאתי המגיה ש"ט

(דצ"א ע"ב תוס' ד"ה וכתיב ויקח את האבן וז"ל לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחד מאבני המקום ע"כ כי הרש"ש ז"ל באהל יוסף בליקוטיו אות כ"ז וז"ל נשאלתי כונת התוס' מהו ואען ואומר שהתוס' הרגישו מה' שכיך וכתי' ויקח את האבן דלפי פשוטו אין כאן פירכא כלל די"ל שלקח אבן אחת מאותן אבנים שלקח בתחילה. וכשאל להם בתימא ואע"ג דהאבן משמע הידועה כו' י"ל דקאי אאותה אבן אשר שם מראשותיו ולעפי' שהיה שם אבנים הרבה ע"כ. ולכבי ההדיוט אחרי המחייב ונעלמותיו קדושים תוהבי אערכה שבין בדברי התוס' [ונה שלא עלה על לבם] שפירושם הוא ע"פ ויקח את האבן מאחר שבפי' אמרו שלקח אבן

אבן אחת מאבני המקום כלישנא דקרא בזה מורה ובא שכולהם ע"ש ויקח מאבני המקום ומה שהקשו דלסוכה וכתיב ויקח את האבן הוא בעבור שעיקר הקושיא יוצאת ממנו שזה הפסוק הוא סותר את פסוק ויקח מאבני המקום וראיתי בכל המפרשים המוצאים שנתקשו בדברי התוס' הללו דלא אשתמיט חד מנייהו לפרש כדברי הי' ז"ל.

דקי"ן ע"ב כל מ"ע שמ"ש בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואף דממ"ש בירוש' בבתרא פ' הספינה משמע דפליג שכן אמרו שם כתיב מאזני צדק אבני צדק. מכאן אמרו חכמים כל מצוה שמ"ש בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה יהיה לך מכה לך אגרדמים על כך ותימה הכא אמר בון"ים כיני מתני' כל מצוה שמ"ש בצדה אין ב"ד נענשין עליה ע"כ כבר כתבו התוס' בבתרא ד' ח' בשם ריב"א להכן דלא תיקשי על הה"א דאמרי' התם דרבא אכפייה לרב נתן ושקיל' ד' מאה זוזי לצדקה דהתם בפי' כל הבשר כת' ה"ק אין אנו נענשים עליה להיות מוזהרין להכריחו על שיעשה וכמ"ש בירוש' ול"ש וכ"ש הרב פני משה ז"ל בפי' על הירוש' שכן אלא בשפוי מימוכיי בהי' שכנים דהה"א דפי' כל הבשר ל"ש אירוש'. ואתה תחזה מה שפי' הי' ז"ל ע"ד הירוש' מכאן אמרו חכמים כו' דכיון דקי' בתי' יהיה לכם ודרשו כשיהיו מאזני צדק יהיה לכם ממון הרי מ"ש בצדה ואין ב"ד מוזהרין עליה שאם זה אינו רוצה לקבל השכר אין הב"ד זוקקין לכך כו' עיי"ש.

ואנכי הדיוט תמיה עליו חדא דמה שדרשו יהיה לכם ממון לאו בהך קי' דרשו כן אלא בקי' דס' כי תצא אבן שלמה וצדק יהיה לך וכמ"ש בבתרא ד' פ"ט ע"א אבן שלמה וצדק יהיה לך ופי' רשב"ם ואם בכיסך אבן שלמה וצדק יהיה לך ממון. וכן פירש"י ז"ל בחומש אם עשית כך יהיה לך הרבה. ועוד דאין זה מ"ש בצדה אלא מאי דכתי' שם למען יאריכו ימיך על האדמה כו' וכן כתוי להפלי"א בספרי למען יאריכו ימיך זו אחת מכל מצות שבתוי שמ"ש בצדה ול"ע.

והרב מוהרי"ם יפה ז"ל כתב אחרת אחו בפי' הירוש' וז"ל מכאן אמרו חכמי' כו' דמכלת' לעיל מיניה לא תעשו עול במשפט דמשמע דבהדי דיינין משתעי ולא כתי' בתרים אבני צדק מ"ן תעשו לכם דלשתמע מיני' בדיינים וקאמר שיהיה לכם. משמע דשביק דיינים ומסיר לעם אלמא דאין ב"ד מוזהרין רק שלא לעשות עול אבל לאכפי לאוכפי על הרחקת העול מהמדות אינן מצווין ומכיון דמצוה זו מ"ש בצדה דכתי' במשנה תורה אבן שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך ילפינן במית דכל מצות שמ"ש בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה ע"כ. ואחרי כע"ל דבריו תמוהים בעיני דאיך פשיטא ליה כ"כ דקרא דל"ת עול במשפט דבהדי דייני משתעי ואיך לא ראה עינו עין יפה פירש"י ז"ל וז"ל. אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט ומהו ומשפט השנוי כאן היא המדה והמשקל מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין כו' ודבריו אלו הם דברי התי"כ. גם הרמ"ל במנין המצות כי וז"ל עלוה רע"א הזהיר מעשות עול במדות הארץ והמשקולות והוא אמרו לא תעשו עול במשפט ופי' הפסוק לפי מה שבאה בו הקבלה לא תעשו עול במשפט זה המדה והם אמרו כו' לא תעשו עול במשפט אם לדין הרי אמור א"כ למה נאמר במשפט מלמד שהמודד נקרא דיין כו' ע"כ גם הי' המחנך ס"י רי"ט כי כן.

גם מ"ש עוי איך הכי יליף לה בשלמא הכא דכתי' מתן שכר שב"ד דלמען יאריכו ימיך אב"ד משמע כיון דיהיה לך בהדי ב"ד עסיק כיון דפי' מכה לך אגרדמים וכיון דפי' מתן שכר כ"ל אם לא תקיימנה זהו עונשו שלא העלו שכר זה כו'. גם בזה דבריו תמוהים במאי דפשיטא ליה דלמען יאריכו ימיך האמור בקי' דאבן שלמה וצדק יהיה לך הוא מתן שכר לב"ד משום דיהיה לך בהדי ב"ד עסיק דאטו משום שדרשו מיתורא דקי' מכה לך אגרדמים שהיינו אזהרתא בשלמא לחייב לב"ד למנות שוטרים על כך נחשוב לזה מצוה בפ"ע ולוי שעל הב"ד קאמר קי' למען יאריכו ימיך והוי מצוה שמ"ש בצדה ועוי שא"כ הי"ל למוני המצות למנותו במ"ע בפ"ע.

גם מ"ש עוי ושמא י"ל דאע"ג דלמען יאריכו ימיך אב"ד משמע הי"ה לכל ישרי' כפשטיה דקי' כוי דלשכי כי מ"ש כמי לכל ישרי' בזו כי היכי דכליף מינה לכל מצוה שמ"ש בצדה דא"כ מאי טעמא למכתב מ"ש לישראל הכא טפי משאר מצות בשלמא כיבוד אב ואם ושילוח הקן כוי אבל הכא מאי טעמא עכ"ל.

גם בזה דבריו לא הבינותי וכי במצות כיבוד או"א ושילוח הקן דוקא הוא שכתוב מש"ב עד שהולך לתת טעם למשקולות למה כתי' מש"ב. והרי מצינו כמה מצות שכתוי מש"ב אחת היא מצות השבת העבוט וכמ"ש הרשב"א ז"ל בתשוי המיוחסות סי' פ"ח [ולפי מ"ש מוהריק"ו ז"ל שוי קפ"ח משם נביי אליהו ז"ל דלא מיקרי מש"ב אלא דוקא היכא דכתי' ביה אריכות ימים כמלא דהרשב"א ז"ל סל"ב בזה דכא בהעבוט לא כתיי אלא ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך וקרי ליה מש"ב] זאת שנית מצות מזוזה דכתי' למען ירבו ימיכם ולמ"ד בשבת ד' ל"ב מקי' כדרש לפניו ולפ"ז קאי נ"כ על ת"ת לבניו יצא השלישי' מצות הצדקה ובמ"ש התוס' בפי' נערה ובבתרא ד' ח' ועוי דמדברי הספרי הנ"ל למען יאריכו ימיך זו אחת מכל מצות שבתוי שמ"ש בצדה כרי להדיא דלאו שתים הנה לבד אלא יש ויש כמה וכמה.

והיא גופה קי' עמ"ש הי' אלי' יאודה כהן ז"ל בדי קט"ו דאין מצוה שמ"ש בצדה אלא שתים אלו וע"ין מה שהקי' עליו הי' אי"מ ועמ"ר ז"ל בפי' שכות יא"ן חי"א די ע"ב ע"א. ולדידי ההדיוט גם זו מן התוכיחות באופן שכל דברי מוהרש"י ז"ל בזה לע"ר לי. כי מן הביאר מה מאד אני תמיה על הי' כמוהרדי"א ז"ל בסי' תהלה לדוד ח"א ד' קכ"ו ע"ד שהביא מקלם דבריו והרבה להקי' עליו אחת ושלם ואיך לא הקי' עליו בעיקר פירושו ויסודו שהם דברים תמוהים וכמ"ש.

עוד י' מזה הוית לה' ז"ל ד' קכ"ו ע"ש שהביא דברי הרב ספרי דבי רב ז"ל עמ"ש בספרי למען יאריכו ימיך כוי. וז"ל ואין להקי' דכיון דמש"ב היאך אמרי' למחר והא קי"ל דאין ב"ד של מטה מצווין עליה הא לק"מ דה"ד במ"ע אבל הכא כל שעדר כוי השר סדי עבר על ל"ת ע"כ והקי' עליו דמה מקום יש להקי' שהרי לפי' ד' הר"מ בהי' גניבה כרי שפסק דחייבים לשעמיד כוי וכן אמרו בירוש' דאין ב"ד נענשין אבל מוזהרין ע"כ. ועמו הס"ר אכתי לא ידענא איך לא הקי' עליו בדרבה מיניה דלעיקר בהא דפסקו הפוסקי' דמוכר לחבירו במדה וטעה ברים חוזר מה שייכות יש בזה עם מ"ש דמצות שמ"ש בצדה אם ב"ד מצווין עליה ואם לאו דכי אמרי' ב"ד מוזהרין אינו אלא למנות שוטרי' שלא ישאו ויתנו במדה חסרה אבל אם עבר ועשה כן שהדין הוא שחייב לחזור הטעות לבעלים משום גזל מאי כפ"ע אם ב"ד מוזהרין וכי אם אין ב"ד מוזהרין יהיה פטור לחזור מה שגזל מחבירו ודברי מוהרדי"א ז"ל צל"ע.

גם מה שהקי' על הירולי דהא דאמרו בספרי ובירוש' דמ"ש בצדה היינו לב"ד וע"כ אין נענשין עליה וכפי' רשב"ם דקאי לב"ד ולגבי ב"ד ליכא ל"ת ע"כ ולשיטתיה אז"ל שסמך על פי' מוהרש"י ז"ל ככז"ל ולא עוי אלא דמריהטא דלישניה משמע שיחס קי' זו שהמ"ש הכתוי למען יאריכו ימיך קאי לב"ד שכן פי' רשב"ם ודבריו תמוהים שלא כי רשב"ם אלא דלא יהיה לך אב"ד קא מזהר וקי' יתירא קא דריש אבל המ"ש אינו אלא כפשטיה לכל ישרי' אלא דמוהרש"י ז"ל כרחק לפרש פי' לוי דגם המ"ש קאי לב"ד וכבר כתבנו שדברי הי' ז"ל תמוהים בזה.

ואנכי הרואה לה' זלה"ה אביגדור ז"ל בדי פ"ד ע"ד שהביא די הירוש' הנ"ל וכי שהוא כדברי ס' התום באין מנין איך למדו חכמים מכאן דבר זה כוי ואם נאמר שהקוי' היא שאי"א לוי שלא יהיו ב"ד מוזהרין כוי אם כך הוא פי' קשה דזה הי"ל להקי' תכף כר' ולמה תמתין עד שידרש סוף הפסוק יהיה לך מכה לך אגרדמים כוי ועי"ש מה שפי' בדי הירוש' ועמו הס"ר יש לתמוה עליו דאיך כ' ע"ד הירוש'

בהוא

שהוא כפי המתים באין מבין על שהולך הוא ז״ל לפי ד׳ הירוש׳ כאלו אין עוד מלבדו שפירשו ואיך נעלם מע״כ אדוני אברהם ז״ל כמה דייות נשתפכו במפרשי הירוש׳ ושכ״ס מהם אשר בידי הרב שכ׳ משה ומוהרש״י ז״ל המה פי׳ בזה כל א׳ לפי דרכו וכנז״ל ומה שפי׳ הוא ז״ל מלבד שהוא דחיק ואחי׳ מרחיק עוי׳ בה ק״ל במ״ש ולמה המתין עד שדרש סוף הפסוק יהיה לך כו׳ דמה שדרשו כן היינו משו׳ הפסוק מאזני צדק הכתו׳ גבי קדשים דשם כתו׳ יהיה לכם ולא דרשו כן אלא במקו׳ שכתו׳ בשו׳ ש׳ כי תצא אבן שלמה וצדק יהיה לך וזה הוא עיקר הקו׳ שהקשה בירוש׳ דכיון שכן דרשו שם שחייבים ב״ד למנות אגרדמים א״ך אפ״ל שאין ב״ד מוזהרי׳ עליה וכמ״ש המפרשי׳ כנז״ל :

ומדברי הירוש׳ הנז׳ מזה קשה הוגד לו לעט״ר מוהר״ל כי אבא ז״ל שם עמ״ש מוהרי״ק ז״ל משם רבינו אליהו ז״ל כנז״ל דלא מקרי מש״ג מ״ש כי בגלל הדבר הזה כו׳ כיון דלא כתי׳ ביה אריכות ימים וכו׳ ח״ל ואני שמעתי ולא הבין דסוגיין דירושלמי הנז״ל הויא תיובתיה שהרי מה שדרשו רז״ל ע״פ מאזני צדק יהיה לכם שדרשו יהיה לכם ממון אמרי׳ שם בירושלמי מכאן אמרו חכמים כל מ״ע שמ״ש בצדה אין ב״ד מוזהרין עליה הרי מבואר דאף דלא כתי׳ ביה אריכות ימים אלא יהיה לכם ממון מקרי מ״ש בצדה ול״ע עכ״ל . ואחרי נ״ע לדידי עבדו לקו״ש דהן אמת שכן פי׳ ה׳ פני משה ז״ל וכמו שהביא ד׳ הוא ז״ל בד׳ הקודם . אמנם כבר כתבתי לעיל שד׳ ה׳ ז״ל מוקשים ומועדים שבספרי כתו׳ להדייא שהמ״ש הוא במקו׳ שכתו׳ בפי׳ כי שלא למען יאריכו ימיך ובעו״ש תוספ״י ז״ל וכנז״ל .

והנה התוס׳ שם בבתרא ע״מ דקי״ל ע״מ דאכפייה רבא לרבין ושקיל מיניה ד״ה וזוי לצדקה מהש״א דפי׳ כל הבשר דכל מ״ע שמ״ש בצדה אין ב״ד מוזהרי׳ עליה הי׳ בשם ר״י דבצדקה כופין דאית ביה לאו לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ובכתובו׳ דמ״ע כתבו דאיכא תרי לאוי ואת זה ראיתי להרב יד שלמה ז״ל ד״ע ע״ד שכי׳ ח״ל והק׳ ה׳ גופי הלכות משה״א דחולין ד׳ קמ״א שהוא דגזירהו לגפם ושלחם ואח״כ תפסה נגדים ל״ם רב יהודה כו׳ והכי התם דהוי מ״ע שמ״ש בצדה וליכא אלא חד לאו ואפ״ה נגדיה עכ״ל . ועי׳ כי שם בד״ע ע״א וז״ל והק׳ עוי׳ ה׳ גו״ה דלפי ד׳ התוס׳ אמאי לא פריך תלמודא מינה ובה ועשיה אזהרה לב״ד שיעסוק ל״ל והא אגרת השמור זו עלות ל״ת וכיון דאיכא ל״ת ב״ד כופין והכיתה בל״ע ובהך ליתא בתרא שהביא ה׳ ז״ל מהי׳ גו״ה קיצר בלשונו והרואה יראה שקיים וכו׳ עוי׳ ה׳ ז״ל ח״ל ואין להרץ דקי״ל להתוס׳ דהא דכופין על לאו הוא בצדקה מטעמא דאיכא תרי לאוי לא תאמץ ולא תקפוץ דהא ליתא דשלוח הקן יוכיח דליכא אלא חד לאו ואפ״ה מכין מ״מ אם לא שלח ועוי׳ דבפ״ק דבתרא שהוא עיקר הסוגי׳ שם מדבר בצדקה והקי׳ התוס׳ קו׳ זאת ולא דקדקו לכתוב תרי לאוי אלא קושטא קאמרי משו׳ לאו בלמוד עכ״ל . ואנכי הרואה שגם בחולין ד״י ע״ב ד״ה כל מ״ע כתבו וז״ל ועוי׳ דבצדקה נמי איכא לאו לא תקפוץ ולא תאמץ הרי שגם התם כתבו כמ״ש בבתרא ולא דקדקו לכתו׳ תרי לאוי אשר מדבריו אלו כלי להדייא דפשיטא ליה לה׳ ז״ל ע״ד התוס׳ במ״ש בפי׳ בתרא תרי לאוי דלאו לדיוקא כתבו כן משו׳ שיגיד עליו רעו מ״ש בבתרא . וכן הכריע ה׳ י״ש ז״ל ממאי דאמרי׳ בריש מוצא שפתיך זו מ״ע פו׳ דמ״ש התוס׳ תרי לאוי הוי קושטא דמלתא דבצדקה איכא תרי לאוי אבל לעו׳ דמשו׳ לאו אחד כופין ב״ד ואו״ב לכאורה ד׳ ה׳ ז״ל בתראי כולהו מכישיה לקישיה דלפי״ל שהקי׳ בריש׳ ע״ד התוס׳ הנז׳ מהש״א דחולין וכמו שהביא דבריו ה׳ יד שלמה ז״ל נרי׳ להדייא דפשיטא ליה דמ״ש התוס׳ תרי לאוי הוא בדוקא ומשו״ה פריך מהש״א דחולין דליכא אלא חד לאו ואפ״ה נגדים א״ך תוך כ״ד כתב להפך .

אלא דלעיקרא העיקר חסר מן הספר שדבריו הראשוני׳ שהביאם ה׳ י״ש ז״ל אנכי לא ידעתי היכן נאמ שכ״כ ה׳ גו״ה ז״ל שהרואה יראה למה שהקי׳ בריש׳ ע״ד התוס׳ הוא קו׳ אחרת׳ ושלה מן הש״ע ושי״ג יר׳ וכתב אמנם ל״ע בשו״ד כו׳ ובגל שלה בדעתי לו׳ שדברי ה׳ י״ש ז״ל ככתבו בטעות ושוא על רב אחר אלא דמ״ש בד׳ והק׳ עוי׳ ה׳ גו״ה א״א לו׳ כן ואף שכן ראיתי לה׳ כמוהרי״א אשכנזי בס׳ נא״ל א״ד ד׳ דין פ״ב שכ׳ בזה הלשו׳ משם ה׳ גו״ה ז״ל מריהטא דלישניה נראה שהוא לא ראה הדברי׳ האלה בס׳ גו״ה אלא סמך על ה׳ י״ש ז״ל שכתב כן משמו . ועל הי׳ כ״י הנז׳ שכי התוס׳ כי מרן ז״ל ביו״ד סי׳ רמ״ח שדעת הרמב״ן הוא כר״י והי׳ מש״ל ז״ל בפ״ז מה׳ מתנ״ע הי׳ הק׳ ע״ד מרן ז״ל ח״ל ותימא דהרמב״ן כי בתשו׳ דשבת עבור א״א מצוה שמ״ש בצדה ולפיכך אין ב״ד מוזהרין עליה והתם לגבי׳ איכא לאו לא תשבת בעבודתו וא״ך כי דקי״ל כתי׳ בתרא כו׳ ע״כ והי׳ החיד״א ז״ל בברכ״י שם הקי׳ ע״ד המש״ל ז״ל וז״ל ושותים דמר לא במיכה דמרן עליה דהרמב״ן קאי דמשמע ליה דמ״ש שם הרמב״ן בחי׳ פ״ק דבתרא דהא דאכפייה רבא לאו מחמת קילותא כו׳ אתי כתי׳ בתרא דהתוס׳ פי׳ נערה ואח״כ עמי ק״ל להי מ״ש בתשו׳ המיוחסות לרמב״ן והכי מודעת זאת דהתשו׳ הללו מהרשב״א כמ״ש מרן בהקדמת ב״י ח״ם מפורסם ומאי מק׳ מד׳ הרשב״א לד׳ הרמב״ן : סו״ר לש׳ מש״ל בפ״ג מה״ע שהק׳ על מרן משו׳ הרשב״א סי׳ תשמ״ה ובמכו׳ סי׳ פ״ח וזה מוסיף תימא דמורה ובא דמק׳ מהרשב״א להרמב״ן ולא זכיתי להבין דבריו וכמדומה לי שהי׳ כשכתב זה היה סבור דסי׳ הרמב״ן לבתרא הם מהרשב״א כו׳ להכי פריך מתשו׳ הרשב״א כו׳ . אבל כבר אנכי בקוני שס״ג כתבתי דאין זה אמת כי חי׳ בתרא הם להרמב״ן עצמו וא״כ לק״מ ע״ד מרן אח״ד ז״ל כי מן הבי״אר חים אכי עתים ה׳ י״ש ז״ל שם ח״ל והק׳ עוי׳ המ״ל לשים מק ביו״ד סי׳ רמ״ח דדעת הרשב״א ז״ל כדעת ר״י כו׳ ע״כ שלא כי מרן אלא של הרמב״ן ולא על הרשב״א .

גם על ה׳ לשון למודים ז״ל לימוד עי״ז יש לתמוה במ״ש לתרץ קו׳ המ״ל של מרן ז״ל וז״ל וכך הם ד׳ הרמב״ן ז״ל בתשו׳ שם שהביא ב״י מהירוש׳ להדייא וזהו ג״כ דעת הרשב״א ז״ל בתשו׳ סי׳ תשמ״ה שכי׳ כו׳ ע״כ דא״ך אשמעי׳ מינה דמר דבר המפורסם דתשו׳ הללו המיוחסות להרמב״ן הם מהרשב״א וכמ״ש מרן בהקדמת ב״י וכמ״ל .

וחזה סוף להרב מע״ם ז״ל בסי׳ קי״ז שכי׳ ח״ל וראיתי להמש״ל פ״ג דעבדים ה׳ י״ד שקי׳ על הרמב״ן ז״ל דאיהו ס״ל גבי צדקה דכופין כתי׳ בתרא דהתוס׳ משו׳ דכתי׳ ביה לאו כמ״ש מרן ביו״ד סי׳ רמ״ח וא״כ היאך גבי השבת שעבוד ס״ל דהוי מ״ע שמ״ש בצדה דאין כופין אמר דאיכא ביה לאו והא ודאי דכוונתו להקי׳ על הרשב״א ז״ל דגם תשו׳ הרמב״ן הם של הרשב״א כנודע ועי״ז מקי׳ עליו היאך סבור הפך רבו הרמב״ן ז״ל דס״ל דכופין משו׳ דאיכא ביה לאו כתי׳ ר״י ולא ידעתי אמאי לא הקי׳ אדידיה דאיהו ס״ל כתי׳ ר״י דכופין על הצדקה כמ״ש הר״ן כו׳ ומה לו להקי׳ מד׳ הרמב״ן ז״ל ול״ע עכ״ל ועמו הס״ר דבריו לא הבינותי חדא דפתח בכד וסיים בחבית דבתחי״ד כי שהמש״ל הק׳ על הרמב״ן ושוב כי דכוונתו להקי׳ על הרשב״א ועוי׳ דא״ך אפשר לטעמים בד׳ המ״ל דכוונתו להקי׳ על הרשב״א דהיאך יסבור היפך רבו הרמב״ן דבל כי הא הוי״ל לפרש ושאם דבריו אינו אלא להקי׳ על מרן ז״ל א״ך כי דהרמב״ן ס״ל כתי׳ בתרא וכמו שכן פי׳ להדייא בפ״ז מה׳ מת״ע שהקי׳ כן וסיים וכי ח״ל וא״ך כי דס״ל כתי׳ בתרא ועוי׳ דאי כוונתו להקי׳ על הרשב״א לא הי״ל״ל ותמהני שהרי כי הרשב״א אלא הכי הי״ל ותמהני על הרשב״א שכי בתשו׳ כו׳ .

ומן האמור גם מ״ש סוף״ר להי׳ ברכ״י כר״ו כו׳ אהמ״ר לא הבנתי כונתו דודאי כי מקי׳ היינו על הרשב״א וכדמוכח בה׳ עבדים כו׳ וזה פשוט ע״כ אהמ״ר דבריו תמוהים והוכחתו מה׳ עבדים הרואה יראה שאין שום הוכחה מהתם באופן דאדרבא דבריו ל״ע . עוד ראיתי להי׳ יד שלמה ז״ל שם שכי על הקו׳ השנית שהקי׳ ה׳ גו״ה ע״ד התוס׳ כנז״ל וז״ל ואה״נ נ״ל דלק״מ משום דהא דכתבו התוס׳ דכל דאיכא לאו ב״ד כופין ה״ד נהך בדייתא דקאמי׳ השמור זו מ״ע ל״ת ועשה אזהרה

אזהרה לב"ד שישפוך כיון דאיכא לאו ומינה גמרי' לעלמא דכל דאיכא לאו: כופין עכ"ל ולא ראה שכבר קדמו בזה הרב לשון ערומים ז"ל בס' על הכללים ד' ע"ז ע"א .

אלא שהי' ליה: קיים וכו' וז"ל אלא דמשום דתניא כל מ"ע שמ"ש בצדה אין ב"ד מוזהרי' עליה ואכן בכלל ועשית ק"ל א"כ היאך כפה בשביל צדקה והא תינח כיון דאיכא תרי לאוי ודאי דאלים וקאי בכלל ועשית אלא שלע"ע דלפי"ז מה הקשו התוס' בד"ה יקריב אותו וז"ל כל מ"ע כמו כופין כדאמרי' פ' כערה והא דאצטריך קרא משום דסד"א כו' ולפי"ז מאי קו' כיון דהא דכל מ"ע דכופין מוטעמת כפקא כדכתיבנא א"כ אתא גופיה פריך תלמודא מיקריב אותו כפקא ומה שייך לוי' והא דאצטריך קי' הכא עכ"ל ולהמ"כ דבריו תמוהים שדא במ"ש ע"ד התוס' ואהא תינח כיון דאיכא תרי לאוי ודאי דאלים כו' ואיך לא ראה מ"ש הי' גו"ה גופיה ח"ל ואין לתרץ דס"ל לתוס' דהא דכופין על לאו הוא בצדקה מטעמא דאיכא תרי לאוי דהא ליתא דשלוח הקן יוכיח כו' כנ"ל וכיון דהוא ז"ל לא בא אלא לתרץ קו' הי' גו"ה דלפי ד' התוס' אמאי לא פריך תלמודא מגופא דברייתא לזה שפיר מתרצא במ"ש דמאי דלא פריך תלמודא כן הוא משום דמינה סוף דגמרינן לעלמא ומאי דוחקים לפי בדבריהם שהוא משום דאיכא תרי לאוי כיון דהי' ז"ל כבר הכריח וכי' דהא ליתא . ועוי' במ"ש אלא שלע"ע דלפי"ז מה הקי' התוס' בד"ה יקריב אותו כו' ולפי"ז מאי קו' הי' להא גופיה פריך תלמודא מיקריב אותו כפקא ומה שייך לוי והא דאצטריך קי' הכא ועיי"ש שהאריך להוכיח דבריהם מששון . גם בזה דבריו לא הבינותי שהרי התוס' לא קיימי אפירכת הש"ס ועשית ל"ל מיקריב אותו נפקא אלא הם שמדברי' על גופא דברייתא דמ"ע שמובלעים בכמה מקומות מהש"ס . וכוונתו דכיון דכל מ"ע כופין כדאמרי' בפ' הכותב ד' פ"ו במ"ד אמורים במצות ל"ת אבל במ"ע כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה . עשה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו למה הוצרכו לדרוש הכא בקרבנות שכופין אותו ולזה תי' דאצטריך קי' הכא משום דס"ל דאין כופין כאן לפי שכתוב' לרצונו ועוי' דאף דכיתא שהתוס' לא קיימי דוקא על הך ברייתא דיקריב אותו אלא גם על ברייתא דלעיל דמוכחא שפתיך תשמור ועשית ועל שניהם נתקשו דלמה אצטריכו קרא דועשית וקי' דיקריב וכמו שכן כתב מדי הראשים ז"ל שכן הבין בדבריהם ולזה תי' שפיר דאצטרי' קי' כו' ועוי' קי' על הי' ז"ל במה שהיים וכו' וז"ל ולכן כנלע"ד דאין כוונתם ככלות מששון של דברי' דא"כ אמאי לא תפסו בגופא דברייתא ועשית ע"כ ואיך לא ראה בד' הראשים ז"ל שלפניו דפשיטא ליה בדבריהם שקיימי על שניהם וא"כ אדרבא דייק לתפוס על ברייתא דיקריב משום שכונתם להק' גם על ברייתא דלעיל דועשית ועיין להרב שבי השדמים ז"ל ס"א ד' מ"ח ע"ג שגם הוא ז"ל בא לתרץ קו' הי' גו"ה ז"ל ואדרבא כשי"ע מדי התוס' ברים הכי' גם הי' לימודי ה' ז"ל שם תי' קו' הי' גו"ה כמ"ש הי' פרשיא עפ"י ד' התוס' הנז' וכי' עליו שלא ראה ד' התוס' . ומן האמור גם מ"ש עוי' הי' ז"ל שם משם מוהרש"א ז"ל בסי' אה"ע ע"ד התוס' ברים הנז' שדבריהם לית עפ"י דברי הי' פרשיא והרב לימודי הי' הנז' שכתבו לתרץ קו' הי' גופיה בגו"ה גם זו לק"מ ואדרבא דברי הי' ז"ל באה"ע ל"ע .

מס' בכורות

דמ"א ע"א על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן ופריך בש"ס הא תו למ"ל הא תנא ליה רישא כו' קושיא אצטריך פסולי המוקדשין נפדין עליהן הא כמי שהיא מיפשט פשטינן מיפרק מיבעיא אלא איידי דתנא גבי הוסיף ואמרו לו לא שמענו את אלו וקתני ואתי דיהדרש וקא סתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן ע"כ קשיא לי בדברי הש"ס אלו דעל מאי דקי"ל בתחלת על רישא דמתני' הא תו למ"ל תריץ יתיב איידי דתנא גבי הוסיף כו' אבל על מאי דהדר ק"ל על סיפא דמתני' ופסולי המוקדשין נפדין הא כמי שהיא כו' לא משו לתרץ כלום ואין כדי לדחוק ולומ' דנתי' דאיידי יתורץ גם הסיפא דא"כ הו"ל לש"ס ולומ' תנא נמי ופסולי המוקדשין כ"ע ועוי' דדוקא ברישא שהקו' היא למה כפליה שייך שפיר לתרץ ולומר איידי כו' דהפסל בא לסתום דבכולהו שוחטין משא"כ בסיפא שהקו' היא שלא היה צריך לאומרו שהוא מילתא דפשיטא והוא דבר בפ"ע איך שייך לתרץ באיידי והרא"ש והרמב"ן ז"ל לא הביאו לא סיפא דמתני' ולא מאי דקי' עלה בש"ס וכעת לא מלאתי מי שהרגיש בזה וצ"ע .

מאתי המגיה

(פ"ט מ"ז) כי שתוי"ט ד"ה כולן ירעו וכו' טעמא כדמפרש הרב ברפ"ח דזבחים ע"כ. וזה תימא דמה לו להביא עלות מרחוק דגם כאן במשנה זו טעמא פירש הרב. כן בהדיא ודוחק לומר דבסידור משניות שלו לא היה כתוב כן בדברי הרב ז"ל ומהתימא על מפרשי המשנה זלה"ה דלא הלכו בכנים ולי' .

על זאת השיבני עט"ר מ"ד הי' המו' כמוהר"ר מצ"א טוב נר"ו וז"ל .

מחילה מכבודך שלא כיונת יפה בכוונת התוי"ט לפי שאין כונת הרב לרמוז הטעם למה ירעו אלא למה יאכלו במומן לבעלים ולא ימכרו כמ"ש במשנה א' פ"ח דזבחים לזה הטעם כדמפרש הרב ברפ"ח דזבחים שם רמז למ"ש במ"ב בד"ה נתערבו כו' דבכור ומעשר בהמה אין להם פדיון לחלל קדושתו עליהם ולפי' הם לחולין אלא נאכלים במומן ע"ש ותדע כי הרב כתב כולן ירעו כו' רומז וכרמז לסיום דברי המשנה שאי' ויאכלו במומן לבעלים . חי"ב וקי"ל .

אחת תשובתי אליו

על תירוצו על התוי"ט קשיא לי חדא דבאומרו כדמפ' הרב ברפ"ח דזבחים, דוחק לומר שהוא על מ"ב ועוד דאם כונתו כן לא הי"ל אלא כמו שפירשתי בפ"ח דזבחים מ"ב דשם כתב איסו גופיה בהדיא דלא אמר ויאכלו דהא בכור ומעשר אסורים במכירה .

מס' ערכין

די"א מנין לעיקר שירה מהתו' חנניה בן אחי ר' יהושע אומר מהכא משה ידבר והאלהים יעננו בקול על עסקי קול ופרש"י ז"ל שהיה מלוהו לשורר לפי שמשה לוי היה ע"כ . חזה הוית להגאון כמוהרי"ם ז"ל בס' מערכי לב ס"א דל"ד ע"ד שהקי' דמהך סוגייא כרי דמרע"ה היה כשר לשירה והרי בחולין ד' כ"ד אמרו ת"ר זאת אשר ללויים מה ת"ל לפי שנא' ומבן ן' שנה ישוב למדנו ללויים שהשנים פוסלות בהם ומהש"ס דערכין שם מבואר שגם בעבודת השיר דבאהל מועד נפסל בשנים שאמרו מניין לעיקר שירה מהתו' א"ר יוחנן מהכא לעבוד עבודת עבודה איזוהי עבודה שצריכה עבודה אחרת הוי אומר זו שירה ע"כ וכיון דכתי' בית מבן ל' שנה ועד בן ן' שנה ש"מ דנפסל בשנים גם לשירה והרי מרע"ה היה בן פ' שנה בעת מ"ת כדכתי' ומשה בן פ' שנה כו' וא"כ איך דרשו בהך סוגי' גופה מדכתי' והאלהים יעננו בקול שהיה מלוהו לשורר שירה והרי אינו ראוי לשיר שהוא מבן ן' שנה ולמעלה כו' ואלולי פירש"י ליישב עיקר הסוגייא הכה מקום אתי דכי אמרי' והאלהים יעננו בקול על עסקי קול הייכו שליוהו על השיר שישוררו הלויים מבן ל' עד בן ן' ולה"ן דמשה לא היה מבעלי השיר וכו' אך כפי' שכי' שלוהו לשורר לפי שמשה לוי היה ל"ע אח"ד ז"ל . ואנכי הדיוט בהורמנותיה דמר"ר ז"ל כרי ליישב לזה לע"ד ולוי דמרע"ה שאני דאחד הים ופנקמו הכתיב דכיון דכתי' בית

ומשה

ומשה בן ק"כ שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחה א"כ היה בסוף ימיו כ"ה וקי"ו בהיותו בן פ' שלא נשתנה קולו ואז היה קולו כנער והיה כשר לשירה ומשו"ה לוהו ה' לשורר .

מס' נדה

דס"א ע"ב ת"ר בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעכו"ם ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה ממנו תכריכין למת אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטלות לעת"ל וכתבו התוס' אמר רב יוסף כו' תימה אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתני' דכלאים דתנן בפ"ט דכלאים תכריכין למת אין בהם משום כלאים וי"ל דמהך מתני' לא משמע אלא שכל זמן שהוא מת אין עליו משום איסור כלאים אבל הך דקתני דלכתחי' עושה לו תכריכין מכלאים אעפ"י שכשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן שמע מינה במצות בטלות לעת"ל ע"כ ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין תירוצם באומרם דבהך דהכא דלכתחי' עושה לו תכריכין מכלאים כו' דמשמע דהתם במתני' לא הוי לכתחי' והרי פשטא דמתני' נ"ב הכי הוי דאין בהם משום כלאים ואינו חייב לסוור ולנקם בגד כשר לעשות ממנו תכריכין וכן מתבאר ממ"ש הרע"ב בפי' וז"ל הבגדים שילבשו המת שהאדם כשימות בטלו ממנו כל המצות ואינם חייבים המתים לנהוג בהם איסור ולא שום מצוה ממצות הכתוב כו' ע"כ גם מה שסיימו אעפ"י שכשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן ק' אפו במתני' לא משמע שיעמוד לעתיד במלבושיו ועוי' דאדרבא מתני' עדיפא שכשיעמוד במלבושיו הניכרים שהם מכלאים כל רואיהם יכירום . משא"כ הכא בברייתא שלא יש בלבושו כי אם חוט אחד ולא ניכר שיש בו כלאים וצ"ע .

ואחר החיפוש מצאתי להרב קול הרמ"ז ז"ל שהקשה על מתני' דמאי רבותייהו דכלאים דאשמועינן בהו דמתים פטורי' מן המצות וכו' וז"ל ונלע"ד דמתני' אשמועינן כמי הא דתניא [בתוס' סוף פ"ה] בברייתא המת והבהמה אין בהם משום כלאים ופי' הר"ש המת והבהמה שהיו מלובשים בכלאים מותר להפשיט על כתפו ובהכי ניחא מה שהקשו התוס' בנדה כו' והביא די התוס' ותי' וכו' ע"ל ותמיה לי דכיון דמתני' מתרת כלאים למת וכו' יוסף ס"ל שהם דאפי' לקוברו בהם מותר א"כ היא למימרים שמתני' . אבל לדידי ניחא דמתני' עיקר להתיר נשיאת המת בכלאים עכ"ל ואח"כ אבל תמיה עליו במאי דמשמע מדבריו דעיקר תמיהתו הוא אלא דאפי' לפי תירוצם עדיין הקו' במקומה עומדת ואיך לא נכנס בעיקר תירוצם שדבריהם ל"ח וכמ"ש .

עוד מצאתי להרב גופי הלכות ז"ל די ק"ג ע"ב שהביא די התוס' וז"ל וקו' התוס' כו' ותי' דבמתני' הוי"א שאינו לעתיד כו' . ואנכי לא ידעתי איך ניחא ליה ז"ל לו' דהוי"א שאינו לעתיד שהרי כן יקום במלבושיו . גם ה' מוהרח"א ז"ל בס' ישרש יעקב די ח"י ע"א כי בשם התוס' וי"ל דהוי"א ה"מ דיעבד . גם עליו ק"ל איך ניחא ליה לו' כן וכמ"ש .

ירושלמי

פאה פ"א ר' יוחנן בר מריא בשם ר' יוחנן אין אנו יודעים איזה מהן חביבה או לקט או נ"ש כשפוא או' והפד ס' כו' הדה אמרה שנ"ה חביבה יותר מן הלקט ע"כ : עיין למוהרש"דים ז"ל ביו"ד סי' ק' ומה שתמה עליו ה' שארית יעקב ז"ל ומה שאירע למוהרש"דים אירע נ"כ לה' כהנא רבא ז"ל בס' מעי"ן דר"ב אלא שלא דקדק לכתוב ות"ה כמ"ש בירוש' וכי' ומן השוי והכל הולך אל מקום אחד ונס' אגדת אליהו דקיו ע"ב הביא לי' הירוש' וקיים שנ"ם חביבה יותר מן הלקט ובעמוד די' ססחיל ות"ה שאלו את ר"י כו' ולא זכר שר מ"ש במע"ן כדי לתקנו והן עתה ראיתי בס' שארית יעקב מאטאלון ז"ל בתולדות יעקב מאמר קי"ו דף ג' שכ' ח"ל ובירוש' דפאה אמרינן אין אנו יודעים איזה חביבה כו' הוי אוי' שנ"ה חביבה מן הלקט ות"ה ובמ"א כתבתי בביאורו אבל עכשיו אני מוכך (אם) הנוסחא היא בדיוק ומכוונת שנ"ל שנים חביבה יותר מהשוי' ובפרט שהוא לא נכנס אלא איזה חביב לקט או נ"ח ולכך כ"ל שפ"ם הוא וט"ס וה"ס הוא שלום מהמשנה דקאי ות"ה כנגד כולם ואו' שאלו את ר"י כו' ותהו מה שנ"ל עיקר ועכ"ז נ"ל דאפי' ליישב הנוסחא הזאת כו' ע"כ ואה"כ מלבד שלא דק בפים שלום מפשטי' דקאמר ות"ה כנגד כולם שהוא היפא דמתני' דלאו הכי הוא אלא שלום ממ"ש בריפא בדברים שאין להם שיעור ות"ה ער נס דמאמר שכבר עלה בדעתו ליע אמיתתן של דברים דתיבת ות"ה אינו מחובר למעלה אלא הוא היפקא ממתני' מה שייך עוד לו' עלה נסחא שאין כאן לא נסחא ולא עי"ם ואי משום קלה ספרים שיש נקודה אחר תיבת ות"ם ולא קודם לא משום זה כאוי לקרותו נסחא וע"ם ועיין למוהר"ר אליהו ז"ל פי' על הירוש' שכי וז"ל ות"ת משנתינו היא .

שאלות ותשובות

שייך לארח חיים

סי' א

ראיתי ונתון אל לבי על המנהג שנשתרבב בעירנו זאת דבש' זכור בעת קריאת המפטיר ובפ' כי תצא בעת קריאת התהלים והמפטי' פסוקי זכור. גם לרבות בפ' בשלח בעת קרוא התהלים והמפטי' פסוקי ויבא עמלק. ואף גם זאת ביום פורים בעת קריאת ס"ת כל העם היושבים בבהכ"נ גדולים וקטנים זקנים ונכבדים מכים בידיהם וברגליהם בספסלי ביהכ"נ בבהלה גדולה והקול נשמע עד מחוץ לביהכ"נ עד כי כל אשר יעבור ברחוב הוא נבהל לקול הכאתם וע"י מבלבלים את הקריאה לבלתי שמוע בלימודים קריאת היום וברכות התורה וקדישים. ובפרט בפ' זכור שכמה מהפוס' כתבו שקריאה הזאת היא מן התורה ועושים העיקר טפל והטפל עיקר. ואין צ"ל בפורים בעת קריאת המגילה ביום ובלילה שאז מרבים להכות בלי שיעור ומזה שנים רבות זה המנהג פה עירנו להביא לביהכ"נ בפורים מערכות עצים וקורות והקטנים באים לביהכ"נ וכל אחד קרדומו בידו ותוקע האבן לקולם בעת ת"ת ובמעט רוב אנשי הקהל אינם יכולים לשמוע מ"מ כדבעי וגם הגדולים ורגליהם נרע יכולו להכות בכל כחם ובכר היה מעשה בשנה שעברה שבא שר אחד מגדולי המלכות בליל פורים לביהכ"נ והיה כראותו המנהג המכוער הזה תמה מאד ודבר קשה עם איזה יהודים חשובי עירנו וכה אמר להם מה טעמם הזה אשר אתם עושים בושו והכלמו מעשות זאת לפני אלהיכם בבית אשר נקרא שמו עליו הכזב יהיה תורתכם ותתכם בעת עבודתכם לבא לפני האלהים כחוטבי עצים? ובזאת דבר אתם קשות עד כי כסתה כלימה פניהם ולא מלאו תענה בפיהם ועוי היה. מעשה בפ' זכור בגוי אחד מכובד שעבר דרך שוק ביהכ"נ בעת קריאת המפטיר וכשומעו קול ההכאות כאלו משמוע כי לא ידע מה הוא ויבך אחור ביראה ופחד עד שהגידו לו האמת ואז פלה פיהו לחרף מערכות אלהים חיים הללנה אזנים משמוע. ועל כל אלה ויותר משמה כתב לבי לבטל המנהג הזה מכל וכל שלא להכות בשום עת וזמן והנני ותמהתי בסד"ר אם יש מקום ושורש למנהג זה ועל מה אדניו הוטבעו ובאיתי שמקורו מולב מדברי מרן סק' בב"י א"ח סי' תרצ"ן שכ' וז"ל כתוב בא"ח כשמזכיר הקורא שם המן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י שניקוש הם נמחקים. ולמנהג הזה יש שורש בהגדה דאמרינן כי מחה אמחה אז"ע אפי' מעל העצים ומעל האבנים לכן אין להלעיג על המנהגות כי לא לחנם נקבעו. והמנהג הזה נוהגים בצרפת ובפרובינצי"א וכותבים טעם ע"ם וש"כ יעקב עכ"ל ואף שבא"ח לא כתב כן שאין להלעיג על המנהגות כו' אפשר שהרב"י הוסיף כן מדילים או כן היה כתוב בס' א"ח שלו שהיה שכ"כ הדי"ת והכמ"א בפ"ע שם קודם שבי"או דברי הרב"י הללו כתב וז"ל עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהן ולהכותן זע"ז כדי שימחה שמו ע"ד מחה אמחה אז"ע וש"כ יעקב ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקוראים המגילה בבה"כ [אבודרהם] עכ"ל וכוונתו ז"ל באומרו ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כו' פשיטא שהוא בלשון הנז' למחוק שמו או צורתו כמ"ש האבודרהם ז"ל.

גם הרב המאסף ז"ל שם במ"ב כתב וז"ל ומקומות האלו נוהגין ג"כ שהחזן מרים קולו כשמזכיר המן ובניו כדי שישמעו התינוקות וינקשו על הקרקע בעץ שבידיהם שכתוב שם המן וע"י הניקוש נמחק שמו וזהו המנהג שמביא רבי' ב"י לעיל בשם א"ח עכ"ל. נמצא דעיקר המנהג הקדום לא היה אלא במחיקת שם המן או צורתו. וא"כ במנהג זה להכות על העצים וספסלי ביהכ"נ בגרזניהם וברגליהם בלי המחק שום צורה או שם המן אין מרבים לכנות דבר מכוער כזה בשם מנהג ישראל ולדידי אינו שלא נהגם דהרי הי אבות נזיקין גורמין ע"י זה. זה יצא כאשרוב שמנזים בכבוד השכינה הכלנה ביצאת אל מקדם תמע דכיון דהפיקנ חסר תמה שבבלו לאסורים א"כ כל מעשיט תהו בלי שורש ויסוד ולא כאשר בידינו אלא שחוק וקיר לפני אלהינו דאינו אלא מנהג בטעות ואתת כעת הולם שגם הגדולים והזקנים מרבים להכות והמנהג הקדום לא הוסד אלא לתינוקות דלאו בני דעת נינהו זאת שבית דיש לחוש משום איבה עם הנכרים ובדידן הוא עובדא זה שנתים ימים שמלכינו יר"ה הדיקפוט אי'פינדי' לבטל מנהגם שהיו נוהגים לעשות צורת יהודי ביום אידם ולעשות בו מעשי נקמות ע"מ שהלו לנביאם. וגם שבאותן הימים היו דורשים בבית תפלתם שיעוררו בלבם איבה ושנאה עם היהודים וירדפו אחריהם להכותם ולקללם וע"י זה לא היו יכולים היהודים ללכת באותן הימים ברחובותיהם ובשווקים מאימת הערלים המקללים אותם באבנים ועל הכל בקשנו מאתו והוא אזר כגבר חלציו לבטל המנהגים האלו מקרב עמו באומר להם אם אבותם חטאו ואינם מה לנו עם בניהם ומאז והלאה לכל בכיי לא יחרץ כלב לשונו. אך גם הוא נתרעם עלינו בימים ההם על המנהג הזה של פורים וכה אמר לנו שלכם רעה מאלנו כי הלא אמרתו יש לנו לך לנקום נקם מכם יען אבותיכם הרגו את נביאכי ובפקוד עון אבות על בנים. אך אתם עושים באויביכם המן ובניו כאות נפשכם והוא לא חטא עמכם אלא במחשבה לבד שזמם לעשות ולא עשה וא"כ על מה עוד תוסיפו סרה. ומה כל החרדה הזאת לכם וכהנה דבר דברים המכאיבים לבות שומעיהם ולא תצלנה ידינו ורגלינו די השיב לו וכדי בזיון. על כן פשעי דע"ין הכנו ללעג וקלס וכשיעים בעיני העמים ובושנו וגם נכלמנו תשמוע מה שמדברים יום יום עם גדולי אומתינו ותמהים הם דמה נקמה היא זאת ומאי איכפת להו להמן ובניו אם יכו על העצים ועל האבנים ימים ולילות ולא זו אף זו דאנו עושים השטות הזה בבית אלהינו ובשעת עבודתינו הפך מנהגם שהם עומדים בבית תפלתם באימה וביראה ובכבוד וקולם לא ישמע כמי שעומד לפני המלך הם חיים ותפלות האומה גדול מזה? ואת בני שהם עוברים בכל תשמיש בשי"נ אשר הם סוגרים הקטנים עם הגדולים בספסלי הק"ק. ובפרט בשבתות הי' דהוא איסור

תוקף

מוסיף ואת חמשיתו דחוטאים ומחטיאים למנוע שמיעת מקרא מגילה וכיוצא.

וכבר מצינו לגדולי הראשונים ז"ל שלא היו חוששין לזה כמ"ש הגאה"ע ז"ל דמוהרי"ל לא היה חושש להכות המן והיינו אף כמנהג הקדוש באמירת שמו או לרחותוכים וקיום למנהג עירנו זאת דאין כאן שום מחיקה ואומן מעשה אבותיהם ברגליהם דודאי אין בזה אפי' סרך עלום והפוך הוא דהוא זילותא רבה לגבי קריה ושכרתים והאון שמפוי כמוהרח"פ זלה"ה בס' רוח חיים סי' א' בס"י זה כתב וז"ל. אם לא ישתוק בשעה שמכין המן הספיד השומע שאין לו מגילה ואם ישתוק הוא הספק דאסור לכתחילה להפסיק יותר מכדי נשימה כו' באופן דהוא כסוק לשכר וקרוב להפסד.

ושוב בא לידי ס' יפה ללב לרבין חבירא כמוהריי"ש נר"ו וראיתי לו בסי' זה שהאריך הרחיב בגנות מנהג זה וכתב דבשי' תרל"ה כה עשו מעשה באזמיר יע"א ע"כ ואם בישראל בהסכמת ממוני ורבני העירה יע"א לבטלו מכל וכל ותעלוזנה כליותי וא"כ גם אנחנו למה נגרע לאיות עדיין נבזים ושפלים בעיני האומות כאנשי אתו ונחלל שמו יתברך בעיניהם במנהג שאין בו שום טורח ויקוד אלא דזה עומד לנגדנו מ"ש הרב כ"ר ז"ל בספר מדרש אליהו דאין שעיד וז"ל. גם יובן עם זה מנהגם שיי' כשמזכירים המן בקריאת המגילה מכים ברגל בארץ והוא לרמוז שמכה ומשפיל בעקבותיו להמן שהוא מהקליי' עבה שבעקבים וע"י כך מגיע חולשא ותשות כח להקליי' ונמצא שמנהגם שיי' יש להם שורש וע"כ כי הרב בעל המפה ז"ל שאין להלעיג על שום מנהג של פורים יען כי לכל מנהג יש לו שורש וענף עכ"ל.

אולם גם לזה יש לדון ולוי דת"ד בדורות ראשונים דאסור דכי וכל לוחם לשם מלוה ויראת ה' על פניהם לא כן עתה דאסור דכי והשיאו הענין לד"א להכשיב שחוק ושיתול בבית ה' אה ודאי שמיכא ולא מקשינא דאם היה רואה הרב ז"ל מנהג דורינו זה ורוב חרפתינו הוא היה כאזר בגבורה לבטלו משום כל הני טורחי דבשקי מינים כמ"ש בעניותין וע"ז נאמר אין לנו עסק בנסתרות ומקבלין שכר על ביטולו שהכל לפי הזמן והמקום. הנלעו"ד כתבתי להלכה ולא למעשה עד שיסכים עמי אדוני נר"ו יען רבים מאנשי עירנו מתיהדים לאסור לבטל המנהג הזה כי מרגלא בפומייהו לוי מנהג ישראל תורה היא של תנה כי זקנה אמך של תבוז תורת אמך. הנה לשם לישראל וכיוצא ומושבני כי ילעייזו חסידים ירכינו אבותאי כי מה כחי לבטל מנהג אבותינו אשר קטנם עבה ממתני ולו חכמו ישכילו זאת כי שנה ושנא בין דורות הקודמים לדורינו זה כי הן בעון בזה"ז אין נסתר דבר מהעמים כי היהודים בעצמם מגלים להם כל מסתרי עבודתינו בכל מכל כל מה שלא היה מקדם. ועוד כי בזה"ז רצון אדונינו המלך יר"ה הוא שיהיו כל האומות שוות באחוה כו' כמ"ש בס' יפה ללב שם וע"כ לפי הזמן החדש ולפי המקום החיוב מוטל על התורה לגדר ולתקן שלא יתבזה כבודו ית' ויתב' ועמו בין העמים חלילה ובגאה"ע קקע"ו כי בשם הרמ"א בתשו' דאם נשתנה הענין מאשר היה בזמן הראשונים רשאים לשנות המנהג לפי הזמן. וגם הרדב"ז בתשו' ח"ג סי' תרמ"ה כי משם הריטב"א וז"ל אבל המנהג להקל לעולם אין חוששין לו ואפי' היה עפ"י גדולים שבעוי כל שנראה בו צד איסור נמנה בעל הוראה אשר יהיה בימים ההם שאין לנו אלא שופט שיהיה בימינו עכ"ל. וע"כ אם ייטבו דברי בעיני אדוני אחלי יכונו שיצא דברו הטוב בכל תוקף לי לשמי להכתן דת שכן ראוי לעשות לבטל המנהג הזה מכל וכל ואז ישמח לבי גם אני ושפעם אודה את ה' שאזכה להסיר חרפה וקלון מאומתינו העברים וכגון דא צריכה רבה הכ"ד המדבר לכבוד ה' ועמו ישראל השואל ברכתו ותשובתו בכח האל העבד ישראל.

רחמים חיים
יאודה ישראל
ס"ט

הסכמת הרב הגדול ר"מ ור"מ בעו"בי איזמיר יע"א.

סי' ב

לנשיאי העדה הנגידים החכמים הרמים גזברי וגבאי הקהילות קדושות מעוברי אי **רודים** יע"א. ומלכם בראשם הרב המובהק בנן של קדושים כמהר"ר **רחמים חיים יאודה ישראל** נר"ו ישר כולם וכחו לעולם כירא.

לפנים שאירם שלמי לבור והיחיד ומודע לבירה כי הנה דמח"ק איכה חסה ממשלת איזמיר יע"א כמו יו"ז"ל איסיאר ומאגנאסיאס וכיוצא בהם. מ"ת דור דור נוהגים משיבותיהו לשיות נגררים בתר איזמיר בכמה דברים ומה גם לגבי דידי דהיתי שם ונשאר אהבתינו עמהם כמו שהם יחידי עירנו כי על כן באתי להודיע להם כי מזה שנים שנכנסתי לשנה בקדש דאני עושה כרוז בשבת זכור בכל בתי כנסיות לבל יכו בשבת זכור ברגליהם כלל כי"א אחר גמר לא תשכח קודם ברכת התורה שלאחרים מעט מעט ברגליהם בנסיון רגלים לא בשחק וכן בליל פורים אחר ברכות המגילה שלאחריה כשאומרים ארור המן ותו לא דהנה רחים המנהג להכות כאשר הובא בראשונים ואחרונים עד ס' מועד לכל חי סי' ל"א אות ל"א מ"מ עתה דנתרבה השם והתינוקות מכים בפטיש בשגעון ואיכא תלתא דפורענותא שמא דעוברים על לא תעשון כן לה' אלהיכם ושוברים וכותלים אברים יקרות ומפסלים של זכוכית דאפילו להדיוט איכא משום בל תשחית ב'. למבלבלים הקריאה ואינם יוצאים ידי חובה. ג'. דהטעם שמבזו עמים יבנזון עתה דכל האומות באהבה ואחוה ועל הרוב מחקרנים מחשובי טוסי"ע כדי לראות איכא איבה ושנאה וכל כי האי מצוה לבטל המנהג הזה דכשהוקבע שמנהג מעיקרא לא הוקבע כשיעור הזה דהפריזו על המידה לעשות קולות ושבירים ומלבד דכך אנו נוהגים באיזמיר מקרב שנים גם מלך השררה שמעתי מרננים על המנהג ההוא ובכן לפלתי יקמו ויכריזו בכל הקהילות בשבת זכור כמו שאני עושה פה איזמיר יע"א שלא להכות כלל אפילו ברגלים. ובליל פורים יעמדו השמשים בפתח הבית הכנסת ולא יניחו לשום תינוק שיכניס שום פטיש לתוך בית הכנסת אפילו בעזרה וזה דרך ישכון אור דכיון שניתן רשות למשחית כך ואם כן הטוב טוב שלא יהיה בידם שום פטיש והוא כבוד לאומה ישראלית ולא יהיה בלבול בקריאתם ולא יגרמו שום נזק לבתי כנסיות חס"ו. נפשי דיקבלו דברי בספ"י ויעשו גזרה שום בכל חו"ה ועליהם תבא ברכת טוב ובשמחם יעשו את הפורים וז"ל נכון ברב עז והשלום. הצעיר

אברהם פאלאג'י ס"ט

הסכמת בי דינא רבא דעיה"ק ירושת"ו

סי' ג'

הן כל יקר ראתה עינינו דברי מעי הרב הפוסק אור היר"ח נר"ו מעי"ת **רודים** יע"א על אודות המנהג הנהוג להרעיש את העולם ולהכות בשבתות של פ' בשלח ופ' זכור ופ' כי תצא בכל כחם בהזכיר השלים לבור שם עמלק וברגליהם מבלבלים את הצבור ולא ישמעו לקול הקורא וביום פורים ולילו עמו עורכים עליו והתינוקות בשומעם קול קורא המן ממהרים להכות בקרדומות אשר בידם ומבלבלים את הצבור והרב הפוסק נר"ו כתב ה' דברים רעים היוצאים ממנהג זה ובשביל זה רוצה לבטל המנהג הזה ושנית ראיות שמותר לבטל מנהג הזה כאשר כתוב בד"ק ואני הצעיר הפותח הראשון שבאתי מן המערכה אני מוסיף הקלקול היוצא מהכאה הזאת שנוהגים קודם סיום ברכה אחרונה של המגילה לא הפסיק לוי ברוך אתה ה' כוי האל המושיע מתחילים להכות בקרדומות

דאי

לפ"ג מתפלל בעד כל קהל ועדת ישראל . הלע"ר

רפאל יצחק ישראל ס"ט

שייך לאה"ע

סי' יא

עוד זה מדבר בלאונן בחור שהיה משודך עם בת שמעון בשבועה להמשודך ואב המשודכת ונתחייבו גם שניהם בקנס כנהוג ואחר עבור זמן מה קלקל המשודך מעשיו בכמה עבירות שלא שמעה אוזן. בש"ק ומי שראה אותו גער בו באמור לו מה אתה עושה והשיב לו מה איכפת לך אני רוצה להמיר שדה שנית משחק בקוביא ועיוב מג"ר שהיה לו בידו אכל עמלו ליבד. אותה בשחוק קלפים שנמצא גנב ארבעה וחמשה פעמים ויותר מזמה ועל הכל באו עדים לפני וגם הוא עצמו לא כיחש בכל זה ועי"ז בא לפני אב המשודכת ובא מעיון שאף. אם הוא יעלים עיניו מכל זה בזו איכה מתרצית להנשא לו ואומרת מאיס עלי שלא שנגלה קלונו בכל העיר ע"כ מעשיו הרעים והיא היכה פוגמת משפחתה ועוד שהוא מעותד אחר הנישואין לאבד ולהשחית כל מה שתכניס בנדוניתה כיון שהורגל בשחוק ועוד אינה רוצה להזדווג באיש כזה שאין יכלה הי על שכיו והיא לא תללם. וע"כ אומר אב"ה שהן אמת שנתחייבתי בשבועה ובקנס אם לא תתקיים נהי אמנם כיון שיש לה טענה מספקת לעכב בדבר בכגון דא לא נתחייבתי בשבועה ובקנס .

תשובה לדעתי השמע הוא דפטור ועט"כ אב המשודכת מהשבוי' והקנס באומדנא דמוכח הוא. דאם היה יודע שיקלקל מעשיו באיסו' כאלו ובפרט בחילול שבת שראוי לנדותו לא היה מתחייב והרי זה דומה לתשו' הרשב"א ז"ל והביאם מרן ב"י ז"ל באה"ע סי' נ' ופסקה בש"ע שם וביו"ד סי' רכ"ח דבשקלקל המשודך מעשיו ונתפרסם במשחק גם שאר עבירות שבגללם נתברר דהדין עם אבי הבת דאזלינן בתר אומדנא ובדאמרי' לא נתכוונה זו אלא להגון לה ע"כ ואף שהי' דבה"מ ז"ל בח"א ביו"ד סי' מ"ם אחר שהביא תשו' הרשב"א ז"ל הכי כי דשאני התם דהוא אומדנא גדולה משא"כ בנידון דידים הכא בנ"ד בהלטרפות כל העבירות ובפרט חילול שבת שראוי לנדות עליה נראה לע"ד דאין אומדנא גדולה מזו ואף משו' דלא נתכדם כיון שראוי לנדותו חשיב כנתכדם וכמו שכן משמע מדי הי' דבי"מ ז"ל אחר שהביא תשו' הרא"ש ז"ל עיי"ש. ועיין עוד שם שכי בתשו' מ"ד וז"ל אבל כשהקול יוצא על המשודך כו' אפשר דיודו כל הני רבוותא דעדין אריא דשבועתא רביע עליה כיון דלא ידעינן בודאי דהמשודך קלקל מעשיו כו' ע"כ ותיינו משו' דבנ"ד לא היה עדות בדבר עבירה אלא היה דוקא על פיו של המשודך ואין אדם מע"כ משא"כ בנ"ד דאיכא עדים בדבר ולאו מפיו אנו חיים והגם שראיתי מ"ש הי' ב"י ז"ל באה"ע סי' ל"ד על נדון שלו שהשפית שאכום במ"ז שאחר שהביא מ"ש הי' ב"ח שמואל בשם הי' ע"ז כי הרי דאפי' על עבירה אי אמרי' הכי כו' היה הכא שהוא במשודך עצמו אלא שלבי נקפי דעדיין יש לחלק ולוי דשאני כל אלו שהפגם והבושת עומד תמיד כגון כו' והוא פגם תדירי משא"כ הכא הפגם לא היה רק באותה שעה ושוב אינו עומד ואינו נראה לעין ע"כ. אנכי הרואה שם בגליון כתוב בכי"ק הרמ"ז ז"ל בעל המחבר קול אליהו וז"ל לקונן סי' ל"ז כי הי' ז"ל דכיון שנתקבל העדות בב"ד יהיו כל העולם מחרפים ומגדפים אותה בדבר זה והיה בכ"ד שנתקבל העדות בב"ד ול"ע עכ"ל. וגם עיין שכי עוד הי' ז"ל וכתים לחלוק זה מן הגמ' פ"ק דחגיגה איזהו מעוות שאינו יכול להתקן כו'. גם ע"ז כתו' בגליון חי"ל עו"ק דמה ראיה משם דהולכת דוקא לענין מעוות אינו נקרא הרואה כיון שאין עדיו לשכיו. אך כי מטינן לטעם אומדנא אין לך אומדנא גדולה מזו דלא נתכוונה אלא להגון לה. מה גם לפי מ"ש הי' פ"מ ח"ב סי' ד"ן בתשו' הראב"ם דהוי כמפרש אם לא יקלקל אי מבני המשפחה והיה בכ"ד עכ"ל ולרווחא דמלתא עשיתי לו התרה על השבועה הנלע"ד כתבתי . הלע"ר

רי"ח ישראל ס"ט

שייך לח"מ

סי' יב

דודי לי ועט"ר מע' הרב המג"ן פחד **יצחק** נר"ו לא יכבה כיר"א .

אחת שאלתי מאת אדוניר"ם להודיעני על מ"ש בהסכמה הידועה מהי שתקנ"ת המובאה בס' מטה יהודה וז"ל כי מהיום הזה והלאה עודו שטר או כתובה יד קי שאלייני קוצרי הא"ל כשטר קי טיכנם דין קיימס אה קוצרא מעזביט של מת כו' בתנאי אשר ישבע עליו כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' ובמ' התק"ב הוסיפו עליה להזקק גם לנכסי יתומים ככתוב שם. אם נהגו כן גם על מ"ש בפנקס המת למושבו ככי' שיולא מתחי' המלוה משום דבפנקס יש לצדד ולוי שכבר פרע ומש"ה אנסים ולא מחקו ולא כעלם מעינים דמנייר ע"ש הי' המאסף ז"ל בסי' ל"א הגהב"י אוי' מי ובס"י סיע אוי' מ"ד .

עוד נסתפקתי אם יש לנו לנהוג כהסכמה הנז' גם במלוה מע"כ אחרת הבא לגבות מנכסי יתומים שבעירנו . או להפוך בזכות היתו' ולוי שלא הסכימו כן אלא כשניהם בני עירנו אבל כשהתובע מע"כ אחרת חזר הדין לשיני ואין נזקקים לנכסי יתו' משו' דאין כ"כ נעילת דלת . ומה גם דבזמן ההסכמה לא היו רגילים כ"כ ליקח בהקפה מע"כ אחרת כמו עכשיו . ולכן יש לצדד ולוי שלא עשו ההסכמה אלא בענין שהמלוה והלוה הם תושבי עירנו ועו' יש לומ' שמאחר שעבר זמן ונמכים מגבול הכתוב בהסכמה דיינו לנהוג כן לתושבי עירנו דוקא על הכל יודיעני אדם חיים לדעת מה יעשה ישראל ויבא שכמ"ה . נאם העבד ישראל .

רי"ח ישראל ס"ט

אחת תשובתו אלי .

סי' יג

מה ששאל מר על פנקס המת אם נדון ככ"י לזה אשיב דאין כאן ספיקא דהדבר ידוע לי שלא נתנו להפנקס דין כ"י ולא היו גובין אלא אם הפנקס המלוה היה נשבע ונוטל יען הוא מוחזק וכן נהגו הרבנים אשר קדמונו וכן אני נהגתי אחריהם .

על הס' השני שהמלוה הוא מע"כ אחרת בלידי אין ספק יען נתקן מפני תקנת הלווים שבעירנו מה לי מוצע ע"כ מרובה . ומה גם שע"י הכתובה בכל זמן וזמן מסייבים עצמם לכתוב ככל הכתוב בכתובה בס"ה ובקנו"ם כתמז"ל . ובזמן הזה כל העסק או הרוב הוא ע"י אנשים אשר בעיירות אחרות . ודאי שנזקקין לי"ק ולגבות גם בכ"י . ונראה זה להתכתב עפ"י ההסכמות שכתובות בכתוי לא נכנס בסוג שופרא דשטרי ליכנס בדבר זה . אם מועיל או לא כיון דלפי מרן ז"ל סי' ס"א ס"ם דס"ל דא"ן למלוכי בסו"ד ועי"ד מה שנהגו לכתוב ככנס כין לי להלכה ולמעשה ואף שעבר זמן הקלוב בהסכמה לא נפ"מ מידי כיון דמאז ומקדם כותבים דיתנסבו לפי ההסכמות הנז' בכל כתובה וכתיבה עד עת הלוה דזה מורה דהרם ההסכמה קיבלו עלייהו וזה ברור לע"ד . נאם המתפלל בעדו לאל . הלע"ר

רפאל יצחק ישראל ס"ט

שייך לאה"ע

סי' יד

נשאלתי בראובן שהיה לו בן יחיד והשיאו אשה והיה סמוך ע"ש ותמיד היו לבנו קטטות עם אביו ע"ש שלא היה נותן לו מעות בשופי לעשות בהם כל צרכו אשר תאוה נפשו בהיותו זולל וסובא. עד שהלך לערי אכסידול והמיר דתו וכשמוע אביו את הדבר הרע הזה שלח לאחיו של בנו לבקש אופן להצילו מיד גוים והוציא הוצאות רבות והוא לא היה רוצה לחזור בשום אופן משו' שכבר נכנס בשער הנו' שע"ט ונשא גויה והוליד ממנה כמ"ל עד שעמו בערמה שלחו לו לוי שכבר מת אביו והוא היה אמיד בנכסים ויבא ליקח ירושתו. ואז אזר כגבר חלציו וברח מאת אשתו הגויה ובא לבית אביו ומצאו חי וכהשבו פניו כשולי קדרה ועשה עצמו כאלו חזר מדעתו ורצונו לשוב בתשו' כי ליד נפיו ואשתו היהודית לא היתה רוצה להיות עמו אחר שטימא את עצמו ומה גם בתוספה אמרית דבר דאחרי מות אביו כי בא בימים יאבד ויכלה כל עזבונו [כאשר כן היה וכמו שיבא קמן] ויברח לחזור ולהמיר דתו דקשורה בו כרלב ומה תעשה אז כדי לגבות כתובתה ותשאר עגומה ונודדת ללחם ובאלף לרוח היא כתולית בהנעשות ופייוסים שפיים לה חמיה ולא עברו ימים מועטים כאשר דמתה כן היה שנקש עוד הפעם לברוח כדי לחזור עם אשתו הגויה והודיעו הדבר לשר העיר והוא השליטו למוה"ר כר"ו ליענש בדבר ואז בא אביו לפני מי שגדול וו"ה כר"ו הי' המנ"ן שחד יצחק ונתחייב בשט"ם בעדים ואי מהם הוא הי' הגו' כר"ו דאם ח"ו יברח בשו עו' הפעם ולא יחזור לביתו לפרוע לכלתו כל סכי כתובתה עם התוס' ומתנה עשוס"א בלי שום עכוב כלל ולחיזק בידה שעבד לה הבתים התחתונות שעבוד גו"ם כתקז"ל והשטר הלזה הוא תחת ידה ואז אביו הוציא לו קנן והושיבו בחנות וכיון שמזגו רע כליא קרנא והוכרח להוציא לו עוד קנן וגם את זה איבדו ואכלו להיותו הולך אחר הזונות ונפרץ עם אשה אחת עד שבא לפני מוה"ר כר"ו הודה ולא בוש וקבל עליו את הדין ומאז ועד עתה הוא רועה זונות עד שמת אביו מיתה ודאית בא להתו ואחרי מות אביו הזקן הנשאר בידם גם את זה כילהו ואיבדו וכיון שנשאר בידים ריקניות התחיל למכור מטלטלי הבית ולשרוף בגדי רקמה והוא יושב בבית כל היום כנע וכד ומתקוטט עם אשתו בקללות נמרצות ואומר לה שהוא עתיד להמיתה ואף שאמרו חז"ל גזים איניש ולא עביד לאו כולי עלמא ידעי לה ונכנס פחד גדול בלבה מאלות ברע מעשיו הרעים וגם מכה אותה עד שצריך סי"ק עמדו כל שכיניה לקולה והוציאום מידו והוליכוה לבית אביה ואין פי' מוצי"א עידי ודאי דעוד ימים מועטים ימכור את הבתים מדלית אישר וילך ויעשה ברייתים לחזור לטומאתו ויש ידים מוכיחות שזה דעתו שהן עתה מחמת שהבנים שמיו מתווכים שיכתוב לאשתו לשמות חלי הבתים לשמה בפנקס המוניציפלי עמד ועשה קנוניא ומכר הבתים לקרובו בפני עדים כדי להכות לאשתו מבחוץ ולא תוכל לגבות דבר ולא חלי דבר וא"כ לאיש אשר אלה לו שאלה היא האשה העלובה ממני לרשת אותה ללכת לערכאות לתבוע כתובתה שהכניסה מבית אביה יותר מעי' אלפים אריות באומרה שאין לה עוד שום אופן ואבדה תקותה ממנו לשוב לבית בעלה ובאו לה מים עד נפש ואין אדם דר עם נחש בכפיפה ושמא אדאחייא ואזלא איזדבן הבתים אשר לו ולא ישאר לה עוד עי"מ לסמוך משען ומשענה.

וכשאני לעצמי כלענ"ד דיש זכות תולה לה ולריקה ממני הענייה הלוערים הזאת ממ"ש מוהרי"י הלוי בתשו' סי' ע"ז והביאה הי' המאסף ז"ל בסי' ל"ב הגה"ב אות ב' שכי' דבנדון דידיה לא שייך הך דינא דלא כיתנה כתובה לגבית מחיים דהדברים מוכיחים שהם רואים כוחו הרעה לאכול לה כל הממון ואח"כ לקים וללכת חוץ מהעיר כדי שילטרכו ע"כ להתלות ממנו בגט בלבד וא"כ לא שייך הכא אין כתובה נגבית מחיים דהוי"ל כבע"ח שרואים בו שהוא מבזבז ממונו וכשיגיע הזמן לא ימלא המלוה לגבות חובו שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דיכולין לעכב הממון קודם זמנו וכו' מוהרי"ק ז"ל בח"מ סי' ע"ג דמסתבר טעמייהו והכי נקטינן וכו' ואין לוי דשאני בע"ח וכו' משו' דבנ"ד כל הקטטות אינם רק בעבור שגילה דעתו שרוצה להכיתה וכדי שלא יפרע לה כתובתה השב לקים ולברוח כדי שע"כ תתפייס בגט בלבד וא"כ הוי"ל כאלו הגיע זמן הפרעון דהכי לגירושין עומדת לפי שהכלה ממעשיו וכו' וא"כ בנ"ד הוי"ל כאלו הגיע זמן הגביים כיון שגילה דעתו ומעשיו מוכיחין שזהו כוונתו לגרשה ורעה גדולה לדבריכו תמ"ש סי' מי שמת וכו' וגדולה מזאת כי הרא"ש ז"ל וכו' הכי לך שכתב שנמה שרואין בו שהוא מכלה הממון בלבד שכופין להחזיר לה נדוניתה שהכניסה והייכו משו' דדמהו לבע"ח שרואין בו שהוא מכלה הממון וכו' וא"כ היה וכ"ש בנ"ד דעיקר כמי שהגיע זמנו וכמ"ש ורואים בו שהוא מכלה הממון דבודאי דמוציאין מידו הנדוניא ומה שרצה ההוא לוי"מ לדמות הא דהרמ"ז"ל לא היה מלוה להחזיר הנדוניא עם מה שהיה מכלה הממון בלבד כי אם בהצטרף הטענה האחרת שהיה שם מאחלא לפה איני מקובל עליה בדותא היא ואין לה עי"מ שיסמוך שהרי בפי' אמר או שרואין בו וכו' דמשמע דבחד בלבד או שכותבת מאחלא לפה איני מקובל עליה או במה שרואין בו שהוא מכלה הממון מוציאין מידו נדונייתה וכו' ולא הייתי נזקק לכתוב בדברי' השבוטים כאלו כי אם להוציא מלבו של זה שחשב לדמות הכלים שהבאתי מהרי"ם דתרתי בעינן דאפילו תינוק ב"י לא יטעה בלשון או דמשמע או זה או זה. באופן דבנ"ד כלע"ד שורת הדין הוא כך שהב"ד אשר בעירם להם משפט הגאולה לחקור ולדעת מא"ז מעט ככרו הקטטות ביניהן ולהיכן הדברים מגיעים ואם ימצאו שיש שם הסיבות אשר זכרנו שאז יוציאו מיד הבעל נדונייתה ולא יחנוך כעיים לילו ולא שייך כלל בנ"ד ענין דלא כיתנה כתובה ליגבות מחיים וכמ"ש אח"ד ז"ל והרואה יראה דכ"ד עולה במכים מנדון הי' ז"ל ואף לפי שהוא לו"מ שירצה לומר דתרתי בעינן הכא בנ"ד תרתי איתנהו בים כמבואר בשאלה והספרים שיש בנ"ד מנדון הי' ז"ל אינו אלא שבנדון הי' ז"ל קא חשיב לה כשהגיע זמן הפרעון כיון דלגירושין עומדת כיון שגילה דעתו ומעשיו מוכיחין שזה הוא כוונתו לגרשה ואילו בנ"ד חשיב שהגיע זמן הפרעון על"ה שאף שכאמר שאין דעתו לגרשה מ"מ היא האשה ממאנת לשוב לביתו מהסיבות האמורות ואין דעתה אלא להתגרש ממנו ואף שבעת אין בידינו לכוף אותו לגרשה היא מתכלית להיות אלמנות חיות עד ישקיף וירא ה' משמים.

גם הגאון הרמ"ז ז"ל בס' מ"מ ח"מ סי' פ"ז הביא הך תשו' ממוהרי"י הלוי ז"ל הא למגער לכדוכי בני שברה מחמת מרדין ונשא אשה על אשתו והכונה בא לגבות מלוותו אשר הוא נושה בו מנכסים שיהיו תחת יד אשתו כאשר"ה וכו' וז"ל. ועל השלשה איכה דרבנין כ"ד כי כמי כיומא בעלמא דכ"ע לא כיתנה כתו' לגבית מחיים הכא שני שיא דבי"ע אשר הלך השכים בעלה של זאת ונשא אחרת עליה וכו' והוא"ל והדבר כן דמ"ש הא להה"א דכתב מוהרי"י הלוי ז"ל וכו' וק"ים וכי' אף אנו כאמר דבוחה בכ"ד ובזה יפה כח כ"ד מנדון הי' דאלו התם שניו מועדות לעשו' עמה רע ולאפשר שלא יעשה. גרס בנ"ד כבר עבר חק הספר בריח השבועה ונתקע בבל יצא ואם באנו לו' שיקדים בה"ח של בעלה לזו למחר הוא מת ולא תשיג ידה לגבות את שלה כי ברע הוא ואם כפסק לוי דילמא איתי עייתא בריפא ולא כנטול דלה בפני הבית ומספק כבר הרגים הי' ז"ל וכי שכיון שדעתו ללכת שלא לפרוע כתובתה הוי"ל כאלו הגיע זמן לגבות שהרי זו לגירושין עומדת הכי כמי בנ"ד כיון דעבריינא הוא ואינו רולה לקיימה כוולאת מדיכא לגירושין קיימה וקרי כאן מעת זמן חיובה אלא דאיסו יתיב ומעגנת שמוחיל לו כתובתה ומעתה דברי' קיו אם באותו כדון דהבעל מוחזק בשלו קאמר

הי'

הי' ז"ל דגובין היינו כיש בכ"ד דלא הוי מוחזקת בהן, כו' עכ"ל והשתא זה היפוך מה שכ' הרמ"ז ז"ל שהיה בכוונו ומכוון הי' מוסכ"י שלוי ז"ל דהתם פניו מועדות לעשות עמה כע ולספר שלא יעשה בגס בכוונו כבר עבר סק-הספר בגית וכו' איתיה בכ"ד בתשלומי כפל דהתם נשא יהודית על אשתו. ואלו הכא בכ"ד המ"כ דתו וכפר בכל ונשא גוים והוליד ממנה ודעתו הרע היה להשתקע לולי שריוו אתו במיתת אביו כנז' בשאלה והן עתה שכלה ונאבד כל רכושו שנה הוא מעותד לחזור לסורו ואי התם קי"ל יש עבריינא כ"ש וקיו בכ"ד שרצוי לקרות לו בשם מלא כן שאין עבריין גדול ממנו ומה גם באיכלו כו"ט ולף שבת בחשוי איכו אלא לשכים מאהבת הממון וכשיבטל הסיבה יבטל בודאי המסובב ואף שהרמ"ז ז"ל זיכתה לאותה האשה מכח תפיסתה אין דבריו ז"ל אמורים אלא במכ"ש . ומה גם שהיה שם ב"ה כנגדה משא"כ בכ"ד . באופן דלדעתי שמצד הוא דיכולה היא האשה דכ"ד לרדת עמו לחייו ולהבא"ל עוסק מיד שוסקי לגבות כתובתה מחיים כנלע"ד לא להלכה וב"ש למעשה עד אשר יסכימו עמי עט"ר עמי ומג"י מוה"ר פחד יצחק נר"ו. באלו ככו אכייר. הלע"ר העבד ישראל

רי"ה ישראל ס"ט

ולהיות הי' המנ"ן שכ' היו ס"ד בנכסים לא עלר כם להשיבני בזה בארוכה כי אם בקצר אמין כתב אלי וז"ל כל מ"ם על ענין הכתובה הדין עמו עכ"ל .

שייך לאה"ע

סי' טו

נשאלתי על מעשה שהיה באשה שנתגרשה מבעלה ביו"ד לחי' א"ייר התרמ"ד ובט"ז לחי' שבת התרנ"ה לי"ל ש"ק ילדה בן בריא וחזק וכנמרו שערו ולפורניו כשאר הילדים והמילדות והמוהלים הם אמרו שמראהו כמראה בן ט' חדשים שלמים והכף במולאי ש"ק שאלתי אללה ב' אנשים כשרים לדרוש ולחקור מפיה ממי נתעברה והיא אמרה בשלמא מבלי שום כחש כלל שבא עליה הבחור פלוני בליל ראשון של פסח שעבר וכה אמרה שנשאלתי בבית ראובן והיה שם הבחור הנ"ל וכתן לי רבינו מ"ל להיות עמו ואני לא הייתי רוצה וכולם היו ישנים והוא כבה את הנר ושכב עמי . עוד שאלו לה כמה פעמים שכב עמך הבחור הנ"ל והשיבה ד' פעמים שהיה בג' לילות של חוה"מ זו אחר זו ושכים אחר שבא הבחור הנ"ל מאנאדול אחר חג השבועות בג' לילות זו אחר זו . עוד שאלו לה מעשה ואילך קודם שבועות אחר המעשה הרע הרגשת היותך מעוברת מצד האורח נשים והשיבה מפסח ואילך לא היה לי אורח נשים והנשים היו אומרות לי שאעשה רפואות לזה וכשבא הבחור הנ"ל מאנאדול אמרתי לו שאני מעוברת ולא השיב לי דבר עוד שאלו לה כמה אנשים עוד שכבו עמך והשיבה הוא ולא אחר עוד שאלו לה זה המעשה קודם שנתגרשת מבעליך היה והשיבה הן . עוד שאלו לה בפעם ראשונה ששכב עמך הבחור הנז' בתולה היית או בעולה והשיבה בעולה הייתי אבל הייתי בז' נקיים עוד שאלו לה כשאירע המעשה הרע הזה מאיזה זמן שלא היית שוכב עם בעליך והשיבה שנה אחת וגם אחר המעשה הזה לא שכבתי עם בעלי . עוד שאלו לה נתעברת מבעליך בעי' שנים שהיית נשואה עמו והשלת איזה נפל והשיבה לא עוד שאלו לה יותר מהד' פעמים שאמרת ששכבת עם הבחור הנז' שכבת עמו עוד . והשיבה יום א' בקש אותי בבית פי' באלול הרמ"ד שהיינו שם בנישואין של קרוב א' ולא רציתי ואז בדד שלי והשכני ועי"ז שבלתי יסורין קשים כמה ימים כל השאלות הללו ויותר מהמה חזרו ושאלו ממנה פעם שנית והשיבה ע"כ דבר ודבר כבראשונה ולהבחור הנז' קראתי לו פעם ושתים ואחר שדברתי עמו רכות וקשות וכל מיני שבועות וכל מה שאמרה האשה הנז' בכל הכתוב לעיל הוא כפר בכל ולא רצה להודות על אחת מהנה וכבר שמעתי מאחורי הפרגוד שאביו ואמו וקרוביו אמרו את לבנו שלא יודה בשום אופן וזה כתאמת אלולי אחרי רואי ספרים גדול בין ביאתו לפני בפעם ראשונה שלא היה משיב אלא בכחש ולא בעזות ומשא"כ בשנים שהוא עכה בעזות מלא שהוא מוכן ומזומן לילך עד קושטא קאי וכיוצא מאלו הדברי' כי ע"כ שואלין ודורשין מה משפט הילד הזה אם יש לו דין ממזר ודאי או ספק או לא .

תשובה אחר הדרישה והחקירה ממנה ומכל קרוביה וקרובי בעלה כי"ע דמשנה אחת קודם שנתגרשה לא היה בעלה עמה . פי' משום שלא היה בעיר ואף שלפעמים היה בא לעיר לא היתה אבתי מקבלתו והיתה סוגרת לו את הפתח לפניו משום שהיה עני ואולכי ולא היה יכול להביא טרף לביתו א"כ אין כאן שום לד לומר רוב בעילות אחר הבעל ומה גם דהאשה הזאת היא היתה משרתת בבית ראובן הנז' ושם היו דרים הבחור הנז' עם אביו ואמו מפה"פ ואילך וזו היא סיבה שנתרצו ביניהם ולבו גם בה כי ע"כ באו לעשות המעשה הרע הזה ועמ"ש מורים ז"ל באה"ע סי' ד' סכ"ו דאם זנתה תחת בעלה אפי' אומרת של פ' הוא והוא ממזר אין חוששין לדבריה דתולין ברוב בעילות בבעל וכבר כ' הבאה"ע ז"ל דהיינו כשהבעל אצלה וכן כ' הי' אפי' יוסף ז"ל בקי"ד ד"ע ע"ד וז"ל הא פשיטא דלא תלינן בבעל אלא אם הוא בעיר בתדירות כו"ש האחרונים ז"ל ע"כ וא"כ הא לא דמיא אלא למ"ש הרמז"ל בפי"ט מהי א"ב והטור ז"ל בסי' ד' ומכן ז"ל שם אי"א שהיתה מעוברת ואמרה עובר זה אינו מבעלי איכה נאמנת לפסלו אמר הלב איכו בני או שהיה בעלה במ"ה הרי זה בחזקת ממזר ע"כ ועיין מ"ש כ"אר"ז הו"ד בשה"ג סו' פ"ק דכתובות וה"ד הרב המחבר ז"ל בסי' ד' הבה"מ"ן אוי' ע"ל וז"ל שכוייה שנתעברה מזנות והיא אומרת שהיא מעוברת מפי' שהוא ממזר אפי' אותו פי' מודה שהוא ממנו הרי הולד ספק ממזר הוא כשם שזנתה עם זה שמודה לה כך זנתה עם אחר כדברי ר"מ ואיני רואה טעם התלמוד כדבריו אלא דכשם שהיא נאמנת לוי' לכשר כנעלתי להחזיקו כשר בודאי כך היא נאמנת לוי' לממזר כבעלתי ולהחזיקו ממזר ולפסולו במנוהגת הואיל והדבר ידוע שבזנות נתעברה נאמנת לוי' שזכתה עם הפסולין עכ"ל כה"ז והשתא כיון דבכ"ד הוברר שהבעל לא היה עמה שנה א' קודם שנתגרשה . א"כ נמלא דהדבר ידוע שבזנות נתעברה ונאמנת לוי' קודם גירושין כבעלתי ולהחזיקו לממזר כנלע"ד ללמוד מדברי הרא"ז ז"ל וטעמא רבה איכא בכ"ד להאמינה במיגו דאי בעי אמרה אחר הגירושין נבעלתי ולא היתה מפסדת עלמה שנבעלה בהיותה א"א ולפסול את בנה ועין לה' מק"ל הפוסקין ז"ל באה"ע סי' ע'.

אלא דחזינא להי' ב"ש ז"ל שהביא צ"ש בד"מ בשם תשו' מוהרי"ו סי' ע"ד אשה שנתגרשה וילדה מכשירין הולד משום ס"ס וכו' ואם היא אומרת שזנתה קודם הגירושין נאמנת לפסול הולד לפי' ממזר עכ"ל אלא דאיכא למימר דבכ"ד גם מוהרי"ו ז"ל יודה דהוי ממזר ודאי דכיון דמפסח ואילך נפסקה לה האורח כנז' בשאלה מפיה ומפי שכניה זה לך האות שכבר נתעברה ממורינו ואף אם נאמר דאין זה אות ואפשר לוי' שנתאחר לה האורח ולא נתעברה אלא אחר יו"ד א"יר שנתגרשה והוא כשר . א"כ לפי זה מוכרח שמיד שנכנסה בחדש הט' ילדה משום דביו"ד א"יר נתגרשה ובט"ז טבת ילדה ול"ב הכי לן תלתא כולי שמנגדים לזה חדא דרוב נשים אינו מתעכב לה האורח כי אם משום העיבור שנית דאף במיעוטן איכו אלא במיעוט זמן שאינו אלא פעם ביובל ורוב נשים היא רואה בזמנה המוגבל לה יצא השליפי דרוב נשים יולדות לט' חדשים שלמים ואם נאמר שנתעברה במה שנבעלה אחר שבועות עם הבחור הנז' כמו שכן אמרה היא האשה כנז' בשאלה כיון דלא בעינא לן כמה ימים עברו מחה"ש עד שנבעלה איכא למימר חדא מתרתי או שנבעלה מט"ו סיון ואילך וילדה לט' או עקודם וילדה לח' ואם הוא לח' לא חי

וכמ"ש

וכמ"ש מוהרי"ק ז"ל שורש קי"ג והי"ד הר' חיד"א ז"ל בס' ברכ"י באה"ע סי' ד' דין ע"א ואם הוא לוי לא היה נולד בריא וחזק ושמן כשאר הילדים שנולדים לט' שלמים וכמו שכן העידו עליו המיילדת והנושאים ועיין להר' בני דוד פאלקין ז"ל שער מה' א"ב הי"א ועו' דה"ב לדידי' אנו לרחוק ולומר שנתאחר לה הלידה [לפי דברים שהשכבעלם בת"ת ה"ם ביני לבוכה] כמשלם חדשים והוא דוחק גדול כי ע"כ אלו הטעמים כלע"ד המעט הוא לפסול הילד הזה ולהחזיקו לממזר וכבר נימול הילד ביום השמיני ואפי' בשבת בעזרת הקב"ה וקרא שמו בישראל זכרי שם כמו שיהיה לזכרון לבניי ואף שכתב מוהרי"ל ז"ל הי"ד הש"ך ז"ל והבאה"ט בסי' רס"ה סק"ו דיש לקרות שמו כידור ע"ש הפסוק כי דור תהפוכות המה. וכבר בא חכם הוא הר' המפורסם כמוהרח"ש ז"ל בס' ח"ס ביו"ד סי' ע' וכו' דאין נכון לכנות שם רשע אפי' שהוא ממזר דממ"נ אינו נכון לעשות כן דאם יהיה רשע וחוטא יהיו חולים כי השינה גורמת היות קריאת שם זה וכחים אנחנו גרמא בנזיקין שיחטא ויהיה אסיר משוי ולפני עור וכו' ואם יהיה צדיק ונשבע אם יהיה חי"ם איך יתכן שישא את שמו כידור שם רשע וחוטא שבמלא שאנחנו מלבבים שהיו בבנים בכל עת ובכל זמן כי בשלמא מה שמכריזין עליו שהוא ממזר אין בזה שום קפידא מידא כי אדרבא כך היא מצוותינו להכריז לקיום התורה שלא להתחתן בו וכו' משא"כ בקריאת שם כידור כו' זהו פגם גדול ואינו נכון לעשותו כי כן אין מקום לקורתו בשם כידור וכן ראוי לעשות וכן הוא שמנהג שמעולם לא שמענו ולא ראינו כשאירע אחד מעיר שנולד ממזר לקרות שם כידור כו' דמ"מ דלא כלו לעשות עיקר לדי' מוהרי"ל והבי"ך בזה כו' עיש"ב. הלע"ד

רי"ח ישראל ס"ט

שייך ליו"ד

סי' ט"ז

נשאלתי במי ששמע ש"ק בשבת אם מתחי' למנות ז' מיום השבת או מיום א'. והנה כבי' הטו' ז"ל ביו"ד סי' ת"ב כי משם סמ"ק ובה"ג ז"ל דהשבת עולה לו ליום א' ושו"ב דהר"י יחיאל כי שאין שבת עולה לו במתחי' המנין ומרן ז"ל בשי' הקלר ספק כשברא לאשונה. ומזה הוית להר' זלי"א אזינגעלדור ז"ל ביו"ד סי' כ"ט שעמד ע"מ שמקשי' על ה' ר"י ז"ל וכו' שמלא קעיד לדי' והנא דמקי"ע לי"ה מ"מ פי' א"מ דבמחלוקת הגאו' שנוי שהם ל"י בר אבין ורב אדא בששמע ש"ק בשבת ולמוצאי שבת נעשית רחוקה דלרב אדא אינו נוהג אלא יום א' ורבם ר"י לפסוק כרי"א שמיקל דאין מתחי' האבלות בשבת ולמחר נעשית רחוקה ומשו"ה ספק בשמע ש"ק בשבת שבתוך ל' שמתחי' למנות ביום א' דגם זה הוי קולא דלהתחיל אבלות בשי' חומרא הוא ויותר טוב להתחיל ביום א'. אבל אם שמע ש"ק בשבת ערב הרגל ש"ס כאמר שאינו מתחי' בשבת לר"י הוא לנהוג אבלות שלם ותו"ל חומרא א"ז מתחי' האבלות באותו שבת ואזלינן לקולא והרגל מבטלו באופן דבכל ענין שאינו באין לדון עליו דייכינן בים לקולא ולפיכך לעי"ל ברכ"י שליט"א כהכי הטו' דין השומע ש"ק בשבת ערב הרגל דמפסיק הבי"או קתם ולא הבי"א ה' ר"י דבהשי"א גם ר"י מודה דמתחי' האבלות באותו שבת דהו"ל קולא אח"ד ז"ל ואתמיר יש לתמוה עליו איך פשיטא ל"י כ"כ דה' ר"י ז"ל היא קולא אחר שכל הפוסקים ראשוני' ואחרוני' ז"ל פשיטא להו להפך שה' ר"י ז"ל היא חומרא ובזכיר קמת מהם מוהרי"ק ומוהרלב"ח והפרישה ודברי מוהרי"ק הביאם הוא ז"ל גופיה ואם דעתו ז"ל לחלוק עליהם הי"ל להביאם ולהקי' עליהם ועוד דלענ"ד היכי חשיב בתמוה מיום א' קולא כיון שהוא יושב באבלו גם יום השישי. משא"כ כשמונה מיום השבת ועיין להר' שו"ג ז"ל בא"ח סי' תקנ"ח או' ג"ל.

עוד כי ה' ז"ל. וראיתי בס' ד"מ ח"ג ביו"ד סי' ע"ו שהקי' על הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו הא דינא דאבל שחל ה' שלו בשבת ערב הרגל והביאו בה"ג ולפי דבריו אף אנו כאמר דהרי"ף והרמב"ם בשיטת ר"י ס"ל דאין אבילות מתחי' בשבת וכו' וה"כ לא משכחת לה ה' בשבת ולפיכך השמיטוהו כגלא דהרי"ף והרמב"ם ור"י והמרדכי והטו' שהביא ה' ר"י באחרונה ה"ל כוותיה עכ"ל. ואחרי כע"כ לא ידענא מאי קאמר דה"כ לפי"ד ז"ל דהטו' ה"ל כוותיה דר"י איך הביא זה הדין שם בסי' שליט"א וה"ל להשמיטו כמו שהשמיטוהו הרי"ף והרמב"ם ועו' הני תמיה עליו ז"ל שאחר שעינו כאם חשו' ה' הסמ"ג ז"ל בא"ח סי' ע' איך הוב וכו' דמשהביא הטו' ה' ר"י באחרונה משמע דס"ל כוותיה מאחר שה' ז"ל שם כ' לשדי"א והכרים מדי הטו' ז"ל גופיה דלא ס"ל כר"י וה"ה וכו' וח"ל מ"מ העיקר כמ"ש דס"ל לרב נטרונאי ז"ל כשמיק והלא כר"י ז"ל עכ"ל.

ועיין להר' בית אהרן ז"ל ביו"ד סי' ד' שהקי' עמ"ש הר' שו"ג ז"ל בא"ח סי' תקמ"ח אות ב"ל דהר' הסמ"ג כי בשייכי דלף בפוסקי' הלכה כר' המיקל באבל ושהוכיח כן מדי מרן ז"ל בב"י ולין שאי' מן המקומות הוא זה כי ח"ל דברי' דמרן הסמ"ג א"ז ז"ל ומודה בהאי דינא דבקי' לסקל ונהפוך הוא וככ"ל עכ"ל ועמו הס"כ לדידי אין כי' כן מדי ה' שו"ג ז"ל אלא ה' ק' על ה' ז"ל הא ק' עמ"ש לתמוה על מרן ז"ל שפתם לן כשמיק דלכאו' כר' שדעת הטו' כדעת הר"י מדהביא ד' באחרונה שלא כמ"ש ה' הסמ"ג ז"ל בתשו' א"ח הנ"ל. וראיתי להר' חיד"א ז"ל בשו"ת אסר בס' ח"ס שלא בק"י ה' שהסכים לה כה' ר"י ז"ל ויש לתמוה עליו שדי' שהאר' כיהו למ"ש במ"ב א"ח סי' תקמ"ח דבדבר שידענו דעת מרן ז"ל אין לוי הו כדי שמיקל מאחר דקבלנו הוראותיו ושכ"כ ה' ד"מ ה"א יו"ד סי' פ"ט וכ"ש הכא שפסק מרן ז"ל לסקל כהמקיל איך השבים הוא ז"ל לפי ר"י וזה יש להרבים על ה' בית אהרן ז"ל שם שעמד בזה לתמוה על ה' מ"א ז"ל שפסק כה' ר"י והביא ד' ה' מ"ב ז"ל בסי' ולא נכנס גם על ה' ז"ל מיניה וביה כמ"ש.

ומה שהקי' וכו' ה' הסמ"ג ז"ל שם בתשו' א"ח שנכרון הרי' הוי שב וא"ת שלא ישלם אותו שבת כו' ואעפ"י שאף לשם יש קו"ע לנהוג אבלות בשי' שבאה לאו מלתא היא כו' אמרי כע"כ לא זכיתי להבין די' ז"ל שהרי בשנוהג אבלות הוי שב וא"ת שאינו עושה מלאכה וכן כל הדברי' האסורי' באבלו ובשאינו נוהג אבלות הוי קו"ע. שו"ר להר' עוללות אפרים ז"ל סי' י"א די' קפ"ב ע"ד שהביא משם הר' גו"ר ז"ל שהלכה כר' כמ"ש ה' הסמ"ג ז"ל והקי' עליו כמ"ש. וראיתי לעט"ר מרן אבא זלוקי"ל שכי' בגליון בתשו' מרן הסמ"ג ז"ל ביו"ד סי' כלי"ט אחר שתמה על ה' ז"ל ע"ש שנגרר אחר פסק מוהרלב"ח ז"ל והב"ח ס' כל האחרוני' וב"מ והט"ז והלבוש וכיוצא בי ח"ל. ותו ק' בעם שתם להחמיר כה' ר"י דזה הוי חומרא דאתי לידי קולא שהרי אם אינו עולה לו יום השבת ומתחי' למנות מיום א' מתבטל מלהנית תפי' ביום א' דאבל אסור להניח תפי' ביום א' כמבואר בש"ע ש"מ. שוב בא לידי שו"ת ה' המחבר ז"ל ח"א ושם בסי' ע' קארליך והשבים לה כפסק מרן ז"ל וכו' שם דמה שתמה בשו"ת מיו"ד לדעת ר"י ה"ד לחומרא וכו' עי"ש ולפי קוע"ד זה הוי חומרא דאתי לידי קולא כדבר האמור עכ"ל. ואחרי התאנקי בעי"כ דבריו לא זכיתי להבינם חדא דמה לו כי יצעק על ה' הסמ"ג ז"ל כאלו הוא לבדו הוא שתם לה' ר"י והרי כ"ם ומוהרי"ק ומוהרלב"ח ז"ל תפו לה' ר"י והר' הסמ"ג יחיד כלפי מהם. ועו' דלעיקר כלעיד שחייב בתפי' ביום א' שהרי נסתפק ה' הסמ"ג ז"ל שם ביו"ד הגהט"ו במי שמת לו מת ברגל או בא לו ש"ק דמתחי' למנות אחר הרגל אי אסור בתפי' יום א' או לא ועיקר ספקו הוא משום נים בתשו' משלם בנימן ב' טעמים לאיסו' הנחת תפי' ביום שמועה האי הוא משו' דכתיב ואחריתה כיום מר יום שמועה כיום קבורה והני' הוא משו' דתלמודא מדמה תפי' לעטיפת הראש וכפיית המטה. ולפי הטעם הא' יוצא דהקובר מתו ברגל חייב בתפי' אפי' ביום א' דהא לא נהיה מרירותיה באותו יום ולפי הטעם הב' יוצא שאסור

שאסור בתפי' ומדסתם ד' וכו' או באה לו ש"ק ברגל משמע דספקא הוי אף אם שמע השמועה ביום אחרון שברגל בא"י דמתחי' למנות מיד אחר הרגל ומיהו כשמע לאם שמע ש"ק בשבת דלפי מה שפסק הר' ז"ל כר"י שמתחי' למנות מיום א' ויום שבת אינו עולה לו למנין שיש להסתפק אם ביום א' חייב בתפי' לטעם האי של ר' מ"ב ז"ל דהא לא נהיג מרירותיה באותו יום . ואף דמסיק שלא מצא מקום בירור לחיוב או לפטור וכתב דמסתבר שאסור להניחם כבר חלקו עליו הר' פר"ח ז"ל בברכיי שם ביו"ד כי שמותר להניחם . וגם בא"ח סי' ח"ל הוסיף וכו' וכן לו יהיה שהוא ספק ספקא אין לבטל מ"ע כזו . גם במ"ב בא"ח שם כי' וז"ל ועתה ראיתי שהרב הר' בית לחם יהודה ביו"ד סי' שפ"ט וחלק על הכנה"ג עיי"ש עכ"ל . גם הרמ"ז ז"ל בס' כס"א ביו"ד שם כי שמותר להניחם ודלא כמ"ש הכנה"ג וכמ"ש בא"ח סי' ל"ח עכ"ל ושם בסי' ל"ח כי ח"ל מי שמת לו מת ברגל שהוא מתחי' למנות ז' אחר הרגל נסתפק הכנה"ג אי אסור בתפי' יום א' יעו"ש ואולם הך דינא לא שייך אלא בא"י דאלו בחו"ל כיון דיו"ט אחרון עולה מן המנין אין ספק דליום שמחרת חייב בתפי' גם לדעתו ז"ל שהוי יום ב' הוא וקלה היא כיון דתלא בח"ל קאי במה נסתפק עכ"ל וכו' פשוט דכוונתו להרבנים על הר' ז"ל דכיון דעד באחרים בח"ל קאי וספקו לא שייך אלא בא"י הי"ל לבאר כן ולא לסתום דמשמע דספקו להלכה ולמעשה . והוכרחתי לבאר ד' הפוסקי' אחרי שראיתי בס' רוב דגן בקונ' אות לטובה ד"ב ע"ב שהביא ד' הרמ"ז הללו וכו' ומה שהי"ס שם דקלת היתה כר אין כאן שום היתר כו' עיש"ב ועמו הפליאה לא ידענא מאי קאמר . גם מה שהשה עוי לצ"ל מה שמ"ש הרמ"ז ז"ל ביו"ד סי' שפ"ח בדין זה שמותר להניח תפי' ביום א' של אבלות ודלא כמ"ש הכנה"ג דמאי קא מקי' והביא עליה הבא דאמינא לך אנא דהי' ז"ל אזיל ומודה בח"ל דמותר . גם בזה די לא יכולתי להולמם דמי הגיד לו שהרמ"ז ז"ל קאי בח"ל ולא קאי אלא בס' גופיה של הר' הכנה"ג ז"ל שכבר ביאר הוא ז"ל בא"ח סי' ל"ח דשייך בא"י דוקא וכמו שכבר ה"ס כאן וכו' וכמ"ש בא"ח סי' ל"ח .

והנה ראיתי מ"ש הר' עק"ר א"ח ז"ל בגליון של הר' זצ"ל יו"ד ח"ל לענין ש"ק בשבת עיין בס' עוללות הכרם סי' י"א ראיה למ"ש בגליון שו"ת הכנה"ג וצריך לעמוד בזה לעת הפנאי כקי' כדר עכ"ל . אחרי עבור עמדתי עליו וראיתי דאחרי כיוק אין מזה ראיה דמ"ש שם מזה הר' גו"ר ז"ל במת ביום א' של ר"ה שעולה יום ב' למנין מכמה טעמים ואחד מהם הוא דממחיל לו' שאינו עולה כש"ק מכ"ש מורכבת בשו' האבלות דמברך ברכת אבלים של ברהמ"ז בנוסח משונה כו' ואם כבר עברו ימי האבלות הוי"ל ברכה זו ברכה לבטלה וחיים הי' ז"ל וכו' בזה ודאי להדין ממו ע"ב לא כ"כ הר' גו"ר ז"ל אלא בכגון ההוא שהיה הדבר שקול וספק לכל א' מני הצדדין נקט טעם זה להכריע וכמ"ש בסו"ד כללא דמלתא דמכל הני טעמי דכתיבנא ראוי לידון דיו"ט ב' של ר"ה יעלה למנין ז' כו' ע"כ משא"כ הכא בכגון הני דלית ביה ספקא ולצדדין אלא דקי"ל בפשיטות להתחיל ולמנות מיום א' . גם מ"ש על מרן החבי"ב דבתשו' א"ח שם הסכים לא כפסק מרן ז"ל . אחרי נע"ר אכני עבדו לא ראיתי כן בד' הר' ז"ל שהרי כ' ח"ל כלל שעולה דכי היכי דבשמע ש"ק בשבת לעשי' שאינו נוהג אבלות אלא דברים שבצנעא לענין המנין יום שבת עולה אין הכא לענ"ד דאין מתענין בו כחשב מכלל בין המלכיי ואין לו' בו שהשיינו ולענ"ד שבי זו אינה מוכרחת שהר"י חולק ע"ז כו' וגם מוהרי"ק פוסק כוותיה גם מוהרלב"ח הסכים לד' ר"י ולדידהו אין ראיה לכגון שלנו אין בכך כלום כיון דהי' ז"ל בסי' שקבר בא"ח וביו"ד פסק כסת"ק [וכלו' דלא' שחולקי' על ר"י היא ראיה ברורה] ולעשי' שלכי משמע בתשו' מיו"ד לדעת ר"י [וכלו' ותקשה עלי א"כ כאן בכגון זה אכי הוסס הי' שחולקי' על ר"י לראיה לזה קאמר דהתם דוקא] משתי לסי' ר"י שהוא לחומרא אבל כאן אם אנו תופסי' דעת ר"י בש"ק קולא לוי' שהשייכו ועוי' דבכגון שלנו אפי' ר"י מודה כו' ע"כ נמצא דבכגון הני"י כדקאי קאי להסיק כוותיה כיון

שהוא לחומרא ועיין בס' חיים שאל סי' ט"ו שעמד בזה ובסו' התשו' כ' על מרן החבי"ב ז"ל בתשו' א"ח סי' ע' ויו"ד סי' רל"ט דס"ל דשבת אינו עולה בתחי' המנין . באופן שדי הר' א"ח ועפ"ר ז"ל צ"ע שו"ר להר' גנזי חיים ז"ל ד' ס"ז פ"א שהביא מס' ערכי דוד ז"ל שהבין בד' הר' החבי"ב ז"ל בתשו' א"ח שהי' כמ"ש הר' א"מ ז"ל וחתם עליו דלאו הכי הוא וכמ"ש אני ענ"י עיי"ש .

גם ראיתי להר' החבי"ב ז"ל שם מה שהקשה וכתב בענין זה וכו' דאף שמרן ז"ל פסק כסת"ק שמונה מיום השבת כיון שמרן החבי"ב ז"ל הי' כר"י שאינו עולה יום השבת מי לא יכל לעשות הפך וכן הוריתי כמה פעמים הלכה למעשה ותימה יקרה על הר' פ"ת ז"ל ע"ת שפסק כמרן ז"ל ובסו"ד דלפי רוב הוראתם של רבני איזמיר הרי נעשה מנהג בעי"ר ואין לשנות בקביעות לבטל האבלות יום א' מהם . ואחרי הראות בספרו חיים ביד ביו"ד סי' ק"ד שנסתפק על מי שמת בע"ש אחר שעה קודם שעה י"ב וקרוב וסמוך לחשיכה הוליכוהו לבה"ק ונעשה ליל שבת וקברוהו בליל שבת אם מתחי' האבלות מיום שבת או מיום הא' . ופסק שכיון שנקבר וכתם הקבר בליל שבת הדין נותן שימנה מיום שבת עיי"ש וגם בסי' קט"ו ב' על מעשה שהי' אב ובן נפטר ומת הבן בשבת וקברוהו הגוים בשבת שלא ברצון אביו ובא לאיזמיר ביום ב' וכו' על מנין ימי אבלות ואי משו' דיום שבת עד יום ב' היה בדרך הרי לפי ע"מ בש"ע סי' שצ"ב הוא שעולה למנין אף שלא נהג אבלות וביום שבת עצמו כיון שנקבר עולה מן המנין כמ"ש בספרי הקטן גנזי חיים מע' ה' הלכך הדת נותנת דנפסק האבלות מכולם יום השני עכ"ל . ויש לתמוה עליו איך כאן בשני הכרוכות לא הם ולא עלה על לב שהתיר הר' כ"י דלדעתו פשיטא שאינו עולה יום השבת כיון שאין מתחילין להתאבל בשבת ולא עוד אלא שהיום וכו' בסי' קט"ו ב' דכיון שנקבר בשבת עולה מן המנין כמ"ש בגה"ק גנזי חיים . ולכאורה הדיוק לא הזכה בדבריו שם כי אם כל בתר איפכא . גם מה שהעה בסי' ק"ד לס' בית אהרן ז"ל לא הבנותי שהרי נדון הר' ז"ל שם סי' ב' הוא כעין נדוננו ע"ש הי' ב"א שם הר"ב בירך יצחק ז"ל הוא כעין נדונו והביאם שפסקו כמרן ז"ל משו' שלא חשו לס' ר"י מינה נשמע דלס' ר"י הדין נותן למנות מיום א' . באופן שדברי הר' ז"ל בידע הכמה לצ"ע .

ולענין הלכה כבר כ' עט"ר מ"א ז"ל שם בגליון בתשו' הר' החבי"ב ז"ל ח"ל ועיין בס' לקט הקמח בס' אבל במעשה שבא לידו ופסק דמתחי' למנות מיום השבת עיי"ש . וכן הוראתי אנכי הלע"ר במעשה שבא לידי בחרי"ד הכן שבא ביום השבת וידע מפטירת אחיו כ"ע עכ"ל . גם הר' המגיה מוסיף אף המגן כר"ו בס' חיים שאל שם אחר ד' הר' המחבר ז"ל כי ות"ל מנהגינו כפסק מרן דשבת עולה למנין ז' לענין ש"ק בשבת ואין הי' בין ח' יום אחרון של יו"ט בחול או בשבת דעולה למנין ז' וכהלכה ופשטיה וכמו שפסק הר' דברי אמת ז"ל בתשו' יו"ד סי' ב' עכ"ל .

הלע"ר

רי"ח ישראל ס"ט

שייך לחו"מ

סי' י"ז

שאלה ידיע הא מלתא כי ראובן תושב עירנו מילאם יע"א נתלה ב"מ ושליים והשאיר יתומים קטנים והנה אנחנו כמו ב"ד מכרנו כל המטלטלין ועשינו אותו מעות ומינינו אפוטרופוס ומסרנו בידו כל הממון לעשות בהם כפי אשר יורונו מן השמים והן עתה ראינו כי יש חובות ואחת מהנה שחייב לקונפישלייאה הקרואה מיכיפאט ורצינו לזכותה שיגבה מאלו המעות ואף כי אין נזקקין לנכסי יתומים אלא עפ"י ג' תנאים כמו שפסק מרן חו"מ סי' ק"ח וקי"ו ואי"כ

אף

אף שהוא תוך זמנו שהוא אי מהני הבאים צריך שיתקבל העדות בחיי אביהן שהוא ת"ז כמ"ש בסי' קי"ח. אמנם כיון שהוא בשטר הא קי"ל שמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין כמ"ש בסי' מ"ו וכל שנתקיים השטר הרי הוא כאלו נתקיימה חתימתן בב"ד מזמן חתימתן של עדים כמ"ש הרשב"א הביאו הבאר הגולה. ועיין בסי' מ"ו בבאר היטב אות י"ד בפני כו'. ועיין בסי' ע"ש דת"ז אפי' יתומים קטנים נפרעין מהם בלא שבועה אם היה מלוה בשטר או אפי' מלוה ע"פ אלא דאז צריך דנתקבל העדות בפניו. ועיין בבאר היטב דכן הסכמת כל הפוסקי' דנזקקין וכי בשטר אין צריך קבלת עדות מחיים וא"כ בדין גבי מי"ק ועם כי ראינו בזכור לאברהם ח"ב אות ג' דכתב דיי"ל דעם דחזקה אין אדם פורע ת"ז מ"מ עכ"ד איכא דמתפיס לברי תוך הזמן ואפי' בשעת הלואה אמנם המ"ץ ז"ל כתב דהתפסה לברי. דחיישינן איכו אלא בשעת המיתה. וכן כ' הב"י אה"ע סי' ל"ו וכה"ג דבשעת מיתה היה דנחלה לא הוה שהות דמוך לעלות השטר נחלם בביתו ב"מ ויתה ודומה למת פתאום. ומה גם בא"י כזה דגלוי וידוע דלא נחלה ומת כי אם בקיבה כי דחיקא ליה שעתא טובא ועל הכל כי היה איש נאמן בדבורו ופורע בזמנו ובקיבת דלא הי"ל לפרוע לא היה יכול לסבול צערו עד שהרג את עצמו ומפיו אנו חיים שכן גילה דעתו מעיקרא א"כ ליכא למיחש גם לברי. וכן ראיתי בא"ה סי' ל"ו בבאר היטב אם נשבע הבעל שמעות אין לו לא חיישינן שתפסים לה לברי עיי"ש. וגם נ"ל דהכא לכ"ע ליכא למיחש לא לפרעון ולא לברי ואף אם היה מלוה ע"פ לא אצטריך לקבלת עדות בחיים דמלוה זו היא דרבים דזה הקונפאנייא הוא של חמשים אנשים ועשוים כהוגן דשבעה אנשים שמה הנושאים ונותנים ועומדים על המסחר ומנהגם דכשנותנים איזה ממון לעסקא צריך שידעו כל השבעה ועי"ש הסכמתם כותבים. וגם בזמן הפריעה צריך שידעו והסופר והקאשי"רו שמה יכתבו הכך בלי ספק ואף אם יתן הלוה איזה משכון צריך שידעו והכל בכתב ואם לא יכתבו הכך הכל יענשו בקנס ממון רב וגם מוציאים אותם ממינוים ואבדו שכרם. וגם זה שהפנקס נעשה אוטינטיק כלוי רשום בחיקיימיאט כדי דליהוי אמתא דמלכותא הן על הסופר והקאשי"רו וגם על כל הלוים לוי' כי הפנקס יהיה נאמן ע"כ אשר ימצא כתוב ושמה נאמנים ע"כ אשר יאמרו א"כ אודכא דמוכח דנאמנים הם על הכל ופנקס אמת ידבר ומכ"ש דהא איכא שטרא והוה ת"ז דכך מנהגם דכותבים שטר משום היתרא דרבית וגם בזינו העשוי' כהלכת הסוחרים ואנ"כם לא היה יכול להשטר כפי מנהג הסוחרים דבזוינו לא יוכל לומר שום טענה. ובפרט בפנקס כזה דאם היה שובר או איזה טענה היה הכל בכתב דלא יש דבר קטן וגדול שלא הם כותבים ואי לזאת נמכנו בדעתינו ליתן רשות שיגבו מעותיהם בלי שום עיכוב. אך עדיין הדבר תלוי עד דלעיין מר בהאי דינא ויאמר עינינו בתורתו תורת חיים הכל מפורש למען דעת אמיתה של תורה ומאי דדעתו נוטה כי חסר לנו ספרי פוסקים ואנן לאו בתר מכן גרירא אזלינן:

עוד אנחנו שואלים ממעלתו כי יש חוב אחר שחייב לזה הקונפאנייא של מיכפיאט בכתי' וחתימתו לבד וזה נוסחו מודה אני הח"מ קומו ריסיצ'י מיד פ' ופ' סך פ' והם מעות של מיכפיאט בתוי"ע ושוית עפ"י תקון הסדר הכי גינת וכדים ז"ל כו' באחריות ושעבוד וכו' וחוית וכו' ומעתה האמנתי עלי ועל ב"ך כאמנות גמורה ומפורשת כבע"כ כו' ואפי' נגד עדים כו' ומבלי לחייבם כו' ואפי' ח"ק כו' דלא כו' ודלא כו' בביטול כו' ובפי' כו' לדעת הרשב"א זלה"ה ומודה אני הח"מ איך קנו אחרים מידי קנוים במדל"ב בלמ"ע ובב"ח ע"ד המב"ה ועי"ד הכ"ב ועי"ד הבעל המעות הנז' לאסר ולקיים כל הנז"ל אי דיקלארו קי מי אוצ'ליגי אכי סחי"מ אה קי סיאה באלאבלי כתב ידי זה קומו סי פואירה איג'ו די קואל סיאה טריבונאל די טיג'אריט ולא ננוס סופרא דשטרי כהנתי הכי אלא כי זה תפלי ורצוני ליפות כח כתב ידי זה והכל כו' ע"כ יורנו המורה אי כח"י זה בלתי חתימת עדים נחשב כשטר ושיועיל הנאמנות על היתומים קטנים בלי שבועה או לפטור בשבועה. ואת"ל דלא מהני להוציא מן היתומים כיון דליכא מהני תנאי הצריכים כדי להוציא מן היתומים ילמדנו רבינו אם הוא ת"ז אי יועיל כתי' זה כיון שאנו מכירים חתימתו ומקיימין שלא בפניו ונעשה כמי שנתקבלה עדות בחיי אביהם דלא יהא אלא מלוה ע"פ בעדים כיון דהוא ת"ז גבי אף יתומים קטנים דכה"י זה אלימא. ובפרט שחוב זה הוא למיכפיאט דליכא למיחש למידי כי נאמנים הם על הנקנס בלי שבועה אף להוציא מי"ק. ועיין בסי' פ"ע שוליא כתב יד הלוה על יורשיו כו'. ואם הוא תוך הזמן כו' הוא"ל שנתקיים כתב יד אביהם גובה מהם הכי דקיום שטר מיהת מהני להוציא מהם. ואכן עם כעלה כי אין אומן בלא כלים לא יש לנו לא כנסת לא מעט ש' לא חוקי חיים וכמה ספרים דמלייכים איזה פוסקים ולא ידענא מאי לידון ביה. גם יש חוב שחייב לאלמנה אחת בכתי' כזה והוא אחר זמנו ומה נעשה לאלמנה כי צועקת ואינה נענה כי כן לא נבול יעשה עמנו חסד להשיב תשו' שלימה ישפיק ועמו השלימה על מאריך ערכא ושכמ"ה. כא"ש

אליעזר יאודה ישראל ס"ט

וזאת תשובתי אליו

סי' יח

אות זה מדבר מקבלה ואילך זה כיי וחיכו דליף. אהבה שואל ומשיב ע"ד הכסף שחייב שהמנוח המעיל לקונפאנייא מיכפיאט שבמח"ק בשט"ע ועוי' אחת בכתי' לבד אם יש להם זכות לגבות מיתו"ק. הן מטעם שהוא תוך זמנו והן מטעם שהחוב הוא לרבים חי' אנשים הם הנושאים ונותנים בממון ואינם יכולים ליתן ולהפרע כי אם מדעת כולם כמבואר כל משפטי התנאי' שביניהם באורך בשאלה.

זאת לאודם ואומר דיען שאני ערוך מכמה צדדים אלך אחרי הקולירים לשוות דעתי הקלושה כי לעשות רצונו חפצתי והוא שכן אמת דלכאו' מטעם שהוא ת"ז איכו כ"כ ברור לזכות להם ולגבות מיתו"ק יען כאשר ראיתי למוהרלאנ"ח ז"ל הי"ד הרב הכנסת ז"ל בח"מ סי' ע"ח הגהב"י אות ד' שנסתפק במקבל עליו מנות לתת כיום קבוע בכל שנה אם מעט ואם הרבה לזמן קבוע אי אמרי' בזה חזקה אין אדם פורע ת"ז וכו' עיין ה' המאסף ז"ל ח"ל ועדי מוהי"כ בח"מ סי' קכ"ד כו' דפשיטא ליה דלא אמרינן חזקה עכ"ל וטעמיה דה' מוהרימ"ט ז"ל הוא שלא נאמרה חזקה זו אלא דוקא בהלואה חוית משא"כ במלוה שעליה השילם ריוח אפי' דבר מועט עכ"ד א"כ דפרע גו זמניה לפי שהריוח שנותן הוא קבוע ובריא הזיקא וה' מוהרלאנ"ח לא היה מסכים בזה הנדון אלא נמכי וכו' אבל אדם שהולך ליקח בריוח אפי' דבר מועט איכא למימר דמשלא הוליך לשם המזירם כוי דאדם עשוי להחזיר בתוך הזמן כדי להסיר הריבית אע"פ שהוא דבר מועט את"ד ז"ל וכ"ש בנ"ד דלפי הנראה הריוח איכו דבר מועט אלא שראיתי למוהרי"ר יהונתן ז"ל באורים סי' ע"ח אות ח' שאחר שהביא ד' מוהרימ"ט ז"ל כ' וז"ל וא"כ לפ"ע בשט"ע שלנו אי לא דמייא לנדון של מוהרי"ט הנ"ל עכ"ל וא"כ אין בידינו להכריע ולהוציא ובפרט מיתו"ק ועו"כ ה' מוהרימ"ט ז"ל וז"ל מ"מ היכא שכותב בפנקסו כו"כ לויתי כו' עי"ש. וכאן לא פורש בשאלה אם הי"ל להמנוח הנז' פנקס לכתוב חובותיו.

אמנם מטעם הב' שהחוב הוא לרבים ובמשפטי התנאי' וכל החוקים הנז' בשאלה כלע"ד המעט הוא לזכות לקונפאנייא הנז' לגבות מהיתומים. משו' דחששא רחוקה היא לומר שכבר נפרעו ואוזכי' לתבוע ונוטלי' ומחטיאים לאכול דלאו דידהו ואודכא דמוכח היא כך עלה במחשבה תחי'. אלא דאחר ההתבוננות שינה ראיתי דגם בזה לא יגהה מזור

שדא דאזהרה שמעתי מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים שאין לדון מכח האומדנא ובפרט להוציא מיתו"ק. ועוד וכי מציאות שקלא וטעלמא והרי אפשר לעמוד הדבר ביחיד א' מבלי ידיעת העומדים על הפקודים ע"ז האופן דלעת ערב פרע הלוה לקאשירו או לסופר בינו לבינו מבלי ידיעת שום אדם וזה קבלם והבטיחו ללוה לכותבו בפנקס למחר ולחזור לו השטר או הכי' ואחר שמע ולא"ה נבקר השכם שכבר נלב"ע ולע"ל אומר בלבו בעלת הילה"ר שלא להגיד לשום נברא מזה כיון שהוא מלתא דלא עבידא לגלויי והוא חוטא ולו לו משום דילכא דממונא חקיפא ולריי נגר ובר נגר למכסייה. באופן דשומעתי בכל פנים והנושם לא מלאתי להוציא ולגבות מיתו"ק ואפי' בשבועה כידוע וכל מים מר בעבן החספקה לכני ולכם לדמותו למה שהאום לדידי לא דמיא כלל ולא יכולתי להאריך בביטולו שכלע"ד כתבתי הלב"י.

ר"יח ישראל ס"ט

שייך לח"מ

סי' יט

את זה שלח אלי מ"ד כמוהר"ר **מיכל יאודה שולם** נר"ו פה עיה"ק ירושת"ו בש' התקל"ד.

כתב הטור ח"מ סי' ק"ה התופס לב"ח במש"ל כגון כאונן כו' לא קנה ואם כאונן חייב ג"כ ליאודה מהכי מה שתפס לצורך שמעון אעפ"י שלא תפס לצורך עצמו מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ע"כ וכתב הרב"י ז"ל וז"ל וי"ל בלשון רבינו שכתב אעפ"י שלא תפס לצורך עצמו וכו'. דמשמע דעדיף כשתפס לצורך עצמו כו' וי"ל דהכי קאמר לא מבעיא אם תפס בבת א' כשיעור מה שחייב וכשיעור מה שחייב לחבירו דמגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה אלא אפי' שתפס לחוב חבירו ולא לחובו דהשתא אין לו תפיסת יד בנכסים אלו שתפס אפ"ה קנה דמגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לאחריני ככ"ל עכ"ל ועיין להרב"ח מ"ש בכונת רבי' שטוי' ובסו"ד כי ח"ל וכל זה דלא כמשמעות מדברי הרב"י דאמרי' מיגו אפי' בתופס ביותר ממה שחייב לתופס דליתא אלא כדפי' עיקר והוא דבר פשוט כו' עכ"ד. וכ"כ ראיתי לגדולי הפוסקי' שהקשו כן להרב"י שממשמעות הש"ס לא משמע אלא שיכול לתפוס לחבירו דוקא כשעור מה שיכול לתפוס לעצמו ועיין להי' כהנ"ג ולע"ד נראה להליץ בעד הרב"י שהוציא דין זה דאף שתפס לחבירו יותר מכדי שעורו שחייב לו שיכול לתפוס הוא מדמליכו בש"ס מחלוקת ר"ן ור"י במגביה מציאה לחבירו שר"ן ס"ל דלא קנה חבירו דהוי תופס לבע"ח ור"י ס"ל דקנה חבירו וכתבו התוס' אע"ג דר"י ס"ל בפ' הכותב ובפ"ק דגיטין דהתופס לבע"ח ל"ק הייכו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה כו' אבל במציאה דאיכא מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבירו ור"ן לא ס"ל מגו דאי בעי זכי לנפשיה כו' ולכך אמר במגביה מציאה דל"ק חבירו ובמגביה מציאה לו ולחבירו ס"ל לר"ן דקנה חבירו דאעפ"י דאי בעי זכי לא ס"ל מגו דזכי לנפשיה ס"ל ולכך כשהגביה לו ולחבירו קנה חבירו מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכמ"ש רש"י ז"ל בפ"ק דמציעא בסו' ד"י וז"ל בד"ה אא"ב מעכי לעכי מחלוקת דאמרי רבנן לא אמרי' מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אלא היכא דהגביה לדעת שניהם כגון שנים שהגביהו מציאה דאמרי' בה לעיל גבי בזמן שהם מודים חולקין כו' דטעמא משום מגו דזכי בהגבהה זו לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל מגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה לא אמרי' ע"כ. מעתה נראה לע"ד לוי' דס"ל להרב"י כמו שמליכו לר"ן דאף דס"ל דאי בעי זכי לא אמרינן כשהגביה לו ולחבירו ס"ל דקנה חבירו מגו דזכי לנפשיה כו' וכ"כ ר"י דס"ל דאמרי' נמי מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ס"ל נמי כשתפס בבת א' לו ולחבירו אף דהוי כשיעור מה שחייב לו וכשיעור מה שחייב לחבירו נמי כיון דהוי בבת א' קנה לחבירו כמו שמליכו לר"ן דאף דס"ל דלא אמרי' מגו דאי בעי וכו' כשהגביה לו ולחבירו קנה חבירו אעפ"י דלא ס"ל מגו דאי בעי כו' וכ"כ ר"י דס"ל מגו דאי בעי כשתפס בבת א' כשיעור חובתו וחובת חבירו קנה לחבירו כיון דהוי בבת א' זהו כלע"ד.

וראיתי לאחד המיוחד מרבני דוריכו כמוהרש"ך נר"ו שהקשה להרב"י מסוגיא אחת דגרסינן בפ' מרובה ד"ע אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרים ואמרי נהרדעי אורכתא דלא כתיב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית בה משמא מ"ט דא"ל הא"ך לאו בע"ד דידי את אמר אביי ואי כתיב בה למחצה לשליש ולרביע מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולא אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה ואיכא דאמרי שותפא שויה למאי נ"מ למתפס פלגא ע"כ ופי' רש"י ז"ל רב אשי פליג עלי' דאמימר כיון דכתב קבילית עלי שליח שויה ולכך אי תפס מפקינן מיניה וללישנא קמא נמי אי תפס מש"ל לאמן מפקינן מיניה דהא שליח בעלמא הוא והוי כתופס לבע"ח ופירש"י עוד למתפס פלגא ממון שהביא אם רוצה לעכב חציו ע"כ הרי לך בהדיא דאפי' בשותף קאמר למתפס פלגא אלמא בפלגא דחבריה לא מהניא ליה תפיסה כי אם בפלגא של חלקו ולא אמרי' מגו דזכי לנפשיה כל כה"ג לזכות ביתר על חלקו עכ"ד מוהרש"ך נר"ו משמע מדברי הרב הנז' דהא"ד דלמאן דאמר שותפא שויה ר"ל שותפא שויה ממש ויכול לגבות ממנו בדינא ובדאיכא פלגא ממונא וכל לגבי דידי אחר שמחי' איכו דאם איתא לסא דשויה שותפא ממש מאי הא דקאמר למאי נ"מ למתפס פלגא הל"ל למאי נ"מ לגבות מהנפקד פלגא דהוי כנותא טפי דבאומרו למתפס משמע דוקא אם תפס הוי שותפא למתפס פלגא הא אם לא תפס איכו יכול לגבות כלל אפי' פלגא ועוד אי כונת שותפא שויה הוי כמו שהבין הרב הנז' נר"ו הוי הפך ממימרא דאביי דאמר אביי ואי כתב בה למחצה לשליש ולרביע מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולא ולא משמע מסוגיא דפליגי הא"ד על מימרא דאביי ועוד דאף את"ל דפליגי היה לו להרב הנז' לפרש שיטתא מאלי מימרא דאביי דהוי הלכתא להרב ולא לאקשויי להרב מהא"ד דלא הוי הלכתא כדאיתא בהש"ס והלכתא שליח שויה לכן כלע"ד דכונת הש"ס דקאמר דכשכתב ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שותפא שויה הכונה לוי' דכשתפס דוקא שותפא שויה אבל כשלא תפס לא שויה שותפא ולא כלום ובזה לא הוי הפך ממרא דאביי ולא הוי קושיא להרב"י כלל.

עוד ראיתי להרב כמוהרש"ך נר"ו שהביא קו' האחרוני' שהקשו לרש"י ז"ל דיימר בר חשו שמשוכם יולא שאפי' שהתופס כנגד שליח מהמלוה לא מהניא ליה תפיסה ואחריהם קמו גדולי האחרונים מליצי יושר עליה דרש"י ז"ל ושלשה המה מעיני מוהרשד"ם חא"ה סי' קמ"ב והרב"ח ומוהר"א ששון סי' ס"ז באומרם דלעולם אם עשאו שליח בעדים ורא"ה הכי נמי דמהנייא ליה תפיסתו כוותיה דרש"י ז"ל והא עובדא דיימר בר חשו מיירי שלא עשאו שליח בעדים ורא"ה יעוי"ש ולזה הקי' הרב הנז' לגדולי האחרונים הנזכרים דלא כיון ליאמר האי תירוצא מסוגיין דפ' מרובה ד"ע דאמרי' התם אמרי נהרדעי אורכתא דלא כתיב בה זיל דון ואפיק לנפשך לית בה משמא מ"ט דא"ל הא"ך לאו בע"ד דידי את כו' אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה כו' ופירש"י כ"א פליג עליה דאמימר כיון דכתב קבילית עלי אלמא שליח שויה הילכך אי תפיס מפקינן מיניה ולפי פי' זה הוי דינא כר"א שהוא בתרא ומפקינן מיניה שהתופס לבע"ח ל"ק אפי' עשאו שליח בעדים ורא"ה והוא שליח ובא בהרשאה והוי ספק היכולת מהרב"ח והרב מוהר"א ששון ומוהרשד"ם ז"ל ול"ע.

ואען ואומר לענ"ד אחר המח' לא ראיתי נוח הסוגייא

שוס

שום קושיא להרב"ח ז"ל דהרב"ח ז"ל לא קאמר דכשהרשהו בעדים וכו' ס"ל לרש"י ז"ל דאלי הפיס אף דלא כתב ליה ז"ל דון זכי ואפיק לנפשך אלא דוקא ס"ל נמי כרש"י ז"ל דוקא כשכתב ליה ז"ל דון זכי כו' דאז אינו יכול לבטל שליחותו דאז השליח הוי כבעלים ממש אז יכול לתפוס אף דהוי חב לאחרים וכן נראה בהדיא מלשונו הטהור מהרב"ח ז"ל דכתב וז"ל ולא ידעתי למה לא כתב דדעת רש"י הוא דבאומר לו בע"פ ז"ל תפסא הוה ליה כמו בכלל קופץ מאליו דכיון שלא עשאו שליח בהרשאה ויש לחוש שמא ביטל המלוה השליחות קודם שיתפוס לאו כ"כ לחוב לאחרים ובכה"ג איירי הך עובדא דימר בר חשו אבל עשאו שליח בהרשאה דהקנה לו הממון שיש לו ביד פלוני הו"ל כאלו נתנו לו במתנה ולא יוכל לבטל השליחות השתא ודאי השליח חשוב כמו הבעלים בעצמן ויכול לתפוס עכ"ל הרי לך בהדיא דמ"ש הרב"ח ז"ל לחלופי קי רש"י ז"ל דכשהרשהו יכול לתפוס הוי דוקא כשהקנה הממון לשליח דהיינו דכתב ליה ז"ל דון זכי ואפיק לנפשך כו' דאז הוי כבעלים ממש ואינו יכול לבטל השליחות אבל כשלא הקנהו לשליח ולא כתב ליה ז"ל דון זכי כו' אז ס"ל להרב"ח בעד רש"י ז"ל אף שעשאו שליח בהרשאה דהיינו דכתב ליה כל דמתעבי' מן דינא קבילית עלי ולא כתב ליה עוד אינו יכול לתפוס דהוי כשליח בעלמא ולא הוי כבעלים דאלת"ה למה הוצרך בלישנא הרב"ח ז"ל וכו' וז"ל אבל עשאו שליח בהרשאה דהיינו דהקנה לו הממון שיש לו ביד פי' הו"ל כאלו נתנו לו במתנה ולא יוכל לבטל השליחות השתא ודאי השליח חשוב כמו הבעלים בעצמן וכו' דהיה די לו כשיאמר אבל עשאו שליח בהרשאה ולא עוד למאי אצטריך כל כי האי אריכות בלישניה אלא ודאי כדפירשנו אלא דלרבנא קשיא כי מלתא טובא דלמה לא הביא הרב"ח ז"ל שיטתא לחילופא לפי רש"י ז"ל מהאי סוגיא דפ' מרובה ולכאורה צריך ישוב .

וראיתי להרי"ב בית הלוי בכללי המגו דליו אקי' קוי' התוס' ורצה להליץ בעד רש"י ז"ל דר"ח ס"ל דאף בדא"ה ל"ק כיון דהוי חב לאחרים ואי"כ ק"ל לרש"י כיון דאיכא מגו אמאי ל"ק לכך פירש"י ז"ל ומחר שלא עשאו שליח ואפ"ן דאם עשאו שליח קנה אח"ד ולכאורה לא זכיתי להבין דבריו דהא ר"ח לא ס"ל כלל טעמא דמגו דהא בפ"ק דגיטין מוקמי' פלוגתא דר"ח ורבנן דפליגי בתופס לבע"ח עד דדחי ליה ר"ח דילמא במגו פליגי א"כ מאי הוקי לו לרש"י ז"ל כיון דאיכא מגו אמאי ל"ק כיון דלר"ח לא ס"ל טעמא דמגו ועו"ק לענ"ד כיון דלר"ח לא ס"ל טעמא דמגו א"כ אף דעשאו שליח ל"ק דהוי תופס לבע"ח ואיך אמר מאחר שלא עשאו שליח ל"ק למשמע דכשעשאו שליח קנה בתפיסה. ועו"ק לענ"ד דבמתני' דקתני אמר זכתה לי שדי זכתה לו לפי ר"ח דלית ליה מגו ולאי דס"ל דטעמא דמתני' הוי משום תופס לבע"ח והוי אף לעשאו שליח א"כ מאי מקי רש"י לר"ח מאי דמהדרא למתני' תריץ ג"כ לר"ח באופן שלכאורה לא זכיתי להבין דברי הרי"ב הלוי ז"ל .

וראיתי להרי"ב בית אברהם ז"ל דרצה להליץ בעד רש"י ז"ל וז"ל ואם היתה דעת הדיוט הוה מכרעת הוה אמינא דההיא דימר בר חשו לא קשיא לרש"י כשנבין דברי רש"י שכתב חשו שם האיש מה כותבו בזה ומאי האיש דקאמר והוי"ל למימר שם אים ועוי' שבכל הדפוסים שלפנינו כתוב אי"ל לשלוחיה ז"ל תפסא כיהליה והוי"ל ז"ל תפסא כיהלי המדבר בעדו אשע"כ מוכרח לומר דהבע"ח היה חשו ולא ימר וזיש רש"י אשו שם האיש שם המלוה וימר אמר לשלוחו שיתפוס בשביל אביו. אמנם חשו שהוא הבע"ח לא אמר לו דבר ונמצא דלא היה לו שלוחו של חשו אבל אמ"ן דאי חשו היה עושה אותו שליח הוה מהני תפיסתו עכ"ל ולכאורה לא זכיתי להבין דבריו ולא ידעתי איך יפלו מפני קדוש דברי' באלו דאם איתא לדברי הי' ז"ל דחשו דוקא היה המלוה למה נקט הש"ס במתני' שם ימר בלא צורך כיון דחשו היה המלוה והכי הוי"ל להש"ס למימר חשו הוה מסיק זוזי בההוא גברא ומדנקט בהאי לישנא ימר בר חשו משמע דימר דוקא היה המלוה ואין צריך לפנים ול"ע .

עוד כתב הרי"ב הלוי וז"ל אכתי איכא למידק בדברי הרא"ש שכתב דאפי' עשאו שליח בהרשאה לאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה והביא ראיה מההיא דימר בר חשו ומעכי לעני מסלוקת דמפ"ל להרא"ש דההיא דימר וההיא דחכם לי איירי שעשאו שליח בהרשאה הא התם לא. אמ"ל כי אם ז"ל תפסא וכן חכם לי לבד והיכן הוזכר שהיה שליח בהרשאה והרב"ח למהרש"א אסיק כוי' יעו"ש וכתב הרי"ב בית אברהם דתמוהים דברי הב"ח דהכי הרא"ש ז"ל הוכיח דינו בהדיא מההיא דימר כו' ואיך קאמר דיליף מדין ר"ח דבסמיך והרי"ב בית אברהם רצה להליץ בעד הרא"ש דהכא ימר עשאו שליח לשלוחו ואמר לו ז"ל תפסא ואפי' שיהיה בלא הרשאה ק"ם שליח הוים. ונמצא דהשליח לא תפס מדעתו אלא עפ"י דבורו של מלוה ועכ"ז חזינן דאמרי' ליה רבנן לשליח את תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. והכי הוא איכו תופס מדעתו ואיך אמרו לו תאמר את תופס כיון דבשליחות ימר תופס שלא ודאי דאין יד השליח כמשלח לחוב לאחרים והו"ל כאלו הוא תופס מעצמו בלתי רשות המלוה וכיון שכן אפי' יכתוב לו הרשאה ויאמר לו ידך כידי לא מהני דלחוב לאחרים אין יד השליח כיד המשלח ולא מהני אמירתו שאמר לו ידך כידי עכ"ל. לענ"ד נראה דמה שרצה להשוות הרב ז"ל נמי הרא"ש דכמו שאמרו התם בעובדא דימר דאמ"ל לשלוחו את תופס לבע"ח במ"ל דהוה שליח בלא הרשאה ה"ה נמי אף בשליח בהרשאה לעדין שהוא הסך סוגיין דקמא דאמר למימר אי תפס לא מפקינן מיניה ר"א אמר כיון דכתבינן ליה כל דמתעבי מן דינא קבילית עלי שליח הוי' ע"כ. ועיין מה שפי' רש"י ז"ל בזה הרי לך בהדיא דיש הפרש גדול דכשהוי שליח בלא הרשאה היכא דהוי שליח בהרשאה א"כ איך כי הי' ז"ל דכיון דאמרו ליה לשלוחיה דימר דהוה בלא הרשאה את תופס לבע"ח במ"ל ה"ה נמי היכא דהוי בהרשאה ולכאורה ל"ע .

וראיתי מה שרצה להליץ הרב הנ"ל דק"ל להרא"ש ז"ל דמסתמא ימר עשאו שליח בעדים דאל"ה למה הוצרכו רבנן למימר את תופס לבע"ח במ"ל הו"ל לאו בע"ד דבטל השליחות את ומוכרח לך דעשאו שליח בעדים ומה לי עשאו שליח בעדים מה לי כתב הרשאה עכ"ל. לענ"ד נ"ל דלאו הכרח הוא כלל דהו"ל לאו בע"ד דבטל השליחות את דאדרבא ס"ל להרא"ש דבתופס לא שייך למימר לאו בע"ד דידי את דהיכי הרא"ש ז"ל בפ"ק דמציעא ואית איך יכול לתפוס בלא הרשאה לימא ליה לאו בע"ד דידי את שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לומר אין לאשיב לך כיון דאין לך הרשאה אלא הולך ותופס משלו ולא עלי אמר ליה המזיק לי מה שתפסת כיון דאין לך הרשאה ע"כ הרי לך דס"ל להרא"ש דבתופס לא שייך למימר לאו בע"ד דידי את א"כ איך אומר הרב ז"ל נמי הרא"ש כיון דהו"ל לאו בע"ד דידי את מוכרח שעשאו שליח בעדים וצריך ישוב גם בזה .

ודר"ב קול אליהו ז"ל חי' בעד רש"י ז"ל דמ"ש כדאמרי' בכתובות הכונס דהתם הוי חב לשנים והכא במתני' הוי ג"כ חב לרבים דהיינו מלוה דאם לא היה מגביה זה היו מגביהים אותו כל ישראל והוי ע"כ וכתב דמלא למוהרב"דים ז"ל מחית פי' כ"ע דס"ל הכי לכאורה לענ"ד ק' טובא דמלוה לא הוי חב לרבים דאחר הוא דעתיד למצוא אותה והוי חב ללוי ועוי' אפי' את"ל דהוי חב לרבים הוי זה שתירץ הסך סוגיא דגיטין דמשמע שהם דאפי' הוי ללוי דהיינו לאדון בלבד אפ"ה תופס לבע"ח במ"ל ול"ע. עוד רצה לתרץ הי' הנזכר דמ"ש רש"י ז"ל כדאמרי' בכתובות הכונס דק"ל ממתני' דמאי ל"ק להכי פי' כדאמרי' דהתם פי' דלאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה והתם הוי שליח ה"נ טעמא דל"ק במתני' הוא משום דלאו כ"כ והוי ע"כ באמת כולאות כפלאתי בדברי הרב ז"ל דאם כדבריו מאחר שכוחן טעם דאף בהם נעשה שליח ל"ק כדאמרי' בכתובות דהתם פי' דלאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה והתם הוי שליח וכ"כ הוי טעמא דמתני' א"כ מאי האי דכתב עוד רש"י ז"ל מאחר שלא עשאו אותו הכותב שליח לתפוס דמשמע דאם עשאו שליח קנה והוא הסך ממה

שפי'

שפי' הרב ז"ל דכפי פי' אף אם עשאו שליח ל"ק באמת לא ידעתי מה בא לתקן בזה שפי' ואדרבא לחזק עוד קו' כפי' ז"ל ולע"ע.

עוד הביא הי' קי"א ז"ל מה שהק' הר"ב בית שלוי ז"ל לתוה"ס דמסי' דגיטין לא משמע הכי דהתם בגיטין אף דהיה יודע דהיה חב לאחרים ל"ק וכלה לתרץ הרב הנ' וז"ל ואין כאחר מסוגי' דגיטין דככר אמרי' התם ואי"ת משכחת כל האומר תנו כזוכה דמי. הרי להדיא דהתם אמרי' דקנה משום תנו כזוכה דמי ומה זו פליאה על תוה"ס ע"כ ולי ההדיוט לא ידעתי מאי מתרץ בזה במאי דאמרי' התם ואי"ת משכחת כי כל האומר תנו כזוכה דמי דזוכה הש"ס הוא דטעמא דאמרו במתני' דקנה משום דהן כזכי ואי לא הוה אמר תן דהוי כזכי ל"ק משום תופס לבע"ח אף דהוי חב לאי' דהיינו לאדון לבד וא"כ מאי מתרץ בזה לקו' הר"ב בית שלוי ז"ל במאי דאוקמיה הש"ס למתני' משום דאמר תן דהוי כזכי ולכאורה דבריו נעלמו ממני ובאו עלי כסהר תנור ולא זכיתי להבין את הבין הרב ז"ל בכוונת הש"ס. גם הביא הרב מה שהק' הר"ב גידולי תרומה להרא"ש דסתר אהדדי ממ"ש בשי' המביא די' ייד למ"ש בפ"ק דמציעא. וכלה לתרץ דהרא"ש ז"ל לא פליג עליה דהרי"ף אלא במ"ש הרי"ף ותקנה זו שהתקינו ע"ז כתב דלא הוי תקנה אלא מדינא הוי יעו"ש. ולענ"ד ליתא דכיון דכתב הרא"ש ז"ל בפ"ק דמציעא דבמקום שאינו חב לאחרים מדינא קנה ולא מתקנה והביא סייעתא לדבריו מימרת ר"י משמע להדיא דס"ל דאף בדאיכא ממון הרבה ללוה קנה מדינא כמו שהביא סייעתא ממימרת ר"י וזה הוי הפך ממש הרא"ש ז"ל בשי' המביא ועיין להר"ב בתי' ח"י נכון ע"ז שנודאי כגמור לגבי דידי זהו כוונת הרא"ש באמיתות ואין צריך לפנים.

תו הקשה הרב הנז' להר"ב עין יהוסף וז"ל וא"כ דכשתפס בבת אי' אף דליכא מגו בכולם הא התם בפ"ק דמציעא דאמר רים ב"א אמר ר"י המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכו' וכתבו הפוסקי' דאליבא דר"י אמרי' מגו דאי בעי זכי לנפשיה וכו' ל"ל הכי. הפך ר"ן ליתא לעולם דלא אמרי' מגו דאי בעי זכי והמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו משום דתפס כל המציאה בבת אי' ואיכא למימר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ומתני' דאמר תנו ולא זכי ולעולם דהכי קנה מטעם מגו דזכי לנפשיה דהא בבת אי' ומדלא חיי הכי משמע דאין חילוק בין תפס בבת אי' לתפס אי' אי' לענ"ד ליתא דהא ר"ן ס"ל דאף דלא אמרי' מגו דאי בעי זכי לנפשיה כו' מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ס"ל וכמ"ש רש"י בד"ה אא"ב מעכי לעכי מחלוקת יעו"ש א"כ אי הוה אמרי' דטעמא דר"י דאמר המגביה מ"ל קנה משום דתפס כל המציאה בבת אי' ואיכא למימר מגו דזכי לנפשיה כו' א"כ ר"ן מאי אמר המגביה מ"ל ל"ק כיון דס"ל הכי טעמא דר"י דמגו דזכי לנפשיה וכו' אלא ודאי דטעמא דר"י הוי דוקא דס"ל מגו דאי בעי זכי לנפשיה דאלת"ה היכי פליגי ר"ן ור"י במגביה מ"ל דחד אמר קנה ות"א לא קנה זהו הנלענ"ד.

גם מה שרצה לפרש בדברי הרב"י שרוצה ירצה דוחק פי' ואיכם קובלים דברי הרב"י ז"ל זה הפי'. גם מה שרצה לתרץ במ"ש הב"י ז"ל דלכ"ע אמרי' מגו דאי בעי ורצה לתרץ דר"ן הדר ביה ממ"ש דטעמא דרבנן דמצי לעכי מחלוקת ל"ק הוא משום דלא אמרי' מגו דאי בעי והדר ביה משהי' כו' יעו"ש והמעיין יראה דאי אפשר לומר כן בר"ן דשזר בו כמו שיש להכריע מסוגיין במציעא ואין צריכה לפנים דדבר פשוט הוא ועיין בתוי' בד"ה וליתא מר כו'.

תו הביא הרב ז"ל מה שרצה לתרץ הר"ב מחנה אפרים ז"ל בעד רש"י ז"ל ואמר דבשי' הכותב לא איירי בתופס ממון אלא בתופס מטלטלין דאפי' תפס המלוה גופיה לא זכה בהם זכיית גמורה דהא אי אתכיסו הוי באחריות הלוה ואין לו בהם אלא תפיסה בעלמא למשכון לבטחון מעותיו וכיון דאפי' מלוה גופיה לא זכה שום זכיה גמורה לא מהני ביה שליחות משליח בממון ע"כ ודמה דבריו הי' ז"ל דמכ"ל דרש"י ז"ל איירי בתפס מטלטלין כו' אם איתא דרש"י הכי ס"ל דכי אמרי' התופס לבע"ח במש"ל ל"ק איירי בתפס מטלטלין ול"ק משום דהמלוה גופיה אין לו זכיית בהם דלבטחון מעותיו קיימי אמאי כקטו בליסנייהו במש"ל אפי' אם לא יהיה התופס חב לאחרים מ"מ כיון דמטלטלין כיהו לא מצי משוי שליח וכדקי"ל בעלמא דאין הרשאה כותבת על המטלטלין כו' יעו"ש. לענ"ד דבריו קשים להולמן במ"ש וכדקי"ל בעלמא דאין הרשאה כותבת על המטלטלים הרי בהדיא גרסינן בפי' מרובה ד"ע איכא דאמרי כהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי כשקרא אבל לא כפריה כתבינן וכן פסקו כל הפוסקי' ואיך כתב הרב ז"ל וכדקי"ל בעלמא דאין הרשאה כותבת על המטלטלים ולע"ע.

סי' כ

זאת תשובתי אליו

חוזה הוית אלי' דנדיק לן מר כיהו רבה מה אענה ומה אומר ואני בער ולא אדע כי עני ואביון אנכי ובביתי אין לחם ואין שמלה. מכיר אני את מקומי ומיעוט ערכי עלי פמות שבערכין קטן הכמות והאיכות בריה קלה ואיך איפוא אבא אני בא באחר די זקוקין דנורא ובעורין דאשא רב גובריה ורב חילים כל השומע יצחק לי כי יאמרו מה לך פה מי אתה ואנה הלך מקום אשר דבר המלך ודתו אם דת כי הלך במו אם ולא תבוה מייסק לקלקולא כי ע"כ זחלתי ואירא מחוות דעי זאת הוי השואלים ומה אעשה ואין אני ך מוכין כדי ליפטר דהוספכי לי מחטאת לעבור באלו דלא חסור כי כן ליותי ומליתו עלי מזבח כי ע"כ לבלתי סור מן המלוה שמתי פני כחלמיש ואדון לפניו בקרקע כפי אשר תשיג יד עני וכתב לה ואת אשר יבחר בו מר כיהו רבה ויקירא הוא הקדוש יקריב אליו כי לו משפט הגאולה.

כתב מכ"ר שיחיה עמ"ש הרב"ח בסו"ד וז"ל. וכל זה דלא כמשמעות מדברי הרב"י דאמרי' מגו אפי' בתופס ביותר ממה שחייב לתופס דליתא אלא כדפי' עיקר עכ"ד. ומכ"ר רצה להליץ בעד הרב"י ז"ל שהוליא דין זה דאף שתפס לחבירו יותר מכדי שיעור שחייב לו שיכול לתפוס הוא מדמלינו בש"ס מחלוקת ר"ן ור"י במגביה מציאה לחבירו שר"ן ס"ל דל"ק חבירו דהוי תופס לבע"ח במש"ל ור"י ס"ל דקנה חבירו וכתבו התוס' אע"ג דר"י ס"ל בפ' הכותב ובפ"ק דגיטין דהתופס לבע"ח ל"ק היינו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה אבל במציאה דאיכא מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ור"ן לא ס"ל מגו דאי בעי זכי לנפשיה ולכך קאמר במגביה מציאה דל"ק חבירו ובמגביה מציאה לו ולחבירו ס"ל לר"ן שקנה חבירו דלעפ"י דאי בעי לא ס"ל מגו דזכי לנפשיה ס"ל ולכך כשהגביה לו ולחבירו קנה חבירו מגו דזכי לנפשיה כו' וכמ"ש רש"י ז"ל בפ"ק דמציעא ד"ה אא"ב מעכי לעכי כו' עיי"ש ולפי כל האמור הרי דס"ל להרב"י כמו שמלינו לר"ן דאף דס"ל דאי בעי זכי לא אמרי' כשהגביה לו ולחבירו ס"ל דקנה חבירו מגו דזכי לנפשיה וכו' וכ"כ ר"י דס"ל דאמרי' נמי מגו דאי בעי זכי לנפשיה ס"ל נמי כשתפס לו ולחבירו בבת אי' אף דהוי כשיעור מה שחייב לו ומה שחייב לחבירו נמי כיון דהוי בבת אי' קנה לחבירו כמו שמלינו לר"ן וכו'.

ולענ"ד אחרי המחילה לא כן ידמה דדוקא ר"ן מגו דאי בעי לא ס"ל אבל מגו דזכי ס"ל אבל ר"י דס"ל דאמרי' מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה א"כ דוקא כשתפס לחבירו כשיעור מה שחייב לו קנה חבירו מטעם דאי הוה בעי וכו' אבל כשתפס כשיעור מה שחייב לו ולחבירו ס"ל לר"י דלא קנה חבירו כיון דלא מצי זכי לנפשיה את כל מה שתפס וכמ"ש הרב"ח ז"ל. אלא אי אתער הכי אתמר דהרב"י ז"ל הוציא דין זה דאף כשתפס כשיעור מה שחייב לו ולחבירו דקנה חבירו והוא כפי' ר"ן דר"ן ס"ל דהמגביה מציאה לו ולחבירו קנה חבירו במגו דזכי לנפשיה וכו' וכ"כ כשתפס כשיעור מה שחייב לו ולחבירו קנה חבירו במגו דזכי לנפשיה

לנפשיה כו' דדוקא כשתפס לחבירו ולא לו ל"ק חבירו דליכא מגו דזכי לנפשיה כיון דלא זכה בו כלום אבל כשתפס לו ולחבירו דאיכא מגו דזכי לנפשיה אהני דס"ל לר"ן דקנה חבירו במיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחרים כנ"ל לע"ד ברור בכונת הרב"י ז"ל .

ושוב אחרי כתבי ראיתי להש"ך ז"ל שכ' וז"ל ולענ"ד שהדין עם הב"י והע"ש דכיון דא"ת זכייה בהגבהה זו זכי נמי לחבריה אפי' יותר ממה שיוכל לזכות לעצמו דאע"ג דלא שייך מגו דהא אפי' מ"ד דלא אמרי' מגו דאי זכי לנפשיה וכו' מודה דהיכא דזכי לנפשיה מידי זכי לחבריה אפי' מה דלא מצי למזכי לנפשיה וכדמוכח ד"ח ע"א מרבא דאע"ג ארמי ב"ח וכן הוי דינא מדין דאותיב לעולא ובדפירש"י שם ע"ש דלא ס"ל מגו ואפ"ה ס"ל גבי טלית שהגביהו ביחד דאע"ג דהתם לא יוכל לזכות בטלית רק החצי שלו זכי לחברים אידך פלגא מטעמא דכיון דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ואעפ"י שאפשר לדחוק ולחלק אין כ"ל לחלק אלא פשטא דש"ס ניחא כהב"י כו' עכ"ל ויעלה לבי שכיוונתי לדעת עליון .

עוד ראיתי בד"ק שהאריך עיון להרב בית אברהם ז"ל שרצה להלין בעד הרא"ש ז"ל דס"ל דמשמעות יותר עשאו שליח בעדים דאל"כ למה הוצרכו רבנן למימר את תופס לבע"ח במש"ל הו"ל לאו בע"ד דבעל הספינה את ומוכרח לו' דעשאו ש"ח בעדים דלאו מכרח הוא דהו"ל לאו ב"ד דבעל הספינה את לאדרבא ס"ל להרא"ש ז"ל דבתופס לא שייך למימר לאו בע"ד דידי את שכ' הרא"ש וז"ל ולא שייך להקשות לימא ליה לאו בע"ד דידי את שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לו' אין להשיב לך כיון שאין לך הרשאה אלא הולך ותופס משלו ולא מצי אמר ליה החזיר לי מה שתפסת כיון דאין לך הרשאה ע"כ .

ואען ואומר דמ"ש הרא"ש ז"ל דלא שייך לו' לאו בע"ד דידי את היינו דוקא באפוטרופוס דכיון דמן הדין יכול לתפוס א"כ הולך ותופס משלו וכיון דתפס שוב לא מצי אמר ליה החזיר לי מה שתפסת כיון דאין לך הרשאה לא כן בעובדא דידן שהתופס היה ש"ח דמן הדין אינו יכול לתפוס כפי הרא"ש ז"ל ואפ"ה בא זה ותפס אהני דס"ל להרא"ש דמצי אמר ליה החזיר לי מה שתפסת כיון דלאו בע"ד דידי את אלא ודאי שהיה בעדים וכמ"ש הרב ב"א ז"ל .

שוב מצאתי ראיתי למוהרשד"ם ז"ל בסי' קס"ב שכתב וז"ל . גם שאפשר לו' שאני אפוטרופוס דכיון שנתמ' אפוטרופוס באו הנכסים לידו כיון שידו יד היורשים ונכסים בחזקת יורשים קיימי בידו וכו' עכ"ל הרי מבואר כמ"ש אני עני . עוד ראתה עיני ע"ת שהקי' הר"ב בית הלוי ז"ל קו' התוס' והוא ז"ל רצה להלין בעד רש"י דר"ה ס"ל דאף בדאית ליה מגו ל"ק כיון דהוי חב לאחרי' וא"כ ק"ל לרש"י כיון דאיכא מגו אמאי ל"ק ולכך פירש"י ז"ל מאחר דלא עשאו שליח וא"ה"ן דאם עשאו שליח קנה והקי' מבואר ע"ד דהא ר"ה לא ס"ל כלל טעמא דמגו כו' . ותמיה לי עליה למר דבקיאיך כבר הביא דברי הרב מ"ז ז"ל ואיך לא שת לבו דשם סמוך וכראה אתה הרב מ"ז ז"ל ע"ד הר"ב בית הלוי ז"ל הללו ובסו' דבריו כתב וז"ל ועוד יש לי להשיב ע"ד טובא ואין הפנאי מסכים עמי והרואה יראה דדבריו הם דחוקים עד מאד . עכ"ל דמשמע מדבריו דכל זה כבר עלה בדעתו של הרב ז"ל . ומה שהקי' עוד על דברי ה' בית הלוי ז"ל הללו ממתני' דקתני אמר זכתה לי שדי זכתה לו לכאורה לא ידעתי לסוף דעתו דבמתני' דאמרו זכתה לי שדי מה מגו שייך התם ומה תופס לבע"ח שייך התם דטעמא דמתני' אינו אלא משום דחבירו ש"א קונה לו שלא מדעתו ויורני ע"ד כבוד שמו מאי דעתו בזה .

והנה במה שפירש"י בב"מ ד' יו"ד ע"א עלה דאמרי' בגמ' ר"נ ור"ח דאמרי תרווייהו המגביה מ"ל ל"ק חבירו מ"ט הוי תופס לבע"ח במש"ל והתופס לבע"ח במש"ל ל"ק וז"ל הוי תופס כו' כאדם הבא מאליו ותפי' ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם כו' לא קנה כדאמרי' בכתו' דלאו כ"כ להיות קופץ מאליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו הנושה ש"ח לתפוס עכ"ל נמצא דס"ל לרש"י ז"ל דכשעשאו ש"ח יכול לתפוס ובפי' שכותב כו' עלה דימר בר חשו דאמרי' בגמ' ואמר ר"י התופס לבע"ח במש"ל ל"ק פירש"י ז"ל הו"ל תופס לבע"ח ש"ח התופס מטלטלין של לוה לצורך בע"ח במש"ל שמפסיד בע"ח אחרי' בתפיסתו עכ"ל . נמצא שהוא ז"ל ס"ל דאפי' כשעשאו ש"ח ל"ק וא"כ קשיא דידיה אדידיה ולכאורה צריך יישוב ודוחק לו' דמה שפי' בב"מ אינו אלא כשעשאו ש"ח בעדים והרשאה ומה שפי' בפ' מרובה כשעשאו בדבור בעלמא כיון דבי הפי' שלו הם על מתנת ר"י .

שוב ראיתי להר' גידולי תרומה ז"ל ד' שכ"ע שהקי' כ"כ לרש"י ז"ל ע"ש וראיתי להר' קול אליאו ז"ל שרצה להלין בעד רש"י ז"ל ע"ש ובזה שקטה תמיהתו של הר' גידולי תרומה ז"ל . גם ראיתי בתו' בד"ק ע"מ שהי' הר"ב קי"ס ז"ל בעד רש"י ז"ל דמ"ש כדאמרי' בכתו' הכונה דהתם הוי חב לשנים והכא במתני' ג"כ הוי חב לרבים דהיינו מציאה דאם לא היה זה מגביה היו מגביהים אותו כל ישראל וכו' והקי' מבואר דהא זה הוי הפך סוגי' דגיטין דמשמע התם דאפי' הוי חב לא' דהיינו לאדון בלבד אפ"ה הוי תופס לבע"ח במש"ל . ולע"ד נראה לחלק ולו' דמאי דאמרי' התופס לבע"ח במקום שחב לא' קנה היינו דוקא כגון חוב דע"י מה שתפס יהודה לשמעון הוי חוב ללוי שהוא בע"ח אחר כגון זה אמרי' כיון שהוא יחיד יכול לתפוס לא כן הכא בעבד שהוא חוב ללוה עצמו דהיינו לאדון וכגון דא אפי' שהוא יחיד אינו יכול לתפוס וזהו הנראה לפענ"ד . גם ראיתי בתו' בד"ק ע"מ שרצה לתרץ הרב מ"ז ז"ל דמ"ש רש"י ז"ל כדאמרי' בכתו' הכונה דק"ל ממתני' דאמאי ל"ק להכי פי' כדאמרי' כו' דהתם פי' דלאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה והתם הוי שליח הכא נמי טעמא דל"ק במתני' הוא משו' דלאו כ"כ כו' ע"כ ומכ"ר הפלא על המ"ז ז"ל דאם כדבריו מאחר שכ"ע דאף באם נעשה שליח ל"ק כדאמרי' בכתו' דהתם פי' דלאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה והתם הוי שליח וכ"כ הוי טעמא דמתני' א"כ מאי דכתב עוד רש"י ז"ל מאחר שלא עשאו אותו הנושה ש"ח לתפוס דמשמע דאם עשאו ש"ח קנה הוא הפך ממה שפי' הרב ז"ל דכפי פי' אף אם עשאו ש"ח ל"ק עכ"ל מכת"ר .

ואחרי המחי"ר לא ידעתי למה שינה מלשון הרב ז"ל שהרי הוא ז"ל כתב וז"ל והכונה דלא תימא דבמתני' כיון דעשאו שליח אמאי ל"ק דהתם שאני כדאמרי' בכתו' והתם בכתו' מיירי דעשאו שליח ואעפ"כ ל"ק וטעמא משום דלא הגיע התפיסה לידו הכא נמי במציאה דמתני' טעמא דל"ק משו' דלא הגיע המציאה ליד מי שהגביהו לו ולהכי ל"ק ע"כ . הרי מבואר דהטעם אינו משום דלאו כ"כ לזכות לזה ולחוב לזה אלא טעמא הוי משו' דלא הגיע התפיסה לידו וא"כ מאי דכ' עוד רש"י ז"ל מאחר שלא עשאו אותו הנושה ש"ח לתפוס דמשמע דאם עשאו ש"ח קנה היינו כשמגיע לידו זה נלע"ד פשוט בדברי הרב מ"ז ז"ל .

עוד חזה הוית שתמה על הרב מ"ז ז"ל במאי שרצה לתרץ קו' הר' בית הלוי ז"ל על הרב מוהרשד"ם ז"ל מסוגי' דגיטין דאין כסתר מההיא דגיטין דכבר אמרי' התם וא"ת משנתינו כל האומר תנו כזכי דמי דלא ידע מאי בא לתקן בזה במאי דאמר התם וא"ת משנתינו כל האומר תנו כזכי דמי והיכי מתקן בזה קו' הרב בית הלוי ז"ל . ולדידי חזה לי דיפה פי' ויפה תקן ה' מ"ז ז"ל קו' הרב בית הלוי ז"ל דכל עיקר קו' ה' ז"ל אינו אלא דאם איתא למוהרשד"ם ז"ל דיש חילוק לכשיודע השליח שהוא חב לאחרי' לכשאינו יודע א"כ כשהקי' בגמ' וא"ת משנתינו הו"ל לתרץ הכא בא"ע שידע השליח שהיה חב לאחרי' ואעפ"כ תפס וקנה ועז בא ה' מ"ז ז"ל לתרץ ולו' דאין כשידע שהוא חב לאחרי' קנה ומה שלא תירצו כן בגמ' הוא משו' דרצו לתרץ עדיפא מינה דכל האומר תנו כזכי דמי והכא מעיקרא לא הוי חב לאחרי' כיון שהבעל בעצמו עשאו שליח לזכות בו וכמ"ש רש"י ז"ל

וא"כ

ואח"כ לא שנקרה שום תמיהא על הר' מוהרשד"ם ז"ל וזה פשוט. גם ראיתי כתוב בד"ק ע"ש שהי' הרב מ"ז ז"ל לקוי הי' בידולי חכומה ז"ל דהרא"ש ז"ל לא פליג עליה דהרי"ף אלא בת"פ הרי"ף ותקנה הוא שהתקינו ועיין בי' הרא"ש ז"ל דלא הוי תקנה אלא נדיבא וכתב מכ"ש דליתא וכו' ובשו"ת דבריו כתב ועיין להרב"ם שהי' תי' נכון ע"ז כו' עכ"ל.

ואנכי השפוט לא ידעתי מה שבין מבואר בדברי הר' מ"ז ז"ל דהרואה יראה גם בדבריו שהתי' שהי' אינו אלא תי' הרב"ם ז"ל וכמו שיראה המעיין בדבריו ומן התימא על הר' מ"ז ז"ל איך אשתמיט מיניה דברי הרב"ם ז"ל. וכדי שלא להניח הנייר חלק ראיתי לכתוב מה שנתקשיתי: אני עני בדי התוס' דגרסינן בב"מ די"א ע"א מתני' ראה אותן רצין אחר מציאה כו' ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ואמרי' בגמ' והוא שעומד בצד שדהו ופריך ותקניה ליה שדהו דאמר ר' יוסי ב"ח חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ותי' הני מילי בחצר המשתמרת אבל חצר שאינו משתמר אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא וכתבו התוס' וז"ל הי' בחצר המשתמרת היא וכו' וא"כ כי ליתיה נמי לקניה ועוי' כו' וי"ל דהכי פי' דליתיה למשכון בחצר אבל מלוה. גם לפי שמקשן מיירי דליתיה בחצר כו' עכ"ל. ולע"ד לא יכולתי להבין כוונתם ז"ל דאיך אנו יכולין לוי' דמאי דהיבלו בגמ' בדליתיה היינו דליתיה למשכון בחצר דא"כ איך קאמר בגמ' הכא במאי בדליתים כל היכא דאיתים לדידים דאי בעי מקנים קני' לים נמי אלינו כל היכא דליתים לדידי' דאי בעי הוא למקני לא מצי קני' אלרו נמי לא קני ואם איתא כדברי התוס' דהש"ס מיירי דליתי' למשכון למה לי' תשו' דכל היכא דאיתי' לדידי' וכו' הפי"ל משום דהמשכון אינו בחצר וא"ת למאי דפי' התוס' דליתים למשכון אינו אלא על בדליתים בהכא שבגמ' גם זה אינו שהרי כתבו וז"ל וי"ל דפי' דליתי' למשכון בחצר אבל מלוה גם לפי שמקשן מיירי דליתי' בחצר כו' ולכאורה צריך ישוב. [א"ה עיין מגדנות נתן להרנ"ן בורג"ל ז"ל].

ועתה כעבד הנפטר מרבו אשאל ג' שאילות בכריעה והשתחויה על אפים וכפי פרושות השמים יאריכו ימי מעכ"ת בטוב' ושנותיו בנעימים בבנים ובנ"ב לאת לו אחרית טוב מראשיתו ימים על ימי מלך יוסיפו שנותיו לדור ודור וגם עד זקנה ושיבה יהי אלהיו עמו ויעל ע"ג המעלות והשלמות כנפשו המלאה לה רוח דעת ויראת ה' וכנפש החותם העבד ישראל. הצעיר

חיים יאודה ישראל ס"ט

שייך לאה"ע

סי' כא

למע' רב אחאי גאון חיים עד העולם נר"ו

הא כמה זמני דאין אנו משתעשעים בד"ת מצד לצד אמרתי ויהי מה ארוצה באלו הימים דהזמן גרמא קבלת התורה מהם לכתוב אותיות ב' מה שחדשתי היום היטב דברי בעיניו ובעיני ידידנו עזרנו ומגינינו מג"ן אברהם נר"ו ואבא בקיצור מילין דמזל שעה גורם.

עיין מש"ל ה' גרושין פ"ו ה"ג מ"ש הרב המגיה ז"ל ע"ד התוס' יבמות דכ"ב לאשה בעלמא לא מצי דכ"מ בין תוס' להרמב"ם והק' א' שורשי הים ז"ל דאיך השפה יכולה לדבר דלמ"ד בכתיבה וכו' כ"ש כשכתבו אחר ע"כ. ואחרי המחי"ר לא ידעתי מאי קאמר דלפי דברי התוס' כל טעם הש"ס אינו אלא משום מלאכה דלא מצי עביד אינים לא מצי מינם ואם"ן דס"ל להש"ס דאם כתבו בעצמו דיכול לגרש בו ומשכה נפקא לים דאם כתבו הוא דאינו יכול להתגרש בו כ"ש לשליח ובשלמא להרמב"ם ניחא אבל לדברי התוס' אומר הרב המגיה דכל טעם הש"ס אינו אלא משום מלאכה דלא מצי כו'. גם עיין להרב"ב אמרות טהורות ז"ל פ"י בליק מ"ש ד"ה ועדיין צריך אני לבאר דף כ"ג ע"ב. ואני תמיה בין על הר' המגיה ז"ל ולשי' ש"ס ולשי' א"ט ז"ל דאיך אשתמיט מכ"ה"ר מילי דברי המרדכי ביבמות סוף פרק כ"ג דכתב דאפי' דלא בעינן שליחות לכתיבה בעינן זה אמרי' כל מלאכה דלא מצי כו' משום דדעת הבעל בעינן ע"ש ודוק היטב ול"ע. ועיין להרב אסני יהודה כ"ו די"ד מה שהק' על התוס' דשאני גט אשה מגט שחרור ע"ש באורך. ולע"ד לק"מ דגם הגט לאשה נקרא קניה וכמ"ש בק' וקונה את עצמה בב' דרכים בגט כו' ואי משום לשמה גם ג"ש צריך לשמה וכמ"ש מרן ביו"ד סי' רס"ז סעיף בהג"ה. ולע"ד נראה קיו לפי ש"ס קידושין ד"ו ע"ב אמר לה לאשתו הרי את לעצמך מהו ודיק ומה שפשוט הרב נר"ו לנכר לא דמי ובמובן גם עו"י הק' הרב נר"ו על המש"ל דמ"לק בין מחוסר זמן למחוסר מעשה מהא דאבעיא שם ביבמו' ליבמתו מאי: וגם הקשה על הש"ס ועיין מה שחילק ונעלם ממנו דברי התוס' ג"כ דכ"ב ע"א ד"ה באשה שאין לה בת ואית ואם מעשים בכל יום וכו' והעולה מהם דלענין להשוות שליח לגט הש"ב מחוסר מעשה מה שבידו לבעל ודברי התוס' הללו הביאם המש"ל פ"ט מה' איסורי ביאה ה"ז עיי"ש. ועיין תוס' הרא"ש ליבמות ד"ה ליבמתו מהו והריטב"א ליבמות משם הרשב"א ודוק. עד פה אבא ולא אוסיף ואחת הי' וכל אשר לך שי' מאתי עבד ה'. הצעיר

רפאל יצחק ישראל ס"ט

וזאת תשובתי אליו

סי' כב

ראיתי את כל הכתוב לח"ים לפנים בישראל עליון למעלה כאש ריסא דדהבא הרב המג"ן פחד יצחק נר"ו. ואומר על ראשון ראשון דאעיקר אלכי שרואה דברי הרב המגיה תמוהים בעיני במה שרצה לחלוק את השוין תוס' והרמב"ם ז"ל דהתוס' סברי דטעמא דלאשה בעלמא אינו גט משוי דכל מלאכה דלא מצי עביד לא"מ משום שליח ולהאי טעמא לדידן דלא בעינן שליחות בכתיבה כל שלוה להם לכותבו ולמוסרו בידו שהוא בעצמו יגרשנה ש"ד שהרי השתא דאתית להכי דלא עשאו שליח אלא לכתיבה דוקא היכי שייכא עוי' למימר במלאכה כהכא מלאכה דל"מ עביד לית מ"ש שהרי גם הוא בעצמו היה יכול לכותבו דמאי שנא וא"כ היכי קרינן ביה מלאכה דלית עביד כו' ואף אם נאמר דבעינן שליחות בכתיבה שפיר מצי לכתוב ע"י שליח כיון דהוא בעצמו יכול לכתוב אלא דהאמת במה שהוא אמת דגם התוס' כוונתם ז"ל אינו אלא מטעמא דלשמה ואף הוא בעצמו אינו יכול לכותבו וכהרמב"ם והש"י ז"ל וכמו שהוכיח הרב א"ט ז"ל אלא דגם על הר' ז"ל יש לתמוה דאיך לא הוכיח כמ"ש וכמו כן יש לתמוה על הר' זה הים הגדול ז"ל דאתקשי' ליה להי' דכיון דלא בעינן שליחות בכתיבה אמאי קאמרי בגמ' דלאשה בעלמא איני גט דנזה יד הדוחה לדחות דקי"ל לרמי בר חמא דבעינן שליחות לכתיבה הגט תיקשי ליה אעיקר דמלאכה דהיכי שייך לוי' בזה מלאכה דלא מ"ע כו' ואחרון הכביד מכ"ר נר"ו דבא ושים התלונות לנו כונת הי' ז"ל ויהי בהקשותו על הרב שים ז"ל וכה אמר מר ואי"ן דקי"ל להש"ס דאם כתבו בעצמו דיכול לגרש בו ומשכן כפקי"ל דאם כתבו הוא דאינו יכול לגרש בו כו' מאכים דאברהם א"כ דאם כתבו בעצמו יכול לגרש בו למה זה אינו יכול לעשות שליח לכותבו דהרי הוא מלאכה דמצי עביד ויותר תימא על מכ"ר נר"ו דלפי מונח זה שהכיח דלדעת הי' לדעת התוס' ס"ל להש"ס דהוא בעצמו יכול לכותבו ולגרש בו וערב לו למכ"ר דרך זה כאילו אין בו שום כשל ועקש א"כ מאי קא מקשה על הי' ז"ל דאשתמיט מיני דברי המרדכי דע"כ לא כי המרדכי דאפי' דלא בעינן שליחות בכתיבה בעינן זה אמרי' כל מלאכה דלמ"ע כו' היינו משום דס"ל כפשטות דברי הש"ס דאף הבעל בעצמו אינו יכול לכותבו קודם שיקדשנה מטעמא דלשמה וכמ"ש הי"ל ולש"ס דעת הבעל בעינן תמו' וכתב לה לשמה וכיון

דאין

דאין כתיבתו כלום אלא מדעתו הוי להו כשלוחיו לגבי האי מלתא דבעינן דהה"א שתעשה מלי כתבי עכ"ל הרי מבואר דמאי דלא מהני שליחות היינו דוקא משום דבעה"ס שעתא שעשאו שליח לכתוב לא הוה מלי כתבי הוא בעצמו וא"כ קרינן ביה שפיר מלתא דלמ"ע ל"מ מ"מ ואפ"ה לדידן דלא בעי' שליחות בכתיבה לא כן אי אמרי' דהוא בעצמו יכול לכותבו וכמאי דפשיטא ליה להיה ז"ל בודאי הגמור דס"ל להמרדכי דמלי מ"מ לכותבו ול"מ לדידן דלא בעינן שליחות בכתיבה אלא אפי' אי בעי' שליחות מלי שפיר לעשותו שליח לכתוב כיון דהוא בעצמו יכול לכותבו ומלתא דמלי עביד קרינן ביה .

עוד ראיה עיקרי עמ"ש ס' אבני' יאודם כר"ו על התוס' דשאני גט אשה מג"ש דכתב כת"ר כר"ו דלק"מ כו' והכי מוסיף להפליא על ה' כר"ו דמה יעשה למאי דאמרי' בפ' האומר לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל שאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שימות בעליך הרי זו מקודשת ושפתא הדברים ק"ו ומה התם שהיא א"א גמורה ואם בעל אינו מגרשה אין ב"ד שכופה כלום אפ"ה. למ"ד אדם מקנה דשלב"ל הויא מקודשת ותכף שגירשה הראשון הויא מקודשת לב' ונאסרת לכל העולם כמלא דאף דעדיין אגידא ביה בראשון יכול הב' לאוסרה קודם שתהיה ניתרת כ"ש הכא שהיא פנוייה וב' ידה לקדש את עצמה דמלי לגרשה ולהתירה קודם שישאנה והשיגה על מכ"ייר כר"ו דמאמר דא"ת בידים דבכי המרדכי וגם כתוב לאמר וז"ל ואינו יכול לעשות שליח לקדש אשה שהיא עכשיו א"א והה"א כמי אח"א כמ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל דאי למ"ד אדם מקנה דשלב"ל אפי' בשעה שהיא א"א יכול לקדש לכשתגרש והיינו כמו לאחר שימות בעליך כו' ע"כ איך לא זכר שר להקי' לה' כר"ו כמ"ש. גם מה שהק' ה' כר"ו מהה"א דאמרי' היו לו ב' נשים כו' יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו מטעמא דבעינן לשמה אהמ"ר לא שמא מתיא דשאני התם שנכתב לשם אשה א' וכמ"ך ורוצה לגרש בו אחרת או שכתבו מתחי' לגרש בו לאיזה שירצה לא כן הכא שנכתב שפיר לשם אשה הזאת המתגרשת ומה שרמז כת"ר כר"ו לעיין בתוס' הרא"ש ליבמות אכתי לא ידעתי מי הכריחו להניח את העיקר וליטול את התוס' דהן הן הדברי' הנאמרי' כאן בחי' הרא"ש ז"ל רק אין דבר שלומיה דמר יסגא לעד כה"ר וכנפש ומסך נא"ם .

הצעיר

ר"ית ישראל ס"ט

שייך לאה"ע

סי' כג

את זה שלחתי למוה"ר אלף המגן פחד יצחק נר"ו ביום נוס הדי' ש' זנר"ת .

ראיתי מ"ש הגאה"ט בש"ב אה"ע סי' קמ"ד ס"א בשם מוהרימ"ט ז"ל וראיתי הדברי' במקומן בח"ב סי' מ' וז"ל וכשאמר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש או ל' יום יש להסתפק ביום אחרון אי עד ועד בכלל או לאו בכלל ופלוגתא דר' ורבנן בפ' אלו טרפות גבי בין הפרסות ועיין בתשו' הרא"ש כי עו' בשו' דראשון מעולם עד ולא עד בכלל אלא ש"ם שם תשו' אחרת לו נראית דחולקת עכ"ל ובעניותין לא זכיתי להבין דבריו ז"ל חדא בת"ם דהוי פלוגתא דר' ורבנן בפ' א"ט גבי בין הפרסות ולא הזכיר שם דתיו כי אם בעי"א דלא איפשיטא ופסקו הפוסקים לחומרא וכך אמרו שם דכ"ש והביאו הרא"ש ז"ל שם סי' ד' דאי עד ועד בכלל חומרא אמרי' עד ועד בכלל. ואי עד ולא עד בכלל חומרא אמרי' עד ולא עד בכלל. ועוד דזה סותר למ"ש רבי' הטור ז"ל בב"י קמ"ג בשם הרמ"ה ופסקו מרן ז"ל שם סי' ז' אמר ע"מ שתהי' לי כי זה מכאן עד ל' יום אפי' לא כתבה לו עד יום ל' בסופו מגורשת ע"כ הרי דאמרי' ועד בכלל אפי' לקולא, ולהתיר א"א לעלמא כ"ש הכא באם לא באתי שהוי לוי ועד בכלל שהוא לחומרא. וקיים תנאו ואינה מגורשת ומתימא על הרב המחבר ז"ל שה"ד ולא הרגש מזה כלום ולא עלתי כח לחפש בספרים וכעת לע"ר לי .

סי' כד

אחת תשובתו אלי

מ"ש מוהרימ"ט פלוגתא דר' ורבנן לא ר"ל עד ועד בכלל אלא כוונתו דפלוגתא דר' ורבנן בחוט השדרה שנפסק רובו ור' יעקב היינו רבנן וגם בהפרסות הוא ענין עד ועד בכלל או לא והיינו בעיי"א דלא איפשיטא והרא"ש בתשו' הביאה הבעי"א וא"כ איך אפ"ל למוהרימ"ט יכתוב פלוגתא דבר שלא היה והוא כתב תשו' הרא"ש אלא ודאי כדכתיבנא בכוונתו ויש"ה בו קצת איסור לשון וכיון דגלי הרא"ש משמע דעד ולא עד בכלל וקמר מי"ה וב"ם וכיון דהם במקום א' וריע"ש זה לזה לריי' לחלק מתשו' לתשו' ונלמד מ"מ דאמרי' דעד ולא עד בכלל בכדון א' וא"כ הנה להרמ"ה שכתב בא"ע סי' קמ"ג ופסקו מרן ז"ל דאמרי' עד ועד בכלל מ"מ יש לספק אם לא אבא עד ל' יום או אפכא אם כוונתו עד ועד בכלל או לא כיון דהרא"ש כבר עד ולא עד בכלל וא"כ יותר טוב לעשות תיקון מוהרא"ם לפרש דבריו זהו כונת מוהרימ"ט לע"ד אלא דבא נק"לור וזה הבין הכנה"ג ז"ל ולכן לא מלא בו הרגש זהו לדעתי הקלרה כונת מוהרימ"ט ולא נעלם ממנו דברי הרמ"ה ומרן ז"ל, אבל הרי"ב קהלת יעקב אלגאזי ז"ל במ"ל אות עד ועד כו' כי ע"ד מוהרימ"ט ז"ל דאין מקום לספקו והביא חי' ס' מחב"א ז"ל ועיין לה' שמות בארץ בקונטר' יום תרועה די"א ע"ב ע"ש עד עלם היום הזה מה שהי' ועיין ח"מ סי' מ"ג וכנה"ג ז"ל ומע"ש שם ע"כ השגתי מפני הכבוד ושלמא דמר יסגא מ"מ מוהרימ"ט משם ר"ת דלא ידע את אידון ב"ה ינעתי למצוא אותו עד שמצאתי במבי גיטין דע"ב ע"א ד"ה מהיום עכ"ל ה' המגין .

והרואה יראה אהמ"ר כמה דחוקים דבריו לעלות אל הישוב ד' מוהרימ"ט ז"ל שאם כל כונת ה' ז"ל אינו אלא לרמוז לנו דבפ' א"ט בהפרסות הוא ענין עד ועד בכלל למה הוליך להזכיר הפלוגתא דר' ורבנן דמה לתנן עם תבר והלא הפלוגתא אינו אלא דר' ס"ל דחוט השדרה שנפסק טריפה ור"י ס"ל אפי' ניקב ואחר דפק"ל ומלי הש"ס בד' ר' ובעי בעיא אחר בעיא א"כ בעי עד היכן חוט השדרה ואמר שמואל עד בין הפרסות ועל הך מימרא דשמואל בעי ליה עד ועד בכלל או לא וא"כ מה הי"ל לה' ז"ל לתלות על שפתיו פלוגתא דר' ור"י ולא הי"ל לוי אלא ובפ' אלו טרפות גבי בין הפרסות. וכן אמת דאפי' אי הוה קאמר הכי היה לנו לדחוק ולו' שיש בדבריו ז"ל קצת איסור לשון וכמ"ש הרב המג"ן נר"ו אבל עיקר תמיהתנו אינו אלא על לשונו היתר להזכיר הפלוגתא ולא מליכו לוי בדי סבמים גורעין ומוסיפין. גם מ"ש מכ"יר נר"ו עמ"ש ה' ז"ל משם ר"ת שיגע ומלא בגיטין אכתי לא ידעתי שאיך אחר שיגע ומלא ד' ר"ת לא הרגיש על ה' ז"ל שלא כ"כ ר"ת אלא במהיום אם מתי ואיך לא דייק ה' ז"ל וכו' עי"ד ר"ת באומר מהיום ולאחר מיתה דהתם אעיקר אמרי' במחכי' גט ואינו גט אף אם לא מת בלותו היום באופן דגם לזה לי' .

שייך ליו"ד

סי' כה

גם את זה שלחתי למוה"ר המג"ן פחד יצחק נר"ו י"ד שבט התר"מ"ד

אחרי עתירת החיים והפי' בא האות יען למאה כפשי לראות אותיותיו

אותותיו הנעימים והן עתה שנתחדש לי ב' גנגרין בדית. אמרתי הנה באתי למנם בד"א כדי שיש"ב לי ואכוה למאוני אחת שיא שבא לידי שלא במתכוין שו"ת מוהר"ם אלאשקאר ז"ל וחזה שוית בסי' לי דקמ"ז ע"ב דשואילים שלכו בו על סית שנקרע יותר מג' סיטין כתב וז"ל כי מ"ש התלמוד קרע הבא בתוך ב' סיטין יתפור בתוך ג' לא יתפור ואקשה אפי' בתוך ג' יתפור לאו דוקא ג' שכן דרך התלמוד בשעורים מספר מועט ומוסיפין עליו לאו דוקא אותו חוץ המועט והבאתי ראיה מפי קבא של יצמחו דאמרינן התם מן הכלאסין ותה. ב' ותה. ג' לא תמול ול"ד ב' אלא ה"ה ד' וה' וראיה מדפליג רשב"ג ב' תמול ד' לא תמול עכ"ל ואנכי בער. לא זכיתי להבין דבריו ז"ל חדא דנראה מדבריו דכל עיקר ראיתו שכן דרך התלמוד היא מדברי ר' שאמר ב' לא תמול ול"ד ב' אלא ה"ה ד' וה' ואנכי לא ידעתי מה זו ראיה להא דקריעה שיה. דהתם אמר רב חסדא דבתוך ב' סיטין יתפור וכשבא ר' ירמיה עשאום דבנא להוסי' ולוי דבדאשינן אף בג' יתפור כמלא דבא לשוסי' ועי"ז קאמר הי' ז"ל דל"ד ג' שכן דרך התלמוד כו' עשא"כ נהביא דרבי דלא תליא בו שום הוספה אלא דסי"ל דבתרי הוי"א חזקה וג' לאתמול והיכי ילפינן מינה שכן דרך התלמוד בשעורים מספר מועט ומוסיפין עליו ל"ד אותו תוספת ועו' במה שהביא ראיה על עיקר ראיתו מדפליג רשב"ג דברי כונתו ז"ל שהרבנים שיאמר האומר מי שגיד לך דמ"ש רבי ב' לא תמול הוא ל"ד וה"ה ד' וה' כימא דה' רבי דוקא ג' לא תמול אבל ד' תמול שכבר הפסיק בני' שלא כימול ולזה בא להביא ראיה מדפליג רשב"ג גם בזה לא יכולתי להבין כונת ראיתו ז"ל דהרי מה שיש לצדד מד' כי ג' לא תמול אם הוא דוקא או ל"ד היא גופא יש לצדד בד' רשב"ג ואין ביניהם אפי' כמלא כימא כיון דעיקר פלוגתייהו איכו שלא דמר ס' בתרי הויא חזקה ומ"ס בתלתא וכעת דבריו ז"ל לא"ה.

זאת שנית דבבכורות שיה משנה ד' במווית ד"ה רשב"ג אומר נאמן הוא כו' ראיתי שכ' וז"ל ופסק כמ' הי' כרשב"ג וליק' אשלכתא דסוי' פ"ד דמאי המתרים שככלשו לעיר אמר אחד שלי חדש ושל חברי ישן כו' דחיישינן לגומלין התם שהיכם נפרינו ובידיהם למכור איכא חשש דגומלין משא"כ הכא כו' ע"כ ובתחילת ההשקפה אז אמרתי דאין כונת הי' ז"ל להקשות הלכתא אהלכתא אלא על קיום ד' המשנה דהתם שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן ולאו על חדש וישן דליתא והוכחתי כן מתיבת כו' שכ' הי' ז"ל ובתפסי ע"ד אחר מפרשי שמשכיות ראה ראיתי מ"ש בזה הי' קול הרמ"ז ז"ל ח"ל ד"ה רשב"ג כו' דלה תספא ולא אשכח מוכיחא דשם פ"ב דכתובו' פרש"י דשלי חדש אין עכינו משוי איסור חדש או שביעית אלא ר"ל שלי חדש ואינו משובח כשל חברי כו' וא"כ אין קו' משכא להתם דהכא איירינן בדבר איסור ולא חיישינן לגומלין ע"כ ואנכי הדל באלפי לא יכולתי להלום איך לא עלה ע"ד דיע לו' ולפרש בד' התוי"ט כמ"ש דאין קושייתו אלא על קושא דמתני' ועו' דאף לפירושים דכונת הי' ז"ל להקשות דוקא מרישא דמתני' בליה קשיא הלכתא אהלכתא מקושיא דשלי אינו מתוקן ושיה מתוקן וכן סי"ל אלא אי קשיא הא קשיא ואף דאין לריך ראיה לדבר לפי כן בתיבת כו' שכן מלינו בכמה דוכתי זכר לדבר ראיתי שלא במתכוין מ"ש הש"ח ז"ל עי"ש רש"י ז"ל במגי' אסתר עים אשר המילות כו' אמרם אומה זו נמשלה לכוכבים ולעפר כו' כי עי"ז הש"ם ז"ל בגמ' דייק מסיפיה דקרא כי נפול תפול לפניו כו' גם רש"י עיקר דיוקו מסיפיה דקרא לכך כי כו' להורות שדייקו ממה שכתוב אח"כ עכ"ל ולא מל הרמ"ז ז"ל לבד תלונותי דגם על הנ"ד והש"ל ז"ל דשקלו וטרו בדברי הרמ"ז ז"ל הללו קי"ל איך לא אסיקו אדעתייהו דרבנן לפי בד' התוי"ט בפשיטות כדפרישית ולע"ע.

סי' כו

חזה תשובתו אלי

מעי' הרב המובהק ח"ק לישראל אור הירי"ת כו"ו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל כיר"א.

רישא דאימרא לשלמא בקיעתא מכאן נקוב'לכא טבא מאורי אור קדמו ואף כי אשם בה מרוב אולשתי ובקוצ'לי אולאים אחכינן לה אמרתי להשיב מפני אהבה דודים.

בראשית מאמר מה שהקשה על הי' מוהר"ס אלאשקר ז"ל סי' ץ' עם כי האריך לכתוב דבר דדי נקלייכה האוימר שאלי הכא דבמזקה תל"א תלתא ובם דבכי רשב"ג הכי הוא ת"מ התמיהא היא ניגלית לעיני כל חי וכיון דשלשה גאוני עולם הריב"ם והרשב"ץ והי' מוה"רים אלאשקאר שהביא דבריהם לא נרגשו מזה תכף עלה ע"ד לומר דמ"ו כעלם מהם חילוק זה אלא דהרבנים שללו אין עיקר דינם תלוי בזה כי אם הסברא נוטה דכיון דרוב הס"ת יעמוד במקומו אף בתפירה או דבק יותר מג' סיטין למה לא יתקן יותר מג' ומלד הסברא מותר לתקן יותר לא נשאר אלא דיוכל הסותר לו' דאף דתלוי בסברא ת"מ הש"ם דייק בתוך ג' יתפור ולדיוקי בא דבג' דוקא ולא ד' וה' ועי"ז מביא ראיה הרשב"ץ כי בדבר התלוי בסברא מספר הבא בש"ס לאו לדיוקא הוא דהא מילת הרבנים כשמתו ב' לדברי רבי הוחזק בתרי ובג' לא תמול ובודאי דלאו דוקא כיון דהוחזק הדבר א"א לו' דב' לא תמול הוא לדיוקא דאיך אפי"ל כן וג"כ הכא אף דאמרו בתוך ג' יתפור כיון דהסברא נוטה אף בד' וה' יתפור כיון דתכוי במקומו יעמוד ב' שאמר הש"ם לאו לדיוקא וראיה לזה דב' שאמר תמול לאו דוקא דרשב"ג אמר ג' תמול ד' לא תמול ואם כאמר דב' דאמר ג' לא תמול הוא דוקא וד' פנים חדשות באו לכאן ותמול א"כ יוצא דלר' ג' לא תמול וד' תמול ולרשב"ג ג' תמול וד' לא תמול וב' מחלוקות בדבר דלר' ד' תמול ולרשב"ג לא תמול ובג' לר' תמול ובד' לא תמול ואם הדבר כן היה מפרש בש"ם ולא הוה מסתם סתימי ועוד דאם איתה דהמספר דוקא מה לו לרשב"ג להאריך ולו' כביעי לא תמול לימא ג' תמול ואנא אמינא ג' דוקא וד' לא תמול אלא ודאי דכשאומר מספר לאו דוקא וא"כ הייתי אומר דלר' בתרי הוי"א חזקה ולא תמול עוד לעולם ולרשב"ג ג' תמול ולעולם דמילה שכרותה עלים כיך ברחות לא אזלינן בתר חזקה ושפי' כך הוה ס"ד לזה מפרש דד' לא תמול והוא מהם ואילך לא תמול ולמה לא תמול דהסברא טוטנת כן כיון דהוחזק איך אפ"ל תמול כ"כ בתפירה כיון דמלד הסברא יכול לתפור יותר כשהרוב יעמוד בתקומו בתוך ג' לאו דוקא ומוהר"ים אלאשקר ז"ל בחר להביא יותר סברא מציאות והוא דכי"ז של מילה הוא בשוא"ת אבל בקום עשה לחסיר אפי' דוקא. חוץ ב' לזה מביא ראיה ממ"ש עד עשרה ימים דלאו דוקא והתם הוא בקום עשה כך היה נראה לי בתחילת ההשקפה ויהי כי באתי לראיות בנכים בספרי בית המדרש ראיתי כי הדבר נפתח בגדולים דתשו' התשב"ץ שהביא מוהר"ים אלאשקר ז"ל הלא היא כתובה בסי"ג ס"י ז"ל ועיין ג"כ סי' ל"א ובסי"ב סי' רס"ע מגן הק' יו"ד סי' ר"ס ככה"ב הנה"ע"ו מוהר"ימ"ע חו"מ סי' ל"ם פרח מט"א ח"א סי' מ"ה תורת חסד סי' בין בחי כהונה ח"א סי' י"ג קרוב לסופו ועיין ג"כ מוהר"ימ"ע חו"מ סי' טו"ב ועיין בבכ"י דליין תשו' מוהר"ימ"ע ג"כ ועיין בסי' ב"ד ודב"מ וזכור לאברהם יו"ד אות ס' דף כמ"ע ע"ב אמר דליין בלסן דקמהא עסיכא הוא. ועיין ג"כ בס' עיקרי כדט.

שניה לה מה שתמה על הרמ"ז במסכת בכורות וגם על הנ"ד ושי"ל דשוים בדברי הרמ"ז ולא פירשו דהקושיא הוא מהסיפא שלי איכו מתוקן והביא ראיה על לשון וכו' מדברי הש"ח מגילה ולא היה לריך להאריך ולהביא ראיה עי"ז דדי לן לשון רש"י כתובות דכ"ד ע"א ד"ה איכו נאמן כואיל ועי"ה הוא ואיכו נאמן על המעשר מעש"י שמעיד על שלו שאיכו מתוקן ועוד שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח את של חבירו איכו נאמן להחזיק את שיה בחזקת מתיקן שאינן אלא מעבירין אמור אתה כאן ואני במקום אחר ע"כ

ועיין

ועיין שם בפירש"י ד"ה שלי חדש ג"כ באופן דלפי רש"י הוא דשלי חדש כו' הוא להוסיף שבח לחבירו כדי שיאמינו שהל חבירו מתוקן שפי"ה אינו נאמן ופליאה נשגבה היא על ב' הרועים הללו דאל"כ מה הבינו במחלוקתם לפירש"י דתנ"ק אינו נאמן ור' יהודה אומר נאמן דאם הוא על שלי חדש כו' כיון דאינו נוגע לדבר איסור מה מחלוקת ש"ך בזה לו' אי נאמן או אינו נאמן ומוכרח דלפירש"י מחלוקתם בשלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן וזה ברור וא"כ דבריהם תמוהים טובא והרמב"ן גופיה הוכיח דהרמב"ם ס"ל כרש"י כתב כדמוכח פי"ב מהל' מעשרות. והתם הוא דהר"ש לא נקיט אלא שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן דאינו נאמן ולכן נראה לע"ד לו' דשאני מעשר דתקנו חכמים דמאי משו' חשדא א"כ בדבר זה שתקנו דמאי משום חשדא נמלא דהדבר קל בע"ה וחשודים לכך תקנו דמאי ומשו"ה אינם נאמנים בענין מעשר וחיישינן לגומלין משא"כ במומי בכור לא נחשדו ישראל וגם הכהנים מוזהר עליהם איסור זה ודי שנאמר שחשודים בשבילם דוקא ולא על אחריי אבל אי אמרי' דשלי חדש כו' הוא על איסור חדש או שביעית דזה דמי למומין שבבכור. שלא נחשדו קשיא מאדם לה"ה דמומין כיון כעת לפי חומר הקושיא ושל חשיב עלי דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הן דאסין מ"מ משום מיעוטא תקנו דמאי וכולא להמיעוט חשודין הם וכיון שתקנו דמאי אמרו דחיישינן לגומלין ויוליאו דמאי דאינם נאמנים וא"כ ל"ק הלכתא אהלכתא ושו"ר דהא גורבא היא דא"כ מאי מקשו בשני כתובות דרבנן אדרבנן אם יש לחלק כמו שכתבתי ואף דהיה ס"ד ובסוף מסיק דאינו מטעם דחיישינן לגומלין אפי"ה איך עלי בס"ד להקשות והדרן תמיהתי על ב' הרועים הללו ולי' וכעת לא אלא חסישי ואם ירצה ה' בי' לעת הפנאי לו אלא חסישי ועיין נחמד למראה ח"א דל"ז דלא נכנס עליהם כאם שמעתי"ר בעדו לאל ; הי"ם לע"ד

רפאל יצחק ישראל ס"ט

סי' כז

וזאת תשובתי אליו

אחרי עתרת החיים והשי' זאת מעיעי לסגיל כי ישר מקבלה כיס"ק וראיתי את כל הכתוב לאיים על תמיהתי ע"ד הרמב"ן ז"ל המובאים בשו"רים אלאשקר ז"ל שכבר עמדו ע"ד רבני האחרונים וקמתא עסיקא הוא ולכא דאמרי דהן אמת דבאותן הימים מאין פנאי לא עלרתי כח לאפש בספרי דב"כ. אמנם הן עתה אחר שראיתי הספרים שפוין כת"כ לי אכבי הרואה דמוהרימ"ט ז"ל כל עיקר קושי' על הראיה שהביא מההיא דמילה אינו אלא דהיכי ש"ך לו' הרביעי ואמישי תמול ומי מוליאם מידי ספק כו'. גם הי' פמ"א ז"ל עיקר קו' אינו אלא דיש לחלק שאני התם במילה שהוא משום סכנה באופן שכל כוחם לו' שאין ראיה מהתם לדיכא דיש לחלק ביניהם לא כן אכבי הדיוט שאין כוונתי לתמוה ח"ו על עיקר הדין אלא על הכלל דבייל לן שכן דרך התלמוד כשאומרים מספר מועט ומוסיפין עליו לאו דוקא אותו תוספת המועט והביא ראיה לזה הכלל מההיא דאמריי התם על הראשון ומת וכו' שלישי לא תמול ולאו דוקא ג' היה ד' ומי דהיכי נלמוד מהתם ראיה לזה הכלל כיון דהתם אין שם מנין אחד בתחילה ואח"כ בא להוסיף כדי שנאמר דמה שמוסיף לאו דוקא דמ"ש ג' לא תמול לא נקרא הוספה על הב' הראשוני' דהב' הראשוני' הם שכימולו ומתו ומכאן ואילך התחיל למנות ולהזהיר שלא תמול משא"כ הכא שאמר התחילה דבתוך ב' שעין יתפור ובא להוסיף דאף בג' יתפור ש"ך שפיר לו' דזה שהוסיף ג' לאו דוקא אלא אף ד' וה"ה וכן מתבאר ממ"ש מר בנית הרשב"ש ז"ל סי' ק"ן וז"ל ואז מוסיף ז"ל אמר לו שמה שאמרו שלש יתפור ל"ד שלש אלא אפי' יותר משלש ולא אמרו שלש אלא להוסיף על השנים אבל ה"ה דבאדא דיותר נמי יתפור כו' ע"כ. באופן דתמיהתי קיימת ולא ראיתי כעת מי שנגע בזה. ואף הר"ב תורת חסד ז"ל לא נכנס כיא בזה שהבא

ראים על עיקר ראיתו מדפלוג רשב"ג וכמ"ש אני עני ובא אל היסוד אבל בתמיהתי על מה שרלה ללמוד מהתם זה הכלל לא נכנס ואת זה ראיתי לה' ברכ"י ז"ל שהביא די ה' שבות יעקב ז"ל וכו' וח"ל ומה שהשיג על ה' אמים משו' הפו' מוהרימ"ט ז"ל י"ל דהוה מפי דבריו כמ"ש ה' בת"ב ח"א סי' י"ב ועיין בס' ב"ד סי' קמ"ד שנתקשה בדי מוהרימ"ט אך הכנה"ג הבי"א בדי רבו מוהרימ"ט כמ"ש הש"י וקי"ק על ס' בת"ב והי' ב"ד דלא זכרו מדברי הכנה"ג כשנכנת רבו עכ"ל. ואחרי שמחייר אנכי לא ידעתי איך אשתמיט מיניה דמר מ"ש שם הב"ד ז"ל באו"ד וז"ל שוב נדפס ס' כנה"ג והבי' הוא"ל ויצא הדבר באיסור ע"כ ואין הפנאי מסכים עמי לחפש בספרי הי' ז"ל אם נתקן באיזה השמטות כדרכו דרך הק'. גם במ"ש מנייר כניו במה שרלה לתלין ע"ד הרמב"ן בתמי' ההשקפה וז"ל ונראה לזה דבי שאמר תמול לר"ד דרשב"ג אמר ג' תמול די לא תמול. ואם נאמר דרי דאמר ג' לא תמול הוא דוקא ודי פעמים אדפות באו לכאן ותמול א"כ יולא דלרי ג' לא תמול ודי תמול ולרשב"ג ג' תמול ודי לא תמול ונמי מחלוקות בדבר דלרי ד' תמול ולרשב"ג לא תמול וגבי לרי תמול וברי לא תמול. ואם הדבר כן היה מפרש בש"ס ולא הוה מקשה סתמי עכ"ל כר"ו ואם הדברים ככתבן אהמ"ר אין להם בית מושב והוראתי לו' שיש טעות בדבריו, נלע"ד

רחמים חיים יאודה ישראל ס"ט

סי' כח

וזאת תשובת ידי"ן הה' ג"ישא דכיהר דע"ה מעי' הרי' המוי כש"ת **מתתיא אברהם צורמאני** יצ"ו מנ"ית בוקולישט יע"א על קושיתי על הי' קול הרמ"ז ז"ל נס"ה דבכורות מ"ד הנז"ל וז"ל.

לפי חומר הנושא אמרתי לישב בוכח הלב בדרך אפשר והוא דגלי סי' הרב ז"ל הבין דכונת התוי"ט להקי' הלכתא אהלכתא אינו אלא מקיפת המשנה שלי אינו מתוקן כו' דאלו מרישא שלי חדש כו' ידע הרב דלקי"מ לפי פירש"י דלאו משום איסור חדש קאמר כיעו"ש, אבל קשיתיה מקיפא דקאי אינו נאמן משו' דחיישינן לגומלין והוא הסך מ"ש פה הלכתא כרשב"ג ועי"ז מחנך הרב דל"ד דהתם כי מעיד ע"ה שהוא מתוקן אעפ"י שאינו יודע בגירול מ"מ אין לו אימת איסור דמאי עליו אלא מי איסור מדרבנן הילכך מיקל ומעיד עליו כדי שחבירו ג"כ יעיד עליו אבל הכא לענין הטלת מום בבכור דיש איסור לאו במטיל מום בקדשים דכתיי כל מום לא יהיה בו וכמ"ש הר"ב כס במ"ג הלורס וכ"פ הרמז"ל לא חיישינן דחוטא ולא לו עכשיו כדי שיעיד לו פעם אחרת כן לאימת האיסור עליו כל שאין לו הנאה גדולה בעת ההיא וכמ"ש הרמב"ם בספ"א מה' עדות ע"ש אבל אי הוה מפרשי' רישא דמתני' שלי חדש כו' שהוא על איסור חדש דישנו בלאו אזי הויק קו' התוי"ט בכל תוקף כיון ששניהם איירו על דבר איסור ולזה בא הרב קול' הרמ"ז ז"ל לשלול ולו' דרישא לא איירי לענין איסור חדש וכפירש"י ז"ל א"כ מקיפא לקי"מ דהכא איירינן בדבר איסור ול"ש לגומלין זה נ"ל בכונת קול' הרמ"ז ז"ל.

אלא דנלד אחר קי"ל דמאי פירוקא היא על הרב ז"ל עפ"י פירש"י מאחר דהי' גופיה לא פי' כפירש"י דבפ"ד דדמאי מ"ו מי נאמן מוכר ישן וכו' פי' הר"ב שירא שיאכילהו חדש קודם שיקריב העומר כו' עיי"ש א"כ מקתפא לגם במ"ז השמרים כו' מפרש כן א"כ איפוא שפיר מקי' התוי"ט מרישא שלי חדש כו' דהיינו איסור חדש ואפ"ה חיישינן לגומלין והכא לא ש"ך תירוצו ומזה הקו' לדוכתא וכעת ל"ע. הלע"ד

מתתיא אברהם צורמאני ס"ט

קי' כיע

סי' כט

גם הרי המופלא כמוהר"ר **שמואל לעסרי** נכדו ר"מ עי"ה בּירלעמלר יע"א הסי' ע"ז וזה"ל בי אדר א' הי' לעילי ימים על ימי מלך תוסי"ף לפ"ק.

ריש הוירם בולכא דבשורה הרב דומה למלאך מעי הרב המופלא מ"ק ליפרט פוסילחא דרבי כמוהר"ר **רחמים** מלך **חיים יאודה ישראל** תנשא מלכותו בכח ואל.

אורו עיני כל מעיכי מראות נגיהים מעשה תכתב פעולת לדיק לחיים. ומחזיקנא טיבותא לרישא על מנחה טהורה שהעניקני כיד המלך מעט מחזיק את המרובה כ"ח ורים וחזכתי על כל המקרא אהך תכיי דדמאי. וגם כאיתי הך דבכורות ודברי הגאון הרמ"ז ז"ל ודברי הב"ד ז"ל. אמנם הי' פוסקים לדוד אין אותי ולא לאדם אחר בעמיק ואז המלעתי כי תמיהת מכ"ר קיימת והיא מרפסא אברי דהא ודאי קושית החוו"ע ז"ל היא גם מסיפא ולכ"ע ומרישא אה"ן דקשה ג"כ לפי' הר"ב ז"ל בלבד ומבכי החוו"ע ז"ל מלתא דשויא לתרווייהו ושפיר אשכח מלגבותא ובודאי דמאי דמייתי החוו"ע ז"ל רישא בלחוד לאו דוקא כיון שכתב אחרים כו' כמ"ש כת"ר וז"ש ואינו לריך לפרים ובפרט דמסיק הי' חוו"ע ז"ל בהר ת"י כו' דחיישינן לגומלין דאלמא עיקר הקושיא הוא משוי דחיישינן לגומלין דמשמע בין מרישא בין מסיפא לכ"ע וזה דקדוק ברור בלשונו ואעיקרא דדינא אף אם לא כתב הרב חוו"ע ז"ל רק הא' דרישא לחוד בלא ת"י כו' ולא שום באור אחר הדבר מוכרח דקושיתו היא מבולה מתכיי מכל היכא דחיישינן לגומלין ומתי תיתי שיקשה מלד אחד ויניח השני ובפרט דמסיפא עדיפא ליה לאקשויי אי משום הך גופא דמרישא לקימא רק לפי' הרב ז"ל ואלו מסיפא קשה לכ"ע דהרב חוו"ע ז"ל גם הוא כאה וידע והכיר ואזן וחקר כל אותם בקיאות שעשה הגאון הרמ"ז ז"ל מפרש"י ז"ל והתוס' והרמז"ל פ"ב מהי' מעשר וכהנה בהאי דדמאי נגד פי' הר"ב ז"ל עיי"ש שהאריך בה יותר ממ"ש הרמ"ז ז"ל וכמעט הוא הפותח כאשון בהליב התנגדות הכזי' ע"ד הרב ז"ל והרמ"ז עשה כאלו המליא דבר שכשמע מעין הרב ז"ל.

גם מלד אחר יותר נכון להקשות מסיפא דלף דקי"ל דבדמאי הקלו טובא בעניים ובאכסניא ובכמה דברים כמ"ש בפ' ב"מ ובכמה דוכתי גם בפ"ב דכתובות אמרינן לחד שנויא דאפי' לר"י דבעלמא חיים לגומלין הי"ע דבדמאי אמר כאמרן משום דבדמאי הקלו דרוב ע"ה מעשרין הן יעו"ש וא"כ בגמותינו דעכ"ז כבנן אף בדמאי חיישי לגומלין כ"ש דקשה טפי ומשיכא תיתי שלא יקשה הי' חוו"ע ועו"ק דאף אם נכ"ח דהי' חוו"ע לא כיון לסקי רק מהמישא דחדם והאה קא מסכי הרמ"ז ז"ל שפיר מה ישענו ביום שידובר בנו הקושיא גם מסיפא הלא מוכרחים אנו לדברי החוו"ע ז"ל כמלא דעדיין אנו לריכים להדא מרגניתא ואעיקרא כבר כאמר מפה קדוש דאין שום כתה בדברי החוו"ע ז"ל דקושייתו היא מרישא דפרייכא דתיבת כו' מוכחת שפיר כו' ועם כי דברי כת"ר חיים וקיימים ואין לריכין חיזוק ואמת עד לעלמו וכן הוא סוגיין דעלמא בכמה דוכתי לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו מפס לשון הי' חוו"ע בדמותו כללמו וככ"ל עלמו במס' כתובות בפ"ב ד"ה ר' יאודה דשרי זכר עשה לקושיית השים למקשה התם הך דר"י דדמאי גופא אהך דר"י דהתם ולא מייתי החוו"ע ז"ל רק האי רישא דסדם כו' כמ"ש בבכורות ממש והתם בודאי דעיקר הקושיא הוא מסיפא מדמסכי בדמאי הקלו כו' וכמ"ש התוס' ז"ל שם עיי"ש וא"כ אין דכוותה וכבר עלה במחשבה לומר דשפיר ידע הרמ"ז ז"ל דכונת הקו' מסיפא אלא דמייתי הי' חוו"ע ז"ל גם הרישא אשתמע ליה לומר הרמ"ז ז"ל דכיון שהיקן ליה לאקשויי גם מרישא דלא לוקי רישא בחד עניכא וסיפא בחד עניכא ותרווייהו מיירי באיסורא. והאא מתרץ מה שהיכן ונקטינן מפרש"י ז"ל לשכויי אתרווייהו וה"ט דליין הרמ"ז ז"ל על הי' לפרש"י וכו'. ועם היות כי גם זה לא נמלט מהדוחק כו'. ומה גם שהרמ"ז ז"ל בעלמו במקי הקלים שיא שהשיג על הרב כבי"ע ז"ל בד"ה שלא יעכבו וכו' שכתב וז"ל מנ"ל הא שהרי הכית כי כפ"ג וחובעים אותו עד שיתנו. ומוכחה שהשגתו היא על קיום דברי הרבי"ע ז"ל שכתב ולא יעכבו ולא יתנו לב ביד מתכה עליהם שיהיה אלף עבודתם כמו שנותנים מתרומת הלשכה לשאר עושי מלאכות בקודש כו' ושגם שאין ברים הדבור עי' תיבת כו' ומיפא הוא דמקשה כאשר עיני כת"ר תחזנה משרים.

עוד עלתה בפומאי לפי תומר הכושא בדרך תריפות קלת שלא לאוליא חלק והסגכין כך דודאי ידע הרמ"ז ז"ל דהקושיא גם מסיפא. אלא דמר סבר דאילו קשה מרישא תו לק"מ מסיפא והוא דהך דסדם כמי לענין איסור ומכיא מליכן למכמי אהך דבכורות ותרווייהו. אבן לפירש"י ז"ל דהך דסדם לאשמועי דוקא הוא ומה דתכי לה הוא להודיעך כחו דר' יאודה דאפי' בכה"ג דמוכח טובא דבאו לגזול זה מזה אפי"ה כאמכיט כמ"ש התוס' שם בכתובות. א"כ לקיים אהך דבכורות מדמאי דקברי רבנן דאין כאמכים משום דשאני הך דדמאי דמוכח טובא וכמ"ל. משא"כ הך דבכורות דאין ידים מוכיחות. ולכאורה כראה כפתור ופרח דהקי' הרמ"ז ז"ל דהשתא דאתי הי' חוו"ע ז"ל לאכתיועי מפירש"י ז"ל: לעיקר היכולו לא אשכח מרגניתא דמותרת הקושיא בין מרישא בין מסיפא וק"ל.

אלא דעיקר חסר ואדרבא סוף לשוני מתנגד לזה כאשר ילאה הרואה. עוד בה דא"כ מאי פריך בכתובות דכיד בסיפו. דר"י אר"י לא קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא בתמיה. ומאי קושיא דא"ן דלא קשיא וכנ"ז ודוק וכמ"ש בתוס' שם. ולכאו' לא מלאתי און לי בדברי הגאון הרמ"ז ז"ל. כיז כתבתי להשיב מפני הכבוד מכ"ר כי רב הוא. כי אין אומן בלי כלי מלאכה. ובתא"ק מתהפקים בהרהרי מחזולי שפ"ע ואק לישראל ועוי' על המחיה ועל הכלכלה ואפילו ישיבת מוהדי"ל ז"ל שהיתה מנוכה בכל טוב. להיות שרביו הייו קבעו דירתם במתא ליסבונא לקחו עמם כל חלב האריים ספרי דבי רב. וסומכתי על קדושת ועכוותיכה דמ"ר ידינני לכף זכות מהטעיות רבו כמו רבו בכתב זה. שזה שני חדשים כלוא בבית מרוב הקרירות גם בלא דעת. והימכוחא להוי כי זה שלשה שבועות שהתחלתי לכתוב בכל יום שתים שלשה שורות להספקת רלון לדיק בדברים שאין בהם ממש ואין הקומץ משביע לארייא דבי עלאה ירום הודו ותכשא מלכותו דלימטי ליה שיניה מכשוריא ישמח לדיק כי חזה אשר זרעו בו למיכיהו תכייהו מלכי מנייהו אפרכי ועטרת מלכים בראשם מכ"ר ברבות הטובה כנפש אלימלך המלאה לה תורה וחכמה וכנפש העבד לעבדי הסל יולרי. **שמואל לעסרי** נר"ו

סי' ל שייך ליו"ד

שאלה זו נשאלה במכתב עמי ישראלית איטליקית הנקרא [קוריירו] של המרוץ. שאלו מהם מארץ הודו איש אחד ישראלי שנתחייב מיתה למלכות וכגזר דינו להמיתו ליום מועד רחיל ולמאי דביני ב"כי שמו אותו במסמר כנודע. והאיש ההוא בחושבו את יום מר אשר תהיה לו באחרונה יום אשר יולאוהו ליהרג בהמון רשעים רבים ויהיה חילול ה' בדבר וגם בזיון לכל ישראל בכלל ולכל משפחתו בפרט. לוה לבנו שיביא לו סם המות לאכול וימות מיתת עלמו ולא ישיגו אותה כלימה ביום ההוא. ושאל השואל אם מותר לבן לשמוע אל אביו ולגרום לו מיתה על ידו או לא. ע"כ

והנה לדדי השאלה יש לדבר על דרך זה מי אמרי' כיון דבלא"ה יולא ליהרג מדת המלכות א"כ גברא קטילא הוא ומלאך המות הוא מ"ל הכא מ"ל התם יכול הבן להושיע לו שימות בכבוד ולא בבזיון. או"ד כיון שעכ"פ הוא מקרב מיתתו והוא גברא היזקא אין הבן רשאי לגרום מיתה לאביו. או"ד אדרבא כיון שהוא בנו ומ"ב בכבודו והיא ליה לו הכי. א"כ זהו כבודו ואדרבא חוב ומליה איכא לעשות כדבר אביו.

תשובה טרם כל נבין ונדון אם צוה לאיש אחר שאינו רבו מהו דינו. אם מותר לו להושיט לו סה"מ או לא. ואומר דזה פשוט דמותר. דאע"ג דקי"ל דהאומר לשלוחו צא והרוג את הנפש דשולחו פטור מדיני אדם משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. היינו מ"מ בד"ש כמבואר בקי' דמ"ג וכ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' רוצח הי"ב ע"ש. ע"כ לא אמרו התם דחייב בד"ש אלא משום דהשליח הלך והרגו בשליחותו והוי"ל ברייה היזקא. משא"כ הכא דליכא אלא גרמא בעלמא שהושיט לו סה"מ ותו לא ואחר שהביא לו הסה"מ אלו לא היה רוצה לא היה אוכלו ונמצא דבשעה שאכל כבר פסקו גירי דיליה ואיהו דאפסיד אנפשיה הוא ולא אחר. וגרמא בניזקין לחייבו ממון אלינו אך לא לחייבו מיתה או עונש בד"ש עיין מש"א ה' נזקי ממון סי' ז' ודוק. ושאני דהתם הרגו שלוחו שלא מדעתו של הרוג אבל הכא הוא צוה לו להביא סה"מ רוצץ ומדעתו ורצונו עשה כן. א"כ פשיטא דהוא פטור ומותר ואינו חייב בד"ש לא בדינא רבה ולא בדינא זוטא.

אמנם מטעם אחר יש לחוש לאיסורא משום דעובר על לאו דלפני עור לא תתן מכשול דהכי איתא התם בפ"ק דע"א דף ו' מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר וכו' ת"ל ולפני עור לא תתן ומוקמינן התם בגמ' דלא קא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי דנהרא דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל אבל אי מצי שקיל לא קא עבר אלפני עור ע"ש. והרא"ש והתוס' בפ"ק דשבת כתבו דדוקא מדאורייתא הוא דלא עבר אבל איסורא דרבנן איכא כיעו"ש. והכא כיון דזה האיש הוא בבית האסורים ואינו יכול להביא מן השוק ע"י עצמו הסם זה א"כ הוי"ל כקאי בתרי עברי דנהרא דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל ומאחר שהאדם מצווה שלא להמית את עצמו כדכתיב את דמכם לנפשותיכם אדרוש כמ"ש הר"מ שם בה"ג. נמצא זה שהושיט לו הסה"מ עבר אלפני עור לא תתן מדאורייתא. ולא עוד אלא אפי' היה רואה את חבירו שהוא אוכל סה"מ חייב הוא להפרישו מאיסורא מטעם דכל ישראל ערבים זל"ז עיין בית יהודה ח"א יו"ד סי' פ"ו. וכ"ש להושיט לו סה"מ במקום דלא שכיח שיהא דאפשר. כן היה נראה לכאורה.

אמנם אחר האמת והצדק חזינא שאין הדין כן אליבא דאיכא דעלמא דהרי הוא כמי לכל דבריו ואלו היה אוכל מעצמו סה"מ היה נחשב לו לעון והי"ל דין מע"ל דקי"ל בשו"ע יו"ד סי' שמ"ה דאין מתאבלין כיעויש ולכן גם אם אחר הושיט לו סה"מ הרי הוא עובר אלפני עור לא תתן. אבל כגון כ"ד דנגזר דינו למיתה מצד המלכות והוא אנוס לעשות כן לאבד א"ע לדעת כדי שלא יתעללו בו ביום המועד להריגה בפני המון רב אינו בכלל מאבד עצמו לדעת כמ"ש בש"ע יו"ד שם סי"ג וז"ל. וכן גדול שמאבד והוא אנוס כשאול המלך אין מונעין ממנו כל דבר. ע"כ. ופי' הש"ך ז"ל הטעם משום דשאול הרג א"ע לפי שראה שפלשתים יעשו בו כרצונם ויהרגוהו ע"כ.

אמור מעתה הדברים ק"ו ומה התם שלא נגזר דינו למיתה מדינא דמלכותא אלא שהיה נרדף מפלשתים וחשב דמסתמא כשישיגוהו לא ימלט מהריגה הגם דאיכא ספקא דילמא אם יכנע לפניהם לא יהרגו שהרי אינו בשאול עצמו שחמל על אגג ועשה הפך מאמר האל כנודע וגם שמלך אחאב הניחו חי לבן הדד מלך ארם כמבואר במלכים א' סי' כ' ועם כל זה לא הי"ל דין מע"ל ונענשו על שלא נספד כהלכה כ"ש כשהוא בר קטלא מדינא דמלכותא ומסתמא מלכותא לא הדרא דפשיטא דיכול לקדם מיתתו ע"י עצמו בעבור איזה סיבה ולא יחשב ה' לו עון דגברא קטלא הוא. ואם הוא עצמו היה מותר להרוג את עצמו ולא היה נחשב כמע"ל א"כ מהיכא תיתי לחייבו את חבירו בשביל שסייעו שסיעתא דלא עון איכא ולא מכשול איכא וז"ב.

והשתא דאתינא להכי יוצא אני לדון בדבר חדש דאם הגע עצמך לא יכול חבירו להתראות פנים עמו עוד הפעם כדי להביא לו סה"מ רוצץ כאשר צוהו ולכן אמר לו שיכהו נפש ע"י דקירת חרב על לבו או ע"י יריית קנה שריפה, אומר אני דגם זה מותר מהאי טעמא גופא שאמרנו לעיל, דכל מלתא דאיהו גופיה מצי עביד לנפשיה ואינו בכלל מע"ל משום דהוא אנוס הכי נמי מצי עביד ליה השליח דמה לי אם ימות ע"י עצמו או ע"י אחר. כמו דהיכי דם עצמו פטור כך אחר ששפך את דמו על פיו פטור דמה לי הן מה לי שלוחיהן. וכן מצינו גבי שאול כשראה שהדביקוהו פלשתים נפל על חרבו למות בה וכאשר ראה שעוד נפשו בו קרא לבן איש גר העמלקי ואמר לו עמד נא עלי ומותתני. ועמד עליו וימותתהו ככתוב בשמואל ב' סי' א' ע"ש ומאשר דנמצא דאינו לא האשימוהו לשאול על שנפל על חרבו כדי לעשות משום שהיה אנוס כדאמרן כן אין להאשים גר העמלקי אשר גמר מיתתו ע"פי צוויו ולפי"ז צ"ל דמה שהרגו דוד את בן איש גר העמלקי לא היה אלא משום הוראת שעה שלא יהיה קל בעיני ההמון להמית את המלך וכמו שאמר דוד איך לא יראת לשחת משיח ה' כיעו"ש.

אלא שראיתי להרלב"ג ז"ל בפי' על כתובים שם בשמואל ב' סי' י"ט שכי' וז"ל. יש לתמוה מדוע צוה דוד להורגו והנה עשה זה כרצון שאול ובקשתו. לא שהתשובה בזה שאומר לחבירו חבול בי ופצע בי ח"ב כמו שהתבאר בגמ' כ"ש בהפסד מלך ואין מלות המלך תמה שתשארהו בזה כי דא"ר ודה"ת דברי מי שומעין וכו' ואפי' שלא היה שם עדים והיה מרשיע את עצמו והיה מפני זה פטור בדין הנה עשה זה דוד להוראת שעה שלא יקלו ההמונים לשלוח יד במלכות עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב י"ח מה' סנהדרין כיעו"ש. הרי לפרש מדי הרלב"ג דמה שהרג דוד את בן איש גר על שהמית את שאול כדין היה לפי שלא הי"ל לשמוע אל שאול דדא"ר ודה"ת וכו'. והוא תימה רבה שדבריו הן הפך דרז"ל שאי' דשאול היה אנוס להרוג א"ע ולא נכנס בכלל מע"ל. וממ"נ קשה אם כה נאמר בכוונת רז"ל שאי' דשאול איבד עצמו לדעת ע"ל שצוה לבן איש גר שיעמד עליו וימותתהו דהו"ל כאלו הרג א"ע. א"כ מאחר דהם אמרו שאי"ה שאול משום מע"ל כיון שהיה אנוס ממילא משמע דגם ההורג אותו ע"פי צוויו פטור כיון דאף הוא לטוב נתכוון [עיין בזה להגאון מוהרי"פא ז"ל בספ' קדושת יו"ט דצ"ז ע"ש] ואם כה נאמר דמה שכינו רז"ל לשאול שאיבד עצמו לדעת היינו על שנפל על חרבו ולא נגמר מיתתו אלא ע"י אותו האיש גר כ"ש דאין מקום לשאלת הרב דא"ר ודה"ת וכו'. מאחר דבלא"ה כבר היה מת בנפילתו על חרבו ולמעיל וגברא קטילא קטל. הן אמת כי הגר שם בפי' כי אחזני השבץ פי' כלוי כי החניה אשר נפל עליו אחז לו השבץ ולזה לא היה יכול לעבור ולדוקרו וכאשר אמר אנכי הוא חי עדיין עכ"ל. אשר מזה נראה דכשנפל על חרבו לא היה בו כדי להמית ולכן לדק הרב בטעמו שחייב את ההורג משום דה"ר וכו'. אך דרז"ל הם כנגדו דמאחר שאי' דאין בו דין מע"ל דאנוס הוא אלמא דקי"ל שהתירו לו את דמו מה שהרג א"ע ע"י אחר מחמת אונס. א"כ איך אפשר שיחייבוהו להורג אותו ילינא באכעא וגיורא בשמי שמיא?! גם שפשט דרז"ל יותר נראה דס"ל דשאול הרג א"ע ע"י נפילת על חרבו והיה קרוב למות כמו שאי' גר העמלקי כי ידעתי כי לא יחיה אחרי נפלו וע"ש פי' רלב"ג ז"ל. שכן אמרו בב"ר פל"ד ע"ש ואך את דמכם כו' אפי' כה"ג א"ע יכול אפי' כשאול ת"ל אך ע"ב ומשמעותו כפשוטו שהרג א"ע ממש והעמלקי גברא קטילא קטל ולא הרגו דוד אלא מפני הוראת שעה כמ"ש לעיל.

ואיך שיהיה בנדון שלנו דנגמר דינו למיתה ורוצה ליהרג ביום נועד פשיטא ופשיטא דהוא א"ח בד"ש אם הרג א"ע וה"ה אחר שהרגו א"ח אפילו בד"ש משום דגברא קטילא קטל. ואע"ג דאמרו בסנהדרין דע"ח ע"א אמר רבא הכל מודים בהורג את הטרפה דהוא פטור ופירש"י דגב"ק חשיב ליה וכן פ' הרמב"ם בה' רוצח פ"ב ה"ח וז"ל ההורג את הטריפה אעפ"י שהוא אוכל ומהלך בשוק פטור מדיני אדם ע"כ. דמזה נראה דפטור מדיא אבל בד"ש חייב. התם שאני דהרג איש טרפה בשעה שבשעה דהגם דגב"ק הוא

הוא מ"מ הוכיח אתה שורו רע ולכן אמרו דלא ימלט מדין שמים בגרם כגון כ"ד שאינו עמים, אותו אלא מדעתו וכלומר השת ועפ"י לווין וכן לתועלתו ודאי דפטור אף מדי"ש.

ואל תשיבני דזה הוה כישא אם היה טובע בו ונהרג בשעה שיוצא ליהרג דאז היה מקום לומר תשיא הוא מ"ל הכא מ"ל התם וגברא קטילא קטל. בזה כגון שאלתינו דאכן קיימין באים שעדיין יש לו עוד ימים לחיות בעולם הסגל עד בא יבא יום תוכחה שיוציאו אותו ליהרג ונמצא זה מקרב מיתתו יותר ואפשר דאינו יוצא מדין שמים אין אלא דמקום שנאמר משם תגרא שהרי ההורג את הטרפה אין אנו יודעים כמה ימים או שנים יחיה עוד על פני האדמה שהרי הוא אוכל ושותה ומהלך כשאר אנשי כמ"ש הרמ"ל ועם כ"ז כיון דסופו למות לא חשבין אנחנו אם יחיה עוד ימים וזה קירב מיתתו דעיקר הטעם הוא דגברא קטילא קטל. ועדיפא מינה מצאתי בפי' הסנהדרין דפ"ח ע"ב גבי מתני' דקתני מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה כו' ופריך בגמ' משום דלקה ושנה מכניסין כו' אמר ירמיה ארי"א ז' לקים הכא במלקות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא וקרובי הוא דלא מקרב קטליה [פירש"י בידי שמים יכריתוהו ועדיין לא נתקרב מיתתו] וכיון דקא מותר לה נפשיה [ופירש"י דמפקיר עצמו לעבירות] מקרבינן ליה לקטליה עילוי ע"כ. הרי שמעינן מה דאפי' בשביל שנתחייב כרת שהוא מיתה בידי שמים ואין אנו יודעים מתי יגיע קצו ואולי ב"כ שיעשה תשובה, ויש"כ חולים ויסורין מכפרין ולא ימות כדאיתא בפ' יומא דפ"ו בד' חלוקי כפרה דרי"ם כיפורים. ועם כ"ז לא חשו להו חכמים וקרבו מיתתו ע"י שמכניסין אותו לכיפה מטעם דהשתא מיהא בר קטלא בידי שמים א"כ כ"ש בשנגמר דינו בידי אדם דהתם אינו מועיל תשובה וכיוצא פשי' דאין אנו חוששים להקריב מיתתו דהוי בר קטלא הוא וגב"ק קטל.

שו"ר דפי' מהא לא איריא דהאי התם דרם ב"ד יפה לאקרובי מיתתיה משום מגדר מלתא מכיון שראו דעבר ושנה ושלש מלקות היה בו כרת ועד שהשלימו לו בא אבל באינם דעלמא אינו רשאי להקריב מיתתו. ותדע דאמרי' שם בדף ע"א אמר רבא הכל מודים בגוסס בידי שמים שהוא חייב פירש"י ובא אחר והרגו הכל מודים דחייב דלא איתעביד ביה מעשה גריעא והרי הוא כמת ע"כ וכ"ה הרמב"ם בפ"ב מה' רוצח הי"ז ת"ל אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למות ואפי' הרג את הגוסס נהרג עליו. ע"כ וכן הכ"מ דפי' רבינו כמ"ק דרי' ך' בבא ע"ש. אלמא דההורג את הגוסס בידי שמים אעפ"י שהוא נוטה למות ורוב גוססין למיתה בהכי' בקי' דע"א עכ"ז חייב לפי דלא איתעביד ביה מעשה גריעא ול"ד היו מכניסין אותו לכיפה משום דעבר על לאו היה בו כרת והיו מקרבין מיתתו אלא ודאי ל"ל שאני ב"ד דכחן יפה כמ"ש.

אלא דקשה הדין דין אמת דכל שהוא גברא בר קטלא לא חיישי' אי מקרב מיתתו יותר וכדאיתא מהא דההורג את הטרפה שפטור וכן ניכר מהא דאי' התם עוד המכה את חבירו ויש בו כדי להמית ובא אחר והמיתו דלת"ק דרי' ן' בבא הוא פטור אעפ"י שקירב את מיתתו וכן פי' הכ"מ שם ע"ש. וכן יש ללמוד ממ"ש עוד שם אדם טרפה שהרג שלא בפני ב"ד פטור מפני דתו"ל עדות שאי אתה יכול להזימו ופירש"י דאם הוזמו אין נהרגין דגברא קטילא בעו לאקטלא ע"כ וכ"פ הרי"ף שם ע"ש. מכל אלו המקומות יש להוכיח דכל שהוא גברא קטילא בכל אופן שיהיה או שהוא טרפה או שהרג את הטרפה או שהוא בר קטלא אמרי' גב"ק קטל והוא פטור ההורגו ולא חיישי' אי קירב מיתתו איזה ימים קודם והיה לב"ד כמובן אלא דהתם אפשר הוא פטור אבל אסור לגבי שמים שלא ברשותו אבל אם עשה עפ"י דעתו ורשותו לטובתו כגון כ"ד אפ"ל דפטור ומותר עד הנה דברנו באיכות דעלמא שלום לעצמו כן דפטור ומותר כמו שביארנו.

ועתה נשוב לעיקר שאלתנו דאכן קיימין בזה שלום לבנו לעשות עמו זר מעשהו בכ"ל אם מותר לעשות כן כיון שהוא בנו או לא. ואומר דאם רוצה להביא לו סם"מ לאכול כמו שבא בשאלה הא ודאי פשיטא שאינו טוב לאמר שהוכחנו לעיל דמותר להושיט לו סם"מ ולגרום לו מיתה יפה שיהיה בכבוד ולא בביזוי ואדרבא עברי איכא תוספת מצוה לעשות כאין אביו כי הוא חייב בכבודו אע"פ חסר כבודו ולא דמי למאי דאמרי' בכת"ק דיבמות דיו יכול אמ"ל אביו שיטמא לעשות או שיחלל שבת ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבים בכבודי וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סעי"ו ת"ל אמ"ל אביו לעבור ע"ד תורה אפי' במצוה של דבריהם אין שומעין לו ע"כ דנ"ד אי לא היה בר קטלא והוא טוב לו הכי כדי לאבד עצמו לדעת א"כ הו"ל כמושיט כוס יין לנזיר דלכל הפחות הו"ל כמסייע ידי עוברי עבירה וכל כה"ג א"ה לשמוע אליו. ועתה לא כן הוא אלא אפי' היה עושה דבר זה לאבד א"ע לדעת לא היה בו עון אשר חטא כי הוא אנוס כדי שלא יתחלל ש"ש על ידו. בכ"ל א"כ מה"כ מאי לאסור לבנו להושיט לו סם"מ שלא לסבא מסתברא כיון שהוא בנו מצוה לקיים דברי אביו. אמנם מה היה להסתפק בזה הוא אם לא ימצא אופן להושיט לו סם"מ אם מותר לו לפגוע באביו בדקירת חרב על לבו או בכריית קנה הריאה או לא ואם שהצילני אל בית הספק בזה יותר מאחר לפי דקי"ל בסנהדרין דפ"ד וכ"ה הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים והשו"ע יו"ד סי' רמ"א דהמכה לאביו ועשה בו חבורה חייב מיתה בחנק כידוע וא"כ תינח דמשום רוצח אינו חייב משום דגב"ק קטל ובזה היה בזה ואחר אך לגבי בנו איכא חומרא יתירה דחייב מיתה אפי' לא המיתו בהכאה זו רק שעשה בו חבורה לבד חייב כדי' שם שהם נגמר דינם אלו הן הנחנקין ע"ש וכיון שכן תבו"מ שהכה בו בחרב או בחנית הרי עבר על מכה אביו כו' וא"כ הדר הדין למאי דקי"ל דאם אמר לו אביו לעבור על ד"ת אין שומעין לו.

אמנם גם לזה אשכחנא לה פתחי עפ"י מאי דאבעיא לתו שם בסנהדרין בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך [פירש"י לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו] רב דימי אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור [פירש"י כגון מקיז דם שפטור מן התשלומין שהרי לא הזיקה] אף מכה אדם לרפואה [פירש"י אדם היינו אביו לרפואה פטור ממיתה ולע"ג דחבורה הוא] רב לא שביק לבריה למשקל ליה סילוא [פי' קוץ התחוב בבשרו] מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח ליה כוותא דילמא חביל והו"ל שגגת חנק. ופריך אי הכי אחר נמי [ופירש"י לא לפתח שהרי כל ישראל הוזהרו על חבלת חבירו דכתיב לא יוסיף פן יוסיף] אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ע"כ וכו' מרן הביא ביו"ד סי' רמ"א דמשמע ליה להרמ"ל דר"א ורב דימי להיתרא פשוט ופטור דאמר רב דימי פטור ומותר הוא כו' ועובדא דרב ומר בריה דרבינא לא פליגי אפשטא דר"א ור"ד אלא כיון דהוו משכחי אחריני דלעבדו להו לא שבקו לבנייהו למיעל לבית הספק אבל אי לא הוה משכח אחר דעבד להו שבקי לבנייהו אבל הרי"ף והרא"ש כולהו מדבריהם שהם סוברים דעובדא דרב ודמר בריה פליגי אפשטיה דר"א ור"ד וקי"ל כרב וכמר בריה שאין הבן מקיז דם לאביו עכ"ל.

והנה רבע"ו ז"ל פסק כהרי"ף דלא יקיז דם ולא יחתוך אבר לאביו אעפ"י שמכוין לרפואה כל שיש שם אחר לעשות אבל אין שם אחר והוא מצטער הרי"ז מקיז וחותך כפי מה שירשוהו לעשות ע"ש. וכן הוא פי' רמ"א ז"ל בהגהת שו"ע כידוע. אבל דעת מרן בש"ע שאמר בהחלט שלא יקיז כו' ולא חלק להם בין איכא אחר לליכא אחר נראה להדיא שסבי' כפי' הרי"ף והרא"ש ור' ירוחם ז"ל דלא יש שום היתר לבן לעשות חבורה לאביו אעפ"י שמכוין לרפואה. א"כ איפוא כיון שאלתנו אליי"ה נפלוגתא דרבוותא הכ"ל דלדעת הרי"ף ונסעיו והרמ"א ז"ל דס"ל דכל שהבן מכוין לרפואה או לסקל לעטר מאביו והוא מרצהו לעשות כן ואין שם אחר שיעשהו

דאז

דלא מותר הבן לעשות לאביו שעושה בו חבורה גם ה"נ כיון שאביו הרשהו להכותו נפש והבן אינו מכוין אלא להקל לצער אביו שחושב איך יוכלו להרוג אותו בהמון רשעים רבים ואיכא חיים בדבר שרי ליה מצלים לעשות כן דלרפואה לאו דוקא אלא לאפוקי שלא יכהו בשאט בנפש אלא דבר העושה כה"ג לאביו אבל כשהוא מכוין להקל צערו מעליו בכל אופן שיהיה מותר. אמנם לדעת הרי"ף והרא"ש ורי"ו ז"ל שאסרו בהשאלה לעשות בו חבורה אעפ"י שמכוין לרפואה ואפי' אין שם אחר. גם בנ"ד אסור כיון שעושה בו חבורה אפי' דבלא"ה הולך למיתה וגברא קטילא הוא מ"מ לענין חבורה הרי הוא כחי. ותדע דהכי אמרי' בסנהדרין דפ"ה ע"א היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקללו חייב בא אחר כו' פטור והרכן בה מ"ש בנו ומ"ש אחר ומסיק בגמ' אליבא דרב ששת טעמא הוי דאמר גברא קטילא הוא אבל בנו חייב מיפרש"י שם בע"ב ד"ה מידי דהוה כו' דאע"ג דיוצא ליהרג וסופו למות מ"מ איכא חבורה דחי הוא עיי"ש וכ"ה הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים ה"ב והטוש"ע יו"ד סי' רמ"א ס"ד דהמכה לאו"א אפי' נגמ"ד להריגה ויוצאין ליהרג הרי"ז חייב והרבה עליהן אבל באחר פטור הואיל והולך למיתה עיי"ש. הרי למדנו מכאן דאע"ג דלענין מיתה אם הרגוהו בנו ואחר שו"ה דאינם חייבים משום הוא דגברא קטילא קטלו אבל משום חבלה שהוא בנו מאחר דאלו אחר פטור משום חובל כיון דהולך למיתה אבל בנו חייב מיתה כיון שעשה חבורה באביו הן בעודנו חי. והה"נ בנ"ד דלפי הרי"ף ודעימיה חייב בנו אם עושה חבורה באביו אעפ"י שמכוין להקל צערו מאביו אפ"ה דמשום קטלא פטור.

אלא שראיתי להנה"ח ז"ל שתמה על מרן הב"י דא"ך אפשר לו' שהטור קאי בדעת הרמב"ם ולא זכר דעת אביו הרא"ש שהוא להפך ולכן מסיק הוא ז"ל כן בדליכא אחר ליכא למ"ד דליתא אסור וק"ל והכי נקטינן ע"ש ולדבריו בנ"ד דליכא אחר מותר לבן להכותו נפש אליבא דכ"ע כיון שמכוין לטובת אביו ולזה הרשהו. אמור מעתה בנ"ד איכא ס"ס ספק אי הלכה כהרי"ף ודעימיה דס"ל לדעת מרן ב"י דאינו יכול לעשות חבורה באביו גם כשמכוין לרפואתו ואפי' דליכא אחר או אם הלכה כהרמב"ם ודעימיה דס"ל בדליכא אחר מותר ואפי"ל דהלכה כהרי"ף ודעימיה דילמא הכא כמו הנה"ח דמסכים גם להרי"ף ודעימיה כהרמב"ם דהיכא דליכא אחר מותר והוי ס"ס המתהפך כמובן למעיין.

ועוד יש מקום להתיר בשופי בנ"ד אליבא דכ"ע כשלא יש אחר רק בנו והוא דאפי' לפי הרי"ף ודעימיה שפי' כרב ומר בד"כ דלא שבקו לבריה למעבד בהו חבורה אפי' לרפואה ומסתמא איירי אפי' שלא היה להם אחר לא אסרו בשביל אותה חבורה עצמה שהיה עושה עי' הקזת דם דאותה חבורה כיון שהוא מכוין לרפואה מותר אליבא דכ"ע ומאי דאסרו אינו אלא משום חששא שמא יעשה חבורה יותר מכדי הצורך לרפואתו והוי שגגת חנק וכן משמע בגמ' דקאי טעמא דילמא חביל והוי שגגת חנק כלומר איידי דצריך לחבול משום רפואה שמא יחבול יותר מכדי הצורך והוי שגגת חנק ואע"ג דלשון זה אתמר בגמ' אחר עובדא דמר בד"כ בלי ספק דטעם זה אשניהם קאי כ"ל. גם אעובדא דרב דלא שרי לבריה למשקל סלווא אפי' שהחבורה שהיה עושה כדי למשקל סלווא היה מותר דכונתו להקל מצערו של אביו מ"מ חשש דילמא חביל יותר מהצורך וכן מתבאר מדי הר"ן והטור שם שאמרו הכי דין זה דכב דאם היה לאביו קוץ תח"ב בבשרו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה כו' וז"ל. וכן אם הוא מקיז דם או רופא לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר אעפ"י שמכוין לרפואה כו' והרי בהקזת דם וחתיכת אבר אין לך חבורה גדולה מזו ואיך קאי דאם הוא מצטער שאין שם אחר מותר א"ו דכל שהוא צריך רפואה מותר לעשות לו חבורה אלא דיש לחוש שמא יוסיף על החבורה במה שאינו צריך לרפואה והוא הטעם שכתן ג"כ על הקוץ כיעו"ש. וא"כ מעילא משמע דגם להרי"ף ודעימיה שכתבו דעתם להחמיר אפי' דליכא אחר אינו אלא משום חששא זו שמא יעשה בו חבורה נוספת על מה שצריך לרפואה אבל על מה שהוא צריך רפואה לא פליגי וכ"ע מודו דמותר. אמור מעתה בנדון זה שמה שדוקרו בסכין הוא מכוין להמיתו שזהו רפואתו לגוף צערו מהצער שהוא ליצר והולך על אותו היום כולו ואיום שיגלוהו ליהרג וא"כ בזה גם ליכא אחר שם שימלא רצונו אלא בנו ומדין קטלא פטור ומותר דגבי' הוא ולא אתינן למיתי אלא מדין חובל באביו וכיון שחבלה זו היא צורך רפואתו לכ"ע פטור ומותר וזה נ"ל בפשוט ופרח ודוק.

וזאת ועוד אחרת יש לחלק ולו' דגם לפי הרי"ף ודעימיה שהחמירו לאסור את הבן לעשות חבורה לאביו אפי' שמכוין לרפואה אינו אלא כשאביו מצטער באותה חבורה שעושה לו באשר שכן דרך כל הארץ שרוצים בכולם מקרבין בעלמא שיעשו להם חבורה ואעפ"י שמצטערים בחולייהם מ"מ ממאנים הם מחמת מורך לבבם ופועלים בהם ע"כ שלא בטובתם או ע"י שמיסרים אותם שלא ירגישו בכאב א"כ אפי' שהאב מרשה לבן לעשות כחפצו משום רפואה מ"מ לא יתן תפקידו עליו לפיוס כמצוה ועושה ולכן הבן שואל לב"ד אם מותר לו לעשות כן ע"ז הוא שפסקו הרי"ף ודעימיה שמורין לו שלא לעשות באביו חבורה אפי' שהוא מכוין לרפואה לפי' אומר איקרו שהוא בחנק. ברם היכא שהאב מלוה לבנו בכל תוקף שיכהו נפש ומפציר בו כדי להנצל מצער יום הדין והכורח שמוליכין אותו ליהרג מהיכא תיתי שלא ישמע לו מאחר דמליה האב על הבן לעשות לו קורת רוח בדבר הזה אטו מי זוטר מאי שכתוב במלכים א' סי' כ' ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו ואמרו אריה יען אשר לא שמע בקול ה' ומכאן למדו בפי' המפרשין דפ"ט דהמוותר ע"ד נביא חייב מיתה בידי שמים עיי"ש והכא נמי איכא דלין שמים לשמוע אל אביו בדבר הזה אפי' שהוא להכותו נפש כדי להצילו מן הבזיון והבזיון כדאמרן והוא ליה לבן על כבוד או"א והשים כבודו לכבוד שמים כדאי' בפי' דיש דין ע"א וכו' ובירושלמי פ"ק דפאה שוקל כבודם לכבוד המקום וז"ל לאי כאן כבד את אביך וכתיב להלן כבד את ה' מהונך ע"כ. א"כ מהיכא תיתי שלא יהיה חייב לשמוע אל אביו והלא על מיתה אינו חייב דגברא קטילא הוא ועל החבורה הוא באזהרה דלא יוסיף להכותו ככל ישראל א"כ ליתי עשה דכאו"א ולדחי ל"ת דלא יוסיף כיון שבעידנא דעוקר על הלאו מקיים העשה דכבוד או"א כמו קדין בכלאים ומילה בצרעת ואפי' דבל"ת דהכא אסור שכתן לאזהרת מיתה בי"ד דעכוס ע"ז מיתה חנק. מ"מ כך הוא המדה דאתי עשה ודחי ל"ת אפי' שיש בו כרת כדאי' בפ"ק דיבמות ד"ו ע"א וש"ר בפי' סדר מועד נקיבתי ד"ה סי' ע"ו הכ"מ לכלא"ב הסי"ע כתפרים מדיני כלאים שאסף אים עסור בעי"ז ויראה שאינו מוקנה דעשה דחי ל"ת שיש בו כרת ושנוי במחלוקת הפוסקים כיעו"ש.

אלא דאי איכא למפרך ליה מהך טעמא דקיי"ל אתי עשה ודחי ל"ת כפ"ת דהייד היכא דא"א לקיים את שניהם כגון דליכא אחר א"כ דאין לו אופן להושיע לו שיזמן כדי שימות מיתה עלמו אבל היכא דאפשר להמיתו באחר משכיסם ולא יעבור הבן על איסור מכה אביו אזי ודאי דאינו רשאי כמ"ש במס' שבת דקל"ג ע"א גבי מילה בצרעת דכל שמכוין אביו לקוץ בהרת בכו אי איכא אחר שיקוץ הבהרת לצ"ד אסור דאכ"ש ו' לקיים כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ע"כ וכן פי' הרי"מ בס"ג מה' כלאים ה"ו וכ"כ הי' ירוחם ס"ד בשי' בה"ג סי' י"ח בד"ה ונ"ת. אמנם הב"י חלק עליו ואמר דאעפ"י שאינו מלוי ממינו מאחר שאפשר לקיים את שניהם אלו היה מלוי לו לא דחינן את ל"ת ע"כ ומ"מ בנ"ד אפשר דגם הב"י יודה דהיכא דא"א באחר דוחה עשה דכאו"א את ל"ת והתם שאני דלכ"ת חובת מנא וכשלא מלא ממינו לא ילבש ודוק ועיין בתשו' שו"ת סי' ל"ו ובשו"ת דרמ"ץ אשכנזי ח"א בא"ח סי' י"ג דשקיל וטרי בזה וכן יל"ד בלשון הבעים שאמרו אתי עשה ודחי ל"ת ולא אמרו דכשיש עשה כנגד הל"ת דהותר הל"ת אלא לשון דחיה יורה כי אינו מותר לעבור

היכא

היכא דאפשר לקיים את שניהם כמ"ש בשבת דף ע"ע ע"ב דחויה היא בצבור ופירש"י אע"ג דאפשר דמהכא למיתי בטומאה לאו היתר גמור הוא ע"כ . גם הרמב"ן ברפ"ב מהי' שבת כתב לשון זה שבת דחויה אצל פקוח וע"ין כ"מ שם שכ' שרבי' ספק דדחוי היא ולא הותרה ע"ש והכי דייקי' מתי' בהך ליכא דאמרו אחי' עשה ודוחה ל"ת דלשון דוחה ולמדנו להו"ע דאם אפשר לקיים את שניהם אין לאוי לעבור על ל"ת ועיין הוי' בפי' מהלכות דיע ע"א ד"ה כיון ודוק .

והשתא דאתינא להכי דצריך הבן לחוש שלא לעבור על הלאו היכא דאפשר שלא לעבור אומר אני דאי ליכא אחר וגם לא יכול הבן לפגוע לו קה"ת והאב מפליל בבנו ומלוהו שיכהו כמש מ"ל לכאורה דאין לאוי להכותו ע"י דקירת חלב כיון לעושה בו חבורה והוא מוזהר עליה משום מכה אביו כו' וילי' בגמ' בסנהדרין שאיים אלא על מכה שעושה בה חבורה כיעוי"ש ולכן מה"ת טוב יקיים מלות אביו לפניו במחט ח"ק דאיכו עושה בו חבורה כדאי' בפ' דיע דכ"ב ע"ב לענין הצא על א"א דכתי' ביה מות יומת ואמרו דהמם מיתה הוא בחנק ושאיל בגמ' מנ"ל כי אומר מה מיתה שאמורה בידי שמים [ויעמו גם אותן] שאין בו רושם אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה רושם ופירש"י אין בה חבורה וקיימא ע"כ שמע"כן מזה דבמיתה חנק איכו עושה חבורה ולכן מוטב שימיתהו בחנק דהוא פטור ומותר מכל ולא יעיהו בדקירת חלב דעושה בו חבורה אשר החהר עליו במ"ה . הן אמת דשם בדלי"ז ע"ב אמרו בגמ' דכל מיתה שאמורה לבין איכו אלא חנק ודריש הכי באדם דמו ישפך איזהו שפיכות דמים של אדם שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה חנק ופירש"י זה חנק דאין דמו יוצא לחוץ ע"כ . הרי למדנו דגם בחונק נקרא שופך דם אלא שאין דמו יוצא לחוץ אלא כשסך דמו בקרבו ובוף סוף נקרא עושה חבורה וכ"ל דע"ם האם בגמ' דחנק אין בו חבורה כלוי שאינו ניכר החבורה שהרי כל הוצאת דם נקרא חבורה כדאי' בפ' הכחנקין דפ"ד ע"ב דיליף דאינו חייב על הכאת אביו אלא"כ עושה בו חבורה מהיקשא דכתי' מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה עד דעביד בה חבורה דכתי' בה נפש [פירש"י וכפש משמע דם דהוא חבורה] אף מכה אדם עד דעביד חבורה ע"כ ומאחר דחנק קרי ליה התורה שופך דם כמלא דגם בזה חייב משום חבורה ומזלנו ללא הועיל .

ועוד דגמ' ערוכה שנינו בפ' החובל דפ"ו ע"א אמר רבא המורה את אביו נהרג לפי שא"א לתריסה בלא חבורה ע"שא דלמא כפלה ליה באודניה ע"כ . ודין זה פסקוהו הפוסקי' הרמב"ם בפ"ה מהל' ממרים והטוש"ע ביו"ד סי' רמ"א ע"ש אלמא אע"ג שלא נראה טיפת דם לחוץ נקראת חבורה כי אמרו כיון גם להמונך את אביו אעפ"י שאין נראה שפיכת דמו לחוץ חשיב חבורה ולפי"ז ל"ל דמ"ש בפ"ש דחנק אין בו חבורה ל"ל שאיכו ניכר החבורה וקו"ם בעלמא חייב משום חבורה ואפי' טיבותא דחנק יותר מדקירת חרב על לבו דלפי האמור שניהם שקולים וקבור הייתי לומר דחנק עכים הוא מיתה יפה יותר מדקירת חרב ומלד מה שאמרו רז"ל ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה הייתי אבור ליועלו שיברור לאביו מיתה יפה דהיינו בחנק יותר מדקירת חרב . אך ראיתי בתוס' פי' אלו כשרות דל"ז ע"ב ד"ה ברור לו מיתה יפה שכתבו לתלמידים דאם תחב סכין בלבו הוי כמו מיתה יפה ע"ש .

אמנם כאשר שאלתי לרופאים על מות בחנק מה טיבו ואמרו לי כי איכו אלא חסרון תנועת האויר בגניף כלי הנשימה ע"י סדוחק בגרון וקוחם כלי הנשימה ואיכו עושה שום חבורה דם ע"כ . ולפ"ז ל"ל דמ"ש בגמ' באדם דמו ישפך זה חנק לאו למימרא דע"י החנק שופך את דמו לא מבפנים ולא מבחוץ אלא לשון מושאל הוא על ההריגה גם אם איכו שופך אפילו טיפת דם ועל לד זה אמרו ג"כ בינמוי כל מי שאיכו עוסק בפו"ר כאלו שופך דמים שאין הכונה על פי"ד ממש אלא ע"פ ההפשט . כלוי כיון שאיכו עוסק בפו"ר להרבות לאלקי' מפני ישוב העולם . ומ"ב ל"ה מכ"נת הנייתה כאלו הורג אותם אשר הייתה ולזה קראו אותו שופך דמים ות"ב . ולפ"ז נהפכה ל"ל דמ"ש בסנהדרין דכ"ב כי מיתת חנק אין בה חבורה ואסרון כ"ל משמעותו כפשוטו דאין בה חבורה כלל כיון שאיכו מוציא דם לא מבפנים ולא מבחוץ . ושר הדין כמ"ש בתחלה דעדיפא טובא להמיתו בחנק שאיכו עושה בו חבורה מלהמיתו ע"י מכת חרב אעפ"י שמכוין לתועלתו ואעפ"י שעושה כן עפי ציויו דכל למעוטי בטפלא שפ"ר דמי . פוי"ל בפ' מכות הלוי ד"ז ע"ב שה"ד המדי' לנפשותיכם אף החונק את עצמו ופירש"י וכן אם תאבדו נפשותיכם אפי' בחנק שאין בו ש"ד אדרוש אותו מכם ע"כ מזה מוכח דגם מ"ש בגמ' שו"ד בגופו של אדם זה חנק לאו דוקא . וכ"מ מפירש"י בפי' מה ע"ש זה ועיין בפ' שמתי ככות דכ"ע ע"ג מה שכוין בד' רש"י והרא"ם ע"ש ואולי דלפי' הת"ד בקמא דב"ק דדרש לנפשותיכם קאי אהצ"ם כיעוי"ש ס"ל דגם חנק הוא שו"ד ולכן אתי שפיר עם מ"ש בסנהדרי' דכ"ז ודוק .

מסקנא דמלתא בנדון השאלה דבנו פטור ומותר להושיע ה"ת לאביו כאשר לוה וליכא למיחש לא משום איסור לאו דלפני עור כו' ולא משום מסייע ידי עוברי עבירה מאחר דבלא"ה בר קטלא הוא ואלו הי' עושה כן עלמו לא הי' בסוג מע"ל דאנוס הוא כשאול המלך ועדיפא מש"ל ככ"ל ומשיכא ח"ת לאסור לאחר . וכ"ש שהוא בנו דמ"ב בכבודו אחר כבודו והכא איכא כיבוד משום והשבה לרעך כמוך כדפירש"י שלא התהרו ישראל לעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעלמו ע"כ . וא"כ בנדון זה אנ"ם האלו הוא המאורע הזה בבני ח"ו הי' ביתר באהבה רבה לסמית את עלמו קודם שאנן או באגרוף ולא יהיה נמסר מיתתו ביד זרים אמלים והענין רשעים רבים ולכן כל כמה שיוכל הבן לעשות עליקי למלאות רלון אביו בזה הדין מש"בא .

ולא עוד אלא אם אי אפשר להושיע לו קה"ת בעבור כי לא יכיתוהו שר בית הסהר לבא אל אביו עוד הפעם ולוהר אביו להמיתו בחרב על לבו גם זה מותר אעפ"י שעושה בו חבורה אי ליכא אחר דמובוס קטלא לא מח"ב דגברא קטלא קטל ומשו' חבורה נמי לא מח"ב משום דעושהו בשביל כבוד אביו ואתי עשה דכבוד"א ודוחה ל"ת אפי' ש"ם בו מיתת ב"ד כיון דא"א לקיים את שניהם ומעט"ז אם אפשר להמיתו בחנק עדיפא טובא לפי שאין עושה בו חבורה ונמלא בזה מקיים שעשה דכבו"א ואיכו עובר על ל"ת דלא יוסיף להכותו משום דא"ם אלא על הכאה שיש בה חבורה כדיל"ף בגמ' ככ"ל ומשום אקדומי לפורענותא דנמלא מקרב מיתתו יום או יומים לא חיישי' כמו שהוכחנו לעיל דכל שהוא גברא בר קטלא כל הימים אשר היא חי על האדמה למאי דבעי בעי הכי הם ימים שאין בהם חפץ והרי הוא חי כמו מת ופטיר ועחיר הוא מד"א אף מדי"ם ובכל זאת לא אסמוך על דעתי קלה כמות שהיא להורות היתר בנידוי שפחים וקים אין על בנינם אפקוד יקים אביו ויאכל קמח דמיתא דמאכל הלהנים ואשר לא קים אל לבו יזקר בחרב ישפיך דמו כמים לא יש חלב בידו אנקי כמי' עד הלואר יגיע ב"ד חוקה שהם כי מלתא דתמיה דכירי בה איכא אחרי תמיהי מפני חומר שבה חמור ממריתיים הראיתם בן יכבד אב בולה בעלמותיו לשמעי אך תלוכה אוכים עלי כן לא אומר קבלו דעתי עד אבוא אל מקדשי אל מקידם שקדשוהו שמים הוא הראם כ"ש דהגלנא כאב כר שר הלבא רימ ורימ אים אחד מן הגעיתם שושלתא דבי כשילה כנס בעלי תורלה בעיית כ ו ד ס יעי"א רוצן בין המספיעים דין היא הדר האמור בתורה תאי ניקיא דכהירא מעלת הרב המופלא חסין קדוש ועלא בקשית רחמים חיים יאודה ישראל בהלו נריו יא"ר כימם נחלי הסתים ימים על ימי מלך יוסף בפי ובמישור בשיות קריית ם אם יסכים עמדי בתיקפת מחיל כוותיונת המתכיים כי עשו עז ותושיה הכל לגיבים ליוני ח"ע"א והי"ה שכנו

שכרו כפלים **רחמים לחיים יאודה** יעלה לעילא [הרכ"א]
מן כל ברכתא בהר הקדש בירושלים כא"ן הרעה וגם החרדה
בשמים והנה אדם מוציא נאמן אהבתו השעתיר בעדו לאל
בכל לבי נפשי ובעבי ותשוקתי אלאה לחזות בנועם הבית
הר באחריה יושב בשבת תחכמוני הלא הם דברי יעיל"א דמן
חבריא השואה שם עיר הבירה בוקורישט יע"א בע"ה יברך
לחדש טבת דהאי שתא הבא כעל שנת [לפ"ק] ירושלמי
ולא קרחי . הצעיר

מתתיה אברהם צורמאני ס"ט

סי' לא

וזאת תשובתי אליו

הן היום הגיעו אל עבר פני אגרות טהורות מעשה ידי אמן ה"ה דעיינין מע"י ה' המופלא כבוד דבריו השמן תורק מגין א ב ר ה ם אחוזי נר"ו. על שאלה כי נשאת בשע"ת המכון על איש אחד ישראלי שנתחייב מיתה למלכות ונגזר דינו להמיתו ליום נועד כח"ל ומאי דהכי הכי שמו אותו במשמר כנודע והאיש ההוא בחופשו את יום מר אשר תקים לו באחרונה יום. אשר יוליאוהו ליהרג בהמון הש"ר ויהיה היה בדבר וגם בזיון לכל ישראל בכלל ולכל משפחתו בפרט לזה לבנו שיביא לו סם"ה לאכול וימות מיתה עצמו ולא ישיגהו אותה כלימה ביום ההוא והאל השואל אם מותר לבן לשמוע אל אביו ולגרום לו מיתה ע"י או לא ע"כ ומעי ידיין רב אמ"י אחי נר"ו מליצ את השאלה ונשא עליה ושאל לה מיתה בחשוי כלה ויתר. אלא נטעמא מפי סופרים ומ"ם והאריך הרחיב כחכמתו הרמה אשר חננו ה' מחיים ורצה לעמוד על דעתי הקלוש והשאלני לעשות אנה אני למה זה תשאל לשמי ומה זו שמירתי כי תכיר אני את מקומי שאיני כדאי לכוין אימרה אליבא דהלכתא ונוסף עוד כי זקנתי ושבתי ויקר ישרני יש בחולי כחזה מזיות קשה ואין בי כח ללאת ולבא בדית. אך משום עשה דכבוד תורה אמרתי אשרה פרק זה ואתהלך לאטי נחשן אונים ודין נראה כי אחרתי עד עתה להשיב כהלכה וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

הנה בראשית אמריו ללדין קתני מי אמרינן כיון דבלא"ה יוצא ליהרג בדת המלכות א"כ גברא קטילא הוא ומה"ט הוא מ"ל הכא שהם יכול הבן להושיט לו הס"מ וימות בכבוד ולא בביזוי או"ד כיון שעבים הוא מקרב מיתתו והוא ברי"א היזקא אין הבן רשאי לגרום מיתה לאביו או"ד אדרבא כיון שהוא בנו ומ"ב בכבודו והוא ליה לו הכי א"כ זהו כבודו ואדרבא חיוב ומצוה איכא לעשות כדבר אביו והשיב וז"ל .

תשובה טרם כל נוגין ונדון אם ליה כן לאיכים דעלמא מה דינו דאע"ג דקי"ל דהאומר לשלוחו צא והרוג את הנפש דשולחו פטור מדל"ח משום דדהד"ר ודהית דבי"מ שומעין מיהו חייב בדי"ש כמבואר בקידושין דמ"ג וכ"ש הרמב"ל ע"כ לא אמרו התם דחייב בד"ש אלא משום דהשליח הלך והרגו בשליחותו והו"א ברי היזקא משא"כ הכא דליכא אלא גרמא בעלמא שהושיט לו הס"מ והו לא ואלו לא היה רוצה לא היה אוכלו ונמצא דבשעה שאכלו כבר פסקו בידי דילים ואיהו דאפקיד אנפשיה ונראה בנזקין לחייבו ממון, אלינו אך לא לחייבו מיתה או עונש בד"ש ע"כ . ועתו הסי"ר הקשה עלי משניתו ושיחתו איני מכיר דפתח בבר וסיים בחבית דמעיקרא לא בא אלא לדון על שלוחו אם מותר לעשותו או לא ואח"כ יצא בפיטור השאלה שאינו חייב לך בד"ש וחזר וסיים על השליח דאינו אלא גרמא בעלמא ואינו חייב בד"ש גם מה שסיים וכי עוד וז"ל ועוד דהתם הרגו שלוחו שלא מדעתו של ההורג אבל הכא הוא לוה לו להביא הס"מ ומדעתו ורצונו עשה כן א"כ פשי' דהוא פטור ומותר וא"ח בד"ש לא בד"ר ולא בד"ז ע"כ. אחר המח' כעלם ממנו תשכה ערוכה בפי' השואל האומר לחבירו סמא את עיני קטע א"י שבר א"כ חייב אף שאמר ע"מ לפטור וה' הסמ"ע ז"ל בסי' הקות הסיים בסי' ת"ג כי ח"ל . יעלוני בליותי למען דעת ברצונך שהיו מבקשים אותו מצד המלכות לתופשו ולהורגו . ונמצא במוס אחד מעבדי המלכות וכשנתוודע לו זה קרא לשמעון וא"ל לך למלך ואמור לו כי אני בכאן אם מותר לו למסור אותו למלכות כיון דהיתא ליה לנמצר בהכי או"ד כיון שהוא הכרה אין היתר למסור אפי' אי ב"ש אם מותר או אסור ולמן ואומר דברא"ה ודאי דאסור דהו"ל כאומר אדם לחבירו סמא א"ע קטע א"י בו' כדתנן בב"ק דל"ב ע"א וע"ש בגמ' דל"ב ומ"ש התוס' שם ד"ה וכו' עכ"ל . הרי לסד"א דאף אם הוא מדעתו של הנרג חייב ואיך שם ליה דפטור ומותר .

ועוד דלפמ"ש כ"ד אינו נקוב דין שליחות דדין שליחים לא שייך אלא באומר לחבירו שילך הוא לו שיהרוג את הנפש וכיוצא דהשליח עושה עבירה בשליחותו אבל כ"ד לא דמי אלא לבור שאומר לחבירו שיביא לו כוס יין שאסור לו לשתות משום ול"ע לת"ע וכיוצא באיסורים אחרים וכמ"ש ידידי הרב השואל נר"ו . אלא דהרב המופלג נר"ו לחלק יצא דגם אפי' דל"ע ליה בכ"ד משום דהם היה אוכל הסם"ע הוא מעצמו לא היה נהרג משא"ל דהרי נגמר דינו למיתה מצד המלכות והוא רוצה לעשות כן כדי שלא יתבזה בו ביום המועד להריגה בפני המון רב וכמ"ש בש"ע יו"ד סי' שמ"ה ס"ב וכן בדול הפעיל והוא אנוס כשאול המלך אין מונעין ממנו כל דבר והדברים ק"ו בכ"ד ומה התם שלא נגמר דינו למיתה מדינא דמלכותא אלא שהיה נרדף מפלשתים כו' הנה דליכא ספקא דילמא אם ירבו לברוח לא ישיגוהו כו' ועכ"ז לא הו"ל דין מאבד כו' כ"ש בשהוא גברא קטילא מדינא דמלכותא ומקמאי מלכותא לא סגיא דהשי' דיכול לקדם מיתתו ע"י עצמו בעבור א"ז קינה ולא יחשב הי' לו עון, דבכ"ק הוא ואם הוא עצמו היה מותר להרוג א"ע מ"כ מ"ש ליה לחייבו את חבירו בשביל שסייעו פשי' דלא עון איכא ולא מכשול איכא ח"ב א"ד נר"ו .

ובנא דלאמרי מה שנראה לידיין הרב השואל נר"ו השוע ונכור לי שהדיוט לריכא רבה דהיסוד שעליו בנה בניינו לקרוא לאיש הזה העתיד ליהרג גברא קטילא והותר לו לקדם מיתתו יסוד הנופל הוא דידוע מאמר רז"ל אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים שנירו ית' ויתעלה לסבב סבות מה שלא יעלה על לב אדם כדי להציל נפשו ממות דאפשר שימות המלך שהוא או יעבירוהו ממלכותו ויקום מלך חדש וינצל בזרות שינן או אפשר יצא איזה מחלוקת ובלבול מרידה בעיר ולהכי והכי יברחו כל האסורים בבית הסהר וימלט משם למו כמו שיסופר שאירע כן בדמשק זה שנים רבות ועוד במקומות אחרים או אפשר ישוב ונחם המלך על גזרתו זאת ולא ימיתהו כי לב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטנו וכהנה . רבות מסבות סיבות אשר לא תקצר יד ה' מהושיעו ויכלל ממות או ז"ל לא"ד גיסא דאפשר מרוב אנחתו וצערו ימות הם מיתה עצמו דאכחש חיבת גופו ש"א כשיל ולא ימסר בידי המלכות ומאילא יעשה רצונו . בלי שנימצא רעה בו בעצמו . ואם יאמר האומר שכל הדברים הללו א"כ אלא חששות רחוקות ואין בהם כדי שניצת לסמוך עליהן לענין דינא . ומה גם כי לא פירש בשאלה אם הימים שנכתים לא היו מועטים אף אתה אמור לו דלעיקרא אינו נקרא גברא קטילא אלא מי שנגמר דינו למיתה ע"פ סנהדרין דוקא שכך שנינו בערכין פ"א הניסק והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך ופי' הרע"ב ז"ל שנגמר ד"ב ב"ד של ישראל אבל יוצא ליהרג עפ"י המלכות ל"ש מלכי ישר' ול"ש מלכות של נכרים ד"ה נודר ונערך וכי התוי"ט ז"ל משם הרמב"ל דהיוצא ליהרג עפ"י ב"ד הוא ענין שאינו תלוי ברצונינו אלא החיוב מתיהם אותו אבל היוצא ליהרג במצות המלך נודר ונערך לפי שלפעמים חוזר המלך מדיבורו והרב בתוספת יו"ט ז"ל בשופטים לדוד . כרגם שנים בש"ס שאני מלכותא דלא הדרא ביה ותירץ דהיינו בשאר דברים דזכות וכדומה . אבל

להרג

להרע ולהשחית מהר דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא וקרא כתי' חמת מלך מ"מ וא"ש חכם יכפרנה וכו' שזו כוונת רש"י ז"ל שפי' בשה"ג דלעיל דלא הרגא בית שאול ותחילתו לטובה כהכוון שוב אינו מחר עכ"ל והרב הגאו' בחסדי דוד על דברי התוספתא דקמא פ"ט הובאה בש"ס ערכין ד"ו היוצא ליהרג וכו' אחרים שחבלו בו פטורין כי וז"ל ודע דרש"י ז"ל פי' שם [בערכין] דכל הנך יוצא ליהרג בדיני ישראל קאמר ונראה טעמו משום דבפי' כל הנע דכיון איכא חזי ליהני לפי היוצא ליהרג דתנן התם דכותבין עליו חומרי חיים ומ"מ ליהנא קמא משום כו' וללישנא בתרא איפכא הוא דמהני בשל אומ"ה דמקבלי שוחדא שפי' בתר דמחייה אבל כי נגמר בדיני ישראל תו אין נותנין עליו חומרי חיים כו' ונקט רש"י כלישנא בתרא דהיינו מסקנא דתלמודא ולמדנו מזה דפשוטא ביוצא ליהרג בב"ד של ישראל דוקא הוא דפטור אבל הנגמ"ד בב"ד של אומ"ה אפי' מח"ש פורקי שפיר יש לו דמים דשכיח דהדרי בהו ע"י שוחדא כו' ולפ"ג דהרמ"ל לא ביאר דין זה בפי' חובל י"ל דסמך אמ"ש בפי' ערכין פ"ק ה"ג כו' ומכן בכ"מ בי' שם ודייק רבי' לכתוב שנגמ"ד בב"ד של ישראל דאלו בב"ד ש"ג אפי' נגמ"ד לא חשיב מת כדאמרי' בפי' כ"ה ודבריו חיים וקיימים שכן נרי' מפירש"י וכדאמרן והיינו נמי דבפ"ד מה"ג לא כתב הרמ"ה שנותנים עליו חומרי חיים אלא ביוצ"ל בב"ד ש"ג וכן בפ"ע מה"ת מבואר כן ע"ש עכ"ל הרי מבואר דדוקא מי שנגמ"ד בב"ד ש"י נחשב לו ש"ס גברא קטילא .

ובתשובת הרב שבות יעקב ז"ל בח"ב סי' ס"ב הביאה הגאה"ט בי' אמשטרדם ביו"ד סי' רסו ס"ק ה' מצאתי דגם מי שנגמ"ד בב"ד ש"י הרי הוא כחי לכל דבריו חוץ מלענין ערכין ח"ל. שאלה אשה אחת ילדה ן' זכר שמעידו עלים בערכאות שזינתה והלא דיינים שישרפו אותה ואת ולדה אחר ימי לידתה. אם יש למול הבן כמצותו ביום השמיני או לא חשוב הנה השמה שאמך וכו' ואולי שאמך כיון שהוא עומד לשרוף כשרוף ואיך יחללו עליו את השבת לענין מילה וגם מצינו לענין ערכין בפתח מתני' היוצא ליהרג אין נערך ואין וכ"ה הרמב"ם פי"א מה' ערכין א' משום הא לא חבלה הדא דכיון כאמר ביו"ל בדיני ישראל דוקא וכו' אבל יו"ל בדיניהם הוא בחזקת חי וכדאיתא בגיטין כו' ותו אפי' בדיני ישראל הוא בחיים והא דאינו נידר ונערך היינו משום דגזרת הכי כל שכם כו' אבל לענין שאר דברים הוא כחי וכ"ש מהרש"ל פ"ק דב"ק סי' לי' לענין פדיון הבן דשייכין לפדותו וכה"ג איתא שם בערכין ד"ז. ע"א היו"ל תין עליו כו' ופירש"י כו' כלל הדבר כל זמן שהוא חי חייב בכל המצות האמו' בתורה והנכנס מצוה בשעתה ואולי ע"י שיקיים מצות בוראו בזאתה ואולי זכות המילה יעמוד לו שיהא ניצול והרבה ריוח והצלה לפניו כו' וגדולה מזו מצינו בנע"ק אף כשהוציאוהו להריגה קבל עליו עמים כו' עכ"ל .

ובכן בכ"ד אינו יכול לקדם מיתתו ע"י עצמו אדין גברא קטילא דכמי שש"ג וסמביא לו סה"מ עובר על לאו דליע לחימ . גם ע"ש ידיין ס"ח כר"ו דכ"ד הוא קיו מסהיא דשאול כמ"ל עהסיכ קיו דאית ליה פירכא תוא דאדרבא בשאול שיה ודאי שימיתוהו וכמו שיצא קמן ועי' דאעיקי' אבכי לא ידעתי מה חילול ה' ובזיון לכל ישראל איכא בכ"ד כדי שכתיר לו לאעיל אם האיש הזה הרשע לעשות איזה עון גדול ולכן דנוהו למיתה הוא רשע בעונו ימות וכבוד ה' ואומתו במקומו מונח . שהרי גם המיעלים אשר לא מבני' עמה נענשים כמוהו כי תורה אחת ומשפט אחד לכולם שאלמלא מוראה כו' וכילך התפ"ים עדת ישראל בעבורו האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקציף . ואם האיש הזה נקי הוא מעון ובעלילה באו עליו כ"ש שאין בזה לא בזיון לישראל ולא חיים . גם מ"ש דאסור לאבד ע"ל כדי שלא יתעללו בו ביום המועד להריגה בפני המון רב אם כוונתו הוא שיתחלו בו וילחקו עליו או שיענו אותו ביסורין ואכזריות בשעה שיהרגוהו מלבד שלא שמענו ולא ראינו שעושים כן בזה"ז לאייני מיתות כי"א אחת דתו להמית לבד אף אם נאמר שיעשו לו כן אפ"ה לאו כל כמיניה להרוג עצמו בעבור זה שהרי כי רש"ל בסי' יש ש"ס לקמא סי' כ"ע וז"ל לעניינו וכן האי קרא דרשינן בגיי בהאי סוגיא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש איך אלעזר מיד נפשותיכם אדרוש היינו כמי שאסור להרוג א"ע בשביל שום דבר שירא וכ"ש כ"י להדיא ונראה אפי' אם נתפש בידי גויים ומתיירא שלא יענו אותו עד שיעבור ע"ז מ"מ לא ימית א"ע ויסבול כל העינויים כפי כחו והבא לטהר מסייעין לו ואולי יכול לקבל העינויים וכו' זכו' ומ"מ אם מתיירא שלא יענו אותו על יהודים אחרים וילכדו חיו כמה נפשות מישראל במו שיש מקלה מושלים על דבר שקר שמגרכין יהודי אחד על הכלל ואחד יאבד הרבה בעו"ה מותר להרוג בעצמו ואולי שאול ע"ה כיון ע"ז שנפל על חרבו שסבר אם יפול חי בידם יתעללו בו ויענו אותו ומתחא בני ישראל לא יכולים לראות ולשמוע בזרת המלך ולא יעמדו על נפשם מלנקום נקמתו ולהצילו ויפלו כמה רבבות מישראל והוא כבר ידע בנבואה שלא ימלט מהם כו' ולספוק נפש אחרים מותר לחבול בעצמו . וגם אפשר משום כבוד מלך משום דאין ראוי שימות בידי הערלים ויעשו בו מיתת עינוי ובזיון והוא חילול ה' בדת אמונתו כו' עכ"ל . גם מוהרי"ש יפה ז"ל עמ"ש במדרש ס' נח ע"פ ואך את דמכם כו' יכול כשאול ת"ל אך כי וז"ל שנפל הוא עצמו על חרבו ומה פן יבאו הערלים ודקרוהו והתעללו בו ומ"מ אין ללמוד מכאן לכל מקובה מאויבים וירא פן יתעללו בו שימית את עצמו דדילמא שאני שאול דקים ליה שימות שכבר נאמר לו מחר אתה ובניך עמי [עיין תוס' מועד קטן דכ"א ע"א ד"ה דאלמלא] אבל אחרים לא דאפשר ימיתוהו ואפי' היה מונחת עלמ"א לא ימנע עצמו מן הרחמים כדאי' בפ"ק דברכות ועי' דשאני שאול שהיה מלך דאקחפה יתעללו בו לבזיון אבל כתם אדם מכ"ל שיתעללו בו ולא יהרגוהו בלי התעללות ע"כ . והרב יקרא דשכבי ז"ל בדכ"ז כי וזה תו"ד כללו של דבר כי אין האדם יכול להמית עצמו אעפ"י שיודע שעתידים אויבים להרוג אותו מטעם דמועט שיעלנס מי שנתכס ואל יחבול בעצמו וכו' וכל הורג עצמו מחמת יראה של איזה דבר בין שהוא מחמת שירא שיהרגוהו אויבים בין מחמת שירא שיעבירוהו על המצות מאותן המצות שאינו חייב למסור עצמו הרי"ז מתחייב בנפשו ולזה אמר יכול כשאול כו' ובזה זכינו ללמוד סניגוריא על שאול שחבל בעצמו והוא מ"ש למעלה בשם מוהרי"ש יפה ז"ל אלא שהי' הנז' עשה בי טעמים מחולקים כו' אבל אין בם אחד מספיק כו' כי ודאי שאול המלך אע"ג דשום קים ליה שיהרגוהו לא היה חובל בעצמו אך כיון שהיה שם חשש דבא"ע שיתעללו בו הותר לו לחבול בעצמו כו' שהרי ע"ז יבלל מתאיסור כו' עכ"ל .

גם הרב חידא ז"ל בסי' חיים שאל ח"א סי' מ"ו עמד בנדון קרוב לכ"ד בגולה שנתפס למשפט ויחכוהו במשמר ואחר ימים אמרו שומרי בית הסהר דמלאוהו חנוק אם יש בו דין מעיל והביא מ"ש ס' שמלכח ז"ל ביו"ד סי' זקי"ן וז"ל ולכן נראה דמשאול ליכא ראיה שכבר היה יודע שלא יחיה עוד שאמ"ל שמואל מחר אתה ובניך עמי ומיטב שיהרג עצמו ולא יתעללו בו פלישתים אבל מי שהוא ספק שמא לא יהרוג את עצמו אולי יכלל אין לפגוע בעצמו ע"כ ואח"כ הביא ד"ת מהרש"ל ז"ל הנ"ל הא לפגמר לנדונו דאין לו דין מע"ל והרב הרא"ה להריטב"א ז"ל מתם כיון דהיכא שמתיירא שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול בעצמו ופי' בכוונת המדר' יכול אפי' כשאול שחבל בעצמו משום שהיה מתירא שמא יעבירוהו ע"ד ובקו"ד כי דלפי הריטב"א ודעימיה לא הוה שרי בכ"ד להרוג א"ע אם לא במקום שיש ליחא שמא יעבירוהו ע"ד מ"מ בכה"ג שכבר הורגים אותו ודאי ויכא שיתעללו בו וכבר הרג עצמו אין זה מע"ל דהוא סבר דבכה"ג מותר במוכ אף שאסור לעשות כן לח"ד ז"ל . גם הרב לפנית בדבש ז"ל בסי' ס"ע דקע"ה ע"ג חזות קשה הוגד לו על חשו' הרא"ש אשר בסי' בשמים ראש סי' שמ"ה וכו' וז"ל ולא אסכים שהותר לאבד ע"ל אלא כשהוא חושש שיכריחוהו לעבור ע"ד כמ"ש הכה"ג חידא בסי' חיים שאל ח"א סי' מ"ו שזה הוא

כנגד

כנגד הכלל כולו וכופר בכל התורה כולה. אבל כשירא שמא יעבור על עון פרטי או אפי' עונות רבים ואינו ממיר דתו לא הותר ומה גם כשאין מי שיכריחהו לשום איסור כו' שהרי אפי' אם ממית עצמו שירא מיסורין כו' אפ"ה הוכיח הרה"ג חיד"א בשו' התשו' כו' דלא הוה שרי כו' הרי דאפי' הדרגה זו דעדיפא מכולן תשו' בשמים ראש אפ"ה דינא יתיב דאסור לעשות כן אלא שאם עשאו בדיעבד אין לו דין מע"ל כו' ואיך פסיק והכי שאין בזה שום איסור. סו"ד לע"ד כל דברי תשו' זו כפלאו ושגגו ממני עכ"ל ולהיות ידיין הרב השו' כ"ו מחוסר ספרי הוצרכתי להעתיק תו"ד הרבנים הנ"ל עכ"פ תורה יוצאה מדבריהם לנ"ד דלא כמ"ש הוא כ"ו דהותר לו לקדם מיתתו וכהפוך הוא וכמו שביארנו.

ותו חזיתיה לידידי הרב המגיה בתשובתו הולך ע"ד רלב"ג שהרי דמה שהרג דוד את בן איש גר כדין היה לפי שלא הי"ל לשמוע אל שאול דהי"ל ודה"ת כו' וז"ל והוא תימה רבתי שדבריו הם הפך דרז"ל שא' דשאול היה אנוס כו' ולא נכנס בכלל מע"ל כו' אלמא דקי"ל שהתירו לו את דמו מה שהרג א"ע ע"י אחר מחמת אונס א"כ איך אפשר שחייבוהו להורג אותו ילינא בארעא וגיורא בשים. אח"ד כ"ו. ולדידי לק"מ ודברי רלב"ג כאמנו מאד שכן איתא בירושלמי סוף החובל האומר סמא את עיני שמזיקתני קטע ידי שמזיקתני חייב וכו' ה' פני משה ז"ל וז"ל הכי הכי לה בתוס' פ"ע וזהו כמו דתני המתני' ופי' מה עלתה על דעתו לו' כן אלא מפני שיש לו יסורין וכואב לו הרבה והוא אומר לו סמא כו' או קטע ידי שמזיקתני ומוטב לי כך אפ"ה חייב ע"כ. גם ה' חסדי דוד כ"ו וז"ל. ושוב ראיתי בירושלמי דגרסי' איפכא הסוי' סמא כו' שמזיקתני חייב ואם נכתא דווקנ"ה היא י"ל דהי"ע דהו"ל דמחמת הכאב הוא דקאמר אין לו להשגיח על דבריו דהו"ל איזו לא בדעת ידבר דהכאב אפשר שיהא מעלה ארוכה אבל השגין או הי"ד אינם חוזרת ולכן הסדי דלא מלבו הוא דקאמ"ל אלא דאניסיה כאיבא עכ"ל ושמחה אף למ"ד אין אדם רשאי לחבול בעצמו ל"מ אלא כהסיא דנזיר שציער עצמו מן היין וכיוצא שהוא בשאט בנפש מבלי שום אונס וצער כלל. אבל בכה"ג דסולך ומצטער מאד מעינו רעה או ידו ואינו יכול לסבול עד שהוא בעצמו רוצה לסמות עינו או לקטוע ידו להנצל מכאבו הגדולה בודאי דמותר ורשאי לעשות ועכ"ז אמרו אחרים שחבלו בו ברצונו ולוויו חייבים והיא גופא היא ההיא דשאול במכים דלענ"ג שהוא בעצמו היה אנוס ורשאי להמית א"ע מטעמים שאמורים הכן איש גר לא הי"ל לשמוע אל דבריו דדה"כ ודה"ת כו' ושפיר קאמר רלב"ג ז"ל דמה שהרגו דוד כדין היה.

עוד מזה הוית בדברי ידיין הרב השו' כ"ו דפשיט והני מנה היא דאם לא ימצא בשום אופן להושיע לו השי"ת דמותר לו לדוקרו בחרב או לחונקו דהרי"ז דומה לדין הקזת דם והוצאת קוץ וכיוצא דמשום רפואה מותר לבן לעשות לאביו בליכא אחר דלרפואה ל"ד אלא לאפוקי שלא יכהו בשאט בנפש מלא דבר שעושה נח"ר לאביו אבל כשהוא מכוין להקל צערו בכל אופן שיהיה מותר ע"כ ואף דלפי כל האמור ומדובר זו אינה משלנו דהרי אפי' להביא לו השי"ת אסור. אף למעוכים דחשיב ליה גברא קטילא עמו הס"ר דאיתו איכי מכיר דאדרבא מהם ראיה להפך דדוקא לרפואה ולהקל מצערו הוא דמותר משום דחיישינן שמא יבריא החולי או המכה ויתרפא ונמצא עביד תרתי לטיבותא דמרפא לאביו. וגם עושה לו נח"ר שיקל צערו ומכאובי גופו ואז הוא שוכח הצער שהיה לו בעת מעשה הרפואה ומרגיש בעצמו קורת רוח מתוק ונעים אך להמיתו בידים מי שם פה לאדם לומר לבנו שמותר ומצוה לעשותו דאי משום לעשות נח"ר לאביו מהצער שהוא מצטער על העתיד יותר טוב ונכון לפייסו בדברים היוצאים מן הלב ומרפא לנפש באומרו לו לא כן אבי אל תתיאש מן הרחמים כאומרם אפי' חרב חדה כו' ועת ועת ישועת ה' כי גדול הוא ורב להושיע כאשר שמענו כן ראינו מאורעות דומות לאלו שבעת דכדוכה של מות הושיעם ה' ואם חיו לא תגלל ונופך לימסר בידי המלכות קבל עליך דין שמים והודה על עוניך ונפטר בתשו' מתעוה"ז ומיתתך תהיה כפרתך ומה בלבך כי תפגע בנפשך שלא ברצון ה' ותורתו שאם הוא היה רוצה היה ממיתך עתה כמות כל האדם ולא. והיה נמסר בידי אחרים אליו שכך גזרה חכמתו ית' וכיוצא דברים כאלו אשר בה בהם ליישב דעתו ולהקל צערו ולקבל עליו גזרתו בנפש"י דאז עושה בודאי נח"ר אמתי לאביו ולא להמיתו בידים חיו ולצערו בצער המיתה הקשה מכל דזה אינו אלא נטילת רוח ולא קורת רוח.

גם מ"ש עוד ועוד יש מקום להתיר בשופי בנ"ד איכא דכ"ע דהלא יש אחר רק בנו והוא דאפי' לסברת הרי"ף ודעימיה כו' אינו אלא שמא יעשה חבורה יותר מכדי הצורך לרפואתו וכן משו' בגמ' דילמא חביל כו' כלו' איידי דטריד כו' שמא יחבול יותר כו' וכן מתבאר מדברי הרי"מ והטו' שם כו' אח"ד נר"ו תמהני מאחר שכ"כ להדיא הרי"מ שם וז"ל ומדיליף לה ממכה בהמה ודאי פטור ומותר קאמר אלא דר"פ ורבינא כיון שהיו מומחים מי שיכפאם לא הוו שבקי לבנייהו משום דדילמא הוו חבלי בהו טפי מכה שהוא כדרך הרפואה וכ"כ נמק"י בשם הרמב"ן עכ"ל וכן הב"י שם הביא לי הרמב"ן וכן מבואר בלבוש ובפרישה. גם השירי שם בהגה"י אוי די כי שכ"כ הי' שאליו מדוע לא כתב את שמוהם על שפתיו.

עוד כי מעי הים נכיו ח"ל זאת ועו"א יש לחלק ולו' דגם לסברת הרי"ף ודעימיה שמחליטו לאסור את הבן לעשות חבורה לאביו אפי' שמכוין לרפואה אינו אלא כשאביו מצטער באותה חבורה שעושה לו באשר שכן דרך כל האדם רובם ככולם מקרבין בעצמם שיעשו להם חבורה ולעת"י שמצטערים במוליכם מ"מ מפלטים הם מחמת תורך לבנם ומועלים בהם ע"כ שלא בטובתם או ע"י שמשנים אותם שלא ירגישו בכאב א"כ אפי' שהוא מרשה לבן לעשות כשפלו משום רפואה מ"מ לא יתן תפקידו עליו להיות כמלווה ועושה וכאן הבן שואל לנ"ד אם מותר לו לעשות כן ע"ז הוא שמסקו הרי"ף ודעימיה שמורין לו שלא לעשות באביו חבורה אפי' מכוין לרפואה לפי חומר איסורו שהוא בחנק בזה היכא שהאב מלוה לבנו בכל תוקף שיכהו כשם ומפליג בו כו' מהיכא תיתי שלא ישמע אליו כו' אטו מי זוטר מ"ש במלכים א' סי' ד' ואיש א' מבני הנביאים כו' וימאן האיש להכותו ואכלו אריה כו' והכ"ן איכא רצון שמים כו' אח"ד נר"ו.

ועה"ש לא רק דממקום שבא משם תברא דאי אפי' בחבורה לבד קאמר על שכן דרך כל הארץ לקרב ולמאן אף שבטוח לכם שעיי' יתרפאו מחולייהם ומועלים בהם ע"כ שלא בטובתם מחמת שמצטערים במעשה החבורה וס"ע דהאוסרים כ"ש וק"ו במיתה ממש דאפס תקוה ובטחון ויבא עד קילו דאף שאנו רואים את האב מפציר בבנו להמיתו אכ"ס דלבו דופק בקרבו ומיעיו מתחמרן בהוסבו לצער המיתה שיעשה לו בנו דקשה מאד פרידת הנפש בכל אופן שיהיה. אלא דמרוב צערו ועומק מחשבותיו על העתיד נשיכו הולך ללוות כן וחלילה לו' שיש בזה רצון שמים אף שאביו יתן תפקידו עליו הכלע"ד כתבתי לאלכם ולמעשה בשב ואל תעשה וזאת התעודה בישראל וכגון דא לימרו מן שמאי ושמו את שמי על בני ישראל ואני הנה תבגילות יללתי לכל ישראל ימוזקני ולעלרי בכח. ואל ירמני ויוכילני אל הר הקדש ארעא דישראל אני הגבר מיחל רחמי האל. הצעיר

רחמים חיים יאודה ישראל ס"ט

סי' לב

וזה אשר אמר והשיב

לקראת אור כי יהל אור הויא מרא"ם חי"ה ישראל. רבה ורב רבה מזרע המלוכה מלך ישראל הד"ר הוא

הוא לכל חסידיו כאחים כל פקודיו ח"ק לישראל מעי הרב המופלא וכו"ה אלה מגין ולנה כקשיה **רחמים חיים יאודה ישראל** כל"ו יושב בשבת תחכמוני בעיה"ק **רודים** יע"א ועוד כל עם אל יהי שמו לעולם **ב"ר"ח** יכון עולם במזוני רויחי ובני חייכי לעד לעולם הין משיח לישראל כיר"א.

מאורות דברות קדשו הגיעו אל עבד פני במועדם קודם חג הפסח ויען הימים ההם מכרים ובעתים שלחתי קונטריסו הטהור אל בית האוצר ועתה כי עבר עלי המועד לתשויל נשאלתי להשיב על דבריו כי טעמו וחזרתי על השקלא משום עשה דכבוד תורה. ברים כל מראיין חזיכא לתשיחיה ששפם אותי בלילא ראשי ויען ויאמר. שיחהו איכי מכיר מתחילם לא בא אלא לדון על שלושו אם מותר או לאו ואח"כ ילא בפטור שמשלח לומר שהיכו חייב אפילו בדיני. וחזר וקיים דבריו על השליח שהיכו חייב אפי' בדי"ש משום שהיכו אלא גרמא בעלמא עכ"ל.

זאת אשיב התוצה נראה כי כונת דברי כך הם על לד הדמיון וכאשר דמיתי חיוב השליח דכ"ד עם המשלח דעלמא כן הוא על דרך השיקש אם מלד הפועל כ"ל הגורם הוא המשלח שעל פיו נעשה פעולת ההריגה וגרם להרוג את חבירו ואם מלד המקבל הפעולה כ"ל הכהרג עלמו אם מלד הפועל או הגורם הדמיון כך הוא כשם שהאומר לחבירו לא והרוג אה"כ המשלח הוא הגורם שילך זה ויהרוג אי"ה כן המושיע הסי"ת לחבירו הוי כאלו כתן חרב בידו להרוג את עלמו וכמלא הוא הגורם והיה הי"ד לומר דכשם שהמשלח אעפ"י שפטור נדיני אדם חייב בדי"ש בעבור שהוא היה הגורם כך יהיה המושיע הסי"ס לחבירו חייב בדי"ש לזה אמרתי דלא דמי משום דהתם היה ברי"א היזקא כמו הזורק חץ לחבירו והרגו כך השליח הרגו עפ"י שליחותו של משלח אבל המושיע הסי"ת ולאו ברי"א היזקא הוא משום דגם אחר שהושיע לו הסי"ת זו המרב בידו היה שלא יאכל ולא ימות. וכמלא דכבר אפסיקו גיכי דיליה וכשאכל איהו כיהו דאפסיד אנפשיה ולכן אמרתי דהוא פטור אף מדי"ש אפילו שהוא היה הגורם משום דגרמא בכיזקין לחייבו ממון מליכו לאבל לא לחייבו מיתה או עוכש וכמ"ש המשכיל ואם מלד מקבל הפעולה הוא הכסרג כמי לא דמיין אהדדי דאלו התם הכהרג קבל פעולת ההריגה ע"כ שלא בטובתו ולכן בדין הוא שיהיה חייב המשלח בדי"ש לפי שהמיתה הייתה מוכרחת ממנה ה"נ הוא השליח אשר עשה שליחותו של משלח ולא שב מפני כל אבל כאן לא יאכילהו הסי"ת בידיו בעל כרחו רק שהושיע לו דוקא והוא מדעתו ורלונו רולה לאכול כדי למות וכמלא דאיהו כיהו דאפסיד אנפשיה והמושיע איכו אלא גורם בעלמא משו"ה פטור אף מדי"ש וכן יליף מדי הלמ"ל בפ"ד מהי' רולח ה"ב שכ' וז"ל הליל אבל השוכר את ההורג להרוג את חבירו כו' או שכפתו והכיחו לפני הארי והכנתהו כו' עון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים עכ"ל. הרי מבואר מזה דדוקא אם כפתו לפני הארי שאין לו תקנה לברוח דזה הוי דומיא דשולח את עבדיו להורגו שאין מידו מליל אז הוא דחייב מיתה לשמים אבל אם הכיחו ולא כפתו דאז היה יכול לברוח משם פטור אף מדי"ש וא"כ ה"ה בכ"ד דהוא פטיר ועת"כ וכמובן למעיין ולזה כיוכתי באומרי ועו' כו' ככתוב בקונטריסי אשר יראה המעיין וישפוט בלדק דברי ודוק.

ומה שתמה עלי כת"ר נכ"ו דא"ך עלה על דעתי לפטור מדי"ש את המושיע הסי"ת לחבירו מטעם שמדעתו ורלונו עשה כן להביא לו הס"ת והלא תסכה ערוכה שכינו שהאומר לחבירו שמא א"ע קטע את ידי כו' חייב אעפ"י שאמ"ל ע"מ לפטור ואיך פשיט"ל הכא בכ"ד דמשו' שעשה כן מדעתו ורלונו פטור ומותר ע"כ דבריו כפלאו. ממני ולא ידעתי מה דמות יערוך דמלבד שכבר פירשתי דברי דמי"ש שאני הכא דהמושיע עשה כן מדעת ורלון האוכלו רלית בזה לאפוקי מדין השולח את חבירו להרוג אה"כ דהתם השליח עושה שליחותו להורגו ע"כ שלא בטובתו של נהרג והוא ברי"א היזקא משו"ה חייב המשלח עכ"פ בדי"ש לפי שהוא היה הגורם בזה

משא"כ המושיע הס"ת דהוא ברלונו אמר לו שיביא לו הס"ת ולא שהאכילהו בע"כ א"כ מהיכא תיתי לחייבו בדי"ש. ותא דהכן שמא א"ע וכו' חייב התם שאני דהוא בעלמו עשה הפעולה לשמות א"ע אשר בעבורה יתחייב והפועל אדם ישלם לו. ברם הכא בהושטה זו לא פעל לו המיתה אלא דאכילה גרם לו המיתה ומי הכריחו הי"ל שלא יאכל ואיהו כיהו דאפסיד אנפשיה.

ותדע דגדולה מזו מליכו שפי' בשי"ע סימן סי' ח"מ ס"ח הי"ל הכיח חבירו גחלת על לבו ונשרף פטור אפי' שהכו בו שלא היה סבור שלא ישלקנה שאין דרך שיכיח אדם עלמו לשרוף כדי שיהרג חבירו ע"כ. אמור מעתה הדברים ק"ו השתא ומה התם שהוא בעלמו הכיח הגחלת על לבו ש"מ אשר בה מת אפ"ה אמרינן כיון שהיה בידו לסלקה ולא סלקה התכיח פטור הגם דמתחילה לא הכיחה בלויו של נשרף כ"ש וק"ו ק"ו בנו של ק"ו בכ"ד שלא עשה המושיע הזה שום מעשה בגופו שיה לבמיתו כ"א ההושטה לבד ואף זה היה עפ"י לוויו ובקשתו והוא ברלונו לקח ואכל מהיכא תיתי לחייב את המביא. ועיין למוהרשדים סח"מ סי' תליה ה"ד בפי' א"ס אמורים הכ"מ דקע"ו שכתב כעין זה.

ועוד דע"כ לא אמרי' התם אפי' אמ"ל ע"מ לפטור חייב היינו לענין חיוב ממון כ"ל לחייבו בחמשה דברים כמבואר שם משום דאמדינן דלא אמ"ל אלא דרך השטאה וקטע והתחייב קאמר ואוקמינן ליה אדיכיה שהתורה חייבתו להעושה כן בה' דברים. ברם בדבר הזה שאין בו חיוב ממון והתורה לא דברה בזה מניין לנו לומר דאעפ"י שחבל בו עפ"י לוויו של הנחבל שהוא חייב בדי"ש ובפי"מ דאם בא לשאול אין מתירין לו להתחילה לעשות שליחותו של נחבל. ואת"ל דהדמיין יתעבד עדיין דכשם שלענין חיוב ממון לא מהני מה שהרשהו לחבול בגופו לפוטרו מכלום כך לענין חיוב עוכש בדי"ש לא מהני מה שלוהו להושיע לו הס"ת לפוטרו מדי"ש לזה אמינא בורכא היא דכז"ל בתר טעמא התם טעמא הוי משום דהדבר ידוע שאין אדם רולה בכך לפי שאין אדם מוחל ברלשי אברים כמ"ש הרמ"ל בפ"ה מהחובל ה"א וכ"פ בשי"ע ח"מ סי' תכ"א סי"ב כיעו"ש משו"ה אמרי' דמשטה הוא בו וחייב בה' דברים משא"כ בכ"ד דהשבה לזה הי"א מפורסמת יולא מפיו של המלוה כדי שלא יהיה נמסר מיתתו ב"ד מלך מלאכי מות דמגיע לו ולמשפחתו בושה וכלימה וח"ה גדול מכולם פשיטא דאעפ"י שלא אמ"ל ע"מ לפטור הוא פטור ומותר גם מדי"ש.

ותדע שכן מליכו בתוספתא פ"ט דב"ק האומר שמא א"ע שמזיקתני קטע את ידי כו' פטור וכו' ה' חסדי דוד בפי' התוספתא וז"ל אע"ג דאם אמ"ל שמא א"ע ע"מ לפטור חייב לפי שאין אדם מוחל בראשי אברים כו' אשמועינן הכא שאם אמ"ל מלתא בטעמא שמא א"ע לפי שמזיקתני כלומר דכתיב לי טובא ולא מליכא למיקם בהשוא לערא וניחא ליה לעקרה לסליל מן הכא וכן ב"ד כו' פטור אעפ"י שלא אמ"ל ע"מ דהא עדיף ומלתא דמסתברא היא סו"ר בירושלמי דגרסי' איפכא חייב במקום פטור ואם כשמא דוחקית היא י"ל דס"ע דהו"ל ומתמת הכאב הוא דקא' לא משגחין בדבריו דסו"ל איוב לא בדעת ידבר דהכאב אפשר דיעלם ארוכה אבל העין או היד דאיכן מוזרות אכים דלא מלבו קאמר אלא אנסיה ליה כאיבא. ועכ"פ לא ידענא למה לא הזכירוהו הפוסקים לא לחיוב ולא לפטור וליע עכ"ל. הרי מליכו הדבר מפורש בתוספתא דאפי' לענין חיוב ממון כל שאמ"ל קטע אי לפי שמזיקתני פטור ואעפ"י שלא אמ"ל ע"מ לפטור משום דכבר כתן טעם לדבר. וכשפל"ג התוספתא עם הירושלמי כמאן פסקינן עיין מעשה אברהם דקי"א ע"א שהאריך בזה וזוכרני שהג"מ בשתי מקומות דבר בפרט זה וכעת לא מלאתי היה מקומו ועיין ככה"ג אי"ה בכללי הפוסקים אות ג' ואות סיו מי"ם מבם מהרשי"ך חי"ג סי' כ"ז עיי"ש. א"כ כ"ש בכ"ד שהוא פטור כמי מדי"ש ואפי' לפי כשחת הירושלמי דקא' חייב הגם שכתן טעם לדבריו יש לחלק ולומר דהתם שאני משום דזה הכאב מעלה ארוכה

וזה

וזה חסרון אברים לא מעלה ארוכה ועל כן אמרי' אניס כי לא מלאו שלם אמר כן אלא כאבה אנשים וכדפי' הרב ז"ל ברש נב"ד ל"ל הך טעמא משום דבין הכי ובין הכי מיתה שכיחא גביה ולא ימלט נפשו מיד שאול קלה אלא אדרבא הכא טיבותא היא לגביה וניחא ליה לבחור מיתה יפה באין מכלים דבר. ומה גם דהמושיט הזה הוא בעצמו לא יאכילהו הקב"ה אלא דוקא יביאהו לידו והוא שולט בעצמו המות פשיטא ופשיטא יותר מביעתא בכותחא דהמושיט פטור ומותר.

עוד ראיתי למהרי"ר חיים ומלך נכיו שתמה עלי וז"ל. ולעיקרא כ"ד אינו בסוג דין שליחות דשליחות לא שייך אלא באומר לחבירו שיהרוג א"כ דהשליח עושה עבירה בשליחותו. אבל כ"ד לא דמי אלא לאיר כו' עכ"ל. ואני אומר יליבא מלתא שכן הוא ואני לא דברתי ולא עלתה על לבי לחייבו או לפוטרו מד"ש מדין שליחות שהרי התם המשלח הוא שחייב בד"ש וכאן אנו דנין על השליח ר"ל המושיט שה"מ שהוא עשה שליחותו של בעל דבר להציל לו שה"מ ואיך יעלה על הדעת ללמוד ממשלח לשליח אלא שכונת הדמיון הוא פד"ז מפני מה אמרו התם דהשליח חייב אעפ"י שהוא עשה כן עפ"י ציוי המשלח משום דאמרי' ליה דה"ר ודה"ת דברי מי שומעין כן הוא הדבר הזה שאם הוא מוזהר מן התורה שלא להציל אע"ל כן הבא להורגו הוא מוזהר שלא להרוג איש אפי' עפ"י ציוויו מהך טעמא גופיה. דדה"ר ודה"ת דמי' שומעין ולולא דהכא בנ"ד שאני שלא שהכילו הוא בעצמו להמיתו אלא שהושיט לו דוקא והוא שלט בעצמו לרע לו לכן אמרנו דהוא פטור מד"ש וכנ"ל וחדש שגם הרלב"ג ז"ל בפי' לשמואל א' סי"ד לעיל בקונטריסי הא' כ"כ שטעם שהרג דוד את ן' איש גר העמלקי על שהמית את שאול אעפ"י שפייסו ליה לו עמד עלי ותמותתי משום דלא הי"ל לשמוע אל שאול דדה"ר ודה"ת דמים כיעו"ש. ואף כ"ד כיוצא בו הוא וז"ש.

ובהיותי בזה הזה הוית לתופת דורינו מרן המבי"ט זצוק"ל בס' גנזי חיים מער' ש' אות ע"ד שעלה ונסתפק במי שהמית אדם שהיה חייב מיתה בד"ש או כרת אם הורגין אותו או לא ולית ע"ז קלא ספרים שאין עמדי ולעד"ד נ"ל פשוט דכל בת"ג דייכינן ליה כמו שהרג אדם כשר ול"א גב"ק קטל ולמימרא לא מהני טעמי הדא דלא כשנהו לגברא קטילא מאחר דבידו הוא לעשות תשובה וקי"ל בד' חלוקי כפרה שהיה דורש ר"י ביומא דפ"ו דיוה"כ תולה ויסורין ממרקין וכפטר עליו מכרת ומיתת בד"ש כיעו"ש ולא עוד אלא אפי' עבר עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד וכבר נגמר דינו למיתה אמרי' בפ' כל הנגע דכ"ת לאיסכא קמא דנותנין עליו חומרי חיים כיעו"ש ואיך באדם שעבר עבירה שמיתתו בד"ש שתלוי בדעת עצמו לחזור בתשו' שלימה ולהכלל מעונש ידי שמים איך נחשוב אותו לגברא קטילא ויהיה כל אדם רשאי להורגו אתמהה. ועוד דאמרי' בסנהדרי' דפ"ו ע"ב על מתני' דקתני ב"ד מכניסין אותו לכיפה פריך בגמ' משום דלקה כו' ומשני הכא במלקיות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא וקרובי הוא דלא מקרב קטליה וכיון דקא מוותר ליה נפשיה [פי' שמפקיר עצמו לעבירות] מקרבינן ליה לקטלא שמעינן מזה דדוקא כשלוקה ושנה שנראה כמפקיר עצמו לעבירות ודוקא לב"ד נמסר הדבר לקרב מיתתו. אבל בפעם אחת שעבר על דבר שחיובו כרת או מיתה בד"ש אין רשאין אפי' ב"ד לקרב מיתתו וכ"ש איש פרטי שאינו רשאי לקרב מיתתו אפי' עבר אותו האיש על כמה כריתות לפי שלא נתנה התורה רשות לכל אדם לענוש את חבירו מהעולה על רוחו ואף כי לעונש מיתה רק הרשות נמסר לב"ד דוקא ולא לזולתו. ואם לחסך אדם לדחות ראיה זו באומרו דמכאן לא ילפינן אלא שאין רשות ביד כל אדם לקרב מיתתו אלא הדבר נמסר דוקא ביד ב"ד אבל אם עבר אדם והרגו מנ"ל מכאן דמחייב זה כחי ונהרג עליו לא תאמר לו דמ"מ הסברא מחייבת דהרי הוא כחי ונהרג עליו משום דיכול להציל את עצמו בתשו' כנ"ל א"כ מהיכא תיתי לומר דגב"ק הוא וז"ש ודוק.

ואנכי חזיון שהבאתי להרב"ב שני מנין בשיטתו על סנהדרין בת"ב דרכ"ד ע"ד דסקו"ט ע"ד רש"י גבי כי חלא ע"ה ומתו גם שניהם שני גם לרבות להבאים מאחריהם ע"כ ופי' בתוס' שהתיו שכ"ל דאם בא אחר עליהם אחר שנגמ"ד דחייב מיתה דקד"א דכמתה שויבא ולא לחייב עליה קמ"ל גם עכ"ל ושרב המחבר ז"ל שקו"ט אי ת"ד ס"ל להך דרשא או לאו ושעם נטה דעתו לומר דת"ד ס"ל דהבא על אחת מהעריות אחר שנגמרה דינה למיתה דהוא פטור דכמתה שויבא ועיין מוק"ל מכה דאיתא בב"ר פ' כה שליג על דואג שהתירה למיכל לפלטי בן ליש משום דדויה היה מורד במלכות וחייב מיתה ועיין אמר דוד האבד דוברי כזב בו' לפי שהוא דין שקר כיעו"ש ומחמת כן כדחק לומר דת"ד אעפ"י דמי' גם מפיק ליה לדרשא אחריתי כדאיתא בערכין ד"ז פ"א ע"ה. לענין דינא קי"ל שהוא חייב מכח קרא ומייתר ליה קרא לדרשא אחריתי. אלה"ד ועפ"ב ותמהני על רוב בקיאותו איך נעלם ממנו בעת ההיא דהר"ם בפ"ו מהא"ב ה"ג שכ' וז"ל הבא על הערוה או שכב עם בהמה טריפה חייב שחי הוא אעפ"י שסופו למות מחולי זה ע"כ והוא דין ערוך בת"ד בסנהדרין דע"ח ע"א וס"ד מנין כ"ש שם ח"ל משד"א להוי כמאן דמשמש מת ולפטר קי"ל דמשום הנאה הוא והא אית ליה הנאה ע"ש א"כ מה לי שבא על הטריפה וע"ל שבא על שאשה אחר שנגמ"ד למיתה קיים חי הוא וא"ת ליה הנאה ושפיר דהוא ח"ב. הרי אלינו מפורש דגם ת"ד ס"ל דהב"ע הוא ח"ב ולא זכאי ונהני א"ש דאתי דברי ב"ר הכ"ל ומה שפי' בו ה"ש"ת שוים עם ת"ד והוא תימא על ה"ה שלא זכר שר מהפוני הלזו ומדי הכסנים אלו.

ואגור השיפוט מלאתי להרה"ב בפתח הדביר ח"ב דיך ע"ב שהביא דהי"ר שני מנין הלזו וקדמני בקושיא הלזו מקוני זו כיעי"ש אלא שעלה במחשבתו תשלם להליץ בעד הרב ז"ל ולוי דל"ד כדון הרב להא דאיתא בפ"ש באומרו דבדון הרב שאני דב"ד ביד הוא להמיתו וכל שבידו לאו תחוסר מעשה ולהטיל הכי הסברה מחייבת דגברא קטילא הוא משא"כ טריפה אין מיתתה מסורה בידי אדם ושוב דהתם סברא זו ולפר אדרבא איפכא מסתברא ע"ש. אמנם לענ"ד אחר התסייב לא ידעתי מאי קאמר מאחר דהטעם מפורש בגמ' דהנאה הל"ל אלתא א"כ מ"ל טריפה ומ"ל נגמ"ד למיתה קיים הרי נהנה א"כ הא"ס עדיין במקומה עומדת על הרב ז"ל איך נעלם מאתו סוגי' ערוכה ודין מפורש ברמב"ם וכמדובר. ומצאתי עוד במשפ"א לסרב שני מנין נמ"א על סנהדרין בד"ד מסמ"ם שעלה ונסתפק היכא דהרג למי שהיה ספק חייב מיתה כגון מי שהעביר למולך את בנו קופא או יתן דהוא בעי"א נפ"ד מיתות דק"ד ע"ב אי חייב סקילה ע"ז או לאו ולא אפשיטא ונשארה בתיקו. כמלא דלאביו של זה הוא בפי' אי חייב או לאו ובא אחר והרגו נסתפק הרב אי מחייבינן מיתה לזה משום ספק דילמא המעביר זה לא היה חייב סקילה משום דהעביר את הפותא והרי הוא כחי א"ד כיון שיש לד לוי דנקרא מעביר למולך ומי"ת א"כ גברא קטילא קטל והיה בקש לפשוט ספקו הלז מכמה מקומות בש"ס ושוב דחאם כיעוי"ש ואבא זעירא גורתי נמלאתי אליו ולא ידעתי מאי קא מספקא ליה דמאחר דחז"ל לא הכריעו בדין אם זה נקרא מעביר למולך או לאו ונשאר הבעיא בתיקו א"כ ב"ד פוטרין אותו ממיתה דספק נפשות להקל הוא וכיון הרמב"ם בפ"ו מה' עכו"ם היה כיעו"ש וכיון שב"ד פטורוהו ממיתה מכח דספק להקל א"כ הרי הוא כחי לכל דבריו ואיך יעלה על הדעת לומר דהוא גברא קטילה והורגו פטור הן לו יהי שהרג אדם שעבר עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד ועדיין לא נגמ"ד למיתה מי איכא דלימא שיהא פטור ההורגו משום שהוא ספק חי כי מת ודילמא יגמר דינו למיתה זה לא אמרו אדם מעולם ובכמה מקומות בתלמוד מלינו דדייקי ואמרי' דאחר שנגמ"ד למיתה הרי הוא כמת משמע הא קודם נגמ"ד הרי הוא כחי לכל דבריו וכמו שירמוז המעיין ברמב"ם פ"א מה' ערכין ה"ב ופי"ט מה' תרומות ה"ב ובפ"ה מה' נזירים ה"ב כמו שיעו"ש. ובהדייא תנינן בפ' כל הנגע היוצא לידון.

בחזקת שהוא קיים רולה לומר כיון שלא נגמר דינו לא חיישינן דילמא יצא חייב בבית דין וקטלינן ליה. אלא הרי הוא כמי ומאחר שכן אם בא אחר והרגו בזה שמיתה שהוא חייב. ואם כך הוא הדין במי שהרג את היולא לידון שלא נגמר דינו אעפ"י שהוא ס' ח' ק' את העומד להתברר אחר שיגמר דינו ודילמא יגמור דינו למיתה ונמצא למפרע גב"ק אפ"ה אמרי' דההורגו ח"מ כיון וק"ו בספקו של הרב שכ"מ הנ"ל שהשי' איכו עומד להתברר בשום זמן שהרי לא הכריעו חכמים ונשאר הדבר בספק, ומעתה כן ב"ד פוטרין אותו ממיתה משום דאין להקל מי שם פה לאדם לומר דההורגו בזה יהיה פטור. אלא אדרבא הרי"ז כהורג אדם שלם חי ובריא דודאי חייב מיתה וזהו שקשיא לי מה שהביא ס' הכ"י בהשמטות לד"ד משמיה מפס הרשב"א מהר"ח מולכו ז"ל בס' גרסא דינקותא דפשיטא"ל שההורג את האדם שהוא ס' ח"מ שהוא פטור כיעו"ש ולפי מה שביארנו הוא כמעט טועה בדבר משנה חיו וכעת ל"ע. ועדיין יש לנו לבאר מה שהוכיח ס' הנ"ל דגם ההורג את הנפש שהיה ס' ח"מ פטור מהא דחולין די"א שכלו להוכיח דאזלינן בתר רובא מהורג אע"כ דמתמא אמר קטלינן ודילמא טריפה הוא אלא דאזלינן בתר"ר משמע טעמא דאזלינן בתר"ר הוא דקטלינן ליה הא לאו הכי אעפ"י שהוא ס' טריפה ס' שלם הו"א דפטור אלמא דההורג למי שהיה ס' ח"מ פטור. אמנם אחר ההתבוננות היטב גם ראיה זו ליכא ראיה לפי שכל זה היה להס"ד וכבר דחו אותה בגמ' ראיה זו באומרם ודילמא דבדקינן ליה וכן דחו כל הראיות בגמ' כיעו"ש ומסיק רב אשי משמיה דרב כהנא דהיכא דאפשר דבדקינן ליה והיכא דלא אפשר אזלינן בתר"ר וכ' הרא"ש שם בפסקיו וז"ל הילכך מכל הני לא שמעינן דאזלינן בתר"ר היכא דאפשר לברר הדבר אלא ודאי הלל"מ הוא דשמעינן לרובא אפילו דאפשר עכ"ל. א"כ נמצא דלמסקנת הש"ס ילפינן אדרבא כל בתר איפכא שההורג אה"כ אעפ"י דמספקינן ביה דילמא טריפה הוא כל דלא ידעינן בבירור שהוא טריפה חייב ההורגו. ויש והוא טעם במה שנסתפק הרב הכ"מ ז"ל דכל דלא ידעינן בבירור שהיה ח"מ לא חשיב גברא קטילא וההורגו ח"מ וז"ב. ועפי"ה מתורץ שפיר מה שהלאיתי לה' מאמר מרדכי בכמהרים ז"ל דסיו ע"ב שהק' מפס ס' מר אביו ז"ל על הכ"מ בפ"ב מה' רולה הי"ם שעמ"ש הרמב"ם שם שההורג את הטריפה פטור וכל אדם בחזקת שלם והורגו נהרג וכ' הכ"מ ז"ל ונראה שלמד כן מדתנן ספ"ק דמכות כ"ע ורע"א אלו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם ומפרש בגמ' דהוו שיילי לעדים ראיתם טריפה הרג או שלם ומשמע דל"ה הלכתא כוותייהו דמקיים בה רבנ"א אף הם מרבים שופכי דמים בישראל ע"כ. והק' ה' הנ"ל דמה לו להכ"מ להוציא דינו של הר"מ ממשמעות והלא סוגיא ערוכה היא בפ"ק דחולין י"ב אמר אחייא מהורג אה"כ דמתמא אמר קטלינן וליחוש דילמא טריפה הוא אלא דאזלינן בתר"ר עכ"ל. אמנם לפי מאי דכתיבנא תהא ליכא למשמע מינה כלום משום דהא אידחי בגמ' ודילמא דבדקינן ליה והא דקי"ל דאזלינן בתר"ר לאו מהתם גמרינן לה אלא הלל"מ היא כמ"ש הרא"ש ז"ל שם א"כ הרמב"ם דכ' כאן דכל אדם בחזקת שלם וההורגו חייב נראה לו להכ"מ דהוציאו מהא דמכות וכפי רי"ב דמסקנא טעמא דידיה הוא משום דכל אדם בחזקת שלם ולא שיילינן לעדים ראיתם אם שלם הרג דמהיכן ידעי ובודאי דע"כ היו מרבים שו"ד בישראל וז"ב ודוק. ועיין עו' להר' חמי' בתחי"ד שנסתפק במי שהיה ודאי טריפה ואתא אחר ואמר לישראל קטול לזה או קטילנא לך אם מותר להורגו או לאו ופשיטא ליה דפטור ומותר מ"ש הרמב"ם ההורג את הטריפה פטור מדיני אדם עיי"ש. ועוד עיין להרב מעשה אברהם בס' קידושין סי' ולהרב פתח הדביר בח"ב די"ח ע"ב עד דכ"א ע"ד דשקיע לענין אדם טריפה מקתעף לכמה דינים עיי"ש באורך ותרוה למאויך.

תבנא לדינא מה שהשיב עלי מעלת כת"ר שי' באומרו דל"ש בנקיק אלא בנגמ"ד בדיני ישראל אבל לא בנגמ"ד בב"ד של אוה"ע והורים כן עדי הרמב"ם ומשאר פוסקי' אחרונים זכר כלם לברכה בזה ודאי מודינא ליה כעת שאין ספרי דב"ר מצויין אצלי שהדין עמו. הגם די"ש מקום אתי לחלק בין זמנם לזמנינו דהן עתה אחר שנגמ"ד למיתה במושב הסנהדרין ויצא גזר דין מלפניהן כתוב וחתום בטבעת המלך [הנקרא דיקריט] עליו אין להשיב ושוב ליכא למיחש לשוחדא וכיולא כידוע לכל יודעי נמוסי המלכות בזמנים אלו דודאי גב"ק הוי ושפוט כמת לכל דבריו. ומה גם דגם לפוסקי' שפסקו כאיפכא בהא בגיטין דכיון דליתא אלא בב"ד של אוה"ע וכו' מית אפשר להיות דלא פליג אליבא קמא דאמר בב"ד של אוה"ע גברא קטלא הוא די"ל דל"ב מיירי בדלא חתים שרשכי שכתב הנ"ל הדיין הגדול דאז איכא למיחש לשוחדא אבל בשחתם הדיין הגדול דליכא למיחש לשוחדא גם לל"ב הרי הוא כמת וכמ"ש הרא"ש כן להדיא שם בפסקיו וכן פסק הטו"ר בא"ה סי' קמ"א ע"ש וכ"ש בזמנינו זה שנוהגים לכתוב שגזר דין במכתב עם היוצא מבית המלכות הנקרא מוני"טור דודאי בכה"ג י"ל מלכותא לא הדרא ואיך ניתן עליו חוששי חיים לוי שאם בא אחר והרגו שהוא חייב מיתה. אמנם מה אעשה כי אין לי ספרי דצ"ח מגדולי האחרונים ז"ל שמבי"ר אותם זכר לכלות דבריהם במקומן ולשאת ולתת בהם וכל למודי איכו אלא כמליץ מן הסברים ועל כן אומר אם לדין בדרך קבלה אקבל עפ"י מה שכתוב לנו דבריהם מעכ"ת שי'.

אמנם מה שכת"ר הפתיר עלי דברים מדעת עלמו לוי דאין זה גב"ק באומרו דבדו יתי לקבל כמה שנות להציל ממות נפשו ע"י פיוס המלך או דילמא יעבירוהו ממלכותו. כו' או שמא יבא איזה מרידה ובלבול. בצ"ל ויברחו כל האסירים שם או כי ישוב המלך וכסף על דעתו זאת ולא ימיתוהו וכו' וכו'. אחרי המחי"ר הסליחה אליו הם דברים של מה בכך ולא אקבל דבר זה ולטעמיה דמר שי"א קשה לליק ההם בגיטין למה החליט כ"ע דבב"ד של אוה"ע כיון שנגמ"ד לקטלא מקטל קטלי ליה והרי הוא חשוב כמת ונפ"מ לכמה דינים ולמה לא ניחוש שמא כזו העומדת עפ"י הכא דאין מעצור לה' להושיע ושמא יבא לו הצלה ממקום אחר באופן מהדרכים שכתב מע"כ או בפנים אחרים אשר לא יעלה על לב בני אדם כי הוא רב להושיע אע"פ כי הצלה בדרך נס איכו נכנס בגוב זה כיון שהוא נדון עפ"י המשפט בדבר אשר זדה ח"ם.

ועפי"ז גונה שיסר הלזה אלא שפי מה שטען עלי מכ"ר הרב הנגון באומרו דגם בב"ד אינו רשאי להרוג א"ע אעפ"י שהוא עומד למות עפ"י גזרת המלכות והביא לנו ראיה מ"ש רש"י ביפיים בקמת די"ע כי הוא אמר בפני אם נתפש בידי גוים והוא מתירא שלא יענו אותו או שלא יכריחוהו לעבירה אפ"ה איכו רשאי להמית את עלמו ושאני שאול שחשש לחללת השם סיבת נפשות ישראל אגבים כיעו"ש וכן תנינא הי"ת על העדרי פי' כה שכ' דאין ללמוד מכאן למסובב מאויבים ומתירא שלא יתעללו בו דאיכו יכול להמית א"ע בעבור זה כו' ע"כ ולפי מה שהלקט הא כמי לאו שמא מתיא מהטעם שאמרה דשאני התם כי נתפש בידי גוים אשר אורבין לדמן של ישראל בלא דינא ודיינא רק מחמת חמדת ממון וכיולא עושים כן והם נמורים בכלן על כן י"ל אולי מן השמים ירחמו כי יתן חנו אליהם ולא ימיתוהו ותשועת ה' כהרף עין. לכן אמרו חז"ל כי אינו רשאי לחבול בעלמו גם שהגיע לשערי מות לפי דהוו ודאי ומת שימיתוהו האנסים הוא ספק דשמא ירחמו עליו וכיולא. אבל בשיולא ליהרג בדינא דמלכותא עפ"י משפט כי אחר שנדון בדינו ילא חייב וכתבו הפס"ד איך שייך לומר בזה אפשר דמן השמים ירחמו ולא יכהו נפש דכגון זה מלכותא לא הדרא.

גם כאיתו תדי הגאון חיד"א ז"ל בשו"ת חיים שאל ח"א סי' נ"ו דאיירי ברוצה שנתפש למשפט וכו' שלא כמי יש לדמות דהתם מיירי שהכיתוהו בבית אסורים עד שיגמור דינו ועדיין לא נגמ"ד למשפט ועל כן כתב דלא היה רשאי לשלוט בנפשו משום דיש לחוש שמא ינצל ע"י סיבה ולא ימיתוהו. אמנם בנ"ד שנגמ"ד למיתה עפ"י חק המשפט

לא

לא ס״ד בזה לוי שמא יאמרו עליו וכיסמו על דעתם דזו אינו תלוי ברצון אלא מלך במשפט יעמיד ארץ לשלם לאדם כפועל ידיו עפ״י חקי המשפט וכיון שלא דינו למיתה טוב אינו חוזר א״כ הו״ל העני הזה ששוב כעת ועל כן אם קדם והרג א״ע כדי שלא יתחלל שם האלהים מישראל כשיוציאו אותו להרוג בפני המון העמים רבים ושונאי הדת אז יאמרו בגויים הראיתם השים הישראלי כו״כ עשה כו׳ וכך מנהגן של שלומי אמוני ישראל בדורם ובעלילותם להפיל מום בקדשי בני ישראל ולכן כדי להרים ממנו בושה זו מעל משפחתו בפרט ומעל כל ישראל בכלל קדם והרג א״ע אומר אני דאינו בכלל מעיל משום דבלא״ה גברא קטילא הוא א״כ מהיכא תיתי לחייב את הורגו אטו יליבא בארעא וגיורא בשמים וכנ״ל.

הן אמת כי מכ״ר הרב שמבין השיג עלי ע״ז מהירושלמי דפ׳ הסוכל דקאי התם באומר ס״ע כו׳ לפי שמוקתני חייב ע״כ אלמא דאפי׳ שאם היה חובל בעצמו היה פטור לפי שעשה כן להשיב לצערו מחמת האלוה. מ״מ אחרים שחבלו בו חייבים אעפ״י שעשה כן לטובתו עפ״י צוויו והי״ת והוא הטעם נ״ל והוא הטעם כמי לחייב את גר העמלקי שהרג את שאול עפ״י צוויו משום שאינו כשאי דדהי״ל ודהי״ת דמ״מ אלחד״ק. אמנם גם לזאת כבר פקחתי את עיני. אמת למעלה ואמרתי דזו איכה משלנו. ואין לו ערך ואין לו דמיון עם כרון דידן משום דהתם שאני דאמרינן אברים לא מעלה ארוכה ולהכי אמרינן דכאבא אנשים להרשות כן לאנירו ואינו לא בדעת ידבר מהא״כ היכא דכאיב ליה כאבא בעלמא דניחא לשאול וכדפי׳ שנאון מהרד״ק ז״ל בפי׳ על התוס׳. ברם הכא שם מיתה חד הוא הכא מ״ל התם. ואם נכים במוכח התם דהוא בר קטלא והיה מותר לקדם ולשלוח בנפשו לרעה מפני א״זה סבה וירא כי לא יכול לפגוע בעצמו ולזה לאחר לפגוע בנפשו מהיכא תיתי לחייב לאחרים מדין התמיהה במקומה עומדת אטו יליבא בארעא כו׳. אחר מאי דקי״ל של דלנב״ג ז״ל שכ״ע לחייב את א״ש גר העמלקי שהרג א״ש אעפ״י שהיה עפ״י צוויו משו׳ דדה״כ ודהי״ת דמ״מ שאם לפי האמת כז״ל שעזרוהו לשאול משום מעיל יהיה מא״זה טעם שיהיה באיזה פנים לחייבהו נשלוחו מאחר כי לא במרד ולא במעל עשה השליח שליחותו רק לבקשת שאול כי ידע שלא יחיה אחרי נפלו וזה אין הדעת סובלתו ודוק.

עוד ראיתי להר״ב מבין הוא חיים מדבר עת״ם דבל דליבא אחר זולת בנו ומלותו שימית אותו בכל דבר הממית טרם שיוציאוהו ליהרג מלך המלכות ולא יגיע לו אותה בושה וכלימה דמותר שהא״ל דבם זה לטובתו ועושה רצון אביו. והבאתי ראיה לזה מאח דקיי״ל דשעושה חבורה לאביו חייב ועם כ״ז אם הוא מכוין לתועלתו כגון להוציא קוץ ממנו או להקיז דם לרפואתו מותר כיון שעושה להקל ממנו צערו. ועי״ז מכ״ר חלק עלי בדברים בפלאא בלי שום ראיה הכי אמר מר שי׳ ראיתו איני מכיר דהתם דוקא לרפואה הוא דמותר כדי שלא יסתכן וימות. אבל להמיתו בידים מי שם פה לאדם להתיר לבנו שימיתהו דאם כדי לעשות נחת לאביו יותר טוב לפייסו בדברים היוצאים מן הלב ובו׳ וכו׳ ולא להמיתו בידים דזהו נטילת רוח ולא נח״ר לאביו אלח״ד.

ונוראות נפלאתי על עומק עיונו וחכום שכלו איך דאמרי בקרה כלוץ בלתי שום סעד לדבריו המעיין ישפוט בצדק דהדמיון יתעב״ר עד״ז דמאמר שעל עיקר המיתה אין אנו דנין עליה מעתה לפי שאף אם לא ימיתהו בנו יפיתוהו עכ״ם מצד המלכות וגברא קטילא הוא כנ״ל ועתה אין אנו מטפלין אלא ממעט שעושה חבורה באביו הן בעודנו חי דמשו״ם חייב ע״ז הוא שהבאתי ממוכח דמשמע מכאן דכל שאין כונתו להזיק אלא אדרבא כוונתו לעשות נח״ר לאביו ולהקל מצערו מותר. אף כאן בכה״ג שמיתתו ע״י בנו זהו רצונו והחבורה שעושה באביו הן בעודנו חי בזה עושה רצון אביו ונח״ר הוא לו שמצילו מאותו צער שיגיעהו כשימיתוהו בהמון העמים רבים על כן שפיר התרתי לו משום ק״ם כמבואר בקונטרסי הא׳ כיעו״ש. ומה גם עפ״י חילוק השני שאערתי דגם לשי׳ הרי״ף ודעימיה שאוסרים בכה״ג אינו אלא שחוששים שמא יעשה חבלה באביו יותר מכדי הצורך אבל על החבורה עצמה שעושה לצורך אביו להקל מצערו לא חשש אדם מעולם שיהא אסור דפשיטא דהוא פטור ומותר והבא בנ״ד דאינו ש״ך חשש זו כמובן פשיטא כמי דמותר כיון דבזה מיקל צער בושתו. אבל מיתה במיתה וק״ל, ועל מה שהוספתי לחלק עוד ולומ׳ דגם לדעת הרי״ף והרא״ש ז״ל דאסרו שלא לעשות חבורה לאביו ואפי׳ במקום רפואה ואף דליכא אחר לא מיירי אלא כשאינו מלוהו אביו ומצוהו על זה אלא שמרשהו להקיז דם וכיוצא ובא לשאול את פי בדין. נכה״ג הוא דסברי מכן דאסור משום דאיידי דטריד חביל יותר והכי הוא בשגגת חנק. אבל כגון נ״ד שאביו מפציר בו ומצוהו כמלות האב על הבן שיעשה בו חבורה שהיא לטובתו ובחבורתו ינצא לו מצערו בהא גם המה יודו דמותר לבן לשמוע אל מצות אביו מטעם דאפי׳ שם דכה״א ודחי לית דפן יוסף כו׳ וכמו שהארכתי שם.

אמנם גם ע״ז פקח עינו עין הבדולח והביא לפסק השב יד בא׳ומלו ועפכ״ר לא רק דאם אפילו בחבורה בעלמא שעושה בגופו לצורך רפואה דרך גביר בעלימא שהם מלעגרים הרבה ולפעמים אין מסרבין בזה ושי״ע דאוסרין כ״ש בשבא עד קצו ושם קץ לחייו ע״י דקירת חרב או כיוצא בזה דאפי׳ שאביו נותן ומפקידו עליו להמיתו מ״מ אכ״מ דלבו דופק בקרבו ומצטער והולך בצער הנביאים כגוין חלילה לומר שיש בזה רצון שם זהו חדיק אעפ״י שאין זה לטובו ואשרי המחי״ר הרצויה לו. אכי לא ידעתי מה טעם קאמר לפי שהוא מצטער אטו איסור המכה את אביו בציבה תלייא מלתא אלא מעתה אם הכהו כשהוא ישן יאמר כא ישראל שהוא פטור לפי שלא הרגיש בצערו הא ודאי לא שמרי המכה את אביו לאחר מיתה תנן שהוא פטור משום דאין חבורה לאח״מ אבל כשהוא ישן דעושה חבורה פשיטא דחייב וכ״כ להדיא רש״י בסנהדרין דפ״ה ע״ב בד״ה מידי דהוה כו׳ דטעמא דהמכה לאח״מ פטור משו׳ דבעינן חבורה ולאח״מ ליכא חבורה ע״כ. ומינה נשמע דכל שהוא חי אעפ״י שהוא ישן איכא חבורה וחייב אע״ג שלא הרגיש בצערו א״כ איפוא מה לי לצערו של אבא עתה כל עוד דסוף סוף לצער אות יגיע אלא דמדאגה מדבר פן ימיתוהו בצער הגנוה כשיוציאוהו להרוג בפני רבים הוא לוח שימיתהו בנו ביחיד דכל למעוטי בצערא שפיר דמי א״כ למה לא ישמע לאביו כאשר יאמר הכני בדבר ס׳ וכמו שהארכתי בקונטרסי הא׳. סוף דבר אני במקומי עומד ולא אזלא ולא מהפכא ומסויבא ומחוירא דמותר עכים להושיע לו. שה״מ וליכא בזה משום איסור ליע לת״מ מהטעמים הכתובים הנזכרים למעלה. מאחר שאינו עושה שום מעשה בידים להמיתו וכמו שנתבאר למעלה לפי קוצר השגת דעתי אין בהם נפתל ועקש. ברם לפכין הפי השני שנסתפקתי אם מותר עכים להמיתו בידים דהיינו ע״י דקירת חרב בבטנו או ביר״ה קנה שריפה עליו וכיוצא עפ״י צווי או לאו, הנה שהראתי פנים בהלכה להתיר גם בזה מ״מ לא מלאני לבי לומר בזה קבלו דעתי מאחר שרבו עליו עוררין לוי דבנ״ד של אוה״ע אעפ״י שנגמ״ד לאו גוברי קטלי לית וא״כ לא חפי״ב בניק. והנה דגם לזה כבר עשינו שכינרון לעיל בקונטרסי הא׳ כיד ה׳ הטובה עלינו. מ״מ לא ארהיב עז בנפשי להקל בזה כיון שאין לי ספרי דבי רב המדברים בזה לשאת ולתת בהם ולהתלמד מדבריהם והמעיין בספריהם ובדברי ינחל וישפוט בצדק כיד ה׳ הטובה עליו.

כל זה ראיתי וכתוב אל לבי למען שתי שועי אותותי אלה להשיב מפני הכבוד ולהציל את עצמי מתלונות הא׳ נ״כא דיהר דעיה ופוים בדחיא **חיים** לראש רב ט״ב יומי כי שיח וכי ש״ג לו על כל דברי וישלך אמת ארצה כל הנקרא בשמי על כן אמרתי הנה כי לא בינת אדם לי מכיר אני את מקומי. ובפרט בארץ הנגב מכון שבתי בלא ספרי דבי״ר מה טוב ומה נעים הזאת כעתי בכל זאת חלקי אמרה נפשי עם תשועתי ומה שהעתי מלוה עליך לאהרני שבנת זכה

ובכה

ובזה והאמת יורה דרכו ואני בטוח ומכ"ר **רחמים** לאיש הי"ו השב ישיב לי לאסור או להתיר ואל יתן לו דמי. **יאודה** יעלה הורתו דגלים רב גוברים ורב חילים משכבי עד קומי וזאת התעודה **בישראל** כי לא לפניו חנף יבא והאמת אהובה אצלו והחיים והשי' באהל משכן שליו לשלמה נקיטנא. גם איש שלומי הרוים פה מתא **בוקרישט** בשנת **אריתי מרי עם בשמי** [תרכ"ב לפ"ק] בשלהי כסליו זה זכרי וזה שמי ירושלמי ולא קראתי הקורא בין עומד בין יושב שלשה כשמי קורי . הלצ"ר

מתתיה אברהם צורמאני ס"ט

סי' לג

זה אשר אמרתי והשיבותי לו אני הירא בן א"א ה"ה הכ"מ זצוק"ל

עיני ראו אור יקרות דשו"ת הוא עטי"ר הודי והדרי מ"ד הרב המובהק המאיר כברק. אחד היה אברהם כרין השובה כלשה. את כל ונוכחת. ע"ד עטי"ר הרב ר' אבי"ה אור החיים שכ"מ. זאת באתנו קודם חג הפסח דהאי שתא ויען באותן הימים היה עטי"ר הרב אי"מ הכ"מ חלוים כבי"א בשתים רעות חזיות קשה וחולי מעים אשר שמו קץ לאייו לא עלה כח לעבור על דב"ק טוב וכו' אלהים עדם יבנה בהי' שם מנעמו ויאמר אם יהיה אלהים עמדי לשעדני ולהחלימני ושבתי בשלום לאיתני. אז אשנה פרק זה. והן בעון לא כתנו אלהים וידום שמשם וירח עמד. ותחשך הארץ. ואנכי בנו המר ונאנח. הנה שהרי"ר אני דלות עכבי וקולר שבלי ויריא אנכי ליכנס בין בי הרים גדולים עכ"ז כדמתקי ונכנסתי בצוקי התורה כדי לשתלמד. ואף גם זאת למעבד נ"ח לאבי שופרא דבלי במגא דשפתא ולקיים מילי דאבות ושפתי צדיק ידעון רצון ויהיו דובבות זעי"א.

הנה אדוני אברהם ברא"ם רשי ומקשה על מה שאמה עליו עטי"ר רי' אבא הכ"מ דא"ך עלה. ע"ד דמכ"ר לפטור את המוסים שמ"ע לחבירו מדים מטעמשמדבתו ורליכו עשה כן דהלא משנה ערוכה שכיכי שאומר לחבירו במא א"ע כו' ח"ב וכה אמר מר וז"ל דבריו כשלשו ממני ולא ידעתי מה דמות יערוך הא דכ"ד לשא דלמ"ל שמם א"ע דח"ב. התם שאני שהוא עשה השעולם בידיו לשמות א"ע וכו' אבל הכא הפעולה היא שמיתה ושוא לא האכילשו שמ"מ רק שהושיטו ואיך יתחייב ע"ז והלא בידו היה שלא יאכל ע"כ. ויען ראותן עבדו דברי אדוני הראשונים שכי ועוי' דהתם. הרנו שלוחי שלא מדעתו של כתבו וכו' מוכיחין לאדי"א דכונתו שן היתה שהדבר תלוי בין מדעתו של הרנו לשלא מדעתו ועי"ז שהיר הקשה עליו כי אבה הכ"מ דאיך שפיטה ליה בכ"ד דפטור ותיתר מהאי טעמא השך מתאי דתכן האומר לחבירו וכו' ברם את"ן דמטעם שהוא לא יעיתטו בידו אלא יהיה ברמה בעלמא ודאי דהיה פטור ועמ"כ אף אם שביאו שהה"מ מעלמו והוא לא לוה ולא שליק אדעתים דאותו לדיק כי אבי"ה הכ"מ לוי דכונתו באומרו ועוי' דהתם הרנו וכו' היה להוכיח דהתם הוא גרי"א היזקא והכא איכו אלא גרמה [כמו שכלה לתקן עתה] דהכי כתבו שעם אשה קודם זה הי"ל ע"כ לא אמרו התם דח"ב בד"ב אלא משום דשלי"ח הלך והרנו בשליחותו ושוי"א גרי"א היזקא משא"כ הכא דליכא אלא גרמא בעלמא וכו'. ומה שידם לן אנא באומרו ועוי' וכו'.

עוד אנא מזיחיה לאדוני כריו שכי וז"ל. אמנם מ"ש מכ"ר ושעתיר עלי דברים מדעת עלמו לוי דאין זה גברא קטילא משום דבידו יתי לשנב כמה שיבות להלל מאות כששו וכו' וכו' אחרי השתי"ר הראויה אליו הם דברים של מה בכך ולא אקבל דבר זה וכו' וכו' אלא ודאי כי דרך כם איכו ככנס בסוג זה וכו' ע"ב ואחרי כיוק אמנה אני את כל החרדה הזאת ללא לורך אמר שעט"ר ר' אבא הבי"ת גופיה חזר ודחה דברי עלמו וכה אמר וז"ל ולא יאמר האומר שכל הדברים הללו אינם אלא אשבות כסוקות ואין בהם כדי שביעי לבייך עליהן לכך דיכא אף אתה אמור לו דאעיקר איכו קטלא גב"ק אלא מי שכגמ"ד לחיתה עפ"י שנהדרין דוקא וכו' ועוד דלשניף בעלמא מיסא כאויין ליכתב וכך היא דרכה פ"ח. כמ"ש בחשוי שבות יעקב ומובאה בקונטריסו של מרן אבי"א שכ"מ וז"ל כלל הדבר כל זמן שהוא חי ש"ב בכל המלות וכו' ואולי עי"ז שיקיים מלות בורא בזמנה ואולי זכות המלוה יעמוד לו שיהא כליל ושנה כיום והללה לשכו וכו'. גם פ"ם מכ"ר שאותן אשבות רחוקות רבים היו עומדין אכרי השעוע איכי מולא אף שמץ גם כי כולם עקרים שכ"יים שמה. עוד ראתה עיני לאדוני אברהם כריו שכי וז"ל ומ"מ מה שרלה מכ"ר הרב שמבין להוכיח כי גם בכ"ד אשי רשאי להרוג א"ע ממים רשי"ל ביסים לקמא וכו' וכן מה שהביא מהיפ"ת על המדרש כם וכו'. אחר שמאייר איכו דומה לכ"ד דהתם לא מיירי אלא שכתפש בידי גוים וכו' משא"כ בכה"ג כי הוא כדון עפ"י המשפט להריגה וכו' ואפי' מה שהביא לנו לראיה מהגאון חיד"א ז"ל בשו"ת מים שאל ח"א סי' עיי"ו וכו' יש לדחות דמיירי בשעדיין לא כגמ"ד למשפט וכו' וכו' אתו יליבא באליבא וג'ורתא בשמי"א ע"כ.

ואנכי בעי"ר תמיהא לי טובא מדוע לא דקדק אדוני שיי' בדברי עטי"ר הא"מ שכ"מ שכל כונתו בהבאת דברי הרבנים הללו לא היתה אלא על מה שכי מכ"ר כי האי גברא דכ"ד אכום הוא לאבד א"ע כדי שלא יתעללו בו ביום המועד להריגה בשני סמון רב עי"ז הוכיח במישור מדבריהם ז"ל דזו איכה טענה משפקת להתיר בעבירה לאבד עלמו דלדעת רש"ל לא הותר אלא א"כ יש חשש איבוד נפשות מישראל והי"ט דשאול שהרג א"ע. או אפשר דשאני שאול שהיה מלך ישראל אך שאר כל אדם ח"ב לשבול כל הדבר הקשה ולא יהרוג א"ע ולדעת היפ"ת ג"כ לא הותר אלא בכגון דשאול שהיה מלך דמקפמא יתעללו בו לבזותו אבל שאר אדם מכ"ל שיתעללו בו ולא יסרגוהו בלי התעוללות ולדעת הגאון חיד"א ז"ל לפי דברי הריטב"א ז"ל לא הותר אלא במקום שיש ליחא שמא יעבירוהו על דת הא לאו הכי אסור להרוג א"ע אפי' שבודאי יהרגוהו והאי גברא דכ"ד אף שנאמר שאם עבר והרג א"ע אין לו דין מאבד עלמו לדעת עליו וכיולא דגברא קטילא הוא [לדעת מכ"ר] מ"מ לפום דבריהם דרבנן הכ"ל איסורא תיסא איכא דמוטב שיעלנה מי שנתנה ואל יחבול הוא בעלמו וחלילה לנו להתיר לו לכתחי' להרוג א"ע וא"כ ה"ה לאמר הכולה לשורגו עפ"י לויו שאין אנו מתירין לו לכתחי'.

עוד ראיתי לאדוני שיי' שכי וז"ל. עוי' ראיתי לרא"ג בגין הוא חיים מדבר ע"מ שהבאתי ראיה לדברי דכל דליכא אחר זולת בנו ומלוהו שינק אותו וכיולא כו' דמותר דוגמא לאאי דקי"ל דבן שמק"ז דם או מוליא קוץ לאביו מותר כו' ועי"ז חלק עלי בדברים בעלמא בלי שום ראיה שכי אמר מר שיי' ראיתו איכו מכיר דהתם דוקא לרפואה הוא דמותר כו' וכוראות כשלאחי על עומק עיונו וזכות שכלו איך דאיכי בקרה רלון בלי שום ראיה ושמעין שפוט בלדק דהדמיין יתעביד וכו' וכו'. דכל שעושה חבורה כדי לעשות נח"ר לאביו ואין כונתו להזיק מותר ואף בכ"ד כן הוא שמיתתו זהו רליכו פוי שפיר התרתי עפ"י היש כוי עכ"ל. ואנכי עבדו אחרי כיו"ק חיש אני לא אדע שביול דאדרבא דבריו באו בלי שום ראיה דמי מלל לאברהם אדוני דטעם היתר לשקו או להוליא את הקוץ וכיולא הוא מטעם דעושה נח"ר דמלבד דשם זה של כ"ר לא הוזכר בש"ס ובפוסקי' כ"א מטעם רפואה דוקא ובהכרח לוי' כן דהלא מהיקשא דמכה בהמה יליף לה ובבהמה לא ש"יך לוי' דטעמא הוי משום נח"ר דאין אנו אחראין לנח"ר שלה אלא דוקא לרפואה פטור שהרי לא הזיקה וא"כ גם במכה אביו ועושה בו חבורה לרפואה דוקא הוא דמותר הא לאו הכי בכל גוונא אסור. עוד בה דאם איתא דמשום נח"ר נגעו בה הרי בשעת הסרת הקוץ או נטות המכה וכיולא אנו רואים שמלבד שאין לו שום נח"ר אדרבא מלטער וכואב מאוד והיאך מתירים לו לעשות כן מה תאמר דהנח"ר יבואו אחר מעשה החבורה להתרפאות א"כ דון מינה

לכ"ד

לכ"ד דאין לו בח"כ לא בשעת המעשה דעיקר קשה מכולם וגם אין לספר מעשה כלום דהרי מת ואינו מרגיש ולא נשאר בידו כ"א נבילת גוף דודאי אסור לבן לשמוע אל אביו בזה דאין לך חבורה גדולה מזו .

עוד כי מכי"ר וז"ל ועמ"ש אני הצעיר דיש לחלק עוד ולומר דאף לדעת הרי"ף והרא"ש דאסרו כו' לא מיירי אלא כשעושהו בכוונת אביו ובא לשאול את פי בד"ץ כו'. אבל כשאביו מצליך בו ומצוהו כו' אז גם הרי"ף ודעימיה יודו דמותר כו' משו' דאתי עשה דכאו"א ודחי ל"ת דלא יוסיף להכותו כו' וכמו שהארכתי שם בראיות. גם עי"ז פקח עיני ודרכי בהשג יד באומרו ועפי"ר לא דק דאי אפי' בחבורה בעלמא וכו' מצטערים הרבה כו' כ"ש כשבא עד קילו עי' דקירת הגב וכיוצא כו' חלילה לו' שיש בזה רצון שמים זהו הד"ק. ואחרי בקשת המחי' מכת"ר לא ידעתי מה טעם קאמר לפי שהוא מצטער אטו איסור המכה את אביו בצערא תליא מלתא. אלא מעתה אם הכהו כשהוא ישן יהיה פטור לפי שלא הרגיש בעצמו וזה אינו וכו' וכו' וכמו שהארכתי בקונטריסי הא' אלו דברי אדוני הרהם נ"יו. ואחרי עברו הזכתי להתבונן בראיותיו שהביא בקונטריסו הראשון על חילוק זה ונלאיתי כתוב שם וז"ל. ברם היכא שאב מצוה לבנו בכל תוקף כו' מהיכא תיתי שלא ישמע אליו וכו' וכו' והלא על המיתה אינו חייב דבנ"ק הוא ועל החבורה הוא בהזהרה דלא יוסיף להכותו ככל ישראל א"כ ליתי עשה דכאו"א ולדחי ל"ת דלא יוסיף כו'. ואפי' דהל"ת דהכא חמור שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דבנים עי"ז מיתת חנק מ"מ כך הוא המידה דאתי עשה ודחי ל"ת אפי' שיש בו כרת כדאיתא בפ"ק דיבמות ד"ו ע"א עכ"ל שם .

ונוראות נפלאתי איך נעלם מעיני אדוני דברי הש"ס שם ביבמות בעידנא דקא עסיק בה דהך כללא דאתי עשה ודחי ל"ת ליתא בעשה דכאו"א דהכי שכ"ל התם יכול אמ"ל אביו היטמא או שאמ"ל אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו כולכם חייבים בכבודי ע"כ [ועיין תוס' שם בד"ה וסא תנא כו'] ופסקו הרמב"ם בפ"ו מה' ממרים הי"ב וז"ל מי שאמר לו אביו לעבור על ד"ת כו' אפי' של דבריהם הר"ז לא ישמע לו שנאמר כו' ע"כ ומכ"ר גופיה הביא הך ברייתא דיבמות שם בקונטריסו הראשון בד"ה ועתה נחזור לעיקר שאלתינו כו' ואיך לא זכר שר ממנה לא בדברות לאסוכות ולא בשכיות ומעתה נבא להערותי הנ"ל. דגם בזה לא זכיתי להבין דבריו דמלבד דזה גלוי וידוע דלא בצערא תליא מלתא דהרי בפירושא אמר עד שיעשה בו חבורה ואי בצערא תליא מלתא הא יכול לצערו במכות גדולות וכיוצא בלא חבורה ולא היה צריך אדוני להסתייע מדברי הרמב"ק מן הדעת דהיינו כשהוא ישן ולא הרגיש בצערו אף שעשה בו חבורה. ועוד אני תמה דאיך לא זכר מכ"ר דברי עצמו דמר הוא דקאמר בקונטריסו הראשון האי טעמא דמצטער שכ"כ וז"ל. זאת ועו"א יש לחלק ולו' דגם לשיטת הרי"ף ודעימיה שהחליטו לאסור את הבן לעשות חבורה לאביו אפי' שמכוין לרפואה אינו אלא כשאביו מצטער באותה חבורה כו' ועי"ז הוא דקאמר עט"ר ר' אבי"א הכ"מ דאי בצערא תליא מלתא אדרבא משם הגרא דכים וקיו לצער שמיתה דקשה מכל אך על חילוקו השני שכי שם וז"ל אי נמי אפי' שאב מרשה לבן לעשות כרצונו משום רפואה מ"מ לא יתן הפקידו עליו להיות כמצוה ועושה וכו' עי"ז הוא שפסקו הרי"ף ודעימיה כו'. ברם היכא שאב מצוה לבנו כו' מהיכא תיתי שלא ישמע אליו וכו' וכו' ע"כ. עי"ז לא דבר כלום עט"ר ר' אבי"א הכ"מ וכל לגבי דידי אחרי התאבקי בעפר כעבד לפני רבו. גם חילוקו השני הנ"ל קשה לאומרו דמלבד דלא קי"ל הכי בעשה דכאו"א כנ"ל. עוד בה דנה לי אם מרשהו לבנו לעשות כחפצו מה לי אם מצוהו לעשות דהלא קוים זהו רצונו שיקיז אותו או שיטול הקוץ כדי להתרפאות והנאתו זהו צוויו. ועוד דאם איתא דבכיהן הפקידו עליו ומצוהו פטור ומותר ואדרבא איכא רצון שמים למה לא שבקו רב וע"ב דרבנא לבנייהו למשקל להו סילוא כו' הא שמא בידייהו

ללוות להם בכל תוקף שזהו רצונם ולא יקפידו אף אם ישנו וליו יעשו מגלה יותר מבדי הצורך ואז מלבד שלא היו נכשלים אף בשגגת לאו אדרבא יעשו רצון שמים ? ואף לדעת הרמב"ם דכיון דהוו משכחי אחריני לא שבקו לבנייהו למיעל בבית הספק לפי חילוקו של מכ"ר מאי בית הספק איכא ? אלא ודאי שאף שהם יתנו את הפקידם על בניהם אפ"ה אסור להם לדעת הרי"ף ודעימיה לעשות חבורה באביהם מטעם דכולכם חייבין בכבודי .

ובכל זה אינני שוה אלא לפום מאי דהוה סליק אדעתיה דמכ"ר מעיקרא דהא"ם הזה דנ"ד הוא גברא קטילא ברם כבר בא חכם הוא עט"ר ר' אבי"א הכ"מ ואייתי מתניתא בידיה שיש ערוך בערכין דדוקא בנגמ"ד בדיני ישראל עפ"י כהלכתן הוא דנקרא גברא קטילא ולא מי שנגמ"ד בדיני אוה"ע וכיון דהוא בעצמו אינו יכול לקדם מיתתו דמי הוא גם המביא לו סה"מ אפי' עפ"י צוויו עובר על לאו דלא"ע לת"ת ובנו אסור להושיט לו סה"מ אף במצות אביו עליו מטעמא דכולכם חייבין בכבודי . וגם אדכי שיי הודה על האמת וכי ת"ל . הנה לדינא מה שהשיג עלי כתיר שיתיא דל"ה בנקיק אלא דוקא בנגמ"ד בדיני"י וכמו שהוכיח מדי הרמב"ם ומכמה פוסקי אחרונים ז"ל בהא ודאי מודינא ליה שהדין עמו שנם שהיה מקום אתי לחלק כו' ע"כ . כי מן האמור מה מאוד נפלאתי בראותי תים מכ"ר חסיפא דמגילתא וז"ל . סוף דבר אני במקומי עומד ואמינא ולא מכחשינא מחוייבא ומחויבת דמותר ערים להושיט לו סה"מ וליכא בזה משום דלא"ע לת"ע מהטעמים הכתובים למעלה . כיון שהוא אינו עושה שום מעשה בעיקר המיתה כמו שנתבאר למעלה כו' . אבל לענין הספק הבי אם מותר הוא עצמו להורגו כדי לא מצאתי לבי לוי קבלו דעתי מאחר דאלו אליו עוררין לי דבנ"ד של אוה"ע לאו בודאי קטלי לאו כו' לא אכה"ב עת בנפשי להקל בזה כו' עכ"ל . ואחרי כיו"ק דבריו קשים לתולמם ולא ידענא מאי קאמר דהכי האי טעמא שכי שהוא אינו עושה שום מעשה בעיקר המיתה לא שייך אלא למימר דהוי גרמא ואינו בכלל היזקא וכמ"ש אדוני ר"ס נתחילת דברות לאסוכות ושכיות . אך באיסור דלא"ע לת"מ לא שייך כלל דהכי המושיט כוס יין לנזיר לא עביד אלא גרמא דאם לא היה רוצה הנזיר נפשותו לא היה שותהו ואפ"ה עבר המושיט על לאו דלא"ע .

ובכן העולה מכל שאמור דדברי עט"ר הרי ר' אבי"א הכית **חיים** וקיימים ונגמר הדין בדיני **ישראל** דהאי גברא דכ"ד כיון דאסור להרוג א"ע דמי הוא . גם אסור או בנו אסור לו להביא סה"מ וכ"ש להורגו בידים אפי' עפ"י צוויו הנלע"ד כשנפשי אם יראה בעיני אדוני כ"ש וכשא הא לאו הכי דברי לעו והיו כלא היו ולכולם נוס ישא כלם עבדו ותלמידו אפרות שלא נתפתחו עיניו הכותב בלב דוה נוכה ומילל אי מסיד אי עניו העבד ישראל .

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' לד

וזה אשר חזר והשיב אלי

יפה פרי תואר דמניב עלי כניסאי ש"ב ויתי' אלינא דידי הא נבתי גוא כיסא מסך הזרע בר אבהן וגבר אוריין אוריין אליתאי . שלא זה רויד מעלת כמה"ם והכולל ונזני' כאן הנ"ל כמוסי"ר **ראובן אליהו ישראל** נכיו יאיר ריב כהוראי חיוס ניסך אבוליה ככרא מהכי תלת עילי דסינו כבכן ריב הוינא וריב הייא וריב נבייא בין עניאי ברכות אניך יחולו על ראשך הרואה אומר בנראי כירא .

מבאן לקבלנא דבריך הנעימים אשר יצאת לישע לקיים מילי דאבוה הרה"ג אור הירח זלה"ל . ואני מלדי לא הייתי צריך לחזור ולהשיב ע"ב דבריך דאי"כ אין לדבר

סוף

סוף. והיה בהכ"ת לכל מעיין. בדברי ובדבריך יראה ויפשוט שנמצא עיונו למי יותן המשפט והצדק אבל כאשר כבודך הפצרתני להשיב מילין ע"כ דבריך נעתרתי לבקשתך ועשיתי הקשים לתרצם אחרי שתי שורות רק לברר דברי אשר כתבתי כי לעשות רצונך חפצתי אמנם שלא להיות ממהדורי מילי חלקתי כל דבריך לסעיפים ע"ס א' ב' ואבוא להשיב עפ"י קונטריסך בעיה להקל מעל המעיין וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

א) מ"ש בדברות הראשונות ועוי' וכו' עד ומדעתו ורצונו עשה כן ע"כ אחר אשר בררתי דברי בדברות שכוונתי שכתבתי בזה הוא שאין לדמות כ"ד להאומר לא ובכור אשין לא תלך בפועל ולא תלך הנפעל כמו שיעו"ד מוכרח משמע דמ"ש אז ומדעתו ורצונו עשה כן על השולח להביא לו הס"מ תפוב מילתי שהוא מדעתו ורצונו אבל הסה"מ להמית את עצמו דמי הכריחו? ולא על המושיט לו הס"מ דברתי דאל"כ מאי ועוד דקא אמרה וז"ש ודוק.

ב) כתבת עוד כלם מקרים טבעיים המה. תשובה גם לפי דבריך שכלם מקרים טבעיים הם. מ"מ בכ"ד שאמרי דע"ש משפט המלך ויועציו יצא דינו להריגה אחר שכוון בדינו עפ"י הדת והנימוס. א"כ אין לך גר"ק גדול מזה וכמובן למעיין וקי"ל.

ג) עוד כתבת מכ"ל שלא יהרגוהו בלא התעוללות כו' ידידי. לא כתבתי שם לשון התעוללות ע"ד שאחז"ל גבי שאול המלך שהכונה התעוללות בפועל מיתתו. דכאן לא שייך זה שהרי כאן יהרגוהו כהריגת כל אדם שנתחייב מיתה הא' בא להרוג וישפוט שפיטה בנימוס המלכות ותורה אחת ומשפט אחד יהיה לכלם. אבל כאן כ"ל שהעוללות בכח והוא לשון מושאל על הספק וההתעוללים שיעלילו עליו בעת שיוליכוהו להרוג אותו בהמון רשעים רבים לפי שהוא יהודי ונפל בידם כמוש מבאר וז"ש.

ד) כתבת עוד זה דכ"ר לא מכר בשום מקום כי אם טעם רפואה וכשאינו עושה לאביו שום רפואה כ"א נטילת רוח ודאי דאסור ע"כ. ומחילה מכבודך אומר בזה שלא הבנת כוונתי ואפי' שנקדרין לא היו חוששין אותו על כך כי שבוע לשבין בזה אומרי נחת רוח שר"ל על תועלת ורצון אביו. וברור שלא היתה כוונתו להזיק לאביו ולעשות בו חבורה כ"א למלא רצון אביו שמצטער שלא יגיעהו לאותה בושה וכלימה כנ"ל. ועפ"י זה סרו כל תמיהותיך בזה עלי כמו שיראה המעיין ודוק.

ה) עוד כתבת וז"ל וסברות כשאלתי איך נעלם ממנו ברייתא דיבמות בעירובא דעשה בה שלא אמ"ל אביו לעבור על ד"ת ל"א אתי עשה ודחי ל"ת שהרי כולכם חייבים בכבודי ע"כ תמהני עליך ידידי יר"א איך לא הרגשת במ"ש הרש"ב מר שניך זלוקי"ל לר"ק הראשון. בריבו איך לא ערער עלי בקושייתך זאת כי גדולה היא בעיניך אבל בקושטא האמת עד לעצמו דאין כאן תימה. אין כאן פליאה אין כאן קושיא כלל משום דע"כ ל"א דאין הבן חייב לשמוע אל אביו כשאומר לעבור עבירה אלא"ד כשאומר לעבור בשאט בנפש על ד"ת כגון שהוא כהן ורוצה שיטמא עצמו וכיוצא שאין הדבר נוגע אל עצמו ואל בנו אזי כאן כולכם חייבים בכבודי וא"א לשמוע אליו אבל בנדו"ז כי בלא"ה הוא בר קטלא מצד המלכות ולא אתיא ליה למייתו אלא מצד שעושה בו חבורה דבאמת הוא בלאו דוקא. לזה אמינא ז"ל כשמכוין להזיקו שלא ברצון אביו אבל כשאביו רוצה ומפקידו עליו שיכנו כתם לפי שזהו רצונו לתועלתו ולקירת רוחו שלא ישלטו זרים בו א"כ הו"ל כמקיז אותו בשוא ג"כ לתועלתו דשפוך ומותר והא כמ"ד כוותא היא ומאי כולכם חי' בכבודי שייך כאן? והלא אלו היה שולט בעצמו לרעה לא היה חייב עשוי מעיל כדאמרן לעיל דמה"ת הוא מ"ל הכא מ"ל התם א"כ כשהוא ליה לבנו להכותו נמי חייב לשמוע לו משום עשה דכאו"א ודחי את ל"ת מאחר דמעיקרא אין כאן ל"ת מכיון שזהו רצונו וכבודו ומלבד שלא יחייב השערה לשמוע אל אביו אבל אדרבא מצוה הוא עושה כדאמרן.

ו) ומה שהקשית ע"ז דא"א להא למה תר ברית דרביצא לא: מלא אופן לנות לבריה למשקל מיניה שלוה ואפי' אם יעשה בו חבורה יותר מכדי לורכו ובזה היה מובטח שלא יכשל בנו בשגגת חנק מאחר שבן לוהו. !? תמהני עליך ידידי יר"א מה דמות תערוך עובדא דמר בר"ר לנדון שלפנינו? דשאני הכא בנדון שלפנינו שהאב מפקיר עצמו למיתה ע"י בנו משום דיודע שלא יחיה עוד דבר קטלא הוא מצד המלכות ומה לו לידאג מעתה על כל החבורה מאחר דהרא שם חבורה ושם מיתה אחד הוא משא"כ בעובדא דמר בר"ר דכוונתו היתה דוקא להתרפאות מחוליו ולא להצטער. וא"כ איך אפשר ליתן לבנו רשות שיקיזהו וכיוצא גם אם שגיל ימצא יותר מן הצורך ויעשה בו חבורה חמת חבורה. זה אין הדעת סובלתו דאפשר ביתרון זה נפש הוא תוגל ועד מתי ליצטער וליזיל וע"ז כאמר דיקו לעשות עכ"ם ויעש בחוסים לכן שפיר עבד שלא להרשות את בנו למשקל ממנו שלוה דילמא תניל יותר ושוי שגגת חנק וז"ש.

ז) ומה שהקשית לשאול ע"ז דמה לי הרשאתו ומ"ל רצותו. מחילה מכבודך לא לדקת בזה דעכן הרשיון מועיל לענין שאינו חייב משום עושה חבורה באביו כל שנתרצה הרשה לו כמ"ש הרי"ף והעיר שם. אבל אם הבן חושש לעצמו ואינו רוצה להקיזו, וכיוצא מי יימר שהוא חייב להקיזו משום עשה דכאו"א. שלא הוא לא לוה אלא כאן לו רשות דמשמע אם ירצה אבל לא יכריחנו משא"כ כשכוונת מפקידו עליו לעשות דבר ולא יעשנו אז נקרא עובר על מלות אביו ובכה"ג שייך לוי' אתי עשה דכאו"א ודחי ל"ת וז"ש.

ח) עמ"ש בקורי אבי אטו שיקול תמכה את אביו בצערא חלייא עלמא כו' הוספת להפליא עלי איך לא זכרתי דברי עלמי מ"ש בקונטריסי הא' דגם לש' המתירים שלא להתיר את הבן לעשות חבורה באביו אפי' לצורך רפואה אינו אלא כשהוא מצטער באותה חבורה כו' ועי"ז הוא דקאמר עט"ר מ"א ז"ל דאי בצערא חלייא עלמא אדרבא משם חברא וכו' עכ"ל. אמנם גם זאת אנכי אענך כי מ"ש דשאני התם שהוא מצטער באותה חבורה כו' אין כוונתי על צערא דגופא שהוא סובל בשעת ההכאה דהא ודאי מי יכחיש דיש צער בכל מין חבורה שיהיה. אבל רצוני בזה לומר לצער הנפש שמצטער מקודם איך יהיה אפשר לסבול מכת רעהו אשר יחבול בו ויעשהו חבורה אשר בעבור זה יתכן דבשעה שסובל מכה רעהו או בנו ירע בעיניו ולא ימחול לו אעפ"י שמתחילה הרשהו משא"כ בנדון שלפנינו שבמושבו כי הוא ימות ביד זרים הוא מלוה את בנו בלב שמח שיפגע בו פעם אחת ולא ישנה כי זהו רצונו לברור לו מיתה יפה ולא ימסור מיתתו ביד זרים וישיגהו אותה כלימה. א"כ כמלא שהוא מקבל המיתה ב"י בנו בלב שמח ומאחר שבזה עושה לאביו קורת רוח מהיכא תיתי שלא יאבה לו ולא ישמע אליו. דהא כמי בכלל כאו"א וקי"ל.

ט) אסופא דמגילתא כתבתי למסקנא דמלתא דמותר להושיט לו הס"מ וליכא בזה משום לאו דל"ע לת"מ מהטעמים הנאמרים למעלה מאחר שאינו עושה מעשה בידים להמיתו כו' ועי"ז תמהת עלי דמאי בעי מעשה בידים בכאן. והלא המושיט כוס יין לנזיר שאסורו משום ול"ע לת"מ ליכא אלא גרמא בעלמא ואפ"ה אסור ע"כ בזה ודאי מודינא לך שהדין עמך. אבל חסרון הסברא יש בכאן ואינו אלא שמועה אגב ריהטאי וכל"ל גם אין המושיט לו הס"מ ח"ב בדים משום שהוא היה הגורם כדין השולח להרוג אף דחייב בדים משום דהכא לאו בריה היזקא ולא עשה שום מעשה בידים להמיתו וכמו כו' ובזה יתוקן ויבואר הכל כמבואר.

אמור מעתה כי חזר הדין לקיני כמו שאמרתי דמותר לאיש להושיט לו הס"מ לגברא בר קטלא דכ"ד מהטעם שכתבתי לעיל דגם אם היה חובל בעצמו לא היה חייב לשמים ואיך נחייבהו לאחר דעלמא ילידא באהרעא כו'. וכ"ש אם הוא בנו דמלותו עליו לקיים דברי אביו כמש"ל ולי"מ. כאם דורך הכוית פה בוקורישט בש"א לחדש שבט ש' התרכ"ג. הצעיר

מצ"א חן ס"ט

אמר

אמר ראובן אליהו ישראל ס"ט. מעתה אתה ידידי קורא ככבד חכם ומבין בין הדין לא אשר לענין והוכיח בין שניהם כי עיקרו. לך הלויתו מי שהוליא לאור משפטינו לפני המשפט והצדק.

סי' לה

שייך לאו"ח

את זה שלחתי לברר כהוראתי מעי' הרב המאה"ס כמוהר"ר אליעזר יהודה ישראל נ"י.

את ראיתי כתבי שמחתי לפניו דיין לעבד לכתוב למעכ"ר בי בנגרים בד"ת כי הן בעוון אור שמשי קדר **וירח** לא יגיה אורו והן אני כשלתי לבדי ואין לי שולחני לפורעם לכן שמרתי שגיאה לפני כת"ר לי מעט קט מאשר הנה הי' לידי בזאת השבוע אולי יגבה מור לתעיסותי אשר אני מניח אותם עם לפני כבוד תהלתו דמעכת כ"ח קב וכקי.

הנה ראיתי בס' פתח הדביר ח"א דקמ"א ע"ב שהביא ב' תשו' הגאונים שבס"ה נסותרות דמשק סי' ר"ד וסי' שמ"ע וז"ל הראשונה. **תשובה** לרב שר שלום גאון ז"ל ה"ל בכ"א שנכנסו לביהכ"נ לאחר שאמר ש"ץ ברכו אם עדיין לא פרסו ע"ש יחזור ויאמר להם ברכו ויפרסו ע"ש דבתחי' שבח ואח"כ תפלה. אבל אם קראו ק"ש לא יאמר להם ברכו כלל דהא התחלת התפלה מיוצר אור הוא ולריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל כו' ע"כ וז"ל השניה ש"ץ כיון דאמר ברכו את ה' בריאת התפלה אינו חוזר לאחר כן לומר ברכו דהא ברכו שיכותא איהו על לא יאמר ללותא כו' ע"כ והי' ז"ל הרב לשוני מדברי הגאונים הללו דברכו הוי התחלה דתפלה הכי וז"ל. הרי דס"ל להגאונים ז"ל דברכו הוי התחלה דתפלה ולכך אין לומר אלא בתחי' יוצר דוקא וגם דהוי ברכה ושבח למקום וקי"ל לעולם יסדר אדם שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל כו' ע"כ ומריהטא דלישניה משמע שהבין בדברי הגאונים הכי דהא התחלת התפלה מיוצר אור הוא שכוונתם על ברכו שהוא התחלת התפלה ולכן חילק דבריהם לב' טעמים חדא דברכו הוי התחלת דתפלה. וגם דהוי ברכה ושבח למקום והשבח צריך לאומרו קודם שיתפלל. ואחרי כ"ע כונת דבריהם לא כך הי' אלא הם. אמרו דאף אם לא התפללו הנכנסים תפי' י"ח עכ"ז כיון דקראו ק"ש קודם בואן לביהכ"נ נחשב כאלו כבר התפללו דהא התחלת התפלה מיוצר אור הוא ולא יתכן לברך אחר שהתפללו ואם כדבריו הכי הו"ל דהא התחלת דיוצר אור הוא ולפ"ז גם מ"ש בעמוד ד' דהכי הרי תשו' שהראי' כינהו לתשו' שבסי' א' בי בנכנס כהן קודם שיברך ישראל כו' דברכו לא הויא התחלה כו' לפי השמור לקי"מ דבני תשו' הנ"ל לא דברו אף לא רמזו דברכו הוי התחלה דתפלה. ואדרבא כתבו איפכא דיוצר אור הוא התחלת התפלה וברכו הוא שבח ולריך להקדימו לתפלה. גם מ"ש שם בסמוך בכונת הראי' שמביא בתשו' דסי' ב' וז"ל. אבל נרי' כונת הראי' ממה שהש"ץ חוזר ואומר ברכו לאותן בני אדם שלא שמעו ברכו תחי' כי להם אומר ש"ץ ברכו והם פורסין ע"ש כמ"ש בסי' ר"ד הנז' דש"מ דאין הש"ץ מברך מהם אלא הן מברכין יוצר לעצמם אפי"ה אומר להם ברכו וליכא איסורא כו' ע"כ דברי שהבין ממה שכתוב בתשו' דסי' ר"ד בכ"א שנכנסו לביהכ"נ לאחר שאמר ש"ץ ברכו ר"ל לאחר שהתפללו הקהל ולכן כי דש"מ דאין הש"ץ מברך עמהם ואחרי בקשת המחי' מקדושת עלמותיו תמהני איך הבין כן בדברי הגאונים הנ"ל חדא דאם כדבריו הי"ל בכ"א שנכנסו לביהכ"נ לאחר שאמר הש"ץ ברכו מוכח דנכנסו קודם שיתחיל הש"ץ יוצר אור. ועוד דנימא גופיה אחר כלותו להביא הני תשו' הנ"ל כתב דהן הן דברי תשו' הגאונים שהזכיר מרן ז"ל בב"י לעיל בסי' קי"ט משם ס' המנהיג ועם בב"י כתוי' להדייא וז"ל. אבל אם לאחר ברכו באים תיד ולא בהם החזן ביוצר אור והם תרשו שמע יחזור ויאמר להם ברכו ויפרסו ע"ש כו' ע"כ ואיך שם בדברי הגאונים מה שלא כיוונו כלל.

ובעיקר כונת הראי' מתשו' הגאונים סי' ב'. אחרי שהשי"ר נעלם ממנו תשו' הרי"ף סי' רל"ד דהם מפורשת באור היטב וז"ל שאלה וכו' תשובה אם קרא ש"ץ ישראל במקום כהן וברכה כהן קודם שיברך ישראל טוב ראוי שיעמוד בתיבה אותו ישראל ולא יקרא ולא ישב עד שיקראו כהן ולוי ואח"כ יקרא אחריהם ואין בזה משום בושה וברכו את ה' המבורך לא הויא התחלה דהזכן כל יומא בש"ץ דאמר ברכו את ה' המבורך קודם תפלת י"ח לאפוקי י"ח לאתן דלא הוה בתחי' תפי' ערבית וליתא בה איקרא כלל עכ"ל ובילור דבריו הוא כי בימי הרי"ף ז"ל היו נוהגים לומר ברכו קודם תפי' י"ח דערבית [זה למדתי מתוך בעלי תוספות סוף פ' יו"ד ח"ל. וכבר תיקנו חכמים לחזנים לומר אחר גאולה יהי שם ה' מבורך כו' ואחריו ברכו את ה' המבורך כדי להפסיק אותם שלא שמעו כו'. והגאון החיד"א ז"ל שם הביא די' הר' כמה"ר יעקב ז"ל הכי דהדא בריית' דתוספות כ"ל דאף בשחרית מותר להפסיק בין גאולה לתפלה כדי לומר ברכו והקי' עליו וז"ל ועי"ש דאלי דקתני דתקנו חכמים לחזנים לומר אחר גאולה היינו דוקא בערבית דלא בעי למסמך גאולה לתפי' כו' ע"ש. ותמהני למה לא נקט' מתו"ה הרי"ף ז"ל הנ"ל דמיירי בתפי' ערבית דוקא] לאפוקי י"ח לאתן דלא הוה בתחי' תפי' ערבית ולא שמע ברכו ראשון ומדהזכן שאומרי' אותו שלא במקומו דהיינו קודם י"ח לאפוקי כו' משם ראיה דלא הויא התחלה דתפלה או ברכה כ"א שבח. בפ"ע זה כלע"ד כונת הרי"ף ז"ל. וזהו ג"כ כונת הראי' שמביא בתשו' ב' הנ"ל אלא דבאה בקיצור ודלא כמ"ש הוא ז"ל.

והנה מרן ז"ל בב"י א"ח סי' נ"ז כ' וז"ל כתוב בס' המנהיג הדבר פשוט הוא שאחר שאמר החזן קדיש וברכו כאלו התחיל ביוצר אור ואין לספר אף בצורכי רבים ולהוליא אותם המקומות שצועקים על חבריהם בצבור בזה ואח"כ מתחיל החזן והוא רחום יכפר עון שהרי הם מפסיקים בין סידור השבח לתפלה לצרכי יחיד ולא יתכן עכ"ל ונתחי' המסתפקת אחר תבונות הייתי במ"ש ואח"כ מתחיל החזן והוא רחום דהאי והוא רחום אמאי בעי הכא קודם יוצר אור אכן כאשר ראיתי בס' המנהיג גופיה ראיתי שיש שיור לשון בב"י דהם כתוב ואח"כ מתחיל החזן והוא רחום לכפר עון זה ופי' דבריו לע"ד הוא שאחר הצעקה הזה צועק האיש שהפסיק בין ברכו ליוצר על שאינם מוחלים אותו מיד שובקו וכיוצא בזה [עיין תורת חיים סי' ד"ן] היה אומר החזן והוא רחום לכפר על עון זה של אלה שהפסיק וצועק בין ברכו ליוצר או לכפר על עון אותו העושק את חבירו הלועק ולכן אומר בס' המנהיג שהצעקה ואמירת והוא רחום הוא הפסק בין סידור השבח דהיינו ברכו לתפלה לצרכי יחיד דהיינו אותו העשוק או העושק כנלע"ד כונת דברי המנהיג ז"ל. ואם כנים אנו בזה מה מאד אני תמה על הי' לחם חמודות ז"ל בפי' אין עומדין אות ד' שהביא דברי הב"י הנ"ל וכו' וז"ל. ולפע"ד שלפי סוף לשונו נראה דלעולם אין לצעוק על חביריהם אבל מתחיל ביש כו' ע"ש יש לחלק הרבה דבריו דאלו קודם קדיש וברכו כו' ע"כ דנראה מדבריו שהבין דהאי סידור השבח דקאמר היינו הוא על ברוך שאמר. ואחרי כונת"ר הדבר פשוט דאינו אלא על ברכו וכמ"ש בתשו' הגאונים הנ"ל סי' ר"ד ופליאה דעת ממני איך יתכן לפרשו על ברוך שאמר דא"כ קי' דהוה בכל וקיים בתבית וכמו כן אני תמה על הכנה"ג בשיירי שהביא דברי הי' ז"ל ועבר עליו בשתיקה · גם הרי מטה יוסף ס"ב סי' ע"ו הביא לי' הב"י הנ"ל והקי' ז"ל דמתחלת לשונו משמע דוקא בין קדיש ליוצר אבל קודם קדיש מותר להפסיק ומסוף לשונו משמע שאפי' קודם קדיש אסור להפסיק ואפשר לוי' דתחילת מיירי בצורך רבים ומשו"ה קודם קדיש מותר להפסיק. אבל בסוף מיירי בצורך יחיד ומשו"ה אפי' מתחיל ביש אסור להפסיק וכן משמע מדבריו וקי"ל עכ"ל. וגם עליו תמהני כנ"ל גם הי' יד אהרן ז"ל

הביא

הביא דברי הר' לי"מ וס' מטה יוסף ז"ל ואחר שדחה מ"י ה' מטה יוסף ז"ל כו' וז"ל. לכן אי לאו דמקשינא הוה אמינא דהאי והוא תמוה שהרי לאו והו"ל דברוך שאמר הוא אלא והו"ל דערבית והיינו שאחר הקדיש צועקים על חבריהם ואח"כ מתחיל החזן והו"ל כיון שכן הכי הוא כמו שמתחיל ברכת המעריב והוי הפסק כו' וכן מדויק בלשונו שאוי ואח"כ מתחי' החזן והוא תמוה דאי איירי בברוך שאמר חזן מ"ד שמים. אלא כמ"ש נ"ל עיקר עכ"ל ומלבד די"ל לתמוה עליו כאשר התמהו על הלי"ה והמע"י ז"ל. עוי' ק' עליו איך כיח"ל לוי דהאי והו"ל הייני דערבית מאחר דבהדיא קאמר שצועקים ע"ה בצבור בזה ובזה כ"ל פה [כמו הנהגת עתה בזה] דהיינו אחר ברכו דיוצר אור שהזכיר תהלה וכעת צ"ע לי.

אחרי כתבי ראיתי בס' מחזיק ברכה שכ' וז"ל מרן בב"י הביא דברי ס' המנהיג וקיים והוא תמוה יכפר עון תלוי שאני להו מרייהו והוא לי הללויי ורבים השיגו על הרי יד אהרן שכתב בזה וסבר שהוא אמירת פסוק והוא תמוה והאריך עי"ש והדבר מבואר דמיש ומתחיל החזן הוא ברכת יוצר אור ואין להאריך עכ"ל. ואחרי המחי"ר מלבד דבס' המנהיג כתוב להדיא ואח"כ מתחיל החזן והו"ל לכפר עון זה עוד גם דאם כדבריו לא הי' צריך לוי ואח"כ מתחי' החזן דזה גלוי וידוע דאחר שגומרים הצעקה מתחיל החזן יוצר אור כו' ומה בא להשמיענו. אלא ודאי מוכרח לוי כמ"ש שכן היה המנהג באותן המקומות שאחר הצעקה היה מתחיל החזן והוא תמוה כו' להתפלל אל ה' שיכפר עון זה שעשה הפסק בין ברכו ליוצר אור [דומה למה שנוהגים לוי' בשב"מלו אחר שבירך ברכה לבטלה] או שיכפר על העוסק ול"ע כא לדוני יודעני אם יש ממש בדברי ואם שגיתי וה' יכפר כאם כמר ובאמת העבד ישראל נאום. הצעיר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' לו

זאת תשובתו אלי

ר"ח אב הנחמות ש' כי אתה תברך לפ"ק

רב אחאי אלופינו בתורה. הרב השלם עלום ורב בישראל להלל מסולל בתשבחות וזאת התורה תהילה שבח ואח"כ תפלת ימי ראובן שנים כשני אליהו דאחי"א מכללא בחיי אריכי ומזוני רויחי והצלחה ברים זאת תפלתי לפני אל נורא עלילה כיר"א.

אורו עיני כי ראיתי הכתב והמכתב מאליהו רבה כהרא כהרא. הלא הגיעתו כהוראת אורה זו הורה עביד פריישה הכי תורי קורא ופושע ומביא להם ראות קושיות והויות הדיל ותיימה ולפלא היה באיכה טובה ורחבה רחיב רחיב מיד נקרי. ועם שטרוד בלימודי הייתי למגמר עתיקא לקיים מילי דרבנן הפוך בה טובה חכמה פירשתי ממנה ובקשתי את שאהבה נפשי ראובן בחורי להבין ולסורות דעתי קלי"ה כמות שהיא כי לעשות רצונו חפצתי והא שריגא חימא. הנה הביא לנו מר מאהבה ב' תשוי' הגאונים שבסוף ס' נהרות דמשק דסי' כ"ד וסי' שמ"ע שהביאם כמהרח"ב פונטרימולי ז"ל בס' פתח הדביר ח"א דקמ"ה ומה שהוכיח מהם הרב הנז' ובתר דנא כתב שאהבה נפשי וז"ל ומריהטא דלישניה משמע שהבין בדברי הגאונים שר"ל דהא התחלת התפלה מיוצר אור הוא שכוונתם על ברכו שהוא התחלת התפלה ולכן חילק דבריהם לב' טעמים כו'. ואחרי העיון כונת דבריהם לא כן הוא אלא הם אמרו דאף אם לא התפללו הנכנסים תפלת י"ח עכ"ז כיון דקראו ק"ש קודם בואם לביהכ"ן נחשב כאלו כבר התפללו דהא התחלת התפלה מיוצר אור הוא ולא יתכן לברך אחר שהתפללו ואם כדבריו הרי הו"לל דהא התפלה דיוצר אור הוא ע"כ דברי ידידי.

ואומר עם ק"כי הא פשיטא דהכי ה"ה למעלה לא עלה על דעתו שברכו הוא תפלה כי אם ברכו הזמנה לשבח. כפי קודם שיתפלל שכן כתוב בהדיא בדברי הגאון וצריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל תדע דאחר שהביא הב' תשוי' הגאונים כו' וז"ל. והן הן דברי תשוי' הגאונים שהזכיר מרן ז"ל בב"י לעיל בסי' ס"ט משם ס' המנהיג עי"ש הרי דס"ל להגאונים דברכו הוי התחלה דתפלה כו' ע"כ. ואנן קא חזינן דאיפכא קאי שם בס' המנהיג דקאי וז"ל. ולאחר שיתחיל הש"ץ ברכו ויוצר אור ובאים בני אדם לביהכ"ן בשחרית לא יאמר להם ש"ץ ברכו עד אחר התפלה וכו'. עוד כי אבל אם לאמר ברכו בא"ה מיד ולא פתח החזן ביוצר אור כו' ע"כ מדברים אלו נראה ברור דברכו לא הוי התחלה דתפלה כי אם יוצר אור וכל שלא פתח ביוצר אור יכול הש"ץ לחזור ולומר לבאים ברכו כיון שלא התחיל התפלה אלא מוכרח לכונת ה' פתח הדביר לומר דכיון דהוי ברכו לברך תפלה דכן תקנו לומר ברכו קודם תפי' לזה סבר וקי"ל דהוי כמו התחלת התפלה לענין דצריך לאומרו דוקא קודם תפלה דהיינו קודם יוצר אור וכיון דאומר יוצר אור אין לאומרו דלא ש"ך אחר תפלה והמוכות שלו הוא מתשוי' שנים דהיינו דפי' שמ"ע דקאי דהא ברכו שירותא איהו עד לא יצלי לאוהא. ומזה נטה דעתו למידק מתשוי' הראשונה ופלגינהו להני טעמי והוא דאי כאשר כתב רוים דחד טעמא קאי דהתחלת התפלה מיוצר אור וכלוי וכיון שכבר התפלל איך יאמר ברכו א"כ היה די שיאמר דהתחלת תפלה מיוצר אור הוא. ומה הוצריך עוד להביא הטעם ולוי' וצריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל הא כבר אמרו ברישא בתחלה שבח ואח"כ תפלה. ועוד לפירוש דמר דברכו הוא שבח אכתי ק' למה לא יאמר ברכו אם אמר יוצר אור דהאיכא שבח ואח"כ תפילת י"ח ולא משום דחסר ברכה אחת דהיינו יוצר אור נפקא חיי ברכות מכלל תפלה דהוא העיקר ואף שכבר עבר וברכו בריש הבאים יוצר אור בלא ברכו אכתי יהיה הללם במקצת ויאמר ברכו על חיי ברכות לזה נ"ל כמו שהבין ה' פתח הדביר ז"ל דתרי טעמי איכא במלתא חדא דהתחלת התפלה מיוצר אור הוא כלוי' דחכמים תקנו בתפלה דיתחיל ברכו ואח"כ ברכת יוצר ועכשיו שכבר אמר יוצר כשיאמר ברכו לא יאמר יוצר אלא ח"י ברכות כמלא שלא יעשו הבאים כמטבע שטבעו חכמים שנית משום דחכמים תקנו שבח ואח"כ תפלה והשבח היינו ברכת יוצר אור וכיון שכבר אמר יוצר אור כ"ל יעשה הזמנת ברכו לשבח והוא לא יאמר שבח כי אם תפלה וזה שהבין הר' בגאונים וכרי אמת ומדויק דמשמע מדי הגאונים דברכו קשור עם ברכת יוצר אור דמיד שאמר ברכו צריך ברכה אחריו הרי דברכו כהתחלת תפלה ולא תפלה ממש ומעתה שפיר מקשה מתשוי' הללו להביא דתשוי' דאי בי דקאי ברכו לא הוי התחלת ברכה כיון דזה הכלל מקור בידינו בב' תשוי' הנז' דברכו צ"ל ברכת יוצר אור אחריו. נ"כ באמירת ברכו בעליית ס"ת הכי כמו שהתחי' אשר בחר בנו דהוא מוכרח לוי' ברכה אחריו ולמה יקרא כהן כיון שהתחיל הישראל וכמו שהחזיק שם ס' זו מהמנהיג שהוא המביא ב' תשוי' הגאונים והביאם מרן בב"י בסי' ז"ן דברכו כאלו התחיל ביוצר והביא ממאמר מרדכי וגם ממטה יוסף דברכו סריך וסניך בהדי ברכת יוצר והשיב כאלו התחיל ביוצר מטעם דברכו בלא ברכה אחריו לא משכחת לה. ועוד הביא מסייע דלאחר שאמר ברכו אינו יכול להפסיק בין הזמנה לברכה. באופן דהכל לאתויי ראיה דכולם מודים דברכו נקשר עם הברכה שאחריו ושפיר הוי לכאורה דסתרי אהדדי תשוי' הגאונים והכל כדי לאחזוקי סילוקו דשאני ברכו דתפי' דצריך ברכה אחריו וזה לא מברך ברכו שכבר אמר דהיינו יוצר אור משא"כ בברכת ס"ת דאמת דצריך ברכה אחריו אבל יכול להתקיים ע"י אחרים.

ואף לפירוש דמר דליכא תרי טעמי בתשוי' הגאונים כי אם טעם א' הוא כי מאחר שכבר התפללו מה יועיל ברכו הרי שפיר יש לאתויי ראיה דקי"ל דאחר ברכו צריך ברכה כגון יוצר אור דלטעם זה תקנו התחלת התפלה ביוצר

אור

אור דלזה שייך ברכו דהיינו הזמנה לשבח דהשבח היינו ברכה. וזה נראה פשוט דברכו לא הוי לא שבח ולא תפלה כי אם הזמנה וכיון שאמר ברכו כפשטיה דהיינו הזמנה לברך צריך ברכה שלא יהיו ככופרים. ואם איתא דאינו קשור ברכו עם יוצר אור אף שהבא לביהכ"נ אחר יוצר אור יאמר הש"ץ ברכו עליו להוציאו ואח"כ תפלת י"ח אלא ודאי לברכו צריך יוצר אור דהוי שבח ואח"כ תפלה. העולה מכל אשר אמרנו דכשאמר ברכו כיון שצ"ל שבח אחריו דהיינו יוצר אור הרי כאלו התחיל יוצר אור וזה ס"ל נה' פתח הדביר כי כ"ע מודים בזה ולזה קא מקשה לענין עלית ק"ה ומתרץ דהתם שאני דיכול להתקיים ההזמנה ע"י אחרים אלא דאח"כ מבי"א עוד סברות דאינו צריך ברכה לברכו כי באמירת הצבור ברוך ה' המבורך הרי לא יהיו ככופרים ת"מ מהגאונים משמע דאם לא יש יוצר אור שכבר אמרו אין אומרים ברכו דהא צריך ברכה וכבר אמר כנ"ל דבאמירת ברוך ה' המבורך אינו די והרי כאן אדוני מה שהאריך בזה. עוד ראיתי בקונטריסו דעל כונת הרא"ש שמביא בתשו' דסי' ב' ופירשה הרי מ"כ תפלה הקשה עליו משי"ח ז"ל דנראה שהבין שמ"ש בתשו' דסי' כ"ד בנ"א שנכנסו לביהכ"נ לאחר שאמר ש"ץ ברכו וכו' צ"ל לאחר שהתפללו הקהל ולכן כתב דס"ת דאין הש"ץ מברך עמהם אחרי בקשת המחילה מק"ע תמהני איך הבין כן בדי הגאונים הנ"ל שלא דאם כדבריו הו"ל בנ"א שנכנסו לביהכ"נ לאחר שהתפללו ומדאמרו לאחר שאמר הש"ץ ברכו מוכח שנכנסו קודם שיתחיל החזן יוצר אור ועוד דאיהו גופיה אחר כלותו להב"א ב' תשו' הנ"ל כי דהן הן ד' תשו' הגאונים שהזכיר מרן ז"ל בב"י לעיל בסי' ס"ט משם ס' המנהיג ושם בב"י כי לסד"א ז"ל אבל אם לאחר ברכו בא"ס מיד ולא פתח החזן ביוצר אור וכו' ואיך שעמים בדברי הגאונים מה שלא כיוונו כלל אלה הם דברי חביבי.

ואני פותח בתשו' תחילה כי הרי לא הבין כמ"ש מר דלאחר ברכו הוא לאחר שהתפללו הקהל שבהכנסיות דהכרים מר כי כונים הם אלא הוא מדייק הכא והתם מתינת להם דהוא מיותר שיל"ל יחזור ויאמר ברכו ותינת להם לומר דברכו שנית לא שייך כלל אלא להם כלומר להבא"ס דוקא כי הש"ץ כבר אמר ברכו ויתפללו ע"ם ברכו לאפן לעצמם וז"ל בתשו' דסי' ב' דחזינן בכל יומא בשליחא דצבורא דאמר ברכו קודם תפלה כלו' קודם שיתחיל הש"ץ יוצר אור אומר ברכו על הבא"ס ולא שמעו ולית בה איסורא לומר שהוא מברך ברכו שנית דהוי הפסק קודם שיאמר יוצר אור לעצמו כמ"ש שעיקר התפלה הוא יוצר אור וברכו לא הוי התחלה כך צ"ל לפ"ס כיהעא. שוב ראיתי דאין נוסחו כך דבהדיא קאמר בסו"ד והוא אינו מברך שכבר התפלל הכי קאי אחר תפלה ממש דיכול לאהויי ראיה דאחר תפלה כלו' דאם בא אחר שיתחיל יוצר אור דאז יכול הש"ץ לומר להם ברכו אחר תשלום התפלה והם יפרסו על שמע כמ"ש מפורש בהדיא דכי בב"י בשם המנהיג וז"ל ולאחר שיתחיל הש"ץ ברכו ויוצר אור ובא"ס בנ"א לביהכ"נ בשחרי' לא יאמר להם ש"ץ ברכו עד אחר תפלה ע"כ. ובודאי דאז הש"ץ אומר ברכו ואינו אומר עמהם כי כבר התפלל כי אם הם יפרסו לעצמם דאם בקיאים הם למה תאמר לצל לורך ומה תאמר דש"ץ חוזר ופורס ע"ש עוד הפעם משום שאין לומר ברכו בלא ברכה אחריו לזה חוזר ומברך ברכת יוצר ומתפלל כלפי לי"א דבשלמא ברכו שנית איכא למימר דיכול להתקיים באחרים הצריכים ומברכים ולא הוי צלא צריך אבל ברכת יוצר אור ומיי ברכות כיון שיצא ידי חובתו ובקיאים הם מה לו לש"ץ לחזור ולאומרם והוי כמזכיר ש"ש לבטלה ח"ו [ואחרי כתבי זאת מצאתי בסי' ס"ט בב"י וז"ל ומיהו לפי מ"ש רבי' בסי' רע"ג בשם בה"ג שמי שקדש לאנשי ביתו ובא אצל אנשים אחרים שאין יודעין לקדש מקדש להם אבל אם יודעים לקדש אינו מקדש להם צ"ל דהכא נמי אם יש באותם שלא שמעו בקי אין אותו ששמע מוציאו וכן ראוי לעשות ע"כ.] אלא ודאי דדוקא ברכו אומר להוציא להם ידי חובתם וליכא הפסק לוי' כבר התחיל וצריך להשלים כי ברכו לא תפלה כי אם הזמנה וכבר הזדמנו ככנו ואמרו ברוך אבל ברכות ותפלה יכולים הבא"ס להתפלל על שם ברכו שאמר הש"ץ בשבילם הא למה דברכו לבד אומר הש"ץ בשביל אחרים והוא לא יאמר אחריו ברכה ותפלה עמהם כי לא הוי התחלה לא להבא"ס ולא אל החיוב לעצמו. אמנם בדברי התשו' דקא' דחזינן כל יומא בשלוחא דצבורא דאמר ברכו קודם תפלה לית דפליג הכי הוי וצ"ל בדוחק דש"ץ אמר ברכו קודם תפלת הבא"ס והוא לא יאמר משום שכבר אמר כדי שיכוין דברי פתח הדביר אבל יותר טוב הי' לומר קודם תפלה של ש"ץ דהיינו אחר ברכו דוקא בלא אחרים שלא שמעו דאומר להם תכף ברכו אף שלא יאמר בעדו דהוא כבר אמר דכולא דלא הוי ברכו כהתחלה לכשלא יפסיק להוציא אחרים כמו שכן הסמה דאף בתפלת שחרית כיון דהוא קודם תפלה יכול לומר ברכו על אחרים אבל אם אמר ברכו ויוצר אור כלו' שכבר התחיל להתפלל לא יאמר להם ש"צ ברכו עד לאחר תפלה שהוא הפסק ולא בין גאולה לתפלה דבעינן תכף לגאולה תפלה. זולת בערבית יכול לומר ברכו קודם תפלת י"ח שאין צריך סמיכות גאולה לתפלה.

מעתה אחר עלות כיון שם מילה לפרש מר נראים זאת עפ"י תשו' הרי"ף דקאי בתפלת ערבית כל לגבך דידי לא כ"כ מוכרח דבריו דקאי בתפלת ערבית מדכתב דאמר ברכו קודם תפלה אם הוא על תפלת ערבית שצ"ל קודם ח"י ברכות דקודם תפלה שחם היינו קודם תפלה ממש דהיינו יוצר אור אי ברכת אשר בדברו סמוך לברכו דאז יכול לומר תכף ברכו להוציא אחרים ולא הוי הפסק וכמ"ש. אלא דאם הוא אחר שהתחיל יוצר אור דנמצא דכבר התחיל להתפלל אין לומר ברכו על אחרים דהוי הפסק וגם לא קודם תפלת י"ח משום דהוי הפסק בין גאולה לתפלה אלא אחר כל התפלה דוקא משא"כ בערבית אף שהתחיל ברכת אשר בדברו יאמר ברכו קודם ברכת י"ח מדינא כיון דל"צ סמיכות גאולה לתפלה באופן דאינו מוכרח לומר דהוא על תפלת ערבית ושפיר יכול להיות גם על ת"ש אלא דאיירי קודם תפלה דהיינו סמוך לברכו. דאם באנו לפרשה בת"ע לא צריכין לתשו' אחר תשו' הרי"ף דהא קאמר בהדייא בתשו' המנהיג דאחר שיתחיל ש"צ ברכו ויוצר אור וכו' לא יאמר להם ש"ץ ברכו עד אחר התפלה ולא בין גאולה לתפלה וכו' אבל בערבית וכו' יכול לומר ברכו הרי דגם מדינא בערבית יכול לומר להבא"ס ברכו קודם ברכת י"ח וכמו שפסקו פוסקים בסי' ס"ט ואני דתמה כתיר על הסדי"א ז"ל למה לא נקט"ע מתשו' הרי"ף לעדיין משום דהיכא למדחי דלא איירי אלא גפום דכא וכפי המנהיג אבל אפי' דס"ל להרי"ף לפי אמי' סוברים דאף בשחרית מותר להפסיק כמו שסברים ה' נחלת יעקב ז"ל והכי דייק ליה"ם דלא קאמר למי שלא שמע ברכו בתפלת ערבי דאז הוה אמרי' מפני ההקנה אלא כתב לשמן דלא הוה בתחלת תפלת ערבית כלו' דלא בא לא אחר התפלה ערבי' דהיינו דכבר אמר הש"ץ ברכו והתחיל בברכות דלפני ק"ש וכיון שכן דינא הוא שיאמר להם ברכו קודם תפלת י"ח דאי הוה קודם התחלת ערבית כלו' קודם שיתחיל הש"ץ התפלה דהיינו ברכה ראשונה הי' אומר תכף הש"ץ ברכו להם בעדם (אבל אחר התקנה לא יברך ברכו הש"ץ בעדם כי אם קודם ח"י ברכות) והוא יברך עמהם ברכות דמשיעא דליכא איסורי דמה איסורא איכא כיון דגם הש"ץ מברך עמהם. אלא דהוכחתי הי' דאחר שהתחיל הש"ץ ברכה דיאמר להם ברכו קודם תפלת י"ח והוא לא יאמר עמהם ברכות הרי דברכו לא צריך ברכה אחריו ואינו קשור עם הברכה זה הנ"ל שהביא הרי"ף.

ואשא עיני ולראה לידי"ן כמהר"ר אליהו בס"ד דהביא דברי המנהיג שהביא הב"י בסי' נ"ז ופירשם במה שאלא מפורש בדברי המנהיג עצמו במקומם ושוב הביא דברי תמורות בפי' אין עומדין ואחריו בא לתמוה. והכי קאמר מר דברי מדבריו דהאי שידוי השבח דקאמר הב"י הוא על ברוך שאמר והפליא עליו דאיך יתכן לפרשו על ב"ש דא"כ פתח בכד וס"ים בתבית וכמו כן תמה יקרא על הכנה"ג בשיירי שהביא

שהביא די׳ ס׳ ז״ל ועבר עליו בשתיקה . וגם על מעי׳ ויד אהרן ז״ל תמה עליהם כזה . אמי׳ אסי׳ אתה מה כל החרדה הזאת וטרח כל הני תמיה עליה דמר לדידיה מי ניחא הכי קשיא מרישיה לסיפיה דהתי׳ קאמר שאמר קו״ב אין לספר אף בצרכי רבים ומדקאמר לבסוף שהרי הם מפסיקין בין סידור השבח לתפלה לצרכי יחיד משמע הא לרבים מותר להפסיק כי ע״כ הני אומר דלא כמ״ש מר דסידור שבח דקאמר הוא על ברכו דברכו הוא הזמנה אלא כיון דהוי כזמנה הוי כאלו שהתחיל ביוצר ומשום הוא דסידור השבח הוא מתחיל מב״ש דהן על פסוקי דזמרה דעל מאי דקאי הרא״ש הילכך מבעיא ליה לאיניש דלא לאשתעויי מכי מתחיל ב״ש עד דמסיים ליה י״ח ע״ז כתב המעדני יו״ט באות ל׳ וז״ל עד דמסיים לשמונה עשרה וכתב הכלבו הטעם לפי שבי״ח נתקן עם התפלה להסדיר שבחו של המקום ב״ה ואח״כ יתפלל וכיון שכן הוא אינו דין לדבר בין סידור השבח ותפלה ע״כ והביאו הב״י בסי׳ נ״ד וקיים בה אמנם בעניני מצוה כו׳ מותר לספר אחר ישתבח ע״כ ובדברי חמודות כתוב באות ד׳ וז״ל עד דמסיים ליה י״ח ואפי׳ בין ישתבח ליוצר לא יפסיק ומיהו כתב הטור בסי׳ דין דהיא במידי דלאו צרכי צבור הוא אבל במידי דצרכי צבור או צדקה כו׳ ע״ד וכתב הכלבו שמזה נתפשט המנהג כו׳ או לקבול בביהכ״נ שיעשו לו דין בין ישתבח ליוצר אור דכ״ז מקרי לצורך מצוה ואח״כ כשחוזרין להתפלל יאמר הש״ץ מקצת פסוקי דזמרה ויאמר קדיש עליהם כו׳ אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק לכל דבר ע״כ . וא״כ מאי דכתב טעם המכת״ב שאין להפסיק אחר קדיש וברכו משום שאין מפסיקין בין סידור השבח לתפלה קי״ל להרי דברי חמודות דלפי טעם זה גם קודם קדיש לא יפסיק דסידור שבח מתחיל מב״ש ומדבריו הראשונים משמע דקודם קדיש יוכל להפסיק דקאי דאחר שאמר החזן קדיש כו׳ לכן מתרץ כפי׳ מ״ש המ״א בשם הכלבו שהביא לעיל שאמר שמזה נתפשט כו׳ וה״א מ״מ יש לחלק מכלל דבריו דשאני קודם קדיש וברכו וכדברי הכלבו כלוי הגם דמשהתחיל ב״ש דהוא תחילת סידור השבח אין להפסיק אמנם כשהוא קודם קדיש דהיינו אחר ישתבח שאני דיכול להפסיק לצורך שיאמר אח״כ פסוקי דזמרה וקדיש כמ״ש הכלבו משא״כ אחר קדיש דאין להפסיק כלל משום דהוי כאלו התחיל יוצר אור . אבל טעמא יהיב המכת״ב בקו״ד דטועים הם באותם המקומות דכונסים לקבול קודם קדיש דהיינו אחר ישתבח דאינו יכול להפסיק ביחיד כיון דהוי מפסיק בין סידור שבח דהיינו מב״ש דהוא סבר דאף אחר ישתבח לצורך מותרת דוקא וטועים הם לדמותו לדבר מצוה דלצרכי יחיד הוא כנ״ל .

וממילא דברי הרב מע״ז יוסף מפורשים היטב . דהכי ביאור קושיתו דמרישא משמע דאחר קו״ב איסור הפסקתו היינו משום דהוי כאלו התחיל ביוצר אור והוי הפסקה בתפלה אבל קודם קדיש מותר . אבל מסו״ד דקאמר טעמא דלא יפסיק משום דהוי הפסקה בין סידור השבח לתפלה . וא״כ אף קודם ק׳ שייך האי טעמא לומר דאסור להפסיק דהא מב״ש מתחיל השבח . וע״כ מתרץ דמאי דמשמע מתחלה דקודם קדיש מפסיקין היינו לצרכי רבים דהיינו אחר ישתבח קודם ק׳ יפסיק ואח״כ יש תקנה לומר פסוקי דזמרה וק׳ כמ״ש הכלבו . אבל לאחר ק׳ לא משום דהו״ל כאלו התחיל בתפלה ואין מפסיקין בתפלה אף לרבים ומאי דמשמע לבסוף דאין להפסיק אף קודם ק׳ מטעמא דיהיב דהוי מפסיק בין סידור שבח לתפלה דזה שייך אף קודם ק׳ דמפסיק בין סידור שבח דהיינו ב״ש לתפלה שמונה עשרה היינו בצרכי יחיד דאף שאחר ישתבח אין להפסיק ליחיד בסידור שבח והיינו מתחילת ב״ש אפי׳ אחר ישתבח עד גמר י״ח ברכות .

וזה פי׳ דברי המכת״ב שדבר פשוט הוא שאחר שאמר הש״ץ קו״ב כאלו התחיל ביוצר אור אין לספר אף בצרכי רבים אף קודם ק׳ כלוי אחר ישתבח דוקא מותר לרבים וליחיד לא ולהוציא מאותם המקומות שצועקים בזה כו׳ ל״מ אחר קדיש דהוי הפסקה בתפלה ואסור אף לרבים כמ״ש לעיל אלא אפי׳ קודם קדיש דהיינו אחר ישתבח לאו שפיר עבדי דאין להפסיק ליחיד בין סידור שבח דהיינו ב״ש עד גמר תפי׳ י״ח ליחיד דלצבור שאני דמפסיק קודם קדיש דהיינו אחר ישתבח . א״כ אחרי שביארתי דברי המע״י אגלה דעתי דא״ם ח״ס אנכי ולא הבינותי מה ילין עליו הרב יד אהרן באומרו כי המע״י אחז הספק . רצונו המסתבר דס״ל דבין ב״ש חמיר יותר מבין ישתבח ליוצר דמה מצא עול זה במע״י כדי להקשות עליו וכדברי הרב במע״י דקודם ק׳ מותר כ״ש בין ב״ש לישתבח . וע״כ קי״ל דאיך יאמר דבין ב״ש לישתבח מותר לרבים אבל אחר קדיש דהיינו מישתבח ליוצר אסור דזו הוי ספק המסתבר היינו הב״י ובמח״כ זה אינו לע״ד כי אם ס״ל כמ״ש גדולי המפרשים וקודם ק׳ ר״ל אחר ישתבח והיינו בין ישתבח ליוצר דמותר להפסיק לרבים ולמצוה אבל בין ב״ש לישתבח לא כי חמיר יותר ומרוב פשיטותו לא שם להאריך כי כבר כתב הב״י להדיא בסי׳ נ״א בשם הכלבו כי בין ב״ש לישתבח לא יפסיק אף למצוה . וגם הרב מע״י אז״ל ומודה בה וקודם ק׳ יפסיק דקאי כ״ל אחר ישתבח דוקא ולאפוקי אחר קדיש דלא כי מ״ש ב״י בשם הכלבו דלענין מצוה יכול להפסיק בין ישתבח ליוצר היינו קודם קדיש משום דיכול לתקוני באומרו מקצת פסוקי דזמרה ויאמר קדיש וזה פשוט .

ותו קי״ל על הרב יד אהרן דקושיא זו דדברי המכת״ב קשיא מרישיה לסיפיה דהביא נ״ה הח״י מעצמו הקי׳ לה הרב לחם חמודות כמו שציין הוא בעצמו ועיין לחם חמודות ולמה לא הקי׳ לפי׳ לחם חמודות כמו שהקי׳ לפי׳ מע״י דכן הרי הוא נ״כ דקודם ק׳ מותר דהיינו מן ב״ש לישתבח משום דאפי׳ לתקן ולומר קדיש אחריו . אבל אחר קדיש דהוא מישתבח ליוצר אסור ואחז הספק המסתבר היינו הב״י ואי פי׳ לה כמו שכתבנו קודם ק׳ ר״ל אחר ישתבח יפסיק אבל קודם ישתבח לא דאין להפסיק אף לרבים א״כ למה לא פי׳ כן במע״י ומאי אולמיה דליה מהמע״י וזה תימה דע״כ צריך לפי׳ הרי ל״ח נ״כ באפי גוונא כיון דהב״י הע״ד על הכלבו דבין ב״ש לישתבח חמיר יותר מבין ישתבח ליוצר וא״כ הכלבו והמכת״ב שוים הם והיינו דאיכא ביניהו דלהכלבו נהגו לחשוב קבול היחיד כמצוה ולצבור ואחר ישתבח קודם קדיש מפסיקין ולהמכת״ב הוי צורך יחיד ואין להפסיק אחר ישתבח . ועל מ״ש הרב יד אהרן דהאי והוא כתוב הוא על ערבית והקשה מר איך כתב״ל מאחר דבהדיא קאי בזה אבא דלאמרי אי מהא לא איריא דכותב הרב כך תחילת אמר שאחר שאמר החזן קו״ב כאלו התחיל ביוצר אור ואין לספר אף לצרכי רבים והוי כ״ל דמזה אנו למדין להוציא מאותן המקומות שצועקים על חבריהם בזה כלוי אחר קדיש דערבית ואח״כ מתחיל החזן והו״ל דהוי כברכת מעריב ונמצא דמפסיק בין קדיש לערבית לפי דעתו שחושבים לוי קדיש קודם ערבית והוי הפסק כמו אחר ק׳ דיוצר [וזה דמיון בזה כמו אחר קדיש דיוצר שאמור לעינן] זה הרי כוונתו אבל במח״כ לא כיון לדרך הישר והיותר קשה דלאחר קו״ב דיוצר אסיר אף לרבים וכאן בפשא לא הוקשה להמכת״ב אלא משום דהוי לצרכי יחיד ומה חקן בזה . אדהכי והכי אין להפליא על הרב לחם חמודות ולא לתמוה על הכנסת ולא על מע״י א״כ דפתח בכד וסיים בחבית ולא על הרב יד אהרן כמו שתמה מר דיפה הקשו ותירצו גם כמבואר ואין להאריך עוד בזה .

עוד אתא ואייתי איזי וחביבי חכם ומבין את ספרי הרב חידא״ז ז״ל בס׳ מחזיק ברכה כי והוא רחום כלוי הרי לאו מליהו וכי הדבר מבואר דמים ומתחיל החזן הוא ברכת יוצר ועליו אליהו כותב בי חשוי בדבר וכי אדבר על השכינה כאשר תראה חכם מה הוא אומר שאם כדבריו לא היה צ״ל ואח״ך מתחיל החזן דזה גלוי וידוע כו׳ ומה בא להשמיענו ע״כ . ולדידי לולי שמלא מפוי יולא בדברי המכת״ב במקומו והוא רחום לכפר עון זה דאות למיד ולשון זה כרי שהחזן אומר כך לכפר הוכחה זו לא מעלה ולא מוריד דמלבד דכך ארחיה למימר עוד אסברא לך דאיכא למימר טו״מ וכתב מתחיל החזן דלא תימא דהעון הוא על שהן מפסיקים לגמריה דמבטלין

דמנבלין וגורמין שלא לגמור תפלה בצבור מפני הקבול. כי אם אחר שומעין דבריו הוא מתחיל החזן בתפלה אפ"ה אסור משום דהוי הפסק בין שבח לתפלה אלא דאני תמיה על החיד"א דא"כ דהוי מתחיל החזן יוצר אור הכי דכ"ל אחר קדיש אין להפסיק בקבול לחבירו ולהתחיל החזן א"כ תפלת יוצר אור א"כ אמאי יהיב טעמו משום דהוי יחיד הכי בתחלה קאמר דאף לרבים אין להפסיק אחר קדיש והוא פלאי.

אלא דלענ"ד לומר דא"כ מתחיל החזן תחת מה שהפסיק בו דאם הפסיק אחר ק' ומתחיל החזן יוצר אור הכי אסור מפני שהוא התחלת תפלה אף לרבים כאמור לעיל לא כלכתה אלא דאם הפסיק קודם קדיש אחר ישתבח וא"כ מתחיל החזן קדיש אפ"ה לדידן כהרא שהכי הם מפסיקין בין ב"ש לתפלה ליחיד דלצבור דוקא הותר ולא ליחיד ולדברי החיד"א ז"ל דקאי מתחיל יוצר ל"ל דהוי כותן טעם לשבח דמאי דמפסיק קודם ק' דהיינו אחר ישתבח איסורו הוי משום דמפסק בין ישתבח ליוצר דאז הוי איסורא משום יחיד דאי הוי הקובלנא מב"ש לישתבח לא משום יחיד א"כ דאף לרבים אסיר ולולי דמסתפינא אמינא דאיזה תלמיד טועה או ע"ה כתב בלשון זה דנכתב בלימוד יחידים ול"ל והו"ר יכפר עון וכמו שפי' החיד"א ז"ל שרי להו מרייהו דאי כדברי מר וכהשע הדברים דאומר החזן פסוק והוא רחום לכפר עון זה קשה טובא ממ"נ אי ליכא מנהגא לקבול מדוע מניחים הצבור וגזברי וממוני הקהל שעיקרא לקבול דהא לחטא יחשב וכמ"ש המנהיג דליחיד אין להפסיק ואי משום שהם נוטלים רשות מעצמם ובאים וקובלים וכמלא דעשו עון ומאי אהני"א לן שיאמר החזן והוא רחום אטו באמירת החזן והוא רחום יכופר להם העון שהפסיקו הם ובלבלו להצבור ואי כך מנהגם לקבול דקמנו למימר דהוי כדבר מצוה וכפסק מור"ם דרתחן כשאמר מעט פסוקי דזמרה וקי' לשכיו וכמו שכ' הכלבו א"כ מה לריך החזן לומר והו"ר כדי לכפר העון הא אין כאן עון דלדבר מצוה הותרה דאם עון הוא יבטלו מנהגם. ועוד בודאי בזה הפעם קובל על חבירו אין הצבור מפסיקין כי אם כוונים להם שאחר תפלה יעסקו בדין זה ובטענתם ומוזכים לתפלתם אח"כ. וא"כ למה החזן מפסיק ואומר והו"ר ע"כ יותר נ"ל לוי דהוא דברי המנהיג וכפי' החיד"א שרי להו מרייהו דמתרעם על המנהג דהא אין מפסיקין על היחיד אף מישתבח ליוצר.

זאת כתבתי שלא להניחו ריקם והגומר יגמר ה' ינחמנו ואמרתי הי אנכי אכלה בכחמה עין במין כיאזי אכן לריקם בניתחן כקראו חיים המה יתפללו אל אל בשמים לטוב לנו כל הימים וזוכה ונסיה ונינם טובה וברכה לעמוד על המשמר על התורה ועל העבודה כיר"א. כאם אים יהודי מקום הקדי הש"ל והוא. הלע"ר

אליעזר יאודה ישראל. ס"ט

סי' לו

חזרתי והשיבותי לו

כ"ה מנחם ש' ויתברכו בו לפ"ק

אורי וישעי אלופי ומיודעי מעי הרב השלם כ' אליעזר המודיעי ויחי ויתן לו מוהב שייבה הי רועי כיר"א.

יפעת אורות גלילי ידיו ק' האירו אל עבר פני ואהי כניום כל היום ואהיה שעשועים באמרותיו הטהורות ואבא להשיב על ראשון ראשון.

הנה על מה שתמהתי אני עני על ה' פתה"ד ז"ל שהבין בד' הגאונים ז"ל דברכו הוי התחלת התפלה וגם על מה שחילק דבריהם לב' טעמים כי מכ"י וז"ל הא פשיטא דה"כ חיים למעלה לא עלה ע"ד שברכו הוא תפלה כי אם ברכו הוא הזמנה לשבח לה' קודם שיתפלל וכו' וכו' והוא דאי כאשר כ' רוים יחד טעמא קאמר דהתחלת התפלה מיוצר אור הוא כו' ומה אצטריך נמי להביא הטעם ולו' ולריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל הא כבר אמרו בריש בתחלה שבח ואח"כ תפלה ועי' למטורים דמר דברכו הוא שבח ככתי ק' כו' דאיכא שבח וא"כ תפי' י"ח ויאמר ברכו על הי' ברכות כו' עכ"ל. ולפקעי"ד אמר שמחייר לקיים ודרא מהרלנן מברתה דכונת ד' הגאונים פשוטה לעין כל חוזה דהם אמרו בכ"א שהכנסו לביהכ"נ לאמר שאמר הש"ץ ברכו [קודם שיתחיל יוצר אור] אם עדיין לא הכסו ע"ש [אלו הנ"ס] יחזור ויאמר להם ברכו ויפרכסו ע"ש [אלו הנ"ס] דבתחי' [ל"ל] שבח וא"כ תפלה [ולכן מחוייב החזן לחזור ולו' להם ברכו אם לא התחיל עדיין יוצר אור] אבל אם קראו ק"ש [הצא"ס ביחיד] אל יאמר להם ברכו כלל [אף שעדיין לא אמרו הי' ברכות מפני שכבר התחילו בתפלה] דהתחלת התפלה מיוצר אור הוא ולריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל [כ"ל קודם שיתחיל להתפלל והכי שהתחילו ואם יאמר השבח דהיינו ברכו אחר התחלה זו. כהלא דאומרו באמצע התפלה ולא קודם] הכי דמוכרח לו' אח"כ ולריך אדם לברך כו' כדי שלא נאמר דכיון דלא אמר עדיין הי' ברכות שאיכא שבח ואח"כ תפלה לזה איכפל תנא להשמיענו דלריך קודם דוקא ולא אחר שהתחיל ומ"ש בתשו' דהי' שמ"ע מוכרח לפרש כשמען של דברים שלא יחזור לו' ברכו אחר התפלה [כמנהגנו אחר ק' בתרא] דהא שיכותא איהו כו'. ולפ"ז גם מ"ש עוד רב יהודה יעלם כר"ו וז"ל לזה ל"ל כמו שהבין ה' פתה"ד ז"ל דהכי טעמי איכא במלתא חדא דהתחלת התפלה מיו"א הוא כלוי דחכמים תקנו בתפלת דיתחיל ברכו ואח"כ ברכת יוצר ועכשיו שכבר אמר יוצר כשיאמר ברכו לא יאמר יוצר אלא הי' ברכות כמלא שלא יעשו הנ"ס כמטבע שטבעו חכמים הכי משום דחכמים תקנו שבח ואח"כ תפלה ושבח היינו ברכת יוצר אור וכיון שכבר אמר יוצר אור כילד יעשה הזמנת ברכו לשבח והוא לא יאמר שבח כי"א תפלה כו' ע"כ.

אחרי שמח"ר תמהני איך לא עיין יפה בתשו' הגאונים דהטעם הזה דבתחי' שבח ואח"כ תפלה לא כתבוהו אלא למה שאמרו תחי' דיחזור ויאמר להם ברכו וכמו שביארתי לעיל ולא למ"ש אח"כ דאם קראו ק"ש אל יאמר להם ברכו כלל וכמ"ש מכ"י ועי' דאעיקי' בהכי תרי טעמי דקאמר מר לא יכולתי להבדיל ביניהם אפי' כמלא נימא ואיני רואה בהם כ"א כפל הענין במלות שונות דאף למטורים דמכ"י דשבח היינו יוצר אור עיקר הטעם למטבע זה שעיה דיאמר יוצר אור ואח"כ הי' ברכות אינו אלא משום דתחי' שבח ואח"כ תפלה. וא"כ היינו מ"ש בטעם הכי והכל הולך אל מקום אחד אלא הכוון כמ"ש דיוצר היינו תפלה וברכו הוא השבח הקודם לה. ויש לי להביא סעד וסמך לדברי ממ"ש בס' הפרדס דכ"ז קוע"ב ז"ל וש"ץ כשעומד להתפלל מתחיל הקדים להפסיק בין ישתבח ליוצר כו'. הכי דליוצר קרי ליה תפלה. וכן ראיתי להביא בס' כ"ס וז"ל טעם קדיש זה הוא לפי שמפסיק בסיפור שבחיו ויתחיל בבקשת וברכות תקנו להקדישו י"ת באמירת הקדיש כו' ע"כ. ואם איתא דשבח היינו יוצר אור הא לא הפסיק עדיין אלא מוכרח דהתחלת התפלה הוא מיוצר אור וכמ"ש. גם המעדני יו"ט בס' אין עומדין אות ל' כי וז"ל. וכי הכלבו הטעם לפי שנים נתקן עם התפלה להסדיר שבח הקב"ה ואח"כ יתפלל וכיון שכן הוא איכו דין לדבר בין הי' השבח והתפלה ובטור הי' כ"א כי שכן יש ביכוסי' הטח בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו ע"כ הכי להדיא דליוצר קרי ליה תפלה. ותו תמהני על מעכ"ת דאמאי דהביא לקמן ד' המעדני יו"ט שללו איך הוכח לו לפרש דשבח היינו יוצר אור. עכ"פ כיון דהתחלת התפלה מיוצר אור הוא וכמו שהוכחנו השבח שקודם לה היינו ברכו [או קדיש וברכו וכמו שיבא קמן] ומזה תמיהתי על ה' פתה"ד ז"ל דהבין בד' הגאונים ז"ל שלא כפשטן ועיין בא להקשות דהכי הכי חשוי סתרי כיהו לתשוי הגאו' אי ב' שכי דברכו לא הויא התחלה ולפי כל האמור לקיים וכמ"ש בקונטרסי הראשון.

ועל

ועל מה שהקשיתי על פי' הי' ז"ל בכונת הרא"ש שמביא בתשובה דלי' בי' דאיך הבין שמ"ש בתשובה דסי' כ"ד בני אדם שנכנסו לבית הכנסת לאחר שאמר הש"ץ ברכו כולא כוער לאמר שהתפללו הקהל פתח לא רב יאודם שי' בחשוי תמיי כו' ושוב כאם דאין כונת הי' ז"ל כך כו' ושוב כי' וז"ל אמת דיכול לאחויי ראיה דאמר תפלה כלוי' דאם באו אחר שהתחיל יוצר אור דאז יכול הש"ץ לומר להם ברכו אחר תפלת התפלה והם יענו עמו וכמ"ש מפורש וכו' וכו'. הא למדת דברכו לבד אומר הש"ץ בשביל אחרים והוא לא יאמר אחריו ברכה ותפלה כו'. אמנם בדי התשו' דקאי דהזיק כל יומא בצלותא דלצבורי דאמר ברכו קוי תפלה לא משמע דראיתו הכי הוי ול"ל בדוחק כו' כדי שיבורכו די שתה"ד עכ"ל. והנה זעירא שלם כא אבהי מבקש דלא אדע שכיול כונת מכ"ר בזה דיאריך למעיכיהו וסו"ד לעיקר תמיהתי על הי' ז"ל לא תיקן כלום דכל עיקר תמיהתי אינו אלא על מ"ש הי' ז"ל וז"ל כמ"ש בסי' כ"ד דס"מ דאין הש"ץ מברך עמהם אלא הם מברכין יוצר לעצמם כו' על דא קא לווחנא דאיך משמע כן מתשו' הס"א וכמו שהוכחתי בראשונה. וגם למה שפי' מכ"ר מדידיה בכונת הראיה שנס' א' ב' דמ"ש קודם תפי' כ"ל קוי תפי' ש"ץ דהיינו אמר ברכו דוקא קי' דס"ל דמזיכן כיי בצלו' דלצבו' דחזר ואומר ברכו קוי תפלה ומסתמיות דברי"ם מסי' לסדי"א דהיינו פעם אחת כנהוג. אלא הנכון לע"ד כמו שכתבתי בדברות הראשונות דקודם תפלה היינו קוי תפי' י"ח דערבית ובהכרח לוי' כן משום דדברי התשו' זו הם די הרי"ף ז"ל בעצמו דהן הן הדברים הנאמרים בתשו' הרי"ף סי' רל"ד אלא דכאן באה בקיצור. וכמ"ש הי' ז"ל הם ח"ל. והן הם דברי הרדי"א והאי"ז משם רי"ף ז"ל ואף דהכי לא הראיתי הדבור בקונטרסי הראשון דבעל התשו' זאת הוא הרי"ף ז"ל מ"מ תמהני עליה דמכ"ר איך לא ראה עינא דשפי' מז' די' הי' ז"ל שאלו דהן הם כו' ותהו שתמהני מקדם על הי' ז"ל דכולם ממכו תשו' הרי"ף הלזו ממקור שאלותה.

ומעתה גם מ"ש מכ"ר לאו"ז ח"ל. ומעתה מאמר עלות כיון מה שראה לפי' מר ברא"ש זאת עפ"י תשובה הרי"ף דקאי בתפי' ערבית כל לגבי דידי לא כ"כ מורין דברי' דקאי בתפי' ערבית מדכתב דאמר ברכו קוי תפלה אם הוא על תי"ע הי"לל קוי חיי ברכות דקוי תפלה סתם היינו קוי תפלה ממש דהיינו יוצר אור או ברכה אחר דברכו כו' ע"כ. אהסמ"כ לא ידענא מאי קאמר הדא דז"ל קי' בי' רב הוא בשים ופוסקי' דכשמזכירין תפלה סתם כוונתם על חיי ברכות דוקא ועוי' דמר הוא דהשיג עלי לעיל וז"ל ועוי' למטורכ"ה דמכ"ר כו' אכתי קי' למה לא יאמר ברכו אם אמר יוצר אור דהשאיכא שבח ואמיר תפי' י"ח ולא משום דהסר ברכה אחת דהיינו יוצר אור כפקא חיי ברכות מכלל תפלה דהוא העיקר כו' לזה ל"ל כו' דהכי טעמי איכא כו' והשבח היינו ברכת יוצ"א כו' ע"ב. הכי דס"ל למכ"ר דח"י ברכות הוא עיקר תפלה ויוצר אור איכו אלא שבח ואיך כאן קתר מיכה וביה וכי' להסך דתפי' ממש היינו יוצ"א והוא שלאי וכן מ"ש עוי' דאם באו לפרשה בח"ע לא לריכין לתפום אחר תשו' הרי"ף דהא קאמר בהדייא בתשו' במכה"ג כו' ע"כ עפ"י האמור אין כאן סיפוס דהתשו' זו בעלמא היא מהרי"ף ז"ל אלא דבאה פה בקיצור.

ברם אלי דהרי"ץ יתיב מעכ"ם לתמיהתי על הגאון חידיא ז"ל שלא כשאייע מתשו' הרי"ף הלזו. הרי כבון כדי שלא להקי' על הגאון ז"ל אף לא ככתר דהיי"ל לתזכירם בלשון עיין. שלא מעתה אבא למה שהקשיתי אכי עכי על הל"ח והמעי' והכנה"ג והי"א זלה"ה וכי' מכ"ר וז"ל. אחי אחי אתה מה כל האדם הזאת וטרם כל אכי תמיה עליה דמר לדידיה מי כ"תא הכי קשיא מרישיה לסיפיה דתחי' קאמר שאסור קוי"ב אין לספר אף בלרכי רבים ומדקאי' לבסוף שהרי הם מפסיקין כו' ללרכי יחיד משמע הא לרבים מותר להפסיק ע"כ ויען כאוזן אחרי שממ"כ הא לאו קושיא היא כלל דהאי דקאמר ללרכי יחיד רבותא קאמר בגבות המכה"ג דאותן המקומות שלועקים וכו' דאף ללרכי יחיד מפסיקין במקום דאסור לספר אף בלרכי רבים וכן הבין הל"ח והי"א והגאון חידיא ז"ל וכמו שאבאר לקמן. ומן האמור מה שהכרית לפרש לדעת הדברי' שמודות דמ"ש המכה"ג ולהוליא מאותן המקומות שלועקין ע"א בלבור בזה. היינו קדיש קדים לפי שאמור איכו כן ועוי' דגם תיבת בזה מורה. בזה המקום הנז' שהוא אחר הקדיש ולי' משום דהו"ל למיקט דבר שהוא לורך רבים ולא לצעקה ע"א שהוא לורך יחיד הא לאו מלתא היא דעל מה שראה או ידע מאיזה המקומות הוא מדבר.

ועוד דדיכי תפלה שבס' המכה"ג מסודרים כסדר התפלה וקודם זה בדיה ע"ד כי' דין איסור הפסק אחר ישתבח וז"ל ואעפ"י שאמרנו שאסור לספר בין ישתבח ליוצר אור וכו' בד"א ללרכי יחיד אבל ללרכי לבור או למרך הבא להתפרנס מן הלבור לפסוק לו לדקה אין איסור בדבר וכו' ע"כ. ואי הכי דכונת המכה"ג שאמר ולהוליא וכו' איירי לקודם קדיש הי"ל לאומרו שם דשייך שפיר ולא כאן דאיירי אחר הקדיש אלא ודאי מוכרח דכוליה מלתא דהמכה"ג מיירי לאחר קדיש וברכו. ויסוד השגה דקאמר היינו על ברכו דאף דהוי הזמנה כמ"ש מכ"ר שבח ג"כ מיקרי וכמו שהוכחתי לעיל בשם תשו' הגאונים דסי' כ"ד. ועוד דקדיש ג"כ שבח מיקרי כמו שראיתי באבודרהם ד"ו ע"ג ובס' הפרדס דכ"ח ע"א ובארחות חיים די' יוד ע"ד ובטור סי' כ"ו שמכנים אותו בשם שבח ועדיפא מינה דשכ"הג גופיה כי קודם זה סמוך מזה וז"ל וכי' רב עמרם כי לפני שישנה שאין דרך בכ"א לספר אחר ישתבח אין לריך לומר קדיש ומ"מ נהגו העולם לאומרו אף כשאינן מספרים להזכיר גאולת קן היינן קודם שהתפלה כי הוא סדר השבח ע"כ הכי להדיא דקרי קדיש סדר השבח קרף תפלה ואפי' כי וזה דבר פשוט וכו'. ולהוליא מאותן המקומות וכו' שהרי הן מפסיקין בין סיי' השבח לתפלה וכו' ע"כ. הרי ברור ומפורש דכונתו ז"ל על הקדיש דהוא סדר השבח הנתקן לאומרו קודם התפלה דהיינו יוצר אור והוא דבוק וש"יך אל התפלה וכ"ש ברכו דסמיך וקניך יחיד דהוי הזמנה ושבח ומהאי טעמא קאמר דהוי כאלו התחיל ביוצר אור ממש"כ קודם קדיש דאף דגם השבח דב"ש נתקן לאומרו קודם התפלה אינו דבוק וש"יך אל התפלה כמו הקדיש וברכו דאדרבא הקדיש מפסיקו ומפרידו להשבח ההוא מהתפי' כמ"ש הב"י והפרדס ז"ל הנאמ"ס לעיל ולכן מותר לספר שם בלרכי רבים דוקא וכמו שכי' איהו גופיה ד"ל [שנאמ"ר לעיל] בדיה ע"ד דשם מקומו.

ומעתה גם מה שהאריך למעניינו מעכ"ח לפרש די' שמנה"ג לדעת הל"ח והמעי' ז"ל לפי שאמור אחרי בקשת שמתפלה אין לו בית מושב דכיון דהמכה"ג ז"ל כבר ביאר בדיה דין הפסק בין ישתבח לקדיש דללרכי יחיד אסור ולרבים מותר איכנו לריך עוד להשמיענו דין זה במשמעות ובדוחק כמ"ש מכ"ר. ושזה הויה לאדוני כליו דמקשה על הי' יד אהרן ז"ל דמה מלא עול חיו בהמעי' ז"ל כדי להקי' עליו והכרי' דהבין במעי' דקודם קדיש מותר כ"ל בין בי"ש לישתבח וע"כ ק"ל וכו'. ובמה"כ זה איכו לע"ד וכו' וכו' וזה פשוט עכ"ל ואחרי המחי"ר כירלות כשלאתי עליה דמכ"ר איך לא עיין היטב בסו"ד המעי' ז"ל הכי וז"ל אבל בסו"ד מיירי ללורך יחיד. ומשו"ה מכי מתחיל ב"ש אסור להפסיק וכו' ע"כ דמשמע דאם הוא ללורך רבים מותר להפסיק אף מכי מתחיל ב"ש ואמא הוא דקא לווח הי' י"א ז"ל דהוא הפך מ"ש רבינו שמחבר בסי' כ"א ולא על מ"ש בתחילה ומשו"ה קוי קדיש מותר להפסיק וכמ"ש מכ"ר דזה פשוט דקודם קדיש כ"ל אחר ישתבח. וחלילה לטעות בזה אף השביר וכמ"ש הרב י"א ז"ל. ומאי"לא גם מה שהוסיף להקי' כמ"כ על הי' י"א ז"ל דלמה לא הקי' כן גם להל"ח ז"ל דכן חיי הוא ג"כ דקודם קי' מותר וכו' ומאי איל"מ דל"ח מהמעי' וכו' ע"כ. לפי שאמור לקי"מ דהבדל גדול יש ביניהם דכונת הל"ח כך היא דאע"פי דלפי סוף לשונו נראה דלעולם אין ללעוק ע"א (לא קוי' ישתבח ולא אחריו) מכי מתחיל ב"ש אף ללרכי רבים עדקאמר שהרי הן מפסיקין בין סיי' השבח לתפלה והשבח מתחיל

מתחיי מנ"ש (ולא דייק מדסיים המנהיג לרבי יה"ד דכבר כתבתי לעיל דרבותא קאמר) ע"ש יש לחלק מכלל דבריו דהאי קו' קיים וברכו דהיינו אחר שתחנה דמותר לצורך רבים וכדברי שכתבנו וא"כ מה לו להקשות על הל"ח דהוי הפסק ברכו שנתבר. אך על המע"י ז"ל דקיים ומשו"ה מכי מתחיל ב"ה אסור להפסיק [דזה גרס לו מה שדייק בקיום די המנהיג דאמר לרבי יה"ד] עליו יש להקשות וכנ"ל. עו"כ מנ"ר ח"ל ועל מ"ש סי' י"א דהאי והו"ר קאי על ערבית והקשה מר איך כ"ה מאמר דבהדיי"א קאמר בזה אבל דאמרי אי מהא לא איירי"א דכותב הי' כך התפלה אמר וכו' ועוד כ"ל דמזה אנו למדין להולי"א מאותן המקומות שצועקים ע"ה בזה כלוי אחר קדים דערבית וכו' והוי הפסק כמו אחר קדים דיוצר וזה דמיון בזה וכו' זה כרי כוונתו אבל במחייר לא כיון לדרך היתר והיותר קי דאמר קו"ב דיוצר אסור אף לרבים וכאן בהיפא לא הוקשה להמנהיג אלא משום דהוי לרבי יה"ד ומה תיקן בזה עכ"ל.

ואנא דאמרי אדרבא אי מהא לא איירי"א להקי' על ה' י"א ז"ל דהוא ז"ל הבין בהך קיומא דהמנהיג כמו שפירשתיו לעילה דרבותא קאמר אלא אי קשיא הא קי' על ה' ז"ל מתיבת בזה דאי כמו שהלשון מנ"ר דהיינו דמיון וכו' קי' הלא המנהיג הוא מבאר דיני תפלה שחרית הסי' ולא"ך דיני ת"ע ולא"ך בדייג ע"ג דיני ערבית והי"ל לבאר דין זה דערבית במקומו הראוי לו ועוי' דדוחק לומר דהו' מקומות שצועקים בערבית דכל כורה שצועק הוא להשמיע לצעקתו והלא לרכיח להתפלל עד שיעשו בקשתו וא"כ יותר טוב לו לצעוק בשחרית דמצאין כל העם בביהכ"ן דמזהרין בה יותר ועי"ז מוכרחים למלא בקשתו כדי שלא לבטל התפלה. וכן שכלנו שהזכיר מנהג זה דלקבול וכיוצא לא דבר אלא על תפי' שחרית גם שהלר הגולה ביו"ד סוף סי' של"ד בתקנת דרבנמ"ס דאין אדם רשאי לבטל התפלה וכו' כרי דלא איירי אלא בשחרית עיי"ש.

באופן דהמיסותי על שני הרועים הללו הל"ח והמע"י והי"א זלה"ה במקומן עומדות כמ"ש בעניותין בדברות האמורות וכן על הרבה"ג ז"ל שהביא די הל"ח ועבר עליו בשתיקה והרבי מוסיף להפליא על המע"י ז"ל שלא ראה להל"ח שכבר קדמו ולא להשייכי השיגו. גם מה שתמה אדוני על הגאון חיד"א ז"ל דא"כ דהוי אמשי' המזן יוצר אור כו' א"כ אמאי יהיב טעמא משום דהוי יחיד כו' והוליך לפרש דברי החיד"א ז"ל בדוחק גדול. אחרי המחי"ר כ"ז הוא ללא צורך דזה פשוט דהי' ז"ל הבין בהך קיומא דהמנהיג ז"ל כמ"ש בעניותין דרבותא קאמר וכמו שהבין הי' י"א ז"ל אלא דמה שהמשתי על הרבה"ג זה יש לתמוה על החיד"א ז"ל דמדבריו נראה שמפרש כל דברי המנהיג [זולת בזוהא רהוס] כמ"ש הרבי שלעיל. וא"כ מאחר שהביא די הי"א ולא ראה שלוין להל"ח והמע"י ז"ל איך לא הקשה עליהם כמ"ש. אולם מה שהרבה מנ"ר בקו"ד דעים כפל בלי המנהיג והעיקר כפי' הגאון חיד"א ז"ל נראה נכון כעת. הנלע"ד כתבתי ואם כה יאמר אדוני כי צדקתי בדברי ישמח לבי גם אני. ואם לאו הרי הן בטלין ומבוטלין והיו כלא היו נאם נאמן לאהבתו השואל תשובתו וברכתו העבד ישראל.

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' לח

חזר והשיב אלי

שבט יהודה דין גרימא על כי ראה ראיתי כי בא אלי אליהו בהי"ר ידיו רב לו וחזר להחזיק דבריו הראשוני' ונכנס להשיב בדברים נכוחים ואמותי קא מתמה ילינא מלאה דכלאתי להשיב על דברות הריות וכדי לא לימרו באי גברא תולה אנו על בלי מה ולא ידע לכוין אמרא דסקתי את עצמי לבאר דברי.

תחילה כאיתי דחזר לפרש דברי הגאון דחד טעמא קאי ואנא לא ידענא מה בא להוסיף ואינו אלא מהדורי עילי וכבר ידעתי ג"כ ידעתי מדבריו הראשונים כי כן כוונתו לפי' ואפי' תינוקות של בית רבן שאינן מדקדקים ידעי לפרש כן. אבל המדקדק יראה כי באו הדברים בהפלגא אמפילה דכיון דקדים אמרם שנה ואח"כ תפלה הפסק הוא דיאמר שנה ואח"כ יתחיל להתפלל וכיון שכהן טעם אפ"ה דאין לומר לשם ברכו כיון דהתחלת התפלה היוצר אור הוא הכי כ"ל כיון דהתחיל בתפלה אין לאומרו הוא באמצע ומה צריך לחזור ולומר וצריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל הא שמעינן לה מריש דהא קאי התחלת התפלה הכי כ"ל דהתחלת התפלה גורם לביטול ברכו. ואף למחויה דמר דשם אי הוא ואצטריך לברך כו' דבא ללמד אף דעדיין אינה הי"ח ברכות אין צריכין שנה קודם ולא באמצע כמו שפי' מר אחת ושתים הא קי"ל דלמה יהיה כך. איברא דלכתחילה כך צריך שנה קודם שיתחיל. אמנם בדיעבד שכבר התחילו הבאים דהיינו דפרשו ע"ש יהיה הלל"ה הורתא ויאמר להם ברכו דאכתי הוי קודם תפלה הי"ח ברכות והיינו קודם גאל ישראל דאיברא דהש"ץ אין להפסיק קודם גאל ישראל בשביל הבאים. אך אם הש"ץ לא התחיל יוצר יחזור ויאמר להם ברכו קודם שיאמרו הבאים גאל ישראל ואז יאמרו ברוך ה' המבורך ואח"כ תפלת י"ח דהוי שנה ואח"כ תפלה כמו שהקשיתי מקודם דהא טעם האומר מפסיקין לתפלין הוא משום דעיקר ק"ש ותפלה הייכי בתפלין [עיין בב"י סי' סו] א"כ אף לעיד אין מפסיקין לתפלין הא עיקא דהייך עפי' קידור שנה עם התפלה יהיה מודה בה בלי ספק דיענו הבאים ברוך ה' המבורך ויתחילו התפלה דהיינו הי"ח ברכות אלא דלהא אנחנו צריכים לטעמא דברכו הוא הזמנה לברך דהיינו ברכת יוצר אור ולא לתפלה ומוכרח דתרי טעמי איכא דכבר הדא דכך תקנו חכמים בסדר התחלת התפלה ברכו ואח"כ יוצר אור ועכשיו איך יעשה להפך יוצר אור ואח"כ ברכו ואין זה כמטבע חכמים ועוד דברכו נתקן להזמנה כדי לברך לקונו קודם שיתפלל וכיון שכבר בירך מה צריך לומר ברכו וזה תדייק במאי דקאי וצריך לברך ה"ל וצריך שנה קודם שיתפלל ולמאי הוה לשוני לומר בסוף וצריך לברך אלא לא זה טעם לומר שנה ואח"כ תפלה אלא טעמא אחרינא הוא שכשיאמר ברכו צריך ברכה דהיינו יוצר אור ועכשיו לא יאמר ברכה אלא תפלה ממש. ואפי' דתמה עלי דלא עייכתי דהטעם דבתחילה שנה ואח"כ תפלה לא כתבוהו אלא למה שאמרו תמי' כו', הייכו דבאותו הפרק שאמרתי כי רצוני לפרש היטב ודין גרמא דעלא מקום לתמוה אותי בלשוני אבל עכשיו הקנתי ודקדקתי לפרש כוונתי. ולכא דאמרי דהשילה אמר שהם יאמר ברכו קודם שניסה שמע הרי קיים דברי רבנן תחילה שנה היינו פסוקי דזמרה ואח"כ תפלה דהיינו כמו שסידרו להתחיל בברכו. ואח"כ כתב אבל אם פירם ע"ש איכו אומר ברכו ועי"ז דוקא כתב שני הני טעמי לוי למה לא יאמר ברכו הדא ברכו הוי התחלת התפלה קודם יוצר אור שכית כשיאמר ברכו צריך לברך וכאן לא יאמר ברכה דקדים אמרם.

וממילא אזדא ליה טענתיה שכתב דלתרי טעמי דכתבתי הנה זעירא לא יכול להבדיל אפי' כמלא נימא ואנכי לא ידעתי מה אורם הי"ל שלא להבדיל איכו אלא כי לבים אנשים כי דוק ותשכח בדברי היתי הדא דחכמים תקנו בסדר תפלה ברכו ואח"כ יוצר אור. ואף את"ל שלא תקנו אלא קודם תפלה ועכשיו בדיעבד יאמר קודם הי"ח ברכות לזה נותן טעם דברכו צריך ברכה ועתה לא יאמר ברכה אלא תפלה. גם מה שהביא מעד מרמה מקומות לומר דיוצר הוא תפלה אנא דאמרי דל מהכא הברא זו דיוצר הוא תפלה דבהדיי"א אמרו כמה פעמים במס' ברכות ויקרא ק"ש ויתפלל הרי דק"ש קודם תפלה. נמצא עיקר תפלה בכל מקום הוא הי"ח ברכות וזה אין לאכחים כלל [ולא כאשר חשב עלי הותר מיכי ובי כאשר אבאר] ועוד במס' ברכות דף ל' השכים ליסב בקרן אור בשפינם מתפלל ולכשיגיע זמן ק"ש קורא וקאמר מעמא

טעמא משום דס"ל דתפלה מעומד עדיף מסמוך גאולה לתפלה. ואם איתא דיוצר וק"ש הוא תפלה למה לא חשו אלא שהוא קורא מיושב בתפילה ונקרין אלא ודאי דיוצר אור לא נקרא תפלה ולא אצטריך עמידה. ומאי דנהגו הש"ץ לעמוד הוא משום הקדיש שקודם לעמוד מישתבח כמ"ש הב"ח בסי' נ"ד דאם לא יקדים לעמוד מישתבח הוא מפסיק בין ישתבח לקדיש כל אותה שעה שעומד ע"ש. וכיון שעמד לא ישב אז משום דבפריסת שמע מזכיר קדושה וטוב שיעמוד הש"ץ בקי"ד אבל לא משום דנקרא תפלה דהא בין לצבור בין יחיד לא יעמדו בפריסת שמע כמו שמפורש בהרמב"ם אלא דוקא בתפלה ולכן האמת יורה דרכו דחכמים תקנו קודם תפלת הי' ברכות לו' שמע וברכות לפניה ולאחריה דהיינו יוצ"א ואהבת עולם. וגם תקנו ברכו להזמנה לברך כמו ברכת המזון וכה"ג. א"כ סדר תפלה מתחלת מברכו ויוצ"א אבל לא זו תפלה ממש דיוצ"א עיקרו ברכה והודאה והוכשר לתפלת הי' ולא זה מלאתי בפי' הה"ד פי' פ"ו שציור הבי' בסי' נ"ה וז"ל. וכן שמעתי שאחד מן הגדולים הורה כך שאם התחילו התפלה ביו"ד כלו' שהי' ברכות השלים לגמור הי' קדושה וקדיש שאח"ך שלא ביו"ד וטעמו לא הובן לי. אמנם כלפה שאם התחילו בעשרה לו' קדיש ויוצר ביו"ד והלכו מקצתם וכן שערבית כתיב אין להתפלל שוב י"ח לפני השיבה וכו' דק"ש וברכותיה למוד והתפלה למוד ולא שייך כאן שהתחילו גומרים דהתפלה והקדושה אינו גמר של ק"ש וברכותיה דתפלה א"כ מגרת אחר ק"ש וברכותיה דאשכחן בכמה מילי דשייכי תפלה מק"ש אפ"ה דבר"ך לסמוך גאולה לתפלה היינו משום דאדרבא ק"ש וברכותיה הכשר דתפלה הן. מ"מ לא אתחלתא דתפלה דבי' מטה איכן וקי"ל ע"כ מפורש יוצא דברכות ק"ש אינו תפלה אלא הכשר דתפלה דכך תקנו חכמים דיקראו אותם קודם תפלת י"ח כי היא הנקראת תפלה וכשיתחיל יוצר לא אתחלתא דתפלה וכמ"ש התה"ד. אבל האמת נקרא סדר התחלת התפלה דמשם מתחיל הש"ץ מעומד להתפלל כיון דחכמים קבעו שזהו להכנת לתפלה הוא הדבר אשר דברתי כי לא נקרא תפלה ממש כמ"ש ברכות. וא"כ כשכבר אמר יוצ"א יאמר ברכו קוי תפלה הי' למעומדים דעד שהוא שבח ועכ"ל טעם דברכו צריך בכנס אחריו וליכא.

ועתה אתקן כל הקושיות שהבי"א למעלה הגיד ראשית כל מה שהביא מבי הסידור ומ"ש כשעומד להתפלל כמו ויאמר יעודה אין מזה ראיה כלל כיון דהכשר תפלה הוא ומשם יעמוד הש"ץ בקול רם שפיר שייך לומר כשעומד להתפלל דהעמידה לצורך תפלה הוא ודי"ב. אמנם הנא כלו הביא מ"מ הב"ח בסי' כ"ג טעם קדיש זה לפי שהפסיק בסידור שבחיו כו' והיא דשבח. היינו יוצר הא לא הפסיק וכיו אי"ל רב אסיא כביו. מה שהלא לדחוקי לי לו' דשבח לא יוצ"א תקשי לדידיה דוקא כי בודאי מנין רים עיניו נראה דסבין דהאי הפסיק בשבחיו כ"ל לפי שגמר שבחיו. ועפ"ב הוא דהקשה לי והכי לא גמר שבחיו. א"כ למעוניהם דעד כי ברכו הוא שבח ועי"ז נאמר שבח ואח"כ תפלה כמו הש"י עד ובכמו זה הקי והפליא לרבנן. קמאי הכי לא גמר שבחיו דהא"כא ברכו ואמאי אצטריך קדיש דלפי דעת הב"ח לא אצטריך קדיש אם לא שגמר שבחיו ועלים דעד לתקן.

אמנם לדידי לקיים לך אי כימא דהפסק היינו שגמר שבחיו והוא בדאגלה דעתי דאמם השבח היינו פסוקי דזמרא שכן תקנו ברכה לאחריו דהיינו ישתבח ועי"ז נאמר דוקא שבח ואח"כ תפלה ולא כאשר לתקן בי אליהו בהי"כ וכה אמר עיקר השבח לתפוס זה דיוצר אור ואח"כ הי' ברכות אינו אלא משום תתי' שבח ואח"כ תפלה. דזה הם כי לא להזכיר כי שבח ואח"כ תפלה נאמר על יוצ"א ומעולם לא עלתה על לבי [וכמו שלא דתיתי כפי מה דעל ברכו נאמר שי ואח"כ תפלה] אבא דכירנסתי אין תקנו חכמים אחריו יוצר דהוי כהפסק בין שבח דבים לתפלה. ועי"כ אמרתי אל לבי שצריך להיות דגם ברכות ק"ש הוי הודאה ושבח וע"כ לא חשו לה משום הפסק בין ב"ש לתפלה כיון דהמה כלו לסמוך הקדיש אל התפלה וגם הוצרכו לתקן ברכות לפניה ולאחריה כמו ברכת התורה. וזה שדברתי באמרי שבח משום דחכמים תקנו שבח ואח"כ תפלה כלומר לומר חכמים תקנו יוצ"א דגם זו שבח קודם תפלה דברכה כהודאה וכיון שכבר בירך יוצ"א כילד יעשה הזמנה לברך והוא לא יאמר ברכת שבח כ"א תפלת י"ח. וכבר גיליתי דעתי דיוצר לא נתקן לשבח כמו פסוקי דזמרה ולא לתפלה אלא נקרא סדר התחלת תפלה והמבין יבין.

ומעתה אף לפי דבריו דכתן טעם לקדיש לפי שגמר שבחיו א"ש דהא ברכת ישתבח למה תקנו משום דגמר שבח פסוקי דזמרה. אמנם כפי דעתי לשון הפסקה אינו צודק לכאורה גמר. ולעדין דאפי' זה הפי' קיצב על פ"ש בסו' הסי' הקודם דלצורך לצור מפסיקין אפי' פ' הב"ח דע"ז אמר הטור ואומר קדיש על שהפסיק וכ"ל הב"ח דאי לא היה הפסק אחר ישתבח לא אצטריך קדיש וזה הקדיש הוא על שהפסיק בדבור בגמר הספור של שבח פסוקי דזמרת דאין לפסוק מישתבח ליוצר ועכ"פ לא מכחך ראיה שיוצר הוא תפלה ודייק דלא אמר ויתחיל בתפלה אלא ויתחיל בק"ש וברכותיה. אבל האמת כנראה דהפי' היא לפי שהפסיק בפסוקים אחרים. אחר פסוקי דזמרה דהוסיפו עליהם שכ"כ בהרמב"ם ה"ח פ"ז הי"ב וז"ל וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם. וכן בה"ג וכן תמלא בטור ע"ז כי טעם זה דהיא היא לי' האגור שהביאו הב"י בסי' הזה וז"ל הש"ב: הראב"ד טעם על הקדישים שאומר בתפלה שאחד אחרי פסוקי דזמרה שיש לשם הפסק דפסוקים כו'. וזה מזה קא מפרש לו' בגמר שהפסיק תוך שבחיו בפסוקים תקנו להקדישו יחד באמירת קדיש והן עתה מתחיל בברכות ק"ש וברכותיה שהוא ענין אחר שתקנו שיהא אמירתם קודם תפלת הי' ולא משמע שהוא תפלה ממש [ודלא כמ"ש מר אלא מוכרח כו']. ותמיה לי דהכרחה הבי"א למה לא שלמה עינו על מ"ש בסמוך וז"ל וכן אם התחיל הש"ץ ביוצ"א ואח"כ יצא אחד גומר עד אחר שיתפללו י"ח בלחש וחוזר ואינו רשאי להתחיל התפלה בקול רם כדי לומר הקדושה בתוך התפלה שזהו ענין אחר ע"כ והן סף הדברים נשם התה"ד שהעתקתים הא בריש. הכי דיוצר אור לא תפלה דא"כ הוה אמרינן אם התחיל יגמור. גם מה שהביא ממעדני י"ט גם זו לא עידי דכן כוונת המעדי"ט דעל מה שהביא הרא"ש דלא לאשתעויי מכי מתחיל ב"ש עד דמסיים לית י"ח ע"ז קאמר וכי הכלבו הטעם. כלו' אף שכבר גמר שבח פסוקי דזמרה וצריך ישתבח לא לאשתעויי מפני שאין לספסיק מבית מה גמר תפלת י"ח. והביא עוד שכן ג"כ בירוש' מפורש דהפה בין ישתבח ליוצר אור וכו'. וע"כ משום דס"ל דמאחר שכבר גמר פסוקי דזמרה שהיא השבח והן עתה דבר חדש ברכות וק"ש דהוי"א דיכול להפסיק לא היא אלא עיכוב היא בידו דכיון שלא התפלל י"ח הוא הפסק בין סידור השבח והתפלה ומעולם לא עלה ע"ד שמעדני יו"ט לו' דברכו הוי ענין לתפלה דהא גילה דעתו בלים ע"ד שהכ"ג באומרו דלפי מוף לשונו משמע דלעולם אין לנעוק על צרכיהם מכי מתחיל ב"ש כו'. הרי דלא סליק אדעתיה דברכו הוא שבח לתפלה. עד כי מר גופיה מותיב ליה מדכתבים דמ"מ שנהגו דשבח לתפלה הוא על ברכו. ובדפס ע ליה דגם הגאון דפי' כ"ד קאי בהכי. וגם על ההכרחה הרבה לתמוה אמאי לא כתיבא כמוסו מורה.

עוד ראיתי דשב ועומד הוא לבקש מחמון פה על פי פי' הה"ד ז"ל בכוונת הרא"ש שהביא בתשו' דאי בי דכפי דעתו הוא שהבין הכי להסיא דקי' כ"ד לאחר ברכו הייט לאחר שהתפללו הקהל ובלוחו הפרק אמרתי לו דמכח דקדוק מיבת לפס ויפרש כ"ל דהש"ץ לא יאמר עמהם והאמת שגם הש"ץ לא התפלל יוצר עדיין ועל תשו' דקי' בי פירשתי כוונתו ושוב הדרי בי משום שראיתי שכתב בסו"ד והוא אינו מברך שכבר התפלל הרי קאי אחר תפלה. אלא דאמרתי דאם נאמר דכוונתו דלאחר ברכו כ"ל אחר ברכו ויוצר אור. כלו' דאז יגמור התפלה ויאמר להם ברכו יצא דבני חשו' כ"ד עוב. אמנם בדברי תשו' דאי בי דקאמר קודם תפלה לי"ב

קדים

קודם תפלת השחר וש"ץ לא ישנה מאמר שכבר שהתפלל זה כהנהגי ליפא די ה' פה"ד שיהא בהם הנהגה ומר נראה כי כד כאים ושכיב קורא קונטריסי יקרא אותו בישוב ויצא שכל מתוקן ומקובל.

ועתה אשנה לך בדרך קצרה ויותר בנקל ושהיכותי מעליו את תלונתו עלי. כי כה אמר דלעיקר תמיהתי לא תיקן כלום כי עיקר תמיהתי איכו אלא עמים שכי ז"ל חיל כמ"ש בסי' נ"ד דשי"ע דאין הש"ץ מברך עמהם כו' דאיך משמע כן מלוחה השוי' עכ"ד הניצי. והככי אפרש דרליכי לומר דהרי מים ש"מ לא משסיא דסי' כ"ד דשוא ז"ל מפרש הרבים בתחלה דאי בי' וקאי דאין הש"ץ מברך עמהם מאמר שכבר שהתפלל ומים באמצע דבריו כמ"ש בסי' נ"ד השי הוא לענין דש"ץ חוזר ואומר להם ברכו אף שכבר אמר. אמנם מהשיא דסי' הי' בי' סוכים ושמיע מינה דאף דאמר הש"ץ ברכו יחזור ויאמר קודם תפלת הנאים או יהיה קודם תפלת י"ח של צבור היינו קודם גאל ישראל כמ"ש לעיל דיאמר הש"ץ ברכו מפני השבאים אף שש"ץ כבר אמר ברכו ויוצר. ואמת דאני פרשתי לפי דעתו דכוונתו כך. אבל יליבא מלתא לפי דעתיכי אחרי המסי"ר שהפי' הנכון והפשוט שהיא דסי' כ"ד לאחר שאמר ברכו הוא קודם יוצר אור יחזור ויאמר להם ובסי' הי' בי' קודם תפלה היינו ג"כ קודם יוצר אור ואי דלא כיסא ליה לרב הניגא כזאת מטעמא דא"כ הי"לל דחזיכא כל יומא בצלותא דצבורא דחוזר ואומר ברכו קודם תפלה כו' איכו אלא מדקדוקי עניות. ותו אף לפי פירושו דקאי בערבית הוא דחוזר דהא קודם ערבית אומר פעם ראשון וזה שכית חוזר למי שלא שמע בתחלת ערבית. [וידעתי דאכתי יכול הבעיד לחלוק לא נאי זה כראי זה אבל אין עמדי]. ואולם תמהני למה הוצרך לוי' הרי כמפרשים ז"ל דאין הש"ץ מברך עמהם אף דכיתא דהש"ץ מברך עמהם משום שעדיין לא בירך ושרם ע"ש די לאתויי ראיה במים דיחזור ויאמר ברכו פעם שנית אף דלבין אין צריך דכבר אמרו ואין איסורא לא משום הפסק ולא משום ברכה שאינה צריכה והיינו טעמא משום שכבר מתקיים ע"י אחרים מבאן ראיה ליסוד שלו לענין ברכת שיח דאם מתקיים ע"י אחרים כלו' לשואלא אחרים לא הוי ברכו התפלה ולעולם בברכו בתפלה הוי התחלת כלו' מתחיל ברכו ואם כבר אמר יוצר אין לוי' ברכו. ושמעית בהראי קל זיע דבא להשיב על מה שאמרתי דקודם תפלה דקאי היינו קודם יוצר אור וכי דברי החראי כינהו אהם דאו בקונטריסו באורך. זאת אשיב לא אכחד שתפלה עיקרי הוא הי' ברכות אמנם כיון שרבותינו סידרו יוצר אור קודם. כמלא אללנו שהתחלת התפלה מיוצר אור וקהם קודם תפלה המוזכר בפוסקי' נראה יותר פשוט קודם התחלת התפלה ולא שאין לפרש כלל קודם תפלת י"ח וכמו שדקדקתי בלשוני קצת ונראה בזה הלשון. באופן דאיכו מוכרח לומר דהוא על תפלת ערבית ועפ"י יכול להיות גם על ת"ח וקודם תפלה היינו סמוך לברכו דאם באנו לפרש בת"ע לא לריכנן לתפוס אסר אהוי הרי"ף מפני התקנה דהיה מדינא ע"כ אמלי. ומאי דהפה אותה לומר דצריך להיות תהוי הרי"ף ממה כמ"ש הפתח. הדבי"ר דהן הן דברי הרד"א והפ"מ מהם הרי"ף הא לא איריא דאמת דדין זה כתב הרד"א וגם מהרי"א והשיה בשם הרי"ף כמ"ש בב"י בסי' קל"ט אבל אפי' אלא זה כאותו שהובא לכאן דהא הוי' זו דאי' בי' ודאי דאיה גאון אחים עלה ולא פי' ברשיתו כמ"ש הרי"ף בפי' על ערבית אלא כתיב שהם קודם תפלה ואפי' דבא גאון זה לאתויי ראיה גם מת"ם דהש"ץ קודם תפלה דהיינו יוצר אור חוזר ואומר ברכו על השבאים ואם הוי התפלה לא אפי' לחזור על הבאים דהוי הפסק..

עוד בא טעון בדברות לשובות על מה שהקשה על הלים והממ"י והכנס"ב וסיא זלסים כי מאז דברתי אמירה כפינה כתבים ישבית והוכחתי שדברי' באמרי לדידיה נ' ביסא בוי ויען דאובן להעליץ דבריו ולתקן לפון שכנה"ג דהא דקאמר לצרכי יחיד רבותא קאמר בגנות הנגה"ב דאף לצרכי יחיד מפסיקין ולא עוד אלא דקא מפסיד הכדותא דהל"ח והי"א והגאון מוה"ל ז"ל הבילי כדעתו ודמיירי דוקא על אחר ברכו כדלעיל מיכה. מלבד דלשון שהרי לא יכון בטוב לפי פירושו אלא דזו דבר שמקור ללב והבוסר יבחר. אף זו מן התוכחות דלפי דעתו הכתב זה שלא מדעת ובלתי סמך כלל כי בדבר שאין לבור אוחר שם יוכו להם שהיא דאין להם על מה שיסמוכו אלו בסותעני עסקינן. ולפי דעתי לא נחית כ"כ כיון דהפה דלא או שמעו דהוחר לצבור ולד"ע כדעם להם דגם זה דבר תליה לחליל תי"ד עוסקו וע"ז קאי דתועים הם בזה כלו' להפסיק בין ישתבח ליוצר ליחיד לא קודם קדיש ולא לאחר ק' וכיון דשניהם בין קודם ק' בין לאחר ק' הוים ליחיד לאיסורא ע"כ לא קפיד ואמר בזה כלו' בין ישתבח ליוצר [ולא יתפוס אותי בתיבת בזה] דבישתבח ליוצר לדעתי הוי ג"כ מטעם שלא להפסיק בין ב"ש עד גמר י"ח מטעמא דהוי הפסק בין שבח לתפלה והקדים לא היה צריך אלא משום שהפסק שהיו עושים מישתבח דהיינו עסוקין בשבח לתפלה וע"כ תקנו קדיש לתקן אלא דמילא נהגו, גם בלא הפסק משום דגם זו לטוב להזכיר גאולה בין התפלה [עיין במכנה"ג דיע ע"ג וכתב רב עמרם כו'] וכן חדייק בדי הרלים דקאי מכי מתחיל ב"ש עד דמסיים לי"ח י"ח ולזה כתב הכלבו הטעם משוי דצריך לסמוך שבח לתפלה וכמו שכן נראה מתעדכי יו"ט וממקומו. מוכרע [בכלבו] דהוא יהי"ב טעמא על כי אין לפסוק אחר ישתבח מטעמא דהוי הפסק בין ב"ש לתפלה דוק ותשכח בדין פסוקים ובי"ם. דעי"ד הרי"ף כתב והרב בעל האשכול כו' עד תיבת שהוא ישתבח עי"ש ג"כ במכה"ג ד"ז ע"א בשם רב עמרם ואף גם זאת לא יהום כלל עד קיף שים ש' ויה"ב טעמא לסמוך סדר השבח לתפלה. הרי לסדייא דקודם ברכו היינו קשמא סמיכת השבח לתפלה ועוד ראיה דהם איתא כמ"ש מר על המנה"ב דקידור השבח הוא משום ברכו אמאי בתפילה לא אמר כך אלא נקט טעמא משום דמתחילו ביוצר ובסוף סיכה וקאמר משום הפסקת שבח ואי תחילה כ"ל בתים דמלבד הפסקת השבח ג"כ הוי כאלו התחיל בתפלה למה זה לא רמזו ג"כ לבסוף לוי' והוי ג"כ הפסקה בין שבח לתפלה גם לרבות דהוי הפסק בתפלה והו דבסי' קאמר תחילה המכה"ג בד"ם דאחר ישתבח לצבור הותר ובאן קאי דלצבור אסור; ול"ל דתחילה הוא אחר ישתבח מותר לצבור ולבסוף קאי אחר ברכו וצריך להבין מה בין זה לזה דבישתבח ג"כ הוי הפסק בין שבח לתפלה דעיקר שבח הוא פסוקי דזמרה מן ב"ש עד אחר ישתבח כמ"ש בגמ' וכך אמר הטור בסי' נ"א ח"ל כתקנו ברכה זו משום הא דאיתא בפ' כ"כ יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום ומסקינן כי קאי בפסוקי דזמרא כו' וכן דרש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחרי כן יתפלל כו' עד ע"ש דלא לאשתעויי מכי מתחיל ב"ש עד דמסיים י"ח ע"כ. הרי הפסק בין ישתבח ליוצר הוי טעם האיסור משום דהוי הפסק בין שבח לתפלה ואמאי לצבור הותר ול"ל דתחילה איירי אחר ישתבח דוקא דבא הק' ומתקן להפסקה שאח"כ אחר ברכו ולעיקרא למפורים דאי טעם זה דלבסוף בין שבח לתפלה קאי על ברכו לא יכרתי לסוף דעתו מה אק' כתיב למעדני יו"ט דהא לא יכחד מר דאחר ישתבח דגמר השבח מפסוקי דזמרא צריך שלא להפסיק והכי יתחיל בתפלה משום לסמוך השבח לתפלה והוא דק"ל למעדני יו"ט. דלפי טעם זה דקאי לבסוף דאין מפסיקין אחר ברכו משום סמיכות שבח לתפלה ג"כ אחר ישתבח איתא טעם זה דלא גרע מברכו ומתחילה משמע דקודם קדיש דהיינו אחר ישתבח מפסיקין לצבור בלי ספק. ועוד בא מהוי בד"ה דאחר ישתבח ליוצר מפסיקין, ואמי הכי מפסיק בין שבח לתפלה ומר קאי דליכא קוי דהא טעם השבח מיירי על קדיש וברכו דלעיל מיניה הא עלה קאי ליוה שמעדני יו"ט דבש קודם ק' ג"כ איתא לפשי טעמא וע"כ הי' דליל קודם קדיש שאני דבא הק' ומתקנו וכמ"ש הכלבו.

ומ"ש מר והאריך כי קדיש הוא שבח אחרים דאברהם מי זה אמר שאיכו שבח ופשוט הוא שכל דבריו אינו אלא שבח ליוצר הכל ומשויה בא לתקן ההפסקה בהקדימו

ודלא

ודלא כמ"ש מר דהקדים מפסיקו ומפרידו לשבח של ב"ש
מהתפלה ותלאו בשם הגדולים הב"ח והפרדס דק' כיון שהקדים
הוא שבח למה יבא להפרידו להזמרה מהתפלה כלפי לייא
כיון דאנן צריכין לסמוך הזמרה לתפלה. גולי דקדים הוא שבח
לא הוו אומרין אותו הוא הדבר אשר דברתי מתחלה כי
ברכה יוצר הוא שבח ועי"כ ניתן ליאמר אחר גמר פסוקי
דזמרה דהם אמרו מאמר שהם שבח יכולים אנחנו לסמוך
אחר שבח דזמרה והאריכות בזה יגיעת בשר כי אם בקיצור
אני אומר כי זה לא יאמר כי אם ברכה ישתבח הוא דמקיים
לשבח דזמרה דהוא העיקר והקדים לא היה צריך כי אם
מפני שהפסקה משבח דזמרה שהיו עושין ובא לתקן ומאחר
שמך לאומרה אף בלתי הפסק מפני דיצא עוד אל התפלה
ודי בזה ויוצר שבח הוי דאי לאו הכי לא היו מסדרין קודם
י"ח משום הפסק בפסוקי דזמרא לתפלה אם לא דכל ברכה
שבח הוא אלא דחכמים לא כינו לו שם שבח כי תקדום אל
התפלה כי אם לפסוקי דזמרא והיוצר הוא משום ברכות
לקיים ויקרא סדר תפלה. ואנכי לא ידעתי מי גילה למר
כן זה דברכו הוא שבח ואני לא מצאתי בפוסקים דבירכו לברכו
בשם שבח כי אם מר כי כינה לו שם סדר והעמיס אותו
בדעת הגאונים כל לגבי דידי הזמרה לברך כמו ברכת זימון
ואמת דכד דייקינן שפיר גם ברכו ועכ"פ שבח הוי אבל לא
שייך לומר טעם דצ"ך שבח קודם תפלה דלא נתקן לשבח
קודם תפלה כי אם להזמרה. ואלי דהכריע מר להש"ג לי
על מה שגילתי דברי המרכה ג. וכה אמר הרי המג"א כבר
אמר בד"ה א"כ צריך להשמיענו במשמעות ונדחק עכ"ד לא
מידי דהמג"א נגע בסדר התפלה והג"ע לישתבח בד"ה ואמר
דליחיד אסור ולרבים מותר וכיון שבא להקדים בא להגיד
כי אף לרבים דהורה היתרא לעיל בין ישתבח ליוצר אחר
קדיש אין להפסיק ולהוציא מאותן המקומות דהשני ליה ליחיד
לרבים ומפסיקין בזה כלוי בין ישתבח ליוצר כי ליחיד אין
הי' בין קדיש ולאמר קי' ודוק.

ואשא עיני ואראה על מה שהשבתי על קו' סי' יד אשר
להמג"א וכך אמר מר דאיך לא עיין הט"ז בס"ק
דברי המג"א שכ' אבל כו' והארך למעיכתו ככתוב עיי"ש.
אם שגילוי אני מזכיר אמת דבאותו פרק לא עיינתי הט"ז ועתה
ראיתי דהדיוק עליהם. אמנם נראה כזה אמר מלתא צריכין
אנחנו לאסבורי כשין ולפרש דבריו והיה בהכ"ח הניחה הי"ינת
כי היא דנעלם מיניה ד' הב"י ותו במה שאני כותב דאין
קושייתו משום מ"ש לבסוף ליחיד וכמו שהקשיתי אני כי אם
קושייתו יכול להיות נכלל. כי הוא דמתחלה כראה דוקא
אחר ברכו אין להפסיק אבל קודם יכול להפסיק ומטעמא
דקא יהיב לבסוף משמע דאף קודם ק' אין להפסיק דהא
הוי הפסק בין שבח דב"ש לתפלה. כי זה ממש הרי קוי הרי
מעדני יו"ט א"כ היה לו לתרץ כמו שתי' מעדני יו"ט דקודם
ק' שאני דבא הק' ומתקנו אבל לאחר ק' לא ומה שאצטריך
לחלק בין יחיד לצבור היינו אידי ואידי גם לצבור אלא דקו"ד
היינו אחר ק' וברכו. ועי"כ צ"ל דהמג"א לא ס"ל בהכי
דמשנינן קודם ק' שאני וכיפא ויפה נותן טעם לצבור משום
דהוי אחר קו"ב. א"כ אמאי ביחיד לא יהיב האי טעמא
דבין שבח לתפלה והיא היא קושייתו דכפי טעמו למאי אף
קודם ק' שייך. האי טעמא והא למאי איירי קודם קדיש
כבר נשמע למעלה דלצבור לא איכפת לן משום הפסק בין
שבח לתפלה כי אם דוקא משום הפסק בתפלה ולכן הי' בין
יחיד לצבור וזה הכי ומי מדבריו דמהיכן משמע ומאי משמע
אלא הוא הדבר אשר דברתי דמדמי' הט"ז משום הפסק תפלה
ולבסוף יהיב טעמא אחריכא דהיינו משום הפסקה משבח
לתפלה צ"ל דלצבור לא איכפת לן כ"כ משום לסמוך שבח
לתפלה דהא איהא בקדיש מתקן. אבל משום הפסקה בתפלה
חיישינן משא"כ ליחיד חיישינן ג"כ להפסקי משבח דב"ש לתפלה
ועי"כ אין להפסיק כלל מב"ש עד גמר י"ח ולאפוקי דלצבור
ליכא הפסקה משבח לתפלה דהיינו קודם קדיש ולאחר פסוקי
דזמרא לא איירי בה דפשיטא דאין להפסיק בהם גם לצבור
דהכי הוי תמיד כמו הפסקה בתפלה כנ"ל להמליץ בעד
המג"א. ומה שהשיא מר על המג"א שלא ראה להלבו"ש שקדמו
זה התימה הי"ל להי"ס להשיא עליו מאחר שאין להלב"ש
וסמיך ליה שניא להמג"א אלא דקמיו כפירושו ועוד דקו'
זו פשוטה לעין כל רואה ולא אצטריך אלא עיון ותירוץ והנה
תי' באופן אחר.

ואנא חזיתיה למר מאשבה דעפ"י יסודו דאין להפסיק
משבח לתפלה שאמר המהרי"ג הוא על ברכו המזיק
בתמיהותיו ופלאותיו מכאם ועי"ש דגם בקו"ד כתיב. למ"ר על
החידי"ש ז"ל שמאמר בא מאלו לפי דעתו איך לא הקי' להלבו"ש
והמג"א. אכא דאמרי מסם ראיה דלא ס"ל כותי והראיה יש
בשנותו את טעמו מהיפא להיפא וכבר אמרתי דזהו יסוד
חדש אלי' לכרות לו לברכו שבח לתפלה דלדידי ברכו סדר
תפלה ומכאן תדעה כי לא יכולתי לוי אליק בדבריך ואם
עד אלה לא סוכה לו דברי יכ"ח הדבר לכ"ל הקורא בשני
חוייני דמכנמי אהדדי ואסר יבסר בו יקריב אליו. ואונס הא
קי"ל את והב בסופה אהבה בקופה אלא מלאם כי כך היא
דרכה של תורה ואני בי' וסוף . הלע"ד

אליעזר יאודה ישראל ס"ט

ויען כאוון שכולה יכלה שיש להשיב על רוב דברי אלופינו
מעי כב יהודה נכיו. שטעמים בדברי תשו' הגאונים
והנית חדש וכי פתח הדבר זלמ"ה מה שלא כיוונו אך עתותי
ספורות לפנותי עסוק בקדישים מכין ומסדר האי ספילא
דתאליכם עב ולהגיעו אל מזבח הדפוס יפשא"ק ואין הפנאי
מסכים עמדי. והיה בהכ"ח הדבר אליך הקורא יקר בין חניג
את אשר לפניך והוכח בין שניהם ואשר תבחר והקרב.

סי' לט

שייך ליו"ד

נשתפקתי בהאי דקי"ל אסור להורות לתלמיד בפני רבו
אם הרב אחר נתן רשות לתלמידו יורה יורה
ידין ידין והתלמיד קבע עצמו להוראה זה שנים רבות בעיר
אחרת שלא במקום רבו והורה לרבים זה כמה פעמים. ושוב
אחרי כן חזר בו רבו מהרשות שנתן לו להורות מי אמרי'
דמתחי' הרשה אותו לדון ולהורות וכבר קבע את עצמו
א"כ אפי' יחזור בו רבו אין בכך כלום ויכול לדון או דילמא
דאפי' דנתן לו רשות מעיקרא כיון דעתה הדר ביה וקא
קפיד ודאי דאין רשאי להורות. וגם מטעם דלא מסתייעא
מלתא אף אנו נאמר דגם עתה לא מסתייעא אף דהרשה אותו
מעיקרא. ואומר דעיקרא דהאי מלתא איתא התם בעירובין
דס"ג ובסנהדרין ד"ה ע"ב תנא באותה שעה גזרו תלמיד אל
יורה אא"כ נטל רשות מרבו תנחום בריה דרי איקלע לחתר
דרש להו כו' אמרו לו לאו כי מר דמן לוי איכא הכא ותניא
תלמיד אל יורה אלא א"כ היה רחוק ממנו שלש פרסאות
אמ"ל לאו אדעתאי ע"כ. ופירש"י אלא א"כ נוטל רשות מרבו
וכי יהיב ליה רשותא מידק דייק ביה שיהא לבונו פתוח ולא
יטעו השומעים את דבריו עוי' פירש"י שם וז"ל כנגד משנת
ישראל דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגביה דמשה דכתיב והיה
כל מבקש ה' כו' לעיל שמחנה שלשה פרסאות כגוונא דמשה
שאני ע"כ. ואחר הוראה דברי רש"י ז"ל שאלו בעיניו יראה
דהם מסוללי ההלכה. ולעד"ן לפרש ד' רש"י ז"ל. והוא
דמלינו דמרע"ה כבר נתן להם רשות להורות כמו שמלינו
בעלה יתרו שאמר למשה ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל
כו'. ומרע"ה עלינו שם שמע בקול חתנו כמ"ש וישמע משה
לקול חתנו ויבחר כו'. א"כ כמלא דנתן להם רשות להורות
ולפי"ז קאמר הכתוב והיה כל מבקש ה' יצא אל משה דהיינו
דכל מאן דבעי מלתא אזיל למשה. ולזה כיון רש"י ז"ל ואע"ג
דהמחנה שלשה פרסאות וקי"ל דאם נתן לו רשות רבו מותר
להורות א"כ למה היו מבקשים את משה לזה תירץ רבותא
דעשה שאני דאפי' דהיה מותר להם להורות אותם שהיו
בסוף

בסוף המחנה דכבר נתן להם רשות משה רבם אפ"ה מנעו עצמם מלהורות מפני כבודו של משה כי רב הוא וחזו כרותא דמשה שאני ובעיקר הדרשא בפסוק זה והיה כל מבקש ה' יצא אל משה מליבו. מדרש זה חלוקים הפירושים בעירובין דרשו מכאן שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה ובמדרש וגם בתנחומא דרשו שאלו לחיות אינם הוא כמה הכבוד אע"ג לרבו אלא משה ובתנחומא הובא ג"כ מ"ש בירושלמי שכל המקבל פני רבו כו' יעו"ש. אבל מזה הוא אני לרש"י ז"ל דהפם את המגל בבי ראשון שבפי' החומש בפי' זה פי' מכאן אמרו שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה וכאן בסנהדרין בסוף פירש דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגבי דמשה דהיינו של ריב שהיה ביניהם אלא דיש לומר דאין זה כנראה סותר דידיה אדידיה והעיקר הוא כמ"ש בפוגיין דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגבי דמשה דהיינו על ריב שהיה ביניהם אלא דממילא כיון שהיו הולכים לדון לפני משה עשתפא היו מקבלים פני רבם ואתו מ"ש בפי' החומש מכאן שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה עדקאמר קרא מבקש ה' ולא מבקש משה וזה ברור. ועיין למוהר"ם יפה ז"ל במד"ר ס' כי תשא מ"ש שם ועיין להפרישה ביו"ד סי' רמ"ב דעמד בלשון הש"ס זה.

והנה דין זה פסקוהו הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל ביו"ד סי' רמ"ב שכל שלא נטל רשות מרבו אפי' אם הוא רחוק מרבו מסוף העולם ועד סופו אסור לו להורות וז"ל הרמב"ם פ"ו מה' ת"ת הי"ב איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים ואפי' שרבו במדינה אחרת ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה ע"כ ולענ"ד יש לתמוה על דבריו מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דבתחילה כתב איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש כו' שלא ברשות רבו ורבו קיים כו' דמשמע דאם נטל רשות רבו אף בפניו מותר לו להורות ובסוף ההלכה כתב ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם דמשמע דלעולם אף אם נתן לו רשות אסור להורות בפניו. וכן בהלכה ג' פסק דאם היה בינו ובין רבו י"ב מיל ושאל לו אדם כו' אפילו בפני רבו מותר להורות כדי להפריש מן האיסור ובסוף הלכה ד' כתב בד"א בדבר שבקרה מקרה. אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שואל אפי' הוא בסוף העולם ורבו בסוף השני אסור לו להורות אלא א"כ נטל רשות מרבו ע"כ. נמצא דכאן נ"כ דעתו הוא דבפניו אפי' נתן לו רשות אסור אלא דוקא דרך מקרה ולאפרושי מאיסורא. וכבר ראיתי לכל גדולי האחרונים ז"ל דנלאו כמו כן בדברי הרמב"ם אלו עיין עליהם בחבוריהם ובעיוניהם. ומכללם ראיתי להרב בן ידיד ז"ל בפירושו מה' ת"ת ה"ג שהרגיש מקושיא זאת וליישב זה כ' וז"ל. ונראה דהכי קאמר רבי' דבתחילה קאמר כלל הדין שחולק על רבו הוא זה שקובע מדרש להורות שלא ברשות ואפילו שרבו במדינה אחרת והדר קא מפרש דאסור להורות בפניו לעולם ואפי' נטל רשות והרי הוא ח"ב מיתה דלא חילוק מתחילה לשונו דהא ברשות הרי ואפי' בפניו. ושוב קאמר דשלא בפניו חוץ לשלש פרסאות במקרה הרי. אבל לקבוע עצמו להוראה דהיינו שהם הוראה בלא קביעות מדרש אסור עד שימות או עד שיטול רשות ובכור עכ"ל. ולענ"ד אחרי המ"כ לא ידעתי מאי קאמר דלקבוע עצמו להוראה דהיינו שהם הוראה בלי קביעות אסור עד שימות או עד שיטול רשות מרבו. מאחר דהרמב"ם פסק להדיא אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שואל אפי' כו' אסור עד שימות רבו אלא א"כ נטל רשות מרבו. הרי להדיא דפסק דאם נטל רשות מותר להורות לכל שואל אפי' בקביעות והיינו חוץ לשלש פרסאות ועיין למרן ז"ל שם בכ"מ ותבין.

והנה אי דין זה לתלמיד אל יורה במקום רבו אם הוא דוקא בתלמיד גמור אבל בתלמיד חבר ליתיה לאו דבר זה במחלוקת הוא תלוי דכפי דעת התוס' בעירובין דס"ג ד"ה מורי בכתבי ס"ל דאף בתלמיד חבר אסור להורות אלא דוקא חוץ לשלש פרסאות הוא דמותר וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דדוקא בתלמיד גמור איתיה להאי דינא אבל בתלמיד חבר מותר להורות אף בפניו כמ"ש בסוף הפרק בד"א ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי זה תלמיד חבר ואינו חייב בכל אלו הדברים ע"כ. וכן הביא מחלוקת זו מרן ז"ל בב"י יו"ד סי' רמ"ב. וראיתי להרמב"ם ז"ל פ"ד מה' סנהדרין הי"ג דפסק וז"ל תלמיד אל יורה הלכה לפני רבו אלא א"כ היה רחוק ממנו ג"פ כנגד מחנה ישראל. ואין לומר דמדפסק בסתם תלמיד אל יורה נראה דבכל תלמיד קאמר בין תלמיד גמור בין תלמיד חבר. דזה אינו מפה שפסק בסוף הפרק בה' ת"ת בד"א ברבו מובהק כו' אבל אם לא כו' ה"ז תלמיד חבר כו' הרי שדעתו ז"ל לחלק דדוקא בתלמיד גמור הוא שאסור להורות תוך ג"פ אבל ת"ח מותר וע"כ צ"ל כן כדי שלא יהא הרמב"ם סותר דידיה אדידיה דסמך אמ"ש בה' ת"ת. וכן כ' מרן בכ"מ שם בסנהדרין דבה"ג איירי שם רבי'. וגם מ"ש כאן בה' סנהדרין בסתם דחוץ לג"פ מותר דנראה שאפי' שלא ברשות מותר גם בזה נראה דסמך אמ"ש בה' ת"ת דבעי רשות וכן בכל פרטי הדינים שנאמרים שם בה' ת"ת.

כי מן האמור מה שלא תמהני למה שראיתי להמבי"ט ז"ל בח"א סי' כ"ם דכ' וז"ל וכ"כ מוהרי"ק"ו דס"ל למהר"ם ז"ל דלע"ג דהתלמיד נטל רשות מרבו אינו רשאי להורות במקום חוץ ג"פ אפי' תלמיד חבר וכן הב"י קמ"ג מלות י"ג וכן נראה מדברי הרמב"ם פ' עשרים עכ"ל. ולענ"ד אחרי המ"כ וכסיקת עפרות זהב לו לא זכיתי להבין דבריו במה שהשוה דעת הרמב"ם ז"ל דאף בתלמיד חבר אסור תוך ג"פ ואפי' נטל רשות מאחר דהרמב"ם ז"ל קא פסיק דת"ח אפילו שלא ברשות ואפי' תוך ג"פ מותר לו להורות. ונראה דהלכה זו מה' ת"ת היא דפסק בד"א כו' היא לו נעלימה ממנו ושוה שלא. ובאלי טעמא דאמור רבנן דאסור להורויי במקום רבו משום דלא מסתייעא מלתא. הכי אמר בכתובות דף ע"ב אמר אביי האי מלתא דאמור רבנן אפי' ביעתא בכותחא בעי לא משום דמיחזי כאפקרותא אלא משום דלא מסתייעא מלתא למיעבד כו' וכתבו התוס' שם ד"ה כי אפקרותא וז"ל ונפקא מינה היכא שהרב מוחל על כבודו דהרי אפ"ה אל יורה דלא מסתייעא מלתא הוא"ל ורבו אלו ע"כ. ולענ"ד ק"ל דהא אמרו דהיכא דמחל מסתייעא מלתא לאורויי. מהא דאמרי' סוף פ"ק דמגילה ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה איהי אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עלה ע"כ. הרי דמשום דלא הוה מקפיד עלה דהיינו דמחיל אסתייעא מלתא לומר הלכה. וכן ראיתי בהגהות אשירי בעירובין פרק הדר דס"ג דכ' וז"ל ספ"ק דמגילה וילך אחיקם אל חולדה הנביאה ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה איהי ואומר הספר משום דקרובה שביק לה ירמיה מכאן שיכולין להורות במקום דידוע דלא קפיד רבו ע"כ.

אלא דלעד"ן לחלק בין נבואה לדין דבנבואה אינו מוסיף מדעתו ומורה שום דבר מדעתו אלא מה שאומר לו הקב"ה הוא מתנבא ואינו מוסיף וגורע כלל משום כיון דמאת ה' היא הנבואה ולא מדעתו לא שייך לומר דלא מסתייעא מלתא. אבל בדין הוראת מתורתינו הקדושה שההוראה תלויה שהמורה מדמה מלתא למלתא ומבין דבר מתוך דבר להוציא משפט לאמיתו ומוסיף במקום אחד וגורע במקום אחר בעיונו בכי האי גוונא ודאי דלא מסתייעא מלתא לאומרו אף דידוע דלא קפיד רבו כיון דרבו אלו בפיה התוס' ז"ל. ועיין למוהר"ר ה"ם במוהרש"ל ז"ל בפי' כסא נחמיה בפי' על אבות דרבי נתן פ"א דף ס"ט ע"א ועיין למ"ע ה"ס רביין מסידא ז"ל בספרו הבהיר פני מבין ח"א דף י"ד ע"ג יעו"ש ויש לתמוה על שני המאורות הגדולים הללו דלא חשו להביא דברי התוס' הללו מכתובות.

ואשובה אראה די התוס' ז"ל דכתובות ודי הגהות אשירי מעירובין המ"ל דנראה דפליגי אהדדי דכפי דעת התוס' נראה דאפי' דלא קפיד רבו אל יורה משום דלא מסתייעא

מסתייעא מלתא לאורויי וכפי הגהות אשירי נראה דהיכא דלא קפיד רבו מותר להורות וכהה"ל דאולדה דקרובת יבמיה היתה אלא דאחר שהתבוננתי נראה דלא פליגי וכולם בדעת אחד דאף דלא קפיד רבו אל יורה משום דלא מסתייעא מלתא וגם הגהות אשירי אז"ל ומודים דאל יורה משום טעותא והוא דשם בלשון הזה שכ' מכאן שיכולין להורות במקום . דידוע דלא קפיד רבו שיש בזה וקלא במגום יש ודבריו באו בספר המחים וצריכין פירוש . ולענ"ד דכוונתו ברורה בזה והיא דאף דידוע דלא קפיד רבו אפ"ה אל יורה משום דלא מסתייעא מלתא והו קלא במגום יש משום דלאו משום אפקרותא קאתו בה אלא משום דלא מסתייעא מלתא לאורויי וכמ"ש התוס' ז"ל דאף דלא קפיד אפ"ה אל יורה משום דלא מסתייעא מלתא . זה נראה ברור בכוונת מ"ש וקלא במגום יש . ומה גם דאפושי פלוגתא לא מפשינן וע"כ צריכין אנו לפרש כן כדי שלא לאפושי פלוגתא . ועיין למ"מ סי' כג"ן מש"א ז"ל מ"ש בכוונת וקלא במגום יש יעש"ב .

כי מן האמור לעיל שחילקנו בין תואם להוראה דנבואה כיון דאינו מוסיף מדעתו אלא מתנבא מה שאומר לו הקב"ה לא שייך לומר מסתייעא מלתא כיון דמאת ה' היא נבואתם ואינו מדעתם משא"כ בהוראה שמדעתם תליא למלתא לא מסתייעא מלתא כפי חילוק זה יפה מתורץ מה שהאחי' לפי מלך שלם ז"ל בחי' למועד קטן דכ"ג ע"א שהקשה וז"ל ועו"ק דלמה מתו בני אהרן בשביל שהורו הלכה בודאי משה לא היה מקפיד עליהם כיון שהיו תלמידיו ובני אחיו וכמו שלא הקפיד יבמיה על אולדה עכ"ל וכשאני לעצמי אומר דאמרי שמשו"כ קושיא ליתא דשאני אולדה דלא קפיד עלה יבמיה משום דהיא בנבואה וליכא מורה הלכה כמ"ש ומסתייעא מלתא וכמ"ש הגאון מוהרש"א זלה"ה בפי' כמה כהנים ומ"ש בפי' שני מגן ז"ל דבנבואה ליכא מורה הלכה ומשו"ה כיון דלא איקפד לא נענשה משא"כ בבני אהרן דהוראתם היתה בדין ולא בנבואה ודאי דמחייבי מיתה על שהורו הלכה בפני רבם וכמ"ש אף דמחיל רבים ויותר תימה עליו במה בפסק ושני דהם רבו מחיל ליה דשרי להורות דנראה דנעלם מעיני דמר דברי התוס' בכתובו' הנז' דכתבו דאפי' דרבו מחיל אל יורה כיון דרבו אלו . וגם הגהות אשירי כ' וקלא במגום יש וכמ"ש הוי"ד שדבריו לאיה ..

ובהיותי בזה ראתה עיני למ"ע הי"ש מוהרמ"א זלה"ה בס' עץ החיים שפי' כונת הכתוב' ויען יהושע בן נון ויאמר אדוני משה כלאם ויאמר לו משה המקנא אתה לי כו' עמ"ש פ"ק דסנהדרין ע"ש שלו או עי"ש נ"ג ומנ"ג לו משה מת ויהושע מכניסם לארץ בשלמא למ"ד הכי אתי שפיר קאמר מי יתן אלא למ"ד משה מת מינה כ"ות ליה לא שייכות קנים בשלמא למ"ד משה מת משו"ה אמ"ל אדוני משה כלאם אלא למ"ד שני מתני למה משום דמחזי כמורה הלכה משו"ה השיבו המקנא אתה לי תיבת לי או משה מת או מורין הלכה מה יעשו כי יתן ה' את רוחו עליהם ואין יכולים לכבוש נבואתם עכ"ל יעו"ש ואף דאין משיגין על סדרם אפ"ה לא יכולתי להלום את דבריו אחרי המ"כ במאי דקאמר אין יכולים לכבוש את נבואתם במה שנתנבאו משה מת ולא נכנסו מעולם זה הוא אחרי המ"ר א"כ דאדרבא כאן בנבואתם נכנסו על מה שנתנבאו בפי' משה מת יהושע מכניסם וכמו שכן ראיתי לספר גולל אור ז"ל הביא דבריו ס' דברי שלמה ז"ל בפי' בהעלותך וז"ל אלדד ומידד שנתנבאו שבסוף אני אלמי דליתא במסי מנחה הכתו אני אלמי דהוו בשבנותיה דרי כו' ולשתכחו דהוו גמירי ספרא וספרי וטעם היותם אלמים על כי פירשו נבואתם ברמז במלת מתנבאים ר"ת משה תמות כיהשו בינן אליהם יהושע מכניסם והיו צריכין להעלים נבואתם עד שיתן להם רשות לגלות וזה כי יהושע קינא לכבוד באומרו אדוני משה כלאם כי פיו נבואתם ולכן לקו באסוכה במחזתם לעולם אלולי תפלתו של רבי ונתרפאו כו' יעי"ש . הרי לפד"א דאדרבא אלדד ומידד נענשו על מה שגילו את נבואתם ואיך כתב דלא היו יכולין לכבוש את נבואתם ועיין למהר"ח בפי' פני מבין שם שמ' מענין זה

דהרב עץ החיים ז"ל אך לא כתב אלא להמ"ד דאמין דקאמר ע"ע נ"ג ומנ"ג כיוצ"ש .

הדרן לדמעיקרא ונאמר לבית הספק ואומר כי לענ"ד תלמיד זה לא יוכל להורות כלל מאחר דהורה בפני רבו דהוא קפיד במה שהוא נודה והוא כי אפי' היכא דלא קפיד רבו ומחיל ליה אפ"ה כתבו התוס' ז"ל בכתובו' ד"ה כי אפקרותא [וכבר הבאתיו לעיל] דאל יורה . וגם הגהות אשירי אז"ל ומודה להו להתוס' דרך דמחיל ולא קפיד אפ"ה אל יורה משום דלא מסתייעא מלתא וכמו שהוכחנו לעיל בהוכחה ברורה א"כ ק"ו בנ"ד דבפירוש קפיד רבו במה שהורה תלמידו ודאי דאין לו להורות אף דהרשה אותו מעיקרא אפ"ה אל יורה עתה משום דלא מסתייעא מלתא . אך אחר ההתבוננות נראה דאין זה ראיה לומר דאסור לו להורות . ואדרבא מכאן ראיה לנ"ד דמותר לו להורות ומסתייעא ליה מלתא והוא דכל זה שאמרנו דלא מסתייעא מלתא כבר כתבו התוס' שם דהיינו דוקא בפניו משום דרבו אלו . וא"כ בנ"ד כיון שהוא חוץ לשלש פרסאות ויותר דהוא בעיר אחרת ודאי דליכא האי טעמא ואדרבא מן השמים יסייעוהו לו להורות כדין וכהלכה . וגם טעם אפקרותא ליכא בנ"ד כיון דאינו בפניו ונתן לו רשות מעיקרא . ובכה"ג כתבו הרשב"א ח"א סי' קי"ד והרלב"ח והריב"ש ז"ל הביאו דאפי' ברבו מובהק כיון דהוי רחוק י"ב מילין ונטל רשות ממנו מותר לו להורות ופעמים סר כיון דלעיקרא מה שנזהר תלמיד אל יורה כו' הוא משום מעשה שהיה בההוא תלמיד שהורה להם מי נלים והם סברו מי בצעים וטעו בדעתם וא"כ כיון שרבו נותן לו רשות ודאי דעיקר כזה שלשונו פתוח כפתחו של אולם ולא יביאו לטעות בהוראתו . והכא בנ"ד כיון דמעיקרא הרשה אותו ונתן לו רשות יורה יורה ידין ידין ודאי דכזה דלשונו פתוח ועתה אפי' דהדר ביה רבו לאו כל כמיניה ומותר לתלמיד להורות . כיון דכל עיקר טעמא הוי כדי שיהא לשונו פתוח . וכן ראיתי לרש"י ז"ל בסוגיין ד"ה אלא א"כ נטל רשות מרבו וכי יהיב ליה רשותא מידק דייק שיהא לשונו פתוח ולא יטעו השומעים את דבריו .

ובן ראיתי למוהרי"ק ז"ל שורש קס"ג שכ' וז"ל . ולענ"ד דבר פשוט דמה שאמרו בפ"ק דסנהדרין תלמיד אל יורה אא"כ נטל רשות מרבו דהיינו כולה לומר שיצטרך ליטול רשות מכל רבותיו וגם לא בכל שעה ושעה שיורה אלא דוקא מרבו המובהק ובפעם הראשונה נוטל רשות להורות תמיד כי היא דרב ורבה בר בר חנא שנטלו רשות מרבי שהיה רבם מובהק להורות בבבל אשר שם היו הולכים ופשיטא שאין הטעם משום כבוד רבו אלא משום שמא לא ידקדק בדבריו ויבואו לטעות השומעים את דבריו . כדאיתא התם שהורה להם מי נלים והם טעו וסברו מי בצעים ומשום כך צריך שיטול רשות מרבו כדפירש"י שם כו' . הרי לך בהדיא הטעם משום שלא יטעו השומעים בלשונו שלא יהא פתוח ופשיטא שמכיון שנתן לו רבו האחד רשות שוב אין לחוש לשמא אין לשונו פתוח עכ"ל . נמצינו למדים מדבריו שאין צריך ליטול רשות בכל פעם ופעם שילמוד להורות אלא די לנו בפעם האחת בנתן לו רשות יורה יורה כי כל עיקר הטעם הוא שיהא לשונו פתוח וכיון שנתן לו רשות הרי לשונו פתוח ואין לטעות השומעים את דבריו כיון שמידק דייק ביה וכמ"ש ובנ"ד שכבר נתן לו רשות ודאי דמידק דייק ביה שיהא לשונו פתוח ולאו כל כמיניה לחזור בו ואף דחזר אין לחוש לחזרתו . וכן ראיתי למרדכי ז"ל חי' מגיפי' ס"א קמ"ז כו' וז"ל . עוד אני אומר שאין הדברים אמורים אלא בזמן שלא נטלו רשות מרבם או שמת אבל אם נטלו רשות מרבם יכולים להורות . דעיקר טעמא הוי משום כבוד הרב או משום שמא יטעה בלשונו כההוא תלמיד או שמא יטעה בעיונו ואי לא דקים ליה בגויה דלא טעי לא הוה יהיב ליה רשותא ועוד דורות הללו שהגמירי' מורים הוראות אע"ג דלא בקיאינן בהו אם הגיעו להוראה אם לא דעל הרשות של הרב אנו סומכים כו' משמע דאם נטל רשות מרבו מותר להורות דמסתמא לא יהיב ליה רשותא אם לאו דקים ליה בגויה ודוק ושפיר ע"כ . הרי דעת המרדכי

ג"כ

ג"כ דאם לאו דקים ליה בגוים לא יהיב ליה רשותא וא"כ כאן בנ"ד ג"כ אם לא הוה קים ליה ב"ה דלא יבואו לטעות השומעים לא היה מרשה אותו. ומדהרשה ודאי דהלכה כלשונו סתום.

עוד כ"ל להביא ראיה לנ"ד דאינו יכול לחזור בו רבו מהרשות שהרשה אותו כיון דמעיקרא הרשה אותו ודאי דידע ביה דהגיע להוראה וכמ"ש ועתה שרוצה לחזור בו יראה לע"ד שגורם שעובר על ועצומים כל הרוגיה זה ת"ח כו' וגם על לפני עור לא תתן מכשול את תלמידו. מקים את דברו של רבו שאל יורה והוא. במה שכתבתי שעל כיוצא בזה בשאלת הרדב"ז ז"ל בח"ה סי' שלשת אלפים קין שנשאל על תלמיד שבקטנותו למד עם רב אחד ויצא ממנו ולמד עם רב אחר ולמד רוב חכמתו ממנו והוא רבו מובהק והרב המובהק נתן לו רשות יורה והרב הראשון רוצה למונעו אם מחויב לקיים גזרתו או לא והשיב השו' הנ"א כו' וכיון שהגיע להוראה ראוי לדון ונטל רשות מרבו המובהק א"כ זה הגוזר עליו עובר משום אל תמנע טוב מבעליו ומשום ולפני עור לא תתן מכשול וגורם להיות כו' ופשיטא שאינו חייב לקיים גזרתו ואם קיימה עובר על ועצומים כל הרוגיה זה שהגיע להוראה ואינו מורה ע"כ יעו"ש. הרי לך בהדיא שאם הגיע להוראה ומונעים אותו מלהורות המונע עובר על ולפני עור כו' והמקיימו עובר על ועצומים כל הרוגיה א"כ כאן בנ"ד שהרב ראוי והגון להורות שאל"כ לא היה נותן לו רשות רבו מעיקרא אם אינו מורה עובר על ועצומים כל הרוגיה אלא דזה לא היה עובר על ועצומים כו' משום שלא נתן לו רשות עדיין אך עתה דהרשה אותו ואינו מורה עובר על ועצומים כו' ובודאי שלא יכול רבו לחזור מרשותו מפני כבודו דהא מחיל ליה מעיקרא וכיון דמחיל והרשה אותו עתה אם מונעו עובר על ולפני עור כו' וזה פשוט. עוד כ"ל להביא ראיה לנ"ד דכיון דנתן לו רשות מעיקרא יכול להורות לעולם ממה שאמרו בסוגיין בסנהדרין ד"ה פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על תנאי מאי היא דאמ"ל ר' יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו ופירש"י ז"ל וז"ל על תנאי כגון עד שנה או שנתים ולא יותר מאי משני בתוך הזמן או לא ברשותינו רשות כתובה לך לדון ע"כ. והנה מדאצטריך ליה ר' יוחנן לומר לו לרב שמן דהרשות כתובה לו להורות עד זמן פלוני דוקא ולא בסתם מינה מוכח דאם היה נותן לו רשות יורה יורה ידין ידין בסתם היה משמע דלעולם יכול להורות ולא היה יכול ר' יוחנן לחזור בו מרשותו שהרשה אותו מעיקרא דאם איתא דבכל זמן שירצה רבו לחזור בו מרשותו יוכל לחזור בו למה לא הרשה אותו בסתם אלא ודאי דלאו כל כמיניה לחזור בו כיון דהרשה אותו מעיקרא דכבר זכה התלמיד להורות ומעלין בקדש ואין מורידין ודוקא על תנאי אף דזכה מורידין אותו מגדולתו וליכא משום מעלין בקדש ואין מורידין דכיון דהוא על תנאי וכמו שכן ראיתי ליתא ה"ה רבי"ן חסידא ז"ל בסוגיין זה דכתב דכיון דהוי על תנאי ליכא משום מעלין בקדש ואין מורידין יעו"ש וא"כ בנ"ד כל שהרשה אותו מעיקרא בסתם ודאי דלא יוכל לחזור בו וכיון דלא הוי על תנאי איכא משום מעלין בקדש ואין מורידין ואין יכולת ביד רבו להורידו מגדולתו כיון שכבר זכה להורות לרבים וחכמים לא נתנו דבריהם לשיעורין דאם הוא רבו שיורידוהו מגדולתו. וא"כ זכינו לדין דלא יוכל רבו להורידו מגדולתו מכמה טעמים שכתבתי ויורה ואין לו עליו שום איסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואדרבא מן השמים יסייעו אותו ויורה כבתחלה. את זה כתבתי להלכה ולא למעשה כי אם בדרך שקלא וטריא כי מה אני קטן הכמות למיהוי כספרא. מכיר אני את מקומי פחות שבערכין ולקלה יומיא. אך אמרתי אני אל לבי תורה היא וללמוד אני צריך ליה מיבעייא. ואם שגיתי אתי תלין כאלמתי דומיה. ואלהים משמים ינחני במעגלי צדק חכמה ותושיה. זכותיה דמרן אבא ז"ל יגן עלי לא תזוז מינן אבא גם אודה יה. ישמח לבו שפרי אורה זו תורה שעלי ישוב בלאו הכי לא סגיא. כ"ד א"ה לע"ר גברא דלא שפיר ודלא ספין וסוף. הצעיר

חיים יצחק קרישפין ס"ט

ובדי שלא להניח הניר חלק אמרתי והנה טוב להביא כאן מה שכתוב אצלי מגירסא דינקותא בטור א"ח סי' ח' ואם פשט טליתו ולא היה דעתו כו' מיהו י"ל דבאני התם שזו ממקומן כו' אבל אם הזיז כו' להחזירן מ"ד שהם כמי לא היה צריך לברך את דעתי נוטה ע"כ. כ"כ מרן בב"י ז"ל שם הק' לדברי הטור וז"ל. אבל איני יודע מה עלה על דעתו להסתפק בכך דהא בהדיא אמרינן בפ' לולב וערבה דרבא הוה מקדש ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפלין ומברך וכי אצטריך זימנא אחריתי עייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפלין ומברך ומשמע ודאי שהיה מניח תפלין כל היום וכשמסיר אותם כדי ליכנס לבה"כ ודאי היה על דעתו לחזור ולהניחם מיד כשיצא ואפ"ה היה מברך וה"ה לצי"ת עכ"ל. וראיתי להרב שלחן גבוה ז"ל בסי' זה שהביא דברי רבי' הטור ז"ל ודי' הב"י ז"ל והקשה עליו וז"ל ולא זכיתי להבין דברות קדשו בת"ם וה"ה לצי"ת דזהו ספקו של הטור אי ילפינן צי"ת מתפלין או לא דפשיטא אם היה הך עובדא דרבא בצי"ת הוה תשובה מוכא. אבל כיון דהך עובדא הוא בתפלין לא נעלם מעיני הטור דלא אלימא הך עובדא דרבא ממה שהביא מפ"ק דקידושין דילפינן כל התורה כולה מתפלין ולפי"ז נסתפק אי אמרינן היא לצי"ת או לא א"כ מה השגה הי"א זו עכ"ל. ואחרי המ"כ לא זכיתי להבין דבריו דכתב דספיקו של רבינו הטור הוא ילפינן צי"ת מתפלין דהרי ספק הטור אינו אלא בתפלין דכתב אבל אם הזיז ממקומם אדעתא להחזירן מיד התם נמי לא היה צריך לברך כו'. נמצא דספקו הוא בתפלין אי יש חילוק כשהזיז ממקומן וידע או כשלא ידע כו' ובודאי דצי"ת מדמינן לתפלין כמ"ש דילפינן כל התורה כולה מתפלין וכל עיקר ספקו הוא אי בתפלין יש חי' לידע ללא ידע וכשפוסקים אנחנו פסק התפלין ממילא נתפשט דין לצי"ת כיון דילפינן כל התורה כולה מתפלין את מדוקדק בת"ם מרן ב"י ז"ל וה"ה לצי"ת דהיינו כיון דאלינו פשיטות בתפלין ה"ה לצי"ת.

ובהיותי בזה ראתה עיני לעמ"ר להא"ד לי שאר בשרינו היה בעל ס' כסא אליהו ז"ל בסי' זה סקי"ז שכתב וז"ל ובתורתנו חיים דמרן כלע"ד להלין דקי"ל לרבינו הטור ז"ל דמאי דקי"ל דבתפלין מברך עליהם כל זמן שמניחם היינו כשהסיר דעתו מהם. אבל אם חולצן על דעת להניחם אין צריך לחזור ולברך והוציא דין זה כו'. מעתה אף אני אומר דרבינו הטור ס"ל כסברה שהביא הרב המג"ד ז"ל וה"ה מלתא דהל"א בסברא ומשו"ה לא פשט ספקו מההיא דתפלין דאיהו ז"ל לא ס"ל דגם בתפלין אם חלץ לחזור וללובשם דצריך לחזור ולברך דהתם מיירי שהיה לובש אותם אחר יציאתו מבה"כ ומאז ומקדם לא היה לבוש בהם ודוק היטב עכ"ל ואחרי המ"כ ונשיקת עפרות זהב לו היה אני לא אדע שכיון דהיכן מצא דבר זה דבתפלין מיירי שהיה לובש אותם אחר יציאתו מבה"כ ומאז ומקדם לא היה לבוש בהם תמהני עליו הפלא ופלא דאיך אפשר לומר כן מאחר דהא בפ' לולב וערבה מבואר בהדיא דהיה לבוש אותם מקודם וכמו שפירש"י ז"ל שם ד"ה כל זמן שמניחן. ואפי' חולצן ומניחן מאה פעמים כו' ואיך ניכל לו' דלא היה לבוש אותם מקודם ומה היה לומר הוא דט"ס נפל בדבריו ול"ל ומאז ומקדם לא היה בדעתו ללבוש אותם וזה דוחק.

עוד קי"ל במ"ש שם עוד וז"ל. עוד נלע"ד ליישב דעת הטור ז"ל דהכא הוא ז"ל כי הפי' כו' אמנם הה"א דפ' לולב וערבה ס"ל לרבינו הטור דמיירי בשלא נשאר עליו טלית קטן ומשו"ה אף שהיה דעתו לחזור וללובשו מיד היה מברך וטעמא ודאי דכיון שלא נשאר עליו אפי' טלית קטן אז ודאי מיקרי היסח הדעת עכ"ל. ואחרי המ"כ מה שאר תמהני עליו דאיך יצאו מפה קדוש דברים כאלו דהרי שם בפ' לולב וערבה לא נזכר שם דין טלית כלל אלא שם הוא

לענין

לענין סוכה ותפלין ומה שייך הכא היסח הדעת מתפלין ע"י טלית קטן דכתב דאם נשאר עליו טלית קטן לא היה מברך ואיך אפ"ל שרבינו יפרש כזה גבי לולב וערבה מה שלא הוזכר בש"ס כלל ענין עליה ול"ע .

החותם הנ"ל

סי' מ

וזאת תשובתי אליו

הן כל יקר ראתה עיני דברים ככתבן ה"ה משיים בסוגיות דאביי ורבא במאי דעלה ונסתפק בהא דקיי"ל דאסור לתלמיד להורות בפני רבו דאם רבו נתן לו רשות יורה יורה ידין ידין ובתלמיד קבע עצמו להוראה זה ש"ל בעיר אחרת ושוב אח"כ חזר בו רבו מהרשות שנתן לו מי אמרי' כיון דמתחי' הרשה אותו וכבר קבע את עצמו א"כ אף שחזר בו אין בכך כלום א"ד כיון דעתה עכ"פ הדר ביה וקא קפיד ודאי דאין רשאי להורות ככתוב באריסו אריס רחבה ואהל שכני ליהכות מהררי ארץ ערבה ומשפי שם חכמה למהם בדם אהבם . ואשיבהו בחשוי כי שאלה זאת כדי נסבה וזו היא שיבה כי לא בינת אדם לי ואנה אני בא אך למען הקים את דברו מרוב אהבה על כן אמרתי להניף את ידי לכתוב אליו בשיבה אולי שדי הנבובה תעשה דשנה ורטובה והי' יפתח בלבי פתח וארובה להשיב בתורה בכל תלוי בו .

ראש על אריס אתא ואייתיה בידיה מאי דאמרי' התם בסנהדרין ד"ה ע"ב תנחום בר"ח דר"א איקלע לחתר דהם לשו כו' אמרו לאו כי מר למן לית איכא הכא והכיא תלמיד אל יורה אלא אם כן רחוק מרבו ג' פרסאות כנגד מחנה ישראל ופירש רש"י ז"ל כנגד מחנה ישראל דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגבי דמשה דכתי' והיה כל מבקש ה' כו' אע"ג דמשכה ג"פ רצוא דמשה שאני ע"כ וכתיב כי שיר רש"י ז"ל הללו שהם מגוללי שהשכנה ומתוך כך הפילו לר"א ואכי שרואה דברי רש"י ז"ל תמוהים ואין בהם כאחל ועקם והוא דרש"י ז"ל כגנה דהשב"ל שמלית במחנה ישראל שהיה ג"פ איך בזה כלמד לתלמיד שאל יורה אלא א"כ רחוק מרבו ג"פ ולזה קאמר דשם מלינו דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגבי דמשה דכתי' והיה כל מבקש ה' כו' ומדהוצרכו ללכת אל משה ולא הורו הם לעצמם משמע שהיה אסור להם להורות ואע"ג דשמחנה הי' ג"פ ואותם שהיו בקצה המחנה היו מותרים להורות וא"כ אדרבה משם נלמוד דאף ברחוק מרבו ג"פ אסור להורות כנותא דמשה שאני וכלו' דמשום דמחני' כשהיו עמהם במחנה הי' אסור להם להורות בפניו משום אע"ג דכחורסק כשאכו במחנה הראשון לנגותא דמשה וא"כ שפיר גמרינן מהתם דתוך ג"פ אסור להורות וכמ"ש הפרישה בסי' רמ"ב . ובעיקר פי' שפי' כתיב בדי רש"י ז"ל לדידי לא ניתן ליאמר כלל שלא דהרשות שנתן להם משה להורות ע"י עלת יתרו לא היה אלא בשבת שבים למ"ת וכמ"ש רש"י ז"ל שם בפי' יתרו ד"ה ויהי ממחרת וכו' ואין פי' זו כתובה כסדר שלא כאמר ויהי ממחרת עד שנה שנים כו' וא"כ יכולים אנו לומר שפיר דש"ס בפי' כי תשא והיה כל מבקש ה' כו' זה לא היה אלא דוקא ממולאי יוה"כ עד שנה שניה שבא יתרו אבל משבא יתרו ואמר למשה ואתה תחזה כו' משיום ההוא ומעלה לא היו הולכים אלל משה אלא לדבר הקשה וכמאמר הכתוב ושפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה יביאון אל משה וכל הדבר הקטן ישפטו הם ועוי' דאיך השתא יכולה לדבר ולו' דאף דנתן להם רשות משה כנס אפ"ה מנעו עצמם מלהורות מפני כבודו של משה דהכי ז"ל קרי בי' כב סוף ושפטו את העם בכל עת כו' וכל הדבר הקטן ישפטו הם הכי בפי' דלא מנעו עצמם ועוי' דאעיק' איך אפשר לומר כן בכוונת רש"י ז"ל דכונתו דאע"ג דבמחנה הי' ג"פ וקי"ל דאם נתן לו רבו רשות מותר להורות כנותא דמשה שאני דאף דנתן להם רשות מ"מ מנעו עצמם כו' שהכי בימים ההם לא היה צריך ליטול רשות מרבו אלא כל שהיה רחוק ג"פ היה מותר להם להורות אף בלא נטילת רשות וזה שצריך נטילת רשות אף ברחוק ממנו ג"פ איכו אלא מדבי' ואילך משום מעשה שהיה כו' באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו אלא ודאי דכונת רש"י כדכתיבנא ואם נכון כשיעתא בכותאא . שוב ראיתי להרב זרע אברהם ז"ל בח"י לסנהדרין שפי' כן אלא דברבותא לא פי' כן עיי"ש .

והנה שם בסנהדרי תקי' התוס' בד"ה אלא א"כ דממ"ש התם בפ' סדר דרב שמיכא לא הורי' במרתא דאבוה בפני דרים לפי שתלמידו היה משמע דאף חוץ מג"פ אסור והכא משמע דחוץ לג"פ יכול להורות וליכא למימר דהכא איירי בח"ח ולכך שרי חוץ לג"פ כמו ר"מ דהתם דשא כיון דממשה גמרי' משמע דבח"ב איירי בו' ומי' דהתם איירי בלא נטל רשות ע"כ ואלו התם בפ' סדר כתבו להפך ומחלקו בין הכא להתם דהכא איירי בח"מ ולכך שרי חוץ לגים . ועיין בפי' באורות מים בח"י להרי"ט שיח מהי' תית ע"ש וראיתי לסר"ב כאשון לציון דליו ע"ד שהרבה להקי' ע"ד התוס' שבפ' סדר דמוקמו הכל בח"ח כ"ד הי' הטובה עליו ובדליז ע"ד כי ח"ל ועו"ק לדידהו דמוקמו הברייתא דקתני אא"כ חוץ מג"פ בת"ח הרי הרבים דמיירי ג"פ היה ממשה ומשה רב מובהק היה ע"כ כלע"ד כו' ע"ב . ואחרי"כ ככרי שכעלם ממנו דברי התוס' ז"ל שבסנהדרי ומ"ל להקי' ממ"ש שם הם עלמם . ועוי' יגדל התימה דהרא ז"ל כס סמוך וכרי הביאה להך סוגי' דסנהדרי' שעם ושתים ואיך לא ראה עינא דהספיר מזי דשם כתבו התוס' ז"ל כן בפי' ועוי' יש להרגיש עליו דלפי כל הכי קוי' שהקי' ע"ד ז"ל איך לא הקי' ב"כ ממ"ש הרב ב"ח יו"ד סי' רמ"ב שסביא דברי התוס' דפ' סדר וכתב ודלא כמ"ש התוס' פ"ק דסנהדרי דדמו הסי שינויא דליכא למימר דעובדא דסנהדרין איירי בח"ח דהא כיון דממשה גמרי' משמע דבח"ב איירי דליתא ע"כ דמה יענה לכל הכי שכתב הוא ז"ל . עוד מה הוית לפי סוגי' ז"ל שם ע"ב שכי' וז"ל ומ"ש מהרי"ק והוכים מנ"ל דת"ב הוא לר"י ואמר שהיה שות לר"י מלינו שהיה חולק על ר"י ומורה הפך דעת ר"י הכי איתא בכתובות כו' ואם תעמוד בסלך כוי' דלדעת התוס' נמי נוכל להוכים דמודים התוס' דכ"ל ת"ב הוא לר"י כו' עכ"ז אחר שיובם כן אין להוכים דהה"א דהורה ר"ל ה"ט דלא הוא אפשר בלאו"ה והוא דקי' אמאי נתר דאתו לקמיה דר"י הדר אתו לקמיה דר"ל אלא הטעם הוא משום דר"י קרוב להם הוה ומע"קי אתו לקמיה כו' והיכא אמרי' דאסור להורות דוקא בדין שיכול הרב לדונו ולהורותו אז אין מליאות לתלמיד שיורה מבלעדי רבו אבל כהי"ג שרי ולזה הורה ר"ל הגם דת"ב הוא ע"כ ולא זכיתי להבין דבריו דמריהטא דלישניה משמע שהי' זה חילקו הוא ז"ל מעלמו והרואה יראה לתוהכיקיו ז"ל שם דקפיה ע"ב דכשהוכיח מהא דר"ל ור"י בי וז"ל והרי לך שר"ל היה חולק על ר"י רבו ואע"ג דהתם בקריביה הוה בשנהו הני עובדי מית פשיטא שאם לא היה יכול לחלוק עליו שלא שיה מותר את דבריו וכ"ת התם בהדיא וכו' עכ"ל הרי לך בהדיא דמוהכיקיו ז"ל ג"כ הי' כן ולא הונח לו מבוי' דמ"מ משום דקריביה הוה לא היה יכול לחלוק עליו ולסתור את דבריו ואף אם כאמר דהי' ז"ל לא ס"ל כן אלא כיון דהוו הבע"ד קרובים והותר לו לתלמיד להורות יכול ג"כ לחלוק עליו . מ"מ הי"ל להביאו משמו ז"ל ולחלוק עליו .

עוד מה הוית להי' הסי' שם ע"ב שכי' וז"ל . ע"כ נראה דדבריהם ז"ל הכא רחוקים דמלבד דמש"י דאין כח בידינו להמליא מליאות כזה לומר דר"מ היה דביה הוה כל שלא כאמר בהדייא בש"ס דמשמע שהם תלמיד ח"ב ומשוט כו' ע"ב ודבריו ז"ל תמוהים לע"ד דמלבד דכעלם ממנו שכן הקי' ע"ד הרשב"א ז"ל סי' ק"ג . עוי' בה דאעיק' דבריו ז"ל תמוהים דהא אשכחן בפי' עגלה ערופה דמיו ע"ב על הברייתא דמייתי התם לענין לויה דקתני תלמיד לרבו אין לו שיעור ואפ"ה מסרם בגמ' דהיינו תלמיד שאינו מובהק ועיין להשיח אים סי' תע"ב ובפי' קול בן לוי ד"ע ע"ג והר"ב יד

מלאכי

מלאכי דקע"ז ע"א ועיין בס' כתעד למהלה הכ"מ דקל"ד ע"ד שהקי' כן להרשב"א ז"ל וצ"ע הכל ליע. ושמותי ראיתי להר"ב מרא"ה הגדול ז"ל בס' יד יהודה דס"ו ע"ב שכ' עמ"ש הרב עליון למעלה כמוהרי"ט דאמון ז"ל דמבוני דפי' אלו נאמנות דל"ב כו' בבירור דהיה ר"ה רבו מובהק מ"מ מדבעי מיניה תלמיד ולריי לו רבו עלי ולאיקפד ר"ה ואת"ל הקפדא הקפדא לא צריכא נך ע"כ. והרואה יראה ולבבו יבין דהוי ת"ב ולא ח"ח ע"כ ע"ז השיב לו הי' ז"ל ח"ל. עוד כתוב בד"ק כו' ולפי קי"ד כרי לוי דהתוס' סברי דהסיא דפ' אי"מ ל"מ כ"כ דהוה ת"ב דאיכא למימר דמאי דאיקפד ר"ה הייני משום דר"ה חשב בדעתו דכל עיקר שאלתו על עצמו הוא דקאמר שרי כו' ומשו"ה איקפד ואמר מר דהוא איני צריך לו כלל אלא אדרבא הוא צריך לו שהיה אי"ם שלו ומאי דאת"ל ר"ה בלשון את כו' אחיך ואה"נ נעלם ממנו מ"ש הר"ב ראשון לציון דליו ע"ד שהוכיח בעיקור מהך סוגי' דפ' אי"מ דר"ה ת"ב דר"ה הוה עי"ש ותנוח דעתך.

והנה על הך ח"י שכתבו התוס' דהא דרב המנונא לא הורי באתריה דר"ג בשני דר"ם אע"ג דהוה רחוק ג"פ משום דלא נטל רשות מרבו. שזה קשה להר"ב תורת חיים ז"ל בח"י לשם שכ' וז"ל כתבו התוס' כו' וק'. דהא טעמא דגזרו דתלמיד אל יורה אלא א"כ נוטל רשות מרבו לאו משום כבוד רבו הוא אלא כדי שיבדקנו רבו אם לבו פתוח אם לאו והתם משמע בהדייא דהא דלא הורה רב המנונא משום כבודו דר"ה רבו הוא דעביד הכי כו' כדאיתא התם עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו דמי הגיד לו דטעמא דלא הורה רב המנונא הוא משום כ"ר ומסיכא משמע הכי ומי מעכב על ידיהו שלא נאמר דמ"ש התם בשני דר"ה רבים הוא דלא הורה אינו אלא משום שלא נטל רשות מר"ה והיינו כדי שיבדקנו אם לבו פתוח אם לאו והורה בשני דר"ה דת"ח דליה הוה ובהיה לא גזרו. עוד מזה קשה לפי הכי שם ח"ל ואם נטל רשות מרבו כי הרמב"ם שם דשרי חוץ לג"פ אפי' לקבוע וא"ב ל"ל דר"ה לא נטל רשות מרבו ומיהו ק' דלפי זה שא דגזרו דתלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו אפי' באקראי בעלמא קאמר דלקבוע קודם שהוא מעשה כמי הוה אסור אלא א"כ נטל רשות מרבו וא"כ מאי כתב הרמב"ם שם שיש בינו ובין רבו י"ב מיל ושאל לו אדם דבר הלכה מותר להשיב משמע אפי' בלא נטל רשות מרבו ואמאי נהי דמשום כ"ר ליכא השתא דצריך ליטול רשות כיון דגזרו דתלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו לראות אם לבו פתוח אם לאו ע"כ וגם בזה לא זכיתי להבין דבריו דמאיכא מאי דלקבוע קודם שהוא מעשה כמי הוה אסור כי היכי דכי"מא דהא דגזרו דתלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו הוי אפי' באקראי בעלמא לי ממה שפי' התוס' דהסיא דקתני תלמיד אל יורה אא"כ חוץ לג"פ דמשמע חוץ מג"פ שרי אפי' בשנטל רשות דמשמע מדבריהם דהיכא שלא נטל רשות מדינא אסור להורות דהא הברייתא מדינא איירי דהא ממשם במי"ר חוץ ג"פ דאסור וחוץ לג"פ דמשמע דשרי הוא בשנטל רשות זו אינה הוכחה לע"ד דא"ל דבורת הברייתא לדעת התוס' הכי הוי תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אא"כ נ"ק ממנו ג"פ דדוקא עד ג"פ אסור מדינא אבל חוץ מג"פ שרי אפי' בלא נטילת רשות ומשו' מעשה שהיה צריך ליטול רשות ומ"ם רבא שלא בפניו דשייכי חוץ מג"פ אסור איירי בלא נטילת רשות ומשו' הך גזרה וכמ"ש הריב"ש ז"ל סי' ער"ה בדעת התוס' ע"ש ואף שהרשב"א ז"ל לא ס"ל כן בדעת התוס' אלא דרבא מדינא קאמר ובדבריו שכריחו הי' ב"ח ז"ל דקפ"ב ע"ב והר"ב ברכות מ"ם דעי"ם ע"א. וכן ס"ל להר"ן ז"ל בח"י בדעת התוס' מ"מ מכ"ל להי' ז"ל דכן ס"ל להרמב"ם דשפיר מצינן למימר דס"ל דהך דרבא היינו משום הגזרה וכמ"ש הריב"ש ז"ל שם ג"כ בדעת הרמב"ם ואי מהא דרב המנונא לא הוה הורה משום שלא נטל רשות מר"ה רבו. גם זו אינה הוכחה כלל לע"ד דבודאי הוה אחר הגזרה שהרי הגזרה היתה בימי רבי ואלו ר"ה לא היה אלא בדור שני מהאמוראים וכמ"ש הגאון רבי' המאירי בפתיחתו לס' בית הבחירה ע"ש ואי"ה לוי דהא ר"ה הוא הגאון שמת בחיי רבי שהרי אמרי' שם בעירובין דר"ה היה תלמידו ואלו ר"ה היה אחר ר"ה הני אלא ודאי מוכרח דהא"י כ"כ דאמרי' שהיה רבו של רב המנונא הוא ר"ה הני וא"כ שפיר מצינן למימר דהא דלא הוה הורה רב המנונא בשני דר"ה רבים הוה משום שלא נטל רשות והיינו משו' שיבדקנו אם לבו פתוח אם לאו ומשו' שוחה גזרה דוקא וא"כ מוכרח לומר דס"ל להרמב"ם דלא גזרו אלא לקבוע אבל באקראי בעלמא מותר להורות בלא רשות חוץ מג"פ ואי משום מ"ש התם במעשה שהיה כו' אמרו לו תלמיד אי בא לכאן והורה לנו כו' דמשמע דהוה אקראי זה אינו אלא כ"ל דתלמיד אי בא לכאן וקבע עצמו להוראה ובכל הוראותיו הורה לנו כו'. וכן ראיתי להריב"ם ז"ל שם שכתב כן ועיין ג"כ להר' ראשון לציון דליים שפי"א ומשו"ה גזרו באותה שעה תלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו והיינו לקבוע וכמעשה שהיה. וא"כ שפיר פסק הרמב"ם דבשהים חוץ מג"פ ושאל לו אדם דבר הלכה באקראי מותר להשיב והיינו אפי' בלא רשות והכי דייק ג"כ לישנא דגזרה תלמיד אל יורה אלא א"כ נוטל רשות מרבו ולא קאמרי אל יורה הלכה וכתיב אא"כ תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו כו' משום דהלכה באקראי. משמע וכמ"ש איהו גופיה הי' ז"ל שם וזו היא שהקי' על הי' ז"ל דכיון דאיהו גופיה הוכיח עת"ם תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו כו' דמלישנא דאל יורה הלכה משמע אפי' הלכה אחת למה זה לא דייק ג"כ במ"ש תלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו דלקבוע קאמר אלא אדרבא הוכיח להפך בלשון שדברי הי' ז"ל בזה תמוהים אצלי ולי"ע.

עוד מזה קשה לפי הנ"י ז"ל שם שכ' עמ"ש בגי' בזוי"ד סי' רמ"ב דהנחום בר"ה דר"א אקראי בעלמא הוה דמאי אצטריך לפי' דלמא נטל רשות מרבו הוה ולכך הוה שרי להורות חוץ מג"פ ע"כ. וכן בקי' אנא מזהים להריב"ם ז"ל שם שכ' כמ"ש בגי' והנה בחי' על ע"ד להוכיח כמ"ש בגי' מתה שסשי"נ להו לאו אדעתאי וא"א דכבר נטל רשות מ"כ א"ך לא הוה אדעתיה ש"כ דזו אינה הוכחה כלל דלא כמ"ש הי"א לומר דהיום נטל רשות ולמחר בעת הדרוש לא ע"ד מרבו ולא נתן לבו עליו ועוי' דאפשר לוי דלא נטל רשות אלא בלור דהוה אחרים דרבים וכשאקלע לאתר ודרש לא היה יודע שרבו היה שם ובשאמרו לו שהיה שם אמר לאו לאו אדעתאי ובלוי לא הייתי יודע שהיה כאן לפי שאין כאן מקומו. כי מן הנאמר את זה שמשני עמ"ש הרב ברכות מ"ם דע"ד ע"ד במאי דשקיל וטרי ע"ד התוס' שבפי' סדר וז"ל. אמנם מי קשי"א להו ק' מעובדא דרבי תנחום דמוכח שם בש"ס שהורה בלא נטילת רשות מדקאמר לאו אדעתיה ע"כ ולהמ"ל לע"ד זו אינה הוכחה כלל וכדכתיבנא. וא"כ נפל היסוד במה שרלה לתרץ בזה קו' הרשב"א ז"ל סי' קי"א ע"ד התוס' וגם מה שרלה להשוות דברי התוס' שבכאן עם מ"ש התם בסנהדרי' ד"ה דיש אא"כ עי"ש. וכן ראיתי להרמ"א ז"ל שם בסנהדרי' שכ' ח"ל ואבעיא תנחום רשותא הוה נקיט מרבים ואפ"ה במקום רבו לא ע"כ. ונראה לע"ד להוכיח דת"ם הי' ז"ל דכבר נטל רשות מרבי דהכא דס"י ז"ל בשנת דלא"ה כי משם רבותינו דפי' לאו אדעתאי דהתם הוי לא ס"ל וא"כ יכולים אנו לומר ג"כ בהשוי' תנחום שסשי"ב לאו אדעתאי דר"ל ג"כ לא ס"ל וזה אינו אלא במוכח שכבר נטל רשות וכמ"ש הי' ז"ל והיינו שרלה לתרץ דכיון שכבר נטלתי רשות מותר להורות אפי' בפ"ר וכמו שכן ס"ל להר"ן בח"י והרשב"א והראב"ד והריב"ש ז"ל דבנטילת רשות סגי לדון בפניו וכמ"ש הר"ב ש"ך ז"ל שם סי' רמ"ב ס"ק ד' ככ"ל. עוד ראיתי כתוב למר עמ"ש הר"ב ש"ה מש' ח"ת ה"ב איזהו חולק על רבו כו' שדבריו קשים מדויקא אדיוקא ושכל רבני האחרונים נלאו בתוך כד בדי שניא. הלא והמלאים הי' בן ידיד ז"ל כו' א"א דאמרי עירוב פרשיות קא מזיכא הכא וה' בן ידיד ז"ל לא נגע ולא פגע בזאת הקו' וקוי' הי' ז"ל אינו אלא עמ"ש מרן ז"ל בהשגת הרמ"ך דמ"ש רבי' שאסור לקבוע לו מדרש ה"ד בשקובע עצמו להורות ע"ז הוא שהקי' הי' ז"ל דא"כ מה זה שאמר רבי' ואמר ואסור לאדם להורות בפ"ר וכו'

דמשמע

דמשמע דמלתא אחריתי קאמר וכלומר דהי"ל ובפ"ר אסור לעולם ופשיט דהיינו להורות דבהא קיימינן וליישב זה כתב דכונת רבי' לומר בתחי' כלל הדין שחולק על רבו הוא שקובע מדרש להורות שלא ברשות והדר קא מפרש וכו'. גם מה שכתב דכל רבני האחרונים עמדו בזאת שקו' אנכי הדיוט לא מצאתי ולא ראיתי לשום א' מהם דהרגיש מזה. ואף גם זאת דלעיקרא לא תיכא שום סתירה בדי' הרמז"ל דמ"ש איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש וכו' ומלמד שלא ברשות רבו דמשמע הא אם יתן לו רבו רשות יכול לקבוע אפי' בעיר שרבו שם מיירי בשקבע עצמו לדרוש דוקא. ומ"ש אח"כ ואסור לאדם להורות בפ"ר לעולם דמשמע אפי' ברשות רשות היינו להורות. ואף שכי הכ"מ שם שפי' כל הקובע לו מדרש היינו דוקא כשקובע עצמו להורות כבר חזר בו הי' ז"ל בבי' ריש רמ"ב וכתב דאין מקום לתמיהת הרמ"ק ז"ל שמבואר בדברי הכ"מ שהוא פי' שזהו חולק על רבו ע"ש ועיין להגיה ז"ל שם. ומה שהקי' עמ"ש הי' בן ידיד ז"ל ושוב קאמר דשל"ב חוץ לג"פ במקום שרי אבל לקבוע עצמו להוראה דהיינו שהם הוראה בלא קביעות מדרש אסור עד שיטול רשות ע"כ. דלא ידע מאי קאמר דהרמז"ל פסק לקדיי"ש אבל לקבוע עצמו להוראה כו' אסור אא"כ נטל רשות מרבו. עמו הסליחה לא דקדק יפה בדי' הי' ז"ל דכוונתו לו' דאף דקובע עצמו אינו אלא להוראה דוקא אבל אינו קובע מדרש אפ"ה קאמר הרמז"ל שאסור עד שיטול רשות וכוונתו לומר דהרמז"ל קמ"ל דלא ס"ד דהיינו איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש שלא ברשות לא של"ב אינו אלא דוקא בקובע מדרש להורות דהוי חולק על רבו שיר אבל אם קבע עצמו להורות בלא קביעות מדרש אשר דמותר של"ב אף שלא ברשות. לכן כי דאף לקבוע עצמו להוראה דוקא כל שהוא בקביעות אף של"ב צריך ליטול רשות.

אלא אי קשיא הא קשיא על הי' ז"ל דא"ך עשה עיקר דברי הכ"מ ונדחק עצמו כ"כ ליישב דבריו אחר דכבר חזר בו בבי' וכמ"ש. ועיין להי' ראשון לציון דיכו ע"ד ע"ש. ע"ק על הי' ז"ל במ"ש בכונת הרמז"ל והדר קא מפרש דאסור להורות בפניו לעולם אפי' נטל רשות והרי הוא ת"ת כו' ותנן רישי עיניו כו' דקי"ל בעד הרמז"ל דכל שהוא תוך ג"פ ח"מ אפי' בנטילת רשות. ולהמ"ר זה אינו דאינו ח"מ אלא בשלא נטל רשות אבל כשנטל רשות אינו אלא איסו' בעלמא. וכונת די' רבי' כך הוא ואסור לאדם להורות בפ"ר לעולם וכלו' אף ברשות וכל המורה בפ"ר שלא ברשות ח"מ וכ"כ לשדי"א הכ"ב ב"ח בפירוש ד' הטור שהם ד' הרמז"ל ע"ש. וכן כתבו התוס' לשדי"א שם בסנהדי' בפסקי התוס' וז"ל. פי' שלא נטל רשות מרבו תוך ג"פ אסור וח"מ ע"כ. וגם הנמקי' בפי' די' הרי"ף כי וז"ל. ואם הורה בפניו בלא רשות ח"מ כו' ע"כ. ובודאי דגם הרמז"ל ס"ל כן דאפוסי' פלוגתא לא מפשינן ועוד דלא חזינא לשום א' מהפוסקיי האחרונים שמ"י בזה בין התוס' והנימקי ז"ל להר"מ. אלא ודאי דשוים הם בזה וזה ברור לע"ד. ולא עוד אלא דהרי"בים ז"ל שם כי בכונת הרמז"ל והביאו נ"כ הי' לחם רב סי' ע"ג דאף שלא ברשות כל שאינו בפניו ממש אינו ח"מ וע"ש להרי"ב לח"ר ז"ל שהוכיח במיפור דהכי ס"ל להרמז"ל. אשר מזה אני תמיה על הי' לח"ר ז"ל דלמה זה לא הקי' על הכ"מ דקי"ל בעד הרמז"ל דתוך ג"פ שש"ב בפניו וח"מ דלפי מה שהוכיח הוא ז"ל לא ס"ל להרמז"ל כן. א"ך שיה. עוי ראיתי להי' הגי' ז"ל שם שהביא קו' הלח"מ על מרן והל"ץ בעד מרן ז"ל ושו"ר שכ"כ בסי' קול ן' לוי ע"ב. ועיין בסי' מעשה רוקח פ"ה מה' ת"ת שהביא דברי הי' קול ן' לוי ז"ל ודחאם בשתי ידיו ועשה עיקר דברי הלח"מ ז"ל עש"ב.

וראיתי להרב הגדול מוהרי"י כאצארו ז"ל בסי' פ"מ ח"א דכ"ב ע"א שהביא משם הרי"ב כס מיי בדרשו' ס' משפטים שתי' הך קו' הלח"מ וז"ל. כי לע"ד דלקו"מ דהכה כאם ראיתי להתוס' שכתבו בפ"ק דסנהדי' שתי' הני סוגי' בא"א דבריית' דסנהדי' איירי בנטל רשות מרבו והסו' דפ' הדר איירי בלא נטל רשות מרבו ותי' זה ס"ל להרמז"ל כו' והשתא לקו"מ על הכ"מ וכו' ע"ש. והקי' עליו הי' ז"ל דנהי אהני לן מה שסובר הכ"מ נ"כ תי' התוספות דבנטל רשות שרי חוץ מג"פ מאחר דהא מיהא שרי בלא נטל רשות דשרי במקרם א"כ הדרא קו' הלח"מ לדוכתא כו'. ואנכי הדיוט לא ידעתי מאי לא הקי' דמוהריק"ו שו' קו' דקי"ל ע"א כי לשדי"א ע"ד הרמז"ל וז"ל. ולא ס"ל הא תי' דהתרלו' תוס' דההם בלא רשות אלא ס"ל דהא דמשמע דאפי' ש"מ מובהק מותר להורות חוץ מג"פ היינו דוקא בדבר שסקנה מקרה כו' ע"כ. וכנראה דמשכיהם נעלם דברי מוהריק"ו ז"ל הללו ול"ע. והנה קו' זאת שהקו' הלח"מ ז"ל הן ליו הונאם. נ"כ בסי' לח"ר שם והניחם בצ"ע ע"ש.

ותבט עיני בסי' כחמד למראה הכ"מ דקל"ד ע"ג שהביא דבריו ז"ל אשר בסי' לח"נ וכו' דליק. מאי דלא אמרו בגמ' ול"ע דהא כתבו התוס' בסי' א"ר דבכמה מקומות מלי למימר ול"טעמיך ולא קאמר כו'. ועמו הסליחה נעלם ממנו דבריו ז"ל שבלח"מ פ"ה מה' ת"ת שכ' וז"ל דסוה עלי למימר ול"טעמיך כמו שתי' התוס' בכמה מקומות ע"כ. עוי אז כה להי' הגי' כריו שם שהביא מ"ש הרי"ף ז"ל בהגדה"ה בפ' הדר עמ"ש בגמ' ר"ה כמי כתיב בלבי לשכתי אמהך וכתי' בשכתי לדק בקהל רב כו' וז"ל. וקי' דלמא בשכתי לדק הוא לדרוש בד"ת שאין בהם הוראות ובלבי לשכתי אמהך הוא בדבר הוראה ושמא לא ילדק כו'. ועי"ש כי הרב נר"ו וז"ל. מבואר יולא דקי"ל דיוכל תלמיד לדרוש ברבים לפ"ר וכ"כ מרן הכ"מ בפ"ה מה' ת"ת ה"ב דמ"ש הר"מ שאסור לו לקבוע מדרש כו' ה"ד בשקובע עצמו להורות הוראות כו' ע"ש. ועיין להי' לח"ר בתשו' סי' ע"ג שהעלה דפשיטא ופשיטא שאין לו רשות לתלמיד להורות או לדרוש במקומו ע"ש וקי"ק איך לא זכר מר דברי הרי"ף ז"ל דכתיבנא עכ"ל. ולהמ"ת לא ידענא מאי קאמר. חדא דאפשר לו' בפשיטות דהרי"ף ז"ל לא קאמר דמותר לדרוש אלא דיק' עכלי בעלמא אבל לקבוע עצמו להוראה אתין דשר"ל דאסור. ואלו כדון הי' לח"ר ז"ל הוא דהתלמיד קבע עצמו לדרוש בכל פ"ם גי' שבתות. ועוי דלפי הנרי הוא שהי' כריו לא כתן עיניו תוך התשו' אלא דוקא בסיום דבריו ז"ל ואין ספק דאלו היה רואה מ"ש בתוך התשו' לא היה מקי' כלל. שהרי הנואת יראה שם דנתחי' עלה ע"ד דעת עליון לאסור לתלמיד שהוא לדרוש ממ"ש הרמז"ל איזהו חולק על רבו כל שקובע לו מדרש וכו' ושוב כתב אלא שראיתי להג"י שכי בכ"מ דהרמז"ל לא כתב הא דקובע לו מדרש אלא דוקא בקובע עצמו להוראה וא"כ בנ"ד דאינו קובע להוראה הטענה עומדת במקומה דיכול לדרוש כו' אבל אחר העיון כרי ששוע דאין לו רשות לתלמיד להורות בפניו אפי' שלא למד רוב חכמתו הימנו דכל אלו הדברים לא אמרו בגמ' אלא כשאינו אתריה דרבו אבל כשהוא אתריה דרבו אפי' גדול הימנו או שוה לו אינו יכול לדרוש במקומו כ"ש תלמיד וכו' וכ"ת הא מלתא דאין להורות במקום אחר אפי' שהוא גדול כמותו אינו אלא אורח ארעא ולאו דינא וכו' אין זה כלום דכבר כרי בגמ' פ"ק דשבת גבי ההוא תלמידא דהורה בחרתא דאגב"ז כר"ש דהוה אתריה דרב ואעפ"י שהורה כהלכה שמתיה ר"ה אע"ג דגם שם ליכא אלא דלאו אורח ארעא וכיון שמנדין אותו על כך ודאי דלא שבקיי' ליה לתעבד הכי כ"ש וקיו בנ"ד דקבלו להתנם הבי תנאי כל הקהלו' והקהל הזה נכללם בשבועה ואלה דפשיטא ופשיטא שאין לו רשות לתלמיד להורות או לדרוש במקומו. אלתו"ד ז"ל. הנה מבואר דגם הי' ז"ל זכר עשה למ"ש הכ"מ ועשויה סיה כדי לו להתיר לתלמיד שהוא אלא דשוב חזר בו משום אתריה דרבו. גלאו גופים דהי'ם תלמידו אלא אפי' גדול ממנו אינו יכול לדרוש במקומו ונוסף גם הוא שקבלוהו לרבו בשבועת אלה ומשויה עלה בהסכמיה דאין לו רשות לתלמיד הבא להורות או לדרוש במקומו. ועוד שהרי על הראשונים אנו מלטערם דאעיקי' איך עלה ע"ד הי' ז"ל להתיר לתלמיד לדרוש בפ"ר ממ"ש הכ"מ דהר"מ לא כי הא דקובע מדרש אלא דוקא בקובע עצמו להורות מאחר שכבר חזר בו בבי' וכתב שפי' הרמז"ל שזהו פי' חולק על רבו וכע"ש.

עוד תמיהא לי מלתא טובא על גדול שכמותו דהקי׳ לפי לח״ר דלא זכר מהרי״ף בהגהותיה. ולפי הנראה הוא דסבר דהאי הרי״ף הוא הרי״ף בעל ההלכות דא״כ א״ך נכנס בסוג קושיא על הי׳ לח״ר דלא זכר ש״ל מדברי הרי״ף. הכי׳ דהא הרי״ף בהגהותיה לפי הנשמע מהכתב שם הגדולים הוא היה אחר זמן הי׳ לח״ר דור אחר ואף אתמ״ל שהיה בדור א׳ לא ילאו המאורות אלא אחר זמן ועי״כ לוי דהבין דהוא הרי״ף בעל ההלכות וא״כ הוא אינו אלא מן המתמיהין. דהרי״ף בהגהותיה ידוע דהוא הגאון מהר״י פינטו באופן דבכל פונות שאתה פונה דבריו לא יכולתי להאמין ול״ע. ואחת שאלתי מאת מר שידרוש אל הי׳ הנז׳ נר״ו שם אל מה ידבר בו במה שיבינו דבריו הקדושים ולח״ר יחסב. עוד ראה עיני לה׳ הנז׳ נר״ו שם ע״א שנתן טעם בעיקר עמים הסם בפ׳ הדר אמר ר״י כל המורה הלכה בפ״ר ראוי להכישו נחש דאיך הוי מכ״ת. והשוא אמר דזה התלמיד שהורה הלכה בפ״ר הוי פורץ גדר דעובר ע״ד חכמים שגדרו דאין התלמיד יכול להורות הלכה בפ״ר לכך מכ״ע ראוי הוא שימות בנשיכת נחש וכדכתיב ופגיין ע״כ. ולהי״ת שותיה דמר לא ידענא דהכי הא דאין התלמיד יכול להורות בפ״ר אינו גדר שגדרו חכמים אלא הוית איסורא דאורייתא דהא ממשה גמרי׳ וכמ״ש להדיא הר״ן ז״ל בחי׳ לסנהדרי׳ ע״ש וכ״כ מוהרשד״ם ז״ל חי״ת סי׳ א׳ וז״ל. הרי למדנו כמה חי׳ יש בין זמן התלמוד לזמנינו דהשתא ומה תלמיד לפני רבו דאית ביה איסורי תורה וחיי׳ כמו שלמדו ממשה רבינו ע״ה עכ״ל כו׳ ע״כ. וא״כ איך יכון בזה נשיכת נחש כיון שאינו פורץ גדר אלא אדרבא עובר איסורא דאוריי׳ ועיין בס׳ בירך יצחק פי׳ שמיני שנתן טעם לשנה ע״ש.

עוד כתוב בדיק עמ״ש המבי״ט ז״ל סי״א ס״י ר״ס וכ״כ מוהר״יקו דס״ל למוהר״ם ז״ל דאע״ג דתלמיד נטל רשות מרבו אינו רשאי להורות במקום רבו תוך ג״פ אפי׳ ת״ח וכן הביא סמ״ג במלוי י״ג וכ״ן מד׳ הרמז״ל פ״ק ע״כ דא״ך הסוה דעת הרמז״ל דאפי׳ בתלמיד חבר אסור תוך ג״פ ואפי׳ נטל רשות דמד׳ הרמז״ל בהי׳ ת״ח משמע דלא ס״ל הכי את״ד. ונעלם מעיני דמר שכן כתב הרי״ב כנה״ג סי׳ רמ״ב הגהת ב״י אות ג׳ וז״ל. וכ״כ מוהרי״ק בשו׳ קע״ג כו׳ כ״ב ואפי׳ ת״ח וכן הביא סמ״ג מלוי י״ג וכ״ן מד׳ הרמז״ל פ״ק. מהר״ם מטראני ח״א סי׳ ר״ס אמר המאסף עיין מ״ש הרי״ב הנזכר למעלה בסמוך [ול״ל לקמן בסמוך] בשם הרמז״ל ובמה שהכתוב שאינו מסכים לד׳ הרי״ט מטראני ז״ל עכ״ל. ואתמ״ר לע״ד נר׳ דאין כונת המבי״ט ז״ל להשוות דעת הסמ״ג והר״מ ז״ל למהר״ם דאף בת״ח אסור תוך ג״פ אפי׳ בנטי׳ רשות. אלא כונתו ז״ל עמ״ש לעיל מזה וז״ל. ותרתי בעינן לתלמיד נטילת רשות וחוץ לג״פ כו׳ ועיז הוא שכתב וכ״כ מהרי״ק דס״ל למהר״ם ז״ל דאע״ג דנטל רשות מרבו אינו רשאי להורות תוך ג״פ וכן הביא סמ״ג וכ״ן מד׳ הר״מ וכו׳. לא דכיון שכבר הביא ס׳ מהר״ם ז״ל כתב נ״כ דס״ל למהר״ם אף בת״ח. ורא״ה לזה שהרי הסמ״ג ג״כ לא הזכיר ת״ח בדבריו כלל שכ׳ וז״ל. ובפ״ק דסנהדרי׳ תניא אין תלמיד מורה הלכה בפ״ר אא״כ רחוק ממנו ג״פ ופי׳ ר״י אפי׳ נטל רשות מרבו דאי בלא נטל רשו׳ אפי׳ חוץ לג״פ נמי אסור עכ״ל. הרי מבואר דהסמ״ג ז״ל לא הזכיר ת״ח בלל אלא ודאי מוכרח דכונת המבי״ט ז״ל כדכתיבנא. וזו היא שקי׳ על הי׳ ז״ל דכיון דלדעתו מה שהשוה המבי״ט ז״ל להסמ״ג והר״מ עם ס׳ מהר״ם ז״ל מיירי ג״כ לת״ח למה זה לא הקי׳ ג״כ דבדי׳ הסמ״ג ז״ל לא הוזכר ת״ח כלל וכדכתיבנא ול״ע.

וראיתי להר״ן ז״ל בחי׳ לסנהדרי׳ שכ׳ וז״ל. והתוס׳ ז״ל פוסקים דרך אחרת ופירשו בפניו ח״ת והוא תוך ג״פ שלא בפניו חוץ לג״פ אסור מדאורייתא ולדבריהם ז״ל קי׳ א״כ למאי אצטריכו לגזור הכא תלמיד אל יורה שא״ב נטל רשות מרבו דהא בלא הך גזרה איכא איסורא דאורייתא והוצרכו להעמיד גזרה זו בח״ח שבתוך ג״פ איכא איסורא וחוץ לג״פ מותר ומכח גזרה זו נאסר אפי׳ חוץ לג״פ. אא״כ נטל רשות עכ״ל. והנה בתוס׳ שלנו לא מצינא שכתבו כן דהגזרה שגזרו אינו אלא לת״ח ואפשר דא״ת תוס׳ ס״ל להר״ן ז״ל שכתיב כן בפי׳. או אפשר דאין כונת הר״ן לומר שכן כתבו בפי׳ אלא דמוכרחים אנו לומר כן בדבריהם. אלא דלעיקרא אכתי הדיוק לא זכיתי להבין איך אפשר לומר כן דהגזרה הן היתה על ח״ח דאף חוץ מג״פ אסור לו להורות אא״כ נטל רשות מרבו. דהא אמרי׳ בפ׳ הדר שם דרבינא בדק סכינא בבבל ואמ״ל רב אשי מ״ט עבד מר הכי כו׳ אמ״ל אבא תלמיד חבר דמר אנא וכתבו התוס׳ ז״ל שם דרבינא היה רחוק הרבה מר״א ומשו׳ דת״ח הוה אסור חוץ לג״פ שרי ע״ש ופשוט דבלא רשות הוה מדאמר ליה ר״א מ״ט עביד מר הכי ואין לומר דסך מעשה דרבינא קודם הגזרה הוה דהוא סוף האמוראים הוה ואלו הגזרה היתה בימי רבי ובעת ל״ע. ולעיקר דברי התוס׳ ז״ל שקשה דא״כ למאי אצטריכו לגזור תלמיד אל יורה אא״כ נטל רשות מרבו עיין בס׳ ברכות מים שם ישוב לזה.

עוד . כתוב בדיק על הסי׳ טעמא דאמור רבנן בכתובו׳ לאסור להורות במקום רבו אף ברשות משום דלא מסתייעא מלתא דהא מ״ינו בחולדה הנביאה דמשו׳ דלא הוה קפיד עלה ירמיה איסתייעא לה מלתא. ואך חילק בין נבואה לדין וגם תמה על הי׳ הידי״א ז״ל בס׳ כסא רחמים והי׳ מ״מ בעל פ״מ דא״ך לא חשו להביא די התוס׳ בכתובו׳. והנה מלבד דעין. לא ראה בס׳ מראית העין להי׳ ז״ל בחי׳ לכתובו׳ שחי׳ כן וכתב דזהו כונת מ״מ בהגהות אשירי וקלא במנוס יש וכמ״ש כתיב בשינוי קלא. אלא דגם תמיהתו א״כ מכיר דלמה להם להביא דברי התוס׳ הללו דהם לא קיימי אלא בעדיפא מינה בעיקר הדין דתורה הלכה במקו׳ רבו חיה וכי בהגה״א דיכולין להורות במקום דידוע דלא קפיד רבו והיינו אף בלא רשות ולזה חיי׳ כל אחד לדרכו שנו ואלו הך טעמא דלא מסתייעא מלתא היינו דאף בנטילת רשות לא מסתייעא מלתא להורות במקום רבו ובהא לא קיימי הכא.

וראיתי בס׳ מראה הגדול ח״ב דמ״ם ע״ד שהביא דברי הגה״א הללו וכתב בפשיטו׳ בכונת וקלא במנוס יש וז״ל. ומ״ש וקלא יש לגמגם הייכו על מה שרלה ללמוד מהסיא דהאם דהמ״ן לרחוק במקום דידוע דלא קפיד רבו עיין הוא שכתב וקלא וכו׳ אבל בקרוב משבע פשיטא ליה מהסיא דהתם דיכול להורות בפ״ר משו׳ דהתם קרוב אינו מקפיד הח פשוט. ולע״ד דבריו כפלאו ממני ולא ידעתי וזה יענה הי׳ ז״ל ביום שידובר בו הסיא בריתא דפי׳ הדר דקתני בסדיא לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבם דמוכח להדיא דאף בקרוב איתא להאי דינא ולא״ת ע״כ. ואהמ״ר לע״ד לקי״מ דמי הכריחנו לפי כן ולא נפרש דכונתו ז״ל במ״ש וקלא במגוס יש לחי׳ בין נבואה להוראה וכמ״ש הי׳ הידי״א ז״ל בס׳ פת״ע דכ״ב ע״ד ע״ש והגם דבס׳ כסא דוד פי׳ פנחס הביא משם בני כמ״ש הי׳ ז״ל כבר כתי׳ שם בפת״ע בסו׳ דבריו ועמ״ש בס׳ כסא דוד פ׳ פנחס ע״כ וכלו׳ דבהא שכתבנו בכונת ויש לגמגם אליבא הלך מ״ש בנו דס״ל להגה״א דאם לא מקפיד רבו שרי להורות.

עוד כתוב בדיק עמ״ש ס׳ תלך שלם ז״ל דלמה מתו בני אהרן בשביל שהורו הלכה בודאי משה לא היה מקפיד עליהם וכו׳ ולמו שלא הקפיד ירמיה על חולדה ע״כ. ועיז כי כת״ר כר״ו וז״ל קו׳ ליתא דשאני חולדה דלא קפיד עלה ירמיה משום דהיה נבואה וליכא מורה הלכה כמ״ש ותסתייעא מלתא וכמ״ש הי׳ מוהרח״א ז״ל בס׳ כסא רחמים ומ״מ בס׳ פ״מ דבנבואה ליכא מורה הלכה ומשו״ה כיון דלא הקפיד לא נענשה וכו׳ ע״כ. ושותיה דמר לא ידענא דאלו התבל בני כהנים דמ״מ אם בא לחלק בין נבואה לדין דבנבואה די בשאינו מקפיד א״כ איך תלי טעמא בדליכא מורה הלכה וכי דשאני חולדה דלא קפיד כו׳ וליכא מורה הלכה שאני אף דנימא דבנבואה איכא מורה הלכה אפ״ה טעמא רבה איכא לחי׳ בין נבואה לדין ולומר דבנבואה די בשאינו מקפיד וכמ״ש הי׳ פת״ע שם. ואם בא לחלק ולו׳ דבנבואה ליכא מורה הלכה א״כ למה תלי טעמא ג״כ בדלא קפיד דאי אעיקרא ליכא משו׳ מורה הלכה אף דקפיד לית לן בה. גם

מה

מה שהשוה לפי' חיד"א ז"ל בס' כסא רחמים גם מ"מ פי' פ"מ דשניהם כאחד ס"ל דבנבואה ליכא משום מורה הלכה. איברא דהי' פ"מ ז"ל כתב כן אבל בס' כסא רחמים לא חזינא כי הא' קימנא אלא אדרבא מדבריו ז"ל משמע דס"ל כל בתר איפכא שהרי כי הי"ל ומוכרח לחי' דין נבואה וכו'. ואם אמרו במולדה דקרובה יבמים הי' ולא מקפיד עלם שאני התם דהוא לענין נבואה אבל ללמוד משם למורה הלכה ליכא למגמר מינה ע"כ. הרי מבואר דהי' ז"ל לא קאמר אלא דהפרש יש בין נבואה ובין מורה הלכה דבנבואה די בשאינו מקפיד לא כן במורה הלכה. אבל דבנבואה ליכא משום מורה הלכה בזה לא כתב הי' ז"ל כלל. וגם מ"מ עו' שם אח"כ בד"ה ותימה כו' מבואר דס"ל דגם בנבואה איכא משום מורה הלכה עיי"ש.

עוד כתוב בד"ק במה שהקשה על הי' מלך שלם ז"ל והיותר תימה עליו במה שפסק והכי דאם רבו מחיל ליה דשרי להורות דהכי דנעלם מעיני דמר די התוס' בכתובו' כו' וגם הנה"א כתב וקלא נמנוס יש. ע"כ. והנה למה שהקשה מתוס' דכתובו' השמטת אתו אלא דעכים גם מעיני דמר נעלם דהי' ז"ל גופיה די ייט ע"ב זכר עשה לסך סוגי' דכתובו' ודברי התוס' הנזי והקשה מהם על הב"ז ואביאוא ושמואל א"ך הורו הלכה עיי"ש וא"כ הי"ל להקשות להי' ז"ל מינה וביה דא"ך כאן מששם פשיטא ליה דאם רבו מחיל ליה דשרי להורות ולא איכפת ליה משום שהיא דכתובו' דלא מסתייעא מלתא. אבל מהנה"ש לק"מ ואדרבא נעלם* מעיני דמר דהי' ז"ל שם דכ"ב ע"א הביא דברי הנה"ש הללו ולא אם לקיים דבריו. אלא דגם זה קי' דא"ך לא אם לקיים דבריו והקשה לרש"י ז"ל אחר שנוכל לומר שפיר דכוונת הנה"א ז"ל לחלק בין נבואה לדין וכמ"ש הי' חיד"א ז"ל שם בס' פ"ע.

עוד כתוב בד"ק עמ"ש מוהרח"א ז"ל בס' עץ החיים בבוכה הכמת המקנא אתה לי או יפה מה או עורין הלכה מה יעשו כי יען כי את רואו עליהם ואין יכולים לכנוס נבואתם ע"כ. דבס' גולל אור כתב דאלדד ומידד נענשו על מה שפינסו את נבואתם וא"ך כתב דלא היו יכולים לכנוס את נבואתם. ולדידי לק"מ דמוהרח"א ז"ל לא קאי אלא לפשטן של דברים דהא לא מזינן דנענשו ומה לנו עם מ"ש הרמ"ע ז"ל בס' גולל אור דהכהו חרי אלמי היו גלגול אלדד ומידד ונענשו בשביל כך דההוא אינו אלא לפי הדן של דברי' הנסתרות לה' והנגלות לנו. עוד כתוב בד"ק בעיקר הספק דבכ"ד מותר לו להורות דאי משו' דלא מסתייעא מלתא ליה לן בה כיון שהוא חוץ לג"פ וגם טעם אפקרותא ליכא בכ"ד כיון דאינו בפניו ונתן לו רשות מעיקר' ובכה"ג כתבו הרשב"א ה"א סי' קי"א והרא"ש והריב"ש ז"ל סי' ער"א דאפי' ברבו מובהק כיון דהוי רחוק י"ב מילין ונטל רשות ממנו מותר לו להורות ע"כ. ואכי הרואה דדברים אלו פלטתן הקולמוס שלא מדעת בעלים דהרי בפי' כתב הריב"ש ז"ל בס"ז וז"ל. אבל תוך ג"פ אסור לו להורות מפני כבודו בלתי רשות ממנו אעפ"י שכבר קבל מן הרב האחד וזו דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל. ע"כ. הרי לך בהדיא דס"ל דאף תוך ג"פ מותר לו להורות ברשות ואינו צריך שיהיה חוץ מג"פ וכן כי בהדיא הר"ן ס"ק יו"ד סי' רמ"ב סק"ד הבאתי דבריו לעיל וז"ל. ואפי' נטילת כו' ודעת הראב"ד והרשב"א בתשו' סי' קי"א והריב"ש ז"ל סי' ער"א דנטיי' רשות מהני אפי' תוך ג"פ עכ"ל: וא"כ איך כתב כת"ר דס"ל דאפי' ברבו מובהק כיון דהוי רחוק י"ב מילין ונטל רשות מותר לו להורות. דהא כיון שכבר נטל רשות ס"ל דמותר אפי' תוך ג"פ וכמ"ש. ומה שכתב כת"ר דאינו אלא לדעת התוס' ומוהרי"קו ואגודה וסמ"ק והביאו מור"ם ז"ל בהגה סי' רמ"ב ס"ד דס"ל דאפי' נטילת רשות לא מהני בכבר מובהק תוך ג"פ ולהם אתיא שפיר מ"ש כת"ר דבכ"ד שהוא חוץ מג"פ כו' מודו דמותר לו להורות.

עוד כתוב בד"ק וז"ל. וטעמא הוי כיון דאעיקר' מה שנגזרו תלמיד אל יורה כו' הוא משו' מעשה שהיה כו'. וא"כ כיון שרבו נותן לו רשות בודאי בע"כ ראה שלשונו פתוח ולא יבואו לטעות בהוראתו ע"כ. גם בזה דבריו באו שלא בדקדוק

דהא כיון דהוי חוץ מג"פ דליכא משום אפקירותא וגם כבר נטל רשות שהיא שפשיטא שמותר גמור להורות ובזה כ"ע מודו ותה טעם לכ"ך עו' לזה דמה לו לעשות עוד. ומאיבכא שכתב כת"ר וטעמא הוי כו' משמע דיש מחלוקי' בדבר והוליך לומר טעמא דהמתירין ולא היא דבזה כ"ע מודו וכדכתיבנא. וטעם זה לא צריך אלא להתיר דאם נתן לו אחר מרבותיו רשוי דיכול להורות אעפ"י שיש לו רב אחר שלא נתן לו רשוי כיון שהוא חוץ מג"פ דכיון דעיקר טעמא דבעינן שיטול רשוי אינו אלא משו' שמא יטעו בדבריו וזה שכבר נטל רשוי מרב אחד בודאי דראה דלשונו פתוח ואין צריך עוד רשוי מאחרי' וכמ"ש הריב"ש ומוהרי"קו ז"ל. עוד כתוב בד"ק שהביא דברי מוהרי"ק שורש קי"ע שכתב דמה שאמרו תלמיד אל יורה אא"כ נטל רשות מרבו אינו צריך ליטול רשות מכל רבותיו וגם לא בכל פעם שיורה אלא דוקא ברבו מובהק ובפעם הראשונה והיינו משו' דטעמא דמלתא אינו אלא משו' שמא לא ידקדק בדבריו ופשיטא שמכיון שנתן לו רבו האחד רשוי אין לחוש עוד לשמא אין לשונו פתוח. ומור הביא לדבריו אלו הא למיגמר לנ"ד דכיון שכבר נתן לו רשוי ודאי דמילק דייק ביה שהוא לשונו פתוח ולאו כל כמיניה לחזור בו ואף דחזר אין לחוש לחזרתו עכ"ד. ולדידי לאו שמא מתייא ולא דמי כעוכלא לדיכא דע"כ לא קאמר מוהרי"ק ז"ל אלא דכיון שכבר נטל רשוי מרבו אחד אין צריך עוד ליטול רשוי מאחרי' ואף מרבו אינו צריך אלא פעם הראשונה אבל אם רבו מובהק האחר מעכב על ידו וגוזר עליו שלא להורות או מי שנתן לו רשוי חזר בו וגזר עליו שלא יורה עוד וכ"כ בגון דא פשיטא שיודה מוהרי"קו ז"ל דמחוייב שפיר לקיים גזרתו ואסור לו להורות ואע"ג שכיון שכבר נתן לו רשוי ומילק דייק ביה אפ"ה מחוייב שפיר לקיים גזרת רבו.

עוד ראיתי כתוב בד"ק שהביא תשו' הרדב"ז ז"ל סימן ס"א קמ"ז וכ"ו ז"ל. הרי דעת הרדב"ז ג"כ דאי לאו דקיים ליה ביה לא יהיב ליה רשותא וא"כ בנ"ד ג"כ אי לאו דהוה קיים ליה כו' ע"כ. וכל לגבי דידי בזאת זאת אינה אלא בזאת ניקנית שהרי הדבר מוכרח מעקימו דבגמ' משו' להדיא דטעמא שנגזרו ליטול רשות אינו אלא משו' מעשה שהיה כו' ופעו משו' שלא פי' דבריו משו"ה גזרו ליטול רשוי דכי יהיב ליה רשותא מילק דייק ביה ולא יבואו לטעות וכמ"ש רש"י ז"ל. ומה צריך עוד להביא ראיה שכ"כ הרדב"ז ז"ל וזה אינו אלא רבוי דברים ללא צורך.

עוד כתוב בד"ק ראיה לנ"ד דאינו יכול לחזור בו רבו מרשותו מתשו' הרדב"ז ז"ל סי' ס"א קי"ן שנשאל על תלמיד שבקטנותו למד עם רב אחד ויצא ממנו ולמד עם רב אחר והוא רבו מובהק ונתן לו רשוי ורבו הראשון רוצה למונעו אם מחוייב לקיים גזרתו או לא והשיב דכיון שראוי לדון ונטל רשוי מרבו המובהק אי"כ זה הגוזר עליו עובר משום אל תמנע טוב מבעליו ומשו' ולפני עור וגורם להיות עלומים כל הרוגיה. ואם כן בנ"ד שכבר ראוי להורות שאל"כ לא היה נותן לו רשוי אם אינו מורה עובר על ועצומים כל הרוגיה עכ"ד. וכשאכי לעצמי נכי דבר כיס ושכ"ב אמרה בלי עיון ובלי השגחה. שהרי הרדב"ז ז"ל לא קאי אלא לת"ח ומשו"ה הוא דקאמר דמותר לו להורות משום דאעיקר' כיון שהוא ת"ח אינו חייב לקיים גזרתו שכן כי וז"ל. ומוי יודע דבדברי הרשוי אינו חייב לקיים גזרתו מאחר רב שכתב הרי"ף כו' מכלל דרבו שאינו מובהק יכול לסתור את דבריו וכיון שאינו מחוייב לקיים גזרתו ויכול לדון ולהורות בפניו כו' הרי לך להדיא דכל עיקר טעמו של הי' ז"ל אינו אלא משום דת"ח הוא ואינו חייב לקיים גזרתו ומשו"ה אם קיימה עובר על ועצומים כל הרוגיה אבל אמין דאם הגוזר עליו ומונעו מלהורות הוא רבו מובהק שפיר יודה הרדב"ז ז"ל דאף שכבר נטל רשוי מרבו אחר חייב לקיים גזרתו ואסור לו להורות וכן ג"כ אם מי שנתן לו רשות חזר בו אח"כ וגזר עליו שלא להורות עוד דמחוייב שפיר לקיים גזרתו ואף דרבו עשה שלא כהוגן דכיון שכבר ראוי להורות אסור למונעו ועובר משו' אל תמנע טוב מבעליו עכ"ז התלמיד מחוייב לעשות מיונו ולקיים גזרתו ואינו עובר

על ועלימו"ש כל הרוגים משום שאינו בשאילתו ובזו מעכב על ידו ומה לו לעשות.

ומדי עוברי בתשו' הרדב"ז הנז' את זה ק"ל במ"ש בסו"ד וז"ל. ושמרי' למי בפ"ק דקדו' ר' תנחום איקלע להתם כו' אמרו לו לאו ר' מני דמן צור איכא הכא ותניא תלמיד אל יורה בפ"ר כו' ושם רבו הלוכד בכל מקום הוא רבו מובהק עכ"ל. ואחרי החלבקי בעו"כ אי מהא לא איריא שהרי מלינו בגמ' דוכתי דקחם רבו הוי שאינו מובהק וכמ"ש הפ"ם ז"ל פ"י העי"ב הבאתיו לעיל ולא הו"ל להוכיח אלא ממאי דגמרי' לה ממשה ושם רב מובהק הוא וכמ"ש התוס' שם בקדושי' ול"ע. עוד באות בד"ק שם וז"ל ובודאי שלא יכול רבו למחול מלשונו מפני כבודו דהא מחיל ליה מעיקר' וכיון דמחיל והרשה אותו עתה אם מונעו עובר על ולפני עור כו' ע"כ. ואנכי הרואה שדבריו אלו אינם אלא בי כתובים המכחישים זה את זה דהא מר הוא שהביא תמיך ונראה מתוהריק"ו ז"ל שכ' וז"ל ופשיטא שאין הטעם משום כבוד רבו אלא משום שמא לא ידקדק בדבריו כו' ע"כ. וא"כ בכ"ד גב"כ שהוא חוץ מג"פ משום כבוד רבו ליכא וא"כ איך תלי טעמא דאינו יכול רבו למחול מלשונו מפני כבודו משום דהא מחיל ליה ודברי' אלו לא שייכי אלא לפי התוס' והביאו הרין ז"ל בס"י שהבאתי דבריו לעיל דת"ב לף חוץ מג"פ אסור להורות מדאורייתא והיינו משום כבוד רבו. לשנרתם דוקא הוא את שפיר למימר דאינו יכול למחול בו מפני כבודו משום דהא מחיל ליה. אלא דלפי האמור דאף דאינו יכול למחול בו משום דעובר משום אל תמנע טוב מבעליו עכ"פ תלמידו חייב לעשות בשלו ולקיים גזרתו דמצותו עליו חובה. עוד ראיתי כתוב בד"ק שרלה להביא ראיה מ"ש שם בסנהדרין דאמ"ל ר' יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו ע"כ ומדאצטריך ליה לר"י לומר דהרשות נתונה לו עד זמן שלוכי ולא בסתם שמע מינה מוכח דאם היה נותן לו רשות בסתם היה משמע דלעולם יכול להורות ולא היה יכול ר"י לחזור בו ממה שהרשה אותו דאם איתא דיכול לחזור בו למה לא הרשה אותו בסתם כו'. וראיה זו אינו מכיר בה דאף אמתי' דיכול לחזור בו אטו משום דיכול לחזור בו היה לר"י ר"י ליתן לו רשות בסתם ולחזור בו אח"כ וזה ספי' תשב"ר אינם אומרי' אותו דהא דחוזר בו לא שייך אלא כשמעיק' נתן לו רשות ולא היה בדעתו לזמן קצוב אלא נתן לו רשות כדרך כל אדם בעינן ישב לדון ולהורות כל ימי חייו ושוב אח"כ עלה טינה בלבו או מאיזה סיבה וחזר בו. לא כן ר"י דמעיקרא לא עלה על דעתו ליתן לו רשות עד לעולם אלא עד שיבא אצלו דוקא וא"כ מי הכריחו ליתן לו רשות בסתם ולחזור בו אח"כ ולהכנס אז בסוג מי שאינו עומד בדבורו.

אלא דאעיקר' אנכי לא זכיתי להבין מאי דעתיה לר"י לומר לו לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו דודאי מוכרחים אנו לומר בכוונתו דעד שתבא אצלינו דוקא אתה ברשותך אבל כשתבא ואצטרך עוד לילך פעם אחרת אין לך רשות עוד להורות וכמו כן הוכיח בס"ם מהא דמהכי על הכאי דאין לומר דעד שתבא אצלינו ר"ל לבעודו שם עם ר"י אין לו רשות אבל כשילך פעם אחרת לגבל הרשות נתונה לו. דהכי כיון שהוא בפניו אף שיתן לו רשות אינו יכול להורות משום אליבותא ולא מכתי' על מלתא. אלא ודאי מוכרח דכונת ר"י כמ"ש. וא"כ ק"ע למה לא נתן לו רשות ר"י עד לעולם דודאי היה ראוי והגון רב שמן לדון ולהורות דאל"כ לא היה נותן לו רשות אפי' עד שיבא אצלו אלא ודאי כבר ראה וידע ר"י דדייק בלישניה וכיון שכן איך היה מונעו ר"י שלא לדון אלא עד שיבא אצלו ולא יעוד להרשות לדון המונעו עובר היו משום אל תמנע טוב מבעליו ומשום ולפני עור וגורם להיות עלומים כל הרוגיה וכמ"ש הרדב"ז ז"ל שם. ואין לומר דכונת ר"י לוי' דכשירצה לילך עוד אז יתן לו רשות ועוב לי אי"ז מעיקרה דמאי נפקא מינה אם היה נותן לו רשות בפעם אחת לכל ימי חייו וכעת לע"ע לי. אמנם לע"פ"א בעיק' הספק שנסתפק כת"ר הגם שאין ידעתי מכבעת לע"ד ליה דין לכ"ך גופא דפשיטא שאסור לו להורות משו' כבוד רבו שגזר אומר שלא להורות ואף דהוא עשה שלא כהוגן עכ"פ הוא בעונו אבל תלמידו מחוייב שפיר לקיים גזרתו ול"ה בי"ה עין אשר חטא דלאו בדידים תליא מלתא וכאמור זהו הנראה לע"ד לפום ריהטא.

ואבא היום למ"ש כת"ר עמ"ש סשי"ג א"ח על הגהת מרן ז"ל על הטור מפרק לולב וערבה דמה שהגיה סי"ח ז"ו כו' והקי' עליו בא"כ דהרי ס' הטור אינו אלא בתפלין ובכפוסט ן אכתבו ס' התפלין מעי"לא כתפסט דין ל"ג"ח כו'. ובאמת בעיני יפלא ודבריו תמוהים אך אין אתנו ס' הגמי לראות הדברי' בפורסן. עוד חזינא בד"ק שהביא מ"ש הר"ב כסא אליהו ז"ל בס' הכזי' לעלה מן סי"ב והל"ן בעד הטור ז"ל דמשו' הכי לא פשט ספיקו מהסי"א דתפלין דאיהו לא ק"ל דגם בתפלין אם חלץ אדעתא לחזור ללובשם דל"ר לחזור ולברך דהתם מיירי שהיה לובש אותם אחר יציאתו מבה"כ ומאז ומקדם לא היה לבוש בהם ע"כ. והקי' עליו בא"כ דהיכן מצא דבר זה שהיה לובש אותם אחר יציאתו מבה"כ ומאז ומקדם לא היה לבוש בהם תמהני עליו הפלא ופלא דא"ך אפשר לומר כן מאחר דשם מבורר בהדיא דהיה לבוש אותם מקודם וכמ"ש רש"י ז"ל שם ד"ה כי"נ שמניחן ואפי' חולצן ומניחן מאה פעמים ואיך נוכל לומר דלא היה לבוש אותם מקודם ומה שיש לומר דעיי' כו' את"ד. ולע"ד לק"מ ותרד פלאים ודבריו ז"ל נכונים כמות שהן ונכונה מורקה מפ' ה' ז"ל. דמצאתי להרשב"א ז"ל בחי' לסוכה דפ"ב פי"ב שכתב עמ"ש ר"י סוכה ז' וז"ל והיינו דאוקימנא מילתיה כהלכ' דתפלין בי"ז שמניחן מברך עליהם ואפי' אלף פעמים בינם דליכא הפסקה בנתים דכולם יומא חזי לתפלין ואפ"ה כיון שחלץ אותם ומתעטל מהם גמרה לה הכנה ראשונה לגמרי וכשחוזר ומניחן הוי תחילת מעשה לגמרי ובעי ברכה. מעתה לר"י דקאי כרי בתפלין חייב הוא לברך בסוכה כי"ז שנכנס בה כתפלין כי"ז שמניחן כו' מיהו כי אמרי' דמברך על הסוכה כי"ז שנכנס בה היינו כשיוצא ממנה מתחי' יציאה גמורה לעשו' עניניו ושלא לחזור לאלתר דהוי כי חליצה דתפלין. אבל לא יצא מתחי' אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה לכ"ך שעתו לא הויא יציאה כלל לחייבו בברכה כשחוזר ע"כ. הרי מבואר להרשב"א ז"ל ס"ל דמ"ש כי תפלין כי"ז שמניחן מברך עליהם ה"ד כשחלץ אותם לגמרי שלא ע"ד לחזור לאלתר אז כשחוזר ולובש אותם צריך לברך ואפי' עשה כן כמה פעמים ביום. וא"כ כשאמר אח"כ סי"נא ליה לרבא דלא עביד כשמעתיה דהיינו כרבנן אלא מקדים וקאי וע"ל לבה"כ ונפיק ומשי ידיה ומנח תפלין ומברך וכי אצטריך זמנא אחרינא ע"ל לבה"כ ונפיק ומשי ידיה ומנח תפלין ומברך כו' ובתים בש"י ז"ל דלא עביד כשמעתיה אלא כי"ז דמנח תפלין מברך ע"כ מוכרח לו' דקי"ל להרשב"א ז"ל דרבא לא היה לבוש אותם מקודם וכי ע"ל לבה"כ היה חולצן וכי נפיק מבית אותם דא"כ לא הי"ל לברך בכל פעם דע"כ לא קאמר כי דמברך כי"ז שמניחן אלא דוקא כשחולצן חליצה גמורה לעשות עניניו. אבל זה אינו דומה אלא למי שיצא מן הסוכה לדבר עם חבירו דלא הויא יציאה לחייבו בברכה כשחוזר. וא"כ הכא נמי שחלץ תפליו כדי לילך לבה"כ כשיוצא ומניח אותם אין צריך לברך אלא ודאי מוכרח דקי"ל להרשב"א ז"ל דמ"ש וכי אצטריך זמנא אחריתי אינו ר"ל דכי אצטריך פעם אחרת לילך לבה"כ היה חולצן וע"ל ונפיק ומנח ומברך אלא כ"ל דכי אצטריך זימנא אחרינא ללבוש תפלין ע"ל לבה"כ והיינו כדי ללבוש אותם בגוף נקי ונפיק ומשי ידיה ומנח ומברך וזה מדוקדק קצת במ"ש וכי אצטריך זמנא אחרינא ע"ל ונפיק כו' ולא קאמר חולצן וע"ל כו'. וא"כ שפיר קאמר הרמ"ז ז"ל דהכי ס"ל לרבי' הטור ז"ל דהתם מיירי שהיה לובש אותם אחר יציאתו מבה"כ ומאז ומקדם לא היה לבוש בהם וכוונתו כמ"ש וזה ברור. אלא דאעיקר' אנכי תמיה על בא"כ דאף לפי שיטתו מאי קושיה מייתי מ"מ רש"י ז"ל כי"ז שמניחן וא"כ חולצן ומניחן מאה פעמים להוכיח בהא דרבא דהיה לבוש אותם מקודם דהך פי' רש"י אינו אלא על מילתיה דר' דאמר תפלין כי"ז

כ"ז שמניחן מברך עליהן עיי' פירש"י ז"ל ואפי' חולצן ומניחן מאה פעמים ביום. וא"כ מזה מוכח לשה דרבא דהיה לבוש אותם מקודם ומה לתבן עם הבר. ואם כיונו לוי' דכיון דרבא עביד הכי ובמילתיה דרבא פירש"י אפי' מאה פעמים וא"כ אפשר ללבוש אותם מאה פעמים ודאי מוכרח דר"ל דכל היום כולו היה לבוש בהם וכשהיה חולצן ומניחן או לעשות צרכיו או בשינה דבר אף שדעתו היה ללבוש אותם לאחר אח"כ היה מברך אלא שקיבל במקום שאמרו לברך. אף זה א"ט חדא דרש"י לא נקט מאה פעמים לדוקא אלא דרך גוזמא קאמר ועוד דמי הכריחנו לוי' כן במילתיה דרבא. באופן שלא מצאתי בראיה זו לא טעם ולא ריח.

עוד הקי' כת"ר עמ"ש הי' ז"ל שם עוד ישוב אחר ע"ד הפוס' ז"ל דספקו אינו אלא בנשאר עליו טלית קטן והיה דעתו ללובשו מיד דהו"א דפי' לולב וערבה ס"ל לרבי' הטור דמיירי בשלא נשאר עליו טלית קטן ומשו"ה אף שהיה דעתו לחזור וללבשו מ"ד היה מברך וטעמא ודאי דכיון שלא נשאר עליו טלית קטן אז ודאי מקרי הפסק הדעת ומר הגדיל התימה עליו דא"כ יצאו מפה קודם דבריי כאלו דהרי גם לא נזכר דין טלית כלל. ולדידי גם זה לק"מ שהרי כל עיקר קו' הב"י אינו אלא דהא אמרי' גבי לולב וערבה דרבא הוה מקדים כו' ומשמע שהיה מניח תפלין כל היום וכשמסיר אותם כדי ליכנס לבה"כ ודאי הוא ע"ד לחזור ולהניחם מ"ד כשיצא ואפ"ה היה מברך והיה לציצית וכלו' דכיון דילפינן כל מצוי מתפלין הדין נותן דבציצית נ"כ הוי דינא הכי דכשפשט טליתו אף אם דעתו ללובשו מיד צריך לברך. ועיין כתב הרמ"ז ז"ל דס"ל לרבי' הטור דהא דגמרינן מהא דלולב וערבה לציצית ג"כ לא גמרי' אלא לשלא נשאר עליו טלית קטן ומשו"ה אף שהיה דעתו של אדם לחזור וללובשו מ"ד מברך וטעמא ודאי כו' ואין כוונתו לוי' על עובדא דרבא מיירי בציצית דבדבר כזה לא טעי אפי' בר בי רב דחד יומא ומ"ש היה מברך אינו היה היא שפת יתר ושלא בדקדוק. אין י"ל דסובר הי' ז"ל דמ"ש בש"ס והיה לציצית נ"ל דכמו שהיה עושה רבא בתפלין שהיה מברך כ"ז שמניחן הי' דהוא עושה הכי. ג"כ בציצית דבכל פעם שהיה לובשו ביום היה מברך אף שהיה דעתו להחזיר לאלתר. וכתפלין וא"כ למה לא פשיט רבי' הטור ספיקו מההם ולזה הכרח יתיב הרמ"ז ז"ל דספיקו של הטור אינו אלא בנשאר עליו טלית קטן והא דפי' לולב וערבה דמשמע דרבא היה עושה כן בציצית מיירי בשלא נשאר עליו טלית קטן משו"ה אף שהיה דעתו לחזור וללובשו מ"ד היה מברך. כאשר הנראה לפני כל יודעי דת ודין העבד ישראל קטן שאין בו דעת להשאל יושב ומצפה כל היום נחמי הלל וטוב. הצעיר

חיים יאודה ישראל ס"ט

סי' מא

אחת תשובתו אלי

קול דודי הנה זה בא האיר חזה הכי מילי מפיים א"ח ישראל. קול ענות גבורה משיב דברים נכוחים ויתחזק ישראל. קול אומר קרא מ"ים באפו ידיו רב לו במלחמתה של תורה רב מישראל. קול יהודה בפלפולא ש"ת דבר דבור על אופנו ותדבר ישראל. קול גדול דרך קשיתי ופעמים שבא בארוכה כאחד שבטי ישראל. קול לו בתבונה ובדעת הדר הוא רב אחא משבחא מעי החכם השלם והכולל כמוהר"ר חיים יהודה ברוך שמו בישראל. קול אליו קראתי בכל לב בגילה ובשמחה ובהעלסה באהבים באריסות החיים בקרב ישראל. קול רם למאיר ובא את והב בסופה ימי שלום במיליכו ישמח ישראל. קול תמוכי אכי אברך ברכת הדיוט יגדיל תורה ויאדיר ה' אלהים יעזור לנו ואל שדי יהיה בעזרתינו עוד רבות בשנים גם עד זקנה ושיבה יברך ישראל.

קרבן ראשית הביא לנו רב חביבא ש"ס ומלך כריו מה שהבאתי אני עני בדעת בתחלת דברי ד' רש"י ז"ל מקהדי ד"ה עי"ש ד"ה כנגד מחנה ישראל דכל מאן דבעי מלתא אזיל לגביה דמשה דכתי' והיה כל מבקש ה' יצא אל משה כו' ולע"נ דהמחנה ג"פ רבותא דמשה שאני ע"כ. ורי"ם כריו פירש די רש"י אלו לפי דרכו וכתב דכוונת רש"י ז"ל במ"ש ולע"נ דהמחנה כו' הוא דלע"נ דהיה ג"פ ואותם שהיו בקצה המחנה היו מותרים להורות רבותא דמשה שאני כלו' דמשום דמתחלה כשהיה עמהם היה אסור להם להורות בפניו משו"ה אע"ג דנתרחק מהם כשאלו במחנה הראשון אח"ד כריו ומכ"ר הייו כ"כ ערב לו פי' זה ע"ד כל דרך א"ש כו' אשר מכח זה כי כי דברי רש"י הללו נכוחים ואין בהם נפתל ועקש ועיין הכנה להקי' בדברי קצת דקשיא כאשר אציעם לפניך אחת לאחת וצריך אני להביא את קושיא השלישית בתח' והוא דהקי' אלי על מ"ש אנכי. הלע"ר בכוונת רש"י ז"ל וז"ל. דא"ך הפה יכולה לומר דאף דנתן להם רשו' משה רבה אפ"ה מנעו עצמם מלהורות כו' דהרי ז"ל קרי בי רב ושפטו את העם כו' הדבר הקטן ישפוטו הם כו' אח"ד כריו ונראה אנכי דקו' זאת מרפסא איגרי ובאמת לכאורה נראת דהיא קו' אלימתא דא"כ דמלינו דלא הורו א"כ היאך נתקיים פסוק ושפטו את העם כו' וכל הדבר הקטן וכו'. אך אנא ידעתי אל עומק עיוני בזה דא"ך הוכח לו דקושיא זאת מאי דקשיא היא בדברי דוקא ולא לפי' שפי' הוא כר"ו דהרי גם הוא כתב דאע"ג דנתרחק מלע"ה אפ"ה כשאלו במחנה הראשון דהיינו דלא הורו כאשר היה בתחי' דלא היו מורים וא"כ לדידך מי ניחא דהיכן נתקיים פסוק ושפטו את העם כו' כיון דכשאלו במחנה הראשון ולא הורו ובאינם חרדת עלינו את כל המחלוקת הזאת לסתור את מ"ש ש"ה. מכח קו' זאת ומכח זה פי' הוא לפי דרכו כאלו לדידיה ניחא. ותמהני הרבה א"ך בעוד לאלומת הדיין קיימת ממה שפי' בדברי רש"י ז"ל שם באותו פרק ש"ב שכמת עבר לפניו והוא שלא. וגם לפי' הי' זרע אברהם ז"ל אשר הביא לנו כו"ם כר"ו דפי' רבותא דמשה שאני כ"ל רבנות של משה אינו כשאר רבנות של דורות מותר לתלמיד להורות חוץ לג"פ רבנות של משה שהוא אב התורה אין שום אדם יכול להורות אפי' חוץ לג"פ ע"כ. גם לדידיה קשה דהיכן מלינו דנתקיים פסוק זה מאחר דלא הורו אפי' חוץ לג"פ.

ואפיקרא דמלתא לע"ד עדיין לא זכיתי להבין אמרי קדוש רש"י ז"ל כאשר כתבתי בתחי' דהם משוללי הסברא וכת"ר כתב דאין בהם נפתל ועקש ושותיה דמר לא ידענא דבין לע"נ הרב זרע אברהם ז"ל ובין למ"ש כו"ת יליו ובין למ"ש א"ה לא זכינו לדעת מאי קאמר רבותא דמשה דזה עומד לנגדנו פסוק ושפטו את העם כו' וכל הדבר הקטן כו' דהיכן נתקיימו משפטים הללו כיון דלרבותא דמשה לא הורו לית כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

עוד נראה עיני לכת"ר שכתב וז"ל. ובעיקר פי' בפי' כת"ר בדי רש"י ז"ל שלנו לא נתן ליאמר. עכ"ל. דהרשוי שנתן להם משה רבינו להורות ע"י עצת יתרו לא היתה אלא בשנה שניה למתן תורה וכמ"ש רש"י גם בפ' יתרו ד"ה ויהי ממחרת כו' וא"כ יכולים אנו לומר שפי' דמ"ש בפ' תשא והיה כל מבקש ה' וכו' לא היה אלא דוקא ממוצאי יוה"כ עד שנה שניה שבא יתרו אבל משבא יתרו ואמר למשה ואתה תחזה מכל העם ומעלה לא היו הולכים אלא אל משה אלא כו'. את"ד יעש"ב. ולע"ד אם דל הוא לא זכיתי להבין דבריו גם בזה דכתב דפסוק והיה כל מבקש ה' כו' לא היה אלא דוקא ממוצאי יוה"כ עד שנה שניה שבא יתרו. דזה לא ניתן ליאמר מכמה אנפי. חדא. דמכת"ר כריו כנראה דלא דקדק יפה בדי רש"י ז"ל בפי' שנה שניה והוא דכונת רש"י ז"ל לומר בפי' ויהי ממחרת היינו מוצאי יוה"כ כצאת בני ישראל מארץ מצרים דהיינו דישראל יצאו ממצרים בניסן ובסיון ירד ה' על הר סיני ועלה משה אל האלהים להביא לנו את לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז ושבר את הלוחות ולמחרתו עלה אל אלהים להביא לנו את לוחות האחרונות ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים ולמחרת שהוא מוצאי יוה"כ הזה שהוא

שנה

שנה שניה לבריאת עולם כאשר כ' הרא"ם ז"ל בפי' זה. וכן ביום ישב משה לשפוט את העם ולמ"ד יתרו קודם מ"ת בא והכא ביום ההוא אמ"ל למשה נבול תבול כו' ואתה תחזה כו'. וא"כ איך נוכל לו' כמ"ש כת"ר נר"ו דפסוק והיה כל מבקש ה' כו' היה ממוצאי יוה"כ עד שנה שניה דהרי מוצאי יוה"כ הזה שניתנה תורה לנו הוא שנה שנים ובמ"ש שהוא שנה שניה לבריאת עולם וכבר היה יתרו שם למ"ד יתרו קודם מ"ת בא. וא"כ לא מצינו שנה אחת תמימה קודם מ"ת. ועוד דאיך נוכל לו' דפי' והיה כל מבקש ה' כו'. היה קודם עלית יתרו. דהיינו דקודם עלית יתרו כל מי שהיה לו דין עם חבירו היה מבקש אל משה מאחר דמשרע"ה כל אלו הימים עד יוה"כ היו היה בשמים ממעל היכן היו מוצאים אותו מי יש מבקש דגילה לכו קרא יצא אל אהל מועד וא"כ איך נוכל לו' כמ"ש רו"ם נר"ו דפי' והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד היה ממוצאי יוה"כ עד שנה שניה דהרי לא מצינו שנה אחת תמימה קודם מ"ת ומה גם דכל אלו הימים היה מרע"ה בשמים ממעל.

ואנכי חזון הרביתי לרש"י ז"ל בפי' משפטים בפי' ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה כו' מי בעל דברים כו' וז"ל. שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה לראות כשנשוב לשפוט את כל איש ריבו ע"כ. והתמיהא לי טובא דמה זה שהי' רש"י ז"ל לשפוט את כל איש ריבו דמאחר דעדיין לא נתנה תורה ולא צוה לנו משה את התורה כי אם ביוה"כ א"כ איך צוה להם להתעכב שם לשפוט את כל איש ריבו כל שעדיין לא ידעו את חקי האלקים ואת תורותיו וכמו שכן שהכריע רש"י ז"ל בעצמו בפ' ויהי ממחרת. דקודם מ"ת אי אפשר לו' והודעתי את חקי האלקים ואת תורותיו יעו"ש. ובתחילת השקפה עלה ע"ד לומר בשנדקדק דבריו שכ' להיות נכונים לשפוט כו' דכוונתו לו' דתהיו נכונים מעכשיו לשפוט לאחר מ"ת דעתידים אתם לשפוט את כל איש ריבו ואינו לשפוט עתה. ושוב חזרתי כי דוה דוחק דהרי לא היה בדעת מרע"ה שהם עתידים לשפוט אלא יתרו הוא דשעלה עלה בכונה והוסיף פרשה אחת בתורה ואתה תחזה וכו'. ואם כבר היה בדעת משה להושיבם לשפוט היו לא ראינו שום תוספת בעלית יתרו. ואף אם נאמר דעלת הוא כן דכבר היה בדעת משה להושיב את הזקנים לשפוט ולא רצה להושיבם ביום הראשון שישב לשפוט וכשאמר לו יתרו ואתה תחזה כו' לא רצה מרע"ה לומר לו דכבר היה בדעתו זה כדי לכבד את חתנו כאלו הוא מעצמו אמרה. גם זה דוחק כאשר יראה הרואה.

ברם אחר ההתבוננות ראה ראיתי דלק"מ דהרי ק"ל דדינין במרה איפקוד וכמ"ש רש"י ז"ל בפי' בשלח בפי' שם שם לו חק ומשפט וכו'. וא"כ יכולים אנו לומר דמ"ש רש"י ז"ל דאמר להם משה אל הזקנים שבו לנו בזה והתעכבו כאן לשפוט את כל איש ריבו היינו לשפוט הדינין אשר איפקדו במרה וזה מדוקדק היטב במה שדקדק רש"י ז"ל בלשונו הזהב וכתב לשפוט את כל איש ריבו ולא כ' להורות את כל איש דתיבת לשפוט מורה על הדינין אשר איפקדו במרה כמ"ש בפי' שם שם לו חק ומשפט. וכמו שכן ראיתי להגאון הרא"ם ז"ל בפי' משפטים בפי' ויהי ממחרת כו' דעמ"ש רש"י ז"ל שהרי קודם מ"ת אי אפשר לו' והודעתי את חקי האלהים ואת תורותיו כו' כי הוא ז"ל אבל מן השפטתי בין איש ובין רעהו לא קשיא דאיכא למימר דדינין במרה איפקוד כדר' יהודה כמו שהביאו רש"י ז"ל בפי' שם שם לו חק ומשפט כו' יעו"ש הרי דלשון השפט הוא על דינין דבמרה איפקוד וא"כ זהו מ"ש רש"י ז"ל כאן בפי' משפטים לשפוט את כל איש ריבו דהיינו דיתעכבו שם הזקנים כדי לשפוט להם לישראל את הדינין אשר איפקדו במרה קודם מ"ת כמ"ש וזה פשוט.

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת דהמשפט הוא תורה ובא על הדינין אשר במרה איפקוד כמ"ש א"כ שפיר מצינן למימר דפי' ושפטו את העם בכל עת כו' שפיר נתקיים דהיינו דהזקנים היו שופטים את ישראל בין איש ובין רעהו את הדינין דאיפקוד קודם מ"ת ולא היו מורין הוראות כדרך כל הוראה אשר מורים חכמים עתה וכמו שהיה מורה להם מרע"ה. וא"כ בין לפי' הי' זרע אברהם ז"ל שפי' בדי' רש"י ז"ל בסוגיין דסנהדרי' ובין למה שפי' רו"ם נר"ו ובין למ"ש אנכי א"ש לפי"ר מצינן למימר דזהו מ"ש רש"י ז"ל רבותא דמשה שאני דהיינו דאפ"ה לא הורו שום הוראה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ופסוק ושפטו את העם כו' שפיר אפשר לקיימו דקאי על הדינין אשר במרה איפקוד וזהו מה שהיו שופטים הם ודוק.

עוד ראה ראיתי כתוב למ"ר נר"ו וז"ל, ועוד דאפיקי איך אפשר לומר כן בכוונת רש"י ז"ל שהרגש דאע"ג דבמכילתא היה ג"פ וק"ל דאם נתן לו רבו רשות מותר להורות רבותא דמשה שאני דאפי' דנתן להם רשות מרעו עצמם כו' שהרי בימים ההם לא היה צריך ליטול רשות מרבם כו' וזה שצריך ליטול רשות אף בחוק ממנו ג"פ איכו אלא מרבי ואילך תוס' מעשה שהיה כו' יעו"ש ומכח זה דחה את דברי וכו' דכוונת רש"י ז"ל הוי כמ"ש והוא ברור כביעתא בכותחא יעו"ש ואני השפוט אם שאני כדאי אמינא דכיון שכתבתי דגם בימי מרע"ה היה נ"כ רשות נזקקים כנודע בפי' והוי מתורגם של רבני האחרונים ז"ל ראשון לכל היה הי' ראשון לציון ז"ל בדל"ם ע"ש כי ת"ל ולא תיקשי במה שהעלינו דאפי' בנתינת רשות אסור בפני רבו מובהק ואלא משה העמיד סנהדרין נראה דיש לחלק אם רבו נותן לו רשות להורות משום כבודו של תלמיד שבקש ממנו שיתן לו רשות אי נמי מאליו לכבדו בזה אמר אביי דלא מסתייעא מלתא. אבל אם כבד המשא על רבו והוא מבקש לעזר ולסיוע לתלמיד לשאת עמו במלאכתו כי הא דמרע"ה על ידי נתינת רשות שפיר דמי עכ"ד יעו"ש. וכן ראיתי למ"ש הרב מוהרח"א זלה"ה בס' עץ החיים בפ' יתרו דהרי דגם בימי מרע"ה היה צריך נטילת רשות וכ"כ הי' תאם ליהודה ז"ל בפ' בהעלותך כיעו"ש. הרי דקבלת הרועים אלו כולם כתבנאו בענין אחד דבימי מרע"ה היה צריך ג"כ רשות. וא"כ לא ידעתי מה תצעק אלי דהרי זו הוי מתורגם של רבני האחרוני' דמה שהורו הזקנים בימי משה היה ע"י רשות שהרשה אותם משה רבם אפי' דהגזרה שזאת דצריך רשות להורות מצינו אותם דוקא בימי רבי ושעתם הוי דבימי מרע"ה היה טעם הרשות משום דמיחזי כאפקרותא והגזרה בימי רבי היא הייתה משום שיצא לשונו של תלמיד שתום משום מעשה שהיה. וא"כ שפיר מצינן למימר כמ"ש אי"ה בכוונת רש"י ז"ל ועפ"י זה לא יהיה בהם נפתל ועקש ומה מאד יגדל התימה עליו שהרי הוא הביא לנו דברי הרב ראשון לציון ז"ל על מ"ש בענין זה ואיך איסתמיט מעיני דמר דבריו של גדול לעת הצורך.

עוד מזה הוית במכתבו שהביא די הרב תורת חיים ז"ל בסיפתו לתמי' סנהדרי שהק' על מ"ש התוס' שם בסנהדרי דיש אלא א"כ דכתבו דרב המנונא לא הורי בפני דר"ה משום שלא נטל רשות מרבו והק' הוא ז"ל דהתם משמע בהדייא בעירובין דמאי דלא הורי רב המנונא משום כבודו דר"ה הוא דעביד הכי כו' כיעו"ש. ורו"ם נר"ו הק' עליו דלא זכה לסכין דבריו דמי הגיד לו דטעמא דלא הורה רב המנונא הוא משום כבוד רבו ומי מעכב על ידינו לומר דמ"ש התם בפני דר"ה רבים הוא דלא הורה איננו אלא משום דלא נטל רשות מר"ה והיינו כדי שיבדקנו אם לשונו פתוח אם לאו כו' אח"ד נר"ו. ולדידי לא כן אנכי עמדי והדברי הי' ז"ל נכונים בטעמם ויפה קא מקשה להו לתוס' והוא דהרי שם בעירובין לא מצינו שאמרו שתלמיד אל יורה אלא א"כ נוטל רשות מרבו אלא כל עיקרו של דבר מ"ש שם הוא משום דמיחזי כאפקרותא והוי חולפא מי שמורה לפני רבו ומשום חייב מיתה וכדמוכח שם להדיא בתחי' הסוגי' דהקשו שם אמ"ל אביי לרב יוסף ק"ל משנת ר"א קב ונקי ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א בן יעקב מהו לאורויי במקום רבו אמ"ל אפי' ביעתא בכותחא כו' ופירש"י ז"ל שם וז"ל מהו לאורויי תלמיד במקום רבו כיון דלא שכיח בקבלה ומלתא פשיטא היא אי נמי או דילמא חולפא הוא ע"כ. ונוכח דבריו ברור

מללו

מללו דכיון דמלתא דפשיטא היא מותר לאורויי משום דליכא אחשיבותא או דילמא אפ"ה חולפא הוי ותירץ בגמ' אפי' ביעתא בכותחא כו' דהוייא מלתא דפשיטא לא אורי רב חסדא כל שני חייו דר"ה משום כבודו דר"ה ומוכח מזה דמשום אחשיבותא הוא מאי דשקיל ורשו' שם בש"ס כל שהוא וכדמוכח שם דלא שקיל רשו' כלל בענין דצריך רשו' משום שיהא לשונו פתוח . וא"כ שפיר קא מקשה הר' תורת חיים ז"ל עמ"ש התוס' דמאי דלא אורי רב המנונא היה משום שלא נטל רשו' דהכי שם בעירובין לא קאי אם יהא לשונו פתוח אם לאו אלא קאי משום דמיחזי כאפקירותא וא"כ לא ידעתי מאי קא מקשה כת"ר נר"ו דמי מעכב רבו כו' דהכי אין לך עכוב גדול מזה כיון דאעיקר דמלתא לא שקיל רשו' שם בש"ס בענין רשות .

ומצאתי און לי' דכן כתבתי למוהרי"ק ז"ל דקשיא ע"ב בשורש זה דכי דבפ' הדר שם קאי דוקא דתלמיד אל יורה בפני רבו משום כבוד רבו ולא משום רשו' כיעוש"ב . ומה מאוד יגדל התימה על רו"ם נר"ו דכיון דהוא כבר הביא לכו' דברי מוהרי"ק ז"ל בכל דבר א"כ למה זה לעת שצריך העלם מעינא דשפיר מזו דברי מוהרי"ק דאלו היה רואה ד' מוהרי"ק ז"ל מלבד דלא היה מקשה להר' תורת חיים ז"ל מאחר דמלא אילן גדול לסמוך עליו . אלא אדרבא היה מקשה לו למה לא הביא ד' מוהרי"ק ז"ל לסייעתא לדבריו . עוד ראיתי ע"כ שהקי' על הר' תורת חיים ז"ל דהקי' עמ"ש הב"י ביו"ד סי' רמ"ב דהלכים כמי שוה אקראי בעלמא מדקאמר איקלע לאתר . הקשה דמאי אצטריך לפי הכי דילמא נטל רשו' מרבו שם כו' . וכי הוא נר"ו והנה בתחלה עלה ע"ד להוכיח כמ"ש בב"י ממה שהשיב להו לאו אדעתאי ואי הכי דכבר נטל רשות מרבו איך לא הוה אדעתיה . שוב ראיתי דזו אינה הוכחה כלל דלא רחוקה כ"א לומר דהיום נטל רשות ולמחר בעת הדרוש לא עלה ע"ד מרבו ולא נתן לבו עליו אח"כ . ותמהני עליו דפסק את הדין בסברא חריפא דבכל פעם ופעם צריך ליטול רשו' מרבו מכי דהיום נטל רשו' ולמחר בעת הדרוש שכח מרבו ולא נטל רשות ולזה אמ"ל לאו כי מכי דמן לור איכא הכא כו' . דזה איך אפשר לו' מאחר דמוהרי"ק ז"ל שם כ' להדיא וכמו שהבאתי את דבריו אלי שכ' לראיה לנ"ד דכי דאינו צריך ליטול רשו' בכל פעם ופעם שיורה אלא בפעם הראשונה דוקא מותר לו להורות תמיד יעש"ב . א"כ הרי דעת מוהרי"ק ז"ל דאין צריך רשו' בכל פעם שיורה וכ"ש שסובר שאין צריך רשו' בכל פעם לדרוש דאי לתורה קאמר הכי כ"ש לדרוש . והשתא הכא איברא אוכל לו' בנוכח תנחום שאמר לאו אדעתאי דהיינו דאתמול נתן לו רשות ולמחר כשדרש שכח ליטול רשו' ולא עלה על לבו ולזה אמר לאו אדעתאי . ואעיקרא דמלתא אם כבר נתן לו רשו' רבו היה צריך להשיב בפשיטו' ממנו לאו כי מכי דמן ליר איכא הכא ישיב להם כבר הרשה אותי ומותר אני להורות . ומדלא השיב נראה דלא הרשהו כלל .

ואראה עוד לרו"ם נר"ו דהמ"ה יקרא עמ"ש אנכי א"ה לעיל דדברי הרמב"ם ז"ל קשים מדיוקא וגם כתבתי שכל רבני האחרונים עמדו בדברי הרמב"ם ז"ל וכתב כת"ר נר"ו דלא עלה מי שנכנס מזה אנא דאמרי כשבור הייתי שרוים ה"ו כשילמוד דברי הרמב"ם ז"ל תכף יכנים מזה ויחפש בדברי רבני האחרונים ז"ל דישכן שמיכין על הרמב"ם ז"ל ובהם ימצא מרגוע ואין כונתי לומר דקושיא זאת הקשו אותה רבני האחרונים ז"ל אלא דהם ז"ל מהם הרגם אחר הרגישו בדברי הרמב"ם ז"ל כל אחד לדרכו מהם לפרש ד' הרמב"ם ז"ל כ"א לפי דרכו . ועל מ"ש רו"ם נר"ו דלא דקדקתי יפה בדברי הר' בן ידיד ז"ל ופירש הוא לדברי הר' הנז' כפי דרכו כמ"ש נדיק . אנכי הרואה דדבריו באו בכפלים וגם באו מגומגמים וצריכין עיון רב כדי להבינם ואחר העיון ראה ראיתי דאי כפי פירושו אשר פירש בד' הר' הנז' היה צריך לאיות בד' הר' בן ידיד תיבה ואפי' והיה צ"ל כן אבל לקבוע עצמו להורות דהיינו שהם הורא' אפילו בלא קביעות מדרש כו' ואז היינו יכולים לומר כדברי רו"ם . אבל עתה דכתב מזה הלשון הרואה יראה דלא היתה כונת הרב ז"ל כמ"ש הוא נר"ו אלא דהאמת הוא דצ"ל דע"ם כפל בדבריו של הרב ז"ל וצ"ל אבל לקבוע עצמו כו' בקביעות מדרש אסור כו' ועי"ז מוכח אותו לדיוק מכל מה שהעיר רו"ם נר"ו עליו . עוד כתוב למ"ר נר"ו על מה שהקשיתי להמבי"ט ז"ל וכתב דנעלם ממני שכבר מרן הכנה"ג בשיירי יו"ד סי' רמ"ב הגב"י אות ג' הקי' כן יעו"ש שמינא להא דהשתא אתו והיא לוי' כעלימא ממני . ולמה שתירץ ג"כ הוא נר"ו לכאורה נראה דבאמת דבריו צדקו ועד בשחק נאמן דעתה דחזרתי על המקרא תכף עלה ע"ד דעת הדיוט לתרץ כמ"ש הוא נר"ו וששתי כעל כל הון דנשתוינו בדעת אחד לפתות בזה .

עוד כתב רו"ם נר"ו במ"ש אני עני בדעת עמ"ש התוס' בכתובו' ד"ה ע"ב דאסור להורות במקום רבו אפי' דמחיל משום דלא מסתייעא מלתא והקשיתי להו דהא מלינו בחולדה דמשום דלא קפיד ירמיה דקרובתה היתה איסתייעא לה מלתא ולזה חילקתי בין נבואה להוראה וגם הקשיתי על הרב חיד"א ז"ל בס' ועל מ"ש הרב בעל שכי מנין ז"ל דלמה לא חשו לקושיא ד' התוס' הללו ועי"ז תמה כת"ר נר"ו דאינו מכיר תמיהתי דלמה לא הקשו לקושיא ד' התוס' כו' כיעו"ש בדיק אנא דאמרי דהאחרונים בזה הוא לאו הכרה והענין אינו קיבל אריכות אך מה אעשה שכנגדי שלוק עלי כל נהר איפכא והוא מאריך במקום שאמרו לקצר ואפ"ה הכי לא אשנה מדתי ואוי' בקצור אמין לסעיבי בש"ר לוי בעינו יראה אך היה להם להביא דברי התוס' הללו ואין צורך להאריך והוק .

וראתה עיני לרו"ם נר"ו שתמה על מה שהקשיתי להר' מלך שלם שכי דלמה אתו בני אהרן בשביל שהורו הלכה בודאי משה לא היה מקפיד עליהם וכמו שלא הקפיד ירמיה על חולדה . ועי"ז הקשיתי לו דשאני חולדה דלא קפיד עלה ירמיה משום דהיה בנבואה וליכא מורה הלכה כמ"ש ומסתייעא מלתא כו' ומשו"ה משום דלא קפיד לא נענשה ורו"ם נר"ו הקי' אלי דלחוזי שהבל אחרי ככסי דמתי"ן אם באתי לחלק בין נבואה לדין דנבואה די בשאינו מקפיד א"כ איך תליתי טעמא דליכא מורה הלכה משום אף דבנבואה איכא מורה הלכה אפ"ה טעמא רבה איכא כו' דבנבואה די בשאינו מקפיד . ואם באתי לחלק דבנבואה ליכא מורה הלכה א"כ למה צריך טעם נ"כ בדלא קפיד דאי אעיקרא ליכא משום מורה הלכה אף דקפיד לית לן בה אח"כ נר"ו . גם לזאת אומר דקלוני גרמא לי והוא דעיקר החילוק שחילקתי אני עני הוא דבנבואה כיון דליכא מורה הלכה א"כ ליכא הקפדה ומשו"ה לא הקפיד ירמיה ואיסתייעא לה מלתא לאותרא וזהו מה שכתבתי ומשו"ה כיון דלא הקפיד לא נענשה ולא דלא הקפיד ירמיה משום דליכא דין מורה הלכה בנבואה ואף אם היה מקפיד איסתייעא לה מלתא אפ"ה . וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלא זכיתי להבין דברי הר' מלך שלם ז"ל דהקשה מנבואת ירמיה להוראת בני אהרן דשאני והלכי כמ"ש . ורו"ם נר"ו בחסדו עלינו את כל החרדה הזאת דכתי בדעתי דהוא בא לתרץ לקוי' הר' מלך שלם ז"ל ואח"כ עיני ראו דלא בא אלא לסתור את דברי ולהקשות אלי בלי שום ראיה והוכחה . וכל זה בא לו משום דאינו משיב את דברי למלות להם איזה סברה כאשר אני בעניי כמה יגיעות יגעתי להבין ד' כת"ר נר"ו דפעמים ע"י פליטת הקולמוס נראה בסותר את דבריו אך אחר העיון וההשגחה ראה ראיתי דאינן אלא פליטת הקולמוס . עוד תמה אלי במ"ש דגם דעת ה"ה כמוהרח"א זלה"ה ס"ל דגם בנבואה ליכא דין מורה הלכה ותמה אלי דמדברי הי"ה ז"ל במ"ש שם בס' כסא רחמים לא חזינא כי אפי' איפכא אלא אדרבא מדבריו משמע דס"ל כל בתר איפכא שהרי כ' וז"ל ומוכרח לחלק בין נבואה כו' ואם אמרו בחולדה דקרובת ירמיה היתה ולא מקפיד עלה שאני התם דהוא לענין נבואה אבל ללמד משה בתורה הלכה ליכא למימר הכי ע"כ . הרי מבואר דהר' ז"ל לא קאמר אלא דהפרש יש בין נבואה ובין הוראה הלכה דבנבואה די בשאינו מקפיד לא כן בהוראה הלכה אבל דבנבואה ליכא משום מורה הלכה לא כתב בזה כלל אח"כ נר"ו . ואנכי הרואה דזו אינו אלא מן התמיהים ומרוב ששקו להשיב לא דקדק יפה בדברי ס"ה הנז' שם בס' כסא רחמים והוא דאיך יוכל לומר דהרב ז"ל לא כ"ת דבנבואה ליכא דין מורה הלכה מאחר דדבריו בכור מללו דכונתו לחלק

בזה

בזה והוא דמתקיים שבאת להקשו' משם המעיין יראה דבא לחלק כנ' וזהו כונת דבריו ואם אמרו בתולדה כו' שאני התם כו' אבל ללמוד משם דהיינו מנבואה למורה הלכה ליכא למיגמר מיניה ואומרו אבל ללמוד משם במורה הלכה דבריו כאלו חולק דבנבואה דלא שייך דין מורה הלכה א"כ איך תלמוד לענין מורה הלכה. ועו' במ"ש רו"ם נר"ו דלא בא לחלק אלא דבנבואה אינו מקפיד ובמורה הלכה מקפיד כו' כיעו"ש בד"ק. במטו מיניה דלא הבינותי דבריו דהא מאי דאינו מקפיד בנבואה הוא משום דאינו מורה הלכה אלא מאת ה' כמ"ש ה' הנז' שם ולא שייך לומר דאינו מקפיד אבל דין מורה הלכה א"ת ליה דזה שם כי לא להזכיר כמ"ש דלעיק' ההקפדה הנה ס"ל באמת בשביל דמורה הלכה משא"כ בנבואה וכל עיקר חילוקו של ס' ז"ל הוא זה ופשוט. גם מ"ש רו"ם נר"ו דמ"ש אסיך ומיהו כו' מבואר דס"ל דגם בנבואה איכא משו' מורה הלכה כיעו"ש. שאמת הוא כן אבל הוא חילוק אחר שחילק ס' הנז' שם על מה שסיים בהגהות אשירי וקלא במנום יש. ברם בחילוק הראשון שחילק הוא פשוט שבא לחלק כמ"ש וכאשר יראה שעיני בשר לו.

עוד כתב כת"ר נר"ו למה שהקשיתי לס' מלך שלם דברי דנעלם ממנו די' התוס' ז"ל מכתובו' כיעו"ש בדברי. ומרוב ענותנותו דמר הודה לדברי וכ' דהאמת אתי אך אח"ך לא מלאו לבו במ"ש וכתב דנעלם ממני שהרב ז"ל בעצמו לעיל מיניה הביא דברי התוס' הנז' והיה לי להקי' מיניה וביה ועיי"ש הגדיל השיאה עלי. ואומר דאין זה אלא דקדוקי עניות דכיון שעינו ראה. ושנית בעין שכתבו ועיונו דיפה הקשיתי לו א"כ היה לו לרו"ם לשית קרוב עלי ולתנא דמסייע לי ולהדיר עזר ולהגדיל השיאה על הרב ז"ל דכיון דהוא ז"ל זכר עתה מדברי התוס' הללו א"ך באותו פרק ובאותו מקום שי"ר שכחה עבר לפניו. ומתוך דבריו הולם נגד רו"ם נר"ו שחשקו ונפלו להשיב אלי באיזה אופן שיהיה ככל שבא מידו הט"ב.

וראיתי עו' לרו"ם נר"ו שכ' שתים אני עני דהרשב"א ז"ל והראב"ד והריב"ש ז"ל ס"ל דאפי' ברבו מובהק כיון דהוי רחוק י"ב מילין ונטל רשו' ממנו מותר לו להורות. ורו"ם נר"ו הקשה אלי דהרי בפי' כ' הריב"ש ז"ל אבל חוץ ג"פ אסור לו להורות משו' כבודו בלתי רשו' ממנו אע"פי שקבל מן הרב האחר וזה דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל ע"כ הרי' להדיא דס"ל דאף חוץ ג"פ מותר לו להורות ברשות אח"ד נר"ו. אמינא להא דהאמת אתו אמנם אודיע נא לידידי דעיי"ש בתשו' דדעת הרשב"א והראב"ד והריב"ש ז"ל דברבו מובהק צריך חוץ לג"פ וגם נטילת רשות זה בא לי מראות דברי מורים ז"ל בסי' זה דעל מ"ש מרן ז"ל בסי' י"ב בסי' זה תלמיד שהוא חוץ י"ב מיל מותר אבל אסור ואע"פי שנטל רשו' מרב אחר לא סגי עד שיטול רשו' מכל רבותיו המובהקים. ועלה הביא מור"ם ז"ל וכ' ומיהו יש חולקים וס"ל דאי קבל רשו' מרבו אחד מהני להורות חוץ לג"פ תשו' הרשב"א סי' ק"א והריב"ש סי' רע"א ז"ל ע"כ. הרי זה מוכח דדעת הרשב"א והריב"ש ז"ל דאפי' חוץ ג"פ צריך נטילת רשו' וג"כ ובלא"ה אי אפשר להורות. ולזה כתבתי דס"ל אפי' בנטילת רשות אסור תוך ג"פ. אבל עתה אחר ההתבוננות ראיתי דלא אמרום לזאת כי אם דוקא כשיש לו רבנים מובהקים אחרים דאסור תוך ג"פ אפילו בנטילת רשות. אבל כשיש לו דוקא רב אחד ונתן לו רשות מותר תוך ג"פ ולזה הוא שציין הש"ך ז"ל בתוך ג"פ מהני בנטילת רשות לדעת הרשב"א והריב"ש והראב"ד ז"ל.

הלא מעתה ניהדר אענין בעיקר הספק אשר ראיתי לרו"ם נר"ו שהתעלם כבן עזאי בשוקי טבריא והרבה להקשות אלי בכל ראיותי אשר הבאתי אני עני בדעת וכתב כי כל הראיות אינן דומין כלל לנ"ד ובסו"ד עלה הסף ממה שעלה במצודתי והנה היום ואומר דטרם כל דבר צריך אני לפרש את הספק אשר נסתפקתי ומאליו יבואו כל הראיות על מתכונתם ואינן צריכין חיזוק. והוא דמ"ש נר"ו הבין בדבר מה שלא נתכוונתי ומה שלא נסתפקתי. דכתב דעיקר הספק הוא שאחר שהרשה אותו רבו שיורה חזר בו ושלח לו לתלמידו לומר לו שלא יורה. ולפני אשר הבי"ת מונח זה הרבה להשיב ולסתור את כל הראיות. ואני איני רואה כי אם אריכות הדברים שלא כסדרן וכנראה דקרא מתכונם ולא הביט עין עיקא דספ"ר חזי בעיקרן של דברים. ואומר אני דכל עיקר הספק הוא אם הרב הרשה אותו לתלמיד והתלמיד קבע עצמו להוראה בעיר אחרת ושוב אח"ך חזר בו רבו מהרשות. ואין הכונה לומר ששלח לו בפירוש שלא יורה. אלא דכונת דברי הן שרבו קפיד בינו לבין עצמו ודבר עם איזה בני אדם שהוא מקפיד על הוראת תלמידו ולא ששלח אל התלמיד בפירוש כי אם התלמיד שמע והבין שאין רצונו של רבו שיורה אך לא אמר לו בפירוש. וכמ"ש. אי אמרינן דיכול התלמיד להורות ואל יחוש לחזרת רבו, או דילמא כיון שהוא מקפיד עתה א"כ צריך התלמיד לחוש לחזרתו ולכבודו ומה גם דקי"ל דאם קפיד לא מסתייעא מלתא גם עתה דקפיד לא מסתייעא מלתא, זהו כונת הספק וכמו שיראה הרואה בדברי הראשונים שכל עיקר הספק הוא זה. וא"כ עתה שפירשתי את דברי לישרי לן מר כל מה שערער בכל הראיות. ואקח אותם אחת לאחת. תחילת דבר שהבאתי תשו' מוהרי"קו ז"ל. שכ' שאין צריך ליטול רשו' בכל פעם ופעם שיורה כי אם בפעם הראשון כיון דכל עיקר הטעם הוי שלא יטעה בלשונו ושוב מכיון שנתן לו רשות אין לחוש עוד לשמא אין לשונו פתוח. וא"כ כאן ג"כ בנ"ד שנתן לו רשות ודאי דראה וידע שלשונו פתוח ולאו כל כמיניה לחזור בו ואין לחוש לחזרתו. וכת"ר כתב עליו דלא שמא מהי"א ואין ראיה לנ"ד. דע"כ לא קאמר מוהרי"קו ז"ל דאין צריך רשות כי אם בפעם הראשון הי"ד בשלא גזר עליו שלא להורות אמנם אם מה שנתן לו רשות גזר עליו שלא להורות ובנ"ד שטעה שיודה מוהרי"קו ז"ל שמחוייב שפיר לקיים גזרתו ואסור לו להורות אח"ד נר"ו. והנה כבר מילתי אמורה דנ"ד אינו כמו שהבין רו"ם נר"ו דגזר עליו שלא יורה כי אם שמקפיד בינו לבין עצמו והתלמיד הבין שהוא מקפיד. א"כ בנדה"ג שכבר נתן לו רשו' מפני שעינו ראה שמדקדק דייק ואין לטעות בלשונו משו"ה הרשה אותו שיורה א"כ כשחזר בו מבלי גזירה ודאי דאין לחוש לחזרתו כיון דהוא ראה וידע שאין לטעות בלשונו ומדקדק דייק ביה ומשו"ה נתן לו רשו' וכמ"ש מוהרי"קו ז"ל דאין צריך רשו' בכל פעם שיורה כיון דהרשה אותו מעיקרא דודאי אין לחוש לשמא אין לשונו פתוח. א"כ גם בנ"ד כיון דהרשה אותו מעיקרא ודאי דראה וידע ובכל שכן. ואדרבה נימא מוהרי"קו בעלמא דאין צריך רשות בכל פעם ג"כ כאן שלא גזר עליו שלא יורה אין לחוש לחזרתו ושיצריך תלמידו לשאול לו לרבו לידע אם הוא מרוצה ברשות הראשון שהרשה אותו ויורה ואם לאו שלא יורה. דהא אין צריך רשו' בכל פעם ומכיון שרבו לא גזר עליו בפירוש שלא יורה אין לתלמידו לחוש לחזרתו ולידע תוכן הדברים אשר שמע דקא קפיד רבו. ומי לא ידע בכל אלה דמוהרי"קו יודה שאם גזר עליו רבו שלא יורה שאסור לו להורות דזה ודאי פשוט הוא ואינה צריכה לפנים. גם מה שערער עלי על שהבאתי תשו' הרדב"ז ז"ל מש"ם סי' שי"א קמ"ז שכתבתי דדעת הרדב"ז שם ג"כ הוא דאם לאו דקים ליה בגויה לא יהיב ליה רשותא. ואם כן גם בנ"ד אם לאו דקים ליה בגויה כו'. ועי"ז הקשה דכל לגבי דידיה זו אינה אלא ראיה ריקנית שהרי הדבר מוכח ממקומו דבגמרי' משו' להדיא דטעמא דגזרו משו' מעשה שהיה כו' וטעו משו' שלא שירש את דבריו וכמ"ש רש"י ז"ל וא"כ מה צריך. עוד ראיה שכ"כ הרדב"ז ז"ל וזה אינו אלא רבוי דברים ללא צורך אח"ד. גם לזאת אומר אני דקילורי גרס לי. והוא דמה שהבאתי תשו' הרדב"ז הנז' הוא לראיה דלעי"ג דבתחילת דבריו נקיט הרדב"ז ז"ל בלישניה השני טעמים משו' כבוד הרב וגם משו' שלא יטעה בלשונו וכמו שיראה הרואה שם. אסיים בסיום לא קיים כי אם הטעי' דשמא יטעה בלשונו דמשמעא לא יהיב ליה רשותא אם לאו דקים ליה בגויה וזהו מה שהבאתי סיוע לדברי דכתבתי דכל עיקר הטעם הוי משו' שמא יטעה בלשונו

וכיון

וכיון שנתן לו רשות ודאי דמדיק דייק ביה והוי ממש כדברי הרדב"ז ז"ל .

עוד ראיתי בד"ק כתיב על מה שהבאתי לראיה לנ"ד תשו' הרדב"ז ז"ל מח"ה סי' ה"א קי"ן שנשאל על תלמיד שהקטנותו למד עם רב אחד ויצא ממנו ולמד עם רב אחר והוא רבו מובהק ונתן לו רשות ורבו הראשון רוצה למונעו אם מחוייב לקיים גזרתו או לא . והשיב דכיון שראוי לדון ונטל רשות מרבו המובהק א"כ זה הגוזר עליו עובר משום אל תמנע טוב מבעליו ומשום ולפני עור כו' וגורם עצומים כל הרוגים . וא"כ כאן בנ"ד שכבר ראוי להורות שאל"כ לא היה נותן לו רשות אם אינו מורה עובר על עצומים כל הרוגיה עכ"ד . וכו"ס נ"י השיג עלי ויחשבני כמתנמנם ומרוב ענותנותי ההוא אמר שאמרתיה בלי עיון והשגחה שהרי הרדב"ז ז"ל לא קאי אלא לה"ח ומשו"ה הוא דקאמר דמותר לו להורות משום דלעיקר כיון שהוא ת"ח אינו מ"ב לקיים גזרתו כו' אבל אהין דאם שגוזר עליו ומונעו מלהורות הוא רבו מובהק שפיר יודה הרדב"ז ז"ל שאפי' שכבר נטל רשות מרבו אחר חייב לקיים גזרתו וכו' וכן נ"כ אם מי שנתן לו רשות חזר אח"כ וגזר עליו שלא להורות עוד דמחויב שפיר לקיים גזרתו ואף דרבו עשה שלא כהוגן כו' עכ"פ תלמידו מ"ב לקיים ציויו ולקיים גזרתו את"ד כו"ו . ולכא דאמרי דגם זה בא לו משו' שהבין בעיקר הספק דרבו גזר עליו בפירוש שלא יורה ומשו"ה הוא משיג עלי וכאמור . ברם עתה שפירשתי את דברי א"כ שפיר הבאתי לדברי הרדב"ז אלו לראיה . דכיון דלא גזר עליו בפירוש כי אם שהוא מקפיד בינו לבין עצמו אם תלמידו מקיים את הקפדתו אסור שתעה מפי השמועה עובר על עצומים כל הרוגים וגם שגורם להיות רבו עובר על ולפני עור כיון שהוא סיים לאזהרה רבו מבלי גזירה . עוד ראיתי לכו"ס נ"י שתמה על הרדב"ז ז"ל בתשו' זאת מידי עוברו במים בקו"ד דסתם רבו הנזכ' בכל מקום הוא רבו מובהק . ותמה עליו שהרי מצינו בכמה דוכתי דסתם רבו הוי שאינו מובהק כו' עיי"ש . זה אינו אלא אריכות הדברים שלא כסדרן ושלא לצורך דהיה לו להעתיק בראש דבריו אשר הבי"א מהם הרב נשאל למראה כו"ו דהק' כן להרשב"א ז"ל . שם היה לו לכו"ס נ"י לכתוב וכ"כ ק' על הרדב"ז ז"ל בח"ה סי' ה"א קי"ן ולא להרחיב הדבור כ"כ כאלו חדשות הוא מגיד . ועיין למרן כ"מ ז"ל פ"ה מה' ת"ת דקאי כדעת הרשב"א והרדב"ז ז"ל דכתב נעוד דלא מצינו לא במשנה ולא בגמ' שיהיה לרבו שאינו מובהק כו' דהא במתני' סתם רבו אמרו והיינו ודאי רבו מובהק דאילו שאינו מובהק אינו נקרא בשם רבו סתם ע"כ יעו"ש .

וראיתי עוד לכו"ס נ"י שהביא ת"ם אנוכי היה לעיל לראיה לנ"ד מתים בסנהדרין בד"ה ע"ב דאמ"ל ר' יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו ואצטריך ליה לר"י לומר לו לרב שמן דהרשות נתונה לו עד זמן שלוכי דוקא ולא בסתם מינה מוכח דאם היה נותן לו רשו' בסתם היה משמע דלעולם יכול להורות ולא היה יכול ר"י לחזור בו מהרשות שהרשה אותו . דאם איתא דבכל זמן שירצה רבו לחזור בו הרשו' נתונה בידו לחזור למה לא הרשה אותו בסתם אלא ודאי דלאו כל כמיניה לחזור בו דכבר זכה התלמיד להורות ומעלין בקדש ואין מורידין ודוקא על תנאי אף דזכה מורידין אותו מגדולתו וליכא משו' מעלין וכמ"ש מ"ע הרב בעל שבי שבין ז"ל שם בסוגיין . וכו"ס נ"י כתב דראיה זו אינה מכרעת ואפי' השתא אינם אומרים זה דאף אח"ל דיכול לחזור אטו משום דיכול לחזור בו היה צריך ר"י ליתן רשות בסתם ולחזור בו את"ד יעו"ש . ולכא דאמרי מה אענה ומה אומר להשיב עליו בדבר שהרואה בעיניו יראה איך ראיה זאת היא אלימתא ומוחזקת בלי שום ספק וכדי לדונו לכף זכות אמרתי אני אל לבי דכו"ס נ"י לא הבין את דברי ומשו"ה הוא מרבה דברים בלי שום טעם והוא דהעלים עין שכל עיקר ראיתי הנה היא דכיון דהתלמיד זכה להורות אין כח ביד שום אדם להורידו מגדולתו משום מעלין ודוקא היכא דהוי על תנאי ליכא משו' מעלין כי הא דרב שמן ובהו שהורים מכאן ת"ח בעל פ"ה ז"ל . ברם אם אינו ע"ת ודאי ל"ש משו' מעלין וא"כ מה כחו יפה של רבו להורידו מגדולתו דמה מצא בו עול . ועוד דבעיקר דברי הבין כו"ס שכוונתי היא שהי' בכונה מכוונת עשה זה שלא להרשות אותו בסתם כדי לחזור בו אח"ך וע"ז הוא מקשה דלא יחזור דאטו משו' דיכול לחזור יחזור בו . גם בזה לא הבין את דברי כאשר המעיין יראה . והוא דכוונתי לומר שהרשה אותו בסתם כדי שכשיחזור מבבל ויראה לחזור רב שמן עוד לבבל כדי לסחורה יהיה כפוף תחתיו ויהיה צריך לרשותו כדרך כל התלמידים ואין כונתו למנוע אותו לגמרי . וראיתי עוד שכ' דלא זכה להבין דעתו דר"י דאמר לו לר"ש הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלינו דכיון דהיה ראוי ר"ש להורות איך היה מונעו דהיו הוא עובר על ועצומים כו' ועל ולפני עור וכמ"ש הרדב"ז ז"ל . ואומר אני דלא ירדתי אל סוף דעתו בזה כלל . והוא דדעת ר"י הוא דכיון שהוא תלמידו רוצה שיהיה כפוף תחתיו שבכל זמן שירצה רב שמן להורות שיהיה מוכרח לו לרשותו עד שישאל ממנו והוא יתן לו רשו' ולא כמו שהבין הוא שהיה מונעו ח"ו כי אם שהיה רוצה להיות כפוף אליו ויהיה צריך לרשותו וזה פשוט .

ובהיותי בזה ראיתי דדין זה דהרב יכול להרשות את התלמיד לזמן קבוע דוקא פסקו הרמב"ם ז"ל בהל' סנהדרי פ"ד ה"ט וכן יש לסומכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון או להורות עד שיבאו הנסים לכאן או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה וכן כל כיוצא בזה ע"כ ועיין למרן כ"מ ז"ל שם וע"ז תמהתי הרבה למה זה דין זה לא פסקו כי אם דוקא הרמב"ם ושאר כל הפוסקים השמיטוהו ולא פסקו אותו ולא ידעתי למה . וגם סימן זה אשר לקח הרמב"ם ז"ל עד שיבואו הנסים לכאן לא ציין לנו מרן ז"ל מהיכן הביא הרמב"ם ז"ל השי' הזה ואנכי לא ידע ובסוגיין ליכא אלא כי אם עד שתבא אצלינו .

הדרן לדמעיקרא לענין הדין כי אין לאיש לתלמיד לחזור רבו ויורה יורה ידין ידין כנתשי' ואין צריך לבקש ולידע מה שמשמע מפי רבו בו . וגדולה מזאת ראיתי להגאון המפורסם בעל שאלת יעבץ ז"ל סי' ה' דהם שק"ל וערי' ה' הכני בענין אם יכול התלמיד לחלוק על רבו כיעו"ש ובדבכ"ד ע"א כי וז"ל ואפי' אם יתעקש אדם לומר דמהני רשותא דרבים כה"ג כמי תסתייה דנימא הכי כי יהיב ליה רשותא בהדייא דאפשר לגבים דידיה מהני דאמר שכבר העיד על התלמיד שכחו יפה לחלוק עליו בשנתן לו רשות על כך אפי' הלכה לסוור בו אין שומעין לו לאסור מעשה וכאותה שאמרו כבר בניה ומי אתה יכול לסתור שעשו כתבר עיי' כתיבת הרשות מיהא בסתמא פשיטא דלא מהני מידי דאמרינן כי יהיב ליה רשותא לאורויי הכא למיפלג עליו לא קא יהיב ליה ע"כ . הרי לך בהדייא דהרב ז"ל כתב בפירוש דכיון דהרשה הרב לתלמיד אין שומעין לו לאסור מעשה כו' ודוקא למיפלג עליה לא יהיב ליה רשותא . וא"כ פשיטא דבנ"ד אפי' אם יחזור בו אין שומעין לו וזה פשוט ואיכא לריכה לפנים . זה כלע"ד להלכה ולא למעשה ואם נעימי מדרכו כך היא דרכה של תורה ואת וה"ב בסופה כ"ד אם לעיל גבכא דלא חשיב ודלא שפין כרלע ליודעי דת ודין . הלע"ד

חיים יצחק קרישפין ה"ט

הלא עתה ראיתי לכו"ס נ"י על מה שהקשיתי אנכי אם לעיל לה"ם תוהיד להמ"ד לי בעל כסא אליהו ז"ל וראיתי לכו"ס נ"י שכ' דלקי"מ וחכך שלא"ם דכדברי הי' הגדול מר זקנו ז"ל מלא להרשב"א ז"ל בתי' לסוכה כיעו"ש בד"ק ואין הסבא' מסכים עמי להביאם שם ואומר אני דהן אמת דאדם קרוב אצל עצמו ומה גם דגברא רבה אמרה למילתיה וצריך למשכוי' אכסשין כל כמה דמצינן להליץ בעדו : אך עכ"פ צריכין אנו לראות בתחי' שלא לפרש בדבריו מה שלא נתכוין ואפי"ה אם היה כוונת הרשב"א ז"ל כמ"ש כו"ס נ"י אפשר דהיה לו לומר דכיון הרמב"ם ז"ל לזה . ברם כד דייקינן בדברי

בדברי הרשב"א ז"ל כדחזי מגולה בעיניו יראה דכוונת הרשב"א ז"ל היינו כמו שהבין רוים כרי"ו ושוב דהוא כרי"ו שהבין בכוונת הרשב"א דבא לומר דכמו דאמרינן בסוכה כשלא יצא בהחלט כי אם לשביל איזה לורך להסוכה לילך שעתו לא הויא יציאה גמורה ואין צריך לחזור ולברך כיון שלא יצא בהחלט לילך לעסקיו היה כמי בהפסקת תפילין דכשהולכים לילך לבה"כ אדעתא להכניסם אח"כ אינו צריך לברך כיון שלא הסיח דעתו מהם זהו מה שהבין רוים כרי"ו בכונת ד' הרשב"א ז"ל ומפני זה פי' שצריך לפרש בסוגיין דרבא לא היה לבוש תפלין מקודם וכמו שהאריך הרשב"ז רוים כרי"ו ועי"ז באתי לפרש ד' הרשב"א ז"ל ואפי' דהם פשוטים. ואינם לריכים פי' מ"מ כדי לסלק טעות זה לריכין פי'. ושוב דכל כונת הרשב"א ז"ל לומר דדוקא בסוכה כי אמרינן דצריך לחזור ולברך היינו כשיצא מתחלה יציאה גמורה לעשות עניניו ושלא לחזור לאלתר אזי מצרכינן לברך אפילו דחזר בו ביום משום דלא יצא לצורך הסוכה כי אם לעסקיו דזהו הוי כמו חליצת תפלין דכל שהולכים הוי גמר סילוקם וצריך לחזור ולברך. ודעתו של הרשב"א ז"ל דאפי' דחלץ תפליו כדי ליכנס לבה"כ הוי היסח הדעת ואם שדעתו להניחם אח"כ דכיון שחולצם הוי גמר סילוקן וצריך לברך. ואמינא לה דעיקר כונת הרשב"א כן משום דאי כדבריך היה צריך הרשב"א למינקט בסו"ד שהרי אבל אם לא יצא מתחלה אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא הויא יציאה כלל וכו' הו"ל ג"כ לפרש את שיטתו גם בתפלין דאם חולץ ללכת כמו ליכנס לבה"כ אין צריך לברך כמו שפי' בסוכה ומדחזינן דדוקא בחלוקה הראשונה אשר כתב דכשיצא לסוכה לעניניו הוי הפסק כתב שם דהוא כחליצת תפלין ש"מ דס"ל להרשב"א ז"ל דכשהסיר התפלין בכל אופן שיהיה הוי גמר סילוקם וצריך לחזור ולברך אפי' בו ביום. ומה גם דאפושי פלוגתא לא מפשינן וכלהו כנוחא שהרי מרכן דצריך לברך אפי' חולץ מאה פעמים ביום בכל אופן שיהיה וא"כ אזלא ליה מ"ש כת"ר כרי"ו בכונת הגמ' והדרא קושייתין לטעי"כ ה"ם מי"ז ז"ל לדוכתין כאשר יר' הנואם ועל שאר דבריו אשר כתב להלן עוי בעד עט"ר ה"ם הכי הוא בעצמו שם אז"ל ומודה אני דהאמת אתי כאשר יראה המעיין ואין הפנאי מסכים עמי להאריך עוד. כקי כדר אשובה אהלה בקיד. החותם הנז"ל.

סי' מב

זאת השבתי אליו

כל יקר ראתה עיני אור יקרות כמו שחר עלה במדבר בעריבה מבקשי ה' יבינו כל. כל שנתנו חכמים עיניהם בו כותבין לו את השנה מפשה ויסיב לן אלופא אלופתא גדולה חשובה לא תחסר כל. כל המקודש מחבירו השכם השלם והכולל רקיע ושפין אור החיים קרישפין. והוא נכבד מכל כל כי הלי מלתא מחייב אינים לאודועי למען דעת כל. כל לגבי דידי לא מלבי היתה לחזור על שמקרא ועל השיכות דבזה וכיוצא אמרו לתרין ואין משיבין לא כל. כל לאתויי דאיידי דחזיתים לדעתים דכי מליך דלשבו שכיו כשפך דך ואשכח איבד ושיבר ברישי שערי אמרי ומלא עזר ככגדי חיים בכליכו לאשויי נפשים הדרכה הדר"ים וחויה סדיר סוא לכל. כל פינה ופינה שכיתי אני את נבי להשיב אל כל המקומות כמעט שיבר ואיכנו והסיכותי מעלי את תלונות במקום שאיר ויעים פלילות לגדל ולחזק לכל. כל לרבות תרתי מחדא ליש אחייא כי חביבים עלי דברי דודי חיבה יתירה חבבו שלופה ועלהו לתרופה את והב בסופה אקרובי לעתא ולקרובי כל. כל תפלה שמע ה' כל יאודם יאיר עיני בדבר תורה לבל אכשל רק יהיו דברי במשפט על כל אכי"ר.

ראשון לכל דבר חפש עלי על מה שהקשיתי אני עני ע"ת ספי' כתי"כ ע"ד רש"י ז"ל בסנהדרין ד"ה די"ס כנגד מחנה ישראל וכו'. דאיך אפשר לו' דאף דכתן לשם כשות משה רבינו אפי"ה מנעו עצמם מאסורות דהכי ז"ל קרי בי רב הוא ושפטו את העם כו' וכתי"כ הכנם לחק' עלי שלא יכד אל עמק עיוני בזה דלדידי מי ניחא כו'. ואנכי השואל דהאמת אתו שלא שבין את דברי וחס בא לו מזה שלא שלך בדברי דרך ישר ולקח נתפי' הקו' כבי שהכי בתפי' כבר כתבתי דיכולים אנו לו' דפסוק והיה כל מבקש ה' כו' לא היה אלא דוקא ממוצאי יוה"כ עד שבא יתרו אבל משבא יתרו ואמר למשה ואתה תחזה מהיום ההוא ומעלה לא היו הולכים אל משה אלא לדבר הקשה וכמאמר הכתוב ושפטו כו' וא"כ לפ"ז מה מקום להקו' על פי' שפי' אני עני בדי' רש"י ז"ל דכיון דכשאלו במחנה הלחשון ולא הורו היכן נתקיי' קרא דושפטו את העם דהכי שפי"כ נתקיים משבא יתרו ואילך. ומ"ש בכונת רש"י ז"ל דכשאלו במחנה הלחשון ולא הורו הי"ד עד שבא יתרו שהכי רש"י ז"ל לא קאי אלא ע"פ והיה כל מבקש ה' כו' דאוקימנא ליה בקודם שבא יתרו.

הן אמת ולא אכחד דיסוד רעוע הוא כיון דאעיקי' מ"ש רש"י ז"ל בפי' ע"פ ויהי ממחרת דפי' זו לא נאמרה עד שנה שנייה אינו אלא על מוצאי יוה"כ הוא שירד משה מן ההר והוא שנה שניה לבריאת עולם וכמ"ש הרא"ם וכמו שהשם עלי כת"ר כרי"ו. אלא דאכתי הפי' שפי' אני הדל ע"ד רש"י ז"ל בסנהדרי' במקומו עומד והוא אמת ויציב. דלפי' שפי' כת"ר עדיין ק' דמה זו הרגשה שהרגיש רש"י ז"ל דקי"ל דאם כתן לו כבו רשות מותר לשורות ולמה היו מבקשים את משה דהכי ק"ל לרש"י ז"ל דיתרו לאחר מ"ת בא וכמ"ש בעלי התוס' בפי' דעת זקנים ס' יתרו והר"ב נחלת יעקב ז"ל שם וא"כ שפי"כ איכא למימר דפי' והיה כל מבקש ה' לא היה אלא ממוצאי יוה"כ עד שבא יתרו ונתן להם רשות שהרי למ"ד אחר מ"ת בא א"א לו' שבא בין ו' בסיון ובין יוה"כ דא"כ איך יוכל להתקיים השאיסו' אני חותנך כו'. שהרי משה היה תמיד בהר אלא ודאי צ"ל דבא לאחר יוה"כ כמה ימים באותן הימים שבין יוה"כ ובין חקע הרגלים וכמ"ש כל זה ה' כ"י ז"ל שם. וא"כ לפירושי ולפי' ה' זרע אברהם ז"ל לק"מ מקי' דושפטו את העם כו' דזה לא היה אלא משבא יתרו ואילך וכמ"ש. אלא לפי' כת"ר עדיין ק' וכדאמור. והן עתה ראיתי בס' רכו ליעקב במי' לסנהדרי' שפי' כדברי רש"י ז"ל כמ"ש בעניותין אלא דברבותא לא פי' כלום עי"ש.

אלא דלפי שאמור עדיין ק' למ"ד יתרו קודם מ"ת בא היאך יתקיימו ב' כתובים הללו. וי"ל דלמ"ד קודם מ"ת בא ס"ל דקי' והיה כל מבקש ה' כו' לא קאי אלא לדבר הקשה ולזה דוקא היו הולכים אל משה ולא ס"ל כרש"י ז"ל דהיה משום רבותא דמשה וקי' דושפטו לא איירי אלא לדבר הקטן שכן כתי' את הדבר הקשה יביאון אל משה וכל הדבר הקטן ישפטו הם. אין י"ל דלזה המ"ד ס"ל דקי' והיה כל מבקש ה' כ"ל מאן דהוה בעי ללמוד תורה ממשה ולא לענין הוראת דין.

עוד ראיתי למבת"ר כרי"ו שהיי למה שהקי' אכבי הדיוט עפי' דהיאך נתקיים ק' דושפטו את העם כו' דשפי"כ נתקיים דהזקנים היו שופטים בין א"ש ובין רעהו את הדינין דאיפקדו קודם מ"ת במרה ולא היו מורים הוראות כדרך כל הוראה אשר מורים הת"ח עתה וכמו שהיה מורה להם מרבע"ה וא"כ אלינן למימר דזהו מ"ש רש"י ז"ל רבותא דמשה שאכי דהיינו דאפי"ה לא הורו שום הוראה וקי' דושפטו את העם שפי"כ אפשר לקיימו דקאי על הדינין אשר במרה איפקוד כו' את"ד ועמו הס"כ דבריו באו שלא בדקדוק שהרי עדיין לשלושית הדיו קיימת במ"ש עמ"ש רש"י ז"ל עי"ש ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה כו' להיות נכונים לשפוט את כל א"ש ריבו ודוחק לו' דכוונתו לו דתהיו נכונים מעכשיו לשפוט לאחר מ"ת דהכי לא היה בדעת מ"כ שהם עתידים לשפוט עד יתרו הוא דהעלהו עלה כבונה והוסיף מ' אי בתורה ואם כבר היה בדעתו להושיבם לשפוט היין. לא ראינו שום הוספה בעצת יתרו ומהכרח זה כתב דת"ש רש"י ז"ל לשפוט את כל א"ש ריבו היינו לשפוט את הדינין אשר איפקדו במרה וא"כ עיכה כשמע דעצת יתרו הן היתה על כל מיני הוראה דאל"כ מה בא להוסיף ואיך תוך כ"ד כתב דשפי"כ נתקיים ק' דושפטו את העם והיינו דקאי על הדינין אשר במרה איפקיד ושלא זה כבר היו שופטים

קודם

קודם שלא יתרו וכדמשמע מק' דואל הזקנים ומה בא יתרו להוסיף ואין להסתפק ולומר דמה שאמר להם מ"ר אל הזקנים שישפטו את כל העם כיון לא היה אלא עד אשר ישוב מ"כ מן ההר וכשחזר לא הניח להם לשפוט אפי' דינין ומשו"ה אמ"ל יתרו נבול תבול כו' דחלילה לומר כן על מרע"ה דמאחר שכבר הרשה אותם בודאי שהיו ראוים לכך ואיך אח"כ חזר בו ולא הניח אותם עד שבא יתרו ומאי דקאמר קי' עד אשר נשוב אליכם כ"ל דעד אשר נשוב אין אתם יכולים לזוז מתוך המחנה כדי שתהיו נכונים לשפוט אבל כשנשוב אתם רשאים דכיון שאני כאן אני שופטן ואין כונת מרע"ה לומר להם דכשאחזור אין להם עוד רשות לשפוט אותם ועוי' דאעיקר' הדבר שפל' מגלי' מלם לומר בכונת רש"י ז"ל דקאמר רבותא דמשה שאני דאפי"ה לא הורו שום הוראה חוץ מהדינין דאיפקדו במרה. דממ"נ אם לא נתן להם רשות מש"כ להורות כי אם הדינין אשר במרה איפקוד וכדקאמר קי' ואל הזקנים אמר כו' א"כ אין כאן שום רבותא על שלא היו מורין שאר מילי הוראה כיון שלא נתן להם רשות כ"א על הדינים וא"כ מן הדין היו עושין ואם נתן להם רשות על הכל למה נשאר מילי הוראה היו עושים רבותא ואין מורין אעפ"י דמהי"ד מותר להם ובדינין לא היו עושים רבותא ושופטים.

ובעיקר פקפוקו עמ"ש רש"י ז"ל ע"ש ואל הזקנים אמר כו' לחיות נכונים לשפוט את כל העם כיון דבתמי' עלה ע"ד לוי' דכוונתו לומר דתהיו נכונים מעכשיו לשפוט לאחר מ"ת ושוב חזר בו דזה דוחק דהרי לא היה בדעת מש"ר שהם עתידים לשפוט אלא יתרו הוא דהעלהו עלה נבוכה ואם כבר היה בדעתו כן מה בא יתרו לחדש כו' כעלם מעיני דמר מ"ש ה' כמלא יעקב ז"ל ה' יתרו עמ"ש רש"י ז"ל ע"ש וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום. אמנם נדב ואביהוא ועי' זקנים הכלוים עתה עמך ע"כ הק' עמ"ש הרא"ם ז"ל שם ושוב כי וז"ל וכ"ל דכך היה שעכן דמשה היה דן לבדו ואפ"ה חלק להם בתי דינין שאהרן ג"כ היה דן לבדו בבית אחר וכן נדב ואביהוא ועי' זקנים שכל אחד היה דן לבדו ביחיד מומחה או בשלשה ובשעה שאמר יתרו מדוע אתה יושב לבדך לא ידע מזה שהכין גם ב"ד אחרים לכן הוקי' בעיניו והשיב לו משה ושפטתי כו' ואז אמ"ל נבול תבול כי לא יספיקו אלו הדיינים לעם הרב הזה אלא יוסיפו עוד דיינים שרי אלפים כו' ע"כ וא"כ לפ"ז שפיר היה אפשר לומר דכונת רש"י ז"ל דהיו נכונים מעכשיו לשפוט לאחר מ"ת ויתרו בא להוסיף דלא יספיקו אלו אלא יוסיפו עוד דיינים אלא דאעיקר' האמת יורה דרכו דאין כונת רש"י ז"ל כן ועם שהקדק כת"ר מלשון רש"י ז"ל דנקט לשפוט את כל העם כיון ולא כתב להורות כו' דתיבת לשפוט מורה על הדינין והביא ראיה ממ"ש הרא"ם ז"ל. אנכי תמיה על כת"ר דמדיהטא דליסניה שכי דתיבת לשפוט מורה על הדינין אשר איפקדו במרה כמ"ש בפי' שם שם לו חק ומשפט כרא"ה דכדמה לו דהדינין שנפקדו במרה הם את"ה דינין פרטים ומשו"ה כתב דתיבת לשפוט מורה על הדינין אשר איפקדו במרה כמ"ש בפי' שם שם לו חק ומשפט וכלו' דמזה הק' דרשו רז"ל דדינין איפקדו במרה והיינו מתיבת משפט כמלא דתיבת משפט מורה ובא על דינין שאיפקדו במרה דוקא וא"כ גם מ"ש רש"י ז"ל לשפוט כו' מורה על הדינין דאיפקדו במרה דאם אין כונת כת"ר כן למה לו להאריך כ"ז אשר איפקדו במרה כמ"ש בפי' שם שם לו חק ומשפט ולהביא ראיה מהרא"ם ז"ל דלשון משפט הוא על הדינין דאיפקדו במרה הסי"ל דתיבת משפט בעלמא מורה ובא על הדינין אלא מוכרח דכונת כת"ר נראיו כדכתיבנא ועמו הסי"ל טעם בדמיונו ואין הדבר כן אלא מ"ש רז"ל דדינין איפקדו במרה ר"ל כל פי' משפטים וכמ"ש הרא"ם ז"ל שם ע"פ שם שם לו ע"ש והוא דכל דבר שהוא בין איש לרעהו חוץ מדיני איסור והתר כשר ופסול נקרא דינין.

עוד חזה הוית בד"ק עמ"ש אני עני עפ"י כת"ר בד' רש"י ז"ל דאעיק' איך אפשר לומר כן בכונת רש"י ז"ל שהרי בימים ההם לא היה צריך ליטול רשות מרבם אלא כל שהיה רחוק ג"פ היה מותר להורות אף בלא נטילת רשות והם שאלו' נטילת רשות אף ברחוק ממנו ג"פ אינו אלא מרי ואילך ומשום מעשה שהיה וע"ז חזר וכי כת"ר דכ"ז שכתב בזוקה שבואה בפיו והוי מתוכחן של רבני האחרונים הר"ב ראשון לציון והי' כמוהרש"א ז"ל בס' עש"ה ובס' זאת ליהודה ז"ל ולא זו בלבד אלא שהגדיל המדורה עלי דאיך אישתמיט מיני' ד' הרי ר"ל לעת הצורך ואנא דאמרי דגם בזה שגג בדברי דכל עיקר קושיתי אינו אלא דבימים ההם לא היה צריך ליטול רשות מרבם מרחוק ממנו ג"פ כיון דזה אינו אלא מרי ואילך משום מעשה שהיה וכמ"ש בפי' בדברות הראשונות וא"כ מאי מייתי מר מהכי שלשה הרועים ז"ל דהם לא מיירו אלא בפ"ר דהיינו תוך ג"פ ובתוך ג"פ ודאי דגם בזמן ההוא היה צריך רשות משו' דטעמא הוי משו' כ"ר ומה לתקן עם הכר אלא דענ"פ צריך אני לדון למר לכף זכות דכיון דכל מגמתו אינו אלא לעשות אגרת פיטורין משו"ה לא השגיח שפיר בדברי הגם דאפי' השגחה אינו צריך לזה דהדבר פשוט לעין כל חוזה.

עוד חזה הוית בד"ק עמ"ש ה' ת"ח ז"ל עמ"ש בב"י סי' רמ"ב דתנחום הוה אקראי בעלמא דמאי אצטריך לפ' הכי דילמא נטל רשות מרבו הוה ואנכי הצעיר כתבתי בדברות הראשונות דבתמי' עלה ע"ד דעת הריוע להוכיח כמ"ש בב"י כו' ושוי"ר דאיכא הוכחה כו' וכת"ר תפס עלי בבל"ת ראשי דאיך פסקתי את הדין בסכינא חריפא דבכל פעם ופעם צריך ליטול רשות מרבו דזה הוי הפך מוהרי"ק ז"ל כו' ולזאת אש"ב דלדין כזה אפי' בסכין מלא אלודה הוא בקל למפסקיה וכ"ש בסריף אבל מה אעשה דכת"ר לא הבין כדחזי דברי ה' ח"מ ז"ל ומזה בא לו ג"כ שלא הבין את דברי וגם כרי דלא ראה דברי הב"י במקומן ואף אם ראה לא השגיח בהם יפה דהרי כונת הב"י ברורה דהוקי' לו דמדאותבוה לר' תנחום מדתניא תלמיד אל יורה אלא א"כ היה רחוק ממנו ג"פ משמע דאי הוה חוץ לג"פ שפיר דמי והר"מ סי"ל דאפי' חוץ לג"פ אסור לקבוע ולהורות וע"ז כתב דהסיא עובדא דתנחום הוה אקראי בעלמא ומשו"ה אמרו לו דהתניא תלמיד אל יורה אלא א"כ רחוק ממנו ג"פ וכלו' דאפי' דהוא אקראי לא שרי אלא חוץ מג"פ אבל מר שהוא תוך ג"פ אסור וע"ז השיב להם לאו אדעתאי ועיי' הק' ה' ת"ח ז"ל דמאי אצטריך לפ' הכי דילמא נטל רשות מרבו הוה ולכך הוה שרי ליה להורות חוץ מג"פ וכלו' דמאי דמשמע מן הש"ס דאי הוה חוץ מג"פ ש"ד הייכו משו' שכבר נטל רשות מרבו להורות חוץ מג"פ ומשו"ה הוקי' לו לר' תנחום לאו ר' מני דמן צור איכא הכא כו' וכלו' דאף בנטילת רשות לא שרי אלא חוץ מג"פ וע"ז כתבתי אני הצעיר דבתמי' עלה על דעתי לסוכים כמ"ש בב"י דלא אוקמי בנטל רשות ממאי דהשיב לאו אדעתאי וא"א דכבר נטל רשות מיניה וכלו' להורות חוץ מג"פ דאילו תוך ג"פ לא מהני אפי' רשות וכמ"ש שם בב"י בשם התוס' ומוהרי"ק ז"ל א"כ איך לא הוה אדעתיה. ומה להורות חוץ מג"פ הוה אדעתיה ונטל רשות ממנו להורות תוך ג"פ לא סל"ק אדעתיה מרבית פו"ר דזו איכה הוכחה דלא רחוקה הי"א לומר דהיום נטל רשות ולמחר בעת הדרוש לא עלה ע"ד מרבו ולא נתן לבו עליו וכלו' דבאותה שעה שכח כלל וכלל מרבו ואילו היה זוכר לא היה פותח פיו כלל. ואין כוכחי לומר דלא עלה על לבו ליטול רשות ממנו דכיון שהוא תוך ג"פ לא מהני רשות וא"כ כמה שקעה כל האמרים ואדרבא על כת"ר יש לתמוה דעשה כל אפיא שוין דאף תוך ג"פ מהני רשות ולא זו בלבד אלא דאף בפעם אחת סגי ואף גם זאת דיחס כן בשם מוהרי"ק הפך מ"ש בפי' הב"י ז"ל משם מוהרי"ק ז"ל.

עוד כאחת עיני בד"ק ע"מ שחק' כת"ר בדברות הראשונות על הרמ"א ז"ל ושכל רבני האחרונים עמדו בד' הרמ"א ז"ל ואנכי הצעיר השיבותי לו דלא מצאתי מי שהרגיש בזה וגם עמ"ש אני עני על ה' בן ידיד ז"ל. וגם על מה שחק' בדברו' הראשונו' על ה' חידא ז"ל והרי"ב פ"ת ז"ל דלמה לא חשו להביא ד' התוס' בכתובו' ואנכי הדיוט כתבתי ע"ז דלמה להם להביא ד' התוס' ככתו' בארוך בקונ' הראשון ועל הכל רצה כת"ר לפטור ולהציל את עצמו בדברים בעלמא כאשר יראה

יראה הרואה ואנא דאמרי דלדבר כזה וכיוצא בזה יותר טוב הי״ל שלא להשיב כלום .

עוד חזה הוית בדיק ע״מ שהשוה כת״ר בדברות הראשונו׳ לה׳ חיד״א ז״ל בס׳ כסא רחמים עם מ״ש ה׳ פ״ע ז״ל וס״ל דבנבואה ליכא דין מורה הלכה. ואנכי הצעיר כתבתי ע״ז דה׳ חיד״א ז״ל לא ס״ל כן וכמ״ש שם באורך וכת״ר חזר עוד להחזיק בטעותו וכו׳ דדברי מן המתמיהים ופי׳ ד׳ ה׳ ז״ל לפי דרכו. ואנכי הרואה דמשמעות דורשין איכא ביניהו ברם מי שמודה על האמת יראה דכונת ה׳ ז״ל כדכתיבנא ואינו מן הראוי להאריך בדברים פשוטים כאלו. ומ״ש עוד כת״ר דלא הבין דברי במ״ש דלא בא לחלק ה׳ ז״ל אלא דבנבואה די בשאינו מקפיד לא כן במורה הלכה דהא אפי׳ דאינו מקפיד בנבואה הוא אסור דאינו מורה הלכה אלא מאת ה׳ היתה כו׳ ולא שייך לומר דאינו מקפיד אבל דין מורה הלכה אית ליה דזה הם כי לא להזכיר כו׳ ונראה אשיב דבדבריו אלו ראיתי דכל מה שמתלוצץ עלי כת״ר דמרוב חשקו להשיב איני מדקדק יפה בדבריו נר״ו ולא בדברי ה״ל כינה ולא ידע מה כינה דכולהו איתנהו בים שהרי כתבתי אחת למעלה שם בקוני׳ הלשון משם ה׳ ז״ל בס׳ פת״ע דכ״ב ע״ד דאף דבנבואה איכא דין מורה הלכה אפ״ה טעמא רבה איכא לחלק בין נבואה לדין ולו׳ דבנבואה די בשאינו מקפיד וא״כ מ״ש עלי כת״ר לעיל מה תלעק אלי כו׳ מלבד דלא דמיא כעובדא לדנא מ״ש כת״ר למ״ש רבני האחרוני׳ ז״ל כדי ללעוג עליהם וכמ״ש לעיל אלא דאפי׳ לדי׳ כת״ר אנכי הקשיתי על מ״ש בדיק ולא ראיתי שכדבריו כתבו רבני האחרונים. אבל אי קי׳ הא קי׳ על כת״ר שמאחר שכבר כתבתי כן משם ה׳ ז״ל גופיה בפת״ע סי״ב מה תלעק אלי דהם כי לא להזכיר לו׳ כן דכיון דה׳ ז״ל הזכירו כ״ש וק״ו שאני הדל לא אשקוט ולא אנוח מלהזכירו אלא דאעיקר׳ אנכי הדיוט לא הזיכא אפי׳ כ״ש קו׳ והוא דה׳ ז״ל לא קאמר שם בס׳ כסא רחמים דמאי דאינו מקפיד בנבואה הוא אסור דאינו מורה הלכה אלא מאת ה׳ היתה לא וכמו שהבין כת״ר בדבריו דכל עיקר הי׳ הוא זה דהפ״ך יש מקום להקפיד על שמכין עצמו לנבואה וכמ״ש שם ה׳ ז״ל משם מוהרח״ו ז״ל אלא כונת ה׳ ז״ל לומר דבנבואה די במה שיודע שאינו מקפיד ויכול להתנבאות דכיון דמאת ה׳ היתה לה לא כן במורה הלכה ממש דאפי׳ שיודע בודאי דרבו אינו מקפיד כמו בני אהרן שהיו יודעים בודאי שלא היה מקפיד היו משה רבם אפ״ה אסור להם להורות וכל לגבי דידי האריכות בזה אינו אלא יגיעת בשר .

עוד חזה הוית בד״ק ע״מ עו׳ אנכי הדיוט דמ״ש אח״ך ה׳ ז״ל שם בד״ה ואיהו וכו׳ מבואר דס״ל דגם בנבואה איכא משום מורה הלכה דהאמת כן הוא אבל הוא חי׳ אחר כו׳ ברם בחיי׳ הראשו׳ שהי׳ הוא פשוט שבא לחלק כמ״ש וכאשר יראה הקורא בשר לו ע״כ. גם לזה אנכי אשיב דעיני ראו ולא זר והגם שכתבתי אחת למעלה דאינו מן הראוי להאריך בדברים פשוטים כאלו עכ״פ בראותי דבריו אלו לא יכולתי להתאפק מלפני ד׳ ה׳ ז״ל רחב רחב. והוא דה׳ ז״ל הביא מהגה״א דיליף ממה שהתנבאה חולדה במקום ירמיה משום דקרובת ירמיה היתה ומשמא שניק לה ירמיה. דהיה ג״כ שיכולין להורות במקום דידוע דלא קפיד רבים. וע״ז הקי׳ ה׳ ז״ל לכאורה דהם בפ׳ הדר איכא למ״ד שלא מתו בני אהרן אלא על שהורו בפני משה רבן והרי מלעיה לא היה מקפיד גם אלעזר בן אחיו כו׳ גם יהושע ן׳ נון כו׳ אלא ודאי מוכרח לחלק בין נבואה ובין מורה הלכה כו׳ וכלומר דדוקא בנבואה כיון שיודע שאינו מקפיד מותר אבל במורה הלכה אפי׳ שיודע שאינו מקפיד אסור ומשו״ה מתו בני אהרן. וא״כ איך השוה אותה בהגה״א ויליף מנבואה למורה הלכה. ואין לו׳ דהיינו דקאמר הגה״א וקלא במגוס יש דזה אינו במגוס אלא בר מהדר הוא ואפשר ליתב דמ״ש בהגה״א הוי כמו חולדה דכבר ידעה כו׳ וכה״ג דהתלמיד יודע שאסור להורות במקו׳ רבו אך ידע דאינו מקפיד בזה שרי וכלומר דמאי דיליף הגה״א מנבואה למורה הלכה אינו אלא באופן זה שכבר ידע שאסור אך ידע דאינו מקפיד אך בני אהרן דלא ס״ד כלל דאסור להורות אמטו להכי איענשו ולהא דאמרו גבי אלעזר יתיב וכו׳ ולמאי דאמרי׳ גבי יהושע ן׳ נון וכו׳ אלא דאכתי צריך לפי מ״ש בהגה״א וקלא במגוס יש וע״ז כתב ומיהו קיים בהגה״א כו׳ דיש לחלק בין הי״ג שהורה לפני רבו למורה לפני גדול הדור ואינו רבו כו׳ ע״כ וא״כ לפ״ז אין כאן מקום לכל מ״ש כת״ר וכמובן .

עוד ראיתי לרו״ה נר״ו ע״מ שהקי׳ על ה׳ מלך שלם דכתב ממנו די החומ׳ בכתובו׳ ואנכי הצעיר ויהי מאז השיבותי לו דבעלם מעיני דמר נר״ו דה׳ ז״ל גופיה זכר עשה לדי החומ׳ הנז׳ בד״ש וא״כ הי״ל להק׳ על ה׳ ז״ל מינים וביה והן עתה ויהי כמשיב כת״ר ע״ז דאין זה אלא דקדוקי עניות ואדרבא היה לי להיות תנא דמסייע ליה כו׳ וכיוצא מאלו הדברים. גם לזה אנא דאמרי׳ לשרי לן מר דאין זה עניות דרך ארץ ודרך ארץ קדמה לתורה ואדרבא כמו שכתבתי כך היא דרכה של תורה . הלא מעתה הנא כנא לבית הספק ועיני ראתה לרו״ה נר״ו שכתב דתמכתי בדבריו מה שלא נתכון ולא נסתפק. והוא דאין כונתו לו׳ שהיה לו בפי׳ שאל יורה אלא שרבו קפיד בינו לבין עצמו ודבר עם אחד בני אדם שהוא מקפיד על הוראת תלמידו והתלמיד שמע והבין שאין רצונו של רבו שיורה כו׳ ובמורה זה רצה לפטור עצמו מכל מה שהקי׳ עליו וחזר ופי׳ דבריו הראשונים באורך וברוחב מה שלא בא בדבריו ולא עלה על לבו בתחי׳. ואען ואומר דמלבד דא״כ דעיקר ספיקו אינו אלא כשלא אמ״ל בפי׳ שאל יורה אלא דקפיד רבו בינו לב״ע ומשו״ה הוא מאי דעלה בהסכמת דאין לחוש לחזרתו דכיון שרבו לא גזר עליו בפי׳ אין לתלמיד לחוש לחזרתו ולידע תוכן הדברים אשר שמע דקא קפיד רבו. א״כ בכל מאי דשקיל וטרי רו״ה בדבורי הראשוני׳ לפחות בפעם א׳ הי״ל להשמיע קן קולמוסו ולפרש כן ואיך אפשר דנשאר דברי׳ בא בארוכה כמעט ללא לורך ונדבר הזה דעיקר׳ תלוי בו לא יכמת שמץ מינהו. אלא דהאמת במה שהוא אמת דבתחי׳ מעולם לא עלה על לבו להסתפק בהי״ב ועתה הוא שנתקן כדי להציל את עצמו ופי׳ דבריו כחפצו ורצונו. אלא דאנכי תמיה על כת״ר דאם כבר נסית לזה. ערה כל הי״ל להשגיח שפי׳ בדבריו הראשונים ולו׳ דבר שלא יהא חיו סותר אלו שהרי כתב שם בד״ה הדרן לדמעיק׳. וז״ל א״כ ק״ו בנ״ד דבפירוש קפיד רבים במה שמורה תלמידו כו׳ והנה דו״ד הדוחה לדחות דכונת כת״ר לו׳ על מאי דקאמר בפי׳ לאחד בני אדם ואינו ר״ל לתלמידו מלבד דהאמת אינו כן מה יענה למ״ש עו׳ כת״ר נר״ו שם וז״ל עוד נ״ל להביא ראיה לנ״ד כו׳ ועתה שרוצה לחזור בו יראה לעיל שגורה שעובר על ולפני עור לא תתן מכשול אם תלמידו מקיים את דברו של רבו שלא יורה וכו׳ ע״כ וזה הוי הפך ממש ממ״ש בדבורי אחרונה׳ דאין כונתו לו׳ שאלה לו בפירוש שאל יורה ואיכי יודע אם בדברי׳ שכתב כאלו שיוכל איש לחזור בו ולפרש כל בתר איפכא. עוד יש להוכיח כן מדבריו הראשונים במה שהביא ראיה לנ״ד בקו״ד ממאי דאמ״ל ר״י לרב שמן הכי אתה ברשותינו עד שתבא אללנו וקיים וז״ל. וא״כ בנ״ד כל שהרשה אותו מעיק׳ בפתח ודאי דלא יוכל לחזור בו כו׳ ואין יכולת ב״ד רבו להורידו מגדולתו וכו׳ וחכמים לא כתבו דבריהם להשיעורין דהא הוא רבו שהורידהו מגדולתו וא״כ זכינו לדין דלא יוכל רבו להורידו מגדולתו מכמה טעמים שכתבנו. וכו׳ עכ״ד. והשתא א״א דכל עיקר ספקו אינו אלא כשהתלמיד שמע והבין שאין רצונו של רבו שיורה אם יוכל התלמיד להורות ואל יחוש לחזרת רבו או נאמר דכיון שהוא מקפיד עתה צריך התלמיד לחוש לחזרתו. א״ך בהכרח לו׳ דכת״ר פתח בכך וסיים בחבית שהרי כיון שרבו לא אמ״ל בפי׳ שאל יורה אלא דהתלמיד הוא שהבין דהקפיד רבו איך שייך לכתוב ולומר דבנ״ד אין יכולת ב״ד רבו להורידו מגדולתו כאילו בכח גדול וביד חזקה מעכב לתלמידו שאל יורה ובשלמא כשהספק הוא שאמ״ל רבו בפי׳ שאל יורה וכמו שהבנתי אני עני בכונת כת״ר וכמו שהוא האמת שייך שפיר למימר כלשון הזה דאין כח ב״ד רבו להורידו מגדולתו ולא עוד אלא דגם עתה בדבורי אחרוני׳ חזר וכי׳ וז״ל. ברם אם אינו ע״ת ודאי דיש משום

מגיק

מציק וא"כ מה כחו יפה של רבו להורידו מגדולתו דמה מלא בו עול עכ"ד ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דכל כ"ש ושכ"ב אמרה .

גם מ"ש וז"ל ומה גם דקי"ל דאם קפיד לא מהנייא מחילה גם עתה דקפיד לא מהנייא מחילה ע"כ אכתי הדיוק לא מצאתי לדברי' כאלו בית מוטב דמדבריו משמע דדוקא אם קפיד הוא דלא מהנייא מחילה ואין הדבר כן דהרי עיקרא דהאי מלתא הוא בכתובות ד"ם ושם נאמר בתיקי' והביאו הת"כ בעצמו בקונ' הראשוני' ז"ל . וכ"מ היכא שהרב מוחל על כבודו דהכי אפי"ה אל יורה דלא מהנייא מחילה הוא"ל ורבו אצלו עכ"ל . וא"כ זה שכתב כת"ר דקי"ל דאם קפיד לא מהנייא מחילה לא ידעתי היה מקום כבודו ולא הו"ל לומ' אלא במכ"ש דאם אפי' בנטילת רשו' אמרי' דהוא"ל ורבו אצלו לא מהנייא מחילה כ"ש וק"ו דאם קפיד אפי' אין רבו אצלו לא מהנייא מחילה ולא הו"ל דהכי קי"ל . איך שיהיה וכ"ז שכתבתי אינו אלא לפי מאי דס"ד דר"ם כבי' דמוכח זה כמו שקטו כל המתיהות שהמפרשי על כת"ר . ברם כד דייקינן שפיר אף אם נאמר דכן היתה כוונתו מעיקר' ואכתי הדל לא ירדתי לסוף דעתו אפי"ה לא הרויח בזה כלום ובא היום יצא כאשון על הראיה שהביא כת"ר מתשו' מוהריק"ו ז"ל שכי שאין צריך ליטול רשו' בכל פעם שיורה כי אם בפעם הא' וא"כ גם בנ"ד כיון שהרשה אותו מעיקר' וכו' ג"כ כאן שלא גזר עליו שלא יורה אין לשום לסוכתו ומלפרך לידע אם הוא מרוצה ברשו' הראשו' שהרשה אותו אם לאו דהא אין צריך רשו' בכל פעם כו' ולדידי עדיין לא חזינא שום ראיה מהכא לנ"ד דע"כ לא קאמר מוהריק"ו דאין צריך ליטול רשות בכל פעם אלא דוקא כשאינו רואה תלמידו שום רמז מהקפדה רבו אז אמרינן דמסתמא כיון שרבו נתן לו רשו' הוא לכל ימי עולם אבל בנ"ד דכ"ד שכבר שמע ושבין שאין רצונו של רבו שיורה אשין דמוהריק"ו ז"ל אזיל ומודה שאסור לו להורות כיון דקא קפיד רבו ואפי' שלא שלא צוה לו בפירוש שלא יורה אפי"ה אסור לו להורות משום כבודו של רבו ואף שרבו עשה שלא כהוגן להורידו מגדולתו תלמידו מכ"מ חייב לעשות רצונו של רבו .

גם על הראיה שהביא כת"ר מתשו' הרדב"ז ס"י ש"א קי"ן ואני עני השיבותי לו דגם זו אינה משלנו ובמ"ש שם באורך חזר וכי כת"ר כר"ו וז"ל . ברם עתה שפירשתי דברי א"כ שפיר שבאתי לדי' הרדב"ז אלו לראיה דכיון דלא גזר עליו בפי' כי אם שהוא מקפיד בינו לבין א' תלמידו מקיים הקפדתו מפני השמועה עובר כו' . וגם לזה אשיב דגם עתה דפי' דבריו עדיין לא חזינא אפי' כדמות ראיה לנ"ד וכאמור לעיל ואינו מן הצורך לכפול הדברים . גם הראיה שהביא כת"ר מתי"ם שם בשכהדי דאמ"ל ר"י לר"ם הרי אתה ברשותינו כו' ואכתי הלע"ד ערערתי גם ע"ז בדברי' הראשוני' ושן עתה חזר כת"ר להחזיק דבריו וכה אמר מר שהיא ראיה אמיתא וחזקה בלי שום ספק ומרוב חסידותיה דן אותי לכף זכות דלא הבנתי דבריו ומשוים הבנתי דבריי בלי שום טעם והוא דכל עיקר ראיתו הוא דכיון דהתלמיד זכה להורות אין כח ביד שום אדם להורידו מגדולתו משו' מציק אם אינו ע"ת ולזאת השיב דמלבד דפלי"ת זיכני ה' ונתן לי דעת להבין ונשפע לדברי' כאלו דאינם צריכי' דעת אלא בפירושא אתמר כן בדבריו אלא דאף למאי דעלם ע"ד שלא הבנתי כן בדבריו אכתי לא ידעתי מה הרויח בזה דעדיין תמיהתי במקומה עומדת דאין מכאן שום ראיה דאין רבו יכול לחזור בו ולהורידו מגדולתו מפני שלא הרשה אותו ר"י לר"ם בפתח ובמה שהוכיח כת"ר דלהכיר טעמא רבה איכא לחלק והוא טעם לשבח דהאי ר"י למעיקר' לא עלה ע"ד ר"ע להרשותו לעולם אלא דוקא עד שיבא אצלם וא"כ מי הכריחו ליתן לו רשו' בפתח דמשמעו לעולם ולחזור בו אח"כ ולהכנס חיו בסוג מי שאינו עומד בדבורו . גם מ"ש דאין כוונתו לוי' דר"י בכוונה מכוונת יעשה זה להרשו' אותו בפתח כדי לחזור בו אח"כ אלא כוונתו לוי' שה"ל להרשו' אותו בפתח כדי שכשיחזור ר"ם מגבל וירצה לחזור עוי' שם להורות יהיה כפוף תחתיו ויהיה צריך לרשותו כוי' . גם בזה לא ידענא מאי קאמר ובכרי' דעת היא שכת מ"ש בדברי' הראשוני' דאם כי חיל דא"ה כוי' למה לא הרשה אותו בפתח אלא ודאי דלאו כל כמיניה לחזור בו כיון דכבר זכה התלמיד להורות ומעלין בקי' ואין מורידין כו' עכ"ד . והשתא לפי מאי דפי' דבריו עתה דכוונתו לומר דהי"ל לר"י להרשותו בפתח כדי שכשיחזור כו' יהיה צריך לרשותו ואין כוונתו למנוע אותו לגמרי א"כ איך שייך לוי' בדבר כזה דמשוים לא הרשה אותו בפתח משו' דלאו כל כמיניה לחזור בו משום דמבי"ק ואין מורידין שהרי אם עדין נותן לו רשו' שיורה כבתחי' הכן היה שירדם ואין למתעקם ולוי' דבנטילת הרשו' מרבו היה שירדם שהרי לא מצינו דבדבר כזה ג"כ אמרי מבי"ק ואין מורידין ופשוט הוא . ועוי' דלעיקר' ליתנא שכתב כת"ר שם על ר"י לחזור בו מרשותו לא ישבול לפרש לחזור בו מאותו הרשוי' ולהרשות אותו מחדש . גם מה שרצה לתקן מה שהקי' אכתי הדיוק על ר"י דלמה לא הרשה אותו עד לעולם כו' . גם בזה לא תקן כלום דעדיין לא איפרק מחולשה דמאי כ"מ אם היה נותן לו רשו' בפעם א' לכל ימי עולם ומה היה צריך לזאת הכפיפה אם כבר היה ראוי והגון לדון ולהורות . ברם הראיה שהוכיח כת"ר מחדש מתשו' שאלת יעב"ץ סי' ס' לכאורה היא ראיה שאין עליה תשובה ועליה דוקא ראוי לסמוך . אמנם אינו נמצא בעירנו זאת סי' הנז' לראות הדברי' בשורשן וגדולה ראיה .

עוד מזה הוית בדיק ע"מ שהביא ראיה בדברי' הראשוני' מתשו' הרדב"ז סי' ש"ל קנ"ז דדעתו ג"כ הוא דאי לאו דקים ליה בים לא יהיב לי' רשותא . ואכתי הלע"ד תמהתי עליו דאיכא שלא ביאר נקנית כו' ועתה כת"ר חזר וטחן ומעין דקילורו גרם לו דעיקר ראיתו הוא דלע"ג דבתחי' דבריו נקט הרדב"ז ז"ל הני טעמים אפי"ה בסו"ד לא ס"ס כי אם הטעם דשמא יטעה בלשונו ואנא דאמרי דגם בזה לא תקן כלום במה שפי' דבריו חיים ברצונו והוא דהרדב"ז ז"ל בתחי' כתב דעיקר טעמא דצריך שיגיעו להוראה הוי משו' כבוד הרב או משו' שמא יטעה בלשונו וא"כ בנטילת הרשו' ולא ידי שניהם ושוב כי דכן נמי יש לדקדק כו' משמע דאם נטל רשו' מרבו מותר להורות דמסתמא לא יהיב ליה רשותא אי לאו דקים ליה בגוית ע"כ והשתא למה לו להביא הטעם דכ"כ דהכא לא נחית להביא הטעמים שהרי כבר הביאם לעיל אלא מה שבא הוא להוכיח ג"כ מדי הרמז"ל דבנטילת רשו' יכול להורות אפי' שלא הגיע להוראה משו' דמסתמא לא יהיב ליה רשותא אי לאו דקים ליה בגוית וזה פשוט . עוד ראתה עיני בדיק ע"ת שהקי' אני עני על הרדב"ז ז"ל בתשו' מידי עוברי וכו' ככתוב שם באורך דזה אינו אלא אריכות הדברי' שלא כסדרן וכו' וה"ל להסמיכה כשהבאתי משם הרי"ב כמ"ל כר"ו דהקי' כן להרשב"א ז"ל גם הי"ל לכתוב וכ"כ קי' על הרדב"ז ז"ל כו' . והנה מלבד דזה אינו אלא דקדוקי עניות ואיני יודע אם דברים כאלו ניתנו להוציאם מן השפה ולחוץ וכ"ש להעלותם על ספר עוי' בה דלעיקר' דבריו אינם אלא דברי נביאות שכתב שהבאתי משם הי' כמ"ל כר"ו דהקי' כן להרשב"א ז"ל . ועיינתי בקונ' הראשון ולא מצאתי שמץ מינהו . ועוי' דאף לדעמ"ל דכונת כת"ר לוי' שהי"ל להביא משם הרב הנז' כר"ו דהקשה כן להרשב"א ז"ל וליכתוב וכ"כ קי' כוי' גם זה אינו השגה כלל ועיקר שהרי בלמדי די ה' כשיל עדיין לא היה לי ידיעה ממ"ש הרדב"ז ז"ל כדי להסמיכו שם אלא דשוב אחר ימים עוד בלמדי דברי כת"ר כר"ו בראיתו שהביא מתשו' הנ"ז ולקחתי לראות הדברי' במקומן נרגשתי מזה בזוכרי דברי הרי"ב כמ"ל כר"ו ולא הבאתי שם דברי הי' כמ"ל דהקי' כן להרשב"א ז"ל משום שהוא כבוי' דברים ללא צורך .

גם מה שסיים כת"ר וכו' ועיין למרן כ"מ ז"ל פ"ה מהל' ת"ת דקאי בדעת הרשב"א והרדב"ז ז"ל כו' . אלא דאמרי דבכדי ערה קן קולמוסו לאודיעני זה דגם אנכי ידעתי שכינו שם ובב"י סי' רמ"ב ומה שלא הבאתיו להקי' עליו ג"כ הוא משו' שהראיתי שכבר קדמוני בשי' קי"ל ן' לוי' די"ע ע"ב שהקי' למרן ז"ל עמ"ש הוא עצמו בב"י א"ח סי' תע"ב ופסקו בשלחנו

בשאלתנו הטהור שם דהתלמיד אלא רבו אינו צריך השיבה אפי' אינו רבו מובהק אלא א"כ יתן לו רבו רשות וכתב שם בב"י דכ"כ הרא"ש והמרדכי מדקדוק סוגי' הגמ'. והוא דעל מ"ש שם בגמ' אמר אביי כי הוינן בי מר זבינן אזבכי דהדדי כי אמינן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים מחיבי עם הכל אדם מיקב ואפי' תלמיד אלא רבו כי תניא ההיא בשוליא דנגרי ע"כ. כתב הרא"ש ז"ל שם וז"ל. ואפילו אינו רבו מובהק מדלא אוקמי ברייתא ואפי' תלמיד בפני רבו אלא בשוליא דנגרי עכ"ל. הרי מוכח דסתם רבו הוי שאינו מובהק דאל"ה הוי מצי לאוקמי הברייתא ברבו שאינו מובהק דהא רבו סתם קאמר.

כי מן הבאר מה אלך תמהני ע"מ הראיתי עתה להרב יד מלאכי ז"ל בכללי הרי' דקמ"ז ע"א שכ' וז"ל שצריך לנו וטעם הוא משום דסתם רבו הנאמר בגמ' הוי שאינו מובהק וכמ"ש ס' פ"ה א"ח סי' תע"ב וקול ן' לוי ד"ע ע"ב יעוי"ש אך הב"י ביו"ד סי' רמ"ב ובכ"מ פ"ה מה' ת"ת כתב דסתם רבו הוי רבו מובהק. ולפ"ז צריכי' אנו לומר דמ"ש איהו גופיה בח"מ סי' הנ"ל דקרי רבים לכל מי שהוא גדול ממנו בחכמה לדעת הרי"ף והטור קאמר וליה לא ס"ל. עכ"ד. ולהמ"כ וכעי"ר אני לא ידעתי איך אפשר לומר דמ"ש בח"מ לדעת הרי"ף והטור קאמר וליה לא ס"ל מאחר דמ"ש בא"ח סי' תע"ב מורה להדיא דגם ליה ס"ל כן דסתם רבו הוי שאינו מובהק וכמו שהקי' בס' קול ן' לוי והביאו הוא ז"ל גופיה וכעת ל"ע. וגם על ס' קול ן' לוי ז"ל יש להרגיש דהרי דהסמ"ע מיניה דמר דברי הב"י בסי' רמ"ב מדלא הביאם להקי' עליהם ג"כ עו' ק' על ס' ז"ל דאיך לא הקי' כן בעיקר דברי הטור ז"ל בסי' תע"ב דבסי' כ"כ הוכיח דסתם רבו היינו מובהק וכמו שכן הקי' הרב מלכי בק' ז"ל בסי' תע"ב ד"ע ע"א. וגם על ס' מ"ב ז"ל יש להרגיש דכרי דנעלם ממנו דברי ס' קול ן' לוי ז"ל.

עוד מזה הוית בדיק וז"ל ובהיותי בזה ראיתי דדין זה דהרב יכול להרשות את התלמיד לזמן קבוע פסקו הרמ"א ז"ל ס"ד מה"ס ס"ע וכן יש לסומכין ליתן רשו' עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשו' לדון או להורות עד שיבואו הנשים לכאן או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה כו' ע"כ ועפ"ז תמהתי הרבה למה דין זה לא פסקו כי אם הרמ"א ושאר כל הפוסקים השמיטוהו כו' וגם פי' זה אשר לקח הרמ"א ז"ל עד שיבואו הנשים לכאן לא צריך לנו מנין ז"ל מהיכן הבי' הרמ"א ז"ל הפי' הזה ובקונ' ליכא כי אם עד שתבא אצלינו עכ"ד. והנה מה שהבי' מדברי הרמ"א ז"ל שכי' עד שיבואו הנשים לכאן, כנראה שספר מוטעה נזדמן לו ובספרי' שלנו לא כתוב כי אם עד שיבא הנשיא לכאן. ועל עיקר תמיהתו דלמה לא פסקוהו דין זה שאר פוסקים נ"ל הטעם משו' דלעיק' בעיית הגמ' ליכא אלא על נטילת רשו' מריש גלותא אפילו שאינו רבו ומשו' שמינות כדי שאם טעה בדין יהיה פטור מלשלם שהרי כי רש"י ז"ל וז"ל. לאפוקי כגון רב דיהיבי ליה רשותא למידן ולא להתיר בכורות ע"כ. ורב לאו תלמידו של רבי היה ועי"ז הוא בעיית הש"ס דאם לא התנו אלא ע"ת שלי אי מהני בתוך הזמן לפטור עצמו מלשלם אם טעה או לא וא"כ כיון דעתה בעונותינו בטלה הסמיכה לא הוי אלא הלכתא למשיחא ומשו"ה הרמ"א ז"ל דדרכו לפסוק הכל פסקו. אבל שאר פוסקים דאין דרכם לפסוק הלכתא למשיחא לא פסקוהו כנלע"ד כעת.

ואסופא דמלתא ראיתי להרו"ס נר"ו ע"מ שהקי' כת"ר ויתי מאז עת"ם ה"ה מוה"ד הרמ"ז ז"ל בס' כסא אליהו בא"ח סי' ס"ק ז'. ואנכי הלע"ר יצאתי להליץ טוב בעד הרמ"ז ז"ל ומצאתי אילן גדול לסמוך עליו הוא הרשב"א ז"ל ככתוב באורך בקונ' הראשון קחנו משם והן עתה לא מלאו לבו להרו"ס נר"ו להיות מודה על האמת ומשו"ה הוכרח לפרש דברי הרשב"א ז"ל הכל הפך ממשמעות דבריו כאשר יראה המעיין כדי להסיר טעותי ומן הראוי היה שלא להשיב ע"ז לא דבר ולא חצי דבר אך משו' דלא להוי שתיקה כהודאה ח"ו הוכרחתי להאריך במקום שאמרו לקצר והוא דכל מיליה דרו"ס נר"ו לומר דאין כונת הרשב"א ז"ל כמ"ש אני עני הוא משו' דא"כ הו"ל להרשב"א ז"ל למינקט בסו"ד שכתב אבל לא יצא מתחלה אלא לדבר עם חבירו כו' לא הויא יציאה כלל למיתנו בברכה כשחוזר. הו"ל ג"כ לפרש שיחותיו גם בתפלין דאם חלץ לצורכן כמו ליכנס לבה"כ אין לברך כמ"ש בסוכה ואנא דאמרי דלי מאי לא איריא כלל נכונה טעמי חדא דכיון שכבר כתב דכשיוצא ממנה מתחי' יציאה גמורה לעשות צרכיו ושלא לחזור לאלתר דהוי כחליצה דתפלין ומברך עליה כל זמן שנכנס בה מינה נשמע להדיא דמ"ש אח"כ אבל לא יצא מתחי' אלא לדבר עם חבירו כו' לא הויא יציאה כלל למיתנו בברכה כשחוזר כו' דבתפלין נמי דינא הכי הוי דאם חלצן לצורכן דהיינו ליכנס לבה"כ וכיוצא ודעתו לחזור וללבוש אותם לאלתר דא"צ לברך ובדברים כאלו לא מבעיא להרשב"א ז"ל שהוא מכת הראשונים ודרכם לדבר בקצירת האומר אלא אפי' לאחרוני זמנינו אינו מן הצורך להאריך בדבר כזה. ועוי' דהרשב"א ז"ל כאן לא נחית לפרש דיני תפלין כדי לפרש כ"כ ועוי' דכבר הטעם וכתב הי' ז"ל לעיל שנאמרי דבריו בקונ' הראשון וז"ל. והיינו דאוקימנא מילתיה כתנאי דתפלין דתניא כו' אפי' כיון שחולץ אותם ומתעכל מהם גמרה לה הכונה ראשונה לגמרי וכשחוזר ומניחן הוי תחי' מעשה לגמרי וצרי' ברכה כו' ע"כ. הרי שכבר ביאר הי' ז"ל דמאי דס"ל לרי' דכל זמן שמניחן מברך עליהם היינו דוקא כשחולצם ונתעכל מהם ואין בדעתו לחזור וללובשם מיד ועי"ז הוא דקאמר אח"כ דהא דאמרינן דהלכה כרבי בסוכה דמברך עליה כל ז' כל זמן שנכנס בה משו' דקאי כרי' בתפלין וקי"ל כרי' בתפלין היינו דוקא כשיוצא ממנה מתחי' יציאה גמורה כו' והשתא אם לו להאריך עוי' דבתפלין ג"כ דינא הוי דאם חולצן להכנס לבה"כ דאין לברך כיון שכבר בא הדבר מפורש לעיל והדבר פשוט אצלי ולכל מי שיודה על האמת. וא"כ מוצל אותו אי"ש צדיק הרמ"ז ז"ל ממה שהקי' עליו כת"ר וכמ"ש בקונ' הראשון ואפוכי מערכתא לעיל. ע"כ השיבה ידי יד כהה להשיב עיד דודי בי' כתובים ואם רעו אסורי כפעם בפעם כך היא דרכה של תורה ויגאו מים רבים. רק שלום ואמת יהיה בין ב' אהובים כתוכו חיים שניהם שלמים נקרבים כ"ד העבד ישראל קטן שאין בו דעת לשאול כי נער ישראל יושב ומצפה כל היום נחמי שאל והוא.

הלע"ר

חיים יאודה ישראל ס"ט

סי' מג

שייך ליו"ד

תשובת שאלה מרב עבחי"ה מעיה"ק ירושת"ו בדין נגלד בריאה הי"ל

ואען ואו' כי בגלודה מפותא לפי שיודע ורגיל ומשמש אפי' בר בי רב דחד יומא יודע כי יתהום בני אופנים.

הפן הראשון שנגלד קרום העליון ונראה בשר הריאה גילדי גילדי קמעים קמעים האמנם אין שום קרום עליה כ"א דנראה בשר הריאה הגלויה ובודאי קרום התחתון קיים ולית ביה שום רעותא כלל וכלל זה מנהגן של ישראל לבדוק בנפיחה כי אין מה לקלוף חס פי' נגלד ושורשו פתוח משא"כ דאמרינן בחולין דמ"ו ע"א א"כ הא' ריאה דאגליד כאהינא סומקא כשירה רש"י שם פי' שניטל קרום העליון והופשט כמו גלודא דמתני' לקמן עכ"ל. והרה"ג עמד בפרץ ירושלים זקן ביתי בס' הבהיר כרי"ב לב ח"א במו"ד סי' י"א שאל שאלת חכם בדין נגלד מה דינו וביאר ראוי לנהוג. ופתח דבריו הביא מימרת רבא הבזו הא' ריאה דאגליד כו' ופירש"י היינו דנגלד קרום העליון ונשארה הריאה בקרום התחתון לבד כו' עי"ש. והנה כי אחד הרואה אינו בן בפי' רש"י אולי הוסיף משלו שנשאר קרום התחתון לבד דנלמד ממ"ש רש"י כמו גלודא דמתני' לקמן. ושם במתני' דלקמן

דכ"ד

דכ"ד ע"א עמ"ש הגלודה מכשיר כ"מ כו' כי רש"י גלודא שניטל עורה כו' ולא נשתייר כלום ע"ש. דון מינה ואוקי באחרין כי לא נשתייר כי אם קרום התחתון והכי מוכרח דהרי הטור בסי' ל"ו ס"ב פ' דנגלד כשר והוסיף וז"ל ומיהו צריך בדיקה וכו' שם בב"י דהוא דברי הרא"ש דאייתי דברי בה"ג דכי והוא דלא מפקא זיקא וכו' הרא"ש מתוך לשונו משמע דבעיא בדיקה אעפ"י דלשון הש"ס כשר משמע רק בלא בדיקה מ"מ כיון שנשתנה מברייתה וקרום התחתון דק צריך נפיחה כו' ע"ש. הרי מבואר דעסקינן בגלודה דהיינו שאין בה שום ריעותא כ"א דוקא שינוי מברייתה ולהיות דקרום התחתון הנשאר דק להכי הצריכו בדיקה. והגם דהי' כדי"ל זלוק"ל שם כ' דהסכמת רוב הפוס' דנגלד צריך נפיחה. מ"מ כיון דסוכתו פתוח מדברי הרא"ש דדקדק כן מדברי בה"ג ולהכי כתבו הטור כ' ומיהו צריך בדיקה והרשב"א הביאו מרן בב"י הכי דיש לחוש לדבריו וכמלא דמשו' ששם נגעו בה יצא לנו יחס לדינא דאם נאבדה ולא נבדקה לאיזה צד שהיה דכשירה. וכן הביא הרב טוב לישראל בסי' כ"ח ד"ז בשמו לחקת הפוסקי' דהכי קי"ל ועי' להי' ש"מ שם בסי' ל"ו סק"ב ע"ש וכן הוא הסכמת עט"ז הרי זקן בית אלקים בסוף אותה הסי' וכן בספרו הבהיר תורת זבח בסי' ל"ב אות ד' כי כן בפשיטו' ודחה דברי הרב ל"מ ע"ש. וסיים לדינא דהכי נהגינן להכשיר יעו"ש.

עד כאן אופן הא' של גלודה. ולא אכחד כי בזה האופן דיבר בקדשו מרן בשלחנו הטהור בסי' ל"ו דהיינו באופן כי הכי בגוף דליכא שום שינוי ושום תוספת בגילה כ"א נגלה קרום העליון. ולא נתהווה שום דבר חדש כו"ע כ"א שנשאר קרום התחתון ומחמת דקותו הצריכו נפיחה דעל דברי הטור קאי ומר כיסו שפי' דברי הטור ומיהו צריך בדיקה. והיינו מטעם חששא לחוש לדברי בה"ג. וכן הרב שו"ג שם בס"ק ז"ין הביא דברי ב"י כי כן דרכו דרך הקדש להביא מוצא מקור הדין וד"ב.

האמנם לפעמים ועל הרוב ימצא גלודה באופן אחר והוא ורגיל לכל שו"ב והיינו כי בגלודה הנז"ל היינו שנקלף קרום העליון דכלתה שהוא מזמן הרבה מתהווה עליו קרום דק ולבן יוצא ממקום הגלודה ומתפשט של אורך גב הלומה על פני כולה ותחתיו חוטים דקים לבנים ומנהגנו לקלוף אותו הקרום. הגם שימצא אדוק בריאה ע"י הלפופן ע"ג המוטים נקלף מכל צדדי הלומה עד בואו למקום הגלודה. וכ"כ ימצא ג"כ חלב גלוי ע"ג הגלודה. ובדיקת בשר גלוי ידוע מ"מ הרב המפה בפוסקי' ע"ל כי צריך לקלוף והם תחתיו נמצא שלם ויפה כשירה. וכאשר נבאר עוד בדברינו. והנה שני אופנים הנ"ל מצוי וביותר פריסת קרום לבן ע"ג הגלודה מצוי ביותר. ולכן לדעת הי' בדיקתו דהיינו קליפת מקום מוצא דין זה אם מקומו נמצא ומי הוא רואה המדברים ואיזה דין הולך.

ובתר לי זעיר ואסוף דברים אמתיים לכל ישר הולך ואח"כ הדבור. והוא כי הנה המו' בפוסקי' ל"ח כ' וז"ל. יש בה גילדי גילדי. פי' קליפות כמו נתק. והיא שלימה כשירה. והיא מימרת רבא בחולין מ"ט דמיו ע"ב הא' ריאה דקרמה גילדי גילדי כו' כשירה. רש"י פי' גילדי גילדי. קליפות קליפות קרוסטייא"ם בלע"ז כעין מכות ע"ש ורבו הפי' בזה. ולאהבת הקיצור אביא לך מ"ש הרי חוי"ז בשות ב' סי' ל"ב אוי"א אחר שהביא פי' רש"י כתב והרי"ף ור"י כי דדמי למכרע. והלמש"א כי שהוא יבלת. והשו"ג מכנה אותו בשם אל די פלאנסי"א ע"ש. ובסי' הנסמך בית הזבח להרי המפורסם מוהרי"ר בן זלוקי"ל באות א' הביא פי' גילדי וז"ל. הוא מלשון גליד דאי' באשלות השלג והכפור והגליד. וכן בפ"ז דמקואות והם המים שקפו מרוב הקור והם אותו קפוי נקרא גליד. ויש גליד מלי' מכה שמתייבשת בפ"ט דמקואות מ"ב. וכן פי' רש"י באיוב י"ז שק תפרתי עלי גילדי מכה יבשה וכן בלשון משנה היגלד פי' המכה. ובכתוב' ובחולין ד"ן בר"ה דכיון גרדו והעמידו על גילדו ע"ש.

והנה מרן שם בב"י הביא דברי הרוקח וז"ל. ואם על הריאה כמו חלב כיסוי והוא כבשר גלוי קולפין אותה ואם הריאה תחתיה יפה ושלימה כשירה עכ"ל. והביאו לפסק הלכה הי' המפה סו"סי ל"ט ע"ש. והרב בית הזבח באות מ' דכ"מ ע"א באות א' כי וז"ל. מרן בב"י סי' ל"ח הביא משם הרוקח אם יש ע"ג הריאה כמו חלב גלוי וכו'. ובש"ע כי דין הקליפות כמו נתק דכשירה שהוא מש"ל בדיני גילדי ולא כי דין הס"ב ומור"ם כי בסי' ע"ל ונסתמא דלא שייך התם אלא מקומו כאן בסי' ל"ט דעסתמא הס"ב דומה לגילדי וכמ"ש מהרש"י דהס"ב וגילדי שוין הן לעיקר הדין כו' ע"ש. ואחר הרואה דהכי קי"ל להשו"ב ז"ל בסי' הקלב אשר לו הנקרא זובח תודה. והוא דבסי' ל"ו ד"ע ע"א כי דין הנגלד והביא דברי מרן בדמותן ובסי' ל"ח דכ"ח ע"א ס"ק יו"ד הביא לדברי הרוקח כדמותן. ואי' דהכי קי"ל דדברי הרוקח איירי בדיני גילדי ולאו היינו גלודה דבי' שמות לכן. דגלודה פירושא הופשטה והיינו נקלף. וה"ה הרמז בדברי מרן הק' דהי' נגלד קרום העליון פי' נקלף והיינו פי' הופשט. וגילדי פי' מכה כשירפ"י כו'. ונכנס בסוג זה ח"ב כדברי הרוקח. ויוצא לנו מזה דכל דבר שמשתנה בריאה דהיינו. קליפות ח"ב גלודה ונתהווה עור חדש ע"ג הריאה הכל דין אחד להם דצריך קליפה ז"ה הכרוה כעת. ושיטא גדולה כי הביאו הש"ג דברי הרוקח בסי' הקלב שלו בסו"סי ל"ח וד"ב,

האמנם מה נענה ביום הראות דברי השו"ג בגליונן בסו"סי ע"ל ס"ק ע"ז וז"ל הנ"ל. מנהג שאלוניקי הוא לבדוק אותו במים כשאר סירכי' ונראה דלמדו כן מדין. נקלף קרום הריאה הנ"ל בסי' ל"ו דבדקינן שם במים כמ"ש שם ולא דמי לדין הקליפות הנ"ל בסוסי' ל"ח דהתם הם גילדי גילדי אחת הנה ואחד הנה כמבואר שם. ולא דמי לסירכי' כלל אבל דין זה דס"ב דמי טפי לנקלף קרום הריאה ומשו"ה לא הביאו רבינו דין זה בסי' הקלר כיון שכבר כ' בסי' ל"ו דין נקלף דדין זה מדין נקלף נגע ביה הרוקח. ובזה סרה כל תמיהת הכנה"ג בסי' ל"ח בהגהת ב"י אות ת"ו שתמה על רבינו למה השמיט דין זה של הרוקח מסי' הקלר ונשאר בד בתימה. ולק"י אין כאן תימה דסא אמרי' דמדין נקלף נגעו בו עכ"ל. והרב טוב לישראל בד"ו ע"ב הסכים לדבריו וכו' ת"ל. ומעתה כרי לכתוב כאן דין ח"ב דהרי כי השו"ג בקו"הסי' דמרן ז"ל שלא הביא דין זה של הרוקח וכו' דסמיך עמ"ש כאן ומעתה גם אני כמוהו כו' ע"ש ולא הרגיש בזה כלום. ואחר הרואה בדבריו נפלאו ממני דאחר הרואה תרווייהו הם סוגיא ערוכה מימרת רבא ריאה דאגליד כנ"ל. ומימרת רבא ריאה דקיימא גילדי גילדי והרוקח הכי ס"ל דגילדי היינו בשר גלוי ומרן ז"ל פי' מימרת רבא ריאה דאגליד ולסברתו די באחת ולהכי השמיט דין הרוקח. וא"ך הדבר קי' דלדעתו למה שנו בתלמודא לתרי בבי ולתרי אמוראי דהא דא ודא חדא היא. וכיוצא בזה ראיתי להי' בית הזבח בדיני ח"ב אות ב' דכ"ט ע"ב דכי וז"ל. ובסי' שו"ג כי שח"ב דומה לדין נגלד וכו' ובחבורי כתבתי עליו שלענ"ד אין דעתי סובל בזה וכו' ע"ש.

ובני ס' ואיכה תחי' חיבורו הגדול בכת"י ע"ש א"ב ובאות ח' אות ב' בד"ן. ע"ב הביא דברי השו"ג וכו' וז"ל אות באות. ולענ"ד לא ידעתי דאיך הוי דין ח"ב תילדה דנגלד. שנגלד עיקרו הרואות שיש ריעותא בגוף הריאה עלמה שנגלד הקרום ומשו"ה צריך נפיחה דיש לחוש לקרום התחתון. אבל גבי ח"ב שאינו בגוף הריאה אלא שע"ג הריאה נתהווה הח"ב ואינו אדוק כ"כ בריאה אלא שנקלף ב"ד וקי"ל מדין סירכא תלויה ובסירי תלויה כשר פי' כל הפוס' דכשירה בהולט בלי בדיקה כ"ש לדין ח"ב. ועוד דהנגלד ריעותא חשבינן לה לדין תגי"ל וח"ב לא הוי ריעותא כלל א"כ איך השוה ח"ב לדין נגלד דלא נגע כלל ועוי' הרי ט"ז בסי' ט"ל כי דליכא נפיחה לדין נגלד כו' ע"ש. הרי שאסור הנגלד כיון שתלוי עי' נפיחה וא"א שדין הח"ב הו"ל כדין נגלד ומשו"ה צריך נפיחה איך לדעת הט"ז יש לאסור כיון שתלוי ההתר כדין נגלד דבעי נפיחה והלא הוא מכשיר אף דליכא ריעותא אחרת.

כיון

כיון שהש"ג איכא ריעותא וא"כ דבריו צ"ע עכ"ל הטהור. ולענ"ד אחרי המחי"ר אחרי ההתבוננות בכ' דלק"מ כי לא כאחד כי הדין דין אמת דשכיח ושכיח דין ה"ג שנגלודה מעצמה וזה הוי ריעותא וה"נ לא הוי ריעותא היינו דוקא לשום דינא דבה"ג לא הצריכו נפיחה ולהא יש מקום לחלק ביניהם. האמנם אחר שאמת דבעו"ג שאלוניקי יע"א נהוגים שהצריכו נפיחה והדר דינא דלדידהו ה"ג כנגלודה דהא הצריכוהו נפיחה מאן פליג לן לומר דלא הוי ריעותא מאחר כי משמכסג הוא להפך, ואחר כי הצריכוהו נפיחה לעלו מדין נגלד לשוייכיהו לגמרי לדין נגלד וז"ב.

והאמת יורה דרכו והוא דראיתי להרשו"ב שם בסי' ל"ו ס"ק ה' בזה דפי' מרן נגלד קרום העליון פי' שם המ"י דבריו מוצא מקור הדין מימרא דרבא הלי ריאה דאגליד ושוקף וכו' וז"ל. ופירוש זה היינו שנעשה הקרום העליון כמלב בלוי שהוא קרום עב ע"ג בלתי שום ריעותא כלל אלא שהקרום נקלף באופן כדלקמן סוסיי ע"ל בהגה ולכן צריך לקלוף כל אותו הקרום שנקלף ולבדוק שם במים שמא ע"י שלקה קרום העליון לקה גם קרום התחתון והשליקנו שניהם טרפה עכ"ל. והנה כל המעבר בדברי הרשו"ג הנ"ל ישתומם דהנה איכא קא' אם בא לפרש דברי מרן פי' גלודה אתמהה דהא כיון דבריו הביא דברי רבא מאריה דהאי שמעתא וכבר הוכחנו לעיל דהטור ומרן קיימי לדברי רבא ורש"י פי' דהיינו שנפשט ולא נשאר כי אם קרום התחתון לבד ואפה כי דצריך נפיחה לחוש לדברי בה"ג מ"מ דקרום התחתון דק ועי' שנתקלף העליון שמא ניקב והוא ז"ל הביא דברים אלו בס"ק ו"ו. א"כ מאין הרגלים לפי' אשר על מרן דהיינו שנתהווה קרום עליון אדם. ומה גם כי מריסטא לשונו באופן כי נתהווה קרום אדם שבדיקה בנפיחה דינא הוא כאשר פי' הוא אחר שבדיקה דצריך קליפה וזה פשוט מדין ה"ג בשוסיי צ"ע. והנה דהתם אפי' כי מדינא לא בעי נפיחה ז"ה כמ"ש הוא ז"ל מנהג שאלוניקי היינו ה"ג לבד דאפי' דלא הוי ריעותא דאחר שקליפה עינינו הרואות דהקליפה שלימה לא כן הכא דנמצא תחת הקרום גלודה הא ודאי שבדיקה צריכה לעיונא ולהכי דייק בלשונו צריך לקלוף ולבדוק שם במים ואנן קיימינן כדברי מרן כי משמעות הש"ם דכשירה בהסלע גמור אילולי שפשה בעל ה"ג א"כ דבריו הם מגוללי שגגה וצריך נגר דיפריקינים.

ולבי אומר לי דניכר שטעות בדברי הש"ג וכן נ"ל כי אחר שהביא מקור הדין לפי דברי מרן כי הם לקוחים ממימרא דרבא שוקף לאדם דין אדם בגלודה אשר הוא ורגיל למי שרגיל במלאכה זאת וכו' וז"ל אשר צריך לחבים ומצוי טרפות בדין זה באופן אשר והיינו כו'. ח"ס. דהידם לן הכא אופן שתלוי בדין גלודה ופיו פתח בהמה וטרפות זה דאי על לשון מרן קאי לא הו"ל לפתוח בשם טרפות דהרי בגמ' אמרי' דכשירה וכן הוא שאמת דבגלודה לסוך על הרוב כשר כידוע למי שבקי במלאכה. אלא שאופן זה דנתהווה קרום אדם צריך אימון ידים לקולפו מכל צדדיו ובהגיעו למקום הנגלד שם יהיה הקרום עב ומהגיעו לשם רוק עליו ולמשמש עליו בקלות היד ופעם ביוצא יהיה נקלף כולו כי על הרוב יתקרע קרום הריאה ותו לא מהני בדיקה ופעמים בדרך מקרה ופלא יהיה נקלף כולו וצריך בדיקה לראות אם יבצבץ וע"כ פיהו פתח וטרפות זה. ולכל ישר הולך יודה על האמת בדברינו אלה ובהכי איירי הש"ג אח"ז במתו' א' בשם הרמ"ו הריאה על מקום הנקלף דטריפה דהשיבנא לה כקרום שעלה מ"מ כו'. ויפה הקי' הש"ג דאם הכוונה הוא על קרום העליון שנתהווה מאדם הרי נקלף עמה. ונקלפה גם הריאה עמה דכיון שנקלף הריאה שעליה יפה מהני לה בדיקה כשאר קרום שנקלף בלא ריאה. וכ"כ הקי' לדברי הרב המפה שכ' מיהו אם נמצא בועא על מקום שנקלף יש להטריף כי הוא כקרום שעלה מ"מ. והקי' דהא לא יתכן גלודה כ"א באחת מב' אפים או כי נקלף קרום העליון ונשאר קרום התחתון וזה לא יתכן שיתהוות שם בועא' ואם בין הקרומים דהיינו שנתהווה קרום העליון אדם, מעו' לא יעלה בועא בין הקרומים.

מאחר דהוא המתהווה בועה זו מקרום התחתון לבד דקרום העליון כלא חשיב דהוא אשר נתהווה מאדם ואם ע"ג קרום העליון האדם הרי דינו בקליפה ואם בקליפת הטור העליון נקלף גם הבועא נקלפת ואין כאן בועא. ולהכי הקרים דכשירה. מדבריו אלה מוכח בהדייא דאיירי הריאה והבועא ע"ג קרום העליון אשר נתהווה כי הרמ"ו חשיב לה כקרום שעלה מ"מ והש"ג מודה להכרתו אלא דמאחר דהריאה הוי' היא ע"ג הקרום האדם והיינו בקליפה ונקלף גם הריאה וא"כ קרום אין כאן מגוף הריאה ופירי אין כאן. ואם כנים אנו בזה אין מקום למה שכתב הרב זקן בימים בס' תו"ז בסי' ל"ב או"ת ליישב דברי מור"ם ולדחות דברי הש"ג וכדי שלא אהיה כגן נועל לא אאריך לסתור דבריו והמעיין יבחר.

ובכן יצוה לך דהש"ג נקט ב' דינים אלו ובא זה ולימד ע"ז כי הנה בנגלודה אשר עלה עליו קרום עב נלמד מדין ה"ג דצריך קליפה וכ"כ כמבו' בשו"ס ע"ל בהגה ונמצאת למד דכמו כאן מצריכנן בדיקה בנפיחה ה"ה בה"ג והכל הולך אל מקום אחד דצריך קליפה ובדיקה במים דוקא ולחתוך בסכין במקום הבדוק. זה לא ימנע על פיך דהא דברי הש"ג קאי במנהגי שאלוניקי יע"א מתירי שנפיחה לחתוך הריאה בסכין ולבודקה כדינא ואפ"ה כי צריך לקלוף כל אותו קרום שנקלף והיינו מעיד דומיא דה"ג הנלע"ד כתבתי עכ"ל כ"ז.

סי' מד

אחת תשובתי אליו

ראיתי לרבנ"ג הפוסק נר"ו בד"ה כאמור מה נענה וכו' שהביא דברי הש"ג ז"ל בקו"ש ע"ל ס"ק ע"ז ואני **הירא** פרס לעכס עמ"ס שהספ"ו נר"ו בזה כתבי לבי להבין ולבאר כונת דבריו ז"ל באר היטב במה דמנהג שאלוניקי הוא לבדוק אותו במים כו' עד דמדין נקלף נגעו בים דכל הישר הולך לבבו יבין דכוונתו לו' דה"ג דמי טפי לנקלף במהותו ואיכותו ובבדיקתו והיינו באופן דעלה עליו קרום אדם ע"ג הנגלד דבה"ג הוא דדומין זה לזה דהאי והאי בעו קליפה ולכן למדו ממנו למבין דינא לבודקו במים שאם כוונתו על הנגלד שלא עלה עליו שום קרום אדם וע"ז קאמר דה"ג דמי טפי לנקלף לא יתכן דהא רב המרחק ביניהם במראיהן ובמהותן ובמי בדיקתן דבהאי איכא למקלף ובהאי ליכא אלא ודאי דכוונתו ז"ל כמו שכתבתי ומש"כ הגילדי דהיינו קליפות דאינן דומין לה"ג כמ"ש הוא ז"ל דהן אמת הכא ואמת הכא ואחר שכן נהכרח לי"ל שמדברי מרן שבסי' ל"ו בדין נגלד הכי אלא שהצריכה בדיקה נלמד בפשיטות גם אופן הנגלד שעלה עליו קרום אדם דצריך קליפה ובדיקה דמאי"ה משמע דמאחר שהצריך בדיקה לקרום התחתון דחיישינן דנקב מרוב דקותו כש"כ בבואו עליו קרום אדם דמוכח שלקה הקרום העליון דצריך לקולפו כדי לבדוק הקרום התחתון שמא נלקה עמו דכיצד יבדקהו בהיותו מכוסה בקרום זה. דאי לא תימא הכי אלא דמדברי מרן אין שום משמעות ושום נפקותא לנגלד שעלה עליו קרום אדם. מה תענה במ"ש עו' שם הש"ג וז"ל דמשום הכי לא הביא רבינו דין זה בסי' הקלר כיון שכבר כ' בסי' ל"ו דין נקלף כו' ובזה סרה התימא של הכנה"ג כו' שתמה על רבינו למה השמיט דין זה ואללי אין כאן תימה דהא אמרינן דמדין נקלף נגעו בים ע"כ. דא"כ ליכא למילף לה"ג מדין נגלד שפסק מרן דנגלד כזה לא דמי כלל לה"ג וכמ"ש והדרא תמיהת הכנה"ג לדוכתא. אלא ודאי צ"ל כמו שכתבתי דכל כך נלמד בפשיטות מדברי מרן עד כי כתב כאלו כתבו בהדייא זה כלע"ד בכוונת די הש"ג ז"ל ועו' נ"ל שלא הוצרך מרן לבארו משום דסמך על מ"ש בסעי' ג' בכללות דין קרום שעלה מ"מ בכל מקום בריאה דלא מהני וטרפה ומהם נלמד גם לנגלד שעלה עליו קרום לבן.

כי מן הנראה אין מקום למה שהקשה הרב הפו׳ נר״ו ע״ד הטו״ז אלו וז״ל ואחר הנוסח דדבריו נפלאו ממני דאחר הנוסח תרוייהו הם ס״ל ערוכה מימרת רבא ריאה דאגלי״ד כנ״ל ומימרת רבא ריאה דקיימא גילדי גילדי והרוקח הכי ס״ל דגילדי היינו בשר בלוי ומכן ז״ל פסק מימרת רבא ריאה דאגלי״ד ולסברתו דין באחת ולהכי השמיט דין הרוקח וא״כ הדבר ק׳ דלדעתו למה נשנו בתלמודא לתרי בבי ולתרי אמוראי דהא דא ודא חדא הוא עכ״ל כי לפי האמור ומדובר אין כאן פליאה דדוקא נגלד שעלה עליו קרום הדם דצריך בדיקת מים מדינא הוא דדמי לחי״ב ולכן למדו ממנו בשאלוניקי לצריך בדיקה במים אך לפשטוי׳ הש״ס דמיירי בריאה דאגלי״ד באחינא קומקא דהיינו שנשאר בקרום התחתון לבד ואין בו שום דבר לקלוף אין שום דמיון לחי״ב עם נגלד כזה דרב הפוסק ביניהם והיכי נילף מיניה ולכן אצטריך לגבא אמוריתי הא׳ ריאה דקיימא גילדי גילדי כשירה דהיינו כמו ח״ב לדעת הרוקח. גם מה שהק׳ וכתב דלדעתו למה נשנו בתלמודא לתרי בבי ולתרי אמוראי. הנה לא ידעתי הכי תרי אמוראי מ״ד שמייהו דהא התרי בבי לא נאמרו כ״א בשם רבא וכמ״ש איהו גופיה כנ״ו וליכא אלא חד אמורא. אלא אי קשיא הא קשיא על הר׳ ז״ל במ״ש דדין זה מדין נקלף כנגע ב״ה הרוקח ולהשפ״ג כא ליתא דהא הרוקח כ׳ לאיפך דחי״ב היינו כמו גילדי כמ״ש. הרב בית הזבח באוי׳ ג׳ דכ״ה סוע״א וז״ל. אמנם בפי׳ גילדי כו׳ והרוקח כ׳ כמו ח״ב כו׳ ובכת״י למוהר״י פירמון מצאתי דגילדי דקאמר הש״ס היינו מ״ש הרוקח ח״ב כו׳ ע״כ ואיך כי על הרוקח מה שלא עלה על לבו ולפי״ז הכי מיתנלא שפיר תמיהת הכנה״ג על רבינו שסמך על דין הגילדי שפסק בסי׳ ל״ח דהא והא חדא הוא לדעת הרוקח ואף שאין צריך כ״ש לזה זכר לדבר שהרב״י ז״ל הביא דברי הרוקח בסי׳ ל״ח וז״ל. ומ״ש רבינו יש בה גילדי כו׳ כשירה מימרא דרבא שם הזכרתיה בסמוך וכ׳ הרוקח ואם על הריאה כמו חלב כיסוי כו׳ ע״כ. הרי לך בהדיא דכוונתו להשוות דין הח״ב לגילדי כדעת הרוקח בעצמו וזה תימה על הרי בית הזבח בכת״י וה״ד הרי הפוסק נר״ו שהביא דברי הטו״ז הללו והק׳ עליו ולא נרגש מזה כלום. אחר שהוא בעצמו היה מביא ד׳ הרוקח בפי׳ גילדי בספרו בית הזבח וכן תמהני על מעי׳ הרי הפו׳ נר״ו שלא הלך בדרכים כמ״ש. עוד דבר נקדשו מעי׳ הרי הפו׳ נר״ו וז״ל ונראה בזה כאיתי להרי בית הזבח שכ׳ וז״ל ובפי׳ טו״ז כי שח״ב דומה לדין נגלד ונסיבותי כתבתי עליו שלעי״ד אין דעתי סובל בזה כו׳ ע״ש ואיכי הי׳ ואיכה חמי׳ מיבורו הגדול מכי׳ ח״ל אות באות וכו׳. ולענ״ד אחסמ״ך אחרי ההבוננות כרי דלקי״א כי לא נכחד כי הדין דין אחה דהכי״א והכי״א דין ח״ב מגלודה עפי״ש ות״ה הוי כיעותא כו׳ היינו דוקא לפו״ד דבח״ב לא הצריכו כפ״מ ולהא יש מקום לחלק ביניהם. האמנם אחר שאמת דבעוה״י שאלוניקי יע״א לאשונים הצריכו נפיחה והדר דיכא דלדידהו חי״ב כגלודא דהא הצריכוהו נפיחה מאן פלג לן לוי דלא הוי כיעותא מאחר כי מסתבר הוא להפך ואחר כי הצריכוהו נפיחה למדו מדין נגלד לשווייהו לגמרי לדין נגלד וח״ב עכ״ל הרב נר״ו.

ואנא זעירא אחרי כיו״ק סיחי׳ דמר לא ידענא דהלא הרי בית הזבח ז״ל עיקר קושייתו איכו אלא עמ״ש הטו״ז ז״ל דמה שנהגו בשאלוניקי לבדוק הח״ב במים הוא דלמדו מדין נקלף דחי״ב דמי טפי לנקלף. אהא קא מקשה דאי מהא לא איריא לנהוג כן דהכי דדמי פורתא במהותו ובאיכותו וכדכתיבנא לעיל. אך לענין דיכא שהיא טפי הד מהבכים. ואיך למדו ממכי לעשות מנהג לחומרא. וזהו מה שהוקשה לו להרי בית הזבח. וא״כ מאי הא דקאמר נכי״ר הרי הפו׳ נר״ו דהיינו דוקא לפו״ד כו׳ האמנם אחר האמת דבעוה״י שאלוניקי יע״א לאשוי׳ הצריכו נפי׳ וכו׳ מאן פלג לן כו׳ והוא פלאי !!. עוד אנא חזיתיה למעי׳ הרי הפו׳ נר״ו הכי ובהכי איירי הטו״ז אח״ז בממוי אי׳ נגס הנמדו היכא עימו הנקלף דטרפה וכו׳ עד והמעיין ימצא. והמעיין יראה דהטו״ז וסי׳ תורת זבח ז״ל הם חלוקים זמ״ז בעליות דכפי הטו״ז ז״ל הוא דאין דרך הבועא להמצא בין קרום לקרום ולדעת הי׳ תו״ז ז״ל הוא דבכור ומוקכם מכל הפוסי׳ דהבועא מתהוית בין הקרומים. ועוד חלוקים הם בדבר אחר דמדברי הטו״ז הכי ואם ע״ג הקרום כיון שהקרום נקלף גם הבועא נקלפה עמו משמע דלדעתו יוכל להתהוות בועא ע״ג ב׳ הקרומים מלאלותיה שמבחוץ שלא מן הריאה עצמה והרי תו״ז ז״ל לשיטתיה אזיל דזה רחוק מהשכל ומהטבע כי הבועא לא תתהוה כי אם מלאלותיה שבתוך בשר הריאה עצמה ולא ממקום אחר כמ״ש באוי׳ בי״ת ד״ב ע״א עש״ב. וא״כ לא עלאכי לבי להכריע לשי׳ בין ב׳ התנינים הגדולים אי״ש כמוני דל ורזה.

אמנם הא קשיא לי בדברי התו״ז ז״ל במה שהיה וכי׳ וכן דעת הש״ך הק״ד והפר״ח וה׳ שער המים דאחרי כפ״ג קרומים לא פירשו כן הרבנים הללו דהש״ך ז״ל כ׳ בהדיא וז״ל הוי כקרום כו׳ כלו׳ שקרום התחתון הוי קרום שמתה מכה. גם כי שער המים כ׳ בהדיא ״פי׳ קרום התחתון״ וכן פי׳ הרמ״ח ז״ל ולפי פירושו ז״ל בדברי מורים הוא על הקרום העליון שנתהווה מהדם דזה הוי קרום מ״מ והוא פלאי ול״ע. עוד ק״ס וכי מעי׳ הי׳ הפוסק נר״ו ח״ל ובכן ינום לך דהטו״ז נקיט בידים ב׳ דינים הללו ובא זה ולימד ע״ז כי הנה בגלודא אשר עלה עליו קרום עב כלמד מדין חי״ב דצריך קליפה וכ״כ כמבואר בסוס״י ע״ל בהגה. ונמצאת למד דכמו כאן מצריכין בדיקת נפיחה היה בח״ב והכל הולך אל מקום אחד דצריך קליפה ובדיקה במים דוקא עכ״ל.

ואנה דאמרי אחרי המחי״ר מכת״ר זה איכו דבכר הוכחנו דדין זה דנגלד שעלה עליו קרום עב ולכן דצריך קליפה ובדיקה במים נלמד ממ״ש מכן גופיה בדין נגלד שצריך בדיקה הקרום התחתון ולא מדין חי״ב כמ״ש הוא נר״ו ומה שנקט״ע ממ״ש הטו״ז ״כמבואר בסו״ס ע״ל בהגה״. לדידי לאו שמא מתייא דכוונת הטו״ז איכו אלא ללמדנו אופן הנגלד הזה שדומה לחי״ב במראיתו וכן מ״ש להדיא שם ועכפות זה היינו שנעשה הקרום העליון כחי״ב וכיון שעדיין לא ידענו מהו ח״ב הודיענו באומרו כדלקמן סוס״י ע״ל בהגה אך לאו למימרא שדינם שוה כמו שהבין הי׳ הפוסק נר״ו ומ״ש עוד הטו״ז שם בסיום דבריו ולכן צריך לקלוף כל אותו הקרום כו׳ הא׳ ולכן הוצב הולך למ״ש אח״כ שמא ע״י שלקה קרום העליון וכו׳ ולא על מאי דקאי מינים כנלעי״ד המעט הוא. הלעי״ר

ראובן אליהו ישראל ס״ט

סי׳ מה

שייך ליו״ד

שאלה זו ושנאה אחרים הן הנה היו ממד לורבא מרבנן שאמן לביד רבה דעיסיק ירושת״ו ואכי שמבים **היר״א** ס״ט עיינתי בהן קודם הליכתן לשם והשבתי עליהן מה שנלעי״ד וכדי לשקל מעליך הקורא כתבתי לתוך דברי השכם השואל במאמר מוסגר כאשר עיניך יחזו וז״ל הנאשוכה.

ואבא לבאר לענין. מה שאנו נוהגים פה עירנו יע״א למעך הסירכא ולקולפה ולעשות בדיקה במים במקו׳ הסירי׳ כמנהג שאלוניקי יע״א ושאר מקומו׳ אי מבצבצא טרפה ואם לאו כשרה דהיינו דלא מבצבצא חתה בעת כל עוני הסירכא צריך לדעת דלפעמים יש ריאות שהקרומים רכות וע״י חוזק הנפיחה מבצבצא בהרבה מקומו׳ כנודע לכל מי שיודע בטיב מלאכה זו ואפי׳ לריק שבקצבים ולפעמים ג״כ ע״י משמוש היד שאנו ממשמשים בריאה לקלוף הסירי׳ מבצבצא אצל מקום הסירי׳ כמו חצי אצבע או קרוב יותר כמו שתי שערות מגוף הריאה הסמוך למקום בעת מועי הסירכא מה דינו אי תלינן דמחמת הנפיחה או מחמת היד ניקב הם וכיון

דבמקום

דבמקום שטח עובי הסירי לא מבלבלא כשרה או נאמר כיון דכ"כ סמוך עד כמו ב' שערות או רוחב אצבע יותר מבלבלא אע"ג דאיכו התם שטח עובי הסירי כיון דחיישינן הקלקלה במקולקל ומחמת הסירי הוא דמבלבץ ג"כ באותו מקום ובטריף אותה אפי' דבמקום הסירי איכו מבלבץ כלל.

[הוי"א לא ידעתי כוכתו במ"ש שמחמת הסירי הוא דמבלבץ סמוך לה דאיך יתכן שהסירכא תגרום לבלבץ חולה לה בסמוך. ובמקום הסירי עצמה שהיא מקום הריעותא לא יבלבץ ולא היה לו לומר אלא אי חיישינן כו' או לא חיישינן דאמרינן שהיתה בקועה מחיים].

והנה כשנמצא שם אצל מקום הסירי איזה חתך בסכין או קרע או איזה נקב גדול ע"י דעבחא הא ודאי פשיטא לן דטרפה מפני שאין אנו יכולין לעמוד על בדיקתו ולעשות נפיחה כראוי במקום הסירי וכמו שהביא הרב בכה"ג [סי' ל"ו] בהגהב"י אות ל"ז [צ"ל אות ל"ה] בשם מהר"י פיצון ז"ל יעו"ש. אלא כשמבלבץ במים דק דק אצל מקום הסירי בנקב כל שהוא ויש אופן לעשות נפיחה בטוב ע"י שמחפש במקום שמבלבץ ולבדוק במים הסירי עצמה ע"ד קא בעיכה מה דינה. ואען ואומר דהכה בדין זה כאיתי להר"ב כמהר"י מולכו ז"ל בס' שו"ג סי' ל"ו ועוד הביאו ג"כ בס' זובח תודה סי' ל"ו וז"ל. על דברי מור"ם ז"ל שכתב שם יש אומרים אם כפחו הריאה וכקרע הקרום מחמת הנפיחה טרפה וכו' עליו הכי ככה"ג שם אות ו"ו בשם הס"ך ח"ל כראה דמיירי שנפחום בדרכה אבל אם כפחום יותר מדאי כברה דאמרינן בעודה בחיים לא היתה נפוחה כ"כ וכן מעשים בכ"י שמכשירי' והב"ח ז"ל בס' ע"ל הביא הגהה זו וכ' עליו ולא כהגו כן ומעשים בכ"י שכשבר הקרום מחמת חוזק הנפיחה ומכשירינן לה עכ"ל וכן שמכהג. וגדולה מזו כהגו פה שאלוניקי היכא דנסרכה הריאה למקום שצריך נפיחה ומתכו הסירי בסכינא חריפא ונפחו את הריאה לבודקה במים ובא שמה הרוח בעקלת מקום הסירי ונתנו שמה מים ולא בלבץ ואח"כ חזרו לנפוח אותה ולמשמש ביד כדי שתבא שמה הרוח בשאר מקוי' הסירי וכשהכתנו שמה מים בלבץ במקום האי' שכבר בדקו ובמקום הכי איכו מבלבץ כשרה דאמרינן מכח משמוש ידא דעבחא נקרע הקרום שמה או מחוזק הנפיחה כמ"ש הב"ח והס"ך ז"ל כנ"ל והוא שמתחילה היתה הריאה נפוחה כל צורכה במקום שמבלבץ עתה כו' יעו"ש. הרי לך דאפי' אם מבלבץ עתה במקלת מקום הסירכא שכבר בדקו שהיא מקום הריעותא ומבלבץ סמוך ממש לשאר מקום הסירכא שאנו רוצים לבודקה עדיין בנפיחה תלינן מכח משמוש י"ד או מחמת חוזק הנפיחה וכיון דבמקום שאר הסירי איכו מבלבץ מכשירין אותה ואין לומר שאני הכא דכבר בדקו בחיי' באותו מקום במים ולא בלבץ א"כ כשמבלבץ אח"כ גלוי ומפורסם דהוי מחמת משמוש הי"ד או מחוזק הנפיחה ולא דמי לנדון שלנו זה איכו דמכ"ם אתייא אם במקום הסירי ממש שהיא מקום הריעותא דמידי חסדא לא נפיק שמא לא נפחוה כראוי כידוע לכל מי שהירת במלאכה הלזו אפ"ה תלינן בידא דעבחא ועוי' דהכא בנדון הרשו"ג מוכרחים לבדוק באותו מקום משום שהיה שם מקום הסירי עצמה. אבל כשאינו במקום הסירי' אפי' שהוא קרוב למקום הסי' שמבלבץ לא היה לנו שום ספק מקודם באותו מקום כדי לבודקו ומה שמבלבץ אח"כ הסי"ר יש לתלות מחמת משמוש הי"ד או מחוזק הנפיחה.

[הוי"א לגבי דידי אין כאן כפי"כ דשאני התם דמאחר שכבר היתה הריאה נפוחה כל צורכה במקום שמבלבץ עתה כמ"ש להדיא הרשו"ג לא נשאר לנו שום חשש שמא לא נפוחה כראוי. ולכן כשחזרו לנפוח ולמשמש בחוזק מפני חלי' מקום הסירי הנשאר ובלבץ במקום האי' מוכרחים אנו לומר בשופי דמחמת המשמוש והנפיחה יתרה ניקב ובלבץ משא"כ בנ"ד דלא הוכרח לנפוח יותר מהצורך בעת בדיקת הסירי' דכיון דהמנפחים הם בעלי הבהמה הלואי יכפחו כראוי ולא יעבירו וא"כ אין כאן נפיחה בחוזק וכמו שכן העיד הוא גופיה בתוך דבריו כר"ו אפי' בפתם מנפחים שכי וז"ל זה איכו דמכ"ם אתי"א אם במקום הסירי ממש שהיא מקום הריעותא דמידי חסדא לא נפיק שמא לא נפחוה כראוי כידוע לכל מי שהירת במלאכה הלזו אפ"ם כו'. הרי דלדעתו כל מי שהירת במלאכה הלזו לנו נוקפו בטכין הנפיחה אם היא כראוי או לא. וגם למשמש בריאה בחוזק בעת קליפת הסירכא איכו צריך כי אם מעט דוקא במקום הסירי כדי לקולפה. וא"כ מאין הרגלים לתלות בידא דטבחא או בחיזק הנפיחה ומ"ש ועוד דהכא בנדון כו' לא ירדתי לסו"ד בזה דמה בא להוסיף].

איברא דלכאורה הכי דאיכא לתמוה בדברי הרשו"ג ז"ל שלא חילק אם זה שמבלבץ במקלת מקום הסירי' שכבר בדקו הוא סמוך ממש לשאר מקום הסירי שאנו רוצים לבודקה עתה. או יש שום הפרש ביניהם וסתם דבריו והת"ג בהפלע דהכי זה עומד לנגדכו מה שראיתי להרב ב"ח ז"ל בסי' ל"ז וז"ל ומ"ש אם נמצא נקב בבועא ואיכא למיתלי במשמוש י"ד וכיולא בו הא לא הוי תרתי לריעותא כיון דאיכא למימר דהנקב לא בא מחמת חולי וליכא ריעותא אלא בועא לחודא וכן פירש"י ותוס' פא"ע סוף דמ"ו וכ"כ הרין ז"ל ויתבאר עוד בסמוך מיהו בסירי שלא"כ דטרפה מדין התלמוד אלא דאנן כהגינן להקל במשמוש הי"ד כדלקמן בסי' ל"ט אם נמצא נקב במקו' הסירי או בסמוך לסירי לא תלינן לה במשמוש י"ד דדוקא בבועא שאין הבהמה בחזקת טרפה ע"י הבועה תלינן הנקב במשמוש י"ד משא"כ בסירי שלא"כ דאין לסוליאה מחזקת טרפה א"א בידוע שלא היה שם נקב עכ"ד הכי דכתב אם נמצא נקב במקום הסירי או בסמוך לסירי לא תלינן במ"יד. אמנם נכי דיש לחלק בדבריו דע"כ לא קאמר הרי ב"ח ז"ל אלא בבמצא נקב גדול במקום הסירי או בסמוך לסירי שנעשה ע"יד באופן שאינו יכול לעמוד ע"ב ולסוליאה מחזקת טרפה ע"י הכנ"ח ומש"כ הרשו"ג ז"ל שאם בלבץ במקום האי' שנעשה כפי' שכשרה הוא באופן שיכול לבדוק במקום הבי ואינו כ"כ סמוך כנלע"ד

[הוי"א וכשאכי לעצמי אין חילוקו עולה יפה דכל עיקר כוונת הרב"ח איכו אלא דבבועא שאיכה בחזקת טרפה תלינן בי"ד ובסירי שלא"כ שהיא בחזקת טרפה מדין התלמוד לא תלינן וסמיך לה דקאי היינו סמוך ממש בלי שום הפרש ביכו לסירי דחשיב כבמקו' הסירי עצמה וכיון שאין ידוע לנו בבירור שאין שם נקב טרפה ואיך הפה יכולה לדבר שכוונתו הוא שהיה בו נקב גדול שנעשה ע"י דטבחא דא"כ דידוע לנו שהנקב נעשה ע"יד לא שייך לוי אי תלינן אי לא תלינן דאין כאן ספיקא כ"א שי"לל דטרפה משוי שאינו יכול לעמוד ע"ב שלא מה שיש לחלק בפשיטות הוא דבנדון הרשו"ג הנקב שנמצא עתה הוא דוקא במקים הראשון ולא בסמוך ממש לשאר מקום הסירי הנשאר וא"כ נוכל לומר בשופי דידוע לנו בבירור שאין שם נקב ולא הוצרך לבאר שם הוא סמוך לה דטרפה דכיון שהוא סמוך לה ממש היינו במקום הסירי וכדמשמע מדברי הרב"ם שמשוה מקום הסירכא לסמוך לה].

וכן מצאתי כאיתי להי תבואות שור בסי' ל"ו ס"ק כ"ב עמד בזה ופי' בטעם הב"ח משום שהבדיקה בפושרין אחר המיעוך מעכב בדיעבד וכיון שנקב בסמוי לו ממש וא"א לפשר והוי"ל כנאבדה בלי בדיקה יעו"ש וה"ד הי' לבושי שרד במ"ב סעיו יעו"ש וכ"כ הי' שמלה חדשה סי' ל"ו ס"א וז"ל אם נמצא הנקב במקום סירי אפי' עוברת ע"י משמוש או סמוך לה וכדומה במקום שצריך בדיקה טרפה דהא אי אפשר לבדוק במקום הנקב יעו"ש וכי הי' לי"ש פה טעם הש"ס בזה ביאר בתבואות שור דעיי' שמשמוש לבד אין אנו מתירין אלא בצירוף הבדיקה שאחר המשמוש ונמצא הכי הבדיקה מעכבת ויסוד דין זה מדברי הב"ח וכו' עוי' פה דנפקא מינה דבסירי' שנעברה ע"י מיעוך וכאבדה בלי בדיקה או שנקרע העור אחר שמיעה קודם המיעוך באופן שא"א אפי' לבדוק ברוק לחשמיה טרפה והמשגלות זהב כאן ובסי' ט"ל סק"ו מכשיר בהפיח וכן הסכים הרב גבעת שאול בתשוי' סי' מ"ע וכן יש להורות לצורך גדול את"ד יעוש"ב. ועיין להרי כמוהרד"ח בסי' כד"ב

לב חיא סי' ל"ו והביאו בס' תורת זבח אות ה' סק"ו קי"א דכתב לנדון שלו דאם נקרע הריאה במקום הסירי כשנשארת ראש הסירי בריאה והעלה דצריך לעשות נפיחה באותו מקום וקיים שם דאם נקרע הריאה באופן דאינו יכול לעמוד על בדיקתו דהיא מותרת יעוי"ש ולא קי"ל הכי דאנן קיי"ל דהבדיקה במים מעכבת וכשאין אנו יכולין לעמוד ע"ב אנו מטריפין אותה עכ"פ כמצינו למדים דגם לדברי המתירים וסוברין דבדיקת הנפיחה מעכבת כמנהגנו מבואר יוצא מדבריהם שכל עיקר מה שאוסר הב"ח ודעימיה אם ניקב סמוך לסירי הוא משום דא"א למבדקיה. אבל אם יש אופן לבדוק במקום הסירי בנפיחה אפי' אם ניקב קרוב למקום הסירי אם אין הנקב בשטח מקום הסירי או סמוך ממש למקום הסירי בלי שום הפרש ביניהם דאז אי אפשר לצמצם שפיר תלינן בי"ד וכן דקדקתי מדברי הב"ח עצמו בסי' ל"ט סעיף ו' דכ' שם בתוך דבריו ומה שנהגו לבדוק בנפי' אחר שניתק הסירי במשמוש היד ואם מבצבץ מטריפין אותה איכא לתמוה שלא כיון דתלינן דאין זה סירי אלא ריר כיון שניתקה במשמוש היד א"כ למה צריך בדיקה ותו אפי' אשתכחא דמבצבצא איכא למיתלי במשמוש י"ד וי"ל דודאי כך הוא דתלינן דהנקב הגיע ע"י שממשמש ביד בחוזקה אלא דעדיין לא יצאנו מספק סירי דדילמא לאו ריר הוא אלא סירי ומה שניתקה ע"י משמוש הוא לפי שלא היה ממשמש בנחת אלא בחוקה בחוזק ולכן היא מבצבצת עכ"ד יעו"ש. הכי דאפי' במקום הסירי עצמה קא פסיק והכי דתלינן במשמוש י"ל אלא דא"ה לן ספיקא שמא לאו ריר הוא כו' אבל כשהנקב הוא חוץ למקום הסירי ובאופן דאפשר לבדוק במקוי הסירי בנפי' בודאי דאותו הנקב תלינן בי"ד כיון דלא איה לן דבר שמעכב הבדיקה ואותו מקום שניקב שם אין שום ריעותא ודוק.

[היר"א אדרבא מדברי הב"ח יש להוכיח להפך דע"כ ל"ק הב"ח דתלינן בי"ד אלא במקוי הסירי עצמה דממשמשין. גם כדי לקולפה ואפ"ה מטריפינן מספק דדילמא לאו ריר הוא. אמנם חוץ לסירי דשם אינו צריך למשמש כלל מי יימר דתלינן בי"ד ואף שבדי לקלוף הסירי מן הריאה צריך לשום ידו על הריאה להעמידה שלא תתנענע לכאן ולכאן אין משום קל כזה כדאי לתלות בו כמ"ש להדיא מרן ב"י בסי' ל"ו וז"ל ומ"ש רבי' כגון במקום שהעביר הטבח ידו או שתלשה בכח תינח בכח קאי נמי להעביר הטבח ידו שאם לא העבירה בכח או שלא היה מקום דחוק ודאי לא תלינן ע"כ וכן יש לדקדק מדברי הב"ח גופיה דקאי וי"ל דודאי כך הוא דתלינן דהנקב הגיע ע"י שממשמש ביד בחוזקה כו' דמשמע דהא דתלינן בי"ד הוא דוקא באופן שממשמש בחוזקה. וכן בכוון הפרי"ג ז"ל הוא דממשמש בכח הרבה כדי שיצא הרוח בחלי מקוי הסירי הנ"] .

ובאופן אחר יש לחלק דדברי הב"ח ז"ל דאוסר בניקב סמוך לסירי ולא תלינן במשמוש י"ד אינו אלא עפרי תר"ל וכמו שיראה הרואה שם בתוך דבריו באר היטב ולזה י"ל דנקט בדבריו לדיוקא סמוך לסירי ר"ל סמוך דוקא ואין שום הפרש ביניהם משא"כ כשיש הפרש ביניהם אינו נקרא עוד תר"ל. וכן כי הכי שמ"ח סי' ל"ז סקע"ו בדברי תר"ל. ובסעי' קכ"ד. כ' בס' ל"ש ז"ל דהרי משבצות זהב בדין תר"ל אוי' ב"י כתב דצריך רוחב קש ביניהם וכו' עליו ולא ידענא מנא ליה הא דאם למד דין זה מהני בועי דסמיכי דבעינן הפרש קש או ב' שערות אין ראיה מסמיכי כלל דסמיכי חמיר מדין תר"ל שהוא מדין הש"ס משא"כ תר"ל לכן העיקר כלע"ד דאין שיעור בדבר רק שיהא מעט הפרש עד שנראה שם שהריאה בריאה אח"ד עיש"ב. וכן משמע בס' מנחת העולם סי' כ"ג ס"ד. שו"ר להר' ל"ש בסוף הספר סי' י"ז וסי' בדין הדלדולים אשר נקלפים עם הסירי דדקדק בדברי הב"ח הללו שהוא עיקר שמתיר ביסוד דין זה לבלתי תלות בידא דטבחא שהרי כי שנמצא נקב במקום משמוש י"ד סמוך לסירכא עוברת כו' הרי דעכ"פ באינו סמוך לא אסר ומודה דתלינן בי"ד כל שאינו תחת שטח עובי הסירי או סמוך ממש אל שטח עובי הסירי שאין שום הפרש ביניהם כו' זולת אם הבצבוץ סמוך אל שטח עובי הסירי אעפ"י שאינו על השטח ההוא עצמו טרפה אף אם לא היה שם דלדול כלל דהיינו דינא דהב"ח והוא מתורת תר"ל כו' ושיעור הסמיכות בזה הוא כשיעור הסמיכות בתר"ל ושו"ם כבר כל שהוא דכתב בתוך דבריו החילוק שחילקתי אני עני. אפי' לנדון שלנו שכי אף אם לא היה שם דלדול כלל דהיינו דינא דהב"ח והוא מדין תר"ל וליתא לנו בזה שיעור הסמיכות כשיעור תר"ל ובשו"ד כי אבל במקום שאין המכתב מבורר אין ראוי כלל וכלל להפסיד ממונם ש"י. ובפרט בדברים אלו דשכיחי טובא ויהיה כמשך הפסדים רבים. באופן שיצא השאלה בהיתר גמור כל שהנקב אינו סמוך ממש לשטח עובי הסירי ככל מה שביארנו לעיל ואפי' בסירכות שאסורות מדינא דש"ס. והנלע"ד כתבתי וה' ילילנו משגיאות ויורנו בדרכיו ונלכה באורחותיו אכי"ר.

[היר"א כפי מה שהוכחתי לעיל דמה דתלינן בי"ד הוא דוקא כשידוע לו שממשמש בחוזק וכיוצא אין כאן היתר גמור. וגם הרי ל"ש שכ' על הרב"ח דאינו סמוך לא אסר ומודה דתלינן בי"ד היינו דוקא באופן דראוי לתלות ובדכתיבנא. וכן עלה בידינו דבנקב שנמצא קרוב למקום הסירי אין לנו לתלותו בי"ד אלא דוקא כשידוע לו שממשמש בכח הא לאו הכי לא תלינן וכן הרי חכמת אדם ז"ל בכלל י"ד דכ"ה ע"ש כו' ולצורך גדול יש להתיר אם ידוע שהעביר ידו בכח באותו שטח אעפ"י שאין בבירור שהיתה ידו במקום הנקב עכ"ל. וגם בנפיחה אין לתלות כי אם כשנפח בחוזק. אמנם בנפי' בנחת לא תלינן וכמו שכן משמע מדברי הכנה"ג סי' ע"ל שהביאו אות ל"ג שכ' משם מוהר"י פינ"ן וז"ל כל מקום שצריך נפי' אם במקום דליכא סירי מבצבץ ליה לן בה דתלינן לאחר השחיטה ומחמת הנפי' דהא מעשים בכל יום שפעם אחת מנפחין אותה במים ואינה מבצבצת ופעם שניה מבצבצת שנקרעה מחמת נפי' ע"כ. משמע דבפעם שניה שהוסיפו בנפיחתה נקרעה שאם לא הוסיפו בנפי' בחוזק בפעם ב' לא נקרעה בפעם ראשונה. וכגון דא הוא דתלינן.

אלא דאעיקרא תניה אני דאף אם יהיה כונת החכם הפוסק באופן דראוי לתלות במשמוש י"ד או בחוזק הנפי' שלימה דעת מהרי במ"ם בתחלת שאלתו וז"ל. אלא כשמבצבץ במים דק דק אצל מקום הסירי בנקב כל שהוא ויש אופן לעשות נפי' בטוב ע"י שמחפש במקום שמבצבץ ולבדוק במים במקום הסירי עצמה ע"ד קא בעינא מה דינא ע"כ. הך איבעיא דקאי איני יכול לפרשו שאם הנקב רחוק מן הסירי כשיעור אצבע או חצי אצבע כמ"ש הוא נכיו הך איבעיא ל"ל שכיון שהנקב דק וקטן לא יעבר הרוח מנבא במקוי הסירי ואף שאינו צריך ראיה לזה כלל דהבוחן יבחן וינקוב קרוב לסירי במחט אחר שבצבץ במקום הסירי ועיניו יחזו שיבצבץ במקום נקיבת המחט ובמקוי הסירי ולא יעכבו זה את זה שהרוח עולה לכאן ולכאן עכ"ז יש להביא ראיה מדברי הכרו"ב ז"ל שהביא החכם השואל שהכשיר בחלוע בכדורו ואי איתא לאו הי"ל לבאר ולומר דכשבצבץ במקום הא' צריך לנפות באותו מקום כדי לבדוק במקום אצל הסירי הנשאר כיון דעיקר הבדיקה בנא תליא שאם לא עשה כן י"ל שמה שלא בצבץ במקוי אצל הסירי הוא מחמת הנקב הזה שעיכב הרוח מלבא שמה. וכן ראיתי בס' חכמת אדם שם בכלל הנ"ל שכ' משם הר' הב"ח ז"ל וז"ל הל"ל וזה ש"ך דוקא כשיש להסתפק שמא היה שם סירי. אבל ברחוק קצת שנפי' ראוה עיניו לא היה שם הסירי. הרי יש לה בדיקה ע"כ ולא ביאר דצריך לנפוח במקום הנקב כדי לבדוק בסירי אלא כי שהם הכי יש לה בדיקה ואם הפרש שיש בין הסירי לנקב הוא כשיעור ב' שערות כמ"ש בשאלה. גם זה לא יתכן שלא דלגבי דידי הייתי סמוך לסירי כיון דא"א לצמצם בשעור כזה וטרפה כמ"ש הב"ח ואם תאמר דאפשר לצמצם ולא יקרא סמוך ממש כילד יוכל לנפות בריוח קטן כזה דהא בהכרח יתפשט גם מקוי הסירכא ולא יבדקנה כראוי] .

סי'

סי' מו

וז"ל השניה

עוד נשאל הגיע בריאה שנמצא הקרום קלוף דהיינו שנגלד קצת מקרום העליון הנה עיקרא דהאי מלתא איתא בחולין דמ"ו והביאו הטור סי' ל"ו וז"ל. אמר רבא האי ריאה דאגליד כאסיתא סומקא כשרה ופירש"י ז"ל דהיינו דנגלד קרום העליון ונשארה הריאה בקרום התחתון לבד והיינו כאסיתא סומקא היינו. קרום התחתון אדום כתמרה סומקא כשרה ונראה מפשט הסוגיא דהיינו דנגלד קרום העליון מהני קרומים שע"ג הריאה. וכן הביאו כל הפוס' הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל ובה"ג ז"ל וגם כל האחרונים ז"ל הכי סבירא להו ומרן ז"ל בש"ע סי' ל"ו ס"ב כ' וז"ל אפי' נגלד פי' נקלף קרום העליון כולו כשרה אלא שצריך בדיקה והוא מדברי הר' בה"ג ז"ל בדקינה דכתב והוא דלא מפקא זיקא והביאו הרא"ש ז"ל בפסקיו דכ' דעמוך לשונו משמע דבעיא בדיקה אעפ"י שאין לשון הש"ס משמע כן דלשון כשר משמע אף בלי בדיקה ומיהו מתבאר מדבריו דכיון דהשתנית מברייתה וקרום התחתון דק צריך כפי' שמא ניקב עכ"ל. כיוצא בזה והפוס' והמחברים כדרכם וגם האחרונים כולם הביאו דלשון נגלד ר"ל שנקלף ונפשט הקרום העליון שבריאה מעט או הרבה ונשאר אותו מקום בקרום אחד לבד שהוא הקרום התחתון הדק וחיישינן שמא ניקב ומצריכינן בדיקה כיעו"ש בדבריהם.

אמנם הרשב"א ז"ל בס' ל"ו בדין נגלד אחר שהביא דברי הש"ס ורש"י ז"ל כ' שהוא ח"ל וטרפות זה היינו שנפשט הקרום העליון כמלא בלוי שהוא קרוב עד ע"ג הריאה בלי שום ריעותא כלל אלא שהקרום נקלף בלפנין כדלקמן סו"סי' ט"ל בהגה. ולכן צריך לקלוף אותו הקרום שנקלף ולבדוק אם בדיקה כפי' במים שמא ע"י שלקה קרום העליון לקה ג"כ קרום התחתון וכשנקבו שניהם טרפה אלו דבריו ז"ל. הרי מבואר מדבריו שכתב וטרפות זה כו' דנקלף שאמרו הוא שנקלף בידי אדם כמו שאנו קולפין השלב בלוי מע"ג הריאה וזה הדין הוא בהחלט לקלוף כל מין נגלד ולבדוק תחתיו במים כמו שיראה הרואה בדבריו. הן אמת דלפעמים יצא ח"ב ע"ג הריאה ויש שם נגלד תחתיו מעט או הרבה כמ"ש הגאון הי' כמוהרד"ם ז"ל בס' תורת הזבח אות ה' ולפעמים יצא ג"כ נגלד ויש עליו במקו' שנגלד קרום לבן פעמים שמונח זה הקרום כמו רוחב ב' אצבעות ופעמים כמו חוטים מסובכים על הקרום הזה שע"ג הנגלד ומוכרחים אנו לחתוך אותם חוטים בסכינא חריפא כדי שיהא נקל לקלוף גם השאר דלעולם יהיה נמצא שע"ג מקום הקרום המי שע"ג הנגלד מלב בלוי או קרום דק מלמעלה או מלמטה ע"ג ב' הקרומים ואנו אוחזים בזה הקרום ואנו קולפים גם אותו הקרום שהוא כקלף מע"ג שנגלד ואנו עושים נפ"י אי לא מגלגלא כשרה כדין הש"ג. עכ"פ לפעמים יצא ג"כ נגלד לבד דהיינו שנמצא הקרום העליון קלוף ומופשט מעל הריאה מעט או הרבה ואין עליו שום קרום ושום ח"ב לקלוף מעליו כי לא נשאר שם כ"א קרום התחתון לבד והוא מתלבן יותר משאר מקום הריאה או אדום יותר ומכשירין אותו בנפ"י לבד בלתי שום קליפה כמ"ש כל הפוסקים.

[**הרי"א** כל המשנה בע"ב מלאכה זו יראה דדבריו אלו אינם אלא מן המתמיהין אי מ"ש דלפעמים יצא ח"ב ע"ג הנגלד כמ"ש הגאון מוהרד"ח ז"ל דאמר שעינינו רואות כי אינו לפעמים אלא רובא דרובא. עוד זה דגם הגאון מוהרד"ם ז"ל כ' כן דעל הרוב יצא ח"ב ע"ג הנגלד ב' מ"ם ומוכרחים אנו לחתוך אותם חוטים בסכינא חריפא אינו כן דמלבד דאין הכרח לחותכם אדרבא לחותכם קשה כיון דנאים מחים ואדוקים הרבה וכמו שכן כתבתי להרב המופלא כבעמ"יא כאנ"ד שבעיה"ק ירושת"ו כמוהר"י עוזיאל נר"ו שכ' בפסק דינו אסר שלא לעשות הכי כי אביא נר"ו שאותן קליפת החוטין האלו הוא בלפוכן ב' מ"ם והוא מתלבן יותר משאר מקום הריאה

אינו כן כי נגלד כזה יצא לעולם אדום וכמ"ש בש"ס בהדייא האי ריאה דאגליד כאסיתא סומקא].

ולפי דברי הרשב"א הכי וטרפות זה כו'. הרי משמע דזה הדין שייך בהחלט בכל מין נגלד דצריך לקלוף אותו ביד וזה אי אפשר כשיבא נגלד לבדו דהיינו שהקרום העליון הוא קלוף ואין עליו שום ח"ב או קרום אחר דמה יקלוף עוד דאם יוציא קרום התחתון בודאי תנקב הריאה. [**הרי"א** כבר בא הנה מע' הרי התוס' נר"ו הכמ"ל ויישב דבריו].

ועוי' במה שהניח במוכח הרשב"א ז"ל דדין זה דנגלד שאמרו הוא דצריך לקלוף אותו ביד דוקא ולא חילק הש"ג יש"ג ג"כ לדברי הרמ"ו ז"ל ולדברי מוהר"ם ז"ל וז"ל. כי הרמ"ו ז"ל וכן אם יש סירכא אפי' תלויה ע"פ שנקלף כ"ל דהרפס ובמקומות שעושים נפ"י כמנהג שלוניקי לא מצאני לבי לשום אותה במים לראות אם מגלגלא אם לאו תשום דהסירכא לא בקרום שעלה ע"ע והקרום נתקרם עליה ומפני זה אינה עושה בלבון עכ"ד וכי הוא ז"ל שם בספי' ז' מסוי' סי' ת"ל ואני שמעתי ולא אבין הירי'. זו היכן קאי אי על גב קרום שנקלף הירי' זו מה היא עושה כיון שנקלף הקרום והסירי' שעליו יפה מהניא לה בדיקה במים כשאר קרום שנקלף בלא סירי' ואי עיירי בסירי' שבא תחת הקרום שנקלף זה לא יתכן שלעולם הסירי' בא ע"ג הקרומים לא בין קרום לקרום לכן מלאני לבי לעשות נפ"י בכי האי גוונא אפי' בסירי' שאינם תלויים ואפי' במקום שאין עושים נפ"י דהכא לא באנו לעשות נפ"י בשביל הסירי' אלא בשביל הקרום שנקלף וכבר הוכחתי בחיבור בסמוך שאפי' במקום שאין עושים נפיחה בקרום שנקלף עושים דהסירי' זו מלאות הקרום. זה שנקלף שלקה הוא בא וכן עיקר אי"ד ז"ל וכן הש"ג ע"ד מורים ז"ל בדין נוצא שנמצא ע"ת שנקלף העור העליון כו' כיעו"ש בספי' ס'.

ואחרי שמ"ר שכתיבנו זה אמר ותמה דמה שכ' הרמ"ו ז"ל בדין סירי' ע"ת שנקלף הוא כשיבא קרום אחר או ח"ב ע"ג שנגלד דאז אנו מוכרחים לקלוף אותו קרום. ואז גם הסירי' שעל הקרום נקלף עמו כמו שהבין הוא ז"ל ויותר בפשיטות משמע דדברי הרמ"ו ז"ל הם כשבא הסירי' ע"ת שנקלף והוא קלוף הקרום העליון ממש והסירי' היא ע"ג קרום התחתון וע"ז כתב דאפי' לא מגלגלא הסירכא ליה באותו מקום שתחת הסירי' בקרום שעלה מ"מ דכיון דיש ריעותא דנגלד אם חיישינן דניקב הקרום וע"ז נעשה סירי' זו ומה שלא נלבן הוי קרום שעלה מחמת מכה ר"ל על קרום התחתון דוקא.

[**הרי"א** אחר הרואה במישור דברי הרמ"ו לבנו יבין כי אא"ל כוונתו כן כי מאחר שהסירכא יקלפנה עד שורשה כדינה מה יעכב עוד שלא לבלבן במקום הסירכא אם ניקב קרום התחתון דאין לומר כדבריו דכיון דיש ריעותא דנגלד אם חיישינן דניקב הקרום וע"ז נעשה סירי' זו ומה שלא נלבן הוי קרום שעמ"מ ר"ל על קרום התחתון דוקא וזה דבר שיוכל להתברר במים הראות אחר קליפת הסירי' אם עלה שמה איזה קרום מ"מ אם לאו. דאם נראה שם איזה קרום יקלוף גם אותו ויבדוק בקרום התחתון ואם לא נראה שום דבר בודאי דלא ניקב קרום התחתון כיון שלא נלבן ולמאי ניחוש תו ואם כוונתו הוא שזה לא יוכל להתברר במים הראות וחיישינן דעלה קרום דק תחת הסירי' שאין עין שולטת בו זה לא ניתן ליאמר. דא"כ גם בשעלה על הנגלד קרום לבן מ"מ דקלפינן ליה ובדקינן בקרום התחתון במים ואם לא נלבן כשרה ניחוש דמחמת הריעותא דנגלד עולה על הקרום התחתון קרום אחר דק מחמת מכה תחת קרום לבן שקלפנו ולכן אינו מתלבן דאדרבא נגלד כזה הוא יותר ריעותא מנגלד העור העליון ונשארה בקרום התחתון לבד כתמרה אדומה דאם נאבדה הריאה בלא בדיקה טרפה ותו דאעיקר' לשון הרמ"ו דקאמר והקרום נתקרם עליה משמע על הקרום הידוע ומורגל להיות ולהתהוות מהדם ע"ג הנגלד ואין להכניס על הרשב"א ז"ל דא"כ למה לא הוסיף להוכיח ולהקשות בתוך דבריו על דברי הרמ"ו ז"ל דאם כוונתו דהסירי' היא

הוא על קרום התחתון. מטעם יפה נבדקת בנפ' ולעת לא מצאתו לבו כיון דלעיקר לא סליק אדעתיה דיכתוב על נגלד כזה וכמו שביארתי. וכן ראיתי למע' הר' המופ' הנז"ל נר"ו שכ' בפשיטות שיפה הקשה הרשו"ג להרמ"ו ז"ל ודו"ב].

ועיין להר' ש"ך ז"ל והר' פר"ח ז"ל והר' לחם הפנים ז"ל והר' שמלה חדשה ז"ל והר' לבושי שרד ז"ל. ושו"פ ז"ל במה שכ' מור"ם ז"ל בדין בועה שנמצא ע"מ שנקלף יש להטריף כי הוא כקרום שעמ"מ דכולם פירשו על הקרום הני דניקב ואז הקרום הנמצא שם ע"ג הבועה הוי קרום שעמ"מ ושום אחד מהפוסקי' ז"ל לא עלה על דל שפתיו לו' שהוא על הקרום העליון שנלקה ונקלף ב"י. דזה מינה ואוקי באתרין בדין מוסריין ז"ל בסירי' ע"מ שנקלף דקאמר והקרום כתקנם עליה ר"ל על קרום התחתון אבל תחת הסירי' שניקב ועלה בו קרום ולזה אפי' דלא מגלגלא טרפה ועיין להגאון כמוהרד"ח ז"ל בס' תורת הזבח באות ג' סי' ג"ל ש"ח מה שהק' על הרשו"ב במ"ש בדין זה דבועה ע"מ שנקלף כו' אלא דכל לגבי דידי תיתהני גם על הר' כמוהרד"ח ז"ל ע"מ שהשיג עליו בדין זה דוקא ולא אשלמעלה שיתנו ככל הנז"ל דכיון שהניח דין נגלד במוכח זה ומה הביאו לו' בדברי מור"ם ז"ל דשמע ולא הבין והם דברים פשוטים.

[**היר"א** כבר הוכחתי במישור דקושית הרשו"ב על הרמ"ו ז"ל חזקה כראי מוצק ול"ת כבר דיפיקיכה. אך במה שהק' על מור"ם ז"ל בדין בועה ע"מ שנקלף כעת אין בידי ס' שו"ב לראות הדברים כהתן ובע"ה כשיבא לידי אשנה פרק זה].

ועוד דבשו"ם ליט ע"מ שכתב מורים ז"ל ריאה שנמצא עליו כמו חלב כיסוי והוא בשר בלוי כו' והוא מן הבי' בשם הרוקח כי הוא ז"ל דדין זה דבשר בלוי דמי טפי לנקלף קרום הריאה ומשום הכי לא הביאו רבינו דין זה בסי' הקל"ר כיון שכבר כתב בסי' ל"ו ס"א דין נקלף קרום הריאה דדין זה מדין נקלף נגע בית הרוקח ובזה סרה התימה של הרב כנה"ג בהגהב"י סי' ל"ח אות מ"ו שתמה על רבי' למה השמיט דין זה של הרוקח מסי' הקל"ר ונשאר לו בתימה ואללי אין כאן תימה כדאמרן כיון דמדין נקלף נגעו בית אח"ד יעו"ש הנואה יכלה לתירוץ זה מהכיח דוקא לפי"ד דכל מין נקלף הוא שנקלף ב"י ומוכרח להוציא הקרום מע"ג הריאה כמו ח"ב ולבדוק תחתיו בנפ' לזה קאמר דדמי ממש דין נגלד לדין ח"ב ואין שום תמיהא על מרן בי' ז"ל. אבל האמת איכו כן דבנגלד מה שאנו מצריכין לקלוף מעליו הוא כשיש שם ח"ב או איזה קרום אחר עליו שנקלף ב"י. אבל כשלא יש שום דבר עליו זולת שנמצא קלוף ומופשט הקרום העליון לא מצריכינן כ"א נפ' לבד כמ"ש כל הפוסקי' ז"ל. וכן ראיתי להר' שמלה חדשה בסי' ל"ו ס"ג בדין נגלד עור העליון כו' כי שם בחלי' לבנה וז"ל כ"ל דהיה אם יש לקותא בכל עור העליון וקולפין ורואין שבתחתוי' אין שום לקותא דינו כנגלד והר' לבושי שרד ז"ל בשעי' יו"ד הסכים לתוכים על קר' השו' ז"ל בסי' ג"ל שיע בדין והט שנחמיר כשנלקה העור העליון ותוא עומד שם דגכ"ע טפי משנקלף וקבר דלא מתבשרא אפי' בבדיקת כיעו"ש. והשלה הר' ל"ש בשו"ד דאין חילוק אלא דבעי בדיקת שיקליף העור הלקוי ויבדוק אח"כ מי מגלגלא כמו בנגלד אח"ד ז"ל יעו"ש. הרי לך דלא קאמרי דכן הדין בכל מין נגלד וזה הוי סדר בדיקתו סתם אלא אדרבא ללמדכו' התר הספק העי"ז ז"ל דמסכיא לה בדיקה אחר שיקלוף העור הלקוי ויבדוק במים כמו דבדקינן בנגלד. אבל בדין נגלד כ"ע מודו דהוא כפשוטו דהייכו שלא נשאר שם כ"א קרום התחתון לבד. כיעו"ש בדבריהם ולא דמי לדין ח"ב בכל לבדיו כי אם כשיש עליו איזה קרום או ח"ב ומצריכינן לקלוף אותו מע"ג הנגלד כמו שאנו קולפין אפי' שיבא ע"ג ב' הקרומים ולבדוק תחתיו. אבל כשנמצא נגלד לבד לא דמי לדין ח"ב כנלע"ד.

[**היר"א** גם לזה חירץ מע' הר' המופ' הנז"ל נר"ו דכיון דהרלמ"ו' הצריכו לבדוק הח"ב בנפ' דמי לדין נגלד דבעי נפיחה. ועיין לעיל מה שכתבתי עליו].

סי' מז

שייך ליו"ד

את זה שלחתי לע"ה אזמיר יע"א לו"ע הרב השלם רב טבחיא כמוהר"ר **בן ציון ג'וקריל** נר"ו ביום ט"ו לח' זיו תרמ"ט.

את קמתי נתתי שפתתי לפני דייו לעבד לבקש תורה מפיהו ככתוב כי מציון תצא תורה על אודות המנהג שאנו נוהגים פה עירנו שכשהאווזה סרוכה לדו"ר ומכה בדופן ותחת אותה הסירכא יש נגלד אנו מכשירין אותה בהמלט בלי שום בדיקה בנגלד. אנכי בער לא מצאתי שום סמך להיתר זה. שהגם שראיתי להגאון בס' תורת זבח דל"ז אות ג' סי"ח שכ' וז"ל נגלד וסירכא לדופן עם מכה אע"ג דהסירי' תלינן במכה והנגלד היה צריך בדיקת נפיחה כנז"ל כדינו מ"מ כיון דמפריקין הסירי' מן הדופן נסבין דלא מלים שומא ועי' טירח בהיות הבהמה בארץ שגורה ואי"א לכוין מכשרא לתלות דמחמת השכין ודאי ניקבה ואין צורך לבדיקה וכמו שכן מתבאר ממה שאכתוב לקמן בס"ד באות כ"ן בנקב בריאה וסי' עם מכה דמכשירי לשכשיר ומשם באר ועיין בסני' שאח"ז ודוק עכ"ל. אמרי נע"ר בינאת הכבוד לא ידעתי מה כוונתו ומה דעתו ד"ע דהלא שם באו' ב' כי שהסכים להלכה ולמעשה שצריך בדיקה בכל נגלד לכה"פ וידוע שכל ריעותא שבריאה הצריכה בדיקה וא"א לעמוד ע"ב טרפה מטעם שלא נבדקה כדינה וכמ"ש איהו גופיה בס' ז"ת ט' בנגלד שנמצא תחתיו א' מהדברים המונעים לעבור הרוח כו' שראוי להטריף מטעם שא"א לבודקו כראוי. וא"כ הכא נמי כיון שע"י הפקת הסי' מן הדופן מתקלעת הריאה שם במקום שנגלד ראוי להטריף כיון שא"א לעי"ב. ומ"ש עוד וכמו שכן מתבאר ממה שאכתוב לקמן כו'. אם כונתו על מ"ש בדקכ"ז ע"א אות וי"ו מלבד דשם לא הוזכר סי' עם מכה עוי' בה דאדרבא מכם ראיה לסתור שהם באות ט' כתב משם הכנה"ג דאי איכא ריעותא בריאה במקום הנקב כו' טרפה כיון שא"א לעי"ב והכא נמי איכא ריעותא דנגלד? ומה כתב יפה להכשיר בלא בדיקה וכנת לע"ר לי עכ"ם לפי טעמו ז"ל משום דא"א לכוין בהיות הבהמה בארץ שגורה ועי' טורח יפה עירכו שהבהמה תלויה ואנו מפריקין הסי' מן הדופן בנחת ואפשר לכוין בטופי שלא תינקב הריאה. ומה גם כשהסירי' ארוכה שאינה מהודקת הריאה עם הדופן הא ודאי שצריך לבדוק הנגלד כדינו ואיני יודע על מה סמכו להתיר בלא בדיקה ובכן אמילי יכונו להודיעני דעתו הרחבה בזה אם יש ממש בדברי אם לאו תורה היא וללמוד אני צריך.

ודרך אגב אשאלה נא בזה מה שנתקשיתי בדברי הרשו"ב ז"ל בסי' ל"ס מחו' ד' שכ' שמנהג בטוניקי בהאדימה מחמת מכה לבודקה בנפיחה וק"ל דאיהו גופיה שם בסו' ס"ק י"ב הביא מ"ש הכנה"ג בשם הר"י פיגון ז"ל דעיקר טעם שטרפות בהאדימה מחמת מכה הוא משו' דעתיד לינקב הקרום וכ"כ גם במחו' ג'. וא"כ היכי מהני בדיקת הנפ' דהכי אף שעדיין הקרום הוא ק"ס היה ראוי להטריף מטעם דעתיד לינקב על הכל לדבריו הוחלתי שיפנה אל האזוב להודיעני דעתו ד"ע ויגלה שכמ"ה הכי' המכבדו באהבה

העבד ישראל הלע"ר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' מח

וזאת תשובתו אלי

האי מאן דחביב לי כגופאי רחימא דנפשאי בכן של קדושי' כנטיעות דווות לשרשים. דין הוא הדר מעלת הרב השלם כמוהר"ר נר"ו. מגן אבות יהיה בעזרו כיר"א.

אותותי אלה הם המדברים מקבלה ואילך ואורו עיני כי טעמתי מעט דבש דברי פי חכם חן דרכי ומקשה להגאון חכ"א ירושלמאה ז"ל על מ"ש בס' תורת זבח באו' ג' סעי' י"א דהרב ז"ל גופיה שם באות ע' כ' בנגלד שנמצא תחתיו אחד מהדברים המונעים לעבור הרוח שראוי להטריף מטעם שא"א לבודקו כראוי וא"כ הכא נמי כיון שע"י שפרקה הסירי מן הדופן מתקרעת הריאה שם במקום שא"א לבודקה ראוי להטריף ע"כ. ולענ"ד י"ל לומר דשאני הכא היכא דליכא איזה דבר המונעת הבדיקה משום ריעותא שבריאה מצד עצמה וליכא למיתלי לצד היתר בשה"א ודאי ראוי להטריף דהא מצטרף הריעותא עצמה שבריאה מלבד מה שהוא תרתי לריעותא ואין לנו צד היתר במה לתלות. אבל בסירי לדופן ופרקוהו ע"י השכין כיון דקי"ל דהשכין ודאי חותך ויש לתלות דנעשה ע"י ודאי דתלינן ומ"ש כמו שאכתוב לקמן כוונתו לוי דהא מקילינן נמי בנגלד עם מכה ואף כי מן הראוי היה לאסור אפי"ה מקילינן משום דעל הרוב הכי הם באים כמ"ש בסו' סעי' י"ב. כ"ש הכא דיש במה לתלות דודאי יש להקל ומ"ש וכמו שכן מתבאר לקמן כו' והקשה מכ"ר שי"א דאדרבא משם נראה דיש לאסור כו' והאריך עיי"ש. ולענ"ד נראה דזה כיון למ"ש בס' פ"א סעי' ל' דכ' וז"ל אומה הסרוכה לדופן ואיתרמי משום ק' אחר שנפשו הריאה ונמצא שם במקום הסירי מדברי הרמ"ל בס"ז מה"ש מתבאר דכשרה וכו' והביא שו' המטריפין ובסו' לשונו כתב בשם הרב שו"ג מחו' מ"ג כי משם מוהרי"ש ילסקי ז"ל דכשרה דתלינן בשכין כדעת הרמ"ל וכן מנהג שאלוניקי וכן דעת ס' אהדות השכינה יו"ד ס"י ב' ועיין מקור ברוך בסי' ל"ח ותשו' הגאונים סי' ג"ל ונהגינו ג"כ כמנהג שאלוניקי להכשיר ותלינן בשכין ועיין במהרי"ט ח"ג סי' פ"ז שחילק בין שכין לשכין ומזה נ"ל סמך למנהגינו להתיר דבזמנינו השכינים שלנו חלים שוים ותלינן בשכין ודוק ע"כ. א"כ איפה מה שאין בסי' ג' ועיין לקמן באות ן' הוי השמטת הקולמוס וצ"ל באות ס' והשתא במכ"ש אתיא. לדין נגלד דהא אם נקוב לשכינו ובודאי נמצא תלינן בשכין. כ"ש בנגלד דלא נבדק אותו אלא דהיה צריך בדיקה ואת"ל דהיה נמצא איכא למיתלי בשכין וכמ"ש באות ס'.

אלא דאכתי תמיה עי"ז דאתאי לא פי' דבריו לוי דאם יהיה האומן דלא נגע ולא פגע בשכין דהיינו דנאיכו במשמוש היד המכה שהיה בדופן עם הסירי ונפרקה מאליה מה דינו. והנה במ"ש כאן בדיני נגלד דתלינן בשכין וגם לקמן באות ס' נראה ודאי דצריך לבדוק הנגלד בנפיחה וכן אני נוהג והנה שלא ראיתי לרבותי ע"פ עושים כן וגם להגאון ז"ל בעצמו שהיה רבי לא ראיתי שנהג כן אפי"ה אני נוהג ואין בזה משום לעז על הראשונים כמ"ש איהו גופיה בס' כדי"ב לב ש"א סי' מ"ע לענין דו"ץ לעצם לבדו. וכבר כתוב אצלי ע"ע זה במקו"א ואין כאן מקומו כקוע מיהא דכן ראוי לנהוג ולבדוק בנפי' אם יש שם נגלד. וגם מ"ש מכ"ר שי"א עכ"פ לפי טעמו ז"ל משום דא"א לכוין בהיות הבהמה בארץ שגורם וע"י טורח וכתב מכ"ר כנ"ו פה עירנו שהבהמה תלוים ואנו מפרקין הסירי מן הדופן בנחת כו' עי"ש. כל לגבי דידי אכא דאנכי דאדרבא כשהבהמות תלוים הוא יותר עלול לינקב הריאה ואי דנקט הרי ז"ל בהיות הבהמה בארץ היינו משו' דהתנהג בכאן כך הוא ולא בא לאפוקי דכשהיא תלויה הוא יותר בנקל לתוציא הסירי דאדרבא איפכא מסתברא שכיון שהיא תלויה שוכב תמיד האומה ע"ג הצלעות והוא טורח ליפרק הסירי מן הצלעות וא"א אם לא תינתק הסירי בחוזק ואפשר שינקב הריאה. אבל אם נראה לעיני שהבודק שנפרק הסירי בנקל בלא שכין ונראה המכה בצלע ונמצא נגלד תחת הסירי בודאי שצריך לבודקו וכמ"ש לעיל. עוד הקשה מכ"ר כנ"ו להרשו"ב ז"ל בסי' ל"ח מחו' ד' במ"ש במנהג שאלוניקי יע"א דבהאדימה מחמת מכה קולפין הקרום ובודקים בנפי' ואילו לעיל מזה הביא משם מוהר"י פיגו ז"ל דטעם טריפות זה הוא משו' דעתידה לינקב וכו' עי"ש. ואני אומר דמלבד דכבר קדמו בזה הגאון בס' תורת זבח ז"ל באו' ב' סעי' ד'. בשנכון אמר כל לגבי דידי מעיקרא קו' ליתא והוא דזה שכתב דקולפין הקרום פשוט הוא דעל קרום העליון קאמר וכשאר הקרום התחתון שלם ולא נשאר שום אודם בקרום התחתון כלל ואז בודקין אותו בנפי' דהוי ממש כמו נגלד דנהוג שאלוניקי יע"א ג"כ לבודקו בנפיחה ומוכרח הדבר להיות כן דהא ממ"ש בס' זבח תודה דאם נמצא שם טרפה ואם לאו כשרה והשתא אם איתא דגם הקרום התחתון נקלף בודאי שתמצא אלא מוכרח דעל קרום העליון קאמר זה נ"ל פשוט בכוונת דבריו והנך הייתי להאריך עוד אבל מה אעשה שיסור יסורי י"ה במוני המזה ולא אוכל לישא ולתת בדברי תורה שעה אחת בצירוף ולא נתנני השב רוחי עד ישקיף וירא ה' משמים וירפאני רפואה שלימה אמן וס'.

הצעיר

ן' ציון גוקריל ס"ט

סי' מט

זאת תשובתי אליו

יפעת צורות גלילי ידיו קי' הליכו של עבד שכי. ואשי כניות כל היום מידיעת טרים. ומצד אחר כפונותי ונדכאי על צערו שין כי ידעתי את מכאוביו חזיה ליון. יהי"ר ה' ישעדכו וירפאהו ר"ש. והן אל ישגיב נכחו גם עד זקנה ושיבה נרבות העונש כי"א.

חמורתי ראיתי צו"ר בנוגע למה שהקשיתי אכי שכי להגאון ש"ד בדרא ז"ל. ואדוני כ"ר לשלק ילא וכו' דבר בקדשו וז"ל. ולענ"ד נ"ל דשאני הכא היכא דליכא איזה דבר המונעת הבדיקה משום ריעותא שבריאה מצד עצמה וליכא למיתלי לצד היתר בשה"א ודאי ראוי להטריף דהא מצטרף הריעותא עצמה שבריאה מלבד מה שהוא תרתי לריעותא ואין לנו צד היתר במה לתלות. אבל בסירי לדופן ופרקוהו ע"י השכין כיון דקי"ל דהשכין ודאי חותך ויש לתלות דנעשה ע"י ודאי דתלינן ע"כ ולדידי אחרי שמחיי"ר הראוים אליו אם לאו מילתא שי"א דא"כ מה יענה למ"ש הרשו"ב בסי' ל"ו סקי"ב וז"ל נקרע הקרום במקו' שיש מכה שבולט או מקום אטום או תרתי ביעי או תחת הסירי בין במקום שעושים נפיחה בין במקו' שאין עושין נפי' אלא בהגבהה כיון דהיה צריך נפי' ואי אפשר לעמוד על בדיקתה טרפה וזה פשוט ע"כ דמתבאר משם דכל ריעותא שצריכה בדיקה וא"א לעמוד ע"ב טרפה אף דמניעת הבדיקה לא בזה משום ריעותא שבריאה מצד עצמה [כאשר חילק אדוני נר"ו] אלא מסיבת שנקרע הקרום דומיא דכדון שלנו שבמקום שנגלד נקרע הקרום ע"י השכין כיון שא"א לעמוד עכ"פ טרפה וכמו שכן שבואר היטב דין זה בשו"ב שם מחו' ג' סקי"ע ת"ל שצריך לטריפינו. אבל כשהקרום לא מקום כ"ל שבא רירה לשכינו שים. בה איזה ספק שצריכה בדיקה ולא הספיק לבודקה עד שנקרעה או ניקבה מתוך שאינו יכול למע"ב טרפה דלא נעשה כספקא דאורייתא דאזלינן לחומרא כו' יעו"ש. עוד כתב אדוני נר"ו ה"ל. ומ"ש כמו שאכתוב לקמן כוונתו לוי דהא מקילינן נמי בנגלד עם מכה ואף כי מן הראוי היה לאסור אפי"ה מקילינן משום דעל הרוב הכי הם באים כ"ש הכא דיש במה לתלות דודאי יש להקל ע"כ. ואנכי בער לא אדע שכיול מה ראיה הי"א זו דהא דמקילינן בנגלד עם מכה היינו שלא להטריפה בכמל"ע כדעת הזבחי תמים דשכר דלא מהניא בדיקה. ברם בדיקה מיהא ודאי צריכא דלא עדיף מנגלד סתם בלא מכה דלא מכשירינן כי"א בבדיקה ואף כ"ש איכא.

האומנם על מ"ש הגאון ז"ל וכמו שכן מתבאר ממה שאכתוב לקמן בש"ד באות נו"ן והקשיתי דאדרבא משם נאה דיש לאסור צריך להבי"ה כמ"ש אדוני נר"ו שמיך במקום כוון וכוונתו למ"ש בס' פ"א סעי' ל' באומה הסרוכה לדופן ואתרמי משום ספק אחר כנשמו הריאה ונמצא שם במקום הסירי דכשרה דתלינן בשכין אלא דאכתי לא זכיתי להבין

אך

איך מתבאר משם לנדוננו להקל ולהכשיר שנגלד בלא בדיקה דהתם שאני דבמקום הסירי הסמוכה למכה אין בו שום ריעותא הצריכה בדיקה ולכן כשהסירו שבלבן תלינן דמחמת הסכין ניקבה דומיא דבא זאב או גוי ונטלה הריאה קודם בדיקה והחזירה כשהיא נקובה דתלינן בהם ואמרינן שהם נקבוה וכן הכא נמי תלינן דמחמת הסכין ניקבה. בגם הכא בנגלד הכי איתחזק ריעותא לפנינו והוצרך בדיקה הכשירה ואין אנו יכולין לו' שהנגלד בעצמו נתהוה ע"י הסכין כמו שאנו אומרים בנקב שנמצא תחת הסירי הסמוכה למכה שהנקב בעצמו נעשה ע"י הסכין אלא דאנו רואין בעינינו שמקום אותו שנגלד שהיה צריך בדיקה נתקרע או ניקב ע"י הפרקת השירכא מן הדופן בסכין ואינו שייך לו' בזה תלינן דפירושו הוא דעל הספק תלינן אלא אף שברור לנו כשמש דע"י הסכין נתקרע אדרבא מפני זה ראוי להטריף כיון שאין אנו יכולין לעמ"ב. ומן הנ"ל מ"ש אדוני נר"ו לבאר דברי הגאון ז"ל וז"ל והשתא אתא במכ"ש אתי לדין נגלד דהא אם נקוב לפנינו ובודאי בלבן תלינן בסכין כ"ש בנגלד דלא בדקו אותו אלא דהיה צריך בדיקה ואח"ל דהיה מבלבן איכא למיתלי בסכין ע"כ אמרי שמח"ר דבריו אלה שגבו ממני ולא יכולתי להבינם דהכא והכא בין דין לדין ורב המרחק ביניהם וכמ"ש בעניותין. גם מ"ש אדונינו ז"ל אלא דהכי תמיה עי"ז דאמאי לא פי' דבריו לו' דאם יהיה האופן דלא נגע ולא פגע בסכין כו' ונפרקה מאליה מה דינו כו' ע"כ מלבד דכל לגבי דידי אדרבא מצד שנגיעה בסכין היה ראוי להטריף וכמו שהוכחתי אף למטונים קשה דעדיפא מ"כה הי"ל לתמוה דאמאי לא ביאר שלא הסירי הסמוכה למכה ארוכה דאפשר לכוין להטות הסכין אצל הדופן שלא יגע כלל בריאה [וכמו שאנו רואים כן כמה פעמים] מה דינו. באופן שדברי הגאון ז"ל בהיתר זה פליאה דעת ממני וכעת לע"ע לי.

והן עתה אכיסה ידי יד כהה על מה שהקשיתי אני עני להרש"ג ז"ל על מ"ש בסי' ל"ה מחו' ד' דמנהג שאלוניקי היכא דהאדימה מחמת מכה קולפין הקרום האדום מע"ג הריאה וכו' דאיך יתכן זה מאחר דאיהו גופיה אייתי משם מוסר"י שיגן ז"ל דטעם טרפות זה הוא משו' דעתידה ליקב כו' ועי"ז הש"ב אדוני נר"ו וז"ל. ואני אומר דמלבד דכבר קדמו בזה הגאון ז"ל בסי' ב' בס"ח בי סעי' ד' בסגנון אחר. כל לגבי דידי מעיק' קו' ליתא ושוא דזה דכתב דקולפין הקרום פשוט הוא דעל קרום העליון קאמר ונשאר הקרום התחתון שלם ולא נשאר שום אודם בקרום התחתון כלל ואז בודקין אותו בנפי' דהוי ממש כמו נגלד דמנהג שאלוניקי יע"א ג"כ לבודקו בנפי' ומוכרח הדבר להיות כן דהא מ"ש בסי' זוגם אודם דאם בלבן שם טרפה ואם לאו כשרה. והשתא אם איתא דגם הקרום התחתון נקלף בודאי שתבלבן אלא מוכרח דעל קרום העליון קאמר זה נ"ל פשוט בכוונת דבריו מכ"ל נר"ו. ואנכי הדיוט נוראות נפלאתי דמי הוא זה אשר יעלה בדעתו לו' דכוונת הרש"ג ז"ל הוא שקולפין גם הקרום התחתון עד שהוצרך אדוני נר"ו להודיענו דעל קרום העליון קאמר. דהכי פשוט הוא אפי' לגבר בי רב דחד יומא דאם גם הקרום התחתון יקליף יתקרע הריאה אלא כל עיקר קושייתנו הוא דאף אם יקליף הקרום העליון לבדו ויבדוק התחתון ולא יבלבן היכי מכשרים בהכי שכיון שעיקר טעם הטרפות הוא משום דעתיד ליקב מאי אהני דקרום התחתון שלם ויפה לפנינו כיון דלנקוב דמי מחמת שהעליון נתאדם והוא מה שהוקשה להגאון ז"ל בס"ח בי סעי' ד' כאשר יראה המעיין בדבריו.

אולם אפרוש כמעייה לאדונינו דבהלוחר אלי דברי הגאון ז"ל שבס"ח בי סעי' ד' אנהרנהו לעינין דראיתי גם מ"ש עוד בסי' זה סעי' מי על השיפקאלדאדו דשם בסופו כתב וז"ל. ולזה אפשר שכיון הרש"ג במחו' ד' במנהג קליפת עור האדום שכתבתי דבריו לעיל בס"ד עכ"ל דבהכי אין אתנו מקום ללזון על הרש"ג ז"ל דכונת דבריו אינו אלא על הקרום האדום שנתהווה ע"ג הקרום העליון דקלפינן ליה ואם לא נשאר אדמומית בריאה תחתיו כשרה דהכי אין כאן אודם ובדברי הגאון ז"ל וכן עתדייק מדברי הרש"ג ז"ל שדמהו לשאר סירכות דקאמר ובודקין אותו במים כשאר סירכות שהמנהג לקולפם מעל גבי הקרום העליון ולבדוק תחתיהם בנפיחה. ובכן גם מ"ש בסי' זיבח אודם דאם בלבן שם טרפה ואי"ל כשרה היינו אחר שקלף את הקרום האדום הנקרא איסקאלדאדו שמתהווה מחמת המכה וקי"ל הכל עי"ד כתבתי. והנה שגעו אשורי מני דרך אדוני שליט"א. כך היא דרכה של תורה והיה אם ייטבו דברי בעיני אדוני כ"ה ישמח לבי גם אני ואשים קבלי למילין בתפלה לאל שדי למען ינוב בשיבה טובה על הארץ שטובה ובא לציון גואל הרופא לכל תחלואיו חזותייהו דרבנן ותיה עליהו רענן בעושר וכבוד ובנים שאכן כאות נפשו הרמה וכנפש וחפץ המ"ס לתשובתו ובנרתו העבד ישראל . . . . הצעיר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' נ

חזר והשיב אלי

אני שלום וכי אדבר מקבלת כיס"ק וראיתי כל הכתוב דנתי ומקשה על הס"י שחילקתי ממ"ש הרש"ג ז"ל בסי' ל"ו בני מקומות דכל מקום שצריך בדיקה אם לא הספיקו לבודקה הוי טרפה משו' דהוי ספקא דאורייתא כו'. ואני אומר דלמה לא הקשיתה עליו עמ"ש הי' חו"ז ז"ל גופיה בסי' פ"ז או' כ' שקיע מה שהביא משם הרי כנה"ג ז"ל וז"ל. והי סוא מעיך כמי לא תלינן ביד הטבח או בזאב כי ליכא ריעותא בריאה. אבל כי איכא ריעותא בריאה במקום הנקב כגון סירי או מכה שעולה או מקום אטום ובולא טרפה כיון דאי"ס לעמ"ב כו' ע"ש וכמו שכן הקשה מכ"ר שליא להגאון ז"ל באגרת לתשובה. אלא דאכי הכואה דלי"ק והוא כשמדקדק בדברי מוסר"י שיגן ז"ל שהביא הרי כנה"ג וגם הרש"ג וגם הי' הו"ז דאמאי לא השמיט שום אחד מהם לו' ג"כ נגלד דאם נאבד בדיקתו דאזלינן לחומרא. אם לא נאמר דבכוונה מכוונת לא אמרו נגלד משום דס"ל דגבי נגלד אזלינן לקולא וטעמא רבה איכא בדבר משו' דמדינא דגמ' כשרה בהאלט בלי שום בדיקה אפי' היא כולה כדאיתא בחולין דתיו אמר רבא האי ריאה דאגליד כאהינא קוטרא כשרה כו'. ועיין פי' רש"י ז"ל וכ"פ הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ"ז משם ולא הצריכו שום בדיקה וכ"פ הכל בו ז"ל וכן דעת הרא"ש בסי' בדק הבית ע"ש. אמנו להכי ס"ל להפוסקים דאף אם ימצא איזה דבר דאין אנו יכולין לעמ"ב כשרה ורא"ה לזה ממ"ש הרי פ"ח בסי' ל"ו סק"ב דאף אם נגלד כולו אם לא בדקיהו מאיזה סיבה דכשרה כיון דבש"ס לא הצריכו בדיקה אלא הגאונים ומשום ספקא לא התנירו אלא לכתחי' אבל בדיעבד לא ע"ש. ועיין להרב פ"ת בס' שי"ד סי' ל"ו סק"ג. והנה במ"ש מאיזה סיבה לא הספיקו לבודקה וכשרה משמע בודאי דאף אם נאבדה בדיקתה כשרה וכ"ש הגאון בסי' בדיב לב ח"א סי' י"א ושכקו ג"כ בסי' הו"ז בסי' ל"ג סק"ה וז"ל. אע"ג דלכתחי' מצריכינן נפי' בכל נגלד מ"מ אם בדיעבד לא נפחו אותה שעלייתי בתשו' דאין להחמיר ולאסור וכו' וכן דעת הרי כנה"ג בסי' ל"ו והיינו טעמא דאינה צריכה בדיקה דהיינו נפיחה מד לא והכי נהגינן להכשיר ע"כ. ונראה דהיה נמי אם נאבדה בדיקתה כגון כ"ד ד"ש במה לתלות ואין לאומר שיאמר אמה דאם לא בדקו אותה בדיעבד כשרה משום דלא מצינו ריעותא אסרת בריאה אלא דוקא משו' שנגלד דהיה צריך בדיקה אבל בכגון נדון שלנו דהרי נקובה לפנינו הוי ליכא כמו שפסקו הפוס' דאם איני יכול לעמ"ב טרפה אף אתה אמור לו דלאו דמיא ה"א. מדא עדהביא הרי הו"ז ז"ל לא"ה מהרי כנה"ג דקאי בשיטתו והרי כנה"ג בנקובה איירי וכמו שאכתוב דבריו לקמן. ועוד במ"ש להרי ש"ג בסי' ל"ה מחו' ד' בסוף הסעי' אחר שהביא מנהג שאלוניקי יע"א לנפוח הריאה היכא דנמצא בה אודם אם יחזור למראה הה כשרה

כשרה וכן הוא מנהגינו כו' וז"ל. ולכן נ"ל דהיכא דנקרעת או נ"ב־ה הריאה שהאדימה מחמת מכה קודם בדיקות הללו דכשרה משום שיש הנתהפך ש' אם היתה עולה בנפיחה או לא ואפ"ל לא דינא הלכה כרוב הפוסקי' דס"ל דהאדימה מחמת מכה כשרה כו' עי"ש. הרי לך בפי' דאף אם נקרעה דהא ודאי כאבדה בדיקתה אפ"ה מכשיר.

אלא דקי"ל עיין תנ"ם איהו גופיה בסי' ל"ו סקי"ט ע"ד מוהר"י פיגון וז"ל וטעמא רבה אמרינא איכא דכל דבר הצריך בדיקה ולא ספיק לבודקה טרפה. ועל דין חודש שכתב לעיל משם הרי כנה"ג קאי וקא פסיק בסכינא חריפא דאם כאבדה בדיקתו טרפה ואילו כאן היכא דנקרעה דהיינו כאבדה בדיקתו הכשיר מכח ס"ס וליע ובדוחק י"ל דלשבנת מוהר"י פיגון ז"ל קאמר ולי"ה לא ס"ל הכי וראיה לזה ממ"ש לעיל בסקי"ט במחו' ב' וז"ל נקרע הקרום במקום שיש מכאה פסולה או מקום אטום או תרתי ביעי או תחת השיכי' בין במקום שעושין נפיחה בין במקו' שאין עושי' נפי' אלא בהגבהה כיון דהיה צריך נפי' וא"א לעע"ב טרפה עי"ש הרי דלא הזכיר חודש משום דק"ל דבחודש משכחת לה לעשות ס"ס ולע"ג דהזכיר מכאה פסולה ובמכאה פסולה צריך לבודקה בנפי' כמ"ש מכן בסי' ל"ח סעי' ב' שאני התם דהוי הא' בדיקה מדינא וכמ"ש הכמ"ל לא כן גבי חודש דאינו מנהג אע"ג דמילתא דמסתבר הוא. ועוד דאין לעשות ס"ס במכאה פסולה כמו חודש זה נ"ל לכאורה לתרץ די' הרי שו"ב ז"ל בדוחק מפני שכתב איהו גופיה וטעמא רבה איכא. אין לאמר דס"ל לשו"ב ז"ל דאע"ג דבעלמא אמרי' בדבר שא"א לעע"ב טרפה היינו היכא דליכא ס"ס. אבל בדאיכא ס"ס ודאי דליתיה לההי דינא דהי אפשר לעע"ב טרפה. ועיין להגאון ז"ל בס' תוי"ז בסי' ב' סעי' ה' דשדי נרגא בהאי ס"ס מהשו"ב עי"ם אלא דבעיקר דבריו של הגאון ז"ל ק"ל דנראה דשם בודאי וק"ס בסי'. וגם למה שהקשה להשו"ב לפקע"ד נרי' לתרץ דכונת השו"ב ז"ל קאי למנהג שהביא קודם לזה דנראה משמען של דברים דבכל חודש דאכן חזינן לעולם הוא בסי' כמו מכאה פסולה עד שיכשה הריאה ולאחר נפיחה יתברר לן דאם מוכה הריאה למראיתה כשרה ואם לאו טרפה א"כ איפה השתא דלא נפחוה ואתרמי מילתא דנקרע אותו מקום או נאבדה הוי ס"ס גמור כמו שעשה איהו כמ' ומ"ש השו"ב ז"ל ש' אם היתה עולה בנפי' לו לא לאו למימרא דלא הי"ה עולה בנפי' מחמת נקב אלא כונתו לוי' דלא היה עולה בנפי' כ"ל למראית בשר וא"כ הוי ס"ס גמור דאילו שיה מחמת נקב מה שאינו עולה בנפי' בודאי הגמור דגם השו"ב יודה לס' זה דאיכו זה כ"ל לתרץ דברי השו"ב ז"ל. ועוד ק"ל על השו"ב בזה שכי ע"ד מוהר"י פיגון וטעמא רבה איכא בזה דכיון דאיכא ריעותא בריאה וצריכה בדיקה ואינו יכול לבודקה כו' דלגבי חודש איך ש"ך לומר וצריכה בדיקה מאחר דאם אנו רואין החודש ומכה כנגדה מה בדיקה ש"ך בזה הכף אנו מטריפין. ואם נאמר דהבדיקה לגבי חודש היא היכא שנכרי כמו שהביא המנהג בסי' ל"ח היכא שנכרי לנפוח הריאה ואם לזה ביוון היה לו להביא ראיה מדברי מוהר"י פיגון ז"ל כשהביא ראיה למנהג הזה מדברי הרא"ש והטור והש"ך והפ"ח הי"ל להביא ג"כ דברי מוהר"י פיגון דהוא מארי דאתריה.

איך שיהיה תבנא לדינא דשאני נגלד דהגם דאם המלא ימלא דבר אחר דאינו יכול לעע"ב אי איכא למיתלי תלינן כמ"ש בדברי הראשונים. ואם לא הרוס לאמורך בזה אביא לך דברי הרי כנה"ג בסי' ל"ו הגה"ט אות ז' דכתב וז"ל נגלד קרום העליון ונמצאו בה תולעים או לקחה זאב והחזירה נקובה שמעתי בודקים מטריפין. אמנם נר' שיש להכשיר כיון שאינה צריכה בדיקה מדינא וכן אם נמצא בה כו'. הרי לך ברור מללו דגבי נגלד שאני והיינו כמ"ש אין יד עני. והגם דיש להרגיש קצת בסיום דברי הכנה"ג במ"ש לקיון באו' ל"ח [לא עיט האסף]. ועוד אוסיף להביא ראיה אליונתא ומבוררת ממ"ש הגאון הרי תוי"ז ז"ל בסי' נ"ל באות י"ד וז"ל מעשה בא לידי בבהמה אחת שנמצא ע"ג הסונה נקב אחד משוך והקלוס כקליף קלח ומעוק בבשר הריאה דהיה נר' לעין כל דהיה ידא דענתא שנקבה בהיל"ה אותו המלא. והכי קי"ל לכל השוחטים דלא ניקב מקודם. שמע"ה כ"אמר הקפ"ו יצ"י נקב אחר שעשו בסכין והיו שיים ודומים זה לזה. זו בלבד נסתפקתי בדבר יען גם נמצא בלונה באותו מקום נגלדין הרבה וכ"אמר עשיני נפיחה לבודקן כמ"ל בסי' ב' לא בלבן בשים. מקום שהיה שם נגלד כיא באותו מקום של הנקב הנ'. והשתא איכא למיחש שמא באותו מקום שניקבה הריאה היה שם נגלד כאשר עינינו הרואות דהיו שם הרבה נגלדין סביב הנקב ונמצא דאם היה שם נגלד אין אנו יכולין לעע"ב דאף במקומו ניקב ברחב הסכין. ובזה נתיישבתי בדבר ועלתה הסכמתי להתיר בלי שום פקפוק דע"כ לא הוצרכנו כו' וכ"ש לפי מאי דכתיבנא לעיל סקי' ה' דכשר אפי' בודאי נגלד אם לא בדק בנפי' בדיעבד וכן הדין אם א"א לעע"ב [עיין בלום העעיות] דודאי דכגון דא דהוי ס' ודאי דראוי להכשיר כו' עי"ש. הרי לך ברור מללו דגבי נגלד לא נאמר האי דינא שכתבו הפוסקי' דכל א"א לעע"ב טרפה והיינו מטעמא דכתיבנא. עוד הקשה מכ"ר שיל"א במה שתמהתי להגאון ז"ל וכתב מכ"ר שיל"א דעדיפא מינה הי"ל לתמוה דאמאי לא ביאר שאם השיכ' היא ארוכה כו'. אמנם דבריו הי לא אסיק אדעתאי דימלא מי שיקשה כן דהא ממה שכתבתי דמשכחת לה שלא יגע בסכין. בכלל מאתים מנה. וגם אם יבא על אופן כזה אם השיכה ארוכה נאין לי לוי' אלא שכונתך להשו"ב. גם מה שהקשה דמי הוא זה אשר יעלה בדעתו לו' בכונת הרשו"ב ז"ל כדבר הזה. וגם אני תמה עליו איך עלה בדעתו לו' כן ואני לא כתבתי כדבר הזה אלא כדי להחזיק דברי וזה פשוט קצל' למילין דקא ד"כא דאם שיכא יוצאה מדופן כשב לאומה והוכרח להיות שם סכין על אופן שיהיה ונמצא נגלד באומה אין צריך בדיקה ואפי' נמצא שם נקב אנו מכשירין אותה וכמו שפי' הגאון הרי תוי"ז והכי נקטינן.

והאמת אגיד כי רצוני היה להסכים עמך. אבל מה אעשה דמלבד שאין בידי לחלוק על רבותי ז"ל וגם על המנהג. עוד בה דהאמת שיא יותר ויותר אהובה אלינו כי כפי הדין כך ראוי להורות כמ"ש. למעלה וש' ככלע"ד וש"ב. הלע"ר

ד' ציון נוקריל ס"ט

סי' נא

זאת תשובתי אליו

יקרת מכתבו הבהיר הגיעה במעוני וראיתי כל ראיותיו שכולם מתאימות. אמנם ראיתו האחרונה מדברי הגאון ז"ל בתוי"ז סי' נ"ל אות י"ד. הנה שהיא אמיתית ומבוררת כעיש אדוני נר"ו. ברם דא עקא כי דברי הגאון ז"ל שהבאתי כינהו דמיים בשוי' סי' הנ"ל. וכן הדין אם א"א לעע"ב כו' כראה להדיא מסתמיות דבריו דהי א"א לעע"ב כשרה בכל אופן אף שאין במה לתלות וכגון אם נאבדה הריאה ולא הספיק לבודקה ואילו שם בסעי' ע' היכא שנמצא תחת הנגלד דברים המונעים לעבור הרוח כתב דראוי להעריך דמלבד הטעם דהנ"ל. עוד זאת מלד הנגלד עצמו דלא נבדק בנפיחה כו'. דנראה ברור דבמקום שאין במה לתלות טרפה אם א"א לעע"ב והיא גופא ק"ל בדברי מכ"ר נר"ו שבתחי' כתב וז"ל תבנא לדינא דשאני נגלד דהגם דאם המלא ימלא דבר אחר דאינו יכול לעע"ב אי איכא למיתלי תלינן כמ"ש בדברי הראשונים ובסו"ד כו' וז"ל. הרי לך ברור מללו דגבי נגלד לא נאמר האי דינא שכתבו הפוסקי' דאם א"א לעע"ב טרפה והיינו מטעמא דכתיבנא ע"כ דכי' דאף שאין במה לתלות כשרה. ועל מה שתמהתי אני הדל עליה דמכ"ר שיל"א דעדיפא מינה הי"ל לתמוה על הגאון ז"ל דאמאי לא ביאר שאם השיכ' היא ארוכה כו' תמה אדוני נר"ו דהלא בכלל מאתים

מאתים מנה. וסיים וכי דאין לוי אלא שבוגתי להשיג ע"כ והשאני לעצמי רוח ס' דיבר בו אך כוותיה ולא מטעמיה. שבאמת כוונתי להשיג מפי עליון הוא אדוני כרי"ו דין אמת לאמיתו דעיי' תמיהתי זאת ביאר דעתו ד"ע באר היטב דבסירי ארוכה אף שהיה בידו סכין להפרידה מן הצלע כל שברור לו שלא נגע הסכין בריאה יש לנו לבדוק הנגלד כדינו בכפי' ואם בלבן טרפה דהא ליכא למתלי בסכין אלא שגם בזה אחכי שהולם לאדוני ר"ה כשוחר מיניה וביה דבסו"ד כתב דקה דיכא דאם סירכא יוצאה מדו"כ לאומה והוכרה לשיות שם סכין על אופן שיהיה וכמלא נגלד באומה א"צ בדיקה כו' דמדבריו אלו שכי והוכרה לשיות שם סכין על אופן שיהיה כי דדעתו להכשיר בלא בדיקה גם בסירי ארוכה כיון שהיה שם סכין וזה לא יתכן אך ל"ל שמכ"ר אחר מנהג מקומו שהבהמה בארץ סגורה נגרר וכי כן ש"ף אם היה הסירי ארוכה איכא למימר שהסכין נקבה משא"כ בעירנו זאת שהבהמה תלויה ויכול ליזהר בשוחט וליכא למיתלי ושי' רב שלום כנ"ה העבד ישראל. הלע"ר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' נב

שייך ליו"ד

גם מעיר' שאלוניקי יע"א השיב לי על הכלון הנז"ל מעי הרב הכבד רב עצמיה כמוהר"ר **אברהם ברפה** נר"ו ח"ל.

רוב ברכות ושובע שמחות יחולו על מעלת השה"ש כולל סוד ישראל מגזע היחס ומשלה זרע ישראל כמה"ר **ראובן אליהו ישראל**. יהי אלהיו עמו אלהי ישראל.

קדמאה שליש אכן דקנינן בשלי' מותך ש"ח ושי' ייחא כמוה דתנמוד מי ובריא אולם כל הימים בהכי הלא מילי דאמור רבנן כי"ר"א. ע"ע המדבר קבלתי מכתבך הנעים והנחני ע"ד השאלה אשר שאלת על מה שאתם נוהגים בעירכם דכשהאומה סרוכה לדו"כ ומכה בדופן ובמקום אותה סירי יש נגלד תחתיה דאתם נוהגים להכשיר בלתי שום בדיקה בנגלד כהוראת הגאון מוהרד"מ ז"ל בסי' תו"ז דלי"ז אות ג' סי' א' וע"ז שאלת דלפי טעמו של הרי ז"ל משום דא"א לכוין בשיות השמטה בארץ סגורה א"כ בעירכם שהבהמה תלויה בעת הבדיקה וכשהסירי ארוכה קלא איכא מהודקת הריאה עם הדופן יכולים להפריד הסירי מהדופן בלי נגיעת בריאה ואפשר לכוין בשופי שלא יתנקב הריאה. כלאה ודאי דצריך לבדוק הנגלד כדינו אלא דגם בזה המנהג בעירכם להכשירם בלי בדיקה בנגלד ולא ידעת על מה סמכו לסקל בזה ואם יש בא"זה פוסק סמך ונעד למנהג זה או אפשר דהוא מנהג בטעות ועוי' שאלת לידע איך נוהגים בעירנו בענין זה ע"כ לשון מכתבך.

והנה דין זה דנגלד קרום העליון כי הרשו"ג בסי' ל"ו סקי"ח דטרפות זה היינו שנעשה הקרום העליון כמלא צלוי שהוא קרוש עב ע"ג הריאה בלי שום ריעותא בריאה אלא שהקרום נקלף בצפורן כדלקמן סי"ם ע"ל בהגה ולכן צריך לקלוף כל אותו קרום שנקלף ולבדוק אותו בכפ"י במים שאם עי' שלקה הקרום העליון לקה ג"כ קרום התחתון וכשינקבו ב' טרפה ע"כ. ועיין עוי' להרשו"ג בסי' ע"ל ס"ק ע"ז דכתב גבי בשר צלוי דמנהג שאלוניקי לבדוק אותו במים כשאר סירכא ולמדו כן מדין נקלף קרום הריאה הנ"ל בסי' ל"ו ס"ב דבדקינן שם במים כמ"ש שם ומשו"ה לא הביאו רבינו בבי' הקלר דין זה כיון דכבר כתב דין נקלף קרום העליון דדין זה מדין נקלף נגע בו הרוקח. וכיון שכן אם נמצא תחת הבשר צלוי כפל והבשר צלוי הזה מכסה הכפל דייכינן ליה ככפל עם סירי דאמרינן דכפל בא מן הסירי ומכשירין אותו בנפיחה גם הכפל ושכן כתב הרי ימין משה דהחלב צלוי הוא ליה סירי יעוי"ש. והנה מנהג עירנו יע"א שוי דכשיש סירי בדו"כ עם מכה ויש נגלד תחת הסיר דאין עושים נפיחה לנגלד אלא מכשירין אותו בלתי נפיחה מכח המכה וכמו שמועיל המכה להציל את הסירי כן מועיל להציל את הנגלד. והנה דהרשו"ג לא בא על הביאור להודיע מנהג זה וכדרכו הטוב בכל מקום מ"מ מדבריו אלה יוצא יסוד למנהג זה דכיון דנגלד עם בשר צלוי עשה אותם ענין זה ובנר כי דבשר צלוי קרי ליה הרי ימין משה סירי וה"ה לנגלד דהוי"ל סירי וכיון דדין סירי יש לו א"כ המכה מציל אותו. ועיין להרי תורת הזבח דלי"ז אות י"ב וכפי מזה היכא דנמצא נגלד עם סירי ובדקו אותו ונעשה בלבון ושוב ראה שהיה מכה בדופן במקום שהוא דמכשירין אותו וכמ"ש הרשו"ג בסי' ע"ל מחו' מ"ב וז"ל אומה הסרוכה לדופן ובדקו הסירי ועשה בלבון ואח"כ ראו בדופן ומצאו שם מכה בדופן במקום הסירי דמכשירין אותו והביא רא"ה מדברי הרמב"ם פ"ז מש"ש שהוא לומר שבשעת שנתנקה מהדופן נקרעה ול"מ אם היתה הריאה דבוקה הרבה במכה שיש לתלות בכך אלא אפי' היתה סרוכה בסירי ארוכה ונחתכו הסירי מן הדופן ונשארה תלויה בריאה ונתכוס הסירי מן הריאה בסכינא חריפא כמנהג אפי"ה כוהגים להכשירה דתלינן שבסכין ניקבה שהיו מנקים הסירי עכ"ד מנהגי מהר"ש ילמקי ז"ל והכי נהגינן מעשי' בכ"י ע"כ וכ"כ בזוית שם מחו' ח"ן ועיין למוהר"ם חסון ז"ל סו"ד בסי' מקור ברוך סי' ח"ל דכ"ב משם מהרי"ף וכ"כ הרי אשדות השבנה חיו"ד סי' ב'. והנה דמהר"ח מולכו שם בסי' ג' מקפק בזה כמו שיעו"ש מ"מ עיין למהריב"ל ח"ג סי' פ"ז דכ"כ ועי"ש ועיין להרי תורת הזבח סי' פ"א אות לי.

ומעתה אבא כל לעיקר שאלתך דמה שדקדק מדברי מהרד"מ דלפי הטעם שכתב משום דא"א לכוין בשיות הבהמה סגורה. דבעירכם שהבהמה תלויה בעת הבדיקה וכשהסירי קלא ארוכה דצריך בדיקה הנגלד שפיר דקדקת ושכן מתבאר מדברי מהר"ש ילמקי הנ"ל. דכתב ול"מ אם הייתה הריאה דבוקה הרבה שיש לתלות במכה אלא אפילו הייתה סרוכה בסירי ארוכה ונחתכו הסי' מן הדופן ונשארה תלויה בריאה ונתכוס הסירי מן הריאה בסכינא חריפא דתלינן בסכין. הרי דכשהסירי ארוכה אז אין לתלות בדופן אלא דתלינן דבשעה שהיו מנקים את הסירי מן הריאה. ומשו"ה הוצרך להתיר מטעם זה כיון דליכא למיתלי בדופן. ומהרד"מ ז"ל כיון דכבר כתב דא"א לכוין בזה משו"ה לא חי' בזה בין היכא דהסירי היא ארוכה או דבוקה בדופן דבכל גוונא א"א לכוין כיון דהבהמה היא סגורה בארץ. ונוכל לומר דמהר"ש ילמקי דמי' בהכי דמיירי דהבהמה תלויה ברגלים דאז יש לחלק בהכי או היכא דיש בקיאים אפשר לכוין. אלא דמעיקר שמיכתו דמהרד"מ ז"ל לדין זה דאות י"א יוצא ממנו היתר גם היכא דהסירי היא ארוכה והבהמה תלויה. והוא דהם קיים בה דאין צריך בדיקה וכמו שכן מתבאר ממ"ש לקמן באות כוין בנקב בריאה וסירי עם מכה דמנהגינו להכשיר ומשם באורה יעו"ש. ומ"ש באות כוין ע"ש הוא ול"ל באות ס' והוא בסי' פ"א אות לי דשם כי ח"ל. אומה הסרוכה לדו"כ ומכה בדופן ואיתרמי משוי הי' אחר שנפחו את הריאה ונלבן שם דמדי הרמ"ל מתבאר דכשרה והפרי"ח ז"ל בסי' ע"ל הביא הי' הלא"ד ז"ל דחולק על הרמב"ם ואוסר ושכן הסכימו הרבני' בגדים והככה"ג והפר"ח וערך השולחן. גם הרשו"ג מחו' מ"ג כי משם מהר"ש ילמקי ז"ל דכשרה דתלינן בסכין כדעת הרמ"ל ושכן מנהג שאלוניקי וכן הוא מנהגינו להכשיר ותלינן בסכין. ועיין למוהריב"ל ח"ג סי' פ"ז דחילק בין סכין לסכין ובזה יש סמך למנהגינו להתיר יעו"ש. הרי דכל עיקר שמיכתו להתיר הכא גבי נגלד הייכו משוי דתלינן בסכין וכמו שהי' שם להתיר גבי מכה עם סירי לחוד בלתי נגלד דהנה דעשה בלבון באותו מקום דתלינן בחריפא דסכינא וכמ"ש הרשו"ג וקאמר דכן הוא מנהג א"זמיר. ומדבריו אלה יש להתיר ג"כ מה"ט כשהסירי ארוכה וגם דהבהמה תלויה ויש נגלד תחתיו והוא כשיש סירי עם מכה בלתי נגלד תלינן בסכין והאין

כשים

כשיש נגלד תחתיו כיון דכל המכות דכל כה"ג צריך בדיקה בנגלד מ"מ אין מציאות לעשות נפ"ח בנגלד אם לא אחרי שמנקים את השערי מע"ג הנגלד הדק היטב שלא ישאר שום שער שם ואז עושים נפיחה בנגלד ואם אירע שעשה בלבון שם מה כתבו יפה להטריף ולומר דגם קרום התחתון ניקב הלא איכא למיתלי ולומר דמה שנלבן הוא מחמת חריפא דסכינא דבשלמא אם היה נגלד לגמרי ועשה בלבון כיון דליכא למיתלי בשום דבר ניכר הדבר במה שעשה בלבון שניקב גם קרום התחתון. לא כן היכא דעכ"פ איכא למיתלי כגון דא יש להכשיר מטעם דכמו דמהני הך תלייה לגבי שערי זו יהא מהני גם לנגלד. דאין לומר דכ"ז דמהני הוא בשערי עם מכה בלתי נגלד דאז תלינן בסכין. דעכ"פ יש מכה בדופן להגן על השערי לא כן כשיש ג"כ נגלד תחתיו דאז צריך לבדוק את הנגלד כדינו דמה יועילנו תליית הסכין הלא הנגלד עכ"פ לא נבדק כדינו והמכה אינו מגן על הנגלד. לדידהו זה אינו. דהלא במאי דהתיר מוהרד"ח שם בשות י"א מטעם דכיון דמפרקן השערי מן הדופן בסכין דלא שלים פומיה וע"י הטורח בהיות שהבהמה שגורה דא"א לכוין משי לתלות בסכין ואין צריך לבדיקה. יש להקשות כן אמאי התיר מש"ע. הלא כיון דצריך הנגלד בדיקה מה יועילנו לתלות דמחמת הסכין ודאי ניקבה הריאה עכ"פ לא נבדק הנגלד כדינו. ומה א"ת לך למימר דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן. הה"נ הכא איכא למימר הכי מכל היכא דאיכא למיתלי תלינן כיון דחזינן לדידהו דהשוו תליית הריאה עם תליית הדופן דבכולם תלינן בסכין. ומעתה איכא למימר דמאי דנקט מהרד"ח ז"ל טעם ההיתר משום דהבהמה בארץ שגורה וא"א לכוין. לא בא לאפוקי היכא דהבהמה תלויה והשערי קלא ארוכה. אלא שדיבר לפי מנהגם דהבדיקה הוי בהיות הבהמה בארץ שגורה. והה"ן היכא דהבהמה תלויה והשערי קלא ארוכה די"ש להכשיר מכח הט"ע דתלינן בסכין כשמנקים את השערי דזו הי"א עילה המתרת כיון שנהגו כמ"ש הרשב"ג לתלות בסכין. ועיין להרי טוב לישראל די"ש ע"ג שהביא דברי הרי תורת הזבח בזה הלשון. ואם נגלד בריאה ושם שערי לדו"ר ומכה בדופן כיון דסדין דמפרקין השירכא מן הדופן בסכין דלא שלים פומיה א"כ איכא לתלות דמחמת הסכין ודאי ניקבה ואין צריך לבדיקה יעו"ש. הרי דהפשט דעיקר טעמו היתה משום דתלינן בסכין א"כ כ"ש דמכח ס"ט נתייסד המנהג בעירכם דגם בכה"ג דהשערי ארוכה והבהמה תלויה להכשיר בלא בדיקה בנגלד. וגם יש סמך וסעד ממנהג עירנו יע"א שנהגו כן הגם שאינם שוים בטעמם זהו כנלה לי להלין בעד המנהג הגם דאין בו כ"כ כדי שביעה ותליא. נאום שדוים ונותק כי נער ישראל ואוהבהו. הלע"ד

אברהם בכמוהר"ר יצחק

ברכה ס"ט

סי' נג

ואלת תשובתי אליו

שפעת שלומים. ישפיע ממרומים. שלוה תמים. לכבוד הרב השלם קופה של בשמים. כמוהר"ר **אברהם ברכה** נ"ו. אלהי אברהם יהיה בעזרו כיה"ר.

יפעת אורות גלילי ידיו קי' שאינו אל' עבר פני ואהי נגיות כל היום ואומר האח! אברהם בראש הבי"א לנו ד' הרשב"ג ז"ל בסי' ל"ו שק"ה ובסי' ע"ל ש"ק ע"ז ובהם בנה יסוד למנהג מש"ק יע"א שמכשירין את הנגלד שתחת השערי לדו"ר עם מכה בלתי נפיחה מכח המכה דכיון דנגלד עם בשר בלוי עשה אותם הרשב"ג ענין זה [צ"ל ענין אחד] וכבר כי דבשר בלוי קרי ליה הרי ימין משה שערי וה"ה לנגלד דהו"ל שערי וכיון דדין שערי יש לו א"כ המכה מציל אותו מהסיד מעכ"ת נ"ו. ואחרי הפשוט כמעט שעברתי בדי הרשב"ג דסי' ע"ל הנ"ל תמהתי על המראה במ"ש על הימין משה ז"ל שהחלב בלוי קרי ליה שערי וקאמר טרפה לפי מנהגו שאינו נוהג בנפ"י בשום שערי כו' דאיך כי על הימין משה שאינו נוהג בנפ"י מאחר שקודם זה סמיך ממש הבי"א תחילת לשונו וז"ל כפל מתחיי ברייתא ומשם שערי יוצאת לזולתה כשרה ע"י נפ"י במים שאינו רק מחמת השערי ע"כ. הרי דנוהג נפ"י בשערי. וגם על מה שהביא עוד מהימין משה וז"ל ח"ב בריאה טרפה דמוכחא מלתא שהיתה שערי סרוכה בזה החלב למקום אחר וטרפה ע"כ לאחיהם בשעת מדה דאיך יתכן דהימין משה יאסור מדכפשים דבר המותר שאלי מאירים דהשי דיכא הוא הרוקח ז"ל הביאו הב"י והמפה ז"ל דאם הריאה תחתיו שלם ויפה כשר אלא דהרי המפה ז"ל כי דצריך לבדוק הריאה בנפ"י. ומה כתו יפה לאסור איסיר ולוי דטרפה ועוד איך מוכחא מילתא שהיתה שערי סרוכה בזה החלב למקום אחר והלא עינינו הרואות מעשים בכ"י מוכיחות להפך דלא היה שום שערי מעולם בחלב בלוי. וזה פשוט וידוע אפי' לריק שבקצבים ועכ"כ אין דהוו הוכרחתי לבאות הדברים בשורשן ולפנה. על ימין משה וימצא כתוב וז"ל חלב דלוי בריאה טרפה כו' [וגם בלוי בבי"ת] [ואיכם די הימין משה כ"א די הרמ"ו ז"ל] וכוונתו ז"ל שכיון שהוא דלוי כתמונת שערי ואינו שום ע"ג הריאה כבר חלב בלוי מוכחא מילתא שהיתה שערי סרוכה בזה החלב למקום אחר ונתהפך לעיני על הרשב"ג ז"ל דאיך נתחלף לו דלית בבי"ת ולא נרגש בכל מים בעדו ותין. ושוב האיר ה' את עיני וראיתי להגאון כמהרד"ח ז"ל בתורת ד"ק שבי' די שקדמוני בקילור שהביא די הימין משה וכו' וז"ל. ועיין להרשב"ג שהבין בדבריו דהוא חלב בלוי ואינו כן אלא חלב דלוי ע"כ.

ובכן המסכי על מעכ"ת נ"ו איך לא ראה די הרי חוי"ז ז"ל ובנה יסוד למנהג מש"ק על מקום רעוע ולא עוד אלא דסופ"ף לבנות עליו בנין חדש וכה אמר מר דנפ"ינ מזה היכא דכמלא נגלד עם שערי ובדקו אותו ועשה בלבון ושוב כלה שהיה מכה בדופן בתקים שהוא דמכשירין אותו וכמ"ש הרשב"ג בסי' ע"ל ממו' ע"ג אומה שסרוכה לדופן כו' ולפי האמור דכפל היסוד מאילא כפל הכל. ומעתה למנהג מש"ק צריך לוי כמ"ש מכייר עוד דכיון דאין מציאות לעשות נפ"י בנגלד אם לא אחרי שמנקים את השערי מע"ג הנגלד שדק היטב ואז עושים נפ"י בנגלד מה כתבו יפה להטריף ולוי דגם קרום התחתון ניקב הלא איכא למיתלי דמה שנלבן הוא מחמת חריפא דסכינא בשעה שמנקין את השערי כו'. אלא דמכייר כנ"ו אחר שהביא די הגאון כמוהרד"ם ז"ל בסי' פ"ח אות לי כו' וז"ל. הרי דכל עיקר שמיכתו של כמוהרד"ח להתיר הכא גבי נגלד היינו משו' דתלינן בסכין כו' דהגם דעשה בלבון באותו מקום דתלינן בחריפא דסכינא וכמ"ש הרשב"ג וקאמר דכן הוא מנהג אזמיר כו' כו' ומעתה איכא למימר דמאי דנקט מוהרד"ח ז"ל טעם ההיתר משו' דהבהמה בארץ שגורה לא בא לאפוקי היכא דהבהמה תלויה והשערי קלא ארוכה אלא שדבר לפי מנהגם כו' והה"ן היכא דהבהמה תלויה והשערי קלא ארוכה די"ש להכשיר מכח הט"ע דתלינן בסכין כשמנקים את השערי דזו הי"א עילה המתרת כיון שנהגו כמ"ש הרשב"ג לתלות בסכין עכ"ל אדוני ש"י. ואחרי המחילה הראויה אליו זה לא יתכן לשומעים כלל בדעת הרי חוי"ז ז"ל מאחר דבאזמיר אינם נוהגים נפ"י כ"א הגבהה לבד כידוע. ואינם מנקים את השערי מהריאה לא בסכין ולא ביד כדי שיהיו תולין בסכין אלא דבהסתפק להם אם נעשית ההגבהה בפנים כראוי אם לאו בודקין אחר כך אותה השערי ואם ימלא כשרה בריאה קולפין אותה בכתח כמ"ש בסי' ן שעי' הי'. וזה שכי מכייר לא שייך אלא במש"ק דמנקים את השערי מן הריאה בסכין וכמ"ש הרשב"ג ז"ל ומ"ש בתורת זבח דתלינן בסכין היינו בשעת הפרקת השערי מן הדופן דוקא כמ"ש להדיא בדל"ז אות י"א דאלו מן הריאה אין שם אלא הגבהה ובכי האי גוונא דאין שייך בה הגבהה כלל לוי דאלו היתה שם הבהמות תלוים והשערי ארוכה קלא ונגלד תחתיה ואנו רואין שלא נגע ולא פגע בסכין ע"ג הנגלד היו צריכין לבדוק הנגלד כדינו אחר קליפת השערי שעליו בלי סכין כיון שאין במה לתלות וממילא דבר כלמוד גם לעירנו זאת יע"א דאין

אנו

אנו מתקנין הסירכות בסכין כ"א אנו קולפין אותה ביד דודאי
דצריך לבדוק השנגלד כדינו דהכי אין במה לתלות ובכן לדברו
הושלמו להודיעני אם צדקתי בדברי כי לבי דוי על הקולא
זאת שאנו עושים פה מבלי סעד וסמך ואני תפלה ה' יצילנו
משגיאות בשטות וטעיות ולא נכשיל את הבריות כקויא כאם
כאיש המעתיר בעד שו"ע לכל העדה ישראל . הנלע"ד

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' נד

שייך ליו"ד

את זה שלחתי לעט"ר מו"ר מ"ד הרה"ג ראב"ד בעיה"ק ירושיתו כמוהר"ר **רפאל יצחק ישראל** נר"ו .

ראיתי להרב שולחן גבוה ז"ל ביו"ד סי' ב' שהק' למוהרשד"ם ז"ל והלי"ע. ואנכי בער תמה אני איך נעלם מעיני הרב ז"ל גמר דברי הרשד"ם שם דהיינו אפי' אינו ידוע אם יודע ה"ש אלא אי קשיא הא קשיא להרשד"ם ז"ל דפסק דלא כמאן דהרשב"א [הביאו הב"י] מתיר אף לכתחילה והר"ן והמרדכי אוסרים אף בדיעבד והוא ז"ל אינו מתיר אלא בדיעבד בא אדוני יודיעני אם יש ממש בדברי ואם קדמוני בזה עבדו ותלמידו . הנלע"ד

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' נה

זאת תשובתו אלי

רב שפי לידידי מאורות קדשך האינו אל עבר פני למה שהקשית להרב שו"ג דמ"ו לא ראה סוף דברי מוהרשד"ם ז"ל אנא דאמרי לא כן הוא האמת דלשון מוהרשד"ם שאמר ואפי' אם אינו ידוע דיודע הלכות שחיטה יתאמן פירושו ולכל היותר הולך כך הוא כונתו לא מבעיא אם ידוע דיודע ה"ש דכשר בדיעבד אלא אפי' אם אינו ידוע כשר בדיעבד ולכן תמה השו"ג אלא דיש ג"כ להקשות מה שקשה לכבודך עליו דפסק דלא כמאן. ולענ"ד ל"ק על מהרשד"ם לא זה ולא זה מאחר דסיף דברי מוהרשד"ם הוא „ויש חולקים בזה" והוא דמוהרשד"ם מדידיה עשה חילוק ופשרה מדעתו דבדיעבד יהא כשר בין ידוע שיודע בין שאינו ידוע דיודע כיון דיש פוסקים באינו ידוע דכשר לכתחילה. ולכן אף דידוע היותר טוב להחמיר ולהקל ולא' דבין בין דוקא בדיעבד כשר. ואחרי כן כתב ויש חולקים בזה ולדעתי כונתו בין בידוע שיודע דאומרים כשר לכתחלה הפך דעתו וגם באינו ידוע יש אומרים אף לכתחילה כשר וי"א אף בדיעבד פסול וא"כ לק"מ על מוהרשד"ם ואף לפי הנכתב כבר כתב ויש חולקים ומה שאמר לכבודך להקשות עליו כ"ן לענ"ד פשוט. ועד עתה לא ראיתי בפוסקי' אחרים שהביאו דברי מוהרשד"ם ז"להה"ה. ושיה זה שי מאשי המתפלל בעדך לאל לפקידת בנים זכרים בעזרת השוכן בציון יכונני עיה"ק במהרה ליגאל . הנלע"ד

רפאל יצחק ישראל ס"ט

סי' נו

וזאת תשובתי אליו

הן אמת שלשון מוהרשד"ם בהשקפה ראשונה יורה כמ"ש אדוני נר"ו דכונתו הוא לא מבעיא אם ידוע דיודע ה"ש דכשר בדיעבד אלא אפי' כו' אך צריך לדעת מאי דוחקיה דהרשד"ם להחמיר כולי האי בידוע דיודע ה"ש דלא יהא כשר אלא בדיעבד הפך הש"ס והפוסקי' דמכשירים אף לכתחילה מאחר דברור לנו דלא שביק הית' ואכיל איסורא הוה די לו מה שפסק באינו ידוע [בין הרשב"א להר"ן דחלוקים בזה מן הקצה אל הקצה] דיהא כשר בדיעבד. ועוד דלפי דברי אדוני שהרשד"ם הוא ופשר מדידיה בין שנות הפוסקים שכן נראה בעיניו איך לודק שיאמר וי"א בזה? גם מ"ש בשו"ד וז"ל ואף לפי הנכתב כו' אנכי בער לא זכיתי להבין דבריו שהרי הנכתב הוא שמהרשד"ם לא פשר ולא פסק מדידיה כלום אלא מה שהבין מהפוסקים ולכן הקשיתי עליו דמי מהפוסקי' שבר כן דבאינו ידוע אינו כשר אלא בדיעבד וא"כ מה יועילנו מ"ש וי"ש בזה? לכן אם ישאני אדוני איכל לומר דכונת מוהרשד"ם הוא כמו שהבנתי מתחי' דהיינו לא מבעיא בידוע דיודע ה"ש דכשר אף לכתחי' [וכדעת הש"ס והפוסקי'] אלא אפי' [ומשום שגגת הר"ן אמר אפילו] דאינו ידוע אם יודע ה"ש כשר בדיעבד והיינו כלשון ראשון של הרשב"א בתורת הבית הארוך דבמומר לאותו דבר אי לא ידעינן שיודע ה"ש אסור לכתחילה דמשמע הא בדיעבד שרי ואף דהטור כתב אחר לשון שני וכמ"ש הכנה"ג בהגהט"ו אות ו"ו הנפדים ר"ל אחר ללשון ראשון או אפשר ג"כ שגם הרשד"ם כתב אחר לשון ב' והבין [הפך הבנת הטור] שלא כ"כ הרשב"א אלא במומר לאחד מן העבירות ולא באוכל נבלות לתיאבון וכמ"ש שם הכנה"ג ואיכא שהיה מקום לומר כו' והיה חולקים בזה הוא הרין דפסק באינו ידוע אם יודע דאף בדיעבד שחי' פסולה ולכן דקדק מוהרשד"ם לומר ויש חולקין בזה לאפוקי דבידוע שיודע אין מי שחולק דלכ"ע שרי לכתחילה אלא בזה דהיינו באינו ידוע חולק הר"ן ואפשר דהרשו"ג הבין דברי מוהרשד"ם כמ"ש אדוני נר"ו ולכן תמה עליו. ולפום מאי דכתיבנא בעניותין נראה דלק"מ .

ואחרי כתבי ראיתי ואתבונן שדברי הכנה"ג שם תמוהים הם לענין כל מי"ה דמדבריו נראה שהטור ראה והבין בדברי הרשב"א בתורת הבית הארוך והרי הוא הפך הכלל שידוע דהטור לא ראה כ"א תורת הבית הקצר ולא הארוך וכמ"ש הב"י בכמה מקומות הי"ד הרי יד מלאכי ז"ל בדקי"ן אות ט"ו וכעת לע"כ לי והשתא לפי זה כוכל לומר בשופי דהרשד"ם שראה דברי הרשב"א בת"ה הארוך הבין שדעתו באינו ידוע שיודע דאינו כשר אלא בדיעבד וכדכתיבנא לעיל הנלע"ד כתבתי. ואם כשר הדבר בעיני אדוני שמלך. ישמח לבי גם אני. רק אין דבר כקי"ש כבוד תשלחו. ירום ונשא וגבה כאוי"ן הרימה. וכרשם עבדו ותלמידו. השותה בצמא את דבריו ומיחל ברכתו ותשובתו. הנלע"ד

ראובן אליהו ישראל ס"ט

סי' נז

כל שחכמתו מרובה ומשכתו ברורה. איפה אי בארץ יוצא
ובא במלחמתה של תורה ותורה שם **בישראל**
כל זה שיש לו שם לאשיר אשיר אכים לו מתואכס.
קו'בר הכ"ז"ס יוכל לעומקא דדינא זכה וברה. חקיו
ומשפטיו **לישראל**
כל מילי דמר קול ושובירו עמו בתר עיבא קא אזיל
כשו"ר מכשרא. אורייתא דילים היא ערוכה בכל ושמורה
כולה **לישראל**
כל לבנויי שואל כענין ומשיב כהלכה לעבדם ולשמרם.
הדיר הוא נהידר כב נהוראי ורב רחומאי השכם
השלם והכולל **בישראל**
לאלול עליור תמים הכה זה ישה דודי כמוהר"ר **רחמים
חיים יאודה ישראל** יצ"ו קולט ה' המערכה קדוש **ישראל**

האותיות שאלוני בראובן שנולד לו בן וקודם שהגיע זמן
המילה רצה לכבד את שמעון אוהבו שימול את

בנו הנולד לו יען כי לא נשא באשה. ויעקב מוהל אחר והיה כראותו שלא נתן לו את בנו למולו עשה הנראה ע"י איש הביניים לפתות את שמעון המוהל שלא יוכל למול את הבן וכגון שביום המילה בבקר קדם שאיש הביניים הלז והלך לביתו של שמעון המוהל ועכב אותו בדברים באומרו שעדין יש שהות לילך ולמול את הבן ויחידי הקהל כראות שלא בא המוהל הנז' קם יעקב המוהל אחר ומל את הבן. ותכף אחר המילה בא שמעון המוהל. וראה שכבר מלו את הבן והיתה חרה לו עד מות וקובל ומתרעם על יעקב המוהל דחייב לשלם לו שכר המצוה שהיא יו"ד זהובים ומה הי"ל לקדם ולמול אותו. ויעקב משיב ע"ז כי אני לא מנעתי ממך שום מצוה כי כיון שלא היה בקהל הוכרחתי לקום ולמול את הבן וע"ז טוען שמעון דליברא דכן הוא האמת דכיון דלא היה בקהל מוהל אחר הוכרחת לקום. אך כיון דאתה היית סבה לבטלני מהמצוה ולוית לפי שעכבני בדברים א"כ אתה בעצמך חשיב מונע ושלוחך הוי ויעקב המוהל אחר משיב מה לך אצלי לך וגבה המעות ממי שמנעך כיון דאין שלד"ע והשלי"ח ח"ב. ואפי' את"ל דיתחייבו אחד מהני יש להסתפק מי יזכה ביו"ד זהובים אלו המוהל או אבי הבן? ובקשו לדעת מה שורת הדין כותה ושכמ"ה.

תשובה הנה עיקרא דהאי מילתא שרשו מתוס' בפ' כיסוי הדם דפ"ז תנ"א ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו ר"ג ליתן לו יו"ד זהובים איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה ולמאי נפק"מ לכוס של ברכה דבהע"ז אי שכר מצוה אחת היא ואי שכר ברכה מי הוין ה"ם שהוא דעשר אלל כבי כו' וא"ל כוס ש"ב אתה שותה או מ' זהובים אתה נוטל א"ל כוס ש"ב אני שותה ילתה ב"ק ואמרה כוס ש"ב שום מ"ז ע"כ. והנה ברייתא זאת דושפך וכסה הובאה בת"כ בשינוי לי קצת וז"ל ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה ולא יקפיד אם אחר יכסה ע"כ ולכאו' ק' דא"ך קאמר ולא יקפיד אם אחר יכסה כיון דמצינו דר"ג חייבו להחוטף המצוה יו"ד זהובים והרב קרבן אהרן ז"ל תרגמה דהכוונה לומר שמ"ש שהוא בעצמו יכסה הוא שלא יצוה לאחר לכסות אבל אם אחר כסה בעצמו לא יקפיד בזה שע"ז הדר ובעי מנין אף אחרים דעד השתא לא אמרנו אלא שאם אחר יכסה לא יקפיד ומנין שאם לא כסהו שאחרים שרואים אותו בלא כיסוי חייבים לכסותו עכ"ל ובאים הדברים למי שאמרם ואור עיני תמה כאן להרה"ג הגדול הי' מכתם לדוד ז"ל לפי כמוסכרייף מיו"ד סי' מ"ב לדו"ד בשכו"תו שהביא בתוך דיק די' הי' קר"א שלנו ותמי' עלה ומקשי בה אקשיתא דא"ך כי דאם אחר כיסהו דלא יקפיד דכרי דאשמיע מיכ"ה בי' שינויי בין הך דכיסוי בין הך דשחוכל א"ד ז"ל. והשאתי לעצמי אחרי נשיקת עפרות זהב לו דבריו נפלאו ממני והוכח הי' קר"א ז"ל ברורה בכונת הברייתא דה"ק מי ששפך הוא יכסה והכונה שהוא בעצמו יכסה וא"י"ל רשות ללות לאחר לכסות אפי' מדעתו ורצונו השוב אלא החוי תלתה לו לכסותו דוקא הוא ולא שליח ברם אם אחר כסה מעצמו והוא לא צוה לו מקדמתה דכא לא יקפיד בזה דעבר על מ"ש ושפך וכסה והייכו לעיכובא ול"מ כשכסהו אחר ואפי' שאין רצונו להקפיד עליו מצד מה שחטף את המצוה אלא מצד קרא ושפך וכסה דמי ששפך הוא יכסה ועבר על ד"ת לא יקפיד בהא דע"כ לא אמרו אלא שלא יצוה לאחר אבל אם אחר כסה מעצמו לא מילתא היא וכ"ז איירי דענין ההקפדה הוי על שנראה לו כאלו עבר על ושפך וכסה. ברם אי צד ההקפדה יהיה על שחטף המצוה ממנו בודאי שיקפיד וזה פשוט וברור ודי' הי' מכתם לדוד ז"ל לא ירדתי לעומקם ול"ע.

ושו"ר לפי המאסף מיו"ד סי' כ"ח הנה"ע הוי כ"ג הת"ד הת"כ שלנו וכו' דהכוונה דה"ק דלא יקפיד לחזור לגלותו כדי לכסותו הוא עצמו אלא יניחנו מכוסה ויקח יו"ד זהובים בשביל הברכה ולפ"ז כל שלא כסהו הוא אם רוצה לחזור ולגלותו ולכסותו חוזר ומגלה אותו ומכסהו ואפי' כו' ע"ש מ"ש עוד ועפמ"ש אין צורך לכ"ז ופשטות כונת הת"כ היינו כמ"ש הקר"א ז"ל ולא ידעתי אמאי לא הזכיר דבריו ואפי' דהוי בזמן אחד ומיהו למה שנקט לצדד דאם ירצה לחזור ולגלותו יכסנו קי"ע א"כ למה חייבו ר"ג יו"ד זהובים על שכסה. שלא מדעת השוחט הרי מצי מימר המכסה הרי אני אחזור ואגלה את העפר והכסה אתה א"ו דליתא דדוקא כסהו הרוח דלא בא מכח אדם חייב לכסות אבל אם כסהו אחר פשי' דפטור מלכסות וז"ש ודי' מרן החבי"ב ז"ל שמושים לענ"ד ועיין עוד לו שם אות כ"ה ודוק.

אמר המגיה אחרי בקשת המחי' מכה"ר כלע"ד דדי' הי' ככה"ג נכוחים וישרים וכוונתי מבוארת דלא יקפיד השוחט לומר מלבד שאקח היו"ד ז' גם זאת שעשה לגלותו ולכסותו מחדש שלא יתרצה בלקיחת היו"ד זהובים ולא יקפיד כ"ב זהו כונת הברייתא וכו' עוד ולפ"ז דקל"ע הוא דקאמרין שלא יהיה קפדן יותר לכו מה דאם רוצה לחזור ולגלותו ולכסותו יכול לעשותו ואין איסור בדבר ואפשר שגם להניחו מגולה מותר כיון דהמצוה כבר נעשית ע"י אחר שקדם עכ"פ אם יקפיד או לא יקפיד הדין עמו להוציא היו"ד ז' זה כ"ל ברור בכונת הכנה"ג ודלא כמו שהבין הי' המריף כ"יו דאם רוצה לחזור ולגלותו ולכסותו חוזר ועושהו ומפסיד היו"ד זהובים דא"כ זה איכו הקפדה והנאמרים בידו לעשות אחת משתיהן ומדי עמ"ר לבא אחרי הב"ע לתלן בתשובתו אליו כדי שגם הוא הבין כן הרב המרי"ש כליו. ואחרי כעי"ל לפי האמור איכו כן. ותמיה לסה"ג מוהרי"א שאלאצי כ"יו בס' ויקהל אברהם דל"ח סוע"א שכ' וז"ל וראיתי בכנה"ג הגה"ט אות כ"ה דהביא מהפרישה דכסהו הוא בעצמו לאפוקי הרוח כו' דמשמע התוס' לאפוקי הרוח יעו"ש ולכאו' ק' עליו מ"מ איהו גופיה בפי' הברייתא דת"כ ולא יקפיד דאם כסהו אחר ורוצה לגלותו ע"ש באות כ"ג ולפי דבריו אין נוכל לפרש לאפוקי אחר ואולי יאמר הרב ז"ל כו'.

ואנא זעירא עבד אברהם אבי לא ידעתי מאי קא ק"ל מאחר דהי' ז"ל שם באות כ"ג לכדדין קתני בפסיק דכסהו והתגלה פטור מלכסות דאפשר לאפוקי אחר ואפשר לאפוקי הרוח. ואח"ז כ' עוד שם וז"ל ומדי' התוס' משמע דס"ל דדוקא כסהו הוא פטור מלכסות ועוי' אכתוב בזה בס"ד ע"כ דמשמע מדבריו דעדיין לא סתי"ע אמת בכונת התוס' אך באות כ"ה סתי"ע ואמר דהתוס' לא באו אלא לאפוקי הרוח והכלל הני תרי באוי' כ"ג ואפשר שפטור מלכסות כו' והגאון מלבי"ם ז"ל בתורה והמצוה שלו כי וז"ל בני' ספרים ולא יקפיד ואין לו ביאור ועיקר הג"י ולא יקפיד שאחר יכסה ע"כ ותמהני איך אפשר לית כ"כ דאין לו ביאור מאחר דהקרבן אהרן והכנה"ג גלחים ביארוהו בפנים שונים עכ"ל.

ואגב ארחין קל"ע בעיקר הקושי' דאמאי לא מיבעיא להו אי יו"ד ז' דחייב ר"ג הייבו הוי על המצוה והי' על הברכה. ואני אמרתי בשפיפי ואח"ז חזי הוית להגאון חיד"א ז"ל בשיו"ב שעל יוסף בחשו' סי' ז' שהקשה כן ומעי בית מסמים דגנ"כ הגאון מוהרש"א בפי' חלום לעיכים יגל לבי שזכיתי לכוין דעת גדולים אשר באיכם המה ומ"ש כי שמי בקרנו יוסף תמלוה ז"ל שם אכויכה לו עלתה דלקי"מ דמקוי' דפי' המוהל תנוי בסד"א דפש"ט דפטור מליתן הי' והי' אלא הכל הוא על הברכה לבד או על המי' לבד וז"ל הקשתי הכי כבב"א קמיה דרב שורי הרבה כעיסותי קללת אתה אמרת לי לתורגו פטור ותרגמת כב בשור העומד להריגה ובא"לן שעומד לקלילה דעינן הכא בעינא למעבד שם מלוה דתניא ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה ומעשה באחד כו' וחייבו ר"ג ליתן לו יו"ד ז' והשתא השביין שפי"ל דחיוב יו"ד ז' דר"ג אי אפ"ל שהוא על שכר ברכה דבעלמא אי אמרת שכר מי' או שכר ב' כיתא לן דהך ברייתא דהמוהל לא אצטריכא לן לפרושי בהיכא דלא טען אתה אמרת לי דחייב כו' דעל מי סמך שהבין דחיוב ר"ג למכסה היה שכר ברכה די"ל דהוא שכית או שכ"ב כו' א"ו מסתמא דהס"ם ברייתא דהמוהל משום דאין מקום לר' דהוא שכ"ב א"ד ז"ל.

ואחרי המחבק"י בעפ"ר שערי' דה"ה לא ככולו ולדידי אין

אין כאן מקום ישוב כלל דמי זה אמר ושני דמאי דלייתו דינא דר״ג. היינו הא לאיגמר דעיקר חיובא יו״ד ז׳ הוי דכותה הש״ס ברורה דרבא א״ל אשמעיה הדין בריתא דלא שבקת הוי לכל בריה וא״ל רב דלא הצטריך לאקשויי אלא התרגם מתניתך בשור הנוגע ובאילן השור״ל ופריך א״ה מאי קטעין ליה ומשני דקטעין אכא במילא למיעבד הא מצוה ואתה שעשה ממני וחייב לשלם לי והשתא מייתי עובדא דר״ג לגלויי מלתא והיק תדע דמצי טעין כה״ג דאכא בעינא למעבד האי מצוה כו׳ והייב משא דר״ג דחייבו לתכמה בשביל דחטף לו את המצוה ולהכי שין יש לתרגם מתניתא בשור הנוגע ויפה קטעין ליה אידך על שחטף לו את המצוה והשתא ליכא מסכה שום משמעותא וילפותא על חיוב היו״ד ז׳ דיי״ל דהכא בשור ואילן חייב הי׳ דוקא והתם שאני דאיכא מצוה וברכה ובש״ס לא הולרכו לבאר דהיכא דלא טעין ליה דחייב הי׳ משום דלא שובאה מימרא זאת לעיקר חיובא אלא לגלויי מלתא דמצי טעין אידך דבעי למעבד הא מצוה ומ״ז נאים דפשיי להקושי׳ דהתובל דחיובא הוי על מדה מחרי וקושית הי׳ תמוה לעיכים ברורה והוי״ר להי׳ דינא דמיי ז״ל שתיי לזה ודבריו ברורים ודוק.

איך שיהיה הנה נתבאר משוני זאת דהחוי מצוה מחבירו חייב לשלם לו יו״ד ז׳ שכר הברכה שאבד ממנו והוי״ל כגזלן דצריך להשיב הגזלה וכאן לא נתנה להשבון וע״כ חייבוהו ע״כ ברכה שיתן יו״ד ז׳ והיינו הראויים להיות לו על שכר המצוה שעשה יחידים לבעה״מ. ולא״ד שכר ברכה דחייב ליתן אלא אף מצות בלא ברכה נמי חייב וכמו דמוכח משוגי׳ זאת וכמ״כ כי הר״ן ז״ל בהלכות. ומזי הויה להלחם שמודות פי׳ כשוי הדם שה״ד הר״ן הללו ודאיתו וכי דאיכ דשכית איכא ישלם שכר המצוה והברכה לחוד ול״ע עכ״ל ואכי בעניי שמחתי על התרלם דאיך שבתמ״ע מתנו מ״ש התוס׳ פי׳ התובל דליא שהקי׳ קוי זו וז״ל בפי׳ כשוי הדם מוכח שזהו שכ״ב ואית שכר דמצות היכא אז״ל וי״ל דמי׳ וכי שכל אי׳ ואע״ג דשור הנוגע ואילן יש שכית שעפ״י שאין ברכה מ״מ התם שכר מצות כשוי וברכה לא היה כ״א יו״ד ז׳. וכונת דבריהם שפוי שה״ק דכיון דהחיוב אינו אלא על הני אי׳ שכר המי היכא אזיל וצריך לשלם כמי שכר המי׳ וכמו שפסקי הלאחים ז״ל ולזה תיי דמי׳ וכי שכל אי׳ וא״כ אי ליכא מצוה גם ברכה ליכא וכיון שחייב על הני היינו כמי על המי׳ ואע״ג דשור הנוגע ואילן חייב ליתן יו״ד ז׳ על שכר המי׳ אף דליכא בי׳ א״כ מ״מ דאי איכא בי׳ ליחייב שתים מ״מ התם גבי כשוי השיה שם שכים מי׳ וכי לא אלינו כ״א על שכיהם יו״ד ז׳ והיינו מטעם האמור דבמצות דאיכא בי׳ כיון דכבר חייבוהו על הני אין מן הראוי לחייבו גם על המי׳ כיון דהוי בלא מי׳ אי אפשר. בכם אי ליכא כ״א מי חייב על המי׳ כמי וליכא למגמר מינה דבעי׳ דאיכא בי׳ ישלם שכר בי׳ זה כרי שפוע כונת התוס׳.

ומאחר עלות כל האמור מאי קא מקי׳ הל״ח ז״ל דישלם על שכיהם ובאמת דאשתמיטתיה די התוס׳ הללו וכעת ליע ושהדי במרומים דשוב אחר קלה ימים חזי הויה להכהן הגדול בעל שיך שי׳ שפ״ב שתמה עליו כן ממי׳ דכפשיה וגם עליו יפול התימא דעדיפא מינה הוי״ל למיפרך דקוי׳ הי׳ ז״ל היה כתובה עיש היטב כאמור וע״כי כאו להי׳ בין יאודה אשכנזי ז״ל בשיי למכילתין שהקי׳ ע״ד התוס׳ הללו דעדיפא מינה הוי״ל לאקשויי דכיון דשכ״ב הוא מכ״ל לדמות הא דקלן התם ליכא ברכה ותיילו דחייב כ״ב היינו שכ״ב עכ״ל ודבריו תמוהים דהרי אי׳ מאי דאמרינן דהוי שכ״ב אין הכונה דבמי׳ דליכא בי׳ שטור אלא דכפיה בהמ״ז דאם הוא כל שכר המי׳ הוי דוקא יו״ד ז׳ ואם קאי על שכר הני הויין ארבעים וזה מוכרח מהיהשא דקושיא דקאי וכ״מ לברהמ״ז ולא קאי וכש״מ למי׳ בלא בי׳ דבהא שפ״ל דחייב ומשו״ה מאי הוי״ל לאקשויי חיים. ובהיותי בזה שלפה עיני עוי בדי מהרש״א הכ״ל בשי׳ החוי״ל שהקי׳ עוי בעיקר השוגי הגזו במאי דקאי אי שכ״ב מי הויין דממשים הוי״ל דהאיכא ברכה בפה״ג והתוס׳ ל״ק לשו הכא אלא גבי רבי דקא״ל כוס ש״ב אתה שותה או מ״ז כו׳ וי״ל דקבלי שם ז״ל דהתם ליכא קוי׳ משום דהכא לא קא מדבר כוס והכא הבעין כמ״ד איכא טעוי כוס אבל לקמן גבי רבי דקאי כוס ש״ב אתה שותה דמדבר כוס קי׳ דכיוא ן׳ עכ״ל:

ובשאני לעלמי אתה״מ הראוים לא זכיתי להבין כו״ד וכנכי דאשתמיטתיה מיניה דמר מ״ש התוי בפסי׳ דק״ג ד״ה ולא היא שתיי לקוי׳ גבי רבי דקא״ל כוס ש״ב אתה שותה או מ״ז אתה נוטל דן׳ הוליל ותיי שוי דפעמים מברכין בהמ״ז בלא כוס. הרי דאף הכא דקמדבר כוס הוי׳ דאיכא טעוי כוס וכוונתם דכיון דפעמים מברכיי ברה״מ בלא כוס והיינו משום דא״ע כוס דאליכ צריך לחזור אחר כוס ואפי׳ לאכול אי ליכא כוס מוכן לפניו א״כ כמלא דמיובא ליכא ואי הוה בעי רבי לא הוה מייתי כוס ש״ב וע״כ תגאי התכה לו אם תרצה תשתה הכוס ש״ב ותברך אתה או אתן לך מי ז׳ נשבר די׳ ברכות של ברהמ״ז ועל ברכת בפה״ג איכי משלם כיון דא״ע כוס והרשות בידי שלא להביא אבל המי׳ ז׳ מוכרח הוא ליתנם דלא סגי בלאים זין לע״ד כונת התוס׳ וברור. ותעשה לא אדע שכיול מאי קאי הרב ז״ל דמה שלא הרגשו נעיי כ״א הכא היינו דאין לומ׳ דליכא כוס והוא פלא ולי״ע. והואיל ואתא לידן די התוס׳ הללו כימא בהו מלתא במה שהקי׳ דאמאי לא קאמר ן׳ דהא איכא בפה״ג ותי׳ דפי׳ כמ״ד דא״ין לברך על כסא דברכתא אלא על כסא קמא ומזי הוית לא״ש׳ כי״ג שהעלה ע״ד שמתיו די התוס׳ הללו ותמה עליהם דהא כוס ש״ב קאי ודוחק לוי׳ משום דמברכין עליו ברהמ״ז ומי׳ ז״ל תיי לזה דכיון דהא דחייב יו״ד ז׳ אינו אלא במצות דאורייתא ולא במי׳ דרבנן וכמ״ש מהרש״ל פי׳ החובל שיי שי׳ דכיע דבמי׳ דרבנן פטור א״כ הטוב והמטיב דרבנן תקנוה ואיכה שלא דרבנן וא״כ עם ברכת בפה״ג ליכא אלא די כוי׳ איד ז״ל ודי׳ הש״ך הללו אין להם מוכן לפום ריהטא מתחלתם וע״ם, כאשון לכ״יון מאי דקשיתיה להרה״ג מוהר״א ז״ל כי מטא לפייתחא בשיי הנ״ל בא׳ו׳ דמאי דדחיקא ליה שעתא להסיך כוי׳ דכוס ש״ב קאי לבה״מ הנה ככון וכמו דאמרו בפסי׳ דק״ג ריי אקלע לבי רב חזים דבריך בפה״ג אכסא קמא ומדר בריך אכסא דברכתא כוי׳ פיי׳ נשנים אכסא דברכתא בברהמ״ז גם בברכות דכיא אמרו יו״ד דברים נאמרו בכוס ש״ב ופירש״י כוס ש״ב בהמ״ז עכ״ל. ואחר הכולם ירא׳ לכאורה דדינא קא משמעי׳.

ולפע״ד עם שאיני כדאי כ״ל ליתוני דעתא דאיפי׳ כ״ג דגם הכי לא יכחד מזה דפשי׳ דכוס ש״ב נקרא כמי על ברהמ״ז אך כונת הרב ז״ל היינו דכיון דהתוס׳ קאי׳ דלא היו מברכין עליו א״כ כשאין מברכין אין מן הראוי לקורתו כוס ש״ב ואף דאפשי׳ לומי׳ דכיון דמברכין עליו ברה״מ אפי׳ שאי״מ לפעמי׳ ראוי לקורתו כוס ש״ב אך זהו דוחק זה כ״ל כונת הש״ך ובהכי אזדא ליה כל הראיות שהביא הרי שער יוסף מהה״ד דפסחים וברכות דמקום שהכו למדחיה דקאי בהדיא דבריך בפה״ג על כסא קמא ומדר בריך על כסא דברכתא והתי׳ מוכרח לוי׳ שהוא על ברהמ״ז דהא ומדר בריך בפה״ג קאי׳ ואיך שייך לוי׳ על כסא דברכתי בפה״ג. ותה גם כפי מה שנילכנו דקרי ליה הכי משום דאיכא כמי בפה״ג וכן כמי הה״ד דברכות. בכם היכא דליכא ברכה דמקרי ליה שם זה כוס ש״ב אף דיי״ל דקאי על בהמ״ז מ״מ הוא דוחק זה כ״ל לידחק קלת בכונת הש״ך ז״ל וע״ע להי׳ שער יוסף ז״ל שם שהקי׳ על הפרישה ח״נ הכ״ל אין לחייבו יו״ד ז׳ כ״ל יו״ד ז׳ הידועים כו׳ אבל אין לפרש יו״ד ז׳ בין הכל שהרי כ״ג חייבו מי ז׳ על ברהמ״ז ומ״ם שהרי כ״ב כוי הוא אגב שיטפיה דכ״ג לא נזכר כ״א בכשוי והא דמי ז׳ הם די׳ רבי ללדוקי א״ד ז״ל ולקע״ד כאין די הפרישה ברורים דהכי׳ הא׳ דינא דחייב האדם יו״ד ז׳ על שכר המצוה אינו אלא מר״ג ואילך דחייבוהו למכתה יו״ד ז׳ ופריך בגמ׳ שאי דחייבו ר״ג היינו על שכר המצוה או על שכר הבי׳ וכפ״מ לבהמ״ז אי חייב מי׳ או לא וקליק דמי׳ חייב מעובדא דרבי ותשם נשמע בהדייא דר״ג חייב שכר הברכה ומינה דלבהמ״ז כפ״ז יחייב לו מי׳ ד׳ ויורה יורה ידין ידין דחיוב יו״ד ז׳ שהוא על הברכה א״כ בבהמ״ז הוי ארבעים וזהו מ״ש הפרישה ז״ל דהכי כ״ג חייב מי ז׳ על בהמ״ז וז״ב עוי״ב הש״ך ז״ל ליישב קוי׳ התוס׳

החיבי הלזו דכיון דברכת הטוב והמטיב אינה אלא מדרבנן א"כ כבר כי מוהרש"ל דבמי דרבנן פטור א"כ הטוה"מ בירכה הקניה ועם בפה"ג ליכא אלא די א"ד ז"ל ודי הי ז"ל אמ היס הם טובא בזה דלפי שיטתו דבמי דרבנן פטור א"כ מאי איבעיא לי שהיינו או שב"ב ופירש"י ליתן לו מפני שמפסידו שכר ולקמן בעי שכית או שב"ב למכי' מבוי. יולא דהבעיא הוא אי מה שחייב ר"ג היינו בשביל ברכת הכסוי ולפי"ד הי הגמ' מאי איבעי"ל הא פשי'. דמאי דחייב ר"ג היינו בשביל שכר המלוה דהא כל הברכות דרבנן וכן תמה עליו הי מוהרי"א שם ועוי תמה עליו דלדידיה אי"ך. נמה דעתו ד"ע לאפוקי הטוה"מ ולעיולי ברכת בפה"ג הלא גם בפה"ג דרבנן והי ז"ל דחיקא ליה שעתא טובא לאתויי דעתיהו דרש"ל ודהש"ך זלה"ה ובאמת כי דבריו דחוקים הם טובא וכמו שהוא בעצמו העיד עליהם היגאם עי"ל הדוחק.

וכשאני לעצמי מקום יש ברא"ש ליישב דבריהם בטוב"ט ודעת דבורת רש"ל שכי אבל מי דרבנן הכוכה אם המלוה שעשה היא מדרבנן בין אי איכא ברכה בין דליכא ברכה פטור כיון דהברכה ג"כ היא מדרבי. ברם אם המי היא מדאוי ויש בה ברכת אפי"ה חייב יו"ד ז' על שכר הברכה אף שאינו אלא מדרבנן הא מיהא כיון דהיא ברכה על מי דאוי ואיכה אלא חלק מחלקי המלוה ומשו"ה חייב זה כ"ל כוכת רש"ל ומעתה זהו מ"ש הש"ך כיון דבמי דרבנן פטור וא"כ הטוה"מ בירכה תקנום והיא מי בפ"ע ואיכה ברכת על העי שלא דאכמכוה לאותי בבשמ"ז וא"כ כיון דאינו אלא מדרבי פטור וא"כ עם ברכת בפה"ג ליכא אלא די שאף שהיא דרבי ני"ת כיון דהיא הברכה על הבהמ"ז ובהמ"ז טעונה כוס ומשו"ה חייב זה כ"ל כוכת הש"ך ז"ל. ומעין דוגמא לזה מלאנו כאינו דאם נסתפק לו אם בירך בהמ"ז דקי"ל דחוזר ומברך מית הטוה"מ אי"ן לאומרו כיון שהיא מדרבי וספיקא דרבי לקולא ומה שלריך לחזור ולאוי כבר כי הי מהרש"א סי' מ"ב דטעמא דמלתא כי היכי דלא ליתו לזלזולי בה הא לפיה אי"ן לחזור ולאוי ואם נסתפק לו אי קרא ק"ש אי"ל כי הפוסי' דלריך לחזור ולאוי דקי"ל סי' דאוי לחומרא ואפי"ה חוזר וקורא אותה בברכותיה אף שהם מדרבי וה"ט מבהמ"ז דאינו חוית ברכת הטוה"מ משום דסי' דרבי לקולא הין כימא בק"ש אלא הוא סדבר אשר דרכו דאלי גבי ק"ש דהיא דאוי ועי"כ חוזר וקורא אותה בברכותיה כמו שנתקנה מאז ומקדם אף שהם מדרבי כיון דהק"ש גופא הוי מדאוי משא"כ גבי ברכת הטוה"מ דהיא מי בפ"ע ואיכה ברכה על מי דאורייתא וכיון שכן אינו חוית דסי' דרבנן לקולא אם לא מטעמא כי היכי דלא ליהוי לזלזולי בה והיא גופא איכא נחלק ה"ן דבמי דרבנן פטור מלשלם בין אי איכא ברכה בין אי ליכא ברכה. ברם אם המי דאוי אף ששכר יו"ד ז' אינו אלא על הברכה כיון דאינו אלא על מי דאוי חייב לשלם ודי רש"ל והש"ך ז"ל ברורים הם ואין בהם נפתל ועקש.

וחזה הוית להי מכתם לדוד ז"ל סי' מ"ב שפסק כן על הש"ך ז"ל וכו' וח"ל ומ"מ אפי ליישב עפ"י דרכו ולא על ברכת בפה"ג אלא על ברכה אחרונה של הכוס דדלמא סבר כי בר"ג זקנו דברכת מעי' ג' כמי אחר ז' המינים דאוי היא ונמצא הוו די ברכות דאוי וכן ל"ל לפי די כייו דמייתי שם הש"ך ז"ל לראיה לדבריו עי"ש. ומ"מ הי לא כיון לזה עכ"ל וקל"ע עי"ד אלו שכי דס"ל לני כר"ג זקנו דהכה מלינו לר"ג דס"ל דברכת מע"ג הוי דאוי דזה אינו אלא מחלוקת הפוסי' דאיכא מאן דקי"ל דהוי דאוי ואיכא מאן דס"ל דהוי דרבי. ברם ר"ג לא הוזכר בזה כלל אלא גבי גי ברכות ממש דס"ל דמברך גם על ז' המינים ברהמ"ז וכמו דתנן פ' כילד מברכין גבי ההיא דאכל ענבים תאנים ורמונים עי"ש. איברא דחזה הוית למ"ש התוסי' שם דלי"ז דאית ליה לר"ג מעי"ג לכששתה מלא לוגמיו עי"ש מ"מ אכתי קי' דמכי"ל דס"ל דהוי דאוי דילמא מדרבי קאמר. ואבא היום לבאר דעת הפוסי' דברכת מע"ג הוי דאוי ובר פלוגתייהו ואם כי העלין אינו אי"ך כ"כ לענייננו הא מיהא כיון דאתא לידן אמרתי אעלה

פה מה שנתחדש לי בהאי ענינא היותי מבכר ומלבן דעת הפוסי' וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

הנה דעת הרי"ת ז"ל כרי בהדיא דס"ל דברכת מע"ג אינה אלא דרבי שכי בפי"ח מה"ב דכל הברכות אם נסתפק בהם אי בירך אי"ל בירך לא יברך זולת גבי ברהמ"ז שפי' פוסי"ב דאם נסתפק חוית וכי"כ כי בדעתו מרן הק' סי' רי"ט עי"ש. וחזה הוית לשל"ת ז"ל שם פי"ח סי"ד דרמי ומקי בדי הרי"ת אלו דס"ל דברכת מע"ג הוי דרבי דמה יענה לשה"א דרים כילד מברכין דלי"ה דמפי בהדיא דמבת"ו הוי שכן אמרו שם אלא דיליף לה מזי המינים ואע"ג דאמרו שם בגמי אלא שברא הוא משי דמהא לא מהדר כוי ולכך שבור דכשאמרו בגמי אלא מזי המינים כי"ל אפי' דתאמר דזי המינים הוי דאוי אבל לפי האמת אינו כן מ"מ קי דלמ"ד נטיר אייתר אחר הלול לברכה ואע"ג דבגמי אמרו כוי וא"כ קי על רבינו שפסק כמ"ד נטיר אי"ך כי דכל הברכות הם מדרבי הא בכל ברכה דנטיעה משי דהוי מהתיו ול"ע עכ"ל. והנה למאי דעלה בדעתי ד"ע ללדד דמ"ם אלא דיליף לה מזי המינין ללדדין קהכי חזה הוית להגאון תנא דבי חזקיהו זלה"ה בספריו בליקוטי לא"ח שהקי כן ות"י בכל החזיון הזה. גם ראיתי אחרי רואי להרסי"ב מוהי"ר הי משה ששי"ר שפירא רבא דישראל אח"ם סי' אי שהאריך גם הוא בזה. ויסתייך משה את ידיו דמים הי ללדד בדרך אפשר הן הן הדברים שכיתבו ליאמר בפס מלא ולרווחא דמילתא קאי עיים. ומן הלד הזה כי הי ליסב כתי הה"א דנטיר שהקי הלח"מ ז"ל ח"ל ולעי"ד עפי"מ דודאי תלמודא יתיב ליה מדיליה דאפי' כעליה עיניכו באי מן הלדדים אכתי לא איפרק מחולשיה. וזהו הלד כי קאמר הסים הניחא למ"ד נטיר להו למיפרא ואלבים ודאי במרינן ברכה דהא לדידיה כמי איכא למשדי נרגא הלא. דלרווחא דמלתא קאי"ל דלכתי למאן דתני. כרם לאו מלתא פשיטתא היא והה דלאי בירושי' פ"ק דערלה אמתני' דהעלים והלולבים והנשכים תני ר"י פרי אתה פודה ואי אתה פודה לא בוסר ולא פנים פי' דבשנה הדי אינו רשאי לפדות כוי עד שיגיע לעוי המעשרות וכתים שם הי שדה יהושע ז"ל פ"ז דפאה גבי מתני' דכרם רבעי אי"ל איתם ואי"ל ביעור דקדרים בירוש' הלולים לי שילולים כדאיתא בתלמוי דידן אחלים והדר אכלים וכי הי שדה יהושע ז"ל ואע"ג דאיכא קרא אסריכא ואים אחר יחללנו מוקמינן להכי דאלטריך לדרשת פרי אתה מחלל ואי"א מחלל שמדר. ואי"ך אים אחר יחללנו אעפ"י שאינו בעליו עמו אלמא איכא דרשה אחרינא דפרי אתה מחלל וכמו שכי"ש הרי"ת כוי ונמי"ב להבלית מבוקשנו דמקום. אחכו לוי דאפי' למאן דתני נטיר לא אייתר קרא לברכה דהכי הלולים דקרינן בהו חלולים תרוויהו אלרך. לריכי לגופייהו חדא אחליה והדר אכליה ואידך לפני אתה מחלל ואי אתה מחלל שמדר וממילא עדין לא שמענו ברכה מגופיה דקרא אלא דכשים הכתיב לו את הדרך ני' הניחא דאלו לקושטא דמלתא אפי' למ"ד נטיר קשיא א"ד ז"ל.

וכשאני לעצמי מה אענה ומה אומר דדבריו אלו נפלאו ממני ולא ירדתי לסוף דעתו מ"ד דע חדא דא"כ דמקום אתנו למדשיים דקרא דהלולים אלטריך לגופייהו אי"כ אדפריך בגמי למ"ד נטע דהתינח כל מידי דבר נטיעה דלאו נטיעה כגון בשר ודגים כוי מנין דמשמע מיהא דלכל מידי דבר נטיעה ילפותא במורה היא תיקשי ליה אעיקר דגם לזה ליכא שום ילפותא דאלטריך לגופיה הא למגמר דסדא אחליה והדר אכליה ואידך פרי אתה פודה כוי ותו אף דיהיבנא ליה כל דיליה קל"ע דהך דרשא דפרי אתה איננה אלא מיתורא דגופיה דקרא דקאמר כל פריו קי הלולים דלמאי אלטריך תו הא קרא דאי לדרשת אחליה והדר אכליה הא נפקא מאים אחר יחללנו וכיאא לן דאלטריך האי קי לדרשת פרי אתה ואי אתה מחלל שמדר וזהו דקאי כל פריו קי הלולים פרי דוקא והשתא אף דקרא לא הוה אמר אלא כל פריו קי הלול הוה דרשינן תרויהו דהלול חדא לאחליה והדר אכליה והיינו דהלול הוא לחילול אין אלטריך לפני אתה מחלל בני והיינו מכל פריו דוקא פרי וכוי ולא ילפינן הך ילפותא מיתורא דקרא

דקרא ועל הפניות ליכא דהגולים וכהתרגמה הרב ז"ל דליתא וא"כ עדיין איכא למימר דלמ"ד נטע איתר חד הלול לברכה וקו' הלח"מ ז"ל במקו' עומדת וכעת די הרה"ג מ"מ ז"ל לא ירדתי לעומקם וכעת ל"ע ועיין ג"כ לרע"ב ז"ל פ"ק דערלה על מתני' הלזו דהעלים והסמדר פטורי מנטיע וז"ל דיהיה בל פריו כו' כתיב והני לאו פרי נינהו עיי"ש ודוק. ולעיקר קו' הלח"מ ז"ל עהסי"ל דנכי דלהשמטתיה די התוס' בסו די"ס אלא סברא הוא וקי' דכסי"ב לעיל אסמכתא בעלמא הוא והגמ' היה סבור מתחיי דלימוד גמור הוא עכ"ל וכ"ב כי הסבי"א וז"ל אלא סברה הוא כו' כלו' בכלהו בין במידי דבר נטיעה בין במידי דלא ב"כ ובין למאן דתני כש"ר ובין למאן דתני כרם דבעי מקברא בעלמא הוא וקרא אסמכי' בעלמא עכ"ל. וא"כ הי"א גופה אפ"ל בכוונת הרי"מ ז"ל וכמ"ש באופן דבמל"ל בדעת הרי"מ ז"ל דמע"ג איכא אלא דרבנן וכ"ן דעת ר"י שכתבו תלמידיו בשמו סו"פ כילי"מ וז"ל וכי למורי הרב נר"ו דברכה מע"ג אינה אלא דרבנן ומביא ראיה מדאמרינן הרם בירך על התמרים ברכה הזן כתי ילא אלא ודאי אינה אלא דרבי' ולפיכך אם אמר במקומה ברכת הזן כיון שהזכיר בה"מ ילא ויש שהיו דוחין ואו' כי מ"ש ילא כ"ל שא"ץ לו' על העץ ועל פה"ע שהיא כנגד הברכה ראשונה וכיון שאמר ברכת הזן כתי ילא מזה אבל לי"ל ארץ טובה ורחבה ואילך מפני שלי"ל מעין ג' הברכות ואין זה מתקבל דלי ילא לגמרי משמע ע"כ ומזה נכי דס"ל כדעת רבם.

איברא דמידי עוברי בלי תלמידי הר"י ז"ל הללו כתקשיתי בהם טובא במה שכי' ואין זה מתקבל דלי ילא לגמרי מש! דהרי בהדי"א אמרו פ' כילי"מ בכימן רע"א כרוך בפתא ואמר בריך מאריה דהאי פיתא ואמר רב ילא ופריך והא אמרינן כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ומשני דאמר בריך רחמנא ופריך עוד והא בי' ברכות בעינן ומשני מאי ילא דקאי רב כתי ילא ידי ברכה ראשונה ע"כ והשתא אם איתא דלי ילא לגמרי מש! א"כ היכי קאמר מאי ילא דקאי רב כתי ילא ידי ברכה ראשונה ואיך אפי"ל הכי הרי לי ילא לגמרי מש! אף ידי ג' ברכות ובתיוהי משהותם עי"ז עלה בדעתי דעת הדיוט ליישב לזה דמ"ש בגמ' מאי ילא דקאי רב כתי ילא ידי ברכה ראשונה הכונה דקבלם בידם דכי אתמר הכי אתמר אמ"ר ילא ידי ברכה ראשו' ואף שלע"ד דתיקא לי מלתא טובא למימר הכי מ"מ כיתן ליאמר בדעת תהר"י ושוב כתיסבתי בדבר וראיתי דכיתן ליאמר בכונת הש"ס הכי דקאי מאי ילא דקאי רב כתי כו' די"ל תיבת כתי מגומגמת היא הרבה ומש' דלמאי דאתמר אעיקרי קאי הלא זה הדבר דהתיי קאמי בכימן רע"א כרך כיפתא ואמר בריך מאריה דהאי פתא ופריך והא לריך הזכרת השם ומשני דקאי בריך רחמנא דהזכיר שמיה דקב"ה והדר פריך הו דהא בעינן ג' ברכות ומשני מאי ילא דקאי רב כתי ילא כו' כלו' כמו דמסיקן בההיא קמייתא דלא אמר בריך מאריה כמו שהוזכר בש"ס אלא בריך רחמ'. אמר ג"כ הכא כתי ילא דאמריי משמיה דרב לא ילא בלבד קאי דמש! לגמרי אלא ילא י"ב ראשו' קאמי ועם כי יד סדוחה נטויה מ"מ כבר תלתי אמורה דכיתן ליאמר בדעת תהר"י ותלילה מלדבר עליהם דאפשמ"ע מיניהו סוגי' ערוכה. איך שיהיה הנה נתבאר דדעת ר"י ותלמידוהי דברכת מע"ג אינה אלא מדרבי'.

איברא דמזה הוית שם ר"ם כילי"מ שכתבו וז"ל קי' הגולים להי' עלמד שטעון ברכה כו' וא"ז אלא אסמכתא דודאי מהת"ו אפי' ז' המינים שטעו' ברכה לאחריהם מהת"ו אינם טעו' ברכה לפניהם אלא מדרבי' עכ"ל תבו' יולא מדבריהם אלו דס"ל דברכת ז' המינים מיהא מסתיו הוי וזה סותר למ"ש סו"פ כילד. וכבר ראיתי להגאון הגדול הי' משאת משה ז"ל שם שכי' דבאמת דבריו ל"ע וכ"כ יש לתמוה עו' עליו ממ"ש שם פ' ג' שאכלו שכי' גבי שבולים בחרכן או הקמח שלהם עלמו מה יברך אם יברך על האדמה ועל פהא"ד כמו שמברך על העץ ועל פה"ע וכי דזה אינו נכי שלא מליכו שהוזכר נוסח זה בתלמוד. ואם נאמר שלא כברך לא יתכן שהחטה מז' המינין לריכה לאחריהם מהת"ו והיאך יפטר עלמו מחיוב התו' עכ"ל כלאין הדברים דס"ל בהדיא דבי' שבעת המינים לריכה לאחריהם מה"ת הפך מ"ש סוף פרקא. ואולם כשאני לעלמי קטן המועל בהרייסה לק"מ דמ"ש דברכת ז' המינים אין הכונה ע"כ ז' המינים אלא כוונתו למינים הטעו' ברכה לאחריהם מה"ת והיינו ה' מיני דגן דוקא וז' המינים לא"ד וה"נ הי' דראיתי להי' חי' אנשי שם אשר בשיבות הרי"ף ר"ם כילי"מ שכי' וז"ל אפי' ז' המינים כו' ל"ד ז' המינים דאין לכי ברכה מה"ת אלא על הלחם וכ"כ המפרש הזה עלמו למטה בשם ר"י עכ"ל הרי שכי' כמ"ש אני עני וז' המינין דנקט לא"ד והיא גופה סוה קל"ט ע"ד מרן הקי' זלה"ה בכ"ס כנמר לשון לד"ק מדבירת גדולות על מ"ש הרי"מ וכן מ"ש לברך אחר כל מה שיאכל כו' כי הוא וז"ל ברים כילי"מ אמרינן דילפינן ברכה לאחריהם מז' המינין ודחי התם בגמ' ואסיקנא אלא סברא הוא ואיכא למידק שהרב"י כי מ"ע מה"ת לברך אחר אכי' מזון וכל הדברים בכלל מזון חוץ מן היין ומן המלח וכדתנן פ' בכל מערבין וא"כ היכי קאי בתר הכי דמ"ש לברך אחר כל מה שיאכל וי"ל כיון דקרא ואכלת ושבעת וברכת דכתי' בתר קרא דארץ חטה ושעורה כו' איכא לן למימר דלא חייבה תו' לברך אלא על ז' המינים הכתו' באותו פסוק וכמ"ש הסמ"ג ולפי"ז מש"כ דמהת"ו לברך אחר אכי' מזון אחר אכי' ז' המינים קאי ומיהו קי' דא"כ הי"ל דכתי' ואכלת ושבעת וברכת ולכן כי"ל לו' דרבי' דייק כו' ואכלת ושו"ב ומשמע ליה דה' מיני דגן קאמר דוקא ואין לך דבר שמשביע אלא ה' מיני דגן עכ"ל.

ולכאורה דברים הללו הם תמוהים טובא דהרי דעת הרי"מ דעל שאר מינין חוץ מן הלחם ברכתן אינן אלא דרבנן וכמו שיאלנו לע"ל וכ"כ איהו גופיה בכמה דוכתי וא"כ היכי קאי דס"ל להרי"מ דכיון דקרא וברכת אחר ז' המינים כתיב א"כ איכא לן לתימר דלא חייבה תו' לברך אלא על ז' מינין כו' דהרי ז' המינין גופייהו דכל שאר מינין חוץ מן הלחם דרבנן נינהו ואיך כי חו דכן דעת בה"ג דהרי דעת שסתיו בבור מללו דברכת מע"ג דאו' ואלו דעת הרי"מ איפכא שמעכו וכמ"ש ואף שהי' כית ז"ל חזר בו היינו מטעם אחריני הכינא. ואולם עפ"י כל הדברים הללו הנאמרים באמת אפי' ליישב כמי ד' מרן ז"ל דמאי דנקט דהכונה דס"ל להרי"מ דכיון דכתיב ואכלת ושו"ב בהר ארץ חטה ושעורה דחייב על ז' המינים ל"ד ז' המינין אלא כונת מרן היינו לאפוקי שלא יתחייב גם על שאר דברים חוץ משאר מינין לזה קאי דמשמע ליה דכיון דכתיי בתר ארץ חטים כו' הכונה דוקא ז' המינין ולא שאר מינין כמי ואה"ן דאף ז' המינין ל"ד דאתא ארץ ופסקיה למימר דדוקא על הלחם הוא דחייב לברך מה"ת ואשארא אינו אלא דרבנן ומה שהביא ד' ה' בה"ג ז"ל היינו כמ"ש דקרא וברכת כו' לא קאי אלא אז' מינים ולא אשאר מינין. ואה"ן דגם על ז' המינין לא"ד זה נכי ליישב קלת דעת מרן וכמ"ש בכונת תר"י. איך שיהיה הנה שפתינו אתנו דדעת ר"י ז"ל דברכת מע"ג היא דרבי' ומ"ש פ' כילי"מ ל"ד וכן הסיא דשבולים בחרכן שכי' דהחטה מז' המינים הלריכים ברכה הכונה דבקי' דז' המינים הוי חטה בכלל ובתר הכי כתי' וברכה דמיוצו מה"ת ואין הכונה דעל כל ז' המינים מיוזן מה"ת אלא על הלחם שהוא מהחטה ושעורה המוזכרים בקי' דז' המינים ועיין למרן ב"י סי' קפ"ד מה שכי' ע"ד הרא"ש גבי הא דשכח יחזור למקומו ויברך כו' עיי"ש ותמלא שעד לדבריכו אלה. ועיין בסי' יע"ר אין מערי הכי או' די מה שישב ועהסי"ל אשמיטתיה די ר"י הללו דהוי הפך תי' ס' ז"ל ול"ע. ואולם דעת הרא"ש ז"ל כרי בהדיא דס"ל דהוי דאורייתא כמ"ש פ' כילי"מ וז"ל ויש להסתפק בברכה בכ"ר אי לריכא שיעור או"ל דדלמא דוקא ב' מע"ג דכתיי ואכלת ושבעת וברכת הוא דבעיי שיעור למר בכדי אכילה ולמר בכדי שביעה אבל בכ"ר לא בעי שיעור א"ד לא נתקנה בכ"ר שהיא מדרבי' אלא דוגמא דברכה אי' מע"ג שהיא דאו' עכ"ל הרי בהדיא דס"ל דבי' מע"ג דאו' הוי.

וזאת זה חזה הוית לגדול אדוננו ורב הי' משאת משה ז"ל בס שכי' דמדי הרא"ש ז"ל שכי' פי' כילד דאיכא לספוקי

גבי

גבי ברכה בה"מ מתו"ד שם מוכח דבי מע"ג הוי דאורי' וכ"כ מרן בשמו אף כי אני בעניותי יש לי קצת מן גמגום בזה שהרי כי הרא"ש בריש פרקין עמ"ש דברכה כתי' בתו' מקי' דהלולים כי הוא ז"ל ומסקינן דמסברא בעלמא ידעינן דאסור ליהנות מהעוה"ז בל"ב וקי' אסמכי בעלמא דעיקר קרא לנט"י דבעי חילול ופליגי כו' וקי"ל כמ"ד ברם כו' עכ"ל הרי"ן הדברים דלא למדנו ברכה מתחיו אלא מהסברא ואם איתא הא קי' לוה ואכלת ושבעת והיכי אלינן ליה מסברא גם בלותו פרק כי גבי שאוכל אותו כעין דייסא דמב' במ"ת ואחריו בנ"ל דלא נתקנה ברכה מע"ג אלא על ז' המינין מכאן הדברים דברכה מע"ג לאו דאורייתא היא דאל"כ לא איצטרי אוי מבעי ליה אמאי לא נתקנה דקאמר אלא ע"כ כדכתיבנא ומיהו הן האדם הגדול מרן ז"ל הגר לנו את הדלת וקצר דהרא"ש הכי ס"ל ואנן מה נענה אבתריה כי הוא אמר דהרא"ש הכי ס"ל דהויא דאורייתא והין נקיטנא מיניה ומבעלמא דעתאי מקמיה עכ"ל.

ואנכי הרואה הכי מילי דכי לה הי ז"ל גי המה נפלאו ממני ולא יכלתי לסו"ד ד"ע כאשון לציין במ"ש די"ש לגמגם מדי הרא"ש ר"פ כיל"ע דמשם כרא"ן הדי' דהוי מדרבנן ואי"א הא קרא לוה ואכלת ושבעת. וכשאלי לעצמי מזה הוית דלא כן ידמה כונת הרא"ש ז"ל כמ"ש מכ"ר ז"ל דאיהו לא קאי אלא על שאר ברכות הנהנין ולא על בי מע"ג דהכי דרשה הש"ס דבעו למילף מקי' דהלולים איכו אלא לשאר ברכות הנהנין וכמו דקאי הש"ס בת"ה אלא דיליף לה מז' המינין עי"ש הרי בהדייא דמאי דס"ד דהש"ס הא למגמר מקי' דהלולים איכו אלא לשאר ברכות הנהנין ועלה כי הרא"ש ז"ל ומסקינן דמסברא ידעינן כו' וקי' אסמכי בעלמא דעיקר קי' אתא לוי דכל דבר הטעון היום כו' וקי"ל כמ"ד כרם כו' ברם לגבי ברכה ז' המינין לא קאי הי ז"ל ולא דבר בזה כלום וליכא שום הוכחה בדי אלו די"ל דס"ל דהוי דאו' וכמ"ש לקמן גבי ברכה בנ"ל כו' וילמד סתום מן המפו' והיכן מלא הי ז"ל דס"ל דלברכה מע"ג הוי דרבנן כי היכי דליגום עליו קי' דאכלת ושבעת ותו דעדין לאלוסית הדין קיימת במאי דאתא ואייתי בידים לי ר"י ר"פ כיל"ע שכי וז"ל קי' הלולים לא מלמד שטעון בי כו' ואין זה אלא אסמכתא דודאי נוהית אפי' ז' המינים שטעוי ברכה לאחריהם איכה טעוי בי לפניהם אלא מדרבי' והי' תמה עליו דזה הוי הפך מ"ש הוי"ב מתבאר מדי אלו דס"ל דקי' דהלולים דדרשינן מינייהו בי ברכות כי דאיכו אלא אסמכתא ומייך וכרי קאמר דז' המינין הוי מדאו' לאחריהם ע"ש והייכו כדכתיבנא. גם מאי דדייק הי ז"ל מלישנא דהרא"ש דקאי לא נתקנה כו' דכלאן הדברים דמדרבי קאמר דאל"כ לא איצט' הוי מבע"ל עשב"כ אין מכאן שום ראיה כלפי ליי"א דהגם דלימא דבי מע"ג הוי דאו' הא מיהא המטבע כשה שלשון והמלילה איכו אלא תקנה רבנן א"כ שפיר קאמר לשכי כי הרא"ש ז"ל לא נתקנה וא"ן י"ל דאין כונה לא נתקנה כמו דס"ד דהי ז"ל דהיינו מדרבי אלא לא נתקנה מדאו' קאי וכמ"ש בסוכה דמ"ע ר"י הוא דקאמר הוא קבר מדרבי קאמר ולא הי"ה מדאו' קאי והא התקין קאמר מאי התקין דכש והתקין דרבי בהדייא דלי' נתקן שייך לוי גם על ד"ת ועיין בתי' חמיכה לא"ים ד"ב שכי די"ש לדחות דלי' נתקנה שי"ל גם על ד"ת דר"ל נתקנה מכ"ת דהכי מאי לי נתקנה ולא קאמי תקנום אלא דהם לא ניח"ל למימר הכי דקאי על בני פ"ת והם כי ספוקי ח"ל וצריך לחזור ולברך על קריאתו בלבור שנתקנה שם ברכה לפניהם כמו שנתקנה ברכה לאחריה והרי כבר ידוע דלר"ע בי התורה לאחריה מדרבי ע"ש. וגם מ"ש בד"ג ע"ב בסו"ד וז"ל דר"ל ברוך דאין כ"כ הברכה במ"ש לי נתקנה דהוי מדרבי דכ"ל שאפי' שעיקר ברכות הוא מה"ת מ"מ איכא חקי חכמים במה שתקנו בנוסחם ולאו' בקפ"ת בלבור כו' וכמו שבצלא"ת מוכרחים אנו לו דהרי אמרינן דאנשי כנה"ג תקנו ברכות כו' וכן ראיתי שכ"כ להדיא הרשב"א בתי' מ"ד פי' כל"ה שבי דברה"מ לאחריה הוי מהתיו וברכותיו לפניה הוי מה"ת כי דנוסח של ברכות הוי מתקנת אנשי כנה"ג עי"ש א"ד כנ"ו. הרי בהדייא כמ"ש אני עני בעניו בדעת הרא"ש וא"כ גם לי הרא"ש הלזו אין שום הוכחה בדבריו דמדרבי קאמר די"ל דכונתו דמדאו' מ"ב וז"ב ואביא את השלישית במ"ש דהן האדם הגדול מרן ז"ל הגר לנו את הדלת וקצר דהרא"ש הכי ס"ל ואנן מה נענה אבתריה כי הוא אמר דהרא"ש הכי ס"ל כו'. גם בזה לא ירדתי לסו"ד דמלבד דכפי המתבאר אין נקחר מנגד עיניו וכמ"ש עוד בס קל"ע ע"ד אנו במ"ש דמרן אמר דהרא"ש הכי ס"ל ואנן מה נענה אבתריה כו' דבהדייא בא הדבר מפו' יוצא מפי הרא"ש דהויא דאו' וכמו שהבאנו לשונו לעיל וגם הרב ז"ל גופיה הביא לי הרא"ש לקמן עי"ש. ואיך כי דמרן מהריק"א הגר לנו את הדלת כי הוא אמר דהרא"ש הכי ס"ל וליתא ולא מפיו אנו חיים ולמרן ז"ל נמי יש לדקדק קצת שכי משמע כו' והו"ר שכבר חפכו עליו בזה הי מעדינת ז"ל ע"ש ובאמת דכל די הי מאחר משה ז"ל בפרט זה מתאנחם וע"ש נפלאו ממני ובלי"ח.

איך היה למאי דאתאן עלה מבואר יוצא דדעת הרא"ש הוא דס"ל בהדייא דברכת מע"ג דאו' הוא וכ"ן דעת רבנו רהע"ו ז"ל הי' ר"ע ע"ש וכ"ה הי' בה"ג ז"ל ע"ש ומה שתמה מרן ב"י על רהע"ו ז"ל שהדי במרומים שהכף חי' דברי רהע"ו ז"ל בדרך פשוט וכן עתה ראיתי להי' מ"א ז"ל שם שקדמני חדאי בשאי. ודעת מרן מוהריק"א ז"ל נמי דס"ל כדעת הרי"ת ז"ל שכי דאם נסתפק לו בשאר הברכות חוץ מן הלחם איכו חוזר ומברך כדעת הרי"ת ז"ל כללא דמלתא דדעת הרי"ת ור"י ותלמידיו והסמ"ג ומרן מוהריק"א כולהו ס"ל דבי מע"ג איכו אלא דרבנן ודעת הרשב"א והרא"ש ובה"ג ורהע"ו דהוי דאו' ואיכו אלא מחלוי שקיל בין הפוסקים ואם נסתפק לו אם בירך מע"ג אי צריך לחזור בפלוגתא מתכ"א דלדעת הרי"ת ור"י וסמ"ג ומרן איכו חוזר ולדעת שאר הפוס' חוזר. ואת זה תמהני דרך אגב על מוהרש"א ז"ל בשי' בני שמואל סי' מ"ב שכי דכלהו כוותא שבכי דבי מע"ג הוי דאו' ולא אלינו חוי עין כיא הסמ"ג והרי"ת ז"ל ותמהני. דהא גם ר"י שכי ס"ל וכמ"ש תלמידיו בשמו סו"פ כיל"ע בהדייא וכן הסכימו תלמידיו ומ"ש דדעת ר"י דס"ל דמדאו' מ"ב עהסי"כ ליתא ולא כאמרו די הללו כיא מתלמידיו ולאו תוי דילית היא והוכחה היינו כמ"ש לעיל דמדרבי דוקא מסי"ב ולענין דיכא כי מוהרש"א שם דכי"ל דלאו לפסוק דהוי דאו' וא"כ נקטי' דבי מע"ג וברהמ"ז דאו' כינהו וכל דבר דפלוגתא דרבוותא היכא בהן אי צריך לאומרם אי לא דיינינן בהו להחמיר ולריך לאומרי עכ"ל. וכ"כ מזה הוית לפי מ"ת ז"ל שם שכי דלאו לפסוי כמ"ד דהוי דאו' וקי"ד לאו' ומ"ליה מדי מוהרש"א הללו ומזה הוית די אגב לפי שם שכי דדי מוהרש"א ז"ל לא יכולתי להולמן דמאי דקשי הי ז"ל לוי דכל דאפליגו רבוותא היכא הוא דכ"ז"ל לאומי לחזור ולברך. ה"ם אני לא אדע היכי הוי ספיקא דאו' לחיוב דליברך אדרבא ז"ל לאידך גיסא דכיון דאיכא מ"ד דהויא מדרבי היכא הוא לאקולי בה לבלתי יחטא ואשם בלאו דלא תשא. ותו דכפי"ד תיקו ליה ספיי העומר דאיכא מרבוותא דס"ל דבזה"ז הוי דאו' ולדעת שאר רבוותא איכו אלא דרבי ועכ"ז קי"ל דהיכא דהספ"ל איכו סו"ת וכמ"ש מרן סי' קפ"ט וז"ל ולפי מ"ש דרוב המפי מסכימים דספי' העומ' בזה"ז איכו אלא דרבנן הו"ל ספיקא במידי דרבנן ולקולא ולפי"ד מוהרש"א איכא הו"ל אי"ד ז"ל ומרוב קילורי אכא דאמרי יהליאהו לדיק דהכי דעת מרן עבור בהדייא דכונתו משום דרוב המפי מסכימים דאיכו אלא דרבי וא"כ כמלא דכבר איפסיקא הלכתא כמ"ד דהוי מדרבי והו"ל ספיקא במידי דרבי. והיא גופה כונת מוהרש"א דלאו לפסוק כמ"ד דאורייתא דהסמ"ג והרי"ת הוו להו יחידים לגבי שאר רבוותא וא"כ כיון דכאן לפסוק דהוי דאו' משום דרוב הפוסקי אומרים דהוי דאו' הו"ל ספיקא במידי דאורייתא ולית הלכתא כוותיהו: איברא דכן הן הדברים שכתב המ"ת ז"ל שכתב לעיל מזה וז"ל ובאמת דאין מקום לחלק בזה בין היכא דהחולקים מרובים או מועטים דהא ולא חד שיטתא כינהו וכו' עכ"ל. ואחר הרואה די"ש להשיב גם בזה תשו' נכונה דאם הדבר כן דהיכא דאיכא פלוגי' דרבוותא נקיטינן להקל א"כ למ"ל למרן לומר

דרוב הפוס' מסכימים דנפ' דאי לא הוו רוב הפוס' הוי"א דהוי דאורייתא וכפי"ד הכי הו"ל דכיון דאיכא דאמרי דספירה בזה"ז דרבנן ולע"ל למימר רוב הפוס' דנראין שדברים דכיון דרובם ככולם הסכימו דספירה בזה"ז דרבנן מסויים דוקא נקטינן להקל אלא ודאי דדי הי' ליתא לע"ד אלא כיון דיש חולקים רבים ואומרים דבי' מע"ב דאו' חוזר ומברך והו"ל ספיקא בדאו' ולחומרא. גם מזה הוית חו לה' מ"מ ז"ל שם שעלה לחלק מה שהקי' מוסכמים עיד מוהריק"א גבי שפי' השני' דטעמא דלא מברך היינו משום דהוי ס' בדרבנן ותהי' עלם דאפי' ליהוי ס' בדאו' לא היה ראוי לחזור ולברך כמ"ש הי' ביתה יוסף ס' ר"ח ובס"ה וכ"כ שם ס' רל"ה לענין מילה כי הפ"מ ז"ל דאי מהא לא תברא ע"ד מרן דשי' יש בין היכא שמסופק אעיקר' אם בא לכלל חיוב לאותה מליה אם אין דהיכא דמסופק לעיקר' אי חייב באותה מליה כי הדר עביד לה מפני הספק לינו חו"מ כיון דעיקר עשיתה מפני הס' והיינו הס"א דס' ר"ח ודס' רל"ה דעיקר שריפו והטפת דמים אינו אלא מפני הס' שמא כשירה או טריפה או שמא ערלה כבושה יש כאן אבן היכא דמחוייב ודאי לעשות המליה אלא שאין ידיעתו מכרעת אם יצא כבר י"ח או לא אינו נפטר עד שיחזור ויעשנה כראוי. ושו"כ דאחר החיפוש ראה להרכה"ג ס' ק"ז שהי' כתי' זה על מ"ש מרן עיד הרמב"ם שדעתו כדעת הר"י שכל דבר שהוא ס' של תורה מברכין עליו דכפי מה שביאר כי המגיד בדעת רבינו דבכל המצות אין מברכין עליו אם נסתפק לו אם עשאה או לא אלא יעשנה דוקא ולא יברך וכ"כ בטומטום ואנדרוגי' אי"מ. גם בש"ג דמילה כי בנולד מהול ואנדרוגי' אי"מ עליו וא"כ איך כי שדעתו כדעת הר"י. וע"ז עלה לחלק הי' ז"ל דגבי טומטום ונולד מהול שיש ס' אי נברא ב"ח או"ל ק"ל דלא יברך. ברם אם הוא מסופק אם יצא כבר י"ח או"ל כשחוזר לעשות המצוה חוזר ומברך.

ובשאני לעלמי תמהני טובא עליו דלא ידענא מה תקן בזה ליישב כונת מרן שכ' וכיון דעת הר"י כו' דעדין ק"ט דהרי ר"י כ' וז"ל ס' קרא ק"ש ס' לא קרא חוזר וקורא אותם בברכותיה דכל דבר שהוא ס' של תורה מברכין עליו וכאיס לפי מאי דאמרינן דאי"מ על הדמאי מפני שהוא ס' של דבריהם דמש' דאי הוה ס' של תורה מברכין עליו ע"כ. הרי דמש' ליה לר"י דאין חי' להיכא דנברא ב"ח ואח"כ נסתפק לו להיכא דיש ס' אעיקר' אי נברא ב"ח הוא או לא שכי גבי דמאי דאי"מ משום דהוא ס' דרבנן דמש' דאם שדמאי היה ס' תורה מברכין. ואיך היו מברכין הכי התם הוא ס' אי נברא ב"ח להוציא מי מזה ולריך להפרים מפני שהוא ס' דומייא דנולד מהול שכתבו דהוי ס' אי נברא ב"ח שמא ערלה כבושה יש כאן או שמא נולד מהול ממש וכ"כ הכא שמא כבר הופרש מעשר וא"ח להפרים או שמא לא הופרש ולריך להפרים וא"כ נמלא דהוי ס' אי נברא ב"ח ואפ"ה כי דאי הוה ס' ת מברך הספק ס' הר"ב ז"ל וא"כ איך כי מרן שכל די הר"מ וב"ן דעת ר"י. ועם תיקן הכנה"ג בזה וגם על הי' מ"מ ז"ל ק' דה"י חי' זה בדעת מרן ועהשי"ר ליתא וכמ"ש דעד' מרן מוכח לשיפך מדששום ס' הר"מ לס' ר"י. ועיין בס' קול בן לוי שכ' דאין חי' בספק חיוב לס' פיטור וכי היכי דבס' פיטור חוזר ומברך ה"ה בס' חיוב דמוי"מ ושביא ראיה ממ"ש ר"י בברכת כהני כו' דמברך וראיה לדבר מדמאי מפני שהוא ס' של דבריהם הא דאוי מברכינן והשתא א"א. דהי' יש בין ס' פיטור לס' חיוב ואי ראיה מייתי מס' פיטור הא דמאי ס' פיטור הוא וכוי ס' חיוב הוא א"נ אין חי' בין ס' חיוב לס"פ עכ"ל כפי הרש"ס בזכרוני ולכאו' די' תמוהים הם טובא לעניד במאי דכי דדמאי ס' פיטור הוא דהכי פשי' דס' חיוב הוא דשמא כבר הופרש וא"כ הוא פטור או שמא לא הופרש ולריך להפרים דומייא דבוי דשמא מין חיה הוא וא"כ איכא חיובא לכסות או שמא מין בהמה הוא ופטור. וכן נולד מהול דלריך להטיף ממנו דם ברית שמא ערלה כבושה יש כאן וגדר חיובא הוא לקיים מצות מילה או שמא כבר הוא מהול ולאו ב"ח הוא. וא"כ אין מדי ר"י אלו שום ראיה כלפי לייא ועפ"י הו"ל לאהויי הס"א דפי' מי שמתו שזכרנו לעיל. עוד מזה"ה לה' מ"מ ז"ל שבי דלפום ריהטא איכא חו לאקשויי עיד הי' מרן שם הנה"ה בכיסנין דפליגו בו רבוותא דלדעת ר"ח והרשב"א והריב"ש ושאר מפרשים היינו אותן העשויים כמין כיסים שממלאין אותם בליקא"ר ותבלים ובענין ושקדים ולדעת הר"מ ז"ל למעט מזה כל הנילושין במי פירות והבלים ואפאם כמין פת שהוא יקרא פת הבב"כ. ולדעת ר' האי גאון פת הבב"כ היינו בענין יבשים ואפי' מסוכרי תגלין הנקראים בישקוגוס ונכן מוהריק"א אחר שהביא דעת כלהו רבוותא שיים עלה דלענין דינא נקטינן כדי כולם לקולא כיון דהוי מידי דרבי' ואפי' כענין יבשים מברך עליהם במ"ת ואחריו מע"ב ולא המוציא וג' ברכות אא"כ קבע עלייהו סעודה כנודע. והשתא אם איתא להא דמוהרש"ח דהיכא דאיפליגו רבוותא למר מדאו' ולמר מדרבנן כר טינן לאו ומברכין א"כ הך דקמן נמי דכוותא היא וס' בדאו' חשיבא שהרי לדעת ר"ח ודעמייהו כל שאר איננו מאותו הסוג פת יקרא וברכתו מה"ת בי ברכות והיכי פסיק והכי דאמטול דמידי דרבי' הוי מכרעו לקולא עד"ף הכי לפ"ד מוסכמים קפיקן למימי בעי למיהוי אלא ע"כ דליתא להך כללא אי"ד ז"ל.

ולכאורה היה מקום להקי' עיד הי' מ"מ הנזכר דקא קאמר ליה ספיקא דאורייתא דהרי לדעת רוב הפוס' דאין עליו חיוב מה"ת אלא באכל כדי שביעה כנודע א"כ מ"מ מרן ז"ל דאזלינן לקולא היינו בדלא אכל כדי שביעה שלא קבע סעודתו עליו דבהא דרבנן הוי אמטו"ל כי מרן ז"ל דס' דרבנן הוי. ואולם במעט ההתבוננות מזה הוית דלקי"מ דהכי להטיו ז"ל והר"מ וכל הפוס' פסקו דאם קבע סעודתו ושבע כשיעור שאין דרך בנ"א לקבוע כדרך האסטנים דאי"מ המוציא וג' ברכות. והשתא כיון דשבע וחי"ב מה"ת לברך א"כ הו"ל ס' במידי דאו' ולמוני איו דאזלינן לקולא ועיין להרדב"ז ח"ם הכ"מ ס' ש"א רכ"ד דשי"ל בהדיא שאם אכל שיעור שאחרים אינם שובעים כגון חולה וזקן או שאכל תמי' חייב לברך דושבעת וברכת כתיב והרי כבר שבע א"כ מבוי יוצא בהדיא דבאכל שיעור שאין דרך בנ"א לקבוע עליו ולשבוע כיון דהוא שבע חייב לברך מהת"ו וא"כ לדעת הפוס' דכל אשר איננו מאותו הסוג פת יקרא א"כ כיון שכבר שבע הוא למה נקל שלא לברך ג' ברכות כדין פת הבאה בכיסנין דהכי מן הראוי הוא לברך ג"ב דס' דאו' הוי. ועיין למי"ז הי' שבי אליהו זלה"ה על הארץ הטובה מערי ב"ה אות י"א מה שנתקשה שם ומאי דמספק"ל למר"ר ז"ל שהי"ל להרדב"ז ז"ל בס' שזכרנו ודוק: וסתדי במקומים באחרי כתבי כ"ז מזה ראיה לגדול אדוננו ורב בס' קול אליהו חא"ח ס' ו' בשתי"ס ועליתה לו שתמה על הי' מ"א שהביא קמייתא אעים גם מהא דכתיבנא וז"ל גם במה שתמה עליו מדין פת הבב"כ לא ירדתי לסוף ד"ע דבאמת מידי דרבנן הוא בלי ספק דאפי' למ"ד דכל שהוא למעט מזה הוי פת גמור אין עליו חיוב בהמ"ז מדאו' אלא באכל כדי שביעה ומה שפסק מרן ז"ל בכולן להקל היינו אם לא אכל כדי שביעה דחיוב ברכה אחרונה הוא מדרבי' אליבא דכ"ע דאלו באכל כדי שביעה הכי פסק אם קבע סעודתו עליו מברך המוציא וג"ב. באופן כי די' הי' אבא מארי ז"ל כמלו"ת עכ"ל.

ובשאני לעלמי אחרי כו"ק אדרבה דבריו כפלאו ממני דהרי ידי להטעיו שכ' דאם קבע סעודה על פת הבב"כ שיעור שאין דרך בנ"א רגילים לקבוע עליו מברך מע"ג דוקא וכפי האמור הכי כשאכל כדי שביעה פשי' שהוא חייב מה"ת וא"כ מן הראוי היה לנו דהו"ל ספיקא במידי דאו' איו מסוורתא דלא בהרי מוהרש"ח זה כ"ל פשוט כונת המ"מ ז"ל ודי הי' קו"א ז"ל לע"ד לי טובא וכ"כ מזה היה בבי אהלי יעקב להי' יעקב הכהן חסיד ז"ל בס' להר"מ ה' ברכות די"א. שתמה כן על המ"מ וגם על הי' נכח ורדים חא"ח ס' א' כלל ב"ד תמה כן עליו. הי' פרח שושן כלל א' ס' ג' וגם מוהרכ"ף בס' מנחם לדוד א"ח ס' א' ד"ה המנה על

הי'

הי׳ מ״מ ז״ל. ובאמת דלענ״ד נרי הדבר פלא ולא יכלתי לסו״ד ד״ע דמה יענו שפתי לדיקים להא דפשי׳ מרן ז״ל דאם קבע סעו׳ על פת הבב״כ ושבע ממנו שהוא איסטניס בשיעור שאין דרך בנ״א לקבוע עליו שהוא פחות מג׳ ביצים לא״ד שזהו שיעור קביעות או פחות מד׳ ביצים כמו שיעורין בד׳ הפוסקי׳ דאי אזלינן לחומ׳ דפת גמור הוי ברכתו מה״ת והו״ל למימר דליברך עליה ג׳ ברכות ואין להתעקש ולו׳ דבקבע סעו׳ כשיעו׳ שאין דרך בנ״א לקבוע עליו משמעה לא שבע דהא משכחת לה באדם איסטניס שאכילתו מועטת ובשיעור שאין דרך בנ״א לקבוע עליו מושבע ועומד הוא וכה״ג נקטו לה הפוס׳ דבקבע סעודתו היינו שיעור שביעה וכמ״ש הי׳ באר מים חיים ז״ל בגירסא דינקו׳ וז״ל הל״ל וא״ב בנדון הי׳ שמחבר דמיירי שלא קבע סעו׳ על הכיסנין דאלו קבע סעו׳ לית דין ולית דיין דלריך לברך עפ׳ דסי׳ דאו׳ לחומ׳ עכ״ל. הרי בהדיא דמשמע שס״ל להי׳ ז״ל דבקבע סעו׳ היינו שביעה גמורה וחייב מה״ת לברך ובאמת דדינא קא משתעי על הרמ״ג מ״ש שהיה ספרא רבא דישראל ואין להקי׳ עליו ככל מה שהקשינו דאדרבא רא״ה לדברינו דלא חהי עלה מידי אלא מיפא והיינו כמ״ש דשכיל ההיא דחשי על מוהרש״ח כיון דבקבע סעו׳ משמע מושבעים ועומדים ואינם גומרים מלאכול אא״כ נתמלאה כריסם. א״כ אף שאין דרך בנ״א לקבוע עליו הוה לן למימר דליברך מספק דשי׳ דאו׳ הוא משא״כ גבי הה״א דעביד לה ספיקא דמשמע בנדון הי׳ מ״מ ז״ל לא קבע סעו׳ וכמ״ש הי׳ ז״ל אמר מבי״ז מבו׳ יולא דגם בקבע סעו׳ בשיעו׳ שאין דרך בנ״א לקבוע עליו אי אמרינן דפת גמור הוי חייב לברך מה״ת וכמ״ש לעיל משם הרדב״ז גבי זקן וחולה דבכזית שובעים ואפ״ה מלו׳ להוליא אחרים י״ח מטעמא דשביעה בעינן והא איכא ואף דלגבי אחרים לאו שביעה היא אפ״ה חייב לברך מה״ת ושאני פת הבב״כ דבעינן שיעור כל אדם וכמו דיה״ב טעמא הי׳ ב״י ז״ל שם סי׳ קס״ח ע״ש. איברא דמדי הי׳ מכח״ל שזכרנו לעיל רא״ה יראה דרלה לחלק בין קבע סעו׳ לשביעה מה״ת דכי אכיל בשיעור שאין אחרים רגילים לקבוע משמע לא שבע דמכ״ל שא. ולקע״ד נרי הדבר פלא דהא משכחת לה באיסטניס כמש״ל או בזקן וחולה דבשיעור מעט אוכל לשובע נפשו מלטמק ויפה לו ומה יענה לחשו׳ הרדב״ז הנז׳ כי ע״כ אלין דהוו כרי בעיני ליתב דבריהם קלא דבקבע שיעו׳ בשיעו׳ שאין אחרים רגילים לקבוע עליו והיינו דמשכחת לה שקובעים על עצמו וכמ״ש הרלב״ד בתוך הלשון ואי קבע עליו אפי׳ במשהו כו׳ א״כ בכגוי״ד חיובו מדרבי׳ דמשמע ליכא כדי שביעה ואמטו״ל נקטו לה דמדרבי׳ הוי אף בשבע ממנו דאל״כ נתת דבריך לשיעורין בקבע בשיעור שאין דרך בנ״א לקבוע עליו גופים דכי אכיל משהו מברך מע״ג וכי אכיל כשיעור שביעה דידיה מברך ברהמ״ז ככ״ל ליתב קלא די כל הרבנים הללו ואמטו״ל כתבו דאיכו אלא סי׳ דרבנן ומדאו׳ ליכא אלא כדי שביעה דאפי׳ כי קבע סעו׳ ושבע כיון שאין אחרים רגילין לקבוע עליו ברכתו מדרבי׳ כדי שלא ליתן דבריהם לשיעורין וכ״ז איכו אלא במילתא דמספקא לן בפת הבב״כ וכמו דיה״ב טעמא מרן ז״ל סי׳ קס״ח. ברם בפת גמור אף כי שבע במילתא זוטרתי לא בעינן שיעורא דאחרים וכמ״ש הרדב״ז וז״ש ולית דין לריך בושם.

וחמורתי ראיתי אח״כ להרה״ג מ״מ ז״ל שם סמוך ונראה דתיובתא זאת דחשי על מוהרש״ח מקום יש בראש למדחייה שהרי כי הרמב״ן דאפי׳ ברכת מזון אין לו טעם מה״ת. אבל כך נלעו״נ לברך כיא כפי דעתו וכדבריך מכ׳ מן רע״א וכ״כ הר״מ וכ״כ מרן בשם פ״ב דברכות דהשתא ליכא תו לאתמוהי עפ״י שיטתו מפת הבב״כ שלא הלכו בה׳ להחמיר להלכיכו ג״ב כדכתיבנא כיון דאפ״י לדבריהם אי בריך מע״ג פטר נפשיה מדאו׳ והשתא ליכא אלא סי׳ דרבי׳ לקולא וכמ״ש מרן וע״ש מ״ש עוד דלעיקר קשיא בהאי מילתא דכי מרן דאין מכין ברכות מה״ת ותמה עליו הי׳ ז״ל מכמה דוכתי ע״ש. ולקע״ד יש להשיב בכל ראיותיו שהביא חשו׳ נראה אך מה אעשה שאין הפנאי מסכים כי קצרתי על המעיין כאשר יכי׳

הרי׳ וגם אשתמיט ממנו די הלא״מ סי״ב דברכות ולא אעמוד אלא עמש״כ עו׳ להי׳ ז״ל שכי דכפי״ד מרן הללו דמלי שטר נפשיה מדאו׳ בברכה אי מקום אתנו למדחייה מה שהעהנו מעיקי׳ בד׳ מוהרש״ח ועם כי נמגמגו בזה אין הכרעתנו מכרעת וסמוך לזה כי עו׳ דכי דייק כן גם פורתא עדיין קי׳ דהכי מהרש״ח דהה די מרן הללו באמת הבנין שבידו ובודאי דגי׳ אלה דית הוי והלום דבריו נוחים ומתקבלים מ״מ ממאי דפליג איהו על מרן בזה ארוכתא דמפת הבאה בכיסי׳ הוי חיובתיה להיא דברכת מע״ג ככל הנמוס בכתב עכ״ל. וכשאני לעצמי לא יכלתי לסו״ד ד״ע דאף דסי׳ מהרש״ח חשי עלה דמרן וס״ל דהוי דאו׳ הב״ב הא מיהא מרן ז״ל ס״ל דאינן מדאו׳ אלא אי א״כ אמטו״ל כי מרן ז״ל דהו״ל סי׳ דרבי׳ כיון דמלי פטר נפשיה בבי׳ מע״ג א״כ מאי קא ק״ל למהרש״ח דכפי״ד הו״ל למרן ז״ל לו׳ דכיז״ל לחו׳ כו׳ דכיון דס״ל למרן ז״ל דמלי פטר נפשיה בבי׳ מע״ג אמטו״ל נקט לה מרן בשי׳ דרבי׳ ולקולא ומאי כפ״מ שהי׳ מהרש״ח תמה ע״ד ובאמת דלא יכלתי לסו״ד ודי כשלאו ממני ול״ת. ולעיקרא דדינא כי הא״מ ז״ל דיחזור ויברך מטעם ס״ס ע״ש ועיין להי׳ באר מים ז״ל בגי׳ דינקותא דייב ע״ב ואילך שהאריך לתמוה בעיקר׳ פס״ד של הרה״ג הנ׳ וכי הוא ז״ל דלא יברך כיון דמרן ז״ל כבר הכריע דבי׳ מע״ג איכו אלא דרבי׳ והו״ל סי׳ במידי דרבי׳ ולקולא והומע לכו יחזור ויאכל מאותו המין כדי ללאת מידי ס׳ החולקים ע״ש. והאמת אגיד דעדיין סיה לי מקום להרחיב הדבור בזה כי הענין קובל אריכות זמן אך שאנס להיות כי הענין איכו שייך כ״כ לענינינו הוכחתי לאחורי בעיקר די הי׳ מכתם לדוד ז״ל דעדיין קי׳ לדבריו דמכ״ל הא דק״ל לר״ג דמע״ג דאו׳ הוי ואף שהבאנו די הפוסקי׳ שכי דק״ל לר״ג דא״ת לים מע״ג לכששתה ערב לוגמיו אכתי קי׳ דמנ״ל דמדאו׳ קאמר ותו דכל כי הא הו״ל להי׳ ז״ל לבאר ודבריו ל״י.

איך שישה למודעי א״ך דכפי כל האמור ומדו׳ הוי יולאת לע״ד והלא דיכיא דאם ראובן הטף כום ש״ב מ״ד שמעון איכו חייב לשלם על בי מע״ג דאף דאיכא מאן דס״ל דהוי דאו׳ וחייב לשלם אפ״ה לא מפקינן מיניה ממונא דמלי״ל קי״ל כמ״ד דהוי דרבי׳ ובמקום דרבנן כבר כי מהרש״ל דפטור ואם שמעון תפס מראובן המזיק מלי״ל קי״ל כמ״ד דהוי דאורייתא ולא מפקינן מיניה וח״ב. אך שישה לכו ולבה הגליגל דמבו׳ יולא מכ׳ דסשתף מי מחבירו חייב לשלם לו שכר הברכה שהיא שוה יו״ד ז׳ והשיב את הגזילה אש״ג ברם לריכים אכו למודעי אם האי חיובא דינא הוא או קנסא ואלקטה כא באמירים מפי סו׳ ומפי ס׳ הכה הראשון אדם גדול הממני הרי״ף זלה״ה הביא דאיכא מ״ד דקנסא הוא דקנסיה ר״ג לפי ראות ולא גמרינן מיניה לדינא אחרינא וכי עליו הרי״ף דכד מעיכה בגמ׳ לא אשכחן להאי קנבא דהכי רב גמיר מינה לשא דסורי סרנת. וגם הרא״ש ז״ל הוסיף חוסי׳ על העיקר׳ דאי קנסא הוא גברא למי קא מכוין ואכן ניקום ונקנסיה. ותו דהא איבעיא לן שכ״מ או שב״ג למאי נפ״מ לכום ש״ב ע״ש.

וחמורתי ראיתי א״כ למרן החבי״ב זלה״ה שכי ח״ל ומחו״ד הכי״ת למדתי תי׳ אחר על האיכא מ״ד מכל מה שהקי׳ עליו הרי״ף והרא״ש דאיכא מ״ד סובר דמה שחייב ר״ג לאו דינא הוא. ובכל מ״ע יתן שכר קלוב יו״ד ז׳ אלא שקנס הוא שקנסו לפי ראות עיניהם ומינה גמרינן לדינא אחרינא דלשאר מלות תלוי בראית הדיינים ולשכר קלוב הוא דלא גמרינן מינה אבל נאי״בו כפי מה שיראה לדיינים גמרינן ואכי תמיה על הרי״ף והרא״ש איך נתעלם להם זה עכ״ל ומי שער יוסף ז״ל כי דאין לו מובן דהך פלוגי תליא אי קי״ל כרב או כשמואל דפליגי אי ילפינן מקנסא וכמה פוסי׳ ק״ל כשמואל דלא ילפינן מקנסא ומאחר שכן אין כאן תימא על הרי״ף והרא״ש כו׳ דסברי מרן דכיון דקנסא הוא גמרינן מינה לדינא אחרינא. ועו׳ תמה עליו דבזה למד הי׳ לכל מה שהקי׳ עליו הרי״ף והרא״ש דהכו׳ יראה דבי קושיות הרא״ש בקומתן ובלבי״כן עומדות א״ד ז״ל.

ובשלהי

ובשאני לעצמי עם כי שיעורי זוטר וכחותי מכחש אמינא
וליית דלא ירד אל עומק די' הי' ז"ל בזה דכוונת
הי' ז"ל היינו דכולהו ס"ל דהוי דינא ואף דאיכא מ"ד הכי
ס"ל דהוי דינא אלא דפלוגתייהו איירי דלא ס"ל דאיכא מ"ד
דמה שחייב ר"ג יו"ד ז' ולא פחות היינו משום דדינא הכי
הוא דצריך ליתן יו"ד ז' דוקא אלא ס"ל דאפי' דמן הדין
חייב ליתן בעד שכר המלוה אלא זה השיעור אינו קצוב אלא
תלוי בדעת הדיין ובשקול דעתו דאם כאשר ירצה שאיש הזה
אשר שטפו ממנו שמלוה הוא אדוק הרבה במצות ראוי לקונסו
לחוטף את המלוה כשלש יותר. ואם לא יתן פחות ומה שחייב
ר"ג יו"ד ז' היינו מה"ט גופיה דכך כראה לו לקונסו יו"ד
דוקא ולא פחות מזה ואפשר דדינא הוא מה שחייב ליתן
ולמדים ממנו לדינא אחרינא כדעת הרי"ף והרא"ש ומ"ש
דאיכא מ"ד קנסא הוא ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא
הכוונה כמ"ש דמה שחייב ר"ג יו"ד ז' ולא פחות הוא קנס
שכך ר"ל לקונסו כ"כ כיון דבדעת הדיין תלה כמתנא ואין
כוונת קנס דנקיט ככל קנס דעלמא אלא ר"ל כמ"ש דלא יתן
דבר קצוב לכל מלוה יו"ד ז' אלא מה שיגלו הדיינים יתן
ומעתה נחה שקטה שאלים וכי גברא למלוה קא מכוין ואכן
ניקום ונקנסיה כו' דליתא דלאו קנס קאמר אלא דינא הוא
ומלה"ד הוא דחייב ליתן ומה שחייבו ר"ג יו"ד ולא פחות
היינו שקנסו ר"ג לפי ראות עיניו ואין הכוונה דהוי קנס דמן
הדין פטור מלשלם וחכמים קנסוהו אלא הקנס גופיה הוי
דין שבדעת הדיין תלה כתמנא ובשקנסו הוא ליתן יו"ד היינו
דינא גופיה וכן מדויק בדברי הרמב"ם ז"ל. וגם הה"א דמשי
חולין הכל כיתא ויפה קמ"נעיא להו שבית או שכ"ב דנפ"מ
טובא לענין דינא כפשטיה דסוגיין אלא דזוהי שיש לגמגם
קצת לפום ריהטא דא"כ למה נקט ולי' שכ"ב מי הוין דמנייכא
לי"ל כיון דהיכו אלא כפי מה שיגלו לדייניס והא דר"ג היינו
דלפי ראות עיני ר"ג היה חייב ליתן יו"ד ולזה י"ל בפשיטות
דמאי דנקט מי ז' היינו כעין די' ר"ג וכלומר שאם ירצה לדיין
לחייבו יו"ד ז' ע"כ ברכה כמו שחייבו ר"ג א"כ הויין מי והכל
כיתא ושפיר במרומים שזה ימים שים בהם ירחים שגאיתי
דרך אגב די' הרי"ף הללו ובהשקפה ראשונה כנ"תי לבי ליישב
די' האיכא מ"ד ככל מ"ש לעיל חדא' כפשטי' ועיין בס' נשמת
כ"ח לרבין שפי"דא מהר"ח פאלאג'י יל"ו ח"ב סי' מ"ו שהי"ד
מוהרי"א הללו וכי דלקי"ת והגם דתלי"א בפלוגי' דרב ושמואל
מ"מ מחלק ביניהם דלא גמרינן לענין שיעור קצב אבל לפי
ראות עיני הדיין דנים. ואה"נ די' קשים לשמוע דהי"א גופא
קו' מוהרי"א ז"ל דא' לא גמרינן מקנסא א"כ לא גמרינן מידי
דמה טי' לחלק בין מועט למרובה. וגם מה שדחק עצמו ליישב
עוי' בזה לדידי אחרי המחי"ר לא כיתן ליאמר כלל וכונת הרמב"ג
פשוי' כדכתיבנא ודי' הי' שער יוסף ז"ל תמוהים הם לענ"ד.

הנה כתבאר דדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל הוא דשיובא דנא
ממונא הוא וגמרינן מינה לדינא אחרינא דבכל מ"מ
חייב ליתן יו"ד ז' וכ"ן דעת הרמב"ם ז"ל שכי וז"ל. שור שהיה
עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הרבים וקדם אחר ושחט
שור זה חייב לשלם לבעלים כמו שיגלו הדיינים וכן מי ששחט
חיה ועוף ובא אחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט חייב
לשלם לבעלים כמו שיגלו הדיינים ויש מי שהורה שהוא נותן
קנס קצוב והוא יו"ד ז' וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות
מ"ע שהן ראוין לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם לבעלים
יו"ד ז' עכ"ל. ונראה דדעתו להכריע כשי' אחרונה מדכי' וכן
הורו שכל המונע הבעלים כו' ומדהביא דכן הורו כשי' אחרונה
נראה דדעתו מסכמת לזה. ועיין להי' המגיד ז"ל שם שכי
דדי' רבינו הם ב' סברות שהביאם הרי"ף בהל' והרי"ף הסכים
לשי' אחרונה עי"ש. ונראה בהדיא דלשי' אחרונה שכי הרמב"ם
הוי דינא ואף שכי קנס קצוב כו' לא"ד.. אלא כ"ל מעין קנס
דומיא לש"ס פ' החובל דפ"ד קנסא קא מגבית מגבל וכי'
התוס' דלאו קנס הוא אלא כיון דליש בית דין קנס
הוא עיי"ש. כי כן האמור יש לתמוה קצת על השמ"ג פ' החובל
שכי להכריע כי שהוא קנס והביא דהמ"מ והגה"מ הבינו בדעת
הר"מ דאין גובין אותו בזה"ז. ושו"ב א"ל ולפי"ז יהיו כל
הפוס' שוין דאין גובין אותו בבבל למ"מוכי משני שהוא קנס
ולשאר המפי' משום דלאו מידי שכיח ומיהו פליגי אי הם
דינא או קנסא וק"ע עפ"ד אלו דכיון דהביא די' המגיד הנזה
א"כ איך מלאו לבו לכתוב אע"ג דהר"מ ס"ל דהוא קנס כיון
דבהדיא כי הי"ם שם דהרי"ף הכריע דעת האחרון שהביא
הר"מ ואלו הרי"ף ז"ל כי בהדיא דהוי דינא.. א"כ מ"ש
הר"מ קנס ל"ד אלא כ"ל מדין קנס ואף הי' ז"ל כבר כי
שם סמוך ונראה דמשו"ד הר"מ כראה דגם. איהו ס"ל דהוא
דינא מאחר שכי שהורו כן בכל העלות מ"מ אכתי ק' דהיכי
הי"ד לכתוב קי זו על הר"מ. מאחר שהי"ד הי' מ"מ הם"ד.
ואם נאמר דהבין בדעת הר"מ דס"ל כשי' ראשונה א"כ נמ
זו הורכה שכי שהורו כן בכל המלוה וזכי הי' דשו"ר לס'
המאסף זלה"ה יסי' כ"ח הגה"ע אות ס"ו שקדמני בזה יעלוז
לבי.. אמנם הי' ז"ל שם כי וז"ל וי"ל כו' ונראה הסכמתו
כן מדהביא שי' באחרונה ע"כ. ומזה"ה לשי' ש"י זלה"ה שם
שתמה ע"ד הרמב"ג הללו דלא נאמר כלל זה אלא היכא
שהפוסק מביא הני סברות בלי י"א. אמנם כשהאחרונה כתבה
בסתם דעתו לפסוק כאותה שי' שכי בסתם וכמ"ש איהו גופיה
בא"ח כללי הפוס' אות ב' ובשיירי א"ח שם אות ייו עי"ש
ובאמת דדיכא קמשתעי על מרן השב"ב ז"ל ולהר"מ לק"מ
איך סתם דעתו כי"א הפך דעת הרי"ף וכי' ומה גם דכבר
הביאה הרי"ף שי' זו ודמזה די"ל דלא כאמר כלל זה אלא
היכא שמביא הסתם ואחר המחלוקת ואינו כותב אחר כלום.
אמנם אם"ב כותב דהורו כסברא אחרונה כרי דדעתו מסכמת
לשי' אחרונה ומ"ש וכן הורו היינו להפזיקה במאמרים ועיין
למרן ב"י ח"מ סי' שפ"ב שכי דדעת הר"מ דהוי דינא וכדעת
הרי"ף והרא"ש. ועי"ע לשי' מוהרי"א ז"ל שם שתמה כן על
מרן בשי' הקלר דאיך שבק לכללין דכל היכא דפליגי הרי"ף
והרא"ש עם הר"מ פוסק כוותייהו א"כ איך סתם הכא כהר"מ
דכי' דדעתו לפסוק הכי דהוי קנס מסכלל המסור בידינו
דהוי"ל כסתם. ולקע"ד תמהני עי"בא על רוב בקיאותו דאיך
אשתמיט די' מרן הללו בב"ת יוסף שכי בהדיא בדעת הר"מ
דדינא הוי א"כ מה הלי אותי דלמה סתם כהר"מ כיון דהרי"ף
והרא"ש פליגי עליו כו' דכפי שיטתיה עדיפא הוי"ל להקשות
דאיך סתם כדעת היכא מ"ד מאחר דכולהו כוואחא פליגי
עליה. ומה גם דהוא ז"ל בב"י לא הזכיר כלל שי' זו אלא
דאעיקי' לק"מ כלל וכלל דדי' מרן הללו הן הם די' הר"מ גופיה
וכיון דדעת הר"מ כשי' אחרונה כמ"ש הוא בב"י אף דקי"ל
גם בדעת הר"מ הלכה כסתם והו"לל דדעתו כשי' ראשונה
אפי"ה בהאי דינא ליתא להאי כללא כמ"ש אני לעיל. א"כ
גם דעתו הכי הוי ולא נאמר כלל זה אלא היכא דמביא הני
סברות אשר הם כתובות כל אחת במקו'. לא היכא דמעתיק
די' הפוסק ובאמת די' מוהרי"א הללו צ"ע.

ובזאת ובזאת יש לתמוה ג"כ על הי' נשמת כ"ח סי"ו שהי'
לקושית הש"י הנז' דלמרן בש"ע לק"מ דאף שדעת
כל הפוסי' הוא דס"ל דהוי דינא ולא קנסא וכמ"ש בב"י מ"מ
כיון דדרכו של מרן בש"ע לפסוק כלי הר"מ אף במקו' דס"ל
דהלכה כהרי"ף והרא"ש דבש"ע פי' כהר"מ לארץ המערב כמ"ש
סי' שו"ב. מא"ח כללי הש"ע אות י"א. ולקע"ד די כפלאו
ממני דכיון דבב"י כי דדעת הר"מ דהוי דינא א"כ איך שהם
כאן בש"ע דהוי קנס ובפרט לארץ המערב דדעתייהו לפסוק
כשי' הר"מ. ותו קשה עליה דמנ"ר יל"ו דאשתמיטתיה די
הי' הלכה למשה הי' גזילה ואבידה סי' דקל"ג ע"א שאחר
הביאו די' הרמב"ג הללו כי דלא נאמר כלל זה במקום דפליגי
עליה דהר"מ הרי"ף והרא"ש כיון דבי עמודי ההוראה עומדים
בדעת אחד אין ראוי לפסוק כרי אף בארץ המערב עי"ש.
עו"כ הי' ליישב לזה וגם ליישב די' הר"מ עפ"י מ"ש הי' ב"ד
הי' כ"ה סי' ח"ע דק"ו ע"ג דלי"א סתם ואח"כ מחי' הי' כסתם
אלא בשפי' בדעת האי מה שפי' בדעת הבי אבל כשלא פי'
בדי' האי מה שפי' בדי' הבי דעתו לפסוק כדעת הבי יעויים
ואי"כ מאחר דלדעת' האי לא כי כי"א מה שיגלו לדייניס
וכ"כ

וא"כ דה"ה בכל המלות כמ"ש הכנה"ג יו"ד סי' כ"ח הגה"ט אות י"ט ולדעת הב' כי דהורה כן בכל שמלים כפי הא' לא קי"ל וכפי' הב' כתבו לנקוט א"ד כדיו. ועפ"כ גם בזה לא לדק כלל ונראה דלא רחה הדברים בשופטן דלא כ"כ הי' ז"ל אלא היכא שמביא בתשו' לי הגאי בלי הוספה ואח"כ כי בלי י"א כו' אז הוא דאמרי' דעתו לפסוק כדעת הב' כיון דבדעת הא' לא פירש אלא שהביא לי הגאי ובהאי ליפנא פליגי הפוסקים וסי"ל להביא י"א וי"ש ומדלא הביא כ"א ס' הפוסי' דנפרשי בכונת הש"ס מוכח דדעתו לפסוק כדעת סי"א משא"כ הכא דכבר הביא מחלוקותם ומשום דלא כי בהדיא דלא גמרינן לדינא אמרינא דמילתא דפשי' שוס לא משום זה נאמר דלא קי"ל כותם ול"ד כלל לדי' הי' ב"ד ז"ל. ומה גם דאשתמיטתיה די' הפר"ג ז"ל שם בכללי הש"ע אות ח"י שמיאן בכלל זה וכי' דלא מסתבר כלל ושמי' שם. עוד שי' לזה הרואה יראה כמה שבילי ראיות מלדו אלף ומימינו רבבה הסך די' כר"ו ועיין בש"ע יו"ד סי' ל"ו גבי ליכון ולהי' ב"ד א"ח דמ"ש ע"ב ודוק. ועיין עוד להי' שער יוסף מה שתמה יקרא הו על הכנה"ג ז"ל במאי דקי"ל על הסה"ג וכמ"ש גם אכן בעניותין לעיל ועפ"כ לק"מ ודי' הכנה"ג נכונים וכמו שביארתי פירושי לעיל ומה שתמה על הכנה"ג עוד ממ"ש דלהר"מ אין גובין מפני שהוא קנס דמבי' דאי לא הוה קנס כו' עיין להי' כשמת כ"ס מה שהליץ על מרן הסב"ב ז"ל ודבריו נכונים בזה. והנה דעת הט"ו ז"ל כרי דקי"ל דדינא הוא מאחר שכי בשו"ע דבכל מ"ע חייב ליתן יו"ד ז' אלא דזוהי שקי"ע דא"ב איך כי לעיל מיניה כמו שיראו הדיינים וכבר עמד עליו הי' ש"ך ז"ל והכ"מ די' בלי"ע וגם מרן המב"ב פסק כן והי' מוסי"א שם הירך כמ"ש כ"י דבמלוה בלא ברכה אינו חייב ליתן יו"ד ז' ועיין ג"כ שם מה שתמה להש"ך ז"ל ובעיקר די' הש"ך שכי דליל הרמב"ם כי' הי' מכחיל ז"ל דאין כן הדבר ע"ש ועפ"כ ליתא לדבריו ודי' הש"ך נכונים הם וכן כאיסי בהדיא בש"ע הכ"מ להרעבין אשר בשי' מזבח כפרה ודוק.

ועיני ראו להי' חבי"ף אדם כריו שם אל נכים שכי מה שתמה להי' שער יוסף ז"ל וז"ל, ואם איתא דכך דרכו של הי' ש"ך לא הוה עתמה ע"ד הש"ך להכיאו בלי"ע ולקי"ד לא זכיתי להבין דיק דמאי כל"ס היא זו דמשום דלא חי' קו' זו הש"ך א"ש לתלות אכן בדידן ומכ"ש הי' ש"י ז"ל דרב גוברים ורב מילים ומה גם דהוא לא הזכיר די' הש"ך ז"ל בזה אלא שכי דיי"ל עפי"ד כ"י ז"ל. ועל מה שתמה הוא כריו על הש"ך דכיון דכפי די' ש"ס מבואר דלפי הראשונים שכי הר"מ הוי קנסא א"כ איך הביא כאי' הש"ך לדבריו דלכ"ע הוי דינא וכ"כ הי"ס א"ד ואחהעי"כ גם בזה לא לדק כלל דמ"ם וכ"כ הי"ס הייכו לאה שפי' הוא ז"ל בכונת הר"מ דקאמר קנס קלוב דלא"ד קנס אלא כ"ל דינא מדין קנס וע"ז הוא דהביא דעת ה"ס דכן הבין בכונת הר"מ דפי' אמרונה שהביא הייכו דינא וקנס לא"ד מרכי ושרי"ף הבריע דעת האחרון וכ"מ שהקי' עוי על הש"ך בנקל יש לדחותו זולת קו' מהרי"א. וגם שאר די' הש"ך יש לעמוד אליהם כאשר יכי' הרואה. ולעיקר קו' הש"ך על רהט"ו ז"ל הזה הוית להרה"ג מהרש"א ז"ל בשי' עה"ח סי' שלה שתי' לקוי' זו וז"ל והקי' הש"ך דגם שור ואילן יש מ"ע דשמור כפסך ונ"ל דל"ה דמים וליתא דכיון שהיא מ"ע כוללת ואיכם מכויה במכין המלית אף שהוא דינא ולא קנסא שני כמו שיאמרו הדיינים והרה"ג כב"ח כריו שם תמה תמ"ד דהכי מ"ע דועשית מעקה היא מכויה במכין המלות כו' ושו"כ דלאה ראה שם כשהעתיק קו' הש"ך שכי מ"ע דשמור כפסך ודי' תמוהים דהכי אמרי' אעיק' כל השמר פן ואל איכו אלא ל"ת ובהדיא דרשו כן בגמ' עי"ש זה בעלמו והר"מ ומכאו פכ"ו מהי' סנהדרין ל"ת גמור בענין מקלל עלמו והוא תפוי בשבועות דל"ו וא"כ מ"ש הי' דאיכה מכויה במכין המני שפיר קאי. אבל לא לכך כיון הר"מ והטור ס"י חב"ז לכתוב דבטל מ"ע מקרא זה כ"א מועשית מעקה כי ע"כ דבריו ל"י עכ"ל ואני בעניי דבריו אלה ל"י לעיונקם דנ"י דהבין דמ"ש הט"ו ז"ל ובילר דמשי דאיכא

עשה דשמור כפסך הייכו במה שפי' מרן ס"י חב"ז וז"ל כל המניח גגו בלא מעקה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת שלא תשים דמים בביתך עכ"ל ושבין הט"ח דמ"ש ביטל מ"ע הייכו דשמור כפסך וליתא כי זה איכו מ"ע ולא נתכוונה לכך כ"א מועשית מעקה ועפ"כ כרי דנעלם מיניה דמר די' מרן ז"ל שם בסוף פרק ובסו"ת וז"ל וכן כל המכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שנא' השמר לך ושמור נפשך מאד. ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מ"ע ועבר על"ל תשים דמים עכ"ל. הרי בהדיא דדי' הי' עה"ח ז"ל הן הם די' מרן והוא לי' הר"מ פי"א מהי' רוצח סי"ד בדמותם כלשונם. א"כ מאי קא מקי' ליה להי' ז"ל כיון דהאי דינא גופיה הוא שליין הי' ש"ך ז"ל שם שכי וז"ל והלא גם זה מ"ע הוא וכדלקמן סי' חב"ז ס"ה והייכו האי דינא דכתיבנא והי' עה"ח הוא דביאר דבריו יותר דהמ"ע הוא מקרא זה וכמ"ש מרן בהדיא. איברא דלריך לשבין די' הר"מ ומרן דאיך נקטו דהוי מ"ע דהרי כל השמר איכו אלא ל"ת. אמנם אחר הישוי מזה תירא דיש ליישב לזה ולוי דכתי' דכל השמר הוי לאו מ"מ השמר דעשה עשה ואף דקי"ל כר"י דאמר השמר דעשה נמי לאו הוא וכמו דאיתא בהדיא פ' הקומץ דל"ו ופסקי רבינו ה' תפילין פ"ד מ"מ כבר כי התוס' ז"ל בעירובין דל"ו ד"ה השמר דעשה וז"ל ואף ר"י דאמר בהקומץ רבה השמר דעשה נמי לאו הוא ולהכי המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בלאו מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה דלענין הנחת היום השמר דעשה עשה הוא כיון דהוי ק"ע ודוקא לענין הנחת תפי' דלילה קאמר ר"י דהוי לאו דהוי כמו השמר דנגע הלרעת דחשיב ליה לאו דפי' לא תקוץ בהרתו הכין לא תניח תפי' בלילה. ומעתה לק"מ דהה"א דכי הר"מ שכיו מהי' סנהדרין ופסקי מרן דהמקלל עלמו עובר בלאו הייכו דפי' הוי השמר שלא תקלל עלמך. ברם הכא הוי עשה דפי' השמר לך וקום ותסיר המכשולות המביאים לידי סכנה ותשמר ממנו והוי ק"ע וכמ"ש התוס' גבי תפילין ביום דהוי עשה דפי' קום ולבוש תפי' שין פי' קום והסר המכשולות וז"ב באוי דדי' הי' כב"ח כריו נפלאו ממני ול"ע. איך שיהיה הנה נתבאר דדי' הט"ו ז"ל נכונים וכמ"ש הי' עה"ח זלה"ה.

ולדהיות דובב שפתי ישנים נלוה להביא מן המים את שמלאתי כי ראי' מדברי ירושת"ו, ואת שמו ליו אגיד כמוהרי"ר יעקב קורא"ל ז"ל בתי' להר"מ ז"ל ס"ו ברכות שהביא די' אגב די' הש"ך הללו שהעה על רהט"ו ז"ל דלמה לעיל כי כמו שיראו הדיינים ושו"כ דכן הדין בכל מ"ע ליתן יו"ד ז'. ועלה הוא ז"ל ליישב דבריו והוא דהולך רהט"ו לכתו' כך משום דנתקשה דא"כ דהוי שכ"ב וכמו דמסיק בחולין ולא שכ"ת. א"כ מה לאו בקמא לוי בתשו' דשור הרגת כע"ע קללת כו' דהרי התם מלוה הוא דאיכא ברכה ליכא. א"כ למה יהיה חייב לשלם יו"ד ז' ועי"ז חי' רהט"ו ז"ל דמאי דחייבו שם בקמא לאו יו"ד ז' דוקא יהיה חייב אלא כמו שיראו הדיינים. דאף דהוי דינא כדעת אביו הרא"ש מ"מ איכו חייב ליתן יו"ד דוקא אלא כמו שיראו הדיינים ומה דמסיק בחולין הייכו על יו"ד ז' דחייב דוקא על שברכה דהייכו במי דל"ת בה ברכה ומ"ש וכן הדין בכל מ"ע כו' הייכו דומיא דרישי' ובהכי אזדא לה כמו מה שהקי' הלא גם ז מ"ע הוא וכדלקמן סי' חב"ז דהטור ידע דקלך אילן כדי שלא יזיקו בכ"א היא מ"ע. מ"מ כי היכי דלא תיקשי מאי דכיון דמאי דחייב הוא דוקא שב"ב א"כ למה חייב על מלוה דליכא ברכה משו"ה הולך לחלק ביניהם וקי"ל כדי הרא"ש דרי"ג דינא הוא ואפ"ה יש לחלק כמ"ש עכ"ד. והרואה יר' דדברים הללו דחוקים הם קלת לפרושי דכונת רהט"ו ז"ל היינו בכל מ"ע דיש בה ברכה. איך שיהיה עלה מן המחובר דדעת הני כולהו רבוותא שזכרנו דהאי חיובא דיו"ד ז' דינא הוא ולא קנסא ונמרינן מינה לדינא אחרינא אלא שאין גובין בזה"ז משום דל"ת בי"ה ש"כ הא מיהא אהכי לן לענין שאם תפס בזה"ז ל"מ מיניה. וא"כ לפי"ה בב"ד לא מחייבינן ליה להוציא אלא אם תפס ל"ע מיניה וכ"כ חזה הוית לכ"מ הגאון הרא"ש

פי' כסוי הדם. הג"ה: מעשה באחד שכרו בנו לא' למולו וקדם אחר ומלו והגיע הא' מן הבי יו"ד ז' ופטרו כ"ה דאמר בהמוצא כל מילתא דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ואפי' אם תפס מפקינן מיניה דכיון דהיה שם בשעת המילה וענה אמן גדול העונה אמן יותר מיה'. ואי לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה מבואר מזה דדוקא בכגון דידיה דאי תפס מפקינן מיניה משום דהיה במילה דשייך לענות אמן. אבל אם היה באופן דליכא אמן אי תפס לית מיניה. ומעתה בנ"ד דלא נמצא שם בשעת המילה כדי לענות אמן א"כ מהכ"א ליה שתפיסה אך בד הוינן בה כי' דמלתא כרכא במחלו' היא שנויה דהכי כי הרא"ש ח"ל ובלאו הכי טעמי דר"ת כ"ל לפטור המוהל דאע"ג שאמר האב למוהל למול את בנו לא זכה באותה המצוה לח"ב לאחר אם קדם ועשאה. ולי"ד בכסוי דאמרה תוי' ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה. וכן שהאב שחייב למול את בנו וקדם אחר ומלו ח"ב. אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבים למולו ובדיבור שאמר האב למוהל לא זכה למצוה לח"ב לאחר אם קדמו עכ"ל וכתיב גופיה טעמא טעם לקריאת התורה שאם עמד אחר שלא קראו החזן לא"י הוא פטור דבקריאת התורה שכל חייבים וקריאת החזן אינו אלא כי היכי דלא ליתי לאינצויי עכ"ל. והשתא כפי הט"ז דפטרו הרא"ש מטעם דכ"י חייבים כרי דס"ל דלעולם פטור ואפי' בדוכתא דליכא עניית אמן אפי"ה פטור ואפי' תפס מפקינן מיניה.

ובתחילת ההשקפה הלקעי"ד לו' דבנ"ד דאבי הבן אינו מוהל ומעולם לא זכה בא"ם מודה ר"ג דפטור מטעם דכל ישראל חייבים ואף דלא כ"ס"ל התם הט"ז והולך לטעמא דעניית אמן משום דהתם איירי שכבר יודע האב למול וכמו שכ"מ מדיוק די' הרא"ש שכ' וז"ל אבל אם אין האב רוצה למול כ"י חייבין כו' דמי' רוצה משמע דכבר יודע לימול אלא דאיכי רוצה למולו כ"א להזמינו לאחר וע"כ ס"ל לר"ת דלא אמרינן בהא כ"י חייבים דכיון דהוא יודע למול לאו שאר איכא מחוייבי כיכהו אלא הוא ולא אחר וכיון שהוא רוצה להזמינו לאחר ולכבדו מש"ה הולך לטעמא דגדול העונה אמן ואם היה בכגון שלא היה יכול לענות אמן ח"ב. גם בנ"ד אפי' דיודה ר"ת דכיון שהוא אינו יודע למול א"כ כ"י חייבים ואם תפס מפקינן מיניה. אך במעט התבוננו' הם ל"מ היא דא"כ דס"ל טעמא דכ"י חייבים ושאני הכא וכמ"ש הי' בשם עובדא שהביאו התוס' פי' המוצא בענין קריאת התורה שקדם אחר וקרא כי ר"ת שיתן לו תרנגולת לשחוט חתת ב' ברכות ועוד יהיב טעמא משום דגדול העונה אמן ולטעם זה כתב דאם דחפו ולא ענה אמן ח"ב הא ס"ל לתרוצי לעיקר ולמימר דפטור. אף שליתן לו תרנגולת לשחוט משום דלעיקר כ"י חייבין. והתוס' פי' כסוי הדם דפ"ז דחו פי' זו דאין לפטור במה שנותן תרנגולת לשחוט והולכו לעלית טעם ואפי' תפס משום דכולם חייבים וכרי דלר"ת לא ס"ל היט ואפ"ה ח"ב אם תפס ולא ענה אמן.

ודרך הילוכי מזה הוית למהרש"ל ז"ל בחי' לקמא שהיה ר"ת ס"ל וכו' עליו ח"ל ע"כ ניי דאפי' ענה אמן ח"ב לעשי' שהעונש גדול הייכו בלא עשית מצוה כגון לענין ברכת קדש ותפילה שהיא מניעת ברכה לאחר אבל לענין כסוי הדם ומילה שהיא מ"ע לאחרים וברכה איכה מעכבת א"כ מנע אותו מן המצוה ומצוה לבד ג"כ שחייב יו"ד ז' כמו שור ואילן דלעיל עכ"ל. ותמהתי ראיתי אח"כ להרב בנה שמיתי לריק יגיעון על הגאון מהרש"ל וח"ל ואין דבריו נכונים כו' דהא אבעיא לן אוקי' דר"ג אי שכ"מ או שכ"ב ופשיט דהוא שכ"ב מברכתין כו' אלמא דאע"ג דברכות ומילה איכא ב' ומ"מ עיקר החיוב הוא על הב' עכ"ל. ומזה הוית בכתי' לה' הכז"ל הייכו תיק שיסב די' מהרש"ל הללו דאיהו ז"ל מפי' הסוגיא הכי ולדידי הבעיא כך היא שכ"מ כ"ל א' סך עובדא הוה בדוקא ומאי דסי בו ר"ג הוא משום שכ"מ או שכ"ב. כלו' דעובדא דר"ג לאו בדוקא ואי הוה ברכה דהיא עצמה היא המצוה הוה מחייב ליה אלא דמעשה שהיה כך היה דאיכא זה במצוה שיש בה עשיה ומשום חייבו יו"ד ז' אף דמצטרף בה ברכה אינו חייב היא על הגוף. אבל הי"ה דאי הוה זה המעשה במצוה דלא שייך בה עשיה הוה מחייב לה קאמר. למאי נפ"מ כיון דבכל המצות שייך בה עשיה לזה קאי לברהמי"ן דליש בה עשיה דאי אמרת מלבד המצוה הייכו. א"כ ברהמי"ן כל הברכות מצות אי היא ואי אמרת שכ"ב כלו' דאף אי הוה מצוה דליש בה עשיה אלא ברכה לחודיה א"כ כל ב' לחודיה חייב ליה כעשיה ומי הוין ופשי' דשכ"ב היא ואפי' במי דלא שייך בה עשיה ח"ב ע"כ ברכה אבל כשיש מצוה דשייך בה עשיה לא משגחינן בברכה כיון דברכות אינן מעכבות ואינו ח"ב אלא על שהפסידו מלעשות המצוה ולא ברכה מהכא ומאי דח"ב הוא על המצוה בדוקא ומעתה הנה כוונו די' רש"ל זלה"ה דאין נכון לעשות את העיקר טפל ומה גם דהכי איכה מעכבת ובמי' דלית בה עשיה הוא ח"ב על השמי' ולא על הבי' ובמצוה דהברכה גופה היא המי' אז הוא דוקא דמשלמין שכר הבי' תהו לדידי הבעיא וכמ"ש עכ"ל. ועה"ר אחרי בקשת אלף מחילות לא יכלתי אל עומק די' הי' ז"ל בזה דהכי דעיקר הסוי' ניתן לימר אך בדעת מהרש"ל ליתא דהא לעי' מזה כי' וז"ל ומעי' באחד ששחט כו' וחייבו ר"ג יו"ד ז' ושיעור יו"ד ז' הוא שכ"ב דחשיב פי' כסוי הדם שכר ברכות המזון מי' ז' ושכר מצוה איין לשלם ואחר שהלם שכר שכ"ב ובבי שור העומד לשריפה דליכא אלא מי' ולא ב' משלם שכר המי' היכא דכבר עשאו תעלמו עכ"ל. הרי בהדיא שכי' דבמי' דלית בה עשיה דהוא בכסוי מאי דח"ב הוא לשלם על שכר הבי' ולא על שכר השמי' השך די' הי' ז"ל ויפה קא מותיב הש"ך ז"ל ודי' הי' מוהר"י קורא"ל ז"ל ל"ע ובעיקר פי' די' הי' ז"ל בעיקר הסוגי' כרי ליישב מה שהק' מוהר"י אזולאי זלה"ה בקה"ג שער יוסף ע"ד הי' המאירי הו"ד בש"מ לר"ב זלה"ה וז"ל כתבו גדולי הפוסקי' כו' ומ"מ קנס זה של יו"ד ז' על המצות היא אפי' היתה מצוה שהרבה ברכות מצטרפות בה ע"כ. ותמה עליו הי' ז"ל וז"ל עי' אשיב אתפלא במה שקי"ם דמ"מ קנס זה הוא על המצות דהא אסיק הש"ס פי' כסוי הדם דשכ"ב הוי ובהכמ"ז בעי לשלומי שכר מ' ז' א"ד ז"ל ולפי המתבאר בלדדי הבעיא באמור לק"מ ויפה קאי כי ז"ל דמאי דמסיק שכ"ב היינו במי' דהברכה גופה היא המצוה ואי הוה במי' דלית בה עשיה הוה מח"ב כ"ב ומאי דח"ב כ"ב בכסוי היה על המצוה ולא משגחינן בברכה כיון דברכות אינן מעכבות ואף שהרבה ברכות מצטרפות בה לא משלמינן כ"א יו"ד על המצוה ודוק. ועי' מזה הוית לרש"ל זלה"ה שם שהביא מ"ש התוס' פי' כסוי הדם דפטור בקריאת התורה משום דכולם חייבים כי הוא ז"ל וז"ל וכרי דוקא בימיהם שלא היו קורין המצות אבל עכשיו מי שקנה ג' או ד' או ז' וקרא חבירו ח"ב ליתן לו יו"ד ז' היכא שדחף אותו מלעשות הברכה מן המצות או בענין שלא היה יכול לענות אמן משא"כ בימיהם שלא היה לשום אדם שום זכות עכ"ל.

והנה מרן החבי"ב בשיירי אה"ע סי' קל"ם הה"ד רש"ל ותמה עליו וז"ל ותו היא שקשה בדי' רש"ל דלמה חייבו ולא פטרו מטעם דלא מגבינן קנסא ולא אליבא למימר דמיירי בדתפס דהא ח"ב ליתן לו קאי. ותו קי' על רש"ל דלפי"ד היה ח"ב ליתן לו כי זהובים דב' ברכות הפסידו אי' לברכה ואי' לאחריה וכל ברכה הוא יו"ד ז' וי"ל לזה דע"ם הוא עכ"ל. ולקע"ד כל דבריו תמוהים הם' וכלם מה שתמה דהו"ל לפוטרו מטי' דלא מגבינן קנסא תמהני אם ניתן להקי' כזאת הכי לי' מהרש"ל הוי' הולך ע"ד הרא"ש שכי' דאף בא"י היה פטור מטי' דכ"י חייבים ולא כתבו הט"ע דאין גובין קנסא דלא"ד בחו"ל אלא אפי' בא"י הוא פטור מה"ט דכ"י חייבים וע"ז קאי רש"ל. דה"ד לפי מנהגם שלא היו קונין המצוה אז הוא דאף בא"י הוא פטור וכ"ש עכשיו מטי' דכולם חייבים. גם לפי מנהגנו דקונים המצות א"כ ח"ב ליתן לו יו"ד ז' מן הדין וא"כ אף בא"י הוא ח"ב והיינו לפי שיטתיה שכי' דאין אנו לריכים לה"ט דאין גובין קנסא אלא בלא הט"ע פטור וע"ז כי הוא דלא אמרינן הכי אלא לפי מנהגם אבל השתא לפי מנהגנו מן הדין הוא ח"ב ואין להט"ע דאין גובין בבבל פטור ליתן לו זולת אם תפס ואם

לאו

לאו די רשב"ל הללו היה כספק"ל לענין דינא מדי הרא"ש דאי חפץ מפקינן מיניה משום דכ"ע חייבים ולכך הולך כפ"ל לוי דמ"ם הרא"ש פטור מלה"ר היינו לפי מנהגם וא"כ אי חפץ מפקינן מיניה בהם לפי מנהגנו דקונים השאלות א"כ הכי זכה הוא במלוה וכה"ג גם הרא"ש יודה דחייב מלה"ר ולא כאמור בזה כ"ע חייבים ואי חפץ למ"ע. ועיין להש"ך ז"ל סו"סי שס"ב עיי"ש ועל מאי דקי"ל חו דעשרים ז' הי"לל וכי דעי"ם הוא לדידי אין כאן טעות כלל וליבא מלאה דיו"ד ז' הוא דוקא מאי דחייב דהכי אז"ל לפיעתיה שכי לעיל מזה דגמי דרבי פטור ואינו חייב כ"א על המי דאורייתא וכתיבנא לעיל כוכחו דגמי דרבי בין אי איכא ברכה בין אי ליכא בי פטור. ברם אם המי היא דאורייתא ויש בה ברכה אעפ"י דהברכה היא מדרבי חייב עליה כיון דאי"כה אלא חלק מחלקי המצוה ומשו"ה חייב עיש"ב. והשתא כיוא כיון דברכתיו לפניה לרוצה דרבוואתא היא מדאוי כידוע וא"כ כמלא דהיה מלוה בפ"ע ועי"כ חייב על מ' זו יו"ד ז' ברם בברכה אחרונה דלכי"ע היא מדרבי כמו שכתב וכי הי מוהרי"א ז"ל על הארץ הטובה מעיי בי' אוי קי"ד וע"כ פטור כיון דקשה בלבור כמי מדרבי הוא לרוצה דרבוואתא כידוע וכמו שהאריך בזה הי שמילא לחיים יל"ו דיו ע"ג עי"ם ואי"כ כמלא דאי"כה חלק ממלוה דאוי ואינו חייב כ"א על הכי לאסוכה דהיא גופה היא מ' דאורייתא בפ"ע וז"ב ומה שיש לעמוד קלת בזה דכיון דקשה בלבור הוא מדרבי איך יסכן להיות ברכה השוי לפניה מדאוי כיון דהקריאה גופה אינה מד"ת זיכני הי שין זכיה לקטן וראיתי להגה"ג מוהרי"י חזן ז"ל בהסכמה עלה שם בפי שמיכה לחיים עי"ש שבתו"ד כרגם מזה ועיי"ם בטו"ט ודעת מה שיישב דע"ו ע"א וכי כשאלות מחורתו ובמקו"א כדבר בפרט זה אי"ה ועוי חזון למועד. עודהו השל על כתפי לא אוכל להתעלם מה שראיתי להגאון מה"א ז"ל סי שלוחן סי' כיה אכי עלה וחקר בשיטה דאמרו בפ"ק דבכורות דייג הפודה פטים של חבירו פדייונו פדוי כי בסוף התשוי דיש איברא וז"ל. איברא דעדין ל"ל כיון דזה הכי קי"ם המלוה ולאו שליחותיה דחבריה קעביד א"כ יתחייב זה לשלם לבעלים דמי המלוה שהפקעו ממנו וכמ"ם בחי"מ סי' שפ"ב א"ד כיון דמפקינן דפדיונו הוי לבעלים אמרי' מיכה להו לבעלים בכך שהכי הכוים דמי השה שהיה לריך ליתן לכהן כוי. איברא דראיתי להרא"ם ורש"י שם בפי' לכדרים דמוכח מדבריהם דחורם משלו עי"ש חבירו דאוחו אמר משה המלים ולא בעל הכי. אמנם מדי התוס' מוכח דזה התורם שליחותיה קעביד עי"ם וכוכת דבריו כרי דכונתו דכל עיקר הספק אינו אלא אי אמרי' דלאו שליחותיה דחבריה קעביד ועי"ן הוא דקא מספק"ל אי לא ברם איכא דשליחוי קעביד הא ודאי פשי' דפטור זה ככי בכור כוכת הי ז"ל ומשו"ה ח"ד התוס' פי' האינו שכי דתורם משלו על שיה שליחוי קעביד ואיהו קעביד המי ולא התורם עי"ם.

וכשאני לעלמי אחרי כשי עשרות זהב לו תמהכי טובא עליו דאשתמיט מיניה די הרא"ש שכי פי כיסוי הדם וכ"כ ריי ופסקו מוכים סיי שפ"ב עי"ם דאם האב מוהל ובא אחר ומלו חייב ליתן לו יו"ד ז' ואיהו גופיה הי"ד הרא"ש לקמן ש"כ כמלא מבוי להדיא דאף דכיומא של מותיה קעביד אפי"ה חייב ליתן לו יו"ד. ושוב אחרי כואי מזה הוית דלקמ"ת דבהדיא כי מכ"ב ז"ל בכוכת די הרא"ש דלאו שליחוי דאב קעביד זה הכי. אלא הוא מקיים מלוה ולא האב עי"ם אך עדיין קי לדבריו דהא לקמן כי הי ז"ל וז"ל איברא דלריך עדיין למוידעי בזה האיש בעל המאור שלא היה הוא רולה לפדותו אלא כותנו לאחר לפדותו מי אמרינן כיון שהוא לא היה רולה לפדותו כל ישכי חייבים במליה זו ואם קדם אחר ופדאו הרי"ז פטור וכמ"ם הרא"ש פי' כסוי הדם בני שנתן את בנו לאחר למולו וקדם אחר ומלו דפטור מהי"ט אבל כאיתי חוי עליו ולא ש"ל הכי והוא פי' כ"ת דאית ליה דאוחו זכות דהוי"ל לאב יכול ליתנו לאחר ושליחותיה דאביו קעביד וככי דהרא"ם קי"ל דכל כה"ג לא שליחוי דאב קעביד זה הכי אלא הוא מקיים המלוה ולא האב וכמ"ם הי כנה"ג הי שופר.

וגכי דהי"ע דכ"ת ז"ל דכיון דאין איש יכול למולו את בן חבירו שלא מדעתו כל שכותנו לאחר למולו שליחוי דאב קעביד והמי לאותה ששכינו פי הגוזל קמא מכין לכהן שנא ומקי"ב כוי והאין במי שכחן בני לאחר למולו שליחוי דראשון קעביד עכ"ל וכפי"ד כ"ת ז"ל הללו דהכי שליחותיה קעביד וכמו שהיגמה לם הי ז"ל ואפ"ה חייבו כ"ת לשלם וכפי"ד ז"ל מבוי יולא שיפכא דקי"ל דאי אמרי' שליחוי דאב קעביד א"כ פטור דהכי אף דכימא שליחוי קעביד היינו לענין דכבר יל"א י"ח במילה זו. אמנם לענין היו"ד ז' מחייב לשלומי וכמ"ם בהדיא כ"ת וכאמור. וחו קי דכפי"ד שכי דכיון דאמרינן שליחוי קעביד א"כ אביו מקיים המי ולא השליח דהכי מדי כ"ת מוכח לחסך שכי ותבע האי מן הכי יו"ד ז' דמאי שיאטרם דאי הכא דהכי הראשון לאו מלוה דידיה הוא ולאו כלום חטף מיניה אלא הו"ל ותבע האב מן הבי דכיון דהכי שליחוי דאב קא עביד ואביו מקיים המלוה א"כ אינו חייב ליתן כלום לשי. ושוב בחפשי בספרים מזה הוית בשי דרם אברהם היא הכינא לרב הביינא אחר היה אברהם יל"ו מרבני איזמיר שי אחרי דקפ"ד ח"ל ואי הרואה שדבריו ז"ל התוס' הרבה תמי' ורלה במים אחר שהי"ד הרא"ם אבל ראיתי חולקין עליו ולא קי"ל הכי והוא קי כ"ת דאחרי כעי"ל כל הכם לב עיניו יחזו דכ"ת קאי בשי הרא"ם ולא פליג ככרי מדי הרא"ם פי' כ"ת דאמר שכי מי באחד שאמר למוהל אי שימול את בנו וקדם אחר ומלו ותבע כוי ופטרו כ"ת דאמר בתחובל כל מלתא דלית ביה חי"כ כוי ואפי' אם חפץ מפקינן מיניה דכיון דכבר ענה אמן ואי לא ענה אינו דאפשר אכפיה עכי"ל. הכי דכ"ת קיי"ל כהרא"ש דפטור עכ"ל יל"ו ועהסיכ אמיכא ולמ"ש לא כן אני דהכי כשי הי"ע דכ"ת היינו משום דענה אמן הא אם לא ענה אמן כגון דחטף את המלוה ולא כמלא הכחטף נשעת המילה וכה"ג או אי הוה במלוה דכ"ע חייבים וליכא ברכה. אין במילה גופיה וכגון שלא לריך השוחט דאז לכ"ע הוא חייב כיון דקי"ל דהוא חייב ליתן מן הדין אלא דפטור מטי דכבר ענה אמן. ברם לשי הרא"ש דס"ל דכ"ע חייבים אין אפי' דלא ענה אמן וכגון שלא כמלא שם אפי"ה פטור ולא ידעתי איך טעה בטעות גדול כזה והוא פלא. גם מה דקי"ל חו על הי מ"א ז"ל בס"ם מהי מסוגיא זו דמדין שליחות הוא אתאה דאעי"ג דקי"ל כוי דאמאי כקיט לם בלי' משמע דבהדיא אמרו כן שם דהוי מדין שליחות כוי ולדידי אינו אלא דקדוקי עניות. גם במ"ם עוי הי מ"א ז"ל וז"ל איברא דעדין איכ"ל דזה הבי לא זכה במלוה זו בדבור האב כוי ולא מהניא כשאין האב יודע לימול דכיון דאיהו ל"מ עביד שליח כמי ל"מ משוי שלא אפי' כשיודע למולו הכי דבידו לשווי שליח למי ביכלה מיהו זה השליח עדין לא זכה במלוה זו כוי עכ"ל ותמה עליו הי הי"ו דזה תימה איך לא אייתי בידים מ"ם הרא"ש שם בקוי"ד ובדבור שאמר האב למוהל לא זכה במלוה לחייב לאחר. אם קדמו יעוי"ם. וגם להי"ל כי עליו וז"ל והיינו שסבר כדעת מהר"ם כנו שפי מי שנתן בנו לאחר כוי ועהסיכ גם לזה לק"מ דהכי די הי ז"ל איירי ע"ד כ"ת שכי תמי' דטעמיה דכ"ת היינו משוי דשליחותיה קעביד כוי ומשו"ה חייבו כ"ת לתבן ולזה כי עוד איברא דעדין י"ל על כ"ת דא"ל דזה הכי אף דכימא שליחוי קעביד מ"מ לא זכה למלוה בדבור האב א"כ מהי תיתי לחייבו איך כי כ"ת דחייב א"כ מה מקום עוי לסקי עליו מדי הרא"ש דאטו גברא אגברא קא רמית מהרא"ש לכ"ת ולא כי הי ז"ל לי זה לעיקר דדינא אלא לדקדק על שי כ"ת דאף דכימא שליחותיה קא עביד מ"מ לא זכה למלוה בדבור האב חים. ולקעי"ד יש ליישב לקוי הגאון ז"ל שלזו דאף דלא זכה במלוה היינו לענין אם רלה לחזור בו דהוי חזרה אבל כ"ז שלא חזר בו המלוה עליה דידיה כמ"א והחוטף חייב לשלם לו דמי המלוה זה קי"ל לכ"ת ז"ל וז"ב וככון

איך שיהיה כקיעינן מכ"ם ומדובר דמלתא כדכה בפלוגי נתכיא דלדעת כ"ת חייב ואם חפץ ל"מ מיניה ולהרא"ש פטור ואם חפץ ג"כ מפקינן מיניה וכ"ן שהבין הי דבי"ו ח"ג סי' י"ע דעיו שכי בהדיא דכ"ת והרא"ש פליגי ודחה

ד' החכם תתנו שכ' דל"ש ר"ת והרא"ש ועי' דר"ת נקט ע ההוש דכיון דהוא שם שומע הברכה והוא ז"ל דחה דבריו בלאות הבנין שבידו מהטי' שכ' לעיל בעניותין. אלא דאוהי ש"ס לשנים קאת ע"ד ה' דנ"מ ז"ל דעיו שע"ב שכ' וז"ל ולטעם ב' שכי הרא"ש לפטור המוהל דאף שאמר האב לא זכה ונפ"מ כפי ש' זה אף במקו' דלא ש"ך ט' זה דעבית אמן מספיקן מינים עוי ט' ד'. כי הרא"ש בקיאות החוי' משים דבולם שייבים ולטעם זה אפי' חפש מספיקין מ"כ ולכית לית מינים ותמהני ע"ד דמה יחרוין לבעל הלשון לכת"ב טעם ב' וד' דשכי מהא דשטרו לקורא בתורה פטרו ג"כ למוהל וכמו שיכי הרואה ולא ב' טעמים הם.

הלא מעתה אקירא כא ואראה לטענה יעקב המוהל דקטבין לך וגבה שמצות ממי שמנעך וקי"ל בדין אין שלד"ע והשולח את הבערה ביד פקח הפקח חייב א"כ ה"ן אף שהזיק את חבירו והפקידו יו' ז' משכר שמלוה מ"מ דהכ"ב ודהית ד"מ שומעין לשים כיסתא בלקע"ד דהא ודאי בדותא היא דאף דקי"ל אין שליח לד"ע ושליח כי גזל לאו שליחו' דחבריה קעביד אלא דעושה מ' עצמו וה"ס הכא דמשעה שמנעו חשיב גזלן כיון דעי"ז לא יוכל לקיים המצוה מ"מ כיון דהגזילה היא ביד המשלח מחייב לשלומי וא"כ ה"ן דמתפס וגזל ממנו המצוה דא"א להחזירה דלא כתבה להשבון חייב ליתן לו דמי שוויו שהיא היו"ד ז' דאף דאין ערך וקצבה למצוה מ"מ הם הקנו דבר קצוב לכל מצוה דיתן יו"ד ז' כדי להשיב הגזלה דאי אפי' בשוי אופן אחר להשיבו וא"כ כיון דהגזלה קיימת בבטן המשלח מחייב איהו לשלומי. איברא דקי' לזה ה"א דמשי מ' ליעא ד"י שלוי לאשה ועבד לאו גנבו לי ה"ן דמחייב שולחן אמרי אשה ועבד בני חיובא ניבהו ששתא מיהא ליה לאו לשלומי ע"כ. הרי בהדיא דשאוי לאשה ועבד לאו גנבו לי פטור המשלח אף דהוא כהכה מהגזלה. ואולם אחר שישיב שם לא מכרעא כלל דהיכא הש"ס דפטור היינו על הכפל אבל קרן פשי' שחייב לשלם המשלח וה"ס דשוגיין אלא מעתה שאוי לאשוי"ע לאו גנבו לי דלאו ב"ח נינהו לשלומי. כלום אם גנבו ה"ן דמחייב שולחן לשלם גם הכפל דבקרן פשי' דחייב לשלומי כיון דהגזלה היא קיימת בידו ובפירש"י לעי' ד"ה ע"א עלה דאמרו בש"ס תדע שאלו אמר לשלוחו לא וגנב לי וגנב פטור ופירש"י וז"ל פטור המשלח פטור לשלם הכפל דקי"ל אין שלד"ע להתחייב שילמו אלא שליח דדה"כ ודה"ה ד"מ שומעין עכ"ל. הרי דמפשט פשי"ל דפטור המשלח דוקא מכפל אבל קרן חייב לאהדורי. כי מן האמור תמהני קצת על ה' שרשי הים ז"ל ח"ב דקים ע"ב שהביא עם שנסתפק ה' מ"ל ז"ל באוי' לשלוחו שיגזול וגזל ונתן לו ואכל כו' שכ' וז"ל אך במה שנסתפק ה' גבי גזל אם מוציאין מיד המשלח או"ל קים דאמאי לא מפשט פשי"ל דפטור כיון דקי"ל אין שלד"ע כל היכא דשליח ב"ח לרבינא ואי בעי עביד אי בעי לא עביד לרים דמטי זה אמרו בב"מ פ"ק דב"מ ד"י אלי"מ האומר לאפו"ע לאו גנבו לי ה"ן דמחייב שולחן הכי עבוי' להדיא דגבי גזל נמי פטור להחזיר המשלח וכעת לע"ע א"ד ז"ל.

ולקע"ד יש לתמוה טובא עליה דמר דא"ך כי דפטור המשלח מלשלם מכח סוגי' זאת וא"ך אמתמ"ע מינים דמר סוגי' זאת ד"ה דקתמרש"י בהדיא דקרן חייב לאהדורי ולא כאמר הך דיכא דאין שלד"ע אלא לענין הכפל וה"א גיפה קל"ע על ה' גזע ישי ז"ל הכ"מ אות ק"ש שתמה על ה' שו"ה ז"ל מתשו' מהרי"מ מלובלין ז"ל שפי' בוכת הסוגי' דמשלח פטור היינו כשלא באה הגניבה ליד המשלח אלא דמתה או נגנבה הבהמה בזמן שהיתה תחת השליח קודם שהספיק ליתנה ליד המשלח ועל חיוב זה דאחריות הדבר הגנוב הוא דאמרינן אין שלד"ע ולא קנה המשלח במשיכתו של השליח משנות בעלים לענין שיתחייב המשלח מיד באחריות הגנבה אבל באה הגנבה ליד השליח הו"ל המשלח גנב ב' וחייב הוא באחריות ואם אכלו חייב לשלם ותמהני טובא עליה דמר דלא היה צריך להביא ראיה מרחיק ועפי' הו"ל לאתויי ראיה מהא דרש"י שכ' בהדיא דקרן חייב לשלם ואלי דמייתי מתשו' מהרמ"ע ז"ל לא מצאתי כעת בתשו' מהרי"ע מליבלין. ואפשר דהוא ט"ס ול"ל הרדב"ז ביבמות דפ"א סי' רכ"ט עיי"ש שפי' פי' זה וגם הפי' הא' דכתיבנא בעניותין עיי"ש וכעת דבריהם ל"ע אלא דאציקי לקיים על המ"ל מכל מה שהקשו עליו גם בקי' ה' גזע ישי ז"ל עיי"ש. וכי יתן שמעין את כותו בד' המ"ל כאה יראה דלק"מ ודוק כי קצרתי וכן יש להביא ראיה מהא דכ' המבי"ט זלה"ה סי' ר"ן ח"ב דקב"ו על ענין אחד שתפסוהו מן המלכות בשביל אחיו שאלא ערב בשביל לאונן שהיה עוסק במלאכת המלך והיה חייב כו"כ למלך והעליל עליו ואת אחיו אמר על אחד שמנו כסף אחיו ולוה לאיש יהודי משרתו שילך עם משרת המלך ויראהו אותו והראהו וכיליל הוא ואחיו ואותו שמנו כסף אחיו פרע למלך שלא כדין ועתה רוצה לחייב לזה שאמר למשרת המלך שהוא חייב וזה רוצה להפטר באומרו שאותו השליח הוא חייב שאין שלד"ע וכי הוא ז"ל דאין בעניננו כלום דאעפ"י דאין שלד"ע והשליח חייב היינו כשאין שום הנאה למשלח במה שעושה השליח אבל כשהוא נהנה ממעשה השליח ולא השליח הוא חייב ולא השליח עכ"ל. הרי כתבי' בהדיא דדעת ה' שמבי"ט כדכתיבנא דבנהנה המשלח חייב המשלח ולא השליח אף דאינו אלא הנאת ממון כיש הכא דהגזל בידו דצריך להחזיר הגזלה והשכר שהיה ראוי לבעל המצוה לקח ממנו וע"כ חייב לשלם לו יו"ד ז' ח"ב. ועיין לה' שורשי הים זלה"ה ח"ב פ"ג מהי' רוצח ד"ג עיי"ש.

ועוד מלתא בפומאי דבכ"ד כהי גבור דחייב המשלח ואין זה בסוג אין שלד"ע דלא נאמר כן אלא היכא דעיקר הנזק או האיסור קעביד השליח והמשלח לא קעביד שום איסור כלל כלל לא. ברם הכא שמי שעשה המצוה היינו המשלח והשליח לא קעביד מדי כ"א שערבו בדברים והמשלח הוא שחטף את המצוה בהא פשי' דחייב המשלח. וכי' להביא קצת ראיה לזה מהא שכ' השיפי גבי מודר הנאה מחבירו דאסור ליתן לו ע"י שלוחו וקי' דכיון דאין שלד"ע א"כ איהו לא קעביד שום איסור אי כל שזה המודר הנהנה מנכסיו כאלו היא בעצמו כאן מיקרי ועיקר האיסור בגופיה תליא ושהדי במרוע"ס שמי' זה קיימתיו מסברתי וזיכני ה' דמצאתי דדבר הזה כפשוטו בנדוי' ומזה הוית לה' מ"ל ז"ל פ"ו מהל' מלוה ולוה שכ"כ בפי' וז"ל ע"כ ליתא אין שלד"ע אלא היכא שהמשלח אינו עושה האיסור כגון כהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה שעיקר האיסור הוא הדבור שאמר השליח הרי את מקודשת ובזה לא עשה המשלח שום איסור וכן ה"א דאקף לי קטן אבל היכא דהאיסור עושה המשלח כגון רבית ע"י שליח שהאיסור בעצמו עושה המשלח שהאסור אף שאינו שולח לו הרבית אלא שאוי לשליח תן לי ואני נותן לך כיון שמתחייב לפרוע הריבית כאלו זה הרבית מנכסי המשלח והביא ראיות לזה עכ"ב. א"כ אמור מעתה בכ"ד כהי גבור דחייב המשלח דוקא דאיהו נהנה ממעשה המצוה ולא המונע וז"ב. תו איכא למימר טענא אחריתא לפטור להמונע דהא כיון דלא נהנה מידי איהי אלא גרמא בנזקין וכמו שכ"כ הי' ט"ז ביו"ד בי' כ"ח וז"ל ולפ"ז אין חיוב לשלם יו"ד ז' דדוקא שכר ברכה שהוא נהנה ונטל את חבירו ממנו צריך לשלם לו משא"כ כאן שאינו נהנה ואינו אלא דמבטל א"ח מן הנאת חבירו ומזיק בעלמא הוא עכ"ל.

הראת לדעת דבכ"ד כהי בהדיא דפטור המונע. איברא דמזה הוית לה' דבי"מ ז"ל ח"מ סי' י"ט שדחה ד' הט"ז הללו וכו' וז"ל ואני שמעתי ולא אבין דהכא אי חשבינן ליה כהגיע לידו כיון דהמצוה לפניו ומוטל עליו לעשות ומשו"ה החוטף ממנו הו"ל כגזלן א"כ מ"ל דהחוטף המצוה כהכה ועשאה מ"ל חטפה המצוה ממנו והוא לא עשאה דשים הא הפקידה מחבירו כו' ואי לא חשבינן ליה כהגיע לידו וא"כ הו"ל כמניעת ריוח אי מניעי ריוח חשבינן ליה כנזקין דפטור א"כ מ"ל עשאה וכהכה נ"ל לא נהנה כיון דאפי' כהכה הוא מונע פטור כו' עד שכ' דאין ללמוד מד' הט"ז הללו דדבריו איכם מוכרים א"ד זלה"ה. ולרבי הרואה לפקצ"ד נראין ד' ה' ט"ז בכורים וככונים וכל עיקר ע' דסי' ב' ר"ג יו"ד ז' לאו

מהכי

מהאי טעמי שכ' הרי נמה שפיר ז"לה"ה אלא עי' רבה איכא וקי"ע דהגוזל חפץ ומכירו חייב מן הדין להשיב לו הגזלה ואם לאו ישלם לו דמי שיווי גרם הכא כיון שהוא עשה המלוה וגזלה ממנו כיון דא"א להחזירה בשום אופן אחר דלא כתנה להשבון חייבו ליתן לו יו"ד ז' על שכר המלוה הזאת והם תקנו דבר קצוב לכל מלוה דיתן יו"ד ז' כדי לקיים מצות השבת הגזלה. אלא דאין גובין אותו בזה"ז דהגזלה שגזל לאו ממון חשיבה כלל ומעתה כיון דחיוב יו"ד ז' הייתו מדין שיווי הברכה דצריך להשיב דמי המלוה א"כ היכא דלא נהנה מהמלוה כ"א שמנעו או באופן דכשעשאו הוא לא עשה שום מלוה כלל פשיי דפטור כיון דהוא לא גזל ממנו שום מלוה כי היכי דישיב לו המלוה דהיינו היו"ד זהובים אלא הו"ל כמזיק בעלמא וגרמא בנזקין פטור זה כלקע"ד כו' הט"ז ז"ל.

ברם אזה הוית לסתויע ז"ל בקה"ב מעדכי מ' בבי' על הכא"ם. פ"ו דחולין שכ' וז"ל כי הרי"מ ח"ל יש מי שסוברת שכל המונע בעלים מלעשות מ"ע שהם ראויים לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם לבעלים יו"ד ז' ע"כ כוי' דר"ל דהמונע הוא חייב לפי שזה שאחר כדין עשאה כיון שהבעלים לא היו יכולין לעשותה ולפיכך מחייבין לאותו שהיה מונע להבעלים מלעשותה עכ"ל מבוי' יוצא מדי אלו דס"ל בדעת הר"מ דהמונע הוא חייב הסך די הט"ז הללו ולפום ריהטא נראין לכאו' דברים תמוהים דהרי אין זה אלא גרמא בנזקין כיון דכל עיקר טעמא אינו אלא בעד חיוב שכר המצוה שעשה וא"כ היכא שמנעו והוא לא עשה שוי מצוה מאי איתי לחייבו דבשלמא אי אמרי' דקנסא הוא ניחא דכיון דסבב למונעו אף דלא עשה שום מצוה חייב אבל לפי כל מה שנתבאר לעיל דדעת הרי"מ דדינא הוי וחייב לשלם לו דמי המצוה שגזל ממנו א"כ היכא דלא נהנה מאי איתי לחייבו: וכדי לוי' דכוונתו הייתו דאף דלא עשה שום מ' מ"מ כיון דכל כוונת המונע הן היתה לעשוי' המצוה חשבינן ליה כאלו כבר עשאה ומאי דלא עשאה היינו משום שקדם אחר הא לאו הכי הכי הוי עושה אותה ומשו"ה מעשי' כאלו עשאה וחייב לשלם דהו"ל גזלן גמור מאותה שעה אלא דקדם אחר וגזלה ממנו ועכ"פ הט"ז ז"ל פליג בהדיא וס"ל דפטור ועטיר מלשלם כל שלא נהנה. ואפ"ל לכאו' דגם הט"ז ז"ל מודה גם בזה היכא דכונת המונע היתה לעשות הוא המ' ומאותה שעה הו"ל גזלן גמור. אלא דמלי' אחר בא וגזבו לו. ברם היכא דכונת המונע מתחלה הן היתה להזיקו וידע אינם בנפשים דבעשות מצות הכיסוי לא יעשה שום מצוה ולא יהיה לו שום שכר עיין כהה"א דהט"ז ז"ל או במונע א"מ והוא לא יעשנה כלל דמעיק' כשהתחיל למנוע א"ה לא היה דעתו כלל לעשות הוא שום מצוה א"כ לא חשיב ליה גזלן אלא מזיק וגרמא בנזקין פטור' ופשי' דלא גרע זה מהא דפסקי' מהר"ם סי' שפ"ו דהמזיק לחבירו בעלתו שיעץ לו פטור דאינו אלא גרמא בנזקין עיי"ש וא"כ הכי אף שמנעו אינו אלא גרמא בנזקין ושאני לן לאיכא דכוונת המונע היתה לעשות הוא המצוה דמאותה שעה חשיב ליה גזלן ולא"ד לשאר דיני גזלה דבעלמא דזה שנקרא גזלן היינו כשגזל החפץ דבאותו החפץ יש ממשו' ובשעה שגזלו דוקא נקי' גזלן ברם הכא כיון דמה שיוכל הוא להיות גזלן הינו עיי' שימנע את חבירו דאם לא ימנע איך יהיה אופן לעשות הוא המצוה וא"כ בההיא שעתא שמנעו דכוונתו היתה כדי שעי"ז יוכל לקיים המצוה תכף נקי' גזלן דכבר גזל ממנו המצוה אלא דבא אחר וקדם וגזלה ג"כ ממנו.

ומעתה אחרי הודיע אלקים אותנו א"כ זאת ככי ברור דפטור לוי המונע מטעם גרמא בנזקין דלא גרע מההיא דכי מהר"ם סי' שפ"ו דכתיבנא לעיל ואף הי' מעד"מ זלה"ה אז"ל ומודה בזה היכא דכוונתו הן היתה להזיק ולא לעשות הוא המצוה דאז פטור המונע וכ"ש היכא דלא עשה כ"א עפ"י שליחותו דהא ודאי כולם מודים דחייב המשלח וכמו שהארכנו לעיל דחייב להחזיר דמי המצוה. וז"ב וע"ד הספק הנופל בשאלה מי יזכה בנכסים הללו המוהל או אבי הבן נראה ברור דזוכה המוהל דוקא וכמו שמבואר יצא מדי כ"ת והכא"מ שהבאנו לעיל שכ' בהדיא ותבע הראשון מן השני ז"ה. איך שיהיה אסיפא דמלתא בהא סלקינן ובהא נחתינן דחייב המוהל השני לשלם למוהל הא' דמי המצוה שחטף ממנו ואף דלא מגבינן לה' השתא מ"מ אי תפס לא"מ ועיין לה' לב חיים כר"ו דקי"ל ע"ד מ"ם ע"ש ודוק. זהו מה שעלתה מצודתי ליד העני ותפלתי על חכם השוב לור ישרי' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כי"ד א"ס המעתיר עכי בעוניו השמח בחלקו. הלע"ר

רחמים חיים יוסף
פראנקו ס"ט

סי' נח

אחת תשובתי אליו

ראיתי את השאלה ואת אשר כגזר עלים מאת ידיין הימא דכפתאי מאר נשרי התמ"ס השלם רחמיים לח"יים יוסף עיניכו כר"ו ורלה לעמוד ע"ד דעת הדיוט. וכשאני לעצמי אין השגאי מסכים ללאת ולבא בדרך ארוכה כי ע"כ סנה אנכי בא אליך בקלייה השומר. הקי' כתי' על מרן המבי"ט ז"ל ביו"ד סי' כ"ח על מאי דלדר לוי דאם יכלך לחזור ולגלותו חוזר ומגלה אותו ומכסהו. דא"כ למה חייבו ר"ג יו"ד ז' על שכסה שלא מדעת השוחט הרי אלי' מיתר המכסה לחזור ולגלה את העפר ולכסה אתה אין דליתא כו'. ולדידי לקי"מ דע"כ ל"כ הי' ז"ל אלא דהנמירה בידו אם יכלך לחזור ולגלותו וכיון דהנמירה בידו מה כחו יפה של המכסה לוי' לו אחזור ולגלה ואתה תכסה כדי לפטור עלמו מהיו"ד ז' זוים. עוד הקי' בעיקי' הסוגיא דאמאי לא מגבי' אי יו"ד ז' דחייב ר"ג הייתו הי' על המלוה והי' על הברכה ואחר הת'פים אף הוא כאה להרי' מיר"א ז"ל בספר יוסף בתשו' סי' ז' שהק' כן מבם בנוה מהרש"א ז"ל בסי' ח"ל כו'. לא היה מן הלייך לספם ונאמר דהר"ב הכתם לדוד ז"ל שם דקי"ד קע"ד הק' כן. עוד הקי' ע"מ פלא ליסב הי' מיר"א ז"ל שם לדקדוקי של מהרש"א ז"ל דא"כ מקום ישיב כלל דמי זה אמר ותתי דמאי דאיתו דיכא דר"ג הייתו הא למגמר דעיקר חיובא יו"ד ז' הוי דכונת הש"ס בגורה כו' עד מ"ם ומה זו כאיה דפשיטא להסוי' דהמ"בל דחיובא הי' על חדא מתרי ע"כ. וכשאני לעצמי הן הנה דברים שאין ראוי להשיב עליהן אמנם כדי שלא תהא שתיקה כהודאה וכמסכים ע"ד. זאת אשיב דאטו הי' ז"ל קאי' דמאי דאיתו הך דר"ג הוא למילף דעיקר חיובא יו"ד ז' ולדרבא איפכא קא' הרב ז"ל דברייתא דמובל לא קתני אלא פ'סוקא דהיכא דטעין אתה אמרת לי דפטור שסובר או הקולץ אלא דהי' ז"ל עשה הכרח דמ'ינה לי פשי' לן דיו"ד ז' שחייב ר"ג הוי שכ"מ או שב"ב אתי' שפיר דלא סולכך הנא דברייתא לאשמועי' דבר ותוספו דאי לא טעין אתה אמ"ל דחייב שסובר יו"ד ז' משום דסמך על הך ברייתא דכשוי'. אלא א"א דיו"ד ז' דר"ג הוי שכר שניהם הו"ל לתנא דברייתא לאשמועינן דאי לא טעין כן חייב לשלם הי' כיון דים מקום לטעות ולוי' דמה דחייב ר"ג התם הוי על א' משניהם וא"כ היכ אתי לאחויבי יו"ד ז' אלא ודאי מדלא סולכך התנא לבארו משמע לסדיא דפשי' ליה הדבר דחיובו דר"ג לא הוי אלא על אחד משניהם שכ"מ או שב"ב ומ"כ נשמע דהכא ג"כ אי לא טעין אתה אמ"ל חייב יו"ד ז'.

עוד הקי' ע"מ שהקי' ה' להם התודות פי' כסוי הדם ע"ד הרין ז"ל דאסתמיעתיה מיניה די התוס' פי' המובל ופו"ר להש"ך ז"ל סי' שפ"ב שתמה עליו כן מאי דנכסים כו' ואנכי לא ידעתי מה הלי' לומרת מאי דנכסים דהש"ך לא הקי' כ"א מדי התוס' הנז' והתוס' כאשר יגי' הרואה ובלי' קלרה דבר. עוד הקי' ע"מ דטעמא טעים מהרש"א ז"ל בסי' ת"ל ע"ת דקי"ל להתוס' בפי' כ"ה עמ"ש בגמ' או מי זהובים אתה נוטל ולא הוקי' להו כן במ"ם עקודם אי שכ"ב מי הוי
דלא

דלא זכה להבין דבריו ז"ל דאשמעינן מיניה די התוס' בפסחים דקי"ג ד"ה ולא היה ואכ"א דאמרי האמת אתו שלא. שבין די ה' ז"ל וקו' איכי מכיר דהתם בפסחים לא מיי' על הסיא עובדא דכי דלא היה שם כוס דזה היא לו' כיון דא"ל כוס ש"ב אתה שותה אלא מיי' דאף דהיה שם כוס איכו מן הראוי לשלם לו יו"ד ז' בשבילם כיון דלפעמים מברכין ברהמ"ז בלא כוס וא"כ כיון דאינה עצירה כוס אינה מוכרחת כדי לשלם לו בעדה ומה שהירה יש בזה לטעמו של הרב ז"ל דהי ז"ל ליק אלא דקושיתם ליק על ההיא דלעיל דכיון דלא מדכר כוס א"ל דמיירי בלא כוס מש"כ הכא גבי ר' דקא מדכר כוס ליכא למימר דלא היה שם כוס. אבל אחין דיש להכך באריא דאף דהיה שם כוס איכו חייב כלום בשבילו כיון דלפעמים כו' ומ"ש בכונת די התוס' דהתם בפסחים. כבר ראיתי לה' שנן שמר דין ע"ד שכי כן וכנכי שהוא זכרון חלי גכב ועיין למהרש"א ז"ל בח' מ"ק בח"י לאולין דקי"ז ע"ב שה"ד מהרש"א ז"ל הכלו ולא הקי עליו מדי עי"ש.

כי מן הנישכר יש להרגיש קלת על ה' מהרש"ל ז"ל שכי שם. דקי"ד ע"ד בביאור די רש"י ז"ל וז"ל וברכת היין אינה מן הכלל מאיזה טעם שיהיה אי מטי התוס' א"ן עמוס דאינה מוכרחת דבי' דברהמ"ז אינה טעונה כוס ע"כ ולא זכר שר דגם טעמא הואת משנים היא מהתוס' ז"ל שם בפסחים גם מה שהלה לאלץ בעד הש"ך במאי דהש"ג עליו ה' מיד"א ז"ל מההיא דפסי' וברכות עי"מ דדחיקא ליה לו' בההיא דקאמי כי כוס ש"ב אתה שותה דקרי ליה הכי משום דמברכין עליו ברהמ"ז מלבד דאיכי רואה שום טעם בדבריו עוד בה דבההיא דברכות לא הזכר התם דמברכין על כוס של ברהמ"ז בפה"ג ומי הגיד לו כז זה ומן השמם קרי ליה כוס ש"ב ומשמע אפי' דאין מברכין עליו. גם מה שהלה ליישב די השריטה על מ"ש עליו ה' מיד"א ז"ל בם דמ"ש שהרי כ"ג חי"ב מי זבובים הוא אגב שיטפיה לדידי אין כאן ישוב כלל דלשמות סיילג שפר לכ"ג בלע"ד ואין זה אלא דרך דרש ולישוב כזה יותר מתוק לשכי לו' שמופת אגב. גם מה שהלה ליישב תמיהת ה' מיד"א ז"ל על רש"ל ושך ז"ל דמקום יש בראש ליישב דבריהם בטו"ט ודעת כו'. גם בזה לא מלאתי לו מקום ואל"ל טעם דאיך יוליק לו' על ברכת בפה"ג דהיא ברכה ע"מ דאורייתא של ברהמ"ז דא"כ אלא ברכה על הכוס וא"כ אף אי אמרינן דברהמ"ז טעונה כוס כיון דאיכו אלא מדרבי לא קרינן ביה כ"א ברכה ע"מ דרבי שאמרו דטעונה כוס וכמ"ש שם ה' מיד"א ז"ל וכה אמר מר דכוס ש"ב נמי איכא מלוה בהדה דקי"ל ברהמ"ז טעוי כוס ע"כ ולכתו ז"ל כמ"ש ח"ש וישובו של ה' ז"ל שגם שכי שם שהוא בדוחק עיין בשי' מש"ב ביו"ד סי' כ"ח שהביא מה שהש"ג עליו בזה ה' כמוהרד"ף ז"ל והחזיק בדבריו וכי שהוא ישוב נכון עי"ש.

גם מה שהקי על ה' מהרש לדוד במה שהלה ליישב קו' התוס' דפי' כשו"ם שם עפ"י דרכו של הש"ך דהברכה רביעית היא ברכת מע"ג דדלמא הי' ר"י כר"ג זקכו עיין לה' מיד"א ז"ל בשי' מחב"ר שם שהקי' עליו כן. ועו"כ ע"מ שהקי' הלח"מ פ"ב מה"ב עי"מ דס"ל להרי"מ ז"ל דברי תע"ב הוי דרבנן מההיא דפי' כל"מ דאמרינן התם אלא דיליף לה מזי המינים כו' ואע"ג דאמר שם בשמעתא אלא סברא הוא משמע דמהא לא סדר ביה דליכא שום עי' למיסדר ואפשר דאיכא עי' כדכתב הביי' כו' ולכך קבור דכשאמרו בגמ' אלא מזי המינים כ"ל אפי' דתאמר דז' המינים הוי דאורייתא אבל לפי האמת איכו כן וידיין הריים כריו כי עי"ז וז"ל והכם למאי דעלה בדעתו דיע לכדר דמ"ש אלא דיליף לה מזי המינים לכדרין קתני מזה סוית להגאון הפר"ח בליקוי א"ח שהקי' כן ותי' ככל המזון שזה ע"כ. ואכי הרואה עירוב פרשיות קא חזינא הכא דמיי' הפר"ח הוא בדרך אחר ומר אמר מדא ומא"ה דהפנים לא קאמר דמ"ש אלא דיליף מזי המינים כ"ל אפי' דתאמר דז' המינים הוי דאו' וכמ"ש הלח"מ ז"ל אלא לקושטא דמלתא קאמר הכי והייכו דמעיקי' הוה משמע ליה להש"ס דוברכה לא קאי אלא אלחם ומשו"ה יליף שאר מינים מכרם וקושה אלא דכי אשכח היכא הדר ביה למימר דוברכה קאי לז' מינים למילף שאר מינים מיניהו וכיון דנבסיף אשכח היכא כתי' לז' מינים וברכה נפק"ל משברא הדרינן למאי דהוה ס"ל מעיקרא דוברכה לא קאי אלא אלחם. כמלא דלפי"ד הפר"ח ז"ל מ"ש אלא דיליף מז' המינים הוא כפשטיה משום דהוה ס"ל להש"ס דז' המינים הוי דאורייתא אלא דשוב הדר ביה.

גם מ"ש על הלח"ם דעלה בדעתו לכדר כו' וכלו' דכך עלה בדעתו לכלו' אבל לא הכוה לאמרו בזה וכשאר הדבר אללו בלי"ע לא מזיכא כהאי שיתא ע"ג הלח"ם אלא אדרבא כה רוגזיה בהכי אלא דרקע בגוילתיה בדרך אפשר ולא הלי"ע בקוי"ד אלא מאי דקשיתיה ליה עוי' מההיא דכע"נ רבעי וח"פ לעיל בדי ה' ז"ל. הן אמת דלא עליו כרי' תלונותי כ"א על הרה"ג מרן זקנכו ז"ל בשי' מ"ת הי"ג שי"א אשר ה"ד הוא כרי"ו דברי מדי ז"ל שהבין כן בדי הלח"ם ז"ל שכ"כ וז"ל וראיתי שהלח"ם תפס עליו מהא דכרם רבעי והעלה הדבר בלי"ע כו' ע"כ. ואחרי נעי"ר אין כרי כן מדי הלח"ם ז"ל וכמ"ש ועיין לה' באר מים ז"ל בגי' דינקותא דיי"ב קוע"א שכ"כ להדיא על הלח"ם דלא הלי"ע כ"א לקו' השנית עי"ש. עוד הקי עי"מ דתרץ ית"ב הרמ"ז קו' הלח"ם ז"ל על הר"מ בההיא דכע"ר עם מ"ש ה' שדה יהושע ז"ל ז"ל בפ"ז דשאם דדבריו נפלאו ממנו ולא יכל לקוי"ד כו' אכי ערם אשילה לדבר אליכה לא עמך מאי דשיוות קשה הוגד לי בדי ה' ש"י ז"ל בשיק דערלה דתניכן התם במתני' העלין כו' והשמדר מותרין בערלה ובנזיר וברבעי ר' יוסי אוי' השמדר אסור מפני שהוא פרי ואמרינן עלה בגמ' תני ר"י אוי' שמדר אסור מפני שהוא פרי וקשיא אי אסור בנזיר למ"ל פרי אי פרי הוא יהא אסור בכל כו' והוקי' לו להרב ז"ל דמאי קא מקשה אימא ה"ק דמ"ש ר"י במתני' אסור מפני שהוא פרי אכולהו קאי והביא לי' הרי"ש ז"ל בפיה"מ וז"ל ר"י אוי' שמדר אסור. יש מי שהופך ביאורי' דאנזיר קאי ופליג עליהם דאם פרי הוא יהא אסור בכל ע"כ ופי' הוא ז"ל די הר"ם דלאו אירושי' דמכילתין קאמר שהרי ליה דתכי הכי הכא כלל אלא אשמיא דפי' ג' מיכין קאי דאיתא התם לחים לרבות את השמדר מתכי' דר"י הי"א דר"י. אמר שמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי ועלה קאי הר"ם ז"ל ואמר יש מי שהופך ביאורי' דאנזיר קאי וא"כ היכא דמקשה כאן אם פרי יהא אסור בכל אהתם קאי והכי פירושא ר"י אוי' שמדר אסור מפני שהוא פרי הך מתכי' פירשוה במס' נזיר דאנזיר קאי שכן אמר התם וכו' והשתא התם קאי ופריך אי אסור בנזיר למ"ל פרי כלו' את אמרת דהא דאמרינן שמדר אסיר הוא בנזיר דוקא וא"כ אי אסור בנזיר למ"ל פרי כלו' כו' ואי פרי הוא כלו' כו' א"כ אמאי קא אמרת דמ"ש ר"י במתני' השמדר אסור שהוא בנזיר בלבד אימא דעל כולהו קאמר ומשיק דר"י אכולהו קאמר והיא דנזיר נשארה בתיקו אשר ז"ל.

ואחרי בקשת אלף מחי' אכרי הדיוט לא זכיתי להבין איך אפשר לפרש ולו' בכונת די הר"ם דקאמי' יש מי שהופך ביאורי' דאנזיר קאי דהייכו על ההיא דפי' ג' מיכין דמאי דקאמר התם דר"י אמר שמדר אסור בנזיר כו' לאו למימרא דדוקא בנזיר קאמר אלא כי"י דמיירי בלבד כתי"ב אלא משום דהתם קאי בנזיר דקאמר לחים לרבות את השמדר דאסור בנזיר ומשו"ה קאמר מתני' ר"י הי"א דר"י אמר שמדר אסור בנזיר כו' כלו' דמ"ש ר"י במתני' סתמא שמדר אסור מפני שהוא פרי אכולהו קאמר וא"כ לדידיה לא לנזיר אסור ח"פ לעיל וא"כ איך אפ"ל דעלה פריך הש"ס הכא אי אסור בנזיר ל"ל פרי כו' ועוי' דא"כ התם בנזיר הו"ל לאקי' כן דמייתי התם מי שהכאה לאו דר"י דאנזיר קאי ולא הכא. ועוי' דאעיקי' איך אפ"ל דקוי' הש"ס דהכא היא על מאי דפירשוה התם דאנזיר קאי והעיקר חסר מן הספר דהו"ל להביא ההיא מתכיתא ולהקי' איו מוכרח לוי' כמאי דפרים לה ה' מהרי"ר אליהו ז"ל דהי"ג לה הכא הכי ר"י אוי' שמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי וכי דכ"ן דפי' הר"ש ז"ל ועלה הוא מאי דקאי הר"ם יש מי שהופך כו' ולפ דהן הן הדברים הנאמרים התם בנזיר לא פחות ולא יותר שהיה היא דהכא

קאי

קאי על מתני' דקתני ר"י סתמא סמדר אסור דאיכא למשמע דאכולהו קאי ועלה פרושי קא מפרש לה בשים דלא הי"ל אלא ע"כ לא קאסר ר"י בסמדר אלא בנזיר ומשו"ה שפיר קא פריך עלה אי אסור בנזיר לש"ל פרי כו' וכמ"ש מהרי"ל אליהו ז"ל.

[אמר המגיה גם הגאון מהגר"א מווילנא ז"ל בפי' הארוך על משניות ד' ווארשא גרים הכי וז"ל ר"י או' סמדר אסור ירושלמי. הג"ה ר"י או' סמדר אסור בנזיר משני שהוא פרי כו' ע"כ].

תו איתא התם תני פרי אתה פודה ואי אתה פודה לא בוסר ולא פגים ופי' לה הר"ש ז"ל וז"ל אמתני' דתני ומותרין ברבעי קאי ואשמועי' דלא מבעיא העלין והלולבין ומי גפנים והסמדר דמותרין ברבעי אלא אפי' פגים שהם פירות שעדיין לא נתבשלו כ"כ וקראם פרי כו' אפ"ה מותרין ברבעי משום דכתי' ברבעי יהיה כל פריו כו' פרי גמור בעינן כו' ואית הכי שנינו בת"כ כאמר ברבעי תבואתה מלמד שאינו נפדה אלא תבואה מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבא לעונת המעשרות ע"כ ובוסר ופגין כבר באו לעונת המעשרות כדתנן כו' וי"ל דהכי פגים ובוסר דקאמר הכא ר"י היינו הפגים קודם שיזריעו כו' דעדיין לא הגיעו לעונת מע' ועו' י"ל דר"י דברייתא דהכא פליג אברייתא דת"כ וטעמים כו' אח"ד ז"ל. גם דבריו אלה לא זכיתי להבינם חדא דלא קיים בגוף דשתא דמתני' קאמר דהך דתני פרי אתה כו' ארבנן דמתני' קאי דקאמרי ומותרין ברבעי ול"מ קאמר. ובוד מוקי לה דר"י קאמר לה ועו' דלפי פי' ז"ל דהך דתני פרי את"פ כו' אתא למימר דבוסר ופגים מותרין ברבעי ואף לאכילה במשמע א"כ איך הפה יכולה לדבר ולוי דר"י קאמר לה דבשלמא למאי דפריך לה אח"כ וקאמר דכ"ל אין אתה פודהו ואין אתה אוכלו אלא יקברו שפיר מצינן למימר דר"י קאמר לה. אמנם לפי מאי דפרים לה השתא דמותרין אף באכילה ואין בהם תורת רבעי כלל. איך אפ"ל דר"י קאמר לה דהכי איתא במכים לאיסורא דהשתא סמדר דקדים קאמר ר"י דאסור ברבעי וכדעסקי' דאכלהו קאמר במתני' ר"י סמדר אסור בוסר ופגים לא כ"ש וכבר עלה בדעתי לוי' דק"ל לפי' ז"ל דר"י דברייתא לאו היינו ר"י דמתני' וכמו שכן משי' מריהטא דלישניה דדייק ותני על אתה כו"כ ר"י דברייתא אלא דעומד לנגדי מאי דכללו לנו רבותינו בעלי הכללים דכיון שהוזכר ר"י סתמא במתני' ובברייתא איכו אלא ר"י ן' חלפתא.

כי מן הנ"ל מה מאד אני תמה על ס' מאמר המלך שכ' בדמ"א ע"ד וז"ל. ושו"ר הדבר מפו' בירוש' דערלה גבי פלוגי' דר"י ורבנן בסמדר דתני שם ר"י פרי אתם וס"א פודה לא בוסר כו' הרי דר"י אית ליה דאפי' סמדר הוי פרי וחייב בערלה מ"מ גבי נזיר אית לן ג"ש ומשו"ה איכו חייב בנט"ר עד שיגיעו לעונת מע' וכ"ר לה' פ"י דפי' כן בפי' הירוש' ע"כ עו"כ שם בדמ"ב רע"א ע"מ דתמיה ליה ממתני' דעקוקולקלות וחרלבין וז"ל ואין לו' כו' דהכי ר"י מודה בנט"ר דאינו פרי כדאמרי' בברייתא שהביא הירוש' דכתבנו לעיל דהתי' הוי ר"י כמלא דבנט"ר מודה דאינו פרי דע"כ ל"פ אלא גבי ערלה ונזיר אבל בנטע מודה כו' עכ"ל ומלבד דקי' עליו איך כיח"ל פי' הר"ש ז"ל לוי' דר"י הוא מאיים דהך ברייתא לפי הך פי' דהיתרא אתא לאשמועי' אף באכילה דבר שאי"א לאוי' וכמ"ש עוי' קל"ע דא"ך שיי"ל הדבר כ"כ למימר דע"כ ל"פ ר"י במתני' אלא גבי ערלה ונזיר אבל בנטע מודה מאחר דשם בירוש' כבר איתותב למי שאלה לוי' כן ואסיקנא דאכולהו פליג ר"י וקי"ל סמדר אסור ולא עוי' אלא שראה לייחס ס' זו ג"כ להרא"ש ז"ל שאחר שהי"ד הרא"ש ז"ל בהלק"ט סי' ערלה הביא שפי' האחר שפי' הר"ש בהך ברייתא דתני את"פ כו' וסיים וז"ל ות"מ לפי' הרא"ש ז"ל מוכח דלהיתרא דנט"ר קאמר ר"י כו' ע"כ. ולפי האמור לא כן הדבר דעי"כ לא פי' הרא"ש ז"ל דלהיתרא קאמר בברייתא אלא משום דלא גרים לה בשם ר"י אבל אי הו"ל הגירסא הכי לא היה יכול לפרשה הכי מטעמי האמור וז"פ לע"ד. עוד חזה הוית לה' ש"י ז"ל שהביא וגם הרא"ש ז"ל דמייתי לה להך ברייתא דפרי את"פ כו' בלי חג"א סתמא ושכן העתיק לשון מהר"ם סיריליו בפירושו ובסו"ד כי פלאה למהר"ם סיריליו ז"ל שכ' וז"ל שמא איכו סדור דלרבנן מספקא לר"י אי הוי פרי אבל בדיעבד כו' ע"כ. ואנכי לא ידעתי איך כיח"ל הדבר ולא כרגם דהוו בי ליסני דקתני אהדדי דמאחר דזאת הברייתא העתיקה מהר"ם סיריליו ז"ל בסתמא היכי כי אח"כ בשמו דלרבנן מספקא לר"י כו' דמהך ליסנא מוכח להדיא דהוא גרים לה בשם ר"י ולא בסתמא באופן שכל ד' הרב ש"י בזה צ"ע.

אלא מעתה נחזור למאי דאתאן עלה במאי דק"ל לידיין פרי"ח לרבנן הי"ו ע"ד הרמ"ז ז"ל משה א"ם הפלאים דא"ב דתקוים אתכו למדה"ח דקי' דהלול אצטריך לגופיהו אצטריך בנמי' השי"נ כל דבר נטיעה כו' חקשי ליה אעיקר דגם לזה ליכא שום ילפותא דאצטריך לגופיה חדא לאתויי והדר אכליה והדא לפרי את"ם כו' ולדידי הא לקיימא שהכי לפי דרכו של הרב ז"ל דהשים הכתיב לו את הירך לוי' סנימא כו' משום דבעי לאקשויי מעתן דתני כרם ואתין דלקיטעא דמילתא אפי' למ"ד נטע קבי"א. א"כ בדרך זה הוי נ"ב מ"ש בשים אח"כ ולמאן דתני נטע שהיכם כו' וכלוי' דבי כתי כימא דאייתר קרא לברכה וכתלים עיכיכי בקוי' הכופלת בזה אכתי לא הוכח לנו דהשי"נ כל דבר נטיעה כו' אלא שה' ז"ל קילר את הכתב אלא דמה שהקי' עו' על הרמ"ז ז"ל דאעיקרי' הך דרשא דפרי את"ם איכה מתיבה הילולים אלא מרימים דקי' דכתי' כל פריו כו' שה ודאי דקש"א וכעת לא מלאתי מקום ליישב ד' ה' ז"ל. אלא דאעיקר הם אכבי בדי' ה' ש"י ז"ל דאייתי בידים הרמ"ז ז"ל דהוקי' לו לה' ז"ל עמים בירוש' שם בש"ז דפלא כי זיכרה אמר מכין שהוא טעון הילול קודם הלולים כו' וגם בת"ד בש בפי' כל"מ דאמרי' דמר הילול הוא לוי' אחלים והדר אכליה וכי' וז"ל ולע"ג דאית קי' בהדייא ואיה אחר יחללנו מ"מ תרוויהו לריכי הלולים אצטריך למדרש פרי אתה מחלל ולא סמדר ואצטריך נמי יחללנו דאים אחר שטעיי שאיכי בעליו ע"כ ומלבד דקי' עליו איך אשמעינן מיכים דמר מים הראב"ד ז"ל וה"ד הרשב"א ז"ל במי' לברכות וז"ל חד דאמי"ר אחליה והדר אכליה פי' לא שכמליף את הפירות אלא פירושא בעלמא הוא כו' אבל עיקר ההילול ממקום אחר למדנוהו מדכתיב אחר נטע כרם ולא חללו אלא שמעם לא למינו מתי יהיה ההילול וכאן גלה הכתוב שהוא בשנה הד' דדרשינן הא' קי' הלולים שיהא מהולל כקדם שלא יאכל פריו בלי פדיון שיפדנו בשנה הד' עכ"ל. הרי מבואר דהראב"ד ז"ל כבר כרגם עוה ופי' באופן שמועיל. עוד ק"ל בעיקר היכולו שכי דהלולים אצטריך למדרש פרי אתה מחלל ולא סמדר דהלא זה כבר נפקא מקי' אחריכא דכתי' שם להוסיף לכם תבואתו דדרשינן מיכיה בת"כ וה"ד איהו גופיה ז"ל שם גבי ערלה תבואתו מלמד שאין כרם אלא תבואה מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבא לעונת המע' באופן שגם דבריו בזה צ"ע ומתמיהת על הרמ"ז ז"ל דמלבד שלא כרגם מכין אלא אדרבא שהאם ד' ה' ז"ל עיקר ויסוד ליישב עליהם קו' הלח"ם ושוא פלא. ומה שם להקי' בזה ע"ד התוס' שם בפי' כל"מ ד"ה אחליה ובשאר דוכתי עיין לה' שמחת עולם בפי' לברכות ובס' ברית יעקב דכי"ז ע"א וכו'.

עוד חזית ק' הוגד לי במ"ש הרמ"ז ז"ל ד"א ע"ד אחר שהביא בה הסוברים דברכה מע"ג הוי דאוי' וז"ל ואיכרא דדעת התוס' מפו' יולא דקי' אסמכתא הוי והיא גופה איכה אלא דרבנן עכ"ל. ואחרי נע"כ דבריו ל"ז להבינם דמי גילה לו רז זה דכונת התוס' הוא גם על בי' מע"ג שהכי לא כתבו אלא על קי' דקדם הלולים שאיכי סוברים ללמוד מיכים לכל דבר שטעון ברכה ע"ז הוא דקאמרי דאיכו אלא אסמכי' בעלמא אבל אה"ן דלזי' סמיכים ש"ל דלריך לבי' אחריהם מהתיו מקי' דואכלת ושבעת וברכת וכמו שפירש"י ז"ל וכמו שכ"כ ג"כ הרשב"א ז"ל שאף שכי דקרא אסמכי' בעלמא וכדי התוס' כי דזי' המיכים טעוי' ברכה לאחריהם מהתיו וה"ד מרן הקי' ז"ל בית יוסף סי' ר"ט והט"ז לזה דמרן ז"ל שם הביא

הביא פי' הר"ן והסמ"ג דס"ל דמע"ג הוי דרבנן ולא צריך
עמהם להתוס' ול"ת דאין זו כשיטה דא"כ ז"ל לאידך גיסא
הי"ל לצרף די התיבו' עם הכת שסוברי' דהוי דאורייתא הא
לא קשיא דכיון דלא פירש בדבריהם להדיא הכי נשויה
לא הביאו משא"כ אי ס"ל למרן ז"ל בכוונתם איפכא דגם
ע"ז התיבות קאמרי הי"ל להביאו דאז הוי הדבר מפורש וכ"כ
ק"ל על הי' כאשון ללון ז"ל בא"י לברכות שכ' וז"ל אלא
שברא הוא איכא פנים למימר דכל ברכות חוץ מברש"מ שברא
הוא דהוו ואפי' ברכת ז' המינים ואפי' דברים שהוא דקדם
אלולים אסעי' בעלמא וכמ"ש התוס' ואיכא פנים למימר דדוקא
דבר שאין בזרע שוא דמייתי ליה משברא אבל כל גידולי קרקע
ולפחות ז' המינים מיהא דאורייתא עכ"ל ואהמ"ר קי הדבר
מכיל למימר הכי בכונת התוס' וכמ"ש.

עוד ק"ל על הרמ"ז ז"ל דלפי מאי דפשיי"ל בדעת התוס'
דהוי דרבנן כשהביא שם קצרן ש"ד דבפלוגי' מהכ"א
והביא מערכה מול מערכה למה זה לא הביא גם די התוס'
עם הכת הסוברי' שהוא הר"מ ושאר רבוותא דס"ל דאינה אלא
דרבנן. ועי"כ ידי"ן הריי"ף נכיו לתרץ קו' הלח"ם ז"ל עפ"י
מ"ש התוס' שם ברי"ף כיל"ת די"ה אלא קברא. ולא כלה לתי
מרכבת המשנה שם באותו פי' ולפי באר מ"ח ז"ל שם דיי"ב
מ"ב ע"ש. עוד הקי' על מים תלמידי הרי"ף ז"ל ק"ם כילית
בשם רבם דבי מע"ג דרבנן הוא והביא ראיה מדאמרינן שאם
בירך על התמרים ברכת הזן יצא כו' דלשון יצא לגמרי משמע
הקי' מהא דאמרי' בפ' כיל"ת בכימן רעיא בריך ריפתא כו'
ולדידי לק"מ דהם מפרש מאי דמסכי התם מאי יצא דקאי
רב יצא ידי ברכה ראשונה דקאי על ברכת המוציא וכמו שכ"כ
להש"ל ז"ל שכ' דלפי פשוטו איירי בברי המוציא אלא דהאחרוני'
הוקשו דילא שפי' בברי הזן כהר"מ ע"ש. ואף דלפ"ז תיבת
כמי איכה מדויקת כ"כ בפשי' איכ"ל דלא הוה גרסי ליה
וכ"כ להרשב"א ז"ל דלא גרים ליה ע"ש. ועי"כ ע"מ דהוקי'
לו להרמ"ז ז"ל הכי בי' לישני דהרי"י ז"ל דקתני אסדדי.
דלק"מ דז' המינים דנקטי לאו דוקא ונכתו שם לחיי אכשי
בם שכי כן ולכא דאמרי מפי שלימה שכינו זכין לאדם שלא
בפניו ואי"כ לדבר שזה שכי בפניו להדיא במקומו הראוי לו
מה זכים שייכא ב"ש ועיין לפי' החסיד ז"ל בארעי"ד מעני
הבי"ת אוי ק"ח דהליע הכי בי' לישני דרי"י ז"ל. עוד הקי'
עמים הר"מ ז"ל רים ה' ברכות בדעת הר"מ ז"ל למ"ש דמהית
לברך אחר אכי' מזון אחר ז' מינים קאמר דהכי איתו גופים
ז"ל כי בכמה דוכתי בדעת הר"מ ז"ל להסיף דדוקא בהמ"ז
הוא מה"ת ולא מע"ג. ובהיותי בזה עם מעלת ידיין כ"ב אחיאי
זה דודי יוסף עינינו נר"ו אז אמרתי לו בהשקפה ראשונה
דלק"מ דכל עיקר כונת מרן ז"ל אינו אלא לברר דעת הר"מ
ז"ל מחויב ובפה' עלם ע"ד ד"ע לוי דבכל ז' המינים ס"ל
דברכתייהו הוי מדאורייתא. ושוב הכרית מתוך לשונו דאינו
מדאוי' אלא דוקא בהי' מיני דגן והכא בכה יסודו דהכי ס"ל
להר"מ ז"ל ומשם יפרד לכל המקומו' אשר כי עליו כן בשי
הר"מ ז"ל. ושוב בא לידי ס' בן ידיד להרב כמוהר"ע ז"ל
וראיתי שהביא משם ס' המרכבת ז"ל שהקי' כן על מרן ז"ל
וכי דלא ידעכא מאי קשיתיה דזה כתב לכאורה וכבר דמאם
לזו דא"כ הי"ל כוי שהיא קוי אלימתא ומכיה' ובי"ה לא
להכרית ממשמעו' ומ"ש בפ"ס הוא לפי מאי דמסיק הכא
כוי וככל מ"ש. גם מה שהלך ליישב די' מרן ז"ל הללו כעין
מ"ש בשי' אכשי שם ע"ד התרי"י ז"ל לדידי לא ניחן ליאמר
כלל דמלבד דמרוסקין די' מרן ז"ל מדי התרי"י כרחוק מזמ"מ
עוד בה שהכי שים וכי שם מרן ז"ל וז"ל ולפי"ז מ"ש רבינו
דמהת"ו לברך אחר אכי' מזון אחר ז' מיני קאמר ול"ל דזייכי
טפי מדברים אחרים ע"כ. ואם כונת הי' ז"ל דוקא על הלחם
מאי הוקי' לו עד שהולרך לוי' דזייכי טפי מדי אחרים דבר
הידוע לכל ואפי' לתינוקי' אלא ודאי דכונתו ז"ל כמ"ש. ומה
שתמה על הרמ"ז ז"ל ע"מ שבמנהג במ"ש מרן בדעת הרא"ש
ז"ל דס"ל דברי מע"ג הוי דאורייתא אמת הדבר דדבריו ז"ל
תמוהים. ועיין להרב אהל יצחק בח"י להר"מ הי' ברכות די"ה
ע"א שהקי' עליו כן. ולכבי מלאתי הדבר מפורש עוד בדי'
הרא"ש ז"ל בפי' ג' שאכלו על מה שהוא דאמרי' להילא את
הרבים יין עד שיאכל כזית דגן כי וז"ל אבל שתיה כי לא
מהכי דבעינן דבר שהוא לוי. עליו ג' ברכות או שמא בר'
אחת מע"ג שפיר דמי כו' וטעמא כיון דאיכא אכילה ואיכא
ברכה דאוי' שפיר דמי עכ"ל. הרי להדיא דקרי לברכה מע"ג
ברי דאורייתא.

עוד הקי' ענוים מהרש"ח ז"ל סי' מ"ב דדעת רבי' יונה
דברי מע"ג היא דאורייתא דלא כאנכו הדברים
הכם כיא מתלמידיו ולאו תורה דיליה היא ואומר דהא לק"מ
דהן הן הדברים מר"י גופיה ומ"ם בס' הפרק הוא נוכם
כבו של ר"י וכן נקיט בגלאים הרמ"ז ז"ל שם ושאר מפרשים
דוק ותשכח. הן אמת דהי' מעדני י"ט סי' מ"ב אוי' הי'
שביאם בשם תהרי'. ועיין להי' חידא ז"ל בשם הגדולים
סיא דלי"ו ע"א שכי דהלשון הוא מתלמידיו וכך מכרין אותו
הפוס' לפעמים תהר"י ע"ש אלא דמה שהקי' דלעיקי' אין
כונתו לוי' עי"כ ז' המינים כו' וכמ"ש בח"י אכשי שם הא
ודאי קשיא והיא גופה איכא להקי' על הי' המרכבת ז"ל שכי
בדעת רבי' יונה ז"ל דהכי ס"ל דברי מע"ג הוי דאורייתא
ע"ש. שו"ר להי' אהל יצחק שם שהביא מאי דהוקי' לו להרמ"ז
ז"ל בהכי תרי לישני דר"י ז"ל ועיי"ש מ"ש. עוד הקי' ע"מ
שהקי' הרמ"ז ז"ל ע"ד מהרש"ח ז"ל דס"ל דכל דאיפליגו רבוותא
דיכא הוא דנית"ל למימר לחזור ולברך דאדרבא איפכא מסתברא
וכהאיא שכי מרן ז"ל בית יוסף סי' תפ"ט בספי' העומר
הקי' עליו דדעת מרן מבואר דמשום דרוב הפוס' מסכימים
דאינו אלא דרבנן משו"ה הו"ל ספיקא במידי דרבנן והיא
גופא היא כונת מהרש"ח ז"ל כו' וכמו שכ"כ להי' מ"ב דרבינא
הרמ"ז ז"ל דלווה עליו בקול גדול ח"א סי' ו"ו. גם בזה
אנא דאמרי דהן אמת דדי' הרמ"ז ז"ל תמוהים עד שהכי
חנים על הרב תלמידים דבי כי כמוהר"ע ז"ל בס' בן ידיד
סי' מ"ב הי"ב שילא להליץ בעד רבו ז"ל במה שהקי' עליו
ה' המרכבת ז"ל. דהן אמת דמולל אותו לריק מקוי הי' המרכבת
והי' מר ברי' הרמ"ז ז"ל שם שהבינו גם שרהם בכונת רבם
בדי' מהרש"ח ז"ל שכי כ"ל לפסוק כמ"ד דברי מע"ג דאורייתא
דכונתו לוי' דכיון דשלוי' דרבוותא היא למר מדאוי' ולמר מדרבי'
הוי"ל ס' דאורייתא ולחומרא דמעולם לא עלה ע"ד ד"ע ז"ל
להבין כן בדי' מוהרש"ח ז"ל. אלא כונתו להקי' ע"ד הי' ז"ל
דאף דשבת מ"ד דאורייתא היא עיקר משום דרבים כ כתו
עכ"ז איך כתי"ל לחומרא דס"ס הא איכא מ"ד דהוי דרבי'
וכת"ש הי' ז"ל אלא דמאי דהשיבם השיבם לעיקר קו' הרמ"ז
ז"ל דכל קושיותיו הם כלאי מולק ודבריו לדק ומשפט ומישרים
עהס"ל איכא למשדי בהו ברבא וכמ"ש. ואעפ"י שא"ץ כאים
לדבר שכן הוא כונת הרב ז"ל עיין להעי"ן ז"ל שם שהקי'
שכי וז"ל ובזה פסק ב"י וש"ע דלדידן דקבילנא לן דספיקה
בזה"ז דרבנן א"ץ לחזור ולברך ע"כ.

עוד הקי' ע"מ שילא לחלק מרן החבי"ב ז"ל א"ח סי' ק"ז
בדי' הר"מ ז"ל בין היכא שמסופק אציקרא אי חייב
במלוה או לא דאז כשעושה אותה מספק א"ל לברך לא כן
היכא דגברא בר חיובא הוא בודאי אלא דמספקי"ל אם עשאה
אם לאו אז כשעושה אותה מספק צריך לברך. דלא ידע מה
חקן בזה ליישב כונת מרן שכי וכן דעת הרי"י דמדי הרי"י
משמע דאין חי' בין היכא דגברא בי"ה בודאי להיכא דגברא
בי"ה מספק. וא"כ איך כי מרן אזל די הר"מ וכן דעת הרי"י
ומה חקן הרב החבי"ב בזה את"ד ולדידי לק"מ הדא דההיא דדמאי
דמייתי מ"כים ראיה הרי"י ז"ל הוי שפיר גברא בי"ח ודאי וספק
פיטור הוא שהרי תבואה זאת היא מחויבת במעשר אלא
דמספקא. לן אם כופרם מעכה המעשר ונפטרה מחיובה אם
לאו אלא דלא ילדק בזה וכיולא בזה ליתכא דגברא בי"ח דלאו
חובת גברא היא אלא חובת מנא וע"כ לא נקט הכנסת ז"ל
כי האי ליתנא אלא משום דלא איירי אלא במלות שהם חובת
גברא דהיינו סוכה ולולב ומילה ושופר עכים עיקר כונתו ז"ל
אינו אלא לחלק בין ספק חיוב לספק פיטור והה"א דדמאי
לא הוי אלא ספק פיטור דומיא דס' ק"ש וכאמור ולי"ד
כלל להשיב דכולל מהול דהוי ס' חיוב דבתינוק גופיה כפל
ספי

הכי אם הוא ב״ח לגמו׳ אם לאו. ואף דהרב הכנסת ז״ל ומספק״ל שדבר כבר הרמ״ז ז״ל שם דעתו ד״ע לחלק ביניהם וגבה עורא ביניהו עיי״ש וז״ש יותר מביעתא בכותחא ואי הוה קי׳ על הי׳ ז״ל שא הוה קי׳ ממ״ש הרא״ש ז״ל בפי׳ כשוית בשם הר״י ז״ל גיפיה בכוי שצריך לברך על הכיסוי ומייתי גם התם ראיה מההיא דדמאי דמשי להדייא דלא שמיע ליה לר״י ז״ל הא׳ פלוגתא ומדמייתי ראיה לכיסוי דכוי שהוא ספי חיוב מההיא דדמאי שאינו אלא ספי פיטור וכמ״ש הי׳ קול ן׳ לוי ז״ל. אלא דלעיקר לק״מ ולא דק בדי מרן השבי״ב ז״ל דאין כונתו לתקן ד׳ מרן ז״ל אלא כל עיקר כונתו איכו אלא ליישב ד׳ הר״ע ז״ל אהדדי ואה״ן דתמיהתו על מרן ז״ל עדין במקו׳ עומדת וז״ש בד׳ הי׳ ז״ל כאשר יר׳ הרואה. ומן האמור בזה גם קו׳ על הרמ״ז ז״ל במאי דס״ל כן בדעת מרן ז״ל מוכח להיפך מדהשוה ה׳ הר״ע לקי׳ ר״י לקי״מ שהרי מרן ז״ל לא כרגם אעיק׳ בד׳ הר״מ ז״ל אהדדי כדי לחלק בכך ומשוית השוהו לפי׳ ר״י אלא דאנו הרואים בדי מרן ז״ל דדי שתרא׳ כיכהו גאו״ח סי׳ תפ״ט לענ״ם ביו״ד סי׳ ר״מ ונס״ם וכמו שהקי׳ מהרש״ח ז״ל יכולים אנו לוי׳ בשופי דס״ל לחלק בשכי כדי שלא תקשי ד׳ ז״ל אהדדי כי מן הנאמר גם תמיהתו על הי׳ קול ב״ל ז״ל אין לה בית מושב וכיוצא והאריכות בזה א״א יגיע״ב. עו״כ ע״מ דהוקי׳ לו להרמ״ז ז״ל שם ע״ד מהרש״ם ז״ל ממ״ש מרן ז״ל בהס״א דפת שבאה בכיסנין דבק עינן כדברי כולם לשקול דלפ״ד מהרש״ם ה׳ לתומרא בשי׳ למהוי דשי בדאורייתא שיבא דלכאו׳ היה מקום להקי׳ ע״ד הרמ״ז ז״ל דע״כ ל״כ מרן ז״ל דאזלינן לקולא אלא דוקא בדלא אכל כדי שביעה דבהא דרבי׳ הוי ואמטו״ל כי מרן ז״ל דשי דרבי׳ הוי וכמו שכן תפסו עליו כל רבני האחרונים. ושו״ב דבמעט ההתבוננות לק״מ דשרי להע״ו והר״ע וכל הפוסקי׳ פסקו דאם קבע סעודתו ושבע בשיעור שאין דרך בנ״א לקבוע דלייא המוציא ובהמ״ז ושפתא כיון דשבע וחייב מה״ת לברך הוי׳ ספי דאו׳ ולתוי׳ א״י דאזלינן לקו׳ והל״ע ע״כ רבני האחרונים שתפסו עליו כן דוה יעכו לפסק מרן ז״ל כו׳. ולדידי לא לדק בזה דאף דכראה לו לו׳ כן במעט התבוננות אשר שעינו כלם א״כ לכל רבני האחרונים שלא כרגשו מזה ובפרט מהכדיף ז״ל שס״ד מרן שללו שם בדים ע״ג ועכ״ז לא כיגם ובכמו אז כמו עתה הי״ל להתבונן הדק היטב דלא על חנם ולא דבר רק הוא. והוא דלעיקר אכני לא ידעתי מי גלה לו רז זה דמ״ש הטור ז״ל שאם אכל שיעור שאחרים אין קובעין עליו אעפ״י שהוא קובע איכו מבי׳ המוציא וג״ב דהוי אפי׳ שהוא שובע וקיע ואז״ל במילתים כן כאלו כתוב כן בפי׳ בדי הפוסי׳ ואינם אלא די נביאות שהרי דין זה כתבוהו רבי׳ יונה והרא״ש בשם רבי׳ משה וריב״ה ומרן ז״ל וכולם לא כי אלא לי קביעות דוקא ולא בא בפיהם לי שביעה כלל ואין כונתם לו׳ אלא דקבע על שיעור שאין דרך בנ״א לקבוע וה״ד בדלא שבע ומשוים בדת כתובה דאין לברך עליו המוציא וג״ב דבטלה דעתו אכל כ״א. ואה״ן דאם היה זקן או חולה או שאכל דבר דהוא שובע בשיעור ההוא ס״ל דמבי׳ עליו המוציא וג״ב משום ספי דאו׳ למו׳ וכקי׳ הרדב״ז ז״ל בפת גמור ותדע שכן הוא שהרי ז״ל בחר טעמא שבי דבטלה דעתו אצל כ״א והא לא שייכא למ״י אלא דוקא בקביעותא דעמאר דאין דרך כל בנ״א לקבוע עלמם על דבר מועט אלא בשיעור ומספיק כדי שובעם והם בא וקבע עלמו ע״ד מועט שלא להשביע את עלמו בטלה דעתו אכ״א ואין ממש בקביעותו משא״כ בזקן או חולה או שאכל כבר דבר שי״א דרכם של בנ״א בזקנתם או בחליים או שכבר אכלו מקודם דבדבר מועט מושבעים ועומדים אין זה בקלא משנה מדרך בנ״א כדי לקרות בו בטלה דעתו אכ״א וזה ברי פשוט אצל בעיני.

ושוב מצאתי הדבר מפו׳ ומקוק על האבן באבן העוזר בס בסי׳ קס״ח שהביא קו׳ הלמ״ח עמ״ש הב״י ז״ל דעל כל אלו פת הבכ״ב אין מי עליהם המוציא וג״ב אלא א״כ קבע עליו או אכל שיעור שאחרים קובעים דלא דק הב״י מ״ש אם קבע עליו כו׳ אלא דהכל תלוי בשיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו כמ״ש ב״י עצמו לעיל וע״ז כי הי׳ אבן העוזר דישה דק הב״י דהב״י כי טעמו בצרו הא דאין מברכין עליהם המוצ״א וג״ב משום דקי׳ ברכות דרבנן להקל אזלינן כו׳ וכיון דעיקר הטעם דלקולא אזלינן בדרבנן לכן אבן דלא ידעינן איזה היא פת הבכ״ב אף שלא אכל שיעור שרגילין לקבוע עליו אם הוא קבע עליו ושבע מעכי דאז קי׳ דאוי שמא לחם הוא ומברך בהמ״ז מהת״ו עליו כיון דהוא שבע ממנו לכן מברך אחריו ג״ב והמוצ״א את״ד ז״ל אשר מדבריו אלו מתבאר יוצא דמפרש ד׳ מרן ז״ל שבי׳ דאם אכל שיעור שאחרים אין קובעים אעפ״י שהוא קיבע איכו מברך אלא במ״ע ובבכה אחת מעי״ג דהייכו דוקא בדלא שבע וכמ״ש בעניותין. ועיין בשי׳ אהל יצחק בתשו׳ סי׳ ד׳ די״ב ע״ד שהבי״א משם ס׳ מנחת שמואל ז״ל שהקי׳ ד׳ מרן ז״ל אהדדי בקו׳ סי׳ ל״ס ז״ל ועיי״ש מה שתי׳. ולענ״ד דיתורץ שפיר עפ״י מ״ש וכמ״ש ה׳ אבן העזר ולא כמלא אתנו שי׳ כבו׳ לראות הדברים בפנים.

ומ״ש דאין להסתפק ולו׳ דנקבע בשיעור שאין דרך בנ״א לקבוע משתאת לא שבע דהא משכחת לה באשבנים כו׳ אבל דאמרי חשר תמך עקשות שם דמאי נפקי׳ לי׳ משכחת לה באיסטניס ערים עיקי׳ כונת הפוסקי׳ תמי׳ איכו אלא בפתח בכ״א שקבעו עלמם ע״ד מועט ולא שבעו. גם מה שרלה להביא ראיה דנקבע סעודתו הייכו שיעור שביעה ממ״ש הי׳ באר מ״ח ז״ל בבי׳ דינקותא דייב איני רואה בזה אפי׳ כדמות ראיה ומה לתבן עם הבר דהי׳ ז״ל לא איירי אלא בפת קביעה ומי לא ידע בכל אלה דמסתמא כשאדם קובע סעוי איכו אלא לאכול כדי שביעה ומ״ז רא״ה למ״ש הפוסי׳ במי שקבע בשיעור שאין דרך ב״א לקבוע דכונתם לוי׳ אף דמושבע ועומד הוא. גם מה שרלה להסתייע דאין להקי׳ על הרמ״ז ז״ל קו׳ הבזי שהקי׳ עליו רבני האחרונים מדי הי׳ באר מ״ח ז״ל שם שלא הקי׳ על הרמ״ז ז״ל מריפא אלא משיפא לא ידעתי מה שיסו דהי׳ ז״ל לא רלה למחו׳ ולפלפל בכל ד׳ הי׳ ז״ל דאטו זו לבד שיא שקי׳ על הרמ״ז ז״ל והלא רבה חבלה לרבני האחרונים הכקו׳ בשמות בקונטי׳ ברי״ו ויותר מהמה שהקי׳ בכל ד׳ ז״ל קבא דקו׳ עאכו״כ אלא דהי׳ ז״ל לא רלה לעמוד אלא בבי׳ ספיקי׳ דעביד לשו הי׳ ז״ל שמהם הוי יולאת לכדוכו ועמד עליהן ופירקן. גם מאי דמסיק במילתיה וחילק לנו את השוין דבפת גמור חייב לברך בהמ״ז מהת״ו אם שבע בשיעור שאין דרך בנ״א לשבוע וכמ״ש הרדב״ז ז״ל משא״כ בפת הבכ״ב לפי״ה לעיל כדהה הוא מאליו ואין שי׳ ביניהם ואפי׳ במלא כימא ומ״ז להאריך דאפוכי מטרתא לי״ל אלא זה לבד לריך אני לאודועי דים חי׳ ביניהם בבי׳ פנים אחרים חדא׳ דבפת גמור החיוב הוא מלד עלמו ולא מלד ומכח ספק משא״כ בפת הבכ״ב דאין חיובו אלא מלד וכח ספקא דאו׳ לחומ׳ והבי׳ דבכיסנין דליכא בהו פלוגי׳ ולכ״ע איכו בקרא פת בכיסנין ההוא איכו חייב לבר׳ אחריו בהמ״ז אלא כשקבע סעודתו עליו ואכל שיעור כדי שביעה לכל בנ״א ואף היא איכה אלא מדרבנן.

גם מאי דסיים עוד וכי איברא דמדי הי׳ מכתי״ל שזכרנו לעיל כו׳ עד ומה יעכה לתשו׳ הרדב״ז שלזו לפי כל האמור ומדובר אין לדי האלו בית מושב והרי הוא כמבואר לכל מבין: אך את זה יש להרגיש קלת על הי׳ מהרדים ז״ל במ״ש שם דים ע״ג ורמהיסו לעיל וז״ל דבהך דכיסכין מייתי מרן בסי׳ קס״ח פלוגי׳ דרבוותא דלהרמב״ם אם אכל שיעור שאחרים אינם קובעים אפי׳ כשהוא קובע איכו מברך ג״ב כו׳ ולהרא״ד כו׳ ע״כ וזה שבי׳ בשם הריב״ז ז״ל ·אהמ״ר לא כן אבכי עמדי דהב״י לא כי כי אם ד׳ הרא״ש ז״ל בשם רבי׳ משה ואין כונת הרא״ש ז״ל על הרמב״ם דהרואה יר׳ בדי הרמב״ם ז״ל שלא דבר מזה כלל אם אכל שיעור שאין אחרים רגילים לקבוע עליו ומוכרחים אכו לו׳ דאין כונת הרא״ש ז״ל כ״א על ר״מ מקולי בכלע״ד. גם מ״ש ליסב ד׳ רבני האחרונים דמשום שלא לאת דבריהם לשיעורין אמטו״ל כי דאינו אלא ספיקא דרבי׳ ומדאורייתא ליכא אלא כדי שביעה דאפי׳ כי קבע סעודתו ושבע כיון שאין אחרים רגילין לקבוע עליו ברכתו נדרבי׳ כו׳ מלבד דמדי הי׳ אבן העוזר שכתבתי לעיל ככי להדייא

להדייא דס"ל בדעת מרן ז"ל כל בתר איפכא. עוד בא דעיקר זה לא ניתן ליאמר כלל ואיך מוחא סביל דא לוי דבנידי דברכתו דאורייתא דהיינו כששבע יש כח בידינו לוי דברכתו דרבנן. הוי משום דאל"כ כחה דבריך לשיעור כשאכל שיעורא זוטא ועוי' דלעיקר אין כאן דברים לשיעורין דלאו בשיעורא תליא מלתא אלא בשביעה תליא מלתא. דאף אם אכל שיעור זוטא אם שבע ממנו שפיר מחייב מה"ת לברך עליו וה"ה דאין לחלק בזה בין פת גמור לפת הבא"כ וכמ"ש לעיל. ומ"ש ע"מ דקושי' לו להרמ"ז ז"ל בשה"א דכי מרן דאין מברך ברכות של בהמ"ז מה"ת ותמה עליו מכמה דוכתי די"ש להש"ג בכל כלאותיו. עיין להי' אהל יצחק ז"ל פס ד"א ע"ב מה שהשיב על הרמ"ז ז"ל בכאיתו הראשונה מעיקר הסוגי' דקים כלית עיי"ש ותתימה על מוהרכד"ף ז"ל דאיהו הוא דאזיל אבתריה וכמעט בכל דבריו ז"ל ובזה מלבד דלא הקי' עליו אלא אדרבא השנים השניים וכה אמר מר דהקי' יע"ד מרן אלו קוי' עצומות הן מעומק הסוגי' והן מדי' התוס' כו'. והו"ל דאדרבא היא הנותנת דכיון דכנה דעתו ד"ע להקי' עליו ומלא קושע לקוי' מדי' ה' ז"ל גופיה. זו היא קשה דלא השיג אחרי משה בעיקר לאותיו. ומה שהקי' עוד על הרמ"ז ז"ל בתמיהתו על מהרש"ם ז"ל מששיא דפת הבא"כ שכי בסו"ד דעדיין קי' דהכי מהרש"ם דהא ד' מרן כו' ומאי דפל"ג איהו על מרן בזה ארווחנא דמפת הבא"כ הוי תיובתיה כו'. אמת יפה הכי דדבריו ז"ל בזה לכאו' תמוהים הם עובדא אמרם כ"ל ליישב בדוחק דהשתא כונתו ז"ל להקי' על מהרש"ם ז"ל דלפי שיטתו ס"ל להביא ד' מרן ז"ל שכי בשה"א דפת הבא"כ דקיימינן כדברי כולם להקל ולחלוק עליו ולוי' דאדרבא הדה כתינה לילך בה לחומ' ומדלא הביאם כני דאיכו חולק עליו בזה ואי"כ מעו"ם הוי תיובתיה כנ"ל.

ואני הנה אבוא לדבר בענין זה דקי' דרבי לקולא למודעי אני לריך מאי דחזות קי' הוגד לי אגב ריהטאי בדי ה' החסיד ז"ל בקהלתו קהלת יעקב דעי"ה ע"ד שכי וז"ל הי' דרבי לקולא נמי אלעי"ד כתבנו בקי' תכ"ג בשם מהרי"ט שהטעם דלא שנא באין לו עיקר מהתיו למלתא דרבנן די"ש לו עיקר מה"ת לעולם ספקו להקל ועתה מלאתי בתשו' מהרשד"ם יו"ד סי' קל"א שכי דמלתא דרבי די"ל עיקר מהתיו ספקו להחמיר עכ"ל. ואכי הרואה לא חזינא כהאי סימנא בדי מוהרשד"ם ז"ל ולא ידענא היכן מלא כן בדי הי' ז"ל אי משום מה שהביא מדי הרי"ט ז"ל פי"ה דמקואות דכל שעיקרו מה"ת ספקו להחמיר אמי מהא לא שמע מיידי חדא דע"כ לא קאמר הרי"ט ז"ל אלא דדבר שעיקרו מה"ת ושיעורו הלמ"מ ספק שיעורו להחמיר וכבר הוכיח במשור מהרשד"ם ז"ל דס"ל להרי"ט ז"ל דדבר שהוא הלמ"מ דינו כשל תורה ממש ועיין ג"כ להפר"ח והפר"ת ביו"ד רסי' כיט ואי"ב מה זו ראיה למלתא דרבנן דיי"ל עיקר מה"ת דס"ל להי' ז"ל דספקו להחמיר. ועוי' דאף את"ל שהלמ"מ הוי דינו כדין דבר שהוא מדים וכמו שכלה לתלות הרמב"ן ז"ל בדעת הרמב"ם וכמ"ש ז"ל שם. שעיקר ספיקו של המ"ל ז"ל לא דניא כלל לדי' הרי"ט ז"ל דע"כ לא קאמי הרי"ט ז"ל כן אלא דבדבר שאנו עסוקים בו עכשיו דהיינו טבילה היא מה"ת אלא דשיעורו הוא הלמ"מ ומש"ה קאמי דאף דשיעורו הלמ"מ כיון דעיקר טבילה היא מה"ת ספק שיעורו להחמיר. לא כן בהא דהמ"ל ז"ל דהיינו בכור בזה"ז וכן ההיא דטומאה קלה דמייתי ראיה מיניה דהאיסור הבא לפנינו א"א מדרבי אלא דבזמן הבית היה מדאו'. וכן בטומאה מדאו' אין כאן טומאה כלל בזה וכיולא בזה לא דבר הרי"ט ז"ל דספקו להחמיר ועוי' דאם כונתו עמ"ש הי' ז"ל משם הרי"ט לא הי"ל להביא כ"א מדי הרי"ט ומה זו תליא בתשו' מהרשד"ם ז"ל.

גם מ"ש באלעי"ד שם דהמ"ל נסתפק בדבר הכוי' ירי' להי' ז"ל שם פ"ד מהי' בכורות שכיב בפשיטות גמור. וז"ל וכ"ת דכיון דיש להם עיקר מהתיו ששיב כשל תורה הא ליתא דמי' זה לא נאמר אלא כו' אבל במאי דקי"ל הי' דרבנן לקולא בזה אין חי' דהא כו'. ע"כ ועיין להי' עושה הי' דע"ב ע"א. עוד חזה הוית להי' ז"ל גם באלעי"ד סי' ש"ח שהל"ע עמ"ש הרמב"ן בב"ה שורש ב' דכפיקא דאלונית לדעת הרי"ט אזלינן ביה לקולא ומאי דשקייל הלמודא בפי' אלו עוברין דמ"ד אי כזית בבלי אכי"ס הוי דאוי' הלנ"מ כשאר שיעורין או לא מחייב אלא מדרבי וכי מספקא"ל אזלינן לקולא וכמ"ש הפוי' שם ומסקינן דהוי דאורייתא עי"ש. ואהא"כ לדידי לקי"מ דהתם בפי' אלו עוברין לא איירינן אלא בתרומה לזרים דעיקרו מדאורייתא ושיעורו הלמ"מ והרמב"ן ז"ל לא קאמי אלא בדבר שעיקרו הלמ"מ דלדעת הרי"ט ז"ל ספקו להקל. אבל בכגו"ד דעיקרו מדאו' ושיעורו הלמ"מ לי"ק הרמב"ן ז"ל בדעת הרי"ט דספקו להקל וכמו שכן בא הדבר מפורש בדי' הרי"ט ז"ל שם בה' מקואות פ"ה ה"ו. וה"ד הי' ז"ל גופיה שם בקי' ח"ה.

וראה ראיתי לכמוהר"ר עייאש ז"ל שם בקי' ת"ה עמית לארים שכי וז"ל ול"ע מהך דערלה דאמרו בפ"ק דקי' דכך נאמרה הלכה. ודאה אסור ספיקא מותר אלמא דטעמא דספי' ערלה בח"ל מותר הוא משום דכך נאמרה ההלכה בפי'. אבל בעלמא דכאמרה סתם דין ספיקא כדין ספי' של תורה דאזלינן לחומ' עכ"ל. ועהש"כ נעלם ממנו דהיא גופה היא קוי' הרמב"ן ז"ל על הרי"ט בשה"ה וה"ד מהרשד"ם ז"ל שם והוא ז"ל תריץ ית"ב עפ"י דרכו דכך הקי' דלפי האמת להרי"ט דבר שהוא הלמ"מ דין תורה יש לו עיי"ש. וכמו כן יש להשיג על הרמ"ז ז"ל בקונט' ארעא דיסרט מצרי הסמך סי' י"ד עי"ש. ועיין להי' זרע אברהם ז"ל חיו"ד סי' י"ז דש"ה ע"א שכי בפשיטו' בבירת הרמ"ז ז"ל דהלמ"מ ספקו להחמיר והביא ראיה מההיא דפ"ק דקי' ככ"ז ולא זכר שי"ר מדברי מוהרשד"ם ז"ל הנ"ז. עו"כ הי' החסיד בקהלתו שם וז"ל ועיין מ"ש ברים אות זה בשם המאור דנראי' דס"ל דכל שעיקרו מה"ת הי' להחמיר ע"כ והוא מ"ש שם ע"ג בד"ה ולכי בעד כו' ומה שסיים שם וכו' וע"כ ה"ע משום דשאני עומר שעיקרו מה"ת בלא"י ע"כ תיבה בלא"י אין לה מובן מדי טעמי חדא דבפשיטות אין סברא לחלק בזמן הבית בין א"י לחו"ל ועוי' דאף אמ"ל דיש חי' בניהם א"כ היינו הדר ממש ונפל היסוד דליכא למילף מידי מדי המאור ז"ל והסברה לוי' דע"ש נפל בדבריו ולריך ללאת מאי לחו"ל עכים. נקיטינן מדי' הי' החסיד ז"ל דס"ל בעל המאור ז"ל דכל שעיקר מה"ת הי' להחמיר וכן הוכיח הי' ז"ל בהקדמתו לשי אלע"ד וכ"כ הי' בני חיי ז"ל סי' תרפ"ט בפשיטות דקיטינן לחומרא. וכן הוכיח במישור הי"ס הגדול ז"ל בשרשיו שורש בירכת דל"ב ותימה יקרא על שע"ל והי' ד"א ז"ל עי"ש.

כי ונן הביאור הים אכרי ע"מ דקי"ל להי' שע"ה ז"ל בהי' מקואות בכללי ספק דרבנן דעי"ז ע"ב לדעת התוס' דס"ל דתרומת פירות דרבנן מההיא דפ"ק דר"ה ומהתוס' דמעשרות דכיון דמעשר פירות דרבי הו"ל למיזל לקולא כדקי"ל בעלמא ספי' דרבנן לקולא. וכ"ת דמעשה פירות כיון שיש להם עיקר מה"ת חשיב כשל תורה הא ליתא דלענין ספי' דרבי אין לחלק כמ"ש המ"ל כו' ועי"ש מה שתי' עפ"י דרכו ולפי מ"ש דאין די' המ"ל ז"ל מוסכמים ורבים חוי' עליו שפיר א"כ"ל דהתוס' ושיטתם ס"ל דלא כהמ"ל ז"ל אלא כהחו' עליו דכל שעיקרו מה"ת ספי' להחמיר. עו"כ ידיין הרי"ף כרי"ו דלפי כי"ס הוי יולאה דאם לאוכן חטף כוס ש"ב מ"ד שמעין איכו חייב לשלם על ברכת מע"ג דאף דאיכא מ"ד דהוי דאורייתא אלי למימר קיי"ל כמ"ד דהוי דרבי ובמלי' דרבנן כבר כי כשי"ל דפטור כו' ולכאו' הכוי' דבדבריו אלו כתר אמלו תמים ברים אמיר לישי מה שהקי' רבני האחרונים ז"ל על רשי"ל והש"ך דכותב הש"ך ז"ל לוי' דברכת בפה"ג אף שהיא דרבנן נו"ת כיון דהיא שברכה על בהמ"ז ובהמ"ז מעולה כוס חשיב ברכה על תליה דאו' ומשו"ה חייב. ומעתה הי"א גופה אי"כ"ל בדי מע"ג דאף למ"ד דהוי דרבנן כיון דהיא על בהמ"ז חשיבא ברכה על מי דאו' דמה בי"ה ובין בפה"ג. אלא דלעיק' הא לא ניתן ליאמר וכמ"ש. ואבא היום עמ"ש הרי"ף ז"ל ש"ס המובא דאיכא מ"ד דהא דחייבו כ"ג יו"ד ז' קנסא הוא ולא גמרינן מיניה והקי' עליו הרי"ף. והרא"ש ז"ל דמהסוגי' משמ' דדיכא הוא ולא קנסא ומרן החבי"ב ז"ל ביו"ד סי' כ"ח הגב"י

א"ת

אות י"ע יפה להליץ בעד ההלכה מ"ד מכל מה שהקי' עליו הרי"ף והרא"ש ז"ל ועמד עליו ה' חיד"א ז"ל בשער יוסף סי' ז' דכ"א וכה אמר מר דלא זכה להבין דבריו כו' והרואה יראה דבי' קו' הרא"ם ז"ל על עמדה יעמודו כו' וידי"ן הרי"ף היו יפה ליישב מרן המבי"ט ז"ל דאין כונתו כמ"ש ה' חיד"א ז"ל ככתוב בדיק והכי מוסיף לתמוה על ה' חיד"א ז"ל דאיך אפי' בכונת מרן המבי"ט ז"ל דקי"ל כהלכה מ"ד דעיקר החיוב שחייב ר"ג אינו אלא קנסא דבהאמה ה' אמרי' דעיקר החיוב אינו אלא מדינא אלא דהתקנה שחייבו ר"ג יו"ד ז' לא פחות ולא יותר הוי קנסא דכך ה"ל לקונסו טעמא רבה איכא לחלק ולוי' דדוקא בעיקר החיוב דהוי דינא גמרינן עניים לדינא אחריא אבל בתקנה שחייבו יו"ד ז' כיון דהוי קנסא לא גמרינן עניים לדינא אחריא לחייבו ג"כ יו"ד ז' דוקא משום דמקנסא לא ילפינן וכשמואל דקי"ל הכי לא כן הי' אמרינן דעיק' החיוב נ"כ אינו אלא קנסא וכמו שהבין ה' ז"ל איכא שום ט' לחלק ביניהם דגמרינן עניים לשאר מלות דתלוי בראית הדיינים אבל לשכר קצוב לא גמרינן דהכי מידי הוא טעמא לשכר קי' לא גמרינן משום דקי"ל דאיכא מ"ד כשמואל דמקנסא לא ילפינן ומהך ט' גופיה ליכא למילף עניים מידי אפי' לעיקר החיוב דאף הוא אינו אלא קנסא ומאי חזית למילף הא ולא הא. ולהכי הרואה דמאי דכתב דעתו די"ע ה' חיד"א ז"ל לוי' כן בכונת מרן המבי"ט ז"ל אינו אלא ממ"ש בסו"ד וז"ל. ומ"ש איכא מ"ד קנסא הוא ולא גמרינן עניים לשכר קי' הוא דלי"ג עניים אבל לחייבו כפי מה שיראו הדיינים גמרי' עניים ע"כ דלפי מ"ש ידיין הרי"ף היין בכונת דבריו ז"ל הכי הוי"ל ומ"ש איכא מ"ד קנסא הוא ולי"ג עניים לשכר קי' הוא דקרי ליה קנסא ועלה קאמר דלא גמרינן עניים אבל לחייבו כפי מה שיראו הדיינים דינא הוא וגמרינן עניים אלא דמהך ט' דבתיבנא ואף ב"ז כדי שלא הקשי עליו דאיך יחייבנו בזה ב' קו' הרא"ם ז"ל וכמ"ש ה' חיד"א ז"ל הדבר מוכרח לוי' דאין כונת ה' ז"ל אלא ככתוב לקיים כרי"ו ובלי' קורא דבר אלא דמה שהקי' על גאון עוזנו כמהרח"ש כרי"ו בהי' בכ"מ ה"ב סי' נ"ז עמ"ש ע"ד ה' חיד"א ז"ל דלקי"מ על מרן המבי"ט ז"ל דהגם דתליא בפלוגי' דרב ושמואל מ"מ מחלק ביניהם כו' דדבריו הללו קי' לשמוע דהיא גופה היא קו' ה' חיד"א ז"ל כו' הרואה יר' דלא זו היא קו' הרב ז"ל דפשט דבריו אינו אלא לקי' על הכה"ג דכיון דהא תליא אי קיי"ל כרב ושמואל ואנן קי"ל כשמואל בדיני א"כ אין כאן תימא על הרי"ף והרא"ש ז"ל דלא פי' כן בדעת איכא מ"ד דס"ל דכיון דקי"ל דאיכא מ"ד דקנסא הוא ליכא למילף מינה משום דהלכה כשמואל דלא ילפינן מקנסא. ומעולם לא עלה ע"ד ה' ז"ל להקי' דאי לא גמרינן לענין שכר קצוב א"כ לי"ג מידי דמה ט' לחלק דאכן הסדי דהא היה עולה ע"ד ז"ל להקי' כן היה כותב לאחוריו מלפרש כן בד' מרן המבי"ט ז"ל ולא היה מקי' עליו כלל.

ובעיקר קו' הרי"ף והרא"ש ז"ל שהקי' על האיכא מ"ד דס"ל דקנסא הוא. דא"כ היכי יליף רב עניים להאיה דשורי הרגת כו' והא קנסא מקנסא לא גמרי' ותמהו ע"ד הש"ך בח"מ סי' שפ"ב והמ"ל ז"ל פ"ז מה' חובל ה"ד דהא רב אית ליה בפ' הניזקין דקנסא מקנסא גמרינן. וזה הוית לה' זה הי"ה גדול ז"ל בשו"ת הי"ג ד"ה ע"ד שכי' וז"ל. וא"ל דכיון דהכא ליכא טעמא למקנסים כו' דהכא אפי' ילך כל א' ויחטוף מלות חבירו אין כאן הפסד ממון ואדרבא איכא חיבוב מלות ואף ר"ג לא קנסים לההוא דקדם ובכה אלא מפני שלא היו המלות חביבות עליו וכמ"ש השמ"ע דלטעמא דקנסא הדבר תלוי בעיני הדיין וא"כ הכא כו' אי לאו דס"ל לרב דדינא הוא ולא קנסא לא הו"ל לתרולי בברייתא דחייב מעי' קנס כו' את"ד ז"ל. ואחרי המחי' הראוים אליו לא דק בדי' השמ"ע ז"ל דמ"ש השמ"ע דהדבר תלוי בדקדוק קיום שאר מצות אם נעשו ואם חבבה אינו אלא על החוטף ולא על המוטף ובאשר יבי' הרואה. ועוד מזה הוית לידיין הרי"ף כריו שהביא קו' מרן המבי"ט ז"ל שם הנהגתיו אות היו עמ"ש השמ"ג פי' המובל דהר"מ כי' דהוא קנס שהכי

הר"מ כי הבנת הרי"ף בסוף וכו' שבך היא הבנתו. ומה שתמה על תמיהתו ה' חיד"א ז"ל שם דלא נאמר כלל זה אלא כשהמפקק מניח הבי' הברות בלי י"ה וכי הוא כרי"ו דלהר"מ לקי"מ איך שהם דעתו הפך דעת הרי"ף דבי"ה די"ל דלא נאמר כלל זה אלא היכא שמניח הקטה ואח"כ שמסלוקת ואינו כותב אח"כ כלום. אמנם אח"כ כותב דהורו כבי' אחרונה כרי' דדעתו מסכמת לבי' אחרונה דמאי דבי' וכן הורו הייכו להמזיקה במקמרים. ולדידי אין זה מן הישוב כלל דמ"ש הר"מ וכן הורו שכל המונע כו' משלם לבעלים יו"ד ז' אינו אלא היום הבבא זו האחרונה וכמו שכן הש"ל לה' חיד"א ז"ל שם דכ"ב הוע"ב וכ"ן עוד ממ"ש שם ע"א ח"ל ואם דעת ה' הכה"ג דמ"ש בבי' אחרונה קאי לא"ד כיון שבי' דהיה לכל המצות והוא דעת הרי"ף ז"ל ע"כ ואין כונת הר"מ ז"ל לוי' דכן הורו הפוס' כבי' אחרונה כדי ליישב ולוי' דמרבי' כן כרי' דדעתו מסכמת לבי' אחרונה. ועוד שאלי עדין לחלופית מ"ש לעיל סמוך ונכלל בתקפותו ע"ד השה"ג ז"ל ח"ל ואם כאמר דהבין בדעת הר"מ דקי"ל כבי' ראשונה א"כ מה זו הוכחה שכי' שהורו כן בכל המלות ע"כ. אשר עדי אלו כרי' להדיא שהבין בד' הר"מ הללו שכי' וכן הורו כו' שהם היום ה' האחרונה דא"כ מאי קק"ל על השה"ג ז"ל דאין דבתמי' ההקשה הבין השה"ג בדעת הר"מ ז"ל דקי"ל כבי' ראשונה אמנם בראותו כו"ד הר"מ ז"ל וכן הורו כו' ובלוי' דכן הורו הפוסקי' כבי' אחרונה הדר ביה ופי' דלדעת הר"מ כבי' אחרונה דמ"ש כן כרי' דדעתו מסכמת לבי' אחרונה. א"ו שהבין בדי' הר"מ שהוא היום ה' אחרונה ומשו"ה קק"ל דאם כבין בדעת הר"מ דס"ל כבי' ראשו' א"כ מ"ז הוכחה. שבי' שהורו כן בכל המלות דמ"ש שהביא הר"מ היום הבבא אחרונה מאן הרגלים להוכיח דס"ל כבי' אחרונה. וא"כ א"ך כאן תבר לגזיזיה וכי דמ"ש וכן הורו כו' כ"ל דכן הורו כבי' אחרונה. ומה שתמה על ה' חיד"א בתמיהתו על מרן ז"ל בבי' הקלר סי' שפ"ב דאיך פסק כהר"מ הפך הרי"ף והרא"ש והבקים לכללים דהיכא דהרי"ף והרא"ש פליגי אהרמב"ם פוסק כוותיהו דאשמעינן עניים ד' מרן ז"ל בב"י שם שכי' דדעת הר"מ כהרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"כ הק' על ה' במוסכמים כרי"ו אמת הדבר דדבריו תמוהים. לא דמה שהקי' עוי' על ה' כמהרח"ש כרי"ו עמ"ש מזה בגליון השו"ג ז"ל דדבריו של מרן ז"ל בש"ע לפסוק כהר"מ אף שהוא הפך הרי"ף והרא"ש משום דס' הקלר מיוסד לארץ המערב דהרב הלכה למשה ז"ל פ"ז מה' גזלה דקלי"ב כתב דלא נאמר כלל זה במקום דפליגי עליה דהר"מ הרי"ף והרא"ש. לדידי לקי"מ והוא דאעיקי' לכו יש לדעת דד' ה' הלי"מ ז"ל שהבאי ביכהו דאיהו גופיה שם בש"ב סי"ג דבי' ע"ד כו' וז"ל ומתמיהא על מרן ז"ל דבש"ע הביא כו' וכד' רבינו ז"ל והבק לדהרי"ף והרא"ש הפך מהכלל דקי"ל לן בב"י אם לא שהכלל ההוא לא אמרו אלא בב"י שהי' כן לש"ע מאח"כ בש"ע דעל הרוב כולו עפוי עפ"י ה' רבינו דעשאו לבני המערב כמ"ש בשירי כנה"ג ע"כ. הרי להדיא דכאן עשה עיקר להך כללא דבש"ע פוסק כהר"מ אף שהוא נגד הרי"ף והרא"ש ז"ל אלא ודאי הדבר מוכרח לחלק ולוי' דמ"ש בש"ג דבש"ע פוסק כהר"מ אף שהוא נגד הרי"ף והרא"ש ז"ל ה"ד כשלא ביאר דעתו בב"י דקי"ל כוותיהו ומ"ש בפ"ז אינו אלא דוקא כנדון שהוא שביאר בב"י לפסוק כהרי"ף דלא כהר"מ ז"ל וע"ז כי בתמי"ד לתמוה ע"מ שפסק בש"ע כהר"מ דאף לפי הכלל שהשמיענו הכנה"ג דס' הקלר מיוסד עפ"י ה' הר"מ. ה"ד כשבב"י סתם הדברים כו' אלא שבסו"ד עשה שאר בדבר וכי' דכיון דהרא"ש לא קאי בשי' הרי"ף ז"ל כמלא שאין ב' מעמודי ההוראה בשיטה א' פסק כהר"מ בש"ע ואף שביאר דעתו בב"י לפסוק כהרי"ף ז"ל. אבל אם ב' מעמודי ההו' קיימי בשי' א' וביאר דעתו בב"י לפסוק כוותיהו גם בש"ע פוסק הכי. כמלא דמאי דחלוק בזה הכלל ה' הלכה למשה ז"ל אינו אלא דוקא כשביאר דעתו בב"י לפסוק כהרי"ף והרא"ש ז"ל אבל כשלא ביאר דעתו בב"י אז"ל ומודה דפוסק בש"ע כהר"מ ז"ל ואף נגד הרי"ף והרא"ש ז"ל.

אשר מזה יש להרגיש על ה' כי"מ בכללי הש"ע דפ"ו ע"א לאשר שהי"ד השו"ג ז"ל כי' וז"ל ואולם אבי הרואה

לה'

להי' שלי"ט דקל"ג דלא ליית לאתוי כללא דהי' דהי"ד כשנב"י שהם הדברים אבל היכא שנב"י גילה דעתו לפסוק דלא כהרי"ט שיאך יפסוק הוא בעצמו בהיפך בש"ע כו' עכ"ל דהרי עד' ז"ל דבכל גוונא פליג הי' שלי"ט ז"ל ואהמ"ר אין הדבר כן ולא פליג אלא דוקא בספק בנב"י כהרי"ף והרא"ש. אבל כשאין שניהם קיימי בשיטה אחת אף דגילה נב"י לפסוק דלא כהרי"ט פוסק בש"ע כהר"מ ז"ל וכמו שהוכחנו מהו"ד ז"ל. גם מה שהביא עוד שם הי' ז"ל מ"ש הי' יו"ט ז"ל דקל"ג ה' ב' אחר שגילו ד' הרב הלי"ט עיין בכנה"ג שו' ה' פורים ובא"ס ה' קי"ט הגהותיו אות מ"ה כו' וכ' דהכי דהוכחתו להש"ג בזה ע"ד הי' שלי"ט כו'. ואם לזה כיון אף אתה אמור לו דלים מתיא דעי"כ ל"כ הכי הי' שלי"ט כו' ועיי"ש מה שהלה לחלק בד' הי' ז"ל. ולפי"ז עדיפא מינה הו"ל דמאתי הי' לים מתיא דעי"כ ל"כ הכי הי' שלי"ט ז"ל אלא כשנב"י גילה דעתו לפסוק כהרי"ף והרא"ש ז"ל אבל כשאין שניהם קיימי בשי' אי אזיל ומודה הי' ז"ל דאף דגילה דעתו נב"י לפסוק דלא כהרי"ט בש"ע פוסק כוותיה וכמבואר בהו"ד ז"ל.

ומעתה עפ"י כל האמור לק"מ על הי' כמהרש"ם נר"ו מד' הי' שלי"ט ז"ל דלפי שיטתיה דמרן ז"ל לא גילה דעתו בזה בב"י שהיה קא מיהב קו' הי' הרד"א ז"ל על פסק מרן ז"ל בש"ע עפ"י מאי דכייל לן השו"ג ז"ל דגבה"ג גם הי' שלי"ט ז"ל מודה בה. ואת זה הזה הוית לרב כהורלאי כמהרש"ק נר"ו בס' הכי"מ שמע אברהם סי' ה' דבי"ם ע"ג שכ' וז"ל ועל הכל הדבר קי' לשמוע דמאחר דהרי"ף והרא"ש הוי א"כ איך מרן פסק בש"ע הפך כהרי"ט נגד הרי"ף והרא"ש דהוא הפך הכלל שהודיע לנו מרן גופיה דהכי עמודי הוראה חלוקין תופס להלכה כב' מהם ע"כ וכ"כ הק' בשו"ת מ"א דקטו"ב ע"ב ובדקפ"א ע"ד עי"ש. ועמו הפלי' אשתמיט מיניה דהר מאי דכללא כייל לן השו"ג ז"ל דדרכו של מרן לפסוק בש"ע כהרי"ט נגד הרי"ף והרא"ש ואף הי' שלי"ט ז"ל ס"ל הכי כשלא גילה דעתו בב"י וכנז"ל. ובעיקר ד' השו"ג ז"ל עיין בס' משק ביתי מערי הטי' סי' נ"ט שהרבה לתמוה עליו מדיס ליהו גופיה בא"ח סי' תקל"ג אות א' ובסי' תכ"ז אות ב' וד' עיי"ש.

עוד אזה הוית לידיין הרי"ף נר"ו שכ' ע"ת שאלה ליהב ה' כמהרש"ם נר"ו מאי דקי"ל ע"ד הרי"ט והש"ע ז"ל עפ"י מ"ש ה' בית דוד ז"ל בהי' כ"ה דקיו צ"ג דלא לדק בזה ולא ראה הדברים בשרשן דלא כ"כ ה' ב"ד ז"ל אלא כו' ול"ד כלל לד' השב"ד ז"ל ולא ידענא מאי קאמר שהרי ה' נר"ו שם הכ"ד ה' ייש וכ' ומי ב"ד אין עמדי לראות הדברים בשרשן ומה לו כי ילעג עוד עליו. גם מ"ש בה"ד וז"ל משא"כ הכא דהבר הביא מחלוקתם ומשום דלא כי בהדייא דלא נמרכן לדינא אשריכא דמלתא דפשי' הוא. לא משום זה נאמר דלא ס"ל כותם ע"כ. גם בזה לא דק בלישנית דהכי נר"ו ל"כ דה"א לרבינו לבאר בדעת הראשון דל"ג לדינא אשריכא אלא אדרבא כי דהייל אחר שכי בכיסוי דחייב לשלם כמו שיגלאו הדיינים דהיה בכל השלות דחייב לשלם כמו שיגלאו הדיינים כמ"ש בס' אהרונה דכן הורו בכש"ע לשלם יו"ד ז' גם מה שהייש וכו' דאשתמיטתיה מ"ש השו"ג שם בכלליו אות ה' שמיאן בכלל זה וכו' דלא מסתבר כלל. אדרבא הוא לא ראה לה' כ"מ ז"ל שם דין עי"ד שדמה ד' השו"ג ז"ל וכו' של' הב"י בדור אללו וההלכה כהרא ופשטא עיי"ש. עוד אכא הזיתיה לידיין הרי"ף הייו עמ"ש הש"ך ז"ל בח"מ סי' שפ"ג משם רבי' יהושע ז"ל ומהו"ד הרמב"ן כו' שאינו שוה יו"ד ז' אלא שברכה אבל מלוה בלי"ב לא כו' ועלה כי הש"ך דעיי"ש הוא ולי"ל הרמב"ם. ובס' מכ"ל ז"ל ביו"ד סי' מי"ג כי עי"ז דלדרבא הרי"ט לא הזכיר ברכה כלל ודיין הרי"ף הייו כי עי"ז דליתא לד' מהרדים ז"ל וד' הש"ך בכורים ושכן מלא להדייא בשיטה להרמב"ן אחר בס' מנחה כהנה הכי דלאו דוקא בברכה אלא הי"ה למלוה בלי"ב. לזאת אע"ג דהן אמת דעיניו הכואות שיטת הרמב"ן הנז' הכ"מ שכ"כ להדייא א"יל כמות לזו מהנה אלא דלכתי להש"ך ז"ל דלא ילא לאו'

בזמנו ולא כ"כ אלא נוסי' הכרם שפ"כ השג יש"ג עליו כמהרל"פ ז"ל. ומה גם בהגלות נגלות תשו' יכין ובעז ח"ב סי' ע"ז ורמזה כמהרש"ם נר"ו דהן הן הדברים הנאמרים בס' רבינו יהושע משם הר"ר למח ז"ל והראה בתשו' הנז' יצאת דאין מקום לטעות במ"ש בס' רי"ו ז"ל אשר בזה אני תמה על הש"ך ז"ל וכל רבני האחרונים הנגררים אחריו ומרבים הדברי' הללו בשם רי"ו כאלו ילאו מפ"ק דאין הדבר כן שהרי דברים הללו הם ממהר"ר למח בן בנו של הרמב"ן ז"ל שהי' מאוחר בזמן הרבה אחר רי"ו וכמו שכן כתוב שם. כי הרי למח וגם בקו"ד כי שם ע"כ אינו מהחבור ואין לו' דהוא רב למח גאון הראשון דהוא הי' בזמן הגאונים ואילו שם זכר עשה להרמב"ן והרי"ף שהיו אחר הגאונים כידוע ועיין השב"ץ ח"א סי' ע"ב ועוד יש לתמוה על הש"ך ז"ל שם סס"ק ג' שהביא מ"ש שם בס' רי"ו כי הרי למח ולדידי קשיא הא דאמרי' שוה מ"ז כנגד ד' ברכות והא הי' הן ד' של בהמ"ז ואי' של יין וי"ל שלא מנו אלא הג"ב של בהמ"ז שהן מה"ת ולא מנו הרביעית משום שהיא מדבריהם ושו"כ אבל בס' עיטורים כי כ"י כוס ש"ב מי זהובים וכו' פה"ג איכא מן המנין כי היא ברכה הנהנין ע"כ. ולפי"ז ברכת הטוב היא מן המנין עכ"ל והשתא לפי שיטתיה דרי"ו גופיה הוא שכי דברים הללו משם הר' למח וכדמשמע משטח לשונו שנסיק אי למח לא סוקי' לו לדבריו שהלשי' כינהו דממ"ש כאן ד' ה"ר למח ולא חלק עליו נר' דס"ל ומודה לדבריו דברכה רביעית איכא מן המנין ואלו התם בס' עיטורים כ' להפך. אלא דלפי"ה לק"מ דדברים הללו שכי משם הר"ל למח לאו איהו גופיה ז"ל כתבם וכבתו' שם דאינו מהחבור וכאמור.

והנה הוית להי' החיד"א ז"ל שם שכ' עמ"ש הש"ך ז"ל שם מיהו י"ל דכוונת הר"מ דלכ"ע ליכא הוא אלא דברכה כהי דחייבו כ"ג ליתן יו"ד ז' מ"מ במלוה כו' דלא זכה להבין דבריו עיי"ש ואחריו ליו קם הי' כמהרש"ם נר"ו שם והי"ד הש"ך ז"ל וכי' דאם הדברים כפשטן ק"ט כו' עד מ"ש ובכר כאיתי להי' שעי' שם שה"ד הש"ך והבינם כפשוטם כו' ואתמ"ר לא דק בד' הש"ך כהוגן דמ"ש בכונת הר"מ דס"ל שהוא קנס ולא ממון [צ"ל שהוא ממון ולא קנס] היינו מ"ש קנס קלוב יו"ד ז' דלמ"ש בתשו' כמו שיגלאו הדיינים ודאי שהוא קנס ומשה אי לא זזה ממקומה כו' מ"מ מבואר יוצא דד' הש"ך ברורים ונכונים למבין אתדין ועהש"ך דבריו אינם אלא מן המתמיהין וכמו שיר' הכוונה דד' הש"ך ברורים מ"מ דכוונת הר"מ דלכ"ע ליכא הוא כו' דכוונתו כמו שהבין בדבריו הי' חיד"א ז"ל וכל התרעומות שערה ועשה להכרים דאיא לו' בכוונת ד' הש"ך כמ"ש הי' חיד"א ז"ל אין בהם כדי שביעה ולי"ק ע"ד הש"ך ז"ל אלא קו' הי' חיד"א ז"ל ואין מי שיזוזם ממקומם. ומזיתים לידיין הרי"ף הייו שכי עמ"ש הי' כמהרש"ם נר"ו לתמוה ע"ד הי' חיד"א ז"ל דאם איתא דכך דרכו של הש"ך לא הוה מתמה ע"ד הטור להכניס בל"ע דלא זכה להבין דבריו דמשום דלא תי' קו' זה הש"ך א"א לתרלה אכן בדידן כו'. אכא דלעני השתא אתו דלא הבין דבריו נר"ו דכל מגמתו אינו אלא להוכיח דמ"ש הש"ך דס"ל להר"מ דדוקא בברכה חייבו כ"ג יו"ד ז' אבל במלוה אינו נותן יו"ד ז' רק כפי מה שיגלאו הדיינים דלא קאי עמ"ש הר"מ בדבריו הראשו' גבי הכר ואילן כפי מה שיגלאו הדיינים וכמו שהבין הי' חיד"א ז"ל אשר מזה יצא לו לתמוה ע"ד הש"ך ז"ל דהרי הר"מ השוה לפי' האמורה דין הכשוי לשור ואילן ועל כי הוא אומר בפי' דחייב ליתן כמו שיגלאו הדיינים אלא כוונת הש"ך אינו אלא עמ"ש הר"מ בס' אהרונה דחייב ליתן קנס קלוב יו"ד ז' ע"ז דוקא הוא דקאי הש"ך וס"ל בין מלוה בברכה למלוה בל"ב וכדי להוכיח שכן הוא כונת הש"ך קאמר מר כמהרש"ם נר"ו דאם איתא דכך דרכו של הש"ך כמ"ש הי' חיד"א ז"ל לא הוה מתמה ע"ד הטור להכניס בל"ע דלדרכו אשר דרך בה לק"מ ע"ד הטור אלא ודאי דאין כונת הש"ך ז"ל אלא כמ"ש הוא נר"ו ובזה תולל אותו לריק ממה שהקשי עליו הי' חיד"א ז"ל על שכי דד' הש"ך ברורים למבין. וכן כל מה שהרבה להקשי הי' נר"ו ע"ד הש"ך ז"ל נאו לקושטא דמלתא

וכמאי

ובודאי דסליק אדעתיה דהרי"ף נר"ו עד שהי' וז"ל ועי"ז שתמה הוא הי' על הש"ך גם בזה לא דק כלל כו' וכל מה שהק' עוד על הש"ך בנקל יש לדחותו זולת קו' מהרי"א ז"ל ע"כ אלא עיקר כונתו הינו אלא להוכיח דאין כונת הש"ך כמ"ש הי' ז"ל וכמ"ש בתשו' דאם הדברים כפשטן ק"ט כו' וכן בסו"ד נר"ו שהי' מבו' יוצא דדי' הש"ך ברורים וכרו' למבין. אלא דכבר מלתי אמורה דלע"ד אין הדבר כן ואדרבא המבין יבין דדי' הש"ך ז"ל אינם סובלים פי' נר"ו אלא דוקא מ"ש פי' חידי"א ז"ל וקושיתו ז"ל כדקאי קאי.

וראיתי להר"ס הגדול ז"ל שם שהי' הש"ך ז"ל הללו וכ' וז"ל ולכאו' ק"ל לפי רי"ו הנז' דא"כ הוא איך יליף הש"ס בפ' הגוזל גבי שור ואילן מהאי עובדא דר"נ דשאני התם דאילן ושור לאו בני ברכה נינהו ולכן נלע"ד לתרץ והוא דכבר כתבנו משם הש"ך דלדעת רבינו יש הפרש דבמלוה דאית בה ברכה הוא קנס קצוב יו"ד ז' ובמלוה דלית בה ברכה הוא כפי מה שישומו הדיינים ולדעתם מפרשי' הסוגי' כך והוא דכשהביא רב להך בריית' דר"נ אינו אלא לראי' בעלמא ואין כונתו לו' דגבי שור ואילן נמי חייב יו"ד ז' אלא האי כדאיתיה והאי כדאיתיה וכו' אבל אין רצונו לו' ליתן את של זב"ז כו' אלא שהיא היא דמלוה דאית בה ברכה הוא קנס קצוב ובמ' דלית בה ב' הוא כמו שישומו הדיינים כו' כנ"ל ליישב שטת דשמעתתא לפי דעתם ז"ל אח"ר ז"ל ודבריו לא זכיתי להבינם ואנכי לא ידעתי מה היתה כונתו בד' רי"ו ז"ל שהי' ומתו"ד הרמב"ן נר' שאינו שום יו"ד ז' אלא הברכה אבל מלוה בלא ב' לא. דאם הכונה לו' דבמ' בלא ב' אינו חייב כלום. א"כ נמצא דלא זו הי' שיטת הרמב"ם ז"ל שהי' הש"ך ומכ"ש א"ח ומא"ח דלדעת הרי"ף ז"ל אף במלוה בלא ב' חייב לשלם כפי מה שישומו הדיינים והיכי אתי הוא ז"ל לפרש הסוגי' עפ"י מ"ש הש"ך לדעת רבי' כדי לתרץ מאי דהוה ק"ל לפי רי"ו דלפי רי"ו לא מתוצא בהכי וכמובן. ואם כונתו בד' רי"ו דאף במ' בלא ב' חייב כמו שישומו הדיינים וכפי רבי' ושו"ם הס. א"כ למה זה הוקי' לו דוקא לפי רי"ו ולא הקשה לשניהם הנ' ולא עוד אלא דלבא אל היסוד כלו סביא לנו מ"ש הש"ך דלדעת רבי' יש הפרש כו' כאלו היא סברא מחודשת והלא היא גופה היא פי' רי"ו שעליה אנו דנין וכמ"ש איהו גופיה ז"ל שם וז"ל וה' מכתי"ל נכנס לדעת רבי' ורי"ו מה שנתקשה אצלנו. ואף אם נדחוק ונאמר דמ"ש ולכאו' ק"ל לפי רי"ו הנז' כונתו לו' גם על רבי' לפי מ"ש בשם הש"ך בקורא להגיה בד' רי"ו הרמב"ם במקום הרמב"ן אכתי ק' מהי"ל חוזרת לבא אל היסוד דכבר כתבנו משם הש"ך דלדעת רבי' יש הפרש כו' וכמ"ש. עוד ק"ל על הי' ז"ל דהיכי מייחס סברא זו לרבינו דיש הפרש בין מלוה דאית בה ב' לאין בה ב' דע"כ לא כ"כ הש"ך ז"ל אלא דוקא דהכי ס"ל לרבי' לפי התשובה אבל לפי החבורה כבר כ' אח"כ דיש מי שהורה כן בכל המצות והכי ס"ל לרבי' ז"ל ממאי דסיים וכ' וכן הורו כו'.

עוד · בזה הוית לידיין הרי"ף הי"ו שהביא מאי דק"ל להש"ך ז"ל ע"ד הטור ומאי דתי' בזה הי' מהרח"א ז"ל בעס"ת סי' שלח ומאי דתמה עליו מהרש"ם נר"ו שם דלא לכך כיון הרי"ט והטור [צ"ל ומרן] בסי' תכ"ז לכתוב דביטל מ"ע מקרא זה כ"א מועשית מעקה והוא נר"ו הרבה לתמוה על מהרש"ם נר"ו דלא ירד לעומק דבריו ודן בדעת הי' נר"ו שהבין בד' העט"ם ז"ל מה שלא עלה על לבו ולא יעלה ע"ל אדם ואפי' להשכ"ל ושכלם ממנו ד' מרן ז"ל שם. ולדידי אין בד' הי' נר"ו שום נפתל ועקש ולא עמקא ורומא כלל ולא נעלם ממני מאומה שהרי שם לעיל זכיר עשה לד' הרי"ט נר"ו ודבריו נר"ו פשוטי' כשמלה והוא דעיקר כונתו נר"ו להק' על הי' עט"ז ז"ל שהבין בד' הרי"ט ומרן ז"ל שהי' וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו כו' שנא' השמר לך ואם לא הסיר כו' ביטל מ"ע כו' דהאי ביטל מ"ע דקאמרי היינו מקרא דהשמר לך ומינה נשמע לו דגם כונת הש"ך ז"ל שהי' דגם בשור ואילן מ"ע הוא וכדלקמן סי' תכ"ז כונתו ז"ל כן הוא ועי"ז בא ליישב דכיון שהיא מ"ע כוללת כו' דלעיקי' לא כיונו הרי"ט ומרן ז"ל על קרא דהשמר לך דזה שהי' מ"ע להסירו ולהשמר ממנו שנא' השמר לך אינו אלא אסמכי' בעלמא ועיקר קרא לאו להכי הוא דאתא ומ"ש דאם לא הסיר ביטל מ"ע אינו אלא מק' דועשית מעקה אבל קרא דהשמר לך עיקרו לא אתא אלא לשוכח דבר מלמודו וכמ"ש במנחות דצ"ט ולמקלל את עצמו וכמ"ש בשבועות דל"ו ומאי דלא פסקו הרי"ט ז"ל ההיא בשוכח עיין למרן הסב"ב ז"ל בביאורו על הסמ"ג לאוין י"ג ודבריו כעלמו מהרש"ג אור הירא"ה ז"ל בחק"ל יו"ד סי' ס"ב ק"א ועי"ש להי' ז"ל מאי דטעמא טעים פ"ת דלא פסקו הרי"ט ז"ל עי"ש והכי מוכח ליתנא דהרי"ט ז"ל גופיה במנין המצות מצוה קפ"ד שכ"כ וז"ל היא שצונו להסיר המכשולים והסכנות מכל מושבותינו כו'. וכן כל המקומות המסוכנין כו' והוא אומרו יתעלה ועשית מעקה כו' הכי דכלל בק' זה להסיר כל מכשול וכהאי ליסנא כ' ג"כ כל מוני המצות ומכללם הש"ך ז"ל בס' פועל צדק עי"ש וזה מוכרח לו' בכונת הרי"ט ז"ל משום מאי דאמרי' בגמ' דהשמר אינו אלא לא תעשה ואף דאיכא מ"ד דהשמר דעשה עשה הוא הכא לא הוי אלא השמר דלאו. כמו דפשי"ל לידיין הרי"ף הי"ו דהשמר דעשה הוא שהרי זה דומה ממש להנהו קראי שהביא רש"י ז"ל בעירובין דל"ו בד"ה השמר עי"ש והאריכות בזה אינו אלא יגי"ב. ועיין בס' מאמר המלך דזין ע"א שכ"כ בפשיטות על הך ק"א גופיה דהשמר דלאו הוא עי"ש ועו' דאף את"ל דבר שאינו דהשמר דעשה קרינן ליה אכתי לא איפרק מחולשא דהכי ק"ל כרי' דכ"ל דהשמר דעשה נמי לאו הוא ואין לנו לתרץ ולו' דבכה"ג דק"ם עשה הוא אף רי' מודה הוא דלענין זה עשה מקרי וכמ"ש התוס' שם בעירובין וכמאי דפשי"ל הדבר גם בזה לידיין הרי"ף נר"ו דכלא הכלא להי' שעי"ם ז"ל ס"ד מאי תפילין הי"א דהוכיח במישור דרש"י והרי"ט ז"ל ס"ל דלא כהתוס' אלא דהשמר דקו"ע נמי לאו הוא עי"ש ועיין ג"כ להי' מאמר המלך ז"ל שם. והתי' שהביא ידיין הרי"ף הי"ו לקו' הש"ך על הטור ז"ל משם הי' כמוהרי"י קורחא ז"ל בכ"ו לא ראה להי' חידי"א ז"ל שם שתי' כן והי' כמוהר"ח נר"ו הק' עליו דדי' הטור ז"ל אינם סובלים פירושו עי"ש.

עוד בזה הוית לידיין הרי"ף נר"ו שהביא פלוגי' דר"ת והרא"ש ז"ל באבי הבן שנתן בנו למוהל א' וקדם אחר ומלו דלר"ת פטור המוהל הב' מלשלם יו"ד ז' למוהל הא' מטעם דברכה אמן בעי"ב וגדול העונה אמן כו' ולהרא"ש בלאו האי ט' פטור הוא משום דלעיקר' עדין לא זכה המוהל הא' במצוה ואינו חייב אלא דוקא אם האב היה רוצה למולו הוא בעצמו וחטפה מידו וכהתי' דכיסוי ונתפ' השקפה כלה לחלק בדעת ר"ת בין יודע האב למול לאינו יודע ובו"כ דבמעט התבוננות הא לאו מלתא היא כו' ככתוב בדיק. וכשאני לעצמי לעיקי' איני רואה ט' וסברא כלל לחלק בהכי דכיון דהאב סילק את ידו מבנו ולא רצה למולו הוא בעצמו והזמינו לאחר א"כ נמצא דכשבא המוהל הב' וחטף המצוה לא חטפה מהאב שהרי הוא לא היה המוהל אלא חטפה מהמוהל הא' וכיון שעדין לא זכה בה באמירת האב לבד הוא פטור ומה איכפת לן אם האב יודע למול או לא כיון דעכ"פ הוא לא היה עתיד למולו.

עוד בזה הוית לידיין הרי"ף הי"ו שהביא מ"ש רש"ל ז"ל בסי' לקמא ע"ד כ"ת ז"ל ומה שהק' עליו הש"ך ז"ל שם בסי' שפ"ב וסו"כ דלא ראה בכיי' להי' כמהרי"ק הש"ל שכ' ליישב ד' רש"ל דאיהו ז"ל מפרש הסוגי' דפ' כסו"ה בא"ו אחר והוא נר"ו הק' על הי' כמוהרי"ק ז"ל בגלגול מחילות דאף דעיקר הסוגי' ניתן ליאמר הא מיהא בד' רש"ל ז"ל א"א לאומרו ממ"ש איהו גופיה לעיל מזה. וסו"כ דבהך סי' שכ' כמוהרי"ק הנז' ז"ל בעיקי' הסוגי' נראה לו ליישב מה שהק' הי' חידי"א ז"ל שם בשער יוסף ע"ד הי' המאירי ז"ל ולדידי מלבד דא"א לו' כן בד' הי' המאירי ממה שסיים וכ' וי"ש שפי' במס' חולין יו"ד ז' צ"כ ברכה וברכה דזה מילה ובא להדיא דגי' אחרת היתה לו בש"ס וכמ"ש הי' חידי"א ז"ל אלא דלעיקי' פי' הרב כמוהרי"ק ז"ל בסוגי' עם שלא ראיתי הדברים בשכשן לה"ע תמוה הוא מאד בעיני דלפי פי' ז"ל

דנעיית הש"ס היא אי הך עובדא דמ"ז רי"ג היא בדוקא משום דהוה ביה ברכה ומלוה דאית בה עשיה. אבל אי הוה ברכה דלית בה עשיה אלא שיא עלמה היא המלוה לא הוה מחייב רי"ג או לא"ד. א"כ היכי יולדק מאי דקאמר אח"כ לאפי כשיש לבהמ"ז אי אמרת שכ"מ אתא היא כוי דללד זה אפי' אתת ליכא דאי אמרינן דמאי דמ"ז רי"ג הייכו דוקא משום דהוה ביה מלוה דאית בה עשיה אבל בלא"ה לא הוה מחייב כלל א"כ בבהמ"ז דלית בה עשיה לא שייך בה ליתא דחיובא ואפי' אתה והכי הו"ל להש"ס למימר אי אמרת שכ"מ פטור הוא. ועוי אנכי תמה עליו דאעיקר איך כיח"ל שדבר כיב לוי דרש"ל פליג על רש"י ז"ל בפי' השוגייא:

ולעיקר קו' הש"ך על רש"ל ז"ל לענ"ד עם היות הקשות דלק"מ ודי רש"ל לדקו תמכי ושוב דאעיקר איכא לאתמוהי טובא על הש"ך ז"ל דאתקשי ליה מהסוגי' הקי"ל עדבריו. ז"ל גופיה שכי ומפשה בא' שמשע כו' ומייבו ר"ג יו"ד ז' ושיעור יו"ד ז' הוא שכ"ב דהש"ב בפי' כסוי"ה שכר בהמ"ז ע' זהובים ושכ"ע אין לשלם מאחר שהילם כבר שכ"ב ע"כ שרי. להדיי' דאיהו ז"ל גופיה זכיר עשה לסוגי' דפי' כסוי"ה דעיקר החיוב אינו אלא על הברכה. וא"כ איך כי הכא דאף דעבה אמן המוהל הא' חייב הכי לשלם לו יו"ד ז' משום דעכב אותו מן המלוה אלא ודאי דעיקר כוונת רש"ל ז"ל לוי דאפי' דכשבא לשלם המוסף למכירו במלוה דאית בה ברכה אינו אלא שכר ברכה וכדפשיט ליה לסוגי' דפי' כסוי"ה וכיון דמשלם לו לפי ענין שבברכות אלא דכשעונה אמן על הברכה ובא המוסף לפטור עצמו בטענה דגדול העונה אמן אין טענה זו מועלת אלא במקום דליכא עשית מלוה כגון ברכת ק"ש שהוא מכיעם ברכה לבד. אז שפיר יכול לפטור עצמו באמור לו עם שהספדתיך כיון דגדול העונה אמן לא. כן במקום דאיכא ג"כ עשית מלוה כגון כסוי ומילה דהתם אין פוטר אותו עסק מ' דבכה"ג לא נאמר גדול העונה אמן. אלא אדרבא גדול המברך דיש בידו שתים עשית המלוה וברכה דשכרו כפול ומכופל לעוה"ב לא כן העונה דאין בידו אלא הברכה אתה: ודלא כמ"ש הש"ך ז"ל דמה בכך ס"ס כיון דגדול העונה א"כ זה שקדם ומל לא הפסידו כלום שהרי מ"מ יש לו היו"ד ז' ששכר הפסידו והפסידו דאף דאכן בדידן לא ממ"כינן ליה על המי' לחוד ועל הבי לחוד מ"מ לא כפסד דשכרו כפול לעוה"ב וא"כ משו"ה חייב לשלם לו יו"ד ז' זה כלעד"ד בכוונת די רש"ל ז"ל ואי"ה א"ת:

גם מאי דתימה יקרא על מרן השב"ב ז"ל במה שפסק עמ"ש רש"ל שם בענין קש"ה דמי שקנה ג' או ד' וקדם שכירו ועלה חייב ליתן לו יו"ד ז' דלמאי לא שטרו מטעמא דלא מגבינן קנסא בבבל ולא מצינן למימר דמיירי בדתפס דחייב ליתן לו קאמר והגבה לתמוה עליו כו"ו ותוכן דבריו דכוונת רש"ל אינו אלא בדתפס ואכא דאמרי דבכדי שכר לשהמ"ב שדבור כדי ליקח דרך לעצמו ולא יאמרו קמשח טפילא שהן דאכתי אין בין דבריו כו"ו לד' הי' מהר"א ז"ל שם בשע"י דכ"ג ע"ב כמלא כימא דשיא. שיא כוכח הי' ז"ל כאשר יהי' הרוי' אלא שלא כלה לשהמ"ב שדבור לבא לורך גם עים בחו"ד בכה לפי מכהנגו כוי' חייב ליתן לו יו"ד ז' מן הדין וא"כ אף בא"י הוה חייב כוי' דברים הללו אין להם מובן דאדרבא דוקא בא"י הי"לל. גם מ"מ עוד ק"מ שפסק עוי מרן השב"ב לרש"ל ז"ל דעשרים ז' הו"לל ובי' דע"ם כפל כי עי"ז הוא כריו דאין כאן טעות כלל כו' עיין גם בזה לשי' מהר"א ז"ל שם דיב ע"ב ואין אנו צריכין למשכוני כפשן ולפי' בדי רש"ל דקאמר דבמלוה דרבנן פטור כמ"ש הוא כריו לעיל דאעיקר יסוד רעוע הוא וכמ"ש לעיל. גם מ"מ בחו"ד דברכה שהוי לפניה לרוצא דרבוואתא הוא מדאורייתא כידוע אכתי הכולה דאינו אלא כל בשר אימכא וכמ"ש הפמ"ג מ"א סי' א' וה"ד שי מהר"א ז"ל שם ע"ד וסי' ארעי"ד ז"ל מעני הב"ית דלרוצא דרבוואתא אף היא מדרבי. זולתי קרבן אלאת המיכוך והמזון. והכסבי"א ז"ל דהיל שהיא מה"ת עי"ש. ואף שהרב המחר"ם ז"ל בתשו' כי בלא בבי קמיבה נחיים

דעיו קרא חג"ר ע"ד הפ"ע ז"ל כבר הדר ביה בדע"ז ע"א מכח די הפמ"ג והגמ"י והראשים והטור ז"ל עי"ש. עוד ראתה עיני לידיין הכיף כר"ו עמ"ש הי' מה"א ז"ל הי' שלוחין סי' כ"ה במי שאמר לחבירו שיפדה פטר חמורו וקדם אחר ופדאו אם חייב לשלם לבעלים דמי המלוה שהפקיעו ממנו כיון דלאו שליחותיה דחבירו קעביד ותמה עליו כו"ו דאשמיע עיניה די הרא"ש בפי' כסוי"ה דאם השב מוהל ובא אחר ומלו חייב ליתן לו יו"ד ז' דמצוי להדייא דאף דכימא שליחותי קא עביד אפ"ה חייב לשלם לו. והו"ר דלק"מ דבהדייא כי הי' ז"ל בכוונת די הרא"ש דלאו שליחותיה דאב קא עביד זה הבי אלא הוא מקיים מלוה ע"כ. ואנכי לא ידעתי אעיקר איך יעלה על הדעת לוי בכנו"ד דהאב מוהל וקדם אחר ומלו דשליחותי קא עביד דע"כ. לא אמרינן בהא דתורם משלו ע"ש שבינו דאף שהוא שלא מדעתו שליחותי קא עביד אלא מטעם זכיה וכמ"ש הי' ז"ל דכיון דזכות הוא לו שמרויחו דאין צריך ליתן משלו כלום. אמרינן שפיר שליחותי קע"ע. לא כן הכא דמלבד שאין לו שום ריווחה. אלא אדרבא הפסידה יש לו שהפקיעו ממלותו איך יעלה ע"ל אדם לוי דשליחותי קע"ע. ומ"ש הי' ז"ל בכוונת די' הרא"ש דלאו שליחותי' דאב קע"ע לא איירי אלא במי שכהן בכור לאחר למולו דר"ת ס"ל דכיון דאותו זכות שהיה לו לאביו בבנו למולו נתנו לאחר יכול ליתנו ושליחותי דאביו קע"ע דוקא הוא דקאמר הי' ז"ל דהרא"ש ס"ל דאף שהוא כתנו לאחר לאו שליחותי דאב ק"ע הלא כקראת המלוה ע"ש שמוהל חיה וכה"ר כריו תלי תניא בדלי"ת.

עוד כי עמ"ש עוי הי' ז"ל טעם כעיקר לפוטרו לפודה דכיון שסילק עצמו ונתנו לאחר א"כ כל ישראל חייבים במלוה זו וכשהיא דכתב הרא"ש בפי' כסוי"ה אבל ראם חולקים עליו ושוא הי' ר"ת דא"ת ליה דאותו זכות דהו"ל לאב יכול ליתנו לאחר ושליחותי דאב קע"ע כוי וחקי עליו. כריו דכפי מאי דהרגמת לה הי' ז"ל לדי' ר"ת ז"ל דהבי שליחותי קע"ע ואפי' הכי חייבו לשלי דכפי די' מבואר יולא איפכא דאי אמרי' שליחותיה קא עביד פטור הוא כוי' אהדין. ואכא דאמרי עיכוב פרשיות קא מיכא הכא ולא יכל לדעת הי' ז"ל כלל וכמשך אחר טעותו הראשון כנז"ל שהרי די הי' ז"ל ברורים לעין כל רואה שלא כי כן בדי' ר"ת דשליחותי דאב ק"ע אלא במי שכהן בנו למולו דזה המוהל שליחותי קע"ע משום דיכל בנשות חה מבואר בדי' הרב ז"ל שמעיס ג' ושיא נופה הוא טעמו של ר"ת ז"ל למייב למוהל הבי דכיון דזכות בנו של אביו הוא ונתנו למוהל שאי ושליחותי קע"ע כשקדם ומלו שמוהל הבי כמלא דחטף מתנו המלוה וחייב לשלם לו ולא אמרינן בזה כיי שייכים במלוה זו ומאי דמשתמע מדי' הי' ז"ל דאי הוה אמרינן דהפודה שליחותי קע"ע פטור הוא אף שעשה שלא מדעתו אינו אלא מטעם זכיה דכיון דמרוים דמי השה הוה אמרינן כיש"ל לאיכא כיון דאינו מפקיעו לבעלים ממלותו. ומה שהקי' עוד דכפי דבריו ז"ל דכיון דאמרינן שליחותי קע"ע אביו מקיים המלוה דמדי' כ"ת מוכח להפך שכי' והבע האי מן הבי דלפ"ז לא ס"לל אלא והבע השב מן הבי דכיון דהבי שליחותי דאב קע"ע ואביו מקיים המלוה א"כ אינו חייב ליתן כלום לאי ע"כ. דברים אלו לא מלאתי להם בית מושב אלא דמאי דקאמר הי' ז"ל דשליחותי קע"ע ואביו מקיים המלוה אינו אלא כשעושה עפ"י ליוויו דוקא וכאמור ועוי. דאף לפי שיטתיה א"כ אי"ה ליתן כלום אף לאביו דכיון דשליחותי קע"ע ואביו מקיים המלוה א"כ מה הפסידו כדי לשלם לו דמאי נפק"ל לאביו אם מוהלו הא' או השני כיון דכולם כאי שליחותים דאב קא עבדי.

אלא אי הוה קשיא על הי' ז"ל הא הוה קו' דא"כ דס"ל לר"ת ז"ל דכשכתן בנו למוהל שליחותי דאב ק"ע ואביו קיים המלוה א"כ כשבא המוהל השני וחטפה מן הא' אינו חייב כלום לראשון כיון דלאו מלוה דידיה הוה ולא הפסידו כלום. וא"ה לשלם אלא לאביו דהפקיעו ממליתו דכשהיה עושה אותה שאי בליוויו הי' אביו מקיים המלוה לא כן השתא דבא השני וחטפה מן הא' ועשאה מעלמו הפקיעו לבעלים מהמלוה. אלא דגי"ז לק"מ דאף דאם הי' שאי מוהלו

הי'

היא אינו מקיים המצוה מ"מ כיון דהיו"ד ז' אינם אלא שכ"ב והמוהל הוא היה המברך איך המוהל הני הפסידו היו"ד ז' להמוהל הא' ומשו"ה קאמר כ"ת ז"ל דהנע הא' מן הני כנלע"ד.

ומה שתמה על הר' כמוהר"א אשכנזי נרו"י דהם אברהם שיא דקכ"ד בתמיהותיו על הר' מהר"א ז"ל גם בעיני יפלא ולא צדק בכל דבריו כנ"ו. אלא דמים כתי"ר עמ"ם הר' הנז' ברוו עתים הר' ז"ל איברא דעדיין ש"ל דזה הני לא זכה במצוה זו בדבור האב ותמה עליו הר' כנ"ו דא"כ לא אייתי בידיה מ"ם הרא"ם שם בשו"ד כו' וע"ז כי כתי"ר דלקית דהרב ז"ל אייתי ע"ד כ"ת ולזה כי איברא דעדיין י"ל על כ"ת דא"ל דזה הני אף דכינא שליחות ק"ע מ"מ לא זכה למצוה בדבור האב א"כ מאי תיתי לשייבו ואיך כי ר"ת דשי"ב כו' ולא כי הרב לשון זה אלא לדקדק ע"ם כ"ת דאף דכינא שליחות ק"ע מ"מ לא זכה למצוה בדבור שאב את"ד נכ"ו. הן אמת דתמיהת הר' כנ"ו איכא תמיהא כלל ועפסיר לא דק בדי הר' ז"ל וכמ"ש כת"ר כנ"ו אלא דאנכי הרוי בדי כתי"ר כנ"ו דגם בדבריו אלו נמשך אחר טעותו והכל הולך אל מקום אחד ולא עוי' אלא שהבין בדי הר' ז"ל שכי איברא דעדיין א"ל דזה הני לא זכה במצוה זו בדבור האב כנ"ו דקאי על המוהל הני וכמשמע מריהטת לישנים כנ"ו. ולדידי מלבד דלא כן הדבר וכמו שיאמרנו אנכי לא ידעתי איך יעלה על הדעת לפרש בדי הר' ז"ל הנז"ל דקאי על המוהל הני דבמוהל הני מה דבור האב שייכא למימר כיון דאעיקר לא אמר האב למולו אלא למוהל הא' והדבר פשוט דאין כונת הר' ז"ל אלא על המוהל הא' שנתנו לו האב אלא דלגבי האב קרי ליה ב' וע"ז הוא דקאי הר' ז"ל דאף דלדעת כ"ת שליחות דאב ק"ע ומשו"ה שייב הני שקדמו לראשון אבתי כיון דלא הוה כ"א אמירה בעלמא ולא זכה הא' עדיין במצוה למה יתחייב לו הני. גם מה שהלה לישב קו' המהר"א ז"ל דכיון דהמצוה עליה דידיה כמ"ה משו"ה שייב וש"ם דהוא בכור וכהן לדידי אין זה ישוב כלל דמאי כפ"מ. אי עליה כמ"ה דאכתי כיון דלא זכה בה עדיין בשליחותו מאי תיתי לשייבו לשוטף כיון דאין זה אלא כמוטף מי' מן הפסוק.

וראיתי להר' הנז' כנ"ו בס' הנחמד על סיכומי ש"א דיי ע"א שהביא מ"ם הר' כמהרח"ם כנ"ו בס' לב חיים. דקי"ל ע"ד ע"ת שדקדק מר בנים רב כהורא"י שבראש דקימא כנ"ו ממ"ם הרי"ת פי"ג מהי' שחיטה גם אחד ושטף האם מידו ושלחה או שברחה מאחרי שלא מדעתו לוקה שבלא שלח השלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה. דלמה לא כי הרי"ת מיוב יו"ד ז' בהא דשילוח הקן בגא אחר ושטף. כיון דמטף המצוה ממנו ופי' רבי אניחו כנ"ו ישב לזה בני פנים והשן הני הוא דכיון דבי דלוקה על שעבר עליו ממילא ליכא חיובא דיו"ד ז' דלא מלכו חוטא נשכר וכו' וע"ז כי הנחמד כנ"ו דאין זו מלתא פסיקתא שלפי מ"ם מהם הר' משנה למה כי דק"ל דאף בחוטא נשכר היו"ד ז' שהרי ג' מצות מלת כדה והדלקה נתנו לה לאשה על שגרמה מיתה לעולם ועכ"ז בהפרשת חלה שהפרים הבעל שלא מדעתה וכן בהדלקה כי דחייב לתת לה יו"ד ז' עכ"ד ולדידי אין דמיונו עולה יפה דשאני בשביל מצוה של הוה נשים לכל הנשים בהם מוחזקות וכאמר בהם חוטא נשכר ורז"ל לא אמרו אלא דבשביל דחוה גרמה מיתה לאדם שהיו חלקו של עולם הפרים חלה מעיסתה לתקן החטא של חוה לא משום זה נקראת כשם החוטאת היא. ולעיקר דקדוקו ע"ד הרי"ת ז"ל שדקדק רב אחאי כמוהרח"ם כנ"ו לענ"ד אין כאן בית מיחוש כלל דאף את"ל דחייב הוא זה המוטף את האם ושלחה כיון דהרי"ת ז"ל כבר ביאר הדבר בכללות בה' חובל פ"ז וכה אמר מר שכל המונע הבעלים מעשות מ"ע וקדם ועשאה משלם לבעלים יו"ד ז' א"כ מה לו לפרש עוי' הכא בשילוח הקן אטו כרוכלא ליזיל וליתני. ומה שהגיה ידי"ן הכי"ף כנ"ו. ע"ד הר' דב"ת ח"ג סי' י"ב במה שחשב לעצמיה דהרא"ש ז"ל בקיצור התורה וגם לפטור את המוהל הני משום דלא זכה הראשון עדיין באמירת האב וכיון דכיי

חייבים כו' לב' טעמים. דלא כן הדבר אלא הכל הולך אל מקום אחד. הן אמת דבטוב ילין מר אלא דאנכי הרואה דאגב חביבותיה ליפות דבריו במליצה יעלם כלכר באריכות וכו' על הר' ז"ל דברים. אשר לא כן "דמה יתרון לבעל הלשון וכו'" שנאמר על מקפחי להר"ר ח"ו ושרי ליה מארים.

אלא מעתה הבא נבא לטענת המוהל הני הבא בשאלה הבא טעיון נגד המוהל הא' באמור לו לך ונבא היו"ד ז' ממי שמצעך דהא קי"ל אין שליח לדבר עבירה והיי"ן חריף כנ"ו כי ע"ז דודאי בדותא היא דאף דקי"ל אין שליח לדבר עבירה מ"מ כיון דהגזלה היא ביד המשלח מחייב לשלומי וא"כ הין דחטף וגזל ממנו המצוה כיון דהגזלה קיימת בעין המשלח מחייב איהו לשלומי. והנה מלבד דדבריו כנ"ו בלא קתומים שהרי לפי כל האמור אתה למעלה אף לדעת כ"ת ז"ל דחייב לדידן לא מהני הך חיובא אלא דוקא אם השם דלא מפקינן מיניה וא"כ לפ"ז הי"ל לבאר טימותיו וגוי' דאם יהיה האופן שתפס המוהל הא' מהני וע"ז בא בטענת המוהל הני לפטור עצמו דקי"ל אשלד"ע דאי אין כאן תפיסה כיון דאין לנו' רשות לגבות ממנו מי הלריכו לבא טעיון ומי הכריחו שהלא אלא דאעיקר מאי דפשי"ל הדבר לומר דכיד הגזלה קיימת מיקרי וביון שהיא בעין המשלח מחייב איהו לשלומי לדידי לא כיתן ליאמר וכ"ש ליכתב דכיון דכבר עשה המצוה אכלו מיקרי והכ"ז דומה ממש למי שאמר לחבירו לגזול והלך וגזל וכתן למשלח ואכלו שנסתפק בה המ"ל ז"ל ה"ד הר' שו"ת ז"ל אם מוציאין מיד המשלח או"ל. ומה תלי' אומרת דכיון דא"א להחזיר דלא כתב לשטון שייב ליתן לו דמי שיווי יו"ד ז' דאדרבא ונפסק הוא. דכיון דהיא גופה א"א להחזירה אלא דמי שיוויה לא דמיא אלא לגזל שאכלו.

גם מאי דתימה יקרא על הפוסקים ועל הר' גנת ורדים ז"ל ע"מ שהקי' על המ"ל ז"ל דאמאי לא פשיט לספיקו הנז"ל דפטור המשלח מטעמא דאין שליח לדבר עבירה כל היכא דשליח בר חיובא הוא וכמ"ש במליצה דיו"ד דאיך אשתמיט מיניהו מאי דפירש"י שם דיה דכתב בהדיא דקרן חייב להחזירו ולא כאמר הך דינא דאשלד"ע אלא לענין הכפל. גם בזה איכי רואה אפי' כ"ה קוי' כלל מדא דהיכן כי רש"י ז"ל בהדיא דקרן חייב לאהדורי דלא פורש כן בדבריו ז"ל אלא מכללא אתמר מדפי' דפטור על הכפל קאי. ועוד דאף את"ל דמלתא כיכא בשמו כפירושו אבתי איכא למ"ד דע"כ לא קי"ל לרש"י ז"ל דקרן חייב לאהדורי אלא דוקא כשהקרן קיימת עדיין בעיניה ביד המשלח דאז ודאי חייב לאהדורי משום דהנגזל לוקח הוא את שלו מיד מי שנמצא בידו שנאמר ישיב מי שיהיה ולא מבעיא מיד המשלח לגזול אלא אפי' אם מכרו לאחר בא הנגזל ולוקחו מידו אלא דכשאינו גנב מפורסם נותן לו דמיו משום תקה"ש וכמ"ש מרן ז"ל בשו"ע ח"מ סי' שנ"ו אבל אם אכלו כבר המשלח דבכה"ג הוא ספקו של המ"ל לא פירש בדי רש"י ז"ל דחייב המשלח לאהדורי ומשו"ה לא פשט ספיקו המ"ל ז"ל מהתם.

אלא לי קי' על הגו"ה ז"ל שא קי' דממקום שבא להביא ראיה לספיקו של הר' ז"ל לפיטורא אדרבא משם ראיה לחיובא וכמו שכן הקי' הר' גנת ורדים ז"ל דמאי דאמרינן התם דהמשלח פטור היינו בשלא באה הגניבה ליד המשלח וכמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל בתשו' סי' פ"א והביאה הגאו"ם ז"ל בח"מ סוס"י שמ"ח אלא דאעיקר מה שעלה ע"ד של הרבנים הנז' ז"ל לוי' דעיקר ספיקו של המ"ל ז"ל הוא במי שאמר לשלוחו לגזול ובמוכח זה הרבו להקי' עליו. לע"ד אשמ"ר ליכא אנכי עמדי אלא כונת המ"ל ז"ל איכו אלא דכיון דנגזל ומאכיל לאחרים קודם יאוש אם גובה הנגזל מהאוכל או דוקא מהגזלן בשלוי מחכים דלדעת הרז"ה והרא"ה האוכל פטור דהילכס דידיה הוא אבל התו' והרי"ת והי"ב בשם קצת מפרשים ס"ל דמ"ב כמ"ב וכמו שהי"ד הר' מהר"א ז"ל הי' גזלה סי' ו' משו"ה קאמר לה הר' ז"ל כמסתפק ובלי אחרי"ל וכונתי ז"ל במ"ש אבל באומר שילוח מעותיו גנבית והשליח עשה שליחותו אפשר דגבי גזל בכל כה"ג מוציאין ממנו לאו משום

משום ליכא דשליחות קאמר דמוציאין ממנו אלא אדרבא משום דאשלד"ע והוי כגזל לעצמו ומאכיל לאחרים ואפשר דהתם דינא הכי הוי דהם רצה גובה מהאוכל כפי התוס' ודעמייהו ולפי שהמ"ל דגבי גזל בכל כה"ג אינו ח"ב לשלם האוכל וכפי הנ"י והרא"ה ז"ל מ"מ גבי רבית כו' דבממוניה עבד שליח איסורא שפי' שחייב להחזיר כנלע"ד המתעט הוא וכת"ר קצר במקום שהי"ל להאריך וכי דומיא דבי יהן כו' ולא ידעתי אם כיון למה שכתבתי.

ומעתה לפי כל האמור תוי יוצא לנ"ד דכיון דזה המוגע הש"ב גזלן וקי"ל ביה גוזל ומאכיל לאחרים לעולם הכי א כי יכול לגבות המוהל הא' לא מהמוהל הבי ולא מהמוכע אלא דוקא בשהשב מאחר מהם דאם בא לגבות מהמוכע הוא פוטר א"ע מטעמא דכ"י מ"ונים וכפי הרא"ש ז"ל. אלא דאם תפס ממנו לית מיכ"ם משום דיכול לוי המוהל הא' קי"ל כרי"ם דלא כ"ל הא' טעמא. ואם בא לגבות מהמוהל הבי' הן פוטר אותו מבי טעמי חדא הך ואידך באמי' לו דכיון דהמוכע הוא כחשב לגזלן וכגוזל מעלמו ומאכיל לאחרים דמי כיון דאשלד"ע וקי"ל כמ"ד וסוא דעת הרא"ש והנ"י ז"ל דהאוכל פטור דכולא דידיה הוא אלא דאם תפס לא"מ מיניה. גם הרא"ה שהביא הכ"מ מתשו' המבי"ט ז"ל ח"ג סי' ז"ן דהא דאמרינן בכל דוכתא אשלד"ע ה"ד כשאין שום הנאה למשלח בעשיית השליח לא ראה לא' בגוף ישו' ז"ל אות קי"ז שהרבה לתמוה על ס' המבי"ט שלזו חדא דהאי דאמיר התם בפ' הא"מ דמודה שמאי באומר לשלוחו צא ואכול חלב ובעול את הערוה דשליח חייב שלא מלינו בכל הש"ס כולה זה נהנה וזה מתחייב ה"ד בשגוף השליח נהנה מהאיסור הנאת הגוף ואף שהרב"ג עשה אמת הרמ"ז ז"ל בס' מ"ע בראשונות א"ו ד סי' די דל"ב ע"ב מיאן בחי' זה וכה אמר מר דהא בדותא היא דשם הנאה אחר הוא ואליה היא התחים שכתב הריטב"א ז"ל במשאיל קידוש של הקדש כבר הי' מר בריה הרמ"ז ז"ל בקול אליהו הוא מחשיע סי' ע"ז השיב עליו דלא בים לן למימר כל בי האי מלתא בעד התוס' דגברא אגברא קא רמית וגם הביא משיטה לקי' לא נודע למי שהיי כן. ואף אם יאמר האוי דהרב המבי"ט ז"ל קאי בשיטת הריטב"א ז"ל דלא כיח"ל לחלק בכך אכתי קשה עליו דאעיקר אין דמיונו עולה יפה דע"כ לא אמיר שלא מלינו בכה"ת כולה זה נהנה וז"מ אלא דוקא כשהשליח שעושה האיסור וגם נהנה ממנו דאיכא גביה תרתי דהוא חוטא והוא נהנה וכמים שם הי' הנו' ועוי הקי' עליו מההיא דתנן התם בב"ק דכ"ה גבי של ב' שותפים כו' ופרכינן עלה היכא משכחת לה כו' עי"ש ועוי הכרית הי' הנו' ז"ל דלא כהמבי"ט ממאי דהדיח לן רבה להאי שילושא דזה נהנה כו' אליבא דשמאי והלא דרך נכווח לסכיו לאשמועי' אליבא דהלכתא דקי"ל דאין שלד"ע דאי נהנה המשלח המשלח חייב שלא מלינו כו' ועיין להי' שבות יעקב ח"ב סי' קע"ר שהכריח כן לאמי' דסליק אדעתיה ליישב די' הרא"ש ז"ל פי"ז מהי' מעילה והנכי מוסיף לתמוה על ס' המבי"ט שלזו דא"ב לאיזה לוקד הוללכו בש"ם לאוקמו מקראי דבמעילה ושליחות יד ושביחה אמרינן יש שלד"ע וחייב המשלח שהרי אף אי אמרינן דדינם שוה לכל העבירות דאשלד"ע אפי"ה הוה חייב המשלח משום דבכל הני אין שום הנאה לשליח כ"א למשלח.

ועוד קלי"ט ממ"ש המרדכי בשם רש"י ז"ל והביאו מרן ז"ל בב"י יו"ד סי' קס"ח דרבית ע"י שליח מותר מטי' דאין שלד"ע. ולפי ס' המבי"ט ז"ל דכשמגיע הנאה למשלח לא אמרינן בה אשלד"ע אלא חייב השולח א"כ ה"ן כשאמר לו המלוה לשלוחו לא והלוה מעותי ברבית כיון דאין ההנאה כ"א למשלח יהיה אסור דבכל כה"ג יש שלד"ע ואין לומר דעי"כ לא כי רש"י ז"ל דמותר אלא דוקא בשעשאו הלוה שליח דאין לו הנאה למשלחו אלא אדרבא פסידא אית ליה וכמו שכן משמע לכאו' מלישנא ליסניה דמרדכי ז"ל דבכה"ג התיר רש"י ז"ל. אבל כשעשאו המלוה שליח יודה רש"י ז"ל דאסור מהאי טי' חדא דאיכא למימר דאף כלוה יש לו הנאה מיקרי דאף דנותן הרבית מ"מ לפי דוחק השעה דעני היה בלוחה שעה ומלא לנוות ומילא את ידו וגמר מעשו וממנו אדרבא ממזי לו כאלו הרויח. ועוד מי לא עסקינן דלקח בריבה כדי להרויח בהם כפלי כפלים ואין לך הנאה גדולה מזו ועוד דאף אתמ"ל דאין זה מיקרי הנאה אכתי קי' שהרי לא חזינא לשום פוסק שעלה ע"ד לחלק כן בדעת רש"י ז"ל ומדלא חילקו נר' שדעתו להתיר בכל גוונא. ואם דאת תגלה להמ"ל ז"ל דאף דבפ"ה מהי' מלוה ולוה הסיגה הסי' ס"ח לס' רש"י הלזו דאין בה כשל ועקש מכל מה שהקי' עליו אפי"ה שם בפ"ד הי"ד כשחספק ברבית עי' שליח בכה"ג דעשאו המלוה שליח היכי לדיינו דיני והעלה דאסור דכיון שא"ל שילום מעותיו ברבית ובממוניה עבד שליח איסורא הוי"ל כאלו המשלח הלוה ושפי' שחייב להחזיר. הרי לפדייא דדעת הי' ז"ל לחלק בס' רש"י הלזו בין עשאו שליח הלוה לעשאו המלוה וכמו שכן הכריח מדי' ז"ל הרב שו"ה ז"ל שם אכתי קי' דע"כ לא אסר הי' ז"ל אלא דוקא מטעמא דבממוניה עבד שליח איסורא דאי לאו משום האי טי' הוה אמרינן שפיר גם בכה"ג אשלד"ע ואף דאית ליה הנאה למשלח.

ולא אוכל להתעלם ממה שראיתי להי' שו"ה ז"ל שם שכי ע"ד המ"ל וז"ל וקיים הרב ולענין הלכה רבית ע"י שליח אליבא דכ"ע חייב המשלח להחזיר וטעמו מבואר דהכא לא שייך למימר דהוי רבית הבא ע"י שליח ומותר כדינו של רש"י ז"ל דהכא השליח עצמו הוא המלוה והוא הלוקח הרבית ואעפ"י שאינו לוקחו לעצמו הוי"ל כמלוה לחבירו ע"מ שיתן רבית לאחר דאסור גמור הוא כו' עי"כ. ודבריו צ"ע להבינם דמי דחקו להוליד טעם חדש בדי' הי' ז"ל מאחר כי בא הדבר מפור' בדי' הי' ז"ל בטעמו של דבר כל בחר איפכא וה"ד איהו גופיה ז"ל דהיינו טי' דכיון דבממוניה עבד שליח איסורא הוי"ל כאלו המשלח עצמו הלוה. איך שיהיה באופן שדי' המבי"ט ז"ל צ"ע וכ"ז קי' ג"כ על הי' שו"ה ז"ל ח"ג די' ע"ד שכ"כ בפשיטות וכפי המבי"ט ומה גם דבדיינ' נ"ח מר להקי' ע"ד המבי"ט ז"ל משים דמליצא ואיך לא שם לבו לכל אלו הדברים הנאמרים באמת וכבר כי שם דהאריך בזה במקום. אשר ולא ידעתי את מקומו.

וראיתי להי' כמהר"י אלגאזי ז"ל בס' קהלת יעקב ד"ב צ"ד שהביא מ"ש התוס' בפ' הא"מ דכשהשליח שוגג דלא ידע דיש איסור בדבר יש שלד"ע וכו' וז"ל ובהכי ניחא לי ששיא דכדרים דליו דפריך ממתני' דהכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבים שוגגים פטורים אא"ב שלוחי דרחמנא ניכהו משו"ה שפגולן פגול אלא אי אמרת שלוחי דידן אמאי פגולן פגול לימא ליה לתקוני שדרתיך כו' ואיכא למידק דתפ"ל דאשלד"ע ולאו שליחותיה דבעל הקרבן הוא וכמ"ש התוס' במליצא ד"ה דכיון דקי"ל אשלד"ע אף מעשיו בטלים אמנם לפי"ד התוס' דבשוגג יש שלד"ע אתי שפיר דשליחותיה קא עביד כו' אמנם הר"ן ז"ל כי ואיבא שפגלו מזידים לא פריך מידי כו' ואיכא למידק דאמאי לא פריך אמזידים נמי אמאי פיגולן פיגול אי שלוחי דידן ניכהו הא אשלד"ע כל דשליח במזיד עביד וכיון דאשלד"ע אף מעשיו בטלים אח"ד ז"ל. ואמ"י שאמבקי בצי"ר דבריו תמוהים מאד בעיני דאיך הו"מ למימר דלא יהיה פיגולן פיגול מטי' דאשלד"ע ולאו שלוחיה הוא ואין במעשיו כלום דלא שייך למימר אשלד"ע אלא כשעשאו שלד"ע אבל הכא אעיקר אין כאן שלד"ע דלא עשאו שליח לפגל אלא הכהן בין שוגג בין מזיד לא פיגל אלא מעצמו ולא שייך למימר אלא לתקוני שדרתיך כו' ודבריו ז"ל בזה לצ"ע לי. והרלתי הדברים לפני מי שגדול עט"ר ולכ"ת הרב כ' אביא יד ימ"כ"י כנ"ו וגם הוא לא מלא בדבריו ז"ל מקום ליישבם ושנ"ר לדי' שו"ה ז"ל שקדמני בזה:

וחזה כו"ה בס' אהלי יהודה הכית למוהר"ך ז"ל דכ"ב שכי על מאי דמשמע מדי התוס' דפ' הא"מ הנז"ל דאי אמרינן אשלד"ע לא קנה למשלח שום דבר כיון דאין שליחו דכ"י לו ז"ל נו' דלא אמרינן אשלד"ע אלא דוקא לענין איסור שזה אינו חייב בזה האיסור שעשה זה אבל במעשה שעשה או קנה שקנה כיון שכל דעתו של זה הוא להקנות לחבירו זה קנה וזה נתחייב באיסור שעשה ואחר שהביא ראיות

ראיה לזה ודלא כדמשמע מד' התוס' כו' וז"ל. והנה גם התוס' במציעא דף ע"ב ד"ה דאמר לישראל כרי דקיימ"ל בהאי פיסא שני בתי' האי וי"ל דכי בעל אח"כ לוקה אף על הקי' משמע דכהן זה שקידש גרושה לאבינו כבן ואפי' שהוא שליח מקוי לאבינו ואפי' דכפי תי' שני משמע דלא ק"ל שני כו' אי"ד ז"ל ועפ"י לא ידענא מ"ק דמלבד דלא ראה לפי' זכרון יוסף ז"ל דפ"א בעמד בזה ובתובכה עם הגאון מהר"י הלוי ז"ל בקלייכה שלויער מעש מחזיק את המרובה אפיקי' אבכי לא ידעתי מה שיחה כוכתו בד' התוס' ז"ל על שתי' בדבריהם בין ב' שתי' שלא דהתוס' לא איירו הבתא אלא עשים בשים כהן שאמר לישראל אבינו דאלו אמר לכהן ליכא ביכייהו מידי בין רבינא לר"ס כיון דבר מיובא הוא וכמ"ש בריש דבריהם. ואף אם נאמר דמ"ש כפל בדבריו וצ"ל ישראל זה הנראה ידי דגם מתי' האי משמע להדיא דלא כדבריו. והוא דאפיקי' הם סק' עמ"ש בש"ס מאי ביכייהו בין ד' רבינא לר"ס איכא ביכייהו כהן דא"ל לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דלר' ר"ס לא מחייב שולחו כיון דאין אי בעי עביד אי בעי ל"ע ולרבינא הכא מחייב שולחו משום דהשליח ישראל הוא ולאו ב"ח ושלד"ע דאכתי מאי כמ"ע דאף לר' רבינא הכא מאי חיובא איכא לוי' בים ליסכא דמחייב שולחו כיון דלרבא קידש איכו לוקה וע"ז תי' דאף דעכשיו איכו לוקה עכים אחר הבעילה לוקה אף על שקי'. וא"כ כפ"מ עוכא דלר"ס איכו לוקה המשלח על שקי' דכיון דאשלד"ע איכא מקוי לאבינו ולרבינא כיון דהשליח לאו ב"ח ישלד"ע ולוקה המשלח כשיבעול אף על הקידושין. כאלא דמאי דמשי עדבריהם דמקוי לאבינו איכו אלא אי אמרינן ישלד"ע ח"ש לע"ד.

שו"ר לה' מהר"י אלגאזי ז"ל בס' מולל מאש סי' ל"ה דאף הוא שם מתכוין בד' התוס' ז"ל בתי' האי כמ"ש מוהר"ק ז"ל ושקי' ע"ד דאי אין שליח אך אליש קידושין והשיג עליו הש"ם ז"ל בס' מעילה פ"ו דכ"ה ע"א כמ"ש בעניותין דליש בין תי' האי לתי' הב' והביא משם גנום מהרימ"ט ז"ל שכ"כ ולע"א שכי שם השע"ם ז"ל דאף דמדברי הר"ם שהביא מוהר"ב בש"מ מבואר דס"ל בתי' האי דלעולם אליש קי' ל"ק עם שסקי' מוהר"י אלגאזי ז"ל דאי אין שליחות אך אליש הקי' דו"ל דס"ל כמ"ש הראים והי"ד ריבים בזו ז"ל בסי' ל"ה שאם גלה דעתו כו' ע"ש. ועי' ג"כ לה' שו"ם ז"ל דקפ"א רעא שרלה לחלק קי' זאת בא"ח. הרי לסדר"א דלא כיח"ל להרבנים הנז"ל לוי' דאף דאשלד"ע עכ"פ שמעשה הוא למשלח וזכה ביה והוא שלוחו ממש כמ"ש מוהר"ך ז"ל והיותר תימה על ה' ז"ל שכי דאם כנים אנו בזה אפשר להתיישב מה שהתקשה מהרימ"ט ז"ל בסי"א סי' קי"ו אי אמרינן באיסורי דרבנן אשלד"ע כו'. אך לא ראה לה' ז"ל דשם באותה תשו' מיאן בתי' זה מכח ד' התוס' דמציעא הכ"ז בתי' שני וכי דאף דלפי תי' האי ל"מ בן מ"מ לא קשי ובי הנפקותות אמה כו' וכמ"ש וחפץ הייתי לעמוד בעיקר דבריו ז"ל אמנם בראותי דלשיטתיה אזיל דאין סדר למשנה שזרתי לאחורי.

אלא שלוי להתעלם ממ"ם בשו"ד שרלה להוכיח כד' ז"ל מסוגי' דר"פ אלו נערות דגי"ל וכה אמר מר דפוט שתי' ערובה לעיכי הכל וקיים בה דמאת השיגי' מוכח ודאי כמ"ש להורות ולעשות הלכה למעשה ועפ"י לא ראה מ"ש המ"ל ז"ל פ"ג מהי' גניבה ה"ו בשי' ד' הר"מ ז"ל דלפ"ד ה' ז"ל אין משם שום הוכחה לא להלכה וכ"ש למעשה וכמו שיר' הנראה. גם הנ"ל שהביא ממאי דאמרינן במעילה דכ"א כזבר בפ"ה כו' אין משם ראיה כלל ועיין לה' מולל מאש ז"ל שם דמ"י כע"ג. ומזה סוית לה' אג"ן ז"ל בשי' אקי' חיים דחיק ע"ד שהקי' לתי' ב' של התוס' דלעולם מלקות ליכא דא"כ קי' ליסכא דהש"ס דמחייב דקאמר וכו' וז"ל אך ראיתי למהרימ"ט ז"ל שהביא ב' התי' של תוס' וכי דבי הנפקותות אמה ולא שתי' אסדדי דאי ישלד"ע מיילי הקי' ולקי' אף עליהו כו'. ולפ"ד מוהרימ"ט מיושב קו' דאף לתי' הב' דכפ"מ אי חלין הקי' ואי אמרינן ישלד"ע מיילי הקי' ולקי' אף על יחו וא"כ שפיר אמרינן בגמ' ליסכא דמחייב כו' עכ"ל.

ועכשי"כ לא ידענא מ"ק דלפ"ד ז"ל היינו ממש התי'. האי ואין ביניהם אפי' כמלא נימא ומה באו לוי' בתי' הב' דבשלמא לד' מהרימ"ט ז"ל אתי"ש דאף דגם בתי' האי איכא ביניהו אי מיילי הקי'. מ"מ אי"ב ג"כ לענין מלקות ובתי' הב' באו לוי' דאף אתמיל דלרבא לא לקי על הקי' ואפי' אח"כ לא הקשי' דתלמודא ,רקע לה אליבא דאביי דאף דלית הלכתא כוותיה כיון דאף לרבא כפ"מ לענין אי חלים הקי' לא הם הלמודא בהא וכמ"ש השע"ם ז"ל שם. אבל לפ"ד ז"ל מה באו לחדש בתי' הב'. גם בעיקר קוי' שליחה דעת ממני דמאחר דהוא ז"ל גופים בד' שאין זכ"ר עשה לד' השע"ם במה שהקי' על ה' מולל מאש ז"ל. אך לא ראה לה' ז"ל שם דפי' דבריהם רחב רחב פעם ושתים וכמ"ש. עוד מזה הוית לה' שתי ז"ל שהביא מה שהקי' השע"ה והשו"ת ז"ל ע"ד מהרימ"ט ז"ל במ"ש ליישב ד' הר"מ ז"ל פ"ו מה' מעילה דשם דלא חשיב שביחה ע"י אחר היינו משום דשביחה לאו מדין שלי' הוא דאפילו ביכחו ע"י אחר קטן מחייב והקשה עליו דמשמע מדבריו דבמעילה ע"י קטן איכו חייב ואשתמיט מיניה משכה ערוכה במעילה דכ"א והוא ז"ל רלה ליישב ד' מהרימ"ט ז"ל ומלבד דהרוי' ירי כמה דחוקים דבריו. עוי' גם דאעיקר לא כיתן לאמר כן בבוכת ד' מהרימ"ט ז"ל ממ"ש עוד ח"ל והא דחשיב לה נגמי בי' כחובים היכו דלמתוק מיכיה וכילף ממעילה דמדין שליחות בעלמא מחייב ולית כמאן דאמטריך דסיכא דבנחו ע"י מי שאינו בר שליחות דמחייב וי"ל כו'. ע"כ אשר מדי אלו כרי להדיא דבמעילה ע"י קטן איכו חייב דאל"כ מאי קו' הא כתי איתים גבי מעילה ומחייב וכמו שכן הקי' ג"כ ע"ד אלו השו"ם ז"ל שם אלא דאחר שהתבוננות כרי דאי מהא לא תברא דו"ל דבונה סי' ז"ל לד' דאף דבמעילה אף ע"י קטן חייב אכתי לא הוה ילפינן מיכיה לטביחה ע"י קטן משום דהו"א שאני מעילה דעשאוהו כמעון של זתים וב"ז דחיק ואתי מרחיק באופן דלפ"ד ד' מהרימ"ט ז"ל מוקי' ומועדים וכמ"ש הרבנים הנז"ל. ואת זה תמהני על השו"ת ז"ל דא"ך כעלם ממכו תוי' רנו ז"ל השו"ם שם בהי' מעילה בשי"ד שקדעו בזה. ומה גם דשם שמוך וכרי זכ"ר עשה למה שעמד השע"ם ז"ל על יתר ד' מהרימ"ט ז"ל ואך לא שת לבו גם לזאת.

גם מה שהקי' ע"ד מוהרימ"ט ז"ל הי"ל איברא דקי"ל דמכ"ל למהרימ"ט דבטביחה אפי' ע"י קטן ח"ב וגם במכירה ולא מצאתי הדבר מפורש לא בש"ס ולא בפוסקי' דאפי' ע"י קטן חייב לא במכירה ולא בטביחה עכ"ל. וגם על שהקי' ז"ל ביו"ד ח"ב דכ"ט ע"א שעמד בחקירה שלזו ונקט"ע מד' ה' ז"ל שקי' עליו דערבך ערבא צריך. ואבכי הדיוט לא ידענא מאי קקי"ל אטו משום דלא בא הדבר מפו' בפוסקי' לא מצינן למימר הכי. ובפרט למוהרימ"ט ז"ל דרב גוברים וטעמו בצדו טעם לשבח דכיון דטביחה ע"י אחר לאו מטעם שליחות הוא אלא דילפינן ממכירה מה מכירה ע"י אחר כו' וכמ"ש בש"ס בכמה דוכתי א"כ הס' כותבת דשוי דומיא דמכירה מה מכירה אפי' אם מכר לקטן חייב בד' וכי דהא קיי"ל ופסקוהו הפוסקי' דקטן שיודע בטיב משא ומתן מקחו מקח ומ"מ במטלטלים א"כ גם בטביחה דיכא שני שוי' דאפי' ע"י קטן ח"ב והיותר תימה מאי דקי"ל על המכירה דלא מלא הדבר מפו' לא בש"ס ולא בפוסקי' דהכי הדבר מפו' בש"ס ובפוסקי' וכאמור ואף שאין ראיה לדבר הלא תראה לה' חקי"ל ז"ל שם שלא עמד לחקור כ"א על הטביחה לבדה ולא על המכירה ואף בהשמיטו מד' מהרימ"ט ז"ל לא כי אלא דס"ל דבטביחה ע"י קטן ח"ב ולא הזכיר מכירה בהדה להדבר מבו' בש"ס ובפוסקי' ולא הולרך לחקור ולהסתפק עליה.

אלא אי קי' על מהרימ"ט ז"ל הא קי"ל במאי דסידס לנו בטעמו של דבר דבטבח ומכר חייבתו תוי' לשלם ד' וה' משום שכהנה מעכו מן הבשר או מן הדמים. ואבכי הדיוט ל"ז להבין דבריו ז"ל דעית שכהכה כבר משלם הקרן בשוויו אתנם מאי דקנסתו תורה לשלם לו ד' וה' פליגי בה רב כמאן ורב ששת בפ' מרובה דס"ח דר"ם ס"ל מפני שכשחרם בחטא ופירש"י ז"ל כלוי נתחזק בחטא שקבלו והכנו מעשיו ור"ן ס"ל מפני

שסכה

שבנה בחטא ואע"ג דלא אהנו מעשיו ור"י ורבא קי"ל כר"ן דאע"ג דלא אה"מ חייב וכוותייהו פסקי הפוסקי' הרי"ף והר"ת ז"ל פ"ח משנה שיין עיי"ש. וא"כ קשה מה הלי' לזונות דלא קפיד קרא אלא אמה שנהנה ממנו ומהתימא על הסעיה והשו"ת והמק"ל ונתלאה שלים ה' אגין ז"ל שכולם כאי עמדו ע"ד מהרימ"ע ז"ל הללו וא"ך לא הרגשו מזה וכעת לע"ע לי.

ומן המאור אנכי תמיה על ה' גוץ יפי ז"ל שכ' בדי ל"ד ע"ב וז"ל עיקר טעמא דמייבתו הוי לשלם תשלומי ד' וה' הוא משני שבטי"ם זו נשתרש בחטא כדהכ"א התם בב"ק ואמר עלה רבא מאי נשתרש בחטא שבנה בחטא ומאי דקרי לטביחה שבה בחטא נראה מש"ש כו' דעד שהחטא אף שכבר בגנבה מרבות בעלים אכתי ברשות דמאריה קאי דהא בעי לאהדורי לבעלים וכי הדר טבחה הכא הוא חוזר וגונבה שנית דאפקה בטביחה זו מרשות הבעלים לגמרי דהא לא מצי תו לאהדורה כעין שנגנבו כו' ולהכי קרי ליה שפיר לכי מונסה שהוא שבה בחטא כו' עכ"ל ועה"ב עירוב פרשיות קא תוכה הכא לעמי דקאמר רבא התם משני שבנה בחטא כונתו לשלול ולו' דלא בעינן שיהיה בו קניה ויהנו מעשיו אלא כל שחזר ושבה בחטא אף דלא אהנו מעשיו ולא כלום אפ"ה חייב וכמו שכ' הרואה.

ובעיקר שקו' אגב מקיל ז"ל בשליחות יד ע"י גוי ומשיו אי חייב הכשקד שמשלחו או לא והרבה לגדד בזה לדדים ולד' לדדים וגם ה' אגין ז"ל עמד עליו במקלת ושי"ס דלא מלא שום גילוי לזה שדבר ק' אללי וביותר על המק"ל ז"ל דהוא מלכים דהאי פיתא דא"ך לא פשיט ליה דחייב כמשלם ממ"ם מהרימ"ע ז"ל שם ביסודו לד' הר"ת ז"ל בהי מעילה דהיינו טעמא דלא כלל שליחות יד בהדי מעילה דישלח"ע משום דהאי דגלי רחמנא בשליחות יד בהוי לשלוחו לאו מדין שליח הוא אלא מדין פשיעה שחייב הכתוב את השומר בין שפשע הוא עצמו בין שאמר לאחרים לפי שמוטלת עליו והיינו דכתי' ע"כ דבר פשע אפי' דבור פשע מקרי כו' עי"ש. ולפי"ד ה' ז"ל הללו הוי יולאה בפשיטא דאף כשאמר לגוי ושמיו לשלוח יד בפקדון שהוא חייב ואפי' דלאו בני שליחות נינהו כיון דלאו מטעם שליחות מייבתו הוי אלא מדין פשיעה וכעת צ"ע.

עוד אנא מזיתיה לה' לג"ן ז"ל שהביא קו' ה' מולל מלם ז"ל ע"ד התוס' דאי אין שליח אך חלים הקידושין וכ' וז"ל מלבד דכפי ד' מהרימ"ע ז"ל לק"מ כו' ומעולם לא עלה ע"ד התוס' למימר דלעו' חלים שקי' ומתמיהם על ה' ז"ל דהוא ז"ל הזכיר תשו' מהרימ"ע הנ' ולפי"ד לק"מ חוץ מזה מעיקו' צ"ל דלק"מ ומה זו פליאה כשנגנה דא"ך חלים הקי' כיון דאין שליח והלא הא דאמרינן אין שלד"ע היינו דאיכו חייב שמשלא אבל עכ"פ שמעשה אשר עשה השליח כבר הוא בליוויי המשלח כו' וא"כ מה דמות יערוך וכי נאוצן שקדש אשה כו' והתם"כ לא מלאתי ידים ורגלים בדעיון זה דכשקידש נאונן אשה כו' לא כן הכא דכבר עשה שליח מלכותו כו' וכבר הוא שלוחו גמור כו' וא"כ נוכל לו' דלתי' האי לעולם חלים שקי' כיון דסוף כל סוף שלוחו הוי כו' אח"ד ז"ל ומלבד דלא ראה להסעיה ז"ל שכבר דחה ד' ה' תוס' אלפאנדרי משום דמהרימ"ע ז"ל וסוף ז"ל שזכירנו בשיה סמוך ונראה אעיקר ד' ז"ל איכא אלא מן שמתמיהין ובמה שתמה על מוהר"י אלפאנדרי דהוא ז"ל הזכיר תשו' מהרימ"ע וא"ך לא ראה דכפי"ד לק"מ באותו דבר כלכד איהו גופיה ז"ל בתשלומי כפל שכ' מהרימ"ע ז"ל שם לווס ככרוכיא וכה אמר מר ולא תימא דכי אמרינן אשל"ע היינו דלא מחייב שולחו אבל מ"מ מעשיו קיימים דהא אמרינן בפ"ק דמציעא כו' ושקי' התוס' כו' ועוד תי' כו'. הרי לפי תי' האחרון כיון דאשלד"ע אין מעשיו כלום אפי' שלפי תי' א' נ"מ כן מ"מ לא שתרי כו'. הרי לסלייה דמוהרימ"ע ז"ל מילן בסברא זו ואדרבא פשי"ל הדבר דכי אמרינן אשלד"ע אין במעשיו ולא כלום. וא"כ היכי אתי הוא ז"ל לפקי' על מהר"י אלפאנדרי ז"ל ולו' כל נתר איפכא משי' הכרם מבלי שום

ראיה ומשתקה באו' שדי ז"ל בזה לא יכולתי לבוללם ; גם מ"ש עי"ת שהקי' ה' מולל מלם ז"ל בעיקר קו' התוס' דמאי ק"ל אליבא דרבא דקידם לא לקי מאי נפ"מ כו'. הרי אפי' אי לא לקי מידי איסורא לא נפקא וה"ל ולדידי קו' מעיקרא ליתא דהתוס' דייקי ליסנא דמשני דמשמע דחייב מלקות כו' עיי"ש. גם בזה לא ידעתי מה בא לחדש דהיא גופה קאמר לה השעי"ה ז"ל שם דדין ע"ד עיי"ש. גם מה שהלה ליישב קו' השעי"ה ז"ל על מוהר"י אלפאנדרי והברכ"י ז"ל מההיא דפ' משוח מלחמה והלה לחלק בין דבר שאיסור מדרבנן תדיר"א לדבר שאינו אסור אלא משום גזרה דבהא אפי' ר"י הגלילי מודה דאין לחזור ולא קרינן ביה הירא מעבירות שהס"כ לדידי אין זה עולה מן השיטה כלל דאף דלא אסרו אלא משום גזרה הא מיהא כיון שעבר ע"ד חכמים עבריינא מקרי בפה מלא ואין לך עבירה גדו' מזו ומה בין זו למשתמש בחולין בשבת דשמתיה רבינא וכמ"ש בפ' הדר דס"ג והתם נ"מ לא אסרו אלא משום גזרה שמא יעלה ויתלוש כידוע והיטב הכוון לזה הוא מ"ש השו"ת ז"ל שם דקים שע"ד דתים התם כדרבנא דאמ"ר קידם אינו לוקח שבונה לו' דכיון דאינו לוקח אין כאן איסור דרבי דאיתיה בהקנאה ע"י שינרשנה ובשגירש פקע איסורו מיניה ולהכי איכו חוזר כיון דבידו לתקן. אלא דמה שנסתייע שם ה' ז"ל ממ"ש רש"י ז"ל שם שמ"ם בגמ' שם בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו אם לא חזר וביירך וכ' וז"ל הרי אע"ג דבשהא עבירה דרבי' בידו. וחוזר עליה מעו' המלחמה לר"י הגלילי כשחזר ובירך תיקן העבירה ואינו חחר כו' עכ"ל. אהמ"כ אין דמיונו עו' יפה דאין במשמעות ד' רש"י ז"ל דמיד כשסח כבר עבר עבירה והברכה היא תיקון לעבירה אלא פשט ד' רש"י ז"ל אינו אלא דעיקר העבירה היא אם לא בירך, אבל אם בירך אין כאן ליתא דעבירה כלל ולא שהתחיל בעבירה קרינן ביה ועדיפה מינה מלאכו ראיכו לה"ה התוס' בפ' הקומץ רבה דליו ע"א ד"ה עבירה שיא בידו שהוכיחו מד' רש"י ז"ל הללו האמורים ג"כ התם דמלבד דליכא איסור אלא אדרבה איכא מלות ושכר ברכה עי"ש. והן אמת דאין ס' רש"י ז"ל מוסכמת שהרי רבינו ז"ל בא"ח סי' כ"ה כ' וז"ל ואם דבר עבירה היא בידו וצריך לחזור ולברך ע"כ ועיי"ש לנוכן ב"י ז"ל.

עוד חזה הוית לכמוהריי"ך ז"ל בס' אסלי יאודם שם עמ"ס בתוס' שהם בכל"עא ואי"ת ואפי' אמר לכהן כתי ומ"י דכהן מקרי בר חיובא הוא"ל דאם קדשה לעצמו חייב כי וה"ל משמע מדבריו דכהן שקידש גרושה לחבירו אינו עובר שכהן זה שהוא השליח משום דלאו של גרושה אלא דמקרי בר חיובא הוא"ל דאם מקדשה לעצמו עובר על הלאו וד' התוס' בעיני דודאי כהן שקידש גרושה שעובר על הלאו ומשו"ה לקט שגמי שאמר לישראל ולא לכהן והוא מתאי דאמרינן במכות בתוספתא פ"ג דין ז' הקורח קרחה בראשו של חבירו שניהם חייבים כו' ודין מי נקט בן השורט שריטה בבשר חבירו כו' ודין עי' נקט בן שכותב כתיבת קעקע בבשר חבירו ובים שר"מ בשו' ה' ע"א כו' הרי דהכא מבואר שלוקה זה שעושה האיסור לחבירו משום שהוא מחוייב בזה האיסור ומשו"ה לא עלי לתנקט הסוגי' כהן שאמר לכהן משום דכהן שקידש גרושה לכהן אחר הוא בר חיובא ולוקה על הקי' אלו אה"ד ז"ל. והנה מלבד דאדרבא ד' איכם אלא מן שמתמיהין משום דרב שמרחק ביניהם כרחוק [illegible]דבכל אלו סדברים דחייב העושה האיסור לחבירו אינו אלא משום דקרא אתו גם לעושה האיסור וכמ"ש בנזיר בהקפת הראש דזין דלא תקיפו אי' המקיף ואי' הניקף במשמע ולא עוד אלא דהרי"ע ורש"י ז"ל ס"ל בפי' אלו הן הלוקין ד"ך דפשטים דקי' משמע דחזיר על המקיף ובקרחה כתי' לא תשימו דמשמע אי' שקורח ואי' הנקרח וגם בשריטה וקעקע כתיב לא תתנו בבשרכם לא תתנו בכם דמשמע לא תתנו באחרים ולא אחרים בכם וכמ"ש מהרד"ם ז"ל במי חסדי דוד שם. ואף גם זאת כתלם ממנו מ"ש הריטב"א ז"ל בחי' למכות שם וז"ל דלגבי דשני קרא וכי אל תקיפו בלי רבים לחייב גם את הניקף הדר יליף השחתה מהקפה בניקף ויליף קרחה מהשחתה

בהיקש דכתיב כו' ושיטה מקלחת מהיקשא דלא תתגודדו ולים קרחה כו' ע"כ.

עוד יש לתמוה עליו דנעלם ממנו חורבן של האחרונים שהרי כי הרמב"ן ז"ל וה"ה מהרי"ב ז"ל בפי' אמר אל ד"ה דהו"ת למימר כהן דא"ל לכהן אחר דהא ליכא עליה אזהרה בקי' דאחר דלא יקח כתי' כו' עיי"ש וכ"כ ג"כ הריטב"א ז"ל בחי' למציעא לגבי השליחות ליכא איסור עפי' בכהן מישראל דכהן אינו מוזהר אלא שלא יקדש דלא יקח כתיב אבל לא שלא להיות שליח לכהן אחר עיי"ש הרי להדיא דהרמב"ן והריטב"א ז"ל חולקים וס"ל דמלבד דאינו עובר על הלאו השליח המקדש וכדמשמע מדי' התוס' אלא דאף בזה לא מיקרי ואין ס' דטעמייהו ז"ל משום דלא דמי לקרחה וגילוח וכיוצא וכדכתיבנא וז"ב. גם הראיה שהביא לזה ממאי דאמרינן בנזיר דמ"ד ותגלחת לא נעשה בה מגלח כמתגלח ק"ו מטומאה כו' אעפ"כ הנה לא יענוש על ראשו קרייה כו' משמע דמשום שם לנו ק"ו שלא נעשה מגלח כמתגלח הוא דאצטריך קרי' לוי קרי' ביה כו' אבל אי לאו הק"ו בלא קרי' הייתי אומר דנעשה מגלח כמתגלח משום דבכל התורה כולה אמרינן הכי בלא קרי' ע"כ לדידי לא שמא מהא דאי איתא להא אדרבה מהכא הכי אדרבא תידוק איפכא ממ"ש התם קודם לכן וטומאה נעשה בה מטמא כמיטמא ק"ו מתגלחת כו' אמ"ק וטמא ראש כו' וכו' דאמי' דאי לאו ק"ו לא הוה קלי"א לעה לא עשו בה מטמא כמיטמא ומאי חזית למידק מסך ולא מהכא אי' דמהכא ליכא למשמע מידי דכך הוא דרך הש"ס בדבר דמספקינן ליה מקי' לעשות בה לריבותא וז"פ. גם הראיה שהביא מדי' הרי"מ ז"ל פ"ה מהי' נזירות לא ידענא מ"ק שהרי מרן ז"ל שם בכסף משנה ציון ככרובים וז"ל ומ"ם ולמה לא ילקה כו' בפי' ג' מינים דמ"ד וטומאה נעשה בה מטמא כמיטמא ק"ו מתגלחת כו' עיי"ש הרי מבואר דכונת הרי"מ ז"ל לוי דלמה לא ילקה המטמא מק"ו דתגלחת וכדפריך בש"ס. גם מה שרצה ליישב בזה די' הרי"מ ז"ל סוף ה' כלאים לא ראה שכבר עמדו ויישבו עי"ד הכ"מ הנז' כל המפרשים וגם כמוסכר"ם ז"ל שם עיי"ש.

ותמה הוית להרע"ז ז"ל בפי' מימ שם דליא ע"ג שכי וז"ל אין דלעו' מסייע כי הא לית ביה משמא וניקף שלכי דרחמי' גלים ביה דמ"ב וכדמשמעי ליסכא דלא תקיפו לא הניחו להקיף למימרא דמכיח כמקיף דמי. א"ל מדאפקיה רחמי' בלי רבים איכא למישמע דאתרוויהו קא מזהר אמקיף ואניקף וכמ"ש רש"י בפי' שלוקין יעו"ש עכ"ל. ואנכי הדייט לא להבין למה הולך להביא מדי' רש"י ז"ל מאחר דסוגי' מפורשת היא בנזיר דזין בפלוגי' דר"ה ורב אדא ב"א דכולהו ס"ל אי המקיף ואי הניקף במשמע ועיי"ש בתוס' ד"ה ורב אדא וכבר עלה בדעתי לוי דכונת מ' ז"ל להודיענו היכי משמע מלא תקיפו לאו לניקף ולזה הביא לנו די' רש"י ז"ל אלא דיהעת ליפכים ז"ל לית כן דא"כ בתחי' ס"ל להביא הסוגי' דנזיר דלא תקיפו על שניהם נאמר ואח"כ להודיעי טעמא מדי' רש"י ז"ל והיא גופה יש להרגיש על הי' נכי אי' ז"ל די' קל"א רע"א עיי"ש.

ובזאת וכזאת יש לתמוה על ס' פרשת הכסף ז"ל דל"ט ע"ג שהביא קו' מרן עי"ד הרא"בד ז"ל בהשגותיו למנין המצות דכסיתר ממתיתו וכו' וז"ל לא ידעתי אמאי לא הקי' עליו דמסוגי' דמכות מפו' דאיכא לאו על הניקף מדלקי עליו במסייע ונרב אמי דקי"ל כוותיה כו' ובדוחק אפשר כו' עיש"ב ואהמ"כ גם אנכי לא ידעתי למה הוליך לדחוקי ולהרגיש על מרן ז"ל דאמאי לא הקי' על הרא"בד מסוגי' דמכות ומדייקא דמלקי עליו במסייע משמע דאיכא לאו על הניקף מאחר דיד הדוחה לדחות דלאו משום דלא תקיפו על ב' נאמר אלא דכיון דמסייע נקרא הוא ג"כ בשם מקיף ויפה ס"ל להרגיש מסוגי' דנזיר הנז' דהתם ודאי מפורש וכאמור. ומ"ג דהש' אחר סמוך זכיר עשה לסוגי' הנז' להביא די' התוס' עיי"ש ובעיקר די' הרמב"ן ז"ל שכ' ואין להשיב מאי שנא הה"א דאנימר מההיא דמקיף וניקף דקרינן ביה מסייע שיש בו ממש כו' ועיי"ש שתי' ביניהם נתלי' ענייני. וגם הי' בני חיי ז"ל שם כ"כ

משם שנותי' מקשים ומ"י כן עיי"ש. הנה דאין די' צריכים חיזוק כן בקי' אנא שזיקיה להריטב"א ז"ל בחי' למכות שם עיי"ש.

וראיתי כתוב על הגליון בס' היד מכיכ"ק הרמ"ז הגה דבי אליהו ז"ל בהי' עין ש"ב ש"א עמ"ש הכ"מ בד"א בכותב אבל זה שכתבו בבשרו כו' אינו חייב אא"כ שייע וכ' הכ"מ ז"ל לא ידעתי לו מקום מפו' ואפשר שלמדה מדין הקפת הראש שכתבתי למעלה ע"כ כי עיין הרמ"ז ז"ל וז"ל אפשר דגמר לה ממתני' דקתני ויקעקע בידו עכ"ל ובגרי שנתחלף לו בלוחה שעה מדיו לידו. שו"ר בעתכי' אפר בשים שכתוב שם בידו והיא נוסחא מוטעית וכמו שהגיה הגאון ז"ל דליל בדיו. ומזה שוית לתי' לימודי הי' ז"ל לימוד קים דכיון ע"א עלה וכשהפק בלאו שיש בו מעשה אם שלא אחר לעבור עליו וכגון דהשליח לאו ב"א למ"ד דמחייב שולחו אי לקי עליה שולחו א"ד ה"מ לא איצטרא הא ללקות אינו לוקה דהשתא מיהא לאו מידי עביד וכ' דמדי' הלח"מ פ"ג מה' ע"א שיש ככי להדיא דלוקה. אמנם מדי' הכ"מ ז"ל שם בפי"ב כלי דלא לקי והא ממ"ש שם עי"ד הרא"בד ח"ל ויותר כ"ל דאפי' איסור לאו אין בו ואפי' א"ל הקיפני הא קי"ל דשלד"ע ע"כ דממש ואפי' א"ל הקיפני גלי' דר"ל ואיש סי' הראב"ד דאיכא מיהא איסור לאו דהש"ב קלא מעשה מיהא לאיסורא ולזה כי דמי' הא קי"ל אשלד"ע ואם איתא מלקיה כמי איכא ואף ש"ל וכו' ע"מ העיכי בשר לו שיכיר יהא דפשט די' מרן דאהרא"בד קאי ובדרך עכ"ל. ואהמ"כ מלבד דלא מצאתי שום הכרח בדי' הכ"מ ז"ל לוי דס"ל דלא לקי כשמשייב שולחו אלא אדרבא איפכא משתבאר להוכיח מדי' הכ"מ ז"ל וכמו שכבאר עוי בה דאציקי' מדי' ז"ל גופיה משמע איפכא שכי ולזה כתב דמי' שה קי"ל אשלד"ע וכלו' ואינו חייב כ"א השליח וא"כ היכי קאמר הראב"ד ז"ל דשתגלח עובר על לאו. ואם איתא וכלו' דא"א לפי הרא"בד דעובר המשלח ויש שליח לד"ע וכגון דהשליח המגלח לאו בר חיובא א"כ מלקות כמי איכא ולמה דוקא עובר על הלאו ומלקא לא לקי דמ"מ אי אמרינן אשלד"ע אפי' איסור לאו אין בו ואי אמרינן יש שליח מאיזה טעם שיהיה נלקוה כמי איכא זה כלע"ד כוכח דבריו ז"ל. ואם כרים אכו בכונת דבריו ז"ל כמלא דאדרבא מתבאר יוצא מדי' הכ"מ ז"ל דאם באנו לחייב למשלח ויש שליח לד"ע מטעם שיהיה מילקא כמי לקי המשלח ואפי' דהשתא מיהא לאו מידי עביד בלאו דיגעתי וטרחתי ולא יכלתי לירד לסוף ז"ל ואין ס' אללי דהוא מקוצר השיג ועומק המושג ובעיקר די' מרן ז"ל הללו כל המפ' ז"ל אחזו לע"ר עיי"ש.

עוד חזה הוית לידיין חביים כר"ו שרצה לפטור להמונע מטעמא דאין זה בסוג אשלד"ע דלא נאמר כן אלא היכא דעיקר הנזק או האיסור קעביד השליח בגם הכא שמי שעשה המלוה הוא המשלח והשליח לא קעביד מידי כ"א שעכבו בדברים ספי' דחייב המשלח ואמר נה בדדמי להביא דמודר הנאה מחבירו דאסור ליתן לו ע"י שלוחו ולהביא שכ' המ"ל בפ"ו מה' מלוה ולוה ברבית ע"י שליח שאסור וקי"ס וכי דכרי בכור דחייב המשלח דאיהו נהנה מעשה המלוה ולא המונע ומלבד דבדבריו נר"ו סתם דבר וסיים בתבית דבחמי' כי ט' לפטור להמונע משום דהוא לא קעביד מידי אלא המשלח ובסו"ד כי טעמא אחריכא דלא נהנה כ"א המשלח ולא המונע כאלו חד טעמא הוא והלא סך עי' דבהנאה תלייא מלתא אינו אלא מהי' המצייע ז"ל שה"ד לעיל והסי' לסודיה קאי והסי' ליק. אלא דלעיקי' אין דבריו נר"ו נראין לי כלל ולא דמיא כלל להא דמודר הנאה והיא דרבית דבמודרים עיקר טי' דאסור ע"י שליח אינו אלא משום דכל דמודר הנאה מנכסיו מ"ל על ידו מ"ל ע"י שלוחו. גם ההיא דרבית עיקר טי' האיסור אינו אלא דכיון שאמר לו לשליח תן לו ואני פורע נחשב כאלו נתן לו השליח מנכסי המשלח משא"כ הכא דהנזק שבא לו למוהל הוא שמנעו אותו מלעשות המצוה והפסיד היו"ד ז' לא עשאו לו כ"א המונע דמשום שעכבו בדברים לא עשה מלותו ועשית המלוה לא נקראה עשית הנזק דהגע עצמך שהיי"ל לעשות ג"כ במוחה שעה איזה אונס

ולא

ולא אזר ה"ל למול את הבן ובא אחר הכמלא שם ומל אותו שיולדך לקרותו לו חוטף את המלות בשביל שעשאה היו עיקר הנזק והפסד היכו אלא שעכבה שעכבו מלעשותה דעיי"ן לא עשה מליתו והפסידו . אלא דאם עשה המשלה גופיה המלוה נמלא דבזה הנזק שהזיק לחבירו ע"י שלוחו הגיע לו הנאה ממנו . ואם לא הספיק גם הוא למולו ומלו אחר לא הגיע לו שום הנאה . עכ"פ המזיק היכו אלא שמונע והשיר שייך למיפטר ביה שאלו"ע ואין לנו לפוטרו אלא מטעם האמור לעיל .

עוד זאת ראיתי לידידי אהובי נכ"ו שבא לפוטרו לשמונע מטעם דכיון דלא נהנה מידי היכו אלא גרמא בנזקין וכמ"ש הש"ך ז"ל ביו"ד סי' כ"ח ואף שהרא"ש לשי' דבית ז"ל מ"ב סי' ייע שדחה די' הש"ך ז"ל וכי דאין ללמוד מדבריו דאיכם מודכים אף הוא כאה כנ"ו דדי' הש"ך ברורים ונכונים דכל עיקר טעמא דחייבו כי"ב יו"ד ז' לאו מהכי טעמי שכי הי דב"מ ז"ל אלא טעמא רבא איכא כוי ע"ם הלשון . ואנכי הרואה שהלה לרפאות שבר גדול על קלה ולא מלאתי בכל די' כנ"ו לא פי' ולא רים ואין ל"ל כי רבה היא שאחי מ"ם הוא כנ"ו דהוי כגזל ממון חבירו כוי כבר קאמי לה הי' ז"ל ומי"ז קא מקשה דמ"ל אם עשאה איהו גופיה והנאה ממנה ומ"ל אם חטפה והוא לא נהנה דהוי כל סוף הא הפסידה מחבירו ומאי שנא מנוטל כיסו שיה וזרקו ליה דחייב אף שהוא לא נהנה וא"כ מה הלי אומי דטעמא דחייבו כי"ב לאו מהכי טעמי דהי דב"מ ז"ל אלא פי' רבה איכא כאלו חדשות הוא מגיד ואנכי לא ידעתי מה בא לחדש דבר מעתה ולא עוי אלא שחקע עלמו בזה ועמד לתמוה על הי' מעדני מי ז"ל שחייב לשמונע ואף חילק בין היכא שכוונתו הן היתה לעשותה דאז הו"ל גזלן מאותה שעה בזה דוקא הוא דקא מחייב הי' מעדי"מ ז"ל בכה היכא דכוונתו מתחי' לא היה אלא לאזיקי דוקא ולא לאיות שום הנאה לא חשיב גזלן אלא מזיק וגרמא בנזיקין פטור . ולא ידעתי מה שיחו שהכי אי כבר חשבינן ליה לאלי כיותא דיו"ד ז' כשגיע כבר לידו ומשויה כחוטף ממנו חייב כגזלן א"כ מה לנו עוד לדעתו של המונע אם לעשותה וליהנות ממנה אם לאזיקו דוקא וכי בדעתיה תליא מילתא דבעלה דעתו דלאו אם גזל מחבירו והשליכו ליה לאו גזלן מיקרי הא כי לא להזכיר . גם מ"ש דהשיטה דלא גרע זה מהשיא לדי' מורים ז"ל סי' שפ"ו דהמזיק את חבירו בעלמו שיען לו דפטור אדרבא הדבר פשוט אלוי דגרע וגרע דהכא כיון דחשבינן ליה כהגיע דבר לידו א"כ זה המונעו חשיב כגוזל את חבירו וכתנו לאחר . וא"כ זכינו לדין בכ"ד דשוים הם המשלה והמונע בטעם הפיטור ולא עוי אלא דהמונע אין לנו לפוטרו כ"א מעי אחד דהיינו מטעמא דכ"י הייבים ואלו למשלה יש לפוטרו מתרי טעמי וכאמור לעיל אלא דבכל הכי טעמי לא אסכיא לסו אלא דוקא כשאין שום חשש בדבר אבל אם חפק מאי מהם ל"מ מיניה זהו הכלעי"ד שמעט הוא ופי' ילילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כאים עבד ככלע לפני כל יודעי דת ודין העבד ישראל .

רחמים חיים יאודה ישראל ס"ט

אמר המגיד מ"י הרב המרי"פ נר"ו לדיק הלשון הזה והשיב להשכלל מהשגות עטי"ר מכן הבא הממזר ז"ל . וכדי שלא לעבור את הגבול אשר אמר יוסף ידיין שמקדים נכ"ו בקכוס הולאות שהלפקה לא כלפם .

תמו ונשלמו השאלות ותשובות . הרחמן הוא ישלח את המשיב לב בנים על אבות

ענינים נפרדים

הנה שו"ת בס' תורה מציון שנה א' חוברת ב' סי' יו"ד מ"ש הה"ג מוהרי"ע ישראל נר"ו ר"מ מארץ מצרים בדין מי שבא מן הדרך ומצא שם גדול הבית שמונה עמו אם היה מקום קרוב. שראה להרי' יד שאול שכ' דגם עתה שנתחדש מסילת הברזל ויכול לבא ממקום רחוק יותר ויותר מיו"ד פרסאות ביום אחד. דאפ"ה אין משערין רק כפי הרגיל בלי התחבולות וכן לענין ק"ש. וראיה מיבמות ד' קט"ז ומכוח דים מ"ד כיתום לגמלא פרחא וכו' הכא כריו. השי' עליו דמההיא ליבמות ונכות נאו שמא מת'. כי שם הדבר אמור אי איכא למיחש אי"ל ואם יהיה האופן שראינוהו שבא בג"פ מי זה אמר שלא יחשב ביאתו ביאה והביא ראיה מפסחים צ"ד ע"ש ועיין לפי' תפארת ישראל ואין אלא' וכו' וכיון הפי' כותבת שבית שכתבו חכמים דבריהם לשעורין אין לך בו אלא שיעורו בלי התחבולות אח"ד נר"ו.

ואנכי ההדיוט לע"ד אחהמ"כ לא שמיע לי כלל לא שי"ל אלא דעיקר ראייתו מההיא דקיים לא שמא מתייש דשאני התם דרוב ישראל וכמעט כולם היו הולכים ברגליהם רגל ישרה לירושלים בחגים וכמו שכן ראיתי להרב בנימין זאב ווילנר נ"י בהוספה להמגיד שנה ל"ג גליון ל"ג. ועוד דאעיקר יש לנו לילך בתר טעמו של דבר שכ"כ רש"י ז"ל שם במתיק וכייף. והרא"ש וז"ל כמה מקום קרוב יו"ד פרסי שוגייא דחד יומא כיון דאי שמע הוי מטי הכא בחד יומא כמאן דאיתיה בחיים דמי ע"כ ועיין עוד שם להרא"ש ז"ל מ"ש בשם הראב"ד ז"ל ודלא כמ"ש הר' שאלת ש' סי' קי"ב שכיון סי' קע"ז דהך דיכא דיו"ד פרסאות הוי כהלכתא בלא טעמא ומשיק דאף שיכול לבא במסילת הברזל אינו מיכה עמהם ועהפ"כ אלא עתה שנעשה מסילת הברזל ברוב העולם אין לו' דאין משערין רק כפי הרגיל כמ"ש הרי' יד שאול שאין עתה זוכי הדרך הנסוג כי מי פתי יעזוב מהלך הקל הזה אחרים וילך בדרך מאריך שריאה לילך ברגליו כמה ימים והרחוק נתקרב וזה לו עתה שם קרוב כיון דמטי בחד יומא. ועוד דאיסו גופיה נר"ו קאמר בדחותו ראית הרי' יד שאול: ואם יהיה האופן שראינוהו שבא בג"פ מי זה אמר שלא יחשב ביאתו ביאה ע"כ ואם האמת דהוא לבדו עשה המצאה והתחבולה לבא בג"פ אמר כן כ"ש וקיי' הכא שכל העולם עושים כן ונתייסד שמנהג בזה האופן דפשיטא דיש לנו לו' שנקרא קרוב כיון דמעשים בכל יום דמטי בחד יומא. ומה גם בהצטרף די כז"ל שהולכים באנילות להקל כבלע"ד המעט הוא.

עוד מזה ראית בשו' שנה' חוברת א' סי' ל"ו מ"מ הה' הגדול כאב"ד אלף המגן דוידי לי כמוהר"ר רפאל יצחק ישראל הי"ו עמ"ש כמוהר"א אשכנזי ז"ל בס' נח"ל ובס' דר"א ז"ל משם הר"ן ז"ל שלא מצא לשון זה בהר"ן כ"ל לו' בזה שהוא טעות מטעה כתיבה ובמקום ב"ח כי הר"ן כמו שירצה הרואה להי' ב"ח ז"ל ביו"ד סי' רס"ד שכ"כ ב' פעמים והוא ז"ל טעה בס' דר"א ואפס הציתיק לס' נח"ל. וכמו שכן אירע לו עוד בס' דר"א שאמר הביאו ד' הר"ן כו' ועיין לפי' המגיד בפ"ב דמילה ובמקום כ"ע כי ס' המגיד שהרי היה לא התחיל לכתוב על הרמב"ם אלא מסי' שנה ואילך.

(נירשא דינקותא)

ראיתי למרן זקני בס' שני אליהו ז"ל דכ"ז ע"א שהקשה להרשב"א ז"ל דידיה אדידיה הי"ל. ועוד הכא מקום אמרו כו' ואשכחן דאדם זוכה בדבר האסור לו וכהאי דאמרי' בפ' כל הצלמים דמ"ב דמה שסניכו ישראל אינו מבטל ע"ז של גוי היינו טעמא דילמא מגבה לה ושויא ע"ז של ישראל ופירש"י ז"ל דילמא מגבה לה וזכה בה אלמא אע"ג דע"ז אסורה בהנאה זוכה הוא בה בהגבהתה ומכאן שבא ראיה להרשב"א ז"ל בתשו' סי' קע"א דאמרו קונה לו חמץ בפסח אע"ג דהוי איסור הנאה. אבל מזה אני תמה בתשו' הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תתע"ו במודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב ביום א' במתנה ע"מ להחזיר אם יצא או לא. ופסיק ביום ב' יוצא משום דמתנה לאו להנאות ניתנו. אבל ביום א' אינו יוצא דבעי' משלכם והא כיון דמודר הנאה ממנו לא זכה בו ואינו שלו ע"כ יעו"ש וכיוצא בזה כו' ויש לתמוה מסוגי' דפ' כל הצלמים הנז' דמתבאר ממנה דזוכה בו בדבר האסור לו. גם מההיא דנדרי' עליך שהביא הרשב"א ז"ל ראיה לו' דלא זכה משם מתבאר דזכה בה דהרי איבעיא לן בנדרי' עליך ונתנו לו במתנה מהו נדרי' אמר ליה כל זמן שהוא בנדרי' א"ד עילויה שויתיה כהקדש אלמא כשנתנו לו במתנה זכה בו שהרי אמרי' בנדרי' אמ"ל כל זמן שהוא שלי כלומר ועכשיו אינו שלו משמע שזכה בו ומיהו דבלולב לא זכה בו וסוף שלא עכ"ל.

ואחרי שמחי"ל נראה דלא קשיא כלל שהרי הרשב"א ז"ל לא קאמר דלא זכה בו בשביל שהוא דבר האסור לו ומהאי טעמא אינו יוצא בו שהרי כתב וז"ל: אבל ביום א' לא יצא דהא בעי' ולקחתם לכם משלכם ולא משל איסורי הנאה והכא כיון שבא לידו אסור כדמשמע בנדרים בנדרי' עליך הרם ונתנו לו במתנה אסור כו' עכ"ל. הרי מבואר מדבריו דטעמא דאינו יוצא בו אינו אלא כיון שהוא מודר הנאה שויתיה ליה כהקדש וכדמייתי ראיה מנדרי' עליך חרם ונתנו לו במתנה אסור ומידי הוא טעמא דאסור משום דשויתיה עליו כהקדש וכמסקנא דשמעתין שם וא"כ הכא נמי בנ"ד כיון שהוא מודר הנאה שויתיה עליו כהקדש וכיון שבא לידו אסור ואפי' דזכה בו ואין לבעלים רשות בו אפ"ה אינו יוצא בו כיון דשויתיה עליו כהקדש וכההיא דנדרי' עליך דאפי' דנתנו לו במתנה שהרי נדרי' אמר ליה כל זמן שהוא שלי ועכשיו אינו שלו אפ"ה אמרי' דאסור משום דשויתיה עליו כהקדש זה נלע"ד פשוט ודוק.

עוד ראיתי להרי' ז"ל בד' מ"ג ע"ב שכ' וז"ל אשר עתה היה קשה לי באלו' דאמרי' בפ' נגמר הדין דמ"ז כו' ושוב מצאתי להרמב"ן ז"ל בס' תה"א דף ע"ד שהביא הך דפ' נגמר הדין והביא די רש"י ז"ל שהרגיש בזה מההיא דהקובר את מתו ברגל דלא אמרי' כיון דאידחי אידחי ומה שתי' רש"י דהקובר את מתו ברגל לא אידחי לגמרי שהרי מחמירין אותו ברגל וכי הוא ז"ל וז"ל ולי נראה שלא אמרו הואיל ונדחה בתחלה ידחה בסופו אלא כשאין המת ראוי לאבול ג"כ ביאור דבריו כמ"ש בפ' נגמר הדין דכיון דאידחי אידחי הכונה כיון שנדחה המת שלא היה ראוי בה שעה להתאבל עליו משום דהכהי' לא נתנו לכפרה ואין הבינה כיון שנדחה שהמתאבל דהמתאבל אינו נדחה כו' אך לא נכחד דלרש"י ז"ל שהוקשה לו מההיא דהקובר את מתו ברגל כרי' דס"ל ז"ל דשהמתאבלים הם הנדחים וקשיא לדידיה מדקיי"ל אין בעינן כידחן.

ועפ"י דברי הרמב"ן הללו יש לי ליישב את הדבר הקשה בדברי הרמ"ה שהביא הרא"ש ז"ל בסו' מ"ק בקטן שמת לו מת והגדיל תוך ל' וכתבה בן י"ג ויום א' דחייב להתאבל משהגדיל ז' ול' ועיקר טעמו הוא משום דקי"ל אין דחוי אלא' מצות והרא"ש ז"ל חלק עליו דמאי דקי"ל אין דחוי אלא מצות הוא כשהמצוה היתה דחויה וחזרה ונראית. אבל אם היה האדם דחוי בשעת המצוה נדחית ממנו לעו' יעו"ש ותמהני כו' אך עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל הנז' מיושבא ליכא כו' אך בדברי הרא"ש ז"ל הללו דפסיק ותני וכו' ההכי דמה יענו שפתי לדיק בתחלה דס"י פ"ג שאכלו דבעו התם וכו' עכ"ל.

ואנכי

ואנכי בלע"ה תמהני על הרב ז"ל דלמה לא הקשה להרא"ש ז"ל שכ'. דמאי דקי"ל אין דחוי אלא במצות הוא כשהמצוה היתה דחויה וחזרה ונראית אבל אם היה האדם דחוי בשעת המצוה נדחית ממנו לעולם מהא דמזבח שנפגם במתין דאם הרא"ש ז"ל סובר כשי' הרמב"ן ז"ל דהמתאבל אינו נדחה אלא המת הוא דנדחה. א"כ משמע מפי' נגמר הדין דכשהמצוה היתה דחויה דהיינו שאבלות ושוחט ונראית יש דחוי אלא מצות וכיון דאידחי אידחי וא"כ איך כי הרא"ש ז"ל דמאי דקי"ל אין דחוי אלא מצות הוא כשהמצוה היתה דחויה ואיש שאינו שוי כשי' הרמב"ן ז"ל דהמתים הם הנדחים אלא שוי דהמתאבלים הם הנדחים. א"כ קשיא ליה מהא דמזבח שנפגם דמעיקרן דבעיא אין נדחין ולע"ע [עכ"ל].

ראיתי בס' מגיד דבריו להמוהר"י די סיגורה ז"ל ד' י"ד אות כ"ב שכ' וז"ל כשחל פסח ביום ה' וביום הו' יקח בערב יו"ט מצה ותבשיל שוב ויחדנו לעירוב בלא ברכה כמש"ל בעירובי חצרות ד"א ע"א ויאמר בלשון הזה כו' עכ"ל ודבריו אינם אלא דברי ן' חיים ומה לתבן עם הבר דבעירובי חצרות טעמא רבה איכא שלא לברך כמ"ש מורים ז"ל שכיון שכבר עושים שיתוף א' אי עביד יותר הוי בל"ב. אבל בעירובי תבשילין מה טעם יש בו שלא לברך הסך פסק מרן ז"ל.

הוה פלית להרב המאסף ז"ל בא"ע ס' ל"ד שכ' ע"ד הטור ז"ל המקדש את האשה מברך כו' וז"ל בנוסח הברכה ואסר לנו את. אני מגמגם דברא דאסר לנו ארוסי' של אחרים וזה לא יתכן כו'. ולכן אני אומר שצריך לגרוס ואסר לנו הארוסות ור"ל אסר לנו שארוסות לנו משום כלה בלא ברכה וכדרך שכ' רש"י כו' ועי' בגירסת הגמ' ובכל הפוסקי' כו' וכן מצאתי בגירסא בס' לדה לדרך עכ"ל. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין מה הקשה לו ולכן אני אומר שצריך לגרוס כו' מאחר שכ"כ להדיא מרן ז"ל בשלחנו הטהור והי"ל כמ"ש מרן ז"ל.

עיין להרב בגדי אהרן ז"ל ס' כלאים ד' י"ד סוע"ב שכ' וז"ל. והנה הבית בז"ב ס"א בשי' ויקרא בשם כתבי יונה שלש אליפין נתקלקלו בחטא של אדה"ר והם אליף של אדם ואליף של אדני ואליף של אמת ואדני תקן אברהם ואדם תקן יצחק בעקידה ואמת תקן יעקב ופי' כי במה תקן אברהם אדני כו' א"ד ז"ל משמע מדבריו דמה שנתקלקלו שלש אליפין בחטא אדה"ר ונתקנו ע"י האבות הם ד' הרי כתבי יונה ושי' ז"ב ז"ל הוא שפי' במה הוא שתקנו. ואנכי הנושא שאין הדבר כן שהרי כ' הרי ז"ל בד' ד"ן ע"ג ד"ה השן שני וז"ל יש להרך לזה מה ששמעתי מהרב א' שנמון אדה"ר כשפגמו ג' אליפין והיינו אליף מאדם ונשאר דם גם אליף מן אמת ונשאר מת ועוד אליף מהם אדני ונשאר דין ע"כ שמעתי וכן אמת שלא ראיתי דבר זה בשום ספר אבל לא ראיתי אינו ראיה ואם קבלה הוא נקבל כו' עכ"ל. הרי מבואר שלא הוזכר בדי הרי ז"ב כתבי יונה ומה שנתקנו ע"י האבות הם די הרי ז"ב ז"ל שם בע"ד וה"ל ואולי דנתקנו ג' אלו גם ע"י ג' האבות כי ע"י אברהם כו' עיי"ש. ואנכי לא ידעתי איך אירע להרי ז"ל לכתוב כן.

במאי דקי"ל אין שליח לדבר עבירה כמ"ש בפ' האיש מקדש דמ"ב ידוע הוא מחלוקת הפוסקים ה"ד הרב המלאכי ז"ל בסי' ס' קפ"ב בכללי אות ע"ו. דהמרדכי והתוס' ז"ל ס"ל דכל שלא ידע השליח שהוא איסור יש שליח לד"ע אבל הכנסת הגדולה ח"ד מוהרימ"ע ז"ל בח"א סי' קי"ו ס"ל דאף כשהשליח אינו יודע שעובר על האיסור אין שליח לד"ע ודעת הרמז"ל בזה כעת לא מצאתי מי שדבר עליו כמאן ס"ל. ואנכי שזיון הבנתי די הרמז"ל בפיה"מ בתרומות פ"ו מ"ג שכ' על מתני' דהמאכיל את פועליו תרומה דהם משלמין קרן וחומש והוא משלם להם דמי סעודתן וז"ל העיקר אצלנו אין שליח לד"ע והעושה עבירה בעצמו מלקין אותו והמתעה אותו או מכשילו או מלוה עליו כו' הוא נענש מהש"י כפי שעושה באותו הסיוע כו' אבל אינו חייב משוי מלקות אבל הוא עובר על הכתוב ולפני עור כו' ע"כ אשר מדבריו אלו כתי להדיא דאף דהשליח אינו יודע שעובר על האיסור אין שליח לד"ע והשליח חייב שהרי הכא הפועלים שוגגים היו ולא ידעו שהיא תרומה דמשו"ה הוא שהם פורעים חומש דאין חיוב חומש אלא לאוכל בשוגג. ואפי"ה הם חייבים לפרוע.

והנה הרב מוהרימ"א ז"ל בס"ה הלכות יו"ט ד' קכ"ג ע"ד כתב על הך מתני' דתרומות נמ"ב בפי' כל פסולי המוקדשים דליז ע"א דהמוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים יין ונמצא יי"ן מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ופירש"י ז"ל דהחזרת הדמים נשוי קנס הוי וצריך לתת טעם אמאי גבי סעודת פועלים לא קנסינן ליה לבע"ה שישלם נמי דמי תרומה חוץ מדמי חולין שפורעים הפועלים לכהן מטעם קנס שהאכילם דבר איסור דומיא דהמוכר דבר איסור דקנסינן ליה ומחזיר כל הדמים ממה שאכלו נמי אף דהכי באכילתם ותי' לזה דמתני' דתרומות מיירי שהאכילם תרומה בשוגג דטעה ונתן להם תרומה במקום חולין דבשוגג לא שייך קנס אבל אה"ן אם היה מזיד קנסינן ליה עכ"ד ז"ל והרב א"ע ועט"ר ז"ל בפי' שגות יעין חי"ב דיה ע"ד הק' עליו דמדי הרמז"ל בפיה"מ כנז"ל הרי דמתני' מיירי שהאכילם במזיד ואחר שהביא לישנים דהרמז"ל כנז"ל כי וז"ל וביאור דבריו דכוונם במ"ש מתני' דהם ישלמו קרן וחומש דלמה זה ישלמו הפועלים דהרי שוגגים היו כו' וא"כ מן הראוי היה שהבע"ה ישלם ולכ"ב דהעיקר אצלנו דאין שליח לד"ע כו' והמתעה אותו עובר על ול"ע לת"מ וא"כ הכא דזה האכיל לפועליו תרומה והם שוגגים היו הם משלמין קרן וחומש משוי גזרי הכתוב ובעה"ב הוא נענש מהש"ת דקא עבר על ול"ע לת"מ. והשתא א"א כמ"ש הרב דמתני' מיירי שהאכילם תרומה בשוגג למה זה עובר על ול"ע לת"מ כיון שהוא לא ידע שהיא תרומה ע"כ. ואחר שמוך שק"ל וטרי אם המכשיל את חבירו לעשות איזה איסור אם עובר על ול"ע גם בשוגג ומסיק דאינו עובר אלא דוקא כשהכשילו במזיד וקיים וכו' וז"ל וא"כ איפה מ"ש הרמ"מ בפיה"מ כו' לי"ל דהאכילם במזיד דאי בשוגג אינו בשוגג דקעבר על ול"ע וא"כ ק' על הרב מוהרימ"א שכ' דמתני' איירי שהאכילם בשוגג ולהכי לא קנסינן ליה. ולע"ע כעת עכ"ל.

ואנא שלא בר סמכא אהתיר וכע"ר יפה לדעתי הטעם הוא אכי רואה שום משמעות מדי הרמז"ל הללו דמתני' איירי שהאכילם במזיד שלא בא הרמז"ל אלא להשמיענו ולפי טעמא דמתני' דלמה זה ישלמו הפועלים שאכלו בשוגג ולא הבעה"ב ואף אם יהיה הבעה"ב ג"כ בשוגג כיון שהוא נתן להם לאכול הוא דוקא יהיה חייב מדין שליחות לזה בא לו' דטעמא הוי משו' דאין שליח לד"ע ואף שהיה השליח בשוגג הוא חייב ולא שולחו ואגב שהוליך לבאר עיקר הדין דאין שליח לד"ע ביאר ג"כ דגם המשלח לשליח לכל דבר עבירה כשהיה מזיד להטעותו ולהכשילו עובר על ול"ע לת"מ ודברים אלו לאו דוקא על מתני' קאי משו' דבמתני' לא פורש על המאכיל אם הוא מזיד או שוגג ואה"ן דאם האכילו בשוגג אינו עובר אל"ע ואם במזיד עובר והראיה דדי הרי"מ לאו דוקא על מתני' קאי שהרי דהעושה עבירה בעצמו מלקין אותו וזה אינו שייך במתני' כיון דהשלים אכל בשוגג ומלקות מיד שמים.

עוד מזה הוית לתי א"מ ועט"ר ז"ל שם על מ"ש בע"ז ד"ו מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר כו' שהביא מ"ש הרי יד מלאכי ז"ל אות שפ"ז היכא שהנזיר לא שתה אותו כוס של יין שהושיט לו אי קעבר המושיט משוי לפ"ע מי כיוה דכין שלא נכשל באיסור לא מיקרי תו מכשול או כיוה כיון דסו"ס הוא נתן המכשול עובר בלאו דלפ"ע אף דלא נכשל בו ושקיל וטרי הרי ז"ל ומסיק שעובר המושיט אף דלא נכשל וגם הרב א"מ ז"ל הוסיף להביא ראיה לזה מדי הש"ס ז"ל שם בע"ז וקיים וכי וז"ל. ואומר מה שאני תמיה על דין זה הוא מדי הרמ"מ בפיה"מ דפ"ו דתרומות הנ"ל דכי מדבריו להפך שהרי כ' והמתעה אותו חייב וכו' אבל הוא עובר על הכתוב שאמר ולפ"ע לת"מ אם היה הוא סיבה לעבור עבירה. ע"כ הרי שדקדק לכתוב דעובר על ולפ"ע אם היה הוא סיבה לעבור עברה ומשמע דאם לא

עבר

עבר עבירה אינו עובר המחטיא אותו על ולפ"ע וכעת לע"ד לי עכ"ל .

ואחרי המחבר בע"כ איני רואה בזה שום תמיהא מאחר דכל עיקר די' הרמז"ל אינו אלא ליתן טעם על מתני' שחייב לפועלים ולא לבעה"ב שהוא מטעם דאין שליח לד"ע והבעה"ב אין לו אלא שעובר על ולפ"ע וכמ"ש לעיל והכא במתני' קיימינן שכבר עבר השליח האיסור ועז קאמר הרי"ף ששליח חייב משום דאין שליח לד"ע והמאכיל עבר אולפ"ע שכן הוא הדין בכל שעושה שליח לד"ע ולא בא לבאר אלא עיקר הדין דאין שליח לד"ע ולא בא לבאר עיקר הדין דלפ"ע כדי לדייק מדי' דדוקא אם עבר עבירה עובר אלפ"ע ואי לא לא ועוד דכולי לוי' בשופי שלא כתב כן הרמז"ל אלא לאפוקי היכא דאף אי לא יהיב ליה איהו הוה מצי שקיל שאינו עובר על לפ"ע כדמוכח שם להדייא בע"ז דמיירי דוקא בדקאי בתרי עברי נהרא דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל . ואף שהתוס' והרא"ש והר"ן שי"ד הרי י"ש ז"ל בא"ו שס"א כתבו דהיכא דבלא"ה הוה מצי איהו שקיל אף שאינו עובר אלפ"ע מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא הכא הרמז"ל אקרא קאי כאשר כי אבל הוא עובר על הכתו' כו' זה כלע"ד פשוט ודבריו ז"ל לי עבדו לל"ע . גם בעיקר ראייתו של הרי יד מלאכי ז"ל שמלא אחי החיפוש ראיה ברורה לזה מה"ש מהרי"א ששון ז"ל בשו' קס"ב בתשובו' דאיסור הרבית הוא נחשי' השלוחה אעפ"י השלוה לא יתן הרבית והכי הרי המלקט ז"ל ביו"ד סי' קס"ד דלדעת מהרי"א ששון אף הלוה עובר משעת השלוחה אלאו דלאית הרי"תן מכשול למלוה לעבור אלאו דלא תשימון והכן כי הרין בתשו' כו' הרי דלדעת כל הכי נבואתא קעבר הנותן המכשול משעת נתינה אע"ג דלא בא לידי מכשול אי"ד ז"ל .

אהמ"ר ונע"כ כל לגבי דידי לא מנעיא דלא הוייא זו ראיה ברורה . אלא דלא מזיכא בה אפי' כדמות ראיה שהרי כיון דאכן קיימינן בהכאה שוברת למהרי"א ששון דמשעת השלוחה כבר עובר המלוה אלאו דלא תשימון א"כ הלוה ג"כ עובר באותה שעה אלאו דלתי"מ ואיך ש"ך כאן כלל ספק אם עובר אלאו דלפ"ע לתי"מ מיד או דוקא כשיכשל בקבלת הלוה מאחר שכבר נכשל מיד המלוה ועובר מיד אלאו דלא תשימון במעות וד' הרי ז"ל לל"ע ומהתימא על הרמ"ז ז"ל בשו' ארעא דישראל אות ל' והרי א"מ ז"ל שהביאו ד' ה' ז"ל ולא נרגשו מזה .

כתב ביחזקאל סי' מ"א המזבח עץ שלש אמות גבה וכו' ואורכו וקירותיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' . והמפרשים חלוקים בפירוש הכתו' דרש"י ז"ל כ' וז"ל ת"י לקבל מדבחא פתורא כ"ל השלחן קורא מזבח שמכפר בזמן הזה כמזבח כך שמעתי כו' . ואכנו הכתוב במקרא הוא בגו גוף השלחן ע"כ . הרי שפי' המזבח הכתו' כאן שהוא על השלחן כפי' יונתן וקורא אותו מזבח לוי' שהוא על השלחן העומד מול המזבח וכן פי' הרי מצודות דוד . וכן מבואר להדייא נמשטא דש"ס בסוף חגיגה ובפי' שתי הלחם דל"ז ע"א שאמרו שהכי שלחן דרחמנא קרייה עץ שנא' המזבח עץ וכו' והק' התוס' דרחמנא קריים כתי' למזבח עץ דכתיי' והמזבח עץ . ותי' וי"ל דהא דכתיי' המזבח עץ לאו המזבח קאי אלא כדמתרגם יונתן פתורי דלקבל מדבחא ובחגיגה ביארו עוי' וכתבו וגם שלחן לא מלינו דאיקרי עץ אלא השולחן דסמיך למזבח מדאפקיה בלשון מזבח ע"כ אבל רד"ק ז"ל בתחי' פי' שהוא על המזבח ואמר זה השלחן קרא המזבח שלחן ושוב הביא מה שתרגם יונתן שדעתו כי על השלחן דבר ופי' שאב הכתוי' על השלחן וסיים וכו' וז"ל והנה לא זכר רש"י לזה המזבח שראה או השלחן עכ"ל . נמלא שלא הכריע בדבר . אמנם הרי' אחרון חביב מלבי"ם ז"ל פי' בפשיטו' שהראהו את מזבח הפנימי וע"ש מה שפי' לפי דרכו כמ"ש וידבר אלי זה השלחן וכו' .

וראיתי להרי כמוהרד"א ז"ל בתהלה לדוד ס"א די' קכ"ד ע"א שהביא ד' רש"י ז"ל הללו וכו' שלא זכה להבין דבריו בתים כך שמעתי שדבריו הן הם דברי הש"ס כאשר יראה הרואה ע"כ והוא מ"ש בפי' הרואה ובפי' הומר בקדש ובפי' שתי הלחם פתח במזבח וסיים בשלחן ר"י ור"א דאמרי תרווייהו בזמן שבה"מ קיים מזבח מכפר על האדם ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו . ועפמ"ש לדידי הדיוק די' רש"י ז"ל פשוטים דמ"ש כך שמעתי אינו אלא עמ"ש על ת"י דר"ל דהשלחן קרוי מזבח ולאפוקי פי' רד"ק ומלינים שהוא דלמזבח קראו שלחן אבל על שמכפר השלחן בזה"ז כמזבח שדרשו רז"ל ע"ז לא קאמר שכך שמע שזאת שדרשה חידה לכל הפירושים מטעם שפתח במזבח וסיים בשלחן וזה פשוט לע"ד . עוד מזה הוא להרי הכתי ז"ל שם עם שדקדק עמ"ש רש"י בחגיגה שלחנו מכפר עליו בהכנסת אורחים ומה שהלה לפי בזה דרך דרש ולפי מה שפי' רש"י במנחו' דנותן פרוסה לאורחים נכי דלא כיון לזה אלא שבא אורח בהיותו בשלחן ונותן פרוסה בידו והולך לו .

אין אדם מע"ר . ראיתי להרי החסיד ז"ל בשו' קהי"י די"ם כ"ב שכי' דדבר זה במחלוקת הוא שנוי בין אבותינו הראשונים ה"ד כ"ב באסיפת זקנים דלהרמב"ן והרא"ה והרשב"א ס"ל בדעת רש"י דבעבירה דרבנן נ"א אין אדם מע"ר עכ"ל . ונראה אסריו הרי כמ"ל ס"ב דל"ב ע"ב . ואהמ"ר מ"ש על הרשב"א ז"ל אכי' הנראה מדברי הרשב"א ז"ל שהבי' ריב הוא להפך שכ"כ וז"ל . ח"ל הרשב"א ז"ל פסולי עדות היינו פירשי' ז"ל משחק בקוביא דפסול הגוף הוא עוי' פי' בל"א קוזבין בכשותיהן ועכשיו לא כלוי' בכתובתקו את הלשון ככין יותר דאלו בפסול הגוף אפי' לרבנן מאי מאימר והא אין אדם מע"ר ע"כ . הרי להדייא דאדרבא דחה פירשי' משום דא"א מע"ר ולא ניחא ליה לוי' נכונת רש"י שפי' כן משום דס"ל דבעבירה דרבנן מע"ר . ועיין עוד שם לת"ב ז"ל מאי דסק"ל והכי . ע"מ שהשמיט רש"י ז"ל בפי' על הש"ס משחקי' בקוביא ולא פי' במתני' . גם הרי כהונת עולם ז"ל בהי גבית די' ס"י ע"ש עמד בזה והא אתר מר דמאי דהשמיט משחק בקוביא בפי' על הש"ס כראה דאף בזה אאמע"ר אף בפסולו דרבנן וא"כ ל"ל דמאי דנקטי' במתני' היינו לס"ד דתלמודא דרמי ב"ח אסיפא אתמר ולא עקא למה זה פי' המסכה כהספ"ד . ומו אתאי כקט משחק בקובייא ולא איסורי תורה דאדרבא זה מורה בדעתו דבדרבנן אמע"ר ומה שלא הזכירו רש"י בגמ' נאמר דלא בדוקא השמיטו ול"ע עכ"ל . ומן הביאור מה שהוד אני תמה על הים כמוהרדי"ף ז"ל בבי' ס"ל שכי על מתני' דפסולי עדות חז"ל והא דלא כ"ל קטנים בכלל ס"ע י"ל דהא לגלויי על פ"ע דה"ד דומייא דקטנים לאפוקי פ"ע ממעת עברה דהתם לא עבימני דא"א מע"ר ולע"נ דרש"י ז"ל פי' במתני' פ"ע קוביס או משחקי' בקוביא היינו לפי הס"ד דש"ס דרמי ב"ח קאי אסיפא כו' עכ"ל דא"ך כ"כ בפשיטו' ואיך השמיט מעיני דמכייר דכל זה לא אכיס ליה כל הכי רבותא דלא ניחא להו לוי' כן שדי רש"י במתני' הוא לפי הס"ד אלא אדרבא פשיטא להו מדי רש"י ז"ל הללו דס"ל דבעבירה דרבנן אמרי' אמע"ר . ומה גם מאי דדייק הרי כפ"ע ז"ל מדנקט משחק בקובייא ולא איסורי תורה . עוי' ליין הרי החסיד ז"ל שם להרי פ"מ ח"ב סי' קי"ם ולהרי זרע אברהם סי' י"ד ליו"ד והני בפרי דבר אין בידי לראות מ"ש בזה עכ"ם אבני הרואה דהמתום שהובקי' ומכללם הרמז"ל פ"ב מהל"ע שכתב בשי"ע עי' עברה דמחמת אף בעבירה דרבנן . כן ס"ל להרא"ביד והר"ן והריטב"א ז"ל שכ"כ הר"ן בפי' המדיר שמ"ם מאכילתו שאינו מעושר הי"ד אי דלא ידע ת"ל וספי' דלא אוקמי' במודה כי הרא"ביד ז"ל משוי דאיכא כאמנת דאין אדם מע"ר ולא כרוא כו' אלא משוי דתלתא דל"ם היא לא אוקמי' בהכי . עכ"ל וכ"כ ה"ב בשם הריטב"א ע"ש אשר מדבריהם אלו נכי להדייא דס"ל דאף בעבירה דרבנן אין אדם מע"ר שהרי מאכילתו שאינו מעושר אין איסורו אלא מדרבנן כמ"ש הרמז"ל פ"ו מהל"ת וח"ב ה"י להר"ן והריטב"א לדחות די' הרא"ב"ד דלעיקר אין בזה משוי מע"ר שאין איסורו אלא מדרבנן ולא היו צריכים לשנויי דאיקי' דתלתא דל"ם היא .

ותבט עיני להרי כמוהר"א אשכנזי ז"ל שם ס"ד שהביא מה שהלה לחלק הרי החסיד ז"ל שם דאין אדם

מע"ר

מעי"ל אמרו ולא חשה אבל חשש מע"ר ושוב הדר ביה מת"ם התוס' במליצה ד"ה דכל שיש זכות חולה דהודאתו הוא כדי שלא לעשות איסור כאמן ולא"ש לוי שאמעי"ל והוא ז"ל הקי עליו וז"ל כנראה דס"ל דסי התוס' היא מוסכמת לכל והלא מדי. הראב"ד ז"ל כמי דפל"ג דאלא"ה מאי קמשמע ליה [ר"ל להרי מ"ל וסי המי כעת אין בידי] להר"ן ז"ל משום דנדרים דהא שפיר מצינן לאוקימי מתני' דאומרת טמאה אני לך באשת ישראל ובגלין ואי משום הא כללא דאין אמע"ר לא איכפת לן דכיון דהודאתה היא כדי שלא לעשות איסור דכל שנבעלה בגלוי אסורה לבעל או ליש אמעי"ל אנא ודאי פדלא משמי הראב"ד [צ"ל הרב ז"ל] לדי הר"ן ז"ל הכי נמי דלא קי"ל להראב"ד בסי' התוס' ז"ל הנזי עכ"ל. ובהכחה זו הקי שם בדי ל"ב ע"א על הרב גוע יסי וז"ל עוד בזה דמאחר דכבר איתי בידיה לעיל די הראב"ד איך ניחא ליה לאוקומי מתני' במלתא דאיכא פלוגתא דהלא הראב"ד ז"ל לא ס"ל כהתוס' ע"כ עוד כי שם ובזה הייתי כבור להתישב כוי עד מ"ש אלא דעכ"ם לא עקא לדי הכי מה"א ז"ל דהו"ל לפי מחלוקת זה ולהקי קוי לדעת הראב"ד ז"ל ע"כ ועה"ס דבריו לא שניכותי מאליה דאנרהם. מה כתו לאסוקי פלוגתא ולוי דלא ס"ל להראב"ד ז"ל כחיי התוס' עמאי דמקי הכי משפט לדק על הר"ן ז"ל משום דנדרים הכי דאדרבא יש לכו להקי על הכי מ"ל דמה זו תמיהא על הר"ן ז"ל משום דנדרים דהראב"ד ז"ל ס"ל כחיי התוס' ומשו"ה לא איכפת לן בהא דטמאה אני לך משום אמעי"ל משום דהודאתה היא כדי שלא לעשות איסור. באופן שדי הכי ז"ל בזה שגגו מוכי.

עוד מזה הוית לכבי ז"ל בסי"ד די ל"ט ע"ב על מתני' דשבועות פ"ג לא אכלתי היום ולא הנחתי תפלין היום שהביא מ"ש הי הון עש"ר ז"ל דמאי דהקדים לא אכלתי היום הוא משום דלא אכלתי היום שכ"ח יותר מלא הנחתי תפי' היום שאין אמע"ר. וכי עליו שאינו מחוור דהא דקי"ל דאמע"ר היינו כשבא לפסול עצמו אבל כשמתכוין לטובה שבא לעשות תשוי ואינו רולה לעשות עוד איסור כאמן כמ"ש התוס' במליצה ד"ב והוא"ל וכן אף בזאת דלא הנחתי תפלין שכ"ח יותר מאידך וי"ל עכ"ל ועה"ס גם דבריו אלו לא הניכותי חדא דמי הגיד לו דמ"ש לא הנחתי תפי' היום הוא שמתכוין לטובה לעשות תשוי כדי להקי על הרי ז"ל תפי' בלבהורה. ועוד דאף אי יה"בנא ליה כל דילית דאיירי מתני' בבא לשוב בתשוי חכתי לא שייך כאן חיי התוס' דהאי מילוקא א כי אלא להאמינו שעשה כן והכא לא נפ"ל מידי אי מהימן או לאו דמתיכ הוא חייב על שבועתו שהוא שבועת ביטוי. והכי הי"ע ז"ל לא אתי אלא ליתן טעם על שהקדים התנא לא אכלתי שהוא שכ"ח משוי דלית ביה ליתא דאיסורא.

כתב הרמ"ל בפ"ח מהי לולב ה"ח היו ענביו מרובות מעליו כוי פסול ואם מעטן כשר ואין ממעטין אותן ביו"ט לפי שהוא כמתקן עבר וליקטן או שליקטן אי אי לאכילה הי"ז כשר. וכי מרן ז"ל דנגתי אמרי' דהי"ט בדאשמור עלאתוא דדאוי מעיקרו הוא ולא הוי דמוי אבל אי אשורי ביו"ט דכוי וכדאה הוא לא השפוט אי אחר וכוי אי לא ויש לתמוה על רבי' שלא חי' בכך ואשר שטעמו משום דלאע"ג דכוי וכדאה הוא כל שבידו לתקן לאו דמוי הוא כדאמי' ר"א כוי והכא נמי בידו לתקן הוא וכדאיתא בסוכה די ב"ל אהא דאמר ר"א בית מתעטין והא קא מתקן מנא ביו"ט אמ"ר אמי כגון שלקטן לאכילה וסבר לה כאבוה דאמי דבר שאין מתכוין מותר והא אביי וכבא דאמרי מודה ר"ש בפסיק רישיה הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי כלוי וכיון שאין לריך לזו אין כאן תיקון כלי ומאחר דאי משכח הושענא אחריתי כשאי ללקטן לאכילה חשוב בידו לתקן כוי ויש לתמוה על רבי' שכי עבר ולקטן כוי למה לא כי שלריך שתהיה לו הושענא אחריתי לשיהיה מותר ללקטן לאכילה כוי אמ"ד ז"ל.

והזה הוית להי כפות תמרים ז"ל ד"ב ע"ב שכי וז"ל ודע דהרי"ף והרא"ש והטור כתבו ואם עבר וליקטן כשר ולא שי בין אשתי מתי"ם לאשורי ביו"ט ומרן הלריך לאת טעם דכל שבידו לתקן לא הוי דחוי והכא בידו לתקן אם יהיה לו הושענא אחריתי וקי"ל טובא. דשיכ: הי"ל לבאר דאשורי ביו"ט אין לשכשי"ר אם לקט אלא אם יש לו הושענא אחריתי אבל אם אין לו כיון דאסור ללקטם הי"כ לאו בידו לתקן והוי כוי וכדאה אח"ו ויראה דכוונתו לומר מדין מגו כלוי מגו דאם יהיה לו הושענא אחריתי הש"ב בידו לתקן לאו דחוי מיקרי שלכך אפי' אין לו אם עבר וליקטם אפי' ביו"ט לאו כוי וכדאה הוא כיון דמשכחת לה מלאות דיכול ללקטם אם יהיה לו עכ"ל. ואכבי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו דאיך אפשר לפי כן בדי מרן באם כוונתו כך איך אח"ז כי דיש לתמוה על רבי' דלמה לא כי שלריך שתהיה לו הושענא אחריתי לשיהיה מותר ללקטן דמדבריו אנו בני להדיא דלאו מדין מגו קאמר לה ול"ע. שוב התבוננתי שלא קאמר הכי ז"ל עיד מרן שכוונתו לוי מדין מגו ואפי' אין לו אלא דוקא לוי דחשיב בידו לתקן ואין כאן דחוי אבל לה"כ ללקטם לכתחי' לאכילה לא שרי אלא דוקא ביש לו דאם אין לו הו"ל מתקן ומשוי שהבין מרן בדי הר"ת שכי או שליקטן אי אי לאכילה דלכתחי' קאמר משוים הקי שהי"ל לבאר שלריך שתהיה לו הושענא אחריתי ועיין להרי בדך משה ז"ל בחי' לסוכה שהקי על מרן ז"ל דמה זו תמיהא שאין כונת הר"ת גם בזו אלא בדיעבד עיש"ה. ועיין עוד להרי ז"ל מה שהקי עיד רש"י ז"ל בד"ה יש דחוי אלל מלות כוי והשתא לא דייק כוי שדבריו תמוהים. וגם למה כי משנשאשה כוי וכבר קדמו הכי כפות תמרים ז"ל וכתן טעם עמ"ש משנשאשה משוי דכ"ע מודו דהוי דחוי ועמ"ש והשתא לא דייק כי דאכם די רש"י אלא הנסה מבחוץ עי"ש. ועיין לסכי בנכות מים די כנ"ד ע"ב שהביא די הכי ז"ל וכי דאי"ל להגהה וביאר די רש"י ז"ל באר היטב. גם הכי שניתה יו"ע ז"ל לכ"ח ש"י די רש"י באוי אחר.

ובעיקר קוי מרן ז"ל על שנ"ת הכז"ל שלא חי' בין אשתוי מעו"ט לאשורי ביו"ט ס"י שמ"ז ז"ל בהי לולב דהר"ת ס"ל כר"ס דפשיטא ליה דאין דחוי אלל מלות אפי' לקולא ולע"ב דר"י מספקא ליה לא שנקינן פשיטו' דר"ם משוי ספקו של ר"י. והקי עליו הרי מ"ק ז"ל דעי"ש לע"ב וז"ל וליתא דאיים אמאי פסל רבי' אשרה שנעבדה דכ"ל מאיאה דרב דימי ומטעם דחוי כדלעיי עכ"ל והלמ"ז ז"ל בקול אליהו ח"א ס"י עזו דכ"א ע"ב הקי עליו וז"ל. ואחר נשיקת הכפת דבריו תמוהים במאי דקי"ל אדין אשרה שהרי מרן ז"ל בכ"מ לא שי' דכפ"ל מנעיית כב דימי עכ"ל. ואחר כע"ר ישראל אדרבא דבריו ז"ל תמוהים ואיך לא דק בדי הרי ז"ל שס"ם כדלעיל והוא שכי שם ע"א וז"ל או קי דהכא כי מאן להוליאו מנע"א דכ"ל אפי' נתבטלה ונפ"ד דאי"ת עמ"ש רבי' אשרה שנבטלה אין מוליאין עלים למערכה כי מאן ופש"מ דמגעיא דרב דימי הוליאו וכיון דפסל כן ללולב הי"ה לגזרין ע"כ. וכן שאמת דפסק למוקלא כוי וכמלאו די מרן קותרין זא"ז עכ"ל.

עוד כי שם הרי מ"ק וז"ל. ולאיתו איכה כלום דהתם פשיטי לרבא בפי' משילב כאן מי אמר דלרים פשיטי ליה תדע דבפי' המוכר איתא כוי. גם בזה הקי עליו הלמ"ז ז"ל שהוא תמוה דהדבר ברור בפי' לולב דפשיטא ליה מדקאמר זאת אומרת אין דחוי אלל מלות וכן מוכח מדי רש"י שכי ספוקי מספקא ליה לתכא ולא אמר לר"ם וכ"כ בפי' יבין שמועה בכלליו הניא מסוגיא זו דהתנא בעלמו יש לו ס' בדין כוי עכ"ל. ואחה"מ לדידי עבדו לקיית דלא מנע"א לגי' דפי כל הגלמים דבר ריש נופיה מספקא ליה וכמ"ש איהו ז"ל ולא איכפת ליה לישנא דזאת אומרת אלא אף לגי' שבפי' לולב הגזול מפרשא שפיר שגם לר"ס מספקא ליה. ורש"י ז"ל ספי' דמספקא ליה לתנא לרבותא כקטיה דאי לתנא גופיה מספקא ליה פשיטא כשמע לר"ם דעליה דהכא קאי. גם מה שהקי על הט"ז מההיא דפו"ש גי' שאכלו אי שאכל ושכח ולא בירך לא יברך משוי דכיון דאילמי אידחי וכן פי' הר"ת הכי להדייא דס"ל להר"ת דכוי וכדאה אינו חוזר וכוי ודלא כר"ם בהוראתיה דמכי"ר כלנע"ד המונע הוא דלקיית דשאי התם

דאיכא איסורא דברכה לבטלה ועיקרא היא מדרבנן . ואף דאיכא למ"ד ושוב הראב"ד ז"ל שיברך המוציא אחר אכילתו וכמ"ש הרשב"א ז"ל בפ' ג' שאכלו בשמו וש"ד הב"י ז"ל בסי' קע"ב הרמב"ם ז"ל לא ס"ל כן ועו' דס' הראב"ד ז"ל מקושה היא כמ"ש הרשב"א ז"ל וגם הב"י ז"ל כי שדבריו שתלאי כינהו למ"ש בהשגות עיי"ש .

עוד חזה הוית להרמ"ז ז"ל שהביא מ"ש הכ"מ ז"ל ע"ד הר"מ שסילקו משהיא דר"ם ושיים וכו' ואי בעי"א ע"כ בברכת המוציא היא דאילו בזה"ע משנה שלימה היא בפ' א"ד וכו' וז"ל ולא הבנתי די. דמהיכא תיסק אדעתין לפי דמיירי לענין בה"מ דמשוגי' עלמא מתבאר לשיים דמיירי בברכת המוציא לא ידעתי כונתו בזה . ואנכי בער ולא אדע אמינא ליה דאדקשי למרן ז"ל הק"ל לדרבה מינה הוא שקי רש"י ז"ל דמה הולכך לפי מי שאכל ושתה ולא בירך לשניהם קאי אברכת המוציא וברכת היין אלא מה שיש להרגיש על מרן ז"ל אינו אלא שהי"ל להביא פירש"י וכמו שכן דרכו דרך הקו' . עוד ראיתי להרמ"ז ז"ל שכי עמ"ש הר' מעדני יו"ט ז"ל דכשנזכר בתוך סעודתו שלא בירך המוציא ומברך דמועיל הברכה גם למה שכבר אכל וז"ל והוא תימה לע"ד דכי היכי דאם גמר סעודתו אינו מברך משום דכיון אינו חוזר מהך טעמא גופיה אית לן למימר שלא יועיל הברכה למה שכבר אכל אלא למה שרוצה לאכול עוי' עכ"ל ואהמ"ר אנכי לא ידעתי מאי קא ק"ל מאחר שכבר הי' ז"ל כתן טעם לדבר בסו"ד וז"ל והטעם כי בעיני משום שכל שהוא עודו מתעסק בדבר מיקרי שפיר עובר וקודם לעשייתו ומשו"ה כשעבר גם על שעבר כיון שעדיין לא נגמר עכ"ל ולעדין שהוא טעם כעיקר .

עוד שקי הרמ"ז ז"ל דלפי דעת הרמז"ל שפי' בפ"ב מהי"ם דלא כריי באכל שלא והמ"ר דהו משום דבימא אינן כדמין וכן פסק בכמה מקומות איך פי' בה"ב דאינו חוזר ומברך משום דכיון אסו"ן הא כיון דבע"מ אינן כדחין אפיי כיון כמי מוין ושיה כאוי לאלכיכו שיברך והל"ע ולעדין לתרץ כמ"ש התוס' ביומא דף ל"ד ע"ב ד"ה בכייתא שפוקי להו עמ"ש בגמרא דייקא מתני' כוותיה דרב וברייתא כוותיה דר' יוחנן דהא איכא כמי מתני' דדייקא כר"י בפ' מי שהיה טמא תנן המפרי' נקנה לפסחו הגעה עד שתתאבד ותימכר ויביא בדמיה שלמים ואמרי' בגמ' שמע מינה שמע בעים נידחין כו' . וי"ל דלא דמי דהתם הוי דחיה גמורה דלעולם נקנה לא חזיא לקרבן שהופרשה לשמו דהייכו פסח ובשא כמי מתכלא מה שמקשי' כר . עו' מי' התוס' בפסחי' דל"ו ע"ב עמ"ש במתני' הפסח שנמלא קודם שחיטת הפסח ירעה כוי' דהיכא דדחייה בידים אפיי רב דאמר אין בעים כדמין מודה דאסו"ן . אשר עפ"י ב' שיי כללו תריץ יתיב הלחים ז"ל בפ"ד מה' קי"ש היד מאי דקי"ל על הראב"ד ז"ל שהשיג על הר"מ בהשיא דשיו ולא השיג בהך דהיד והוא ז"ל כדי לתרץ השגתו כי דלהר"מ לא שאני בין דחאו בידים בין לא דחאו . אבל במ"י הא' כשהוי דחייה גמורה ק"ל להר"מ שאינו שו"ן וכ"כ ג"כ בשים פ"ב ה"מ . ומעתה אחייא שפיר מה שפסק בה"ב דאינו חוזר ומברך משום דהוי דחייה גמורה שאכל ושבע וגמר סעודתו .

וראיתי בס' לב מרפא שנית להר"ה ב"ל כמוהר"ם פאנ"ז"ל סי' ו' ד"ל שהביא תי' הפמ"ז ז"ל ע"מ שהקי' מרן ז"ל ע"ד הר"מ שלא שי' בין אתרוג מעיו"ט לאתרוג ביו"ט דכיון דרים פשיטא ליה דאין דחוי אלא מצות לגמרי ואפי' לקולא אף דר"י ספוקי מספ"ל לא שנקי' פשיטותיה דר"ם וכיו"ל בתב שספקא דר"י וכי' הוא כריו וז"ל כמ"ל דס"ל להט"ז בעד הרי"ת והלח"ם דלאפי' אתרוג ביו"ט דכיון שוא שרי מטעם דאי"ד אי"ה . ולפקע"ד ק"ל תמה דכי הלח"ם במ"ק שו"ם אלו מגלחין כתב כי"ת ז"ל כו' ועו' דבעלית גופייהו שעמ"י יש דחוי כדאמרי' בפ' לולב הגזול גבי הדס כו' וקאמר דאתרוג ביו"ט פסול משום דתני אפי' הוריקו אסי"ב כו' הכי דקי"ל להלח"ם בתי' הש"ס בסוכה דאי אתרוג ביו"ט פסול הסך הט"ז שכתב בעד הלח"ם דקי"ל כפשטוי דר"פ דא"ד אי"ה

ובין אתרוג מאתמול ובין אתרוג ביו"ט אם מטען כשר כו' וכ"כ קי"ל להרי בי"ת ז"ל בסי' תרמ"ו כו' אתי"ד כריו . ולדידי הדיוט אהמ"ר לקיים שדי הלח"ם בת"ק לא איירי בטעטן אלא בשהוריקו בידי שמים והרי זה דומה לנקטם ועלתה בו תמרה ביו"ט . ומלאכי כאינו להר"ן ז"ל שם בפי' לולב הגזול שכי וז"ל . ואחריי משמיכין עיז לוי דאנ"ג דגבי עכשיו מרובין משקי' דשוי מעיקי' לה"ד לא פשטי' מינה בציין דעלתה בו תמרה ביו"ט משום דשאני התם לפי שבידו לתקן כו' ומשו"ה לא הוי דחוי אבל הכא בנקטם כאשו אין בידו כלל שתעלה בו תמרה שכ"ל . וא"כ אמרו בדחוי מעיקרו דקילי שפי דהוי כיב באתרוג ביו"ט שהוא נוין שאינו חוזר כשהוריקו ומילא גם קושייתו על טעמו של מרן דכל שבידו לא הוי דחוי מדי הלח"ם ז"ל שלנו לקיים . גם מה שנדחק ליישב די מרן משום דשכא מיירי באופן דאית ליה הושענא אחריתי . והשם במ"ק מיירי דליכא הושענא לאחריתי לפי האמור אנכי לא ידעתי איך כיתן ליאמר כן דהא דמצריכינן דאית ליה הושענא אחריתי אינו אלא כשבא לתקן ולמעט דכיון דכבר אית ליה הושענא אחריתי לא בקרא מתקן אבל הכא שבא שתיקון בידים שהוריקו מאי איכפת לן ומאי שכני אי אית ליה או ל"ל .

עוד חזה הוית להכי הנזי כר"ו שהקי' על מרן ז"ל ממאי דאמרי' בסוטה דטי"ו בעי רבא כתאדמו והחזירן לכבשן ונתלבנו מהו מי אמרי' דכיון דאדמי אדמי . או"ד כיון דסוור סוור ולא אפשיטא ופי' הרמז"ל לקולא בפ"ג מהשיו הי"ט ושקי' מרן ואיני יודע למה פי' רבי' לקולא ולפסר וכו' ותקי' עליו הכי כריו דלפ"ד דכל מה שבידו לא הוי דחוי מאי קא קי"ל לרבי' דהין כיון שבידו לאחזירן לכבשן לא הוי דחוי שפיר כי הרמז"ל דאם החזירו לכבשן עד שנתאדם כשר והל"ע . ואכי אמרתי בהשקפה לאשונה שטעמו של הרי"מ הוא משום דהכא הוי דחוי מעיקרו שהרי כשהלך הכהן ליקח כלי מרם מלא כלי אי שכבר כתאדמו שכיו ונראה גלוי . מחמת ישוכו וא"כ כבר הוא דחוי מעיקרו והרי זה דומה להא דפי' לולב הגזול שהושחרו הענבים מעיו"ט דכי מטא זמן מלוה לא חזי והו"ל דחוי מעיקר וכמ"ש רש"י ז"ל ודחוי מעיקרו לא הוי דחוי ומשו"ה פי' הרמז"ל דכשר [ואין אכי לריכין לטעמא דכל שבידו] ואי קשיא הא קשיא על מרן ז"ל דמאי ק"ל על רבי' ואיך לא אסיק אדעתיה דיש לומר כן . שוי"ר דמשטא דקוגי' היא דמשיב ליה הכא דכרי וכדמה דאי לא"ה הו"ל למפשטי' מההיא דפי' לולב הגזול . וכ"כ התוס' להדיא בד"ה כתאדמו וזה היא שקשה לע"ד דהיכי משיב לשו לנכאה וכדמה ול"ע .

עוד חזה הוית להרמ"ז ז"ל שהביא קוי' מהרי"ת ן' חביב ז"ל על מרן דלפ"ד גם דחוי מעיקי' לא תפשוט דממתני' ליכא הוכחה דה"ע דאם מטען כשר משום דבידו לתקן וכו' וז"ל , ולע"ד לקיים דאהין דמההיא מתני' ליכא הוכחה אבל מההיא דקוים ג' שאכלו יש להוכיח כן כו' . ואהמ"ר דבריו לא זכיתי להבינם דכל עיקר קוי' הרי ז"ל אינו אלא דלפ"ד מרן היכי פשיט ליה לש"ס לוי דחוי מעיקי' דלא הוי דשוי תפשוט מינה דכיון דבידו לתקן אין לפשוט מינה ומה יושיענו אי איכא למפשט מדוכתא אחריתי ת"ז"ל ותפשוט עוי' יש לי להרגיש עליו שכאן וגם לעיל בקושיתו על הט"ז ז"ל הוכיח ממה שפירשו הרשב"א והלח"ם דטעמא דטבל ועלה מברך ובאכל ושתה ולא בירך אינו מברך משום דהתם הוי דחוי מעיקי' והכא הוי כרי ונדחה . דלמה הולכך להביא מהרשב"א והלח"ם כיון שכן פי' רש"י להדיא לפניכו שם בד"ה התם .

איתא במדרש משלי סי' ט' והובא בילקוט שנחה טבחה זו אסתר שנשעה שהגיע לצר לישרי התקינה סעודה לאחשורוש ולהמן ושכרתו יין ביותר וכשבור היה המן שחלק לו כבוד והוא לא ידע שפרשי' היא לו מלידה שמהוך ששכר אותם יין קנתה לה אומתה לעולם . אף ערכה שלחנה בעוה"ז ובעוה"ב איזה הוא שעיו שקנתה שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים לא נעלים לעולם . אע"כ אגעור אף יוה"כ לא יבטל

יבטל לעולם שנא' והיתה זאת לכם לחקת עולם ע"כ והרשב"א ז"ל בח"א סי' ל"ג כתב ע"ז המרדכי וז"ל: שאלת מ"ש במרדכי כו' שכל המועדים בטלים וימי הפורים לא יהיו בטלים שנא' כו' ומי הוא זה שיאמר שיבטל מהתור' אפי' אות א' ואפי' קוצו של יו"ד כו'. השו' דברי' נוספים עוד בהגדה זו והוא שאמרו שם א"ר אף יוה"כ אינו בטל לעולם שנא' והיתה זאת לכם לחקת עולם. וא"כ זה קשה יותר שהרי גם בפסחי' כ' חקת עולם שנא' והיה היום הזה לכם כו' לדורותיכם חקת עולם כו'. ע"כ ר"ל פי' שכל המועדים לא הבטיח עליהם יתי' שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים וכמ"ש שכת פי' בגליון כו'. אבל בימי הפורים שב"ה דכתי' לא יעברו מתוך היהודים כו' לא יעברו ולא יסוף עשאום הבטחה לא אזהרה וכן יוה"כ והיתה זאת לכם הבטחה שהיום לחקת עולם שהיום יכפר ואפי' לא ישמרוהו ודעת רבי כאן כדעתו בגמ' יוה"כ מכפר בין על השבים בין על שאינם. אבל חקת עולם האמור בפסח אזהרה לא הבטחה דכתי' חקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם עכ"ל.

וחזה שו"ת להמוהרד"א ז"ל בס' תהלה לדוד ס"א דק"ל ע"א שהקי' ע"ד הרשב"א ז"ל דאם כדבריו ק"ל מ"ש שם במדר' אף ערכה שלחנה שערכה שלחן בעוה"ז ובעוה"ב ואיזהו זה שע"ו שקנתה בעוה"ז ובעוה"ב שכל המועדים יהיו בטלין וימי הפורים אין בטלין לעולם. ואם כדבריו דאמר דכל כונת המאמר הוא ע"ל ההבטחה הא היכא שהבטיחנו בעוה"ז גם הבטחה לעוה"ב מאן דכר שמה דאזי לימות המשיח לא יש שום חשש חלילה שיעמוד שום מלך עלינו לכלותינו ולבטל מעלינו אחד ממצות ה' מאמר באז נברם ידינו עליהם. וא"כ היכי ס"ד לו' דזו היא הבטחה שימי הפורים לא יתבטלו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב והיכי ס"ד לו' חלילה שתתגבר ידם לגזור עלינו שום גזרה עכ"ל.

ועמך השיב אין דבריו אלו אלא דברי ן' תימא חדא. במ"ש בשם המדר' זה שע"ו שקנתה בעוה"ז ובעוה"ב תיבות בעוה"ז ובעוה"ב הם יתירים. והוא ז"ל גופיה כשהב"א שם בד' רבינו ע"ד ד' המדר' לא כ' כן. ואף שבמדר' גופיה כתו' כן מוכרח שהוא בטעות מדהב"א הילקוט זה שע"ו שקנתה שכל המועדים כו'. והשמיט תיבות העוה"ז והעוה"ב ובורח שמדר' בשם שמתוך שהכר אותם יין קנתה לה אומתה לעולם אף ערכה שלחנה בעוה"ז ובעוה"ב. הוא לו' שבזה שהכר אותם וקנתה לה אומתה זכתה אסתר לערוך שלחנה בעוה"ז לאכול מפרותיה בעוה"ז ולשלחן הצדיקים בעוה"ב אין לא לאסתר וכמ"ש עוד במדר' ד"א זו התורה שעורכת שלחן למי שמתעסק בה בעוה"ז ובעוה"ב. ואפי' בא המדר' לפי' עמ"ש וקנתה לה אומתה מהו כשע"ו שקנתה שכל המועדי' עתידין ליבטל כו' וזה פשוט לע"ד בכונת המדר'. ואין כאן שום הבטחה לימות המשיח ועו' אני תמה עליו איך עירב ותני ימות המשיח עם עוה"ב ואיך לא זכר שר תלמוד ערוך בברכו' ושבת ופסחי' וסנהדרי' מימרא דר"ח ב"א אמר ר' יוחנן כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעוה"ב וכו'.

גם מה שהקי' עוד בעיקר ד' הרשב"א שכ' דוהיתה זאת לכם לחקת עולם האמור ביוה"כ הוא הבטחה ולא אזהרה דמי גילה לו סוד זה. אי משום לשו' דוהיתה זה אינו שהרי מצינו בפרה אדומה כו' וא"כ היכי יליף שמאומרו ביוה"כ והיתה כו' שהוא הבטחה ולא אזהרה כו' לע"ד גם זה לק"מ. ומי גילה לו שכונת הרשב"א שכ' שהוא הבטחה הוא מלשון והיתה ולדידי פשיט הוא בדבריו שהוקי' לו ע"ד רבי שגם יוה"כ אינו בטל לעולם משום דכתי' ביה לחקת עולם שהרי גם בפסחים כתוב ביה חקת עולם והיכי אמרי' שכל המועדים בטלים וע"ז פי' בכונת המדר' דלאו כמשמעו שיהיו בטלים לגמרי אלא שהבטיח בימי הפורים ולא הבטיח על המועדים. וכן ביוה"כ הוא כמו בפורים שהבטיח שלא יתבטל מדסמיך לחקת עולם עם לכפר כו' ולהבטיח שעצומו של יום יכפר אפי' לא ישמרוהו וכעין מה שפי' מוהר"י אברבנאל

ז"ל וז"ל: והיתה זאת לכם לחקת עולם ר"ל שבאלו תהיה הכפרה ע"י העבודה בעבור כהן ואיסור המלאכה ובהיותם שולה לארץ בעבור הכהן ואסו' המלאכה ביוה"כ יספיק לכפרתם ע"כ דלאזהרה לא אצטריך שכבר קדם קרא דלעיל והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי כו' והכא לא כפל אלא להבטחה זו וג"כ לדבר שמתחדש בה לו' אחת בשנה. וכמו שכן ראיתי להאב"ע שכ' והיתה זאת לכם וכבר אמר כן להוסיף אחת בשנה כנ"ל פשוט בכונת הרשב"א ז"ל.

עוד ראיתי להרב ז"ל שהביא דברי מוהר"ש יפה ז"ל בס' שמיני פי' י"ג סי' ג' שכ' ליישב המאמר הזה בג' אופנים וכו' וז"ל והנה תי' הא' שתי' הרב ז"ל לא נפלאת היא ולא רחוקה ובענין זה כבר תי' הרשב"א הי"ד סוף עין יעקב פ"ק דברכות. ואחר שהביא ד' הרשב"א סיים וכו' הרי מבואר שכונת דבריו הם מוכנים על דרך תי' הרב מהרש"י וכמעט אין הפרש ביניהם עכ"ל. ולהענ"ד לכאורה הנראה דמה שסיים וכו' דכמעט אין הפרש בין דברי הרשב"א לד' מהרש"י. אדרבא נראה לו' דכמעט אין שום דמיון בדבריהם כאשר יראה הרואה ויבין המבין בהסתכלות ראשונה. ועו' דרוי מדבריו שד' הרשב"א הללו שהשמיט מהר' מהרש"י ז"ל ואיך לא ראה עינא דשפיר חזי מ"ש מהרש"י ז"ל גופיה בדף הקודם ע"ד עמ"ב בברכות אמר להם בן זומא לחכמים כו' וז"ל והרשב"א השיב על טענה זו והביאו בעל עין יעקב במקומו הנז' ולע"ד השו' אלומות ויש להשיב עליהן אלא שאין משיבין את הארי עכ"ל וזו ראיה נכונה לדברי שאין דמיונו עולה יפה.

גם מה שהרב לשקי' עוד ע"ד מהרש"י ז"ל שכ' דבל"ת אף שכתו' למען תזכור את יום צאתך מא"מ אינו למלוא כיון שאין בו שום יתור כדי לדרוש בו זכור בפה ואי"ת בלב כו' וכו' ע"ז שלא זכה להבין דבריו דכיון דבכמה מצות כגון ציצית ותפי' ושבת כתוב בהן זכירת יצ"מ א"כ בעשותינו המצות אנו זוכרים יצ"מ והו"ל מעם כאלו אנו זוכרים אותו בפועל כו' וא"כ איך כו' הרי שמצות זכירת שבת וזכי' עמלק וזכי' מרים הם דוקא מוטל עלינו לזכור אותם בפה וזכירת מצרים איכה מוטלת ולכא דאמרי דאדרבא דבריו ז"ל לא זכיתי להבינם שבכל אלו המצות אין זכירת יצ"מ אמורה אלא שבעשית המצות יזכור בלב על יצ"מ אלא שהרבנן סמכו אקרא דלמען תזכור לזכור גם בפה וכמ"ש מהרש"י ז"ל. גם מ"ש ולפי המתבאר מד' הר"מ פ"א מה' ק"ש נרי' מדבריו שמצות זכירת יצ"מ היא נכללת במצות ק"ש וזה כבר רמזו הרב מהרש"י שם ע"כ אני לא ידעתי כונתו בזה ואיך העלים עין ממ"ש מהרש"י ז"ל שם בהביאו ד' הר"מ וז"ל. ולפע"ד שהר"מ כו' אין ר"ל שהוא מצוה מהת"ו דא"כ הו"ל למנות ק"ש לב' מצות כו' והוא ז"ל לא מנה ק"ש אלא למצוה א' אלא ר"ל כו' ע"כ ואין זה אלא מעשה לסתור. גם מה שסיים וכו' ושיותר תימא הוא דברי דאשמיט מיניה דמר ד' רז"ל שדרשו ע"פ דלמען תזכור את יום צאתך שהיא זכירה בפה הי"ד. הרשב"א שם פ"ק דברכות הרי דרז"ל עלמא דרשו כן בפי' דלמען תזכור היינו זכירה בפה וברי שלא זכר שר ד' הרשב"א הללו ולא ד' רז"ל הללו ע"כ. גם בזה דבריו אינם אלא מן התמיהין ואיך לא ראה למוהרש"י ז"ל גופיה שם באותו דף ע"ב וז"ל. וגם אמרם אם תמצא לו' שהזכרת יצ"מ עם ק"ש בכל יום מהת"ו מתוך פסוק זה ברי מד' הרשב"א הכי יש לו' לפשוט השו' כנראה כו' עכ"ל.

עוד חזה שו"ת להרב המ' ז"ל שם שהביא קו' הרב אור יקרות ז"ל בסי' לכהנים עמ"ש ר' יוחנן מנין לתחיית המתים מן התו' שנא' ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן כו' דקי"ל לר"י דמצות אינן בטלות לעת"ל ומגו' דנדה דס"א גבי שאבד בו כלאים כו' משמע דקי"ל לר"י דמצות בטלות לעת"ל והוא ז"ל כ' עליו שלא ידע מ"ש לא הוקשה לו ג"כ מד' ר"י עצמו בפ' השפיכה דע"ד ר' יוחנן משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינא ההיא קרטיליתא כו' ונפק ב"ק ואמר מאי את לכו בהדי קרטילתא דדבית הו דר"ח ן' דוסא דעתידה דשדיה תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי ושכבר ראה להמפרשי'

שהרגישו

שהגיהו . וכן בקי' אנא חזיתיה להר"י יצחק ירכן ז"ל שהביא קו' זו ועמד לתרץ ע"ד הדחק עיי"ש . ולדידי הסייוע לק"מ דהא חזינן בכמה דפוסים ובפרט בעין יעקב דלא גרסי תמהים דר' יוחנן אלא שתמה דהיה מתחיל מנין לתה"מ מהת"ו . גם מה שהוסיף הוא ז"ל להקי' מהא דפי' הספינה לק"מ דלא ר' יוחנן קאמר לה אלא ר' יונתן . וכן הוא הגי' בעין יעקב והרי להוכיח כן שהרי לעיל מיניה קאמר ר' יוחנן משמיה זמנא חדא כו' וחזינן שהוא כוורא כו' ופי' גם מים בתריה הוא ר' יוחנן לא הי"לל ועוי' משמעי' ר"י ואף א"ת דזו לאו הוכחה היא . הרי מדברי התוס' שם ד"ה פסקי כר' להדייא דלא הוו גרסי ר' יוחנן שכתבו וז"ל ור"ח פי' דהכן קי"ל כר' יוחנן דאמר כדה דש"א מצות בטלות לעת"ל והסיא דעכו"ם איירי אליבא דשמואל דאמר אין בטלות כו' והסיא דלקמן ילתא ב"ק ואמרה דביתהו דר"ח בן דוסא עתידה למישדא בה תכלת לצדיקי' לעת"ל את"ה כמי כשמואל ע"כ .

כי מן הנ"אר גם מה שרצה ליישב הרי שבות חיים ז"ל ד"כ ע"ד ד' רש"י ז"ל בשבת ד"ל עמ"ש בש"ם והיינו דאמר ר' יוחנן מ"ד במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מהמ"ו ומן המצות ת"ל ר' יוחנן קרא קדרים במהים חפשי ע"כ שכל המפרשי' עמדו ע"ד רש"י ז"ל מאי כונתו בזה . והוא ז"ל רצה לפי' שהוקשי לו לרש"י דא"ך אמר ר' יוחנן דכיון שמת נעשה חפשי . דא"כ קשיא דר"י אדר"י בשהיא מעשה דבתרא דשהיא קרעליתא ולזה בא לתרץ דאף דר"י שמע הב"ק קרא קדרים ולא אשגח בב"ק . ולפי האמור דלאו ר' יוחנן קאמר לה איכו מן השיוב . פו"ר שגם הרי ז"ל גופיה בסו"ד כ' ויש נוסחאות שם בבתרא במקום ר"י ר' יונתן וכרי דאשמעינן מינים דברי התוס' כמ"ל . גם מה שהקי' הרי ז"ל ע"ד שבות חיים ז"ל שאלו דת"י כישא לבך עובדא דפי' הספינה אמנם לקושי' דבגדי' אין ת"י עולם יפה ומה יעשה להך מימרא דר"י . ולפי הנרי' אשמעינן מינים דמר הך מימרא דר"י דבגדי' ולי"ע ג"ז לק"מ דהשיר איכא למימר דהרי ז"ל שום גרים כגי' עין יעקב דלאו ר' יוחנן קאמר לה אלא דלכאורה אכתי איכא להקי' ע"ד הרי ז"ל דקאמי' בסוכה ד' רש"י דר"י קרא קדרים דמצות בטלות לעת"ל ולא אשגח בב"ק דאף אם נאמר דההיא דתה"מ לאו ר"י קאמר לה אכתי ק' לר"י דמה יענה להיא דתה"מ דמקרא קדרשינן לה דאין המצות בטלות לעת"ל ומאי אולמיה דהאי קרא מהאי ק' וכמ"ם הרי ז"ל . אמנם גם זה לק"מ שהרי איכא מאן דפליג עליה דאמרי' התם דבי ר"י תנא לאהרן כאהרן מה אהרן שבר אף בניו חברי' ופירש"י ז"ל הא דקתני לאהרן לאו להכי הוא דאתא אלא לוי' לך כאהרן כו' ע"כ ור"י ה"ל כוותיה דהאי תנא ומוהרש"א ז"ל בגופי הלכות דקי"ג כלה לפי באופן אחר עיי"ש דקבע במילתיה דההיא דבמתים חפשי כ"ל קאמר לה במקום ר' יוחנן . ואכרי לא ידעתי היכן ראה זאת הגירסא . דא"כ בכדי עמדו כל המפרשי' ז"ל להקי' ע"ד ר"י דקתני אהדדי , גם הרי אמר ידיד ז"ל כלה ליישב באוי' אחר ולא ניחא ליה דברי מוהרש"א ז"ל . גם הקי' ע"ד הרי"ף ז"ל דמשמע מדי ש"ד רש"י ז"ל בד"ה ר' יוחנן קרא קדרים כו' עם ושבת אבי את המתים כו' הכתוב אחריו הכל הוא דבור א' דלאו הכי הוא עיי"ם . ולא ראה שכבר קדמו בזה הרי שבות חיים ז"ל שם . ואכרי חזיון הרניתי להגאון ר"י ברלין אשר בגליון הש"ם שהרי וז"ל לקמן קי"א עיי"ש ואת השכיל והבין פירש"י דהכא ד"ה דאמר ר' יוחנן כו' עכ"ל ומשום שבא לתרץ שרש"י לא היה גורס הכא בדי ר"י מאי דכתי' אלא כתיב התם בדי קי"א . וע"ן כי כאן קרא קדרים לוי' דהכי תני מילי במתים חפשי איכם די נ"י ומכאן תבין לשיא דהתם . וגם זה לא כמ"ע מהדוקק .

מאתי המגיה

הרב . המבי"ף ז"ל בשי' חקקי לב בחיו"ד סוס"י ו' על ענין חולה שסובל יסורין קשים כו' וה"ל . אמנם אם הוא גוסס אזי אין מקום להתפלל עליו כמ"ש בשי' החסידים

סי' כל"ד שאין לצעוק עליו בשעת יציאת נשמה וז"ל אין צועקים בשעת יציאת נשמה כדי שלא תחזור הנשמה ויסבול יסורין קשים עת למות למה הולך קצנה לומר כן אלא כשאדם גוסס כשנפש האדם יוצאת אין צועקים עליו שתשוב נפשו כי אינו יכול לחיות כי אם מעט ימים ואותן ימים יסבול יסורין עכ"ל . הני לך להדייא מדברי הסה"ח ז"ל דבהיותו גוסס אין מקום להתפלל ועמ"ש מורים בהגה ביו"ד וסי' של"ט עיי"ש עכ"ל . גם בשי' עמודי חיים דקנ"א ע"א בדרוש בני היה מוהר"א פיזאנטי כר"ו כ' וז"ל ומצאתי בספר חסידים סי' כל"ד דכי וז"ל אין צועקין בשעת יציאת נפשה כדי שלא תחזור הנשמה ויסבול יסורין קשים ע"כ דמכאן מוכח דאין כשאין להתפלל עכ"ל . ואכרי בער כורחות כשאלתי על בניהם דאיך מוכח מדברי הסה"ח הנ"ל דאין ראוי להתפלל על מי שהוא גוסס דבוכת הסה"ח פשיטא לענין כל חוזה דהיינו שלא יצעקו בקולות ויללות אצל הגוסס שעי"ז יתבלבל הגוסס ותשוב נפשו אליו ושניהם אשר ימיה עוד יהיו מעט ורעים . וכן מוכח להדייא מדברי הש"ע ביו"ד סי' של"ט שאחר שהביא דברי הככה"ג שם הגהב"י אות ו"י משם ס' החסידים דאין צועקין כו' כתב וכן המנהג לספרים קרובי המת מעל פני מתו בעודו גוסס מה"ע ע"כ . אך אם קרוביו או אנשים אחרים ירצו לשפוך שיחתם לפני ה' על הגוסס שלא בפניו בינשאהו ויחיהו מי שם פה לאדם לומר שאין נכון לעשות כן ולהתייאש מן הרחמים ודברי הסה"ח בעליהם מירין כן במ"ש שאינו יכול לחיות כ"א מעט ימים ובימורין דא"כ קשה ממ"ן אם לא יקובל תפלתו לא יחיה כלל ובאותה גסיסה ימות . ואם יקובל תפלתו אמאי לכו שלא יחיה כ"א מעט ימים וביסורין .

אמר המגיה

דרוש דרשתי אחת עטי"ר מ"ד הרב המופלא **מצ"א** טוב כר"ו לבאר לי דברי רש"י ז"ל בתהלים חי ע"פ רנה ואלפים כולם שהרי ח"ל לנה לי פעולה הוא כמו וגדרות ללגאתכם ע"כ .

חאת תשובתו אלי

בנוגע למה ששאלת להניך דרש"י בתהלים ע"פ רנה ואלפים כו' שהדבר פשוט לע"ד גם כי איכני בקי כ"כ בדקדוק כי בפי' וגדרות ללגאתכם אילו היה כתוי' ללגאתכם מוכח שהוא שם ובלע"ז אם צואיטרלם אוצ"אם . אבל כיון דכתי' האליף אחר הכוין ללגאתכם הוא לי פעל ובלע"ז אה צואיטרלם אוצ"נדים כ"ל הדבר אשר עושים בעבור הצאן וא"כ גם רנה שכתוב בתהלים הוא ע"ת זה והיתה במקום אליף דלגאתכם . ולפ"ד ענים לא ימלט מן הדוחק כאשר דוחק ; הלע"כ

מתתיא אברהם צורמאני ס"ט

גם ידידי מעי' הרב השלם בכל כש"ת **חיים ביג'יראנו** כר"ו כתב אלי תשוי' לזה .

חאת תשובתי אליו הכלולים בה כל דב"ק .

אדוני הנכבד עתה באתי להשתעשע בך בתורתך בדבריך אשר כתבת אלי בקלה יריעת ידידנו מעי' הרי המוי' מר דודי כמוהר"ר **מצ"א** טוב כר"ו להבין אמרי בינה מהמאור הגדול רש"י ז"ל ע"פ רנה ואלפים ואל"ע לפניך אדוני כל דבריך כהבנ"תם ודברי יתלונכו בלב רפסי אמריך במאמר מוסגר כאשר עיניך אדוני יחזו משרים וז"ל הטהור .

הנה ידעת נאמנה כי בכל השפות ימלאון שמות המין או שמות הקיבוץ כו' כשור וחמור כו' ומהם יבאו לפעמים ע"ד העופשט **בעבדה** על קיבוץ העבדים וכבודה על קיבוץ הכמלאים

הנמצאים בקנין האדם ומהמחלוקה הזאת יוצא גם בלשונו ויתורגם בשם דורה אזי אמרי בסוף השם או אירה וכו' ולא אאריך. ומעתה כונת רש"י פה בתהלים היא כדברי המעתיק [המובנת בעלמה] והוא לומר שאין כאן סברון א' בין לדיי לכיון ואין תוספת הא' רק שם צורה על משקל רואה שיוה וכן במלת לצבאם והא' שמה במקום ה' ושם הזה יורה על כל מין בעלי צמר בכלל וי"ל צורה המין המוליד ופועל כל בעלי צמר כצאן ובקר כו' ולא צאן דוקא.

[**שאני** כי אדוני אם אתנגד לדבריך אלא לגבי סיבות[א'] דמין בקר אינו נכנס בכלל בעלי צמר דצמר אינו אלא מה שעל הכבשים בלבד כמ"ש בפי' הפסוקים לצדיק במלת צמר. שאמר שהביא כמה פסוקי צמר אשר פירוש כצמר הלבן ידוע ע"כ ומה שעל הבקר והעזים נקרא שער כמ"ש במס' פרה היו לה ב' שערות שחורות. וכן שעיר עזים שעירת עזים ע"ש השער שעליהם נקרא כן כמ"ש הן עשו אחי איש שעיר ב] אם כדבריך אדוני והצאנים לי"ל הלא בכלל צאן הוא. ומליצם לי לוי שהבנת אדוני בדרש"י שכ' צאן ובקר שבא לפרש מלת צנה לבד. ג] שלא לבד במלת צנה כלול גם בקר אבל גם במלת צאן יכלול לפעמים גם הבקר [כשלא הוזכר בקר וצאן ולפי הענין] כמ"ש בפי' הנ"ל במלת צון וז"ל ושעם יפים [צאן] כלל הבהמה הדקה והבקר. לאכרם יעשר. שהרי לא זכר בקר בפרשה].

ובמקום פעולה [הקשה לך] כבר הגיה המעתיק שצ"ל פועה ואני אג"ס שצ"ל פועל שמשקלם שוה המושגים ומלת צורה יצלה בו כאחת מהמחלוקות הנ"ל. וכל הבקי בשפות השמיות אתנו יפתור זאת ע"פ מהר וקל הנני אוהבך המוכנך לכלה. **חיים ביג'אראנו ס"ט**

[**דבריך** אלה אדוני. סותרים דבריך הראשונים. תחילה אמרת ששם צורה הוא ע"מ רואה שוה. דהיינו אוצ'ז'אדור ועתה תאמר יצלה בו כאחת מהמחלוקות הנ"ל דהיינו אוצ'ז'אדורה או אוצ'ז'אמבר וכו'. והשתא דאתית להכי נ"ל שאין צריך לשבש הגי' ולשון פעולה שכ' רש"י היינו לוי כהמעתיק שצורה הוא ע"מ רואה שוה ואינו שם בא' נוספת כיא לי פעולה והנני דו"ש ביקרת הכבוד ושה"כ]. הצעיר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

מאתי המגיה

(**איתא** בויקיר פל"ד ר' לוי בשם ר' חנ"ם אמר כ"ב פעמים כתוב אשרי בס' תלים כו' כי סיפיה וז"ל ולע"ד דאשכחן כיה י"ל דכל דכתיב בחד מזמור לא חשיב אלא חד זמנא ולהכי אשרי כשוי שטע ואשרי אדם לא יחשוב לא מיחשיב אלא חד. וכן אשרי יושבי ביתך, ואשרי אדם עוז לו בך. וכן אשרי העם שככה לו אשרי העם שה"א עכ"ל. ואשרי כע"ל תמהני איך שכח דבמזמור פ"ד איכא ג' אשרי ובמזמור קי"ט וקל"ז איכא ב' אשרי בכל חד וחד. ולפ"ז שפו לתו י"ע. והרב כה"ר בס' תהלות ה' הביא מאמר דשוח"ט סי' א' תני רבי יצחק כ' פעמים כתי' אשרי בס' תהלים כנגד כ' פעמים הוי שבס' ישעיה כו' וכ' וז"ל ועיכו עדיין צריכים אנו למודעי על דברי ר' יהושע באומרו כנגד כ' הוי שבישעיה ובישעיה יש כ"ד הוי והם בסי' כו' ואין נו' אלא דלא קחשיב כל הוי באל"ף כ"א כל הוי בה"א שכל הוי הכתובים בישעיה בה"א הם כ' לבד די שכתובים באל"ף ור' יהושע לא חשיב כ"א כ' לבד ד' שכתובים באל"ף. וכ' בה"א זהו מה שיכולתי לפי בזה ותו לא מידי עכ"ל והמשכי עליו דכל הוי הכתובים בישעיה בה"א הם כ"א ואיך אמר שהם כ'. וגם נעלם ממנו דברי האבודרהם דכ"ו ע"ב ע"ש. **עב"ל**

חזה הוית להרי כמוהרח"א ז"ל בס' אם דת דסי' ע"א שהביא מאי דאמרי' בפי' החולץ את מספר ימיך אמלא אלו שני דורות. זכה משלימין לו. לא זכה פוחתין לו ר"י כ"ע ושב"א זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו. והוא אומר דלפ"ל כונת מחלוקתן במ"ש בקי' שלשה שותפין יש באדם אביו ואמו והקב"ה והביא מחלוקת הפוסקים דלהר"מ לפי מה שהבין מרן ז"ל בב"י ח"מ סי' קע"ו שותפים שנשתתפו וקבעו זמן לשותפ' ושכ"ה א' מהם מהתנאי שעשו ביניהם מתחי' השותפ' וגורם הפסד לשותפ' עכ"ז לא נתבטל השותפ' עד זמן המוגבל אלא שמשלם מה שהפסיד אבל אם רצה לשלם ההפסד אם רצה לחלוק השותף האחר ולבטלו תוך זמנו הרי הוא רשאי. אבל מר' מרדכי משמע דבל"ג וסובר דכל שעיכב מהתנאי אע"ג דמשלם מה שהפסיד הרשות נתונה לשותף האחר לחלוק אפי' תוך זמן המוגבל דאדעתא דהכי לא נשתתפו ועי' הב"א ח"מ בכידה ד"ל ע"פ כי לי תכרע כל ברך וכו' שמשביעין לילד קודם שיבא לעולם שיקים התורה והמצות כו' וע"ש כן נראה. א"כ אפא נפש כי תחטא ושינה מהתנאי השותפ' לפי הר"מ שותפ' במקומו עומד ואינו רשאי לחלוק תוך הזמן אם ישלם ההפסד בחטא' ובע"י יסורין. וחיים יחיה הזמן הקבוע לו. אמנם לפי המרדכי מאחר שעה שחטא הרי נתבטל השותפ' ואף אם ישוב מלבד הדין הוא בעונו ימות אם לא עבר לד החסד ובזה פליגי ר"ע ורבנן אמ"ד ז"ל. ואף שאין משיבין על הדרש אמיר אנכי הדיוט לא נלאתי מקים לחול בזה הא דג' שותפים באדם שאין כאן שום תנאי בין השותפים שהם אביו ואמו עם הקב"ה כ"י ואף אם היה בהם שום תנאי לא עבר על התנאי אחד מהשותפים כי אם הילד הנולד ואין כאן ליתא דשותפ' כי אם השבועה שנשבע הילד ואם חטא עבר על שבועתו והכלו תהי צדיק ולא רשע.

ואי אתער הכי אתמר מ"ש הרי כמוהרי"ט ז"ל בס' קדם ידיד דקמ"ס ע"ד כי כל אי מישרי בעסק תורה ומצות דין מקבל עסקא לזמן קבוע אית ליה ובשמרו את השבועה חיה יחיה שכירו הקצוב ואוכל פירות בעוה"ז כו' והקב"ה בעל העסקא נוטל חלקו דהיינו תקון העולמות העליונים וכמש"ה תנו עז לאלהים ויש בזה דין שותפות האדם עם הקב"ה כ"י ובזה פי' שפיר מחלוקת ר"ע וחכמים הנז'. ואת יש לסנגים על הרי כמוהרי"ט ז"ל ספ"ס וכו' ועיין להרי אם דת כי כות אסרה עמו ואיך לא נרגש עליו כמ"ש.

הר"ב נחלת בנימן ז"ל ס"ד הרי אסד הנחלים ז"ל כי ה"ל דתמיד תפעם כוסי בדבר לדעת הרי"ע וסיעתו דס"ל דהתשו' היא אחת מתי"ע בכלל העשין כו' ע"כ ויש לגמגם בדי' אלו דמה הלשון' אומרת לדעת הרי"ע וסיעתו דמשמע שיש מי שס"ל ע"ז ואנכי לא ידעתי מי הוא זה שס"ל וסובר שאין בתשו' מ"ע ודבריו לי"י. ועל מה שהקשה ע"ד הרי ז"ל אסד הנחלים ז"ל דהרמב"ן לא כס"ל זה הטעם של התשו' אלא מקי' שבס' נשא והתודו כו'. הן עתה בא לידי ס' עמודי שיש להרי כמוהרח"ש ז"ל וראיתי לו בדי' ס"א שע"ג שכי שיש לחקור כי מליכו בענין התרי"ג מצות שבתשו' כי בא מ"ע של תשו' בס' נצבים כדכתי' ושבת עד ה' אלהיך כו' ואחריו ב' מצות של שיח בס' וילך. ולרי' טעם למה באו אחרי מ"ע של תשו' ב' מצות הללו כו'. ע"כ וס"ה גופא יש לתמוה עליו איך כי כן בפסיעות שהרי ק' הנז' בנצבים אינו צווי על התשו' ואינו אלא הבטחה שכשתשו' אל לבבך ושבת עד ה' אלהיך כו' את ושב ה' אלהיך את שבותך כו' וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפ"ז מה' תשו' ה"ה. וכן כל מוני המצות לא מנו אלא מצות וידוי האמור בס' נשא איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם כו' והתודו את חטאתם וכו' ושם הוא עיקר המצות וכמ"ש הרמב"ם במנין המצות מצות ע"ג ע"ש וכ"כ הסמ"ג וס' החינוך ועיין להרי זה השם הגדול ז"ל די כ"ד וכ"ה מה שהרבה להקי' על הרי מהרי"ם יפה ולמוהרים אלשיך ומוהרמ"ע ולהרי' דת ודין זלה"ה שכתבו כן דמק' הנז' בנצבים הוא מצות התשו'. והויר להרמב"ן ז"ל בפי' עהתו' שכ"כ ואיך נעלם כ"ז מעיכא דשפיר חזי הרי כמוהרח"ש ז"ל דכל זה לא אתיא ליה דלפי האמור הי"ל לבאר דמה שיש לחקור הוא לדעת הרמב"ן ז"ל.

גם מ"ש עוד וז"ל וראיתי להרי המב"ט בס' בית אלהים בשער התשו' שכתב שבא ליישב לחקירה הנז' כלאחר

יד וכו'. אמנם דבריו תמוהים דא"כ אפשר לומר כן בדעת המצי"ע שכן ס"ל דמ"ע של תשובה היא מקרא דושבת האמור בכתובים ולא כמה שכתב איהו גופיה בס' קרית ספר ה' תשובה דעי"ן ע"ג כדברי הרמז"ל דעיקר המ"ע הוא מק' דוהתודו והתשובה והוידוי מלות אחת היא והביא לשון המכילתא כמ"ש הרמז"ל ע"ש. ואיך הדבר מוכרח דמ"ש שם בס' ב"ת האלהים וכו' במלות התשובה ושבת עד ה' אלהיך כו' והנה מלאכו מלות התשובה כתובה בפ' כל המלות כו' לאו למימרא דעיקר המצוה היא כאן אלא כונתו לו' דמלית התשובה לא נזכרת בכתוב אלא כאן אף שהיא בדרך הבטחה. אמנם עיקר המ"ע אינו אלא התם בפ' נשא והתודו כו' דאם לא תאמר כן יפיו דבריו ז"ל סותרים מיניה וביה.

ומן האמור גם מ"ש הר' מר בריה מהרימ"ע ז"ל בס' לבנת הספיר די ר"כ ע"ב דק' דכי המלוה הזאת ע"מ התשובה האמור למעלה שכתו' מדבר כונתו לו' שבזכר למעלה מלות התשובה אף שאינו אלא הבטחה כמ"ש הרמז"ל וכ"כ הוא ז"ל בריש דבריו וז"ל. ובשהקרנו ע"מ שהתשובה אלינו שהקניה שקל אותם על שלדם מאד והבטיחנו בקבלת התשובה אחר אפיסת היכולת כו' למען יראה בעיניו ולבבו יבין כמ"ש בצר לך כו' ושבת עד ה' אלהיך כו' ע"כ ובא הכתוב להודיענו דמלות התשובה לא נפלאת היא כו' ואין כונתו לו' שכאן בכתובים היא עיקר המ"ע ובא לחלוק ע"ד הר' ר' אביהו ז"ל חלילה.

כי מן הנ"ל מה מאד אני תמיה על הרי זה הי"ס גדול ז"ל שם שיחס ס' הרמב"ן ז"ל שק' זה האמור בכתובים הוא עיקר הלוי' על התשובה שכן ס"ל למוהרימ"ט ז"ל ותימה יקרא על הרי ז"ל דא"כ לא זכר שר שדבריו הם די הרמב"ן ז"ל והרמז"ל איכו סוי כן אלא דמ"ע של התשובה כמ"ל מק' דוהתודו את חטאתם ולהמ"ר אין הדבר כן וכאמור. גם מה שהקי' כן על הרי מוהרש"י ומוהרמ"א ומוהרב"ח והרי דת וקין ז"ל שכתבו דמק' דושבת ילפינן שהתשובה היא אחת ממ"ע שבתו' והוא ספק די הרמז"ל לעד"ן דלקמ"ת דא"כ יעלם על הדעת שנעלם מעיני כל הרבנים הנז"ל די הרמז"ל במקומם אלא ודאי שכוונתם לו' דאף דעיקר המצוה היא מקרא דוהתודו כיון שלא פורש שם להדיא שישובו אלא דממילא נשמע משום שהוידוי בלא תשובה הוא כטובל ושרץ בידו וכמ"ש הרמז"ל בפ"ב ממאי דכתי' בואתחנן ובכתובים דרך הבטחה ושבת נשמע שגם היא בכלל שעשה דוהתודו ככ"ל לע"ד לתרץ בעד הרבנים הנז' הללו.

כתב הרמז"ל בה' אישות פי' ע"ז ה' כ"ים היא אומרת בתולה נבעלתי כו' והבעל אומר בעולה נשאת וכו' אם יש עדים שלא שעשו לה המנהגות כו' הרי"ז נוטלת ר' ואם אין לה עדים הר"ז נוטלת מנה ונאמן הקטן להעיד בגודלו ולו' זכור אני כו' שנעשה לפי מנהג הבתולות כו' והר"ם ז"ל פ"י ח"ל ונאמן הקטן משנה שם ובגמ' אמר הונא והוא שים גדול עמו כו' ודעת רבי' לפי מ"ש פ"ז ופי"ד מה"ע דלא קיימא הא אלא אזה כתב ידו בלבד. אבל הרבה מן המפרשי' ראיתי שפרשוה אפי' אהא דילתה בהינומא עכ"ל והנה מ"ש שדעת הר"מ לפי מ"ש בפ"ז מה"ע דלא קיימא הא דר"ה אלא אזה כ"י בלבד ולא אילתה בהינומא נר' שכונתו ז"ל הוא מדמזיגא דסתם בפ"ז מה"ע ביאר דהא דנאמן אדם לו' זה כ"י של אבי הוא כשיצטרף עמו אחר שמכיר כ"י כשהוא גדול וכאן לא ביאר אלא כתב סתם ונאמן הקטן כו' משמע דבילתה בהינומא אינו לריך שהעד השני יעיד שראה כן בגדלו ועלה ליק ריס. ואף שהריב"ש ז"ל בסי' קפ"ג ה"ד מרן ז"ל כאן בכ"מ כי דמלישנים דהר"מ אין להכריע אי ר"ל על א' מן העדים או גם על שניהם שיה ז"ל ק"ל להפך דממ"ש בפ"ז מה"ע יש להכריע דבהינומא גם שניהם מעידים ע"מ שראו בקטנם. אבל מ"ש דגם ממ"ש הר"מ בפי"ד מה"ע משמע כן דעת רבינו לא זכיתי להבין היכי משמע כן מהתם שהדי ההם כי כל האמורים במתני' שמעיד בגודלו ע"מ שראה בקטנו ושקרם כולם בפקידא אחת ולא ביאר על עד השני בשום א' מהם ואפי' על כ"י.

ואנכי הנראה להריב"ש ז"ל שם הוכיח מדי הר"מ שללו' שבפי' י"ד מדרגא להפך שאמר שבי די הר"מ כי וז"ל הנה השוה הר' ז"ל שני אלו וכמו שבזה כ"י של אבי לריך שיהא גדול עמו כמו שמבואר בפ"ז כן נראה שדעתו בזה של הינומא שלריך ב' עדים ומאחר שאי אפשר להעיד בגדלו ע"מ שראה בקטנו. עכ"ל. והן אמת שגם בזה נראה לו' שפליג היה ולא ס"ל כהריב"ש כיון שלא השוה לשניהם דוקא דשיינו לעדות על כ"י ועל הינומא אלא שבכולם השנוים במתני' שקרם בפיקדא אחת ככז"ל וא"כ ליכא למשמע מינה שום משמעותא. אבל להכריע מהתם איפכא שדוקא על עדות כ"י קאי ר"ה ולא על ההיא דהינומא. אנכי לא ידעתי מאין הרגלים לו' כן וכעת דברי שיה ז"ל צ"ע כק"ט"כן מן האמור דה"ה והריב"ש פליגי בדעת הר"מ דהיה פשיטא ליה בדעת הר"מ דעל עדות שילתה בהינומא אין אחר עמו שיעיד ע"מ שראה בגדלו והריב"ש פשיטא ליה להפך שרף שבי שמדבריו שבכאן אין להכריע וכת"ם מרן ז"ל בשמו וכנז"ל קודם לזה כי ע"ד ה"ר דהכא ז"ל וז"ל ואני אומר שכל זה מבואר הבטול דאף אם ישנהו ליה לכולים טעותים ולו' שהרי"ף והרמז"ל לא הלריכו בזו של עדות הינומא שיהא אחר גדול עמו מ"מ לריך אחר עמו שיעיד ג"כ בגדלו. ע"מ שראה בקטנו דהא מתני' בהדיא קתני אם יש עדים כו' ע"כ. עו' כי אח"כ וז"ל. ומ"מ כרי שת"ש רי דורלא שהרי"ף והרמז"ל אזלי לטעמייהו כו' הוא מבואר הבטול גם כי יותר נראה בדעתם שהם מלריכים באותה דהינומא שיהא אחר גדול עמו שיעיד ע"מ שראה בגדלו דאע"ג דבגמ' סדרוה אריסא דמתני' היא בכולה מתני' כ"ל בכל מאי דבעינן שנים כו' ע"כ. גם אח"כ כשהביא הכי תני ליסני של הרמז"ל בה"ע פ"ז ופי"ד כ' כן וכמ"ל.

כי מן הנ"ל מה מאד יש לתמוה על מרן ז"ל שהביא בכ"מ די הריב"ש שאמלעים לבד שבי שאין להכריע מדי הר"מ ככז"ל דמשמע מזה דמספקא ליה להריב"ש מאי דעתיה דהר"מ ולפי מה שנתבאר דפשיטא ליה להריב"ש בדעת הר"מ דגם בהינומא לריך עד אחר גדול עמו ולמאן דס"ל בדעת הר"מ להפך משום ליה טועה הי"ל למרן ז"ל להביא תחי' די שיה ז"ל ולו' אבל הריב"ש פליג בזה כדרכו דרך הק'. גם בבי' אה"ע סי' ליו ובח"מ סי' ליה שהביא די שיה ז"ל הי"ל להביא די הריב"ש דפליג בזה וכעת ל"ע. ואת זה ראיתי לעטיר מרן שביא ז"ל בס' כנות ימן ח"ב די"ב ע"ד שהביא די מרן בי' ז"ל בח"מ שם שכי וכי הר"ן ז"ל דמימרת ר"ה לאו אכולה מתני' קאי אלא אזה כ"י של אבא וילתה בהינומא וזה דעת רבי' שאחר שכי שנאמן לו' שילתה בהינומא כי וכן נאמן לו' אפי' הוא לבדו ע"כ תחלה שבת וכן מדברי הראשים ז"ל עכ"ל. והק' עליו דלא הי"ל לדייק ממשמעות די הטור דמימרת ר"ה קאי גם אילתה בהינומא דבפי' אה"ע בא"ה סי' ליו ובהדייא כי שם רבי' הטור ז"ל דנאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנותו שילתה בהינומא כיון שהוא עתה גדול וים אחר עמו. ועוי תמה עליו במ"ע וכ"ן מדי הראשים דמשמע דלאו בפי' אמור אלא מכללא וכו' דס"ל וכ"כ הראשים ע"ש.

ואחרי המח"כ וכע"כ לדידי עבדו כרי דלקמ"ע שמרן ז"ל לא אתא להודועי אל דעת הראשים והטור ז"ל דמימרת ר"ה קאי גם אילתה בהינומא כיון שכבר כתיב להדיא במקומו ולא בא אלא עמ"ש הר"ן ז"ל דמימרת ר"ה לאו אכולה מתני' קאי ע"ז דוקא הוא שכי דזה דעת רבי' והראשים ז"ל. והנה השמ"ע ז"ל כי בפשיטא י"א עמים מרן שנאמן להעיד ע"מ שראה בקטנותו שילתה בהינומא וז"ל וכי הראשים והר"ן דבזה ב"כ בעינן שיהא אחר עמו שהיה גדול כשנכנסה. וגם הטור ז"ל ס"ל הכי והמסדר כמסך אחר לשון הר"מ בפי' ע"ז דאישות דסתם וכו' כמ"ש המסדר כו' עכ"ל. ואנכי לא ידעתי למה זה נכאן בהינומא נהג על מ"ם מרן נסתם ולא פי' שלריך אחר עמו והולך לתת טעם שנמשך אחר לי' הר"מ ואלו בפיק ע"י כי על כ"י של אבא דגבתי אתרו ונטוי הביאו דהיינו דוקא כשים אחר עמו ולא נהג לתת טעם על מ"ש

מרן

מין בשחם . אשר מזה נר' להדיא דטעם אי' לשניהם והוא שמרן ז"ל כי כל הדברים השנוים במשנה שנאמן להעיד מה שראה בקטנות וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"ד מה"ע ועל הדברי' שצרי' להיות אחר גדול עמו כבר ביאר כל אחד במקומו דעל כי' של אבא כו' כתבו בפי' מ"ו . והה"א דשיטתא כתבו באה"ע סי' ל"ו כנלע"ד פשוט . גם מ"ש מו' המק"ע שם ס"ק י"ב ע"ד מור"ם ז"ל שהג"ה על הנאמן לו' ע"כ הייתו באים בשבת אפי' הוא לבדו שה"ל להוסיף כן גם בראש דבריו דבעינן שיהא אחר עמו . גם בזה לא ידעתי למה לא נרגש עוד ע"ד מור"ם שזה שהוסיף אפי' הוא לבדו הי"ל להוסיפו דוקא אחר ההיא דשיטתא ולא אחר ונאמן לו' המקום הזה בית הפרס .

וחזה הוית למהרי"ר יוחנן ז"ל בתומים ס"ק ד' שכ' וז"ל ואפי' הוא לבדו עיין קצה"ח ס"ק י"א וי"ג דס"ל דלדעת המחבר שנמשך אחרי דעת הרמב"ם גם בעדות הכהונה יכול להיות לבדו וא"צ אחר עמו והש"ך כ' דבאה"ע סי' ל"ו כ' המחבר להדיא דבעי אחר עמו ודברי שניהם אין מובן לי כלל דנראה מדבריהם דקטן לבדו נאמן בכהונה לדעת המחבר וזה לא עלה בשום דעת פוסק דא"ך אפשר להוציא ממון עפ"י ע"א ובמשנה קתני אם יש עדים וכמ"ש הריב"ש ועי' כו' ולכן ברור לכ"ע צריך להיות ב"ע רק אי כל שנים יכול להיות קטנים שהגדילו או אי צריך גדול אחד ועל סוף בזה יש חי' בין דעת התוס' והרא"ש ורי"ו דלדעת התוס' צריך להיות אחד גדול אתהי' כו' ולר"מ דלא קאי על הכהונה יכולים להיות בכהונה אפי' שנים קטנים מהשילחן כו' אבל מ"מ צרי' שיהיו ב"ש . ולכן המחבר באה"ע כ' והוא שיש אחר עמו ולא הזכיר גדול אתהי' עמו עכ"ל . ולהמ"ך דבריו אינם אלא מן התמיהין הלא במ"ש דס"ל להמק"ע בדעת מרן ז"ל דגם בעדות הכהונה יכול להיות לבדו וא"צ אחר עמו . ולהכי לא ידעתי היכן ראה בדי' המק"ע שכ' כן שהרי לא כ' בס"ק י"א אלא שנמשך אחר די' הר"מ שאחם ומחולקין בדעתו ה"ה וכ"מ והרואה יראה להדיא דס"ל בדעת הר"מ דאין אחר שראה בגדלותו אבל צריכים לריי' ב' עדים כמ"ש הר"מ להדיא אם יש עדים אלא שבכ"מ הביא די' הריב"ש דאין להכריע בדי' הר"מ אם צריך העד השני שראה כן בגדלותו או לא לריי' עכ"פ לכ"ע קי"ל בדעת הר"מ דלריי' ב' עדים . וא"כ א"ך אפשר לו' דס"ל להמק"ע שמרן שנמשך אחר די' הר"מ ס"ל שיכול להיות לבדו וא"צ אחר עמו . ואי משו' מ"ש בס"ק י"ב אבל המחבר לא הזכיר בריש' דבעינן שיהא אחר עמו וכו' והי"ל להוסיף כן גם בריש די' דבעינן שיהא אחר עמו שדבר פשוט שר"ל אחר שראה בגדלותו ולא לאפוקי שיכול להיות לבדו . גם מ"ש והש"ך כ' דבאה"ע סי' ל"ו כ' המחבר להדיא דבעי אחר עמו ודברי שניהם אין מובן לי דנר' מדבריהם דקטן לבדו נאמן בכהונה לדעת המחבר ע"כ דברי' אלו אחמ"כ אין להם בית מושב שמאחר שהש"ך כ' על מרן ז"ל שכ' להדיא דבעי אחר עמו א"ך ערי"ב ותני להסיף עם המק"ע להק' לשניהם ולו' דנר' מדבריהם דקטן לבדו נאמן בכהונה לדעת מרן ז"ל . גם מה שהכריע שצרי' להיות ב' עדים ממ"ש במתני' אם יש עדים וכמ"ש הריב"ש הן אמת שהדין דין אמת שצריי' ב' עדים . אמנם מלישנא דמתני' אין להכריח כן וכמ"ש התוי"ט ז"ל וז"ל ואין לדקדק ממה דתנן בר"מ אם יש עדים שצריכה שנים דה"ן אשכחן במתני' דלעיל ואם יש להן עדים ובחד סגי ע"כ ובגיטין פ"ז מ"ד ביאר דעדים לי עדות בעלמא הוא וגם ביבמות פ' ט"ז ע"ב עמים במתני' לזו עדים כי פי' בעדות המועיל לה והייגו אפי' על אי כו' ולשון הר"מ בפ"ב מהי' הים לאמה מהן עד עכ"ל . גם מה שסיים וכו' ולכן המחבר באה"ע כ' והוא שיש אחר עמו ולא הזכיר גדול אתהי' עמו ע"כ שרצה להכריח מזה שדעת מרן ז"ל כדעת הר"מ דאף השני יכול להיות מעיד מה שראה בקטנותו . גם דבריו אלו תמוהים בעיני שהרי כ' מרן ז"ל וז"ל אם יש עדים כו' אפי' אם אחד היה קטן כשראה שעדות ועכשיו הוא גדול ויש אחר עמו מהכי ע"כ . ונקט כלי' הטור ז"ל וא"ך אפשר לפי' בדבריו אלו שגם השני יכול להיות כן מאחר שכ' אם אחד היה קטן כו' דמשמע להדייא אחד ואין שני לו כן . ועיין להרי' בא"ר הגולה שכ' וז"ל כדאמר ריש פס וכדעת המפרשי' דקאי כמי אהא דלאם בהכונא ע"כ . גם עיין להרי' חלקת מחוקק מ"ש בזה באופן שכל די' הרי' ז"ל שם די' תימא ולע"ד לי' .

גם את זה הזיתה ל"י ב"ש ז"ל בסימן סי' ל"ם שכ' וז"ל וכן נאמן אפי' הוא לבדו לו' ע"כ חסום שנת וכו' איכא למידק אמאי לא כ' רב"י בפי' אלא עידי הכהונה דנאמן אפי' הוא לבדו כדמוכח מדי' הר"מ בפ"ז מהי"ע וכו' דלא בעינן גדול עמו אלא בזה . כ"י וכו' ע"כ ומלבד מה שיש לתמוה עליו דא"ך שהשמיט מ"כיה דמר די' הטור ז"ל באה"ע סי' ל"ו וכמו שכן הק' עליו הרי' ר' אביה ז"ל שם דכיא ע"א עוי' יש לתמוה עליו א"ך כ' דבהכהונה הוא נאמן אפי' הוא לבדו לדעת הרמב"ל ומקשי' על הטור ז"ל שלא כ' כן שהרי ליכא למ"ד שאין צרי' אחר עמו דע"כ לית אלא אי האחר צרי' להיות בגדלו או לא וכמו שביארנו ומהתימא על ע"כ שבא מארי' ז"ל א"ך לא נרגש עליו גם בזה :

ידוע : הוא חקירת המפרשי' בענין התשו' ותפרש על לה"ר שאמרו בערכין דט"ו שהמתקין ללה"ר הוא אם היה הוא יעסוק בתורה שכת' מרפא לשון ע"ח וא"ך הלשון שהוא בעל העבירה הוא עצמו ילמוד והלא אין קטיגור נ"ש ; והיה מיד"א ז"ל עמד בזה בראש דוד סי' תזריע ותי' בב' פנים ובס' אהבת דוד דר"ה ע"ד חי' תירוץ שלישי במ"ש רז"ל דבעל תשו' נעשה בריה חדשה וכיון שכן האי ליסנא דחטא בה השתא הוי אחרינא חדשה הי"א ולא ש"ך אין קנ"ם דאין זה הלשון שהוא קטיגור דסליק הלך ושנים חדשות באו לכאן .

וחזה הוית להרי' א"מ ועט"ר ז"ל בס' שנית ימין ח"ב ד"ן ע"ד שהבי"א מאי דתמי' על תאי חי' הרי' מו"ד יש"י ז"ל בכיי' דכתי' דבתיק נעשה בריה חדשה . אך אימתי נעשה בריה חדשה . הייכו דוקא אחר שישוב בתשו' שיעזוב החטא ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד ויתודה בשפתיו כמ"ש הרמב"ל . כמלא דע"י השה והלשון הוא שנעשה בע"ת אחר שיתודה ואח"כ הוא שנעשה בריה חדשה וא"כ קנ"ם ולכן קי"ל אין קנים והוא ז"ל יצא ליישב הרי' חיד"א ז"ל עפ"י מ"ש בקי' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאני צ"ב והוא רש"ב ה"ז מקו' מספק שמא הרהר תשו' בלבו כמלא דאם ודאי הרהר תשו' הוי מקודשת גמורה דבהרהור לבד הרי הוא צ"ב ונקרא בע"ת וא"כ הרי נעשה בריה חדשה . וידוע הוא דכשהאדם רוצה לדבר דבר מקדים ומושב מה שהוא רוצה לדבר וא"כ כשמתודה בפיו ובלשונו הרי שקדים לבו לפיו וא"כ הכא שחשב וגמר בלבו לעשות תשו' בפ"ח מיקרי והרי הוא נעשה בריה חדשה ואח"כ כשמוציא הדברי' והעניינים שגמר בלבו והוציאם בפיו ומתודה ליסנא אחרינא היא דהלשון שהיה קטיגור הלך שלך לו . ולפ"ז דא"כ הי"ה כמי לענין העונות שהוא מתחיל מן הלב דהלב מקדים ומושב העברה וא"כ הו"ל הלב קטיגור וא"ך כשהרהר תשו' בלבו נעשה סניגור להחשיבו צ"ב וכ"ח דנעשה בריה חדשה והלב שהרהר לעשות רע הלך לו וזה הלב הוא אחר שלא לא נעשה בריה חדשה אלא אחר שהרהר תשו' בלבו אך קודם שהרהר תשו' הוי קטיגור ואין קנים . לק אתה אמור לו דאין זה כלום דהא קי"ל דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה וא"כ מה שחשב בלבו לעשות רע לא נעשה הלב קטיגור וא"כ כשהרהר תשו' הרי נעשה צ"ב ובריה חדשה ואח"כ כשמוציא הדברי' בפיו ומתודה אין כאן קטיגור א"ד ז"ל .

ואהמ"ר ונע"ר דבריו לא זכיתי להבין שהרי מבואר בקי' ד"מ דהא דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ה"ד כשחשב לעשות רע ולא עשה אבל כשמחשבתו יצא לפועל ועשה העברה מצרפה למעשה שכן אמרי' התם מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה ופירש"י מחשבה שעושה פרי שקיים מחשבתו ועשה מצרפה למעשה ונפרעים ממנו אף על המחשבה . וא"כ זה הבא לשוי' מעבירות שבידו

הלב

הלב הוא קטיגור כיון שנפרעין ממנו על מחשבתו והלב הוא שוה לכל האברים שעשה בהם העבירה ולא עוד אלא דלדברי עולא הוא דאם עבר העבירה ושנה. בה להרהר אז נפרעים ממנו על הרהורו השנית אף אי לא עביד לה כמ"ש רש"י ז"ל שם להדיא.

עוד חזה הוית לעט"ר א"מ ז"ל שם בדים. ע"ב שהביא מה שהקשה הרמ"ז ז"ל בעל מ"מ בכ"י עמ"ש הרא"ש ז"ל בר"ה גבי הסיא דאמרי' ה' ה' אל רחום וחנון אני הוא קודם שיחטא כו' דמה צריך שאדם למדי"ר קודם שיחטא ות' בתי' בי שהוא קודם שיחטא בע"ז ואעפ"י שכבר חשב לעובדה ומחשבת ע"ז הקב"ה מצרפה למעשה אפ"ה מתנהג עמו במדי"ר קודם שיחטא ובשיחטא מצרף המחשבה עם שמעשה דלדבריו ק' מאי פריך התם בק' על הסיא דר' יעקב מעשה הזא ודילמא מהרהר בע"ז הוה ולמען תפוש כו' דקו"ם הייכו לאשר מעשה לא במחשבה תחי' וכך היא שמידם והל"ע. ושוי כשה להרי מר בריה בק' ש"א די"ד שהק' כן משם כת הקודמין והרי כי אביא ז"ל כי ליישב די הרא"ש ז"ל. במאי דמק' עוי התם והאמ"ר אלעזר פלוסי מלוס אינן ניזוקין ות' שולם כעוע הוה עיש"ב. ולדידי סדייוע אלא בר חורה ביל ליישב די הרא"ש ז"ל יותר פשוט דהסיא דמקשה התם ודילמא מהרהר בע"ז הוה אומר לך הרא"ש ז"ל דהכונה הוא מהרהר שנית בע"ז והייכו בעובר ושונה להרהר וכדברי עולא וכמ"ש רש"י ז"ל דכי הדר מהרהר לעשות מצטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה ולא תקשי לך דכל כי הא הוי"ל לפי' דסתמו כפירושו דאי לאו הכי מאי מקשה הא לא עביד מעשה ואיך מה במחשבה לבד.

עוד חזה הוית להרי א"מ ועט"ר ז"ל שם די"ב ע"ג שהביא מה שהקשה הרמ"ז ז"ל בק' שני אליהו דפ"ה דכיון דישראל שבאותו הדור עשו תשו' על מעשיהם ונתקבלה תשובתם איך אמרי' בפ' חלק אמ"ר יצחק אין לך כל פורענות שבאה לעולם שאין בו א' מכ"ד בהכרע ליטרא של עגל כו' והא כבר נמחל ע"י התשו' ושעלה מן הש"ס במה שחקר הק' אחרת דאמר שהיו שם ג' מיתות עדים והתראה בסקי' כו' א"כ מי היו הללו שנשארו במדבר ועליהם התפלל משה וגם עשו תשו' אחר שכבר נדונו בני מיתה. ואחר המ"פום ראה להרי בל"ע ז"ל שכתב שהיו בהם בניא שבידם למחות ולא מיחו ועליהם היה הקלף לפניו יתי' לכלותם והתפלל משה עליהם והביא די הש"ך ז"ל מ"ש בענין הערבות וק"ים וכי וז"ל מ"מ מפני הערבות כו' היו חייבים על שלא מיחו ועליהם התפלל משה ונשארו. וגם התשו' על הערבי' היתה שאם לא היו עושים תשו' גם עליהם יעבור כוס המיתה דערבי' נינהו אלא דהועיל להם תשו' ע"כ. והק' עליו עט"ר א"א הרא"ש ז"ל שלא ילא כמו שכתב דבתשו' סוקי' לו דמאחר שכבר עשו ישראל תשו' ונתקבלה תשובתם איך אמרי' בפ' חלק אין לך כל פורענות כו' וכדי ליישב קו' זאת הקדים הק' אחרת דמאחר שנידונו בני מיתות מי היו אלו שעשו תשו' ולקו' הראשונה לא הזכיר שהביא שום דבר שמיישב כו' והוא ז"ל בא ליישב קו' הראשונה דמה שנתקבלה תשו' הייכו שלא לכלותם ומ"מ חשב ליקרם בשבט פשעם לדורות וכמ"ש וביום פקדי כו' ושכן ראה למהרש"א ז"ל באגדתיה וגם להרי כלי יקר ז"ל בפ' כי תשא.

ואחרי נעי"ר לעי"ד נראה שמה שהאריך הוא ז"ל לתרץ לקו' הי"א גופא כבר תי' הרמ"ז ז"ל גופיה בדברות שחים שכי בקוי"ד וגם התשו' על הערבים היתה שאם לא היו עושים תשו' גם עליהם יעבור כוס המיתה דערבים נינהו אלא דהועיל להם תשו' ע"כ. ודברי' הללו אם אינם באים לתרץ קו' הראשונה למה באו ואינם אלא שפת יתר דלקו' השנית כבר ד' והותר במ"ש דאע"ג דג' מיתות נינהו הייכו לעושים מעשה אך למי שלא חטאו אע"ג דל"ג נינהו מפני הערבות היו חייבים על שלא מיחו ועליהם התפלל משה ונשארו ומה בא עוד לוי' וגם התשו' כו' אלא ודאי שנתה בא לתרץ קו' הראשונה וכונתו לוי' שאם לא היו שבים גם עליהם יעבור כוס המיתה אלא דהועיל להם תשו' ולא אמר

שנתכפר להם בתשו' אלא הועיל להם דוקא להציל מעות נפשם והוא היה מתכוין למ"ש מוהרש"א והר' כלי יקר ז"ל וכמו שס"ד א"א הרא"ש ז"ל כל"ל פשוט בכונת דבריו ז"ל. גם מ"ש שכן ראה למהרש"א ולהרי כלי יקר אנכי עבדו לא ידעתי למה הוליך להביא עדות מרחיק מדי מוהרש"א והר' כלי יקר שהדבר מפוי' בד' רש"י ז"ל בפ' תשא ע"פ וביום פקדי וז"ל עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל עכ"ל. וה"א גופא הי"ל להק' על הרמ"ז ז"ל דמה בא להק'.

והנה הרמ"ז ז"ל שם ס"ס וכי ח"ל ובפ' שבועת הדיינים מבואר דמ"י דאמרי' כל ישראל ערבים זל"ז אינו כמו דין ערב בעלמא שכל שנפרע מן הלוה נפטר הערב אלא דגם הערב חייב והכי איתא התם אומרי' לו לנשבע הוי יודע כו' ועבירות שבתו' לא ושבת"ב ונכשלו איש באחיו איש בעון אחיו כו' שהם שיש בידו למחות ולא מיחה אתה"ך ז"ל. ומלינו למדים מכל האמור דממעשה העגל שמעינן דאף שכל החוטאים נידונו ומתו ונמלא שפירעו חובם כלוה שפרע חובו אעפ"כ מי שהיה בידם למחות ולא מיחו אם לא היו עושים תשו' היו חייבים מיתה דערבים נינהו אלא דהועיל להם התשו' וה"א גופא כשמע מהה"א דפ' שבועת הדיינים וכנז"ל.

כי מן הנ"ל מה מאד יש לתמוה על הרי קול יעקב ז"ל בדרשו' דכיו ע"ג שעלה ונסתפק אם השוטה העיקרי שנק מעטים והדר נתודה והחטא בעונו לא שב אם נמחל לו אותו עון או לא עד ישוב הנהפך אשר הוא היה בעוכריו ועיין במוהרימ"ע בדרשו' על השיא דאמרי' ביומא גדולה תשו' כו' שמשם מבואר דכל שטב החוטא העיקרי נמחל אף לנהפך א"ד ז"ל ופי' מוהרימ"ע נעת אינו בידי לראות הדברי' במקומן. ואתמי' מכבוד תורתם מהה"א דהעגל והשוני' דפ' שבועת הדיינים כי' להפך שהרי כששב החוטא העיקרי הרי זה דומה ללוה שפרע חובו ובדין ערובא אף שפרע הלוה חובו לא נפטר הערב וכאמור.

והיא נושא יש לתמוה על הגאון כמוהר"י ז"ל בס' מערכי לב ח"א ד' זקין ע"ד שגם הוא ז"ל נסתפק בזה וכי דשוב מלא שכשלקו בזה שני גדולי הדור שהרי מוהרימ"ע פשיטא ליה דאם הרשע חזר בתשו' על עונו גם הערב שהיה בידו למחות בו ולא מיחה מתכפר לו אך הרי מהר"ר יהונתן בס' יע"ד דע"ב כי דגם בתשו' הרשע אינו מתכפר הערב והוא ז"ל הכריע בדבר בין שב הרשע תשו' מאהבה לשב מיראה ובשב מאהבה יודו כ"ע שמתכפר בתשו' הרשע גם לערב ובזה פי' פסוקי יחזקאל סי' ל"ג עי"ש. ואחרי כעי"ר לפי האמור פ"רבא הי"ל להכריע כס' מהר"ר יהונתן ז"ל דגם בתשו' הרשע אינו מתכפר הערב ואפי' מאהבה. ודי מוהר"ר יהונתן בעת לא מלאתיו. שוב אחר ימים מלאתי ד' הר"ר יהונתן ז"ל בדס"ה ע"ב שהביא מאמרם ז"ל ביומא דפ"ז ובשבועו' ד' לי"ט ע"א שנאמר ונקה לא ינקה הא כיצד מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבי' וכו' וח"ל ודבר זה צריך ביאור דפשיטא דלא ינקה לשאינם שבים. אמנם הענין כידוע כי כל ישראל ערבים ואיש בעון חבירו נתפס. ובפירוש מי שיש בידו למחות ולא מיחה כו' כל אדם כשרואה שחבירו עושה דבר שלא כהוגן יש בידו למחות ולוי' גו' אל בני לא טוב הדבר כלך מדרך זו ואם הוא לא ישמע לו הרי הוא מנוקה מעון ואפי' מערבותו. אבל אם כובש פניו בקרקע גם הוא עונו ישא וחטאת הקהל הוא. דרך משל אי גוזל וחבירו ג"כ גוזל א"כ כ"א נענש בעבור גזלתו ובעבור גזלת חבירו ג"כ היותם שניהם בעבירה ועי"ז נאמר ונכשלו איש באחיו ואם אח"כ חוזר א' בתשובה ושני עומד במרדו ובמשעתו זה השני לא זו שנענש בעבור עצמו אף גם שנענש בעון גזל חבירו ג"כ היותו ערב. ואף שחבירו שב מ"מ הואיל והוא לא שב א"כ לא נתגלה למעשה חבירו הרי למולו לא נגלה העון וחטא הגזל במ"ע להענים אותו כי לזה שנמחל החטא

בתשו'

בתשו׳ הוא תולה מה׳ כו׳ שיקלה לעון כאשר יתחרט וכו׳ בחמלת ה׳ . אבל להעומדים במרדם אין כאן תולה וחטא חבירו במיעוט שנענש בעון חבירו . וזהו אומרם מנקה לשבים כו׳ הכלון אותו עון עצמו שחב עליו הוא מנקה לאותו א״ש שחב עליו אבל מ״מ הוא עומד להפרע לגבי חבירו בשביל ערבות הואיל ואינו שב עכ״ל . והנה מדבריו שרי דכל ישראל ערבים ואיש בעון חבירו נתפש . ונפרע מי שיש בידו למחות כו׳ . וגם מתים ואם הוא לא ישמע לו הרי הוא מנוקה מעון ואפי׳ מהערבות הרי דס״ל דיש מציאות לאדם לענוש על חבירו בשני צדדין אחת משום דכל ישראל ערבים זל״ז והשנית כשיש בידו למחות ולא מיחה ועל הצד הזה השני וישא משלו ויאמר לאו שגזל וחבירו ג״כ גזל וכלו׳ שכאן ג״כ כשיש בידו למחות ולא מיחה הרי הוא נחשב כאלו שניהם עשו העבירה דכשהיה מוחה בחבירו אף שלא נשמע לו היה מנוקה מעון זה של עצמה שהרי מיחה וכן מהערבות שבכל ישראל ערבים זל״ז . אבל כשלא מיחה הוא נענש על העבירה עצמה כאלו עשאה ועל שלא מיחה וע״ז קאמר דכששב החוטא עצמו והשני עומד במרדו ולא שב על שלא מיחה הוא נענש על אותה עבירה עצמה ששב עליה החוטא דכיון שהוא לא שב א״כ אותה עבירה במקומה עומדת לענוש עליה כיון דמעיקרא נחשב כאלו שניהם עשאוה כמו כן צריך ששניהם ישובו כנ״ל פשוט בכונת ד׳ הרי ז״ל . וכן נראה שכיוון הגאון חקי״ל הפותן ז״ל שכ׳ ע״ד הרי ז״ל הללו דס״ל דגם בתשו׳ הרשע אינו מתכפר הערב הסך ס׳ מוהרימ״ע ז״ל ודלא כמ״ש הרי תהלה לדוד ז״ל בח״א דמ״ה ע״ב ע״ד הגאון מע״ל ז״ל שאי הרואה ד׳ הרי יהונתן במקומן אמר יאמר שאינו חולק ע״ד מוהרימ״ע . ואחר שהביא כל ד׳ הרי יהונתן כ׳ וז״ל מתבאר מד׳ דע״כ ל״ק דאף ששב הערב בתשו׳ שעדיין חייב הערב היינו דוקא כשיש להם לשניהם עון אחד וזה שב מאותו עון וחבירו לא שב כו׳ עיש״ב . והאמ״ר אכי הרואה שלא דק בד׳ הרי יהונתן ז״ל שכ׳ דרך משל כו׳ ודבריו ז״ל מבוארים באר היטב כמ״ש .

אלא דאת זה קי״ל ע״ד הרי יהונתן ז״ל במה שחילקן לשנים א׳ דכל ישראל ערבים והב׳ מי שיש בידו למחות דלפי מסקנת הש״ס אינו כן דוכשלו איש באחיו דאמרו מלמד שכל ישראל ערבים זל״ז אינו . אלא כל שבידו למחות ואינו מוחה אבל כשאינו יכול למחות אינו נענש על עון אחרים וכמ״ש להדיא ה״ה מוהרלב״ח ז״ל סי׳ ע״ו . וע״ז עי״ש וזה יש להשיג על הגאון מע״ל ז״ל שכיון שהוא כ״כ שם שכן הוא מסקנת הש״ס איך לא השיג על דברי הרי יהונתן ז״ל כמ״ש .

והנה איתא בשבת ד׳ נ״ד ע״ב רב ור׳ חנינא ור״י וכו׳ כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפש על אנשי ביתו באנשי עירו נתפש כו׳ בכל העולם כולו נתפש כו׳ ופירש״י ז״ל נתפש נענש על עבירות שבידו ע״כ ולכאורה דבריו ז״ל צריכים ביאור דמשמע דבריו נראה שאם מיחה לפי שבידו למחות אינו נענש על עבירות שבידו . וזה תימה דאטו בשביל מצוה אחת שקיים הוכח תוכיח נמחלים לו כל עונותיו דהן אמת שמצינו בכמה דברים שעליהם נמחלים לו כל עונותיו ואי מהם הוא במי שעובר על מדותיו שאמרו ז״ל שמעבירים לו ע״כ פשעיו . אבל במצוה זאת לא מצינו שאמרו כן וחזינא ליה להרמז״ל שכ׳ בפ״ו מה׳ דעות ה״ז וז״ל . וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם עכ״ל , וכ׳ מרן ז״ל שהוא מהך מימרא וכ״כ בסמ״ג בעשין י״א עי״ש . גם הרי החינוך במצוה רל״ט כ׳ וז״ל ומי שבידו להשיבו ולמחות בו ולא מיחה הוא נתפש על חטאו וזה דבר ברור מד׳ רבותי׳ גם מן הכתו׳ ע״כ הרי שהם ז״ל מפרשים דלא כרש״י ז״ל אלא שנענש על עבירות האלו שעשו בשביל שלא מיחה בהם . ולמה זה כ״ד רש״י ז״ל מלפרש כן כיון שכן משמע מפשט ד׳ הש״ס . כי ע״כ כלע״ד לפי גם ד׳ רש״י ז״ל כמ״ש הפוסקי׳ הנז׳ אלא שדבריו באו בקצר אמ״ץ כדרכו דרך הקי׳ וכונתו לו׳ שנענש על עבירות האלו שעשו שבידו היה למחות ותיבת שבידו בא לאפוקי שלא נענש ע״כ העבירות שעושים אלו אנשי ביתו ואנשי עירו כו׳ שבכללם יש להם כמה עבירות שלא ידע בהם המוכיח אלא מה שהוא נענש אינו אלא דוקא על עבירות שעשו שידע בהם והיה בידו למחות ולא מיחה .

ואחר סמוך יצא לאור ס׳ יפה תלמוד ח״א לרבינן חסידא כמוהרי״ף פאלאג׳י נר״ו וראיתי שפי׳ קרוב לזה והבוחר יבחר אלא דמה שכ׳ הרב נר״ו להעמיס בד׳ רש״י ז״ל שכ׳ נענש על עבירות שבידו שהעונש הוא שמפורש בסוגיא כו׳ עי״ש עמו׳ הסיק לא שמיע לי לו׳ כן בד׳ רש״י ז״ל חדא דהא איהו גופיה נר״ו כבר כ׳ בדעת רש״י ז״ל שכיון שהיה בידו למחות ולא מיחה הו״ל כאלו הוא חטא ונמצא בידו אותן עבירות שחטא החוטא גופיה כדאיתא לקמן כו׳ . וא״כ מן הראוי שיענש העונש הראוי לאותן עבירות ואיך נפטר בנכסיו שנמסרין למלכות . ועוד דזה הוי עונשא דלא שכיח דלאו כוליה עלמא אית להו נכסי׳ הראויים למסור למלכות ואין כונת הש״ס לו׳ אלא דאם תלה כך הוא בשביל שלא מיחה ואינו אלא עונש פרטי נוסף על עונשו הראוי לו ע״ח שחטא . ועוי׳ דזה העונש לא שייך בשלא מיחה באנשי ביתו כמובן מד׳ רש״י ז״ל שם .

מאתי המגיה

[**איתא** בב״ר פ׳ מ״ד ויחזקהו במאמרים החזיק אברהם את שם במלות ותעט״ו ולא ימוט אברהם ע״כ כתב הרי ידי משה ז״ל וז״ל ולא ימוט כו׳ ר״ל מה שאמר הכתו׳ שם בזה הפסוק ולא ימוט זה אברהם ר״ל שהוי״ו של ולא ימוט קאי על מה שלמעלה על ויחזקהו במאמרים שהחזיק וכו׳ ע״כ . והאמ״ר לא זכר הפסוק שהוא לא ימוט בלא וי״ו ובתהלים כדסק **עכ״ל**] .

כתב הטור ז״ל בח״מ סי׳ ע״ג סעי׳ ו [בשם אביו הרא״ש ז״ל] לוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז נכסיו כו׳ עד מלוה הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר . והרי גד״ת שער י״ו ח״ב ד׳ ל״ז כ׳ וז״ל הטור הביא דין זה של הרא״ש דקיצר לשון מאד וגורם בו בלבול הכונה וא״א להבינו בלתי ראות דבריו בפסקיו ובתשו׳ ע״כ .

והנה ראית להרי כמוהרדי״א ז״ל בס׳ תהלה לדוד ח״א ד׳ קנ״ה ע״ב שכ׳ ע״ד הרי גד״ת אלו וז״ל . ואני הדל לא ראיתי שום בלבול בדבריו וכן כל רבני האחרונים לא פקפקו בדברי הטור כי דבריו באו פשוטים ומבוררים כאשר יראה הרואה ואין שום מקום קו׳ בד׳ הטור עכ״ל . ויש לתמוה עליו איך כ׳ כ״כ בפשיטו׳ שכל רבני האחרונים לא פקפקו ע״ד הטור . ואיך לא ראה להרי מטה שמעון ז״ל שם שבהגה״ט אות ג׳ שציין להרי מים רבים ז״ל באה״ע סי׳ כ״ג והרואה יראה להרי ז״ל שם שפקפק למה לא הביא הטור דברי הרא״ש ותירץ . ואחר זה פקפק עוד בהרא״ש בסו״ד כי ב׳ חלוקות ולמה השמיט ריב״ח חלוקה הראשונה . ושארי ב״ח הרגיש בקו׳ זו ות׳ . וגם כתי׳ שארי המבי״ב ז״ל הביא ד׳ הגד״ת הנז׳ והוא ז״ל כ׳ ואני בעני׳ בדקתי בפסקיו וגם בתשובותיו ומצאתי שהן הן מדברי׳ אשר הביא ריב״ש בשמו בח״מ סי׳ רכ״ו עיש״ב . ואחר דשקיל וטרי׳ ליישב קו׳ הב״י ז״ל על כמ״א כ׳ וז״ל והשתא דאת כן לדידי יש לי רב ליישב קו׳ שהק׳ הגד״ת ע״ד הרא״ש והביא כל דברי הגד״ת וסיים וכו׳ ועם מה שהקדמנו הכל עולה יפה וכדפירשתי עיין ותמצא הכל עולה יפה עכ״ל . נמצא דשפי׳ קא מקשי הגד״ת ע״ד הטור ז״ל דלפי׳ מה שיש להק׳ ע״ד הרא״ש ז״ל לא הו״ל להטור ז״ל לקצר במקו׳ שאמרו להאריך וע״ז בא הרי ז״ל לעלות אל הישוב . גם מה שהק׳ עוד על הגד״ת במה שהק׳ ע״ד הרא״ש שאין מקום קו׳ ראה תראה להי׳ מים רבים ז״ל שם שכבר תי׳ לה שפי׳ .

מאתי המגיה

(**כתב** מרן ב״י ביו״ד סי׳ מ׳ ומשמע לי דלב שניקב וסומן שעי״ג

שע"ג · קוראו כשר דלא ממעטינן אלא דנטרפשא דלבא שהוא שפוי כרובע וכן משמע בסמ"ק ע"כ . וכ' עליו הכנה"ג ז"ל באות ג' וז"ל כ"ב בפירושא כ"כ הסמ"ק וז"ל נקבים דמטרפשא בהו כו' דדוקא שומן הלב הגדל סביב הנקב מאותו דבר שהנקב שם אותו שומן דוקא סותם וכשרה אבל שומן הלב שאינו גדל מן הריאה כו' ע"כ עכ"ל · ואני בעניי כמעט שעברתי בד' הכנה"ג שלא נתקשיתי בד' הסמ"ק דקאמר דדוקא שומן הלב הגדל סביב הנקב כו' דמשמע שהוא מדבר על הלב בשניקב וק' דפתח בריאה וסיים בלב . וראיתי הדברי' בסמ"ק עצמו וכן כתוב שם . דדוקא שומן הגדל סביב הנקב שהוא גדל מאותו דבר שניקב שם ואותו שומן דוקא סותם וכו' דכוונתו על כל הדברים דמטרפשא בנקיבתן דהשומן הגדל סביב אותו הנקב שהוא גדל מאותו דבר שהנקב שם אותו שומן דוקא סותם . ומינה נשמע דגם שומן הלב עצמו (לא השומן שבטרפשא דלבא) סותם ללב אם ניקב כיון דגדל מן הלב עצמו ולכן אמר הב"י ז"ל וכן משמע בסמ"ק ודלא כמ"ש הכנה"ג דבפירושא אתמר וזהו שאני תמיה על הכנה"ג דאף אם נאמר דס' מוטעה נזדמן לפניו . הי"ל להרגיש ולומר דטעות הוא וכמ"ש וכמו כן אני תמיה על הרשו"ב ז"ל שהביא ד' הכנה"ג ולא הרגיש עליו כמ"ש עכ"ל) .

ראיתי בס' שמע יעקב ז"ל פ' וירא דע"ו ע"ב שחקר עמ"ש רבינו ירוחם ז"ל דהעוסק בתורה קודם שיעסוק יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה ויטול מחלק למודו כמו יששכר וזבולון דכיון דהלכה כוותה קיי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל היכי קנה המחזיק מה שעתיד ללמוד והוא ז"ל מפרק לה בג' פנים והשני הוא וז"ל . ועוד מן הדא דאף דקנין זה הוי למה שעתיד ללמוד והו"ל דשלב"ל שפי' הוי קנין גמור והוא דאמרי' בכמה דוכתי בגמ' דע"כ לא קאמר ר"מ אדם מקנה דשלב"ל אלא בדקל לפירותיו דעבידי פירות דאתו וה"א הלכה פסוקה כו' א"ד ז"ל ואף שהדין אמת הוא . אמנם אחרי המחי"כ עיונו בקושיות קא סזכא בדבריו ז"ל חדא . דבדקל לפירותיו קני אף לרבנן דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל כיון דהדקל איתנהו בעולם . ועוד דהך טעמא דעבידי פירות דאתו לא אמר בגמ' אלא במוכר פירות דקל דע"כ לא קאמר ר"מ אדם מקנה דשלב"ל אלא כגון פירות דקל דעבידי דאתו וכמ"ש בס' השולח דמ"ע ע"ב וזו אינה משלנו דהוא ז"ל לא איירי אלא במוכר דקל לפירותיו ודבריו ז"ל צ"ע .

מאתי המגיה

(**בשו"ע** א"ח סי' תרל"ט ס"ב כ' בבאה"ט ס"ק ה' וז"ל ואין לכסות השלחן בבית החורף אלא בסוכה בשבת ויו"ט אך בש"ע יכסה ג"כ בבית החורף הגמ"כ . וכתב א"ז ומשמע דאף בסוכה אין חיוב לכסות בחה"מ וה"ה בחה"מ של פסח ע"כ . וראיתי רבים מתחבטים בלשון הזה שכמעט אין לו פתרון ולענ"ד כי דזה פתרונו האמתי . והוא דבכלל כבוד השבת . בתיקון הבית הוא לכסות השלחנות שבבית לנוי (וכמהנגנו עתה ברוב העולם אף בחול בחדרים המיוחדים לבקורת) כמ"ש מור"ם ז"ל בסי' רס"ב ויהיה שלחנו ערוך כל יום השבת וכן המנהג ואין לשנות וכ' שם הבאה"ט סקי"ג וז"ל צ"ל שיהא לו ב' מפות על השלחן מלבד העליונה שעל הלחם משום דכשמנערין המפה כמלא השלחן מגולה ע"כ . גם בליקוטי רמ"א אשר בס' נזר ישראל בח"א דכ"ג ע"ג בדיני כבוד שבת כ' וז"ל ובחדר שאוכל צריך לכסות כל השלחנות שיש לו באותו חדר וטוב לכסות כל השלחנות של כל החדרים [שבלות זהב סקי"א] ע"כ וידוע דגם ביו"ט צריך לכבד ולתקן כמו כן כל ענייני הבית כבשבת כמ"ש בסי' תקכ"ט) .

ומעתה זהו שכ' הבאה"ט בשם הגהות מנהגים שאין לכסות השלחן בבית החורף אלא בסוכה בש' ויו"ט להראות שעיקר דירתו בסוכה [כמ"ש רז"ל תשבו כעין תדורו] והבית טפל לה . אך בשמיני עצרת דהישיבה בו בסוכה אינה אלא מדרבנן יכסה ג"כ בבית החורף כדי שלא יהא נראה כמוז"ל בכבוד יו"ט . ועי"ן כ' הא"ל זוטא דמדקאמר בי' ויו"ט משמע דאף בסוכה אין חיוב לכסות בחוה"מ וה"ה בחה"מ פ"ש דאין אנו חייבים בכבודם כשבת ויו"ט .

ושוב מצאתי הדבר מפו' במקומו בא"ז זוטא על הלבוש בסי' תרל"ט וז"ל כתב הג"מ שאין לכסות השלחן בבית החורף דדוקא בסוכה יהא מכוסה בש' ויו"ט ולא בבית החורף . דירתו עראי וסוכתו קבע אך בחג של עצרת יכסה ג"כ בבית החורף ע"כ ומשמע דאף בסוכה אין חיוב לכסות בחה"מ וה"ה לחה"מ פ"ס ועיין לעיל סי' רס"ב עכ"ל ושם בסי' רס"ב על מ"ש הלבוש ונוהגין להכין שלחנו ערוך כל השבת ואין לשנות כ' הא"ל זוטא וז"ל כ"ל קצת מהגהת מנהגים שכתבו שאין לכסות שלחן בבית החורף של ימי סוכות דה"ה דא"צ לכסות בשבת בשאר החדרים רק במקום שהוא אוכל . אך יש לחלק דבסוכות הטעם שלא יהיה קביעות כלל בבית והיינו דבעצרת מכסה בבית החורף **עכ"ל**] ..

מאתי המגיה

[**בס'** דמשק אליעזר דקל"ט ע"ב כתב וז"ל ושמעתי בשם כמה גדולים דלכ"ע כשהוא כתב כמלא המשכן דהיינו ק' אמה על ן' תיקרי עקום נחב ואפי' בו' וסימנך ורוחב המשכן מאה כו' קרי בי"ה ונורה המשכן מאה עכ"ל וקשה דלא נמלא בכל תנ"ך פסוק זה ורוחב המשכן מאה כו' ומתימה על הבאר שבע שהביאו בסי"ב יו"ד סי' ז"ן . וכן הרי ככה"ב שם ולא נרגשו מזה וכבר נדחקו רבותי הי"ו לומר שטים כשל ול"ל וסימנך מאה באמה ורוחב אך אין נראה לפי שמדקדק אח"כ בלשונו קרי בי"ה ונורה המשכן מאה והוא פלאי **עכ"ל**] .

ראיתי למהרי"ח אלגאזי ז"ל בס' עין ימין דו"ג ע"ב שהביא מה שפסק הרמז"ל בס"ס מהי תפלה כר"י דגדולי הקדש מועלין בהם ודי מרן ז"ל שם שהי פלוגתא דת"ק ור"י ופסק כר"י ולריך טעם למה והרי קורקוס ז"ל כי שטעמו כו' ובע"נ כי המגיה ז"ל וז"ל . ואני הדל ראיתי בעניותי לתמוה למרן ז"ל עמ"ש בב"י א"ח סי' תקע"ב של התה"א מהר"י דתענית אין גוזרין תענית על הצבור אלא ב' כאסורית בה"ב כו' כר"י אומר כשם כו' ופי' הרי"ף בפ"א כר"י . ומן התימא אהסמ"ך דלפי מ"ש כאן בתי מעילה דפי' כר"י ולא נחה דעתו די"ע כי אם עי"ש ת"ם מהר"ק . איך הכא לא הרגיש על הכ"מ שפי' כר"י כנגד ת"ק דקהם מהר"י ול"ע ועי' כמו לסרי י"א ז"ל סי' הכי שתמה על הר"מ כן והניחו בל"ע . ומן התימא איך לא הקי' למרן גופיה כאמור עכ"ל ודבריו לא הבינותי דאחר שכבר ראה עין ימינו למ"ש הרי י"א ז"ל שתמה על הלחם ז"ל איך לא ראה עיקר דשפ"כ חזי שכבר כי היה ז"ל שפי' כר"י דכתוקי עמו וזו היא קושיא שלא הרגיש מרן ז"ל אחרי ראות דברי הי"ה ז"ל .

ומה שתמה ממהר"י דפלה שפ"ז ע"ת שנפסק הרי מולא מלא ס"י כי"ם וז"ל ולפי משנה זו תמה דומה בדומה לפסקו של הרי ז"ל ובמחלוקת הוא שנוי בין ר' יהודה ובין ר' יוסי דהקדים כרמו שנכודעתו בו העוללות וכו' ופלי"ג ר' יהודה ור' יוסי דלדעת ר' יהודה כו' ולר' יוסי כו' ע"כ . הן אמת שבטוב ילין מר על הרי ז"ל . אמנם אנכי לא ידעתי מי גילה לו רז זה דהת"ק של מתני' דפאה דפליג עם ר' יוסי הוא ר' יהודה די מפו' דהת"ק של מתני' דמעילה לפי הנוסחא שבפי' המשנה הוא ר' יהודה וכמ"ש מרן ז"ל בשם מוהרי"ק אטו הא בהא תליא ועוד דאם איתא נמא מאי דוחקיה של מרן ז"ל לומ' בפ"ד מה' מתנות עניים בטעמו של הרמב"ם ז"ל שפי' כר"י משום דאמרי' בירושלמי מעשה היה והורו כר"י מאחר דבר פלוגתיה דר' יוסי הוא ר' יהודה הי"ל בפשיטות שפסק כר"י משום כללא דקיי"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי .

כתב הרמ"א ז"ל בס' י"א מה' מכירה ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה חמש שנים חייב לזונה מפני שפסק בשעת קידושין והדבר דומה לדברי' הנקנים באמירה ע"כ . גם בס' כ"ג מה' אישות כ' וה"ל הנושא אשה

פסקה

ושפקת עמו שיה"ה זו את נת"ה כו"ב הכ"ה ש"ב לזון אותם שנים שקבל על עצמו והוא שיתנו ע"ד זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר כו' ע"כ ומרן כ"מ ז"ל הק' וה"ה ומ"מ ק' בדי רבי' שכאן כתב והוא שיתנו ע"ד זה בשעת קי' אבל שלא בשעת קי' עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר דמשמע בהדיא דכל שקנו מידו אפי' שלא בשעת קי' חייב ובפי"א מה"א כי שהתחייב את עצמו לזון את חבירו כו"כ שנים אעפ"י שקנו מידו אינו משועבד כו' אם לא שפסק בשעת נישואין וי"ל כו' עכ"ל. והנה זעירא לא זכיתי להבין איך לא זכר שר מ"מ שם אינו נופים על קי' זאת שהביאה משם התרומות ואיך כאן הקי' כן הוא ז"ל מדנפשים.

והיא נוסח' קי"ל עמ"ש ביתה יוסף באה"ע סי' קי"ד כינויים. גם על הרי' לח"מ ז"ל ק"ל שהכא בהיא שהי' כן מדנפשיה ובה"מ אחר שהקי' כן כי וכבר עמד ע"ז מוהרי"ק ז"ל באה"ע סי' קי"ד ע"ש ע"כ. ואיך אשתמיט מיניה די הכ"מ ז"ל הכא והתם בה"מ שהביאה משם התרומות ועל הכל ל"י ובנ"י לא היה לי לחפש בספ"ר את קדמוני בזה. שו"ר להרי פרי האדמה ז"ל בפ"ב דל"ז ע"א שהביא קי' זאת משם התרומות ותה שתי' מרן ז"ל שם בה"מ וכו' ח"ל וזה החי' עצמו כתבו הלח"ם בהיא בשם עצמו ע"כ. ושוב הביא ג"כ שהקי' כן מרן ז"ל בהיא ולא כרגם מכל מ"ם. וראיתי להרי פרי עץ חיים ז"ל בפ' כלבים בפי' למאמר דבכרות דבר כא באזכי הטעם כו' באופן שתי שהביא די הרי"מ דהי' מכירת הכ"ל וכו' וז"ל. והיינו מ"ש בפי' הכונסת דבההיא הנאה דמשתני אהדדי גמר ומשעבד והביא מ"ש מהרש"ם ז"ל דמדין זה של הר"מ אנו למדין דבמלך שדברו כקנין אפי' הרי"מ מודה דהא דבדבר שא"ק אינו קונה במלך שדבריו כקנין קונה דומיא דנשואין שאמרו בפ' הכונסת כמ"ש והיה ברכים שדבריהם כקנין ע"כ.

ומוה"ר המגי"ן ספר ילחק בש"ס בית היין דס"ד ע"ג הביא דבריו וכתב וז"ל ואף כי בעניותי לא זכיתי להבין דין זה אחר שמאליא לנו מהרש"ם ז"ל דהא לדעת הרי"מ מודה הוא ז"ל דבמלך שדבריו כקנין מחייב מהיכן גמר לה דהא הרמ"ב בהדיא פסק בה"מ דאדם המתחייב בדשא"ק אעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד מגילה דקנין לדעתו ז"ל לא"מ וג"מ להתחייב בדשא"ק. והא דהכונסת אשה וכו' שאני דאגב דמשתני אהדדי גמר ומשעבד נפשיה. וא"כ במלך נמי אין תימר שדברו כקנין איך אהני להתחייב לדעת הרי"מ. באופן שלדעתי הדל דבריו תמוהים ואין להם בית מושב וכו' עכ"ד ועמו הס"כ לדעתי הפשוט דברי הרי ז"ל נכונים והיינו דכמו שמצינו בההיא דהכונסת אשה שהדברי' הנאמרי' בשעת נישואין אף שהם בדשא"ק דבעלמא אינו קונה אפי' בקנין יש להם חשיבות יותר מקנין וגמרי ומשעבדי נפשייהו בדבור בעלמא היא גופא איכא למימר בדברי' היוצאים מפי המלך שדבריו יש להם חשיבות דאף בדשא"ק גמר ומשעבד נפשיה ונקנים באמירה דומיא דנשואין אלא שחלוקים בטעמם דבההיא דנשואין טעמא הוי דאגב דמשתני אהדדי גמר ומשעבד נפשיה ואלו בדבר המלך טעמא הוי משום שהוא בזיון גדול למלך וזילותא רבה לאהדורי שיהיו אומרים עליו שהוא מלך הפכפך ומשו"ה מוכרח לעמוד ולקיים את דבריו. ואף שכתוי' בדברי מוהרש"ם ז"ל שדבריו כקנין לאו למימרא שהם דוקא כקנין אלא הוא לשון מושאל וכוונתו לו' שדברי המלך אינם צריכים שום חזוק לקיומם שלא לחזור בהם כמו שבועה וקנין וכיוצא מהחיזוקי' הצריכים דעלמא. אלא דבורו הקל היא גופה גזירה. והרי הוא כאלו אמר יותר מקנין וכמ"ש הרי' כח"ב ז"ל שהביא דבריו הוא נר"ו. ומן האמור גם מה שהקי' ע"ד הרי כח"ב ז"ל דמכ"ל הא דלפי' הרי"מ דבר המלך חשיב יותר מקנין לפי האמור בכונת די מוהרש"ם ז"ל לקי"מ וא"ן בידי ק' נח"ב לראות הדברים במקומן. גם מ"ש עוי וז"ל מ"מ גברא רבה אמר מלתא כ"ז"ל אבתרים לפי עפ"י דרכו וכמ"ש הרי חידא ז"ל כו' גם אנן כמי כימא עפ"י דרכו דאי רבים מחייבים עצמם בדשא"ק מאחר שדבריהם אינן צריכין קנין הן הן הדברי' הנקנים באמירה וחייבים לקיים חיובם ועיין תורים ז"ל כו' עכ"ל כר"ו. אנכי תמיה עליו איך לא ראה עיקא דספיר חזי להרי פרע"ח ז"ל שם שהיים וכו' בדברי מהרש"ם ז"ל וה"ם ברבים שדבריהם כקנין כו' ע"כ ומה בא הוא נר"ו לחדש.

מזכרת הגיטין

שניתנו בב"ד של שם עט"ר ה' ר' אבא המחבר זצ"ל.

א **בשני** בשבת עשרה ימים לירח אייר שנת התרמ"ד גירש אברהם [אאמון] בן רפאל דמתקרי ששדאי לאשתו מזל טוב בת גבריאל דמתקרי בכור [פילוסוף] בגט כריתות בלתי שום תנאי. ובשם אבי המגרש כתבנו דמתקרי דשם רפאל נקרא משום חולי והוא העיקר כידוע. ועידי החתומים גדליה בן חיים. ויהודה הלוי בן יוסף הלוי. ואף דהמגרש השני יש לו כינוי קארא"סו לא נכתב הכינוי שכן ראיתי להרי המפורסם ז"ל בס' גמי חיים דוניו ע"א שכתב שכבר איפסיקא הלכתא שלא לכתוב שום כינוי במשפחות כהונה ולויה קארא"סו ובדומה. וכמ"ש בספרו הבהי"ר חיים ושלום ח"א סי' ל"ב. וכבר נעשה מעשה כז בשנת תמ"ר ע"י מוהר"ר הרב המגי"ן ספר ילחק נר"ו. בהתם בשטר הרשאה שלי"ח זה העד נופים בלי כינוי ככתוי' במזכרת הגיטין שלו.

ב **בחמישי** בשבת שמונה ימים לירח אייר שנת התרמ"ה גירש דמתקרי ילחק ודמתקרי בכור [אלמחדיף] בן רפאל משה לאשתו מזל טובי בת חזקיה דמתקרי חיים ודמתקרי בכור [פיזאנטי] בגט כריתות בלי שום תנאי וכתבנו בשם המגרש דמתקרי משום דביע קורין לו ילחק וגם בחתימתו וקריאת ס"ת הוא בשם ילחק לבד. ואף דבכתובה כתוב בכי' שמות ילחק בשים הוא משום שבן אמ"ל אביו להקופר שכן נקרא ביום המילה. וכבר הרי לחם שלמה ז"ל דקי"ד ע"ג הביא מכתב כוותא ומכללם הרמ"ז ז"ל בס' ת"מ שכי דזו איכה לריכה שנים דכי כתובה לא בנה אב ולא תפיה הכי חיים ועיקא אמרו בה אידי דלא מפרסמן מילי. והגם הלום איכא מאן דס"ים לה הייכו ללווח בעלמא בהדי טעמי תרילי אחריני יעו"ש. וא"כ הוי"ל נתקבע שם השני כ"ים לגמרי. וא"כ אם ימלא אחד מקרוביו שזוכרים שנקרא בכי' שמות ביום המילה די בדמתקרי וכמ"ש הפוסקי' האשוכי' והאחרוני' והנם שראיתי מוה"ר ספר ילחק נר"ו במזכרת הגיטין שלו בסי' הכי"מ בית היין דקמ"ז סוע"ג בגט שגירש כה"ם רחמים [קורא"ל] שכתב בו כה"ם רחמים דמתקרי כה"ם. והיה טעמו דאף דהרי שיו"ב והרי פאת ים והרי שמן המשחה ז"ל כתבו שדי לכתוב שני שמות ולא עלה ע"ד הכמה לעשות כזה.

מ"מ

מ״מ בימינו שנתגלה דב״ק של הרי כת״ב ח״ב באה״ע סי׳ ד׳ וטו״ב דללאת ודעת כל הפוסקי׳ עשה הרי מעשה בנדונו לכתוי כן הוכשר בעינינו לקיים מאמרו א״ד נר״ו. מ״מ היינו דוקא בנדונו שהיה חותם ועולה לפ״ת בשני השמות. ואף שהי״ל לפי בדבריו שכן היה בנדונו ולא פירש מוכרח אני לומר דסתמו כפירושו כיון שדימה נדונו לנדון הרי כת״ב ז״ל והוא הכתוי בראש התשוי על מעשה שבא לידו מזה בי שנים הקודמים בשם המגרש אברהם ישראל והוא מ״ש בסי׳ טו״ב. אמנם בנ״ד לא דמי אלא לנדון הרי הנז״ל הכי בשאלה בשם המגרש בנימן משה. ועדיף מינו דהתם היה חותם ג״כ בבי שמות וכאן בנ״ד ליכא אפי׳ חתימה בשם השני ואסיק הרי ז״ל לכתוי שם הרגיל לבד בדמתקרי ושכן נעשה מעשה בעיה״ק היו בכמה גיטין. והראיתי הדברים האלה לפני מי שגדול הרי אלף המגין כמו״ה הייו לפ״הק היו. והשיב וז״ל ראיתי כל הכתוי למ״ש ע״ע הגט של הר״י אלשאדיף בן ר״מ שנא דאמרי ישר חיליה לאורייתא וכל מ״ש אמת וליב מ״ש על הכתוב בסה״ק שאמת הכי הוא שהיו קורין לו בי שמות הן בפ״ת הן בחתימתו ואודיע לא לידידי שאח״כ חזרתי כי יען שראיתי בסי׳ בית מאיר שקרא ערער ע״ז ומה גם שאינם נוהגים כן בשטר תקיומות. אי לזאת אין למדין מעתה ומעכשיו אהכתוי בספרי הני ודא תהא למיקם מכאן ואילך ויכתבהו בפנקסי עכ״ל. שוב אחר חדש ימים הנ״ל וכתב אלי וז״ל: ועל הגט שניתן מ״י למ״י א״יר שכתב גט א׳ ולא חשש לפי׳ ר״ם אמינא דבאותו זמן שבא לי מכתבו שכבר נעשה הדבר ופנאי לא היה לי דאך עסוק הייתי וכו׳. אך הנה בעתה אגיד דברי כי הן אמת בסי׳ הורלאה דב״ד הביא גיטין כאלו [והוא היה מוכה ממשה מהם] מ״מ כל זה הוא פה עיה״ק דאין נותנין בי גיטין לכן די בתיקין זה. לא כן במחוק יע״א דהמנהג לסדר בי גיטין מפום ספק כידוע. א״כ לכתחיי צריך בי גיטין ובסי׳ ט״ב גיטין הנ״מ מהי׳ כמוהרי״ח מודעי ז״ל כתוי שם באות ל׳ ד״ב ע״ב בא׳ בשנת י״א יום לירח אדר הא׳ מסר הש״ת שבתי הלוי גט כריתות לאשתו דמתקרית שניורו בת לוי וטעמן של דברי׳ דהאשה הלזו בעת עריסתה נקראת באורנה ובכתובתה ג״כ כתוי בשרונה דמתקריא שניורו אמנם השם הלזה נשתקע ממנה לגמרי וכבר נודע כמה דיות נשתפכו בדין נשתקע א׳ מהשמות לגמרי כאשר אסף וקבץ הי׳ שמות בתשוי בשם שמחה ועיין להרי סדר אליסו סי׳ י״ד ובסי׳ מ״מ דין ע״ב ובתשוי שבמ״ם עזרת נשים ובסי׳ דב״מ מ״ב סי׳ י״ב ק״ם ובסי׳ בת״כ סי״ב סי׳ ל״ו העמיק הרחיב בזה יעו״ש ונלוו עליהם רבים מגדולי האחרוני׳ הלא בספרתם ויען כי המגרש הלזה הוא קל״ר ורמי׳ בערסים ולא ידענו אם היה מספיק הזמן לגט בי על אחת השכמתם ליתן באמי׳ גט אחד בכוסה אנא אבתי דמתקרית שניורו לרמיז אל שם אחר שנשתקע וכהוראת מוהרימ״ע הידועה. האמנם כאשר הספיק הזמן לגט בי סדרנו בכוסה בשרונה דמתקרית שניורו. כי כיון שנכתב שם זה בכתובה לא מתקרי נשתקע לגמרי ועיין בשמות שבס״פ מ״מ סי׳ ס״א וקמ״ם ובסי׳ ס״ג וקנ״ח וקת״ע יעו״ש עכ״ל נראה לדעת דשם הכתוי בכתובה חשש לה הרי לוי דלא מתקרי נשתקע לגמרי וא״כ גם בנדון זה דכתוי בכתובה יצחק נסים. וגם דהרי שער אשר ז״ל כתב בגט אחד עזריאל ובגט בי עזריאל דוד מן הראוי היה לכתוב בי גיטין האחד בשם יצחק לבד והשני יצחק נסים כמו שהורה גבר הרב שער אשר ז״ל עכ״ל נר״ו.

רע״ן השבתי לו וז״ל מזה סוית כל מ״ש אדוני נר״ו על הגט הראשון על שלא חששתי לפי׳ ר״ם ז״ל לכתוב בי גיטין כיון דמנהגינו לסדר בי גיטין משוי ספק והביא מ״ש בסי׳ ט״ב גיטין בשם האשה באורנה דמתבאר מדי ז״ל דשם הכתיב בכתובה חשש לה הרי לוי דלא מקרי נשתקע לגמרי. גם לזה בהורמנותיה דמכ״ר כלע״ד לחלק בין איש לאשתו דדוקא באשה דלא שייך בה קריאת ס״ת וחתימה ולית לן בה הוכחה שנשתקע אלא מה שאין מי שקורא אותה בשם הכתוי בכתובה יש בה לד לוי דלא מסגי׳נן במה שאין קורין אותה בשם זה ויש לנו לתלות בתים בכתובה לוי דלא נקרא נשתקע לגמרי משא״כ בשם האיש דמלבד שאין מי שקורא אותו בשם זה יש בו עוד שהי הוכחות שנשתקע לגמרי מקריאת ס״ת וחתימה. וא״ל דכל כה״ג מש״ב לה הרי ז״ל נשתקע לגמרי אף שכתוי בכתובה. וכבר ידוע למר דאין סי׳ זה מלוי אללנו לכלום בגיטין אחרים אם יתנגד לסיי זה. ועוי דהא קא מזכא באחריה דמר סוף הרי״ב ט״ג א״זמיר יע״א עשו מעשה להפך גם בשם האשה אף שנהגו לכתוב בי גיטין כמנהגינו וכמ״ש עט״ר הרי כי אביא זלה״ה ביד ימינו סי׳ כ״ה מאה״ע. אלא דשם לא פירש אם היה כתוב שם זה בכתובה. אמנם אנכי הרואה בדי מ״יר נר״ו במזכרת הגיטין שלו בגט הא׳ בשם האשה הזאת נושת פֿאקאלנה דאף שהיה כתוי בכתובה כשנישאת עם השני לא חש לה אדוני ומשיב לה נשתקע לגמרי ונתגרשה בגט א׳ בדמתקרית בוליסה. ואף שכבר כי שם מ״יר שמעך על ביד רבה אזמיר יע״א שכתבו כן אעפ״כ כיון שנתחדש אז מ״ש בכתובה לא היה שם בית מיחוש אם יכתוב בי גיטין כי כן לבי מהסס עת״ם מ״יר נר״ו על מכאן ולהבא בנדון כזה לכתוי בי גיטין. ומזה סוית להרי שער אשר ז״ל בגט פ״ד שכי וז״ל גבי בשבת גירש עזריאל דוד לאשתו שרה ונתגרשה בבי גיטין א׳ בשם עזריאל לחוד והשני בשם עזריאל דוד יען שבשעת המילה קראו אותו בבי שמות הללו ומשעת מילה עד היום לא קראו אותו כי אם בשם עזריאל ושם דוד נשתקע לגמרי לכן הוצרכנו לכתוב בי גיטין כנז״ל לחוש לפי׳ ר״ם כנודע עכ״ל. וכמו כן ראיתי לו בכמה גיטין המלויכין שם דאף בשם שני שלא מחמת חולי חש לה לפי׳ ר״ם ז״ל:

ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז״ל שהרי פי׳ ר״ם להצריך בי גיטין אינו אלא כשהחליפו שמו בחוליו וכמ״ש להרי״א הבי״י ז״ל בסי׳ קכ״ט שהביא לשונו כיעו״ש ולכל הפירושי׳ שהביא הרי ג״ם ז״ל בסעי׳ ל״ז עי״ד הרי ר״ם אינו אלא במוכח דשם שני היה משוי חולי. משוי דנתפרסם דשינו שמו ובכה״ג הוא שיש לשם שני מעלה יתירה דמשו״ה עשאוהו עיקר: וכן מתבאר מדי הרי ג״מ בולם ז״ל בסי׳ מ״ז די קי״ד ע״א ומכל הפוסקי׳ שהביאו סי׳ זו של ר״ם ועוי דפי׳ ר״ם היא לכתוי גט אחד בשם א׳ וגט שני בשם הכי לבד ומלבד שכתוי כן בב״י כשהביא די ר״ם. גם הרי ג״ם ז״ל עמ״ש בסי״ע סי׳ ח״י סי׳ זו בפתח ויש מי שמלריי בי גיטין בבי שמות בא הוא ז״ל ופי׳ וכי כלוי שיכתוב גט א׳ בשם ראשון לבד וגט שני בשם שני לבד וכאן כי הרי ז״ל בגט בי השני שמות עזריאל דוד ואנכי לא ידעתי.

גם ע״ז השיב לי הרי המגין וז״ל. מה שתמה מ״יר על הי״ר אשר ז״ל דלא אמרם ר״ם אלא בשינוי חולי ולא במקום אחר וגם דלפי ר״ם צריך לכתוי השני דוד בלבד לזה אומר דהרי ז״ל עשה שמות המילה עיקרים ואם היו קוראים לו בפ״ת ובחתימתו בי שמות צריך לכתוי עזריאל דוד בגט עכשיו שנשתקע אף שאינו מחולי מ״מ הוא שם בעת מילתו דנקרא ג״כ עיקרי כמו שם הראשון וכמו שאנחנו חוששי׳ בשם החולי לפי שנתפרסם אף שנשתקע, כן שם שנקרא בשעת המילה נתפרסם ואף שנשתקע צריך לחוש לפי׳ ר״ם גם בזה ולכתוב גט אחר. וכיון דבשעת מילה נקרא בי שמות וטעם שכתיבה בגט בי הוא דאפשר יהיה אחד דיזכור דזה היה שמו בשלמא נשתנה מחמת חולי הוא שם א׳. אבל נשתקע השם דבשעת מילה אם יהיה דיזכיר אחד דקראו לו דוד בשעת מילה זוכר דהיה לו שמות עזריאל דוד בשעת מילה ורואה בגט דוד לבד יאמר דזה אינו אלא אחר דאותו האיש נקרא עזריאל דוד ככל שעולה לפו״ד דמה שנעשה כשר ומוכשר. אך אמנם מאי דאמר מר דלבו מהסס לעשות כמ״ש רב אשר ז״ל. עהס״כ ודי הרי ז״ל ברורים ויען מנהגינו לכתוי בי גיטין במסופק א״כ אם הוא שם החולי המנהג כדברי ר״ם גט א׳ בשם המסופק לבד וגט אחר בשם הרגיל. ואם הוא בשעת מילה בי שמות ונשתקע הא׳ צריך לעשות כדברי מי שגדול הרשי״א ז״ל ולבו יהיה שלם כ״ן להלכה ולמעשה ותי׳ יל״מ וכמ״מ כירי״א עכ״ל נר״ו.

גם כתבנו בשם אז הועתקה חזקיה דמתקרי ח״ם דשם

חזקיה

מזקים הוא מחמת חולי והוא העיקר כנודע. ואחרי כותבו הסופר שהגט שהביאו לפני נבודקו ומצאתי שדילג תיבה בשפייכי ולכאו' שיש נראה להכשיר מתים מגן ז"ל שפי' קכ"ו אם חיסר תיבה אחת מהטופס לא נפסל בכך וש"ס מור"ם ז"ל דאמר שאין הענין משתנה אין פסול בחסרון זה. וכ"כ הרב ב"ש ז"ל שזה מוסכם מכל הפוסקי' וגם הביא למוהריב"ל ז"ל על תיבת שלטאה חסר אלים דכשר ואפי' שהיה חסר כל התיבה וזו אינה צריכה לפנים ע"כ.

אלא דאחרי רואי די הרב פאת ים ז"ל ד"ם קע"א שכ' דהפר"ח ז"ל העלה דלכתחי' לא תסגרם בגט זה; גם הרב גינת ורדים ז"ל הביא דבריו בסי' ע"ח, הוראתי לאחורי ואף שהיה הרב ז"ל וכו' אמנם כמה פעמים ראיתי להרבנים שבעירנו זאת בחסר תיבה אחת היו מדקדקים אחר הבנת הלשון ואם לא היה משתנה ההבנה היו כותבין אותו לכתחי' לא עלאני לבי לעשות כן ולהכשיר כיון שלא היה שעת הדחק ונכתב גט אחר.

ג בשלישי בשבת עשרים יום לירח אייר שנת התרמ"ה בירם עיכאל יעקב דמתקרי בכור [ישראל] בן ידידיא יוסף לאשתו מזל טוב בת גדליה [קאפילוטו] בגט כריתות בלי שום תנאי והיה המסדר בן אחותי הי"ר חמ"ד יש"ר הי"ו יען היותי אני עני ראשון בשני עם הבעל ומצי לדיק אלא אביו הוא אחי הי"ו ומלבד אמו היא בתי תכלב"יה. לא כן בן אחותי הנז' שהוא שני בשני ושני בשעת הדחק כת"ש בפוסקי'. ואף שמוהר"ר דודי לי כמוהרכ"ם ישרי ז"ל היה המסדר בגט שנתגרשה אחותי אסתר ע' והיה הרב הנז' עמה ראשון בשני התם שאני שלא היה אחר בעיר רחוק הנאוי ועוד שהיה מלך בעל כאשתו ואף שהיה היו בעיר חכמים אחריי הרבה הפלרתי בהם ולא רבו או מהטעמים הידועים להם או שאין שעם ברצון ואי"כ היו כלא היו. ואירע שטעה הסופר ודילג תיבת ימיכי ופסלנו אותו וכתב גט אחר. וגם בגט השני טעה ודילג אות לי מתיבת דיאלבייין. ויען לא נשאר שהות ביום לכתוב גט שלישי והיה שעת הדחק שהבעל פניו מועדות ללכת ופעם ושתים בקש לעשות בריחים שזאת היתה שנת הגרושין עם היותה המתגרשת מעוברת וכריסה בין שיניה ובפסיא פחדא יתיבא שלא יכירנה עגונה אלמנות חיות ואף שעת הדחק גדול מזה הכשירנו לגרש בו בסמיכה למ"ש בתשובה שכתב מהרי"ט ן' חביב ז"ל והו"ד הרב פאת ים ז"ל ד"ם ע"א. שהעלה דמפי' הרשב"א ז"ל אכו הי"ם שאם חסר תיבה אחת מהטופס דלא פסיל כל שאינו משתנה הבנת הענין. ואף דבגט שעבר שמנה לאחרינו במה שאירע שדילג הסופר תיבה בשפ"ייכי לא סמכנו ע"ז ופסלנו אותו משו' שהיא שהביא הרב הנז"ל מהרפי"ח ז"ל דמשמע מדי' דאפי' שאין הבנת הלשון משתנה כל שחסר תיבה אחת מפסיל הגט לכתחי' הכא שאני ושנא הדא שכבר אמרנו שכאן היה שעת הדחק ועוי' שהתם היה חסר תיבה אחת וכאן אות היא לעולם וכבר כי הרב פאת ים ז"ל שם ע"ב אחר שהעיד שכמה פעמים ראה להרבני' שבעירו בחסר תיבה אי' היו מדקדקים אחר הבנת הלשון ואם לא היה משתנה ההבנה היו כותבין אותו לכתחי' כי ז"ל והמדקדק בדי' הפר"ח יראה שגם הוא ז"ל אזיל ומודה בהכי היכא שחסר אות מן התיבה ואינו משתנה הבנת התיבה עיין במ"ש בסי' קכ"ו ס"ק ל"ט יעו"ש עכ"ל והכא נ"כ אינו משתנה הבנת התיבה וכמ"ש להדיא הרב עבודת משא ז"ל דפ"ב ע"א סו' ב"ו וה"ד בס' בית אהרן באה"ע דף ד"ף ע"ב סו' מ"ב וז"ל דתילבייין אם כתבו חסר לי הכשירו רבני קושטא הראשים ומוהר"א ן' יעיש והטעם שהמובן אינו דסוק כמו אם תאבו ע"כ ע"ש מהרש"ל ז"ל עכ"ל.

ד בחמישי בשבת ששה ימים לירח אדר הראשון שנת התרמ"ו נכתב גט כריתות בלי שום תנאי בלווי המגרש רפאל דמתקרי בכור בר חיים בר רפאל [פארדו] לגרש בו את אשתו אסתר בת יהודה [פסח] העומדת בעיר שאלוניקי יע"א ע"י שליח הולכה אליאו בר אברהם [אנדיטי] העומדת שם בעיר שאלוניקי. ונשלח הגט והרשאה עם הבי דואר ועידי הגט גדליה בר ח"ס בר יעקב [קאפילוטו] ויוסף דמתקרי בכור בר מרדכי [אואלבאני] והם היו ג"כ עידי הרשאה וזה טופס הכתב ששלחתי להרב מ"ץ רית ור"מ שאלוניקי יע"א כמוהר"ח נחמיאס נר"ו יו"ד לחי הנז"ל.

קדימה אל הרב בשלימא למר בקי' חיק ובתי"אר זאת אגרת מקבלה ואילך כיה"ק מגיד מישרים אודות האיש נ"כ פארדו הי"ו שבכר כתרלית אשתו לקבל את גיטה וקבלתי נוסח הגט כפי מנהג מח"ק יע"א כדי לכתוב כן בלי תוספת ומגרעת כלל ואלא בהורמנותיה דמכ"ר נר"ו הוכרחתי לשנות בו דבר כאשר יצא קמן. וכן אמר מר ואם לא ימלא איש עידי שליח מהכא לחתום שאשלח הגט על הבי דואר חתום וכו' וכן עשיתי דמלבד שהיתה הרשאה מאת אדוני הי"ו לעשות כן. כן בקי' אנא חזיתיה להרב הגדול בספי שער אשר חיא באה"ע סי' מ"ד דהנם שחתם על רבני ע"ה"ק תיו בזה כבר כי דבשעת הדחק ש"ד לעשות כן וכאן בנ"ד הוא שעת הדחק שאינן מצוים הולכי רגיל מהכא למחוק והבעל אין ידו משגת לשלוח איש עיתי בפרעות על הדבר הזה. והנם שהפי' לא הכסף שלא אדוני איכי מצוי בעירנו זאת כבר כמלא אחי' הי' העלוונות לב לכמוהר"א חזן נר"ו ועשיתי ככל הכתוב שם וכנוסח הרשאה הערוכה שם מאת הרב המשי"ח ז"ל כאשר עיניו תחזינה מישרים וכמו שכן עשה מעשה רב הרב המפיה נר"ו רית לא אמין יע"א ועשיתי שילוש בשם המגרש ומצד הראשון משום שהם אבותם שום חיים שנים ישלם.

אלא דסוף אחר כתיבת הגט ראיתי מ"ש הרב לח"ם ז"ל דקת"ז ע"ב דבמח"ק לא חששו לזה. גם לא כתב ולאחריכי כמ"ש כל הפוסקי' לפסולי' ולמרוכי' דבגני הכיהן ע"י שליח לעיר אחרת כמו שאין כותבין העומדת היום כאן במתא פי כך אין כותבין ולאחריכי והעדים החתומים בהרשאה הם המה עידי הגט ונכתב אסורית כמו בגט. ואף שאין כן מנהגינו הוכרחתי לעשות כן יען בית אינו במלא בעיר רחוקים היודעים לחתום. ועוד מטעם הכתוב בסי' תע"ל הנז' משם הפוסקים שהקיום שבהרשאה לזו תעלה גם לקיום הגט ובהכפק הכתוי בהרשאה לא נמלא בעירנו חתימות שיהיו ניכרות שם במח"ק כי אם חתימת ידי יד כהם וחתימת הי' קאראסו הי"ו אחיו של ח"כ אשר וקי' רפאל הע"י אך הי' יעקב נוסו הי"ו הוא מעי"ת איזמיר שנתיישב פה. ואפשר שימלא במח"ק איזה אנשים מעי"ת איזמיר יע"א שיכירו חתימתו ואם לאו נר' דלא מעכב וכמ"ש בסי' שער אשר שם סי' כ"ח במעב"ד.

ובכן יקבל אדוני הגט והרשאה בחיך תכריך אחד חתום בבי חותמות הגדול בלה"ק והקטן בלשון ישמעאל. ועליו תכריך אחר חתום בחמשה חותמות בחותמי הכתוי בלה"ק שהוא החותם הגדול שנחתם בו התכריך הראשון ולחפוי הכנה אני מלפה ישמח"ק מקבלתו ואם בשר הדבר לפני שאלך ועם האלון הס"ר וסכמ"ס מאתי כאי"ה דפו"ע העבד ישראל. הלציר

רי"ח ישראל ס"ט

תחת תשובתו אני

ח"י מדבר לחי אדר בי קרנו תרו"ם בכבוד לפ"ק

ריש מילין החלו עולין שבישי שלמי' שים ושין כאן מאהבה ואני חפוי' ליפות חיי שני ומשני טובה כפולה בבית הטובה הלא קול הארץ כי זה מדת ימים כי באתי לפני המקבל זה בת"י של רבי ואתו עמו גט כריתות עם הרשאה לבשלים מהמגרש ב"ר פארדו הי"ו. ולשנת עשויה עכ"ב יהיה עד יום תמול בכתן הגט הנז' ת"ד השליח מ' אליאו אדר' הי"ו ל"ד השבה את המגרש הנז' בכל חוקותיו וככל משפטיו

משפטיו. וכבר ראיתי כי הגט הני הן כסדר יפה יפה אין נגרע דבר חסר מליה לאורייתא. אך ורק פליאה דעת ממני מדוע לא עשה שני שלוחים האחד שכבר המגרש ליד שליח אחד ממשיך שיהא ניתן מיד ליד. ואחרי כן השליח הנ"י הוא היה עושה שליח ב' שנעירנו יצ"א. כי כן פשטה ההוראה לעשות כדת היום ללאת י"ח אליבא דכ"ע. ואולם יען שכבר אירע הדבר כך ראה ראיתו כי הדת נכונה שיתכשר הגט הנ"י לכתחי' רק אין דבר שו"ם יקנא לעילא מן דרגיה כאות נפשו הרמה וכנפש השוי"ם ברב עז ושי'. הצב"ר

מאיר ן' נחמיאש ס"ט

ה בחמישי בשבת אחד ועשרים לירח סיון שנת התרע"ז גירש יוסף דמתקרי בכור בן חזקיה דמתקרי מנחם [עאליקה] לאשתו דמתקריא ריינה בת חיים יהושע בשני גיטין הראשון דמתקריא ריינה והשני בשם מזל טוב לבד והיינו טעמא דהאשה הני נולדה במילאם וקרו לה מעריסתה מזל טוב שם העלם. ובהיותה בת עשר שנים מ"ת אחר מות אביה היא באה לעירנו עם אמה והכי קרו לה עד היותה בת י"ד שנים שהגיעה ליכנס. ובזמן נשואים בשביל חמותה שהיתה שמה ג"כ מזל טוב והיא עתידה ליסב עם חמותה שינו שמה וקרו לה ריינה. וכן כתבו בכתובה שם ריינה לבד ומאז ועד עתה זה ארבע שנים הכי קרו לה ריינה ואין מי שקורא לה מזל טוב ונשתקע שם מזל טוב מקריאה אבל לא מידיעה הכא והתם. ועיין למוהר"ר אלף המגן כר"ו בס"ה בית חיין במזכרת הגיטין דקמ"ח ע"א בהאשה דקרו לה מעריסתה זינבול ולאחר ז' שנים משום חולי שינו שמה וירדא והכי קרו לה כמו עשר שנים עד עת גרושיה. ואחר מעשה שכתבו לה ב' גיטין הא' בשם וירדא דמתקריא זינבול והשני בשם וירדא לבד שקיל וטרי בה והדר בית וכו' חזי"ל. ברם נרא' דאף בזה לא יצאנו משבושה כיון דליכא דסבר דבמשוקע לא כתבינן דמתקרי. וגם משום ההוראה לכתוב גט א' בשם המשוקע לבדו והא' בשם הנ"ל. א"כ נראה דיותר טוב לכתוב אחד בשם המשוקע לבדו והאחד בשם הנ"ל ולכתוב דמתקריא וירדא כהוראת הי"ה מוהרימ"ע דממין אכתבו לקיים דאם איכו משוקע ולריך לכותבו בגט. כבר כתבנו דמתקריא וירדא לרמות שם אחר ואם הוא משוקע כבר כתבנו גט אחר בשם המשוקע לבד שכ"ל כר"ו ודון מינה ואוקי באתרין. וכ"ד עדיפא שלא נכתב בכתובה כי אם שם השני לבד.

ונכתב בשם אבי המגרש חזקיה דמתקרי מנחם דשם חזקיה הוא משום חולי והוא העיקר כנודע ואירע שאחר שנכתב הגט השני והביאו הסופר לפני ראיתי שכתב דמתקריא מזל טוב ושאלתי אותו שכיון שנשתקע לא צריך למכתב דמתקריא. ותיבת דמתקריא הנכתב בגט הראשון נכתב ביו"ד א' בין רי"ש לאל"ף עיין לשרי ע"ח ז"ל דפ"נ דעי"א מ"ש הכי שמניס ולהכי גבי חיים ז"ל דח"ל שוי ע"ב. ועוד אירע שאחר נתינת הבעל הגט לידה נפל מידה הגט לארץ .. וחזר ונתן לה הבעל הגט לידה ואמר לה הרי זה גיטך וכו' כמ"ש מורים ז"ל ס"י קל"ט סע"ו ועיין שרי שלמה ח"ב די ל"ב סעי"א וכו'.

ובענין סדר הנתינה שהם ב' גיטין משפק איכא כמה חלוקי דעות וכמ"ש הרב דב"מ ז"ל בס"י מ"ו ופי"ד הרי למ"ם ז"ל דקמ"ב ע"ב שהרי דב"מ העיד על מנהג שאלוניקי יע"א לכתוב וליתן לאשה הא' ואח"כ כותבים ונותנים הב' אבל מוהרי"ך ז"ל הביא לשון מוהרש"ל דמנהג אשכנז לכתוב שניהם בזמן אחד ואח"כ יתנם לאשה זא"ז ודברי מוהרש"ל דזה יותר נכון וכ"כ היה אהרן הבי"ת ז"ל בס' גנזי חיים דל"ה ע"ב. וכן ראיתי למוהר"ר המגן כר"ו בס"ה בית חיין במזכרת הגיטין בגט פ"ישי וי"ם שנהג כן. וכן עשיתי גם אנכי הדיוט שתה בגיטין הנ"ל. א"ל במזכרת הגיטין כ"י של אי"ע ועטי"ר ז"ל לא פורש איך היה נוהג.

ו היום י"ט שבט ש' התרע"ז קבלה האשה רבקה בת יעקב [ביטון] בפנינו ב"ד [ה"ה אנב"י זעירא ריי"ח ישראל והרי חזקיה שנח"א אלפאדיף הי"ו. והנזכר וחכם דניאל גאון הי"ו מורה שפ"ע לבני שם]. גט כריתות משליח שני משה ן' מרדכי [ביטון] שעשאו שליח שלא בפניו בעיה"ק ירושלם ת"ו בפני בד"ץ הרי ישראל דמתקרי בכור ן' ישראל [ששון]. שליח הבעל משה המכונה מורינו בן יצחק [חזן] והגט והנעב"ד באו משם להכא ע"י בי' דואר.

ז בשני בשבת שבעה ועשרים יום לירח שבט שנת התרע"ז גירש יהודה דמתקרי אסלאן בן שוקיא דמתקרי חיים ודמתקרי בכור [פיזאנטי] לאשתו רחל בת יצחק בן חזקיה דמתקרי חיים ודמתקרי בכור [פיזאנטי] בגט כריתות בלי שום תנאי וכתבנו בשם אב המגרש דמתקרי חיים דשם חזקיה הוא משום חולי והוא העיקר כנודע. ועידי הגט היו חיים יעקב [מושאטי"ר] בן מיכאל אליעזר יצחק. ודניאל בן יצחק בן דוד [גאון] ועשינו שלוש בא המתגרשת ובאב הבעל השני שמותיהן שוים. ואף שיש מי שאומר שדי בשלוש א' מהם וכמ"ש הרב למ"ם ז"ל דקמ"ז ע"ב. אנחנו נוהגים לשלש בשניהם. וכמו שכן ראיתי במזכרת הגיטין כ"י לנעי"ר רי אביא זלסים בגט שניתן בש' התרי"א כנ"ד ממש שע"לם בשניהם.

ח בששי בשבת שלשה עשר יום לירח אדר שנת התרע"ח גירש המוהר יעקב בן יהושע דמתקרי בכור [לידין] לאשתו אסתר בת יוסף [לצדי] בגט כריתות בלי שום תנאי. והגם שהרי מרן ז"ל בש"ע ס"א יש מוסרים מלסדר הגט בע"ש וכ"כ כל האחרוני'. וכ' הרי ג"פ ז"ל שהטעם משום טירחא דשבתא שמא יבאו לעשות בו וכ"כ הרי ב"ח ז"ל בבי"ש דע"ש ע"ב כיון בע"ש תשוי שהיא שעת הדחק ומשום עיגון שכבר היה מוכן לילך לארץ אחרת כיום הזה. ועיין להי"ה בתרה שלים כמוהרמ"ם ז"ל בש' גנזי חיים במזכרת הגיטין אות כ"א ואות ק"ז. ואגב ראיתי להרי ז"ל שם אות כ"א שאמר שכי דכל שהוא שעת הדחק ומ"ע יש להתיר כי וכ"ל וכ"כ מוהר"ר מוהרייך ז"ל ח"ל בשם בשבת חשך יו"ד ורואי שלא לסדר גט בו מפני שהוא ע"ש המלאים א' כתבו אחרי' וכן המפרים לא כתבו מלאים בע"ש או שעת הדחק כשר עכ"ל וכן אנחנו נוהגים שלא לתת גט בע"ש זולת כשהוא שעת הדחק או במ"ע עכ"ל ועמו הש"ך אגב ריהטיה לא דקדק בלי' הרי ב"ח ז"ל ומשב דמ"ש המלאים אם כתבו אחרי' כוי' על שוי הלשון הוא מחובר עם מ"ש למעלה בעצמו של דבר שלא לסדר גט בע"ש דמשוי דטרידי לא יוכלו לדקדק והרואה יראה דמ"ש המלאים כוי' הוא דין בפ"ע ולא קאי על ע"ש. ועיין להרי חשק שלמה ז"ל דקמ"ד ע"א ד"ה בשם'.

שו"ר שגם בשי חיים וש' ש"ב ס"י מ"ב שנת וכתב כזה הלשון אלא דמ"ש כאן בגמ"ו על הרי תה"ד ז"ל שאסר לא כתב כן שם בשי חיים וש' ומ"ש שם שמ"ש הרי באה"ע בס' קל"ו סק"ב ות"ה בע"ש ס"ה לפרשדים ס"י קי"ח ח"ל. ודבריו תמוהים שהרי מבואר שם בפרשדים מאה"ע ס"י קי"ח שהעתיק שם גט שניתן על ידו בששי בשבת כי מזה מבואר יוצא דמותר לתת גט לכתחי' בע"ש עכ"ל ועמו הס"ל לא ידענא שלי קאמר והרואה יראה שאדרבא דבריו תמוהים שדא דמה לו כי ילעק על הבאה"ט ז"ל מאחר שדבריו אינם אלא תשיה המאסף ז"ל שם שנהעתיו אות ז'. ועוד דמי גילה לו רז זה שזה הגט הכתוב בפרשדים ז"ל הוא שניתן על ידו ולדידי אינו אלא נוסח הגט. ובא להגיד לנו איך נוהגין בשאלוניקי וכמ"ש על גבו נוסח הגט. ואיתרמי שכי בששי ועיין כזה בש' האחרוני' ומהם בש' בית אהרן באה"ע ד' י"ב ע"ב ויש לי להוכיח דאין זה גט הניתן מדמזינן לרבני האחרוני' שעמדו בענין תשלום דכשם המגרש הוא כשם אב המגורשת אין לריך לשלש וכמ"ש הרי פרי האדמה ז"ל ח"א דקי"ז ע"ד ואם איתא דזה הגט הכתו' בפרשדים ז"ל הוא

הוא

הוא שכיון עי' ה"ל להביאו לראיה אליבא דלא בעי שילוש דשם כתיב שם המגרש יעקב ושם המגורשת לונה בת יעקב ולא שילש. ועוד דדף אם נאמר שכיון עי' אדהקשי ליה להגאה"ע ח"ל להרשדים גופיה דשם בע"א כי טוב ליזהר שלא ליתן גט בשינוי שעל דבריו אלו הוא ע"ש הגאה"ע. ואיך כי שם בע"ב הגט שנתן בשינוי כי ע"כ הדבר מוכרח לוי דמה שניתן בע"ש היה משום שהיה שעת הדחק ולא שולך, נראהו משום שפיסתה וכמ"ש אישו גופיה ז"ל ע"ד התה"ד ומרן ז"ל זהו שלא בשעת הדחק כו'. גם מ"ש עוד ובלאים עיקר מערין כו' עד וכ"כ הרי ככה"ג. אכני לא ידעתי מה בא להוסיף ולחדש אחר שכבר שנים די התה"ד ומרן באומן שכל דבריו ז"ל בזה לי'. גם מ"ש משם התה"ד ז"ל שאסר לתת גט בע"ש. אחמ"ר גם בזה לא דק שהרי ז"ל לא כי אלא דשמע דאי משגדולים היה מהר מלסדר נתינת הגט בע"ש. ואדרבא הוא ז"ל כי דלא הוי אלא זהירות יתירות מן הסברא ולא משום ראיה מן התלמוד ולא כי ליתא דאיסורא אלא דוקא על שהלילה באשר יראה הרואה. וכ"ן לאדייא מדי מרן ז"ל שהם מדברי התה"ד וכמ"ש הגאון הגולה ז"ל שכי יש נוסחים כו'. ועיין בס' עבודת משא דע"ז רע"ב. ובכתיבת הגט אירע שבי הסופר והכי את מנחה בסוף שעה עשירית ונראה שיהיה אחר שעה תחיל לכל אדם והכשרתי אותו כמ"ש הרב כה"ג ז"ל שם בד"ה כע"א דאם כתב בגי שיהיה כשר ליתנו וכמ"ש מורים ז"ל בס' קכ"ו סע"א.

ט בחמישי בשבת שני ימים לירח אדר השני שנת התרכ"א נסים דמתקרי אליס ודמתקרי בכור בן מיכאל דמתקרי חיים [צ'לאבם] [חושב סדאלייא] לאשתו מזלה בת יעקב בגט כריתות בלי שום תנאי ולפיותי מזלום שניתי למסדר למר שניי ס"ר אליעזר יהודה ישראל המכונה אסלאן הי"ו. ונכתב דמתקרי אליס יען אמר שמגרש שקראו לו בעת שמילה אליס שנתי ושם הני נשתקע לגמרי ואין מי שיקרא לו בשם הני וגם בחתימתו ועלייתו לס"ת הוא בשם אליס לבד והכתובה נאבדה ונתכר לו שונר עליה השילש · וגם בשם אב שמגרש כתב דמתקרי דשם מיכאל נקרא משוי אולי והוא כעיקר כנודע. ואגם דבגט הכהן בשנת התרנ"ה של הרי בכור אלמאדיף עמ' ש"ם. כן ואחר שהסבים עמי הרי המבין פחד ילחק שיב קרא ערער משוי דמכשבינו לסדר בי בינין עשוי ספק שאני ששם דעכ"פ היה כתוב בכתובה שני שמות מש"כ הכא דלא איתברר איך כתוב בכתובה משוי שנאבדה כמ"ל. ועוד בה שהיה שעת הדחק והוא היה הסמך ואין בפיהו כתובה וכאשר כן כתבו עליו עאדלייא ובאותו יום לא היה שהות לכתוב גט שני ואם היה נשאר ליום אחר היה לחוש שיחזור בו מלגרשה ועי"כ סמכתי על מה רבותי שכתבו בכה"ג שדי בדמתקרי ואחר ימים שים בתי יכאים בא לידי הגט שני ונראיתי שכתוב בו במספר שנים חמשים ואחד לבין זכר. ואף שכי מרן ז"ל בשי' קכ"ו סיה שלריך לכתוב אחת בלי נקבה וכו' הרי שית ז"ל שיש להסתפק אם כתב לשון הכא שכבר כיון מבוע סוף דבכר. ועי' להגי"ם שם סיק כ"ו בשם מהריב"ל ז"ל.

יו"ד בחמישי בשבת שבעה ועשרים יום לירח אייר שנת התרכ"א ככתב גט כריתות בלי שום תנאי בלוי שמגרש דוד בן מיכאל דמתקרי יעקב [טורייל] לגרש בו את אשתו ביין וינדא דמתקריא בכורה בת משה דמתקרי בכור [ארוגיטי] העומדת בארץ מצרים עי' שליח שולחה דוד בן רפאל יעקב [דימאיו] והשליח הוא עיננה שליח שני כאן בפני ב"ד לחרי ילחק דמתקרי בכור בן משה דמתקרי בכור [כולי] העומד פה בא"מ ועידי הגט חיים יוסף בן אהרן [אלמיליך] ושמואל בן פרלאחיא [אלמאדיף] ובמעמד החכמי אבי הלנזיר ורב אחאי גאון כמסדיר שבתי שלוי הי"ו וש"י מיכאל חיים לאלאטו שיין ונשלח הגט והמעמיד עם הני דואר ויען בכיון שעבר להיות שקבלה עלי זקנה וכשל כחי שלקחתי את עליתי מלשרת בקי ויחידי שגולה השי"י הם הביאו בעלתי מעיית קושטא קאי לרב אחאי שבזי להיות רים מתא באריקאה כי עי"כ הוא היה המסדר הגט הזה בבית מדרשי. וכתבנו בשם בכור דמתקרי ובבכורה דמתקריא כמכתבינו ומנהג רוב המקומות חוץ מעיר הקדש ירושלים וקושטא שנהגו לכתוב המכונה וכמ"ש הרי לח"ם ז"ל דקכ"ח ע"ב. ויש להגיה על הרי כמוהרח"ם ז"ל שכתב בס' ח"ס וס' ח"ב דקי"ב ע"ד דזולת בקושטא כותבים במקום דמתקרי בכור המכונה כמ"ש מרן ז"ל בשי' קכ"ט איך לא זכר שכי דגם בעיה"ק ירושלים כותבים המכונה וכמ"ש הרב לח"ם ז"ל. ודף שהרי המו"ץ בנלא"ע הי"ו במכתבו אשר שלח אלי להודיעני נוסח הגט דשם שהוא מקום הנתינה ושם המגורשת ואבית כתב המכונה כיון שלא שינה שכן המנהג בא"ת. ועוד שאם היה המנהג כן אם היה מ"כ אותו הרי לח"ם ז"ל. גם בבי' בית אהרן בא"ה"ע ד' ל"ו הוא היה מורה מנהג של כמה עיירות בערייכי הגט ונתוכם מצרים ולא כי בזה דבר. ועוד שכבר כי הגאון חק"ל ז"ל משם הרי נים ושאר פוסקי' והיד ככדו הגאון כמוהרח"ם ז"ל בס' ח"ס וס' ח"ב ד' קי"ב ע"א שכל השינויים בין מקום הנתינה למקום שכתיבה אין לעיכובא והביא עוד הרי ז"ל משם הרי ב"ש דכיון דמתקרי הוא לשון יותר כולל כמ"ש מורים בתשוי' דעפי עדיף לכתוב דמתקרי כמנהג מקום שכתיבה עי"כ אילין דהוו השכמנו לכתוב דמתקרי. וגם השגורשת כתבנו ביין וינדא כאשר הארכנו בזה אחרוני זמנינו שלא שמה הרי בית אהרן דמ"א וסרב כמוהרח"ם ז"ל בס' גנזי ח"ס דכיע שהם הניאו כל קבוות הפוסקי' ושעלו לכתוב כן ונגע בי' אלא שהרי ז"ל שם בגנזי בבדוכי שזיו קורין אותה בכורה ושם ביין וינדא נקראת על שם זקנתה שהיתה משלוניקי ולא ידעו בניכור בשם זקנתה איך קרו לה שם ואיך כתוב בכתובתה ומשוים הסכים לרגב שם ביין וינדא ולכתוב דמתקריא בכורה משוי דאשה זאת לא היו קורין לה בשם זה כלל. כ"א בשם בכורה דוקא וסיים וכי וז"ל וכ"ן מדי הרי לח"ם סיי ח' דקכ"ו ע"ג שעשו מעשה בינוסי לכתוב גט אי דמתקריא בכורה לבד והוראת מוסכימים עכ"ל. ואחמ"ר אכני לא ידעתי איך מ"ת ראיה עדי הרי לח"ם ואיך לא ראה עינא דשם הכי דומה שעשו מעשה היינו דוקא בינוסי משום דשם מקפידים שלא לתת בי בינין כ"א מתוך שדומה וכמו שכן שיים ח"ל. ועיע באתרא דין ודומה לו שאי מקפידיי שלא לתת בי"ב הנכון יותר לכתוב ב"ב וכוי ע"כ.

יא כתבנו היבת פיסורים בני יודיין כמנהגינו ואף שהרי לח"ם בדי קמ"ו רע"א וז"ל וראיתי בס' באלות המים סיי ס"ב שהי על גט שבא ממלרים וכתב פטורים אשר יו"ד כאשו' כפי מנהגם שעלה ונסתפק כיון שנעקים הנתינה כותבים שלא יו"ד וקי"ל דבמקום הנתינה הוא העיקר שאפשר שהוא פסול ולבסוף העלה דכיון דליכא מחוק שגם וגם יש עינין בדבר ושעת הדחק שהבעל בארץ אחרת יכול ליתנו לכתחיי עי"ש ע"כ ובכאותיכו די הרי ז"ל שמעיד על הי' באלות המים דשפיטא לים שבמלרים מנהגם לכתוב פטורין אשר יו"ד לאשוכה כשהסקנו איך ככתוב כיון שנעשה הגט שקבלני כמ"ל כתיב בני יודין וסכי מו"ן המ"ל הי"ו כי באיגרת על נוסחת שאל שהעתיקו לו"ב ת"ב והולרכנו ליקח הס' באלות המים בשאלה ונאיתי שהרי לח"ם ז"ל עמו הס"ר לא דק בדי הרי ז"ל שהרי כי בדי ד"ר סע"א וז"ל נמלא בכ"ד דאם נהגו כך לכתוב פטורין אשר יו"ד לאשוכה וכוי הרי מבואר דלא בעינא ליש להרי ז"ל שכן מנהגם ואשר שעשו באותו גט וכתבוהו אשר יו"ד. ואירע שטעה הסופר וכתב תיבות בדלא אב קבא בבי שיטות והכשרנוהו וכמ"ש הרי לח"ם ז"ל ושאר אחרונים. [כל הדברים הנ"ל כתבנו להרב רי"מ מלרים יע"א].

ואחר ימים שים בתם יכאים קבלנו איגרת מהחם על קבלת הגט מאת הרב רי"מ מלרים במוהר"ר רפאל אהרן ן' שמעון הי"ו על שם רב אחאי הנז"ל מוהרש"ה הי"ו ובה שקפק איזה ספקות ויען הרי מהרש"ה הנזי הי"ו לא היה לו שכאי להשיבו השבתי לו אני בשם הרי מהרש"ה הי"ו משית שלא חשא שי"כ. והכני מ"ש דהי"ר כאבים הנזי ולאת"ל היך תשובתי אליו והילך לשונו הטהור.

ובאשר הניבים עלי דברי דודי אהבה מעט קט להשתעשע בדבריו הטובים ונכוחים לתשובה בת"ש מ"ייל כי כי דמתקרי בכור באשר לא סיים בדברי שכן מנהג עירנו בשיי אחמר ועי"כ כי כמנהג רוב המקומות חוץ מעיה"ק ירושי' וקושטא. ועוי שהרי בית אהרן קריספין ז"ל בא"ה"ע סיי ל"ו

אשר

אשר לא הזכיר ונהג מלרים בזה כאשר זכר שארית מנהגי מלרים יע"א. אי לזאת אמינא שזה נא אכבי מבקש כי כאשר כתבנו בנוסח הגט הנשלח ליה"ק אשר הוא כיכס ונקים הנתי"נ ושם כתוי המכוכה. א"כ הרי יללנו בזה יים הבי"אור כי ידעתי כי היו דברי עם גברא רבה מורה לדק כמכי"ל ש"ליא אלא דתמיהא לי אחרי שמעכים ככהם לבית הספק אם הוא דמתקרי או המכוכה מדוע לא הזכיר הדין לש"כי כספק מכן בסי' קכ"ע ס"י י"ן דספק שכל חניכא הן עכרי הן לעז כותב שמכוי והכי מבואר במוהר"ם ן' חבי"ב ז"ל בסי' עז"ן באוי בבור יעוי"ש. וכן פסק בסי' הכורא ג"ם אות ס"ד ס"י הנזי ומשם באירם. גם מכהב עיה"ק וקושטא היה מסייעו [חסוי מח"ים אכבי הכואה דבנוסח הגט לא כי כלום זולת במכתבו [דאם היה כתוב בנוסח הגט פשיטא דליכא תו לספיק] וכיון שדברי מכתבו לא באו אלא להודיע שמות המגירשת ואביה והשליח ולא לבאר שום מכהג אמרכו אפשר שלא כ"כ בדיוק ואפשר שגם מכהגם כמנהגנו לכתוי דמתקרי ואם נחזור לש"כי כדי מכי"ל כר"ו כמלא שאנו כותבים הפך מנהג מקום הכתי' והכת' וע"כ הסכמנו לכתוי דמתקרי דהשתא מיפא כבר ככתב כמקום הכתי' ועוי גם דאם סיכו מתרים לש"כי הייכו פוגעים בקברת המולקים בדי מכן ז"ל בבכור הי"ס מורים ומהרמ"ם ז"ל כמ"ש בסי' ג"מ למהר"ם בולה ז"ל דקל"ד ע"ד]. איברא דאי משוי הא לא איריא דהא ודאי יפה כיון כמ"כ לכתוי דמתקרי אשר הוא מיסכם גם לאתרא דכותבין המכוי ועיין להרי' דבר משה ז"ל דכי בס"י דמתקרי ולא המכוי שכן הסכימו כל רבני עירו יעוי"ש. ולפ"כ יפה כי מכי"כ עלתא דסוף אעפ"י שאין מקום הכתי' נוהגין כן. אך לא מטעמיה דמר שכי שהרי ג"מ הסכים לכתוי דמתקרי באתרא דליכא ספקא ובמחי' כבודו אין די הרי ג"מ אמורים ככ"ד בשם הבכור דסוא כיהו הסכים לכתוי בבכור המכוי דוקא אעפ"י שהוא מאריה דשמעתא בבית הספק לכתוי דמתקרי ודוק. [חסוי מח"ים עמו הס"ר לא רק בזה דע"כ לא הסכים הרי ז"ל בבכור לכתוי שמכונה אלא כבאין ספקא בדבר ולא בשאר כיא המחלוקי של מכן עם מור"ם ז"ל. אז הסכים לעשות כדברי מכן ז"ל משא"כ בכ"ד בנסתפקנו במנהגם של אכ"מ. א"כ אף בבכור חזר הדין למה שכי והסכים הרי ז"ל לכתוי דמתקרי באתרא דאיכא ספקא]. אך עם שתמיהא לי מלתא כי הנה מדי מכי"כ כרי כי נמנע אחר מכהג מקום הכתי' לעשות כן וכלפי לי"א חזינא בדביק במקום שמביאר המוזכר בסי' מקום הכתי' מכי"כ לא חש לה כי דילנו בגט בכ"מ שאת עומדת ומוזכר בסי' אחר מנהג מלרים הזכירו מהריקים ז"ל מאכי דלאתרין בסי' קב"ח והביאו הרי ג"ם ס"י קכ"ו אות מ"א ע"ש וכן כתבם גם הרדב"ז בתשובות ח"ד ס"י מ"ד ע"ש וכן הובא במנהגי מלרים הכ"מ וכן הזכיר בסי' מנהג מלרים בזה הרי בית אהרן קריספין ז"ל במערכי הגימל ד"ג ע"ד משם הרי לחם דקמ"ו יעו"ש ומכי"כ עם שמעיכי קדשו לא כעלם כל זה כי דלא דהוא מקום הכתי' בנדון זה כותבים כי"א כפי מנהגו כמ"ש הרי בית אהרן ז"ל שם ולא ניום למאוכנו מדוע כוים במר בדי הרי ז"ל אשר חלק על כת הקודמים אליו בנדון זה מבלי שום טעם כלל ובבקשת המחי' מקדושת עלמותיו אין דבריו מובכים לחלוק בזה מבלי טעם דהרי מזבח אדמה ז"ל סובית דלכתחי' לריך לכתוב כמקוי הכתי"כ ולחלוק ולוי דבזה לא שמריכן מקום הכתי' עד"ף לריך טעם ושמוכות דמאי שנא. [חסוי מחיים אכבי לא ידעתי מי היא הכת הזאת אשר חלק עליהם שמי שכי דגם בזה עבדינן כמקוי הכתי' איכו אלא אחד המיוחס ואין בי לו הוא הרי מזבח אדמה ז"ל. אבל שאר רבוותא אשר הביא מכי"כ כריו לא דברו אם לריך לעשות גם בזה כמקוי הכתי' אם לאו אלא המה באו לוי שכן; הוא ראוי לכתוב והיכא דכהוג כוותייהו כהוג והיכא דלא נהוג ל"ין אלא דהרי מז"א ז"ל סבר לעשות גם בזה כמקום שכתיכה ואכן חזינן דלא שמיע להו לרבני עיה"ק היו סברת הרי מז"א ז"ל דפעם ושתים שלחו גט ונהגו להכא וכתבו בכ"מ שא"ע.. אף דהכא מקום הכתי' אין אנו כיהגים כן ומ"ם מוליא מידי ודאי שכן כותבין לכל המקומות וכשכ"כ להגי' מ"ד בדרכא ז"ל בסי' כד"ב לב ח"ב דע"ת ע"א בגט בסי' בעיה"ק לשלית לנגדד שכי בכ"מ שא"ע.

והן אמת ולא אכחד שהרי כמוהרש"ם ז"ל חש גם בזה למקים הנתי' מסי' דכששיה כתים בסי' נבזי ח"ס דליא ע"א בגט ששלח לעיה"ק ובדכיו ע"ד בגט ששדר לכיא לשולחו לאיזמיר דבכ"א כהגו לכתוב כן כמ"ש הרי לב שלמה ז"ל דקי"ד גם אין כאיתי בסי' ירים עשה הנית לרינו קאפשרו ז"ל דפ"ע ע"ג במזי הגיטין למהרי"ב אלדיעי ז"ל כ"מ שאלוניקי יע"א דגם הוא חש נ"ה וכ"כ בגט ששלח לעיה"ק חיו. אך אינם אלא כת שאחריו של הרי ב"א ז"ל ולא כת הקודמין כמ"ש מכי"כ]. ובפרט לפוי"ע שכי הרי ג"ם ס"י קכ"ח ס"ק י"ד בסופו כרי דהך מלתא דכ"מ שא"ע הוא מלתא דלריכא ע"ש. [חסוי מח"ים אכבי הכואה כל בתר איפכא דמדי הרי נ"ם ז"ל הללו כרי ברור דהוא מלתא דלא לריכא שכי דמה שכהגו לכותבו בעיה"ק איכו אלא לשופרא דמלתא וע"כ אמר אי לאו דמסתפי כו' וכו' דכיון שהוא מיקל בדבר מסתפי. ועוי שהרי מז"א ז"ל גופיה שם אחר שהוכיח דלריך לעשות גם בזה כמקוי הכתי' [איזמיר] שלא לכותבו כסתיי"ע מדי הג"ם ז"ל הללו דהוא מלתא דלא לריכא שכי וז"ל. ובפרט כפי מ"ם הנ"ם ס"י קכ"ח ס"ק י"ד דמה שכותבים בירושי בכ"מ וכו' כשהיא בעיר אחרת היינו לשו"ד דקכבון לעשות כמקוי הכתי' דעיקר ע"כ וזה תימיה על מכי"כ כריו שעלה לראש המינח ולא הבט נקופו] והרי ב"א ז"ל בבי המקומות אשר חלק קיבל מאד דבריו מבלי שום טעם. ולע"ד דמר כיהו גיסיה בדי י"ד ע"א חזר והביא ד' הרי מז"א בנדון זה וס"ים בלי זה כבכי דאם יהיה למקים שנוהגין לכותבו היה כותבו אפי' בגט שליחות ודוק ולא הזכיר שהוא איכו מסכים לזה כבכי דסדר ג"ם [חסוי מח"ים גם בזה שלח נא אכבי מבקש שלא עיין יפה בדי הרי ז"ל הללו דלא. בא אלא על תיבת ולאחריכי אלא שבעבור זה הוליך להביא לשוי הרי מז"א ז"ל תראשו ודלא כמ"ם מכי"כ שהביא די הרי מז"א בנדון זה שלא על כרון זה הביאו והלא"ה מנאי דקיים דלם יהיה למקים שנוהגים לכותבו היה כותבו אפי' בגט שליחה. ואם כונת הרי ב"א ז"ל בדבריו אלו היה על בכ"מ שא"ע. מה אלשוי אומרם אפי' בגט שליחות שלא אין לכתוב כן אלא דוקא בגט ש' ומאי אפי' אלא ודאי פשיטא הוא שאין דבריו אלו אמורים אלא על תיבת ולאחריכי ואין כאן הדר ג"ם. ועוי איך אפ"ל דכאן חזר ביה והלא לקמן בדכ"ח הוא עיקר קושיתו על הרי ז"ל]. וכ"ז אכי כותב רק לשעשע ולהתעלם בדברי חכמתו עם שהכל עשה יפה בעיתו נחכמת אלהים אשר בקרבו. ומכ"כ הב"אכי לידי מידה זו בהיות מכי"כ בתכמתו נפק דק על כל פנה וזוית ובהביא דלא אכ"בכא שהעלים קולמוסו להכשירו עם שכתנו הסופר בבי שיטין אשר באמת היא זהירות יתירה אשר לא הזכירום שום מסדר הגיטין ואם באכי לחום לבבון דא אין לדבר סוף. [חסוי מח"ים. ולדידי אחרי מח"כ זו היא זהירות יתירה לכתוב כן שאיך לא ראה בסי' הגט למוהרי"ר מיכל ז"ל המובא בשי"ע ובסי' חלקת מחוקק שכ"כ להדיא באות קכ"ב. גם הרי לחים ז"ל דקמ"ה ע"ב כ"ב משם הרי כ"מ ז"ל. גם הבאה"ט ס"י קכ"ו כ"ק כ"ט כ"כ. גם הרי ג"ת בולה ז"ל בדקכ"ט ע"א כ"כ משם הרי ב"ם ז"ל. גם הרי זל"א ח"ג בדקס"ו ע"ג והרי עבודת משא דפ"ג ע"א והרי שמן המשחה דק"ס ע"ב והרי הורא"ה דב"ד דל"ד ע"ב כ"כ. ואיך הטה"ח מר קולמוסו וכי שלא הזכירות שום מסדרי הגיטין].

יא בשני בשבת אחד ועשרים יום לירח תמוז שנת התרכ"א גירש ילחק [פילוסוף] בן דמתקרי דוד לאשתו חבולה המכונית מירקאדה בת אליעזר [יע"ם] והיה המסדר רב אסיאי כמוהרנ"ים ס"ו וכתב דמתקרי בשם אב הנגרש יען אמר המגרש שהיה לו לאביו ב' שמות חיים דוד והך היו קורין אותו בעל"ים ס"ת אבל לא היו קורין בכל הע"כ אותו אלא בשם דוד לבד. וגם בפנקס ערכת הנדוכות בנשואי אביו נ"ע ובנשואי בכו כתוב שם דוד לבד וכן כתוב נ"כ בכתובת בכו בן דוד. כמלא לפי זה שלא נתקבע שם חיים לגמרי כי כן כיון שהיה בשם אביו הסכמנו לכתוב דמתקרי דוד.

חידושים ע"ס הפרשיות

ס' בראשית

[ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה פירש"י שיהא בה חיות וכן פי' עיש תוצא הארץ נפש חיה.

[ועיין ברמב"ם ז"ל ועיין בשפתי חכמים עיש ויצר ה' אלהים מן האדמה בד"ה השך הקרא כו'] דנראה לפרש"י דאין פי' נפש חיה מין חיה. ואת זה ראיתי להרשו"ג ביו"ד סי' כ"ח ס"ק ג' שכ' וז"ל. וכן מצאתי אח"כ בכרמ"ג בזבחת השוי אות ל' דכ' משם מהרי"ו וו"ל ז"ל מכאן שהחיה נקראת ב' שמות בהמה שנאמר ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה בהמה עוד טעם אחר מה בהמה נבראת מן היבשה אף חיה כן עכ"ד ונראה דאשיתה לכאורה לא ניחא דהא מהים דבפסוק אחד השוה חיה לבהמה בפסוק אחר השוה החיה לעוף דכתי' ויאמר אלהים ישרצו המים נפש חיה ועוף יעופף. וכתי' וייצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ואם איתא ליקני נמי אחד כעוף אלא ודאי דהכל הולך אחר מקום שנבראת וכעיגם אמרן עכ"ל. ואני בער כירזות נפלאתי איך נעלם ממנו דרש"י והגאונים ז"ל הנ"ל וגם הראיה שמביא מפסוק וייצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים כו' שהשוה חיה לעוף לא שמא מתיא דהפסוק הזה אינו עיקר הענין וכמ"ש רש"י שם היא יצירה היא עשיה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ כו' ובעיקר הענין שהוא פי' תוצא הארץ נפש חיה כו' נכר השוה חיה לבהמה [ע"ש מ"ש הש"ך אות ט'] אלא דלעיקר היא גופא קשיא למהר"י וויל ז"ל דגם נפש חיה שבפסוק תוצא הארץ כו' אין פי' מין חיה אלא שיהא בה חיות וכמ"ש רש"י ז"ל. ונראה להליץ בעד הר' ז"ל דכוונתו היכו אלא על מ"ש אח"כ בהמה ורמש וחיתו ארץ. ותמהני על הכרמ"ג והרשו"ג ז"ל שלא נרגשו מזה. **המגיה**]

ס' לך לך

[ויהי כבא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כו' ק' דמיל"ל ויהי כבואו ויראו כו' שהרי אמר קודם זה ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. וי"ל דרך רמז כמ"ש במדרש שהטמינה בתיבה ואמ"ל מאי מכסא את טעין. אמ"ל מעכסא אמ"ל מרגלאן את טעין אמ"ל הבא יהיבנא דמי מרגלאן אמ"ל היא אלא למפתח תיבותא וכו' וז"א. ויהי כבא אברם מצרימה ר"ל במצר ובמצוק שהכריחוהו לפתוח התיבה אז ויראו המצרים את האשה. **המגיה**]

[ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז יושב בארץ. ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה וכו'. כי אנשים אחים אנחנו הדקדוק מבואר לעין כל קורא כי מלות והכנעני והפרזי אז יושב בארץ לא יכירם שם מקומם. וכן מלת כיא לכאורה מיותר וחסר הבנה. ולענ"ד כדי לפרש דרך פשט דכונת הכתוב להודיענו כי מפאת היות הכנעני והפרזי אז יושב בארץ. לכן נצטער אברהם על הריב שהיה ביניהם כי יהיו ללעג וקלס בעיניהם בראותם כי אפי' שהם אנשים אחים יריבון זע"ז. לכן אמ"ל אברהם אל נא תהי מריבה כו' הכונה לפאות הזרו עמים שהכנעני והפרזי יושב בארץ לבל תהי מריבה כו'. דבשלמא אם היתה הארץ עדיין ביד זרעו של שם ואין זר אתנו [עיין רש"י ע"פ והכנעני אז בארץ] לא הייתי מצטער כ"כ כי משלנו הם ולא יצאו אותנו. אך עתה שהכנעני והפרזי יושב בארץ. אם יוודע הדבר אצלם חרפה היא לנו. ועיין מה שפי' הגאון מלבי"ם ז"ל. **המגיה**]

אחר הדברים האלה וכו' אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי ואנכי כו' ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע כו' ק' וישנה ויאמר ל"ל. אם לא שנאמר שהיו עוד איזה דברים בינתיים ולהורות זה הפסיק הענין ואמר ויאמר פעם ב' וצריך לדעת מה הן אותן הדברים שלא נזכרו בכתוב עוד צריך להבין פי' מה תתן לי דאם פירושו למה לי הי"ל למה. ואם כמשמעו שרוצה לדעת מה יתן לו איך יוקשר בזה מיד ואנכי הולך ערירי. עוד ק"ל הכפל שאמר שאמר ואנכי הולך ערירי כו' מה צורך לו' עוד הן לי לא נתת זרע ומדוע פה נצטער על שירשהו בן ביתו ולא בפסוק ראשון ונלע"ד לתרץ הכל בהפיסות שאברהם בשומעו דברי ה' "שכרך הרבה מאד" נסתפק בכוונתו ולכן אמר לו אדני אלהים הנה דבריך מה תתן לי [כמשמעו] יען ואנכי הולך ערירי. ואפשר שזה יהיה שכרי שתתן לי זרע ומה טוב. ואם שאם אין זו כוונתך אלא על טובה אחרת כמו עושר וכיוצא אין לי חפץ בה [והן הן הדברים שלא נזכרו בכתוב] יען הן לי לא נתת זרע וכל מה שתתן לי יירש אותו בן ביתי. **המגיה**]

[ויאמר הבט נא השמימה כו' ויאמר לו כה יהיה זרעך ק' הכפל ויאמר ויאמר. אלא להורות בא שאברהם הביט לשמים ולא יכול לספור אותם. ואז אמר לו ה' כה יהיה זרעך בלי מספר. וכן נמי ויגש כתי' ויאמרו אל פרעה רעה צאן עבדיך ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו. וצריך לפרש כן כי פרעה השי' להם שזה לא יתכן פה בארץ מצרים כי תועבת מצרים כל רעי צאן. והם השיבוהו שלא באו להתישב שמה כ"א לגור ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גושן רחוק מן המצריים ולהורות שהיה הפסק בדבריהם כפל ויאמרו. **המגיה**]

ס' וירא

[ויקרא אבימלך אל אברהם ויאמר לו מה עשית לנו כו' ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית את הדבר הזה ק' הכפל ויאמר ויאמר. דהי"ל אמר עשית עמדי ומה ראית כו' ולענ"ד יובן במ"ש רש"י ע"פ ויאמרו גש הלאה ק"נ להלאה כו' ודבר נזיפה הוא כו' על שאמר להם על הבנים אמרו לו גש הלאה לשון נחת ועל שהיה מליץ על הארחים אמרו האחד בא לגור אדם נכרי כו' ע"כ. דלכאורה ק' דרש"י סתר מיניה וביה דתחי' אמר נזיפה ואח"כ אמר נחת ואם לא שנאמר כדברי הר' החב"ים ז"ל בס' ובחרת בחיים וז"ל גש הלאה לי' נחת כלומ' נגבי אמירת האחד בא לגור דהכי התחיל לו' ודבר נזיפה הוא דמשמע דדברו קשות עכ"ל ונ"ל שרש"י ז"ל נרגש מהכפל שבכתוב ויאמרו גש הלאה ויאמרו האחד בא לגור כו' ולכן תירץ שגש הלאה אף שהוא לי' נזיפה דברו אותו לי' נחת אך כשאמרו לו האחד בא לגור דברו עמו בכעס ולהורות זה אמר פעם שנית ויאמרו [וע"ש בס' שיר ליום השבת כ"י להר"י שאריקה ז"ל שתקן לי' רש"י הנז' ופירושו רחוק מאד עיי"ש] כנלע"ד בכוונת דרש"י ז"ל וזה דרך ישכון אור בפסוק אבימלך הנ"ל דתחלה דבר אתו קשות מה עשית לנו כו' ואח"כ אמר לו בלשון רכה אמור לי מה ראית בנו כי עשית את הדבר הזה. ולהורות זה כפל תיבת ויאמר. **המגיה**]

[ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך כו' אל אברהם לאמר אלהים עמך כו' צריך להבין הא' בעת ההיא אימת קאי. ולענ"ד כדי לו' שהוא על עת המשתה שעשה אברהם ביום הגמל את יצחק ופי' הכתובים כך הוא. ויעש אברהם משתה גדול כו' והיו שם גדולי הדור ומהם אבימלך כמ"ש רש"י ז"ל ובתוך המשתה ראתה שרה את בן הגר המצרית

מצחק ומתלוצץ על המשתה הזה כו' וכמ"ש הגאון מליצים ז"ל והולך הכתוב לספר ענין גירוש הגר ובנה עד ותקח לו אמו אשה מאר"מ. ואח"כ חזר לענין המשתה ומספר שבעת המשתה שהיה עם אבימלך אמר לאברהם שיכרות ברית עמו. המגיד]

[ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם כו' פי' רש"י ז"ל י"מ שנא' אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה שלמעלה. ויהי אחר הדברים שהם בהולד יצחק ויוגד לאברהם לאמר עוד ובתואל ילד את רבקה וכו' ע"כ ונ"א שכוונתו דהרי בין לידת יצחק לרבקה הפסיק גירוש האמה ובנה וכריתת ברית דאבימלך ועקידת יצחק ואיך יקרא זה פרשה שלמעלה ואפשר שט"ס נפל ול"ל שנעקד יצחק וכפי' רש"י שם בפסוק כ'. המגיד]

[ויאמר קח נא את בנך כו' פי' רש"י ז"ל ולמה לא גילה לו מתחלה שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותטרף כו' ע"כ הפי' ותזוח דעתו עליו לא זכיתי להבין. דהרי לשון זה שוגה בדרז"ל על גאות כמ"ש בכתובות דס"ו ע"ב שומרים לו הבא מסכין ועול כדי שתזוח דעתו עליו ופירש"י גופיה יגבה לבו לומר כו' ע"ש ובסנהדרין דל"ח ע"א ד"א שאם תזוח דעתו עליו אמ"ל יתוש קדמך ובסוטה מ"ז ע"ב משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל. ועיין רש"י שם ועיין ערוך ערך זח וכ"ל שטעות הוא ולכך להגי' מעליו במקום עליו ופירושו ויוסר דעתו מעליו כמו ולא יזח החשן מעל האפוד ועיין מכלל יופי מ"ש ע"ש ונא יח כו' ותמיהא לי טובא שום מפרש לא נגע בזה. המגיד]

ס' תולדות

[ויתן לך האלהים איתא בב"ר פס"ו ר' אחא אמר יתן לך ויתן לך אלהותו אימתי לכשתצטרך לה הה"ד ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא. אמר לפניו רבון העולמים הוי זוכר לי אותה הברכה שברכני אבא יתן לך ויתן לך אלהותו ע"כ פי' הרש"ג מ"כ ח"ל הוי זוכר לי כו' דא"כ למה אמר ה' אלהים ע"כ. ולענ"ד אחרי המחי"ר נראה דלאו מתיבות ה' אלהים דייק לה ומאי קושיא דלמה אמר ה' אלהים הלא כן דרך המתפללים לקרא בשם ה' והרבה כתובים כיוצא בו אלא מתיבת האלהים יתירה שבפסוק זה דייק לה שאמר לפניו הוי זוכר לי אותה הברכה וכו' שנאם שם נאמר ויתן לך האלהים. המגיד]

[וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי וכו' י"ל אומרו על הברכה שהרי יעקב נתברך ברכות הרבה ועוד למה קילל את אביו שיקרבו ימיו למות אחר שהיה אנוס ואפשר לענ"ד שעשו הרה אפו גם על אביו על שאמר לו ואת אחיך תעבוד והשליטו עליו וז"ה וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו כו' לעשו שאמ"ל ואת אחיך תעבוד שלא די שלקח ברכותיו במרמה. ואף גם זאת גרם שאמר לו אביו ואת אחיך תעבוד ולכן קילל גם את אביו ואמר יקרבו ימי אבל אבי כו'. המגיד]

ס' ויצא

[ויקח מאבני המקום כו' פי' הש"ס ז"ל וא"ת מנ"ל שלקח אבנים הרבה דילמא ויקח אבן אחת מאבני המקום הוא דקאמר כו' ותירצו התוס' דה"ל ויקח אבן כמו ויקחו אבן וישימו תחתיו שהרי הכתוב לא בא לסתום אלא לפרש אלא מדכתי' מאבני משמע ש"מ אבנים טובא הוו ע"כ ותמהני עליו שדבריו אלו לקוחים הם מהרא"ם ז"ל. ונראה לו שתים הרא"ם וכבר תי' התוס' וכו' מוסב גם על מ"ש אח"כ אבל לפי מדרשו כו' ואינו כן דמ"ש אבל לפי מדרשו וכו' אינם אלא דברי עצמו. המגיד]

ס' וישלח

[בני לאה בכור יעקב ראובן איתא בב"ר פ' פ"ב ח"ל. ר' יודן בשם ר' אחא ראובן בכור לעיבור. בכור ללידה. בכור לגבורה. בכור לנחלה. בכור לעבודה. בכור לתשובה ע"כ. פי' המ"כ ז"ל בכור לגבורה שלא נכתב בכתוב בכור פלוני עד ראובן כד"א בכור ישראל ראובן ומ"ש אנכי עשו בכורך אני בנך בכורך הם דברי עצמו ולא שהכתוב קוראהו בכור עכ"ל קשיא לי מי הכריחו להרב ז"ל לפרש כן מלומר שפי' לגבורה כ"ל לפדיון. ועוד תמהני עליו איך נעלם מעיני הרב ז"ל ג' כתובים הבאים אחד בפ' נח וכנען ילד את צידון בכורו ואחד בפ' ח"י שרה בכור ישמעאל נביות ואחד בפ' ויקח את ער בכורו והוא פלאי. המגיד]

ס' וישב

[וישלחו את כתנת הפסים ראיתי לספר מנחת יהודה ז"ל אשר בשם דעת זקנים שהי' הי"ל אין זה לשון שלוח שהרי כתיב מיד ויביאו אל אביהם אלא הוא לשון הפשטה שהרי תרגם אונקי' ואשלחו כמו שתרגם ויפשיטו ואם היה לשון שלוח היה מתרגם ושלחו עכ"ל. וכל שעיבר ע"ד אלו תמיה יתימא שהא דאדרבא אונקי' תרגם ושלחו ולא ואשלחו כמ"ש הוא ז"ל ועוד דאעיקר אי"ך אפשר לפרשו מלשון הפשטה מאחר שכבר הפשיטוהו כשבא יוסף אליהם וכבר מכרו אותו והן עתה שבא ראובן אל הבור ויקחו את הכתונת ויטבלו בדם אחר כ"ז מה הפשטה שייך בה ודבריו צ"ע ונחפשי במפרשים זאת מצאתי להרב תושע יאודה ז"ל דבריו ע"ב שהביא דבריו והק' עליו בחדא במ"ש על התרגום שתרגם ושלחו דלאו הכי הוא ואילו על השנית שהוא העקר דא"א לפרשו מלשון הפשטה לא נגע ולא פגע וזה תימא.

[ויאמר הא"ם רשעו מה כו' הנה בעל החלומות הלזה בא כו' וישמע ראובן כו' ויאמר לא נכנו נפש ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם קשה דמלת הלזה מיותר וכן ויאמר ויאמר ל"ל ועו"ק מלת נכנו דהי"ל נכהו כמ"ש נהרגהו נשליכהו. ולענ"ד דידוע עיקר שנאת השבטים ליוסף היה בעבור החלומות שאמר ואחד עשר כוכבים משתחוים לי ולפי החלום ההוא יוסף יקרא בשם השבט השנים עשר כי שלא לכולם בשם יקרא אחד עשר והיו רוצים להרוג את יוסף ויבוטל השבט הי"ב ותמילא יבוטל החלום וז"א ויאמר הא"ם רשעו מה כ"ל ממספר י"ב שאינם רוצים שיהיו לשם את הי"ב וכמ"ש רש"י הסיעו עצמן מן האחוה ולכן אמרו הנה בעל החלומות הלזה בא כ"ל הנה החולם שחושב בדעתו שהוא שאת הי"ב ואנחנו אחד עשר משתחויים לו אבא. ועתה לכו ונהרגהו כו' ונראה מה יהיו חלומותיו שבהעדרו יעדרו גם חלומותיו. וישמע ראובן עליהם ויאמר בלבו לא נכינו נפש [ל' נכוי וחסרון] כ"ל לא נכרה נפש אחת ממנינו ויאמר אליהם אל תשפכו דם וכו'. המגיד]

ס' מקץ

[ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר למצרים פירש"י ח"ל שבר לשון מכר ולשון קנין הוא כאן משמע לשון מכר שברו לנו מעט אוכל לשון קנין ואל תאמר וכו' יש לשאלים למה הוליך רש"י ז"ל להרחיק כדוד להביא לשו' קנין מק' דשברו לנו מעט אוכל מאשר דכאן סמיך מק' שאחריו וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף וכן כתב כתובים הבאים אחריו ואי משו' מים ואל תאמר כו' גם בלא מק' דשברו לנו מעט אוכל שייך ששי"ר לאומרו כיון דפשטיהו דקרא' הם המדברי' על התבואה וכעת צ"ע.

[בטרם תבא שנת הרעב אשר שי"ת מכאן איסור תשמיש בשנים רעבון וכמ"ש רש"י ז"ל. המגיד]

להתגולל

להתגולל עלינו וכו' פירש"י ז"ל ולהתגולל תרגם לאתרברבא הוא לי גלת הזהב [קהלת י"ב] והצב גלתה העלתה [נחום ב'] שהוא לי מלכות. ע"כ. ל"ע דבקהלת פי' רש"י שהוא כמו גלות עליות כו' שהוא מעין ובנחום פי' לי גלוי וא"כ אמר כאן שהוא לי מלכות.

[**א"ה** העיר הרב השו' מו"ה כמוהר"ר **מתתיא אברהם צורמאני** נ"י השיב לזה וז"ל עיין כיוצא בזה ברש"י יומא דמ"ן ע"ב ד"ה התחיל מחטא כו' תב"א לשון תמכסוי ושם פי' לשון אסר עי' תו"י שם. גם בדפ"ר ע"א ומאורו ילאו ובדפ"ז ע"א גבי אל יחמרו בו עיי"ש פירש"י ועי' בפ"א שם שם. ועוי' עיין להגאון חיד"א בס' פני דוד פ' לך לך בפ' וירק את חניכיו תלמידי רי"ת שהקי' כמו כן לרש"י ממ"ש כאן למ"ש פ' בשלח עיי"ש דמכ"ז נלמוד דלאו אורחים דרש"י למידק בזה וקי"ל עכ"ל נ"י. ולפהי"ר אכית אין לדמות שום אי מהדוגמאות שכתב זה ילא כתשובה רש"י דיומא דמ"ן ע"ב ד"ה התחיל מחטא כו' כדאמרינן במנחות כו'. אי מהא לא איריא. דהוי שפי' קאים כאשר עיניו יחזו ברש"י דמנחות ד"ה כעלקה דכי לסדייא דהוי לשון הורדה ועל מ"ש התוספות ישנים עיין להרי ש"מ ילחק ז"ל. גם את הרי גם את הני אתמיר לאו דוגמא שיא דהחילוק מדרש"י דיומא לדרש"י דיחזקאל. וגם מדרש"י דיומא לדרש"י דמשלי איכר כ"א בסברת השנין דוקא וגם לא רב המרחק ביניהם. אך בין דרש"י דמקץ לדרש"י דכתוס' וקהלת איכא ביניהו טובא בפי' המלות בעצמם וסתרי אהדדי. ועל ארבעה ליו אשיבנו דמ"ש הפר"ד ז"ל כבר דרך בזה הרא"ם ז"ל והש"ח ז"ל וסרי בחר בשדם ז"ל וכל אחד ישבוהו באופן אחר ועוי' דאעיקר לא זכיתי להבין דיק בזה שכי אחר הביאו דברי הפיר מרימוקי רי"ת וז"ל דמכ"ז נלמוד דלאו אורחים דרש"י למידק בזה עכ"ל דאדרבא מדמזיכן לגברא רבא כמוהו שהקי' כן יש ויש ללמוד להיפך דאין לנו לוי דלאו אורחיה למידק].

ס' ויגש

(**מהר"ו** ועלו א"א וא"א כה אמר בנך יוסף. יש לדקדק שהי"ל לקצר ולו' ואמרתם אליו שמני אלהים כו' ועויק בנך יוסף שכיהם למה לי ואחר מהם ליו נותר. ונלענ"ד עם מ"ש המפרשי' ע"ה ע"פ ויכירם ויאמר כתנת בני חי"ר אכלתהו פ"מ יוסף שיעקב היה מתמיה על שלאת בניו עם יוסף כי בשבאת הכתנת לא רצו להזכיר את שמו ואמרו הכתנת בנך לבד ת"א כתנת בני ח"ר אכלתהו ולא די לי שלער הזה אלא אף גם זאת טרף טורף שם יוסף מפיהם ואינם מזכירים אותו מרוב שנאתם אותו אח"ד ז"ל לכן עתה בהתוודעו אליהם הזהיר ואמר להם ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף רמז להם בנועם שיחו שלא יעשו כבתחלה שלא יזכירו את שמו. **המגיד**)

ס' ויחי

(**את** זה שלח אלי מע"כ בוקורישט יע"א העיר הי"ד הרב השו' כקש"ת **מתתיא אברהם צורמאני** נ"י וז"ל עתה אקום להביא מן החדש אשר נתעוררתי בשבוע שעברה בלומדי בסה"ק רבינו בחיי ז"ל בפ' ויחי בפ' ויקח יוסף כו' וז"ל שז"ל ושיתה הברכה שלא עליהם בסמיכה זו כאשר כתוב ביהושע ויסמך את ידיו עליו כדי שיאצל רוח הקי' על הנסמך ומזה הענין היתה הסמיכה בזמן החכמים עכ"ל מזה נשמע דס"ל לרבי' ז"ל דענין סמיכת החכמים בכל דור ודור היה בסמיכת ידים ממש ע"ד שסמך מרע"ה את יהושע והוא שלא שהוא הפך תלמוד ערוך בפ"ק דסנהדרין די"ג ע"ב דאיבעיא להו אם סמיכה בעי בידים ומסיק דסמכי' לשו בשמא דקרינן להו רבי ויהבינן ליה רשותא למידן דיני קנסות עיי"ש וכן פ' הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' סנהדרין ה"ב כיעו"ש ואין להסתפק ולומר דכונת הרב דוקא על הזקנים הנסמכים מפי יהושע דאז היה עי' סמיכת ידים ממש. וכדמשמע מד' הרמב"ם שם ה"א דאז משה קאמר ובזה היתה סמיכת בזמן החכמים משמע לעולם וכל חכמים במשמע וצעת ל"ע ופוק חזי השם בנית תדרשך בס' הגאון מהרלב"ח ז"ל בס' הסמיכה שהאריך בדין זה. אשר תרופה עיניך בדבר הזה ותי' ליע עכ"ל נר"ו.

ואת תשובתי אליו

אם יראה בעיני אדוני נוכל לפרש כונת הרב ז"ל שלא יושב מש"ס דסנהדרין דכותבו לוי שמזה הענין שהיו כוהנים לסמוך בידים כדי להאציל על הנסמך רוח הק' מזה נשתרבב שם **סמיכה** בזמן החכמים, הגם שלא היה בידים עיין רע"מ סנהדרין פ"א משנה ג' דאצי"ב את סייך לשון סמיכה בענין כתיבת כתב תעודה להקרא בשם רבי אם אין ידים עסקיות אלא עכ"ל דכיון דמתחלה היו נוהגים כן כמו שמצינו ביהושע הורגל שם זה אף בזמן החכמי' זה כ"ל בכונת דברי הרבים ז"ל ואם יבחר בו יקריב אליו עבדו. הצעיר

ראובן אליהו ישראל ס"ט

ס' שמות

ויפן כה וכה פירש"י ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה ע"כ וז"ל המדרי ראה נרוחיק מה שעשה בבית כו' אמר ודאי זה חייב מיתה כו' ולא עוי' אלא שבא על אשתו של דתן על כן חייב הריגה כו' ע"כ כי הרי ידי משה ז"ל וז"ל וקי' להבין כי מי הגיד למדרי זה שהיתה אשתו של דתן ואין זה אלא דברי נביאות וכ"ל שלא"ל תיבה אשת שלדתן פי' לפי דת שלשון פי' דין של ב"נ חייב הריגה ע"ז ונתהכי ע"כ שמשברים שלא שכו הגירסא ואולי הניחו לי מקום להתגדר עכ"ל. ואחרי המחי"ר עלבד שהוא דוחק גדול לגרום כן שאם כדבריו למה לא אמר תיבה שלדתן גם בתחלה על ההריגה דמאי שנא הריגה מניאוף תמיה לי איך תמה עיכ המחברים בלי ראות דברי היפ"ת ז"ל שהוכיח במיסור דזאת הייתה אשהו של דתן. ועיין לשרי מלאכת הקי' ז"ל שכי וז"ל ושלומית זו הית היתה אשת דתן כמ"ש מוהרמ"א בס' במדבר ע"כ ולא זכר של שהם דברי המדרש.

ס' בא

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. איתא בש"ר פט"ו בארץ מצרים למה אינו אומר במצרים אמ"ר חנינא אמר הקב"ה כתי' בחוץ תעמוד אף אני אעשה כך בא"י גלא במצ"ים וכן אמר משה כצאתי את העיר ע"כ הרב דרוש שמואל אשר בס' לקט שמואל כי בס' יתרו ע"פ והיתם לי סגולה וז"ל מקשים איך הלך הקב"ה למצרים ליקח משכון מתועבה שלא כתי' בחוץ תעמוד דהשילך המלוה לבית הלוה יקח משכנו ותי' כי לי כל הארץ עכ"ל. וזה הוית לכמוהרד"א ז"ל בס' תהלה לדוד ח"א דקכ"ח ע"ד שהקי' עליו דאשתמיט מיניה מדרש המי' שאמר בפי' שעל טעם זה דישראל היו חשובים לפני פרעה כחוב ופרעה היה הלוה ואמר קרא בחוץ תעמוד ע"כ הוכרח הקב"ה שלא ליכנס למצרים ממש כי אם בא"מ ועל מה שהיה במכת בכורות נכנס הקב"ה במצרים ממש אלא הפסח. לע"ד עפ"י הדין שאם הגיע זמן הלואה יכול שליח ב"ד ליכנס כו' אח"ד ז"ל ועפ"י דבריו ז"ל כללו בכה יסודו שם בדקנ"ו ע"א דלפי ד' רז"ל שאלו ישראל שבאותו הדור היו כתובים ביד פרעה כחוב גמור וכו' ובזה פי' המשך הכתובים בס' שמות ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים.

ועמר הס"ר אכי לא ידעתי איך כי על המדרי הנז' שאמר בפי' דישראל היו חשובים לפני פרעה כחוב ופרעה היה הלוה ואמר ק' בחוץ תעמוד כו' מה שלא פורש במד"רי
כי

כי אם בחוץ תעמוד והיכי שייך בזה מלוה ולוה. וכי הקנית כ"י כתבה לישראל לפרעה בתוי הלואה ושלא פרעה משליו קם מלך חדש ושעבד בהם ועי"ה אותם. גם מ"ש קודם שהביאו המדרש הנז' שהפי' בא ח"ל עו"ן מ"ש במד' (פ' וישלח והכ ד' רש"י ז"ל) וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב ע"כ. גם בזה לא ידעתי כוונתו דהאי חוב אינו צודק כאן כיון שהוא חובו של אברהם אבינו ע"ה ולפי דרכו אנו עסוקים בחוב פרעה. ונה מ"ש בדרוש שמקשים שלא כתי' בחוץ תעמוד דהשילך המלוה לבית הלוה יקח משכנם לאו למימרא על ישראל שביד פרעה שיש בהם דין מלוה ולוה. אלא מפי' טעמא דקרא דבחוץ תעמוד. גם מה שהעתיק את דברי הדרוש תיבת משכנם פעם ושתים לשתי תיבות משו' בית אהמ"ר לא דק והיא גרמא לו להוליד שם ב"ח ואיך לא ראה דברי תוספות ז"ל שהקשו ע"ד המדרש מה ענין זה לזה וכל מה שיש לדקדק בו ובא אל הישוב וכה אמר מר בכוונת המדרש והביא ד' הרי ידי משה בקילור שנחמי' כתב הי' עמהם כדין ב"ח העומד בחוץ שעיקר הטעמים בזה כדי שלא יעניטנו במיעוט נכסיו וכמ"ש בפ' המקין כו'. וכן הש"ח בתמי' לא החמיר בעונשן ובשלא אבו שמוע נכנס והחמיר בדינן כמי שלא יוליש מנוטו דודאי יכנסו לשעבודו בע"כ אמ"ד ז"ל ועיש"ב ואין הי' אלא שאם הוא ז"ל היה רואה דבריו לא היה בונה בנינו על יסודו.

מן הכבשים ומן העזים ליתא במכילתא מזה בפ"ע ומזה בפ"ע אתה אומר כן או אינו אלא שיביא משניהם כאחד ת"ל ואם מן הצאן קרבנו מזה בפ"ע ומזה בפ"ע וה"ד ק"ו ומה אם עולה מרובה כשרה להביא מין א' פסח הקל לא"ד שיביא ממין א' מה ת"ל מן הכבשים ומן העזים מזה בפ"ע ומזה בפ"ע ע"כ. כי הרי משמע שלגבאי ז"ל בפי' להגדה דליו שוע"ד וז"ל וכי דלא אצטרי' לאתויי מלתא דק"ו אלא לכי יאשיה דאית ליה בכל דוכתא וייו לתוסיף. אבל לדידן דקי"ל כרי יוחנן דס"ל וייו לחלק כמ"ש כל הפוסקים ז"ל כו' לא אצטרי' ק"ו ומקרא גופיה דרשי' מזה בפ"ע ומזה בפ"ע עכ"ל ואהמ"ר אנכי לא ידעתי מאי דוחקיה לאוקומה כרי יאשיה ודלא כהלכתא מאחר דמדיה לן הכא הוא הריטב"א ז"ל בפי' למכילתא וה"ד הרי בני מ"ו ז"ל בפ"ע ה"י שהליד שלא אמר ר' יוחנן וייו לחלק אלא בדבר שיש בו מניעה כגון לא תחרוש ולא תקלל וכיוצא. אבל באומר שיעשה לפי או שיתן ודאי שיעשה לכי משמע ולא מיפטר בחד מינייהו ע"כ וא"כ הך דהכא שלוחו הקב"ה שנקריב ק"פ וכן כתי' מן הכבשים ומן העזים אתיא שפיר כפ"ע והיה צריך להביא משניהם ולזה אצטרי' שפיר לק"ו למפטרי' בא'.

הן אמא דמזיכא ליה לפרי גופיה ז"ל שם בקונטר' מע"ל דע"ז ע"ב שהביא ד' הריטב"א ז"ל הללו והלי"ע מכמה דוכתי דמשמע היפך כלל זה. אמנם הרואה יראה לפרי ליתודי הי' ז"ל ליתור ס"ב שהביא הפרי לשון ערומים בלשוי הראשים די"ב וי"ד שגם הוא ז"ל הרגה לתקי' ע"ד הריטב"א ז"ל והוא ז"ל עלה מן הישוב בטוב"ע עיש"ב ויש להרבים עליו ז"ל שלא ראה ד' הרי כמוהרי"א במערכת לשון.

והכתי כל בכור בא"מ מאדם ועד בהמה. וכ"כ בתהלים ס"י קל"ה שהכה בכורי מצרים מאדם ועד בהמה יש לדקדק דהך לישנא מכאן ועד כאן לא שייך אלא בשים אמצעי ביניהם ובגון מ"ש עוד שם בפ' בא מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי וכ"כ עוד מבכור פרעה כו' עד בכור השפחה שפי' הוא מן החשוב שבכלן עד הפחות וכמ"ש רש"י ז"ל שם. שיש בשני ביניהם וכן מגדול ועד קטן וכן ע"ז הדרך. אבל כאן שאינו אלא אדם ובהמה דוקא לבכוריהם ואין מין אחר ביניהם לא שייך אלא אדם ובהמה ובעת לא מצאתי ישוב לזה.

ס' בשלח

(**ויאר** את הלילה פירש"י ז"ל וז"ל. ויאר עמוד האש את הלילה לישראל כו' והחשך של ערפל לצד מצרים ע"כ ועיין ש"ח. קי"ל דבתהלים ס"י קל"ו ע"ש וליל"ה אור בעדני לא הבדיל בין אור לחשך שכן פי' שם וז"ל והלילה יהי' מאפיל לנגדי אור זה לשון אופל הוא כמו כו' וכן ויאר את הלילה ע"כ. **המגיה**)

(**וחמושים** עלו בנ"י וכו' ליתא בילקוט וז"ל אין חמושים אלא מזויינים שנא' ואתם תעברו חמושים ומלמד שהיו מזויינין בחמשה מיני זיינין ע"כ ק' מאי נפ"מ אם היו הי' או חמש או יותר ולענ"ד נר' לפי בהקדים מ"ש הרי גבעת שאול ז"ל בפרק זה כי להיות עבדות ישראל במצרים גדול ועצום בכל חלקיו נתחלף השעבוד מה שלא היה כן בכל הגליות אחריו על כן הולך להיות הפדות והגאולה בכל התנאים המתחררים והמתאמצים בפדיון הסוא כל הסבות אשר אפשר להמצא בפדיונו של עבד כדי שיגבירו שיחור הסבות האלו ביחד לגודל הסבות אשר ישינו וכמו שמצינו בפדיונו של עבד שי התנאים המתחררים וזהו. א) השלום זמנו המוגבל אשר עליו נמכר או שישדם אליו התורה שהוא שש שנים. ב) בבא שנת היובל. ג) כאשר ישלחנו אדוניו מאתו וישחררנו ברצונו אף קודם שהגיע זמנו. ד) במיתת האדון. ה) כאשר תשיג יד העבד ונגאל כמו בן היו גם בגאולת ישראל ממצרים נמצאו התנאים האלו הן כי הגיע זמן היובל והן כי נשלם הקץ הקצוב ד' מאות שנה. והן שנתן לבו פרעה רשות והן שמתו המצרים. והן כי השיגה ידם ונגאלו. ובכן יצאו בכח מפורסם וגדול ועיכוח מוסלם בכל חלקיו אחר"ד בקילור ועי"ש שהאריך. ומעתה לנכוח זה אמר הילקוט שהיו מזויינין בה' מיני זיינין רמז לה' מיני הפדיון הנ"ל שבכל אחד היה חשוב ככלי זיין להגן על עצמם ולצאת משעבודם הקשה וכמ"ש הרי שמ'. **המגיה**)

ס' כי תשא

וירא אהרן ויבן מזבח לפניו פרש"י וז"ל ומדרשו בויק"ר דברים הרבה ראה אהרן ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו וזהו ויבן מזבח לפניו. ויבן מזבח לפניו ע"כ וק' דזה סותר למ"ש אח"כ מ"ש רש"י ממחרת וכו' וקומו לצחק ח"ל. לצחק יש במשמע הזה ג"ע כמ"ש לצחק בי וש"ד כמ"ש יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו אף כאן נהרג חור ע"כ הרי דחור נהרג ביום המחרת ולא ביום שעשו את העגל. ועיין יפ"ת בשי"ר פ' מ"ב ד"ה וסגנו ולפ"ל שהם דרשות חלוקות.

ס' שמיני

פירש"י ז"ל ע"ש מבשרם לא תאכלו על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים ע"כ ודברי הם לקוחים מת"כ. ומזה הוי' לספר בוי"ר בא"ח כלל ג' סי' ט"ו דליכא קוע"ד שכי ח"ל ע"כ לא נתמעטו עורות ועצמות ודכוותייהו מדין איסור נבלה רק לענין לחייב מלקות על אכילתן אבל איסורא דאורייתא איכא יש בהם ודבר זה מתורתו של הר"ת למרכוסו שנפ"ד תני א"א כי ח"ל שאוכל מנבלת וטרפה או מבהמה וחיה טמאים מן העור והעצמות ומן הגידין ומן הקרנים ומן הטלפים ומן הצפרנים של עוף וכו' אע"פ שהוא אסור הרי פטור מפני שאלו אינם ראוים לאכילה ואין מצטרפין עם בשר לכזית ע"כ. ונראה שכוונתו של הרמ"ל שליכך דין העצמות עם הבשר להודיענו חי' בזה ובזה דעצמות אע"ג דלא חזו בכלל לאכילה ולא ינלכן עמם דם כשיאכלו מ"מ יש בהם צד איסור ובשאר הפלוקות הודיענו דאע"ג דחזו קצת לאכילה כיון שמחוברין לגוף מ"מ לית בהו איסור לאו עכ"ל כי עפ"י ד' הרי ז"ל הללו כמה קטע תמיהתי של הרי' בשר בשדה ז"ל ע"ד הרמ"ל הללו דלמה תלה טעם האיסור בעצמות מפני שאינם ראוים לאכילה דאפי' אם הם ראוים לאכילה כגון בשהם רכים פטור שהרי מנשים כתי' ע"פ"ב והל"ע ולפי' לדברי הרי בוי"ר ז"ל לק"מ דנקט טעם זה להודיענו

להודיענו כמה דאיקרא דאמצעי דלא הוי כלל לאכילה יש בהם איסור מה"ת ולאו למימרא דדוקא כשאינם ראוים לאכילה הוא דפטור.

תנור וכירים יותץ

את זה שלח אלי מוה"ר הגאון מהר"ר יצחק כה"ו מעיה"ק ירושלים ת"ו וז"ל ולפרק בדרך ההגנה אמרתי אזכרה מה שראיתי בספרי חכמים ס' שיחי ע"פ תנור וכירים יותץ שכתב מטעם ע"י השמה דאפ"ה דין כלי חרס עליו וזהו תימה דכלי אדמה אינו מטמא וכמ"ש במס' כלים והתנור וכירים הוא ע"י הסק כמבואר במס' כלים ולא ע"י השמה. גם במ"ש השי"ת על אוכל טמא אחרים ע"ש שהבין שמטמא לבני אדם. וגם מ"ש עוד שם בסופו דהוא דבר תמוה יראה בפי' באר בשדה דאין בידי או בספרי' אחרי' שם נגנזו מזה עכ"ל כה"ו.

זאת תשובתי אליו

על תמיהתו הראשונה על השי"ת ז"ל. הנה הדיוט מזינא הדי הרי הם מהרא"ם ז"ל ביתר ביאור וקיים וכו' במ"ש בהמ"ל פי"א מה"כ. ואף שהרא"ם לא ביאר שנשתנים אותם בחמה הרא"ם ז"ל הבין כן בדבריו והרי ע"ז ז"ל בפי' דברי דוד הביא דברי הרא"ם אלא שכי ולא ידענא מה חילוק יש בין זה לזה אידי ואידי ע"פ כ"כ ע"כ והאמיר המ"י נגור דהכים הוא כ"ח שם בהריסה בכבשן דבלא"ה אין לו שם כ"ח והתנור וכירים הם נעשים מבלי שריפה בכבשן ולזה חילקם הכתוב. גם הרי ק"א ז"ל בפי' שמיני פי' יו"ד עמים בח"כ הי' הם כ"ח שנגמר מלאכתו אף הכיר כו' כי על התנור דנגמר מלאכתו הוא לרותו בכבשן או שמיבשו בחמה והפסק הוא דבר שון שמלאכתו ע"ש. אלא להרא"ם הוה ק"ל שלא היו מצרפין בכבשן אלא בל עשיתם לא היה אלא בחמה ומה שתמה אדוני דא"כ הוא כלי אדמה ואינו מיטמא אהמיר כי לוי בפסיפוי דדוקא בשהוא טיט ולא נצרף קרוי כלי אדמה וכמ"ש הרי ק"א שם שיו ח"ל. אי מה כ"ח כלוי כוי אם כ"ח אינו מטמא עד שיקרא שם כ"ח והוא עד שיצרף בכבשן שקודם זה הוא כלי טיט ואדמה ולא ישול עליו שם חרש ע"כ. אבל השכרף ונשפך באופן שיהיה הרי הוא כ"ח ולפיין מר בתקיבלא ליו"ע דל"ב על שבר של חרס שכי שבך שיש מכניסם וכו' בדרך שמיבשין אותו היום נשמש ומתקנין אותו.

עוד כי אדוני הי"ו וז"ל. גם במ"ש השי"ת על אוכל טמא אחרים ע"ש שהבין שמטמא לבני אדם. וגם מ"ש עוד שם בסופו דהוא דבר תמוה ע"כ. הן אמת שבמ"ש בשם אלאתי דמשמע שאוכל מטמא אדם הוא תמוה שלא מצינו כי אם שיש בו שם טומאה מדרבנן ולא שם טומאה. וכבר ראיתי להרי באר בשדה שכי וז"ל עמ"ש מוה"ר על השי"ת ודבריו מגומגמים ע"כ ואין אתנו ה' משכיל לדוד לראות מ"ש בזה. אמנם מ"ש אדוני עמ"ש בסופו דהוא דבר תמוה עמו הסיר כרי לע"ד דאין כאן תמיהה שהרי כ' הרא"ם ז"ל ע"ד רש"י דפרושו דהכינן מתילת יטמא הוא כמשמעו לקבל טומאה כאלו אמר טמא הוא ותני לטמא אחרים מדלא כתיב טמא אלא יטמא והשתא שפיר קאמר הרי השי"ת דהע"ד שאין אוכל טמא אוכל מה"ת יליף לה מדלא כתיב טמא אלא יטמא כיון דמשמעו הוא לקבל טומאה הוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים רק אין דבר שלמיה דמר יקנא לעילא מן דרגים כאוין הרמה וכנפש ותאן ה"ס שמשתיר בעדו לאל שעבד ישראל. הצעיר

ר"ח ישראל ס"ם

פ' מצורע

עיין בפי' באר בשדה בד"ה לפני ה' מחקי על מ"ש בתוספתא

והביאה הר"ש ז"ל בפי"ד דנגעים על המצורע שאינו יכול להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו דם חטאתו ואשמו. ותמוה שלא ידע פירושו שהרי לא אשכחן בשום מקום שזורקין עליו דם השעטה והלא"ע ותמהני טובא עליו דהאמר הר"ש ז"ל שם כבר כתב בפי' וז"ל חוץ מזו בפ' כל הפסולין בזבחים אמרו לה כו' איך לא ראה עיקר דהפי'. אף שם בזבחים ד' נ"ל פירש"י ז"ל בד"ה עד שיזין עליו הכי וז"ל לא עליו ממש קאמר שאין כוהן על גופו אלא דם האשם אלא שזורקין בשבילו דם חטאתו ודם אשמו עכ"ל:

פ' נשא

לעבוד עבודת עבודה ראיתי להגאון בעה"ח ז"ל בפי' ערכי לב ח"א דל"ח ע"א שכ' וז"ל ואגב ק"ל בפירש"י ז"ל בפי' לעבוד עבודת עבודה. דהיינו השיר במצלתים וכנורות שזה אינו כ"א למ"ד עיקר שירה בכלי דלמ"ד עיקר שירה בפה לא מיקרי עבודה כי אם שיר בפה והרי כל הפוסקים ז"ל פסקו עיקר שירה בפה שכן נראה מעיקר הסוגי' כמ"ש בספרי הק"ל ש"ס סי' ל"ד וגם קצתי דמדי רש"י בש"ס נראה דס"ל כמ"ד עיקר שירה בכלי והמהתי ע"ד ונדחקתי להסכים דבריו שגם הוא דעתו דעיקר שירה בפה. והנה בעת ראה אני מדי רש"י ז"ל אלו שדעתו כמ"ד עיקר שירה בכלי וצ"ע עכ"ד. ואחרי כ"כ לע"ד המעט הוא כדי דלקיים דכוונת רש"י ז"ל באומרו הוא השיר במצלתים וכנורות לאו דהשיר השיר בפה היה ג"כ במצלתים וכנורות ומדברי התו"ח ז"ל כדי שהבין כן בדברי רש"י הכי וז"ל כלוי בזמן שהכהנים היו מקריבין כו' הלויים היו משוררים ומנגנים במצלתים וכנורות כו' ע"כ ולשון משוררים ש"ך בפה ומנגנים הוא בכלי וכ"כ הרי בגופיה ז"ל שם במקו"ל דכ"ש ע"ד על מה שכתוי בעזרא והמשוררים וז"ל א"כ י"ל משוררים בפה הוו והיינו דקרי להו משוררים ע"כ וא"כ רש"י ז"ל על שניהם הוא מדבר על שירה בפה ובכלים ועוי דאעיקר דברי רש"י לקוחים ממה מהפסיקתא וכמ"ש איהו גופיה ז"ל שם בדי ל"ד ע"ד אחר שהביא ד' רש"י ז"ל כי וכדבריו איתיה בפסיקתא כי מן הגלל לא זכיתי לראות מ"ש כאן אחר שכי והרי כל הפוסקים פסקו עיקר שירה בפה וז"ל וגם בפסיקתא דרי"ש ל"ש לש"כ בפה ולכאורה דבריו ז"ל קשה כינוו ולא נמצא אימי פ' פסיקתא לראות עיקרן של דברים.

פ' בהעלותך

פירש"י ז"ל ע"פ ובני אהרן יתקעו וז"ל יתקעו במקראות ובמסעות שאלו ע"כ נראה דכוונתו ז"ל לפרש דהך קרא דובני אהרן הוא ע"ד חני וסדר מהרש"א דבחמי' כתי' עשה לך שתי חצוצרות כסף ותקעו בהן כו' ולא פירש מי הם התוקעים וסדר מהרש"א ובני אהרן יתקעו ולאו מלתא באנפי נפשה הוא. וגם קאי קרא עמ"ש אחריו וכי תבאו מלחמה כו' וביום שמחתכם כו' באופן דהך קרא קאי לפניו ולאחריו והולכתי לפי דבריי פשוטיי לאפוקי מ"ש הרי בא"ב ז"ל בכוונת דבריו דלא קאי הך קרא אלא דלעיל ולא לקמיה דוכי תבאו כו' וביום שמחתכם בתקיעות שאלו לא בעינן כהנים ולדידי אחרי שמסייע לא שמיע לי. גם מה שהלא לבוכים כן מדברי רש"י ז"ל בריש דל"א בד"ה כולהו בחד שבתא כו' גם בזה לא סבירא לי דמ"ש בסוף הגבור ובתקיעות חצוצרות לא משוי דכתב בריש אמרי להו שלוים והיו חולקי' כו' מכריסכו לומר דגם מ"ש ובתקיעות חצוצרות קאי על הלויים כאמור בריש דאמר דכל כוונתו ז"ל אינו אלא לפרש איך היו נחלקים השמנה פרקים לזה קאמר שהיו נחלקים בנעימות הקול כו' ולפ"ז דחצוצרות הוו בכהנים. ומה גם אחרי כאות ד' רש"י ז"ל גופיה בסוכה דנ"א ע"א ד"ה למחללים ולמשוררים כו' שנראה מדבריו ז"ל גם דהחצוצרות לא היו בכלי שיר וכמ"ש הגאון מהר"ל חיון ז"ל בס' דפ"ז ע"ב. דמוכרחים אנו לפרש כן כי היכי דלא לסתרו ד' רש"י ז"ל

וא"כ

וא״כ ממילא אזדא לה תמיהתו ע״ד רש״י ז״ל מהספרי ומדברי הירו״ם ותמהני תמיד דבשלשה מקומות הכהנים תוקעים משמע גם מה שתמה ע״ד הרמז״ל בפ״ג מהי׳ כלי המקדש לא ראה להגאון חק״ל ז״ל שם שכבר עמד על דבריו ועיין בס׳ אס״ל ח״ב ד׳ קל״ב .

ס׳ שלח

ויאמר ה׳ סלחתי כדברך. פירש״י ז״ל בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה׳ כו׳ הרא״ם ז״ל וז״ל לא כדברך שאתה אומר ועתה יגדל נא כח ה׳ שסמיך לו דא״כ כדברך למ״ל מאחר שאמ״ל סלחתי למדרו שהוא כדבריו עכ״ל. וכזה הוית להרי למא דוד ז״ל שבי עליו וז״ל ואין דבריו מוכרים דלי קאי אמבלתי יכולת כמי קי׳ כדברך למ״ל דכיון דאמ״ל סלחתי ממילא שהוא כדבריו עכ״ל ועמו הס״ר כלע״ד דלדקו די׳ הרא״ם ז״ל ורוכתו לו׳ דכיון דמשה אמר סלח נא כו׳ אם ע״ז קאי דבר ה׳ כיה די לו׳ סלחתי שהוא לשון נופל על הלשון שאמ״ל סלח נא ומדאמר כדברך מיותר מוכרח שהוא היה מתכוין לאפוקי זה לו׳ שהסליחה היא על מה שיאמרו מבלתי יכולת ה׳ וכמו שכן ראיתי לסרי שים ז״ל שפי׳ כן ואיה גופא היא כונת הרי ז״ל אלא שבא בקצרה והב׳ תירוצים שפי׳ הרי ז״ל ע״ד רש״י עיין לסרי כסלת יעקב ז״ל שקדמו .

ס׳ פנחס

(**שאו** את ראש כו׳ לבית אבותם. פירש״י ח״ל על שבט האב יתיחסו ולא אחר האם ע״כ כ׳ הרא״ם ח״ל פי׳ ולא אחר שבט האם והולרך לזה שלא תאמר על משפחת האב יתיחסו ולא על משפחת האם כו׳ מאי כשקיא אם יתיחסו הבנים אחרי משפחת האב או אחרי משפחת האם והלא שתיהן יחד משבט א׳ הם. וכונת הכתוב בענין זה היא רק לדעת מנין כל שבט ושבט לא מנין כל משפחה ומשפחה כמו שנראה ממנין השבטים כו׳ ע״כ וכ׳ הרי״ב בשם ז״ל וז״ל ולא קאמר (רש״י) אחר שבט האם לו׳ לך דאפי׳ אם האב והאם משבט א׳ הם אפ״ה על האב יתיחסו ולא אחר האם כו׳ ולע״ג דעיקר המנין הוא לידע מנין כל שבט ושבט וכיון דהאב והאם שניהם משבט א׳ הם מאי נפ״מ אפ״ה משפחת האם אינה קרויה משפחה דקרא כתי׳ למשפחותם לב״א. והרא״ם כ׳ הפך ממ״ש ודבריו צ״ע דהא ילפו חכמים מדכתי׳ למשפחותם לב״א דמשפחת האם אינה קרויה משפחה עכ״ל. ולהמ״כ לא ידענא מאי קאמר דהכי דלענין יחוסה משפחת האם אינה קרויה משפחה אך כאן דאינו רק לדעת מנין כל שבט ושבט מאי נפ״מ להזכיר בעת המנין שלא יתיחסו הבנים אחרי משפחת האם דאזהרה זו אינו שייך כ״א לעת חלוקת הארץ ועיין מ״ש הרא״ם ז״ל בס׳ במדבר ע״פ למשפחותם לב״א כפים בסדרין בביאור יותר וזה תימה על הרי ז״ל דלמה הניח קושיתו עד הנה ולא שם אל במדבר סיני כיון דמהסוא קרא גופיה הוא דיליף הש״ס דמשפחת האם אינה קרויה משפחה אלא דלעיקרא אין כאן קושיא כלל ודברי הרא״ם ז״ל לדקו מאד וכמ״ש .

וראיתי בס׳ ש״ר ליום השנה כ״י למוהרי״ט ז״ל צ״ם קדם ידיד בקדר זה שכ׳ ח״ל כתב רש״י על שבט האב כו׳ וקי׳ שהרי כבר נאמר ברים ס׳ במדבר למשפחותם לב״א ופירש״י שם מי שאביו משבט א׳ ואמו משבט אחר יתיחס על שבט אביו וא״כ הא תו ל״ל לבית אבותם הכא לו׳ ולא אחר האם ועיין להרא״ם ומ״ש עליו הרי כמ״י ז״ל ולכי בעניי נ״ל ליישב דהתם ודאי לבית אבותם בא להשמיענו שיתיחס ע״ש אביו ולא על שבט האם והכא לאשמועי׳ אתא דאפי׳ כשהאם כמי היא משבט אביו אך היא ממשפחה אחרת שלא כאמר בין במנין זה בין במנין זה הכל עולה והולך אל מקום אחד במספר השבט עצמו לז״א לבית אבותם לו׳ דאפי׳ במשפחותי׳ כלך אחר האב ולא אחר האם וזהו מ״ש רש״י על שבט האב יתיחסו ולא אחר האם פי׳ אף שהיא כמו אמו משבט לא יהיה נמנה למשפחת האם ובזה נראה שיכוי לשון של רש״י מהתם ליתבא כמבואר כנ״ל וכיונתי לדעת הרא״ם ז״ל ואין עמס בקושית הרי נחי׳ כמו שיעו״ש וק״ל עכ״ל. ולהכי השעוע לא זכיתי לפתור חידתו זאת דהוא כתב הפך הרא״ם ואומר שכיון לדעתו ועוד דמאמר דהרי בריסא ועיין להרא״ם אין לודק לו׳ וכיונתי לדעת הרא״ם והוא פלאי ולקו׳ הרי כמ״י עיין תועפות ראם בחטיריו וחו״כ למהרמניק ז״ל. **המגיה)**

ס׳ ואתחנן

כי מי גוי גדול כו׳ כה׳ אלהינו בכל קראינו אליו אפשר לרמוז בהקדים מ״ש המפרש״י מהם הרי כנפי יונה ז״ל תנן מתיבתא היא נרקיע במדא שולכים בתר הכתיבה ושיא נקראת מתיבתא עילאה ומתיבתא דמטיט היא מתיבתא תתאה ובמתיבתא תתאה הולכים בתר הקריאה ותמן תנינן בפסחי׳ דק״ע אמר רשב״ל מאי דכתי׳ וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתי׳ זה ידו של הקב״ה שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בע״ת מפני מה״ד ופירש״י שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר וא״כ אם הולכים בתר הכתיבה ודאי מוכרח דהקב״ה מקבל שבים ותשו׳ מועלת שבל אם הולכים בתר הקריאה א״כ קרינן וידי אדם דקאי על המלאכים ואין להוכיח דהקב״ה מקבל שבים ובמתיבתא תתאה הולכים בתר הקריאה לכן הוא מתנגד לקבל תשו׳ עכ״ל כמלינו למדים דהתשו׳ תלייא בפלוגתא אם יש אם למק׳ או למסורת והקב״ה כ״י תופס השיטה כמתיבתא עילאה דיש אם למסורת וידו כתי׳ ופורס אותם תחת כנפי החיות ומקבל אותנו בתשו׳ :

מעתה זה יהיה רמז הכתו׳ כי מי כו׳ כה׳ אלהינו בכל קראינו אליו וכלו׳ דאף שאנחנו קוראים בקריאת וידי אדם הוא כ״י סובר כמתיבתא עילאה ומקבלנו בתשו׳. ואפשר שזה יהיה ג״כ כונת המאמר בברכות ד׳ כ׳ אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה כתו׳ בתורתך אשר לא ישא פנים והלא אתה נושא פנים לישראל דכתי׳ ישא ה׳ פניו אליך אמ״ל וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתו׳ ואכלת כו׳ והם מדקדקים עד כזית ועד כביצה והוא שהמלאכים הללו הם מהמתיבתא תתאה דס״ל אם למק׳ וידי אדם קרינן והם המלאכים וליכא הוכחה מכאן לתשו׳ וע״ז אומרים לפני הקב״ה היאך אתה נושא פנים לישראל לקבלם בתשו׳ ומאין סיד״ס ייד לפושעים לקבלם בתשו׳ וע״ז משיב להם בלי תימה וכי לא אשא פנים לישראל וכלו׳ ולאו ק״ו הוא אם הם הרואים כתו׳ בתו׳ ואכלת ושבעת אפ״ה מדקדקים על עצמם לברך ע״כ וע״כ אף שאין שום רמז בתו׳ הכא שבתו׳ המסורת אינו דין שאקבלם בתשו׳ כדמשמע מהמסורת ודוק .

ובך בחר ה׳ להיות לו לעם סגולה מכל העמים כו׳ אפשר לרמוז עפ״י מ״ש הרי המפו׳ ז״ל בס׳ ברכת מועדיך לחיים ח״ב דקיו ע״ב על מק׳ שבי ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים כו׳ דמלת בחר הוא נוטי׳ ביושם חי״ם ריסמנית ובא לרמוז למ״ם נבילת דל״ב דבישראל ימצא ג׳ מדות הללו וע״י ג׳ מדות הללו אנחנו מכניעים לעמלק וגוברת ידיה כו׳ יעיי״ש. ומעתה זהו הרמז בך בחר ה׳ ליתן לך ג׳ מדות הללו להיות לו לעם סגולה כלו׳ בעבור היותו עם חב״ג כתרגומו משא״כ לכל העמים אשר ע״פ הסדמה .

ס׳ עקב

(**ונתתי** מטר ארצכם בעתו כ׳ השפתי חכמים וז״ל ולטעם כלשון ק׳ הי״לל בעתים כיון דכל הגילות שוים לכן קאמר די״א כו׳ ודבריו לא הבינותי דהיכת בעתו מיוסב על מטר שהוא לשון יחיד ואיך הי״לל בעתים ובס׳ בחקותי דאמר בעתיכם לי׳ נבנס אמר בעתם . **המגיה)**

פ' ראה

פירש"י ז"ל ע"פ אבד תאבדון וז"ל אבד ואח"כ תאבדון מכאן לעוקר ע"ז שצריך לשרש אחריה ע"כ כי הרא"ם ז"ל בספרו דאל"כ הרי זמני אבד תאבדון למ"ל ואע"ג דאיכא למימר דברה תורה כלשון בנ"א היינו היכא דמוכחי קראי וכו' ופי' שצריך לשרש אחריה הוא כמו ששנינו בספרי מנין אתה אומר שאם קצץ אשרה והחליפה אפי' יו"ד פעמים שחייב לקוללה ת"ל אבד ואח"כ תאבדון עכ"ל ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל שהרי שנינו בספרי וז"ל אבד תאבדון מנין א"א שאם קצץ אשרה והחליפה כו' ת"ל אבד תאבדון ע"כ ועוד שנינו שם אפסקא שאחריה ע"פ ונתצתם את מזבחותם כו' ואבדתם את שמם ר"א אומר מנין לקוצץ את האשרה שחייב לשרש אחריה ת"ל ואבדתם את שמם אמ"ל ר"ע וכי אני צריך הלא כבר נאמר אבד תאבדון ומה ת"ל ואבדתם את שמם לשנות את שמם ע"כ הרי מבואר שדברי רש"י ז"ל הם דברי ר"א האמורים בפסקא שניה והרא"ם ז"ל כנראה שלא ראה דברי הספרי האמורים אח"כ משמיה דר"א עד שהוצרך לדחוק ולפרש די' רש"י ז"ל שכ' מכאן לעוקר ע"ז שצריך לשרש אחריה שפי' ע"ש בספרי בפסקא ראשונה מנין א"א שאם קצץ אשרה והחליפה אפי' יו"ד פעמים שחייב לקוללה מה שאינו במשמעות תיבת לשרש שהוא לעקור השרשים כדי שלא תצמח פעם אחרת ולא עוד אלא שסיים בלשון הספרי ת"ל אבד ואח"כ תאבדון והרואה יראה שלא כ' בספרי אלא אבד תאבדון. משום שאין כוונתו אלא דמתיבת אבד משמע אפי' מאה פעמים ולא מתיבת תאבדון כנ"ל ובדיוקא הוא מה שלא כ' תיבת ואח"כ ותאבדון דרים ליה אח"כ ליעקר לשרש אחריה וכנ"ל ושו"ר דהך פלוגתא דר"א ור"ע איתא התם בפ' כל הצלמים דמ"ה ועיין בפי' מלאכת שלמה שהקי' שנה ממנו בעלם דברי הש"ס והספרי הנז' עד שהקי' לרש"י ז"ל ובפירוש תאן דכר שמיה כאלו הם דברים שבדה רש"י מלבו ועיין עוד שם לבכי כמי בדים ואבדתם את שמם.

שוב בא לידי ס' ספרי דב"ר וראיתי שכ' בפסקא ראשונה כמ"ש בספרי קצץ אשרה והחליפה כו' דמשמע דוקא אחר שהחליפה אז הפירוב לאבד אבל מעיקרא אינו חייב לחפור ולעקור השרש. אבל בגמ' אי' מכאן לעוקר ע"ז שצריך לשרש אחריה ובלשון הש"ס נקט רש"י זב תיקון והרא"ם לא ידע הא דספרין ולעדין דרש"י נקט כפי הש"ס כו' ואמ"ש השתא נראה דספרין נמי ס' כשיטת הש"ס דמיובא איכא לשרש אחרים עיד מיהו הכא לא יהי נחמי' כרישן לארץ כו' האיר ז"ל. ואנכי לא ידעתי מאמר דע"ר כזה מ"ש בספרי בפסקא שאחריה שהביא פלוגתא דר"א ור"ע האמורה בש"ס וכמ"ש איהו גופיה בדף שאח"ז לאתי אצטריך לאיסתפק ולמעבי בדעת הספרי אי ס"ל דח"ב לשרש אחריה אם לאו. וגם לוי דרש"י נקט כפי הש"ס כיון דמאי דאמר שנוי ג"כ בספרי ועיין בס' נא"ב מה שתמה על הרא"ם ז"ל ותרא"ה שגם מעיני דמר נעלם די' הספרי הנז' שאלו ס"ה רואה היה מקשה עליו עדיפא מיני' וכתיב בעניותין. גם מ"ש בכוונת די' רש"י ז"ל שכי אבד ואח"כ תאבדון לא שמיע לי שאין זה אלא דרך דרש ופשט דבריו אינו אלא כמ"ש שם בש"ס רדוף ואח"כ שריף ונפקא ליה לר"י בר יהודה מאבד תאבדון אבד ואח"כ תאבדון וכ"כ הרי ספרי דב"ר שם. (אמר המגיה עיין תוי"ר להרמבי"ק ז"ל מ"ש בזה וגם עליו יש לתמוה דנעלם ממנו די' הספרי והש"ס).

פירש"י ז"ל ע"פ כי ימכר לך אחיך וז"ל ע"י אחרים שמכרוהו ב"ד בגנבתו הכתוב מדבר ע"כ כי הרא"ם ז"ל וז"ל ותימא היכי משמע מכי ימכר ע"י אחרי' דילמא כי ימכר דומיא דונמכר לך שפי' ע"י עצמו וכו' ושמא י"ל דכהם כי ימכר מיי' אפרי' משמע כהאם בנין נפעל בכל מקום ע"י אחרים משמע מלבד מועטים וכו' ולכן גבי ונמכר לך דכתיב ביה כי ימוך אחיך ופי' ואמר ונמכר לך עכ"ל שהוא ע"י עצמו כמו ועשה. לא נאמר גבי כי ימכר לך שלא פי' כלום משמש כהאם כל בנין נפעל שהוא ע"י אחרים עכ"ל ולכאורה קשה עליו אלו עמ"ש איהו גופיה בפי' כי תבא דיש והתמכרתם שמ"ש רש"י ז"ל אתם תבקשו להיות נמכרים להם לעבדים וז"ל כי בנין התפעל יורה על המקבל הפעולה לעצמו כמו כו' ואלו היו מבירהן ע"י מוכריהן היה ראוי להיות ונמכרתם מבנין נפעל כמו כי ימכר לך אחיך כי ימוך אחיך ונמכר לך כי נמכרנו אני ועמי ועוי' וכו' עכ"ל. הרי דגלה לפרש קרא דכי ימוך אחיך ונמכר לך שהוא ע"י אחרי' הפך ממ"ש כאן שהוא ע"י עצמו והפך די' רז"ל בקי' אלא דאחר התבוננות נראה דלק"מ דמ"ש בפי' כי תבא על כי ימוך אחיך ונמכר לך שהוא מבנין נפעל האמת כן הוא ומשמעותו שנמכר ע"י אחרים אלא דמה שקדם הכתו' ואמר כי ימוך אחיך ע"כ לפרש בו אף שהוא מבנין נפעל שהוא ע"י עצמו וכמו שביאר דבריו כאן בפי' ראה וזה שאוע בכוונת דבריו לענ"ד. כי מן הביאור מה מאד אני תמה על הרי באר בשדה ז"ל שכי נשדכין וז"ל. וראיתי להרא"ם בפי' תבא דברי' תמוהים שכי דוכי ימוך אחיך ונמכר לך היא שנמכר ע"י אחרי' הפך די' ח"ל ול"ע עכ"ל ואנכי הרואה דאדרבא דבריו הם תמוהים דמלבד דכוונת דבריו ז"ל פשוטים הם כמ"ש עוד בה יש לתמוה עליו דלפי מה שהבין בכוונת די' הרא"ם ז"ל ה"ל להקי' שדבריו בהראי' כיתרו עם מ"ש כאן בפי' ראה שכי להדיא שהוא ע"י עצמו ואיהו גופיה סביא דבריו כאן לעיל..

וזכרת כי עבד הי' ה' פירש"י ז"ל והענקתי ושניתי לך מביזת מצרים וביזת הים אף אתה הענק ושנה לו ע"כ והרי הרא"ם ז"ל בפרשת דברים דף ד' ע"ב כי וז"ל. וכו' דזה יוצא עם מ"ש בספרי הענק תעניק כו' וזכרת כי עבד הי' נלמ"ע כשם שאני שהענקתי לך במצרים שהאי' ויכללו אינו אף אתה הענק תעניק לו ע"כ ובפי' רש"י וזכרת כי עבד הי' והענקתי ושניתי לך מביזת מצרים וביזת הים אף אתה הענק ושנה לו. הן אמת שדי' רש"י הללו דרוש הענק תעניק לו שיעניק וישנה לא ידעתי פי'. גם בהר"ן לא מצאתי רמז לדין זה ומהשוני' דפ"ק דקידושין די"ז כי הפך מזה דאמרי' אסר בכך הוא כו' הכי דרבויי' דהענק תעניק אצטריך לוי' דאפי' לא נתברך הבית בגללו דמעניקין לו ונראה דס"ל דברים ככתבן כו' אמרינן התם דלדידיה מ"ד הענק תעניק לו משום דהוא כלשון בנ"א הכי דדרשא הנז' דרש"י דיעניק וישנה לא אתי לא כרבנן ולא כראב"ע ודי' רש"י ז"ל לא"ת עכ"ל.

ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו הדא דמי הגיד לו שדי' רש"י הם מכפל הענק תעניק שהרי אין די' רש"י אמורים אלא ע"פ וזכרת ועוי' דאע"ק מה לו כי יזעק על רש"י ז"ל מאחר שדי' רש"י הם לקוחים מהספרי וכן כתיב שם וזכרת כי עבד הית נלמ"ע הענקתי ושניתי לך אף אתה הענק ושנה לו מה במצרים כתי' לך ברוחב יד אף אתה כו' נשנה בכסף זו ביזת מצרים ואנצוותיה כו' זו ביזת הים כו'. הרי מבואר שדי' רש"י ז"ל הם מהספרי ולא מכפילא קרא דרים כמ"ש הוא ז"ל וכ"כ להגאון מלבי"ם ז"ל שפירש די' הספרי שכלי זהב ובגדים שלקחו ממצרים הי' נשכר העבודה וזה הענקתי לך ושניתי לך ובאמת אין מחויב להעניק ולשנות שמ"ש הענק תעניק דרים לדרשא אחריתי. רק שנתן להם מדין הענקה לאן ונקב ושנה להם בשכר עבודה כ"ב וכ"ז עכ"ד. גם די' הספרי שהביא הוא ז"ל כשם כו' שהאי ויכללו א"ת אף אתה הענק תעניק לו שנא זעירא לא מיי"א כתיב כן אלא כמו שכתבתי.

(**אמר המגיה**. בס' שיר ליום השבת כ"י למוהרי"ט ז"ל בעל ס' אמר ידיד בס' ראה הביא די' הרי ס"ד ז"ל הנ"ל וכו' וז"ל ונ"ל ליישב די' רש"י ז"ל הללו הם לקוחים מהספרי והכי איתא התם כשם שאני הענקתי לך במצרים שהאי ויכללו איני אף אתה הענק תעניק לו ורש"י לא הוסיף מדעתו כלום. ודי' הספרי הוא שמעת"ק ובוכתם דק"ל מסי' ויפדך ויוצאך מ"ל כמ"ש בליל"ת וכנית ומשקלות וכיוצא ואז. היינו מפרשים כפשוטו כדאי הי' ההוצאה שהיו משועבדים לי כמ"ש ז"ל. ולכן מפרשים הספרי ורש"י ז"ל דקאי

דקאי אוכי תשלחנו דאיירי בתוך שש כנז"ל ואתא קרא למימר דלא תימא הכיחא ביוצא בשש שיעניק לו בכל אלה. אבל ביוצא בתוך שש שלא שימש כ"ץ לא יעניקהו כיון דהשני ליה באחד מהם לזה אמר וזכרת כי עבד היית בא"מ ויפדך ה"א קודם תשלום השש שנים ואפ"ה הענקתי לך הענקה מרובה שנאמ' וינצלו את מצרים אף אתה עשה כן ביוצא בתוך שש כמי ולא מהענק תעניק הוא דדרשי הכי ומ"ש רש"י הענק ושנה לי לאות הוא ודר"מ ור"ל הענקה מרובה מכל אלה הנז' בפסוק ולא דדרים שכשל כן כ"ל ודו"ק עכ"ל וגי' כביאים מהכנאים בס"ל אלא דגם עליו יש לתמוה דהיכן מצא זאת הגי' בספרי והוא שלאי. כי מן האמור מה מאד אני תמיה על הים החכ"פ ז"ל בזי' ובסכת במ"ים שהביא די הרי פ"ד ז"ל והקי' וח"ל. ואולם לע"ד לא ידעתי אעיקרא מאי קו"ל להרי פ"ד על דרשת הספרי. משוני' דקי' דהספרי פליג על שוני' דקי' וגם ע"ד רש"י לק"מ שדרכו של רש"י למקרא קרוב לפשוטו של מקרא לע"ג דלא הוי כהלכתא ע"כ.

ואנכי עבדו לא זכיתי לדעת מי דוחקו להרי ז"ל לאפושי פלוגתא מאחר דהספרי קאי ע"פ וזכרת והש"ס קאי ע"פ הענק תעניק ועוי דקי' הפ"ד ז"ל א"כה אלא על פירש"י ז"ל דוקא ולא על הספרי כאשר יראה הרואה. ומזה הוית בקי' תו"ר לאהרמב"ק ז"ל שהביא די הרי פ"ד ז"ל וכי וח"ל ואה"מ הכאוים או' אני דאין כונת רש"י לו' שיענק לו בים דזה ודאי לא בא בכתובי' אא דקאי רש"י לאמי דכתי' הענק תעניק מצאנך מגרנך ומיקבך אשר ברכך ה"א וכי רש"י שם יכול אין לי אלא אלו בלבד ת"ל אשר ברכך מכל אשר ברכך בוראך להכי כי כאן הענק ושנה לו דהיינו שתתן לו מכל אשר ברכך דהיינו מצאנך ומגרנך ומיקבך כמו שאני נותן לך ביזת מצרים וביזת הים כן אתה תתן לו מכל אשר לך וזהו הענק תעניק דהיינו שענק ושנה לו דהיינו שתתן לו מכל מין ומין ומפני שרש"י פי' לעיל דאשר ברכך אתא לרי מכל אשר ברכך ולמה כאמרו אלו מה אלו מיוחדין שהן בכלל ברכה כני ילאו פרדות מסויה לא פי' קרא דהענק תעניק לא כרבנן ולא כראב"ע אלא אתא לו' ושנה לו דהיינו שתתן לו מכל מין וזה כ"ל ברור ופשוט בהבנת די רש"י ודוק עכ"ל והעמ"כ לא זכיתי להבין דבריו דמלבד דדי רש"י לקוחי' מהספרי ולא מהענק תעניק קא דרים עוי גם דכיון דמפסוק אשר ברכך נפקי"ל לרש"י שיתן לו מכל מין ומין לאמי אצטרי' לדרוש כתי' מהענק תעניק הך דרשא גופא. ולאוקומי לרש"י דלא כמאן (עכ"ל).

ס' שופטים

פירש"י ז"ל ע"פ וראשית גז צאנך תתן לו וז"ל וכמה צאן שיעור בראשית הגז חמש רחלות שנא' וחמש צאן עשויות כ"ב או' ראשית גז שתים גז צאנך ארבעה תתן לו הרי חמשה ע"כ ויש דפוסים שכתוב ראשית גז שתים צאנך ארבעה כו' וכו' דזו הגירסא היא העיקר לפי שדי רש"י ז"ל הם לקוחים מהספרי ושם כתוב כן ולא כתי' גז צאנך ולכאו' די' הספרי צריכים ביאור דהיכי משמע מתיבת גז שהם שתים דבשלמא מתיבת צאן משמע שפיר שתים וכמ"ש הרע"ב ז"ל בחולין פי"א ע"ד בית שמאי ובתי צאן אלמא תרתי משמע צאן וכ"כ ע"ד ב"ש דכתי' ב"ש צאן דמשמע מרובה וכי עליו התוי"ט דצאן שם המין הוא. אבל מתיבת גז היכי משמע שתים ומזינא לכמוהרדים ז"ל בספרי דכ"כ שכי וז"ל וכמה צאן וכו' דברי ב"ש וב"ה הייכו מתני' כו' וסברת ר"ע דהכא תנינן לה בתוס' בחולין פ"י ושם כתבתי טעמו דכ"חא ליה למילף מגופיה דקרא ודרים גז למעלה ולמטה ראשית גז וגז צאנך ע"ש עכ"ל ואין בידי ס' חס"ד על ס' קדשים לראות הדברים במקומן עכ"פ דבריו ז"ל הנ"ל לא זכיתי להבינם שהרי לא בספרי ולא בתוס' לא נקיט תיבת גז אלא פעם אי כאשר יראה הרואה ואיך אפ"ל דדרים תיבת גז למעלה ולמטה ועוי דכיון דפשט די הספרי והתוס' כרי דתיבת גז משמע שתים למה אני צריכים לדורשו למעלה ולמטה.

וחזה הוית מ"ש הרי ב"ד פ"י עה"ת בס' ה"ד בשי"ל שכי וז"ל וקשה וכו' לכך נראה דהא דלא כו כתב אלא במרובה מדכתי' גז צאנך נפקא מש"ס דאין דרך להשהות אללו צאן אי לגיזותיה ע"כ וסי' ב"ד סיכו בידי ועיי"ש להשי"ל ז"ל מ"ש עליו ועמ"י די הב"ד הנ"ל אפ"ל שהי' היא כונת הספרי והתוס' דמפיק לה שתים ומתיבת גז. שו"ר בס' כתירה והמלוא להרי מלבי"ם ז"ל שכי ע"ד הספרי וז"ל ור"ע סבר שמתם לשון גז צאנו הוא אם י"ל חמש שכן דרכם שנשחות מכאן אין עושי' גיזה מיוחדת וחשש לצאות שלשון גז שתים צאנך שתים עכ"ל.

עוד כי שם בספרי דב"כ ח"ל. והנה כמי כתבתי טעמא דפסקינן חמש אע"ג דבגמ' קאמר דר"י ס"ל ארבע ושאמרה מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ולפי הנראה הו"ל למפסק הכי ושם ביארתי בס"ד ע"כ. ולנא חזיתיה להרי ז"ל בשי"ל שכי שטעם דאע"ג דרי קלס"ה לר"י לא תורו לו שאר כל החכמים ולפיכך לא קבע במש' אלא כמו שהסכימו כל החכמים ע"כ ואפשר שזה יהיה הטעם שכי בחס"ד ומרן ז"ל כי בב"י ביו"ד סי' שלי"ג וז"ל ואע"ג דרי ישמעאל בריי אמר משוי' אביו די ומשמע בגמי' דהלכתא כוותיה שפסקו הרא"ש והרמב"ם כב"ש ומדי הרי"ף נרי שהוא פוסק כר"י בריי ע"כ. גם בכ"מ פ"י מה' בכורים הי"ג כי וז"ל ואע"ג דאמרי' בגמי שקילס רי שנגה ריי לאם רבי' לסמוך יותר על ב"ש דמתני' וכ"כ הרי"ף בשם בה"ג ומר חפץ גאון ע"כ ולא זכיתי להבין מדוע לא הביא סי' רש"י והר"ן ז"ל שכתבו שם בחולין דהלכה כר"י בדרכו דרך הקי' וכעת ל"ע.

ס' כי תצא

פירש"י ז"ל ע"פ ולקחת לך לאשה לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר אם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור הרא"ם ז"ל אחר דהקי"ל ועלי בדי רש"י ז"ל שלנו ובמים בפ"ק דקי' כי בסו"ד ח"ל אך קי' כיון שנביתו שהוא בלבנא בא עליה ביאה ראשונה למ"ל קרא להתירה הא לא אסרה תוי אלא דרך שהכית אבל דרך זנות בביאה ראשונה אין איסור אלא מד"ם ולמ"ל קרא לעשרים ושמא י"ל וכו' ע"כ. גם הרי ששתי חכמים כ"כ בדעת רש"י עמ"ש בד"ה אשת דע"א שבויה איכה אלא מדרבנן ע"ש וכ"כ כל הפוסקי' הרמב"ם כי פי' י"ב מה' א"ב הי"ב ולא אסרה תוי אלא דרך חתנות אבל הבא על העו"א דרך זנות מכין אותו מכ"מ מד"ם. גם רבי' הטוי ז"ל באה"ע סי' ע"ז כי נכרית אע"פ שאין בה לאו אסורה מדרבי' ואם בא עליה בזנות דרך מקרה מכין אותו מ"מ וכי מכן. ז"ל בבי' אסורה מדרבנן דלא אסרה תוי אלא דרך אישות ואע"פ שאין לאו בדרך זנות אסורה מדרבי' והכי אמרינן בפי' אין מעמידין כו' גם בשו"ע כ"כ וכי הבא"ט ואם יש לה בעל איכא איסור דאורייתא כו'. גם ס' החינוך סי' תכ"ז ע"פ ולא תתחתן גם כי וז"ל ואיסור זה יהיה דוקא כשהוא מיחדה לו לאשה אבל הבא על הגויה דרך מקרה כאדם הבא על זונתו שלא בפרהסיא אין בזה אלא איסור דרבנן והוא איסור נשג"ז המחבר בע"א עכ"ל. גם הב"ח באה"ע סי' ע"ז הביא די התוס' בסנהדרין דכ"ב ד"ה פרע וכי וז"ל ולפי"ז הא דחייב משום נשג"ז בשבוים אבל באישה איסור דאוריי' איכא כוי נראה מדבריו דבשבויה אפי' איסור דאורי' ליכא וכי עוי שם וז"ל ובגיותן אין בהן איסור כלל מהתורה ואפי' בא עליהן דרך אישות אלא גזירה דרבנן ע"כ וכ"כ הרי כ"מ בלאוין סי' יו"ד או' קס"ג עמ"ש הסמ"ג בזוהר הקי' דאזהרה בועל ארמית דקנאין פוגעין בו הוא מלאו דלא תתחתן גם כי וז"ל נראה. דה"ד כשבא עליה דרך חתנות אבל אם בא עליה דרך זנות אין בזה לאו אלא איסורו מד"ם ע"כ:

כי מן הביאור מה מאד אני תמיה על הרי בא"ב ז"ל שכי ע"ד הרא"ם ז"ל ופליאה דעת ממני איך כ"כ בפשיטות

דאין

דאין האיסור אלא מדים והרי אמרו בפי׳ הנשרפין דמפו׳ בו כרת בדברי קבלה כשלא פגעו בו קנאין והיינו כגון שעשה בצנעא כמ״ש הר״ן בס׳ המלות כו׳ ועמו הס״ר שותים דמר לא ידענא חדא דאטו מסו׳ שח״ב כרת בד״ק מכריחנו לו׳ שאיסורו מה״ת. והרי כל הפוסקים כתבו כן דכשלא פגעו בו קנאין עונשו מפו׳ בד״ק והם אמרו שאין איסורו אלא מדרבנן ועיין להרי׳ לח״מ ז״ל בפ״ח מה׳ מלכים שהביא די׳ הרא״ם ז״ל הללו וביאר דבריו ובא אל היסו״ב ע״ת שהולך הכתו׳ להתירה ועו׳ דהא דבל כעא ח״ב כרת במסקנא היא שנויה דאף דהרי״ת בס׳ המלות ובפיה״מ פ׳ הנשרפין והסמ״ג לאוין קי״ב ס״ל שח״ב כרת אף בצנעא הכמקי׳ ז״ל בסו׳ פ׳ בן ס״מ כי דבצנעא ליכא כרת ולפי כל מה שנתבאר הרואה יראה שאין שום סברא בדבריו במה דעייל פ״לא בקופא דמחטא לפי׳ די׳ הר״מ והס״ם דמס׳ ע״ז וחולין שו״כ להרי שני מבין מ״ב דקעין ע״ב שאסף וקבץ סברות הפוסקי׳ בזה דנ׳ סברות בדבר ובסו״ד כי וז״ל סו״ד דלענין לבא על אשה עבו״ם כבו שמתירין דליכא לא איסור תורה ולא לאו ולא עשה הים הר״מ והרמב״ן והרשב״א והריטב״א ור״ת ורש״י ז״ל כו׳ ולפי שני אשלי רברבי ליכא איסו׳ תורה אלא איסו׳ דרבנן שם דגזרו ב״ד של חשמונאי והו לא ע״כ.

עוד כא״תי שם על הבי״אר שכי וז״ל אשה ואפי׳ א״א והקי׳ הלא״ם דמאי חי׳ איכא בא״א טפי מפנוים והא אמרינן אין איסות לגוי ע״ש מה שתי׳. ולע״ד נר׳ כו׳ כו׳ מ״מ מסברא הו״א כו׳ ע״ש״ב. ולדידי מלבד דלא חזינא שום טעם בדבריו דמאי כפ״מ ומאי איכפת לן אם הברה ממנו כדי לאסיק אדעתין דלא התירה תו׳ אלא פנויה יש לתמוה עליו איך כתב דהקי׳ הרא״ם אחר שהיא קו׳ התוס׳ וכמ״ש הרא״ם שם להדיא וז״ל ואעפ״י שאין איסות לגוי כו׳ כבר תי׳ התוס׳ דמ״מ איכא איסור עשה כו׳ ע״כ.

וחזה הוית להרי פרי האדמה בה׳ א״ב שם שהכריח מדי הרמז״ל דדוקא בפרהסיא הוא דח״ב כרת ממים לא פגעו בו קנאים כו׳ הרי עונשו עפו׳ כו׳ דמשמע שהיה להם לפגוע ולא פגעו והיינו בודאי בפרהסי״א ואהמ״כ מלבד דאין זה הכרח דשפ״כ איכא למימר ג״כ שלא פגעו משו׳ דהוה בצנעא עוד זה דאשהמ״ע מ״כה די״ר דברי הרמז״ל גופיה בפיה״מ ובס׳ המלות שכ׳ להדיא דרק שלא בפרהסיא ח״ב כרת וא״כ הדבר מוכרח לפי כן דבריו שנחי׳ אחרי מופלג מזה הוית להרי פרי מבין ז״ל ח״ב דקפיד ע״ג דנתחילה דקדק מדי הרמז״ל דדוקא בפרהסי״א ח״ב כרת ולא בצנעא ושכן כתה להרי מרכבת המשנה והרי פרהא״ד ז״ל שדקדקו כן והביא דברי הנמקי׳ ז״ל שכ״כ להדיא ותמה על הבית והפרו״ד שכתבו להפך ולא זכרו מדי הנמקי׳ ושכבר כתה למוהרח״א ז״ל בח״ים שאל ח״א סי׳ זק״ן שתמא על הבית בזה והקי׳ עליו דאיך לא תמה ג״כ על הפרו״ד והרי בי״ם. ושוב כי לכן אכי. אומר דל״ק להב״ח והפרו״ד מדי הנמקי׳ דנעלם מהרי מוהרח״א ומהי׳ מרכבת המ׳ די׳ הרמז״ל בפיה״מ שמתבאר מדבריו ז״ל שפיר להפך כו׳ עיש״ב. והנה מה שתמה על הרי׳ מוהרח״א ז״ל דאיך לא תמה ג״כ על הפרו״ד והרי בי״ם מלבד שלא כתה דבס׳ כסא דוד דל״א כבר תמה ג״כ עליהם היא גופא יש לי לתמוה עליו דמכי״ר ז״ל דמאחר דבתחי״ד הביא להרי פרהא״ד שפי׳ ד׳ הר״מ כמ״ש הרי׳ שמרכבת דדוקא בפרהסי״א ח״ב כרת כשבא אח״כ לתמוה על הרי מוהרח״א והרי המרכבת ז״ל שלא כאו די׳ הרינו בפיה״מ איך לא כלל עמהם להרי פרהא״ד ז״ל. ובעיקר תמיהתו על הרבנ״ס הנז״ל ועל הרי זרע אברהם שנעלם מהם ד׳ הר״מ בפיה״מ. הנה דאמרי שגם ומעיקר דמר כעלם ד׳ הרמז״ל בס׳ המלות מלוה כ״ב דבפירושה אתמר דאף שלא בפרהסי״א ח״ב כרת ואילו היה רואה דבריו שבס׳ המלות לא היה כליך להאריך כ״כ ולו׳ דהשמטא שוו בשיעוריהן די׳ ס׳ הי״ד ושבפיה״מ אף דים לכי כלל גדול דהר״מ חזר בו בס׳ היד ממ״ש בפיה״מ ע״מ היינו דוקא כו׳ ויגיד עליו ריעו הרע״ת והתו״ע ובו׳ עיי״ש.

לא תקח האם על הבנים פירש״י וז״ל בעודה על בניה עיין ברא״ס ז״ל שכי דמשים דתנן בפי׳ שלוח הקן הייתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן ח״ב לשלח אין כנפיה נוגעות בקן פטו׳ מלשלח משו״ה כי רש״י ז״ל בעודה על בניה לאפוקי מעופפת כשאין כנפיה נוגעות בקן שהוא פטו׳ מלשלח עי״ש. וזה הויה להרי׳ בא״ב ז״ל שכי דבא לאפוקי דלא תפרש עם הבנים דא״כ משמע דאם עם הבנים לא תקח אבל האם בלא בנים שרי׳ וזה איכו דהא כת״ב שלח תשלח את האם והייכו דתנן וכו׳ ולכן בהכרח לריך לפי׳ על הבנים בעודה על בנים עכ״ל ושותיה דמר לא ידענא דכיון דקרא כתי׳ להדי״א שלח תשלח את האם איך הייתי יכול לפי׳ על בלשון עם ולו׳ דאם בלא בנים שרי ולזה בא רש״י ז״ל לאפוקי דלא תפרש כן ומאי דוחקיה שלא לפי׳ כדברי הרא״ם ז״ל. (אמר המגיה הן אמת שגם הרי׳ עין ז״ל בס׳ דברי דוד פי׳ כן וז״ל לאפיקי דלא תימא על כמו עם כמו ויבאו האנשים על הנשים ע״כ. אך כוכל לו׳ דאין כוכתו כמ״ש הרי׳ בא״ב ז״ל אלא דהייכו אומרים לא תקח האם עם הבנים אלא שלח תשלח את האם כו׳. ולכן כי רש״י בעודה על בניה דאין פירושו עם דאם תפרש כן משמע שאם לקח האם עם הבנים לוקה ואין הדין כן עכ״ל).

ס׳ כי תבא

פירש״י ז״ל ע״פ ולקחת מראשית כל פרי ולא כל ראשית שאין כל הפירות כו׳ כי הרא״ם ז״ל דהגירסא הנכונה אין כל הפירות בלא שיין דאי בשיין קי כו׳ אבל אם תהיה הנוסחא אין כל הפירות יהיה פי׳ מראשית ולא כל ראשית שאין כל הראשית בכורים אלא מקלתו בלבד דומיא דמראשית עריסותי שדרשו בו מראשית ולא כל ראשית מכאן אמרו העושה כל עיסתו חלה אין בדבריו כלום וכמו ששנינו בספרי מראשית ואפילו אשכול א׳ ואפי׳ גרגיר א׳ וכו׳ והקי׳ עליו הרי כח״י ז״ל וז״ל וכ״ע הרא״ם שדעתו לגרוס אין כל הפירות ומ״ם דמראשית בא למעט שלא יעשה כל שדהו בכורים דומיא דחלה אשתמיעתיה מ׳ שלימה פ״ב דבכורים עושה אדם כל שדהו בכורים עכ״ל. ולדידי לקי״מ דאין כוכת הרא״ם ז״ל במ״ם דומיא דמראשית עריסותי לומר דכמו התם בחלה הוא לעיכובא ואין בדבריו כלום כן נמי הכא בבכורים אלא מיעוטא דהכא איכו אלא שלא לחייבו להביא כל הראשית וכמו שכן משתמע מקיום דבריו שכי וכמו ששנינו בספרי מראשית אפי׳ אשכול א׳ ואפי׳ גרגיר א׳ זה פשוט לע״ד. (אמר המגיה עיין תו״כ להרמב״ק ז״ל והלי יאודה כראבר) שוב בספרי׳ ראיתי להרי שני שלמה דפ״ג עי״ש שפי׳ כן בדי׳ הרא״ם להצילו ממה שהקי׳ עליו הרי יפה עיניים ז״ל. ואחר חפוש מחיפים ראיתי לס׳ מנחת בכורים ז״ל שהקי׳ כן להנמ״י. אחרי מופלג בא לידי ס׳ שם אדם וראיתי לו בח״ב דפ״ג ע״ד שהביא מהרי הגדול מוהריט״א ז״ל בס׳ הליו״ט שגם הרי ז״ל כי ע״ד הנמ״י ז״ל שלא לדק בזה וככל מאי דכתיבנא והוא ז״ל כי עליו שלא זכה להבין איך קאמר דלא עלה ע״ד הרא״ם ז״ל לו׳ דבכורי׳ כס דין חלה ממש וכו׳ עיש״ב וגמו הס״ר די׳ הרי מוהריט״א ז״ל ככיכי׳ שם כאשר יכי׳ הרו׳. גם מה שמגמגם בדבריו אהמ״ר איכם אלא דברי׳ התלוים בשערה והרי בא״ב ז״ל כי לתרן קו׳ הרא״ם ז״ל דלמה לא דרים מראשית דבכורים כי היכי דדרים גבי חלה וז״ל דהכא פ״א לפי׳ ולו׳ שאין כל הראשית בכורים משו׳ דהכא כתי׳ כל פרי האדמה ומכאן כ״ל שלמדו רז״ל שעושה אדם כל שדהו בכורים אם ירלה כו׳ ע״כ ודבריו אלו שכי ומכאן כ״ל כו׳ לא יכולתי להולמם וכאלו לא מורם במפרשי׳ מהיכא כפ״ל והרי הרי רע״מ ז״ל כי דכתי׳ בכורי כל מראשית כל והתו״ט כי עליו וז״ל ובירוש׳ דכתי׳ ראשית כל בכורי כל והכי מ״תי לה הר״ש ז״ל בפאה וכן ראוי להיות שכן הוא בירושלמי (וקו״ק על התו״ט ז״ל דאדנייתיה ממ״ש הר״ש ז״ל בפאה הו״ל לאתויי ממ״ש הר״ש ז״ל דדוכתיה במס׳ בכורים) גם הרמז״ל שם פי׳ נולכתי׳ בכורי כל אשר בארלם.

אחר זמן רב ילא לאור ס׳ שער המלך וראיתי בדי׳ קי״ם הבי״א

הב"א דבריו והק' עליו כן אלא דמ"ש וז"ל. ומה שהעיר ממשנה דבכורים כבר קדמוהו האחרונים בזה כו' אבל הרואה דאין כוונתו ז"ל להק' על הרא"ם מהך מתני' כמו האחרונים אלא אדרבה בא לתרץ קו' הרא"ם. דלמה זה לא דרש' מראשית דהכא כמו התם בחלה משו' דהכא כתי' בהדיא כל פרי האדמה דמשמע מינים להפך דאם רוצה עושה כל שדהו בכורים משו"ה הוכרחו לדרוש מראשית ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבים. עוד חזה הוית בס' המי' שהב"א מ"ש עו' הרב בא"ב לתרץ קושיא הראשונה של הרא"ם דכיון דכתי' ארץ אשר לבזים לעיל מראשית וכו' וז"ל ולא זכיתי להבין דביק דהא עפ"י שם במנחות דבים דארץ ארץ היינו מז' מינים בלבד ופרש"י כל השובע ופרש"י וש"ים וכו' הרי מבואר דבים דארץ ארץ היינו ז' מינים בלבד ואיך הוה ס"ד לפרש שבח ארץ ולעולם מכל מין ומין עכ"ל. ואנכי הדיוט זכיתי להבין דבריו ולא חברא מידי מסוגיא הנזי' דעי"כ לא אמרי' בשם דארץ ארץ על ז' המינין אלא אחר דדרשי' מראשית דכתי' קמיה ולא כל ראשית שאינו ח"ב בבכורים אלא מז' המינים ש"כ מוכרחים אנו לו' ולדרוש מארלך דכתי' בתריה שהוא על ז' המינין שיהיה מהמשובח מבים דארץ ארץ ומהמים לממוטי מחמרים שבהרים כו' לכיי. אבל אי לא הוה כתי' מראשית אלא ראשית כיון שאדמה הוה מוקמינן קרא כפשטיה שכל הפירות חייבין בבכורים ואתיא ב"ש ללמד שיביא מהמשובח של כל מין ומין חס ששוע בכונת הרי בא"ב בס"ע. (אמר המגיה עיין תוי"ט למהרמבי"ק ז"ל ולא ראה להרי דברי דוד ז"ל. ועיין שבות ח"ם ד' כ"ד סע"ג).

עוד הזה הוית להרי בא"ב ז"ל ע"מ שהק' הרא"ם ז"ל עיר כ"ת מאומלינס שאין צריך להביא בכורים אלא ממין א' מז' המינים והק' עליו מהתוס' והתוי"ט ז"ל דלא כ"שנ די כ"ח דהתוס' איירי בבכורי' של ב' בני אדם. והק' עליו הרי הנ"ז דמה יענה על מי ערוכה פ"ק דבכורי' דקתני הרי שהביא ממין א' וקרא וחזר והביא ממין אחר אינו קורא כו' הרי בהדיא שצריך להביא מכל המינין ולדידי אי מעמא לקי"מ דשפיר יכולים אנו לפרש הך מתני' באם רצה להביא ולאו למימרא שחייב וכהא"א שהיכנו עושה אדם כל שדהו בכורי' והיינו אם ירצה שוי"ר לחרי מכמה בכורים שהביא מפס הרי שמע שלמה ז"ל שאדרבה הוכיח מהך מתני' כפי' כ"ת ז"ל ועי"ש מה שהק' עליו והנוסר יבחר.

ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. פירש"י וז"ל שתהא יציאתך מהעולם בלא חטא כביאתך לעולם ע"כ ולקוח הוא מהש"ם פ' המקבל דק"ז ועיין ברא"ם ז"ל ע"ש להוכיח ע"פ שפירש"י ז"ל כן לפשט הכתו'. ותזה הוית להרי כמ"י ז"ל שאמר שהב"א לשון הש"ס כי וז"ל והנה הרא"ם ז"ל לא ידע זאת הגמ' ורצה להוכיח מהכריסותיו ולא עלתה בידו כי מ"ש דאל"כ כו' ע"ש"ב. ואנכי לא ידעתי מה מקום נפלא בדי הרא"ם ז"ל לו' שלא ידע שיו זאת הגמ'. וכי בשביל שרצה להוכיח על פירש"י ז"ל להביאו לפשט הכתו' שכן דרכו דרך הקי' כידוע הוא שלא ראה דברי הש"ס לתמהא וזה יש לי להרבים על הרי בא"ב ז"ל שאמר שהביא די הרא"ם ז"ל והוא כתב בס' גלגים ע"פ שן ים בכם עיר הרא"ם ז"ל שם שאמיד הלין טוב בעדו והלילו מהמשיגים אותו ובשום שלא לקראתו להלילו ונשוטני נפשו. אך בזה לא שת לבו לדברי שכתי' ז"ל ולהלילו מהשגתו דשלא כדין השיג עליו כאמור. וראיתי להרי מלאכת הקי' ז"ל דשקיל וטרי בדי רש"י ז"ל הללו וכו' עיר שהוא לקוח מדברי רז"ל בילקוט ע"ש ועליו ודאי נאמר בשופי שלא ידע זאת הגמרא דאילו ידע לא היה הולך ללקוט.

ס' וילך

ועתה כתבו לכם את השירה כו'. ראיתי להגאון במוסריים ז"ל בס' מערכי לב ח"א דל"ז ע"ב שכי על מה שכל מוני המצות למדו מצות כתי' ס"ת מפסוק זה וכתבו הרי"מ והסמ"ג דמצוה הוי לפי דקי"ל אין כותבין את התורה פרשיות וא"כ א"א לו' שירה לחודה אלא תורה שיש בה שירה דהרבר קי' דא"כ תיקשי איך הותר כתיבת הפי' ועזרות. וע"כ דשאני הכך דגלי בהו קרא א"כ הכא נמי כימא כתיבת שירה לחודה גלי ביה קרא שתהיה סדורה בפיהם למען תהיה לעד. ולולי דברי הרי"מ והסמ"ג נ"ל דכפשי"ל דמכתי' כתבו לכם והרי כתי' ויכתוב משה את כל השירה ביום ההוא הרי דלא היה הכותב אלא משה לחוד ומאי כתבו לכם דקאמר אלא ודאי דכל ישראל נצטוו בכתיבת ס"ת וגילה דגם השירה יכתבו בכלל אע"ג דאין בה מלוה ולווי א"ד ז"ל ואנא זעירא לא זכיתי להבין דבריו ז"ל חדא דלפי מה שפירשו הראב"ע והרמבן ז"ל ליכא שום נפקותא מהכא שהראב"ע פי' וז"ל כתבו לכם מלות שיכתוב אותה משה גם כל מנין לכתוב ע"כ ותו"ם ויכתוב משה כו' לו' שלא אחר שדבר וכתיבה הרי ז"ל שם והרמבן ז"ל כי הז"ל עיד השם למשה ויהושע שניהם ילמוס שיכתבוה כי רצה לעשות יהושע כשליח בחיי משה והנה משה כתבה ויהושע עומד עמו וקורא ורואה ואח"כ עמם ויכתוב משה וילמדם את בני לשם שהוא העיקר וכו' ע"כ. גם מ"ש אלא ודאי דכל ישראל נצטוו בכתי' ס"ת וגילה דגם השירה יכתבו בכלל אע"ג דאין בה מלוה וליווי לא יכולתי לידע כוונתו ז"ל בזה כאלו פרשה זו דוקא הוא שאין בה מלוה וליווי שהוצרך לגלות לנו שגם זאת יכתבו בכלל התורה והלא יש לנו על אחת כמה וכמה פרשיות שאין בהן שום מלוה וליווי ומאי שנא זאת להגיד עליו לבותנו.

ס' האזינו

עיין להגאון במוהרי"ם ז"ל בס' מעי"ל ח"א דקל"ד סוע"א שכי' וז"ל ונספרי פ' האזינו דרשו בפ' יצב גבולות עמים שהנחיל לכל האומות גבולם ולישראל נתן להם ארץ ישראל ופי' דבדברים החשובים בע"כן שיקנעו מקום להם עכ"ל ודבריו כשלאו ממני דמה יתרון מעלה נספרי בישראל משאר האומות כדי ליתן טעם שקבע הקב"ה מקום להם בשביל חשיבותם שהרי זה לשון הספרי כשהנחיל הקב"ה העולם לאוה"ע פירש תחומין לאוה"ע לכל אומה ואומה כדי שלא יהיו מעורבבי' שילח בני גומר לגומר ובני מגוג למגוג ובני מדי למדי ובני יון ליון ובני תובל לתובל פירש תחומים של אומות כדי שלא יכנסו לארץ יצב גבולות עמים עכ"ל. הרי להדיא שכמו שקבע מקום לישראל באמ' כן קבע מקום לכל אומה ואומה.

ס' וזאת הברכה

פירש"י ז"ל עים יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם כו' ועו' פי' שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מתגלגלים כו' אמר משה מי גרם לראובן שיודה יהודה וכתב הש"ס וז"ל וא"כ לפי זה וזאת ליהודה הוא בלשון בתמיה ע"כ ודי רש"י ז"ל שלנו שכל מ' שנה וכו' כאמרו בש"ס בשלשה מקומות בפ' החובל דצ"ב ובמכות די"א ובסוטה ד"ז והם בסוטה כי רש"י ז"ל בדיה עצמותיו והיו עצמות כל השבטים שלכן קימת ויהודה אבריו מתפרקין ומתגלגלין בארונו כו' מי גרם לראובן שיודה במעשה ילוטי אביו יהודה שהודה במעשה תמר וכו' ועכשיו יחי ראובן שלדו קימת באלו הוא פי' וזאת ליהודה שהוא מתגלגל ע"כ. וגם במכות כי רז"ל מאי דכתי' יחי ראובן וכו' אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלדן קיים ושל יהודה מתגלגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלו' שלדו קיימת כאלו הוא פי' וזאת תהיה ליהודה שהם מגולגלין ע"כ. ומפשט דבריו ז"ל נראה שמפרש דברי תפלת משה דוקא על עצמות יהודה שהיו מתגלגלים משא"כ בכל השבטים ודבריו הם בתמיהא כמ"ש ועכשיו יחי ראובן כו' וכן ראיתי לבעלי התוס' בס' דעי"ז שכ' וז"ל ובפ"ב דמכות מסיק עו' שאמר משה על שהיו עצמות יהודה מתגלגלים בארון

באמת מי גרם לראובן שיודה כי יהודה שהודה כו' וזאת ליהודה בתחילה כו' ע"כ.

וחזה שזה למוהרא"ג בחוע"כ שהביא ד' רש"י ז"ל במכות וכו' וז"ל ופי' שע"י תפלת משה שאמר יחי ראובן קיים שלדו ועי"ז אמר וזאת ליהודה שיהא ג"כ שלדו קיימת ע"כ. ושוב הביא ג"כ ד' רש"י ז"ל בסוטה וכו' וז"ל. אבל מה שנראה מלשון רש"י הוא דהתפלל על ראובן שתהא שלדו קיימת שבזה יחשב כמי כו' ע"כ ודבריו תמוהים בעיני דאיך הפה יכולה לדבר בכונת רש"י ז"ל שהתפלל משה על ראובן שתהא שלדו קיימת מאחר דבריו קאמר שהיו עצמות כל השבטים שלדן קיימת ולא הוציא מכללם אלא עצמות יהודה שהיו מתגלגלים והיא גופא קי"ל על הכי בא"ב ז"ל שהבין כן בכונת ד' רש"י ז"ל דעל שניהם התפלל משה ושעפי"ז יש לפרש מה שאמרו רז"ל יחי ראובן בעוה"ז והיינו שיהיה תות בעצמותיו ולזה קאמר משה זל"ז שהתפלל על שניהם בהגבון אחד שיהיו שיים בקבר ועמו. השיב אין זה כונת רש"י ז"ל. (אמר המגיה כמו כן יש לתמוה על הרמב"ק ז"ל בס' תוי"ט שאמר שהביא ד' רש"י דמכות כו' וז"ל. הרי דמ"ש יחי ראובן בעוה"ז היינו דתהא שלדו קיימת כמו כל השבטים וכו' עיי"ש עכ"ל).

עוד חזה הויה למוהרא"ג הנז' שם שתמה על הרב נח"י ז"ל שכ' ושל יהודה שלדו קיימת שדבריו הם הפך ד' רש"י ז"ל במכות ובסוטה. ולדידי הדבר פשוט שעי"ס גם בדי הנח"י וכן צ"ל ושל יהודה אין שלדו קיימת שזכי. הרי ז"ל קאי ע"ד רש"י ז"ל גופיה שכ"כ ומ"ש הרב היו עצמות יהודה מתגלגלים פירש"י שם כל השבטים שלדן קיימת והעצמות מחוברין ושל יהודה כו' וא"כ איך אפשר לומר שיכתוב הפך ד' רש"י ז"ל וז"ש.

מחץ מתנים קמיו פירש"י וז"ל די"א ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות לכך נאמר כו'. חזי הויה להרב בא"ב ז"ל שכ' וז"ל מ"ש י"ב בני חשמונאי לא ידעתי מהיכן שהרי במדרש הובא בס' חמדי קאמר דהוו להו ה' בנים ע"כ. ונעלם ממנו מ"ש במדרש המובא שם בס' חמדת ימים דכיה ע"ד וז"ל ואז הרה לו למתתיה כה"ג ואמ"ל לחשמונאי ולא כתוב ארור הגבר וכו'. וברוך הגבר אשר שם ה' מבטחו אמ"ל יפה אמרת אבי חי בני ואתה וגו' בניך הם י"ב כנגד י"ב שבטי יה עדות לישראל מובטח אני בהקב"ה שיעשה לנו נסים ונפלאות וכו' עיי"ש. וא"כ צ"ל שמ"ש רש"י ז"ל י"ב בני חשמונאי כוונתו ז"ל על בני בניהם מתתיה וחשמונאי ולא דקדק להזכיר לבניהם.

דרושים

דרוש א' לתשובה

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

זאת לשנים בישראל לדרוש ברבים בשבת זו לשובים במישור ולעורר לבות כרדמים בקול קורא לכו ונשובה אל ה' מכל חטאתינו שחטאנו בכל השנה כולה ולא נשוב עוד לכסלה והרב השביים השפוי ז"ל בס' עמודי שיש דקי"ב ע"ג הקשה שי"א דמדי' רז"ל נראה שהתשובה נקראת רפואה וא"כ יהיה אסור לשוב בשבת דאין מתרפאין בו והתורה הזהירנו שוב יום אחד לפני מיתתך ואמרו בגמ' ישוב היום שמא ימות למחר. ולפי"ז גם בשבת צריך לשוב ותירץ דכיון שע"י התשובה כלול עמיהם כי הכתוב אמרה הנפש החוטאת היא תמות והקב"ה הוא דאמר יעשה תשובה ויתכפר ובגדרי תשובה שמאריכת ימיו ושנותיו שיא לכן מותר לשוב אף בשבת דפיקוח נפש דוחה שבת עוד תירץ דכיון דעיקר התשובה הוא בלב אף לפי מה שפירשו ז"ל דאסור תיקון ע"י מחשבה בשבת אינו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה כתשובה וכיוצא מותר אח"ד ז"ל עכ"ל. אמר עפי"ז נלע"ד שזה יהיה רמז הכתוב בס' נצבים ושבת עד ה"א ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום בכל לבבך ובכל נפשך. הכונה ושבת קרי ביה ג"כ ושבת וכו' דאף בשבת תשוב עד ה"א ושמעת בקולו ואל תמנע מחשש איסור רפואה בשבת דהא ככל אשר אנכי מצוך היום בכל לבבך דלדבר מצוה מותר לחשוב ולתקן בלב בשבת ועוד גם ובכל נפשך ד"ש כאן פקו"ן וכנ"ל.

ובזה נ"ל לתת טעם לקריאת שבת זו שבת תשובה ולא לשאר הימים שבנתיים לרמוז שיתר התשובה אף בשבת.

והנה התרופה המעולה שלא לסור מאחרי ה' ותורתו תלוייה בכך שנזכור את ה' תמיד כי הוא עשנו ולו אנחנו חייבים לעשות רצונו ולא לשכוח ממנו אפי' רגע אחד כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד שהגם שהקב"ה ברא השכחה בטבע האדם לא בראה אלא לצורך עניני עוה"ז ולקיום המין האנושי שאם לא היינו שוכחים יגונותינו וצרותינו וכל הקורות אותנו בכל ימי חיינו לא היינו יכולים לישא וליתן בעניני מחיתנו ופרנסתנו וכמ"ש רז"ל ע"פ נשכחתי כמת מלב. אך אין אנו רשאים להשתמש בה לרעה דהיינו לשכוח את ה' אלהינו ותורתו חלילה.

אשר בזה פי' הרב אהל יעקב בעש"ת ז"ל דברי מרע"ה בסדר היום צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך עפ"י משל נאה ותוכן דבריו הוא כי מרע"ה מזהיר לישראל ואומר. הן אמת דצור ילדך תשי שברא בך מדת השכחה אבל היתכן שתשכח גם אל מחוללך עיי"ש.

וזה יהיה אללי רמז הכתוב בס' עקב והיה אם שכוח תשכח את ה"א וכו' העידותי בכם היום כי אבד תאבדון כו' דלכאורה ק' הכפל שכח תשכח אך עפ"ה י"ל אם שכח כ"ל את השכחה הטבועה בך מאת ה' לעת הצורך תשתמש בה גם לרעה ותשכח את ה' אלהיך העידותי בכם כי אבד תאבדון ב"מ.

ובכן אחי ורעי שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי דובר באזניכם היום ועיקר תלוי בראשי העם וחשוביו שאם הם יטו אזן למוכיחם ממילא רואה שגם כל העם הזה יקשיבו לתוכחתי שמהם יראו וכה יעשו.

וזהו מה שרמזתי בכ"ת האזינו השמים וכו' הכונה הטו אזניכם אתם ראשי וגדולי העירה הנקראים בשם שמים במעלה וכבוד ואדברה דבור קשה בתוכחות על עון ונשיותכם אברים מקשיבים. גם הארץ שהם המון העם תשמע אמרי פי.

הלא ידעתם כי הימים הקי' הללו הם מסוגלים לשוב בתשובה לפני ה' כמאמר הכתוב דרשו ה' בהמצאו כו' ופירשוהו רז"ל על עי"ת ובכן נחפשה דרכינו ונחקורה בימים הללו במה שעשינו בכל השנה כולה. מדרך הסוחר להתבטל איזה ימים בשנה מעבודתו כדי לראות בחשבונותיו הדק היטב והיה כראותו כי מלבו אינו בטוב והוא כסיב אחור הולך ומתכנן אצל אוהביו ומודעיו שיעזרוהו ויחזיקוהו כדי

כדי שלא ימוט. וגם לבושיו בעי ומתקן כדי בואו על פתח שלא יגרשו אותו וימתינו לו עד שיוכל לפרוע פרעות והדרכי והכי הוא מצטמק בהולכתו עד שהוא סמוך לאיתנו לבא ולא יבוש בעוה"ז כמו כן אנחנו בית ישראל עלינו לחפש במעשי ידינו. ואם נראה שעונותינו רבו מעולם מעלתינו מהראוי לנו למהר ולמלאות תרופה למכתינו היא התשובה ולהתחזק בתפילה לפני אלהינו מרחם שיעביר אשמותינו וכן בעון הוי לנו שאין אנו צריכין לחפש ולידע במה חטאנו ובמה פשענו כי עונותינו גלויים וידועים לנגד עינינו.

ראש ולענה הוא עון גילוי עריות שהולך וגדל בעירנו זאת מיום אל יום ובפרט בלילות ששם כמופת ומילה וכיוצא נשים יוצאות ובתולות בחוץ ובכיכר ברחובות ע"כ והן מעריבין בחורים וגם בתולות וכולם כאחד יגשו לרנן ולזמר וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים הבוערים בקרבם כאש בנעורת המעט לכן חוצבותיהן הכנסות בניהם ביהודים ובנוים אשר הללכם אנים משמוע ובאים לסוף על חטאתם פשע ולעטותם בפרהסיא?! אוי לדור שכך עלה בימיו! בתוכי ישתומם לבי שכל עוד שהצרות והפגעי הזמן מתרבות לעומתן משבחים ומוקירים באיסורים ופריצות אחי ורעי שלא אתם רואים מלבנו ומעמדנו הולך ויורד ואין לך יום שאין קללתו מרובה משבירו וכמעט אין בית אשר אין שם עלבון ודאבון לב כל אחד למיכהו ואיככה יטב לבנים לרדוף אחר תאות התענוגים ושמחות וכו' מעולפות באיסורין אשר יהיו גרמא בניזקין להביא גזירה רעה ח"ו לעיר הרבה דברתי עד הנה בפרט זה ולא הועלתי ואדרבא יודעים את רבונם ומכונים למרוד בו כאשר שמעתי כי באו גוים בקרב מחננו וישתו וישכרו בבית ישראל ואשתו ובנותיו של הבעל הבית שוררו וירקדו לפניהם והבעל הבית מכבד בכרם לא ישמע אלא אדרבא נותן יד לפושעים וגורמים בזה ח"ו חי' ה' גדול בעמים כי כשהגויים שאלו חושבין את מחנה ישראל כשוק של זונות ח"ו ואינם מניחין לבעליהן לבא לבתי ישראל פן יחטאו בשבי נשי דידן אוי לאזנים שכך שומעות. שלפי הגמלו זאת הנותן לנו חיים ומזון ומכלכלנו מגולאים ופגעים רעים. וכבר שמעתי שזאת הבל באומרם שבניותם גרם להם לעשות כן יען שהגויים הללו מתנים אותם על המסיים ועל הכלכלה וע"כ מוכרחים לקרבם ולהביאם לביתם ולעשות רצונם אוי להם ולנפשם שממירים כבוד ה' ותורתו בעד הנאות עוה"ז כיון להם שיחזו על השמים כעניים ולא יעשו רשעים אפי' שעה אחת לפני המקום שלא לפי דעתם שיש כלוי שכתיב לעניים לעשות מלאכתם גם בשבת בעבור פרנסתם החסים כזאת בישראל. תמהני אם יהיה להם כפרה ח"ו. ואמינתם מי יסורנה. אליכם ישישים אקרא זכרו נא ימים מקדם גודל שלימות הצניעות בבנות ישראל. אם ראתה אשה איש זקן או נכבד עובר בשוק מיד היתה בורחת ואל כל פנה תחזור להתחבא ותכסה גופה וכן כהיום כלו ותבוננו איככה הולכות ברחוב כמות שהן בגילוי ישפות ובלי מטפחת בגוד ובעליהן רואין ואינם מוחים בהן ומה יעשו אותן הבחורים התרים אחר לבבם ואחר עיניהם ולא ישעו אחי ורעי שימו לאחריתכם שלא ידעתם כי סוף אדם למות ולבא במשפט ע"כ בעלם רחמו על נפשותיכם ושובו אל ה' עשו למען כבוד ה' וכבוד אומתו העבריים שלא תתחלל ח"ו. בטחתי בישרי קדושים שיהיו דברי נשמעים בפרט זה כי אלקים יודע והוא העד כי לא לשום פניה אני מדבר כ"א קנא קנאתי לה' אלהי ישראל ומים רבים לא יוכלו לכבות יקוד לבבי על עון זה ידיע כי גדול הוא מנשוא וכל אשר בשם ישראל יכונה ח"י לקנאות קנאת ה' צבאות בעון זה ובפרט שיותר דליף בו חי' ה' בעמים ויבא שכמ"ש כמו שמצינו בפנחס קנאה שזכה לתהלה ולשם ולהתפארת לדור דורים תחת אשר קנא לאלהיו בעון זה ובזכות זה אל שדי יאמר לצרותינו די אמן.

זאת שנית עלינו שיבוך בנינו שהן בעון הזה מגודלים בלא תורה ויראת ה' ודרך ארץ ואין דורש ואין מבקש להשתדל בגופן ובממונו לטובתם הביטו וראו רוממות בתי הספר של שאר העמים ובהתהדרו ותגבו איכה עלו למעלה ראש בכל ענייניהם בהילוכיותם ובהכנותיהם בשירים ובתוקפם ובניהם כנטעים מגודלים בנעוריהם בחכמות ומדעים ודרך ארץ ושלימות ויתברכו בהם גוים ובהם יתהללו ולעומתם אנחנו בעוונותינו אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש מרוב השפלותינו ומלכנו הנכרי בתוך בנינו. בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר נפלאים כמה אנשים פוחזים ואומרים אשר יודעים ללמוד ולהבין בתורה רק מעט ואם הרבה ועי"ז יכולים ללמוד לבניהם ממה שהם יודעים. וגם יכולים לדעת אם השכר שלמלמד אותם עושה מלאכתו באמונה אם לאו ועוד בספק מינה טובה ליראה את ה' ולשמור מצותיו כי בשיותם יודעי ספר יוכלו לדעת ערך התורה ומצותיה ע"י לימוד בספרי דינים ומוסר. גם בבואם בבית ה' להתפלל בבקר ובערב ע"י שהם מבינים פי' תפלות שיוצאים מפיהם רעדה ילבשו ונזכרים להיות באימה ויראה לפני קונם ולא ישכחו קלות ראש בעלמא ובפרט בימים הקדושים שאלו בבואם לשפוך שיחם לפני ה' ולדרוש סליחה על עונם יתפללו בקרבם ויתעוררו משנת אולתם ע"י שהם מבינים מה שהם אומרים ועי"ז יתרון לשכם מן ספרי שבלילות החורף הארוכים ובשבתות וימים טובים לוקח הספר בידו מה שיודע ומה שלבו חפץ ועוסק בו ומתענג נפשו ומרוים בזה שאינו יושב ובטל שהבטלה מביאה לכמה דברים רעים ומציל את עצמו מכמה עונות כדברים בטלים ורכילות ולה"ר ודומיהן. וגם עד זקנה ושיבה או בביתו שולם או בכרתו מנכסיו ונעשה חפשי מעסקיו יושב בטיו מאמת שיותו יושב ובטל כי לא נשא באלם. אם הנה הוא חכמתו מסלקת ממנו כל דאגות שבעולם ולא יוסיף עצב עמו כי ע"י לימודו מגלה שנותיו בטוב ובנעימים וישכח את כל ענייני והבלי העוה"ז ויישב לבו כי אין טוב ושמחה כעונג שלימוד בתורה ובמה כמאמר שכתוב פקודי ה' ישרים משמחי לב. וכן אמר ר' נהוראי מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה כו' שמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו כו'. גם למעבד נייחא לאב ואם אחר מותם בספק מינה שזיבה כי הקדישים והלימודים שלומדים לעילוי נשמתם אומרים אותם כתיקונם ובכונת הלב ואגורי מגבא ואלולי מלאה.

לא כן אנחנו בעירנו זאת נהפוך הוא אשר רובם ככולם בוערים בעם ואין אתם יודע לשאת להבין פי' תפלות ותהלות שמ"ע ודין גרמא לאבד כל הטובות והתועליות שהזכרתי מהם ובניהם אחריהם ולא עוד אלא שאף שרואים ומרגישים בעצמם חסרונם וקלונם אינם שמים על לב להציל את בניהם משפת המוקש הזה ומניחים אותם להתגדל כפרא במדבר חסירי מדע ויחסי עזות פנים וחפרי דם ובכספות כלמו שאינם יודעים אפי' לדבר בהגון ומי הוא זה ואיזה הוא אשר יוכל לסבול ולראות תגבות שילדים בקרב מחננו אשר לא היה כמוהו בעירנו זאת אחי ורעי עורו התעוררו ושובו לתקן מעוותכם ותבורכו מפי עליון.

עוד זאת אדרש לבית ישראל אלו הנשים שירשתו על בעליהן לבטל מנהגי הפוצאות אשר הן הולכות ומוסיפות בימי החופה ומילה וכיוצא דהן נגון כלי כל השיבים ואין לך יום שאין קללתו מרובה משבירו וכמה חתנים יוצאים מחופתם מלאים חובות כרמון מרוב הוצאתם שעשו בימי חופתם עד כי היה אין אשר ממכן שכר בימי כדי להוציא הוצאות חופתו שיאמן כי יסופר. הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן. האין זה עובר על בל תשחית. מדוע נהיה כעורים מגששים באפילה ולא נסתכל דרכינו באלם ובמספד. אם נדע כי נקריב חלבינו ודמינו בצד הכאות יתירות ולא נראה את השכל מדוע לא נלמוד מאנשי מדינות אחרות המתחכמים לדעת מלבם ומעמדם לפי העת ולפי הזמן והם מבטלים המנהגים המזיקים הללו וכל אחד עושה לפי כחו ויש מהם אנשי תורה שאף שיש לאל ידם להוציא הוצאות מרובות ביום חתונתם וביום שמחת לבם עכ"ז נמנעים מלעשותם בעבור שלא יתביישו העניים שקצרה ידם ואינו למה נגרע מלהתבונן בנוהגם האין זה סגולה גדול להוליד בני ובני אלפים

אכיות

ד״ות בעד אכילת ושתיית בתיהם . גם אני אבלה לומר זהו כונה כי מלבד הלבוש שזוכו כדי להשלים שני הבריונים גם אשר השיגה שהיינתו אשתו לעשות מצוה בבקיאות רים בדורם לבתו ופתו ומוציא עליה הוצאה מרובה מעשיר ליו יכנס וסלל לא ימשיע ואי אפשר בלאו הכי כי אשתו נלכה עליו ואין עידה עליל ואמינא ולא משתבחא כי הנשים הללו עתידות ליתן את הדין על שמתאכזרות על בעליהן לעשות כרצונן והן גורמות לבעל לבעליהן מעשות עולה ומעשיו שעי״י שהולכות יתירות הללו הולכים ודלים ואינם יכולים ללאת ידי שתבון עם הקב״ה ואין ספק שהי׳ במשפט יצא עמהן על רוע מעלליהן . ותשעו בשמחה שמעון קודם החופה בבית הכלה בליל תולאי ש״ק שהיא שמחת הכלה בעניים גדולים שהם מתקבלים אנשים ונשים ועלמות אין מספר גם לרבות גוים הבאים לרוות למחוכם ולמלא מחרים ומותים ומשתכרים ושותים כל חושבונם ויקומו ללחק נערים ירקדו באילים כערות כבכי לאין והכל הולך בואמן של הנשים כי הן הנה שמעלאות ומשפילות רח״ל . אחי ורעי . גם נרוני מדבר כמה פעמים של המיון המעליב הזה ועד אנה מאכתם לשוב ולעשות לשתאחד ולהתאסף ראשי העיר ומנהיגים ליסר פדורים ולתקן שמגבעות האלו ודומיהן . עד מתי תשימו כל מטרתכם לטובת גופכם לבד ולא תחושו גם לנפשותיכם תדוע אתיו למופים כל היום אחרי בלעכם לבד אחרי עגלי הזהב לשוב לאמרים אליכם ולא תביטו אתם שעות להתעסק בצרכי לבור ותיקוני העיר הבחולים ומוטלים עליכם . כל ידידי היו לאסרים ועסקו בצרכי לבור לש״ש והי׳ יהיה בעזרתכם ושפך שי בידכם ילכה כי לא דבר רק הוא כמאמר התנא באבות וכל העוסקים עם הלבור יהיו עוסקים עמהם לש״ש שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד וכו׳ . (אמר המבים ראיתי להביא פה דבר ששייך מה שהירשתי בעכ״ותי דברי התנא באבות פ״ב ד׳ הלל אומר אל תפרוש מן הלבור ואל תאמן בעצמך עד יום מותך ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה ע״כ . ובלמ״ד שכל אזהרותיו של התנא הזה הולכים אל מקום אחד ושני בשני עניני והוא שבא התנא להזהיר את כל אחד מישראל אשר בידו את היכולת מספיק לטפל ולעסוק בצרכי לבור שלא יפרוש מן הלבור על אופן שבה זכה שיעולם לו מילוי שרע ואוי שי עלי בטפי ומפרע ואומר כי יפיסך יצרך לומר לך אתה עשיר גדול ומכובד מאד ואין כבודך להיות מטרח על עסקי לבור עם שי ושי שלא הגיעו עדיין לקרסוליך לא תאבה לו ולא תשמע אליו כי אל תאמן בעצמך שכן שהיה בעלמך עד יום מותך כי לא לעולם חוסן . וח״ו יבאו לך ימים אשר שהיה מוכרח להיות נכנע ושפל ואם יפיחך בעצמם אמרת כי כאשר תהיה אחד מהמנהיגים בעם והיה מוכרח לרדות ולייסר את החוטאים או החוטא השוא אל קרוביו יחרפוך ויקללוך ושם לך ליכנס בצער זה . גם זו עצת הבל כי אין לך לדון את חבירך לכף עד שתגיע למקומו ועל זה יעירב לך שגדולי יקללוך . ובכן אל יפתה לבך בעצות אלו כדי לפרוש מן הלבור ואל מיצך אותך שבגאוך לשנה עם חבירך לשלה ולשת בעסייני לבור תוסף בני דברים אלו שהן עיקריים ולא השבילו את כל אשר העושן אתה סיה שאל תאמר דבר שא״א לשמוע ר״ל דבר הרחוק מן הדעת אל תאמר בשני חבירך שסופו להשמע ואי אפשר בלאו הכי שאם אתה עושה כן לעמוד על דעתך נגד דעת חבירך במשרה יתפרד השבילה ונמקים ששפע ימים מספח שלא התיקון בזה הוא עם שאמרה תורה אחרי רבים להטות זאת שכיח שלא תהיה אם תחכם והתעוררותכם לעסקי לבור לשם אתה בלבד ח״ו ואל שאמר להשמע השולך לקראתך לבית הוועד לכשאפנה אשנה ר״ל אלך שם שכיח שמא לא תפנה ולא תלך וע״י זה גם חבירך יתקלקלו בסבתך ויתבטל הכל) .

והנה בפי׳ חלק דליש איכא פלוגתא דר׳ יוחנן ור׳ אבהו והכי איתא התם א״ר כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל לצ״ג עין ל״ר אלהים זולתך ופליגא דר״א דא״ר מקום שבעלי תשובה עומדין שם לדיקים גמורים אינם עומדים שם שנא׳ שי שי לרחוק ולקרוב כריפא . רחוק והדר קרוב . מאי רחוק . רחיק דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא והשתא . ור״י אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב . שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה ע״כ . והרמ״ל פסק בס״ז מה׳ת׳ כר״א דבעלי תשובה גדולים מצ״ג והנה לכ״ע לבעלי תשובה יש לו בי שמות דלר״י נקרא קרוב . על שהיה קרוב לעבירה תחילה ורחוק שנתרחק עתה ולר״א נקרא רחוק מעיקרא מתקנים וקרוב שנתקרב עתה בתשובתו מה שא״כ בצ״ג בין למר ובין למר אין לו אלא שם אחד לר״י רחוק מעבירה מתחי׳ ועי״ם ולר״א קרוב דמעיקרא והשתא לשקנים .

וזה יהיה אלצי כמו שכתוב בקהלת פ׳ ד׳ טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם . ונקדים עוד מ״ש הרמ״ל טעם לשנה ומעלת הבעלי תשובה יותר מצ״ג וז״ל : ולא ידמה אדם בעל״ת שהוא מרוחק בוי׳ אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כוי׳ שהרי טעם טעם החטא ופי׳ ממנו וכבש ילרו כו׳ מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים ילרם יותר מהם ע״כ . ומעתה ז״ל טובים השנים הם הבעל״ת הכנויים בב׳ שמות במעלה מן האחד הם הצ״ג שאין להם אלא שם אחד והיינו טעמא אשר יש להם שכר בעמלם שעמלו ויגעו הרבה לכבוש ילרם יותר מהצ״ג .

עוד לאלוה מילין להטעין בריאה בכתוי הגוי בהקדים מ״ש הרב עוללות הבל״ר ז״ל ד״י חיי ע״ב וז״ל והנה אמרו בגמ׳ עי״ם כי גדול כים שברך אמרו מי שעתיד לרפוא שברו של ים הוא עתיד לרפוא שברך ואמרו הפי׳ עפ״י מה שמלאתי אמר עם הספר עי״ם מחלתי ואני ארפא אמרו בגמ׳ מתה שמחלתי אני ארפא הפי׳ הוא כך כי אחשבו עכשיו בגלות תחת ממשלת הקליפה שהוא הבע״א ותים נקראת נחש והשיבלא בקניה לגבול אותו אזי יקח הכיון שהנחש הוא החטים ויעשה ממנה מ״י הוא . ג״כ חטאים ומנחש נשאר ח״ם ומ״י הוא מ״ם וז״ש מעם שמחלתי כלוי בנחש בזה אני ארפא שהאשם מנחם מ״ם ואפשר בזה אמרו בגמ׳ כינוס לרשעים רע להן ורע לעולם ר״ל בשהנחש הוא בשלימות הוא רע להן ורע ג״כ לעולם שאכחנו בגלות אבל פיזור לרשעים ר״ל כשהקב״ה יפזר הכיון שנחש ויעשה ממנה מ״י הנאה להן שלעתיד ימחק הכל בקדושה והנאה לעולם שיצא מ״מ וכו׳ עכ״ל .

והנה מה שתניא מצם השים שאמרו עי״ם כי גדול כים שברך אשמר בגמרא שכתב כן בדרדמי דהא ליתא בש״ס אלא הוא במדרש איכה וז״ל כי גדול כים שברך אמ״ר חולפאי מי שהוא עתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך אמ״ר אבין וכו׳ ע״כ . גם מ״ש שמלאתי אמר עם הספר לא הגיד לנו איזה ספר הוא שגם מ״ש הספר הזה מצם השים עי״ם מחלתי ואני ארפא מתה שמחלתי אני ארפא גם זה ליתא בש״ס דמ״ש בפי׳ חלק ובפי׳ אלו דברים איכו אלא הכי בתחי׳ מתה שאני ממית ומחי׳ והדר מה שמחלתי אני ארפא וכן איתא בילקוט ופירש״י ז״ל והדר מה שמחלתי שלאחר כן מתרפא ובלבעיל עומדין במומן ומתרפאין ע״כ ואי״כ שעיקר השר מן הספר ובטל היסוד אלא אי תאמר הכי אתמר על מקי שכתוי בירמיה סי׳ ל׳ כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך שם כ״ה לפי כן ובלוי מנה שסכיתך בנחש היא שקלי׳ הקב״ה בו גויות ארפאך שאעשה מנחש מש״ם וכמו שכן ראיתי לה׳ סיד״א ז״ל בתו״א שכי וז״ל ומ״ש וממכותיך ארפאך א״ל עוי במ״ם ז״ל דהקב״ה מכה באיזמל ומרפא באיזמל והוא בפי׳ דע״ז נחוש ב״ם מקן ונש״ם ועזר מלגיו חתית עכ״ל .

ואנכי בדרך נחני ה׳ והביאני אל בית סיין הכ״מ למוסיר אלף שמג״ן שחד ילחק בכיו ורלה ראיתי בר״ם ע״ג שהביא ד׳ ס׳ ז״ל לרמח בכוונה שבו ועשה לו כתונת פסים . ואנכי תמים עליו דאיך לא נרגש על הי ז״ל כמ״ש דמה שאמרו ע״פ כי גדול כים שברך וע״פ מחלתי ואני ארפא לא זה ולא אותו ליתא בש״ם ולא עוי שלא דשי ז״ל כי נשכיחם

בשניהם בקשה. אמרו בגמ' והוא כר"ו פי' וכו' על ההוא דמאלתי שהוא בפ' חלק וכיון שלא סמך ע"ד ה' ז"ל. ולזה הדברים במקומן איך לא נרגש כמ"ש ועו' דלמה בפסוק שכ' הי' ז"ל ע"ש כי גדול כים שברך משמע דגמ' קאי ע"ד ושו"ר לו. בד' קכ"ד. ע"ג שאלה לפי כוונת שכתו' אם יהיה כדאך נקלה השמים וכו' וכי' ח"ל כתיב באיכה כי גדול כים שברך וכו' ואמרו שאפי' בזו מכה באחאב ומכה בנטים אבל הקב"ה במה שמכה הוא מרפא דכתי' וממכותיך ארפאך וכתי' מאלתי ואני ארפא עתה שמאלתי אני מרפא א"כ הגלות נקרא ים ג"כ שגאולה עתידה להיות בני שערי בינה וזה מי ירפא לך דים בהפוך אמון הוא מי והיינו דמהכתב כעשה מ"ט דהנו"ן של נחש נפסק ונעשה ים דהיינו הגלות כי גדול כים שברך ואח"כ נהפך למים חי' ואח"כ יו"ד ומתחיל בחינת מ"ט במים ואמצע יו"ד הרי מי' ושו' אותיות שמים הוא ים וז"א אם יהיה כדאך נקלה השמים כו' עכ"ל ודבריו אלו מרפסן איגרי דכן אמת דמ"ם מעם שמפרשי' ע"פ וממכותיך ארפאך הם דברי תוס' עפ"א וכנז"ל אבל מ"ם מעם המפי' ע"פ מאלתי ממה שמאלתי אני מרפא וגם בד' ה"ל ע"ד כתב כן. אבל לא ידעתי מי בעל דברים אלו שהם הוא על מ"ם הי' עוללות שבליר ז"ל לא כ"כ אלא משמע דגמ' וכבר כתבנו דהא ליתא בש"ס ולא במד'. גם מ"ש דהנו"ן של נחש נפסק ונעשה ים דהיינו הגלות כי גדול כים שברך ואח"כ נהפך למים החי' ואח"כ יו"ד דברים אלו הם הפך ממ"ש הוא גופיה נכיו בד"א משם הי' עוללות שבליר ז"ל דכן עתה בגלות הוא נחש כמות שהוא והוא הקלי' הוא הסט"א שנקראת נחש. אלא דכשירצה הקב"ה לגאול אותנו אז יקח הנו"ן מנחש דיעשה ממנה מ"י כמלא שעדיין לא נפסק וכ"כ בפי' לחם תרומה ה"ד הי' אידיא ז"ל בפי' דבה לפי דליט ע"א וז"ל כשיהיה הגאולה ב"ב נו"ן של נחש יתחלק ויהיה מ"י ומה חים הנשאר מנחש הוא מ"ח עכ"ל. ועו' דהם בד"ה רמז בזה בכתו' מי יתן טהור מטמא לא אחד וכה אמר מר דלעת"ד אותיות מ"י יתן טהור כ"ל מי יתן לטהור מטמא דהוא נחש אבל לא אחד לא נשאר באות אחד נו"ן אלא בשנים. וגם בזה רמז בנושא כתובה פס"ם ועפ"י דבריו כריו שבכאן נפל הריעה הרומז על אלף כיון דגם הן היום בגלותינו אין הנו"ן באות א' אלא בשנים יים.

ורחזה הויה לשי' הגדול חיד"א ז"ל על השמ"ל שכי' ע"ש זה אני אמית ואחיה וז"ל א"ן בע"ש ז"ל הלך שיבר בא שיבר כו' ויקומו בתח"ם במומן כדי שכל רואיהם יכירום ואח"ז יתרפאו וזה אני אמית ואחיה בתח"ם ואחר שיקומו במומן מאלתי ואני ארפא עכ"ל. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין מה בא לאדם ולפי בכתו' אחר שכן הן הדברי' האמורי' בש"ס בפ' חלק ובפי' א"ד וכנז"ל ול"י.

איך שיהיה הדרך לתא' דאמן עלה לרמת בכתו' טובים השנים וכו' עפ"י דברי עוללות הנז"ל והוא ש"ם בו מדיוק אומרו מן האחד ולא אמר מהאחד אלא הכוונה לרמוז ולו' טוב י"מ שהם שנים אותיות מ"ן האחד שאות נו"ן שהיא אות אחת מתיבת נחש שכשהיא מתחברת אות הנו"ן לשנים מ"י נעשה מנחש מ"ח ואז בבואו מ"ח לדקנו ים להם לכל ישראל שבע"ו במקום עמלם שהיו עמלים בגלות. ועד"ז אפי' לפ' ולרמוז ג"כ במק' שכתו' באיוב סי' כ"ג והוא באחד ומי ישיבנו בהקדים עו' מ"ש בערכי הכינויים כי מזק הוא שילחיר נקרא הוא. עו' כתוב שם משם ה' מקור חיים ז"ל ע"ש ויסי' לנחש יל"ח נחש הקדמוני וזהו מה שרמזתי וסיום שהוא הנחש הן עתה בגלותינו הנו"ן שבו הוא באחד כ"ל באות אחד ובע"ה ומ"י כשיתחלק הנו"ן בשתי אותיות מ"י אז ישיבנו להכנס שיהיה שמים במקום נחש.

ואבא היום למה שאמר הכל"ם ז"ל ומ"ד בפ' ע"ר דוד וז"ל תו מליכו בהרא"ם דמקשה איך הקב"ה מקבל תשו' על שעה אנוסי שהרי מתחילה היה נרצה ואח"כ בחטאו נדחה וקי"ל נרצה ונדחה אינו חוזר ואיך חוזר הקב"ה ומקבל תשו' השבים. וכן אמר ג"כ הר' דת ודין ז"ל ושניהם עלו אל היסוד דדין זה לא נאמר כ"א גבי בהמה לענין קרבן תשו' דלמיתה אלא אבל באדם לא אמרינן הכי והרא"ה נתקשה דאף שהאדם מת ונדחה אפ"ה קם בתחה"ם וחוזר וא"כ הה"ן לענין תשו' לא אמרינן הכי והשיר מקבל הקב"ה תשובת השבים משום דלא נאמר דין זה אלא בבהמה א"ד ז"ל. ולכאורה איכא למפרך כרגא בתי' זה משה"א דאמרי' בפ' ג' שאכלו בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושכח ולא בירך מהו שיחזור ויברך כו' א"ל מי דמי התם מעיקרא נברא לא חזי הכא מעיקרא נברא חזי וכיון דאידחי אידחי ופי' המפרשי' דטעמא כוי משום דנראין ונדחין וכ"מ הפוסקי'. והרי הכא דאף באדם אמרי' נראין ונדחין. אלא דרכי לו' דהכא לא נדחה האדם אלא שנכנס נדחית ממנו כ"ן לו' כעת.

וראיתי להי' הספרדים ז"ל בפי' אות הברית מזמור פ"ת דנותן טעם בזה למה שאלינו דלא משני להו תשו' לאוה"ע והוא מטעם דאינם קמים בתח"מ ואדרבא כופרים בה והם עם הדומה לחמור וגבי בהמה הדין הוא דנראין אינו חוזר והדין באוה"ע דנמשל כבהמות נדמו. וכבר קדמוהו הרים הי' תולעת שני ז"ל בפי' שמות וה' פי' שנים ז"ל בפי' בראשית וכ' הר' ש"ם ז"ל שם דעל כן אמרו בקמא דל"ם אתם קרויים אדם ואין אוה"ע קרויים אדם אלא בהמה. ולי ההדיוט נ"ל בזה טעם אחר הלליי דאדם הוא נוטריקון אינם דחויים מעיקרם וע"כ לנו עם בני ישראל יאותה שם אדם דאין אנו דחויים מעיקרם לא עשה כן לכל גוי לקרותם אדם כיון שהם דחויים מעיקרם ולא נראו מעולם ובקי' ד"ו ס"ל לר' יוחנן דדחוי מעיקרו הוי דחוי.

וזה יהיה אלי רמז שכתוב בקהלת ג' ומותר האדם מן הבהמה אין דהוא נוטריקון אין ישראל נדחים לזהו שיתרון יש לאדם דהן ישראל מן הבהמה דהן האוה"ע וכחמור.

ועפ"י הדברים האלה נ"ל לפרש פסוקי הושע שובה ישראל וכו' קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ובהקדים עוד דברים לתחה"מ הוא מ"ש בסדר דברים אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם. ואמרו בפ' חלק להם לא נאמר אלא להם מכאן לתחה"מ מן התורה. ומעתה ז"א שובה ישראל כו' ולא"ה איך יקבל ה' אותנו בתשו'. הא קי"ל נראין ונדחין. ויתי' כמש"ב קחו עמכם דברים היינו ה' דברים. דמשם ראיה לתחה"מ מן התורה ומתחה"מ מוכח דדין זה לא נאמר באדם כ"א בבהמה וכנ"ל. וזה יהיה ג"כ רמז הכתוב בפ' כי תשא והסירותי את אשר אמון ורמזתי את אשר ארמס ובהקדים עוד מ"ש בס' ערכי הכינויים דאחר הוא כינוי לנשמה שעושה חסד לאברים שבגוף כי חס"ד א' ורמ"ח הוא הגוף רמ"ח אברים ובגמרות ד"ז אמרו והסירותי את אשר אמון אפי' שאינו הגוף.

ומעתה ז"א והסירותי לקבלו בתשו' את אשר אמון דהוא גופי' אינו חוזר ונראה וכלו' את אשר יהיה ראוי לו' בו אינו חוזר בשביל שנדחה בחטאו אני מקבלו בתשו' ושם ורמזתי את אשר אראה היינו את הגוף המכו' בשם רמ"ח לפחיותו בתח"ם. ומשם"ה הוא מוכחת דבאדם לא נאמר דין זה. וכנ"ל. וזה יהיה ג"כ רמז הכי' בתהלים כ"ה למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא ופירש"י כלא' לרב לסלוח עון רב ובזבחים דכ"ם פליגי רב ור' יוחנן רב אמר בע"ח אינן נדחין ור"י ס"ל דנדחין והנוא"ל פי' ברב ומעתה ז"א וסלחת לעוני ובל תשאלני מעכת דנראה ונדחה אינו חוזר כי ר"ב הוא דאמר אין נדחין והלכה כר"ב לפסוק כר"ב.

ורחזה סוים לה' מהר"ם הגדול ז"ל בס"א דקריה סופ"ד שהביא מקי' זו משם ה' דת ודין ז"ל בענין אליהו עם נביאי הבעל הכיון דלר' יוחנן בע"ח נדחין איך נבחר לה' לזבח אותו הפר כו' עי"ש. כמלא דהקי' הי' דו"ד ז"ל אינו אלא לה' ר' יוחנן דוקא ולא כי דקי"ל הכי בכל הוא גופיה בד"ו קושיא כו' וז"ל שהאיתי להי' דו"ד שאמר היה ואולי זה דכיון דקי"ל לענין קרבן כר' דנראין ונדחין א"כ איך הקב"ה

הקב"ה מקבל תשו' השבים וכו'. וכן חזר וכ' שם ע"ב כיון דקי"ל לענין קרבן כר"י דכיון אשיין ומהמ"ר לא דק. כאן בדבריו במ"ש בשם ה' דוד דקי"ל דהרואה יראה. בד' ה' ז"ל דדייק ותני בה' ויקרא דכיון דלר"י בע"ח כדמין וכו' וכ"כ ג"כ בה' שאזיכו וז"ל והשתא נחזי אנן בענין התשו' וכו' והרי הו"ל כגזלה וכדמה דאמרין דק"ל לר"י. דאף דהוי בע"ח כוי דאמרין והיה שדין. כיון כבה לשנרתו דלא הו"ל התשו' וכו' ע"כ הרי להדיא דעיקר הקירתו אינו אלא לשי' ר"י ולא כי דקי"ל הכי והיא גופה ק"ל על ה' מר בריה וה"ל בשי' הרמ"ל ס"ב דקל"ע ע"ד שהביא פלוגתא דרב ור"י בזבחים דכ"ע וכו' וז"ל באופן דבע"ח אי כדמין הו"ל בפלוגתא מתכ"א בין רב ור"י דלרב בע"ח אינן כדמין ולר"י בע"ח כדמין וקי"ל כרב ור"י הי' כר"י וכו'. וכן שנה וכו' בס"ד דקי"ע ע"ב אחר שהי' דה"ל להקב"ה כרב כי וז"ל אלא דכיון דמידי פלוגתא לא נפקא שהרי ר"י פליג דרב עליה וקי"ל דבע"ח כדמין וקי"ל לענין קרבן כר"י א"כ איך הקב"ה מקבל תשו' השבים וכו' ע"כ. ועפס"ר דבריו תמוהים דאדרבא ונהפוך הוא דכרב קי"ל וכפסק הרמב"ל ושפיר הוא קאמר מעיקרא דקי"ל להקב"ה כרב ועצמא שפי' הרמ"ל כרב אף דקי"ל כר ור"י הי' כר"י. עיין למען כי"מ ז"ל שם"ו מה' מעה"ק ה"ד:

ובזאת ק"ל על הרב תולעת שני דבפ' בראשית ד"ד ע"ב הביא די' הר' דוד ז"ל בחקירה זאת על התשו' דהו"ל וכדמה אינו מיין לר"י דקי"ל בע"ח כדמין וכו' עיי"ש. הרי דדייק ותני דחקי' הי' ז"ל אינו אלא לשי' ר"י ולא משום דקי"ל הכי ואלו בה' שעות דין ע"א בתוך והביא ד' הר' ז"ל כי דהו"ל וכדמה איך מוין ע"י התשו' לר"י דקי"ל כוותיה בזבחים דקי"ל בשחין ושכה ופי' בה' שאזיכו דקפ"ד ע"ב משם הר' ז"ל וכתב דלפי מאי דקי"ל כר"י בזבחים דבע"ח כו' ועמו השי"ר מה שא"כ להרכב"ס הרמ"ל אב ובר' ז"ל אירע ג"כ לו שלא דק בדבריו בה' המקומות לכתוב על הר' דו"ד ז"ל דקי"ל כוותיה דר"י. מאחר דזה אינו אלא אדרבא קי"ל כרב ובמ"ש הרמ"ל. והכה התוס' בה' כגמר הדין דמיז ע"א ד"ה אבל כי דהוה מלי לאשמועי' רבותא טפי דאפי' המ"ר דם ואח"כ הפרים קרבן דהוי דחוי אע"ג דדחוי מעיקר' וה' בה' שבים ולאיתו להו. באר שבע ז"ל בה' להוריות ס"ג שהביא ד' התוס' הנ"ל וק"ש וכו'. ובה' בתרא דכריתות כתבתי עוד הי' אחר ע"כ ופשע דבריו. כי דהתוס' יאמר שבה שם הוא תוכתו דר"י והכוי יר' שם בד"ה שיפ"ד שהביאו מדי התוס' בזבחים. וא"כ כאן לא קיי"ל אלא ובזבחים כר' עוי' הי' אחר.

עוד קשיתי לו שם בד"ה ע"א שהר' ה"ל וא"ת כיון דאית ליה כר"י דחוי מעיקרו הוי דחוי דאמאי בקש ר"י בוטים בה' כגמה"ד ונפ"ק דזבחים אבל חלב והפרים קרבן והמיר ומזר הו"ל וכדמה ידחה כיצא אבל חלב והמיר והפרים קרבן דהוי כבואה טפי דאפי' דחוי מעיקרו הוי דחוי כבר תרלתי יפה בה' בתרא דהוריות עכ"ל ודבריו אין להבינם דמבכר דהוא בוטים שם בהוריות ונפ"ק דכריתות כי כן בשם התוס' בה' כגמר הדין עוי' בה' דהבא עדיין לחלוקת הדייו קיימת שהי' בגאם הדף בשם התוס' דקידושין דל"ד בקש ר"י והפרים קרבן תחילה דה"ה המיר ואח"כ הפרים ובאה והביא מה שהי' בם למה בקש ר"י והפרים קודם שהמיר ולא אחר. ואף סמוך וכרי מקשה כן מדנפשיה. ועוי' איך כי כבר תרלתי יפה בה' בתרא דכריתות דשם לא הי' כלום אלא שהבי' קוי' התוס' שבה' כגמר הדין ותירוצם באופן שדבריו ז"ל מכופן אינבי יליי:

דרוש

ב' לתשובה

ראו עתה כי אני אני הוא

ידוע הוא מ"ש רז"ל דאין התשו' מועלת אלא דוקא לישרא' ולא לאוה"ע והרבה טעמים נאמרו בדבר כמבואר בכל ס' המפרשים והרב ברית יעקב ז"ל בדפ"ד כ' וז"ל עוד כ"ל טעם לזה עפ"י מ"ש במדר' שו"ט והובא בילקוט תלים תלפ"ך משפטי ילד אמר"ל הקב"ה לדוד על מה עשיתי שנהדרין לך ודון לפניהם אמ"ל דוד רבש"ע כתוב בתורה ושחד לא תקח ואני מתיירא ליקח שוחד ולדון אותי אבל אתה שאתה נוטל שוחד בכלי שחד מה"ק רשע יקום ומהו השחד תשו' שהקב"ה נוטל מן הרשעים בעה"ז ומעש"ו ע"כ ופי' הר' מנחת שמואל ז"ל עפ"י מ"ש בילקוט וז"ל ותכהינה עיניו מראות כי ילחק פתח ולא תקח שוחד ומה מי שנוטל ממי שנחמ"ב לו וכו' ופי' הר' ברית אברהם ז"ל ממי שהוא חייב לו כילחק שלקח מעשיו בנו שחייב לכלכל את שיבתו כהו עיניו הנוטל משחד ממי שאינו חייב לו עאכ"ו די"א מראות מה אומר נאים בשעה שעקד אבינו אברהם את יצחק בנו ע"ג המזבח בכו מ"ה דכתי' הן אראלם לצקו חולה וכשנו דמעותיהן לתוך עיניו של יצחק והיו רשומות בתוך עיניו וכיון שהזקין כהו עיניו (המדרש הזה הכרי לאשמיע מ"ש כיצ"ה ז"ל בהפלאותיו שבי' וז"ל ותכהינה עיניו מראות משום דכתי' כי השחד יעור פקחים והוא לקח שחד מעשיו עכ"ל) וכ"ת דלפי טעם זה אסור ליקח שחד אפי' מבנו וא"כ התשו' שהיא שחד אסור ולטעם ב' דמטעם דמעת המלאכים אין דשני ליקח שחד מבני ומה"א תשו' עכה"ד עיי"ש ומכיון דטעמא דמהכי"א תשו' משום דשני ליקח שחד מבנו דון מינה לאוה"ע דלא מיקרו בנים דאסור ליקח שחד מהם לא מהני"א תשו' לגבייהו. איברא דעיקר התולדה שהוליד הר' ומ"ש ז"ל דלטעם קמא אסור ליקח שחד ולא מהני"א תשו' מלבד שדין זה אין לו ע"מ שיסמוך עוי' בה היאך אפי' דלאחי שמתא לא מהני"א תשו' ישתקע הדבר ולא יאמר והלא כמה קראי מוכחי על התשו' ודי' רז"ל עכ"ל.

ועה"ד לא ידענא מאי קאמר הלא במ"ש שדין זה אין לו ע"מ לסמוך שהכי יליף לה מתי"ש כי יצחק שנה שכהו עיני יצחק הי' ע"מ שלקח שחד מעשיו ומה שתירה לניך עוד. ועוי' בע"ש דהיאך אפי' דלה"ע לא מהני"א התשו' ישתקע וכו'. אנכי לא ידעתי מה כל החרדה הזאת והלא הספרים מלאים ומשקירות שחקו המפרשים על התשו' והמה באים של סיסוב מהם עפ"י הדין ומהם דרך דרש וגם זו יכים אחת מהנה.

וחזה הוית לבני שמעוי ז"ל בה' ברכה מעי"ל דקמ"ב ע"א שכ' וז"ל כיולא בדבר אמר הרשב דוגמא לזה שהקב"ה עושה לשכים תשוים כגד ב"ד של בו"ד בעבור רחמיו וחסדיו עם עמו ישראל כדי למחול עונותיהם ולקבלם בתשו' כאשר נבאר וממדיבר קדימות אבי' אב"י מ"ש בספרי הי' שופטים ולא תקח שחד. שחד מלות ופי' רבי' המאירי ז"ל בה' בית אבות ס"ד על מתני' דקאמר התם ולא מקח שחד ח"ל פי' בספרי שחד מלות כלו' שבל שעשה מצוה אחת אפי' עשה קי'

מל"ת

תלית כנגדה לא תמחק העבירה וכו' וכ"ש הרי"ת בשיטת ישנים. איברא דבילקוט תלים סי' טו"ב ע"ש מלשכך תפשטי ילא דרשו דאמר דוד לפני הקב"ה אבל אתה שנוטל שחד שנא' וכו' ומהו שחד והוא תשו' שהקב"ה נוטל מן הרשעים בעוה"ז ע"כ ונראה כונתו דקשי ורצוי להבין מה נשתנה שיטת הקב"ה לוקח שחד התשו' טפי משאר מצות ואפי' ליושב עפ"י מ"ש מרן בש"ע ח"מ סי' ט' ס"ב דאם קדם התובע ושלח מנחה לדיין קודם שיזמין לנתבע לדין אין הנתבע יכול לפוסלו והנה ליום הדין האדם הוא הנתבע איך מוליכין אותו לגיהנם או מייסרין אותו מלאכי חבלה וקא צווח. וכשהקדים לעשות תשו' בחייו דהו"ל שחד אין קפידא בדבר וכן אמרו שם בילקוט אמר הקב"ה בני, עד ששערי תשו' פתוחים עשו תשו' שאני נוטל שחד בעוה"ז. אבל כשאני יושב בדין לעוה"ב איני נוטל שחד כנא' ולא ישא פני כל כופר ע"כ. אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים מה שמקבל תשו' הרשעים כיון דהוי קודם שישב בדין הו"ל כשולח לו מנחה קודם שיזמין לדין ומשכ"ה ליה לקבלו ואינו אסור משום שחד אבל לעוה"ב דאז יושב ודן את הרשעים אז לא מהני לעשות תשו' לכבות את העבירה משום שאלית שעשה וא"כ הא משום קבלת שחד ובזה פי' מתני' דאבות הוא הדיין הוא העד וכו' ב"ש שאין לפניו לא עולה ולא מקח שחד דר"ל דבזמן שהוא יושב בדין אינו לוקח שחד מצות ושחד תשו' הא לאיש דהוא קודם שישב בדין אין בו ליתא דשחד עכ"ד ז"ל.

והנה דאין משיבין על הרב אנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דלפי דבריו הוא שהקב"ה כ"י עושה עמנו כדין ב"ד של בו"ד דאם קדם התובע ושלח מנחה לדיין אין בו ליתא דשחד כן הוא ית"ש מקבל תשו' השבים בעוה"ז כיון דהוי קודם שישב בדין משא"כ לעוה"ב וא"כ איך כי בתמ"ד דהקב"ה עושה לפנים משורה נגד ב"ד של בו"ד בעבור רחמיו וכו'. השני אין כאן לפנים משורה אלא הוא עושה כדין ב"ד של בו"ד דוקא. אלא דעלינו להודות לאדה"כ על שברוב רחמיו פתח לנו פתח של תשו' כדי לזכותינו עפ"י הדין. ועו"ק דהו"ם מה נשתנה תשו' משאר מצות כיון דשחד שמצות הוא ג"כ בעוה"ז קודם הזמנה לדין ולמה לא יקבלוהו. (אמר המגיה ראיתי להר' חיד"א ז"ל בחומ"א שהביא משם ס' מנחת שמואל ז"ל וז"ל. אע"ג דיש לאדם מצות אם עשה עבירות אינו מכבה העבירות במצות ואלו בתשו' מכפר העבירות והטעם דהמצות יש לו לשי חלק בהם דהבא ליטהר מסייעין אותו והעבירה כולה של האדם לכן שמצות אינה מבטלת העבירה אבל התשובה שהיא כולה של האדם שהוא הוא מתעורר מעצמו וכולה שלו לכן מבטלה העבירות עכ"ל. ולהמ"ר לא ידעתי מאי סליק אדעתיה עד שהולך לתת טעם והלא התשו' לכך נולדה לכפר העבירות ושמה מוכיח שהוא שב מרשעתו לעבוד את ה' משא"כ בשאר מצות שאין בהם שום פעולה מלעם מהעבירות ומה כחן לבטלן. ועו' דהבא ליטהר מסייעין אותו טפי מסתבר דהוא על התשו' דבא ליטהר מעונותיו דאז צריך לסיוע וכמ"ש מסכתות דכ"ע ע"ב ובגמ' דק"ד ע"א וא"כ גם בתשו' יש לו לשי חלק בה כבשאר מצות והוא שלי. ואין ס' מנחת שמואל בידי לראות הדברים ככתבן).

עוד אנא שואל לתי' ז"ל שם דקמ"ל עי"ד שהביא מאי דתמן תנינן ביומא דשם עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה א"ז דרש ראב"ע כו' וביארו בזה (הוא הרי"ף ז"ל בהגדה"ק) דמדייק לן ראב"ע דאין מכפר לו הקב"ה על עבירות שבינו לבין המקום אם לא עד שיעשה תשו' מעבי' שבין אדם. שהדברים מגיעים למ"ש בש"ע ח"מ סי' ק"ד על מי שחייב חובות שנשם לכמה אנשים ובכלל חייב למלך שם מה דין את הדין דנתשי' צריך שיפרע למלך ואח"כ אם ישאר יפרע לאחרים כי המלך קודם לכל אדם לגבות חובו. בכאן הקב"ה עושה לפנים משורת הדין וחסיד בכל מעשיו שישלם האדם חוב שבין אדם לחבירו ואח"כ אם יספיק לו השעה והזמן יגבה הוא אינו דהעונות הם חוב למקום כמ"ש המפרשים שעז חובא ולזה יפה דרש ראב"ע מקרא גופיה כי ביום הזה כו' ובזה פי' ג"כ נוסח הסליחה אל מלך יושב עכ"ל וכו' עיי"ש. ולהמ"ר אין דמיונו עולה יפה דאכתי ה"א דהתשנין במי שחייב חובות הרבה ואין לאל ידו לפרוע שמעות לכונס את הדין שהמלך קודם משא"כ הכא בתשו' כיון שכבר ולא את חברו קודם יוה"כ כשיבא יוה"כ הוא ישוב בתשו' בבת אחת ויתודה על כל עבירות שבינו לחבירו ש"ש בהם חטא למקום הן על עבירות שבינו למקום ואמאי ליבעי דקאמר מר ואח"כ אם יספיק לו השעה והזמן יגבה הוא אינו איך שייכים.

הלא מעתה נחזור למ"ש אמרתי בתחי"ד ראו עתה כי אני אני הוא שם רמז למעל' התשו' והוא דיש לחקור דכיון דהתשו' היא מבטלת את העבירות כדאית לבאורה שהוא כמבטל איסור לכתחילה וקי"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה וא"כ היא כמצוה הבאה בעבירה היא. ותה גם למ"ש הגאון ב"ח ז"ל בא"ח סי' תרכ"ו בשם המרדכי על ההיא דהעושה סוכתו תחת האילן דאמר שפא בתשבין ועירבן ומשמע בריש דהא ליים איסור לכתחילה. ותירץ בתי' בי דהא דאמ"א לכתחי' היינו במקום שנהנה כגון לאכול או להנות עיי"ש. (אמר המגיה אפשר לתרץ עוד דשאני הכא דסוכה דאין באילן עצמו שום איסור אלא דלסכך פסול משא"כ בשאר איסורין כתרומה וחלב ודומיהן דהם בעצמן הם אסורים) וא"כ הכא בתשו' מאהבה שזדונות נעשות לו זכיות הרי יש לו הנאה מרובה ואיך יכול לבטל איסור לכתחילה. ויש לתרץ לזה במה שראיתי להפרים ז"ל בא"ח סי' תכ"ב עפ"מ כריב"ש ז"ל סי' שמ"ע על מה שמשימין חלב בין נסר לנסר בקנקנים של עץ כדי שלא יטף היין דאין בכך כלום דהיין הנוגע בחלב כבר הוא מתערב עם היין האחר ואין זה כמ"א לכתחילה כיון שאין כונתו לבטלו וכו' ונ"ל לזה מכלי מדיין שאמרה תורה להגעילן וכו' דסרכה לפק' עליו ואחת תשם על כדיתו בכי וא"ל ותו א"ל עלים דמה ראיה מייתי מהגעלה דלעולם בעלמא אף שאינו מכוין ליהנות מן האיסור אסור לבטלו וכ"ת א"כ היכי מגעילינן והא כיון דאמ"ר לא תעביד אי עביד לא מהני הא ודאי לאו מילתא היא דשאני הכא דגלי קרא דמהני עכ"ל וה"א גופה איכא למימר הכא בתשו' דכיון דהתורה בעצמה ציותה אותנו לשוב כדכתי' ושבת עד ה"א ליכא למיחש משום ליתא דאמ"א לכתחי' דכיון דאמ"ר לא תעביד אי עביד לא מהני דכיון דגלי קרא מהני ומהני.

ומעתה זהו מה שרמזתי ראו עתה לשוי בתשו' דאין ועתה אלא תשו' וא"ת הא אין מבטלין איסור לכתחילה ואיך נבטל את העבירות בתשובותינו. ויש כמש"ב הא לאו מילתא היא כי אני אני הוא שהזהרתי שלא לבטל איסור לכתחי' ואני צויתי מצות התשו' וכיון דגלי קרא אי עביד מהני וכנ"ל. עוד כלפ"ד לתרץ להקי' זאת דאין מבטלין א"י"ל דהרי כ' שם המרדכי דהא דאין מ"א לכתחי' מדרבנן הוא והתשו' היא מ"ע ואתי דאורייתא ומפיק דרבנן ואף דהא דאמ"א לכתחי' במחלוקת שנויה אי הוי דאורייתא או דרבנן וכמ"ש מרן ז"ל בית יוסף סי' צ"ט וכ"כ הפרי"ח ז"ל שם ס"ק ס' דלהפוסקי' מדין תורה אסור לבטל איסור לכתחי' ולהרשב"א אסור מד"ת אפ"ה אף למ"ד שהוא מד"ת אינו אלא איסורא בעלמא. ואם בדאיכא ל"ת אמרינן גדול תשו' שדוחה את ל"ת שבתורה כ"ש הכא דאינו אלא איסור בעלמא דאתי עשה דתשו' ודחי איסור תורה.

וחזה ראיתי להפרי"ח ז"ל שהביא סיוע לשי' התוס' שהוא מדבריהם ממ"ש במס' תרומות מנורה שנפלה תאנה תרומה כו' עיי"ש והגאון חקי' ז"ל ביו"ד ח"א סי' בין דע"ד ע"ד כי שכתב להרב אדמת קי' ח"א סי' ד' שתמה בשם מהר"י עייך ז"ל ע"ד הפרי"ח הללו עיי"ש ויש להרגיש עליו דכיון דשם בע"ג הביא ד' ס' אחר בספרי האחרונים איך לא ראה עין יוסף ז"ל דהי' ז"ל שם הביא תמיהת מוהר"י עייך ז"ל הנז' ולא היה לו לילך על אדמת הקי'. עוי' יש להרגיש על

עי' ה' ז"ל דעל' מ"ש הפר"ח ז"ל שכן יוכח דעת הרמ"ז ז"ל דאסור מד"ת הביא מה שתמה עליו הי' פרי הארץ ז"ל ח"ב סי' י"ב והוא ז"ל השיב עליו דליק הפר"ח בזה ונראה די' שכ"מ וכו' וזה פשוט והמשכי איך לא שנן זה בדבריו .

ואנכי תדייוע לא ידעתי למה לא נסתייע הי' ז"ל דהרלב"ח סי' פ"ח וסי' דמש"ל די' כס"ח ע"א ה"ד הי' המחכף ז"ל סי' ל"ט הנשב"י או' כ"א שביכו כן בדי' שכ"מ ז"ל דאסור מד"ת ונמ"ש הי' פרי הארץ ז"ל שם וז"ל שפורש הא' לבאר באה דאמ"א לבתחילה אם הוא מדאו' או מדרבי' דהנה מרן ז"ל כי שדעת התוס' שוא דהוי מדרבי' וכ"כ הר"ן הי' ג"ד הנשם בשמעתא דזרוע בשלה כו' עכ"ל . אכני לא הבינותי האי ליסנא דקאמר מר וכ"כ הר"ן כאלו חדשות הוא מגיד שהרי די' מרן ז"ל אינם אלא משם הר"ן כאשר יראה הרואה . ועוד"כ הי' ז"ל שם משם הי' דמש"א ז"ל דרש"י ז"ל הוא מן השוברים שהוא מדאו' וכ"כ הי' פי' שכ"מ ז"ל דנ"ח ע"ב מדכתבים ושוב כ"כ משם הי' דמש"א ז"ל ותימה יקרא על הר"ן ומרן ב"י ז"ל שלא הביאו שבר לפי' הרא"ד לרש"י ז"ל וכ"כ הי' פרי האור ז"ל בסי' ל"ט ס"ק הי' דהי' רש"י ז"ל דהוי מדאורייתא . אמר מה יש להרגיש על הי' מק"ל ז"ל שם בסי' קי"ז דק"א ע"א שהביא מה שחקי' הי' כתוספ"ם ן' עזרא ז"ל ע"ש שפירש"י ז"ל בגיטין דכ"ד דמשוכר חס"ב ולא נע"ל מת"ש רש"י גופיה בסוכה ד"ט וכו' וז"ל ולדידי ל"ק ולדבריו יותר מה ס"ל להקי דקי"ל אמ"א לכתחי' ואיכא מ"ד דהוי מד"ת ואיך התירו שם בסוכה לבטל בידים ולעבר שכך כשר בפסול עכ"ל . ולפי מה שכתבתי דרש"י ז"ל גופיה הכי ס"ל דהוי מד"ת הכי הו"ל למימר ואיכא מ"ד דהוי מד"ת ורש"י ז"ל גופיה הכי ס"ל . ואנכי תדייוע תמה ע"כ שמפרשים שהביאו מחלוקת זה איך לא עלו על שפתותיהם שפתי לריקים קברת שמרדכי והאגודה ז"ל שהביאם שכ"מ ז"ל בא"מ שוקי' הכב"ו שכי שהוא מדרבי' וכנז"ל . ומה גם על הי' פי"ש ז"ל שכיון שכבר עלה ע"ד די"ע לתמוה על הר"ן ומרן ב"י ז"ל שלא הביאו שבר לפי' הרא"ד לרש"י ז"ל כן הי"ל לתמוה על הי' המרדכי והאגודה שלא הביאום לסבר לפי' התוס' דהוי מדרבנן .

עוד שעמא אסיקא איכא בתשו' דליכא בה ליתא דמבטי"א לכתחי' שהרי כי הגאון הלבוש ז"ל בא"ח סי' תרכ"ו על קו' המרדכי על הס"א דמבטן ועירבן ומבטלן ברוב דהא אמ"א לכתחי' כנז"ל וז"ל ואי"ל דהא דקי"ל אמ"ל היינו משום גזירה דשמא יבא להתיר כל האיסור אבל הכא בשלוה ליכא למיחש בהכי כיון דלשלוה קא מכוין לא יעשה השלוה בעבירה עכ"ל . וא"כ הכא ג"כ בתשו' לא שייכא הך גזירה דשמא יבא להתיר כל האיסור דלי משום שלא יאמר אחטא ואשוב ליכא למיחש בהכי כיון דלעיקר אם יאמר כן אין בידו לעשות תשו' וזה שזכה לעשות ולשוב תשו' מאהבה בודאי בגמור דלשלום קא מכוין כיון דמן השמים סייעוהו ולא יעשה השלוה בעבירה .

עוד אפי' שהרי כי הפוסקים דכל היכא דלא מכוין לבטולי איסור אלא דממילא מיבטיל ולא קא מיכוון ליכא איסור דמבטיא לכתחי' וכמ"ש הי' תה"ד סי' קע"א והר"ן ז"ל בפי' אין מעמידין והי' פר"ח בא"מ סי' תנ"ב הסכים להלכה כהר"ן ובי"וד סי' קי"ד ס"ק כ"ו . וא"כ גם הכא בתשו' אין כונתו לבטל האיסור אלא כונתו לשוב ותמילא מתבטלים השיכות והרי זה דומה לאמי' דהכ"כן בתרומות פ"ט הי' קא תרומה שנפלה לפחות ממאה ועמכן והוסיף וכו' אם ידוע שהמטין של חולין יפות משל תרומה מותר ואמרינן עלה בירושלמי דלף לכתחילה טוחן ומתי"ר וכו' הפר"ח ז"ל שם דטעמא דמילתא משום שאין כונתו לבטל האיסור אלא לטחון ולאכול .

שוב אחרי כתבי כל הלאוני שתקי' זאת עמדה ונשאת לפני מי שגדול שא"ם אדוני האלץ במוהרש"י אבוהן ז"ל בסי' דרכי א"ם דפ"ע ע"א והביא מ"ש הרשב"א ז"ל בסי' אלים דבהנעלם ומילוי ועיכוי אע"ג דהמ"א לכתחי' כיון שהוא להתיר את האיסור שרי ועוד הביא די' הר"ן ז"ל בפ' אין מעמידין בטעם ההגעלה דכל דלא מכוין שרי דאינו אלא להעביר הרע ונזה בי' מקי' שכתוי ב'שבית א' רחלי הגזו וכו' תדלג הרע והכיכה כאלו בהש' ושעשועות עד שלא תאחר פרשה אפי' שגגות אלא אדרבא הזבי שיהפכו הזדונות לזכיות ואית והלא ליכא תשו' תנע"א לכתחי' לאית חיי' הרשב"א הסיכו כוע מעללכם דכל שהוא להסיר את האיסור שרי ועוי חיי' הר"ן תדלג הרע כלוי להעביר הרע וליכא תשו' ליתא דמבטי"א לכתחי' א"ד ז"ל וש"י אלא דהרוי' ירי' בדי' הר"ן שלא כי להעביר הרע והוא ז"ל הוסיף לוי כן לסמוך ליסנא דקרא . והנה ביאת דפ"ו אמרו גדולי תשו' שדוחה את ל"ת שבתורה והגאון הרמ"ז ז"ל בספ' שבי' אליהו דיש הביא קו' המפרשים דעשי' רבותים דהשי' . הלא בכל התוי' כולה קי"ל אתי עשה ודחי ל"ת ותירצו דלא אשכחן בכל התוי' אלא דהעובר על ל"ת הוא עלמו מקיים העשה והכא הקב"ה עובר על ל"ת והשבא מקיים העשה וזה לא תלינו כ"א בתשו' לבד והוא ז"ל גמגם בתירוצם שהרי מלינו שהקב"ה מקיים כל התורה כולה ומלים שבת אבידה הוא מקיים במה שמקבל תשו' השבים כי הנפש המוטלאת הי' מולאת לשטים וכל תורתו ומלותיו ולדקותיו נדדו הלכו למקום הטומאה ובשוב השב מרשעתו כביכול הוא מוליא מעמקי הקליפות כל התורה והמלות וגם הנפש ומחזירם לבעליהן כמלא דהקב"ה בעלמו מקיים העשה . וא"כ הדרא קו' לדוכתא מאי רבותא דתשו' והוא תפרק לה עפ"י מאי דקי"ל דזקן ואינו לפי כבודו או כהן והוא בבית הקברות פטור מלהשיב . וא"כ שבוע הקבים כ"ו מלהשיב אבידתנו כיון דלריך ליכנס למקום הטומאה להוליא לאור תורתנו ומלותינו והר"ז כאינו לפי כבודו או ככהן והוא בבה"ק . וא"כ אין כאן עשה דהשבת אבידה והיינו רבותא דתשו' דהשבא מקיים העשה והקב"ה עובר על ל"ת ובגוב הסדו ית' משיב אבידתנו אף שאינו חייב .

עוד כי הרמ"ז ז"ל בשם המפי' דאף דזקן ואינו לפי כבודו פטור מלהשיב לפעמים הקב"ה מגיה עלמו לידי חיוב והוא דקי"ל שכינה במקל חייב כיון שהתחיל במלוה אף שהוא זקן ואינו לפ"כ ולפעמים אנו רואים דהקב"ה מעורר את האדם ע"י יסורין כדי שישוב בתשו' ואז מתחייב כ"י לקבלו בתשו' דהר"ז דומה להכישה במקל אתי"ד ז"ל בקיצור . כמ"ל מהשמור דכשהאדם שב מעלמו אז מקבלהו הי' בתשו' בתורת שכר דהרי פטור מלהשיב מטעם דאינו לפ"כ . אמנם אם שב ע"י התעוררות היסורין אז חייב הי' לקבלו בתשו' מדין הכישה במקל אף דאינו לפי כבודו ועפ"י הדברים האלה נלע"ד לפי כונה הכי' בהושע שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון ולא כאריך בדקדוקים . אמנם עפ"ה יובן בהקדים עוד כי דבי"ר הוא כינוי למכות ויסורין כמ"ש בתכה שעבר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ עוין מ"ש שיפ"ח בב"ר פ"א סי' ה' כי שהשו' הכוכבת בתוי' ושבת עד ה' א' שישם האדם מעלמו .

ומעתה הנביא הושע בא לרמוז לישראל בני סוגי תשובות דהיינו על התשו' שהיא מעלמו אומר להם שובה ישראל עד ה' אלקיך ולא תגרום לשבית עליך יסורין ועל השבים ע"י התעוררות היסורין מיעץ אותם לאמר קחו עמכם דברים אלו יסורין . ויקלה קחו עמכם טענת היסורין ושובו אל ה' ואמרו אליו כל תשא עון שכיכה חאמרו לו שהוא חייב מעתה ליסא עונותיהם כיון שהביא עליכם יסורין והר"ז דומה להכישה במקל וכנ"ל . ועפ"י קוטב זה נוכל לפרש דברי המכל באבות הוי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארה לעושיה ותפארה לו מן האדם ובהקדים עוי כי דרך כינוי לתשו' כדכתיב יורה חטאים בדרך עוין כי הקב"ה נקרא בשם אדם כמ"ש בפי' ערכי הכינוים וז"ל אדם אתם . אתם קרויים אדם משו' דכתיב וע"י הכסא דמות כמראה אדם וישראל חלק ה' על כן נקראים בשמו ית' ושמך נקרא בשמנו ע"כ :

ומעתה זהו איזהו הדרך הישרה לשוב בתשו' אם מעלמו או ע"י יסורין ואומר כל שהיא תפארה לעושיה

ותפארה

ותפארת לו מ"ה והיינו בשובו מעלתו גדולה דשב מאהבה ואינו תולה ביסורין והיינו תפארת לעושה התשובה. ועוד בזה ותפארת לו מן האדם היינו הקב"ה כי' דבשבילו נכנס למקום טינופת להשיב אבידתו אף דהוא פטור מטעם דאינו לפי כבודו וזהו תפארת והדר הבא לו מן האדם הוא הקב"ה כי' דזה יורה שהוא חביב וחשוב לפני המקום. ואפשר שזה יהיה ג"כ כונת התנא בסוף מס' יומא א"ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל דלכאורה קשיא רישא לסיפא דרישא קאמר מטהרים היינו מעצמם ואח"כ ומי מטהר אתכם וזו תמי' ואומר. אלא הוא מדבר אשר דברנו שיש ב' סוגי תשובות על המטהרים מעצמם אמר אשריכם לפני מי אתם מטהרים וכנגד השבים ומתעוררים ע"י יסורין אמר ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שהוא המעורר ביסורין ומייתי ראיה למאי דסליק מיניה שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים היינו יסורין כמים באו עד נפש. (ועיין שעולת טהרה קורא טהורים) וטהרתם דומיא דזריקה שנזרקים שהיא מבחוץ לבעלים והיינו וזרקתי וכנגד השבים מעצמם הביא ראיה מדכתיב מקוה ישראל ה' דומיא דשנטהרים במקוה דאין המקוה מעורר שיטהרו אלא הם באים וטובלים מעצמם וזהו מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל שנאמר אשריכם ישראל כו' המטהרים ובאים מאליהם לשוב אליו ית' ומקבלם בתשובה. שו"ר להרמ"ז ז"ל בס' קול יהודה דל"ד ע"ב שפי' דברי התנא שמי' בדרך זה בשינוי אחר (אמר שמנית שן אמה שהשב מעצמו מעלתו גדולה שמרוב אהבתו את ה' אלהיו מהר לשוב ואינו בא לידי יסורין. אמנם מצד הדין נגו אשכחתא בית בהשב ע"י יסורין הבאים אליו מפני לעוררו דיוכל לתבוע בדינא ובדיינא דמ"מ הקב"ה לקבלו בתשובה משום דהוי כדין הכישה במקל ואין פוטר אותו מלהשיב אבידת המוצא אף שאינו לפי כבודו וכמש"ש לעיל משא"כ בהשב מעצמו דמצד הדין פטור הקב"ה מלקבלו בתשובה ולהשיב אבידתו ואינו עושה אלא מצד החסד. ואפשר שזה יהיה כונת דהע"ה בתהלים ל"ד. אשרי הגבר אשר תייסרנו יה ומתורתך תלמדנו ונקדים עוד כי גבר לפעמים מאיסם אל כמושא כמו (משלי כ"ט) גבר מחליק על רעהו וכן באיכה גבר על חטאיו וכן הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וז"א אשרי הגבר המושא אשר תייסרנו יה. כי מלבד שע"ז מתעורר לשוב אליך. עוד בה כי מתורתך תלמדנו לפייסן טעין ולמינך שתקבלהו בתשובה מדין תורתך דהוי כהכישה במקל וכנ"ל.

עוד באופן דיש לך אדם שחב בעבירה גופו ואינו נזהר מהדברים הרעים והמנהגות הרעות המזיקים את גופו ומחלישים אותו כן במאכלו שן בדרכי חייו והוא הגורם לבא לידי יסורין כאז"ל הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנא' צ"פ בדרך עקש וכו'. והיסורין הללו מלבד שאינם מועילים לו למירוק עונותיו אבל כענש עליהם שעובר על מ"ש בתורה ונשמרתם מאד לנפשותיכם. מעתה ז"א אשרי הגבר אשר תיסרנו יה שאתה ה' תיסרנו כדי לכפר עונותיו. לא כן הגורם בעצמו להביא עליו יסורין שמלבד שאינו באשרי גם חוטא יקרא וזה מתורתך תלמדנו שכתבת ונשמרתם מאד לנפשותיכם

ועל קו' המפרשים הנ"ל דמאי רבותיה דתשו' הבא בכל התשו' כמי קי"ל אתי עשה ודל"ת נלע"ד לתרץ עפ"י מ"ש רבא בזבחים די' ל"ז ע"ב אין עשה דוחה את ל"ת שבמקדש והבא הא' ל"ת דלא יוכל בעלה וגו' כיון שעובר עליו הוא כ"י הקב"ה ואין קדוש כה' כן עתה ראוי ליקרא ל"ת שבמקדש ומן הראוי היה שלא יוכל העשה דתשו' לדחותו ואפ"ה היינו רבותא. ואין לדחות ולומר דהא דקאמר רבא היינו דוקא כשהלאו לא ש"ך אלא דוקא במקדש כי התם ומשו"ה אין כח בעשה לדחותו משום דתמיד ולא עדיף מקמיה עשה משא"כ הכא בלאו דלא יוכל בעלה הראשון דאיסורא בעלמא בין א"ש לאשתו ולא ש"ך שום חומרא דזה אינו שהרי

כתב מוהריק"ו ז"ל שורש קל"ט והר"ד הרב שע"מ ז"ל בהל' נדרים די"ה ע"ג משם התוס' בעירובין וז"ל. ועוד י"ל דשאין עשה דוחה ל"ת במקדש כדאמרי' פ' יש מצלה כו' עד איהו יש לדחות דלא דמי דהייני טעמא משום ל"ת דמקדש חמור ולא מדחי מקמי' עשה אבל גבי בל תוסיף לא ש"ך שום חומרא דש"ך נמי בעלמא אך מ"מ י"ל כיון דשוי במקדש לא מידחי עכ"ל והיא נוסח אינה לאומר הכא.

ודרך הילוכי בדי' ה' שע"ה ז"ל שם ראיתי מאי דשקיל וטרי בדי' רבא בזבחים הנז"ל דרב אשי לא ס"ל עליה במאי דשני בתריה יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה אלא כונת רב אשי לוי דלפום מאי דכתי' השתא יקדש אין כאן מקו' קו' דכתי' עשה וכו' משו' דיקדש עשה ובלאו טעמא דאין עשה דוחה את ל"ת שבמקדש כיתא בגייתא דהתם. אמנם ודאי ס"ל דאפי' אי לא כתי' יקדש אפ"ה לא אתי עשה ודחי ל"ת שבמקדש ובהכי ניחא ליה מאי דשוס קי"ל אפוני דזבחי' שנו' מהפיא דפי' אלו עוברין דמ"ד וכן כתה שהק' הכי דברי אמת ז"ל עי"ש. ולכני הרואה לתי' הגדול חיד"א ז"ל בס' דברים אחדים דקל"ג ע"ב שהביא דברי ה' ד"א הללו והק' עליו כמ"ש ה' שע"ה ז"ל ולא ראה עינה דשפיר חזי' עין יוסף שכבי' עלה השי"ש ז"ל. ושכב קול יעקב ז"ל ד' כ"ח ע"ב ת"י לקו' המפרשים הנ"ל דלא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת אלא לפי שעה שמקיים העשה ולא כמשך דמ"ת הלאו לאחר זמן כגון מילה בצרעת וכיוצא שבשעה שמקיים העשה דמילה דוחה הלאו דצרעת ואינו עובר עוד. אבל היכא שנדחית הלאו אינו עובר לשעה בלבד אלא הולך ודוחה בכל יום ויום כל כי הא לא אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת. וא"כ הכא כשקיים מ"ע דתשבת לא עשה אלא מלוה חדא פעם א' משא"כ בהעברת הל"ת דלא ישוב אליה הוא בכל ביאה וביאה וא"כ יותר ט"ב שלא לקיים מלוה חדא מלעבור איסורים הרבה ול"א אתי עשה ודחי ל"ת והוו כמה של תשו' באפי' שהקיום מ"ע הוא פעם א' והקב"ה עובר הלאו פעמים הרבה אפ"ה דוחה הל"ת וכן בק' אכא מז"ת לשכב אור יקרות ז"ל בח"י לגיטין דכ"ג ע"ד בחי' כן ע"מ שהק' מוהרש"א ז"ל ע"ד התוס' אכתי ליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולידחי ל"ת דלא יהיה קדש ותי' וז"ל ונראה דלא דמי'ן לאו דלא יהיה קדש דעובר עליו כל ימיו בשביל לעולם בהם תעבודו דהוי רק פעם א' ע"כ.

והנה ראיתי להרב רבי ובמח' ז"ל דכ"א ע"ב שהק' ע"ד כ' קי' ז"ל מהא דפ' אלו נערות ד"מ ע"א שהק' בגמ' עמ"ש במשנ' האונס שותה בעציצו כ"לד שותה בעל לו וכו' ליתי עשה ונדחה ל"ת ופירש"י עשה לו תהיה לאשה ל"ת דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרת ואם לדברי הי' ז"ל דכל דהעשה אינו מקיים אלא פעם א' והמ"ת הלאו עובר מידי יום ביומו כל כה"ג ל"א אתי עשה ודחי ל"ת מאי פריך תלמודא הכי העשה דלו תהיה לאשה לא חשיב אלא מלוה חדא בפעם ראשונה ודחית הלאו דלא יבא ממזר הוא בכל ביאה ולא אמרי' בכה"ג ליתי עשה ולידחי ל"ת. אלא ודאי עדפריך הכי ודאי דלא שני ליה לתלמודא אלא לעולם אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת וכי עוי' ואין לדחות ולומר דכמו שעובר בכל ביאה הלאו דלא יבא ממזר כ"ב נמי מקיים העשה דלו תהיה לאשה בכל ביאה וכו' דזה אינו דדוקא הלאו עובר בכל פעם והעשה אינו מקיים כי אם דוקא בביאה א' ותו לא דהכי אשכחן נמי כ"לד לגבי כ"ג דפריך שם תלמודא יבא עשה דיבמה יבא עליה וידחי לאו דאלמנה לא יקח ומסיק שם דה"כ אמר גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ופירש"י ביאה ראשונה דמקיים בה עשה ומאי לתדחי. ביאה שניה דל"ת לתידחי דהא א"קיים בה עשה. ועוי' בסתיע מדי' התוס' והל"ע ועהסי"ר לדידי לק"ת ולא דמי"א כלל הך דהכא באונס לההיא דיבמה דהתם כיון שיבמה בביאה ראשונה כבר קיים העשה וכידו לגירשה. משא"כ הכא באונס דקיום העשה תימך והולך כמו העברת הלאו כיון דטעמא הוי משום קנסא ואינו יכול לגרשה כל ימיו בדכתי' לא יוכל לשלחה כל ימיו

ובמ"ש

וכמ"ש הש"ך ז"ל סי' תקמ"ב וז"ל מהרש"ל סגולה כדי ליפטר הנבלים מן המעשה הרע הזה ושלא יהיו בנות ישראל הפקר אם ישיב האונס לאביה כספו בה ויגרשנה לו יקל בעיניו לעשות כן פעמים הרבה. אבל בדעתו שתהיה קשורה עמו ומוטלת עליו כל ימיו לחיוב שאר כסות ועונה ואפי' אם יקוץ בה לא יהיה לו רשות לגרשה לעולם וכו' יכבוש יצרו וימנע מעשות הנבלה עם הקנס הזה ע"כ. וכן כ' בס' טעמי המצות למהר"ם ז"ל סי' רכ"ט טעם מצוה זאת שלא יאנסים ויבעול ויחלל האותי ורימה וכשידע שע"כ לא יוכל לשלחה כל ימיו וכו' יכבוש יצרו וימנע מעשות הנבלה וכו' כמלא שמדדו לו אדם במדה הוא אנסה בע"כ היא תאנוס אותו בע"כ שיעמוד עמה ואינה מוציאה אלא לעולם לו תהיה לאשה ע"כ. הרי דהעשה דולו תהיה לאשה לא נגמר קיומו בביאה ראשונה אלא מוסף והולך בקיומו כל ימי חייו ודלא כמ"ש הוס' ז"ל דלא הוי אלא מצוה חדא בפעם ראשונה ועי"ז עקשם שפ"כ השים כיתי עשה ונדחה ל"ת ומעמ"י שאין לרי' כליה לדבר אחת הרבה מ"ש בשי"ת למוהרי"ב ז"ל שם בשי' שלו נערות דק"א ע"ב מהשים משם הרמב"ן ז"ל וז"ל וכיתי עשה וכידמי ל"ת פירש"י ז"ל דליכא לאוי לבא בקהל כגון ממזרת וקי"ל וכו' אלא אמלא בה ערות דבר קאי דקרא משמע דבשעת הויה תהא ראויה לו ומיהו לעולם איתיה להיות עשה עכ"ל ופשט דבריו נראה דכיון דבשעת הויה היתה ראויה לו אף שאח"כ קלקלה ונאסרה אתאי קרא במשנ"י איכו כשאי לקיימה כיתי עשה דולו תהיה לאשה וכדמי ל"ת דלא יוכל בעלה הראשון וכו' ולפי שלזה יש להשיב דמאחר שכבר קיים העשה דולו תהיה לאשה בשכנסה ובא עליה אמאי ק"ל דאחר שקלקלה לא יגרשנה משום דכיתי עשה וכדמי ל"ת דלא יוכל כיון דהשתא ליתיה לעשה כלל לזה קאמר ומיהו לעולם איתיה להיות עשה וכלו' דאף שכבר כנסה כיון דמוזהר שלא יוכל שלחה כל ימיו לא נגמר קיומו של עשה. את הפי' כתבו הרשב"א ז"ל ג"כ בשם יש מי שפי' והיד הרי"ב ז"ל שם ע"ב והרש"ב בשיטתו הנ"ל ויש מי שפי' דאמלא בה ערות דבר קאי דקרא משמע דבשעת הויה תהא ראויה לו ואם בשעת הויה היתה ראויה לו אלא שקלקלה ונאסרה לא איירי בה קרא ומשוים אקשי' וכיתי עשה דולו תהיה לאשה וכדמי ל"ת דלא יוכל בעלה הראשון וכו' ועשה דלו תהיה לאשה איתיה לעולם עכ"ל. גם הריטב"א ז"ל כתבו זה הפי' בשם יש מי שפי' וכמ"ש הרי"ב ז"ל שם ע"ד. גם הרא"ה ז"ל כתבו בשם י"א וכמ"ש הרי"ב ז"ל שם ע"ב אלא שלי"ש וכו' ואיכו מחוור ולא פירש טעמא אמאי הכי מחוור מכל שני הרבין הלמ"ד הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דס"ל בפשיטות כמ"ש דהעשה דולו תהיה לאשה לא נגמר קיומו בביאה ראשונה אלא הולך ומוסף בקיומו כל ימי חייו דאם כדבריו דבשכנסה האונס ובא עליה ביאה ראשונה כבר קיים העשה דולו תהיה לאשה היכי פרי' דאחר שקלקלה לא יגרשנה משום דכיתי עשה דולו תהיה לאשה וכדמי ל"ת דלא יוכל וכו' כיון דהעשה כבר קיימו.

אלא דאכתי בער לא זכיתי להבין מ"ש עוד הרשב"א ז"ל שם סמוך וגלאה חז"ל ומוכי הקי' על פיה דהיאך יבא עשה דולו תהיה לאשה לדחות ל"ת דהעשה כבר ליתיה בעולם תמיד דאחר שבעלה לשם אישות שוב אין כאן עשה כלל עכ"ל דמלבד שיש לתמוה על הרשב"א ז"ל איך לא הקי' ע"ד רבו ז"ל דהיכי קאמר דאחר שבעל פעם א' לשם אישות שוב אין כאן עשה כלל דקושטא דמילתא לאו הכי הוא וכמ"ש כו' בה שעדיין לאלותיה קיימת מ"ש בשם יש מי שפי' דפשיטא ליה דעשה דולו תהיה לאשה הולך ומוסף בקיומו כל ימי חייו ומדלא הקי' עליו לוי' דאינו מחוור כמ"ש הרא"ה ז"ל נראה דהכי ס"ל ואיך אחר סמוך הביא דברי רבו ז"ל ולא הקי' עליו ואף שאחר הביאו די' רבו ז"ל כי ולי' נראה כפי' של רש"י ז"ל ותי' וכו' ח' עשה וכו' עיש"ב. הרואה יראה שאין בדבריו אלו שום ישוב לקו' רבו עיד רש"י אלא אדרבא מתבאר מדבריו דס"ל דלא כרבו ז"ל מתיש דהא כית באשה מולא עשה ול"ת אתי עשה ודחי ל"ת הכא נמי לא שנא ע"כ: ואם איתא דס"ל כפי' רבו דאחר שבעלה לשם אישות שוב אין כאן עשה כלל שנא' ובא מכל עשה ול"ת דעלמא דהכא נגמר העשה וכשאר הל"ת לבדו הולך ומוכר ומה שנא לפי' די' רש"י ז"ל איכו אלא ליישב מאי דקשיא להו לרבוותא כמ"ש בתח' דבריו ובעה ליצר לי.

כי תן שנ"ל מה מאד אני תמיה על הי' רבינו ז"ל שאחר שהלי"ע על הרב ק' ז"ל כי שוב אחר זמ"ר האיר ה' את עיני ומצאתי הדבר מפו' למוהרי"ב ז"ל וכו' והבי' דברי רבו של הרשב"א ז"ל הנז"ל סיוע לדבריו דהעשה דולו תהיה לאשה כבר נגמר קיומו בביאה ראשונה ואיך לא ראה אלא דברי הרשב"א משם רבו ולא דברי הראשונים והאחרונים ודברי הרמב"ן והריטב"א ז"ל דהויין תיובתיה דס"ל בפשיטות הפך דבריו דולו תהיה לאשה לא נגמר קיום העשה בביאה ראשונה וכנז"ל.

ועוד דלעיקר הף דבריו רבו של הרשב"א ז"ל שהביאם לסיוע אדרבא הויין תיובתיה למאי דפשטא ליה נהך כללא דאתי עשה ודחי ל"ת דהף בנגמר כבר העשה שפיר אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת שהרי הרב ז"ל מיאן בזה ופסק על פירש"י ז"ל והויין סיוע לדברי הרב קול יעקב ז"ל שפילך בזה.

ועפ"י מה"ת זו דפי' אלו נערות האונס שיהא בעליו וכו' כמלא בה דבר ערות או שאינה ראויה לבא בישראל היכו כשאי לקיים שנאי ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו רגיל אני לפ' כונת הכתובי' בתהלים סי' ל' ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם ה' ברצונך העמדת להררי עז הסתרת פניך הייתי נבהל אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי. והקדים עוד מ"ש חז"ל ע"פ וית"לנו בתחתית ההר שכפה עליהם ההר כגיגית וכתבו התוספ' דכיון דדמי לאנוסה א"כ לא יוכל לשלחה כל ימיו ובזה פי' הים סידי"ם ז"ל על הכ"ל כונת הכתו' ויתלנו סיה ליסרי עונידם ותלה על שהיו אנוסים בתחתית ההר ועי"ז קינה ונם כלנה עדת ישראל ואכתנו עמו ולא יטוש ה' את עמו: ובזה פי' בזה הכתו' ה' ברצונך כלו' ולא ברצוני העמדת להררי עז כפית ההר בשביל עז וא"כ אנחנו אנוסים. וע"כ הסתרת פניך הייתי נבהל דאנוסה לא יוכל לשלחה כל ימיו עו"ן דבר הידוע שבכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו להחטיאו כדי להפילו לבאר שחת ולמעלה הקנים עוזרו לא יכול לו מעתה זה כונת הכתובי' שאומרת כנסת ישראל ואני אמרתי בשלוי בהיותי בנחת ושלוה כן אהיה תמיד ובל אמוט לעולם משום כי לא יטוש ה' את עמו בעבור ש"ס לכו טענה מספקת משום דהי' ברצונך העמדת וכו' ולא ברצוני וכמ"ש הי' חיד"א ז"ל ולפי שיאמר האומר דזהו טענה אלימתא כשאנחנו עושים רש"ע דאז אנחנו כקראים אשה הראויה לו כ"י ולא יוכל לשלחה משא"כ כשאין אנחנו עושים רש"ע ועוברים על מצותיו דאז אנחנו כבגדר אשה האסורה לו ואינו כשאי כיי לקיימה לכן אנחנו מתחננים לפניו אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן מה בצע בדמי כו' שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי ותעזרנו ע"ד כים נבלא את יצרנו ונהיה תמיד עושים את רצונך כדי שתקיים בנו ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו אכי"ר.

דרוש ג' לתשובה

דרוש שדרשתי אנכי הירא ן' ה"א זליק"ל בש' השוי בקק"ש יב"ן ש' תרכ"א

בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.

לראות את פני ה' במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת.

היות הימים האלה נזכרים ונעשים לטוב אל ה' נכבו לדרוש בשבת זו בקהל עם ולעוררם בדברי מוסר

ויראת

ויראת ה'. ועתה לדבר כמלא בפי היום הקהל את העם וכו' למען ישמעו וכו' ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ובן בפי האזינו (שגם היא סדר היום לפעמים) יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי וכו' וכיון שכל עיקר הדרשה בשבת זו אינו אלא להוכיח ולהשיב את העם בדרכי ה' מהראוי שיהיה המוכיח אדם כשר וירא"ש כדי שיהיו דבריו נשמעים ואם בדורות הראשונים כמלאכים תמה ר' טרפון (ערכין ט"ז) ואמר אם יש בדורו ראוי להוכיח כ"ש וק"ו בדור יתום כזה ובן בנו של ק"ו לאיש כמוני היום כבזה וחדל אישים מי אנכי לבא בקהל קדושים אך מה אעשה כי כן צויתי מפי עליון הוא הק' עכ"פ כי אבא כר"ן לעמוד במקומו משיבת זקנתו כי קבלה עליו ואי"ש לוי ונקה ועוד כי אעיקרא העיקר והתוכחה באתי אומר לקיים הוא בידי מספרי רז"ל ולא מלבי. וא"כ אין לכם להרהר אחרי אם אני ראוי לזה אם לאו כ"א עליהם לשמוע בדברים היוצאים מן הלב שהם דברי רז"ל.

וזה יהיה כמו הנביא הושע באומרו לישראל שובה ישראל עד ה"א וכו' וכי תאמרו אין לנו מוכיחים כראויים שיורו לנו דרכי התשובה שאם יאמרו לנו טול קיסם וכו' נאמר להם טול קורה וכו'. לכן אמר קחו עמכם דברים שיוציא מפיו הטובים ושובו אל ה'. ואל תביטו אליו אם הגון הוא אם לאו. ובכן שמתי פני כחלמיש לעמוד על רגלי ולדבר מעט קט בד"ת ומוסר וכל אשר ישים ה' בפי אותו אדבר ובפרט במה שראיתי בפי' אבן חמדה להגאון כמ"ל מלבים ז"ל בפי' כי תבא דייק ע"ד הפי' מאת ה' חוות יא"כ כתיב בישעיה נ"ח קרא בגרון אל תחשוך כו' והן קדם הפי' מאמר החכם (משלי כ"ח) משיב אזנו משמוע תורה גם ת"ח וז"ל מפני שהאומר אין זה כבודי לשמוע ד"ת מחברי באומרו שהוא קטן ממנו ולבעבור זאת משיב אזנו משמוע כראוי לו לאיש הזה שהקב"ה לא ישמע לתפלתו באין ערך לק"ו ב"ב שקיו שהוא אינו כדאי שהקב"ה מ"מ כתיב ישמע לקולו וזה משיב אזנו משמוע תורה משום כבודו גם תפלתו תועבה והנה בשאר ימות השנה מונע עצמו מלשמוע ד"ת ואינו מעלה על לבו שגם תפלתו תהיה תועבה שגם בתפלתו אינו חושש כ"כ וכו' לא כן בעת ובעונה הזאת שכל אחד הוא מהדר מן המהדרים להרבות בתפלה ועומד ומצפה כי ישמע ה' לקולו וכו' בודאי כי יטה אזנו לשמוע גם ד"ת ומוסר כדי שלא תהא תפלתו תועבה וזה קרא בגרון אל תחשוך עצמך בחשבך פן לא ישמעו לי דזה שייך בשאר ימות השנה. אבל בשופר כשיגיע זמנו של שופר אז הרם קולך והגד לעמי פשעם וטעמא דמילתא דבימים האלו גם אותי יום יום ידרושון וקרבת אלהים יחפצון שאשמע לתפלתם ובזמן גורם שאף המה ישמעון לקול תורה ומוסר עכ"ל.

וזהו מה שרמזתי בנ"ע בבוא כל ישראל לראות את פני ה"א. דהיינו בעתים שכל ישראל רוצים ומבקשים להיות נראים לעד ה' כמו שהיו בעונה ולכן באים במקום אשר יבחר ה' דהיינו לבית הכנסת לשמוע תורה ומוסר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל נגד דייקא שהוא כמו לתוכחה ולא תחוש שמא לא ישמעוך דשקי הדבר תלוי באזניהם דאם הם יטו אזנם משמוע תורה ומוסר גם תפלתם לא תהיה נשמעת ואם לא כן ידמו בימים האלה דאדרבא עומדים ומצפים להי' שישמע תפלתם ובכן בודאי שגם אותך ישמעו.

עוד נראה לפי הכתובים שובה ישראל וכו'. בהקדים מה שפי' ה' נפתלי שבע רצון ז"ל בפי' יומא דפ"ו ע"ב מאמר רב הונא גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה וכו' דקי' אתי רבותים דתשו'. הרי בכל התורה נמי קי"ל אתי עשה ודחי לא תעשה. ועו"ק דהיכא שבתורה יותר. והוא מתרץ לה כלפי מ"ש התוס' בק' בשם הירושלמי דאין עשה דקודם הדבור דוחה את ל"ת שלאחר הדבור ומשו"ה לא אתי עשה דבערב תאכלו מצות ודחי ל"ת דחדש ונפסקי' דכ"ד גם בב"ר פי"א אית' דהתשו' נבראת קודם בריאת העולם כידוע דעשה דתשו' הוא עשה דקודם הדבור ולפ"ז"ב דוחה את לא יוכל בעלה הא' וכו' דהוא ל"ת שאחר הדבור ולכן גדולה תשו' שדוחה את ל"ת שבתורה דהיינו אחר הדבור ויפלא מאד הדבר מאי שנא עשה דתשובה. אבל נכון הדבר עם מ"ש בס"ת (בב"ר פ"א ס"י ח') שם ב' מילי תשובות התשו' המוכרת בתוי' הוא שיעשה האדם תפלתו והתשובה שנבראת קודם ב"ע הוא שהי' יעורר לאדם אליה ע"י יסורין וכיולא. ולפ"ז כיון מאמר שאמרנו ג"כ תשובה שנכתבה בתו' וא"כ אמרנו שהיהם נכתבו בתורה דהיינו השעה ובל"ת וע"כ כדמה הל"ת אחר ז"ל בקילור כתירן וים לאקי' עליו דא"כ אין שום יתרון בעשה דתשו' משאר עשין והדרא קו' לדוכתה מאי גדולה תשובה. ואפי' ליישב דבריו בדוחק דכיון שהקב"ה מקבל מאתנו אף התשו' הבאה מכח התעוררות של מעלה שהיא עשה דקודם הדבור היינו ריבותא.

מעתה ז"א שובה ישראל עד ה"א גבו' וכי תאמרו איך יקבל ה' אותנו בתשו' מאחר דהיא נבראת קודם בריאת עולם ולא אתי עשה דקודם הדבור ודחי ל"ת שאחריו ויהי כמשיב להם קחו עמכם דברים הבונים קחו ורצו הדברים אשר דבר משה עמכם היום ושבת עד ה"א וא"כ אלינו שהעשה דתשו' ג"כ כתוב בתורה וא"כ שפיר אתי לדחוי הל"ת וכנ"ל. עוד נראה אמר בהקדים הק' הראשונים ז"ל בענין התשו' דהכי אמרינן בפ"ק דקי' מלך שמחל ע"כ אי"כ מחול ואיך הקב"ה מוחל עונותינו והם ז"ל האריכו למעניתם ומכללם הי' כמלת בנימן ז"ל במלום קכ"ב כתן טעם כעיקר משום השבת אבידה דילפינן והשבותו לו לרבות אבידת גופו וזו השבת אבידת גופו ונשמתו הוא ועל עצמו כ"י הכתיב בתו' כי תראה חמור הוא מיתה שנוף שאדם רובץ תחת משאו משא עונות אשר לא יוכל לקום אז כ"י שכתיב עליו מלות פריקה בהכה שקם תקים עמו ולכך הקב"ה כ"י מקבל תשו' השבים בחנם רק בוידוי פה עכ"ל. ועיין דבפ"ב דמציאה יליף מהקם תקים עמו דוקא עמו אבל אם ישבו להם בעליו ואמרו לו כיון שעליך המצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאי עמו.

ומעתה ז"א שובה ישראל עה"א כי כשלת (לי' כשלון כח) ורגלת תחת כובד משא עונך כמים כי עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני ולכך שהפרוק מעליך עונותיך ולא תיסק אדעתייכו לו' כיון שעל הקב"ה מוטל המצוה הזאת אם רצונו לפרוק יפרוק דהלא קחו עמכם ה' דברים והרי דבהדי"א כתיב עמו דדוקא עמו וכדיליף נסים ובכן ושובו אל ה' גם אתם מעצמכם כדי שיתחייב ה' במצות הפריקה הם כמו גם בתי' עמכם שלא תאמר בלא לפניו בדברים או דברו לרמוז דמספר דברים יתברר דלא יתחייב הקב"ה אלא כשהוא עמיכם ולא לבדו. וזה יהיה נ"כ כמו הכתוב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך. היינו ועתה ישראל שובה בתשו' דאין ועתה האמור כאן אלא תשו'. וגם עתים נוטריקון לטעם היקם תקים עימו לרמוז דהקב"ה יקיים בך מלות זאת דפריקה. אך הידעת מה ה' אלהיך שואל כדי להתחייב במצוה זאת מעמך דיבא התעוררות התשו' מעמך וכאמור.

והנה בענין התשו' שמקבל הקב"ה מאתנו החוטאים רוצים אני מדתו ובמחשבותיו יתי' שלא כמדה"ג מלך ב"ו. דהן אמת שאם איש אחד יחטא למלך ב"ו אין כעסו כועס עולם ויכול לפייסו בבכי ובתחנונים הרבה עד שימחלו ויתרצה וימחול שגאתו אך שהמלך בעצמו יאמר להחוטא שישוב ויתודה על חטאתו ויתחנן לפניו ובזה ימחול לו זה לא מצאנו ולא ראינו מעולם משא"כ באלהינו הרחם שהוא תיעורר אותנו לשוב אליו כי לא יחפוץ במות המת כ"א בשובו מדרכיו וחיה כמו שמצינו כמה פסוקים מוכיחים לזה שובו בנים שובבים שובו אלי ואשובה אליכם. שובו שובו מדרכיכם הרעים. כה אמר ה' לבאות דרשוני וחיו. והן אמת שאמר שהתנוכנות שיטב בדבר הזה נראה בו כעין משלות ונזיון לנו דנחשבנו בעיני יתי' כילד קטן שאמר שאביו מכהו על שעשה איזה דבר שיפך ולוכו ובוכה חוזר אביו וקורא אותו באמירה רכה ואומר לו גשה נא ושקה את ידי בני וקבל עליך שלא תשוב עוד לכסלה ואני

ואני אמחול לך. אך מה כוונה שבך יאותה לנו ורק בזה חקטן אשמתינו וחטאתינו הכופרו נחשבו יתי׳ אותנו כקטן דלאו בר עונשין הוא וכמ״ש בילקוט וז״ל. משל יקיר לי אפרים זש״ה כי נן חייתי לאבי כשם שבנו של אדם כשהוא תינוק קטן אם יחטא אין אביו מקפיד עליו מפני שהוא תינוק קטן. אבל אם יגדל ויעמוד על דעתו אם יחטא הוא מקפיד עליו כך ישראל אפי׳ חוטאין בשגגה מעלה עליהן שהן כתינוק קטן שנא׳ כי נער ישראל ואוהבהו ע״כ.

אשר בזה אפ״ל בדרך הלצי׳ מ״ש במדרש איכה ח״ל השיבנו ה׳ אליך ונשובה. אמרה כ״י לפני הקב״ה רבש״ע שלך הוא השיבנו. אמר להם שלכם הוא שנא׳ שובו אלי ואשובה אליכם. אמרה לפניו רבש״ע שלך הוא שנא׳ שובנו אלפי ישענו לכך נא׳ השיבנו ה׳ אליך ונשובה ע״כ. והוא תמוה דבעאי פליגי כ״י עם הקב״ה. אכן עפ״י יבלה והוא דבשפי׳ אומרים ישראל להקב״ה שהוא יקרא אותם ויעוררם בתשו׳ וח״א שלך הוא ר״ל שענין הזה הוא נוגע לך להתחיל כדי שעי׳ זה יתגדל ויתקדש שמך בעיני העולם בראותם שלא כמדחך עדה ביו וכנ״ל. אומר להם יתי׳ שלכם הוא אדרבה שענין הזה נוגע לכם להתחיל שאל״כ תהיו נחשבים כילד קטן שאין בו דעת לשוב מאליו ומוכרח אביו לפתוח לו וזה שפלות לכם משיבים לו ישראל שלך הוא אדרבה בעבור זה צריך אתה לפתוח תחילה ואותה אנו מבקשים להיות נחשבים כקטן דבזה קל מעליפו עונשינו. ולכן מסיים בעל המאמר לכך נא׳ השיבנו ה׳ אליך וכו׳ בא לרמוז קיפא דקרא חדש ימינו כקדם דלותה אנו מבקשים שתחדש ימינו כקדם כענין החדש ככשר כעורייכי דהיינו להיות לנו בחינת קטן ואין לנו לחוש לכבודנו כי אדרבא בשפלינו זכר לנו וכך יאותה לנו. ישעיה הנביא ע״ה כה דבר בקדשו. יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב על ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי כי ירבה לסלוח. כלעיל לפרשו שלא יהיה כפל שענין במ״ש עפ״י מ״ש הרב אדן לבי ז״ל בעיר שהתשובה בזה דרך שצריך לפתוח את האדם שיחטא. שחטאים רבים ונמצא ימיו ישוב בתשובה ויתהפכו כל עונותיו לזכיות כמ״ש ביומא דפ״ו גדול תשו׳ שזדונות נעשות לו כזכיות ויהיה עשיר גדול במעשה אחת יותר מכל הצדיקים. אבל תמצולתו זאת אינה כלום שמשנה ערוכה היא שאומר אחטא ואשוב וכו׳ אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ולכיך לדעת שלא אמז״ל אין לך דבר העומד בפני התשו׳ ולזה אין מספיקין בידו. אבל הענין הוא שאין הכונה שאף אם יעשה תשו׳ אין מקבלין אותו. חלילה לומר כן. אלא שאין מסייעין אותו מן השמים לעוררו ע״י יסורין או שאר מקרה שזהו חסד גדול שעושה הקב״ה לאדם בשבת אונאתו לעוררו שישוב אליו ולא יאבד עולמו. אח״ד ז״ל בקיצור כמנין הנלמד מדבריו שהחיטא שהם למלאת תאותו שהימרית מסייעו הקב״ה ועוררו לשוב אליו. לא כן שאומר אחטא ואשוב בחושבו מחשבות און שבזה יתרבו זכיותיו אין מסייעין אותו לשוב ולריך שירבה בתפלות ותחנונים אליו יתי׳ אולי יחנן ורפה לו.

ומעתה כאמר שהנביא ישעיה ע״ה קרי בח״ל לכל החוטאי׳ לפניו יתי׳ והזהירם יעזוב רשע דרכו היינו רשע שהם שחוטא למלאת תאותו ואיש און מחשבותיו היינו החוטא ע״מ לשוב בסוף ימיו ויתרבו זכיותיו כנ״ל דאיכי אלא מחשבות און לכולם אומר שישובו כי אין לך דבר העומד בפני התשו׳ אמנם זו לבד יש בין זה לזה כי להראשון יש לו שיעתא דשמיא וישוב אל ה׳ וירחמהו הוא׳ ואיכו לריך שירחם יתירה אמנם השני בשישוב אל אלהינו לריך כי ירבה בבכי ותחנונים כדי שיסלח לו יען אין לו סייעא אלהי. וזה יהיה רמז המפרש הלוך ושוב. הלוך ושסור. הלוך ונסוע. הלוך וגדל. ובהקדים עוד כי הליכה הוא לשעמים כינוי לחטא כמו אשר לא הלך בעלת רשעים והכונה הליוך ושוב היינו שאומר אחטא ואשוב כדי לתרבות זכיותיו. אדרבא שלוך וחסור כי אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אמנם החושב בדעתו שהוא הולך ונוסע מתשוקתו ותתהר לשוב שאז יכות בחטאיו הלוך וגדל כתיב בזדונות נעשות לו כזכיות.

ואפשר עוד בפירוש הכתוב הנ״ל בבכדקדק עוד בויאו דולא אלהינו דהיא לכאורה מיותרת. אמנם יובן בהקדים מ״ש ביומא סוף פ״ח עבירות שבין אדם למקום יוה״כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה״כ מכפר עד שירצה א״ח את זו דרש ראב״ע מכל חטאתיכם לפני ה׳ תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה״כ מכפר שבין אדם לחבירו אין יוה״כ מכפר עד שירצה א״ח ופי׳ הרי״ף בעי׳ דבא להוסיף כי אלעזר דאין יוה״כ מכפר אף העבירות שבין אדם למקום עד שירצה א״ח ע״ש. וידוע שהחוטא עם חבירו הוא חוטא ג״כ עם הקב״ה באותו חטא עצמו דהייכו אם גנבו עובר ע״ל תגנובו. וגם על ואהבת לרעך כמוך וכן כולם והנה החוטא בעבירות שבינו למקום זה דרכו שאינו חושב ומשתמש בעת שיחטא. למשל אם נתאוה לאכול איסור אוכל תכף וממלא תאותו וכן כל האיסורים אמנם הרוצה לחטוא עם חבירו דהיינו לגנוב ממנו או להכותו וביוצא איכו עושה אותו החטא כ״א אחר שיחשוב ויתבונן היטב אם לעשותו או לחדול דאיתא מלכות עליו דשמא ירמוהו ויענישוהו ובמוליו ישולם לו.

ומעתה הוא הדבר אשר דבר הנביא יעזוב רשע דרכו שהם היינו מעבירות שבינו למקום ואיש און מחשבותיו היינו עבירות שבין אדם לחבירו שבעשות במחשבה תחלה ועל הראשונות אמר וישוב אל ה׳ (לבדו) וירחמהו. אמנם על האחרונות אמר ואל אלהינו בוי״ו מוסף כי אחר שירצה את חבירו יוכל לשוב גם אל אלהינו כי ירבה לסלוח מה שחטא גם עמו בחטאו עם חבירו. וראיתי להגאון מו״ז ז״ל בס׳ שבי אליהו דין ע״ג שהביא משם גנוה הגאון המפורסם מר אביו ז״ל שפי׳ כוהי״כ כי ביום הזה וכו׳ וז״ל וזה שיעור הכתוב דעו כי ביום הזה לתיותו יום אדיר בשכה יכפר עליכם לטהר אתכם אך לא תעלה ע״ד לוי דיום הכפורים מכפר את הכל אלא דעו זה כי מכל חטאתיכם אשר לפני ה׳ דהיינו שבין אדם למקום מהכשו ודאי תטהרו ביום הזה אך מאותן שבין אדם לרעהו הכתוב ודאי במקומם הם עומדים כאמור ודוק עכ״ל. וכורמות נפלאתי איך נעלם מעיניהם דהן הם דברי רש״י ז״ל בעין יעקב בסוף פ״ח דיומא וז״ל מכל חטאתיכם לפני ה׳ תטהרו. ולא חטאתיכם שבין זה לזה. גם הרי״ן ז״ל כי חז״ל את זו דרש כו׳. דרים ליה הכי. מכל חטאתיכם שהם לפני ה׳ תטהרו ביוה״כ ע״כ וסוף פלאי.

חזרתי ואמרתי לראות את פני ה׳ אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת. הם רמז על הגאולה העתידה לבא בב״א דידוע דבעון ביטול תורה אנחנו בגלות ואמרו ז״ל בסנהדרין דל״ח ע״ב כל העוסק בתורה לשמה מקרב את הגאולה שנאמר ולאמר לציון עמי אתה. וזהו מה שרמזתי לראות את פני ה׳ אלהיך כדי שתזכו לגאולה ולראות פני ה׳ אלהיך במקום אשר יבחר הוא הבהמ״ק תקרא את התורה הזאת ובזכות זה תגאלנו גאולת עולם אכי״ר.

דרוש א׳ לצדקה

לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים.

לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים.

איתא בגמרא די״ י אמ״ר אבהו שאלו לשלמה. ביד עד היכן כחה של צדקה. אמ״ל לאו ורחו מה ה׳ דוד אבא פזר נתן לאביונים צדקתו עו״ל. כי אבא אומר משבח הוא מרומים ישכון וכו׳ מ״ע הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים ע״כ:

נלע״ד לפרש המאמר בזה בהקדים מ״ש הרב הבה״ב בס׳ מעיל צדקה ד״ה ע״ד וז״ל יש לחקור למה הכותן לעני נקרא צדקה ולא נקרא חסד או תרומה או מתנה על שמתיה אתה. וכדועה מפיתות כאלו וכראה כיון שהעניות מעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו כמ״ש רז״ל. כולא זה הכיתן לעני גורם שיעמוד בצדקתו ולא יבא לבזוע ולגזול ולגנוב ולישבע לשקר כמ״ש ורש ונוסף שני תחן ליי. ולכן נקרא

נקרא צדקה שמעמיד לעני בצדקתו והאי הפי' הוי ידידיא אבולעפיא נר"ו פירש שנאות שהעשיר משיתו הקב"ה אפיטרופוס על העני שנמצא שאינו נותן משלו כלום. לכן נקרא צדקה לו' הראוי לתת לו כיון ונמצא עושה היושר בהיות נותן לעני מה שמופקד בידו שיתן. ועי' כ"ל שנקרא צדקה לפי שצדקה באתב"ש צדקה לרמוז שהנותן צדקה לעני יוצא גם צדקה אחרת לעצמו שהיא כדאית לענין שהיא בסחרה והוא מ"ש רז"ל יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב. ולכן נקרא צדקה לרמוז עיין עכ"ל. ומעתה זה יהיה בונה השואלים עד היכן כחה של צדקה שנאיות שמה צדקה ולא שם אחר מוכרח שיש טעם בדבר לאורות בזה כחה ושבחה שין. ובכן הודיענו גם עד היכן כחה. ויען אומן שהע"ה לאו וכלו את פי' דוד אבא פזר נתן לאביונים וכו' ידי ע"י שפזר נתן גורם שצדקתו ואמונתו של עני עומדת לעד שאינו מבעט ביולדו ואין לך שבח גדול מזה וזהו כחה או ירי שלכן נקרא צדקה לרמוז שע"י שפזר נתן לאביונים מרויח צדקה אחרת לעצמו הנשארת באחיבם גדולה יותר מהצדקה שלוקח שעני ממנו דשעני נשאר לפי שעה והוא נענה בזכותה בעוה"ז ובעוה"ב וזהו צדקתו עומדת לעד אך כי אבא סובר שכדי לרמוז מעלה אחרת הוא שנקראת צדקה והיינו כמ"ש פי' הנז' בשם הר"י אבולעפיא ז"ל. לרמוז דמה שהאדם נותן לאביונים הוא שעושה הצדק והיושר למסור פקדונו ביד בעליו כי העניים שאינו אלא אפיטרופוס עליהם ומזה הכלל. מעי הצדקה שהגם שהנותן לא משלו הוא נותן עכ"ז זוכה לשכר הרבה. ולכן מביא מפסיק הוא מרומים ישכון. ואומר מה טעם הוא מרומים ישכון וכו' שבונה לא היפך לדעתך דמה שזוכה לשכר הרבה הוא בעבור שנותן משלו. אלא משום דנאמנו ומימיו של העני המופקדים אצלו נותנם לבעליו. בעבור זה לבד זוכה לכל הכבוד הזה דהוא מרומים ישכון מצדות סלעים ומה הכלל עד היכן הגיע כחה ומעלתה שין ולאורות זה נקרא צדקה.

והנה הכי זה ה"ה גדול ז"ל בס' דרכי הים דל"א ע"ב חקר מ"ה במצות הצדקה דכי לכאורה שהיא מצוה הבאה בעבירה ח"ו דהא יש בה איסור דעבורי אחסנתא. דאפי' עישור נכסי דתקינו רבנן אינו אלא משום דגלי רחמנא ואת בנותיכם תתנו לאנשים כדאיתא בכתובות דף נ' וכו'. (עיין להרי"א ועט"ר ז"ל בס' סכות ימין ח"א דנ"ן ע"ג דשדי ביה נרגא דמתקני שנה דהיינו עישור נכסי יו"ל ג"כ במצות הצדקה דבלי קרא פתוח תפתח וכו') והיכן כיון דע"י הצדקה נכסיו מתמעטין דמלא ממון חסר. א"כ איכא לעבורי שהרי יכ"ח לבניו יותר הרבה ממה שהוא נותן ע"ש. ועפ"ד ביאל לפי המסקנא דתלתא וביוא. והיינו יתן מעדני מלך והיינו על נדיבות יקום. והיינו ידע את מקומה ונפקדים עוי ת"ש בשם דטעמא דשמואל דאמר לא תיתוי בי עבורי אחסנתא אפי' מברא בישא לברא טבא הוא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה.

מעתה ז"א והיינו העשיר יתן מעדני מלך לעניים ולא יחוש משום אעבורי אחסנתא שהרי הוא בטוח שעי"ל נדיבות יקום. ר"ל יקום לעולם ראש בעושר גדול יותר מהנדיבות שהוא מנדב לעניים ולא יפחות מנכסיו כלום וא"כ טעמא מאי אסור לאעבורי אחסנתא אף מברא בישא לברא טבא לז"א והוא ידע משום דאנן לא ידעינן מאי זרעא נפיק מיניה אלא והוא הקב"ה הוא היודע עתידות.

אמר המגיה ראיתי לכתוב פה מה שפירשתי בעניותין בכתוב' הנז' ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום שהדקדוק מבואר שהי"ל נדבות יעץ או נדיבות בשורק ולא נדיבות שפירושו כ"ש נדבות וכן ק' גם בנדיבות יקום. אך כלעני"ד בהקדים מ"ש רז"ל דלצדקה שעושות הנשים היא מעולה יותר מהצדקה שעושים האנשים הן בעבור שנותנות מן המוכן והן בעבור שהן רחמניות וטובות בעין יפה ומעתה י"ל ונדיב נותנו לאחרים בענין הצדקה נדיבות יעץ הוא מיעץ אותם שילכו לקנן על הגבאות מהנשים הנדיבות כדי שיראו שכר טוב בעולם. ואם רואה התפילות בה"ס והוא על נדיבות יקום וילך הוא בעצמו תניא לבית אצל הנשים הנדיבות עכ"ל).

ובדרך צדקה אהלך לפי בזה כונת המאמר במדר' קהלת שלא לסמך ע"פ המים אם נקשה לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה ע"ב ע"ש. ועי' הרב הנז' ז"ל לחקירתו דכשעושה צדקתו עם בעלי תורה אין בו איסור לעבורי אחסנתא וז"ל עם מ"ש מהרש"א ז"ל בספה תוחל פ' חיי שרה ע"ש וכל טוב אדוניו בידו שדרשו רז"ל שטר דייתיקי והק' מהרש"א דא"ך אמאי שק"כ כל החוי ואפי' ע"ה עבד חיו איסור זה להעביר הנחלה משאר בניו ולתת ליצחק ותי' מהרש"א דלגבי ת"ח לא נאמר זה יעוין א"ד ז"ל ועמו הש"ך אבג ריהטיה לא דק שמהרש"א ז"ל לא תי' כי אם דלא אמרי' לא תיתוי בלעבורי אלא בשכ"מ או בבא המקנה לאחר מיתה אבל המזכה מתנה בחייו ל"ל גם כאשר יראה הרואה. ומה שתי' דלגבי ת"ח לא נאמר זה אינו אלא בפי' לג"ך על מעשה דר"א בן הורקנוס בריש פ' מ"ב ע"ש. אך שיהיה מאחר זה יהיה כונת המאמר אם נקשה לעשות צדקה כלו' שאתה מבקש לעשות שתהיה הזאת בלוטן היותר כאות שלא יהיה בה שום כדור עבירה ועולה על דעתך שמא ח"ו יש בה משום עבורי אחסנתא עשה אותה עם עמלי תורה דבדידהו ליכא לכו"ע מילתא דלעבורי וכמ"ש מהרש"א ז"ל.

אמר המגיה גם אני אענה חלקי בכונת המאמר הנז' דאפ' דכונת רב ביבי על מלמדי תינוקות שהם עמלים ויגעים ללמד לבניי תורה ומצות. וקאמר אם נקשה לעשות צדקה הגונה ורצויה ומשובחת לפני ה' אלהיך עשה אותה עם ע"ת דהיינו המלמדים לשלם להם שכר בני עניים שילמדו תורה ומצות ואף שהצדקה הזאת עושה אותה עם אביהם העניים כיון שהוא נותנה להמלמדים קוראה על שמם ומה נפקיל לרב ביבי משמעים דקרא דקאמר שלח לחמך על פני המים דהיינו כמו שאמרנו שמשלם למלמדים בעבור בני עניים שאף שלעתות נראה כשולח לחמו על פני המים בלי שום תועלת. אמנם ברוב הימים תמצאנו שכשיתגדלו הקטנים בני עניים ויהיו מלומדים בתורה ויראת ה' וחכמים מחוכמים אז תמצא ותראה בעיניך הפירות ופירי פירות שעשתה לרחמך בעשית עמהם בקטנותם ואריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב).

וחזה סוי"ל להגאון כמוהרי"ח ז"ל בס' מערכי לב סי"א דבריו ע"ד שבא לפי המאמר הכי בשם הסמ"ק ז"ל ס' כמ"ז בשם הרי"א ממץ ז"ל והי"ד מרן ז"ל בב"י יו"ד סי' רכ"א דעני העובר על א' מכל המצות אינו בכלל ואחי אחיך עמך ואין חייבין להאכילו לצדקה עד שידעו ששב בתשובה והק' עליו מת"ש הסמ"ק גופיה בסי' פ"ב לא תשנא את אחיך אינו בכלל ואהבת לרעך כמוך שהרי אותו של מי שמוסר לשנאותו כגון שעבר עבירה דלפ"ה אסור לשנאו בלב ולהורות לו פנים יפות אסור אלא יראה לו שנאתו. ע"כ דמבואר מדבריו שלו דמפרש דאחיך גם רשע עובר עבירה בכלל דשרי בשנאה בלוייה ולא שנאה בלב ודבריו סתראי ניהו מת"ש במצות צדקה דעני עובר עבירה לתיאבון אין חייבין לתת לו לצדקה דלאו אחיך מיקרי הסך מ"ש בלאו דלא תשנא אחיך ז"ל. ולאכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל דמ"ש הסמ"ק בהה"ס דלצדקה אינו אלא בעובר עבירה להכעיס וכן הביא דבריו הבי' ז"ל והק' עליו דבעובר להכעיס אסור להחיותו. והיאך כי דאינו ח"ב לזונו דתמצא דליה בי איסור ועיין בפרישה ובט"ז. וא"כ ש"כ איכא לתרץ דס"ל להסמ"ק דדוקא בעובר עבירה להכעיס לאו אחיך מיקרי. אמנם בעובר עבירה לתיאבון שעם אי לא יצא מכלל אחיך ובכי מיירי בלאו דלא תשנא דבאומרו כגון שעבר עבירה משמע שהוא פעם א' וכ"כ הש"ך ז"ל בשם רבינו ירוחם ז"ל וכן בדין שאם עבר עבירה לתיאבון פעם א' לא יצא מכלל אחוה בזה ע"ש. וגם אינו גופיה ז"ל בדף קי"ג ע"ג כי שלמה להרי בריכי יוסף

ביו"ד סי' רכ"א והובא בהרמ"ה. פ"ק דב"ב דייק דגם מומר אוכל נבלות לתיאבון אחיך מיקרי. ועוי' שכ"ה ופ"י בד' ע"ד ע"ג שכ' מד' התוס' בע"ז דכ"ו והריטב"א והרא"ש שם ומדברי בעה"ת שער מ"ו בשם הראשונים וכבר ס"ד הטו"ו"ד ושנ"י בש"י קי"ע דלכ"ע מומר לעבירה א' לתיאבון אחיו מקרי ומצווים עליו להחיותו ולפדותו הפך דברי הרא"ם שכתב דברי יו"ד ענ"ל הא קמן דאף במומר דמשמעותי שהוא שינה באולתו דאי בפעם א' לא מיקרי מומר וכמ"ש התוס' בחולין ד"ד וה"ד הפרישה ז"ל שם בס"י רכ"א אפי"ה ס"ל לכל הני רבוותא דמומר לעבירה א' לתיאבון אחיו מיקרי ומצווים עליו להחיותו כ"ש וק"ו בעובר פעם א'. ואנכי לא ידעתי איך כי ע"ד השמ"ק ז"ל בהס"א דצדקה דמיירי בעובר עבירה לתיאבון מאחר שכתוב להדיא בדבריו להכעיס. ועפ"י האמור גם מה שהוסיף להקי עליו מסוגי' דפסחים דקי"ג אהמ"ר לקי"מ. ובדי הרי ז"ל כבוי בד' קי"ב הרואה ירא"ה דעי"ק נפל בדבריו. וכן לי"ל ראיתי להבי' ביו"ד סי' רנ"א שהביא מהר"ב"א והובא בהרמ"ה פ"ק דב"ב דיי"ט וכו'. ואף שבד' הריטב"א שהובא בהרמ"ה לא פירש על מומר אוכל נבלות לתיאבון דאחיך מקרי ולא איירי אלא בעו"ס כרשע דמפיים דבריו שכי כל שאינו מין או משומד מפיק לה הרי ז"ל דה"ה במומר אלא שאכתי הרואה שדברי הריטב"א שהובא בהרמ"ה הם בכי' שהביאם הרי המג"א כמוהר"י הלוי ז"ל ואינם די' הריטב"א שהביא הב"י ז"ל וכמו שכן כרי' להדיא ממה שכ"ש שם א"ם ועפ"י מ"ש מרן הב"י ביו"ד סי' רנ"א משם הריטב"א וכו' ע"כ.

גם במ"ש כאן הרי ז"ל בדבריו ח"ל אמת דמפים רש"י בערכין דט"ז והר"מ בפ"ו מה' דעות ותוספתא מתוך בש"י לי"ע וקתי"ב בלאוין סי' ה' וחינוך סי' רמ"ט כרי להדיא שחולקים על השמ"ק והם מתירים גם שנאה שבלב במי שעובר עבירה דאחיך בשר משמע ולא רשע עובר עבירה אך להשמ"ק ק' וכו' עכ"ל. אלא דמסתפי לא זכיתי לרש"י ז"ל בערכין במח"כ שנאה שבלב במי שעבר עבירה. גם במ"ש כן על הרמב"ם בה' דעות פ"ו הרואה ירא"ה פ"ין בדבריו שמץ מינהו. אמנם בתו"י הי' רואה נר' דס"ל כן. גם במה שיישם ס' שהזו להרא"ם ז"ל בסי' לי"ע. אכתי הרואה שהי' הרי ז"ל שם כ"ל בתר איסורא וז"ל לא תשנא אחיך רשאי לשנוא אחיך בלבבך שאמר בלבבך כן עשה פי' דבר שלא כהוגן אלא הוכח תוכיח לו וכו' ואם אין כשתוכיחנו שחטא לשמים או כנגדך בדבר שהוא רשאי לשנוא אז אתה רשאי לשנאותו ואינה שנאה בלב אלא שנאה הנראית לעין כדתניא כי תראה חמור שונאך שונא ישראל אלא שונא גוי ולא עוי' אלא מצוה לשנאותו שהוא יראת ה' שנאת רע עכ"ל. הרי מבואר מדבריו ז"ל שם כדברי השמ"ק דוקא בשנאה גלויה ולא שנאה בלב ואף הרמב"ם ז"ל בה' רוצח ושמ"ג והחינוך ז"ל דס"ל דמותר לשנאותו בלב היינו אלא כשכבר הוכיחו ולא קבל כמבואר בדבריהם. ובזה גם השמ"ק והרא"ם מודים ולא אמרו שלא ישנא אותו אלא הנראים לעין אלא מיד כשראה אותו עובר עבירה קודם הוכחה והתראה וא"כ אין כאן מחלוקת כן כלעניד המעיין הוא ודבריו ז"ל צלי"ע.

והנה מדברי הרא"ם ז"ל הללו שהביא הטו' ז"ל בסי' רנ"א מבואר דקרא דוחי אחיך עמך הוא אחת מהאזהרות על מצות הצדקה וכ"כ עוי' הרא"ם ז"ל בסי' מ"ו וז"ל צוה הקב"ה בפ' בהר סיני וחי אחיך עמך וכו' ומכלל וחי אחיך למדנו לפדוי מן השבי ולהלביש ערום להשקוי' בצמאון ולהאכיל ברעבונו עכ"ל וכי שם הרי שם אדם ה"ל כלוי דעיקר קרא ובשטים שלא ליקח ממנו נשך ותרבית ובזה יחיה עמך מ"מ מכללו למדנו לפדותו מן השבי כו' וכל הני דהם בכלל צדקה וג"ס ע"כ וכ"כ הר"מ ברים פ"ז מה' מת"ע מ"ע ליתן צדקה לעני ישראל וכו' שנאמר פתח תפתח את ידך לו ונא' והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ונא' וחי אחיך עמך וכ"כ עוי' שם בפ"ח ה' י"ד והמעלים עיניו מצדייוני ה"ז עובר וכו' ובעל מצות פתח תפתח וכו' ומצות וחי אחיך עמך ע"כ. וכן שנינו במתני' בנדרים דס"ה ע"ב שפותחין לו מן הכתוב' שבתור' ואומרי' לו אלו הי"ה יודע שאתה עובר ע"ל תקום וע"ל תטור וע"ל תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך ואי' וחי אחיך עמך שמא יעני ואי אתה יכול לפרנסו וכו' ואמרו בגמ' כימא כל דמעני לאו עלי' נפיל וכו'. אע"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי הש"י ופי' הר"ן ז"ל אלא שואל מקרוביו ומהפרכם ותהיה שעתה קשה אקרא דכת"י וחי אחיך עמך ע"כ וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"ש הי"א וז"ל. וכן זה שנשבעת שלא יהנה ישראל מנכסיך למחר יצטרך זה ותהיה עובר על וחי אחיך עמך והחזקת בו או פתח תפתח וכיוצא בהן וכו' ע"כ.

כי מן הביאור את זה ק"ל על רבי' הטו' ז"ל ביו"ד סי' רנ"א שכ' וז"ל נדר שלא להשאיל כליו לחבירו או שלא לשאול בשלומו פותחין לו אלו ידעת שאתה עובר ע"ל תקום וע"ל תשנא את אחיך בלבבך לא הי"ת נודר ע"כ דלמה זה השמיט סיומא דמתני' וחי אחיך עמך שמא יעני וכו' וכמ"ש הרמב"ם וה"ה נוסחא ק"ל על מרן ז"ל בשו"ע שכתב כלשון הטו' וכעת צ"ע.

ולחקירת הרי הי"ם גדול ז"ל המיל כ"ל לתרץ במ"ש הפרי' אברבנאל ז"ל בפי' ראה שכל מה שהאדם נותן לעניים אינו משלו אלא חלק העני המופקד בידו ע"ש בארוך וא"כ מאי אצטרכי אתקנתא איכא הכא. אבל בזה כלעי"ד לפי' מאמר ז"ל בגמרא שהז"ל אתיר אבהו שאלו לשלמה וכו' דכוונת השואלים היתה עד היכן כחה של צדקה שבעבורה אין אנו חוששין לאיסור אע"א והש"ב נפש שהעיד לזו ולאו מה פי' דוד אבא שהר כתן לאביו"ם לצי"ל קרנו תרום בכבוד דלי"מ שלא יחסר ממונו אלא אדרבא קרנו תרום בברכה והצלחה מרובה וא"כ אין כאן אע"א שהרי יכ"ה ליורשיו עלכו"כ וכת"י הרי דברי הי"ם ז"ל רבא אמר מהכא וכו' בא לתרץ מ"ם אכרי הלצי"ר. וז"א הוא הנותן צדקה מרומים ישכון וכו' בזכות הצדקה ומה טעם מרומים ישכון ואינו נענש משו' אע"א משו' דלחמו של עני ניתן כמ"ש הפרי' ז"ל שאינו נותן אלא חלקו של עני המופקד בידו ואינו משלו דהיינו לאיסור אע"א.

והנה המפרשים ע"ה חקרו בשכר שנותן הקב"ה לעושה צדקה דים לו להקב"ה מקום היסוד בטענת מי הקדימני והטעם. עלו מן היסוד לבטל טענה זו בכמה פנים ושמת עהם מ"ם מוהרש"א ז"ל בפי' תאוה לעני"ם ה"ד הרמ"ז ז"ל בפי' שכי אליהו דע"ד דס"י במי שאין בו יראת שמים. אבל מי שיש בו יראת שמים יוכיח דהכל בידי שמים חוץ מיראת ושכי הוא הקדימו להקב"ה עדות הי"א דרך אם לא היה נותן לו הקב"ה יכולת לעשות המצוה אם היה הדבר בא מידו היה עושה ועם זה פירש הרמ"ז ז"ל כמו שכתוב בתהלים קי"ב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד דלכאורה קי' דמאחר דהוא ירא את ה' ודאי דבמצותיו חפץ מאד אבל הכונה לו' דזה האיש הירא את ה' אשריו ואשרי חלקו דעי' מדת היראה אשר בו. במצותיו חפץ מאד הקב"ה דאין כאן טענת מי הקדימני וכמ"ש מוהרש"א ז"ל.

ואנכי הלעי"ר אבא אחריו ומלאתי את דבריו במקרא שכתוב אשריו הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד וכלו' דגם בצדקה שעושה הירא שזה אף דהון ועושר בביתו ובעושרו שהגנו הי' עושה בו צדקה עם העניים אין לו לה' עמו טענת מ"ה דיראת שמים יוכיח ולכן צדקתו עומדת לו לעד לאכול פירותיו בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. וזה יהיה אלי' ג"כ כמו הכתוב בתלים ל"ד לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם הכוונה לכו בנים שמעו לי לקיים מצותיו ית'. וכי תאמרו מה מועיל אחר שיש לו להי' טענת מ"ה ובזה ישיב עצמו מלשלם לכו שכר מצוה לז"א יראת ה' אלמדכם יראת שכי אלמדכם אופן לבטל הטענה הזאת והיינו במדת היראה.

הלא מעתה נחזור לנ"ע אמרתי בתחי"ד לולא שתמשתמשנו וכו' שם כמו למצות הצדקה ובפקדים דבר הידוע כי עיי נתינת הצדקה מתיחד שם הוי"ה ברוך הוא בין הנותן והנוטל ובזה פי' המפי' ז"ל כמו שכתוב עש"ל ובה נפנסו

עושה

עושה כולם ה'. עיין מ"ש הרב צמח דוד ז"ל בשם הרב החיד"א ז"ל בס' שם דוד ס' כלה שהנותן לצדקה בזריזות ומהירות כתב לו נתינה אחת כשתים ע"ש ומעלה כתב לו ג"כ שיחד שמו יתב' פעמים. וזהו מה שרמזתי לולא התמהמהנו בנתינת הצדקה כי אם אנו עושים אותה בזריזות הרבה נחשב לנו כאלו שבנו ליתן פעם שנית ובא הרמז בתיבות כי עתה שבנו ז"ה שהוא ק"ת הויה דגם נחשב לנו כאלו יחד שמו יתב' פעמים.

חזרתי ואמרתי לולא וכו' עם כמה לגאולה שעת"ל בב"א בהקדים מ"ש רז"ל כלו כל הקצין ואין הדבר אלא בתשו' ותיבת ז"ה הוא כינוי לקרבן תמיד כדכתי' זה אשר תקריבו לה' וזהו מה שרמזתי לולא התמהמהנו לשוב אל ה' כי עתה שבנו בתשו' היינו זוכים להגאל ולהקריב ז"ה שהוא התמיד פעמים ביום כיו"ר בב"א.

דרוש ב' לצדקה

(צדקה ממני ומאתי המגיה יצאו הדברים. מאשר חנני אלהים).

זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא.

זאת עשו וחיו את האלהים.

איתא בגמרא ד"ט אמר ר' יצחק מ"ד רודף צדקה וחסד ימצא חיים משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרודף הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה רנב"י אמר הקב"ה ממציא לו ב"א המהוגנים לעשות להם צדקה כדי לקבל עליהם שכרו לאפוקי מדרבה כדא פ"ד ויהיו מוכשלים לפניך וכו'. אמר ירמיה לפני הקב"ה אפי' בשעה שכופין את יצרם ומבקשים לעשות צדקה לפניך הכשילם בב"א שאינם כדי שלא יקבלו עליהן שכר ע"כ.

חקר הרב יוסף אהלים ז"ל בס' כלה דבאו' לשים לב דכיון דקיי"ל בכ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו איך ע"מ עשה ה' ככה במצות הצדקה לצוות לנו לעשות על ידינו לפרנס את העניים ולתת להם די מחסורם. וכי היד ה' תקצר חלילה לתת לכל א' וא' די מחסורו ולכל גוים וגוים די פרנסתם לקיים המצוה ע"י יתב' כ"י כיון דמצוה בו. ומה שהי' נעיק על שאלת טורנוסרופוס הרשע אם הקב"ה אוהב את העניים מ"מ אינו מפרנסם והשיבו כדי להציל אותו מדינה ש"ג אינו מעלה ארוכה לחקירה הלזו דאיך יתכן כי כ"י לא יקיים המצוה הוא בעצמו ע"י יתב' כדי לזכות את ישראל ונראה ליה להרב ז"ל לתרץ לזה בב' אופנים הנה הא' הוא דהכא שאני דהוי מצוה בשלוחו יותר ממנו כיון דע"י הצדקה איכא הנאה לנותן והנאה למקבל לנותן דהקב"ה קובע לו שכר על אשר מקיים מצותו יתב' והנאה למקבל העני דע"י הצער והבושה שסובל לקבל מיד ב"ו הויא ליה כפרה וגם אם צדיק הוא להרבות שכרו לעוה"ב דלאפוקי לעולם הבא. וכל כה"ג דאיכא הנאה טובה לנותן ולמקבל לא אמרי' מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל. ועפי"ד ז"ל כלע"ד לפי כונת הכתו' בקהלת טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם וכלו' כשהצדקה היא נעשית בשנים שהם העשיר והעני דזה נותן לזה זהו טוב מאד מן האחד שהוא כ"י אחד המיוחד שהוא יזון ויפרנס לעני ע"י דוקא והטעם אשר יש להם להעשיר והעני שכ"ט בעמלם כאמור משא"כ כשהוא ע"י יתב' וא"כ מצוה בשלוחו אנחנו עבדיו יותר ממנו כ"י. וזה יהיה גם כמו שכתוב לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים וכלו' לך אדני היה ראוי ושייך מצות הצדקה לזון ולפרנס לעניים על ידך דוקא משום שכך למדתנו רבינו ע"י עבדיך הקדושים מצוה בו יותר מבשלוחו. אמנם ולנו וכלו' מה שצויתה לנו לעשותה על ידינו והיה אנחנו שלוחך אינו אלא בשביל בשת הפנים שע"י הצער והבשת שסובל העני לקבל מידינו הויא ליה כפרה מלבד ההנאה שיש לו לנותן שמאת קובע לו שכר על אשר מקיים מצותך לעשות שליחותך וכיון דאיכא הנאה לנותן ולמקבל בכה"ג מצוה בשלוחו יותר ממנו.

עוד לאלוה מילין בכונת הכתו' טובים השנים וכו' בהקדים דענין נתינת הצדקה נחלק לג' מדרגות זו למעלה מזו יש שאינו חפץ בצדקה כלל מצד טבעו שהוא קשה כאבן ואינו רוצה בצרת העני וחושש שיחסר נכסיו בצדקתו אשר יעשה ומפני הבושה דוקא שלא יגנו אותו נותן צדקה בעל כרחו וזה מהפחות שבפחותים שמנה הרמב"ם בס' מעלות של צדקה ושכרו יהיה מועט מן המעט. למעלה מזו שטבעו רך וטוב מרחם לרחם על העני ואף אם לא היה מצוה מאת ה' היה נותן כי אינו יכול לסבול ולראות צרת העניים הגם שזה שכרו אינו יותר מהראשון דמ"מ עשה רצונו יתב' והרי"ז דומה למצות כאו"א שהגם שהבן מכבד מאהבתו לו מיראתו אותו הוא מקבל שכרו מאת ה' כי ככתוב בתו' כבד את אביך למען יאריכון ימיך וכו'. למעלה מזו שטבעו ומזגו קשה כברזל ואין בו מדת רחמנות כלל. ועכ"ז מתגבר וכובש את יצרו ועושה צדקה כראוי מפני פחד ה' שצוהו והזהירנו נתן תתן פתח תפתח וכל כוונתו אינו אלא לקיים מצותו יתב' לזה יותן שכרו משלם וגדול מכולם. וזה יהיה אללי כמו הכתו' בס' ראה נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך. די"ל ב' נתינות שללו למה. אמנם עפ"י יצא דבא באזהרה דנתינת הצדקה חשיב בא' מב' דרכים או נתן (דהוא מקור לי' שום ורבי"ל) דהיינו מצד טבעו הרך הולך ונותן או תתן (דהוא לשון ציווי) דהיינו לשמה לקיים צווי יתב' אך ורק לא ירע לבבך בתתך לו דהיינו על כרחך ומפני הבושה. כי בגלל הדבר הזה דהיינו אופן נתינת הצדקה יברכך ה"א. וא"כ לפי נתינתך יותן לך שכרך מאתו יתב' וכאמור. ומעתה זה יהיה כמו הכתו' טובים השנים מן האחד וכו' יר' טובים הב' אופנים בנתינת הצדקה הנ"ל מן האחד היינו הנותן מפני הבושה שהבושים יאמרו עליו זה אחד ומיוחד הוא בקמצנותו ואין שכר לו והיינו עיונותיהו אשר יש להם שכר טוב בעמלם וכנ"ל.

ונראה שזה יהיה כוונת במשלי רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד הכוונה דמי שהוא אכזר וקשה הטבע ועכ"ז מתאמץ לעשות צדקה בעבור מצותו יתב' הפך טבעו שייך לקרותו רודף צדקה דהטבע שלו גורם להרחיק מצוה זו ממנו והוא גובר ורודף אחריה א"כ כזה ימצא חיים צדקה וכבוד בעבור צערו אשר מצטער לנצח את טבעו הרע. ובזה יובן מאמריהו הפוגם קדים והוא דרי' יצחק מפרש היכא ימצא שהקב"ה ממציא לו מעות בלי צער ויגיעה כדי לשלם לו שכר הצער הגדול שהיה לו בעת שקיים הצדקה לעשות הפך טבעו ורנב"י מפרש שהקב"ה ממציא לו ב"א שמהוגנים וכו' כדי לקבל עליהם שכרו דקדק לו' שכרו ולא אמר שכר לו' שיקבל עליהם שכרו משלם בעשותו צדקתו עם ב"א מהוגנים והיינו מכ"מ שהוא נותן צדקתו בלי שום הנאה לא מצד רכות טבעו ולא מפני הבושה כ"א דוקא לשם מצוה התקיפה ישלם לו כמעשהו שיזדמנו לפניו אנשים מהוגנים כדי שתתקיים מצותו כתקונה ויקבל שכרו משלם ולאפוקי מדרבה דבא וכו' דירמיה התפלל אל ה' על אנשי ענתות שאפי' בשעה שכופין את יצרם ומבקשים לעשות צדקה לפניך כ"ל שמצטערים בעשייתה מחמת קשיות טבעם וגוברים על יצרם ומבקשין וכו' עכ"ז אל תשלם להם כפעלם להזמין לפניהם אנשים מהוגנים אלא הכשילם וכו' כדי שלא יקבלו עליהם שכר משלם (עיין בס' חיי עולם דליו ע"ב שהי' דאף שבשים אמר כדי שלא יקבלו עליהם שכר לאו דוקא אלא שכורה שכר גדול. אבל שכר מיהא איכא אף לשאינן מהוגנים עיי"ש) וזהו מה שרמזתי בכ"מ זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא הכוונה זאת שהוא הצדקה כמ"ש ונאמר כא בזאת עשו וחיו כמ"ש וצדקה תציל ממות. אולם הזהרו לעשותה כתקונה לא מצד רכות הטבע ולא מפני הבושה כ"א כה תאמר שאני עושה צדקה בעבור כי את האלהים אני ירא שצוני והזהירני

נתן

נתן חתני שהם תחתם. עוד באופן אחר י"ל שמאמר הנ"ל ויש בפנים דרודף צדקה כוונת מי שאין לו יכולת ליתן והוא צריך לרדוף אחרי העשירים להשיגם ולתת להם צדקה כיון שהם מתרחקים ממנו בידעם שאין לו יכולת על איש כזה אמר שהע"ה שימצא חיים צדקה וכבוד ופירש ר' יצחק כוונתו שהקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהם צדקה דהיינו מכ"מ הוא הי' יגע לרדוף אחרי העניים כדי לזכות בהם הקב"ה ממציא לו מעות ומעשיר אותו ואז עושה בהם צדקה עי"ש דייקא דאינו צריך עוד לרדוף דכיון שהוא עשיר העניים באים אליו מאליהם וממילא זוכה ג"כ לכבוד בנתינת הצדקה בהיות הוא יושב בביתו והעניים דופקים לפתחו מה שלא הי"ל מקודם שהוא הי' רודף אחריהם. ולכן אמר ימצא חיים צדקה וכבוד ר"ל שעושה צדקה בכבוד. ורבי' אמר דזה אינו טובה שלימה דלכאו' אם נתן צדקתו לב"א שאינם מהוגנים אינו מקבל שכר ומה יועיל לו הכבוד הזה אלא כוונת שהע"ה באומרו ימצא חיים צדקה הוא ר"ל דהקב"ה ממציא לו בנ"א המהוגנים לעשות להם צדקה דאז יקרא צדקה ויקבל עליה שכרו שכיון שהוא יגע ועמל לרדוף אחר הצדקה שם עליו הקב"ה דלא ליתי"ל תמוכים לרשיעא ותהי' צדקתו שלימה.

עוד מקים אני לפי כוה"כ רודף צו"ח וכו'. והן קודם נפרש מאמר ר' אבהו בגמרא שאלו לשלמה ב"ד עד היכן כחה ש"צ וכו' והוא דיש בעולם איזה אנשים קמצנים דקשה להם מאד ליתן ממונם לצדקה ומצערים עצמם במה שהם מלווים לבניהם אחריהם שיפרישו מעזבונו לצדקה כו"כ אחר מיתתו. והן אמת דגם אותה הצדקה היא מעולה והנה שכרו אתו. אך גם עונש מיוסד יש לו על שהעלים עיניו מן הצדקה בחייו דבי"ל מ"מ או על שלא נתן כדי שיוצו דזה לאחר וזה לאחר. ועוד דאפשר ג"כ דישאר קרח מכאן ומכאן שיורד מנכסיו בחייו ולא ירד אחריו כבודו ולא תשאר פליטה לבניו אחריו. ואף אם יזכה להניח עושרו לבניו עכ"פ מידי זילותא לא נפיק דכל פעם ירננו עליו על גודל כילותו וטבעו הקשה שלא הי' יכול ליתן בידו צדקה לעניים בי"א אשר מיתתו דוקא דאז אין לו הנאה מנכסיו הוא אמר ויתנו שיפרישו אחריו ממונו לדברים של צדקה והוא בל יראה ובל ימצא בעת ההיא משא"כ מי שהוא בעל צדקה דמלבד דמצוה גוררת מצוה וילוה לבניו אחריו שיפרישו מהונו גם אחר מיתתו לצדקה ובלי ספק שהקב"ה יזכהו להיות עשיר עד יום מותו ועד בכלל כדי שיקיים אותו. ועו' בה דאותה הצדקה שיעשו בניו אחריו אחר מותו תהי' כבודה בת מלך ולית בה זילותא כלל כיון דגם בחייו הי' רודף צו"ח.

ומעתה זה יהי' כונת השואלים לשלמה עד היכן כחה ש"צ ר"ל עד איזה יש זמן לאדם לעשות צדקה דאפשר דיכול לעשותה לאחר מותו ע"י אחרים ויצא בה י"ח דכתיב אז כשה עתה ח"ד לא ויען אותם לאו מסברא זרה כזאת ובאו מה שי' דוד אבא פזר נתן לאביונים. לא אמר פזר לאביונים אלא פ' ואמר נתן לו' שמי שהוא נותן צדקה הוא בעצמו בחייו הנה שכרו אתו שצדקתו עומדת לעד ר"ל שלעולם לא ימעט מנכסיו וימצא לו נכסים מרובים תמיד לעשות צדקה כל ימי חייו ועו' גם קונו פרוש בכבוד שאם ילוה את בניו אחריו לספרים מקרן קיימת שלו לדברים של צדקה אותו הקרן תהיה (לי' תרומה) בכבוד ולית בה זילותא כלל. וכנ"ל וא"כ מכאן ראיה שאינו יוצא י"ח בצדקה הנעשית לאחר מיתה לבד רבא אמר מכאן הוא מרומים ישכון וכו' מה טעם הוא מרומים ישכון לעת"ל בג"ע שעליון משום דלחמו נתן לשעבר בהיותו בחיים ולא נשען על הצדקה שאחר מותו.

ומעתה אבא לכוה"כ רודף צדקה וחסד וכו' וכמא"ק הענין עפ"י משל לאדם אחד שהי' ביתו תחת בית השר אשר בעיר. והי' רואה בכל יום רבוי הנכנסין והיוצאין אל השר זה בכדו וזה בחביתו על עסקי דינם והי' תמהי' ואומר איך יוכל לסבול השר הזה כל התלאה להטות אוזן קשבת לכמה בני אדם הנצבים עליו מן בקר עד ערב ולא ירפהו עד בלעו רוקו דעוד זה מדבר וזה בא הנה נא אנסה לעשות עמו אות לטובה להקל מעליו את עול סבלו ויהי בבקר בראותו ב' אנשים נצים והולכים אל השר להקריב לפניו משפטם קרא אותם ואמר להם אל תעלו כי אין השר מקבל כעת לשום אדם כי חולה הוא באו אתי וספרו. גלו לי את דברי ריבכם ואני אפשר ביניכם את אשר יורוני מן השמים ויאותו לזה שניהם ויספרו לו הענין והוא עשה פשרה ביניהם וילכו מאתו בשלום. ויהי אך יצא יצאו מלפניו והנה אחרים באים ויעש להם כן וכן עד"ז הדרך עשה כל אותו היום לבד איזה ענינים קשים שלא הי' בידו לתקנם והי' מניחם שילכו אל השר והשר לא ידע מאומה. ויהי לפלא בעיניו אותו היום בראותו כי לא באו אליו אנשים רבים ככל יום. ויהי בבקר ויקרא לאחד מעבדיו ויאמר אליו לך נא השגיחה וראה והבן מה הדבר הזה והשיבני דבר וילך ויצא כי האנשים הבאים לעלות אל השר. הי' נכנסים לבית אותו האיש השוכן תחת ביתו והיו יוצאים משם לדרכם ויגד הדבר אל השר. אז אמר לו השר קרא אותו לפני ויהי בבואו אמר לו השר הודיעני נא מה ענין של האנשים הללו הבאים אליך אמר לו אדוני השר ראה ראיתי המעמסה הגדולה אשר עליך יום יום מרוב הנכנסים כי לא יתנו פוגה לך ונכמרו רחמי עליך כי נבול תבול ולא תוכל עשוהו לבדך ורציתי להקל מעליך עול משאך ככל הבא מידי בהשתמשי בכתרך לדון ולפשר באיזה ענינים קלי הערך אז שמח השר ע"ז שמחה גדולה. ולמ"ל הבוא דעתך כמו שהכרת את דעתי. אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי ולעולם אתה פה עמוד עמדי להקל מעלי את תלאותי ואני אשים במיטבא שכר פעולתך ויהי בן המשל שהעניים מרוב צרתם ודוחקם מתרעמים לפני הקב"ה כל אחד כפי דרכו ומר לו להקב"ה מאד ע"ז. והנה אם בא הבעל צדקה ומרחם עליהם ועושה בזה רצונו של מקום אז ודאי הקב"ה מוסיף לו חיים ארוכים כדי שיעשה רצונו תמיד ולא ישמע עוד לפניו שועת עניים דזה הוא נחת רוח לפניו כמ"ש בויק"ר פל"ד א"ר יודן ב"ר סימון העני הזה יושב ומתרעם מה אני מפלוני הוא ישן על מטתו ואני ישן כאן פי' ישן בביתו ואני כאן ועמדת אתה ונתת לו חייך שאני מעלה עליך כאלו עשית ש' ביני לבינו הה"ד או יחזק במעוזי יעשה ש' לי ש' יעשה לי עכ"ל. וכל לעומת זה אדם שאינו עושה בחייו לנחת של העניים לרחם עליהם כ"א מלווה את בניו שאחר מותו יפרישו מממונו לצדקה ודאי הקב"ה מסלקו מן העולם בחצי ימיו כדי שיתהנו העניים מצדקתו שתעשה ע"י בניו אחרי מותו כיון דבעודו חי על האדמה אין תקוה ממנו ומעתה ז"א רודף צדקה וחסד ימצא חיים כפ"ש. וגם צדקה וכבוד שהצדקה הנעשית מנכסיו בין בחייו בין במותו הי' צדקה מעולפת בכבוד ולית בה זילותא וכנ"ל.

ודרך אחרת אפי' בכונת המאמר הנ"ל בהקדים מאי דאתא בסוטה ד"ה ע"ב ע"ש תועבה ה' כל גבה לב יד ליד לא ינקה רע מאי יד ליד לא ינקה. אמר רב כל מי שיש בו גסות הרוח אפי' הקנהו להקב"ה שמים וארץ כאברהם דכתי' הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ לא ינקה מדה"ג קשיא להו לדבי ר' ישמעאל מאי יד ליד לא ינקה ידי מבעי ליה אלא אמרי דבי ר' ישמעאל אפי' קבל תורה כמשה רבינו דכתי' בי' מימינו אש דת למו לא ינקה מדה"ג. קשיא ליה לר' יוחנן מאי יד ליד. מיד מבעי"ל אלא א"ר יוחנן אפי' עושה צדקה בסתר דכתי' מתן בסתר יכפה אף לא ינקה מדה"ג עכ"ל. נמצא שבפסוק הזה יד ליד לא ינקה יש ג' סברות ונ"מ שאם כר' יוחנן למדנו שאין כח בצדקה אפי' בסתר להציל את המתגאה מדה"ג. אבל אם כרב או כדבי ר' ישמעאל נוכל לומר שאם המתגאה עשה צדקה בסתר ינצל מדה"ג. ומעתה כנראה שזהו כונת שאלתם לשהמע"ה עד היכן כחה ש"צ תכונה שלמה שמחמת דפליגי ונבוכים יד ליד לא ינקה אין אנו יודעים אל מי מקדשים כותך. אם כרב או כדבי ר' ישמעאל וגדול כחה ש"צ להציל את הבעל גאוה מדה"ג

שו

או רבי יוחנן ואין כח בצדקה להצילו ממדת שחת ובכן בכך דבריך עד היכן כחה ש"ץ ויהי כמשיב לאו ובאו מה שירש דוד אבא פזר נתן לאביונים צדקתו עי"ל. לא אמר שצדקה עומדת לו אלא שירש ואמר צדקתו. דהיינו בסתר דהוא לבדו ידע אותה עומדת לעד דהיינו בזה ובבא שאף אם נתחייב גיהנם הצדקה בסתר עומדת לו ומצילו ממדת שחת וקשה קאמר ולא חילק בין יש לו גאוה לאין לו ורבי יוחנן ובכן כיון שדוד אבא ש"ל רבי יוחנן גם אני סובר כמותו שיש כח בצדקה הנעשית בסתר להציל גם את המתגאה מדש"ג.

עוד לאלוה מילין בכונת המאמר הנ' בשם שאלתי לשני אהל יעקב בעש"מ ז"ל שפי' כונת הכתוב נתן תתן לו כו' ולהמתיק המאמר עוד יותר נקדים דבריהם ז"ל בש"ר פ' מ"א לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים מהו כן אמ"ר נחמיה אפי' בשעה שאנו עושים את הצדקה מביטים אנו במעשי' שלנו ויש לנו בשת פנים. אין לנו שעה שאנו באים בזרוע אלא בשעה שאנו מוציאים את מעשרותינו שנא' כי תכלה לעשר כו' מה כתי' בסוף השקיפה ממעון קדשך מן השמים כו' והמאמר צריך ביאור מה היה ק' להם ז"ל במאמר לך ה' הצדקה ובמה מתישב הפסוק. ובמה גדול כח המעשר מן הצדקה עד שהפליגו ואמרו אין לנו שעה שאנו באים בזרוע אלא בשעה שאנו מוציאים את מעשרותינו. אמנם היתרון העליה של מצות מעשר על הצדקה כך הוא למשל אחד עשה דבר מכוער ויתודע הדבר אל ראשי הקהל וישלחו משרתי הקהלה לקחת אצלו משכנות שישלם כופר לקנס והמשכנות היו מונחים תחת יד נאמן ולימים אחדים בא אל העיר הזאת אדם גדול ומכובד והיו צריכים להעניק אותו והמה מוקירים אית ישיגו כסף כדבתו שהם צריכים לתת לו. ענה א' מהם הלא יש תחת ידינו משכנות מאת פ' אלמוני נשלחה אליו להודיע אותו כי אם לא יפדה עתה את המשכונות יהיו נמכרים לאחרים ונצטרך לקח את כסף האשם והביא. אבל פער פיו על השורה הזה וקללו בקללות ונאצות גדולות כי לדעתו כל הרעה הזאת מצאה אותו ע"י האורח הזה כי אלו לא בא לא היו קונסים אותו ואולי היו מחזירים לו את המשכונות. אכן אם נזדמן שהיה סדר מעשה זאת בהפך כי ראשי הקהל שלחו לו ליגוש אותו שיפדה היום הזה את המשכונות והוא הלך והביא את הכסף אל ידיהם. אח"כ בא השורה הזה אל העיר הזאת הלא כמה ברכות יברכהו וכמה הודאות יודה על הטוב שהוא שנתגלגל לידו לאמר מה נכבד היום הזה אשר בא לגבולינו אדם זה והכסף המוכן יצא אל יד ידיד ה' כמוהו כי לולא הוא מי היה נעשה ממנו. ואח"כ טוב אחי אותו לו מאתי אותו אל יד מפסיד על דבר לא ידעתי הוא הדבר והוא ההבדל בין צדקה ובין מעשר כי הצדקה יתן הנותן כאשר העני יבא אליו. ואז ימר לו מאד כי אם העני לא בא אליו לא הצטרך לתת לכן ירע לבבו מאד על העני הזה למה בא לביתו. אמנם במצות מעשר הלא מבוארת בתורה אסור לאכול עד שיפרים מעשר והוא מפריש מעשרותיו ומיחד להם מקום בביתו. ואח"כ כאשר הלוי מחזר על הגרנות ובא לביתו ושואל אותו אם יש אצלו מן המעשרות הוא נותן לו מאה ברכות. ואומר לו טוב טוב כי באת קום קח לך כבר המה מונחים זה כמה ימים. א"כ יתרון המעשר על הצדקה גדול מאד כי בצדקה יצטרך האדם לעשות ב' פעולות בפעם א'. אחד להפריש ולהבדיל ממונו ב' לתת ליד העני ולעשות שני פעולות בם יחד ירע לבבו ויכבד עליו מאד משא"כ במצות מעשר כי שהפרשה כבר נעשית כי אסור לו לאכול מתבואתו עד שיפריש מעשרותיו. ולאח"כ כאשר יבא הלוי על שלו תהיה הנתינה בשמחה לבב כי למה יהיה המעשר מונח אצלו והוא צריך למקומו וזהו מ"ש בוידוי מעשר בערתי הקדש מן הבית היא ההפרשה והנתינה וגם נתתיו ללוי וזהו שאמרו פי' לך ה' הצדקה אמר בה"א הידוע כאלו אמר על הצדקה הידועה המפורסמת יש לנו בשת הפנים כאלו יש עוד צדקה באיזה ידועה. וזהו שאמרו מהו כן ע"ז בא ר' נחמיה וביאר הדבר כי הצדקה הידועה אפי' בשעה שאנו עושים את הצדקה מביטים אנו במעשים שלנו ויש לנו בשת פנים כי אין לבבינו שלם במצוה זאת אין לנו שעה שאנו באים בזרוע ועוז ימין צדקנו נכון לבבינו אלא בשעה שאנו מוציאים את מעשרותינו שנא' כי תכלה לעשר כו' מה כתי' בסוף השקיפה ממעון קדשך כו' וברך את עמך כו' כי בשעת הוצאת המעשרות הוא מוציא אותם בלב נכון ובשמחת הנפש יען כי שהפרשה כבר היתה ואז כל חפצו להוציאם מביתו. ומעתה הבט ימין וראה כי נדיב נדיבות יעץ. כי גם במצות הצדקה יעץ אותנו הכתוב להתנהג כן שלא להמתין על הצדקה עד בוא העני לביתו כי אז יצטרך לעשות ב' דברים כאחד. גם ההפרשה להבדיל מהונו. גם הנתינה ליד העני ואז ירע לבבו רק להתנהג להפריש מהונו מעות לצורך ש"ץ ואח"כ כאשר יזדמן שיבא העני לביתו לא יהיה עליו לעשות כ"א הנתינה לבדה כי ההפרשה היתה כבר וזהו שדייק ואמר נתן תתן לו ר"ל שלא יהיה בזה רק הנתינה לבד לא שהפרשה כי אז ולא ירע לבבך בתתך לו עכ"ל.

ומעתה זה יהיה כונת המאמר שאלו לשלמה בן דוד עד היכן כחה ש"ץ כו' ובלוי עד היכן וכיצד הוא סדר ואופן עשית מצות הצדקה שתהיה נעשית כתיקונה בלי שום מגרעת אמ"ל לאו ובאו מה פי' דוד אבא פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרני תרום בכבוד. והיינו דבעת פיזור ממונו לאביונים אינו עושה כי אם מעשה הנתינה לבד והו לא וכיצד יתכן להיות נתינה בלא הפרשה מכינו לזה אמר צדקתו דהיינו כיסו של צדקה עומדת לעד מוכנת ומזומנת מאליה נברכת ה' מקודם. ולכן בעת פיזורו לאביונים אינו עושה כי אם מצות הנתינה לבד וזהו מצות הצדקה כתיקונה דכותבה בעין יפה ובשמחה כמ"ש הרי ז"ל. ועי"ז נותנת לעני בדרך כבוד ולא יתביים וזה שכתוב מכ"ש קרנו תרום בכבוד שקרן ממונו תרום ויוסיף מיום אל יום בכבוד ולא בבזוי ובכל אשר יפנה ישכיל.

חזרתי ואמרתי זאת עשו וחיו את האלהים גם כן על גאולתינו העתידה לבא ב"ב כי ידוע דלעתיד בלע המות לנצח ואין מיתה בעולם ונקדים מ"ש הרי' בינה לעתים ז"ל בדרוש ע"א דקפ"ז ע"א אשר שהביא אגדה דרבי' הק' שפתח אוצרותיו בשני בצרות וכו' כי וז"ל. הה כי הן אמת שצריך האדם לנקם לתת צדקתו להגונים ולא לבלתי הגונים אבל לא שבעבור זה יתאכזר אם יבא אצלו מי שהוא מוליך ואנו רואים אותו שיותו כיד ללחם שימנע מהתחסד עמו ויניחנו שימות ברעב לבלתי היותו בן תורה כי צריך להדמות אליו ית' הנותן לחם לכל בשר ליודעים ולבלתי יודעים כו' ע"כ והנו מה שרמזתי זאת דהיינו הצדקה עשו כי גדולה צדקה שמקרבת הגאולה וחיו כמ"ש דלעתיד לא יהיה מיתה בעולם אמנם פן יהיה דבר עם לבבך לאמר איך אתן צדקה בלי ידיעה ניכרת על המקבל אם הגון הוא אם לאו ותניחנו למות ברעב לכן אומר את האלהים הכינה תלמוד מן האלהים שהוא נותן לחם לכל בשר להגונים ולשאינם הגונים וממנו תלמד ובן תעשה.

דרוש ג' לצדקה

(צדקה נמני ומאתי המגיה יצאו הדברים מאשר חברי אלהים).

בזאת אדע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת רעבון בתיכם קחו ולכו.

איתא בבתרא ט' א' ריב"ל כל הרגיל לעשות צדקה זוכה הווין ליה בנים בע"ח בע"ע בע"ה. בע"ח דכתי' ימצא חיים. בע"ע דכתי' צדקה וכו' ע"כ.

מוהר"י אברבנאל ז"ל בפי' ראה ע"פ וקרא עליך אל ה' וכו' כי וז"ל ועניין המאמר הזה שהעשיר איננו כ"א גזבר הקב"ה ושומר אוצרותיו אשר נתן בידו והוא צוה עליו לתת מהם הצדקה לאביונים. וידוע הוא בגזבר המלך

דאוי

דאוי שיוציא ממון לדוכיו. כאשר יליפו. וכן ראוי לעשיר שיתן מהממון ההוא. אשר נתן ה' בידו במלואו וכמו שנזכר המלך אם יהיה זריז בעבודתו ויוציא הממון כרצונו לא די שיתמידהו המלך באומנותו. אבל גם יעשה עמו חסד וישאיר אומנותו לבניו. ואם לא יעשה כן כוי' הכה שכרו אתו שיסירהו מאומנותו ויקח הממון מידו ויפקידהו ביד אחר ככה כאשר העשיר יעשה את דבר ה' ויוציא ממונו בצדקה כאשר צוהו יהיה לו העושר והכבוד נחלה ולבניו אחריו. ואם לא יעשה כן יהיה עכשיו שיבא לידי עניות ולא ישאר לו מאומה יתן לצדקה אבל ישאל אותה מאחרים. וצ"ז אמר וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא וכו' ע"כ. ועפ"ד יאמר כי ישראל שזה יהיה כונת שתבא בצאתם. איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך וכו'. דלכאורה הא בחלקו אין לו מוזן והי"לל השמח במה שיש לו. אמנם עפ"ד הרי הכוי' כיוצא דכיון דהעשיר אינו אלא גזבר המלך וחלק העניים מופקד אתו אין לו שמחה שלימה דבהצוא שהדא יחיב שמא יחשבתו בילכו לבלי תת צדקה לעניים דילרא דהמונא כד ק אבתריה ויבא לידי עוני רח"ל ושם עשיר אינו כאשר לו כי אדרבא יוסיף עלבו עמו אך לזה יקרא עשיר למי שאין לו נכסים מרובים ורק הוא כהנה מיגיע כפיו די מחסורו אשר יחסר לו דזה אין עליו משרת הגזברות ולא יירא כי יכשל בשיבותו ויענש דאין בידו חלק אחרים כיא חלקו לבד שחננו ה' כדי להתפרנס. וזהו אוי' איזהו עשיר השמח בחלקו יר' שהוא שמח בעבור כי אין אתו כיא חלקו לבדו וכנ"ל. לזה באה לקרותו עשיר שנאי' יגיע כפיך כי תאכל וכו' הכונה באם אין לך נכסים מרובים כיא אתה צריך לעמול ביגיע כפיך כדי שתאכל אשריך בעוה"ז שתהיה בשמחה ולא יוסיף עלבו עמך וטוב לך לעוה"ב שלא תכשל עם העניים שאף שכל אדם חייב לתת לצדקה אינו דומה למי שהוא גזבר מכוי מאת המלך שיש להעניים משכימים לפתחו בכל יום וצעקו עמהם דהוא מסוכן לחטוא עמהם.

ובזה יתפרש אלאי מאמרי ז"ל בש"ר פ' מ"א וז"ל כך פתח ר' תנחומא בר אבא לך אדני הצדקה ולנו בו"ה מהו כן א"ר נחמיא אפי' בשעה שאנו עושים את הצדקה מביטין אנו מעשים שלנו ויש לנו בשת פנים אין לנו שעה שאנו באין בזרוע אלא בשעה שאנו מוציאין את מעשרותינו שנאמ' כי תכלה לעשר וכו' מה כתי' בסוף השקיפה ממעון קדשך מן השמים ע"כ והמאמר הזה אומר דרשוני אך עפ"ד מוסרי"א ז"ל שהעשיר איננו כיא גזבר הקב"ה ושומר אוצרותיו יבא ע"ן והוא למשל אם מלך בשר ודם ילוה לאיש הדיוט לאמר אתה תהיה על ביתי ועל ידך יתכתב שוללות והכנסות ביתי בודאי שיקבל עליו מאמרו בשמחה רבה ובתוכו ישתומם לבו ויחשוב ויאמר מי אנכי ומה מעשי כי חפץ בי המלך למנות אותי פקיד ומנהל על ביתו ומכיש שבשת פניו תכסהו ולא יוכל להעיז ולשאול שכר טרחו מאת המלך כי הגמירס לבדם שנבחר בו המלך למנין ככבוד כזה הוא שוה בערכו ממתן שכר גדול כן העשיר הירא את ה' ומאמין בעצמו שכל נכסיו אינן שלו כ"א מאת ה' ושאינו אלא פקיד ממונה מאתו ית' אינו יכול להעיז פניו ולשאול מאת ה' שכר שירותו שהוא טורח בנתינת הצדקה כי אדרבא הוא מתבייש בעצמו במחשבו מה אני ומה חיי כי בחר בי הקב"ה רם על כל רמים שאהיה פקיד ומשגיח על ידידיו העניים אחר כי אני יודע בעצמי שאיני כדאי לזה כי נכלם אני ממעשי ונחפר אני מעונותי ומעתה זהו כונת כי כתיב שבא לפי כותיב לך ה' הצדקה כוי' ואמר אפי' בשעה שאנו עושים את הצדקה אין לנו פתחון פה לשאול שכר מאתו ית' כי מביטין אנו מעשים שלנו שאינם הגונים ויש לנו בשת פנים בחושבינו איך זכינו לכל הכבוד הזה מאתו ית' אחר שאין אנו ראויים וז"ל לך ה' הצדקה ר"ל ממך הכל ואין אנו אלא גזברים ממונים מאתך ולכן ולנו בשת הפנים וכנ"ל אין לנו שעה שאנו באין בזרוע לשאול שכרינו מאת ה' אלהינו אלא בשעה שאנו מוציאין את מעשרותינו כי בהפרשת המעשרות אינו שייך בזה שום סברה ואינו כפקדון בידינו כמו שהוא בצדקה לכן אנו יכולין לבא

לפניך בזרוע ולתבוע שכרינו ולאמר לפניך עש"כ מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתני השקיפה ממעון קדשך כוי'.

והנה הרי מרא"ה הגדול ז"ל בח"א דנ"א ע"ב הביא הק' הרי רח"ת בר נתן ז"ל דאיך הקב"ה מרבה בשכרו לאדם העושה צדקה דהרי לכאו' דהוא רבית קצוצה דהרי הצדקה היא הלואה להקב"ה כיוסיה מלוה ה' חונן דל וע"ש מה שתי' ולי נר' לתרץ דבר דייקה שפיר אין כאן רבית כלל. דהרי מצינו דהנותן צדקה עושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים כמ"ש בבתרא די"ט וא"כ כל הלואתו שהלוה לה' אינו אלא ש' ומצינו שגם שכרו אינו אלא ש' כמ"ש בספרי ס' נשא גדול השי' שניתן אל עושי צדקה אלא שנאמ' ך השי' ככללו ברכות שמים מועל ואין כאן רבית דמה שהלוה לקח וזה יתיה כמו שכתו' מלוה ה' חונן דל ואיח כיון שאתה קורא מלוה ליכא ליתא דרבית בשכרה. ויהי' כמשיב וגמולו ישלם לו ר' שלום דגם גמולו אינו אלא שלום וכנ"ל.

במסרה עשה ארבעה. עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח עתה הסכלת עשיו למען עשית כיום הזה לא אשית לנגד עיני דבר בליעל עשית סטים שנאתי. אפשר בהקדים מה שפי' הרי חי"ע המשולם ז"ל בריש פ' בה"ר דמ"ז כונת המדרש בויקרא פל"ד ד"א וכי ימוך אחיך עמך הה"ד צלום ה' חונן דל אר"א כתי' נותן להם לכ"ב בא זה וחטף לו את המלוה אמר הקב"ה עלי לשלם לו גמולו הה"ד וגמולו ישלם לו ואמר שהאריך בדקדוקים כדרכים ההוא אמר דר' אלעזר מוקי קרא בעני כלו' דהחונן דל הוא עצמו דל כמו המקבל א"כ מוקי לה כשמצאו בדרך ולא היה לו לחונן הדל אלא כדי פרנסתו דבכה"ג הוא פטור דחייו קודמין והוא עשה לפנים משורת והרעיב את עצמו ונתן מלחמו לדל וצ"ז מביא הפסוק דנותן לחם לכ"ב כלו' במציאות כזה אשר לכו עסוקין בו דהחיוב היה מוטל להקב"ה להמציא לחם לאותו עני שהוא שנותן לחם לכ"ב. וזה החונן דל שהיה פטור ועכ"ז בא וחטף את המלוה מיד הקב"ה והרעיב את עצמו ונתן מפרנסתו לדל. זה ודאי נעשה מלוה להקב"ה לפי דבנדון כזה היה פטור ולפיכך נחשב כאלו הלוה להקב"ה שעליו היה מוטל פרנסת אותו עני ולפי שלכאו' היה כראה שהיה ראוי שלא ישלם לו הקב"ה שכרו לחונן הזה לפי שחטף לו את המלוה ומה לו להכנס בגבול שאינו שלו ואדרבא היה חייב קנס כדקי"ל בחוטף מלוה מחבירו חייב לפרוע לו יו"ד זהובים וא"כ סד"א דגם בנדון הזה דייכינן כן החונן דל לדיני קנסות ולא מיבעיא דשלומי לא משלם אלא קנסי קנסינן ליה לפי שחטף לו את המלוה קמ"ל דגמולו ישלם לו וזהו בעה"מ עלי לשלם לו גמולו כלו' עלי דוקא לשלם גמולו לפי שאיני מהכהב במדה ביו. אבל אלו אירע כדון כזה בינו לבין ב"ו שהיה חוטף מלוה חבר מחבירו לא מיבעיא דלא הוה משלם אלא קנוסי כמי הוו מקנסי ליה ובדרך זה מתישב ג"כ הפסוק דוכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך דנאמ' דקאמר ומטה ידו עמך הייכו לומר דמטה ידו של אותו עני עמך בשוה לך דהייכו שאתה עני כמוהו ואפ"ה לא רצית לפטור עצמך מן המלוה אלא והחזקת בו משו שכרך ומי עמך כלו' הקב"ה שהוא נקרא חי עמך יעמוד עמך וישלם לך גמולך עכ"ל בקיצור ולי ההדיוט נר' לפי מ"ש עלי עפ"י שקירת הרי שמע יעקב ז"ל ס' כה ד"ה דאך קנס הכתוי' שכר לנס על שזן ופרנס דהרי שכינו מי שהלך למ"ה ועמד אחר ופרנס את אשתו הניח מעותיו עקיה ותי' בשם תוספות ז"ל דה"ד שלא בפניו אבל במפרנס לה אשתו בפניו ושותק כוי' נוטל מה שהוציא עי"ש לכן אומר עלי' לפרש דלדידי שכל בפני ולפי דרכו של הרי הנז' ז"ל כלעיד לתת טעם לשבח למה שלגבי הקב"ה אין לנו דין חוטף מלוה ואדרבא היה עשכורתו שלימה על שריחם את העני והייכו משום דכ"ע מודבא שהעני המוכן שזה יחדל מלרחם גם את העני המסוכן ברעבון נמושנו כי לא די שלא יזכה לשכר אבל גם ענוש יענש יו"ד זהובים שכיון שאין לו אלא כדי פרנסתו אין המלוה מוטלת עליו ואסור למוטפם

ויבא

ויבא לידי שפ"ד שימות העני הרעב בביתו ובעבור זה רצה הקב"ה כי להיות כלוה לאיש העני הזה החונן דלים וקבל עליו לשלם לו גמולו כדי שלא יבא לידי איסור ועוי' טעם אחר שעי"ז נושא העשיר ק"ו בעצמו ואומר. ומה העני הזה שהיה פטור מן הצדקה וחטף את המצוה ועשאה לא די שלא הפסיד אלא אדרבא נעשה לו הקב"ה לוה לשלם לו גמולו אני שנתחייבתי מהת"ו לרחם ולחונן את העניים אינו דין שאמהר לעשות המצוה כתיקונה באהבה רבה ושלא אקש"ב לעולם לבי המסתכי . על שאתה נותן לאחרים אנהו לבבך".

ומעתה יפה נדרשת המקרא עשיה צדקה ומשפט נבחר להי מזבח בא לרמוז לצדקה הנ"ל שהנותנה ג"כ נושא עליו משפט העניות וש"ך לקורתה צדקה ומשפט. צדקה כזאת נבחר להי מזבח. על שהקב"ה כ"י נעשה לוה אליו ואי"ת והלא הוא חוטף ואדרבא צריך לגעור בו ולוי לו השכלת עשיו וחייב קרבן. ויהי כמש"כ דבי תשובות בדבר אחד למען עשית כיום הזה שזהו הטעם שאין הקב"ה מעניש כדין חוטף את המצוה אלא אף מרבה לו בשכרו משוי שכשיזדמן לפני העני החונן הזה עני מוטל ברעב ימהר לרחמו ולא יעלים עיניו ממנו מיראת העונש וז"א למען עשיה כיום הזה שעי"ז יאיר את העני השרוי באפלת רעבונו כיום הזה שהוא מאיר את העולם ונחשב לו כאלו החי' עם רב בכל המקיים נפש אחת מישראל כו'. וזאת שנית שעי"ז ישא העשיר ק"ו בעצמו כנ"ל ויאמר לא אשית לנגד עיני דבר בליעל הוא שיאמר שמפתכי שלא ליתן צדקה (כמ"ש פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר כו' שהוא שתיי למנוע מן הצדקה) ועשיה כעים שנאתי ולא אשוע לעלחו .

ובדרך זו אלך לפי מאי דגרסינן בגיטין ד"ז דרש רב עוירא מ"ד כה אמר הי' אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהם צדקה וכ"ש כשהן מרובים. אמר מר זוטרא אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה לא אענך עוד תני ר"י שוב אין מראין לו סימני עניות ע"כ דאיכא למידק שומרו אם רואה אדם שייל"ל מי שמזונותיו מצומצמין כו' ותו מהם למ"ל הי"ל יעשה צדקה. גם מ"ש וכ"ש כשהם מרובים נראי' שוא ללא צורך. אמנם עפ"י יובן ותיינו שרב עוירא מיירי בבוא אליו איש עני לשאול ממנו צדקה והוא רואה בחשבונו שמזונותיו מצומצמין לו לבדו לפרנס את נפשו לא יעלים עיניו ממנו בטענת חייך קודמין כ"א ידחוק עצמו ויתן לו מהמעט שיש לו וזהו יעשה מהם צדקה והיה שכרו שיזכה לעושר גדול ונכסים מרובים ואז ישא ק"ו בעצמו ויאמר אם בעבור הצדקה שעשיתי בזמן שמזונותי היו מצומצמין שהיה בה צד איסור חטיפה זכיתי לכל הכבוד הזה כ"ש וק"ו עתה שהם מרובין שיש בה ג"כ חיוב מן התוי' ומצוה רבה קא עבידנא שבודאי הגמור תענה בי צדקתי לזכות לשכר מרובה בעבורה מר זוטרא אמר עדיפא מינה אני אומר שאפי' עני המתפרנס מן הצדקה והיה ראוי שלא יתן כלל לצדקה משום שנקרא חוטף יעשה צדקה ויבא על שכרו לא אענך עוד ותני רב יוסף שוב אין מראין לו סימני עניות מדה כ"מ הוא לא חשש לעניותו וריחם את חבירו . גם הי' לא ימנע טוב ממנו ולא יראה עוד אפי' סימני עניות בעצמו .

עוד לאלוה מילין בכונת המקרא הנ"ל בהקדים מ"ש הגאון חיד"א ז"ל בס' כסא דוד ס' וירא על מאי דאיתא בסוטה ד"י ע"ב ויקרא שם בשם ה' אל עולם. אמ"ר לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא כו' וז"ל והוא דמודעת זאת אשר מחמת קלקול דור אנוש בעבוריה הי' כי חשבו דלרוממות האלוה יתי' לא יכון אנוש כמה בעפר יסודו שאול לו באלהים חיים כו' ולכן לקחו לאמצעי לכוכב או מזל וכיוצא ביניהם ובין האל ולכאורה מעשה הצדקה אשר יעשה העשיר בעושרו לעניים מסייע היו לסברא נפסדת הלזו כי הוא הבורא היוצר יחיד כל נברא ואין כבודו לתת לעניים די מחסורם ואשר הן לו כסף אמצעי בין העניים ובין האל וכו' עיי"ש והרי בס' שכי ושמחי ז"ל בדליה ע"ב הבי"א ומש הרי מורא הגדול ז"ל דמתמיה על דברי הגאון חיד"א הנ"ל דחלילה שיטעה שום אדם טעות כזה ע"י הצדקה. דשאני צדקה דרצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך לוה עליה שהגשה ע"י בכי"א וכו' עיי"ש ובדליו ע"ב הבי"א תברא אלימתא לסברא הנפסדת הנ"ל מטעין חסידים שאינו אלא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו כמ"ש בפ"ק דתענית ג' מפתחות בידו של הקב"ה ואחד מהם של תחה"מ ומשם נא"ה דהוא בעצמו משגיח במחסורים ולא ע"י אמצעי .

ומעתה זה יהיה רמז המקרא עשיה צדקה ומשפט נבחר להי מזבח ואי"ת איך גדלה כ"כ מעלתה אדרבא היה ראוי לגעור בהנותן צדקה לעני ולוי לו השכלת עשיו יען ע"י הצדקה יטעו הרואים שאתה אמצעי בין הקב"ה ובין העני ויהי כמש"כ הא איכא תברא אלימתא היא תחה"מ כנ"ל וז"א עשיה כיום הזה להחיות עם רב רמז לתחה"מ כמ"ש בסנהדרין עומדין במומן ומתרפאין והיו כיום הזה ר"ל כמו שהם כיום הזה במומן כך יעמדו לעת"ל. ובכן אין לחוש לזה ואדרבא חייב האדם לקבל עליו שלא להתחשבות מלרו רעו המתחסד עמו בדברים כאלו במונעו מן המצוה ואז לא אשית לנגד עיני דבר בליעל עשה כעים שנאתי .

עוד במקרא כמיני שמשה. כולנו בני איש אי' נחנו. כנים כעבור חלולים. כמיכו שבענו ומוריכו. וגמינו מה. וכמיכו מה. אפ"ל בהקדים דמשמש שנות הן בבעבורן צר"ך האדם לפתוח ידו והיינו בצדקה אחת כי כלנו בני איש אחד נחנו ושל אחד ברחוב. ואנשים אחים אנחנו ואיך נוכל לראות את אחינו יושב בצרה ועינים עין ממנו. וכן אלהינו מזהיר ואומר לא תקפוץ את ידך מאחיך האביון. וכן וכי ימוך אחיך וכמוכו רכים שנית שאם נראים עין מהעני יתגדל עוכרו כעון ע"ז כמ"ש בבהג"א ד"ט שלישית שהעני יתרעם עם הקב"ה על רוע מזלו ויענש כמ"ש בויק"ר פל"ד. א"ר ב"ר סימון העני הזה יושב ומתרעם מה אני נרוע מפ' כו'. וכן בתמורה ט"ז ע"א עיי"ש ורש נפנשו רביעית כי גדולה צדקה שמצלת מהמיתה כמ"ש בויק"ר שם ר' פנחס בשם ר' ראובן כו' ובב"ב פ' אין כ"מ אזל למשלא וכו' ובירושי שבת פ"ו עובדא דשמואל תרי תלמידי דר' חנינא ובשבת דקכ"ו מעשה בבתו של ר"ע. וגם מצלת מדה"ג כמ"ש בב"ר פל"א אשרי האיש שעומד בנסיונו כו'. ובגמרא יו"ד ר' יוחנן רמי כו' ובגיטין ז' תנא דבי ר"י כל הגוזז מנכסיו וכו'. ונמצא שהיא כלי זיין חשוב להנצל משטימתם וגהכם ומי פתי יתרשל במצוה הזאת ויניח מידו כלי זיינו עת עמדו בקרב שהאדם כל שעה עומד בקרב נגד השטן הרודף אחריו לסלקו מן העולם ולהפילו שחת. חמישית שבכל נכסיו אינם אלא מופקדים בידו מאת הי' לצורך העניים כדרך מעה"ס ז"ל הכותב נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא וכן שכו חכמים באבות תן לו משלו שאתה ושלך שלו .

ומעתה יפה נדרשת המקרא דבאה לרמוז הה' שנות הללו המכריחים את האדם לרדוף אחר הצדקה זה ילא כאשוכה כלנו בני איש אחד נחנו ושלר האחים ראוי ליכחם זאת בכ"ת נחינו. כעבור חלולים שהצדקה היא כלי זיין להנצל ממיתה וגהכם ככ"ל שלישית נחנו פשענו ומרינו שנחשב בהעלמת עינו ממנה כאלו עע"ז רביעית וגחינו מה שהעני הזה מתרעם ואומר מה אני גרוע משלוכו וכו' ככ"ל חמישית ונחנו מה הכונה. וגחנו מה לקפוץ ידינו מהצדקה הלא הכל שלו .

הלא מעתה כנא לפי מאמרו הכלב פתח השער אריב"ל כל הרגיל לעשות צדקה כו' דלכנו לדעת מנ"ל לריב"ל דיהיו לו בנים כו' הא פשטיה דקרא משמע דהוא בעצמו ימצא חיים לי"ך. אמנם יובן בהקדים מ"ש הי' אוהב ישראל ז"ל בדל"ד ע"ב ע"פ זרעו לכם לצדקה וז"ל. הנה הצדקה נמשל לזריעה עמש דכמו שאנו רואים דדך בני אדם שרוצין לזרוע לוקחים תבואה ומשליכים אותה בארץ עד שנרקבת ושורין ולומחין למעלה ובתבואה גדולה קוצרין אותה ומוכיחין

על

על חד תרין ממה שהוציאו בזריעה ויותר ומי הוא השפוי יקור הנה ויאמר בלבו מה לי ולצרה הזאת להפסיד תבואתי שהוא כבר בעין ולאבדה בידים להשליכה בארץ שהיא ריקנה ולהיות עיני תלוים שתצמח ומי יודע אם תצלח ולא יגיע לה איזה הפסד ח"ו ובודאי מי שאומר כן הוא חסר תבונה ואינו מאמין בהשי"ת. והנה שלע"כ ב"ו כנזה שהוא הפסד וכליון נתב"א עכ"ז יבטח בהי יתי שישלח ברכה והצלחה במעשה ידיו ויעלה מכל גרעין כמה וכמה גרעינין כמו כן בענין הצדקה יש איש אשר ירע לבבו מאחיו האביון ומתירא לפתוח את ידו וליתן צדקה כי חושב יחסר ממונו בחסרון לא יוכל להמנות ואינו מאמין שהי יתי ימלא חסרונו ואדרבא יוסיף לו שפע וברכה ע"ד עלה מזון חסר. אך מי שיש לו איזה שכל ומדע אז הוא מאמין בהי יתי בכל לבבו באמת כמו בזריעה בא וראה דבזריעה כיתכה הארץ פריה השפע רב ומעשרת את בעליה ובאמת הארץ לית לה מגרמה כלום. אך שהיא מקבלת משמים בבחינת צדקה דשמים וארץ הם בבחי׳ דכר ונוקבא כך האדם משפיע ממונו לעניים ואביונים ועובר דמשלו הוא נותן להם ושוכח שאין בא לו השפע והעשירות. כי גם זה הוא מאת אלהים אשר נתן לו עושר ונכסים ג"כ בבחינת צדקה ולא מפני מעשיו וכן כשהאדם מתבונן במצות פו"ר אז רואה שהוא ג"כ כענין זה כמ"ש חכמים ז"ל כל מי שאינו עוסק בפו"ר כאלו שופך דמים וממעט את הדמות ולא יאמר האדם למה אתן בחנם מילי וכמי ואולי הטפה הבאה מהימנו ושפך אם יעשה פרי. וגם כי יצליחו ויעשו פרי מי יודע אם יהיה לי נחת לפרנסם ולכן במחשבתו לא יעלה דברים כאלו רק יבטח בהי יתי ויעשה מה שמוטל עליו ויאמין שיגמור מחשבתו לטובה ויצליח ויעשה פרי הטוב לו ויזמין לו די מחסורו כל צרכו ובהדי כבשי דרחמנא למ"ל. ולכן נקרא שכתוי מצות פו"ר ג"כ בלי זריעה כמ"ש בבקר זרע זרעך וכוי דהוא דומה ממש לזריעה עכ"ל.

ומעתה זה יהיה כונת מאמרן והוא דריב"ל קשיא ליה תיבת ימצא דלכאורי אין לו מובן דאין דרך החיים והעושר והכבוד לקנותם דרך מציאה והי"ל יזכה לחיים צדקה וכבוד לכן מפרש כל הרגיל וכוי הוון ליה בנים וכוי דסבורה דמי שהורגל לעשות צדקה בתדירות תוקע בלבו אמונת הי ובטחונו דיזמין לו כפלי כפלים ממה שנתן דומיא דזורע את שדהו דמאבד תבואתו בידו וחשב עם קוניהו דיזמין לו כפלים מהוצאתו ומסיבת הרגלותו במצות צדקה יתחזק אמונת הי בלבו וההרגל נעשה לו טבע להתנהג ולחשוב כמו כן בכל מצות הי וחקותיו וגם בגופו לקיים מצות פו"ר יתלה בטחונו בהי שיצליח בזריעתו ויהיו לו בנים חכמים ועשירים זרע ברוכי הי ולפי מחשבתו הטובה גם הי לא ימנע טוב להולכים בתמים ויתן לו כלבבו ועי זיכהו לזה הרגלותו במצות הצדקה הדומה לזריעה דמצוה גוררת מצוה הדומה לה ומצינו דמדה ש"ך אצל זריעה כמ"ש ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא ולכן כתיב ימצא חיים צדקה וכבוד.

הדרי בי לבית אמרתי בחמ"ד בזאת אדע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת רעבון בתיכם קחו ולכו. שם כתז דבמצות הצדקה יבחן האדם אם נזהר מדבר שקר אם לאו והוא דאמרו רואים אנו עשירים קמצנים דבבוא לפניהם גבאי צדקה דוחין אותם בלך ושוב באומרם דבעת אין להם פרוטות קטנות. או אומרים להם הרי יש לנו קצבה מיוסדת שאנו נותנים לעניים לבועים ולכן שהדי דשקר בפיהם ומלבד דכששלים בעון שקר גורמים ג"כ שנאה ומחלוקת דהגבאי צדקה שונאין אותם עי"ז שיש להם ואוי שאין להם ופעמים יבואו עי"ז לריב עמהם. אך אם הכילי בזה הוא נזהר מדבר שקר ועולה לא נמצא בשפתיו אז בעל כרחו הוא נותן. כדי שלא לשקר ומעולם אין פרץ ואין צוחה ביניהם בית שי וריעות ועיז כיאמר גדול המי שנתן לעושי צדקה אשר בזה רגיל אני לפרש כתוי שדיר בתהלים. חסד ואמת נפגשו צדק ושי נשקו שכוונה כשהמשפד שהם עושים. הגבאי צדקה לקפוץ על הנדיבות והאמנות שבכותי צדקה (שאין בפיהם כזונה) כשנפגשו אז צדק ושי נשקו. שמתוך שהוא נזהר שלא לשקר הצדקה כנשית. וגם שי ואחוה יהיה ביניהם עכ"ם כיוצא דבמצות הצדקה יבחן לפעמים הבוחן אם דובר אמת הוא או דובר שקרים.

עו"ן דאח הוא כינוי לעני כמ"ש וכי ימוך אחיך. גם אחיך כינוי לעני שהוא יחידי ורעיו נחקו ממנו כמ"ש כל אחי רש שנאוהו וגם עני בעניק עולה אחד. גם ידוע דהנותן צדקה לעני משים שי בין העני להקב"ה כמ"ש בויק"ר כוי פל"ד. ומעתה יהו מה שרמזתי בזאת שהיא הצדקה כמ"ש ובשכר כי בזאת אדע כי כנים אתם כנ"ל ולכן הנני מזהיר אתכם אחיכם האחד דהוא העני כנ"ל הניחו אתי לי. נחת שיהיה בשי ונחת עמי ולא יתרעם על עניותו והיינו אם תתנו דמיי לו ובעבור תהיה יראתי על פניכם לבלתי תחטאו בהעלמת עין מן הצדקה צריך שתחשבו בדעתכם דגלגל הוא שחוזר בעולם וח"ו ואת רעבון בתיכם שלא תבא עליכם קחו בדעתיכם ולכו לעשות צדקה דהליכה כינוי לצדקה כמ"ש באדם צדקה אהלך וכן נהלך לפניך לצדק.

דרוש א׳ לשבת זכור

על לבו בבאו אל הקי׳ לזכרון לפני ה׳ תמיד.

המשפט על לבו בבאו אל הקי׳ לזכרון לפני ה׳ תמיד.

איתא בפרקי ר"א וז"ל אמרו לו ישראל למשה כתוב אי אומר זכור את אשר עשה לך עמלק וכתיב אי אומר זכור את יום השבת לקדשו. כיצד יתקיימו בי כתובים הללו שניהם זה זכור וזה זכור. א"ל משה לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת שנאי זכור את יום השבת לקדשו. וזה זכור להשמיד ולהכרית זרעו של עמלק שנאי זכור את אשר עשה לך עמלק וכשתבא לארץ לא תשכח ע"כ.

הלא שרי מודעת זאת דמצות זכירת עמלק אשר צונו הקב"ה העיקר היא למען נגדל ונעסוק ידינו ולבבנו עלמינו בתוי ובמצות ובירכאת הי כל היום. יען שרו של עמלק הוא שטן הוא יצה"ר אינו מתעורר על ישראל אלא בזמן שהם רפוים מן התוי ומן המצות. וכמ"ש רז"ל ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים. אמר חנינא שאלתי את ר׳ אליעזר מה לשון רפידים א"ל רפידים שמה כי יהושע אומ׳ שרפו ידיהם ומחמת טעמא כתי בא כן עמלק. המן הרשע וגזר על ישראל להשמיד להרוג ולאבד כמ"ש בפ"ק דמגילה כי אלעזר פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתוי נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאי ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאי המקרה במים עליותיו ע"כ. ועוי אמרו שעל שלא שמרו ישראל את השבת בא עליהם עמלק הרשע כע"ש בפי כ"כ דקי"ח אמ"ר יהודה אמ"ר אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאי ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיי בתריה ויבא עמלק. ועוי אמרו בתנחומא שי כי תצא כי ברא הקב"ה מאזני מרמה תועבת הי אם ראית דור שמדותיו של שקר דע שהמלכות מתגרה באותו הדור מה טעם מאזני מרמה תועבת הי וכתי אחריו בא זדון ויבא קלון. א"ר לוי אף משה רמזה לכי בתוי שנאי לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן ולא יהיה לך בביתך איפה ואיפה. מה טעם כי תועבת הי. מה כתי אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק ע"כ. והשתא עלו ובאו גי דברים שבעבורם בא עמלק הא׳ הוא מ"ש שבת הבי על שרפו ידיהם מן התוי הגי בעון שמשקלות. ומזה תוכיח להר׳ חיד"א ז"ל בסי אהבת דוד דמ"ו שכי דבכלל זכירת עמלק הוא לזכור מה שלהי"ר שהוא עמלק הנלחם בנו תדיר. וצריך לישמר ממנו. ועוי כי שם ד"כ דטעם זכירת עמלק העיקר הוא ליזהר בדברים שבעבורם בא עמלק עוי אמרו במדי ע"ש יזכר עון אבותיו. אמר הקב"ה ליש׳ אני ואתם נקום עליו שלא קינו וכקינה עליו למלחמה. אמרו ישראל רבש"ע

אין

אין אנו יכולים בו אמר להם הקב"ה היו אתם מזכירים שמו למטה ואני מוחה אותו למעלה שנא' יהיו נגד ה' תמיד כל מה שעשה לנגדי ויכרת מארץ זכרם. הוי זכור את אשר עשה לך עמלק ע"כ. נמצינו למדין מדברי רז"ל הללו דמחיית עמלק תלוי על ידינו וע"י יחוד שמו וכן כתוב בזוה"ק פ' בשלח אמר יצחק כתי' כי מחה אמחה וכתי' תמחה את זכר אלא אמר הקב"ה אתון תהון דוכרניה לתתא ואנא אמחה דוכרניה לעילא ע"כ. ולפ"ז ע"י התעוררות ישראל בקיום עשה דזכירת עמלק לתתא יתער לעילא לאבד את זכרם.

וזה יהיה כונת הכתוב בתהלים אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עז לאלהים וכלו' אחת דבר אלהים שהיא מצות זכירת עמלק ויש"ב טעמא שתיים שהן ארבע שינה חיורא יילא"ר מישקלות שהם כ"ח שתים. זו שמעתי לזכירת עמלק שעיקר הזכירה תהיה להזכר מהם ולהחזיק בתור' ובמצות ועוד טעמא אחרינא לז"ע כי עוז לאלהים כי ע"י שאנחנו זוכרים אותו למטה אנו נותנים עוז ותקף לאלהים למחות אותו לגמרי. וגם תיבת עו"ז נוטריקון זכירת עמלק. עוד אפ"ל באופ' אחר בהקדים המאמר הנ"ל פתח השער והמפרשי' ז"ל שואלין ודורשין מה משפט המאמר הלז דמה זו שאלת ישראל למשה כיצד יתקיימו ב' כתובים הללו זה זכור וזה זכור דהלא שניהם באי' טובים זה לעצמו וזה לעצמו אשי למודיה קאי ואשי למודים קאי ולא קרב זה אל זה. ומה זו תשוב' מש"ר לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס ומאי קאמר ועוד מאי קמ"ל במאי דאתאן לפרושי פשוטן של כתובים זה זכור לשמור את יום השבת וזה זכור להשמיד כו' וז"ל קרי בי רב הוא. והם ז"ל פירשוהו כמין חומר בהקדים מאי דגרסי' בשבת דקיי"ל אמ"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כאנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש וכו' שומר שבת מחללו א"ת מחללו אלא מחול לו ע"כ והשתא היינו דקאמרי ישר' למשה כתו' א' אומר זכור את אשר עשה לך עמלק. והכונה להזכיר לנו עונות ראשונים שאמרנו היש ה' בקרבנו אם אין וכתו' א' אומר זכור את יום השבת לקדשו דהיינו לשמור את יום השבת והא קי"ל כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כאנוש מוחלין לו. וא"כ היאך יתקיימו ב' כתובים שנאים באי' דאם אנו מקיימין מצות זכור את יום השבת אל תזכור עונות ראשונים והכי אם שניהן ושניהן לא שרירין ולא קיימן וא"כ ב' כתובי' הללו קשה לזווגן ואין להם ישיבה א' בעולם לזה השיב להם משה לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס כו' והיינו דרצה לו' להם משה דהאי קי' דזכור את אשר עשה לך עמלק יתפרש בו שני פירושים האחד טמון ברמז לעון קדום הגורם לביאת עמלק שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין והב' הדבר מבואר כפשוטן של דברים להכרית ולהשמיד זרעו מש"ע. וא"כ נמצא לפ"ז דהני מילי דקאמר קרא זכור את אשר עשה לך עמלק מלופים בכף חולה להם ושני יהם פנים של זעם הם המדברים דבור קשה והיינו דקאמר להו משה לישראל לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ בתמיהא זה כוס וזה כוס. דהיינו חולה להם שניהם באי' טובים ונאלים טוב מן האדום האדום והין האי קרא כדכתי' זכור את אשר עשה לך עמלק חולה לו יראה ככוס של קונדיטון והיינו לפי פשוטו להכרית ולהשמיד זרעו מש"ע. אמנם מצד פנימיות הכי הוא ככוס של חומץ דר"ל להזכיר להם עון היש ה' בקרבנו אם אין. והיינו אם אינן משמרין את השבת. אבל אם משמרין את השבת כהלכה נדרש לפי פשוטו להכרית זרעו מש"ע וזהו שאמר זכור לשמור ולקדש את יום השבת וזה זכור להכרית ולהשמיד זרעו מש"ע דר"ל אם אתם מקיימין זכור לשמור ולקדש את יום השבת אז זה זכור את אשר עשה לך עמלק אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואינו אלא להכרית ולהשמיד זרעו מש"ע ס"ד ז"ל מעתה זה יהיה כונת הכתוב' אחת דבר אלהים שהיא מצות זכירת עמלק. אמנם שתים זו שמעתי זי"ו היא נוטריקון זכור וזכור וכלו' שתים זכירות שמעתי שצוה לנו הקב"ה בתור' זכור את אשר עשה לך עמלק וזכור את יום השבת לקדשו. והיאך יתקיימו ב' כתובי' הללו דמאחר שאנחנו שומרים את השבת וקי"ל כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כאנוש מוחלין לו היאך תלים לנו לזכור זכירת עמלק להזכיר לנו עונות ראשונים שאמרנו היש ה' בקרבנו אם אין. ויתי' כמש"ב כי עז לאלהים וכלו' דכשאתם שומרים את השבת אז אין הפי' דזכור את אשר עשה לך עמלק לרמוז לנו על מה שאמרנו היש ה' בקרבנו אלא כפשטי"ה וזה אומרו כי עו"ז שהוא נוטריקו' ז"ע אינו אלא ליתן עז לאלהים וכמו שאמרנו דע"י שאנו זוכרים את עמלק להכריתו ולאבדו אז ע"י התעוררות ישראל לתתא יתער לעילא לאבד את זכרם.

וזהו מה שרמזתי בריש על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד. שם רמז למצות זכירת עמלק דצריך אחיד בפה ואחיד בלב כמ"ש רז"ל זכור בפה ואל"ת בלב וה"א על לבו צריך שתהיה מקיקה שכ"תי. וגם בבאו אל הקדש היינו שנתכוין צריך לזכירו' בפה היינו קריאת פ' זכור שע"י שאנו מזכירין את שמו למטה תתעורר שדין למעלה לפני ה' תמיד.

(**אמר המגיה** ראיתי להביא פה מה שפירשתי במאמר הנ"ל הנ"ל פתח השער בשני פנים.

א) בהקדים מ"ש רז"ל בפסחים דקיי"ל עי' זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין וכו' התוס' וז"ל דזכירה כתי' על היין זכרו כיין לבנון. נזכירה דודיך מיין והאי זכירה היינו קידוש וכו' ע"כ. והשתא יש להקשות דגם בזכירת עמלק כתי' זכור ויהיה צריך כוס יין בשעת קריאת פ' זכור כמו בזכור וזהו שאלת ישראל למשה היאך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור וישב משה אליהם לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס ואע"פ יש הפרש ביניהם. נעשה כן אלו הני זכירות אף דשוותינהו שוות יש הפרש ביניהם דזה זכור לשמור ולקדש את יוה"ש בכוס' זכור א"ה לקדשו ומצוה לקדשו דהיינו במבדלתא לקדשו בברכה וכן פי' הרמב"ן ז"ל. ולכן צריך יין לברך הברכה מטעם שכ' החינוך ז"ל על שורש המצוה עיי"ש משא"כ בזכור דעמלק דלא שייך ביה ברכה וכיון שאין בו ברכה למאי אצטריך יין ומדוקדק שישב משה אליהם ענין קושיתם דהם הקשו בעינן יין והשיבם ג"כ בעינן יין.

ב) בהקדים מאי דאיתא בילקוט תלא ת"ל זכור אשר עשה לך עמלק. מה כתי' למעלה כי תועבת ה' כל הפרשיות של מעלה פרשיות של מצות השב חש"ב. כי תקצור. כי תחבוש. כי תגזול. כיון שמלא פרשה זו כי תועבת ה' כתב אחריה זכור. אמר משה ידבק רשע לרשע משל לגולה וכו' לקיים מה שנאמר פני ה' בעושי רע ע"כ. ומעתה יש להקשות למה סמך זכור את יום לשבועת שוא דכתיב בו כי לא ינקה ה' וכו' הי"ל לסמוך אותו אחר לאוהבי ולשומרי מצותי ואומר לדבק טוב בטוב וזהו שהקשו למשה כתוב א' אומר זכור אשר עשה עמלק ואנו רואים אותו שסמוך לרע דלעיל מיניה וכתוב א' אומר זכור את יוה"ש ולמה אינו סמוך לטוב ויען להם לא דומה כוס וכו' זה כוס וזה כוס ואפ"ה יש הפרש ביניהם איך יש הפי' דזה זכור להשמיד ולהכרית זש"ע ונאה להדביק רשע עם רשע דלעיל מיניה כי תועבת ה' וכו'. אך זה זכור לשמור ולקדש את יוה"ש דבשמירתו אנו מעידין באלהות ה' ומלכותו ולכן שייך לסמוך אותו ללאו דלא תשא דהכופר שלא לישבע בשמו לשוא הוא מקדש את ה' ומעיד על אלהותו ומלכותו.

ג) דהוקשה להם לישראל למה בזכור דעמלק נאמר בו לא תשכח ולא די ליה באמירת זכור לבד ובזכור דשבת לא נאמר בו לא תשכח זה זכור וזה זכור. ויתי' כמש"ב לא דומה וכו' זה כוס וזה כוס ואפ"ה יש הבדל ביניהם. גם בני זכירות הללו יש הבדל ביניהם דזה זכור לשמור ולקדש את יוה"ש ולקדש דיקא דיש היכר בו בברכת קידוש ואין לחוש שישכחהו. אבל זה זכור להשמיד ולהכרית זש"ע ולא עבדינן ביה שום היכר (דקריאת זכור בצבור אינו אלא אחת בשנה) ולכך הוליך הכתו' לו' לא תשכח דכשתבוא לארץ לא תשכח להכריתו וזהו שמביים המאמר וכשתבוא לארץ לא תשכח:

ד)

ד) כי שלפני זכור דשבת דאין בו דבר המסור ללב לכן לא שייך ביה לא תשכח משא"כ בזכור דעמלק שהוא להשמיד ולהכרית זש"ע וצריך שתהיה השנאה טמונה בלב לכך נאמר בו לא תשכח דהוא שכחת הלב כמ"ש בש"ס עכ"ל).

והנה ראיתי להרב קדוש ידיד ז"ל דע"ש עיד שהביא מה שהקשה הרב המהרי"א ז"ל בס' כאות יעקב בדרוש לפ' זכור דלמה לא תקנו ברכה על קריאת פ' זכור כדרך שתקנו בשאר מצות דאורייתא ודרבנן וכו' עליו שאין כאן מקום לקוי' זאת מה"ת טעמי זה ראשון דלפי מ"ש הרמב"ם ז"ל בס' המצות עשין קפ"ט דעיקר צווי זה הוא בשביל אחרים לעוררם ולזרזם לשנא אותו עד שלא תשכח המצוה עם אורך הזמן. הרי זה דומה לכמה מצות התלויות ביד אחרי' שאין בו ראוי לברך עליהם מפני שאפשר שלא יתרצה בה חבירו ונמצא המעשה מתבטל ואיך יתקנו עליה ברכה דהא זה מצוה של כל אדם מישראל לקרא פ' זכור כמ"ש קים כי אם מצות קריאה בצבור הי"א בשביל אחרים לעוררם ולזרזם. זאת הנית שהרי כי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ב שם כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשיה וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון וה"נ קריאה זו הי"א לעורר הנפשות לשנאה בו ולזרזם בשנאתו ואין זה גמר חיובא שיש אחר זה צווי אחר להמיתו ולהכריתו כמ"ש הר"מ שם בהי"מ סי' קפ"ח ואיך יתקנו ברכה על הקריאה קודם גמר המעשים. זה שלישי דהא לא מצינו חיוב ברכה על הק"ש כמו שהיא מצוה מפסוק וכן שמלמד תורה לאחרים שהיא מצוה מה"ת כדכתיב ושננתם לבניך ומאי איכא למימר דכיון שכבר תקנו ברכת התורה לברך בכל בוקר ע"כ מה שלומד ביום ובלילה. גם ק"ש ולימוד לאחרים ברכה זו פוטרתן שהרי זה שינון הוא ודי בברכה א' וה"ה והוא הטעם לקריאת פ' זכור בצבור שהוא כמו שינון ברכת התורה פוטרתה ואין צ"ל ברכה פרטית על קריאת פ' זכור כנ"ל שמוע את"ד ז"ל.

והנה בטעמו הראשון שדימה אך דקריאת פ' זכור לכמה מצות התלויות ביד אחרי' שלא תקנו ברכה עליהם מפני שאפשר שלא יתרצה בה חבירו ונמצא המעשה מתבטל ושהביא ראיה עיין מדי הרמב"ם בשו"ת ומדי מרן ז"ל בכ"מ פ"א מה"ב ומתשו' הרשב"א ז"ל סי' ח"י לדידי אהמ"ר לא שמא מתיא סדא בע"ש על הרמב"ם שכ' דעיקר מצוה זו הי"א בשביל אחרי' הרואה יראה שלא כ"כ הרמב"ם ז"ל אלא דהא ושא איתא שמצוה ע"כ א' מישראל לזכור בכ"י מה שעשה לנו עמלק וכמ"ש בס' מלכים ס"ם ושיא א' מעשרה זכירות שחייב אדם בכל יום. ונם לעורר הנפשות ולזרזם כדי שלא תשכח ולא כמו שטעה הוא ז"ל בדי הרמב"ם שעיקר המצוה הי"א בשביל אחרים. ועוי' דלפיקי' אי"א נמי כן בדי הרמב"ם ז"ל שהרי הוא מצות השומרים שאינו חיוב לקרא בספר פ' זכור וכדמשמע ממ"ש שם בת"ת וכמ"ש לעיל. גם ראיתו ז"ל מתשו' הרשב"א ז"ל אסתיר לאו ראיה הי"א דשאני התם דהמצות השמה יש לחוש גם דדילמא לא מקבלי מיניה ובידם לעכב ממנו המצוה משא"כ הכא בקריאת פ' זכור דכיון דכל העם נאספו בקו"ע בביהכ"נ לשמוע ספי' מאן לימא לן שלא יתעוררו ולא יזרזו עצמם בשנאה עד שכ' מכ"ר ז"ל וז"ל ואם הם לא ירצו לשמוע ולקבל אמירה זו ושלא לשנא אותו אין כאן מצוה ע"כ.

ובהיותי בזה הם הראוני מכם בסי' סי"א הייו שמירת לסיים ממ"ש הרי חתן סופר ז"ל הכי' מפי' על האגדה די י"א ע"ד מעם הכי' חתם סופר ז"ל בא"ח סי' דין שכ' ע"ד הרשב"א ז"ל הכי' דלא שייכים דבריו אלא במצות שבין אדם לחבירו דעיקר המצוה הי"א משום טובת חבירו כגון צדקה ואם יאמר העני לא בעינא לקבל ליכא מצוה צדקה כלל ונכה"ג לא תקנו לברך אבל מצות שבין אדם למקום רק דלברך בזה אדם אחר כגון פו"ר וכדומה כיון דעכ"פ חשב לעשות מצוה אי גם כאנס מפני שהאחר מונע בו עליה כבר עשה המצוה דמעלה עליו כאילו עשאה. וא"כ לעולם שייך לברך על מצוה שבין אדם למקום וא"כ לא הועלנו בדי הרשב"א על קוי' זו ע"כ והכי הנזי קאי התם על מצות שפור יפ"ת בליל שבת וממנו נקח למצות זכ"ע שהי"א מצוה שבין אדם למקום דאף אם נאמר כמ"ש הרי קדם ידיד ז"ל דעיקר המצוה הי"א בשביל אחרי' לעוררם ולזרזם אפי' אם הוו לא יתעוררו לשנא בלבם עכ"ם הוא כבר עשה כמצותו המוטלת עליו לעשות ואם השם אפי' שאמר חז"ל בו לסדיא קאמר הכי ז"ל דקיים אמרינן ומעלה עליו כאלו עשאה כ"ש הכא דלא חזינן בהו שמגבדים בזה ואין כאן אלא חשש ונמ"ק הי"א שהדבר שמוע שראוי לברך עליה מצד זה ועיין בס' רוב דגן באות לטובה אות כ"ד דף י"ד ע"א. באופן שדבריו ז"ל בזה מרפסן איגרי. גם בטעמו השני תמהני עליו איך לא ראה עינא דשפיר חזי שטעם זה כבר כתבו הרי ז"ל גופיה כאשר יראה הרואה ומה בא לחדש. גם בטעם השלישי הרואה יראה שהרי ז"ל בתח"ד כי זו"ל. וכן מבואר קי"ם שלא תקנו ברכה ל"ק דהא בירך אשר קב"ו עיד תורה וק"ם בכלל וכו' אבל כך דהכא קי' למה לא תקנו ברכה ע"כ ולפי דבריו ז"ל הי"ל להביא די' הרי ז"ל אלו ולהקשות עליו דכמו שפוטר ברכת התורה שבירך בבוקר לק"ש ולימוד לאחרים הי"ה והוא הטעם לקריאת פ' זכור שהוא כמו שינון ברכת התו' פוטרתה וכמ"ש הוא ז"ל באופן דמריהטא דלישניה משמע דמהרי"א ז"ל הקי' ולא בא לכלל ישוב ואיך לא ראה שכבר ישב בזה בדי הרב ולי'. שו"ר להרי' א"ת ועט"ר ז"ל בס' שנות ימין ח"ב דפ"ב ע"ג שגם הוא הביא די' הרי כמהרי"א ז"ל והקי' עליו כן דלמאי לא הי' מקירתו ממ"ש הוא בעצמו לענין מצות ק"ש דהי"א גופה אי"ל במצות זכ"ע דבכלל התו' הי"א וברכת התו' פוטרתה ושגם הרי אור הח"ים ז"ל בס' מעדיל עמד בחקי' זאת ות"י כן.

והנה מזה הוית לעט"ר כי אגיא זלוקי"ל בס' שנות ימין שהביא חקי' הרי ב"כ לעי"ם ז"ל בטכן חנוכה ופורים דסוף'ל דשתי' הנה קולמוסיו מקרכוי' עלומות ומשתיהן שכלנו הוא יתב"ש בעזיזו ונפלאותיו הא' בימי המן הרשע אשר לזכר הנלא"כו אנו עושים את ימי הפורים בזמניהם והב' בימי אנטיוכוס הרשע אשר לזכר ופרסום אותו הנס הוקבעו ח' ימי חנוכה. א"כ איפה צלאה הקפידה מקום לבוא מה טעם הנס שבימי המן זכה את כל שכבוד ההוא מעולם הפרסום הנעשה עליו בפורים בקריאת המגילה וסעודת מצוה ומתנות בשמחה רבה משא"כ בנס של חנוכה כי לא הוקבעו הימים הללו כי אם להלל ולהודאה בהדלקת הנרות ותוס"ע. ומה גם לפי מ"ש בס' אמ"ל שמתורה אמ"ר יוסף למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים והא איכא חנוכה דנתנה לכתוב קאמינא וכו' וה"א גופה הי"קשי כיון דהא ואת נס הלב"ה נינהו מה נשתנה זה מזה והרי ז"ל טעמא טעים כי בזמן אנטיוכוס עיקר הגזרה וההכנה הי"ה על דבר הנוגע אליו ית' בשם שרצו לבטל מישראל שבת ר"ח ומילה והכנה הנופות הי"תה טפלה לזה ושוא מבואר כי באיות נוגעים בכבודו ית' חקל אלד הנקמה משם כי יעשה עיד בכוד שמו ע"ד שאמר דשע"ה במלחמת גולית מה יעשה לאי"ש אשר יכה את הפלשתי הזה כי חרף מערכות אלהים חיים שכוונתו לומר שהפלשתי הזה מאחר שחרף אלהים חיים ונגע בכבודו יתברך מעצמו הוא נופל ואשר ימיתהו גברא קטילא קטיל. אמנם גזרת המן כל הכל"ית כוונתו לא הי"תה אלא השריפה וכליון הגופות ועם שי"ם רוח בדבריו שהיה כולו לתעבירם על דת מית המפורסם מכוונתו לא הי"ה אלא להשמיד ולהרוג ולאבד ובלי ספק להכל מזה ע"י כן הי"ה חסד אל עליון ונורא מאד זה יגדל כח כה של פורים משל חנוכה.

עוד כי הגי"ב לעי"ם טעם לזה כי לרת אנטיוכוס הי"ה בזמן שהיו ישראל על אדמת הק' ובהיות המקדש שמעוז קיים אשר בלי ספק זכות המקומות ההם וקדושתם הי"ה סיוע גדול להקל מעליהם הסכנה ולנגוס הפלאת הנפלאו' כי תמיד עיני ה' אלהינו בה ואין כ"כ תמיה כי גודלי ישעה ה' כפלאות אבל בימי המן הרשע שהיו ישראל מפוזרים ומפורדים

ומפורדים

ומפוזרים רובם ככולם בחו"ל ובזמן חרבן בהעתיק כי יפליא ה' חסדו לנו זה ודאי הוא ענין נפלא מאד.

עוד כי הרי הנז' טעם אחר דהנס של חנוכה לא היה כולל לכל ישראל כי לא היו כולם בכל מקומות מושבותיהם בסכנה הזאת אלא מקצתם וממילא לא היה הנס כללי כ"כ ולפיכך יספיק לפרסמו בזכרון הדלקת הנרות והלל והודאה. אבל נס דפורים היה כולל לכל ישראל כי היו כולם תחת מלכות אחשורוש והיתה הגזרה כללית להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ע"כ היה מן הראוי דיהיה זכר הנס מופלג מאד. עוד טעמא טעים הרי הנז' דנס אחשורוש היה שונא לישראל כהמן והיה רצונו לכלות את ישראל והקב"ה ברחמיו ביטל את רצונו ועתה ראה כמה גדל כח הנס של המן משל חנוכה כי בנס של חנוכה לא היה שם רק מה שהוא ית' הוסיף את כח בכהנים הקדושים להתגבר על אויביהם ולנצחם שלא כמנהג הטבע. אבל לא היה שם שום הריסת הבחירה או מניעת הרצון לשום אדם. אמנם באחשורוש עשה הוא ית' מה שהוא חוץ מדרכו כי עם היות אחשורוש בוחר ורוצה באבדן של ישראל וכבר יצא הדת להשמיד מ"מ הכריח הוא ית' את רצונו להפך מרעה לטובה ובדבור קל שבא מאת אסתר המלכה ביטל רצונו מפני רצונה ולא עמדה בחירתו בו והכל מאתו ית' וע"כ מן הראוי היה שיהיה זכר הנס של פורים מפורסם מאד על אשר הראנו הוא ית' נפלאות אשר עשה.

עוד טעם אחר כי הרי הנז' ז"ל דמה שנתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה היה לשנות עונותיהם כי רבו בימים ההם כי המשתאות אשר משם אכלו ישראל באותן הסעודות גרמו להם תקלה עצומה לזנות עם בנות העמים כי כן היה כל זה בעצת המן הרשע וידוע היות זה מהדברי' היותר מתועבים בעיני ה' ומבדילים בינו לישראל ועם כ"ז הפליא ה' חסדו לכבוש את מדת הדין כי השעה צריכה לכך והצילם מאויביהם ונהפוך הוא שישראל שלטו בשונאיהם ויעשו בהם כרצונם. ע"כ ראוי הוא הנס הזה לכל הכבוד כאמור. משא"כ בנס של חנוכה שלא מצינו שישראל שבאותו הדור היו חייבים אלא היו כולם צדיקים וכמו שמצינו ברז"ל דכמה וכמה מישראל שבאותו הדור היו מוסרי' עצמם על ק"ה והיו מקיימים המצות שבת ר"ח ומילה ולפ"כ מן הראוי היה שהקב"ה יעשה להם נסים ונפלאות. ומוהר"ם ן' נחלא ז"ל בס' יד שלמה כתב טעם לזה דנס חנוכה היה ע"י מלך יון ולב מלך ביד ה' ונקל הוא להטותו אך בפורים היה מיד המן הרשע בחירי ברצון וכמ"ש רז"ל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם. אדם ולא מלך ומאן הוא המן עכ"ד. כי מוהר"ם ן' עזרא ז"ל טעם בעיקר דנס של פורים גדול באיכותיה יען הפיל פור הוא הגורל ויצא לו בי"ג באדר והוא יום שמתו בו מתי מצרים והוא מוכן לפורענות. אבל בחנוכה הוא בכסליו וכ"כ בס' מנות הלוי משם ס' שערי בינה אדם אדר שבו מת מרע"ה וגם חשך מצרים היה בי"ג באדר ובו מתו פושעי ישראל ועתה כמו כן יפלו ועכ"ז הושיע הוא ית' את ישראל והצילנו מידו דלא דהיום ההוא רע מזליהו דישראל נהפך להם מרעה לטובה.

עוד כי הרי הנז' טעם אחר דשאני נס דפורים דבכל דכתיב קיימו וקבלו היהודים תורה צוה לנו משה דעד אותה שעה היה להם מודעא כמ"ש בפ' ר' עקיבא ויתיצבו בתחתית ההר. א"ר אחא ב"י מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתי' קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר ומשו"ה ראוי הנס של פורים לכל הכבוד הזה דהדור קבלוה תורה צוה לנו משה מרצונם הטוב ובטלה לה טענת מודעא. נמצינו למדין מכל הני מילי דכתיבנא דשמונה טעמים נאמרו על כל הכבוד והפרסום שאנו עושים בפורים יותר מבחנוכה אשר בזה פי' ע"כ כי אביא ז"ל ה"ה כונת דהע"ה במזמור קכ"ד לולי ה' שהיה לנו וכו' כיעו"ש.

ואנכי עבדו הלא בר אמתא ברגליו אעבורה לפי ולרמוז דהשמונה טעמים הללו עלו ובאו בנוסח על הנסים שתקנו לנו רז"ל לומר בס' ימי חנוכה בימי מתתיה בן יוחנן כ"ג וכו' עד בהלל ובהודאה. זה יצא לאשוכה דנס של חנוכה שהצלה היה מיד מלך יון ולב מלך ביד ה'. וז"א כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל משא"כ בנס של פורים שהיה מיד המן הרשע בחירי ברצון.

גם את השני דנס של חנוכה עיקר גזרתם היה להעבירם על דת לבטל שבת ר"ח ומילה. וז"א להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ולא"כ מוכרח הי"ה לעשות לך שם גדול וקדוש בעולמך ע"י כבוד שמך ומזה נמשך לעשות לעמך ישראל תשועה גדולה ופורקן. משא"כ בנס של פורים שהיה להשמיד להרוג ולאבד. גם את השלישי דבנס של חנוכה לא היה שם הריסת הבחירה אלא שהוא ית' הוסיף את כח בכהנים הגדולים להתגבר על אויביהם וז"א מסרת גבורים ביד חלשים משא"כ בנס של פורים שהרס הקב"ה בחירתו ורצונו של אחשורוש. ואת רביע דבנס של חנוכה לא היה כללי לכל ישראל אלא מקצתם וז"א ורבים ביד מעטים משא"כ בנס של פורים שהיה כללי לכל ישראל ובקש להשמיד את כל היהודים. חמישית מצינו דבנס של חנוכה היו ישראל כלם צדיקים ומוסרים עצמם על ק"ה וז"א ורשעים ביד צדיקים משא"כ בימי המן שנתחייבו ישראל כליה על רוב עונותיהם. ואת שש דבנס של חנוכה לא היה שם קבלה מחדש את התורה אלא שהיו עוסקים בה רק בהיות להם מודעה רבה וז"א וזדים ביד עוסקי תורתך משא"כ בנס של פורים שהיה שם קבלה מחדש וקיימו מה שקבלו כבר ובטלה מודעה. ואת שבע דהנס של חנוכה מוכן היה בכסליו ולא היה שם יום לפורענו' וז"א ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה דייקא שאין בו לוי' שהוא מוכן לפורענות משא"כ בנס של פורים דבי"ג לח' אדר שהפיל פור הוא הגורל היה יום מוכן לפורענות. שמנה שבשמינית דבנס של חנוכה היו ישראל באדמת הק' וזכות א"י והמקדש היה להם לעזר ולהועיל. וז"א ואח"ך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך וכלו' שהיה להם זכות א"י וביהמ"ק. משא"כ בנס של פורים שהיו ישראל בגלות ולא היה להם זכות א"י והמקדש ובזה צדקו רבנן לקבוע הי' ימים אלו בהלל ובהודאה לבד שלא כנס של פורים שתקנו לנו לעשות פרסום גדול בקריאת המגילה ובסעודה של מצוה ומתנות לאביונים בשמחה רבה.

ראיתי להר' המפורסם החבי"ב ז"ל בס' בעלים ח"ב דקי"ז שהביא מה שאמרו במד' איש יהודי וכו' משבט יהודה היה ושלא משבט בנימן היה דכתי' איש ימיני. אלא איש יהודי היה דעליו נאמר מה שהיה הוא שיהיה נלמד שהיה שקול כאברהם שנאמר בו ואברהם היו יהיה לגוי גדול. אברהם מסר עצמו על ק"ה אף מרדכי שלא כרע להמן כן וכו'. ועי"ז כי הרי ז"ל וז"ל וזה מבואר בלי המדר' שדרשו נתת ליראיך נס זה אברהם להתנוסס זה מרדכי דלכאורה קשה מה ענין אברהם למרדכי. אך לפי"ז את"ש דבברכו' אמרו מ"ט ראשונים איתעביד להו ניסא משום דמסרי נפשייהו על ק"ה. והרי באברהם ומרדכי מצינו דמסרו עצמן על ק"ה שלא להשתחוות לע"ז לכך נאמר בהם נתת ליראיך נס זה אברהם ובזכותו של אברהם היא שעמדה למרדכי להתנוסס זה מרדכי דבזכות אברהם הבין למרדכי. ובזה תבין מצאתי למה שרמז בס' שומ"א בס' וגם הגוי אשר יעבודו דן אנכי גי' זה המן וכו' לפי"ז דהוא יהיה המליץ בצרת המן הולך להודיעו דבזכותו הם ניצולים מצרת המן וכו' עכ"ל. והנה זה המדר' שהביא נתת ליראיך נס זה אברהם להתנוסס זה מרדכי לא נראה לנו לי' מקו' כבודו וכבר חפשתי הי' מקו' ולא מצאתי אלא במדר' ס' וירא פ' נ"ה שדרשו אותו על אברהם לבדו והביאו בילקוט שם ובילקוט תהלים רמז תשע"ז ועי' שם בשופטים רמז מ"ח (וכבר כתבתי עי"ז במאמר בריש ס' הרב פחד יצחק כריו והסיב דאפי' שכן מצא באיזה ס' מהמפ' ולחכ"ו לא נדע) ומה שרצה להוכיח מכאן דבזכו' אברהם ניצולו מצרת המן. הן אמת שכן מבואר להדיא בב"ר ס' וירא פ' נ"ו ע"ש ביום הג' וישא אברהם את עיניו וכו' ע"ש. וכן הביא ג"כ בכתות

במעוני

שעושי' דיב קוטיד ביום הג' ותלבש אסתר מלכות בא"זה זכות בזכותו של אברהם, אבל מהמדרש הזה שהב"א הוא ז"ל אכני לא ידעתי איך למדנו משם דבזכות אברהם כילולו מלכות המן. ולא עוד אלא שכי ובזכותו של אברהם הי' שעמדה למרדכי להתפוסם זה מרדכי דבזכות אברהם הגין למרדכי ע"כ דמשמע מדבריו דאי לאו זכות אברהם לא היו כילולין בזכות מרדכי לבדו. והלא מדי המדרש שהב"א הוא ז"ל בתחי"ד איש יהודי בוי כני דשקולין היו דשניהם מסרו עצמן על קה"ש.

הורתי. ואמרתי המשפט על לבו בבאו אל הקי' לזכרון לפני ה' תמיד בו תרמוז על בנין בית מקדשנו. ונקדים מ"ש הזוה"ק שישראל דומין ללב שכמו הגוף לא יתקיים בלא לב כך אין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל. וידוע טעם שהקרבנות מכפרים שכל העונשים שהיה ראוי להענש הנפש החוטאת עושה אותם בגוף הקרבן והן בעון עתה דבטלה העבודה ואין לנו קרבן שיכפר בעדנו סובלים אנחנו בגלות המר הזה עונשי חטאתינו. ומעתה זהו מה שרמזתי המשפט עושה עתה הקב"ה על לבו דהיינו ישראל. אך בבאו אל הקי' להשרות שכינתו בבית מקדשו אז יהיה לנו הקרבנות לזכרון לפני ה' תמיד וזה יכפרו חטאתינו בעגלא ובז"ק.

דרוש ב' לשבת זכור

(מזיתי העניים ילאו הדברים מאשר חנני אלהים)

קדש קדשים הוא לה' וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא.

קדש קדשים הוא לה' וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא.

איתא במגילה דיי"ד ע"א אמ"ר אבא ב"כ גדולה הסרת טבעת יותר מפ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל שכולם לא החזירום למוטב ואלו הסרת טבעת החזירן למוטב ע"כ.

ראיתי להה"ק ז"ל בס' שמע יעקב בשו' ס' יתרו שפי' מ"ש במכילתא ואתם תהיו לי אני מעמיד ואיני מטיל עליכם אלא אני דראוי לשים לב מאי שיאטים של הבטחה זו כאן שלא ישלטו בו גוים והוא אמר דסדברי' מגיעים לפלוגתא דרש"י ותוס' דלרש"י תנאי שהתנה הקב"ה עם מע"ב אם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו. היינו על הקיום שמקיימין אותה בכל יום תמיד. אבל התוס' בפ"ק דע"ז כתבו שהתנאי היה דוקא על הקבלה ושמע בשם חכמי אשכנז ז"ל דנ"מ לענין מ"ש הכתו' קדש ישראל לה' כל אוכליו יאשמו דלדעת התוס' דעיקר התנאי היה על שקבלו הו"ל ישראל כדבר שנעשה מלותו דתו אין בו מעילה. אבל לדעת רש"י שעיקר התנאי היה על שקיום הו"ל דבר שלא נעשה מלותו כל עוד שהם לרכים לשיות מקיימין התו' והמלות כל הימים וקדש הוא ומועלין בהם ועפי"ז יכוין שכתיב כאן ועתה אם שמוע תשמעו בקולי היא הקבלה ושמרתם את בריתי הוא המעשה ע"כ והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ דלוני כי ע"י קיום המעשה תהיה קיומה של הארץ לאפוקי דעת התוס' דהוי ע"י הקבלה בלבד. ובכן ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש דכיון דקיומה של ארץ תלוי בקיום המעשה לעולם תהיו לי גוי קדוש כדבר שלא נעשה מלותו דבקדושתיה קאי ולפי שיקשה למאי שלכתא קא מבעה לכו שא"כ בלו די המכילתא דעלם אני מעמיד ואיני מטיל עליכם אלא אני דהגוים אסור ישלדו לנגוע בהם כי קדש המה ומועלין בהם והוא המכוון לחז"ל בילקוט תהלים וז"ל בשעה שנתן הקב"ה את התו' נתקבלו כל העולם אבל בלעם אמרו לו מה זאת א"ל ה' עז לעמו יתן שחשו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום ע"כ שנסתפקו אוה"ע בני שגרות אלו אם עיקר התנאי תלוי בקבלה או בקיום והוא השיב ה' עז לעמו יתן דיקא שלא לבדה תהיה נקראת הנתינה שיום: אלא יתן ויחזור ויתן כל הימים ע"י הקיום על כן מאז ידעו והביכו דהו"ל ישראל דבר שלא נעשה מלותו וכל הנוגע בהם להשתעבד בם מועל בקדשים אז פחדו ואמרו ה' יברך את עמו בשלום שאין נפחד רעת הגוים כי אין להם רשות להשתעבד בהם ע"כ נמצא בברכה זו ה' יברך את עמו בש' אפ"ד ז"ל ושפ"י. ועפי"ד פי' בזה עפ"י א"מ כ"ו ונראה ז"ל בקדושים רבה אמ"ר יודן כתי' ואתה מרום לעומות אחה כוהג בעולמך כאתה רשיכה לאהרן לעולם בריח מלח עולם היא כתת מלכות לדוד לעולם שנא' כו'. כתת קדושה לישראל לעולם שנא' קדשים תהיו ע"כ ופי' הרב מתי"כ ז"ל ונ"ל דייק מדכתיב כי קדוש אני מה קדושתי לעדי עד כך קדושת ישראל לעדי עד כו' ולכי לדעת כונת המדרש בזה דבשלמא ע"ד הכהונה לאהרן והמלכות לדוד שהיה להם לעולם בא להשמיענו שלא תיסק אדעתך שיבא זמן שיגביל גדולתם מהם ויכתן להאחרים וכעין מ"ש בספ' פ"ג דנדרים ביקש הקב"ה להוליא כהונה משם שנא' וכו' כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם. אבל בקדושה לישראל מה בא להשמיענו שיהיה לעולם כיון שאין קדושים כישראל. ולמי יאותה יותר מישראל שבא לאפוקי. אמנם עפ"י האמור הכא נכון והוא שבא לאפוקי מש' התוס' שהתנאי של הקב"ה עם מע"ב לא היה אלא על קבלת התו' לבד וא"כ מעת שקבלנוה לא נשאר לנו שם קדושה ודין הקדש למעילה שאנו נחשבים כדבר שנעשה מלותו דלאו הכי הוא אלא כש' רש"י דהתנאי היה גם על קיום התו' והמלות וא"כ קדשים תהיו לעולם וכל' שלעולם אתם לריכים בקיום התו' והמלות בשביל קיום העולם ולעולם יש להם שם קדוש והמועלים בהם חייבי' מדין מעילה בקדשים.

ובזה פי' ג"כ הוא כניו כוה"כ ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם א' כו' ואת דתי המלך אינם עושים. וכלו' שאינם מקיימים מלותיו יתב' וכיון שכן תוכרח לדעת התוס' שסתכמ' שהתנה הקב"ה עם מע"ב עיקר התנאי היה על הקבלה וא"כ הו"ל ישראל כדבר שנעשה מלותו דתו אין בהם מעילה. וא"כ ולמלך אין שוה להניחם ופירש"י אין הנאה וכלו' אין לא"ש בהם משום מועל בקדשים ולהניחם. א"ד כניו ומה מתוק לחכי לפי בזה מאמרם ז"ל בפ' רע"ק קיימו וקבלו היהודים. קיימו מה שקבלו כבר והוא דהמה באו לרמוז דמחמי' ישראל שבאותו הדור היו סוברים כש' התוס' דהתנאי שהתנה הקב"ה עם מע"ב לא היה כי אם על הקבלה ועי"ז לא היו חוששים לקיים מלותיו יתב' כיון דבקבלתה לבד כבר מתקיים העולם שפיר ולכן נהנו והלכו לסעודת אחשורוש ונטמאו בכמה איסורין. ומן עתה שהמה ראו הנסים והנפלאות שעשה להם הקב"ה לפלאים מ"ד לר ולוי"ב המן הרשע ואדרבה וישלטו היהודים המה בשונאיהם מדרי בהו מגבלתם וסברו וקבלו ס' כש' רש"י דגם על הקיום היה התנאי וידעו והבינו דזו היא שנה לנקום הוא יתב' מאויביהם משום דעם קי המה והם נחשבים כדבר שלא נעשה מלותו ומועלין בהם. ואף שלא הספיקו לקיים מתחלתם שנעשה הקב"ה לרבה למעשה וכמ"ש בירושל' פ"ק דפסח דבעבורים מה"ר הקב"ה מלרפם למעשה. והיינו אומרם ז"ל קיימו כלו' דקבלו עלייהו לקיים התו' והמלות עם הקבלה שקבלו כבר דהתנאי היה על שניהם.

וזהו מה שרמזתי בנ"מ קדש קדשים הוא לה' וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא. בא הרמז על מה שנענשו הגוים בימי המן אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. דהי' בעבור כי מעלו בקדש קדשים הוא לה' הם ישראל שא"כ כדבר הנעשה מלותו אלא היה לדעת שכיון שישראל סעאו ונכשלו בכמה איסורים. בא"זה זכות כילולו. לכן אומר ערם תבה לין כפותה פנה. וכבר דבר ה' א"מ"ל כי תשא דהיינו שקלים וכמ"ש במגילה דגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו. והכה לא ככמר שנעשה זו של ישראל שנחשבו למטוא בעבור שסברו כש' התוס' עולה זדון. יען דאף אם כאמר כש' התוס' לא בעבור זה הותר לנו לעבור על תורת ה' ומלותיו. דהן אמת דאף בלא קיום התו' והמלות יתקיים העולם. אך מי פיטר

אותנו

אותנו לקיים מצותיו ית' . ובזה יתפרשו אלו כתובים בתהלים סי' נ' ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחריך אם ראית גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך פיך שלחת ברעה ולשונך תצמיד מרמה וכו' ע"ש ועי' מ"ש באסתר רבה וז"ל . ד"א ישבו עם אחד א"ל שריהון רברבין שאוכלין ושותין ואומרין עיבא שבת טובה יו"ט חדא לגו יומין שבתא חדא לגו יומין כ"ב ירחא בכיון פסחא בסיון עצרת וכו' אלו היו משמרין את מועדיהן ומועדיכו יפה היו עושין . אלא שמבזים מועדיך וכו' אמ"ל הקב"ה רשע אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם הרי אני מפילך לפניהם ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך זה ימי הפורים ע"כ עוד אמרו שם שמרדכי הצדיק עמד והכריז על ישראל שלא ילכו לסעודת אחשורוש ולא שמעו בקולו והלכו לאותו משתה ונכשלו באיסור מאכלות אסורות ובגילוי עריות . עוד אמרו שם ע"פ וכלים מכלים שונים וז"ל אמ"ר שמואל ב"ר נחמן כלים מכלים משתמשין בהם ושם שונין בקלקלה מי גרם לבלשאצר שנתקעקע בנינו מן העולם לא ע"י שנשתמש בכלי בהמ"ק וכו' ע"כ עוין שהמועדים נקראו חקים כמ"ש במ"כ שעיו חקיו ומשפטיו לישראל . חקיו אלו המועדות שתלוים בהם משפטים .

מעתה ז"א ולרשע הוא המן הרשע אמר אלהים מה לך (גם מ"ה ליך עולה כמספר המן כלומר מה לך המן) לספר חקי אלו מועדי לפני אחשורוש כמ"ש בניסן פסחא בסיון עצרת וכו' . ותשא את בריתי אלו ישראל עלי פיך שאתה מתלוצץ עליהם לפני אחשורוש שריהון רברבין כו' . ואח"כ מדבר אל עמו ישראל ואומר לו ואתה ג"כ גרמת לזה מקנה שנאת מוסר של מרדכי שאמר לכם שלא תלכו למשתה ותשלך דברי אחריך שעברת על מצותי זה יצא כאשורה שראית גנב הוא אחשורוש שגנב כלי בהמ"ק ותרץ עמו ונשתמשת גם אתה והערל בכלי קודש . ועם מנאפים חלקך שקלקלת בנשים נכריות פיך שלחת ברעה במאכלות אסורות ולשונך תצמיד מרמה לומר שאין קפידה בזה. שאין אתם שומרין את מצותי יען כי העולם כבר נתקיים בקבלת התו' לבד ואין קיום ואף ולפי היא טענת מרמה ותחבולה דלו יהיה כפי המוקי' עכ"פ חייבים אתם לקיים התו' ומצותיה ואין פוטר אתכם .

וראיתי להר' קול יעקב בעה"מ ז"ל בדל"ד ע"ב שהאר מאמרי ז"ל בכות רבה שמעה עמי לשעבר ולדברים לעתיד וז"ל יבואר בהקדים מאמ' חכמי' לעתיד יאמרו אומות ישראל שקבלוה היכן קיימוה מאמר זה הובא ג"כ במד' והיינו שהקב"ה משיב ע"ז אני מדבר בצדקה רב להושיע בא"ת לצדקה בצדקה שעשו עם עולמי שאלמלא לא קבלו ישראל את התו' היה העו' חרב שהא' אנכי תכנתי עמודיה סלה בשביל אנכי והמאמ' צריך ביאור כי מ"מ הקו' במקומה עומדת ישראל שקבלוה היכן קיימוה כי בכאן לא נאמר אלא שקבלוה אבל אין כאן שום הוכחה על שקיימוה ונרי' להבין הענין עפ"י משל לבני מחותנים שהיו מתקוטטים יחד לפני השופט בענייני התחייבות שלא השיגה יד שאחד ליתן מה שנתחייב לו מן הבגדים שיתן לשמן ומאמה הקטנה כמעט נתפרדה החבילה לנתק מוסרות השידוך ויחמול אחד מן העומדין שם בהיות רע עליו המעשה ויתן תע"ה על עצמו שיתקן הוא את הבגדים במשך שנה או יותר אחר החתונה במקום אבי החתן ומיד שקטה המריבה ועשו החופה כראוי בחדוה ושמחה והנה בכלות השנה בא החתן אל שערב אשר קבל עליו לתקן הבגדים . ואמ"ל ידידי כבר באו ימי השילום עתה עשה כאשר הבטחת ויתלוצץ עליו האיש מאד לאמר מה לי ולך שאתן לך בגדים האנכי הריתיך או ילדתיך או לקחתי ממך מאומה ובשמוע החתן את דבריו התחיל להתחנן על שהחזיק לאיש הזה טובה ותנות עד הנה על נדבת הבטחתו ואשר היה מכבד אותו בדברי חן כל השנה באמרו שלאחיסו כבדתיהו במתת שקר והשיב לו האיש הכל למה לא תבין שעדין אני ראוי לכל הכבוד הזה אף אם לא קיימתי הבטחתי כי הלא בשביל שערב קיום ההבטחה לא יגבשוך עוד מאשת חיקך הנשואה לך כבר ולולי הבטחתי לא זכית להנשא לה כלל וא"כ מ"מ עשיתי עמך טובה שלימה הנמשל מובן מאליו כי אלולי שאמרו ישראל נעשה ונשמע היה חוזר העו' לתוהו ובהו . אבל עכשיו שנתבטל העו' אף שישראל חוטאין ואין מקיימין את התו' כראוי מ"מ העו' קיים וזהו בצדקה שעשו עם עולמי שאלמלא וכו' כלו' בשביל הקבלה לבד ראויים הם לשכר גדול וכדמיון הנ"ל אי"ד ז"ל . ועפ"י דרכו כלע"ד לפי מאמר תוס' הובא ב"ר ס' תרומה ח"ל כיון שקבלו ישראל עומ"ש נעשה ונשמע ואמרו כל אשר דבר ה' כו"ן מיד אמר הקב"ה למשה דבר אל בני ויקחו לי תרומה ואלו זאת התרומה וכו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ע"כ ונקדים עוד מ"ש הז"ל דזהב המקדש היה לכפר עון העגל וז"א כיון שקבלו ישראל עומ"ש בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה מיד אמר הקב"ה למשה ויקחו ל"ת לנכון שמקדם מיד דיקא דלא המתין עד שיקיימו את התו' דבקבלה לבד כבר נתקיים העולם ולא ימוט לעולם ולכן מסיים הפסו' ואומר וזאת התרומה זהב כו' דלף דזה הזהב מורה דלא יקיימו התו' ויעשו עגל זהב אין לחוש דעי"ז יחזור העולם לתוהו ובהו וא"כ ממילא לא יהיה צריך לנכון מקדש דאם אין עולם מקדש למה אלא אפ"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דבקבלה לבד נתקיים העולם ולא יתמוטט לעד .

הלא מעתה נחזור למאמרינו הפותח קדים אר"א ב"כ גדולה הסרת טבעת וכו' דמן הראוי קשים לב מדוע היה ר"א עיקר חזרת ישראל בתשו' בהסרת הטבעת דנראות עיקר הדבר היה מה שאמר לו והעם לעשות כטוב בעיניך דעי"ז שם שחדו שחד דאם לא היה מודה לו בזה לא היה שוחד במה שמסר לו טבעתו . ולכע"ד שיובן עפ"י מה שהראיתי בספ' עוללות הבכ"ר דנ"ד ע"ב שכי ח"ל כשבעמיק הענין נראה שהיה נס גדול שראוי לספר בשבחו כי המן הפיל פור הוא הגורל מיום ליום ומחדש לחדש שהמן היה אסטרולוגין והבין בכח המזלות לידע הזמן שיהיה הוא ברום המעלות ושיהיה מרדכי בתכלית השפלות במזל כדי שיוכל לו כי כבר ידע מה שכתוב לפרעה ולכ"א מלכים ולעמלק ועמו אשר כלו לשלוח יד בישראל ושהם ברום זמן שיהיה בו השבים הוא ברום המעלות ומרדכי בשפלות כדי שיהיה לבו בטוח שלא ישתנה הדבר מהיפוך אל היפוך ומלא זה הזמן בימי אדר אשר כיון העידו הכתובים באומרם בימים ההם קצף בגתן ותרש וכו' עד אחר הדברים האלה גדל וכו' . והדברים האלו אין להם שייכות זע"ז אבל הכתו' בא להודיע לנו גודל מערכת המן בימים האלה ובהיפוך שפלות מרדכי כראה אם יראה אחד מבני העיר ב' אנשים הולכים בעיר ורואה מתעסקים שאינם אנשים נעימים ויש לחוש שלא יארע תקלה ע"י לאחד מבני העיר ומודיע דבר זה לשר העיר בודאי ירצה השר לגדל אותן אנשים ויחזיק טובה למגיד על שהוא מסבב בתיקון המתא ואם יאמר שהם חשודים בעיניו על שפ"י יחזיקו לו טובה יתירה שמציל את בני העיר מלבוא בדמים ואם יאמר שחשודים בעיניו שמבקשים לשלוח יד בשר העיר בעצמו יחזיק לו טובה יותר יהיה שמגיד מי שהיה ומביא שאם שמגיד הוא א' מהחשובים ובודאי לא יאמר דבר בלתי אמתיים ראוי לשלם כפלים בטובה וקיו אם יבוקש הדבר וימצא שנתאמת בדבריו בודאי אין קץ לגמולו הטוב שצריך לגומלו ולהגביהו ולנשאו מעל כל השרים וכל אלה חובבו לא ישדיו בענין זה בימים ההם קצף בגתן ותרש ויבקשו לשלוח יד במלך עצמו ויודע הדבר למרדכי בידיעה ברורה ולמרדכי כי היה החשוב יושב בשער המלך ותאמר אסתר למלך בשם וגם ויבקש הדבר וימצא שהיה אמת ויתלו אותם ויכתב בדה"י לזכרון שלא ישכח מלהחזיק לו טובה ואחר הדברים האלה תכף שהיה אחר מגדם למלך ומי הוא שיותר ראוי לעשותו עשרה ממנו . והיה משפלות אלו שנשכח ממנו ומגודל מערכת המן שהיה שפל שפלים בנוי וספר לקם אותו וגדלו וישם את כסאו מעל כל השרים ונראה איך שהתכם זה הרשע למצוא זמן כחות למפלתו ומחסד האל ב"ה אמ"ל עוב ספרו מעמו שידי בני מערכות הכוכבים זה לקראת זה השפיל העליון

שעליון והנגיד שפעל כדי להציל את עם קונו וכו׳ עכ״ל.

ומעתה שפיר קאמר כי אבא גדולה הסרת טבעת כו׳ דבזה ראו והבינו ישראל שבאותו הדור דמזלו של מרדכי היה שפל מאד ולהפך מזלו של המן היה רם ונשא שאף שמרדכי היה ראוי לגדולה בעת ההיא לא זכה לה והמן שלא היה ראוי לזה זכה לה ועי״ז נתיראו ושבו אל ה׳ בכל לבם כי ראו כי אין מזל לישראל. ואולי עי׳ התשו׳ יהפוך ה׳ אלהים ויסדר המערכות וכמו שהיה. ועוד מתוק לאבי לפי בזה בוכה כי אבא בר בשרא גופים שם דף ע״ב כי אבא ב״ב פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתי׳ ותשם אסתר את מרדכי על בית המן ע״כ דרבי אבא בר כהנא לשיטתיה אזיל ודריש להאי קרא בענין זה כי מאת ה׳ היתה זאת שיבא הענין באופן כזה כדי שיחזרו ישראל בתשו׳ וז״א לאדם שטוב לפניו זה מרדכי נתן חכמה ודעת שהיה בקי בע׳ לשון ועי״ז הבין מה שדברו בגתן ותרש והציל את נפש המלך ועכ״ז לא זכה ליכנס לגדולה וזה גרם שלחוטא הוא המן נתן ענין לאסוף ולכנוס שעי׳ שהבין מזה שמזלו של מרדכי שפל ומזלו גבוה ממנו שיתא לדידי קיימא לי שעשה והאחז ושגיב את בנפשו לאסוף יו״ד אלפים ככר כסף ולכנוס אותם אל המלך כדי לקנות את ישראל. אך הא״ס סרועה אותני השר משבי׳ ערומים וסדר המערכות היא לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתי׳ ותשם אסתר את מרדכי על בית המן שהשפיל גאים עדי ארץ והגביה שפלים עד מרום. ובמאמר כי אבא ב״כ גדולה הסרת טבעת וכו׳ ראיתי לדקדק עוד דהי״לל גדולה מסירת טבעת או נתינת טבעת כמ״ש שכתו׳ ויתנה להמן וכו׳ דזה עיקר ובהסרת טבעת אין בו שום תכלית וגם לזה אצטרכא שיתבי לע״ד בהקדים מ״ש מהרש״א אלגאזי ז״ל על מ״ש חז״ל כל המיצר לישראל נעשה ראש הטעם לפי שהבחירה נתונה ביד האדם שיהיה יכול לרצח את חבירו אף שלא יהיה נגזר מאת ה׳ כי אם התבטל הבחירה התבטל התורה בכללה והקב״ה רואה גוי אחד שמיצר לישראל ורוצה הקב״ה עבור ישראל שלא ילך הלוכו ויאבד נפשות מישראל לכן עושה אותו ראש דהיינו שיהיה מלך וכאמר שלמה מ״ש לב מלך ביד ה׳ כ״ל שהמלך אין לו בחירה רק לבו ביד ה׳ אל כל אשר יחפוץ יטנו ואז יהיה מוכרח לעשות טובה עם ישראל עכ״ל.

והנה במה שעשה אחשורוש למסור טבעתו להמן יש להתפלא דמי הכריחו לזה מה שלא ראינו בשום מלך אלא בפרעה שעשה כן ליוסף בעבור שהיה חכם גדול אין כמוהו עד שהתפלא פרעה בעצמו ואמר הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו אך בהמן שהיה בבלי׳ ושפל מה יתרון מצא בו אחשורוש למסור בידו טבעתו אשר בה תלוי עיקר המלכות ועוד יש להתפלא בחסידותו אשר עשה שלא ליקח היו״ד אלפים ככר כסף דמה היתה כוונתו. אכן נ״ל שבעבור יראתו עשה זאת כמ״ש במדרש שאמ״ל אחשורוש להמן מתירא אני שמא יעשה לי כמו שעשה לסיחון ולעוג ולל״א מלכים ונבוכדנצר כו׳ עיי״ש באורך והמן היה מפציר ומטריח עליו ימים ולילות עד שנתרצה אך עכ״ז בתחילה פחדא הוא יתיב ולכן נתחכם אחשורוש ערם כל להסיר טבעתו מידו וליתנה להמן שהוא יכתב המלכות כשפלו והראה בזה שהוא אינו שליט עוד כי אם המן הוא השליט על הארץ ואם יחטא ואשם ונשא עונו הוא לבדו ואין לו חלק בו כי רק הכסא יגדל ממנו ולא עוד. ולכן לא רצה לקחת היו״ד אלפים כ״כ להראות שידו אל תהי בו וכן נזהר באומרו והעם לעשות בו כטוב בעיניך שכיון שאתה הוא השליט מעתה עשה כטוב בעיניך ואני איני מתעסק בשום דבר ולכן כשראו ישראל ככה שאחשורוש המלך הסיר טבעתו דהיינו שליטתו מידו ונכנסו תחת שליטת המן שאינו מלך שם מלא פחד ויראו ויאמרו מה זאת עשה אלהים לנו. שכיון שהמן אינו מלך והבחירה בידו יוכל לעשות כל מה שלבו חפץ ויכרידנו מן הארץ מאח״כ אם הייתי תחת אחשורוש לא היה פחד כיון שהוא מלך ולב מלך ביד ה׳. ולכן חלה כי אבא עיקר הענין בהסרת הטבעת ואמר גדולה הסרת טבעת כו׳ שעיקר יראתם של ישראל היה בעבור שיצאו מתחת שליטת המלך וכאמור. והנה מודעת זאת החיוב שהזכרתי אשר חייבתנו תורה לזכור שנאתו ואיבתו של עמלק בלבנו כמש״ה זכור את אשר עשה לך עמלק כו׳ לא תשכח ואיתא בתנחומא וז״ל יזכר עון אבותיו אל ה׳ כו׳ מדבר בעשו אמר הקב״ה לישראל אני ואתם נקום עליו שנא׳ ונקומה עליה למלחמה. אמרו ישראל אין אנו יכולים בו אמ״ל הקב״ה תהיו אתם מזכירין את שמו למטה ואני מוחה אותו מלמעלה שנא׳ יהיו נגד ה׳ תמיד כל מה שעשה לנגדי ויכרת מארץ זכרם הוי זכור את אשר עשה לך עמלק ע״כ ואיכא למידק אומרו אני ואתם נקום עליו כאלו הקב״ה צריך לעזרתינו חלילה ותו ק׳ אריכות דברים באומרו תהיו אתם מזכירים כו׳ ואני מוחה אותו כו׳ דהי״לל הזכירו את שמו למטה ואמחה אותו וכו׳.

וכדי לבוא אל הישוב נקדים מ״ש מהר״י אברבנאל ז״ל בפי׳ כי תצא וז״ל ובפי׳ הפסוקי׳ ראיתי להעירם בי׳ דברים שאמר לרש״י ז״ל שפי׳ אשר קרך בדרך מגזרת קור שהפשירך מרתיחתך שהיו האומות יראים להלחם בכם כמ״ש שמעו עמים ירגזון כו׳ ובא עמלק והראה לאומות מקום להלחם עמכם כמוהו כו׳ והדרך הב׳ הוא להרלב״ג שאמר שעמלק לא בא לשלול שלל ולבוז בז כ״א להשחית את ישראל בעולם כי זאת היתה כוונתו באמת וא״כ זכור את אשר עשה לך עמלק כ״ל שמה שעשה לא עשה לא מפני חמדה ולא מפני כבוד ותפארת וכלשון כ״א לך כדי להשחיתך וקרך בדרך נפתע פתאום קודם שתאלי כלי מלחמה בהיותך בלתי מוכן להמלט מידו לא בגבורתך כי היית בלתי מלומד מלחמה וגם בקצת הדרך ע״פ ויגע כו׳ ע״כ שנלמד מדבריהם ע״ה כי בביאתו זאת של עמלק הרשע על ישראל נמצאו בה די דברים מגונים. א) שבא עליהם בדרך בצאתם ממצרים בהיותם עייפים ויגעים. ב) שבא עליהם במקרה פתאום מבלי שידעו מקודם כדרך המלכים כמ״ש בפרעה השלח ותכן לך. ג) שלא היתה כוונתו לשום שום מן השבות כ״א לך כדי להשמידך. ד) שהקדים לפני אומות העו׳ וכולן כמוזהים לענין בשמו עימליקי שהוא נוטריקון עייפות מקדם לך קרירות עו׳ אליכו בעמלק שהשע שעד לשמים הגיע ונגע בכבודו ית׳ כמ״ש בילקו׳ כי תצא וז״ל מה של בית עמלק עושין היו מחתכין מילותיהן של ישראל וזורקין אותן כלפי מעלה ואומרים בזה בחרת הא לך מה שבחרת ע״כ וכ׳ מהר״י אברבנאל ז״ל בפי׳ בשלח עיש ויאמר כי יד על כס יה וז״ל יאמר בעבור שעמלק שלח יד על כס יה לבזותו כו׳ לכן תהיה מלחמה לה׳ בעמלק מדר דר כי כיון שעמלק כיון לשלל כסא כבודו יהיה מוטל עליו ית׳ לנקום נקמתו ויתחננו א״כ בזה עלבון הקב״ה וכו׳ ועלבון ישראל כו׳ ולכן יהיה מוטל על הכיסא כו׳ בשי״ת שימחה את שמו מידי ואם ישראל שיזכרו את כל אשר עשה להם עמלק וכו׳ ע״כ. עו״כ הרי המי׳ בפי׳ כי תצא עיש זכור את אשר עשה עמלק וז״ל וכלל עוד במאמר הזה כונה שנית והיא שהאדם שקבל חמס ועלבון מן אדם אחר ויכלה להנקם ממנו צריך שיזכור תמיד שעלבון והחרפה שהיא שקבל ממנו כי הזכירה היא תעורר אותו אל הנקימה כו׳ עיי״ש.

ומעתה נבוא לבוכח מאמרין אמר הקב״ה לישראל אני ואתם נקום עליו שהאמר שנגע בכבודי ובכם לי ולכם נוגע לקום עליו אמרו ישראל אין אנו יכולין בו ואיך נקום עליו אמ״ל הקב״ה תהיו אתם מזכירין את שמו למטה הכונה אתם שאתם בזו ושכחה מלויה בכם תהיו מזכירין את שמו למטה ועי״ז תתעוררו לבני חיל להלחם בו דבהזכרת שמו עמלק תזכרו כל מה שעשה לכם כי בו נמצאים הדי דברים רעים של אכזריות בעשה בכם בבואו להלחם עמכם כנ״ל ועי״ז תתעוררו אל הנקימה בהתגברת השכלה ויקידות הלב ותשליטו כח ופלא כבה ואני מוחה אותו מלמעלה.

כ״ל

ר״ל ואני שאין שכחה לפני אמחה אותו מלמעלה בכל אופן שיהיה אף בלי הזכרת שמו וז״ש שבאי יהיו נגד עיני תמיד כל מה שעשה לנגדי אף בלי הזכרת שמו אך ויכרת מארץ הכונה בהכרתה שבארץ שהיא ע״י בשר ודם צריך זכרם שיזכרו את שמו וכאמור. ובס׳ עטרת לראש להגאון מהרי״ר לבי הירש ז״ל דל״ד ע״א כתיב עוד טעם אחר על מה שכעס הוא ית׳ על עמלק יותר מעל כל האומות שנלחמו עם ישראל. עפ״י מ״ש חז״ל גדול שמחטיאו יותר מן ההורגו שזה הורג את הגוף ושמחטיאו הורג את הנפש וכמו כן כל האומות שבאו להלחם עם ישראל לא באו רק להרוג בגופות. אבל עמלק בא להחטיאם ולפתותם שיכפרו בהשגחה ובנסים ולכן בא אחר יצ״מ וקי״ס ובזה הורה שכופר בכל הנסים ואומר הכל מקרה הוא. משא״כ כל האומות היו מאמינים בהנסים לכן היו יראים לבא להלחם עם ישראל כמ״ש חז״ל משל לאמבטי רותחת וכו׳ ואמר שמעו עמים ירגזון וכו׳ ואין לך שנוא ומתועב לפניו ית׳ יותר ממי שכופר בהשגחה ואומר על הכל מקרה הוא כמ״ש בתוכחה ואם תלכו עמי קרי וגו׳ אשר קרך בדרך ר״ל שרצונו היה ללמד את בנ״י לאמר מקרה היא. והמן הרשע היה מזרע עמלק כמ״ש זרע אגג וזרע עמלק והיה ג״כ כופר בהשגחה. ולפע״ד שראה את מעשה הנס שנדדה שנת המלך וכו׳ ושהוא היה מרכיב ומכריז לפני מרדכי ככה יעשה לאיש וכו׳ הוא ברוע לבבו לא אמר שזה הוא תחלת מפלתו לפני מרדכי. אבל אמר מקרה הוא כו׳ וז״ש ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו קרהו דייקא ר״ל שאמר מקרה הוא. ככ״ל וכו׳ עכ״ל. ועפי״ד ז״ל נלע״ד לפי מאמרי ז״ל באסתר רבה וז״ל ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו. אמר לשחק לך. אמור לו בן בנו של קרהו בא עליכם שנא׳ אשר קרך בדרך ע״כ רצה לרמוז לו שכמו עמלק זקנו היה כופר בהשגחה כי אמר מקרה הוא כ״כ בן בנו המן כופר כמוהו. ולכן בלי ספק הקב״ה ינקום ממנו ויצילנו מידו כמו שעשה לזקנו במלחמת יהושע. ולכן חזקי ואמצי לבא אל המלך להתחנן לו ואל תיראי.

אמרו במדרש (הובא בס׳ בית א׳ ובס׳ בית יעקב) וז״ל ועשרת אלפים ככר כסף אמר הקב״ה להמן אלו לא מת משה יפה אמרת עכשיו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע״כ והוא תמוה ולפענ״ד במ״ש בס׳ ילקוט חדש בשם ס׳ מגלה עמוקות שאם היה נכנס מרע״ה לארץ היה נבנה בהמ״ק על ידו ולא היה נחרב לעולם כי לא היה השונא יכול לשלוט במעשה ידיו של משה ואז לא היה תקומה לשונאיהם של ישראל לא כן עתה שמשך ה׳ חמתו על העצים ועל האבנים וניצולו ישראל ע״כ. ובזה נלפ״ד כוונת הספרי הביאו הילקוט בס׳ ואתחנן וז״ל ויתעבר ה׳ בי למענכם. בשבילכם עושה לי כך ע״כ ותרי הוא כמבואר. ועיין בספר שערי יושר דף ה׳ שפי׳ בזה כעין סותר מאמר כי שמלאי בקיעה עשני מה נחלה משה ליכנס לא״י כו׳. עיין מ״ש בס׳ ילקוט דוד ס׳ ואתחנן בשם הרב ש״ך ז״ל הוא הרב בעל השל״ה ז״ל ס׳ קכ״ה כי חו״ל היא תחת ממשלת השרים כמתחלפים ונפסדים. ולכן מיתה חו״ל היא מיתה ודאית וזהו שאמר משה ע״ה כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן כי בעבור שהוא בארץ הזאת נקרא מת משא״כ בא״י אינה מיתה ודאית יען היא תחת ממשלת הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולכן נקראת ארץ החיים ע״כ.

ומעתה זה יהיה כונת המאמר אלו לא מת משה. ר״ל בחו״ל אלא בא״י יפה אמרת להשמיד את ישראל דהיה מוכח דבהתאלות שאתם אשמידם אך עכשיו שמת משה בחו״ל עם היותו רבן של כל הנביאים ולא חשתי לכבודו ולא שמעתי את תפלותיו וכ״ז בעבור ישראל כדי שאוכל לשפוך חמתי על העצים ולא עליהם זה אות מובהק שלא מאסתים ולא געלתים לכלותם בשום אופן וא״כ שעולה על רוחך היה לא תהיה כ״א ונהפוך הוא ותלו אותו ואת בניו על העץ ולכל בנ״י יהיה אור. ובזה נלע״ד לפי דברי רש״י ז״ל עה״פ וגם באזני יהושע וז״ל כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ ע״כ דלא״ל מה שייכות היה לרמוז זה במלחמת עמלק. אולם עפ״ה הנ״ל שכיון שמה שלא נכנס משה לארץ היה הוכחה שלא יטוש ה׳ את עמו. לכן בבואו עמלק לאבד את ישראל רמז למשה שלא יכנס לארץ להורות לו שזה תלוי בזה.

עוד באופן אחר בהקדים מ״ש ברבה ס׳ כי תשא ת״ל גפן ממצרים תסיע מה הגפן היא חיה ונשענת על עצים כך ישראל הם חיים וקיימים ונשענין על המתים אלו האבות. וכן אתה מוצא כמה תפלות התפלל אליהו בהר הכרמל שתרד אש כד״א עננו ה׳ עננו ולא נענה אלא כיון שהזכיר את המתים ואמר ה׳ אלהי אברהם יצחק וישראל מיד נענה כו׳. וכן משה בשעה שעשו ישראל אותו מעשה עמד ולמד עליהם זכות מ׳ יום ומ׳ לילה ולא נענה כיון שהזכיר את המתים מיד נענה שנא׳ זכור לאברהם ליצחק ולישראל מה כתיב וינחם ה׳ על הרעה כו׳ הוי ושבח אני את המתים מן החיים זה משה ע״כ וכן איתא בסוטה הא למדת שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. ועי״ן מאמרם ז״ל באסתר רבתי וז״ל באותה שעה רץ אליהו ז״ל בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם ואמר להם עד מתי אבותינו רדומים בשינה ואי אתם מבינים על הצרה שבניכם שרוים בה וכו׳ אמרו לו מפני מה אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזרה לכלותם מהעולם ונאבד זכרם אמר אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקב״ה ונחתמה גזרתם מה אנו יכולים לעשות חזר אליהו ואמר למשה אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזרתם לבלתי השחית שנא׳ לולי משה בחירו כו׳. מה תענה על הצרה הזאת כי באו בנים עד משבר כו׳ א״ל משה כלום יש אדם כשר בדורו אמר ליה יש ושמו מרדכי א״ל לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב״ה מיד הלך והודיעו למרדכי כו׳ ע״כ. וראוי להבין למה לא הלך אליהו מתחלה אצל מרדכי הצדיק להודיעו כדי שיתפלל. ועוד מה כל החרדה הזאת של אליהו באומרו למשה כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל כו׳ מה תענה על הצרה הזאת כו׳ דמה יתרון שנכנס יותר בצרה הזאת מצרת העגל והמרגלים שבמדבר היו ישראל אבודים חיו באותו זמן ותפלתו של משה הצילתם וגם עתה יוכל להיות כן ומענין זה יש להבין בתשו׳ משה לאליהו כלום יש אדם כשר בדור. דהלא כמה פעמים התפלל על ישראל הוא לבדו והצילם ולמה זה מבקש עתה עזר כנגדו.

אולם הא״ל לע״ד דאליהו ידע דשום תפלה לא תועיל לעשות פרי כ״א בהזכרת זכות אבות דבדורים הוה עובדא בהר הכרמל והטעם הוא דבהזכיר זכותם יעמדו גם המה ויתעוררו ממקומם בתפלה והוא סיוע גדול לתפלת ישראל לכן נתחכם והלך אצלם תחלה לדעת אם הם בצער על בניהם או לאו ויהי כשמעו מפיהם שאמרו אם הם עברו על דת הקב״ה מה אנו יכולים לעשות אז נצטער הרבה וחשב כי אפס תקוה ולא תועיל הזכרת זכותם יען הם אומרים כי ישראל חייבים בעונם ואין פוטר אותם ובודאי כי לא יתפללו על ישראל לכן חזר אל משה ואמ״ל אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזרתם כו׳ שהיית מזכיר זכות אבות מה תענה על הצרה הזאת כי באו בנים עד משבר כי אבותיהם עומדים מנגד ולא תועיל הזכרת זכותם אז א״ל משה כלום יש אדם כשר בדור. א״ל יש ושמו מרדכי א״ל לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ויזכור זכותי ואני מכאן אעמוד בתפלה ונבקש רחמים על ישראל ודי בזה אף שאבותם עומדים מנגד לא איכפת כיון שעתה הנני מת וגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם כדאי זכותי לבד להגן עליהם.

ומעתה זה יהיה כונת המאמר ועשרת אלפים כ״כ אמר הקב״ה אלו לא מת משה יפה אמרת לאבד את ישראל שכיון שהאבות ע״ה עומדו מנגד בצרה הזאת לא היתה תפלת הצדיק שבדור עוגנת על ישראל אף בהזכירו זכות אבות וכנ״ל.

וכנ"ל אך עכשיו שמת משה ויש לשם אילן גדול לסמוך עליו בהזכיר זכותו בודאי יצילו ישראל ותלו אותו ואת בניו עכ"ד.

ועפ"ד הרי א"ש נכ"ו שירש המאמר הנ"ל באו"א עפ"י מ"ש הרב קדש ידיד ז"ל דקיו דבא לפי מ"ק דאסתר והביא מ"ש הרמב"ם בה' רוצח פי"א ה"ד וז"ל כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעך כו' ומ"ש מרן ז"ל שם וז"ל וכו' הגמ"י משם הירושלמי אפי' להכניס עצמו בספק סכנה חייב עכ"ל וכתב שהטעם משום שהלה ודאי והוא ספק עכ"ד וכו' הרב ז"ל וז"ל נמ"ל דדוקא בספק סכנה חייב ליכנס ולהציל חבירו. אבל בודאי סכנה לא וכו' והשתא יש להסתפק אם העומדים בסכנה הם רבים אי הוי הדין כן דבודאי סכנה אין לו להציל אף רבים שאני ואפי' בודאי סכנה יש לו להציל ואע"ג יחיד ורבים שוים הם בדין זה ולא שנא כו' אבל יש להסתפק בגלות של כל ישראל כי אז דלית שניתי המן דיש מקים לוי כולל שאני ומילתא דמסתבר היא אם היתה אסתר חייבת מדינא ליכנס בסכנה לבא אל המלך להתחנן לו ואף דהסכנה היא ודאית כמ"ש כל עבדי המלך כו' אחת דתו להמית כו' א"כ לא שנא בכל אופן שיהיה בודאי סכנה לא היתה חייבת ואף שהיתה צרה של כל ישראל ושאני ומלאתי דבכ"ת דהוו רבים ולצבור דהיינו ע"ד ואילך בין בממון בין באיסור בין בסכנה כשם יש לו לאדם להפקיד הממון ולעשות האיסור ולמות בודאי בשביל הצבור. והכא לענין הממון וכו' בענין איסור כמי וכו' בענין מיתה כמי הרי אמרו בפ' אין עומדין ע"ש ויחל משה ושמואל אמר עד שמסר עצמו למיתה עליהם שנא' ואם אין מחני נא כו' הרי להדיא כמו שאמרה דבענין מיתה כמי אף דודאי מת הוא על הצבור צריך למסור עצמו להציל את ישראל כו' עכ"ל ולכן שהדיוק מלאתי הדבר יותר מפי' בתנחומא פ' ואתחנן ה"ל אמ"ל הקב"ה למשה. משה ב' שבועות נשבעתי אחת שתמות ואחת שלא לאבד את ישראל לבטל את שתיהן אי אם הלכם לחיות ויאבדו ישראל מוטב אמר לפניו רבוני בעה"ע אתה בא עלי אתה תופס את החבל בבי ראשין יאבד משה ואלף כמותו ואל יאבד אחד מישראל ע"כ. הרי להדיא דמסר עצמו משרעים למיתה כדי להציל את ישראל. ועיין מ"ש בתרגום אסתר ע"פ כי כל איש ואשה אשר יבא אל המלך כו' כי מאת המן היתה זאת לגזור כן כדי שלא יכנס מרדכי או אסתר אל המלך להתחנן על ישראל ולריך לדעת מה היה דעתו דעת מעופש הלא ידע שישראל מוסרין נפשם על קידוש ה' כמו שעשו חמ"ו ודומיהם. ואף אם נאמר שהבין שיכנסו אל המלך ימותו ולא יספיקו להתחנן אליו עכ"ז ילילו ישראל שכן כתוב בכתובים כי במות אחד מגדולי המלכות התבטל הגזרה וכש"כ במות מרדכי היושב בשער המלך או אסתר אשת המלך אלא ודאי דסבר שמה שהותר להם לישראל לסכן עצמם בעבור הצלת הכלל היינו אלא בספק סכנה ולא בודאי סכנה ומתיו שהיו שם עיין ע"ז המאור ובמהרש"א ובמנחתו זאת הלך אצל המלך לקנות את ישראל כדי לאבדם אך לא זכר אותו רשע שמרעיה מסר עצמו למיתה ודאית בעבור הצלת ישראל ושם כאן שבודאי ימסרו את נפשם מרדכי או אסתר להציל את ישראל.

ומעתה זה יהיה כונת המאמר אמ"ל הקב"ה למן אנו לא מה משה ר"ל בעבור הצלת ישראל שלא היה מתרצה למות אליו הקב"ה שיחיה הוא ויאבד את ישראל יפה אמרת לאבד את ישראל דאפשר שגם אסתר לא היתה מוסרת עצמה לסכנה ודאית כיון שלא היה לה ממי ללמוד היתר בזה עכשיו שמת משה בעבור ישראל בודאי שגם אסתר תעשה כמותו ומתוך תיפר עצתך ואדרבא ותלו אותו ואת בניו עכ"ע. ובזה י"ל לרמוז מ"ש במגילה אסתר ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי כו' ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי לך כנוס וכו' ודקדק מהרש"א ז"ל בפי' ענות הלוי בשינוי להשיב על הלשון כי עד כה לא נאמר בי תשובה והשבת דברים בכל זה ועל אחרון שהיה לה להג"ד עכ"ל ולדרכנו בו תרמוז מה שאמרנו כי היתה להשיב כמספר במ"ש דשלח מרדכי לומר לאסתר שהזכיר מה שאמר במשה שמסר עצמו למיתה בעבור ישראל והיא גם היא כה תעשה. ולכן ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי לך כנוס שלאה לו שכה תעשה כמו שמצינו במשה אך לפחות לך כנוס כו' ולימוד עלי אפשר ינן עלי ולא אמות בזכות תפלתם ותעניתם אי"ד כנ"ו.

ואבוא הדום למאי דאזה שרה להרי מרן זקני זלוקי"ל בס' כסות יעין ח"א דקנ"ה ע"ב שהביא חקי' הרב בני אברהם ז"ל בטעם מצוה זו שנלטוינו על מחית עמלק דידוע הוא שיות יקר בעיני ה' מדת החסד והרחמי' והרחקה השנאה שבלב והנקמה והנטירה עם כל נברא שבעולם כי מעשה ידיו כולם. ובכה כי כן יגדל התימה איך נלטוו ישראל במצוה זו של מחית עמלק בכל תוקף איבתו ושנאתו לעד לעולם עד שימחה זכרו בעוה"ז ובעוה"ב. ועוד צריך לשים לב ע"ת מה אפו יתי' כ"כ בעמלק מה שלא עשה כן ביתר האומות שבאו עלינו ועשו וכלינו שהרי נבוכדנצר החריב בית מקדשו ובימי אחשורוש בקשו לכלותינו וכן במלכות הרשעה שהשכינו את כללנו וכמה וכמה שמדות גזרו עלינו עד שכמעט שנגדע קרנן של ישראל וכמ"ש כי עליך הורגנו כל היום ונחשבנו כצאן טבחה ולא מצינו שחרה אפו יתי' כ"כ כמו שחרה אפו בזרעו של עמלק ועיי"ש היטב. והרי מרן זקני ז"ל תמה עליו דאשתמיט מהרי ז"ל דשקירתו זאת כבר היא בזוה"ק ר"פ ויקהל. ואכתי הדיוק תמיה עליו עוד במ"ש דהנקימה והנטירה שנלטוינו לא תקם ולא תטר הוא עם כל נברא שבעולם כי מעשה ידיו כולם דמשמע אפי' עם הגויים דמוקמא משמע להדייא שאינו אלא דוקא עם ישראל כדכתיב את בני עמך וכ"כ הרי החינוך ז"ל וז"ל שלא לנקום כלו' שנמנענו מלקחת נקמה מישראל כו' ע"כ וכ"כ בלא תטר שנמנענו מליטור בלבבינו מה שהרע לנו אחד מישראל כו'. וכן משמע מדברי הרמב"ן ז"ל עמש"ו ע"ש ושו"ר שכ"כ להדייא בחו"ב בשער הפרישות פ"ד לא תקם ולא תטר את בני עמך נוקם אחת ונוטר לאחרי' והביאו בילקוט ופי' הרי קי"א ז"ל דבני עמך דוקא והם ישראל בני ברית. וכן פי' ג"כ המפרש בילקוט ויש לשרבים על הרי מ"ז ז"ל אך לא נרגש על הרי ז"ל בזה וא"כ לא נשאר לנו לחקור אלא ע"ת חרה אפו י"ת כ"כ בעמלק מה שלא עשה כן ביתר האומות שבאו עלינו והרי מ"ז ז"ל תי' לחקי' זאת בשם שאלינו רז"ל במדת הכפוי טובה שהיא מדה רעה עד מאד עד שאין הדעת סובלו לפי' בין אדם לחבירו כ"ש וק"ו כשאדם כופר בטובתו של הקב"ה כאשר מצינו באדה"ר שכפר בטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ופירש"י ז"ל כאן כפר בטובה והם דברי הש"ס בע"ז ד"ה. וגם הביא מ"ש הרמ"ז ז"ל בס' שבי אליהו דפ"ח משם הרב הגדול ר' אביתר ז"ל בביאור פסוק שהרי נאמר לאדה"ר כי ביום אכלך מעץ הדעת מות ימות. וזה יהיה עונשו וא"כ הוספת העונש שנתוסף אח"כ שנתקללה האדמה אמאי אלא אין זה כי אם בעבור שכפר בטובה ושם רמז בתוכנו כי שמעת לקול אשתך שאמרה שהיא גרמה לך וכפרת בטובה ארורה האדמה בעבורך מלבד המיתה ולא תשפיע האדמה לך כאשר היתה ראויה להשפיע לך שפע רב כיון שאתה כפוי טובה אתו"ד ז"ל. אמר עפ"ד הרמ"ז ז"ל הללו פי' עפ"ר ה' א"ת כריו דזה יהיה רמז הכתוב בדברות כאשר כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך דיש לדקדק אומרו על האדמה דלכאורה יתור הוא ולא היל"ל אלא למען יאריכון ימיך ותו לא וכמ"ש בשילוח הקן למען ייטב לך והארכת ימים והקדים עוד מ"ש הרי החינוך ז"ל שעיקר טעם מצוה זו של כאו"א היינו כדי שלא יהיה כפוי טובה למי שהוציא אותו לאויר העולם ועשה עמו טובה אשר מזה יבא להכיר בטובתו הגדול של מלך מה"מ הקב"ה וזה יהיה רמז הכתוב כבד את אביך ואת אמך ובזה שאתה מקיים מצות כאו"א ואינך כפוי טובה ותחיה ותאריך ימים על האדמה הפך אדה"ר שנתקללה האדמה בעבורו על היותו כפוי טובה אלא אדרבא תשפיע לך האדמה

הלכתא בפ"ג דכ"ב בגמרא מונעך א"ד ברי"ו ולי נראה דזה יתה בתיבות ע"ל האריז"ל בזה כמבואר בס"ק תהלים שו"י הקדים הנביא ז"ל עלי דאיתא במכילתא ע"פ ויבא עמלק יבא עמלק כפוי"ט ויתרו עשה כפוי"ט ופי' הרב שנ"י ז"ל דלפי מ"ש רבו"י ז"ל גבי חקת ע"פ כה אמר אחיך ישראל בשביל בל כי גר יהיה זרעך על יעקב ועשו מוטל לפורעו א"כ אף בשביל שעמלק היה כפוי"ט שבא להלחם עמם בלאהב ומצרים עם היות שישראל פרעו אותו השי"ת שהיה עליו ג"כ לפרוע והרי הוא כפוי"ט הלא עשה ינא עין ויפה מסוגלת המקי' דאמרי' לית לנו הוא יסי"ם עלות זכי"ע ומצאתי לצד לעולם דכיון שהיה כפוי"ט והיא עדת רעה ועגונה בעיניו יפי עמוים לית לנו בביה זוכרים תמיד ואת שעשה לנו עמלק ושלם לנו רעה תחת טובה ולכן תמחה את זכר עמלק. ועם זה פי' כוונת הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק ופסוק הנאמר בשאול פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל וכו' עכ"ל.

אלא דלכני הרואה דלכאו' די הני שנ"י ז"ל מוקשים ועומדים דנתחייד כי חז"ל יבא עמלק פי' שהוזכרו עליו לא התחיל אדומי אל תתגרו בם והוא כפוי"ט שלעולם טעה אינה לישראל ואע"ג דעדיין לא הוזכרו אז מ"מ עכ"פ שעתיד לכפות בעונה דין הוא שיפרע מכפוי טובה. ולפי מ"ש רש"י פ' חקת וכו' אחי שפ"ה שהיה עמלק כפוי"ט שבא להלחם עמם בלאהב ומצרים עם היות שישראל פרעו אותו השי"ת שהיה עליו והרי הוא כפוי"ט ע"כ דמשמע מדבריו דלפי מ"ש רש"י אין אנו צריכין לידחק ולומר דע"ש שעתיד לקרא כפוי"ט עשוי שכבר קימו לו ישראל הטובה בשיעת השעי"ה ועדיין קי הכא שכבר קדמו לו הטובה אבתי עדיין לא חזי להקרא כפוי"ט כיון שעדיין לא שלם רעה תחת טובה אלא עתה שבא להלחם. ואחר שילחם הוא שיקרא כפוי"ט ועוכרים אנו גם בזה לידחק ולומר שנקרא כפוי"ט ע"ש שעתיד ונלע"ד לתרץ גם לזה עפ"י מ"ש בם במכילתא ר"א אומר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים לפי שכל הביאות שבא לא בא אלא במטמוניות שנאמר אשר קרך בדרך. אבל ביאה זו לא בא אלא בגלוי פנים לכך נאמר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים ע"כ וכי עיין רש"י ז"ל וז"ל לכך נאמר ויבא ולפי"ז אשר קרך כו' לא על מלחמה זו דיהושע קאמר אלא שעשה מה שעשה קודם זו תכף ליציאת דכתיב' בצאתכם ממצרים ואתה ע"פ כו' ע"כ. ויולא לפי"ז דקודם מלחמה זו של ויבא עמלק שילא יהושע להלחם בו כבר קדם להלחם בישראל תכף ליציאתם ממצרים ועליו הוא שאמר הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק. וא"כ שפיר קרינן ביה כפוי"ט שאחר שקבל הטובה מישראל שפרעו השעי"ה שהיה עליו הוא שלם רעה תחת טובה ויצא להלחם בהם ועיין שפ"כ קאמרו אחרים יבא עמלק כפוי"ט ויתרו עם הטעם כפוי"ט אמ"ז כאחי למהר"י אברבנאל ז"ל נשוי פי כי הלא שכ"כ דעלמות יהושע היתה מלחמה שנית אחרי מלחמת עמלק הראשונה ע"ש אלא די"ם לדעת דלמה הלא הכתוב הזכירה במלחמה ראשונה שבא במטמוניות ולא הזכיר במלחמה שניה שבא בגלוי. שנים שגרם בזה רעה חולה שגם שאר האומות שהיו מתפחדים וישראל התחתלו והתחזקו בלי מורך לב לבא על ישראל אולם גם לזה אפשר אחרי ואפשר במשל פי' לראובן שנתחייב עפ"י המלכות להיות נמסר עשר שנים בעונו אשר חטא ויהי כאשר תמו העשר שנים וחסר לו עוד יום אחד לשנה שם נזדמן לו באותו יום עסק גדול שיוכל להרויח ממנו ממון הרבה אם היה יוצא לחפשי באותו יום דוקא ויחל את פני המלך לשולחו לחפשו ביום ההוא והוא ישלם יום אחר במקומו ויאמר המלך זה לא יתכן כי"א שיכנס א"ש אחר במקומו וישלח ראובן אחרי אוהבו ויחל פניו שיכנס במאסר היום ההוא האחרון במקומו ואוהבו מלא את שאלתו ונכנס במקומו וילך ראובן לעסקו ועשה והצליח ויהי לעת ערב הלך ראובן לבית האסורים ויקח את אוהבו משם וילכו שניהם יחדיו ובלכתם אז כדברו א"ש אל רעהו ונכון דברים כזכר ראובן שנ"מים מקדם עשה לו אוהבו זה נזק אחד והוא מתרעם עתה עמו ואוהבו מתגלגל בהדין עמו והוא רק שבשב ונפחן היה יספיק לב דברי והוא נאמר בפורענו מה עשו משלם גמולה בהתמלאי זה נזק נשתליקה גדול ונשא לידי קללות ובזיונות ויצא הליעה לגיתו בר חנף ויפעלהו אליו פה לך בני שי"ש אשר בבת נשמיי עטונה. ויספר לו כל מה שעשה לו ראובן אחר שהיתי לו הטובה הגדולה שהיא לינכנס במקומו בנ"ק האסורים והגוים בשביל ממון הרבה ויתר לאליו אשר יושב הם כינבר ונעצור שהה ימים בלא שתוכי הבי לפני האוהב בלאשים אליו בראובן נהגו על שבשבו זה ובכן תיראוי בשמו על עלבונך. ויהי כשמוע אליו כזה וידבר אתם קשות וכה יאמר להם אני אינני מבין לבני לשחול על עלבונו נא"ם רב שלמים וכפוי טובה כזה דנשלמת אב היה טובה ראובן מעשהו זר לבני יום או יומים אשר היצלהו מבית האסורים הייתי דן אותו לכ"ז שבכה הטובה שעשה לו בני אך כיון בנאומה שעה שבני יוצא מבית האסורים ע"כ את לנו לנגד אליו בדברי קנטור וקללות ובזיון ולא שם לנו לטובה הגדולה שעשה לו בני ביום ההוא הא ודאי אין נשלם א"ם רשע כמוהו ומלבד שאסור להשלים עמו אדרבא הכרי עליה לבני שיזכור ולא ישכח כל ימיו שהעלבון הגדול הזה שעשה לו וינקום נקמתו ממנו לרודפו עד השמדה וכן יצוה לבניו אחריו. כהמשל ישראל עשו חסד גדול לעמלק זרעו של עשו ויצאו במצרים שנים רבות ופרעו בעדם חלקם שהיה נוגע להם בשעי"ה של כי גר יהיה זרעך ויהי בלכתם ממצרים תכף יצא עמלק לקראתם להלחם בם וכם ערלות ע"כ בלותה שבה נפרעו ישראל מעשות חסד עמו. לכן אומר הקב"ה לישראל זכור אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים דנשלמה במלחמה שנית עם יהושע שהיתה אחר ימים כולל גו' ששבת מתמונת חסד עשו לו ישראל. אך מה שעשה עמך בצאתך ממצרים זכור אל תשכח לכלל דבלותה מלחמה הראה שילם רעתו ושכחתו עמכם ולכן תמחו את זכרו מתחת השמים.

ובדרך זו אהלך לפרש מאמרם ז"ל בס"ר ע"ש ויאמר משה אל יהושע וז"ל למה ליהושע אמ"ל זקנך אמר את האלהים אני ירא וכו' כת"י ולא ירא אלהים יבא בן בנו שאמר את האלהים אני ירא ויפרע ממי שנאמר עליו ולא ירא אלהים ע"כ. והק' הרב אהל יעקב בשמ"א ז"ל דהדבר פלאי וכי בעבור שאמר יוסף את האלהים אני ירא. שוב מצטרך אל מי שנאמר בו ולא ירא אלהים ליפול בידו דוקא שלא נאמר כל שבט ישראל גם כי לא נאמר אלא את האלהים אני ירא עכ"ז מקובל ומאומת אצלנו שהיו יראי אלהים באין ספק כלל. רק אלו יוסף היה מצורך לכתוב כן משני השתדלות וא"כ אין משפטם אל עמלק ליפול ביד יוסף דוקא וע"ש מה שתי' בזה ולי הסגיועו כ"ל לפרשו לפי דרכינו בהבין הפ"ת מאמר יוסף לאחיו אל תיראו כי התחת אלהים אני ואתם חשבתם עלי רעה וכו' ועתה אל תיראו אנכי אכלכל וכו' דים להבין או' התחת אלהים אני דלפי פשוטו אני דאל"ם דהי' אלא שי"ל כי ירא אלהים אני תו א"ל דו"י דואתם היא מיותרת. גם מה שאמר שנית ועתה אל תיראו נראה ללא צורך. ונלע"ד בהקדים דמפורסם לאדם כשר וירא שלא לשלם לא"ש כפעלו הרע אלא להיטיב למי שהרע לו כמ"ש אם רעב שונאך וכו' וזה יש לנו ללמוד מהקב"ה כי הנה נשמה שאנו חוטאים ומכעיסין אותו בעונותינו הוא ב"ה ומטיב עמנו שאינו משיב הנשמתו מעלינו אפי' רגע ובכן לנו כל לזכרינו כי חנון ורחום הוא ואל"ם אשר הגנו כי במדה מעולה כזאת להיטיב למי שהרע לו גורלי שנמור שלא ישלם רעה תחת טובה חלילה. ומעתה ז"ש יוסף לאחיו לך לדעתכם שאתם חושבים שעשיתם לי רעה עכ"ז אל תיראו אחרי כי התחת אלהים אני לילך בדרכיו שהוא מטיב לבריותיו אף למכעיסין אותו. גם אני עתי' להיטיב למי שהרע לי (ולפי מ"ש השרש בינו לבין הקב"ה במדה זאת שהיא אינו מטיב למי שהרע לו באותה שעה עצמה שהוא מרע לו כ"א אח"כ. לכן אמר התחת אלהים אני כי הקב"ה אולם בני' במדרגה זאת והוא יצא השתיו) ואתם חשבתם עלי רעה וכו'

האמתה שמע רב כנשמך שונאך א״ד כר״ו ולי נראה דזה רמוז בתיבות ע״ל האמינה שהם כמספר הפ״ך שאידם צוי׳ הקדים הרמב״ן ז״ל מאי דאיתא במכילתא ע״פ ויבא עמלק יבא עמלק כפו״ט ויפרע מעם כפו״ט ופי׳ הרב שב״י ז״ל דלפי מ״ש רש״י ז״ל בפ׳ חקת ע״פ כה אמר אחיך ישראל שטעי״ח של כי גר יהיה זרעך על יעקב ועשו מוטל לפורעו א״כ אתי שפיר שעמלק היה כפו״ט שבא להלחם עמם בצאתם ממצרים עם היות שישראל פרעו אותו שטעי״ח שהיה עליו ג״כ לפרוע והרי הוא כפו״ט הלא מעתה יבא צ״ן ויפה מתורגלת השק״י דאמאי צוה לנו הוא ית״ש מצות זכירה ושכחתו לעד לעולם דכיון שהיה כפו״ט והיא מדה רעה ומגונה בעיניו ית׳ מצוה צוה לנו שנהיה זוכרים תמיד מה שעשה לנו עמלק ושילם לנו רעה תחת טובה ולכן תמחה את זכר עמלק . ועם זה פי׳ כונת הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק ופסוק שנאמר בשמואל פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל וכו׳ עכ״ד .

אלא דאנכי הרואה דלכאו׳ די׳ הרב השב״י ז״ל מוקשים ועומדים דבתחי״ד כי ח״ל יבא עמלק פי׳ שהוזכרו עליו לא תתעב אדומי אל תתגנו בם והוא כפו״ט שלעולם נוטר איבה לישראל ואע״ג דעדיין לא הוזכרו אז מ״מ ע״ש שעתיד לכפות בטובה דין הוא שיפרע מכפוי טובה . ולפי מ״ש רש״י פ׳ חקת וכו׳ אתי שפיר שהיה עמלק כפו״ט שבא להלחם עמם בצאתם ממצרים עם היות שישראל פרעו אותו שטעי״ח שהיה עליו והרי הוא כפו״ט ע״כ דמשמע מדבריו דלפי מ״ש רש״י אין אנו צריכין לידחק ולו׳ דע״ש העתיד נקרא כפו״ט עשו׳ שכבר קדמו לו ישראל הטובה בפריעת השטע״ח ועדיין ק׳ הכא שכבר קדמו לו הטובה אכתי עדיין לא חזי להקרא כפו״ט כיון שעדיין לא שלם רעה תחת טובה אלא עתה שבא להלחם . ואחר שילחם הוא שיקרא כפו״ט ומוכרחים אנו גם בזה לידחק ולו׳ שנקרא כפו״ט ע״ש שעתיד ונלע״ד לתרץ גם לזה עפ״י מ״ש בס במכילתא כ״א או׳ ויבא עמלק שבא בגלוי פנים לפי שכל ביאות שבא לא בא אלא במטמוניות שנא׳ אשר קרך בדרך . אבל ביאה זו לא בא אלא בגלוי פנים לכך נאמר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים ע״כ וכ׳ ע״ז הרב השב״י ז״ל וז״ל לכך נאמר ויבא ולפי״ז אשר קרך כו׳ לא על מלחמה זו דיהושע קאמר אלא מספר מה שאירע קודם זו תכף ליציאת דכתי׳ בצאתכם ממצרים ואתה ע״ק כו׳ ע״כ . נמצא לפי״ז דקודם מלחמה זו של ויבא עמלק שיצא יהושע להלחם בו כבר קדם להלחם בישראל תכף ליציאתם ממצרים ועליו הוא שאמר הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק . וא״כ שפיר קרינן ביה כפו״ט שאחר שקבל הטובה מישראל שפרעו השטעי״ח שהיה עליו הוא שלם רעה תחת טובה ויצא להלחם בהם ועי״ז שפיר קאמרו אח״כ יבא עמלק כפו״ט ויפרע מן השם כפו״ט אמ״ז נראה למהר״י אברבנאל ז״ל בפי׳ ס׳ כי תצא שכ״כ דמלחמת יהושע היתה מלחמה שנית אחרי מלחמת עמלק הראשונה ע״ש אלא די״ל לדעת דלמה תלה הכתוב הזכירה במלחמה ראשונה שבא במטמוניות ולא תלאה במלחמה שניה שבא בגלוי פנים שגרם בזה רעה חולה שגם שאר האומות שהיו מפחדים מישראל שהאמינו והחזיקו בלי מורך לב לבא על ישראל אולם גם לזה אפשר אתי ואפתחה במשל פי׳ לראובן שנתחייב עפ״י המלכות לשבת במאסר עשר שנים בעונו אשר חטא ויהי כאשר תמו העשר שנים ונשאר לו עוד יום אחד לשבת שם נזדמן לו באותו יום עסק גדול שיוכל להרויח ממנו ממון הרבה אם היה יוצא לחפשי באותו יום דוקא ויחל את פני המלך לשולחו לחפשי ביום ההוא והוא ישלם יום אחר במקומו ויאמר המלך זה לא יתכן כ״א שיכנס א״ש אחר במקומו וישלם ראובן אחרי אוהבו ויאל שניו שיכנס במאסר ביום ההוא האחרון במקומו ואוהבו מלא את שאלתו ונכנס במקומו וילך ראובן לעסקו ועשה והצליח ויהי לעת ערב הלך ראובן לבית האסורים ויקח את אוהבו עמו וילכו שניהם יחדיו ובלכתם אז כדברו א״ש אל רעהו ונכוב דברים כזכר ראובן שבימים מקדם עשה לו אוהבו זה רק אחד והוא מתרעם עתה עמו ואוהבו מתנצל שהדין עמו והוא חף מפשע וראובן חוזר וסותר את דבריו והוא באחד שאוהבו חטא עמו חטאה גדולה עד שהתעלמו זה בזה במחלוקת גדול ובאו לידי קללות והכאות ויבא האוהב לביתו סר וזעף וישאלהו אביו מה לך בני מדוע אתה כרה בפני׳ עלובות . ויספר לו כל מה שעשה לו ראובן אחר עשותו לו הטובה הגדולה השיא ליכנס במקומו בבית האסורים והרויח בסבתו ממון הרבה ויחר לאביו מאד ושמר את הדבר ובעבור איזה ימים באו מתווכי השי׳ לפני האוהב באומרם אליו שראובן נתרצה על מעשהו זה ובכן מתרצה שתמחול על עלבונך . ויהי כשמוע אביו ככה וידבר אתם קשות וכה אמר להם אני איני מניח לבני למחול על עלבונו לא״ש רע מעללים וכפוי טובה כזה דבשלמא אם היה עושה ראובן מעשהו זר לבני יום או יומים אחר היציאה מבית האסורים הייתי דן אותו לכ״ז ששכח הטובה שעשה לו בני אך כיון שבאותה שעה שבני יוצא מבית האסורים ערב את לבו לגשת אליו בדברי קטטה וקללות והכאות ולא שת לבו להטובה הגדולה שעשה לו בני ביום ההוא הא ודאי אין בעולם א״ש רשע כמוהו ומלבד שאסור להשלים עמו אדרבא הרבי מלוה לבני שיזכור ולא ישכח כל ימיו מהעלבון הגדול הזה שעשה לו ויבקש נקמתו ממנו לרודפו עד חרמה וכן יצוה לבניו אחריו . הנמשל ישראל עשו חסד גדול לעמלק זרעו של עשו ויסבו במצרים שנים רבות וסבלו בעדם חלקם שהיה נוגע להם בשטע״ח של כי גר יהיה זרעך ויהי בצאתם ממצרים תכף יצא עמלק לקראתם להלחם בם ועם תראות עיניו שבאותה שעה גמרו ישראל מעשות חסד עמו . לכן אומר הקב״ה לישראל זכור אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים דבשלמא במלחמה שנית עם יהושע שהיתה אחר ימים רבים כו׳ ששכח מהטובה אשר עשו לו ישראל . אך מה שעשה עמך בצאתך ממצרים זכור אל תשכח לעולם דבאותה מלחמה הראשה עולם רשעתו ושכחתו עמכם ולכן תמחו את זכרו מתחת השמים .

ובדרך זו אפשר לפרש מאמרם ז״ל בפ״ר ע״פ ויאמר משה אל יהושע וז״ל למה ליהושע אמ״ל זקנך אמר את האלהים אני ירא ובזה כתי׳ ולא ירא אלהים יבא בן בנו שאמר את האלהים אני ירא ויפרע ממי שנאמר עליו ולא ירא אלהים ע״כ . והק׳ הרב אהל יעקב בפה״מ ז״ל דהדבר פלאי וכי בעבור שאמר יוסף את האלהים אני ירא . שוב מהצורך אל מי שנאמר בו ולא ירא אלהים ליפול בידו דוקא הלא באמת כל שבט ישראל גם כי לא נאמר אלים את האלהים אני ירא עכ״ז מקובל ומאומת אצלנו שהיו יראי אלהים באין ספק כלל . רק אלא יוסף היה מהצורך לכתוב כן מפני ההזדמנות וא״כ אין מההכרח אל עמלק ליפול ביד יוסף דוקא וע״ש מה שפי׳ בזה ולי הדיוט נ״ל לפרשו לפי דרכינו בהבין תחלה מאמר יוסף לאחיו אל תיראו כי התחת אלהים אני ואתם חשבתם עלי רעה וכו׳ ועתה אל תיראו אנכי אכלכל וכו׳ די״ל להבין אומ׳ התחת אלהים אני . דלפי תרגומו אני דחלא דה׳ אנא פי׳ כי ירא אלהים אני תו א״ל דוייו דואתם היא מיותרת . גם מה שאמר שנית ועתה אל תיראו נראה ללא צורך . ונלע״ד בהקדים דמהראוי לאדם כשר ויר״ש שלא לשלם לא״ש כפעלו הרע אלא להיטיב למי שהרע לו כמש״ה אם רעב שונאך וכו׳ וזה יש לנו ללמוד מהקב״ה כ״י שגם בשעה שאנו חוטאין ומכעיסין אותו בעונותינו הוא טוב ומטיב עמנו שאינו מסיר השגחתו מעלינו אפי׳ רגע ומכין לנו כל צרכינו כי חנון ורחום הוא ושה״ש אשר הנכו כי במדה מעולה כזאת להיטיב למי שהרע לו בודאי שגמור שאינו משלם רעה תחת טובה חלילה . ומעתה ז״ש יוסף לאחיו אף לדעתכם שאתם חושבים שעשיתם לי רעה עכ״ז אל תיראו ממני כי התחת אלהים אני לילך בדרכיו שהוא מטיב לבריותיו אף למכעיסין אותו . גם אני נדמתי להיטיב למי שהרע לי (ולפי ה״ב הפרש בינו לבין הקב״ה במדה זאת שהוא אינו מטיב למי שהרע לו באותה שעה עצמה שהוא מריע לו כ״א אח״כ . לכן אמר התחת אלהים אני כי הקב״ה עולה עליו במדרגה זאת והוא יבא תחתיו) ואתם חשבתם עלי רעה וכו׳

הכונה

הכונה והאמת הוא שאתם חשבתם לבד לעשות עלי רעה אך לא עשיתם בפועל ואדרבא אלהים חשבה לטובה וכו' וא"כ ועתה אל תיראו ר"ל ועתה שאני רואה שבשבתכם יצאה פעולה טובה כזאת כש"כ שאין לי צד ומקום לעשות עמכם רעה ולכן אל תיראו ואדרבא אנכי א"כ מעתה להטיב עמכם ולכלכל אתכם ואת טפכם כדי לשלם לכם כפעלכם הטוב. נמצא דיוסף הצדיק מדתו היתה להטיב למי שהרע לו דקוים לא נכחד דכוונת אחיו היתה לרעה וכמה ציערו אותו בהשליכם אותו הבורה מלא נחשים ועקרבים וביותר ומכ"ז לא שלם להם כמדתם בעבור שהיה ירא אלהים כמו שאמרנו שאמר להם זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא ולא ענשם. בגיה הצדיקים ואדרבא הרבה להטיב עמהם וכל בהך איפכא היה עמלק הרשע דהיה גמול טובה ומשלם רעה תחת טובה כנ"ל לכן נאה ויאה שיבא בן בנו של אותו שאמר את האלהים אני ירא ויהיה משלם טובה תחת רעה ויפרע ממי שבא עליו ולא ירא אלהים שהוא משלם רעה תחת טובה שהם מן הקצה אל הקצה.

והנה איתא במגילה שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאי ישראל שבאותו הדור כליה. אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה. אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר. אמר להם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתי' כי לא ענה מלבו ע"כ פירש"י שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ע"כ ולכאורה המאמר הזה אומר דרשוני מאי מה זו ששאל רשב"י אמרו אתם דודאי שלא ידעו וע"כ שואלים הנה למה שאלו את רבם מאחר שידעו להשיב מפני שנהנו וכו' שלישית באומרם וכי משוא פנים יש בדבר מה שאלה בדבר לא היה להם לומר אלא וכי משוא פנים יש ותו לא וכבר המפרשי' ז"ל הרגישו בקצתם. ולענ"ד לפרשו במה שראיתי לאחד זרע ברך ז"ל בח"א דכ"א ע"ב שהי' קשה לו ורחוק מהשכל מה ראה אחשורוש לעשות משתה גדולה כזאת וביותר לפי מה שאיתא במדר' כי המן הרשע השיא עצה זו לאחשורוש כדי להכשיל את ישראל לפגל אותם בפת גוים ולהכשילו א"כ בזנות דהדבר תמוה לכאורה למרוד סעודה גדולה כזו ולבזבז ממון רב בשביל שיכשל את ישראל איזה תועלת יצא לו מזה ומה בא על ככה ולפענ"ד דהמן מזרע עמלק היה נמצא עצתו מעין עצת זקנו עמלק שאיתא במד' שאף עמלק היה באותה עצה שיעץ לפרעה ומצרים על ישראל לבא עליהם בהסבולם והיינו דבתחלה החטיאן בזנות ובע"ז כמ"ש הראשוני' ע"ש ויבעו אותנו המצרי' ויענונו. ועצתו של עמלק היה בזאת הפיא מטעם שנתבאר כה שאמר פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ והוא לפי שפרעה מלך אז בכיפה משום דישראל היו כבושים תחת ידיו מטעם שכתבו המפרשי' בתב גם על מאמר כל המלך לישראל נעשה ראש דר"ל דמי שישראל נמסרו תחת ידו נעשה הוא אחיו ראש ומולך בכיפה כדי שלא יאמרו ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את ישראל ולפי שידע פרעה שכל הממשלה שתחת ידו הוא בשביל ישראל ואם הם יוצאים מתחת כל המלכיות מורדים בו וכמבוא' כן במדרש כו' ע"ש לכך היתה עצתו להחטיאן בזנות וע"ז וח"ש הבה נתחכמה לו וכו' וכל זאת כדי שלא יצאו מתחת ידו כאשר ידע שבהם תלוי כל מלכותו ותמצא לאמר המן שהיה מזרעו ליתן עצה זו עצמה לאחשורוש מטעם זה גופה דאחר שמלך אחשורוש על הכה בכיפה וידעו שהכל בשביל ישראל ואם הם יצאו מתחת ידי כולם מורדים בו לכך התיעצו להחטיאם בזנות והיינו ע"י שיעשה להם משתה ויעמיד לפניהם זונות כהן ערומות. ואח"כ רצה להכשילם בע"ז כמו שצוה לכרוע ולהשתחוות להמן שהיה לו דמות ע"ז על בגדו אלא דסו"ד לא עלתה לו להמן העצה זו שהרי לא עבדו ע"ז באותו דור אלא נהנו ואכלו מסעודתו של אותו רשע ונמצא כל אותה הוצאה שהוציא המלך לצורך אותה סעודה עפ"י חשבון היתה לריק את"ר ז"ל. ומעתה נאמר דכוונת תלמידי רשב"י בשאלתם מפני מה נתחייבו כליה. הן היתה להקשות שנתחייבו שלא כדין וע"כ ר"ל שיודעים הם על איזה עון נתחייבו ולכן מקשים שהיה שלא כדין לכך אמר להם אמרו אתם כונתו. אמרו אתם נתחיי' על איזה עון נתחייבו ואח"כ נבין אם היה כדין או שלא כדין והם השיבוהו מפני שנהנו מסעודתו שא"כ. ולכן קשה לנו מ"מ נתחייבו מאחר שכוונת המן הן היתה להביאם לעבוד ע"ז וסו"ד לא עבדו ע"ז א"כ למה יתחייבו על אכילה לבד וביותר שאינו אלא איסור לאו שאין בו כרת אמר להם א"כ שבשביל שנהנו נתחייבו עד שאתם מקשים למה נתחייבו על זה תקשו עוד קושיא עצומה שלו יהיה עון זה שנהנו כדאי להתחייב כשהם שבשושן לבד יהרגו שנהנו עכ"פ. אך ש"כ העולם לא יהרגו שהרי לא נהנו אלא ודאי מוכרח שלא היה זה העון הגורם היונם אמרו לו א"כ אמור אתה על איזה עון נתחייבו אמר להם מפני שהשתחוו לצלם ופירש"י בימי נבוכדנצר (ומה שיש להקשות למה המתין להם עד עכשיו ולא נפרע מהם בימי נ"נ עיין להרי' ז"ב שם במ"ב ד' ל"ב ע"ג מה שתי') דהכי עבדו ע"ז באמת ולכן כדאי שיתחייבו כל העולם דכולם נכשלו בו אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר שאם כדבריך יש להקשות איך ניצולו כיון שנכשלו בעון זה ע"ז דדבר הוא כינוי לע"ז כמ"ש במלכים א' י"ב ויהי הדבר הזה לחטאת והוא חמור מאד כמ"ש רז"ל שאפי' הרהור ע"ז קשה מאד שנאמר למען תפוש את בית ישראל בלבם. אמר להם הם לא עשו אלא לפנים דהיינו מיראה כמ"ש רש"י ז"ל אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים דהיינו ליראם ולהכניעם והיינו מדה כנגד מדה.

חזרתי ולמדתי קדש קדשים הוא לה' וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא. הוא רמז לביאת מלכנו משיחנו בפקדים דהנה נקרא קדש קדשים כדכתי' גבי סיום והיה המנחה קדש קדשים. גם ידוע מ"ש רז"ל דאין שמו יהי' שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק. גם חינה כי הוא רמז למלחמת עמלק כדכתי' כי יד על כס יה. וגם הוא נוטריקון ה"ש י"ה עיין מ"ש בנחלא ד"ה ע"א ע"ש. גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם אמר עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אם תני כולהו עתה אקבצם ופירש"י אם תגר כולן וכן כונן יהיו שוכן ועוסקיי נאמר כשיתנו בגויים עתה אקבצם בקבוץ אקבצם. נמצא דעסק התו' מקבץ את הגאולה ועפ"ז רמז הרב המפורסם הסם כשגבו בחיים ז"ל גבי נפש חיים כי למים נימטי' לקח לתורה כמו כי ע"י התו' שהוא לקח טוב מכה כי אף למה דוד עבדך מסרה הלמ"ח. וגם אנכי הדיוט כלע"ד שכן נא הרמז בקרא כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו ונהקדים עוד דטוב הוא רמז לט"ס ן' דוד כדכתי' בדוד וטוב רואי וזה אומרו כי' מסוף קצו למחיית עמלק כאמור ולקח שהוא עסק התו' זכות כי דברים שאלו טוב שהוא משיח ן' דוד נתתי לכם שיבא ויגאלנו ב"ב ושמא תאמר דכיון דאתם עתה שהיא מ"ה עמלק אינו יוצא מתחת ידיכם בהיותיכם בגלות אם כרוים בעסק התו' לזה אמר אעפ"כ תורתי אל תעזובו שלפסוק בה דהיא לבדה יכולה היא שתגן לגאולכם עיין מ"ש בתיקוני דין ע"ב דזכות התו' יום יבא הגאולה כי עפ"ז נתן טעם הכי תמי' בס נפי נפש חיים לסמיכות ברכת שומע תפלה לרצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב העבודה לדביר ביתך וכו' ותחזנה עינינו בשובך לציון ברחמים. כדי להודיענו דע"י זכות התפלה יבא לציון גואל וכמו כפי בלותיות כלם שהוא אותיות לרה כי ירחם ה' עלינו ואותיות לרה יספנו לנחתי' ולציון עיין דשמירת שבת מקרב את הגאולה וכמ"ש בשבת דקי"ח אמר ר"י משום רשב"י אלמלא משמרין ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנא' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתי' בתריה והביאותים אל הר קדשי עיין דהגאולה היא באה כשיהיו הם באחדות וכמ"ש בב"ר פ' ויחי פ' צ"ח ע"ש האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים רבנן אמרי ליה אזהן על המחלוקת אמר להון

תהון כולכון אסיפה אחת ופי' הרב יפ"ת ז"ל. היינו האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים שע"י האסיפה יזכו לגאולה שבאחרית הימים ע"כ. והשתא זהו מה שרמזתי קדש קדשים הוא לה' וכלו' כדי שיבא משיח צדקנו ותבנה בית מקדשנו והמזבח בתוכו שהוא קדש קדשים ויהיה הוי"ה לה' שיהיה שמו ית' שלם וכסאו שלם שהוא הה"א והוי"ו של שם והאלף של כסא וידבר ה' אל משה לאמר לישראל שיעשו כ"י אש"ה שהוא מחיה שמו של עמלק הרמוז בתיבת כ"י שהוא נוטריקון כס י"ה כדכתי' כי יד על כס יה. וגם הש"א שהוא תורה ותפלה ושמירת שבת ואחדות. ובזכות הדברים הללו יכולים הי"ה שהגן לבא בכרם משיח צדקנו ותבנה ב"ק והשארתינו בעגלא ובזמ"ק כיר"א.

דרוש א' לשבת הגדול

על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו.
הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו.

ידוע הדבר ומפורסם הענין חיוב המוטל עלינו לספר בניסי יציאת מצרים ובמשנה המגיד עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה וכו' ואפי' כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביצ"מ וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח.

והנה ידוע הוא מאמרם ז"ל בנדרי' דל"ב ע"א א"ר אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים רד"ו שנה מפני שעשה אנגריא בת"ח שנא' וירק את חניכיו ילידי ביתו ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנא' במה אדע כי אירשנה. ר' יוחנן אמר מפני שהפריש את בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנא' תן לי הנפש והרכוש קח לך ורש"י ז"ל על מימרת ר"א לא פי' כלום ועל מימרת שמואל פי' שהפריז על מדותיו שהגדיל לישאל ע"מ של הקב"ה שאמר במה אדע ועל מימרת ר"י פי' תן לי הנפש והרכוש קח לך ולא הי"ל לעשות כן שהי"ל לגיירם אבל הר"ן ז"ל פי' עמ"ש ר"א שעשה אנגריא בת"ח שהוליכן למלחמה כדכתי' וירק את חניכיו דהיינו בני אדם שחנך לתורה והרא"ש ז"ל פי' על מימרת ר"א שעפ"י שעבירה שעונש מפורשת על אומרו במה אדע מ"מ עבירה זו שעבירתו להיות נופל בבמה אדע ובפי' שבע"י אסף וקבץ פירש"י והר"ן והרא"ש ז"ל. ואת זה חזה הוית להרב המפורסם ז"ל בס' ברכת מ"ל דח"ל ע"ב שהביא מימרת ר"א וכו' וז"ל. ופירשו רש"י והר"ן והרא"ש שם שהוליכן למלחמה עכ"ל ועמו הקשה לא דק שלא פי' כן כי אם הר"ן ז"ל ובשלמא על רש"י ז"ל י"ל שסמך עמ"ש בפי' ע"י ולא הביא עיקר דקשה חזי בפי' על הש"ס. אבל ע"מ שיחס פי' זה על הרא"ש ז"ל הוא מן התימה שהרי כלא פי' כן הרא"ש ובעין זה יש להרגיש על הרי"ם ז"ל בע"י שכלל לפי' במימרת ר"א שפגע בקב"ה מדה כנ"מ וכן במימרת שמואל וקיים בדבריו וז"ל ולפירש"י ז"ל שפי' שהפריז ע"מ שספרים ב"א להכנס תחת כנפי השכינה. כענש בדורות הבאים שלא ככתבו חכ"מ כענש גם בזרעו אשר יבא אחריו עכ"ל ודבריו לא הבינותי חדא שהרי"ב די' שמואל עכ די כ"י דשמואל הוא דאמר הפריז ע"מ ור"י אמר שהפריש ב"א ועוי' מה כ"ל ולפירש"י ולפשר לו' דט"ם נפל בדבריו וכצ"ל ולר' יוחנן דאמר שהפריש ב"א וכו' והוא דוחק. והרי דברי אמת ז"ל בדרשותיו דמיי' הביא הך סוגי' דנדרי' ופירש במימרת ר"א ור"י משם מוהרלנ"ח ז"ל איך היה מדה כנ"מ וכו' וז"ל אך מי שמואל שאמר שגזרת מצרים הוא עמ"ש במה אדע ע"מ אדנים שעבדו ומה שפי' הרי מוהרלנ"ח אינו כ"ל. (וכבר כתיתי בס' ע"י שהקי' לפי זו דכפי מ"ש התוס' פ"ק דנדרים במה אדע קודם למלחמת המלכים א"כ א"ך עבירה זו העבירתו להיות נופל בבמה אדע דקדים). עכ"ל.

ודבריו אלו הכי וכבר כתיתי וכו'. אחרי התמי' איכא למידי בהו נגנא הדא דלעיל מ"ה קו' בס' שמואל שאמר שגזרת מצרים היה עמ"ש במה אדע. ומה שהלה בס' ע"י שהקי' אינו אלא על ר"א שאמר מפני שעשה אנגריא וא"ך קאמר שהקי' לפי זו. והנה לזה י"ל שדברי' אלו רואה שמגיה שהיו כתובים בגליון וטעה לכותבם שלא במקומם וכ"ן קלא ממה שהם כתובים בחלי' לבנה אלא דלעיקר אינם דבר. הע"י אלא די המגיה במוהרש"א ז"ל והם משי' ברכת הזבח ז"ל ועוי' דכיון שהי' מוהרלנ"ח בידיה איך לא ראה שכן הקי' שם הרי ז"ל על ג' השבות ר"א וכו' דכ"כ בדבינו שפ"א ויש לדקדק בדבריהם שע"כ גזרת בה"ב שנגזר השעבוד על בני א"א קודם למעשה שאנגריא ומעשה הפרשה בני אדם מתחת כנ"מ וכו' עיים. וא"כ מה היה לו להביא עלות מרפיק ועוי' דעיקר קו' הרי בה"ז אינו על מימרתם שכבים אלא ע"ד הרא"ש ז"ל שכי דעבירה זו שעשה אנגריא בת"ח העבירתו להיות נופל בבמה אדע וא"ך כי הוא ז"ל שהקי' לפי זו וכו' דמשמע דעיקר קו' על מימרת הש"ס. גם הרי מנחת בכורים ז"ל דכינו עמד ויסב בדי הרא"ש ז"ל הללו וכו' בתוי"ד וז"ל. אמנם בפי' הכותב בע"י פי' ז"ל תירץ הרא"ש ואח"כ כ' א' כתי' במה אדע פי' באיזה זכות וא"כ וכו' עכ"ל ויש לתמוה עליו איך לא ראה שכ"כ מהרש"א ז"ל וז"ל כי הרא"ש וכו' ואין זה מוכרח דאמרי' במס' מגילה ותענית ובב"ר במה אדע וכו' לא כקורא תגר אלא באיזה זכות וכו' והכי קבדי כל הכי אמוראי דשמעתין דפליגי אדשמואל עכ"ל. גם הרי ע"ך ז"ל הביא סוגי' זאת דנדרי' וקוי' הרא"ש ז"ל ותי' והקי' עליו מדנפשים כמ"ש המגיה במוהרש"א מפס ה' בה"ז ותלגד דנעלם ממנו די שני הכי' גם לא ראה די מוסכלכ"ים ז"ל שהקי' כן ע"ד הש"ס גופה.

עוד אנא חזיתיה להרי המפוי' ז"ל שם שכי ח"ל. ובכן שנתבאר דעיקר גלות מצרים היה בעבור חטא מעשה אאע"ה אנגריא בת"ח א"כ כדי שיוכלו לצאת משם צריכים הם לתקן זה. וזה היה הטעם דנאמ' ויבר שדיבר ה' עם משה בשנה לגאול את ישראל ממצרים כה דיבר אליו לך ואספת את זקני ישראל שדרז"ל שזהו א' מן המקומו' שחלק הקב"ה כבוד לזקנים דכיון דגלות מצרים היה על עון שלא חלקו כבוד לזקנים א"כ כשיתקנו עון זה לחלוק כבוד לזקנים יהיה גאולת מצרים וכו'. וזה יהיה כוונת המגיד ואפי' כלנו חכמים כלנו נבונים. וכי' הרי"ש הוא ואפי' כלנו זקנים מצוה עלינו לספר ביצ"מ דמשו הכוכה ואפי' וכו' דמה ס"ד היה דבהיותם חכמים וזקנים יהיו פטורין אכן עפ"י האמור ניחא כי כיון דעיקר גלות מצרים היה בעבור שלא חלקו כבוד לחכמים ולזקנים ולא היה אופן לצאת משם עד שחלקו להם כבוד. וילאו בזכותם א"כ מן הראוי היה שלא עליהם החיוב לספר ביצ"מ כיון שהם סיבת היציאה ובזכותם יצאו עכ"ז מצוה עלינו לספר ביצ"מ עכ"ל.

ואחרי המחי"ר שותים דמר לא ידענא דא"ך הוה ס"ד דמשו' שהם סיבת היציאה ובזכותם יצאו היה מן הראוי שלא עליהם החיוב לספר ביצ"מ ומה טעם יש בזה לפטור אותם. ולעד"ן לתת טעם כעיקר שהיה ס"ד לפטור אותם משו' דמימרי כיוהרא וגאוה משום דכיון שהם חכמים אינם קוראים ההגדה כמות שהיא כהדיוטות אלא גם שואלים ודורשים בדברי רז"ל הם המדברים בטעמי הגלות וסיבת יציאתם וכיוצא וכמו שכן משמע מלישנא דוכל המרבה לספר ביצ"מ שכן היה המעשה בר"א ור"י וכו' ומדברים שדברים ידרשו ג"כ בזה דעיקר שנים היה בעבור שלא חלקו כבוד לחכמים וזקנים ובמה שתקנו עון זה יצאו בזכותם ואז למיחש בעי שיתגאו בנס. וגם דמיחזי כיוהרא לכל העומדים שם לזה בא המגיד לו' דעכ"ז מצוה עלינו לספר ביצ"מ ואין לחוש לגאוה ויוהרא ולא עוי' אלא דכל המרבה הי"ז משובח.

וזהו מה שרמזתי בכ"מ על מוקדה וכו' בפסוקים עוי' מה שהאיתי להרי למח דוד ז"ל בסדר היום על פסוק

זה שהביא דברי רבינו ז"ל שכ' רמז בפסוק זה דהיינו לומר כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכו' הוא ז"ל וז"ל ולריך להבין לפי"ז איך יתיישב מ"ש אח"כ על מוקדה על המזבח כל הלילה וכו' לפי שקשה מה זכות הוא לאדם שיחשב לו כאלו הקריב עולה הלא אדרבא חטא הוא לו זה דהרי מקריב קדשים בחוץ לזה"ז הוה העולה על מוקדה עה"מ כלו' דכשנחשב לו כאלו הקריב עולה לא כאלו הקריב עולה בלבד דאדרבא בריעותא הוא אלא כאלו הקריב עולה על מוקדה על המזבח וכאלו היה כל הלילה עד הבקר וכאלו אש על המזבח תוקד בו עכ"ל. ומדבריו למדנו כי נאה ויאה ללמוד בליל פסח דיני קרבן פסח יען הזמן גרמא שבזמן ביהמ"ק היינו אוכלים אותו בלילה הזאת. והן עתה שאין לנו לא מקדש ולא מזבח ולא קרבן נחשב לנו לימודנו כאלו הקרבנו את הפסח במועדו כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו, ועיין הי"ם בילקוט חבקוק וז"ל למה נקרא מזבח מ"ם שהוא מוחל עונותם של ישראל זיין שהוא זכרון טוב לישראל בי"ת ברכה לישראל ח"ית חיים לישראל ע"כ ואלו הד' דברים עלו ובאו בגאולת מצרים מ"ם כמ"ש לעיל שע"י שחלקו כבוד לזקנים כמאמ' ונתקן חטא אאע"ה שעשה שהגביא בת"ח ונגאלו זיכרון טוב לישראל שכן כתיב וגם אני שמעתי את נאקת בנ"י וכו' ואזכור את בריתי. ברכה היא ברכת הארץ שבירך ה' לאברהם ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך. שזה הוא אחד מהטעמים שיצאו ישראל ממצרים כדי להביאם לא"י. חיים לישראל היינו מ"ש רז"ל שאם עוד מעט היו נשארים ישראל במצרים היו נכנסים בנ' שערי טומאה ולא היה להם עוד חיות וקיום ח"ו.

ומעתה זהו מה שרמזתי על מוקדה דהיינו רמז לקרבן פסח הנאכל צלי אש ועל המזבח שהוא רמז לגאולת מצרים כנ"ל על שכינם אלו ראוי ללמוד בהם כל הלילה הידועה דהיינו ליל שמורים עד הבקר כמ"ש המגיד מצוה עלינו לספר ביצ"מ וא"ת התנא יצ"מ אך קרבן פסח קשה דבלומדו בדיניו נחשב לו כאלו הקריב ואדרבא הוא בריעותא דמקריב קדשים בחוץ לז"א ואש המזבח תוקד בו. דכשנחשב כאלו הקריב היינו כאלו הקריב כתיקונו ע"ג המזבח וכמ"ש הרי לאמ"ד ז"ל.

והוה הוית לפי' א"מ ונפי"ל ז"ל בפי' שנות ימין ח"ב דכים שבא לפי' כונת המגיד שמי' עפ"י מ"ש הרי דברי אמת ז"ל בדרשותיו. שהביא מ"ש בפ' בני הע"כ דרש בר קפרא וישרוף את בית ה' וכו' ואת כל בית גדול שרף באש פליגי בה ריב"ל ור"י חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וח"א מקום שמגדלין בו תפלה וכו' הרי ז"ל ח"ל הרי דאפליגו ר"י וריב"ל אי בהכ"ן עדיף מביהמ"ד או ביהמ"ד עדיף מביהכ"ן ומאן דס"ל דביהכ"ן עדיף הי"ם שהם אוי סיכות והשבחות להקב"ה שנקרא מקום ככה שמזמרין להקב"ה בנעימות קול וזה יותר גדול מביהמ"ד שהם עוסקים בתורה וזו הוא ס' ר"י כוי עכ"ל. והשתא זהו כונת המגיד דס"ל כס' ר"י דסיכות והשבחות חניבין יותר מעסק התו' וע"כ ואפי' כלנו חכמים כלנו יודעים את התו' אפ"ה מצוה עלינו להפסיק מת"ת כדי לספר ביצ"מ משום דשירה חביבין לפניו ית' יותר מעסק התו' ולפי שיש לומר דדוקא בשהוא פנוי וכו' אבל אם כבר עוסק ועומד בתורה שיפסיק עסק התו' כדי לומר שירה אה"ן דאין לעשות כן. ולז"א וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי משובח וכל לאתויי דאפי' הוא עוסק בתורה יפסיק התו' ויעסוק בשירה והר"ז משובח יותר מעסק התו' ולזה מייתי ראיה ממעשה הצדיקים הללו שהיו מסובין בבני ברק ומסתמא היו עוסקין בתו' ולא היו פוסקין תו' מפיהם ואפ"ה פסקו מעסק התו' והיו מספרים כל אותו הלילה בסיפור יצ"מ ומזה מוכח דשירה חביבין יותר מעסק התו' ותלמידיהם נ"כ הכי הוה ס"ל אלא דבאו לומר דעכ"ש לריכים להפסיק לק"ש. דגם כשעוסק בתו' והגיע זמן ק"ש לריך שיפסיק מלמודו וכו' וא"כ הה"ן שלריך להפסיק משירה כדי לקרות ק"ש ולכן אמרו הגיע זמן ק"ש ש"ש אח"ד ז"ל.

ואנכי עבדו אסרי המחייב ונע"כ ישראל מאי דפשיטא ליה במעשה הצדיקים שכל עסקם בלילה ההיא לא היה אלא בשירה ולא היה בהם עסק התו' מלבד דלא מסתבר לומר כן שהיו עוסקים בכל הלילה רק בשירה. אכתי הרואה לבו המפי' ותכלה הרי כמוסרי' אלגאזי ז"ל בביאור' להגדה דל"ב ע"א דמשהם פשיטא ליה שהיו עוסקין בתו' בענין יצ"מ וכה אמר מר דע"ב לא אמרי' במתני' אפי' לתפלה פוסק אלא בת"ת בעלמא. אבל ת"ת כהאי גוונא דאיכא פרסומי ניסא עדיפא איכו פוסק דפר"כ עדיף וכו' ע"ש שהאריך לפי' הך פסקא בכמה פנים והנוי יכי שבכולם דרך בהם שכל עסקם של לדיקים הללו לא היתה אלא בת"ת בענין יצ"מ. ועיין ג"כ לכבי חיד"א ז"ל בספר שמח דפ"ח ע"ב וגי' ובס' מערכי לב ס"א דקמ"א רע"ד. והרי במוסרי' אלגאזי ז"ל שם דל"ב ע"ב עלם ופי' כונת המגיד וכל המרבה לספר ביצ"מ הכוונת בפי' דברים וילא הראשון עם מה שהקי' הראשונים על מה דאמרי' בגמ' שאם לא הזכיר יצ"מ באמת ויציב מחזירין אותו מאחר שכבר הזכירו בפי' ציצית ותי' שהיה טעמם יען זכרון יצ"מ בפי' ציצית איננו ענין לעיקרו של גם יצ"מ. אבל הוא ענין למי שתולה קלא אילן בבגדו והומר תכלת הי"א אמר אלהים אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים והבחנתי בין טיפה ש"ב ובין טיפה שאינה ש"ב אני הוא שעתיד להפרע ממי שתולה קלא אילן וכו', אבל לריך להזכירו על שמה באמת ויציב שמאמת שיציאה עלמה ומגיד שהי' הוציאנו ממצרים והוא אשר רמז המגיד לענין הלכה וכל המרבה לספר ביצ"מ הכוונת ילא לספר בעלימא של יציאה להזכיר על שמה ממש הכוונת לאפוקי המזכירה בקיום בפי' ציצית בלבד אמ"ד ז"ל. והנה שאין משיבין על הדרש אמרי המחייב יש לתמוה עליו דמאחר שבא הרמז לענין הלכה ולוי שלא די להזכיר יצ"מ בקיום בפי' ציצית אלא העיקר הוא להזכיר באמת ויציב שמאמת היציאה היאך מקיים המאמר הרז"ל דמשמע דאם לא הזכירו באמת ויציב לא קרינן ליה משובח אבל יצא ידי"ח. והרי אמרו שאם לא הזכיר יצ"מ באמת ויציב מחזירין אותו.

והנה הרי הקי' כמוהר"ם ן' עטר ז"ל אחר חקירת הנס בליאת ישראל ממ"מ דלמה היה לריך עיראה יתירה להוציאם ממ"מ ולא עשה ה' להושיע לישראל שם במצרים בארץ אויביהם ויעבידו בשונאיהם וישלטו בהם ויקחו אוצרם מידם וישבו לעריהם ויש בזה יותר כח"ר לישראל והגדלת עולם היכולת כי יש אנשים שופטים ושולטים בה ועיי"ש מה שתי' לזה. והרי המפורסם ז"ל בפי' ב"מ לחיים חי' לתקי' זאת בכמה פנים ואחת מהנה היא שהיה מוכרח להוציאם ממ"מ ולהביאם אל ארץ כנען לקיים השבועה והברית אשר כרת עם אבותינו כדכתי' בפי' וארא לכן אמר לבני ישראל והולאתי וכו' ופירש"י ז"ל לכן עפ"י אותה השבועה אמר לבני' אני ה' הנאמן בשבעתי והולאתי אתכם. וכן אמרו במד' אמר הקב"ה אני אמרתי ליעקב אביכם אל תירא מרדה מצרימה כו' אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה וא"כ משו' שכן הבטיח ליעקב להוציאם ממצרים ולא היה אל ויכזב ח"ו. אשר בזה נלעיד לפי' הכתוב' הנאמרי' שם לכן אמר לבנ"י אני ה' והולאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וכו' וידעתם כי אני ה"א המוציא אתכם מתחת סב"מ והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם וליצחק וליעקב וכו' וידבר משה כן אל בנ"י ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבודה קשה וידבר ה' א"מ לאמר בא דבר אל פרעה מ"מ וישלח את בני' מארצו. וידבר משה לפני ה' לאמר הן בנ"י לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וכו' וידבר ה' א"מ ואל אהרן ויצום אל בנ"י ואל פרעה מ"מ להוציא את בנ"י מא"מ והדקדוקים בכתובי' הללו רבים המה ולא כאריך בהם כי אם בקלאם אחת היא למה אמר והולאתי אתכם מתחת סבלות והיה די שיאמר והולאתי אתכם מא"מ דולאי כשיולאים ממ"מ לא נשאר להם עוד סבלותם ובכלל מאתים מנה. גם מקי' שכתו' והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה וכו' לכאו' נרי מיותר והיו כדרש ללא שאלו כיון דכל שאלתם ולעקתם איכו אלא ללאת מעבודת הסיכום ולא איכפת להם אם יביאם לארץ או לא.

אולם יובן בהקדים עוד מ"ש במדר' והביאו רש"י ז"ל פ' בא ויהי חשך אפלה שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו המצריים במפלתם ויאמרו אף הם לוקים כמונו. וכן פירש"י ע"ש וחמשים עלו בני ישראל אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה. גם פירש"י ז"ל כי בפ' בא עמים במדר' ע"פ ענה דודי ואמר לי מה את עושה כאן וכו' שישראל היו חפצים שיושיעם משה מהשעבוד ויעמדו בני חורים במצרים. ועיין מ"ש בחדב"א פי' י"א אין סבלות אלא ע"ז. ובזה הבא כנא לכונת הכתוב לכן אמור לבני' אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וידעתם וכו' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים דהיינו ע"ז וכדי שלא יאמרו ישראל שדי לנו בזה להוציאנו מעבדות לחירות (וכדמשמע פשטיה דקרא דקאמר מתחת סבלות מצרים ולא קאמר מארץ) ונהיה מיושבים שם במצרים ארץ אויבינו ונעבוד בהם כאשר עשו לנו ונשלוט בהם לזה הוליך הקב"ה לוי' למשה אמור להם לישראל דלא יעלה על דעתם דבר כזה דזה דבר דלא אפשר כי אם והבאתי אתכם אל הארץ יען אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם וכו' ולא אם אני ואבזב ש"ו לעבור על שבועתי. וידבר משה כן אל בנ"י שרצונו יתי' להביאם לא"י ולקיים שבועתו ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה הכונה כאשר דמה הוא יתי' כן היה ולא שמעו אל משה לצאת משם משנת הקול"ר ומעבודה קשה שהיו מעבידים אותם באכזריות גדולה והיו רוצים לשלם להם כפעלם וכרוע מעלליהם ולכן היו רוצים להשאר שם ולשלוט עליהם. אך הקב"ה אהו בדידים וידבר ה' אל משה לאמר הנה להם לישראל ובא דבר אל פרעה וישלח את בנ"י מארצו. וידבר משה לפני ה' לאמר הן בנ"י לא שמעו אלי לצאת מארה"מ ורוצים לשבת שם ואיך ישמעני פרעה לשולחם ולאו ק"ו הוא וכמ"ש רש"י זה א' מי"ד ק"ו שבתור'. ועוד דבר אחר מעכב שאני ערל שפתים. וידבר ה' אל משה ואל אהרן. צירף עמו את אהרן בעבור שמשה ערל שפתים ויצום אל בנ"י ואל פרעה וכו' הכונה ליום שילכו תחלה אל בנ"י ויכריחו אותם שצריך לצאת משם ולא שבי בגלות ואח"ז ילכו אל פרעה ת"מ להוציא את בנ"י מארץ מצרים.

והנה מודעת זאת כמה גדלה מעלת יום השבת הק' הזה שקורין אותו שבת הגדול. וכמ"ש רז"ל במדר'. ורבינו ז"ל כ' בא"ח סי' תל"ל וז"ל. שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם מפני הנס שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתי' בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית. ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא בסדר עולם ונמצא שעשרה לחדש היה שבת ולקחו להם כל א' שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו. ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאין לומר דבר על שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו ע"כ. אלא דיש לנו לדעת דאמאי מפני הנס שנעשה בו יקראו אותו בשם גדול להיות כישיש גדול שמו. וכבר המפ' ראשונים ואחרונים כל א' וא' פנה דרך לעצמו ויעש לו מטעמים טועמים זבו ע"פ שנקרא שבת זו בשם הגדול. ומכללם הוא עט"ר הרמ"ז ז"ל בדים קונטי' שארית ישראל וז"ל. וגם אני אענה חלקי טעם אחר לקריאת שה"ג עפ"י הקדמה א' שהיא אור המקובל האלקי מהרמ"ק ז"ל שמתחילת בריאתו של עו' היו רצוים הימים להיות כל א' מכ"ח שעות ולהיות שהיו שבעת ימים שוים ולא היה להם מושל וקצין בקשו מהקב"ה שיתן להם מלך גדול על כולם ואמר להם הלוכם באתן לכם יום א' לכם מלך לכך שתגדלוהו משלכם ותתנו לו כל א' מכם ד' שעות הרי כ"ד שעות של יום השבת.. אי"ד ז"ל. ובזה פי' מהר"י חגיז ז"ל מקי' שבתו' ימים יוצרו ולא אחד בהם דכתי' בא' וקניין נו"ו כי ימתחי' היצירה לא היה א' בהם שהרי היו זוגות א"ב ג"ד ה"ו ובשבת נתן להם את השבת ולזו א' בהם שאין לו בן זוג בהסח"ת. מעתה זה יהיה הטעם שאנו קורים שבת שלפני הפסח שה"ג לפי שימי החול גדלו את יום השבת ומשלהם נתנו לו כל א' ד' שעות ועוד לו נתנו אף המלוכה הילכך שפיר שייך לקרותו גדול ע"ש הכהן הגדול שדרשו ז"ל גדלוהו משל אחיו. כיון שאר הימים גידלוהו משלהם. ושיהיה הקריאה בשם גדול בשבת שלפני הפסח לומר בניסן נברא העולם הילכך זכר לדבר לאחר שבריאת שמים זה שבת נבראת בז' ימים לב"ע עושין אנחנו זכרון לדבר. עכ"ל. וכאשר ירדוף הקורא אחרי המח"ר ובע"כ לכאורה א"כ למ"ד בתשרי נברא בהך טעמא. וכמו שכן הו"ר בתוס' לפרי חושב יהודה ז"ל שתמה ואמר שלא זכה להבין דבריו דאף למ"ד בניסן נברא העו' אכתי אינו אלא כמו למ"ד בתשרי נברא העו' דלרה"ר נברא בע"ש דהיינו בר"ה תשרי ומתחיל מנין הבריאה מכ"ה אלול כמ"ש הר"ן ז"ל דבוודאי בניסן הייכי דבר"ה ניסן נברא אדה"ר ושיה בצו"ע. וא"כ שימים שנתחי' הבריאה היו ב' ימים קודם ניסן ושבת הראשון שהוא שני לחי' ניסן כבר גידלוהו הימים משלהם וא"כ אמאי קבעו לקרות שה"ג לשבת שקודם פסח הרי כבר יש פי' אחר מקודם נחי' ניסן והראשון שנתהוות להיות שבת נחי' ניסן שייך שפיר לקרותו שה"ג. ותו שאר הוא קשה אף לכי ניתא דלמ"ד בניסן נברא העו' היינו שיום ראשון של הבריאה היה בר"ח ניסן ויש סמך לזה בב"ר פ"ג ואדם נברא בע"ש ששה לחי' ניסן אכתי הא איכא ב' שבתות קודם פסח והראשון כבר גידלוהו משלהם ואמאי קבעו קריאת שה"ג לשבת שקודם פסח ולא לשבת ראשון שבא נחי' ניסן דאותו הוא שגידלוהו אחי"ד ז"ל.

אלא דבהתקפה פורתא כלע"ד ליישב טעמו של הרמ"ז ז"ל בהכ"ח שיום א' של בריאה היה ר"ח ניסן וכמ"ש הר"ן ז"ל דיש סמך לזה בב"ר והוא דכיון דבשבת ר"ח ניסן ביום ש"ק לא יצא שבת הראשון לב"ע נשתנה לחי' ניסן שהוא פי' שלפני הפסח ושייך שפיר לקרותו שה"ג לא פלוג רבנן לאת דבריהם לשיעורין ולוי' דבשאר ר"ח ניסן בשאר ימי השבוע יש ב' שבתות קודם פסח לקרות שה"ג בשבת הראשון ולא בשבת הסמוך לפסח אלא הם אמרו דבר השוה לכל השנים לקרות שה"ג פי' שלפני הפסח. ושוב כה הראני השם בני לאונן במוידי בכ"ו הכא דמס"ע לי הוא הקי' כמוהר"ר מיוחס ז"ל על פני האדמה בפ' שמיני דמייד עי"ג שכי על קדימת פ' פרה לפ' החדש חי"ל ובירושלמי אמרינן בדין הוא שהקדים פ' החדש לפ' פרה לפי שבא' בניסן הוקם המשכן ונשרפה לו הפרה ולמה אמרו תקדים פ' פרה מפני שהיא טהרתן של ישראל פי' מטומאות מתים שלא ידחו לפסח ב' ע"כ. אמנם עדיין הקו' שהרי יכולים הם ג"כ ליטהר אפי' בהקדים פ' החדש שהרי ימי המלואים ז' ימים והרי יש יותר מי"ד ימים. אכן שמעתי באומרי' לי בשם מ"ו הרב הגדול שמג"א שאחר שלפעמים כי יצא ע"פ בשבת ואם יקדים פ' החי' לפרה נמצא שאין בין פ' פרה לע"פ כי אם ששה ימים ונמצא שאל שביעי שלהם בשבת ואינם יכולים ליטהר שאין הזאה דוחה שבת ונמצאו נדחים לפסח ב' לפיכך תקנו להקדים בכל השנים פ' פרה לפי החי' עכ"ל הרב. לחדייא דקאמר הרב ז"ל דבשביל שלפעמים יצא ע"פ בשבת ואז אל שביעי שלהם בשבת ואינם יכולים ליטהר שאין הזאה דוחה שבת ונדחים לפסח שני לפיכך תקנו להקדים בכל השנים פ' פרה לפי החי'. ואם תאמר שהוא לעשות תקנה רק לקרות פ' פרה קודם החי' קאמר הרב ז"ל דבשביל שלפעמים יצא ע"פ בשבת אף בזה לא יצא בהוה כי אם לבנים רחוקים תקנו להקדים פ' פרה בכל השנים ולא פלוג רבנן כ"ש בקריאת שם שה"ג דליכא ביה שום מעשה. וגם הוה ורגיל לחול ר"ח ניסן בשבת דשפיר י"ל דבשביל זה לא פלוג רבנן וקראו שה"ג בכל השנים בשי' שלפני הפסח. אלא שגם על הרב מ"ו ז"ל תמה עליו בני הגוי' הי"ו דלמה לו לדחוק ולומר דבשביל שלפעמים יצא ע"פ בשי' בזה לא יצא בהווה כי אם לבנים רחוקים כיון שאף כשחל ע"פ בע"ש שהוא יותר הווה ורגיל חל שביעי שלהם בשי' שהוא יום א' של חה"פ ואז לא הייכי לריכים לוי' בשביל שאינם יכולים ליטהר מטעם שאין הזאה דוחה שבת אלא תיפוק לי' מטעם שכבר עבר

זמן

זמן הקרבת הפסח שהיה ביום השבת א"ד נר"ו. ועוד אני תמיה עליו. דלפע"ק' בשחל ז' של טומאת מת בע"פ אף שיהיה בחול ולא בפ' אינם יכולים לשחוט עליו. ק"ש לף שטבל והזה וכתיב הרמב"ם בהי' ק"פ פ"ו וז"ל טמא מת שחל ז' שלו להיות בי"ד שוחטים שטבל והזה עליו וכו' אין שוחטין עליו וכו' שבאו וכו' ע"כ. וא"כ מאי האי דקאמר דמשו' שחל ז' שלהם בש' ואינם יכולים ליטהר שאין הזאה דוחה ש' כדאים לפסח בי' דמשמע דאם חל בחול לא היו כדאים לפסח בי' וזה אינו חה מן התימה על הרי פני האדמה ז"ל שלא הרגיש בזה על הרמב"ם ז"ל.

וחזה הגיה לה' טיך ז"ל בד' ר"ל ע"ד שהקי' על ד' הרמב"ן ז"ל אלו דמה ראיה מייתי מהתם להיכא שטבל והזה עליו דלעולם אם הזה עליו שוחטין ומה שלא אמר להם משרעים שיזו עליהם היינו משו' שהיה שבת וכמ"ש בפ' רע"ק חנא אותו היום גל עשרה עשרות ראשין למעשה בראשית וכו' דמשמע דאותו שנה היה י"ד בשבת והזאה אינה דוחה את השבת והרמב"ן ז"ל גופיה פסקו שם בה"ו, וגם הקי' כן על הרלב"ג ועכן ז"ל ע"ש ומוהרי"ט ז"ל בס' אמר ידיד די דין ע"ב הביא די הרי ז"ל הללו וכו' וז"ל ולא ידענא מאי קושיה דהא מה שהזאה אינה דוחה את השבת הוא משום שבות ומדרבנן ואינו איסור תו' ומכת טרופה היא בפ' א"ד. וכ"כ הרמב"ן ז"ל שם ה"ו וא"כ התם בפסח מדבר ודאי דהזו עליהם שאינו איסור תורה ועדיין לא גזרו חכמים שלא להזות ואפ"ה עפ"ה נדחו לפסח ב' ושפיר יליף הרי"ת משם זלקים ע"כ. והן אמת שהיכולו יפה אף כנים. וכן בקי' אכא חזיתיה להרי כמוהר"ח ז"ל בס' נשמת חיים בדרשו' דע"ז ע"ש שהי' כן וכו' על הרי ז"ל כי לא תחכמה שאל ע"ז כו' ודברי' פשוטין וברורין הן ע"ש.

אלא דמה שהי' עוד הרי' כמוהרי"ט ז"ל וכו' וז"ל. ועוד י"ל דראשון למעשה בראשית דקאי היינו דרים ניסן היה ראשון למע"ב כמ"ד בניסן נברא העו' ולא היה אותו יום א' בשבת. עכ"ל דבריו אלו אהמיר. וכעי"ר לא יכולתי להולמם ולא ידענא. מאי קאמר מאחר דבשים קאמרי להדייא וקא ילפי מהך ברייתא דאותו יום נטל עשרה עטרות דרים ירחא דניסן דהאי שחא חד בשבת ועלם קאי מר ז"ל: איך שפה יכולה לדבר ולו' דס"ל להרמב"ן ז"ל שלא היה אותו יום א' בשי' מאחר שלא עליכו שום הכא דלא ס"ל הכי וכרי' דכ"ע הכי ס"ל דאי איכא מאן דפליג עלים מא' מקשו בפי' ר"ע לרי' ורבנן אלא ודאי דהכי ס"ל לכ"ע דאותו ר"ח ניסן חל ביום א' וכמו שכן הכרים הרי טיך ז"ל שם ע"ש וכעת דבריו ליי'. ועיין להרי יפ"ח ז"ל בביר פ"ג סי' י"ב ד"ה ראשון למעשה בראשית.

והגה ע"ד הטור ז"ל הכי בסי' ח"ל בטעם דשבת שלפני הפסח קורין אותו שה"ג לפי שנעשה בו נס גדול וכו' כנז"ל כי מכן ז"ל ביתה יוסף וז"ל וכתבו התוס' וכמ"ש בשבת שעברה לקחו פסחי' וע"כ קורין אותו שה"ג לפי שנעשה בם כדאיתא במדרש כשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו בכורות אומות העו' אצל ישראל שואלים למה היו עושים כך אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהם הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם עכ"ל ורב' כי הנס בעכין אחר וכ"כ בכלבו סי' מ"ז וכ"כ השבלי הלקט עכ"ל. וראיתי להרי הגדול כמוהרא"י זאבי ז"ל בלמוד כ"ד דין ע"ד שאמר שהבי"א ד' התוס' הכני כי וז"ל והטור כי זה שם הי' בדרך אחר יפוי"ם עכ"ל. ואפש"ר יש לשמוח עליו איך כי דהטעם דכי הטור ז"ל הוא משם קי"ע דהוראה יראה דאינם אלא דברי עצמו ותיים משם קי"ע אינו אלא דוקא עמ"ש ושבת בילאו ישרי' ממצרים היה ביום ה' ע"ז הוא הכי כדאיתא בקי"ע וכך הם דברי הכלבו ג"כ הי"ל. והטעם לפי שבניסן שנו ילאו ישרי' ממצריי חל ביום ה' בפי' כמו שמלינו בקי"ע. ומקחו ש"מ מלרים שהיה בעשור לח' בפי' שלפני הפסח היה וכו' ע"כ.

ואת זה ראיתי להרי א"ת ועט"ר ז"ל בפי' שנות. ימין חיה דף קי"ו שהביא לשו' הטור ז"ל הנז' והקשה עליו דמה לו להביא עלות מרחוק מדאיתא בקי"ע מאחר שכבר בא הדבר מפו' בש"ס דילן בפי' רע"ק ולמה לא כי כדאי' בגמ' ושכבר היפש ולא מלא מי שהתעורר בזה עוד הלי"ע על הטו' ז"ל דאעיקי' בש"ע לא אמרו כן. והביא לשו' הקי"ע בפי' ה' שמתבאר משם דפסח היה ביום הששי ופליג עם תנא דברייתא המובא בש"ס דס"ל שהיה ביום ה'. וא"כ איך כי הטו' בשם ס"ע כי ביום ה' יצאו. ושו"ר שם בגמ' שהביא הברייתא דקי"ע כי יום הששי יצאו ישראל ממצרים ויגדל התימה על הטור אם לא שנאמר דאזה טעות נפל בדי' הטו' ז"ל. וגם תמה על הרי אורחות חיים והרי פרי"ח ז"ל שנקטו בלשונם כתים הטו' ז"ל ולא הרגישו כלום והוא שלאי אח"ד ז"ל ובהשמטו' הכדפסות בפי' יד ימין דקע"ה ע"ד כי וז"ל. שוב אח"ז כדפם ס' יד שלמה ושם ראיתי בדרוש לש' כלה וגם שהאריך בזה ויי"ל הרבה בדבריו והמעיין יראה כי עת לקצר עכ"ל. ואהמ"כ מגדולים לדיק ם זלהיה כעלם מעיניהם שכבר קדמום שנים וככבדים וכמ"ש מוהרי"ט א"וחם ז"ל בס' ברכות מים דח"ל ע"א וז"ל ורבים תמיהים ע"ד הטו' והתוס' דפסקו דלא כרבנן ועל הטו' ז"ל מקשים שכי משם הס"ע דביום ה' יצאו ממצרים ואילו בש"ם שם דפ"ח הביאו ברייתא דס"ע דביום ו' יצאו דתיכה פריך לר"י ומשני דאתיא כרבנן. וראיתי להרי הגדול מוהרא"כ בדרשו' בפי' אמר שכרנם מקו' הראשונה וכי' לארץ ח"ל וכו' ושתא י"ל בדוחק דהתוס' והטו' בקשו לתת מעט קט טעם למה שהורגל בפה הכל לקרות לש' שלפני הפסח שה"ג ואמרו שסמכו על האומרי' שביום ה' יצאו ממצריי והיה הנס בשבת ומה שהביא הטו' משם הס"ע כן הוא בס"ע שלפנינו והכי הטא"ק בפי' יוחסין (ד"ו ע"א) שכי' היה ביום ה' משם ס"ע ושמא אותה ברייתא דס"ע דאיתא בש"ס היא קדר אחר שהיה בימיהם עכ"ל.

עוד אני תמיה על הרי א"ת ועט"ר במ"ש בתו"ד ח"ל. ושוב בספר' מלאכי בפי' הדורות דע"ז ע"ב שהביא מאי דאיתא בס"ע כי ביום ה' שחטו פסחיהן ויום הששי יצאו ממצריי ובפי' רע"ק אמרי' כי ביום ה' יצאו וכו' ע"ש ע"ב עכ"ל. ואחרי כעי"ר אין הדבר כן דמ"ש בפי' הדורות ובס"ף השנה שהיא יום ה' י"ד ניסן (ב"א תמ"ח) שחטו ישראל הפסח דברים אלו אינם מהס"ע ומה שהמחי' להביא מהס"ע הוא מתים בתי' שמות סו' סי' קע"ב יום ד' י"ד ניסן שחטו פסחי' וקי"ל ובלילה הבאה היה מכת בכורו' כו' ס"ע ע"כ וכמו שילאה הרואה שם בילקוט אחר זמן בא לידי ס' מגי"ד דבריו לרבין הסידא כמוהרי' שינורא ז"ל וראיתי לו שם בד"ד ע"א שתמה עליו כמ"ש ע"ש.

וראיתי להרי הידי"א ז"ל בס' אהבת דוד ד"ו ע"ד נתן טעם לשבת לשים שניו שה"ג וז"ל כי הכה אמרו רז"ל דמרע"ה אמר לפרעה שהיה לריך לתת להם מנוחה יום א' בשבוע כדי שינוח יום א' וכו' ובחר להם יום שבת וכורת מרע"ה שיתחילו לשמור שבת דיתכפר להם חטא מכירת יוסף דשבת לריך בשביעתא א"ד ויסי' היום דנלטוו ליקח הפסח בעשור שהיה שבת ולקושרו בכרעי המטה והמלריים שואלים שלכו בו והם משיבים לשחטו הם מוסרים עלמם על ק"ה וזה מתקדם כל גופם כמ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל כו'. ומשו"ה הולרכו ישראל בש' שלפני הפסח למסור עלמם על ק"ה כי היכי דתיסור לשו' כפרה גמורה ע"ח מכי' יוסף ויתקדשו כל גופם וזה דקדוק הלשון ש' שלפני הפסח קוי' אותו שה"ג וסי"לל לשו' יותר ברור ש' קודם הפסח. אמנם רמז מסירת נפשם וז"ש ש' שלפני הפסח כלו' ש' שעשו והיה הפסח הוא השה שנים בשנים קשור בגלי ערישתם ומקרו עלמם על ק"ה בשיותם רואים במילה קוי' אותו שה"ג מכלל דאיכא קטן והוא יום שבת שנחים בו מעבודתם בדבר מרע"ה. הנכו גדול שבש' זו מסרו עלמם על ק"ה כו' ע"כ. ולי הסדיוט כ"ל נראה שתיבת שלפני עולה כמספר נפשם להורות שמסרו נפשם וכנ"ל. ולמה שמקשי' כמה ז"ל שהיה ראוי להקרא בכל יום העשור שבכל שנה יום הגדול אף שאינו שבת אמר אני בני כאיכן באי"י הי"ו חי' לזה דכיון

דאותו פסח לבד שבו יצאו ישראל ממצרים הוא דלקחו הקי"ש בעשור והיה בשבת משא"כ בפסח דורות שאין מקחו מבעשור ולכן להראות מעלת אותו שבת דהוא לבדו הוא דזכה להעשות בו מצוה זאת דלקיחה מבעשור הוא ולא אחר כהנו לקרות לשוי לפי שלפני הפסח שה"ג אף שאינו יום העשור וטעם לקריאת שם גדול בעבור זה ולא שבת אחר עיין דוגמא לזה בש"ר פט"ו וז"ל כשיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה אין לכם חדש אחר גדול מזה וכו'. ועיין לספרי אשל יעקב בעה"ת ז"ל מה שפי' ודוק. עוד נתן טעם בני שמי שיו לקריאת שה"ג דכך רמז דבשם זה רמוז עיקר הנס דתיבות שבת הגדול הוא ר"ת שיש. וגם הוא ר"ת שיניהם הקהו דזהו עיקר הנס דראו המצרים השה קשור בכרעי המטה וישראל הקהו שיניהם של מצריים בזה ולא עשו דבר וזה רמוז גם בד' הטור ז"ל שאמר ש' שלפני הפסח ר"ת ש"ה קורין אותו שבת הגדול ר"ת ש"ה. והטעם מפני הנס שנעשה בו ר"ת שיקהה שינים ל"ד כו'.

והנה הב"ח ז"ל כ' ע"ד הטור ז"ל. ומ"ש שהיו שיניהם קהות על ששחטו את אלהיהן קשה דלמה יהיו שיניהם קהות עכשיו ביותר וכי לא היו מצריים יודעים שישראל שוחטין ואוכלים אלים וכבשים בכל יום ויום. וכי שישראל הודיעו למצריים שאלוה הי' עליכו לשחטו למטה כי בזה יושחט גם למעלה וזהו על ששחטו את אלהיהן דאת מרבה גם אלהיהן למעלה וכו' ועל כן היו שיניהם קהות ע"כ וביאור דבריו ז"ל דכדי ליישב הדקדוק בד' הטור' דלמה יהיו שיניהם קהות עכשיו יותר מעד עכשיו נראה בעיניו לפי ד' הטור' שכוונתו לו' לפי שישראל הודיעו למצריים שאלוה שי עליכו לשחטו למטה כי בזה יושחט גם למעלה ע"כ הוא שהיו שיניהם קהות ודקדק כן מלשונו שכ' את אלהיהן דתיבת את באה לרבות גם אלהיהן למעלה והוצרכתי לבאר דבריו ז"ל הפשוטי' לפי שראיתי בס' הכ"ת לור יעקב למהר"י יעבץ ז"ל דאין ע"א שכ' ע"ד הב"ח ז"ל וז"ל דרמי ומקשה להטור' ז"ל דכי וכו' והק' עליו דלמה היו שיניהם קהות עכשיו ביותר וכו' ומכח זה דחה ד' הטור' ז"ל וכו' וכי שישראל הודיעו למצריים וכו' עכ"ל ועמו הס"כ לא דק ואיך עלה על לבו לו' דהב"ח דחה ד' הטור' מאחר דלדרכו הוא ז"ל בא לפי ד' הטור' ודייק בלישניה דאת אלהיהן בא לרבות גם אלהיהן למעלה.

ובעיקר קושיתו ע"ד הב"ח ז"ל שדבריו הם הפך המדרש' פ' בא פ' ט"ז ע"ש משכו וקחו לכם לאן שאמרו וכן במצרים היו משועבדים ישראל שמונים שנה וכו' ומבשל ואוכל וישראל רואין ולא טועמין שנא' בשבתנו על סיר הבשר וכו' דמד' המדרש הללו משמע שלא היו אוכלים ישראל בשר כלל וזהו שכ' הטור' והיו שיניהם קהות וכדברי המדרש והלי"ע לדידי לקיים דאף דמד' המדרש הזה משמע שלא היה התלונות אלא על הלחם לבדו וכמ"ש הרי יפ"ת ז"ל ונראה על הבשר מש' דאף במצריים לא היו אוכלי' בשר קא חזינן בערכין דט"ו ע"ב והביאו הילקוט פ' בשלח סי' רכ"ב שאמרו תניא אמ"ר יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה וכו' שנים בשליו. בשליו ראשון בשבתנו על סיר הבשר. בשליו שני והאספסוף אשר בקרבו. הרי דמשמע ליה לש"ס הפך המדרש שהתלונות היתה על בשר ולחם וכן פירש"י ז"ל בחומ' ושי"כו מדכתי' בשבתנו על סיר הבשר שרוצים לו' דבמצריי היו אוכלים בשר ולחם לשבע. גם במכילתא עיש זה אמרו והביאו הילקוט שם סי' רכ"ז ר"א המודעי אומ' עבדים היו ישראל למלכים במצריי יצאו לשוק נוטלין פת בשר ודגים וכל דבר ואין כל בריה מוחה בידם יוצאין לשדה נוטלין ענבי' ותאני' ורמוני' ואין בריה מוחה בידם ע"כ. וא"כ מה לו כי ילעק על הב"ח ז"ל אחר שדבריו הם כהש"ס והמכילתא. ועמ"ש במדר' הנז' דבמצרים היו משועבדים ישראל פ' שנה כי הרי מת"כ ז"ל דצ"ל שמונה ושמנים שנה והם היו שנות של קושי השעבוד משנולדה מרים. אמנם הרי יפ"ת ז"ל כ' וז"ל שאעפ"י שהיו במצריים רד"ו שנה עיקר השעבוד לא היה אלא משנולדה מרים ומרים גדולה ממשה פ"ו שנה ומשה בן פ' שנה בעמדו לפני פרעה נמצא השעבוד פ' שנה אבל לא ידעתי מה צורך להזכיר זה כאן עכ"ל והנה מ"ש דמרים גדולה ממשה פ"ו שנה מופלגת דטעות נפל בדבריו וצ"ל גדולה ממשה חמש שנים וכמ"ש בב"ר פ"א וז"ל מי היו התולדות יוכבד ומרים ולא היו למרים אלא ה' שנים שאהרן גדול ממשה ג' שנים ע"כ וע"ש מ"ש המת"כ ז"ל. אבל מ"ש כמלא השעבוד פ' שנה לא זכיתי להבינו דכיון דעיקר השעבוד היה משנולדה מרים צ"ל בהכרח דהשעבוד היה פ"ו שנה וכמ"ש המת"כ ז"ל.

ואת זה המסכי על הרי המפרש אחרון חנ"ם ז"ל בס' זכירה לחיים שכ' וז"ל פ' שנה חרב מ"כ הנ"ה וכבר בא חכם הרי יפ"ת וקיים הנוסחא עכ"ל. ואנכי לא ידעתי מה הבין בדברי הרי יפ"ת ז"ל. גם מה שסיים הרי יפ"ת ז"ל אבל לא ידעתי מה צורך להזכיר זה כאן אחרי שמחייב לדידי לכיכם רבה שבא המדרש להודיענו שדוקא פ"ו שנה שאחרוני' שהיו בקושי השעבוד ומתוך כך לא היה לאל ידם לשבע לאכול בשר הוא שקהו שיניהם מראות ברע שהמצריים אוכלים בפניהם והמה רואין ולא טועמים משא"כ קודם לכן שהיו אוכלים בשר לשבע. גם מה שהלי"ע הרי יפ"ת ז"ל בס' שמות עמ"ש ולא היו למרים אלא ה' שנים דפשי' שאין מרים גדולה מאהרן אלא שתי שנים ולא יותר יש לתמוה עליו שהרי לפי המשנין הדבר מוכרח להיות כן וכמו שכן הוכיח בפירוש המת"כ ז"ל שם וכמו שיראה הרואה.

ראיתי להרב ש"מ ועפ"כ זל"ק"ל בס' שנות ימין ס"א בדקיו דחקר דמפ' הדין יש לתמוה דאין הקב"ה חייב לגאול אותנו מגלות הזה דתנן הכינן בפ' השולח המוכר את עצמו ואת בניו לנכרים אין פודין אותו וכו' ואמרי' בגמ' אמ"ר אסי והוא שמכר ושנה ושילש. כמלא דהמוכר עצמו לגויים עד ב' פעמים מצוה איכא לפדותו. אבל בפעם ג' אין פודין אותו ומה"נ בישראל שנמכרו לגויים בעבור עונם פעם וב' וג' דהכא גלות מצרים הן היתה בשביל עונם כמ"ש בש"ר פ"א דהיה מרע"ה מהרהר בלבו ואומר מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות כיון ששמע דבריהם של דתן ואבירם אמר לפ"כ יש ביניהם לכך אמר אכן נודע הדבר בזה ידעתי באיזה דבר משתעבדים וכן גלות בבל אף היתה בשביל עונם כמ"ש רז"ל שהיו עובדים ע"ז ג"ע וש"ד ועכ"ז גאלם הוא ית' שמו כיון שהיתה הראשונה ושניה. וקי"ל בדין דבפעם א' וב' פודין אותו אך בגלות הזה שהוא גלות ג'. דגם זה היה בשביל עונם כמ"ש רז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שנאת חנם ושוי אמרו על שביזו בה ת"ח אין הקב"ה חייב לגאול אותנו דקי"ל בדין דבפעם ג' אין פודין אותו והיכן לזה ג' טעמים ואחד מהם הוא כדי שלא יאמרו הגויים מבלתי יכולת ה' וכו'. ואנכי עבדו כצע"ד עוד טעם בר נותן טעם שידוע שכל מדותיו של הקב"ה מדה כ"מ וא"כ כל מה שאנחנו סובלים בגלותינו זה מהאומות שהשקינו מי רוש בשמדות וגזרות צריך שהקב"ה ישלם להם כפעלם וכרוע מעלליהם ויגאל אותנו מידם ואנחנו נשלוט בהם ונשלם להם כחמסם ואם לא יעשה כן הקב"ה אלא יפרע מהם כרצונו מבלי שיגאלנו מידם יאמרו עליו שאינו משלם מכ"מ ח"ו. ועפי"ז נ"ל לפ' כוונת בתהלים אחת דבר אלהים וכו' הכונה אחת דבר אלהים לגאלנו מגלות האחרון הזה כמ"ש בנצבים ושב ה' אלהיך את שבותך וכו'. וא"ת שתים זו שמעתי דבב' פעמים איכא חיוב לפדות ואל הג' לא בא ויתי' כמש"כ תי' א' כי עז לאלהים שלא יאמרו מבלתי יכולת ושני ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ולכן צריך לגאול אותנו.

חזרתי ואמרתי שלילה עד הבקר ואם המזנה חוקר בו שם רמז על גאולתנו ועל פדות נפשנו. ונקדים דבר הידוע דלילה כינוי להגלות ובקר כינוי לגאולה. גם ידוע מאמרם ז"ל דכלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשוב' ותיבת עד רמז לתשו' כדכתי' ושבת עד ה"א עיין מ"ש הרי לחמי תודה ז"ל שהגאולה אחרונה תהיה בזכות אברהם והכי איתא בזוהר ש' כי תצא אבל בפורקנא בתרייתא וברחמים

גדולים

גדולים אקנלך מקטרא דאברהם עוי' איתא בזוהר פ' ויחי בקר זה אברהם דכתי' וישכם אברהם בבקר ומעתה זהו שרמז הלילה דהיינו הגלות השל שזה תלוי קילו בעד דהיינו חשו' ובבקר דהיינו בזכות אברהם דבזכות שהיה אלה נגאל גאולת עולם ויבנה ביהמ"ק ושם המזבח תוקד בו כנ"ל .

דרוש ב' לשבת הגדול

דרוש שדרשתי אנכי היר"א המגיה בקק"ג יב"ץ בש' הגדול ש' התרכ"א .

עלינו לשבח לאדון הכל על הנסים והנפלאות שעשה עמנו בימי אבותינו ממ"מ והוציאנו מעבדות לחרות מיד פרעה הרשע כי לא יטוש ה' את עמו . פעמים רבות בקשו שונאינו להשמיד שמנו מן הארץ . אלשיכו מרחם ספר שלהם וקלקל מחשבותם . ואף שבכל דור ודור תוקפים אויבנו להשמדם ומתנכלים אותנו בתחבולות חדשות לא שערום אבותם הכל שבל ואין גם מועיל כמאמרם ז"ל בויק"ר סוף פכ"ז וז"ל אמ"ל אוי להם לרשעים שהם מתעסקין בעצות על ישראל וכל א' וא' אומר עצתי יפה מעצתך עשו אמר שוטה היה קין וכו' אני איני עושה כן אלא וכו' . פרעה אמר שוטה היה עשו כו' אני איני עושה כן אלא כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו המן אמר שוטה היה פרעה וכו' אלא להשמיד להרוג ולאבד וכו' אף גוג ומגוג לעת"ל עתיד לומר כן שוטים היו הראשונים וכו' אני איני עושה כן אלא בתחי' מזדווג לפטרון שלהם וכו' ע"כ אשר בזה נ"ל אני לפרש מאמר המגיד ברוך שומר הבטחתו וכו' וש"א שעמדה לאבותינו ולנו וכו' והוא דאמרנו רואים בפעולות והמצאות חדשות שיוצאות בעולם שמעשה ע"י חכמי לב ומוסיפי מחשבות כי הממציא הראשון איננו יכול להוציא אל הפועל ההמצאה שהיא בשלמות עד כי בא רעהו וחקרו בדור שאחריו ומשלים החסרון הסוף ובעבור עוד זמן מה יבא אחר וימלא בו עוד חסרון אחר המורגש לפי העת והזמן ובחכמתו יתקן גם את החסרון הסוף וכן עד"ז שדרך דור אחר דור עד כי תשלם ההמצאה והיא בתכלית השלמות ולהפך מזה אנו רואים בהמצאות שרוצים אוסיפו להמציא כדי להשמיד גם את עם ישראל הכללי כי גם הראשונים גם האחרונים שנו ברואה ולא השיגו את מטרתם כתים במאמר הנ"ל ואדרבא נענשו מאת ה' ונהפך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם . וכן יהיה עד דור אחרון כמו שהבטיח הקב"ה לאברהם אותנו ואחרי כן יצאו ברכ"ג ודור רביעי ישובו הנה ודרשו רז"ל גם על הגאולה העתידה .

ומעתה . זה יהיה כונת המגיד ברוך שומר הבטחתו וכו' דקי' הי"ל ברוך מקיים . וכן בת"ש היפך את הקץ מקשים חמשי' דמשו הכונה . אולם עפי"ז יבא על נכון והכונה שהקב"ה שמר הבטחתו שהבטיח לאברהם אע"ה וגם את בניו אשר יעידא גם לדור אחרון יען שהקב"ה חישב את הקץ שהוא הדור אחרון שאז אשר יעלה ביד הדור ההוא לשלים ההמצאה לאבד את ישראל ולבא עד תכליתם ולכן שמר אותה להיות עמנו לעולם ולא יעזבנו ואל יטשנו לעולם . ותכי' והדר תפרש והיא שעמדה לאבותינו ותעמוד גם לנו יען שלא אחד בלבד עו"ע לכלותנו אלא שבכל דור ודור עו"ע לכלותנו והיה מהראוי שהאחרונים יוכלו להשלים חסרון הקדמונים ויבאו עד תכלית ההמצאה להכחידנו מן גוי' ח"ו ועכ"ז הקב"ה מצילנו מידם . שוב אחר ימים ראיתי שקדמני בזה הר"ב חות דוד ז"ל במזמור קי"ז וסוי"ם שכיונתי לדעת עליון אף שהניח לי מקום להתגדר בו קצת שכל הולך אל מקום אחד .

והנה . ידוע הוא מאמרם ז"ל בברכות ע"פ דבר נא באזני העם ח"ל אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה אמר הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כ"כ וכ"ז כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכ"ג לא קיים בהם ע"כ והדקדוקים ידועים . וראיתי להרי' אמת ליעקב בעה"מ ז"ל בפי' להגדה שפי' אותו עפ"י משל ע"ש וכו' וז"ל שהמשל שהקב"ה הבטיח לאאע"ה כי גר יהיה זרעך וכו' ואח"כ יצאו ברכ"ג . והנה ידענו כי ביזת מצרים לא היתה נחשבת כנגד ביזת הים כמאמר שדרי' כו' וא"כ עבור קיום ההבטחה לא היה מצטרך אל העם לשאל שלל ביזת מצרים כי יקחו את שללם על הים כמה . אבל מדאגה שלא יאמר אותו צדיק לע"ע בראות כי יצאו ממצרים ריקם ועבדום וכו' קיים ואח"כ יצאו ברכ"ג לא קיים בהם ע"כ היה מהצורך לצוות דבר נא וכו' וישאלו וכו' כדי שלא יאמר אותו צדיק רואה על ההבטחה טרם ראותו קיומה עכ"ל ואף שאין משיבין על הדרש אחרי שמחייב הדבר קשה שכיון דסוף יקיים הבטחתו יתי' בביזת הים את כל המרדה הזאת לעשות בקשות כאלו כדי שלא יאמר אותו צדיק . הלא בעוד ימים מועטים יראה אאע"ה ביזת הים ואז יאמר אותו צדיק שקיים הבטחתו ואולי כונת הרב ז"ל כי כה אמר ה' ואח"כ יצאו בעת היציאה דוקא וכמלא שלא קיים דבורו .

ואולם . לענ"ד נראה לפרשו לפי דרכנו בשים לב למה שדקדק עוי' אמ"ז הרב ז"ל שם דנלא בהם שעמ"ים שאין צלא לורך ועי"ש מה שתירץ לזה ואלע"ג יובן במה שידוע שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה ובמדרש אמרו שהמצריים היו נכנסים לבתי ישראל ואוכלים ולוקחים את שהיו רוצים כאדם העושה בשלו והישראל רואה ושותק ושיניו קהות ואולי שכדי לשלם להם כמדתם עשה ה' ככה לצוות להם שישאלו מהם כ"כ וכ"ז שמלות ובצאתם ממצרים ראו המצריים בעיניהם כליהם ותכשיטיהם בידי ישראל מוליכים אותם עמהם וקהו שיניהם ולא יכלו לענות אותם כי נשאלו מאתם ובביזת הים לבד לא היה הדבר מכ"מ שיותם המצריים מתים על שפת הים ולא ראו בעיניהם ולא קהו שיניהם . ומעתה זה יהיה כונת המאמר שאלו ממצריים וכו' כדי שלא יאמר אותו' כו' דכל לגבי דידי הכי יוצא ידי שונאי בביזת הים וכמ"ש הרי ז"ל . אך עכ"ז שאלו וכו' כדי שלא יאמר אותו צדיק שלא שלמתי להם כפעלם מכ"מ . וכה יאמר ועבדום וענו אותם קיים בהם כ"ל עמהם היינו עם ישראל שלפני ישראל היו עושים כל מעשיהם והם רואים ושותקים אך ואח"כ יצאו ברכ"ג לא קיים בהם היינו לפני המצריים אלא אחר שמתו ואינו מכ"מ וזה יהיה כונתו יתי' באמור לו נמשל לך אמור להם לישראל בבקשה מכם כאדם שעושה דברים ע"י תינוק שהוא מלמד אותו לדבר ואומר לו כה תאמר לו וכה תדבר . וזה כמו שכתוב לגבי פרעה וסי"ל לך ובקש מאת שישאלו אלא רצה לרמוז לו שעיקר הבקשה היא כדי לעשות מכ"מ ולכן אמר לו בזה הלשון שתיבת מכים הוא נוט' מידה כנגד מידה . אלא דעדיין צריך לדעת ענין הבקשות האלו מה טיבם דלגבי הקב"ה שמושל בכל ודבורו היא גופא גזירה לא יתכן ענין בקשה כי מי ישיב גזרותו כמ"ש והגוזר אומר ויקם לך ובפרט דבר כזה שהוא לטובת ישראל שיצאו ברכ"ג לא היה מן הצורך לבקש מאתם עי"ז . אך גם לזה אשכחנא פיתרי לענ"ד בהקדים מה שראיתי להרב כתב סופר ז"ל בפ' בשלח דק"ד ע"ב שהביא קו' האבי"ע ז"ל על מ"ש תרע"ם התיצבו וראו את ישועת ה' וכו' דהלא היו ישראל עם גדול ורב והיו יכולים לעמוד על נפשם וללחום עמהם ולהכניע אויביהם ותי' הוא ז"ל וז"ל והכ"ל הכא לוה ה' לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו פי' כש"י שגם שעינו אותך והשליכו זכורך ליאור מ"מ היה לך אכסניא בשעת הדחק ומזה למדו חז"ל בש"ס ברכו' בכבוד אכסניא וגם קמכו עי"ז בש"ס סנהדרי' ס"ד אינשי בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא ואומר כי לא רצה משה וגם האומה בעצמה לעמוד נגד מצרים לסרנם לפי חרב יען היה להם אכסניא בשעת הדחק . ולא רצו להיות כפויי טובה והיו נסוגים אחור מלעשות עמהם רעה וכו' עכ"ל . הרי מצינו שישראל נזהרו בזה שלא להיות כפוי טובה עם המצריים אף שעשו עמהם רעה . וכן זה הדבר להי' המשלם לאיש כמעשהו . וא"כ היה שוטה הקב"ה שמשבה זו לא יאבו ישראל לעשות זר מעשיהם לשאול מהם כלים ובגדים .

ונגדים ולהוליכם עמהם. וגם משה לא יתגלה בזה לכן הוליך לדבר אליהם בבקשות כיון שהיום ילקו בטענתם. אך הטעם לריכה לכך כדי שלא יאמר אותו צדיק וכו'.

עוד נלע"ד לפרש באופן אחר גם קיום המאמר אמרו לו שלולי שנלא בעלמנו משל לאדם וכו'. במה שראיתי להגאון מלבי"ם ז"ל בספ' ארץ חמדה בפי' הפ' דפ"ז ע"א שפי' מאמר המגיד הא לחמא עניא וכו' וז"ל. הן כאשר נחור ההבדל בין גלות מצרים ובין גלות האחרון נראה שההבדל רב מאד במצרים שם עבדו אותנו בפרך בחומר ובלבנים. אבל בגלות הזה ואף כי בדור האחרון רבו גם רבו המדינות אשר נתנו לבני ישראל משפט אזרחי הארץ רמה קרנם בעושר וכבוד ואין חסר להם בין זמן הגלות לזמן הגאולה רק לקיים המצות התלויות בארץ ובהמיק ומדוע עשה ה' ככה בדור האחרון הזה. הנה הראיתי משל ע"ז למלך שהיה לו בן יחיד וסר מן הדרך אשר הורהו אביו ללכת אחרי שרירות לבו ויגל אותו אביו למדינה רחוקה וימכרהו שם בין הכושים לעבוד בפרך. ויהי בעת צר כי אלצוהו שוביו בכל עבודה בשדה החל לכתוב אגרת תחנונים אל אביו ויחל פניו כי ירחמהו להשיבו על כנו כי אז ייטיב מעשיו ולא ישוב עוד לכסלה ויכמרו רחמי אביו עליו ויפדהו מבית עבדים וישיבהו אל ביתו וירבו הימים בעת טוב לו שכח את כל הרעה אשר עברה עליו בעונותיו וירע דרכו כמקדם וימכרהו אביו לעבד פעם שנית ובעת צר לו התחיל לכתוב אגרת התחנונים ולבקש מאת אביו שנית כי ישוב ירחמהו יכבוש עונותיו כי אז לא ישכח עוד לעוי ולא יוסיף שוב לכסלה. ויאמר אביו בלבו הנה עתה יבקש ויחנן יען אללוהו יסוריו ומכאוביו אבל עת ייטב לו יוסיף לשוב לדרכו הרעה שנית. ע"כ התחכם אביו ויפדהו מיד שוביו בסתר וישלח אליו עושר גדול בהסתר עד כי לא ידע כי מיד אביו הגיעהו העושר הזה ועזבו שם במדינה ההיא להיות שם בעושר ובשלום. עד כי היה טוב לו שם יותר מאשר היה לו בבית אביו. עם מה שלא היה תוחת בידו לעשות כל אשר חפץ ובזה בחן לבנו אם גם עתה ירבה תחנוניו ויבקש כי ישיבהו אביו אל ביתו. אז ידע כי היטיב מעלליו וכי נכסוף נכסף אל בית אביו לא מעוני ומחוסר כל רק מתשוקתו אל הטוב והמועיל ומשנאתו את החטאת ופריקת עול המוסר והדת. ואם עתה ישכח בית אביו אז יעזבהו שם לכלה. אבל הבן הזה כאשר היטיב דרכו באמת לא נחה דעתו בכל הטוב אשר היה לו במדינה זו. ועתה כה יתפרש הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. אבל עתה הודות לה' שאנו בעושר כל דכפין וכו'. ועכ"ז אנו מתפללים השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל. שנוכל לקיים מצות התלויות בארץ. השתא עבדי ואין אנו יכולים לקיים כל המצות. אבל לשנה הבאה בני חורין ויהיה סיפוק בידינו לקיים כל המצות עכ"ל ודפח"ח.

ובכן נבא למאמרנו ונקדים תחילה מאמר הקב"ה לאאע"ה ידוע תדע וכו' ועבדום וענו אותם ת' שנה וכו' ואח"כ יצאו ברכ"ג דקי' מה זו הבטחה שאח"כ יצאו ברכ"ג ומה לו לאבינו אברהם אם יצאו ברכ"ג אם לאו כי היתי' לו שיגאלו מעבודתם ומארץ נכריה ודי והותר וכמו שכן אמרו בניו במצרים למשה הלואי שנצא בעצמנו כי די להם בשמחה גדולה כזו. אך עפ"י דברי הגאון ז"ל נכון כי הקב"ה בגלותו להראות לאברהם גודל חיבתו ואהבתו עם בניו הבטיחהו שאף אם יתן להם שפע לגאולתם ממצרים עושר וכבוד וחירות ויש לחוש שאז לא יתפללו אל ה' שיוליכם משם. שעכ"ז הוא יוליכם משם מכל מקום. וז"ש לו ואח"כ יצאו מ"מ אף שיהיו ברכ"ג. לכן בבא זמן גאולתם אמ"ל הקב"ה למשה לך ואמור להם לישראל וכו' שאני מוציא ממצרים כ"כ וכו' ועי"ז יהיו שמחים וטובי לב ועי"כ אקיים מה שהבטחתיו לאותו צדיק כי גם שלא יתפללו מתוך טובתם אגאלם והוא כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו מ"מ אף בהיותם ברכ"ג לא קיים בהם ותכף הלך משה לישראל ובקש מהם ע"ז בשם ה' והם השיבוהו הלואי שנצא בעצמינו משל לאדם וכו' רצונם לומר כי אף אם יהיו בתינו מלאים ברכת ה' בעושר וכבוד וחירות אין רצוננו כי אם גאולת בעצמינו שתפדה נפשנו ועצמנו מטומאת מצרים ישפיק לקבל תורת ה' ואלהותו ית' ולא נדום ולא נחשה מלהתפלל ע"ז אף ברבות הטובה עמנו.

עוד באופ"א עם מא' דהא לחמא בדרך לך לך ע"פ וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי וז"ל. פי"ל גם מא' וגם אלא גם שיא מצרים. וגם לרבות ארבע מלכיות אשר יעבודו דן אנכי ע"כ א"כ. או' הקב"ה כשאמרתי לאברהם ואח"כ יצאו ברכ"ג לא היתה כונתי על גאולת מצרים כ"א על הגאולה האחרונה. ולכן אמרתי לו ואחרי כן כמ"ד אחרי מופלג. אך כדי שלא יאמר אותו צדיק כמ"ד אחרי סמוך צריך שיצאו בכלי כסף וכו'. ובעבור שאומרו משה להם כדי שלא יאמר אותו צדיק יבינו וידעו ישראל שגאולת מצרים יש אחריה גלות ויש לחוש שעי"ז יצטערו ולא ירצו לצאת ממצרים כ"כ וכ"ז כיון דסו"ס ילכו עוד הפעם גלות. לכן הוצרך לו' למשה שיהיה הענין בבקשה ותחנונים. וגם למשה עצמו הוצרך לו' לו בבקשה מתוך שחשש שמא לא ירצה לבשר את ישראל בשבתי שיהיו עוד בגלות. שו"ר לה"ר' אהל יעקב בעה"מ ז"ל שפירשו באופ"א קרוב לזה.

והנה ראיתי לה"ר' עוללות הגליר ז"ל בדע"ו ע"ב שכ' וז"ל יש לחקור במצות הפסח אשר צוה ה' אותנו לחוג את חג המצות שצריך להוציא ממין חרוסת ושכל הוא כדי שיהיה לזכרון בין עינינו ביצי' יצ"מ ומה נפקותא יוצא לנו מזה עתה. והנראה כי זכרון הנסים האלה הם לתועלת גדול לאומה הישראלית בכלל. הן כשעומדים ברום המעלות והן להפך כשעומדים בשפלות הגלות כשעומדים בגדולה שלא ירום לבבם לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ולא ה' פעל כל זאת לכך תזכור שעבד היית במצרים ומשם הוציאך ה' מבית עבדים בחוזק יד בנסים גדולות ונוראות אשר עשה ה' לעינינו ואלו לא הוציא הקב"ה הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו. וכן בהיפך כשאנחנו בשפלות הגלות שלא נתייאש לבנו מלבקש רחמים על הגאולה והתשובה לאמר חלילה אבדה תקותינו מאחר שנתן ה' אותנו ואיך אפשר בדרך הטבע להחזיר סוסנו לקדמותנו. לכך עשה לנו זכרון הנסים האלה כדי שנזכור כי כבר היינו בשפלות יותר גדול עובדים בחומר ובלבנים ואפ"ה היינו לראש פנה וכימי צאתנו מא"מ כך יראנו נפלאות ג"כ. וה"ה זכר עשה לנפלאותיו שבימים הקדמונים וקשה למה עשה ה' את כל אלה ואומר חנון ורחום ה'. ר"ל לידע ולהודיע שהקב"ה הוא בעל שתי מדות האלה חנון ורחום כשעומד ברום המעלות תדע שהקב"ה חנן אותך את כל זאת ולא כחך ועוצם ידך עשה את כל אלה ובהפך כשאנחנו בשפלות שלא נתייאש מן הגאולה רק תדע שהקב"ה הוא רחום כמו בימים הקדמונים שמע את קולנו וישלח מלאך להוציאנו כן ירחם עלינו כאשר נצעק בכל לבבנו ומפרש הפסוק טרף נתן ליראיו ר"ל כשאנחנו נתונים לטרף בין העכו"ם בשביל זה לא נתייאש חיו רק הקב"ה יזכור לעולם בריתו. אף שזכות אבות תמה ברית אבות לא תמה. ועוד יזכור את בריתו אי"ו וישים עלינו לטוב כל הימים ובהפך כשאנחנו ברום המעלות צוה הקב"ה לעשות זכרון כדי שלא נאמר כחנו ועצמנו גרמה זאת. לכך כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם כ"ג י ר"ל בכח מעשיו ולא בכחנו כי"א ה' יית נתן לנו נחלת גויים אד"ז ז"ל.

ועפי"ד ז"ל נלע"ד לו' שלכך הזהירנו התנא רבן גמליאל שכל מי שלא אמר ג"ד אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור. ובהקדים עוי' חי' אחר שהי' הראשונים לתקי' הר' עוללות הגליר הנ"ל שגאולת ישראל ממצרים הבדילנו ה' מן העמים ולקחנו לו לעם כתיב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ולכן ראה ויאם לעשות כל הזכרון הזה בסבב חקי הזה. וג' תירוצים הנ"ל רמוזים בפסח מצה ומרור ופני בחבי שייכי פסח רומז לחיי הראשונים שהבדילנו

שהבדילנו ה' מן העמים להיות לו לעם אחד. כמו הפסח שנקרא כן על שום שפסח המקום והבדיל בין בתי אבותינו לבתי המצריים שלא יבא בהם המשחית. מצה רומז לחיי א' של ספרי עוס"ג ז"ל כדי שלא נתגאה כשנכנס בכוס המעלות ונאמר כחנו ועוצם ידינו וכו' כ"א נתפוש מדת הענוה כהמצה שהיא נמוכה ושפלה. מרור רומז לחיי האחר של ספרי הנז' שאף שנהיה בזוים ושפלים ומרודים במרירות הגלות הזה לא נתייאש הגאולה כי אל רחום ה' אלהינו וכאשר גאל את האבות ממרירות מצרים כן יגאל גם אותנו הבנים והיות שני החילוקים הללו הם יסודות חזקים ונחוצים לחיזוק האמונה והבטחון בה' לכן חייב אותנו רבן גמליאל למזכירהו. וזה יהיה לעיד, כונת המגיד שהתחיל בהא לחמא עניא וכו'. דלכאו' מן הראוי היה להתחיל במה שנתנה דהוא העיקר שמתוך השאלות הנא אמרינן התשו' עבדים היינו כו' וזו קי' דפתח בגל וסיים בשבח דבתחילה נראה שבא להודיענו קושי הגלות בהראותו את הלחם עוני אשר אכלו אבותינו במצרים. ואח"כ משיאנו לדבר אשר באומרו כל דכפין כו' אך עכשיו יהיה נכון והוא דעתם כל בא המגיד להחזיקנו באמונת ה' ובבטחון בו כי כימי צאתנו מאר"מ יראנו נפלאות וחלילה לנו להתייאש מהגאולה ולכן מתחיל ואומר הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים שפרעה לא היה מאכילם לישראל כ"א מצה כדי שישהא המזון במעים ויסתפק במועט. ותוס הנינו גודל ותוקף השעבוד עד היכן הגיע ועכ"ז יצאנו מאותה האפלה לאור גדול. ובהסוף הוא שאנו יושבין מסובין ואנו קוראים ואומרים כל דכפין ייתי ויכול. הסך פרעה הרשע שהיה רוצה לתרוית והיה נותן לאבותינו לחם צר ומים לחץ. ולע"כ חזקו ואמצו ובטחו בה' עדי עד שכשם שגאל את אבותינו כך יגאל אותנו מגלותנו זה ואף שהשתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין. כי אין מעצור לה' להושיע.

ומה מאוד נאה לפי זה כונת הכתוב באומרו חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו ויאמר אך עמי המה. דקי' הכפל חסדי ה' ותהלות ה' וכן הכפל אשר גמלנו ה' ואשר גמלם כרחמיו וכן קי' דהו"ל כעל כל אשר גמלנו ורב טוב כו'. ולהנ"ל ידענא דעל ה' הוא מדבר אך עפי"ז הכל נכון ח"א חסדי ה' שעשה לנו במצרים אזכיר בכל שנה ושנה ואיש מאי כפיס ומשיב תהלות ה' שעי' הזכרון הזה אנו מקלסים לה' אלהינו בני תהלות שהן חנון ורחום וכמ"ש הרי' עוס"ב ז"ל ומפרש דהיינו כשנכנסים בכוס המעלות שלא נתגאה ונאמר כחנו ועוצם ידינו וכו' אלא נזכור כל אשר גמלנו ה' במצרים הוא ולא אחר ועל ידו הוא שבא רב טוב לבית ישראל. וכן אם יכבד עול הגלות עלינו לא נתייאש מהגאולה כ"א נזכור אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו כי אל רחום ה'. וכן יגאל גם אותנו הבנים מגלות המר הזה ועוד טעם אחר לזכרון הזה ויאמר אך עמי המה שביום ההוא הבדילנו ה' מן העמים. ויאמר אל ישראל אך עמי המה ובעבור ב' טעמים הללו ראוי והגון לעשות זכרון גדול בימים האלה.

דרוש למילה

ש' התר"ב

ידוע כי דבר ומפורסם היענין כמה גדלה מעלת מצות המילה וגודל עונש האדם המתרשל ממנה ומי לנו גדול ממרע"ה ועי' שנתרשל קצת בה נאמר עליו ויפגשהו ה' ויבקש המיתו וכאשר הבאים הגידו בפ"ג דנדרים דל"א ע"ב ריב"ק אומר גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. ופירש"י ז"ל שכל זכיותיו של משה לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה שנא' ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו ע"כ ועו' אמרי' התם תניא ריב"ק אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה שנא' ויפגשהו וכו' אמר רבי ח"ו שמשה נתרשל מן המילה אלא כך אמר אמול ואצא סכנה היא וכו' אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחילה שנא' ויהי בדרך במלון רשב"ג אומר לא למרע"ה בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק שנא' כי חתן דמים וכו' ע"כ.

וראיתי להרב כמהרי"ט ז"ל בס' קדם ידיד ד"ג שהקשי מסוגיא זו עמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מילה עבר האב או הב"ד ולא מל אותו ביטל מ"ע ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל עצמו שהרי אלינו נראה גבי מרע"ה כי לבעבור מילת בנו הקטן נפסק בינו ובין המות כדכתי' ויפגשהו ה' ויבקש המיתו. ואהמ"כ נעלם ממנו דקו' זאת כבר עמדו ונשאו לפני מי שגדול הרי ח"א ז"ל הם וז"ל וא"ת וכי חייב מיתה משום שנתרשל והרי אין בה כרת עשה לאב. וי"ל דעם חסידיו כשערה אחד אין דעדיין ב"נ ואזהרתו זו היא מיתתו ע"כ משענה כזו עכ"ל. אלא דבני החילוקים הללו אמרי כע"כ ליכא למשדי בהו נרגא דלתי' התם י"ל דע"כ לא אמרי' דהקב"ה מדקדק עם חסידיו כו' אלא שמדקדק עמהם ליפרע מהם בעוה"ז אפי' על עבירה קלה ולא אמרו שיתחייב מיתה על דבר קל דמי חסיד קנסיו דעביד דינא בלא דינא וכמו שכן הקשה הרב הנז' על הפ"מ ז"ל שתי' כן. גם לתי' השני י"ל שלא דישראל יצאו מכלל ב"נ מיום שנימול אאע"ה וכמ"ש מהרש"א יפה ז"ל פ' ויגש פ' ל"ב סי' ה' והי"ד הרי פ"ד ל"ה ע"א וגם הרי פ"ד ז"ל שם ע"ד הכרית מתלמודא דידן דהכי ס"ל עיי"ש. ועוד דע"כ לא אמרי' דב"נ אזהרתן זו היא מיתתן אלא דוקא במל"ת לא כן במ"ע דלא מקרי אזהרה. וכמו שכן ראיתי להרי' מלאכת הקי' דיע ע"ד דהק' כן מדכתשים כקו' הרי ח"א ועלה עיד לתרץ כן ושוב דחאו כמ"ש עיי"ש. וגם על הרי' הנז' יש לתמוה איך לא ראה להרי ח"א ז"ל שכבר קדמו בזה ותי' כן וה"ל להשי' עליו כמ"ש.

עוד ראיתי להרב כמוהרי"ט ז"ל שם שהקשי עמ"ש רשב"ג לא למרע"ה בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק דהדבר תמוה דאם המיתה היתה על עון אביו הא אביו כתי' אינו חייב כלום ואם על עצמו שלא היה מהול א"א שהרי כי הניח שם וכו'. הרי בהדיי' דאף הערל עצמו אינו ענוש כרת על מה שמבטל מ"ע דמילה כי אם כשיגיע עתו למית וכו' עיי"ש. גם בזה לא ראה בס' יפה מראה דרכ"ט ע"ג שכבר נרגש מזה וז"ל לכאו' קי' התינוק מה פשעו שיבא עליו להרגו ואף כי פעמים בנים קטנים מתים בעון אביהם בעיכוב מצוה לבד אין נראה שיספיק להמית השטן בעון האב ואיכא קו' דלא להרגו ממש בא אלא לצעוריה דמכוין לגרז את משה עכ"ל. עוד ראיתי להרב הנז' ז"ל שם שתי' לקו' הנז' דמה שנענש היה על דבר אחר שעסק במלון תחילה ואח"כ היה דעתו למול את בנו וכו"ע מודו בהא ואף ריב"ק דקאמר בברייתא גדולה מילה דכל זכיות שעשה משה לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה אין הכונה שנתרשל ממש אלא דעתו הוא לוי' שנתרשל לפי שעה וכו' וכפי' רבי וכו'. ובברייתא דקאי' ריב"ק שנתרשל בא רבי לפי דבריו ומדקדק יותר מעלי דקתני בברייתא א"כ ח"ו וכו'. וא"א דלאפלוגי אתא הכי הו"ל למיתני רבי אומר ח"ו וכו' אח"ד. גם בזה נעלם מעיני דמר מ"ש הרי' שמע שלמה ז"ל דכ"ד ע"ב וז"ל. אמנם בס"י ז"ל בפי' שתו' כרי דרי יוסי בברייתא שאמר ח"ו שמשה נתרשל לאו לאפלוגי על ריב"ל אתי מדלא קתני אמ"ל רי' יוסי שינא שבא לפרש דמ"ש נתרשל משה לא שבין ח"ו שנתרשל ממש אלא שנתעכב שעה אחת על עסקי מלון וכו' עיי"ש.

והנה הוית להרי' ש"ס ז"ל שם דכ"ה ע"א שכי' וז"ל עוי' שנינו שם במשנה גדולה מילה שכל המצות שעשה א"א לא נקרא שלם עד שמל שנא' התהלך לפני והיה תמים משמע שאין האדם נקרא שלם אלא עם המילה וקשה דהיכי כתי' בנח איש צדיק תמים כיון שלא מל וכו'. גם דוחק לומר בנח מדעתו בלא ציווי נימול שהרי אז"ל על רבקה שלא נבעלה.

כבעלה אשה למהול תחלה כנוות וכו' עכ"ל. ודבריו ז"ל לא זכיתי להבינם דמי מעכב על ידינו שלא נאמר דכח אחר כמה שנים שנשא אשה מל את עצמו וא"כ שפיר אמרו על רבקה שלא כבעלה למהול תחלה כמות.

עוד כי שם הרי ז"ל ח"ל לכן יראה עם מ"ם כמה פעמים בגמ' אמר ר"ח כל הראוי לבילה בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה אין בילה מעכבת זהו אברהם שכלטוס על המילה שזמן היה למילה שיתן עד אותו זמן כמ"ש ז"ל בפסוק לכל זמן א"כ לכך מילה מעכבת בו שלא ליקרא שלם עד שמל. אבל כח שבזמנו לא היתה מלות מילה כהרים להכחן אין מילה מעכבת בו מלהקרא שלם עכ"ל. גם דבריו אלה נפלאו ממני ולא ידענא מה אידון בזה דהרואה יראה בכל דוכתא דאמרי' בגמ' הך דבילה דאינו אלא להפך דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. וא"כ תמילא אזדא לה חיי ודבריו צ"ע.

ודגה: רש"י ז"ל שם בנדרי' כי וז"ל. מפני שנתעסק במלון תחלה והו"ל להתעסק במילה תחלה ואח"כ במלון ואותו מלון סמוך למצרים דלא הוה סכנה וכו'. וכן פי' הרא"ם והר"ן ז"ל. וראיתי להרב קהלת יעקב ז"ל פ' שמות ד"ה לפי שנתעסק במלון תחלה שכ' וז"ל וקי' דאיך אפ"ל דאותו מלון היה קרוב למצרים דהא אח"כ כתי' וילך ויפגשהו בהר האלהים ומוכח מקראי דהר האלהים היה רחוק ממצרים יותר מג' ימים וליכא למימר דלאחר שפגשו בו אהרן נתעסק במלון תחלה דאם היה מעשה קרוב למצרים ואין מוקדם ומאוחר בתו' דהא אהרן אמר למשה להיכן אתה מוליכם כו'. ומזה הוית בס' זרע יצחק פ' לך לך שכ' וז"ל והנה לכאורה איכא לדיוקי תו על הרב כמ"ש דלמה לא דחה דאין ראי' שהא אין מוקדם ומאוחר ממ"ש בכמה דוכתי בש"ס דמאי דאמרי' אין מוקדם ומאוחר בתו' ה"מ בתרי ענייני אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, וא"כ הכא דחד ענינא הוא ל"א שכ' איברא דאי משום הא לא איריא חדא וכו' ותו דהא אפ"ל אילו הוה ענין א' שכל הרי אליבו דאינו לרש"י ז"ל שכ' בד"ה וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במק' ע"כ. הרי משמע דס"ל דאף בענין א' ומקרא א' אמרי' הכי ובאמת דלא ידענא אי בהאי ענינא איכא פלוגתא דאיכא מאן דסבר לה דאף בענין א' אמרי' זה ומשו"ה כי רש"י ז"ל אליבי' כו' עכ"ל ועמו הש"ך נעלם מעיני דמהרי"ר מאי דכ"לא ב"ל לן הרי יפה ערלם דקמ"ז ע"א וז"ל אין מוקדם ומאוחר בתו' וה"מ ומאי אמרי' בפ"ק דפסחים לא אמרו אלא בתרי ענייני אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר י"ל כו' ועוי י"ל דהתם דוקא לענין דרשא דבעיא לענין דינא. אבל ליישב המקרא בעלמא אין מוקדם ומאוחר אפי' בחד ענינא וכו' ע"ש וה"ד הרי י"ם דפ"ט ע"א כלל קפ"ב וא"כ יפה פירש"י ז"ל בד"ה וישב ארצה מצרים דאין מוקדם ומאוחר אפי' דהוי חד ענינא משום דלא הוי אלא ליישב המקרא בעלמא ומאי טעמא ג"כ לא דהם כן הרי כת"י ז"ל.

עוד חזה הוית להרי זר"י ז"ל שם ע"פ הראים ע"ד רש"י ז"ל שאלו דאין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא וז"ל שמאמר ויקח משה את מטה האלהים בידו הוא קודם ויקח משה את אשתו וכו' וישב ארצה מצרים כי לא יתכן לומר כי אחר שהלך למצרים שב ולקח את המטה. וא"ת ליתא ויקח וכבר לקח ולמה שהולך לומר שהוא מוקדם י"ל שהש"י אינו סובר שיהיה שום ואין משמע במקום וכבר עכ"ל. והקשה עליו הכמ"י וז"ל וכל זה גרם לו שסובר שלקח מיד לאחר ששב אל יתר חותנו קודם שלקח את אשתו ובניו ולא ידעתי מי הגיד לו זה דכבר אפ"ל שלקח מתחלה אשתו ובניו ואח"כ המטה ואח"כ וישב ארצה מצרים וא"כ ע"ז אפשר לתרץ דלא שייך לומר וכבר מאחר שאינו רק זמן מועט אחר כתבי זה מצאתי להרא"ם גופיה בפ' וילך בפי' וילך הרבה שכ' כדברי וז"ל. גם א"ת לפי ויפגע וכבר פגע כי אין לשון וכבר נופל רק על קודם שספור הקודם בכללו עכ"ל. וע"ז כי הרי"ב זרע יצחק ז"ל וז"ל. ולע"ד דגם הגאון ז"ל לא נעלם ממני זה דהקדימה והאיחור עם וישב היא ומ"ש בתו' דבריו הוא קודם ויקח משה את אשתו וישב ארצה מצרים לא קאי הקדימה אלא אוישב אי"ה אלא שהביא בד"ק הש"י המקרא ולאו לדוקא נקטיה עכ"ל. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין דבריו דאם כונת הרא"ם ז"ל כן הוא מה ימנה למ"ש הרא"ם ז"ל גופיה בפ' וילך והביאו הכמ"י ז"ל דאין לשון וכבר נופל רק על קודם שספור הקודם בכללו. וא"כ איך הקי' כאן דנימא ויקח וכבר לקח כיון דאינו אלא באמצע הספור אלא ודאי דסבר הרא"ם ז"ל דהקדימה והאיחור הוא עם ויקח את אשתו ובניו שקודם וכמ"ש הכמ"י ז"ל. ועוי דדוחק גדול לומר דמ"ש קודם ויקח משה את אשתו לאו לדוקא נקטיה.

ובעיקר דברי הרא"ם ז"ל שכ' וא"ת ליתא ויקח וכבר לקח וכו' וי"ל שהש"י אינו סובר וכו' אמינא ונע"ד לא זכיתי להבין מי הכריחו לומר דלא ס"ל לרש"י לומר כן דשפיר איכא למימר דכונת רש"י לומר כן אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במק' ופי' וכבר לקח אלא שקרא במקו' שאמרו לאלהיך וכמו שכן ראיתי להרא"ם ז"ל פ' שמות מ"ם ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים שכ' וז"ל. ויאמר אין מוקדם ומאוחר בתו' ופירושו וכבר אמר וכו' ע"ש. וא"כ לא נפלאת היא ולא רחוקה לומר כן בכונת רש"י ז"ל ול"ע. (אמר המגיה כיון לדעת הוא הרב טורי זהב ז"ל בס' דברי דוד שכ' ע"ד רש"י שאלו וז"ל דא"א לומר כסדר דהיאך שב למצרים ואח"כ לקח המטה והא במדין היה המטה. אלא דהך אי"ת ומאוחר אינו הוא. לפי שאליכו במקומות אחרים דכאן י"ל דהכי קאמר ויקח משה את המטה כבר קודם שובו והפרש"י בויקרא גבי ונמלה דמו דהיק וכבר נמלה דמו ואמר שם רש"י לפי זה דמקרא מסורס הוא. וע"כ אמר גם כאן שאין מדוקדק המוקדם ומאוחר בכאן עכ"ל).

עוד ראיתי להרי זר"י ז"ל שם שהביא קו' הרא"ם ז"ל דהיאך הותר מש"ר לעבור על מ"ע דמילה משו' סכנת הולד וכו' ומה שהקשה עליו הכמ"י ושם בד"ה קע"ג כי וז"ל ועיין בס' שארית יעקב בדף קכ"ב ע"ב שהש"י בענין זה שהי' א' דאף דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך מ"מ כדי שיזכו רבים שאני עיי"ש וכו' ע"כ. ואח"כ דבריו אינם אלא דברי תימה שהרי כי שם הרב ש"י ח"ל. ולפי"ז מסיק התלמוד דרבים דחי ל"ת וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי ונפיק דשבת וכו' ע"כ. וא"כ מה הלשון אומרת וציין בס' ש"י שהש"י בע"ז דף א' וכו' כאלו ח"י כן מדכתבים ומה לו שם הרי ש"י ולא הי"ל להביא אלא משם התוס'. ומדי עברי בדברי הרב ש"י ז"ל הללו חזות קשה סובב לי במ"ש מכת הקודמין ז"ל על מאמרן גדולה תשו' שדוחה ל"ת שבתו' דמאי רבותיה דתשו' והלא מדה היא בתו' דאתי עשה ודחי ל"ת ותי' דהיינו רבותיה דעובר כ"ב יכול ל"ת כדי שיקיימו ישראל עשה דתשו'. וכי אמרי' א"ע ודחי ל"ת היינו דאיהו גופיה מקיים העשה ועקר הל"ת. אבל שיעקור שהיינו הל"ת כדי שיקיים הוא העשה לא אשכחן דא"ל לאדם חטא כים חבירך ולפי"ה מסיק התלמוד דרבים דחי ל"ת וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי דאלים עשה דרבים טובא דאפי' עשה דוחה וכו' עכ"ל. ואנכי הדיוט לא זכיתי להבין לפי הנוס דבריו ז"ל דמסיק התלמוד דרבים דחי ל"ת וכמ"ש התוס' איך לא הקי' לעדיין קוי' כת הקודמין ז"ל במקומה עומדת דמאי רבותיה דתשו' שדוחה ל"ת שבתו'. ואולם אחר ההשקפה כלפ"ד דלק"מ דס"ל דלא הקי' כת הקודמין ותירצו אלא לתשו' דיחיד דוקא ככלע"ד.

ומעתה נבא לבאר מאמר הכלב פתח השער וביום השמיני ימול בשר ערלתו. השי"ת חן חלק לשבעה וגם לשמנה והוא בשקדים דרשת חז"ל ע"פ וביום השמיני ואפי' בשבת וכמ"ש בפ' ד' מיתות דכינו אמר"י ב"ח כל מלוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"ן ופרכינן והרי מילה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני ולישראל נאמרה ולא לב"נ ומשני ההוא למישרי

שבת

שבת הוא דאתא ביום ואפי' בשבת. וראיתי בס' בית יצחק סי' ויכח ד"ג פ"א שהק' משם מהרי"ם אלגאזי ז"ל דאמאי בשר לוי הוא למיסרי שבת והוא מלי לשנויי דאצטרי' משום ביום ולא בלילה ותרץ יהי' הוא ז"ל וז"ל. דאי הוה משני ליה דהשכים משום ביום ולא בלילה אכתי הוה מלי לאקשויי דדילמא נשנית לגופה למ"ד גם ב"נ ג"כ משום דנאמרה ונשנית. ואגב דנשנית לגופה למ"ד גם לב"נ אייתר בה תיבת ביום למעוטי לילה ולעו' איתא דב"נ חייבים במילה. אבל השתא דשני ליה דאצטרי' קרא למיסרי שבת מוכרח לומ' דקרא לא אתא לב"נ דאי אתרה לב"נ היכי קאמר וביום ואפי' בשבת והלא לב"נ ליכא שבת ואדרבא גוי ששבת חייב מיתה ודאי דלישראל נאמרה ולא לב"נ וכו' עכ"ל. ואחרי דבריו ז"ל תמוהים הם בעיני שהרי פירש"י ז"ל שם ע"א ד"ה לזה ולזה נאמרה וז"ל כדמפרש לקמן מדהשנה עין וב"נ בסיני ואשכחן דאיענש גויים עלייהו. אף לאחר מ"ת כדכתי' וכו' הי' כי יחרב קנים תורה לישראל לא שקלינהו להנך מב"נ ובדקיימי' לאו קיימי וכל שלא נשנית בסיני נאמר לישראל ולא לב"נ משיני ואילך וכו' ע"כ הרי מבואר דמאי דאמור רבנן כ"מ שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה שכונת לומר דכיון דהדר ליה לישראל בסיני נשאנו הנך דקודם לכן לב"נ ולא שקלינהו מינייהו וכדקיימי להו קיימי ואיך כי הרי ז"ל דהשתא דשני ליה דאצטרי' ק' למיסרי שבת מוכרח לו' דקרא לא אתא לב"נ דאי אתרה לב"נ היכי קאמר וביום אפי' בשבת והלא לב"נ ליכא שבת וכו' דמשמע מדבריו ז"ל דכי אמרי' דקרא אתא לב"נ ר"ל על הקרא הזה הנאמר בסיני דהוא גופיה אתא לב"נ ולא היא אלא דמדנשנית בסיני לישראל מינה נשמע דהנך דקודם לכן נאמרו לב"נ וכדפירש"י ז"ל. וא"כ כפל היסוד דגם השתא מצינן להקי' דדילמא נשנית לגופיה למ"ד בה ב"נ ואין להקי' מאי דדרשינן וביום ואפי' בשבת דהך קרא אינו אלא לישראל דהא כל מה שנשנה בסיני אינו אלא לישראל דוקא. אלא דמה שנאמרו קודם לכן הוא לב"נ. וא"כ עדיין קו' מוהרימ"א ז"ל במקומה עומדת.

וראיתי להרב הגדול חקי לב ז"ל בחיו"ד ס' כ"ה שהק' מהך סוגי' לפה דקי"ל דאסור לישר' להושיט אבר מן החי לב"נ משו' ולפני עור לת"מ כדתני כ"ב בפסחי' דכ"ב ופסקה הסמ"ג לאוין קס"ה. והדבר ק' שיה לדון דאת"ה אסור לב"נ דהנה שם בסנהדרי' הקשו והרי מילה ופו"ר ומסיק דלמילתיה נשנו. והשתא ק' דאמ"ה למילתיה נשנה כמ"ש בחולין דק"ב דב"נ נוהג גם בטמאין וישראל בטהורים לבד מדכתי' עם הבשר לדעת רבנן הרי דאצטרי' שפיר דנשנית בסיני למילתיה היכא לר"י וכו' א"ך לרבנן מה בין זה למילה ופו"ר דשני לב"נ מהאי טעמא דנשנה למילתיה וכו' ואכן קי"ל כרבנן דר"י כמ"ש הר"מ פ"ט מהל' מ"א ושו"ע והטור יו"ד סי' ס"ב והדר כי קושיין דאת"ה דמי למילה ופו"ר דשני לב"נ וכו' ול"ע אה"ד ז"ל. ואהמ"ר ונלע"ד לתרץ דלק"מ דל"א ב"נ למילתיה נשנית לאשמועי' דאינו נוהג אלא בטהורים משו' דזה כבר נפקא לן ג"כ מקרא הנאמר גם לב"נ בבראשית ט' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו דהתם כמו משמע בשר בנפשו לא תאכלו אלא בשר לחודיה כל שנפשו מותר אתה מלווה על אבריו וכל שאין נפשו מותר אין אתה מלווה על אבריו. וא"כ לב"נ דמותר בכל בשר מוזהר על אמ"ה על הטמאין כטהורין. אבל לישראל אינו מוזהר כ"א היכא דנפשו מותר שלא דר"י לא הולך לאוקומי פלוגתייהו בהך קרא משו' דשפיר עדיף ליה לאוקומי פלוגתייהו בקרא הנאמר לישראל דוקא משום דבישראל פליגי כנלע"ד.

והנה הך דרשא שדרשו רז"ל ביום השמיני ואפי' בשבת היינו דוקא בנולד שלם בשערו ולצפרניו. אבל אם לא נגמרו סימניו אין מילתו דוחה שבת וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' מילה הי"ג וז"ל. מי שנולד בחדש הח' אם היה שלם בשערו ולצפרניו הרי זה ולד שלם ובן ז' הוא אלא שנתאחר ומותר לטלטלו בשבת ומלין אותו בשבת. אבל אם נולד ושערו לקוי ואין צפרניו שלמין כברייתן הרי זה בן ח' ודאי שלא היה ראוי להולד אלא בט' ויצא קודם שיגמר ולפיכך הוא חשוב כאבן ואסור לטלטלו בשבת וכו' ע"כ וכ' הכ"מ ז"ל דפסק כר"י כרבי בפ' הערל ד"ם דאמרי' התם איזהו בן חי כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר סימניו מוכיחין עליו שערו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרי' האי בר ז' ואשתהויי הוא דאשתהי ופוסק רבי' כרבי אי משום דאמרי' נמי דרשב"ג דאמר בפ' ר"א דמילה כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל כרבי קי"ל ושמואל פסק הלכה כרשב"ג בפ' ר"א דמילה וכיון דרבי ורשב"ג סברי דאפשר לבן ז' לשהות עד חדש תשי' הכי קי"ל ולא כת"ק דרבי דאמר כל שלא כלו לו חדשיו וכיון דלא קי"ל כת"ק דרבו ממילא נקטינן כרבי דגמרו סימנין וכרשב"ג בששה שלשים יום דרשב"ג לא שני ליה בין גמרו ללא גמרו דבכל גוונא מיירי דבין גמרו בין לא גמרו אם שהה שלשים יום אינו נפל. וכי אפסיקא הלכה כרשב"ג היינו לענין שאם שהה שלשים יום אינו נפל אבל לענין גמר סימנין נקטינן כרבי. ועו' י"ל שהוי רבי דרשב"ג בשהיה לחודה בלא גמר סימנין מכשיר ומודה נמי לרבי בגמר סימנין דעדיף משהיה לחודה וכיון דקי"ל כרשב"ג קי"ל כרבי כו' אח"ד ז"ל.

וחזה הוית בס' אבק דרכים דכ"א ע"ג שהביא הדין הזה של הכ"מ ז"ל הנז' וכו' וז"ל והנה סברא הנז' לא בעלמא היא אלא היא מבוארת בנמק"י בפ' הערל ד"ם בסוגי' דרבי אבהו וקיים דזה דעת הרמב"ן והרואה יראה בשיטי' הרמב"ן ליבמות דלית ליה הך סברא ול"ל דכונת הנמק"י לדעת רבי' ועיין כפל ול"ל הרמב"ם עכ"ל. ואנכי לא ידעתי למה לא כלה הדברי' בשורשן שהרי מ"ש הנמק"י ז"ל אינם דברי עצמו אלא משם רבו הוא הריטב"א ז"ל וכמ"ש בסוי"ד והרואה יראה בדברי הריטב"א ז"ל בשיטתו ליבמות שכתוב הרמב"ם להדיא ע"ש. ועו' כי שם הרי הנז"ל וז"ל. וחזה הוית להרשב"א בחי' ליבמו' שכ' שדעת רבי' לפסוק כרבי היכא שנגמרו שעריו וכרשב"ג היכא דשהה ול"ע דאיך מוכח רבי' שהרא לבי הרי דמאחר דפליגי רשב"ג ורבי איך יתכן לפסוק כרבי וכרשב"ג. ועו"ק דשבת פסקו הלכה כרשב"ג ואיך יתכן לפסוק כרבי. וא"ל דקי"ל להרשב"א ז"ל דמר א"ה ומא"ה ול"ה מאחר הכי ופי' כרשב"ג וכרי' דהכרעה מדבריו הוא דפליגי. ונלע"ד דצריך לדחוקי אנפשין ולפרש בדברי הרשב"א דמ"ם ופסק כרבי בגמר סימנין וכרשב"ג בדשהה הייני דליה. ולפ"ד יותר אפ"ל דרשב"ג אתי להחמיר ולוי דרבי היסוי וקי"ל כרשב"ג להחמיר וקי"ל כרבי נגמרו וכמ"ש הי"ח בס"א מה' יבום עכ"ל.

ואהמ"ר כל דבריו ז"ל שלנו אינם אלא דברי תימה. שלא בת"ם בשם הרשב"א ז"ל שדעת רבי' לפסוק כרבי היכא שנגמרו שעריו וכרשב"ג היכא דשהה והק' עליו דאיך לא ליקף לחקי' להכ"מ ז"ל. דגם הוא ז"ל כתב כן שם שתוך וכרי בדרך הא'. ועו' דהרואה יראה דאעיקר קוי' ליתא דמ"ש רבי' כרבי היינו במאי דפליגי ת"ק ור' דלת"ק ס"ל דכל שלא כלו לו חדשיו אפי' שנגמרו שערו וצפרניו הרי הוא בן ח' ואין מחללין עליו את השב' ולר' ז"ל דכל שנגמרו סימניו אמרי' בן ז' הוא ואשתהויי הוא דאשתהי בהך פלוגתא פסק כרבי משום דרשב"ג ס"ל כוותיה דאפשר לבן ז' לשהות עד חדש הט'. וכיון דרבי ורשב"ג ס"ל הכי הכי קי"ל ולא כת"ק. ומה שפסק כרשב"ג אינו אלא פלוגתא אחריתא דפליגי ר' ורשב"ג דלר' ס"ל דכל שלא גמרו לו סימניו הרי זה נפל ואפי' שהה שלשים יום ורשב"ג ס"ל דכל ששהה שלשים יום אינו נפל בהא פסק כרשב"ג משו' דהכי אמר שמואל בפ' ר"א דמילה הלכה כרשב"ג וכמ"ש הכ"מ ז"ל. גם מה שהק' דבשבת פסקו הלכה כרשב"ג ואיך יתכן לפסוק כרבי לא קשה להכ"מ ז"ל שם דכבר כתב הוא וכו' דכי אפסיקא הלכה כרשב"ג היינו לענין שאם שהה שלשים יום אינו נפל. אבל לענין גמר סימנים נקטינן כרבי. גם מ"ש וא"ל דס"ל להרשב"א דמא"ה ומא"ה ול"ה מאחר הכי ופי' כרשב"ג וכרי' דהכרעה מדבריו הוא דפליגי וכרי' לע"ד דצרי' לדחוקי אנפשין ולפי'

דברי

דברי הרשב"א דמ"ש וכו' היינו דלפי דבריו ז"ל לא יכולתי להולמם דאיך הפה יכולה לדבר ואוי כן בכונת הרשב"א ז"ל מאחר דהרשב"א ז"ל ליות כבורכ"א פעמים שלש דפליגי ר' ורשב"ג שכ"כ בד"ה ואקשינן וז"ל ומיהו ודאי משמע דרבי ורשב"ג לאו בחדא שיטתא קיימי ממש דאלו לר' שיעורו עוברין עליו קאמר דכיון שנגמרו סימניו כספק ליה מחוי כנפל מיד ואפי' לא שהה כלל ורשב"ג סבר דלא כס"ק מחוי כנפל אא"כ שהה שלשים יום ואעפ"י שגמרו שערו וגו' מחלוקות בדבר וכו' עכ"ל עוי"ש בד"ה והלכך לענין פסק הלכה וז"ל. ואם לא שהה שלשים יום אין עושין בו מעשה כרשב"ג ואפי' בדיעבד כמי דהא בבן חי ליכא מאן דמסיק ליה בבן קיימא אלא כי בלבד ולא קי"ל כוותיה אלא כרבנן וכרשב"ג דפליגי עליה כו' עכ"ל. גם מ"ש ולע"ד יותר אפ"ל דרשב"ג אתי להחמיר ולומר דבעי שיהוי וקי"ל כרשב"ג להחמיר וקי"ל כרי בנגמרו וכמ"ש הי"ם. גם בזה לא ידענא מאי קאמר דהרי מדבריו ז"ל דקאמר דרשב"ג אתי להחמיר. דרשב"ג תרתי בעי דלא די ליה בשהה שלשים יום אלא לרי' ג"כ שנגמרו סימניו דאל"כ אלא דנשתהה שלשים יום אפי' שלא גמרו סימניו ילא מחוי כנפל מאי תיבת להחמיר דקאמר דהרי בשלא גמרו סימניו ושהה שלשים יום רשב"ג הוא המיקל דילא מחוי כנפל ורי מחמיר דלא ילא מחוי כנפל אלא ודאי כמ"ש. וא"כ כי קאמר אח"כ וקי"ל כרשב"ג להחמיר היינו ג"כ דבעינן תרתי והרי ה"ה לא כתב כן וגם הרמ"ל לא פסק כן אלא דנשתהה שלשים יום אפי' שלא גמרו סימניו ילא מחוי נפל לכל דבר. ורק אם נאמר דמ"ש הרי ז"ל דרשב"ג אתי להחמיר היינו אלא דוקא בשנגמרו סימניו דבהא דוקא אתי רשב"ג להחמיר ואוי דבעינן ג"כ שיהוי שלשים יום ואה"ן דבשיהוי שלשים יום לחוד ס"ל לרשב"ג דילא מחוי כנפל אכתי אין דבריו ז"ל נכונים דא"כ כי קאמר אח"כ וקי"ל כרשב"ג להחמיר היינו ג"כ דקי"ל דאם גמרו סימניו לא ילא מחוי כנפל אא"כ שהה שלשים יום וה"ה ז"ל לא כתב כן וגם הרמ"ל פסק דכשנגמרו סימניו מלין אותו בשבת. אלא דבזה אפ"ל דמ"ש כנפל בדבריו ז"ל ול"ל וקי"ל כרשב"ג בדשהה וקי"ל כרי בנגמרו וכלוי דבחדא מתרתי נפק ליה מחוי כנפל וכמ"ש ה"ה ז"ל שם. אלא קמייתא ודאי קשיא וכמ"ש ולי"י.

עוד כי שם הרי שנז"ל וז"ל. והרי"ף בפ' המילה הביא הא דרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי והביא הא דמי פליגי רבנן עליה דרשב"ג אמר ר"י אמר שמואל הלכה כרשב"ג והביא אח"כ ששיא דעמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא א"כ מוכלת מדבריו אלו מוכרח דקי"ל כרשב"ג לחומרא וכרבנן היכא דלא אפשי וקי"ע כוי עכ"ל. ואסמיך אשמעינן תכיה דמר דברי הרי"ף ז"ל ליה שחולץ ששניא שם ג"כ הא דרשב"ג ואח"כ הביא ששיא דעמדה ונתקדשה וכו' וז"ל וקי"ל כרבינא דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא גבי אשת כהן דלא אפשר דאי חלץ לה איתסרא לה על בעלה עבדינן כרבנן ולא מצריכינן לה חליצה ולגבי ישראל דליכא בה פסידא עבדינן כרשב"ג הילכך חליץ לה ועיילא לה לגברא וכו' עכ"ל. הרי שכן כי להדיא הרי"ף ז"ל שם ואין אנו צריכים לאומדנא דמוכח.

והנה על מ"ש רשב"ג התם בפ' ר"א דמילה כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל פריך התם הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלינן ליה אמר אדא בר אהבה מלין אותו ממ"נ אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת מאי כמהליה ממ"נ אמר מר בריה דרבינא מימהל היכי מהלינן ליה לא נצרכה אלא לאכשורי מילה ואליבא דר"א ע"כ. והרי"ף ז"ל השמיט הא דרב אדא ופסק הברייתא כלורתה ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת וכו' הר"ן ז"ל דנראה שדעת הרי"ף שאין מוהלין ספקות בשבת ולפיכך הביא ברייתא זו סתם ואלו היה דעת הרי"ף ז"ל דמהלינן ספקות בשבת הי"ל להביא לדרב אדא בהלכותיו והי"ל להשמיט ברייתא זו וכו' עי"ש. ומרן בית יוסף א"ח סי' של"א ויו"ד סי' רס"ו כ' ע"ד הר"ן הנ"ל שנעלם ממנו דעת הרי"ף ולא נזכר למ"ש הרי"ף בפ' הערל על ברייתא זו דאוקמא בגמ' בשלא גמרו שערו וצפרניו דאלו היה נזכר לא הי"ל לכתוב סתם שנראה שדעת הרי"ף שאין מוהלין ספקות בשבת דמשמע בין גמרו בין לא גמרו כו' ע"כ וכלוי דאמרי' התם אר"י אבהו סימני שרים ואילונית ובן ח' אין עושין בהן מעשה עד שיהו בן עשרים ופריך ובן ח' מי קא הוי והתניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה ומשני הב"ע כשנגמרו סימניו וכוי וא"כ דכך דתניא בן ח' הרי הוא כאבן איקימנא בלא גמרו סימניו ממילא גם הא דאמרי' שם ברישא דבריית' ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת לא איירי אלא כשלא גמרו סימניו. אבל ספק בן ז' ספק בן ח' שנגמרו סימניו מוהלין אותו בשבת ודברי הש"ס הללו הביאם הרי"ף ז"ל שם בהלכות וא"כ איך כי הר"ן ז"ל סתם שדעת הרי"ף דאין מוהלין ספקות בשבת. והוצרכתי להאריך ולבאר בדברים פשוטים אשר הראיתי בקי' אבק דרכים שבי וז"ל. ונראיתי למרן הקי' בב"י ביו"ד סי' רס"ו שהקי' ע"ד הר"ן שאלו שנעלם ממנו דעת הרי"ף ולא נזכר למ"ש הרי"ף בברייתא זו דאוקמא בגמ' בשלא גמרו וכו' יעוי"ש. ונראות כשאלתי עליו השאלה ופלא דהא מהבי"ת דרי אבהו אף בנגמרו ס"ל דבעינן עשרים שנה וא"כ מה זו קושיה לענין שמלין אותו כיון דאכתי כנפל הוא או ספק כנפל ואין מלין אותו ול"ע עכ"ל. ודבריו נפלאו ממני דהרי ע"כ לא קאמר ר' אבהו דאין עושין בו מעשה להחזיקו כבן קיימא לפירש"י או להחזיקו כגדול לפי' ר"ח אלא דוקא בבן ח' ודאי אבל שאר בני אדם ובן ז' וספק בן ח' שנגמרו סימניו לכ"ע כבן קיימא מחזקינן ליה חוץ מרשב"ג דאלי טעמא לעולם בשהה שלשים יום וכמו שכ"כ הרשב"א ז"ל בחי' ליבמות עי"ש.

אלא לי קשיא הא קשיא על הבי' ז"ל דלמה זה לא הקי' ג"כ להרשב"א ז"ל שכי שם וז"ל. וכי אלפסי ז"ל כתבה לבריית' דספק בן ז' ספק בן ח' לומר דהלכה כן ולדבריו הסיח תיובתא דרבינא ורב נחמי שכוית בעלמא היא ולא קי"ל כוותייהו וכן כי שם ר"ח ז"ל ולדבריהם לא מהלינן בשבתא אלא מאן דקים לן ביה דכלו לו חדשיו ולא כן דעת רוב הגאונים ז"ל וכו' עכ"ל. הרי דדבריו ז"ל כמעט כן הן דברי הר"ן ז"ל ולמה לא הקשה לשניהם כאי דנעלם מהם דעת הרי"ף ולא זכרו למ"ש הרי"ף ז"ל בפ' הערל וכעת לע"ר לי.

איך שיהיה מעתה אבא אבא לכונת מאמרין ונקדים עוד מאי דקי"ל ופסקו מרן הק' ז"ל בא"ח סי' של"א וביו"ד סי' רס"ו ס"י דגויה שילדה ואח"כ נתגיירה אין מילתו דוחה שבת והטעם משום דאין אמו טמאה לידה וכמ"ש הטור ז"ל בסי' רס"ו. אמור מעתה זה יהיה כונת שאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפי' בשבת וכמ"ש רז"ל ושמא תאמר דגם לגוים שילדה ואח"כ נתגיירה הדין כן שידחה שבת לזה אמר שסי"ד תן חלק לשבעה וגם לשי' וכלוי דדוקא בישראלית שטמאה שבעת ימים אז גם לשמנה לרבות ואפי' בשבת לאפוקי גוים שנתגיירה אחר שילדה דאז א"כ טמאה לידה אין מילתו דוחה שבת ודוק.

א"נ אפשר באופן אחר והוא בהקדים מ"ש בילקוט פ' יתרו עי"ש ומשה עלה אל האלהים חביבין הם השביעיות לפני הקב"ה ז' רקיעים ז' ארצות ז' שבתות ז' שמיטות ויום הז' שבת לה' וכו' ע"כ. נמלא שהשביעיות חביבין הם חיבה יתירה לפני המקום. עוי' נקדים מ"ש בפ' המפלת שאלו לרשב"י מפני מה אמרה תורה מילה לשמנה שלא יהיו כלם שמחים ואביו ואמו עצבים מעתה זה יהיה כונת המאמר. והוא דהוקי' לו לבעל המאמר למה עשה ה' ככה לומר וביום השמיני ימול בשר ערלתו והלא טוב טוב היה לו להקב"ה לגזור לומר וביום השביעי ימול להראות לנו חיבה יתירה נודעת כמה חביבה מצות מילה שהיא בשבעה ימים שהשביעיות חביבים הם והיה מגדיל גדולת מעלת המילה בעיני כל ישראל ויפי כמשיב שסי"ד תן חלק לשבעה וגם לשמונה וכלוי דמשום

דלות

דצוה ה' וטמאה שבעת ימים ואח"כ יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים. משו"ה צוה ה' מילה לשמחה.

דרוש להספד אשה

כתב ה' כסף נבחר ז"ל וז"ל. רבים אומרים בתחלת המחשבה שמדרגת הנשים הכשרות והצדקניות היא מדרגה שפלה ופחותה ממדרגת האנשים הכשרים אך כי והטעם הוא לפי שעיקר בריאת העולם וקיומו הוא בשביל התורה והמצות. והנה הנשים הן פטורות מהם ואדרבא המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות. גם בכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות וא"כ אין כח בהן לעמוד בהיכל המלך מלכו ש"ע שעיקר בריאת הנשים היתה להיות עזר וסיוע אל האדם להשיג שלימותו ולא ישים עכוב בהכנת צרכיו כי זה כל האדם. אמנם אחר ההשקפה והעיון בדבריהם וחקירה מצאנו דאינו שמעלת נשים הכשרות היא העולה למעלה ממדרגת האנשים הכשרים כמו שמתבאר מתוך תורתינו הק' על שרה אמנו שהיה אברהם טפל לשרה בנבואה וע"כ בא אברהם לעשות לה מספד גדול עכ"ד ז"ל. מצינו למדים שמעלת הנשים לצדקניות גדולה מאד ובשביל זה הכל חייבין להעסק בהספדן. ולפ"ז שמפני זה שצריך הכתוב לספר איך אברהם אבינו עשה הספד לשרה ללמדנו גודל החיוב שמחוייב כל אדם להעסק בהספדן וממנו נלמוד וכן נעשה וכל המתעצל בהספדן הוא נענש. ועם גם ראוי להגדיל ההספד לאשה הכשרה והצדקה הזאת מרת במזכירה אשר אנו עסוקים בהספדה שהיא קבלה חולאים רעים ונאמנים זה כמה שנים וקבלם אותן בסבר פנים יפות ובודאי הגמור שמיתתה היא מכפרה על הדור. ואמת מצאנו כאינו דאף מיתתן של נשים לצדקניות הוא מזבח כפרה ע"כ עדת בנ"י לכפר ע"כ עונותיהם וכמ"ש פ' אלו מגלחין אמ"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת. והנה כמה גדלה מעלת היסורין עד שהוא דרך מפולש לחיי העוה"ב. וכמ"ש במדרש פ' אמור אמר דוד לפני הקב"ה הודיעני באיזה פילון מפולש לחיי העוה"ב. א"ל הקב"ה אם חיי העוה"ב את בעי לכה ליסורין דכתי' ודרך חיים תוכחות מוסר.

והנה הוים לפני המספיד ז"ל בס' שמיי ה' ויסב הפי' שהאמר המי ח"ל. ואולם לא תשוב נפשי לשאול מ"ע אלה הכתוב מתן שכר עוה"ב ע"י יסורין ולמה לא יועיל כל מעשה הטוב שהוי והמצות להשיג חיי העוה"ב אף בלא יסורין עד שאמר הוא יחי' לדעה"ה חיי עוה"ב את בעי לכה ליסורין. אמנם אשכחנא לה שתי' בספרים פלוגתא דרבנן ור"מ בריש פרק מציאת האשה בהעדפה שע"י הדחק דלרבנן הוי לבעלה ולר"מ הוי לעצמה. והתם בעי רב פפא עשתה לו ב' בבת אחת מהו בעי רבינא בי ד' בב"א מהו וכו' והרמב"ם ז"ל דאליבא דחכמים דלית להו דעדפה לבעלה מבעיא להו דדילמא אע"ג דעדפה שע"י הדחק הוי לבעלה בהני מלאכות בב"א אפשר דמודו רבנן דהוי לעצמה משום דהוי דבר קשה מאד דלא שכיח דעבדא הכי. והנה מודעת זאת מכמה מאמרי רז"ל דדין ישראל עם הקב"ה כדין אשה לבעלה וכמ"ש תקראי לי אישי כו'. והנה כי כן כל התורה והמצות אשר אנו מקבלים בעוה"ז הוי לבעל שהם מזונותיהם כמעשה ידיה של אשה דהוי לבעלה עד שמכח זה כאמר מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרו חכמים הגידו דיין שאינו זוכה לשם השמש. וא"כ מן הדין יצאו מזונותיהם תחת מעשה ידיהם ואין לבריא אלא בזכות כלום וכיון שיתבע זה בדרך חיי העוה"ב אשר עין לא ראתה. ואף כי יעדיפו במעשיהם הטובים בדרך העודף יותר ע"מ שנצטוו ומתחייבי בשוחד להם. עכ"ז אינו שוה להם כלוי אלא הדין דהא העדפה שייכי לבעלה לכ"ע. וע"כ תמה דהע"ה ונפשו לשאול הבינה הודיעני באיזה פילון לעוה"ב כלומר באיזה צד אזכה במעשה שהעבודה שאעשה תהא לעצמי. ויה' כמש"ב הוא יחי' לכה ליסורין דכל זמן שהאדם דחוק ודחוק ביסורין ועכ"ז לא ימיש מתוך האהל ומחדש ומעדיף בטובו בכל יום תמיד הו"ל עדפה שע"י הדחק דדחיקא ליה לצרא דגופא טובא דלר"מ עדפה שע"י הדחק הוי לעצמה ואפי' לרבנן דוחקא דלא שכיח דעבדא הכי הוי לעצמה וע"כ תלה הכתו' שכר עוה"ב ביסורין אי"ד ז"ל.

והנה במעשה ידיה שהעדפה ע"י הדחק אם יהיה האופן שע"י העדפה הזאת היה לו לבעלה ג"כ דוחקא וכגון שבשביל העדפתה אינה יכולה לעשות מלאכת הבית ולעמוד לשרת לבעלה ככל הצורך והוא מוכרח ליקח משרתות ושפחות בדמים יקרים. וגם אם היא ממיתה לילות כימים כדי לעסוק במלאכתה וצריך לתת נרים להאיר בכל הלילות וכולא מהתולדות המתרבות בשבילם. אין ספק עליה מידי ודאי דאף לר"מ שהעדפה ע"י הדחק היא לעצמה בכגון דא הסברא מחייבת דודאי מודה ר"מ שלפעמים יחלקו בין איש לאשה היתרון הבא. והיא גופא איכא למימר גם בתו' ומצות דאף דכל מה שמקבל בעלה מתו' ומצות יש לאשה חלק בהם וכמ"ש בפ' היה קורא עמ"ש בגמ' יש זכות תולה לה ופריך בגמ' זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא אינה מצוה ועושה היא ומשני כסי דפקודי לא מיפקדא באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגן בהדייהו ופירש"י ז"ל לעולם זכות דתורה ולא שעוסקת בתו' אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקו דמקריין ומתניין שטורחת על בניהן להביאן לבית הספר לקרות מקרא ולשנות משנה. ונטרן לגברייהו וממתינות לבעליהן שהולכין ללמוד תורה ע"כ מ"מ במצות ומעשיו שהיא עושה בודאי שהוא לעצמה ואין לבעלה חלק בהם. אמנם אם יהיה האופן דגם במצות שהיא עושה יש בהם עדפה ע"י הדחק וכהאי אתתא הצדקה והמאושרה אשר אנו עסוקים בהספדה שהיא היתה מדוכאה ביסורין בסובלי חולאים זה כמה שנים מכף רגל ועד ראש אין בה מתום ואין לך דוחקא גדולה מזו ואעפ"כ לא בעטה בהם ואדרבא קבלתם בשמחה ובסבר פנים יפות ולזכות רב יחשב מלבד מירוק עונותיה והרי היא מזומנת בודאי לחיי העוה"ב. והרי זה דומה לבעיית הש"ס שהבאנו לעיל שהיא עושה ב' וד' מלאכות בב"א שאף שגם בזה סבר ר"מ שהיא לעצמה. אעפ"כ כיון דבזה הדחק יש גם לבעלה דוחקא וכמו שכן יעידון יגידון כל העם אשר בשער שהיא לקתה בגופה לבדה ובעלה לקה בשתים בגופו שלא נתן שינה לעיניו ויגע וטרח מרפא יחידה בידיו ובכליו ובממונו שהיה מלא דברים שאין להם שיעור כידוע בודאי שגמור דיש זכות תולה לשניהם לחיי העוה"ב חלק כחלק יחלוקו:

כי ע"פי האמור אמר אלי בני היראה יל"ו שזה יהיה רמז הכתו' אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה. בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר. ובהקדים מ"ש בעל ארץ החיים ז"ל דיסורין של אהבה הם מאותיות ת"י של אלהים. וזה אומרו אשת חיל שהיא לה יסורין של אהבה שהם מאותיות ת"י של אלהים מי ימצא לזכות לאשה כשרה כזאת. ודאי שהוא רחוק מפנינים מכרה ובטח בה לב בעלה שיהיה גם לו זכות ושכר לעוה"ב. ואם יקשה לך מאיזה צד יזכה בעלה בשכר עמה לזה אמר ושלל לא יחסר בתמיהא והלא כשהאשה היא סובלת יסורין כמה וכמה הוצאות הוא צריך ומוכרח להוציא במזונותיה. נמצא שגם בעלה יש לו חלק ביסורין שלה וא"כ בדין הוא שנוטל שכרו אי"ד נר"ו.

עכ"פ מצינו למדין דחיי העוה"ב תלויים ביסורין של אהבה. וכן פירש"י ז"ל בברכות ד"ה ע"א וז"ל. יסורין של אהבה הקב"ה מיסרו בעוה"ז בלא שום עון כדי להרבות שכרו בעוה"ב יותר מכדי זכויותיו. וא"כ בודאי שאינו רואה בהכרח כיון דאין לו שום עון. ובזה נלע"ד שזה יהיה כוונת הכתו' בתהלים מי גבר יחיה ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול סלה. דלכאו' לא יראה מות כי יחוד נשים דגבר אמר יתי'. מה הכוונה מי גבר שיש לו יסורין של אהבה שבאים מאותיות ת"י של אלהים יחיה בחיי העוה"ב ולא יראה

יראה ונית שהוא בחכם הנקרא חלל מות אלא ימלט נפשו מיד שאול שלה וכאמור.

עוד בהו"ה עפ"י מה שראיתי בס' ח"ד"א ז"ל בס' דברים אחדים דפ"ד ע"א משם הר' ר' אביהו ז"ל ששמע משם הר' כמהר"ן רוזלייו ז"ל שהיה מקשה למה פרשו המפ' ז"ל בפי' וגב"ר ישראל שהוא נוטה גומלי חסדים בישנים רחמנים דהכתי' וגבר עמלק כשם שאמר וגבר ישראל והוא ז"ל תירץ דהדברי' כפשטן כי הנה ה' אלהים הטביעם לבני מדות האלו בישראל ואשר כשהם בהם לטוב לעבוד את ה' ולקיים מצותיו אז וגבר ישראל עי' ג"ח בושה רחמנות. אך אם היו משתמשים בהם לרעה אז גבר עמלק שהמדות האלה עליון הם ניכות ופשעים וזה כחו של עמלק. כאשר נבאר בס"ד. וזה רמז הנה כי כן יבורך גב"ר ירא ה' כלומר יתברך הכותב בני אלה ר"ת גב"ר ג"ח בושה רחמנות. אם הוא ירא ה' שהמדות האלה משתמש ליראת ה' אז יתברך באלהי אמן. והיינו דגב"ח והמצות יתנהג בהם לרחם ולגמול חסד עם נפשו שלא תדחה לחוץ. וגם עם אחרי' ת"ח ועניים מגודים לגמול חסד ולרחם עליהם. ולא לגמול חסד ולרחם על הרשעים דכתי' ורחמי רשעים אכזרי ומצינו בשאול הנביא דאמר הכתוב ויחמול שאול על אגג ודהמעי"ח שפליא לעשו' נקמה בגוים. דלכך להשתמש במדות כפי מה שהוא עבודת ה' להיות אכזר לרשעי' ולרחם על העניים והצלרכים. וגם במדת הבושה עז והדר לבושה כאשר היא ליראת ה' כי תחלי' התשו' היא הבושה כי יזכור מעשיו הרעים ויבוש מאשר עשה ויתחרט ויתודה ויקבל עליו שלא לעשות וכמ"ש עה"כ. אלקי בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך כי עונותינו רבו למעלה ראש ואשמתינו גדלה עד לשמים ואם ח"ו הבושה היא לבטל המצות זו רעה חולה כי בעבור הבושה יתבטל אדם מכמה מצות כגון אם הוא בדרך מתבטל להניח ציצית ותפילין מפני הגוים שלא ילעיגו עליו ומתביים לעשות איזה דברי' של יראת ה' שלא ילעיגו עליו הלצים. ואם יושב בסעודה דרך משל ורואה עשיר א' שותה כוס יין מתביים מלהוכיחו. ואם יעבור ויראה מי שמשחית זקנו בתער יעלים עיניו כי העושה הוא עשיר ממנו ומתביים. וכן כמה איסור עושה שעש"כ לפניו ולא חלי ולא מרגיש שאם ישמע מלעיג על דרז"ל ומתלוצץ על חכמי הדור וכיוצא מתביים למחות בידו ונהנה רבות. ונמצא זה משתמש במתנה שנתן לו ה' להטביע בו הבושה לבטל תורה ומצות זהיר הנעימים ז"ל.

ועפ"י דבריו הקדושים הללו אפשר בא הרמז במקרא שכתוב במשלי ס"י כי"ה גבר חכם בעוז ואיש דעת מאמץ כח ופי' המפרשי' בעוז עומד בחוקו ביראת ה' ואיש דעת בעל דעת שעדיף מחכם הוא מאמץ כח ביראת ומוסיף והולך ע"כ וזהו מה שרמזתי גבר חכם החכם שיש בו המדות הטובות הללו שהם גב"ר ג"ח בושה רחמנות אינו משתמש בהם אלא בעוז שהיא התור' כדכתי' ה' עז לעמו יתן לקיים בהם מצות התור' ואיש דעת שעדיף מחכם הוא מאמץ בזה בכח גדול יותר ויותר מצוי' דהדעת מחייבו לעשות כן שלא נחנם המדות הללו הקניה לישראל אלא לעשות רצונו ולא להכעיסו ח"ו. וזה יהיה ג"כ רמז הכתוב באיכה מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו ופי' חיי הוא נותן הינכו ה' וכלומר כמה לריך שיתאונן האדם ח"י שנתנו ה' במדות הטובות האלה שהם גב"ר ג"ח בושה רחמנות על חטאיו על שלא נשתמש במדות האלו אלא לחטוא בהנה ולעבור על מצותיו ית'. ואחרי כתבי ראיתי שקדמני בזה מוה"ר אלף המגין ספר יצחק כר"ו בס"ה ב"ח ש"ן הנ"מ דכ"ב ע"ב.

ואגב ראיתי מ"ש שם ע"ג על מ"ש בירושלמי פ"ק דסנהדרי וס"ב דכ"ח שאמ"ר כהנא אנא מדבי"ת עלי קאתינא דכתי' בהו אם יתכפר וכו' בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתפלה וכו' וכו' וז"ל וק' דבשים יבמות דקי"ה ובר"ה ד' ח"י פליגי רבא ואביי רבא ס"ל בד"ת ואביי ס"ל בג"ח אבל בתפי' לא נאמר והכא רב כהנא אמר בתפי'. ועפ"י האמור הכא נכון דכיון דתפי' ג"כ בכלל ג"ח לכן אמ"ר כהנא מתכפר הוא בתפי' עכ"ל. . ואגב דאמרי

דכן אמת שרבה לאת טוב עזים עיד רי"ב דתפי' היא בכלל ג"ח ודבריו הם בכלל דברי אביי אבל בלישנא דקאמר וקשה דבשים וכו' אבל בתפי' לא נאמר משמע דבוכתו להקי' על ר"כ איך אמר הפך ש"ס דידן. ואה"נ זו לאו קו' היא דשפיר איכא למימר חדא מתרתי או דר"כ פליג על אביי ורבא וכמ"ש מוהר"ם יפה ז"ל בשם בר"ש וז"ל. ודעת ר"כ שאין להם כפרה בשום זבות רק בתפי' שהכפרה בה א"כה דרך זכות רק דרך חסד כו' ושוא גופיה כר"ו רמזו וכו' ועיין מ"ש הרי מוהר"ם יפה ז"ל במקי' ר"ה או דלטעמי' אתא דאף בתפי' מתכפר ולא ס"ל לוי' אלא דצריך לדעת מה מקום לתפי' ומה כחה לכפר וכמו שכן ראיתי להרי קדם ידיד ז"ל דנ"א ודי"ע שכ"כ ועיי"ש שעלה מן הישיבה אלא די"ם להרגים על הרי ז"ל דמאחר שכבר כי לעיל מזה על אביי ורבא וז"ל ולרי' לב לדעת במאי פליגי ומכ"ל כי בתלה דוקא מתכפר ולא בשאר מצות. וכ"ל עם מ"ש בשו' מנחו' אמ"ר כל העוסק בתו' אין צריך לא עולה ולא מנחה וכן אמרים בפ"ק דמגילה גדול ת"ת יותר מהקרבת תמידין והשתא דייק רבא שפיר בז"ו אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתו' שהיא גדולה יותר מכל הקרבנות כו' עכ"ל וא"כ מה מקום כשאר לנו לדעת על מימרת ר"כ דמתכפר בתפי' דמה מקו' לתפי' ומה כחה לכפר דהיא גופה איכא למימר שפיר בתפי' וכמ"ש מוהר"ם יפה ז"ל שם וז"ל אבל מתכפי' הוא בתפ' אין להקי' כו' דשא לא"ד תפי' הקרבן שאינה אלא וידוי ונקבת מחי' ולרביו בקלרה. אבל לנקם על קריעת הגזרה בהפלר תפי' כמעשה ר"ב יועיל כמ"ש בפי' אין עומדין כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם. וכן ל"ל בשא דאמר שהם גדולה תפי' יותר מכל הקרבנות שנא' למ"ל רוב זבחיכם עכ"ל. והכי איתא במדרי' פ' תלים פי' ל"ח ע"ש וזה הדבר אבר חטאה להם רבש"ע כשהיו חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם וכו' אמ"ל דברי' אני מבקש וכו' ואין דברים אלא ד"ת שנא' וכו' אמ"ל אין אנו יודעים שמ"ל לנו והתפללו לפני ואני מקבל וכו'. איני מבקש מכם לא זבחי' ולא קרבנו' אלא דברי' שנא' קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ע"כ. ועיין למוהרש"א ז"ל שם שכ' דא"ל למ"ל כ"כ ראיות להוכיח דתפי' מועיל וכו' וי"ל לפי שאלינו ויחור בתפי' יותר מהקרבן בה' דברים והוא היה מונה אותן וכחמשית היא שהקרבן אינו מועיל רק לשוגג והתפי' אפי' למזיד ע"ש ע"ב ולף שהרי ז"ל הוא היה מתכוין לפי המדרש שהביא בתחייד לפי דרכו דרך הקי' אפי"ה הי"ל לוי' בתחי' הטעם האמור שהתפי' היא גדולה יותר מכל הקרבנות כמ"ש איהו גופיה במימרת רבא על התו' ואח"כ ילך בדרכו איך ש"יה.

עו"ן דבר הידוע דע"י הצדקה וג"ח ניצול מדינה ש"ג וכמ"ש בגמרא ד' יו"ד ר"ת אוי יש ש"ש לבעל דין להשיבך ולוי' אם הקב"ה אוהב עניים למה אינו מפרנסן אף אתה אמור לו כדי שנכלל אנו עמהם מדש"ג עיי' אמנו שם כי יוחנן כמ' כתי' לא יועיל הון ביום עברה ולדקה תציל ממות וכתי' לא יועילו אוצרות רשע ולדקה תציל ממות שתי לדקות הללו למה אחת שמצלת ממיתה משונה ואחת שמצלת מדש"ג. ומזה הוית לרב כהנא ז"ל בס' מעיל לדקה ד"ב ע"ג דאחר שהביא הכי תרי מימרי הנאמרי' בגמרא כי וז"ל וגרסי' נמי התם וילבש לדקה כשרין. מה שרין זה מגן על לבושו של אדם במלחמה. אף הלדקה מגינה על בעלה מדש"ג עכ"ל והרואה יראה דהכי מילי ליתנהו בש"ס שם ומאי דאיתא התם בד"ע הוא מאי דכתי' וילבש לדקה כשריון לו' לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מלטרפת לשריון גדול אף לדקה כל פרוטה ופרוטה מלטרפת לחשבון גדול והביאו בילקוט שמעוני ס"י תלים ואפשר שיסיה באיזה מדרי' וכעת לא מלאתיהו. גם בגיטין ד"ז אמרו ועניתיך לא אענך עוד אמר מר זוטרא אפי' עני המתפרנס מן הלדקה יעשה לדקה לא אענך עוד חני רב יוסף שוב אין מראין לו סימני עניות. גם ידוע דהעני הוא א' מהארבעה החשובי' כמת גם תרגם יונתן בפסוק ולדקה תציל ממות מן מותא בישא. ומעתה זה יהיה רמז הכתוב מי גב"ר וכלומר מי שיש לו שלשה מדות טובות הללו שהם גב"ר ג"ח בושה

רחמנות

ונתמכות שנשים עושה צדקה ושב בתשו' כנגד ג' מדות הללו הנה שכרו אתו ג"ב בגי' דברים האמת שיחיה חיים של שלוה ולא יראה מות קינוי עבירות . זאת שכית שלא ימות מותא בישא יבא השלישי שימלט נפשו מיד שאול שלה ערש"ג .

נחזור לעניננו דשאלה הצדקת הזאת דקבלה יסורין קשים ומרים בלי ספק דתזכה בזה לחיי העוה"ב ולשוי לומר עליה אשרי כמש"ה אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו . להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת . וכלע"ד לפי הכתובים שלנו בהקדים מ"ש מוהר"י עייאש ז"ל בס' ויאמר ליהודה דס"ז ע"ג שהביא מאי דאיתא בס' חלק דקי"א כשחלה ר"א הגדול נכנסו ד' זקנים לבקרו ר' טרפון ור' יהושע וראב"ע ור"ע נענה ר"ע ואמר חביבין יסורין . אמ"ל עקיבא זו מנין לך אמר מקרא אני דורש בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וכו' ויעש הרע בעיני ה' . וכתיב גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה , וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם כולו לימד תורה ולמנשה בנו לא לימד תורה . אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל בו לא העלהו למוטב אלא יסורין שנא' וכו' ויעתר לו וישיבהו למלכותו הא למדת שחביבין יסורין ע"כ . ודקדק הרב ז"ל מה ספק נפל לו לר"א בחביבות יסורין עד שאמ"ל לר"ע זו מנין לך וגם ר"ע למה לא השיבו ממקראות הפשוטים . אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וכו' כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכמה כתובים מעידין ע"ז והוליך להביא ראיה מזה הכתוב בן שתים עשרה שנה במלכו וכו' שאין דרשתו יוצאת אלא מכח הדקדוק והוא ז"ל בא אל הישוב דיסורין פשוטים שמיטא ליה דמכפרין העונות וגם מבין שכר האדם . אבל הספק שנפל הוא במאי דקי"ל דעסק התורה מכפרין העונות וכמ"ש בפ"ק דר"ה אם יכופר עון בית עלי בזבח ובמנחה ודרש שם רבא בזבח ובמנחה הוא דלא מתכפר אבל מתכפר הוא בד"ת ואמרי' תו התם משפחה אחת היתה בירושלים והיו מתים בן י"ח שנה ובאו והודיעו את ריב"ז ואמ"ל שמא ממשפחת בית עלי אתם לכו ועסקו בתורה וחיו והלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין להם משפחת יוחנן על שמו ע"כ. ור"ע כשראה כי א' רבו שוכב על המטה ובעל מדית ואינו יכול לעסוק בה אמ"ל חביבין עליך יסורין . ר"ל אל תצטער ממה שאינך יוכל ללמוד כי יש לך דבר שחביב יותר מן התורה שמכפר העונות והם היסורין וכדפירש"י ז"ל שחביבין יסורין שמכפרין עליך ור"ל שאין חביבות זה לענין רבוי השכר אלא חביבותם הוא לענין כפרת העון . ועי"ז תמה ר"א על שגדלה מעלת היסורין יותר ממעלת התורה ואמ"ל זו מנין לך ר"ל שאני יודע דמעלת היסורין היא גדולה וטובה . אבל אין מעלתה חשוב כל כך עד שמתעלת שמשך מתורה וזה שאמרת שהם חביבין יותר מנא לך ואז השיבו מקרא אני דורש וכו' דהיינו שבודאי מנשה לימדו אביו תורה וטרח עמו ואעפ"כ לא הועיל לו להחזירו למוטב אלא יסורין דאע"ג דקי"ל שאור שבה מחזירתו למוטב לא העלהו למכסם למוטב אלא יסורין . ובזה כ"ע מאי דקי' לכאורה במה שהביא ר"ע פסוק א' בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וכו' מלך בירושלים ויעש הרע בעיני ה' דאין בפסוקא יוצאת ממנו לצורך דרשתו אלא דר"ל מדמלך בן י"ב שנה משמע שהיה חכם ויודע להבחין בין דבר לדבר והאריך במלכותו ושמחה כל אותן השנים לא היה פוסק מד"ת כדי שידע לשפוט את העם ואעפ"כ לא נמנע מלעשות רע בעיני ה' וכל השנים היו שוים לרעה ולא הועיל לו עסק התורה עד שבאו עליו יסורין אלמא דיסורין הם חביבין מד"ת כיון שעל ידם יחזור האדם למוטב א"ד ז"ל .

ומעתה נבא לכוה"ב ורש"י ז"ל פי' וח"ל להשקיט לו. מימי רע כי היסורין גורמין לו להשקיט להם מימי דין גהנם עד שיכרה לרשע שחת ע"כ וזה אומרו אשרי הגבר אשר תיסרנו יה שמביא הקב"ה עליו יסורין לכפר עונותיו וראוי לומר עליו אשרי כי הקב"ה אהבו כדכתי' כי את אשר יאהב ה' יוכיח וא"ת אם כל המדרש הזאת לשבחו ולומר עליו אשרי אי משום שמתכפרין בהם עונותיו הא ומתורתך נ"כ תלמדנו שבעסק התורה נמי מתכפרין עונותיו ומה בלע ליסורין לזה משיב דמעלת היסורין יתירה היא להשקיט לו מימי רע שהם גורמין לו להשקיט לו מימי רע שהוא גהנם ועל ידם יחזור למוטב עד שיכרה לרשע שחת וכמ"ש רש"י ז"ל . הרי"ב אהל יעקב בצה"מ ז"ל בס' עקב דכ"ט ע"א הביא משל נאה על מה שהקב"ה מוסף מדת דינו על הצדיקים . ומייסרם ביסורין וז"ל והוא ע"ד מי שיש לו אוהב נאמן והיה מקדים לו ש' בכ"י פעם שפגע בו ומבינו שאל בשלומו והכיר בקול ענוה קללות כמרגלות לעומתו . ויהי קיים בעצמו מאמר ע"כ פגעים ח"א וילך ויפן אל ביתו בק היה כמשתומם מה זאת היתה לו למחר פגעו זבי"ז והוא נושא על כתפו ויכהו וישאל אותו מה דבר הכעס והחמה אשר ראיתי בך שתמול השיב ואמר לו אל ירע בעיניך ידידי אני אגלה לך כל סגור לבי כי אתמול היה לבי בוער כאש בשלף קלף וחמה וכעס הרבה ויראתי לשופכו על הראוי לו שן יפגע בו בכסלים . ופגעתי בך והאמנתי באומן לבך ובטוהר רוחך בלקבתך ועוז ידידות אשר בינינו כי תעבור על מדתך תשוע ותבלים פיך ולא תשיבני דבר והיה בעיני כאחד שיש לו דבר יקר ורוצה להפקיד אותו ולא נתן אותו בלתי ליד איש נאמן שלא יפשע בו . כן לא מצאתי להפקיד חרון אפי ומרירות לבי כי"א בלבך כי תטעינהו ותכסהו במשאון הנשל כאשר יש חתם למעלה ח"ו . אם יעירה חמה אשי על קלי הדעת המועטים דברים כלפי מעלה בהלל להם כמאמר וחיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ואין כבוד של מעלה לעשות טובה עם מי שאינו מכיר בטובה . אבל אוהביו יתי השלמים והתמימים הם מקבלים מדת דינו באהבה ושמחה וכו' ע"ב אשר עפי"ז פירש בני היכא יליף מ"ש במס' שבת דפ"ח ע"ב ובכמה מקומות ת"ר הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתו' אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו די"ל למה דימה אותן דוקא לשמש היוצא בגבורתו ולא לדיא . ועוי דסוי"ל כצאת השמש ואנא ידענא דהוא בגבורתו . דהא בסדיא כתי' והוא כחתן וכו' ישיש כגבור . הרי דבכל יום ויום יוצא בגבורתו ובאומרו כצאת השמש דיינו . (ועיין מוהרש"א בגיטין דל"ו ע"ב ועי' עיין רש"י בשופטים ה' עיש זה) אך עפי"ה נכון הוא ובהקדים עוד מאי דאיתא בנדרים ד"ח ע"ב אמר ר"ל אין גהנם לעוה"ב אלא הקב"ה מוציא שמש מנרתקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה שנאמ' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ולא עוד שמתעדנין בה וכו' ע"כ . וכן בשכימול אמציה הוציא הקב"ה חמה מנרתקה כדי שלא להטריחו באורחים כמ"ש בפ' השוכר את הפועלי' דפ"ו ע"ב מאי כחום היום . אמ"ר חמא ב"ח אותו היום יום ג' של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים ע"כ וכתב היפית בשי' וירא רבה פ' מ"ח ס"י ח' ח"ל ואין להקשות דאברהם נמי ילטער מהחום דצדיקים מתעדנים בו כדאמר בשמש צדקה וכו' . הרי לך דכשהקב"ה מוציא חמה מנרתקה רשעים אינן יכולין לסובלו ונידונין בו ולכן אינו מוציאו בעוה"ז בתדירות כ"א לצורך כמו בבי אברהם וכיוצא שאם יתמיד להוציאו יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ויהיה העולם שמם כי הצדיקים שיכולים לסובלו וגם מתעדנין בו ומתרפאין הם מיעוטא דמיעוטא . והרי זה דומה ממש ליסורין הבאים על יראי ה' ואוהביו כי יודע ה' דרך צדיקים ששמחים ביסורין ואדרבא מתעדנין בהם ומתרפאין מעונותיהם . ולכן מביא עליהן היסורין לאהבה אותם משא"כ ברשעים שאם יביאם עליהם יבעטו תכף מפני שאין להם יכולת לסובלן . מעתה זהו מ"ש רז"ל הנעלבין כו' עושים מאהבה ושמחים ביסורין עליהן הכתו' אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו דכמו השמש כשיוצא בגבורתו דהיינו חמה מנרתקה הוא שמחה לצדיקים ועידון ורפואה ויכולים לסובלו כן אלו השמחים ביסורין וחביבין עליהם דומים לשמש היוצא בגבורתו אלו דבריו ככ"ו .

אתא

לנישואין

איתא בזה"ר פ' ויצא חזקיה אמר בן פ"ג שנים היה אבינו יעקב בעת שנטל את הברכות עשה עוד י"ד שנה שנטמן בבית עבר ישבה עוד שבעה שנים שעבד ברחל. ונמצא נושא אשה בן פ"ד שנים ועשו בן ארבעים שנה נשא למדנו שהקב"ה משהה לצדיקים ומקדים לרשעים ע"כ כי מהרש"א יפה ז"ל וז"ל משהה לצדיקים יראה שהטעם מפני שלא יהרהר עליהם עול האשה והבנים ויעקר מעסק התורה כי ריחיים בצוארו ס"א ויעסוק בתורה ואין להקשות ממה שאמרו בן י"ח לחופה כי האדם שלא ידע את עתו מ"מ לקיים פו"ר מהרה אבל הקב"ה כשרואה כי שנות הצדיק רבות שמספר לו באמרים ימיהם לא יצערם בנשותם בצער גדול בנים כו' עכ"ל ושקו' עליו הרי אבק דרכים ז"ל בד"ב ע"ב וז"ל ודבריו אחרי כע"ר הם תמוהים דא"ך יתכן שמשנה בן י"ח לחופה מיירי בשאר כל אדם ואינו מדבר בצדיקים וחסידים אשר דכל מילי דאבות הם מילי דחסידותא. לכן כ"ל דמשנה אבות מיירי באנשים שהם רחוקים מיגיעת כפיהם כמ"ש באבות כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון וא"כ כיון שהוא ח"ח שנהנה מיגיעו ליכא משוי ריחיים בצוארו כיון שיש לו מלאכה והא דהקב"ה משהה לצדיקים מיירי שאינם בעלי מלאכה ולמען לשכר משהה להו כי היכי דלא ליבטלו מעסק התורה א"ד ז"ל.

ואחרי שמשי"ר אדרבא דבריו תמוהין שהבין בדי מוהרש"א ז"ל מה שלא עלה על לבו דכוונתו ז"ל פשוטה ומבוררת דהאדם חייב לעשות את שלו והקב"ה יעשה את שלו ודלא כמו שהבין הוא ז"ל דבא לחלק הרי ז"ל בין שאר אדם לאנשים צדיקים. עכ"פ לפי חילוקו של הרי ז"ל דבח"ח שנהנה מיגיעו דליכא ריחיים בצוארו צריך לזה ולהקדים לישא אשה. כלעה"ד לפרש כתוב סדר בתהלים אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. והן קודם נפרש פסוקי משלי פ' ל' המה נפלאו ממני וד' לא ידעתים דרך הנשר בשמים. דרך נחש עלי צור. דרך אניה בלב ים. ודרך גבר בעלמה. והוא כי יש ד' דרכים אשר יעשה אותם האדם והם דברים המסורים ללב ונאמר בהם ויראת מאלהיך. א) מי שהוא רץ כצבי וקל כנשר לרדוף אחרי מצותיו ית' ואין אנו יודעים אם כוונתו לשמים דוקא או משום יוהרא כדי להראות לבריות שהוא רודף ואדוק בתורת ה' ומצותיו. ב) ת"ח שהוא נקם ונוטר כנחש ושופט ומעניש קשה את החוטאים. אין אנו יודעין אם כוונתו לש"ש דוקא כמאמר רז"ל כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח או לעצמו הוא דורש להנקם מאויביו או להראות כחו וגבורתו ועולם ידו כדי שייראו מלפניו. ג) אדם שהוא יגע להתפרנס ושולח אניות סחורה ממקום למקום אין אנו יודעים אם כוונתו לשמים דוקא להתפרנס בריוח כדי שיוכל לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לב והשקט ובטח או שרוצה להתעשר כדי להתהנות מתענוגי ושעשועי העוה"ז ואין אלהים לנגד עיניו. ד) אדם הנושא אשה ואין אנו יודעים בו אם כוונתו לקיים מצות בוראו דוקא או לשבות תאותו או לשם ממון וכיוצא ועי"ז הוא שאמר שהע"ה שהד' אלו נפלאו ממני ולא ידע אותם שה' הוא שיודע והוא הבוחן כליות ולב ומבאר ואומר הא' הוא מי שעושה דרך הנשר בשמים לרדוף ולדלג כא"ל אחרי מצותיו ית' הב' הוא מי שעושה דרך נחש לנקום ולנטור ולשבר מתלעות עול הג' הוא דרך אניה בלב ים שעוסק בפרקמטיא הד' הוא דרך גבר בעלמה שנושא אשה.

ומעתה אבא לביאור שכתוב אשרי כל ירא ה' וכו' ונקדים עוד דשליכם מתפרש ג"כ לשון זירוז ומהירות כמ"ש בפ' נלות יעקב במעלה לשון דע"ו ע"ב. וכן יהיה ג"כ ביאור הכתוב בבלעם ויחר אף אלהים כי הולך הוא בזריזות ומהירות וכמ"ש רש"י ע"ש וישכם את אתונו מכאן שהשנאה מקלקלת השורה וכו' וז"א אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו ירצה בדרכיו אשר בחר לו לילך בהם הם הד' דרכים הנ"ל אשרי מי שהולך בהם ביראת ה' ולא לשום פניה זרה כנ"ל. וגם הולך בהם בזריזות ומהירות כמ"ש מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה וא"ת התינח בג' דרכים הראשונים. אך בדרך גבר בעלמה יותר טוב שלא למהר לישא אשה שהוא זריז ונפסד כמ"ש המד"ר שהקב"ה משהה לצדיקים ומקדים לרשעים וא"ך נאמר עליו אשרי ויהי כמש"ב לא אמרתי אלא יגיע כפיך כי תאכל דליכא ריחיים בצוארו בזה הוא דאמינא שיקדים וימהר לישא אשה וכחילוק הרי אבק דרכים ז"ל. ולא עוד אלא שהוא אשריך וטוב לך. אשריך בעוה"ז שאין לו צער מזונות. וטוב לך לעוה"ב שמקיים מצות בוראו וגם הוא עוסק בתורה.

והנה הראשונים ע"ה שקרו במצות פו"ר דכיון דעיקר זיווג האדם אינו אלא לקיום המין האנושי כמ"ש לא תהו בראה למה הוליך הקב"ה לעשות הדבר הזה ע"י זיווג איש ואשה והיה יכול לעשותו ע"י צמיחה כעשב השדה וליתן רוח ונשמה. ואחד מן התירוצים הוא כי עולם חסד יבנה ואם בריאה יברא ה' את האדם מן האדמה ככל מין צומח לא היה קריבות בעולם בין אדם לחבירו לא קריבות אב ואם ולא אחות ובע"ז לא היה רחמנות בעולם בין הברואים ולא היו עושים חסד זה עם זה. משא"כ עתה כי ע"י הקריבות זע"ז מתרבה הרחמנות והחסד בעולם. אשר עפ"ז יבואר לע"ד כוונת הפסוק בתהלים ישב עולם לפני אלהים דקא מתמה דהע"ה כחקי' הראשונים שישובו של עולם יהיה לפני אלהים לבדו ולמה לו להשתתף עם האדם כמ"ש ג' שותפים באדם ויש' כמש"כ חסד ואמת מן ינצרוהו וכנ"ל.

מה שחידשתי אנכי המגיה לכבוד

ס"ת

איתא במס' מנחות ל' ע"א בזה"ל א"ר הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מע"ה כאלו קבלו מהר סיני ע"כ. ואיכא למידק מה דמות יערוך לקונה ס"ת מ"ה לחוטף מצוה מ"ה. וכלע"ד לפרש במה שאנו רואים מה שנהגו בכל תפוצות ישראל כי המצוה הזאת דכתיבת ס"ת או הכנסת ס"ת שהוא כעשית בשמחה רבה ופרסום גדול דהבעל המצוה מיסבו בביתו ימים שם בהם ירחים ואח"כ מוליכו לבית הכנסת ודורשין עליו ברבים לכבוד הבעל שמצוה ובע"ז יש לחשוד להבעל מצוה דלכבוד עצמו הוא עושה משום יוהרא ח"ו ולהתגדל ואין כוונתו לשמים אך כל מעיינת פורחא בהשבת הזאת לא תחול במי שלוקח ס"ת מן השוק מוכן וכשר דאין לו שום טורח עליו משא"כ במי שטורח לכתוב ס"ת חדש מעט אז אין מקום לחושדו כלל דאם איתא דכוונתו לפניה זרה ואינו לש"ש למה לו לטרוח כ"כ לקנות קלף חשוב ועמודים חשובים והוצאה מרובה יכול היה לקנות ס"ת מוכן ובזול ולעשות בו שמחה ופרסום כרצונו אלא ודאי להורות כאן דאין כוונתו אלא לשמים לקיים מצות עשה שבתו' דוקא. והנה גם באשר מצות שבתו' לפי אופן עשייתן יובן כונת שעושה אותה אם לבו לשמים או לשם יוהרא דאם יעשה אותה בצנעה ובחת מעשיו מוכיחין שהוא מכוין את לבו לשמים כמש"ה והצנע לכת עם אלהיך לא כן העושה אותה בפרהסיא וידיעה בפני רבים צריך לומר ומדלג כא"ל לחטוף ולהשיג המצוה נותן מקום לרואיו לחושדו שלכבוד עצמו הוא עושה כדי שישבחוהו שהוא רודף אחר המצות.

ומעתה זה יהיה כונת ר"ל הלוקח ס"ת מ"ה יש מקום לחושדו דלשם יוהרא הוא עושה כחוטף מצוה

מן הפסוק דמוסרין אותו כנ"ל. כתבו מפ"ש כאלו קבלו מהר"ס דידוע דישראל שעמדו על הר"ס כשהיו ונזדככו מזוהמת הנחש ולא נפשר בהם תאוות חומריות עד כי זכו ע"י זה לדבר עם ה' פנים בפנים ובקבלתם את התורה לא היה בהם שום פניה זרה כלל. כן הוא שכותב ס"ת דאין לחשוב אותו שלבבו פונה לאיזה תאוה חומרית כיוהרא וכיוצא ודומה כאלו קבלו מהר סיני שלא היה שם שום פניה זרה ודייק לומ' מהר סיני ולא אמר כמש"ה ה' מסיני בא וכן משה קבל תורה מסיני להורות על שכותב הזה כי אין כונתו להתגדל ואוחז במדת הענוה שאנו לומדים אותה מהר סיני שהניח הקב"ה כל ההרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם. ולכן נקט מהר סיני לרמוז על ההר חמד אלהים לשבתו שהיה נמוך מכולם.

וזה יהיה טעם למ"ש הפוסקים ז"ל שהכותב ס"ת ע"י סופר צריך שהבעל המצוה יכתוב ידו בעט סופר הבי"ת דבראשית ולמ"ד דלעיני כל ישראל ופסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב דבשלמא הבי"ת והלמ"ד ניחא דהתי"א ליה בכותב הוא בעצמו הס"ת כולו מראשו ועד סופו. אך הפסוק תורה צוה קשה אמאי שנא זה מפסוקים אחרים השייכים כמו זאת התורה אשר שם משה ופסוק כתבו לכם את השירה הזאת וכיוצא אך עפי"ה ניחא שכיון שהמצוה הזאת בעשיה בכבוד והדר ושמחה גדולה ועלול הוא הבעל המצוה להתגאות ולהתגדל ח"ו לכן חייבוהו לכתוב בעצם ידו הפסוק הזה תורה צוה לנו וכו' המוזכרים בו משה ויעקב שהשתמשו במדת הענוה ככתוב בס' ראשית חכמה דרי"ם ע"ב משם מנורת המאור ז"ל וז"ל: גדולה ענוה שבה נשתבח יעקב אע"ה ומפני ענותנותו היה נוהג כבוד בעשיו אחיו מפני שיצא לאור העולם כמו נער אחד קודם ממנו וכו'. גדולה ענוה שבה נשתבח מרע"ה וכו' עיי"ש כדי שע"ז יאחז צדיק דרכו לכוין את לבו לשמים ולא להתגאות כלל. וגם בכתיבת הבי"ת והלמ"ד דהם אותיות לב ירמוז זה דכיון דהוא דבר המסור ללב אם כונתו לשמים אם לאו יכתוב ידו אותיות ל"ב כדי שיחשוב דבוחן לבות ה' והוא יודע במה היתה כונתו.

הרב החסיד ז"ל בס' שארית יעקב דכ"ב חקר מ"ט דלמה אין מברכין במצות כתיבת ס"ת אקב"ו לכתוב ס"ת או על כתיבת ס"ת כשאר מצות של תורה ובא אל הישוב עפ"י מ"ש הטור בשם אביו הרא"ש ז"ל ביו"ד סי' ע"ר והבי' החינוך ז"ל בפ' וילך שטעם העיקר למצוה זאת אין תכליתה הכתיבה היא לבדה רק עיקרה היא מפני שלימוד בו מצותיה של תורה ובתחילה עשיתם חסורי מחסרא מקירתה בבית הכנסת לקרות בה ברבים שהוא עיקר טעם מצוה זו למען ילמד וכו'. וכבר תקנו ברכה על תכליתה והיא ברכת התו' והבי' המפורסם כמהר"ח פלאג'י ז"ל עוד טעמא טע"ם דמצינו כי בעת נתינת התורה ניתן לנו ב' תורות תו' שבכתב ותו' שבע"פ כמ"ש בפ"ק דברכות ע"א ואתנה לך את לוחות האבן וכו' מלמד שכולם נתנו למשה בסיני וכן במגילה אמרו כל מה שהסופרים עתידין לחדש ניתנו מה"ס וכבר כ' הרא"ש ז"ל בס' ס"ת דכיון דבזה"ז מותר לכתוב תו' שבע"פ מצוה לכתוב או לקנות גם תו' שבע"פ. נמצא דבכתיבת תורה שבע"פ או קנייתה יצא לתכלית המצוה וע"כ לא תקנו ברכה על כתי' ס"ת דלא בא עדיין על תכליתה אי"ד ז"ל ולע"ד שני הטעמים שאלו ההולכים אל מקום אחד עלו ברמיז בכתו' הנ"ל בפ' וילך ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם דהכונה ועתה כתבו לכם את השי' זאת מדוע לא תקנו ברכה. ויש' כמש"כ שעדיין לא בא עד תכלית המצוה שהוא הלימוד בה בציבור וזהו ולמדה את בנ"י. ועוד תכלית אחר יש והוא שימה בפיהם רמז לתורה שבע"פ וכאמור.

איתא בס' ר' עקיבא שמעו כי נגידים אדבר היינו דאמר רבא למיימינים בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא. ע"כ יובן בהקדים מה שראיתי לעט"ר הרמ"ז גאון יעקב זלה"ה הו"ד בס' קול יהודה להרב מו' אביו זצוק"ל צדקיה שפי' כורח מאז"ל בש"ר עי"פ עלית למרום שים יכול

מפני ששבה אותה וכו' וז"ל. ויש לדקדק דמאמר דהוכח הוכיח דבלקיחה נתנה לו מהר סיני. וליתר דבמתנה נתנה לו דהוא דבר ושופכו וכו'. אמנם עפ"י דברי הגמ"ע שאמר דכל דאיכא הנאה לנותן ליכא משום ושונא מתנות יחיה דהוי"ל כמכר ניחא דמצינו למדין דאף במתנה ממש ש"ך קרי בה לשון לקיחה כמכר והיינו בדאיכא הנאה לנותן המתנה וידוע הוא דבנתינת התורה לישראל שאנו מקיימים אותה יש לו הנאה להקב"ה. וא"כ אף דנתנה לנו במתנה הוי"ל כמו שנתנה בלקיחה. ולפי"ז למדו מהכתוב לקחת מתנות באדם דבלקיחה ובמתנה נתנה לנו. וכלו' מתנה דהיא כמכר וכו' עכ"ל.

ומעתה זש"ה רבא למיימינים בה שמקיימין התורה ומצותיה ובזה יש לו הנאה לנותן הוא הקב"ה שעושין רצונו הוא סמא דחיי דהוי"ל כמכר ואין בה משו' ושמ"י: אך למשמאילים בה סמא דמותא כנ"ל ה' יזכנו לאי"א וכאמור

מה שחדשתי אנכי המגיה

להספר

ראיתי בס' פקודת המלך ח"ב בהקדמה דף ב' ע"א שנ"ל כוה"כ הצדיק אבד ואין איש שם על לב וכו' וז"ל אך הענין הוא כך כי אצלינו ב' פי' על שמקרא הנ"ל ושניהם מבוארים בדי' רש"י ז"ל במס' תענית. פי' א' מפני רעה נאסף הצדיק כלו' כדי שלא יראה הצדיק אותה הרעה המזומנת לבא על הדור כנ"ל ופי' הב' מפני הרעה כלו' כדי שיכפר על הרעה העת"ל נאסף הצדיק היינו כשמסתלק הצדיק מן העולם כדי שלא תבא הרעה עוד על העולם והנפקותא בין ב' הפי' הוא כך שאם פירושו כדי שלא יראה ברעה אשר ימצא את עמו. נמצא ח"ו צריכין שימותו כל הצדיקים שבאותו הדור חלילה כדי שלא יראו גם הם הרעה ההיא. כי מה לן לחלק בין זה הצדיק לשאר צדיקים ובודאי קאי כי מפני הרעה נאסף הצדיק על כל צדיק וצדיק שבדור ההוא משא"כ אי נימא כפי' הב' כדי שיכפר וכו' די במיתת צדיק א' וכפרה אחת מכפרת וליכא תו עון ולא צריכא לב' כפרות ועו' נפקותא בין ב' הפי'. אי נימא כדי שיכפר במיתתו נמצא כיון שמת צדיק אחד כבר כיפר על העון ולא יבא עוד שום רעה ואין בני הדור ההוא צריכין עוד לתשו' מאחר דליכא עוד עון כלל בידם ואינם מזומנים עוד לשום רעה משא"כ לפי' הב' הרי מזומנים הם להיות רעה תבא עליהם ח"ו נמצא שאם צריכים להיות ניחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו מוכרחים הם שיעשו תשו' גמורה וק"ל. והנה מאחר שאין לנו הכרע איזה פי' מב' הפי' אמת הוא צריכים אנו להחזיק הספיקא לחומרא ולחוש לפי' הא' שהוא כדי שלא יראה ברעה אשר ימצא את בני דורו. ונמצא ח"ו תעלה המות בחלונות שאר הצדיקים כדי שלא יראו גם הם את הרעה הזאת כנ"ל. ואעפ"כ תבא אח"כ הרעה על הנשארים חלילה נמצא מחוייבים כל בני הדור ההוא אשר כאו במיתת צדיק הראשון שיחזרו בתו"מ בתשו' שלימה לה' כדי שיבוטל הרעה מלבא ולבלתי יאספו עוד שאר הצדיקים וכו' ואחר ההצעה זו מכוון פסוק הנ"ל שפיר שהנביא צועק ע"ז ואו' מדוע צדיק אבד מן העולם ואין איש שם על לב כלו' אינם שמים על לבם לשוב בתשו' כדי שלא יבא עליהם עוד רע כי אומרים כפי' השני שכבר כיפר מיתת הצדיק ואינם צריכים עוד לתשו' ובאמת עיי' התרשלו' התשו' המה גורמים ואנשי חסד נאספים כלו' שגם שאר הצדיקים ימותו ח"ו ואומר הנביא הטעם כי באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק מפני דייקא כלו' מפני וקודם שתבא הרעה מת הצדיק והיינו כפי' הראשון ולכן מוטב היה להם לעשות תשו' וק"ל אד"ז ז"ל. ויש לתמוה עליו הדא במ"ש ששני הפי' מבוארים בדרש"י ז"ל במס' תענית. דהן אמת שרש"י הביא ב' פירושים אך הפי' השני שהוא כדי לכפר לא הוזכר כלל בדרש"י שכן הוא ל' רש"י בד"א ע"א מפני הרעה נאסף הצדיק מפני שלא

יראה

יצטער הוא ברעה אחר שהיה נזהר מלפניו כי מפני הרעה נאסף הצדיק ל"א מפני רעות של אלו הוא נאסף שאין תקנה רוצה שיבקש עליהם רחמים ע"כ. ועוי' במ"ש בסו"ד בפי' מלת מפני הרע"ל קודם שבאה ממנו פירש"י בסנהדרין דקי"ג ע"ב שפי' כן ע"ש. הא מיהא עפ"ד הרי ז"ל דלכפר די בצדיק אחד לא כן בכדי שלא יראה ברעה. צריכין שימותו כל הצדיקים שבדור ונוכל להבין דברי הש"ס בשבת דק"ה ע"ב. אר"ח ב"א א"ר כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדכ"מ ופירש"י וז"ל הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יוסיפו מן השמים ע"כ וק' דר' יוחנן שהא הכא אמר בין בחור בין זקן ואף שנאמר דגם בזקן שייך לומר שנתקצרו דהיה אפשר לחיות עוד. כנות בנים אך לא ימלט מן הדוחק.

אך עפי"ז הי' כי יוחנן דזה שמתעצל בהספדו גורם שלא יתעוררו העם בתשו' ועונות הדור יהיו גורמים שיבאו גזרות רעות ח"ו ואז גם שאר הצדיקים שבדור ימותו כדי שלא יראו ברעה; ולכן אינו מאריך ימים מכ"מ הוא לא חס על הצדיקים שימותו בשבתו לכן לחייו לא יוסיפו מן השמים. וכן מ"ש עוד שם אר"י א"ר כל המתעצל בהספדו ראוי לקוברו בחייו יתבאר בדרך זה הוא לא חס על הצדיקים שיוקברו בשבתו בתוך ימי חייהם בלא עתם. גם הוא ראוי לקוברו בחייו ר"ל בתוך ימי חייו מכ"מ. וזה יהיה אולי כונת המקונן בפ"ה עט"ב אוי נא לנו כי חטאנו ע"ז היה דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו דבא לעורר את העם באומרו עתה דנפלה עט"ר. הצדיק שבדור צריכים אנחנו לבכות ולשוב בתשו' הגונה ולא להתעצל ח"ו ח"א אוי נא לנו כי חטאנו ר"ל אוי עתה לנו כי שחטאנו דעתה הגונה צריכים אנחנו לומר אוי לנו כי חטאנו שאם היו נתעצל מלחזור בתשו' נגרום ח"ו מיתת שאר הצדיקים שבדור כדי שלא יראו גם הם ברעה שעתיד. ולז היו נקונן ונאמר על זה הצדיק הנאסף היה דוה לבנו במיתתו. ועתה גם על אלה הצדיקים שאתנו גם הם חשכו עינינו ולכן מהראוי לנו לחזור בתשובה שלימה כדי לבטל הגזרה.

ודרך אחר אפשר גם דברי אדונינו דהע"ה במיתת אבנר שר הצבא. הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל ואנכי היום רך ומשוח מלך. והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו ונקדים מ"ש בסנהדרין די"ד דאמר ר"א אין אדם עולה לגדולה אא"כ מוחלין לו ע"כ עונותיו. ועי"ז דוד שהיה משוח מלך היה מתפחד ואמר ליושבי הלא תדעו כי שר"ג נפל היום בישראל ונשפך דם נקי ומתיירא שבעון זה נגזרה איזה גזרה על ישראל ח"ו, ואנכי היום רך אנכי עמלת היותי רך בשנים ומפאת היותי משוח מלך דבעבור היותי משוח מלך נתכפרו עונותי והנני צדיק בדור הזה מתפחד אני פן אמות ואתפכר בעון הדור. ואם אמרתי לנקום נקמת הצדיק הזה מן בני צרויה השופכים את דמו ועי"ז תתבטל הגזרה גם זה לא אוכל כי אנכי רך בשנים והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני, ובכן אין לנו אלא להתפלל אל ה' שישלם לעושה הרעה כרעתו להם לבדם ולא תהיה הכרעה לחובה כדי שלא אהיה נלכד בשחיתותם ח"ו.

והנה ראיתי במפרשים דכשהצדיק מת מפני הרעה העתיד שלא יצטער אזי צריך שיהיה הצדיק ההוא היותר מובחר שבדור אך אם הוא כדי לכפר א"צ שיהיה היותר מובחר וזה יהיה כונת הנביא באומרו הצדיק אבד בה"א הידיעה היינו הצדיק היותר מובחר אבד ואין איש שם על לב לשוב בתשו'. ולא זו אף זו שאנשי חסד הם המעשירים שיש בידם לעשות חסד וצדקה ביכולת היא שחנן שבזכותם יבוטלו כל גזרות קו"ר. גם המה נאספים ונחבאים בביתם כדי שלא ישיגום העניים והגבאים.. ובכל זה בא להם באין מבין כי מפני הרעה העתיד נאסף הצדיק היותר מובחר שבדור שאם היה לכפר הי' די במיתת צדיק אחר פחות ממנו. עוד באופן אחר (מעט"ר הרב ש"ת זצ"ל) במ"ש ה' אהל יעקב ז"ל על מ"ש יהושע בהספד משה הושיעה ה' כי גמר חסיד וכו' כי ידוע מאמר חז"ל בערכין פרנס לפי הדור דור לפי הפרנס עד שע"כ זקנים שבאותו הדור אמרו אוי לאותה בושה וכו'. כי אם היו במדרגה שהיו גם תחילה בימי משה עוד היה משה להם למנהיג. ולכן אמר יהושע על מרע"ה הושיעה ה' כי גמר חסיד והסיבה היתה כי פסו אמונים מבני אדם ואינם ראויים שיהיה משה להם למנהיג אמו"ר ז"ל. מעתה ז"א הצדיק אבד ואין איש שם על לב לשוב בתשו'. וזה בא להם באין מבין כי מפני הרעה דהיינו רעת הדור ומעלתם נאסף הצדיק שאינם ראויים עוד לרב ומנהיג כמוהו דפרנס לפי הדור ע"כ.

דרוש

שדרשתי אני המגיה בקק"ב יצ"ו בשנת השלום החדש של עט"ר הרב המחבר ר' אב"א אור חיים הכ"מ בס' אחרי ש' התרכ"ב.

יעמד חי לפני ה' לכפר עליו.

יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו.

איתמר במדרשא כיון שמת משה היה יהושע בוכה וצועק ומתאבל עליו ימים רבים ואומר אבי אבי רבי רבי. אבי שגדלתני מנעורי. רבי שלמדתני תורה עד שאמר הקב"ה ליהושע יהושע עד מתי אתה מתאבל והולך וכי לך לבדך מת והלא לי מת שמיום שמת משה אבל לפני שנא' ויקרא ה' אלהים לבכות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ע"כ.

קול ענות אנכי שומע במחנה אלהים זה כי גדול שבר מאד דתבר בזיזי יום שמת כי אב"א היום ההוא יום מהומה כל הקריה הומה כקטון כגדול נערים ושבים והכה זועקים מגור שלבים. אבל גדול ליהודים בחגים ובמועדים. כי נגדע קרן ישראל.

קול נתנו בבית ה' ביום מועד בבכי תמרורים כהמות מים כבירים. ויהי לבכי כל שמורים וכבוד עשו לו במותו עמו וצאן מרעיתו ויתאבלו העם מאד לפני מיטתו ויאמרו איש אל אחיו וקרא זה אל זה נפלה עטרת ראשנו מזה ז' מה השליך משמים ארץ תפארת ישראל.

קול הולך לסביב נשמע מפי עליון הוא עט"ר הודינו והדרנו מעי' הרב הכולל יושב בסתר עליון ואחר הרעה אם ובנה עלה ברתת וחלחלה ויבכו כל העם בקול יללה לצעקת בני ישראל.

קול אומר קרא ואמר מה אקרא. אם כה עשו כל העם אשר בשער אחוז למר מה אעשה ומה אומר. אני הגבר בלב מתמרמר בן שניו למטה נשבר ונדכה הוא פורש ונוכה וכף אל כף אכה. אוי לי אללי לי. הנה אור עיני נפל כלילי. אבי אבי למה עזבתני אנה אפנה לעזרה היא שמכתני כלו בדמעות עיני מבכי נהרות אשכלות מרורות נשיאתי ונשלתי כפוגותי ונדכתי היה ה' כאויב בלע ישראל.

קול התורה צועק במרה. בני יצאוני ואינם מי יריב את ריבי. כל איך שעשועי אומר לי. אנה פנה דודי נזר ישישים. לראשים ותרשישים קדשי קדשים. מי הוא זה מלי הדור יגונן על זה אתאבל ואתאונן כי גלה כבוד מישראל.

קול ענות חלושה אני שומע. כאן בדיה כמו שולח ואף כי מכיר אני את מקומי אי אפשר לוי ונקה בדבר שבחובה כי כן פקד עלי עט"ר כי אב"א הכ"מ הלא היא כתובה על ספר הזכרונות וכן צוה עבור לפני העם אחרי מותי כי זאת מנוחתי. ובנוסח דכל רבנן קמן אנא ועליהם ועל ראשם עט"ר מעי' הרב הכולל ענותן כהלל למעבד ניחא לנפשי סופרא דבלי בארעא בפגא דמפקא מלבי ישראל.

אמרתי בחסי"ד יעמד חי לפני ה' לכפר עליו. הם רמז אל הלקח ארון האלהים זקן ויושב בישיבה הוא עט"ר מרן אבא קדישא הכ"מ. דהן בעון אבדנו כלנו אבדנו אבידה שאינה חוזרת כותלי בית המדרש יעידון יגידון עליו

שכל

שכל ימיו הקדישם לתורה ולתעודה מכלכל דבריו במשפט ובמשפט עניו וסבלן גדול דיין אמת ישר ונאמן. והיינו שמחים ושבעים בו כי זכותו היה מגן עלינו. והן עתה אוי לנו כי פנה ואין לנו תמורתו הוא נסע למנוחות ועזבנו לאנחות ובאמת אמרו מהספדו של אדם ניכר וכו' כי ראה ראינו כי לכל העם האנשים והנשים והטף נגע עד לנפש אבידת הצדיק הזה וידעו להוקיר ולהכיר ערכו הרם ויתאבלו העם אחד אלו ואלו וגעו כלמו איכה ישבה בדד העיר הזאת מלאים קדוש כזה. איך אבדנו מרגלית טובה כזאת ונתקיים בנו מאמר המקונן והפכתי חגיכם לאבל ומ"ש באיכה רבתי השביעני במרורים בלילי יו"ט הראשון ש"פ. וכל נוגעי דידי אין ספק כי מיתתו היתה קרבן כפרה לישראל ודמעות אין מספר אשר הזילו עיני כל העם בליל שמורים לפני מטתו הן הנה היו במקום נסכים הבאים עם הקרבן. ואנחנו בניו המאבלים מה נענה ומה נאמר. איך לא נבכה לילה ויום איך לא נמרר שעות ראשנו במקור מי לנו עין יתן לן יאות למבכי לן יאות למספד עלינו להתפלש בעפר ואפר ולישא במר קולינו נפלה עט"ר אוי נא לנו כי חטאנו איכה נשארנו יתומים מאב זקן וקדוש כזה.

מורי ורבותי! הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו. הן אמת דהיו אנשים כמונו בעיר הזאת שאבדו את אביהם הצדיקים. אך כבר הורגלו בחייהם להיות מופרדים מהם בהיותם חוצה לארץ ישראל לעת זקנתם ועי"כ בבא יום פקודתם לא היה הפרידה להם מחודש ונורגש מאד כי כבר היו רגילים ומופרדים מאצלם מקדם לא כן אנחנו בני הצדיק הזה אשר אע"פ קשה לנו פרידתו מאצלנו כפרידת הציפורן מן הבשר כי עודנו עומד לנגד עינינו הודו והדרו דאף בימי חוליו לא כהתה עינו ולא נס לחה ועדיין צלצלות באזנינו דבריו הקדושים וצוואותיו ומוסריו אשר צוה אותנו והן עתה כי חסר עיינן ונבקשהו ולא נמצא אנו מרגישים מאד חסרונו ונכוים אנחנו איך סר צלו מעלינו פתאום.

ובזה פירשתי מאמר המקונן שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו נפלה עט"ר אוי נא לנו כי חטאנו דקשה דנהפך לאבל הוא כפל הענין בפ"ע. וגם היבה כ"א אך למותר אך נראה שבא לפרש איך ובאיזה שבת משוש לבנו דלא תחשוב שהשביתה היתה לאט לאט דאז יקל הצער מעט אלא נהפך לאבל מחולנו כדבר שנהפך בידים מצד לצד בבת אחת ותדע מהו המאורע שבא עלינו כי נפלה עט"ר וע"ז אנו מרימים קולינו וצועקים אוי נא לנו כי חטאנו (ל' המשכון) דעתה שהאום חסרנו אותו ולא החזיר המשכון מקודם לאט לאט. ולכן גדול אבל מכאובינו ולא נוכל להתאפק ומאותו הלילה שנאבד ממני הוד כלילי ואור עיני בתוכי ישתוממו בני לדעת על מה עשה ה' ככה שהיה מיתת הצדיק הזה בליל א' ש"פ עד כי נלאיתי והתבוננתי כי היו ב' סיבות לזה. א) כדי שנדע כי גם הקב"ה כביכול נצטער במיתתו כמו שנצטער בשריפת בית אלקינו כי בליל שחל ליל שמורים חל ג"כ ליל ט"ב. וכמ"ש חז"ל ששקולה מיתת הצדיקים כשריפת בית אלקינו. ב) להודיע ולהודע שמיתתו היתה בנשיקה עפ"י ה' ולא ע"י מלאך המשחית כי ליל שמורים הוא מן המזיקין והוא הלילה הזה לה' כי גם במצרים לא הניח ה' אל מלאך המשחית לבא אל בתי בני ישראל לנגוף. ועוי' גם כי הזמן גרמא שלא נמצא חמץ גביה לטהרות כאן כי גם היצה"ר הוא שטן הוא מה"מ השאור שבעיסה לא נמצא אתו עמו בעת פטירתו.

והנה הגאון מלבי"ם ז"ל בפרוש ארץ חמדה דפ"ד חילק ענין האבל והמספד לג' בחינות ושלשתן שהם נקראות אבל ממש הן הנה. א) האבל אשר יתאבלו במות אדם גדול העומד לנס אל בני דורו כזר תפארת אל מערכת מין האנושי. האבל הזה יחדור במעמקי כל לב מרגיש ותבכנה הנשמות אליו יתעורר כל איש משכיל יקר המאור הזה אשר הלך למנוחות ומעלתו ואיך בהעדרו אבד כל מין האנושי אשר הוא כאחד מהם אוצר יקר וכלי חמדה ובזה יתעורר אלין הספדות. ב) אבל כבד אשר יתאבל הבן במות אביו האח בגוע אחיו אם על אבדן בת יחידה. אלא הקשורים בעבותות הטבע בעבותות האהבה יתאבלו להתאונן עם המות המפריד בינותם. ג) האבל אשר יתאבל אדם על מות מטיבו אם יאבד ממנו איש שמפרנסו ומכלכלו ובמותו יאבד כל משען לחם וכל משען מים הוא העולה על כלנה וכו' כי לפני לחמו אנחתו תבא ולא ישכח לנצח ויתאבל ויצעק מרה עכ"ל.

ואיך ינצל עתה המספד הזה אשר בו נקבצו באו כל אלה הוספתי שאבל שלשתן יחד. א) שהיה צדיק ומגן על העיר דע"ז ידוו כל העם אשר בעיר ב) שאבדתי את אבי ידידי שאר בשרי ופרידתו מר לי מר ג) שהייתי מתחנך ממנו בהנהגות מוסריות ומוסכלות והייתי לומד ממנו תורה ויראת ה' ומדות טובות והנהגות ישרות ובצלו הייתי חוסה ומתלונן. והן עתה אבדתי את שלשתן. ולכן אקונן בכל עת ודמעתי לתמיד אלין הספדות. ובזה פי' הגאון הנ"ל דברי המקונן רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים שהוא מקונן על מות המלך האחרון שמשל לישראל בצדק ובמשפט ויאשיהו שמו ואומר. רוח אפינו ר"ל שנתקשר אלינו בעבותות האהבה כמו שיתקשר האדם עם רוחו אשר בלעדו לא יחיה רגע. משיח ה' מציין גדולת המלך בעצמו כי שמן משחת אלהיו עליו ונזר המלוכה על ראשו נלכד בשחיתותם בשחיתות רשת המות. אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. מציין איך הוא היה לנו משען ומשענה אשר חסינו רק בצלו רק תחת ממשלתו נחיה בגוים ונדים רצים גם אנחנו עכ"ל. אשר בזה יפורש אצלי אם ירצה בעיני תוי"ר מאמר בו הפוכה קדים כיון שמת משה היה יהושע בוכה וכו'. ומקשי' המפרשי' ע"ה דהא כמותה היא זו וכי לך לבכות מה וכו' אדרבא בזה יגרום לו שיתאבל יותר בראותו שגם הקב"ה בעצמו מתאבל עליו. ותו מה ראיה מייתי מפסוק ויקרא ה' אלהים וכו' שאמור על חרבן ביהמ"ק לפטירת מרע"ה ואני אוסיף להבנים שאלו הג' לשונות בוכה וצועק ומתאבל לא על הנם באו.

אולם עפ"י נראה לפי שיהושע היה מרגיש בפטירת מרע"ה הג' חסרונות אלו. א) שגדלהו מנעוריו ואהבת עולם אהבהו כאב את בן ותמיד לא זזה ידו מתוך ידו שהיה משרת משה מנעוריו ולא ימיש מתוך האהל ובהעדרו היה מרגיש מאד חסרון לב קשור בעבותות אהבה. ב) שהיה מושיע ומגן גדול לישראל בזכותו ותפלתו ועתה אבד מגינם. ג) שאבד בהעדרו טובה הרבה אין טוב אלא תורה שהיה לומד ממנו חקי ה' ותורתו ומדות והנהגות טובות. ועתה יבקשהו ולא נמצא. ולכן נקט ג' לשונות בוכה וצועק ומתאבל לרמוז שעל ג' חסרונות היה מתמרמר ובוכה מלבו. אך בהיות שהשתים מהם נוגעות לו לבדו אבידת אביו ואבידת רבו שהיה לו הנאה ממנו. ועל שתים אלה היה מכאובו גדול וכבד מאד. לכן בשתים הרים קולו בתר כשפו לא היה מזכיר אלא את שתיהן וכך היה אומר אבי שגדלתני מנעורי רבי שלמדתני תורה והיה בוכה וצועק כן ימים רבים כמ"ש הגאון הנ"ל כי האבל אשר יתאבל האדם במות מטיבו לא ישכח לנצח וכן במות אביו ימאן להתנחם. ויהי כאשר ראה הקב"ה גודל צערו שאם יתמיד בזה לא יניחהו דאגתו לנהל את העם הנמסר עתה תחת ממשלתו. אמר אליו שלא יתלה כל עיקר האבלות בדברים הנוגעים לו לבדו. כ"א בנוגע לכל ישראל שאבדו את גבורם רועם ומגנם ובזה יקל לצערו קצת וז"א וכי לך לבכות מה ושלא לי מה שמיום שמת משה אבל לפני בעבור חסרונו המגיע לכל ישראל שהוא היה מתפלל עליהם ומבטל גזרותי ומחזירן למוטב שזה הוא רצוני. ולכן מביא ראיה מפסוק ויקרא וכו' שבחרבן ביהמ"ק נתאבל ג"כ הקב"ה כביכול בעבור החסרון שהגיע לישראל בהעדר הקרבנות וכן הוא מתאבל על משה שהיה מגנם לישראל וכמ"ש במדרש שבאותה שעה שמת משה היה הקב"ה בוכה ואומר מי יקום לי עם מרעים. ולכן גם אתה עיקר האבלות יהיה על ישראל שאבדוהו

שאמרו כמו שאמרו מתאבל. והנה מיתת הצדיק הבא לאחת מג' סבות. אחד כי רואה הקב"ה כי אנשי הדור נזהרים בקיום מצותיו ית' ותורתו באומרם יש לנו אב ואילן גדול לסמוך עליו הוא הצדיק אשר ישנו פה עמנו היום וזכותו ותורתו מגן בעדנו שלא נענש בעונותינו. ונמתיק הענין עפ"י משל עיר קטנה ואנשים בה מעט ורוב תושבים יהודים והמלך יושב בעיר הבירה רחוק עם רחוק מאד מהעיר הזאת וקטנות העיר וריחוק המקום אין גרמו שלא שם המלך לבו אליה וימסור הנהגת העיר ביד היהודים משום רוצה שהם יעשו במוצאים ובמובאים וכל הכנסות העיר להם יהיו והם גם הם יוציאו הוצאותיה. וגם אנשי חיל לא שם בתוכה ויהי היום ואחד מהמלכים הקטנים אשר שכינותיה בגבולו כי אין המלך יושב בה ואין לבו אליה נתן לבו ללוכדה ולספחה אל אחת ממשלתו. וישלח מכתב לתושבים לאמר להם כי יקבלו עליהם את עול ממשלתו בשלום ובמישור. ואם לא יאבו לשמוע יבא עליהם בחזקה להלחם בם ויהי כראותם כן יראו מאד ויחרדו איש אל אחיו לאמר איך נעשה יען אין בנו אנשי חיל כדי להלחם עם אויבינו ויען איש אחד מהם שהיה גבור ויאמר אליהם אל תיראו מבעתי בם כי אני אוכל ללחום עמהם. ובכן באו כל עמי חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו ואל תצטרכו לחלות פני המלך כי שמה לא יפנה אל בקשתכם וכן עשו וישמעו לקול הגבור ההוא ויצאו להלחם והוא עבר לפניהם וילחמו עם המלך וינצחוהו ויכם המלך ועמו למקומם וישובו אנשי העיר שמחים וטובי לב ויעברו עוד ימים והנה מלך אחר רצה גם הוא ללכוד את העיר כראשון. וגם בפעם הזאת יצא הגבור ההוא וינצחם ויצלח כן קרה להם ב' פעמים עד שנתקנאו חמשה מלכיות כאחד ויתייעצו לבא בחיל גדול על העיר הזאת. וכן עשו ויכתבו להם לאמר אם תאבו ושמעתם לקבל עליכם עול מלכותינו טוב. אך אם תמאנו ומריתם חרב תאוכלו. ויהי כשומעם כדבר הזה ויראו לנפש ויאמרו הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו כי בודאי לא יוכל הגבור הזה לעמוד לפני חמשה מלכים ונמרו בדעתם לשלוח מכתב בקשה אל מלכם שישלח אליהם אנשי חיל ויודיעו לו את כל הקורות אותם מקדם במלחמות הקודמות כי בעבור היות קטנית בערכם עשו והצליחו בעזר הגבור פלוני. אולם הן כהיום באו רבים על משגב ועינינו תלויות עד שתחיינו ותשלח לנו אנשי חיל כדי להלחם בהם. ויהי כאשר ידע המלך כי יש גבור כזה בעיר ההיא שנלחם הוא לבדו בלא אנשי חיל ונצח ג' פעמים נתפלא ואמר אכן יש גבור כזה במקום הזה ואנכי לא ידעתי. ויצו ויאמר המלך בלבו אכן נודע הדבר שעד עתה לא ראיתי שום מכתב מהם על שום ענין קטן או גדול יען היה להם הגבור הזה ועליו היו סומכים והוספתי שבעבור זמן מה ישכחוהו ויגדלוהו עליהם ואותי ישליכוני אחרי גוום וימרו בי בראותם כי יש להם על מה לסמוך. לכן שלח תכף משם שרים גדולים וחיל גדול עמם וצוה אותם שאחר הלחמם עם האויבים שיביאו את הגבור ההוא לפניו וכן עשו שאחר שלחמו עם חמשה מלכים וינצחום לקחו עמם את הגבור ההוא בכבוד גדול ויביאוהו אל המלך ויושיבהו בבית מלכותו ויהי שם כל הימים בכבוד והדר ויהי כאשר ראו יושבי העיר ההיא כי גבורם שהיו בוטחים בו הלך מאתם. אמרו אוי לנו כי מעתה אין לנו להשען כ"א על מלכנו האדיר שיושיענו בעת צרותינו. ואם כן צריכים אנחנו להזהר בעצמינו לבלתי נסור ממצותיו ופקודותיו ולהיות עבדים נאמנים לו למען לא יסיר השגחתו מאתנו ויענינו ביום קראינו אליו. כן הוא מיתת הצדיק כשרואה הקב"ה שבני הדור אינם נזהרים לקיים מצותיו ומשפטיו בסומכי נפשם כי יש לנו אב זקן שלומד כל היום וכל הלילה בעדינו וזכותו מגן עלינו. ובשהוא לומד הוא בשם כל ישראל ואין אנו צריכין לעסוק בתורה וכיוצא דבורים כאלו אז הקב"ה נוטל אותו לצדיק מאתם כדי שיתנו אל לבם לשוב אל ה' ולעסוק בתורה ועבודת ה'. אמנם זו בלבד עושה הקב"ה עם הדור אות לטובה שבמיתת הצדיק ההוא מכפר עונות הדור ההוא כמו שעשה המלך הנז"ל ששלח אנשי חילו והצילם תכף מאויב ואורב. אך עכ"ז צריכים לדאוג על העתיד שאם ח"ו יחטאו אין מי שיגן עליהם ואין להם אלא להזהר מהיום והלאה בתורת ה' ומצותיו כדי שלא יצטרכו לזכות הצדיק שיגן עליהם. אשר זה יהיה כונת המקונן רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם ואמרנו גרמנו מיתתו בעבור אשר אמרנו בצלו נחיה בגויים ונשענו בו ובזכותו ועי"ז לא היינו עוסקים בתורת ה' ובמצותיו עד כי הוכרח הקב"ה לטלו ממנו.

הסבה השנית שבעבורה נפטר הצדיק מן העולם הוא בעבור כי בא עד קצו והשלים חקו ועתה לחבבם לחזות בנועם ה' ליהנות מזיו שכינתו והגאון מלבי"ם ז"ל המשיל בזה משל נאה למלך גדול ואדיר. אשר היה לו בן יחיד משכיל בכל דרכיו ובעל מדות שלימות וכל ישעו וחפצו של המלך היה שהבן יקנה לו שלימות המדות וידיעת החכמות רק העבידוהו מעודות הזמן ורוב שעשועי קרובי המלך לדבר עמהם ולטייל אתם בכל יום והם עכרוהו מלעסוק בלימודים מה עשה המלך קרא לבנו ואמר לו. הלא ידעתי בני שאתה משכיל אתה ותפלך לקנות חכמות ושלמות. רק בעיר המלוכה שלי הטרדות מונעים אותך על כן לך נא אל אחד הכפרים שבמדינתי ושם אבנה לך פלטרין של מלך וכל צרכיך ינתנו לך כיד המלך ושם תתבודד עם מלמדיך איזה שנים ואחר אבא אליך בעצמי להשיבך אל מקומך בכבוד גדול כי יצא שמך הטוב בכל העולם ואז אתן כתר מלכות בראשך. הבן הלך לדרכו עם כמה שרים וישב במקום ההוא והתמיד בלמודו יום ולילה ולאנשי הכפר היה שמחה וששון בעת ההיא כי מעולם לא זכו לראות דבר גדול כזה שיתיישב בתוכם בן יחידו של המלך ומפאת הכנסה שהיה להם מחצר בן המלך ומפאת הרופאים הגדולים אשר שלח המלך לבנו עם כל צרכי רפואה ויותר מזה כי חכמי ומורי בן המלך אללו היו טובות ללמד לאנשים אחרים כל חכמה ע"כ חשו גם אנשי הכפר ללמוד מהם ונעשו משכילים חם: לתקופות הימים כאשר כלה בן המלך את כל תלמודו בא המלך עם כל שרי המלוכה לכפר ההוא ברכבי שיר וחופים לקרוא את בן המלך לביתו ולעשות לו יקר וגדולה וליתן כתר מלכות בראשו. וכל הרואים את בן המלך שמחו מאד כי ראו שהוא הולך לתכליתו האמתי כי אין זה דרכו שישב כל ימי חייו בכפר רק בני הכפר אשר ניטל מהם כי עתה בנסוע בן המלך מאתם אין כבוד שפע והכמה והכנסה להם מובן מאליו כי שלכו ללוות את בן המלך בבכיה רבה בעוד המלך וכל שריו שמחו מאד על ביאת בן המלך להשתלמותו כראוי עכ"ל.

כן הצדיק כשלח מאת אביו שבשמים לעוה"ז להשתלם נפשו בקיום תורתו ומצותיו ואנשי הדור שמחים כל ימי אשר הצדיק חי ושוכן בתוכם כי בעבורו ובזכותו משפיע הקב"ה שפע לעולם וגם שמתלמדים מדרכיו ואורחותיו ומדותיו והנהגותיו ויהי בהשלים חקו אז בא אביו הוא הקב"ה ונוטלו עמו במסילתו ונותן כתר מלכות בראשו כאמרם ז"ל צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה וכל העם הולכים ללוותו בבכי והספד כי נאבד מאתם מעוז וצל. הסבה הג' היא מפני הרעה העת"ל ח"ו אז נוטל הקב"ה את הצדיק כדי שלא יראה ולא ימצא ברעה ההיא ולא יצטער.

אשר בזה יבואר אצלי לעניד את ירמיה בעיני מ"ר כוכת מאמרם ז"ל במדרש פ' נשא ת"ל. היה ר"מ אומר גדול השי שלא בלא הקב"ה עדה יפה כמו השי שניתנה לצדיקים שבשעה שנפטרים מן העולם ג' כתות של מה"ש מקדימין אותו כת א' הראשונה אומרת יבא שלום כת ב' אומרת ינוחו על משכבותם כת ג' אומרת הולך נכוחו ע"כ דלכאורה יש להבין מה עינן של ג' כתות אלו והיה די בכת אחת שהיא תאמר כל הפסוק ועוד ק"ל בלישנא דקרא דרישא וסיפיה נקט לי יחיד יבא ש' הולך נכוחו ולאמצעיתו נקט לי רבים ינוחו על משכבותם הי"ל ינוח על משכבו. אולם עפ"י יבא ע"ן ובהקדים עוד מה שכתבתי בשי עשרה למעה (דרוש י"ד)

שפי' דברי רש"י ז"ל ע"פ הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וגו'. היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי אמר לו משה לאהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך ע"כ וכו' הרי הנ"ל ז"ל והענין הוא עפ"י מה שכתוב מפני הרעה נאסף הצדיק. ונבאר על הפסוק הזה ב' פירושים אחד הוא לכפרה על הדור והב' הוא מפני הרעה העתיד ונפקותא ביניהו הוא שאם נאמר לכפר אינו צריך להיות הצדיק היותר מובחר שבדור כי כן אמר הקב"ה לאברהם אני ניצול צדיק אחד ומכפר עליהם לא אמר הצדיק היותר גדול בדור אלא שהוא צדיק אחד משא"כ אם נאמר שלא יראה ברעה אין כל צדיק זוכה לזה רק היותר טוב שאם לא כן חלילה יאבדו כל הצדיקים.

ועוד יש נפקותא בין ב' הפירושים הללו שאם נאמר לכפר הנה די בצדיק אחד כמ"ש הקב"ה בפי' אני נוטל צדיק אחד ומכפר על הדור משא"כ אם נאמר שלא יראה ברעה כל צדיק אשר הוא במדרגה הזאת שראוי שלא יראה ברעה הוא מת וז"ש משה לאהרן מתחלה הייתי סבור שיהיה הדבר לכפר על הדור ולזה די בצדיק אחד ואמרתי או בי או בך אבל עכשיו שמתו שניהם נדב ואביהוא צ"ל שאין הדבר לכפר אלא מפני הרעה העתיד וזה אני רואה שהם גדולים ממני וממך שהם היו ראוים שלא יראו ברעה ולא אנחנו עכ"ל. נמצא שהצדיק שמת מפני הרעה העת"ל צריך שיהיה היותר טוב ומובחר שבדור.

ומעתה נבא לכונת המאמר ונאמר שהב' כתות של מה"ש הן כנגד הב' פנות שבעבורם מת הצדיק שכל אחת אומרת לצדיק דבר אחד כנגד פנה אחת מהנה דהיינו כנגד הפנה שהוא מפני הרעה העת"ל אומרת לו הנה כאמור יבא ש' וכמ"ש רש"י ע"פ זה (ישעיה נ"ז) וז"ל יבא ש' כי כן אמר הקב"ה יבא הצדיק הזה אל אבותיו בש' ואל יראה ברעה. כנגד הפנה השנית שהיא לכפרת הדור אומרת לו הנה שנים ינוחו על משכבותם כ"ל בהולך שם ינוחו השנים וינוחו על משכבותם בהשקט ובטח כי נתכפרו עונם ושלמו את נשיים כי כך היה דרכן של הנושים המיינים ממון לאחרים שלא יוכלו לנוח על משכבם בהשקט כל עוד שלא פרעו את חובם כנגד הפנה הב' שכנגד השלים הצדיק חקו ותכליתו והגיע העת להתוסף אחת כסא שבכוד וליהנות מזיו השכינה אומרת לו הנה הב' הולך נכחו כ"ל שהצדיק הזה הולך נוכח פני ה' להתעדן מאורו ויען שכבר אמרנו שלא כל צדיק זוכה להספר בעבור שלא יראה ברעה. כ"א היותר מובחר והטוב. לכן רצה הקב"ה שלא לחלק בין צדיק לצדיק כדי שלא לבייש את מי שאינו מובחר והטוב. אלא לכולם נתן הב' כתות של מה"ש כנגד הב' פנות הנ"ל.

והנה ב' פנות הנ"ל שבעבורן תבא מיתת הצדיק איכא נפקותא ביניהו שאם היה בעבור שהשלים חקו ואביו שבשמים רצה להביאו אליו. א"כ תכלית מיתתו אינה אלא עשית רצון קונו הנכסף אליו ואם מיתתו היא לכפרת הדור. א"כ עיקר ותכלית מיתתו אינה אלא עשית רצון וטובת הדור לטהר אותם מכל טומאתם. אך אם היה בעבור שלא יראה ברעה העת"ל אז עיקר ותכלית מיתתו אינה אלא עשיית רצון צדיק עצמו שלא יצטער. וזה יהיה מה שרמזו' הנביא יעמד חי לפני ה' לכפר עליו שם רמז על פטירת האדון אשר לע"ב הוא עפ"ר מרן אבא הכ"מ דמיתתו הן היתה בעבור אחת משני פנות או בעבור יעמד חי לפני ה' ליהנות מזיו שכינתו דצדיקים במיתתם קרויים חיים או לכפר על הדור או עליו כ"ל על הצדיק עצמו שהקב"ה ריחם עליו ונטלו כדי שלא יראה ברעה העת"ל ח"ו ובכן אנחנו צריכים לחוש ולילך לתומכא דאפשר שהוא מפני הרעה העת"ל ח"ו ולכ"כ אנחנו להשים ולקדם את פני הרעה בתשובה ותפלה לפני אל עליון כדי שיבוטל הגזרה ויקרע רוע גזר דיננו דאם לא כן תהיה מיתת הצדיק ללא הועיל ח"ו. ונבא בזה לבאר בינה

להבין ב' מאמרי רז"ל הסותרים זה את זה דבמדרש איכה אמרו רבינו: שסילוקן של צ' קשה לפני הקב"ה יותר ממאה תוכחות חסר שתים שבמשנה תורה ומחורבן ביהמ"ק בתוכחות כתי' והפלא ה' את מכותך ובחורבן ביהמ"ק כתי' ותרד פלאים אבל בסילוקן של צ' כתי' לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא. וכ"כ למה נאבדה חכמה שכתיב וכו' שהיא בדור. דסילוקן של צ' קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן ביהמ"ק ואלו במס' ר"ה דף י"ח איתא דשקולים הם דאמרו שם צום החמישי זה ט"ב שבו נשרף בית אלהינו וצום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ללמדך ששקולה מיתת הצדיקים כשריפת בית אלהינו. ותו איכא למידק דבמדרש אמר ל' סילוק ובגמרא נקיט מיתה וטעמא בעי.

אולם כלענ"ד לתרץ דבמדרש איירי כשהצדיק מת מפני הרעה העת"ל ח"ו. ולכן נקט ל' סילוק דכל מגמת ה' אינו אלא לסלקו מן העולם כדי שלא יראה ברעה ומיתה כזו היא קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן ביהמ"ק דבחורבן ביהמ"ק מצינו שאחז"ל ששפך חמתו על עצים ואבנים וניצולו ישראל אך כאן בסילוק הצדיק מן העולם לא די שאבדנו אותו אלא שגם הגזרה רעה עומדת לעומתנו וזו רעה חולה אבל בגמרא איירי במת לכפרת הדור ולכן נקט לשון מיתה דמיתתו דוקא הועיל לכפר. ומיתה כזאת היא שקולה כשריפת בית אלהינו שבחורבנו ניצולו ישראל וכאמור. ועפ"י דברי המדרש הללו דבסילוקן של צ' כתי' הנני יוסיף להפליא פי' הגאון מהרש"א ז"ל שהיא דבריו נכון בהקדמה קצרה כונת חז"ל (סנהדרין קי"א) אבל על דאבדין ולא משתכחין דאיתא בחולין דע"ח ע"ב אמר אביי בקלוט בן קלוטה בן פקועה דמותר מ"ט הני תמיהי מכלל דבירי איכא לפ"ז הכי פירושו אבל על דאבדין דהיינו מ"ח ולא משתכחין מן הלב משום דכתי' בהו הפלא ופלא דהוו הני תמיהי ומדבר דבירי איכא ודוק כי הוא הפלא ופלא ודפח"ח עכ"ל נכדו ז"ל ויש להרבים עליו דמייתי את דסילוקן של צ' דכתי' בהו הפלא ופלא מן הגמרא וכן אמר דאיתא בגמרא וליתא דזה אינו אלא במדרש איכה.

וראיתי להרב זרע ברך בח"ב פ' תבא שפי' ג"כ לכן הנני יוסיף להפליא וכו' ואבדה וכו' שדרשוהו חז"ל על פטירת הצדיק דאיך הוי מדה כ"מ עם מ"מ לעיל מינה יען כי נגש העם הזה וכו' דהכוונה במ"ש רז"ל דמיתת הצדיק היא תמורת הקרבנות וכמ"ש קחה לי עגלה משולשת וכו' א"ל הינם בזמן שביהמ"ק קיים וכו' אני נוטל צדיק אחד ומכפר על הדור. והנה מצאנו ג"כ כי התפלה בכונת הלב היא תמורת הקרבנות וכמ"ש רז"ל איזו היא עבודה שבלב זו תפלה והוא בזוה"ק פ' ויחי ע"פ המלאך הגואל אותי. הרי כשמתפללים בכונת הלב אז אין צריך ליטול צדיק אחד מביניהם תמורת הקרבנות משום דתפלה במקום קרבן קאי אבל כשמתפללים ולבם רחק ממנו שאינם מכוונים אז ודאי צריך ליטול צדיק אחד תמורת הקרבן. והשתא ז"ש יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני בתפלתם אך ולבו רחק ממני שלא היו מכוונים את לבם. לכן הנני יוסיף להפליא וכו' במיתת צדיקים תמורת הקרבנות אד"ז ז"ל וש"י.

למדנו מהאמור שמיתת הצדיקים הנה באה מכית בעבור שאינם מתפללים בכונת הלב ועוי' שבת אמרת יש וגם היא מכית והיא שבעבור שלא שמרו התורה ולא כבדו לומדיה לכן אבדנום ונאספו מנו. ובזה יומתק לענ"ד ע"פ בברכות דכ"ח ע"ב ת"ר כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמ"ל רבינו למדנו ארחות חיים ונזכה בהן לחיי העוה"ב. אמ"ל הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי ת"ח וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדין ובשביל כך תזכו לחיי העוה"ב ע"כ וצריך לדעת מה היתה כונת ר"א לבחור בדברים הללו דוקא ולא במצות והנהגות אחרות. ועוי' ל"ל למזור ולוי' להם ובשביל כך תזכו לחיי העוה"ב. אמנם עפ"יה יבא ענין ושוא דר"א בראותו את עצמו

חולה

חולה. בההוא שעתא יתיב דאולי בעבור. חושש אשת התורה ולומדיה או בעבור הערך כוונת הלב בתפלה כלכך בפתיחתם וימות מכ"מ כנ"ל לכן הזהירם שיזהרו בכבוד חבריהם החכמים ושימנעו בניהם מן ההגיון היינו שיחת הילדים (כפי' ב' של רש"י) ויושיבום בין ברכי ת"ח דכל זה מורה שאשת התורה ולומדיה. וגם על התפלה הזהירם שיהיו בכוונת הלב וידעו לפני מי מתפללים שבשיחתם בדברים אלו יהיו ולא יותפש בעונם. אך כדי שלא יחשבו שלעצמו דרש חזר ואמר להם ובשביל כך זכו לחיי העוה"ב.

והנה לכל אפיא החשוי היה נחילא אחד במיתת הצדיק בין אם היתה מיתתו לכפרת הדור וכ"ש אם מפני הרעה שעה"ל ס"ו ובפרט במיתת האדון הזה שהוא עטיר הכי א"ע הכ"מ כי הוא לוח מחיים בפיו ובשפתיו וגם נכתב תיסיק שכל עיקר הדרשה תהיה לעורר את העם בתשוי דבודאי צריכים אנחנו לשרשר. תשוי בלבנו הן לתקן נפשנו ומן לעשות רצון צדיק דזה הוא עילוי ונחת לנפשו הטהורה ודיינו אם נחשוב בדעתינו אופן וסדר מיתת הצדיק הזה כי עד נשימתו האחרונה היה דואג ומושב בחשבון אשר היה עתיד לתת לפני שופט כל הארץ. אוי לנו אהה עלינו אם הצדיק הזה אשר כל ימיו הקדישם לתורה ויראה ובפקודי ה' וכל תענוגי והבלי העוה"ז היו מוזרים לו היה מפחד ומתיירא מה יענה ליום פקודה אנן יתמי דיתמי אשר עונותינו עברו ראשנו מה נענה אנחנו מה נעשה כי יקום אל וכי יפקוד מה נשיבנו.

אחי ורעי נחפשה דרכנו ונחקורה לדעת מה הנה המדות אשר היה הצדיק הזה נזהר בהן והמדות הטובות שהיה לו כדי שממנו נקח לעבוד את ה' ונלכה בארחותיו ובזה נעשה נחת רוח גדול לנפש הצדיק. וכמו שראיתי בס' חוות יאיר שפירש מה שאנו אומרים בהספדו של צדיק אנשי אמונה אבדו באים בכח מעשיהם. משל לסוחר גדול שהיה רגיל במשא ומתן לקח סחורה בהקפה ופרע תמיד בזמנו ומעולם לא שנה את דבורו ובשביל זה האמינו לו בני אדם הרבה אלפים בהקפה ואחר כי הגדילו בניו לקח אותם ג"כ לשותפות משא ומתן שלו לימים מועטים מת אביהם ויתאוננו הבנים ואמרו מאין נביא עתה פרנסתנו כיון שמת אבינו אשר היה לו נאמנות הרבה ועתה מי יאמין לנו וכמעט אבדה תקותנו והיה שם פקח אחד ואמר להם על מה אתם בוכים שלא אביכם היה נאמן בשביל הנהגה ישרה שלו ואמונתו לכן ואחזו מעשה אביכם בידכם ללכת בדרך הישר ומוצא שפתיכם אל תשנו וכל הסוחרים יאמינו לכם כמקדם הזה יקרה ג"כ בבני ישראל כי נלקח מהם הצדיק שבעודו חי נתן הקב"ה הקפה לכל העוי בלו בשביל צדיק זה שהוא ערב לבני ישראל משא"כ בהעדרו. מעתה אין לנו לבא אלא בכח מעשיהם ללכת בדרכיהם ויהיה לנו ג"כ נאמנות וזהו אנשי אמונה הם הצדיקים שהיה להם נאמנות אבדו ואנו אין לנו אלא לבא בכח מעשיהם ג"כ עכ"ד ז"ל ודפח"ח.

ואחת ממדות הי' אשר הצדיק הזה היה נזהר בה מאד הן היתה מצות כיבוד אב"א כאשר גלוי וידוע לכל זקני עירנו וגם הוא בעצמו בצוואותיו הכתובות מיש"ק כשהגה בזה ואמר זאת נחמתי בעניי כי הכרתי שלשים ונתקיים בי ברכת נבואה הוא הק' עטיר ולכיף המאורתי יעקב אבינו זלה"ה בשביל הקורת רוח שהיה לו ממני להיות לו בנים חכמים ונבונים כמוהם עכ"ל וכיון שעיקר דרשתי אינו אלא לקיים מצות כיאו"א. כי הוא אמר ויסי ואותי לוה לדרוש בשבת זו לעילוי נשמתו כאה ויאות לדבר קצת על גודל ערך המצוה הזאת ועונש המבטלה כי הן בעון לבי דוי מצוי ברע בנים שובבים המתאכים בקיום מצוה זאת הניתנה לנו בהר סיני בשגם היא אחת מעשרת הדברות ומלבד שאינם חשים לירא אותם ולכבדם כראוי אלא אדרבא בוזים וגוערים בהם ולפעמים גם מקללים אותם רח"ל ויש מהם שיודעים בהוריהם שיש להם צער מזונות ואינם מרחמים עליהם ומורין בזה שהם כפויי טובה בתכלית שמשכחים כל צערם וטלטולם שהיה להם מיום הולדם עד הגדלם ואינם חושבים שעונשם גדול בע"מ

בין בעוה"ז ובין בעוה"ב. וזה נלמד ממתן שכרה שכן כתי' כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך וכו' ודרשו חז"ל למען יאריכון ימיך בעוה"ז ולמען ייטב לך לעוה"ב שכלו טוב ומכלל הן אתה שומע לאו ושלבד שיתקצרו ימיהם בית עוי' גם דמדה כנגד מדה לא בטלה וכאשר עשו יעשה להם מאת בניהם אחריהם. וינחלו קלון מכבוד וכל הנושא בדברי חז"ל כמה האריכו להזהיר בעון זה החמור שעבור בשרו.. והן בעון היה לנו להתקלקל בזה משאר העונים ובפרט מה שמעתלים שמקיימים המצוה הזאת בתוקפה אף שאינם מצווים ואנו שאנו מצווים מאת אדון העולם היתכן שנכשל בעון גדול כזה.

גם במדת הענוה היה נזהר מאד עפ"י מאי דאיתא בגמ' ובמעט נעשית לו לטבע שלא היה משגיח עצמו לכלום כאשר יעידו עליו כל העם אשר בשער. והן בעון תעינו ונתעינו בעון זה של הגאוה שמאוסה ונתעבה לפני ה' ומסדיר זה מתהלל בחכמתו וזה בגבורתו וזה בעשרו והיא היא אשר היתה בעוכרנו לבא לידי שנאה וקנאה וכיוצא יען היא היא אבי אבות הטומאה והוא אשר צווה הנביא ירמיה ע"ה בשם ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת וגו'. ואיכא למידק דהי"ל אל יתהלל חכם ואל יתהלל הגבור וכו'. ואני יודע דבחכמתו או בגבורתו או בעשרו הוא מתהלל. גם במ"ש כי אם בזאת יתהלל המתהלל קי' הרי הלולים למה לי. ולענ"ד יובן במה שראיתי בס' מאמר אסתר למוהר"ר וואלף הלוי ז"ל בדרש"ו ע"ב שכ' וז"ל הגבור יתהלל בגבורתו באי מבי' אופנים או במעלה או בחסרון ובגנות. אך כי יתהלל בחסרון ובגנות לא יהולל כ"א באחת. אבל כי יהולל במעלה ושבח הרבה יהולל בשתים וביאור דבר זה כי הגבור כבר יכול להראות מעלתו בגבורה ולהוציאה לפועל ע"י עשיתו עול בגבורה והוא כי יתחזק כארון על שמעון השלם ממנו ויקח ממנו את כל אשר לו. והנה באופן ההוא כבר יהולל כארון במעשי הגבורה אם לכח אמיץ שהרי הראה גבורתו בפועל שהוא עשה לעין כל ואיש לא יצילנו מידו. אבל לא יהולל רק במעשי הגבורה לבדה ולהם זולתה כי לא יהולל במעשה הגבורה אשר עשה שהרי מעשה הגבורה בעצמותה היא מעשה עול וענין מתועב אלא נשם שהיה להתחזק ולשלול למי שהוא בלתי ראוי לשללו ולחמסו וכו'. וא"כ לא יהולל אלא באחת. אמנם אם יעשה כארון פעולת הגבורה בצדק וביושר. דהיינו כי ירצה חמס וכ"ב בע"כ כי יקום איש על רעהו להרגו ולעשוק אשר את כל אשר לו ותחל רוח הגבורה לשמור לכארון הזה להציל עשוק מיד עושקו בגבורתו. הנה הגבור באופן הזה יהולל בשתים האחת האהובה בהמעשה ההוא עצמו אשר עשה אשר על ידו הראה לכל כי אוהב הוא את הצדק והיושר. והאחת שכיח יהולל במעשי הגבורה כי לו זרוע עם גבורה. וכה יהיה בכל המעלות האנושיות כמו במעשי החכמה ובמעשי העושר ובדומה להם יתר המעלות ודעת לנבון נקל אח"ד ז"ל. עיין כי הקב"ה נקרא בני תוארים הללו חכם כמ"ש באיכה רבתי איש חכם כשפט זה הקב"ה שנא' חכם לבב ואמיץ כח. גבור שי' עזוז וגבור עשיר. כמ"ש בילק"ט משלי ועשיר יענה עזות א"ר תנחומא זה עשירו של עולם זה הקב"ה.

ומעתה זה יהיה כונת הנביא כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו כ"ל אל יגרום החכם במעשיו הרעים להיות מהולל בחכמתו לבד דהיינו במעשי החכמה לבד וכן הגבור וכן העשיר כ"א בזאת יתהלל המתהלל בב' הילולים כ"ל בין החכם ובין הגבור ובין העשיר כל אחד יזהר עצמו להיות מהולל בפי כל בב' הילולים הן מצד טוביות הפעולה שהוא עושה בחכמתו או בגבורתו או בעושרו. והן מצד עצמות המעלה ההיא ומה שזכו לזה אינו אלא בהשכל וידוע אותי. כ"ל בהתחכם לב לדעת ולהשכיל איך אני מתנהג בג' מדות אלו לטובה כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ חסד כנגד החכמה שבחסדו הגדול חולק מחכמתו לבשר ודם משפט כנגד הגבורה לשבר מתלעות עול ולשפוט מישרים

לדקה

לזקת כנגד העוסר. הרי שאני מרומם ומהולל בתשבחות שהיה כנ"ל ומתני הרמו. וכן תענו וכן תרייהו גם אתם בשמים בני מעלות אלו הן מלכי המעלה ומן מלך המעולה כי באלה חפצתי נאם ה׳.

חזרתי ואמרתי יעמד מי לפני ה׳ לכפר עליו. לשאת אותו שם כמו על גאולתנו ועל פדות נפשנו ובהקדים כי פליאות סוד כינוי לאיכות וגאולה כמו תן ישלח איש את עבדו ובמותו רבים והנו מה שרמזתי יעמד מי האדון הזה שאע"פ אשר בעיתתו קרוי מי (וגם רמז בו שמו חיים יהושע) בתפלה לפני ה׳ לכפר עליו. כי"ל לכפר עונותינו בקברתו. וגם יתפלל בעד העם הזה לשאת אותו חטאי מגלות המר הזה ונגאל גאולת עולם בעגלא ובז"ק.

קול אליהו בתפלה ובתחנונים לפני שוכן מעונים על נפש צדיק עט"ר די אב"א אור החיים נפשו תנוח ותתעדן בצרור החיים. ותו לא כמו כהאי סימנא מכאן ואילך חוסבנא שנא בילה ורכה והי יזכני להדפיס חוניהם שיעתו למנמות לעשות רצון צדיק על מי מכיות ואל מול הבי רב אמ"א מסבתא שהואל בקבלי שמו ואמרו בשבינו אמ"ר לנו יהי אלהיו עמו עיני לוטיות. אנא ה׳ האל הנך אליהם וברכם מברכותיך הם ונשיהם ועולליהם. גם לבנות עט"ר רב מאיא ידי"ד הי׳ יסכון לבטם כזהורי שמה יוסף ה׳ לו אורך ימים ושנות חיים בקרב ישראל.

קול במדבר לנו ולכל עדת בני ישראל. אנא ה׳ סובה עלינו בהמון רחמיך בגלל אבות שעשו רצונך והשב ישראל לנויהם ובא לציון גואל ואז ישיר ישראל.

דרוש

שדרשתי אנכי הצעיר בק"ק גדול יצי"ן בשי הגדול בתשלום שנה של גדול הוא עט"ר אדוני אבי הרב המחבר שבי"ת הי׳ שתרכ"ב.

זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח.

תנא דבי"א כל חיים שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנתו ומת בשמה לא מת אלא הוא עדיין בחיים לעולם ולעולמי עולמים שנאי והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה׳ אלהיך מקים את שפ"ת הצדיק אל האלהים מה אלהיך יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים. כך החיים שיושב ועוסק בתורה כל ימיו ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והיא חי לעד ולעולמי עולמים והיכן הוא נשמתו תחת כסא הכבוד ע"כ.

יום לשנה רגם ולעגה יגדל המספד בינון ואכתה מספר היד שנשתלחה בליל חגא דפסחא אסתקד מי לא אכלנו אשכלות מרורות שבענו כי נשבה ארון האלהים עליונים מבקשים את רבי לנאת יחדל לבי מראשית השנה ועד אחרית שנה.

יום שעלותו לישיבה של מעלה ותשא כל העדה קול יללם ייללוהו לרבי אבי"א לבי כנישתא ויתי לנבכי ל"ל שמורים לרה בשעתא הרם מים כבירים זקנים עם נערים כי שמה לעפר נפשנו כפלה עטרת ראשנו היום ההוא זכור אזכרנו בכל שנה ושנה.

יום ביומו לא פסיק פדרא לא ימיש מתוך שאשאל אהלה של תורה כותלי בית המדרש מלרבע רוסות מענות ומעמחות היה סופר היה שוקל זה תדור בלבושו שהקב"ה פירשו וטיהרו זקדשו נזר אלהיו על ראשו אברי ילדותו שלא בייש את זקנותו ירא את ה׳ מנעוריו כנוץ סופו בהתחלתו הולך בתום תוכו כברו יראת ה׳ היא אוצרו אוי לנו כי שבה אור שירות קדר בחדש האביב ראשון לחדשי השנה.

יום השבת הגדול והקדוש הזה שנת תשלום בכתו קמתי אני בקהל קדושים נעילוי נשמתו כאן בדברי תורה לכבדו במותו ונקיטנא רבותא מהדין כרופיא עדת ה׳ סולה נקיה ומתוכם נוללים תופסי התורה הרבנים העליונים הפרע מפירם עט"ר מעי הרב הכולל כרי"ו מבחר עליונים חדין יהיו תמים חיים וקיימים ועלו מידי שנה בשנה.

יום זה לישראל גדול שמו הן היתה בו התחלתא דגאולתא ויקרא ה׳ לעמו הוליאנו ממצרים הפליא לעשות המכות הגדולות וישלח נס חרון אפו מכות גדולות וירוני ה׳ לספר תהלות בכל שנה ושנה.

אמרתי בתמיד זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח. שם רמז אל הלקח ארון האלהים הוא רקי עט"ר מר"ן אבא קדישא שבית דשבת זו הוא שנה האחרון לתשלום שנתו ולעשות לו נח"ר ועילוי לנשמתו העיקרית קמתי אני לפתיות לדודי במעט די"ת דמכבדו בחייו מכבדו במותו. והן אמת דכל השומע בחייו יתאמם ויתמר מה כל החרדה הזאת לעשות בכי והספד אחר עבור שנה אחת משעירתו דהר"ן דומה לאבלות ישנה. ועוי דרז"ל קלבר גבול ואמרו ג׳ לבכי וז׳ להספד ול׳ לתספורת ובאו"א שהחונינו על יב"ח היינו שלא להרבם במקום שמתה אך לנבות ולכפור מכין לנו דהא אמרו במסי כלה בשעת פטירתו של חכם כל העם חייבין בהספדו וכוי משמע דוקא בשעת פטירתו וכבר נספד כהלכה בעידן ריתחא וכבוד עשו לו במותו וכן בשי השדים אנכי הייתי ל"ר ושייפד ותו למה לי. אך זאת אב"ב בקול מר וגבי מעלמר דכיון דפטירת הלדיק אדוני אבי הקי הכ"מ הן היתה בליל שמורים ושמחת החג כשבתה לשוגה ויתאבלו כל העם מאד. הן עתה ויתי לאקומא ששנה ביני ויומי הפסח הן הכה זוכרים אותנו הרושם גדול שעשתה אסתקד פטירת הלדיק לכל העם אשר נשאר שאף אם יעבור כמה שנים לא ישתכחו מלחנו ימי הפסח דשנה שעברה שי יתומים היינו ואין אב (לפרי"ג) דהיה אבל גדול ליהודים, ובפ"ב השתא הכא שהיא שנה ראשונה לאבדתנו ואם רבם אנו אומרים על כל אכשי העיר מה כאמר ומה נדבר אני הבנים שהיינו נהנים מזיו קדושתו בלילי הפסח הקי במותו יושב בראש כמלך בגדוד ותראהו כמראה מלאך האלהים והיינו מקבלים ברכתו באהבה ובשמחה רבה עתה בזכרנו כל זאת עפעפינו יזלו מים אין הדימע נופי השבון כאותה בעה שנלקח מאתנו. באופן דהזמן גרמא לעורר אותנו בבכי והספד ואינו אבלות ישנה. וכן המנהג בכל תפוצות ישראל לדרוש בתשלום השנה אך לריך לדעת מהיכן תורה יוצאת ליסוד מנהג זה ואמר החכמים זאת מצאתי בהרהי"ב כאשי"ל כמוהרדי"א ז"ל הובאו דבריו בסי מערכי לב דרלי"ע בדרושו לתשלום שנת הגאון מר אביו מקי"ל חפוסין ז"ל שנעמד בזה וז"ל ובהיותי מתמותם בזה בקועא בארובת הש"ס הי׳ את עיני ואראה מהיכן תורה יוצאה והוא ממ"ש פי העגל דע"ח ויבקש דוד את פני ה׳ ויאמר ה׳ אל שאול ואל בית הדמים אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים שהרג כוב עיר הכהנים אמר דוד שאול הא כפקו ליה תריסר ירחי שתא ולאו דרכיה למספדיה השתא כניכרנהו ונפייסינהו וכוי ופירשיי ז"ל שאין דרך כבוד לספוד אחר י"ב חדש וכ"כ שמאירי ז"ל שם שאין הספד אחר י"ב חדש. כעלא דעד יב"ח שפיר דמי למספדים ואחר יב"ח אין להספיד. ובן עלינו שהספידוהו לרבינו הקי עד תריסר ירחי שתא וכתיים בשי הטופא דקי"ב וכ"ם הרמב"ל והטור וש"ע ביו"ד סי׳ של"ד שהי אין להקשות על שמת יותר מדאי אלא ג׳ לבכי וז׳ להספד ול׳ לתספורת בד"א בשאר העם אבל ת"ח הכל לפי חכמתם ואין בוכין עליהם יותר מל׳ ואין מספידין עליהם יותר מיב"ח ומכן בכ"ע ובב"י כי דוקא במספידין על יב"ח הוא מרבי הקי דקספדו ליה עד תריסר ירחי שתא ומה שאין מספידין יותר מיב"ח בשי העגל דאמר דוד דלאו דרכיה למספדיה. וטעם לדבר ככי לע"ד דעיקר טעם ההספד כי המפרשים דעי ההספד זוכה לזיכוך ועילוי הנפש וממדרגה למדרגה ואחר יב"ח דודאי אין להספידו דהיו מחזקינן ליה דלכפרה הוא לריך ולעילוי נפשו הוא לריך ודאי דאין להספידו אפי׳ עד יב"ח אלא עד י"א חדש כמו שכי מהרי"ל לענין הקדיש ושקבו מורים ביו"ד סי׳ שע"ו וח"ל נהגו שאין אומ׳ קדיש

יותר

יותר מי"א חדשים שלא להחזיקו כרשע וכו'. וכדכתוב עלמא דבשלהי י"א אדם קנו ליה משלם שתא לבר אחר יב"ח לא ואמרו אדם מעולם דשפיר דמי למספדים, דמ"ו אישכין נזגור כבוד וזהו דדייק דהעיה הא כשקו י"ב ירחי שתא ולאו דרכיה למספדיה דהי"ל אין לספדיו אלא הכונה דלאו אורח ארעא ומיו איכא משוי חשש פגם וכ"כ רש"י דאין דרך כבוד להספיד אחר יב"ח ע"ד ז"ל.

ואנא זעירא מקלא דרב חמסני עליו נמס שהבין בדי רש"י שכ' שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח דהיינו על כבוד המת דאיכא חשש פגם למת דמחזקינן ליה דלכפרה הוא צריך. ולפמ"ש אי הוא מדקדק בסוי"ד רש"י לא היה אומר כן שכן כ' רש"י וז"ל חבישר ירחי שתא לאו דוקא דהא קרוב לאלפין שכין הוא שבכי סוף שבותיו של דוד היו אלא לפי שאין דרך כבוד לספוד אחר י"ב אחר שנתקבלו תנחומין על המת כדאמר במ"ק דכ"ד עכ"ל ושם איתא בפ"ש א"ר מסיר שמולא את חבירו אבל לאחר יב"ח ומדבר עמו תנחומין למה הוא דומה לאדם שנשברה רגלו וריפא מצאו רופא ואמר לו כלך אצלי שאני שוברה וארפאנה כדי שתדע שסממנין שלי יפין ע"כ שכ' לפרש"י דרש"י ז"ל מדמה הספד לתנחומין דטעם אחד לשניהם דכמו בתנחומין אין דרך לנחם אחר יב"ח מטעם שכבר עבר יגונו ושכח מלבו וכבר הוא מנוחם ובנוסף זה לנחמו שלא בזמנו שגול הוא לא יגלה כן בהספד אחר יב"ח כיון שנשו יגון ואנחה וסיחה הרוחש אינו אלא מוכא וצלולא וזהו שכ' רש"י שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח אחר שנתקבלו תנחומין על המת ולא כמ"ש הוא ז"ל דמחזקינן ליה דלכפרה הוא צריך. וזהו שאני תמיה על מרן זקני גאון יעקב קדוש ישראל ז"ל בס' שבות יעקב ח"ב דק"ו שפקי על רש"י ז"ל במאי דמדמה טעם ההספד לטעם שקדים וז"ל. ולדידי אחרי המח"כ איני רואה טעם בדבריו ולא דמי כלל דטעם הקדים איתא לפרש"י בדה"ל שהוא כדי לאצילו מדם"ג ולמטו לשכי קאמר משי"ל ז"ל דאין לנו לומר קדים על אב"א עד י"ב חדש דמשפט רשעים בגהנם יב"ח ואם הבן אומר קדים עד יב"ח כראה דמחזיק להם כרשעים. אבל בטעם שהספד דאינו לאצילו מגהנם אלא לעילוי וזיכוך נפשו ממדרגה למדרגה וכו' מאיכא חיתי שלא להספידו עד יב"ח ולפי' אחר יב"ח ראוי להספידו דע"י ההספד מזככו ומעלהו מעלה ע"ג מעלה ובודאי דאין בזה שום חשש פגם למת וכו' דמאחר שאפי' אם כבר זכה המת למעלתו בגיע העליון ע"י ההספד הוא זוכה עוד למעלה רמה יותר ממה שהיה לו בודאי דאין לוי בזה דאיכא למיחש לפגם שמא ואדרבא כבוד גדול הוא למת עכ"ל דהי"ל לפ"יס ולוי ומ"ש רש"י שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח אינו מטעם פגם למת אלא דהוי כמוכא וצלולא כיון שעבר זמנו וה"ל לאקי על פרי ז"ל דלא עיין יפה בסו"ד רש"י וכמ"ש בעניותין.

המורם מכל שאמור מקום יש נראה ומכבן של ישראל תורה היא לספוד על הצדיקים עד יב"ח אף דבשעת מיתתן כבר נספדו כהלכה דלא נאמרו כל השיעורין שלנו דבי לבכי חי להספד אלא בשאר עם. אבל בת"ח וצדיק כאדוני אבי הכי"מ זלה"ה בודאי שגמור דלן יאות למבכי לן יאות למספד גם בשלוש שכתו. דהן בעון אין לנו תמורתו וכבר ידוע דשת"ח נקרא מנא כמ"ש בע"ז דכ"ד דאמר ר"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו נוטע אשרה בישראל וכו' אמ"ר אשי ובמקום ת"ח כאלו נטעו אצל המזבח וכו' ע"כ וביומא דע"א אמ"ר ברכיה הרוצה לנסך יין ע"ג המזבח ימלא גרונו של ת"ח יין שנא' אליכם אישים אקרא. מעתה זהו מה שנאמר זאת תורה העולה הייני הדרשה הזאת שאני צאמי לדרוש בד"ת לעילוי ונחת לנפש צדיק עכ"ל הי"א שהכ"מ שיא העולה על מוקדה שהיא דומה בערכה לערך העילוי וההספד שנעשה בשעת סיום ויקיד לב כן גם עתה היא בלויה ובכיה וא"ת שלא רז"ל נתנו קצבה לדבר בי לבכי וכו' וא"ך נעבור את הגבול לז"א על המזבח אלא על מי אבי דורם ומספיד אינו אלא על ת"ח שנקרא מנא ולת"ח כשר לספדו עד יב"ח. והנה עפ"ר מרן אבא הכי"מ הוא ליה משיים להתחיל השכבתו בפסוק אשרי האיש אשר לא הלך וכו' עד ובתורתו יהגה יומם ולילה ובסיומו חושב מה היה דעתו די"ע ומה נסה על ככה לבחור בפסוקים אלו נחתי לבי לפרשם לעילוי נשמתו כפי אשר יורני דעתי המעט הוא והוא די"ל. א) אומרו אשרי האיש בה"א הידיעה דהי"ל אשרי איש כמ"ש אשרי איש ירא את ה'. ב) כפל השנין וחלוקתן בני אופנים הליכה עמידה וישיבה. ג) אמר שבתורת ה' חפצו בודאי שבתורתו יהגה יומם ולילה כיון שכל חפצו בה. ד) דבתחילה אמר תורת ה' ואח"כ ובתורתו. אולם יובן אם יראה בעיני עו"ל בהקדים מה שידוע כי חז"ל חלקו ימי חיי האדם לג' זמנים ימי הצלים והייני מיום הלידה עד ך' עשרים דהגבורה דמו הולך ומוסיף, ימי העמידה והייני מעשרים עד ארבעים שאז עומד על עמדו אינו פוחת ואינו מוסיף ימי הירידה והייני משם ואילך שאז הוא הולך ונפחת בכל עניניו (עיין בס' אזן שמואל דכ"ה ע"ג וד"ה ע"ד).

ען דרך הוא כינוי למעשים הנעשים בדבור כמ"ש נירמית וידרכו לשונם קשתם שקר ועיין ביד פ' ע'. וגם חטא הוא כינוי לזה ושניהם בפסוק אחד אשמרה דרכי מחטא בלשוני. ומעתה יבא עין והוא כי דשע"ה בא לשבח להח"ח אשר מקטנותו ועד זקנותו לא שנה אל ההבים ושעי כזב ואף לא השנה לבו לגמלה אפי' שום לי כ"א כל עסקו בתוי ח"א אשרי האיש הידוע הוא הת"ח אשר לא הלך בעצ"ר האומרים לו שמח בחור בילדותך ולכה נרוה דודים נתעלסה באהבים ותתענג נפשנו בצהלה ושתיה וטיולים ושמחה. דאם לא עכשיו אימתי אלא הארים אינו מדבריהם ולא הניח תלמודו מידו וגם נזהר שונדייך חטאים הייני עונות הנעשים בדבור כגון כמו דברים בטלים ולה"ר ורכילות וכיוצא בהם לא עמד כי כל דבורו לא היה אלא בתורה ולא זו אף זו שאף במושב לצים לא ישב הייני שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת לא ישב ביניהם אפי' בשתיקה ובקש הליכה ועמידה וישיבה להורות שבחר בו בני זמני חלדו עד יום מותו הליכה כנגד ימי הבחרות שכחו עמו ללכת ולבא של כל המקום אשר ידבנו לבו ולהש"ג כל מאוייו עמידה כנגד ימי העמידה ישיבה כנגד ימי הירידה אלו ימי הזקנה דאז אין בו כח לעמוד על רגליו ומוכרח ישיבה ואמר כ"א בתורת ה' חפצו מקטנותו (דאז לא היה נקי וחכם ככל הצריך ונקרא בה: ונימא אז תורת ה' ולא תורתו אך אח"כ דהרי הוא כבן בית וכאלו דמגם בבקשים דמ"ש נקראת תורתו) והתגדל בשמה לו כטבע שני ובתורתו יהגה יומם ולילה עד יום מותו כי העיקר בהתחלה והיה שכחו מדם כ"ח כנגד מה שאמר לעסיוק אשר בתורה מקטנותו והיה כעץ שתול ע"ם מ"ם אש"ה יתן בעתו שזכה לחדש בחוי בעתו המוכשרת לזה דהיינו בימי הבחרות שאז יכול בכחו לשנן ולירד לעומקה של הלכה. ועוד דעדיין אינו מרונה בעפול ודעתו צלול ומיושב וכנגד מה שנזהר מלהכשל בלשונו ועלהו לא יבול שלא ימות בלא זמנו (שפך יכרת ה' כל שפתי חלקות) אלא יאריך ימים וכנגד התמדתו בתורה גם לעת זקנותו עד שלא כלה לישב במקום שאין תורה שם הנה שכרו אתו שכל אשר יעשה יצליח הייני שכל מה שחדש בעסק התורה גם בימי זקנותו שכשל כחו. גם אז יצליח בלימודו לחדש ולכוין לאמתה של תורה יותר מימי שבחרות כמאה"ל זקני ת"ח כיון שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן דומיא דעץ השתול ע"ם מ"ם דכל שיגדל פריו יהיה יותר מובחר וערב לחיך. ואפ"כ יפה כיון עפ"י שיא הכי"מ ורוח ה' דבר בו לסדר פסוקים אלו בהשכבתו כי באמת כל מה שאמרנו כאים הדברים לצדיק כמוהו כי מקטנותו נפשו חשקה בתורה ולא ימיש מתוך האהל ונתקיים בו אשר פריו יתן בעתו וכו' וכל תורתו לא היתה אלא לש"ש דוקא ולא להתגדל היו כאשר יעידון יגידון כל מכיריו ויודעיו כמה היה בורח מן השררה וידוע מעלת הלומד לש"ש כי רבה היא כמ"ש בתשב"ה ד"ז הכ"א היה כי בגמ' אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמ' עץ חיים היא למחזיקים בה ואומר רפאות תהי לשרך ושקוי

כי

כי מוצאי מצא חיים. וכל העוסק בתו' שלא לשמה נעשית לו סם המות שנא' יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא הריגה שנא' וערפו שם את העגלה בנחל וראיתי להתוס' שכ' וז"ל וקשה והלא אמרינן בפסחים לעולם יעסוק אדם בתו' אע"פ שאינה לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וי"ל דהכי שלא לשמה הוי דמ"ש לעולם יעסוק וכו' היינו כדי שיקרא רבי וכו' ומ"ש הכא נעשה לו סם המות היינו מי שלומד לקנטר ע"כ וק"ל לאידך דמנ"ל לחלק בהכי הא שלא לשמה סתם קאמר דמשמע בכל אופן שיהיה יעסוק בתורה וכו' שמתוך שלא לשמה בל"ש. ואנכי לא ידעתי למה לא ניח"ל לתרץ בפשיטות דמ"ש לעו' יעסוק אדם וכו' אינו אלא שכשאנו רואים תלמיד אחד שהתחיל לעסוק בתו' שלא לשמה שלא נמחה בידו לומר לו שאסור הוא דנפיק מינה חורבא שלא יעסוק כלל אלא נניח אותו לעשות כרצונו די"ש תקוה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ומ"ש שנעשית לו סם המות הוא כשלא שב בו ועודנו עוסק שלא לשמה ואפס תקוה ול"ע. ושוב כה הראני כ"ב אחיא משביסא ר' שמואל יעקב ישראל נר"ו הנה דמסיים לי בשם מדרש שמואל שה' כן משם הרב רבי ישראל ז"ל על מ"ש ר' צדוק אל תעשם עטרה להתגדל בהם וכו' עיי"ש.

והנה בזה דבר נאה צריך לדעת למה נקט בלשון זה סם חיים וסם המות ולא אמר דיאריך ימים והיפכו. ונלע"ד לפי מ"ש שראיתי בס' כוכב מיעקב למהר"י מדובנא ז"ל בעל המשלים בהפטרת חזון שפי' מאמרם ז"ל בויקרא רבה וז"ל. הלא היה תורת המצורע מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לצפורי והיה מכריז ואומר מאן בעי למיזבן סם חיים. אודקין עליה ר' ינאי הוה יתיב ופשט בטרקליניה שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים אמ"ל תא סק להכא זבון לי. אמ"ל לאו את צריך ולא דכוותך. אטרח עליה סליק לגביה הוציא ס' תלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים מה כתי' בתריה נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב. א"ר ינאי אף שלמה מכריז ואומר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ חיים ע"כ וכו' הכי ז"ל עכ"ל.

וכל גדולי המפרשים הארכו למעניהם בביאור המאמר זה המוקשה מכל צד. א) מה ענין לרוכל המחזר בעיירות לתת סמים ורפואות לחולים כי ישנה את טעמו להיות כמטיף לעם בדברי מוסר להתרחק מלה"ר ולבקש שלום כדרך המוכיחים בשער יראי אלהים. ב) מה מצא ר' ינאי בדברי הרוכל חדשות ונצורות בפשט הכתוב מי האיש החפץ חיים עד שבזה ידע והבין כונת הכתו' שומר פיו ולשונו וכו' שלא לא הוסיף ולא גרע הרוכל בהכתו' מאומה רק הראה לו הכתו' וא"כ מה נתחדש לו בזה. אך בלע"ד ענין הרוכל הזה עמק כמו שהוא אצל חולה המוטל על ערש דוי במחלת החזה או הריאה אשר יצא הרופא ויבקר אותו בחליו ויצוה עליו לבל יכעוס ולבל יקפיד ולבל יהיה להוט כעת אחר ממון או אחר הכבוד ולבל ירע לבבו אם יוגד לו כי לא הרויח בחנותו ושכנו הקרוב אליו הרויח הרבה ולא יקנא ולא ישים אל לבו ויתרחק גם מכל יתר התאוות והיה אם יעמוד אים. הם בין השומעים את האזהרות האלו יתפלא ויאמר מה זה היה לו לרופא אשר דרכו לרפאות את הגוף כי אחז לו דרך אחרת לרפאות את החולה במחלת הנפש לנטוע בו מדות ישרות להזהר מכעס וקנאה ומריבה ותאוות ממון והכבוד הלא הדברים האלה נאותים רק לשומר תורה ומצות ולא לרופא. ואם באמת לקח לו הרופא דרך אחרת להיות מוכיח ומחזיר בנ"א למוטב מדוע לא ילך לבתי כנסיות ולבהמ"ד להגיד שם תוכחתו ונכר להשמיע מוסרו באזני חולה המוטל על ערש דוי. אבל מי לא יבין את זאת כי הרופא לא בצדקתו וישרתו את האלהים צוה כן להחולה ואין כונתו בזה לרפאותו כרופאת הנפש ולהביאו לחיי העוה"ב. רק פשוטו כמשמעו לרפאותו מחולי הגופניות צוה עליו כל אלה כי המדות האלו כעס וקנאה ותאוה ודומיהן מעכרים את הדם ומעפשים אותם ומביאים על האדם חלאים רעים וממיתים אותו בלא עתו וכאשר מפורש באבות הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. הוא הדבר אשר הרוכל הזה אשר אנו עסוקים בביאורו כי היה רוכל ככל הרוכלים ומחזר בעיירות לתת סמים ורפואות לבני אדם וכשעבר והכריז מאן בעי למזבן סמא דחיי לא התכוון לחיי העוה"ב רק לחיות חיים ארוכים חיי ס' ובריאות והיינו דהיה אומר אל הקונים דהסם שהוא לוקח לא יועיל לו כ"א בזאת שישמור עצמו מהמדות הרעות הנ"ל ואז יועיל שאל"כ יצא שכרו בהפסדו. וכשבא אליו ר' ינאי ובקש ממנו סמא דחיי ענה ואמ"ל לאו את צריך ליה ולא דכוותך ר"ל כי ידע הרוכל את ר' ינאי כי הוא צדיק תמים והוא כבר נזהר מעצמו בכל הדברים האלה מצד צדקתו וישרת לבבו ללכת בדרכי ה' ולא מצד טובת הבריאות וחיי עוה"ז. אבל ר' ינאי לא הבין בראשונה את תשובתו והפציר בו למכור לו סמא דחיי לקח לו ס' תלים והראה לו הפסוק הזה מי האיש החפץ חיים וכו' נצור לשונך מרע וכו' סור מרע ועשה טוב וכו' להורות לו כי כיון שהוא נזהר בכל אלה אינו צריך לסמא דחיי אשר הוא מוכר אז אמר ר' ינאי אף שלמה מכריז ואומר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו רצונו לומר שעתה הבין שאף שלמה כונתו היתה כך שהנזהר לשמור פיו ולשונו לא יבא לפגום בכבוד חבירו וכיוצא מהקפדות וכעס וקטטה הבאים מרוב דברים ואז הוא שומר מצרות נפשו בעוה"ז שחייו יהיו חיי בריאות ושלום. ועד עתה היה סובר שכונת שלמה שאמר שומר מצרות נפשו הן היתה על עוה"ב דוקא. אך עתה שהראה לו הרוכל הפסוק מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב שפשוטו מורה על חיי העוה"ז אמר רוכל לוי שאף שלמה היה מכריז כרוכל הזה על חיי העוה"ז ושומר מצרות נפשו דאמר היינו גם על העוה"ז וכנ"ל. ולכן אמר ר' ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה שומר פיו ולשונו וכו' ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ חיים עכ"ל.

ומעתה ז"ש ר' בנאה כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים בכיון שאינו לומד להתגדל או לקנטר נעשית לו סם חיים שחייו חיי ס' ובריאות שכיון שאינו רודף אחר הכבוד לא יבא להקפיד ולכעוס ולא להתקנאות ולתאוב ויהיה לעולם שמח וטוב לב. ולהפך כשהוא שלא לשמה דהיינו להתגדל ולקנטר תורתו נעשית לו סם המות ב"מ שמתוך שהוא רודף אחר השררה בורחת ממנו ויבא לכלל כעס והקפדות וקנאה ותאוה שכל אלה הן סם המות לגוף האדם ומשימים קץ לחייו ב"מ. והסימן להכיר בת"ח הלומד אם כונתו לשמה אם לאו הוא שאם יתמיד בלימודו ביום ובלילה ואינו משנה לבו לבטלה אפי' שעה אחת מורה ובא דכונתו לשמה משום כאשר צוני ה' אלהי ומאהבם הוא לומד לא כן אם ישעה בדברי שקר באיזה שעה אז מוכח דאין כונתו אלא לפיוס פנים זרם. ולכן לומד מה שצריך לו להיות בקי לצורך אותם פנים אשר חשב בם והנשאר מזמן מאבדו בהבלי העולם. וזה יהיה כונת דהע"ה באמרו כ"א בתורת ה' חפצו וכו' דקי' מה בא למעט. והרי כבר אמר שלא הלך ולא עמד ולא ישב ומאי ס"ד והיינו בתורת ה' חפצו. אך הכונה שמה שחפץ בה אינו אלא להיותה תורת ה' ולא לשום פנים אחרת והסימן לדעת שאמת הוא שובתורתו יהגה יומם ולילה וכנ"ל.

ובכן הצדיק הזה הוא אדוני אבי הכ"מ שכל ימיו לא פסיק גירסא מפומיה ומקטנותו ועד זקנותו לא ימיש מתוך האהל אהלה של תורה בלי ספק שתורתו היה לשמה דוקא ומלבד שנעשית לו סם חיים בעוה"ז כאשר יעידון יגידון כל באי שער עירנו כמה היה מתרחק מן הכבוד וכעס והקפדות וקנאה ותאוה ולא נעלב מעולם על עניינים כאלו דתמיד היה נעלב ואינו עולב. גם לעוה"ב בודאי שתהא נשמתו צרורה בצרור החיים תחת כסא הכבוד וכמ"ש במאמרין הכא דבי אליהו כל ת"ח שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת באמת

לא

א מת והוא חי לעולם ולעו' עולמים שנא' והיתה כיא לבים והיכן הוא כשמתו תחת כסא הכבוד.

וראיתי בס' מערכי לב ח"ב דשי"ז ע"ד בדרוש בן הרי המחבר כמוהר"א חזן ז"ל שהביא מה שרשה בס' ע"כ גבורים דנשמות בעלי תשו' מקומם הם תחת כסא הכבוד ובדש"ח ע"א כי ח"ל. והרי נתבאר דמקום נשמת הבעל תשו' היא תחת כסא הכבוד לזה אמרה והיתה נפש אדוני לבים מקום דשכי' עומדת שם את ה' אלהיך דיקא שהיינו תחת כסא הכבוד וכו'. ושו"ר לשרשב"א ז"ל בח"י אגדות פ"ב דקוכה שכי על נשמות הצדיקים שהם תחת כסא הכבוד ומפ"ק לה מקרא קרא יעוים עכ"ל.

ונוראות נפלאתי איך אשתמיט מיניה דרי אליעזר ז"ל די רי אליעזר בשנת דקנ"ב ה"ל הניא רי אליעזר אוי נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנא' והיתה נפש אדוני לבים והובאו בילקוט בפי' זה דשמואל א' כ"ה. וגם בתדב"א כתוב כן ככ"ל והוא פלא.

והנה בענין קביעות זמן ללימוד התורה נחלקו בזה התנאים כמ"ש במס' ברכות דל"ה ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' לא ימוש ס' התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג ד"א ד"ר ישמעאל רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שאין ישראל עושין רש"מ מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' ואספת דגנך וכו'. אמר אביי הרבה עשו כר"י ועלתה בידן כרשב"י ולא עלתה בידן ע"כ והרגש שניכר יש בדי אביי שאמר הרבה עשו וכו' דמאי נפקי"ל אם היו הרבה או מעט ושי"ל עשו כר"י וכו' ועיין מהרש"א. ולעדין דאביי בלא מקומות שונים זמ"ז דבע"כ אחת כלה שרוב יושביה עשו כר"י לכתוב מנהג ד"א ורק המעטים שבה עשו כרשב"י ולכן עלתה בידן של אלו המעטים להיות תלמודם מתקיים בידם דשרוב שבה היו יכולין להחזיק בידם ולפרנסם. כזבולון ליששכר כיון דמעטים שמה אך בע"כ אחרת רצה להפך דשרוב עשו כרשב"י לעסוק בתורה יומם ולילה ולכן לא עלתה בידן מגלתי יכולת שנשארים לזונם ולפרנסם וקו"ד שוכנתו לעזוב לימודן.

עוד אפ"ל בשנחסקה להבין דעת רשב"י ע"פ דלכאו' קי מצד דנפ"ק מינה תורנא גדולה שכל אדם יאמר הריני יושב ולומד יום ולילה ומלאכתי תיעשה ע"י אחרים ושיה בכאותו כי אין מי שיחוס עליו להזמין לו פרנסתו יבטע בתורה ויבא לתלאכתו. לכן בהכרח לריך לומר דאין כונת רשב"י ע"כ שבולם כולו דודאי מי שהוא קוסר או שיש בידו איזה אומנות דיוכל לעסוק בסחורתו או באומנותו איזה שעות ביום ושאר היום יעסוק בתורה בהא ודאי יודה רשב"י דיאחוז בזה וגם מזה אל ינח ידו כדי שזה וזה יתקיים בידו רק על מי שלא יוכל לעסוק בסחורה או באומנות אחרת חוץ מעבודת האדמה או רעות לאן וכיוצא בהם שלריך לעבוד בהם כל היום וכל הלילה ולא ישים לו שהות לעסוק בתוי בהא הוא דפליג רשב"י ואומר שלא יעסוק בהם כ"א בתורה לבד והקב"ה יזמין לו פרנסתו ע"י אחר כיון שא"א לו לעסוק בזה ובזה וכין מדבריו שאמר אפשר אדם חורש וכו' תורה מה תהא עליה דלא קפיד אלא על ביטול תורה לגמרי וכן שכתוב שהביא לא הוזכר בו כ"א רעות לאן ועבודת האדמה כמ"ש ועמדו זרים ורעו לאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם. וזה מהידוע דרוב העולם הם סוחרים ובעלי אומניות ומיעוטא דמיעוטא המה עובדי אדמה ורועי לאן ועי"ז קאמר אביי שנעיר אחת כלה שהבינו די רשב"י כתיקונן וכמ"ש שאין כונתו אלא על עובדי אדמה ורועי לאן. ולכן הרבה עשו כר"י כ"ל הרבים שהם בעלי אומניות וסוחרים עשו כר"י ועלתה בידן שזה וזה נתקיימה בידן (ואף דהרבים עשו דבהא לא פליגי עכ"ז יתן הרבה זו לר"י למודיה ואמר עשו כר"י כיון דפליגי גם בעובדי אדמה ורועי לאן. וגם כדי לגוי אח"כ הרבה עשו כרשב"י וכו') אך בעיר אחרת כלה שהבינו די רשב"י כפשטן שכונתו ע"כ אדם ודין גרמא שגם הרבים שהם

בעלי אומניות וסוחרים עשו כן והניחו מלאכתן ועסקו בתורה לבד ולא עלתה בידן ודוק.

עוד כלענ"ד לפרש פסוק כיא בתורת ה' חפצו וכו'. והן קדם כבין מהר"ל בברכות ד"ה ע"א א"ר לוי ב"ח אמר ר"ל לעו' ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר שנא' רגזו ואל תחטאו אי אזיל מוטב ואי לא יעסוק בתורה שנא' אמרו בלבבכם אי אזיל מוטב אי לא יקרא ק"ש שנא' על משכבכם אי אזיל מוטב אי לא יזכור לו יום המיתה שנא' ודומו סלה ויש להבין אומרו לעולם דמה בא ללמדנו דאם לוי שבכל פעם שיתקם ילרו להסיתו ירגיז עליו היצ"ט משיטא דמהי תיתי דדי בפעם אחת. ועו' דאח"ז אמר אי אזיל בהרגזת מוטב ואי לא וכו' נמצא דאפשר להיות דלא יועיל ההרגזה ולריך דבר אחר ואיך קאמר לעולם. ותו הרגזה זאת מאי היא ובאיזה אופן תהיה ועו"ק ל"ל לשככים עלמו בנסיונות יזכור לו יום המיתה מעיקרא. אך כלענ"ד דר"ל חני והדר מפרש דבריתא סתם ואמר לעולם ירגיז אדם וכו' וכלו' דבכל ימי חייו לריך שאדם להרגיז יצ"ט על יצה"ר בין בימי השלים ובין בימי העמידה ובין בימי הירידה. אך אופן ההרגזות בני זמנים אלו שונות הן זו מזו. דהיינו בימי העלים אי אזיל נבקל ממנו נבערה לשודם מוטב (שלכן אמר אי אזיל שפי' הולך ולא אמר אזל שפי' הלך לוי שאינו משיח נקביעות בכל כחו אלא הולך ובא כאדם שמדבר את חבירו דרך הילוכו כלאשר יד דרך שנא' וכמ"ש בפי' המל"ל דכ"ב ע"ב בתחלת קראו הלך וכו' עיי"ש) ואי לא שדמו רותח ותגבורת בחרותו איכו עניה לו לכלמו יעסוק בתורה שמתשת כחו של אדם וכמ"ש אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו'. אך בבואו לימי העמידה דלא אין דמו רותח כ"כ אי אזיל בנקל מוטב ואי לא יקרא ק"ש שכתוב בה שכר ועונש ודי בזה לימים ההם ויתי בבואו לימי הירידה אי אזיל מוטב ואי לא יזכור לו יום המיתה דלא: פ"ך הרגזת כזאת יען הן קרבו ימיו למות ולעמוד בדין ומה יעשה ליום פקודה ואם לא עכשיו יתכר מלחטוא אימתי יעיב מעשיו. דבשלמא בימים שעברו היה לו פ"פ ליוה"כ לוי שעדיין הוא בימי עלומיו והמות רחוקה ממנו ויש לו שהות להיטיב מעשיו ולשוב בתשו' אך עתה אין לו פה להשי"ב חיים שנא' ודומו סלה כ"ל שנתשו' זאת נאלם דומים ו"לאחר ואיכו מולא אופן להשיתו.

והנה אם לפרנכו בי אנשים שאחד נתחמם בשתים מהם דהיינו עסק התורה וק"ש ובזה כלם את ילרו ולא נרלה אליו עוד עד יום מותו עד שלא הולרך לזכור לו יום המיתה כלל ושני נשתים ולא עלתם לו עד שהולרך בימי זקנותו לזכור לו יום המיתה כדי לתכלל ממכו בודאי עלינו לשנה לראשון דשורה לדעת דכשמתו קודשה ומהורה היא ואחרי זקנותו שלא בייסה את ילדותו דשמחה שנוחר ברוב ימיו שלא לשעיא גם ילרו אמר כואם לתקותו ולא כראה אליו עוד כמ"ש ביומא דל"ח אמיר חייא בר אבא א"ר יוחנן כיון שילאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב איכו חוטא שנא' רגלי חסידיו ישמור. משא"כ השני דנפשו לא מטוהרה היא ולכן יש לו לילרו עדיין שליטה בו ושוזר ובא אליו ללוכדו ברשתו ותקוה לכשיל ממנו עד שמוכרח להזכיר לו יום המיתה.

מעתה ז"ש אשרי האיש אשר לא הלך ולא עמד ולא ישב ועלתה בידו לכלח את ילרו כל ימי חייו ולא הולרך לזכור לו יום המיתה כ"א בשתים ועלתה לו דהיינו בתורת ה' חפלו היינו עסק התורה ובתורתו יהגה יומם ולילה דהוא קריאת שמע שנקראת ביום ובלילה (ולכן נקט יהגה דהוא לי קריאה בעלמא כמ"ש ומכעו בניכם מן ההגיון) לא"ם כזה כלא ויאם לוי עליו אשרי בפה מלא וככ"ל. ובמה שיש לדקדק אוי יום המיתה ולא אמר יזכור לו שמיתה כ"ל לפרשו חוץ מדרכנו דביום שמת שאדם אם אדם כשר שוא הבריות משבחים אותו וקרא זא"ז ואמר לדיק היה זה אדם כשר היה זה וכיולא וכל מי שידע עליו איזה זכות או מעלה טובה מספר אותה לפניו ולהפך אם היה אדם רשע אוי

עליו

עליו בתוך שקברו וכל אחד זוכר עליו איזה מדה רעה שהיה בו ולפי מה שמספרים עליו כך דנים אותו בשמים אם טוב ואם רע כמ״ש ז״ל בסו׳ קהלת רבה סוף דבר הכל נשמע סוף דבורו של אדם הכל משמיעין את מעשיו כשר היה פ׳ זה יצא שמים היה פ׳ זה אתון ושאלון לשלמה קופיה דכלא מה אמר לכון סוף דבר וכו׳ שבשעה שאדם נפטר מן העולם הקב״ה אומר למלאכי השרת ראו מה הבריות אומרות עליו כשר היה יצא שמים היה פ׳ זה מיד מיטתו פורחת באויר ע״כ ובכן מי שיכלו תוקפו לעשות זו מעשהו ויצא כי לא יכול לו אין לו רק לזכור יום המיתה מה הבריות יאמרו עליו אותו היום ועי״ז יתגבר כארי על יצרו ולא יתלכד ברשתו אשר טמן לו :

ובזה יתפרש אלי׳ כוהי״כ בקהלת טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו (שגם זה הוא אחד מפסוקי ההשכבה) הכונה טוב שם משמן טוב. ולכן יום המות הוא טוב מיום הולדו דביום הולדו כל הטובה שעושין לילד הנולד אינו אלא קיכה כאת בשמן טוב שריחו נודף ואך יום או יומים יעמוד השמן ויעבור והלך. אבל אך יום המות הוא טוב ממנו שמשאיר אחריו כתר ש״ט עולם ולזכר עולם יהיה צדיק :

ובזה שחילקו רז״ל ימי חיי האדם לג׳ זמנים כנ״ל לפי הכונה שהנה בשנות עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בג׳ דברים ואין אתה בא ליד עבירה דע מאין באת וכו׳ מאין באת מטפה סרוחה וכו׳ דהראשונים ע״ה דקדקו בכפל הלשון דהי״ל דע מאין באת מע״ם וכו׳. ועוד מהיכא לי״ל הילל עקביא בן מי הוי דע מאין באת מע״ם וכו׳ ע״ין בדבריהם. וגם אני אענה חלקי במה שאמרנו כי חיי האדם נחלקים לג׳ זמנים עליה עמידה ירידה וכדי שלא יבא האדם לידי עבירה בשום אחד מאלו הזמנים לכ״ך שיסתכל בג׳ דברים הללו כל אחד בזמן אחד וכמו שנבאר. ולכן מנה אותם התנא לרמז שנפרדות הם לג׳ זמנים דהיינו בימי העליה שהם ימי הילדות והנערות אז הוא הזמן היותר מסוכן לאדם מפאת שהתחנכותו במעשים רעים ותענוגות בני אדם שהם לא מתר בהן באותן הימים גם כי יזקין לא יסורו ממנו. והרגלו בהם יהיו לו לטבע שני׳ והרפואה לזה ערם מכה יצי״ך הוא ליעצו בדברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב נער כמוהו ולא יועילו לו דברי מוסר ותוכחה שהאמרים לשאר כל אדם שיש שכר ועונש. וביותר כי עדיין אולת קשורה בלב נער ודמו רותח בהגבורה ולא יטה לבבו הפונה מה׳ אלהיו לענינים כאלו שאינו רואה אותם בחוש הראות ועל הכל יענה כסיל מי עלה שמים וירד. אשר יעיד דלדק הדבור. ואף אם יזכרו לו יום המיתה דקו״ד לא ישאר בידו כלום דבזה לא יוכל להכחיש: גם לזה ישיב אמריו הלא אנכי היום רך וטוב ומה לי לחשוב על המיתה אשר תבא אלי אחר כמה שנים והיא רחוקה ממני. אלא שעלה התחבולה לו היא להזכיר לו מעשה אבותיו דאם היו כשרים וצדיקים נאמר לו זכור נא בן מי אתה ונכד מי אתה הלא אתה רואה ושומע איך שמם מהוללים בפה כל ומעריצים ומשבחים אותם בעבור היותם כשרים וצדיקים ונאים במעשיהם וזה בא להם על כי נזהרו בעצמם מקטנותם לבלתי לכת אחרי הבחורים השובבים ואחרי עצתם הרעה. ולכן קנו להם ש״ט לעולם ולא ישמע עליהם שמץ פיסול. וא״כ גם אתה אם כה תעשה ללכת בדרכי אבותיך יהיה שמך כשם הגדולים ועל טוב יזכר שמך. ואם להפך שאביו או אבי אביו היו רשעים ושמם מגואל בפה כל אף הכי נאמר לו שלא כלמה תכסה פניך ואתה תצטער משמוע קלונם ואיך יערב לך להתפתות מיצרך ולאחוז מעשיהם ולא תחשוב שגם עליך ידובר כן ותהיה אחריך שם רע לעולם שאין זה כסילות ושטות. זה הוא המוסר הראוי לתת לנערים ובחורים השובבים ויש לקוות כי יעשה פרי להועיל יען הוא שומע דברים נכוחים ומוחשים בחושיו שאינו יכול להכחיש אותם. וזה יהיה אלי׳ כונת מאמר שהע״ה וזכור את בוראך בימי בחורותיך ואמרו במדרש קהלת ח״ל ריב״ל דסכנין אמר שלמה דרש עקביא מתוך תיבה אחת בורך באריך בוראך.

בארך זו ליחה סרוחה וכו׳ ע״ש וזה״ש וזכור את בארך אביך בימי בחורותיך ועי״ז תנצל מחטוא וכנ״ל וכנגד העליה הללו הוא שאמר התנא דע מאין באת וכמו שב

אך בבואו לימי העמידה דאז בינת אדם לו וסרה אולת הילדות והשחרות וגם הגבורה דמו איננה כימים מקדם אין אנו לריכין לכל הנ״ל כ״א די נזכור לו יום המיתה ונו׳ לו כי הולך הוא מהעוה״ז ולא יחיה לעולם ומה יתרון ברדוף אחר תענוגי והבלי העוה״ז כי הכל הבל ושום לא ישאר בידו מאומה. וכנגד הזמן הזה אמר התנא ולאן אתה הולך שסופו לילך למות וכנגד ימי הירידה הן ימי הזקנה אמר ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון דמחמת הזקנה אינו יכול לילך באשר חפץ ורוב היום יושב בביתו ומתוך שהוא בטל לומד מעט ממה שיודע ואגב הדא מרויח תרתי שנמנע מלעשות כמה עבירות כי זקנותו מעכבתו. וכן בלילה אינו יכול לישן הרבה ומוזר ונעור באשמורת והנעלה מביאהו ליקח ספר בידו וללמוד. וכל זמן שמזקין הוא מוסיף לשכיבת בישיבה ולימוד עסקת תמיד כמו והיה כרצונו כי לבבו פונה מעסקי ותענוגי העוה״ז הוסב בדעתו שהרי הוא בן העוה״ב ושוכח כל מה שחטא והמעיל בשנים שעברו ואינו חושש לחזור עליהם בתשו׳. לכן בא התנא לעורר את הזקן הזה באומרו ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. אינו אלא לפני מלך אדיר אשר אין לפניו שכחה ומוכרח אתה להראות חשבון שלם מיום היותך עד יום מותך ולא די בהראותך חשבון ימיך האחרונים. ולכן גם בימי זקנותך והשבות אל לבבך לשוב בתשו׳ כמאמר התנא ושוב יום אחד לפני מיתתך.

וכדי לדרוש מעט מעניני של יום זכר לי״צ אפרש דברי רבן גמליאל בהגדה של פסח הוא היה אומר כל מי שלא אמר ג׳ דברים אלו בפסח לא יצא י״ח ואלו הן פסח מצה ומרור. והן קדם כקדים מה שראיתי להגאון הפשטן האמתי בעל׳ בינה לעתים ז״ל בדרוש כ״ה שפירש כונת הפסוקים ואלה שמות בני״י הבאים מצרימה וכו׳ והמפרשים אחריו וז״ל יראה לע״ד כי כונת התורה קודם התחלת ספר גלות מצרים ושעבוד ישראל להודיע ולפרסם סבת גלותם וכי עונותיהם הטו אלה וזה כי שחתו את דרכם הדור ההוא הגולים והמשועבדים ולא הלכו בדרכי הדורות הקודמים להם כי הנה מתחלה היו שלמים כלם כאחד אנשים ונשים וטף דומים אל הדור אשר ממנו הולכו שלא תראה אלא שמות בני״י השבטים בשמותם המורים על שלמותם בבואם מצרים אשר באמת את יעקב עמו ועם שלמותו באו כלם דומים אליו איש וביתו לא מבעיא האנשים אלא גם ביתו אלו הנשים וכל הטף היו שומעים את דבריו כנכרים אתו ולומדים ממעשיו וגם אחרי כן שמת יעקב הזקן ע״ה לא סרו משלמותם שהשאיר יוסף ע״ה במצרים והיה מספיק בטוב טעמו לשנותם ולהדריכם אל השלמות הצריך להם. אמנם אחרי מות יוסף וכל הדור ההוא יראי ה׳ וחושבי שמו אז קם דור אחר אשר לא שמרו חק השלמות הראוי להם והרעו מעשיהם ונתלכלכו בטנופת שלשת המדות המגונות האלה המוציאות את האדם מן העולם וזה כי בני ישראל פרו וישרצו כאשר באו לכלל פריה לא היתה פעולתם אל התכלית המכוון בבריאה לקיום המין ואל הפריה עצמה אלא היו כשרצים וכבהמות הב״ח אשר אין מגמתם אלא מלוי התאוה והרצון מבלי פניה אל התולדה. גם נלכדו ברשת בקשת הכבוד והגדולה וזהו וירבו נקשו רבו יתירה ונתגדלו על זולתם בגאוה. ועוד נתוסף עליהם שמל הקנאה בחמדת הממון בלא משפט כי נתעצמו במא״ד דהיינו הממון (כמ״ש ובכל מאדך) מאד דהיינו הנאה שהיו להוטים בו ורודפים אחריו מאד חוץ מהגבלת השיעור הצריך ונמצאו א״כ שקועים בג׳ גופי עבירות אלו. וגרם זה שהמשפט האלהי עשה את שלו וגזר עליהם השעבוד תכף לזה עד שקם מלך חדש והכביד עליהם ג׳ דברים לעונש מכוונים כנגד מדותיהם הרעות התחלה שמו עליהם שרי מסים למען ענותו. אשר שהיו כ״כ אדוקים בממון ומתיגעים לעשי״ר

יהיו

שורעים מה ויחסר מתוכם למען ענותו ר"ל למען יהיו
ים מרודים ודלים ויחסרו כל טוב ולאשר היו מעדנים
ז בתאוות גופניות ובתפנוקי הגשמות . ע"כ השעבידום
ז קשה בחומר ובלבנים ולהשפיל גאון לבם ובקשתם
הע[illegible]ים והכבוד היו לעבדים בזוים ושפלים משועבדים לנוגשים
שחוחים וירודים . באופן שהיתה גזרת הגלות מצודקת על
קו המשפט הישר על פשעיהם ועל חטאתם עכ"ל .

ומעתה ולענ"ד שעל כן הזהירנו התנא רבן גמליאל שכל
מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח
ואלו הן פסח מצה ומרור . יען בג' אלו כמה החיוב המוטל
על האדם להסתפק מהג' מדות מגונות הנ"ל ובהזכירם אותם
בפה יזכור שהן הנה היו לבני ישראל סבת גלותם במצרים
ויזהר בהם דהיינו פסח רומז להרחקה מן הכבוד ולהיות
נעלב ואינו עולב כמו שעשו אבותינו במצרים . בגוף הקים
ששחטו אותו דרך בזיון ויקשרוהו בכרעי המטה וישחטוהו
ככה יעשה אנוש אשר מחומר קורץ לשבור ולישא חרפות אדם
ולא יקפיד ויעלוב . מצה רומז להסתפקות שלכן היה מאכיל
פרעה את ישראל מצה שיש בה כדי שביעה יותר מהחמץ
והיו אוכלים מעט ועושים הרבה . וכן האדם יסתפק במה
שיש לו ולא יתקנא מחבירו בטובות העוה"ז . מרור רמז למיעוט
התאות במה שעיניו רואות כמו שמרירות שאין האדם תאב
אליו אלא קץ בו ולעת כורח דוקא כמו לרפואה וכיוצא יטעם
ממנו כן יתרחק האדם מתאוות גופניות ולא יהנה מהם
כ"א לעת הצורך . א"נ עפ"י מה שראיתי למהר"י אברבנאל
ז"ל בפי' בא שני טעם על צד הרמז למצות הנהוגות בחג
המצות וכלל דבריו הוא שחג המצות ירמוז אל בריאת האדם
וחייו ומספר שנותיו וטהרת ונקיות הנהגתו וכניסת יצרו
ולצער גופו ושלמות נפשו וסופו המשובח לפני ה' . דהיינו
החמץ מורה על הרחקת התאוות המתמקות כי החמץ והשאור
הוא יצה"ר ולזה הי' ששים שמצה בתמימות וטהרה מבלי
יצה"ר ושאור שבעיסה ולזה הורה שיאכל עם המצה מרור
שהוא רמז אל כניסת היצר והכנעת הנפשות . הסומריות כי
בזה ירגיש האדם מרירות ולצער גשמי וסוף ימתק לנפשו .
ואמרם שפסח שיש . רמז להפסד הגוף והפרד הנפש ממנו
ולכן היה נאכל על מצות ומרורים והיה קרבן פסח לה' לפי
שכאשר תבא המות על ההרגשה שטובה ומרירות כניסת
היצר ישים שפסח קרבן לה' וכו' עכ"ל לעניננו בקיצור ועיי"ש
שהאריך בזה בטוב טעם ודעת .

ומעתה לכן הזהירנו התנא שכל מי שלא אמר ג"ד אלו
בפסח לא יצא י"ח בינו לבין קונו יען ג' אלה
הן המצות העיקריות של חג הק' הזה ובהן תלוי מוסר רבה
ועלה טובה אל האדם וכמ"ש מוהרי"א ז"ל . ואם שלש אלה
לא יחשוב בהן וברמזיהן היוצאין מהם לא יצא ידי חובתו .
וכדי שיהיו שפתי צדיק דובבות אביא מה שראיתי לענ"ד
אנ"מ הכי"מ בכתביו שפירש מאמר המדרש ויקחו לי תרומה
הפ"יד כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו דים לכבין
מאי שייכי לו לבעל המאמר בקרא ובא אל היישוב באומרו
הפ"יד כי לקח טוב וכו' ופי' לה בהקדים מ"ש במדרש ס'
בשלח פ' י"ב ויהי ביום כלה משה . אמר ר"י . תנאים עשה
הקב"ה עם ישראל עד שהם במצרים שאינו מוציאם משם אלא
ע"מ שיעשו לו משכן וישרה שכינתו ביניהם כמ"ש וידעו כי
אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אותם מא"מ לשכני בתוכם ע"מ
לשכני בתוכם ע"כ וחקר עלה הרב החסיד כמהרי"א ז"ל
בפי' שמ"י דק"א קע"ב דכיון שהיו ישראל שם במאסר הוו
כאנוסים בשעת התנאי ואין מודעא רבה מזאת והיו פטורים
מלקיים תנאם לעשות לו המשכן והוא ז"ל מפרק לה במה
שמצאנו כלומר תנאי אחר שהתנה הקב"ה עמהם שם במצרים
כמ"ש ז"ל אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מא"מ ע"מ כן הוצאתי
אתכם מא"מ שתקבלו אלהותי וכ"כ אמרו בפסוק בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וכיון
דב' תנאים עשה עמהם וקיימו וקבלו הא' נתחייבו גם בב'
דכי הדדי נינהו והרי זה דומה להא"ם דלקח מן הא"ם ואח"כ
מן הבעל דאמרי' בכתובות דל"ו דבני לקוחות . ל"מ למען
כ"ר עשיתי דל"ם לקמה כמ' הו"ל למעבד והיכא איכא למימר
דבקמא כמי הוו אנוסים וקבלו עלייהו אלמא לא אחשבינהו
אונסא ואבתרא כמי ל"מ טענת אנוסים היינו את"ד ז"ל ואיכו
שמחא . זה ישים כונת המאמר וסוף דסוקי לו דהילך יתחייבו
ישראל בהבאת התרומה כדי לעשות ממנה המשכן שהרי אנוסים
היו בשעת התנאי ואין מודעא רבה גדולה מזאת . וכמ"ש
הרב החסיד ז"ל לזה בא כמשיב ואמר הפ"יד כי לקח טוב
וכו' וכלו' דכיון שהיה שם ג"כ ב' תנאים דהיינו קבלת
התורה וכבר קבלות ולא אחשבינהו לאונסא מעילא רווחא
דעל המשכן ג"כ ל"מ טענת אנוסים היינו וכאמור .

יום לעקמי נגדך . אנא ה' שמע אל תפלת עבדך . ושיתה
נפש אדוני לרוחה בצרור החיים תחת כסא כבודך .
ותהי זאת נחמתנו . אם נזכה לאמת מנהג אבותינו בידינו .
ביראת ה' כל היום על פנינו . ונלכה באורחותיו לעשות
כרצונו . לתת נחת רוח לפניו בגן עדנו . ולא ישמע עוד
שוד ושבר ונסו יגון ואנחה . אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה .
ובא לציון גואל . משיח לישראל . ונקומה ונעלה בית אל .
ג' פעמים בשנה .

ויהי כשמוע ידידי החכם המשכיל ר׳ דניאל גאון נר״ו מורה שפ״ע לבנ״י בעי״ת איזמיר יע״א
כי נאסף הצדיק אדוני אבי הרב המחבר הכ״מ חיבר את הקינה הזאת .

קול יללה

א

אי רודים הנוה והמענגה !
נן נחמד את׳ מה נעמת׳ מה יפית .
אויר ארצך משיב נפש תוגה .
יסיר . על כל בנות ההן את עלית !

ב

פתאום איך נהפכת לעמק בכה ?
בחצותיך כלו ימרר בבכי .
על כל עבר ינון ואנחה .
כל גבר דמעתו על הלחי .

ג

מה לך כי בגדי אלמנות תלבשי ?
כי צרתך הגידי לי׳ אנא !
תתיפחי ובאפר תתפלשי .
שברך מצאותיך מה הנה ?

ד

אהה ! שד ושבר צוקה וצרה .
באה לי חשך ענן ואפלה .
עטרת ראשי לקחה והוסרה .
כבודי ויקרי ממני נגלה .

ה

הרב הזקן גוע שמשי קדר .
תום ׳וישר ׳צדק׳ חסד וענוה .
אבדו מננם׳ ומהסם נעדר .
החסיד אין ׳ נר ישראל כבה !

ו

רחמים חיים יהודה ישראל .
בתורה יומם וליל הגה .
מאס הבלי התבל ׳ מלאך אל .
הפך ששוני לאבל ׳ לתוגה החגיגה .

ז

אוי שברך גדול כים׳ יפיפיה !
רוח אפך ומאור עיניך הלך .
חלף תפארתך והודך עניה !
צלך מעוזך וסתרך עוד אין לך .

ח

אך הנחמי הרגעי סוערה !
נפשו תשבע בצחצחות בגן עדנים .
תבקש ותחנן לפני אל נורא .
על אשרך ואשר בניו הנבונים .

וכדי לקיים כי טוב אציגה את בזה קצת שירי זמרה אשר כוננתי אנכי המגיה דבר בעתו .

זה יצא ראשונה לכבוד יקירי הנכבד ומאד נעלה בעז מנשה איפ׳נדי יצ״ו בהכבדו באות הכבוד
מאת הוד מלכנו האדיר והרחמן סולטן עבדול חמיד חאן יר״ה ות״מ בשנת זמר״ת

א

אשירה נא לידידי בעז מנשה .
למזכרת אהבה שיר לא ינשה .

ב

כרע באח לי התהלכת עמי .
דרשתיך בכל לב בשכבי ובקומי .

ג

שמך הנאור לא סר מדל שפתי .
בכל יום ובכל לילה ובכל עתותי .

ד

לכן תבענה שפתי שיר תהלה .
יכון לפניך כמנחה בלולה .

ה

חמד בחורים היית מעלומך .
פלא יועץ איש תבונות לערתך .

ו

לך טל ילדותך רב הפעלים .
קנית לך שם כשם הגדולים .

ז

יפיפית פה במחנה העברים .
ראש לוועד כל ישראל חברים .

ח

מיום על כסא השופטים ישבת .
עשתנותיך על עמך כוננת .

ט

לבני עירך היית מסתור ומחסה .
במחשבה בדבור ובמעשה .

יוד

מה נמלצו לחיך שרים אמרותיך .
רב חן וכבוד הוצק בשפתותיך .

יא

בחר מלכנו לרוממך ·
קהל עדתנו כבדך ·

יב

מאיר כברק תהיה ברקמתך ·
נחמד לראות בחרב גאותך ·

יג

חגור חרבך על ירך גדול דעה ·
ידידיך ייטיבו נגן בתרועה ·

יד

בעיני רוזנים מאד נעלית ·
בין יתר אחיך לבדך נפלית ·

טו

כשרון מעשיך הביאוך הלום ·
ותפלת יולדתך לפני אל עילום ·

טז

ממעמקים אקרא לאלהים עליון ·
יפנה לתפלת הערער דל ואביון ·

טוב

כעץ שתול על פלגי מים תפרח ·
וכאור שמש בצהרים תזרח ·

יח

חיים ושלום באהלך יקננו ·
עשר וכבוד בביתך יחנו ·

יט

הון עתק ירדפך אשר לא ימושה ·
בזכות אביך הצדיק האיש משה ·

השיר הזה שרתי לחנוכת בית ידידי הנגיד הנ"ל כה"ר **שלמה פינטו** יצ"ו תושב ע"ית וידין יע"א המקדש ונתנו נדבה הגונה לפאר מקום מדרשי בכריכת הספרים ישלם ה' פעלו .

שיר המעלות לשלמה

ביום בשרוני יקירי !
כי ארמון כוננת לשבתך .
פצו שפתי שיר זמירי .
לכבוד חנכת ביתך .

שמך הטוב משמן המר .
טרף למרחוק בפעולותיך .
אל חי בעדך יגמור .
ימלא כל משאלותיך .

ושם תהלה ונעימה .
תהי לך נותך .
תרב תפארתה גם ירום .
חלקך ונחלתך .

לחכי תדבק לשוני .
אם לא אזכור צדקתך .
אשר הללת ספרי ושכני .
מפי העם בנדבתך .

תפרח ותגל כשושנה .
יחד עם אשת בריתך .
תחיה מאה ועשרים שנה .
ושכבת וערבה שנתך .

מי יתן לי אבר כיונה .
אעופה ארחם הוד בירתך .
אפטיר שפתי בקול רנה .
ואתעדן בשמחתך .

הבונה בשמים מעלותיו .
יבנה ויפרה כבוד ביתך .
יריק לך מאוצרותיו .
ישגה מאד אחריתך .

על אודות האשכול אשר יצא לאור ששה חוברות לבד ונסתם חזונו · שאגתי מנהמת לבי !

סימן ראובן אליהו ישראל

א

ראיתי בני עליה .
שוחרי ספרות עבריה .
נטעו גפן פריה .
במחנה **ישראל** .

ב

אשכל כלול ביפיו .
עליה נתן פריו .
ויהי ללבי עדיו .
לעם בני **ישראל** .

ג

והבשילו ענביו .
גם תירש יקביו .
פרץ על כל סביביו
וישק את בני **ישראל** .

ד

בעת כלו חוברותיו
יבשו יונקותיו .
נסכרו מעינותיו .
מהזיל ב**ישראל** .

ה

נמגו כל קראיו .
אז יאמרו ראיו .
אנה הלכו מוציאיו .
סופרי **ישראל** ?

ו

אשכל נחמד כאפריון .
איכה נדמה לקיקיון ?!
הוא נכבד ובוא עליון .
על כל ספרי **ישראל**

ז

לא פללו כל חתומיו .
כי יהיו כחציר ימיו .
עודו בחצי עלומיו .
יסוף מישראל .

ח

יום יום נכסוף לאורתו .
מתי ישוב לקדמותו ?
תגדל פעולתו .
להאיר עיני ישראל .

ט

התמידו נא רעי מדע .
עבודתכם ולא יוגדע .
השכל שבו כל איש ידע .
מה בעמים ובישראל .

יוד

ואז יודו פעולתכם .
בני ישרון אחיכם .
אל נא תפריעו מעשיכם .
והיו כטל לישראל .

שיר אושאק

לחן (ביר קאטרי איניין) טורקי

ברכת שמך אל מגיננו חול תחול כקדם . דיר תנני דיר לי תן תנה דיר תן .
תשיב על עמך מדת טובך מדאתו כקדם . תשיב וכו׳ .
לא מר אל עולם שלח גואל ידכה זדים ויאדם . דיר וכו׳ .
מהרה ידושם עדי מרומם וישמידם . מהרה וכו׳ .
יזבח כהני , ולויי ינגן ויזמר שירים ברוב גילה וצהלה כקדם . דיר וכו׳ .
יה רם כלו עיני מיחל חושה וקדם . יה רם וכו׳ .

שיר תחנה חוזאם

לחן (אישקי גישמים) טורקי

חי חנון טטט . חי רחום טטט . יחיד אין בלתו .
חשקי ותאות לבי אתה ידעתו . חי חנון וכו׳ טטטטטטטטטטטט . טטטטטטטטטטט .
טטט . טטט . טטט . חי .
אל איום עד מתי המלא אותו . חי חנון וכו׳ .
איש עבדך יוחן יופקד בעתו . חי חנון וכו׳ . טט וכו׳ .
אל תעזבני עריצי כי לא אוכל שאתו . חי חנון וכו׳ .

קייאר ראסט

לחן (איחינו שיביקייאן) טורקי

סימן ראובן אליהו ישראל חזק

רנני אל חי והקימני .
אויבי אל נא עוד לי ישטמני . יעלה יעלה חי טטטטטי חי .
ולמטרה לו לא יציבני .

בכל יום שונאי יעלה יצלח .
נוקם וכל חרונו בי ישלח .
אנא אל נא מהר ושלח .
לו חן זעמך עד יפלח , יעלה כו׳
ירד שאולה כרסם וכדלח .

הקשיבה אלי את תחנוני .
ומדמעות חלץ את עיני . תן תננס תננס תן תנני תנה דיר תן .
ישר אליך נגלו רעיוני . יעלה וכו׳
חזק שעה ניבי והגיוני .

מפתחות הספר

תורה

	דף	עמוד
בראשית טו יג	קסא	ג
" כ יט	קמ	ד
שמות ו ו	קנט	ב
" כ יב	קמ	ב
" לג יט	קמה	ד
דברים ח "	קמד	ב
" יוד יב	קמח	ד
" טו יוד	קן	ד
" כח יז	קמ	ד
" ל ב	קמד	א
" לא יט.	קסו	א

נ״ך

	דף	עמוד
ש״ב ג לא	קסו	ג
ישעיה לב ח	קמט	ג
" כה ז	"	א וב
" מ א	קסו	ג
" סג ז	קסב	א
ירמיה ט כב וכג	קסא	ד
הושע יד ב	עד	ב
" " "	קמה	ד
" " "	קמח	ב
" " "	קמח	ב וג
תהלים א א וב	קסט	ד וקע ב וד
" כה יא	קמח	ד
" ל ז	קמח	ב
" לד יב	קן	ב
" כ יז יז יח	קנה	ג
" סא ח	קסה	ד
" סב יא	קס	ד
" " "	קסג	ג
" פה יא	"	א
" פט מט	קסד	ב וד
" לד יב	קמז	ג וקסה א
" קיב ג	קן	ב
" קכא א וב	קסה	ג
משלי ד ב	קנח	ב
" יט יז	קנב	א
" כא כא	קן	ד וקנא א
" כד ה	קסד	ג
" ל יח ויט	קסה	ג
" לא יוד ויא	קסד	ב
איוב כג יג	קמה	ג
קהלת ג יט	"	ד
" ד ט	"	ב וג
" " "	קן	ג וד
" ז א	קעא	א
" יב א	"	"
איכה ג לט	קסד	ג
" ד ך	קסז	ד
" ה טו	"	א
" " טז	קסו	ג
אסתר ג ח	קנה	ב
" ד יג	קנז	א
דניאל ט ז	קן	ג

משניות ומפרשיהן

	דף	עמוד
יומא ח ט	קמ	ג
אבות ב א	"	ב
" " ד	קמה	א
" ג א	קעא	א
" ד א	קנב	א
כתובות ב ג שושנים לדוד	קל	ד
בכורות ט ז תוי״ט ד״ה כולן	ש	ב
" ס ד " " רשב״ג ודברי הקול הרמ והש״ל והב״ד	סו ופז	

ספרי

	דף	עמוד
דברים יח ד	קמב	ג

הגדת פסח

	דף	עמוד
פסקא א	קסב	א
" ג	קנח	ד
" יג ויד	קסא	א
" לו	"	ד וקעא.

מסורת

	דף	עמוד
הלוך ד׳	קמט	א
והוא ג׳	"	ג
עשה ד׳	קנב	ב וג
כתבו ה׳	"	ד

מאמרי רז״ל

	דף	עמוד
טוב ה׳ לכל יכול לכל וכו׳	עד	ב
וחטאים אין חטאים אלא מזיקים	קמ	ד
ויתעבר ה׳ בי, בשבילכם עושה לי כך	קנו	ג
השיבנו ה׳ אורה כ״י	קמט	א
מלינו שסילוקן ש״ן ק׳	קסח	ב
אם בקשת לעשות צדקה	קמט	ד
אר״ן אפי׳ בשעה שאנו עושים את הצדקה	קנב	א
א״ר כתיב ואתה מרום	קנה	ב
כיון שקבלו ישרי עול מ״ש	"	ד
אמרו לו ישרי למשה כתיב אי אומר	קנג	ב וג וד
אמר הקב״ה לישרי אני ואתם נקום עליו	קנו	ב
אמר להתך לך אמור לה	"	ג
באותה שעה רץ אליהו	"	ד
אמר הקב״ה להמן לו לא מת משה	"	ג וד
" " " " " " "	קמ	א
אר״א כתיב נותן לחם	"	ב
יבא עמלק כפוש ויפרע	"	ג
למה ליהושע א״ל זקנך אמר	"	ד
ביום החי ואפי׳ בשבת הב״ד תן חלק לזי	קסג	ד
כיון שמת משה היה יהושע בוכה	קסז	ב
היה ר״מ אוי גדול השי׳	קסז	ד
ויקחו לי תרומה הב״ד כי לקח טוב	קעא	ד

רש״י על המקרא

	דף	עמוד
שמות י״א י״ד	קנו	ג
תהלים א׳ א׳	קלב	ד

תלמוד

תלמוד בבלי

	דף עמוד
ברכות ט א	קכא ב וג וד
״ כח ב	קסא ב
״ לה ב	קע ג
״ ה א	״ ד
שבת פא א	קנה ב
״ ״ ב	קסה ב
״ ״ ״	קסו א
״ קה ב	״ ג
ר״ה יא ב	קסא ב
תענית ז א	קע א
מגילה יוד ב	קנו א
״ יב א	קנא א
״ יד א	קנב ד וקנו א
גיטין ז א	קנב ג
קמא ע	פג ב
מציעא יוד א	פד ג
״ יא א	פה א
בתרא ט ב	קן ג וד
״ ״ ״	קנא א
״ ״ ״	קנב ד
״ יוד ב	קמט ב
״ ״ ״	קן ב
״ ״ ״	קנא א וד
מנחות כ א	קסה ד

רש״י

שבת כ״ד ב׳ ד״ה נתפס	קלא א

תוספות

תענית ז א ד״ה וכל	קע א

מהרש״א

יומא פו ב	קא א וב
נדרים לא	קסב ב

מפרשי הרמב״ם

ה׳ המגיד ה׳ אישות פי״ו הכ״ה	קלג ג
כסף משנה ״ ״ ״ ״ ״	״ ד
״ ״ ״ ״ ״ פכ״ג	קלו א
״ ״ ״ בכורים פי׳ ה״ג	קמב ד
לח״מ ה׳ מכירה פי״א וה׳ אישות פכ״ג	קלו א
מש״ל ה׳ גירושין פ״ו ס״ג	פיה א וב

רבינו הטור

א״ח סי׳ ח״ל	קא ב וג
יו״ד סי׳ רכ״א	קן ב

בית יוסף

א״ח סי׳ ז״ן	לד ד
״ פוס׳ קמ״ו	ע ג
״ סי׳ שלא	קסג ד
יו״ד סי׳ רס״ו	״ ״
״ סי׳ של״ג	קמב ד
אה״ע סי׳ ל״ו	קלג ד
״ סי׳ קי״ד	קלו א
ח״מ סי׳ ל״ב	קלג ד
״ סי׳ ק״ו	פג א

בית חדש

	דף
ח״מ סי׳ ל״ט	קלב

כנה״ג

י״ד סי׳ ני׳ הגהב״י אות ג׳	קלה ג
אה״ע סי׳ ל״ד	קל א

ש״ע

יו״ד סי׳ רכ״א	קן ב

החונים עליו

סמ״ע ח״מ סי׳ ל״ה סק״א	קלג ד
״ ״ ״ ״ סק״ג	קלד א
טורי זהב א״ח סי׳ תרפ״ה	ע ב
באה״ט א״ח סי׳ תרל״ט סק״ה	קלה ג

מפרשי הירוש׳

יפה מראה פ׳ הספינה	עה א
פני משה ״ ״	״ ״
כחמד למראה פ״ק דר״ה	עב ד
״ ״ ח״ב דקל״ט ד׳ וח״ד דק״ט ב׳	קמו א
כחמד למראה ח״ג דפ״ג א׳ וח״ד דל״ט ב׳	קלא א

מפתחות הספרים ע״פ א״ב

אות הברית מאמר פ״ה	קמה ד
אורח לחיים דכ״ב א	עב ב
אמר ידיד דכ״ד ב׳	קס א
״ ״ דס״ט	סא ב
״ ״ דע״ו ד	סע א
אהלי יצחק דכ״ג ג	״ ״
אהלי יהודה כהן ד״י	פה ב וג
״ ״ ״ דקע״ו	עה ב
אהבת עולם דס״ז ב	עג ב
אש דת דס״ו א	קלג א
אמרות טהורות דר״ג ג	פה א
אורים גדולים לימוד כ״ד ד״ז ד	קס א
אבק דרכים ד״ב ג	קסה ג
״ ״ דכ״א ג	קסג ב וג וד
בירך יצחק די״ד א	״ א
בית הלוי כללי המנגו דל״ו	סג ג
ברית יעקב דפ״ד	קמו א
באר שבע הוריות פ״ג וד״מ א וד	״ ב
באר בשדה ס׳ שמיני	קנ ד
״ ״ ״ טהרה	קמא א
״ ״ ״ בהעלותך	״ ב
״ ״ ״ פינחס	״ ג
״ ״ ״ ראה	קמב א וב
״ ״ ״ כי תצא	״ ד
״ ״ ״ ״ ״	קמג א וב
״ ״ ״ כי תבא	״ ב וג
״ ״ ״ חקת	קמד א וב
בחיי ס׳ ויחי	קנ א
בית הין ד״ח ג׳ וקכ״ד ג	קמה ב וג
״ ״ דכ״ב ג	קסד ג
״ ״ דמ״ד ג	קלו א
״ ״ דקנ״ז ג	״ ב
ב״מ לחיים ח״ב דל״א ג	קנא ג וד
״ ״ ״ דק״ז	קכד ד

	דף	עמוד
״ס ח״ב דקמ״א וקמ״ב	קמו	ב וג
א״ח סי׳ ת״ד	עב	ג
נקיות בית הלסוי ד״ד ב׳	〃	א
חיים אות כ״א	קנז	ד
〃 〃 דכ״ט	קלח	ב
גופי הלכות דקי״ג ב׳	עו	ד
דברי אמת בדרשו׳ די״ח	קנח	ג
דרכי אש דפ״ט א׳	קמז	א
דברים אחדים דקל״ג ג׳	〃	ד
דמשק אליעזר דקל״ט ב׳	קלה	ד
דברי דוד להט״ז ז״ל סי׳ שמיני	קמא	א
דרכי הים דכ״ד וכ״ה	קלג	ב וג
〃 〃 דל״ז ג׳	עג	ב
〃 〃 דמ״ז ד	סז	ד
〃 〃 דל״א ב	קמט	ג וד
〃 〃 〃 〃	קן	ב
〃 〃 דקכ״ג א וקמ״ה א	סט	ב וג
〃 〃 דקכ״ח ב וקמ״ב	〃	ד
〃 〃 〃 〃 〃 א	ע	א וב
הרדב״ז בח״י להרי״מ ה׳ מת״ע ה׳ כ״ב	סו	ג
ובחרת בחיים ס׳ ראה	קמב	ג
זרע יצחק ס׳ לך לך	קכב	ג וד
זל״א אביגדור דפ״ד ד	עה	ב
חק״ל יו״ד ח״א דע״ד ד	קמו	ד
〃 〃 〃 קכ״א א׳	קמז	א
〃 〃 סי׳ כ״ח	קסג	א
חקקי לב יו״ד סו״סי ן׳	קלב	ג
חיים ושי ח״ב סי׳ מ״ב	קלז	ד
〃 〃 〃 דקי״ב ד	קלח	ב
יד מלאכי אות שס״ז	קל	ג
יפה תאר שמות פי׳ ט״ז	קס	ג וד
〃 〃 הל״ע על מ״ש בב״ר פ״א	〃	ד
〃 〃 ויק״ר פל״ד	קלג	א
ישרש יעקב דח״י א	עו	ד
יד שלמה ד״ה ד	סז	ב
〃 〃 ד״ט ד׳ וד״י א׳	עה	ג וד
יד יהודה בח״י לשבועות דכ״ג א׳	סט	ב
יפה ללב ח״ב א״ח סי׳ תרפ״ה	ע	ג
יפה תלמוד ח״א רש״י שבת דד״ן ב׳ ד״ה נתפס	קלב	ב
יערות דבש דס״ה ב׳	קלד	א
ידי משה ב״ר פמ״ד	קלה	ב
〃 〃 ס׳ שמות פי׳ ויפן כה	קמ	ב
כסא אליהו א״ח סי׳ ח׳ סק״ז	ק קג קו קח	
כסא שלמה דק״ג ד׳	עג	א
לשון למודים לימוד ע״ז	עה	ד
לב מרפא די״ץ	קלא	ג וד
לשון ערומים בח״י על הרא״ש דע״ז א	עו	א
לחם שלמה דקמ״ו רע״א	קלח	ב
מתנות כהונה ב״ר פס״ו ופ׳ פ״ב	קלט	ג וד
מנחת יהודה ס׳ וישב	קלט	ד
מלאכת הקדש ס׳ שמות	קמ	ב
〃 〃 ס׳ ראה	קמב	א וקמג
〃 〃 ד״ע ד׳	קסב	ב
מעיל צדקה ד״ב ג׳	קסד	ד
מקובלת פי׳ אלו נערות בשם הרשב״א	קמח	א
מפרימ״ט ח״ב סי׳ ח׳	פה	ג וד
מהר״ם אלשקר דקמ״ז ד׳	פו	א וב
מהרשד״ם ה׳ שחיטה סי׳ ב׳	קטו	א וב
מגיד דבריו די״ד אות כ״ב	קל	א
משכנות יעקב דקי״ד ד׳	עב	א

	דף	עמוד
משפטי שמואל דקכ״ב וקכ״ג	עב	א וב
מטה שמעון סי׳ ק״ז	עה	ד
מראה הגדול א״ח דפ״ג ג	ע	א
〃 〃 〃 דקכ״ז ד	עד	א
〃 〃 〃 ד״ו וקכ״ח	קמה	ד
מערכי לב דל״ד ד	עו	ב
〃 〃 דל״ה א׳	קמא	ב
〃 〃 דל״ז ב	קמג	ג
〃 〃 דכ״ו ד סג ג עד ג	קמט	ד ק״ן א
〃 〃 דל״ב ולג וקג ב	ע	א
〃 〃 דקל״ד א	קמג	ד
〃 〃 דקכ״ז ד	קלד	ד וקלה א
〃 〃 דר״לח ג	סח	ב
〃 〃 דר״מ א	עג	ב
〃 〃 דרל״ט	קסט	ב
〃 〃 דש״ז	קע	ג
נאות יעקב דרוש לזכור ד״ט א	ע	א וב
〃 〃 פי׳ להגדה דל״ו ד	קמ	ג
〃 〃 〃 〃 דל״ב א	קכט	ב
נר מצוה דקמ״ח ב	ע	ג
נפש כל חי ד״ל ד	עד	א
נחלת יעקב ס׳ כי תצא	קמג	ב וג
נחל קדומים ס׳ האזינו	קמה	ג
ספרי דבי רב ס׳ ראה וס׳ שופטים	קמב	א וג
סמיכת לחים ד״א ד׳	ע	ג
עמודי חיים דס״א ג׳	קלג	ב
〃 〃 דקכ״א א	קלב	ד
עוללות הבציר דח״י ב׳	קמה	א
עין ימין די״ג ב וג	קלט	ד
פרי האדמה ח״ב דל״ז א׳	קלו	א
〃 〃 ה׳ א״ב פי״ב ה״ב	קמג	א
פקודת המלך ח״ב בהקדמה די״ב א׳	קסו	ב
פני האדמה ס׳ שמיני	קכט	ד
פרי הארץ ח״ב סי׳ י״ג	קמח	א
פי שנים דל״ח ב	〃	〃
פחד יצחק בח״י לקי׳ דכ״ד ד׳	עג	א
פרשת דרכים ד״י ג׳	סז	א
〃 〃 דכ״ט	עב	ג וד
〃 〃 ס׳ ראה	קמב	ב
פני מבין ח״א דס״ח ב׳	סז	ב
〃 〃 ח״ב דקס״ד ג׳	קמג	א
צמח דוד ס׳ שלח	קמא	ג
צור יעקב דח״ן א	קס	ג
קהלת יעקב אלגאזי ד״ה ב	קל	ד
קול אליהו ח״א דכ״א ב	קלא	ב וג וד
קול יעקב דכ״ד ג׳ וד״ן ב׳	עא	ג וד
〃 〃 דכ״ח	עג	ג וד
〃 〃 בדרשו׳ דכ״ו ג׳	קלד	ד
קדש ידיד די״ג	קסב	ב
〃 〃 דכ״א וד״ע	קסד	ד
〃 〃 דס״ו	קס	א
〃 〃 דע״א ד	קכד	א
〃 〃 דקמ״ה ד	קלג	ב
רוח חיים א״ח סי׳ תרפ״ב	ע	ב וג
〃 〃 יו״ד סי׳ מ׳	קלה	ג
רבי ושמחי דכ״א ג׳	קמח	ד וקמח ב
〃 〃 ד״ל	עד	א
רי״ף בעין יעקב נדרים דל״ב א׳	קנח	ג
רא״ס ס׳ שמות	קכב	ג וד
〃 〃 ראה	קמב	א
שער המלך דק״פ	קמג	ב

שם

	דף	עמוד
שם חדש ח"ב דק"ג ד'	קמג	ב
שמע יעקב פ' ויצא דע"ו ב'	קלה	ג
שער אשר גט פ"ד	קלו	ד
שבות ימין ח"א ד"ו ג'	קח	ב
" " " דכ"ג וכ"ד	עג	ג וד
" " " דל"ט ג	קח	ב
" " " דמ"ט א	עה	ב וג
" " " דפ"ג א	קז	א
" " " דק"ו	קס	א
" " " דקכ"ה ג	קנ	ב
" " ח"ב ד"ה ד'	קל	ב
" " " ד"ז ד' וד"ח ב'	קלד	ב וג
" " " די"ב ג ודכ"א א	"	" "
" " " ד"ך ד	קלג	ד
" " " דל"ט ג	עב	א
" " " דכ"ה	קנט	א
" " " דל"א	סט	ד
" " " דק"ו	קסט	ג
שארית יעקב אלגאזי דל"ז	עג	ב
" " " דל"ב ג	עא	ד
" " " דקכ"ב ג	קסב	ד
שארית ישראל ריש הקונט'	קכט	ג וד
" " די"ג וי"ד	עג	ועד
שבי אליהו ד"ד א	סז	ג
" " ד"ן ג'	קמט	ב
" " דכ"ז א ודמ"ג ג	קכט	ג וד
" " דצ"א ג	קז	א
שרשי הים ח"ג דקפ"ד ג	סט	ג
שלחן גבוה א"ח סי' ח'	ק	ד
" " " " תרס"ה	ע	ב
" " יו"ד סי' ב' סק"ג	קטו	א וב
" " " " כ"א "	קלט	א
" " " " ל"ח מחו' ד'	קיב	וקיג
" " בליקוטיו אות כ"ז	עד	ד
שארית יעקב מאטאלון בתולדות יעקב דפ"ג	עו	ד
שנות חיים ד"ך ד'	קלב	ג
שמע שלמה דל"ה א'	קסב	ב וג
שבות יהודה פ' בשלח	קנ	ג
תורה מליון שנה א' חוברת ב' סי' יו"ד	קכט	ג
" " " " " א' " ל"ו	"	"
תהלות ה' מאמר א'	קלג	א
תוע"ר גאטיכיין סי' חאת הברכה	קמד	א
תומים סי' ל"ה סק"ד	קלד	א
תרומת הדשן סי' ק"א	ע	ב
תיושע יהודה די"ט	סח	ב וג
" " דכ"ו ב'	קלט	ד
תולעת שני ד"ד ג וד"ן א	קמו	א
תוע"ר להר"מ במ"ק ז"ל דרכ"ב ב'	סט	ב
" " סי' ראה	קמב	א וג
" " " סי' זאת	קמד	א
תהלה לדוד א"ח דמ"ה ב'	קלה	א
" " " דכ"ד	קז	ד
" " " דכ"ה ד' וכ"ו א' וב'	עב	א וב
" " " דקכ"ד א'	קל	ג
" " " דקכ"ו ד וקכ"ז א	עה	ב
" " " דק"ל א	קלב	א וב
" " " דקכ"ה ב' וקכ"ו א'	קלה	ב וקמ ב
" " " דקכ"ח א'	ע	ד ועא "

תוכחות מ,

	דף	עמוד
עון גילוי עריות / העדר חינוך הבנים / רבוי הולאות במותו גיל / אי השתדלות בצרכי צבור	קמד	
מדת הענוה, ומעלות כאו"א	קכח	ג

טעמים

	דף	עמוד
טעם לקריאת שבת תשובה	קמד	א
" למ"ש רז"ל אתם קרויים אדם	קנה	ד
" שאין בתשובי ביטול איסור לכתחי'	קמו	ד וקמז א
" שתלה הכתוב זכירת עמלק במלחמה ראשונה	קנז	ג וד
" שאין קורין ליום יו"ד בניסן יום הגדול	קס	ב
" לקריאת שבת הגדול	"	ג
" למ"ש הפוס' שהכותב ס"ת יכתוב בעלם ידו ב"ית דבראשית ולמ"ד לעיני כ"י, ופסוק תורה צוה	קסו	א

לוח הטעיות

דף	עמוד	שורה	תיקון
ב	א	מה	מחבת וגם קומה לשם מנחת מחבת היא כשרה
ט	א		קודם ד"ה והנה, ד"ה ע"א גמ' דתניא מלאים אין מלאים וכו' הנה וכו'
טו	ב	כב	שתאוסר הוא ש"ח והאסר וכו'
טז	ב	כ	ובעת לע"ר לי
"	ד	נו	דהגה דק"ל
כ	א	כב	אסור מב"ת
כ	א	מה	דליכא מלקות
כא	ב	יוד	די"ו
לא	ב	יוד	א"א די"ג
מו	ד	ח	ה' אג"ן
נט	א	לב	גם מ"ש עט"ר הרמ"ז ז"ל דמאי וכו'
עה	א	ו	כדברי ה' ז"ל עכ"ל המגיה
לד	ג	ט	את קשתי כתתי
לא	ב	נו	תשב"ר וכש"כ ה' י"א ז"ל
קסה	ד	לח	לא תחול אלא במי
קסו	ב	טו	וכאמור ה' יזכנו לאי"א
קע	ד	כ	מ"ש באלי לבנה ( ) צריך למוחקו

השמטות

ק"מ	ג'	על פסוק והכתי כל בכור. כ"ב שו"ר שכן דרך המקרא כמ"ש רש"י בסוטה ד"ל ב' ד"ה עולל עיי"ש
דמ"ו	ב'	אמר המגיה עיין בס' יהודה יעלה (קוצו) הכ"מ בחיו"ד סי' ד' דשקו"ט בענין זה ומפתח

מפתח השו"ת

אורח חיים

סימן

מנהג הכאה בביהכ"נ בפורים בעת הזכרת שם המן או עמלק — א

שאלת הרה"ג אברהם פאלאג'י נ"י — ב

" בי דינא רבא בעיה"ק ירושת"ו הי"ו והרה"ג ראש"ל כמוהר"ם פאניז'יל זצ"ל — ג

" רבני קושטא יע"א — ד

שקו"ט מאתי המגיה בדין ה' פתח הדביר והלחם חמודות והמטה יוסף והיד אהרן והמחב"ר זלה"ה — לה

תשו' על הנ"ל מהרב מר שארי כמוהר"ר אליעזר יהודה ישראל נר"ו — לו

תשובתי אליו — לז

חזר והשיב אלי — לח

יורה דעה

השומע ש"ק בשבת אם מתחיל למנות ז' מיום השבת או מיום א' — כח

שו"ת מה"ם מ"ד ר"מ בוקוריסט יע"א כמוהר"ר מל"א טוב נר"ו באיש שנתחייב מיתה למלכות ולוה לבנו להביא לו קפ"מ דחייב בנו לשמוע אליו — ל

תשו' עט"ר א"א ה' המחבר זצ"ל דאסור — לא

חזר והשיב ה' מ"ד הנ"ל הי"ו דמותר — לב

אנכי המגיה החזקתי דברי עט"ר א"א זצ"ל — לג

חזר הרב מ"ד הנ' הי"ו והשיב אלי — לד

שו"ת מהי' מהר"א קריספין זצ"ל בתלמיד שקבע עצמו להוראה שלא במקום רבו ברשות רבו דאינו רשאי רבו לחזור בו ואם חזר בו אינו חייב תלמידו לשמוע אליו — לט

תשו' עט"ר א"א ה' המחבר זצ"ל שחייב לשמוע אליו אף שרבו עשה שלא כהוגן — מ

חזר מהר"א קריספין ז"ל והחזיק בדברי עצמו — מא

חזר עט"ר א"א זצ"ל והשיג עליו — מב

תשו' ה"ה מהרר"י עטיאל ז"ל בענין נגלד בריאה — מג

תשובתי אליו מאתי המגיה — מד

שאלה מאת' לו"נו ותשובתי אליו מאתי המגיה בדין בלבוץ בריאה אצל מקום הסירכא — מה

שאלה מהנז' ותשובתי אליו מאתי המגיה בדין נגלד בריאה — מו

סימן

שאלה מאתי המגיה להרב כמוהר"ר ן' ליון ג'וקריל הי"ו בדין נגלד הבא במקום הקי' הסמוכה לדו"ר ומכה בדופן — מז

תשובת הרב הנ' אלי — מח

חזרתי והשבתי לו — מט

חזר והשיב אלי — נ

חזרתי והשבתי לו — נא

תשו' הי"ה רב טבחיא מוהר"ר אברהם ברכה נר"ו על הנ"ל — נב

תשובתי אליו — נג

אה"ע

א' חיישינן לרציחה ביתום עשיר היושב אצל זקנו היורשו — ז

תשו' עט"ר מוהרה"ג מ"ד רפאל יצחק ישראל נר"ו דאין לחוש — ח

במשודכת שיצא עליה ש"ר שזינתה שפטור המשודך מהקנס והשבועה — ט

הסכמת מוהרה"ג הנ"ל — י

במשודך שקלקל מעשיו בגנבה ושחוק וחי' שבת דפטור אבי המשודכת מהקנס והשבועה — יא

באיש המגלה ממונו שיגלה אשתו לגבות כתובתה מחיים — יד

באשה שנתגרשה בי"ד א"ר וילדה בע"ז שנת ש"ש לולד דין מוחר — טו

חשן משפט

ר' אב"א מחייב את העשירים ת"ח לפרוע מס המלך בעד בניהם הקטנים — ה

הסכמת מוהרה"ג הנ"ל — ו

ספקות בדברי ההסכמה המוצאה בס' מטה ידבר — יב

תשו' מוהרה"ג הנ"ל — יג

שאלה מהרב מר שארנו כמוהר"ר אליעזר יהודה ישראל הי"ו בענין גביית ח"ב מיתו"ק — יז

תשו' עט"ר א"א ה' המחבר זצ"ל — יח

שו"ת מה"ם כמוהר"ר חרי"ף נר"ו בדין חיוב יו"ד זהובים על מוהל שחטף מצות מילה ברמאות ממוהל אחר — כז

תשו' עט"ר א"א המחבר זצ"ל אליו — כח

ת'ו'ש'ל'ב'ע'

3 1761 07286130 5